PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ

Inv. 250
BIBLIOTECA MITROPOLIEI TLS
PT-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÎNĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE : :

ANUL LXXVI

Nr. 1-2

IANUARIE-FEBRUARIE 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI — STRADA ANTIM Nr. 29 — RAIONUL N. BĂLCESCU

CUPRINSUL

Pag.

Funeraliile Președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale Dr. Petru Groza . . . . . 5— 35
Alegerea noului Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne . . . . . 36— 38

PASTORALE, SCRISORI IRENICE, MESAJE

Telegrame trimise de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul Anului Nou 1958 . . . . . 39— 40
Scrisori irenice primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul sărbătorilor Nașterii Domnului, 1957 . . . . . 41— 46
Scrisori și telegrame de felicitări primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul sărbătorilor Nașterii Domnului și Anului Nou . . 47— 69
Schimb de scrisori cu prilejul aniversării zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Chirii al Bulgariei 70
Schimb de telegrame cu prilejul aniversării înscăunării Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei 71
Schimb de telegrame cu prilejul sărbătoririi zilei numelui Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei 72

IN APARAREA PACII

Răspunsurile Prea Fericitului Patriarh Justinian la ancheta întreprinsă de «Institutul Internațional al Păcii» de la Viena . . . . . 73— 75
Acțiuni și perspective în lupta pentru pace la începutul anului 1958, de T. N. M. . . . . 76— 87

VIAȚA BISERICEASCA

Vizita în țara noastră a unor profesori de la Academia Teologică din Sofia, de Pr. Prof. GH. I. MOISESCU și Diac. Prof. N. I. NICOLAESCU . . . . . 88—114
Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală pentru cea de a XXIX-a serie de preoți la Curtea de Argeș . . . . . 115—117
Sărbătorirea Patronilor Institutului Teologic universitar și Seminarului Teologic din București, de Asist. M. C. . . . . 118—122
Decorarea unor Ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe Romîne . . . . 123—124
Insemnări dintr-o călătorie, de Preot ALEXANDRU IONESCU . . . 125—127
DIN VIAȚA BISERICILOR DE PESTE HOTARE: Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Ierusalimului, Patriarhia Moscovei, Patriarhia Bulgară, Biserica Greciei, Biserica ortodoxă siriană din India . . . . . 128—139

COMEMORARI

Incă o biserică pictată de N. Grigorescu: biserica din Puchenii Mari, regiunea Ploești, de Pr. DUMITRU GEORGESCU . . . . . 140—150

RECENZII

Mărturia unei pilduitoare slujiri preoțești: GALA GALACTION, Ziua Domnului, de AL. A. B. . . . . 151—158
O prețioasă contribuție la revalorificarea muzicii psaltice corale: NICOLAE C. LUNGU, Liturghia Psaltică, de GHEORGHE ALEXE . 159—161
Calendare, Almanahuri și îndrumătoare bisericești pentru anul 1958, de Pr. NIC. POPESCU-DOBRICENI . . . . . 162—167

INDRUMARI PASTORALE

Pentru continua înflorire a patriei, REDACȚIA . . . . . 168—170
Sfinții Trei Ierarhi în cultul creștin, de Pr. Prof. ENE BRANIȘTE . . 171—193
Importanța catehetică a Sfintei Liturghii, de Diac. Prof. NIC. BALCA . 194—213
Povățuiri și îndemnuri părintești. Spicuiri din pastoralele de Crăciun ale Inalților Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne . . . . . 214—227

PARTEA OFICIALA

Sesiunea extraordinară din 1957 a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne . . . . . 228—238

Dr. PETRU GROZA

FUNERALIILE Dr. PETRU GROZA PREȘEDINTELE PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE

In dimineața zilei de 7 ianuarie, 1958, orele 5, după o scurtă dar grea suferință, și-a dat obștescul sfîrșit Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Dr. Petru Groza.

Trista veste a străbătut cu iuțeala fulgerului de la un capăt la altul al țării, îndurerînd inimile tuturor fiilor patriei noastre. Durerea întregului nostru popor a fost cu atît mai puternică, cu cît numai cu cîteva zile mai înainte Dr. Petru Groza participase la sesiunea Marii Adunări Naționale, închinată celei de a zecea aniversări a proclamării Republicii Populare Romîne.

Moartea necruțătoare i-a curmat firul vieții tocmai în primele zile ale anului 1958, cînd poporul nostru pășește cu hotărîre pe calea unor noi și mărețe înfăptuiri. Legat de poporul muncitor și de toate epocalele sale cuceriri, Dr. Petru Groza a trecut pragul acestei vieți cu mulțumirea datoriei împlinite și cu icoana atîtor înfăptuiri de seamă, la care el însuși a fost părtaș.

Dar neașteptata încetare din viață a Dr. Petru Groza a cuprins de o nemărginită durere și pe slujitorii sfintei noastre Biserici strămoșești. Fecior de preot din Ardeal, luptător neînfricat pentru libertățile cetățenești, religioase și naționale ale poporului din mijlocul căruia a ieșit, Dr. Petru Groza a fost totdeauna fiu duhovnicesc devotat al Bisericii noastre Ortodoxe. De aceea, marea pierdere națională pe care o încearcă poporul nostru, prin săvîrșirea din această viață a Dr. Petru Groza, o împărtășește pe deplin și Biserica noastră.

In clipele acelea cernite, tuturor celor ce l-au cunoscut le-a apărut în minte figura luminoasă și impunătoare, ca de statuie a Președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale, Dr. Petru Groza. Așa îi obișnuise el însuși să-l vadă: comunicativ și voios, plin de atenție și de înțelegere, participînd cu toată inima, la marile acte din viața Bisericii noastre. Cuvîntul său era ascultat totdeauna, fiindcă era temeluit pe convingeri de nezdruncinat și era întărit de dragostea sa nesfîrșită față de popor și față de Biserica străbună.

Președintele Petru Groza s-a născut la 7 decembrie 1884, în comuna Băcia, regiunea Hunedoara. A urmat cursurile liceului din Orăștie, continuîndu-și apoi studiile la Budapesta, Berlin și Leipzig și obținînd doctoratul în științele juridice. Incă din anii fragezi ai copilăriei, el vădește dragostea lui față de cei săraci, dorința de a-i ajuta din toate puterile sale, precum și excepționala sa sete de învățătură. Cu ocazia morții sale, ziarele și revistele au publicat numeroase evocări ale celor ce l-au cunoscut de aproape. Astfel, un bătrîn țăran din satul Coștei — unde Președintele Petru Groza și-a petrecut copilăria — mărturisea: «Cînd tatăl său a fost numit preot în comuna noastră, Petru Groza n-avea decît 6-7 ani. Am crescut împreună, pînă cînd el a fost trimis la liceu. El ne ajuta pe noi cei mai săraci, să ne cumpărăm cărți». Emoționantă este și evocarea făcută de

fostul său profesor Görög, de la colegiul din Orăştie, care subliniază înclinările deosebite către studiu ale tînărului Petru Groza.

După terminarea anilor de învăţătură, Petru Groza şi-a dăruit fără nici o şovăire, întreaga sa fiinţă şi putere de muncă numai binelui obştesc, luptei pentru eliberarea naţională, pentru ridicarea şi propăşirea poporului. Dîndu-şi seama de rolul important pe care Biserica Ortodoxă Romînă din Ardeal îl avea atunci, nu numai în păstrarea dreptei credinţe, ci şi în făurirea unităţii poporului şi a dezrobirii lui de sub nemiloasa stăpînire habsburgică, Dr. Petru Groza a luptat, alături de marele său prieten, regretatul Mitropolit Nicolae Bălan, şi de alţi patrioţi de frunte, pentru drepturile religioase şi naţionale ale romînilor din Ardeal. Pe acest teren, ca membru sau ca deputat al corporaţiilor bisericeşti din Ardeal, Dr. Petru Groza a dus o luptă hotărîtă şi statornică timp de aproape o jumătate de veac. «Ca fiu al Bisericii şi exponent al maselor de credincioşi, — subliniază **Actul omagial,** întocmit de Sinodul Permanent şi Consiliul Naţional Bisericesc cu prilejul sărbătoririi sale în 1954 — Dr. Petru Groza, ales încă din anul 1909 deputat sinodal al Arhidiecezei Ortodoxe Romîne de Alba Iulia şi Sibiu şi apoi în Congresul Naţional Bisericesc al Mitropoliei Ardealului, s-a afirmat ca luptător statornic pentru libertăţile şi drepturile religioase ale romînilor ortodocşi din Ardeal şi Ungaria şi, deopotrivă, pentru eliberarea lor naţională şi socială» [1].

Animat de cea mai sfîntă dorinţă de ridicare culturală şi materială a poporului nostru, el şi-a închinat de timpuriu întreaga sa putere de muncă luptei pentru făurirea vieţii celei noi. Pentru eliberarea ţărănimii de sub jugul greu al înrobirii, el s-a străduit neîncetat pentru realizarea unei alianţe cît mai strînse între muncitorime şi ţărănime. Din drumul acesta de strădanii şi de jertfe pentru fericirea tuturor celor ce muncesc nu l-au abătut nici demnităţile—pe care le-a avut în anii dinainte de 23 August 1944—nici ameninţările, nici persecuţiile şi nici închisorile.

Cu un deosebit simţ politic şi cu o viziune clară, Dr. Petru Groza a descifrat limpede, încă din tinereţe, mersul şi sensul istoriei. De aceea s-a străduit să arate poporului adevărata cale a istoriei. «E limpede încotro se îndreaptă carul vremii, carul istoriei»! —, spunea Dr. Petru Groza în una din cărţile sale. «Drumul lui e drumul dezvoltării societăţii omeneşti, potrivit legilor obiective ale evoluţiei societăţii. Carul acesta este mare şi puternic şi merge repede. Nu trebuie să stai în calea lui. Ci dimpotrivă: să te urci în el! Eu am urcat! Desigur, însă, că atunci cînd urci trebuie să laşi geamantanele jos, pentru că în car sînt milioane de oameni ai muncii care vor ca el să meargă înainte fără poveri inutile... Nu trebuie să iei cu tine nici comori pămînteşti, nici gînduri ascunse, nici prejudecăţi înrădăcinate printr-o educaţie de veacuri. Grijeşte ca în camera sufletului tău să nu rămînă nici un colţ întunecos şi nici măcar o umbră. Alătură-te poporului cu tot sufletul!» [2].

Şi el s-a alăturat poporului său cu tot sufletul, înlăturînd fără şovăire toate poverile care l-ar fi putut împiedica sau abate de la drumul cel mare şi luminos al istoriei timpurilor noastre.

Mitropolitul Nicolae Bălan, în cuvîntul său omagial rostit la aniversarea a 70 de ani de viaţă a Dr. Petru Groza, sublinia acest mare adevăr:

---

1. Vezi revista «Biserica Ortodoxă Romînă» anul LXXIII, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1955, pag. 6.
2. «Prin ţara celor şase sute de milioane», Bucureşti 1956, p. 187.

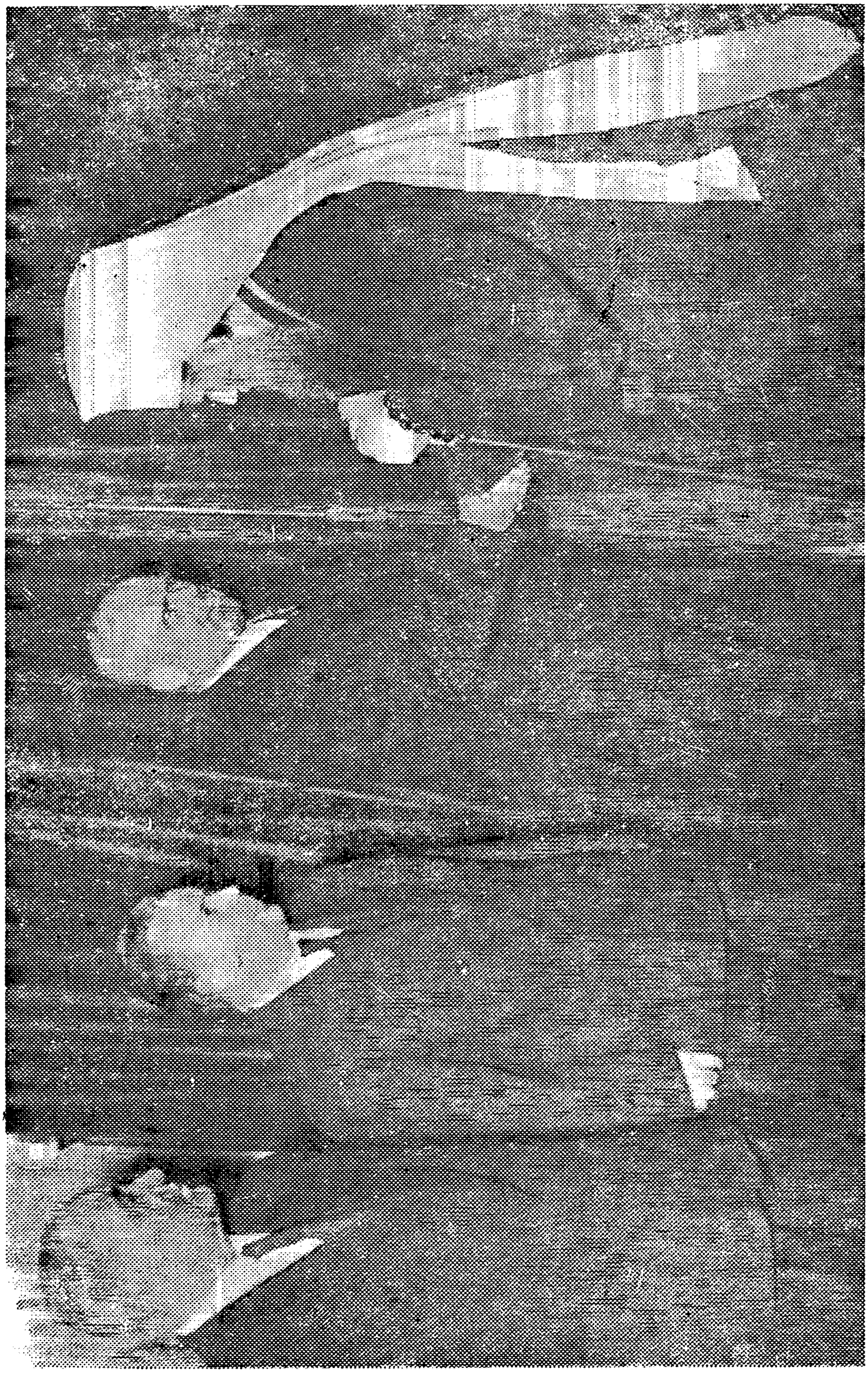

P. F. Patriarh Justinian prezentînd condoleanțe conducătorilor țării, din partea ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române

«Mărimea unui om se măsoară după gradul în care a reuşit să se depăşească pe sine, să se dăruiască binelui obştesc, să nu trăiască întru atîta pentru sine, ci pentru alţii» [3]. Şi, într-adevăr, Preşedintele Petru Groza a trăit pentru alţii. Căci la toate marile înfăptuiri sociale ce au avut loc, după eliberarea patriei noastre, el a fost părtaş în calitatea sa de eminent om politic şi vrednic bărbat de Stat: Preşedinte al primului guvern democrat şi apoi Preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne. Din aceste înalte posturi de răspundere, el a contribuit la stabilirea relaţiilor de Prietenie între popoare, la înfăptuirea deplinei egalităţi în drepturi între poporul romîn şi naţionalităţile conlocuitoare şi la înfrăţirea şi prietenia între toţi fiii patriei noastre. A contribuit de asemenea la stabilirea celor mai fericite raporturi între Stat şi Biserică şi a înlesnit apropierea şi colaborarea pe tărîm social a cultelor din ţara noastră, aşa cum n-a fost niciodată în trecut.

Cît de fericit se simţea atunci cînd participa la întîlnirile conducătorilor cultelor din ţara noastră! Totdeauna aducea cuvînt de laudă Intîistătătorului Bisericii noastre, care iniţia aceste întîlniri, cu caracter patriotic, subliniind că dragostea fierbinte faţă de popor trebuie să topească toate barierele. La o mare adunarea din R. P. Chineză, la care participase mulţi reprezentanţi ai diferitelor culte, Dr. Petru Groza spunea: «Cu înţelepciune, cu judecată clară, poţi să coordonezi toate lucrurile. Acestea numai dacă te îndeamnă, te stăpîneşte şi te îndrumă în activitatea ta un sentiment mare şi puternic, acela al dragostei faţă de poporul şi faţă de patria ta liberă. Dragostea de popor îndeamnă pe toţi bunii patrioţi să ajute la construirea unei vieţi noi. Sînt de plîns cei lipsiţi de acest sentiment, fiindcă încheind socotelile vieţii lor, vor constata că au trăit zadarnic, că viaţa lor a fost fără conţinut [4].

Inzestrat cu alese însuşiri, Dr. Petru Groza a cucerit încă din anii tinereţii stimă şi dragoste din partea tuturor celor ce-l cunoşteau, iar dîrzenia, clar viziunea şi statornicia sa în luptă, pentru binele tuturor celor ce muncesc, l-au ajutat să dobîndească încrederea întregului nostru popor. Dacă aceste însuşiri cinstesc şi înalţă pe orice om, pentru un bărbat de stat ele sînt adevărate comori nepieritoare şi valori nepreţuite, necesare funcţiilor de mare răspundere, în numeroase şi felurite împrejurări. Mitropolitul Nicolae Bălan conturînd trăsăturile sufleteşti ale marelui dispărut, sublinia «farmecul personalităţii lui», în care «se împletesc o inteligenţă sclipitoare, o energie echilibrată, un simţ al realităţilor, un optimism mereu proaspăt, o bonomie care înseninează sufletele şi le apropie, o simpatie faţă de orice om în suferinţă» [5].

Este de la sine înţeles că păstrarea şi dezvoltarea acestor calităţi, în situaţii ca acelea pe care le-a deţinut Dr. Petru Groza, presupune nu numai o neîncetată stăruinţă, ci şi o continuă depăşire de sine; o conştiinţă clară, veghetoare asupra îndatoririlor pe care ţara şi poporul le-au pus pe umerii săi. In multe împrejurări, bonomia, prietenia şi optimismul său stîrneau nedumerirea, dar şi admiraţia celor care îi cunoşteau munca asiduă şi cărora el le spunea cu multă înţelepciune: «Avem datoria să fim agreabili în societate. Să ne ferim de atitudini rigide, de acea gravitate care îndepărtează pe oameni. Acest lucru ne ajută ca viaţa să fie mai plăcută şi s-o

3. Revista «Biserica Ortodoxă Romînă» n-rul citat, pag. 8.
4. «Prin ţara celor şase sute de milioane», pag. 240.
5. Revista «Biserica Ortodoxă Romînă» n-rul citat, pag. 8.

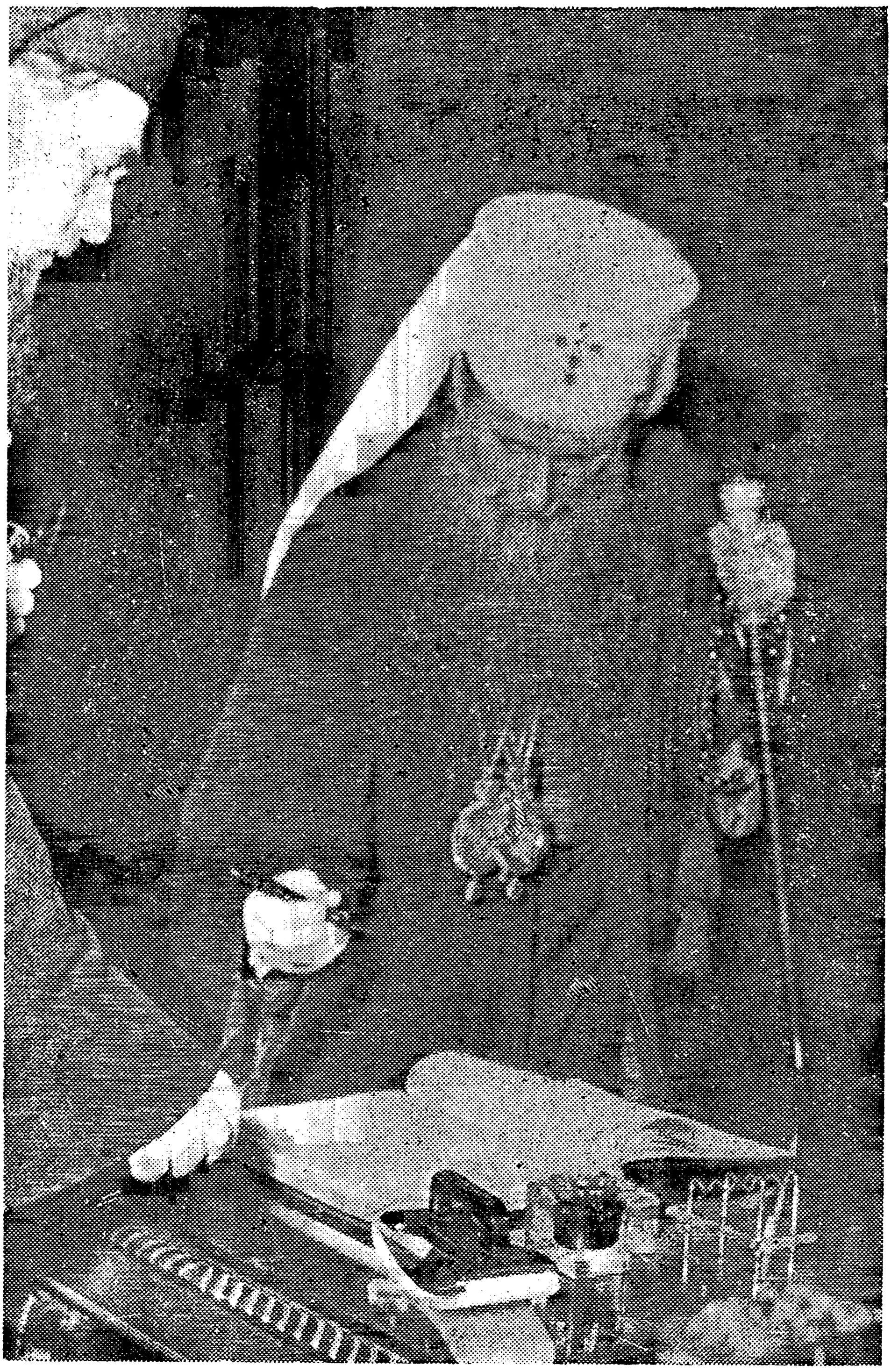

P. F. Patriarh Justinian înscri'nd în registrul de condoleanţe de la Palatul Marii Adunări Naţionale cuvintele: «Statul Romîn şi Biserica Ortodoxă Romînă au pierdut un mare bărbat».

facem mai plăcută şi altora. Indispoziţii,necazuri, avem fiecare, dar nu trebuie să le aducem în societate, pe stradă, ci trebuie să le păstrăm pentru noi; chiar dacă înlăuntrul nostru e nor sau furtună, trebuie să ne stăpînim, păstrîndu-ne zîmbetul» [6].

Alături de întregul nostru popor, Biserica Ortodoxă Romînă va păstra vie amintirea Dr. Petru Groza şi-i va înscrie numele său în rîndul acelora care au slujit-o cu dragoste şi neşovăitoare statornicie toată viaţa.

Dr. Petru Groza nu scăpa nici o împrejurare în care să nu mărturisească, duios şi cu pietate: «Sînt fecior de preot, din moşi strămoşi. Am crescut în aceste bisericuţe, cu prescură, în clopote de vecernie, în miros de busuioc [7].

Cu o rară putere de convingere îndrepta totdeauna apelurile înaripate către ierarhii şi clericii ortodocşi, de a-şi spori dragostea şi străduinţa lor pentru înălţarea şi înflorirea patriei, pentru frăţia şi pacea între popoare. A împărtăşit împreună cu ierarhii şi clerul Bisericii noastre bucuria nespusă a întregirii Ortodoxiei ardelene sub acelaşi acoperiş sfînt al Bisericii mame şi la acelaşi dumnezeesc altar. In acest mare şi istoric act, el vede înfăptuindu-se şi un act patriotic. «Prin această revenire a voastră, dragi fraţi, — spunea el într-o adunare bisericească, — aţi făcut ca munca noastră de bună stabilire a unor raporturi cum se cuvine, între Biserică şi Stat, să se desăvîrşească, încadrîndu-vă şi voi astfel în opera de construire a acestei noi orînduiri care se numeşte socialism, în cadrul Republicii Populare Romîne, ţara tuturor celor ce muncesc, ţara independentă şi fericită» [8].

Calitatea sa de membru ales al celor mai înalte foruri bisericeşti, în adunările eparhiale, în Consiliul Naţional Bisericesc şi Adunarea Naţională Bisericească, a păstrat-o fără întrerupere pînă în clipa morţii sale. Prezenţa sa în sala de şedinţe a Adunării Naţionale Bisericeşti impunea o notă deosebită, iar cuvîntările sale, pline de cele mai alese învăţăminte, presărate cu vervă şi strîns legate de viaţă, erau totdeauna dorite şi aşteptate. «Eu prevăd zile frumoase pentru ţara şi patria noastră iubită, spunea el la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, şi mai prevăd cum înaltul cler, împreună cu clerul ortodox, se va solidariza în jurul tronului patriarhal avînd şi din partea Guvernului Republicii Populare Romîne tot sprijinul în munca aceasta de a ridica demnitatea omului care munceşte şi de a-l feri de exploatore. Prezentîndu-ne astfel, noi vom binemerita de la acest popor şi de la naţionalităţile conlocuitoare din această ţară, fiindcă sîntem pe linia propoveduirii înfrăţirii între oameni, între toţi cetăţenii acestei ţări, fără deosebire de religie şi de naţionalitate», — îşi încheia Dr. Petru Groza cuvîntul său [9].

Nu era omul să se mulţumească numai cu enunţarea unei idei — deşi chiar atît însemnează mult —, ci Dr. Petru Groza păşea totdeauna la înfăptuirea ei practică. Lupta pe care a dus-o în această latură a activităţii sale i-a dăruit multe mîngîieri şi i-a atras încrederea şi dragostea ierarhilor, clerului şi credincioşilor ortodocşi. Cu spiritul său de dreptate şi cu dorul său nestins de a sluji poporul, a ştiut totuşi să trateze pe toţi reprezentanţii celorlalte culte cu aceeaşi bunăvoinţă şi înţelegere, ca şi pe

6. «Prin ţara celor şase sute de milioane», pag. 211.
7. Revista «Biserica Ortodoxă Romînă», LXV, 4-9, 1947, pag. 152.
8. «Biserica Ortodoxă Romînă», LXVII, 7-10, 1949, pag. 19.
9. Revista «Glasul Bisericii», VII, nr. 5-6, 1948, pag. 32.

Inaltul Cler la catafalcul Dr. Petru Groza

cei al Bisericii părinţilor săi. «Pe altarul Bisericii, unde voi avea cinstea să primesc pe Patriarhul Moscovei, — declara Dr. Petru Groza cu prilejul vizitei la Bucureşti a Sanctităţii Sale Patriarhul Alexei, — stă scris: «Iubiţi-vă unii pe alţii, precum Eu v-am iubit pe voi». Şi pînă cînd alte confesiuni şi naţiuni propagă acest precept, eu am respect pentru ele» [10].

Ca fiu al Bisericii Ortodoxe, ca fiu de preot, ca reprezentant al credincioşilor în forurile bisericeşti, Dr. Petru Groza îmbrăţişa în preocupările sale toate resorturile Bisericii legate de mai binele oamenilor, de ridicarea acestora pe culmile cele mai înalte. Iubea din inimă preoţimea legată de popor şi luptătoare pentru înfăptuirea sfintelor lui năzuinţe în ocîrmuirea cea nouă de după 23 August 1944 şi voia să vadă Biserica Ortodoxă pe linia intereselor poporului nostru, în legătură cu toate Bisericile Ortodoxe, zăgăzuind astfel tendinţele care împing lumea la un nou război. In felul acesta, «ortodoxia căpătînd un cadru nou, va păşi înainte pentru conducerea sufletească a popoarelor», — spunea el în faţa Intîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Rusă şi Romînă [11].

Amintiri de neuitat a întipărit Dr. Petru Groza în sufletele tuturor ierarhilor şi Intîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe care au vizitat Biserica noastră şi care au fost în acelaşi timp şi oaspeţii săi. Primirea caldă, apropiată, sinceritatea discuţiilor şi farmecul întregii sale personalităţi îi apropiau atît de mult, încît toţi aceşti oaspeţi plecau nu numai cu o imagine clară asupra raporturilor dintre Biserică şi Stat, ci şi cu amintirea unui prieten mare şi scump. Aşa l-au cunoscut şi atît de mult l-au iubit, încît ei fericeau ţara şi Biserica Ortodoxă Romînă, pentru un astfel de bărbat de Stat. Prin felul său de a fi, deschidea inimile, lega prietenii trainice, atrăgea respect şi dragoste şi risipea prin aceasta orice fel de nedumerire. Intîlnirile se desfăşurau într-o atmosferă extrem de plăcută şi de aceea numele şi chipul său erau cunoscute, iubite şi preţuite — am putea spune— în toată Ortodoxia.

Desigur, istoria va înregistra, la loc de frunte, toate faptele sale, înscriindu-i numele la locul rezervat marilor fii şi conducători ai poporului nostru.

Moartea neaşteptată a pus însă capăt activităţii creatoare a Dr. Petru Groza, şi a umplut de întristare sufletele tuturor.

In dimineaţa zilei de 7 ianuarie 1958, Prea Fericitul Patriarh Justinian, săvîrşind Sfînta Liturghie în Catedrala Sfintei Patriarhii, a înălţat prima rugăciune pentru odihna sufletului mult regretatului Dr. Petru Groza. Vestea anunţată astfel credincioşilor prezenţi în Biserică şi pomenirea numelui său la ectenia celor răposaţi a aşternut în inimile tuturor cea mai apăsătoare durere.

La călduroasa rugăciune a Intîistătătorului Bisericii noastre s-au alăturat rugăciunile tuturor credincioşilor sfintei noastre Biserici, care din inimă, cu evlavie şi cu ochii înlăcrimaţi, au rostit: «Veşnica lui pomenire».

Spre a exprima durerea profundă a întregei Biserici Ortodoxe Romîne, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîîne următoarea telegramă:

---

10. Revista «Biserica Ortodoxă Romînă», LXV, 4-9, 1947, pag. 153.
11. Ibidem.

Inconjurat de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P.F. Patriarh Justinian dă binecuvîntarea pentru începerea slujbei înmormîntării

Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne

LOCO

Biserica Ortodoxă Romînă în întregime: Ierarhi, preoți și credincioși încercăm profundă durere pentru încetarea din viață a Președintelui Dr. Petru Groza și exprimăm Prezidiului Marii Adunări Naționale, sincere condoleanțe.

Prin moartea Președintelui Dr. Petru Groza, Biserica Ortodoxă Romînă pierde pe cel mai vechi membru al forurilor sale centrale: Adunarea Națională Bisericească și Consiliul Național Bisericesc și pe cel mai cald și statornic sprijinitor și apărător al misiunii sale.

De aceea, în clipa eliberării sufletului său din trupul cel muritor, rostim cu adîncă reculegere: Dumnezeu să-l odihnească în pace și veșnică să-i fie pomenirea!

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

De asemenea, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, următoarea telegramă:

Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne

LOCO

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și Noi personal împărtășim durerea ce s-a abătut asupra Conducătorilor și întregului popor al Republicii noastre prin încetarea din viață a Președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale, Dr. Petru Groza și exprimăm Onoratului Guvern cele mai sincere condoleanțe.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne a trimis, de asemenea, familiei mult regretatului dispărut următoarea telegramă de condoleanțe:

Familiei Dr. PETRU GROZA

LOCO

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și Noi personal împărtășim durerea ce vă copleșește prin pierderea soțului și părintelui vostru Dr. Petru Groza și din toată inima vă exprimăm vii condoleanțe.

Amintirea aleselor virtuți care împodobeau ființa sa, încununate de neasemănata sa dragoste de soț și părinte, precum și recunoașterea unanimă a împlinirii misiunii sale istorice să vă fie mîngîiere și întărire în aceste clipe sfîșietoare ale despărțirii.

Dumnezeu să-l așeze în rîndurile drepților.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Slujba religioasă săvîrșită la catafalcul Dr. Petru Groza în marea sală din Palatul Republicii

In după amiaza aceleeaşi zile, la Palatul Marii Adunări Naţionale au prezentat condoleanţe pentru greaua pierdere suferită de poporul nostru: personalităţi de seamă, fruntaşi ai vieţii noastre obşteşti, oameni de ştiinţă şi de cultură, corpul diplomatic etc. In cabinetul preşedintelui, conducătorii Guvernului, în frunte cu Dl. Chivu Stoica, ai Partidului, în frunte cu Dl. Gheorghe Gheorghiu-Dej, şi ai Prezidiului Marii Adunări Naţionale primeau condoleanţe.

In numele Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoţit de PP. SS. Episcopi Vicari Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, a prezentat sincere condoleanţe conducătorilor ţării din partea Prea Fericirii Sale, a ierarhilor, clerului şi tuturor credincioşilor, în mijlocul cărora Dr. Petru Groza era atît de cunoscut. In faţa portretului său, străjuit de flori şi steaguri îndoliate, Prea Fericitul Pariarh s-a oprit, păstrînd un moment de reculegere, după care a rostit creştinescul «Dumnezeu să-l ierte». Pe masa de lîngă biroul de lucru, pe care calendarul a rămas deschis la data de 31 decembrie 1957, — ultima zi de lucru a preşedintelui, — se afla un registru de condoleanţe, în care Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris următoarele: «Statul Romîn şi Biserica Ortodoxă Romînă au pierdut un mare bărbat».

Catafalcul cu corpul neînsufleţit al Dr. Petru Groza a fost aşezat în marea sală din Palatul Republicii. Au făcut de gardă membrii Guvernului, conducătorii Partidului Muncitoresc Romîn, deputaţii, reprezentanţi ai organizaţiunilor de masă, personalităţi culturale, membri ai delegaţiilor străine sosiţi pentru a participa la funeralii. Prin faţa catafalcului s-au perindat, timp de trei zile, aducînd ultimul lor omagiu, muncitori, ostaşi, intelectuali, ţărani şi tineret. Un moment duios a fost acela cînd au venit ţăranii din Băcia, satul său natal, care — oprindu-se înaintea catafalcului şi privind îndelung chipul lipsit de viaţă al marelui lor consătean — cu lacrimi fierbinţi, închinîndu-se au depus florile recunoştinţei lor curate şi sincere, la căpătîiul celui ce le-a fost fala satului lor şi a ţării noastre.

Seara, la orele 22, într-o atmosferă de adîncă reculegere, la căpătîiul adormitului întru Domnul, Petru Groza, în prezenţa membrilor familiei, a membrilor Guvernului şi a numeroşi prieteni şi cunoscuţi s-a săvîrşit slujba Trisaghionului, de către P. F. Patriarh Justinian, înconjurat de P. S. Episcopi Vicari Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul şi de Arhid. Anton Uncu şi diac. Alex. Munteanu. După slujbă, Prea Fericitul Patriarh a adresat cuvinte de mîngîiere D-nei Ana Dr. Petru Groza şi copiilor îndureraţi.

In semn de aleasă preţuire şi recunoştinţă, Prea Fericitul Patriarh a rînduit să se depună din partea Bisericii Ortodoxe Romîne o frumoasă coroană de flori, la catafalcul marelui dispărut. Coroana a fost depusă joi 9 ianuarie, de către P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureştilor, şi P. C. Pr. Ioan Gagiu, Directorul Cancelariei Administraţiei Patriarhale. Pe panglica violetă a coroanei era scris: **Regretatului Dr. Petru Groza, Preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale şi membru al Adunării Naţionale Bisericeşti, omagiu şi recunoştinţă din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne şi a Adunării Naţionale Bisericeşti».**

*

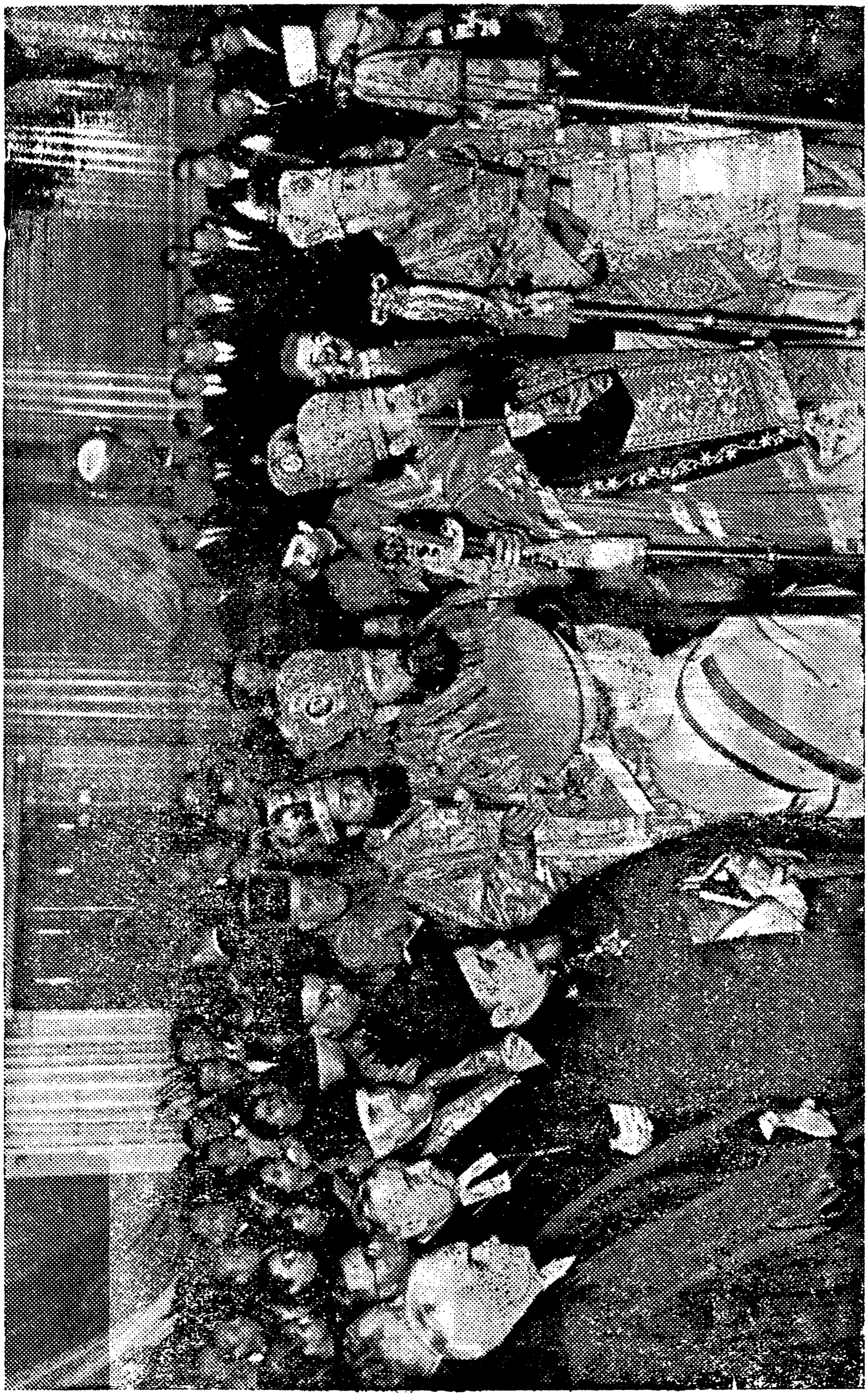

Reprezentanții Cultelor din R.P.R., asistînd la ceremonia funerară

Vineri 10 ianuarie 1958, la orele 8 dimineaţa, în marea sală funerară a Palatului Republicii s-a săvîrşit la catafalcul ilustrului decedat, slujba înmormîntării, în prezenţa familiei, a membrilor guvernului, ai prezidiului, ai delegaţiilor străine sosite pentru a participa la funeralii şi a unei numeroase asistenţe. A oficiat Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de înalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei şi Nicolae al Ardealului, Prea Sfinţiţii Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, Vicari Patriarhali, P. C. Pr. Traian Ghica, Consilier-Vicar la Administraţia Patriarhală, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, P. C. Pr. Constantin Grigorescu, parohul bisericii Boteanu din Bucureşti, Protopopul oraşului Deva, şi diaconii Anton Uncu şi Alexandru Munteanu, de la Catedrala Sfintei Patriarhii. Răspunsurile au fost date de Corala Sfintei Patriarhii, sub conducerea D-lui Prof. Nicolae Lungu.

Slujba s-a desfăşurat domol, ca o apă liniştită, iar smerenia rugăciunilor şi frumuseţea cîntărilor slujbei înmormîntării au însoţit cu picături de lacrimi şi mireasmă de tămîie, sufletul Dr. Petru Groza, pînă în ceata celor bine plăcuţi lui Dumnezeu.

La sfîrşitul slujbei au rostit scurte rugăciuni, specifice cultului respectiv, şi ceilalţi conducători şi reprezentanţi ai cultelor din ţara noastră: Dr. Friderich Müller, episcopul Bisericii Evanghelice C. A., Arday Aladar, episcop al Bisericii Reformate, Dr. Kiss Alexa, episcop unitarian, Traian Jovanelli, Vicarul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din Bucureşti, Argay Gheorghe, episcop luteran S. P., Dr. Moses Rosen, şef-rabinul cultului mozaic, muftiul Iacub Mehmet, şeful cultului musulman, Ştefan Nobilescu, din partea Federaţiei Cultelor Evanghelice.

A luat apoi cuvîntul, în numele Bisericii Ortodoxe Romîne şi al celorlalte culte, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a rostit următoarea cuvîntare:

Indurerată adunare,

Cernerea fulgilor de zăpadă, care ne-a adus bucuria sfintelor sărbători şi a noului an, ne-a adus pe neaşteptate şi vestea care ne-a cernit inimile în chip negrăit de dureros, — vestea trecerii din această viaţă a falnicului şi înţeleptului nostru preşedinte Dr. Petru Groza.

Din umbra acestei mari dureri ce ne încearcă pe toţi, abia dacă putem da grai cuvintelor care să cuprindă întreaga vrednicie a marelui nostru dispărut şi să tălmăcească simţămintele de dragoste şi de preţuire neasemuită, care ne stăpînesc.

S-a stins, aşa cum el însuşi spunea, arzînd ca o lumînare, ca o făclie vie, care a luminat şi a încălzit pînă în ultima clipă. El n-a căzut, nu s-a prăbuşit, ci a trecut din timp în veşnicie, lăsînd făclia, pe care împreună cu tovarăşii de luptă o purta cu atîta destoinicie, în mîinile încercate şi de nădejde ale cîrmuirii noastre democrat-populare.

Născut pe pămîntul Ardealului, în satul Băcia de pe valea Streiului, din ţara Haţegului şi Hunedoarei, el a iubit pămîntul natal, a iubit oamenii care-l făceau să rodească şi a fost suflet din sufletul neamului, căruia i-a înţeles şi suferinţele, dar şi nădejdile de mai bine.

Frămîntat încă de tinereţe, ca însuşi pămîntul din care s-a născut, de năzuinţele şi de lupta pentru libertate naţională şi pentru eliberarea socială

P. F. Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei şi I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, oficiind slujba înmormîntării

a poporului romîn, Petru Groza n-a întîrziat să-și afirme o prezență vie și dinamică în această luptă.

Cum în Ardeal, înainte de întîiul război mondial, un tărîm pe care se putea duce lupta de eliberare națională, i-l oferea organizarea bisericească de peste munți, Petru Groza a desfășurat o intensă activitate în cadrul Sinoadelor Eparhiale ale Bisericii Ortodoxe Romîne din Transilvania.

De la o vîrstă abia depășind adolescența, Petru Groza a intrat vijelios, încă la 1909, în Sinodul de la Sibiu, ca ales al credincioșilor ortodocși din părțile Hunedoarei. Aceiași credincioși l-au ales necontenit de atunci încoace în Sinodul de la Sibiu, fiind de mulți ani cel mai vechi «deputat mirean» în organul reprezentativ central al Mitropoliei ortodoxe ardelene.

Și pe cît de rodnică a fost activitatea lui pe tărîm național și bisericesc pînă tîrziu după războiul mondial, pe atît de bogată în victorii a fost lupta lui pentru eliberarea socială a poporului romîn. Afirmîndu-se hotărît pe acest tărîm, în al treilea deceniu al veacului nostru a dat ființă, pe la 1933, Frontului Plugarilor și a continuat lupta neîntreruptă pînă în clipa din urmă, alături de forțele sănătoase ale poporului nostru, în frunte cu crainicii și făuritorii vremurilor noi.

Inzestrat cu excepționale însușiri de cîrmuitor, călit în lupte și în frămîntări, fiul precetului Adam Groza din Băcia a agonisit o rară experiență și s-a ridicat deasupra vremii și deasupra noastră a tuturor.

Să-mi fie îngăduit să spun aici, că în destinul iubitului nostru președinte s-a împlinit urarea pe care a făcut-o stihiilor ursitei, nemuritorul mitropolit Andrei Șaguna, care — cu aproape un veac în urmă — vizitînd casa preotului din Băcia și văzînd buna întocmire dinăuntru și dinafară a familiei lui, a rostit memorabilele cuvinte, păstrate în amintirea acestei vrednice familii : Binecuvintez casa aceasta, ca din vatra ei să se ridice cîrmuitor destoinic poporului nostru».

Și Dumnezeu l-a ascultat și a vrut ca lucrurile să se împlinească după binecuvîntarea marelui ctitor al așezămintelor noastre bisericești și culturale din Ardeal.

Indurerată adunare,

Iubitul nostru președinte Dr. Petru Groza ne-a fost cu adevărat cîrmuitor și părinte, a cărui amintire se va păstra în veci și al cărui nume se va pomeni cu cinste, din neam în neam.

El a întruchipat în chip deplin virtuțile și însușirile eminente ale poporului din mijlocul căruia s-a ridicat.

Era treaz la minte și ager, cum puțini se găsesc ; dîrz și statornic, înfruntînd senin, dar cu o bărbăție de neînfrînt, talazurile vieții și ale sorții. Iar pe deasupra, bătea în făptura lui falnică de dac, o inimă de aur și o simțire caldă, care-i dădeau farmec copleșitor și neasemuit.

Nestăpînit de resentimente și cumpănit, nu i-a făcut niciodată plăcere să audă vorbindu-se despre el, — ci gîndul lui era veșnic la treburile obștești, la strădaniile și lupta de mai bine a întregului popor.

D-rul Petru Groza a fost într-adevăr un om care n-a trăit pentru interesele personale, și a muncit și a luptat pentru binele obștesc, căci dintru început a avut hotărîrea de a da acestei vieți un conținut care să depășească banala preocupare în domeniul intereselor proprii sau particulare.

Adunarea de doliu din Piața Palatului Republicii închinată memoriei marelui bărbat de Stat Dr. Petru Groza.

Iubindu-şi cu înflăcărare poporul şi pămîntul străbun, cu toate frumuseţile lui evocatoare de legende şi păstrătoare de comori, care străjuiesc drumul istoric al neamului, Petru Groza a fost stăpînit de o dragoste frăţească faţă de toate naţionalităţile conlocuitoare şi raza acestei simţiri curate şi sincere s-a întins pînă departe, cuprinzînd şi alte neamuri.

Nedesmînţit şi statornic în sprijinirea năzuinţelor şi luptelor pentru o viaţă mai bună a întregului nostru popor Dr. Petru Groza a stat cu devotament, pînă la ultima suflare, la postul său de muncă şi de îndrumare. Preţuindu-şi şi iubindu-şi cu adevărat tovarăşii de luptă şi colaboratorii, el s-a făcut — prin iubirea sa de oameni — pildă tuturor, mai ales în anii stăpînirii populare în care s-a pornit croirea unei lumi noi şi drepte şi s-a purces la scrierea noilor table ale legii pentru poporul nostru.

Fiu al Bisericii noastre străbune, faţă de care şi-a îndeplinit întreaga datorie, defunctul nostru presedinte a cinstit după cuviinţă toate celelalte culte religioase şi a contribuit în mod esential la statornicirea unor legături cu adevărat frăţeşti între neamurile şi credintele rînduite de Dumnezeu să vietuiască pe acest pămînt. Biserica noastră Ortodoxă, ca şi toate celelalte culte, îi sîntem recunăscători că, în mersul creator al istoriei el a fost sfătuitorul înţelept al raporturilor şi relaţiilor între Stat şi culte, în aşa fel încît Biserica să participe, alături de popor, la viata cea nouă şi să-şi păstreze şi traditia sa izbăvitoare în legătură cu lucrarea ei de veacuri.

Pentru toate acestea, în numele credincioşilor şi clerului ortodox din Ardeal şi, din încredintarea Sfîntului Sinod, în numele întregii Biserici Ortodoxe Romîne, cît şi în numele celorlalte culte din tara noastră, îi aduc ultimul şi supremul omagiu, în acest ceas al despărtirii noastre vremelnice, aceluia ce a fost un mare fiu al Patriei si al Bisericii, iubindu-le cu toată căldura inimii sale generoase şi slujindu-le cu înţelepciunea, cu vigoarea şi cu strălucitele sale însusiri.

Alături de întregul nostru popor, fiii credinciosi ai Bisericii Ortodoxe Romîne vor păstra nestearsă în sufletele lor amintirea Dr. Petru Groza si vor merge mai departe pe drumul pe care a mers el: drumul dragostei faţă de popor, drumul muncii pentru înflorirea patriei noastre dragi, Republica Populară Romînă, drumul iubirii de oameni şi a luptei nesovăitoare, pentru pacea lumii întregi.

Îndurerată familie,

Căpătenia şi părintele Dvs., ca şi al nostru, nu va mai fi printre noi. E nespus de dureroasă această despărţire şi inimile noastre sînt deopotrivă de cernite ca şi ale Dvs.

In greaua pierdere pe care o încercaţi, sînt încredinţat că vă va mîngîia conştiinţa marilor lui înfăptuiri în slujba Patriei şi a poporului nostru.

Plecînd dintre noi, iubitul nostru preşedinte vă întinde mîna sa ocrotitoare de dincolo de mormînt şi, împreună cu mine, roagă pe Dumnezeu să vă întărească în toate ziele vieţii Dvs.

Veşnica lui pomenire şi bunul Dumnezeu să-l numere cu drepţii. Amin.

Slujba religioasă şi cuvîntarea caldă a Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Ardealului au fost radiodifuzate de posturile romîneşti, spre mîngîierea sufletească a credincioşilor din întreaga ţară, care s-au rugat cu evlavie pentru odihna sufletului Dr. Petru Groza, cel ce a fost un mare şi bun fiu al poporului nostru.

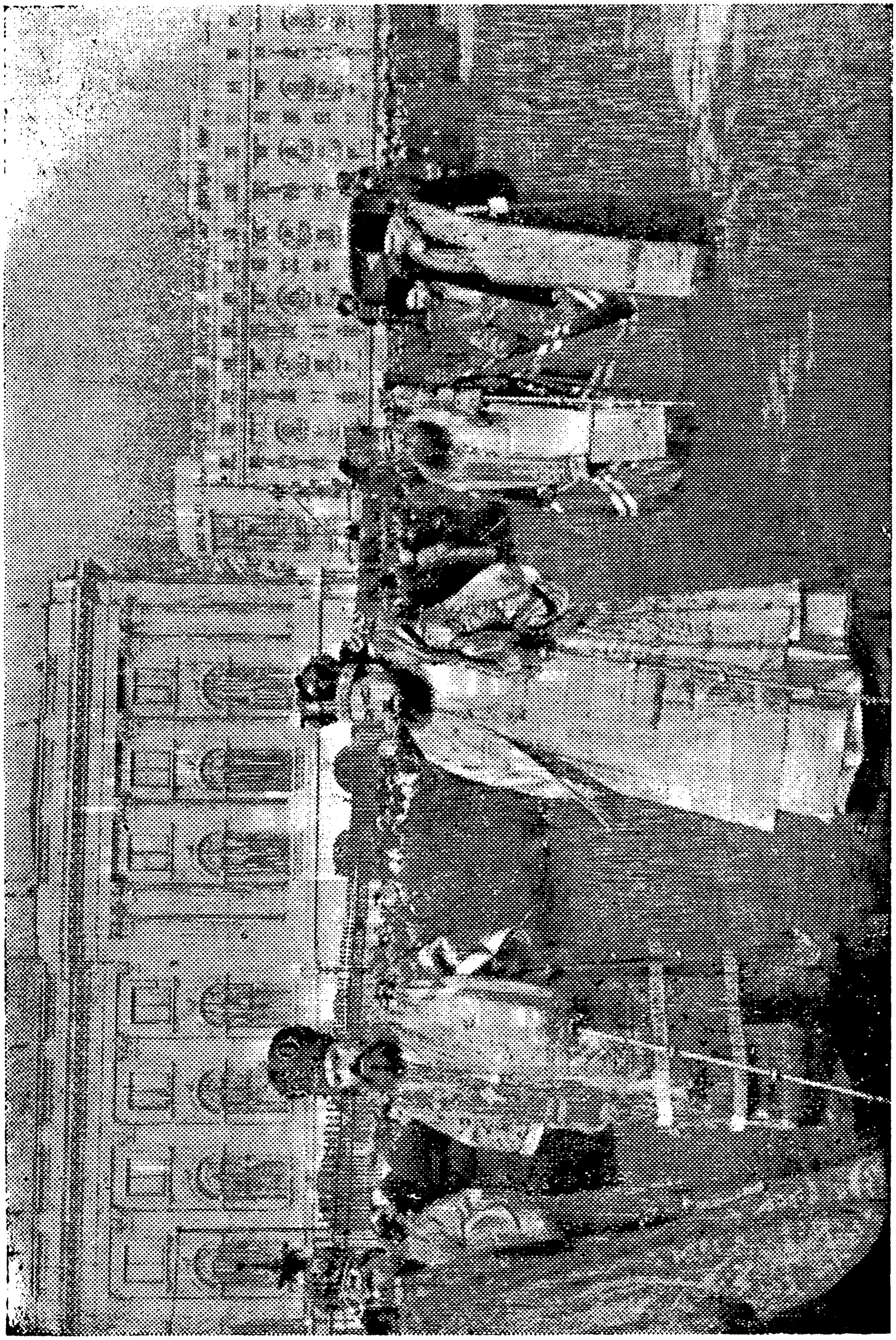

Cortegiul funebru pornind din Piața Palatului Republicii către cimitirul Ghencea

După cîteva clipe de tăcere, în acordurile unui imn funebru continuă trecerea prin faţa catafalcului, spre a aduce ultimul omagiu ilustrului dispărut, înalţi funcţionari de stat, conducători ai organizaţiilor obşteşti, deputaţi ai Marii Adunări Naţionale, generali ai Forţelor Armate ale R.P.R., academicieni, oameni de ştiinţă, artă şi cultură, delegaţi ai cetăţenilor din toate regiunile ţării. Se schimbă ultimele gărzi, din care fac parte reprezentanţii popoarelor prietene din Albania, Argentina, Bulgaria, Cehoslovacia, R. P. Chineză, R. P. Mongolă, Egipt, Finlanda, R. D. Germană, Jugoslavia, Polonia, Suedia, Sudan, Ungaria, Uniunea Sovietică, R. D. Vietnam. Cea din urmă gardă a fost făcută de domnii: Gh. Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gheorghe Apostol general de armată Emil Bodnăraş, Petre Borilă, Nicolae Ceauşescu, general colonel Alex. Drăghici, Alexandru Moghioroş, Constantin Pîrvulescu, Ştefan Voitec.

La ora 9 şi 55 de minute, sicriul cu corpul neînsufleţit al Dr. Petru Groza, purtat pe umeri de conducători de seamă ai patriei noastre, a fost scos din sala funerară a Palatului Republicii şi depus pe catafalcul îmbrăcat în catifea purpurie din mijlocul pieţii.

In tribuna ridicată lîngă catafalc au luat loc conducătorii Partidului Muncitoresc Romînesc şi ai Statului, delegaţi şi reprezentanţi de peste hotare, care participă la funeralii, membrii familiei defunctului, conducători ai cultelor, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, deputaţi ai Marii Adunări Naţionale, oameni de ştiinţă şi artă, conducători ai organizaţiilor obşteşti, generali şi ofiţeri superiori, delegaţii de cetăţeni din toate colţurile ţării.

La ora 10, după ce au fost date onorurile militare, au început să sune sirenele: în instituţii şi întreprinderi a încetat lucrul, pe străzi s-a oprit circulaţia, în toate bisericile din ţară s-au oficiat slujbe pentru pomenirea marelui dispărut. Este omagiul pe care întregul nostru popor îl aduce iubitului său preşedinte, Dr. Petru Groza.

A început apoi adunarea de doliu închinată memoriei marelui bărbat de stat. A vorbit Dl. Gh. Gheoghiu-Dej, prim secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, membru al Prezidiului Marii Adunări Naţionale, care — în numele Prezidiului Marii Adunări Naţionale, al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc, al guvernului Republicii Populare Romîne şi al întregului popor romîn — a adus un ultim salut D-rului Petru Groza. Arătînd că ilustrul dispărut şi-a cîştigat dragostea şi preţuirea poporului romîn, care îi va păstra neştearsă amintirea, — Dl. Gh. Gheorghiu-Dej a spus printre altele: «Poporul nostru preţuieşte în mod deosebit contribuţia de seamă pe care a adus-o Petru Groza la înfăptuirea politicii Republicii noastre Populare, de apărare a păcii şi de micşorare a încordării internaţionale, hotărîrea cu care el s-a ridicat întotdeauna împotriva planurilor războinice ale cercurilor agresive, eforturile pe care le-a depus pentru dezvoltarea colaborării între state, fără deosebire de sistem social. Prin aceasta, Dr. Petru Groza a devenit o personalitate preţuită şi iubită nu numai în ţara noastră, ci şi peste hotare».

Au luat cuvîntul pentru a cinsti memoria marelui dispărut: Dl. **F. Kozlov**, preşedintele Consiliului de Miniştri al R.S.F.S.R., în numele delegaţiei guvernamentale a U.R.S.S.; **Go Mo-jo,** locţiitor al preşedintelui Comitetului Permanent al Adunării Reprezentanţilor populari din întreaga

Inaintul cler precedînd cortegiul funebru pe Calea Victoriei

Chină, locţiitor al preşedintelui Comitetului Naţional al Consiliului Politic Consultativ al poporului chinez, preşedintele Comitetului Popular pentru Apărarea Păcii din întreaga Chină şi preşedintele Academiei Chineze de Ştiinţe, în numele delegaţiei Republicii Populare Chineze; **Istvan Dobi,** preşedintele Consiliului Prezidenţial al Adunării de Stat a R. P. Ungare, în numele delegaţiei Republicii Populare Ungare şi al delegaţiilor tuturor celorlalte ţări socialiste.

Au mai luat cuvîntul: scriitorul **Nagy Istvan** şi **Romulus Zăroni,** membri ai Prezidiului Marii Adunări Naţionale, care au omagiat memoria regretatului defunct.

Sfîrşindu-se adunarea de doliu din Piaţa Republicii, sicriul cu corpul neînsufleţit al Dr. Petru Groza a fost ridicat de pe catafalc şi depus pe un afet de tun. Se formează apoi cortegiul funerar, care — în sunetele grave ale marşului funebru — porneşte spre cimitirul Ghencea. Păşesc în faţă un grup de generali, purtînd pe perne purpurii numeroase ordine şi medalii romîneşti şi străine cu care a fost distins Dr. Petru Groza.

In cortegiu păşeşte Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoţit de înalţi ierarhi şi preoţi ai Bisericii Ortodoxe Romîne şi de conducători ai altor culte religioase din ţara noastră.

In urma afetului de tun, pe care se află sicriul acoperit cu drapelul tricolor, păşeşte D-na Ana Dr. Petru Groza, copiii şi alţi membri ai familiei marelui dispărut, însoţiţi de prietenii săi apropiaţi, de conducători ţării noastre, de membri ai Prezidiului Marii Adunări Naţionale, membrii delegaţiilor şi reprezentanţii de peste hotare. Urmează, într-un grup numeros, membrii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, miniştri, deputaţi ai Marii Adunări Naţionale, oameni de ştiinţă şi artă, delegaţi din toate regiunile ţării.

Pe tot parcursul, de-a lungul străzilor, mii şi mii de cetăţeni îndureraţi se descoperă, aducînd un ultim salut Dr. Petru Groza, fiu iubit şi credincios al poporului romîn.

In piaţa Sfîntul Elefterie, cortegiul se opreşte. Potrivit datinei creştine, Prea Sfinţitul Episcop Theoctist Botoşăneanul, Vicar Patriarhal, rosteşte cuvenita rugăciune, răspunsurile fiind date de corul studenţilor Institutului Teologic Universitar din Bucureşti.

Cortegiul porneşte iarăşi; la intrare în cimitirul Ghencea, o gardă militară de onoare cu drapelul cernit prezintă onorul. Carul mortuar se opreşte în faţa criptei de marmoră albă, deschisă.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de Inalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei şi Nicolae al Ardealului, de Prea Sfinţiţii Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, Vicari Patriarhali, de preoţi şi de diaconi, săvîrşeşte un trisaghion pentru odihnirea sufletului marelui răposat.

Dl. Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Romîne, rosteşte apoi ultimul cuvînt de rămas bun, spunînd printre altele: «Este deosebit de grea această clipă în care poporul romîn se desparte pentru totdeauna, de unul din fiii săi cei mai devotaţi, vrednici şi iubiţi... Figura lui de mare cetăţean, de patriot devotat pînă la capăt

O mulţime imensă de cetăţeni ai Capitalei R.P.R., au adus pe tot parcursul cortegiului, ultimul lor omagiu Preşedintelui Dr. Petru Groza

cauzei nobile a celor ce muncesc, va rămîne mereu luminoasă şi pilduitoare, îndemn în lupta pentru pace şi socialism. Neuitată va fi amintirea Dr. Petru Groza în inima poporului romîn».

Sicriul cu corpul neînsufleţit al ilustrului dispărut este coborît de pe afetul de tun şi — în acordurile imnului funebru — este purtat pe umeri spre criptă. In timp ce sicriul este coborît încet în criptă, răsună Imnul de Stat al Republicii Populare Romîne, iar văzduhul este cutremurat de cele 24 salve de artilerie, — drept ultim omagiu adus memoriei Dr. Petru Groza. O lespede de marmoră, cu o inscripţie simplă: «**Dr. Petru Groza 1884-1958**», pecetluește cripta.

*

In sufletul tuturor cetăţenilor ţării noastre, ca şi în sufletele ierarhilor, clericilor şi credincioşilor Bisericii străbune, va rămîne adînc încrustat numele Dr. Petru Groza, care a fost un mare şi iubit fiu al Patriei şi al Bisericii. Şi dacă întregul popor romîn a făcut înaintea criptei sale, legămînt să-i cinstească memoria prin continuarea operei de făurire a unei vieţi paşnice şi fericite în Republica Populară Romînă, — fiii Bisericii Ortodoxe Romîne vor adăuga acestui omagiu, la care şi ei se fac părtaşi, rugile lor smerite, pe care le vor rosti mereu în faţa sfintelor altare:

Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii, întru împărăţia Sa!

† *THEOCTIST BOTOŞANEANUL*
Episcop-Vicar Patriarhal

TELEGRAME DE CONDOLEANŢE PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN IN LEGĂTURĂ CU INCETAREA DIN VIAŢĂ A DR. PETRU GROZA

Vestea încetării din viaţă a preşedintelui Prezidiului Marii Adunări Naţionale, Dr. Petru Groza, a umplut de durere şi inimile multor conducători, ierarhi şi clerici ai Bisericilor de peste hotare, care laolaltă cu întregul nostru popor şi cu toţi fiii credincioşi ai Sfintei noastre Biserici au ţinut să aducă omagiul lor memoriei marelui dispărut. Astfel, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit numeroase telegrame prin care Intîistătători ai unor Biserici şi culte religioase din străinătate şi din ţară, Mitropoliţi, Episcopi şi preoţi îşi mărturisesc sincera lor participare la doliul Bisericii şi Patriei noastre, în legătură cu pierderea celui ce a fost un vrednic fiu al amîndurora.

Iată cîteva din aceste telegrame de condoleanţe:

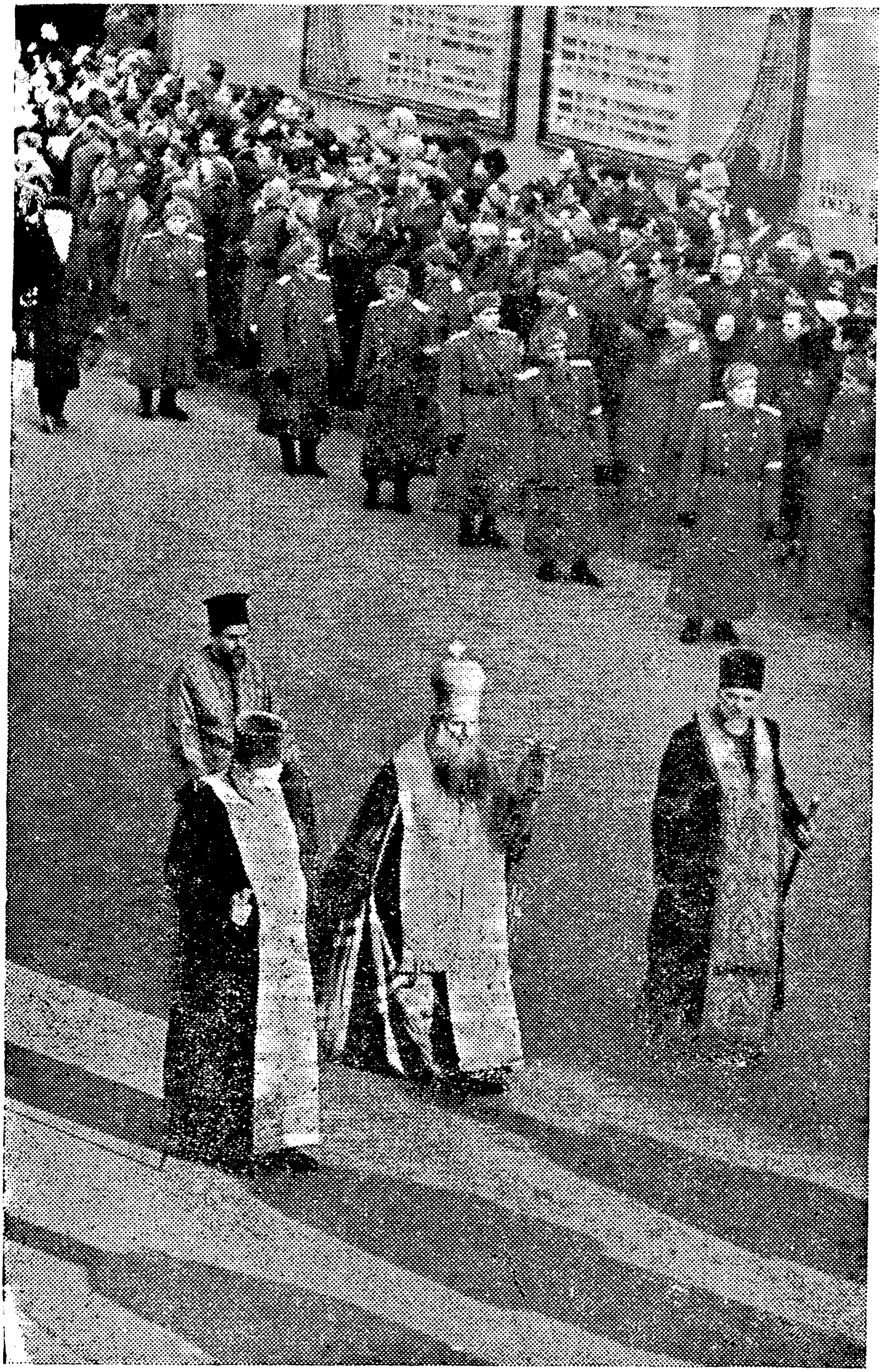

Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de P.C. Prot. Ștefan Tomici, vicarul Episcopiei Ortodoxe Sîrbe din R.P.R. și P.C. Pr. Al. Ionescu vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, în cortegiul funebru.

Telegrama Sanctităţii Sale ALEXEI, Patriarhul Moscovei şi a toată Rusia

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Am fost mult mîhnit aflînd de încetarea din viaţă a mult stimatului Dr. Petru Groza.

Rog pe Prea Fericirea Voastră să transmiteţi familiei decedatului sincerele mele condoleanţe.

Imi reamintesc de vizita pe care am făcut-o în satul său natal şi de rugăciunile înălţate împreună la mormîntul părinţilor săi.

Acum eu mă rog pentru odihna sufletului său.

PATRIARHUL ALEXEI

Telegrama conducerii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

In numele Bisericii Ortodoxe Ruse exprimăm profundele noastre condoleanţe cu prilejul încetării din viaţă a Preşedintelui Dr. Petru Groza.

Ne rugăm pentru odihna sufletului său.

Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră , să transmiteţi sincerele noastre condoleanţe familiei decedatului.

† *ALEXEI*
PATRIARHUL MOSCOVEI
ŞI A TOATA RUSIA
† *NICOLAE*
MITROPOLITUL KRUTIŢELOR
ŞI KOLOMNEI

Telegrama Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Cu ocazia morţii Dr. Petru Groza, meritosul om de Stat al Republicii Populare Romîne şi sprijinitor al Bisericii, exprim sincere condoleanţe Prea Fericirii Voastre, Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, precum şi celor apropiaţi marelui decedat.

Dumnezeu să-l ierte şi să-i fie veşnică pomenirea.

† *CHIRIL*
PATRIARHUL BULGARIEI

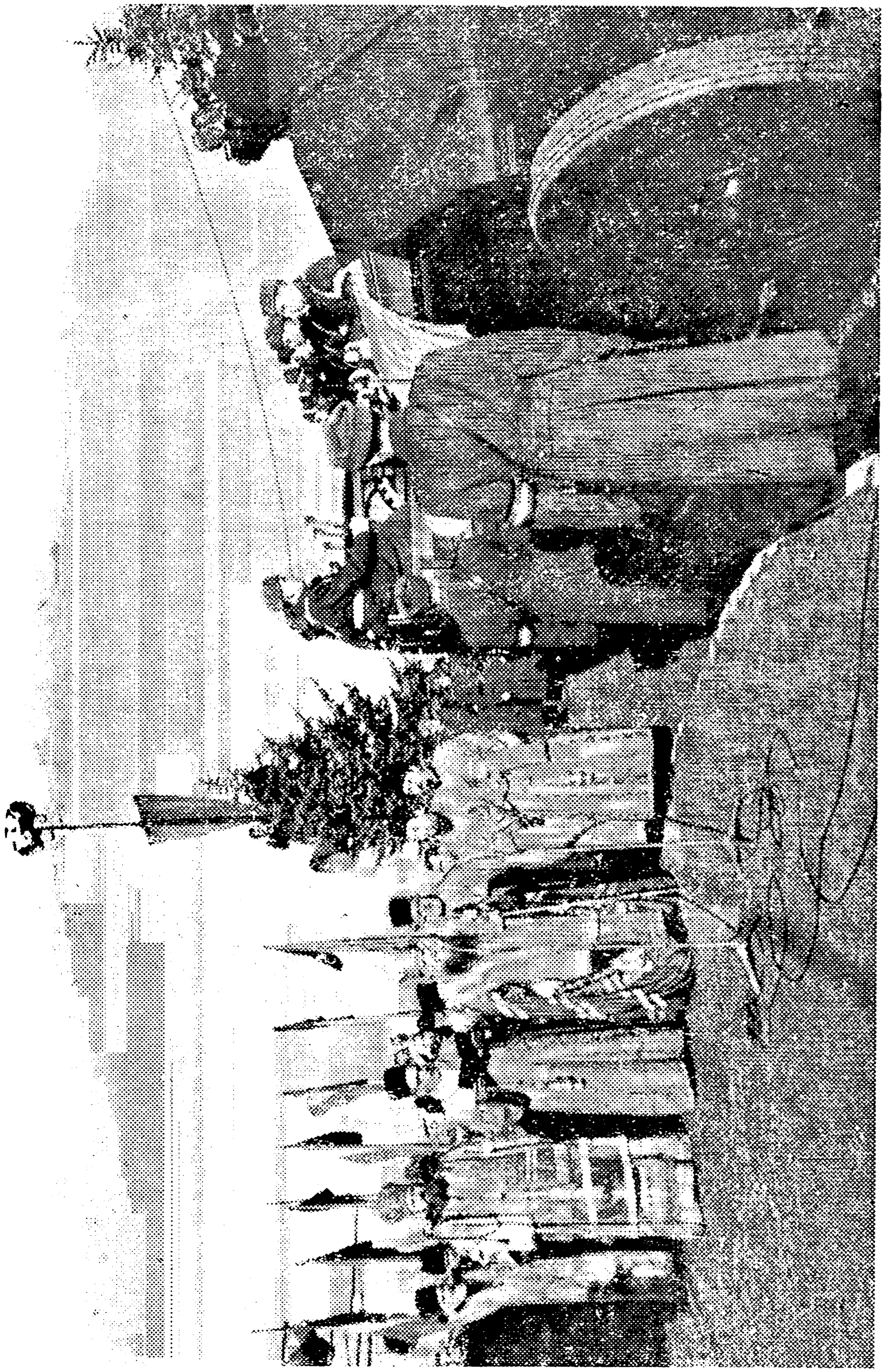

Coborîrea rămăşiţelor pămînteşti ale Dr. Petru Groza de pe afetul de tun la Cimitirul Ghencea

Telegrama Prea Fericitului VASKEN I, Patriarhul Catholicos al tuturor armenilor:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Românîei

BUCUREȘTI

Adînc îndurerat, alături de Sfînta Biserică Română, ne rugăm pentru odihna sufletului iubitului Președinte al Românîei, Dr. Petru Groza.
Domnul să ocrotească în pace și mărire patria și neamul românesc

† *VASKEN I*
PATRIARHUL CATHOLICOS
AL TUTUROR ARMENILOR

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit ALEXANDRU din Siria:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale JUSTINIAN
Patriarhul Românîei

BUCUREȘTI

Prezentăm Prea Fericirii Voastre și Românîei condoleanțe cu ocazia pierderii Președintelui Petru Groza, socialist sincer, adevărat fiu al Bisericii.

Mitropolitul ALEXANDRU

Telegrama Prea Sfinţitului ANDREI MOLDOVANU, Episcopul românilor din America:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale Patriarhului JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Episcopia canonică din America se alătură la doliul Patriei și Bisericii în urma pierderii ilustrului președinte Petru Groza, exprimîndu-și condoleanțele cele mai adînc simțite.
Dumnezeu să-l odihnească.

† *ANDREI MOLDOVANU*
EPISCOPUL ROMÎNILOR
DIN AMERICA

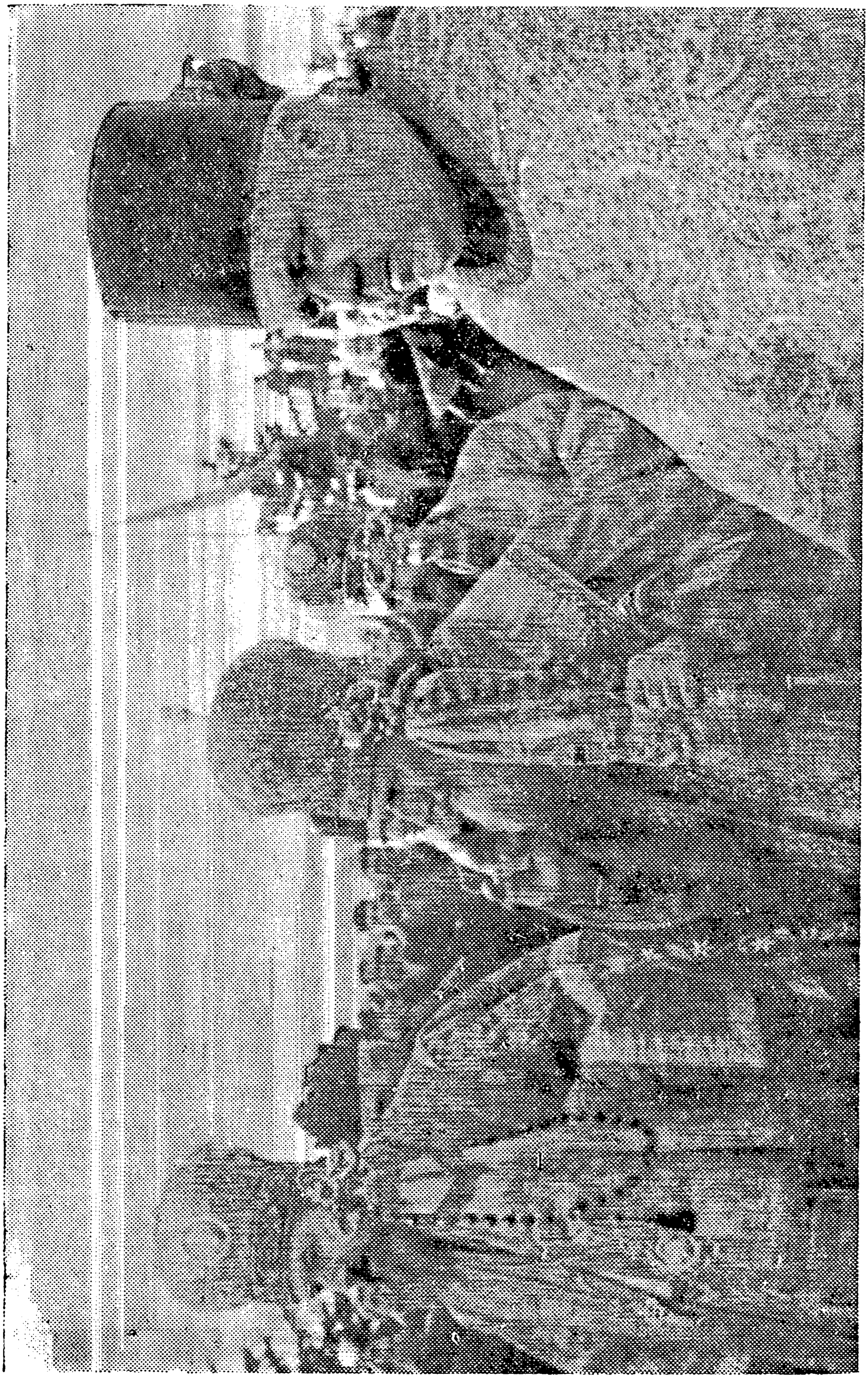

P. F. Patriarh Justinian rostind la mormîntul Dr. Petru Groza mulţa de deslegare.

Telegrama Eminenței Sale VASARHELY IOAN, Episcopul Bisericii Reformate din Republica Populară Romînă:

TELEGRAMA

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

BUCUREȘTI

Cu adîncă durere am primit vestea morții iubitului președinte Dr. Petru Groza.

Vă exprimăm condoleanțele noastre cele mai sincere.

VASARHELY IOAN
EPISCOP REFORMAT

Scrisoarea pastorului anglican STANLEY EVANS, de la parohia «Sfînta Treime» a Sfîntului Filip din Dalston (Anglia):

Prea Fericirea Voastră,

Ingăduiți-mi să exprim Prea Fericirii Voastre și prin Prea Fericirea Voastră Bisericii Ortodoxe Romîne, sincerele noastre condoleanțe pentru trecerea la cele veșnice a distinsului fiu al Bisericii Ortodoxe Romîne, Dr. Petru Groza, președintele Republicii Populare Romîne. O caracteristică neprețuită a lui Petru Groza era aceea că în înalta sa funcțiune nu s-a despărțit niciodată de popor și că străduințile lui slujeau totdeauna interesele marilor mase ale poporului romîn. Acțiunea sa pentru înțelegere și pace cu toate celelalte popoare era o expresie a acestui lucru.

Ne amintim de el, aici, cu prilejul mutării sale la Domnul.

Odihnească-se în pace!

Al Prea Fericirii Voastre sincer frate în Hristos,

STANLEY EVANS

Telegrama Prea Cucernicului Pr. IOAN CRISTEA, superiorul Bisericii romîne din Sofia:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

In numele credincioșilor bisericii Patriarhiei Romîne din Sofia și al meu personal, exprim Prea Fericirii Voastre cele mai adînci și simțite condoleanțe pentru pierderea ireparabilă pe care o încearcă poporul și Biserica Română, prin încetarea din viață a marelui om de Stat Dr. Petru Groza; Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale.

Iconom Stavrofor Preot IOAN CRISTEA
SUPERIORUL BISERICII ROMÎNE
DIN SOFIA

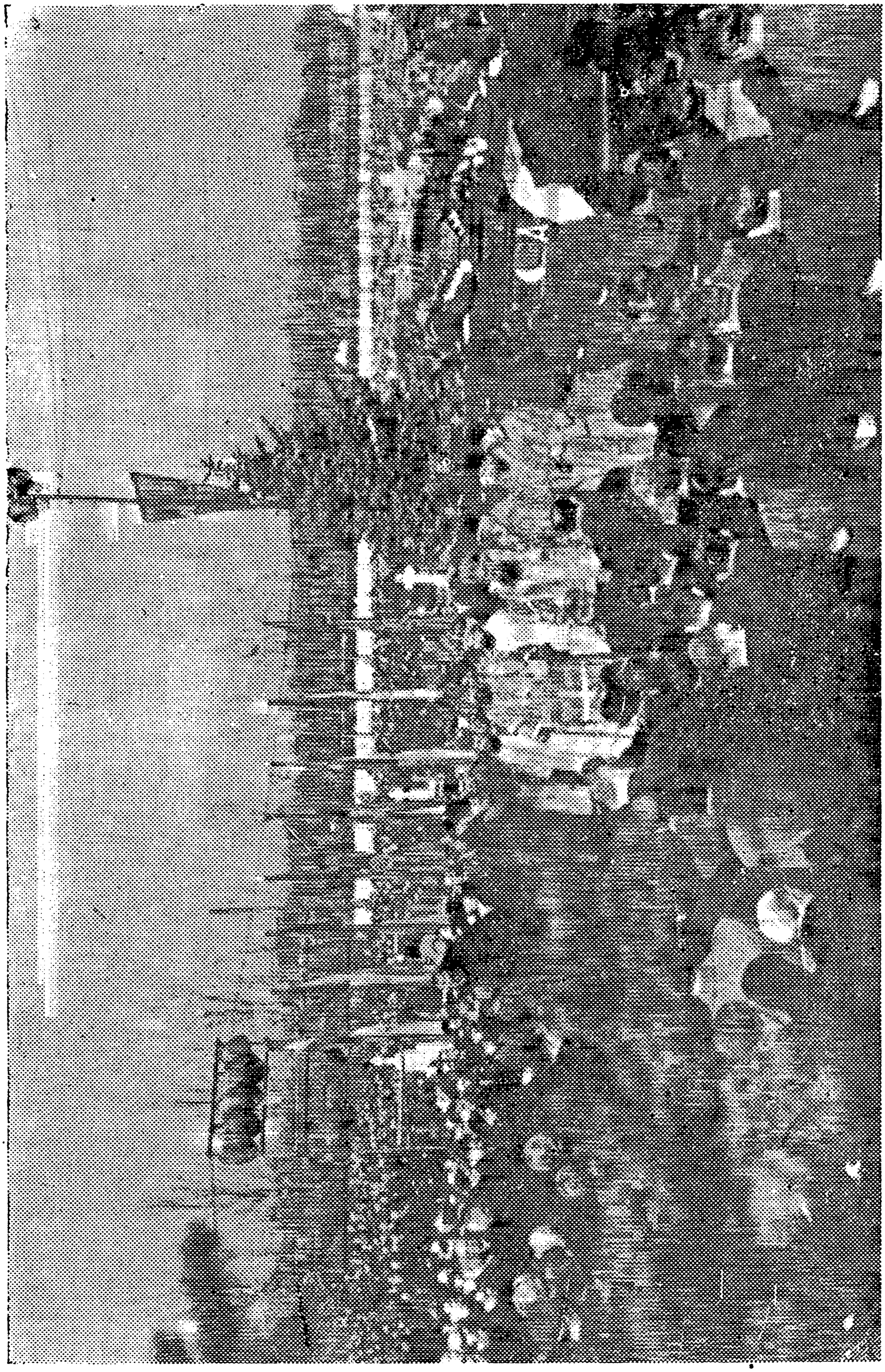

Înaltul cler și numeroasa asistență în timpul cuvîntărilor rostite la mormîntul Dr. Petru Groza

ALEGEREA NOULUI PREȘEDINTE AL PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A REPUBLICII POPULARE ROMINE

In ziua de 11 ianuarie 1958 a avut loc sesiunea Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne. La lucrările sesiunii au fost prezenți conducătorii guvernului, membri ai Prezidiului Marii Adunări Naționale, reprezentanți ai șefilor de state, parlamentelor și guvernelor care au participat la funeraliile Dr. Petru Groza, conducători ai cultelor din țară, în frunte cu Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, conducători ai organizațiilor obștești, oameni de știință, etc.

Pe ordinea de zi a sesiunii au fost înscrise următoarele probleme:

1. Alegerea președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne;

2. Modificarea articolului 35 din Constituția Republicii Populare Romîne.

Deschizînîd lucrările sesiunii, Dl. C. Pîrvulescu, președintele Marii Adunări Naționale, a evocat memoria Dr. Petru Groza, subliniind marile calități de om de stat ale ilustrului dispărut, patriotismul său înflăcărat și munca lui plină de avînt pentru dezvoltarea Republicii Populare Romîne și pentru triumful nobilelor idei ale păcii și conlucrării între popoare.

Marea Adunare Națională a păstrat un moment de reculegere în memoria Dr. Petru Groza.

In continuarea cuvîntării sale, Dl. C. Pîrvulescu a salutat prezența la lucrările sesiunii a delegaților și reprezentanților șefilor de state, parlamentelor și guvernelor care au participat la marea durere pe care a încercat-o poporul romîn prin pierderea Dr. Petru Groza, exprimîndu-le tuturor recunoștința și mulțumirile Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne.

Trecîndu-se apoi la primul punct de pe ordinea de zi, a luat cuvîntul Dl. Gh. Gheoghiu-Dej, care — din împuternicirea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn și în urma consfătuirii avute cu 42 de deputați din diferite regiuni ale țării — a propus pentru funcția de președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale pe Dl. Ion Gheorghe Maurer, membru al Academiei Republicii Populare Romîne, deputat din circumscripția electorală Sighișoara.

Personalitate bine cunoscută, intelectual devotat poporului său, Dl. Ion Gheorghe Maurer s-a alăturat încă din 1936 luptei duse de cei mai buni fii ai poporului nostru împotriva fascizării țării, împotriva războiului

antisovietic în care a fost tîrîtă Romînia de guvernele din trecut. Amintind că Dl. Ion Gheorghe Maurer, în calitate de Ministru al Afacerilor Externe, a reprezentat cu cinste țara noastră în ultima sesiune a Organizației Națiunilor Unite, — Dl. Gh. Gheorghiu-Dej și-a exprimat convingerea că Marea Adunare Națională va alege pe Dl. Ion Gheorghe Maurer

Dl. Ioan Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale

în funcția de președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale și că el își va îndeplini cu devotament sarcinile ce-i revin în această înaltă răspundere.

Prin vot secret, Marea Adunare Națională a ales în unanimitate pe Dl. Ion Gheorghe Maurer ca președinte al Prezidiului Marii Adunări Na-

ţionale. In apaluzele deputaţilor, D-sa şi-a ocupat locul pe banca Prezidiului.

După ce a fost aprobat cu mare majoritate de voturi proiectul de lege pentru modificarea art. 35 din Constituţia R.P.R., care prevede că Prezidiul Marii Adunări Naţionale va avea trei vice preşedinţi în loc de doi, — a luat cuvîntul Dl. Ion Gheorghe Maurer, preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale, care a mulţumit deputaţilor pentru marea cinste ce i-au făcut alegîndu-l preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne şi încredinţîndu-i că nu va precupeţi nici o sforţare servind cu neclintit devotament poporul nostru în construirea vieţii sale noi, în îndeplinirea idealurilor sale de dreptate şi de pace.

La propunerea unui grup de 37 deputaţi din toate regiunile ţării, Marea Adunare Naţională a ales prin vot secret pe academicianul Mihail Ralea ca vicepreşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne.

După încheierea lucrărilor sesiunii, Dl. Ion Gheorghe Maurer, preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale, a primit pe membrii delegaţiilor şi reprezentanţii de peste hotare prezenţi la sesiune, care i-au adresat felicitări în legătură cu alegerea sa în înalta funcţie de preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale.

REDACŢIA

TELEGRAME TRIMISE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL ANULUI NOU 1958

Cu prilejul Anului Nou 1958, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis următoarele telegrame:

Domnului Dr. PETRU GROZA
Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale

LOCO

La începutul noului an 1958, din toată inima Vă felicităm în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al Nostru personal, rugînd pe cel Atotputernic să Vă dăruiască sănătate și ani mulți, ca să puteți îndruma cu deplină mulțumire sufletească, din locul de înaltă răspundere ce deținеți, mersul spre înflorire și pace al Patriei noastre, Republica Populară Romînă.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

*

Domnului CHIVU STOICA
Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R.

LOCO

La începutul noului an 1958, exprimăm Domniei Voastre și Onoratului Guvern calde felicitări, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al nostru personal, dorindu-Vă din toată inima sănătate, putere de muncă și ani mulți, pentru tot mai bogate înfăptuiri, care să aducă poporului nostru bunăstare, pace și propășire întru toate.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Domnului D. DOGARU
Secretar General al Departamentului Cultelor

LOCO

La începutul noului an 1958, vă exprimăm calde felicitări, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al Nostru personal, dorindu-vă sănătate, pace și fericite realizări.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

SCRISORI IRENICE
PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SĂRBĂTORILOR NAȘTERII DOMNULUI 1957

Potrivit datinei de veacuri păstrată în întreaga Ortodoxie, Prea Fericiții Patriarhi ai Bisericilor Ortodoxe Autocefale își trimit, cu prilejul marilor sărbători creștine, scrisori de salutare și de frățești urări, prin care mărturisesc bucuria comună a slujirii lui Hristos în duhul dreptei credințe. Aceste scrisori dovedesc dragostea ce unește pe Intîistătătorii — ca și pe ierarhii, clericii și credincioșii — Bisericilor Ortodoxe din întreaga lume și unitatea de nezdruncinat a credinței ortodoxe.

In numărul trecut al revistei noastre am publicat scrisoarea irenică trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian tuturor patriarhilor ortodocși cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1957. In paginile ce urmează, publicăm scrisorile irenice primite de Intîistătătorul Bisericii noastre, din partea Patriarhilor ortodocși, cu același prilej.

In scrisoarea Sanctității Sale Athenagoras *Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, se spune:*

PATRIARHIA ECUMENICA
Nr. 6

Prea Fericite și Inalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale a Romîniei, în Hristos Dumnezeu prea iubite și prea dorite frate și împreună slujitor al smereniei noastre Domnule JUSTINIAN, îmbrățișînd frățește în Domnul pe Venerabila Prea Fericirea Voastră, prea plăcut Vă salutăm.

Cu bucurie primind cinstita scrisoare frățească a Prea Fericirii Voastre, mult iubită nouă și venerabilă, scrisoare trimisă nouă cu dragoste, după sacrul obicei, cu prilejul Sfintelor Sărbători pline de bucurie ale Nașterii lui Hristos în Betleem și al noului an al mîntuirii, — cu adîncă mulțumire am primit îmbrățișarea frățească exprimată în ea și bunele urări ale Prea Fericirii Voastre, ceea ce învederează, întărește și arată frumusețea întocmirii Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

Grăbindu-ne deci cu dragoste pornită din inimă și cu cinste a Vă aduce, prin prezenta, îmbrățișare frățească, cu plăcere salutăm și noi pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul acestor sfinte și însemnate zile și Vă felicităm cu această bucurie mare care este la tot poporul, că «a trimis

Domnul pe Fiul Său, cel născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea», urîndu-Vă totodată ca harul Mîntuitorului nostru Hristos cel născut în trup să se reverse din belşug asupra Prea Fericirii Voastre, a Sfintei Voastre Biserici, a sfinţitului cler şi a credincioasei ei turme, totdeauna şi în toate.

Rugîndu-ne ca soarele dreptăţii cel răsărit din Fecioară să lumineze cu lumina cunoştinţei Sale mintea şi inima oamenilor şi să binecuvînteze străduinţele stăruitoare depuse de cei puternici ai lumii pentru instaurarea unei stări paşnice şi liniştite pe pămînt, aşa ca anul cel nou început al bunătăţii Lui să fie aducător de binecuvîntare, de bine şi de pace fiecăruia şi lumii întregi, Vă îmbrăţişăm şi Vă salutăm iarăşi în Mîntuitorul nostru cel născut şi rămînem cu dragoste frăţească şi cu deosebită cinste.

Al Prea Fericirii Voastre mult cinstite, iubit frate în Hristos,

† *ATHENAGORAS al Constantinopolei*

De la Prea Fericitul HRISTOFOR Patriarhul Alexandriei şi a toată Africa:

PATRIARHIA ALEXANDRIEI
Nr. 588

HRISTOFOR
Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa,

Prea Fericitului JUSTINIAN
Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Patriarh al Romîniei, îmbrăţişare sfîntă în Cel Născut.

In aceste sfinte zile, cînd pe de o parte ne încredinţăm din Evanghelie că s-a născut la Betleem, «în staulul celor necuvîntătoare», din Sfînta Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioara Maria, Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, şi păstorii sînt călăuziţi spre închinarea lui Hristos celui Născut, de către îngeri, care cîntă «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace», iar pe de altă parte, după cum vedem toţi pe tot pămîntul, în zilele noastre această pace lipseşte, socotim de datoria noastră, ca noi, Conducătorii Bisericilor, să îndemnăm întreaga turmă la rugăciuni îndelungate, ca să revină pe pămînt pacea vestită de îngerii din ceruri.

Incredinţaţi fiind că, prin mila lui Dumnezeu, bunăvoinţa sfîntă a Domnului nostru, cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, ne va cruţa iarăşi şi de acum înainte de toată ameninţarea, — mulţumim lui Dumnezeu Celui întrupat pentru noi, îmbrăţişăm frăţeşte pe Prea Fericirea Voastră, dorindu-vă — după cum dorim întregii turme creştine a Bisericii — toată bucuria de la Hristos cel născut în peşteră, şi rămînem frate în Hristos şi cu totul devotat,

† *HRISTOFOR al Alexandriei*

Alexandria, la Naşterea Domnului, 1957.

De la Prea Fericitul ALEXANDRU AL III-lea Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient :

PATRIARHATUL GREC ORTODOX
AL ANTIOHIEI ȘI AL ÎNTREGULUI ORIENT

Damasc, decembrie 1957

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite Frate întru Hristos,

Cu deosebită dragoste am primit scrisoarea Prea Fericirii Voastre cu prilejul Sfintei Naşteri trupeşti a Domnului Dumnezeu Fiul.

«Cela ce în peşteră s-a născut şi în iesle s-a culcat» ne-a dat mare bucurie, venind în lume şi luînd trup omenesc spre mîntuirea noastră. Iar cîntarea îngerilor din noaptea Naşterii Domnului: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace şi între oameni bunăvoire» ne aduce aminte în fiecare an, cu acest prilej pe care îl prăznuim, că pacea trebuie să domnească pe pămînt ca să trăiască lumea în bunăvoire şi fericire.

Impreună cu membrii Sfîntului Sinod ne rugăm Bunului Dumnezeu să Vă dea, atît Prea Fericirii Voastre cît şi Arhipăstorilor, păstorilor şi tuturor binecredincioşilor Bisericii Romîne, mulţi ani şi pace îndelungată.

Imbrăţişîndu-vă în Hristos Domnul nostru, rămînem cu dragoste frăţească al Inalt Prea Fericirii Voastre iubit întru Hristos,

ALEXANDRU al III-lea
PATRIARHUL ANTIOHIEI
ŞI AL ÎNTREGULUI ORIENT

De la Sanctitatea Sa ALEXEI Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

PATRIARHUL MOSCOVEI
ŞI A TOATA RUSIA

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite în Domnul,
Prea Fericite Părinte,

La Naşterea lui Hristos, Domnul şi Mîntuitorul lumii, îngerii au vestit pacea pe pămînt, pacea cea de sus, care împăciuieşte sufletele şi le uneşte în aceeaşi credinţă comună, care este atît de puternică încît biruieşte războaiele şi orice uneltiri la vrajbă şi măceluri.

In duhul acestei păci, trimitem Prea Fericirii Voastre cuvînt de sinceră bucurie despre Mîntuitorul nostru cel ce s-a născut; să reverse El în sufletul Vostru bucuria păcii Sale şi, fiindcă El este izvor al vieţii, să înnoiască viaţa noastră şi să Vă ţină întru mulţi ani, ca să Vă continuaţi lucrarea bineplăcută lui Dumnezeu, spre binele Sfintei Biserici.

Al Prea Fericirii Voastre prea devotat frate în Domnul,

† *ALEXEI*
PATRIARHUL MOSCOVEI
ŞI A TOATA RUSIA

In scrisoarea Prea Fericitului VICHENTIE Patriarhul Serbiei se spune printre altele :

PATRIARHUL SERBIEI
Nr. 183/1957.

Prea Fericite Patriarh al Romîniei, locţiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Arhiepiscop al Bucureştilor, dorit şi iubite întru Hristos frate şi împreună slujitor al Smereniei noastre, D.D. Justinian, îmbrăţişîndu-Vă frăţeşte în Domnul, salutăm din toată inima pe Prea Fericirea Voastră.

Intreaga noastră lume ortodoxă se pregăteşte să întîmpine cu vrednicie şi să preamărească Praznicul Naşterii lui Hristos. Şi Noi, împreună cu Sfînta noastră Biserică, ne grăbim ca, slăvind împreună cu Voi pe Dumnezeu şi Tatăl nostru cel ceresc în unitatea credinţei, în dragoste frăţească şi devotament, să adresăm Prea Fericirii Voastre şi Sfintei Voastre Biserici calda, străvechea şi sfînta salutare

HRISTOS S-A NĂSCUT!

Nesupunîndu-se voii lui Dumnezeu, omul, cu toată lumina învăţăturii lui Hristos care a luminat întreaga lume, se află în întuneric şi în umbra morţii (Isaia 9, 1).

Cu credinţa că marea milostivire a lui Dumnezeu ne va mîntui de pieire, Noi ne rugăm lui Dumnezeu împreună cu Voi, ca Domnul nădejdii să ne umple de toată bucuria şi pacea în credinţă, ca să prisosească nădejdea noastră, prin puterea Duhului Sfînt (Romani 15, 13).

Cu aceste doriri în rugăciune, Noi şi turma Noastră ne încredinţăm sfintelor Voastre rugăciuni şi rămînem al Prea Fericirii Voastre frate întru Hristos şi Impreunăslujitor,

A.E.M. Patriarhul Serbiei,
† VICHENTIE

Belgrad, în ajunul Crăciunului 1957

De la Prea Fericitul Melchisedec al III-lea, Patriarhul Catholicos a toată Gruzia :

21 decembrie 1957
Nr.401.

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei, Locţiitor al Cezareei Capadociei,
Mitropolit al Ungro-Vlahiei,
Arhiepiscop al Bucureştilor.

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca 2, 14). Aşa au vestit îngerii păstorilor din Vitleem marea bucurie a Naşterii lui Hristos.

In fiecare an îngerii ne vestesc şi nouă această bucurie, prin Biserica lui Hristos. Păstorii din Vitleem, cum s-au dus îngerii de la ei la cer, au zis unul către altul: «să mergem pînă la Vitleem... (Luca 2, 15)... şi au mers» (v. 16).

Să mergem şi noi cu gîndul în Vitleemul cel tainic, către ieslea cea minunată, plină de lumina dumnezeiască, să ne desfătăm în bucurie şi să ne îmbrăţişăm unul pe altul cu bune urări. Prin aceasta, să înnoim comuniunea noastră în Hristos şi, asemenea păstorilor din Vitleem, să ne întoarcem la păstoriţii noştri, înnoiţi în gînduri şi simţiri, «lăudînd şi slăvind pe Dumnezeu» (Luca 2, 20).

Felicit pe Prea Fericirea Voastră, pe arhipăstorii, clerul bisericesc şi de Dumnezeu iubitul vostru popor, cu prilejul acestei mari bucurii a Naşterii lui Hristos şi a Anului Nou.

Cu convingerea fermă că Dumnezeul Prunc, Cel ce s-a culcat în ieslea de la Vitleem, va ajuta pe apărătorii păcii să statornicească şi să întărească şi «pacea pe pămînt», şi «bunăvoirea între oameni», în această bucurie de dragoste frăţească în Domnul îmbrăţişez pe Prea Fericirea Voastră şi rămîn al Prea Fericirii Voastre doritor de tot binele,

† *MELCHISEDEC III*
PATRIARHUL CATHOLICOS
A TOATA GRUZIA

De la Prea Fericitul CHIRIL Patriarhul Bulgariei :

PATRIARHATUL BULGAR **Sofia, 20 decembrie 1957**
SFINTUL SINOD
Nr. 13.321

Prea Fericite,

Binecuvîntată fie ziua în care s-a revărsat harul şi mila cea nespusă a lui Dumnezeu peste întreaga omenire. In aceste zile minunate, în care s-a arătat marea taină a credinţei — Naşterea Fiului lui Dumnezeu după trup —, luminaţi de bucuria Slavei Domnului ca şi păstorii care se găseau pe cîmp aproape de Betleem, privirea noastră plină de uimire se îndreaptă către peştera spre care «Cuvîntul Vieţii» (Ioan, I, 1), care s-a îmbrăcat în trup omenesc, cheamă inimile unui nesfîrşit număr de oameni, care aşteaptă mîntuirea de la Dumnezeu. Şi de data aceasta, deasupra întregii lumi vor răsuna cuvintele îngereşti: «Vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul... astăzi vi s-a născut Mîntuitor, care este Hristos...» (Luca II, 9-11).

Dumnezeu ne-a trimis cu adevărat un Mîntuitor; El ne-a cercetat în mila şi dragostea Sa, pentru că «Ziditorul văzuse pieirea omului, pe care l-a zidit cu mîinile Sale, şi a coborît Cerul...» spre noi, — cum mărturisesc cuvintele unei cîntări de Crăciun. Deasupra lumii a răsărit «Soarele dreptăţii» (Maleahi IV, 2), care luminează cugetele oamenilor, picurînd în ele lumina adevărului şi razele dreptăţii, şi încălzind neamul omenesc cu flacăra dragostei pe care El i-o lasă drept cea mai înaltă poruncă.

Cîte binefaceri n-a adus lumii această taină a Intrupării, care covîrşeşte toată mintea omenească, — şi cîte posibilităţi noi de înălţare, de bunăstare, de pace şi de bunăvoire între popoare nu cuprinde ea şi astăzi! Să ne rugăm toţi cu smerenie Mîntuitorului lumii, Hristos — Stăpînul sufletelor noastre—pentru ca lumina stelei din Betleem să strălucească şi mai

puternic asupra credinţei şi harului care ne vin de la Pruncul-Dumnezeu; să-L rugăm ca binecuvîntarea Betleemului să pătrundă, ca o putere dulce, în viaţa noastră pentru a săvîrşi în ea schimbarea atît de mult dorită, pentru ca pacea să domnească pe pămînt şi bunătatea să se sălăşluiască şi să înflorească între oameni.

Felicit pe Prea Fericirea Voastră şi Sfînta Voastră Biserică cu prilejul marii bucurii pe care ne-o aduce Naşterea lui Hristos. Vă felicit de asemenea cu prilejul Anului Nou şi rog fierbinte pe Mîntuitorul cel născut din Fecioară să Vă dea sănătate şi bucurie în Duhul Sfînt, să dăruiască turmei Voastre credincioase spor duhovnicesc şi bunăstare obştească şi pacea atît de mult dorită de întreaga omenire.

Incredinţîndu-mă pe mine şi Sfînta noastră Biserică rugăciunilor Voastre, — copleşit de dragoste în Dumnezeescul Prunc, rămîn al Prea Fericirii Voastre smerit frate,

† *CHIRIL,*
PATRIARHUL BULGARIEI

SCRISORI ŞI TELEGRAME DE FELICITĂRI PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SĂRBĂTORILOR NAŞTERII DOMNULUI ŞI ANULUI NOU

Cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului şi Anului Nou, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit numeroase scrisori şi telegrame de felicitări din partea Intîistătătorilor unor Biserici autocefale ortodoxe şi eterodoxe, din partea unor personalităţi ale vieţii publice, din partea a mulţi înalţi ierarhi şi clerici de peste hotare, precum şi din partea unor conducători şi reprezentanţi ai altor culte din ţara noastră.

Iată cîteva din aceste scrisori şi telegrame:

Telegrama Prea Fericitului CHIRIL Patriarhul Bulgariei:

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Cu frăţească dragoste felicit pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia Luminosului Praznic al Naşterii lui Hristos şi în rugăciune Vă urez sănătate şi un nou an fericit, binecuvîntare şi pace pentru evlavioasa Voastră turmă, pentru minunata Voastră Patrie şi pentru lumea întreagă,

† *CHIRIL*
Patriarhul Bulgariei

In scrisoarea înalt Prea Sfinţitului THEOCLITOS, Arhiepiscopul Atenei, preşedintele Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei, se spune printre altele:

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII GRECIEI
Nr. 3074.

Prea Fericite Patriarh al Romîniei, locţiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Arhiepiscop al Bucureştilor, iubite Frate în Hristos şi Impreunăslujitor, Domn Domn JUSTINIAN, îmbrăţişînd pe Prea Fericirea Voastră în Domnul, prea plăcut Vă salutăm.

Pronia cea care toate conduce cu puterea lui Dumnezeu şi iubirea Lui ne-a învrednicit să sărbătorim iarăşi Naşterea cea după trup a Fiului Său Cel-Unul Născut şi să ne gîndim în chip deosebit la taina purtării de grijă

pentru noi a binefăcătorului Mîntuitor. Iarăşi răsună imne şi cîntări duhovniceşti în sfintele locaşuri ale Sfintelor Biserici, iarăşi se cîntă de către credincioşii creştini: «Veniţi credincioşi, să vedem unde s-a născut Hristos»; iarăşi a răsărit ziua sărbătorească şi plină de bucurie, pomenirea Naşterii după trup a Domnului.

Intreaga Biserică tresaltă cu prilejul acestui fapt şi inimile credincioşilor sînt pline de veselie şi de statornică bucurie duhovnicească, deoarece «Cuvîntul s-a făcut trup şi s-a sălăşluit întru noi şi am văzut slava Lui, slavă a Unuia Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr» (Ioan I, 14).

Pe Cel care a fost văzut şi vestit dinainte de prooroci, pe Cel aşteptat cu nerăbdare de popoarele pămîntului, iată Dumnezeu L-a trimis în lume, pentru ca lumea să se mîntuiască prin El.

Slavă înălţăm deci din buze pămînteşti şi laudă cîntăm Celui care a binevoit astfel să se nască pentru noi, Mîntuitorul Hristos.

Folosind prilejul acestei mari sărbători a Naşterii Domnului şi urmînd unui sacru obicei, transmitem Prea Fericirii Voastre îmbrăţişare frăţească şi din toată inima dorim tot binele Sfintei Voastre Biserici, sfinţitului cler şi alesului popor al lui Dumnezeu, rugînd pe cel care a poruncit pentru noi în trup, să o păzească nevătămată în veac şi mai presus de toată încercarea celui protivnic, şi s-o înalţe din slavă în slavă şi din izbîndă în izbîndă.

Aproape fiind şi răsăritul unui nou an mîntuitor al bunătăţii lui Hristos. Il rugăm iarăşi stăruitor să-l dăruiască dragostei Voastre plin de dumnezeieştile lui binecuvîntări şi harului spre binele Sfintei Voastre Biserici.

Cu aceasta, îmbrăţişăm iarăşi pe Prea Fericirea Voastră cu o sărutare sărbătorească şi frăţească în Hristos cel născut şi rămînem,

Al Prea Fericirii Voastre iubit şi cu totul devotat frate în Hristos,

† *THEOCLITOS al Atenei*
Preşedinte al Sfîntului Sinod
al Bisericii Greciei

Atena, 25 decembrie 1957.

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului MACARIE Mitropolitul Varşoviei şi a toată Polonia:

MITROPOLITUL VARŞOVIEI
ŞI A TOATA POLONIA

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite D.D. JUSTINIAN
şi Impreunăslujitor al lui Dumnezeu!

Vă felicit din toată inima, Prea iubitul meu împreună ostenitor al lui Dumnezeu, cu prilejul marii şi plinei de bucurii sărbători a Naşterii lui Iisus Hristos.

Ingerul Domnului anunţă vestea cea mare păstorilor din Betleem: «Vă vestesc vouă bucurie mare care va fi pentru tot poporul: că astăzi, în oraşul lui David s-a născut vouă Mîntuitor, care este Hristos-Domnul» (Luca II, 10--11). Fiul lui Dumnezeu întrupat a luat fire omenească pentru că «Fiul Omului a venit să mîntuiască ceea ce era pierdut» (Mat. 18, 11). Fiu unic al adevăratului Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos oferă o jertfă

victimă de ispăşire pentru păcatele noastre, de la ieslea din Betleem pînă la răstignirea Sa pe Golgota. «El este jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru ale noastre, ci şi pentru ale lumii întregi» (I Ioan II, 2).

Potrivit numelui nostru de creştini, noi trebuie să lăudăm pe Domnul prin faptele noastre bune.

Vă rog să binevoiţi a primi, Prea Fericirea Voastră, sincerele mele urări şi cu prilejul Noului An. Fie ca Fiul Unic al lui Dumnezeu să binecuvînteze acest nou an, pentru ca toţi oamenii şi toate naţiunile să se bucure de pace şi de o deplină prosperitate.

Cu dragoste frăţească statornică în Iisus Hristos,

† *M A C A R I E*
Mitropolitul Varşoviei şi a toată Polonia

Varşovia, 25 decembrie 1957.

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului IOAN Mitropolitul Pragăi şi a toată Cehoslovacia:

MITROPOLITUL PRAGAI
ŞI A TOATA CEHOSLOVACIA

Prea Fericirea Voastră,

Cu inima plină de lumină vom prăznui în curînd marele praznic de bucurie pe care l-au vestit îngerii păstorilor de la Vitleem. «Căci iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi peste tot poporul. Că, în cetatea lui David, astăzi vouă s-a născut Mîntuitor, care este Hristos, Domnul» (Luca 2, 10-11).

Această bucurie mare o împărtăşim împreună cu voi, căci s-a născut Domnul Păcii — Domnul nostru Iisus Hristos.

Lumina lui Hristos a luminat ieslea de la Vitleem, în care era culcat dumnezeescul Prunc. Ingerul a arătat păstorilor simpli pe dumnezeescul Om, culcat în iesle. Steaua a călăuzit pe magi, ca să se închine Dumnezeului celui veşnic. Ingerii au preamărit Naşterea Domnului, cu imnul sfînt al păcii: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bună voire».

Dar bucuria acestei zile mari — praznicul păcii — e întunecată de neliniştea de care este cuprinsă omenirea întreagă. Pacea lumii este primejduită. Omenirea este ameninţată de grozăviile războiului atomic, care ar transforma planeta noastră în pulbere şi toate bunurile omenirii în cenuşe.

«La Dumnezeu, toate sînt cu putinţă». El — Atotputernicul Dumnezeu, — ne va feri de această catastrofă. Inălţăm rugăciuni fierbinţi către Dumnezeescul Prunc cel nou născut, ca să reverse asupra Prea Fericirii Voastre şi asupra Sfintei Voastre Biserici toate milele Sale cele mari şi bogate.

Rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu ca în anul nou ce vine să reverse darurile Sale cele bogate şi să aducă întregii omeniri pacea mult dorită.

Cu sărutare duhovnicească şi cu dragoste în Hristos, rămîn al Prea Fericirii Voastre devotat,

† *I O A N*
Mitropolit al Pragăi
şi a toată Cehoslovacia

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului MACARIE Arhiepiscopul Cyprului:

ARHIEPISCOPIA CYPRULUI

Prea Fericite Mitropolit al Bucureştilor şi Patriarh al Romîniei, nouă prea iubit şi dorit frate şi împreună slujitor, Domnule JUSTINIAN, îmbrăţişînd frăţeşte în Domnul pe Prea Fericirea Voastră, prea plăcut Vă salutăm.

Hristos Mîntuitorul se naşte la Betleem din Fecioară. Dumnezeu Cuvîntul cel mai înainte de veci se naşte ca prunc tînăr şi este culcat în ieslea celor necuvîntătoare, ca să plăzmuiască din nou pe omul cel căzut şi să-l readucă la vechea strălucire şi fericire, ca să izbăvească lumea din stricăciune şi s-o arate iarăşi părtaşe slavei de altădată. Toată făptura se bucură de aceasta şi saltă, îngerii şi oamenii împreună se bucură şi se veselesc.

Părtaşi fiind şi noi acestei bucurii a toată obştea, venim cu plăcere, după obiceiul sacru, în vizită spirituală la Prea Fericirea Voastră mult iubită şi îmbrăţişîndu-Vă frăţeşte, ne bucurăm împreună din tot sufletul şi rugăm pe Mîntuitorul cel născut pentru noi să Vă ţină în sănătate nezdruncinată şi să Vă învrednicească a sărbători cît mai îndelungat sărbătorile cele de bucurie aducătoare şi de lume mîntuitoare ale Naşterii Lui celei mai presus de fire, păstorind cu iubire de Dumnezeu şi călăuzind spre mîntuire poporul credincios încredinţat Prea Fericirii Voastre şi contribuind la slava sfîntului Lui nume.

Rugînd încă pe Stăpînul veacurilor, Domnul şi Dumnezeul nostru, ca noul an al mîntuirii, ce răsare, să-l dăruiască Prea Fericirii Voastre şi Sfintei Biserici a Prea Fericirii Voastre, paşnic şi bogat binecuvîntat de sus, cu cît mai mulţi după el, Vă rugăm să transmiteţi urările noastre sărbătoreşti venerabililor şi iubiţilor în Hristos Ierarhi şi fraţi care formează Sfîntul Vostru Sinod.

Imbrăţişîndu-Vă iarăşi frăţeşte în Hristos cel născut, sîntem al Prea Fericirii Voastre iubit frate în Hristos şi cu totul devotat,

† *MACARIE al Cyprului*

Atena, Naşterea Domnului, 1957.

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului GHERMAN Arhiepiscopul Finlandei:

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Cu prilejul marii sărbători a Naşterii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos Vă trimit salutările mele cele mai cordiale şi sînt încredinţat că El Vă va da harul Său, El care este atît de milostiv, pentru ca Prea Fericirea Voastră să poată îndeplini cu succes sarcinile care V-au fost încredinţate în via Sa.

Vă rog să Vă aduceţi aminte în rugăciunile Prea Fericirii Voastre şi de Biserica Ortodoxă a Finlandei.

Primiţi, Prea Fericirea Voastră, mărturia celei mai profunde stime şi iubiri,

Arhiepiscop GHERMAN al Finlandei

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului PAISIE Arhiepiscop al întregii Albanii:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Cele mai bune urări şi salutări frăţeşti cu ocazia marilor sărbători ale Crăciunului şi Anului Nou. Prosperitate şi pace popoarelor noastre frăţeşti şi lumii întregi.

† *P A I S I E*
Arhiepiscop al întregii Albanii

Scrisoarea Prea Sfinţitului SIMEON Episcop al Şanhaiului şi Intîistătător al Bisericii Ortodoxe din China:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Milostive Arhipăstor şi Sfinte Părinte,

Cu adîncă plecăciune felicit pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul marelui şi îmbucurătorului Praznic al Naşterii lui Hristos şi noului an 1958.

Vă transmit cele mai bune dorinţi pentru întîmpinarea acestor sărbători cu deplină sănătate şi bună stare.

Rugîndu-Vă să-mi împărtăşiţi binecuvîntări şi să mă pomeniţi în rugăciunile Voastre, rămîn al Prea Fericirii Voastre cel mai plecat ascultător,

† *SIMEON Episcop al Şanhaiului*

De asemenea, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit scrisori de calde şi sincere urări şi din partea conducătorilor altor Biserici eterodoxe. Publicăm mai jos două dintre aceste mărturii ale dragostei cu care este înconjurat în lumea întreagă Intiîstătătorul Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

Scrisoarea Prea Fericirii sale VASKEN I Supremul Patriarh Catholicós al tuturor Armenilor:

PATRIARHUL CATHOLICOS **13.XII.1957, Sf. Ecimiadzin**
AL TUTUROR ARMENILOR
Nr. 672

Prea Fericirea Voastră,

Biserica Armeană-Apostolică, la un loc cu celelalte Biserici creştine, din suflet cîntă preamărind dumnezeeasca slavă a Naşterii Mîntuitorului Iisus Hristos.

La altarul Sfîntului Ecimiadzin — Templul dumnezeeştii credinţe, — noi ne rugăm fierbinte Domnului Dumnezeu ca să lumineze cu cereştile porunci de pace şi bună stare, calea oamenilor şi a popoarelor şi să reverse

toate bunătăţile Sale pe pămînt, spre slava Celui Prea Inalt şi spre fericirea neamului omenesc.

Felicităm pe Sanctitatea Voastră cu prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii şi Teofaniei. Din tot sufletul Vă dorim, prin bunăvoinţa Dăruitorului a toate, înflorire Bisericii romîneşti, iar Prea Fericirii Voastre sănătate şi ani mulţi de viaţă, spre binele şi mîngîierea Bisericii romîneşti şi slăvitului ei popor romînesc, — spre bucuria noastră.

Cu sinceră şi frăţească întru Hristos dragoste,

† *VASKEN I*
Patriarhul-Catholicos
al tuturor Armenilor

In scrisoarea Eminenţei Sale GEOFFREY Arhiepiscop de Canterbury, Primat a toată Anglia şi Mitropolit se spune printre altele:

Prea Fericirea Voastră,
Iubite Frate în Hristos,

«Şi cuvîntul s-a făcut trup, şi s-a sălăşluit întru noi, şi am văzut mărirea Sa» (Ioan I, 14).

Creştinii au putinţa să privească prin şi dincolo de învelişul trupului şi să vadă adevărul divin. Noi putem vedea în Hristos mărirea lui Dumnezeu. Această viziune, dăruită nouă prin harul lui Dumnezeu, ne uneşte pe toţi cînd contemplăm pe Dumnezeul întrupat odihnindu-se în braţele Sfintei Sale Maici, în această măreaţă sărbătoare a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos.

Cum şi noi unim în adorarea Pricinuitorului mîntuirii noastre, eu Vă trimit, Iubite Frate, călduroase felicitări frăţeşti şi nădăjduiesc că toate binecuvîntările de la Dumnezeu Vă vor fi dăruite cu prilejul acestui Crăciun.

Fiecare an face tot mai limpede nevoia omenirii pentru mesajul creştin de dragoste şi pace divină

Credincioşii Domnului nostru al tuturor şi închinaţi, prin dragostea noastră creştină, Lui şi unul altuia, uniţi unul cu altul în lucrarea noastră pentru împărăţia lui Dumnezeu şi mărturisirea Mîntuitorului nostru, ne unim cu îngerii ca să cîntăm: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Vă rog să primiţi, iubite Frate, rugăciunile mele pentru Voi şi pentru clerul şi poporul credincios, ca Dumnezeu să binecuvînteze din plin Biserica Voastră în slujirea lui.

Sînt al Vostru Iubit Frate în Hristos,

† *GEOFFREY*
Arhipiscop de Canterbury,
Primat a toată Anglia şi Mitropolit

*

Din partea unor personalităţi ale vieţii publice, Prea Fericitul Patriarh a primit de asemenea telegrame de felicitări şi urări de sănătate şi rodnică păstorire. Iată cîteva din aceste telegrame:

Telegrama Domnului MIHAIL KIUCIUKOV președintele Comitetului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Bulgare și ale altor culte religioase, de pe lîngă Ministerul de Externe al Republicii Populare Bulgaria:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Felicit pe Sanctitatea Voastră cu prilejul Noului An 1958, transmiţîndu-Vă cele mai bune doriri în realizările de pe tărîmul bunelor raporturi între Bisericile Ortodoxe ale popoarelor noastre înfrăţite şi vecine, precum şi personal Sanctităţii Voastre urări de bună sănătate.

Președintele Comitetului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Bulgare și a altor culte religioase de pe lîngă Ministerul de Externe al Republicii Populare Bulgaria,

MIHAIL KIUCIUKOV

Telegrama Domnului MILOJE DILPARICI Secretarul Comisiei pentru problemele Cultelor de pe lîngă Vecea executivă federativă a R.P.F. Iugoslavia:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Cu prilejul Noului An, amintindu-mi cu bucurie de vizita Prea Fericirii Voastre în ţara noastră, Vă transmit cele mai calde urări.

MILOJE DILPARICI
Secretarul Comisiei pentru problemele Cultelor de pe lîngă Vecea executivă federativă a R.P.F. Iugoslavia

Telegrama Doamnei MAJA și Domnului NIKOLA VUJANOVIC ambasadorul R.P.F. Jugoslavia la Bucureşti:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitul JUSTINIAN MARINA
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

L O C O

Cu cele mai bune urări, cu ocazia celei de a zecea aniversări a proclamării Republicii şi pentru Noul An.

MAJA și NIKOLA VUJANOVIC
Ambasador R.P.F. Iugoslavia la București

Telegrama Domnului I. Popescu-Puţuri ambasadorul Republicii Populare Romîne la Budapesta:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Cu prilejul Anului Nou Vă urez multă sănătate şi mult spor în munca Prea Fericirii Voastre nobilă, închinată cauzei apărării păcii.

Ambasador ION POPESCU-PUŢURI

Telegrama Domnului IONIŢĂ BARBULESCU Director General în Departamentul Cultelor:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

LOCO

Anul Nou cu sănătate şi deplin succes în munca de îndrumare a clerului şi credincioşilor, pentru apărarea păcii şi prosperitatea scumpei noastre Patrii.

IONIŢĂ BĂRBULESCU
Director General în Departamentul Cultelor

*

Numeroşi înalţi ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe de peste hotare au folosit, de asemenea, prilejul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului şi Anului Nou pentru a trimite Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian calde mesaje de felicitări şi urări.

Publicăm o parte din aceste scrisori şi telegrame:

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit IACOB de MALTA, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice de pe lîngă Consiliul Mondial al Bisericilor de la Geneva:

PATRIARHIA ECUMENICA
Reprezentanţa Patriarhală Permanentă pe lîngă Consiliul Mondial al Bisericilor
GENEVA

Prea Fericite,

Cu cel mai adînc respect şi cu dragoste, fac de Dumnezeu cinstitei Prea Fericirii Voastre cele mai pioase urări, rugîndu-mă ca Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu cel întrupat pentru mîntuirea noastră să întărească pe Prea Fericirea Voastră în sfîntul şi istoricul ei scaun şi în importanta

sa misiune pentru a consolida şi face să dăinuiască în veci sfînta noastră credinţă şi învăţătură, de care omul numai fiind inspirat şi condus de ea, poate să promoveze mult dorita bunăvoire între oameni şi pacea mult aşteptată pe pămîntul nostru cel în suspine.

Al Prea Fericirii Voastre prea mic frate în Hristos şi cu totul devotat,

† *Mitropolitul IACOB de MALTA*

Geneva, 5 decembrie 1957.

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului NICOLAE Mitropolit al Crutiţelor şi Colomnei:

PATRIARHIA MOSCOVEI
Membru al Sfîntului Sinod
N I C O L A E
Mitropolitul Crutiţelor
şi al Colomnei

Prea Fericirea Voastră
şi întru Hristos Domnul iubite Frate,

In aceste sfinte zile ale sărbătorii Intrupării Cuvîntului lui Dumnezeu, cînd cerul şi pămîntul se bucură şi lumea se umple de pacea venită cu Hristos, bucuroşi, închinîndu-ne Domnului nostru pogorît din cer, din plinătatea inimii felicităm pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul acestui mare praznic creştinesc, aducător de bucurii la toată lumea.

Vă doresc de la Domnul toate milele Lui, tărie în puteri şi izbînzi în strădaniile Voastre, spre binele păstoriţilor şi întregului Vostru popor.

Intărească, deci, Hristos, care s-a întrupat pentru mîntuirea noastră, puterile noastre de a-I sluji Lui cu credinţă şi dragoste, spre binele tuturor oamenilor îndepărtaţi şi apropiaţi — şi să stăpînească în inimile noastre pacea Lui — temelia vieţii şi bunei stări a întregii omeniri.

Cu dragoste în Domnul, sărut dreapta Prea Fericirii Voastre.

Membru al Sfînului Sinod,
† *NICOLAE*
Mitropolitul Crutiţelor şi al Colomnei

Moscova, la Naşterea Domnului, 1957

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului IOAN Mitropolitul Kievului şi Exarhul Ucrainei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN
al Romîniei

BUCUREŞTI

Din suflet felicit pe Prea Fericirea Voastră, cu prilejul marelui şi îmbucurătorului praznic al Naşterii lui Hristos şi Noului An ce vine.

Mitropolit IOAN
Exarhul Ucrainei

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului IACOB Mitropolitul Atticei şi Megaridei (Grecia):

SFINTA MITROPOLIE
A ATTICEI ŞI MEGARIDEI

Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Patriarh al Romîniei,
Locţiitor al Cezareei Capadociei,
Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Arhiepiscop al Bucureştilor,
Domn, Domn IUSTINIAN.

Cu prilejul apropiatelor mari sărbători ale creştinătăţii — Naşterii după trup a Domnului nostru şi Anul Nou care vine—, exprimînd Prea Fericirii Voastre pioase urări, doresc ca Mîntuitorul cel coborît din cer şi arătat în lume să dăruiască Prea Fericirii Voastre sănătate şi lungime de zile spre binele Bisericii.

Al Prea Fericirii Voastre iubit frate în Hristos,

† *IACOB al Atticei şi Megaridei*

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului HRISOSTOMOS Mitropolit de Filippi, Neapolis şi Thasos (Grecia):

SFINTA MITROPOLIE DE FILIPPI
NEAPOLIS ŞI THASOS

Prea Fericite,

Sărbătorile cele mîntuitoare de lume ale credinţei noastre îmi dau din nou prilejul binevenit ca să comunic duhovniceşte cu Prea Fericirea Voastră Venerabilă, să Vă exprim smeritele mele omagii şi să doresc binecuvîntarea Domnului nostru celui apărut în trup asupra Prea Fericirii Voastre, pentru a continua cît mai mult misiunea şi slujirea Prea Fericirii Voastre în Biserica Ortodoxă soră, spre slava Domnului nostru şi folosul sufletesc şi mîntuirea credincioşilor ei creştini.

Schimbînd cu Prea Fericirea Voastră îmbrăţişarea sărbătorească în Hristos, rămîn cu respect,

Smerit şi devotat frate în Hristos,

† *HRISOSTOMOS*
De Filippi, Neapolis şi Thasos

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului Damaschinos Mitropolitul Dimitriadei (Grecia):

SFINTA MITROPOLIE A DIMITRIADEI

Prea Fericirea Voastră,

Din adîncul sufletului şi al inimii, urăm Prea Fericirii Voastre, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Intrupării Domnului, toată bucuria şi veselia duhovnicească, precum şi sănătatea sufletească şi trupească în noul an ce răsare al bunătăţii Lui.

Al Prea Fericirii Voastre smerit frate în Domnul,

† *DAMASCHINOS al Dimitriadei*

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului ELIE KARAM Mitropolitul Libanului:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericirii Sale Patriarhului JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Crăciunul cu bucurie. Anul Nou bun şi fericit.

† *ELIE KARAM*
Mitropolitul Libanului

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului NIFON Mitropolit de Zahlé Baalbek (Syria):

Prea Fericirii Sale,
Patriarhului JUSTINIAN AL ROMÎNIEI.

Cu prilejul acestor Sfinte Sărbători, Vă prezint Prea Fericirii Voastre şi membrilor Sfîntului Sinod urările mele cele mai bune.

Rog pe Dumnezeu să Vă dea o viaţă lungă, spre a fi o glorie a Bisericii şi un far pentru pacea lumii. Dumnezeu să apere Romînia de duşmanii văzuţi şi nevăzuţi şi să-i acorde biruinţă.

Vă rog să nu mă uitaţi în rugăciunile Prea Fericirii Voastre.

Fiul Prea Fericirii Voastre RUSTOM Vă sărută mîna,

† *N I F O N*
Mitropolit de Zahlé Baalbek (Syria)

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului NECTARIE Mitropolitul Debarului şi Bosniei (R.P.F. Iugoslavia):

Prea Fericirea Voastră,

Inălţînd către Pruncul Hristos cel nou născut calde rugăciuni pentru sănătatea Voastră, pentru viaţă lungă şi tot binele Bisericii Ortodoxe Romîne, Vă felicităm cu prilejul praznicului Naşterii lui Hristos şi Anului Nou 1958, cu urarea să trăiţi întru îndelungată-înzilire şi să săvîrşiţi cu succes sarcina de arhipăstor şi patriarh.

Incredinţîndu-ne turma şi pe Noi sfintelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre, rămînem cu frăţească dragoste şi devotament, frate sincer întru Hristos şi împreună slujitor,

† *NECTARIE*
Mitropolitul Debarului şi Bosniei

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului MIHAIL Mitropolitul Durostorului şi Cerveniei (R.P. Bulgaria):

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Respectuos felicit pe Prea Fericirea Voastră de prea luminosul şi purtătorul de pace praznic al Naşterii lui Hristos şi de Noul An al Domnului, cu urări din toată inima şi cu frăţească sărutare.

† *MIHAIL*
Mitropolitul Durostorului şi Cerveniei

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului SOFRONIE Mitropolitul Tîrnovei (R.P. Bulgaria):

Prea Fericirea Voastră,

Vă rog să primiţi felicitările mele frăţeşti şi urările mele cordiale cu prilejul Marelui Praznic: Naşterea Dumnezeescului Om, a Mîntuitorului nostru Domnul Iisus Hristos, şi cu prilejul Anului Nou 1958.

Dumnezeescul Prunc, care s-a născut, să dăruiască Prea Fericirii Voastre sănătate, puteri şi duh tare, ca să duceţi spre succese noi şi spre propăşire Sfînta Biserică Ortodoxă Romînă şi opera păcii binevestită de îngerii cereşti deasupra peşterii din Betleem.

Incredinţîndu-ne sfintelor Voastre rugăciuni, rămînem al Prea Fericirii Voastre frate întru Hristos,

† *SOFRONIE*
din mila lui Dumnezeu Mitropolit
al Tîrnovei

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului NICODIM Mitropolit la Sliven (R.P. Bulgaria):

MITROPOLIA SLIVENULUI

Prea Fericirea Voastră,

Sînt fericit că şi anul acesta pot să Vă prezint smerite felicitări cu prilejul Luminosului Praznic al mîntuitoarei Naşteri a lui Hristos şi a Anului Nou 1958, care se apropie.

Fie ca, prin sfinţitoarele Voastre rugăciuni, acest an să fie un an al păcii şi al bunei învoiri între oameni, an al abundenţei de bunuri pămînteşti, an al înfloririi Sfintei Biserici a lui Dumnezeu.

Dumnezeescul Prunc, Căruia la iesle I-au slujit îngerii şi păstorii, să Vă dăruiască sănătate şi puteri ca să aduceţi la El sufletele tuturor acelora care îl caută şi îl preamăresc.

Vă rog să nu mă uitaţi în rugăciunile Voastre arhipăstoreşti şi pe mine nevrednicul.

Rămîn al Prea Fericirii Voastre, cu adîncă stimă întru Hristos cel mai mic frate,

† *NICODIM*
Mitropolit de Sliven

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului CLIMENT Mitropolit de Stara Zagora (R.P. Bulgaria):

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Doxologia îngerească cea mare, care a răsunat odinioară deasupra Betleemului, umple din nou inimile noastre cu luminata nădejde de pace pe pămînt şi bunăvoire între oameni. Cu astfel de simţăminte luminoase în adevăr felicităm pe Prea Fericirea Voastră de luminosul Praznic al Naşterii Domnului.

Vă felicităm de asemenea şi de Anul Nou 1958, cu urarea ca el să fie cu sănătate şi binecuvîntare pentru Prea Fericirea Voastră şi întreaga Sfîntă Biserică Romînă.

† *CLIMENT*
Mitropolit de Stara Zagora

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului PIMEN Mitropolit de Nevrocopole (R.P. Bulgaria):

MITROPOLIA NEVROCOPOLEI

Prea Fericirea Voastră,

Permiteţi-mi să Vă prezint cele mai călduroase felicitări frăţeşti întru Domnul şi din tot sufletul să urez Prea Fericirii Voastre bucurie îndelungată, vigoare şi sănătate, cu prilejul luminoasei Naşteri a lui Hristos şi Anului Nou 1958.

Luminos şi plin de bucurie este Praznicul Naşterii Domnului! Naşterea Fiului lui Dumnezeu a revărsat în lume zorile dreptăţii şi a vestit mare bucurie (Luca II, 10). Intunericul din noaptea Naşterii a fost împrăştiat de strălucitoarea stea călăuzitoare şi întunericul de veacuri al greşelilor şi al nedreptăţilor a fost înlăturat de Soarele dreptăţii — Hristos Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu a devenit Fiul Omului, a împreunat firea dumnezeească cu cea omenească şi a deschis oamenilor calea către cer. El a împăcat pe oameni cu Dumnezeu, pentru a fi mărit Dumnezeu în cer; pentru a fi pace pe pămînt şi între oameni bunăvoire (Luca II, 14). Dumnezeeasca înfiere a oamenilor (Luca XX, 86; Gal. III, 26) îi uneşte într-o frăţie firească şi rodnică şi îi schimbă în făcători de pace, spre a se numi fii ai lui Dumnezeu (Matei V, 9).

In zilele noastre hotărîtoare, cînd biruinţele geniului uman pe tărîm ştiinţific şi tehnic sînt uriaşe, dar cînd, în acelaşi timp, ameninţarea unui nou război mondial devine şi mai îngrozitoare, omenirea are cea mai mare nevoie de bunăvoire între oameni, pentru a fi pace pe pămînt. In această direcţie contribuţia Bisericilor este de o deosebită importanţă. Acest fapt îl preţuiţi şi Prea Fericirea Voastră, slujind cu cuvîntul şi cu fapta opera păcii şi binecuvîntînd toate iniţiativele menite să ducă la o colaborare inter-

bisericească şi internaţională paşnică şi creatoare. O asemenea manifestare a fost şi vizita realizată anul acesta a celor doi reprezentanţi ai Institutelor Voastre Tologice, stimaţii Părinţi Profesori Dr. Gh. Moisescu şi Dr. Sofron Vlad. Eu mă simt personal obligat să exprim o caldă mulţumire Prea Fericirii Voastre, atît în general, pentru înfăptuirea acestei iniţiative frăţeşti şi de înaltă cultură, cît şi în special, pentru amabilele referinţe date de stimaţii profesori în Biserica Ortodoxă Romînă cu privire la oraşul şi casa eparhială a smereniei noastre şi ospitalitatea arătată lor din partea noastră, care este firească între fraţi, atît de apropiaţi întru Hristos.

Prezentînd Prea Fericirii Voastre din nou felicitările mele, rămînem al Vostru smerit şi devotat întru Hristos Cel născut în Vitleem,

† *PIMEN*
Mitropolit de Nevrocopole

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului BORIS Arhiepiscopul Chersonului şi Odesei:

Prea Fericirea Voastră,

Vă rog să primiţi cele mai cordiale felicitări cu prilejul praznicului Naşterii lui Hristos şi a Anului Nou, dorind Prea Fericirii Voastre şi turmei Voastre, să se învrednicească de binecuvîntările lui Hristos — Dumnezeescul Prunc cel ce s-a născut, şi de întărire între oameni a păcii a toată lumea vestită de îngeri.

Cu fiiască întru Hristos dragoste,

† *B O R I S*
Arhiepiscopul Chersonului şi al Odesei

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului FLAVIAN, Arhiepiscopul Rostovului şi Novocercaskului:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Cu profund respect felicit pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul apropiatului An Nou şi al Marelui Praznic al Naşterii lui Hristos.

Inalţ rugi fierbinţi Mîntuitorului lumii Hristos, care s-a născut, ca să dăruiască Prea Fericirii Voastre sănătate, pentru ca încă mulţi ani să cîrmuiţi Biserica lui Hristos şi să puteţi duce mai departe lupta pentru pace a toată lumea.

Mă încredinţez sfintelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre,

† *F L A V I A N*
Arhiepiscop al Rostovului şi Novocercaskului

Telegrama Prea Sfinţitului ANDREI Episcopul Americii şi Canadei:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREŞTI

De Sfintele Sărbători Vă întîmpinăm cu urare din adîncul sufletului ca Bunul Dumnezeu să Vă hărăzească întotdeauna să le petreceţi cu sănătate, implorînd harul ceresc ca să se reverse peste popoare duhul păcii şi al înfrăţirii neamurilor pămîntului.

Intru mulţi şi fericiţi ani!

† *ANDREI MOLDOVANU*
Episcopul Americii

Scrisoarea Prea Sfinţitului METOD Episcop de Mihailovce, locţiitor al Mitropolitului:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu supunere fiiască şi cu dragoste felicit pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul îmbucurătoarelor şi mîntuitoarelor sărbători ale Naşterii Domnului şi Anului Nou ce vine.

In rugăciunile mele rog pe Mîntuitorul cel întrupat să binecuvinteze activitatea Prea Fericirii Voastre spre folosul şi slava Sfintei Biserici Ortodoxe şi bucuria noastră a celor ce Vă urăm mulţi ani.

Cerîndu-Vă sfintele Voastre rugăciuni şi binecuvîntări, rămîn al Prea Fericirii Voastre devotat şi smerit întru Hristos fiu,

† *METOD*
Episcop de Mihailovce,
locţiitor al Mitropolitului

Telegrama Prea Sfinţitului VISARION Episcopul Banatului (R.P.F. Iugoslavia):

T E LE G R A M Ă

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Cu prilejul sărbătorilor pline de bucurie ale Naşterii Domnului şi ale Noului An, din inimă Vă felicit, dorindu-Vă tot binele.

† *VISARION*
Episcop al Banatului

Telegrama Prea Sfinţitului MIHAIL Episcop de Smolensk:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale Patriarhului JUSTINIAN
Patriarhia Ortodoxă

BUCUREŞTI

Binevoiţi, Sanctitatea Voastră, a primi felicitările mele frăţeşti cu ocazia sărbătorilor Naşterii Domnului nostru şi doririle mele pentru Noul An.

† *MIHAIL*
Episcop de Smolensk

Telegrama Prea Sfinţitului Episcop IOSIF al Znepolei, Vicar al Mitropoliei Sofiei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Frăţeşte felicit pe Prea Fericirea Voastră de Naşterea Domnului şi Anul Nou.

Vă doresc sănătate şi plină de dar sporire în slujba Bisericii Ortodoxe Romîne.

† *IOSIF al Znepolei,*
Vicar al Mitropoliei Sofiei

Scrisoarea Prea Sfinţitului Episcop NICOLAE de Macariopol, rectorul Academiei Teologice «Sfîntul Climent de Ohrida» din Sofia:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite şi
Prea Vrednicule Părinte JUSTINIAN,

Cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, precum şi de Anul Nou 1958, cu inima plină de bucurie duhovnicească salut pe Prea Fericirea Voastră, urîndu-Vă sănătate deplină, puteri sufleteşti şi trupeşti pentru un succes deplin în slujba Domnului, spre binele Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne şi spre întărirea păcii în toată lumea.

Fie ca Dumnezeescul Prunc din Vitleem, care este «Domn al Păcii» (Isaia IX, 5), să binecuvinteze poporul Său cu pace (Psalmul 28, 11) şi fie ca minunata cîntare îngerească (Luca II, 14) să trăiască veşnic şi să găsească răsunetul cel adevărat în inimile omeneşti.

Rugîndu-vă să nu mă uitaţi în sfintele rugăciuni şi să-mi împărtăşiţi binecuvîntarea Voastră patriarhală, rămîn al Prea Fericirii Voastre, cu dragoste întru Hristos Domnul, smerit şi devotat frate,

† *NICOLAE de Macariopol*
Rectorul Academiei Teologice «Sfîntul Climent de Ohrida» din Sofia

Din scrisoarea Decanului Facultății de Teologie al Universității din Atena, GHERASIM KONIDARIS:

UNIVERSITATEA DIN ATENA
Decanatul Facultății de Teologie

Prea Fericite,

Pe cei ce călătoresc spre peștera de Dumnezeu primitoare a sfîntului Bethleem îi însoțește iarăși steaua ce strălucește la Răsărit, vestind lumii aflate în suferință Răsăritul cel mîntuitor al Soarelui Dreptății. Călăuziți și uimiți de razele ei, ne închinăm împreună cu păstorii și cu magii Celui Înfășat în scutece, îngrozindu-ne de gîndul lui Irod cel urîtor de Dumnezeu...

Drept aceea și noi, cei rînduiți prin bunătatea Domnului profesori ai Facultății de Teologie a Inaltului Așezămînt Spiritual din orașul luminii, plecînd împreună genunchii și împreună rugîndu-ne cu Prea Fericirea Voastră, cu Sfîntul Vostru Sinod, cu prea cinstita preoțime, cu cucernica diaconie și cu toată ceata credincioșilor creștini ortodocși din cuprinsul Sfîntului Scaun al Prea Fericirii Voastre, pentru pacea și bună-starea a toată lumea; și ridicîndu-ne apoi din genunchi, Vă aducem din tot sufletul salutul cel sărbătoresc, și luînd nădejde de viitor mai bun, din leagănul cel primitor de Dumnezeu, ne rugăm încă și pentru ca Cel culcat în peșteră să țină pe Prea Fericirea Voastră în sănătate și putere multă, într-un cît mai îndelungat șir de ani, dăruind rugăciunilor Prea Fericirii Voastre în fața sfîntului altar pacea Sa, cea mai presus de minte, lumii, ca biruind însfîrșit răul care a cuprins planeta noastră, să se întindă și să se slăvească prea lăudat numele lui Dumnezeu-Omul, Mîntuitorul și Răscumpărătorul nostru, Domnul Iisus Hristos.

Decan,
GHERASIM KONIDARIS

Scrisoarea conducerii Academiei Teologice din Moscova:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,
Membru onorific al Academiei Teologice din Moscova

BUCUREȘTI

Academia Teologică din Moscova, din inimă felicită pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul sfintelor și marilor Sărbători și Noului An ce se apropie, dorindu-vă sănătate și izbînzi în marile strădanii de Intîistătător spre binele Bisericii.

Noi ne bucurăm de legăturile prietenești dintre școlile noastre teologice — legături care contribuie la apropierea dintre Bisericile noastre și la cauza păcii întru toată lumea.

Rector,
Protoiereu RUJIȚCHI

Inspector,
Docent Arhimandrit LEONID

Scrisoarea conducerii Uniunii Preoţimii Ortodoxe din R.P.F. Iugoslavia:

CONSILIUL UNIUNII PREOŢIMII ORTODOXE
DIN R.P.F. IUGOSLAVIA

Prea Fericirea Voastră,

In numele Consiliului Uniunii preoţimii ortodoxe din R.P.F. Iugoslavia, din inimă Vă felicităm cu prilejul cinstitului Praznic al Naşterii lui Hristos, precum şi cu prilejul Noului An 1958, ce vine.

Preşedinte,
Prot. MILAN SMILIANICI

Secretar,
Preot RATCO JELICI

Belgrad, 24.XII.1957.

Scrisoarea Prea Cucernicului EMIL MURACADE, preotul catedralei ortodoxe din Damasc:

Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Romîniei,

BUCUREŞTI

Cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos şi de Anul Nou 1958, rog cu suflet curat pe Bunul nostru Dumnezeu să Vă dea viaţă lungă, sănătate şi pace deplină, spre a rămîne mereu îndrumătorul înţelept şi zelos pentru progresul vieţii creştine şi susţinătorul neobosit al instituţiilor teologice, care sînt focarul de unde radiază lumina cunoştinţelor dumnezeeşti şi se răspîndesc peste tot.

Sărutîndu-Vă dreapta, rămîn fiul sufletesc şi devotat al Prea Fericirii Voastre,

Preotul EMIL MURACADE

Scrisoarea Prea Cucernicului Profesor Protopresbiter ŞTEFAN ŢANCOV din Sofia:

Prea Fericirea Voastră,
Mult Stimate şi Prea Fericite Părinte,

Cu ocazia sărbătorilor Luminosului Praznic al Naşterii lui Hristos şi a Anului Nou, din inimă Vă exprim felicitările şi urările mele cele mai călduroase. Atotmilostivul Dumnezeu şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să Vă dăruiască din belşug deplină sănătate, bucurie în viaţă şi toată fericirea, pentru bunăsporirea Sfintei Biserici şi pentru bucuria şi sprijinul nostru al tuturor, fiii Voştri duhovniceşti şi smeriţi colaboratori — întru mulţi ani şi fericiţi!

M-am întors acasă cu bine şi sănătate din vizita noastră la Prea Fericirea voastră. Cît de aleasă, folositoare, plăcută şi rodnică a fost această vizită, datorită prea generoasei bunăvoinţe părinteşti a Prea Fericirii Voastre! Socotesc ca o plăcută datorie din partea mea să Vă exprim acum şi pentru aceasta cea mai adîncă recunoştinţă şi mulţumire.

Pentru opera pe care noi — teologii celor două Biserici Ortodoxe surori, romînă şi bulgară — am început-o, în frăţească colaborare, pentru progresul spiritual-cultural al popoarelor noastre dreptcredincioase şi în scopul şi cu sîrguinţă pentru însămînţarea şi creşterea fecundă a unei astfel de colaborări frăţeşti panortodoxe, în calitate de adevăraţi şi devotaţi slujitori ai Sfintei Biserici Ortodoxe, mulţumim Atotmilostivului Dumnezeu, ca şi binecuvîntării arhipăstoreşti şi sprijinului deplin părintesc al Prea Fericirii Voastre şi al Prea Fericirii Sale Chiril, Patriarhul Bisericii noastre Ortodoxe, precum şi celor două Sfinte Sinoade ale celor două Biserici surori, prezidate cu vrednicie de către Prea Fericirile Voastre. Pentru aceasta doresc să încredinţez pe Prea Fericirea Voastră că nu numai smerenia mea, ci şi toţi colegii mei, romîni şi bulgari, nu vom înceta să ne rugăm Domnului Dumnezeu pentru deplina sănătate şi buna prosperitate a Prea Fericirilor Voastre şi a Inalt Prea Sfinţiţilor Arhipăstori ai celor două Biserici Ortodoxe surori.

Am fost, sînt şi voi fi adînc mişcat de prea părintească şi întru toate prea amabila ospitalitate a Prea Fericirii Voastre faţă de smerenia mea. Cred că Domnul Dumnezeu, cu binecuvîntarea Prea Fericirii Voastre, mă va învrednici să mă arăt şi în viitor vrednic, măcar în parte, pentru această prea generoasă ospitalitate. Prea Fericirea Voastră veţi continua să fiţi întotdeauna în caldele mele rugăciuni.

Şi în actuala petrecere la Voi eu am putut, cu ajutorul colaboratorilor Prea Fericirii Voastre, să completez cercetările şi cunoştinţele mele asupra exemplarei vieţi, în toate domeniile, a Sfintei Biserici Romîne şi nutresc îmbucurătoarea nădejde că voi reuşi, din nou, să scriu o lucrare specială asupra vieţii şi activităţii de astăzi a Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne.

Am transmis Prea Fericirii Sale Patriarhului Chiril şi Inalt Prea Sfinţiţilor noştri arhierei sinodali, salutările şi bunele urări ale Prea Fericirii Voastre, ca şi noile şi minunatele impresii din timpul petrecerii noastre în Sfînta Biserică Romînă şi în mijlocul evlaviosului popor romîn, şi aceştia, cu toţii, s-au bucurat şi au rămas foarte mulţumiţi şi cu cele mai alese sentimente şi puternică încredinţare asupra vrednicei şi fecundei dezvoltări a prea frăţeştii colaborări începute.

De asemenea sînt prea mulţumiţi şi recunoscători pentru această bună şi mult promiţătoare ospitalitate a Prea Fericirii Voastre şi colegii mei de la Academia noastră Teologică.

Mulţumindu-Vă din nou pentru arhipăstoreasca şi afectuoasa ospitalitate a Prea Fericirii Voastre arătată smereniei mele şi sărutînd sfinţita Voastră dreaptă, solicit părintească Voastră binecuvîntare şi rămîn al Prea Fericirii Voastre prea devotat,

Prof. Protopresbiter
ŞTEFAN ŢANKOV

Scrisoarea D-lui HR. N. GHIAUROV profesor la Academia Teologică din Sofia:

Prea Fericirea Voastră,

Vă felicit cu ocazia sărbătorilor Naşterii Domnului şi Anul Nou 1958.

Rog pe Dumnezeu ca El să întărească dreapta Voastră, pentru a putea să cîrmuiţi cu acelaşi succes Biserica Ortodoxă Romînă, la a cărei conducere supremă Dumnezeu V-a pus.

Datorită grijilor părinteşti ale Prea Fericirii Voastre şi Prea Fericitului nostru Patriarh Chiril, s-a pus începutul unor noi legături — pe tărîmul ştiinţei teologice — între Bisericile Ortodoxe Romînă şi Bulgară.

Vă mulţumesc călduros pentru deosebit de buna primire, care ne-a fost arătată în ţara Voastră, mie şi colegului meu Protopresbiter Dr. Ştefan Ţancov. Această primire a lăsat adînci şi neuitate amintiri în sufletul meu.

Vă sărut sfinţita Voastră dreaptă şi rămîn al Prea Fericirii Vostre fiu duhovnicesc,

Pr. HR. GHIAUROV

In scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit ANTONIE reprezentantul Bisericii Ortodoxe Bulgare pe lîngă Patriarhia Moscovei, se spune printre altele:

Prea Fericirea Voastră,

Cît este de bun Dumnezeu şi cît de mari sînt milele Sale, căci binecuvîntează pămîntul cu pace în sărbătorile Naşterii care se apropie. Aceasta aduce o mare mîngîiere pentru toţi cei ce cu osîrdie s-au rugat pentru pace şi este un imbold pentru cei ce s-au trudit pentru înfăptuirea ei pe pămînt. De aceea şi toţi creştinii cîntă cu sporită însufleţire în aceste zile pline de mistică frumuseţe duhovnicească: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca 2, 14).

Eu mă aflu încă sub stăpînirea impresiilor puternice de cele ce am văzut în viaţa Bisericii Voastre, rod al marilor strădanii, al energiei, înţelepciunii şi dragostei Prea Fericirii Voastre. Negrăit de mare este bucuria ce am simţit-o văzînd că întreaga Sfîntă Biserică Ortodoxă Romînă trăieşte în duhul curat al Ortodoxiei. Vă mulţumesc încă odată pentru această bucurie, pe care mi-aţi dat-o Prea Fericirea Voastră.

Inchipuindu-mi că mă aflu în faţa ieslei Dumnezeescului Prunc cel nou născut, cu smerenie şi cu osîrdie îl rog să dăruiască Prea Fericirii Voastre multă sănătate şi puteri sporite. Să binecuvînteze strădaniile, rîvna şi truda Prea Fericirii Voastre în conducerea şi propăşirea Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne. Iar rugăciunile şi strădaniile în opera pentru întărirea păcii în lume, El, Făcătorul de pace, să le facă pavăză tare, în care să se sfarme uneltirile iubitorilor de războaie.

Făcîndu-vă aceste urări la Naşterea Domnului şi la Noul An care se apropie, Vă sărut dreapta sfinţită şi rămîn al Prea Fericirii Voastre fiu duhovnicesc în Hristos,

Arhimandritul ANTONIE
Reprezentantul Bisericii Ortodoxe Bulgare
la Moscova

Scrisoarea Prea Cucernicului Preot KORA PHILIPOS din India, aflat în prezent la studii, la Universitatea din Chicago (Statele Unite ale Americii):

Binecuvîntaţi Prea Fericirea Voastră!

Fericita sărbătoare a Crăciunului, Naşterea Domnului nostru Celui Întrupat, este foarte aproape; de aceea m-am gîndit să Vă scriu şi să urez Prea Fericirii Voastre bucurie şi fericire deplină cu prilejul acestei mari sărbători. Mai cu seamă într-o vreme ca aceasta, cînd în lumea întreagă Biserica creştină e pusă în faţa a tot felul de încordări, doresc şi mă rog ca Prea Fericirea Voastră şi marea Voastră Biserică să aibă parte de bucuria şi pacea pe care le-au vestit îngerii la Naşterea Domnului nostru. Fie ca îmbelşugatele binecuvîntări ale lui Dumnezeu să se reverse asupra Prea Fericirii Voastre de-a lungul întregului an ce vine şi în tot cursul vieţii Voastre.

Nădăjduiesc că Prea Fericirea Voastră este în deplină sănătate şi că toţi colaboratorii Voştri sînt bine.

Incă odată dorind Prea Fericirii Voastre un Crăciun fericit, prezint smeritele mele închinăciuni, dragostea şi sinceritatea ce Vă datorează fiul iubit al Prea Fericirii Voastre,

Preotul KORA PHILIPOS

Chicago, 17 decembrie 1957.

Telegrama Prea Cuviosului Arhimandrit ILARION din Sofia:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Felicitări pentru Anul Nou şi Sărbătoarea Naşterii Domnului.
La mulţi ani!

Arhimandrit ILARION.

Telegrama Prea Cucernicului Preot IOAN CRISTEA superiorul bisericii romîne din Sofia:

TELEGRAMA

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Slujitorii şi credincioşii bisericii Patriarhiei Romîne din Sofia mulţumim lui Dumnezeu pentru că şi în acest an ne-a învrednicit în pace să putem felicita pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului şi Anului Nou 1958, rugîndu-L să vă dăruiască sănătate deplină, putere de muncă şi îndelungată arhipăstorire, pentru a

conduce cu aceeaşi vrednicie pilduitoare destinele Sfintei noastre Biserici, clerului şi credincioşilor săi, pe calea mîntuirii şi prosperităţii şi a lucra cu aceeaşi rîvnă la consolidarea păcii în lume şi întăririi sfintei Ortodoxii.

Intru mulţi şi fericiţi ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

Iconom Stavrofor IOAN CRISTEA
Superiorul bisericii romîne din Sofia

*

Şi din partea conducătorilor şi reprezentanţilor unor culte din ţara noastră, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit numeroase telegrame şi scrisori de felicitări cu prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii Domnului sau Anului Nou.

Iată cîteva dintre ele:

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit TIHON conducătorul cultului creştin de rit vechi (lipovenesc):

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Cu prilejul Anului Nou urez Prea Fericirii Voastre la mulţi ani şi spor în lupta pentru pace.

Mitropolit TIHON

Telegrama Eminenţei Sale GHEORGHE ARGAY episcopul creştinilor evanghelici maghiari din Republica Populară Romînă:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

In ajunul Anului Nou dorim Prea Fericirii Voastre binecuvîntarea Domnului pentru fericită, bogată şi îndelungată arhipăstorire, spre binele credincioşilor Bisericii Ortodoxe Romîne şi poporului Republicii Populare Romîne.

GHEORGHE ARGAY
Episcopul creştinilor evanghelici maghiari

Scrisoarea Eminenţei Sale Dr. MOSES ROSEN şef-rabinul cultului mozaic din Republica Populară Romînă:

Inalt Prea Fericite,

In pragul noului an, Vă rog să primiţi, atît în numele meu personal cît şi într-acel al clerului şi credincioşilor cultului mozaic din R.P.R., expresia celor mai călduroase felicitări şi urări de bine.

Fie ca anii ce vin să aducă noi succese în munca pentru înflorirea ţării şi pentru apărarea păcii, la care colaborăm cu toţii cu întreg elanul şi cu toate energiile noastre.

Vă dorim deplină sănătate şi puteri de muncă sporite spre binele Bisericii Ortodoxe Romîne pe care, cu atîta înţelepciune, o conduceţi.

Cu distinsă consideraţiune,

Dr. MOSES ROSEN
Şef Rabinul Cultului Mozaic din R.P.R.

Scrisoarea Prea Cucernicului Prot. ŞTEFAN TOMICI Vicarul Episcopiei Ortodoxe Sîrbe din Republica Populară Romînă:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Clerul Bisericii Ortodoxe Sîrbe din R.P.R. cît şi credincioşii ei, încadraţi cu tot sufletul în lupta pentru menţinerea păcii în lume, considerîndu-Vă pe Prea Fericirea Voastră printre primii militanţi pentru pacea obştească, ştiind că sînteţi un luptător aprig pentru dreptate, legalitate şi binele Bisericii lui Hristos şi mai ales pentru ca în Patria noastră scumpă să fie pace, în care toţi cetăţenii ţării noastre să se bucure fără deosebire de limbă, naţiune şi religie, de bunăstarea pentru care luptăm, — socotind ca o datorie de cinste de a ne găsi şi noi în rîndurile prime ale luptătorilor pentru pace, fiind astfel vrednici de încrederea păstoriţilor noştri, şi de consideraţia de care ne bucurăm în regimul nostru democrat popular — Vă dorim cu ocazia Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului, multă sănătate şi prosperitate în muncă, spre binele tuturor cultelor din Republica noastră.

Sărbători fericite, la mulţi ani!

Sărutîndu-Vă sfinţita dreaptă,

ŞTEFAN TOMICI
Vicarul Episcopiei Ortodoxe Sîrbe din R.P.R.

Telegrama Consiliului Eparhial Armean din Republica Populară Romînă:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

LOCO

In numele credincioşilor Bisericii Armene din R.P.R., cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Mîntuitorului şi în prag de an nou, Vă rugăm respectuos să primiţi felicitările noastre şi cele mai fierbinţi urări de mulţi ani cu sănătate şi rodnică arhipăstorire în pace.

In numele Consiliului Eparhial Armean,

BALGHIAN

In afară de scrisorile şi telegramele publicate mai sus, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit numeroase alte mesaje de felicitări şi urări, din partea ierarhilor, clericilor, monahilor, monahiilor şi credincioşilor Bisericii noastre. Tuturor li s-a răspuns la timp, împărtăşindu-li se

SCHIMB DE SCRISORI CU PRILEJUL ANIVERSĂRII ZILEI DE NAȘTERE A PREA FERICITULUI PATRIARH CHIRIL AL BULGARIEI

Cu prilejul aniversării — la 17 ianuarie — a zilei de naștere a Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei, — Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh JUSTINIAN a trimis Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe surori din Republica Populară Bulgaria, următoarea telegramă de felicitări:

Prea Fericirii Sale
Patriarhului CHIRIL al Bulgariei

SOFIA

Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre ne oferă prilej fericit pentru a Vă reînnoi dragostea frățească și stima noastră înaltă și a Vă dori din toată inima ani mulți, cu sănătate deplină, pace și putere, spre rodnică și strălucită păstorire a clerului și poporului credincios al Bisericii surori a Bulgariei.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

La această telegramă, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit din partea Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei următoarea scrisoare de răspuns:

Prea Fericirea Voastră,

Mișcat de salutările frățești trimise cu prilejul aniversării mele, exprim Prea Fericirii Voastre recunoștința mea caldă și mă grăbesc să înalț rugăciuni către Hristos-Domnul nostru, ca să Vă întărească prin atotputernicul Său har dumnezeesc, în demnitatea Voastră de slujire patriarhală.

Mă încredințez sfintelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre și rămîn devotat în Iisus Hristos al Prea Fericirii Voastre frate și împreună liturghisitor,

† *CHIRIL*
PATRIARHUL BULGARIEI

SCHIMB DE TELEGRAME CU PRILEJUL ANIVERSĂRII INSCĂUNĂRII PREA FERICITULUI PATRIARH ALEXANDRU AL III-LEA

Cu prilejul aniversării înscăunării Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea, Patriarhul Antiohiei şi al întregului Orient, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis, la 30 ianuarie 1958, Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe din Antiohia următoarea telegramă de felicitări:

Prea Fericitului Patriarh ALEXANDRU
al III-lea

DAMASC-SIRIA

Vă rugăm să primiţi frăţeştile noastre felicitări cu prilejul aniversării înscăunării Prea Fericirii Voastre.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

La această telegramă, Intîistătătorul Bisericii noastre a primit din partea Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea următoarea telegramă de răspuns:

Prea Fericirii Sale JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Vă mulţumim din toată inima pentru frăţeştile Voastre felicitări şi vă dorim sănătate şi viaţă îndelungată.

† *Patriarhul ALEXANDRU al III-lea*

SCHIMB DE TELEGRAME CU PRILEJUL SĂRBĂTORIRII ZILEI NUMELUI SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI ALEXEI AL MOSCOVEI

Cu prilejul sărbătoririi zilei numelui Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Ruse, la 22 februarie 1958, următoarea telegramă de felicitări:

Sanctității Sale Patriarhului ALEXEI

MOSCOVA

De ziua numelui Sanctității Voastre cu multă dragoste frățească Vă felicităm și din inimă Vă urăm sănătate, pace și bucurie duhovnicească, întru mulți ani.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru felicitările exprimate, prin următoarea telegramă:

Sanctității Sale Patriarhului JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Din inimă mulțumesc Prea Fericirii Voastre pentru urări.

† *Patriarhul ALEXEI*

RĂSPUNSURILE PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN LA ANCHETA INTREPRINSĂ DE „INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII“ DE LA VIENA

In primele zile ale noului an, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit din partea «Institutului Internațional al Păcii» de la Viena, o scrisoare în care — după ce se subliniază faptul că «savanții au alarmat opinia publică cu privire la primejdiile imediate și viitoare pe care le prezintă pentru omenire continuarea exploziilor experimentale cu arma atomică și termo-nucleară» — se spune : «În cursul lucrărilor sale, Subcomitetul pentru dezarmare de pe lîngă Organizația Națiunilor Unite a recunoscut în unanimitate posibilitatea suspendării experiențelor ; cu toate acestea, nu s-a putut realiza un acord. Astăzi lumea întreagă recunoaște că rolul opiniei publice poate fi esențial pentru reglementarea problemelor internaționale. Din această cauză, «Institutul Internațional al Păcii» deschide o anchetă care va îngădui reprezentanților calificați ai opiniei publice să aducă o contribuție la soluționarea pozitivă a acestei probleme».

Arătînd apoi cît de utile ar fi rezultatele acestei anchete, atît pentru opinia publică mondială, cît și pentru forurile Organizației Națiunilor Unite, cărora le revine datoria de a găsi calea spre asigurarea unei păci trainice, — scrisoarea «Institutului Internațional al Păcii» roagă pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să răspundă la o serie de întrebări.

Răspunsurile Întîistătătorului Bisericii noastre la ancheta «Institutului Internațional al Păcii» au fost trimise solicitatorilor, însoțite de scrisoarea următoare :

Către

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII
VIENA
Möllwaldplatz 5

Am primit scrisoarea Dvs. și vă felicit pentru nobila inițiativă a Institutului Internațional al Păcii de a întreprinde o vastă anchetă, menită să dea reprezentanților opiniei publice din lumea întreagă posibilitatea de a contribui la grabnica soluționare a problemei încetării primejdioaselor expe-

Binecuvîntînd orice acțiune în slujba păcii, vă trimit răspunsurile mele la întrebările puse de Dvs., cu încredințarea că eforturile unite ale popoarelor vor înlătura pentru totdeauna războaiele din viața omenirii și vor duce la împlinirea mesajului creștin: «pe pămînt pace și între oameni bună voire».

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

București, 22 ianuarie 1958.

Publicăm mai jos întrebările puse de «Institutul Internațional al Păcii» și răspunsurile date de Prea Fericitul Patriarh Justinian:

ÎNTREBARE: Încetarea experiențelor (cu arme nucleare) este oare o necesitate urgentă?

RĂSPUNS: Este evident pentru orice om că încetarea experiențelor cu arme nucleare este astăzi o necesitate urgentă. In primul rînd, pentru că — după mărturia a nenumărați savanți de prestigiu mondial — simpla experimentare a acestor cumplite arme de nimicire reprezintă o primejdie gravă pentru viața lumii întregi, prin efectele, încă necontrolate pe deplin, pe care le au asupra tuturor vietăților. In al doilea rînd, continuarea unor asemenea experiențe aruncă pe umerii popoarelor mari poveri financiare, impunînd cheltuirea în scopuri militare a uriașe resurse, care ar putea îmbunătăți traiul oamenilor.

Ca slujitor al lui Hristos, nu pot trece cu vederea primejdiile de ordin moral, pe care le aduce asupra omenirii experimentarea armelor nucleare. Cu fiecare nouă experiență de acest fel, sporesc neliniștea și teama care tulbură viața sufletească a oamenilor și anulează multe elanuri creatoare de plan spiritual. Intr-o lume permanent îngrijorată de soarta ei, valorile morale nu mai pot avea un rol esențial în viața oamenilor. Și mai ales, pentru că experimentarea armelor nucleare contrazice învățătura creștină asupra rostului rațiunii umane, asupra țelurilor științei, care trebuie să slujească viața, nu nimicirea ei.

ÎNTREBARE: Care sînt, după părerea Dvs., piedicile ce se opun la suspendarea exploziilor?

RĂSPUNS: Cauzele care împiedică realizarea unui acord cu privire la încetarea exploziilor experimentale cred că sînt două:

1. Greșita concepție a unor conducători de state asupra posibilităților de a rezolva litigiile din viața internațională pe calea armelor, uitînd că războaiele nu au adus niciodată soluții definitive, ci numai au generat nemulțumiri, tendințe revanșarde, — deci cauze pentru alte măceluri.

2. Neîncrederea ce stăpînește în prezent viața internațională și relațiile dintre state.

ÎNTREBARE: Cum poate fi obținută această suspendare?

RĂSPUNS: Dacă năzuința spre pace, exprimată în repetate rînduri de conducătorii marilor puteri este cu adevărat sinceră, se poate trece —

tare a experienţelor cu arme nucleare, cel puţin pentru o perioadă de timp limitată.

INTREBARE: Un armistiţiu în ceea ce priveşte experienţele ar înlesni oare un acord în domeniul dezarmării?

RĂSPUNS: Orice pas făcut pe calea suspendării experienţelor cu arme nucleare nu pot fi decît un pas spre pace. Răgazul cîştigat în acest fel poate duce treptat la restabilirea încrederii în viaţa internaţională, la înlăturarea primejdiei izbucnirii prin surprindere a unui război atomic, la micşorarea neliniştii ce stăpîneşte astăzi sufletele oamenilor şi, deci, la realizarea unui nou climat, prielnic abordării problemei dezarmării cu sorţi de izbîndă.

INTREBARE: In ce fel ar putea opinia publică să exercite o influenţă mai decisivă asupra guvernelor şi Organizaţiei Naţiunilor Unite, în vederea realizării armistiţiului?

RĂSPUNS: Prin manifestarea mai hotărîtă a voinţei sale de pace, prin acţiuni ferme şi susţinute în slujba păcii. Şi, mai ales, prin înlăturarea din sufletele multor oameni a indiferentismului faţă de această problemă vitală pentru soarta întregii umanităţi. Socotesc că pe acest plan le revine o mare îndatorire, în primul rînd creştinilor de pretutindeni, care nu au dreptul să uite că Hristis ne-a lăsat porunca de a trăi în pace şi a numit fii ai lui Dumnezeu pe cei ce zidesc în lume pacea.

ACȚIUNI ȘI PERSPECTIVE IN LUPTA PENTRU PACE LA INCEPUTUL ANULUI 1958

Potrivit unei vechi tradiții, omenirea întîmpină orice an nou cu încredere și speranță. Se obișnuiește, de asemenea, ca la sfîrșit și început de an să se arunce o privire asupra trecutului, din care se desprind elementele necesare examinării perspectivelor ce se deschid pentru anul care începe să-și toarcă firul din caerul vremii.

Dacă, încă din cele mai vechi timpuri, omenirea a simțit nevoia unor reflexii și scrutări la răscrucea anilor, cu atît mai mult o simte astăzi, cînd e amenințată de cea mai îngrozitoare nenorocire din cîte s-au abătut vreodată asupra planetei noastre.

In cei aproape 13 ani de cînd s-a sfîrșit cel de al doilea război mondial, oamenii simpli din întreaga lume au făcut tot ce le-a fost în putință pentru ca viața să renască, civilizația să progreseze, cultura să înflorească. Munca de creație a luat un avînt uriaș, mai ales în țările socialiste, cele mai lovite de urgia războiului, cele care au dat jertfele cele mai mari și mai îngrozitoare. Știința și tehnica au găsit în Uniunea Sovietică cele mai prielnice condiții de dezvoltare, ajungîndu-se pînă la lansarea în spațiul cosmic a primilor mesageri ai viitoarelor penetrații interplanetare.

Tehnica nu consituie însă un scop în sine, ci numai un minunat mijloc de îmbunătățire a vieții materiale și spirituale a omului, țintă spre care se îndreaptă toate străduințele oamenilor de știință, tehnicienilor, economiștilor, oamenilor muncii și, în primul rînd, a oamenilor politici conștienți de răspunderea pe care o au față de apărarea și prosperitatea omenirii.

Dar, paralel cu acțiunile creatoare care tind să redea omului demnitatea vieții sale materiale și spirituale atinsă și păgubită profund prin ravagiile ultimului război mondial, o mînă de oameni de peste ocean și din țările apusene ale Europei, interesați în exploatarea războaielor au inițiat «războiul rece», alimentînd totodată spaima și alarma printr-o funestă cursă a înarmărilor, o absurdă pregătire de noi mijloace de distrugere care amenință liniștea, munca și bucuria omului.

In fața acestei situații, se înțelege de la sine că problema de căpătîi a momentului de față, pentru omenire, este problema salvării păcii în lume. Toate eforturile oamenilor politici cu greutate și ale tuturor popoarelor trebuiesc îndreptate și coordonate în vederea dezlegării acestei mari și însemnate probleme, căci omenirea nu poate fi lăsată la voia întîmplării, la discreția intereselor meschine ale unor afaceriști, ale unor capete exaltate

In anul trecut, cînd forțele reacțiunii, contînd pe agravarea situației internaționale, ațițau cursa înarmărilor și mizau pe arma atomică, succesele și realizările Uniunii Sovietice în domeniul științei, tehnicii și economiei au fost atît de mari, încît politicienii atlantici au fost nevoiți să-și revizuiască concepțiile strategice. Ideea coexistenței pașnice a cîștigat pe oamenii simpli din toate țările și a rapit într-o bună măsură terenul de sub picioarele celor ce înveninează atmosfera pregătind noi războaie.

Ce va urma acum? Iată întrebarea pe care și-o pune omenirea, cu justificată grijă, în pragul unui an nou, concretizată de președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice N. A. Bulganin, în mesajul trimis președintelui Statelor Unite ale Americii D. Eisenhower, în primele zile ale lunii decembrie din anul trecut: «Va continua oare și mai departe cu o viteză crescîndă mișcarea în direcția unei catastrofe militare sau cei care poartă răspunderea pentru politica statelor vor păși pe singura cale rezonabilă, cea a coexistenței pașnice și colaborării între toate țările?». Deși rezolvarea problemei nu depinde numai de eforturile unei singure părți, totuși, faptul că pentru oamenii politici din lagărul păcii securitatea popoarelor și întărirea păcii reprezintă preocuparea lor principală în momentul de față, în domeniul politicii mondiale, dă temei speranțelor lumii întregi că pacea va fi apărată și întărită. «Vom face totul, — declara de curînd Hrușciov în fața Sovietului Suprem al U.R.S.S. — pentru ca anul 1958 să fie un an de pace, un an de declin sau lichidare totală a «războiului rece», pentru ca oamenii să trăiască fără a mai fi îngrijorați pentru soarta lor, pentru soarta copiilor, soților și mamelor lor, pentru ca întrecerea între cele două sisteme să evolueze pe o bază pașnică, pe baza avîntului economiei și culturii, a satisfacerii depline a cerințelor materiale și spirituale ale omului». Sintetizînd aspirația cea mai intimă și mai categorică a conștiinței omenești, asemenea cuvinte, rostite de un om politic cu mare greutate și răspundere, nu pot să nu dea încredere că problema principală a zilelor noastre va fi soluționată în mod fericit pentru soarta lumii.

Intreaga lume știe că anii de după război au lăsat numeroase probleme nerezolvate. Printre ele sînt și unele de importanță vitală pentru soarta omenirii, ca dezarmarea, interzicerea armei atomice și hidrogenice, reglementarea pașnică prin tratative a problemelor complicate, litigioase. Pentru ca oamenii să poată dormi liniștiți, fără teamă că vor fi treziți brusc de bubuitul sinistru al tunurilor, toate aceste probleme se cer a fi rezolvate. In cursul anului trecut, guvernul sovietic a activat intens pentru scoaterea din impas a acestor probleme. Nu vom aminti aci decît de mesajele de o însemnătate excepțională adresate de N.A. Bulganin, în numele guvernului sovietic, șefilor guvernelor din S.U.A., Marea Britanie, Franța, Germania occidentală și din alte state, și, în același timp, tuturor țărilor membre ale O.N.U., cu propuneri constructive de o mare importanță practică pentru pacea lumii: încetarea imediată a experiențelor nucleare și renunțarea de către marile puteri la folosirea acestor arme; încheierea unui tratat de neagresiune între statele membre ale N.A.T.O. și cele ale Tratatului de la Varșovia; crearea în Europa a unei zone denuclearizate; o conferință între reprezentanții țărilor capitaliste și socialiste.

Trimiterea notelor sovietice în ajunul întrunirii Consiliului N.A.T.O. a avut un dublu țel: să atragă din nou atenția popoarelor asupra gravei primejdii care planează asupra întregii omeniri prin punerea în aplicare a noilor planuri strategice preconizate de puterile vestice în frunte cu S.U.A.

și Anglia și să avertizeze aceste puteri asupra riscurilor incalculabile pe care și le asumă trecînd la înfăptuirea unor atari planuri.

Deși «acordul de principii» impus de S.U.A. partenerilor lor vest-europeni și care prevede crearea de baze atomice și amplasarea de rampe pentru rachete pe teritoriul acestora creează o gravă amenințare pentru pace, totuși «marea surpriză a conferinței — după cum subliniază ziarul englez «Times» — a constituit-o faptul că țările occidentale trebuie să ducă tratative cu Uniunea Sovieică. Dezbaterile (în această privință) care au fost caracterizate prin opiniile exprimate de prim miniștrii Norvegiei și Danemarcei, susținute de dr. Adenuaer, canalizate și finisate de Macmillan și Selwyn Lloyd, l-au luat pe Dulles prin surprindere». Multe alte ziare, printre care și americane, au apreciat ca cel mai neplăcut lucru pentru diplomația americană faptul că ei au trebuit să accepte ideea tratativelor cu Uniunea Sovietică. «De fapt la Paris am fost puternic înjurați — scrie «New York Post» — și a trebuit să acceptăm ceea ce nu am fi acceptat niciodată din partea acestei conferințe: organizarea de tratative cu rușii».

Din numeroasele păreri autorizate, exprimate de personalități cunoscute, în legătură cu problema arzătoare a cursei înarmărilor atomice, reținem pe cele ale cunoscutului financiar și publicist american James Warburg, care, printr-o amplă scrisoare apărută în ziarul «New York Times», declară: «Cursa înarmărilor nucleare este o nebunie echivalentă cu sinuciderea, indiferent dacă am rămas temporar în urma rușilor sau i-am întrecut; cursa înarmărilor nu poate fi cîștigată, ea duce la război și nu poate fi oprită cît timp rămîn nerezolvate probleme politice și economice serioase care provoacă o tensiune primejdioasă; unica alternativă a pieirii «de neconceput» dar nicidecum imposibile de pe urma armelor nucleare — sau a continuării situației actuale care poate duce în orice moment la război, sînt tratativele în care să se facă concesii reciproce, oricît ar fi ele de dificile și neplăcute».

Comentînd problema tratativelor în legătură cu discuțiile și hotărîrile recentei sesiuni N.A.T.O. de la Paris, B. Stoian scrie în ziarul «Scînteia» din 24 decembrie 1957: «In mod incontestabil, faptul că la sesiunea N.A.T.O. s-a ajuns la o hotărîre privind ideea tratativelor reprezintă un succes al curentului popular tot mai puternic în favoarea destinderii internaționale, oricare ar fi manevrele prin care imperialiștii ar încerca ulterior să se abată de la această idee».

Perspectivele existente pe calea păcii deschisă de acțiunile politico-diplomatice ale Uniunii Sovietice și ale celorlalte state iubitoare de pace și-au găsit o nouă concretizare în cadrul dezbaterilor recente din Sovietul Suprem sau în cuvîntările și interviurile de presă ale lui N. S. Hrusciov. Propunerile și hotărîrile sesiunii din decembrie a Sovietului Suprem al U.R.S.S., care cuprind un program de rezolvare a celor mai urgente probleme, stau în centrul atenției opiniei publice din toate țările, fiind menite să creeze relații noi între state, care să excludă forța sau amenințarea cu forța, să excludă războiul ca metodă de rezolvare a litigiilor internaționale. Influentul ziar britanic «Manchester Guardian», consacrînd un editorial noilor propuneri de pace ale Uniunii Sovietice formulate în cuvîntarea lui N. S. Hrusciov și declarația lui A. A. Gromiko în cadrul sesiunii Sovietului Suprem al U.R.S.S., cere ca «Occidentul să facă jumătate de drum» și să accepte principalele propuneri sovietice, îndeosebi în ceea ce privește renunțarea la folosirea armelor nucleare, crearea unei zone lipsite de armament atomic în centrul Europei, încheierea unui tratat de neagresiune între

țările membre ale N.A.T.O. și țările participante la Tratatul de la Varșovia și organizarea de tratative în vederea reducerii efectivelor forțelor armate și a armamentelor marilor puteri.

Popoarele au pășit în 1958 cu convingerea mai fermă ca oricînd că pacea poate fi menținută și consolidată. Datorită Uniunii Sovietice și țărilor din lagărul păcii, în aerul noului an plutește ideea tratativelor. Lucidităţea în rezolvarea problemelor internaționale își croiește drum în relațiile dintre țări ; mărețe principii ale coexistenței pașnice își găsesc o recunoaștere tot mai largă pe arena întregii lumi.

De bun augur pentru pacea lumii sînt și mesajele prietenești schimbate între conducătorii sovietici și șefii unor state și guverne străine cu prilejul Anului Nou, în care se exprimă speranța că noul an va fi un an al întăririi prieteniei și păcii între popoare pe baza principiilor coexistenței pașnice, pentru ca oamenii să poată trăi și munci în liniște, fără să se teamă de viitorul lor, de soarta copiilor și rudelor. «Ne exprimăm speranța că anul care vine — se spune în mesajul adresat de K. E. Voroșilov, N.S. Hrusciov și N. A. Bulganin lui D. Eisenhower, președintele Statelor Unite ale Americii — va fi un an de întărire a prieteniei și colaborării dintre popoarele Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii, un an în care mărețe principii ale coexistenței pașnice, care se bucură de o recunoaștere internațională tot mai largă, vor deveni baza relațiilor dintre statele noastre. Consacrînd activitatea noastră atingerii acestui nobil țel, vrem să ne exprimăm convingerea fermă că, unind eforturile statelor noastre cu ale altor țări, există posibilitatea de a traduce în viață visul măreț cel mai scump al omenirii — de a crea o pace trainică pe pămînt, de a crea astfel de condiții în care oamenii să trăiască fără să se teamă de viitorul lor și de viitorul generațiilor care vor veni».

Aceleași îndreptățite speranțe au fost exprimate de conducătorii Uniunii Sovietice și în telegrama adresată primului ministru al Marii Britanii, Harold Macmillan: «Nutrim speranța că în noul an Marea Britanie, care are un rol atît de important în relațiile internaționale, va depune împreună cu Uniunea Sovietică și cu alte state iubitoare de pace, eforturi pentru însănătoșirea situației internaționale, pentru eliberarea popoarelor tuturor țărilor de teama zilei de mîine, pentru crearea unei atmosfere de încredere și colaborare activă în relațiile dintre țări, pe baza principiilor coexistenței pașnice care se bucură de o largă recunoaștere internațională».

In același spirit, conducătorii sovietici au adresat o telegramă și reginei Elisabeta a II-a a Marei Britanii, iar mai multe orașe engleze au primit telegrame de salut direct din partea unor orașe din Uniunea Sovietică.

Comentînd mesajele sovietice, observatorul diplomatic al ziarului «Daily Mail» releva «tonul lor extrem de cordial». Prima zi a noului an scria el — îndreptățește speranțele că se va sparge cu adevărat gheața în relațiile dintre Apus și Răsărit...»

Tot în legătură cu aceste mesaje, o serie de ziare au publicat editoriale consacrate problemei reglementării pașnice a problemelor litigioase pe calea tratativelor. «In anul 1958 — se sublinia într-un articol redacțional din «Daily Mail» — Răsăritul și Apusul trebuie să se întîlnească». Arătînd că există «posibilitatea de a se ajunge la un acord de principiu, cu toate divergențele privitoare la unele amănunte», «Daily Mail» accentua că nu este greu de a se înlătura aceste divergențe. «Dacă s-ar renunța la această idee din cauza vreunui subterfugiu, aceasta ar însemna o trădare

a omenirii. Un acord chiar și într-o singură problemă, oricît de puțin importantă ar fi, realizat cu garanțiile cuvenite, ar constitui un mare succes. Un astfel de acord ar fi de asemenea primul pas spre o pace reală, un pas care ne-ar îndepărta de prăpastie. In anul 1958 — sublinia «Daily Mail» —, oamenii cer pretutindeni aceasta». «Daily Express», un alt ziar guvernamental, ocupîndu-se în editorialul său de cererile tot mai puternice ale maselor de a se începe tratative cu Uniunea Sovietică, arăta că «în timpul sesiunii de la Paris a Consiliului N. A. T. O. a devenit limpede pentru oricine că popoarele din Occident doresc ca liderii lor să ducă negocieri cu rușii».

Dorința unei păci trainice spre care năzuiește întreaga omenire se desprinde cu toată claritatea din majoritatea mesajelor și declarațiile conducătorilor de state sau oamenilor politici cu răspundere, prilejuite de Noul An, 1958.

In prima zi a anului 1958, ziarul «Daily Express» arăta că masele cer tot mai stăruitor să se înceapă tratative cu Uniunea Sovietică. Problema tratativelor stă de altfel în centrul atenției întregei prese occidentale, indiferent de orientare. Organele de presă ale diferitelor partide apreciază în mod diferit feluritele propuneri concrete, dar aproape nici un ziar nu contestă tăiș necesitatea unor tratative în care toate părțile să tindă realmente spre rezultate pozitive. In Franța, Belgia, Olanda și Italia, în toate celelalte țări ale Europei occidentale răsună glasuri din ce în ce mai puternice, cereri tot mai insistente.

Puternicul curent în favoarea tratativelor a crescut și mai mult în intensitate în urma noilor propuneri ale guvernului U.R.S.S. pentru slăbirea încordării internaționale, făcute la 9 ianuarie 1958, propuneri care, în linii mari, prevăd: încetarea imediată a experiențelor cu armele atomice și cu hidrogen; realizarea unui acord între U.R.S.S. și guvernul S.U.A. și Marii Britanii în legătură cu renunțarea la folosirea acestor arme; semnarea unui acord de neagresiune între statele membre ale N.A.TO. și ale Tratatului de la Varșovia; reducerea efectivului de trupe străine aflate în Europa; crearea unei zone denuclearizate în Europa; lărgirea schimburilor comerciale internaționale; interzicerea și sancționarea propagandei de război; slăbirea încordării în Orientul Apropiat și Mijlociu. Aceste propuneri — la care s-ar putea adăuga și altele în măsură să contribuie la slăbirea încordării internaționale — ar urma să fie discutate într-o conferință a conducătorilor statelor membre ale N.A.T.O. și ale Tratatului de la Varșovia, conferință la care să participe și unele țări ce nu fac parte din nici una din aceste grupări.

Trebuie subliniat de asemenea faptul că Uniunea Sovietică făcea aceste propuneri la numai două zile după ce anunțase o nouă reducere a forțelor sale armate cu 300.000 de oameni.

Noul demers diplomatic al U.R.S.S. vine tocmai în momentul în care popularitatea ideii tratativelor la cel mai înalt nivel crește vertiginos în toate țările lumii. Căci pacea este dorită de popoarele din toate țările.

Este cunoscută declarația guvernului elvețian prin care își oferea bunele oficii pentru convocarea în Elveția a unei conferințe la nivelul cel mai înalt. La rîndul său, primul-ministru canadian a declarat că este gata să pună la dispoziție pentru această întîlnire teritoriul Canadei. Subliniind necesitatea «unei efective și îndelungate slăbiri a încordării», primul ministru danez Hansen a declarat: «In ceea ce privește partea daneză, noi avem o atitudine favorabilă față de organizarea unei conferințe la nivelul

cel mai înalt între Est și Vest. In această privință cred că toată lumea va fi de acord cu mine». Lange, ministrul afacerilor externe al Norvegiei, luînd cuvîntul în parlament, a spus: «Soarta țării noastre depinde întru totul de măsura în care se va reuși sau nu să se mențină pacea internațională și să se rezolve marile probleme litigoase ale politicii internaționale... In zilele noastre războiul nu poate rezolva nici o problemă. El poate să aducă doar exterminarea reciprocă a oamenilor». Pentru aceste motive, el s-a pronunțat în favoarea unor tratative pașnice, pe bază de concesii reciproce. O oarecare schimbare s-a constatat chiar și în poziția guvernului englez, care, după cum relatează presa, înclină să nu insiste asupra convocării unei conferințe a miniștrilor afacerilor externe, ca măsură preliminară obligatorie, înainte de convocarea unei conferințe la nivelul cel mai înalt.

Poziția Uniunii Sovietice a fost din nou reliefată de N. S. Hrușciov, în cuvîntarea ținută la consfătuirea fruntașilor din agricultura R.S.S. Bieloruse: «Guvernul sovietic consideră că a devenit pe deplin actuală necesitatea convocării unei conferințe a conducătorilor de state, la nivel înalt, cu participarea șefilor de guverne. Sîntem gata să participăm oricînd la o astfel de conferință».

O întîlnire între conducătorii de stat din Răsărit și din Apus au cerut nu numai masele iubitoare de pace, dar — sub influența lor — s-au exprimat în favoarea tratativelor Est-Vest, la nivel înalt, pînă și unele personalități și cercuri guvernante din Apus, cunoscute pentru atitudinea lor rigidă din trecut. S-au exprimat în favoarea tratativelor Est-Vest personalități ca filozoful englez B. Russel, industriașul american Cyrus Eaton, fostul ambasador al S.U.A în U.R.S.S. Kennan, ziaristul Lippmann și atîția alții.

Mesajul pe care premierul Bulganin l-a adresat la 2 februarie a. c. președintelui Eisenhower lasă să se întrevadă că ne putem aștepta la o nouă fază a evenimentelor, premergătoare unei conferințe a șefilor de state. Prin acest mesaj, primul ministru al Uniunii Sovietice ridică suficiente probleme care ar putea fi luate în discuție pentru a se ajunge la o destindere a încordării internaționale. Faptele arată — după cum subliniază comentatorii politici — că în privința convocării unei conferințe la nivel înalt s-a intrat într-o fază în care nimic nu ar mai trebui să împiedice organizarea ei.

Urgentarea tratativelor este impusă, printre altele, și de primejdia pe care o reprezintă experiențele cu armele nucleare. La sutele de milioane de oameni care cer stăruitor și în mod hotărît încetarea acestor experiențe, s-au adăugat de curînd peste 9000 savanți, printre care se află și 36 laureați ai premiului Nobel. Ziarele din 15 ianuarie a. c. au publicat o telegramă prin care se face cunoscut că Dr. Linus Pauling, laureat al premiului Nobel, a adresat lui Hammarskjoeld, secretar general al O.N.U., o petiție semnată de 9 235 de oameni de știință din 44 de țări, care cer încheierea unui acord internațional cu privire la interzicerea experiențelor cu armele nucleare. In petiție se spune printre altele: «Un acord internațional cu privire la încetarea experiențelor cu bombele nucleare ar constitui un prim pas spre o dezarmare mai generală, spre o eficientă interzicere definitivă a armelor nucleare, cît și spre preîntîmpinarea eventualității unui război nuclear. Ca oameni de știință ne dăm seama de marea primejdie pe care o reprezintă experiențele și de aceea ne simțim datori să vă comunicăm aceasta. Considerăm necesar ca să fie luate măsuri imediate pentru realizarea unui acord internațional cu privire la încetarea experiențelor cu toate tipurile de arme nucleare».

Printre semnatarii acestei petiții sînt 36 de laureați ai premiului Nobel, 216 membri si membrii corespondenți ai Academiei de Științe a U.R.S.S., 1.141 oameni de știință din S.U.A., printre care 101 membri ai Academiei naționale, 305 oameni de știință din Anglia, printre care 35 membri ai Societății regale engleze, 1·141 oameni de știință din Japonia, 535 de oameni de știință din India, 92 oameni de știință din Brazilia, 259 oameni de știință din Cehoslovacia, 65 oameni de știință din Franța, 140 oameni de știință din Germania, 41 oameni de știință din Belgia, 84 oameni de știință din Polonia etc.

Un aspect nou al luptei împotriva planurilor războinice îl constituie vasta campanie ce se desfășoară în țările membre ale N.A·T.O. împotriva hotărîrii de a se instala pe teritoriile acestor țări rampe pentru lansarea de rachete atomice. In Franța această campanie îmbracă diferite forme: de la mici adunări, ținute în cafenele din cartier, pînă la mari manifestații cu participarea a sute și mii de oameni· Mișcarea pentru pace din Franța, care are o experiență bogată, nu-și precupețește eforturile ca această nouă acțiune în slujba păcii să-și dea roadele. In Anglia, campania care la început s-a desfășurat ca un protest împotriva patrulării avioanelor americane purtătoare de bombe H deasupra Angliei și împotriva instalării rampelor de lansare pe teritoriul ei, se îmbină cu campania pentru convocarea unei conferințe internaționale la nivelul cel mai înalt, care ar putea oferi omenirii soluții pentru cele mai arzătoare probleme la ordinea zilei· Impotriva hotărîrilor luate la recenta întrunire de la Paris a N.A.T.O., privind instalarea în unele țări atlantice a rampelor pentru lansarea de rachete atomice, în marea campanie populară din Italia sînt folosite forme ale luptei pentru pace experimentate cu succes în anii trecuți: tineretul, femeile și funcționarii municipali au organizat manifestații de stradă, întruniri, au adoptat moțiuni în adunările comunale, provinciale și regionale.

Intre 26 decembrie 1957 și 1 ianuarie 1958, două continente cu sute de milioane de locuitori și-au manifestat adeziunea fermă la ideile luptei pentru pace. Conferința de la Cairo a țărilor Asiei și Africii, la care au luat parte peste 400 de delegați din 45 de țări ale acestor două continente, a adoptat o poziție hotărîtă în problemele păcii. Pentru a ne da seama de aceasta, este suficient să amintim că în rezoluția cu privire la dezarmare și lichidarea primejdiei unui război atomic, conferința a cerut încetarea imediată și necondiționată a experiențelor cu arma nucleară și a chemat la dezarmare generală. Rezoluția subliniază hotărîrea popoarelor Asiei și Africii de a face ca țările lor să devină o zonă a păcii unde să nu existe arme nucleare și arme-rachetă. Conferința a sprijinit, totodată, propunerea Consiliului Mondial al Păcii pentru convocarea în acest an a unui congres mondial al popoarelor pentru dezarmare și colaborare internațională și a stabilit ziua de 1 martie ca zi de acțiune comună a popoarelor afro-asiatice pentru a nu permite S.U·A. să efectueze experiențele nucleare pe atolul Eniwetok· Prin hotărîrile conferinței de la Cairo, popoarele de pe două mari continente — Asia și Africa — și-au manifestat încă odată, în mod hotărît, solidaritatea în lupta comună, și totodată solidaritatea cu mișcarea mondială pentru pace, pentru libertate deplină, pentru o viață liniștită și fericită·

Creșterea continuă a forțelor păcii nu poate constitui însă un factor de autoliniștire și demobilizare. Pericolul de război se menține, iar victoria în luptă împotriva forțelor războiului nu vine de la sine prin creșterea spontană a forțelor păcii· Soarta păcii, soarta popoarelor depinde de uni-

tatea și vigilența marilor forțe ale contemporaneității, care se împotrivesc războiului. Soarta păcii depinde de avîntul și combativitatea mișcării de masă a popoarelor pentru încetarea cursei înarmărilor, interzicerii folosirii și experimentării armelor atomice, împiedicarea renașterii militarismului german, încetarea uneltirilor imperialiste în Orientul Apropiat și Mijlociu, înfăptuirea politicii de securitate colectivă și coexistență pașnică.

Asupra problemelor care frămîntă astăzi omenirea dornică de pace, precum și asupra sarcinilor ce revin partizanilor păcii în împrejurările actuale, a atras în mod deosebit atenția Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Păcii printr-o declarație dată publicității la 22 ianuarie a.c. de președintele Consiliului Mondial al Păcii, Frederic Joliot-Curie. Întrucît această declarație oglindește în toată realitatea aspectul situației politice a lumii la începutul unui an nou, de speranțe, înfățișînd totodată și perspectivele sub care se vor desfășura acțiunile în curs ale partizanilor păcii, o redăm aci, în întregime:

«Opinia publică — se spune în declarația Comitetului executiv al Consiliului Mondial al Păcii — știe că sporirea numărului de baze atomice, stocarea rachetelor balistice și zborurile avioanelor încărcate cu bombe cu hidrogen nu pot asigura pacea. Ea știe de asemenea că slăbirea încordării și o colaborare dezinteresată între popoare pot fi obținute prin dezarmare și nu prin cursa înarmărilor.

Propunerile cu privire la interzicerea experiențelor cu arma atomică, crearea unei zone denuclearizate, renunțarea la baze militare și reducerea forțelor armate se bucură pe zi ce trece de un sprijin tot mai larg în rîndul celor mai diferite cercuri politice.

Pe toate continentele forțele păcii își coordonează acțiunile, fapt dovedit de declarația celor 9.000 de oameni de știință, de poziția organizațiilor muncitorești, de acțiunile largi ale popoarelor Asiei și Africii, de opoziția pe care o întîmpină în Europa planurile amenajării de rampe pentru lansarea rachetelor, iar în America latină lărgirea pactelor militare, de discuțiile care se duc în S.U.A. pe marginea problemei păcii.

Tot mai multe guverne recunosc necesitatea organizării unei conferințe la nivel înalt care să permită conducătorilor marilor puteri să-și pună de acord propunerile și să găsească ieșirea din impas.

Opinia publică cere convocarea unei asemenea conferințe. Fără a ține seamă de procedură, ea cere fixarea datei acestei conferințe. Ea nu vrea ca amînarea conferinței să fie folosită pentru urgentarea amenajării de baze atomice și pentru intensificarea războiului rece. Opinia publică poate să exercite o influență serioasă și poate să-și impună voința, dacă acțiunile ei vor fi coordonate și neîncrederea va fi înlăturată.

Sînt necesare noi eforturi. *Consiliul Mondial al Păcii a hotărît să convoace între 16 și 22 iulie 1958 un Congres pentru dezarmare și colaborare internațională.*

Acest Congres trebuie să dea un nou avînt mișcării pentru pace. El va contribui la apropierea punctelor de vedere și la precizarea țelurilor comune. El va studia posibilitățile celor mai bune forme de colaborare internațională cu condiția respectării independenței naționale în interesul păcii și prosperității tuturor popoarelor.

A sosit timpul cînd opinia publică vigilentă poate să schimbe orientarea care ne duce spre un război atomic».

Țara noastră și-a consacrat, dintru început, politica sa externă apărării consecvente a cauzei drepte a păcii. «Republica Populară Romînă — sub-

linia președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale Ion Gh. Maurer în cea de a doua ei sesiune ținută spre sfîrșitul anului trecut, în calitatea de ministru al Afacerilor Externe pe care o avea atunci — este pentru coexistența pașnică a statelor cu orînduiri sociale diferite și pentru colaborare internațională. Ea este pentru reducerea generală a armamentelor și forțelor armate, pentru interzicerea armelor atomice și cu hidrogen. Ea este pentru încheierea unui acord în vederea încetării imediate a experiențelor cu aceste arme. Ea este pentru un sistem de securitate colectivă în Europa și în Asia. Ea este pentru tot ceea ce poate duce la destindere, la înseninare, la pregătirea drumului pentru o viață mai liniștită, mai bună și mai luminoasă. Precum se vede, problema vitală a păcii constituie esențialul politicii externe a Republicii Populare Romîne». De aceea, exprimînd năzuința de pace a poporului romîn, Marea Adunare Națională a R.P.R., întrunită în sesiunea din 28 decembrie 1957, a adoptat în unaminitate chemarea Sovietului Suprem al U.R.S.S. adresată popoarelor, parlamentelor și guvernelor din toate țările lumii, pentru întărirea neîncetată a cauzei păcii, pentru dezvoltarea prin toate mijloacele a prieteniei și colaborării între popoare, asigurînd totodată că «poporul romîn va depune și pe viitor eforturi sporite pentru a contribui în mod activ la traducerea în viață a măreței cauze a popoarelor — pacea lumii».

«Republica Populară Romînă» — atesta Dl. Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri, în expunerea sa istorică făcută în ședința festivă a Marii Adunări Naționale cu prilejul sărbătoririi primului deceniu de existență a Republicii Populare Romîne — «duce cu fermitate și consecvență o politică de apărare a păcii, de dezvoltare a colaborării internaționale și de întărire a prieteniei între popoare».

Iar mult regretatul președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. dr. Petru Groza, în ultimul său mesaj, rostit în noaptea de Anul Nou la posturile noastre de radio, anunțînd că «intrăm în primul an al celui de-al doilea deceniu al republicii noastre, într-un nou an de muncă pașnică, plin de încredere în destinele patriei noastre scumpe, în viitorul luminos pe care și-l hărăzește prin muncă spornică poporul romîn», își exprima convingerea că «forțele iubitoare de pace din întreaga lume vor dobîndi și în acest an victorii însemnate în înfăptuirea celei mai scumpe năzuințe a omeniri — statornicirea unei păci trainice în lume și a conviețuirii pașnice între popoare».

Cercuri largi ale opieniei publice internaționale prețuiesc aportul țării noastre la lupta pentru triumful principiilor coexistenței pașnice, inițiativele ei în domeniul realizării unui climat de destindere și colaborare între state. E cunoscut răsunetul de care se bucură acțiunea perseverentă a țării noastre pentru dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și colaborare în Balcani.

Inchinîndu-și energia și capacitatea creatoare muncii însuflețite de elan patriotic pentru dezvoltarea economică și culturală, pentru avîntul construcției socialiste in țara sa liberă, poporul romîn își aduce din plin contribuția la întărirea forțelor luptătoare pentru pace din lumea întreagă.

Pace pe pămînt și bunăvoire între oameni ! Aceasta este ținta spre care năzuiesc și pentru care se străduiesc astăzi sute de milioane de oameni, dar și una dintre principatele porunci și îndatoriri creștine, potrivit învățăturii lui Iisus Hristos, întemeietorul Bisericii. Urmărind același scop nobil, e firesc ca Biserica să meargă pe acelaș drum pe care își îndreaptă pașii toți cei ce dresc cu ardoare atingerea lui, indiferent de concepțiile sau convin-

gerile lor politice sau religioase. Înțelegîndu-și pe deplin rostul său, ca și multe alte Biserici de peste hotare, Biserica Ortodoxă Română s-a înrolat încă dintru început în marele front de luptă pentru apărarea păcii, fără rezerve și fără ezitare, desfășurînd o vie și rodnică acțiune, sub îndrumarea Intîistătătorului ei, Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Pentru îndeplinirea mesajului divin «Pe pămînt pace și între oameni bunăvoire», slujitorii Bisericii noastre ortodoxe în frunte cu ierarhia conducătoare nu s-au mărginit numai la acțiunile pur liturgice, ci au coborît și au zăbovit cu timp și fără timp în mijlocul credincioșilor, spre a-i îndruma pe calea păcii, pe calea întăririi și apărării acestui bun comun al întregii omeniri, fără de care nu poate exista o viață fericită și mereu înfloritoare.

Prezentă și activă în marele și puternicul front de luptă pentru apărarea păcii, Biserica Ortodoxă Română nu putea rămîne indiferentă față de pericolele existente sau față de cele ce au început să se profileze în ultima vreme. De aceea, spre sfîrșitul anului trecut, în numele Sfîntului Sinod, al Ierarhilor, al clericilor și al tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Organizației Națiunilor Unite un mesaj, cerînd acestui înalt for internațional ca, luînd în considerare năzuințele tuturor popoarelor, «să obțină grabnica interzicere a experiențelor atomice și apoi scoaterea în afara legii a acestor arme, punînd astfel temelia păcii mondiale, pe care o revendică acum cu fermitate conștiința morală a umanității întregi și pentru care neîncetat se roagă creștinătatea de pretutindeni».

Nu trecuseră decît cîteva săptămîni de la trimiterea mesajului către O.N.U. și Biserica noastră Ortodoxă și-a ridicat din nou glasul împotriva primejdiilor ce amenință viața și liniștea lumii. De data aceasta, Sfîntul Sinod, întrunit în sesiune extraordinară (la 20 decembrie 1957), a adresat un mesaj Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R., încredințîndu-l că «slujitorii și credincioșii ortodocși din patria noastră participă cu hotărîre la frumoasa acțiune a popoarelor, de zidire a păcii în lume. Ei cer cu stăruință înlăturarea neîncrederii dintre popoare, rezolvarea pe cale pașnică a neînțelegerilor dintre state, încetarea pregătirilor de război și statornicirea păcii în lume, pentru binele și fericirea tuturor oamnilor. Pentru această cauză dreaptă, popoarele luptă cu hotărîre ; pentru această poruncă dumnezeiască se roagă neîncetat creștinătatea de pretutindeni. Aspirațiile lumii întregi se contopesc în acest fel cu idealul înalt al Bisricii lui Hristos».

Adresîndu-se clerului și credincioșilor prin tradiționala pastorală trimisă cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului din 1957, Prea Fericitul Patriarh Justinian condamna cu toată asprimea «pe cei care pregătesc noi unelte ale morții», exprimîndu-și nădejdea că «pacea va fi salvată», că jumătate din populația globului pămîntesc se găsește astăzi în apărarea ei. «Mesajul îngeresc din noaptea Nașterii Domnului, «pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» — sublinia Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române — stă astăzi ca un stîlp de foc, înfruntînd pe aceia care pregătesc dezlănțuirea unui nou război. Ca oameni ai Bisericii, noi socotim pacea drept una din poruncile mari ale credinței noastre. Urîm deci războiul și condamnăm cu grea osîndă pe cei care pregătesc noi unelte ale morții, cu atît mai mult, cu cît cunoaștem uriașa putere de distrugere a armelor atomice și cu hidrogen. Iubim pacea și deschidem brațele noastre tuturor acelora care luptă pentru menținerea și întărirea ei, căci «pacea a toată lumea» a stat totdeauna la inima adevăraților slujitori ai Bisericii lui Hris-

tos. Jumătate din populația globului pămîntesc stă astăzi de strajă păcii. Mulți cîrmuitori de popoare — unele mari și puternice, cum sînt China și Rusia — au înscris în programele lor de guvernămînt îndatorirea de a lupta pentru menținerea și întărirea păcii, încredințați că «războiul nu este inevitabil, că i se poate pune stavilă și că pacea poate fi apărată și consolidată» (Manifestul păcii). Ne stăpînește, pentru aceea, un sentiment de ușurare și avem nădejdea că această arzătoare dorință a tuturor popoarelor lumii, luată acum în mîini bune și sigure, va putea să fie salvată, pentru binele și fericirea întregii omeniri».

Aceleași idei de înaltă gîndire și trăire creștină și de profund umanitarism le găsim subliniate de Prea Fericitul Patriarh Justinian și în scrisoarea irenică adresată tuturor Patriarhilor ortodocși cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul trecut.

Preoțimea din Capitală țării, vrednică de laudă pentru străduințele neîntrerupte și mereu sporite, puse în slujba păcii, a avut fericitul prilej de a se adăpa direct din învățăturile și îndemnurile Prea Fericitului Patriarh în după amiaza zilei de 6 ianuarie a.c., cînd a prezentat Intiistătătorului Bisericii noastre Ortodoxe tradiționalele urări de Anul Nou.

Impreună și alături de Prea Fericitul Patriarh Justinian, ceilalți Ierarhi ai Sfintei noastre Biserici au desfășurat și desfășoară o tot atît de susținută și rodnică activitate în slujba păcii, atît prin exemple personale cît și prin îndemnuri și diferite inițiative cu larg răsunet în sufletele credincioșilor

Folosind prilejul începerii unui nou an, preoțimea ortodoxă din întreaga țară s-a strîns în conferințe pe protopopiate pentru a trece în revistă activitatea desfășurată pînă acum în nobila campanie în care se găsește înrolată din convingerea izvorîtă din însăși doctrina pe care o propovăduiește, putînd astfel să-și dea seama de lipsurile pe care le-a avut, să facă schimb de experiență, să ia cunoștință de principii și metode noi de acțiune și să întocmească un plan de activitate potrivit noilor împrejurări impuse de evenimentele în curs.

Decorațiile acordate de curînd de Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne unui însemnat număr de slujitori ai altarului constituie o binemeritată răsplată pentru exemplara lor activitate de pînă acum pe cîmpurile de luptă pentru pace, dar, totodată, și un îndemn pentru o și mai sporită activitate în viitor, pînă la victoria finală : triumful păcii. Lupta, desigur, nu va fi ușoară ; de aceea, nimeni nu trebuie să dezarmeze, și nici să se amăgească.

Despre obiectivele imediate, despre piedicile puse în calea păcii și despre înlăturarea lor, dă lămuriri documentate și clare însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian, în răspunsurile la ancheta întreprinsă de Institutul Internațional al Păcii, publicate în numărul de față al revistei „Biserica Ortodoxă Romînă».

Institutul Internațional al Păcii, înființat acum cîteva luni la Viena, urmărește să coordoneze toate acțiunile întreprinse astăzi în lume pentru menținerea păcii și să înlesnească o bună colaborare a diferitelor organizații care militează pentru acest țel. In afară de aceasta, se va adresa tuturor guvernelor, parlamentelor și personalităților influente ale vieții publice, indiferent de concepțiile lor politice, sociale sau religioase, cerîndu-le să facă uz de întreaga lor autoritate în favoarea unei înțelegeri. Se va strădui totodată să fie în contact cu UNESCO, cu grupări și instituții religioase culturale și științifice, care, deși nu se află în cadrul mișcării mondiale organizate pentru pace, totuși prin caracterul lor, pot contribui la coexistență

pașnică și colaborare. «In acest scop, s-au și început discuții în legătură cu organizarea unor întîlniri ale oamenilor de știință și ale reprezentanților principalelor confesiuni religioase din lume.

Ca președinte al Institutului Internațional al Păcii a fost ales reverendul Dr. James Endicott, vicepreședintele Consiliului Mondial al Păcii, una din personalitățile cele mai cunoscute ale mișcării pentru pace.

Binecuvîntînd acțiunea întrerprinsă de Institutul Internațional al Păcii, Prea Fericitul Patriarh Justinian răspunde clar și hotărît întrebărilor ce i-au fost puse. «Incetarea experiențelor cu arme nucleare este astăzi o necesitate urgentă», întrucît «reprezintă o primejdie gravă pentru viața lumii întregi» atît în domeniul material, cît și în cel spiritual. Realizarea unui acord cu privire la încetarea acestor experiențe este împiedicată de concepțiile greșite ale unor conducători de state cu privire la posibilitățile de rezolvăre a litigiilor internaționale, precum și de neîncrederea reciprocă dintre state. La realizarea unui climat favorabil rezolvării problemelor care neliniștesc omenirea se poate ajunge chiar și în mod treptat, suspendîndu-se în primul rînd primejdioasele experiențe cu armele nucleare. Pentru aceasta, este necesar ca opinia publică să-și manifesteze în mod și mai hotărît voința sa de pace, prin acțiuni ferme și susținute. «Socotesc că pe acest plan le revine o mare îndatorire în primul rînd creștinilor de pretutindeni, — subliniază Prea Fericitul Patriarh Justinian — care nu au dreptul să uite că Hristos ne-a lăsat porunca de a trăi în pace și a numit fii ai lui Dumnezeu pe cei ce zidesc în lume pacea».

Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre Ortodoxe au dovedit, și dovedesc neîncetat, că sînt pe deplin conștienți de această sfîntă îndatorire, și că n-au uitat, și nu vor uita niciodată, porunca lăsată de Iisus Hristos, Domnul păcii.

T. N. M.

VIZITA IN ŢARA NOASTRĂ A UNOR PROFESORI DE LA ACADEMIA TEOLOGICĂ DIN SOFIA

Pe temeiul hotărîrilor luate de către Sfintele Sinoade ale Bisericilor Ortodoxe Romînă şi Bulgară şi în urma înţelegerii dintre Prea Fericiţii Patriarhi Justinian şi Chiril, începînd din acest an s-a iniţiat întîiul schimb de profesori între Institutele Teologice Universitare din Bucureşti şi Sibiu şi Academia Teologică din Sofia.

După cum se ştie, între 23 mai şi 12 iunie a. c., a avut loc vizita în R. P. Bulgaria a PP. CC. Preoţi Profesori Gheorghe I. Moisescu de la Institutului Teologic Universitar din Bucureşti şi Sofron Vlad de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Aceste vizite sînt menite să deschidă noi orizonturi pentru o legătură şi mai strînsă între Bisericile Ortodoxă Romînă şi Bulgară, iar scopul lor este cunoaşterea reciprocă şi schimbul de experienţă, printr--o colaborare organizată şi permanentă între şcolile noastre superioare de învăţămînt teologic.

In cadrul acestor schimburi culturale-bisericeşti, s-a hotărît ca vizita în ţara noastră a celor doi profesori de la Academia teologică «Sfîntul Climent de Orhida» din Sofia să aibă loc între 4-26 noiembrie 1957, urmînd să ţină fiecare cîte o prelegere la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, după care să facă o călătorie de studii prin ţară, pe la monumentele istorice mai de seamă.

Sosirea profesorilor bulgari: protopresbiter acad. Dr. Ştefan Ţancov şi Dr. Hristu Ghiaurov a avut loc luni 4 noiembrie a. c., cu avionul. In întîmpinarea oaspeţilor se aflau pe aeroportul Băneasa: P. S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, Secretarul Sfîntului Sinod şi reprezentantul Prea Fericitului Partriah Justinian, d. V. Popa, reprezentantul Departamentului Cultelor, P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman, rectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, P. C. Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, un grup de profesori şi consilieri patriarhali, P. C. Ierom. Teodor Tecov, parohul Bisericii bulgare din Bucureşti.

După coborîrea oaspeţilor din avion, P. C. rector Ioan G. Coman a rostit un scurt cuvînt, urînd solilor Academiei Teologice din Sofia «bun sosit» pe pămîntul ţării noastre şi dorindu-le spor şi izbîndă deplină în misiunea ce au de a continua schimbul de profesori între înaltele Aşezăminte de învăţămînt teologic ale celor două Biserici ortodoxe surori, romînă şi

bulgară şi pentru strîngerea legăturilor de prietenie între popoarele noastre vecine.

A răspuns P. C. Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţancov spunînd că vine cu multă şi mare bucurie în ţara noastră, nu numai pentru că ne unesc atîtea legături străvechi, ci şi pentru că aceste legături din trecut au făurit temeiuri puternice de dragoste între cele două Biserici şi popoare vecine. «Ne temem însă că această atenţie plină de dragoste, care ni se acordă din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Departamentului Cultelor şi a Institutelor Teologice din Bucureşti şi Sibiu nu vom putea să o meritäm. Totuşi avem nădejdea că prin ajutorul lui Dumnezeu, chiar dacă nu vom putea săvîrşi mare lucru prin verinea noastră aici, vom contribui în schimb, cu dragostea ce ne veţi arăta, la statornicirea unor puncte de vedere comune în ce priveşte conlucrarea noastră pe tărîmul teologic. In acest scop sîntem încredinţaţi că vizita noastră va fi o nouă sămînţă a prieteniei, care va da roade îmbelşugate. A încheiat cu urarea ca Dumnezeu să hărăzească ani mulţi Bisericii Ortodoxe Romîne şi tuturor cîrmuitorilor şi slujitorilor ei, cu izbînzi fericite în lucrarea pastorală, iar soarele păcii să strălucească asupra popoarelor şi Bisericilor noastre.

Oaspeţii au fost apoi conduşi la Palatul Patriarhal, unde au fost găzduiţi în tot timpul şederii în Bucureşti.

A doua zi, marţi 5 noiembrie a. c., la ora 10 dimineaţa, oaspeţii însoţiţi de P. C. Rector Ioan G. Coman, P. C. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu şi P. C. Diacon Ioan Iufu, interpret, au fost primiţi în audienţă de dl. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor. In convorbirea care a avut loc cu acest prilej a fost subliniată însemnătatea deosebită a schimbului reciproc de profesori teologi, în cadrul legăturilor de prietenie şi colaborare dintre Bisericile ortodoxe surori şi s-au adus de către cei doi oaspeţi mulţumiri autorităţilor de stat ale Republicii Populare Romîne, care au înlesnit întîlnirile dintre profesorii teologi romîni şi bulgari.

In aceeaşi zi, la ora 11 dimineaţa, a avut loc, în aula Institutului teologic universitar din Bucureşti, recepţia oficială a profesorilor oaspeţi, fiind de faţă P. S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, reprezentantul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, dl. Director I. Onţanu, reprezentantul Departamentului Cultelor, P. S. Episcop Theoctist Botoşăneanul, Vicar Patriarhal, P. C. rector Ioan G. Coman împreună cu întregul corp didactic al Institutlui Teologic Universitar din Bucureşti, P. C. Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, PP. CC. Consilieri patriarhali şi mitropolitani, directorul şi profesorul seminarului teologic din Bucureşti, Pr. T. Tecov, parohul bisericii bulgare din Bucureşti, protoierei şi un mare număr de preoţi din Capitală, precum şi toţi studenţii teologi.

Solemnitatea a început prin cîntările **«Bine aţi venit»** şi **«Deschideţi mari ale cerului porţi»**, executate de corul studenţilor teologi, sub conducerea conf. N. Lungu, după care P. C. rector Ioan G. Coman a rostit următorul cuvînt de salutare:

«Institutul Teologic Universitar din Bucureşti este fericit să salute delegaţia de profesori ai Academiei teologice «Sfîntul Climent» de la Sofia şi să vă spună din toată inima «Bine aţi venit, iubiţi colegi şi prieteni, în mijlocul nostru şi în casa noastră! Dumnezeu să binecuvînteze această vizită şi să reverse asupra noastră milele sale cele bogate şi dragostea Sa cea necuprinsă»! Institutul nostru salută în persoana iluştrilor

profesori Ştefan Ţancov şi Hristo Ghiaurov, pe vrednica sa soră, Academia teologică de la Sofia, căreia îi urează tot sporul în ştiinţă şi în evlavie, cele două pietre preţioase care împodobesc orice instituţie de cultură teologică.

Vizita Academiei teologice de la Sofia la Institutul Teologic din Bucureşti are o deosebită semnificaţie pentru venerabilele noastre Biserici ortodoxe surori şi pentru cele două popoare ale noastre vecine şi prietene, pe care Dunărea nu le desparte, ci le uneşte. E o vizită voită de Dumnezeu, iniţiată şi organizată de Sfintele Sinoade ale Bisericilor noastre şi prin purtarea de grijă a Intîistătătorilor lor, P. F. Justinian, Patriarhul Romîniei şi P. F. Chiril, Patriarhul Bulgariei, cu a căror dragoste şi binecuvîntare se înfăptuieşte astăzi un vis vechi al şcolilor noastre de înaltă cultură teologică şi înlesnită de regimurile de democraţie populară din ţările noastre.

Înălţăm aici slavă lui Dumnezeu pentru această frăţească şi duhovnicească bucurie, aducem recunoştinţă fiiască Prea Fericiţilor Patriarhi Justinian şi Chiril pentru grija şi dragostea părintească cu care au îmbrăţişat această vizită şi exprimăm mulţumiri calde conducerilor de Stat ale celor două ţări ale noastre: Republica Populară Bulgaria şi Republica Populară Romînă, care au înlesnit această întîlnire a noastră.

Vizita delegaţiei d-lor profesori teologi bulgari este răspuns la vizita pe care o delegaţie de profesori teologi romîni, alcătuită din Pr. Prof. Gh. I. Moisescu, de la Institutul Teologic din Bucureşti şi Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic din Sibiu, au făcut-o în mai şi iunie anul acesta la Academia teologică de la Sofia, în cadrul schimbului de profesori, studenţi, publicaţii, etc., pe care l-au iniţiat cele două Biserici ale noastre.

Vizita teologilor ortodocşi e vizita teologiei ortodoxe, iar vizita teologiei ortodoxe e vizita dragostei în Hristos. Teologia, ca ştiinţă a dragostei de Dumnezeu şi de oameni, contopeşte inimile celor care se închină aceluiaşi Domn şi Hristos, căci Hristos e Unul şi Acelaşi pretutindeni; El e alfa şi omega şcolilor noastre de teologie, El îşi întinde puterea dragostei în inimile tuturor profesorilor şi învăţăceilor noştri, pe care-i uneşte în acelaşi duh şi-i articulează în aceeaşi unitate: «toţi să fie una, precum Tu, Părinte, eşti în Mine şi Eu sînt în Tine, aşa şi ei una să fie întru noi» (Ioan XVII, 21). Sfîntă unitate de gînd, de inimă şi de faptă pe care Biserica Ortodoxă o predică de aproape două milenii şi pe care lumea o doreşte şi o cere cu înfrigurare!

Cei doi oaspeţi dragi: Academician profesor Ştefan Ţancov, specialist în dreptul canonic, învăţat cu renume inter-ortodox şi mondial şi dl. profesor Hristu Ghiaurov, specialist în domeniul studiilor biblice, nu întorc numai o vizită de reciprocitate, ci reînnoiesc vechi legături de prietenie, de cultură şi de credinţă între ţările şi Bisericile noastre. Legăturile acestea care urcă pînă la aproape o mie de ani în urmă, s-au desfăşurat sub semnul vechii tradiţii ortodoxe, cînd, sub diferite forme, romînii şi bulgarii se apărau împreună, se într-ajutorau, se luminau şi se mîngîiau reciproc. Şcolile noastre teologice continuă, cu mijloace şi forme tradiţionale, o colaborare aproape milenară. Afară de colaborarea politică, militară şi economică binecunoscută de-a lungul veacurilor şi care constituie uneori capitole glorioase pentru istoria ţărilor noastre, colaborarea culturală şi

bisericească a ţinut popoarele şi Bisericile noastre în strînsă comuniune sufletească.

Poporul şi Biserica romînească au primit de la poporul şi Biserica bulgară limba bisericească, vechea slavonă, care e vechea bulgară şi, odată cu aceasta, cultura slavă cu vechi şi profunde influenţe bizantine, manuscrise preţioase, lumini teologice din partea unor vestiţi ierarhi, în frunte cu Patriarhul Eftimie de Tîrnova, influenţe în sculptură şi literatură, limba medie bulgară pentru cărţile noastre de cult începînd chiar din anul 1508, data primelor tipărituri în ţara noastră, şi doi mari sfinţi: Sfînta Filofteia şi Sf. Dimitrie Basarabov, ale căror moaşte ocrotitoare se află în ţara noastră. Aceşti doi sfinţi de origină bulgară, ajutînd deopotrivă şi pe credincioşii romîni şi pe credincioşii bulgari, sînt simbolul unei puternice unităţi duhovniceşti a celor două popoare ale noastre. Robia turcească de mai bine de cinci sute de ani, robie apăsătoare şi distrugătoare, n-a putut împiedica, totuşi, definitiv contactul spiritual între cele două popoare ale noastre.

Poporul şi Biserica bulgărească au primit de la poporul şi Biserica romînească sfinte locaşuri, ca cele două biserici de la Vidin: Sf. Parascheva şi Sf. Pantelimon, ctitorii ale lui Matei Basarab, biserica Sf. Petru şi Pavel de la Sişţov. ctitorie a aceluiaşi voevod romîn, mînăstiri în munţii Tîrnovei: Sf. Troiţă şi Schimbarea la Faţă, ajutate de domni romîni ca: Radu Mihnea, Şerban Cantacuzino, Ştefan Cantacuzino şi Alexandru Ghica, azil pentru pionierii redeşteptării şi renaşterii bulgare din veacul trecut, în fruntea cărora se aflau clerici ca Paisie de la Hilandar, Sofronie de Vraţa, al cărui Kiriacodromion a fost publicat la Rîmnicul Vîlcii în 1806, apoi Neofit Rîlskii, întemeietorul şcolilor bulgare. Ţara noastră e loc de renaştere culturală şi naţională pentru bulgari; aici sînt primiţi elevi bulgari în şcolile romîneşti, se permite înfiinţarea de şcoli bulgăreşti, se înfiinţează numeroase tipografii şi periodice bulgăreşti, se tipăreşte primul abecedar, primul dicţionar şi prima gramatică bulgară; 62 studenţi bulgari îşi fac studiile la Facultatea de Medicină de la Bucureşti între 1862 şi 1877, iar în corpul didactic se află şi doi profesori bulgari: Petru Potici şi Gheorghi Atanasovici, la noi ia naştere teatrul bulgar şi se organizează primele începuturi ale Academiei de ştiinţă a Bulgariei. La Facultăţile de teologie romîneşti îşi fac studiile unele dintre persoanele cele mai reprezentative ale Bisericii surori bulgare, în frunte cu P. F. Patriarh Chiril, cu II. PP. SS. Mitropoliţi Paisie de Vraţa, Iosif de Varna şi Sofronie de Tîrnova, Acad. profesor Ştefan Ţancov, Acad. profesor Ivan Goşev, prof. Ivan Marcovschi, protoiereu Dimitrov, şi alţii, care au avut sau care au rosturi în viaţa Bisericii fraţilor noştri ortodocşi de peste Dunăre. Acum chiar, prin binecuvîntarea şi dragostea PP. FF. Patriarhi Justinian şi Chiril, îşi face studiile de magisteriu la Institutul nostru candidatul Vasile Hristov Jordanov.

Intre ierarhii Bisericilor noastre şi profesorii şcolilor noastre a continuat şi continuă raporturi de caldă prietenie, colegialitate şi frăţietate. Participarea unei numeroase delegaţii a Bisericii ortodoxe romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian la restaurarea Patriarhatului bulgar şi la intronizarea ca patriarh a Prea Fericitului Chiril, în anul 1953, a fost un moment de strălucită manifestare a Ortodoxiei în sud-estul european. Participarea unei numeroase delegaţii a Bisericii ortodoxe bulgare în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Chiril la festivităţile din Biserica noastră din anul 1955, cu prilejul aniversării a 70 de ani de autocefalie şi a primei

canonizări de sfinţi romîni, a contribuit în chip fericit la nivelul ecumenic al acestor festivităţi şi la întărirea legăturilor dintre Bisericile noastre.

Aceste delegaţii de ierarhi au avut totdeauna în componenţa lor şi rectori sau profesori ai Institutelor noastre teologice, care au cîştigat şi au reţinut impresii, fapte şi idei preţioase pentru învăţămîntul teologic respectiv. Desfăşurarea vizitelor de ierarhi într-o Biserică soră este manifestarea tradiţiei vii şi plasticizarea concepţiilor sau convingerilor teologice. Un cleric se mişcă, vorbeşte sau lucrează în general aşa cum a învăţat în şcolile teologice în care s-a format. In afară de o seamă de factori de altă natură, uneori decisivi, educaţia şi instrucţia preoţească dau contribuţii în general hotărîtoare pentru forţa, valoarea şi prestigiul Bisericii. Ierarhii bulgari se impun prin înaltul lor prestigiu bisericesc şi cultural, ceea ce dovedeşte un nivel deosebit al şcolilor teologice care i-au crescut.

Vizita celor doi eminenţi profesori de teologie bulgari, în vederea unor mai strînse colaborări, schimb de experienţă şi apropieri între şcolile noastre teologice, este continuarea unui schimb de profesori iniţiat cu 14 ani în urmă, făcut între Pr. prof. Ştefan Ţankov şi regretatul profesor Şerban Ionescu, în mai 1943. Dar acest prim schimb a fost fără continuitate. Drumul nou deschis acum pregăteşte largi perspective de colaborare în viitor, pentru că el e organizat şi condus direct de Biserică, de cele două Biserici surori: bulgară şi romînă. Schimbul de profesori, de studenţi, de studii, de cărţi, de excursii ştiinţifice, etc. se vor face de aci înainte cu binecuvîntarea şi sub îndrumarea Bisericii. Aceste schimbări vor avea continuitate, căci ele se integrează de acum în tradiţia vie a Bisericii, care le practică încă de la început. Creştinii circulau mult în spaţiul întins al Bisericii, ţinînd sus Ortodoxia credinţii şi a învăţăturii şi stimulînd fără întrerupere nivelul moral şi social al credincioşilor. De obicei circulau oameni învăţaţi care mergeau mai aproape sau mai departe fie pentru a-şi îmbogăţi învăţătura lor, fie pentru a o împărtăşi şi altora. Se cunosc vestitele călătorii ale Sfîntului Pavel, ale Sfîntului Justin Martirul şi Filozoful, ale lui Clement Alexandrinul, ale lui Origen, ale Sf. Atanasie, ale Părinţilor Capadocieni, ale Eteriei, ale lui Ieronim şi Rufin, ale Fer. Augustin, ale Sf. Ioan Casian, ale lui Leonţiu de Bizanţ, ale lui Maxim Mărturisitorul etc. Aceste călătorii au avut uneori rezultate excepţionale, fie pentru grupuri mai restrînse, fie pentru întreaga Biserică. Dacă aceste călătorii de studii sînt necesare şi au mare importanţă pentru ştiinţă, în Biserică ele întăresc continuitatea duhului ortodox, adîncesc bazele teologiei şi-i lărgesc orizontul, făcînd din ea o disciplină vie şi dîndu-i putinţă să vadă mai clar şi mai în perspectivă problemele Ortodoxiei şi ale creştinismului; călătoriile de studii aduc mărirea coeziunii Ortodoxiei prin întărirea conştiinţei unităţii apostolice şi patristice, adică prin verificarea şi promovarea continuă a valorilor de care dispune Biserica; ele produc, apoi, duhul comuniunii calde între fraţi care înalţă şi luminează spiritele, realizînd între noi adevărata trăire creştinească, recomandată aşa de fierbinte de Sfîntul Pavel, de Sf. Ignatie Teoforul, de Sfîntul Ioan Gură de Aur, etc.

Schimbul nostru va contribui substanţial la întărirea spiritului ecumenic al Ortodoxiei, spirit care e o forţă şi o bucurie a Bisericilor noastre. Celelalte Biserici şi mişcări creştine privesc cu respect şi admiraţie la puritatea şi apostolicitatea ecumenismului nostru. Acest ecumenism în duh,

credinţă şi adevăr face posibilă realizarea cetăţii lui Dumnezeu pe pămînt prin buna înţelegere şi pacea între oameni, comori preţioase după care lumea a suspinat şi suspină şi astăzi. Ortodoxia lucrează şi luptă pentru acest nobil ideal al pămîntenilor: înfrăţirea între toţi oamenii. Profesorii de teologie sînt pionieri în această lucrare.

Cultura ortodoxă, spiritualizează, apropie şi uneşte. Ea apropie Bisericile ortodoxe autocefale, înfloreşte duhovnicia lor, întăreşte conştiinţa Ortodoxiei şi împrieteneşte popoarele respective. Teologia e inima şi făclia Ortdoxiei. Colaborarea teologiei ortodoxe e un postulat necesar pentru unitatea şi vigoarea Bisericilor noastre.

Iată de ce, iubiţi oaspeţi, ziua de azi e o zi de sărbătoare pentru noi şi îmi face o deosebită bucurie salutîndu-vă în numele Consiliului profesoral, al studenţilor, al meu personal şi al întregului Institut, precum şi în numele tuturor celor prezenţi, spunîndu-vă din toată inima: Dumnezeu să binecuvinteze cu roade bogate venirea Dvs. în ţara, Biserica şi în şcoala noastră! Vă dorim bucurii curate şi înalte în mijlocul nostru şi în ţara noastră şi încununarea cu izbîndă a misiunii Dvs. Dorim Academiei Teologice de la Sofia înflorire şi strălucire, ca una care-i zidită şi funcţionează pe locul călcat în secolul IV de Sfîntul Atanasie cel Mare, stîlpul şi podoaba Ortodoxiei. Dorim ca să se strîngă tot mai mult legăturile de prietenie dintre Academia teologică de la Sofia şi Institutul nostru, spre fericita colaborare a Bisericilor noastre surori, pentru prietenia dintre popoarelor noastre şi pentru bunăstarea şi pacea întregii lumi!

Trăiască Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Romîniei!
Trăiască Prea Fericitul Chiril, Patriarhul Bulgariei!
Trăiască Academia teologică de la Sofia!
Trăiască Institutul Teologic din Bucureşti!
Trăiască oaspeţii noştri!

După cuvîntarea P. C. rector, corul studenţilor a cîntat **Stihira a doua de la Vecernie, glas VIII,** armonizată de conf. Nic. Lungu.

Din partea profesorilor oaspeţi a răspuns P. C. Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţancov, prin următoarea cuvîntare:

«Mişcaţi de această primire frăţească şi plini de bucurie de venirea noastră în ţara voastră, cu multă dragoste şi cu multă mulţumire am ascultat cuvîntarea de recepţie a P.C. rector al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti. Atît în numele Prea Fericitului Patriarh Chiril şi al Inalt Prea Sfinţiţilor Membri ai Sfîntului nostru Sinod, cît şi în numele Prea Sfinţitului rector al Academiei noastre teologice şi al Consiliului nostru Academic, exprim cele mai alese mulţumiri pentru că prin acţiunea iniţiată de cele două Sfinte Sinoade ale Bisericilor noastre, primii au răspuns stimaţii colegi de la Institutele teologice din Bucureşti şi Sibiu, venind ca oaspeţi ai Academiei teologice din Sofia.

Noi mulţumim din suflet Prea Fericiţilor Patriarhi Justinian şi Chiril pentru că am putut veni şi noi aici să întoarcem vizita colegilor profesori Pr. Gheorghe I. Moisescu şi Pr. Sofron Vlad.

Ceea ce noi începem destul de modest, dar cu inimă curată, este o lucrare care se întreprinde nu dintr-o iniţiativă particulară, cum au fost astfel de încercări şi în trecut, dar pe altă cale, ci se face cu binecuvîntarea şi cu colaborarea sfintelor noastre Biserici.

Institutele teologice de la noi, ca şi toate institutele teologice sînt lumini ale sfintei Biserici, iar fără lumină şi fără căldură, Sfînta Biserică

nu poate progresa în toată deplinătatea ei. De aceea şi noi, cei de la Academia Teologică din Sofia, ne bucurăm că aceasta se face cu binecuvîntarea şi prin sprijinul Sfintelor noastre Biserici.

P. C. Părinte rector ne-a vorbit destul de limpede în cuvîntarea sa despre însemnătatea legăturilor bisericeşti romîno-bulgare şi le-a înfăţişat aşa de bine, încît parcă mi-ar fi furat gîndurile. De aceea eu nu voi mai repeta toate aceste lucruri, ci voi face doar unele reflecţii ca să întăresc că ceea ce este Institutul Teologic la Bucureşti, aceeaşi este şi Academia Teologică din Sofia.

Este adevărat că această lucrare pe care am început-o se face într-o epocă de mare răspundere pentru menirea şi însemnătatea pe care a dobîndit-o Biserica Ortodoxă în toată lumea creştină.

Bine s-a scos în evidenţă în cuvîntarea P. C. rector că între noi există o sămînţă veche a legăturilor dintre Bisericile şi popoarele noastre.

Şi eu spun că un lucru este adevărat şi anume că dacă există legături strînse între Bisericile ortodoxe, apoi cele mai strînse sînt cele dintre Biserica Ortodoxă Romînă şi Biserica Ortodoxă Bulgară. Iar aceasta se începe cu o mie de ani înainte.

P. C. Rector a arătat foarte frumos legăturile reciproce atît de adînci şi pline de atîta dragoste între Bisericile şi popoarele noastre vecine. In afară de cărţile de cult, mă gîndesc la patriarhul Eftimie, care a lucrat la fel pentru Biserica Ortodoxă Romînă, cum a lucrat şi pentru Biserica Ortodoxă Bulgară.

Am suferit împreună şi la fel în robie multe secole şi aş spune că nu numai în robia politică, ci şi în robia spirituală.

Şi redeşteptarea poporului romîn şi bulgar se datoreşte faptului că, cu toată greutatea apăsătoare a acestei robii, popoarele noastre au putut să reziste prin harul credinţei puternice sădită de Dumnezeu.

Intr-o conferinţă intercreştină s-a pus întrebarea dacă Bisericile şi popoarele ortodoxe sînt active şi curate în credinţa lor. S-a ridicat atunci un episcop anglican şi-a spus: «In extremul Orient, în Asia şi în Africa sub influenţa mahomedanismului sînt mari popoare creştine care au rezistat tuturor greutăţilor, păstrîndu-şi credinţa nealterată. Dacă însă ar fi venit această robie asupra popoarelor noastre din Apus, sînteţi convinşi că noi am fi putut păstra credinţa noastră curată şi deplină?».

Iată minunea lui Dumnezeu, că aceste popoare, cu toată robia lor, şi-au putut păstra nealterată credinţa lor.

Acestea sînt roadele ce ni le-a dat nouă trecutul. Iar vremurile mai noi ne-au adus libertatea popoarelor noastre şi libertatea noastră bisericească. Cele două Biserici ale noastre sînt azi autocefale şi au demnitatea de Patriarhii.

Noi şi în trecut am colaborat reciproc. Cît de mult a dat Biserica şi poporul romîn Bisericii şi poporului bulgar pentru ridicarea culturală reiese limpede din mărturiile trecutului. Unde au găsit adăpost luptătorii noştri pentru libertatea şi independenţa poporului bulgar? Aici în Romînia. Şi nu numai Paisie de Hilandar, Neofit de Rila şi Sofronie de Vraţa s-au adăpostit în Ţara Romînească, ci tot aici s-a început şi prima şcoală bulgară. Aici au luat fiinţă cele dintîi cercuri pentru eliberarea Bulgariei. Aici s-a întemeiat şi Academia de ştiinţe bulgară, cunoscută atunci sub numele de Societatea Ştiinţifică.

Şi astfel aceste binefaceri ale Bisericii şi poporului romîn faţă de Biserica şi poporul bulgar sînt nenumărate. Oare în timpurile noi n-a fost tot Biserica Ortodoxă Romînă cea dintîi care a sărit în ajutorul Bisericii bulgare? Din cauza schismei nedrepte cu care Patriarhia de Constantinopol pedepsise Biserica bulgară şi din cauza principiilor juridico-canonice, celelalte Biserici s-au depărtat de ea. Ce Biserică a spus: Această schismă este nedreaptă! Şi care Biserică a intrat în comuniune cu Biserica bulgară? Sfînta voastră Biserică Ortodoxă Romînă.

Eu am avut fericirea să intru în legătură cu întîiul Dvs. Patriarh Miron şi împreună cu un mitropolit al nostru să vorbim despre chestiunea schismei şi atunci Patriarhul ne-a spus: «Această schismă este anahronică. Eu vă voi da Sf. Mir, pînă vă veţi dobîndi autocefalia».

După aceea, patriarhul Miron a scris Patriarhului de Constantinopol că schisma trebuie ridicată şi a însărcinat pe delegaţii Bisericii ortodoxe romîne la prosinodul de la Vatoped, ca această problemă să fie cît mai curînd rezolvată. In felul acesta datorăm Bisericii Ortodoxe Romîne o recunoştinţă deosebită.

Acelaşi lucru este şi cu recunoaşterea Patriarhiei noastre bulgare. Alături de Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Romînă a venit să sprijine acest ideal şi această dorinţă a Bisericii Ortodoxe Bulgare. Şi precum ştim, Prea Fericitul Patriarh Justinian a venit cu o delegaţie bisericească la serbările din ţara noastră.

Nu numai pe linie bisericească, ci şi pe linie teologică avem legături strînse. Şi, cum a spus P. C. rector, aceste legături pornesc de la Facultăţile de teologie.

Insă colaborarea noastră era pe altă linie strînsă şi cu rod bogat. Eu sînt martorul aşa ziselor conferinţe panortodoxe şi am văzut cu cîtă dragoste delegaţii romîni şi delegaţii bulgari se ajutau reciproc. Prin Vasile G. Ispir, Şerban Ionescu, arhim. Iuliu Scriban şi Dr. Dragomir Demetrescu, noi aveam acelaşi punct de vedere pe care-l susţineam şi-l apăram.

Unele mici iniţiative de colaborare au existat şi între profesorii Facultăţilor noastre de teologie. Eu am fost invitat personal la Academia teologică din Sibiu să ţin prelegeri, iar acum 15 ani am avut prilejul să ţin o conferinţă şi aici la Bucureşti.

Aceste seminţe s-au aruncat şi în trecut, dar ele n-au putut să dea rod; acum însă ele vor răsări, vor creşte şi vor rodi în sînul preoţimii şi al Institutelor teologice, fiindcă ele sînt sprijinite de sfintele noastre Sinoade. Pînă acum era Alfa. De aici înainte urmează acele trepte de progres mergînd pînă la Omega. Vreau ca în încheiere să scot în evidenţă că această lucrare a noastră, care este academică, dar şi creştină, va trebui să se dezvolte, fiindcă de această lucrare au nevoie toate Bisericile ortodoxe.

Este clar pentru noi toţi şi s-o spunem cu toţii, că în activizarea noastră nu ne-am sudat încă pe deplin, adică nu am făcut un plan comun de colaborare. Dar îl vom îndeplini de acum înainte. Insă fără ajutorul lui Dumnezeu nu putem face nici ceea ce am făcut pînă azi.

Bisericile ortodoxe au o misiune importantă de împlinit întîi în întreaga lume creştină şi apoi în sînul ei. Biserica Ortodoxă are caracterul de: **una, sfîntă şi sobornicească** şi ea are datoria să-şi împlinească misiunea în lumea creştină pentru descoperirea adevărurilor învăţăturii noastre de credinţă ortodoxă.

Niciodată pînă acum nu s-a acordat atîta însemnătate rolului şi vieţii pe care o desfăşoară Biserica Ortodoxă, ca aceea pe care o arată azi şi ca atare ea va fi realizată.

Noi simţim ziua de azi ca o zi de sărbătoare, ca o zi luminoasă plină de bucurie, cînd făgăduim să colaborăm cu Dvs. în aşa fel încît să unim pe toţi colegii din ortodoxie pentru sfînta ortodoxie.

Cu această credinţă nestrămutată, cu aceste nădejdi luminoase şi cu acest cald îndemn al dragostei creştine, să strigăm:

Mulţi ani Bisericilor Ortodoxe Romînă şi Bulgară!

Mulţi ani Prea Fericiţilor Patriarhi Justinian şi Chiril, evlavioaselor noastre popoare romîn şi bulgar, Institutelor teologice romîneşti din Bucureşti şi Sibiu, Conducerii de Stat din R.P.R. şi R.P. Bulgaria, care sprijină lucrarea noastră!

Mulţi ani şi moştenirii noastre, studenţimea teologică! Amin.

Solemnitatea s-a încheiat cu corurile: **Clopote de seară, Gaudeamus** şi **Cîntecul tineretului pentru pace,** executate de corul studenţilor.

A urmat apoi, în sala de consiliu, o agapă frăţească dată în cinstea profesorilor oaspeţi, la care au luat parte PP. SS. Episcopi Vicari Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, întregul corp didactic şi profesorii onorari ai Institutului teologic Universitar din Bucureşti, PP. CC. Consilieri patriarhali şi mitropolitani, Pr. T. Tecov, parohul Bisericii bulgare din Bucureşti şi alţi invitaţi.

De asemenea, au luat parte: Dl. Director I. Onţan, din partea Departamentului Cultelor şi Dl. A. Gheorghiev, din partea Ambasadei Republicii Populare Bulgaria.

La sfîrşitul agapei P. C. Rector Ioan G. Coman a rostit un toast pentru Prea Fericitul Patriarh Chiril şi întreaga ierarhie a Bisericii Ortodoxe Bulgare, pentru conducătorii Republicii Populare Bulgaria, pentru rectorul, profesorii şi studenţii Academiei teologice din Sofia, pentru întărirea legăturilor de prietenie dintre poporul bulgar şi romîn şi pentru biruinţa păcii în lume.

Din partea profesorilor oaspeţi a toastat P. C. protopresviter acad.. Dr. Ştefan Ţankov, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian şi toţi ierarhii Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru conducătorii Republicii Populare Romîne şi pentru propăşirea Institutelor teologice din Bucureşti şi Sibiu.

Miercuri 6 noiembrie a.c., ora 11 dim. s-a ţinut în aula Institutului teologic întîia prelegere a P.C. Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţancov, fiind de faţă: PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, întregul corp didactic al Institutului teologic în frunte cu P. C. Rector Ioan G. Coman, Consilieri Patriarhali şi mitropolitani, preoţi din Capitală şi studenţi teologi. Prelegerea a fost rostită în limba germană pentru partea introductivă, iar restul în limba bulgară, traducerea fiind făcută de către P.C. Diacon Ioan Iufu. Subiectul prelegerii a fost urmărit cu viu interes.

După amiază la ora 17 a avut loc la Institutul teologic din Bucureşti o şedinţă de consfătuire a Consiliului profesoral cu cei doi oaspeţi bulgari: Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţancov şi prof. Dr. Hristu Ghiaurov. Şedinţa a fost prezidată de P. C. rector Ioan G. Coman, care, după un cald salut adresat profesorilor oaspeţi, a anunţat că scopul consfătuirii este continuarea discutării colegiale şi prieteneşti a metodelor de colaborare între Academia teologică din Sofia şi Institutele teologice din Bucureşti

şi Sibiu, pe temeiul celor dezbătute şi hotărîte în consfătuirea de la Sofia din 27 mai a. c.

S-a dat apoi cuvîntul domnului prof. Teodor M. Popescu, raportorul Consiliului, care a prezentat o serie de propuneri ale Institutelor teologice universitare din Bucureşti.

La discuţii au luat parte: P. C. Rector Ioan G. Coman, P. C. Prorector Diac. N. I. Nicolaescu, P. C. Pr. Prof. D. Stăniloae şi P. C. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu. iar din partea oaspeţilor P. C. Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţancov şi Dl. Profesor D. Hristu Ghiaurov, care au înfăţişat punctul de vedere al Academiei teologice din Sofia, în cadrul problemelor discutate şi al propunerilor făcute.

După încheierea discuţiilor, se stabilesc de comun acord următoarele concluzii şi propuneri privind colaborarea între Academia teologică din Sofia şi Institutului teologic Universitar din Bucureşti.

I. Să se facă schimb de experienţă în procesul de învăţămînt prin cumunicarea reciprocă a programelor de studii, a repartiţiei catedrelor şi a predării materiilor, a anilor de studii şi a examenelor pentru licenţă, a lucrărilor şi a examenelor pentru titlul de magistru şi de doctor în teologie. In ce priveşte educaţia studenţilor, se vor comunica reciproc metodele folosite de Instituţiile de învăţămînt teologic respectiv în vederea urmăririi, a descoperirii şi întăririi vocaţiei pentru preoţie.

II. Pentru strîngerea legăturilor de prietenie şi colaborare, să se comunice reciproc numele membrilor corpului didactic al Academiei teologice din Sofia şi al Institutului teologic din Bucureşti şi Sibiu, cu arătarea specialităţii respective şi a lucrărilor mai importante.

III. Pentru o mai bună cunoaştere a Instituţiilor de învăţămînt teologic superior, să se publice de către un profesor romîn, în Anuarul Academiei teologice din Sofia, un articol despre organizarea şi activitatea Institutelor teologice din Bucureşti şi Sibiu, şi de către un profesor bulgar, în revista **Studii Teologice** din Bucureşti, un articol despre organizarea şi activitatea Academiei teologice din Sofia.

IV. In manualele, cursurile şi studiile fiecărui profesor de la Academia teologică din Sofia şi Institutelor teologice universitare din Bucureşti şi Sibiu să se menţioneze contribuţia profesorului respectiv romîn sau bulgar, dacă este în legătură de specialitate şi dacă se referă la subiectul în cauză.

V. Pentru înlesnirea unei cît mai largi informări în studiile şi cercetările de specialitate, să se facă împrumuturi, eventual schimb — dacă sînt dublete — de cărţi şi reviste, între bibliotecile Institutelor teologice din Bucureşti şi Sibiu şi biblioteca Academiei teologice din Sofia.

VI. In scopul cunoaşterii reciproce a muzicii corale din cele două Biserici Ortodoxe surori, se socoteşte de mult folos schimbul de repertorii corale liturgice şi religioase, cîntece populare şi colinde, între Instituţiile teologice romîne şi bulgare.

VII. Institutele teologice universitare din Bucureşti şi Sibiu, ca şi Academia teologică din Sofia, să solicite binecuvîntarea Sfintelor Sinoade respective pentru a studia fiecare în parte şi apoi să refere forurilor în drept, dacă n-ar fi oportună pregătirea unor cărţi de învăţătură ortodoxă, comună pe întreaga Biserică Ortodoxă de Răsărit, prin colaborarea tuturor Instituţiilor de învăţămînt teologic superior şi în care să se lămurească poziţia şi atitudinea Teologiei şi a Bisericii Ortodoxe ecumenice în proble-

mele interconfesionale mai importante. In acest scop să se facă propuneri concrete Sfintelor Sinoade ale Bisericilor Ortodoxe respective, romînă şi bulgară, în vederea elaborării planului de lucru şi a conţinutului cărţii, pentru ca după aceea să se împartă sarcinile fiecărei şcoli teologice superioare.

VIII. Spre a se cunoaşte şi de către celelalte Biserici Ortodoxe surori însemnătatea şi necesitatea schimbului de profesori între Institutele superioare de învăţămînt teologic şi spre a stimula acest schimb între toate Institutele şi Academiile teologice ortodoxe, se vor publica în revistele Bisericilor respective, romînă şi bulgară, dări de seamă amănunţite asupra acestor schimburi şi consfătuiri, a prelegerilor ţinute şi a călătoriilor de studii făcute cu prilejul acestor vizite de profesori. De asemenea se va publica integral şi textul prelegerilor ţinute de profesorii respectivi.

IX. Spre a se putea rezolva problema cunoaşterii limbilor popoarelor ortodoxe, a contactului şi a schimbului de informaţii dintre Bisericile şi şcolile teologice superioare ortodoxe, să se purceadă fără întîrziere la schimbul de studenţi teologi între Bisericile Ortodoxe romînă şi bulgară, urmînd să fie extins apoi şi cu Bisericile sîrbă şi greacă.

X. Să se studieze de îndată problema convocării celui de al doilea Congres al profesorilor de teologie ortodoxă, sezisîndu-se forurile superioare de resort, urmînd să se facă Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne propuneri concrete, în vederea stabilirii programului şi fixarea datei convocării lui la Bucureşti.

XI. Să se iniţieze întocmirea unei **Enciclopedii teologice ortodoxe,** prin colaborarea tuturor Instituţiilor de învăţămînt teologic ortodox, păşindu-se la întocmirea unui repertoriu de teme şi a indexului de nume ce urmează să fie cuprinse în această **Enciclopedie,** după care să se poată împărţi sarcinile de lucru.

La sfîrşiul consfătuirii P.C. Rector Ioan G. Coman a mulţumit membrilor corpului didactic şi îndeosebi profesorilor oaspeţi pentru contribuţiile substanţiale aduse în discutarea propunerilor făcute de către Consiliu. A răspuns P.C. protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţancov, exprimînd în numele Academiei teologice din Sofia mulţumirea şi bucuria că lucrarea de colaborare începută se continuă cu multă ordine şi însufleţire, şi mărturisindu-şi convingerea că mergîndu-se pe calea aceasta, colaborarea în viaţa noastră teologică va fi o făclie luminoasă a evlaviei şi va aduce roade bogate şi binecuvîntate.

Joi 7 noiembrie ora 11 dim. profesorii oaspeţi au fost primiţi în audienţă de prezentare de către Prea Fericitul Patriarh Justinian. Cu acest prilej P.C. Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţankov a exprimat omagiu de sinceră admiraţie faţă de Intîistătătorul Bisericii noastre, spunînd că este pe deplin încredinţat că schimburile acestea de profesori teologi au o însemnătate deosebită nu numai pentru strîngerea legăturilor dintre Bisericile Romînă şi Bulgară, ci şi pentru întărirea unităţii harismatice şi canonice a întregii Ortodoxii.

A mulţumit apoi cu recunoştinţă pentru deosebita cinste ce li s-a făcut de a fi găzduiţi, pe tot timpul şederii la Bucureşti, în Palatul Patriarhiei.

Cu multă căldură sufletească şi dragoste părintească, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a întreţinut cu profesorii oaspeţi timp de aproape o oră, vorbind despre rolul înalt al cadrelor didactice teologice în viaţa

bisericească şi de răspunderea ce o au pentru lămurirea feluritelor probleme privitoare la drepturile şi interesele Bisericii. De aceea, în deplină înţelegere cu Prea Fericitul Patriarh Chiril, au hotărît să se înceapă chiar de anul acesta schimbul reciproc de profesori teologi romîni şi bulgari. In urma vizitei pe care a făcut-o în Iugoslavia, a propus Prea Fericitului Patriarh Vichentie să primească acest schimb şi cu Facultatea de teologie din Belgrad, întinzîndu-se astfel noi punţi de apropiere între Bisericile Ortodoxe autocefale şi de conlucrare frăţească între Aşezămintele lor de învăţămînt teologic universitar.

După audienţă, profesorii oaspeţi, conduşi de P.C. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu şi P.C. Diac. Ioan Iufu, au vizitat Palatul Patriarhal, căminul arhieresc, paraclisul, biblioteca, muzeul şi sala sinodală, rămînînd adînc impresionaţi de toate cele văzute. Apoi au fost reţinuţi la masă de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Vineri 8 noiembrie a.c., în ziua praznicului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil, profesorii oaspeţi au luat parte la sfînta slujbă în biserica bulgară din Bucureşti. Sfînta Liturghie a fost săvîrşită de un sobor de preoţi şi diaconi din rîndul profesorilor de la Institutul teologic, avînd protos pe părintele acad. prof. Dr. Ştefan Ţankov, care a rostit predica zilei. La sfîrşitul slujbei P.C. Ierom. T. Tecov, parohul bisericii bulgare, a salutat pe oaspeţi în numele consiliului parohial, după care a urmat un polihroniu pentru Prea Fericiţii Patriarhi Justinian şi Chiril, pentru conducătorii poporului romîn şi bulgar şi pentru profesorii şi studenţii teologi din Bucureşti şi Sofia.

In seara aceleeaşi zile, profesorii oaspeţi, însoţiţi de P.C. Rector Ioan G. Coman, P.C. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu, prof. N. Chiţescu şi diac. Ioan Iufu, au asistat la Opera de Stat, la reprezentarea spectacolului **Carmen,** de Bizet.

Sîmbătă 9 noiembrie, ora 11 dimineaţa, a urmat în program prelegerea a doua, ţinută de dl. prof. Hr. Hristu Ghiaurov, cu subiectul **Canonul Muratori,** care a interesat în chip deosebit prin amendarea şi noua interpretare a textelor din cunoscutul codice, cuprinzînd lista cărţilor canonice ale Noului Testament.

In după amiaza aceleiaşi zile, profesorii oaspeţi, însoţiţi de diac. prof. Orest Bucevschi, au vizitat bisericile Stavropoleos, Sf. Gheorghe-Nou, Amza şi Parcul Domeniilor, fiind pretutindeni întîmpinaţi de preoţii slujitori şi de credincioşii aflaţi la slujba vecerniei.

Duminică 10 noiembrie 1957, la ora 9,30 a avut loc, în biserica Sfîntul Spiridon Nou din Bucureşti, slujba Sfintei Liturghii, săvîrşită de un mare sobor de profesori preoţi şi diaconi avînd întîistătător pe P.C. Protopresviter acad. Dr. Ştefan Ţankov, răspunsurile fiind date de corul studenţilor teologi. La sfîrşitul slujbei P.C. Rector Ioan G. Coman, în calitate de paroh al bisericii, a rostit un cuvînt de prezentare a oaspeţilor, la care a răspuns P.C. Prof. Ştefan Ţankov, împărtăşind credincioşilor binecuvîntări din partea Prea Fericitului Patrhiarh Chiril al Bulgariei.

La ora 12,30, după ieşirea din biserică, profesorii oaspeţi însoţiţi de P.C. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu şi diacon Ioan Iufu au plecat cu maşina la mănăstirea Căldăruşani, unde au luat masa de prînz, fiind întîmpinaţi la intrarea în stăreţie de P.C. Protos. Gherasim, egumenul mănăstirii, înconjurat de cîţiva călugări. După amiază, oaspeţii au vizitat muzeul mănăstirii, biserica cea mare, clădirile cetăţii mănăstireşti refăcute aproape

în întregime, gospodăria mănăstirii şi frumosul lac, care îşi scaldă undele în pajiştile din jurul chiliilor călugăreşti. Inapoierea la Bucureşti a avut loc spre seară.

A doua zi, luni 11 noiembrie a.c., profesorii oaspeţi, împreună cu însoţitorii din ajun, au plecat cu maşina spre Sinaia. In drum au poposit o oră la mănăstirea Ţigăneşti, unde au fost primiţi de stareţă şi de sobor. Aici au mers mai întîi la biserică, rămînînd deosebit de impresionaţi de ordinea şi curăţenia care domneşte peste tot. Au vizitat apoi atelierele Institutului Biblic de ţesut stofe pentru haine şi odăjdii preoţeşti, precum şi atelierele cooperativei pentru covoare şi cusături naţionale. P.C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov a rostit un scurt cuvînt de laudă şi îndemn pentru harnicele călugăriţe care îşi închină munca lor spre slava lui Dumnezeu şi bună sporirea sfintei Biserici. Le-a spus apoi că şi călugăriţele din Bulgaria, urmînd sfatul Prea Fericitului Patriarh Chiril, au luat pildă de la călugăriţele noastre şi au început să înfiinţeze, cu sprijinul Sfîntului Sinod, ateliere prin mănăstiri.

La Sinaia au sosit către ora 14; din pricina vremii neprielnice, nu s-a putut vizita parcul şi Muzeul Peleş, ci s-a mers de-a dreptul la mănăstire, unde s-a luat masa, oaspeţii fiind întîmpinaţi cu aleasă bunăvoinţă de părintele stareţ Ilarion.

Seara, la înapoierea spre Bucureşti, s-a făcut un scurt popas la Cîmpina. Prof. Şt. Ţancov dorind să vadă cum este organizată o protoierie de raion, s-a făcut o scurtă odihnă la protopopul Nicolae Georgescu, care i-a dat toate lămuririle necesare. Pe la orele 19 s-a pornit spre Bucureşti.

In dimineaţa zilei de 12 noiembrie a.c., s-au vizitat atelierele Institutului Biblic de la mănăstirea Antim, tipografia Institutului Biblic şi noile clădiri de la Schitul Maicilor. Pretutindeni profesorii oaspeţi şi-au exprimat admiraţia pentru spiritul de bună gospodărire şi temeinică organizare inspirat acestor aşezăminte de Prea Fericitul Patriarh Justinian. Au vizitat apoi şantierul de pictură bisericească de la biserica Iancu Nou-Bălăneanu, unde au fost primiţi cu tradiţionala pîine şi sare de preotul paroh Ioan Pîslaru, înconjurat de ceilalţi preoţi slujitori, de epitropii bisericii, de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi de un mare număr de credincioşi.

In cuvîntul rostit cu acest prilej, P.C. Pr. I. Pîslaru a spus între altele că cinstirea ce se face acestei biserici va fi reţinută în istoria vieţii religioase a parohiei cu scumpătatea ce caracterizează sufletul creştin, care nu numai că nu uită, dar îmbogăţeşte comoara dragostei sale prin împărtăşire.

P.C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov a răspuns următoarele:

Vă mărturisim că sîntem încîntaţi de primirea ce ni s-a făcut şi ţinem să vă mulţumim pentru această mare cinste.

Aceste lucruri ne încredinţează că prin primirea ce ni se face şi prin simţămintele ce ni se arată, să ne socotim ca la noi acasă, ca în a doua noastră patrie. Dar acest lucru este adevărat, fiindcă avem una şi aceeaşi credinţă, fiindcă sîntem vecini şi avînd acelaşi crez, ne socotim fraţi gemeni în Hristos. Am suferit la fel în trecut ca fraţi şi cînd a fost nevoie ne-am ajutat.

Aş spune despre noi că părinţii Dvs. s-au eliberat cu mult înaintea noastră. Aici la Dvs. arhiereii noştri şi primii redeşteptători ai poporului bulgar au găsit o primire frăţească.

Alături de fraţii ostaşi ruşi, aţi fost şi voi care aţi contribuit la eliberarea patriei noastre, lăsînd oasele strămoşilor voştri pe cîmpiile Bulgariei.

La fel şi pentru eliberarea religioasă, tot romînii au fost aceia care ne-au sărit cel mai mult în ajutor prin patriarhii Miron, Nicodim şi Justinian.

De aceea venim în ţara dvs. cu simţăminte de aleasă recunoştinţă.

Eu cunosc foarte bine Romînia, poporul romîn şi Biserica Ortodoxă Romînă şi aş putea spune că le cunosc mai bine decît oricare altă Biserică, fiindcă eu, de 30-40 de ani fac înconjurul lumii în Europa şi America, dar nicăiri n-am fost de atîtea ori ca în Romînia. De ce spun aceasta? Ca să vă arăt cît de mult vă cunosc, vă spun că eu mi-am făcut studiile aci la Dvs.

Pentru scopul înalt de propăşire a Ortodoxiei este nevoie să ne cunoastem cît mai mult şi mai bine. De aceea, P.C. Părinţi şi iubiţi credincioşi, puteţi vedea de ce şi noi vă sîntem mulţumitori şi recunoscători pentru primirea caldă ce ce ne-aţi făcut.

Pacea creştină să domnească peste sufletele voastre şi cu căldură în suflete să rugăm pe Dumnezeu pentru fericirea noastră a tuturor.

De la biserica Iancu-Nou oaspeţii au mers să viziteze atelierele Institutului Biblic de la mănăstirea Plumbuita. Aşezată în singurătatea de la marginea Capitalei, această obşte călugărească uimeşte prin lucrările de tîmplărie şi sculptură ce se făuresc aici, de la crucile modeste de lemn pînă la iconostasele măreţe şi împodobite cu o iscusinţă desăvîrşită. Nu mai puţin interesante sînt atelierele de vopsitorie şi apretură.

Programul zilei s-a încheiat cu vizitarea mănăstirii Cernica. Aici oaspeţii au sosit la ora 13, fiind primiţi la stăreţie de I.P.S. Mitropolit Efrem Enăcescu, P C. Arhim. Athanasie Gladcovschi şi cîţiva monahi din soborul obştei. După ce s-a luat masa de prînz, a urmat vizitarea bisericii, unde oaspeţii s-au închinat la racla cu moaştele Sfîntului Ierarh Calinic. Au cercetat apoi muzeul, trapeza şi gospodăria mănăstirii, precum şi atelierele cooperativei pentru împletituri de sîrmă şi lucruri metalice. După aceea, spre seară s-au înapoiat la Bucureşti.

*

In dimineaţa zilei de 13 noiembrie a.c., oaspeţii, însoţiţi de P.C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, prorectorul Institutului teologic universitar din Bucureşti şi P.C. Diacon Ioan Iufu, interpret, au plecat cu trenul spre Sibiu, unde au sosit la ora 13 15. In gară au fost întîmpinaţi de P C. Prot. Traian Belaşcu, Vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, de P C. rector Sofron Vlad, împreună cu întreg corpul didactic al Institutului teologic ortodox din localitate şi corul studenţilor teologi, care la coborîrea profesorilor oaspeţi din tren au cîntat în limba bulgară, «Mulţi ani trăiască». P.C. Pr. Sofron Vlad, rectorul Institutului, a rostit pe peronul gării un cuvînt de bun venit, la care a răspuns P.C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov, mulţumind pentru buna primire şi făgăduind să lupte pentru întărirea prieteniei romîno-bulgare. De la gară, oaspeţii şi cei doi însoţitori au fost conduşi la hotelul de Stat «Păltiniş», unde au găzduit în tot timpul şederii la Sibiu.

In după amiaza zilei de 13 noiembrie a.c., oaspeţii au vizitat, pe îndelete, renumitul muzeu de artă şi etnografie «Bruckental», unde li s-au dat de către ghizi competenţi, toate lămuririle cuvenite.

Joi 14 noiembrie a.c., dimineaţa, oaspeţii au fost conduşi la Institutul teologic, unde s-au întreţinut cordial cu membrii corpului didactic şi au vizitat sălile de curs, dormitoarele, cancelariile şi mai ales biblioteca, toate aflate în ordine şi curăţenie. O impresie deosebită le-a făcut mai ales biblioteca, al cărei mobilier este lucrat în întregime din metal şi se află aşezat într-o încăpere spaţioasă ocrotită împotriva focului şi a furtului prin obloane groase de oţel ce pot fi închise ermetic la nevoie. Cărţile rare ca şi lucrările membrilor corpului didactic al Institutului, precum şi manuscrisele, erau rînduite pe mese aparte, ca o mică expoziţie.

In aceeaşi zi, la ora 10 dimineaţa, oaspeţii au fost primiţi în audienţă de prezentare de către I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan, care le-a adresat un cald cuvînt de bună primire şi de aleasă preţuire a prieteniei bisericeşti romîno-bulgare. A răspuns Prot. acad. Dr. Ştefan Ţankov. Apoi oaspeţii au vizitat palatul mitropolitan şi paraclisul, după care s-au întreţinut cu P.C. Vicar Traian Belaşcu, cu PP. CC. Consilieri şi cu profesorii onorari Pr. Ioan Lupaş şi Nic. Cotos, aflaţi de faţă.

La ora 11 dimineaţa a avut loc recepţia oficială a oaspeţilor în aula Institutului teologic, în cadrul unui program de coruri executate de studenţi, sub conducerea Pr. Conf. Gh. Şoima şi în prezenţa I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan, a PP. CC. Vicari şi Consilieri mitropolitani, a reprezentanţilor celorlalte culte din Sibiu, a membrilor corpului didactic de la Institutul teologic ortodox şi de la Facultatea de Teologie luterană din Sibiu. Cuvîntul de salut a fost rostit de P.C. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului, care a făcut un scurt istoric al legăturilor de prietenie şi colaborare dintre cele două Biserici şi popoare, subliniind însemnătatea acestei vizite pentru învăţămîntul teologic ortodox. A răspuns dl. profesor Dr. Hristu Ghiaurov, care a evocat trecutul comun al Bisericilor şi popoarelor noastre, stăruind asupra continuării şi adîncirii acestor legături de prietenie şi de colaborare atît de vechi, atît de folositoare şi atît de conforme cu ţelurile Sfintei Evanghelii şi cu ţelurile veşnice ale păcii şi prieteniei între oameni şi popoare.

A urmat o agapă frăţească, într-un cadru festiv, în sala de mese a Institutului la care au luat parte I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan, însoţit de PP. CC. Vicar şi Consilieri mitropolitani, membrii corpului didactic al Institutului teologic şi numeroşi invitaţi oficiali din Sibiu. Au fost rostite toasturi de către P. C. Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului şi de către P. C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov, care a elogiat starea înfloritoare a Bisericii Ortodoxe Romîne, în deosebi şi a învăţămîntului teologic ortodox din ţara noastră.

Tot în aceeaşi zi, la ora 18, P. C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov a ţinut în aula Institutului, în prezenţa I. P. S. Mitropolit Nicolae, a numeroşi oaspeţi, a corpului didactic, a preoţilor cursişti şi a studenţilor teologi, prelegerea sa intitulată: **Catolicitatea Bisericii Ortodoxe,** arătînd că atributul «catolicităţii» se cuvine, în adevăratul şi deplinul său înţeles, numai Bisericii Ortodoxe. Prelegerea a fost rostită în limba germană şi tradusă apoi în limba romînă de Pr. Prof. Milan Şesan. La sfîrşitul prelegerii P. C. rector Sofron Vlad a rostit un scurt cuvînt de mulţumire şi de felicitare pentru Prof. Ştefan Ţancov, iar studenţii şi preoţii cursişti au cîntat «Mulţi ani trăiască».

In dimineaţa zilei de 15 noiembrie a.c., oaspeţii au vizitat clădirile mai de seamă din Sibiu, precum şi zidurile vechiului oraş. Apoi la ora 11, în

aula Institutului teologic a avut loc a doua prelegere, ţinută, în faţa aceluiaşi auditor din ajun, de către Dl. Prof. Dr. Hristu Ghiaurov, cu subiectul: **Sinodul apostolic din Ierusalim.** Vorbitorul a susţinut, în expunerea sa, că laicii care au fost de faţă la lucrările acestui prim sinod n-au participat la lucrarea hotărârîrilor, ci numai la discuţii.

In aceeaşi zi dimineaţa, P. C. Prot. acad. Ştefan Ţancov, însoţit de diac. Ioan Iufu, a vizitat oraşele Deva, Sebeş, Orăştie şi Hunedoara. Aici P. C. Sa a fost întîmpinat de protoiereul locului şi salutat de autorităţile locale, care l-au condus să viziteze întreprinderile mai de seamă din oraş. La ora 18 P. C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov s-a înapoiat la Sibiu.

In după amiaza zilei de 15 noiembrie a. c., între orele 18-21, s-a ţinut în cancelaria profesorilor Institutului teologic consfătuirea programată, între cei doi reprezentanţi ai Academiei teologice din Sofia şi Consiliul profesoral al Institutului teologic universitar din Sibiu. In urma discuţiilor purtate, s-au făcut următoarele propuneri:

1. Institutele teologice romîneşti şi Academia duhovnicească din Sofia să-şi comunice reciproc evenimentele mai importante din viaţa lor.

2. Institutele teologice romîne şi Academia duhovnicească din Sofia să discute împreună problemele de interes general bisericesc.

3. Institutele teologice romîne şi Academia duhovnicească din Sofia să aprecieze dacă nu ar fi cazul să procedeze la unificarea formelor de obţinere şi conferire a titlurilor academice.

Sîmbătă 16 noiembre a. c., dimineaţa, oaspeţii, însoţiţi de alţi doi profesori de la Insitutul teologic din Sibiu, au plecat cu două autoturisme spre Mănăstirea Sîmbăta, vizitînd şi satele aflate în cale. In biserica mănăstirii, Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov a aprins o lumînare şi a rostit, în genunchi, o rugăciune pe lespedea de pe mormîntul marelui mitropolit Nicolae Bălan, noul ctitor al acestei mănăstiri şi fost coleg de studii cu Prof. Ştefan Ţancov.

La înapoierea spre Sibiu, oaspeţii au vizitat oraşul nou Victoria.

In dimineata zilei de 17 noiembrie a. c., oaspeţii au luat parte la sluiba Sfintei Liturghii în Catedrala mitropolitană, săvîrşită de P. S. Arhiereu Teodor Scorobeţ, P. C. Prot. acad. Ştefan Ţancov, cîţiva profesori de la Institut, doi consilieri mitropolitani şi preoţii catedralei. Răspunsurile liturgice au fost date de corul catedralei, condus de Pr. Conf. Gh. Şoima. La slujbă a asistat I. P. S. Mitropolit Nicolae şi un mare număr de credincioşi. Predica zilei a fost rostită de Pr. Prof. Nic. Mladin, care a făcut interesante aplicări sociale în legătură cu pericopa zilei. La sfîrşitul slujbei P. C. Rector Sofron Vlad a rostit un scurt cuvînt de prezentare a oaspeţilor. A răspuns în limba germană P. C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov, care a mulţumit lui Dumnezeu pentru bucuria de a revedea înflorind Ortodoxia în Ardeal, ca şi pentru reluarea şi adîncirea străvechilor legături de prietenie între cele două Biserici şi popoare. S-a săvîrşit apoi un Polihronion pentru căpeteniile celor două Biserici şi popoare, pentru cele două Institute teologice din Sofia şi Sibiu şi pentru toţi credincioşii aflaţi în biserică.

In aceeaşi zi, I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan a dat în cinstea profesorilor bulgari un prînz oficial, la care au luat parte reprezentanţii autorităţilor locale, PP. CC. Vicari şi Consilieri mitropolitani şi profesorii Institutului teologic. La masă a toastat P. C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov

şi I.P.S. Mitropolit Nicolae, care a evocat în cuvinte alese cîteva momente din istoria legăturilor de prietenie şi colaborare dintre Bisericile şi popoarele romîn şi bulgar, exprimîndu-şi convingerea că aceste legături vor continua, întărindu-se, şi în viitor. După masa de seară profesorii oaspeţi şi-au luat rămas bun de la I. P. S. Mitropolit Nicolae, mulţumindu-i pentru dragostea părintească şi cinstirea deosebită ce li s-a arătat.

Luni dimineaţa 18 noiembrie, oaspeţii au mers la Insitutul teologic spre a-şi lua rămas bun de la membrii Corpului didactic. Înainte de plecare s-au semnat procesele verbale asupra consfătuirii din 17 noiembrie a.c., şi în amintirea acestei vizite li s-au dat cîteva daruri în cărţi, albume şi ţesături naţionale. Apoi la ora 9 au pornit spre Rîmnicul Vîlcii, fiind însoţiţi pînă acolo de P C. Rector Sofron Vlad.

In drum spre Rîmnicul Vîlcii, oaspeţii au vizitat mînăstirile Cornet şi apoi Cozia, unde au fost întîmpinaţi de exarhul Episcopiei Rîmnicului şi Argeşului, de stareţul mînăstirii şi directorul şcoalei de cîntăreţi bisericeşti. Aici s-au interesat îndeaproape de organizarea acestei şcoli, asistînd la o oră de tipic şi punînd pe elevii din cl. II să cînte la unison troparul glas 1. La plecare oaspeţii au declarat că Biserica Ortodoxă Bulgară nu are nici o şcoală de acest fel.

La ora 13 oaspeţii au sosit la reşedinţa Episcopiei din Rîmnicul Vîlcii şi au fost primiţi de P. C. Arhim. Vicar Ghermano Dineaţă, P. S. Iosif aflîndu-se la Curtea de Argeş, pentru deschiderea cursurilor de îndrumare pastorală şi misionară a seriei a 28-a de preoţi. Oaspeţii au vizitat cu vădit interes şi mare admiraţie palatul episcopal de curînd renovat şi mobilat, paraclisul, biblioteca, catedrala episcopală, noul local al cancelariilor eparhiale şi al fabricii de lumînări, bolniţa şi livezile de pomi roditori. Masa de prînz s-a servit în Palatul Episcopal, rostindu-se toasturi de către Dl. Prof. Hristu Ghiaurov şi P. C. Arhim. Vicar Ghermano Dineaţă.

După masă oaspeţii au pornit cu automobilul spre mînăstirea Bistriţa. Străbătînd oraşul, profesorii bulgari au privit cu admiraţie biserica «Cuvioasa Parascheva», străveche ctitorie voievodală, de curînd restaurată, şi biserica Sfîntul Gheorghe, unde a păstorit o vreme Prea Fericitul Patriarh Justinian. De asemenea, au admirat din treacăt marea fabrică de conserve de la Rîureni, şantierul Combinatului chimic de la Govora, impunătoare realizări ale regimului nostru de democraţie populară. I-a impresionat plăcut pe oaspeţi şi starea înfloritoare a satelor, precum şi voioşia şi portul locuitorilor.

La ora 17, 30 oaspeţii au sosit la mănăstirea Bistriţa, unde au fost întîmpinaţi de maica stareţă, cu un grup de călugăriţe. Mergînd în biserică, s-au închinat la racla cu moaştele Sfîntului Grigorie Decapolitul, după care au vizitat atelierele de covoare şi cusături naţionale, ceramică şi sculptură în lemn. In biserică s-au rostit cuvinte de bună primire din partea stareţii mănăstirii, la care a răspuns Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov, iar maicile au cîntat troparul Sfîntului Grigorie şi un Axion.

La ora 19 oaspeţii au sosit la mănăstirea Hurezi, unde li s-a făcut o primire deosebit de călduroasă. Aci au vizitat biserica, bolniţa, atelierele, clasele seminarului monahal şi cîteva dormitoare. Primirea oficială a oaspeţilor a avut loc într-o sală de clasă, în cadrul unui frumos program de coruri religioase executate de elevele seminarului monahal. A vorbit directoarea seminarului despre istoria şi foloasele prieteniei dintre cele două Biserici ortodoxe surori. Din partea oaspeţilor a răspuns Prot. acad. Dr.

Ştefan Ţancov, care a elogiat cu multă admiraţie comorile ortodoxiei romînesti şi toate măsurile înţelepte luate de către Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru propăşirea întregei noastre vieţi bisericeşti.

In dimineaţa zilei de 19 noiembrie a. c., oaspeţii au cercetat frumuseţile arhitecturale ale întregii mănăstiri şi două clase ale seminarului, rămînînd adînc impresionaţi de disciplina şcolară şi monahală constatată aici, de iubirea de patrie, de viaţa cu adevărat ortodoxă, de munca rodnică, de ordinea şi curăţenia pilduitoare aflată peste tot. La plecare, oaspeţii au fost salutaţi din nou de obştea mănăstirii şi elevele seminarului, oferindu-li-se spre amintire cîte o frumoasă ţesătură populară romînească.

De la Hurezi, oaspeţii au plecat spre mănăstirea Dintr-un Lemn, unde am sosit la ora 10 dimineaţa, fiind primiţi în biserică, de către protopopul locului, Pr. N. Cîrstoiu, care a rostit un cuvînt de bun sosit. A răspuns Prot. acad. Dr. Ştefan Ţankov. Au vizitat apoi vechea bisericuţă «dintr-un lemn», chiliile şi stăreţia, rămînînd mişcaţi de curăţenia şi liniştea care domnesc în această frumoasă aşezare mănăstirească.

După masa de prînz, luată la stăreţia mănăstirii, oaspeţii au pornit spre Curtea de Argeş, vizitînd în drum numeroase exploatări petrolifere din regiunea Piteşti.

La ora 14 30 profesorii oaspeţi au sosit la mănăstirea Curtea de Argeş, unde erau aşteptaţi. Aci au fost întîmpinaţi de P. S. Arhiereu Pavel Şerpe, decanul centrului de îndrumare misionară şi pastorală a preoţilor. După vizitarea mănăstirii, oaspeţii au mers în paraclis, unde în prezenţa cîtorva profesori de la Institutul teologic din Bucureşti şi a preoţilor cursişti din seria XXVIII, P. S. Pavel a rostit un cuvînt de salut; a răspuns Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov, făcînd un frumos elogiu la adresa Bisericii şi a preoţimii noastre.

A urmat apoi vizitarea palatului, fîntîna meşterului Manole şi celelalte aşezări mănăstireşti, precum şi oraşul cu vechea biserică domnească «Sfîntul Nicolae» şi ruinele de la Sîn-Nicoară. Odată cu căderea serii, oaspeţii au plecat spre Bucureşti.

*

Miercuri 20 noiembrie a. c., s-a început a treia etapă a programului, care cuprindea vizitarea Moldovei. Însoţiţi de Pr. Prof. Gh. I. Moisescu şi diac. I. Iufu, oaspeţii au plecat spre Iaşi cu un tren de dimineaţă. In felul acesta, au putut să admire frumuseţea privelиştilor dintr-o bună parte a ţării noastre. La sosirea în gara Iaşi, oaspeţii au fost întîmpinaţi de P. C. Pr. Const. Nonea, Vicarul Arhiepiscopiei Iaşilor, însoţit de Pr. Scarlat Porcescu, Consilier cultural, care le-a urat bun sosit în capitala Moldovei. Au plecat apoi spre reşedinţa mitropolitană, unde era rînduită găzduirea. La 14 30 I.P.S. Justin i-a primit pe oaspeţi în audienţa de prezentare, de faţă fiind P. C. Vicar Const. Nonea şi Consilieriі mitropolitani. A urmat apoi o masă oficială la care au luat parte: I.P.S. Mitropolit Iustin, dl. Constantin Nistor, preşedintele Sfatului Regional Iaşi, Prof. I. Creangă, rectorul Universităţii «Al. Ion Cuza» din Iaşi, Prof. Cr. Simionescu, rectorul Institutului Politehnic; rectorul Institutului Medico-Farmaceutic din Iaşi, rectorul Institutului agronomic. P. C. Vicar Const. Nonea şi PP. CC. Consilieri mitropolitani Pr. Vasile Hadîrcă, Ioan Andone şi Scarlat Porcescu. La sfîrşitul mesei Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov a mulţumit I.P.S. Mitropolit Iustin pentru cinstea deosebită ce li s-a făcut, în calitate de soli

ai Academiei teologice din Sofia, dîndu-le posibilitatea să se întîlnească cu reprezentanţii Instituţiilor de învăţămînt superior din Iaşi şi cu reprezentantul puterii locale. Faptul acesta dovedeşte spiritul de colaborare şi preţuire de care se bucură Biserica Ortodoxă în faţa Conducerii de Stat, precum şi sprijinul dat de slujitorii altarelor tuturor acţiunilor obşteşti iniţiate pentru bună starea poporului şi apărarea păcii.

Spre seară oaspeţii au vizitat oraşul, admirînd strădaniile depuse în anii din urmă pentru ştergerea urmelor lăsate de războiul hitlerist. Au apreciat apoi lucrările abia terminate, pentru renovarea catedralei mitropolitane, una din operele de mare avînt şi de chibzuită gospodărie, cu care şi-a început păstorirea în scaunul Moldovei, Înalt Prea Sfinţitul Iustin.

In cursul dimineţii de joi 21 noiembrie a. c., avînd călăuză pe P. C. Pr. Scarlat Porcescu, oaspeţii au vizitat bisericile Trei Ierarhi, Sfîntul Nicolae Domnesc, Golia, precum şi Palatul Administrativ şi noua fabrică de antibiotice din marginea oraşului Iaşi, unde un medic din cadrele de specialişti a condus pe oaspeţi cu multă bunăvoinţă, arătîndu-le toate instalaţiile moderne şi explicîndu-le întregul proces de producţie al penicilinei, streptomicinei şi aureomicinei.

Intrucît în acea zi era praznicul Intrării Maicii Domnului în biserică, la ora 10,30 oaspeţii au luat parte la Sfînta Liturghie, săvîrşită în catedrala mitropolitană în prezenţa I.P.S. Iustin. La sfîrşitul slujbei, P. C. Vicar Const. Nonea a rostit o scurtă cuvîntare, prezentînd credincioşilor pe cei doi oaspeţi bulgari, veniţi să viziteze Moldova, în cadrul schimbului de profesori dintre Institutele noastre teologice şi Academia teologică din Sofia, dovadă a legăturilor de prietenie care unesc Bisericile şi popoarele noastre.

După amiază, distinşii oaspeţi, însoţiţi de P. C. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu, P. C. Pr. Consilier Scarlat Porcescu şi Diac. Ioan Iufu au plecat spre Suceava, unde au sosit la orele 17,30, fiind întîmpinaţi la catedrala Sfîntul Gheorghe de P.S. Episcop Partenie Ciopron şi cîţiva monahi din soborul mănăstirii. După ce s-au închinat la moaştele Sfîntului Ioan cel Nou, oaspeţii au vizitat biserica, lămuririle istorice fiind date de P. C. Pr. I. Boca.

De la catedrală oaspeţii au plecat spre mănăstirea Dragomirna. In treacăt prin oraşul Suceava au avut prilej să admire vechile monumente istorice, ruinele cetăţii, biserica Sfîntul Dumitru, Zamca şi Mirăuţii. Cînd au sosit la Dragomirna se înoptase. Sub lumina palidă a lunei, ctitoria iscusitului mitropolit Anastasie Crîmca îşi avînta măreaţa turlă spre cerul înstelat, asemenea unui chivot răsărit din pajiştea brumată. Biserica mănăstirii Dragomirna, străjuită pe toate laturile de ziduri şi încăperi puternice, rămîne peste veacuri o biruinţă neîntrecută a arhitecturii moldoveneşti. După cercetarea bisericii la lumina plăpîndă a lumînărilor de ceară, au urcat la stăreţie spre a vizita muzeul şi biblioteca mănăstirii, privind cu nesaţiu miniaturile mult înzestratului ctitor, ca şi interesantele sbornice şi manuscripte slavone din veac. XIV-XVI, multe din ele constituind dovezi puternice despre vechile legături culturale şi bisericeşti romîno-bulgare. Cu părere de rău de a nu putea răsfoi mai pe îndelete aceste comori istorice, oaspeţii au părăsit această frumoasă aşezare călugărească pe la ora 20, plecînd spre mănăstirea Sucevita, unde era hotărîtă găzduirea peste

noapte. Aici au fost primiţi de maica stareţă Eufrosina, care pregătise cu grijă camerele de odihnă şi masa de seară.

Vineri dimineaţa 22 noiembrie, după vizitarea muzeului mănăstirii, unde oaspeţii au admirat nepreţuitele comori de artă ale Movileştilor, au mers la biserică. Frescele exterioare îndeosebi au uimit pe oaspeţi. In adevăr, rămîi uimit şi nu te mai saturi privind veşmîntul de zugrăveală cu care esete îmbrăcat sfîntul locaş.

La ora 9, oaspeţii şi însoţitorii au plecat spre mănăstirea Putna, unde au sosit la ora 10,30. Ctitoria slăvitului voevod Ştefan cel Mare se scaldă în lumina blîndă a zilelor de toamnă; P.C. Prot. Prof. Ştefan Ţankov doreşte să-şi revadă chilia unde cu 50 de ani înainte, pe cînd era student al Facultăţii de teologie din Cernăuţi şi-a pregătit examenele de doctorat. Intrînd în biserică, oaspeţii şi-au plecat genunchii în faţa mormîntului în care se odihnesc oasele marelui domn, pe care evlavia poporului l-a cinstit cu numele de «sfînt»; apoi au vizitat muzeul mănăstirii, — de curînd reorganizat în aripa de jos a stăreţiei, cu săli mari şi bine luminate şi înzestrat cu mobilier nou — vitrine şi panouri —, care pun în valoare tot «tezaurul istoric» cu care atît Ştefan cel Mare cît şi urmaşii săi au înzestrat acest dumnezeiesc lăcaş.

De la Putna, întorcîndu-se prin Rădăuţi spre Gura-Humorului, oaspeţii au vizitat biserica Bogdana din Rădăuţi, — necropola întîilor voevozi ai Moldovei, — cu zugrăveală veche şi lespezi de mormînt puse de Ştefan cel Mare întru pomenirea strămoşilor şi a înaintaşilor săi la domnie —, precum şi mănăstirea Voroneţ, ctitoria a lui Ştefan cel Mare, de care este legat numele cuviosului Daniil Sihastru, şi care păstrează aproape în întregime tot veşmîntul zugrăvelilor sale exterioare.

Dar ţinta călătoriei este mănăstirea Neamţ, unde oaspeţii ajung pe seară, după un scurt popas la mănăstirea Slatina.

Sîmbătă dimineaţa 23 noiembrie, oaspeţii au vizitat mai întîi biserica mănăstirii, cu bogatul ei tezaur de odoare, icoane şi veşminte, şi apoi biblioteca, cu numeroase manuscripte şi cărţi slavoneşti şi care cuprinde netăgăduite dovezi despre vechile schimburi culturale şi bisericeşti romîno-bulgare. De la mănăstire, oaspeţii au mers să viziteze seminarul teologic şi tipografia Mitropoliei Moldovei, fiind întîmpinaţi la intrare de P.C. Pr. Director Ivan şi întregul corp didactic al şcolii. După cercetarea atelierelor tipografiei, au mers într-o sală de clasă, unde Prof. Ştefan Alexe preda limba greacă. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov a vorbit elevilor despre folosul cunoaşterii limbilor clasice şi despre rîvna pe care trebuie s-o depună la învăţătură. La plecare, oaspeţii au fost petrecuţi de întregul corp didactic şi elevii şcolii.

Părăsind obştea de la Neamţ, la ora 10 dimineaţa, profesorii bulgari au mers să viziteze mănăstirile Văraticul şi Agapia. Primirea de la Văratec a impresionat în chip deosebit pe oaspeţi: de sub turla clopotniţei de la intrare şi pînă în faţa bisericii erau înşirate călugăriţele şi surorile care au întîmpinat pe oaspeţi cu flori şi în cîntarea Axionului. Mergînd cu toţii în biserică, soborul preoţilor a săvîrşit un Polihronion, la care au fost pomeniţi Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe Romînă şi Bulgară, Prea Fericiţii Patriarhi Justinian şi Chiril şi conducătorii statelor noastre prietene şi vecine. Stareţa mănăstirii a rostit apoi un scurt cuvînt de «bun sosit», la care a răspuns Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov, mulţumind cu vădită emoţie pentru această caldă primire. A lăudat buna întocmire a mănăstirilor ro-

mînești, spunînd că ele sînt azi o pildă vrednică de urmat de către Bisericile Ortodoxe surori, prin viața de obște statornică în ele, prin școlile monahale care au luat ființă și mai ales pentru felul cum își împart viața zilnică — între muncă și rugăciune. A urmat vizitarea atelierelor de țesut covoare și cusături naționale. In amintirea acestei vizite, oaspeții au primit, prin P. C. Pr. Consilier Scarlat Porcescu, cîte un frumos dar din partea I. P. S. Mitropolit Iustin.

Către ora 13, oaspeții s-au îndreptat spre mănăstirea Agapia, unde au fost întîmpinați de P. C. Stareță și directoare Veronica Constantinescu.

După masă, oaspeții au vizitat sălile de curs și dormitoarele seminarului monahal, atelierele de ceramică, de broderie și țesături și cusături naționale. Au coborît la biserică, admirînd frumoasa pictură a lui Nicolae Grigorescu. Inainte de plecare, cei doi profesori bulgari au mers la mormîntul teologului și mitropolitului Irineu Mihălcescu, aflat lîngă biserica din cimitir. Pe lespedea nouă de marmoră, străjuită de crucea de piatră ridicată de curînd din îndemnul I.P.S. Mitropolit Iustin, cei doi oaspeți au aprins cîte o lumînare și s-au rugat pentru odihna răposatului lor prieten și coleg.

La ora 16, oaspeții au pornit spre Roman, unde au ajuns după aproape două ceasuri de mers, fiind primiți de P. S. Episcop Teofil Herineanu, înconjurat de P. C. Vicar Emilian Birdaș, Consilierii administrativi și alți clerici din Administrația Eparhială. După cuvenitele prezentări, P. S. Episcop Teofil a rostit un cuvînt de bun sosit, stăruind asupra folosului prieteniei dintre Bisericile și popoarele noastre, pentru biruința păcii în lume. A răspuns Prot. Dr. Ștefan Țancov, mulțumind pentru buna primire în acest vechi scaun episcopal al țării.

Seara, oaspeții s-au înapoiat la Iași, unde au ajuns la 21.30, fiind așteptați de I.P.S. Mitropolit Iustin, P. C. Vicar C. Nonea și PP. CC. Pr. Consilieri Hadîrcă și Andone. După cină, Prot. acad. Dr. Ștefan Țancov a rostit un cuvînt de mulțumire către I. P. S. Mitropolit Iustin pentru toată grija și înlesnirile făcute ca să poată vizita cele mai de seamă mănăstiri din Mitropolia Moldovei și să se încredințeze la fața locului de avîntul pe care l-a luat munca și viața de obște în chinoviile românești. Astăzi monahismul românesc a ajuns pe o treaptă atît de înaltă, încît el poate servi drept pildă pentru toată Ortodoxia. A răspuns I. P. S. Mitropolit Iustin, arătînd că bunăstarea bisericilor și mănăstirilor noastre se datorește în primul rînd libertății de organizare pe care regimul nostru de democrație populară a acordat-o cultelor religioase, și apoi armonioasei conlucrări între Stat și Biserică în probleme de interes obștesc și mai ales pe linia luptei pentru apărarea păcii. Și-a exprimat apoi satisfacția că prin schimbul de profesori inițiat de conducerea Bisericilor noastre între Academia teologică de la Sofia și Institutele teologice din București și Sibiu se strîng și pe această cale legăturile de prietenie și de cunoaștere reciprocă între poporul român și bulgar. Spre amintirea acestei vizite, I.P.S. Mitropolit a înmînat oaspeților cîte un frumos album legat în piele, cuprinzînd vederea celor mai de seamă biserici și mănăstiri din Moldova.

De la Iași, oaspeții au plecat noaptea la ora 23.50 cu trenul, sosind în București duminică dimineața, la ora 7,45. Pe peronul Gării de Nord au fost întîmpinați de o delegație de profesori și studenți de la Institutul teologic din București, apoi au fost conduși la Reședința Patriarhiei.

La ora 9 30 s-a săvîrşit în Catedrala Sfintei Patriarhii Sfînta Liturghie de către I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, înconjurat de un sobor de diaconi şi preoţi în frunte cu P.C. Prot. acad. Dr. Ştefan Ţancov şi P.C. Rector Ioan G. Coman. La slujbă a asistat Prea Fericitul Patriarh Justinian, PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, întreg corpul didactic şi studenţii Institutului Teologic din Bucureşti, PP. CC. Consilieri patriarhali şi mitropolitani, precum şi un mare număr de credincioşi.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii, profesorii oaspeţi au fost prezentaţi credincioşilor de către P.C. Prof. Ioan G. Coman, rectorul Institutului Teologic, prin următoarea cuvîntare:

«Dragostea fraţilor de aceeaşi credinţă este una din tăriile şi podoabele oamenilor. Nicăieri această dragoste nu luminează şi nu încălzeşte ca în Ortodoxie, nimbînd-o cu cununa ecumenicităţii şi cu strălucirea Taborului. Dragostea Bisericilor şi a popoarelor ortodoxe e o comoară veche şi mereu nouă pe care legăturile neîntrerupte o îmbogăţesc continuu şi o fac din ce în ce mai preţioasă. Ambasadorii acestei dragoste sînt Patriarhii şi Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe, apocrisiarii, scrisorile irenice şi diferitele delegaţii bisericeşti care cercetează pe fraţii de aceeaşi credinţă, în duhul cald al smereniei şi al bucuriei apostolice şi patristice.

Sfînta Liturghie arhierească de azi în catedrala patriarhală şi în prezenţa Prea Fericitului Patriarh Justinian şi a unui număr din II. PP. SS. şi PP. SS. membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii noastre, subliniază bucuria noastră pentru vizita pe care, de trei săptămîni, o delegaţie de distinşi oaspeţi din Biserica Ortodoxă soră bulgară, o fac Ortodoxiei romîneşti.

Cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei şi cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei şi cu concursul binevoitor al conducătorilor Republicii Populare Romîne şi ai Republicii Populare Bulgaria, s-a iniţiat încă din primăvara acestui an un schimb de profesori între Institutele teologice universitare din Bucureşti şi Sibiu şi Academia teologică «Sfîntul Climent» de la Sofia. Prima echipă de profesori teologi romîni, formată din Pr. Prof. Gheorghe Moisescu de la Institutul nostru din Bucureşti, şi Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului teologic de la Sibiu, au vizitat în mai-iunie 1957 Academia soră de la Sofia.

In cadrul schimbului de profesori, răspunde acestei vizite, acum, delegaţia Academiei Teologice de la Sofia, formată din Pr. Prof. Protopresviter Academician Dr. Ştefan Ţankov şi Dl. Prof. Dr. Hristu Ghiaurov, doi dintre cei mai eminenţi profesori de teologie bulgari. Este o vizită a Bisericii şi teologiei bulgare făcută Bisericii şi teologiei romîne ortodoxe după vizita memorabilă pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian în fruntea unei numeroase delegaţii a Bisericii noastre a făcut-o Bisericii sore bulgare şi după vizita neuitată pe care Prea Fericitul Patriarh Chiril a făcut-o Bisericii noastre în anii trecuţi.

Pr. Prof. Dr. Ştefan Ţankov şi Dl. Prof. Dr. Hristu Ghiaurov sînt două personalităţi de frunte ale teologiei, ale Bisericii şi ale culturii bulgare contemporane. Contribuţia Domniilor lor la prestigiul şi renumele Bisericii şi Republicii Populare Bulgaria este de primul rang, iar Biserica şi Statul bulgar se pot mîndri pe drept cuvînt cu asemenea pionieri ai Ortodoxiei şi culturii bulgare.

Pr. Prof. Dr. Ştefan Ţancov predă Dreptul şi legislaţia bisericească la Academia teologică din Sofia, este membru al Academiei de Ştiinţe bulgară şi reprezintă una din forţele teologiei ortodoxe pe plan mondial. Prea Cucernicia Sa poartă povara scumpă a şapte doctorate şi ia parte frecvent la diferitele congrese creştine unde are cuvînt greu şi unde Ortodoxia îşi face auzit punctul ei de vedere cu prestanţă şi succes. Contribuţia Pr. Prof. Ştefan Ţancov la lămurirea a numeroase probleme ortodoxe sau inter-creştine şi stăruinţa cu care Prea Cucernicia Sa predică de peste o jumătate de veac apropierea şi dragostea Bisericilor, l-au ridicat pe unul din cele mai înalte piedestaluri ale teologiei ortodoxe. Prea Cucernicia Sa nu e numai un mare teolog bulgar şi unul dintre cei mai învăţaţi oameni de ştiinţă ai ţării sale, ci dînsul aparţine întregii Ortodoxii. Dl. Prof. Hristu Ghiaurov predă Noul Testament şi ştiinţele auxiliare ale acestuia. Cunoscut în lumea teologilor prin diferite studii substanţiale şi interesante în specialitate, Domnia Sa se distinge printr-un ascuţit spirit critic şi o deosebită meticulozitate în tratarea problemelor. Dragostea de Ortodoxie şi de valoarea ei l-au făcut să militeze totdeauna pentru apropierea Bisericilor şi şcolilor ortodoxe.

Oaspeţii dragi ai Bisericilor şi ai Institutelor noastre teologice, Pr. Prof. Ţancov şi Dr. Prof. Ghiaurov ne-au ţinut prelegeri interesante şi originale, de înalt nivel ştiinţific şi academic, au dat contribuţii de mîna întîia la consfătuirile ce-au avut cu Consiliile profesorale ale Institutelor teologice romîne, în vederea colaborării dintre teologia bulgară şi romînă, au slujit şi s-au rugat cu noi în soboare de dulce frăţietate, în care inimile noastre s-au contopit în unul şi acelaşi Hristos-Domnul. Largul orizont al bogatei şi variatei culturi a oaspeţilor noştri, inima lor deschisă, calda lor sinceritate, supleţea şi altitudinea spiritului lor ni i-au făcut dragi pentru totdeauna şi i-au legat puternic de teologii romîni.

Pr. Prof. Ţancov şi Dl. Prof. Ghiaurov iubesc călduros Biserica Ortodoxă Romînă, pe membrii Sfîntului Sinod al Bisericii noastre în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. Ei iubesc mult ţara noastră şi poporul nostru dreptcredincios a cărui puternică evlavie îi uimeşte şi-i încîntă. Vizita Domniilor lor în ţara noastră pe la diferitele biserici, mănăstiri şi diferite aşezăminte bisericeşti le-a lăsat amintiri neşterse. Dînşii au admirat, de asemenea, frumoasele realizări ale Republicii noastre sub toate raporturile.

Vizita Pr. Prof. Ştefan Ţancov şi a Domnului Prof. Ghiaurov e o frumoasă contribuţie la opera de colaborare dintre Academia teologică din Sofia şi Institutele teologice romîne, la întărirea legăturilor de dragoste dintre Biserica Ortodoxă Romînă şi Biserica Ortodoxă Bulgară şi la apropierea dintre poporul bulgar şi poporul romîn.

Institutul teologic din Bucureşti rămîne adînc recunoscător Prea Fericitului Patriarh Justinian şi Prea Fericitului Patriarh Chiril pentru dragostea şi grija cu care au ctitorit schimbul de profesori teologi bulgari şi romîni, contribuind atît de mult la un act de înaltă ecumenicitate şi, prin aceasta, de apropiere a împărăţiei lui Dumnezeu.

Rog pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să ne ocrotească şi să ne ajute pe calea aceasta a apropierii şi a dragostei de fraţi, pînă ce vom fi una, aşa cum El, Fiul, e una cu Tatăl. Amin!».

Din partea oaspeţilor a răspuns Prot. academician Dr. Ştefan Ţancov, care a vorbit despre puternicele legături romîno-bulgare, subliniind con-

tribuţia de seamă pe care adîncirea colaborării dintre reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe Romînă şi Bulgară o poate aduce la cauza păcii şi prieteniei dintre oameni şi popoare.

După rostirea cuvîntărilor, a urmat un Polihronion pentru Prea Fericiţii Patriarhi Justinian şi Chiril, conducătorii Republicii Populare Romîne şi ai Republicii Populare Bulgaria şi profesorii Institutelor teologice universitare din Bucureşti şi Sofia. Corul a cîntat întîi cele două imne patriarhale, romîn şi bulgar, iar apoi «Mulţi ani trăiască».

La ora 12,30, sfîrşindu-se slujba în catedrală, Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu I.P.S. Mitropolit Firmilian, PP. SS. Episcopi vicari Antim şi Theoctist şi cei doi profesori oaspeţi s-au îndreptat spre reşedinţa Patriarhiei, înconjuraţi de corpul didactic al Institutului teologic şi de consilierii patriarhali şi mitropolitani.

La ora 13, a urmat o agapă oficială, în reşedinţa Patriarhiei, la care au luat parte Prea Fericitul Patriarh Justinian, Dl. D. Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, I.P.S. Mitropolit Firmilian, Dl. Gheorghiev, secretarul Ambasadei R.P. Bulgaria la Bucureşti, Dl. I. Bărbulescu, Director general în Departamentul Cultelor, PP. SS. Episcopi Antim şi Theoctist, vicari patriarhali, cei doi profesori oaspeţi: acad. Dr. Ştefan Ţancov şi Dl. Hristu Ghiaurov, întreg corpul didactic al Institutului teologic universitar din Bucureşti şi PP. CC. Consilieri patriarhali şi mitropolitani.

La sfîrşitul mesei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit următorul toast:

Să-mi daţi voie să ridic paharul în sănătatea Prea Fericitului Patriarh Chiril, care a sprijinit cu toată căldura sufletului aceste întîlniri între profesorii Institutelor noastre teologice cu profesorii Academiei teologice din Sofia, să se cunoască şi să-şi împărtăşească multe experienţe în tratarea diferitelor probleme de învăţămînt teologic.

Prea Fericitul Patriarh Chiril dintru început a îmbrăţişat cu toată căldura sufletului său diferitele întîlniri între clerul nostru şi clerul bulgar şi a sprijinit diferite iniţiative, care n-au alt obiectiv decît întărirea prieteniei şi a dragostei între popoarele noastre.

Datorită înţelepciunii conducătorilor patriilor noastre, am făurit împreună peste Dunăre o legătură puternică, zidind un pod trainic între popoarele noastre.

Dar acest pod trebuie întărit şi din punct de vedere moral; — trebuie să clădim şi un pod sufletesc între noi. Şi în această operă, Bisericile noastre au un rol deosebit de însemnat.

Ridicînd paharul meu pentru Prea Fericitul Patriarh Chiril, pentru membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, nădăjduiesc să aducem un spor şi mai mare în cimentarea dragostei şi prieteniei dintre Bisericile şi popoarele noastre, adăugînd astfel podul sufletesc peste podul de piatră.

Rugăm pe profesorii Ţancov şi Ghiaurov să transmită Prea Fericitului Patriarh Chiril şi membrilor Sfîntului Sinod toată preţuirea noastră pentru simţămintele de prietenie pe care le nutresc faţă de Biserica noastră şi faţă de poporul nostru.

Să ridicăm acum paharul şi pentru primii misionari la noi ai acestei prietenii, pentru cei doi membri ai învăţămîntului teologic bulgar, cărora

le dorim sănătatea deplină și spor în munca pe care o depun în cadrul Academiei din Sofia.

Din partea oaspeților, a răspuns Prot. acad. Dr. Ștefan Țancov, rostind următorul toast:

Sînt adînc mișcat de cuvintele care le-ați exprimat pentru Prea Fericitul Patriarh Chiril și Sfîntul nostru Sinod. In adevăr, Prea Fericitul Chiril merită elogiile, căci el este primul nostru ierarh; dar nu numai ca patriarh i se cuvine toată lauda, ci și ca om al cărții, ca un om al științei.

Fără îndoială că și Prea Fericirea Voastră iubiți știința teologică. Altminteri n-ați fi sprijinit inițiativa și toată lucrarea dintre Instituțiile noastre teologice. După cum am putut afla, din cercetările pe care le-am făcut și din cele ce mi-au spus profesorii romîni, noi profesorii Academiei teologice din Sofia prețuim ajutorul pe care Prea Fericirea Voastră îl dați Institutelor teologice ale Bisericii Ortodoxe Romîne.

Noi nu numai că prețuim aceste întîlniri care au avut loc la Sofia, la București și Sibiu, dar colaborarea noastră merge și mai departe. Noi trebuie să știm încotro se îndreaptă pașii noștri. Și cînd venim aici, ni se dă posibilitatea de a vedea activitatea Bisericii Dvs. Dar aceasta înseamnă un lucru foarte important în activitatea noastră bisericească, fiindcă ni se dă prilejul să ne cunoaștem unii pe alții.

Și eu trebuie să fac o mărturisire: că din posibilitatea pe care ne-ați dat-o de-a vizita și de-a cunoaște o mare parte din mănăstirile, clerul monahal și de mir, școlile teologice, corpul didactic, ne-am documentat asupra nivelului înalt la care s-a ridicat azi Biserica Ortodoxă Romînă.

Exemplul și îndemnul Prea Fericirii Voastre este mare și noi Vă mulțumim. Sînt convins că inițiativa luată mai ales în aceste vremuri va da roadă bogată, nu numai pentru că avem o lucrare bună, ci și pentru că avem o țintă comună folositoare.

Nu pot să nu scot în evidență și un alt fapt. Din studiile și din observațiile făcute, eu am convingerea că în țara aceasta există o înaltă înțelegere, o colaborare foarte bună între Stat și Biserică. Și aceasta o spun cu foarte mare bucurie, căci îmi dau seama că este o realitate.

Din cele ce am văzut noi, ne-am convins cît de mult statul romîn vede în Biserică o colaborare în munca pentru înflorirea patriei și cît de mult Biserica are sprijinul Conducerii de stat în desfășurarea lucrării sale în mijlocul credincioșilor ei. O asemenea colaborare face cinste atît Statului, cît și Bisericii.

Iată pentru ce ridic paharul pentru sănătatea Prea Fericitului Patriarh Justinian și pentru toți colaboratorii Prea Fericirii Sale, ca și pentru colaborarea strînsă și în viitor între Stat și Biserică, pentru binele întregului popor romîn.

Luni 25 noiembrie a.c., la ora 10 dimineața, profesorii oaspeți, însoțiți de P.C. Rector Pr. Ioan G. Coman și de Diac. Ioan Iufu, au făcut o vizită la Ambasada R.P. Bulgaria la București, fiind primiți de dl. ambasador Stoian Pavlov, cu care s-au întreținut timp de aproape o oră, asupra rezultatelor de real folos ce au decurs din schimbul de profesori între Academia teologică din Sofia și Institutele teologice din București și Sibiu, pentru strîngerea legăturilor de dragoste curată și prietenie sin-

ceră între popoarele noastre înfrăţite în lupta comună pentru apărarea păcii şi făurirea unei vieţi noi.

Marţi 26 noiembrie, ora 11 dim., profesorii oaspeţi, însoţiţi de P.C. Rector Ioan G. Coman, Pr. Prof. Gh. I. Moisescu şi Diac. Ioan Iufu, au fost primiţi în audienţă de plecare de către Dl. D. Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri. Oaspeţii au comunicat impresiile frumoase culese din cursul călătoriei făcute în ţară şi au mulţumit pentru deosebita atenţie de care s-au bucurat din partea conducerii locale de stat, pretutindeni pe unde au călătorit în ţara noastră, elogiind armonioasa conlucrare dintre Stat şi Biserică. Au arătat apoi că pentru orice străin, ţara noastră poate folosi drept exemplu de adevărată libertate, în care îşi desfăşoară cultele religioase activitatea lor.

Dl. Secretar general al Departamentului Cultelor, D. Dogaru, a răspuns că ia act cu satisfacţie de bunele impresii ale oaspeţilor bulgari, exprimîndu-şi convingerea că acest schimb între profesorii teologi va contribui la strîngerea legăturilor de prietenie între Bisericile şi popoarele noastre printr-o cunoaştere reciprocă. Apoi, în amintirea acestei vizite, a dăruit oaspeţilor cîte un album de artă plastică romînească.

După amiază, la orele 16, oaspeţii au făcut o vizită la Institutul teologic universitar din Bucureşti, spre a-şi lua rămas bun de la colegii romîni. Cu acest prilej, P.C. Rector Pr. Ioan G. Coman a rostit următoarea cuvîntare:

După trei săptămîni de vizită amicală în Biserica, şcolile teologice şi ţara noastră, oaspeţii dragi, ambasadori ai Academiei teologice de la Sofia, în persoana Pr. Prof. Ştefan Ţankov şi a D-luj Profesor Hristo Ghiaurov, îşi încheie frăţeasca lor cercetare prin acest moment de rămas bun de la corpul profesoral şi de la studenţii Institutului nostru. A fost o vizită memorabilă plină de roade şi de bucurii duhovniceşti rare şi pe care Institutul teologic din Bucureşti n-o va uita curînd.

Prelegerile Domniilor Voastre, dragi oaspeţi, au contribuit substanţial la lămurirea şi adîncirea unor probleme de real interes pentru Teologia şi Biserica Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Prin aceste prelegeri, noi cunoaştem astăzi precis situaţia Bisericii surori Ortodoxe Bulgare şi admirăm eforturile pe care această Biserică le depune în frunte cu P.F. Patriarh Chiril şi cu stimaţii noştri colegi profesori de la Academia teologică de la Sofia pentru înflorirea şi sporul ei în cadrul ecumenicităţii ortodoxe. Prelegerile Dvs. au studiat problemele după o severă metodă ştiinţifică şi au fost ţinute la un înalt nivel academic. Consfătuirea în vederea organizării colaborării dintre teologii bulgari şi romîni a evidenţiat în larga Dvs. contribuţie, un larg orizont ortodox şi o aleasă putere de pătrundere. Ortodoxia este mîndră cu asemenea profesori şi vă felicităm din adîncul inimii, rugîndu-vă să transmiteţi tuturor admiraţia şi simpatia noastră vrednicei noastre surori, Academia Sfîntul Clement de la Sofia pentru atitudinea deosebită a reprezentanţilor ei.

Timp de trei săptămîni aţi văzut multe părţi ale Bisericii şi ţării noastre, pe unde aţi trecut şi v-a uimit mulţimea documentelor bisericeşti, dovezi ale unor vechi legături dintre Ortodoxia bulgară şi Ortodoxia romînă şi ale unei vechi prietenii între poporul romîn şi poporul bulgar. Cu cît ne vom cunoaşte mai bine, cu atît ne vom preţui şi ne vom iubi. Cunoaşterea aduce iubire, iar iubirea caldă aduce cunoaşterea adevărată. Vizita

delegației de profesori teologi romîni în primăvara trecută la Sofia și în Biserica Ortodoxă și în R.P. Bulgaria, precum și vizita Dvs. acum întăresc această cunoaștere și această dragoste.

Dăm slavă Mîntuitorului nostru Iisus Hristos pentru deplina izbîndă a acestui prim schimb de profesori între Școlile noastre de teologie; sîntem recunoscători Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei și Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei pentru dragostea părintească cu care au inițiat și au promovat lucrarea apropierii dintre noi; mulțumim din inimă autorităților de stat romîne și bulgare pentru sprijinul și atenția cu care au înconjurat ideea și fapta colaborării noastre.

Vă rugăm, dragi oaspeți, să duceți din partea corpului profesoral al Institutului nostru calde salutări și îmbrățișări onoratului corp profesoral al Academiei Teologice din Sofia, iar din partea studenților noștri, calde îmbrățișări fraților lor studenți de la Academia teologică din Sofia!

Dumnezeu să binecuvînteze drumul nou pe care am început să mergem, drumul colaborării, al prieteniei și al dragostei. Amin!».

Apoi, spre amintirea acestei vizite, a oferit oaspeților, din partea Institutului teologic universitar din București, cîte un dar constînd din lucrări asupra artei și arhitecturii românești.

Vădit emoționat, a răspuns Prot. acad. Dr. Ștefan Țancov, mulțumind pentru dragostea frățească și căldura cu care au fost înconjurați în tot timpul șederii în țara noastră. «Faptul acesta — a spus P.C. Sa — dovedește că ținta urmărită prin acest schimb de profesori și-a atins scopul, căci astăzi ne simțim mai aproape unii de alții, ne cunoaștem mai bine și putem colabora în duhul frăției și al dragostei curate». A omagiat apoi personalitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Inalt Prea Sfinților Mitropoliți Nicolae al Ardealului și Iustin al Moldovei, care le-au înlesnit să cunoască o mare parte din țara noastră și să se convingă de temeinica organizare a Bisericii Ortodoxe Romîne, de munca harnică ce se desfășoară în mănăstiri, de activitatea școlilor teologice și de buna pregătire a clerului nostru, care dovedește, prin rîvna sa, că și Biserica poate să fie un factor de progres în mijlocul unei lumi noi.

In încheiere și-a exprimat nădejdea într-o revedere cît mai apropiată.

La plecare, oaspeții au fost petrecuți de studenții teologi și elevii seminariști, care le-au cîntat «Mulți ani trăiască».

Prof. Dr. Hristu Ghiaurov a părăsit țara noastră în seara zilei de vineri 20 noiembrie, fiind condus la gara București-Nord de un grup de profesori ai Institutului teologic din București și o delegație de studenți, Prot. acad. Dr. Ștefan Țankov, avînd de făcut unele cercetări în legătură cu lucrarea P.C. Sale **Organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne,** precum și unele studii asupra **Codului familiei,** a mai rămas în țara noastră pînă în seara zilei de 8 decembrie, cînd a plecat spre patrie tot cu trenul, fiind condus la Gara de Nord de membrii corpului didactic al Institutului teologic, reprezentantul Departamentului Cultelor, Consilieri patriarhali, preoți din București și studenți teologi. La despărțire, distinsul sol al Academiei din Sofia, adresîndu-se către colegii și prietenii săi romîni, a spus: «Părăsesc patria adoptivă — Romînia, ca să mă întorc în patria mea natală Bulgaria. La revedere și Dumnezeu să ne ajute să ne reîntîlnim cît mai curînd».

Pr. Prof. GH. I. MOISESCU

și Diac. Prof. N. I. NICOLAESCU

DESCHIDEREA CURSURILOR DE INDRUMARE MISIONARĂ ŞI PASTORALĂ PENTRU CEA DE A XXIX-a SERIE DE PREOŢI LA CURTEA DE ARGEŞ

După cum se ştie, pentru anul universitar 1957—1958, au fost programate, la Curtea de Argeş, patru serii de preoţi cursişti (XXVIII—XXXI).

Cursurile pentru seria XXVIII-a s-au desfăşurat înaintea Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului din 1957, iar seria a XXIX-a a fost convocată pentru timpul de la 10 ianuarie pînă la 15 februarie 1958, ea numărînd 113 preoţi din Mitropolia Ungro-Vlahiei, a Moldovei şi a Olteniei.

Deschiderea festivă a cursurilor pentru seria a XXIX-a a avut loc în ziua de luni, 13 ianuarie 1958, la orele 12, în sala de cursuri a Centrului, recent amenajată şi dotată cu mobilierul necesar, astfel că, din acest punct de vedere, seria actuală de preoţi va putea lucra în condiţii mai satisfăcătoare decît cea anterioară.

Festivitatea s-a desfăşurat în prezenţa Inalt Prea Sfinţitului Firmilian, Mitropolitul Olteniei, delegat al Sfîntului Sinod şi al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Prea Sfinţitului Episcop Pavel Şerpe, Decanul Centrului, a P. C. Preot Petre F. Alexandru, Consilier referent la Sectorul Cultural al Arhiepiscopiei Bucureştilor, a profesorilor şi a preoţilor cursişti.

După primirea îndătinată a celor doi ierarhi şi după intonarea imnului arhieresc, de către preoţii cursişti, sub conducerea domnului asistent Chiril Popescu, s-a oficiat tradiţionalul Te-Deum de început de activitate şcolară, de către P. C. Preot Prof. Al. I. Ciurea, înconjurat de un sobor de patru preoţi şi un diacon, răspunsurile fiind date de preoţii cursişti.

După oficierea slujbei, a luat cuvîntul Prea Sfinţitul Episcop Pavel Şerpe, Decanul Centrului, care a salutat prezenţa delegatului Sfîntului Sinod, I. P. S. Mitropolit Firmilian, rugîndu-l să transmită Prea Fericitului Patriarh Justinian asigurarea pentru tot devotamîntul, rîvna şi osteneala ce o vor depune toţi, pentru ca aceste cursuri să se desfăşoare în cele mai bune condiţii. Adresîndu-se profesorilor prezenţi, a subliniat munca, destoinicia şi punctualitatea cu care-şi desfăşoară activitatea în serviciul Bisericii Ortodoxe Romîne, activitate apreciată unanim, de la Căpetenia Bisericii pînă la ultimul preot de ţară. Prea Sfinţitul Decan al Centrului a arătat apoi dificultăţile de organizare, inerente începutului, înfăptuirile gospodăreşti ce s-au putut organiza şi cele ce sînt în curs. Preoţilor cursişti le-a dat povăţuiri şi îndemnuri în legătură cu desfăşurarea cursurilor,

adăugînd că Prea Sfinția Sa stă, cu inima deschisă, la dispoziția tuturor preoților, care ar dori să aibă convorbiri particulare cu un vlădică, sau celor ce ar dori să aibă dezlegare arhierească în scaunul mărturisirii.

In continuare, a luat cuvîntul Preotul Constantin Opriș, de la Parohia Breaza de Sus, raionul Cîmpina, regiunea Ploești, responsabilul general al seriei, care, în numele preoților cursiști, a mulțumit conducerii superioare a Bisericii Ortodoxe Romîne pentru grija ce o poartă în vederea ridicării necontenite a nivelului intelectual și duhovnicesc al preoțimii, pentru ca aceasta să fie cît mai corespunzătoare vremurilor actuale. Totodată, P.C. Sa a asigurat conducerea Centrului, a Institutului și pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, președintele Sfîntului Sinod, reprezentat prin Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, că cei 113 clerici din seria a XXIX-a vor împlini, în spirit de ascultare evanghelică, toate sarcinile programului fixat și toate îndatoririle ce li se vor trasa de către cei în drept, căutînd cu sîrguință și nădăjduind cu fermitate să fie una din cele mai bune serii, sub toate raporturile, și dîndu-și osteneala, să se întoarcă «mai îndreptați» la parohii spre binele enoriașilor lor dreptcredincioși.

Luînd cuvîntul Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, a transmis preoților cursiști binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, ctitorul și îndrumătorul acestor cursuri, și a înfățișat preocupările necontenite ale forului suprem de conducere al Bisericii Ortodoxe Romîne pentru continua prosperitate duhovnicească a preoților, astfel ca ei să fie cît mai de folos, din toate punctele de vedere, comunităților creștinești în care-și desfășoară viața și activitatea.

Inalt Prea Sfinția Sa a mulțumit Prea Sfințitului Decan al Centrului pentru cuvîntul de salut ce i-a adresat, subliniind totodată bunele și neîndoelnicele rezultate ale cursurilor, care au fost și sînt continuu înregistrate cu satisfacție la Centrele Mitropolitane și Episcopale, ca și la Patriarhia Română, și care constituiesc o mîndrie legitimă a Bisericii.

Inalt Prea Sfinția Sa a elogiat, în cuvinte foarte simțite, calitățile, pregătirea și calificarea excepțională de care dau dovadă toți membrii Corpului didactic al Institutului Teologic din București, fapt vădit și mai mult în urma vizitelor frățești pe care le-au făcut peste fruntariile țării, în Uniunea Sovietică, în Bulgaria și în Iugoslavia. Indeamnă preoții cursiști să le fie ucenici devotați, ascultători și mai ales împlinitori.

In continuare Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, a îndemnat călduros pe preoții cursiști ca, întorcîndu-se la parohiile pe care le păstoresc, să răstoarne brazda nouă, făcîndu-se cît mai prezenți în toate înfăptuirile de interes obștesc, ca și în marea luptă a lumii pentru cîștigarea păcii între popoare, să dovedească un sporit elan de propovăduire, prin cuvînt și fapte, a adevărurilor ce vor auzi la cursuri, adevăruri care să-i păzească de cădere în delăsare, în rutină și în formalismul omorîtor de elănuri și de suflete.

In fine, Inalt Prea Sfinția Sa a binecuvîntat toată truda osîrdică ce se va produce la Centrul de îndrumare misionară de la Curtea de Argeș, precum și pe preoții cursiști și a declarat deschise cursurile seriei a XXIX-a.

După executarea bucăţii *Mare este taina creştinătăţii* de către toţi preoţii cursişti, oaspeţii şi profesorii, în frunte cu Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit, au vizitat încăperile rezervate cursurilor, luînd cunoştinţă de toate realizările gospodăreşti ale Prea Sfinţitului Episcop Pavel Şerpe, în strădaniile P. S. Sale de fiecare zi.

S-au expediat telegrame Prea Fericitului Patriarh Justinian, d-lui D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, şi Prea Cucernicului Preot Profesor Ioan G. Coman, Rectorul Institutului Teologic din Bucureşti.

Cu acestea, festivitatea a luat sfîrşit, într-o plăcută atmosferă de încredere şi comuniune sufletească.

SĂRBĂTORIREA PATRONILOR INSTITUTULUI TEOLOGIC UNIVERSITAR ȘI SEMINARULUI TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Ziua de 30 ianuarie a constituit, an de an, pentru instituțiile de învățămînt teologic din Biserica Ortodoxă Romînă, un moment de reculegere duhovnicească, de spor în evlavie și de aleasă sărbătoare, fiind ziua cinstirii Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, de Dumnezeu cuvîntătorul sau Teologul și Ioan Gură de Aur, patronii așezămintelor de cultură teologică din Biserica noastră. In anul acesta, ca și în anii trecuți, Institutul Teologic, împreună acum cu Seminarul Teologic, s-au îmbrăcat în haină de prăznuire, pentru a cinsti cu toată evlavia și dragostea pe cei trei Mari Ierarhi și dascăli, ocrotitorii culturii teologice ortodoxe.

Programul sărbătoririi a început încă din ajunul praznicului, cînd la orele 19 s-a săvîrșit în paraclisul Institutului slujba privegherii, după rînduiala mînăstirească, cu Vecernia, Litia și Utrenia. Slujba privegherii a fost săvîrșită de către un sobor de studenți monahi, în frunte cu P. C. Arhimandrit Melhisedec Suparschi, absolvent al cursurilor de magistru în teologie, în prezența P. C. Prof. Ioan G. Coman, Rectorul Institutului, P. C. Prof. N. Buzescu, Directorul Seminarului, a corpului didactic de la cele două instituții și a studenților și elevilor seminariști.

In dimineața zilei de 30 ianuarie, tot în Paraclisul Institutului s-a săvîrșit Sfînta Liturghie arhierească. La orele 8 a.m., P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, însoțit de P. C. Rector Ioan G. Coman, P. C. Director N. Buzescu și de corpul didactic, a fost primit la Paraclis, după datină, cu Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce, de către P. C. Ieromonah Nestor Vornicescu, student magistrant în anul III, împreună cu soborul diaconilor. In timpul Sfintei Liturghii, oficiată de P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi dintre profesori și studenți, a fost hirotonit întru preot P. C. Diacon Pîrvu Constantin, spiritualul Seminarului Teologic din București.

Panegiricul întru amintirea Sfinților Trei Ierarhi a fost rostit de studentul Davițoiu Nicolae, din anul IV. In cuvinte alese și în limba înmiresmată a cărților noastre de cult, studentul Davițoiu a înfățișat viața și osîrdia celor trei luceferi ai creștinătății, modele de viață creștină, apărători ai dreptei credințe și mari dascăli ai Ortodoxiei: Sfîntul Vasile cel Mare, înțeleptul propovăduitor al credinței celei curate și adevărate, orînduitorul monahismului; Sfîntul Grigorie, marele învățător al Bisericii lui Hristos, cuvîntătorul de Dumnezeu și Sfîntul Ioan Hrisostomul, izvorîtorul milosteniei și al dragostei creștine.

După otpustul Sfintei Liturghii, P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul a rostit, din fața ușilor împărătești, un scurt și cald cuvînt în legătură cu

prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi. Intre altele, P. S. Episcop a subliniat bucuria și gîndurile pline de recunoștință pe care toți cei prezenți le îndreaptă în aceste clipe de sărbătorească prăznuire către Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii Sfîntului Sinod, către conducătorii Republicii Populare Romîne. Adresîndu-se studenților și elevilor, le-a dat îndemnul de a urma în viață și în străduințile lor la învățătură, pilda celor trei mari dascăli ai Ortodoxiei.

A urmat un Te-Deum pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian și Membrii Sfîntului Sinod, pentru Conducătorii Țării, și pentru profesorii, studenții, elevii și ostenitorii acestor așezăminte teologice. Slujba zilei s-a încheiat cu un parastas pentru ctitorii, profesorii și studenții decedați.

In sala de festivități s-a desfășurat apoi, începînd de la orele 12, programul cultural-artistic al sărbătoririi patronilor celor două instituții. Intr-o atmosferă de pietate, în fața unui public numeros, care a sporit prin participarea sa cadrul sărbătoresc al zilei, festivitatea a început cu «Imnul Patriarhal», cîntat de corul studenților și elevilor, sub conducerea D-lui Prof. Nicolae Lungu. Odată cu primele acorduri ale Imnului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a intrat în sala de festivități însoțit de: P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, D-l I. Onțan, Director din Departamentul Cultelor, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. I. Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, Consilier-Vicar în Administrația Patriarhală, P. P. C. C. Pr. Consilieri Patriarhali Gh. Soare, Vasile Ștefan, Atanasie Preda, Zaharia Bilbiie și D. Stancu, P. C. Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal; P. P. C. C. Pr. Inspectori generali bisericești Z. Mîntulescu și Iuliu Man, P. P. C. C. Pr. Consilieri arhiepiscopali Al. Petcu, P. F. Alexandru și Stan Dimancea, profesorii onorari ai Institutului Teologic P. P. C. C. Pr. Nicolae M. Popescu, Petre Vintilescu, Valeriu Iordăchescu și D-nii profesori onorari Toma Bulat și Bartolomeu Popescu, profesorii pensionari ai Seminarului Teologic: I. I. Bujor, Vasile Ionescu, Pr. Alex. Constantinescu și Pr. Costea Grigorie, precum și corpul didactic de la cele două școli teologice.

Programul festiv a început prin cuvîntul de deschidere, rostit de P. C. Pr. I. G. Coman, rectorul Institutului Teologic, care — după ce a subliniat trăsăturile fundamentale ale Sfinților Trei Ierarhi, care trebuie să fie pildă pentru dascălii și școlarii noștri — a spus în încheiere:

«Cu prilejul praznicului luminos de astăzi, Institutul si Seminarul mulțumesc cu toată recunoștința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru tot ceea ce a făcut și face cu dragoste părintească spre binele și sporul școlilor noastre. Așteptăm și de data aceasta binecuvîntarea Prea Fericirii Sale, căci binecuvîntarea părinților întărește casele fiilor. Mulțumim călduros D-lui Secretar General al Departamentului Cultelor, Dogaru Dumitru și colaboratorilor D-Sale pentru tot sprijinul și atenția pe care le acordă școlilor noastre. Mulțumim P. P. S. S. Episcopi Antim și Theoctist, vicari patriarhali si tuturor Părinților Consilieri pentru dragostea și interesul ce arată școlilor noastre. Mulțumim, de asemenea, părinților și d-lor profesori onorari ai Institutului și ai Seminarului, care, prin munca, dragostea și jertfa lor, au contribuit substanțial la frumosul nivel de astăzi al școlilor noastre. Mulțumim cu deosebită căldură părinților și d-lor profesori actuali ai Institutului și Seminarului pentru toată munca, dragostea și spiritul de jertfă pe care le depun în împlinirea datoriilor lor. Mulțumim ostenitorilor de la Centrul de Indrumare Curtea de Argeș în frunte cu P. S.

Pavel Șerpre, decanul acelui Centru, pentru lucrarea lor bogată și cu roade deosebite».

După ce a adus mulțumiri corpului administrativ, în frunte cu P. C. Pr. Director I. Antonescu, studenților și elevilor, precum și tuturor celor ce au luat parte la sărbătoarea școlilor noastre teologice, — P. C. Rector a încheiat cu aceste cuvinte:

«Mulțumim mai presus de toate, Sfinților noștri Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur pentru îndemnul lor nemuritor spre cele nemuritoare. Ii rugăm din inimă să ne ajute în eforturile noastre continui de a zidi dragostea între oameni și pacea între popoare, «mama tuturor bunurilor», pacea în care zămislesc și înfloresc toate nădejdile, bucuriile și creațiile și care luminează și împodobește fruntea oamenilor, mai mult decît cea mai prețioasă cunună. Amin».

Corul studenților și elevilor, sub conducerea D-lui Profesor Nicolae Lungu, a executat bucata muzicală «Iată ziua de serbare», de Al. Podoleanu, după care P. C. Prof. Ene Branișteа rostit un cuvînt festiv pentru cinstirea Sfinților Trei Ierarhi.

Corul călugărițelor studente din Institutul Teologic a executat, sub conducerea Maicii Sîrbu Eufrosina, studentă în anul IV, troparul Sfinților Trei Ierarhi.

Pentru ilustrarea operei și a legăturilor strînse de colaborare și frățească dragoste dintre Sfinții Trei Ierarhi, elevul Vasiliu Cezar din clasa a IV-a a Seminarului Teologic a citit scrisoarea a XIV-a a Sfîntului Vasile cel Mare către Sfîntul Grigorie Teologul, în care Sfîntul Părinte descrie pe larg asezarea mînăstirească de pe malul rîului Iris, din Pont, în traducerea P. C. Pr. Ioan G. Coman, Rectorul Institutului. Iată cuprinsul acestei scrisori:

«1. Fratele Grigorie mi-a scris că voia mai de mult să se întîlnească cu mine și adăugă că și tu ai hotărît același lucru, venindu-mi greu să cred totuși, pentru că am fost adesea păcălit, și fiind hărțuit de multe treburi, n-am mai putut aștepta. Trebuia neapărat să plec în Pont, unde cu voia lui Dumnezeu, poate voi pune capăt, odată, rătăcirii mele. Renunțînd cu greu la nădejdile zadarnice pe care le aveam cîndva în tine, sau mai degrabă la visuri, dacă trebuie să spun adevărul — căci eu laud pe cel ce a spus că nădejdea este visul celor treji —, am plecat în Pont întru căutarea vieții mele. Aici, Dumnezeu mi-a arătat un loc foarte potrivit cu felul meu de a fi, încît, așa cum adesea obișnuiesc să mi-l închipuiesc cu mintea, în momente de repaos și de glumă, tot așa îl văd și aevea.

2. Este (aici) un munte înalt, acoperit cu pădure deasă și udat dinspre miazănoapte cu ape reci și limpezi. La poalele lui se așterne o cîmpie întinsă, care e mereu îngrășată de umezeala ce vine de pe culmi. Pădurea crescută de la sine și alcătuită din tot felul de copaci, în jurul muntelui, îi este acestuia ca un meterez, încît și insula zeiței Calipso, cea pe care Homer se pare că a admirat-o mai pre sus decît toate celelalte, din cauza frumuseții ei, e neînsemnată în comparație cu muntele de aici. De altfel, acest loc nici nu lipsește mult să fie insulă, pentru că e înconjurat din toate părțile de metereze. Din două părți, în jurul muntelui se precipită prăpăstii adînci. Rîul care țîșnește din coasta lui, de la un loc înalt; este și el un zid continuu și greu de trecut. Muntele întinzîndu-se în două părți unite pe deasupra prăpăstiilor prin șei în chip de lună nouă, închide părțile

accesibile de la poale. La poale e o singură intrare și pe aceea o controlăm noi. Locuința noastră se află pe un plai cu un vîrf înalt pe partea superioară și cu o astfel de perspectivă, încît cîmpia aceasta se așterne privirilor și dă putința ca și rîul care curge de jur împrejur să se vadă de sus. Rîul acesta mi se pare că oferă o desfătare nu mai pre jos decît aceea pe care o prezintă Strymonul, celor care-l privesc de la Amfipolis. Strymonul, din cauza cursului său încet, înconjurîndu-se de ape stătătoare, aproape că și încetează de a fi fluviu, prin liniștea sa. Pe cînd, rîul de aci curgînd mai iute decît toate fluviile pe care le cunosc, se înăsprește puțin, lovindu-se de stînca vecină, de sub care ieșind, se rostogolește într-un vîrtej adînc. Acest rîu îmi oferă mie și oricărui privitor o prea plăcută priveliște, iar localnicilor un folos cu totulîndestulător, pentru că în vîrtejurile sale el hrănește o nespusă mulțime de pești. Ce să mai vorbesc de aburii ce ies din pămînt, sau de boarea ușoară a rîului? Un altul ar putea admira mulțimea florilor sau a păsărilor cîntătoare, dar eu nu am răgaz să-mi îndrept sufletul spre asemenea frumuseți. Lucrul cel mai de seamă însă pe care am să-l spun despre acest loc este că el fiind potrivit pentru recoltarea a tot felul de roade grație situației favorabile a poziției sale îmi hrăneste cel mai plăcut rod din toate și anume, liniștea. Și aceasta nu numai pentru că el, locul de aci, e departe de sgomotele orașului, ci și pentru că nu ne aduce nici un călător, afară de cei ce trec pe la noi pentru vînat. Căci, pe lîngă alte lucruri, locul de aci hrănește și fiare, nu urși sau lupi, ca la voi, să nu fie, ci turme de cerbi, de caprе sălbatice, iepuri și altele asemenea. Nu cumva crezi că în deșertăciunea mea am ajuns la un punct așa de primejdios încît să doresc să schimb acest loc cu Tiberina, prăpastia universului? Să ierți celui care se grăbește acum spre locul de aci. Căci și Alcmeon, după ce a găsit Echinadele, n-a vrut să mai rătăcească».

Lectura a fost urmată de «Crezul», cîntare scrisă în stil psaltic de Dl. Prof. N. Lungu, executată de același cor al Maicilor studente.

Din opera Sfîntului Grigorie de Nazianz, elevul Rădună Dumitru, din clasa IV-a de Seminar a recitat un Psalm, închinat de Sfîntul Părinte preamăririi lui Dumnezeu, în versificația P. C. Arhid. Anania Vartolomeu, după traducerea P. C. Prof. I. G. Coman, Rectorul Institutului.

Corul studenților și elevilor a executat în continuare psalmul «Fericit bărbatul», pe melodia lui Ioan Popescu-Pasărea, armonizat de cunoscutul compozitor Paul Constantinescu, autorul celor două mari Oratorii ale Ortodoxiei: «Nașterea Domnului» și «Patimile și Invierea Mîntuitorului».

Tot din opera Sfîntului Grigorie de Nazianz, studentul magistrand de anul II, Dragoș Bucescu, a recitat «Rugăciune de seară», în versificația P. C. Arhid. Vartolomeu Anania, după traducerea P. C. Rector I. G. Coman.

Opera Sfîntului Ioan Hrisostom a fost ilustrată prin prezentarea unui fragment din «Tratatul despre preoție» (Cartea VI, cap. 4), după traducerea recentă a P. C. Pr. Dimitrie Fecioru (publicată în nr. 10 din 1957 al revistei noastre), citit de Pavel Lustin, student în anul III. Corul studenților și elevilor a executat apoi în primă audiție Stihira IV a glasului I de la Mărimurile Sfinților Trei Ierarhi, armonizată de Dl. Prof. N. Lungu.

După executarea programului cu caracter religios, corul studenților și elevilor a cinstit pe Sfinții Trei Ierarhi și prin cîteva cîntări de tradiție

studențească și populare. Au fost executate bucățile muzicale: «Pe a bînelui cărare», de Al. Podoleanu, închinată profesorilor, îndrumătorilor și conducătorilor Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian; cor din opera «Ernani» de Giuseppe Verdi, pe versuri adecvate de I. Vicol și cîntecul popular «Drag mi-e doina s-o doinesc», solo Luican Ioan, student în anul III. Programul s-a încheiat cu vechiul cîntec studențesc «Gaudeamus igitur», de Kindleben.

La orele 14, în acordurile «Imnului Patriarhal», Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a părăsit sala de festivități.

In sala cea mare frumos aranjată și împodobită, s-a servit tradiționala agapă oferită de cele două instituții tuturor oaspeților, studenților și elevilor.

Asist. M. C.

DECORAREA UNOR IERARHI ȘI PREOȚI AI BISERICII ORTODOXE ROMINE

Cu prilejul celei de a X-a aniversări a Republicii Populare Romine, — Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne a acordat mai multe ordine și medalii unor înalți demnitari de Stat, oameni de știință, ofițeri, scriitori, artiști, funcționari, tehnicieni, muncitori din diferite sectoare ale vetii de stat.

Printre cei ce s-au învrednicit de această prețuire din partea Prezidiului Marii Adunări Naționale, se găsesc și mai mulți ierarhi și preoți ai Bisericii noastre Ortodoxe, precum și slujitori ai altor culte din țara noastră.

Astfel, Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Ardealului, *Nicolae Colan,* i-a fost conferit ordinul «*Steaua Republicii Populare Romîne*» cl. II. Prea Sfinților Episcopi *Antim Angelescu* al Buzăului, *Iosif Gafton* al Argeșului, *Chesarie Păunescu* al Dunării de Jos, *Andrei Mager* al Aradului și *Antim Nica,* Vicar Patriarhal, le-a fost conferit ordinul «Steaua Republicii Populare Romîne» cl. III; același ordin, cu aceeași clasă, a fost acordat și P. C. Preot *Alexandru Ionescu,* Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și P. Cuv. Pr. *Nicolae Mladin,* profesor la Institutul Teologic din Sibiu.

Ordinul «Steaua Republicii Populare Romîne» cl. IV a fost acordat I. P. C. Arhimandrit *Laurențiu Busuioc,* Vicarul Mitropoliei din Craiova, P. C. Preot *Nonea Constantin,* Vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, P. C. Preot. *Gheorghe Lițiu,* Vicarul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Halmagiului, P. C. Arhim. *Paul Augustin,* Vicarul Episcopiei din Oradea, P. C. Preot. *Bănescu Mareu,* Consilier al Mitropoliei din Timișoara, P. C. Preot *Rădulescu Eugen,* Consilier al Mitropoliei din Craiova, P. C. Preot *Oros Cornel,* Consilier al Episcopiei Aradului, P. C. Preot *Vancu Petru,* Consilier al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Halmagiului, P. C. Preot *Mann Iuliu,* Inspector general al Administrației Patriarhale.

Ordinul «Steaua Republicii Populare Romîne» cl. V a fost conferit: P. C. Preot *Chiriță Grigore,* Inspector Eparhial al Episcopiei Rîmnicului și Argeșului, P. C. Preot *Madincea Paul,* Secretar Eparhial al Episcopiei Oradea, P. C. Preot *Florea Mihail,* protopop al raionului Gura Jiului, regiunea Craiova, P. C. Preot *Purdea Dumitru,* protopop al raionului Dej, regiunea Cluj, P. C. Preot *Ciobanu Mihail,* protopop al raionului Reghin, R. A. M., P. C. Preot *Negrea Ioan,* protopop al raionului Tg. Ocna, regiunea Bacău, P. C. Preot *Teodoru Teodor,* protopop al raionului Bujoru, regiunea Galați, P. C. Preot *Flandor Vasile,* protopop al raionului Iași, regiunea Iași, P. C. Preot *Șuteu Petru,* protopop al raionului Lăpuș, regiunea Baia Mare, P. C. Preot *Hodrea Emanoil,* protopop al raionului

Domnești, regiunea București, P. C. Preot *Bihoi Gheorghe,* protopop al raionului Oravița, regiunea Timișoara, P. C. Preot *Mihai Dumitru*, protopop al raionului Hîrșova regiunea Constanța, P. C. Preot *Gheorghiu Mihai,* protopop al raionului Botoșani, regiunea Suceava, P. C. Preot *Gligor Ioan,* protopop al raionului Ălejd, regiunea Oradea, P. C. Preot *Boico Vasile,* protopop ucrainian al raionului Poienile de sub Munte, regiunea Baia Mare, P. C. Preot *Pîrțoc Ioan,* protopop al raionului Năsăud, regiunea Cluj, P. C. Preot *Munteanu Mircea,* din satul Spini, comuna Turdaș raionul Orăștie, regiunea Hunedoara, P. C. Preot *Pavel Mihai,* comuna Șiria, raionul Arad, regiunea Timișoara, P. C. Preot *Zamfir C. Ioan,* comuna Fulga, raionul Mizil, regiunea Ploești.

Slujitorii sfintei noastre Biserici se bucură de prețuirea ce li s-a arătat, căci prețuirea aceasta se resfrînge asupra întregului cler al sfintei noasre biserici.

Țara noastră, în cei 10 ani de la proclamarea ca Republică Populară, a cunoscut succese mari în toate domeniile vieții obștești, pe tărîm economic, social și cultural.

Fără îndoială că marile realizări și transformări în bine înfăptuite se datoresc în primul rînd muncii neobosite, încrederii, dragostei și devotamentului oamenilor muncii din țara noastră.

In fața strădaniilor pentru făurirea vieții celei noi, clerul Bisericii Ortodoxe n-a rămas indiferent. In acțiunile de folos obștesc, în căminele culturale, dar mai ales în lupta pentru apărarea păcii, slujitorii sfintei noastre Biserici au dat și dau tot sprijinul, convinși fiind că făcînd astfel, sînt buni slujitori ai Bisericii lui Hristos, cetățeni loiali ai țării noastre dragi și susținători ai unei cauze sfinte, ce folosește omenirii din care cu toții facem parte.

Acordarea distincțiilor de care am amintit mai sus, din partea Conducerii Statului nostru dovedește fără îndoială buna colaborare a clerului sfintei noastre Biserici cu organele puterii de Stat, în munca pentru propășirea și fericirea patriei noastre.

Sîntem convinși că această prețuire acordată de Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne înalților ierarhi și tuturor celorlalți ostenitori ai Bisericii noastre va constitui un imbold în plus pentru sporirea muncii lor în sprijinul acțiunilor de interes obștesc și mai ales pentru promovarea cauzei sfinte a păcii în lume.

ÎNSEMNĂRI DINTR-O CĂLĂTORIE

Intre 27 octombrie și 4 noiembrie 1957, un grup de excursioniști romîni a făcut o vizită cu moto-nava «Transilvania» în Grecia și Constantinopole.

Am făcut parte din acest grup și dau slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit să văd lucruri noi și de mare însemnătate pentru mine, ca preot creștin ortodox.

Am vizitat orașul Atena — orașul cu multe ruine, rămășițe ale templelor și așezămintelor vechii culturi elene, capul Sunion (ruinele templului zeului mărilor Poseidon), ruinele vechiului templu de la Delhi și muzeul de acolo, orașul Corint și ruinele vechiului craș Corint, mînăstirea bizantină de la Dafni (în prezent în restaurare) și alte cîteva biserici grecești.

Fiind la Atena, am solicitat o audiență Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Atticei, care ne-a vizitat țara și Biserica noastră în toamna anului 1955, cu prilejul canonizării unor sfinți romîni.

Inalt Prea Sfințitul Iacob al Atticei este o mare personalitate a Bisericii grecești, și un mare iubitor al sfintei noastre Biserici și al poporului romîn. Inalt Prea Sfinția Sa își are reședința la Chifissia, lîngă Atena.

M-a primit cu multă bunăvoință, interesîndu-se de înalții ierarhi ai sfintei noastre Biserici, pe care îi cunoaște și pentru care are multă admirație.

Inalt Prea Sfințitul Iacob și-a mărturisit dorința și nădejdea ca apropierea între ierarhii sfintelor Biserici Ortodoxe Romînă și Greacă să fie cît mai activă și pentru aceasta și-a exprimat părerea ca și ierarhii Sfintei noastre Biserici să viziteze Biserica Greacă, iar aceste vizite să fie cît mai dese, cu urmări cît mai fericite pentru cele două Biserici, pentru popoarele noastre, pentru cauza păcii atît de mult dorită în lume.

Am plecat de la Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iacob cu regretul că timpul nu mi-a îngăduit să rămîn mai mult în preajma Inalt Prea Sfinției Sale, am plecat, însă, și cu marea satisfacție că am stat de vorbă cu un ierarh de seamă al Ortodoxiei, cu un bun prieten al Bisericii și al poporului nostru. La plecare, Inalt Prea Sfinția Sa m-a rugat să transmit Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei și tuturor Inalților Ierarhi și slujitori ai Bisericii noastre, calde urări de sănătate și prosperitate.

*

In zilele de 2 și 3 noiembrie, am vizitat orașul Constantinopol. Și aici — deși timpul a fost mai scurt — am vizitat cîteva așezăminte, și anume: vechea și renumita biserică Sfînta Sofia (astăzi muzeu), cisterna subterană, hipodromul și obeliscul lui Teodosie, coloana lui Constantin, moscheea albastră, moscheea lui Soliman, vechiul serai și palatul cu tezaurul foștilor sultani, vestitul muzeu arheologic, etc

Aflîndu-mă în orașul în care își are reședința Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, mi-am îngăduit să solicit o audiență, care mi-a fost aprobată pentru ziua de duminică 2 noiembrie, orele 12 1/2.

M-am prezentat cu multă emoție, căci mergeam în fața Intîistătătorului Bisericii mame de la Constantinopol.

Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras are o statură înaltă, o privire pătrunzătoare, o fire deschisă, care te cuprinde și te cucerește, impunîndu-ți respect, admirație, iubire. Vorbește curent patru limbi: turcește, grecește, franțuzește, englezește; înțelege și cuvinte romînești.

Văzîndu-l și ascultîndu-l, îți dai seama că este un erudit, o mare personalitate.

De la început mi-a spus că cunoaște bine felul cum se desfășoară viața Bisericii noastre; cunoaște lucrul acesta din cuprinsul revistelor noastre pe care le primește, cît și din cele scrise și arătate în revistele Patriarhiei Ecumenice, de către P. C. Arhim. Apostolos Dimelis, student la magisteriu la Institutul Teologic din București.

Convorbirea cu Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras a decurs pentru mine într-o atmosferă înălțătoare.

Ca un adevărat părinte, care cunoaște și dorește numai lucruri bune pentru cei apropiați ai săi, așa mi-a vorbit și m-a sfătuit Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras.

Sanctitatea Sa a ținut să-mi mărturisească marea Sa mulțumire sufletească pentru felul cum sfînta noastră Biserică Ortodoxă conlucrează cu statul nostru și a avut cuvînt de laudă pentru Conducătorii sfintei noastre Biserici, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, cît și pentru conducerea statului nostru.

Sanctitatea Sa s-a referit la situația Bisericii Ecumenice, care își desfășoară activitatea într-un stat mahomedan; faptul acesta nu constituie însă o piedică pentru desfășurarea normală a vieții Bisericii Ortodoxe din Constantinopol.

După audiență, Sanctitatea Sa m-a reținut la dejun, la care au mai luat parte: Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iacob, Secretar al Sfîntului Sinod, doi Prea Cuvioși Arhimandriți, doi profesori, un medic și dl. Rizu, viceconsul romîn, însoțitorul subsemnatului.

In timpul dejunului, Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras s-a întreținut cu toți cei de față, avînd pentru fiecare de spus cîte ceva, știind să atragă pe fiecare în discuții, așa ca toți să se simtă bine.

In ceea ce mă privește, m-a întrebat despre felul cum se desfășoară viața religioasă în parohii, numărul credincioșilor, cum se prezintă timpul în țara noastră, etc.

Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iacob, secretarul Sfîntului Sinod, a ținut să-mi spună că ascultă deseori posturile noastre de radio și că-i place mult muzica romînească.

După dejun, ne-am retras iarăși în biroul de lucru al Sanctității Sale. Fiind zi de duminică, Sanctitatea Sa a primit, pentru binecuvîntare, cîteva perechi de tineri căsătoriți, cărora li se oficiase sfînta taină a căsătoriei în această zi.

Cu delicatețea-i caracteristică, mi i-a recomandat și m-a recomandat acestora.

Incredințîndu-mi niște daruri pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, m-a binecuvîntat pentru plecare, cerîndu-mi să transmit Intîistătătorului Bisericii noastre, afectuoase urări de sănătate, cu cît mai multe realizări

temeinice pentru sfînta noastră Biserică, pentru dreptcredinciosul popor romîn. După aproape trei ore petrecute lîngă Sanctitatea Sa, am părăsit reședința patriarhală și pe Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras, copleșit de o mare și unică emoție sufletească.

Fără îndoială, călătoria aceasta a fost de mare folos sufletesc pentru toți excursioniștii căci toți au văzut lucruri frumoase și interesante din trecut și din prezent.

Pentru mine însă, călătoria aceasta nu mi-ar fi adus o mulțumire deplină dacă nu aș fi avut prilejul să cunosc, pe lîngă anticele urme ale civilizației și culturii grecești, și vechi așezăminte și locuri ale creștinismului primar și ale ortodoxiei ecumenice.

Cu vrerea lui Dumnezeu, am văzut multe lucruri în lume și am trăit deosebite stări sufletești. Cea mai emoționantă rămîne, însă, aceea pe care am avut-o în timpul vizitei făcute Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagoras, din Constantinopol.

Iată de ce dau slavă lui Dumnezeu și mulțumire celor care mi-au înlesnit să văd și să trăiesc aceste stări sufletești.

Preot ALEXANDRU IONESCU.

DIN VIAȚA BISERICILOR DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA ECUMENICĂ

DISTINCȚII ONORIFICE. — Cu ocazia publicării celui de al 60-lea volum al valoroasei sale publicații «Atena» (1889—1956), Societatea științifică din Atena a ales printre membrii săi onorifici o seamă de oameni de știință din diferitele țări ale Europei și din America. Din Turcia au fost aleși membri onorifici: I. P. S. Mitropolit Dorotei al Prinkiponnisului și P. C. Diacon Hrisostom Constantinidis, profesor la facultatea de teologie din Halki.

Societatea științifică din Atena a fost înființată în anul 1888, avînd ca scop cultivarea științelor filologice, fizice și matematice și a avut în fruntea ei, încă de la început, pe cei mai de seamă oameni de știință din Grecia. Revista acestei societăți, «Atena», a fost editată cu regularitate pînă în anul 1941, cînd din cauza ocupării țării de către trupele fasciste și-a întrerupt apariția, pînă la eliberarea țării.

CONFERINȚELE LUNARE ALE CLERULUI DIN CONSTANTINOPOL. — A devenit de acum un obicei consacrat ca în fiecare lună clerul din Constantinopol să se adune la Patriarhie, pentru ca în cadrul acestor consfătuiri lunare să-și analizeze munca duhovnicească desfășurată și să studieze împreună căile cele mai potrivite pentru aducerea la îndeplinire a misiunii lui în mijlocul credincioșilor. Nu rareori aceste conferințe sînt prezidate de însuși Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Athenagoras, care, cu cuvînt blînd și plin de purtare de grijă, împărtășește celor adunați sfaturile și vasta Sa experiență pastorală.

Astfel, în consfătuirea din 3 septembrie 1957, Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras, după ce a insistat asupra necesității împlinirii datoriei și a arătat bucuria pe care o simte cel ce își îndeplinește îndatoririle sale, a făcut clerului următoarele recomandări:

Să se îngrijească îndeaproape de repararea sfintelor lăcașuri care au suferit stricăciuni, mai mici sau mai mari, în cursul iureșului nebunesc deslănțuit din motive șovine, în timpul din urmă, asupra populației grecești din Constantinopol și asupra lăcașurilor dumnezeești;

Să depună toate eforturile pentru înscrierea în școalele primare a tuturor copiilor care au împlinit vîrsta de școală, ca și pentru înscrierea în gimnazii a absolvenților școalelor primare;

Să-și înnoiască străduințile pentru ca internatele școlare susținute de Biserică să funcționeze în cele mai bune condițiuni;

Să se îngrijească pentru ca activitatea catehetică în cadrul bisericilor respective să fie îndeplinită cît mai desăvîrșit;

Din 15 în 15 zile să înainteze conducerii superioare bisericești rapoarte detailate de activitate, în care să se arate totodată și lipsurile și greutățile întîmpinate și în care să se oglindească cît mai concret viața comunităților creștine respective.

De asemenea, la consfătuirea de la 7 octombrie 1957, Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras s-a ocupat printre altele și de ținuta cuviincioasă a preotului în societate și la săvîrșirea slujbelor divine și a arătat durerea profundă pe care o simte ori de cîte ori este încunoștințat că vreun cleric este chemat înaintea judecății bisericești din cauză că își neglijează datoriile lui de părinte sufletesc al credincioșilor.

MUZICA BISERICEASCĂ ÎN ATENȚIA SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI ECUMENIC. — In ziua de 26 septembrie 1957, Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras a chemat la sine prezidiul de onoare al Asociației Iubitorilor de Muzică, de față fiind și protopsaltul Marii Biserici, Const. Princos. După ce a arătat însemnătatea muzicii psaltice în Biserică, Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras a insistat asupra misiunii cîntărețului de strană, accentuînd îndatorirea cea mare de a se păstra cît mai intactă, în viața zilnică a credincioșilor, frumoasa tradiție a muzicii psaltice. Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras, atingînd totodată și problema retribuirii materiale a cîntăreților, a subliniat datoria Bisericii de a se îngriji de organizarea unei case de pensii a cîntăreților și a însărcinat prezidiul de onoare al Asociației Iubitorilor de Muzică să studieze amănunțit această problemă și să-I înfățișeze, într-o altă ședință, date concrete asupra ei.

ÎN SPRIJINUL SINISTRAȚILOR. — In urma cutremurului care a bîntuit în Turcia în luna aprilie 1957, regiunile Fethiè și Bolu, mii de familii au fost sinistrate. La durerea comună care a cuprins pe toți cetățenii turci, de pe urma acestui îngrozitor fapt, a participat, cu aceeași intensitate, și Biserica Ecumenică. Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras, într-o telegramă adresată Președintelui Republicii Turce, și-a manifestat toată simpatia Sa față de victimele cutremurului, iar în ziua de 28 mai a. c., vizitînd pe prefectul Constantinopolului și încredințîndu-l de aceeași simpatie față de cei sinistrați, i-a înmînat, pentru ajutorarea celor în suferință, un cec de 40.000 lire turcești, dintre care 25.000 erau din casieria patriarhală, iar 15.000 de la comunitățile grecești din Arhiepiscopie și din Mitropoliile apropiate. Gestul Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic are o însemnătate morală deosebită: prin el iese la iveală însăși existența credinței noastre ortodoxe, care constă în iubirea și ajutorarea aproapelui în suferință.

ÎNSĂRCINARE SINODALĂ. — I. P. S. Arhiepiscop Athenagoras al Thyatirelor, care îndeplinește în același timp și funcția de exarh al Apusului și al Europei Centrale, a primit din partea Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice însărcinarea de a pleca în S.U.A., pentru a participa la lucrările comisiei centrale a Consiliului Mondial al Bisericilor, care s-a ținut în cursul lunii iulie 1957. Întrucît cu această ocazie I. P. S. Sa trebuia să se ducă și la San Francisco, cu diferite interese superioare bisericești, Sfîntul Sinod l-a însărcinat să-și prelungească călătoria pînă în Orientul îndepărtat, în Japonia și în Coreea, pentru a studia situația bisericească dintr-aceste părți ale lumii, depunînd apoi Sfîntului Sinod o dare

de seamă amplă despre cele constatate. I. P. S. Arhiepiscop Athenagoras și-a îndeplinit misiunea și în cursul lunii septembrie a. c., s-a reîntors la Constantinopol.

CONSTRUIREA AZILULUI DE BĂTRÎNI DE LA PARIS. — Comunitatea greacă de la Paris, făcînd parte din Exarhatul Apusului și al Europei Centrale, se găsește sub jurisdicția canonică a Arhiepiscopiei Thyatirelor. De curînd această comunitate a pus bazele construirii unui azil de bătrîni, pentru necesitățile ei filantropice. In clipa de față lucrările de construcție sînt înaintate. Fondurile pentru construire provin numai din donațiuni. De la 22 mai și pînă la 5 septembrie a. c., s-a adunat suma respectabilă de 4.483.000 fr. fr.; 2.000 dolari și 945 fr. elv. Aceasta este a doua listă de subscripție care se face. Cu ajutorul unui împrumut pe care guvernul francez l-a acordat comnității grecești din Paris, se speră ca azilul acesta să poată fi dat în scurtă vreme în folosință.

COMUNITATEA GREACĂ DIN MANCHESTER. — In anul 1943 s-au împlinit o sută de ani de la întemeierea comunității grecești din Manchester, iar peste trei ani se împlinesc o sută de ani de la zidirea măreței biserici ortodoxe grecești de acolo. Credincioșii greci din Manchester au și început să fie preocupați de sărbătorirea acestui eveniment de seamă. Printre slujitorii de cinste pe care i-a avut în decursul vremii comunitatea de aici a fost și protopresbiterul Const. Kallinikos, de la moartea căruia s-au împlinit de curînd 17 ani. Activitatea pastorală a lui Kallinikos a lăsat urme nesterse în sînul comunității grecești de la Manchester. Cu două luni mai înainte de a muri, acest vrednic slujitor al altarului a terminat de scris istoricul comunității grecești de acolo, care nu a putut vedea încă lumina tiparului, dar care se crede că se va putea tipări cu prilejul aniversării care se pregătește acum.

SFINȚIREA BISERICII GRECEȘTI DIN NISA (FRANȚA). — La 24 martie 1957 a avut loc sfințirea bisericii grecești din Nisa. Slujba religioasă a fost săvîrșită de I. P. S. Arhiepiscop Athenagoras, înconjurat de un sobor alcătuit din: P. S. Episcop Meletie al Righiului, arhim K. Vatias, paronul comunității locale, arhim. E. Dohiarios din Marsilia și arhim. Iacob Korozis de la Port de Bouc. Guvernul francez a fost reprezentat de prefectul ținutului Alpii Maritimi și de primarul din localitate. La slujba sfințirii au participat de asemenea consulul Greciei de la Nisa și întreaga comunitate greacă de acolo. S-au rostit cuvîntări ocazionale, iar biserica a fost luminată timp de mai multe nopți.

FACULTATEA DE TEOLOGIE DE LA BOSTON. — Anul trecut s-au împlinit două decenii de la înființarea facultății de teologie de la Boston. Facultatea aceasta a fost înființată de actualul Patriarh Ecumenic Athenagoras, pe cînd se găsea ca Arhiepiscop al Americii, căreia i-a fost și cel dintîi conducător. Au urmat la conducerea ei apoi: I. P. S. Arhiepiscop Athenagoras al Thyatirelor, P. S. Episcop Iezechil de Nazianz, P. C. Arhim. N. Patrinakos, în timpul căruia această facultate de teologie a fost recunoscută și de autoritățile civile și a dobîndit dreptul să elibereze diplome academice recunoscute de statul american, iar în prezent facultatea este condusă cu pricepere, cu zel și cu rîvnă de P. S. Episcop de Eleia, Athenagoras. Sărbătorirea acestui eveniment deosebit de însemnat în viața culturală a comunităților grecești din America a prilejuit o seamă de manifestări religioase și culturale de mari proporții. Ele au început printr-o

slujbă religioasă săvîrșită în ziua de 23 februarie 1957 de I. P. S. Arhiepiscop al Americii Mihail, în biserica facultății. A urmat apoi, în ziua următoare, săvîrșirea Sfintei Liturghii în biserica catedrală din Boston, în sobor mare de ierarhi și preoți, răspunsurile fiind date de corul facultății, condus de profesorul de muzică, Hr. Vrionidis. I. P. S. Arhiepiscop Mihail a subliniat însemnătatea culturii teologice ortodoxe și a inițișat istoricul acestei facultăți.

Tot cu acest prilej, corul facultății de teologie din Boston, sub conducerea profesorului Hr. Vrionidis a dat un concert de muzică psaltică la Hunter College Auditorium. Programul a fost bogat și deosebit de bine executat. Au participat aproape 2.000 de auditori.

In ziua de 3 martie corul facultății a cîntat Sfînta Liturghie în biserica catedrală greacă din New-York, iar în seara aceleiași zile a cîntat Vecernia și Paraclisul în biserica Sfîntul Constantin din Broockline. Melodiile slujbelor ortodoxe au impresionat profund, atît pe credincioșii ortodocși, cît și pe participanții de alte confesiuni.

In cadrul acelorași manifestări artistice, în ziua de 11 aprilie a fost reprezentată tragedia lui Sofocle «Oedip Tiranul», în traducerea și sub direcția de scenă a profesorului facultății de teologie Petru Mutevelis. De asemenea, în sala cea mare a facultății de teologie, s-a inaugurat un ciclu de conferințe. Dintre conferințele ținute în această sală menționăm aici pe aceea a prof. P. Mutevelis: «Sensul poeziei lui Solomos» (21 martie) și pe aceea a publicistului Cedric Foster: «Situația internațională și Biserica» (12 aprilie).

La sfîrșitul anului școlar 1956—1957, P. S. Episcop Athenagoras, conducătorul facultății de teologie din Boston, a cerut binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic pentru înființarea bibliotecii acelei facultăți, încunoștințînd totodată Biserica-mamă de darul de 150.000 dolari făcut de către d-nii A. Kotsidas și Th. Tonas, în acest scop.

Demn de semnalat este și faptul că Prea Sfinția Sa Episcopul Athenagoras, conducătorul facultății de teologie ortodoxă din Boston, a fost invitat să țină o seamă de prelegeri la universitatea din Boston, și anume, în cadrul facultății de teologie protestantă de pe lîngă această universitate. P. S. Sa a și început aceste prelegeri asupra temei: Explicarea Teologiei liturgice ortodoxe. Prelegerile distinsului ierarh ortodox au fost ascultate atît de studenții, cît și de profesorii facultății. După fiecare prelegere au urmat discuții libere, în cadrul cărora s-au atins diferite chestiuni de importanță deosebită, ca: jertfa în cadrul cultului, însemnătatea preoției în săvîrșirea Sfintei Liturghii, epicleza euharistică, etc.

DIFICULTAȚI ECONOMICE LA SFÎNTUL MUNTE ATHOS. — In urma celui de al doilea război mondial, dificultățle economice prin care trec mînăstirile din Sfîntul Munte se fac din ce în ce mai simțite. Aceasta se întîmplă de pe urma faptului că aproape toate proprietățile mînăstirești din afară de peninsula atonită, ale diferitelor mînăstiri, au fost exprcpiate.

Faptul că Sfîntul Munte face parte din statul elen și că în cele spirituale aparține Patriarhiei Ecumenice, îngreunează și mai mult situația în care se găsește. Nimeni nu poate să pătrundă în Sfîntul Munte fără încuviințarea Patriarhiei Ecumenice. Dar chiar cu această încuviințare, nimeni nu poate pătrunde fără aprobarea organelor de stat grecești. Din această pricină, populația monahală scade văzînd cu ochii, iar viața monahală de aci cu

greu se mai poate menține la înălțimea cuvenită, rămînînd cu totul departe de timpurile de glorie ale trecutului.

In decursul lunii iulie 1957, Sfîntul Munte a fost vizitat de ministrul grec al Economiei, D. Alimbrantis, și de secretarul său general Mertikopulos. Cu această ocazie, conducerea Sfîntului Munte s-a întrunit în două rînduri ca să studieze propunerile pe care aveau să le supună înalților vizitatori. După aceasta s-a hotărît să se ceară ministrului soluționarea problemelor economice ale Sfîntului Munte, care au rămas fără nici o limpezire din partea guvernului. Vizitatorii oficiali au luat act de această cerere și au exprimat înțelegerea guvernului față de Sfîntul Munte, spunînd că guvernul consideră Sfîntul Munte ca «un loc de înaltă preocupare ascetică și ca pe marele sprijin al Bisericii Greciei».

PATRIARHIA ALEXANDRIEI

GREUTAȚI ECONOMICE. — Patriarhia Alexandriei continuă să se găsească într-o situație economică dintre cele mai grele, datorită distrugerilor pe care le-a cauzat și Bisericii Alexandrine războiul dezlănțuit de statele imperialiste împotriva Egiptului. Ajutoarele primite din partea Bisericilor Ortodoxe surori sînt cu totul insuficiente pentru curmarea acestei situații materiale cu totul dificile.

De la Mitropolia Axomei. — Mitropolia Axomei își are sediul în Addis-Abeba (Etiopia). In timpul din urmă la Addis-Abeba s-a construit un măreț palat mitropolitan, care s-a inaugurat în ziua de 6 decembrie 1957, cînd I.P.S. Mitropolit al Axomei, Nicolae, își sărbătorește ziua numelui.

PATRIARHIA ANTIOHIEI

HOTARÎRI ALE SFINTULUI SINOD. — Sfîntul Sinod al Bisericii Antiohiene întrunindu-se sub președinția P. F. Patriarh Alexandru, în zilele de 2—5 septembrie 1957, a hotărît alegerea unui episcop ajutător al Patriarhiei, cu sediul în Damasc, și alegerea unui mitropolit pentru comunitățile libano-siriene din Brazilia, al căror număr de credincioși se ridică la aproximativ 25.000. Pînă în momentul de față aceste comunități au fost administrate de doi arhimandriți ai Patriarhiei, unul cu sediul la Rio de Janeiro și altul la San Paolo. Data acestor alegeri nu s-a hotărît încă.

PATRIARHIA IERUSALIMULUI

DARUL DRAGOSTEI FRĂȚEȘTI. — Prea Fericitul Patriah Benedict al Ierusalimului a primit ca dar din partea Patriarhiei Moscovei și a toată Rusia un engolpion de mare valoare. Darul acesta a fost înmînat Prea Fericitului Benedict de către P. C. Arhim. Pimen, conducătorul misiunii duhovnicești a Bisericii ruse în Palestina.

Sărbătorirea «Zilei Crucii». — Și în anul 1957, Ziua Crucii a fost sărbătorită la Ierusalim cu tot fastul trecutelor vremuri de glorie ale Bizan-

ținului. A slujit I.P.S. Mitropolit Isidor al Nezaretului, exarh al Galileei și cel mai înalt slujitor religios al Bisericii Ortodoxe din Statul Israel, ajutat fiind de P. C. Arhim. Nicodim, conducătorul misiunii bisericești ortodose ruse din Israel. La slujbă au luat parte toți preoții ortodocși îmbrăcați cu vechile lor veșminte țesute în fir de aur. Corul călugărițelor ruse a cîntat imnele religioase în legătură cu această sărbătoare și litania a trecut apoi pe la toate mînăstirile medievale și bizantine din Galileea, cu gigantica cruce de aur îmbracată în flori.

PATRIARHIA MOSCOVEI

VIZITA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE FINLANDEZE. Intre 27 iunie si 10 iulie 1957, o delegație a Bisericii Ortodoxe din Finlanda a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Ruse. Delegația a fost formată din trei persoane, sub conducerea Prea Sfințitului Episcop Pavel. Oaspeții Bisericii Ruse au vizitat biserici, mînăstiri, școli teologice, precum și orașele Moscova, Leningrad, Chiev, Odesa, unde au putut admira minunate monumente istorice și de artă.

Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Finlandeze au fost primiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Krutiței și Kolomnei, și de P. S. Episcop Alexie din Leningrad, cu care au avut frățești schimburi de păreri.

De asemenea, delegația a fost primită de Dl. Gh. Carpov, președintele Comitetului pentru Afacerile Bisericești de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S.

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe din Finlanda în Uniunea Sovietică reprezintă o însemnată contribuție la întărirea legăturilor frățești dintre Bisericile rusă și finlandeză și la consolidarea unității Ortodoxiei.

SĂRBĂTORIREA PRAZNICULUI LAVREI DIN ZAGORSK. — In zilele de 17 și 18 iulie ale fiecărui an, Biserica Ortodoxă Rusă prăznuiește pe Cuviosul Serghie de Radonej, cel căruia i se spune «Egumenul întregii Rusii». Cu acest prilej, la lavra din Zagorsk, — care-i poartă numele și în care se păstrează cu evlavie moaștele Sfîntului — au loc mari festivități religioase, la care participă credincioși din toate părțile țării.

Anul trecut s-au săvîrșit sfinte slujbe la toate cele trei biserici ale lavrei din Zagorski : la catedrala Sfintei Treimi a slujit însuși Sanctitutea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia ; împreună cu I. P. S. Mitropolit Nicolae, la catedrala Adormirea Maicii Domnului a slujit I. P. S. Arhiepiscop Boris al Odesei, iar la biserica Trapezei a slujit I. P. S. Arhiepiscop al Celeabînscului. Toți înalții ierarhi au fost înconjurați de cîte un măreț sobor de arhierei, preoți și diaconi.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a predicat credincioșilor pornind de la cuvintele Sfintei Scripturi : «Căutați mai întîi Impărăția Cerurilor...» și dînd ca pildă vrednică de urmat viața Sfîntului Serghie de Radonej.

HIROTONIA UNUI NOU ARHIEREU. — Cu prilejul festivităților religioase de la lavra din Zargorsk, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei — înconjurat de un sobor de arhierei — a hirotonit întru arhiereu pe P. Cuv. Arhim. Policarp, cu titlul de Episcop de Chirovsc.

Noul Episcop al Bisericii Ortodoxe Ruse s-a născut la Vladivostoc la 1 aprilie 1912, într-o familie de agricultori. A urmat școli laice pe care le-a absolvit în 1930. După această dată, fiind puternic atras de frumusețea învățăturii creștine, s-a inițiat în teologie sub îndrumarea mitropolitului Serghie Tihomirov, care în martie 1936 l-a tuns în monahism, hirotonindu-l diacon și apoi preot. In același an a fost trimis misionar în Coreea, iar în 1941, fiind înălțat la rangul de arhimandrit, a fost numit conducător al Misiunii Ortodoxe din Coreea. In 1949 a fost trimis în misiune în China, iar în 1951 a fost numit conducător al Misiunii Bisericii Ortodoxe Ruse la Ierusalim, unde și-a îndeplinit cu vrednicie îndatoririle pînă în 1955.

După hirotonia în arhiereu, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a urat noului episcop lungă și rodnică păstorire, spre slava Bisericii Ortodoxe Ruse și a Ortodoxiei întregi.

TINERI CREȘTINI DIN LUMEA INTREAGĂ IN VIZITĂ LA PATRIARHIA DIN MOSCOVA. — *Buletinul «Service Oecumenique de Presse et d'Informations» în numărul său 31, din 23 august 1957, publică o știre despre vizita la Patriarhia din Moscova a unui grup de 600 studenți și tineri creștini, participanți la Festivalul mondial al studenților și tineretului care s-a ținut la Moscova, în vara anului trecut.*

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Krutiței și Kolomnei a salutat pe oaspeți, spunînd între altele: «Noi luptăm pentru pace nu numai în numele idealului omenirii, dar și ca crestini, urmînd un ideal creștin».

Tineri creștini din S.U.A., Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Polonia și Țările Scandinave au luat parte la slujba religioasă, care s-a oficiat la vestita lavră Pecerska.

După slujbă, oaspeții au purtat discuții cu gazdele asupra vieții religioase din Rusia. Clericii si studenții teologi rusi, veniți din toate colțurile Rusiei, au dat lămuriri depline asupra vieții Bisericii în U.R.S.S. Oaspeții străini au putut afla astfel că în această țară sînt 20.000 de biserici ortodoxe și 35.000 de preoți, 8.000 de călugări trăiesc în aproape 50 de mînăstiri Opt seminarii teologice și două Academii teologice pregătesc noile cadre de preoți, de care nu se simte lipsa în U.R.S.S. Situația materială a preoților este foarte bună. Biserica ortodoxă rusă se întreține din contribuția credincioșilor.

Oaspeții au rămas încîntați de toate cele ce au văzut și au auzit.

PATRIARHIA BULGARĂ

ARTICOL DESPRE BISERICA ROMÎNĂ IN PRESA BISERICEASCĂ BULGARĂ. — Sub titlul «Mînăstirile din Romînia», P. Cuv. Arhim. Ilarion Țonev a publicat un amplu articol în revista «Țîrcoven Vestnic» organul oficial al Bisericii Ortodoxe Bulgare, nr. 28—29 din 1957.

Autorul a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe Romîne, în vara anului trecut; timp de șase luni, Prea Cuvioșia Sa a vizitat peste 40 de schituri și mînăstiri, interesîndu-se de aproape de organizarea monahismului nostru.

Cercetările aprofundate asupra vieții din mînăstirile noastre au făcut obiectul unui amplu raport, care a fost citit în una din ședințele Sfîntului Sinod bulgar, precum și al unei serii de articole, dintre care și articolul «Mînăstirile din Romînia».

«Marele număr de biserici și mînăstiri — se spune, între altele, în acest articol — răspîndit în toate laturile țării, constituie mărturia vădită a credinței adînci a poporului romîn. Cuvintele evanghelice despre purtarea crucii pînă la jertfirea de sine (Matei 6,24) au cuprins inimile unor oameni evlavioși, care s-au retras în mînăstirile cu făclii aprinse de credință, luminînd de-a lungul veacurilor calea spre zile mai fericite, în vremurile de grea încercare prin care a trecut întregul popor».

In continuare, autorul articolului scrie despre întemeietorii și organizatorii monahismului romînesc · Nicodim de la Tismana, Paisie Velicicovschi și Stăretul Gheorghe de la Cernica și despre ctitoriile voevozilor romîni: Vlaicu Vodă, Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab și Constantin Brîncoveanu.

Vorbind despre situația de astăzi a mînăstirilor românești, autorul spune: «Trebuie să subliniem că Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne depun strădanii deosebit de mari pentru restaurarea mînăstirilor stavropighiale și eparhiale. Intr-o perioadă scurtă de numai opt ani, din inițiativa și cu sprijinul moral și material al Prea Fericirii Sale, s-au restaurat și reparat un mare număr de mînăstiri, fiind rezidite aproape din temelie cinci mînăstiri. Intîistătătorului Bisericii Romîne i se datorește bunăstarea materială a mînăstirilor».

După ce se dau informații statistice amănunțite despre numărul mînăstirilor și schiturilor, despre viața de obște, date despre arhitectura și pictura bisericească din mînăstiri, numărul monahilor și monahiilor, al fraților și surorilor și despre organizarea administrativă a mînăstirilor românești, în încheiere se spune:

«Bogățiile duhovnicești sînt de așa natură, încît oricît ai lua din ele, nu se împuținează, ci dimpotrivă, valoarea lor crește. Tot astfel și mînăstirile romînesti, aceste tezaure de credință și evlavie, de patriotism și conștiință națională, îmbogățesc duhovnicește pe închinătorii cu trăiri alese și amintiri trainice, care întăresc credința în Dumnezeu. In felul acesta, mînăstirile din Romînia sînt tezaure duhovnicești, fiind mult prețuite și cinstite de dreptcredincioși».

VIZITĂ PATRIARHALĂ LA MÎNĂSTIREA RILA. — Cu prilejul împlinirii a 1011 ani de la întemeierea mînăstirii Rila, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Chiril, au făcut o vizită oficială acestui sfînt locaș, în toamna anului 1957, însoțiți de Dl. Mihail Chiuciucov, Președintele Comitetului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Bulgare și a celorlalte culte.

Cu această vizită s-a încheiat ciclul de vizite canonice, început în toamna anului 1953, prin care noul Intîistătător al Bisericii Bulgare, Prea Fericitul Patriarh Chiril a luat în primire, în chip smbolic, Dieceza Bisericii Ortodoxe Bulgare. Prima vizită a avut loc în Eparhia Tîrnovei, reședința marelui patriarh Eftimie, iar ultima la mînăstirea stavropighială Rila, cel mai de seamă monument istoric al Bulgariei, așa cum a fost decretat acest sfînt locaș de actualul guvern bulgar.

La solemnitățile de la mînăstirea Rila au participat cîteva mii de credinciosi, în frunte cu păstorii lor sufletești.

Răspunsurile la slujbele religioase au fost date de corul Academiei Teologice din Sofia.

Prea Fericitul Patriarh Chiril a rostit o cuvîntare impresionantă despre viața Sfîntului Ioan, întemeietorul mînăstirii Rila, și despre însemnătatea pe

care acest sfînt bulgar o are pentru monahismul bulgar și pentru poporul bulgar.

Adresîndu-se vieţuitorilor mînăstirii, Dl. Mihail Chiuciucov, Președintele Comitetului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Bulgare, a spus, între altele, următoarele.

«Urez monahilor să păstreze pînă la sfîrșit această onoare rară pe care o au de a fi vieţuitori ai celei mai mari mînăstiri de la noi. In același timp să țină bine minte că au în față un trecut atît de glorios, dar și un viitor tot atît de destoinic. Să fie conștienți de rolul lor în prezent și în viitor, pentru ca să poată binemerita recunoștința de a fi fost oameni aleși ai Bisericii și buni patrioți, de a fi fost, aș spune, prizonieri adevărați ai unei adînci curăţii morale. ai dreptăți și ai adevărului».

BISERICA GRECIEI

INSCĂUNAREA I.P.S. ARHIEPISCOP THEOCLIT al Atenei. Cu ocazia alegerii și înscăunării I. P. S. Theoclit ca Arhiepiscop al Atenei și Mitropolit a toată Grecia, în ziua de 7 august 1957, I. P. S. Sa a ținut în catedrala mitropolitană din Atena un luminos cuvînt, în care a analizat cu toată grija și a înfățișat cu toată rîvna problemele mari pe care este chemată să le rezolve Biserica în zilele de față, schițînd planul unei activități din ce în ce mai stăruitoare în slujba idealurilor evanghelice. Din acest luminos cuvînt al Intiistătătorului Bisericei Greciei, desprindem:

«Lucrarea Bisericii este mîntuirea credincioșilor, pe care Biserica o urmărește prin acțiunea și activitatea ei sacramentală, învățătorească, pastorală, socială și de orice altă natură. In vederea acestei lucrări, Ea are însă nevoie stringentă de un cler întru totul vrednic și corespunzător, care să ducă la îndeplinire această acțiune. Din nefericire, însă, încă de la întemeierea statului grecesc liber nu s-a izbutit să se ajungă la ridicarea clerului pe înălțimile de pe care să strălucească. Pentru aceasta, considerînd ca o problemă bisericească și națională de cea mai mare însemnătate formarea corespunzătoare a clerului, salarizarea lui echitabilă, posibilitatea acordării de pensii și în genere readucerea lui la starea strălucitoare a clerului grec de odinioară, vom lucra cu toată puterea pentru preîntîmpinarea și soluționarea tuturor problemelor în legătură cu clerul, sprijinindu-ne și pe interesul manifestat de binecredinciosul nostru rege și de guvern».

Formarea cît mai corespunzătoare a clerului, ridicarea lui din punct de vedere cultural, economic și social, constituie, după I. P. S. Arhiepiscop Theoclit, premizele activității bisericești pe care clerul este chemat să o desfășoare astăzi în mijlocul credincioșilor creștini. Dar nu numai acestea sînt preocupările marelui ierarh. Căci, «dincolo de aceasta, ne va preocupa si alte multe chestiuni bisericesti arzătoare, ca aceea a propagandei bisericești străine, care exercită în chip ilegal și cu totul neîngăduit prozelitism, exploatînd sărăcia si nestiinta unor ortodocși simpli; apoi problema stilistilor, care prin acțiunile lor anticanonice și ilegale amenință să sfărîme unitatea bisericească națională a poporului grec; în fine, problemele predicii, mărturisirii, școlilor catehetice, Slujirii Apostolice, a administrării averilor bisericești, a taxelor de timbru, ca și toate celelalte probleme bisericești și cu caracter general ne vor preocupa intens».

I. P. S. Arhiepiscop Theoclit a elogiat apoi lupta pentru libertate a poporului grec cipriot, spunînd: «Vom continua să dăm tot sprijinul atît al Bisericii cît și al nostru personal, pînă la definitiva și deplina sa eliberare, rugîndu-ne cu căldură lui Dumnezeu, Judecătorului celui drept, să nu întîrzie a dărui mult dorita libertate atît poporului cipriot, cît și tuturor popoarelor care se găsesc sub jug străin».

CONSFĂTUIREA CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA ATENEI. — In ziua de 13 septembrie 1957, I. P. S. Arhiepiscop Theoclit a chemat clerul din Atena la o consfătuire în catedrala mitropolitană. Luînd cuvîntul în fața a 350 clerici care au participat la acestă consfătuire, I. P. S. Arhiepiscop, după ce a elogiat personalitatea ilustrului său înaintaș de la conducerea Bisericii grecești, a amintit de legăturile I. P. S. Sale cu clerul atenian, din timpul celor 27 ani cît a slujit în calitate de episcop ajutător al Sfintei Arhiepiscopii și a insistat asupra marii chemări și înaltei misiuni pe care o are clerul în Biserică. Religia creștină, a spus înaltul ierarh în continuare, este calea, adevărul și viața oamenilor. Prin credința creștină, omul este condus către bine, către demnitate și către sfințenie. Biserica este purtătoarea în lume a vestei celei bune. Slujba preoților în societate este sfîntă și dumnezeiască. De aceea și viața preotului trebuie să fie un exemplu pentru credincioși. «Cer ca preotul să învețe pe cei din jurul său prin exemplul lui bun și să caute ca prin purtarea lui, conștiințele credincioșilor să nu se scandalizeze». Armele preotului sînt: religiozitatea și evlavia. Raporturile din sînul clerului să fie întemeiate pe dragoste. Preoții trebuie să aibă atît în societate, cît și în biserică, o ținută cît mai ireprosabilă. Fiecare să predice cît mai cu folos cuvîntul lui Dumnezeu, iar pentru aceasta să se pregătească serios în prealabil. Să se îngrijească de instituțiile de binefacere din parohie. Să-și continue studiile în teologie și să-și dea examenele la Facultate, căci numai în felul acesta vor putea face față împrejurărilor din viața zbuciumată a capitalei. Transferările de clerici vor fi evitate pe cît se va putea mai mult, deoarece ele întrerup continuitatea în activitatea pastorală, care este de foarte mare însemnătate pentru viața comunităților creștine. Terminîndu-și sfaturile și îndemnurile părintești adresate clerului din Atena, I. P. S. Arhiepiscop a încheiat spunînd: «Am lăsat să vă vorbească inima mea. Sînt plin de dragoste față de voi, precum am mai spus-o și mai înainte. M-am purtat cu simplitatea dragostei părintești față de clerul din mitropoliile Calavritei și Eghialiei și Patrelor și am fost iubit de el. Același lucru îl voi face și față de clerul Sfintei Arhiepiscopii. Slava voastră, cinstea voastră și mărirea voastră sînt slava, cinstea și mărirea mea. Să mă socotiți părinte al vostru. Am spus și am grăit și cer de la voi împlinirea credincioasă a îndemnurilor mele».

O consfătuire asemănătoare a avut loc și la Pireu, în ziua de 20 septembrie 1957, în biserica Sfîntului Constantin.

VIZITA P. F. PATRIARH AL ANTIOHIEI LA ATENA. — In cursul celei de a doua decade a lunii septembrie 1957, a sosit la Atena Prea Fericitul Patriarh Alexandru al Antiohiei, însoțit de I. P. S. Mitropolit Theodosie al Tripolei și Libanului, și de P. C. Prof. Const. Moraitakis pentru o cură de zece zile în localitatea balneară Lutraki. Prea Fericirea Sa a fost întîmpinat cu deosebită căldură nu numai de autoritățile bisericești,

ci și de cele civile. In ziua de 17 septembrie, Ministerul de Externe a oferit în cinstea Inaltului Ierarh un prînz în palatul «Maxim», iar în ziua de 19 septembrie, I. P. S. Arhiepiscop Theoclit i-a oferit un prînz la mănăstirea Pentelis din apropierea Atenei. Cu ocazia prînzului oferit la mănăstirea Pentelis, a luat cuvîntul mai întîi I. P. S. Mitropolit Theodosie al Tripolei și Libanului, după aceea a vorbit I. P. S. Arhiepiscop al Atenei; la urmă a luat cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Alexandru, care și-a arătat dragostea și vechile sale legături cu Biserica Greciei și a insistat asupra necesității unei legături cît mai strînse între conducătorii diferitelor Biserici Ortodoxe. Cuvîntarea Inaltului Ierarh a produs o impresie profundă asupra tuturor celor ce au luat parte la această masă. «Numai schimbul de scrisori — a spus Inaltul Ierarh — și acestea de cele mai multe ori tipice, nu este de ajuns ca să soluționeze probleme urgente și de cea mai mare însemnătate bisericească și religioasă. Socot că una dintre cele mai eficace măsuri pentru reușita dorinței noastre comune sînt și vizitele reciproce, în timpul cărora, conduși de Prea Sfîntul și de viață Făcătorul Duh, în dragoste și armonie frățească am putea să discutăm și să examinăm aceste chestiuni, ca să pornim hotărîți și fără de piedică întru soluționarea lor. Omenirea străbate printr-o criză spirituală și morală adîncă și caută plină de frămîntare izbăvirea ei. Puterea morală și spirituală a Ortodoxiei este mare; pentru aceasta, Ortodoxia trebuie să vină întru ajutorarea acestei omeniri. Ortodoxia este chivotul Duhului, al libertății, al dreptății, al iubirii. al jertfirii, al întrajutorării și al păcii, cu îndatorirea ca să valorifice comoara care se găsește în ea, lucru care s-ar putea realiza atunci cînd Bisericile Ortodoxe în parte vor alcătui laolaltă o alianță spirituală idestructibilă».

AL OPTULEA CONGRES PREOȚESC DIN HIOS. — Și în anul trecut preoții din insula Hios s-au întrunit într-un impunător Congres, pentru a discuta problemele pastorale arzătoare ale timpurilor de față. Congresul a durat trei zile și a fost prezidat de I. P. S. Mitropolit Pantelimon al Hiosului. S-au ținut mai multe conferințe, urmate de discuții. Temele în majoritate s-au referit: la primejdia care amenință tineretul de pe urma spectacolelor cinematografice imorale, la căile greșite pe care apucă unii tineri și la necesitatea de a-i zmulge de la pierzare și a face din ei factori morali activi în mijlocul societății. Arhim. Pantelimon Karanikolas a insistat în conferința sa asupra necesității ca predicatorul să fie un om duhovnicesc, căci numai așa cuvîntul lui va avea răsunet în inimile ascultătorilor. Diaconul Vartolomeu Katsuris a subliniat necesitatea conlucrării părinților cu slujitorii Bisericii în problema educației morale a tineretului. Protopresbiterul I. Lilikas a arătat că sarcina cea mai mare a activității Bisericii se găsește pe umerii parohiei. Cu cît o parohie va fi mai bine organizată, cu atît și activitatea bisericească va fi mai încununată de succes. Toți ceilalți participanți și-au adus partea lor de contribuție pentru elucidarea problemelor discutate. Intr-o dare de seamă asupra acestui Congres, I. P. S. Mitropolit Pantelimon spune: «In fiecare an, Congresul preoților din Hios a prezentat dorințele și țelurile Bisericii conducătoare. Cel de anul acesta, însă, le-a întrecut pe toate celelalte. Preoții din Hios și mai ales cei optsprezece misionari de aici privesc îndatoririle lor față de credincioși întocmai ca niște mari inițiați ai unei misiuni mîntuitoare».

BISERICA ORTODOXĂ SIRIANĂ DIN INDIA

CÎTEVA DATE DESPRE ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE. — După cum se știe, în îndepărtata Indie există o comunitate ortodoxă, organizată sub denumirea de Biserica Ortodoxă Siriană a Sfîntului Toma, apostolul Indiei. Comunitatea are zece episcopi, dintre care unul este conducătorul suprem, purtînd titlul de Catolicos. Actualul Catolicos este destul de înaintat în vîrstă, avînd 84 de ani.

Slujitorii Bisericii Ortodoxe Siriene din India își îndeplinesc misiunea lor sfîntă cu convingere și cu mult zel, desfășurînd îndeosebi o rodnică activitate pastorală, dar Biserica e lipsită de mijloace materiale. De aceea, Bisericile surori întru credință, printre care se numără și Biserica Ortodoxă Română, i-au venit deseori într-ajutor. Astfel, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a trimis în dar material pentru veșminte liturgice, vase sfinte, cruciulițe și altele. «La Sfînta Euharistie, eu port acum noul veșmînt dăruit de Prea Fericirea Voastră», — îi scrie Prea Fericitului Patriarh Justinian, la 15 august 1957, episcopul Osthatios al Malabarului, în scrisoarea de mulțumire pentru darurile primite. «Catolicosul, în vîrstă de 84 de ani, se simte foarte bine, și m-a rugat să Vă scriu și să Vă mulțumesc», mai spune el în aceeași scrisoare.

Episcopul Osthatios al Malabarului a înființat și conduce și o frăție-tate socială și misionară «Slujitorii Crucii», pusă sub patronajul Catolicosului, avînd îndeosebi un scop filantropic: ajutorarea celor săraci, a văduvelor, orfanilor, infirmilor, bolnavilor din numeroase centre ale Indiei, ca Travancore, Cochin, Malabar s. a. Neavînd însă suficiente mijloace materiale pentru sustinerea acestei actiuni creștine, el face din cînd în cînd apel și la sprijinul Bisericilor surori întru credință, care au răspuns întotdeauna cu toată dragostea întru Hristos, și cu multă înțelegere pentru străduințele depuse de slujitorii Bisericii Ortodoxe Siriene din India, pe calea trasată de Hristos, Domnul păcii și al iubirii.

COMEMORĂRI

INCĂ O BISERICĂ PICTATĂ DE N. GRIGORESCU: BISERICA DIN PUCHENII MARI, REGIUNEA PLOEȘTI

In lucrarea «N. Grigorescu, anii de ucenicie», alcătuită de Acad. Prof. G. Oprescu și R. Niculescu, sînt studiate lucrările marelui nostru pictor din perioada anterioară plecării sale la studii în Franța (1861), «de la operele întreprinse la vîrsta de paisprezece ani, cu o precocitate uimitoare, pînă la icoanele și decorația murală de la Agapia, care dovedesc o treaptă de perfecțiune pe care nici un alt artist nu o mai atinsese și nu o va mai atinge în pictura noastră religioasă de stil neoc'asic». Autorii stărui'esc asupra picturii religioase de la Băico', Căldărușani, Zamfira și Agapia, — pe care o socotesc drept singura existentă din adolescența și prima tinerețe a lui Grigorescu. Ulterior, într-un articol intitulat «50 de ani de la moartea lui N. Grigorescu», publicat în ziarul «Scînteia» nr. 3.966 din 24 iulie 1957, Acad. Prof. G. Oprescu amintește de încă o biserică pictată de marele artist în aceeași perioadă: biserica din Puchenii Mari, regiunea Ploești, fără să dea amănunte.

P.C. Pr. D. Georgescu, parohul bisericii respective, ne trimite un articol care reprezintă primul studiu mai amănunțit asupra picturii lui Grigorescu de la această biserică, necunoscută pînă anul trecut. Fără să aibă pretenția de a fi specialist în problemele de artă, P.C. Pr. D. Georgescu aduce o prețioasă contribuție, pe care o publicăm pentru valoarea ei documentară, cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani de la moartea marelui pictor.

REDACȚIA

Se știe că în 1853, la vîrsta de 15 ani, Nicolae Grigorescu pictează pentru capela principesei Cleopatra Trubețkoi, de la Băicoi-Prahova, 28 icoane[1]: în anii 1856-1857, pictează biserica nouă de la mănăstirea Zamfira lîngă Lipănești.

Intre creațiile de după această perioadă ale neîntrecutului zugrav se așează și pictura bisericii din comuna Puchenii Mari, raionul Ploești, la 14 km. depărtare de Ploești, pe șoseaua ce duce în Capitala țării.

Răspîndite pe lunca Prahovei, acum două veacuri, casele puchenarilor se roteau în jurul unei bisericuțe de lemn, ridicată în anul 1742, care a rezistat vremii pînă în zilele noastre.

Desigur, înaintea acestei bisericuțe, alta mai veche va fi adunat sub bolta ei sufletele creștinilor de pe aceste meleaguri, după cum se poate

---

1. Acad. Prof. Gh. Oprescu și R. Niculescu: **N. Grigorescu — Anii de ucenicie —, București 1956, p. 35.**

constata dintr-o Evanghelie greco-romînă, tipărită la 1693 şi rămasă din vechile cărţi de ritual, pe filele căreia se găsesc însemnări dinainte de 1742.

Acum o sută de ani avea moşie în părţile acestea boierul Niculae Niculescu «căpitan de dorobanţi».

In anul 1855, cînd s-au tras la linie locuinţele risipite pe lunca Prahovei ale moşnenilor de la Pucheni, s-a proiectat construirea unei biserici noi, de zid, a cărei construire a început, probabil, în anul următor, fiind terminată şi tîrnosită în 1861.

Pisania bisericii arată pe scurt istoria clădirii acestui sfînt locaş.

Ctitorii au ţinut ca zugrăveala bisericii să fie făcută de o mînă pricepută şi cu respect faţă de chipurile ce aveau să împodobească pereţii, şi de aceea au ales pe tînărul zugrav — de care se dusese vestea pe atunci — Nicu Grigorescu.

Deşi semnătura lui nu se găseşte pe nici o icoană, şi nici pe pereţi, totuşi autenticitatea este neîndoielnică.

Caracteristicile penelului marelui pictor reies din orice figură zugrăvită. Pe lîngă aceasta, informaţii externe mărturisesc despre mîna lui Grigorescu la Pucheni. Iată-le:

In anul 1900, septembrie 17, revizorul ecleziastic al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, Pr. econom Gr. N. Popescu, face o inspecţie la parohia Puchenii Mari, districtul Prahova. Cu acest prilej întocmeşte un proces verbal, în care printre altele constată: «Biserica de zid, deşi nu veche rău, dar după timpuri n-a fost îngrijită, căci se constată că mai-nainte a plouat înăuntru, din care cauză, pictura de pe bolţi s-a stricat în unele locuri, **pictură care de altfel pentru o biserică rurală e foarte bine făcută de Domnul Artist Grigorescu»** [3].

Este singura mărturie scrisă, şi e preţioasă, pentru că e făcută în timpul cînd pictorul trăia şi putea fi controlată. Poate că atunci mai exista în vreun loc pe perete iscălitura lui. Nici vechimea nu era prea mare — 39 ani — ca să nu se ştie cine a pictat biserica.

Pe de altă parte, Ana, Aman, fosta soţie a ctitorului Iorgu Niculescu-Dorobanţu, cerceta des biserica şi putea da informaţii. Astfel preotul Grigore Moisescu, astăzi pensionar, declară că Ana Aman i-a confirmat verbal că biserica a fost pictată de N. Grigorescu. Pe baza acestei informaţii, preotul Gr. Moisescu, cu adresa nr. 5/7 martie 1914, a cerut Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice Administraţia Casa Bisericii, ca biserica din Puchenii Mari să fie declarată monument istoric şi restaurată [3].

Biserica n-a fost declarată monument istoric nici pînă azi, iar refacerea picturii s-a făcut în 1935 şi 1955 nu de Comisia Monumentelor Istorice, ci de parohie, prin pictorii Gh. Belizarie, în 1935, şi I. Musceleanu, în 1955, care de asemenea au recunoscut că pictura originală aparţine lui Grigorescu. In cererea sa pentru paşaport, din 25 septembrie 1861, adresată Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Grigorescu nu pomeneşte însă nimic despre Pucheni, ci aminteşte numai de preţuirea Ministe-

---

2. Procesul verbal se găseşte scris în condica de inspecţie a parohiei, din arhiva parohiei Puchenii Mari, raionul Ploeşti.

3. Adresa nr. 5 din 7.III.1914 se găseşte în arhiva parohiei. Puchenii Mari, în dosarul adreselor intrate şi ieşite pe anul 1914.

rului, «carele au fost în stare a preţui dispoziţiunile mele cu ocaziunea lucrului ce am avut ocaziune a face la biserica din monastirea Agapiei» [4]).

De ce nu aminteşte pictorul de biserica de la Pucheni, care era mai nouă şi mai aproape de Bucureşti şi putea fi controlată? Răspunsul nu e greu de dat. Grigorescu voia cu orice preţ să capete un paşaport pentru a pleca în Franţa. Pentru obţinerea unui rezultat mai grabnic, el avea nevoie de recomandare. Agapia era mult mai cunoscută decît Puchenii. Era o mînăstire vizitată de oameni de seamă ai ţării şi care puteau preţui talentul său. Mihail Kogălniceanu îl întîlnise la Agapia şi apreciase mult talentul tînărului zugrav, ba chiar îi înscrisese o bursă în bugetul Moldovei [5]). Pentru Agapia, el avea referatul plin de elogii al pictorului Schiller din Iaşi, însărcinat cu recepţionarea lucrărilor de pictură din această mînăstire. Schiller înaintează Ministerului Cultelor un raport în care afirmă că «D. Grigorescu au lucrat pentru înalte arte, lăsînd în Moldova un monument unic în arta picturei», raport càre este luat în mare consideraţie de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice şi pe baza căruia Ministerul face referat favorabil pentru înmînarea bursei lui Grigorscu, către Consiliul Miniştrilor, în 26 septembrie 1861 [6]).

In privinţa picturii de la Pucheni, Grigorescu nu avea nici o recomandare, şi nici timp să obţină vreuna, pe cînd pentru Agapia avea destule, cu aprecieri din cele mai elogioase. Cred că acesta este motivul pentru care Nicu Grigorescu nu aminteşte nici Puchenii, nici Zamfira, nici celelalte lucrări ale sale.

De unde au putut să-l cunoască pe Grigorescu, ctitorii de la Pucheni?

In jurul anului 1860, talentul lui Grigorescu, ca pictor de biserici, era cunoscut în multe părţi ale Principatelor Romîne. «Cîteva icoane la Căldăruşani, între care «Izvorul Tămăduirii» ce împodobeşte Aghiazmatarul din curtea mînăstirii, pun pe «meşterul Nicu» printre cei mai căutaţi zugravi de biserici» [7]).

Grigorescu umblase în jurul Puchenilor, care se găsesc la vreo 12 km. depărtare de mînăstirea Căldăruşani. Contractul pentru zugrăvirea mînăstirii Zamfira îl făcuse cu «sfinţia sa părintele arhimandrit Eftimie, stareţul mînăstirii Ghighiu din judeţul Prahova» [8]), mînăstire care se găseşte la o distanţă doar de 8 km. de Pucheni, în drumul spre Ploeşti.

In căutarea unui pictor, e cu putinţă ca Iorgu Dorobanţu, unul dintre ctitori, să se fi adresat spre informare, stareţilor acestor mînăstiri, care să-i fi recomandat pe Grigorescu.

Cînd a venit Grigorescu la Pucheni? In nici un caz înainte de vara anului 1860. In 1856, cînd se pune piatra fundamentală a bisericii din Pucheni, Grigorescu începe să picteze la Zamfira [9]). De la Zamfira pleacă la Neamţ, şi de la Neamţ la Agapia.

In contractul încheiat cu Mînăstirea Agapia la 2 aprilie 1858, Grigorescu se obligă să termine lucrul într-un an şi şase luni. «Tot lucrul mai

---

4. Mihail Popescu, «**Contribuţii la biografia pictorului Grigorescu**», în revista «Convorbiri Literare», XLVII, 6 iunie 1934. p. 561.

5. Al. Vlahuţă, **Pictorul N. I. Grigorescu**, Craiova 1939, p. 33.

6. M. Popescu, **art. cit.**, p. 526.

7. Al. Vlahuţă, **op. cit.**, p. 25.

8. Diac. Gh. I. Moisescu, **Contractul lui N. Grigorescu pentru zugrăvirea bisericii de la Zamfira**, în rev. «Raze de lumină», an. VIII, nr. 3-4, iulie-decembrie 1936, p. 180.

9. Idem, **ibidem**, p. 181.

sus arătat, — scrie el în contract, — eu sînt dator a-l da gata cel mult într-un an şi şase luni, socotindu-să de cînd voi începe lucrul»[10]). Potrivit obligaţiilor contractuale, Grigorescu ar fi trebuit să termine zugrăvirea în toamna anului 1859. Lucrarea a durat însă mai mult. La 7 mai 1860, pictura nu era încă terminată, dar mai rămăsese puţin de lucru. La această dată, după cum menţionează raportul Comitetului economic al mînăstirii Agapia către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Grigorescu primeşte banii pentru cîştiul al cincilea, «cari bani s-au şi slobozit în privire, că deşi n-au săvîrşit în tot, lucrul ce trebuia să fie gata mai înainte de primirea cîştiului al cincilea, însă prea puţin lucru ce a mai rămas, cu care au pus toată silinţa pentru ca să-l desăvîrşească fără întîrziere, aşadar slobozindu-i-se bani, s-au primit adeverinţa pre care să şi trimite pe lîngă acesta Onor. Minister»[11].

Cît va fi durat lucrul după această dată, nu se ştie. In orice caz, deoarece Grigorescu «au pus toată silinţa pentru ca să-l desăvîrşească fără întîrziere», în cel mult două luni — mai şi iunie — lucrarea a putut fi terminată.

Grigorescu însă trebuia să fie la Pucheni cel mai tîrziu în august 1860, ca să poată picta cîtă vreme clima era încă prielnică pentru pictura murală.

Cît timp îi trebuia la Pucheni pentru zugrăvirea pereţilor? Pentru biserica de la Zamfira, Grigorescu se obliga să facă pictura pe ziduri în răstimp de trei luni de zile. «Mă îndatorez, zice el în contract, ca lucrul de mai sus zis, a-l lucra a la fresc, silindu-mă din cît voi putea, a face lucru bun şi sigur, precum şi da-l isprăvi în soroc de trei luni de zile, iar iconăria tîmplii în patru luni de la săvîrşirea bisericii»[12]). Dacă ţinem seama că biserica de la Puchenii Mari nu este mai mare ca cea de la Zamfira, începînd din august, Grigorescu putea să termine pînă la jumătatea lui octombrie 1860 zugrăvirea pereţilor. Icoanele tîmplei le putea picta şi în timpul iernii, în camerele călduroase ale conacului boieresc. Lucrarea însă n-a putut fi terminată în 1860. Pe icoana praznicară a sfinţilor apostoli Petru şi Pavel se găseşte menţionat anul 1861. Poate că ultimele părţi ale picturii murale au fost pictate în aprilie 1861. In orice caz, chipurile ctitorilor de pe peretele de la uşă şi hramul bisericii de-afară n-au putut fi zugrăvite decît în aprilie, cînd vremea mergea spre încălzire. Sigur însă, la 1 mai 1861 Grigorescu încetase lucrul. In această zi, «arhiereul Calist Stratoniciea cu alţi clerişti» sfinţea biserica dorită de Niculae Niculescu-Dorobanţu şi ridicată de soţia şi fiul său. Marele maestru înceta lucrul, fără însă ca lucrarea să fie terminată. Pereţii turlei cei mari rămîneau nepictaţi, ca şi sfinţii apostoli de-afară.

Grigorescu a pictat la Puchenii Mari în ulei. A făcut pictură realistă, aşa cum era moda picturii bisericeşti către jumătatea a doua a veacului XIX.

Realismul picturii de aici, însă, este mult atenuat de un duh de evlavie şi austeritate. Din figurile sfinţilor izvorăşte peste tot lumină şi cuviosie, care le dă o frumuseţe duhovnicească plină de bunătate, de sfinţenie şi îndurare. Este adevărat că, fără a fi intuită mai de aproape, această

---

10. Mihai Popescu, **Contractul pictorului Grigorescu cu mînăstirea Agapia**, în rev. «Convorbiri Literare», an. LXVII, 3, martie 1934, p. 276.
11. Idem, **ibidem**, p. 277.
12. Diac. Gh. I. Moisescu, **art. cit., p. 181.**

frumuseţe este mai greu de observat. Insă pentru privitorul atent care le studiază mai îndelung, ea apare cu fiecare clipă tot mai limpede şi mai cuceritoare, desfătînd ochiul cu finetea trăsăturilor şi mişcînd inima cu duhul de evlavie ce se desprinde din fiecare chip. Grigorescu stăpînea acum, după lucrarea de la Agapia, arta desenului şi a culorilor mult mai deplin ca în lucrările sale de la început. Culorile sînt mai domoale şi combinaţia lor mai fericită. Aurul abundă în nuanţarea luminii şi-n rezonanţa tonurilor, iar trăsăturile fine ale chipurilor dovedesc mai multă maturitate în talent ca la Căldăruşani sau Zamfira.

O prezentare a chipurilor şi scenelor biblice mai însemnate va fi edificatoare asupra dezvoltării talentului şi concepţiilor despre arta picturii ce stăpîneau sufletul lui Grigorescu la această dată.

Convorbirea cu femeea samarineancă. La umbra cîtorva pomi, aşezat pe o piatră lîngă puţ, Domnul Iisus, cu o mînă arătînd spre cer şi cu alta în jos, pare că vorbeşte femeii de spiritualitatea lui Dumnezeu şi de păcătoşenia pămîntului. Femeea stă rezemată de ghizdurile puţului ţinînd în mîna stîngă funia găleţii şi privind uimită în ochii necunoscutului prooroc «ce i-a spus ei toate cîte a făcut». In preajma puţului, pe pămîntul pietros, îşi înalţă buchetul vreo două flori singuratice, iar puţin mai departe, în stînga samarinencii, alţi cîţiva pomi umbresc cu coroana lor pietrişul din jur. De sus, soarele varsă văpăi peste oameni, arbori şi flori.

Intoarcerea Fiului Risipitor. In faţa casei părinteşti, bătrînul tată, cu braţele deschise, cu ochii pierduţi în zările îndepărtate, pare că mulţumeşte cerului pentru întoarcerea fiului rătăcitor. La picioarele lui, căzut în genunchi pe lespezile de piatră ,cu braţele goale ieşite din haina fără mîneci şi ruptă, cu picioarele desculţe şi zgîriate, fiul îşi mărturiseşte nevrednicia. In spatele bătrînului, un servitor cu haina cea nouă în mîini, stă gata s-o ofere spre îmbrăcare pribeagului zdrenţuit. Mai în fundul tabloului, cîţiva pomi, pe-o culme de muncel, îşi înalţă vîrfurile către albastrul cerului senin. Din faţa casei şerpuieşte pe sub deal, pierzîndu-se departe în zarea alburie, poteca pe care nefericitul rătăcitor s-a întors din ţara foamei. Totul e pace şi lumină. Pace în firea înconjurătoare, pace pe faţa celor regăsiţi; lumină din slava albastră, lumină în ochii plini de bucurie. Scena este dominată de persoana bătrînului. E un chip de patriarh cu barba albă, cu ochii pătrunzători şi blînzi, cu turban pe cap, ce lasă să scape de sub el o frunte lată şi-ncreţită puţin între sprîncene. Pe trupul drept, un veşmînt verde ca iarba cade pînă la pămînt, lăsînd să se vadă doar degetele de la picioare. Peste haina verde ,o mantie, de un roşu aprins, înfăşoară braţul drept, îmbracă pîntecele şi spatele pe sub braţul stîng şi cade în falduri peste şold pînă mai jos de genunchi. Toată fiinţa bătrînului tată exprimă demnitate, răbdare şi dragoste.

Pantocratorul. Este icoana cea mai reuşită din toată biserica, şi chiar dintre toate icoanele pictate de Grigorescu mai înainte. Domnul Hristos tronează pe aripile a doi heruvimi, sprijinindu-se cu picioarele pe aripile altor doi heruvimi. Cu dreapta binecuvintează, iar cu stînga ţine deschisă, pe piciorul stîng, Sfînta Evanghelie, pe ale cărei file se văd literele A şi O. In spatele Domnului, curcubeul stăpîneşte cu culorile sale vii toată slava înconjurătoare. Din nori apar două capete de îngeraşi, cu părul blond, cîrlionţat, prinse între două aripioare întinse.

Cu părul în valuri peste umeri şi cu braţul întins spre binecuvîntare, Mîntuitorul este îmbrăcat cu o haină roşie, peste care, prinsă pe umărul stîng, se lasă în falduri o mantie albastră.

Chipurile heruvimilor sînt cu adevărat îngereşti.

Realizarea acestei minunate opere de artă n-ar fi fost posibilă, dacă n-ar fi fost pornită şi dintr-o convingere sufletească a artistului.

«Sentimentul colorează, nu pensula, — spune el lui Vlahuţă. Poţi colora c-o bucăţică de cărbune — ş toate tuburile din lume nu-ţi dau albastrul unei flori de inişor, dacă nu-l ai în suflet» [13]).

In toată pictura murală din biserică sînt zugrăvite numai două femei: o dată samarineanca, la puţul lui Iacov, şi trei ori Maica Domnului — pe bolta altarului, pe peretele de Miază Noapte în scena răstignirii şi pe bolta pronaosului.

Maica Domnului e zugrăvită pe bolta pronaosului pe nori, cu pruncul în poală. Doar două capete de îngeraşi răsar din nori: unul lîngă genunchiul drept al Sfintei Fecioare, altul mai sus, întors cu spatele, nu i se vede decît părul. Cu mîna stîngă, Pruncul ţine un glob pe genunchiul stîng, iar cu mîna dreaptă binecuvintează. Domnul Hristos este un copilaş ca de vreo doi ani, cu păr buclat, cu un uşor surîs pe buze. Este îmbrăcat într-o cămaşe de un albastru spălăcit, cu mîneci largi, încinsă la mijloc, largă la gît, cu cuta specifică lui Grigorescu. Peste această cămaşe, de pe umărul stîng se lasă în falduri o mantie de un vioriu deschis spălăcit, care acoperă picioarele. In aureola din jurul capului se văd literele greceşti O W, — N lipseşte, probabil a căzut.

Mult mai bogată şi mai plină de măreţie este icoana Maicii Domnului de pe bolta din altar. Sfînta Fecioară, cu Pruncul în braţe, este aşezată între doi heruvimi şi înconjurată de patru minunate capete de îngeraşi, care ies din nori. Deasupra Dumnezeu Tatăl, Care, pe jumătate în nori, binecuvintează cu amîndouă mîinile.

Nici Maica Domnului, nici Pruncul Iisus nu sînt însă la înălţimea celor din pronaos. Sfînta Fecioară, cu privirile lăsate în jos, ţine pe genunchi pe Domnul Hristos; cu mîna stîngă sprijină un glob, iar cu dreapta pieptul Pruncului. O draperie de culoare vioriu închis acoperă capul ca o maramă, se lasă în falduri pe umeri, îmbracă spatele şi picioarele, apoi cade printre două capete de îngeraşi. Sub această mantie, un veşmînt de un albastru închis, încins la mijloc, impresionează destul de plăcut prin contrastul cu culoarea mantiei. Pruncul Iisus se sprijină cu mîna stîngă pe glob, iar cu dreapta pe mîna Sfintei Fecioare. Mantia, de aceeaşi culoare cu a Mamei, îi îmbracă corpul de la mijloc în jos, peste o cămaşe încreţită la gît şi largă la mîneci, de un albastru spălăcit.

Cei doi heruvimi sînt zugrăviţi în profil, în culori şi atitudini destul de expresive.

Dar chipul cel mai impunător din toată icoana este cel al lui Dumnezeu Tatăl, care binecuvintează din nori. Faţa plină de farmecul bătrîneţii, este înrămată de barba colilie şi părul alb ce cade în plete pe spate. Peste o haină de culoare roşie, cu mîneci largi, poartă mantie de un verde închis care se înalţă pe deasupra capului. Aureola în triunghi încoronează capul Atotstăpînitorului.

Realizări destul de izbutite sînt de asemenea şi scenele care înfăţişează Invierea Domnului sau rugăciunea în grădina Ghetsimani. Prin ex-

13. Al. Vlahuţă, **op. cit.**, p. 112.

presivitatea şi frumuseţea figurilor, prin combinaţia armonioasă a culorilor, prin finețea trăsăturilor, pot fi aşezate alături de oricare din picturile descrise pînă acum.

Portretele singuratice de sfinţi, zugrăvite pe pereţii bisericii, se deosebesc într-o oarecare măsură de cele executate de Grigorescu la bisericile pictate mai înainte. La frumuseţea fizică, pictorul a adăugat o nuanţă de o mai accentuată spiritualizare a figurilor.

Numai chipurile sfinţilor mucenici Nestor şi Dimitrie, arhidiaconi Ştefan şi Procopie amintesc întrucîtva de factura sfinţilor pictaţi la Zamfira.

Pictura pe lemn. — Iconăria lui Grigorescu din biserica de la Pucheni nu e cu nimic mai pre jos decît cea de la Agapia, şi cu atît mai mult ca cea de la Zamfira.

Privită în întregul ei, catapeteasma pare o pajişte de flori, care, sub bătaia vîntului îşi plimbă armonia desăvîrşită a culorilor în valuri jucăuşe. Verdele se îmbină cu roşul ca para focului, albastrul cerului cu galbenul holdelor coapte, vioriul cu albul pînzelor nălbite şi peste toate belşugul aurului turnat în nuanţarea luminilor şi-n înflorirea faldurilor de la haine. Aureolele, lucrate din praf de aur, nu par puse în jurul capului, ci din tîmplele chipurilor lumina ţîşneşte strălucitoare împrşătiindu-se în raze.

In partea de sus a catapetezmei, în şapte medalioane rotunde, cu un diametru de 24 cm. pe un fond albastru închis sînt zugrăviţi profeţii: Zaharia, Solomon, Iona, David, Ilie, Ezechil şi Avacum.

Sfinţii Apostoli, din rîndul de mijloc, îşi au caracteristicile lor, exprimate atît prin trăsăturile feţii, cît şi prin ţinută.

Iată-l pe Sfîntul Petru cu cheile în stînga şi cu Evanghelia în dreapta; se vede pe faţa lui toată asprimea luptei de la îndoială la căinţă, de la credinţă pînă la jertfa pentru Domnul Hristos. Sfîntul Pavel, aspru cu sine şi îngăduitor cu cei de lîngă el, cu mîna stîngă pe sabie, în dreapta cu papirusul scrisorilor, cu fruntea lată sub pleşuvia capului, pare că priveşte gînditor undeva în zare. Sfîntul Luca, doctorul şi scriitorul talentat; Sfîntul Ioan Evanghelistul, cu ochii de vultur, cercetători în înălţimile teologiei, şi toţi ceilalţi apostoli, fiecare spunînd ceva prin atitudinea lui,

In mijlocul lor, pacificator al inimilor şi biruitor al lumii, Mîntuitorul binecuvîntează împărţind privitorilor bunătate, blîndeţe şi iertare.

In rîndul de jos sînt icoanele praznicelor domneşti, care vădesc şi mai mult gustul şi tendinţa pictorului pentru peisaj. Un interior de cameră, o privelişte de cîmp sau de munte, cu cer senin şi plin de lumină, încadrează fiecare eveniment din viaţa Domnului. Iată, de pildă, «Naşterea lui Iisus». Inlăuntrul peşterii, culcat în ieslea cu ogrinji, stă Pruncul nou născut, pe un scutec alb ca zăpada. In jurul Lui, Maica Domnului şi bătrînul Iosif, ciobanii de la stînă şi un bou cu privirile blînde populează interiorul. Prin gura peşterii, steaua minunată îşi trimite razele strălucitoare peste Pruncul din iesle, luminînd şi pe cei din jur. La lumina ei se vede întinzîndu-se departe imaşul de păşune al ciobanilor, iar prin negura nopţii se profilează umbrele clădirilor din Betleem.

Sau «Botezul Domnului». In apele limpezi ale Iordanului, Domnul Hristos primeşte botezul. De pe mal Sfîntul Ioan Botezătorul îl atinge cu mîna creştetul. Doi îngeri, cu veşmînt alb în mîini, privesc de pe celălalt mal al rîului. In jur se înalţă stînci goleşe, iar departe, cerul albastru închide zarea.

La fel se prezintă celelalte zece icoane praznicale.

Dintre cele patru icoane împărăteşti, cea a Sfîntului Gheorghe mai puţin reuşită.

Icoana Domnului Hristos. Mîntuitorul este înfăţişat într-un cadru luminos, cu un păr negru ce cade ondulat pe umeri, cu ochii pătrunzători care te urmăresc pretutindeni cu blîndeţea lor. Cămaşa roşie ca para focului, cutată larg la gît şi încinsă la mijloc, atrage ochiul prin bogăţia de aur ce nuanţează lumina şi umbra cutelor. Albastrul mantiei, ce cade de pe umărul stîng pe genunchi se armonizează în chip desăvîrşit cu roşul cămăşii. Pe genunchiul stîng albul filelor sfintei Evanghelii întregeşte, ca petalele unei flori, armonia dintre albastru şi roşul veşmintelor.

Icoana Sfîntului Nicolae. Sfîntul Nicolae apare ca un ierarh bătrîn, pe faţa căruia austeritatea vieţii şi-a lăsat urme vădite, fără să-i umbrească frumuseţea trăsăturilor sau blîndeţea ochilor. Fineţea liniilor feţii îţi dă impresia unui bărbat nobil, prin naştere, în purtare şi în sentimente. Imbrăcat ca ierarh, hainele îşi îmbină culorile într-o deplină armonie, dînd chipului prestanţa treptei ierarhice pe care a ocupat-o sfîntul.

Icoana Maicii Domnului este cea mai frumoasă din toată tîmpla. In această icoană Grigorescu a redat minunat chipul mamei şi al nevinovăţiei copilăreşti. Caracteristică specifică acestei icoane este simplitatea; nu culori vii, nici încărcătură de podoabe sau lux de îmbrăcăminte, ci naturaleţe şi modestie.

Maica Domnului e îmbrăcată într-un veşmînt albastru închis. Capul este acoperit de o draperie de culoare viorie, care se lasă pe umeri, e prinsă la gît şi acoperă spatele, braţele şi genunchii. In cîteva locuri se vede căptuşala verde a mantiei ce face trecerea de la albastru la vioriu Aurul, nelipsit, înfloreşte din plin cutele hainelor şi aureola capului. Pe piciorul stîng ţine pe Domnul Iisus Hristos. Cu mîna stîngă îl sprijină să nu cadă pe spate, iar în dreapta îi ţine talpa unui picior.

Domnul Hristos are — ca atare în toate icoanele de altfel — vîrsta în jurul a doi ani. Cu mîna stîngă ţine în poală un glob, iar cu dreapta binecuvîntează. Capul împodobit de un păr buclat, ochii nevinovaţi sub nişte sprîncene fine, o gură micuţă cu buze roşii şi cărnoase sînt caracteristici sfecifice naturalismului din creaţia lui Grigorescu. Ca îmbrăcăminte, are o cămaşe simplă, albă, cu mîneci largi şi cute la gît, picioarele fiindu-i acoperite de o draperie galben închis.

Icoanele praznicare de la miruit. Printre icoanele necesare bisericii, Grigorescu a lăsat şi un număr de 12 icoane praznicare, zugăvite şi pe-o parte şi pe alta — deci 24 —, care se aşează pe iconostas la miruit, cu dimensiunile de 20 cm.×25 cm. Douăsprezece sînt pentru praznice împărăteşti, iar douăsprezece pentru sfinţi. Fiecare icoană pare un buchet de flori cu cele mai frumoase şi mai felurite culori amestecate cu mare pricepere. Peisajul e prezent în orice scenă: o culme de deal sau o albie de rîu, o margine de oraş sau un interior, şi nelipsit, în toate, cerul senin, de un albastru izbitor, care se întinde peste locuri sau se zăreşte prin vreun ochi de fereastră.

Ctitorii. Chipurile ctitorilor sînt printre cele dintîi portrete laice pictate de Grigorescu.

Dacă în zugrăvirea sfinţilor el trebuia să observe anumite reguli, stabilite de erminie, în prezentarea ctitorilor, care erau mireni, talentul său se putea manifesta în deplină libertate. Şi astfel ctitorii sînt prezentaţi numai sub aspect uman, neavînd nimic din spiritualul sfinţeniei. Dintre

cele patru persoane pictate, numai trei i-au pozat lui Grigorescu, căci bătrînul Nicolae Dorobanţu nu mai era în viaţă, portretul lui fiind pictat după un tablou mai vechi.

Niculae Dorobanţu, iniţiatorul zidirii bisericii, — pictat pe peretele din partea stîngă, cum intri în biserică — e îmbrăcat în vechiul costum boieresc: anteriu pe dedesupt, de culoare gri deschis, cu dungi late, încins cu un brîu lat, de care atîrnă un colţ de năframă. Peste anteriu are haină lungă, un fel de giubea, cu mîneci largi şi marginile tivite cu blană. Pe cap poartă o tichie, colorată cu roşu şi albastru. Mîna dreaptă o ţine la brîu, iar stînga în jos, pe lîngă corp, pictat numai trei sferturi.

In partea dreaptă, lîngă uşă, este zugrăvită soţia lui Niculae Dorobanţu, Smaranda, tot trei sferturi. Este îmbrăcată într-o rochie malacov, de culoare verde închis. De mai jos de umeri se lasă pe spate şi pe braţe un şal de culoare neagră. Pe cap, o maramă albă, aşezată numai pînă la creştet, lasă să se vadă un păr pieptănat frumos în părţi, cu cărare la mijloc. In urechi poartă cercei cu pietre scumpe, iar în mîini are mînuşi albe. In dreapta ţine o năframă albă.

Alături de ea sînt pictaţi în întregime, în mărime naturală, fiul lor Iorgu şi soţia sa Ana. Spre deosebire de tatăl său, Iorgu poartă frac şi pantalori strîmţi, după moda apuseană. Pe sub frac e îmbrăcat cu o vestă albă, de buzunarul căruia atîrnă un lanţ de aur. In mîini poartă mănuşi albe. Cu ochi frumoşi şi negri, cu mustaţă scurtă, răsucită ascuţit, cu barbă tăiată scurt, pare că priveşte întrebător şi melancolic.

Alături de el este pictată soţia sa, Ana, devenită la cîţiva ani Ana T. Aman. Tînăra ctitoră este îmbrăcată într-o largă crinolină de un albastru deschis, cu mănuşi albe. La urechi, la gît şi la mînă poartă podoabe scumpe, pe care zugravul le-a pictat în relief cu pastă groasă. Capul, descoperit, arată o coafură serioasă, cu părul pieptănat în părţi şi cărare la mijloc. In mîna stîngă ţine un evantai închis.

Sfîntul Epitaf. O piesă deosebită, în bogăţia picturală a bisericii, este sfîntul epitaf. Folosit mai bine de 95 de ani, starea lui de la început s-a deteriorat, însă se păstrează destul de bine chipurile zugrăvite. Numai în anumite locuri, din cauza înfăşurării în sul, au căzut din culori, avînd şi unele urme de pete de ceară. Chipurile zugrăvite pe o pînză cu dimensiunile de 1,25 m.×0,90 m. au o expresivitate deosebită. Pe feţele tuturor se vede durerea şi plînsul de îngropăciune a Mîntuitorului Iisus Hristos, al cărui trup este acoperit numai peste coapse cu o pînză albă. Lîngă El, Maica Domnului, bătîndu-se cu mîinile peste piept, Il priveşte cu durere printre lacrimile ce-i picură din ochi. Alături de Sfînta Fecioară, Sfîntul Evanghelist Ioan, tînăr. I-a luat o mînă şi vrea să i-o sărute. In spatele lor trei femei mironosiţe, cu vase de mirodenii în mîini, privesc îndurerate. Mai la o parte, doi îngeri în atitudine de rugăciune se uită la trupul Domnului. La cap şi la picioare, Iosif şi Nicodim ţin trupul lui Iisus întins deasupra gropii. Culorile mohorîte, — albastru, roşu, verde, vioriu închis — ţinuta corpurilor, mişcarea mîinilor, tristeţea feţii, toate reflectă durerea morţii.

Chipurile celor patru evanghelişti de la colţuri sînt deteriorate, unul dintre ele fiind şters aproape cu totul.

Alături de portretele ctitorilor, cele ale evangheliştilor constituie încă o dovadă a talentului de portretist al lui Grigorescu.

Starea picturii de-a lungul anilor. — După ce Grigorescu şi-a terminat lucrarea, a rămas în seama oamenilor s-o păstreze, curată şi nestricată de trecerea anilor. Dar nici oamenii n-au putut s-o apere de stricăciune, nici vremea n-a ocolit-o cu vitregiile ei.

De-a lungul anilor, stricăciuni la acoperiş au lăsat să curgă ploaia în biserică, să strice parte din minunata zugrăveală. Pe de altă parte, fumul lumînărilor, al cădelniţei şi al sobelor şi-au pus pînza lor întunecoasă peste frumoasele chipuri ale marelui zugrav. Aşa au pierit din pandantive doi din cei patru evanghelişti — Marcu şi Luca —, şi alte ornamente de pe bolţi, la fel hramul de afară al bisericii, precum şi sfinţii din cele trei medalioane de sub hram.

Timp de 74 de ani nu s-a făcut picturii nici o reparaţie şi nici n-a fost spălată vreodată. Abia în 1935 a fost spălată şi reparată de pictorul Gh. Belizarie. Tot el a completat ceea ce rămăsese nepictat de Grigorescu şi ceea ce se distrusese de ploaie. Din actele dosarului lucrării se vede lămurit grija pictorului Belizarie de a face lucrarea cît mai reuşită şi mai ales obligaţia de a respecta pictura lui Grigorescu. Dar şi după această operaţie, vremea a fost şi mai vitregă decît înainte. Cutremurul din 10 noiembrie 1940 a pricinuit mari stricăciuni bisericii. Din cauza zguduiturilor şi crăpăturilor, mare parte din pictură a dispărut pentru totdeauna. Astfel, de la icoana Maicii Domnului de pe bolta pronaosului au căzut globul şi mîna stîngă. A dispărut de asemenea coltul drept al tabloului cu vîrful copacilor pînă la creştetul capului femeii samarinence, din scena convorbirii de la putul lui Iacob. Din figuri nu s-a stricat nimic. In schimb, din «Intoarcerea Fiului Risipitor», mustăţile bătrînului şi vîrful bărbii, precum şi jumătate din braţe — între umăr şi cot — au fost stricate. In absidele naosului, patru sfinţi mucenici au fost distruşi cu totul, ca şi «Naşterea Domnului» de pe bolta absidei drepte, din care n-a rămas decît un singur cioban.

Stricăciunile cutremurului au fost înlăturate treptat, şi în primul rînd cele ale zidăriei, astfel că abia în anul 1955 a venit rîndul zugrăvelii. Lucrarea a fost executată de data aceasta de pictorul I. Musceleanu, ajutat de pictorul Julius Göller, ambii din Bucureşti, care au lucrat cu mult respect printre pictura lui Grigorescu.

Asistaţi permanent de conducerea parohiei, pictorii n-au făcut altceva decît să spele pictura existentă şi să completeze lipsurile. Peste pictura lui Grigorescu, din care nu s-a stricat decît aproximativ a şasea parte, nu s-a tras niciodată cu pensula.

Insemnătatea bisericii din Puchenii Mari pentru biografia lui Grigorescu. — Biografii lui Grigorescu şi criticii de artă au crezut că odată cu terminarea picturii de la Agapia, marele nostru pictor şi-a încheiat definitiv activitatea în domeniul picturii bisericeşti, fără a putea explica însă golul lăsat de ştiri, din vara anului 1860 pînă la plecarea lui la Paris, în toamna anului 1861.

Firul activităţii sale e socotit întrerupt în acest răstimp, sau cel puţin intrat în întuneric. Biserica de la Puchenii Mari umple acest gol şi pune în lumină activitatea sa de pictor bisericesc după zugrăvirea mînăstirii Agapia. Din biserica de la Pucheni aflăm că aproape timp de un an, după lucrarea de la Agapia, Grigorescu a trăit pe meleagurile prahovene, care i-au fost atît de dragi toată viaţa, aproape şi de Bucureşti unde-şi avea

familia. Banii luaţi pentru lucrarea de aci îi vor fi fost de mare ajutor pentru plecarea în străinătate.

Pînă în anul 1955, pictura lui Grigorescu din biserica Puchenilor Mari n-a fost cunoscută. Rapoartele parohiei, în care se făcea cunoscută bogăţia artistică a bisericii, trimise către Comisia Monumentelor Istorice, au rămas în dosare. Numai cîteva persoane singuratice dacă ştiau acest lucru, de care în anul 1955, cu ocazia reparării picturii, a luat cunoştinţă şi Comisia de Pictură bisericească a Patriarhiei Romîne, care a început cercetări la faţa locului.

In 1956, Institutul de istoria artei al Academiei Republicii Populare Romîne descoperă un raport al parohiei din 1914 către Comisia monumentelor istorice. In urma acestei descoperiri, şi Institutul întreprinde cercetări asupra picturii lui Grigorescu la Pucheni.

In anul 1957, împlinindu-se cincizeci de ani de la moartea marelui pictor, biserica de la Pucheni şi-a adus cu acest prilej contribuţia ei la cunoaşterea vieţii şi activităţii «meşterului Nicu».

Pictura bisericii din Puchenii Mari, privită prin prizma realizării artistice, este, desigur, superioară celei de la Zamfira, şi poate, în unele privinţe, chiar şi celei de la Agapia, însă, ca şi cea de la Agapia, nu mai este expresia unei credinţe vii, ca cea de la Zamfira. Deşi încearcă să stabilească o armonie între divin şi uman, Grigorescu n-a reuşit să provoace prin pictura sa religioasă fiorul mistic ce se desprinde din iconografia bizantină.

După plecarea la Paris, nu se mai cunoaşte vreo operă de pictură religioasă executată de marele meşter. Subiectele laice îi cuceresc penelul, iar zugravul de altădată, numai în plimbare dacă mai trece pe la locaşurile pe care le-a pictat în anii tinereţii.

Cu toate acestea, Grigorescu rămîne totuşi un pictor ieşit din tinda bisericii. In biserică a înflorit întîi talentul său. Prin poarta bisericii a intrat în istoria artei româneşti marele nostru pictor Nicolae Grigorescu.

Pr. DUMITRU GEORGESCU

MĂRTURIA UNEI PILDUITOARE SLUJIRI PREOȚEȘTI

GALA GALACTION, PAGINI CREȘTINE, **ZIUA DOMNULUI, 1958, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, (343 p. + VII), cu o prefață de Prea Fericitul Patriarh Justinian și o postfață a Editurii).**

Gala Galaction nu este numai un cleric al literaturii romîne, academicianul ale cărui opere sînt traduse în limbi străine, studiate în școli și comentate de criticii cu autoritate recunoscută în materie, ci și traducător al Bibliei, scriitorul bisericesc și dascăl de teologie înaltă, care a ilustrat învățămîntul nostru teologic universitar din ultimele decenii, așa cum s-a arătat cu prilejul sărbătoririi sale la împlinirea a 75 de ani, în 1954, cînd însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris un substanțial articol de prezentare a scriitorului și teologului, arătînd nevoința și biruința înregistrată de acesta, ca unul ce a fost înainte de orice «un vrednic preot ortodox, un pilduitor și străucit slujitor al altarului dreptei credințe străbune».

Intr-adevăr, înainte de orice, înainte de scriitor, a stat preotul, care i-a determinat, modelat și ascuțit pana, i-a deschis orizonturi noi, necunoscute lumii profane, a tras de pe suflet o perdea care a înlesnit o mai justă înțelegere a lui. S-a discutat mult pe acest aspect esențial al personalității scriitoricești a lui Gala Galaction și condeiul cu multă substanță și profunzime analitică, — cum este Al. Săndulescu, în articolul său «Intre dogmă religioasă și umanitarism» (Viața Romînească, nr. 11/1956), — recunosc influența covîrșitoare a preotului asupra structurii operei literare a scriitorului nostru. Combătînd opinia lui T. Vîgolici, care găsește o luptă între «umanitarismul social și concepțiile mistice clericale» în opera lui Gala Galaction, Al. Săndulescu remarcă «cele două persoane» care au colaborat la opera lui Galaction, «scriitorul» și «preotul», nu și-au pus pana în mînă rînd pe rînd, ci s-au contopit,

încît o rezecţie ni se pare de-a dreptul riscantă. Nu trebuie să căutăm limitele ideologice ale lui Gala Galaction în primul rînd în alegerea motivelor, ci în tratarea lor, sau mai bine zis în interpretarea lor».

Dintre clasicii literaturii noastre, Gala Galaction a fost creştin ca nimeni altul. Trăsături creştine se pot găsi şi la alţi scriitori ai noştri, dar el este creştin pe de-a-ntregul, cum singur o recunoaşte într-unul din pateticele sale articole, strînse în volumul **Piatra din capul unghiului:** «Mă aflu preot în Biserica ortodoxă. Mă găsesc şi eu pe noianul povîrnită şi plesnită a situaţiei noastre bisericeşti şi sub nevăzutul clocan al evenimentelor gata să se prăvale. O înfricoşată poruncă a lui Iisus Hristos m-a smuls din lumea mea de espectativă literară şi m-a împins la preoţie şi la sacrificiu. Intre mine şi jertfelnicul Domnului meu nu sînt nici servitori, nici politică, nici menajamente oficiale. Biserica ortodoxă şi toată arhaica şi subjugătoarea ei podoabă-mi este scumpă, nu pentru că am vreo bogăţie de la ea — căci n-am nici una — ci pentru că am învăţat s-o iubesc **în ani lungi de meditare şi de literatură»** (pag. 100).

Dacă pentru predica bisericească, pentru amvon, Gala Galaction a fost un Gură-de-Aur romîn, pentru literatura noastră teologică el este o pană de aur, cu care «Caligraful Terţiu» a însemnat pe fila albă a sensibilităţii romîneşti, omenia şi adevărurile eterne ce izvorăsc din cugetul dreptei credinţe. Ca traducător al Bibliei numele lui se înscrie în cartea marilor ctitori ai creştinismului romînesc alături de cele ale lui Coresi, Varlaam, Dositei, Antim Ivireanul, Radu şi Şerban Grecianu, Veniamin Kostaki, Udriste Năsturel, patriarhul Nicodim, Vasile Radu. Biblia dată pe grai romînesc, cu neîntrecută măiestrie este izvorul nesecat fecund din care porneşte filozofia socială şi creştină care alimentează scrisul lui Gala Galaction. In prefaţa vol. I din **Opere,** el mărturiseşte deschis: «Aş fi plecat din lumea aceea cu inima grea dacă Stăpînul din ceruri nu mi-ar fi dăruit puteri şi miraculoase împletiri de împrejurări ca să tălmăcesc şi să tipăresc Sfînta Scriptură. Literatura mea ar fi rămas ca un soclu fără statuie deasupra. Strădaniile mele de trei decenii, studiile mele teologice, limba mea romînească, aşa cum o ştiu şi cum am scris-o, dorul meu nestins după o jertfă regească adusă la Curţile Templului..., toate treceau şi se iroseau ca materialul adunat pentru clădirea unei case pe care stăpînul n-a avut binecuvîntare s-o vadă ridicată».

Este evident că, cu toată problematica scrisului său întrepătruns de spiritul creştin şi cu unele «aspecte mistice» pe care le vădesc o seamă de personaje ale operei sale, Gala Galaction este un scriitor realist, întrucît tematica lui este realistă, prin aspectul epic al luptei omului ce se străduieşte să se elibereze de sub pornirile lui ancilare. Deşi rămîne pe poziţii creştine, latură care îi este caracteristică, subiectivă, în liniile ei mari literatura se întretaie cu umanitarismul socialist, întrucît el înlătură categoric formulele de viaţă care ţin pe om îngenunchiat într-o nedreaptă orînduire socială, care a schimbat esenţial orînduirea poruncită de Dumnezeu, care îi dăruise libertatea şi posibilităţile ca să muncească pentru fericirea lui pămîntească, pregătind-o pe cea cerească şi veşnică.

Literatura lui Gala Galaction, fără să fie tezistă, fără să demonstreze cu orice preţ adaptarea realităţii la principii, marchează totuşi o fuziune între aceste două căi ale inspiraţiei, care comunică între ele, întregind şi împlinind fiinţa umană. El a trăit aşa cum a scris, — a scris aşa cum a trăit şi gîndit. Intr-o epocă în care unii condeieri trăiau comod în seul burgheziei, bine înfipţi pe sub pielea acesteia, el, Gala era acelaşi ca şi cel de mai tîrziu, scriitorul decent, sincer cu sine însuşi, respectîndu-şi misiunea lui de pontif al literelor şi respectînd în acelaşi timp şi pe anonimul cititor, era scriitorul socialist, era gînditorul creştin devotat omului, adevărului, societăţii, lui Dumnezeu. El nu s-a sfiit să scrie pagini zguduitoare, fără teamă că-şi riscă bucăţica de pîine, într-o epocă de atotputernicie a claselor avute, ca acea pagină mişcătoare din 1919, la mormîntul lui Frimu: «Scump prieten, inimă fierbinte de apostol! Ai voit să mîntuieşti pe fraţii tăi, ai voit binele poporului, ai voit să potriveşti cu rîndeaua ta — tîmplar sublim — nodurile şi scrijeliturile blestematei trupine sociale. Te priveam totdeauna cu drag şi cu admiraţie. Iubeam avîntul tău, veneram sfînta ta sinceritate şi mă plecam adînc, cum mă voi pleca întotdeauna, înaintea crezului tău socialist» **(O lume nouă,** 1920, pg. 71).

Aşa se conturează viziunea socială şi artistică a lui Gala Galaction, pe care sîntem datori să-l împărţim şi cu alţii, atît este de divers şi totuşi atît de armonios unitar, cum îi spunea şi profesorul Teodor M. Popescu, în pregnantul său omagiu, adresat, în numele Institutului Teologic din Bucureşti, la sărbătorirea

din 16 aprilie 1954: «Ca literat şi ca om sînteţi al întregului popor, ca teolog şi ca preot sînteţi în deosebi al nostru...». Şi tot cu acest prilej acelaşi coleg de catedră universitară adăuga: «Aţi privit natura şi viaţa, pe om şi lumea, cu ochii şi cu inima celui care avea să slujească sau slujea Domnului. Aţi privit pe urma paşilor şi mîinilor lui Dumnezeu. Aţi revelat frumuseţi aspiraţii şi bunuri sufeteşti şi aţi întors cu ele pe om spre interior şi spre Dumnezeu. Aţi adus în literatură preoţi şi monahi, slujitori ai altarului şi ucenici ai Sfîntului Antonie...».

Iată deci cele trei ipostase ale personalităţii lui Gala Galaction: preotul, teologul erudit şi literatul care încheagă opera sa din pămădeala frămîntată de cele două căi ale sufletului omenesc, material variat şi bogat pe care îl descoperă direct la izvoarele pure ale vieţii, în sufletul creştin, în conştiinţa unei trăiri creştine.

Pentru cei ce l-au întîlnit în ultimele decenii pe Gala Galaction, cunoscuţi sau necunoscuţi de el, în tren, în tramvai, în sălile de cursuri, în redacţii, la amvon sau săvîrşind Sfînta Liturghie în altar, marele scriitor era o parte din via realitate românească.

Mereu activ, ca argintul viu, căci era prezent pretutindeni, răscolitor, punînd şi dezbătînd problemele, în căutarea celor mai bune solutii şi remedii, pentru zbuciumul omului contemporan. Din bisericuţa de cartier şi pînă la măreaţa catedrală, de la catehizarea copiilor pînă la analizele filologice şi exegetice din sălile de curs, de la scurta convorbire la colţ de stradă sau la microfon pînă la comunicările de la Academie şi cuvîntările la tribuna Marii Adunări Naţionale, «Gala vorbea», «Gala convingea», «Gala încălzea». Cu chipul lui tolstoian, plin de modestie rustică şi de măreţie apostolească, el a fost o permanentă şi vibrantă prezenţă, o sinteză de simtire, de cultură şi de vrednicie neaoşă, care se impune ca un stei de culme cercetătorului ultimei jumătăţi de veac.

Este oare Gala Galaction un ctitor al culturii româneşti din această tragică şi măreaţă perioadă a istoriei noastre? Fără îndoială că da! Simplii animatori dispar odată cu efectul unei cuvîntări, articol sau carte. Ctitorul unei culturi, însă construieşte zi cu zi, gînd cu gînd, închegînd din idee fapta şi dăruindu-se pe sine. El s-a dăruit întreg şi trăieşte în acest umanism românesc, care face parte din fiinţa noastră, a tuturor celor ce trăim din el şi pentru el. Iată de ce în cutare mare scriitor contemporan, cititorul de mîine va vedea doar «un mare scriitor» şi atîta tot, căci sînt atîtia un meşter al scrisului şi al creaţiei literare, pe cînd Gala Galaction se va impune ca un ctitor al spiritualităţii româneşti, alături de Kogălniceanu, Eminescu, Iorga, Vlaicu, Enescu, păşind alături de ei în falanga făuritorilor.

A scrie despre opera lui Gala Galaction este a te lăsa atras de un miraj spre care cu cît înaintezi mai mult, cu atît îţi dai seama că este tot mai vast, mai inepuizabil mai variat. Au scris aprecieri asupra acestei opere critici profesionişti unii diletanti şi chiar scriitorul însuşi. Părerea autorizată a teologilor noştri a fost de asemenea expusă în mai multe ocazii. Afară de frumoasa cuvîntare a profesorului Teodor M. Popescu, ţinută la Institutul Teologic la 16 aprilie 1946 judicioasele aprecieri şi tălmăciri ale diverselor aspecte ale operei scriitorului, făcute de Prea Fericitul Patriarh Justinian, P.S. Episcop Theoctist Arăpaş, Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, Teodor N. Manolache si alţii, aproape că nu ne-ar mai fi rămas mare lucru de spus, dacă nu ne-ar fi oferit un fericit prilej Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă. Aceasta a editat un prim volum de 341 pagini, în care sînt prezentate, grupate în nouă capitole, 191 din acele minunate azime duhovniceşti pe care părintele şi scriitorul Gala Galaction le-a dăruit cititorilor săi ani de-a rîndul în fiecare duminică, sub titlul **«Ziua Domnului»**.

In aceste 191 de articole, din care unele sînt adevărate perle ale gîndirii şi stilisticii lui Gala Galaction şi admirabile poeme în proză, dodora de cugetare creştină, de înţelepciune omenească şi românească, cititorul tuturor timpurilor va găsi cristalizată fiinţa societăţii noastre din cel de al patrulea deceniu al acestui veac, a omului de totdeauna în luptă cu tarele ce-l chinuiesc, cu destinul ce-l împinge spre azur sau spre tragice chemări abisale, din care unii ies renăscuţi, adevăraţi oameni noi, iar alţii fantome, rătăcitoare pe ruinele fumegînde ale trecutului. Gala Galaction supune unei severe analize tumorile vieţii noastre sociale din acea epocă, în care, după caz, sau înfige fără milă şi ezitare bisturiul, sau propune remedii salvatoare. Nu sînt paginile unui literat. Nici ale unui apologet al Bisericii, ci sînt în primul rînd rînduriile şi gîndurile unui duhovnic, apoi ale unui om care a trăit şi a suferit, identificînd la fiecare pas amara experienţă a celui

ce umblă pe căi piezişe, cu aceea a celui ce se abate de la cărarea luminoasă şi lină a lui Hristos. Aceste confruntări duminicale sînt tot atîtea perle din adîncurile celui de al patrulea deceniu al secolului nostru, pe care unii nu le-au înţeles îndeajuns, alţii le-au nesocotit sau dispreţuit chiar, dar pe care Gala Galaction ni le păstrează de acum înainte în arhiva scrisului său care va fi totdeauna cu folos cercetată, ca o mărturie preţioasă pentru judecata contemporanilor.

Aspecte din aceste mărturii de preţ dăruieşte astăzi cititorilor săi Editura Institutului Biblic, ca o jerbă de crini, aşezată pe monumentul literar al marelui clasic.

Pagini de epistolă paulină, acest volum din scrisul lui Gala Galaction nu trebuie să lipsească de pe masa nici unui iubitor al cărţii cu substanţă religioasă. Intelectualul îşi limpezeşte multe gînduri şi frămîntări proprii; preotul va găsi minunate teme de predică şi meditaţie, atît personale, cît şi cu păstoriţii lui. Forma directă a convorbirii cu cititorul îl ajută pe acesta să urmărească mai uşor şirul ideilor şi firul gîndirii, pînă la sufletul scriitorului, din care porneşte un fluid puternic, ce-l simţi că vine de departe, de la Acela care l-a zidit şi i-a dat darul Său cel bogat. Cu uşurinţa şi măiestria cu care sînt înzestraţi numai cărturarii autentici, Gala Galaction pune în discuţia marelui public probleme şi opere, autori şi controverse care au preocupat şi reţinut atenţia filozofiei şi teologiei contemporane făcîndu-le accesibile tuturor. Fie că este Chateaubriand cu **Geniul Creştinismului,** Victor Monod, cu **Dumnezeu în univers,** Léonce de Grandmaison cu al său **Iisus Hristos,** Fericitul Augustin cu ale sale **Confesiuni,** Adolf Deissmann cu al său **Paulus,** D. Drăghicescu, D. Merejkovski, Ernest Messenger, Toma de Kempis, sau alte nume mai puţin cunoscute. Realizări remarcabile ale unor oameni modeşti sînt relatate de Gala Galaction cu acelaşi entuziasm, arătînd cu încîntare cititorului său, cum Dumnezeu îşi rosteşte graiurile Sale prin gura cutărui călugăr sau preot sfios, neiubitor de reclamă şi laudă deşartă, cum este de pildă apelul pentru ieromonahul Gherasim Lucă de la Iordan, despre care spune: «Ceea ce n-au izbutit să facă nomofilacşii, vlădicii şi diplomaţii a izbutit să facă un smerit ieromonah al cărui nume este Gherasim Luca... Slavă Sfintei Treimi! Slavă lui Iisus Hristos! că mai sînt printre noi romînii, asemenea cruciaţi ai idealului, asemenea devotaţi ai eternului Sion!... Dacă vreunii, dintre voi cei bogaţi, sînteţi în cumpănă, ne mai ştiind la ce bancă nezdruncinată să plasaţi avuţiile voastre, Domnul să vă deschidă ochii şi să înţelegeţi ce faptă de creştini şi de romîni aţi face dacă aţi bate la ghişeul părintelui Gherasim Luca şi l-aţi face bancherul vostru!».

Am spus că Editura a clasat în nouă capitole articolele din volumul «Ziua Domnului», axîndu-le pe unele atribute hristologice, sau pe unele făgaşuri ale străduinţei romîneşti de a se integra în Hristos, pentru ţelul suprem: mîntuirea prin harul care ne vine de la El.

Astfel, cele 32 de articole grupate în capitolul **Hristos-Mîntuitorul,** răspîndeşte numai esenţă şi mireazmă de adîncă cugetare teologică, multiplică aspecte din economia mîntuirii omului. Despre vestirea făcută Mariei de Inger, despre «mesajul suprem adus Mariei într-un braţ de crini şi într-o adîncă metanie de aripi albe», pe cînd «lumea dormea somnul opac al păcatelor ei, fără să bănuiască, fără să viseze de sublimul, de angelicul mesaj», scriitorul constată: «tristă realitate istorică şi uimitoare învăţătură, pentru cei ce primesc, în genunchi, alături de Maria, pogorîrea între noi a Dumnezeului Mîntuitor, e o mîngîiere negrăită! Ne întoarcem spre leatul de acum două mii de ani! Ce ştiu oamenii acestui leat de fulgerul care uni Dumnezeirea cu omenirea! Şi ce poate să împiedice fericirea noastră că sîntem între puţinii care ştim taina Mariei!»

Faţă de îndoielile în credinţă, el sfătuieşte pe predicator să caute calea, adevărul şi viaţa lîngă Sfîntul Prestol, unde va afla toată lumina şi toată deslu-şirea, primind pe Iisus Hristos Euharistic. Pe credinţa în Intrupare se reazimă scara lui Iacob, care «făcea cale largă îngerilor Domnului», — din ea — «au pornit de două mii de ani splendidele fîntîni care regenerează omenirea, anulează timpul, restrîng spaţiul şi adună sub semnul lui Iisus Hristos cugetele noastre». Şi aceasta este «convingerea care spintecă întunericul filozofiilor ca un fulger eliberator».

Vorbind de semnificaţia prăznuirii Naşterii Domnului, din care cea mai mare parte dintre creştini, fără a mai trece pe la Sfînta Cuminecătură, uitînd de «divinul sanatoriu moral, care este Biserica», de primenirea duhovnicească, de legămintele credinţei, de terapeutica zilelor primare se dedă doar la o manifestare de

paradă, la un creştinism «cu resorturi cu'inare», desfăşurat într-o «bacanală sufleteasc㠖 de noapte şi de zi». Pe astfel de practic' şi manifestări nu se poate cînta Domnului cîntare înaltă. St'nd sub «sfînta vrajă a eroismului de odinioară şi a primenirii omului prin Evanghelie, ne găsim în aceeaşi dureroasă cumpănă în care se găsiră deportaţii către Babilon: «Lîngă rîurile Babiloniei, acolo am şezut şi am pl'ns, cînd ne-am adus am'nte de Sion».

Inte eptul tălmăcitor al Bibliei şi al sufletului omenesc, prins pentru o clipă în tiparele vremii, are străfulgerări de viziune profet'că, atunci cînd exc'amă: «Se pare că isprăvim tocmai o astfel de epocă de stearpă quietudine. Ne-am odihnit, am picotat, am vegetat destulă vreme. Nu ne-a mers bine! Sîntem nemulţumiţi, ne simţ'm greoi şi anchilozaţi. V'e sfînta frămîntare! Sufle vîntul împotrivirilor şi al tăgăduirii steagulu' nostru! Rostogolească-se furtuna în lanur'le lui Hristos şi în păduri e Sfintei Cruci!...». «Intîmpinarea Domnu'ui cheamă gîndur'le şi amintirea noastră spre culmile ini'iale cele de-a pururi albe de omăt'l tainei şi al profeţ'ei. Aşa a proorocit iluminatul Simeon. Trec generaţiile. Se scurg zile'e ca apele munţilor. Rămîn de veghe stîncile şi bătrînele catedrale. Marea clarificare urmează la infinit, în conştiinţe şi în popoare. Profeţia lui Simeon călătoreşte ca o făc'ie, d'n mînă în mînă, d'n suflet în suflet, pînă cînd va prinde-o şi va ridica-o Sf. Arhanghel în ultima zi a pămîntului».

Toate cele treizeci şi două de artico'e ale acestui capitol sînt «sorg'nţi de eternă lum'nă» şi stele din eşarfa de stele pe care Ga'a Galaction o flutură în faţa cititorului, căruia i-L arată pe Iisus Mîntu'torul.

In cel de al doilea capitol se grupează unsprezece articol'e sub titlul **Hristos Sfinţitorul**, axate pe dovezile de iubire date omului în seara Cinei celei de Taină, prin institu'rea Sfintei Euharistii şi a Sfintei Preoţii, prima fiind «supremul dar făcut nouă de Dumnezeu», iar cea de a doua implicînd aşezămîntul sacerdoţiului creşt'n, cînd a spus: «aceasta să faceţi, spre pomen'rea Mea». «Din seara aceea fără de pereche şi din jertfa sîngeroasă de a doua zi de pe Gol'gota, au purces în lume jertfa cea nesîngeroasă a Sf'ntului Altar şi preoţia sacrificială cea adevărată».

Intelegi sfînta dogmă a transsubstan'ierii din paginile acestui capitol, puter-n'c spr'jinite pe texte şi convingător expuse, ca pe un adevăr e ementar, care te satisface şi îţi umple sufletul de desfătare duhovnicească. Purces din sinagoga de la Capernaum, «Cel ce mănîncă Trupul Meu şi bea Sîngele Meu are viaţă veşnică şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi...», pînă la înfiorarea Cinei din urmă, înţelegi de ce pred'ca euharistică este esentială în activitatea pastorală şi de ce Biserica de Apus şi de Răsăr't stă neclintită pe pilonii ei dogmatici, împotriva valurilor neputincioase, pornite în secolul al XVI-lea şi într-o măsură ch'ar, pe vremea Mîntuitorului (Ioan VI 60).

Sfînta Euharistie a fost cea mai arzătoare temă din predica lui Gala Galaction şi din act'vitatea lui dăscălească, şi a fost un vis a' vieţii sale şi al setei lui pentru Hristos să scrie o operă despre I'sus Euharistic, bazată pe aceste idei fundamentale: «Credin'a noastră ortodoxă înseamnă devotamentul absolut către Iisus Hristos din Sfînta Impărtăşanie. Simţi acest adevăr, ma' înainte de orice sistematizări dogmatice d'n Sfînta Scriptură şi din toată Sfînta Liturghie. Idealul preoţiei ortodoxe este slujirea cu credinţă a Impăratulu' Euharistic. Pentru preotul convins pînă la moarte, că «'a Sfîntul altar el este împreună cu Mîntuitorul, întocmai aşa cum Sfinţii Apostoli fuseseră împreună cu El la Sfînta Cină din foişorul Sionu'ui, pentru un asemenea preot viaţa pămîntească este un serviciu comandat. Evanghelia este dreptar 'ntern, iar cea mai înaltă fericire, în lumea aceasta, este să te întîlneşti cutremurat şi transfigurat cu Dumnezeul tău şi una să f'i cu El, în subl'ma taină a Sfîntu'ui Jertfelnic!».

In capitolul **Hristos Mîntuitorul**, citim 13 artico'e, în care arată drumul victorios şi glorios al credinţei creştine, întărirea Bisericii: despre doctrina mariologică, despre Ortodoxia «credincioasă a celei ce a născut mai presus de fire şi de minte pe Mîntuitoru' lumii», care este «blazonu' Ortodoxiei noastre», zestrea şi semnul nostru de nobleţe, care totuşi a fost contestat uneori, «ca un semn de tăgadă şi ca să se dea pe faţă gîndurile multor inim'». (Luca II, 34-35). Sfînta Adormită din zilele lui Claudiu, căreia imnologu' creşt'n îi cîntă «Intru naştere fecioria ai păz't, întru adormire lumea nu ai părăsit...» şi al cărui cu't Gala Galaction l-a apărat încă d n epoca tristă a tulburări or răzvrătitoare, pe care predica sa inspirată le-a stigmatizat în cartea **Piatra din capul unghiului**, este invocată în cuvinte du ci, întraripate cu mireazmă de acat'st, «Sfînta Fec'oară div'n avertizată, se găsea acum în Ierusalim, în aşteptarea cel'or din urmă seri,

și celor din urmă aurore pămîntești...». Ea ne-a precedat și ne-a deschis calea pentru «ziua Lui cea mare și pentru corturile cele veșnice!...». Exegetul și apologetul conchide cu o logică rece: «Această satanică răzvrătire împotriva Mariei este o detronare de-abia deghizată a lui Dumnezeu Fiul. Dacă Iisus Hristos este Logosul întrupat, atunci întruparea Lui este minune eternă și Maria: fecioară în veci de veci...».

Viața în Hristos, cel de al patrulea capitol, cu 31 articole duminicale, de predică concentrată, este dens de gînduri și îndemnuri pentru o întoarcere a omului pe calea pierdută a răscumpărării. Pornind de la trista reflexie a Fiului Risipitor din Evanghelie: «cîți argați ai tatălui meu au prisos de pîine, iar eu aici pier de foame!», scriitorul face răscolitoarea constatare: «cîți slujitori smeriți ai numelui și ai Crucii lui Iisus Hristos au cu prisos pîinea cea spre ființă, iar tu, inteligent cărturar, reputat și răsfățat de cei ca și tine, te simți intim nenorocit, netrebnic și mistuit de o foame pe care nu poate să o aline nici o merindă pămîntească! Pe punctul acesta stă vremea noastră, și imensa majoritate a contemporanilor noștri. Curaj, fraților!... Îndrăzniți și alergați! Tatăl vă așteaptă cu dor. Ospățul cel ceresc este pregătit în eternitate. Lăsați porcii diavolului și ai păcatului, pentru inelul reconcilierii și mantia totalei primeniri!».

Viața socială și familiară a anilor din cel de al doilea și al treilea deceniu al secolului nostru l-au scandalizat pe Gala Galaction și i-au smuls dureroase și aspre aprecieri. Cine i le poate contesta? «Plînge Biserica Mîntuitorului și plîng și strămoșii în morminte, degradarea ceasului de față. Austeritatea cea de altădată a ajuns excepțională». Adresîndu-se unor tineri cărora le-a slujit Taina Cununiei, preotul le spune: «Disoluția și impudoarea au ajuns doctorese, au catedre și sînt pe cale să elaboreze dogme noi și o revoluție universală în concepțiile matrimoniale. Trăim vremuri descumpănite și absurde, sub toate raporturile. Nebunia și dezechilibrul nu puteau să cruțe căsătoria. Dar să nu dogmatizăm erezia și să nu cinstim slăbiciunea! Nădejdile și mîndria noastră națională, încrederea în noi înșine și în viitorul neamului nostru, au ca intimă temelie, sănătatea și cinstea căsătoriei. Biserica — îngerul păzitor al Patriei — nu poate să uite nici un moment și nu poate să lase, neproclamate, aceste grave adevăruri».

Pe cei ce se pierd în nimicuri cotidiene, grosolănii și meschinării ce degradează ființa umană, îi aduce la meditație, introspecție, contemplație, punîndu-le dinainte frumusețile gîndului:

«Sîntem o clipă de conștiință și de îndurerată aspirație între două eternități, aceea din care purcedem și aceea către care zburăm (în fond aceeași maiestate a Eternității). Abisuri de frumusețe, de contemplație și de devinațiune fulgeră în jurul clipei noastre. Nopțile grele de diamantele stelelor, telescopul, microscopul, matematicele superioare, Sfînta Scriptură, Sfînta Liturghie și comentariile sfinților... sînt la îndemîna noastră a tuturora. Și cînd toate aceste daruri sînt ale noastre și cînd viața aceasta provizorie e atît de redusă, cum mai găsim vreme să mai fim răi, să mai nedreptățim pe aproapele, să combinăm tîlhării, asasinate și destrăbălări satanice?».

Și cît optimism insuflă e credinciosului cu oblîncii plini de merinde duhovnicească: «Sus inima, iubite frate!... Viața aceasta, cu toate deșertăciunile ei dureri, este ca o zi de negură. Dincolo de neguri: soare prea fericit, este El, pe care îl așteptăm!».

In capitolul **Hristos, calea, adevărul și viața** sînt grupate cele 42 de tablete cerate pe care Gala Galaction își însemnă variate subiecte, în legătură cu unele congrese bisericești, despre mila creștină oragnizată, concordanța dintre fapte și credință, despre organizarea bisericească, opera pastorală a unor preoți plini de zel, plaga sinuciderilor, goana după înavuțire prin orice manopere. Multe aspecte ale caleidoscopului social, pagini nelămurite din cartea acestei povești uneori minunate, alteori întunecate, care trec pe sub ochii noștri, fără a remarca deseori trăsăturile esențiale, sînt analizate de Gala Galaction, cu pătrundere, migală și dragoste pentru adevăr, dînd soluțiile cele mai potrivite și salvatoare.

Unii semeni cu «mîncărime de limbă», care n-au nici o contingență cu viața religioasă și posedă o cultură cu totul unilaterală, dacă o posedă într-adevăr, imediat ce te simt că ești pe pozițiile Domnului, te atacă frontal în problemele teologice capitale, cum sînt nici mai mult, nici mai puțin, autenticitatea Sfintei Scripturi, minunile, imaculata concepție, dogma Sfintei Treimi. Acestora, Gala Galaction le face un minunat portret și le răspunde printr-o apostrofă de profet din Vechiul Testament: «Cum te vei apropia de aceste înfricoșate taine pe care

nici îngerii nu le privesc în faţă? Cum poţi să pricepi naşterea cea mai presus de fire a Mîntuitorului, cînd tu te uiţi spre această pajişte de crini dintr-o mocirlă care ar înfiora chiar pe bivoli! Cum vei putea să contempli augusta auroră a vieţii lui Hristos, cînd tu rămîi, constant, în noaptea desfrînaţilor, a furilor şi a sperjurilor?

Pe frontonul anticei academii din Atena stătea scris: «Nimeni nu intră aici dacă nu ştie geometria». Utînd într-un chip dezastruos că la fel este şi cu sfînta învăţătură creştină, noi am ajuns să practicăm aproape contrariul... Deci, vom merge mai departe şi vom spune: Nu se poate, în lumea aceasta, nepotrivire mai dureroasă şi mai chinuitoare decît să te apuci să înveţi, sau să predici, sau să înfăţişezi, în faţa oamenilor, dogma creştină, sfinţenia şi Biserica, atunci cînd, în taina conştiinţei tale, eşti asediat de furia patimilor şi robit de dragostea celor pămînteşti.

Toţi retorii şi toţi sofiştii din lumea aceasta nu vor putea niciodată să întunece lumina spiritualităţii Sfintei Evanghelii şi să ne convingă — cum crede Tartuffe — că sînt «acomodamente» şi cu Cerul».

Biserica, Trupul Tainic al lui Hristos este un capitol cu numai 11 medalioane, dar în care scriitorul pune în discuţie probleme de bază şi dă soluţii energice. In chestiunea «principatului bisericesc» de pildă, o spune, cum se zice, «pe şleau»: «Facultăţile de teologie şi profesorii lor sînt, trebuie să fie, pîrghia Bisericii şi preocuparea de toate zilele a colegiului episcopal».

«Credeţi că ne-am văzut vreodată, toţi laolaltă, adunaţi în vreun palat mitropolitan sau patriarhal? Credeţi că atîtea probleme grele, care cresc azi ca tot atîţia mărăcini, în livada noastră bisericească, vor provoca vreo consultare de sus a teologiei naţionale?...

Aşa încît, cînd auzi vreun principe bisericesc plîngîndu-se de incuria sau de anarhia teologică, răspundeţi: «Apoi, Prea Sfinţite, aveţi pîinea şi cuţitul!...».

Celor ce vor «regenerare creştină, fără penitenţă, fără urgisirea păcatelor şi fără dascăli energici în calea virtuţilor mîntuitoare, li se dă răspunsul usturător: «Nu ne jucăm de-a baba oarba. Domnul este Cel ce a poruncit: «Dacă mîna ta cea dreaptă te sminteşte, taie-o pe ea!».

Revoluţionarilor creştinismului — recte protestanţilor —, care au tins neîncetat să pogoare şi să raţionalizeze fericitul nivel al mesajului Mîntuitorului, «aşezat pe calapoadele slabei noastre priceperi», iar din învăţătura Lui vor să reţinem numai partea didactică şi morală a Evangheliei, Galaction le spune cu hotărîre dar şi cu smerenie creştină: «De la Reformă încoace, fracţiunea reformată a familiei creştine se luptă să ne impună şi nouă celorlalţi concepţii ei dezamăgite şi pămînteşti. Rămînem cu calmă tărie pe tărîmul convingerilor integrale. Oricît de mare învăţător ar conveni separatiştii că este Iisus Hristos, — el ar fi prea puţin pentru neamul blestemat al lui Adam — dacă nu ar fi şi Cel ce anulează străvechiul blestem, sfărîmă lanţurile morţii şi instituie pe pămînt şi în suflete, o împărăţie a fericitelor certitudini miraculoase».

Faţă de tendinţele unor Biserici protestante de apropiere de Ortodoxie, are cuvinte de încurajare în dorul lor de a urca «spre unele poziţii dogmatice şi harice, care n-ar fi trebuit să fie niciodată părăsite». Este aspru însă pentru cei mari din «mahalaua noastră bisericească, care se lasă jefuiţi de sfînta lor credinţă ortodoxă!».

Toate aceste tendinţe, actuale şi astăzi, ca acum două-trei decenii cînd scria Gala Galaction articolaşele lui duminicale, sînt prilej de meditaţie adîncă asupra rosturilor statornice ale credinţei noastre, şi acest dor al inimilor înstrăinate către pacea şi solidaritatea religioasă, vesteşte instaurarea pe pămînt a «noului Ierusalim» al celor douăsprezece pietre scumpe de adevăr şi de teologie.

Mergem încet şi sigur spre aceste mari dezbateri viitoare, dorite şi aşteptate de toţi cei ce se hrănesc din pîinea cea miraculoasă a Revelaţiei Creştine. Părerile contrarii, adversitatea mediului ambiant şi nepăsarea sau ironia urmaşilor lui Iulian Apostatul, nu fac decît să dea legitimitate şi vigoare mărturisirilor Evangheliei».

In capitolul al şaptelea, intitulat **Slujind lui Hristos**, găsim 15 «note duminicale», frumoase improvizaţii pe teme variate, ca, de pildă, opera pastorală a unui zelos preot de cartier, un vlădică al Caransebeşului, vrednic şi plin de smerenie creştină, care nu vrea cuvîntări la mormîntul său, apariţia unei reviste

de duh creştinesc într-un tîrguşor ardelenesc, despre cartea unui teolog profesor de liturgică, despre sărbătorirea preotului sexagenar Ion Mihălcescu, despre renovarea schitului Brazi, necropola lui Ion Slavici, despre înmormîntarea marelui actor C. Nottara, despre pristăvirea mitropolitului Simeon al Varnei, cînd «deasupra un înger uriaş stătea în umbră, cu aripile întinse, aşteptîndu-i sufletul...».

In ultimele două capitole, **Lăcaşuri ale lui Hristos** şi **Cuvîntul Domnului**, sînt grupate alte 37 cronici duminicale din cele pe care Gala Galaction le-a dăruit cititorilor săi acum două decenii şi pe care cei ce le-au apreciat şi mai sînt în viaţă le vor recitii încă odată cu folos, iar acei ce vor lua cunoştinţă de ele acum, pentru prima dată, vor gusta dulceaţa unei proze duhovniceşti de aleasă calitate, avînd astfel prilejul să cunoască integral opera acestui clasic al literaturii noastre profane, dar şi adînca sensibilitate şi limpezimea de gîndire a unui mare ctitor al literaturii bisericeşti, ucenic al lui Dositei şi Varlaam. Cu stilul său puternic, prin accentele sale convingătoare, el a scos efecte aproape muzicale din dulcea noastră limbă liturgică.

Gîndirea lui ordonată, pascaliană, ilustrată cu temeiuri din Biblie sau din operele scriitorilor bisericeşti cu autoritate, îl plasează în centrul gîndirii teologice a secolului nostru.

Al. A. B.

O PREȚIOASĂ CONTRIBUȚIE LA REVALORIFICAREA MUZICII PSALTICE CORALE

NICOLAE C. LUNGU, *Liturghia Psaltică, vechile melodii bisericești tradiționale, transcrise pe notația liniară și armonizate pentru cor mixt, tipărită cu aprobarea Sfîntului Sinod și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Justinian Patriarhul Romîniei,* București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1957, VIII + 294 pagini, format 8 din 61 x 86.

In anul 1888, învățatul episcop al Romanului Melchisedec, într-una din ședințele Sfîntului Sinod, în care se luase în discuție aprobarea Cărții de cîntări religioase «scrise ca pe psaltichie», a compozitorului Alexandru Podoleanu, — referindu-se la problema armonizării muzicii noastre psaltice tradiționale, rostea aceste cuvinte pline de înțelepciune: «Va veni timpul de armonizare, nu este o grabă mare. Să lăsăm că va veni timpul ca să se ivească și la noi oameni de spirit...».

Apariția «Liturghiei Psaltice», armonizată pentru cor mixt de Dl. Prof. Nicolae Lungu ne arată că episcopul Melchisedec avea întru totul dreptate.

Dar dacă pe vremea cînd epscopul Romanului rostea aceste cuvinte memorabile, rezolvarea problemei corale în Biserica noastră era lăsată pe seama timpului, astăzi situația este cu totul alta. Sfîntul Sinod a întreprins o largă acțiune de uniformizare a cîntărilor psaltice tradiționale, a instituit o comisie de specialiști pentru a rezolva problema transcrierii cîntărilor bisericești din notația psaltcă în cea liniară, mai accesibilă și mai cunoscută, a tipărit în ambele notații Vecernierul, Utrenierul uniformizat și cîntările Sfintei Liturghii și a inițiat cîntarea în comun a credincioșilor la sfînta liturghie.

O urmare fericită a acestei acțiuni de revalorificare a muzicii psaltice strămoșești este și tipărirea «Liturghiei Psaltice», armonizată de compozitorul și dirijorul Nicolae Lungu, cu aprobarea Sfîntului Sinod și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Privită prin prisma istorică, Liturghia Psaltică armonizată a profesorului Nicolae Lungu apare ca o încununare strălucită a îndelungatelor strădanii ale compozitorilor noștri bisericești înaintași pentru elaborarea unui repertoriu coral potrivit cu spiritul și ființa Bisericii noastre strămoșești.

Se știe că încă de la începutul secolului al XIX-lea răspunsurile Sfintei Liturghii, cîntate veacuri întregi omofonic pe melodiile psaltice tradiționale bisericești, au fost înlocuite cu cîntări corale împrumutate din afară, cu totul străine și nepotrivite slujbelor noastre bisericești. Se rupea astfel cu o tradiție psaltică glorioasă și se transforma liturghia ortodoxă în ceva de nerecunoscut. De-abia la începutul secolului nostru, compozitorii și dirijorii de coruri bisericești și-au dat seama că aceste cîntări au spirit profan cu prea mult iz de operă, fiind cu totul nepotrivite amtosferei de piozitate, de reculegere sufletească și de rugăciune a liturghiei ortodoxe. Semnalul a fost dat de Dimitrie G. Kiriac, «marele susținător al cîntării corale psaltice, cum foarte just îl caracterizează compozitorul Lungu, în prefața Liturghiei sale. De acțiunea de reîntoarcere la vechile melodii

biser'cești tradiționale ortodoxe, și de crearea unui repertoriu coral psaltic sau în stil cult psaltic și-au legat nume'e, pe lîngă mare'e Kir'ac, un Teodor Georgescu, Gheorghe Ionescu, Gavriil Musicescu, Teodor Teodorescu-Iași și mai ales Gheorghe Cucu. Aceștia — subliinază compozitorul Nicolae Lungu în prefața cărții sale — neajutorați ș' neîncurajați de nimeni, — prin pre'ucrări de melodii psa'tice, care erau apoi armonizate, sau prin creații personale scrise în stil psaltic, — au arătat că, dacă este vorba ca în Biserica noastră strămoșească, alături de cîntarea psaltică omofonă de strană, să fie folosită și cîntarea corală, apoi această cîntare nu poate fi alta decît tot cea psa'tică, îmbrăcată într-o armonie potrivită structurii ei melodice».

Așa a început în Biserica noastră înfiriparea unui repertoriu coral psa't'c.

Pe drumu' deschis de Dimitrie Kiriac și de ce'alți înaintași ai cîntării corale psaltice au pășit în vremea din urmă Ion D. Chiricescu, Ion Croitoru, Gheorghe Popescu-Brănești, Preotul Ion Runcu și alții.

La loc de frunte trebuie să menționăm și pe marele compozitor Paul Constant'nescu, creatorul celor două mari oratorii bizantine «Nașterea» și «Patimile Domnului» scr'se pe motivele psa tice tradiționale, armonizate cu multă măiestrie pentru cor mixt, soliști și orchestră.

Am făcut această prea scurtă privire istorică asupra dezvoltării cîntării corale psalt'ce în Biserica noastră, numai pentru a arăta că Liturghia Psaltică armonizată de Prof. Nicolae Lungu se află pe l'nia acestor nobile strădanii de a reda cultu ui ortodox frumusețile sale dintîi. De aceea considerăm că Liturghia Psaltică armon'zată de Profesorul Nicolae Lungu reprezintă un moment însemnat, care încununează o perioadă de strădanii și deschide noi perspective în dezvoltarea și orientarea actuală a muzicii cora'e bisericești ortodoxe din țara noastră. Intr-adevăr, odată cu apariția acestei Liturghii epoca începuturilor noastre corale psa'tice, de formare a unui repertoriu potrivit cu spiritul Bisericii noastre și alcătuit d'n cîntări e bisericești tradiționale armonizate, se poate socoti ca încheiată. De acum înainte, plecînd de la Liturghia Psaltică armonizată a profesorului Nicolae Lungu, dirijorii și compozitor'i noștri bisericești vor trebui să renunțe la repertor'ul străin și să promoveze cîntările psaltice armonizate sau compuse în stil cu't psaltic. Scuza că nu există un repertoriu cora bisericesc național nu mai poate fi invocată.

S-au scris pagini interesante despre adevărul și frumusețile Ortodoxiei, dar nu s-a ins'stat totdeauna îndeajuns asupra unui mare capitol de spiritualitate creștină, pe care-l formează dumnezeiești'e cîntări ce împodobesc cultul ortodox.

Aceste cîntări, compuse de vechii melozi și imnografi creștini sub dogoarea inspirației Sfîntului Duh, dau expresie sentimentu ui rel'gios sub'iniind în același timp profunz mea tră rii misterului euharistic în Ortodoxie.

Muzica psaltică este pr'n excelență prosod'că; între textul cîntării și melodie există o corelație atît de strînsă, încît muzica pătrunde textu și-l face să fie înțeles de ascultători, în toate subti'itățile ui. De aceea, muzica psaltică servește de minune textul liturgic și imnograf'c al slujbelor ortodoxe. Plecînd de la acest rost al muzicii psalt'ce în Biserica Ortodoxă, prob'ema tratării muzicale a sfintei liturghii pune compozitorului probleme neașteptat de grele. Textul l'turgic nu trebuie sacrificat de dragul unei muzici răsunătoare, care să încînte urechea și să provoace simple emoții estetice de moment. Dimpotr'vă, partea muzicală trebu'e să scoată în re'ief sensurile sfintei 'iturghii, să pună pe credincioși în legătură cu dramatismul liturgic, să creeze atmosfera aceea tainică de rugăc'une și de reculegere sufletească. Credinciosul să simtă că este în biserică, și nu într-o sală de concert. Iată de ce, pentru tratarea muzicală a sfintei l'turghi', compozitorul trebuie să fie neapărat dublat de teo og. Numai așa va izbuti să creeze atmosfera aceea de profundă concentrare rel'gioasă cerută de săvîrșirea sfintei liturghii.

Liturghia Psalt'că armonizată de Profesorul Nicolae Lungu ține seama de toate aceste considerente și reușește să facă pe credincios să participe sufletește la săvîrșirea sfintei Liturgh'i.

Armonia care îmbracă vechile cîntări bisericești tradiționale, cunoscute de toți credincioșii noștri, ține seama de structura me'odică a acestor cîntări și nu le umbrește textul cu o polifonie severă și greoaie.

Studiind încercările de armonizare modală a vechilor cîntări tradiţionale bisericeşti făcute de maeştrii cîntării corale psaltice strămoşeşti, şi meditînd profund asupra textului liturgic ortodox, compozitorul Nicolae Lungu a reuşit să descopere calea cea mai indicată pentru armonizarea melodiilor îndătinate la răspunsurile sfintei liturghii.

Fără să abuzeze de contrapunct, dar ferindu-se şi de facilitatea unei simple armonizări, autorul Liturghiei Psaltice a reuşit să îmbine cu măestrie aceste două procedee clasice; suprapunerile sale sonore apar şi ascultătorilor şi executanţilor în mod firesc neforţate şi necăutate, curgătoare, pline de seninătate, textul şi melodia liturgică fiind deopotrivă de clare.

Tipărită în excelente condiţii grafice, «Liturghia Psaltică», a domnului Profesor N. Lungu — în afară de o «Prefaţă», în care autorul arată pe scurt dezvoltarea şi rostul cîntării corale psaltice în Biserica noastră, şi de lămuririle tehnice necesare în legătură cu armonizarea răspunsurilor liturgice şi executarea lor, — cuprinde «de la amin şi pînă la amin», toate cîntările sfintei liturghii. De fapt, cartea impunătoare şi prin execuţia grafică şi prin conţinut, cuprinde două liturghii armonizate, pe glas. V şi VIII, şi un adaos de axioane praznicale, chinonice şi alte cîntări psaltice sau în stil psaltic armonizate sau create de Dimtrie Kiriac, Teodor Teodorescu-Iaşi, Gheorghe Cucu şi Gheorghe Popescu-Brăneşti.

Această lucrare îmbogăţeşte substanţial repertoriul nostru bisericesc, fiind cea mai completă Liturghie Psaltică armonizată, tipărită pînă în prezent în Biserica noastră.

Izvorîtă din cea mai autentică spiritualitate ortodoxă, Liturghia Psaltică armonizată pentru cor mixt de maestrul Nicolae Lungu este o realizare artistică de seamă, care se cere pusă în practică pentru reînfrumuseţarea cultului nostru ortodox cu podoabele sale tradiţionale.

GHEORGHE ALEXE

CALENDARE, ALMANAHURI ŞI INDRUMĂTOARE BISERICEŞTI PENTRU ANUL 1958 TIPĂRITE IN CUPRINSUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

Biserica noastră dreptslăvitoare, ca o bună maică duhovnicească iubitoare, s-a îngrijit întotdeauna şi poartă de grijă şi astăzi de îndrumarea sufletelor credincioşilor săi, călăuzidu-le spre mîntuire şi spre viaţă de trăire împreună cu Hristos. De aceea, mergînd pe firul unei tradiţii străvechi, eparhiile Bisericii Ortodoxe Romîne tipăresc în fiecare an calendare, cărţi de învăţătură bisericească, de îndrumări morale şi religioase, sau cu cuprins de actualitate, care arată credincioşilor calea către împlinirea poruncilor evanghelice de iubire faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele, de pace şi bună înţelegere între oameni.

Cunoscînd interesul cu care sînt aşteptate şi folosite de către credincioşi calendarele şi îndrumătoarele bisericeşti, precum şi valoarea şi importanţa lor catehetică, vom face pentru cititorii revistei noastre — ca şi în anii trecuţi — o prezentare sumară a acestor tipărituri bisericeşti, scoase la lumină în pragul anului 1958, de centrele eparhiale.

CALENDARE DE PERETE

Calendarul ortodox 1958 editat de Sf. Arhiepiscopie a Bucureştilor are un aspect foarte plăcut şi atrăgător. Este tipărit în cele două culori bisericeşti tradiţionale: roşu şi albastru închis, cu un frumos şi bine retuşat chenar pe margine şi cu literă clară. La mijloc, în partea de sus, găsim o frumoasă icoană în culori a lui Iisus Hristos — Marele Arhiereu, binecuvîntînd şi şezînd pe tronul slavei, — reprodusă după o pictură din tinereţe a pictorului N. Grigorescu. In afară de cuprinsul obişnuit (sinaxarul, sărbătorile bisericeşti, arătarea textelor din Sfînta Evanghelie şi Apostol la toate duminicile, zilele de post, posturile mari, zilele cînd nu se fac nunţi, datele istorice şi sărbătorile legale) — acest calendar cuprinde şi citate scripturistice, prin care se arată credincioşilor că vieţuirea oamenilor în pace şi bună înţelegere este o dorinţă sfîntă şi dumnezeiască, este o realitate şi un postulat al Bisericii care nu conteneşte să ne îndemne: «**Trăiţi în pace între voi**» (I Tes. 5, 13), pentru că «**Arma înfrăţirii popoarelor este iubirea şi pacea**», după cum subliniază Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Calendarul Sfintei Mitropolii a Moldovei şi Sucevei este tipărit în culorile roşu şi negru, avînd pe margine un chenar frumos, negru înflorat, iar la mijloc, în partea superioară a calendarului, reproducerea unei icoane din anul 1848 reprezentînd pe Maica Preacurată cu Pruncul dumnezeesc în braţe.

Calendarul atrage atenţia credincioşilor că munca şi pacea — imperativele sociale care călăuzesc viaţa omenească spre progres şi fericire — sînt şi poruncile pe care le propovăduieşte Sfînta Carte a credinţei noastre celei adevărate. De aceea, subliniază calendarul, «**cine nu vrea să lucreze, acela să nu mănînce**» (II Tes. 3, 10) şi «**Trăiţi între voi în bună pace**» (Col. 3, 15).

Sfînta Arhiepiscopie ortodoxă romînă de Alba Iulia şi Sibiu a tipărit pentru anul 1958 un frumos calendar bisericesc de perete, care e identic cu cel tipărit de **Sfînta Mitropolie a Olteniei**. Numai icoana din mijloc a calendarului este deosebită: la primul găsim o frumoasă icoană a Mîntuitorului îmbrăcat în odăjdii arhiereşti, icoană folosită şi în noul Liturghier 1956. Domnul Iisus binecuvin-

teză, cu cartea în mînă şi cu chemarea Sa divină: «Veniţi blagosloviţii Părintelui Meu», iar cel de al doilea are icoana «Maica Domnului rugătoare». Aspectul calendarului este atrăgător şi plăcut, foloseşte cele două culori obişnuite (roşu închis şi negru), într-o îmbinare reuşită; are cele patru semne ale fazelor lunare, iar pe margine e împodobit cu un chenar mare şi frumos, întocmit cu migală şi talent de pictorul George Rusu.

Calendarul face atenţi pe credincioşi la împlinirea îndemnului apostolic: «**Trăiţi între voi în bună pace**» (Col. 3, 15), căci «**Duhul înţelepciunii, al păcii şi al înţelegerii este mai de preţ decît armele de luptă**» (Ecl. 4).

Sfînta Arhiepiscopie a Timişoarei şi Caransebeşului a tipărit un calendar pe un format mai mare, fapt ce face ca numele sfinţilor, precum şi celelalte indicaţii tipiconale şi date istorice să fie scrise cu litere mai mari, şi deci mai uşor de citit. Calendarul e împodobit cu chenare mari pe margine, în culorile roşu şi albastru deschis, avînd în mijloc, în partea de sus, icoana Domnului Hristos. iar jos fotografia Catedralei Mitropoliei Banatului.

Calendarul nu uită să pună în faţa credincioşilor şi cele două imperative scripturistice de permanentă actualitate şi rezonanţă socială — munca şi pacea între toţi, căci «**dacă cineva nu voieşte să lucreze, nici să nu mănînce**» (Tes. 3, 10); «**Noi ne trudim muncind cu mîinile noastre**» (I Cor. 4, 12). Despre pace ne aminteşte că «**roada dreptăţii este semănată întru pace celor ce lucrează pacea**» (Iacob 3, 18) şi «**Dumnezeu nu este Dumnezeul neorînduielii, ci al păcii**» (I Cor. 14, 33).

Sfînta Episcopie Ortodoxă Romînă a Aradului şi Hunedoarei a editat un calendar tot în format mare, cu un chenar lat de culoare albastru închis. In mijlocul părţii de sus găsim o icoană mare în culori albastre reprezentînd pe Maica Domnului cu Iisus Pruncul în braţe. In partea de jos a calendarului, sub icoana Maicii Domnului se află fotografia catedralei arădene. Cuprinsul calendarului este cel cunoscut., litera este mică dar clară, culorile se îmbină armonios. Are şi cele patru semne ale fazelor lunare. Şi calendarul de la Arad, ca şi cel de la Timişoara, are după fiecare duminică, în paranteză, tema care indică cuprinsul Evangheliei respective.

Prin îndemnurile lui biblice acest calendar propagă, între fiii Bisericii noastre, virtuţile creştine sociale: iubirea, pacea, dreptatea, cu texte ca acestea: «**Căutaţi pacea cu toată lumea şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul**» (Evrei 12, 14); «**Roada dreptăţii este semănată întru pace celor ce lucrează pacea**» (Iacob 3, 18); «**Roadele Duhului sînt: iubirea, bucuria, pacea**» (Gal. 5, 22); «**Credinţa fără fapte moartă este**» (Iacob 2, 26); «**Toată legea se cuprinde într-un singur cuvînt: să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi**» (Gal. 5, 14); «**Pacea lui Hristos, întru care aţi fost chemaţi, să stăpînească în inimile voastre** (Col. 3, 15); «**Orice lucraţi, lucraţi din toată inima, ca pentru Domnul şi nu ca pentru oameni**» (Col. 3, 23).

Sfînta Episcopie a Dunării de Jos a trimis, cu prilejul noului an, credincioşilor din eparhie, un calendar bisericesc de perete de un format mai mic, tipărit cu grijă în roşu şi negru. Are un chenar negru pe margine, iar în mijloc catedrala episcopală din Galaţi.

Acest calendar aduce credincioşilor Bisericii noastre salutul şi mesajul ceresc al corurilor serafice din noaptea Sfintei Naşteri: «**Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace şi între oameni bună învoire**» (Lc. 2, 14) şi cuvintele atît de actuale ale Mîntuitorului: «**Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema**» (Mt. 5, 9).

Sfînta Episcopie o Oradiei a tipărit pentru anul acesta un calendar în format mai mare, în roşu şi negru, cu chenar bine executat pe margine. La mijloc are o icoană a Dreptului Judecător, înconjurat de o parte şi de alta de chipurile celor doisprezece Apostoli, precum şi de icoanele, în format mic, ale praznicelor şi ale sfinţilor mai mari. Aceste icoane ocupă aproape jumătate din calendar. Sub icoana Domnului Hristos, găsim portretul P.S. Episcop Valerian. Calendarul povăţuieşte pe credincioşi la pace, cu cuvinte din Sfînta Scriptură, de felul acesta: «**Mila şi adevărul se vor întîmpina dreptatea şi pacea se vor săruta**» (Ps. 84, 11) şi «**căutaţi cu toţii pacea şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu**» (Evrei 12, 14).

Calendarele de perete ale Sfintei Episcopii a Rîmnicului şi Argeşului, a Buzăului, a Romanului şi Huşilor şi a Clujului sînt la fel cu calendarele tipărite de Arhiepiscopiile şi Mitropoliile a căror sufragane sînt.

ALMANAHURI ŞI INDRUMĂTOARE BISERICEŞTI

De mare folos şi aducătoare de învăţătură sînt şi almanahurile şi îndrumătoarele bisericeşti, pe care unele centre episcopale le-au trimis credincioşilor la începutul anului 1958. Aceste cărţi constituie cele dintîi şi cele mai folositoare tipărituri şi manuale duhovniceşti pentru instruirea în credinţa creştină cea adevărată a binecredincioşilor fii ai Bisericii noastre. Socotim că e necesar să facem o succintă prezentare a acestor cărţi de învăţături şi povăţuiri duhovniceşti, care se găsesc în casele şi în bibliotecile multora dintre slujitorii şi închinătorii sfintelor noastre altare.

INDRUMĂTOR BISERICESC PE ANUL COMUN DE LA HRISTOS 1958: Sibiu, tiparul tipografiei «Reîntregirea».

Sfînta Arhiepiscopie Ortodoxă Romînă a Sibiului tipăreşte de mai bine de o sută de ani pentru credincioşii din eparhie, alături de calendarul de perete, şi un calendar carte, sau «Indrumător bisericesc», după cum a fost intitulat în utlimii ani. Continuîndu-şi această tradiţie centenară, a alcătuit şi tipărit pentru anul 1958 un îndrumător bisericesc, al 107-lea, mai bogat şi mai voluminos decît cele anterioare, cuprinzînd 224 pagini.

Cartea începe cu portretele căpeteniilor Statului şi al noului Mitropolit al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan, după care se redau sumare noţiuni de calendaristică şi indicaţii de natură tipiconală şi liturgică, cronologie ortodoxă, semnele fazelor lunare, eclipsele, posturile mari în Biserica Ortodoxă, zilele de post de peste an, zilele cînd nu se fac nunţi, sărbători legale, zile nelucrătoare, date istorice, comemorări de evenimente din viaţa Bisericii Ortodoxe, slujbe şi rînduieli deosebite, Denii, Acatiste, Sf. Tană a Maslului, Sfintele Liturghii din cursul anului, pomenirea morţilor. Urmează partea întîia a îndrumătorului, partea calendaristică, cu menţionarea sărbătorilor şi numele sfinţilor pe fiecare zi a lunii, în partea stîngă calendarul de fiecare lună, cu sfinţii romîni nou canonizaţi şi scurte însemnări liturgice pe margine, iar partea dreaptă, o pagină liberă pentru însemnări. In pagina cu însemnări a calendarului găsim anul acesta cîte o cîntare din minunatele podoabe ale sfintelor slujbe bisericeşti (pesne, tropare, condace, sedelne, stihiri, icoase) în legătură cu sărbătorile lunare respective.

De la pag. 32-37, Indrumătorul prezintă organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne pe Mitropolii şi Eparhii sufragane, precum şi organizarea Centrului Mitropolitan Sibiu, împreună cu Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

In articolul omagial «Intru mulţi ani Stăpîne», P. C. Pr. Secretar eparhial D. Călugăr înfăţişează solemnităţile alegerii, învestiturii şi instalării canonice şi legale în scaunul arhieresc al Sibiului a I. P. S. S. Mtropolitul Nicolae Colan, fostul episcop al Clujului. După poezia «regăsirea», redacţia semnează articoul: «O despărţire duioasă», la plecare din Ardeal a I.P.S. Mitropolit Iustin.

Materialul de expunere a învăţăturii bisericeşti pentru instruirea credincioşilor, pe care-l cuprinde «Indrumătorul», este grupat pe probleme mari, ca şi în anul trecut.

Primul capitol, intitulat «Fapte-Comemorări», cuprinde următoarele teme: «Ştefan cel Mare, — 500 de ani de la urcarea sa pe tron»; «Pictorul N. Grigorescu», semnate de P. C. Pr. I. Beju; «Mănăstirea de le Sîmbăta de sus», de P. C. Pr. Gh. Secaş; «Vechile noastre biserici de lemn», de Prof. T. Bodogae; «Ierarhi cărturari ai Bisericii noastre», de P. C. Pr. C. Pistrui; «Vizita delegaţiei Bisericii Ortodoxe Romîne în R. P. Federativă Iugoslavă», de P. C. Prot. Tr. Belaşcu, vicar arhiepiscopesc; «O vizită în R. P. Bulgaria», de P. C. Prot. S. Vlad, Rectorul Institutului Teologic din Sibiu. Capitolul «Sf. Scriptură» cuprinde următoarele articole: «Biblia, Cartea păcii» şi «Legătura dintre Vechiul şi Noul Testament», de Prof. Dr. N. Neaga.

In capitolul «Hristos Domnul», găsim tratate următoarele subiecte: «Cine este Hristos; necesitatea întrupării Mîntuitorului», de P. C. Pr. I. Nicoară; «Cele trei slujiri ale Mîntuitorului», de P. C. Pr. Gh. Bordean; «Mîntuirea în Iisus Hristos, —

roadele Jertfei de pe cruce», de P. Cuv. Ierom. Irineu Crăciunaș; «Desăvîrșirea și plinirea Descoperirii dumnzeești în Iisus Hristos», de P. C. Diac. Gh. Papuc; «Desăvîrșirea omului prin Iisus Hristos», de P. C. Pr. V. Coman; «Pregătirea credincioșilor pentru primirea lui Iisus Hristos», de P. C. Pr. Prof. Sp. Cîndea.

In capitolul patru, «Sfînta Fecioară», se tratează: «Mai cinstită decît heruvimii...», de Ieromonahul Nicodae.

Penultimul capitol, «Sub acoperămîntul Sfîntului Duh», ne vorbește despre «Invățătura Bisericii noastre ortodoxe despre Duhul Sfînt», de Al. Moisiu; «Darurile și roadele Duhului Sfînt», de P. C. Prot. I. Velțan; «Sfințenia vieții creștine», de P. C. Pr. S. Radu; «Mijloace pentru sfințirea vieții creștine», de P. C. Prot. I. Vlad.

Capitolul ultim, «Atitudini creștine», expune următoarele probleme: «Creștinismul și progresul», «Mîntuitorul și frumusețile naturii», semnate de Prof. C. Sîrbu; «Creștinismul și femeia», de P. C. Pr. I. Nicoară; «Figuri de femei creștine», de Prof. M. Șesan; «Iubirea creștină», de Ierom. Nicolae; «Dragostea lui Dumnezeu; Treptele iubirii; Dragostea», de P. C. Pr. A Nanu; «Invățătura creștină despre trupul omului», de Prof. C. Sîrbu; «Să nu păcătuim», de D. Belu; «Portretul unui creștin adevărat».

Versuri semnează: Verona Brateș, Pr. N. Modoiu și Pr. Șt. Tascianu.

Indrumătorul se încheie cu «Indrumări tipiconale pe anul 1958», rînduite pe fiecare lună și destinate exclusiv preoților și cîntăreților bisericești.

INDRUMARI TIPICONALE PE ANUL 1958.— Editura Mitropoliei Banatului.

Mitropolia Timișoarei a editat și în anul acesta o carte cu îndrumări tipiconale și religioase. Volumul se împarte în patru secțiuni: partea calendaristică, partea de învățătură și zidire sufletească, partea tipiconală și calendar agricol, iar la sfîrșit s-au publicat ca anexă și tîrgurile din regiunea Timișoara.

Prima parte a cărții, cea calendaristică, ne informează asupra rînduielilor și tradiționalelor date, indicații și însemnări de natură liturgică și tipiconală folositoare pentru credincioși. In sinaxarul sfinților de pe fiecare lună, de la începutul cărții, aflăm și sfinții romîni înscriși cu ziua lor de pomenire statornicită de Sfîntul Sinod. Tot aci se află explicații liturgice referitoare la marile sărbători și asupra slujbelor și rînduielilor bisericești ce se săvîrșesc în cursul anului.

In partea a doua a cărții, intitulată «Invățătura de credință ortodoxă», se analizează problema rugăciunii sub feluritele ei aspecte, punînd la îndemîna preoților un bogat material catehetic, bazat pe Sfînta Scriptură, Filocalie și alte cărți duhovnicești, care poate fi folosit cu succes în cadrul orelor de catehizare obștească în biserică.

Partea a treia este intitulată «Indrumări tipiconale pe anul 1957». Acesta este un capitol de ample îndrumări și însemnări tipiconale lunare, destinat exclusiv pentru slujitorii altarului și ai stranei, care găsesc aici toată orientarea liturgică rînduită pentru săvîrșirea slujbelor divine, în special rînduiala vecerniei, utreniei și a Dumnezeeștilor Liturghii din duminicile și sărbătorile anului bisericesc.

Partea a patra, și ultimă o formează «Calendarul agricol», cu îndrumări și povățuiri folositoare pentru creștinii muncitori de pe ogoare, care găsesc aici multe sfaturi practice.

Găsim în acest «Indrumător» și frumoase icoane religioase, ca: o icoană a Macii Domnului, o icoană a Sfîntului Ierarh Iosif cel Nou, alta cu racla și moaștele Sîntului precum, și fotografii reprezentînd aspecte și momente de la proclamarea solemnă a canonizării Sfîntului Ierarh Iosif din 1956. Frontispicii și chenare împodobesc cartea și o fac plăcută și atrăgătoare.

INDRUMĂTOR BISERICESC PE ANUL 1958, —Editura Episcopiei Ortodoxe Romîne a Aradului.

După însemnările și informațiile calendaristice și liturgice rînduite în orice lucrare de natura aceasta, cartea cu îndrumări creștinești întocmită de Episcopia Aradului aduce pentru fiecare lună a anului numeroase sfaturi practice, agricole și gospodărești.

Urmează apoi partea de învățătură bisericească pentru credincioșii Bisericii noastre (pp. 33-168), intitulat «Tîlcuirea sărbătorilor sau despre învățătura Bisericii

ortodoxe». Se tratează aici, clar şi bine argumentat, în cele 57 tîlcuiri biblice, învăţătura Bisericii noastre despre cele şapte Sfinte Taine, arătîndu-se greşelile acelora care «nu mai suferă învăţătura sănătoasă» (II Tim. 4, 3-4). Fiecare temă este sprijinită pe argumente şi mărturii din Sfînta Scriptură. De altfel, întreaga carte este un minunat povăţuitor scripturistic ortodox pentru credincioşi, care pot învăţa de aici cum să-şi păstreze şi să-şi apere dreapta credinţă faţă de cei ce născocesc «învăţături sucite» (Faptele Apostolilor, XX, 30), faţă de răstălmăcirile celor ce «fac dezbinări şi sminteli împotriva învăţăturii» (Rom. 16, 17).

Asemenea cărţi cu expunerea învăţăturii ortodoxe, cu tălmăciri şi explicări scripturistice, n-ar trebui să lipsească din parohiile în care credincioşii noştri au alunecat de la linia credinţei noastre străvechi şi au ieşit din făgaşul şi din sînul Bisericii noastre, îmbrăţişînd învăţături de credinţă străine de duhul Ortodoxiei. Ca şi în 1957 şi în anul 1958, prin acest «Indrumător», Sfînta Episcopie a Aradului vine în ajutorul preoţilor şi credincioşilor din eparhie, cît şi din alte părţi, cu un bogat material de învăţătură bisericească, cu explicări şi interpretări de autenticitate scripturistică.,

Indrumătorul bisericesc de la Arad, redactat de P. C. Pr. Prof. Dr. P. Dehelеanu, este o carte foarte bună pentru credincioşi, actuală, folositoare şi întăritoare în credinţa noastră ortodoxă, scrisă cu o deosebită claritate. De aceea, socotim că dacă va cădea în mîna celor care au ieşit din Biserica noastră «dînd crezare oricărui duh» (I Ioan, IV, 1), aceştia se vor întoarce din nou în sînul Bisericii noastre, care mărturiseşte drept învăţătura Mîntuitorului, a Sfinţilor Apostoli şi a Sfinţilor Părinţi.

ALMANAHUL CREŞTIN ORTODOX PE ANUL 1958, — Editura Episcopiei Ortodoxe Romîne, Oradea.

Sfînta Episcopie a Oradiei a tipărit şi în anul acesta un voluminos Almanah, care cuprinde în cele 312 pagini ale sale, prin cele 49 de teme de natură dogmatică, morală didactică, teologică, istorică, socială, literară, un adevărat manual de învăţătură bisericească pentru credincioşii din eparhie.

După partea calendaristică obişnuită în asemenea lucrări şi după sfaturile agricole de la începutul cărţii, urmează capitolul «Insemnări tipiconale», de Arhim. Nicolae Sachelarie, apoi materialul de învăţătură bisericească grupat pe probleme în zece capitole mari: «In prag de an nou», de P. S. Valerian «Răscumpăraţi vremea», de I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului; «Prin Hristos la nemurire şi înviere», de Pr. Prof. I. Todoran. Urmează un studiu de 18 pagini al P. S. Valerian: «Cerul şi raiul, iadul, a doua venire a Domnului Hristos», în care combate învăţătura iehovistă. Menţionăm şi alte teme tratate în această carte: «Bucuria Paştelor». de Arhim. Varahiil Jitaru; «De ce sînt eu creştin ortodox; Cît bine ai făcut în viaţă; Artaban; Păcate dăunătoare vieţii obşteşti», de Prot. V. Stanciu; «Din viaţa Domnului Iisus Hristos; Din viaţa Bisericii creştine; Cultul dumnezeesc», de Pr. V. Pop, consilier; «Preoţia împărţitoare a harurilor sfinţitoare», de Arhim. Iulian Nicoară; «Sfintele veşminte ale Arhiereului», de Pr. C. Olaru; «Părţile principale ale Sfintei Liturghii», de Pr. Prof. Gh. Badea; «Foloasele Sfintei Liturghii», de Arhim. Dr. Augustin Paul; «Gradele de înrudire, piedici la căsătorie; Drepturile şi îndatoririle credincioşilor la bunul mers al Bisericii», de Ic. Stavr. Gh. Coman; «Rostul canoanelor sau epitimiilor», de Arhim. Nicodim Sachelarie; «Grija pentru cei răposaţi», de Pr. Prof. P. Procopoviciu; După articolul: «Sfinţi romîni din Ardeal şi Banat», semnat de Pr. P. Madincea, secretar eparhial, în care se vorbeşte despre Sfinţii canonizaţi: Sava Brancovici, Ilie Iorest, Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara, Oprea, Miclăuş, Iosif cel Nou, etc., urmează o serie de articole în legătură cu unificarea bisericească din 1948: «Zece ani de la unificare», de Arnim. Dr. Augustin Paul, vicar; «Din nou la sînul Bisericii mame», de Prot. Sabin Truţia, vicar la Episcopia Clujului; «Amintirile unui semnatar al unificării», de Ic. Stavr. Dr. Carol Pop; «In consolidarea revenirii», de Pr. I. Lucăcel P. S. Valerian semnează un articol despre Sfîntul Eremia Valahul, puţin cunoscut credincioşilor noştri.

Cartea se încheie cu o parte menită destinderii credincioşilor: Fel de fel, Să mai ridem, Leacuri din trecut, Proverbe şi zicale, Sfaturi pentru sănătate, Curiozităţi ştiinţifice, Glume, Cimilituri şi ghicitori, poezii, etc.

Prin conţinutul său varlat, cu material documentar selecţionat, Almanahul întocmit de Episcopia Oradiei se dovedeşte a fi pentru credincioşi o lucrare de folos, şi o bună că'auză a lor, atît în ce priveşte îndrumarea pe căile credinţei, ale sfinţeniei şi ale mîntuirii sufleteşti, cît şi în ce priveşte vieţuirea lor socială ca cetăţeni devotaţi patriei şi vrednici apărători ai păcii.

*

Trebuie subliniat faptul că aceste îndrumătoare apar, în fiecare an cu un material instructiv religios din ce în ce mai ales şi în condiţii tehnice tot mai bune.

Ele se situează pe linia continuităţii unei străvechi tradiţii în Biserica noastră, aceea a cărţilor de zidire duhovnicească şi de îndrumare a credincioşilor pe căile mîntuirii.

Continuarea acestei tradiţionale lucrări bisericeşti constituie o activitate de cinste pentru Biserica noastră.

Pr. NIC. POPESCU-DOBRÎCENI

ÎNDRUMĂRI PASTORALE

PENTRU CONTINUA INFLORIRE A PATRIEI

In munca plină de avînt ce se depune pentru continua propășire a patriei noastre, un rol de seamă îl au sfaturile populare. Experiența dobîndită în activitatea de pînă acum a acestor organe locale ale puterii de stat a dovedit cu prisosință că uriașele progrese realizate pe tărîmul vieții economice, sanitare și culturale, în mai toate regiunile țării— care în trecut erau osîndite să zacă în mizerie — sînt în mare parte rodul spiritului gospodăresc și entuziasmului creator de care au dat dovadă reprezentanții aleși de popor la conducerea sfaturilor populare.

Starea înfloritoare în care se găsesc astăzi satele și orașele noastre este desigur rezultatul muncii pe care întregul popor o depune pentru făurirea unei vieții mai bune și mai fericite; ea este însă și rezultatul felului în care sfaturile populare au știut să îndrumeze și să organizeze energiile și elanurile maselor populare.

De asemenea, se știe că sfaturile populare au menirea să pună și mai mult în valoare inepuizabilele resurse locale; să asigure, prin industria locală și prin cooperația meșteșugărească, producerea a cît mai multe bunuri de larg consum; să îmbunătățească neîncetat aprovizionarea orașelor și satelor cu produsele alimentare și industriale necesare; să se îngrijească de construire a noi școli, cămine culturale, dispensare, case de naștere, spitale; să intensifice munca de electrificare a satelor; și să dezvolte continuu procesul de culturalizare a maselor, spre a creea condiții de viață mai bune pentru întregul nostru popor.

Avînd, deci, un rol atît de însemnat în viața statului, — sfaturile populare se bucură de prețuirea și de sprijinul milioanelor de cetățeni, care văd în aceste organe locale ale puterii de stat cea mai largă și mai democratică formă de participare directă a maselor la conducerea treburilor obștești. De aceea, alegerile pentru deputații sfaturilor populare au devenit în viața politică a țării noastre adevărate sărbători patriotice, care prilejuiesc noi și impresionante manifestări ale dragostei de țară, ale devotamentului și legăturii de nezdruncinat dintre popor și regimul nostru democrat popular.

Cu aceeași însuflețire a întîmpinat poporul nostru și alegerile hotărîte de Prezidiul Marii Adunări Naționale pentru ziua de 2 martie 1958, în vederea desemnării deputaților sfaturilor populare. Perioada de pregătire a alegerilor — înscrierea cetățenilor în listele electorale, propunerea, în cadrul unor largi dezbateri cetățenești, a candidaților, întîlnirile și consfătuirile

dintre candidați și alegători — a arătat cu prisosință indestructibila unitate politică a poporului nostru, hotărîrea lui fermă de a asigura continua propășire a patriei, prin desemnarea celor mai vrednici fii ai săi ca deputați în organele locale ale puterii de stat.

La această manifestare a patriotismului milioanelor de cetățeni, participă și slujitorii și închinătorii sfintelor noastre altare ortodoxe. Așa cum a declarat însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian — într-un cuvînt de îndrumare adresat clericilor din Arhiepiscopia Bucureștilor — «Biserica Ortodoxă Romînă, care, în trecut ca și astăzi, și-a împletit destinul cu acela al poporului romîn, identificîndu-se cu toate dreptele năzuințe ale acestuia la o viață de demnitate umană și suveranitate națională, acordă evenimentului de la 2 martie a. c. o însemnătate deosebită și cere tuturor slujitorilor ei să se alăture cu sinceritate muncitorimii din orașe și de pe ogoare, astfel ca în sfaturile populare să fie trimiși oameni de ispravă, patrioți luminați și gospodari încercați, care să conlucreze pentru înflorirea materială și culturală a regiunilor, raioanelor, orașelor și satelor din tot cuprinsul țării».

Dînd urmare îndemnului inimii lor și povățuirilor primite din partea ierarhilor, — preoții ortodocși, care sînt în marea lor majoritate ieșiți din rîndurile poporului și își îndeplinesc înalta lor misiune spirituală între credincioșii din sate și orașe, au înțeles să-și facă din plin datoria de cetățeni, îndrumîndu-și păstoriții să participe cu sporit entuziasm la alegerile de deputați pentru sfaturile populare.

Din întreaga țară ne-au sosit vești îmbucurătoare asupra avîntului patriotic cu care clerul și credincioșii iau parte la toate acțiunile de pregătire a acestor alegeri. In întruniri cetățenești, în convorbiri particulare, în timpul împlinirii unora dintre obligațiile lor pastorale, preoții noștri nu uită să amintească înnoirile și realizările înfăptuite în țara noastră în cei zece ani ce s-au scurs de la proclamarea Republicii Populare Romîne. Slujitorii altarelor ortodoxe se dovedesc a fi sfătuitori luminați ai credincioșilor lor, pe drumul ce duce spre înflorirea continuă a patriei și spre făurirea unei vieți fericite pentru întregul popor: drumul sprijinirii candidaților Frontului Democrației Populare, în alegerile de la 2 martie 1958.

Această solidaritate de nezdruncinat a clerului nostru cu masele de credincioși și cu tot poporul romîn, în acțiunea sa de propășire obștească, are multe și justificate temeiuri.

In primul rînd este învățătura nerăstălmăcită a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, care-și povățuiește fiii să împlinească porunca iubirii aproapelui prin cultivarea celui mai curat și mai cald patriotism.

In al doilea rînd, este faptul că preotul și credinciosul ortodox sînt — în statul democrat-popular — cetățeni care se bucură de cele mai largi drepturi, fiind părtași la toate biruințele pe care le înregistrează poporul nostru, în calea lui nesovăitoare spre bună stare, spre progres și spre viață pașnică și fericită.

In al treilea rînd, preotul și credinciosul ortodox nu pot uita niciodată că în Constituția Republicii Populare Romîne a fost înscris principiul deplinei libertăți de conștiință și al libertății de organizare și funcționare a cultelor religioase, — și că aceste libertăți sînt garantate pentru toți cetățenii statului. Ei nu pot uita — așa cum a subliniat Prea Fericitul Patriarh Justinian — «însemnatele sporuri de bine înregistrate în viața Bisericii Ortodoxe Romîne, prin organizarea ei ca instituție, care

a devenit acum unitară, prin trecerea învățămîntului teologic de toate gradele sub privegherea sa directă, prin reașezarea monahismului pe făgașuri patristice, prin restaurarea multor monumente istorice bisericești cu sprijinul larg și generos al statului, prin zidiri de măreațe catedrale și sute de biserici în orașele și satele țării, prin publicarea cărților de slujbă și de rugăciune, a manualelor didactice pentru studenți și elevi și a revistelor bisericești pentru cler și popor».

Recunoștința datorată celor ce au făcut cu putință aceste înfăptuiri sporește în sufletele clericilor și credincioșilor ortodocși devotamentul lor sincer față de statul nostru democrat-popular, față de cîrmuitorii înțelepți ai Republicii Populare Romîne. De aceea, orice acțiune menită să ducă la întărirea statului și la propășirea țării este sprijinită cu toată căldura inimii de toți slujitorii și închinătorii sfintelor altare ortodoxe.

Încredințați că alegerile de deputați în sfaturile populare de la 2 martie 1958 reprezintă o treaptă în urcușul spre continua înflorire a patriei noastre dragi, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne vor fi alături de toți cetățenii Republicii Populare Romîne, alegînd ca gospodari ai satelor, orașelor, raioanelor și regiunilor țării pe candidații Frontului Democrației Populare, cărora le revine misiunea de mare cinste de a contribui la făurirea vieții pașnice și fericite, spre care năzuiește și pentru care muncește întregul nostru popor.

REDACȚIA

SFINȚII TREI IERARHI IN CULTUL CREȘTIN [1]

Școlile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Romîne prăznuiesc la 30 ianuarie pomenirea cea de preste an a Patronilor lor cerești, Sfinții Trei Ierarhi Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei din Capadocia († 379) Grigore de Nazianz sau Teologul († 389 sau 390) și Ioan Gură de Aur, patriarhul Constantinopolului († 407).

Rareori s-a întîmplat să se întîlnească, să strălucească pe cerul aceleiași epoci și să activeze în slujba aceleiași instituții o asemenea întreită constelație de luceferi luminoși, ca aceea a Sfinților Părinți, «Mari Dascăli ai lumii (creștine) și Ierarhi», pe care îi sărbătorim în această zi. Trăind tustrei în aceeași vreme — mult frămîntatul secol al patrulea, plin de atîtea mari figuri istorice, de prefaceri și de evenimente decisive pentru destinul de mai tîrziu al Bisericii creștine — dar activînd în puncte diferite ale creștinătății răsăritene de atunci și cu mijloace și metode diferite, Sfinții Trei Ierarhi au lăsat Bisericii o zestre de o valoare incomparabilă, care reprezintă agonisita de mult preț a geniului și a minții lor luminate, a vieții lor pilduitoare prin sfințenia ei și a muncii lor neistovite și creatoare, din ale cărei bogate roade s-au înfruptat toate generațiile creștine de după ei și care luminează și astăzi îndeosebi cărările vieții noastre, ale celor ce sîntem, sau ne pregătim să fim, ca și ei, slujitori ai Domnului. Contemporani, prieteni (doi dintre ei) și cu o formație intelectuală și duhovnicească asemănătoare, însuflețiți tustrei de același ideal și zel creștin, dar cu firi deosebite și activînd în medii și condiții deosebite, Sfinții Ierarhi și Părinți sărbătoriți astăzi au pus imensele lor resurse, talente și puteri de muncă în slujba Bisericii lui Hristos, pe care au slujit-o pînă la moarte, cu devotament nețărmurit, cu abnegație totală și cu jertfelnicie exemplară pentru slujitorii Domnului din toate timpurile și locurile. Activitatea lor rodnică, bogată și multilaterală se completează și se întregește în chip fericit una pe alta. Subtilă și profundă cugetare teologică în explicarea Sfintei Scripturi și în adîncirea, formularea și apărarea învățăturii de credință ortodoxă, cultură vastă și cuvînt întraripat în propovăduirea Evangheliei, faptă și trăire de înaltă și ireproșabilă ținută creștină, năzuință și strădanie necontenită spre desăvîrșirea lor înșiși și a păstoriților lor, și pentru instaurarea păcii, a dreptății și a iubirii creștine în lume: iată numai cîteva flori din buchetul înmiresmat al calităților și al virtuților care au ridicat pe acești trei «Mari Dascăli ai lumii (creștine) și ierarhi» în prețuirea, admirația și venerația posterității și prin care ei au înlesnit și au grăbit triumful com-

1. Această lucrare reprezintă dezvoltarea Cuvîntului festiv rostit la sărbătorirea Patronului Institutului Teologic din București (30 ianuarie 1958).

plet şi definitiv al creştinismului, căruia i-au dat, mai ales prin opera lor scrisă, un prestigiu cultural neîntrecut.

Dar despre toate aceste laturi şi aspecte ale vieţii şi activităţii Sfinţilor Trei Ierarhi, amintite aci doar în fugă, au tratat, rînd pe rînd şi mai pe larg, vorbitorii din anii trecuţi. De aceea, vom spune, în cele ce urmează, cîteva cuvinte despre o faţă mai puţin cunoscută a personalităţii şi operei acestei venerabile treimi de luceferi ai creştinătăţii patristice şi anume **despre rolul lor în cultul creştin.**

I.

REALIZĂRI ALE SFINŢILOR TREI IERARHI ÎN DOMENIUL CULTULUI CREŞTIN

1. **Sfinţii Trei Ierarhi ca maeştri ai rugăciunii şi îndrumători ai vieţii religioase creştine.** Intre virtuţile alese care au împodobit chipul sufletesc al Sfinţilor noştri Patroni şi care le-au adus aureola sfinţeniei, ridicîndu-i în cinstirea poporului drept credincios, este şi **evlavia** sau **religiozitatea** lor. Toţi trei au fost nu numai străluciţi teologi şi cărturari, vrednici ierarhi şi luptători pentru mai bine pe tărîm social, ci şi oameni de profundă şi sinceră pietate, de aleasă şi curată trăire şi simţire religioasă, zeloşi practicanţi şi apologeţi ai rugăciunii, prin care ne punem în legătură cu Dumnezeu. Nimeni n-a iubit mai mult decît ei rugăciunea, n-a practicat-o mai des şi mai cu rîvnă, n-a vorbit mai bine şi mai frumos despre foloasele, necesitatea şi însemnătatea rugăciunii în viaţa religioasă, cum au făcut-o ei în opera lor scrisă [2]. Preocuparea şi dragostea lor pentru rugăciune, pentru asceză şi contemplaţie, năzuinţa lor fierbinte spre desăvîrşirea morală şi spirituală i-a şi făcut pe toţi trei să caute, în tinereţe, liniştea şi singurătatea din diferitele sihăstrii [3], de unde a trebuit să fie smulşi, fără voia lor şi chemaţi la posturi de comandă, de răspundere şi de luptă, în mijlocul lumii şi în vîltoarea vieţii sociale. Dar şi în mijlocul lumii ei au rămas de fapt, mai departe, călugări desăvîrşiţi şi maeştri neîntrecuţi ai prefecţiunii creştine, prin viaţa lor de continuă şi nepătată castitate şi înfrînare, de asceză, post, priveghere şi rugăciune [4].

De aceea, au lăsat tagmei monahale, în care s-au şi integrat temporar, acea preţioasă comoară de reguli, îndrumări şi sfaturi cu privire la viaţa călugărească, formulate de Sf. Ioan în unele din scrierile sale, în care elogiază superioritatea vieţii monahale [4 bis], dar mai ales de Sf. Vasile, în

---

2. Pentru Sf. Vasile vezi **Pravilele Monahale** (comp. **Vechile Rînduieli ale vieţii monahale,** după ed. rusă a episcopului Teofan, Măn. Dobruşa, 1929, p. 349 şi urm.; pentru Sf. Ioan vezi de ex. textele hrisostomice adunate în volumul **Mărgăritare,** trad. de Şerban şi Radu Greceanu, Cuvînt 17 **(Despre rugăciune),** ed. III-a, Buc. 1872, p. 130-140 şi în **Carte ce se numeşte Impărţirea de grîu a Sfîntului Ioan Gură de Aur,** trad. de Mitrop. Grigore, Buzău 1833, Cuvintele 8-11 **(Despre rugăciune),** p. 59 şi urm.

3. Sf. Vasile şi Sf. Grigore pe malul rîului Iris din Pont, Sf. Grigore singur în mănăstirea Sf. Tecla din Seleucia Isauriei şi apoi la Arianz, Sf. Ioan în munţii Antiohiei, între anii 374-380.

4. Vezi în această privinţă mai ales P. Humbertclaude, **La doctrine ascétique de Saint Basile de Césarée,** Paris 1932 şi L. Meyer, **Saint Jean Chrysostome maître de perfection chrétienne,** Paris 1934.

4 bis. **Impotriva celor ce disprețuiesc viața monahală** (la Migne, P.G., t.

Regulile sale **mari şi mici** (sau **Reguli pe scurt** şi **Reguli pe larg**) [5]. Acestea din urmă constituiesc pînă astăzi Pravila fundamentală a vieţii călugăreşti de obşte, care a servit, mai mult sau mai puţin, ca model pentru Pravilele întocmite de toţi marii întemeietori, ctitori şi organizatori de mănăstiri sau de obştii monahale de tip chinovitic, de mai tîrziu (Sf. Ioan Cassian şi Cuviosul Benedict în Apus, Sf. Sava, Sf. Teodor şi Iosif Studitul, Sf. Petru şi Atanasie Atonitul în Răsărit, ş. a.). In ele, Sf. Vasile reglementează, în amănunţime şi cu precizie, traiul şi activitatea călugărilor în mănăstiri, fixîndu-le ca preocupare de căpetenie rugăciunea, alături de munca intelectuală şi manuală, şi întocmind chiar programul zilnic de rugăciune în comun, cu rînduiala sfintelor slujbe care trebuiesc săvîrşite, cu ceasurile de adunare pentru slujbă şi cu indicarea rostului fiecăruia din ele [6]. Acest program constituie temeiul, cadrul normal în care se desfăşoară şi totodată sursa din care se alimentează pînă astăzi spiritualitatea monahală ortodoxă [7].

Dar Sfîntul Vasile dă îndrumări, rămase clasice, şi despre felul cum trebuie făcută rugăciunea particulară sau personală, arătînd necesitatea şi foloasele ei (Rînduielile monahale, cap. I), precum şi despre împărtăşirea cu Sfintele Taine (Vezi mai ales Scrisoarea 89 şi Regulile monahale mici 172 şi 309) [8]. Acelaşi lucru îl face şi Sf. Ioan Gură de Aur, în multe din scrierile sale. Căci şi din posturile de înaltă răspundere, care li s-au încredinţat împotriva voinţei lor şi pe care totuşi le-au ilustrat cu prisosinţă după aceea, Sfinţii Trei Ierarhi rămîn mai departe aceiaşi practicanţi zeloşi ai rugăciunii, regenerîndu-şi, cu ajutorul ei, forţele sufleteşti irosite în lupta lor dîrză cu păcatul şi cu răul moral din lume. Ei practică atît rugăciunea particulară (personală), în puţinele lor ceasuri de răgaz şi linişte, cît şi pe cea publică (oficială), în calitatea lor de sfinţiţi slujitori şi «iconomi sau chivernisitori ai tainelor lui Dumnezeu» (comp. I Cor. IV, 1). Tustrei au meritat, au dobîndit şi au cinstit, ca puţini dintre slujitorii Domnului, cea mai înaltă treaptă a sacerdoţiului creştin: aceea de **arhiereu,** după ce ilustraseră mai nainte, printr-o activitate strălucită şi bine cunoscută, cele două trepte clericale subordonate: cea de diacon şi cea de preot (îndeosebi Sf. Ioan, la Antiohia Siriei, între 381-397)) [9]. In calitatea lor de arhierei, ei s-au impus în cinstirea şi în admiraţia contemporanilor, prin pietatea şi respectul cu care se apropiau de cele sfinte, prin demnitatea, pătrunderea şi credinţa cu care slujiau, prin căldura rugăciunii lor şi prin dragostea cu care îşi vor fi îndeplinit toate obligaţiile de principali săvîrşitori ai cultului public.

2. **Sfinţii Trei Ierarhi ca autori ai Liturghiilor ortodoxe.** Dar ceva mai mult: Sfinţii Trei Ierarhi au trăit într-o epocă de importanţă decisivă pentru dezvoltarea şi evoluţia ulterioară a cultului creştin, în serviciul căruia ei

---

XLVII, col. 319-386), **Comparaţie între un rege şi un monah** (Ibidem, col. 387-392), **Scrisorile către Olimpiada** (Ibidem, t. LII), şi altele.

5. Migne, P. G., t. XXXII.

6. Vezi mai ales Regula mare 37.

7. Vezi mai ales **Vechile Rînduieli ale vieţii monahale,** trad. rom. cit. supra, p. 351-352.

8. Despre regulile privitoare la rugăciune în Pravila Sfîntului Vasile vezi şi **Vechile Rînduieli ale vieţii monahale,** p. 349 şi urm.

9. Despre activitatea Sfîntului Ioan ca diacon şi preot la Antiohia, vezi Chrysostomus Baur, **Der heilige Johannes Chrysostomos und seine Zeit,** vol. I, München 1929, p. 122 şi urm.

au pus prestigiul şi eleganţa culturii lor profunde şi multilaterale, precum şi neîntrecutelor lor talente literare şi oratorice; nu este deci de mirare că creştinătatea ortodoxă i-a preţuit mai ales ca mari maeştri ai rugăciunii şi că socoteşte pe doi dintre ei — Sf. Vasile şi Sf. Ioan — ca autori ai formularului (textului) celor mai importante şi mai sfinte rugăciuni ale cultului ortodox: cele două Sfinte Liturghii care le poartă numele şi care se săvîrşesc şi astăzi în bisericile ortodoxe de pretutindeni.

Cînd spunem însă că Sf. Vasile cel Mare şi Sf. Ioan Gură de Aur sînt «autorii» Liturghiilor puse sub numele lor în Liturghierul ortodox, nu trebuie să înţelegem prin aceasta că ei ar fi alcătuit întreaga rînduială a Liturghiei şi textul tuturor rugăciunilor ei, aşa cum le avem astăzi. De la ei, sau din vremea lor, nu provine de fapt decît partea din Liturghia de azi cuprinsă între lecturile biblice (Apostol şi Evanghelie) şi Rugăciunea amvonului, parte care reprezintă elementul originar, de proveniență siriană şi capadociană, în Liturghia noastră. Partea de la început (pînă la Apostol) şi cea de la sfîrşit (otpustul), precum şi unele elemente din restul Liturghiei noastre (ca Heruvicul, Crezul şi Axionul) sînt adaose posterioare celor doi Sfinţi Părinţi şi reprezintă dezvoltări proprii şi mai tîrzii ale ritului liturgic bizantin.

De altfel, conform tradiţiei consemnată în lucrarea cu titlul **Despre predania dumnezeieştei Liturghii,** atribuită patriarhului Proclu al C-polului din sec. V, atît Sf. Vasile cît şi Sf. Ioan n-au făcut altceva decît să prelucreze şi îndeosebi să prescurteze — unul la Cezareea Capadociei, celălalt la Constantinopol — Liturghia întrebuinţată în vremea lor în mai tot Răsăritul creştin, adică Liturghia mai veche a Sfîntului apostol Iacob, care mai ales din pricina lungimii excesive a unora din rugăciunile ei, nu mai corespundea nivelului de religiozitate (mai scăzut) şi nici condiţiilor istorice din vremea lor [10]. Ceea ce aparţine Sfîntului Vasile şi Sfîntului Ioan, din formularul actual al Liturghiilor atribuite de tradiţie lor, este, în primul rînd, partea cuprinzînd rugăciunile citite în taină de către preot pentru sfinţirea Darurilor (de la «Cu vrednicie şi cu dreptate...» pînă la ecfonisul «Şi ne dă nouă cu o gură şi cu o inimă...») şi care alcătuiesc ceea ce numim, cu un termen tehnic, **anaforà**-ua euharistică, adică partea cea mai veche şi totodată centrală şi esenţială a Liturghiei creştine. Era în Biserica veche obiceiul (continuat multă vreme în Bis. siriene) ca, în cadrul rînduielii

10. Vezi Περὶ πάραδόσεως τῆς θείας Λειτουργίας. (Migne, P.G., t. LXV, col. 849 B-852 B): După ce spune că cele dintîi formulare de Liturghii au fost alcătuite de Sf. Clement, episcopul Romei şi de Sf. Iacob, episcopul Ierusalimului, Pseudo-Proclu adaugă: «Dar mai în urmă, Marele Vasile, văzînd indolenţa şi aplecarea către cele de jos a oamenilor, care pentru aceasta se plictiseau de lungimea Liturghiei (nu că o socotea prea încărcată şi lungă, ci vrînd să înlăture plictiseala şi a celor ce se rugau şi a celor ce ascultau, pricinuită de lungimea timpului), a orînduit să se citească mai pe scurt... Dar iarăşi, nu după mult timp, Părintele nostru Ioan cel cu limba de aur, preocupat cu mult zel de mîntuirea oilor ca un păstor, avînd în vedere slăbiciunea firii omeneşti, a hotărît să smulgă din rădăcină orice pretext diavolesc. De aceea, a şi tăiat multe şi a hotărît să se săvîrşească (Liturghia) mai pe scurt, pentru ca nu cumva puţin cîte puţin oamenii, cărora le place o oarecare libertate şi mai ales lenevia, amăgiţi de înşelăciunea vrăjmaşului, să se depărteze de o astfel de predanie apostolică şi dumnezeiască...». După unii (ca de ex. Chrys. Baur, Op. cit., voi. II, München 1930, p. 65), e posibil ca anafora din Liturghia Sfîntului Ioan să fie, chiar aşa precum o prezintă Pseudo-Proclu, o prescurtare a anaforei din Liturghia Sfîntului Vasile, adusă de Sf. Grigore de Nazianz, din Cezareea la C-pol, în cei doi ani cît a păstorit Biserica ortodoxă de acolo.

fixe (stabile) a Liturghiei, să se adopte rugăciuni şi mai ales anafore brodate pe tema generală sau pe schema tradiţională şi compuse de diferiţi liturghisitori sau ierarhi, iluştri prin pietatea sau reputaţia lor cărturărească, morală şi spirituală. Opera liturgică a Sfinţilor Vasile şi Ioan constă deci în primul rînd în prescurtarea şi remanierea, într-un stil personal, a vechei anafore a Liturghiei Sfîntului Iacob, care în forma ei originară provine chiar de la Sfinţii Apostoli. Sfinţii noştri Ierarhi nu sînt deci înovatori în acest domeniu; ei nu creiază propriu-zis anafore noi, originale, ci se menţin în cadrul şi pe temeiul vechii tradiţii creştine păstrate peste tot pînă atunci, păstrînd astfel legătura cu trecutul şi transmiţînd generaţiilor următoare o Liturghie de origine apostolică trecută doar prin filtrul uriaşelor lor personalităţi, atît de multilateral înzestrate.

Prin aceste precizări, cerute de adevărul istoric, nu se micşorează nici meritul Sfinţilor Vasile şi Ioan, priviţi de tradiţie ca autori ai Liturghiilor care le poartă numele, şi nici respectul care se cuvine atît lor cît şi operei lor. Căci, cu toate că, în stadiul actual al evoluţiei rînduielii lor, Liturghiile noastre reprezintă de fapt o operă bimilenară, colectivă şi anonimă, a Bisericii ortodoxe, adică a reprezentanţilor ei cei mai iluştri în materie de trăire şi de creaţie euhologică, totuşi, partea lor cea mai importantă provine, neschimbată, din epoca Sfinţilor Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur şi poartă amprentele personalităţii şi influenţei acestora, ea fiind acceptată, generalizată în întrebuinţarea întregei Biserici ortodoxe şi consfătuită de ea, pentru frumuseţea şi valoarea ei, ca un **textus receptus**, adică definitiv şi nemodificabil.

Şi într-adevăr, atît contemporanii lor cît şi documente posterioare confirmă contribuţia celor doi mari Părinţi bisericeşti, şi mai ales pe a Sfîntului Vasile, la formarea Liturghiei noastre. Astfel, Sfîntul Grigore de Nazianz, în cuvîntarea sa funebră ţinută la puţină veme după moartea Sfîntului Vasile, spune că acesta a compus, între altele, şi «formulare de rugăciuni (şi) rînduiala altarului» (εὐχῶν διατάξεις [καί] εὐκοσμίαι τοῦ βήματος) [11]. In biografia Sfîntului Vasile, atribuită lui Amfilohie, episcop de Iconiu († c. 403), ni se istoriseşte că, la hirotonia sa de episcop, Sf. Vasile s-a rugat lui Dumnezeu şase zile în şir să-l învrednicească a săvîrşi Jertfa cea nesîngeroasă cu propriile sale cuvinte. In a şaptea zi Mîntuitorul i s-ar fi arătat în vis, împlinindu-i dorinţa. Sculîndu-se din somn, Sf. Vasile a început a vorbi şi a scrie, inspirat: «Să se umple gura mea de laudă, ca să cînt mărirea Ta, Doamne...», şi celelalte rugăciuni din rînduiala Liturghiei [12].

Nu există texte contemporane sau posterioare care să afirme şi despre Sf. Ioan Gură de Aur acelaşi lucru, adică să confirme paternitatea sa asupra Liturghiei care îi poartă numele. Dar dacă n-avem izvoare directe, care să afirme categoric autenticitatea Liturghiei atribuite de tradiţie Sfîntului Ioan, aceasta este confirmată indirect de unele Liturghii întrebuinţate la

---

11. **Cuvînt de laudă la Sf. Vasile**, 34 (Migne, P.G., t. XXXVI, col. 541 C). Comp. şi Sf. Grigore de Nyssa, **Cuvînt de laudă pentru fratele Vasile** (Ibidem, t. XLVI, col. 808).

12. (Pseudo-)Amfilohie, **Viaţa Sfîntului Vasile**, P.G., t. XXIX, col. CCCI-CCCII. Rugăciunea menţionată în citatul acesta o aflăm şi în formularul de azi al Liturghiei Sfîntului Iacob, după împărtăşire, dar ea reprezintă aci una dintre influenţele tîrzii ale Liturghiei bizantine (vezi Dom Placide de Meester, artic. **Liturgies grecques**, în Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie, red. de F. Cabrol şi H. Leclercq, t. VI, col. 1607).

eterodocşii răsăriteni (monofiziţi şi nestorieni), cărora Liturghia Sfîntului Ioan le-a servit ca sursă sau ca model, cum este de ex. rugăciunea euharistică din anaforà-ua celor 12 Apostoli, folosită la iacobiţii sirieni, sau anaforele puse sub numele lui Teodor de Mopsuestia şi al lui Nestorie, folosite la Nestorienii persani [13]; aceasta însemnează că Liturghia Sfîntului Ioan, care a servit ca prototip al acestor Liturghii, exista înainte de sec. V-VI, cînd sirienii iacobiţi şi persanii nestorieni se despart de Biserica ortodoxă, ştiut fiind că, după această dată, eterodocşii răsăriteni nu mai împrumută nimic de la ortodocşi [14].

O dovadă indirectă în favoarea autenticităţii Liturghiei ortodoxe a Sfîntului Ioan o constituie şi interesul neobişnuit de mare, pe care l-a nutrit acest Sfînt Părinte faţă de Sfînta Liturghie şi care se vede cu prisosinţă în enorma cantitate de pasaje, formule, expresii, aluziuni şi texte din formularul Liturghiei timpului său, citate sau presărate ca argumente şi ilustrări ale ideilor sale în vasta-i operă omiletică. Sfîntul Ioan considera deci textul Sfintei Liturghii ca cel mai preţios şi temeinic tezaur de argumente, pe care le putea invoca în favoarea ideilor expuse în cuvîntările sale şi de aceea el se referă mai la tot pasul la acest text, ca la o mărturie a tradiţiei creştine vechi şi generale; iar aceste referinţe sînt aşa de multe, încît pe baza lor unii istorici ai Liturghiei au putut reconstitui rînduiala şi — în parte — formularul sau textul rugăciunilor din Liturghia timpului său [15], după cum alţii au putut reconstitui anul liturgic, pe baza predicilor şi panegiricelor rostite de Sf. Ioan la diferite sărbători [16], sau sistemul pericopelor biblice citite la cult, pe baza omiliilor sale exegetice [17]. Şi cu toate că nu avem de la Sf. Ioan nicio lucrare anume consacrată explicării Sfintei Liturghii, totuşi, judecînd după fragmentele citate şi comentate de el în imensa-i operă omiletico-exegetică, Sf. Ioan a fost unul din cei mai geniali interpreţi ai Liturghiei şi îndeosebi un neîntrecut teoretician al doctrinei despre Jertfa euharistică; el considera împărtăşirea cu Sfintele Taine centrul şi culmea vieţii spirituale creştine, iar respectul pentru Sfînta Euharistie temeiul şi esenţa adevăratei evlavii creştine [18].

Studii şi cercetări mai noi de filologie şi critică literară au descoperit în textul rugăciunilor din rînduiala Liturghiei Sfîntului Ioan şi cea a

---

13. Vezi Dr. A. Baumstark, **Die Chrysostomosliturgie und die syrische Liturgie des Nestorios**, în vol. Χρυσοστομικά, **Studi e ricerche intorno a S. Giovanni Crisostomo a cura del comitato per il XV centenario della sua morte (407--1907)**, Roma 1908, p. 771-857; Acelaşi, **Zur Urgeschichte der Chrysostomosliturgie**, în **Theologie und Glaube**, 5 (1913), 299-313 şi 392-395.

14. Mai pe larg despre autenticitatea Liturghiei Sfîntului Vasile şi cea a Sfîntului Ioan, vezi la Dom Pl. de Meester, artic. şi dict. cit. supra, t. VI, col. 1596 şi urm.

15. Vezi, de ex.: F. Probst **Die antiochenische Messe nach den Schriften des heiliges Johannes Chrysostomus dargestellt**, în Zeitschrift für katholische Theologie, VII (Innsbruck 1883), p. 250-303; Acelaşi, **Liturgie des IV. Jahrhunderts unul deren Reform**, Münster 1893, p. 156 şi urm.; F. Brightman, **Eastern Liturgies**, Oxford 1896, 470-481; J. Hanssens, **Institutiones liturgicae de ritibus orientalibus**, t. II (Romae 1930), p. 440-442 şi 445-447; Chrys. Baur, Op. cit., vol. I, p. 154-166 şi vol. II, 64-72.

16. Vezi A. Baumstark, **Das Kirchenjahr in Antiochien**, în Römische Quartalschrift, 11 (1897), 31-66 şi 13 (1899), 305-323.

17. Vezi, de ex., A. Rahlfs, **Die alttestamentlichen Lektionen der griechischen Kirche**, în Nachrichten der Göttinger Ges. Phil.-hist. Klasse (1915), 28-136.

18. Vezi Pr. Gh. Tilea, **Evlavia euharistică după Sf. Ioan Gură de Aur**, în Studii Teologice, 1957, nr. 9-10, p. 632 şi urm.

Sfîntului Vasile, dar mai ales în textul anaforelor acestor două Liturghii, gîndirea și stilul proprii acestor Părinți bisericești, precum și evidente înrudiri sau analogii de fond și de formă între aceste anafore de o parte și între scrierile autentice ale Sfîntului Ioan și ale Sfîntului Vasile de alta [19].

Nu este de mirare dacă slujitorii bisericilor păstorite de acești iluștri ierarhi și mari teologi au luat ca model și și-au însușit modul și formularul întrebuințat de arhipăstorii lor, pentru săvîrșirea Sfintei Liturghii, mod care se va fi distins față de cele mai vechi, prin profunzimea de simțire și de cugetare teologică a conținutului lor, ca și prin frumusețea, eleganța și măiestria expresiei lor stilistice și verbale. Indeosebi anafora Sfîntului Vasile este remarcabilă prin avîntul inspirației, prin orizontul larg al cererilor cuprinse în ea (în partea numită **diptice,** adică rugăciunea de mijlocire generală pentru Biserică, de după sfințirea Darurilor), ca și prin frumusețea literară a expresiei: «... Pe cei buni întru bunătate îi păzește, pe cei răi, buni îi fă, cu bunătatea Ta. Pomenește, Doamne, pe poporul ce stă înainte și pe cei ce pentru binecuvîntate pricini nu s-au întîmplat aici, și-i miluiește pe dînșii și pe noi, după mulțimea milei Tale. Cămările lor le umple de tot binele; căsniciile lor în pace și întru unire le păzește; pe prunci crește-i, tinerețele le călăuzește, bătrînețele le întărește, pe cei slabi de suflet îmbărbătează-i, pe cei risipiți adună-i, pe cei rătăciți întoarce-i și-i împreună cu sfînta Ta sobornicească și apostolească Biserică. Pe cei bîntuiți de duhuri necurate îi slobozește; cu cei ce călătoresc pe ape și pe uscat împreună călătorește; văduvelor le ajută, pe orfani îi apără, pe cei robiți îi izbăvește, pe cei bolnavi îi tămăduiește. Adu-Ți aminte, Doamne, și de cei ce sînt în judecăți, în închisori, în prigoniri, în amară robie și în orice fel de necaz, nevoie și strîmtorare. Adu-Ți aminte, Dumnezule, și de toți cei ce au trebuință de marea Ta milostivire, de cei ce ne iubesc și de cei ce ne urăsc pe noi, și de cei ce ne-au poruncit nouă nevrednicilor să ne rugăm pentru dînșii. Adu-Ți aminte, Doamne, Dumnezeul nostru, și de tot poporul Tău și peste toți varsă mila Ta cea bogată, împlinind tuturor cererile cele spre mîntuire. Și pe cei ce nu i-am pomenit, din neștiință sau uitare, sau pentru mulțimea numelor, Tu însuți îi pomenește, Dumnezeule, Cela ce știi vîrsta și numirea fiecăruia, Cela ce știi pe fiecare din pîntecele maicii lui. Căci Tu ești, Doamne, ajutătorul celor fără de ajutor, nădejdea celor fără de nădejde, izbăvitorul celor înviforați, limanul celor ce călătoresc pe ape, doctorul celor bolnavi. Insuți, tuturor toate le fii, Cela ce știi pe fiecare și cererea lui, casa și trebuința lui...» [20].

Alături de marea și frumoasa rugăciune pentru sfințirea apei din rînduiala Aghiazmei mari (facerea Sfîntului Sofronie, patriarhul Ierusalimului), anafora Liturghiei bizantine a Sfîntului Vasile reprezintă una din cele mai superbe creații ale geniului liturgic ortodox. De aceea, pe bună dreptate s-a făcut de către specialiști propunerea pentru valorificarea ei, prin revenirea la vechea practică creștină de a se citi această rugăciune în întregime cu voce tare de către liturghisitori, măcar în chip demonstrativ, la anumite ocazii solemne, pentru a fi pusă în evidență și sezisată de către credincioși frumusețea și importanța ei din punct de vedere dogmatic,

---

19. Vezi de ex. Sophie Antoniadis, **Place de la Liturgie dans la tradition des lettres grecques,** Leiden 1939, p. 87-137.

20. **Liturghier,** Buc. 1956, p. 225-226.

liturgic, poetic şi — mai ales — eclesiologic, ca una care exprimă în chipul cel mai fericit spiritul comunitar al Ortodoxiei [21].

Tradiţia iconografică ortodoxă aşează şi pe cel de al treilea dintre Sfinţii noştri Patroni — adică pe Sf. Grigore de Nazianz — în rîndul marilor ierarhi zugrăviţi pe pereţii sfîntului altar, alături de Sf. Ioan şi de Sf. Vasile, înfăţişîndu-l, ca şi pe ceilalţi, în veşminte arhiereşti şi purtînd rulou cu un text liturgic şi anume începutul rugăciunii citite în taină de către preot în timpul cîntării Trisaghionului: «Dumnezeule Cel sfînt, Care între Sfinţi Te odihneşti...» [22]. Şi cu toate că cea de a treia Liturghie întrebuinţată în cultul ortodox — adică Liturghia Darurilor mai nainte sfinţite — este atribuită de tradiţie Sfîntului Grigore cel Mare (Dialogul), episcopul Romei († 604), totuşi, nu lipsesc ediţii ale Liturghierului ortodox care pun această sfîntă Liturghie sub numele Sfîntului Grigore de Nazianz (ca de ex. ed. rom. de Sibiu 1902). Prestigiul teologic al acestui mare Sfînt şi ierarh creştin au făcut ca şi în ritul liturgic al Copţilor monofiziţi din Egipt să i se atribue o anaforă euharistică, de origine mai nouă, care cuprinde elemente siriene şi care e întrebuinţată la sărbătorile Mîntuitorului şi în ocaziuni mai solemne.

In acelaşi rit liturgic există o altă asemenea anaforă, pusă sub numele Sfîntului Vasile, care este de fapt o prelucrare a anaforei bizantine a Sfîntului Vasile şi care se întrebuinţează la Copţi în cea mai mare parte a anului bisericesc [23]. Există de asemenea redacţii greceşti ale Liturghiilor Sfîntului Vasile şi Sfîntului Grigore de Nazianz, întrebuinţate odinioară la Copţii egipteni de rit liturgic alexandrin (probabil înainte de cucerirea Arabilor mahomedani) [23 bis]. Şi în ritul liturgic al Sirienilor iacobiţi (monofiziţi), ca şi în cel al Bisericii abisiniene există anafore euharistice atribuite celor trei Sfinţi Ierarhi [24]. Se păstrează, de asemenea, o Liturghie a Darurilor mai nainte sfinţite, întrebuinţată odinioară la Sirienii iacobiţi, azi căzută în desuetudine [25].

3. **Sfinţii Trei Ierarhi ca autori ai diferitelor rugăciuni din cultul ortodox.** Datorită prestigiului lor de mari ierarhi, liturghisitori şi teologi, dar mai ales de meşteri neîntrecuţi ai rugăciunii, tradiţia a pus îndeosebi sub numele Sfîntului Vasile şi al Sfîntului Ioan multe din rugăciunile întrebuinţate în diferitele slujbe ale cultului ortodox. Astfel, unele rugăciuni din Rînduiala Impărtăşirii sînt atribuite acestor doi Sfinţi [26], iar Sfîntul Vasile

21. Vezi Pr. P. Vintilescu, **Funcţiunea eclesiologică sau comunitară a Liturghiei**, Buc. 1946 (extras din rev. Bis. Ort. Rom.), passim şi mai ales p. 29.

22. Vezi Erminia bizantină a zugravilor, la V. Grecu, **Cărţi de pictură bisericească bizantină**, Cernăuţi 1936, p. 330.

23. Ambele editate de J. A. Assemani, **Codex liturgicus Ecclesiae Universae**, t. VII, Romae 1754, p. 45-133 (în limba coptă şi trad. latină) şi de Eus. Renaudotius, **Liturgiarum orientalium collectio**, ed. II (Frankfurt 1847), t. I, p. XCII-CVI (numai în trad. latină, note la p. 152-294; reproduse şi la Migne, P.G., t. XXXI, col. 1629-1656 şi t. XXXVI, col. 677-700. O descriere a rînduielii Liturghiei copte a Sfîntului Vasile, la T. Tarnavschi, **Despre cele mai însemnate Liturghii ale Bisericii orientale...**, în rev. Candela, an. 1893, p. 548-555 şi 605-612.

23 bis. Editată, cu trad. lat., la Renaudotius, ed. şi vol. cit. şi la Migne, P.G., t. 31 şi 36.

24. Vezi F. Brightman, Op. cit., p. LVIII-LIX şi LXXIII şi urm.

25. Editată în siriacă şi cu trad. latină, de H. W. Codrington, **Liturgia praesanctificatorum syriaca Sancti Joannis Chrysostomi**, în vol. Χρυσοστομικά p. 719 şi urm.

26. Vezi Rug. I şi VI (ale Sfîntului Vasile), Rugăciunile II, VIII, IX, X şi XII (ale Sfîntului Ioan) dinainte de împărtăşire, în **Liturghier**, ed. Buc. 1956;

este privit ca autor al cunoscutelor Rugăciuni de exorcizare numite **Molitfele sau Blestemele Sfîntului Vasile pentru cei ce pătimesc de la diavol şi pentru toată neputinţa**, care se citesc în bisericile noastre în ziua pomenirii acestui Sfînt (1 ianuarie), după Sfînta Liturghie (de fapt, primele trei sînt atribuite Sfîntului Vasile, iar următoarele patru Sfîntului Ioan Gură de Aur) [27]. Asemenea exorcisme existau odinioară şi în altă redacţie grecească pusă sub numele Sfîntului Grigore de Nazianz, dar ele au ieşit din întrebuinţare [27 bis].

Multe din rugăciunile slujbelor zilnice cuprinse în **Ceaslovul** ortodox sînt de asemenea atribuite Sfinţilor Vasile şi Ioan. Aşa de ex.: Rugăciunea a opta dintre **Rugăciunile** dimineţii («Doamne, nu mă lipsi pe mine de binele Tău cel ceresc...»), în Ceaslovul romînesc este întitulată **a Sîntului Ioan Gură de Aur (Ceaslov,** Buc. 1945, p. 7-8); iar Sfîntului Vasile îi sînt atribuite: cele două rugăciuni de la sfîrşitul Mijloceasului I («Dumnezeule, Cel veşnic şi fără de început...» şi: «Cela ce trimiţi lumina...» ibidem, p. 81), rugăciunea de la sfîrşitul Mijloceasului III («Doamne Dumnezeule, Cela ce dai pacea Ta oamenilor...», Ibidem, p. 90), rugăciunea de la sfîrşitul Ceasului VI («Dumnezeule şi Doamne al puterilor...», Ibid., p. 96), rugăciunea de la Sfîrşitul Ceasului IX, care se întrebuinţează şi la sfîrşitul Mijloceasului IX («Stăpîne, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...», Ibid., p. 125-126 şi 129), rugăciunea care se citeşte (benevol) la sfîrşitul Vecerniei (Ibidem, p. 141), una dintre rugăciunile Pavecerniţei celei mari («Doamne, Doamne, Cela ce ne-ai izbăvit de toată săgeata ce zboară în zi...», ibidem, p. 155).

4. **Texte din scrierile Sfinţior Trei Ierarhi întrebuinţate în cultul ortodox.** Se atribuie Sfîntului Vasile un scurt **Cuvînt de povăţuire către preot** (de autenticitate îndoielnică), în care se dau excelente îndrumări despre pregătirea preotului pentru Sfînta Liturghie şi despre atitudinea lui în timpul slujirii [28]. Acest cuvînt, care se tipărea odinioară în Liturghierele slave [29] şi se tipăreşte încă în Liturghierul grecesc de azi [30], ar fi alcătuit, după unele indicaţii, de Sfîntul Vasile în anul 375, ca o circulară destinată să se dea în copie fiecărui preot nou hirotonit [31], el constituind astfel o dovadă a grijii pe care o purta marele ierarh pentru slujirea corectă şi demnă a Sfintei Liturghii de către preoţii eparhiei sale.

Două dintre Cuvintele de învăţătură ale Sfîntului Ioan Gură de Aur şi anume unul **pentru Sfînta şi marea Joi,** iar altul **pentru Duminica Sfin-**

---

p. 302 şi urm., precum şi Rug. I şi II după împărtăşire (ale Sfîntului Vasile), ibidem, sau în **Ceaslov,** Buc. 1945, p. 378 şi urm.

27. Vezi **Molitfelnic**, ed. Buc. 1950, p. 442 şi urm.

27 bis. Vezi fragmentele ed. la Migne, P.G., t. XXXVI, col. 733-734.

28. Παράγγελμα πρός ἱερέα. text grecesc la Migne, P.G., t. XXXI, col. 1685-1688 (între scrierile de autenticitate îndoielnică ale Sfîntului Vasile) şi în **Sintagma dumnezeieştilor şi sfinţilor canoane...**, ed. de G. A. Rallis şi M. Potli, t. IV, Atena 1854, p. 391-392. Traducerea slavă constituie cap. 24 din Cormcia'a Kniga. O trad. rom. vezi la Ghenadie, ep. de Argeş, **Liturgica,** Buc. 1877, p. 194; alta la Nic. Milaş, **Canoanele Bisericii Ortodoxe însoţite de comentarii,** trad. rom. de U. Kovincici şi Dr. Nic. Popovici, vol. II, part. 2, p. 259-260.

29. Vezi de ex. **Slujebnicul** t'p. de Macarie la 1508.

30. Vezi de ex. **Dumnezeiasca Liturghie** (grec.), Atena 1924, p. 100.

31. Vezi Nic. Milaş. Op. şi vol. cit., p. 260.

32. Vezi de ex. **Molitfelnicul** rom., Buc. 1950, p. 457 şi 463 şi **Penticostarul** rom., ed. V-a a Sf. Sinod, Buc. 1953, p. 14. Cuvîntul pentru Sfintele Paşti se tipăreşte şi în ediţiile mai noi ale Liturghierului grecesc (vezi de ex. ed. cit. supra, pag. 62-63).

telor Paşti, au căpătat consacrare liturgică în cultul ortodox, fiind citite în aceste zile în biserici, înainte de împărtăşirea credincioşilor cu Sfintele Taine şi fiind tipărite ca atare în Molitfelnicul şi în Penticostarul ortodox [32], pentru frumuseţea şi valoarea didactică şi morală a conţinutului lor.

In cultul romano-catolic au intrat în întrebuinţare liturgică multe fragmente din scrierile Sfinţilor Trei Ierarhi, care sînt folosite şi azi la serviciul divin, ca lecturi în rînduiala diferitelor slujbe, alături de cele din alţi Sfinţi Părinţi şi scriitori bisericeşti răsăriteni şi apuseni. Aşa, de ex., din opera Sfîntului Ioan figurează în Breviarul latin peste 100 lecturi [33]. Asemenea lecturi sînt întrebuinţate de altfel şi în cultul ortodox, în serviciul divin din mănăstiri, fiind menţionate în unele cărţi de ritual (mai ales în Triod) spre a fi citite fie în anumite momente din rînduiala slujbelor zilnice [34], fie înafară de biserică şi de serviciul liturgic (în chilii sau la trapeză), pentru învăţătura şi înduhovnicirea vieţuitorilor din mănăstiri. Acestea din urmă au fost adunate şi traduse în romîneşte, împreună cu cele din alţi Sfinţi Părinţi şi maeştri ai desăvîrşirii creştine, mai ales în colecţia cu titlul **Proloage** (Vieţile prescurtate ale Sfinţilor) [35], care au jucat un rol de prim rang în istoria spiritualităţii monahale romîneşti.

Dacă dintre numeroasele poezii religioase ale Sfîntului Grigore de Nazianz — unul dintre cei dintîi poeţi creştini — niciuna n-a căpătat consacrare liturgică în cultul creştin, în schimb acest Sfînt este autorul indirect al frumoaselor Canoane imnografice din slujba Naşterii Domnului şi din cea a Invierii; cel dintîi («Hristos Se naşte, slăviţi-L!...») e alcătuit de Sfîntul Cosma episcop de Maiuma (sec. VIII), iar al doilea («Ziua Invierii, noroade, să ne veselim!...») e alcătuit de Sf. Ioan Damaschinul, în acelaşi veac. Primul se inspiră din celebra predică (panegiric) ţinută de Sf. Grigore de Nazianz la Constantinopol în anul 379, cînd Naşterea Domnului s-a sărbătorit pentru prima dată în Răsărit la 25 decembrie (vezi Migne, P. G., t. XXXVI, col. 312 şi urm.); al doilea se inspiră din două cuvîntări ale Sfîntului Grigore pentru sărbătoarea Paştelui (Ibidem, col. 664 şi urm. şi t. XXXV, col. 396 şi urm.). Amîndouă canoanele menţionate încep chiar cu cuvintele Sfîntului Grigore şi conţin numeroase pasaje reproduse textual din cuvîntările-surse. De altfel, unii istorici afirmă că «cele peste 60 canoane scrise de Sf. Ioan Damaschinul pentru sărbătorile cele mai însemnate ale Bisericii alcătuiesc o antologie ritmată din cuvîntările panegirice ale Sf. Grigore Teologul şi ale altora» şi că «prin aceste compuneri imnografii au făcut dreptate şi au dat într-o oarecare măsură satisfacţie unui mare poet şi solid teolog al Bisericii. Poeziile Sfîntului

---

33. Vezi H. Rabotin, **Les textes liturgiques,** în **Liturgia, Encyclopédie populaire des connaisances liturgiques**, ed. de R. Aigrain, Paris 1930, p. 357, 420.

34. Vezi, de ex. **Triodul** rom., ed. V-a a Sf. Sinod, Buc. 1946, p. 54, 64, 80 (Cuvîntul Sf. Vasile despre post, de citit la Utrenia de Luni, Miercuri şi Vineri din săpt. brînzei), p. 110 (Omiliile la Geneză ale Sf. Ioan, de citit la Utrenie începînd din Duminica lăsatului sec de brînză), p. 332 (citire din Exaimeronul Sf. Vasile la Utrenia Sîmbetei a treia din Postul mare), p. 570 (Omiliile 63 şi 64 ale Sf. Ioan la Evanghelia Sfîntului Ioan, de citit la Utrenia din Sîmbăta Floriilor), p. 603 (din acelaşi, tîlc. Ev. de la Matei pentru smochinul uscat, de citit la Utrenia din Lunea săptămînii Patimilor); **Penticostarul**, ed. cit. supra, p. 18 şi 53 (Tîlc. Sf. Ioan la Faptele Apostolilor, de citit de la Paşti pînă la Duminica tuturor Sfinţilor), etc.

35. **Prolog adecă adunare în scurt din Vieţile Sfinţilor,** Neamţu 1854 (4 tomuri).

Grigore de Nazianz n-au cunoscut cinstea Liturghiei, dar cel puțin predicile sale inspirate, îmbrăcate în haina imnului de acești doi melozi, răsună cu o maiestate impunătoare la cele mai însemnate praznice ale Domnului» [36].

5. **Sfinții Trei Ierarhi și cultul Sfinților Martiri.** Cal ierarhi și sfinți slujitori, atît Sf. Ioan cît și Sf. Vasile s-au distins, între altele, și prin **grija și atenția lor față de cultul Sfinților Martiri,** pe care l-au practicat cu pietate, l-au dezvoltat și l-au înfrumusețat prin participarea lor personală și prin strălucitele predici-panegirice rostite de ei la adunările liturgice de la aniversările anuale ale acestor martiri, în care ei elogiază virtuțile acestora și îndeamnă pe credincioși să-i imite și să-i cinstească [37]. E îndeobște cunoscută, de ex., marea admirație pe care o nutrea Sf. Ioan față de Sf. Apostol Pavel, emulul și modelul său, căruia i-a consacrat cele șapte cuvîntări de laudă [38]. Același avînt și suflu de pietate și de veneraţie străbate și celelalte cuvîntări de laudă ținute de Sf. Ioan la diferiți mucenici antiohieni sau din alte părți, ca Sf. Ignatie Teoforul (17 oct.), Sf. episcop Babylas (24 ian.), Sf. Filogoniu, Lucian (7 ian.), Sf. soldați Juventin și Maximin (martirizați pe timpul lui Iulian Apostatul), Sf. mucenițe Berenice, Prosdoke și Domnina (20 apr.), Sf. Varlaam (31 mai), Sfinții Macabei (1 aug.), Sf. Pelaghia (8 oct.), Sfinții Roman (18 nov.), Iulian (26 dec.), Eustatie și Meletie, Foca, Drosida, Bassus, Tecla, ș. a. [39]. Același lucru au făcut Sf. Vasile la Sfinții 40 Mucenici, Sf. Varlaam, Sf. Julita, Sf. Gordie, Sf. Mamant, și alții [40] precum și Sfîntul Grigore de Nazianz în cinstea Sfinților Macabei, a Sfîntului Ciprian, sau a Sfinților Martiri în general (vezi Migne, P. G., t. XXXV, col. 911-934, 1169-1194 și t. XXXVI, col. 257-262).

Dar merite deosebite și-a cîștigat în această privință mai ales Sf. Ioan Gură de Aur, atît la Antiohia cît și la Constantinopol. La Antiohia el este cel care scoate din uitare și reînviază cultul unor Sfinți martiri uitați sau neglijați pînă atunci, ca Sf. Babylas și Sf. Filogoniu. E cunoscută dorința fierbinte a mai tuturor centrelor mari creștine din sec. IV de a avea sau a dobîndi morminte sau sfinte moaște de martiri. Mai ales Constantinopolul, oraș nou, înființat după încetarea persecuțiilor, neavînd propriii săi martiri locali, trebuia să-i caute în alte părți. Inainte de venirea Sfîntului Ioan la Constantinopol (397) fuseseră aduse aci și depuse în biserica Sfinților Apostoli moaștele Sfîntului Timotei, ale Sfinților Apostoli Andrei și Luca, ale profetului Samuel și capul Sfîntului Ioan Botezătorul; Sfîntul Ioan continuă opera înaintașilor săi în această direcție, aducînd din Pont moaștele Sfîntului mucenic Foca, pe care le depuse, cu procesiune magnifică și cu participarea împărătesei Eudoxia însăși, în catedrala patriarhală și apoi în biserica Sfîntului Toma din Constantinopol. Aduse de asemenea și moaștele unor mucenici egipteni, ale cărora nume nu le dă în cuvîntarea pe care el a ținut-o cu acel prilej (Migne, P. G., t. L, col. 693-698) [41]. Tot pe atunci, Sf. Vigiliu, episcopul de Trident, a trimis Sfîntului Ioan, desigur la cererea acestuia, moaștele Sfinților martiri Sisinie, Alexandru și Mar-

36. Pr. P. Vintilescu, **Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cîntarea bisericească,** Buc. 1937, p. 104-105.

37. Vezi, de ex., Sf. Ioan, **Cuvînt la Sf. Ignatie Martirul,** P.G., t. L, col. 587-596 și **Omilia despre Sfinții Martiri,** Ibidem, col. 645-654.

38. Migne, P.G., t. L, col. 473 și urm.

39. Vezi P.G., t. L, diverse coloane.

40. Migne, P.G., t. XXXI, col. 483-526, 589-600.

41. Comp. Chrys. Baur, Op. cit., vol. II, p. 68-69.

tyrius, pentru a fi transportate la Constantinopol şi aşezate în biserica zidită aci de un oarecare «Jacob, om apostolic», căruia Sf. Vigiliu îi încredinţează, odată cu moaştele, şi actul martiric cu istoria pătimirii acestor Sfinţi [42].

La cererea Sfîntului Ambrozie, episcopul Milanului (375), Sf. Vasile a trimis la Milan moaştele Sfîntului Dionisie, înaintaşul Sfîntului Ambrozie la scaunul episcopal de Milan, care fusese exilat de împăratul Constantie în Capadocia, unde murise, ca apărător al credinţei ortodoxe împotriva Arienilor. Cu acest prilej, Sf. Vasile scrie lui Ambrozie o scrisoare în care arată cu ce mare veneraţie erau păstrate, îngrijite şi cinstite în Orient moaştele Sfinţilor martiri (vezi Epistola CXCVII a Sfîntului Vasile către Ambrozie, la Migne, P. G., t. XXXII, col. 710 şi urm. — Comp. şi **Sfîntul Vasilie, arhiepiscopul Kesariei Kapadokiei,** trad. de Iosif, mitropolit primat, Buc. 1898, p. 457-460).

Pe cînd era patriarh la Constantinopol, Sf. Ioan a pus să se zidească o biserică (martyrion) pe mormîntul sfîntului lector Marcian şi al sfîntului ipodiacon Martyrius, care, în urma unor acuzaţii nedrepte din partea patriarhului eretic Macedonie, suferiseră moartea, ca martiri ai Ortodoxiei; biserica, începută de Sf. Ioan, a fost terminată mai tîrziu, de patriarhul Sisinie (426-427) [43].

6. **Alte contribuţii ale Sfinţilor Trei Ierarhi în domeniul dezvoltării cultului creştin.** De numele şi de activitatea Sfîntului Grigore de Nazianz şi a Sfîntului Ioan Gură de Aur se leagă şi introducerea în cultul Bisericii răsăritene a uneia din cele mai mari şi mai populare sărbători ale cultului ortodox, adică sărbătoarea Naşterii Domnului, prăznuită la 25 decembrie, după obiceiul apusean (căci în Răsărit Naşterea Domnului era prăznuită pînă spre sfîrşitul sec. IV, odată cu Botezul, la 6 ianuarie). In cinstea acestei mari sărbători, Sf. Grigore a ţinut la Constantinopol, în ziua de 25 dec. 379, vestita lui predică (Omilia a XXXVIII-a, la Arătarea Domnului), care, precum am arătat, va servi mai tîrziu ca izvor de inspiraţie imnografului Cosma de Maiuma pentru alcătuirea Canonului Naşterii Domnului; iar Sf. Ioan ţine la Antiohia o frumoasă predică la 25 dec. 386 [44]. O strălucire deosebită dădeau şi celorlalte mari sărbători ale anului bisericesc de atunci cuvîntările rostite de Sfinţii Trei Ierarhi în zilele respective, la Cezareia, Antiohia şi Constantinopol [45].

Ca patriarh la Constantinopol, Sf. Ioan a introdus în practica răsăriteană a împărtăşirii obiceiul, adus de el de la Antiohia, ca cei ce s-au împărtăşit să consume, îndată după împărtăşire, o bucată de pîine şi o picătură de apă, pentru ca să se evite pîngărirea Sfintei Impărtăşanii de către cei care scuipau, din obicei sau din necesitate, îndată după împărtăşire. Acest obicei i s-a şi imputat Sfîntului Ioan, ca o inovaţie, în punctul 28

---

42. Vezi Migne, P. L., t. XIII, col. 552-558.

43. Vezi Sozomen, **Istoria bisericească,** cart. IV, cap. 3, trad. rom. de Iosif Gheorghian, Buc. 1897, p. 124-125.

44. Vezi Sf. Ioan, **Cuv. la Naşterea Domnului,** la Migne, P.G., t. XLIX, col. 351-362, trad. rom. de Pr. D. Fecioru. **Cuvîntări la praznicele împărăteşti** ale Sf. Ioan, Buc. 1942, p. 1-24. După Chrys. Baur (Op. cit., I, 164 şi II, 70-71), Naşterea Domnului s-ar fi serbat prima dată la Antiohia în anul 377, deci cu doi ani înaintea Constantinopolului.

45. Vezi pentru Sf. Ioan, mai ales **Cuvîntările la praznicele împărăteşti,** trad. de Pr. D. Fecioru, Buc. 1942, iar pentru Sf. Grigore Cuvîntările la Sf. Paşti, la Teofanie, la Naşterea Domnului, la Rusalii, la Duminica Nouă, ş.a., la Migne, P. G., t. XXXV, col. 395-402 şi t. XXXVI, col. 311 şi urm.

al acuzaţiilor absurde ce i s-au adus în sinodul de la Stejar [46]; el e privit de unii ca origine a **anafurii** (pîinea binecuvîntată) din practica ortodoxă [47].

Tot la Constantinopol, Sf. Ioan, care a fost şi un mare misionar, repartizează Goţilor trăitori aci biserica Sfîntului Apostol Pavel, pentru ca ei să facă în ea serviciul divin în limba lor; el însuşi asista uneori la adunările lor de cult, iar la Paştele anului 399 rosteşte în acea biserică o frumoasă predică despre chemarea păgînilor la creştinism, tradusă pe loc de un tîlmaci, în limba gotică. De aceea, marele Părinte bisericesc e considerat ca întemeietorul celei mai vechi Biserici de naţionalitate germană cunoscută în istorie [48].

Ca mijloc de luptă pentru combaterea şi stîrpirea arianismului, Sf. Ioan introdusese în uzul ortodocşilor din Constantinopol procesiunile şi privighetrile nocturne care aveau loc în ajunul Duminicilor şi al sărbătorilor şi în timpul cărora se cîntau imne cu conţinut ortodox, ca răspuns la imnele cu caracter sectar cîntate de arieni în procesiuni similare [49].

II.

CINSTIREA SFINŢILOR TREI IERARHI IN CULTUL CREŞTIN

Iată, pe scurt, cîteva din meritele Sfinţilor Trei Ierarhi în domeniul liturgic, merite care se adaogă la celelalte şi pentru care creştinătatea i-a aşezat în rîndurile Sfinţilor şi îi cinsteşte ca atare. Căci, într-adevăr, pentru multele şi marile lor calităţi, merite şi servicii aduse Bisericii creştine, ei au cîştigat admiraţia, respectul şi dragostea contemporanilor mai întîi şi apoi a urmaşilor, începînd a primi cinstirea şi omagiile cuvenite Sfinţilor aproape chiar de pe cînd erau încă în viaţă. La aceasta au contribuit, pe lîngă sfinţenia vieţii lor, şi nenumăratele suferinţe, necazuri şi greutăţi cu care au avut de luptat din partea unora dintre contemporanii lor şi pentru care posteritatea i-a asimilat, pe drept cuvînt, cu marii mărturisitori şi martiri ai creştinismului. «Aceste osteneli, sacrificii, biruinţe şi bucurii de păstori i-au răsplătit şi i-au mîngîiat pentru toate nedreptăţile, jignirile şi durerile îndurate; acestea i-au făcut sfinţi pe care-i cinstea încă din viaţă turma lor...» [50]. Ca la toţi ceilalţi Sfinţi, cultul lor nu se instituie printr-o canonizare formală din partea conducerii bisericeşti, ci în chip spontan, prin pietatea şi voinţa maselor de credincioşi [51], avînd la început caracter limitat, local sau regional, dar răspîndindu-se repede în tot Răsăritul creştin şi apoi şi în Apus.

1. Astfel, cultul **Sfîntului Vasile cel Mare** îşi are originea în marea admiraţie pe care şi-a cîştigat-o, încă din viaţă, atît din partea credincioşilor ortodocşi cît şi din partea ereticilor, a iudeilor şi a păgînilor şi care se vede şi din epitetul de **cel Mare**, ce i s-a dat chiar îndată după moartea lui, în cuvîntarea funebră ţinută de Sf. Grigore de Nazianz, care spune că

---

46. Vezi Ch. J. Hefele, **Histoire des Conciles d'après les documents originaux**, trad. fr. par H. Leclercq, t. I, part. I, Paris 1908, p. 144-145.

47. Vezi Chrys. Baur, Op. cit., II, 67.

48. Chrys. Baur, Op. cit., II, 69-70.

49. Vezi Socrate Scolasticul, **Istoria bisericească**, cart. VI, cap. 8, trad. rom. de Iosif Gheorghian, Buc. 1899, p. 293-294.

50. Prof. T. M. Popescu, **Sfinţii Trei Ierarhi în slujba Bisericii**, în rev. Bis. Ort. Rom., an. 1952, nr. 1-3, p. 63.

51. Comp. şi Prof. T. M Popescu, art şi rev. cit., p. 71-72.

Sfîntul Vasile a fost un martir între fraţii săi martiri [52]. De aceea, la înmormîntarea Sfîntului, cortegiul său funebru pe drumul către locul de înmormîntare se transformă într-o adevărată procesiune de cinstire a sfintelor lui rămăşiţe trupeşti de către masele populare din Cezareia şi din împrejurimi, procesiune care, prin grandoarea ei impresionantă, poate fi socotită ca inaugurarea publică a cultului Sfîntului Vasile în pietatea creştină. «Priveliştea înmormîntării Sfîntului Vasile cel Mare este ceva unic şi mişcător. Iubit şi respectat de toţi credincioşii şi chiar de păgîni, de Iudei şi de străini, care se adunaseră în mulţime imensă, Sfîntul era condus spre locul de odihnă, în jale şi triumf. Toţi se îngrămădiau, voind să se apropie de sicriu, să-l atingă cu mîna, să atingă marginea veşmintelor ierarhului sau măcar umbra sicriului. Mulţi sărutau pămîntul pe unde treceau cu Sfîntul. Convoiul era nesfîrşit, străzile şi pieţele erau pline de mulţi alţii, ferestrele, uşile, ,balcoanele caselor gemeau de lume. Plînsul tuturor acoperea glasul slujitorilor» [53].

Ziua morţii Sfîntului Vasile (1 ianuarie 379) rămîne încrustată pe răbojul calendarului creştin ca ziua lui de sărbătoare, adică de pomenire, de cinstire şi de invocare din partea Bisericii, fiind prăznuită ca atare încă înainte de sfîrşitul secolului al patrulea, precum se vede din panegiricul alcătuit de Sf. Grigore de Nissa (**Cuvînt de laudă pentru fratele Vasile,** Migne, P. G., t. XLVI, col. 787-818) şi din biografia Sfîntului, scrisă de Amfilohie, episcop de Iconiu (P. G., t. XXIX col. CCXCIV-CCCXVI). Aceeaşi zi a rămas ca sărbătoare a Sfîntului şi la toţi eterodocşii răsăriteni. Numai în calendarul apusean (Martirologiul roman), din cauza coincidenţei cu praznicul împărătesc al Tăierii-împrejur a Domnului, pomenirea Sfîntului Vasile a fost mutată, cam din sec. IX înainte, la 14 iunie, care, după indicaţia din Martirologiul roman, ar fi ziua hirotoniei ca episcop a Sfîntului (la anul 370) [54]. Pentru acelaşi motiv, urmînd exemplul Latinilor, călugării greci de rit ortodox (Vasilieni) din mînăstirea Grottaferrata (lîngă Roma) au consacrat pomenirii Sfîntului Vasile ziua de 30 mai [55].

Cultul Sfîntului Vasile cel Mare s-a generalizat curînd în toată Biserica creştină; în canonul 32 al sinodului quini-sext (692), Sfinţii Părinţi, adunaţi acolo, referindu-se la Sf. Vasile ca autor al Liturghiei sale, spun că «renumele lui s-a răspîndit în lumea întreagă» [56]. Teologi, poeţi şi imnografi creştini de mai tîrziu, ca Sf. Gherman patriarhul Constantinopolului, Vizantie, Ioan Monahul, Anatolie patriarhul Constantinopolului, Vasile Monahul şi Sf. Ioan Damaschinul, au alcătuit, rînd pe rînd, diferite imne (tropare, condace, stihiri şi canoane imnografice) în cinstea marelui Sfînt, care intrară succesiv în rînduiala slujbei lui din Mineiul ortodox pe Ianuarie (ziua 1), alături de cele compuse mai tîrziu pentru serbarea praznicului Tăierii-împrejur, din aceeaşi zi.

---

52. **Cuv. 43 (alias 120), spre lauda lui Vasile cel Mare,** la Migne, P.G., t. XXXVI, col. 493-606. Vezi şi alte epitete elogioase, date Sfîntului de diferiţi panegirişti, la Gherasim Timuş **Dicţionar aghiografic...,** Buc. 1898, p. 856.

53. T. M. Popescu, art. şi rev. cit., p. 71. Comp. şi **Sf. Vasilie, arhiepiscopul Kesariei Kapadokiei,** trad. de Iosif, mitropolit primat, Buc. 1898, p. 464 şi urm.

54. Vezi **Martyrologe romain,** trad. fr. par Dom J. Baudot, O.S.B., Nouvelle éd. par Dom F. Gilbert, O.S.B., Paris 1931, p. 39-40 şi 276. Comp. şi P. Allard, artic. **Basile (Saint),** în Dict. de Théologie Catholique, II 1, col. 444.

55. Vezi Nic. Nilles, **Kalendarium manuale utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis,** Oeniponte 1879, p. 47-48.

56. Vezi la Nic. Milaş, **Canoanele Bisericii Ortodoxe,** trad. rom. cit., vol. I, part. 2, p. 397.

In unele ediţii ale Mineiului ortodox se face, de asemenea, pomenire la sinaxarul zilei de 19 ianuarie despre o minune săvîrşită de Sfîntul Vasile, care, prin rugăciunea sa, ar fi deschis uşile bisericii catedrale din Niceia şi a dat-o în seama ortodocşilor [57]. La călugării italo-greci din mănăstirea Grottaferrata, la care cultul Sfîntului Vasile se bucură de mare atenţie, pomenirea Sfîntului din ziua de 30 mai (vezi mai sus) e unită cu aceea a părinţilor săi: Vasile şi Emilia, pomeniţi şi în Martirologiul romano-catolic în aceeaşi zi. Dintre celelalte rude ale Sfîntului, ale cărora nume ne sînt cunoscute ,mai sînt de asemenea pomeniţi, pentru viaţa lor sfîntă, în sinaxarele diferitelor rituri liturgice, următorii:

a) Sf. Grigore de Nissa, fratele Sfîntului († 394 sau 395), pomenit în sinaxarul ortodox la 10 ianuarie, iar în cel catolic şi la călugării italo-greci la 9 martie [58];

b) Sf. Petru, episcop de Sevasta în Armenia, alt frate al Sfîntului Vasile († 387),pomenit atît în Martirologiul romano-catolic cît şi în Mineiul ortodox, la 9 ianuarie [59] (despre acesta Sf. Grigore de Nissa spune că era cinstit cu un cult public de către credincioşii din Sevasta, împreună cu alţi Sfinţi, îndată după moartea lui);

c) Cuvioasa Macrina, sora Sfîntului Vasile († dec. 379), pomenită atît în calendarul apusean cît şi la ortodocşi şi la Sirienii iacobiţi la 19 iulie [60];

d) Sfînta Macrina, bunica după tată a Sfîntului Vasile, pomenită în Martirologiul roman la 14 ianuarie.

In unele martirologii siriene vechi, pomenirea Sfîntului Vasile e trecută, împreună cu a fratelui său Sf. Grigore de Nissa, la 17 octombrie (vezi **Patrologia Orientalis,** ed. de Graffin-Nau, vol. X, fasc. 1, p. 35). Tot la Sirienii iacobiţi Sf. Vasile are, împreună cu Sf. Grigore de Nazianz şi cu Sf. Ciril al Ierusalimului, şi o sărbătoare cu dată mobilă, în Miercurea săptămînii a patra dinaintea Postului Paştelor (Vezi Ibidem, p. 38).

2. Se ştie că numele **Sfîntului Ioan Gură de Aur** fusese şters din dipticele tuturor Bisericilor răsăritene, în urma acuzaţiilor nedrepte şi absurde ce i s-au adus de către persecutorii săi clerici, la sinodul din Stejar, în faţa căruia el a refuzat să se înfăţişeze. De altfel, lungul şir de suferinţe îndurate de acest Sfînt în ultimii ani ai vieţii, precum şi asceza aspră pe care şi-a impus-o toată viaţa, dar mai ales moartea lui cu adevărat martirică, ne îndreptăţesc să spunem că «Sfîntul Ioan Gură de Aur a intrat în veşnicie cu cununa martiriului în mîini» [61]. De altfel, aceasta era şi convingerea contemporanilor care l-au preţuit şi i-au supravieţuit. Astfel, panegiristul său Martyrius din Antiohia spune despre el: «De cînd Ioan a trecut

57. Vezi Arhim. Serghie, **Minologhiul complect al Răsăritului**, (rus.), t. II (Moscva 1876), p. 17 şi Mineiul rom. pe ianuarie, Buc. 1893, p. 309.

58. Vezi N. Nilles, Op. cit., p. 168 şi J. Martinov, **Annus ecclesiasticus graeco-slavicus**, Bruxellis 1863, p. 143.

59. Viaţa lui, la Gherasim Timuş, Op. cit., p. 686-687.

60. Viaţa ei, scrisă de Sf. Grigore de Nissa, la Migne, P.G., t. LXIV, col. 959-600. Vezi şi Gher. Timuş, Op. cit., p. 521-522. Comp. şi **Patrologia Orientalis,** ed. Graffin-Nau, X, 1, p. 82.

61. Chrys. Baur, Op. cit., II, 362. Alţi istorici însă acordă Sfîntului Ioan numai calitatea de **mărturisitor**, în înţelesul antic al cuvîntului (vezi de ex. H. Kellner, **Die Verehrung des hl. Johannes Chrysostomus im Morgen-und Abendland,** în vol. Χρυσοστομικά. p. 1007 şi urm. Comp. rezumatul romînesc al acestui studiu, făcut de ierodiaconul Benedict Ghiuş, în rev. Misionarul, an. 1936, nr. 1-2, p. 83).

cu adevărat în cealaltă viață, avem în el **un martir**, care mijlocește pentru noi» [62].

Admirația nețărmurită, dragostea, recunoștința și devotamentul pe care masele populare din Antiohia și din Constantinopol le-au arătat Sfîntului Ioan încă din timpul vieții lui, ca o răsplată firească a inegalabilelor lui calități, talente, virtuți și fapte, pot fi considerate ca originea și anticiparea cultului acordat acestui mare Sfînt după moartea lui. Admiratorii i-au rămas credincioși și după moartea lui în exil, provocînd cunoscuta schismă a «Ioaniților» din Biserica Antiohiei și a Constantinopolului, care nu s-a stins decît după reabilitarea post-mortem a Sfîntului (438). La stăruințele acestora, conducerea Bisericii a fost silită să reabiliteze memoria Sfîntului exilat și prigonit pe nedrept și să reînscrie cinstitul său nume în dipticele liturgice. Inceputul în acest sens l-a făcut papa Inocențiu I al Romei (402-417), care în scrisorile sale numește pe Ioan «sfînt»; același atribut i-l dă și Fericitul Augustin [63]. La stăruințele lui Inocențiu, reînscrierea numelui Sfîntului Ioan ca episcop în diptice a fost încurînd acceptată și de ceilalți ierarhi răsăriteni, începînd cu Alexandru, episcopul Antiohiei [64]. Insuși Atticus, succesorul Sfîntului Ioan pe scaunul patriarhal al Constantinopolului, precum și Sf. Ciril al Alexandriei, nepotul episcopului Teofil al Alexandriei (cel mai înverșunat adversar al Sfîntului Ioan), reparară înainte de anul 418, nedreptatea făcută marelui Sfînt [65].

La puțină vreme după aceasta, s-a inaugurat și în chip oficial cultul public al Sfîntului Ioan Gură de Aur: după mărturia unui cronicar apusean din sec. VI, la 26 sept. anul 428, pe timpul patriarhului Nestorie, s-a serbat pentru prima oară la Constaninopol pomenirea «Fericitului Ioan», ca sărbătoare bisericească [66] (după alți istorici însă, această primă sărbătorire ar fi avut loc cu patru ani mai înainte, adică chiar de pe timpul lui Atticus, principalul dușman și urmașul la scaunul patriarhal al Sfîntului Ioan) [67].

Dar reabilitarea deplină a memoriei Sf. Ioan a avut loc la treizeci și unu de ani după moartea lui, adică în anul 438, cînd patriarhul Proclu al Constantinopolului, ucenicul Sfîntului, de comun acord cu împăratul Teodosie al doilea, ia osemintele Sfîntului din martyriul Sfîntului Vasilisc de la Comana, unde fuseseră înmormîntate la 407 și le transportă la Constantinopol, unde le depune cu mare cinste și solemnitate în biserica Sfinților Apostoli (gropnița primilor împărați bizantini și a patriarhilor de Constantinopol), închinîndu-se înaintea lor, împreună cu credincioșii adunați în număr impresionant de mare, în frunte cu împăratul Teodosie și sora sa Pulcheria, pentru a aduce Sfîntului arhipăstor omagiul lor [68]. Abia acum

---

62. **Panegiricul Sfîntului Ioan Hrisostom**, la Migne, P.G., t. XLVII, col. XLVII. Vezi la Chrys. Baur, Op. cit., II, 363 și urm., și alte mărturii contemporane și mai tîrzii, despre atributul și onorurile de martir, acordate Sfîntului Ioan Gură de Aur după moartea sa.

63. Vezi Inocențiu I, Epist. 23, la Migne, P.L., t. XX, col. 546; Fer. Augustin, **Contra Julianum Pelag.**, I, 6 și VI, 22 și **Opus imperfectum contra Julianum**, VI, 7, 9, P.L., t. XLIV, col. 654, 656, 865 și t. XLV, col. 1512-1513, 1516.

64. Vezi Teodoret, **Istoria bisericească**, V, 35, la Migne, P.G., t. LXXXII, col. 1265.

65. Vezi Chrys. Baur, Op. cit., II, 372 și urm.

66. Marcelinus Comes, **Cronica**, Migne, P.L., t. LI, col. 925.

67. Vezi Cronicarul bizantin George Cedrenus, **Historiarum Compendium**, 2, la Migne, P.G., t. CXXI, col. 644.

68. Vezi Socrate Scolasticul, **Ist. bis.**, cart. VII, cap. 45, trad. rom. de Iosif

se puse definitiv capăt şi schismei credincioşilor care se despărţiseră de Biserica din Constantinopol şi din Antiohia după exilarea Sfîntului («Ioaniţii»),[69], făcîndu-se totodată şi începutul oficial al cinstirii moaştelor Sfîntului Ioan, ceea ce a dat un nou impuls cultului acestui Mare Părinte bisericesc. Ziua strămutării sfintelor sale moaşte (27 ian. 438)[70] a rămas însemnată, atît în calendarul răsăritean cît şi în Martirologiul apusean, ca ziua închinată pomenirii anuale a Sfîntului, înlocuind pe cea mai veche (26 sept.), care fusese sărbătorită pînă aci la C-pol[71]. Imnografii şi melozi bisericeşti, ca Sf. Cosma de Maiuma, Sf. Ioan Monahul, Sf. Iosif Graptul (Scriitorul de cîntări), Sf. Gherman al Constantinopolului, şi alţii, alcătuiră cîntările în amintirea şi cinstea acestui eveniment, care intrară în rînduiala slujbei respective din Mineiul ortodox pe Ianuarie.

Cît priveşte pomenirea morţii Sfîntului, întîmplată la 14 sept. 407[72], din pricina coincidenţei cu praznicul Înălţării Sfintei Cruci, a fost mutată, probabil prin sec. VII, la 13 noiembrie[73], zi care era sărbătorită şi în Apus, la Neapole, şi care, după însemnarea din Minologhionul împăratului Vasile Macedon, ar fi sărbătoarea pomenirii exilului Sfîntului Ioan[74], sau, mai exact, după Simeon Metafrastul, ar fi data reîntoarcerii Sfîntului la Constantinopol, după primul său exil[75]. Această zi deveni deci a doua sărbătoare închinată Sfîntului Ioan în cultul ortodox (ca, de altfel, şi la eterodocşii răsăriteni), fiind socotită la Constantinopol printre sărbătorile principale ale Bisericii, aşa după cum apare încă din sec. VIII în Minologhiul c-politan şi cum este apoi consacrată definitiv şi generalizată prin legiuirile civilo-bisericeşti ale împăratului bizantin Leon V Înţeleptul[76] şi prin decretul **Despre sărbători** al împăratului Manuel Comneanul din anul 1166[77]. Slujba acestei sărbători (cu Privighere) a fost împodobită cu cîntări în cinstea Sfîntului Ioan, alcătuite de mari imnografi bisericeşti, ca Anatolie patriarhul Constantinopolului (primele două stihiri de la Litie şi Slava de la Laude), Sf. Iosif Studitul (stihira a treia de la Litie), Gheorghe din Nicomidia (stihira a patra de la Litie), Sf. Gherman patriarhul Constantinopolului (Slava de la Litie), Teofan Graptul (Canonul de la Utrenie).

Gheorghian, Buc. 1899, p. 355; Teodoret, **Ist. bis.**, cart. V, cap. 36, la Migne, P.G., t. LXXXII, col. 1265-1268; Marcellinus Comes, **Cronica**, la Migne, P.L., t. LI, col. 925; Nichifor Callist, **Ist. bis.**, 14, 43, în P.G., t. CXLVI, col. 1205-1209 şi Sinaxarul din Mineiul ort. pe ianuarie, ziua 27.

69. Comp. Chrys. Baur, II, 383 şi urm.

70. In trad. rom. a **Ist. bis.** de Socrate, citată la nota 68, p. 355 se dă (greşit) ziua de 17 ianuarie.

71. Vezi mai sus.

72. Vezi Socrate Scolasticul, **Ist. bis.**, trad. rom. cit., cart. VI, cap. 21, p. 308.

73. Vezi Mineiul pe sept., ziua 14, la începutul slujbei (ed. Buc. 1891, p. 182). Comp. şi art. **Cari zile sînt consfinţite memoriei Sfîntului Ioan Gură de Aur?**, în rev. Candela, an. 1908, nr. 1, p. 49.

74. Migne, P. G., t. CXVII, col. 157. Comp. şi Arhim. Serghie, Op. cit., vol. II, part. II, p. 357.

75. Vezi Arhim. Serghie, Op. cit., vol. II, part. II, p. 358. Tot aceasta e şi părerea bolandistului Stilting, redactorul Vieţii Sfîntului Ioan Gură de Aur în **Acta Sanctorum...**, sept., vol. IV, p. 689, n. 1477.

76. **Novellae Constitutiones** 88 (Migne, P.G., t. CVII, col. 600-601).

77. **Novellae Constitutiones** XIII (**De diebus feriatis**), la Migne, P.G., t. CXXXIII, col. 760.

In unele părţi, în loc de 13 noiembrie, pomenirea Sfîntului Ioan s-a sărbătorit la 26 februarie, ziua hirotoniei lui ca episcop anul 398) [78], iar în altele (ca de ex. la Copţii monofiziţi din Egipt) la 7 mai (cum este încă şi azi la Abisinieni). In unele Sinaxarii (ca de ex. la Sirienii iacobiţi) amintirea hirotoniei în patriarh al Constantinopolului e trecută la 15 dec. şi la 20 dec. [79], iar 26 februarie e dată ca ziua hirotoniei în preot [80].

In noua biserică a Sfinţilor Apostoli din Constantinopol, reconstruită de împăratul Justinian în sec. VI, după descrierea istoricului Mesarites, mormîntul cu osemintele Sfîntului Ioan se aflau în laturea de nord-vest a bisericii şi ele răspîndeau peste tot mireazma caracteristică moaştelor de Sfinţi [81].

După cucerirea Constantinopolului de către Latini, la 1204, moaştele Sfîntului au fost luate de către cruciaţii apuseni, ca atîtea alte oseminte de Sfinţi, şi duse de la Constantinopol la Roma; aci se păstrează aproape întregi, în Capela corului din biserica Sfîntului Petru, unde au fost depuse cu mare cinste în anul 1626, după ce peregrinaseră pe la mai multe biserici din Roma [82]. Din cauza traficului ce se făcea în evul mediu cu moaştele Sfinţilor, au apărut însă în diverse centre din Răsărit şi din Apus părţi din pretinse moaşte ale Sfîntului Ioan Gură de Aur. Astfel, după unele informaţii, mîna dreaptă a Sfîntului ar fi fost dată chiar de împăratul Teodosie la 447 unor călugări, ajungînd mai tîrziu la Atos, unde se păstra, prin sec. XVIII, în mănăstirea Filotei, într-o raclă de argint aunit; după alte informaţii însă aceeaşi mînă ar fi fost dăruită la 1284 de împăratul Andronic II mănăstirii Filotei de pe insula Tasos [82 bis]). Cealaltă mînă ar fi fost dăruită de împăratul Ioan Ţimisces mănăstirii Lavra din Atos, ctitoria lui, unde se păstrează într-o raclă împodobită de către domnitorul romîn Constantin Brîncoveanu. De altfel, mai toate mănăstirile mari ale Atosului (îndeosebi Vatoped şi Sf. Atanasie) pretindeau într-o vreme că deţin cîte o părticică, fie cît de mică, din moaştele Sfîntului Ioan. Pînă şi în Rusia ar fi existat asemenea părticele, la Moscova, la Kiev şi la Novgorod, precum şi în biserica Sfîntului Mormînt din Ierusalim. Mînăstirea greacă a Sfîntului Ioan Evanghelistul din Patmos pretinde de asemenea că posedă trupul întreg al Sfîntului Ioan Gură de Aur (o confuzie cu Sfîntul Ioan Evanghelistul?) [83], iar unii autori ruşi cred că la biserica Adormirii Maicii Domnului (Uspenia) din Moscova se păstrează capul Sfîntului, adus de la Vatoped [84]. Mai multe catedrale celebre din Apus îşi revendicau odinioară cinstea de a poseda fiecare în acelaşi timp capul Sfîntului sau alte părţi din osemintele lui. Aşa de ex., un braţ al Sfîntului ar fi fost dăruit

---

78. Vezi Socrate Scolasticul, **Ist. bis.**, VI, 2 (trad. rom. cit., p. 283-284 dă 16 febr. ca zi a instalării Sfîntului Ioan la C-pol în calitate de arhiepiscop).

79. Vezi J. Martinov, Op. cit., p. 308-309 şi 312-313.

80. Vezi, de ex., **Synaxarium Ecclesiae C-politanae,** ed. H. Delehaye, S.J., Bruxellis 1902, p. 312 n. 4 şi p. 492 n. 6.

81. Comp. Chrys. Baur, Op. cit., II, p. 387.

82. Vezi Ant. Rocchi, **Lipsanologia o Storia delle Reliquie di S. Giovanni Crisostomo,** în vol. Χρυσοστομικά, p. 1087 şi urm. şi G. Cascioli, **Del corpo di San Giovani Crisostomo venerato nella Basilica Vaticana,** în rev. Bessarione 33 (1917), 61-66. Comp. şi Chrys. Baur, Op. cit., II, 389 şi Gherasim Timuş, Op. cit., p. 419.

82 bis. Vezi Manuel Ghedeon, **Byzantinon Heortologhion** (grec.), C-pol 1899, p. 65-66; Idem, Πατριαρχικοί πίνακες, 152-153.

83. Vezi Revue d'Histoire ecclésiastique, 13 (1912), 786.

84. Vezi Arhim. Serghie, Op. cit., vol. II, part. II, p. 358.

chiar de Grecii din Constantinopol unei biserici cu hramul lui, zidită de către familia Cattaneo în Veneţia la 1080. Mici fragmente de oseminte socotite ale Sfîntului Ioan există şi în biserica Sfîntului Lazăr din Veneţia şi în biserica grecească Sf. Gheorghe din acelaşi oraş [85]. Toate acestea — autentice sau nu — au contribuit în mare măsură la răspîndirea cultului Sfîntului Ioan Gură de Aur în Apus. Astfel, pe la 1251, abatele de Clairvaux cerea permisiunea de a sărbători ziua Sfîntului Ioan cu două misse (Liturghii) şi 11 lecturi, pentru că mănăstirea lui s-ar fi aflat în posesia capului acestui Sfînt [86].

In cinstea marelui Părinte şi orator bisericesc s-au ridicat pe tot întinsul creştinătăţii biserici cu hramul lui. O asemenea biserică exista de ex. în sec. IX în Constantinopol [87]. In ţara noastră aceste biserici au dat şi străzilor respective supranumele Sfîntului, sub forma lui slavă (Sf. Ioan **Zlataust**), ca în Iaşi.

La romano-catolici, Sf. Ioan Gură de Aur a fost declarat în chip oficial de Papa Pius X ca model şi patron ceresc al predicatorilor bisericeşti şi e venerat ca atare [88].

3. Cît priveşte pe **Sfîntul Grigore Teologul**, cinstirea lui în cultul creştin are ca temei şi origine admiraţia şi respectul ce-şi cîştigase, ca şi ceilalţi doi, încă din viaţă, din partea credincioşilor de la Constantinopol, care, atunci cînd ierarhul lor se hotărîse de bună voie să se retragă de pe scaunul patriarhal, din pricina opoziţiei unor confraţi răutăcioşi, îl rugau să nu plece, spunîndu-i îndureraţi: «Cu tine pleacă şi Sfînta Treime» [89], adică se pune iarăşi în pericol doctrina trinitară ortodoxă, atît de splendid formulată şi apărată de marele Teolog în celebrele lui cinci **Cuvîntări teologice**, ţinute în biserica Invierii (Anastasis) din Constantinopol [90]. E firească deci trecerea lui în rîndul Sfinţilor de către Biserică, nu prea mult timp după moartea lui; ziua trecerii lui către cele veşnice (25 ianuarie din anul 389 sau 390) a fost sărbătorită la început cu mare cinste, mai ales în biserica Invierii din Constantinopol, unde se desfăşurase cea mai mare parte a activităţii lui oratorice pentru lămurirea, susţinerea şi apărarea dreptei credinţe şi pentru combaterea ereticilor. Imnografi ca Anatolie, patriarhul Constantinopolului şi Teofan Graptul au compus apoi, în cinstea Sfîntului, cîntările care au intrat în rînduiala slujbei din Mineiul ortodox pe Ianuarie, la ziua 25.

Aceeaşi zi a rămas pentru sărbătorirea Sfîntului şi în calendarul Sirienilor iacobiţi, la care Sfîntul e pomenit şi într-o altă sărbătoare cu dată mobilă (împreună cu Sf. Vasile şi cu Chiril al Ierusalimului), în Miercurea săptămînii a patra dinaintea postului Paştelor (vezi **Patrologia Orientalis**, ed. Graffin-Nau, vol. X, fasc. 1, pp. 37, 38, 109 şi 118). Dar în calendarul apusean pomenirea Sfîntului Grigore figurează la 9 mai, pe

85. Ant. Rocchi, Op. şi vol. cit., p. 1091 şi urm.
86. Vezi Chrys. Baur, Op. cit., II, 389.
87. Vezi şi alte biserici de mai tîrziu, enumerate la Ant. Rocchi, Op. şi vol. cit., p. 1081.
88. Vezi **Acta Sanctae Sedis**, 41 (1908), 594-595. Comp. şi **Martyrologe romain**, ed. cit., p. 1081.
89. Vezi **Carmen de vita sua**, vers. 1100. Comp. şi Prof. T. M. Popescu, artic. şi rev. cit., p. 71.
90. Migne, P. G., t. XXXVI, col. 11 şi urm.; trad. rom. de Pr. Gh. Tilea şi Nic. I. Barbu, Curtea de Argeş, 1947.

care catolicii o socotesc ziua morţii Sfîntului [91]. După unele informaţii, o biserică cu hramul lui i s-a zidit la Constantinopol de un oarecare Patriciu, pe timpul împăratului Teodosie cel Tînăr (408-450) [92].

Pe la mijlocul secolului al XI-lea (anul 950 sau 956), cînd regiunile asiatice ale imperiului bizantin erau asediate de năvălitori, moaştele Sfîntului Grigore au fost aduse de la Nazianz de către împăratul Constantin Porfirogenetul şi depuse, cu mare cinste, în biserica Sfinţilor Apostoli din Constantinopol, lîngă ale Sfîntului Ioan, devenind obiect de venerare şi de închinare din partea credincioşilor (vezi Sinaxarul din Mineiul pe Ianuarie, ziua 25). In unele ediţii ale Mineiului ortodox se face pomenire despre mutarea aceasta a moaştelor Sfîntului Grigore, la 19 ianuarie [93]. După unii istorici, numai o parte din aceste sfinte moaşte ar fi fost depuse în biserica Sfinţilor Apostoli, iar altă parte ar fi fost depuse în biserica Invierii din Constantinopol, de care se leagă cea mai mare parte a activităţii Sfîntului în acest oraş [94]. In fiecare an după aceea, în Lunea Paştelor, curtea imperială din Bizanţ, mergea în procesiune la biserica Sfinţilor Apostoli, pentru a se închina şi a se ruga la mormintele Sfîntului Grigore, Sfîntului Ioan Gură de Aur şi Sfîntului împărat Constantin cel Mare [95]. Iar după cucerirea şi devastarea Constantinopolului de către Cruciaţii latini (1204), moaştele Sfîntului Grigore au fost luate, odată cu cele ale Sfîntului Ioan şi duse la Roma, unde au fost păstrate multă vreme în biserica Maicii Domnului (Santa Maria) din Cîmpul lui Marte; de aci au fost transferate, din ordinul papei Grigore XIII, în Capela corului din basilica Sfîntului Petru, decorată în chip magnific de către acest papă. Aci, papa însuşi le-a aşezat cu cinste sub altarul capelei, alături de cele ale Sfîntului Ioan Gură de Aur; evenimentul e amintit în Martirologiul roman la 11 iunie [96].

Ca şi în cazul moaştelor Sfîntului Ioan Gură de Aur, se pretinde însă că părţi din moaştele Sfîntului Grigore s-ar fi răspîndit, începînd din Evul mediu, în diferite centre ale lumii creştine, mai ales în Răsărit. Astfel, capul Sfîntului ar fi fost adus, de către domnitorul moldovean Alexandru Lăpuşneanu, din Constantinopol la mănăstirea Slatina din Moldova, ctitorită de el, la anul 1552 (după alţii la 1560); în 1917, acest cap a fost trimis în Rusia, împreună cu alte relicve scumpe şi odoare bisericeşti, spre a fi pus la adăpost de urgia războiului [97]. Aghiologii ruşi scriu însă că, la anul 1654, capul Sfîntului Grigore ar fi fost trimis din Constantinopol ţarului Alexei Mihailovici, odată cu icoana Maicii Domnului de la biserica Vlahernelor (sărbătorită în calendarul Bisericii ruse la 7 iulie) [98].

---

91. Vezi **Martyrologe romain**, ed. cit., p. 217, 272.

92. Vezi Arhim. Serghie, Op. cit., t. II, part. II, p. 29.

93. Vezi J. Martinov, Op. cit., p. 47 şi Arhim. Serghie, Op cit., II, 17, 22. Comp. Sinaxarul din Mineiul rom. pe ianuarie, Buc. 1893, p. 309.

94. Vezi Ant. Rocchi, Op. şi vol. cit., p. 1075 şi urm. şi Arhim. Serghie, Op. cit., vol. II, part. II, p. 29.

95. Vezi Constantin Porfirogenetul, **Cartea despre ceremoniile Curţii bizantine**, 1, 10, 5 (la Migne, P.G., t. CXII, col. 280).

96. Vezi **Martyrologe romain**, ed. cit., p. 272 şi Gherasim Timuş, Op. cit., p. 330-331.

97. La biserica mare a mănăstirii Slatina se păstrează, de asemenea, într-o cutie de argint, un os dintr-un deget socotit al Sfîntului Grigore Teologul, iar într-o cutie de lemn, părticele de moaşte, dintre care unele sînt socotite a fi ale Sfîntului Ioan Gură de Aur.

98. Arhim. Serghie, Op. cit., vol. II, part. II, p. 29.

In calendarul Arabilor egipteni (Copți) pomenirea Sfîntului Grigore de Nazianz e la 21 septembrie (vezi **Patrologia Orientalis,** vol. X, fasc. 2, p. 25). In Sinaxarele din Mineiele ortodoxe se pomenește și trecerea spre cele veșnice a părinților Sfîntului Grigore; episcopul Grigore de Nazianz (tatăl), la 1 ianuarie (pomenit la aceeași dată și în Sinaxarele Sirienilor iacobiți) și Sf. Nona (mama Sfîntului), la 5 august, precum și a fratelui său Chesarie medicul († 369), pomenit la 9 martie și a surorii sale, Sfînta Gorgonia, pomenită la 23 februarie [99].

4. In veacul al XI-lea, pe vremea împăratului bizantin Alexe Comneanul, s-a iscat ceartă în Constantinopol între credincioșii admiratori ai celor trei Sfinți Ierarhi. Ei se împărțiseră în trei tabere deosebite, care se certau între ele, unii prețuind mai mult pe Sf. Vasile, pentru severitatea concepției lui ascetice, alții admirînd mai mult pe Sf. Ioan Gură de Aur pentru măiestria cuvîntului său, iar alții cinstind mai mult pe Sfîntul Grigore de Nazianz pentru ascuțimea minții lui; cei dintîi se numiau **Vaslieni,** cei de al doilea **Ioaniți,** iar ceilalți **Gregorieni.** Tradiția spune că cei trei Sfinți Ierarhi s-au arătat atunci în vis — mai întîi pe rînd, apoi toți trei deodată — episcopului Ioan al Evhaitelor, unul din cei mai luminați ierarhi ai timpului, poruncindu-i să îndemne pe credincioși să nu se mai certe zadarnic, întrucît ei (cei trei Sfinți) sînt tustrei ca unul în fața lui Dumnezeu. Implinind porunca Sfinților, pentru a curma cearta, episcopul Ioan sugeră împăratului (în anul 1081 sau 1084) [100] să se orînduiască o nouă sărbătoare, comună, în cinstea celor trei Sfinți Ierarhi; și întru cît fiecare din ei avea cîte o zi deosebită de pomenire în cursul lunii ianuarie (la 1 Sf. Vasile, la 25 Sf. Grigore, la 27 Sf. Ioan), sărbătoarea cea nouă a fost fixată în urma celor trei separate, adică pe ziua de 30 a aceleiași luni [101]. Ea întunecă încurînd, în importanță, sărbătorile mai vechi ale celor trei Sfinți și se generaliză ca singura sărbătoare a lor **cu ținere** (prăznuită cu repaos) în întreaga Ortodoxie, pe cînd celelalte rămaseră numai ca sărbători **fără ținere,** fiind prăznuite cu solemnitate numai în centrele legate de amintirea Sfinților respectivi (la Cezareia, la Constantinopol, la Antiohia și la Nazianz).

Slujba sărbătorii celei noi (30 ianuarie) a fost împodobită cu cîntări alcătuite spre lauda comună a celor trei mari Sfinți, de către neoimnografi ca Ioan al Evhaitelor, ctitorul sărbătorii (două canoane la Utrenie), Nil Xantopulos (stihiri la Litie), ș. a. Cît privește slujba mai veche, a Sfîntului Ipolit, pomenit în aceeași zi în calendarul ortodox, se cîntă, conform prevederilor Tipicului, la Pavecernița zilei.

De altfel, Sfinții Trei ierarhi, contemporani și înfrățiți în viață prin prietenia celebră care a legat pe doi dintre ei (Sf. Vasile și Sf. Grigore), ca și prin munca lor comună în slujba Ortodoxiei, fuseseră înfrățiți și puși pe picioare de egalitate în cinstirea poporului dreptcredincios încă cu mult înainte de sec. XI, cînd se instituie sărbătoarea lor comună. Lucrul acesta

---

99. Vezi J. Martinov, **Annus ecclesiasticus graeco-slavicus**, Bruxellis 1863; p. 25. In unele martirologii siriace din sec. XI-XII, Sfînta Gorgonia e pomenită însă la 1 ian. (vezi **Patrologia Orientalis,** X, fasc. 1, p. 49).

100. Ultimul an e dat la Arhim. Serghie, Op. cit., vol. I, p. 26 și part. II, p. 36. După Letopisețul rusesc de Novgorod (Ibidem), faptul s-a petrecut la 1076.

101. Vezi Ioan al Evhaitelor, **Cuvînt la cei trei Sfinți Părinți, Vasilie cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur;** Același, **Versuri iambice XVII** (la Migne, P.G., t. CXX, col. 1136).

se vede, între altele, şi din felul cum erau zugrăvite chipurile lor în iconografia religioasă, zugrăvire care constituie de fapt încă o formă de exprimare a cultului Sfinţilor. Intr-adevăr, pe pereţii bisericilor chipurile acestor trei Sfinţi apar, încă din vechime, totdeauna zugrăvite împreună (unul lîngă altul), aşa cum îi vedem de ex., pe pereţii bisericii Sfînta Maria Antiqua din Roma (pictură din sec. VI sau VII), unde aflăm cea mai veche reprezentare a lor în pictura bisericească, din cele păstrate pînă azi [102]. Totuşi, prin instituirea sărbătorii celei noi a Sfinţilor Trei Ierarhi, cultul lor s-a popularizat şi mai mult şi a luat o nouă dezvoltare în pietatea ortodoxă. El se manifestă prin pomenirea şi invocarea lor nominală, ca «mari Dascăli ai lumii (creştine) şi ierarhi» şi ca unii dintre cei mai puternici mijlocitori pentru obştea creştină, atît la Liturghie, în serviciul Proscomidiei (la mirida a patra de la cele nouă cete ale Sfinţilor), cît şi în rugăciuni din rînduiala altor sfinte slujbe (ca de ex. ectenia şi rugăciunile de la Litie [103], rugăciunea pentru sfinţirea apei din rînduiala Aghiazmei mici) [104], prin zidirea de biserici cu hramul lor (ca Trisfetitele lui Vasile Lupu din Iaşi sau Colţea din Bucureşti), şi prin zugrăvirea chipurilor lor pe icoane şi în biserici: iconografia tradiţională ortodoxă înfăţişează pe Sfinţii Trei Ierarhi chiar pe pereţii absidei sfîntului altar, în calitatea lor de arhierei, liturghisitori şi autori ai sfintelor Liturghii, îmbrăcaţi în veşminte sfinte şi purtînd în mîini rulouri cu texte din rugăciunile Liturghiilor [105].

O contribuţie romînească la îmbogăţirea formelor de exprimare a cultului Sfinţilor Trei Ierarhi în pietatea ortodoxă o reprezintă **Acatistul** alcătuit în cinstea lor, în două redacţii deosebite, dintre care una mai veche, datorită cîntăreţului Efrem Ilarion din sec. trecut (probabil din mînăstirea Căldăruşani) [106], iar alta mai nouă, alcătuită de doi preoţi din Botoşani: Dumitrache Stamate şi Hristofor Manoilescu († 1931) şi tipărită de preotul Gh. Th. Gheorghiu (Botoşani 1932). Există de asemenea un **Acatist** romînesc **al Sfîntului Vasile,** compunere din secolul trecut, a arhimandritului Gherman Ionescu de la Tazlău, din care cunoaştem trei ediţii tipărite [107].

*

Mari în viaţă, prin talentele şi virtuţile lor strălucite, ca şi prin faptele lor memorabile, Sfinţii Trei Ierarhi sînt mari şi după trecerea lor în «ceata Sfinţilor, care au aflat izvorul vieţii şi uşa raiului». Şi-au agonisit pe pămînt pomenire veşnică şi cinstire cuviincioasă din partea oamenilor, iar în ceruri răsplata şi bucuria neumbrită a Sfinţilor bine-plăcuţi lui Dumnezeu. In viaţă s-au apropiat de oameni — şi îndeosebi de cei mici, oropsiţi

---

102. Vezi şi alte monumente, la E. Wuescher-Becchi, **Saggio d'iconografia di San Giovanni Crisostomo,** în vol. Χρυσοστομικά, p. 1013-1038.

103. Vezi **Liturghierul** rom., ed. Buc. 1956, p. 95, 40, 44.

104. Vezi **Molitfelnicul** rom., Buc. 1937, p. 151, 156.

105. Vezi Erminia bizantină a zugravilor, la V. Grecu, **Cărţi de pictură bisericească bizantină,** p. 222-223 şi 330.

106. **Acatistul celor dintru Sfinţi Părinţi ai noştri mari dascăli ai lumei şi ierarchi Vasile cel Mare, Grigore Cuvîntătorul de Dumnezeu şi Ioan Gură de Aur...,** isvodit şi alcătuit intocmai după biografiile acestor Sfinţi..., de Effraim Illarion cîntatore. Buc. 1893, 31 pagini.

107. **Acaftistul Sfîntului Erarch Vasile cel Mare,** tip. p. întîia dată cu cheltuiala D-lui Alecu D. Ghica, Iassy 1879, 20 p. + 4 foi; **Acaftistul Sfîntului mare Erarh Vasilie,** tip. cu cheltuiala soţilor Mina şi C-tin Găucă, Sf. mînăstire Neamţu, 1933, 16 p.; **Acatistul Sfîntului Marelui Ierarh Vasilie,** tip. de C. Găucă, Iaşi 1934.

și suferinzi — și i-au slujit cu dragoste, cu abnegație și devotament; în ceruri continuă să ne slujească, rugîndu-se și mijlocind pentru noi la Dumnezeul puterilor. Au lăsat Bisericii, între altele, Sfînta Liturghie, care este nu numai centrul și temelia cultului nostru, ci și sursa principală de inspirație a evlaviei și a spiritualității ortodoxe. Cînd slujim deci sfînta Liturghie și sfințim Sfintele Daruri, ne rugăm în același chip și cu aceleași cuvinte cu care au slujit și s-au rugat și ei în vremea lor, tălmăcite doar în graiul nostru românesc; le sărutăm cu pietate chipurile sfinte din Liturghier la începutul slujbei și le pomenim cinstitele nume la sfîrșitul slujbei, ca pe ale unor mijlocitori puternici la Dumnezeul milelor. Aceasta constituie cea mai trainică legătură care ne unește cu dînșii peste veacuri și totodată cel mai înalt și binemeritat omagiu pe care li-l aduce necontenit Biserica Ortodoxă, prin slujitorii ei sfințiți de pretutindeni.

Dar un patron reprezintă nu numai un ocrotitor și ajutător, o emblemă sau nu simbol, ci mai întîi de toate un model vrednic de imitat, un prototip și un ideal către care trebuie să năzuim. Sfinții noștri Patroni și Ocrotitori rămîn deci pentru noi în primul rînd chipuri desăvîrșite ale adevăratului păstor creștin de suflete, pe care doi dintre ei (Sf. Grigore și Sf. Ioan) l-au zugrăvit cu atîta măestrie în nemuritoarele lor scrieri despre preoție și pe care tustrei l-au întruchipat aievea în trăirea și în fapta lor. Biserica lui Hristos are și azi nevoie de slujitori cu credința, rîvna și puterea de acțiune a Sfîntului Vasile cel Mare, cu știința, înțelepciunea și smerenia Sfîntului Grigore Teologul, cu jertfelnicia și cuvîntul întraripat al Sfîntului Ioan Gură de Aur. Să studiem, deci, cu rîvnă, scrierile lor, să ne însușim credința și pietatea lor, și să ne sîrguim a sluji și noi, pe Dumnezeu și pe oameni, Biserica și Patria, cu zelul lor, cu devotamentul și abnegația lor.

Acesta este cel mai potrivit omagiu de venerație și cea mai curată bucurie pe care o putem face, azi și totdeauna, marilor Sfinți și Patroni cerești ai noștri, sărbătoriți astăzi...

Pr. Profesor ENE BRANIȘTE

IMPORTANȚA CATEHETICĂ A SFINTEI LITURGHII

In situația actuală în care se găsește Biserica Ortodoxă Romînă, Sf. Liturghie are o importanță catehetică nespus de mare. Dar, pentru a arăta în ce constă această importanță, este necesar ca să ne ocupăm mai întîi de alte două probleme și anume de problema scopului catehizării și al catehezei.

După sensul etimologic al cuvîntului «κατήχησις», de la «κατηχεῖν» termenul «catehează» a însemnat, la început, instrucția orală, sau mijlocirea unor cunoștințe dintr-o știință oarecare[1]. Mai tîrziu termenul acesta a intrat în circulație cu însemnarea de unitate didactică în vederea instruirii celor care doreau să primească Taina Sf. Botez și a Sf. Euharistii și să se încreștineze. In acest sens întrebuințează termenul Sf. Ciril al Ierusalimului[2]. Noi întrebuințăm acest termen în înțelesul de unitate metodică sau lecție.

Dar care este scopul catehizării? In analogie cu învățămîntul laic, catehizația are trei scopuri: a) un scop material; b) un scop formal; și c) un scop educativ.

Scopul material se realizează prin aceea că se mijlocesc credincioșilor de toate vîrstele adevărurile de credință necesare mîntuirii. Adevărata cunoaștere a acestor adevăruri este necesară, fiindcă numai pe o asemenea cunoaștere se fundamentează moralitatea crștină. Claritătea în judecată cu privire la aceste adevăruri este și ea necesară, pentru ceea ce se numește îndreptarea conștiinței spre scopurile înalte ale moralei creștine. Fără o claritate în cunoașterea adevărurilor evanghelice nu este posibilă educația caracterului religios-moral creștin. De aceea, Sf. Scriptură laudă năzuința după cunoaștere și înțelepciune. Și Sf. Scriptură înțelege prin «înțelepciune» cunoașterea revelației, care în Legămîntul Nou se numește «înțelepciunea lui Dumnezeu» (I Cor. II, 7). In Iisus Hristos «se află ascunse toate comorile înțelepciunii și cunoașterii» (Coloseni II, 3). De aceea, sfinții, imitatorii lui Hristos și modelele noastre, întrec pe ceilalți muritori și în cunoaștere: în concepțiile hotărîtoare cu privire la Dumnezeu, lume, om, suflet, cer și nemurire.

Scopul cunoașterii, pe care trebuie s-o mijlocească preotul-catehet, este claritatea în ceea ce privește lucrurile divine. Desigur, acesta nu va neglija nici adevărurile cu privire la lucrurile din lumea externă, dar el va avea în vedere mai ales ceea ce e spiritual și divin, după cuvîntul Evan-

---

1. Termenul îl întîlnim la Ev. Luca I, 3-4; la Ap. Pavel, Gal. V, 6 și în Fapte XVIII, 25.

2. Din acest termen s-au dezvoltat apoi termenii: «catehumen», «catehet», «catehetica».

ghelei: «Căutaţi mai întîi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea ei», fiindcă această căutare duce la desăvîrşirea creştină. Aceasta este cunoaşterea pe care au avut-o sfinţii. Este cunoaşterea care fericeşte pe pămînt şi ne ridică în cer la eterna glorie. Este lumina ce împrăştie întunericul neştiinţei şi umple sufletul cu claritate: este lumina lui Hristos. Este acel adevăr «care ne face liberi» (Ioan VIII, 32) şi care este «drumul şi viaţa».

Scopul formal sau cultivator se realizează prin aceea că, cu ajutorul acestor adevăruri, se dezvoltă funcţiunile sufleteşti ale credincioşilor. O calitate esenţială a sufletului omenesc este «plasticitatea», aşadar capacitatea de a se lăsa influenţat şi format de influenţele externe. Prin felul cum catehetul prezintă adevărurile religiei creştine, el trebuie să contribuie la dezvoltarea sensibilităţii — cum se numesc toate simţurile laolaltă —, să dezvolte inteligenţa şi raţiunea, cu un cuvînt, gîndirea, memoria şi fantezia, afectivitatea şi voinţa credincioşilor. Voinţa este aptitudinea spirituală prin care omul poate să năzuiască spre binele moral. Voinţa liberă şi forte este purtătoarea bunătăţii morale. O deficienţă formală a voinţei — de exemplu: inconştienţa — zădărniceşte întreaga arhitectonică morală a personalităţii creştine şi face imposibilă educaţia caracterului creştin. De asemenea cateheza trebuie să dezvolte viaţa afectivă a credincioşilor sau, cum o numeşte un pedagog, rezonanţa sufletească şi «delicateţa simţirii»[3]. Este aceasta o aptitudine importantă, ce se trădează în uşurătatea cu care sufletul creştin se lasă impresionat de situaţiile şi relaţiile în care-l aşează viaţa cea mare şi în care el trebuie să realizeze porunca cea mare a iubirii faţă de oameni şi de Dumnezeu.

Dar scopul suprem al catehizaţiei creştine este scopul educativ, care se realizează în **desăvîrşirea creştină.** Pentru a sublinia marea importanţă pe care o are acest scop, căruia îi sînt subordonate celelalte două, este necesar să arătăm ce se înţelege prin desăvîrşirea creştină[4].

A vorbi despre desăvîrşirea creştină înseamnează a indica caracteristicile esenţiale ale acesteia, care sînt: **deplinătatea în Bine, asemănarea cu Dumnezeu, împlinirea voii lui Dumnezeu în lume, urmarea lui Hristos şi imitaţia sfinţilor.**

Desăvîrşirea creştină este mai întîi o caracteristică etică supranaturală, graţie căreia creştinul realizează tot ceea ce este bine. Sf. Apostol Iacob recomandă creştinilor, în consonanţă cu conceptul filozofic, să fie «desăvîrşiţi şi întregi şi întru nimic lipsiţi» (I, 4). Iar unii teologi afirmă că prin desăvîrşire are să se înţeleagă dezvoltarea armonioasă şi completă a aptitudinilor umane şi divine ale omului. Alţii spun că ea este dezvoltarea desăvîrşită a vieţii harice. Deci, desăvîrşirea creş-

---

3. G. Kerschensteiner, Charakterbegriff und Kharaktererziehung, 1929, 4 Aufl., p. 138.

4. Filozofia determină acest concept în sensul că e desăvîrşit acela «căruia nu-i lipseşte nimic din ceea ce-i compete» (Prefectum est, cui nihil deest. Arist. Met. 5, 16; De coelo 1, 1). Se face deosebirea între: a) Desăvîrşire nemărginită, absolută. In sensul acesta numai Dumnezeu este desăvîrşit; b) Desăvîrşirea relativă, mărginită. In afară de Dumnezeu, totul este numai în raport cu o anumită măsură desăvîrşit şi chiar şi această măsură se schimbă mereu în decursul evoluţiei lucrurilor.

Desăvîrşirea despre care vorbim noi aici este desăvîrşirea morală-supranaturală, sau **desăvîrşirea creştină.**

tină este un concept cu care operează morala creştină. După principiile şi normele cele mai supreme ale acesteia, desăvîrşirea creştină este asemănarea cu Dumnezeu, care este desăvîrşirea absolută.

Desigur că aici nu e vorba de desăvîrşirea absolută, aceasta neputînd fi realizată de către om, fiindcă toţi oamenii, chiar şi cei mai drepţi, nu sînt liberi de orice păcat. Desăvîrşirea reală pe care o fixăm, ca scop al educaţiei religioase, este aceea care se apropie cel mai mult de desăvîrşiţi precum şi Tatăl vostru din ceruri desăvîrşit este» (Mt. V, 48). nici cu voinţa şi nici din neglijenţă, iar pozitiv desăvîrşirea creştină constă în împlinirea cît mai posibilă a voii lui Dumnezeu în lume.

In predica Sa de pe munte, Mîntuitorul ne porunceşte: «Fiţi desăvîrşiţi precum şi Tatăl vostru din ceruri desăvîrşit este» (Mt. V, 48). Dar şi în Vechiul Legămînt citim: «Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru; fiţi sfinţi, cum sfînt sînt şi Eu» (Lev. II, 44). Sensul acestei porunci este că desăvîrşirea creaturilor constă în asemănarea cu desăvîrşirea lui Dumnezeu. De aceea şi Mîntuitorul zice în alt loc: «Numai unul e bun, Dumnezeu» (Mat. IX, 17), ceea ce însemnează că desăvîrşirea, despre care vorbeşte Mîntuitorul n-are în vedere identitata ori egalitatea, ci numai asemănarea cu Dumnezeu. Aşa că desăvîrşirea creştină, ca scop al educaţiei creştine, însemnează aici cea mai mare asemănare posibilă cu Dumnezeu. Desăvîrşit în sens creştin este credinciosul care acţionează, în cercul în care el trăieşte, asemenea cum ar acţiona Dumnezeu, dacă El ar fi om. Aşa că am putea scrie egalitatea: desăvîrşirea creştină = împlinirea voii lui Dumnezeu. «Căci aceasta este voia lui Dumnezeu, sfinţenia voastră», zice Sf. Apostol Pavel (1 Tes. IV, 3). Sau, altcumva spus, desăvîrşit este creştinul care şi-a pus picioarele pe urmele picioarelor Mîntuitorului şi merge înainte după El. Mîntuitorul este Fiul lui Dumnezeu. El a trăit în totul întocmai cum ar vieţui Dumnezeu, dacă ar fi om. Urmarea lui Hristos este, aşadar, asemănarea cu Dumnezeu. De aceea zice Sf. Vasilie cel Mare: «Fiecare acţiune şi fiecare cuvînt al Mîntuitorului Iisus Hristos este regulă a evlaviei şi a virtuţii»[5]. Iar Sf. Griogrie de Nyssa descrie, nespus de intuitiv, cum fiecare creştin trebuie să fie pictorul vieţii sale; artistul este voinţa bună iar culorile, virtuţile, iar Modelul, pe care fiecare creştin are să-L copieze, este Hristos[6]. «Desăvîrşirea noastră este Hristos», zice Fer. Augustin. Intreaga noastră desăvîrşire se află în urmarea lui Hristos. Mîntuitorul este totul şi trebuie să devină totul în noi. Şi nu mai trebuie să fim nimic în noi, ci numai în El. Aceasta este desăvîrşirea creştină. Apostolii L-au urmat pe Domnul, iar Apostolul Pavel a putut să spună: «şi nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine» (Gal. II, 20), şi de aceea el poate să şi scrie: «Fiţi imitatorii mei, precum şi eu sînt imitatorul lui Hristos» (I Cor. IV, 16; II, 1). In timpurile eroice ale creştinismului martirii au fost socotiţi a fi desăvîrşiţi, tocmai din pricină că ei au fost imitatorii Modelului divin, care a fost Mîntuitorul.

Dar, pentru a putea fi imitatorii lui Hristos, avem nevoie şi de harul divin, care ni se împărtăşeşte prin Sf. Taine, aşa cum ne mărturiseşte acest lucru viaţa sfinţilor.

Sfinţii sînt geniile vieţii morale creştine şi eroii creştinătăţii. Şi eroismul acesta este identic cu desăvîrşirea creştină. Desăvîrşirea evan-

---

5. Const. monast. I: MG 31, 1325, cit. la Zimmermann, Aszetik, 1929, p. 31.
6. Despre desăvîrşire, MG 46, cit. idem.

ghelică și eroismul evanghelic este unul și același lucru. Din acest motiv, după învățătura Bisericii Ortodoxe, imitația sfinților duce la desăvîrșirea creștină. Sfinții au fixat, prin viața lor, normele desăvîrșirii și au arătat, prin faptele lor, ce înseamnă asemănarea cu Dumnezeu și ce înseamnă a-L urma pe Hristos.

Acesta este și scopul ultim pe care trebuie să-l realizeze preotul-catehet cu ajutorul catehezelor sale. Cu un cuvînt, prin influența sa educativă, el trebuie să realizeze în viața fiecărui creștin o religie conștientă și o sfințenie ce se mărturisește printr-un creștinism al faptei pe urmele lui Hristos. Din an în an credinciosul tînăr să ajungă la o claritate din ce în ce mai mare asupra religiei sale, pe care trebuie s-o înțeleagă ca pe o putere, care să-i fructifice și să-i stăpînească viața.

Mai ales în anii hotărîtori ai evoluției sale credinciosul tînăr trebuie să ajungă, condus de catehet, la clarificarea asupra scopului vieții sale și să-și formeze convingerea de nezdruncinat că acest scop **este desăvîrșirea creștină.** Și acest lucru nu e posibil decît dacă adevărurile religioase devin puternice motive determinante ale voinței și dacă lupta pentru realizarea asemănării cu Modelul divin — Iisus Hristos — iese din defensivă și a trecut într-o ofensivă necruțătoare împotriva păcatelor. Darul credinței trebuie să devină o viață în credință, o viață duhovnicească, ce-și trage seva din învățătura și viața Mîntuitorului. Existența creștinului trebuie să devină un cosmos ce e ținut laolaltă de adevărurile Evangheliei lui Hristos. Religia creștină trebuie să devină, pentru aceasta, o busolă sigură de orientare în lupta cea mare cu viața. Caracterul religios-moral creștin trebuie să ia la acesta forme din ce în ce mai bărbătești și mai clare.

Care sînt mijloacele pe care Biserica Ortodoxă, ca instituție catehetică divină, le are la îndemînă, pentru a realiza scopurile educației religioase?

Lucrarea duhovnicească pe care o face Biserica lui Hristos în lume nu este altceva decît o lucrare de pedagogie divină cu scopul ca, credincioșii Mîntuitorului să-și cîștige mîntuirea sufletelor și fericirea veșnică. Și trebuie să subliniem faptul că, în vederea realizării acestui scop, Biserica are mijloace educative de o valoare neprețuită ca: disciplina ei, tradiția ei sfîntă, Sf. Taine și mai ales cultul ei.

Faptul acesta ne-a determinat ca, în cele ce urmează, să ne ocupăm cu problema funcțiunii catehetice pe care trebuie să o îndeplinească, în situația actuală, Sf. Liturghie.

Despre sensul și însemnătatea Sf. Liturghii în viața creștină

Sf. Liturghie este mai întîi o cină a iubirii creștine. In locul cinei Vechiului Legămînt, în amintirea salvării poporului israelitean din robie, Mîntuitorul instituie cina Noului Legămînt, care trebuie să repete, pînă la sfîrșitul veacurilor, jertfa și moartea Sa pe cruce și din care să se împărtășească toți cei ce cred în El, pentru mîntuirea sufletului lor. Cina aceasta este astfel fundamentul Noului Legămînt, care a luat ființă între om și Dumnezeu și care va dura în eternitate; este Legămîntul așezat pe frîngerea Trupului Mîntuitorului sub greutatea crucii și pe vărsarea scumpului Său Sînge, pentru spălarea păcatelor noastre. Cina cea de taină, și deci și Sf. Liturghie, rezumă, în chip minunat, întreaga Evanghelie a iubirii. Căci ea ne arată ce a făcut Mîntuitorul pentru noi prin jertfa Sa și moartea Sa pe cruce, prin mijlocirea cărora creștinii participă la viața divină. De asemenea ea ne mai arată ce trebuie să facem ca să

ne mîntuim: a ne uni cu Hristos prin împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Lui şi prin aceasta să renaştem la o viaţă nouă: o viaţă în sfinţenie.

Sf. Liturghie este de aceea o cină a iubirii, a iubirii Mîntuitorului faţă de noi, oamenii păcătoşi. Aşa a zis El către ucenicii Săi: «Am dorit ca să mănînc cu voi această cină înainte de patima mea» (Luca XXII, 15). Aceleaşi cuvinte ni le spune Mîntuitorul şi nouă astăzi, chemîndu-ne la dumnezeiasca cină liturgică. Căci acesta este înţelesul cuvintelor Lui cînd ne porunceşte: «Să faceţi aceasta întru amintirea Mea». Şi atîta timp cît vor exista credincioşi ai Mîntuitorului pe pămînt, care şi-au găsit viaţa în credinţa, moartea şi jertfa Mîntuitorului, ei se vor aduna mereu, plini de iubire, în jurul mesei, pe care o închipuie Sf. Altar, ca să serbeze cina iubirii evanghelice, ce este stăpînită de ideea morţii pe cruce a Mîntuitorului. Cum zice Sf. Apostol Pavel: «Pentru că, de cîte ori mîncaţi această pîine şi beţi acest pahar, Moartea Domnului vestiţi, pînă la venirea Lui» (I Cor. XI, 26).

Sf. Liturghie mai este apoi o jertfă: jertfa sîngeroasă de pe cruce pe muntele Golgota. Există o Sf. Liturghie săvîrşită de Mîntuitorul însuşi pe Muntele Golgota, ca o faptă unică în istorie: ca o faptă prin care El a mîntuit întreaga omenire şi a despicat istoria în două. Mîntuitorul s-a jertfit în chip sîngeros pe cruce. El însuşi a fost jertfa şi tot El a fost şi preotul jertfitor. Schimbarea jertfei a fost moartea Sa. Niciodată nu s-a întîmplat ceva mai mare în istoria lumii. Atmosfera în care s-a consumat această jertfă ne arată că ea a fost într-adevăr divină: Dumnezeu însuşi a fost activ pe Golgota şi cea mai nobilă natură umană purtată de El.

Din acest motiv noi nu putem să dăm, obiectiv, o onoare mai mare lui Dumnezeu decît prin aceea că ne facem proprie jertfa Mîntuitorului şi-L rugăm să o primească în locul nostru. Iar subiectiv noi nu putem face ceva mai mare decît a ne asemăna cu Hristos în jertfa Sa şi de a ne jertfi pe noi asemenea Lui. Cu cît recunoaştem mai adînc semnificaţia dumnezeiască a jertfei Acestuia, cu atît mai bine vom face acest lucru.

Aşadar, Sf. Liturghie este «forma în care Mîntuitorul — preot veşnic după rînduiala lui Melchisedec, îşi îndeplineşte sacerdoţiul Său pe pămînt»[7]. Sf. Liturghie este aceeaşi jertfă de pe Golgota, dar acum sub formă sacramentală, deci nesîngeroasă. Ea este jertfa reală nesîngeroasă văzută, prin care Biserica împărtăşeşte credincioşilor Mîntuitorului fructele morţii pe cruce a Acestuia, şi aceasta pînă la sfîrşitul veacurilor. In Sf. Liturghie Hristos este jertfitorul şi Cel ce se jertfeşte pe Sf. Altar asemenea Mielului pascal. Pe Golgota şi pe Altarul Bisericii, Hristos este Cel care jertfeşte în amîndouă cazurile, dar în chip deosebit: pe cruce prin actul fizic, iar în Sf. Liturghie prin mijlocirea preotului Bisericii, căruia El i-a dat această putere, cînd a zis: «Aceasta s-o faceţi întru pomenirea Mea». Pe Golgota, jertfa a fost adusă exclusiv de Mîntuitorul. In Sf. Liturghie jertfeşte şi Biserica, căreia El a încredinţat-o ca pe o comoară, pentru a da credincioşilor Săi mijlocul de a oferi lui Dumnezeu un cult de adoraţie de o perfecţiune infinită şi egală cu măreţia Sa, fiindcă, după mărturia Sf. Părinţi, printr-o singură Sf. Liturghie se dă lui Dumnezeu mai multă slavă decît toate omagiile la un loc al celor ce locuiesc în cer şi pe pămînt. Dar şi pentru ca, prin Sf. Liturghie, să

7. Pr. Prof. P. Vintilescu, Principiile şi fiinţa cultului creştin ortodox, 1939, p. 145.

împărtășească credincioșilor Săi binefacerile jertfei Sale pentru a face posibilă mîntuirea, sfințirea și unirea acestora cu Dumnezeu.

Înțeleasă în sensul acesta, Sf. Liurghie devine punctul central de lumină, izvorul de energie divină și de căldură a vieții supranaturale creștine.

Din acest motiv importanța pe care o are Sf. Liturghie în iconomia vieții creștine și a mîntuirii noastre nu poate fi niciodată îndeajuns accentuată [8]. Jertfa de pe cruce a Mîntuitorului și jertfa de pe altar în Sf. Liturghie au, atît din punct de vedere ontologic, cît și din punct de vedere psihologic, poziția aceasta centrală de a fi soarele credinței noastre ortodoxe. Ontologic, fiindcă, ca o infinită jertfă de mîntuire, ea este izvorul nesecat al harului sfințitor. Psihologic, din pricină că nimic nu poate determina pe credinciosul creștin să imite viața și jertfa Mîntuitorului și să-l transpună în situația de a se face vrednic de harul sfințitor ca tocmai suferințele crucii. De aceea, după cum vom arăta mai departe, marea importantă catehetică a Sf. Liturghii.

Văzută din spre esența ei intrinsecă, Sf. Liturghie este o acțiune a Mîntuitorului, capul nevăzut al Bisericii, ca reînnoirea și continuarea acelei jertfe liturgice și mijlocitoare de har, care constituie conținutul prețios al vieții Sale pămîntești. Acest fapt face ca Sf. Liturghie să fie un «leiton ergon», o faptă a Mîntuitorului, pe care El o face, prin Biserica Sa, pentru mîntuirea întregii omeniri. Sf. Liturghie mai este totodată fapta sfințită a Bisericii, săvîrșită pentru luminarea și sfintirea tuturor mădularelor ei Mijlocitorul înspre Tatăl și dinspre Tatăl între om și Dumnezeu în Sf. Liturghie rămîne mereu Hristos. Prin El, în El, și cu omul Hristos, ajungem, în Sf. Liturghie, la Hristos Dumnezeu. De aceea două lucruri sînt esențiale în orice Sf. Liturghie: semnul prezentei divine a Mîntuitorului pe Sf. Altar, jertfa Sa, și rugăciunea preotului și a credincioșilor. Preotul poate zice: «Tie îți aducem această Sf. Jertfă», jertfa mea și jertfa voastră, noi slujitorul Tău și credincioșii Tăi, Doamne». Credincioșii jertfesc și ei, prin preot, aceluiași Dumnezeu. Preotul acționează, în Sf. Liturghie, și în numele și din încredințarea comunității credincioșilor Mîntuitorului. In Sf. Liturghie, deci, este vorba despre un dialog între Dumnezeu și om, între comunitatea credincioșilor și Mîntuitorul prin mijlocirea preotului. Comunitatea se roagă lui Dumnezeu ca să-i dea putere ca s-o audă grăind, dar și ca să-I mulțumească că a auzit-o și ca să-I promită că va face voia Lui. Dumnezeu vorbește prin repetarea revelației infinite și omul răspunde prin rugăciune» [9]. Sf. Liturghie este Golgota cea duhovnicească în care ne suim cu sufletele noastre, pentru sa să ne unim, prin mijlocirea Mîntuitorului, care se află în chip tainic în mijlocul nostru, cu Dumnezeu. In acest sens, Sf. Liturghie este o strigare sărbătorească a năzuințelor umane. «Cuvintele celui care săvîrșește Liturghia sînt cuvintele noastre. Aceste cuvinte, spuse de noi sau pentru noi, pun din mijlocul sau adîncimea existentei noastre veșnicele teme ale acesteia: acea mișcare necontenită a umanului spre divin, produsă de griji, suferințe, nimicnicie, de năzuința de transcendare a omului de năruirile produse de prăpastiile demonice și de înălțimile divine» [10]. In

---

8. Vezi: Sf. Grigorie de Nazianz, Or. 1 și 2: MG 35, 397; Fer. Augustin. De civ. Dei. 10 6 și 20.

9. D. Stăniloae Iisus Hristos sau restaurarea omului, 1943, p. 369.

10. Bauhofer, Einheit im Glauben, 1935, p. 130.

A-PDF Page Cut DEMO: Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

Sf. Liturghie mizeriile umanului constituie un fel de «zid al plîngerilor», lîngă care suspină şi se roagă, cu inima aprinsă după salvare, credincioşii Mîntuitorului. Fiindcă lucrul minunat în Sf. Liturghie tocmai acesta este că în ea este posibilă prezentarea credinciosului în faţa lui Dumnezeu. Şi aceasta din motivul că în Sf. Liturghie se întîmplă marea minune a contemporanizării noastre cu Dumnezeu, a prezentării noastre în faţa Acestuia, a întîlnirii noastre cu Acesta. Dumnezeu e prezent pe Sf. Altar în Sf. Liturghie şi sîntem direct agrăiţi de El.

După învăţătura Bisericii noastre, sensul adînc al Sf. Liturghii îl formează misterul întrupării, al morţii şi al învierii Fiului lui Dumnezeu. Din acest punct central, care este Sf. Liturghie, se adapă mereu la izvorul nesecat al harului dumnezeiesc, şi se reînnoieşte, nu numai comunitatea credincioşilor, care asistă la această dumnezeiască slujbă, ci întreaga umanitate. Unii dintre marii dascăli ai Bisericii afirmă hotărît că la acţiunea liturgică participă tot cosmosul, fiindcă în Euharistie «se împreunează dumnezeescul cu omenescul şi cu pămîntescul» şi fiindcă «întregul cosmos e aici în chip virtual înnobilat şi sfinţit, pentru că elementele pămînteşti: vinul şi pîinea, trec în Trupul transfigurat şi în Sîngele Fiului lui Dumnezeu» [11]. Aceasta este «comemorarea laolaltă a întregii făpturi, prezentă în duh în jurul Sf. Altar euharistic», ca să ia parte la slava transfigurării: «cu adevărat cerul şi pămîntul sînt pline de slava Ta sfîntă prin arătarea Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos», cîntă vechea Liturghie a Sf. Marcu [12].

Din aceste motive, putem spune că, Sf. Liturghie reprezintă o şcoală înaltă a spiritualităţii creştine în care credincioşii de toate vîrstele îşi pot forma, în contactul şi prezenta continuă a Mîntuitorului pe altarul euharistic, un stil de viaţă creştin. Omul trăieşte esenţial numai prin spiritul său. Şi tocmai acest lucru însemnează a avea un stil de viaţă creştin, aşadar «a trăi peste tot din ceea ce este mai înalt şi mai ultim, aşa ca ceea ce e mai înalt şi mai ultim să ia o formă aevea în această trăire» [13]. Iar «ceea ce este mai înalt şi mai ultim» pentru creştin este Iisus Hristos şi, de aceea, a avea un stil de viaţă creştin înseamnează a trăi stăpînit de imaginea sfîntă a Mîntuitorului, aşa ca viaţa noastră să fie o mărturisire vie că noi sîntem ucenicii Lui. Viaţa creştinului este lipsită de stil atunci cînd ea este lipsită de unitatea pe care o generează harul divin, atunci cînd ea este ruptă de Biserică, trupul mistic al lui Hristos, şi de Liturghia acesteia.

Importanţa catehetică a Sfintei Liturghii

Din cele de mai sus reiese clar marea importanţă pe care o are Sf. Liturghie în viaţa creştinului. Aceasta, repetăm, din motivul că inima Sf. Liturghii este Sf. Taină a Euharistiei, ceea ce face ca această slujbă sfîntă să fie cel mai minunat şi cel mai propice mijloc de a realiza scopul ultim al educaţiei religioase creştine: desăvîrşirea creştină. «Dacă vrem să ştim ce este Biserica Răsăriteană, să întrebăm Liturghia ei. In toate icoanele, rugăciunile ei se reoglindeşte o teofanie sublimă: Dumnezeu se arată omului, se sălăşluieşte în el îl sfinţeşte şi-l face asemenea Lui. De aceea Liturghia este pe pămînt o icoană supremă a Liturghiei cereşti», scrie Nic.

---

11. Arseniev, Biserica răsăriteană. Trad. de Tit Simedrea, 1929, p. 111.
12. Idem.
13. L. Bopp, Liturgie und Lebensstil, 1936, p. 4.

Arseniev [14]. De aceea numai acela înțelege Biserica Ortodoxă, care înțelege Liturghia ei, adăugăm noi. Aceasta fiindcă numai Biserica Ortodoxă, stînd pururea de veghe lîngă depozitul sfînt al credinței, a păstrat neatinsă comoara duhovnicească, care este Sf. Liturghie, izvorul oricărei spiritualități creștine. Și, ca atare, din punct de vedere catehetic, noi nu avem nici o slujbă divină care, în valoare, să se poată apropia de Sf. Liturghie. Dacă vom încerca să adunăm toate razele stelelor, vom vedea că acestea nu se apropie de strălucirea soarelui: tot asemenea valoarea tuturor rugăciunilor noastre individuale nu ne apropie măcar de valoarea unei singure Sf. Liturghii. Importanța Sf. Liturghii constă în aceea că, în decursul acestei slujbe, creștinul se poate împărtăși cu Hristos, așa ca să se sfințească și să poată zice cu Apostolul: «De acum, dacă trăiesc, nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. II, 20).

Dar să nu anticipăm ci să purcedem în chip sistematic în a arăta în ce constă importanța catehetică a Sf. Liturghii.

In tratatele de didactică se citește foarte adesea că cel mai important principiu al învățămîntului este principiul intuiției. De aceea se spune: «Omnia cognitio incipit a sensu». Așa este organizată gîndirea omului că aceasta nu poate pătrunde în lumea spiritului decît trecînd peste lumea simțurilor. Și drumul spre lumea harului duce tot prin simțuri. Aceasta din motivul că omul nu este numai suflet ci și trup, și aceasta într-o unitate. «Dacă ai fi netrupesc, ți-ar da aceste daruri așa cum sînt netrupești. Dar fiindcă sufletul e împreunat cu trupul, cele duhovnicești ți le dă în semne supuse simțurilor», zice Sf. Ioan Gură de Aur, vorbind despre Sf. Taine [15]. Adorarea lui Dumnezeu este exprimată prin semne vizibile și Mîntuitorul a legat harul Său de lucruri ce pot fi intuite cu simturile. Ceea ce Mîntuitorul însuși a ales: apa, untdelemnul, pîinea, vinul, ca purtătoare ale harului sfințitor, Biserica a împodobit cu o seamă de «semne sfinte», cu simboluri, cu ceremonii și sărbători. Nici un alt obiect de învățămînt nu dispune de un material didactic mai bogat decît învățămîntul religios. Să începem cu biserica, unde are loc slujba Sf. Liturghii. Pictura și icoanele, care împodobesc sfîntul locaș au o mare importanță didactică, fiindcă ele zugrăvesc în chip plastic, ceea ce Sf. Liturghie redă în acțiuni sacramentale. Sf. Părinți recunosc și accentuiază mereu valoarea didactică a picturii și a iconografiei bisericești, icoanele fiind numite «cărțile celor neînvățați». «Icoanele, scrie, la sfîrșitul sec. al VI-lea, Leonte, episcopul Neapolei Ciprului, sînt cărți pururea deschise... pentru a aminti, celor care le văd, pe însusi Dumnezeu pentru a-L slăvi întru sfinți și lucrările Sale» [16]. Nicolae Cabasila, Theodor din Andida și alți teologi se referă la Sf. Liturghie și întrebuințează expresia de «tablou», fiindcă aceasta expune, ca și pictura bisericească, viața Mîntuitorului. De aceea, pincipiul important ca credincioșii de toate vîrstele să înțeleagă fiecare imagine și tablou din biserica unde se desfășoară Sf. Liturghie.

In pedagogia modernă se accentuiază mereu ideea că în educație primatul nu-l are logosul ci ethosul. Și în învățămîntul religios primatul nu-l pot avea cunoștințele, dar acestea sînt totuși necesare. Aceste

14. Nic. Arseniev, op. cit., p. 107.

15. Omilia 82 la Mt. 4, Migne PG LVIII, Col. 743 cit. Inv. de credință creștină ort., 1952, p. 149.

16. Cit. în: Hefele-Leclercq, Histoire des conciles, Ed., vol. III, p. 605.

cunoştinţe sau adevăruri, necesare pentru mîntuirea noastră, sînt mijlocite credincioşilor într-un chip nespus de intuitiv de Sfînta Liturghie. Intreaga Liturghie, după cum am văzut, începînd cu locaşul sfînt, şi pînă la momentul culminant al prefacerii, ba chiar pînă la sfîrşitul ei este o carte despre adevărurile de temelie ale credinţei ortodoxe. Dogmatica romano-catolică este expusă în tratate savante, în «summe». Dogmatica ortodoxă se află expusă în imnurile, cîntările şi rugăciunile Sf. Liturghii, în cărţile de cult din care se cîntă la toate praznicele şi sărbătorile anului bisericesc. Dogmatica ortodoxă este mereu în biserică, cîntată de credincioşi în fiecare duminică şi sărbătoare, ca o învăţătură vie şi activă, care îmbogăţeşte mintea credincioşilor cu cunoştinţe despre drama divină, care începe în ieslea din Betleem, îşi ajunge apogeul pe muntele Golgota şi se sfîrşeşte cu înălţarea la cer. In felul acesta Vechiul şi Noul Testament sînt vii în Sf. Liturghie şi istoria mîntuirii noastre se reoglindeşte nespus de clar în această sfîntă slujbă. Din acest motiv, am putea spune că Sf. Liturghie este marele catehism şi dogma vie a Bisericii noastre.

De la binecuvîntarea preotului, cu care începe Sf. Liturghie, ce semnifică credinţa în Dumnezeu, preamărit în Sf. Treime, adevărul de temelie al credinţei noastre ortodoxe, şi pînă la rugăciunea amvonului: «Cel ce a înviat din morţi, adevăratul Dumnezeul nostru», cu care se încheie Sf. Liturghie, credinciosul are posibilitatea să asimileze toate adevărurile fundamentale ale doctrinei noastre ortodoxe. In ecteniile pe care le spune preotul, ori diaconul, în răspunsurile pe care le dau credincioşii, aceştia au ocazia să-şi însuşească cunoştinţe din domeniul biblic, istoric, dogmatic şi liturgic şi să se împărtăşească din nesecatul izvor al înţelepciunii divine descoperită în Sf. Liturghie şi cărţile de cult ale Bisericii dreptmăritoare a Răsăritului.

Dar funcţiunea catehetică a Sf. Liturghii nu se istoveşte în mijlocirea de cunoştinţe religioase. Ea are şi o mare influenţă cultivatoare în sensul că dezvoltă toate funcţiunile sufleteşti ale credincioşilor ca: memoria, atenţia, inteligenţa, puterea de judecată, fantezia şi viaţa afectivă. Ea dezvoltă mai ales sentimentele superioare, — dintre care cel mai important este acela al iubirii —, care susţin suveranitatea religioasă-morală a voinţei şi a gîndirii.

Psihologii sînt de acord că printre predispoziţiile sufleteşti cu care omul vine pe lume există una ce poate fi numită «predispoziţie religioasă». Ca şi celelalte predispoziţii, şi aceasta are ceea ce pedagogii numesc «plasticitate», adică posibilitatea de a se lăsa influenţată şi dezvoltată sub influenţele educative. Şi atmosfera şi acţiunile Sf. Liturghii pot influenţa în chip deosebit asupra acestei predispoziţii şi să o dezvolte într-o aşa de mare măsură încît credincioşii să fie capabili de adînci trăiri religioase. Desigur, mai sînt şi alte mijloace, cu ajutorul cărora preotul-catehet poate să influenţeze formativ asupra predispoziţiei religioase, dar nici unul nu egalează în eficacitate şi valoare catehetică Sf. Liturghie. Aceasta din motivul că ceremonialul liturgic este un admirabil mijloc pedagogic pus în slujba trezirii şi dezvoltării religiozităţii credincioşilor. In special muzica religioasă are un puternic efect cultivator asupra vieţii sufleteşti a acestora. De aceea s-a şi spus că drumul cel mai scurt pînă la religie este muzica.

Apoi mereu se cîntă în decursul Sf. Liturghii: «Doamne, deschide-voi buzele mele şi gura mea Te va lăuda pe Tine». Şi, într-adevăr, cîntarea în comun sileşte pe credincioşi — mai ales pe cei tineri — să lupte cu graiul liturgic, pentru a-şi exprima plenitudinea simţirii, pe care o naşte rugăciunea în comunitate. In felul acesta Sf. Liturghie contribuie, într-o mare măsură, la cultivarea limbii naţionale. De aceea, acolo unde poporul credincios păzeşte cu sfinţenie Liturghia, acolo el păzeşte în acelaşi timp şi limba sa.

Ca o dramă divină, care se petrece pe pămînt, şi care expune cea mai tragică luptă cu păcatul şi cea mai glorioasă victorie asupra acestuia, Sf. Liturghie cultivă şi formează mai ales «delicateţea simţirii» şi «rezonanţa sufletească» a credincioşilor, două condiţii esenţiale în natura caracterului religios-moral creştin.

Dar Sf. Liturghie are mai ales o importantă educativă. Şi noi avem aici în vedere în primul rînd educaţia religioasă-morală creştină al cărei scop este, după cum am arătat, realizarea desăvîrşirii creştine în viaţa credincioşilor. Realizarea acestui scop al educaţiei creştine se face în Sf. Liturghie prin contactul direct cu cel mai divin educator: Mîntuitorul. El este aproape de credincioşi, sensibil de aproape, prin prezenţa Sa pe altarul liturgic în Sf. Euharistie. Fiindcă, după cum subliniam mai sus, Sf. Liturghie nu are numai o semnificaţie simbolică ci, în Sf. Euharistie, Mîntuitorul intervine activ şi se jertfeşte pe Sine pe Sf. Altar. Domnul este de faţă şi cu Trupul pe Sf. Altar. El dă credincioşilor putere şi nădejde în mîntuirea sufletului şi viaţa veşnică; El se roagă împreună cu credincioşii; El mijloceşte pentru ei la Dumnezeu-Tatăl (Ioan XVI, 23-28; Efeseni II, 18). Faptul acesta are o mare importanţă pedagogică. El trezeşte în sufletul credincioşilor certitudinea prezenţei divine, aşadar certitudinea că ei se află în faţa lui Dumnezeu. A avea sentimentul şi certitudinea că te afli în faţa lui Dumnezeu cu viaţa şi existenţa ta, însemnează a te afla pe drumul desăvîrşirii creştine.

Fiecare zi liturgică îşi are pericopa ei evanghelică, prin care Mîntuitorul se apropie de sufletul şi inima credincioşilor Săi, cărora le descoperă astfel o latură a vieţii Sale, a faptelor Sale minunate, a suferinţelor Sale şi a victoriei Sale asupra păcatului. In felul acesta Sf. Liturghie îl deprinde pe credincios ca să-şi desăvîrşească imaginea pe care el o are despre Mîntuitorul şi să caute să realizeze din ce în ce mai desăvîrşit voinţa Acestuia în lume.

Sf. Liturghie are în centrul ei Sf. Taină a Euharistiei, ceea ce însemnează actualizarea Jertfei Mîntuitorului pe cruce, şi prin aceasta ea îi descoperă adînca semnificaţie a acesteia, îndemnîndu-l la jertfelnicie pentru a realiza voia lui Hristos în această viaţă. Aceasta este iarăşi o condiţie esenţială pentru realizarea desăvîrşirii creştine. Fiindcă, după învăţătura Bisericii noastre, desăvîrşit este numai acela care e capabil de jertfelnicie pntru a realiza voia lui Dumnezeu în lume. Şi jertfa de pe cruce a Mîntuitorului, actualizată în Sf. Liturghie, trezeşte în inimile credincioşilor entuziasmul pentru jertfelnicia, care înalţă pe aceştia la asemănarea cu Modelul divin Iisus Hristos. In fiecare duminică şi sărbătoare credincioşii, care participă la Sf. Liturghie, aud rostindu-se ecfonisul: «Luaţi, mîncaţi, aceasta este Trupul Meu, carele se frînge pentru voi spre iertarea păcatelor» şi: «Beţi dintru acesta toţi, acesta este Sîngele Meu, al legii celei noi, carele pentru voi şi pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor».

Sf. Liturghie este de aceea jertfa jertfelor, prin care Mîntuitorul nostru se jertfeşte pe Sine mereu pînă la sfîrşitul veacurilor pentru mîntuirea noastră» (Efeseni V, 2).

Din acest motiv putem spune că Sf. Liturghie este o şcoală înaltă în care creştinul experiază virtutea jertfelniciei, a jertfelniciei pe care o pretinde desăvîrşirea în Hristos, pentru a mărturisi prin viaţă şi existenţă calitatea de creştin (Mat. XVI, 24).

Sf. Liturghie mai este şi o jertfă de laudă prin excelenţă. «Sfînt, sfînt este Domnul Savaot. Plin este cerul şi pămîntul de mărirea Lui. Osana întru cei de sus», cîntă comunitatea credincioşilor, ce se găseşte în faţa Sfîntului Altar, în tresăltări de bucurie, lăudînd pe Domnul. Rugăciunea euharistică cea mai veche (Didahia) glăsueşte: «Vin, o Doamne». Şi, în liturghiile Bisericii Ortodoxe, Domnul vine la credincioşii Săi, iar ei îl primesc sărbătoreşte: «Acum puterile cereşti, împreună cu noi, nevăzut slujesc; că iată intră Impăratul slavei, iată jertfa tainică săvîrşită, cu laude se aduce». Iar efluviile acestea de bucurie şi laude influenţează puternic asupra sufletului credincioşilor, mai ales asupra celor tineri, şi le trezeşte în inimi sentimente de iubire şi recunoştinţă, de încredere şi respect faţă de Mîntuitorul. Aceştia învaţă astfel să iubească pe Dumnezeu şi să împlinească cea mai înaltă poruncă a Vechiului şi a Noului Testament.

Creştinismul este religia iubirii faţă de oameni şi faţă de Dumnezeu, fiindcă jertfa Mîntuitorului este fapta iubirii lui Dumnezeu faţă de oameni, fapta dragostei Sale nemărginite faţă de făptura Sa cea mai aleasă (Ioan XV, 13), care este omul. Din acest motiv creştinismul este şi o religie a iubirii omului faţă de om, iubirea fiind cea mai preţioasă virtute a desăvîrşirii creştine. Orice desăvîrşire îşi are, după învăţătura Bisericii noastre, obîrşia în iubire (αγαπη) şi cu cît desăvîrşirea este mai stăpînită de iubire, cu atîta ea este mai mare. Şi în Sf. Liturghie se descopere caracterul «agapic» şi «filic» al comunităţii creştine, care se face văzut în participarea la jertfa liturgică a tuturor credincioşilor, aşa că această sfîntă slujbă este o mare obste a dragostei creştine. Jertfa Mîntuitorului pe Sf. Prestol aprinde în sufletele credincioşilor aceeaşi iubire care l-a încălzit inima Lui pe lemnul crucii şi-i uneşte într-o obşte ce e ţinută laolaltă de sentimentul sfînt al prieteniei creştine, al acelei prietenii despre care Mîntuitorul le vorbeşte Apostolilor cînd. pe marginea prăpastiei suferinţelor şi a morţii Sale, îi numeşte «prieteni» (Ioan XV, 13).

Sf. Liturghie este apoi o jertfă de mulţumită şi de recunoştinţă faţă de Dumnezeu, fiindcă aşa a iubit El lumea şi făptura mînilor Sale, încît şi pe Fiul Său unic L-a dat, ca Acesta se se întrupeze, să se jertfească pe cruce. pentru a mîntui lumea şi pe om din robia păcatului. Credincioşii aud la fiecare Sf. Liturghie pe preot zicînd cu glas ridicat: «Ale Tale dintru ale Tale, Ţie aducem de toate şi pentru toate». El mulţumeşte, în numele comunităţii, lui Dumnezeu pentru bunătăţile mari la care ne-a făcut părtaşi şi pentru toate care s-au făcut în scopul mîntuirii noastre, fără de nici un merit din partea noastră. Preotul mulţumeşte «Marelui Dumnezeu» pentru mila Sa, că a trimis pe Fiul Său să ne mîntuiască din robia păcatelor. In această atmosferă liturgică credincioşii deprind virtutea, aşa de rară printre oameni, a recunoştinţei. Şi recunoştinţa este şi ea un semn al desăvîrşirii creştine.

Scopul educaţiei religioase creştine este şi formarea caracterului religios-moral creştin. Sf. Liturghie este şi o şcoală a caracterelor. Caracterul

religios-moral constă în aceea că omul, de caracter, este credincios unor principii religioase-morale şi că toate faptele lui sînt determinate **constant** de aceste principii. Dar acest lucru nu este posibil fără o voinţă tare şi fără de claritate în judecată şi de aici cele două mari teme ale educaţiei morale: fortificarea voinţei şi îndreptarea acesteia spre scopuri morale. Această lucrare poate fi îndeplinită de Sf. Liturghie într-un chip minunat. Duminica este ziua care aminteşte de începutul creaţiei lumii şi, prin ordinea de care e stăpînită lumea, le aminteşte credincioşilor menirea lor înaltă ca, din haosul instinctelor, impulsurilor, tendinţelor ce vin din adîncurile subconştientului, a sentimentelor, afectelor şi pasiunilor, să facă un cosmos în care să domnească principiile de viaţă propovăduite de Mîntuitorul în Predica de pe munte şi pe care le cuprind cîntările, rugăciunile şi cetirile din Apostol şi Evanghelie, pe care ei le ascultă în decursul Sf. Liturghii. Acestea cuprind codexul moral, care trebuie să dirijeze constant viaţa credincioşilor, aşa ca aceştia să poată spune cu Apostolul: «De acum, dacă trăiesc, nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine» (Gal. II, 20).

Gîndirea şi voinţa sînt cele două funcţiuni sufleteşti ce au menirea ca să dirijeze suverane şuvoiul ce vine din adîncurile subconştiente ale persoanei umane şi caută să pună stăpînire pe întregul comportament al acesteia. Pentru a-şi putea îndeplini această misiune importantă voinţa trebuie să fie fortificată, pentru a putea acţiona constant după principiile alese de gîndire. Ea are, deci, nevoie de motive puternice şi de o energie nespus de mare, pentru a traduce în fapte aceste principii. Sf. Liturghie mijloceşte credincioşilor asemenea motive. Şi cel mai puternic motiv, care determină voinţa la faptă, este exemplul. Cu cît sînt mai multe şi mai puternice exemple, care să arate că un ideal oarecare nu este o utopie, ci că el poate fi realizat în viaţă şi existenţă, cu atîta ele slujesc mai mult ca să întărească convingerea şi cu aceasta devin motive determinante ale voinţei. Căci voinţa prin sine nu poate fi tare, oricîte exerciţii s-ar face. Tăria voinţei n-o dau nervii, ci o convingere tare. Prin măreţia şi sublimitatea ei Sf. Liturghie ne prezintă un ideal nespus de înalt, care nu e o utopie şi nici o teorie searbădă, ci a fost realizat în chip absolut aici pe pămînt. Ea ne prezintă exemplul Mîntuitorului, care ne-a iubit pînă la sfîrşit (I Ioan V, 1). Pînă în clipa în care, răstignit pe cruce, a strigat misterioasele cuvinte: «Săvîrşitu-s-a» (Ioan XIX, 31).

O notă esenţială a caracterului este constanţa cu care acesta acţionează după amintite principii. Prin exemplul Său Mîntuitorul ne îndeamnă, în Sf. Liturghie, la statornicie în credinţă, ca motiv determinant al voinţei. «Iar cel ce rabdă pînă la sfîrşit, acela se va mîntui» (Mat. IX, 22).

O altă notă esenţială a caracterului creştin este aceea de eroism, de bărbăţie şi de jertfelnicie pentru realizarea voii lui Dumnezeu în lume. Sf. Euharistie nefiind altceva decît jertfa reală de pe Golgota, reprezentarea reală a aceleia, în care Mîntuitorul se aduce pe Sine jertfă, în chip tainic, nesîngeros, are darul de a cultiva în sufletele credincioşilor aceste virtuţi ale caracterului creştin. Credincioşii înţeleg eroismul spiritual al Mîntuitorului şi măreţia jertfei Sale, ceea ce naşte în sufletele acestora năzuinţa de a-L urma din grădina Ghetsemani şi pînă pe muntele Golgota, fiindcă au convingerea că, dacă vor muri cu El, vor învia întru mărirea Acestuia. Sublimitatea momentului euharistic le întăreşte credincioşenia faţă de Cuvîntul Său, ascultarea poruncilor Sale şi-i determină să urmeze

virtuţilor Sale, indiferent de piedicile pe care le întîlnesc în ţarcurile acestui veac.

Şi Sf. Liturghie ne mai prezintă şi alte nenumărate exemple că idealul educaţiei creştine — desăvîrşire creştină — poate fi totuşi realizat înăuntrul acestui veac. Ea ne prezintă vieţile mulţimilor mari de martiri şi sfinţi, care nu sînt altceva decît uriaşe caractere creştine, «Ei au fost eroi în lupte şi au întors taberele vrăjmaşilor în fugă» (Evrei XI, 34) şi au trăit «bărbăteşte şi au fost puternici» (I Cor. XV, 13). Sărbătorirea sfinţilor şi a martirilor în Sf. Liturghie naşte în sufletele credincioşilor iubire, încredere, veneraţie şi admiraţie care invită la imitaţie. Sf. Liturghie îi îndeamnă mereu pe credincioşi să devină «tipurile şi statuile vii ale sfinţilor prin imitaţia virtuţilor lor». Spre pildă ne sînt daţi, ca viaţa lor să aprindă în noi rîvna sfinţeniei şi a desăvîrşirii în Hristos. Creştinismul a populat anul bisericesc, prin Sf. Liturghie, cu acele suflete mari şi alese, care în lume fiind, au învins lumea, călcîndu-i în picioare păcatele, plăcerile, slava-i deşartă, bogăţiile, trupul şi sîngele, pentru ca să ne ofere, în curăţenia vieţii lor, o icoană a vieţii îngerilor pe care să o imităm. Cum zice Sf. Ioan Damaschinul: «Onorarea martirilor este imitaţia acestora». Iar Sf. Liturghie ne îndeamnă mereu, nu numai să-i imităm, dar să-i depăşim chiar în eroismul creştin şi în virtuţi. In toată urzeala dogmatică şi estetică a Sf. Liturghii pulsează elementul eroic creştin, care este atît de necesar creştinului în luptă cu viaţa cea mare şi cu păcatul. Ea ne prezintă o viziune nespus de măreaţă: Mîntuitorul se naşte într-un staul sărăcăcios, apare în lume ca un divin învăţător, urcă suişul plin de suferinţe, apăsat de greul crucii, al Golgotei, se lasă crucificat între doi tîlhari, moare, şi, după ce surpă puterile iadului, învie a treia zi din mormînt, pentru a se înălţa la cer unde şade de-a dreapta Tatălui. Şi El nu e singur pe acest drum, pe această cale împărătească către cer, ci e urmat de miriadele de sfinţi şi martiri pe care Biserica îi slăveşte în Sf. Liturghie ca împreună mergători cu Hristos.

Sf. Euharistie este centrul Sf. Liturghii. Ceea ce se întîmplă în momentul Prefacerii, Taina prefacerii pîinii în Trupul şi a vinului în Sîngele Domnului, jertfa cea fără de sînge, pe care Biserica creştină o aduce de-a pururea lui Dumnezeu, este nespus de sublim: Stăpînul nostru preaslăvit, Fiul lui Dumnezeu, se află în chip real pe Sf. Altar înconjurat de Heruvimi şi Serafimi, de toţi sfinţii şi martirii bineplăcuţi înaintea lui Dumnezeu, şi săvîrşeşte, jertfindu-se pe Sine pe această Golgotă duhovnicească, jertfa tainică a împăcării omului cu Dumnezeu. Grandoarea acestei imagini îi ridică pe credincioşi în sfera unei realităţi transcendente, care-i sileşte să-şi măsoare viaţa şi existenţa lor după viaţa Mîntuitorului şi a sfinţilor Săi. Iar la sfîrşitul acestei confruntări se naşte în sufletele lor o părere de rău nesfîrşită, pentru starea de păcătoşenie în care se află şi dorinţa de a-L urma pe Mîntuitorul pe calea împărătească a crucii către cer, către asemănarea cu Acesta. Cu cît imaginea aceasta şi sublimitatea ei este mai clară în sufletele credincioşilor, cu atît şi sentimentul acestei păreri de rău are o rezonanţă mai mare. Incălziţi de sentimentul acestei păreri de rău, credincioşii şoptesc cu cutremur: «Cred şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Fiul lui Dumnezeu Celui viu, carele ai venit în lume să mîntueşti pe cei păcătoşi, dintre care eu sînt cel dintîi» şi se pregătesc să se împreune cu Trupul lui Hristos. Un moment solemn, un mijloc de pedagogie divină este pentru sufletul credincios Sf. Euharistie, fiindcă

el înţelege că Mîntuitorul nu iubeşte să se sălăşluiască decît în sufletele curate, pe care El le curăţeşte spre toată sfinţenia. In faţa acestei privelişti duhovniceşti, credinciosul pricepe că Mîntuitorul cere inimă curată, fiindcă numai în inima curată El îşi face locaş. «Găteşte mie, zice Domnul, foişor mare aşternut şi la tine voi mînca Paştile cu ucenicii mei». «De voieşti ca să mă sălăşluesc la tine, curăţăşte aluatul cel vechi, găteşte locaşul inimii tale. Goneşte din inima ta gîndurile lumeşti şi toată gloata păcatelor. Ca pasărea osebită pe casă plînge-ţi păcatele întru amărăciunea sufletului tău» [17].

Sf. Apostoli şi ucenicii acestora au orînduit, potrivit cu cuvintele Mîntuitorului că unde sînt doi sau trei adunaţi în numele Lui acolo e şi El, adorarea în comun a lui Dumnezeu în centrul căreia se află rugăciunea şi Sf. Jertfă. Indată după înălţarea la cer a Domnului, Sf. Apostoli şi creştinii se adunau laolaltă «stăruind în rugăciune». Forţa centripetală a creştinismului, din cele mai vechi timpuri şi pînă astăzi, a fost şi a rămas rugăciunea. Faptele Apostolilor grăiesc, mărturisindu-ne, astfel: «Toţi aceştia, într-un cuget, stăruiau în rugăciune... (I, 14).

Prin rugăciune religia se transformă într-un raport viu şi personal al omului cu Dumnezeu. Din acest motiv orice educaţie religioasă-creştină trebuie să fie o educaţie ce pleacă de la rugăciune, prin rugăciune la rugăciune. Şi Sf. Liturghie este cea mai minunată şcoală a rugăciunii, fiindcă ea este «rugăciunea rugăciunilor». Desigur, după învăţătura Bisericii noastre, creştinul se poate ruga în orice loc şi ori de cîte ori simte nevoia rugăciunii. Dar nicăieri nu este mai propice atmosfera ce îmbie la rugăciune ca în biserică în decursul Sf. Liturghii. La auzul unui «Sfinte Dumnezeule», «Heruvic» sau «Pre tine Te lăudăm», ce-şi împletesc sunetele cu fumul de tămîie şi miros de bună mireasmă, ce se urcă spre cer, din altarul înconjurat cu chipurile înduhovnicite de sfinţi, care îndeamnă la evlavie, sufletele credincioşilor se pleacă spre rugăciune smerită în faţa lui Dumnezeu. Această rugăciune, făcută în comunitatea de credinţă a acelora care se roagă aceluiaşi Dumnezeu, străbate întreaga Sf. Liturghie ca un puternic efluviu. E rugăciunea în comunitatea încălzită de focul iubirii creştine, care edifică şi sfinţeşte atît pe ins cît şi întreaga comunitate. Cum se exprimă atît de nimerit teologul ortodox A. Homiakov: «Noi ştim: de cade unul dintre noi, acela cade singur; dar, nimeni nu se mîntue singur-singurel: oricine se mîntue în Biserică, în calitate de mădular al ei laolaltă cu ceilalţi membri. E cineva care crede? Acela rămîne în împărtăşirea dragostei. Cineva se roagă? Acela e în împărtăşirea rugăciunii»... «Astfel, tu eşti necesar Bisericii, atîta timp cît vei rămînea în ea; dar dacă te desparţi de comunitate, mori şi mai mult nu mai poţi fi un mădular al ei. Insă sîngele Bisericii e rugăciunea unora pentru alţii şi respiraţia ei e lauda Domnului» [18]. Şi rugăciunea este acest lucru prin Sf. Liturghie, fiindcă această sfîntă slujbă face ca Biserica să fie comunitatea în care toţi se roagă unii pentru alţii. Acesta este înţelesul adînc al faptului că preotul şi credincioşii se roagă mereu: «Pre noi înşine şi unul pe altul şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu s-o dăm».

Din acest motiv putem spune că Sf. Liturghie educă pe credincios pentru viaţa în comunitate şi-i trezeşte sentimentul solidarităţii umane.

17 Toma a Kempis, Urmarea lui Iisus Hristos, trad. G. Munteanu, edit. Sf. Mănăst. Neamţu, 1927, ed. II-a, p. 392 393.

18. A. Homiakov, Opere (în rus.), t. II, 1867, cit. la Arseniev, op. cit., p. 114.

Omul nu-şi este sieşi suficient, nu-şi poate fi suficient, fiindcă autarhia este proprie numai lui Dumnezeu. Omul are nevoie de semenii săi şi aceasta din clipa naşterii şi pînă în aceea a morţii. Desigur nu numai ca să ia de la aceştia, ci mai ales să se dăruiască acestora. Noi avem nevoie de semenii noştri pentru a experia prin ei iubirea noastră faţă de Dumnezeu şi a dovedi prin aceasta că sîntem ucenicii Lui. Fiindcă nu poţi iubi pe Dumnezeu, pe care nu-l vezi, dacă nu iubeşti pe fratele tău pe care-l vezi. Sf. Liturghie este o invitare arzătoare la viaţa în comunitatea de iubire, aşa ca toţi credincioşii să se simtă un singur trup, un singur suflet, ceea ce se arată prin sărutarea frăţească din vechile liturghii. Ideea aceasta pătrunde întreaga viaţă a Bisericii Ortodoxe: este ideea marei obşti duhovniceşti şi mistice, care este Trupul lui Hristos. Este ideea că nici un creştin nu se mîntueşte singur ci numai laolaltă cu fraţii lui în legătura sfintei iubiri în marea obşte care este Biserica.

Şi Sf. Liturghie împlineşte în chip optim această năzuinţă după mîntuirea în comunitatea. Toate simbolurile ei, toate rugăciunile şi toate acţiunile liturgice sînt pline de Duhul iubirii şi invită la legătura sfîntă ce trebuie să ne unească pe noi credincioşii: legătura dragostei.

Cine n-a învăţat să se roage social, în obşte şi pentru obşte, acela nici nu se poate încălzi de virtuţi sociale. In biserică, în descursul Sf. Liturghii, credincioşii fac, în condiţiile pedagogice cele mai optime, experienţa vieţii în comunitate. Sf. Liturghie le lărgeşte perspectivele datoriilor, a răspunderilor faţă de oameni, peste graniţele familiei, ale poporului, ale rasei, pentru ca acestea să cuprindă întreaga umanitate, prin aceea că-i învaţă să se roage «pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi pentru unirea tuturor», pentru pacea de sus şi pentru mîntuirea tuturor oamenilor.

Creştinismul este religia iubirii şi a păcii între oameni, fiindcă Mîntuitorul este Dumnezeul iubirii şi al păcii. Mereu şi mereu se roagă preotul şi credincioşii, prinşi în efluviul duhovnicesc al Sf. Liturghii «pentru pacea a toată lumea», «pentru pacea de sus», fericind pe «făcătorii de pace» şi numindu-i «fii ai lui Dumnezeu». Mereu şi mereu preotul spune cuvintele, în care este cuprins un adevăr de temelie al crdinţei noastre ortodoxe: «Pace tuturor».Intreaga Liturghie nu este altceva decît o sfîntă slujbă a păcii, din care pricină unii teologi au şi numit-o «cerul pe pămînt». Şi aceasta pe bună dreptate, fiindcă Sf. Liturghie coboară cerul pe pămînt, cerul creştinătăţii în care domneşte pacea deplină şi statornică a împăcării omului cu Dumnezeu, cu ceilalţi oameni şi cu sine însuşi. O şcoală divină a păcii cereşti, a păcii pe care o dăruieşte Mîntuitorul, este Sf. Liturghie. Numai ea poate, de aceea, pune pe credincioşi în situaţia să experieze acea pace neumbrită de nici o înverşunare, neslăbită de nici o desbinare şi de nici un păcat, pacea care este în cer. In cer nimeni nu se opune voii lui Dumnezeu şi de aceea acolo domneşte pacea cea mai sfîntă. Sf. Liturghie uneşte cerul cu pămîntul, fiindcă, în atmosfera euharistică, prin exemplul viu al Mîntuitorului, care împlineşte, smerit, voinţa Tatălui Său din ceruri, credincioşii deprind virtutea împlinirii voii lui Dumnezeu în lume şi prn aceasta ei devin «făcători de pace».

Viaţa creştinului autentic este o viaţă mişcată de harul Duhului Sfînt şi o viaţă în sfinţenie. Iar harul lui Dumnezeu se revarsă din plin asupra credincioşilor în Sf. Liturghie şi-i sfinţeşte. Preotul invoacă mereu, în anumite momente ale Sfintei Slujbe, harul lui Dumnezeu, pe care îl şi împăr-

tăşeşte credincioşilor. «Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sf. Duh să fie cu voi cu toţi». Viaţa în har nu este o viaţă comună, ci viaţa care mărturiseşte aici pe pămînt pe Hristos: o viaţă desăvîrşită în Hristos.

Dar pentru ca Sf. Liturghie să poată îndeplini această importantă funcţiune catehetică ea trebuie să aibă loc în anumite condiţiuni: unele care privesc pe preotul liturgisitor iar altele pe credincioşi.

Mai întîi condiţiile care privesc pe preot.

Preotul liturgisitor trebuie să fie pătruns pînă în adîncurile fiinţii sale de ceea ce se numeşte **spirit liturgic.** Ce este acest spirit liturgic? Este convingerea nestrămutată pe care o are preotul liturgisitor că slujba pe care el o face în Sf. Altar este sublimă şi divină, că slujirea Sf. Liturghii «este sublimă prin înălţimea ultuitoare la care ridică» pe slujitorul ei şi prin răspunderea înfricoşată legată de această slujire, înălţime şi răspundere ce covîrşesc puterile firave ale preotului. «Preoţia este sublimă pentru că face din omul creat din nimic un mijlocitor şi un împreună lucrător al Stăpînului atotputernic în opera de sfinţire şi mîntuire a semenilor săi» [19]. A avea spirit liturgic mai însemnează că preotul este conştient de cinstea cea fără de margini şi încrederea nemăsurată pe care a pus-o Mîntuitorul în preot, atunci cînd a dat Apostolilor Săi dumnezeescul Duh în chip îmbelşugat şi le-a poruncit, ca să repete Sf. Jertfă Euharistică, prin care aveau să rezidească şi să renască în acest Duh pe oameni, pînă la sfîrşitul veacurilor. Căci, atunci cînd slujeşte Sf. Liturghie, preotul este mai presus decît îngerii, fiindcă aceştia nu pot săvîrşi ceea ce face preotul: Sf. Liturghie [20]. Ingerii stau smeriţi în jurul Sf. Altar şi privesc cu uimire la preot cum acesta, om fiind, se apropie de Sf. Jertfelnic, pe care stă real, sub forma pîinii şi a vinului sfinţite, Impăratul Slavei. Ingerii se minunează cît de cinstită este slujirea liturgică a preoţilor, cărora li s-a dat puterea nu numai de a-L sfinţi pe Domnul măririi prin cuvinte sfinte, ci şi de a-L pipăi cu mîinile, a-L primi cu gura şi a-L împărtăşi şi altora. Serafimii şi Heruvimii privesc înfricoşaţi cînd văd cum mîinile preotului se ating de Făcătorul lumii.

Aşadar, însufleţit de spiritul liturgic nu este decît preotul care e stăpînit de sentimentul de măreţie al slujirii liturgice şi ştie cît de curate se cade să fie mîinile, inima, trupul şi gura aceluia care primeşte de atîtea ori în lăcaşul sufletului său dumnezeiescul Trup şi Sînge al Mîntuitorului. Fiindcă s-a zis preoţilor Vechiului Legămînt: «Fiţi sfinţi, că Eu sfînt sînt, Domnul Dumnezeul vostru» (Lev. XIX, 2). Sf. Liturghie se săvîrşeşte pe pămînt«însă are slujba cetelor îngereşti»... «Pentru aceasta, zice Sf. Ioan Gură le Aur, preotul ca şi cum ar sta în cer între Puterile acelea, aşa trebuie să fie de curat» [21].

Indeosebi, spiritul liturgic se trădează în credinţa şi convingerea, cu care slujeşte preotul, că ceea ce se întîmplă în Sf. Altar, în decursul Sf. Liturghii, este o taină nespus de înfricoşată: Stăpînul lumii şi al nostru, Impăratul veacurilor, Făcătorul cerului şi al pămîntului se jertfeşte real pe Sf. Altar pentru mîntuirea noastră. Numai preotul care simte prezenţa Mîntuitorului în apropierea sa şi se înfricoşează de sublimitatea slujirii

19. Pr. Prof. D. Stăniloae, Sublimitatea preoţiei şi îndatoririle preotului. Mitr. Olteniei, An. IX, nr. 5-6, mai-iunie 1957, p. 298.
20. Vezi: Sf. Ioan Gură de Aur, Despre preoţie, Buc., 1920.
21. Pr. Prof. D. Stăniloae, op. cit., p. 302.

sale, ca mijlocitor între Hristos şi credincioşii Săi, şi face această împreună jertfire cu Domnul atît de adecvat acestei sublimităţi încît revarsă din belşug Duhul Lui de jertfă adusă Tatălui asupra credincioşilor, numai aceasta dovedeşte că este încălzit de entuziasmul sfînt al spiritului liturgic [22]. Fără căldura acestui spirit liturgic, preotul liturgisitor rămîne «aramă sunătoare şi chimval gălăgios». «Dacă în Euharistie Cel ce aduce şi Cel ce se aduce jertfă este unul şi acelaşi Hristos Domnul, iar preotul îl închipueşte în chip văzut, trebuie să-L închipuiască nu numai ca Cel ce jertfeşte ci şi ca pe Cel ce se jertfeşte» [23]. Fiindcă, după cum Mîntuitorul «s-a junghiat pentru el (preotul), preotul trebuie să se junghie pentru Mîntuitorul, a nu trăi decît pentru slava Sa şi a muri pentru ea» [24]. Mistuit de focul dragostei pentru Hristos şi curăţit de tot ceea ce este necurat şi pămîntesc, preotul se roagă pentru sine şi pentru credincioşii Mîntuitorului spre a fi îmbrăcaţi cu o viaţă nouă: cu acea viaţă după Dumnezeu (I Petru IV, 9), care face ca omul să nu mai trăiască pentru sine, ci pentru Cel ce a murit şi a înviat pentru dînsul (II Cor. V, 15). Inălţat, prin darul preoţiei, la rangul nespus de înalt de jertfitor şi jertfă întru dragostea lui Hristos, preotul liturghisitor «mijloceşte pentru cei de aproape ai săi, pentru prietenii săi, bine-făcătorii săi, pentru duşmanii săi chiar, pentru cei ce-l urăsc şi-l prigonesc, el îmbrăţişează în dragostea sa, mare ca şi a lui Hristos, toate creaturile ce au fost răscumpărate, pe toţi fiii Părintelui ceresc, care face a răsări soarele şi peste cei răi şi peste cei buni» [25]. Astfel, încălzit de elanul sfînt liturgic, preotul cuprinde cu dragostea şi rugăciunea sa tot neamul omenesc şi prin aceasta el îi renaşte pe credincioşi la o viaţă nouă, făcîndu-i să alerge cît mai des la izvorul darului şi al milei dumnezeieşti, care este Sf. Liturghie.

Această împreună servire cu Domnul la Sf. jertfelnic este ceea ce face demnitatea înaltă a preoţiei şi, ca atare, ea pretinde de la preot să fie la înălţimea acestei divine îndeletniciri. Şi numai preotul care are conştiinţa clară că el slujeşte împreună cu Hristos poate face ca Sf. Liturghie să devină izvorul unei vieţi de taină şi să influenţeze educativ asupra credincioşilor, înmulţindu-le darurile duhovniceşti şi îndumnezeindu-i după harul ei sfinţitor. «Aşa că n-ar greşi cineva dacă ar numi slujirea liturgică **puterea creatoare** a lui Dumnezeu, sau **ştiinţa dumnezeiască**, avînd drept scop să facă, prin anumite simboluri, ca prin nişte organe, pe om dumnezeu după har şi asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu cel după fire, iar pîinea şi vinul amestecat, să le prefacă în trupul şi sîngele Stăpînului» [25].

In această privinţă este valabil principiul că, cu cît preotul este mai pătruns de ideea că în înfricoşata Taină a Euharistiei se repetă real, în chip nesîngeros, jertfa de pe cruce a Mîntuitorului, cu atîta el săvîrşeşte mai demn, cu mai mult elan sfînt şi cu mai multă căldură sufletească Sf. Liturghie şi cu atîta şi aceasta are o influenţă educativă mai mare asupra credincioşilor. Este adevărat că, după învăţătura Bisericii, fructele harice ale Sf. Liturghii nu depind de vrednicia sau nevrednicia liturghisitorului. Dar, din punct de vedere psihologic-educativ, tot atît de ade-

22. Idem.
23. Teofan al Niceii, Despre preoţie, M.G.P. 150, col. 331-334, cit. la Pr. D. Stăniloae, op. cit., p. 304.
24. Toma de Kempis, op. cit., p. 379.
25. Idem.

vărat este că numai prin împlinirea slujirii dumnezeeşti cu frica şi cu cutremurul legate de conştiinţa prezenţei lui Dumnezeu, numai prin străduinţele preotului de a spori în toate virtuţile unui adevărat mijlocitor între om şi Dumnezeu, acesta «dobîndeşte şi sporeşte în sine simţirea prezenţei lui Dumnzeu pe care îl mijloceşte oamenilor»[26]. Numai preotul care e pătruns, pînă în rărunciii sufletului său, de sfinţenia lucrării pe care el o face în Sf. Altar şi are conştiinţa clară că de această lucrare depinde mîntuirea sufletelor bîntuite de furtuna păcatului, va fi într-un necontenit cutremur şi entuziasm sfînt în slujirea lui de ierurg. Un asemenea liturghisitor împărtăşeşte credincioşilor smeriţii din corabia pe care el o cîrmuieşte, ori de cîte ori se apropie de Sf. Jertfelnic, înţelepciunea mîntuitoare a Evangheliei lui Hristos, lumina necreată a Cuvîntului lui Dumnezeu, pe Intemeietorul Harului, pe Săvîrşitorul credinţei noastre şi va contribui astfel la realizarea scopului Sf. Liturghii: realizarea desăvîrşirii creştine în împărăţia sufletelor acestora.

Săvîrşirea exterioară a Sf. Liturghii trebuie să trădeze acelaşi spirit liturgic, aşadar, ea trebuie să corespundă faptului că în Sf. Altar se întîmplă ceva nespus de înfricoşat: Taina cea mai mare a creştinismului, întruparea şi jertfa Fiului lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre. Din această pricină, înainte de a săvîrşi Sf. Liturghie preotul trebuie să se roage: «Doamne... păzeşte-mă de o evlavie ce preface viaţa liturgică numai în plăceri poetice, estetice; păzeşte-mă de o evlavie care împinge spre quietism şi urmările acestuia, aşadar la slăbirea a ceea ce este avînt şi entuziasm al vieţii interioare: al nădejdii, al năzuinţelor spre mîntuire şi desăvîrşire, al luptei împotriva greşelilor şi al trudei pentru a mă împodobi cu virtuţi... să nu pierd niciodată din vedere, că toate mijloacele pe care ni le oferă Sf. Liturghie sînt mijloace pentru a realiza singurul scop, care trebuie să-mi istovească tot sensul vieţii mele: să-mi fac lucrul liturgic în aşa fel, încît să moară în mine şi în oile turmei Tale, pe care le păstoresc, omul cel vechi, pentru ca Tu Iisuse, în locul lui, să poţi trăi şi stăpîni»[26]. «Duhul Tău, atotputernice Dumnezeule, să vină într-ajutor nouă, celor ce ne-am îmbrăcat cu preoţia, ca să-ţi putem sluji cu vrednicie şi evlavie întru toată curăţia»[27].

Preotul să nu confunde Sf. Liturghie cu o operă de artă. Desigur, după cum spuneam mai sus, săvîrşită cu demnitate şi frumos, Sf. Liturghie are o mare influenţă educativă asupra credincioşilor, ceea ce are ca urmare cultivarea delicateţii simţirii şi a rezonanţei sufleteşti a acestora. Dar există anumite limite, pe care dacă preotul le depăşeşte rezultatul e tocmai contrariul. Cea mai simplă formă în care se slujeşte Sf. Liturghie poate influenţa educativ asupra credincioşilor, condiţia fiind numai aceea ca preotul să fie încălzit de entuziasm liturgic. Pentru ce? Din motivul că această influenţă educativă este şi opera harului divin. Trăirea liturgică nu este numai un fenomen psihologic-natural, cum e trăirea estetică, ci ea este şi o urmare a întîlnirii umanului cu divinul într-o sferă de supraomenesc. Hristos este de faţă şi cu trupul. El dă credincioşilor putere şi nădejde în viaţa de veci; El se roagă împreună cu credincioşii Săi; El mijloceşte pentru ei la Dumnezeu Tatăl (Ioan XVI, 23-28). Impreună cu Domnul şi cu credincioşii se roagă şi îngerii şi sfinţii, astfel că, la Sf. Liturghie, sînt unite, cu rugăciunile Mîntuitorului, rugăciunile Bisericii

26. Zimmermann, Aszetik, p. 373.
27. Toma de Kempis, op. cit., p. 391.

întregi: ale celei luptătoare şi ale celei triumfătoare. Sf. Liturghie îi transpune pe credincioşi într-o sferă divină, fiindcă de pe Sf. Jertfelnicie din Altar se revarsă în spre credincioşi un nesfîrşit curent de viaţă dumnezeească, care-i ridică pe aceştia în sferele cerescului.

Dar, pentru ca să se întîmple acest lucru, este necesar ca şi credincioşii să fie mişcaţi de acelaşi spirit liturgic. Şi aceasta nu e posibil decît dacă acestora li s-a făcut o educaţie liturgică. In ce constă această educaţie?

Mai întîi în aceea că preotul-catehet introduce pe credincioşii de toate vîrstele în înţelegerea simbolicei actelor liturgice şi a obiectelor care slujesc oficierii Sf. Liturghii. Printr-o serie de cateheze el le explică sensul adînc al anului bisericesc, pentru a ajunge la convingerea nestrămutată a credincioşilor, că în Sf. Liturghie nu este vorba numai de un fapt ce s-a întîmplat cîndva în istorie, ci despre ceva care se întîmplă real de fiecare dată: Mîntuitorul trăieşte mai departe, prin Sf. Liturghie, în Biserica Sa şi în fiecare suflet, care se face părtaş Trupului şi Sîngelui Său.

Scopul educaţiei liturgice este acela de a trezi în sufletele credincioşilor năzuinţa de a alerga cît mai des la izvorul darului şi al milei dumnezeeşti, care este Sf. Liturghie. Credincioşii trebuie să înţeleagă că cine nu ia parte la Sf. Liturghie, acela a încetat de a mai fi creştin adevărat. Legătura lui cu Hristos e ruptă: unul ca acela s-a făcut mădular uscat, bolnav sau mort, al Bisericii sau al Trupului mistic al lui Hristos (Ioan XV, 5-6). «Vrăjmaşul, ştiind cîtă dumnezeiască putere de tămăduire se află în Sf. Liturghie, se opinteşte în tot chipul, la tot prilejul, a abate şi a împiedeca de la Sf. Masă pe evlavioşii şi credincioşii creştini»[28]. In luptă cu acest vrăjmaş, preotul trebuie să întrebuinţeze temuta armă a cuvîntului şi măiestria didactică pentru a trezi în sufletele credincioşilor năzuinţa să se apropie cît mai des de Sf. Masă, pentru a se hrăni cu pîinea vieţii şi a primi între ei pe Plinitorul credinţei (Evrei XII, 2), Mîntuitorul nostru şi a căuta din toate părţile pricini spre a se apropia de El.

Importantă mai este, din acest punct de vedere, şi pregătirea credincioşilor, pentru ca aceştia să asiste cu cuviinţă la Sf. Liturghie. Dacă trebuie să ne pregătim sufletul înainte de rugăciune (Ecles. XVIII, 23), cu atît mai vîrtos pentru a ne prezenta în faţa Domnului, care este de faţă şi trupeşte, chiar şi înainte de prefacerea Darurilor, în dumnezeiasca Euharistie pentru bolnavi, păstrată în chivot pe Sf. Masă. Preotul să deprindă pe credincioşii, care doresc ospăţul liturgic, să urmeze fecioarelor înţelepte (Luca XXV, 4), pentru ca aceştia să se apropie de Sf. Altar nu numai cu rîvnă şi cu dragoste nemărginită, ci şi cu «foişorul» curăţit şi împodobit, pentru a-I primi pe Cel ce se jertfeşte în Sf. Altar cum se cuvine în locaşul sufletului, şi pentru ca cuvintele pe care Sf. Liturghie le pune în gură să nu fie nişte formule goale.

Este dureros însă cînd credincioşii nu cunosc semnificaţia actelor liturgice şi de aceea ei asistă în chip pasiv şi mecanic la Sf. Liturghie. Această lipsă trebuie îndreptată mai ales acum cînd Liturghia a rămas

28. Idem, p. 381.

cel mai important mijloc de catehizare a credincioşilor de toate vîrstele. Prin cateheze, predici catehetice şi liturgice, preotul trebuie să facă educaţia liturgică a credincioşilor, aşa ca Sf. Liturghie să devină centrul întregii vieţi religioase a acestora. Pentru ca acest lucru să fie posibil este neapărat de trebuinţă ca Sf. Liturghie, şi înţelesul adînc al acesteia, să fie pusă în legătură cu viaţa credincioşilor, cu bucuriile, cu durerile şi necesităţile de viaţă ale acestora. Să se sublinieze mereu şi mereu ideea că Sf. Liturghie nu este o slujbă particulară, privată, ci ea este un serviciu divin al tuturor credincioşilor, care, din acest motiv, nu trebuie s-o asculte pasiv, ci să participe activ la săvîrşirea ei prin aducere de daruri, prin rugăciunile pe care le fac şi prin răspunsurile pe care le dau, în cîntarea în comun, la ecteniile şi ecfonisele preotului.

Săvîrşită în felul acesta, Sf. Liturghie devine într-adevăr o şcoală a desăvîrşirii creştine. Adevărurile dogmatice, principiile moralei creştine, cunoştinţele istorice şi liturgice, darurile care se revarsă asupra credincioşilor de pe Sf. Jertfelnic, cultivă şi formează inima acestora şi-i împărtăşeşte din spiritul viu al Sf. Liturghii, din duhul ei sfînt şi mîntuitor, care trezeşte în viaţa lor energii spirituale uriaşe.

Proj. Diac. NIC. BALCA

POVĂŢUIRI ŞI INDEMNURI PĂRINTEŞTI

SPICUIRI DIN PASTORALELE DE CRĂCIUN ALE ÎNALŢILOR IERARHI AI BISERICII ORTODOXE ROMINE

Datina, de veacuri păstrată în Sfînta noastră Biserică ortodoxă, ca arhipăstorii să trimită păstoriţilor lor, cu prilejul marilor praznice creştine, cuvînt de părintească îndrumare pe căile împlinirii cuvîntului evanghelic, este împlinită cu dragoste şi zel apostolic de Ierarhii Bisericii Ortodoxe Romîne. Pastorale îndreptate către cler şi credincioşi, la Sfintele Sărbători ale Naşterii Domnului din 1957 şi în pragul noului an 1958, cuprind preţioase învăţături de credinţă şi înţelepte îndemnuri de vieţuire în duhul moralei creştine; ele sînt adevărate călăuze pentru viaţa şi activitatea slujitorilor şi închinătorilor sfintelor altare ortodoxe.

Subliniind semnificaţia profundă a întrupării Mîntuitorului şi tinzînd să lămurească marile răspunderi ce revin celor în care Hristos — prin întruparea şi jertfa Sa — a restaurat chipul lui Dumnezeu, — pastoralele Inalţilor noştri Ierarhi cuprind o adevărată comoară de sfaturi duhovniceşti, de o permanentă actualitate pentru creştinul dornic de mîntuire. De aceea, continuînd drumul deschis cu cîţiva ani în urmă de revista noastră, spicuim un mănunchi din folositoarele învăţături şi îndemnuri din pastoralele de Crăciun şi îl înfăţişăm în aceste pagini.

1. Pastorala trimisă de **Prea Fericitul Patriarh Justinian** clerului şi credincioşilor din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor este cunoscută cititorilor noştri, deoarece a fost publicată în numărul trecut al «Bisericii Ortodoxe Romîne».

Se cuvine să subliniem, însă, stăruinţa şi dragostea de părinte cu care Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne atrage luarea aminte a păstoriţilor săi asupra înaltei vrednicii la care a fost ridicat omul, prin întruparea Fiului lui Dumnezeu. Amintind că Dumnezeu este «Creator a toate cîte sînt bune, Tată al universului», fiind în acelaşi timp «Tată al tuturor oamenilor», şi că «iubirea Lui pentru oameni nu cunoaşte nici o margine, de vreme ce Fiul Său a luat trup omenesc şi s-a făcut întru toate asemenea nouă, dîndu-şi viaţa Lui cea fără de prihană pentru răscumpărarea noastră din robia celui viclean», — Prea Fericitul Patriarh Justinian arată că «din învăţătura despre Dumnezeu ca Tată al tuturor oamenilor, se desprinde adevărul despre unitatea neamului omenesc», căci oamenii, indiferent de rasa sau naţionalitatea lor, au o obîrşie comună, sînt fraţi între ei şi sînt deopotrivă îndreptăţiţi să se bucure de frumuseţea vieţii. Multe temeiuri, adunate din Sfintele Scripturi, adeveresc fără putinţă de răstălmăcire dătoria creştinului de a socoti pe orice semen

al său drept un frate mai mic al lui Hristos, de a-l înconjura cu toată dragostea sa, înţelegînd că numai iubirea şi înţelegerea dintre oameni deschide larg căile către fericire.

Şi este ştiut lucru că «aflarea fericirii este o năzuinţă firească a oamenilor de pretutindeni şi de toate vîrstele», de la copii şi tineri, la cei în floarea vîrstei şi pînă la bătrîni. Unii nutresc visuri îndrăzneţe, ceilalţi muncesc cu rîvnă, iar alţii îşi dăruiesc toată agonisita minţii lor, toţi tinzînd spre făurirea unei vieţi fericite, pentru ei sau pentru urmaşi. Dar ce înţeles are acest cuvînt, care exprimă nădejdile tuturor oamenilor din lume? Aşa cum arată Intîistătătorul Bisericii noastre, «fericirea înseamnă să-ţi trăieşti viaţa în libertate şi demnitate omenească; să simţi că nimic nu te opreşte de la cucerirea bunurilor materiale şi spirituale din această lume, dacă îţi clădeşti viaţa pe muncă cinstită, cu respectul deplin al drepturilor altuia; fericirea înseamnă cunoaşterea şi stăpînirea tainelor naturii, îndepărtarea bolilor şi a tuturor cauzelor care desfigurează frumuseţea vieţii; fericirea înseamnă dreptate şi omenie, slujirea adevărului, «pace pe pămînt şi bunăvoire între oameni».

Nu poate fi o tîlcuire mai scurtă şi mai cuprinzătoare în acelaşi timp, a sensului creştin al cuvîntului fericire, decît rîndurile acestea. Intr-adevăr, pentru cel ce mărturiseşte pe Hristos, fericirea nu este altceva decît starea la care ajungi prin împlinirea voii lui Dumnezeu. Iar Dumnezeu vrea ca omul să trăiască în libertate, nu în robie; El vrea ca omul să păstreze neîntinată vrednicia cea mai înaltă ce i s-a dat prin zidirea într-însul a chipului lui Dumnezeu, adică să-şi apere demnitatea de făptură a mîinilor lui Dumnezeu; El vrea ca omul să se bucure de roadele muncii lui, să se bucure de comorile ascunse în natură, cărora mintea lui — dar dumnezeesc — le-a dezlegat taina; El vrea ca omul să trăiască după lege, după dreptate, după înţelepciunea dată de Dumnezeu fiecăruia dintre noi drept călăuză; şi, mai presus de toate, El vrea ca omul să împlinească în viaţa sa mesajul sfînt, vestit de îngeri în noaptea întrupării Fiului lui Dumnezeu: «pe pămînt pace şi între oameni bunăvoire».

Iată că şi învăţătura mîntuitoare a Bisericii noastre, şi năzuinţa firească a omului către fericire duc paşii creştinului către slujirea celor mai măreţe idealuri ale omenirii: libertatea, dreptatea, pacea! Este, deci, întru totul îndreptăţită stăruinţa cu care Prea Fericitul Patriarh Justinian îşi povăţuieşte credincioşii să se alăture, cu tot cugetul lor, cu toate puterile lor, acelor oameni cinstiţi care şi-au dat mîna frăţeşte, pentru a zidi în lume pacea. In această permanentă grijă a Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne, de a îndemna pe slujitorii şi închinătorii sfintelor noastre altare să fie dîrji apărători ai păcii, se vădeşte şi zelul fierbinte al împlinirii poruncilor evanghelice, dar şi dragostea de părinte care se străduieşte să-şi călăuzească păstoriţii pe căile ce duc spre mîntuirea sufletelor lor.

Pastorala se încheie cu amintirea unui fapt de mare însemnătate din viaţa ţării noastre: împlinirea a zece ani de la proclamarea Republicii Populre Romîne. In cuvinte înflăcărate de cel mai curat patriotism, Prea Fericitul Patriarh Justinian spune: «Zece ani au tercut de cînd ţara noastră şi-a dat o nouă formă de conducere... In decursul acestui deceniu, ţara şi poporul romîn au cunoscut primeniri adînci, care ne îndreptăţesc să privim cu încredere viitorul. O grădină mare înflorită ne este ţara, un roi de albine harnice, poporul întreg. Prin muncă creatoare, au fost

dezgropate valori nepieritoare din trecutul neamului şi altele noi au sporit zestrea noastră culturală. Ocupăm un loc de aleasă vrednicie între popoarele lumii şi clădim cu puteri tinereşti ţara cea nouă. Dar pentru aceasta ne trebuie pace. Căutăm pacea ca fii credincioşi ai Bisericii şi ca cetăţeni devotaţi ai scumpei noastre patrii, pe întinderile căreia vrem să se înalţe cît mai multe fabrici şi uzine, cît mai multe şcoli şi spitale, să se construiască cît mai multe drumuri şi să se tipărească cît mai multe cărţi...».

In aceste cuvinte sînt strînse năzuinţele ierarhilor, clericilor şi credincioşilor Bisericii noastre Ortodoxe şi exprimarea lor de către Prea Fericitul Patriarh Justinian reprezintă un legămînt sfînt, de slujire a Bisericii şi a Patriei, cu aceeaşi dragoste şi cu aceeaşi rîvnă, după poruncile Evangheliei lui Hristos, — Domnul şi Mîntuitorul nostru.

2. **I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei,** în Pastorala adresată clerului şi credincioşilor din Arhiepiscopia Iaşilor, înfăţişează mai întîi bucuria fără de margini cu care a fost întîmpinată, în cer şi pe pămînt, întruparea Fiului lui Dumnezeu, bucurie pe care o înnoieşte an de an în sufletele dreptmăritorilor creştini de pretutindeni praznicul luminat al Naşterii Domnului.

Amintind apoi de starea de decădere în care se găsea lumea veche, Inalt Prea Sfinţia Sa arată că atît evreii cît şi păgînii simţeau încă de multă vreme nevoia unui Mîntuitor, care să-i scoată din prăpastia în care căzuseră, luminîndu-le calea care duce la mîntuire. «De aceea, la plinirea vremii, din dragoste faţă de făptura Sa, Dumnezeu a trimis în lume pe Fiul Său pentru a izbăvi pe om de păcat, pentru a-i descoperi adevărul despre fiinţa Sa şi pentru a-l înzestra cu putere de a face voia Sa. Izbăvirea omului de păcat, cunoaşterea lui Dumnezeu şi înzestrarea omului cu putere supranaturală — acestea sînt laturile de seamă ale lucrării mîntuitoare săvîrşite de Domnul nostru Iisus Hristos în lume».

Din cuvintele îngerilor rostite în peştera din Betleem în noaptea Naşterii minunate a Mîntuitorului, «păstorii evrei au înţeles că Mesia a venit în lume, iar după mersul neobişnuit al stelei, magii păgîni şi-au dat seama că s-a născut Marele Impărat». Şi tot din spusele îngerilor s-au lămurit atît unii cît şi alţii asupra fiinţei Mîntuitorului şi scopului venirii Sale în lume.

In continuare, Inaltul Ierarh al Moldovei tîlcuieşte cîntarea prin care îngerii au vestit lucrarea mîntuitoare a Domnului pe pămînt: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire». Prin cuvintele «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu» se aduce «laudă şi preamărire lui Dumnezeu pentru nemărginita dragoste pe care el a arătat-o neamului omenesc trimiţînd pe Fiul Său în lume pentru mîntuirea tuturor». Cu privirile spre oameni, îngerii arată în cîntarea lor că Mîntuitorul va aduce «pe pămînt pace». Şi, «într-adevăr Mîntuitorul a adus pacea pe pămînt. După cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: «Pacea noastră este Iisus Hristos care a făcut unul din amîndoi (adică din evreu şi păgîn) şi a rupt peretele din mijloc al despărţiturii, vrăjmăşia..., pentru ca să-i zidească pe cei doi într-un om nou, făcînd pace, şi să-i împreuneze iarăşi pe amîndoi într-un singur trup, cu Dumnezeu, prin Cruce, omorînd prin ea vrăjmăşia. Şi venind v-a vestit vouă pace celor de departe şi celor de aproape, căci prin El avem şi unii şi alţii apropierea de Tatăl

într-un Duh» (Efes. II, 14-18). Fără îndoială, cei de aproape şi cei de departe sînt oamenii de pretutindeni, «fiindcă în faţa lui Dumnezeu, cum glăsuieşte iarăşi Apostolul Pavel, nu mai există elin sau iudeu, barbar ori scit, ci toţi sînt una şi în toţi este Hristos (Col. III, 11)». Temeiul păcii este în sufletele noastre. Pentru înfăptuirea ei, Hristos «bate pururea la uşa sufletului fiecăruia dintre noi». Prin «între oameni bunăvoire» se înţelege voirea de bine, care «este dar dumnezeiesc, este puterea aceasta a îndreptării cugetului credisciosului spre bine, este harul pe care noi îl dobîndim prin Sfintele Taine ale Bisericii spre a putea vieţui după voia lui Dumnezeu».

După ce vorbeşte despre pacea din sufletele creştinilor, izvorîtă din credinţă, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei, referindu-se la situaţia de astăzi din lume, continuă: «La praznicul de astăzi al Naşterii Domnului, ascultînd cuvîntarea îngerească a mîntuirii, sufletele noastre sînt însă străbătute de un tainic fior. In multe privinţe cîrmuitorii popoarelor nu se înţeleg între ei; pe alocuri se fac pregătiri de război; ne dăm seama cu toţii că pacea lumii poate să se clatine. Din această cauză, laolaltă cu toţi apărătorii păcii din lumea întreagă ne străduim şi noi pentru statornicirea încrederii şi a bunei înţelegeri între popoare, pentru încetarea încercărilor puterii de distrugere a armelor atomice, pentru dezarmare».

In partea finală a Pastoralei sale, Inaltul Păstor al Bisericii moldovene adresează credincioşilor părinteşti îndemnuri de a păzi cu sfinţenie dreapta credinţă în Dumnezeu, de a ţine sărbătorile după rînduiala statornicită de Sfîntul Sinod al Bisericii noastre străbune, de a se feri de păcate, de a săvîrşi numai fapte bune. «Patria să o iubiţi; trudiţi-vă pentru înflorirea ei. Cîrmuitorilor ţării să le daţi ascultare desăvîrşită... Cinstiţi după cuviinţă înfăptuirile măreţe ale celor zece ani de muncă rodnică desfăşurată de harnicul nostru popor, în scumpa noastră ţară, sub zorile noi ale Republicii Populare Romîne. Sporiţi străduniile voastre pentru tot mai strălucite izbînzi în viitor. Vieţuiţi în bună înţelegere unii cu alţii; în munca voastră cel mai puternic să ajute pe cel mai slab; la temelia faptelor voastre să stea dragostea frăţească».

Adăugînd la aceste îndemnuri pe cel de a apăra pacea lumii, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Iustin pune la îndemîna credincioşilor din eparhie un îndreptar întemeiat pe învăţătura creştină, de care să se folosească în toate năzuinţele şi faptele lor, pentru mîntuirea sufletelor, pentru bunăstarea şi fericirea lor şi pentru propăşirea patriei.

3. Pastorala **Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Ardealului** la Naşterea Domnului de anul trecut este şi cel dintîi cuvînt de învăţătură pe care Inaltul Ierarh al Ardealului îl îndreaptă către credincioşii din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, după alegerea sa în scaunul mitropolitan.

Amintind, ca şi toţi ceilalţi Ierarhi, de bucuria pe care o aduce credincioşilor praznicul Naşterii Domnului, Inalt Prea Sfinţia Sa stăruie asupra marii iubiri a Părintelui ceresc faţă de făptura mîinilor Sale, trimiţînd pe pămînt pe însuşi Fiul Său, Domnul şi Mîntuitorul Iisus Hristos. «Prin întruparea Lui, Dumnezeu însuşi a pogorît pe pămînt, ca să ne ridice din ţărînă către cele de sus, din întuneric la lumină, din moarte la viaţă. Prin viaţa Sa pămîntească, Hristos Domnul le-a arătat

oamenilor cum să trăiască pentru a merita răsplata dumnezeească. «El este chipul viu de vieţuire curată a Omului, pe care l-au urmat cu credinţă sfinţii şi drepţii intraţi în calendarul Bisericii noastre şi în cinstirea credincioşilor ei. Ca să desveţe lumea de trufie, El s-a smerit întru toate. Ca să desveţe pe om de ură, El a iubit pînă şi pe vrăşmaşii săi şi a iertat chiar şi pe cei ce L-au batjocorit şi răstignit. Ca să desveţe pe cei îngîmfaţi de patima stăpînirii silnice a aproapelui, El s-a făcut ascultător pînă la moarte — şi încă moarte pe cruce. Ca să dezveţe pe om de ucidere, El s-a lăsat ucis, pentru ca, după jertfa Sa, nimeni să nu mai ucidă pe fratele său. In sfîrşit, n-a aşteptat să-I poartă alţii sarcina, ci a purtat-o El pe a noastră a tuturor. Prin jertfa sa curată a împăcat lumea cu Ziditorul ei. Prin pilda Sa a învăţat pe oameni să trăiască în pace cu Dumnezeu şi întreolaltă».

Potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi şi scriitori bisericeşti, în care se spune că «praznicele Bisericii noastre nu sînt numai pomeniri ale unor întîmplări sfinte din trecut, ci şi prilej de a le trăi din toată inima, ca şi cînd s-ar întîmpla astăzi..., Crăciunul nu ne învaţă numai atît, că acum aproape două mii de ani Mesia cel aşteptat s-a întrupat pentru noi şi pentru a noastră mîntuire, ci şi că voia lui Dumnezeu este ca Fiul Său să capete trup în toţi credincioşii». De aceea, luînd pildă de la Domnul cel întrupat, creştinii sînt datori să trăiască în dragoste şi în pace unii cu alţii, bucurîndu-se de tihna buneivoiri, făcînd prin aceasta mare bucurie şi lui Dumnezeu din cer.

Praznicul Naşterii Domnului să fie tuturor creştinilor «prilej de adîncire a dragostei de Dumnezeu şi de cît mai osîrduitoare urmare a lui Hristos, pentru ca să se săiăşluiască pe pămînt, cu un ceas mai devreme, pacea şi bunăvoirea care stăpînesc în cer, unde înegrii şi sfinţii şi drepţii sălăşluiesc, pacea şi bunăvoirea dorită de întreaga omenire».

Ca un adevărat părinte duhovnicesc, trăitor în Domnul şi cu nețărmurită dragoste de patrie, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae călăuzeşte cu sfaturile şi îndemnurile sale pe credincioşi pe căile luminate ale vremii spre liniştea sufletească şi îndestulătoare şi fericită. «Să fim, dragii mei — le spune Inalt Prea Sfinţia Sa — pildă de ascultare faţă de chibzuitele porunci ale ocîrmuirii patriei noastre iubite şi prin hărnicie, cruţare şi bună rînduială în toate, necurmat să aducem prinosul nostru de părtăşie la obştească strădanie de întărire şi înavuţire a ei. O ţară puternică şi îndestulată este chezăşia păcii pentru noi, fiii ei, şi pentru toată lumea».

Şi ca un bun păstor, care-şi cunoaşte şi-şi iubeşte deopotrivă toate oile, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit al Ardealului nu uită nici pe cei bolnavi, care au trebuinţă de sprijin şi ajutorare, cerînd credincioşilor să nu-i uite nici ei, vădindu-se astfel şi cu fapta, nu numai cu vorba că sînt buni creştini, «următori ai lui Hristos».

4. In tîlcuirea istorisirii Naşterii Domnului, pe care o redă pe scurt în prima parte a Pastoralei adresată clerului, cinului călugăresc şi tuturor binecredincioşilor creştini pe care-i păstoreşte. **I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei** arată că în această istorisire «se vădeşte planul din veci al lui Dumnezeu, se oglindesc proorociile Aşezămîntului Vechi şi se cuprind desfăşurările de mai tîrziu ale eliberării omului din cătuşele păcatului strămoşesc... In această întîmplare, atît de omenească, se află

naşterea noastră în Dumnezeu, învierea şi dăinuirea cu El». Din condiţiile umile în care s-a născut Mîntuitorul ca om, am desprins arma smereniei, înfrîngerea păcatului şi doborîrea morţii. Legătura noastră cu Hristos, care stă pe tronul de aur al Bisericii, dreptar al năzuinţelor noastre sufleteşti, este iubirea, cea mai mare putere din lume.

Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Firmilian tîlcuieşte apoi, curgător şi limpede, semnele care au însoţit Naşterea Mîntuitorului şi începutul lucrării de mîntuire, întemeindu-se pe învăţăturile Părinţilor bisericeşti. «Magii călători din Răsărit înfăţişează la ieslea lui Hristos întreaga omenire, iar aplecarea lor în faţa Pruncului înseamnă încredinţarea în mîna lui Dumnezeu a soartei omeneşti şi a istoriei sale pline de zbucium şi de tristeţe». După număr, darurile aduse de ei (aur, smirnă şi tămîie) «pot să însemne cele trei ipostase ale Sfintei Treimi, nelipsită în actul de mîntuire al omului», după preţ, ele se cuvin întreitei slujiri a lui Hristos (arhierească, proorocească şi împărătească), iar după înţeles, «e tot ce are omul mai ales, mai scump şi mai al său».

Continuînd cu explicarea simbolică a celor trei daruri aduse de magi Pruncului din ieslea staulului din Betleem, Inaltul Ierarh al Bisericii din Oltenia arată că inima omului poate da naştere dragostei de frumos şi dragostei de om, dar tot din ea porneşte şi mînia, ura, dorul nimicirii. «Ţine de noi, iubiţi credincioşi — spune cu grija sa de părinte duhovnicesc I.P.S. Firmilian — să prefacem bătăile inimii noastre în aur de mare preţ sau în arginţi ai trădării umane şi dumnezeeşti. Ţine de inima noastră să luptăm împotriva vrăjmaşilor binelui omenesc şi al uneltelor satanice: războiul şi distrugerea totală. Ţine de sîrguinţa noastră şi de înteţirea ei să impunem aţîţărilor războinice încetarea experienţelor atomice şi încheierea actelor de dezarmare».

Tămîia adusă de magi lui Hristos preînchipuie cugetarea, judecata şi voinţa noastră.

Dacă, în ordinea îndatoririlor noastre cetăţeneşti, înzestrările de care ne bucurăm «sînt cîrmuite cu înţelepciune şi cheltuite spre folosul de obşte, patria noastră pămînteasca înfloreşte ca un rug primăvăratec, iar obştea propăşeşte, se umple de mulţumire şi pace; neamul nostru se împodobeşte cu fapte ale culturii, cu zămisliri ale cugetării, cu trăinicii ale ştiinţei şi cercetării».

Smirna a rămas mereu închipuire şi semn al dumnezeeştilor jertfe şi urcuşuri date numai celor apropiaţi lui Dumnezeu.

«Partea noastră, a celor mulţi, la această dăruire — le spune păstoriţilor săi I.P.S. Mitropolit Firmilian — este mireasma rugăciunii, care stă netăgăduit în putinţa noastră. Tot în putinţa noastră stă întemeierea păcii, care este un act al împăcării cu Dumnezeu».

Aducînd aceste daruri lui Hristos, creştinii îşi îndeplinesc una din marile lor datorii creştineşti şi lucrul mîinilor şi cuceririle minţii lor vor spori, întărindu-se prin aceasta şi nădejdile în împlinirile viitorului, precum şi încrederea în biruinţa lumii şi a înţelegerii paşnice în lume.

Plină de frumuseţe, de mireasmă duhovnicească şi de îndemnuri creştineşti este şi încheierea scrisorii pastorale: «Doresc ca Duhul Domnului să se reverse peste voi; să se umple inimile voastre cu aurul milei pentru lipsiţi, bolnavi şi necăjiţi, să se înalţe către Domnul Dumnezeu tămîia trăirii voastre duhovniceşti; să fie bine primită smirna rugăciunii

voastre pentru ţara şi conducătorii noştri, pentru bisericile lui Dumnezeu şi păstorii lor, pentru **«pacea şi întemeierea lumii».**

5. Pastorala **Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Vasile al Banatului** adresată clerului şi credincioşilor din cuprinsul Arhiepiscopiei ortodoxe a Timişoarei şi Caransebeşului cu prilejul praznicului Naşterii Domnului de anul trecut conţine în prima parte învăţătura dogmatică despre întruparea Fiului lui Dumnezeu în Iisus Hristos, în sprijinul căreia aduce numeroase citate biblice. Prin întruparea şi lucrarea Sa mîntuitoare, Iisus Hristos ne-a împăcat iarăşi cu Cerul, devenind din nou — prin mijlocirea darurilor de mîntuire aduse de naşterea Sa în lume — fii ai Părintelui ceresc. «Aceasta este minunata şi mîntuitoarea învăţătură ce se desprinde pentru noi din prăznuirea cu vrednicie şi deci, cu creştinească şi evlavioasă adîncire şi înţelegere a ceea ce a însemnat şi înseamnă pentru noi creştinii de totdeauna trimiterea de către Tatăl, din iubire şi din milă faţă de noi, a Fiului Său la noi, spre mîntuirea noastră, după sfatul voii Sale şi după planul Său de mîntuire cel din veci pentru noi», — lămureşte pe creştini Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Vasile.

Invăţămintele folositoare şi mîntuitoare de suflet trase din prăznuirea cu vrednicie a Naşterii Domnului ţintesc nu numai spre lămurirea şi întărirea credinţei noastre, ci şi spre îndreptarea vieţii noastre creştineşti, cu osîrdie şi cucernice silinţe, după învăţătura propovăduită de sfînta noastră Biserică.

«Viaţa aceasta a noastră de creştini, luminată de credinţă şi pătrunsă de rîvna după desăvîrşire creştină — spune Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Vasile al Banatului în îndemnurile sale pastorale — să se arate însă, cu toată hotărîrea şi în viaţa noastră de buni cetăţeni ai patriei noastre. In primul rînd să ne dovedim, ca fii ai «Dumnezeului păcii», iubitori de pace şi ostenitori, cu creştinească rîvnă în propovăduirea şi lucrarea păcii între oameni şi popoare. Sînt şi astăzi oameni care se fac a fi uitat grozăviile celor din urmă două războaie şi se pregătesc să dezlănţuie un al treilea măcel, care să ducă la ruină tot ceea ce vrednicia şi înţelepciunea omenească a înfăptuit, spre binele şi fericirea lumii întregi. Impotriva acestora se îndreaptă lupta celor iubitori de pace. Iar aceasta, în conştiinţa că: fără pace nici oamenii ca inşi, nici aşezămintele puse în slujba omenirii nu-şi pot îndeplini rostul lor. Fără pace, sfînta noastră Biserică nu poate lucra mîntuirea noastră, prin propovăduire şi lucrările ei sfinţitoare. Fără pace, nici conducătorii Patriei noastre nu pot face faţă îndatoririlor lor de a ridica şi a face să sporească bunul trai şi propăşirea în toate a poporului nostru».

Inaltul Ierarh al Bisericii bănăţene sfătuieşte totodată pe credincioşi să fie întru toate supuşi şi ascultători faţă de cei ce sînt rînduiţi să-i îndrumeze în viaţa de obşte a oraşelor şi satelor, să săvîrşească la timp şi după cele mai noi şi mai înaintate metode lucrările legate de ocupaţia fiecăruia. «Pe această cale urmînd, ne arătăm vrednici cetăţeni ai Patriei noastre. Ii punem la îndemînă, pentru propăşirea ei, ascultarea noastră poruncită de învăţătura Bisericii scoasă din Sfintele Scripturi. Ii îmbiem bătaia inimilor noastre, ca pe un reazim neclintit şi nedezmînţit al întăririi şi înălţării ei. Ii dăruim ofranda minţilor şi munca braţelor noastre spre a zidi într-însa o lume şi o viaţă nouă, temeluită pe bună rînduială, pe cinste, pe omenie şi pe dreptate».

Numai așa făcînd, ne vom arăta «vrednici de bunăvoința Tatălui, din care a urmat planul Său pentru mîntuirea noastră» — spune în încheierea Pastoralei sale de Crăciun, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile al Banatului.

6. Amintind de bucuriile cu care sînt așteptate și petrecute an de an sărbătorile Crăciunului, în Pastorala adresată clerului și credincioșilor din cuprinsul Eparhiei Rîmnicului și Argeșului, **Prea Sfințitul Episcop Iosif** evocă, prin cuvinte alese, împrejurările în care s-a născut Mîntuitorul acum aproape două mii de ani, Căruia, ca și păstorii și magii de odinioară, sîntem datori să-I aducem și noi darurile noastre. «El va fi mai mulțumit să vadă din partea noastră, în fața ieslei Sale, nu un mielușel, nu aur, nu smirnă, nu tămîie, ci o inimă doritoare de mîntuire». «Haideți dar, — îndeamnă Prea Sfințitul Iosif al Argeșului — să mergem și noi cu toții la Betleem, cu acest dar și să fim încredințați că vom vedea nu mai puțin decît au văzut «păstorii» și «magii». Crăciunul este ziua așteptată de mici și de mari, este ziua care ne dă foarte plăcute emoții duhovnicești». Nașterea Domnului ne aduce o deosebită desfătare duhovnicească. făcîndu-ne să uităm de grijile care ne învolburează adesea viața. «Bucuria prilejuită de Nașterea Domnului este mai adîncă decît viața noastră, mai înaltă decît pămîntul, este bucuria venită din ceruri, născută din trîmbița îngerească a vestirii venirii Mîntuitorului, nădejdea păcii și mîntuirii noastre. Bucuria aceasta a păcii în drumul mîntuirii, freamătă în noi ca un codru la adierea zefirului, freamătă înlăuntrul nostru ca pîraiele de apă răcoritoare».

Venind pe pămînt, Hristos ne-a adus învățătură nouă, învățătura dragostei și a păcii. De aceea, sîntem datori să-L întîmpinăm cu bucurie și cu viață curată, pregătindu-I și netezindu-I bine calea.

«Să păstrăm pe Hristos în **credința** noastră..., în **nădejdea** mîntuirii..., în dragostea noastră față de Dumnezeu și față de aproapele..., în munca pe care o desfășurăm, pentru că munca saltă pe om în scara valorilor omenești, îi înnobilează inima, îl pregătește pentru viață și pentru mîntuire».

Indemnînd părintește pe credincioși să-și curățească simțirile, să-și lumineze mințile și să-și întărească voința întru pace și bunăvoie, pentru primirea și păstrarea lui Hristos în ei și în mijlocul lor, Prea Sfințitul Episcop Iosif îi felicită și-i binecuvîntează pentru succesele obținute în muncă.

In încheiere, I.P.S. Sa reamintește credincioșilor unele din principalele îndemnuri ce le-au fost adresate, ori de cîte ori s-a ivit prilejul: «1. **Curățați** firea voastră de tot ce este păgubitor sufletului, înnobilîndu-vă ființa cu virtuți și fapte bune. 2. **Munciți** fiecare la locul vostru, împliniți-vă datoria, întovărășiți-vă pretutindeni, pentru că «funia întreită cu greu se rupe» (Eccles. IV, 12). 3. **Ascultați** de mai marii voștri, supuneți-vă legilor, fiindcă ele sînt rînduite pentru sporul vieții noastre. 4. **Luptați** lupta cea bună împotriva vrăjmășiei diavolești, împotriva dezbinărilor, împotriva războiului, împotriva folosirii armelor atomice — **luptați pentru pace** — pentru că ea a fost vestită de îngeri la nașterea Domnului; iubiți pacea și luptați pentru ea, pentru că în pace, pomii și holdele rodesc, copiii cresc, muncitorii produc, învățații fac noi descoperiri; pentru că în pace viața e tihnită și fericită».

7. «Praznicul Naşterii Domnului — spune în Pastorala adresată clerului şi credincioşilor din eparhia sa **Prea Sfinţitul Episcop Antim al Buzăului** — este mai luminat decît toate strălucirile soarelui. Ne-a strălucit ziua cea de mîntuire nouă, celor ce dormim totdeauna în noaptea păcatelor, pentru că a venit acum de faţă, Hristos Domnul, Cel ce este Soarele Dreptăţii».

După ce lămureşte pe scurt marea Taină a întrupării Domnului, la care Biserica ne face părtaşi prin sfintele slujbe, Prea Sfinţitul Episcop Antim stăruie asupra păcii propovăduite de El şi dorită totdeauna, dar mai ales astăzi, de întreaga suflare omenească.

«Cu durere vedem — mărturiseşte P.S. Sa — cum norii vrajbei între neamuri şi popoare se îngrămădesc la orizont, întunecînd zarea păcii şi a luminii... Pe noi, credincioşii Bisericii Ortodoxe, nu ne poate lăsa indiferenţi pacea. Aceasta nu mai poate fi un vis zadarnic şi amăgitor; iar lumea nu mai poate rămîne un monstruos cîmp de luptă. Noi am înţeles gigantica dramă care a început să se joace în istorie, din ziua cînd s-a născut Pruncul Iisus. Cum am putea noi, ucenicii «Domnului Păcii», să nu ne aruncăm cu toată credinţa şi dragostea noastră într-o dramă de care atîrnă soarta lumii? Imbrăţişăm cu căldură toate formele care dau o expresie practică păcii în lume. Azi, pacea pe pămînt este o suplică a întregii omeniri». In continuare, Prea Sfinţitul Episcop Antim îndeamnă pe păstoriţii săi: «Pe lîngă rugăciunile pe care le unim, acum, cu îngerească cîntare care a răsunat în văzduhuri la Naşterea Domnului, să unim toate eforturile şi toate silinţele pentru realizarea ei, cu orice preţ sau sacrificii ce se vor cere». Avem pentru aceasta însăşi pilda pe care ne-a dat-o Domnul nostru Iisus Hristos. El «ne-a dat pildă de muncă şi a făcut din ea legea a tot-omului în lume. In muncă stă demnitatea şi puterea noastră». In sprijinul acestor îndemnuri, P.S. Sa aduce numeroase temeiuri din Sfînta Scriptură.

Mai departe, Ierarhul Buzăului exprimă cu îndreptăţită mulţumire sufletească o realitate ce se constată în activitatea întregii noastre Biserici: «Luăm parte la întemeierea unui organism social de frăţietate, egalitate şi de dreptate pentru toţi. Tot putregaiul şi necurăţia din viaţa socială a trecutului au fost înlăturate. Viaţa religioasă se desfăşoară în deplină libertate; iar datoriile creştineşti ni le îndeplinim în voia inimii noastre... Cu mare bucurie noi constatăm că am înţeles ideile, nevoile şi aspiraţiile vremurilor pe care le trăim... Toată lucrarea noastră, a păstorilor Bisericii, este îndreptată spre a face din toţi credincioşii Sfintei noastre Biserici, creştini de o curată şi sinceră pietate care să nu stea numai în forme exterioare ci şi în adîncul conştiinţei acestora».

Accentuînd încă odată că Biserica se îngrijeşte de toate cele privitoare la mîntuirea vremelnică şi cea eternă a credincioşilor săi, Prea Sfinţitul Episcop Antim al Buzăului îi îndeamnă să se pregătească sufleteşte pentru întîmpinarea «Celui ce vine», Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, înţelegînd după cuviinţă tot preţul venirii Sale. «Să lepădăm întinăciunea păcatului şi să-L cinstim cu fapte bune».

8. Pastorala de Crăciun a **Prea Sfinţitului Episcop Andrei al Aradului** constituie un valoros capitol de exegeză omiletică, atît prin fond, cît şi prin formă. «Praznicul Naşterii celei după trup a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos — spune Prea Sfinţia Sa în partea introductivă a

Pastoralei — ...e sărbătoarea bucuriei nevinovate a copiilor; praznicul naşterii celui mai sfînt dintre copii». Cei vîrstnici nu mai pot avea bucuria curată a copiilor, ci o bucurie duhovnicească, menită să le aducă pace în suflete, tulburate de păcate. «Dumnezeu ne arată cum pe Fiul Său, **Prunc** nevinovat în cea mai adîncă smerenie, iar peste cîteva zile ni-L arată bărbat desăvîrşit venind la botez... Ni-L arată Prunc spre a ne aduce aminte de **pruncia duhovnicească** şi de datoria de a ne însuşi virtuţile ei, chezăşia dobîndirii împărăţiei lui Dumnezeu. Ni-L arată apoi, curînd, bărbat desăvîrşit spre a ne aminti de datoria noastră de a creşte necontenit în credinţă şi în fapte bune pînă la măsura **bărbăţiei duhovniceşti,** a cunoaşterii lui Dumnezeu şi a împlinirii poruncilor Sale». Prin aceasta, P.S. Episcop Andrei al Aradului a enunţat tema pe care o dezvoltă documentat şi temeinic în cuprinsul Pastoralei.

Amintind că Iisus le-a spus Apostolilor Săi că, de nu vor fi ca pruncii, nu vor intra în împărăţia cerului (Matei XVIII, 2-4), precum şi să lase copiii să vină la El, că «a unora ca aceştia este împărăţia cerurilor» (Luca XVIII, 15-17), Prea Sfinţitul Episcop Andrei lămureşte că «Iisus a vrut să înfăţişeze prin prunci însuşirile cetăţeanului împărăţiei lui Dumnezeu. Indeosebi în vremea aceea, cînd pruncul, ca şi mama lui, era puţin luat în seamă, lipsit de putinţa de a se apăra şi aviza la sprijinul părintesc, pruncul era simbolul deplin al **smereniei.** Dar tocmai această smerenie este însuşirea de căpetenie a fiilor împărăţiei lui Dumnezeu... Pruncii sînt **sinceri** şi **curaţi cu inima.** Ei spun lucrurile văzute şi gîndite întocmai precum le-au văzut sau gîndit. Cetăţeanul împărăţiei lui Dumnezeu se cuvine să fie **sincer şi curat** în gînduri, în vorbe ca şi în fapte... Cei mici sînt apoi **primitori de adevăr.** Chiar poveştile care li se spun le primesc cu însufleţire... Cetăţeanul împărăţiei cerurilor se cuvine să primească adevărul descoperit de Dumnezeu cu sete nepotolită». Insuşirile **pruncie duhovniceşti** fac pe cei vîrstnici prunci duhovniceşti şi cetăţeni ai împărăţiei cerurilor. Insuşirea de căpetenie a **bărbăţiei duhovniceşti** constă în agerimea minţii, datorită căreia un bărbat poate fi prunc prin lipsa de răutate, prin sinceritate; «Nu fiţi copii la minte — spune Sfîntul Apostol Pavel —. Fiţi copii cînd e vorba de răutate. La minte însă, fiţi oameni desăvîrşiţi» (I Cor. XIV, 20; Rom. XVI, 19). «Creşterea noastră duhovnicească a ajuns să fie de fapt o luptă împotriva răului, o plivire de fiecare zi a buruienilor păcatului crescute în inima noastră şi abia apoi o apropiere de Hristos şi o unire cu El prin primirea Sfintelor Taine». Pentru aceasta se cere însă în primul rînd harul Sfîntului Duh; creştinul este chemat să crească necontenit cu harul şi cu înţelepciunea, nu numai cu trupul (Luca II, 80).

Impărăţia lui Dumnezeu «este ţinta supremă a naşterii, pruncie şi creşterii întru Hristos a creştinului adevărat», iar cea dintîi temelie a ei este dreptatea, care nu se poate realiza decît prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, avînd ca urmare firească pacea şi bucuria în Duhul Sfînt.

«Fiii împărăţiei lui Dumnezeu sînt «fără răutate», (blînzi) ca porumbeii, cu alte cuvinte nişte prunci duhovniceşti, şi «înţelepţi ca şerpii» cu mintea, adică bărbaţi desăvîrşiţi duhovniceşte, după porunca Mîntuitorului» (Matei X, 17), îndeplinindu-şi «cu sfinţenie datoriile faţă de Patria pămîntească, al cărei cetăţeni sînt prin făptura lor trupească... Intre cei ce, trufaşi, zăngănesc arme menite să ucidă viaţa şi între cei ce propovăduiesc pacea şi munca binecuvîntată, ei se alătură acestora din urmă».

Prea Sfinţitul Episcop Andrei îşi încheie interesanta sa epistolă pastoral-teologică prin enunţarea unui adevăr recunoscut de toţi şi printr-un îndemn creştinesc: «Pruncul Iisus, a Cărui naştere o prăznuim, împrăştie în lume an de an mireasma păcii, dreptăţii şi bucuriei duhovniceşti, după care însetează aşa de mult şi omenirea zilelor noastre. Să-L prăznuim cu magii, să-L lăudăm cu păstorii, să-I cîntăm cu îngerii: Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace şi între oameni bunăvoire».

9. **Prea Sfinţitul Teofil**, în calitatea de Episcop al Romanului pe care a avut-o efectiv pînă în preajma sărbătorilor Crăciunului şi apoi numai ca girant — întrucît a fost ales Episcop al Clujului — n-a lăsat pe foştii săi fii duhovniceşti fără tradiţionala Pastorală.

Pornind de la versetul din Evanghelia citită la slujbele din ajunul Naşterii Domnului în care se vorbeşte de îndemnul reciproc dintre păstori: «Să mergem dar pînă la Betleem, să vedem lucrul acesta ce s-a făcut şi pe care Domnul ni l-a arătat» (Luca II, 15), Prea Sfinţia Sa îndeamnă pe preoţi şi credincioşi: «Să mergem şi noi să vedem lucrul ce s-a făcut şi pe care Domnul ni l-a arătat». Explicînd acest îndemn, Prea Sfinţitul Episcop Teofil spune că apelează nu la imaginaţia credincioşilor, ci la credinţa lor. «In loc să vă invit aşa: să mergem să vedem cu închipuirea, vă rog stăruitor în chipul acesta: **Veniţi să privim cu ochii credinţei!** Ce să vedem? — mă veţi întreba din nou. Vă lămuresc: **Pe Hristos să-l vedem».**

Hristos poate fi văzut în biserică, în Sfînta Euharistie. «Sfînta noastră credinţă ortodoxă a învăţat în toate vremurile că în Sfînta Impărtăşanie este de faţă cu adevărat, **este prezent în mod real,** Trupul şi Sîngele lui Hristos». Pentru învederarea acestui adevăr, Prea Sfinţitul Episcop Teofil citează numeroase mărturii din tîlcuirile Sfinţilor Părinţi (Sfîntul Ioan Gură de Aur, Fericitul Augustin şi Sfîntul Ambrozie), care stau la baza învăţăturii Bisericii noastre ortodoxe, formulată în «Mărturisirea ortodoxă» (răspunsul la întrebarea 56) astfel: «Noi trebuie să cinstim şi să ne închinăm Sfintei Euharistii (adică Sfintei Impărtăşanii), aşa precum însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos».

Chivotul Mărturiei, în Legea Veche, era numai un simbol al prezenţei lui Dumnezeu, pe cîtă vreme în Legea Nouă avem în Sfînta Euharistie «pe însuşi Fiul lui Dumnezeu, prezent cu substanţa Sa proprie, cu toată plinătatea Dumnezeirii, avem aici pe Hristos întreg, pe Mîntuitorul însuşi petrecînd trupeşte şi aevea printre noi... Din locul acesta unde a rămas la noi, unde petrece cu noi în toate zilele pînă la sfîrşitul veacurilor, Iisus Mîntuitorul nostru ne cheamă pe toţi cu dragoste fierbinte ca să ne uşureze de poverile noastre sufleteşti, ne invită pe toţi la ospăţul împărătesc ca să potolească foamea şi setea noastră cea duhovnicească, ne aşteaptă pe toţi ca să binecuvinteze năzuinţele noastre spre mai bine spre pace şi spre înfrăţire între toţi oamenii. Către acest ţel — subliniază Prea Sfinţitul Episcop — privesc popoarele lagărului păcii care au propus, au semnat şi au adresat tuturor oamenilor binevoitori din lumea întreagă Manifestul Păcii».

Pîinea şi vinul de la Sfînta Impărtăşanie, fiind pregătite din mai multe boabe de grîu şi, respectiv, de struguri unite laolaltă într-un singur

întreg, sînt un semn al unirii şi al iubirii care trebuie să stăpînească între credincioşi — unire în rugăciune la biserică, unire în muncă, unire în toate străduniile noastre pentru o viaţă mai fericită, paşnică şi îndestulată».

«Iată de ce — se spune în încheierea Pastoralei — noi, ucenicii lui Iisus Hristos, deşi sîntem mai mulţi — prin împărtăşire —, trebuie să creştem în dragoste frăţească, în unire şi împreună-lucrare», aşa cum creşteau şi trăiau creştinii din comunitatea primară: «Şi o singură inimă şi un singur suflet era în mulţimea celor ce credeau şi nici unul nu zicea că din a sa avere este ceva al său, ci totul era de obşte» (Faptele Apostolilor IV, 32).

Invăţăturile şi îndemnurile din Pastorala Prea Sfinţitului Episcop Teofil sînt de o deosebită însemnătate pentru preoţi şi credincioşi, care au datoria de a şi le însuşi şi a le pune în practică, spre mîntuirea sufletelor lor şi o viaţă pămîntească liniştită şi fericită.

10. Clerul şi credincioşii din cuprinsul Episcopiei Clujului au avut prilejul să asculte pentru ultima dată povăţuirile şi îndemnurile fostului lor Arhipăstor, **Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului,** întrucît noul Episcop, Prea Sfinţitul Teofil, a fost ales numai cu cîteva zile mai înainte de praznicul Naşterii Domnului. Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae a trimis foştilor săi fii duhovniceşti Pastorala pe care a adresat-o şi credincioşilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului. De aceea, nu mai stăruim asupra ei.

11. Limpede, curgătoare şi plină de învăţături şi îndemnuri duhovniceşti este şi Pastorala **Prea Sfinţitului Episcop Chesarie al Dunării de Jos,** adresată clerului şi credincioşilor din Eparhie, cu prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii Domnului.

In prima parte a Pastoralei, după ce aminteşte de bucuria cu care creştinii aşteaptă marele praznic, pregătindu-se «de mai nainte cu cele de cuviinţă, pentru a se împărtăşi pe deplin de mulţumirea care se revarsă în aceste zile în fiecare casă şi în fiecrare suflet creştinesc», P. S. Chesarie istoriseşte şi tîlcuieşte marele eveniment al Naşterii lui Hristos, iar în cea de-a doua parte, tîlcuieşte marea taină a întrupării Domnului. «Stăpînul cerului şi al pămîntului, părăsind slava pe care de veci o avea de la Tatăl, se pogoară la noi oamenii în chipul cel mai smerit, ca pe noi să ne ridice la ceruri. Dumnezeu se face om, iar omul se face prin aceasta fiu al lui Dumnezeu. Intre noi şi Dumnezeu nu mai este acum acea prăpastie adîncă din lumea veche, peste care nu se putea trece şi nici depărtarea aceea mare, care nu putea fi ajunsă. Prăpastia cea adîncă, Dumnezeu a umplut-o cu dragostea Sa cea mre şi cu jertfa Fiului Său, prin care s-a apropiat de fiecare din noi şi tuturor ne-a întins mînă de ajutor, pentru a ne călăuzi pe drumul care duce la mîntuire. Pentru iubirea Sa cea mare pentru noi, Mîntuitorul Iisus Hristos s-a pogorît din ceruri, s-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria s-a făcut om».

Pentru marea iubire arătată de Dumnezeu faţă de noi, sîntem datori să-L iubim şi noi. Dar «cine iubeşte pe Dumnezeu, iubeşte şi pe fratele său» (I Ioan, IV, 21); iar «dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este; pentru că cel ce nu iubeşte pe fratele său pe care-l vede, nu poate să iubească pe Dumnezeu, pe care nu-l vede» (I Ioan, IV, 20). Dragostea faţă de Dumnezeu se arată deci prin

dragostea față de frații noștri, dar nu numai prin cuvinte, «ci mai ales cu faptele cele bune, care sînt mărturie și măsură a credinței noastre». Intemeindu-se pe această învățătură dumnezeiască, Prea Sfințitul Episcop Chesarie adresează păstoriților săi îndemnuri de mare însemnătate pentru viața lor duhovnicească și pentru bunul lor trai: «Iubiți adevărul și dreptatea și faceți-vă propovăduitori ai păcii pe pămînt, ca îngerii la Betleem, cînd L-au vestit pe Mîntuitorul lumii și au chemat pe toți oamenii la pace și la bunăvoire. Dați lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și dați patriei noastre ceea ce i se cuvine, după cum ne învață Mîntuitorul. Îngrijiți de buna podoabă a bisericilor noastre și cercetați-le cît mai des în duminici și sărbători, pentru că ele sînt școala noastră cea duhovnicească în care s-a născut și s-a călit poporul nostru credincios dintru început. Aceeași grije să o purtați și de celelalte instituții și așezăminte obștești, căci ele sînt rînduite pentru luminarea, apărarea și îndestularea noastră cu cele de trebuință». Ii îndeamnă, de asemenea, să sprijine toate acțiunile și înfăptuirile obștești, muncind fiecare cu rîvnă la locul său de muncă și îndeplinindu-și cu dragoste toate îndatoririle cetățenești. Ii mai îndeamnă, totodată, să se ajute unii cu alții în munca de fiecare zi și să păstreze între ei «acele legături curate de prietenie și de bună înțelegere, care sînt așa de frumoase în viața creștină și care aduc fericirea familiilor noastre».

Invocînd ajutorul lui Dumnezeu pentru mîntuirea și buna sporire a credincioșilor din eparhie, Prea Sfințitul Episcop Chesarie urează ca «Anul Nou care vine să fie an de pace și bunăvoire pentru toată omenirea».

12. Ca și cele din anii trecuți, Pastorala adresată clerului și credincioșilor de **Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei** este mai dezvoltată, ca întindere, decît ale celorlalți Ierarhi ai Bisericii noastre. Spre deosebire însă de cele anterioare, cea dată la Crăciunul de anul trecut tratează numai două subiecte. In prima parte, P. S. Episcop Valerian arată împrejurările și rosturile întrupării Fiului lui Dumnezeu. P. S. Sa explică pe înțelesul tuturor, întemeindu-se pe Sfînta Scriptură, pe Sfînta Tradiție și pe scrieri doctrinare, că oamenii nu se puteau mîntui fără ajutorul lui Dumnezeu, care, din marea Sa iubire, a trimis pe Insuși Fiul Său, Iisus Hristos, să-i scoată din robia păcatului strămoșesc. «Cel dintîi temei pentru întruparea ca om a Fiului lui Dumnezeu a fost acela că, potrivit legii dreptății dumnezeești, dacă un om, prin protopărinții noștri Adam și Eva, a fost acela care călcase legea ascultării de Dumnezeu, tot un om se cuvenea să și ispășească pentru oameni... Al doilea temei... este ca să ne dovedească măreția și deplinătatea iubirii Sale față de noi... Iar al treilea... este acela ca — însușindu-Și firea noastră, unind firea noastră omenească și cu firea Sa dumnezeească — Mîntuitorul să ne întărească firea, «ca să nu mai poată să se depărteze de Dumnezeu, să nu mai poată să lucreze împotriva Lui...».

In cea de a doua parte a Pastoralei Sale, Prea Sfințitul Episcop Valerian explică pe larg înțelesul numelui de «Emmanuil», «care se tălmăcește: cu noi este Dumnezeu» (Matei, I, 22-23), și care «ne grăiește despre însușirile Copilului Dumnezeesc, despre însușirile acelor fapte pe care avea să le vadă cîndva pămîntul». Dumnezeu este, într-adevăr, cu noi. Dar noi ne deschidem oare inima întru întîmpinarea lui? Viețuiește

El oare în inima noastră? Din cîntarea proslăvirii întru cei de sus lui Dumnezeu, şi a păcii şi bunăvoirii pe pămînt, între oameni, se desprinde în primul rînd datoria de a cunoaşte, a iubi şi a slăvi pe Dumnezeu prin Fiul Său Cel ce S-a întrupat şi S-a făcut om, prin credinţa, nădejdea şi dragostea noastră creştinească, prin faptele noastre cele bune, iar în al doilea rînd, datoria de «a spori, tot mai mult, în rugăciunea şi în osteneala noastră pentru pace — alături de toţi oamenii buneivoiri din Patria noastră şi din lumea întreagă — pentru a fi vrednici, pe plan spiritual şi pe plan material, sufleteşte şi trupeşte, pentru viaţa de dincolo şi cea de aici, pentru pacea cu Dumnezeu şi pacea cu oamenii, de a ne bucura de făgăduinţa dumnezeiască dată nouă prin îngeri: «pe pămînt pace şi între oameni bunăvoire».

Amintind de pericolul pe care-l prezintă avioanele purtătoare de bombe atomice pe deasupra capetelor unor oameni chiar în zilele cînd se sărbătoreşte Crăciunul, Prea Sfinţitul Episcop Valerian înfierează această faptă necugetată, spunînd: «O mînă de oameni nesocotesc cîntarea îngerească de la Betleem şi îşi închipuie că ei pot da slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, chiar dacă se vrăjmăşesc împotriva păcii pe pămînt, — că ei pot avea pacea cu Dumnezeu, chiar dacă nu vor pace cu aproapele. Cît de mare sacrilegiu împotriva lui Dumnezeu şi cît de multă ură împotriva omului, în această pregătire şi veşnică ameninţare a unui război de cuceriri destrăbălate şi încă purtat cu cele mai ucigătoare arme născocite, pînă acum, de mintea omenească!».

In folosirea pentru războaie de cucerire a energiei nucleare, creştinii văd un izvor de mari şi nenumărate nenorociri pe capul omenirii însetate de pace. «De aceea — spune Ierarhul eparhiei orădene — sprijinim din tot sufletul străduaniile ce se fac pentru folosirea paşnică a puterii din sînul atomului».

Prea Sfinţitul Episcop Valerian al Oradiei îşi încheie Pastorala cu urarea Psalmistului: «Pacea să domnească între zidurile tale şi în casele tale propăşirea!» (CXXI, 8).

Izvorîte din datorie sfîntă şi din dragoste faţă de credincioşi, din grija pentru mîntuirea sufletelor lor şi din iubirea faţă de patrie, învăţăturile şi îndemnurile Ierarhilor Bisericii noastre ortodoxe sînt de mare folos preoţilor şi credincioşilor. Rămîne ca aceştia să le sădească în sufletele şi faptele lor, pentru a da roadele care să le asigure o viaţă liniştită şi fericită, atît din punct de vedere duhovnicesc, cît şi material.

PARTEA OFICIALĂ

SESIUNEA EXTRAORDINARĂ DIN DECEMBRIE 1957 A SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMINE

SUMARUL ŞEDINŢEI DIN 19 DECEMBRIE

La orele 10 dimineaţa s-a săvîrşit slujba Doxologiei în Paraclisul Sfintei Patriarhii, la care au luat parte II. PP. SS. şi PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian.

La orele 17, membrii Sfîntului Sinod trec în sala de şedinţe din Palatul Patriarhal.

La şedinţă ia parte şi Domnul Dumitru Dogaru, Secretar General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri, însoţit de Dl. I. Bărbulescu, Directorul General al Departamentului Cultelor.

Prea Sfinţitul Episcop Antim Tîrgovişteanul, Secretarul Sfîntului Sinod citeşte apelul nominal şi se constată că sînt prezenţi:

— Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei, Vasile al Banatului; PP. SS. Episcopi Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, Teofil al Romanului şi Huşilor; Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Valerian al Oradiei şi PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, Vicari Patriarhali.

Prea Fericitul Preşedinte roagă pe Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri să dea citire Deciziei de deschidere a sesiunii Sfîntului Sinod.

Dl. I. Onţanu, director în Departamentul Cultelor, citeşte Decizia nr. 17.260/1957, de deschidere a sesiunii extraordinare a Sfîntului Sinod, din 19 decembrie 1957.

DEPARTAMENTUL CULTELOR DE PE LÎNGĂ CONSILIUL DE MINIŞTRI

DECIZIA Nr. 17260
pentru deschiderea sesiunii extraordinare a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri;

Văzînd adresa Administraţiei Patriarhale nr. 12751/1957, înregistrată la nr. 16797 din 7 decembrie 1957;

Văzînd prevederile art. 13 din Statutul de organizare şi funcţionare a Bisericii Ortodoxe Romîne;

In temeiul art. 2 din H.C.M. Nr. 435/1957;

D E C I D E:

1. Se declară deschisă sesiunea extraordinară a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, convocată pentru data de 19 și 22 decembrie 1957.

2. Directorul Secretariatului din Departamentul Cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a deciziei de față.

Dată azi 17 decembrie 1957.

Secretar General,
D. DOGARU

Prea Fericitul Președinte aduce la cunoștința Sfîntului Sinod că din partea Colegiului Electoral s-a depus la biroul Sfîntului Sinod întregul dosar al alegerii Prea Sfințitului Teofil Herineanu ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, care a avut loc în ziua de 19 decembrie a.c.

Dosarul alegerii se trimite Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, care, în conformitate cu art. 49, lit. c din Regulamentul organelor centrale, urmează să procedeze la verificarea actelor alegerii și să studieze și să refere dacă alegerea s-a săvîrșit cu respectarea normelor legale în vigoare și cel ales îndeplnește condițiunile canonice.

In acest scop, Prea Fericitul Președinte suspendă ședința.

După redeschiderea ședinței, la invitarea Prea Fericitului Președinte, P.S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiunii canonică-juridică și pentru disciplină citește referatul asupra:

1. **Tem. nr. 13252/1957.** — Adresa Colegiului Electoral din 19 decembrie 1957, prin care se înaintează Sfîntului Sinod, spre examinare, dosarul alegerii noului Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Comisiunea constată că alegerea săvîrșită de Colegiul Electoral, în ziua de 19 decembrie 1957, în persoana Prea Sfințitului Teofil Herineanu, ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, s-a făcut cu îndeplinirea formelor canonice și legale, prevăzute de Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne și de Regulamentul în vigoare.

Ca urmare, Comisiunea propune:

a. Să se aprobe alegerea Prea Sfințitului Teofil Herineanu în scaunul de Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, conform art. 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne.

Sfîntul Sinod, deliberînd asupra propunerilor din referatul de mai sus al Comisiunii Sinodale canonică-juridică, hotărăște:

1. Se aprobă alegerea Prea Sfințitului Teofil Herineanu în scaunul de Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

2. Lucrările alegerii se vor trimite Prezidiului Marii Adunări Naționale, prin Departamentul Cultelor, în conformitate cu art. 131 din Statut, pentru obținerea Decretului de confirmare.

In continuare, Prea Fericitul Patriarh repartizează lucrările la Comisiuni astfel:

1. **Tem. nr. 13196/1957.** — Darea de seamă asupra vizitei în Iugoslavia făcută între 2-12 iunie 1957 Bisericii Ortodoxe Sîrbe de Prea Fericitul Patriarh Justinian și o delegație a Bisericii Ortodoxe Romîne.

2. **Tem. nr. 10704/1957.** — Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, prin care invită pe Prea Fericitul Patriarh Justinian la festivitățile cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ruse, la 10 mai 1958.

3. **Tem. nr. 11792/1957.** — Propunerile profesorilor de Teologie romîni și bulgari, în urma consfătuirilor ținute în cadrul Institutelor Teologice de la Sofia, București și Sibiu, în anul 1957.

4. **Tem. nr. 9922/1957.** — Răspunsul Patriarhiei Ecumenice în legătură cu hirotonia lui Teofil Ionescu, ca urmare a demersurilor făcute de Patriarhia Romînă, potrivit hotărîrii Sinodului Permanent.

Se trimit spre studiere și referire Comisiunii afacerilor externe.

5. **Tem. nr. 9552/1957** — Darea de seamă a I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei asupra activităţii misionare de la 23 februarie—15 decembrie 1957, în legătură cu mişcarea stilistă, împreună cu anexele nr. 13.237 şi 13.238/1957.

6. **Tem. nr. 8645/1957.** — Referatul Oficiului Juridic al Sfintei Patriarhii în legătură cu prevederile Statutului Bisericii Ortodoxe Romîne şi dispoziţiunile H.C.M. 661/1955, cu privire la îndrumarea şi controlul lucrărilor de pictură la bisericile monumente istorice.

7. **Tem. nr. 12786/1957.** — Adresa Sfintei Episcopii a Buzăului nr. 12532/1957, privind situaţia la parohii a clericilor care ocupă funcţia de Consilieri Administrativi.

Se trimit spre studiere şi referire Comisiunii pentru doctrină, viaţă religioasă şi pentru mănăstiri.

8. **Tem. nr. 7131/1957.** — Cererea de iertare a preotului Valeriu Sabău, din Eparhia Oradiei pentru pedeapsa depunerii din treaptă.

9. **Tem. nr. 1977/1957.** — Cererea de iertare a monahului Teofan Vintilă din Eparhia Buzăului, pentru excluderea din monahism.

10. **Tem. nr. 11162/1957.** — Adresa Eparhiei Clujului prin care se solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru hirotonia în preot a candidatului Virgil Pop, absolvent a 2 ani de teologie la fosta Academie Greco-Catolică din Blaj.

11. **Tem. nr. 12539/1957.** — Adresa Eparhiei Oradiei prin care se solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru hirotonia în preot a candidatului Turcaşu Anton, cu şcoala normală.

12. **Tem. nr. 9599/1957.** — Adresa Eparhiei Oradiei prin care se solicită aprobarea Sf. Sinod pentru hirotonia în diacon a candidatului Diomid Beşleagă, absolvent al şcolii de cîntăreţi bisericeşti şi a 5 clase de seminar tip vechi.

13. **Tem. nr. 12577/1957.** — Adresa Sfintei Episcopii a Romanului şi Huşilor prin care se cere a se acorda rangul de arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Emilian Birdaş, vicarul acelei Eparhii.

14. **Tem. nr. 10603/1957.** — Adresa Eparhiei Aradului prin care se solicită aprobarea pentru înfiinţarea unui schit în com. Arădeu, raionul Orăştie.

15. **Tem. nr. 5568/1957.** — Cererea de clemenţă a preotului Vasile Dodu-Răsmireşti, Arhiepiscopia Bucureştilor.

16. **Tem. nr. 6130/1957.** — Cererea de clemenţă a fostei monahii Varvara Jianu din Sf. Mănăstire Bistriţa.

17. **Tem. nr. 10083/1957.** — Cererea de clemenţă a preotului Tarna Moisin, fost la parohia Proştea-Mare, Eparhia Sibiului.

18. **Tem. nr. 5568/1957.** — Cererea de clemenţă a preotului Petre Cîrnu-Merenii de Jos, Arhiepiscopia Bucureştilor.

19. **Tem. nr. 12619/1957.** — Referatul P.C. Consilier Administrativ Gh. Soare, pentru noile alegeri ale forurilor deliberative şi executive din Patriarhia Romînă.

20. **Tem. nr. 12719/1957.** — Adresa Departamentului Cultelor nr. 16008/1957, în legătură cu înfiinţarea Casei de Pensii a Clerului Ortodox.

21. **Tem. nr. 12057/1957.** — Adresa Sfintei Arhiepiscopii a Iaşilor în legătură cu transformarea mănăstirii de maici Cozancea în schit de călugări.

22. **Tem. nr. 10782 şi 13057/1957.** — Cererea de clemenţă a preotului Ioan Radomirescu — fost la parohia Domneştii de Jos, Eparhia Rîmnicului şi Argeşului.

23. **Tem. nr. 11333 şi 13255/1957.** — Cererea de clemenţă a preotului Ioan Boiu, din Arhiepiscopia Sibiului.

Se trimit spre studiere şi referire Comisiunii canonică-juridică şi pentru disciplină.

24. **Tem. nr. 9392/1957.** — Referatul P.C. Director Ioan Gagiu pentru instituirea unui examen de asimilare a cîntăreţilor practicanţi.

25. **Tem. nr. 13199/1957.** — Proiectul Pastoralei Sfîntului Sinod în vederea [illegible] pentru Fondul Central Misionar, îm-

Se trimit spre studiere şi referire Comisiunii învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc.

La orele 18 Prea Fericitul Preşedinte ridică şedinţa, anunţînd pe cea viitoare pentru ziua de vineri 20 decembrie 1958, orele 10 dimineaţa.

PREŞEDINTE,
† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Secretar,
† *Antim Tîrgovişteanul*
Episcop-Vicar Patriarhal

SUMARUL ŞEDINŢEI DIN 20 DECEMBRIE 1957.

Şedinţa se deschide la orele 11 dimineaţa sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh Justinian.

La şedinţă ia parte şi Dl. Dumitru Dogaru, secretar general a Departamentului Cultelor de pe lîngă Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

După rostirea rugăciunii «Impărate Ceresc», se face apelul nominal şi sînt prezenţi: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei, Vasile al Banatului; PP. SS. Episcopi Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei şi PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, Vicari Patriarhali.

Prea Fericitul Preşedinte propune textul unei telegrame care să fie trimisă, în numele Sfîntului Sinod, Domnului Dr. Petru Groza, Preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne.

Sfîntul Sinod aprobă telegramei propuse *.

Prea Fericirea Sa propune de asemenea să se trimită Domnului Chivu Stoica, Preşedintele Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Romîne, o telegramă.

Sfîntul Sinod aprobă textul telegramei propuse *.

P.S. Secretar Episcop Antim Tîrgovişteanul citeşte sumarul şedinţei din 19 decembrie 1957, care, pus la vot,

Se aprobă fără nici o modificare.

Se intră în ordinea de zi.

I. — P.S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, raportorul Comisiunii pentru Afacerile Externe citeşte referatele asupra:

1. **Tem. nr. 13196/1957.** — Darea de seamă asupra vizitei în Iugoslavia, făcută între 2-12 iunie 1957 Bisericii Ortodoxe Sîrbe de Prea Fericitul Patriarh Justinian şi o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Romîne.

Comisiunea Afacerilor Externe examinînd dosarul şi Darea de seamă în legătură cu această vizită, propune plenului Sfîntului Sinod următoarele:

1. Să se ia act de vizita delegaţiei noastre bisericeşti în Iugoslavia, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian şi să se ratifice declaraţia comună din 11 iunie 1957, semnată de Intîistătătorii celor două Biserici surori, dîndu-se urmare încheierilor formulate prin această declaraţie comună,

2. Să se exprime mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian şi delegaţiei Bisericii Ortodoxe Romîne pentru îndeplinirea cu rodnice rezultate a acestei misiuni, care a adus o însemnată contribuţie la adîncirea relaţiilor de prietenie dintre cele două Biserici surori şi dintre popoarele noastre vecine.

Totodată să se aducă mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Vichentie pentru prilejul oferit nouă de a lua contact cu Biserica Ortodoxă Sîrbă şi pentru primirea călduroasă făcută delegaţiei noastre.

De asemenea să se aducă mulțumiri Guvernului Republicii Populare Romîne, care prin Departamentul Cultelor a sprijinit și înlesnit această vizită.

Sfîntul Sinod aprobă în întregime propunerile de mai sus ale Comisiunii.

2. Tem. nr. 10704/1957. — Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, prin care invită pe Prea Fericitul Patriarh Justinian la festivitățile cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ruse, la 10 mai 1958.

Cu scrisorile din 30 august și 3 octombrie 1957, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia a invitat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să ia parte, împreună cu o delegație alcătuită din încă trei reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Romîne, la aniversarea a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Rus, la data de 10 mai 1958, la care au fost invitați toți Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe.

Comisia Afacerilor Externe face următoarele propuneri:

1. Să se ia act cu bucurie de invitația făcută Prea Fericitului Patriarh Justinian, ca împreună cu o delegație de încă trei reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Romîne să participe la aniversarea a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului rus, la 10 mai 1958, la Moscova.

2. Componența delegației să fie stabilită, la timpul potrivit, de către Sinodul Permanent.

Sfîntul Sinod aprobă propunerile de mai sus ale Comisiunii.

3. Tem. nr. 11792/1957. — Propunerile profesorilor de teologie romîni și bulgari, în urma consfătuirilor ținute în cadrul institutelor teologice de la Sofia, București și Sibiu, în anul 1957.

In inițiativa Prea Fericiților Patriarhi Justinian al Romîniei și Chiril al Bulgariei, cu aprobarea Sfintelor Sinoade ale Bisericilor Ortodoxe Romînă și Bulgară și cu concursul binevoitor al autorităților de Stat din cele două țări, a avut în cursul acestui an primul schimb de profesori de teologie de la Institutele superioare de învățămînt teologic din Romînia și Bulgaria.

In cadrul acestui schimb, o delegație de teologi romîni, alcătuită din PP. CC. profesori Gh. Moisescu și Sofron Vlad, ca reprezentanți ai Institutelor Teologice din București și Sibiu, au vizitat Biserica Ortodoxă Bulgară între 23 mai—19 iunie 1957, iar o delegație a Academiei Teologice din Sofia, alcătuită din P.C. Protopresbiter Acad. Dr. Ștefan Țancov și Dl. Prof. Hristo Ghiaurov, au fost oaspeții Bisericii noastre între 4-26 noiembrie 1957.

Fiecare din aceste delegații și-au desfășurat activitatea conform programelor întocmite, constînd din: prelegeri, vizite și consfătuiri profesorale, ținute la Institutele Teologice.

La consfătuirile care au avut loc, s-au făcut propuneri privind învățămîntul teologic din cele două Biserici și s-au dezbătut unele probleme de interes general ortodox.

La propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăște:

1. Se ia act de încheierile consfătuirii care a avut loc la Sofia, în sensul aprobat de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare în ședința din 19 iunie 1957 și comunicat nouă de Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei.

2. Se ia act de încheierile formulate în consfătuirile de la Institutele Teologice din București și Sibiu, din 1957.

3. Propunerile făcute în aceste consfătuiri la Sofia, București și Sibiu să fie aduse la îndeplinire în mod treptat și în măsura posibilităților, cu aprobarea Sfîntului Sinod sau a Sinodului Permanent.

4. Tem. nr. 9922/1957. — Răspunsul Patriarhiei Ecumenice în legătură cu hirotonia lui Teofil Ionescu, ca urmare a demersurilor făcute de Patriarhia Romînă, potrivit hotărîrii Sinodului Permanent.

In ședința sa din 22 martie 1957, Sinodul Permanent a examinat scrisoarea Patriarhiei Ecumenice, prin care se cerea unele informații despre situația canonică a pretinsului episcop Teofil Ionescu și a întocmit răspunsul, care a fost comunicat Sfintei Patriarhii Ecumenice, cu adresa Cancelariei Sfîntului Sinod nr. 2150/1957.

Prin scrisoarea din 2 septembrie 1957, Secretariatul General al Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice informează că Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic

Athenagoras a dat dispoziții scrise I.P.S. Arhiepiscop Mihail al Americii să evite orice legătură și orice comuniune cu pretinsul episcop Teofil Ionescu, a cărui hirotonie în episcop este socotită nevalabilă și de către Patriarhia Ecumenică.

Sfîntul Sinod ia act de răspunsul Patriarhiei Ecumenice și hotărăște ca acest răspuns să se comunice și P.S. Andrei Moldovanu, Episcopul romînilor din America.

După epuizarea referatelor Comisiei Afacerilor Externe, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei arată importanța relațiilor Bisericii noastre cu Bisericile din străinătate și propune organizarea la Administrația Patriarhală a unui serviciu special pentru treburile externe ale Sfîntului Sinod.

In urma lămuririlor date de Prea Fericitul Patriarh, Sfintul Sinod hotărăște:

1. Se va intensifica activitatea Cancelariei Sf. Sinod privind informarea II. PP. SS. și PP. SS. membri ai Sfîntului Sinod din publicațiile Bisericilor din străinătate.

2. Cancelaria Sfîntului Sinod va ține o evidență mai dezvoltată asupra problemelor externe dezbătute în diferite congrese sau publicații bisericești.

II. P.S. Episcop Teofil al Clujului, raportorul Comisiunii pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri citește referatul asupra:

1. Tem. nr. 9952/1957. — Darea de seamă a I.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei asupra activității misionare de la 23 februarie—15 decembrie 1957, în legătură cu mișcarea stilistă, împreună cu anexele nr. 13.237 și nr. 12.238/1957.

La propunerile Comisiunii și în urma discuțiilor care au avut loc se hotărăște:

Sfîntul Sinod ia act cu bucurie de activitatea desfășurată în problema lămuririi stiliștilor. De asemenea Sfîntul Sinod ia cunoștință cu satisfacție că a revenit în sînul Bisericii Ortodoxe un mare număr de familii din Eparhiile Iașilor, Romanului și Hușilor, Dunării de Jos și Buzăului.

Sfîntul Sinod roagă pe II. PP. SS. și PP. SS. Chiriarhi să continuie cu aceeași însuflețire acțiunea de lămurire a stiliștilor pentru readucerea lor cît mai grabnică în Biserica Ortodoxă.

2. Tem. nr. 8645/1957. — Referatul Oficiului Juridic al Sfintei Patriarhii în legătură cu prevederile Statutului Bisericii Ortodoxe Romîne și dispozițiunile H.C.M. 661/1955, cu privire la îndrumarea și controlul lucrărilor de pictură bisericească la monumentele istorice.

La propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăște:

Prea Fericitul Patriarh Justinian este rugat să continuie demersurile, prin Departamentul Cultelor, pentru a se ajunge la un acord asupra îndatoririlor pe care le are Biserica Ortodoxă Romînă, conform art. 10, lit. t din Statut, de a supraveghea și controla din punct de vedere dogmatic, moral și artistic operele de literatură și artă bisericească ortodoxă.

3. Tem. nr. 12786/1957. — Adresa Sfintei Episcopii a Buzăului nr. 12532/1957, privind situația la parohii a clericilor care ocupă funcția de consilieri administrativi.

Cu adresa nr. 12532/1957, Sfînta Episcopie a Buzăului solicită Sfîntului Sinod lămurirea situației preoților care dețin funcții la Centrul Eparhial, avînd în același timp și parohii sau sectoare de pastorație, pentru care li s-a acordat jumătate din salariul cuvenit ca preot, din veniturile proprii.

Avînd în vedere dispozițiile prevăzute în H.C.M. 641/1954 și cele din Decizia patriarhală nr. 207/1950, Comisiunea propune a se comunica Sfintei Episcopii a Buzăului ca salariaților care nu respectă aceste dispoziții să li se rețină din salariul respectiv echivalentul orelor lipsă din cele opt ore de program zilnic, așa cum se procedează în întreaga Patriarhie Romînă.

Sfîntul Sinod aprobă propunerea de mai sus a comisiunii.

III.—P.S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiunii canonică-juridică și pentru disciplină, citește referatele asupra:

1. Tem. nr. 7131/1957. — Cererea de iertare a preotului Valeriu Sabău, din Eparhia Oradiei pentru pedeapsa depunerii din treaptă.

Avînd în vedere avizul P.C. Inspector General Bisericesc nr. 7137/1957 şi mai ales sentinţa de divorţ de prima soţie pronunţată în favoarea ei şi ţinînd seama şi de abaterile grave săvîrşite ulterior, la propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăşte:

Se respinge cererea de iertare a fostului preot Valeriu Sabău de la parohia Suplacu de Barcău, Eparhia Oradiei, rămînînd în vigoare pedeapsa depunerii din treaptă dată de Consistoriul Eparhial Oradea prin sentinţa nr. 20/1950.

2. **Tem. nr. 1977/1957.** — Cererea de iertare a monahului Teofan Vintilă din Eparhia Buzăului, pentru excluderea din monahism.

Avînd în vedere referatul P.C. Inspector General Bisericesc nr. 1977/1957 şi avizul favorabil al P.S. Episcop al Buzăului, la propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăşte:

Se acordă iertarea cerută de monahul Teofan Vintilă, pentru reaşezarea lui în Mănăstirea Ciolanu — Eparhia Buzăului şi repunerea în treapta monahală, au obligaţia să reintre complet în disciplina monahală, cunoscînd că la prima abatere va fi exclus din monahism.

3. **Tem. nr. 11162/1957.** — Adresa Eparhiei Clujului prin care se solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru hirotonia în preot a candidatului Virgil Pop, absolvent a doi ani de teologie la fosta Academie greco-catolică din Blaj.

Comisiunea cercetînd adresa Sfintei Episcopii a Clujului, prin care solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru hirotonia în preot a candidatului Virgil Pop din Com. Certejul de Sus, Raionul Filia, Regiunea Hunedoara, pe seama unei parohii de categoria a III-a, constată că petiţionarul nu îndeplineşte condiţiunile art. 55 din Regulamentul învăţămîntului teologic, neavînd absolvenţa seminarului teologic.

Ţinînd seama însă de recomandarea Sfintei Episcopii a Clujului, la propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăşte:

Se aprobă în mod excepţional hirotonia în preot a candidatului Virgil Pop pe seama unei parohii de categoria a III-a, după ce va depune examenul de capacitate preoţească, cerut absolvenţilor seminariilor teologice, aceasta cu atît mai mult, cu cît în Eparhia Clujului sînt încă destule parohii vacante de categoria a III-a.

4. **Tem. nr. 12539/1957.** — Adresa Eparhiei Oradiei prin care se solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru hirotonia în preot a candidatului Turcaşu Anton, cu şcoala normală.

Comisiunea canonică-juridică a examinat referatul Cancelariei Sfîntului Sinod nr. 12539/1957 şi adresa Eparhiei Oradiei nr. 3423/1957, în care este vorba de a se aproba de către Sfîntul Sinod hirotonia în preot la o parohie de categoria a II-a sau a III-a a d-lui Anton Turcaşu din Apoldul de Jos raionul Sebeş, regiunea Hunedoara, care are şase clase la fosta şcoală normală Andrei Şaguna din Sibiu şi absolvenţa ultimelor două clase la şcoala normală din Deva, pînă în 1948.

Avînd în vedere hotărîrea Sfîntului Sinod din 6 iulie 1949 şi ţinînd seama de avizul P. S. Episcop al Oradiei, Comisiunea propune Sfîntului Sinod să aprobe hirotonia în preot a D-lui Anton Turcaşu la o parohie de categoria a III-a, avînd în vedere că în cuprinsul Eparhiei Oradiei sînt multe parohii vacante de categoria a II-a şi a III-a.

Sfîntul Sinod aprobă propunerea de mai sus a comisiunii.

5. **Tem. nr. 9599/1957.** — Adresa Eparhiei Oradiei prin care se solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru hirotonia în diacon a candidatului Diomid Beşleagă, absolvent al şcolii de cîntăreţi bisericeşti şi a 5 clase de seminar tip vechi.

La propunerea Comisiunii şi în urma lămuririlor date de P.S. Episcop Valerian al Oradiei că i se va încredinţa petiţionarului postul liber de diacon de la Catedrala eparhială, Sfîntul Sinod hotărăşte:

Se aprobă în mod excepţional hirotonia în diacon a candidatului Diomid Beşleagă, fără dreptul de a se transfera în altă Eparhie.

6. **Tem. nr. 12577/1957.** — Adresa Sfintei Episcopii a Romanului şi Huşilor prin care se cere a se acorda rangul de Arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Emilian Birdaş, Vicarul acelei Eparhii.

In urma lămuririlor date de P.S. Episcop Teofil Herineanu,

Sfîntul Sinod acordă rangul de arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Emilian Birdaș, Vicarul Sf. Episcopii a Romanului și Hușilor.

7. **Tem. nr. 10603/1957.** — Adresa Eparhiei Aradului prin care se solicită aprobarea pentru înființarea unui schit în comuna Ardeu, Raionul Orăștie.

Comisiunea constată că schitul proiectat este situat în vecinătatea satului Ardeu și că nu sînt întrunite condițiile prevăzute în art. 76 din Statut, cu privire la asigurarea întreținerii și, ca urmare, propune Sfîntului Sinod să respingă cererea de înființare a acestui schit.

Sfîntul Sinod aprobă referatul și roagă cu acest prilej pe II. PP. SS. și PP. SS. membri ai Sfîntului Sinod să nu se mai facă propuneri pentru înființare de schituri în asemenea condițiuni.

8. **Tem. nr. 5568/1957.** — Cererea de clemență a preotului Vasile Dodu din comuna Răsmirești, Arhiepiscopia Bucureștilor.

Avînd în vedere avizul negativ al Chiriarhului locului și la propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăște:

Se respinge cererea de iertare a preotului Vasile Dodu din comuna Răsmirești, Arhiepiscopia Bucureștilor, rămînînd în vigoare pedeapsa depunerii din treaptă.

9. **Tem. nr. 6130/1957.** — Cererea de clemență a fostei monahii Varvara Jianu din Sf. Mănăstire Bistrița.

Comisiunea constată că monahia în cauză are avizul favorabil al P.S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului cît și acela al P.C. Inspector General Bisericesc și propune ca Sfîntul Sinod să acorde iertarea monahiei Varvara Jianu, cu repunerea în treapta monahală avută, dar cu așezarea ei în altă mănăstire, conform avizului P.S. Episcop al locului.

Sfîntul Sinod aprobă propunerea de mai sus a comisiunii.

10. **Tem. nr. 10083/1957.** — Cererea de clemență a preotului Tarna Moisin, fost la parohia Preoștea Mare, Eparhia Sibiului.

Comisia referă că petiționarul are avizul favorabil de iertare din partea Chiriarhului locului și propune Sfîntului Sinod iertarea solicitată, de pedeapsa depunerii din treaptă.

Sfîntul Sinod acordă iertarea preotului Tarna Moisin de pedeapsa depunerii din treaptă, dată de Consistoriul Eparhial Sibiu, prin sentința nr. 1/1952.

11. **Tem. nr. 5568/1957.** — Cererea de clemență a preotului Petre Cîrnu-Merenii de Jos, Arhiepisscopia Bucureștilor.

Neavînd avizul favorabil al Chiriarhului locului și la propunerea Comisiunii,

Sfîntul Sinod respinge cererea de iertare a fostului preot Petre Cîrnu din Arhiepiscopia Bucureștilor.

12. **Tem. nr. 12619/1957.** — Referatul P.C. Consilier Administrativ Gheorghe Soare, pentru noile alegeri ale forurilor deliberative și executive din Patriarhia Română.

Din acest referat rezultă că mandatul organelor deliberative și executive din parohiile, Eparhiile și Patriarhia Română expiră în cursul anului 1958. și că, potrivit dispozițiunilor statutare, Sfîntul Sinod urmează să fixeze datele pentru efectuarea noilor alegeri.

La propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăște:

Fixarea datelor noilor alegeri ale organelor deliberative și executive din Patriarhia Română se lasă în grija Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Sinodului Permanent.

13. **Tem. nr. 12719/1957.** — Adresa Departamentului Cultelor nr. 16008/1957, în legătură cu înființarea Casei de Pensii a Clerului Ortodox Român.

Comisiunea propune ca Sfîntul Sinod să treacă la înființarea Casei de Pensii și Ajutoare a Clerului Ortodox Român în sensul Decretului nr. 718/1957 și să dispună elaborarea Regulamentului de organizare și funcționare a acestei Case.

Sfîntul Sinod, de acord cu această propunere, hotărăște:

Se va trece la întocmirea Regulamentului de organizare și funcționare a Casei de pensii și ajutoare a clerului ortodox romîn, sub îndrumarea Sinodului [illegible] care acesta va fi supus aprobării forurilor statutare.

14. **Tem. nr. 12067/1957.** — Adresa Sf. Arhiepiscopii a Iașilor în legătură cu transformarea mănăstirii de maici Cozancea în schit de călugări.

Comisiunea apreciind motivele arătate în adresa Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor nr. 16210/1957, propune ca Sfîntul Sinod să aprobe transformarea mănăstirii de maici Cozancea, în schit de călugări.

Sfîntul Sinod aprobă propunerea de mai sus a comisiunii.

15. **Tem. nr. 10782/1957 și 13057/1957.** — Cererea de clemență a preotului Ioan Radomirescu, fost la parohia Domnești de Jos, Eparhia Rîmnicului și Argeșului.

Comisiunea propune ca Sfîntul Sinod să aprobe clemența solicitată, cu condiția să nu fie reintegrat în raionul Curtea de Argeș, așa cum se menționează în avizul P.S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului.

Sfîntul Sinod aprobă propunerea de mai sus a Comisiunii.

16. **Tem. nr. 11333/1957 și 13255/1957.** — Cererea de clemență a preotului Ioan Boiu, din Arhiepiscopia Sibiului.

Avînd în vedere că I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a dat aviz favorabil și la propunerea Comisiunii, Sfîntul Sinod hotărăște:

Se acordă iertarea preotului Ioan Boiu din Sibiu de pedeapsa depunerii din treaptă.

IV. — Prea Sfințitul Theoctist Botoșăneanul, raportorul Comisiunii învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc citește referatele asupra:

1. **Tem. nr. 9392/1957.** — Referatul P.C. Director Ioan Gagiu, pentru instituirea unui examen de asimilare a cîntăreților practicanți.

Prin acest referat se arată că un număr de 23 cîntăreți bisericești practicanți solicită aprobarea de a se prezenta la un examen de asimilare pentru a putea beneficia de drepturile cîntăreților cu diplomă.

Sfîntul Sinod, apreciind că cererea nu este justificată și nici de actualitate, hotărăște:

Nu se aprobă instituirea examenului de asimilare solicitat.

2. **Tem. nr. 13199/1957.** — Proiectul Pastoralei Sfîntului Sinod în vederea colectei din Duminica Ortodoxiei 1958 — pentru Fondul Central Misionar, împreună cu instrucțiunile în legătură cu această colectă.

Se ia în discuție textul proiectului Pastoralei Sfîntului Sinod, în legătură cu colecta din Duminica Ortodoxiei 1958, pentru Fondul Central Misionar.

Sfîntul Sinod hotărăște:

Se aprobă textul Pastoralei, care se va tipări prin grija Administrației Patriarhale în numărul corespunzător unităților parohiale din Cuprinsul Patriarhiei și se va expedia Centrelor Eparhiale. In legătură cu desfășurarea colectei se hotărăște ca Centrele Eparhiale să dea parohiilor, prin circulare, îndrumările necesare.

Pentru urgentarea comunicării la parohii, a instrucțiunilor necesare, se întocmește textul circularei eparhiale, ce se anexează în original, împreună cu textul pastoralei, la prezentul proces-verbal și se hotărăște:

Circulara aprobată să se tipărească prin grija Administrației Patriarhale în același număr de exemplare ca și pastorala.

Expedierea pastoralei și a circularei la Eparhii să se facă prin curieri speciali, care vor fi trimiși la timpul potrivit ca să ridice coletele de la Patrarhie.

Centrele Eparhiale vor lua măsuri ca difuzarea pastoralei și circularei să se facă direct la parohii fără întîrziere, spre a se asigura primirea acestora, în timp util, și în cele mai îndepărtate parohii.

Luîndu-se apoi în discuție chestiunea distribuirii sumelor realizate din colecta pentru Fondul Central Misionar, Sfîntul Sinod hotărăște:

Subvențiile pentru Eparhii din fondul colectat la Duminica Ortodoxiei urmează să fie stabilite de Sinodul Permanent, într-o ședință viitoare, la care Chiriarhii vor putea solicita dotații în legătură cu activitatea misionară și alte nevoi din Eparhiile respective.

VI. — **Comunicări.**

1. Decesul Arhiepiscopului Dorotheos al Atenei şi a toată Grecia şi alegerea noului Intîistătător al Bisericii Eladei.

Prea Fericitul Patriarh Justinian aduce la cunoştinţa Sfîntului Sinod că în ziua de 26 iulie 1957 s-a săvîrşit din viaţă Arhiepiscopul Dorotheos al Atenei şi a toată Grecia, dînd lămuriri asupra participării Bisericii Ortodoxe Romîne la dolîul Bisericii greceşti surori.

Totodată Prea Fericirea Sa informează Sfîntul Sinod că în locul vacant a fost ales Prea Fericitul Arhiepiscop Theoclitos.

2. Cu privire la cursurile de îndrumare misionară.

I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei arată necesitatea reorganizării cursurilor de îndrumare misionară din punct de vedere al programei şi duratei.

Sfîntul Sinod ia act de această comunicare şi hotărăşte ca programa cursurilor de îndrumare să fie supusă Sinodului permanent.

3. Problema programei analitice la seminariile teologice.

I.P.S. Mitropolit Iustin arată că în urma hotărîrii Sfîntului Sinod din 24 mai a.c., cu privire la reorganizarea învăţămîntului teologic seminarial şi a comisiei sinodale pentru învăţămînt din 26 august 1958, Sinoadele Mitropoliilor Ungro-Vlahiei şi Olteniei, odată cu începerea anului şcolar 1957-1958, au pus în aplicare programa analitică repartizată pe 4 ani de studii, în timp ce la seminariile teologice din celelalte mitropolii se aplică programa pe trei ani de studii. Inalt Prea Sfinţia Sa roagă să se ia o măsură unitară în această privinţă.

In urma discuţiilor ce au avut loc şi a lămuririlor date de Prea Fericitul Patriarh, care arată că oficial programa analitică n-a fost schimbată — iar cea care se aplică la seminarul teologic din Bucureşti şi Craiova este prea puţin diferită de programa analitică în vigoare, încît nu este nici o greutate să se revină după 1 ianuarie 1958 la programa analitică oficială.

Sfîntul Sinod recomandă programa analitică oficială în vigoare pentru toate seminariile teologice, iar programa analitică pentru 4 ani la seminariile teologice, în sensul propunerilor făcute de comisiunea sinodală specială, să fie discutată de către Sinodul Permanent, urmînd să fie aplicată la 1 septembrie 1958.

4. Mesajul către Comitetul Naţional pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Romînă.

Prea Fericitul Patriarh citeşte proiectul mesajului adresat de Sfîntul Sinod către Comitetul Naţional pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Romînă.

Sfîntul Sinod aprobă textul propus şi hotărăşte trimiterea acestui mesaj».

Epuizîndu-se ordinea de zi, Prea Fericitul Patriarh Justinian exprimă mulţumiri II. PP. SS. şi PP. SS. membri ai Sfîntului Sinod pentru contribuţia adusă la rezolvarea problemelor din actuala sesiune a Sfîntului Sinod.

Prea Fericirea Sa declară terminate lucrările sesiunii şi roagă pe Domnul Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri, să dea citire Deciziei pentru închiderea sesiunii Sfîntului Sinod.

Domnul Director I. Onţanu din Departamentul Cultelor citeşte Decizia de închidere a celei de a doua sesiuni extraordinare a Sfîntului Sinod pe anul 1957.

DEPARTAMENTUL CULTELOR DE PE LÎNGA CONSILIUL DE MINIŞTRI

DECIZIA Nr.17261

pentru închiderea sesiunii extraordinare a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri;

Văzînd adresa Adminstraţiei Patrarhale nr. 12751/1957, înregistrată la nr. 167,7 din 7 decembrie 1957,

Văzînd prevederile art. 13 din Statutul de organizare şi funcţionare a Bisericii Ortodoxe Romîne;

In temeiul art. 2 din H.C.M. Nr. 435/1957,

D E C I D E:

1. Se declară închisă sesiunea extraordinară a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, convocată pentru data de 19 şi 20 decembrie 1957.

2. Directorul Secretariatului din Departamentul Cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a deciziei de faţă.

Dată azi 20 decembrie 1957.

Secretar General,
D. DOGARU

Şedinţa se ridică la orele 20.

PREŞEDINTE
† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Secretar,
† *Antim Tîrgovişteanul*
Episcop-Vicar Patriarhal

*) Textele acestor documente au fost publicate în numărul trecut al revistei de faţă.

E R A T Ă

In «Tratatul despre Preoție» al Sfîntului Ioan Gură de Aur, publicat în nr. 10 din octombrie 1957 al revistei noastre, s-au strecurat unele greșeli de tipar. Pe cele mai vădite sîntem încredințați că le-a îndreptat cititorul însuși; pe altele, îl rugăm să le îndrepte după însemnarea de mai jos:

La pagina	în loc de	să se citească
929 r. 34 de sus	slită să fac	silită să facă
931 r. 13-14	sus-pus	supus
931 r. 18	prin cuvînt	cuvînt
933 r. 43	te-a	te-am
934 r. 25	pierd	pier
935 r. 33	care te	te
937 r. 49-50	văzul	văzut
938 r. 38	iau	aŭ
940 r. 31	față față	facă față
943 r. 27	fapte	fapta
945 r. 9	mare	mică
947 r. 24	de	pe
947 r. 47	nici o	nici
955 r. 41	mai	mult
957 r. 4	nevrednic	vrednic
957 r. 48	Euripe	Eurip
959 r. 34	un puțin	nu puțin
960 r. 15	să-î	să le
960 r. 40	spun	spune
960 r. 50	poate	poarte
965 r. 28	sili	silit
966 r. 32 și 33	Eli	Ili
967 r. 12	Eli	Ili
968 r. 31	ca să	că
969 r. 34	dacă nu se	dacă se
970 r. 12	că — știai	că-ți știai
970 r. 14	credeau	credeai
971 r. 1	nav; de alte ori	bolnav, alte ori
972 r. 11	dușmanului	dușmanii
972 r. 46	Samosarta	Samosata
975 r. 14	de	pe
976 r. 6	cuvinte	cuvînt
979 r. 49	cînd îi plîng	cînd plîng
980 r. 19	dacă predicatorii	predicatorii
980 r. 47	nu-și	nu-i
981 r. 6	slav	slab
982 r. 14	fără laude de pe	fără laude se descurajează și-l cuprinde somn adînc cînd vede că aduna puține laude de pe
983 r. 44	piardă	piară
987 r. 8	iau	iau parte
989 r. 9	prost	preot
990 r. 14	nedrepte, că	nedrepte, fie că
997 r. 31	ῥαθιμία	ῥᾳθυμία
997 r. 38	τὸυ... προσεδεύοντα	τὸν. . προσεδρεύοντα
999 r. 1	ștesc»	obștesc»
1000 r. 58	μετο	μετ'
1001 r. 43	Χάριτος	χάριτας
1002 nota 18	Ioan, 6, 54	Ioan 6, 53-54
1002 nota 31	I Corinteni, 10, 24	I Corinteni 9, 13-15
1007 r. 21	Cedron	Cerdon
1011 r. 4	proaspăta	proasta

A APĂRUT

ISTORIA BISERICII ROMÎNE

Manual pentru
INSTITUTELE TEOLOGICE

Vol. I
(– 1632)

Tipărit cu aprobarea Sfîntului Sinod
şi cu binecuvîntarea Prea Fericitului
† JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXA
BUCUREŞTI
1 9 5 7

**VOLUMUL II (1632 — 1949) SE AFLĂ SUB TIPAR
ŞI VA APĂREA ÎN CURÎND**

PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÎNĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE : :

ANUL LXXVI

Nr. 3-4

MARTIE-APRILIE 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI. — STRADA ANTIM Nr. 29. — RAIONUL N. BĂLCESCU.

CUPRINSUL

Pag.

PASTORALE, SCRISORI IRENICE, MESAJE

Pastorala de Sfintele Paşti a Prea Fericitului Patriarh Justinian . . . 243—246
Scrisoarea irenică trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Invierii Domnului din 1958 . . . . . 247—248
Scrisori irenice primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Paştilor . . . . . 249—254
Telegrame şi scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Invierii Domnului 1958 255—271

VIAŢA BISERICEASCA

Sărbătoarea zilei de naştere a Prea Fericitului Patriarh Justinian . . . 272—274
Telegrame de felicitări primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian . . 274—275
Vizita Prea Sfinţitului Vasile Samaha . . . . . 276—288
Raporturile dintre Biserica Ortodoxă din Antiohia şi Biserica Ortodoxă Rusă 289—301
Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară şi pastorală pentru seriile a XXX-a şi a XXXI-a . . . . . 302—305
Noi paşi în dezvoltarea ortodoxiei din China, de † Episcop ANTIM NICA TÎRGOVIŞTEANUL, Vicar Patriarhal . . . . . 306—307
ŞTIRI DIN VIAŢA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE: Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Antiohiei, Biserica Greciei, de Pr. D. FECIORU, **Biserica Ortodoxă Rusă,** de I. NEGRESCU, **Biserica Ortodoxă Bulgară, Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia,** de Prof. M. ŞESAN . . . . . 308—318

INDRUMĂRI PASTORALE

Povăţuiri şi îndemnuri părinteşti, — Spicuiri din Pastoralele de Paşti ale Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Romîne . . . . . 319—332
Viaţa şi morala duhovnicească a preotului, de Ierom. Magistr. NESTOR VORNICESCU . . . . . 333—347

IN APĂRAREA PĂCII

Sesiunea biroului consiliului mondial al Păcii . . . . . 348—352
O contribuţie de însemnătate istorică la cauza apărării Păcii . . . . 353—356
Mesajul adresat Preşedintelui Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. de către Preşedintele Consiliului de Miniştri al R.P.R. . . . . . 357—357
Declaraţia Marii Adunării Naţionale a R.P.R. cu privire la apelul Sovietului Suprem al U.R.S.S. în problema încetării experienţelor cu arma nucleară . . . . . 358—360
Şedinţa plenară a Comitetului Naţional pentru apărarea Păcii din Republica Populară Romînă . . . . . 361—365

COMEMORĂRI

La 450 de ani de la moartea lui Radu cel Mare, Domnul Ţării Romîneşti, de CONSTANTIN C. GIURESCU . . . . . 366—386

CRONICA MUZICALĂ

Un concert religios şi un compozitor de valoare, de M. V. GEORGESCU 387—397

DOCUMENTAR

Drumul Crucii, Calvarul şi Biserica Sfintei Invieri, de AL. A. BOTEZ . 398—410

PASTORALA DE SFINTELE PAȘTI A PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul sfintelor sărbători ale Invierii Domnului din acest an, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat clerului și credincioșilor din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, următoarea pastorală:

«Prin Cruce, bucurie a venit la toată lumea». (Din rînduiala utreniei duminicale).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Sărbătoarea Sfintelor Paști aprinde în sufletul omului credincios văpaia unor simțiri de bucurie suprafirească. Izvorul acestor simțiri de bucurie lăuntrică pornește din încredințarea Invierii din morți a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Bucuria noastră nu-și are «temeiul în înțelepciunea oamenilor, ci în dovedirea Duhului și a Puterii» (I Corinteni II, 4-5), a acelei Puteri care a rupt pecețile și a prăvălit piatra de deasupra gropii, a dat viață Celui răstignit și a culcat la pămînt, prin strălucirea ei, pe străjerii mormîntului, al căror sutaș strigase pe Golgota: «Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu a fost acesta» (Matei XXVII, 54). Bucuria creștină a Sfintelor Paști este și o bucurie a Crucii precum ne-o arată lămurit una din vechile cîntări de slujbă a Bisericii spunîndu-ne: «Prin Cruce bucurie a venit la toată lumea».

«Cuvîntul Crucii, pentru cei ce pier, e nebunie; pentru noi, însă, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu» (I Corinteni I, 18), după cum ne spune Sfîntul Apostol Pavel. Nebunie pentru păgîni, bucuria Crucii nu poate fi înțeleasă în afară de creștinism, unde ea înseamnă izbăvire din păcat și biruință asupra morții, deoarece Hristos «va șterge orice lacrimă de la toată fața și moartea nu va mai fi; nici plîngere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintîi au trecut» (Apocalipsa XXI, 4).

Iubiții mei fii sufletești,

Ca Dumnezeu atotștiutor, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a avut limpede înaintea ochilor, icoana suferințelor și pătimirilor ce trebuia să îndure, pentru mîntuirea oamenilor din păcat. A cunoscut taina aceasta și a împărtășit-o la vreme scumpilor Săi ucenici mărturisind: «Iată, ne suim în

Ierusalim și Fiul Omului va fi vîndut arhiereilor și cărturarilor și-L vor osîndi la moarte și-L vor da în mîna păgînilor și aceștia Îl vor batjocori și-L vor scuipa și-L vor biciui și-L vor omorî» (Marcu X, 33—34). Cu toate acestea, El Și-a dus viața printre oameni plin de voie bună și duioșie în tot ceea ce a săvîrșit pentru ei.

In fața arhiereilor, a tribunalului iudaic și a procuratorului Ponțiu Pilat, Mîntuitorul Hristos primește lovîri, umilințe și batjocuri și le îndură pe toate cu sfîntă resemnare, dar află în El tăria să înfrunte învinuirile neîndreptățite ale acestora zicînd: «Eu am vorbit lumii deschis; pururea am învățat în sinagogă și în templu, unde se adună toți iudeii, și într-ascuns nimic nu am vorbit.. Dacă am vorbit rău, dovedește ce a fost rău, iar dacă am vorbit bine, pentru ce mă bați?... Eu spre aceasta m-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. Cel care purcede din adevăr ascultă glasul Meu» (Ioan XVIII, 20, 23, 37).

Fără să aibă vreo vină, Iisus a trebuit să moară. Ne-o spune aceasta procuratorul Ponțiu Pilat, care — judecînd pe Iisus, — a fost pe deplin încredințat de nevinovăția Lui. El «a rostit către mai marii preoților și către gloate: Nu găsesc nici o vină în acest om... Ați adus la mine pe Omul Acesta, ca pe un răzvrătitor al poporului; dar iată, eu, cercetîndu-L de față cu voi, nici o vină n-am putut găsi întru El, din toate cîte I le puneți în seamă... Și a zis a treia oară către ei: Dar ce rău a săvîrșit Acesta? Nici o vină de moarte nu am aflat întru El» (Luca XXIII, 4, 14, 22). Pentru aceasta, moartea Celui nevinovat «ne curățește pe noi de toate păcatele» (I Ioan I, 7) și în ea aflăm dovada marii iubiri a lui Dumnezeu față de noi, precum spune Scriptura: «Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul Născut, pentru ca oricine crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16).

Iubiții mei fii sufletești,

Odinioară, pe muntele Fericirilor, Mîntuitorul spusese: «Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc» (Matei V, 44). De pe muntele Golgotei avînd mîinile și picioarele străpunse de piroanele răstignirii pe Cruce, Iisus Hristos rostește acum rugăciunea iertării pentru cel ce L-au ucis: «Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac» (Luca XXIII, 34). De la învățătura de pe muntele Fericirilor și pînă la rugăciunea de pe Golgota patimilor, Mîntuitorul rămîne mereu același.

Inainte de a-și încredința sufletul în mîinile Tatălui Ceresc (Luca XXIII, 46), iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos nu încetează să lucreze. El făgăduiește acum intrarea în rai tîlharului care, cunoscîndu-I dumnezeirea, I se adresase cu aceste cuvinte: «Pomenește-mă, Doamne, cînd vei veni întru împărăția Ta» (Luca XXIII, 42) — și dă în grija ucenicului iubit pe Maica îndurerată care, suspinînd, șoptea: «Primăvară dulce, Fiul Meu prea dulce, frumusețea unde Ți-a apus?» (Prohodul Domnului).

Răstignirea de pe Golgota, moartea și îngroparea ce i-au urmat, n-au pus însă capăt vieții Mîntuitorului nostru.

«Bărbaților și fraților — spune Sfîntul Apostol Petru —, Cel pe care voi L-ați luat și pironindu-L, prin mîinile celor fără de lege, L-ați omorît..., Dumnezeu L-a înviat, pentru care noi toți sîntem martori» (Fapte II, 22, 23, 32).

După înviere, Mîntuitorul este văzut de Maria Magdalena și de celelalte femei purtătoare de mir, care «venind aproape, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat» (Matei XXVIII, 9); este văzut de Cleopa și Luca Evanghelistul, călătorind alături de ei pe drumul spre Emaus și tîlcuind «din toate Scripturile, locurile despre El» (Luca XXIV, 13—31); este văzut de ceilalți ucenici, în seara aceleiași zile, cînd îi îmbărbătează și le spune: «Vedeți mîinile Mele și picioarele Mele, că Eu însumi sînt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul carne și oase nu are, precum mă vedeți pe Mine avînd» (Luca XXIV, 39); în sfîrșit, este văzut pe țărmurile Tiberiadei (Ioan XXI, 16—20).

Și n-au fost aceștia singurii martori care să zidească în suflete adevărul despre Învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Prodia dumnezeiască a purtat de grijă ca adevărul Învierii să fie zidit chiar de mîinile celor ce ar fi vrut să-L dărîme. Să-l ascultăm pentru aceasta pe Sfîntul Evanghelist Matei, care zice: «Iar dacă au plecat ele, iată unii din străjeri venind în oraș, au spus arhiereilor toate cele ce s-au făcut. Atunci ei, adunîndu-se împreună cu bătrînii și ținînd sfat, au dat bani din destul ostașilor, zicînd: spuneți că ucenicii Lui, venind noaptea L-au furat, pe cînd noi dormeam... și luînd arginții, făcură precum i-au învățat» (Matei XXVIII, 11—15).

Au urmat după aceasta cercetări și prigoane. Învinuiri grele apasă pe umerii ucenicilor Domnului. Actele de acuzare îi arată: profanatori de morminte, stricători de sigilii, hoți de cadavre, înșelători și agitatori. Procesul durează, mulțimile se agită, dar nici o învinuire nu poate rămîne în picioare. Însuși judecătorul de instrucție «suflînd mereu amenințare și omor împotriva ucenicilor Domnului..., pe cînd era aproape de Damasc..., a auzit glas care-i zicea: «Saule, Saule, de ce Mă prigonești?» (Fapte IX, 1—4). Încredințat abia acum de adevărul Învierii, Saul — devenit Pavel Apostolul — începe să predice pe «Hristos cel răstignit și înviat», mărturisind: «Toate le pot în Hristos, Cel ce mă îmbracă întru putere, viața mea este Hristos» (Filipeni IV, 13; I, 21), pentru că «nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește întru mine» (Galateni II, 20).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Mîntuitorul Hristos a murit pentru noi — «pentru binele celor mulți» (Romani V, 7) —și a înviat pentru a face părtași ai fericirii cerești pe toți cei ce vor crede într-Însul. Mărturisim cu durere însă, că binele și fericirea nu și-au aflat în lume, pînă acum, statornicirea pe care a dorit-o Iisus și spre care au năzuit, veacuri de-a rîndul, neamurile de pe tot întinsul pămîntului.

Am cunoscut iubirea lui Dumnezeu, întru aceea că «El și-a pus sufletul Său pentru noi; de unde datori sîntem și noi să ne punem sufletele pentru frați» (I Ioan III, 16). Jertfa Domnului ne îndeamnă să privim cu bunătate și căldură sufletească spre cei ce ne înconjoară, împlinind cu fapta noastră, cele de lipsă, pentru prieteni ca și pentru vrăjmași, unii pe alții îmbrățișîndu-ne pentru bucuria Învierii, — bine știind că «cine nu iubește pe fratele său, rămîne în moarte» (I Ioan III, 14).

Firul vieții oamenilor este curmat de moarte și după Învierea Domnului. Dar creștinul nu se întristează pentru aceasta, ca «cei ce n-au nădejde» (I Tesaloniceni IV, 13), căci el este încredințat că «precum întru

Adam toți mor, așa întru Hristos, toți vor învia» (I Corinteni XV, 22). Ceea ce întristează cugetele creștinilor și rănește simțirea lor religioasă, nu este faptul morții în sine, — ci faptul că sînt pe lume oameni care vor să ucidă într-o singură clipă mii, zeci de mii și sute de mii de ființe omenești.

Împotriva acestora se ridică astăzi suflarea omenească de pretutindeni, căci dragostea de viață a omului nu trebuie cu nimic înăbușită. «Pace vouă!», iată cuvintele cu care Mîntuitorul Hristos a întîmpinat pe oameni, după Înviere. Glasul Lui trebuie să se facă auzit și astăzi în toată lumea,— ca un îndemn sfînt pentru slujirea vieții și împotrivire hotărîtă contra uneltirilor omenirii prin bombe și arme atomice.

Celor ce urzesc astfel de gînduri, noi le aducem aminte cuvintele de foc ale Mîntuitorului, care spune: «Voi sînteți din tatăl vostru, diavolul, și faptele tatălui vostru le faceți. Acela dintru început a fost ucigaș de om» (Ioan VIII, 44).

«Dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă; omul cel nou este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și în sfințenia adevărului» (II Corinteni V, 17; Efeseni IV, 24). Să slujim deci în viață: dreptatea și adevărul, pacea și bunăvoirea între oameni, căci acesta este Testamentul Mîntuitorului nostru și spre aceasta ne îndeamnă toată predania veche a credinței noastre atît de frumos prinsă în versurile scriitorului bisericesc Clement Alexandrinul:

Cor sfînt de pace senină
Sîntem cei de viță creștină.
Popor înțelept ne numim
Și pe Domnul Păcii slăvim.
Măriți-L cu inima plină!

Hristos biruitorul morții să vă binecuvînteze și să vă dăruiască zile bune și îndelungate, pace, sănătate și bună sporire întru toate.

HRISTOS A INVIAT!

Al vostru, al tuturor Arhipăstor și Părinte, totdeauna rugător către Bunul Dumnezeu.

† *IUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

SCRISOAREA IRENICĂ
TRIMISĂ DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE INVIERII DOMNULUI DIN 1958

Cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Învierii Domnului de anul acesta, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis tuturor celor opt patriarhi ai Bisericilor Ortodoxe Autocefale din lume următoarea scrisoare irenică, potrivit tradiției Bisericii dreptcredincioase a Răsăritului.

Sanctitatea Voastră,
Prea Iubite Frate întru Hristos cel Inviat,

Intîmpinînd Praznicul Luminat al Învierii lui Hristos, cu dragoste frățească Vă salutăm cu chemarea sărbătorească a Bisericii noastre Ortodoxe: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa!» (Ps. 117, 24).

Bucuria noastră a creștinilor izvorăște din încredințarea învierii din morți a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Ea nu-și are «temeiul în înțelepciunea oamenilor, ci în dovedirea Duhului și a Puterii» (I. Cor. II, 4—5), a acelei Puteri care a rupt pecețile și a prăvălit piatra de deasupra gropii, a dat viață Celui răstignit și a culcat la pămînt, prin strălucirea ei, pe străjerii mormîntului, al căror sutaș strigase pe Golgota: «Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu a fost acesta» (Matei XXVII, 54).

Bucuria creștină a Sfintelor Paști este și o bucurie a Crucii, precum ne arată lămurit una din vechile cîntări de slujbă ale Bisericii, spunîndu-ne: «Prin Cruce, bucurie a venit la toată lumea».

Mîntuitorul Hristos a murit pentru noi — «pentru binele celor mulți» (Rom. V. 7) — și a înviat pentru a face părtași ai fericirii cerești pe toți cei ce vor crede într-însul.

Firul vieții oamenilor este curmat de moarte și după învierea Domnului. Dar creștinul nu se întristează pentru aceasta, ca «cei ce n-au nădejde» (I Tes. IV, 13), căci el este încredințat că «precum întru Adam toți mor, așa întru Hristos toți vor învia» (I Cor. XV, 22). Ceea ce întristează cugetele creștinilor și rănește simțirea lor religioasă, nu este faptul morții în sine, ci faptul că sînt pe lume oameni care vor să ucidă într-o singură clipă, mii, zeci de mii și sute de mii de ființe omenești.

Impotriva acestora se ridică astăzi suflarea omenească de pretutindeni, căci dragostea de viață a omului nu trebuie cu nimic înăbușită. «Pace vouă», sînt cuvintele cu care Mîntuitorul Hristos a întîmpinat pe oameni, după înviere. Glasul Lui trebuie să se facă auzit și astăzi, în toată lumea,

ca un îndemn sfînt pentru slujirea vieții și împotrivire hotărîtă contra ucigașilor omenirii prin bombe și arme atomice, unelte ale ucigașului diavol.

Cu aceste mărturisiri și gînduri din toată inima dorim Sanctității Voastre, Ierarhilor Membri ai Sfîntului Sinod, clerului și credincioșilor Sfintei Biserici surori ce păstoriți, ca bucuria Învierii Domnului, sprijinită pe temeiuri atît de statornice, să lumineze și să însuflețească lucrarea și slujirea tuturor, pentru preamărirea Mîntuitorului nostru și pentru înfăptuirea trăirii în pace și înfrățire între toate popoarele lumii.

Al Sanctității Voastre iubitor frate și împreunăslujitor întru Hristos cel Inviat,

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

SCRISORI IRENICE
PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE PAŞTILOR

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit din partea Prea Fericiților Patriarhi ortodocși, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Invierii Domnului din acest an, următoarele scrisori irenice :

Scrisoarea Sanctității Sale ATHENAGORAS, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului :

PATRIARHIA ECUMENICA
Nr. 205.

Prea Fericite și Inalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale a Romîniei, Frate mult iubit și prea dorit în Hristos Dumnezeu și împreună slujitor al Smereniei noastre, D. Justinian, îmbrățișîndu-Vă frățește în Domnul, Vă salutăm cu multă bucurie.

Aducînd slavă, laudă și mulțumită prea bunului Dumnezeu, care ne-a învrednicit pe noi și toată suflarea creștinească să sărbătorim sărbătoarea sărbătorilor și al praznicelor Praznic, în vestită și sfîntă zi a slăvitei Invieri din morți a Domnului nostru, am primit cu bucurie respectabila scrisoare a venerabilei și prea doritei Voastre Prea Fericiri și cu multă plăcere ne-am împărtășit, împreună cu iubiții noștri Frați în Hristos, care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul nostru, de salutările călduroase și de urările binevoitoare ale Prea Fericirii Voastre.

Aducînd Venerabilei Voastre Prea Fericiri mulțumirile noastre fierbinți pentru urările făcute nouă și răspunzîndu-Vă atît din partea noastră, cît și a Prea Sfinților Frați din jurul nostru «Adevărat a Înviat Domnul!» venim, prin scrisoarea noastră de față cu simțăminte de bucurie și de veselie sfîntă, ca, împreună cu exprimarea mulțumirilor noastre să îmbrățișăm frățește pe mult iubita Voastră Prea Fericire și să Vă dăm din adîncul inimii sărutarea cea sfîntă din partea noastră și a Bisericii noastre cu prilejul marii Sărbători.

In credința că Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce a triumfat asupra morții și Care a străbătut noaptea neliniștii omenești, rămînînd cu noi în întunericul mormîntului, ca să-l facă pe acesta mai puțin întunecat și să ne învieze pe noi prin credință, bucuria noastră veșnică, întru Care ne înnoim și

ne întărim. Cel ce a împrăștiat necazurile lumii și ne-a răsărit ziua cea vestită și luminoasă a strălucitei Invieri, va lumina omenirea și o va elibera de neînțelegerea, atît de păgubitoare ei, dintre cei ce orînduiesc soarta popoarelor, povățuind-o pe calea dreptății Lui, spre ușurarea și fericirea tuturor, urăm mult doritei Voastre Prea Fericiri, Prea Sfintei Biserici surori în fruntea căreia Vă găsiți și turmei Voastre evlavioase, harul bogat și bucuria Invierii.

Imbrățișîndu-Vă iarăși în Hristos Cel Inviat, rămînem cu dragoste frățească și deosebită prețuire,

Al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos

† *ATHENAGORAS al Constantinopolului*

De Sfntele Paști 1958.

Scrisoarea Prea Fericitului BENEDICT, Patriarhul Ierusalimului și a toată Palestina:

BENEDICT

Din mila lui Dumnezeu Patriarh al Sfintei Cetăți a Ierusalimului
și a toată Palestina

către,

JUSTINIAN,

Prea Fericitul Mitropolit al Bucureștilor, Arhiepiscop al Ungro-Vlahiei
și Patriarh al Romîniei,

Sărutare sfîntă în Hristos Iisus Cel Inviat.

«Ziua Invierii și se luminează cu prăznuirea Prea Sfînta Maică Biserica și strălucind de lumina cea neapropiată a Invierii, vestește Paștele cele veșnice și îmbrăcată fiind cu podoaba nestricăciunii, întîmpină, bucurîndu-se, ca pe Dumnezeu cel viu, pe Acela pe care mai înainte Îl căuta, ca pe un muritor, cu lacrimi».

«Ziua Invierii» și împreună cu toată Biserica prăznuind, ba ceva mai mult, găsindu-se în fruntea prăznuirii, Sionul, prea respectabila Maică a Bisericilor, sărbătorește laolaltă cu toată lumea văzută și cea nevăzută și se bucură împreună cu fiii ei cei luminoși la înfățișare adunați de harul Duhului Sfînt din toate laturile lumii în jurul prea sfîntului Mormînt al Mîntuitorului și cîntă cu veselie laolaltă cu ei: «Astăzi mîntuirea lumii s-a făcut, că a înviat Hristos, ca Cel Atotputernic».

«Ziua Invierii» și noi împreună cu maica tuturor, Sionul, aducem cîntare de mulțumire și rugăciuni de cerere lui Hristos, jertfei celei vii și nejunghiate, pentru lume, pentru Biserica toată și pentru tot sufletul care este cinstit cu numele cel mai presus de orice nume, al lui Hristos Dumnezeu.

Și cu dragoste caldă, Prea Fericite Frate în Hristos, am pomenit astăzi numele cel sfințit și respectabil al Prea Fericirii Voastre și am adus mulțumiri Domnului pentru Voi și pentru Prea Sfînta Biserică încredințată Vouă prin hotărîrea dumnezeiască și am înălțat pentru Voi rugăciune fier-

binte de aici de lîngă Prea Sfîntul Mormînt, de unde înviind Domnul a sculat împreună cu Sine pe Adam și ne-a dăruit viață veșnică.

Aceeași rugăciune aducînd-o și acum, venim cu voie bună să Vă împărtășim și prin această scrisoare frățească din bucuria cea veșnică și îmbrățișîndu-Vă să Vă întîmpinăm cu deosebită plăcere cu vestea cea bună: «*Hristos a Inviat*»; să Vă dăm sărutare sfîntă și să Vă urăm din inimă sănătate, pace, bunăstare, fericire și tot binele de la Mîntuitorul Hristos Cel Inviat din morți, cerîndu-I să Vă hărăzească Prea Sfîntei Biserici ani mulți îndelungați, aducînd sufletelor încredințate Vouă mîntuirea cea de la Dumnezeu și Tatăl și contribuind din abundență la slava Prea Sfîntului Său nume.

Rugîndu-Vă, apoi, cu frățească dragoste să împărtășiți Prea Sfinților Arhierei care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Vostru urările și salutările noastre de Paști, cerem din nou de la Mîntuitorul Hristos să înmulțească pe cît mai mult anii Voștri, cu sănătate și bucurie și rămînem,

Al Prea Fericirii Voastre frate iubitor în Hristos, cu totul devotat,

† *BENEDICT*
al Ierusalimului

In Sfînta Cetate a Ierusalimului, Paștele 1958.

Scrisoarea Prea Fericitului HRISTOFOR, Patriarhul Alexandriei și a toată Africa:

HRISTOFOR

Papă și Patriarh al Alexandriei și al Intregei Africi

către

JUSTINIAN,

Prea Fericitul Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Romîniei,

Imbrățișare sfîntă în Hristos cel Inviat.

Precum în toți anii, de zilele acestea în care «toate s-au umplut de lumină și cerul, și pămîntul, și cele dedesubt» și în care toată lumea văzută și nevăzută prăznuiește «Invierea lui Hristos, întru care s-a întărit», noi dăm slavă și mulțumire Domnului nostru Iisus Hristos, tot astfel și în anul acesta am socotit necesar să mulțumim și să slăvim din nou dintru adîncul sufletului și inimii noastre pe «Cel ce a răsărit din mormînt, soarele dreptății».

Căci, cu adevărat, Cel ce pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire S-a întrupat și a pătimit și a înviat a treia zi după Scripturi, pe de o parte ne-a izbăvit pe noi din blestemul strămoșesc, prin moartea și prin Invierea Lui iar pe de alta ne-a readus iarăși în paradis, omorînd pentru totdeauna pe ucigătorul de oameni cel dintru început.

Ce altceva ni se impune nouă, în urma faptelor acestora, dacă nu mai întîi să ne bucurăm nespus de zilele acestea și apoi să slăvim pe Domnul nostru, Care prin întruparea și învierea Lui ne-a învrednicit să devenim fii ai lui Dumnezeu și să fim eliberați de orice ispită viitoare?

Cu aceste gînduri, urînd Prea Fericirii Voastre să sărbătorească ani îndelungați, împreună cu turma Sa și cu aceea a întregii Biserici, aceste zile sfinte, această mare sărbătoare, rămînem

† *HRISTOFOR al Alexandriei,*
frate în Hristos cu totul devotat,

Alexandria, Sfintele Paști, 1958.

Scrisoarea Prea Fericitului ALEXANDRU al III-lea, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient :

PATRIARHATUL GREC ORIENTAL
AL ANTIOHIEI ȘI ÎNTREGULUI ORIENT
Damasc (Siria)

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte,
Prea Iubite întru Domnul Frate și
Impreună liturghisitor,

HRISTOS A ÎNVIAT!

Din inimă și cu toată bucuria felicit și salut Sanctitatea Voastră, de marele și întru toate lăudatul praznic al mîntuirii noastre — Invierea lui Hristos—și din plinătatea iubirii sufletului meu doresc Prea Fericirii Voastre, arhipăstorilor, păstorilor și tuturor fiilor credincioși ai Bisericii Ortodoxe Romîne, sănătate, zile bune și o nestăvilită propășire tot înainte pentru mulți și mulți ani.

Cu dragoste de frate întru Hristos cel Inviat, Vă îmbrățișez,

† *ALEXANDRU al III-lea*
Patriarh al Antiohiei și Intregului Răsărit.

Sfintele Paști, 1958.

Srisoarea Sanctității Sale ALEXEI, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

PATRIARHUL MOSCOVEI
ȘI A TOATA RUSIA

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite în Domnul și
Prea Fericite Vlădică,

HRISTOS A ÎNVIAT!

Primiți din partea mea o sărutare frățească a păcii, bucuriei și dragostei. Bucuria Domnului să întărească și înnoiască duhul Vostru, iar Domnul Cel Inviat, adevăratul izvor al vieții celei pline de daruri, să nu înceteze a păstra și primeni viața Voastră, pentru ca să răspîndiți cu prisosință puterea Lui în mulțimea sufletelor pe care le păstoriți.

Cu dragoste de frate, rămîn al Prea Fericirii Voastre devotat întru Hristos,

† *ALEXEI*
Patriarh al Moscovei și a toată Rusia

Scrisoarea Prea Fericitului VICHENTIE Patriarhul Serbiei:

PATRIARHUL SERBIEI

Prea Fericite Părinte Patriarh al Romîniei, locțiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, dorit și iubit întru Hristos Frate și împreună liturghisitor al Smereniei Noastre, Domn Domn JUSTINIAN, frățește îmbrățișez întru Domnul pe Prea Fericirea Voastră cu felicitări cordiale.

Lauda se cuvine Domnului Dumnezeu, care ne-a dăruit și în acest an, cu mila Sa, putința a felicita pe Prea Fericirea Voastră la praznicul praznicelor prin salutarea creștinească

HRISTOS A ÎNVIAT!

Felicitînd pe Prea Fericirea Voastră de Praznicul Învierii lui Hristos, Noi împreună cu Voi, rugăm pe Începătorul vieții noastre, pe care Dumnezeu L-a sculat din morți (Fapt. 3, 15), să pătrundă inima noastră cea învîrtoșată, să ne deschidă urechile, ochii și inimile noastre (Mt. 13, 15), pentru ca să putem asculta și înțelege voia și învățătura lui Dumnezeu și pentru ca El să ne izbăvească de orice lucru rău, învrednicindu-ne și de Impărăția Sa cea cerească (II Timotei 4, 18).

Dorindu-Vă de la Domnul Dumnezeu Vouă și întregei și de Dumnezeu iubitoarei Voastre turme și pentru viitor tot binele, rămîn al Prea Fericirii Voastre întru Hristos frate și împreună liturghisitor,

† *VICHENTIE*
Patriarhul Serbiei

1958, Belgrad.

Scrisoarea Prea Fericitului MELCHISEDEC, Patriarhul Catholicos a toată Gruzia:

PATRIARHUL CATHOLICOS
AL ÎNTREGII GRUZII
Nr. 71

Sanctitate și Prea Fericirea Voastră,

Cu dragoste întru Domnul nostru Iisus Hristos Cel înviat, felicit pe Prea Fericirea Voastră cu salutul plin de bucurie

HRISTOS A ÎNVIAT!

Sfînta Biserică ne cheamă la această bucurie; Ea cîntă la slujba pascală: «Ingerul a strigat către Cea plină de Dar — Curată Fecioară bucură-Te și iarăși zic bucură-Te, că Fiul Tău a înviat a treia zi din mormînt, *popoare veseliți-vă*». Și iată că noi, veselindu-ne și bucurîndu-ne, ne salutăm unii pe alții cu această bucurie, reînnoind astfel unitatea frățească în credință și în dragoste.

Imbrățișîndu-Vă și sărutîndu-Vă cu sărutare pascală, doresc Sanctității Voastre și Bisericii, al cărei Intîistătător sînteți, noianul milelor Domnului nostru Iisus Hrisos, Cel înviat din morți și pacea lumii întregi.

† *MELCHISEDEC III*
Patriarh Catholicos al Intregii Gruzii

Scrisoarea Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei:

PATRIARHIA BULGARIEI
SFÎNTUL SINOD
Nr. 3556

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A ÎNVIAT!

Cu inima plină de recunoștință și de bucurie, prăznuim Paștile cele mari ale Domnului.

Hristos a înviat din morți și Sfînta Biserică întreagă cîntă cîntarea sfîntă: «Slavă Invierii Tale, Iisuse, slavă Impărăției Tale, slavă arătării Tale, Unule Iubitorule de oameni, Doamne»! (Dintr-o cîntare de Paști).

Hristos a înviat și ne-a izbăvit din păcat și din moarte. Prin credința în Invierea Sa noi înnoim sufletele noastre și dobîndim roadele mîntuitoare ale răscumpărării.

Cum să nu strigăm: «Binecuvîntat să fie Dumnezeu... Care după mare mila Sa și prin Invierea lui Iisus Hristos din morți, ne-a născut din nou» (I. Petru, 1, 3).

În acest praznic Luminat al credinței și dragostei, felicităm cu simțăminte de caldă dragoste frățească pe Prea Fericirea Voastră, adresîndu-Vă salutarea îngerească: «HRISTOS A INVIAT»!

Hristos, Izvorul vieții, înviat din morți, să pogoare binecuvîntarea Sa peste Prea Fericirea Voastră și peste Sfînta Voastră Biserică spre toată bunăsporirea bine plăcută Lui și să se îndure să binecuvînteze și lumea întreagă, trimițîndu-i pacea Sa Dumnezeiască.

Incredințîndu-ne, Noi și Sfînta noastră Biserică, rugăciunilor Voastre fierbinți, rămînem al Prea Fericirii Voastre iubitor frate întru Hristos,

† *CHIRIL*
Patriarhul Bulgariei

Sofia, 5 aprilie 1958.

TELEGRAME ȘI SCRISORI DE FELICITARE PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE INVIERII DOMNULUI 1958

În afară de scrisorile irenice primite din partea Patriarhilor ortodocși, cu priiejul Sfintelor Sărbători ale Învierii Domnului din acest an. Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit numeroase telegrame și scrisori de felicitare de la Întîistătătorii conducători și slujitori ai Bisericilor autocefale ortodoxe și eterodoxe din țară și de peste hotare.

Iată cuprinsul cîtorva dintre aceste telegrame și scrisori care vădesc dragostea și prețuirea de care se bucură Biserica Ortodoxă Română și Întîistătătorul ei:

In scrisoarea Inalt Prea Sfințitului THEOCLITOS, Arhiepiscop al Atenei, președintele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia, se spune printre altele:

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII GRECIEI
Nr. 913

Prea Fericite Patriarh al Romîniei, Locțiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, frate iubit în Hristos Dumnezeu și împreună slujitor, D. Justinian, îmbrățișînd frățește în Domnul pe Prea Fericirea Voastră, cu multă bucurie vă întîmpinăm.

Din insuflare dumnezeiască, Sfințitul Psalmist, cu bucurie și veselie, a vestit de mai înainte învierea din morți a Mîntuitorului nostru, zicînd: «Să învieze Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui și să fugă de la fața Lui cei ce-L urăsc pe El»! Și, ca urmare, văzînd de mai înainte urmările învierii acesteia, a slăvit ziua pe care a făcut-o Domnul, zicînd: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea».

Cu adevărat, nici planurile ucigașe ale lui Irod, nici atacurile puternice ale cărturarilor, fariseilor și nerecunoscătorului sobor israelit împotriva lui Dumnezeu Celui Întrupat, nici sentințele executorii ale puterii romane, nici înfricoșătoarea moarte pe cruce, nici vreo altă putere oarecare a răului n-au putut să schimbe planul dumnezeiesc în legătură cu

purtarea de grijă și iubrea lui Dumnezeu față de om. Toate s-au dovedit neputincioase în fața puterii și hotărîrii Lui.

Răscumpărătorul, Cel ce a pătimit pentru noi, a înviat a treia zi din morți, dăruind mîntuire neamului omenesc.

Drama aceasta dumnezeiască — asemenea căreia generațiile de oameni de mai înaintea ei n-au mai văzut alta, iar cele de după ea nu vor mai vedea vreodată, pînă la sfîrșitul veacurilor — s-a săvîrșit în toate amănuntele ei, așa cum ele au fost vestite cu sute de ani mai înainte de către bărbați luminați de lumina dumnezeiască.

Iată îngerul coborînd din cer s-a apropiat de mormîntul lui Iisus și a dat la o parte piatra de pe ușa mormîntului spunînd: «Nu este aici, ci s-a sculat precum a zis», strigînd cu glas de foc, a trîmbițat Învierea Lui, care a umplut toate de bucurie și care este pîrga învierii de obște a oamenilor.

Din dragostea cea negrăită a lui Dumnezeu noi săvîrșim iarăși, zilele acestea, sfînta amintire a acestei realități atotcuprinzătoare, a adevărului acestuia de bază al credinței noastre fără de prihană. După tristețea din Săptămîna Mare, văzduhurile se cutremură de imnele de biruință și de cîntările duhovnicești, oriunde pe pămînt există turmă creștină de dreptcredincioși, de ziua aceasta aniversară a învierii celei de a treia zi a lui Hristos. Orice suflet de creștin simte o emoție religioasă de negrăit de ziua învierii Fiului Fecioarei și sărbătorește acest fapt ca o izbăvire personală, ca pe un început al învierii din morți.

De aceea, luînd prilej din această prea mare și strălucită sărbătoare și urmînd unui sfințit obicei, inaugurat din primele veacuri creștine și care a ajuns pînă la noi, prin această scrisoare sărbătorească a noastră ne adresăm cu bucurie Înălțimii Voastre mult iubite, ca să Vă felicităm în amintirea învierii pline de biruință, celei de a treia zi, a lui Hristos și ca să Vă trimitem îmbrățișarea noastră pascală frățească, rugîndu-Vă în același timp să împărtășiți cu bunăvoință salutările noastre pascale și prea Venerabililor Ierarhi din jurul Vostru și să împărtășiți și Prea Sfintei Biserici în fruntea căreia din binecuvîntarea lui Dumnezeu Vă găsiți, salutările noastre de înviere, întru Hristos Biruitorul iadului și al morții. Totodată ne rugăm, de Sfintele Paști, Mîntuitorului să Vă păzească sănătos ani cît mai îndelungați, drept învățînd cuvîntul adevărului Său, spre binele întregii Biserici Ortodoxe, pe care a răscumpărat-o Domnul cu scump sîngele Său.

Încheind scrisoarea aceasta a noastră, dorim ca lumina învierii lui Hristos, care strălucește mai presus decît a soarelui care luminează bolta cerească, să lumineze mintea și cugetul conducătorilor omenirii, ca ei să strălucească lumina cunoștinței și a adevărului Lui, spre binele întregii omeniri.

Îmbrățișîndu-Vă iarăși cu îmbrățișare și sărutare frățească de dragoste rămînem,

Al Prea Fericirii Voastre frate iubitor în Hristos,

† *THEOCLITOS al Atenei*

Atena, 13 aprilie 1958.

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului MACARIE, Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia:

MITROPOLITUL VARȘOVIEI
ȘI A TOATĂ POLONIA

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică și
Prea Iubit împreună slujitor al lui
Dumnezeu,

HRISTOS A ÎNVIAT!

«În această numită și sfîntă zi» (Canon 8 Paști) binevoiți a primi, Prea Fericirea Voastră, sincerile mele felicitări cu prilejul Praznicului Luminat al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

«Înviind Iisus dimineața, în ziua întîia a săptămînii, s-a arătat întîi Mariei Magdalena» (Marcu XVI, 9). Maria Magdalena «S-a dus și a spus ucenicilor că a văzut pe Domnul» (Ioan XX, 18). Și alte femei, și ele purtătoare de mir, «au alergat să vestească ucenicilor Lui» (Matei XXVIII, 8) învierea lui Iisus Hristos. Sfinții Apostoli «socotiră spusele acestea drept închipuiri și n-au crezut pe aceste femei» (Luca. XXIV, 11). Totuși, cînd «în seara acelei zile, care era cea dintîi a săptămînii» (Ioan XX, 19), Domnul înviat se arată ucenicilor Săi, aceștia fură încredințați de adevărul Învierii lui Hristos. Sfîntul Apostol Toma s-a îndoit mult timp de învierea lui Iisus Hristos. Totuși ,cînd după opt zile Domnul înviat se arată la toți Apostolii, de față fiind și Toma, acesta nu se mai îndoi și zise: «Domnul meu și Dumnezeul meu!» (Ioan XX, 28). Toți ucenicii fură încredințați de învierea lui Iisus Hristos și au mărturisit despre aceasta în propovăduirea lor, în Evanghelie și în Epistolele Apostolilor.

Fiul lui Dumnezeu s-a jertfit pentru adevărul dumnezeiesc spre mîntuirea oamenilor. El «a fost dat pentru greșalele noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră» (Romani IV, 25).

Iisus Hristos înviat să sporească puterile Prea Fericirii Voastre prin bucuria Învierii, pentru ducerea mai departe a slujirii Voastre atît de binefăcătoare Bisericii Ortodoxe.

Cu dragoste frățească și simțăminte devotate în Iisus Hristos cel Înviat,

† *MACARIE*
Mitropolitul Varșoviei și a Toată Polonia

Varșovia, Sfintele Paști 1958.

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IOAN, Mitropolit de Praga și a toată Cehoslovacia:

MITROPOLITUL DE PRAGA
ȘI A TOATA CEHOSLOVACIA

Prea Fericirea Voastră,

«Domnul s-a sculat cu adevărat!...» (Luca. 24, 34).

Vestirea aceasta apostolică despre Învierea Lui Hristos umple de mare bucurie și veselie inimile noastre. Și Mîntuitorul ne vestește aceeași bucurie cînd zice: «Eu sînt Învierea și viața...» (Ioan 11, 25).

El s-a sculat cel dintîi din morți pentru nemurire, fiindcă moartea nu-L mai stăpînește (Rom. 6, 9). Dreptul Lazăr și fiica lui Iair au fost înviați din morți și ei dar nu pentru nemurire — învierea lor a fost pentru o prelungire scurtă a duratei vieții lor. Pentru nemurirea cea veșnică s-a sculat din morți numai unul — Domnul Nostru Iisus Hristos. De aceea El este chezășia și a învierii noastre. «Întru Hristos toți vom învia prin credință în puterea lui Dumnezeu» (Col. 2—12).

Domnul nostru Iisus Hristos fiind biruitor al morții ne-a slobozit și de răutatea omenească. El ne-a dat cea mai înaltă și mîntuitoare învățătură a iubirii. Dragostea Lui Hristos ne-a adus tuturor bucurie și pace. Mîntuitorul după învierea Sa din morți, a dăruit pace ucenicilor. Cu aceeași bucurie le-a dăruit și pe femeile mironosițe. Aceștia toți au vestit mai apoi oamenilor să trăiască întotdeauna cu duhul dragostei și al păcii lui Hristos pe pămînt.

Ca reprezentanți ai Bisericii lui Hristos, să căutăm necontenit a chema toate popoarele spre pace și să le îndemnăm a-și transforma săbiile în fiare de pluguri (Is. 2, 4).

Cu prilejul acestei însemnate, slăvite și mărețe «zi pe care a făcut-o Domnul», dorim Sanctității Voastre și întregii și de Dumnezeu păzitei Voastre turme, tot binele și bucuria acum de sfînta și Slăvita lui Hristos Înviere.

Înălțînd rugăciunile noastre către biruitorul morții și dătătorul de viață — Hristos, ca El, cu dreptatea Sa cea atotputernică, să îndepărteze de la noi groaza pericolului atomic care ne amenință, să sfințească inimile omenești cu plinătatea iubirii creștine și să trimită popoarelor o deplină și veșnică pace.

Cu aceste nădejdi pline de lumină, felicităm pe Sanctitatea Voastră cu salutul pascal plin de bucurie: «HRISTOS A ÎNVIAT DIN MORȚI!».

Frățește Vă îmbrățișează și Vă sărută, al Sanctității Voastre supusul rugător

† *IOAN*
Mitropolit al Pragăi și
al întregii Cehoslovacii

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului MACARIE, Arhiepiscopul Ciprului:

ARHIEPISCOPIA CIPRULUI

Prea Fericite Patriarh al Romîniei, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, Frate prea iubit și mult dorit și împreună slujitor, D. JUSTINIAN, Îmbrățișînd frățește în Domnul pe Prea Fericirea Voastră, cu multă plăcere Vă întîmpinăm:

Astăzi toate s-au umplut de bucurie. Căci Hristos, Mîntuitorul nostru, Fiul Cel Unul Născut și Cuvîntul lui Dumnezeu, nimicind stăpînirea morții, a înviat ca un Biruitor a treia zi din mormînt, împreună cu Sine ridi-

cînd pe Adam cel omorît de păcat, cu tot neamul, și înnoind toată zidirea pe care a adus-o din nou la vrednicia cea dintîi.

Bucurîndu-ne laolaltă cu toată lumea cu prilejul acestor strălucite sfinte zile, întru care am fost trecuți din moarte la viață, aducem imne de mulțumire și cîntări duhovnicești Biruitorului morții și Mîntuitorului lumii, iar după un sfînt obicei și din datorie frățească ne îndreptăm gîndurile către Prea Fericirea Voastră.

Deci, dînd Prea Fericirii Voastre sărutarea frățească în Hristos, purtînd pe buze dulcele și cerestile cuvinte «HRISTOS A ÎNVIAT», ne rugăm din tot sufletul Atotputernicului nostru Dumnezeu, Celui ce a zdrobit porțile iadului și a ridicat din mormînt pe cei ce se găseau acolo din veac, să păzească Prea Sfînta Biserică în fruntea căreia Vă găsiți și să o păstreze de-a pururea în bună și înfloritoare stare, iar pe Prea Fericirea Voastră să Vă învrednicească să sărbătoriți cu sănătate și cu veselie ani îndelungați Paștile cele mîntuitoare, împodobind Biserica al cărei Întîistătător Vă găsiți și păstorind cu grijă și cu dragoste de Dumnezeu poporul creștinesc încredințat vouă, povățuindu-l către păsunile cele mîntuitoare.

Rugîndu-Vă să împărtășiți salutările mele sărbătorești și urările mele și respectabililor Ierarhi și Frați iubiți în Hristos, care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Vostru, Vă îmbrățișăm din nou în Hristos cel înviat și rămînem,

Al Prea Fericirii Voastre frate în Hristos cu totul devotat,

† *MACARIE al Ciprului*

Telegrama Înalt Prea Sfințitului GHERMANO, Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

HRISTOS A ÎNVIAT!

† *GHERMANO*
Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda

Telegrama Înalt Prea Sfințitului PAISIE, Arhiepiscop a toată Albania:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN al Romîniei

BUCUREȘTI

HRISTOS A ÎNVIAT!

Urări sincere și salutări frățești în Hristos cel Înviat!

† *PAISIE,*
Arhiepiscop a toată Albania

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului BASELIUS, Patriarh Catholicos al Bisericii Ortodoxe Siriene din răsărit (India);

BISERICA SIRIANA ORTODOXA
DE RASARIT

Prea Fericirea Voastră,

Sper că Prea Fericirea Voastră a primit scrisoarea și fotografia noastră, trimisă acum cîteva luni. Aceasta este salutarea noastră specială către Prea Fericirea Voastră, și către Episcopii, clerul, călugării și mirenii Bisericii Romîne.

Rugăciunea noastră cu sîrguință este ca binecuvîntările aduse omenirii prin Întruparea Domnului Dumnezeu adevărat și Om adevărat să se înmulțească asupra Sfintei Voastre Biserici în timpul acestor zile de post, Paști și de-a pururea. El, care a potolit furtuna și valurile, va potoli și tulburările din jurul nostru și va conduce Corabia Bisericii către cerul dorit. Domnul nostru are cheia morții și a iadului. El, care a biruit pe satan, păcatul și moartea, este cu noi, și El fiind adevăratul Domn și Cap al Bisericii, nu avem de ce să ne temem. Paștele ne spune că Domnul nostru Iisus Hristos este viu în veci. Bunătatea a biruit răul, după cum Dumnezeu a biruit pe satana. Fie ca Domnul triumfător al Bisericii să ne conducă și să ne dea înțelepciunea și harul necesar, ca să fim adevărați păstori ai oilor și să împlinim cu glorie misiunea noastră. După cum Domnul înviat a dat Pacea Sa Apostolilor, tot așa să aveți înnoită acea Pace Prea Fericirea Voastră și noi.

Să așteptăm în rugăciune ziua cînd va fi o unire mai apropiată a Bisericilor noastre. A venit timpul ca în legătura ecumenică să ne ajutăm unii pe alții și să mărturisim întregii lumi scumpa noastră credință. Facăse voia lui Dumnezeu.

Ne permiteți să încunoștințăm pe Prea Fericirea Voastră că prețioasele daruri trimise nouă de Prea Fericirea Voastră pentru folosul nostru și al Episcopilor noștri sînt acum folosite. Noi am făcut din excelentul material pe care Prea Fericirea Voastră ni l-a trimis, veșminte pentru Sfînta Cuminecătură. Acestea ne dau nouă și poporului nostru ocazia ca înaintea Tronului Harului să ne aducem aminte de Prea Fericirea Voastră și de Biserica Romînă.

La o vîrstă înaintată, Dumnezeu ne-a dat destulă sănătate ca să împlinim datoriile noastre. Sper că și sănătatea Prea Fericirii Voastre este foarte bună. Să ne rugăm unul pentru altul și ocazional să ne scriem. Supunem smerita noastră persoană și Biserica noastră rugăciunilor fierbinți ale Prea Fericirii Voastre și trimitem salutările noastre de Paști Sfintei Voastre Biserici, Episcopilor, clerului, călugărilor, poporului și în special Prea Fericirii Voastre.

Al Vostru în Hristos

† *BASELIUS*
Patriarh Catholicos

22 martie 1958.

De asemenea, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit scrisori de calde și sincere urări și din partea conducătorilor unor Biserici eterodoxe.

Iată textul scrisorii trimise de Prea Fericitul VASKEN I, Catholicosul tuturor armenilor:

PATRIARHUL SUPREM,
CATHOLICOSUL TUTUROR ARMENILOR

HRISTOS A ÎNVIAT!

Cu luminatul prilej al Praznicului Învierii Domnului, cu inima plină de sfinte nădejdi ,Vă aducem fierbinți urări de mulți ani cu sănătate și fericită arhipăstorire peste credinciosul și binecuvîntatul popor romînesc.

Fie ca marea vestire a Sfintei Învieri să lumineze mai departe căile noastre și să ne întărească pe noi toți, pentru ca să sporească și mai mult sfînta noastră lucrare de propovăduire în lume a păcii Domnului, spre fericirea popoarelor și spre slava Bisericilor noastre.

Numai bine, dragoste și pace. Amin.

VASKEN I,
Catholicos al tuturor armenilor

Ecimiadzin, aprilie 1958.

În scrisoarea Eminenței Sale GEOFFREY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat a toată Anglia și Mitropolit, se spune printre altele:

LAMBETH PALACE, S.E.I.

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite Frate în Hristos,

«Hristos a înviat din morți, nu mai moare; moartea nu mai are putere asupra Lui» (Rom. VI, 9).

«Aliluia» plin de bucurie care răsună în întreaga creștinătate în timpul Paștelui arată unitatea poporului lui Hristos în bucuria Învierii Lui. In această mare sărbătoare a răscumpărării noastre, Vă trimit, Prea Iubite Frate cele mai calde salutări ale mele, bucurîndu-mă a ști că noi am fost făcuți părtași ai vieții Lui înviate și eterne.

«Hristos a înviat» este vestea victoriei Mîntuitorului nostru asupra păcatului și morții. Este triumful credinței asupra îndoielilor, și al speranței asupra disperării. Dar nu este o victorie în afara noastră — căci noi, prin botezul în moartea Lui, am fost îngropați împreună cu El, ca, după cum Hristos a înviat din morți întru slava Tatălui tot așa și noi să umblăm în înnoirea vieții. Dacă ne-am făcut una cu El printr-o moarte asemănătoare cu a Lui, vom fi una cu El și printr-o înviere asemănătoare cu a Lui» (Rom. VI, 4).

Mă rog pentru Prea Fericirea Voastră și pentru toți membrii Sfintei Voastre Biserici ca toți să vă împărtășiți din belșug din nădejdea și bucuria Invierii Domnului.

Al vostru sincer și iubitor Frate în Hristos,

GEOFFREY,
Arhiepiscop de Canterbury
Primat al Întregii Anglii și Mitropolit

*

Numeroși înalți ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe de peste hotare au trimis de Sfintele Paști calde mesaje de felicitări și urări.
Iată cîteva dintre ele:

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IACOB, Mitropolit de Malta, reprezentant al Patriarhiei Ecumenice pe lîngă Consiliul Mondial al Bisericilor de la Geneva:

PATRIARHIA ECUMENICA

Prea Fericite,

Sfintele zile ale Cinstitelor Patimi și Slăvitei Învieri a Domnului și Mîntuitorului nostru, îmi dau prilejul să-mi îndrept cu evlavie gîndurile către Prea Fericirea Voastră, care în numele Lui Vă găsiți în fruntea poporului Său și-l conduceți către cele mai sfinte pășuni ale mîntuirii care izvorăsc din Sfînta coastă împunsă cu sulița și din mormîntul cel primitor de viață al Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos.

Binevoiți, deci, Prea Fericite, a primi salutările umile și urările fierbinți ale prea micului Vostru frate, care se roagă Preamilostivului și Preabunului Dumnezeu ca să acopere și să păzească pe Prea Fericirea Voastră și să o întărească, pentru ca să susțină numele Lui în fața neamurilor și împăraților, în timpurile de astăzi.

Așteptînd rugăciunile Voastre bineprimite la Dumnezeu și binecuvîntările Voastre părintești, rămînem

Al Prea Fericirii Voastre, de Dumnezeu cinstită, prea mic frate întru Hristos cel Înviat,

† *IACOB*
Mitropolit de Malta

Geneva, 2 aprilie 1958.

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului NICOLAE, Mitropolitul Crutițelor și Colomnei:

PATRIARHIA MOSCOVEI
Membrul Sfîntului Sinod
N I C O L A E,
Mitropolitul Crutițelor
și Colomnei

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Vă rog să primiți din partea mea cordiale și calde felicitări, cu prilejul sfîntului praznic al Luminatei lui Hristos Învieri.

Strălucitoarea și de viață dătătoarea lumină care ne-a strălucit de la Mormîntul Mîntuitorului, a luminat lumea și mintea oamenilor spre înțelegerea tainei celei veșnice a mîntuirii neamului omenesc și a sădit în inima lor bucuria cea negrăită și o veselie duhovnicească.

«Aceasta-i ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim întru dinsa!».

Să mulțumim Domnului și Mîntuitorului nostru, care a pătimit pentru noi, a fost îngropat și cu slavă a înviat, pentru că El, după marea Sa milă către noi păcătoșii, ne-a învrednicit și în acest an să ne împărtășim de această Sfîntă prăznuire.

Mă rog lui Dumnezeu pentru ca El să Vă învrednicească pentru încă mulți ani să întîmpinați și să prăznuiți ziua cea prea mărită și plină de lumină a Învierii Domnului.

Dumnezeu cel atotmilostivul să Vă întărească puterile Voastre trupești și sufletești pentru înalta Voastră slujire de Întîistătător pentru binele și slava Sfintei și Pravoslavnicei noastre Biserici.

Cu dragoste întru Hristos,

Membru al Sfîntului Sinod
† NICOLAE,
Mitropolitul Crutițelor și Colomnei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IACOB, Mitropolitul Atticei și Megaridei (Grecia):

Prea Fericite,

Cu prilejul strălucitei zile a Praznicului Praznicelor și Sărbătorii Sărbătorilor, în care Mîntuitorul înviind din mormînt ca un Învingător și Purtător de biruință, a eliberat din stricăciune chipul lui Adam, cel căzut, și a înnoit toată zidirea, vin să aduc Prea Fericirii Voastre, cele mai călduroase urări, ca Domnul, Cel ce a pătimit, S-a îngropat și a înviat pentru noi, să Vă păzească în sănătate și să puteți sărbători ani cît mai îndelungați, cu cea mai desăvîrșită bucurie și veselie ziua aceasta plină de faimă și de strălucire a Învierii celei de viață purtătoarei spre slava și bunăstarea Prea Sfintei Biserici a Romîniei, a cărei conducere vi s-a încredințat de Dumnezeu și pentru zidirea și întărirea desăvîrșită în credință a turmei Voastre.

Al Prea Fericirii Voastre, prea mic frate în Hristos,

† IACOB al Atticei și Megaridei

Kifisia, 5 aprilie 1958.

Telegrama Înalt Prea. Sfințitului IOAN, Mitropolitul Chievului și Exarh a toată Ucraina:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

HRISTOS A ÎNVIAT, Prea Fericite Părinte!

Vă rog să primiți din partea mea felicitări cordiale cu prilejul Praznicului Învierii lui Hristos.

Domnul să vă dăruiască cu bogățiile bucuriei pascale pentru Hristos cel Înviat.

Mitropolitul IOAN
Exarhul Ucrainei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului HRISOSTOMOS, Mitropolit de Filippi, Neapole și Thasos (Grecia):

Prea Fericite,

Cu prilejul sfintelor și dumnezeieștilor zile, care se apropie, ale Patimilor Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și slăvitei, de viață purtătoarei și aducătoarei de bucurie pentru lume, Învierii din morți a Lui, rog pe Prea Fericirea Voastră ,cu tot respectul, să binevoiască a primi smeritele mele omagii și urările mele pioase, ca Cel ce a Pătimit pentru noi și a Inviat să Vă dăruiască îndelungare de zile și să Vă întărească prin duhul Său cel Sfînt în slujba cea plină de strădanii pentru Sfînta Sa Biserică.

Cerîndu-Vă cu prilejul acesta, și rugăciunile Voastre bine primite de Dumnezeu pentru mine,

Rămîn cu respect,

† *HRISOSTOMOS*
Mitropolit de Filippi, Neapole și Thasos

Cavala, 3 aprilie 1958.

Telegrama Înalt Prea Sfințitului ELIE KARAM, Mitropolitul Libanului:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

HRISTOS A INVIAT!

Binevoiți a primi sincere felicitări și cele mai bune urări de sănătate și fericire.

Mitropolitul ELIE KARAM

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului NECTARIE, Mitropolitul Debarului și Bosniei (R. P. F. Iugoslavia).

Prea Fericirea Voastră,

Cu dragoste frățească și cu rugi fierbinți către Dumnezeu pentru sănătatea Voastră și cu tot binele Bisericii Ortodoxe Romîne, Vă felicităm de luminatul Praznic al

ÎNVIERII LUI HRISTOS.

Încredințîndu-mă pe mine și păstoriții mei sfintelor Voastre rugăciuni, rămîn întru Hristos iubitor frate.

† *NECTARIE*
Mitropolitul Debarului și Bosniei

Telegrama Inalt Prea Sfinţitului PITIRIM, Mitropolitul Minskului şi Bielorusiei:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Din inimă felicit pe Sanctitatea Voastră cu Luminatul Praznic al Învierii Domnului şi din toată inima doresc ca lumina şi bucuria Domnului celui înviat, care a călcat moartea — Mîntuitorului nostru — din plin să se reverse asupra Sanctităţii Voastre şi să vă întărească în activitatea Voastră grea, spre slava lui Dumnezeu şi binele Bisericii lui Hristos.

† *PITIRIM*
Mitropolit al Minskului şi Bielorusiei

Telegrama Înalt Prea Sfinţitului MIHĂIL, Mitropolitul Durostorului şi Cerveniei:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

HRISTOS A ÎNVIAT!

Domnul cel înviat şi dătător de viaţă să ocrotească pe Prea Fericirea Voastră cu cea mai fericită şi rodnică arhipăstorire patriarhală pentru propăşirea paşnică şi înălţarea duhovnicească a Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne.

Cu frăţească sărutare pascală,

† *MIHAIL*
Mitropolitul Durostorului şi Cerveniei

Scrisoarea Înalt Prea Sfinţitului SOFRONIE, Mitropolitul Tîrnovei:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Felicit pe Prea Fericirea Voastră, de praznicul praznicelor şi sărbătoarea sărbătorilor — Învierea lui Hristos.

Din inimă Vă doresc multă sănătate, bucurii şi puteri pentru a putea sluji încă mulţi ani cu rodnicie sfîntă şi frăţească Biserica Romînă, binecredinciosul Vostru popor şi întreaga Sfîntă Ortodoxie.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Încredinţîndu-mă Sfintelor Voastre rugăciuni, rămîn al Prea Fericirii Voastre întru Hristos frate,

† *SOFRONIE*
din mila lui Dumnezeu Mitropolit al Tîrnovei

Scrisoarea Inalt Prea Sfințitului NICODIM, Mitropolit de Sliven:

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A ÎNVIAT!

«Paștile cele mari! Paștile credincioșilor!
Paștile care ne-au deschis nouă ușile raiului!
Paștile cele ce sfințesc pe toți credincioșii».

Respectuos și din inimă felicit pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia prea luminoaselor Paști ale Domnului, zile întru care prăznuim victoria asupra păcatului, iadului și morții.

Mîntuitorul Cel înviat să Vă întărească întru sănătate și să Vă dea din belșug puteri harice pentru ca să conduceți cu succes Sfînta Biserică Romînă soră, spre slava lui Dumnezeu și pentru folosul turmei celei drept-credincioase, întru mulți ani!

Cu rugăciunile Voastre arhipăstorești să fim învredniciți a fi părtași și întru neînseratele Paști ale Domnului.

Cu sărutare pascală, rămînem al Prea Fericirii Voastre smerit întru Hristos cel mai mic frate și slujitor,

† *NICODIM,*
Mitropolit de Sliven

Telegrama Inalt Prea Sfințitului CLIMENT, Mitropolit de Stara Zagora:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

Binevoiți, Prea Fericirea Voastră, să primiți felicitările și urările de bine cele mai călduroase. Domnul Cel înviat din morți și dătător de viață să binecuvînteze cu roadele cele mai bogate ale adevăratei păci și frățietăți sfintele Voastre lucrări pentru sfințitul cler și evlavioasa turmă a Sfintei Biserici Romîne.

HRISTOS A ÎNVIAT!

† *CLIMENT*
Mitropolit de Stara Zagora

Telegrama Inalt Prea Sfințitului PIMEN, Mitropolit de Nevrocopole:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

HRISTOS A ÎNVIAT!

Din inimă și fieșteVă transmit cele mai bune urări cu prilejul prea dulcelui nostru Paște.

† *PIMEN*
Mitropolit de Nevrocopole

Telegrama Inalt Prea Sfințitului BORIS, Arhiepiscopul Chersonului și Odesei :

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Părinte Patriarh
JUSTINIAN

BUCUREȘTI

In zilele de sărbători luminoase, fiește felicit pe Prea Fericirea Voastră cu îmbucurătorul

HRISTOS A ÎNVIAT !

Arhiepiscopul BORIS

Telegrama Inalt Prea Sfințitului FLAVIAN, Arhiepiscopul Rostovului și Novocercaskului :

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh
JUSTINIAN

BUCUREȘTI

HRISTOS A ÎNVIAT, Prea Fericite Părinte !

Mă bucur că putem împreună să prăznuim Luminata lui Hristos Inviere.

Arhiepiscop FLAVIAN

Scrisoarea Prea Sfințitului VISARION, Episcop Ortodox al Banatului Sîrbesc :

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A ÎNVIAT !

Cu multă bucurie, sinceritate și din toată inima înălțăm fierbinți rugăciuni Domnului Celui ce a înviat, ca să învrednicească pe Prea Fericirea Voastră încă pentru mulți și buni ani, cu sănătate deplină și belșug de bucurii prin Harul Lui Dumnezeu, să prăznuiți spre lauda Sfintei noastre Ortodoxii Luminata Sa Inviere.

Al Prea Fericirii Voastre întru Hristos supus frate,

† *VISARION*
Episcop Ortodox al Banatului Sîrbesc

Scrisoarea Prea Sfinţitului METODIE, Episcop de Mihailovsc şi locţiitor al Mitropolitului Pragăi şi a toată Cehoslovacia:

Sanctitatea Voastră,
Prea Fericite şi Milostive Părinte Patriarh,

Cu fiască supunere şi dragoste felicit pe Prea Fericirea Voastră, de luminatul praznic al Invierii.

Domnul nostru Iisus Hristos Cel înviat din morţi, să-şi reverse milele Sale cele bogate asupra activităţii Voastre pentru Sfînta şi Ortodoxa noastră Biserică şi să binecuvînteze lucrarea Voastră pentru pacea lumii întregi, spre slava lui Dumnezeu şi bucuria Bisericii noastre.

Solicitîndu-Vă sfintele Voastre rugăciuni şi binecuvîntări, rămîn al Prea Fericirii Voastre supus şi smerit fiu întru Hristos,

† *METODIE*
Locţiitorul Mitropolitului de Praga şi a toată Cehoslovacia, Episcop de Mihailovsc

Scrisoarea Prea Sfinţitului SIMEON, Episcop al Sanhaiului:

Prea Fericirea Voastră,
Intru tot Milostive Arhipăstor şi
Sfînt Părinte,

HRISTOS A ÎNVIAT!

Din partea creştinilor ortodocşi, clerului, administraţiei Sanhaiului şi a mea personală, aduc Sanctităţii Voastre cea mai respectuoasă urare de Marele Praznic al Luminatei Lui Hristos Invieri — Sf. Paşti.

Vă transmit cele mai alese dorinţi de bine şi rog pe Dumnezeu să Vă învrednicească pentru încă mulţi ani înainte — să Vă rugaţi pentru noi şi să ne conduceţi pe toţi spre pajistea mîntuitoare.

Al Sanctităţii Voastre prea supus ascultător,

† *SIMEON*
Episcopul Sanhaiului

Telegrama Prea Sfinţitului ANDREI, Episcopul romînilor ortodocşi din cele două Americi şi Canada:

TELEGRAMĂ

Sanctităţii Sale JUSTINIAN

BUCUREŞTI

HRISTOS A ÎNVIAT!

Sărbători fericite Vă doreşte

Episcopul ANDREI.

Scrisoarea Prea Sfinţitului MIHAIL, Episcop de Smolensk:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Vă rog să primiţi din partea mea cele mai respectuoase felicitări pentru marele praznic al Sfintelor Paşti, însoţite de îmbucurătorul salut

HRISTOS A ÎNVIAT!

Cu cele mai bune urări de bine,
Rămîn al Prea Fericirii Voastre smerit rugător,

Episcopul MIHAIL

Smolensk, 1958.

Telegrama Prea Sfinţitului Episcop VASILE SAMAHA, reprezentantul permanent al Patriarhiei Antiohiei pe lîngă Patriarhia Moscovei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

HRISTOS A ÎNVIAT!

Din suflet felicit pe Sanctitatea Voastră, de praznicul Invierii Domnului.

Sărut dreapta,

Episcop VASILE

Scrisoarea Prea Sfinţitului Episcop NICOLAE MACARIOPOLSKI, rectorul Academiei Teologice din Sofia:

Prea Fericirea Voastră,

In ajunul luminatului praznic al Invierii lui Hristos, cu frăţească întru Domnul dragoste şi cu respectul cuvenit, salutăm pe Prea Fericirea Voastră cu salutul de bucurie

HRISTOS A ÎNVIAT!

Astăzi, după cum spune cîntecul de Paşti «toate s-au umplut de bucurie —cerul şi pămîntul şi iadul». Urăm din toată inima ca lumina care luminează cu strălucire din mormîntul Domnului Hristos, să lumineze sufletul Prea Fericirii Voastre iar bucuria ce izvorăşte din izvorul dătător de viaţă al Invierii, să umple din plin inima iubitoare de Dumnezeu a Prea Fericirii Voastre. Domnul cel înviat, biruitorul morţii, să vă dea puteri ca şi de aci înainte să lucraţi cu aceeaşi însufleţire pentru întărirea păcii în lume şi pentru triumful sfintei noastre Ortodoxii.

Al Prea Fericirii Voastre frate devotat şi mai mic întru Domnul,

† *Episcopul NICOLAE MACARIOPOLSKI*

Telegrama Prea Sfințitului Episcop MAXIM, secretarul general al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale Patriarhului
JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Cu dragoste fiască felicit respectuos pe Prea Fericirea Voastră de Luminoasa zi a Invierii Domnului.

Episcop MAXIM

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit PIMEN, locțiitorul starețului lavrei Troițe-Serghievscaia din Zagorsk:

HRISTOS A INVIAT!

Rog pe Sanctitatea Voastră să primească din partea mea o fiască și respectuoasă felicitare pentru Purtătorul de lumină și întru toate îmbucurătorul praznic al Sfintelor Paști, dorindu-Vă milele cele mari de la Domnul, sănătate și toate cele bune.

Al Sanctității Voastre, Prea Milostivul Arhipăstor și Părinte, prea plecat ascultător.

Locțiitor de Stareț al Lavrei Troițe-Serghievscaia,

Arhimandrit PIMEN

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit ANTONIE, reprezentantul Patriarhiei Bulgare pe lîngă Patriarhia Moscovei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericirii Sale JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

Cu ocazia Luminosului Praznic al Invierii Domnului, respectuos prezint Prea Fericirii Voastre cele mai sincere urări de sănătate și de vrednică arhipăstorire a Sfintei Biserici.

HRISTOS A INVIAT!

Arhimandrit ANTONIE

Scrisoarea conducerii Uniunii preoțimii ortodoxe din Republica Federativă Iugoslavia :

CONDUCEREA
UNIUNII PREOȚIMII ORTODOXE
R.P.F. IUGOSLAVIA
Belgrad

Prea Fericite,

Consiliul nostru, în numele Uniunii Preoțimii Ortodoxe din Iugoslavia, cordial Vă felicită de marele Praznic al Invierii lui Hristos.

HRISTOS A ÎNVIAT !

Secretar,
Preot RATCO JELICI

Președinte,
Protoiereu MILAN D. JMILJANICI

In afară de scrisorile și telegramele publicate mai sus, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit numeroase mesaje de felicitări și urări din partea ierarhilor, clericilor, monahilor, monahiilor și credincioșilor Bisericii noastre, precum și din partea conducătorilor și reprezentanților unor culte din țara noastră.

Tuturor li s-a răspuns la timp, mulțumindu-li-se și împărtășindu-li-se patriarhicești binecuvîntări.

SĂRBĂTORIREA ZILEI DE NAȘTERE A PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

La 22 februarie 1958 s-au împlinit 57 de ani de la nașterea Prea Fericitului nostru Părinte Justinian, Patriarhul Romîniei. Cu acest prilej, cei mai apropiați colaboratori ai Prea Fericirii Sale, din cadrul Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, au ținut să aducă Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne urările lor pline de dragoste și devotament, pentru viață lungă, sănătate și bun spor în munca de călăuzire a clerului și credincioșilor sfintelor altare ale dreptei credințe.

Prea Sfințitul Episcop Theoctist, vicar patriarhal, înconjurat de soborul slujitorilor catedralei, a săvîrșit în paraclisul palatului patriarhal un Te-Deum, mulțumind lui Dumnezeu pentru darurile revărsate asupra Bisericii noastre și cerîndu-i ajutorul pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian. La această sfîntă slujbă au luat parte: Prea Sfinției Episcopi Vasile Samaha, reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei și întregului Orient, Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, prea cucernicii preoți Alexandru Ionescu, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, I. Gagiu, director al Administrației Patriarhale, Traian Ghica, consilier al Administrației Patriarhale, consilierii administrativi și funcționari superiori din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor.

După săvîrșirea Te-Deum-ului, prea cucernicul pr. I. Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, a rostit următorul cuvînt omagial:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Bunul Dumnezeu V-a învrednicit să sărbătoriți astăzi aniversarea a 57 de ani de viață. 57 de ani nu reprezintă desigur, o vîrstă înaintată, pentru că adevărata maturitate și adevărata înțelepciune a vieții, omul n-o poate avea decît între 50 și 70 de ani.

Dar, așa cum învățăm din înțelepciunea sfintelor noastre Scripturi, cinstirea vîrstei la care se găsește un om nu se judecă după numărul anilor, ci după realizările cu care a umplut anii vieții.

In această privință, la împlinirea celor 57 de ani ai vieții Prea Fericirii Voastre, îngăduiți-ne s-o mărturisim, cu smerenie și fără nici un fel de exagerare, că dacă n-ați atins încă o vîrstă patriarhală, împlinirile celor aproape

10 ani de cînd conduceți Biserica Ortodoxă Romînă constituiesc deja o istorie bogată a unui patriarh vrednic de o necontestată prețuire.

Prin muncă asiduă, cu un spirit de organizare rar întîlnit, cu o previziune clară a lucrurilor și cu o înțelegere pătrunzătoare a mersului vieții și a desfășurării istoriei, — după ce ați cinstit după cea mai autentică rînduială ortodoxă, preoția de la sat și preoția de la oraș; după ce ați slujit cu credincioșie și cu devoțiune aleasă Arhieria și scaunul de Mitropolit al Moldovei; — ani de pînă acum ai patriarhatului Prea Fericirii Voastre, au dovedit că Dumnezeu a hărăzit Bisericii noastre un conducător cu însușiri într-adevăr execpționale.

Nu vom încerca, desigur, acum, să prezentăm realizările mari și numeroase cu care V-ați împodobit anii vîrstei pe care ați ajuns-o astăzi, dar anul acesta va trebui să fie în viața Bisericii noastre un an de popas pentru însemnarea, pentru înscrierea în cronica vieții noastre bisericești a tuturor faptelor și împlinirilor istorice din cei zece ani de patriarhat al Prea Fericirii Voastre.

Socotim sărbătoarea de astăzi începutul, sau mai degrabă semnalul sărbătorii celei mari, legată de prima decadă a patriarhatului Prea Fericirii Voastre.

Cu prilejul aniversării de astăzi, în numele tuturor salariaților de la Centrul patriarhal, de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor și în numele corpului didactic de la Institutul și Seminarul teologic din București, Vă rog să fiți pe deplin încredințat că noi toți, colaboratorii, funcționarii și muncitorii, sîntem mîndri că în fruntea Bisericii noastre avem un conducător destoinic, un conducător vrednic, un conducător convins că munca cinstită învinge toate, un conducător care a dat viață nouă Bisericii noastre, un gospodar care a curățit ograda Bisericii, a refăcut-o, a înfrumusețat-o, înnoind-o și împodobind-o cu aproape tot ce-i trebuia. Sîntem mîndri că avem un conducător care lucrează fără preget ca Biserica noastră să strălucească și înlăuntru și peste hotare, îndeplinind poruncile sacre al dragostei față de Dumnezeu și față de aproapele, ale păcii și înțelegerii între oameni și popoare, ale vieții pentru jertfelnicie pusă în slujba binelui obștesc; în sfîrșit, sîntem mîndri și mulțumim și cu acest pîrlej lui Dumnezeu că avem un patriarh care este pe deplin conștient de misiunea înaltă a Bisericii, un patriarh care sîntem convinși că va crea o epocă nouă în Biserica noastră, fiindcă istoria de pînă acum a vieții Patriarhului nostru ne îndreptățește să credem cu tărie aceasta.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Încredințîndu-Vă, dă, pe drumul acesta, noi am fost și vrem să rămînem colaboratori și ostenitori devotați, ascultîndu-Vă sfatul și urmîndu-Vă exemplul de muncă statornică și de dragoste deplină față de așezămîntul pe care-l slujim.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să Vă sporească anii vieții pentru a ajunge vîrsta bătrînilor patriarhi biblici și să Vă ajute să adăugați an de an înfăptuiri tot mai bogate spre slava Sfintei Biserici a Domnului nostru Iisus Hristos și spre propășirea, pacea și fericirea patriei noastre.

Intru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, mulțumind tuturor pentru simțămintele și urările exprimate. Prea Fericirea Sa a subliniat apoi adînca Sa convingere că fără ajutorul lui Dumnezeu, fără buna înțelegere și conlucrare frățească a membrilor Sfîntului Sinod, fără ascultarea și devotamentul întregului cler și, mai ales, fără sprijinul pe care Guvernul Republicii Populare Romîne l-a acordat Bisericii noastre, — înfăptuirile ce s-au înscris în viața noastră bisericească în ultimii zece ani și care bucură acum sufletele tuturor credincioșilor nu s-ar fi putut realiza. Amintind apoi dragostea și recunoștința pe care Prea Fericirea Sa le păstrează părinților săi — care i-au sădit în suflet credința puternică în Dumnezeu și rîvna de a sluji altarului lui Hristos — descălului, care i-a arătat pentru întîia oară lumina slovelor preotului, de la care a deprins primele cunoștințe despre Dumnezeu, și profesorilor din anii de învățătură, — Prea Fericitul Părinte Patriarh a arătat că nutrește aceleași sentimente pentru toți colaboratorii care și-au făcut și își fac datoria cu rîvnă și devotament, pentru slava sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

A urmat o recepție în sala bibliotecii din palatul patriarhal, unde a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha, reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-a al Antiohiei. Înaltul ierarh sirian a omagiat personalitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian, arătînd că realizările pe tărîm duhovnicesc și gospodăresc inițiate de Întîistătătorul Bisericii noastre sînt cunoscute și prețuite în întreaga lume ortodoxă.

Toți cei prezenți au prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian sincere felicitări și calde urări de viață îndelungată și puteri de muncă sporite, spre a conduce și mai departe Sfînta noastră Biserică, pe calea împlinirii misiunii sale apostolice.

TELEGRAME DE FELICITĂRI
PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul acestei aniversări, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit numeroase telegrame de felicitări din partea unor Întîistătători și ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, din partea ierarhilor, clerului și credincioșilor Sfintei noastre Biserici, precum și din patea unor personalități ale vieții publice.

Publicăm mai jos cîteva din aceste telegrame.

Telegrama Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN
al Romîniei

BUCUREȘTI

Cu prilejul zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre, în numele meu și în numele Sfîntului Sinod, Vă exprimăm sincere felicitări frățești și cu frățească întru Domnul dragoste Vă facem urări în rugăciune ca slujirea arhipăstorească a Prea Fericirii Voastre să fie tot așa de rodnică și plină de vrednicie, spre slava Sfintei Voastre Biserici și a patriei Voastre.

† *CHIRIL*
PATRIARHUL BULGARIEI

Telegrama Inalt Prea Sfințitului NICOLAE, Mitropolitul Crutițelor și Colomnei :

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Salutînd pe Sanctitatea Voastră cu prilejul zilei de naștere, Vă urez ani mulți ca să purtați sarcina înaltă a arhipăstoriei Bisericii Romîne sutori, spre binele Ortodoxiei și înflorirea duhovnicească a Țării Voastre.

Cu fiască dragoste și devotament,

Mitropolitul NICOLAE KRUTIȚKI

Telegrania Domnului D. DOGARU, Secretarul General al Departamentului Cultelor :

T E L E G R A M Ă

I.P.S.S. JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

BUCUREȘTI

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a Înalt Prea Sfinției Voastre, Vă rog să primiți urări de sănătate și de succes în activitatea pe care o desfășurați în fruntea Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru sprijinirea muncii poporului nostru în construirea vieții sale noi și pentru triumful cauzei păcii în lumea întreagă.

SECRETAR GENERAL,
D. DOGARU

VIZITA PREA SFINȚITULUI VASILE SAMAHA

Numele lui Vasile Samaha e destul de bine cunoscut celor mai mulți dintre cititorii noștri. El a fost deseori pomenit în paginile acestei reviste, alături de acela al Prea Fericitului Patriarh Alexandru al Antiohiei și de al unor ierarhi ai Bisericii Antiohiene, cu prilejul unor vizite pe care aceștia le-au făcut în țara noastră și în care tînărul arhimandrit le era însoțitor.

La începutul acestui an, Vasile Samaha ne-a cercetat din nou, dar de astădată singur și în calitate de arhiereu. Tocmai pentru aceea ne-a fost dat să-l cunoaștem mai bine și să prezentăm nu numai cîteva icoane din această vizită, ci și o seamă de date asupra vieții sale.

Prea Sfințitul Vasile s-a născut într-un sat din regiunea muntoasă a Libanului, nu departe de Beyruth, în anul 1920. La vîrsta de cincisprezece ani a intrat, ca ucenic, în Mănăstirea Sfîntului Ilie, din vecinătatea satului său, bucurîndu-se, în toată vremea, de atenția protectoare a Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Ilie Kharam care l-a și hirotonit în treapta diaconiei. Proaspătul ierodiacon a fost cunoscut îndată de Prea Fericitul Patriarh Alexandru care l-a cerut protectorului său și l-a luat sub aripa ocrotitoare a Prea Fericirii Sale. Vasile Samaha a fost îndatorat să studieze la liceul din Damasc, după absolvirea căruia a devenit secretarul Intîistătătorului Bisericii Antiohiene.

In 1943, Arhidiaconul Vasile a însoțit pe Prea Fericitul Alexandru în vizita pe care a făcut-o la Ierusalim, iar în 1945 l-a însoțit la Moscova. Atunci a avut întîiul contact, deși foarte sumar, cu Delegația bisericească romînă. Dar prilejul acesta l-a făcut cunoscut Prea Fericitului Patriarh Alexei al Moscovei și a Toată Rusia, care și l-a apropiat sufletește. In același an, marele Ierarh al Bisericii Ruse a făcut vizita de răspuns în Biserica Antiohiei. In ziua de Sfînta Treime, Prea Fericirea Sa a slujit Liturghia în Catedrala Patriarhală din Antiohia, cu care prilej a hirotonit pe Arhidiaconul Vasile Samaha în ieromonah. La sfîrșitul Liturghei, Prea Fericitul Alexei i-a făcut hirotesia în arhimandrit și i-a dăruit propria-i cruce, scoasă de pe piept, cruce pe care Vlădica Vasile o poartă și acum, fără schimbare.

In 1948, Arhimandritul Vasile a participat la Consfătuirea de la Moscova, ca membru al Delegației Bisericii Antiohiei. Cu acest prilej, el a pătruns în atenția Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei, și în dragostea membrilor întregii delegații a Bisericii Ortodoxe Romîne, care, încetul cu încetul, l-au promovat în simpatia tuturor ierarhilor romîni.

In același an, Arhimandritul Vasile a fost numit superior al Metocului antiohian din Moscova și reprezentant permanent al Patriarhiei de Antiohia pe lîngă Patriarhia Moscovei. El a devenit, astfel, intîiul superior al acestui Metoc, după Marea Revoluție Socialistă, și continuă să-l conducă pînă astăzi. Indată după stabilirea sa în Capitala Uniunii Sovietice, Arhi-

mandritul Vasile s-a înscis la Academia Teologică din Moscova, pe care a absolvit-o în anul 1953.

Ca reprezentant al Prea Fericitului Alexandru, sau ca însoțitor al diferitelor delegații antiohiene, Arhimandritul Vasile Samaha ne-a vizitat țara în mai multe rînduri. Astfel, în toamna anului 1950 a remis, la București, Prea Fericitului Patriarh Justinian, decorația «Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel», în gradul Marelui Cordon, decorație conferită Intiistătătorului Bisericii noastre de către Sfîntul Sinod al Bisericii Antiohiene. In august 1951, Prea Fericitul Alexandru însuși a făcut o vizită în Romînia, însoțit de tînărul său colaborator în problemele relațiilor externe. In iunie 1953, Arhimandritul Vasile a însoțit la noi Delegația antiohiană compusă din Inalt Prea Sfinției Mitropoliți: Ignatie, Epifanie, Athanasie și Alexandru, iar în septembrie 1954, cu prilejul celei de a doua vizite a Prea Fericitului Alexandru, și-a însoțit superiorul, împreună cu Inalt Prea Sfinției Mitropoliți Teodosie, Nifon și Ilie. In toate aceste ocazii, Arhimandritul Vasile a cercetat numeroase mănăstiri, schituri și biserici parohiale din Republica Populară Romînă, devenind un bun cunoscător al noilor realități bisericești din țara noastră și lăsînd, pretutindeni, icoana frumoasă a bunelor amintiri.

Pentru meritele sale deosebite în activitatea ce i-a fost încredințată, Arhimandritul Vasile a fost cinstit de Sfîntul Sinod al Bisericii Antiohiene cu ridicarea în treapta de Episcop, cu titlul de Sergiopolis. Hirotonia a avut loc la 13 februarie 1957, în Catedrala din Damasc, și a fost săvîrșită de Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea și de Inalt Prea Sfinției Mitropoliți Niton de Zahlé, Alexandru de Homs, Athanasie al Khauranului, Ilie al Libanului, Fotie al Bagdadului și Meletie de Buenos Aires (Argentina). In calitate de arhiereu, Prea Sfințitul Vasile continuă să reprezinte Patriarhia Antiohiei pe lîngă Biserica Ortodoxă Rusă, cu mandat permanent, și pe lîngă celelalte Patriarhii Ortodoxe Autocefale, cu mandat special. Prea Sfinția Sa este purtătorul mai multor decorații bisericești și civile, printre care: «Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel», în gradul de Mare Ofițer, «Ordinul Sfîntului Mormînt», «Ordinul Sfîntului Marcu» conferit de Patrharhia Alexandriei, «Ordinul Cedrului», în gradul de Comandor, conferit de Republica Libanului, și «Meritul Republicii Siriene», clasa I-a. Toate acestea, venind în urma unor cumpăniri de merite, au proiectat personalitatea Prea Sfințitului Vasile, din ce în ce mai pregnant, pe ecranul prețuirilor definite și nădejdilor crescînde.

In toamna anului 1957, Prea Sfințitul Episcop Vasile de Sergiopolis a vestit pe Prea Fericitul Patriarh Justinian că deține mandatul Sfîntului Sinod al Bisericii Antiohiene de a înmîna «Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel» cîtorva Ierarhi ai Bisericii noastre. Pentru împlinirea acestui mandat, Prea Sfinția Sa a solicitat și a obținut binecuvîntarea Prea Fericitului nostru Patriarh și agrementul Guvernului Republicii Populare Romîne.

La 4 februarie 1958, Prea Sfințitul Vasile a sosit în București, venind cu avionul din Moscova. Pe Aeroportul Băneasa, a fost întîmpinat și salutat de Prea Sfințitul Episcop Theoctist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal, d-l Ion Onțanu, Director în Departamentul Cultelor și Prea Cucernicul Preot N. Cazacu, Secretar Patriarhal. Apoi, Prea Sfinția Sa a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian al Romîniei, căruia i-a transmis sa-

lutul frățesc și prietenesc al Prea Fericitului Alexandru al III-lea, Patriarhul Antiohiei și Intregului Orient. De asemenea P. S. Vasile a făcut o vizită d-lui D. Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor.

Oaspelui antiohian i s-a oferit găzduire în Palatul Patrirhal din București.

In seara zilei de 7 februarie, Prea Sfințitul Vasile a plecat la Iași. In gara frumosului oraș moldovean, Prea Sfinția Sa a fost întîmpinat de Prea Cucernicul Vicar C. Nonea, și de Părinții Consilieri ai Centrului Eparhial. La reședință, Prea Sfinția Sa a fost primit de Inalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, după care s-a rînduit programul pentru a doua zi, cînd urma să aibă loc decorarea Ierarhului-gazdă.

In seara aceleiași zile de sîmbătă, Vlădica Vasile a mers la mormîntul Mitropolitului Sebastian, pe care-l cunoscuse bine și căruia îi devenise prieten drag. In fața pietrei de marmură de lîngă vechea biserică a Mitropoliei, oaspele s-a rugat pentru odihna sufletului celui adormit, și a rostit un trisaghion, în timp ce, printr-o impresionantă rînduială de dincolo de vreri, clopotele Catedralei sunau lung, pentru vecernie.

Duminică 9 februarie a avut loc, în Catedrala Mitropolitană din Iași, ceremonia decorării Înalt Prea Sfințitului Iustin cu Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Sfînta Liturghie a fost ofiliată de I. P. S. Iustin și de PP. SS. Episcopi Vasile și Teoctist, înconjurați de un numeros sobor de arhimandriți, preoți și diaconi. La sfîrșitul slujbei, Prea Cucernicul Vicar Constantin Nonea a rostit un scurt cuvînt prin care a prezentat credincioșilor pe distinsul oaspe antiohian și a anunțat împrejurarea ce l-a adus aici.

Luînd cuvîntul, Prea Sfințitul Vasile a desfășurat o caldă rostire, al cărei miez a fost alcătuit din ideea de unitate a Ortodoxiei. Această unitate, manifestată în slujba liturgică, în rostirea aceluiași Simbol de Credință, în împărtășirea cu aceleași Sfinte Taine, capătă acum un simbol în plus, prin distincția pe care Sfîntul Sinod al Bisericii Antiohiene a binevoit s-o acorde Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. Inalt Prea Sfinția Sa se înscrie printre Ierarhii înzestrați de Dumnezeu cu alese calități, cărora le-a adăugat, prin muncă stăruitoare, o temeinică pregătire cărturărească. Avînd înaintea sa strălucite exemple de evlavie, cultură, iubire de oameni și entuziasm creator, Inalt Prea Sfințitul Iustin n-a pregetat ca, încă de la începutul păstoriei Sale, să lucreze pentru întărirea Ortodoxiei și pentru înțelegerea între toți oamenii, militînd în lupta pentru pace. Toate acestea, au determinat fixarea Sa printre Ierarhii de seamă ai Ortodoxiei și cinstirea Sa cu acest Ordin antiohian.

Prea Sfințitul Episcop Vasile a citit apoi Gramata Patriarhală de conferire a Ordinului Sfinților Apostoli Petru și Pavel, după care a înmînat Inalt Prea Sfințitului Iustin frumoasele insemne ale acestei distincții bisericești, în timp ce Corul Catedralei intona imnul mitropolitan.

Din jilțul arhieresc, a răspuns Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin care a dezvoltat ideea de unitate ecumenică pe temeiuri scripturistice și patristice. Sfintul Apostol Pavel, care a trăit și a predicat în Cetatea Antiohiei, a fost întîiul și cel mai mare apărător al unității de credință și disciplină bisericească. Mergînd pe linia acestui început. Biserica Ortodoxă a Antichiei a stat pururea de strajă la păstrarea acestei unități a Bisericii

lui Hristos. Ierarhii care au păstorit în acest Scaun Apostolic, figurile luminoase ale Ortodoxiei care aparțin renumitei școale teologice antiohiene, au arătat în scrieri și în fapte credința puternică în sfînta unitate a Creștinătății universale. Dar virtuțile acestea nu aparțin doar trecutului. Insuflat de strălucitii săi înaintași, Prea Fericitul Alexandru al III-lea, Patriarhul Antiohiei și Întregului Orient, dovedește întregii lumi creștine, prin fapte, năzuința Sa continuă de întărire a unității ortodoxe și de statornicire a dragostei la temelia raporturilor dintre Biserici și popoare. Prea Fericirea Sa nu s-a mulțumit să proclame aceste principii doar din înălțimea Scaunului său patriarhal, ci s-a ostenit, cu toată vîrsta înaintată, în lungi călătorii la Moscova, București și în alte centre ale Ortodoxiei, pentru a întări unitatea ecumenică, contribuind, prin aceasta, și la strîngerea legăturilor între popoare. Prezent în frămîntările de azi ale omenirii și sensibil în fața legitimelor aspirații ale popoarelor, Prea Fericirea Sa a ridicat glas împotriva războiului și împotriva folosirii armelor de exterminare în masă. Pe drumul acestei înalte misiuni merge acum și iubitul Său ucenic, colaborator și sol, Prea Sfințitul Vasile, care nu pentru prima oară vine în țara noastră cu acest mesaj de întărire a unității dintre Biserici și a prieteriei dintre popoare.

Adresîndu-se oaspelui său, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit i-a mulțumit pentru osteneala de a fi venit în străvechea Capitală a Moldovei și de a fi înmînat întîiului ierarh al Bisericii moldovene Decorația Patriarhiei din Antiohia. De asemenea, Înalt Prea Sfinția Sa l-a rugat să transmită Prea Fericitului Patriarh Alexandru sentimentele sale de recunoștință și mulțămită, precum și asigurarea că Înalt Prea Sfinția Sa, alături de ceilalți ierarhi ai Bisericii Romîne, va continua să lupte pentru consolidarea unității ortodoxe și pentru biruința păcii în lumea întreagă.

După festivitate, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a oferit, în reședința mitropolitană, un prînz oficial la care Prea Sfințitul Vasile a luat contact cu cele mai de seamă personalități ale vieții religioase, politice, culturale și sociale din Iași. Mai mulți invitați au ridicat toasturi, mărturisindu-și bucuria de a vedea Decorația antiohiană pe pieptul Ierarhului lor, și salutînd pe Prea Sfințitul Vasile Samaha ca pe un sol al luminii și al păcii. Seria cuvîntărilor a fost deschisă de Prea Cucernicul Preot Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, după care au vorbit d-l academician prof. dr. Vasile Răscanu, în numele Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, d-l Constantin Doroftei, în numele Comitetului Regional de luptă pentru apărarea păcii, și d-l Octav Iliescu, Președintele Sfatului Popular al orașului Iași, în numele cetățenilor, d-l prof. Victor Brătulescu, din București, a evocat trecutul istoric al relațiilor romîno-antiohiene, apoi au toastat d-l S. Gutman, primul rabin al Comunității Evreești din Iași, în numele credincioșilor mozaici și Prea Cucernicul Decan O. Bachmayer în numele credincioșilor de confesiune romano-catolică. D-l Profesor Mihail Răvăruț a prezentat Prea Sfințitului Vasile cîteva aspecte inedite din viața mînăstirilor moldovene, iar Prea Cucernicul Vicar Const. Nonea, vorbind în numele Centrului Eparhial, al slujitorilor, credincioșilor și cinului monahal din Arhiepiscopia Iașilor, a felicitat pe Înalt Prea Sfințitul Iustin pentru decorația primită și a poftit pe Vlădica Vasile să nu pregete niciodată în năzuința de a cerceta cît mai des pămîntul Moldovei.

Prea Sfințitul Vasile și-a început cuvîntul prin a-și mărturisi marea sa dragoste față de Biserica și poporul Romîniei. Referindu-se la această vădită dragoste, Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei i-a spus cîndva: Prea Sfinția Ta, și cînd vei fi în rai, tot spre București ai să te uiți! Glumă și paradox, remarca aceasta cuprinde un mare adevăr pe care solul antiohian nu l-a ascuns niciodată, convins fiind că puternicele legături pe care cele două mari Biserici, Antiohiană și Romînă, le-au avut în trecut, trebuie continuate acum cu și mai mult elan. Prea Sfinția Sa a elogiat Biserica Ortodoxă Romînă și puternica Ei ramură, Mitropolia Moldovei, și a făcut bune urări de sănătate și noi puteri Înalt Prea Sfințitului Iustin. Oaspele s-a arătat impresionat, prin cele ce vedea la acest prînz, de excelentele raporturi existente între diferitele culte de pe pămîntul țării noastre, precum și de sincera colaborare a oamenilor Bisericii cu organele autorității de Stat, în domeniul binelui social și al triumfului păcii.

Către sfîrșitul acestui cuvînt, a intrat în sală un copil și a oferit Vlădicăi Vasile un buchet de flori. Mișcat pînă la lacrimi de frageda prezență a copilului și de darul său delicat, Prea Sfinția Sa a mai adăugat o urare pentru sănătatea și liniștea tuturor copiilor din țara noastră și din lumea întreagă.

Încheind seria toasturilor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a depănat prin fața amintirii crîmpeie din istoria relațiilor romîno-antiohiene și a precizat că, dacă în trecut mobilul principal al călătoriilor unor ierarhi și clerici antiohieni prin țara noastră era strîngerea de ajutoare, astăzi acest mobil a fost depășit prin acela al conștiinței de solidaritate a ortodocșilor față de primejdia diviziunii, și de solidaritate a popoarelor față de pericolul unui nou război. După ce a elogiat personalitatea și osteneliile Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea, Înalt Prea Sfințitul Iustin a mulțumit Vlădicăi Vasile și tuturor vorbitorilor pentru bunele cuvinte ce i s-au adresat și a închinat pentru întărirea legăturilor dintre Bisericile Antiohiană și Romînă, pentru prietenia dintre popoarele arabe și poporul romîn, și pentru pacea lumii.

În timpul mesei, Prea Sfințitul Vasile s-a întreținut îndeaproape cu cei prezenți, legînd conversații mai ample cu d-l acad. prof. Dr. V. Răscanu, d-l acad. prof. Dr. I. Nițulescu, d-l prof. Dr. O. Franke, Rectorul Institutului Medico-Farmaceutic din Iași, d-l prof. Christofor Simionescu, Rectorul Institutului Politehnic, d-l prof. Gheorghe Russu, din București, d-l D. Andronic, reprezentantul Departamentului Cultelor și cu poetul George Lesnea care a și recitat o seamă de poezii originale și cîteva poeme traduse din Esenin și Pușkin. Toate acestea au zugrăvit în memoria oaspelui o icoană pensulată cu armonii, ca o grădină policromă și totuși unitară în frumusețea ei, după cum însuși a mărturisit.

A doua zi de dimineață, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Theoctist și de Prea Cucernicul Vicar Constantin Nonea, Vlădica Vasile s-a îndreptat spre plaiurile Bucovinei, pentru a cunoaște cele mai de seamă monumente istorice și centre de viață monahală din această parte a Moldovei. O vreme frumoasă, cu cer luminat și văzduh liniștit, a fost de mare prinință acestei călătorii de miez de iarnă. Pe drumul ce șerpuiește, generos, prin Podul-Iloaiei, Tîrgul-Frumos, Ruginoasa, Pașcani, Moțca și urcă, domol, pe minunata Vale a Moldovei, Vlădica Vasile s-a întîlnit cu toată istoria acestei provincii romînești, începînd cu Bourenii lui Dragoș și sfîrșind cu Putna lui Ștefan. După un scurt popas

la Protoieria din Pașcani, drumeții s-au oprit la Mănăstirea Suceava, unde Prea Sfințitul Partenie Ciopron, Episcop-pensionar și Stareț al așzămîntului, i-a primit cu mult suflet.

După vreo trei ceasuri, cele două automobile s-au oprit la biserica cea veche din Rădăuți, unde oaspeții erau așteptați de Părintele Protopop și de un grup de preoți. Intrînd în biserică, Vlădica Vasile a păstrat cîteva clipe de reculegere în fața mormintelor lui Bogdan Descălecătorul și fiului său Lațcu, apoi s-a închinat în altar.

Vlădica Vasile Samaha are un obicei care merită să fie însemnat într-o cronică de felul acesteia, spre ținere de minte și, dacă se poate, spre urmare. Ori de cîte ori intră într-o biserică, fie mănăstirească, fie de parohie, Prea Sfinția Sa întreabă mai întîi care-i e hramul. Dacă în biserică nu e vreme de slujbă, Prea Sfinția Sa intră în altar, după rînduiala arhiereului, și, acolo, cîntă troparul hramului, după care rostește o ectenie întreită, pomenind într-însa pe Patriarhul său, pe Patriarhul țării și Chiriarhul locului unde se găsește, pe starețul, stareța mînăstirii sau parohul bisericii și pe toți care sînt de față, însoțitori și gazde. Un ecfonis sau un otpust mic încheie această scurtă ceremonie făcută de un om care n-a intrat în biserică numai să vadă un monument și să asculte niște explicații. Așa a făcut Vlădica Vasile in biserica din Rădăuți și așa a făcut în toate locașurile de închinare prin care a trecut după aceea.

Mănăstirea Sucevița a primit pe oaspeți cu inegalabila podoabă a vechilor zugrăveli, dinlăuntru și mai ales din afară. În muzeul mînăstirii, vechile manuscrise, portretele Movileștilor, brocartele și odoarele domnițelor de demult, expuse în vitrine largi, au fost prezentate de Maica responsabilă, absolventă, în anul trecut, a cursurilor speciale de muzeografie din București. Maica Alexandrina Colibaba, Stareța chinoviei, a înfățișat viața de rugăciune și de muncă a călugărițelor, iar Prea Sfințitul Vasile le-a împărtășit tuturor binecuvîntări și daruri creștine.

Cele două ceasuri petrecute la Mînăstirea Putna au adunat, în sufletele celor veniți aci, mănunchiuri de emoții, strînse, de cîteva ori, în lacrimi. La mormîntul lui Ștefan, P. S. Vasile a făcut o rugăciune pentru sufletul marelui voievod și a intonat un trisaghion. A fost vizitat apoi muzeul. Așa cum se înfățișează acum, muzeul de la Putna e o adevărată revelație. Prenoit în întregime, cu grija și cheltuiala Ministerului Culturii și Arhiepiscopiei Iașilor, și reorganizat după cele mai moderne principii muzeografice, blazonul acesta de noblețe romînească e astăzi în măsură să impresioneze pe omul cu cele mai rafinate pretenții. Spațiul larg, lumina ferestrelor ajutată de o anume rînduială a celei electrice, vitrinele de cristal fixate pe cadre subțiri de lemn lustruit, etichetele metalice cu legende gravate, toul slujește cu mare credință visteria aceasta de neprețuite aduceri aminte. O epocă glorioasă, ale cărei rezonanțe mai stăruie și acum, în istoria noastră contemporană, e adunată aici, din cioburi și frînturi, în jurul marelui «atlet al lui Hristos», îngenunchiat pe miniatura evangheliarului de la Humor. Vlădica Vasile mărturisea mai tîrziu că asemenea fiori de măreție n-a trăit decît printre relicvele istoriei rusești. Prea Sfinția Sa a binecuvîntat pe călugării putneni, rugători lui Dumnezeu și străjeri neadormiți ai acestui tezaur de mare preț, îndemnîndu-i la spor duhovnicesc și dragoste de Patrie.

Drumul oaspelui antiohian a trecut și prin Gura Humorului. Aci s-a zidit o biserică nouă, zugrăvită de curînd, pentru a cărei desăvîrșire se os-

tenește Prea Cucernicul Protoiereu C. Bodnar, parohul enoriei și, în același timp, Inspector Eparhial. Vlădica Vasile, mișcat de strădaniile preotului și încercînd, poate, un simțămînt de răscumpărare purces din amintirea Patriarhilor Ioachim, Macarie și Athanasie, a dăruit bisericii suma de o mie lei și iscălitura sa pe o filă de Evanghelie. De altfel, pe unde s-a oprit, Prea Sfinția Sa a însemnat cuvinte de argint în cărțile de aur.

La Mînăstirea Slatina, Vlădica Vasile s-a întîlnit nu numai cu minunata așezare a lui Alexandru Lăpușneanu, ci și cu o obște de călugări trăitoare, în mare trezvie duhovnicească, a sfintelor predanii monahale. La vremea privigherii, în biserică, Prea Cuviosul Arhimandrit Petroniu Tănase, Starețul Obștei, a rostit un cald salut pentru oaspele antiohian, făcîndu-i cuviincioasă poftire să grăiască viețuitorilor cuvînt de folos. Pornind de la numele mînăstirii, Slatina, care înseamnă, în vechea slavonă, izvor sărat, Prea Sfințitul Vasile a desfășurat o foarte înțeleaptă cuvîntare, temeinicită pe ideea că viața monahală este și trebuie să fie o adevărată sare a sufletului creștin, împlinindu-i gustul cu sensurile mari ale trăirii duhovnicești. Rugîndu-se împreună cu monahii, Prea Sfinția Sa i-a binecuvîntat și le-a făgăduit amintire neștearsă în sufletul său de călugăr libanez.

Întors la Iași, după o călătorie de două zile și jumătate prin Bucovina, Vlădica Vasile a mulțumit călduros Inalt Prea Sfințitului Mitropolit pentru acest prilej de nouă cunoaștere a vieții noastre bisericești și naționale. La rîndul său, înalta gazdă i-a făcut daruri și l-a rugat să transmită Prea Fericitului Alexandru mulțumirile și urările sale de sănătate. La 13 februarie, oaspele și-a încheiat vizita în Moldova, înapoindu-se cu trenul la București.

*

In dimineața zilei de 15 a acelui februarie primăvăratec, Prea Sfințitul Episcop Vasile de Sergiopolis și însoțitorii săi au purces spre Craiova. Gazdă excepțională, ca întotdeauna, Inalt Prea Sfințitul Firmilian, Mitropolitul Olteniei, și-a primit oaspele cu bucuria unei regăsiri. Vlădica Vasile se numără de mult printre preferații inimii sale, și aproape că nu e amintire legată de Moscova în care numele lui Samaha să nu se amestece printre zîmbete și duioșii. Arhimandritul arab oferise Vlădicăi de la Craiova un suflet deschis și o respectuoasă prietenie, iscată din anume afinități. Episcopul de acum venea, ca sol, să-i ofere și un simbol care-l cuprindea nu numai pe el, ci întreaga ierarhie antiohiană: Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

Duminică 16 februarie, Catedrala Mitropolitană din Craiova a cunoscut una din cele mai frumoase slujbe liturgice, jertfită lui Dumnezeu de Inalt Prea Sfințitul Firmilian și de Vlădicii Vasile și Theoctist, laolaltă cu mare sobor de preoți și diaconi. Se adunaseră în ziua aceea o seamă de praznice, porîncite parcă de un duh al bucuriei: sosirea Prea Sfințitului Vasile, sesiunea anuală a Adunării Eparhiale, aniversarea a cincizeci și șapte de ani de la nașterea Înalt Prea Sfințitului Firmilian și a zece ani de păstorie peste Arhiepiscopia Craiovei. Așa încît nu numai Sfînta Liturghie, ci și Te-Deum-ul ce i-a urmat a strălucit prin desfășurare și cuprins.

După Te-Deum a avut loc ceremonia decorării Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian. Mai întîi, Prea Cuviosul Arhimandrit Dr. Laurențiu

Busuioc, Vicarul Mitropoliei, a prezentat preoților și mulțimii de credincioși pe Prea Sfințitul Vasile de Sergiopolis și a vestit evenimentul ce avea să urmeze. După care a luat cuvîntul oaspetele antiohian.

Prea Sfințitul Vasile și-a luat asupră-și această sarcină de a milita pentru unitatea Ortodoxiei. Într-o epocă de incertitudini și fărîmițări, de care celelalte confesiuni încearcă să profite, coeziunea conștiințelor ortodoxe e un bun care se cere menținut și consolidat prin efort, ca și pacea popoarelor. De aceea, în termeni variați și folosindu-se de simboluri osebite, tînărul Arhiereu își clădește totdeauna prezențele pe această principală temă a unității ortodoxe, temă pe care a înfățișat-o și în Catedrala de la Craiova. Efortului comun pentru unitatea Ortodoxiei și consolidarea păcii în lume s-a adăugat și Inalt Prea Sfințitul Firmilian al Olteniei, care, ieșit din popor, s-a retras, pentru un timp, din lume, în mînăstire, și-a fortificat puterile spirituale și, astfel întărit, s-a întors în lume spre a lupta pentru mai-binele ei, pămîntesc și ceresc. E un fapt pe care Biserica Antiohiei îl cunoaște bine și-l apreciază, și tocmai pentru aceea Ea vine acum să sublinieze această realitate prin conferirea Ordinului Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

Într-o atmosferă de emoție generală, amplificată de acordurile corului, Prea Sfințitul Vasile s-a coborît de pe solee și a împodobit pieptul Inalt Prea Sfințitului Firmilian cu insemnele Decorației, crucea cu panglică și steaua cu chipurile celor doi mari Apostoli.

Revenit în jețul arhieresc, Vlădica Firmilian a grăit un frumos cuvînt de răspuns, atribuind pricinile acestei cinstiri nu atît șie-și personal, cît binecredincioșilor olteni care, cu sufletul lor curat au deplina conștiință a păstrării sfintelor tradiții și a promovării vieții sociale spre forme pline de echilibru și de eficacitate. Acești credincioși peste care Vlădica Firmilian păstorește de un deceniu, l-au ajutat în definirea și aplicarea principiilor de unitate ortodoxă și bună înțelegere între popoare. Se naște acum o lume nouă, iar la nașterea ei e necesar ca toate forțele Ortodoxiei să asiste, s-o netezească cu palmele ei sfinte, să toarne untdelemn în acest vas nou care se cheamă societatea de mîine. Fără suportul acestei conștiințe obștești de participare la plămădirea lumii noi, sforțările conducătorilor duhovnicești ar fi fost mai mari și, poate, mai infructuoase. De aceea, cinstirea care vine din partea Bisericii Antiohiene se adresează nu numai ierarhului ci și binecredinciosului popor al Olteniei. Înalt Prea Sfințitul Firmilian a mulțumit călduros oaspelui și prietenului său, îndatorîndu-l să transmită, de asemenea, mulțumiri și urări Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea și Sfîntului Sinod al Bisericii Antiohiene.

După această ceremonie, a avut loc, în sala «Renașterea», deschiderea sesiunii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei. Începutul părții festive a fost consacrat prezenței Prea Sfințitului Vasile Samaha, căruia Vlădica Firmilian i-a făcut o emoționantă înfățișare înaintea deputaților Adunării. La rîndul său, Prea Sfințitul Vasile Samaha, vorbind membrilor Adunării, a arătat că pe conceptul de sobornicitate se întemeiază și structura unei asemenea Adunări Eparhiale, în care preoți și laici colaborează în spiritul aceleiași legi. Legislația Bisericii Ortodoxe Ramîne, perfecționată în ultima vreme, s-a impus în atenția celorlalte Biserici Orto-

doxe și a constituit un prim îndreptar pentru reforma administrativă a Bisericii Antiohiene, întîmplată cu doi ani în urmă. În felul acesta, se poate afirma că cele două Biserici au nu numai o credință comună și un scop comun, ci și o rînduială administrativă comună.

Membrii Adunării Eparhiale și-au continuat lucrările propriu-zise, în timp ce Prea Sfințitul Vasile a mers să viziteze Mînăstirea Jitianu, din imediata apropiere a Craiovei. Oaspele a constatat stările duhovnicești și gospodărești ale Obștei, și s-a întreținut îndelung cu Prea Cuviosii Arhimandriți Caliopie Georgescu, Exarhul Mînăstirilor, și Bonifaciu Podoreanu, Directorul Seminarului, asupra problemelor mînăstirești și ale învățămîntului teologic.

Prea Sfințitul Vasile a participat apoi la masa comună a Adunării Eparhiale, oferită de Înalt Prea Sfințitul Firmilian în reședința sa. Cu acest prilej au ridicat toasturi Prea Cucernicul Consilier Eugen Rădulescu, în numele Centrului Eparhial, d-l dr. Ilarie Popescu, în numele deputaților din Adunarea Eparhială, Prea Cuviosul Arhimandrit Bonifaciu Podoreanu, în numele Seminarului Teologic din Craiova, d-l dr. I. Parhon, în numele Comitetului Regional, de luptă pentru apărarea păcii, d-l N. Bărbulescu, deputat Eparhial, d-l Matei Ruxandra, reprezentantul Departamentului Cultelor, Prea Sfințitul Episcop Theoctist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal, în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian.

La rîndul său, Vlădica Vasile și-a mărturisit mîndria de a număra zece ani de prietenie cu întîiul Ierarh al Olteniei, cunoscut și apropiat la Moscova, în 1948, timp care-i dă un important avans moral chiar față de cei mai vechi colaboratori ai Înalt Prea Sfinției Sale. Prezentînd pe Vlădica Firmilian drept o sinteză a sufletului ortodox și romînesc, Prea Sfințitul Vasile a ridicat urări pentru acest suflet care îndatorează pe alții să-l iubească.

În cuvîntul său de răspuns, Înalt Prea Sfințitul Firmilian a precizat mai întîi că doi au fost principalii factori ce au determinat, cu zece ani în urmă, reînființarea Arhiepiscopiei Craiovei: regimul de democrație populară și Prea Fericitul Patriarh Justinian. Numai un regim care s-a dovedit sensibil la marile aspirații, spirituale și materiale, ale poporului și care a înțeles să cultive bunele tradiții ale înaintașilor, putea să-și însușească sarcina de a reînvia această veche instituție bisericească a Olteniei. Și, pe de altă parte, numai un patriarh de obîrșie oltean, receptiv pentru noile transformări sociale din țara noastră, putea să se asocieze acestor aspirații și să patroneze, pe linie bisericească, întruparea lor în ceea ce numim acum Mitropolia Olteniei. Ca urmare, Înalt Prea Sfințitul Firmilian a închinat pentru sănătatea Conducătorilor Republicii Populare Romîne și pentru Întîistătătorul Bisericii noastre Ortodoxe, neuitînd să mulțumească atît Vlădicăi Vasile cît și tuturor vorbitorilor pentru bunele cuvinte rostite cu acest prilej. Înalt Prea Sfinția Sa a declarat că Decorația primită, înainte de a reprezenta o răsplată a unor merite, reprezintă o angajare pentru întărirea bunelor legături dintre Biserici și popoare, și s-a îngăduit pentru plinirea acestei nobile sarcini.

Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha a mai rămas în Craiova o zi, după care, alături de Înalt Prea Sfințitul Firmilian și de însoțitorii săi obișnuiți, a plecat la Rîmnicul Vîlcii, pentru a face o vizită Prea Sfințitului Iosif, Episcopul Rîmnicului și Argeșului. Cele douăzeci și patru de

ore petrecute în vechea reședință a Sfintului Calinic au însemnat pentru Vlădica Vasile nu numai regăsirea unui Ierarh prieten, ci și împrospătarea unor suave amintiri legate de monumentele religioase ale Vîlcii. Pentru buna întreținere a acestor aduceri aminte, Vlădica Iosif i-a dăruit un splendid album cu fotografii ale celor mai frumoase mînăstiri și biserici din Eparhie, album care s-a adăugat, în chip fericit, darurilor primite, la Craiova, de la Înalt Prea Sfințitul Firmilian.

In după amiaza zilei de 19 februarie, Prea Sfințitul Vasile și-a luat rămas bun de la cei doi Ierarhi ai Olteniei, mulțumindu-le călduros pentru buna primire și s-a înapoiat la București.

*

Duminică 23 februarie, a avut loc, în Catedrala Sfintul Spiridon din București, solemnitatea decorării Prea Sfinților Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, Vicari Patriarhali, cu Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Sfînta Liturghie a fost slujită de cei trei Arhierei și de un mare sobor preoțesc și diaconesc, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, a d-lui Ioan Onțanu, Director în Departamentul Cultelor, a d-lui Nicolae Hurmuzes, Consul în Legația Greciei la București, a numeroși consilieri, profesori, studenți și binecredincioși creștini.

La sfîrșitul slujbei, Prea Cucernicul Preot Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a înfățișat credincioșilor pe caspele antiohian și a lămurit împrejurarea festivă ce avea să urmeze.

Prea Sfințitul Vasile a dezvoltat apoi o cuvîntare axată pe sentimentul de trăinicie a legăturilor dintre Biserica Antiohiei și Biserica Ortodoxă Română. Cetatea Antiohiei, în care s-a rostit pentru prima oară numele de creștin, a generat o pleiadă de strălucite personalități bisericești care, prin scrieri și fapte, au răspîndit cuvîntul lui Dumnezeu în cele patru laturi ale lumii, în care și pămîntul românesc. Pe uriașul lanț de aur al Ortodoxiei, Biserica Română strălucește ca o nestemată, iar sora Ei mai mare din Antiohia e fericită să constate că alcătuiește, împreună cu Ea, o singură gură și o singură inimă. Pentru aceasta, Ea a conferit Prea Fericitului Patriarh Justinian, acum opt ani, ca semn al dragostei și unității, Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, iar acum îi cere binecuvîntarea de a-l înmîna și cîtorva colaboratori ai Săi, distinși în activitatea bisericească.

După ce a citit Gramata Patriarhală, Prea Sfințitul Vasile a prins pe piepturile celor decorați insemnele Ordinului, în gradul de Mare Ofițer pentru Prea Sfinții Episcopi Antim și Theoctist, în timp ce corul Catedralei intona urări de mulți ani.

In numele celor decorați a vorbit Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul. Prea Sfinția Sa a considerat că această cinstire constituie, de fapt, un omagiu adus Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru îndelunga și rodnica sa activitate depusă în strîngerea legăturilor frățești cu celelalte Biserici Ortodoxe, în călăuzirea clerului nostru spre propovăduirea dragostei între oameni și a păcii între popoare, și în îndrumarea

credincioșilor noștri pe calea realizării unei vieți mai bune pentru întregul nostru popor. In decursul acestei activități, colaboratorii Prea Fericirii Sale au adus, în limitele puterilor, prinosul lor de muncă neprecupețită. Prea Sfințitul Antim a făcut apoi o substanțială evocare a trecutului istoric comun celor două Biserici, Antiohiană și Romînă, trecut reactualizat astăzi prin neobosita apostolie a Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-a, în slujba unității ortodoxe și păcii mondiale. Apoi a mulțumit Prea Sfințitului Vasile pentru osteneala de a le fi înmînat aceste decorații, precum și Prea Fericitului Patriarh Justinian și celorlalte personalități, pentru bunăvoința de a fi luat parte la această solemnitate.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit apoi un prinz oficial, în reședința Sa din București. Cu acest prilej, Prea Fericirea Sa a toastat pentru sănătatea și îndelunga înzilire a Prea Fericitului Alexandru al III-lea, Patriarhul Antiohiei și Intregului Orient, subliniind importanța legăturilor dintre cele două Biserici surori și prețul ce se pune pe unitatea conștiinței ortodoxe, într-o vreme în care numai Ortodoxia se dovedește înțelegătoare și prezentă în marile transformări sociale ce se petrec în cea mai mare parte a omenirii.

Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha a făcut apoi un elogiu Prea Fericitului Patriarh Justinian, a cărui personalitate e prezentă nu numai înlăuntrul Bisericii Ortodoxe Romîne, pe care o cîrmuiește și o promovează cu atîta succes, ci și în relațiile inter-ortodoxe, relații pe care le-a reluat, le cultivă și le consolidează. Vorbind despre unitatea și actualele probleme ale Ortodoxiei, Prea Sfinția Sa a închinat pentru Sănătatea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagora și pentru biruința Înalt Prea Sfințitului și mult încercatului Macarie, Arhiepiscopul Cyprului.

In numele Institutului Teologic și al Seminarului din București, a vorbit Prea Cucernicul Diacon Profesor N. Nicolaescu; Prea Cucernicia Sa a accentuat progresele învățămîntului nostru teologic și a închinat pentru sănătatea Prea Sfințitului Vasile de Sergiopolis, care este așteptat cu dragoste în mijlocul studenților și elevilor teologi din București.

La sfîrșit, Prea Fericitul Patriarh a făcut un expozeu asupra raportului dintre Biserică și Stat în trecut și astăzi, insistînd asupra faptului că actuala cîrmuire statală nu numai că acordă toată libertatea Bisericii Romîne în îndeplinirea îndoitului său țel, pămîntesc și ceresc, dar o ajută ca, în același timp, să-și mențină și să-și împuternicească legăturile ei canonice cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, printre care se numără și străvechea Biserică a Antiohiei.

In cele cîteva zile de ședere în București ,Prea Sfințitul Vasile a căutat să folosească prilejul pentru a cunoaște mai îndeaproape cîteva realizări noi, atît din domeniul bisericesc, cît și din cel social. Răspunzînd dorinței sale, Departamentul Cultelor i-a înlesnit vizitarea a două din cele mai mari și mai noi întreprinderi industriale din București. In felul acesta, Prea Sfinția Sa a putut să cunoască Fabrica de Confecții «Gh. Gheorghiu-Dej», cunoscută drept cea mai mare din întregul sud-est european, precum și uriașul Combinat Poligrafic «Casa Scînteii», construit în ultimii zece ani, cu sprijinul întregului popor muncitor din Republica Populară Romînă. In amîndouă întreprinderile, oaspele a rămas

impresionat de admirabilele condiții materiale în care se desfășoară lucrul muncitorilor, ca și de amabilitatea cu care a fost primit și condus pretutindeni. Prea Sfinția Sa a ținut să-și consemneze aceste impresii în cărțile de aur ale întreprinderilor respective.

De asemenea, Vlădica Vasile a cercetat și cîteva așezăminte mînăstirești clădite sau prenoite în vremea din urmă. Obștea Mînăstirii Samurcășești l-a primit cu multă evlavie și i-a înfățișat atelierele și chiliile luminoase și pline de sănătate, în care rugăciunea și munca se desfășoară după pravilă, împletite. Vlădica Vasile a vizitat apoi noua construcție a Schitului Maicilor, din București, pe cale de a fi desăvîrșită, și biserica Domeniilor, în curs de finisare.

Vizita la Mînăstirea Ghighiu, în ziua de 25 februarie, a constituit un moment festiv în viața soborului de călugărițe, prin instalarea unei străvechi icoane, adusă de Vlădica Vasile, în paraclisul mînăstirii. Primită în dar de Prea Fericitul Patriarh Justinian, icoana a fost rînduită să se așeze în această nouă ctitorie a Prea Fericirii Sale, prin chiar mîinile celui ce a adus-o de pe pămîntul rusesc. Purtarea icoanei Maicii Domnului pînă în paraclis, clopotele, cîntările, rugăciunile, metaniile, lacrimile, cuvintele Prea Sfințitului Vasile, totul s-a înmănunchiat într-un ceas de mare praznic, negîndit și neașteptat, așa cum nu s-a mai întîmplat decît prin filele Patericului. Fără îndoială, ziua aceasta va rămîne memorabilă în istoria mînăstirii, nu atît prin însemnarea ei, cu slove, în cartea de aur, cît prin încrustarea ei în sufletul monahilor care o vor transmite, nădăjduim, celor ce vor urma.

In dimineața zilei de 26 februarie, Institutul Teologic Universitar din București a primit pe Prea Sfințitul Vasile ca oaspe, ca dascăl și ca sol. In marea sală de festivități unde se adunaseră profesori, studenți teologi și elevii seminariști, oaspele a fost salutat de Prea Cucernicul Preot Profesor Ioan Coman, Rectorul Institutului, care a insistat asupra legăturilor directe dintre Patriarhia Antiohiei și acest așezămînt de cultură teologică. Un cuvînt de salut a rostit, de asemenea, și Prea Cucernicul Preot Profesor N. C. Buzescu, Directorul Seminarului Teologic din București. Prea Sfințitul Vasile a mulțumit pentru buna primire și a făcut apoi introducerea la comunicarea sa, anunțată din timp, despre «Legăturile dintre Bisericile Antiohiană și Rusă», lucrare alcătuită, în ultima vreme la Moscova. Comunicarea a fost citită de dl profesor I. Negrescu, în traducere proprie, și s-a bucurat de o atenție deosebită din partea ascultătorilor *. La sfîrșit, Prea Sfințitul Vasile și-a mărturisit solia de a înmîna Prea Cucernicului Rector Ioan Coman o cruce de piept, măiestrită în sidef, ca dar din partea Bisericii Antiohiei, pentru merite deosebite în activitatea sa didactică, educativă și pastorală. Primind crucea, Prea Cucernicul Rector a mulțumit în cuvinte pline de emoție, făgăduind devotamentul său pentru cauza Ortodoxiei și a păcii popoarelor.

Tot la 26 februarie, Prea Sfințitul Vasile a făcut dlui Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, vizita de rămas

* Un text prescurtat al acestei comunicări, publicăm în paginile următoare ale revistei «Biserica Ortodoxă Română».

bun în cursul căreia au fost schimbate impresii, mulțumiri și noi făgăduințe pentru continuarea eforturilor de consolidare a păcii, în aceste vremuri în care nu numai liniștea Bisericilor lui Hristos e amenințată, ci însăși viața omenirii întregi.

In ziua următoare, Prea Sfinția Sa a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian căruia i-a adus mulțumiri pentru buna găzduire și pentru binecuvîntarea de a-și fi îndeplinit mandatul său bisericesc. Întîistătătorul Bisericii noastre i-a făcut o seamă de daruri și l-a îndatorat să transmită Prea Fericitului Patriarh Alexandru și Sfîntului Sinod al Bisericii Antiohiene, sentimentele sale de dragoste frățească.

Vineri, 28 februarie, Prea Sfințitul Vasile a fost condus la Aeroportul Băneasa de Prea Sfințitul Episcop Theoctist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal, de d-l Ioan Onțanu, Director în Departamentul Cultelor și de Părinții Alexandru Ionescu, N. Cazacu și Nicanor Motorga, de la Sfînta Patriarhie. După o vizită de trei săptămîni în țara noastră, solul antiohian s-a înapoiat la reședința sa din Moscova, iscălind o pagină nouă în istoria legăturilor frățești dintre Bisericile Ortodoxe Antiohiană și Română.

RAPORTURILE DINTRE BISERICA ORTODOXĂ DIN ANTIOHIA ȘI BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ*

Situația Patriarhiei Antiohiei și raporturile acesteia cu Biserica Ortodoxă Rusă în perioada de după căderea Bizanțului constituie una dintre problemele interesante, nu numai din viața bisericească, ci și din viața internațională din decursul vremii.

In timpul de față. cînd toate forțele progresiste ale omenirii luptă pentru întărirea legăturilor prietenești între popoare, pentru triumful cauzei păcii în întreaga lume, este pentru noi extrem de important să știm în ce situație s-au găsit creștinii ortodocși după cucerirea turcească, și cum s-a comportat Rusia Pravoslavnică față de această nouă situație a fraților ei de aceeași credință. Cu alte cuvinte, vrem să lămurim care au fost raporturile reciproce în domeniul bisericesc între marele popor rus și popoarele Orientului Ortodox în trecut.

Inainte de patimile Sale, în rugăciunea Sa arhierească, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cere de la Tatăl ca toți cei care cred în El să păstreze între ei, totdeauna și nezdruncinată, unitatea de gîndire și simțiri, în credință și dragoste, adică să constituie o societate unitară și nedespărțită. După exemplul Mîntuitorului, apostolii îndeamnă stăruitor pe creștini «să păstreze unitatea duhului prin legătura păcii» (Ef. IV, 3), să nu îngăduie nici o dezbinare, nici o neînțelegere, ci totdeauna să se ajute unul pe altul. asemenea mădularelor organismului trupesc· «Dacă un membru suferă, împreună cu el suferă toate membrele ; iar dacă un membru este prețuit, se bucură împreună cu el toate membrele. Voi însă la un loc sînteți trupul lui Hristos, iar fiecare în parte sînteți membre ale acelui trup» (Cor· XII, 26—27).

Legătura și ajutorul fundamental și reciproc între Bisericile ortodoxe este dragostea, dragostea care a determinat pe Dumnezeu Tatăl să trimită pe Fiul Său Unul născut în lume, ca lumea să nu piară. Dragostea față de neamul omenesc a îndrumat pe Fiul lui Dumnezeu la venirea Lui pe pămînt și în jertfa adusă pentru păcatele omenirii. Pe dragostea nemărginită a lui Dumnezeu față de oameni și pe dragostea reciprocă a oamenilor față de Dumnezeu este alcătuit întreg Noul Testament. Hristos, ca obiect general al dragostei, constituie centrul spre care gravitează și în jurul căruia se unesc toate bisericile autocefale în sentimentul obștesc și reciproc al dragostei.

Sfinții apostoli au organizat comunități creștine la diferite popoare și în diferite țări, comunități care au primit denumirea de Biserici.

In primele veacuri ale Creștinismului, sub raportul juridic, Bisericile au fost unități de sine stătătoare (V. Mîștin, *Alcătuirea Bisericii creștine în*

*** Cuprinsul conferinței rostite de P. S. Episcop Vasile Samaha în ziua de 26 februarie 1958, la Institutul Teologic de grad universitar din București, tradus și prescurtat după textul rusesc, de prof. I. D. Negrescu.**

primele două veacuri, 1909, p. 430). Ele erau unite prin structura lor interioară ceea ce reprezenta o unitate mai profundă și mai strînsă decît unitatea organizației exterioare (V. Troițki, *Opere,* p. 58).

Cînd creștinismul s-a extins, episcopii au simțit nevoia unei comuniuni între ei, pentru dezbaterea diferitelor probleme referitoare la viața Bisericii. Această comuniune s-a înfăptuit pe calea pastoralelor și a întîlnirilor personale. Astfel a fost vizita făcută de Sfîntul Policarp, episcop de Smirna, la papa Anicet. Se întîmpla că se iveau probleme importante cu caracter dogmatic, care trebuiau să fie dezbătute. Atunci episcopii se adunau în sinoade. Astfel a fost sinodul apostolilor, apoi sinoadele sfinților părinți. In acest chip Biserica apostolică a constituit în toate timpurile un exemplu de desăvîrșită unitate interioară, care a determinat și comuniunea între Biserici. Bisericile locale s-au bucurat într-o egală măsură de autonomie în conducerea treburilor care nu depășeau granițele lor (Balsamon, II, 1). Totodată, între ele se ținea o strînsă legătură. Bisericile păstrau cu sfințenie unitatea euharistică, cinsteau în mod reciproc mucenicii și duhovnicii, făceau schimb de scrisori asupra problemelor de credință, de disciplină bisericească și ceremonii.

Astfel, atunci cînd în Biserica din Corint s-au ivit mari neînțelegeri, unul dintre bărbații acestei Biserici s-a adresat sfîntului Clement, episcopul Romei, cerîndu-i sprijin pentru înlăturarea lor. Scrisoarea cu răspunsul lui Clement s-a bucurat de o mare cinste, nu numai în Corint ci și în Bisericile vecine, fiind citită întregului popor.

Tot așa sfîntul Policarp, episcopul Smirnei, scrie către Filipeni, sfîntul Ignatie, episcopul Antiohie, scrie către Filadelfieni, către locuitorii din Smirna și către Policarp. Legăturile prin scris sînt urmate de vizitele reciproce ale Intiîstătătorilor și membrilor clerului.

In veacul al IV-lea numărul Bisericilor locale se reduce, în schimbul extinderii lor. In sinoadele ecumenice I, II, IV se stabilește în mod definitiv numărul Bisericilor locale, se stabilește raporturile lor reciproce și totodată se determină fondul dogmatic al unității Bisericii Ecumenice, care constă în aceeași mărturisire de credință, în recunoașterea aceluiași cap al ei, Iisus Hristos, și a aceluiași Sfînt Duh, care lucrează asupra credincioșilor prin taine și legături reciproce.

Cu privire la comuniunea canonică între Bisericile autocefale, trebuie să remarcăm că aceasta se înfăptuiește în formele cele mai variate. In primul rînd ea se manifestă în rugăciunile reciproce ale întîistătătorului unei Biserici pentru întîistătătorii altor Biserici, apoi în diferite legături și întîlniri personale. Astfel, în Bisericile ortodoxe din Orient, se păstrează vechiul obicei al felicitărilor reciproce cu pilejul marilor sărbători și marilor evenimente, schimbul de gramate cu prilejul alegerii la conducerea Bisericii a unui nou întîistătător, cu prilejul recunoașterii reciproce a actelor bisericești săvîrșite în mod canonic de o Biserică sau alta, etc.

Aceluiași scop de întărire a unității Bisericii slujesc întîlnirile personale ale întîistătătorilor Bisericilor și vizitele reciproce ale delegațiilor bisericești, organizarea de către o Biserică în granițele alteia a metocurilor și hramurilor de trebuință, trimiterea de misiuni și schimbul de literatură. In sfîrșit, o însemnătate deosebită, sub acest raport, are convocarea de sinoade și consfături ale întîistătătorilor tuturor Bisericilor autocefale asupra celor mai importante probleme bisericești.

Ruperea Bisericii apusene de cea ecumenică nu a distrus unitatea Bisericii Catolice. Aici, în Orient, s-au format cîteva Biserici autocefale noi, și, înainte de toate, marea Biserică rusă, care, după cotropirea Orientului de către turci, a devenit sprijinul Ortodoxiei.

Biserica rusă nu numai că se află în strînsă comuniune cu toate celelalte Biserici ortodoxe, în duhul dragostei apostolice, dar ea constituie și un sprijin pentru ele.

Un exemplu strălucit de asfel de comuniune frățească îl constituie raporturile reciproce dintre Biserica Ortodoxă din Antiohia și Biserica Ortodoxă rusă.

De-a lungul vremii, Biserica rusă a susținut neîncetat, atît din punct de vedere moral cît și material, pe sora sa din Antiohia, care suferea din cauza jugului străin și a uneltirilor papale.

Se înțelege astfel de ce Biserica Antiohiei și întreg poporul ortodox din Orient a hrănit și hrănește o profundă dragoste față de Biserica Ortodoxă Rusă și față de marele popor rus. Acest lucru s-a vădit în manifestația plină de dragoste și de încredere a poporului Antiohiei față de Sanctitatea Sa Patriarhul Mosovei și al Intregii Rusii, Alexei, cu prilejul vizitei din anul 1945. «Unirea tuturor popoarelor ortodoxe din Orient în jurul sorei lor, — Biserica rusă — scria Dostoievski, — nu este doar o unire politică ; ea nu năzuiește acaparări politice sau silnicii ; ea va însemna înălțarea adevărului lui Hristos, înălțarea Crucii lui Hristos și a cuvîntului hotărîtor al Ortodoxiei, în fruntea căreia de mult timp se află Rusia».

Biserica Antiohiei nu este — în istorie — numai un centru administrativ important, ci și un centru religios pentru întregul Orient, un centru al celor mai de seamă evenimente din viața Bisericii Creștine, — al sinoadelor locale. Astfel, spre a doua jumătate a veacului al V-lea, sub puterea Patriarhului din Antiohia au rămas următoarele provincii și țări : Siria, Fenicia, Arabia, Cilicia, Mesopotamia și Iviria, adică aceleași ținuturi bisericești care sînt și astăzi arătate în titulatura oficială a Patriarhului de Antiohia.

Creștinarea Rusiei a constituit un eveniment de o mare însemnătate în istoria Ortodoxiei Ecumenice. Creștinismul a adus în Rusia învățătura despre dragoste, îndurare și cultură. Tradiția spune despre principele Vladimir însuși, să «sub influența noii credințe el s-a îmblînzit, a devenit milostiv, mîngîietor și îndurător» (Prof. Platonov, *Lecții despre istoria Rusiei,* S.P.B., 1909, p. 83).

Raporturile reciproce între Biserica rusă și Orient, și mai ales cu Biserica Antiohiei se statornicesc odată cu începuturile creștinismului în Rusia, înainte de căderea Constantinopolului. Pînă la căderea Bizanțului, Biserica rusă se afla sub conducerea canonică a scaunului de la Constantinopol, de unde primise credința creștină ortodoxă.

Multă considerație a arătat poporul rus pentru capitala Ortodoxiei, — Țarigradul, — cum se numea atunci, și pentru Patriarhul ei. «Ortodoxia în Rusia au sădit-o și cultivat-o, cu ajutorul lui Dumnezeu, păstorii ortodocși din Orient, care se distingeau printr-o mare pietate și sfințenie a vieții» *(Cronica rusă)*. Cel mai de seamă dintre ei a fost sfîntul Mihail, primul mitropolit al Chievului, care odihnește neputrezit în pămîntul rusesc ; el, după cum spune apostolul Pavel, a propovăduit cu dreptate cuvîntul adevărului. Sfîntul mitropolit Mihail era de loc din Siria, ucenicul Patriarhului Antiohiei Ioan. «Lui Mihai noi îi datorăm toate : începuturile creștinismului din țara noastră, prima mănăstire acoperită cu aur, cu hramul Sfîntului Mi-

hai, primii ucenici. Astfel, chiar de la începuturile credinței creștine în Rusia, vedem legătura între Antiohia și Biserica noastră» (S. Sevverov, *Biserica Antiohiei*, S.P.B., 1850, pag. 12).

Biserica rusă a venit în ajutorul Orientului nu numai din punct de vedere moral, ci și material. Se știe că după creștinarea poporului rus, bisericile Antiohiei, Alexandriei și Ierusalimului, se aflau într-o grea stare materială. In timp ce Orientul căzuse sub apăsătorul jug otoman, Rusia de la jumătatea veacului al XV-lea se întărește și se înalță treptat. Profesorul Kapterev spune că după căderea Constantinopolului, atît Orientul cît și rușii înșiși vedeau în noua Biserică rusă și în Rusia apărătoarea și păstrătoarea adevăratei Ortodoxii, nevătămate, priveau spre Moscova ca spre urmașa Bizanțului căzut, ca spre cea «de a treia Romă» (Kapterev, *Caracterul raporturilor dintre Rusia și Orient*, p. 11). Aceeași idee a fost exprimată minunat și de starețul Filotei, la începutul secolului al XVI-lea, în scrisoarea sa către marele kneaz.

In anul 1586, Ioachim, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient, se adresă către țarul Rusiei, cerînd îngăduința de a veni la Moscova. De altminteri, astfel de apeluri ale partiarhilor, mitropoliților și episcopilor orientali se întețesc de acum înainte, și ele arată că, alături de poporul rus, și toate celelalte popoare ortodoxe au început să vadă în Biserica rusă reprezentanta păstrătoare și apărătoare a întregii Ortodoxii Ecumenice Orientale

O mare însemnătate a avut în istoria raporturilor dintre Bisericile Antiohiei și Rusiei vizita la Moscova a Patriarhului Antiohiei Ioachim. Din păcate, în timpul acestui patriarh nu a existat un cronicar așa cum a fost în timpul patriarhului Macarie al Antiohiei. De aceea, datele călătoriei lui sînt foarte reduse.

Izvorul de bază al istoriei patrhahiei Antiohiei pentru această perioadă este izvodul patriarhilor, alcătuit de Macarie, unde el spune: «Ioachim a primit patriarhatul, și în zilele lui s-au statornicit treburile pentru creștini. Scaunul patriarhal avea însă multe datorii, pentru care lucru el s-a îndreptat spre Constantinopol și de acolo spre țările creștine, nădăjduind să adune milostenii pentru plata acestor datorii. El a plecat spre Moscova, trecînd prin Chiev, care se află în Rusia Mică. Aceasta s-a întîmplat în anul 7093 de la facerea lumii, după cum am văzut eu nevrednicul însemnat acolo, în Chiev, în casa mitropolitană, alături de chipul lui Ieremia al Constantinopolului, a lui Meletie al Alexandriei și al lui Teofan al Ierusalimului» (Manuscrisul Muzeului asiatic, Colecția patriarhului Grigorie IV, 1—30, p. 180). Aceleași lucruri le afirmă și cronicarul sirian, preotul Mihail Breik, care este continuatorul lui Macarie.

Poporul rus, care în organizarea treburilor bisericești a fost legat timp de multe veacuri de patriarhii orientali, nu văzuse încă pe pămîntul său pe nici unul dintre acești patriarhi. Călătoria patriarhului Ioachim — cea dintîi — a prilejuit poporului rus exprimarea dragostei sale pentru unul din înalții reprezentanți ai Bisericii Orientului ortodox. Sosirea patriarhului Ioachim la Moscova a constituit o dovadă netăgăduită despre legăturile Orientului ortodox cu Rusia, și despre atenția și stima scaunului Antiohiei față de Biserica Ortodoxă Rusă. Insemnătatea acestei călătorii constă și în aceea că de ea se leagă organizarea patriarhatului în Rusia, căci cu acest prilej a fost ridicată problema organizării patriarhatului în Moscova, dorință a poporului rus, exprimată chiar de țar, de a întemeia patriarhatul.

Patriarhul Ioachim a făgăduit că se va sfătui cu ceilalți patriarhi ai Orientului: «Aceasta este o lucrare prea mare, spunea el, și fără acest sfat mie nu-mi este cu putință a o face» (Kapterev, *Op. cit.*, despre raporturile Rusiei cu Orientul, p. 177).

In Rusia încep să sosească numeroși soli din diferite țări din Orient. cu scopul de a aduna milostenii și ajutor material, de cele mai multe ori pentru trebuințele bisericești. Rușii răsplăteau cu dărnicie pe cei sosiți, și totodată trimeteau și pe alte căi milostenii în Orient.

Călătoria Patriarhului Macarie în Rusia, descrisă de arhidiaconul Paul de Alep, este de natură să ne arate belșugul jertfelor care curgeau din Rusia în Orient, constituind totodată dovada dragostei reciproce dintre cele două Biserici. Patriarhul Macarie, ca mirean Ioan, s-a născut în orașul Alep, unde a fost la început preot. După moartea soției sale, a primit monahismul sub numele de Meletie. In anul 1635 a devenit mitropolit de Alep. In acest timp, pe scaunul Antiohiei se afla bunul său prieten patriarhul Eftimie. Meletie a stat pe scaunul mitropolitan timp de 12 ani. După moartea patriarhului Eftimie, el a devenit patriarh al Antiohiei, sub numele de Macarie, la 12 decembrie 1647.

La urcarea sa pe scaunul patriarhal, el găsi o datorie de 13.000 de piaștri, pe care credincioșii nu o puteau plăti. Patriarhul Macarie, ca și predecesorul său Ioachim, hotărî să se adreseze marelui popor rus și Bisericii ruse și în anul 1652 întreprinse călătoria în Rusia, întovărășit de fiul său Paul de Alep, care descrie minunat sosirea lui în Rusia și cinstea cu care a fost primit și înconjurat în tot timpul ședерii lui acolo. Astfel, legăturile duhovnicești și comuniunea dintre Biserica rusă și cea a Antiohiei s-au întărit și mai mult.

In trecut, dragostea și respectul față de scaunul Antiohiei se manifestau, între altele, și prin aceea că mulți pelerini ruși călătoreau spre Orient, pentru a primi binecuvîntarea patriarhului Antiohiei, ca urmaș al sfinților apostoli Petru și Pavel. Unii rămîneau în Antiohia și intrau în monahism, ca pelerinul rus Vasilie Grigorovici Barski din Chiev, de pildă ajuns monah în Antiohia, în sec. al XVIII-lea, pe care patriarhul Silvestru îl iubea ca pe propriul său fiu (Bazili, *Biserica Antiohiei*, p. 18).

Raporuri însuflețite s-au dezvoltat apoi între Biserica rusă și cea a Antiohiei, în timpul patriarhului Antiohiei Metodiu. Patriarhul Metodiu, văzînd starea grea în care se află patriarhia sa, se adresă către patriarhul Constantinopolului Constantin I cu rugămintea de a obține de la guvernul rus o subvenție anuală de o sută de ruble în sprijinul scaunului Antiohiei (I. Vizantiiski, *Comunicări* 1905, p. 30).

Lupta patriarhului Metodiu împotriva catolicilor, care se întăriseră în Siria si Liban, sprijiniți de diplomații din Occidentul Europei, era foarte grea. Agenții papali agitau nestingheriți unirea printre membrii adevăratei Biserici a lui Hristos. Poarta otomană numise chiar un patriarh uniat, Maxim, situația înrăutățindu-se astfel și mai mult. Dar zelosul păstor, patriarhul Metodiu, nu-și pierdu nădejdea că va putea, cu ajutorul Bisericii ruse, să apere turma sa duhovnicească de uneltirile catolicilor. El trimise pe mitropolitul Iliopolului, Neofit, în Rusia, pentru a primi milostenii, cu care să organizeze școli și tipografii în Siria, precum si pentru renovarea bisericii Sf. Nicolae, făcătorul de minuni, din Damasc. Mitropolitul Neofit a fost însoțit de arhimandritul Sofronie, de ieromonahul Antim și de secretarul patriarhiei, G. I. Papadopol.

Patriarhul Metodiu arată în scrisoarea înmînată mitropolitului Neofit motivele pentru care se adresează Bisericii ruse : «Catolicii de la Roma răspîndesc în Siria latinismul, iau prin silnicii de la ortodocși cele mai frumoase mănăstiri și biserici, distrug bibliotecile, răpesc vasele sfinte păstrate din vechime, hainele arhierești și documentele cele mai de seamă (S. Severov, *Scrisorile patriarhului Metodiu)*. Scrisoarea patriarhului Metodiu a avut un puternic răsunet în cercurile bisericești din Rusia. «Dumnezeu a ascultat suspinele creștinilor din Orient, și dorința inimii mele s-a împlinit», — scrie patriarhul Metodiu ; o nouă biserică, luminoasă, pardosită cu plăci de marmoră s-a înălțat pentru ortodocșii din Orient, împodobită cu frumoase icoane și cu un candelabru de bronz în valoare de 30.000 de piaștri turcești ; nenumărate milostenii au sosit din Rusia ; icoanele trimise de Anna Orlov, îmbrăcămintea arhierească cusută cu aur trimisă de principesa gruzină Tamara, sume de bani trimise de kneazina Rusiei. Inzestrarea bisericii a costat 23.500 de ruble de argint, din care jumătate au fost trimise din Moscova *(Starea Bisericii ortodoxe din Siria,* 1851, p. 490).

Biserica Ortodoxă Rusă, din dragoste față de sora ei aflată în suferință și prin osîrdia marelui ierarh rus de atunci, Mitropolitul Moscovei Filaret, a pus la dispoziția scaunului Antiohiei o biserică în Moscova pentru întemeierea unui metoc. Intemeierea acestui metoc al Antiohiei în Moscova a constituit începutul unor raportuni reciproce și mai strînse între Biserica Ortodoxă Rusă și cea din Antiohia, crescînd astfel sprijinul material pentru lupta dusă de patriarhul Antiohiei împotriva dușmanilor Ortodoxiei, romano-catolici și protestanți.

Primul conducător al metocului Antiohiei, biserica Voznesenski-Ipatiev din Moscova, a fost mitropolitul Iliopolului Neofit, în anul 1848. Activitatea mitropolitului Neofit în Rusia a fost încununată cu succes. Din banii adunați, o parte au fost trimiși patriarhului în Antiohia, iar cu o altă parte s-a cumpărat o gospodărie cu două etaje lîngă biserică. Mitropolitul Neofit nu a stat mult timp la conduceera metocului ; după cinci ani el a încetat din viață la Moscova, și conducerea metocului a luat-o arhimandritul Antim, de naționalitate greacă, din Cipru. In anul 1862 patriarhul Antiohiei a numit conducător al metocului pe tînărul dar energicul arhimandrit Gavriil, din Damasc. Arhimandritul Gavriil a fost ales în anul 1871 mitropolit al Beirutului, iar la conducerea metocului a fost numit mitropolitul Palmiriei, Chiril din Constantinopol ; dar, din pricina boalei, acesta s-a întors curînd la Damasc, unde a și murit, în anul 1882. In anul 1900 patriarhul Antiohiei Meletie a numit conducător al metocului pe ieromonahul Alexandru Tahan (actualul patriarh al Antiohiei Alexandru III), care la 7 aprilie a fost ridicat de mitropolitul Moscovei Vladimir la treapta de arhimandrit. «Arhimandritul Alexandru, în vremea conducerii metocului a izbutit să înfăptuiască multe lucruri de mare folos pentru îmbunătățirea lui» (Arhimandrit Rafail, *Metocul Patriarhiei din Antiohia la Moscova,* Moscova, 1891). După alegerea arhimandritului Alexandru penru scaunul Ciliciei, au urmat la conducerea metocului sirianul Iliasu Abu-Rusu și apoi Arhimadritul Antonie.

Activitatea renumitului și marelui mitropolit Filaret în sprijinul scaunului Antiohiei nu se mărginește numai la întemeierea metocului din Moscova, ci se vădește și în multe alte lucrări săvîrșite spre folosul Bisericii Antiohiei și a altor Biserici orientale.

Lucrarea mitropolitului Filaret intitulată *Păreri și ecouri despre lucrările Bisericii Ortodoxe din Răsărit* arată dragostea și atenția lui pentru Orient.

Înfăcărate cuvinte despre această activitate a mitropolitului Filaret a scris și ziarul grecesc «Armonia». Cu ajutorul mitropolitului Filaret au fost tipărite la Moscova antimise pentru Biserica Antiohiei, care există și astăzi, cu inscripții în limba rusă și arabă : «Pomenește, Doamne, pe Mitropolitul Filaret». Pe bună dreptate scria gazeta «Armonia» că Mitropolitul Filaret a fost o mîngîiere a suferințelor Bisericilor orientale și un înger păzitor al lor : «El a însuflețit și a înviorat corpul unitar și nedespărțit al Ortodoxiei» («Armonia», Constantinopol, 1868, p. 446).

Lupta Bisericii din Antiohia pentru autonomie și independență față de scuanul din Constantinopol s-a manifestat din timpuri îndepărtate; ea s-a intensificat în timpul patriarhului Spiridon.

Lupta aceasta între partidul grecofil și cel național arab s-a terminat în anul 1899 prin biruința arabilor. După moartea lui Spiridon, în anul 1897, soborul episcopilor din Biserica Antiohiei a ales pe scaunul patriarhiei din Antiohia un mitropolit arab, Meletie al Laodiceei (A. P. Lebedev, *Opere*, p. 781). Patriarhatul Antiohiei datorește Bisericii Ortodoxe Ruse și poporului rus această biruință, care a deschis o nouă pagină glorioasă în istoria Bisericii din Antiohia.

Din vremea patriarhului Antiohiei Meletie s-a început o epocă strălucită în istoria raporturilor reciproce frățești între Biserica rusă și cea a Antiohiei, slujind ca exemplu pentru celelalte Biserici creștine. La 29 februarie 1904 s-a săvîrșit la New-York un eveniment deosebit de important, care mărturisește unitatea și dragostea dintre cel două Biserici — hirotonirea sirianului Rafail ca episcop de Brucklinsk de către episcopul Tihon (ajuns apoi patriarh al Moscovei și întregii Rusii).

Grija Bisericii ruse pentru înflorirea Bisericii din Antiohia și pentru prosperitatea credincioșilor ei, nu s-a mărginit numai la Siria și Liban, ci s-a extins și asupra arabilor de peste granițele acestor două țări, spre a păstra Ortodoxia nezduncinată printre toți arabii. Astfel, pentru succesul activității misionare din America s-a înfăptuit contopirea misiunii ruse și a celei din Antiohia, sub grija Bisericii Ortodoxe Ruse.

In timpul patriarhului Grigorie s-au petrecut numeroase evenimente care dovedesc strînsele legături dintre scaunul Antiohiei și Biserica Ortodoxă Rusă. In anul 1913, Grigorie al IV-lea a făcut o călătorie în Rusia, spre a aduce la cunoștința lumii ruse nevoile Bisericii din Antiohia. El a fost invitat la jubileul de 300 de ani al casei Romanovilor. Sosirea patriarhului Grigorie în Rusia a fost marcată printr-un eveniment de o deosebită importantă : hirotonirea întru arhiereu-episcop a rectorului Seminarului duhovnicesc din Novgorod, arhimandritul Alexei, actualul patriarh al Moscovei și a întregii Rusii. In timpul șederii sale în Rusia, patriarhul Grigorie al IV-lea a vizitat și Academia duhovnicească din Petersburg, unde, din partea studenților, a fost salutat de studentul din anul III Boris Iarușevici, actualul Mitropolit de Krutița și Kolomna, Nicolae.

In vizita sa din Rusia, patriarhul Grigorie nu a uitat nevoile Bisericii sale. El a trimis în Antiohia icoane, îmbrăcăminte, vase, etc., primite în dar din partea Bisericii ruse. La cererea patriarhului Grigorie, Biserica rusă a tipărit un mare număr de antimise și a trimis în Antiohia, în anul 1913, șaizeci de funțuri de Sf. Mir.

Strînsa comuniune dintre Biserica rusă și cea a Antiohiei s-a manifestat și prin pelerinajele călugărilor ruși la Mănăstirea Sfîntul Proroc Ilie din Liban. In anul 1912, între patriarhul Grigorie și ieromonahul Pantelimon s-a

încheiat convenția de arendare a acestei mănăstiri pe 99 de ani, cu condiția de a se plăti patriarhului în primi doi ani 200 de monete de aur franceze, iar apoi cîte 300 pe fiecare an.

Vizita patriarhului Antiohiei Grigorie al IV-lea în Rusia a avut o mare însemnătate pentru Biserica Ortodoxă rusă, în privința restabilirii pairiarhatului în Rusia. La 16 august 1917 și-a început lucrările Sinodul local al Bisericii Ortodoxe Ruse, care a hotărît să restabilească patriarhatul, iar la 5 noiembrie 1917 a fost ales ca patriarh al Moscovei și al întregii Rusii Mitropolitul Tihon. Sfîntul Sinod al Bisericii Ruse a invitat pe Patriarhul de Antiohia să ia parte la întronizarea noului patriarh, dar evenimentele războinice și starea grea a Bisericii din Antiohia l-au împiedicat pe patriarhul Grigorie să participe la festivitatea întronizării.

După primul război mondial, învingătorii au împărțit între ei țările din Orient. Siria și Libanul, sub motiv «că nu sînt în stare a se conduce singure», au fost atribuite, ca țări sub mandat, Franței. Biserica din Antiohia a intrat astfel sub jugul Franței, care a sprijinit dintru început activitatea misionarilor papali. Dar Biserica Antiohiei, cu tot acest greu regim sub mandat, nu a încetat comuniunea și raporturile frățești cu Biserica Ortodoxă Rusă.

Biserica Antiohiei a luat o atitudine negativă față de așa numita «biserică vie» din Rusia, ca și față de activitatea rascolnicilor. Prea Fericitul Patriarh Grigorie al Antiohiei numește «biserica vie» o «adunare satanică potrivnică lui Dumnezeu», iar prin pastorala dlin 20 iunie 1925 recunoaște ca «unică legiuită și înaltă autoritate bisericească — autoritatea patriarhului Tihon al întregii Rusii» (Prof S. V. Troițki, *Ce este Biserica vie,* Varșovia, 1927, p. 35). In general, patriarhul Grigorie al IV-lea a susținut pînă la sfîrșitul vieții sale alianța cu Biserica rusă, păstrînd o plăcută amintire despre călătoria sa în Rusia.

La 25 martie 1925, Patriarhul Tihon a încetat din viață, dar legăturile reciproce între cele două scaune au continuat. Se știe că, după ce, pentru scurtă vreme, Biserica rusă a avut conducător pe Mitropolitul Petru de Krutița, mitropolitul Serghie a devenit locotenent de patriarh. Se știe, de asemenea, că după moartea patriarhului Antiohiei Grigorie al IV-lea, un timp oarecare a fost locotenent patriarhal al scaunului Antiohiei mitropolitul Arsenie al Laodiceei, fiind cel mai în vîrstă dintre ierarhii Antohiei.

Sentimentul de dragoste care s-a manifestat totdeauna în raporturile dintre Biserica rusă și cea a Antiohiei, dar mai ales în vremuri grele, s-a vădit și în timpul celui de al doilea război mondial. In anii grei ai războiului pentru apărarea Patriei, Biserica Antiohiei, credincioasă testamentului apostolului Pavel—«Purtați sarcinile unul altuia și așa pliniți legea lui Hristos» (Galateni 6,2), a manifestat o solidaritate fierbinte și un sentiment de frățească simpatie față de Biserica rusă și față de popoarele Uniunii Sovietice. «Eu mă socot fericit,— spunea mitropolitul Ilia, — aflîndu-mă în Moscova, păstrătoarea Ortodoxiei primite din Bizanț. Moscova nu este numai un centru de viață politică și științifică, ci și un centru de viață religioasă» (Mitropolitul Ilia, în «Revista Patriarhiei din Moscova», 1948, p. 49).

Mitropolitul Serghie a primit din partea tuturor patriarhilor orientali telegrame și mesagii, prin care aceștia își exprimau solidaritatea cu Biserica Rusă și popoarele Uniunii Sovietice în lupta împotriva dușmanilor. «Biserica Ortodoxă apostolică din Alexandria, — spunea patriarhul Alexandriei Hristofor, — se mîndrește cu strălucitele biruințl continui ale armatelor rusești.

care duc la nimicirea totală a forțelor iadului (*Adevărul despre religie în Rusia*, p. 268).

Patriarhul Serghie a încetat însă din viață înainte de ziua biruinței. «In înțeleapta prevedere a viitoarelor destine ale Bisericii Ortodoxe Ruse, patriarhul Serghie a desemnat, cu mult înainte de sfîrșitul vieții sale, ca vrednic urmaș pe mitropolitul de atunci al Leningradului și Novgorodului, Alexei». (*Moștenirea duhovnicească a Prea Fericitului Patriarh Serghie*, p. 282).

Mitropolitul Alexei ca locotenent patriarhal, a continuat cu înțelepciune și osîrdie opera răposatului patriarh Serghie.

In zilele grele al războiului, Biserica Antiohiei, poporul și clerul ei au fost alături de poporul rus. Din inițiativa Prea Fericitului Sale Patriarhului Alexandru s-au adunat ajutoare pentru armata sovietică, iar Biserica Antiohiei s-a rugat fără încetare lui Dumnezeu pentru biruința Uniunii Sovietice în lupta pentru apărarea dreptății și a adevărului. «Dumnezeu, — a spus Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, aflndu-se la Ierusalim, — a binecuvîntat împlinirea rugăciunilor pe care le-au înălțat aici pentru Rusia și Biserica rusă, reprezentanții Bisericilor Ierusalimului și Antiohiei» (*Adevărul despre religie în Rusia*, p. 268).

La 9 mai 1945 — ziua biruinței —, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea a săvîrșit o slujbă religioasă de mulțumire lui Dumnezeu, în prezența ambasadorului U.R.S.S. și a altor ambasadori străini. Se împlinise sfintele cuvinte din Sfînta Scriptură: «S-a întărit unitatea de gîndire între frați și dragostea între cei apropiați».

Ajutorul Bisericii Ortodoxe Ruse pentru patriarhatul Antiohiei, după căderea Constantinopolului, s-a manifestat nu numai pe linie materială, ci și ca ajutor spiritual și cultural. Încă din vremea lui Alexei Mihailovici, patriarhii Orientului au îndrumat pe păstorii Bisericii ruse să organizeze în Rusia școli grecești și slavonești, spre folosul bisericilor orientale. Școlile duhovnicești din Rusia au constituit răsadnițe pentru răspîndirea culturii religioase nu numai în Rusia, ci și în țările orientale. Astfel au fost Academiile duhovnicești din Chiev, Moscova, Petersburg și Kazan. Din Academiile duhovnicești din Rusia a ieșit în trecut un însemnat număr de arhipăstori și bărbați ai Bisericii Antiohiei, ca mitropolitul Gherasim Iared, mitropolitul Agapie Saliba ș. a. Astăzi, în ogorul Bisericii Antiohiei activează foști studenți ai înaltelor școli duhovnicești din Rusia: Patriarhul Antiohiei Alexandru III (Academia din Chiev), Mitropolitul de Homsk, Alexandru Goha (Academia din Kazan), Mitropolitul de Horavsk, Athanasie (Academia din Chiev) ș. a.

Dragostea și atenția marelui popor rus și a Bisericii Ortodoxe Ruse față de scaunul Antiohiei s-a arătat și prin organizarea societății numită «Societatea Palestiniană». Scopul principal al «Societății Palestiniene» a fost apărarea Ortodoxiei și lupta împotriva dușmanilor ei — misionarii occidentali. — precum și ajutorarea pelerinilor ruși, ajutorarea scaunului Antiohiei și apărarea credinței ortodoxe.

Cunoscutul monah latin din ordinul augustinilor Aureliu Palmieri, după călătoria sa la Locurile Sfinte, scria în «Revista latină» din Roma: «Activitatea și jertfele pe care le face Rusia nu urmăresc decît apărarea intereselor Bisericii Ortodoxe, pentru a menține pe ortodocșii locali în credința strămoșilor lor» (*Pelerinajul rus*, 1903, p. 217). El a recunoscut că, datorită poporului rus și ajutorului dat de acesta, credința creștină din Orient a fost păzită de atacurile latinilor: «Providența dumnezeiască

a îngăduit ca credința ortodoxă să nu se stingă în Palestina, ca dogmele ortodoxe să nu se piardă din inimile arabilor locali. Păstrarea Ortodoxiei în Palestina este o minune nu străină de rugăciunile și lacrimile pelerinilor ruși» (*Ibidem*, p. 226).

Tot astfel, scriitoarea latină Matilda Serao, care a călătorit în anul 1899 la Ierusalim, arată, în lucrarea sa «*Din țara lui Iisus*», că cei mai numeroși pelerini sosesc acolo din Rusia.

«Societatea palestiniană» a fost urmată de organizarea Misiunii Ortodoxe Ruse din Orient, sub îndrumarea orientalistului Porfirie Uspenski, episcop, în anul 1847, care a avut o activitate încununată de succes printre arabi. In 1899 erau înființate 42 de școli, pentru băieți și fete, cu un număr de 4.000 de elevi. În decurs de 25 de ani, numărul școlilor a crescut la 101, din care 5 în Iudeea, 19 în Galileea, 22 în Siria de Nord, 50 în Siria de Sud, 5 în Beirut, cu învățătura în limba maternă, adică arabă (*Comunicările Societății Palestiniene,* 1899, p. 655).

În Seminariile din Antiohia se foloseau însă și unele manuale ruse: Catehismul mitropolitului Filaret, Teologia Dogmatică de mitropolitul Macarie, Explicarea Sfintei Scripturi a Vechiului și Noului Testament de Herascov și Ivanov, Istoria Bisericii de Mihailovski, Patrologia de Filaret Gernigovski, Dreptul Bisericesc de Neciaev ș. a. Din inițiativa mitropolitului de Beirut Gavriil, s-au tipărit în limba arabă: Catehismul ortodox al lui Filaret, Mitropolitul Moscovei, Predicile lui Macarie al Moscovei ș. a.

În timpul de față, legăturile culturale dintre Biserica Antiohiei și Biserica rusă se întăresc și se dezvoltă și mai mult. La rugămintea Prea Fericitului Patriarh al Antiohiei Alexandru III, Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii Alexei a exprimat calda sa dorință ca numărul studenților din Patriarhia Antiohiei în școlile duhovnicești din Rusia să fie mărit; astfel, numărul studenților antiohieni care studiază acum în Academia Duhovnicească din Moscova s-a ridicat la 5.

În istoria Bisericii din Antiohia s-a deschis o deosebit de importantă pagină din momentul urcării pe scaunul patriarhal al Rusiei a Sanctității Sale Patriarhul Alexei. «Trebuie să mărturisesc, — a spus Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în Beirut, — că eu sînt legat prin cele mai strînse legături cu Biserica din Antiohia, pentru că și eu am primit harul arhieriei din mîinile Prea Fericitului Patriarh Grigorie al Antiohiei» (*Cuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei în Beirut,* în Revista Patriarhiei din Moscova 1945, p. 23). În acest fel, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, prin har, este fiul duhovnicesc al Sfintei Biserici Apostolice din Antiohia.

În sinodul local al Bisericii Ortodoxe Ruse din 31 ianuarie 1945, cînd Mitropolitul Leningradului și Novgorodului Alexei a fost ales patriarh al Moscovei și întregii Rusii, a participat și Patriarhul Alexandru III, cu mitropolitul Theodosie al Tiro-Sidonului, cu mitropolitul de Emessa Alexandru și Arhidiaconul Vasile.

Îndată după urcarea pe scaunul patriarhal, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a întreprins o călătorie la Bisericile din Orient. Călătoria în Antichia a prilejuit o măreață manifestare a sentimentelor frățești dintre poporul Antiohiei și cel rus, și dintre cele două Biserici. La 29 mai 1945, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a sosit la Damasc, de unde a plecat la Beirut — capitala Libanului, apoi la Ierusalim și în Egipt. Din Egipt, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei s-a întors iarăși în cuprinsul

Patriarhiei Antiohiei, prin Haifa, la Beirut. Aici a fost întîmpinat de o mare mulțime de credincioși, în frunte cu Arhiepiscopul Athenagora, venit special din Ierusalim, într-o nemărginită revărsare de entuziasm care nu se poate uita. După zilele istorice petrecute în Liban, Sanctitatea Sa s-a îndreptat spre Damasc. Este greu de imaginat măreția tabloului întîmpinării și aici a Sanctității Sale Patriarhului Alexei, și de către creștini, și de musulmani.

În catedrala din Damasc, Patriarhul Alexandru a salutat în numele Bisericii Antiohiei și al marei mulțimi adunate, pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, care, în răspunsul său, a arătat că «măreția acestei primiri constituie o garanție a legăturilor de nezdruncinat dintre cele două Biserici (Prot. Zernov, în «Revista Patriarhiei din Moscova», 1945, p. 25).

În ziua Sfintei Treimi, la 24 iunie 1945, Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii a slujit Sfînta Liturghie în Catedrala Damascului. Atunci a primit autorul acestei conferințe (Prea Sfințitul Vasile Samaha, N. red.) harul sfințeniei în cin de arhimandrit de la Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, dăruindu-i propria sa cruce, pe care o păstrează ca cea mai scumpă comoară. Guvernul Siriei și guvernul Libanului au decorat pe înaltul oaspete cu cele mai înalte ordine.

Vizita Sanctității Sale Patriarhului Alexei a adîncit și mai mult colaborarea între cele două Biserici, spre binele Ortodoxiei.

În anul 1946, Biserica Antiohiei a primit vizita unei delegații a Bisericii ruse, în frunte cu I.P.S. Mitropolit al Leningradului și Novgorodului Grigorie, pentru lămurirea unor probleme bisericești în Orient. Delegația a vizitat Damascul, Beirutul, apoi Palestina și Alexandria.

De acum înainte aproape în fiecare an se petrec evenimente care oglindesc prietenia seculară și dragostea dintre Biserica Ortodoxă din Antiohia și Biserica Ortodoxă Rusă.

La 14 noiembrie 1947 vizitează Moscova Mitropolitul Libanului Ilie Karam, însotit de autorul conferinței de astăzi, fiind primiți ca oaspeți ai Sanctității Sale Patriarhului Alexei.

La istorica consfătuire a căpeteniilor și reprezentanților Bisericilor ortodoxe autocefale ce a avut loc la Moscova, între 8—19 iulie 1948, cu prilejul sărbătoririi a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, Prea Fericitul Patriarh Alexandru III a trimis o delegație formată din mitropolitul Emessei, Alexandru, mitropolitul Libanului, Ilia și Arhimandritul Vasilie, care a reprezentat și pe Prea Fericitul Hristofor, papă și patriarh al Alexandriei, și care a luat o parte activă la lucrările conferinței și la întocmirea rezoluțiilor ei.

La 17 iulie 1948 are loc predarea metocului din Moscova scaunului Antiohiei, la 100 de ani de la înființarea lui de către Mitropolitul Moscovei Filaret. Prea Fericitul Patriarh Alexandru III scria la 10 august 1950: «Acum doi ani, metocul nostru din Moscova și-a început al doilea secol de existență, îndeplinind cu prisosință rolul de inel de legătură și din punct de vedere cultural, și duhovnicesc-religios între vechea Biserică a Antiohiei și puternica ei soră și apărătoare a Ortodoxiei — Biserica Rusă».

În ziua Sfinților Petru și Pavel din anul 1950, Prea Fericitul Patriarh Alexandru a primit delegația rusă, alcătuită din Mitropolitul Leningradului Grigorie, Arhiepiscopul Hermogen și protopresbiterul Kolciţki, care îi aduceau din partea Sanctității Sale Alexei diploma de membru de

cinoare al Academiei duhovnicești din Moscova și insigna de doctor — crucea de aur.

Dragostea Prea Fericitului Patriarh Alexandru față de Biserica rusă și poporul rus i-au dat putere să întreprindă în anul 1951 o călătorie în Rusia, cu toată vîrsta sa înaintată, de 82 de ani. Aici, întiistătătorii a cinci Biserici ortodoxe au găsit că este necesar să se adreseze către întreaga lume cu un nou apel pentru apărarea păcii. Prea Fericitul Patriarh Alexandru a văzut cu ochii proprii viabilitatea Bisericii ruse, puritatea învățăturii ei creștine ortodoxe, a admirat frumusețea sfintelor slujbe și a înălțătoarelor cîntări bisericești din Bisericile rusești.

Raporturile frățești între Biserica Antiohiei și cea rusă nu s-au mărginit numai la domeniul bisericesc, ci s-au referit și la probleme sociale, privitoare la fericirea popoarelor. Este îndeobște cunoscut că după nimicirea fascismului german, popoarele din întreaga lume și-au exprimat și își exprimă din ce în ce mai mult dorința de a trăi în pace. Dar nădejdile și aspirațiile popoarelor spre o viață pașnică și spre fericire au întîmpinat o primejdioasă împotrivire din partea guvernelor țărilor capitaliste, fapt care a dat naștere puternicei mișcări a partizanilor păcii.

Biserica din Antiohia, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Alexandru, a susținut, cea dintîi, Biserica rusă și poporul rus în lupta pentru pace. «Eu mă bucur în mod sincer, — a spus Patriarhul Alexandru, — că Biserica Ortodoxă din Antiohia ia parte activă la această mare și sfîntă lucrare, căci războiul înseamnă nimicirea temeliilor moralei creștine, înseamnă nefericire și suferințe pentru oamenii simpli, urmărind îmbogățirea cîtorva stăpîni ai uzinelor de fabricare a armelor de război, care vor să domine lumea» («*Revista Patriarhiei din Moscova*», 1951, nr. 9, p. 4).

In vremea vizitării Moscovei, Prea Fericirea Sa Patriarhul Alexandru III a subliniat că se observă din partea reprezentanților țărilor occidentale tendința de a distruge străvechea dragoste dintre Biserica Antiohiei și Biserica Rusă, pentru atingerea scopurilor lor dușmănoase față de Uniunea Sovietică («*Revista Patriarhiei din Moscova*», 1951, nr. 8).

Afirmația Patriarhului Antiohiei Alexandru are o mare însemnătate pentru aprecierea situației create în timpul de față în Orientul ortodox. Niciodată Patriarhatul Antiohiei nu a fost supus unor atît de mari greutăți din partea fraților nesinceri occidentali, ca în prezent. Rîvna papistașilor și a protestanților de a smulge pe creștinii din Antiohia de la sînul Ortodoxiei creste pe fiecare an. Ei se silesc să zdruncine și să distrugă raporturile frățești de veacuri dintre Biserica Antiohiei și cea rusă. Aceste încercări din partea cercurilor occidentale de a despărți Orientul de Rusia nu reprezintă ceva nou; ele au rădăcini în vechea dușmănie față de Rusia. Activitatea politică a statelor și cercurilor occidentale se desfășoară sub steagul unei pretinse prietenii față de Ortodoxie, și a unor pretinse simpatii față de greci și arabi. După cel de al doilea război mondial, aceste cercuri au desfășurat o largă propagandă în Siria și Liban împotriva U.R.S.S., sub steagul luptei împotriva comunismului, dar în realitate pentru înfăptuirea planurilor lor agresive în Orient. «Raporturile noastre cu Rusia, — a spus Patriarhul Alexandru, — au început odată cu începuturile Ortodoxiei. Aceste vechi raporturi nu pot fi slăbite și nu pot fi distruse. Indiferent dacă Rusia este comunistă sau necomunistă, cauza noastră este o cauză duhovnicească-religioasă, și grija noastră urmărește înflorirea societății și organizației noastre religioase» (*De-*

clarația Patriarhului Alexandru gazetei «Kolșai» din Beirut, Liban, august 1952).

Biserica din Antiohia va iubi neîncetat, sincer și fierbinte Biserica rusă, sprijinitoare și apărătoare a sfintei Ortodoxii. Nici o putere nu poate să distrugă raporturile frățești ale poporului din Antiohia cu poporul rus iubit, cu care este legat prin puternicile legături ale Ortodoxiei Ecumenice. Biserica din Antiohia a crezut totdeauna în puterea spirituală și în forțele poporului rus, și, ca și întreaga sa turmă de credincioși, pune o mare nădejde în el, în lupta viitoare cu dușmanii Ortodoxiei. Sîntem încredințați că dragostea dumnezeiască de care este plină inima fiecărui ortodox din cuprinsul Patriarhiei Antiohiei față de poporul rus, va arde mereu ca o flacără vie. De Dumnezeu păzita Biserică Ortodoxă Rusă a sprijinit din cele mai vechi vremuri Biserica Antiohiei, cu ajutorul ei, moral, material și cultural.

DESCHIDEREA CURSURILOR DE INDRUMARE MISIONARĂ ŞI PASTORALĂ PENTRU SERIILE A XXX-a ŞI A XXXI-a

La Mănăstirea Curtea de Argeș, în sala de cursuri a Centrului de îndrumare misionară și pastorală, a avut loc în ziua de 24 februarie a. c., festivitatea deschiderii cursurilor de îndrumare pentru cea de a XXX-a serie de preoți cursiști, în prezența Prea Sfințitului Episcop Pavel Șerpe, Decanul Centrului și delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a P. C. Arhimandrit Ghermano Dineață, Vicarul Episcopiei Rîmnicului și Argeșului și delegat al Prea Sfințitului Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, a profesorilor și preoților cursiști.

S-a oficiat Te-Deum-ul, sfințirea apei și polihroniul, de către un sobor de preoți și diaconi prezenți la cursuri, răspunsurile fiind date de corul preoților cursiști, sub conducerea domnului asistent universitar Chiril Popescu.

După oficierea slujbei religioase și după ce corul preoților a cîntat «Să se îndrepteze», glas 1, de Dimitrie Suceveanu, a luat cuvîntul P. C. Arhim. Ghermano Dineață, Vicarul Episcopiei Rîmnicului și Argeșului, care, vorbind în numele Prea Sfințitului Episcop Iosif, a arătat că fiecare dintre preoți are datoria de a-și împrospăta și îmbogăți continuu cunoștințele, atît doctrinare cît și practice, și pentru aceasta poartă de grijă Sfîntul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, rînduind ca îndrumători pe învățații și experimentații dascăli ai celei mai înalte instituții de cultură teologică din țara noastră. «Reîmprospătarea și punerea la punct a vechilor cunoștințe ale Prea Cucerniciilor Voastre, — a spus, printre altele, P. C. Arhim. Vicar Ghermano Dineață —, adăugarea altora noi, schimbul de experiență pastorală, adaptarea lor la noua formă de viață a poporului nostru, legătura sufletească dintre cursiști, exercițiile spirituale și însușirea în cît mai mare măsură a metodelor de acțiune pastorală, formează programul de lucru pentru zilele cît veți zăbovi aci, spre folosul vieții Cucerniciilor Voastre și al credincioșilor pe care-i păstoriți». Atrăgîndu-le atenția asupra datoriei de a contribui cu toată convingerea și cu toate puterile la apărarea și consolidarea regimului deplinelor libertăți din țara noastră, mai ales prin străduințe continui și rodnice în lupta pentru apărarea și întărirea păcii, care e testament și poruncă dumnezeiască, P. C. Sa a spus, în continuare: «Recunoscători regimului nostru de democrație populară, care asigură fiecărui credincios libertatea de conștiință, iar Sfintei Biserici larga putință de a-și îndeplini misiunea, avem datoria să colaborăm cu organele de Stat cu deplină sinceritate și cu devotament, spre fericirea noastră, a tuturor». Subliniind datoria tuturor de a-și exprima recunoștință față de Sfîntul Sinod și față de guvernul țării pentru

grija și sprijinul dat clerului în vederea pregătirii și perfecționării lui spre a face față cu cinste noilor îndatoriri în pas cu vremea, P. C. Arhim. Ghermano Dineață și-a încheiat cuvîntarea îndemnînd pe preoții cursiști să pomenească cu dragoste în rugăciunile lor numele Prea Fericitului Patriarh Justinian, care veghează la pregătirea lor, chibzuind neîncetat pentru buna și rodnica funcționare a secției Institutului Teologic universitar de la Curtea de Argeș. «Imi fac o plăcută și sfîntă datorie — a spus în încheiere Vicarul Episcopiei Rîmnicului și Argeșului — să transmit binecuvîntarea Prea Sfințitului Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, peste truda, munca și stăruința Prea Cucerniciilor Voastre».

Corul preoților a intonat imnul «Cu adevărat mare este taina creștinătății».

A luat apoi cuvîntul P. C. Protoiereu Dumitru Tacea, din Eparhia Bucureștilor, în numele preoților cursiști, care, arătînd importanța cursurilor de îndrumare de la Curtea de Argeș la care iau parte preoți din șapte eparhii ale Bisericii Ortodoxe Romîne, a făcut unele considerații asupra climatului deosebit în care au loc cursurile celei de a XXX-a serii, spunînd printre altele: «In întreaga lume se desfășoară cu o intenistate necunoscută încă de istorie, eforturi pentru statornicirea unei păci trainice, fiind chemate popoarele înseși spre a-și susține și impune dorința lor fierbinte de pace; apelurile făcute de conducătorii Uniunii Sovietice pentru o conferință la cel mai înalt nivel a șefilor guvernelor marilor puteri au avut un puternic răsunet în masele de oameni din lumea întreagă.

Pe plan bisericesc, ne găsim în pragul sărbătoririi împlinirii a zece ani de rodnică și fericită Arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Președintele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, ani de nenumărate și neprețuite realizări în toate domeniile bisericești».Vorbind de rîvna deosebită ce trebuie să anime pe preoții din seria a XXX-a, ca unii ce fac pentru a doua oară aceste cursuri, P. C. Protoiereu D. Tacea a adus mulțumiri Sfîntului Sinod și Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru organizarea acestor cursuri pentru preoți în vederea reîmprospătării cunoștințelor teologice și însușirii celor mai indicate metode de pastorație prin sprijinul și mijlocirea distinsului corp profesoral al Institutului Teologic de la București, căruia i se cuvine deosebită recunoștință. Dă totodată asigurări că preoții își vor îndeplini, cu timp și fără timp, îndatoririle sacerdotale și cetățenești, aplicînd în activitatea lor învățămintele dobîndite la cursurile de îndrumare. Mulțumind conducerii Centrului de îndrumare pentru grija ce o poartă pentru o bună organizare și desfășurare a cursurilor și-a îndreptat gîndul și urările către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, către Prea Fericitul Patriarh Justinian, conducătorii Republicii Populare Romîne și Departamentul Cultelor, rugînd pe Dumnezeu să le dea «Mulți și fericiți ani!».

După intonarea imnelor «Cu noi este Dumnezeu» și «Doamne al puterilor» de către corul preoților, a vorbit Prea Sfințitul Episcop Pavel Șerpe, Decanul Cursurilor de îndrumare, care, în puține cuvinte, și-a exprimat speranța că, prin rîvna lor, preoții cursiști se vor dovedi a fi vrednici fii ai Bisericii. Le-a dat unele sfaturi privitoare la orînduirile de care trebuie să țină seamă pe tot timpul cursurilor, atrăgîndu-le atenția în mod

deosebit asupra celor de ordin duhovnicesc, fiind vremea Postului Mare al Sfintelor Paști.

Declarînd cursurile deschise, «în numele Sfîntului Sinod și al Prea Fericitului Părinte Patriarh», Prea Sfinția Sa a amintit, ca și P. C. Protoiereu Dumitru Tacea, că «Prea Fericitul Patriarh Justinian împlinește la 6 iunie a. c. zece ani de la înscăunare», subliniind, ca potrivită împrejurării în care vorbește, buna pregătire a clerului nostru ortodox, una dintre multele și marile realizări ale Prea Fericirii Sale.

In încheiere, Prea Sfințitul Episcop Pavel a adus mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian și Prea Sfințitului Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului pentru grija și atenția ce o au față de Centrul de îndrumare misionară și pastorală a preoților, a mulțumit de asemenea și profesorilor, pentru rîvna și străduințele ce depun în predarea cursurilor, precum și Guvernului și Departamentului Cultelor, pentru asigurarea climatului funcționării acestor cursuri de orientare în noua orînduire socială și politică a țării noastre.

*

Luni 28 aprilie 1958, a avut loc la Centrul de Indrumare de la Curtea de Argeș, deschiderea cursurilor pentru cea de a XXXI-a serie de pr oți·

Festivitatea s-a desfășurat în prezența Prea Sfințitului Iosif, Episcopul Rîmnicului și Argeșului, delegat al Sfîntului Sinod și al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a P. S. Arhiereu Pavel Șerpe, Prorectorul Centrului, a d-lui Ștefan Georgescu, reprezentantul Departamentului Cultelor, a profesorilor : Diac. N. Balca, Pr. Al. Ciurea și Chiril Popescu, de la Institutul Teologic din București, a Protoiereului Raionului Curtea de Argeș, Pr. C· Topologeanu, a preoților cursiști etc.

După ce s-a sfințit apa și s-a săvîrșit un Te-Deum de către un sobor de preoți și diaconi cursiști, — *P. S. Arhiereu Pavel Șerpe,* Prorectorul Centrului, a rostit o scurtă cuvîntare, îndemnînd pe preoții cursiști să se folosească de timpul petrecut la aceste cursuri pentru a-și împrospăta metodele pastorale, spre a aduce spor duhovnicesc în rîndurile păstoriților lor. P. S. Pavel și-a încheiat cuvîntul mulțumind Prea Fericitului Patriarh Justinian și Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat Centrului de îndrumare de la Curtea de Argeș·

In cuvîntul pe care l-a rostit în numele preoților cursiști, — *P. C. Pr. Dr. Constantin Munteanu.* din Piatra Neamț, a mărturisit bucuria cu care preoții au răspuns chemării de a veni la aceste cursuri de îndrumare ca să-și reîmprospăteze cunoștințele, să facă schimb de experiență pastorală unii cu alții, etc. Prea Cucernicia Sa a arătat că toți cei 116 preoți care formează seria XXXI-a sînt hotărîți să dovedească o purtare demnă de înaltă misiune preoțească, iar după terminarea cursurilor de îndrumare, întorcîndu-se în parohiile lor, să împărtășească și păstoriților, punînd în practică, învățăturile căptate la aceste folositoare cursuri de îndrumare

Prea Sfințitul Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului a împărtășit celor prezenți arhierești binecuvîntări din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a membrilor Sfîntului Sinod. P. S. Sa a îndemnat pe preoții cursiști să-și deschidă sufletele, la care bate «Păstorul cel Bun» prin graiul profesorilor de la Institutul Teologic Universitar din București și să pri-

mească învățăturile ce li se dau, pentru ca să poată să-și reînnoiască preoția, să-și întărească credința, nădejdea și dragostea. Să caute pe «Acela» pe Care cu veacuri în urmă l-au propovăduit apostolii, pe Care l-au mărturisit mucenicii și pe Care îl urmăm noi astăzi.

Prea Sfințitul Episcop Iosif a subliniat faptul că acei preoți care, după o lună de cursuri se vor reîntoarce în parohii reînnoiți, plini de multe cunoștințe, împrospătați în duh și în credință, ducînd păstoriților Sfinților Lor sporirea evanghelizării pentru așezarea în lume a unei păci drepte și de durată, pentru lauda sfintei Biserici ortodoxe și pentru prosperitatea Patriei noastre, vor cunoaște marea bucurie a datoriei împlinite.

Festivitatea a fost încheiată de Prea Sfințitul Arhiereu Pavel Șerpe, care a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne pentru buna organizare a cursurilor de îndrumare și Departamentului Cultelor pentru sprijinul permanent acordat Bisericii și Centrului.

Preoții cursiști au petrecut pe cei doi vlădici în răsunetul puternic al imnului arhieresc «Pre Stăpînul», trecînd apoi în sala de cursuri.

NOI PAȘI IN DEZVOLTAREA ORTODOXIEI DIN CHINA

Inființarea în 1957 a celei de a doua eparhii ortodoxe din China, cu sediul la Pekin, și așezarea în fruntea acesteia a unui nou ierarh chinez, în persoana P. S. Episcop Yao Fu-an (Șuan), marchează un însemnat pas înainte în dezvoltarea și organizarea Ortodoxiei chinezești. Prin aceasta Ortodoxia din China, constituită pînă acum în eparhie independentă, este ridicată la rangul de Biserică ortodoxă autonomă. Această nouă organizare, cerută de nevoile firești ale vieții ortodoxe din acele părți, s-a făcut cu asentimentul conducerii de Stat a Republicii Populare Chineze și cu concursul binevoitor al Patriarhiei Ruse, a cărei fiică duhovnicească este noua Biserică autonomă.

După cum se știe, răspîndirea Ortodoxiei în ținuturile Extremului Orient este rodul lucrării misionare îndelungate a Bisericii Pravoslavnice rusești. In anul 1955, în urma lichidării Exarhatului Patriarhiei ruse pentru Asia răsăriteană, care își avea reședința la Pekin, comunitățile ortodoxe din China se reorganizează pe noi baze în eparhie autonomă, cu sediul la Șanhai. La conducerea eparhiei este chemat P. S. Episcop Simeon Du, primul ierarh de naționalitate chineză, hirotonit la Moscova în 1950, ca episcop misionar de Tien-Tsin.

Venind în scaunul vlădicesc de la Șanhai, P. S. Episop Simeon Du, cu deosebită rîvnă pentru eparhia sa, caută să stabilească relații de prietenie cu celelalte Biserici ortodoxe și cu Patriarhia Romînă. Biserica noastră a privit cu multă simpatie înființarea Episcopiei autonome și activitatea primului ei ierarh. In mai 1957, P. S. Sa a fost vizitat la Șanhai de I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei, care i-a prezentat un prietenesc mesaj și prețioase daruri de obiecte bisericești din partea P. F. Patriarh Justinian al Romîniei, și s-a interesat de situația Bisericii Ortodoxe din China [1].

*

Intr-un comentar, publicat în 1956 în paginile acestei reviste, în legătură cu înființarea Episcopiei ortodoxe autonome din China, am avut prilejul să exprim dorința Bisericii noastre ca activitatea primului episcop chinez «să se acopere de izbîndă și să deschidă calea înfăptuirii unei Biserici puternice și de sine stătătoare» [2]. Vestea creării noii eparhi, cu se-

---

1. A se vedea revista «Mitropolia Moldovei», Iași, mai-iulie, 1957, pp. 366-367, 379-381.

2. In «Biserica Ortodoxă Romînă», București, mai 1956, pp. 430-433.

diul în Capitala Chinei, și a organizării Bisericii ortodoxe autonome de acolo ne și duce această mare bucurie.

Hirotonia noului episcop chinez, P. S. Vasile (Șuan), a fost săvîrșită, într-un cadru impresionant, în biserica «Preobrajeniei» din Moscova, la praznicul «Înălțării Domnului» din 30 mai 1957, de către I. P. S. Mitropolit Nicolae al Krutiției și Kolomnei, I. P. S. Arhiepiscop Victor al Krasnodarului și Kubanului, fostul Exarh al Asiei răsăritene, și I. P. S. Arhiepiscop Macarie al Mojaiei, vicarul Patriarhiei din Moscova. De asemenea au fost de față la hirotonie protoiereii chinezi Leonid Lu En-hu și Anichit Van Yui-lin, care l-au însoțit în această călătorie[3].

Inmînîndu-i cîrja episcopală, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Krutiției și Kolomnei îi înfățișează îndatoririle pe care noul ierarh le are față de clerul și credincioșii săi din Biserica Ortodoxă chineză, în prezent reorganizată ca Biserică autonomă, cu dreptul de a-și orîndui singură viața ei lăuntrică.

«In fața P. S. Tale — spune I. P. S. Mitropolit Nicolae — stă îndatorirea de a păstori ca episcop, în noile condiții ale Bisericii ortodoxe din China, marea patrie a Prea Sfinției Tale. Vei avea grijă de turma cuvîntătoare ce ți s-a încredințat, ca aceasta nu numai să nu se împuțineze, ci neîncetat să sporească cu numărul, cu puterea și cu nădejdea»[4]

Noul ierarh chinez aduce cu sine, pe lîngă rîvnă și însuflețire, o vastă experiență pastorală și misionară, cîștigată în îndelungații săi ani de activitate de pînă acum, în slujba Ortodoxiei din acele părți. P. S. Sa este născut la 23 decembrie 1888, purtînd în mirenie numele de Ignatie Yao Fu-an. După absolvirea seminarului teologic, a fost hirotonit diacon în 1915 și ieromonah în 1948. In 1950, fiind arhimandrit, a fost numit membru în conducerea Exarhatului Asiei răsăritaene, cu sediul la Pekin. Iar în 1951, i se dă însărcinarea de membru în Consiliul Misiunii ortodoxe din China. După desființarea acestor foruri bisericești, arhimandritul Vasile a îndeplinit pînă în ultimul timp posturile de superior al catedralei ortodoxe din Pekin și de administrator provizoriu al eparhiei Pekinului.

Pentru clerul și credincioșii Bisericii noastre constituie o deosebită bucurie știrea că la ceata arhipăstorilor pravoslavnici s-a adăugat un nou ierarh din neamul chinezesc.

Așezarea P. S. Sale în scaunul episcopal din Capitala Chinei, astăzi prietenă țării și poporului nostru, — noi o privim cu toată dragostea și cu nădejdea că păstoria sa va fi hărăzită a aduce noi împliniri pentru întărirea și înflorirea Bisericii ortodoxe din Patria sa.

† *Episcop ANTIM NICA TIRGOVIȘTEANUL*
Vicar Patriarhal

3. «Jurnal Moscovscoi Patriarhii», Moscova, nr. 8/957, pp. 9-10.
4. «Jurnal Moscovscoi Patriarhii», Moscova, nr. 6/957, p. 23.

ȘTIRI DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA ECUMENICĂ

NOUL PRIM SECRETAR AL CANCELARIEI SFÎNTULUI SINOD. — Sfîntul Sinod a numit în postul de prim secretar al Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice pe subsecretarul cancelariei sinodale, P. C. Diacon Simeon Amarillos. La 22 decembrie 1957 a fost hirotonit preot. Hirotonia s-a săvîrșit de I. P. S. Mitropolit Toma al Halchidonului asistat de I. P. S. Mitropoliți Maxim al Laodicheii și Iacov al Filadelfiei, fiind de față Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Atenagora. La recepția care a avut loc după hirotonie, S. S. Patriarhul Ecumenic a vorbit de capacitatea noului numit, de valoarea ecumenicității și de însemnătatea cancelariei Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice. Prin ea, Patriarhia Ecumenică stă în legătură cu toți arhiereii de pe tot pămîntul, cu fiii Marii Biserici a lui Hristos, cu celelalte Patriarhii Ortodoxe și cu toate Bisericile lui Hristos. La sfîrșitul cuvîntării sale a anunțat că la vecernia sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului îi va da rangul de arhimandrit (După «*Apostolos Andreas*», nr 337 din 25. XII. 1957).

MOARTEA MITROPOLITULUI APOSTOL AL AMASIEI. — La 29 noiembrie 1957 a murit la Rodos fostul mitropolit al Rodosului, Apostol Trifon. S-a născut la 26. XI. 1878 în Critia Calipolei și a absolvit Facultatea Teologică de la Halchi în anul 1901. În același an a fost hirotonit diacon al Patriarhiei Ecumenice și numit în serviciul cancelariei patriarhale, ajungînd în 1909 prim secretar, cînd a fost hirotonit preot de patriarhul Ioachim III, dîndu-i-se rangul de arhimandrit. Pentru zelul său bisericesc a fost ales în 1913, pe timpul patriarhului Gherman V, mitropolit al Rodosului. A păstorit cu pricepere turma sa vreme de 33 de ani, cînd în mijlocul credincioșilor săi, cînd departe de ei din pricina împrejurărilor vitrege, pînă în anul 1946, cînd a demisionat. Din 1946 a viețuit în Rodos. În 1951 Biserica pe care a păstorit-o i-a dat titlul de mitropolit al Amasiei (După «*Apostolos Andreas*», nr. 334—336 din 18. XII. 1957).

PREZENȚE ORTODOXE LA CONSFATUIRILE PROTESTANTE. — Patriarhia Ecumenică, prin comunitățile grecești răspîndite în cele cinci continente și prin reprezentanții ei, face prezent ortodoxismul la toate manifestările religioase mondiale. Datorită Patriarhiei Ecumenice, datorită conștiinței ecumenicității ei, Ortodoxismul se impune din ce în ce mai mult în

atenția celorlalte Biserici. Ortodoxismul începe să fie prețuit, Sfinții Părinți răsăriteni descoperiți, liturghiile ortodoxe cu viața lor tainică și harică dorite, textul Septuagintei, Scriptura Ortodoxismului, valorificat din zi în zi. Această prețuire a Ortodoxismului determină diferite congrese mondiale bisericești, să invite la adunările lor generale reprezentanți ai Ortodoxismului ca să ia parte la dezbateri, să-și spună cuvîntul și să arate care este poziția Bisericii Ortodoxe în problemele discutate.

ORTODOCȘII DOBÎNDESC O BISERICĂ ÎN BIRMINGHAM. — În cursul lunii decembrie 1957, I. P. S. Arhiepiscop al Thyatirelor, Atenagora s-a dus la Birmingham pentru a lua în primire o biserică pusă la dispoziția comunității grecești din localitate. A fost închiriată pe 10 ani, cu o chirie simbolică de 20 lire engleze anual. Sînt nădejdi că va fi făcută danie Bisericii Ortodoxe. Biserica este în stil gotic, lungă de 80 metri și lată de 15 metri. Numărul membrilor comunităților grecești din Anglia se înmulțește. Așa de pildă în Londra, numărul membrilor comunității grecești a ajuns la 45 de mii (După «*Apostolos Andreas*», nr. 337 din 25. XII. 1957).

SOLEMNITATEA PRIMIRII NOILOR STUDENȚI LA FACULTATEA DE TEOLOGIE DIN BOSTON. — La sfîrșitul lunii octombrie s-a săvîrșit într-un cadru deosebit de solemn și academic sărbătorirea primirii studenților în primul an al Facultății de Teologie «Cinstita Cruce» de la Boston, Facultatea de Teologie a Bisericii Ortodoxe grecești din America. În afară de profesorii și conferențiarii Facultății au luat parte, îmbrăcați în uniforme academice, reprezentanții altor universități din America și profesori de seamă ai altor facultăți.

După doxologia cîntată de studenți, secretarul consiliului profesoral a chemat pe studenții din primul an să depună jurămîntul. După depunerea jurămîntului, P. S. Episcop Atenagora al Eleii, decanul Facultății, a citit rugăciunea pentru facerea rasoforilor, iar profesorii Facultății, Arhim. Gherasim Papadopulos și Pr. Gh. Tumas au îmbrăcat pe fiecare student în timp ce corul cînta: «Doamne miluește».

A urmat apoi proclamarea ca predicători a absolvenților Facultății, potrivit cu tradiția Facultății de Teologie de la Halchi. Decanul a înmînat absolvenților sorții în care era scrisă tema și timpul în care va predica fiecare.

La sfîrșit a urmat prelegerea profesorului de limbă greacă veche Gh. Liacopulos, care a vorbit despre «Cucerirea grecilor». Prelegerea a fost rostită în limba greacă veche. Folosirea limbii vechi grecești la acste solemnități academice a fost inaugurată acum trei ani și a ajuns o tradiție. Solemnitatea s-a terminat cu o recepție în marea aulă a Facultății (După «*Apostolos Andreas*» nr. 338 din 1. I. 1958).

ZIDIREA UNEI NOI BISERICI ORTODOXE ÎN DUBUQUE, STATUL IOWA. — Un număr de 25 de familii grecești din orașul Dubuque din statul Iowa S. U. A. au ridicat o frumoasă biserică ortodoxă în orașul lor pentru împlinirea nevoilor lor religioase. Biserica are hramul sfîntul Ilie și e construită pe un muncel. E minunat împodobită. Sfînta masă e din marmoră aurită; catapeteasma sculptată în lemn, icoanele zugrăvite în

frumosul stil bizantin, opera casei de pictură din Sfîntul Munte a lui Daniilidu. Mai jos de biserică a fost construită o sală mare cu tot confortul pentru trebuințele catehetice și sociale ale parohiei. Zidirea bisericii a început în mai 1956, iar ceremonia deschiderii și prima Liturghie au fost săvîrșite la 13. I. 1957, de P. S. Episcop Iezechiil al Nazianzului, cu sediul la Chicago. Sfințirea bisericii s-a făcut la 6 octombrie 1957 de episcopul eparhiei P. S. Iezechiil, asistat de preoții din eparhie, în fața unui număr impresionant de credincioși. Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii grecești din orașul Moline din statul Illinois. S-a dat bisericii hramul Sfîntul Ilie, spre veșnica pomenire a unui bun și evlavios copil al parohiei din Dubuque, Ilie Petrachi, mort în ultimul război mondial. Tatăl său, în amintirea copilului a contribuit cu o mare sumă de bani la ridicarea bisericii. În afară de membrii parohiei au contribuit și cetățenii americani, care au o deosebită prețuire pentru concetățenii lor de origină greacă (După «*Apostolos Andreas*», nr. 339 din 8 I. 1958).

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE DIN SAN FRANCISCO. —Facultatea de Teologie Ortodoxă «Cinstita Cruce» din Boston începe să-și dea roadele, prin activitatea deosebit de frumoasă a tănărului ei absolvent, preotul Antonie Costuras, parohul comunității grecești din orașul San Francisco.

Datorită străduințelor parohului și ale consiliului parohial, prezidat de doctorul C. Cherhulas, biserica greacă din San Francisco are: a) un comitet pentru ajutorarea săracilor; b) două școli cu cursuri după amiază cu limbă de predare greacă și o școală catehetică; c) un cor bisericesc.

Comunitatea greacă din San Francisco a mai cumpărat un loc în apropierea orașului pe malul unui lac, ca să construiască o nouă biserică, o școală, un teren de sport, o bibliotecă și o sală de lectură (După «*Apostolos Andreas*», nr. 332 din 20. XI. 1957).

CHILIA SFINTULUI NICODIM AGHIORITUL DE LA SFINTUL MUNTE. — In una din cele mai vechi chilii din Caries, capitala Sfîntului Munte, a sihăstrit sfîntul Nicodim Aghioritul. Chilia e cunoscută sub numele: «Chilia *τῶν Σκουρτέων*». In *chilia Scurților* sfîntul Nicodim Aghioritul, — sfîntul acesta care a iubit atît de mult pămîntul romînesc încît într-un timp dorea să se strămute pe plaiurile noastre — a scris lucrările lui duhovnicești, vistierie de neasemănată valoare nu numai pentru Biserica Ortodoxă, ci și pentru Biserica creștină în genere. Cînd lucrările lui vor fi studiate și înțelese după cuviință, se va vedea că sfîntul Nicodim Aghioritul se alătură cu cinste de marii Părinți ai Ortodoxiei, că reînvie într-o epocă nouă epoca de aur a Bisericii, că este unul din marii dascăli trezvitori al Răsăritului.

Din nenorocire, chilia stînd în grija cîtorva frați și părinți care locuesc acum în ea, aceștia nu o pot ține în bună stare. Ar fi de dorit, de aceea, ca să aibă grijă de ea mînăstirea de care depinde chilia sau de-a dreptul conducerea sfîntului Munte. Redacția Buletinului Oficial al Patriarhiei Ecumenice «Apostolos Andreas», după care dau aceste informații (nr. 338 din 1 I. 1958), cere conducerii Sfîntului Munte ca una din camerile chiliei să fie transformată în bibliotecă; în ea să se centrali-

zeze toate cărțile și manuscrisele sfîntului. Mai mult: ar trebui ca această chilie să fie proclamată locaș de sfînt pelerinaj, să fie trecută printre locurile de închinare din Sfîntul Munte, mai ales că în bisericuța din chilie se află ca moaște capul sfîntului Nicodim Aghioritul.

Socot că merită să se cerceteze dacă nu cumva chilia sfîntului Nicodim Aghioritul, „chilia *τῶν Σκουρτέων* » n-a fost făcută de romîni din familia Scurtu; poate frați sau veri; de aici și numele de «Chilia Scurților». Așa s-ar explica și mai bine gîndul sfîntului Nicodim Aghioritul de a veni în țara noastră. In această chilie sfîntul trăise printre romîni, oameni blajini, cu frica lui Dumnezeu, darnici, omenoși, largi la inimă, deschiși; aflase din gura lor de țara frumoasă și drept credincioasă a romînilor, de numeroasele ei mînăstiri și schituri și de liniștea tainică a codrilor ei seculari. Și poate că sufletul bun al acestor monahi romîni, povestirile lor nostalgice de pămîntul natal îndepărtat, încălzise inima sfîntului Nicodim și-i aprinsese dorul de a vedea și a sihăstri în țara lor, țara noastră. Este vreun adevăr în această întrezărire? Numai documentele și cercetarea o pot spune!

PATRIARHIA ANTIOHIEI

RESTAURAREA SEMINARULUI PATRIARHIEI. — Deosebită bucurie pricinuiește starea că Seminarul Patriarhiei care funcționează în mînăstirea Maicii Domnului de la Belement de lîngă Tripoli se restaurează radical, cu cheltuielile Patriarhiei. A fost alcătuită o comisiune compusă din patru mitropoliți și directorul seminarului arhim. Serghie Abat, sub președinția I. P. S. Mitropolit Teodosie al Tripolei, ca să supravegheze să se păstreze cu sfințenie caracterul bizantin pe care-l are mînăstirea. Se vor ridica noi aripi prevăzute cu tot confortul pentru găzduirea patriarhului, mitropoliților și a persoanelor oficiale (După «*Apostolos Andreas*», nr. 338 din 1. I. 1958).

BISERICA GRECIEI

MĂSURI PENTRU REÎNSUFLEȚIREA ACTIVITAȚII BISEICII. — I. P. S. Arhiepiscop al Atenei și Intregei Grecii Teoclit, punîndu-și în aplicare programul anunțat la alegerea sa, a luat următoarele măsuri: 1. A împărțit eparhia sa în 15 circumscripții în raport cu numărul bisericilor și al preoților, în fruntea cărora a pus inspectori care să urmărească activitatea bisericilor și a preoților. In fiecare circumscripție vor avea loc adunări preoțești pentru a se discuta teme pastorale și sociale; 2. A hotărît ca în bisericile cu mai multe altare să se săvîrșească, pentru înlesnirea credincioșilor, două sau chiar trei liturghii, duminica și în sărbătorile mari. Printre alte măsuri pentru reînsuflețirea activității Bisericii, menționăm: a) numirea preoților cu reale însușiri sufletești și duhovnicești; b) formarea de duhovnici destonici; c) o mai deasă predicare și îmbunătățirea calității predicii; d) extinderea lecțiilor de catehеză; e) săvîrșirea regulată, atentă și cu evlavie a tainelor și serviciilor religioase.

CONVOCAREA SINODULUI IERARHIEI. — Cancelaria Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei a făcut cunoscut că la sugestia P. F. Arhiepiscop al Atenei Teoclit, s-a hotărît convocarea Sfîntului Sinod al Ierarhiei Bisericii Greciei pentru data de 1 octombrie 1958. După cum se știe, convocarea aceasta se face pentru prima dată după mulț ani. Printre altele Sinodul Ierarhiei va discuta următoarele teme: 1. Desființarea inamovibilității mitropolților; 2. Micșorarea numărului mitropoliilor, în așa fel ca fiecare județ să aibă numai cîte un mitropolit (Astăzi sînt în Grecia 66 de mitropoliți la un număr de 5.941 de biserici și 6.571 de preoți); 3. Fixarea limitei de vîrstă a arhiereilor la 75 de ani; 4. Suprimarea drepturilor arhiereilor de la autorizațiile de cununie, etc; 5. Reglementarea modului de administrare a averilor mînăstirești; 6. Formarea și salarizarea clerului de mir; 7. Predica, mărtuirsirea, catheza (După «*Apostolos Andreas*», nr. 345 dn 19. II. 1958).

Pr. D. FECIORU

BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

SARBATORIREA SANCTITAȚII SALE PATRIARHULUI ALEXEI.— In ziua de 9 noiembrie 1957 Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii Alexei a fost sărbătorit cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani; în acest scop, în Catedrala patriarhală din Moscova a fost săvîrșită liturghia solemnă de către Arhiepiscopul Boris al Odesei și Chersonului, întovărășit de protopresbiterul N. F. Kolcițki, care apoi a rostit cuvîntul despre rodnica activitate desfășurată de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în slujba Bisericii Ortodoxe Ruse. La tedeumul săvîrșit după terminarea sfintei liturghii au slujit, alături de clerul catedralei, și Arhiepiscopul Macarie de Mojaisk, Ariepiscopul Rostovului Flavian, rectorul școlilor duhovnicești protoiereul C. I. Rujițki, starețul metocului Patriarhiei din Alexandria la Odesa arhimandritul Kalist, starețul metocului Patriarhiei bulgare la Moscova, arhimandritul Antonie și alți reprezentanți ai clerului din Moscova și din provincie. După acest serviciu divin, a avut loc la reședința patriarhală o recepție, la care Președintele Consiliului pentru treburile Bisericii Ortodoxe Ruse G. G. Karpov a dat citire telegramei de felicitare a Președintelui Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice și apoi a exprimat urări și din partea sa. La 10 noiembrie, Consiliul pentru treburile Bisericii Ortodoxe Ruse a organizat o recepție în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Alexei. In cuvîntarea omagială, G. G. Karpov, Președintele Consliului a subliniat adîncul patriotism, devotamentul față de Patrie și iubirea față de popor care a însuflețit întreaga activtate a Sanctitiții Sale Patriarhului Alexei în timpul Războiului pentru apărarea Patriei din 1941—1945, precum și participarea activă a Sanctității Sale în lupta pentru apărarea păcii. In același sens a vorbit și N. S. Tihonov, Președintele Comitetului pentru apărarea păcii, precum și alți numeroși vorbitori, cărora Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei le-a răspuns, arătînd că Arhipăstorii Bisericii Ortodoxe Ruse trudesc neîncetat pentru înflorirea Bisericii Ruse, și că Biserica, împlinindu-și

sfînta sa lucrare, propăvăduiește neîncetat pacea și își ridică mereu glasul împotriva ororilor unui nou război.

Cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani, Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii Alexei a primit numeroase telegrame de felicitări, atît din țară, cît și de peste graniță; în telegrama trimisă de către Președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. se spune: «In numele Guvernului Uniunii Sovietice și al meu personal Vă felicit cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la naștere și Vă trimit cele mai bune urări. Guvernul U.R.S.S. prețuiește în mod înalt activitatea Voastră patriotică și meritele în lupta pentru pace în întreaga lume. Vă doresc sănătate deplină și noi succese în această nobilă activitate».

Calde urări au fost exprimate cu același prilej în telegrama trimisă de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian al Romîniei, de Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne, Dumitru Dogaru, precum și de Intiistătătorii și conducătorii diferitelor Biserici surori.

O frumoasă adresă de felicitare a fost trimisă de membrii permanenți ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, în numele Sfîntului Sinod, al Episcopatului, clerului, și credincioșilor ortodocși din U.R.S.S. Membrii Sfîntului Sinod subliniază în această adresă înaltele calități care definesc personalitatea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, de trebuință pentru îndrumarea vieții bisericești în condițiile actuale: înclinarea în fața voinței dumnezeești, smerenia și păstrarea harului apostolic și revărsarea lui asupra slujitorilor Bisericii, ca și asupra tuturor fiilor ei credincioși.

NOUL EPISCOP-VICAR AL EPARHIEI ODESA. — In noiembrie 1957 Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a numit ca vicar al eparhiei Odesa, cu rang de episcop, pe starețul Lavrei Troița-Sergheeva arhimandritul Pimen.

La 16 noiembrie a avut loc în catedrala din Odesa hirotonirea arhimandritului Pimen ca episcop vicar al eparhiei Odesei și Chersonului. Slujba fost săvîrșită de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, Arhiepiscopul Odesei Boris, Arhiepiscopul Chișinăului și Moldovei Nectarie, episcopul de Kirovograd Inokentie, de episcopul Pereiaslavului Nestor.

IMPLINIREA A 90 DE ANI DE LA MOARTEA MITROPOLITULUI FILARET. — Marea Lavră Troița-Sergheeva și Academia duhovnicească din Moscova au comemorat în decembrie 1957 împlinirea a 90 de ani de la moartea Mitropolitului Moscovei Filaret. Solemnitatea a fost prezidată de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, care a evocat personalitatea marelui Mitropolit. Legăturile Mitropolitului Filaret cu Lavra au început din tinerețe, de la vîrstă de 17 ani; dragostea lui pioasă pentru prea cuviosul Serghie a rămas nestinsă în sufletul său pînă la sfîrșitul vieții. Aici, în Biserica Lavrei, a primit el și cinul monahal, și, după cum se poate constata din corespondența sa cu starețiii Lavrei, el nu a încetat legăturile duhovnicești cu acest sfînt lăcaș nici în timpul cînd a trebuit să plece la Petersburg și apoi la conducerea eparhiei Moscovei.

APELURILE ADRESATE DE CĂTRE I.P.S. MITROPOLIT NICOLAE KRUTIȚKI CREȘTINILOR DIN EUROPA. — La 20 decembrie 1957 I. P. S. Mitropolit Nicolae al Kruțitelor și Kolomnei a adresat prin radio un apel

către creștinii din Europa, în care amintește că Sărbătoarea Nașterii lui Hristos este marea sărbătoare a înnoirii lumii, a unirii duhovnicești, cînd cerul și pămîntul triumfă laolaltă, că Hristos a adus pe pămînt pacea, pacea Sa care nu are margini și care constituie baza vieții fiecărui om aparte și a întregii omeniri. Dacă această pace va fi smulsă de pe pămînt și vor triumfa forțele silniciei și războiului, roadele muncii multiseculare ale omenirii vor fi spulberate, va urma stingerea culturii. Creștinii sînt datori să înfăptuiască și să apere pacea lui Hristos, pacea pentru toți oamenii apropiați și îndepărtați. Credincioșii din țările Europei, din acest focar de veche cultură, cu conștiința că Hristos s-a născut și a adus pacea pentru toți cei ce trăiesc pe întinsul pămîntului, trebuie mai ales să ostenească pentru întărirea acestei păci mîntuitoare. Locuitorii țărilor europene dispun de uriașe mijloace atît pentru zidire, cît și pentru nimicire, și de voința lor depinde folosirea mijloacelor de zidire a vieții sau de nimicire a ei. În zilele noastre, ca și pe vremea vechiului Izrael, răsună neîncetat cuvintele Domnului: «Iau ca martor înaintea voastră cerul și pămîntul; ți-am oferit viața și moartea, binecuvîntarea și blestemul; alege viața, pentru ca să trăiești și tu și urmașii tăi».

Un alt apel a fost adresat prin radio de către I. P. S. Mitropolit Nicolae către creștinii din Finlanda, urînd prosperitate și fericire întregului popor finlandez, pe căile păcii spre care el năzuiește.

DECLARAȚIA ÎNTIISTATATORILOR BISERICILOR GRUZINĂ ȘI ARMEANĂ ȘI A REPREZENTANTULUI BISERICII ORTODOXE RUSE. — Reprezentanții Bisericilor gruzină, armeană și rusă, întruniți la Ecimiadzin în Armenia pentru a comemora doi ani de la intronizarea Întîistătătorului Bisericii armene Vazgen I, au semnat o declarație comună prin care cheamă statele mari să adere la propunerea de interzicere a armei atomice și cu hidrogen. Patriarhul-Catolicos al tuturor armenilor, Vazgen I, Patriarhul-Catolicos al întregii Gruzii Melhisedek III și episcopul Astrahanului și Stalingradului Serghie, — se arată în chemare, — conștienți de datoria sfîntă arhipăstorească de a nu tăcea în aceste zile de primejdii pentru întreaga lume, cheamă pe toți cei cărora le este scumpă pacea și prosperitatea popoarelor să facă tot ceea ce este cu putință, spre a se obține încetarea experiențelor păgubitoare cu arma atomică și hidrogenică, contribuind prin aceasta la înlăturarea primejdiei de nimicire a popoarelor.

RASPUNSURILE I.P.S. MITROPOLIT NICOLAE KRUTIȚKI LA ÎNTREBARILE POSTURILOR DE RADIO POLONEZE. — În preajma anului nou 1958, posturile de radio poloneze s-au adresat către I. P S. Mitropolit Nicolae cu rugămintea de a răspunde la următoarele întrebări: I) Ce pași trebuie făcuți în noul an pentru ca pacea să triumfe în întreaga lume?, și II) Ce influență pentru întărirea păcii are dezvoltarea mai departe a raporturilor frățești dintre Polonia și Uniunea Sovietică? La aceste întrebări, I. P. S. Mitropolit Nicolae a dat următoarele răspunsuri: I) Trebuie întărită încrederea între oameni și organizațiile statale, sociale, religioase și culturale, fapt care va putea duce la întîlnirea conducătorilor statelor la nivel înalt, care, după părerea noastră, va constitui o etapă de cotitură pe calea stabilirii coexistenței pașnice pentru toate popoarele de pe pămînt; II) Polonia și Uniunea Sovietică sînt vecine, și întărirea raporturilor de prietenie și frăție între ele, precum și între celelalte state prietene cu care se învecinează, constituie o puternică bază pentru pacea în Europa. In această

direcție, un mare rol revine Bisericilor creștine din ambele țări. Bisericile noastre trebue să stabilească contacte reciproce de prietenie, fapt care va duce la o apropiere mai mare a popoarelor rus și polonez, și astfel, la întărirea păcii între toate popoarele.

I. NEGRESCU

BISERICA ORTODOXĂ BULGARĂ

O CONTRIBUȚIE PREȚIOASĂ PENTRU MUZICA BISERICEASCĂ ORTODOXA. — Sub titlul de mai sus, revista «Duhovna Cultura», nr. 12/1957, publică sub semnătura cunoscutului compozitor și dirijor bulgar P. Dinev, o recenzie la lucrarea P. C. Pr. Ioan Runcu: *Cîntările liturgice în stil psaltic.*

«Liturghia — spune autorul recenziei — este scrisă în stil psaltic bisericesc și prezintă un deosebit interes atît prin materialul armonic pe care-l conține și care este compus din motive bisericești orientale, prelucrate armonic, cît și prin modul în care a fost editată».

După ce descrie cuprinsul lucrării, d-l P. Dinev arată că pr. Ioan Runcu a folosit cu multă măiestrie motive psaltice alese, reușind printr-o prelucrare izbutită a acestora să creeze un stil bisericesc deosebit.

«Avînd experiență îndelungată de dirijor bisericesc, pr. Ioan Runcu a folosit cu multă măiestrie maniera de componistică, ținîndu-se în unele locuri aproape de originalele psaltice, în alte locuri rupînd linia melodică, pentru a-i da o nouă direcție în spiritul cerințelor estetic-muzicale. Alteori, el modulează în game îndeaproape înrudite, transpunînd melodia din major în minor sau invers, fără a se îndepărta de spiritul general al melodiilor psaltice. Pr. Ioan Runcu are, în această lucrare, și cîntări de creație subiectivă, care pînă la un anumit punct sună izolat, cu toate că a depus toată stăruința pentru aducerea lor în tonul general al stilului dominant. Este vorba de ectenii, pentru care cu greu pot fi găsite prototipuri în vechile cîntări bisericești».

Oprindu-se asupra diferitelor moduri de armonizare și prelucrare a melodiilor bisericești orientale, autorul recenziei susține punctul de vedere al prelucrării acestui material cu mijloace clasice armonice, adecvate la timpurile actuale, arătînd că și pr. Ioan Runcu a procedat la fel la alcătuirea liturghiei sale.

Armonizarea cîntărilor liturgice pentru primele două formații corale — bărbătesc și mixt — este destul de complicată. In unele pasaje armonizarea depășește motivul în sine și lasă impresia că devine țelul însuși. In aceste momente, motivul psaltic își pierde fizionomia, dar imediat este scos în relief cu o mai mare strălucire, în forma de unison, executat simultan de cele patru voci. Poate că notele înalte din liturghie pentru cor bărbătesc vor tulbura și vor împiedica multe formații corale cu voci de rînd să o execute în tonalitatea dată. In corul mixt, însă, notele înalte din redacția muzicală sînt normale și nu depășesc nota sol.

Liturghia pe trei voci impresionează prin polifonia prelucrării, în care vocile ce însoțesc cantus firmus au o mare mobilitate. Pr. Ioan Runcu a ținut seama de posibilitățile vocale și a determinat partidelor extreme un ambitus potrivit pentru a evita sforțarea vocilor.

Liturghia pe două voci este — după d-l P. Dinev — poate cea mai interesantă, prin mobilitatea complicată a vocii a doua, ceea ce o face să fie greu de executat de coriști de mîna a doua.

In încheiere, autorul recenziei scrie: «Pr. Ioan Runcu, cu care am legături duhovnicești din timpul studenției sale la Facultatea de Teologie din Sofia, s-a achitat cu deplin succes de sarcina grea, pentru a cărei rezolvare a depus multă muncă și pricepere, constatate de mine încă de la începutul activității sale de dirijor la biserica romînă din Sofia.

Mă bucur că el a reușit să creeze o liturghie susținută și foarte prețioasă din punct de vedere al stilului, în spiritul cîntării psaltice ortodoxe de răsărit».

BISERICA ORTODOXĂ DIN CEHOSLOVACIA

CITEVA ASPECTE DIN ACTIVITATEA MITROPOLIEI. — Mitropolia ortodoxa cehoslovacă este cea mai înaintată organizație autocefală ortodoxă în direcția Europei apusene. Datorită acestui fapt, grija I. P. S. Mitropolit Ioan (Kuchtin) pentru propășirea ei stă pe primul plan. În acest scop și sens, se dă atenție deosebită tipăriturilor și informațiilor lămuritoare asupra Ortodoxiei în genere și asupra Ortodoxiei la cehoslovaci, în trecut și în prezent. În fruntea publicațiilor stă revista *Pravoslavnaia Măsl,* care apare în limba rusă, în 4 numere pe an; urmează apoi *Hlas Pravoslavi* («Glasul ortodoxiei»), în limba cehă, în 10 numere pe an, *Odkaz sv. Kirila a Metoda* («Moștenirea Sf. Chiril și Metodie»), în limba slovacă, în 12 numere pe an și aceeași revistă în limba ucraineană, tot în 12 numere pe an. Apoi s-a publicat obișnuitul *Sbornik* — calendar pe anul 1958, cu bogat cuprins duhovnicesc și literar. Iar pentru studenții Facultății de teologie de la Prešov s-a multiplicat la mașină *Istoria bisericească universală,* în limba cehă, prima de acest fel la cehoslovacii ortodocși; cuprinde 186 pagini în format mare. Lucrarea a fost compusă de pr. prot. Josef Leixner de la Praga, care este un bun cunoscător al istoriei bisericești, mai ales în ce privește relația ei cu creștinismul cehoslovac. In lucrare autorul urmărește lămurirea cititorilor asupra continuității tradițiilor ortodoxe ale Fraților apostoli Constantin (Chiril) și Metodie, din veacul al IX-lea și pînă în zilele noastre, subliniind momentele importante din activitatea lor în țările cehoslovace și arătînd cum aceste tradiții se constată în viața Sf. Ludmila, a Sf. Venceslau, Sf. Ioan cehul, Sf. Procopie și la mînăstirea Sazava, care mai apoi au fost latinizate în mod tendențios, spre a se uita de începuturile creștine din Răsăritul ortodox. Aceleași tradiții renasc apoi și în cadrul mînăstirii Emausy din Praga, a lui Carol IV, din 1347, numită «mînăstirea slavonă» — glagolitică; ele se observă și la reformatorii cehi de la sfîrșitul veacului al XIV-lea, precum și la Ioan Hus și prietenul său Ieronim de Praga, arși pe rug ca eretici. Char dacă reforma cehă a Fraților bohemi, din 1457, a trecut mai departe și din 1575 s-a alipit, în parte, de luteranism, totuși și printre acești evanghelici cehi s-au mai păstrat urmele acestor tradiții, mai ales la pedagogul renumit I A. Comenius.

De aceea se înțelege de ce a renăscut ortodoxia la cehoslovaci spre finele veacului trecut, de ce de atunci mulți uniți slovaci și carpatici au

revenit la Biserica ortodoxă și de ce din 1923 s-a accentuat necesitatea înființării unei eparhii proprii ortodoxe pentru ceho-moravi, după ce slovacii și carpaticii își aveau una, în dependență de Patriarhia sîrbă. Ambele aceste eparhii, reînființate după înfrîngerea stăpînirii vremelnice hitleriste, în 1945, au putut constitui apoi baza pentru înființarea Mitropoliei autocefale ortodoxe cehoslovace, în decembrie 1951, care cuprinde acum 4 eparhii și anume: de Praga, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Ioan; eparhia Olomouc, condusă de P. S. Episcop Metodie, eparhia Michalovice, condusă de Episcop Climent și eparhia Prešov, condusă de P. S. Episcop Dorotei.

In ce privește istoria bisericească universală, ea este orientată, în bazele ei, după marea Istorie bisericească a romînului Eusebiu Popovici, în redacția sîrbă a lui M. Stojkov din 1912, iar în periodizare urmează pe prof. M. Șesan.

O problemă specială o constituie și noua teză catolică despre încreștinarea cehoslovacilor printr-o misiune iroscotă, și nici de cum prin Frații apostoli, ale căror tradiții sînt șterse și chiar declarate netemeinice, simple legende. Asupra acestei probleme insistă îndeosebi ziarul catolic «Katolicke list», începînd cu numerile 51/52 din 1957. Acolo se dau informații despre această misiune iroscotă, care însă nu este adeverită prin nici un izvor documentar sau arheologic. Dar opinia catolică este astfel alimentată cu aceste «adevăruri», pentru a se uita valoarea misiunii Fraților și a se atrage cehii spre Apus, ignorînd relațiile lor religioase străvechi și originale cu Răsăritul ortodox, pentru care însă descoperirile arheologice recente din Moravia aduc argumente zdrobitoare .Cu respingerea tezei noi catolice se ocupă același istoric J. Leixner, în articolul *Începuturile culturii noastre,* din «Hlas Pravoslavi», 2, 1958 p. 48 sq.

Pentru ca trăirea ortodoxă să înregistreze urcușuri mulțumitoare, se dă atenție deosebită educației viitorilor preoți, la Facultatea de teologie ortodoxă de la Prešov, care a fost organizată din 1950 și în fruntea căreia a ajuns ca decan, atunci, pr. prot. Josif Hradil († 1954), care a studiat la Cernăuți și a activat la Academia teologică din Sibiu. Apoi se dă atenție deosebită pastorației și catehizării. În ceea ce privește legăturile cu celelalte Biserici ortodoxe, la sediul Mitropoliei din Praga sosesc diferite delegații din Bisericile surori, iar I. P. S. Mitropolit vizitează Patriarhia rusă de la Moscova. Pe lîngă aceasta, în cadrul administrației celor patru eparhii se depun străduințe pentru îndrumarea cît mai folositoare a credincioșilor ortodocși și sporirea activității duhovnicești. Deoarece în viață exemplul îndeplinește un rol deosebit, în revistele Mitropoliei sînt prezentate, variate probleme teologice și duhovnicești, cu îndrumări pentru minte, inimă și trăire. Pastoralele Sfîntului Sinod al Bisericii ortodoxe cehoslovace, cu ocazia Nașterii Domnului și ale Sf. Paști, constituie de fiecare dată prilejuri pentru îndrumarea credincioșilor spre adîncirea vieții creștine practice. Merită atenție articolele din revista «Hlas Pravoslavi», care contribuie la zidirea sufletească a cititorilor, și anume: (Nr. 1): *Să crezi; Taina credinței; Sfințirea Botezului; Gînduri creștine pentru anul nou; Să nu ne socotim părăsiți; Despre Lazăr, Limba ca dar dumnezeiesc;* (Nr. 2): *Ce dorești să fac; Taina Mirungerii; Mila Ta este în veac; Cele două porunci de bază; Rugăciunea; Începuturile culturii noastre; Exemplul cel bun; L-am văzut pe Domnul; Comenius și*

romînii, după informația prof. M. Șesan; (Nr. 3): *Primăvara sufletului creștin; Doamne iartă-mi păcatele; Viața corectă; Postul; Rătăcirea noastră; Însănătoșirea prin credință; Egoismul; Cuvîntul Domnului; Către Părinți;* (Nr. 4): *Vestea Pascală; Autorii imnelor bisericești; Hristos a înviat; Ca să-l vedem pe Hristos; Ordinea în biserică; Dreptatea din credință; Casa rugăciunii; Cîntarea apostolică; Cronicile parohiale; Jubileul de 70 de ani de la trecerea cehilor din Volinia la Ortodoxie.* Autorii acestor articole de zidire sînt: I. P. S. Mitropolit Ioan, Prea Sfinții Episcopi prot. A. J. Novac, prot. R. Hoffmann, prot. K. J. Rosak, prot. L. Dosedel, prot. Boh. Aleș, prot. K. D. Surma, O. J. Tichy, prot J. Leixner, pr. M. Muzik, arhim. Andrei Kolomațki, cunoscut arhitect de biserici și însuși zidar la vreo 30 din ele, pr. O. Simek, prot. V. Mardak, pr. Vl. Hacar și alții. Fiecare număr din această revistă cuprinde cîte o pagină pentru Pace, apoi informații din viața panortodoxă, recenzii, precum și vești variate din viața ortodoxă a parohiilor.

Prof. M. ȘESAN

INDRUMĂRI PASTORALE

POVĂȚUIRI ȘI INDEMNURI PĂRINTEȘTI

SPICUIRI DIN PASTORALELE DE PAȘTI ALE IERARHILOR BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

Nici una dintre sărbătorile Bisericii noastre ortodoxe nu trezește în sufletele credincioșilor de toate vîrstele o bucurie lăuntrică mai mare, mai intensă și mai copleșitoare decît cea pricinuită de «praznicul praznicelor și sărbătoarea sărbătorilor», Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, «Paștile fără prihană, Paștile cele mari, Paștile credincioșilor, Paștile care ne-au deschis ușile raiului, Paștile cele ce sfințesc pe toți credincioșii», — cum se spune într-una din cîntările bisericești întonate în noaptea sfîntă, luminată de lumina Învierii. Se bucură însăși natura, care, după asprimile iernii ,se trezește la viață, contribuind astfel cu un cadru măreț la bucuria pascală a credincioșilor, care de asemenea au avut de învins viforul păcatelor, prin post, rugăciune și sfintele Taine ale Mărturisirii și Impărtășaniei și au suferit împreună cu Hristos în săptămîna patimilor și morții Lui.

Încă din cele mai vechi timpuri ale creștinismului, ierarhii Bisericii au împărtășit marea bucurie a Învierii Domnului cu clerul și credincioșii peste care păstoreau, adresîndu-le cu prilejul minunatului Praznic scrisori pastorale de împreună desfătare duhovnicească și mărturisire a credinței în Hristos cel înviat din morți. Această veche tradiție este păstrată cu sfințenie de ierarhii Bisericii noastre ortodoxe, al căror cuvînt de învățătură si îndrumare se aude neîncetat, la marile praznice ale Nașterii și Învierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, în toate bisericile de pe întinsul țării.

Pentru ca învățăturile, simțămintele, povățuirile și îndemnurile Înaltilor Ierarhi să fie cunoscute și folosite de slujitorii și credincioșii din toate eparhiile, redăm în cele ce urmează, ca și în anii trecuți, un mănunchi de spicuiri din Pastoralele trimise cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Învierii Domnului din anul acesta.

1. — Cititorii revistei «Biserica Ortodoxă Română» au putut lua cunoștință de Pastorala de Paști a *Prea Fericitului Patriarh Justinian* chiar din primele pagini ale numărului de față.

Avînd însă în vedere deosebita ei însemnătate, se cade să subliniem aici ideile de bază pe care le conține, reținînd pasajele care le ilustrează.

pentru a reliefa încă odată dragostea și marea grijă ce o are pentru turma sa duhovnicească Întîiul Păstor al Bisericii noastre ortodoxe, cel întrutotul dăruit lui Hristos.

Stăruind dintru început asupra bucuriei suprafirești pe care o pricinuiește în sufletele credincioșilor sărbătoarea Sfintelor Paști, Prea Fericitul Patriarh Justinian lămurește că această bucurie «nu-și are temeiul în înțelepciunea oamenilor, ci în dovedirea Duhului și a Puterii (I Corinteni, II, 4—5), a acelei Puteri care a rupt pecețile și a prăvălit piatra de deasupra gropii, a dat viață Celui răstignit și a culcat la pămînt, prin strălucirea ei, pe străjerii mormîntului, al căror sutaș strigase pe Golgota: «Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu a fost acesta» (Matei, XXVII, 54). Bucuria lăuntrică pornită din încredințarea Învierii din morți a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos este dublată în inima creștinilor și de o bucurie a crucii, care, în creștinsm, «înseamnă izbăvire din păcat și biruință asupra morții».

In continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian expune, întemeindu-se pe mărturiile nou-testamentare, întregul proces al răscumpărării din păcat a neamului omenesc, prin patimile și moartea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. «Moartea celui nevinovat — subliniază Prea Fericirea Sa — «ne curățește pe noi de toate păcatele» (I Ioan, I, 7) și în ea aflăm dovada marii iubiri a lui Dumnezeu față de noi, precum spune Scriptura: «Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul Născut, pentru ca oricine crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan, III, 16).

După ce arată cîteva din multele dovezi de iubire a Mîntuitorului față de oameni, Prea Fericitul Patriarh amintește pe cele referitoare la Învierea Lui: este văzut de Maria Magdalena și de celelalte femei purtătoare de Mir (Matei, XXVIII, 9), de Cleopa și Luca Evanghelistul pe drumul spre Emaus (Luca XXIV, 13—31), precum și de ceilalți ucenici (Luca XXIV, 39), și chiar pe țărmurile Tiberiadei (Ioan XXI, 16—20). Dar, «pronia dumnezeiască a purtat de grijă ca adevărul învierii să fie zidit chiar de mîinile celor ce au vrut să-L dărîme». Este vorba de străjerii mormîntului, care, după cum relatează Sfîntul Evanghelist Matei, ducîndu-se în oraș, «au spus arhiereilor toate cele ce s-au făcut. Atunci ei, adunîndu-se împreună cu bătrînii și ținînd sfat, au dat bani din destul ostașilor, zicînd: spuneți că ucenicii Lui, venind noaptea L-au furat, pe cînd noi dormeam... și luînd arginții, făcură precum i-au învățat» (Matei, XXVIII, 11—15). S-au făcut cercetări amănunțite, dar nici o învinuire n-a putut rămîne în picioare, mai tîrziu convingîndu-se asupra adevărului însuși judecătorul de instrucție Saul, aprig prigonitor al creștinilor — devenit Pavel Apostolul, — care a început să predice apoi cu înfocare pe «Hristos cel răstignit și înviat».

In ultima parte a Pastoralei, Întîistătătorul Bisericii ortodoxe romîne, după ce accentuează încă odată că «Mîntuitorul Hristos a murit pentru noi — «pentru binele celor mulți» (Romani, V, 7) — și a înviat pentru a face părtași ai fericirii cerești pe toți cei ce vor crede într-Însul», mărturisește cu durere «că binele și fericirea nu și-au aflat în lume, pînă acum, statornicirea pe care a dorit-o Iisus și spre care au năzuit, veacuri de-a rîndul, neamurile de pe tot întinsul pămîntului». Făcînd această tristă constatare, Prea Fericitul Patriarh Justinian atrage atenția în mod deosebit clerului și credincioșilor, spunînd, cu grija sa de părinte duhovnicesc: «Jertfa Domnului ne îndeamnă să privim cu bunătate și căldură sufle-

tească spre cei ce ne înconjoară, împlinind cu fapta noastră, cele de lipsă, pentru prieteni ca și pentru vrăjmași, unii pe alții îmbrățișîndu-ne pentru bucuria Învierii... Firul vieții oamenilor — spune mai departe Prea Fericirea Sa — este curmat de moarte și după Învierea Domnului. Dar creștinismul nu se întristează pentru aceasta, ca «cei ce n-au nădejde» (I Tesaloniceni, IV, 13)... Ceea ce întristează cugetele creștinilor și rănește simțirea lor religioasă, nu este faptul morții în sine, — ci faptul că sînt pe lume oameni care vor să ucidă într-o singură clipă, mii, zeci de mii și sute de mii de ființe omenești. Împotriva acestora se ridică astăzi suflarea omenească de pretutindeni, căci dragostea de viață a omului nu trebuie cu nimic înăbușită».

Cuvintele «Pace vouă» cu care Mîntuitorul întîmpina mulțimile trebuie să se facă auzite și astăzi, în întreaga lume, — «ca un îndemn sfînt pentru slujirea vieții și împotrivire hotărîtă contra ucigașilor omenirii prin bombe și arme atomice».

Condamnînd cu temeiuri din Sfînta Scriptură pe cei ce nutresc asemenea gînduri diabolice, Patriarhul Bisericii Ortodoxe romîne își încheie Pastorala de Paști cu îndemnuri pentru slujirea dreptății și adevărului, a păcii și a bunelvoiri între oameni, «căci acesta este Testamentul Mîntuitorului nostru și spre aceasta ne îndeamnă toată predania veche a credinței noastre».

Însușindu-și învățăturile reîmprospătate de Prea Fericitul Patriarh Justinian, și punînd în practică povățuirile și îndemnurile date de Prea Fericirea Sa, precum și de toți ceilalți Ierarhi ai Sfintei noastre Biserici ortodoxe, slujitorii altarelor și credincioșii de sub ascultarea lor duhovnicească își vor dovedi prin aceasta nu numai credința nesovăitoare în Hristos Cel înviat din morți, ci și iubirea nețărmurită față de patrie și față de semenii lor de pretutindeni, care doresc să trăiască în pace, la adăpost de orice amenințare a vieții.

2. — In prima parte a Pastoralei adresată clerului și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor cu prilejul Sfintelor sărbători ale Paștilor, *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei* stăruie asupra Învierii Domnului, amintind toate faptele petrecute în sfînta și luminata zi, precum și arătările ulterioare ale Domnului. «Pomenind aceste fapte, — subliniază I. P. S. Mitropolit Iustin, cartea Sfîntă a Noului Testament ne-a păstrat dovezi neclintite despre învierea Domnului nostru Iisus Hristos din morți. Acest adevăr a pătruns repede în sufletele credincioșilor, făcîndu-se temelia de diamant a trăiniciei învățăturii dumnezeiești descoperite lumii de Mîntuitorul».

In cea de a doua parte, I. P. S. Mitropolit al Moldovei face o temeinică tîlcuire a faptului Învierii, al cărui adînc înțeles a fost arătat de Sfinții Părinți în scrierile lor, în lumina Sfintei Scripturi: «biruință asupra morții, pîrgă a învierii noastre și temelie a înnoirii firii, bucurie a cerului».

După moartea Sa, Mîntuitorul, coborîndu-se în iad, a slobozit din împărăția morții, în care erau ținuți din pricina păcatului strămoșesc, pe toți drepții Vechiului Așezămînt, deschizînd ușa raiului tuturor celor care fac voia Tatălui ceresc. De acum înainte, «îndată după moarte, fiecare credincios dă seama de faptele sale înaintea lui Dumnezeu, la judecata particulară», după care, de este găsit vrednic, este trecut în ceata celor

drepți, bucurîndu-se prin aceasta, după cuvîntul Sfîntului Evanghelist Ioan, de învierea cea dintîi. Amintind că definitiva așezare a omului în ceata celor buni sau a celor răi, după faptele sale, se va face la judecata obștească, după a doua venire a Domnului, Arhipăstorul Mitropoliei Moldovei arată, în continuare, cum se poate învrednici cineva de cea de a doua înviere, pentru care sînt absolut necesare puterile harului, ale credinței și faptele bune. «Puterile cu care a fost înzestrată Biserica lui Hristos se întind, prin rugăciunile ei, și asupra firii», care, prin înnoire, dezvăluie omului tainele ei și-i ușurează viața. De aceea, «de bucuria noastră, în această zi sfîntă a învierii Domnului, se arată pătrunsă și întreaga fire», care întîmpină cu strălucire praznicul Paștilor, cum spune Sfîntul Grigore de Dumnezeu cuvîntătorul.

Primind adevărul și harul, prin Hristos, credincioșii s-au unit iarăși cu Dumnezeu ,avînd deschise porțile cerului, iar după învierea cea de obște, cei «bine plăcuți lui Dumnezeu, pentru credința lor dreaptă și faptele lor bune, vor intra cu sufletele și trupurile în împărăția fericirii veșnice».

«Praznicul învierii Domnului — spune I. P. S. Mitropolit Iustin în ultima parte a Pastoralei sale — este sărbătoarea vieții». Tatăl ceresc este preamărit neîncetat de Sfînta noastră Biserică, în rugăciunile și cîntările ei, ca izvor al vieții, Sfîntul Duh este numit în Sfînta Scriptură «făcător de viață», însă, «în chip cu totul deosebit, Domnul nostru Iisus Hristos s-a arătat lumii ca dătător de viață... Dacă mîntuirea poate fi numită și viață a omului cu Dumnezeu, atunci învierea Domnului este cununa întregii Sale lucrări de mîntuire».

Arătînd că moartea, fie că este privită ca duhovnicească, fie că este privită ca firească, «este dureroasă, deoarece se împotrivește chemării de la început a omului și jertfei Mîntuitorului pentru viața lumii». Arhipăstorul Moldovei adresează fiilor săi sufletești un părintesc îndemn de a se purta ca fii ai vieții, ai luminii, și nu ai morții, ai întunericului: «Alungați orice neînțelegere dintre voi. Îngăduiți-vă «unii pe alții cu dragoste, silindu-vă să păstrați unitatea Duhului în legătura păcii» (Efes. IV, 2—3). Sprijiniți cu hotărîre năzuința sfîntă a poporului nostru de a păstra pacea cu toate popoarele lumii, arătîndu-vă prin aceasta fii ai Domnului Păcii... Munciți cu vrednicie ogoarele voastre, știind că «munca este cea mai scumpă comoară a omului» (Pilde, XII, 27)».

3. — Plină de învățături creștine și de mireazmă duhovnicească este și Pastorala adresată credincioșilor cu prilejul Paștilor de *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului*. După ce reamintește că Învierea Domnului este preamărită în toate Sfintele Liturghii, dar că ziua Sfintelor Paști este «ziua Învierii Domnului în chip deosebit», I. P. S. Mitropolit Nicolae dă expresie negrăitei bucurii cu care prăznuim Paștile, spunînd printre altele: «E lumină și căldură în sfintele noastre biserici; e lumină și căldură ca niciodată în inimile creștinești; niciodată nu se îmbrățișază mai frățește credincioșii ca la Paști; în nici o altă zi de praznic nu îndreaptă ei către Dumnezeu rugă de preamărire și de mulțumire mai caldă și mai plină de iubire ca atunci cînd ascultă cu toată virtutea sufletului lor îndemnul troparului: «Să se veselească cele cerești și să se bucure cele pămîntești, că a făcut biruință cu glasul Său Domnul, călcat-a cu moarte pe moarte, începător vieții morților s-a făcut, din pîntecele iadului ne-a mîntuit pe noi, și a dat lumii mare milă».

Vorbind de vestitorii învierii Domnului și de marea bucurie care a copleșit sufletele celor care au aflat-o, I. P. S. Mitropolit al Ardealului arată că vestea «a pătruns și pînă la strămoșii noștri..., iar de la ei a pătruns pînă la noi. Și noi n-am schimbat nimic din moștenirea lor, din credința lor dreptmăritoare, cu care ne mîngîiem, ne luminăm și ne întărim în toate zilele vieții noastre».

In continuare ,se arată dovezile de netăgăduit ale învierii Domnului, atît cele directe cît și cele indirecte, după care urmează tîlcuirea faptului în sine, cu aplicare la vremurile noastre : «Astăzi, toate cetățile lumii, toate Ierusalimurile îl așteaptă cu nădejde pe Împăratul Păcii să binecuvinteze dorurile lor și cu dumnezeiasca Lui putere să plinească proorocia Isaiei, ca oamenii să facă din suliți fiare de plug și din săbii seceri. Iar noi — spune Inalt Prea Sfințitul Mitropolit — îl vom întîmpina cu strigarea : «Cela ce răstignire ai răbdat și moartea ai stricat înviind din morți, împacă viața noastră, Doamne, ca un Atotputernic». Vino, Doamne Iisuse Hristoase, că noi, credincioșii, își vom așterne în cale veșmintele simțămintelor noastre curate și îți vom flutura înainte stîlpările preamăririi ! Vino și potolește vrajba dintre oameni. Fă să amuțească graiurile prevestitoare de înverșunare, de necaz și de moarte ! Fă să se întindă peste Patria noastră iubită și peste toată lumea bucuria vieții ,spre îndestularea și mulțumirea sufletească a tuturor oamenilor !»

In încheiere, Arhipăstorul Mitropoliei ardelene atrage atenția că bucuria Paștilor «nu e roditoare după voia lui Dumnezeu decît dacă trezește în noi vrerea și ne aprinde rîvna de-a ne trăi după învățătura Evangheliei... A urma Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos înseamnă a iubi pe semenii noștri chiar și peste fire». Numai astfel pot fi înlăturate înverșunările dintre oameni. «Fără iubire de Dumnezeu, fără iubirea de aproapele și fără jertfa pentru El, nu se poate ajunge la învierea dorită și la bucuriile ei».

Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului reflectă întru totul sufletul său pătruns de profundă credință în Hristos și copleșit de dragoste față de credincioși și față de toți oamenii care se străduiesc să înlăture piedicile ce le stau în calea unei vieți pașnice și fericite.

4. — «Inimile și cugetele noastre sînt încărcate, ca niște grădini înflorite, de imnul de biruință ce-l înălțăm Mîntuitorului, ca unui biruitor al morții», spune dintru început *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei,* în Pastorala trimisă fiilor săi sufletești cu prilejul sărbătorilor pascale. Biruința aceasta a fost cîștigată pentru noi de Iisus Hristos cu prețul multor batjocuri, al patimilor și al morții Sale. Dar, «cînd mormîntul primește trupul Domnului ca pe al unui muritor și cînd dușmanii Săi își vestesc biruința, El coboară în iad ca un Dumnezeu și, «cu moartea pre moarte călcînd», surpă pe cel ce vrea stăpînirea morții, «adică pe diavolul» (Evrei, II, 14), și «celor din mormînturi viață dăruindu-le», înviază a treia zi din groapă ca un biruitor».

După expunerea faptului istoric, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian trece la tîlcuirea lui, arătînd că «Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos este adeverirea dumnezeirii Sale, cununa întregii Sale lucrări mîntuitoare în lume și izvorul vieții noastre duhovnicești, prin care «ne-a născut pe noi din nou spre nădejde vie» (I Petru, I, 3). Înalt Prea Sfin-

ția Sa stăruie apoi asupra nădejdii în învierea cea de obște, moartea nefiind decît trecerea de la viața pămîntească la viața cerească și veșnică. Dar încredințările «dăruirii noastre, întemeiate pe învierea Mîntuitorului, nu sînt potrivnice vieții pămîntești și cheltuirii ei după rînduiala noastră de pe pămînt». Datorită credinței și îndreptării minții către Dumnezeu, credincioșii sînt conștienți de îndatoririle lor omenești și de raporturile cu semenii și cu obștea în care trăiesc, avînd totdeauna «sufletul deschis și cald, inimă plină de dragoste».

Viața este cel mai prețios dar făcut lumii de către Dumnezeu. «Pentru viața lumii și pentru mîntuirea ei din moarte s-a pogorît Fiul lui Dumnezeu pe pămînt», dăruindu-ne scumpul Său trup și sînge, «ca lumea viață să aibă, și mai mult să aibă» (Ioan X, 10).

Viața nu se poate dezvolta decît într-un climat prielnic care nu poate fi altul decît cel al păcii. «Pacea Mea las vouă», spune Mîntuitorul, iar Sfîntul Apostol Pavel învață spunînd: «Să domnească în inimile voastre pacea lui Dumnezeu (Col., III, 15), căci «Împărăția lui Dumnezeu... este pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Rom. XIV, 17).

«Dumnezeu — subliniază Înaltul Ierarh al Olteniei — a creat pe om să se bucure de viață, să fie liber, să trăiască în pace și dragoste cu toți semenii săi, ca fii ai aceluiași Părinte, să crească și să-și înfrumusețeze viața, muncind și stăpînind pămîntul. Munca plugarului, a muncitorului și a cărturarului sporește cununa vieții cu fiecare generație și face să ne bucurăm cu toții de roadele propășirii și ale culturii», care trebuie apărate prin străduințele tuturor de a înfăptui pace între oameni și între popoare.

«Stăruința pentru întronarea păcii trebuie ținută mereu trează și trebuie să devină din ce în ce mai hotărîtă, pînă la biruința totală».

In continuare, amintind de stăruințele de totdeauna ale Bisericii de a deschide inima omului, de a o îmblînzi și a o cîștiga pentru viață și pace, Înaltul Ierarh îndeamnă pe credincioși să nu înceteze o clipă străduințile lor pentru viețuirea în pace cu Dumnezeu, pentru înscăunarea păcii în lume și statornicirea ei între oameni și neamuri. Îi îndeamnă, de asemenea, să facă muncile cîmpului la timp, și cu chibzuință, căci cine-și lucrează ogorul «va avea belșug de pîine» (Pilde, XII, 11).

«Avînd pace în lume, pîinea cea spre ființă și darul lui Dumnezeu — subliniază în încheierea Pastoralei Sale Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei — vom plini datoria noastră către suflet, către Biserică și așezămintele ei, către oameni și către scumpa noastră țară în care petrecem și ne mîntuim».

5. — In Pastorala adresată credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Ortodoxe Romîne a Timișoarei și Caransebeșului, *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile al Banatului* îi lămurește mai întîi asupra însemnătății pentru creștini a învierii din morți a lui Iisus Hristos, Domnul, Mîntuitorul și Stăpînul vieții noastre.

Înțelegerea, și deci prăznuirea cu vrednicie a Sfintelor Paști ne-o înlesnește și Sfînta Biserică, prin cîntarea ei de slăvire a faptului Învierii: «Prăznuim omorîrea morții, a iadului sfărîmare și începătura altei vieți». Din această cîntare se înțelege destul de limpede că, îndeosebi, «trei sînt marile fapte de mîntuire ce le-a adus la îndeplinire Mîntuitorul Iisus Hristos prin învierea Sa din morți și anume: omorîrea morții, sfărîmarea iadului și putința pentru noi, cei ce cu credință și cu dragoste

prăznuim Sfintele Paști, de a avea parte după moartea noastră, desigur, de o altă viață, de o viață veșnică».

Aceste trei mari fapte ce decurg din învierea din morți a Mîntuitorului formează, de altfel, cuprinsul întregei Pastorale a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Vasile.

Pentru ca omenirea să poată scăpa de urmarea păcatului strămoșesc, care este moartea, a fost nevoie ca Fiul lui Dumnezeu, stăpînul vieții, să se întrupeze ca om și să omoare moartea, cum se spune în cîntarea praznicală. Iar prin învierea Sa din morți, «cu moartea pre moarte călcînd», El a deschis credincioșilor calea spre viața veșnică.

«Omorînd moartea, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a «sfărîmat și iadul», deslegînd din lanțurile lui sufletele drepților dinainte de venirea Sa în lume, care «au adormit cu credință în El și cu sufletul așteptîndu-L să vie».

Moartea fiind «omorîtă» și iadul «sfărîmat», prin învierea din morți a lui Hristos s-a făcut și «începătura vieții», a unei vieți «veșnice», pe care nu o mai poate stăpîni sau împiedica moartea sau iadul. Dar, — după cum arată Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Banatului — de viața veșnică dobîndită pentru noi de Iisus Hristos prin învierea Sa din morți, nu ne putem face părtași decît îndreptîndu-ne tot mai mult viața noastră pămîntească după învățătura Lui, așa cum o propovăduiește Sfînta Biserică a Răsăritului. «Credința noastră creștină, tare și neclintită, fundamentată pe temeliile de adevăr dumnezeiesc ale învățăturii sfintei noastre Biserici, cu reoglindirea acestei credințe în viața noastră de creștini, în fapte bune, izvorîte din iubire față de Dumnezeu și frații noștri creștini, este chezășia nedezmințită a participării noastre la viața cea de veci, prilejuită nouă de Mîntuitorul Iisus Hristos prin biruința Sa asupra morții și a iadului sfărîmare și prin slăvita Sa înviere din morți».

Mai departe, Arhipăstorul Bisericii bănățene spune că pentru trăirea vieții creștine se cer anumite stări prielnice, mai ales în ceea ce privește călăuzirea în viața noastră de cetățeni buni și iubitori ai patriei noastre.

«Una din aceste stări prielnice ,ba chiar cea mai trebuincioasă, pentru o viață a noastră de buni creștini și vrednici cetățeni ai patriei noastre este starea de pace», fără de care nu poate fi înțelegere în familii, între neamurile conlocuitoare, între țări și popoare, și nici propășire, spre mai bine, îndestulare și mulțumire.

In încheiere, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile al Banatului adresează clerului și credincioșilor un părintesc și stăruitor îndemn, spunînd: «Luînd îndemn din bucuria de praznic și încurajați de nădejdile de viață veșnică la care ne îndreptățește prăznuirea lui cu creștinească evlavie, așa cum ascultăm de povața Bisericii noastre, spre dobîndirea mîntuirii, să ascultăm cu toată înțelegerea, și de legile Țării și de orînduirile Stăpînirii noastre populare, muncind cu rîvnă și cu spor fiecare la locul său, în orașe și la sate, în fabrici, în diregătorii și pe ogoare și urmărind, prin tot ceea ce facem, numai binele și propășirea tuturor în toate. Așa punem temelie sigură păcii și, pe această cale, viitorului de lumină și înălțare a Patriei noastre».

6. — Stăpînit de luminata bucurie atotcuprinzătoare a Învierii celei de a treia zi a Domnului, *Prea Sfințitul Iosif, Episcopul Rîmnicului și al Argeșului* împărtășește credincioșilor săi învățătura aleasă, care reiese

din faptul minunat al Învierii Domnului. Ziua Sfintelor Paști ne reîmprospătează în minte minunea cea negrăită a Învierii Domnului și ne întărește în chip statornic nădejdea învierii noastre.

Sărbătoarea Învierii Domnului este, însă, în același timp, «sărbătoarea mîntuirii noastre», «sărbătoarea înfrîngerii morții și a puterilor diavolești», «sărbătoarea vieții», «săbătoarea păcii» și în fine «sărbătoarea cerului și a pămîntului». Stăruind asupra sensului multiplu al acestei sărbători, Prea Sfințitul Episcop Iosif caută să deschidă ochii sufletești ai păstoriților săi, ca să înțeleagă în toată adevărata lor valoare harurile spirituale care se revarsă asupra lor din Învierea cea mai presus de fire a Fiului lui Dumnezeu. «Nimic nu este mai ales și mai scump sufletului creștinesc decît nădejdea mîntuirii noastre. Să-ți mîntui sufletul din robia păcatului, să zmulgi din întuneric sufletul tău și să-l îmbălsămezi cu lumina veșniciei, să-l scoți din nămolul pieritor al rătăcirii și să-l dăruiești Domnului, să-l învrednicești să cunoască viața cea fără de sfîrșit, iată cea mai mare fericire pentru creștinul credincios!». Viața, iar nu moartea este destinul fiecărui om: viața productivă, aici pe pămînt și viața veșnică, dincolo în ceruri. Cu Învierea Lui, Mîntuitorul Hristos «a risipit stăpînirea morții și a nimicit frica de moarte, prin deschiderea ușii spre mîntuire și viața nesfîrșită. De aceea, pentru noi creștinii moartea este o mutare de la cele pămîntești la cele cerești».

Dar sărbătoarea Învierii Domnului fiind în același timp sărbătoarea împăcării omului cu Dumnezeu, căci Mîntuitorul a îndepărtat duhul cel despărțitor al vrajbei, aducînd împăcarea, ea este în același timp și sărbătoarea păcii. Prea Sfințitul Episcop Iosif atingînd această semnificare adîncă a sărbătorii Învierii Domnului, nu poate să treacă cu vederea că bucuria cea curată pe care o simte întreaga suflare creștinească de ziua Învierii Domnului este astăzi umbrită de norii amenințători ai războiului și ai distrugerii și că bunul comun al omenirii, pacea, pentru întărirea și pentru apărarea căreia lumea întreagă luptă, «este tulburat și amenințat de învrăjbitorii de popoare, uneltitori răi și slugi ale întunericului, aținători de războaie și învrăjbitori, profitori care caută să stăpînească popoare pentru a le exploata fără milă». Prea Sfinția Sa, înfierează precum se cuvine pe aținătorii la război, ca pe unii ce nu sînt numai străini, ci și potrivnici învățăturii Domnului Hristos, zicînd: «Aceștia nu simt bucuria Învierii și nu pot să se apropie de viața cea neînserată. Osînda lor este veșnică și «de sabie vor pieri», ca unii care au folosit în împilarea lor, sabia».

Cu încredere nesfîrșită în biruința binelui asupra răului și în triumful definitiv al păcii, Prea Sfințitul Episcop Iosif, amintind credincioșilor săi una din cîntările canonului sfintei Învieri, îi cheamă pe toți la înfrățire și pace, arătîndu-le că numai așa vor putea participa cu toată ființa lor la sărbătoarea Învierii Domnului, care este în același timp «sărbătoarea cerului și a pămîntului».

Prea Sfințitul Episcop Iosif își încheie pastorala cu o seamă de îndemnuri: «Înălțați-vă cît mai mult pe calea culturii și a muncii!». «Munca împliniți-o cu hărnicie, cu cinste și cu dragoste, fiecare la locul său, căci astfel ea este roditoare și de mîngîiere aducătoare». «Să prețuim cultura, arta, valorile științei, pentru că acestea sînt azi puse în slujba omului, spre îmbunătățirea și fericirea lui». Pe lîngă acestea însă credincioșii să țină seama că numai trăirea cu adevărat creștinească îi face bineplăcuți lui

Dumnezeu, iar porunca dragostei creștine, facerea de bine și îndepărtarea de la rău, ca și viețuirea în pace sînt cei mai de seamă piloni ai trăirii după voia lui Dumnezeu.

7. — Cu toate că scaunul episcopal al de Dumnezeu păzitei Episcopii a Romanului și Hușilor este încă vacant, credincioșii de aici nu au rămas lipsiți de cuvînt de învățătură și de mîngîiere, cu prilejul sfintelor Sărbători ale Învierii Domnului din anul acesta. *Prea Sfințitul Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului,* care îndeplinește și sarcina de Locțiitor de Episcop al Romanului și Hușilor, i-a împărtășit de același cuvînt cumpănit de bucurie curată și de învățătură adevărată, pe care l-a adresat credincioșilor din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, iar credincioșii din Episcopia Romanului și Hușilor l-au pus la inimă ca pe însuși cuvîntul părîntelui lor duhovnicesc, cu toții cunoscînd îndeaproape sufletul cel mare și clocotitor de dragoste al Prea Sfințitului Episcop Teofil, pe care l-au avut ca păstor sufletesc al lor timp de mai bine de opt ani.

8. — *Prea Sfințitul Antim, Episcopul Buzăului,* pornind de la cuvintele evanghelice: «Așa este scris și așa trebuia să pătimească Hristos, iar a treia zi să învieze» (Luca XXIV, 46), adresează «clerului, evseviosului cin monahal și binecredincioșilor creștini» din cuprinsul Eparhiei Buzăului cuvînt de părintească învățătură, din care se desprinde toată purtarea de grijă a păstorului pentru povățuirea turmei pe căile luminoase ale învățăturii creștine. «Planul răscumpărării noastre din robia păcatului, zice Prea Sfințitul Episcop Antim, a fost întru totul adus la îndeplinire de Mîntuitorul nostru, fără cea mai mică schimbare». Din acest plan mîntuitor, însă, au făcut parte o seamă de fapte, care au fost în stare să zdruncine adînc credința celor din jurul Domnului Hristos în Dumnezeirea Sa, fapte pe care, retrăindu-le astăzi cu amintirea, în Săptămîna Patimilor, noi înșine, care avem altă putință de înțelegere a lor, rămînem cu drept cuvînt cutremurați de pogorămîntul nespus al Fiului lui Dumnezeu. Căci gîndindu-ne la moartea pe cruce a Domnului: «Ce altceva putem spune noi acum, decît să zicem împreună cu Biserica: «Să tacă tot trupul omenesc și nimic pămîntesc întru sine să nu gîndească! Că iată, împăratul împăraților și Domnul slavei»... (Triod) «Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi» (Rom. XV, 3).

Dar, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel: «Hristos a înviat din morți și început al învierii morților s-a făcut» (Rom. XV, 20). În dimineața Învierii, cînd sfintele Mironosițe împreună cu Sfinții Apostoli au înțeles că Hristos a înviat, o nouă zi a strălucit în inimile lor. Taina Golgotei s-a lămurit pentru toți cei ce au crezut și vor crede în Hristos: «Pentru noi, moartea nu mai este o noapte întunecoasă, pe care privirile să nu o poată străpunge și nici o pedeapsă neînduplecată și fără de înțeles. Ce poate însemna nimicirea trupului pînă la ziua învierii? Sfintele Paști ne-au luminat taina aceasta, căci Însuși Domnul a coborît în mormînt pentru a-l binecuvînta, cum a binecuvîtat și leagănul în care S-a născut. A intrat în mormînt în faptul înserării și a ieșit din el a treia zi în strălucirile Duminicii de Paști. Pentru noi, credincioșii, mormîntul rămîne ceea ce Domnul Iisus cel înviat a făcut din el. El este brazda în care se aruncă sămînța veșniciei. Zice Apostolul: «Hristos cel ce a înviat din morți va

învia și trupurile voastre cele muritoare prin Duhul Său, Cel ce locuiește în voi» (Rom. VIII, 11)».

Invierea Domnului trebuie să aibă ca urmare învierea sufletelor noastre din mormîntul păcatului și din amorțeala duhovnicească în care ne găsim. Ea trebuie să fie urmată din partea noastră de roade, care să ne arate cu adevărat vrednici de acest mare dar: «Faceți să moară ceea ce alcătuiește în voi omul cel pămîntesc: desfrînarea, necurăția, pofta rea și lăcomia, care este o slujire de idoli... Lepădați și voi toate acestea: mînia, iuțimea, răutatea, hula și tot cuvîntul urît, ce ar putea să iasă din gura voastră. Nu mințiți unul altuia, dezbrăcați-vă de omul cel vechi și de faptele lui și vă îmbrăcați în cel nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a făcut» (Colos. III, 5 urm.). «Iată un măreț program de viață creștinească, pe care Paștele ni-l pune acum în față și pe care datori sîntem să-l aducem la îndeplinire, ca bucuria pascală să fie deplină».

Intr-adevăr «darurile sfintei Invieri sînt multe și nespus de bogate; numai noi să ne arătăm vrednici de ele!». Prea Sfințitul Episcop Antim arată apoi necesitatea ca fiii credincioși ai Bisericii să-și întărească puterile în acest început de primăvară, cînd și firea revine la viață, pentru ca înfrățiți în muncă laolaltă cu toți fiii buni ai patriei noastre să lucreze cu sîrg «pentru viața cea nouă și plină de fericire și de mulțumire obștească». De asemenea să dorească pacea și să lupte pentru ea ca pacea să devină o realitate în lume.

9. — Cuvîntul de învățătură al *Prea Sfințitului Chesarie, Episcopul Dunării de Jos,* trimis ca Pastorală de Sfintele Paști, atrage încă de la început luarea aminte a păstoriților săi asupra crezului biruitor al vieții «Hristos a înviat», care «a străbătut veacurile pînă la noi și care trece mai departe, ducînd cu el ceea ce și noi am primit de la înaintașii noștri: bucuria pentru frumusețea vieții și mulțumirea sufletească pentru fiecare Paște pe care Dumnezeu ne învrednicește să-l prăznuim».

Invierea este cununa dumnezeiască a lucrării mîntuitoare a Domnului Hristos și a tot ceea ce s-a săvîrșit mai măreț pe pămînt. Ea ne arată pe Iisus Hristos ca Domn și Stăpîn al nostru. Ea ne arată dumnezeirea Lui. Prea Sfințitul Episcop Chesarie arată că multe din faptele vieții pămîntești a Domnului erau de natură să încredințeze pe cei din jur de dumnezeirea Mîntuitorului Hristos, numai că cele întîmplate în Săptămîna Patimilor au derutat pe mulți și i-au făcut pe unii să-și piardă cu desăvîrșire credința în El, ca Fiu al lui Dumnezeu, iar pe alții să se umple de nedumerire. Dezamăgirea aceasta n-a fost, însă, de lungă durată, pentru că numai la trei zile după îngroparea Lui, «duminică dimineață, cînd începea a se lumina de ziuă, o veste minunată a răsunat și s-a răspîndit ca fulgerul în toată cetatea: a înviat Hristos!».

Incredințările pe care le-au primit femeile mironosițe și sfinții Apostoli la mormînt, arătările de după Inviere, ca și convorbirile lor cu Mîntuitorul înviat, au transformat nedumerirea și îndoiala sfinților Apostoli în credința cea mai puternică.

Invierea din morți a Mîntuitorului Hristos este chezășia învierii noastre. Dar pentru ca să putem merita viața cea veșnică din ceruri, este nevoie de strădanii și de lupte. Și pe acestea le împlinim în viața de aici, iar fapta și purtarea noastră sînt singurele care ne apropie sau ne depărtează de ținta ultimă a vieți creștinești: «De felul cum trebuie să ne purtăm în viață,

zice Prea Sfințitul Episcop Chesarie, avem pururea exemplu pe Domnul nostru Iisus Hristos, care a cîștigat cununa dumnezeiască a învierii și a răscumpărării noastre prin multă trudă, zbucium și suferință. El, ca Fiu al lui Dumnezeu ce era, ar fi putut săvîrși această lucrare într-o clipită, dar n-a făcut aceasta. ci a pornit începînd de jos, trecînd prin fiecare treaptă a vieții. A îndurat greutăți și lipsuri și S-a ostenit să învețe pe Apostoli și pe ceilalți oameni care este voia lui Dumnezeu și cum trebuie să se poarte în viață unii cu alții, cu dragoste și cu bunăcuviință. Iar în cele din urmă, cînd a voit să ne arate treapta cea mai înaltă a vieții și a jertfei pentru binele omenirii, precum că «nu este mai mare dragoste decît aceea ca cineva să-și pună sufletul său pentru prietenii săi», El și-a dat chiar viața Sa, ca pe noi să ne mîntuiască».

Trăind după învățăturile și după modelul de viață al Mîntuitorului Hristos, noi ne putem arăta cetățeni adevărați și ai patriei noastre cerești și ai celei pămîntești. Porunca pe care ne-o dă Sfîntul Apostol Pavel este: «Nimenea să nu caute folosul lui. ci fiecare să caute folosul altuia (I. Cor X, 24). Aceasta este expresia cea mai înaltă a felului de viață creștin, căci ea ținteşte la fericirea comună a poporului din care facem parte și a întregii lumi. Acestea sînt gîndurile cu care Prea Sfințitul Episcop Chesarie își sfîrșește Pastorala de Sfintele Paști, adăugînd la ele urările sale de bine și binecuvîntările sale arhierești pentru toată turma cuvîntătoare din de Dumnezeu păzita Eparhie a Dunării de Jos.

10. — *Prea Sfințitul Episcop Andrei al Aradului,* adresînd păstoriților săi cuvînt de învățătură și de îndemn, de strălucitul praznic al Învierii Domnului, mărturisește: «E atîta bucurie în acest praznic, că o zi întreagă n-o poate cuprinde. Săptămîna care urmează preamărește în fiecare zi minunea Învierii; ba chiar peste tot anul, fiecare zi de duminică cinstește Învierea lui Hristos, făcîndu-ne să plutim mereu în strălucirea ei dumnezeiască».

Învierea Domnului dă un sens cu totul nou cuvintelor «viață» și «moarte», așa de des întrebuințate în vorbirea oamenilor. «După Învierea lui Hristos, nu mai putem vorbi de veșnicia morții; moartea nu mai e tirană care să ne înspăimînte, ci cel mult un accident trecător, o punte care ne trece pe tărîmul unui belșug de viață, al unei vieți veșnice, atributul veșniciei trecînd acum alături de cuvîntul viață și înviere». Moartea înseamnă de acum înainte nu atît despărțirea sufletului de trup, ci împătimirea sufletului, aducătoare de moarte sufletească, iar învierea înseamnă în primul rînd învierea sufletului prin credință și prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu. Moartea sufletească însă înseamnă întunecarea la cuget și înstrăinarea de viața lui Dumnezeu. Moartea sufletească este păcatul. Dar păcatul în sufletul celui botezat în Hristos nu mai lucrează ca înainte; el nu mai lucrează dinlăuntrul sufletului, căci a fost izgonit de aici și locul lui l-a luat Harul; ci lucrează numai dinafară și acțiunea lui asupra noastră nu mai este constrîngătoare. Nici Harul de altfel nu este constrîngător în sufletul nostru. Datoria noastră este să nu punem piedică Harului prin împătimirea voinței noastre, ci să trăim liberi de păcat «întru înnoirea vieții», adică să trăim odată cu viața trupească și pe cea veșnică, prin sufletul nostru nemuritor. Făcînd astfel, Harul cel ascuns al Botezului va străluci ca un soare din inima noastră, va răsturna piatra de pe ușa mormîntului nostru sufletesc și ne va scula la viața în Hristos, spre care am fost rînduiți».

Invățăturile acestea adînci care dau sensul vieții noastre creștine sînt menite să capete o adevărată înțelegere cu prilejul praznicului Sfintei Învieri. Prea Sfințitul Episcop Andrei arată că atunci cînd auzim cîntarea pascală «Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le», nu trebuie să ne gîndim numai la cei ce zac în mormînturi, ci și la mormîntul din inima noastră «in care zace îngropat, învăluit în ceața și negura patimilor, Harul, Sfîntul Botez, credința cea amorțită, pacea sufletului cea pierdută și bucuria inimii cea uitată, deasupra căruia stă grea, piatra mormîntului pecetluită de vrăjmașul mîntuirii noastre, adică frica și teama zilei de mîine, rușinea și dezamăgirea pricinută de păcat». De aceea «Invierea lui Hristos vine an de an să înlăture această piatră, să zguduie de fiecare dată porțile mormîntului nostru sufletesc, chemîndu-ne la o viață nouă, ca odinioară pe Lazăr cel înviat din morți».

Dar încopcierea vieții noastre în viața Mîntuitorului Hristos întocmai ca a mlădițelor în butucul viței, garanția trăirii noastre cu adevărat creștinești, nu trebuie să ne lase nepăsători față de cele ce se întîmplă în jurul nostru. Dimpotrivă, participarea noastră activă la îmbunătățirea condițiilor materiale ale vieții și strădania noastră după pacea și buna înțelegere, trebuie să facă din noi oameni activi, căutînd să proiectăm în societatea din afară toată frumusețea trăirii noastre sufletești creștine. «Omenirea zilelor noastre, zice Prea Sfințitul Episcop Andrei, este amenințată de coșmarul morții pe care uneltitorii la noi războaie i-o pregătesc. Ca oameni ai credinței în Înviere și viață veșnică, sîntem datori să osîndim toate aceste uneltiri și să sprijinim toate măsurile ce se iau, pentru asigurarea păcii și vieții. Ne bucurăm de minunatele izbîndiri ale științei, puse în slujba vieții; de grija conducătorilor poporului nostru, pentru ocrotirea vieții și sănătății poporului nostru. Nu încetăm însă a ne ridica ochii minții la datoria ce o avem, ca creștini, de a ne scula din moartea păcatului spre a ne face părtași, încă de pe acum, pe cît este cu putință, de viața cea veșnică a lui Dumnezeu».

11. — Pastorala *Prea Sfințitului Teofil* «din îndurarea lui Dumnezeu Episcop al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, Locțiitor al Eparhiei Romanului și Hușilor», începe prin arătarea bucuriei pe care Sărbătoarea Paștilor o prilejuiește în sufletele credincioșilor și pe care primăvara o prilejuiește întregii făpturi, subliniind raportul strins dintre sufletul credincioșilor și natura înconjurătoare: «Unii muzicanți, — zice Prea Sfințitul Episcop Teofil — au observat că atunci cînd te atingi de coarda unei harfe acordate, vibrează și coarda vioarei de alături, dacă este potrivită pe același ton. Ceva asemănător se întîmplă și cu noi, cu oamenii, în aceste zile de trezire și mișcare generală. Cînd sună marea coardă a naturii înconjurătoare, atinsă de arcușul prmăverii, atunci răsună vesel și inima noastră de cîntarea biruinței ce se înalță în afară de noi». Pentru credincioși, izvorul cel mare al bucuriilor de Sfintele Paști este însă acela al credinței. «Ne bucurăm fiindcă a înviat Hristos! Ne bucurăm pentru că a înviat Omul-Dumnezeu!».

Bucuria Invierii Domnului depășește operele înguste ale acestei lumi devenind totodată bucuria Tatălui din ceruri și a mulțimii celei nemăsurate a îngerilor. Prin învierea lui Iisus «a triumfat binele asupra răului, a triumfat legea asupra fărădelegii, virtutea asupra viciului, smerenia asupra mîndriei, ascultarea asupra nesupunerii».

Prea Sfințitul Episcop Teof'l stărui:e asupra adevărului Invierii Domnului, căci, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, «Dacă n-a înviat Hristos, atunci propovăduirea noastră este zadarnică...» (I. Cor. 15, 14). Dovezile învierii sînt, însă, negrăit de puternice, iar învierea Mîntuitorului nostru este pentru noi «garanția dumnezeirii Sale și prin aceasta garanția tuturor credințelor noastre». De aceea putem striga și noi la fel cu marele Pavel : «Stim cui am crezut...» (II. Tim. 1, 12). Căci dacă Hristos este Dumnezeu, «religia Lui este dumnezeiască, Evanghelia care-i cuvîntul Lui, este dumnezeiască, Tainele pe care El le-a rînduit sînt dumnezeiești, Biserica pe care El a întemeiat-o este dumnezeiască. Lăsîndu-ne conduși de credința noastră creștinească, noi pășim pe urmele unei călăuze negreșalnice. Făcînd jertfele pe care ni le cere credința noastră, știm că nu pierdem truda depusă, ci Dumnezeu ne va răsplăti pentru ea. In deșert diavolii freamătă și-I stau împotrivă ; in zadar patimile stingherite se revoltă. Iisus Hristos, Cel înviat, le răpune pe toate. Și nu se pornește nici o împotrivire care să nu se sfarme, izbindu-se de piatra mormîntului Său».

Din adevărul dumnezeirii Mîntuitorului Hristos, mai decurge însă pentru credincioși o consecință de o importanță deosebită. Căci, dacă Iisus este Dumnezeu adevărat, atunci «cuvintele Domnului trebuie împlinite întotdeauna, în orice împrejurare, fără murmur, oricît ne-ar costa. Ele oglindesc voința unui Dumnezeu, a unui stăpîn atotputernic». Dar de la Domnul Hristos noi nu avem numai sfaturi cerești și porunci ca ale unui Stăpîn, ci avem totodată și făgăduințe prețioase și promisiuni nemincinoase. Cel ce se roagă Lui, «primește toate cele de folos în viața lui de pe pămînt și toate cele către mîntuire și anume : pîinea cea de toate zilele, iertarea păcatelor, învingerea ispitelor, izbăvirea de cel rău».

Incununarea darurilor pe care ni le-a adus Domnul, este însă pacea. «Cînd Iisus Hristos, dascălul și călăuza noastră cerească este «Domn al păcii» (Isaia 9, 6), vom putea oare, noi, ucenicii și următorii lui, să nu căutăm pacea la care ne-a chemat și pe care ne-a obligat să o promovăm?... Cei ce propovăduiesc pacea și muncesc cu osîrdie pentru triumful ei se fac vrednici de răsplata cuprinsă în făgăduința nespus de prețioasă : «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9)». Și Prea Sfințitul Episcop Teofil conchide : «Numai așa trăind va putea fi deplină mîngîierea și bucuria hărăzită nouă de înălțătorul praznic al Invierii. Și numai așa vom putea rosti, cu buze vrednice, imnul de slavă la adresa Aceluia, care, biruind puterea morții, a dăruit lumii viață».

12. — «Hristos : Invierea și Viața» își intitulează Pastorala de Sfintele Paști *Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei,* căci aceasta este ideea măreață care se leagă în chip strîns de marea sărbătoare creștinească a Invierii Domnului. Prea Sfințitul Episcop Valerian își împarte Pastorala sa în două părți, cu un scop bine determinat : partea întîia, care tratează despre «Invierea lui Hristos chezășia învierii morților» să fie citită în biserici, în ziua întîia de Paște, iar partea a doua care vorbește despre «osteneli din viața de aici, pentru dobîndirea vieții veșnice», să fie citită în a doua zi de Paște.

In partea întîia a cuvîntului său festiv, Prea Sfințitul Valerian caută să dea răspuns temeinic multiplelor întrebări care se pun în legătură cu sărbătoarea Invierii Domnului : «De ce, oare, această nestăvilită bucurie? De ce, oare, Paștele Invierii Domnului sînt «al praznicelor Praznic», «Sărbătoare a sărbătorilor», soarele praznical în jurul căru:a se învîrt, primind

«lumină din lumină», toate celelalte sărbători de peste an? De ce, oare, rostim cu atîta bucurie: «Hristos a înviat!» și răspundem cu atîta încredere: «Adevărat a înviat!»? Ce însemnătate are pentru noi, creștinii, faptul că «Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le»? Răspunsul la toate aceste întrebări este unul singur. El este dat de Sfînta Biserică și constituie însăși temelia credinței noastre. El se reduce, în ultimă analiză la aceea că «Învierea lui Hristos este chezășie a învierii morților, a învierii noastre a tuturor». Și adevărul acesta Prea Sfințitul Episcop Valerian îl documentează în chip magistral cu temeiuri din întreaga Sfîntă Scriptură, cartea de bază a credinței noastre.

Pentru ca să ne putem bucura de această înviere pe care ne-o chezășuiește scularea din morți a Mîntuitorului Hristos, nu este de ajuns să fim convinși de ea și să credem cu tărie în ea.

De aceea, Prea Sfințitul Episcop Valerian își încheie această primă parte a Pastoralei sale cu îndemnul: «Și nu numai să credem în învierea obștească, pe temeiul și pe chezășia Învierii Domnului, căci numai această credință, neînsoțită de faptele iubirii de Dumnezeu și de oameni, nu ne-ar fi de ajuns, ca să ne facă părtași «învierii vieții»... ci, mai vîrtos să căutăm, prin tot ceea ce cugetăm și simțim, prin tot ceea ce vorbim și făptuim, să fim adevărați creștini, să merităm clipă de clipă învierea de obște și viața cea veșnică, făcînd să locuiască pururea în noi, spre rodire de viață, Duhul dumnezeiesc, după cuvîntul Apostolului (Romani 8, 11)».

Partea a doua a Pastoralei Prea Sfințitului Episcop Valerian, este deopotrivă de motivată cu textele scripturistice din Sfinții Părinți și din cărțile de bază ale Sfintei noastre Biserici. Dar, «faptele noastre cele bune, acelea vor mărturisi în fața Judecătorului Celui Drept, despre credința noastră în Învierea Lui și în învierea obștească». Fapta bună, fapta de ajutorare creștinească, fapta de milă și de solidaritate este neapărat trebuitoare celui ce trebuiește să devină moștenitorul împărăției cerurilor, dar si «veghea, sfatul și ajutorința dată aproapelui, pentru a nu-și pierde sufletul său cel nemuritor» are un preț deosebit înaintea lui Dumnezeu. Adordînd această latură a vieții creștine, Prea Sfințitul Episcop Valerian arată că este o datorie imperioasă pentru toți cîți simt creștinește de a atrage atenția celor angajați pe drumul pierzării, al distrugerii și al războiului, dovedindu-le că acțiunile lor aduc rău nu numai semenilor lor, ci si lor înșiși, și de a întări cît se poate mai mult frontul cel mare al doritorilor de pace și de bună înțelegere între oameni și popoare.

*

Pastoralele date de Ierarhii Sfintei noastre Biserici, cu prilejul Sărbătorii Sfintei Învieri a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, constituiesc izvoare de învățătură și de credință pentru credincioșii Sfintei noastre Biserici, călăuziri prețioase pe calea vieții creștinești, chemări calde și stăruitoare la acțiune creștinească și îndemnuri la muncă stăruitoare și la lupta nesovăielnică pentru mai bine și pentru pace, fiind mărturie vie de prezența Bisericii creștine în veacul nostru.

VIAȚA ȘI MORALA DUHOVNICEASCĂ A PREOTULUI*

(după lucrarea Sf. Ambrozie, De Officiis Ministrorum)

In anul 373, la 7 decembrie, Sf. Ambrozie, pe cînd avea 34 ani, lăsă la o parte dregătoria lumească de guvernator al Liguriei și Aemiliei, pentru a asculta de voia lui Dumnezeu și a creștinilor din Mediolan, ca să fie slujitor al lui Iisus Hristos, să fie arhipăstor în turma lui Hristos. De acum înainte se vor împlini cuvintele spuse de Probus, cînd a fost numit guvernator: «Mergi și lucrează, nu ca un om al justiției, ci ca un episcop» [1]. Lăsînd semnele puterii omenești din magistratură, se îmbracă în veșminte arhierești [2] și se împodobește cu virtuțile creștine. Ducea o viață aleasă. Nu primea să participe la mesele celor bogați și puternici. Chilia lui era deschisă tuturor săracilor și nevoiașilor. Dormea puțin și tot timpul lucra pentru împlinirea datoriilor sale de episcop. Datorită educației sale, neamului său și slujbei sale, el a fost un om practic, un om în slujba celor mulți, în slujba societății. In felul acesta a povățuit să fie și clerul său, toți creștinii chiar, scriind lucrarea: *De officiis ministrorum. Despre datoriile slujitorilor bisericești,* primul tratat de preoție în Apus. In Răsărit au slăvit preoția sfîntul ierodiacon Efrem Sirul, Sf. Grigorie Teologul și Sf. Ioan Gură de Aur. Sf. Grigorie Teologul, justificînd fuga sa după ce a fost preoțit, arată răspunderea, măreția și fiorul sfînt al acestei taine. Invățătura hrisostomică despre preoție e redată sub forma unui dialog între autor și Vasile, viitorul episcop de Rafoneea. Aici, Sf. Ioan Gură de Aur arată însemnătatea preoției ca slujire a dragostei, condițiile de admitere în cler, calitățile oratorice ce se cer preotului, motivînd ezitarea sa de a primi preoția. Iar în Apus, mai tîrziu, la 390, a scris despre preoție Sf. Grigorie cel Mare, cu prilejul instalării sale ca episcop al Romei. Și el vorbește despre pregătirea candidaților la preoție, despre virtuțile preotului și despre nevoia unei vieți deosebite.

Dar, dintre toate tratatele acestea despre preoție, al Sf. Ambrozie are cele mai multe elemente practice pentru viața morală și duhovnicească a preotului. Elementul practic din învățătura hrisostomică despre preoție se referă mai mult la viața individuală a preotului, pe cînd în învățătura am-

---

* Această lucrare de seminar pentru titlul de magistru în teologie a fost întocmită sub îndrumarea P.C. Pr. Ioan Gh. Coman, care a și dat avizul să fie publicată.

1. **Vita Sancti Ambrosii Mediolanensis Episcopi,** a Paulino ejus notario ad beatum Augustinum conscripta, J.P. Migne, P.L. vol. XIV, col. 32 A.

2. Sf. Ambrozie, **De officiis ministrorum,** I, 1, 4, J.P. Migne, P.L., voi. XVI, col. 27 C. Am folosit și trad. rom. a Pr. Gh. Făcăoaru, București 1909.

broziană despre preoție vedem că peste tot se scoate în evidență aspectul social al vieții morale și duhovnicești a preotului. Sf. Ambrozie privește pe preot mai întîi în calitatea sa de creștin și-i arată cum trebuie să trăiască în viața zilnică și apoi îi adaugă cazurile specifice vieții preoțești, unde trebuie să se vadă că preotul este un creștin ales. In această privință Sf. Ambrozie a ținut cuvîntări slujitorilor bisericești despre datoriile lor și prin clerici s-a adresat tuturor creștinilor, ca să trăiască virtuțile moralei creștine, alese. Și la alcătuirea tratatului *De officiis ministrorum*, s-au folosit și aceste cuvîntări.

Ideea Sf. Ambrozie de a scrie acest tratat i-a venit gîndindu-se la obligațiile sale de episcop și la unele pericope din Sfinta Scriptură. «Eu nu mă pot sustrage de la datoria de a vă învăța, deoarece slujba mea de episcop mă obligă... Dacă meditez la acest psalm (38), sînt silit în sufletul meu să scriu despre datorii... spre a vă povățui pe voi, fiii mei...» [3].

Titlul în parte și planul e luat după lucrarea lui Cicero, *De officiis*. Iar Cicero la rîndul său, s-a orientat după tratatul lui Panetius, *περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος*, folosind tot ce i s-a părut a fi bun din morala stoică [4]. Sf. Ambrozie, urmînd lui Clement Alexandrinul, Sf. Vasile cel Mare și altor sfinți părinți, prețuiește lucrurile bune din filozofia profană, încît și ucenicul său, Fer. Augustin zice: «...urmînd ordinea obișnuită a învățăturii, am ajuns la o carte a lui Cicero (Hortensius)... Ea a schimbat cu desăvîrșire pornirile mele, ea a dat gîndurilor mele îndreptarea spre Tine, Doamne, ea a arătat o nouă țintă străduințelor mele» [5]. Dar lucrarea Sf Ambrozie, sprijinită pe morala creștină, e cu totul superioară lucrării lui Cicero. Sf. Ambrozie dă exemple de urmat din viața Mîntuitorului, a dreptilor și proorocilor din Vechiul Testament, a Sf. Apostoli din Noul Testament, și din viața unor sfinți din primele veacuri creștine și are în vedere bunurile netrecătoare, viața veșnică și fericită. «Nu urmăm înțelepciunii trupești, care socotește drept folos cîștigul bogăției, ci înțelepciunii care este după Dumnezeu și care socotește drept pagubă pentru adevărata viață, tot ceea ce se pare de mare importanță în lumea aceasta...» [6].

Preotul pentru a-și îmbunătăți viața sa morală și duhovnicească, are conștiința că este «un vas ales», că trebuie să trăiască virtuțile creștine în condițiile sale specifice și să știe că este în slujba tuturor. Această idee o vom urmări după lucrarea Sf. Ambrozie, *De officiis ministrorum*.

I.

1. *Importanța vieții morale și duhovnicești pentru preot*. Preotul este ales dintre oameni și sfințit prin harul dumnezeiesc, ca să fie de folos oamenilor, spre mîntuire. Mare este slujba lui, mare este și răspunderea lui, sfîntă trebuie să fie și viața lui. Fiecare creștin e numit sfînt, și cu atît mai mult preotul. Viața lui trebuie să oglindească viața marilor sfinți, să oglindească viața cerului aici pe pămînt. Preoții au model de viață creștină pe Marele Preot, Iisus Hristos. După Sf. Ambrozie, prin preoți se a

3. Idem, **ibidem**, I, 1, 2, Migne, P.L., vol. XVI, col. 27 A; idem, **ibidem**, I, 7, 23, Migne, P.L. vol. XVI, col. 34 A.

4. M. Tullii Ciceronis, **De officiis, ad Marcum Filium**, I, 2, ed. Erklärt von Otto Heine, Berlin 1885, p. 29.

5. Fer. Augustin, **Confessiones**, III, 4, 7, Migne, P.L., vol. 32, col. 685.

6. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, III, 2, 9, Migne, P. L., vol. XVI, col. 156 B.

rată puterea lui Hristos. «Noi, cei care sîntem chemaţi în slujba Bisericii, trebuie să facem numai cea ce e plăcut lui Dumnezeu, pentru ca să se arate în noi puterea lui Hristos. Şi aşa de supuşi să fim Stăpînului nostru, încît membrele noastre să fie arme ale dreptăţii, nu arme ale trupului, în care să domnească păcatul, ci arme tari pentru Dumnezeu, prin care păcatul este nimicit, înclinările păcătoase ale trupului pier şi în felul acesta dispare tot păcatul, ca şi cum am învia din morţi, trăim cu fapte şi obiceiuri noi»[7]. Pentru a fi preot cu adevărat, se cere din partea omului o vrednicie deosebită, un continuu efort personal. Sfinţii Părinţi ştiau că «nimeni din cei legaţi cu pofte cu desfătări trupeşti nu este vrednic să vie, să se apropie sau să slujească» lui Dumnezeu şi pentru aceasta, din smerenie se considerau nevrednici de taina preoţiei. După Sf. Ambrozie, preotul trebuie să dovedească multă bărbăţie în apărarea tuturor virtuţilor şi în lupta contra tuturor patimilor. Să apărăm dreptatea, să fim nesupăraţi în lucrările grele, tari în primejdii, inflexibili faţă de plăceri, tari în contra momelilor şi de zgîrcenie să fugim ca de ciumă. Nevinovăţia pruncilor, care nu ţin minte jignirile şi nu se răzbună, să sălăşluiască în inima noastră. Toate faptele vieţii noastre să fie făcute cu nevinovţie[8]. Prin viaţa sa curată, preotul este lumina lumii şi sarea pămîntului. În nevoinţele sale de îmbunătăţire a vieţii el are în ajutor şi puterea lui Dumnezeu. Şi unde este milostivirea cerului ,odrăslesc florile virtuţilor creştine, care aduc rod însutit. Pentru desăvîrşirea vieţii morale şi duhovniceşti e nevoie de exercitarea zilnică în bine, cum se exercită şi cei care vor să devină destoinici în război, cei care vor să conducă corăbiile pe mare, sau cei care vor să devină mari atleţi[9]. Şi prin viaţa sa preotul aduce jertfă lui Dumnezeu în fiecare zi. El mereu trebuie să se înfrîngă pe sine. Toate-i sînt libere, dar nu toate-i sînt de folos. Cel care s-a învrednicit de treapta preoţiei, trebuie să se sîrguiască a plăcea Stăpînului ceresc printr-o viaţă curată, plină de dreptate, de înţelepciune. Să fie rîvnitor ca Iosif, curat ca Iisus al lui Navi, iubitor de străini ca Avraam, iubitor de săraci ca Iov, iubitor de fii ca David şi blînd ca Moise. Să povăţuiască pe cel rătăcit, să sprijinească pe cel şchiop, să ridice pe cel căzut, să ajute pe cel neputincios[10]. Să urmeze în dragoste creştină pe Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, în mărturisire pe Sf. Syxtus şi pe Sf. Laurenţiu şi pe alţi sfinţi[11]. Preotul are datoria să-şi îmbunătăţească în primul rînd viaţa sa proprie. În această lucrare duhovnicească sînt şi unele greutăţi, cum este neputinţa de a renunţa la plăcerile lumeşti. Mulţi dintre tiii preoţilor nu vor să urmeze părinţilor în slujire, din această cauză. Mulţi preferă pe cele prezente în locul celor viitoare. Căci preotul trebuie să fie în toate împrejurările, în tot locul şi în tot timpul, întocmai ca aurul sau ca argintul, fără sunet fals şi fără amestec de alte metale[12].

---

7. Idem, **ibidem**, I, 37, 185, Migne, P.L., vol. XVI, col. 84 B-85 A.

8. Idem, **ibidem**, I, 39, 192, Migne, P.L., vol. XVI, col. 86 C; idem, **ibidem**, I, 21, 93, Migne, P.L., vol. XVI, col. 56 AB.

9. Idem, **ibidem**, I, 14, 55, Migne, P.L. vol. XVI, col. 44 A; idem, **ibidem**, I, 10, 32, Migne, P.L. vol. XVI, col. 36 C-37 A.

10. Sf. Efrem Sirul, **Cuvînt despre Preoţie**, J.P. Migne, P.G., vol. XLVIII, col. 1070.

11. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, I, 32, 165, Migne, P.L. vol. XVI, col. 76 C; idem, I, 41, 205-206, Migne, P.L., vol. XVI, col. 90 B-91 A, 92 A.

12. Idem, **ibidem**, I, 44, 217, Migne, P.L., vol. XVI, col. 94 B; Sf. Grigorie de Nazianz, Despre fugă, Apologia sau cuvîntarea în care se expun motivele ce l-au îndemnat să fugă de preoţie, 10, J.P. Migne, P.G., vo. XXXV, col. 422 AB, trad. de Pr. N. Donos, Huşi ,1931, pp. 53-54.

Cei mai mulți preoți, ca și majoritatea creștinilor moștenesc viața veșnică, dacă au o trăire morală și duhovnicească, după poruncile Evangheliei, alții, care vor să fie desăvîrșiți, împart averile lor săracilor, se leapădă de ei înșiși și urmează întru totul pe Domnul. După Sf. Ambrozie, preotul nu se poate recăsători, căci cum ar putea el îndemna păstrarea văduviei, cînd el însuși a repetat căsătoria. Și mai mult chiar, Sf. Ambrozie recomandă clericilor să ducă o viață fără legături conjugale. «N-am trecut cu vederea acest lucru ,deoarece în multe locuri unii, pe cînd ocupă vrednicia de slujitori bisericești și chiar preoția, nasc copii ; ei apără lucrul acesta referindu-se la un vechi obicei că jertfa se aduce rar. Dar noi știm că în Vechiul Testament chiar poporul își spăla veșmintele două-trei zile, ca să fie curat în timpul jertfei (Exod XIII, 10). Dacă în umbră era atîta grijă. cîtă se cere cînd a venit adevărul ? Învață deci, preotule și levitule, ce înseamnează «a spăla veșmintele», să te apropii de săvîrșirea Sf. Taine cu trupul curat [13]. Sf. Ambrozie dădea aceste povețe clerului sub influența obiceiului din Apus, ca preoții să fie necăsătoriți, obicei care n-a fost aprobat la primul sinod ecumenic. Și în al doilea rînd sub influența prețuirii neîntrecute ce se dădea fecioriei în acea epocă. Era un obicei evlavios de a se slăvi fecioria și castitatea, în tratate speciale, cum au scris Sf. Ciprian. Metodiu de Olimp, Sf. Grigorie de Nissa, Sf. Ioan Gură de Aur și chiar autorul nostru, care a scris mai multe lucrări în această privință : *De virginibus ad Marcellinam sororem ; De virginitate ; De institutione virginis et sanctae Mariae virginitate perpetua ; Exhortatio virginitatis* și *De viduis.*

Preotul este ales dintre creștini și aparține Domnului, care l-a chemat, l-a sfințit și dezleagă prin el jurămintele și păcatele poporului. Preoția este cea mai deosebită slujire și pentru aceasta se cere și viața cea mai desăvîrșită [14]. Viața preotului este deosebită de viața comună. El trăiește transformarea omului în slujitor al lui Dumnezeu. Trăiește purificarea și sfințirea vieții lui de om la înălțimea purtătorului de Duh Sfînt [15]. Multe din cele îngăduite pentru omul de rînd sînt oprite pentru preot ca păcate. Sufletul lui trebuie să strălucească în fapte bune. Misiunea lui este sfîntă și cele sfinte numai cu mîini curate se slujesc. Deci pentru preot are deosebită importanță viața lui morală și duhovnicească. Harul pe care-l are îl ajută în lucrarea mîntuirii, dar numai acesta nu poate mîntui, dacă lipsește viața curată și plină de dragoste și credință.

2. *Preotul ca model de viață creștină.* Preotul trăiește o viață curată pentru mîntuirea lui, pentru a fi cît mai vrednic slujitor al Sfîntului Altar și al fraților săi. Dar viața preotului are și un rol pastoral, rolul de a fi pildă pentru credincioși. Această realizare n-o caută preotul ca un fariseu, ci este o rodire firească a vieții sale morale și duhovnicești.

Pentru credincioși, viața preotului are cea mai mare însemnătate. Oamenii, în credința lor religioasă se orientează după viața preoților. «Viața clericilor este evanghelia laicilor». Și dacă viața noastră are o înrîurire așa de mare asupra celor din jur, e știut că pilda vieții noastre are un rol soterio

---

13. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, I, 11, 36-37, Migne, P.L., vol. XVI, col. 37 CD-38 A; idem, **ibidem**, I, 30, 247, Migne, P.L., vol. XVI, col. 104 AB; idem, **ibidem**, I, 50, 248, Migne, P.L., vol. XVI, col. 104 B-105 A.

14. Idem, **ibidem**, I, 50, 243, Migne, P.L., vol. XVI, col. 105 B; idem, **ibidem**, I, 50, 255, Migne, P.L., vol. XVI, col. 108 B.

15. Prof. T. M. Popescu, **Sfințenia și răspunderile preoției**, în rev. **Studii Teologice**, seria II, anul IV, 1952, nr. 3-4, p. 168.

logie, atît pentru noi, cît și pentru cei din jurul nostru. Osîrdnia neprecupețită de a dobîndi mîntuirea, dragostea curată și credința sinceră de a sluji lui Dumnezeu și pe aproapele, sînt cele mai bune metode pastorale, cele mai bune metode în slujba mîntuirii.

Sf. Ambrozie învață pe preoți să abă o viață plină de virtuți, fîndcă cei care sînt credincioși nu caută apa cea curată de izvor în mlaștini. El nu caută îndrumări pentru viața curată la cel cel ce are o viață împătimită. «Slujitorul lui Dumnezeu să se abțină de la vin, pentru ca să fie întărit de mărturie bună nu numai din partea credincioșilor, ci și a tuturor celorlalți. Toți să dea mărturie bună despre fapta și lucrarea noastră, și să nu se întîmple slujbei nici o știrbire; ci cel care vede pe slujitorul altarului împodobit cu virtuți laudă și slăvește pe Domnul care are asemenea slujitori» [16]. Preotul sădește evlavia mai întîi în sufletul său și după aceasta în sufletele altora. El are datoria «să se sîrguiască a atrage poporul pe calea binelui, prin exemplul său de viață virtuoasă». Preotului i se cere o viață mai desăvîrșită decît celor care trăiesc în singurătate. Mai mult decît aceșita, el, arzînd, trebuie să și lumineze; el are răspundere și de mîntuirea altora [17]. Cel care dă altora sfat, trebuie ca el însuși să se dovedească a fi model de viață îmbunătățită, căci dacă cineva spune lucruri înțelepte, dar n-are viață curată, nu-l putem crede, nu-l putem urma. Nu putem crede pe cineva superior prin sfat, cînd este inferior prin viața sa, care are sufletul robit de plăceri, stăpînit de patimi, subjugat de zgîrcenie și chinuit de pofte. «Cu fapte bune și cu hotărîre sinceră trebuie să se năzuiască la demnități și mai ales la cele bisericești, pentru ca scara pe care ne suim, să nu fie aroganța trufașă sau prea marea îngăduință; însuflețirea noastră să nu fie dorința urîtă de a cîștiga mărire sau necuviincioasă ambiție. Căci sinceritatea simplă a sufletului este de ajuns pentru toate și se recomandă de ajuns pe sine», învață Sf. Ambrozie [18]. O greșală cît de mică, făcută de un preot, e mai aspru osîndită decît atunci cînd ar fi făcută de un simplu credincios. Pentru aceasta, prectul se întărește ca într-o armură de diamant, printr-o neîncetată rîvnă, printr-o neobosită veghere asupra vieții sale și a celor din jurul său. El este ca o candelă aprinsă în mjlocul credincioșilor, ca un soare neapus. Preotul este ales dintre copiii lui Israil, e socotit ca pîrgă a fructelor sfinte și e pus în Biserică înfiistătător, ca să conducă cetatea sfințeniei și a credinței, fiind totdeauna cu multă luare aminte. Preotul mustră pe cei care violează castitatea, ceartă pe cei care fac nedreptate vieții curate și din mulțimea virtuților alege pe cele mai înalte. Sf. Ambrozie, care a realizat chipul sfințeniei, se roagă: «Binecuvintează, Doamne, puterea preotului, primește lucrul mîinilor lui ca să afle harul binecuvîntării profetice la cel care trăiește și conduce în vecii vecilor» [19]. Viața

16. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, II, 12, 60, Migne, P.L., vol. XVI, col. 126 B; idem, **ibidem**, I, 50, 246, Migne, P.L., vol. XVI, col. 104 A.

17. Sf. Grigorie de Nazianz, **op. cit.**, 15, Migne, P.G., vol. XXXV, col. 424 C, tr., p. 56; Platon, Arhiep. al Costromei, **Cartea preoției**, trad. de Pr Vl. Popovici, 1939, p 18.

18. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, II, 12, 62, Migne, P.L., vol. XVI, col. 1260; idem, **ibidem**, II. 24, 119, Migne, P.L., voi. XVI, col. 143 A.

19. Sf. Ioan Gură de Aur, **Despre Preoție**, J.P. Migne, P.G. vol. XLVIII, col. 650, trad. de Pr. Aristide N. Geamănu, Craiova 1941, p. 72; R. P. Millet, **Jésus vivant dans le Prêtre**. Considérations sur la Grandeur et la Sainteté du Sacerdoce, Paris 1929, pp. 54-55; P. Boulay, **Prêtre et Pasteur ou grandeurs et obligations du Prêtre**, Paris 1911, p. 21; Sf. Ambrozie, **op. cit.**, I, 50, 250, Migne, P.L., vol. XVI, col. 106 AB; idem, **ibidem**, I, 50, 258, Migne, P.L., vol. XVI, col. 109 A-110 A.

preotului trebuie să corespundă sfinţeniei tainelor pe care le săvîrşeşte, să aibă o viaţă care să strălucească şi să încălzească prin sfinţenie. Preoţia este demnitate excepţională, dar în acelaşi timp şi plină de răspundere. Lipsa vieţii curate anulează meritele preotului şi chiar pe el însuşi. Credincioşii vor realiza viaţa morală şi duhovnicească, proporţional cu gradul de moralitate şi duhonicie a vieţii preotului. Puţini oameni sînt luminaţi de duhul înţelepciunii lui Hristos, care, văzînd sminteala într-un preot să nu se sminteaască în Hristos. Preotul cel adevărat reflectează omenirii strălucirea cerului şi încălzeşte lumea ca o oglindă curată a Soarelui Dreptăţii [20]. De la slujitorul bisericii se aşteaptă evlavie, se aşteaptă viaţă sfîntă, precum se aşteaptă vitejie de la ostaş, talent de la artist, sau pricepere de la meseriaş. Şi cîtă bucurie sufletească, ce spor de evlavie şi întărire morală simt credincioşii cînd văd că viaţa morală şi duhovnicească a preotului este în deplină armonie cu cuvîntul său. «Preotul nu poate trăi şi sluji cu mască, sau travestit ca un actor. La el căutăm nu artă, ci adevărul, iar adevărului se slujeşte cu faţă curată, cu sinceritate şi cu naturaleţă. Dumnezeu vrea slujbă adevărată, vrea om adevărat, în slujbă adevărată, vrea omul potrivit cu slujirea sa, îl vrea identificat cu ea» [21]. Nevoindu-se preotul în chip sincer să aibă o viaţă desăvîrşită, este pildă credincioşilor şi de folos tuturor oamenilor şi în felul acesta îşi dobîndeşte comoara bunătăţilor spre mîntuirea sufletului.

3. — *Bogăţia duhovnicească a preotului.* Comoara preotului nu este şi nu poate să fie alta decît viaţa lui curată şi plină de fapte bune. Aceasta este comoara lui şi spre ea i se îndreaptă mereu inima lui. Pietrele preţioase ale preotului sînt faptele credinţei, ale nădejdii şi ale dragostei. Aurul său este gîndul, vorba şi fapta cea bună. El niciodată nu se gîndeşte să adune comori pe care le-ar putea mînca rugina sau moliile, pe care le-ar putea dezgropa şi fura tîlharii. Comoara lui nu este argintul şi aurul, ci dăruirea vieţii lui Dumnezeu, mîntuirea şi puterea Duhului Sfînt. Şi din ceea ce are el, dă şi altora, urmînd Sfinţilor Apostoli. Pentru ţarina aceasta care are mărgăritarul cel de mult preţ — mîntuirea — el a vîndut toate deşertăciunile vieţii. El preţuieşte lucrurile trecătoare, gîndindu-se la cele veşnice.

Sf. Ambrozie aminteşte mereu preotului că s-a dăruit lui Dumnezeu, în această slujire, pentru agonisirea vieţii veşnice ca rod al faptelor bune. Aceasta este averea noastră şi asupra ei ne atrage atenţia Sf. Ambrozie, zicînd: Închide deci acest avut al tău — sufletul curat şi inima bună, — apără-l continuu cu băgare de seamă, adăposteşte-l cu îngrădirea grijei deosebite, pentru ca să nu năvălească în el şi să nu-l robească patimile cele fără de minte ale trupului, pentru ca să nu se arunce asupra lui turburări puternice, pentru ca să nu-ţi răpească trecătorii recolta. Păzeşte omul tău cel lăuntric! Nu neglija şi nu dispreţui acest avut preţios. Fructele sale nu cad

---

20. D. A. de Molina, **Le Prêtre d'après l'Ecriture Sainte, les Saintes Pères et des docteurs de l'Eglise**, Paris (f.d.), vol. II, p. 53; Pr. Prof. Sp. Cîndea, **Sensul preoţiei la Sfinţii Părinţi**, în rev. **Studii Teologice**, seria II, an. VI, 1954, nr. 5-6, p. 193; Pr. Prof. Ioan Gh. Coman, **Preoţia patristică**, sensul ei, condiţiile de recrutare..., curs ţinut la magisteriu, anul I, 1954-1955, p 8, ms.; Pr. Petre Vintilescu, **Preotul în faţa chemării sale de păstor al sufletelor**, Bucureşti (f.d.), pp. 139, 142; **Filozofia pastoraţiei ortodoxe**, trad. dactil. din limba rusă, pp. 20, 24.

21. P.S. Episcop Teofil, **Spovedania clericilor**, în rev. **Mitropolia Moldovei şi Sucevei**, nr. 10-11, 1955, p. 698; Diac. Prof. Orest Bucevschi, **Purtarea morală a preotului**, în rev. **Mitropolia Olteniei**, nr. 5-6, 1955, p. 259; Prof. T. M. Popescu, **op. cit.**, p. 171.

și nu se termină cu timpul, ci rămîn statornice pentru mîntuirea veșnică [22]. Podoaba preotului este prudența, dreptatea, dragostea, cumpătarea, tăria de cuget. «Nimic mai prețios ca acest colier, nimic mai frumos ca aceste perle» [23]. Agonisirea, păstrarea și folosirea acestei bogății se face cu ajutorul și sub grija lui Dumnezeu. Preotul nu-și poate lipi inima de bunurile acestei vieți, el a murit împreună cu Hristos față de lume și a înviat împreună cu El, căutînd cele cerești (Col. III, 1). «Evlavia, zice Sf. Ambrozie preotului, să te învețe practicarea dreptății, a cumpătării și a blîndeții, ca să înlături poftele tinerești și apoi, întărit și înrădăcinat în har, să te nevoiești în cele ale credinței. Fiindcă slujești lui Dumnezeu să nu te amesteci în treburile lumești. Căci dacă cel care slujește împăratului este oprit prin legi omenești de la purtarea proceselor, de la preocupările judecătorești, de la vînderea de mărfuri, cu atît mai mult preotul, care este ostaș în cele ale credinței, trebuie să se abțină de la preocupările lumești, mulțumindu-se cu roadele unicului său ogor, dacă-l are, iar de nu, să se mulțumească cu fructul plății sale» [24]. Deci, bogăția preotului nu constă în lucruri pămîntești, ci în lucrurile duhovnicești. Dacă este bogat în slujirea lui Dumnezeu și în slujirea credincioșilor, dacă este bogat în fapte bune, va avea toată îndestularea în veacul de acum și mai ales în cel viitor. Și în această bogăție constă toată fericirea. Pentru această bogăție nepieritoare, cînd este cineva chemat în slujirea preoțească, asemenea lui Avraam, părăsește locul nașterii, casa sa, rudele, neamul și toată moștenirea sa, pentru a cîștiga bunurile veșnice. Bogățiile lumii sînt asemenea unei pînze de păianjen. «Chiar dacă sînt din belșug, totuși nu-ți aduc nici un folos, ba încă te dezbracă de chipul lui Dumnezeu și te îmbracă în chipul lucrurilor pămîntești» [25]. Sub steagul lui Hristos nimeni nu poate căuta foloase materiale. Aurul asupra lui n-are nici o vrajă, trece rece pe lîngă bogății și se uită cu dispreț la pofta cea plină de patimă. Dacă în Evanghelia Domnului chiar poporul este povățuit să disprețuiască comorile pămîntești, cu atît mai mult, voi Leviților, zice Sf. Ambrozie, a căror parte este însuși Domnul, trebuie să fiți slobozi de plăcerile pămîntești» [26]. Acestea sînt comorile cele neprețuite ale preotului încredințate lui Dumnezeu și păzite de cetele îngerilor și ale sfinților. Aceasta este bogăția duhovnicească a preotului, care valorează mai mult decît întreaga lume. Comoara dorită de mulți și cîștigată de toți cei care se ostenesc s-o dobîndească prin faptele bune de fiecare zi.

II.

1. — *Viața de taină a preotului.* Prin viața de taină a preotului înțelegem viața sa lăuntrică, știută numai de Dumnezeu și care rodește fapte bune în chip tainic și smerit, «nește stînga ce face dreapta» (Mt. VI, 3).

---

22. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, I, 30, 150, Migne, P.L., vol. XVI, col. 72 C; idem, **ibidem**, 1, 3, 11, Migne, P.L., vol. XVI, col. 30 B.

23. Fer. Ieronim, **De vita clericorum**, Ep. LII ad Nepotianum, 13, J.P. Migne, P.L., vol. XXII, col. 538.

24. Sf. Ambrozie, **Expositio Evangelii secundum Lucam**, 32, 4, (CSEL), vol. XXXII, pars. IV, p. 335; idem, **De officiis ministrorum**, I, 36, 183-184, Migne, P.L., vol. XVI, col. 83 AB, 84 A.

25. Idem. **ibidem**, I, 49, 244, Migne, P.L., vol. XVI, col. 102 B.

26. Fer. Ieronim, **op. cit.**, 5, Migne, P.L., vol. XXII, col. 531; Sf. Ambrozie, **op. cit.**, II, 14, 66, Migne, P.L., vol. XVI, col. 128 A; idem, **ibidem**, 1, 50, 245, Migne, P.L., vol. XVI, col. 103 AB.

In cămara de taină a inimii sale, preotul își agonisește, prelucrează și fructifică bogățiile duhovnicești. Aici stă de vorbă cu Dumnezeu prin rugăciuni fierbinți. meditează la legea Domnului, își analizează gîndurile și faptele de preot. După învățătura Sf. Ambrozie preotul știe că Dumnezeu cunoaște faptele cele mai tainice ale vieții sale. Pe Dumnezeu nu-l înșeală nimic. El aduce la lumină faptele noastre cele ascunse, El privește adîncurile inimii noastre. După cum raza soarelui nu poate fi împiedicată de zăvoare și de porți, așa nu poate fi împiedicată lumina lui Dumnezeu de a pătrunde în gîndul și în inima noastră. Nimic din cele gîndite sau făcute nu poate fi ascuns în fața Celui care a făcut cele ascunse, care vede cele ascunse, care aude cele ascunse ; Cel care a făcut cele mai dinlăuntru ale noastre are și puterea de a le cerceta. El toate le știe, le aude, și le vede [27]. Pentru aceasta preotul este mereu cu luare aminte asupra vieții sale interioare. asupra vieții sale de taină. Așa poate reuși să păstreze sufletul în totă curăția lui. «Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decît razele soarelui, pentru ca Duhul Sfînt să locuiască mereu în el» [28]. Realizînd preotul acest lucru va putea arăta și prin faptele sale exterioare că este stăpînit de Domnul. In cămara de taină a preotului, se plămădesc, rodesc și se prelungesc în viața sensibilă, ca niște lăstari încărcați de rod, toate manifestările particulare și publice [29]. Preotul este omul păcii și această pace izvorăște din adîncul ființei sale de slujitor al Sf. Altar. El înlătură cu multă atenție tulburările poftelor care risipesc liniștea vieții sufletești. Fer. Ieronim zice preotului : «Fugi deopotrivă de tot ce îmbată și tulbură mintea...» Preotul este mort pentru toate desfătările trupului, pentru toate ademenirile și dorințele trupești. Viața celui sfînt este Hristos [30]. Dumnezeu cunoaște viața interioară a preotului, și se bucură de orice bine făcut. Bogăția vieții lăuntrice a preotului se vede din grija ce o poartă pentru propășirea duhovnicească. Cel care-și păzește bogăția vieții interioare, devine blînd, liniștit și smerit. El își alimentează necontenit viața sa de taină, prin luminarea minții, întărirea credinței, înnobilarea inimei, înmulțirea dragostei și încordarea voinței și a necurmatei rîvne spre desăvîrșire [31]. In interiorul nostru, în cele mai de taină ale sufletului se află laboratorul propriu zis al vieții omenești, zăcamintele bogate ale puterilor duhovnicești și morale. Puritatea inimii pînă la nepătimire, trăirea în har, sfințirea progresivă a întregei sale ființe, trebuie să se realizeze în preot [32], mai întîi și mai presus de orice. Noi nu ne putem susține frumusețea duhovnicească, dacă înlăuntrul nostru unghiile răpitoare ale păcatului desfigurează podoaba sufletului. In noi să nu se găsească pofta de bogăție, de slavă deșartă, sau chi-

---

27. Sf. Ambrozie, **ibidem**, I, 14, 54, 56, Migne, P.L., vol. XVI, col. 43 CD, 44 A; idem, **ibidem**, II, 19, 96, Migne, P.L., vol. XVI, col. 137 A.

28. Sf. Ioan Gură de Aur, **op. cit.**, VI, 2, Migne, P.G., vol. XLVIII, col. 679, tr., pp. 148-149.

29. Fer. Ieronim, **op. cit.**, 5, 11, Migne, P.L., vol. XXII, col. 531, 537; Pr. Marin M. Braniște, **Viața lăuntrică a preotului, cheia succesului în pastorație**, în **Buletinul eparhiei Rîmnicului și Argeșului** anul, XXII, nr. 3, 1947, p. 21.

30. Sf. Ambrozie, **De bono mortis**, III, 9, II, 7, J.P. Migne, P.L., vol. XIV, col. 571 AB, 570 A.

31. Idem, **De officiis ministrorum**, I, 4, 26, Migne, P.L., vol. XVI, col. 31 B; Pr. Prof. Ene Braniște, **Viața lăuntrică a preotului**, în rev. **Biserica Ortodoxă Romînă**, nr. 1-2,, 1956, pp. 125, 138.

32. Diac. Prof. Orest Bucevschi, **op. cit.**, p. 257; Pr. Prof. Ioan Gh. Coman, **Vocația și pregătirea pentru preoție**, în rev. **Studii Teologice**, seria II, anul VI, 1954, nr. 5-6, p. 243.

purile cioplite ale altor vicii, ci chipul cel dumnezeiesc al dreptății, al înțelepciunii și al sfințeniei. «Cumpănirea minții ține frînele» [33] cu care este condusă toată viața noastră morală și duhovnicească.

Viața interioară dă sens întregii vieți preoțești. Aici se iau hotărîrile asupra calității faptelor morale. Preotul, în învălmășeala zilei și a lumii, se adună în sine însuși, se reculege, se reînviorează, și după aceea, din prisosul duhovnicesc al inimii sale poate fi de folos și altora, în chip smerit.

2. — *Virtutea smereniei în viața preotului.* Preotul lucrează cu puterea lui Iisus Hristos, sub umbrirea Duhului Sfînt. In el trăiește Hristos, chipul desăvîrșit al smereniei și al blîndeții. Și viața preotului este o viață de smerenie. Cel care este mîndru nu poate asculta și urma pe Domnul, nu poate fi supus. Iar preotul cînd este chemat la slujba preoțească, răspunde în chip tainic, «Fie mie după cuvîntul Tău» și el recunoaște în chip smerit că Hristos conduce, sau trebuie lăsat să conducă toată viața sa. Preotul trebuie să fie «blînd și smerit», sîrguincios și îngăduitor, cu demnitate și popular, umilit și liber în același timp de orice înjosire, năvalnic dar și blajin. Cu cît este așezat mai sus prin misiunea lui, cu atîta să fie mai smerit [34]. După smeritul arhipăstor al Mediolanului «noi, slujitorii bisericești trebuie să fim smeriți, blînzi, pașnici și răbdători, să ținem măsura în toate, fața să fie liniștită și vorba să facă cunoscut că viața noastră este curată» [35]. Preotul nu se nevoiește și nu lucrează pentru a cîștiga gloria veacului, ci pentru împărăția lui Dumnezeu, pentru împărăția păcii și a iubirii, pentru mîntuirea lui și a păstoriților săi, care nu se poate cîștiga fără smerenie. În sufletul preotului sălășluiește «smerita cugetare» și toate faptele sale vor fi străbătute de mireasma smereniei.

Oricît de înaltă ar fi viața duhovnicească a preotului, și oricîte daruri ar avea el, nu poate și nu trebuie să se mîndrească. Smerenia vameșului, și nu mîndria fariseului aduce de la Dumrezeu, prin rugăciune, bunăvoință și bogăție de har. «Mare este smerenia, care, predînd un drept al ei, se oprește de la orice obrăznicie sau pretenție a dreptului străin și își impune chiar în cuprisul propriilor ei puteri multe opreliști, deși este bogată la Dumnezeu [36]. Podoaba smereniei o are preotul în toate împrejurările vieții [37]. Din smerenie se înfrumusețează fața și-l face pe cineva mai plăcut, «atunci strălucește curățenia sufletului în podoaba trupului» [38].

Să arătăm multă smerenie ascultînd de frații noștri mai mari și doritori de bine. Căci numai din mîndrie se poate nesocoti părerea lor. Prin smerenie, sîntem ascultători, liniștiți, blînzi, cumpătați și plini de năzuință, după lucrurile cinstite și cuviincioase. Cel care trăiește în sfințenie nu poate deveni mîndru și nici un cleric — după Sf. Ambrozie — nu trebuie să întunece demnitatea altuia prin aparență de erudiție, smerenie sau milostenie, căci atunci se îndepărtează de la adevăr. Nu trebuie să tindă a cîștiga cinste pentru el, defăimînd pe alții. Atunci cînd face fapte de milostenie sau alte fapte bune să nu le facă spre rușinarea și

---

33. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, III, 13, 64, Migne, P.L., vol. XVI, col. 127 A; idem, **ibidem**, I, 49, 239, 240, Migne, P.L., vol. XVI, col. 101 AB; idem, **ibidem**, I, 3, 12, Migne, P.L., vol. XVI, col. 30 C.

34. Sf. Ioan Gură de Aur, **op. cit.**, III, 16, Migne, P.G., vol. XLVIII, col. 654, tr., p. 81; Platon, **op. cit.**, p. 100.

35. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, I, 20, 89, Migne, P.L., vol. XVI, col. 54 B.

36. Idem, **ibidem**, I, 18, 70, Migne, P.L., vol. XVI, col. 48 BC.

37. L. Branchereau, **De la vocation sacerdotale**. Paris-Lyon, 1896, p. 239.

38. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, I, 19, 83, Migne, P.L., vol. XVI, col, 52 B.

înjosirea altora[39]. Fapta noastră, vorba și mișcările noastre trebuie să fie făcute în chip smerit și cu gînd smerit. De cele mai multe ori tăcerea e o dovadă a smereniei. Și tot cu smerenie trebuie să vorbim cînd e nevoie. La slujbele bisericești, preotul citește și cîntă cu multă smerenie. Vocea să fie curată și simplă, pronunția corectă, ca să pună în lumină adîncimea tainei. Să fie îndepărtat tot ce este teatral. Adevărata modestie cumpănește tonul vocii. La cîntarea bisericească și la orice vorbire, modestia este hotărîtoare. In slujba noastră sfîntă orice cuvînt care lovește buna cuviință, vatămă curățenia sfîntă. Și noi «nu numai că sîntem datori a ne stăpîni de la orice vorbă necinstită, ci ne este oprită și ascultarea unora asemenea vorbe»[40]. Preotul este covîrșit de slujba sa și smerit de ea. El este un om duhovnicesc, care atunci cînd este mîhnit, nu dă curs mîniei, lovit fiind nu se răzbună, jignit, nu insultă. «El trebuie să întreacă în răbdare, înțelepciune și delicatețe pe toți oamenii»[41]. Preotul păstorește turma lui Hristos și e blînd ca un miel[42]. In mersul nostru trebuie să se vadă seriozitate matură, chibzuință liniștită. Mișcările făcute cu artă să fie departe de la noi. Toate să le facem cu smerenie. Pe cei care nu aveau o purtare smerită, Sf. Ambrozie îi înlătură de la slujirea celor sfinte. «Trebuie să se arate aceeași modestie umilită chiar și în mișcarea și în ținuta corpului, în umblarea încoace și încolo. Caracterul sufletului se arată de multe ori în înfățișarea și ținuta corpului. Aici este un punct de reazim pentru judecarea omului nostru cel interior: putem constata dacă inima este ușuratecă, plină de mîndrie și iute la mînie, sau, din contră, dacă este serioasă, mereu curată și credincioasă. Astfel, se poate zice că «*mișcarea corpului este limba sufletului*»[42] a. Oriunde și oricînd preotul este smerit, și prin aceasta se arată că el este slujitorul blîndului Păstor care s-a smerit pe sine, luînd chip de rob spre mîntuirea noastră. Preotul se smerește pentru mîntuirea lui și a credincioșilor încredințați lui spre păstorire. Prin smerenie preotul se arată vrednic a fi împreună lucător cu Dumnezeu din dragoste la mîntuirea oamenilor.

3. — *Virtutea dragostei în viața preotului.* — Viața morală și duhovnicească a preotului, ca ucenic ales al Domnului nostru Iisus Hristos, se cunoaște prin dragostea lui. Preoția este slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor din dragoste. Dacă nu se poate închipui viață creștină fără dragoste, cu atît mai mult nu se poate închipui viață preoțească fără această virtute. Dumnezeu este dragoste și noi, care sîntem fiii Săi, trebuie să fim plini de dragoste. Dragostea preotului rodește mai ales în raporturile sale cu ălți slujitori bisericești, cu enoriașii săi și cu orice om cunoscut sau necunoscut, prieten sau neprieten. Asemenea lui Dumnezeu el iubește și trebuie să iubească mereu pe toți oamenii. Sf. Ambrozie adresîndu-se clericilor îi povățuiește: «Dacă voim să fim plăcuți lui Dumnezeu, trebuie să avem dragoste unii față de alții, să fim uniți, să păstrăm smerenia, socotind fiecare pe celălalt superior sieși. Episcopul să primească pe clerici... ca pe

---

39. Idem, **ibidem**, II, 24, 123, Migne, P.L., vol. XVI, col. 143 C-144 A.

40. Idem, **ibidem**, I, 23, 104, Migne, P.L., vol. XVI, col. 59 A; idem, **ibidem**, I, 18, 76, Migne, P.L., vol. XVI, col. 50 A; idem, **ibidem**, I, 17, 67, Migne, P.L., vol. XVI, col. 47 C.

41. Prof. T. M. Popescu, **op. cit.**, pp. 171-172.

42. Sf. Ambrozie, **Expositio Evangelii secundum Lucam**, (CSEL), vol. XXXII, p. IV, p. 302.

42 a. Idem, **De officiis ministrorum**, I, 17, 68, Migne, P.L., vol. XVI, col. 47 D-48 A.

membrele aceluiași trup, ca un unii ce sînt cu adevărat copiii săi» [43]. Preoții, între ei, slujitori la același sfînt Altar, sau la altarele din alte biserici să nu cunoască între ei altă lege, decît legea dragostei. «Să fie între voi pacea, care este mai presus de orice lucru. Iubiți-vă unii pe alții. Nimic nu este mai binefăcător decît dragostea, nimic mai plăcut decît pacea.., ca fiii aceluiași părinte să vă îmbrățișați în dragoste cu adevărat frățească» [44]. Pe fiecare preot să-l iubim ca pe o rudă. Dacă unuii dobîndesc mai multă stimă de la popor, prin fapte de milostenie, abstinență, deosebită curățe morală sau erudiție, trebuie să fie mai mult respectați și iubiți. «Vă rog să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care sînteți chemați, cu toată smerenia și blîndețea, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții cu dragoste» (Efes. IV, 1—3). Insemnătatea preoților în istoria creștinismului și în lucrarea morală a lumii constă în dragostea lor. Buchetul virtuților preoțești-creștine trebuie să fie dominat de dragostea față de Hristos și față de Biserica Sa, față de toți credincioșii» [45]. Preotul este slujitorul credinței creștine, care se mărturisește prin fapte de dragoste față de aproapele. Noi ne îndreptăm privirile spre cele veșnice, zburînd cu aripile dragostei față de Dumnezeu și vîslind cu lopețile dragostei față de aproapele [46]. Preotul are nevoie de dragoste în toată vremea; atunci cînd este în biserică, slujind, atunci cînd se închină acasă, cînd săvîrșește Sfintele Taine prin casele credincioșilor, în relațiile zilnice familiare, de prietenie, în raporturile cu parohienii, cu autoritățile, cu subalternii, cu tineretul, cu copiii, cu oamenii maturi sau cu cei bătrîni. De cîtă dragoste are preotul nevoie cînd slujește dumnezeiasca Liturghie a nemărginitei iubiri a lui Dumnezeu față de neamul omenesc? [47]. Prin această dragoste vor cunoaște oamenii că sîntem ucenici ai lui Iisus Hristos, prin aceasta vor cunoaște că sîntem preoți cu adevărat.

III.

1. — *Preotul și prietenii săi.* — Din dragostea pe care o avem față de semenii noștri, simțim nevoie să stăm în legătură cu ei. Intre unii această legătură de dragoste devine foarte strînsă și se numește prietenie. Pentru îmbunătățirea continuă a vieții morale și duhovnicești, preotul are legături de prietenie cu frații săi preoți de la aceeași biserică, din aceeași mînăstire, de la parohiile vecine, cu vechi colegi de școală sau cu alte persoane cu care a avut prilejul să se împrietenească. Toți preoții sînt și trebuie să fie prieteni între ei și în felul acesta sînt prieteni și ai Mîntuitorului Hristos. Prietenia este comună oamenilor și îngerilor. Domnul ne învață să împlinim voința prietenului, să descoperim tainele noastre, să-i arătăm inima noastră și el să ne-o arate pe a lui. «Fiii mei, zice Sf. Ambrozie, păstrați prietenia încheiată cu frații, căci în lucrurile omenești, nimic nu este mai frumos ca aceasta. Este o adevărată mîngiere pentru viață, dacă ai pe cineva, ca să-ți poți deschide inima ta, să-i împărtășești gîndurile tale cele mai intime, să-i

43. Idem, **ibidem**, II, 27, 134, Migne, P.L., vol. XVI, col. 147 AB.

44. Idem, **ibidem**, II, 30, 155, Migne, P.L., vol. XVI, col. 154 A; idem, **ibidem**, II, 24, 121-122, Migne, P.L., vol. XVI, col. 143 BC.

45. Pr. Prof. Ioan Gh. Coman, **Cursul citat**, pp. 4, 43.

46. Sf. Ambrozie, **De bono mortis**, V, 16, Migne, P. L., vol. XIV, col. 575 C; Branchereau, **op. cit.** ,pp. 241-242.

47. Pr. Pavel Grosu, **Preoția, lucrare cerească**, în rev. **Studii Teologice, seria** II, an. III, 1951, nr. 9-10, p. 501.

descopri orice taină a sufletului tău; să trăiești lingă un om credincios care în fericire împarte cu tine bucuria, în nenorocire sufere împreună cu tine și în necazuri te îmbărbătează» [48]. Iată pentru ce au fost mari prietenii în viața preoților sfinți, ca: Vasile cel Mare și Grigore de Dumnezeu Cuvîntătorul, Ioan Casian și Gherman, autorul nostru și Fer. Augustin, etc. «Căci prin bunăvoință mai mulți prieteni devin unul în care este un singur suflet și o singură părere». Mult folos duhovnicesc aduce prietenia cu cei buni. Prietenia cu oamenii înțelepți ne face și pe noi înțelepți, prietenia cu oamenii duhovnicești ne face și pe noi mai duhovnicești. Un prieten credincios este ca o doctorie spre viață și ca un dar al nemuririi. Prietenia adevărată nu cunoaște mîndrie, ci numai dovezi de dragoste. Mai ales la nevoie trebuie să ne purtăm «sarcinile unul altuia» (Gal. VI, 2) [49]. Rodnice din punct de vedere duhovnicesc sînt prieteniile cu cei mai în vîrstă. «Frumoasă este adunarea bătrînilor cu cei tineri, cărora le acordă mîngîiere, povățuire și desfătare... Căci, chiar cei neegali prin vîrstă, dar egali în virtuți, simt bucurie în prietenia lor» [50]. Dacă se întîmplă și se îmbolnăvesc uneori din pisma diavolului, să-și descopere boala unul altuia [51]. Prietenii trebuie să aibă credință în Dumnezeu, că nu poate fi credincios în prietenie cel care se arată necredincios lui Dumnezeu. Prietenia este păzitoarea evlaviei și mărturisirea egalității. Cel superior este egal cu cel inferior, și invers. Intre cei cu moravuri deosebite nu poate fi prietenie. Cel inferior să aibă demnitate și cel superior, umilință. Să se asculte unul pe altul, să se sfătuiască ca prieteni și să-și facă obsevații, cînd e cazul, cu duhul blîndețelor. In prietenie mustrarea să nu fie făcută din dorința de o batjocori și îndemnul să nu fie făcut cu asprime. De prieten nu te temi și nu ceri ceva necuviincios pentru tine. Căci prietenia aduce cuviință și farmec. Ea este o virtute care se naște din dăruire și se păstrează prin întrecerea în bunăvoință [52]. Prietenul nu trebuie să fie îngăduitor celui vinovat, dar nici să nu pregătească cursa celui nevinovat [53]. Prietenia este o virtute și pentru menținerea ei se cere efort din partea noastră. Prietenia preoților e o unire și o încălzire în slujba Domnului. Trebuie să cultivăm prietenia în viața noastră și în viața celor din jurul nostru. Să cultivăm și păstrăm prietenia cea adevărată în numele lui Dumnezeu.

2. — *Preotul și milostenia.* — Fiecare preot este un samarinean milostiv. El știe că ajutînd pe cel în nevoie, ascultă de Marele Samarinean Milostiv, care s-a identificat cu cel din urmă nevoiaș, ajută pe fratele său, se ajută chiar pe sine însuși. Din puținul care-l are, preotul face milostenia. La mare nevoie poate chiar să se lipsească de odoarele bisericești, pentru a ajuta pe cei care sînt în suferință și care sînt adevăratele odoare ale lui Hristos, în care se găsește chipul lui Dumnezeu, după cum a făcut Sf. Ambrozie și ne-a lăsat învățătură să facem și noi. «Cînd tu împărtășești săracului ceea ce ai tu însuți, ajuți pe fratele tău, pe cel asemenea cu tine. Argintul pe care-l dăruiești săracului, este viață pentru el, tu îi dăruiești o singură monedă, dar pentru el aceasta este singura lui avere. Săracul, în

---

48. Sf. Ambrozie, **De officiis ministrorum**, III, 22, 135, 1313, Migne, P.L., vol. XVI, col. 193 A, 192 A.

49. Idem, **ibidem**, I, 34, 173, Migne, P.L., vol. XVI, col. 79 C; idem, **ibidem**, III, 22, 128, Migne, P.L., vol. XVI, col. 191 AB.

50. Idem, **ibidem**, II, 20, 100-101, Migne, P.L., vol. XVI, col. 138 AB.

51. P.S. Episcop Teofil, **op. cit.**, p. 701.

52. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, III, 22, 132-133, Migne, P.L., vol. XVI, col. 192 ABC.

53. Idem, **ibidem**, III, 126, Migne, P.L., vol. XVI, col. 190 C.

schimb îți întoarce mai mult, el devine datornic cu privire la mîntuirea ta. Dacă îmbraci pe cel gol, atunci te îmbraci pe tine însuți cu dreptatea; dacă primești pe cel străin sub acoperișul tău, pe cel nevoiaș, el îți cîștigă pentru aceasta prietenia sfinților și locuință veșnică. Acesta este darul cel mai însemnat al recunoștinței. Tu sameni cele pămîntești și primești cele cerești» [54]. Moștenirea vieții veșnice și fericite e rodul milosteniei. Fericit este acela care simte nevoia săracilor, suferința celui slab și fără ajutor, căci acela va dobîndi mîntuirea de la Domnul. Milostenia aceasta izvorăște din izvorul bunevoințe și dragostei creștine și nu e făcută cu dezgust ca în lumea păgînă [55]. Din învățătura Sf. Ambrozie reiese că milostenia, care este un rod duhovnicesc al sufletului care dăruiește, trebuie să producă roduri duhovnicești și în sufletul celui care primește. Milostenia trebuie făcută aceluia care are nevoie de ea. Trebuie să ajutăm cît mai mult pe cei săraci. Căci bogatul se simte înjosit cînd primește o binefacere și-i este rușine să-și mărturisească recunoștința. De multe ori crede că binefacerea este o recunoaștere a meritelor sale. Iar săracul în locul darurilor primite oferă o inimă plină de recunoștință [56], oferă mîntuire din partea lui Dumnezeu. Nu putem răpi dreptul cuiva ca să facem milostenie altuia. Cînd facem milostenie, să fim atenți ca să nu-i aducem primitorului pagubă. De pildă, e pagubă cînd se arată dărnicie risipitorului voluptos [57].

Noi, cînd facem milostenie, ca niște economi înțelepți, administrăm bunurile lui Dumnezeu. Preotul este economul lui Dumnezeu și cu bunurile sale și cu bunurile Bisericii. Acest econom nu ezită a face milostenie, vînzînd chiar sfintele vase pentru a răscumpăra pe cei robiți, pe toți cei care au nevoie de ajutor. Păstorul Mediolanului urmează pe Sf. Ciprian și pe Sf. Vasile cel Mare în atitudinea față de cei robiți sau lipsiți. Sf. Ambrozie a arătat poporului «că este mult mai bine a păstra Domnului oamenii vii, decît aurul mort». Aurul Mîntuitorului a trebuit să găsească întrebuințarea sa sfîntă, prin faptul că a răscumpărat pe cei care erau în pericol. Astfel, recunosc că sîngele nu numai că strălucea mai frumos în vasul de aur, ci a imprimat aurului chiar puterea lucrării dumnezeiești prin puterea răscumpărării». Sfintele slujbe și Tainele bisericești nu cer aur, n-au legătură cu aurul și nu se cumpără cu aurul. A face milostenie, a ajuta pe cei care au nevoie, înseamnă a împodobi Sf. Taine cu cea mai strălucită podoabă. Adevăratul aur al lui Iisus, e acela care răscumpără. Acesta e aurul lui Hristos care slobozește de moarte [58]. Fericiți preoții milostivi că și ei se vor milui.

3. — *Preotul în slujba tuturor.* — Din momentul hirotoniei preotul s-a lepădat de sine și s-a dăruit lui Dumnezeu, spre folosul tuturor oamenilor. El nu mai știe de preocupările sale proprii, ci de preocupările și nevoile poporului. El se gîndește, se îngrijește și lucrează pentru mîntuirea și fericirea semenilor săi, știind că numai așa va putea cîștiga mîntuirea și fericirea sa proprie. Sensul vieții sale este să fie în slujba tuturor. Preotul, urmînd Mîntuitorului, bărbaților drepți din Sf. Scriptură și Sfinților Părinți, nu se îngrijește de bunurile proprii, ci de binele obștesc. El trebuie

54. Idem, **ibidem**, I, 11, 38-39. Migne, P.L., vol. XVI, col. 38 BC.

55. Idem, **Ibidem**, I, 11, 39, Migne, P.L., vol. XVI, col. 38 C; idem, **ibidem**, I, 30, 143, Migne, P.L., vol. XVI, col. 70 B; M. Tullii Ciceronis, **op. cit.**, I, 15; pp. 54-55.

56. Sf. Ambrozie, **op. cit.**, II, 25, 127, Migne, P.L., vol. XVI, col. 145 AB.

57. Idem, **ibidem**, I, 30, 144-145, Migne, P.L., vol. XVI, col. 70 C-71 B.

58. Idem, **ibidem**, II, 28, 138-139, Migne, P.L., vol. XVI, col. 149 AB.

să fie tuturor de folos. Pentru fiecare credincios preotul este un înger păzitor [59]. Tot ce are preotul mai bun și mai înalt în sufletul său, închină lui Dumnezeu și aproapelui, întregei societăți. După Sf. Ambrozie «...toți trebuie să observe și să țină la ceea ce aduce folos, atît fiecăruia în parte, cît și tuturor în general» [60]. Preotul, ca om al dreptății dumnezeiești ,niciodată nu poate să sustragă ceva de la altul, niciodată nu poate să-și mărească folosul său propriu prin paguba altuia. Nu folosul său ci al altora caută (Fil., 2, 3--4). Noi totdeauna să căutăm folosul obștesc. Făcînd așa, sîntem asemenea lui Hristos, Care s-a smerit pe sine luînd chipul omului pentru a îmbogăți omenirea cu puterea faptelor dumnezeiești. Apoi, Sf. Ambrozie ne îndeamnă să fim în folosul tuturor, cum e pămîntul care împarte tuturor toate și oferă roadele sale spre folosul tuturor ființelor, și de la care ne vine și numele nostru de oameni(homo > humus). Să mai luăm pildă de la fiecare membru al trupului, care aduce servicii tuturor. Deci. preotului «i se cuvine ca din toate puterile sale să aducă tuturor folos și nimănui pagubă» [61]. În această slujire obștească preotul nu face nici o deosebire: el slujește pe frații săi preoți, monahi, enoriași, cunoscuți sau necunoscuți, pe cei de un neam cu el, ca și pe cei de alte neamuri, credincioși sau necredincioși, pe prieteni ca și pe dușmani. «O preoție care nu lucrează, care nu e mistuită de focul misionar al luminării și îmbunătățirii sufletelor și de progresul moral și social al credincioșilor, nu e preoție» [62]. Slujirea oamenilor, în numele lui Dumnezeu, este floarea și rodul întregei vieți preoțești.

*

In concluzie, ne putem opri asupra următoarelor învățături:

1. — Sf. Ambrozie este un mare povățuitor al preoțimii creștine. Învățătura sa despre viața morală și duhovnicească a preotului, din tratatul *De officiis ministrorum,* ne este folositoare și în lucrarea noastră de îmbunătățire a vieții.

2. — El trăia și iubea viața curată și nu putea tolera păcatul. El a mustrat și a pus la penitență chiar pe împărat și atunci cum ar fi putut fi indiferent față de viața morală și duhovnicească a clericilor?

3. — Păcatul se strecoară uneori și în viața celor sfințiți. Din tratatul Sf. Ambrozie nu reiese că ar fi existat asemenea cazuri, în eparhia lui, dar el, ca un păstor înțelept, ia măsuri preventive, recomandînd preoților trăirea unei înalte vieți morale și duhovnicești.

4. — Eficacitatea tainelor și a slujbelor săvîrșite de preot nu este condiționată de viața lui morală, dar el va fi întrebat despre nevrednicia cu care le-ar săvîrși. Viața curată este necesară pentru mîntuirea lui și pentru influențarea în bine a credincioșilor.

5. — Învățătura creștină are o singură morală pentru credincioșii de rînd, pentru monahi și pentru clerici. Despre această morală vorbește și

59. Idem. **ibidem,** I, 24, 115, Migne, P.L., vol. XVI, vol. 62 A; Mgr. Lelong, **Le Saint Prêtre,** Conférences sur les vertus sacerdotales, Lyon-Nevers (f.d.), p. 372.

60. Sf. Ambrozie, **op. cit.,** III, 4, 25, Migne, P.L., vol. XVI, col. 161 A.

61. Idem, **ibidem,** III, 2, 13, Migne, P.L., vol. XVI, col. 157 C; idem **ibidem,** III, 3, 16-18, Migne. P.L., vol. XVI, col. 158 BC; idem, **ibidem,** III, 9, 50, Migne, P.L. vol. XVI, col. 131 B.

62. Pr. Prof. Ioan Gh. Coman, **cursul citat,** p. 8.

Sf. Ambrozie, recomandînd preoților s-o trăiască în condițiile lor specifice de slujitori bisericești și în relațiile cu toți oamenii.

6. — Preotul trebuie să urmeze viața Mîntuitorului și viața Sfinților. Viața desăvîrșită este marea lui bogăție. El are o deosebită viață interioară, e plin de dragoste față de toți oamenii ;fiecare preot îi este un prieten, îi este un frate. Episcopul iubește pe toți preoții și ei ascultă de el ca niște fii adevărați.

7. — Preotul slujește cu smerenie la Sfîntul Altar și fraților săi. Nu precupețește nici odoarele bisericești pentru a fi în folosul celor din nevoie. Sf. Ambrozie a vîndut sfintele vase pentru a scăpa pe cei din robie. Ca urmași ai Sf. Ambrozie s-au arătat și în zilele noastre clericii unor Biserici Ortodoxe care au vîndut o parte din odoarele sfinte pentru a putea să ajute poporul în lupta sa de apărare a Patriei, pentru ca să nu poată cădea niciodată în robie.

8. — Preotul este în chip special purtătorul harului dumnezeiesc și pentru aceasta trebuie să fie sfînt, purtător de sfințenie. Prin poziția sa harică, preotul nu poate fi scutit de o viață aleasă, ci această stare îl obligă și mai mult la desăvîrșire.

9. — Și cu atît e mai mare răspunderea preotului de viața lui morală și duhovnicească, cu cît cei mai mulți credincioși fac din acest lucru un temei foarte puternic pentru credința sau necredința lor. Dacă preotul are o viață aleasă, credincioșii se întăresc și sporesc în credință, iar dacă viața preotului are unele lipsuri, credința enoriașilor slăbește, ei se smintesc de păstorul lor și pot cădea cu ușurință în credințe greșite. De toate aceste suflete preotul va fi întrebat. Preotul, prin locul și importanța pe care o are în Biserică, poate ridica multe suflete împreună cu el, dar le poate și pierde, în loc să le mîntuiască. Măreață misiune, dar și înfricoșată ! Mai mult decît prin predică, noi mărturisim credincioșilor, credința sau necredința noastră, nădejdea sau îndoiala noastră, dragostea noastră sau lipsa ei, prin viața morală de fiecare zi.

10. — În urcușul său duhovnicesc, preotul trebuie să depună un efort deosebit. Viața lui morală și duhovnicească nu este scutită de ispite, dar toate se pot birui prin nevoință personală și prin ajutorul lui Dumnezeu. De multe ori preotul are de luptat cu ghiarele păcatului, care-i sfîșie inima cu îndemnurile la păcat din partea altora și cu puterile celui viclean, care caută mereu să doboare conducătorii cetăților duhovnicești, care sînt preoții. Prin exemplul sfinților, avem un mare număr de mărturii că toate acestea se pot birui.

Noi trebuie să ducem o viață deosebită și plină de sfințenie, după cum am mărturisit la hirotonie, după cum voiește poporul binecredincios și după cum așteaptă Dumnezeu ca să ne dea bunurile pregătite de la începutul veacurilor.

Ierom. Magistr. NESTOR VORNICESCU

SESIUNEA BIROULUI CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

Popoarele Asiei, aflate în luptă hotărîtă și activă pentru independența națională a țărilor care se mai găsesc încă sub jugul colonial, angajate totodată în marele front de lupiă pentru pace, au avut de curînd mulțumirea de a vedea pe pămîntul marelui lor continent o nouă manifestare a înaltului for de coordonare a acțiunilor partizanilor păcii, după ce, în iunie anul trecut, participaseră cu multă însuflețire la sesiunea Consiliului Mondial al Păcii ținută la Colombo, în Ceylon.

Astfel, la 22 martie a. c. s-au deschis la Delhi, capitala Indiei, lucrările sesiunii Biroului Consiliului Mondial al Păcii, în cadrul căreia au fost examinate problemele actualei situații internaționale, precum și problemele legate de pregătirea în vederea Congresului mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică, fixat pentru luna iulie a. c., la Stockholm.

În legătură cu această sesiune a Biroului Consiliului Mondial al Păcii, a fost dată publicității o declarație a secretariatului Consiliului Mondial al Păcii, făcută în cadrul unei conferințe de presă care a avut loc la 21 martie la Delhi. În declarație se spune că sesiunea care are loc la Delhi după sesiunea de anul trecut a Consiliului Mondial al Păcii de la Colombo, este o nouă mărturie a recunoașterii generale a rolului crescînd al Asiei în întărirea păcii în lumea întreagă. Secțiunea Biroului Consiliului Mondial al Păcii — se arată în declarație — are loc într-o perioadă în care în întreaga lume se cere tot mai mult ducerea de tratative pentru a se pune capăt amenințării atomice, fantasticelor cheltuieli militare, războiului rece și rămășițelor colonialismului.

În comunicatul cu privire la deschiderea sesiunii se menționează că au luat parte reprezentanți din 29 de țări.

Cuvîntarea de salut, după deschiderea primei ședințe, a fost rostită de cunoscutul activist pe tărîm obștesc din India, Pandit Sunderlal. Apoi a luat cuvîntul Isabelle Blume (Belgia), vicepreședintă a Consiliului Mondial al Păcii, care a analizat situația internațională. Isabelle Blume a subliniat creșterea forțelor care luptă pentru pace în lumea întreagă. Aprecierea justă a acestor forțe, precum și a primejdiei care amenință pacea în întreaga lume, — a spus ea, — constituie motivul pentru care a fost

convocat Congresul Mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică de la Stockholm, între 16 și 22 iulie a. c.

În numele Comitetului indian de solidaritate a țărilor Asiei a vorbit d-na Rameșvari Nehru, exprimîndu-și satisfacția față de legătura strînsă dintre independența națională a fiecărei țări și menținerea păcii. D-na Nehru s-a pronunțat în sprijinul convocării Congresului de la Stockholm.

La prima ședință a luat, de asemenea, cuvîntul Fernand Vigne (Franța), reverendul James Endicott (Canada), Gordon Shaffer (Marea Britanie) și Wilhelm Elfes (Republica Federală Germană), examinînd căile și metodele pentru o cît mai bună realizare a unui acord în scopul încetării experiențelor nucleare, dezarmării și convocării unei conferințe la nivel înalt.

La 22 martie, participanții la sesiunea Biroului Consiliului Mondial al Păcii au fost primiți de primul ministru al Indiei J. Nehru.

În ședința din seara zilei de 22 martie a luat cuvîntul Kulczynski, reprezentantul R. P. Polone, care a arătat necesitatea creării unei zone denuclearizate în Europa centrală, conform planului Rapacki. Despre pregătirile în vederea Congresului de la Stockholm au vorbit I. Ehremburg (U.R.S.S.), d-na Gunowardene (Ceylon) și Cassanova (Franța).

În ședințele din zilele următoare au fost examinate problemele organizatorice cu privire la pregătirea congresului pentru dezarmare și colaborare internațională, precum și situația din Indonezia și din Algeria, luînd cuvîntul reprezentanții Uniunii Sovietice, Japoniei, Indiei, Libanului, Argentinei, Franței și altor țări.

Sesiunea Biroului Consiliului Mondial al Păcii și-a încheiat lucrările la 25 martie, adoptînd o serie de documente de o deosebită importanță pentru lupta de apărare a păcii:

I. DECLARAȚIA CU PRIVIRE LA CONGRESUL MONDIAL AL POPOARELOR PENTRU DEZARMARE ȘI COEXISTENȚĂ PAȘNICĂ

Biroul Consiliului Mondial al Păcii, care s-a întrunit în sesiune la Delhi între 22 și 25 martie 1958, propune tuturor celor care doresc instaurarea păcii în întreaga lume să trimită reprezentanți la Congresul mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică care va avea loc la Stockholm între 16 și 22 iulie 1958.

Intr-o lume alcătuită din state cu sisteme sociale și politice diferite, popoarele trebuie să caute căi care să ducă la o viață armonioasă în comun și la muncă în condiții de pace.

Recent, mii de oameni de știință de diferite naționalități au dat lumii un avertisment împotriva efectelor vătămătoare ale experiențelor cu arma nucleară și a îngrozitoarelor consecințe ale războiului nuclear. Ei au confirmat astfel temerile provocate de acumularea tot mai mare de stocuri de bombe atomice și cu hidrogen, care sporesc în tot mai multe țări, și de faptul că avioane purtînd aceste arme îngrozitoare zboară în prezent în permanență deasupra multor regiuni ale globului.

Opinia publică din lumea întreagă trebuie să obțină încheierea unor acorduri care să împrăștie acest pericol. Sub presiunea popoarelor, apare tendința de a se înlocui relațiile dintre state, bazate pe forță, pe asuprire colonială, pe exploatarea de către cei mai puternici a bogățiilor naturale ale celor mai slabi și pe discriminarea rasială generată de spiritul de dominație, prin relații bazate pe independență, pe autodeterminare, pe neamestec în treburile interne ale altor state și pe egalitate în drepturi pentru toți.

Opinia publică din lumea întreagă poate să contribuie la realizarea grabnică a unui progres în această direcție. Scindarea lumii în blocuri militare, care contribuie la accentuarea spiritului de neîncredere și ostilitate, sporind primejdia războiului provoacă opoziția tot mai puternică a popoarelor. Propunerile cu privire la semnarea de către statele făcînd parte din blocuri opuse a pactului de neagresiune, propunerile cu privire la participarea unor state neutre la conferința la nivel înalt, propunerile cu privire la crearea în Europa și Asia a unor zone denuclearizate, refuzul unor guverne de a participa la blocuri, protestele altor guverne împotriva aducerii pe teritoriul țărilor lor a armelor nucleare — iată exemple luate din cele mai diferite părți ale globului ,care dovedesc limpede că există speranțe într-o altă politică.

Opinia publică din lumea întreagă poate determina guvernele să renunțe la politica de blocuri, înlocuind-o printr-un sistem unic de securitate. Bugetele militare, excesiv de umflate, restricțiile de ordin politic impuse libertății comerțului și folosirea neproductivă a științei și forței de muncă în industria de război împiedică ridicarea nivelului de trai și accentuează mizeria.

Opinia publică din lumea întreagă poate ajuta guvernele să găsească pentru toți căi de colaborare economică în interesul tuturor popoarelor.

Numărul partizanilor păcii și puterea lor cresc pretutindeni. Popoarele din întreaga lume se ridică împotriva unor noi pericole. Crește nu numai numărul celor care luptă activ pentru pace, dar aceștia sînt tot mai hotărîți să acționeze și mai activ în comun.

Congresul de la Stockholm poate înlătura neînțelegerile în legătură cu multe probleme, pentru că va da posibilitate oamenilor de bună credință din toate țările să stea de vorbă unii cu alții în mod sincer. Îi invităm pe toți, și cei care vor participa la acest Congres nu vor fi legați prin nici un fel de obligații și nu vor fi cîtuși de puțin îngrădiți.

Dorind convocarea conferinței la nivel înalt, care trebuie să deschidă calea spre îmbunătățirea relațiilor internaționale și spre înțelegere internațională, popoarele trebuie să asigure succesul propriei lor «conferințe la nivel înalt» pentru dezarmare și coexistență pașnică. Fericirea personală pentru toți, roadele muncii pașnice, marile creații ale gîndirii umane, care îmbogățesc și unesc civilizația umană, nu pot fi create decît în condiții de libertate și pace.

BIROUL CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

Delhi, 25 martie 1958.

II. REZOLUȚIA CU PRIVIRE LA INDONEZIA

Forțele păcii din lumea întreagă sînt profund îngrijorate de situația gravă care s-a creat în urma ultimelor evenimente din Indonezia. Amestecul străin pune în pericol unitatea poporului indonezian, integritatea teritoriului său, independența și suveranitatea sa. El creează complicații internaționale și periclitează pacea în lumea întreagă. Aplicarea principiului neamestecului în treburile interne ale statelor, proclamat la Bandung, este necesară pentru menținerea păcii în această regiune, ca și pretutindeni.

Biroul Consiliului Mondial al Păcii cheamă opinia publică să dea dovadă de vigilență și să asigure respectarea de către toți a acestui principiu, care reprezintă una din temeliile păcii.

BIROUL CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

Delhi, 25 martie 1958.

III. DECLARAȚIA ÎN LEGĂTURĂ CU SITUAȚIA DIN ALGERIA

Recentele evenimente din Tunisia arată că războiul din Algeria se poate extinde în orice moment asupra întregii Africi de nord și că amenință pacea mondială. Noi trebuie să punem capăt fără întîrziere acestui război, care a devenit tot mai sîngeros atît pentru părțile beligerante cît și pentru populația civilă. Acest război devine tot mai sălbatic, iar refuzul guvernului francez de a recunoaște Algeriei dreptul de parte beligerantă duce la încălcarea regulilor de umanitate stabilite de convențiile internaționale.

Popoarele tuturor țărilor trebuie să reamintească guvernelor lor că trebuie să respecte rezoluțiile adoptate în unanimitate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, care prevăd tratative cu privire la soluționarea pașnică, democratică și justă a problemei algeriene, conform principiilor și țelurilor Cartei O.N.U. Proiectatul pact mediteranian nu este o soluție a problemei algeriene deoarece acest pact ar menține Algeria într-o situație dependentă și ar adînci scindarea întregii lumi în două blocuri militare. Numai recunoașterea independenței și a suveranității naționale a poporului algerian va face posibilă încetarea ostilităților și stabilirea unor relații noi de comun acord între Franța și Algeria. Acțiunile opiniei publice mondiale și influența care o exercită tendințele tot mai puternice din Franța și din alte țări în favoarea păcii și împotriva continuării politicii de forță pot și trebuie să ducă fără întîrziere la măsuri care pe calea tratativelor vor restabili pacea în Algeria.

BIROUL CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

Delhi, 25 martie, 1958.

*

Propovăduitorii păcii a toată lumea potrivit învățăturii date de Iisus Hristos, Domnul păcii, slujitorii altarelor sfintelor biserici au datoria de

a lămuri pe credincioși asupra rostului apropiatului Congres mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică, pentru ca răspunzînd la toate chemările ce li se vor face de către această mare adunare a reprezentanților întregii lumi, să contribuie astfel, ca și pînă acum, la apărarea și întărirea păcii în lume, fără de care nu poate fi progres și stare de fericire.

În străduințele lor de a sădi cu sorți de rodnicie în sufletele credincioșilor învățăturile despre pace, preoții Bisericii noastre ortodoxe trebuie să se călăuzească neîncetat de pilda Înalților Ierarhi, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care, cu timp și fără timp, cu îndemnul și cu fapta, întăresc neîncetat zidul păcii, pentru apărarea lumii și a patrimoniului ei împotriva pericolului nimicirii. Să aibă pururea în minte și în fapte învățătura Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care, învățînd pe cei ce se adunau în jurul-I, le spunea, printre altele : «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei, V, 9).

REDACȚIA

O CONTRIBUȚIE DE INSEMNĂTATE ISTORICĂ LA CAUZA APĂRĂRII PĂCII

UNIUNEA SOVIETICĂ A ÎNCETAT UNILATERAL EXPERIENȚELE CU ARME ATOMICE

Omenirea întreagă e conștientă de marea primejdie pe care o reprezintă experimentarea continuă a armelor atomice. Oameni de știință — a căror competență este unanim recunoscută — au atras atenția, în repetate rînduri, guvernelor marilor puteri și opiniei publice mondiale că radiațiile provocate de exploziile experimentale ale armelor atomice primejduiesc viața oamenilor și mai ales dezvoltarea tinerelor generații.

Marea majoritate a populației globului pămîntesc cere cu fermitate încetarea acestor experiențe. Oamenii cinstiți de pretutindeni și-au unit glasurile pentru a salva popoarele și de primejdia izbucnirii unui nou război, dar și de uriașul pericol pe care-l reprezintă de pe acum concentrarea de elemente radioactive în aer și sol, în ape și în vegetație. Ei au cerut și continuă să ceară guvernelor încheierea imediată a unui acord pentru încetarea experienței cu arme nucleare.

Uniunea Sovietică a depus în ultimii ani nenumărate eforturi pentru a obține realizarea acestei năzuințe a tuturor popoarelor: a propus încheierea unui acord între marile puteri pentru interzicerea fabricării și stocării armelor atomice, dar propunerea a fost respinsă de puterile occidentale; a propus apoi suspendarea experiențelor de acest fel pe un timp limitat, nădăjduind că între timp se vor găsi căile pașnice care să ducă spre dezarmare și spre statornicirea unei păci trainice, dar nici această propunere nu a fost primită de Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și Franța. Multe alte propuneri făcute de Uniunea Sovietică, în vederea îndepărtării primejdiei unui război atomic și a ridicării de pe umerii popoarelor a grelei poveri pe care o reprezintă continuarea cursei înarmărilor, s-au izbit de împotrivirea cercurilor conducătoare ale marilor puteri occidentale.

La 31 martie 1958, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat o hotărîre de importanță istorică pentru întărirea păcii în lume, aducînd o contribuție primordială la acțiunea de apărare a vieții și propășirii întregii omeniri. Arătînd importanța pe care o reprezintă pentru toate popoarele de pe pămînt încetarea experiențelor cu armele atomice, în această istorică hotărîre se spune printre altele:

«Călăuzindu-se de năzuința de a face un început practic în ce privește încetarea generală a experiențelor cu armele atomică și cu hidrogen și a

face astfel primul pas în direcția salvării definitive a omenirii de pericolul unui război atomic de exterminare, Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste hotărăște:

I. *Să se înceteze în Uniunea Sovietică experiențele cu toate tipurile de arme atomice și cu hidrogen.*

Sovietul Suprem al U.R.S.S. așteaptă ca parlamentele celorlalte state care dispun de armele atomică și cu hidrogen să facă tot ce este necesar ca și aceste țări să înceteze exploziile experimentale cu aceste tipuri de arme.

II. Să însărcineze Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. să ia măsurile necesare pentru traducerea în viață a punctului I al prezentei hotărîri și să facă apel la guvernele celorlalte state care dispun de armele atomică și cu hidrogen ca să ia măsuri similare pentru a asigura *încetarea experiențelor cu armele atomică și cu hidrogen pretutindeni și pentru totdeauna.*

În cazul cînd celelalte puteri care dispun de armele atomică și cu hidrogen vor continua experiențele cu aceste arme, guvernul U.R.S.S. își va asuma libertatea de a acționa după cum crede de cuviință în problema efectuării de către Uniunea Sovietică a experințelor cu armele atomică și cu hidrogen, conformîndu-se împrejurărilor menționate mai sus și ținînd seama de interesele securității Uniunii Sovietice».

Această hotărîre a Sovietului Suprem al U.R.S.S. — izvorîtă din consecvența cu care marea noastră vecină slujește cauza păcii în lume — a fost primită cu entuziasm de toate popoarele lumii. Conducătorii de state, oamenii de știință, reprezentanți de frunte ai vieții publice din toate țările au salutat cu bucurie pasul făcut de Uniunea Sovietică în direcția înlăturării primejdiei care amenință în prezent omenirea întreagă.

Poporul nostru — care dorește să-și consacre toate puterile și resursele sale, muncii pașnice de făurire a unei vieți fericite — a salutat cu multă însuflețire această hotărîre. Alături de toate popoarele iubitoare de pace, poporul romîn cere ca Statele Unite ale Americii și Marea Britanie să înceteze experiențele cu arme atomice, pe care le fac împotriva voinței propriilor lor popoare și împotriva voinței uriașei majorități.

INTERVIUL ACORDAT DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN UNUI REDACTOR AL POSTURILOR NOASTRE DE RADIO

Biserica Ortodoxă Romînă — care s-a alăturat cu hotărîre uriașului front al apărătorilor păcii — a primit cu aceeași însuflețire, ca și poporul nostru, istorica hotărîre din 31 martie 1958 a Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. Ierarhii, clerul și credincioșii sfintelor altare ortodoxe din Republica Populară Romînă și-au mărturisit recunoștința lor profundă față de U.R.S.S. care a adus această nouă și uriașă contribuție la cauza apărării păcii.

Sentimentele fiilor Bisericii Ortodoxe Romîne și hotărîrea lor de a-și spori strădaniile, alături de întregul nostru popor și de toate popoarele iubitoare de pace, pentru zidirea păcii în lume, au fost exprimate de Prea Fericitul Patriarh Justinian în interviul acordat unui redactor al posturilor noastre de radio.

Iată cuprinsul ocestui interviu:

ÎNTREBARE: Cum apreciați hotărîrea Uniunii Sovietice de a înceta unilateral experiențele cu armele nucleare?

RĂSPUNS: Recenta hotărîre a Uniunii Sovietice de a înceta unilateral experiențele cu armele atomice reprezintă, în primul rînd, un act de înaltă valoare morală, izvorît din convingerea fermă a popoarelor sovietice în triumful dreptății asupra forței, al binelui asupa răului, al păcii asupra războiului. Răspunzînd năzuințelor oamenilor iubitori de pace din lume și stăruind cu consecvență pe calea făuririi unei epoci pașnice pentru întreaga omenire, — conducătorii Uniunii Sovietice au făcut un pas uriaș spre atingerea țelului suprem spre care tind toate popoarele de pe pămînt: *dezarmarea totală și instaurarea unei păci trainice, bazate pe încredere, colaborare și prietenie între state.*

Entuziasmul cu care sute și sute de milioane de oameni de toate rasele, de toate naționalitățile, de cele mai felurite credințe religioase și convingeri politice, din toate continentele globului pămîntesc, au salutat această hotărîre de importanță istorică este o dovadă în plus că în conștiința omenirii de pretutindeni a crescut în anii din urmă ideea solidarității și responsabilității umane, față de problema păcii mondiale. Această idee este cea mai măreață cucerire a spiritului omenesc. Ca reprezentant al credinței creștine — care de aproape două mii de ani propovăduiește sfintele idealuri ale păcii și frăției pe pămînt — nu pot să nu subliniez însemnătatea recentei hotărîri a Uniunii Sovietice, care dă expresie tocmai acestei solidarități morale a oamenilor din lumea întreagă, sporindu-le unitatea de acțiune pentru pace și încrederea fermă în biruința deplină a luptei lor nobile.

ÎNTREBARE: Cum înțelege Biserica Ortodoxă Romînă să sprijine lupta pentru interzicerea completă a experiențelor cu armele nucleare?

RĂSPUNS: Biserica Ortodoxă Romînă, împlinind mesajul divin al Evangheliei lui Hristos — Domnul Păcii, — a sprijinit cu fermitate toate acțiunile inițiate în slujba păcii. Ea și-a alăturat glasul, tuturor oamenilor de bună credință de pe pămînt, pentru a mărturisi cu tărie hotărîrea popoarelor lumii de a înlătura războaiele din viața omenirii, de a îndepărta de pe cerul senin al vieții, norii amenințători ai distrugerii și morții!.. Fiind părtașe la multe din luptele duse de apărătorii păcii ,Biserica noastră a fost părtașe și la biruințele ce au încununat pînă acum această luptă fără seamăn în istoria lumii.

Astăzi, cînd hotărîrea Uniunii Sovietice de a înceta unilateral experiențele cu arme atomice dă un nou avînt luptei pentru pace și o încredere de nezdruncinat în biruința acestei cauze sfinte, — slujitorii și credincioșii altarelor noastre ortodoxe vor spori și mai mult contribuția lor la lupta pentru interzicerea completă a armelor nucleare. În afară de sprijinirea tuturor acțiunilor pe care le va iniția în acest scop poporul nostru și conducătorii săi, — noi ne vom îndrepta cuvîntul către creștinii din lumea întregă, amintindu-le datoria lor de a opri mîna celor ce vor să ucidă; le vom aduce aminte că ei au datoria sfîntă de a cere conducătorilor popoarelor să urmeze exemplul dat de Uniunea Sovietică și să înceteze experiențele cu armele nucleare, pentru binele omenirii întregi.

Și nu vom înceta să sprijinim orice inițiativă pentru desăvîrșirea păcii pe care o zidesc astăzi popoarele lumii, prin solidaritatea și lupta lor comună, pentru că însăși Cartea Sfîntă a credinței noastre ne spune: «Ți-am pus înainte viața și moartea, binecuvîntarea și blestemul; alege viața, ca să trăiești tu și neamul tău...» (Deut. XXX, 19—20). Vom spori, deci, eforturile noastre în slujba păcii, pentru că noi am ales viața și binecuvîntarea; pentru că noi credem cu tărie în triumful dreptății și pentru că însuși Domnul Dumnezeul nostru ne-a dat încredințarea nedezmințită că va veni ziua cînd «săbiile se vor preface în brăzdare de pluguri și lăncile în seceri; cînd nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altui neam și pravila războiului nu o vor mai deprinde» (Isaia II, 4).

MESAJUL ADRESAT PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL U.R.S.S. DE CĂTRE PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.

Exprimînd sentimentele întregului nostru popor, Dl. Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, a trimis la 24 aprilie 1958, Președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., N. S. Hrușciov, un mesaj, în care se spune:

«*Hotărîrea Uniunii Sovietice cu privire la încetarea unilaterală a experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen a fost primită cu cea mai mare însuflețire în țara noastră ca și în întreaga lume ca o nouă și puternică expresie a înaltului ei simț de răspundere față de interesele vitale ale omenirii întregi, ca o contribuție concretă de cea mai mare importanță la realizarea unui acord general referitor la încetarea experiențelor cu arme nucleare și la înlăturarea pericolului unui război nuclear.*

Alături de celelalte țări iubitoare de pace guvernul romîn a militat pentru interzicerea totală a armelor nucleare, pentru scoaterea lor din arsenalul statelor, pentru folosirea energiei atomice exclusiv în scopuri pașnice, conform cu interesele vitale ale tuturor popoarelor.

Este neîndoielnic că un prim pas de importanță covîrșitoare pentru atingerea acestor țeluri îl reprezintă încetarea experiențelor cu arme atomice și cu hidrogen, experiențe care duc la intensificarea cursei înarmărilor, la psihoza de război și pun în primejdie sănătatea generației actuale și a celor viitoare.

Pe drept cuvînt, opinia publică mondială este îngrijorată de atitudinea celor două puteri care posedă arme atomice și cu hidrogen și cere cu insistență ca S.U.A. și Marea Britanie să se alăture Uniunii Sovietice, încetînd experiențele cu armele atomice și cu hidrogen.

Apare astăzi mai limpede ca niciodată că realizarea unui acord general pentru încetarea definitivă a experiențelor nucleare depinde de poziția pe care o vor adopta pînă la urmă Statele Unite ale Americii și Marea Britanie. Dacă guvernele acestor două țări vor da ascultare popoarelor care cer să ia la rîndul lor hotărîri pentru încetarea experiențelor cu arme nucleare, vor exista condiții pentru a trece la măsuri practice și efective de dezarmare, la măsuri pentru înlăturarea războiului atomic — năzuința fierbinte a întregii omeniri.

Iată de ce, stimate tovarășe președinte al Consiliului de Miniștri, guvernul Republicii Populare Romîne salută cu căldură hotărîrea Uniunii Sovietice de a înceta în mod unilateral experiențele cu arme nucleare, și sprijină cu fermitate propunerile guvernului U.R.S.S. ca S.U.A. și Marea Britanie să înceteze la rîndul lor experiențele cu arme nucleare, în interesul întregii omeniri, al cauzei păcii și securității internaționale».

DECLARAȚIA MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A R.P.R. CU PRIVIRE LA APELUL SOVIETULUI SUPREM AL U. R. S. S. IN PROBLEMA INCETĂRII EXPERIENȚELOR CU ARMA NUCLEARĂ

Cu unanimă însuflețire au dezbătut membrii Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne cuprinsul Apelului Sovietului Suprem al U.R.S.S. către parlamentele tuturor țărilor în problema încetării experiențelor cu arma nucleară. Numeroși deputați au subliniat, în cuvîntările lor, profundul atașament al poporului nostru față de consecventa politică de pace a Uniunii Sovietice, care a întreprins nenumărate acțiuni concrete pentru întărirea păcii.

Printre deputații care au dat expresie acestor simțăminte, a fost și *Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei,* deputat al circumscripției Hîrlău, care a spus următoarele:

Cea dintîi jumătate a veacului nostru a intrat în istoria omenirii cu două mari trofee: primul — îndoita victorie a popoarelor dornice de libertate împotriva acțiunilor militare prusaco-naziste de dominație a lumii și al doilea — victoria așezării principiilor înalte de dreptate și umanitate la temelia organizării statelor din spațiul geografic actual al socialismului.

Popoarele care au sîngerat pentru libertatea lor în cele două mari războaie mondiale și și-au clădit viața cea nouă, păsind pe calea progresului social, sînt astăzi stăpîne pe cuceririle lor. Ele se străduiesc să dobîndească acum pentru istoria epocii noastre un nou trofeu: victoria deplină a păcii în lume.

Valul de optimism care începuse să se răspîndească pretutindeni, la mijlocul lunii decembrie a anului trecut, cînd O. N. U. a adoptat cu unanimitate de voturi rezoluția în problema coexistenței pașnice a popoarelor care făcea «apel la toate statele să depună toate eforturile pentru întărirea păcii internaționale și pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie și de colaborare, precum și pentru rezolvarea litigiilor prin mijloace pașnice» s-a risipit însă foarte repede. Eforturile U.R.S.S. de a se convoca o conferință la nivel înalt în cel mai scurt timp se izbesc de încercările apusene de a submina cu anticipație eventualele rezultate pozitive ale discuțiilor dintre șefii guvernelor care ar urma să participe la conferință. Propunerea guvernului polonez de a se crea în centrul Europei o zonă denuclearizată este primită de cercurile războinice occidentale cu o acțiune potrivnică «sistemului lor defensiv».

Insăși hotărîrea istorică a U.R.S.S. de a înceta experiențele cu toate tipurile de arme atomice și cu hidrogen, în loc să fie urmată de declarații

similare din partea guvernelor statelor care produc armament nuclear, este prezentată în Apus ca simplă acțiune de propagandă. Dîndu-și totuși seama de răsunetul puternic pe care ea l-a avut în sufletele oamenilor iubitori de pace, guvernul american, în scopul menținerii psihozei războinice, a sporit efectuarea zborurilor strategice ale avioanelor încărcate cu bombe atomice în direcția U.R.S.S., punînd astfel omenirea în fața posibilității izbucnirii unui nou război.

In acest fel, una după alta, acțiunile întreprinse de U.R.S.S., pentru dezarmare și coexistență pașnică, se izbesc de opoziția cercurilor guvernamentale apusene care mai visează încă la dominația mondială. Aceste acțiuni sînt însă puternic sprijinite nu numai de statele de democrație populară, care s-au încadrat definitiv pe linia păcii și a progresului, dar și de milioane și milioane de oameni din toate colțurile lumii, care sînt conștienți de rostul vieții lor.

Din inima Europei pînă la țărmul Mării Galbene, pe un sfert din suprafața globului, mai mult de o treime din populația pămîntului și-a unit strîns puterile în acțiunea de apărare a păcii și propășire a omenirii.

Mișcarea mondială pentru apărarea păcii a depășit însă de multă vreme hotarele spațiului socialist actual. Sute de milioane de oameni din toate continentele se împotrivesc cu tărie pregătirilor unui nou război. Se poate spune că lumea iubitoare de pace nu mai are astăzi granițe ; ea se întinde pe întreaga față a pămîntului. Atițătorii la război alcătuiesc acum mici insule în marele ocean al păcii. Numărul lor se reduce din zi în zi, pe măsură ce crește voința de pace a popoarelor.

Pînă acum forțele păcii au izbutit să împiedice izbucnirea unui nou război ; ele trebuie însă sporite pentru a putea nimici însăși sămînța războiului. Dezarmarea treptată și acceptarea principiului coexistenței pașnice de toate popoarele sînt primii pași siguri pentru înscăunarea păcii trainice în lume. Ei vor fi făcuți, desigur, fiindcă în condițiile actuale de viață ale omenirii, războiul nu apare decît ca un act nechibzuit al unui grup restrîns de oameni; pacea însă, este marele act de înțelepciune al popoarelor din lumea întreagă.

I. P. S. Mitropolit Iustin a arătat apoi contribuția pe care o aduc cultele religioase din țara noastră în lupta poporului romîn și a altor popoare pentru apărarea păcii.

In continuare, I. P. S. Sa a spus :

In vremea din urmă am urmărit cu gîndul, pas cu pas, pe solii poporului nostru în țările îndepărtate din Asia și ne-am bucurat de marile succese dobîndite în stabilirea unei acțiuni comune a poporului nostru și a popoarelor asiatice pentru apărarea păcii și colaborare internațională. Sîntem mîndri că delegația guvernamentală a țării noastre a adus în acest fel o importantă contribuție cauzei păcii în lume și ne însușim în întregime declarațiile semnate în fiecare din cele 6 țări vizitate.

Astăzi, ascultînd Declarația pe care Marea Adunare Națională a făcut-o în legătură cu hotărîrea guvernului U.R.S.S. de a înceta experiențele cu toate tipurile de arme atomice și cu hidrogen, ne exprimăm întreaga noastră aderiune, făgăduind că vom lupta cu toată puterea pentru trecerea ei în faptă, în interesul fiecăruia dintre noi, în interesul scumpei noastre patrii, în interesul întregii omeniri.

Cu aceeași hotărîre s-au pronunțat și alți reprezentanți ai poporului nostru din Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne, pentru sprijinirea noilor inițiative ale Uniunii Sovietice.

La sfîrșitul dezbaterilor, Marea Adunare Națională a adoptat în unanimitate textul următoarei declarații:

Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne, întrunită în sesiune la 28 aprilie 1958, a luat cunoștință de Apelul Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice către parlamentele tuturor țărilor în problema încetării imediate și necondiționate a experiențelor cu arma nucleară.

Poporul romîn, alături de toate popoarele lumii, a salutat cu căldură, ca o nouă și măreață acțiune de pace a Uniunii Sovietice, hotărîrea ei de a înceta unilateral experiențele cu toate tipurile de arme atomice și cu hidrogen. Exprimînd politica consecventă de pace a statului sovietic, grija profundă față de interesele vitale ale popoarelor, această hotărîre creează premise deosebit de favorabile pentru încetarea totală a experiențelor cu armele nucleare, ceea ce ar însemna un prim pas de importanță istorică pentru eliberarea omenirii de amenințarea războiului atomic.

Marea Adunare Națională și guvernul R. P. Romîne, exprimînd năzuințele de pace și securitate ale poporului romîn, promovînd o politică de coexistență pașnică și de colaborare multilaterală, s-au pronunțat ferm împotriva cursei înarmărilor nucleare, pentru interzicerea totală a armelor nucleare și pentru folosirea energiei atomice exclusiv în scopuri pașnice.

Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne consideră că o primă măsură imediat realizabilă pentru atingerea acestor țeluri ar fi încetarea pentru totdeauna și pretutindeni a experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen, experiențe care duc la crearea de arme tot mai distrugătoare, măresc psihoza războinică, infectează atmosfera planetei noastre cu substanțe radioactive, pun în pericol sănătatea generației actuale și a celor viitoare.

Un acord cu privire la încetarea generală a experiențelor cu arma nucleară ar fi de o uriașă însemnătate pentru dezvoltarea încrederii între state și ar deschide noi perspective pentru rezolvarea problemei dezarmării și a altor probleme internaționale.

În prezent, cînd un asemenea acord este cerut cu tărie de toate popoarele iubitoare de pace, guvernele S.U.A. și Marii Britanii nu se pot sustrage obligației de a se alătura Uniunii Sovietice încetînd la rîndul lor experiențele cu armele atomice și cu hidrogen.

Marea Adunare Națională a R. P. Romîne consideră că parlamentele S.U.A. și Marii Britanii sînt puse în fața unei imense răspunderi. De atitudinea acestor puteri față de hotărîrea Uniunii Sovietice depinde ca omenirea să fie ferită de amenințarea războiului sau să fie tîrîtă mai departe în cursa înarmărilor.

Ținînd seama de interesele vitale ale poporului nostru și ale întregii omeniri, Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne își exprimă speranța că parlamentele tuturor țărilor vor sprijini inițiativa nobilă a Sovietului Suprem al U.R.S.S. și eforturile îndreptate spre încetarea totală a experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen.

Întregul popor romîn va face tot ce-i stă în putință pentru a-și aduce întreaga contribuție la eforturile îndreptate spre încetarea exploziilor cu arme nucleare, la înfăptuirea năzuințelor fierbinți ale tuturor popoarelor de a vedea îndepărtată primejdia războiului nuclear și a oricărui conflict armat.

ŞEDINŢA PLENARĂ A COMITETULUI NAŢIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMINĂ

La 4 aprilie a. c. a avut loc o şedinţă plenară a Comitetului naţional pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă.

In cuvîntarea de deschidere, acad. *Geo Bogza* a subliniat că această plenară are loc într-un moment deosebit de important, cînd întreaga omenire salută cu entuziasm hotărîrea istorică a Uniunii Sovietice de a înceta unilateral experienţele cu arme atomice şi cu hidrogen.

Acad, *Horia Hulubei,* directorul Institutului de Fizică Atomică al Academiei Republicii Populare Romîne, a făcut o amplă expunere în legătură cu hotărîrea Sovietului Suprem al U.R.S.S., arătînd că prin această hotărîre a fost deschisă calea spre salvarea omenirii de ororile războiului atomic. Problema încetării experienţelor cu armele nucleare a devenit una din cele mai acute probleme ale vieţii internaţionale. Omenirea întreagă priveşte cu îngrijorare cum creşte primejdia creată de înarmarea atomică, de experienţele cu arma atomică.

Vorbitorul a ilustrat, prin date şi cifre elocvente cîteva rezultate ale cercetărilor ştiinţifice făcute în diferite părţi ale lumii asupra uriaşei puteri distrugătoare a ultimelor tipuri de arme atomice şi cu hidrogen şi asupra pericolului grav pe care ele îl reprezintă.

Incetarea experienţelor cu armele atomice — a spus acad. Horia Hulubei — a devenit cerinţa cea mai arzătoare a oamenilor conştienţi de pe tot globul pămîntesc. Nici un om politic conştient de răspunderea pe care o are faţă de destinele propriei sale ţări şi ale întregii omeniri nu va putea respinge apelul Sovietului Suprem pentru încetarea experienţelor nucleare, fără a-şi atrage oprobiul opiniei publice mondiale. Cu atît mai regretabilă apare declaraţia Departamentului de Stat al S.U.A., care nu dovedeşte că guvernul S.U.A. ar dori să sprijine iniţiativa Uniunii Sovietice de încetare a experienţelor cu armele atomice.

Oamenii de ştiinţă din patria noastră îşi exprimă sincera lor admiraţie faţă de actul istoric al Uniunii Sovietice. «Îmi exprim convingerea fermă — a spus în încheiere acad. H. Hulubei — că, împreună cu oamenii lucizi din întreaga lume, vom face să fie ascultat glâsul raţiunii, să fie urmat exemplul luminos al ţării care a deschis, întîia, drumul către cosmos şi în acelaşi timp, drumul către înţelegerea între oameni.

A luat apoi cuvîntul acad. *Mihail Ralea,* vicepreşedinte al Comitetului naţional pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă, membru al Consiliului Mondial al Păcii, care a vorbit despre conferinţa naţională a mişcării pentru pace din Republica Populară Romînă şi despre Congresul mondial al popoarelor pentru dezarmare şi coexistenţă paşnică.

Subliniind importanța istorică a hotărîrii Uniunii Sovietice de a înceta unilateral experiențele cu arme nucleare, hotărîre care deschide noi perspective măreței lupte a popoarelor iubitoare de pace pentru înlăturarea primejdiei războiului atomic, acad. Mihail Ralea a arătat că, în prezent, raportul de forțe pe arena internațională dintre partizanii și dușmanii păcii s-a schimbat radical. Popoarele iubitoare de pace au de partea lor nu numai forța morală, dreptatea cauzei lor, dar și suficiente mijloace materiale pentru a pune la respect pe orice agresor. Această situație dă un nou imbold luptei partizanilor păcii.

«Se poate spune fără exagerare — a subliniat în continuare acad. M. Ralea — că niciodată soarta păcii, soarta popoarelor, n-a depins mai mult de ele însele ca în zilele noastre. Congresul mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică ce va avea loc la Stockholm între 16 și 22 iulie este menit să devină o puternică demonstrație a forțelor mondiale care militează pentru salvgardarea păcii, să arate întregii lumi că există o singură cale pentru a evita dezastrul la care poate împinge omenirea continuarea politicii nefaste «de pe poziții de forță», și anume calea coexistenței pașnice a tuturor țărilor, fără deosebire de orînduire socială. Marea popularitate a coexistenței pașnice este dovedită de uriașul răsunet al propunerilor U.R.S.S. în vederea convocării unei conferințe la nivelul înalt al țărilor socialiste și capitaliste».

In încheiere, acad. Mihail Ralea a arătat că pregătirile care se vor face în țara noastră în vederea Congresului mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică vor demonstra și mai mult rolul activ pe care îl are țara noastră în lupta pentru pace. In întreaga țară vor avea loc largi acțiuni pentru discutarea problemelor actualei situații internaționale, de popularizare a istoricei hotărîri a Sovietului Suprem al U.R.S.S., cu privire la încetarea experiențelor cu armele nucleare.

Tov. *Sanda Ranghеț,* secretară a Comitetului național pentru apărarea păcii din R. P. Romînă, a supus aprobării plenarei planul de acțiuni în întîmpinarea Congresului național al luptei pentru pace din Republica Populară Romînă ce urmează să aibă loc în zilele de 21 și 22 iunie.

Au urmat discuții în legătură cu expunerile făcute.

Generalul de armată în rezervă *Mihail Lascăr* a stăruit asupra covîrșitoarei importanțe a hotărîrii Uniunii Sovietice, care a produs un extraordinar răsunet în lumea întreagă, insuflînd poporului romîn un nou avînt în lupta sa alături de Uniunea Sovietică și de toate țările iubitoare de pace, ca toate puterile deținătoare de arme atomice să înceteze experiențele cu aceste arme, imitînd exemplul U.R.S.S.

Președinta Consiliului național al femeilor din Republica Populară Romînă, *Maria Rosetti,* a arătat că femeile din țara noastră salută cu entuziasm nemărginit și cu o mare recunoștință recenta hotărîre a Sovietului Suprem al U.R.S.S. «Femeile care dau viață și sînt hotărîte s-o apere — a spus exponenta lor — sînt cele mai aprige dușmance ale războiului, ale armelor atomice și ale oricăror arme de distrugere. Ele vor da un sprijin puternic tuturor acțiunilor întreprinse de mișcarea pentru pace din țara noastră pentru victoria luptei împotriva armei nucleare, pentru triumful păcii».

In numele Bisericii Ortodoxe Romîne, *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei Iustin Moisescu* a spus:

Posibilitățile de manifestare a geniului omenesc sînt multiple. Zi de zi, deschizători de drumuri sau mulțimile de truditori din industrie, agricultură, artă, literatură, filozofie, își înscriu numele lor pe filele de aur ale istoriei omenirii. Condițiile de viață ale omului se îmbunătățesc, zestrea culturală a popoarelor crește. Patrimoniul spiritual al omenirii crește.

Dar era aceasta de prosperitate în pragul căreia ne găsim este întunecată de amenințarea izbucnirii unui război, războiul atomic, războiul cel mai nimicitor care a putut să fie vreodată imaginat. De aceea, cele mai limpezi minți, cele mai curate simțiri, cele mai dîrze voințe și-au dat mîna pentru a instaura o pace trainică în lume. Dorința de a trăi într-o lume eliberată de obsesia războaielor, ne este scumpă tuturor, fiindcă nimic nu este mai propriu progresului decît pacea, nimic nu este mai înrădăcinat în sufletul omenesc decît dorul de viață.

De aceea, mișcarea mondială pentru apărarea păcii a strîns în jurul steagului ei sute de milioane de oameni, bărbați și femei, tineri și bătrîni, oameni de diferite formații culturale, de diferite credințe religioase, au lăsat la o parte tot ceea ce îi poate opune pentru a-și da mîinile în jurul steagului spre a se putea uni. De aceea în marea mișcare mondială pentru apărarea păcii se găsesc muncitori din fabrici, țărani, oameni de cultură, slujitori ai cultelor și alții. Cum bine se știe, încă de la înființarea mișcării mondiale pentru apărarea păcii, Biserica ortodoxă romînă a fost alături de străduințele poporului nostru pentru a contribui la statornicirea păcii în lume.

Ca cetățeni devotați ai scumpei noastre patrii și ca slujitori ai Bisericii lui Hristos, noi sîntem hotărîți să sprijinim cu toate puterile noastre izbînda măreței lupte pentru apărarea păcii. Astăzi lupta noastră este în parte ușurată. Aportul pe care marea Uniune Sovietică l-a adus prin acțiunea ei permanentă de scădere a încordării internaționale și în special în vremea din urmă prin încetarea experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen va ușura mult lupta aceasta pentru izbînda definitivă a păcii în lume.

Vorbind în numele Bisericii ortodoxe romîne, țin să asigur Comitetul național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă că membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, clerul și toți credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne sprijină cu toate puterile lor lupta pentru apărarea păcii, lupta pentru apărarea vieții, cea mai nobilă luptă a popoarelor din toate vremurile.

Stăruind asupra marelui pericol pe care-l reprezintă pentru omenire arma nucleară, dr. *Mozes Rosen,* șef rabinul cultului mozaic, a subliniat că «gestul marii Uniuni Sovietice de a renunța unilateral la experiențele cu bombe atomice și cu hidrogen dovedește o mare și nobilă înțelegere pentru soarta omenirii»; șeful cultului mozaic a asigurat totodată că slujitorii și credincioșii acestui cult, care au stat tot timpul alături de marea luptă a poporului romîn, a întregii omeniri, pentru apărarea păcii, vor da tot sprijinul și vor lupta și de aici înainte cu toată convingerea pentru promovarea marelui ideal al păcii între oameni.

In numele cultului evanghelic (C. A.) din Republica Populară Romînă, episcopul *Friederich Müller* a citit apelul Consistoriului superior al Bise-

ricii evanghelice adresat Organizației Națiunilor Unite, prin care slujitorii și credincioșii acestei Biserici cer înaltului for internațional «să facă totul ca să înceteze experiențele cu arme atomice». Încheierea unei convenții privitoare la sistarea experiențelor cu armele atomice și cu hidrogen între statele care alcătuiesc Națiunile Unite ar constitui un prim pas spre o destindere, «care va face posibili alți pași în direcția ca războiul să fie eliminat dintre mijloacele de rezolvare a litigiilor între state».

«Întreaga lume a salutat cu mare bucurie vestea minunată ce ne-a parvenit din Uniunea Sovietică, prin care marea noastră vecină și prietenă a anunțat hotărîrea sa de a suspenda unilateral experiențele cu bomba atomică și hidrogenică, eliberînd astfel lumea de coșmarul morții atomice, — a subliniat, la rîndul său, *P. S. Episcop Valerian Zaharia al Oradeei.* Rămîne ca partea occidentală să primească mîna frățească ce i s-a întins și să trăim cu dulcea nădejde că popoarele Occidentului vor ști să impună conducătorilor lor, ca aceștia să facă gestul salutar, pe care, cu emoție, îl așteaptă întreaga omenire, chiar după recentul refuz al conducătorilor americani». Alături de toți oamenii cinstiți din întreaga lume, care luptă pentru dreptate și pace, credincioșii și slujitorii cultelor religioase, nu se vor da înapoi de la nici un sacrificiu «pînă cînd dreptatea și pacea se vor statornici pe pămînt».

Discuțiile au fost încheiate prin cuvîntarea profesorului dr. *Henri Aubert,* medic emerit, președintele Comitetului de luptă pentru pace al regiunii Timișoara, care a vorbit în numele cetățenilor din această parte a țării.

Plenara a adoptat apoi planul de acțiuni în vederea Conferinței naționale a mișcării pentru pace din țara noastră.

Acad. *Cezar Petrescu,* membru al Comitetului național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă, a dat citire unei moțiuni, care a fost aprobată în unanimitate de către plenară. În moțiune, se spune, printre altele:

Plenara Comitetului național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă salută cu adîncă satisfacție hotărîrea Sovietului Suprem al U.R.S.S. de a înceta în Uniunea Sovietică experiențele cu toate tipurile de arme atomice și cu hidrogen. În numele poporului nostru iubitor de pace, exprimăm cea mai vie recunoștință marelui stat sovietic pentru acest act de însemnătate istorică pentru întărirea păcii. Noi vedem în această inițiativă o nouă expresie a statonicei griji față de soarta umanității ce caracterizează întreaga politică externă a Uniunii Sovietice.

Cerem cu toată hotărîrea, ca și celelalte mari puteri deținătoare de arme nucleare — Statele Unite și Marea Britanie — să ia aceleași măsuri pentru ca niciodată și nicăieri exploziile experimentale să nu mai otrăvească aerul, apa și pămîntul. A sosit timpul ca puterile occidentale să asculte glasul rațiunii făcînd un pas decisiv pe calea renunțării la războiul rece și la nefasta politică «de pe poziții de forță» care împinge lumea de ani de zile pe marginea prăpastiei unui război de exterminare.

Comitetul național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă cheamă pe toți oamenii de bună credință din patria noastră să popu-

larizeze în fiecare oraș, în fiecare sat, în fiecare casă, noul aport uriaș adus la consolidarea păcii de guvernul Uniunii Sovietice.

În întîmpinarea Conferinței naționale a mișcării pentru pace din Republica Populară Romînă, în vederea Congresului mondial al popoarelor pentru dezarmare și coexistență pașnică, să mobilizăm eforturile întregului nostru popor la măreața luptă pentru înlăturarea definitivă a primejdiei războiului atomic, pentru menținerea și consolidarea păcii.

Răspunzînd chemării Comitetului național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă, preoții și credincioșii Bisericii noastre ortodoxe au un nou prilej de a-și manifesta dragostea față de patrie și de a-și spori străduințele pentru apărarea și întărirea păcii, îndeplinind astfel o poruncă sfîntă a Întemeietorului Bisericii, Domnul și Mîntuitorul nostru, Iisus Hristos.

COMEMORĂRI

LA 450 DE ANI DE LA MOARTEA LUI RADU CEL MARE, DOMNUL ȚĂRII ROMINEȘTI (1495—1508)

«A cîrmuit țara Romînilor spre deosebita mulțumire a supușilor...». *A fost* «bun, drept, înțelept». *(Sultanul Baiazid al II-lea către ieniceri în 1511, la Ioannes Leunclavius,* Historiae musulmanae Turcorum... libri XVIII, *col. 675).*

Anul acesta, în aprilie, s-au împlinit 450 de ani de la moartea domnului și voevodului Radu, căruia nu numai lumea bisericească și unii dintre cronicari, dar și istoricii vremurilor noastre i-au dat calificativul de «cel Mare».

Însemnătatea acestui voevod stă în activitatea de ordin bisericesc și cultural pe care a desfășurat-o, în organizarea pe care a dat-o Bisericii Muntene, în ctitoriile și milosteniile sale, în introducerea tiparului. De asemenea în climatul de bunătate și dreptate care carecterizează, potrivit unei mărturii contemporane, nepărtinitoare, anii săi de domnie, în lipsa de acte și răzbunări sîngeroase, atît de frecvente la succesorul său, Mihnea «cel rău».

ASCENDENȚA LUI RADU. INCEPUTUL DOMNIEI. Radu cel Mare era fiul lui Vlad Călugărul (1482—1495), predecesorul său în domnie, deci nepotul lui Vlad Dracul (1436—1446) și strănepotul lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418). O spune el însuși în diferite hrisoave și porunci, în care amintește atît pe părintele său «bunul și marele Vlad voevod» [1] — adjectivele aparțin diacilor de cancelarie și nu corespund realității — cît și pe bunicul său «Vlad Voevod» [2]. Mama sa era scra unui mare boier, Gherghina, pe care-l constatăm pîrcălab al cetății Poienari în timpul atît al lui Vlad Că-

1. Vezi, de pildă, documentul din 1497, noiembrie 10, în **Documente privind Istoria Romîniei. Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Romînească (1247-1500)**, București, 1953, p. 251. Lucrarea va fi citată în cele următoare sub forma: **Documente**.

2. **Idem**, p. 241, document din 1496, august 1.

RADU CEL MARE CU DOAMNA CATALINA,
după fresca din mînăstirea Govora (sec. al XV-lea).

lugărul cît și al lui Radu cel Mare[3]. O chema Smaranda[4]; în călugărie s-a numit «maica monahia Samonida»; așa apare în documentul din primul an de domnie al fiului ei, dat mînăstirii Rossicon de la Sfîntul Munte[5]; în același document aflăm și numele de monah al lui Vlad Călugărul: «Pahomie». Călugărița Samonida trăia în răstimpul 1495, septembrie 15 — 1496 iulie 31; dovadă e documentul din acel răstimp prin care Radu îi întărește satul Stoicești, pe care-l avusese de zestre, poruncind totodată ca nimeni să nu cuteze a-l tulbura «nici județi, nici birari, nici povodnicari, nici slugile vornicului, nici slugile pîrcălabului Gherghina» (deci ale fratelui ei)[6]. Cunoaștem trei frați și o soră a lui Radu cel Mare; ei provin din cele două căsătorii ale lui Vlad Călugărul: prima cu Smaranda, sora lui Gherghina, cea de a doua cu o Rada care s-a călugărit și ea mai tîrziu, luînd numele de «Eupraxia»[7]. Din prima căsătorie s-au născut: Radu viitorul domn, Vlad mort înainte de 4 februarie 1488[8], Mircea care atît în pisania din 1493 a schitului Babele[9] cît și într-un document din 15 septembrie 1497[10] poartă titlul de «Voevod» și Caplea, căsătorită întîia oară cu Staico logofătul, apoi cu Bogdan, care a ocupat succesiv dregătoriile de spătar, logofăt și vornic[11]. In cea de a doua căsătorie, cu Rada, Vlad Călugărul a avut pe Vlad care a domnit între anii 1510—1512 sub numele de Vlad cel tînăr; i s-a mai zis și Vlăduț[12].

---

3. Vezi pentru ei, Stoica Nicolaescu, **Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI,** București 1905, p. 8-11; **Documente**, p. 233-234; **Documente privind Istoria României. Veacul XVI. B. Țara Românească**, vol. I (1501-1525), București 1951, p. 7 (Lucrarea va fi citată, în cele următoare, sub forma: **Documente**, I); I. Bogdan, **Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI**, București 1905, p. 232-233, 304 și 354. (Va fi citat, în cele următoare, sub forma: I. Bogdan, **Brașovul**).

4. Numele ei de botez este dat de pomelnicul mînăstirii Glavacioc, care pomenește pe primii ctitori astfel: «**Vlad Voevod, Radul Voevod, Zmaranda, Catalina...**». (Pr. I. Mușețeanu, **Mînăstirea Glavacioc**, București 1933, p. 82).

5. **Documente**, p 237.

6. **Idem**, p. 233-234.

7. Cu acest nume de «**Rada**» apare ea în pomelnicul de la Bistrița: «**pomenește, Doamne, sufletul robilor tăi: al lui Vlad Voevod și al mamei lui Rada și sora lui Caplea**» (Damian P. Bogdan, **Pomelnicul mînăstirii Bistrița**, București 1941, p. 51 și 87.. Un pomelnic al mănăstirii sîrbe **Spinia** dă numele lui «**Ioán Vlad Voevod**» și al doamnei lui «**Maria**» (St. Nicolaescu, o. c., p. 4-5). Avut-a una din cele două soții ale lui Vlad Călugărul și un al doilea nume, **Maria?** Sau e vorba de o a treia soție? Un răspuns sigur nu se poate da deocamdată. Cît despre împrejurarea că fiica lui Vlad Călugărul, **Caplea**, apare în pomelnicul de la Bistrița, alături de Vlăduț, aceasta nu înseamnă neapărat că era soră și de mamă cu el. Faptul că prin 1505 s-a căsătorit a doua oară, cu Bogdan, arată că era mult mai în vîrstă decît Vlăduț, născut în 1494.

8. **Documente**, p. 190; cf. Const. C. Giurescu, **Istoria Românilor**, vol. II ed. IV, București 1943, p. 125.

9. Vezi mai jos, p. 369.

10. **Documente**, p. 250.

11. Vezi pentru ea, Al. Lapedatu, **Vlad Vodă Călugărul 1482-1496. Monografie istorică**, București 1903, p. 63-64; cf. N. Iorga, **Inscripții din bisericile României**, I, București 1905, p. 101. Această fiică a lui Vlad Călugărul a murit la 21 febr. 1511 și a fost îngropată în biserica m-rii Dealul, ctitoria fratelui ei, Radu cel Mare. Inscripția pietrei de pe mormîntul ei și la St. Nicolaescu, o. c., p. 6. Pentru mormintele domnești de la Dealu, vezi: Al. Lapedatu, **Mormintele domnești de la mînăstirea Dealului**, în **Conv. Lit.**, XXXVII (1903), p. 433-434.

12. Vezi documentul din 11 iunie 1520, în **Documente**, I, p. 157: «**monahia Eupraxia care a fost mama lui Vlăduț Voevod**».

Nu cunoaștem anul nașterii lui Radu cel Mare. Credem însă că el poate fi pus între 1450 și 1460, mai degrabă spre 1450, deoarece domnul a încetat din viață bătrîn, după cît pare a rezulta din izvoare; și podagra, boala care l-a chinuit ani de-a rîndul, atît pe el cît și pe contemporanul său Ștefan cel Mare, e o boală a vîrstei mai înaintate. Nu știm prea multe nici despre viața lui înainte de a ajunge la domnie. In documentul din 1492, august 29 prin care acordă un mertic anual de 1.100 de aspri mînăstirii Sf. Ilie de la Athos, unde e chilia lui Cosma ieromonahul, Vlad Călugărul cere ca, drept mulțumită pentru acest mertic, călugării «să roage pe Dumnezeu pentru sufletele părinților mei, Vlad voevod și maica mea, monahia Eupraxia și pentru noi și pentru copiii noștri pe care ni i-a dăruit Dumnezeu, Radul voevod și Mircea și Vladul»[13]. Din titlul de «voevod» pe care-l poartă, în acest document Radul — nu și ceilalți doi frați ai lui — rezultă că era asociat la domnie de către tatăl său. Faptul n-are nimic excepțional; această practică se mai întîlnește și la alți domni, în ambele țări; chiar în vremea aceea, în Moldova, Ștefan cel Mare își asociase pe fiul său Alexandru și-i hotărîse drept reședință Bacăul[14]. De altfel, chiar Vlad Călugărul asociase la domnie înaintea lui Radu, pe Vlad, unul din fiii săi. Faptul rezultă din documentul cu data 31 iulie 1487, referitor la Mînăstirea Snagov. Făcîndu-i diferite daruri, Vlad spune: «acestea toate le-am dat domnia mea... Sfintei Mînăstiri pentru sufletul părintelui domniei mele și al fraților domniei mele și al prea iubitului fiu al domniei mele Io Vlad Voevod și pentru al nostru»[15]. Din felul cum e citat Vlad, adăugîndu-i-se nu numai titlul de voevod dar și particula caracteristică Io, rezultă că era, la acea dată, asociat la domnie tatălui său, lui Vlad Călugărul. Dar după cîteva luni numai, el moare: în actul din 4 februarie 1488, referitor la mînăstirea Govora, i se spune «adormitului fiu al domniei mele Io Vlad Voevod»[16]. Era normal deci ca după moartea lui Vlad să fi fost asociat Radu care apare cu titlul de voevod în documentul din 1492, august 29. Sînt însă cîteva fapte care trezesc nedumeriri. Trec peste împrejurarea că el n-are și particula Io adăogată la nume, așa cum o avusese Vlad. Dar în pisania — azi pierdută — a schitului Babele, din 1493, pisanie copiată de mitropolitul Neofit în 1746, se arată că lăcașul a fost ridicat «de către Vladul Voevod Basarab (sic) — deci Vlad Călugărul — și de fiul lui Radu și Mircea Voevod»[17]. Dece în această pisanie Radu n-are titlul de voevod și-l are, în schimb Mircea? Să fim în fața unei transcrieri inexacte din partea mitropolitului Neofit?[18]. Să fi avut și Radul acest titlu și Neofit să-l fi omis sau să-l fi trecut numai o dată pentru ambii fii? Dar în cazul acesta, erau amîndoi

13. **Documente**, p. 210-211.

14. Ion Bogdan, **Documentele lui Ştefan cel Mare**, vol. II, București 1913, p. 380, unde se reproduce inscripția de pe panaghiarul comandat de «**Io Alexandru Voevod, fiul lui Ştefan Voevod**» pentru biserica sa din Bacău.

15. **Documente**, p. 188.

16. **Idem**, p. 190.

17. Ghenadie Enăceanu, **Metropolitul Ungro-Vlahiei Neofit I**, în **Bis. Ort. Rom.**, II (1875), p. 325-326.

18. Din felul cum se redă cuprinsul pisaniei de către Neofit, pare a rezulta că nu e o reproducere tale-quale, ci cu unele mici modificări. Iată textul pisaniei în transcrierea lui Neofit: «**Acest schit s-a făcut de către Vladul Voevod Basarab și de fiul lui Radul și Mircea Voevod, la 7001 (1493) de la Adam, fiind metropolit în Ungro-Vlahia Ilarion și egumen în zisul schit un Visarion oarecare**» (sic!). **Bis. Ort. Rom.**, l. c., p. 326.

asociați la domnie, și Radu și Mircea? Cert este că în hrisovul din 16 martie 1494 prin care Vlad Călugărul întărește mînăstirii Bistrița posesiunile ei, date de Craiovești, și-i adaugă unele venituri noi, numai Radul are titlul de voevod nu și Mircea. In două locuri, în cuprinsul acestui hrisov, citim: «prea iubiții fii ai domniei mele Radul Voevod și Mircea» [19]. Concluzia din toate acestea ni se pare a fi următoarea: chiar dacă Mircea a vrut și el să fie asociat la domnie și poate a și fost în 1493, potrivit pisaniei, azi pierdute, a schitului Babele, cert este că Radul a avut această calitate. Și anume, nu numai în 1492, cum rezultă din actul de la 29 august al acestui an, dar și în 1494, adică în penultimul an al domniei lui Vlad Călugărul. De sigur că aceeași a fost situația și în 1495 și aceasta a facilitat alegerea sa ca domn după moartea părintelui său. Ultimul document cunoscut de la Vlad Călugărul este din 8 septembrie 1495 și privește o întărire de ocină [20]. Indată după aceea s-a produs decesul. «Socotelile» orașului Sibiu arată că între 15 septembrie și 1 octombrie [21] s-a trimis un om la Buda în legătură cu «moartea voevodului transalpin» și un altul în Țara Românească «pentru noul voevod» [22]. S-ar putea eventual considera data de 15 septembrie drept aceea a începutului domniei lui Radu cel Mare; în orice caz, în a doua jumătate a lunii, el domnea.

Comparația dintre divanul lui Vlad Călugărul, așa cum apare în actul din 8 septembrie [23] și acela al lui Radu din actul cu data 14 aprile 1496 [24] — primul act în care aflăm boierii din divan citați ca martori — ne arată că noul domn a păstrat pe dregătorii părintelui său. Găsim în continuare pe trei dintre Craiovești: pe Barbul banul, pe Pîrvul vornicul, pe Danciul comisul; de asemenea pe Staico logofătul și pe Dumitru paharnicul. Noi, în raport cu actul din 8 septembrie, sînt Drăghici — care în fruntea divanului poartă acum și numele de familie: Vintilescu, în timp ce în actele predecesorului e numit numai cu titlul dregătoriei: mare vornic — Tudor vistier în locul lui Manea, Stroe spătar în locul lui Alb, Izvoranul stolnic în locul lui Alb și Radu și Dragomir stratornici, adică postelnici, în locul lui Neagu. Dar, de fapt mai toți dintr-aceștia «noi» fuseseră și ei dregătorii lui Vlad Călugărul și chiar în ultimul său an de domnie: astfel Drăghici e marele vornic din aprilie și iunie 1495 [25], Tudor vistierul îl găsim cu aceeași dregătorie tot în aprilie și iunie 1495 [25], la fel Stroe spătarul [27], Radu și Dragomir — primul e al patrulea dintre frații Craioveșli — apar tot ca postelnici la 19 aprilie 1495 [28]. Rezultă prin urmare, că Radu și-a început domnia înconjurat de sfetnicii părintelui său; el a continuat deci, n-a venit cu o echipă nouă. Aceasta ne face mai bine să înțelegem de ce n-a avut o opoziție activă în interior, de ce nu s-au produs

19. **Documente**, p. 224-225.
20. **Idem**, p. 233.
21. Știrea despre moartea Voevodului e mai aproape de 15 septembrie decît de 1 octombrie, judecînd după succesiunea și numărul diferitelor știri. Aceste știri nu se succed în ordine strict cronologică: astfel după o știre care se referă la 16 octombrie, vin două din 1 și 2 octombrie (**Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation**, Sibiu (Hermannstadt) 1880, p. 193).
22. **Rechnungen**, p. 192: «**in facto mortis vaivodae transalpinensis**» și «**propter novum vaivodam**».
23. **Documente**, p. 233.
24. **Idem**, p. 239-240.
25. Vezi doc. din 19 aprilie 1495 și iunie 1495 în **Documente**, p. 230-231.
26. **Idem**.
27. **Idem**.
28. **Documente**, p. 230-231.

tulburări : partizanii din țară ai pretendentului Mihnea, concurentul său, n-au îndrăznit să se miște față de solidaritatea sfatului care înconjura pe Radu, sfat avînd în frunte pe frații Craioveşti, boierii cei mai puternici ai vremii.

Nu ne vom ocupa, în cadrul acestui articol, de relațiile lui Radu cu turcii, ungurii și moldovenii. Vom insista însă asupra politicii sale interne și, mai ales, asupra înfăptuirilor lui pe plan bisericesc și cultural.

DIN POLITICA INTERNA A LUI RADU. Radu s-a sprijinit în întreaga sa domnie pe boierime și, în primul rînd, pe marii boieri, în cap cu Craioveștii. Am putea spune că este, sub acest raport, un tip reprezentativ, așa cum ar fi în Moldova, Petru Șchiopul, în a doua jumătate a veacului al XVI-lea [29]. Marii feudali de peste Olt, Craioveștii, sînt prezenți în divan în dregătorii de răspundere în tot timpul stăpînirii lui Radu : Barbu e mare ban, Pîrvu mare vornic, Danciu mare comis și Radu mare postelnic. Alături de ei, găsim pe Gherghina unchiul domnului, pe Drăghici Vintilescu, pe Staico mare logofăt, pe udor marele vistier, apoi logofăt, pe Stroe marele spătar, apoi vornic, pe Izvoranul marele stolnic și, de la 1500 înainte, pe Bogdan, favoritul lui Radu, care-i devine și cumnat. Acest Bogdan apare dintr-o dată, în documentul din 21 ianuarie 1500, ca mare logofăt [30], în locul lui Staico. Se vede însă că ascensiunea fusese prea bruscă, supărase pe vechii sfetnici, deoarece peste cîteva luni, la 30 mai, îl găsim în această dregătorie pe Tudor [31] iar la 14 iulie din nou pe Staico, vechiul titular [32] și el o păstrează și în anul următor [33]. Neputînd ocupa deocamdată vel logofeția, Bogdan e numit mare spătar ; așa-l găsim în actul din 3 mai 1502-[34] și în cele următoare pînă la 20 ianuarie 1505 [35]. In acest an izbutește să redevie vel logofăt ; astfel apare el într-o «poruncă» din 26 martie [36] ; o alta din aceeași zi are totuși ca mare logofăt pe Staico —probabil chiar în momentul cînd părăsea dregătoria — și tot ca martor în divan, înaintea stratornicilor, pe Stan al doilea logofăt [37]. De aci înainte Bogdan rămîne mare logofăt pînă în 1507 cînd îl constatăm cu această dregătorie atît la 3 februarie [38], cît și la 3 decembrie cînd se află ca «summus cancellarius et secretarius» printre martorii care întăresc actul dat sibienilor și tuturor sașilor [39]. Totuși, între aceste două date, la 20 iunie 1507 constatăm ca logofăt pe Staico, iar pe Bogdan ca spătar [40] ; s-ar putea să fie o schimbare temporară, de cîteva luni, determinată de împrejurări pe care nu le cunoaștem. O asemenea schimbare temporară, cuprinzînd însă o mare parte din divan [41], constatăm și în 1498, cînd do-

---

29. Despre Petru Șchiopul, **Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă** are următoarea apreciere: «**boierilor le era părinte, pe carii la cinste mare îi ținea și din sfatul lor nu eșeau**» (ed. Const. C. Giurescu, ed. 3-a, Craiova, p. 178).

30. **Documente**, p. 266.

31. **Idem**, p. 269.

32. **Idem**, p. 270.

33. **Idem**, p. 272 și I, p. 7-13.

34. **Idem**, I, p. 17.

35. **Idem**, I, p. 27.

36. **Idem**, I, p. 27.

37. **Idem**, I, p. 28.

38. **Idem**, I, p. 42.

39. I. Bogdan, **Brașovul**, p. 354-355.

40. **Documente**, I, p. 44.

41. Inceputul listei de martori lipsește, documentul fiind «rupt și șters» în acel loc. (**Documente**, p. 254).

cumentul din 26 iunie [42] cuprinde o listă de dregători martori total deosebită atît de aceea a actului anterior, din 15 aprilie [43], cît și de aceea a actului posterior, din 19 iulie [44], care e aproape la fel cu cea din 15 aprilie. Într-adevăr, în locul lui Tudor vel vistier de la 15 aprilie și 19 iulie găsim pe Vîslan, în locul lui Stroe vel spătar pe Radu, în locul lui Dragomir vel stolnic pe Șerban, în locul lui Danciu vel comis pe Drăghici, în locul celor doi vel stratornici Radu și Dragomir pe Dragul și Mihnea. Ce a determinat înlocuirea acestor mari dregători prin alții și apoi revenirea, la interval foarte scurt, la cei dintîi, nu știm. Explicația că documentul din 26 iunie ar fi un falsificat pare puțin probabilă; documentul, păstrat în original, se află la Arhivele Statului din București [45] și n-a fost considerat de editori nici îndoielnic, necum fals.

Dintre ceilalți mari feudali din vremea lui Radu, amintim întîi pe jupan Hamza, căruia domnul îi întărește, la 31 ianuarie 1496 — primul act intern cu dată certă — două sate, Călugărești și Cîmpul Mare, pentru că i-au fost «veche ocină dobîndită cu slujba în vremea unchiului domniei mele, Radul Voevod (cel Frumos!) și de la părintele domniei mele, Vlad Voevod» [46]. O imensă avere stăpînea «prea cinstitul vlastelin», adică mare demnitar jupan Petru și cu fratele său, avere confirmată de Radu la 9 martie 1502. Ea se alcătuia din 24 (douăzeci și patru) de sate întregi, din părți în alte 11 (unsprezece) sate, toate scutite de dări și slujbe față de domnie, din 11 (unsprezece) munți a 47 (patruzeci și șapte) de familii de țigani [47]. E unul din cele dintîi cazuri de mare avere boierească, pe care o consemnă documentele Țării Românești. O altă mare avere, dar nu pe măsura precedentei, era aceea a «vlastelinului» jupan Badea din Șuicii Argeșului cu cei patru fii ai săi, toți «jupani», dintre care unul, jupan Șuica paharnicul, luase de soție pe Neacșa, fiica lui Drăghici marele vornic. Această avere cuprindea 12 (douăsprezece) sate întregi și trei jumătăți de sate, toate scutite de dări și slujbe față de domnie, o seliște sau sat părăsit, o vie, o jumătate de iezer cu jumătate din gîrlele respective, șase munți și 27 (douăzeci și șapte) de familii de țigani [48]. Sînt frecvente — am numărat 31 (treizeci și unul) de toate — documentele prin care Radu întărește moșiile boierilor săi de diferite grade, de la «vlastelinii» și marii dregători pînă la «slugile» domniei, termenul cel mai des întrebuințat. De altfel unora din aceste slugi li se dă calificativul de «jupan» [49], altora pe acela de «boier» [50] sau se indică dregătoria pe care o aveau [51].

Radu cel Mare a stat mai mult la Tîrgoviște decît la București. Din capitala de sub deal dă el 50 (cincizeci) de hrisoave și porunci, în timp

---

42. **Documente**, p. 253-254.
43. **Idem**, p. 253.
44. **Idem**, p. 255.
45. Arhivele Statului București, Secția istorică, nr. 112.
46. **Documente**, p. 238.
47. **Idem**, I, p. 11-14. Pentru acești doi boieri, vezi și Const. C. Giurescu, **Noi contribuțiuni la studiul marilor dregătorii în secolele XIV și XV**, București 1925, p. 23-24. Ei apar și cu titlul dregătoriei: «**Radu Comis**» și «**Pătru Spătar**» în documentul cu data de 21 iunie 1505 (**Documente**), I, p. 30-31), prin care Radu cel Mare le întărește alte două ocine în satul Corbi.
48. **Idem**, I, p. 33-35.
49. **Idem**, I, p. 20: document din 1503, aprilie 19.
50. **Idem**, I, p. 32: document din 1505, decembrie 9.
51. **Idem**, I, p. 31: «slugilor domniei mele jupan Orlea și jupan Balca vătafi»; p. 40: «slugii domniei mele jupanului Dragomir spătar».

ce din orașul de pe malul Dîmboviței numai 13 (treisprezece). Între 28 ianuarie 1501 și 20 ianuarie 1505, așa dar timp de patru ani de zile, nu e nici un act din București, ci numai din Tîrgoviște. Domnul nu sta însă numai în cele două Capitale; ni s-au păstrat acte date și din Craiova [52], din Cornățel [53], din mînăstirea Glavacioc [54]; apoi o serie întreagă de acte nu au indicația locului unde au fost scrise. Domnul se deplasa dintr-un loc în altul, la început călare, apoi din 1501 înainte, cu rădvanul, din cauza boalei care-l chinuia. «Domnia itinerantă» era o necesitate atît din punct de vedere politic-administrativ, cît și economic.

În vremea lui Radu cel Mare constatăm două județe care ulterior au dispărut. Unul este județul oltean *Gilort,* amintit în hrisovul din 3 mai 1502, prin care voevodul dăruiește mînăstirii Govora, între altele, «cîte patru burdufe de brînză și cîte șase cașuri» anual din acest județ [55]. Numele și-l trage de la apa Gilortului care-l străbătea [56]. Celălalt e județul *Pădureților* (sau Pădureți) între Argeș și Muscel, pomenit în hrisovul din 19 iulie 1498 dat mînăstirii Rîncăciov; între veniturile lăcașului sînt și «găletile ohavice» ale dijmei domnești din grîu și din orz de la satele Iacovești și Dobroiești, aflătoare în acest județ [57]. Numele se explică prin mulțimea pădurilor care-l acopereau [58].

PATRIARHUL NIFON ȘI REORGANIZAREA IERARHIEI MUNTENE. INTRODUCEREA TIPARULUI [59]. Un titlu de merit al lui Radu cel Mare în gospodărirea țării este reorganizarea bisericească — mai exact a ierarhiei bisericești — pe care o întreprinde cu ajutorul lui Nifon, fost patriarh al Constantinopolului. Acesta, originar din Peloponez, călugăr la mînăstirea Dionosiu din Muntele Athos, mitropolit la Salonic, ocupase scaunul de patriarh ecumenic o primă dată în 1486—1488, a doua oară în 1496—1498 și trebuise să-l părăsească, în ambele rînduri, din cauza neînțelegerilor cu stăpînirea turcească, fiind surghiunit la Adrianopol [60]. Cunoscîndu-l și apreciindu-i evlavia și însușirile de cîrmuitor sufletesc, Radu îl chemă în Țara Românească, iar Nifon veni; s-a întîmplat aceasta se pare în primăvara anului 1503 [61]. Înaltul ierarh convocă în capitala țării, la Tîrgoviște, sau poate la Dealul, un sobor de clerici și laici — egu-

---

52. Document din 31 ianuarie 1496, în **Documente**, p. 238.

53. Document din 8 aprilie (1496-1508), **Idem**, p. 238. Nu se poate preciza de care Cornățel e vorba, de cel de la Dunăre, viitorul oraș, sau de Cornățelele celelalte.

54. Document din 18 iunie 1496, **Idem**, p. 240; 13 iulie 1499, **Idem**, p. 262.

55. **Documente**, I, p. 16.

56. Vezi, pentru acest județ: N. Gr. Dinculescu, **Vechi împărțiri administrative**, în **Arhivele Olteniei**, II (1923), p. 165-179 și Const. C. Giurescu, **Istoria Românilor**, II, ediția IV, p. 400.

57. **Documente**, p. 255.

58. Vezi: Const. C. Giurescu, **op. cit.**, p. 400-401.

59. Pentru aceste două fapte din domnia lui Radu, să se vadă articolele speciale ce se vor pubilca în alte numere alle revistei de față.

60. Vezi, pentru viața lui Nifon, Diaconul Dr. Niculae M. Popescu, **Nifon II, Patriarhul Constantinopolului**, în **An. Acad. Rom., Mem. Sect. Ist.**, t. XXXVI (1913-1914), p. 731-798; D. Mazilu, **Contribuțiuni la studiul vieții Sf. Nifon, Patriarhul Constantinopolului**, București 1928, 36 p. in 8°; Tit Simedrea, **Viața și traiul sfîntului Nifon Patriarhul Constantinopolului**, București 1937, XIV † 58 p. in 8°; Pr. Gh. Moisescu, Pr. St. Lupșa, Pr. Al. Filipașcu, **Istoria Bisericii Române**, vol. I, București 1957, p. 304-306.

61. Pr. Gh. Moisescu, Pr. St. Lupșa, Pr. Al. Filipașcu, **Istoria Bisericii Române**, vol. I, București 1957, p. 305.

meni, preoți, mari dregători [62] — și împreună cu domnul, hotărî organizarea ierarhiei muntene în felul următor: Reședința mitropolitului, care pînă atunci fusese la Curtea de Argeș, fu strămutată la Tîrgoviște, lîngă scaunul domnesc [63]. În Oltenia existase, încă din vremea lui Vlaicu Vodă, o «mitropolie» deosebită — de fapt o episcopie — al cărei titular stătuse mai întîi la Severin, apoi, după căderea cetății în mîinile Ungurilor, prin mînăstirile oltene și la Rîmnicul Vîlcii. Nifon hotărî ca acest episcop, cu sediul în reședința județului Vîlcea, să fie supus mitropolitului din Tîrgoviște. Apoi, fiindcă populația țării se înmulțise, înființă o nouă episcopie în partea de răsărit, anume episcopia de Buzău, avîndu-și reședința în orașul cu același nume. Astfel teritoriul muntean fu împărțit în trei eparhii, în loc de două cîte fuseseră pînă atunci, iar raporturile ierarhice precizate [64]. Cu toată situația eminentă pe care o avea, cu toate că, potrivit expresiei cronicei, «îndireptase» biserica și «multe învățături sufletești învăța» [65], Nifon n-a rămas pînă la sfîrșit în Țara Romînească. Cauza despărțirii a fost împotrivirea sa la o căsătorie pe care o dorise domnul, căsătoria surorei sale Caplea cu favoritul domnesc Bogdan, acesta din urmă despărțindu-se de prima sa soție [66]. Intrucît Nifon arătase că o asemenea căsătorie e contra pravilelor, refuzase să o oficieze și mersese chiar pînă în a mustra pe Radu pentru fapta sa, el trebui să tragă consecințele. Părăsi deci în 1505 Tîrgoviștea — tradiția, consemnată de cronicarul Radu Popescu, spune că și-ar fi scuturat, la ieșirea din oraș, papucii ca să nu ia nici un fir de praf din pămîntul pe care se comisese o astfel de faptă [67] — și, afurisind pe domn și norodul său, se retrase la Muntele Athos unde muri nu mult după aceea (11 august 1508) [68].

Împrejurările plecării lui Nifon impresionaseră adînc pe un tînăr dregător de la curtea domnească, pe Neagoe vătaful de vînători care fusese atașat pe lîngă persoana fostului patriarh. Ajuns mai tîrziu domn (1512—1521), Neagoe Basarab se gîndi să repare greșala predecesorului său. Cum însă, între timp, Nifon murise, hotărî să aducă cel puțin moaștele acestuia în țară. Primite cu deosebită pompă, ele fură așezate la mînăstirea Dealului, deasupra mormîntului lui Radu. Se făcură rugăciuni și o «minune», consemnată de cronica țării, [69] arată că iertarea se obținuse. Apoi moaștele fură trimise îndărăt la mînăstirea Dionisiu de la Muntele Athos, așezate însă într-un chivot de argint aurit, împodobit cu pietre prețioase și cu email, un dar scump al lui Neagoe [70].

Tot lui Radu i se datorește și introducerea tiparului în Țara Romînească. În mînăstirea Obod, la vreo 20 de km. de Cetinie, capitala Mun-

62. **Viața și traiul Sfîntului Nifon**, ed. Tit Simedrea, p. 9: «**Și chemă pre toți egumenii... și tot clirosul bisericii și făcu săbor mare, de împreună cu domnul și cu toți boerii, cu preoții și cu mirenii...**».

63. Credem că mai degrabă acum, cu prilejul reorganizării ierarhiei bisericești muntene, a fost mutată reședința mitropolitului la Tîrgoviște, iar nu în 1517, cînd s-a tîrnosit ctitoria lui Neagoe (cf. Pr. Gh. Moisescu..., **op. cit.**, p. 310).

64. Const. C. Giurescu, **Istoria Romînilor**, II, ed. IV, p. 130.

65. **Istoriile Domnilor Țării Romînești**, în **Mag. Ist.**, I, p. 110.

66. **Ibidem**; cf. **Viața și traiul Sfîntului Nifon**, ed. Tit Simedrea, p. 11: «**Că pre soru-ta, care o ai măritat după Bogdan fără leage, avînd el muere cu lege și o au lăsat fără de nice o vină și au luat pre soru-ta...**».

67. **Ibidem**.

68. Pr. Gh. Moisescu, **op. cit.**, p. 306.

69. **Istoriile Domnilor Țării Romînești**, în **Mag. Ist.**, I, p. 153-154.

70. St. Nicolaescu, **Un prețios chivot de la Neagoe Basarab Voevod, 1512-1521 în mînăstirea Dionisiu din Sf. Munte Athos**, București 1933, 8 p. in 8°.

tenegrului, trăia la finele secolului al XV-lea un călugăr sîrb Macarie, ce învățase meșteșugul tiparului la Veneția. El dăduse la iveală în amintita mînăstire, trei tipărituri în limba slavă: un Molitvelnic și un Octoih în 1494 și o Psaltire în 1495[71]. Muntenegru nu era însă un loc potrivit pentru continuarea unei asemenea îndeletniciri: lipsea și mediul cultural, erau și împrejurări politice nefavorabile. Macarie, care, după pătrunderea turcilor în Muntenegru (1496), plecase spre Veneția, se hotărî deci să vie în Țara Romînească, poate din proprie inițiativă, auzind de faima lui Radu, poate în urma unei invitații a acestuia. Nu se știe locul unde s-a instalat la noi călugărul sîrb; credem că probabil la Dealul din imediata apropiere a Capitalei, în mînăstirea unde voevodul ridicase frumoasa sa biserică[72]. Aci se pare că a funcționat tipografia, cu litere cumpărate probabil de la Veneția. Prima carte tipărită — bine înțeles în limba slavă, limba bisericii și cancelariei la noi în vremea aceea — a fost un Liturghier; nota de la sfîrșit sau «epilogul» ne spune că «s-a început această sfîntă carte... după porunca domnului Io Radu Voevod, fie-i lui veșnică pomenirea și s-a săvîrșit... din porunca... prea luminatului domn Io Mihnea, marele voevod a toată Țara Ungrovlahiei și a părților de la Dunăre... în anul dintîi al domniei sale, ostenindu-se și smeritul monah și preot Macarie. În anul 7016 (1508), crugul soarelui 16, al lunei 5, indiction 11; luna noiembrie 10 zile»[73]. Litera, bine tăiată, este foarte frumoasă; frontispiciile, inițialele și vignetele — unele în două culori (roșu și negru), se aseamănă și cu cele venețiene, dar și cu acelea ale vechilor manuscrise slave de la noi[74]. Dacă cineva, impresionat, pe drept cuvînt, de frumusețea acestei prime tipărituri muntene, s-ar întreba cum de s-a reușit, de la început, o asemenea perfecție tipografică, vom răspunde că Macarie nu mai era un începător, că el își făcuse ucenicia în Veneția, unul din cele mai importante centre tipografice europene și că tipărise, înainte de a sosi la noi, cărțile de la Obod, avea prin urmare experiența necesară pentru o realizare ca «Liturghierul». Ca să fi lucrat în afara hotarelor, departe, și să fi continuat lucrul obținînd aprobările și fondurile necesare, sub alți doi domni, Vlad cel tînăr, cînd apare Octoihul (1510) și Neagoe Basarab cînd iese de sub teascuri Evangheliarul (1512), ni se pare foarte puțin probabil, ca să nu zicem imposibil. Aceste trei tipărituri s-au lucrat în cuprinsul Țării Romînești, așa cum se vor lucra, la Tîrgoviște, și cele următoare din vremea lui Radu Paisie și Mircea Ciobanul[75].

CTITORIILE. Radu cel Mare a fost și un însemnat ctitor bisericesc. A înălțat lăcașuri noi atît în cuprinsul Țării Romînești cît și în afara hotarelor ei; a înzestrat bogat ctitoriile sale și pe acelea ale înaintașilor; a făcut să se reverse mila domnească asupra mînăstirilor de la Muntele

---

71. Vezi pentru activitatea lui Macarie în Muntenegru, M. Romanescu, **Zeta și primele tipărituri romînești,** Craiova, 1941, 10 p. in 8°; cf. P. P. Panaitescu, **Der Oktoish des Macarij 1510 und der Ursprung der Buchdruckerei in der Walachei** în **Südost-Forschungen,** V (1940), p. 47-70 și Pr. Gr. Moisescu..., **op. cit.,** pag. 330.

72. Const. C. Giurescu, **Istoria Romînilor,** II, ediția IV, p. 599; cf. Pr. N. Șerbănescu, **Mînăstirea Dealul,** în rev. **Bis. Ort. Rom.,** LXXII (1954), p. 287, nota 31.

73. I. Bianu și Nerva Hodoș, **Bibliografia romînească veche,** I, 1508-1830, t. I, București 1903, p. 6-7.

74. **Idem,** p. 7.

75. **Idem,** p. 23-30.

Athos și Muntele Sinai. E un fericit emul, în privința aceasta, a contemporanului său din Moldova, Ștefan cel Mare.

Incă pe cînd domnea tatăl său, Radu a contribuit la zidirea, în 1493, a schitului *Babele* din fostul județ Vlașca. Pisania acestui schit, azi dispărută, copiată în 1746 de mitropolitul Țării Romînești Neofit, arată drept ctitori pe Vlad Voevod și pe fiii săi Radu și Mircea Voevod [76]. Chiar în primul an de domnie, în 1496, isprăvește biserica de zid a mînăstirii *Glavacioc,* tot din Vlașca, începută de tatăl său, Vlad Călugărul și neterminată [77]. Acestei vechi mînăstiri a țării îi întărește el apoi, la 21 noiembrie 1504, satul Zemnicele dăruit de marele dregător Ivan Clucerul [78]. Iar la 20 iunie 1507 îi dă un hrisov de confirmare a tuturor proprietăților ei, hrisov de două ori prețios: mai întîi că ne arată vechimea acestei mînăstiri din șesul acoperit de păduri: ea exista pe vremea lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418) care-i dăruise două sate: Călugărenii de la Neajlov și Călugărenii de la Teleorman; în al doilea rînd pentru că ne înfățișează marea avere a lăcașului: în afară de cele două sate amintite, ea mai stăpînea alte patru sate întregi — Velea, Izvîrta, Crîngarii și Sumărinești — unul pe jumătate — Călinești, împreună cu vinăriciul domnesc de pe hotarul satului, apoi braniștea de la Slatina, «cît este loc domnesc», dăruită de Vlad Călugărul, «jumătate din venitul vămii Prahovei, a treia parte din acela al vămii Doamnei, precum și «vămășăria» județului Teleorman în întregime [79]. De asemenea a treia parte din muntele Prislopul. dăruit tot de Vlad Călugărul, care-l cumpărase de la egumenul din Brădet cu un tetraevanghelier în preț de 1000 de aspri, precum și patru vii la Topoloveni, iarăși cumpărate, inclusiv vinăriciul domnesc și boieresc respectiv. Mai avea apoi mînăstirea și mertice anuale: cîte 13 găleți de grîu și 13 găleți de orz din județul Vlașca, în afară de ce lua din satele ei. În sfîrșit, un număr de 42 de țigani cu copiii lor. Hrisovul prezintă interes și prin diferitele detalii pe care le dă asupra vieții economice a vremii; se menționează, între altele, postavul de Ypres și postavul aurit de «Giura» [80], precum și foști posesori, cu nume ungurești, de vii la Topoloveni.

Tot la începutul domniei, în primul an, a ridicat Radu cel Mare o nouă biserică, în locul celei vechi, la mînăstirea *Govora,* altă ctitorie a familiei sale. Știm aceasta din două documente date în 1496, aprilie 14 și august 1. Prin cel dintîi, voevodul arată că văzînd mînăstirea «rămasă de

75. Cf. Const. C. Giurescu, **Istoria Romînilor,** II, ed. IV, p. 125.

76. Vechea pisanie a bisericii, care azi nu mai există, arăta că Vlad Călugărul «**au făcut mînăstirea Glavaciocului și, murind, au isprăvit fiul său Radu Vodă... la leat 1496**» (Al. Lapedatu, **Vlad Vodă Călugărul,** p. 47; cf. Preotul Ioan Mușețeanu, **Mînăstirea Glavacioc. Monografie istorică,** București 1933, p. 8-10 și 54.

78. **Documente,** I, p. 24.

79. In originalul slav (Arhiv. Stat. Buc.), Secția Istorică, nr. 153) termenul este «вам(а)ширїга» redat în traducerea din 1843 prin «**vămășăriia**». In **Documente,** I, p. 43 e tradus prin «**vămeșitul**». E vorba de produsul vămii acestui județ, la trecerea peste Dunăre.

80. Localitate neidentificată, probabil în apusul sau în centrul Europei. In documentul din 1512, iulie 30, prin care Neagoe Basarab confirmă, la rîndu-i, proprietățile Glavaciocului, ea apare sub forma «**Giure**» (**Documente,** I, p. 84). **Indicele numelor de locuri** ale corpusului de documente (București 1956) nu menționează și prima formă a acestui nume (p. 61); dă, în schimb, indicația greșită «**colți de —**» în loc de «**coți de —**». Comparația celor două documente din 1507 și 1512 permite și restabilirea exactă a numelui fostului proprietar al uneia din viile de la Topoloveni; el nu este «M...», ci «**Lorinț**». (**Documente,** I, p. 43 și 85).

la sfînt răposații strămunii» săi «părăsită», s-a trudit pe cît i-a fost cu putință s-o ridice, s-o întemeieze, dîndu-i și un sat, Ioneștii și o seliște, a Corbenilor, cumpărate ambele de el cu 120 de florini unguresti. In cel de al doilea document, prin care-i confirmă toate posesiunile ei, se adaugă detaliile că o vie veche, la Copăcel, fusese dată mînăstirii de «bunicul» domnului, de «Vlad Voevod», deci Vlad Dracul, iar satul Nănășeștii și cu morile de la Gura Topologului de către părintele său Vlad Călugărul care le cumpărase cu 5000 de aspri [81]. Că Radu cel Mare a ridicat o biserică la Govora ne-o spune și pisania din 1701, iulie 23, a noului lăcaș care a înlocuit, în vremea lui Constantin Brîncoveanu, pe cel anterior dărăpănat. «Această sfîntă și dumnezeiască biserică — citim în amintita pisanie — de-nceputul ei... cine o au fost zidit-o nu se știe. Iar cînd au fost în zilele luminatului domn Io Radul Vodă, feciorul lui Vlad Vodă — deci Radu cel Mare — au găsit-o această mînăstire, bisearica pustie și stricată, la leatul 7000, și den bun gîndul lui se-au apucat de o au dres și o au înfrumusețat și au stătut această bisearică pînă în zilele luminatului domn Io Constandin Băsărab Voivod...» [82]. Leatul vechii pisanii n-a putut fi citit în întregime la reconstruirea din vremea lui Brîncoveanu, de aceea s-a dat greșit cifra 7000 adică 1491 sau 1492, în loc de 7004, care este primul an al domniei lui Radu cel Mare. Mînăstirea Govora a primit de la acest ctitor al său nu mai puțin de 12 (douăsprezece) hrisoave de danii și confirmări. Ultimul dintre ele, din 3 mai 1502, cuprinde o enumerare completă a posesiunilor, veniturilor și merticelor ei. In afară, de cele amintite anterior, ea mai stăpînea, la această dată, satele Bîrsești, Glodul, Hîntea, Urșii, Stoiceanii — aceștia din urmă dăruiți de mama voevodului — Plăvicenii, cumpărați de Radu cu 5000 de aspri, selișteа Piretului cu gîrla și cu Liștevile, dăruite de jupan Albu din Runcu, părți din satele Preutești și Cheia, apoi un loc de stupină sau prisacă, numit Nevoia și un loc din braniștea domnească, spre a-și face sat. In afară de acestea, moara din orașul Rîmnic, niște metohuri și 6 vii la Rîmnicul Vîlcii și la Ocne (Ocnele Mari), parte cumpărate chiar de călugări, parte dăruite de domni și de diversi donatori. Apoi, a șasea parte din vama Runcului, 3000 de aspri anual «mertic din casa domnească» și diferite mertice anuale în natură: 10 găleți de grîu și 10 de orz din județul Romanaților, 200 de vedre de vin din vinăriciul domnesc de la Rîmnic, 4 burdufuri de brînză și 6 cașuri din județul Gilort. In sfîrșit, doi țigani cu copiii lor. Satele sînt scutite de orice dări și slujbe; se dă poruncă tuturor dregătorilor, de la bani pînă la globnici și armași, să nu cuteze a le tulbura sau supăra, fie măcar cu «un fir de păr», căci altfel vor primi «mare rău și mînie» din partea domnului [83].

Dar cea mai de seamă ctitorie a lui Radu este *Dealul*, pe înălțimea care domină orașul de scaun al Tîrgoviștei. Mînăstirea exista, ca și Govora, din prima jumătate a veacului XV, foarte probabil din vremea lui Mircea cel Bătrîn, dacă nu chiar mai de mult [84]. Inainte de 1500, începu evlaviosul voevod să ridice o splendidă biserică, cea mai frumoasă din cîte se înălțaseră pînă atunci pe pămîntul Țării Românești. Materialul între-

81. **Documente, p. 240-241.**
82. N. Iorga, **Inscripții din bisericile Romîniei**, I, București 1905, p. 178.
83. **Documente, I, p. 15-17.**
84. Const. C. Giurescu, **Istoria Romînilor**, I, ed. V, București, 1946, p. 491-492; cf. pentru vechimea mănăstirilor noastre în genere, același, **Principatele Române la începutul secolului XIX**, București 1957, p. 141-142.

buințat era de cea mai bună calitate: blocuri de piatră legate între ele cu scoabe de fier, apoi marmoră; pentru acoperiș, foi groase de plumb [85]. Meșteri pricepuți — poate tot în frunte cu Manole cel de la Curtea de Argeș — săpară cu migală podoabele și isprăviră lăcașul care constituie o capodoperă și în același timp o nouă sinteză în arhitectura muntenească. Pisania înconjurată de o elegantă sculptură, se află pe două panouri, în dreapta și în stînga ușii de intrare, și poartă două date: 1500, pentru începerea zidirii bisericii și 1501, decembre 4, pentru sfințirea ei [86]. Deasupra ușii, un semicerc de marmoră pe care e făcut chipul Sfîntului Nicolae din Mira Lichiei al cărui hram îl poartă biserica. Două registre de arcade oarbe împodobesc zidurile; ferestrele, mai ales cele de la turle, au chenare bogate de piatră sculptată. In fața turlei principale stau două turle mai mici, deasupra pronaosului.

Paralel cu zidirea bisericii mergea și zidirea chiliilor și clopotniței. Lucrările începuseră aci la 26 august 1499: data o știm din pisania, păstrată a acestei vechi clopotnițe [87].

Ctitoria a fost înzestrată de domn cu patru sate — Dridov, Călinești, Fundeani, Bărcineasca — și o parte dintr-un al cincilea — Stroești; hrisovul de danie nu ni s-a păstrat; el a amintit numai, cu data 1500, deci anul isprăvirii bisericii, într-un act posterior, din 20 mai 1668, de la Radu Leon [88].

Ctitorul n-a apucat să și zugrăvească lăcașul; aceasta se va face, după cum ne povestește «Viața lui Nifon», un izvor din prima jumătate a veacului al XVI-lea, sub Neagoe Basarab; s-au întrebuințat «văpseale» și «aur». Dealul a fost ales de Radu cel Mare ca loc de veșnică odihnă a sa. Aci a fost îngropat el, în mormîntul ce-și gătise, «în tinda bisearicii», mormînt despre care cronicarul Radu Popescu ne spune că era «cioplit în piatră» [89]. Tot la Dealul e probabil să se fi instalat și tipografia, din teascurile căreia ieromonahul Macarie a scos primele cărți tipărite la noi [90].

O altă biserică ridicată de Radu cel Mare, de data aceasta nu singur, ci împreună cu unchiul său, «marele pîrcălab jupan Gherghina», este cea din *Lopușnia,* dincolo de hotarele țării, în Craina sîrbească. Pisania poartă anul 7009, deci 1501 sau, dacă luna a fost septembrie-decembrie,

---

85. Mitropolitul Matei al Mirelor, stareț al mînăstirii Dealu, relatînd năvala lui Gabriel Báthory în Țara Romînească (1611) și prada soldaților lui, spune că aceștia au jefuit mănăstirea și au luat, între altele, «**și plumbul cu care era învălită biserica**» (N. Iorga, **Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria romînilor,** în **An. Acad. Rom.**, Mem. Secț. Ist., s. II, t. XXI (1898-1899), p. 19-20). Tot cu foi de plumb a fost acoperită mănăstirea **Plumbuita,** de aci numele, precum și **Mitropolia** din Brcurești.

86. Textul ei la N. Iorga, **Inscripții,** I, p. 97-98. Traducerea de la p. 98: «**și a sfințit-o în același an 7010, luna decembrie 4 zile**», nu corespunde textului slav, aceasta neavînd expresia «**în același an**» (и wcти се по сѣдмѣмь тысѧщѣ і лѣт)

87. Al Lapedatu, **Inscripția vechei clopotnițe de la Mînăstirea Dealul,** în **Bul. Com. Mon. Ist.,** IV (1911), p. 147-148.

88. Arhiv. Stat. Buc., **Ms. nr. 462,** f. 63 v—64 v: «**ca să fie sfintei mînăstiri satul Dridovul și Călineștii și Fundeanii și Bărcineasca și partea din Stroești, cu tot hotarul și cu tot venitul.., și cu toți rumînii. Pentru că aceste moșii și rumîni sînt date și miluite și adaose în sfînta mînăstire de răposatul Radul Voevod cel Bun, feciorul lui Vlad Voevod cel Bătrîn, de cînd au fost cursul anilor 7008...**».

89. *Istoriile* **Domnilor Țării Romînești,** în **Mag. Ist.,** I, p. 110.

90. Pr. Niculae Șerbănescu, **Mînăstirea Dealul,** în **Bis. Ort. Rom.,** LXXII (1954), p. 287-288.

1500. Lăcașul e din piatră, de proporții modeste, dar cu îngrijire lucrat [91].

Același Gherghina este și ctitorul mînăstiri *Nucet* din județul Dîmbovița. Un document din 15 decembrie 1501, prin care Radu cel Mare întărește acestei mînăstiri toate posesiunile ei, ne spuse că ea a fost ridicată «din temelie» de «cinstitul înalt dregător și unchiu al domniei mele jupan Gherghina, mare pîrcălab» [92]. Dar mînăstirea este mai veche decît domnia lui Radu. Pomelnicele ei cuprind între domnii ce trebuiau pomeniți la slujbă și pe un «Dan Voivod» [93]; primul dintre domnii cu acest nume este Dan I (c. 1383—1386), iar ultimul este Dan II (1420—1431) [94]. Așa dar, mînăstirea datează din timpul unuia din acești doi voevozi, poate din vremea lui Dan I. In sprijinul acestei ipoteze ar veni un fapt în legătură cu numele mînăstirii. Se știe că și Cozia s-a numit la început tot Nucet, după locul cu nuci sau nucetul pe care s-a zidit lăcașul [95]. De ce nu a rămas acest nume și s-a preferat Cozia, adică traducerea lui în veche turcă (în cumană) [96]? Probabil, zicem noi, ca să nu se confunde cu celălalt Nucet, mînăstirea din Dîmbovița care exista la data cînd Mircea a ridicat ctitoria sa olteană [97]. Primul lăcaș dîmbovițean va fi fost unul modest, de lemn, ca atîtea altele depe întreg cuprinsul Țării Romînești, fără moșii întinse și fără hrisoave domnești. In locul lui sau poate în locul unuia de zid dărăpănat de vechime, a înălțat Gherghina ctitoria sa, înainte de 15 octombrie 1501. Pisania acestei ctitorii nu ni s-a păstrat; în pisania ulterioară a noului lăcaș, din 1849, citim însă: «această sfîntă și dumnezeiască biserică, în care se prăznuiește hramul sfîntului marelui mucenic Gheorghie, de întîia temelie este zidită de bătrînul jupan Gherghina părcălabul cu soția sa Neaga și cu zid și odăi, împrejmuind-o și călugări strîngînd și egumeni punînd și cu sate și moșii și cu țigani înzestrînd-o, monastire au numit-o» [98]. Chipurile ctitorilor, al pîrcălabului și al soției sale, se mai vedeau la începutul acestui secol, cînd N. Iorga le-a descris în culgerea sa de inscripții din bisericile Romîniei [99]; în 1947 cînd am fost în partea locului, biserica se ruinase de tot, erau numai cîteva ziduri înconjurate de bălării.

Radu cel Mare n-a înzestrat numai lăcașurile ridicate de el și de ruda sa Gherghina: a făcut daruri bogate și celorlalte mînăstiri din țară. In frunte vine *Tismana,* căreia domnul îi dă nu mai puțin de 13 (treisprezece) documente [100]. O parte din ele privesc confirmări de posesiuni — sate, bălți, țigani, mertice etc.; altă parte se referă însă la donații pe care le face el mînăstirii. Astfel, prin documentul din 31 august 7005 (1496

91. Gh. Balș, **O biserică a lui Radu cel Mare în Serbia la Lopușnia,** în **Bul. Com. Mon. Ist.,** IV (1911), p. 194-199.

92. **Documente,** I, p. 15.

93. Unul din pomelnice a fost publicat de N. Iorga, **Inscripții din bisericile Romîniei,** II, București 1908, p. 363. Celălalt se găsește în **manuscrisul romîn nr. 4875** al Acad. R.P.R. la f. 1, verso.

94. **Domnii din Moldova și Țara Romînească pînă în 1859,** în **Documente, Introducere,** vol. I, București 1956, p. 485-486.

95. Vezi documentele din 1388, mai 20, 1406, 1421, iunie 1, în **Documente,** p. 43, 50, 75.

96. Iorgu Iordan, **Nume de locuri românești în Republica Populară Romînă,** București 1952, p. 62.

97. Vezi și Const. Giurescu, **Un vechi oraș al Țării Romînești: Cornățelul,** în **Studii și articole de Istorie,** II, București 1957, p. 104, nota 53.

98. N. Iorga, **Inscripții,** II, p. 99.

99. **Idem,** p. 362-363.

100. **Documente,** p. 234; I, p. 29.

sept. 1—1497 august 31) el îi «închină satele Dosănești și Filcănești [101]; prin cel din 9 ianuarie 1497, îi întărește o parte din satul Cărbești, la a cărui achiziționare de către mînăstire contribuise și el cu 30 de florini ungurești [102]. La 9 ianuarie 1498 îi scutește trei sate — Bahna, Vîrful Vladului și Clecevățul — de toate dările și slujbele, afară de bir și de «oastea cea mare»; vecinii sau ruminii din satele boierești care vor vrea să vie în aceste sate ale mînăstirii, sînt liberi s-o facă, dînd numai «găleata» de ieșire stăpînilor respectivi [103]; aceeași scutire o acordă prin documentul din 27 martie 1505 și ruminilor care sînt sau se vor strînge în satul Topești [104]. In ce privește merticele, el îi dăruiește printr-un hrisov fără dată «12 găleți de grîu, din satele de pe valea Motrului, bineînțeles în afara satelor ei [105]; la 29 iulie 1497 îi dă 300 de vedre de vin din vinăriciul domnesc al județelor Mehedinți sau Gorj, 2 care de sare de la Ocnele din Rîmnic, din care un car de sare măruntă, și al doilea de 400 de «bolovani», adică grunji, precum și 15 găleți de grîu din dijma ce se cuvine domniei în județul Mehedinți [106].

Cozia primește numai patru documente, toate întărindu-i posesiunile, veniturile și scutirile de dări și slujbe. Merită să fie relevată «porunca» din 11 ianuarie 1505, prin care, confirmîndu-i, între altele, o serie de bălți la Dunăre și dreptul exclusiv de a pescui în ele, adaugă, la sfîrșit: «iar cine ar îndrăzni să pescuiască sau să se amestece peste aceste bălți ale sfintei mînăstiri, fi-va orășean sau fi-va boier al domniei mele sau vecin al boierului, de va pescui... fără voia călugărilor, unul ca acela să știe că-l va prinde domnia mea de-i vom lega piatră de gît și-l vom arunca în apă» [107]. Tot pedeapsă cu moartea amenință pe cei ce ar îndrăzni să nu plătească vama de la Genune, la Ciineni, cuvenită mînăstirii; «pe un asemenea om astfel să știe că-l vom pune în țeapă la vad» [108].

Mînăstirii *Bistrița,* ctitoria Craioveștilor, îi întărește în 1497—1498 moșia Șoașu, hotărnicită — unul din punctele de reper e «lacul Doamnei» [109] — iar la 19 aprilie 1501 îi acordă un mertic anual de 5000 de aspri [110]. Mînăstirea *Iezer* primește și ea, prin documentul din 23 mai 1501, un mertic anual de 3 găleți de grîu și 3 găleți de orz din județul Romanați [111]. Mînăstirii *Rîncăciov,* care exista de pe la 1450, poate chiar mai dinainte [112] îi confirmă, la 19 iulie 1498, proprietățile și veniturile pe care i le dăduse tatăl său, Vlad Călugărul. Intre aceste venituri erau «găletile ohabnice» domnești «din grîu și din orz din județul Pădureților»,

101. **Idem,** p. 242.
102. **Idem,** p. 243.
103. **Idem,** p. 252. Pentru găleata de ieșire, v. Const. Giurescu, **Studii de Istorie Socială,** București 1943, p. 162-165.
104. **Idem,** I, p. 27.
105. **Idem,** p. 238.
106. **Idem,** p. 248. La 18 aprilie 1503, îi acordă un mertic anual de 800 bolovani de sare; credem că nu e o nouă donație, ci numai înlocuirea celei anterioare din 29 iulie 1497, de data aceasta în locul carului de sare măruntă, dîndu-i-se un al doilea de 400 de «bolovani» (**Documente,** I, p. 19).
107. **Documente,** I, p. 25. Traducerea acestui document, în pasajele privind balta de la Săpatu, la gura Ialomiței, și vasele de pe Dunăre, care vor acosta pe ocina mănăstirii, nu e exactă.
108. **Idem,** p. 26-27.
109. **Idem,** p. 249.
110. **Idem,** I, p. 3.
111. **Idem,** I, p. 4.
112. Const. C. Giurescu, **Istoria Romînilor,** II, ed. IV, p. 125.

de la satele Iacovești și Dobroești, precum și din județul Vlașca, satele Bănești, Dobrinești, Vaideești, Găiești și Străoști, apoi «căsăria domnească» din munții județului Pădureților [113]. Mînăstirii *Valea* pe care, așa cum aflăm din documentul cu data de 1 septembrie 1506, «a ridicat-o și a înnoit-o și a întărit-o monahia Magdalina», îi dăruiește «găleții domnești» din satele Corbii de Piatră și Mălurenii [114]. Mînăstirea *Ostrov*, situată pe o insulă sau ostrov al Oltului — de aci numele — și care data, potrivit documentului din 26 aprilie 1500, din vremea «sfînt răposaților domni moși și strămoși» ai lui Radu cel Mare, așa dar din prima jumătate a veacului al XV-lea, capătă un «obroc» anual de 2000 de aspri, cinci găleți de grîu și cinci de orz din județul Oltului, și 200 de vedre de vin «din vinăriciul domnesc de la Rîmnic» [115]. Mînăstirii *Snagov* îi dăruiește, la 17 iunie 1500 moșia *Răspopii*; cinci ani mai înainte, la 4 iunie 1495, îngăduise monahilor de aci «să-și adune rumînii pe moșia lor *Popeții* (Popești?) pe care rumîni îi scutește timp de patru ani, «de toate slujbele mari și mici, cîte s-ar afla în țara domniei mele». Pentru hărăzirea moșiei nu ni s-a păstrat documentul în original; îl cunoaștem numai din rezumatul reprodus în «Cronologia Tabelară» (p. 28). Pentru rumînii din Popeți însă, actul se află la secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei R. P. R. (XX/94). In sfîrșit, mînăstirea din *Tîrgșor* primește, la 4 iunie 1497, scutire de «dăjdii vlădicești» pentru preoții bisericii, de vamă pentru ceea ce va cumpăra sau vinde și de pîrpăr pentru buțile de vin ce va cumpăra «ori dă (la) podgorie, ori dă la Tîrgoviște ori dă peste Dunăre» [116].

Dar milostenia Domnului nu s-a revărsat numai asupra locașurilor din țară. Și mînăstirile Muntelui Athos au beneficiat din plin de ea. Astfel, mînăstirii rusești sau *Rossikon* cu hramul Sf. Patelimon i se întărește mai întîi, în 1495—1496, obrocul sau merticul de 3000 de aspri, plus 400 pentru călugărul care va veni să-l ia, acordat de Vlad Călugărul [117] și apoi la 25 februarie 1502, i se sporește acest mertic la 4400 de aspri [118]. Mînăstirii *Dohiariu* i se întărește de asemenea merticul de 3000 + 400 de aspri acordat de Vlad Călugărul: documentul poartă data 1497, martie 20 [119]. *Cutlumuzul* primește, la 29 ianuarie 1500, un act pentru satul Dănești și pentru dijma satului Uibărești, dăruite de «strămoșii» și de «părintele» lui Radu; ca să înlăture revendicările unui Chircă, domnul «răscumpărase» de la el această dijmă cu 5000 de aspri [120]. Potrivit «Vieții lui Nifon», Radu a început chiar refacerea «den temelie» a acestei vechi mînăstiri atonite [121], care beneficiase de milostenia voevozilor munteni încă din veacul al XIV-lea; Neagoe Basarab a «săvîrșit» apoi ceea ce în-

113. **Documente**, p. 255.
114. **Idem**, I, p. 40-41.
115. **Documente**, p. 268.
116. **Idem**, p. 247.
117. **Idem**, p. 236-237.
118. **Idem**, I, p. 10. In Hurmuzaki-Iorga, **Documente**, XIV, 1, p. 42, este un document, în rezumat, din 21 februarie 1502, prin care Radu cel Mare acordă aceleiași mînăstiri 4000 de aspri. El a fost înlocuit prin documentul ulterior cu patru zile — din 25 februarie — în care s-au adăugat și cei 400 de aspri, cheltuiala drumului pentru călugărul care va veni să ia merticul.
119. **Documente**, p. 243.
120. **Idem**, p. 266-267.
121. Ediția Tit Simedrea, p. 23.

cepuse Radu [122]. O a patra mînăstire de la Muntele Athos, pomenită în documentul grecesc din 1499—1500 sub numele «*Capriulev*» (*Καπριουλεβ*) — să nu fie o lectură greșită pentru «Caracalu»? — primește și ea un mertic de la Radu de 3000 aspri anual [123].

Și îndepărtatul munte Sinai s-a împărtășit de dărnicia domnească. Prin hrisovul din 1497 septembrie 15, Radu acordă mînăstirii *Sfintei Ecaterina* de acolo un mertic anual de 5000 de aspri; pe deasupra, 500 aspri «fraților» care vor veni să-l ridice precum și cheltuiala drumului [124]. Din context rezultă că domnul nu făcea decît să urmeze pilda antecesorilor săi «moși și strămoși», față de această mînăstire, numindu-se «ultim ctitor» al ei, ceea ce înseamnă că ajutoarele date de voevozii munteni datau încă de la începutul veacului al XV-lea, din vremea lui Mircea cel Bătrîn.

FAMILIA LUI RADU CEL MARE. Radu a fost căsătorit cu Doamna *Cătălina*. Numele ei revine atît în pomelnicul mînăstirii Govora [125], cît și în documentul din 1495—1496 dat mînăstirii Rossikon sau Sfîntul Pantelimon de la Muntele Athos [126]. Căsătoria avusese loc înainte de a ajunge Radu la domnie; dovadă, între altele, documentul din 1497, martie 22, în care se spune că mînăstirea Govora a rămas «pe seama celor mai sus zișI Io Radul Voevod și doamna sa Catalina și de Dumnezeu dăruiții copii..» [127] — deci cel puțin doi, ceea ce ne duce, cronoligic, înainte de septembrie 1495. Nu știm din ce neam era această Cătălină.

Au avut mai mulți copii; cunoaștem trei băieți: *Vintilă, Petru* și *Mircea* și trei fete: *Anca, Boba* și *Cîrstina*. Cei trei băieți au domnit tustrei în Țara Romînească. Vintilă și-a zis în domnie în mod obișnuit «Io Vlad Voevod» [128]. Citeodată el se intitulează însă și «Io Vintilă Voevod», cum e de pildă în documentul din 27 decembrie 1534 [129]; alte ori se folosește de ambele nume; așa, în hrisovul din 18 decembrie 1534, în care citim: «Io Vintilă Voevod numit Vlad Voevod, fiul marelui și prea bunului Radul Voevod» [130]. Acest Vintilă, cunoscut îndeobește în istoriografie sub numele de Vlad—Vintilă (1532—1535) fusese, înainte de a ajunge la domnie, «județ» adică primar al orașului Slatina [131]; o însemnare contemporană îi dă numele — poreclă de «Io Braga Voevod» [132], poreclă moștenită de la tatăl său care va fi fost probabil amator de această băutură răcoritoare.

---

122. **Ibidem.**

123. Hurmuzachi-Iorga, **Documente**, XIV, 1, p. 42.

124. **Documente**, p. 249-251.

125. Pasajul respectiv, în Stoica Nicolaescu, **op. cit.**, p. 237. Și în pomelnicul mînăstirii sîrbești **Spinia: «Blagocestivul domn Io Radul Voevod și Doamna lui Catalena** (Καταλενѣ) (St. Nicolaescu, **op. cit.**, p. 4-5).

126. **Documente**, p. 237.

127. Numele copiilor nu se dau: **Documente**, p. 245.

128. Vezi actele lui în **Documente**, p. 112-184.

129. **Documente**. II, p. 168-169.

130. **Idem**, p. 166.

131. Vezi pentru el, St. Nicolaescu, **Domnia lui Vlad Ventilă Vodă de la Slatina în lumina unor documente istorice inedite, 1532-1535**, Craiova 1936, 27 pag. in 8°.

132. N. Iorga, **Braga Voevod**, în **Convorbiri Literare**, XXXVII (1903), p. 1042-1045 și **Documente**, II, p. 19-20 (act din 1526, iulie-decembrie).

Al doilea fiu, Petru s-a călugărit sub numele de Paisie, iar cînd a ajuns la domnie, a luat numele tatălui său [133], nume tradițional de domn în dinastia Basarabilor. In documentul din 23 februarie 1540, el se intitulează: «Io Petru Voevod, zis Radul Voevod, fiul marelui Radul Voevod» [134]. In istoriografie e cunoscut în mod obișnuit sub numele de Radu Paisie (1535—1545).

Cel de al treilea fiu e bine cunoscutul Mircea Ciobanul, ctitorul bisericii Curtea Veche din București [135] și totodată unul din domnii care s-au îngrijit mai mult de orașul său de scaun [136]. In documente, el își spune în mod obișnuit «fiul marelui și prea bunului Radul Voevod» [137].

In ce privește fiicele, Anca e pomenită în documentul dat de regele Ungariei la 2 februarie 1508, cu privire la domeniul Geoagiului. Acest domeniu fusese acordat de veci lui Radu, «Voevodului nostru transalpin», și «prin el, fiicei numite Anca și deasemenea lui Vlad Voevod fratele de sînge al aceluiași Radul Voevodul nostru și urmașilor lor» [138]. Despre Boba aflăm o mențiune într-un document cu mult posterior, din 2 mai 1622 de la Radu Mihnea. Intărind niște țigani unor nepoți de fiică ai lui Mircea Ciobanul, domnul dă explicația: «pentru că acești mai sus ziși țigani au fost de moștenire ai jupaniței Boba, sora răposatului Mircea Voevod ș ai fiului ei Stan banul» [139]. Cît despre Cîrstina, știm că a avut două fete: pe Anca, purtînd deci același nume ca și mătușe-sa, sora maică-si și pe Rada, căsătorită cu Badea logofătul din Fălcoi. Despre ele ne dă relații un document din 1580 februarie 6, în care Mihnea Voevod, întărind biv vel vornicului Dragomir satul Fălcoi, arată că acest sat a fost dăruit de Radu Paisie, care-l cumpărase, surorii sale Cîrstina și fetelor acesteia Rada și Anca [140].

Dar în afară de fii legitimi, Radu a mai avut și doi neligitimi: pe *Bădica* și pe *Radu de la Afumați,* care și ei au fost domni ai Țării Românești. Bădica ocupase dregătoria de comis; a ajuns la domnie, ridicîndu-se împotriva lui Vladislav, în noiembrie 1523 și fiind sprijinit de Craioveștii, rudele sale [141]. La 19 ianuarie 1524 el scrie Brașovenilor, arătîndu-le aceste împrejurări precum și filiația sa. «Ci mă știau — zice el — boierii de frunte și bătrîni ai Țării Românești», «pe mine *adevărat fecior de domn, al lui Radul Voevod cel Bătrîn, feciorul Călugărului,* și primindu-mă pe mine să le fiu lor, după lege, domn în Țara Românească, m-am așezat în scaunul

133. Cu acest nume de **«Io Radul Voevod, fiul marelui și prea bunului Io Radul Voevod»** apare el în imensa majoritate a actelor sale. Vezi **Documente, II,** p. 184-318.

134. **Documente, II,** p. 266.

135. Noua pisanie din 1715, august 20, amintindu-l ca prim ctitor, la N. Iorga, **Inscripții, I,** p. 260.

136. Pentru această ipostază a lui, vezi Const. C. Giurescu, **Istoria Bucureștilor** (în ms.).

137. Vezi, de pildă, documentele din 1545, mai 30 și 1547, iunie 5, în **Documente, II,** p. 325 și 355.

138. A. Veress, **Acta et epistolae,** p. 93: **«oppidum nostrum Aldyod... memorato Radwl waywodae nostro transalpinensi et per eum generosae puellae Anka vocatae filiae ac Vlad similiter waywodae, fratri eiusdem Radwl vaivodae nostri carnali, ipsorumque haeredibus... in perpetuum contulerimus».**

139. **Documente, Veacul XVII,** vol. IV, p. 115.

140. **Documente,** IV, p. 449. In originalul slav, aflător la Arhivele Statului București, **Mînăstirea Brîncoveni,** pach. IX, doc. I: numele e «Cîrstina» (Жоупанница Кр'тина).

141. Pentru legăturile sale de rudenie, vezi Const Giurescu, **Istoria Românilor, II,** ed. IV, p. 157-159.

părintelui meu»[142]. Felul cum insistă asupra calității sale de «adevărat fecior de domn», cunoscută boierilor de frunte și bătrîni ai țării, arată că e vorba tocmai de un fiu nelegitim. De ar fi fost legitim, această insistență nu-și avea rostul. Radu de la Afumați, numit astfel după așezarea sa din satul Afumați, lîngă București, se intitulează în actele sale, cum e, de pildă, acela din 3 februarie 1522, «Io Radul Voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Radul Voevod»[143]. Radu Paisie, într-un document din 3 iulie 1537 îl numește «răposatul frate al domniei mele Radul Voevod»[144]. Cronica țării, povestind alegerea lui Radu de la Afumați ca domn de către boieri, îl prezintă în felul următor: «carele zic să fi fost ginere lui Neagoe Vodă»[145]. Dacă el ar fi avut calitatea de *fiu legitim*, cronica menționa faptul, așa cum îl menționează la ceilalți domni, dîndu-le filiația[146]. Trebuie deci să admitem, coroborînd indicația din titulatura actelor interne cu afirmația lui Radu Paisie, că era fiu nelegitim ca și Bădica.

Așa dar, nu mai puțin de cinci fii, legitimi și nelegitimi, ai lui Radu cel Mare au urmat la domnia Țării Romînești.

O mențiune merită și nepotul său de soră, anume Pîrvul, fiul Caplei al al lui Staico logofăt, primul său soț. La 18 iulie 1504, Radu invită pe sibieni la nunta acestui nepot al său cu fiica răposatului Dimitrie Iacșici, nuntă ce va avea loc la 15 august, de Sf. Maria Mare. Neamul Iacșici, de origină sîrbă, prin legăturile sale cu boierimea munteană, e amestecat în luptele politice ale vremii; un Dimitrie Iacșici, fiul celui de mai sus, frate deci cu soția lui Pîrvul, este cel ce ucide pe Mihnea Vodă, la Sibiu, în plină stradă, la 12 martie 1510, fiind și el însă ucis, îndată după aceea, de fiul lui Mihnea și de orășenii revoltați de crima comisă[147]

BOALA ȘI MOARTEA LUI RADU CEL MARE. POMENIREA LUI. Radu a suferit de boala podagrei sau de gută, boală obișnuită în aceea vreme, provocată de alimentație excesivă cu carne, vînat și pește. A avut maladia într-o formă acută; șapte ani de zile ea l-a împiedecat să mai călărească, trebuind să fie purtat cu rădvanul din loc în loc. Se îngrijea cu doctori din orașele ardelene, cum e acel «Franciscus phisicus» care vine de la Sibiu și de care Radu pomenește în scrisoarea sa din 29 februarie 1508, dată din Tîrgoviște[148]. Boala a mers agravîndu-se; ea era urmărită cu atenție de către regele Ungariei. Acesta scrie, la 12 martie 1508, sașilor că a aflat, printr-un mesager sigur, de «boala gravă și extremă» a credinciosul său Radu[149] și le cere, ca împreună cu comitele Sighișoarei, să ia măsurile necesare, pentru ca nu cumva Țara Romînească, după moartea lui Radu, să încapă pe mîna vreunui voevod ostil Ungariei. La 6 aprilie, o nouă scrisoare din Buda; de data aceasta, regele Vladislav arată

---

142. I. Bogdan, **Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Romînești cu Brașovul și Ungaria în sec. XV și XVI,** București 1902, p. 168.

143. **Documente,** I, p. 171.

144. **Idem,** II, p. 250.

145. **Istoriile Domnilor Țării Romînești,** în **Mag. Ist.,** I, p. 159.

146. Așa, de pildă, la Radu cel Mare («în urma tătîne-său Vlad Vodă»: idem, p. 110), la Vlad cel Tînăr («fratele Radului Vodă»: idem, p. 114), la Moise Vodă («carele era fecior lui Vlădislav Vodă»: idem, p. 166) etc.

147. Vezi Const. C. Giurescu, **op. cit.,** p. 149.

148. Hurmuzaki-Iorga, **Documente,** XV, 1, p. 180.

149. **Idem,** p. 180-181.

c-a aflat «că voevodul transalpin e mort» [150] și dă ordin să fie ajutat fiul lui Țepeluș [151] atît de ardeleni cît și de comitele Timișoarei și chiar de domnul Moldovei, spre a fi întronat în Țara Romînească [152]. In sfîrșit, într-o ultimă scrisoare din 3 mai 1508, adresîndu-se sașilor, Vladislav le arată că a aflat mai întîi de «boala gravă și mortală» [153] a lui Radu, apoi a aflat alte și alte știri, parte despre boală, parte chiar despre moartea lui. Căci i s-a comunicat atît ziua cît și ora morții acestuia [154]; le pune din nou în vedere să dea tot concursul pentru ca nu cumva Țara Romînească să iasă de sub influența coroanei Ungare. Se vede limpede în aceste trei scrisori succesive importanța pe care o prezenta Muntenia pentru apărarea Ungariei în lupta cu Turcii. E parcă presentimentul evenimentelor ce vor urma, a marelui conflict ce se va deschide în curînd și se va termina prin dezastrul de la Mohács.

Cronica Moldovei dă, pentru moartea lui Radu indicația «văleatul 7016 (1508), după Paște» [155], adică după 23 aprilie [156]. Data nu se potrivește cu aceea care rezultă din scrisoarea de la 6 aprilie a regelui Ungariei, scrisoare ce prezintă pe domnul muntean, ca încetat din viață. Deși afirmația scrisorii e categorică, s-ar putea ca decesul lui Radu să nu fi avut loc totuși. In sensul acesta ar pleda ultima scrisoare, din 3 mai, deci la aproape o lună interval, în care se repetă știrile despre boala și moartea domnului muntean. Dacă decesul ar fi fost cert la 6 aprilie, nu mai era necesară o a doua scrisoare după un atît de mare răstimp. În lipsa acelei indicații precise, — ziua și ora — de care vorbește Vladislav și pe care din păcate nu a consemnat-o în scrisoarea sa de la 3 mai, impresia noastră este că știrea cronicii moldovene nu trebuie respinsă «de plano». S-ar putea ca Radu să fi murit imediat după Paște, adică la 24 aprilie. Aceasta ar însemna însă că știrea să fi ajuns în 8 zile de la Tîrgoviște la Buda ceea ce n-ar fi exclus, cînd ne gîndim că, în cazuri de extremă urgență, curierii munteni aduceau veștile de la Constantinopol la București «în trei zile și trei nopți» [157]. Voevodul a fost îngropat în ctitoria sa de la Dealul, unde își pregătise din vreme mormîntul «cioplit în piatră».

Radu cel Mare a încetat din viață la Tîrgoviște, jelit nu numai de ai săi, dar și de popor care avusese parte, mai bine de 12 ani, de liniște. Cîrmuirea fusese blajină, fără ucideri, judecățile drepte. Prin firea sa blîndă, prin felul său de viață, voevodul știuse să-și atragă stima tuturor. Cînd trei ani după aceea, în 1511, ienicerii se revoltară împotriva lui Baiazid al doilea, aruncîndu-i vina că e prea pașnic și slab, ceea ce aduce pagubă și lor și împărăției, sultanul le dădu drept pildă tocmai pe Radu «care..., cu toate că era în cea mai mare slăbiciune a puterilor sale, s-a purtat cu cea mai mare deșertăciune și cu toate că șapte ani întregi... a fost pus în rădvan ca un trunchi și dus din loc în loc, totuși a cîrmuit

150. **Idem**, p. 181.

151. E vorba de **Danciul**; vezi Hurmuzaki-Iorga, **Documente**, XV, I, p. 180. nota 1.

152. **Idem**, p. 181.

153. **Idem**, p. 182.

154. **Ibidem**: «**quin etiam diem et horam mortis ipsius nobis praescripserunt**».

155. **Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă (1359-1595)**, ed. de Constantin C. Giurescu, ed. III, Craiova, p. 85.

156. Francisc Pall, **Cronoligia documentelor privind Transilvania (sec. XI-XV), Cele 35 calendare catolice**, în **Documente. Introducere**, I, București 1956, calendarul 33.

157. Const. C. Giurescu, **Istoria Romînilor**, III, 1, ed. II, p. 323.

Țara Românească spre deosebita mulțumire a supușilor. Aceștia, cu toată firea lor schimbătoare, nestatorinică, nu s-au înstrăinat din cauza slăbiciunii și a podagrei de domnul lor bun, drept, înțelept și destul de potrivit pentru cîrmuire prin superioritatea sufletului său». Aceste aprecieri au fost înregistrate de un străin: istoriograful Leunclavius — de origină german: Löwenklau — care a scris, în veacul al XVI-lea, o istorie a turcilor [158]. El nu poate fi bănuit de părtinire pentru Radu; putem deci privi elogiul pe care-l reproduce ca o sentință a istoriei însăși. Într-un document din 1588, iunie 13, de la Mihnea Voevod, așa dar la 8 decenii după moarte, i se spune: «Radul Voevod cel Bun» [159]. Tot așa e numit într-un act din 20 mai 1668 de la Radu Leon [160]. *Poate că acest calificativ ar fi fost mai nimerit, s-ar fi potrivit mai bine cu firea și cu faptele voevodului.* A prevalat însă celălalt, dat de lumea bisericească. Gheorghe Șincai, în Cronica sa îl numește «cel Mare» [161]; așa-i spune și Dionisie Fotino în lucrarea asupra vechii Dacii [162]; așa a intrat în operele de sinteză ale lui A. D. Xenopol [163] și N. Iorga [164]; așa l-am numit și noi [165] și așa va rămîne el după toate probabilitățile, în istoriografia românească.

CONSTANTIN C. GIURESCU

---

158. Ioannes Leunclavius, **Historiae musulmanae Turcorum...**, libri XVIII, Frankfurt 1591, col. 675; cf. N. Iorga, **O veste însemnată din trecutul nostru cel vechi. Cum a fost Radu cel Mare, ctitorul mînăstirii Dealul?**, în **Floarea Darurilor**, II, (1907), p. 433-435.

159. **Documente**, V, p. 365.

160. Arhiv. Stat. Buc., **Ms. nr. 462**, f. 63 v: «**de răposatul Radul Voevod cel Bun, feciorul lui Vlad Voevod cel Bătrîn**».

161. **Chronica Românilor și a mai multor neamuri**, II, ed. 2, București 1886, p. 146 și 174.

162. Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, II, Viena, 1818, p. 60.

163. **Istoria Românilor din Dacia Traiană**, vol. IV, ed. III, București 1927, pag. 165.

164. N. Iorga, **Histoire des Roumains et de leur civilisation**, ed. II, București 1922, p. 93 și II (tabloul cronologic, la fine). Așa îi spune și I. Bogdan, **Documente și regeste**, p. 168, nota 1.

165. Const. C. Giurescu, **Istoria Românilor**, II, ediția IV, p. 128.

CRONICA MUZICALĂ

UN CONCERT RELIGIOS ȘI UN COMPOZITOR DE VALOARE

Concertul «Coralei preoților din Capitală» — prezentat la Biserica Sfîntul Spiridon-Nou, în joia dinaintea săptămînii patimilor — a avut darul pe de o parte să dea la iveală nivelul artistic la care a izbutit să se ridice această corală în cei zece ani ai existenței sale, iar pe de altă parte să aducă iubitorilor de muzică — dacă mai era nevoie — mărturia însușirilor de valoros compozitor de muzică religioasă, ale P. C. Pr. *Ion Runcu*.

Valoarea ridicată a concertului s-a închegat într-o ambianță de aleasă muzicalitate în care nu se putea desprinde care din doi datora ceva celuilalt: plenul coral cu soliștii săi compozitorului, sau compozitorul celor dintîi... Aceasta, pentru că un fapt rămîne de necontestat: împletirea fericită a preciziei execuției — vibrantă și plină de acea spiritualitate distinsă care fac marile execuții — cu însuși spiritul lucrării, cu intențiile autorului, cu acel suflu de dramatism omenesc al îndurerării și cu acel tragism sfîșietor al întîmplărilor ce-au însoțit actul răstignirii Omului Iisus (atît de măiastru prins pe portativ de Preotul Ion Runcu); această împletire s-a transformat într-o adevărată contopire, formînd un monolit de superioară valoare artistică.

Așa cum însuși *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* — prezent la concert — o sublinia cu multă competență și cu deosebită afecțiune, concertul Coralei preoților din Capitală s-a transformat în concertul P. C. Pr. Ion Runcu, piesa de bază constituind-o fresca muzicală «În vremea aceea...» din care cîteva fragmente au alcătuit partea a doua a programului. Și nu numai pentru aceasta...

În contrapondere prima parte a concertului — dacă în ceea ce privește compozitorul Ion Runcu nu face decît să ne atragă atenția asupra acestuia prin cele două piese ale sale executate — ne fixează impresia mai întîi și ne definitivează convingerea mai apoi, că avem în față un plen coral și solistic de remarcabilă valoare, cu posibilități multiple atît vocale cît și interpretative.

Fiecare piesă, fiecare frază, fiecare măsură, fiecare notă, — pentru a prezenta această mică analiză «à rebours» — au căpătat în emisie, în vo-

lum, în interpretare acea rotunjire deplină, lipsită de orice asperitate și pe care numai însușirile vocale de calitate o pot realiza sub căldura temperamentală a interpreților și încinsă de suflul activizant al pieselor muzicale de certă valoare.

Fie în «*Acestea zice Domnul*» valoroasa compoziție a domnului *Sabin Drăgoi*, maestru emerit al artei, solist fiind domnul *Mircea Buciu*, prim solist al Operei de Stat și artist emerit ; fie în «*Dumnezeul mîntuirii mele*», de Pr. Ion Runcu soliști fiind : tenorul P. C. Pr. *C. Miron* și basul Mircea Buciu ; fie în «*Iată Mirele*», de P. C. Pr. *C. C. Matei* (lucrare ce vădește îndemînări componistice autentice, lăsînd cîmp deschis viitorului) ; fie în «*Mîntuiește, Doamne, poporul Tău*», *de Cesnokov*, prelucrare pentru cor bărbătesc, în limba romînă, de Pr. Ion Runcu, solist fiind d-l Mircea Buciu ; fie în «*Psalmul al treilea*», de Pr. I. Runcu, soliști fiind : d-l *Dumitru Scurtu* tenor, solist al Operei de Stat, Pr. *Octavian Popescu* bariton, membru al Coralei și d-l Mircea Buciu ,corul și soliștii, sub bagheta Pr. Ion Runcu au format un tot unitar, o sudură căreia nu-i puteai găsi nici o fisură ; buchete sonore vrăjite și vrăjind la rîndul lor. Omogenitatea plenului coral oferea un temeinic și discret fundal pe care partea solistică se proiecta nestingherită, ivindu-se ca spicul deasupra lanului legănat. Aceeași legănare care va impresiona la fel de puternic și de-a lungul celei de a doua părți a programului.

*

Fresca muzicală «În vremea aceea...» a fost scrisă, inițial pentru cor, soli și orchestră.

Concepută prin anii 1926—1927, lucrarea a cunoscut o elaborare de aproape trei ani, pentru ca anul 1931 s-o vadă fixată pe portativ în forma sa definitivă.

Sub această formă a fost prezentată, în concerte publice, cîțiva ani la rînd, la Sofia (pe atunci Pr. Ion Runcu era parohul bisericii romîne de la Sofia). Dar această primă formă a lucrării nu a putut ajunge pînă la noi, deoarece s-a pierdut sub bombardamentele celui de al doilea război mondial.

Ceea ce s-a executat în concertul despre care vorbim, este o lucrare complet nouă. O altă închegare, însă a aceluiași fundament de concepție, originar ; firul conducător l-au constituit schițele primei lucrări, schițe care — din fericire — au putut fi smulse prăpădului.

Dacă prima formă prezenta o lucrare străbătută de un avînt înflăcărat, așa cum entuziasmul vîrstei compozitorului a dat-o la iveală, forma nouă cîștigă prin profunzimea sentimentelor, prin bogăția tramei și prin acea greutate specifică, nouă, mai mare, la care însuși autorul a ajuns în drumul parcurs din tinerețe pînă la această maturitate deplină.

Acestea toate au făcut ca mijloacele folosite de data aceasta — cor și soli--să nu impieteze cu nimic asupra valorii lucrării, deoarece stăpînirea viguroasă a meșteșugului — alt aspect al aceleiași maturizări — a îngăduit această reducere a mijloacelor de exprimare. Măiestria meșteșugului a răspuns prompt concepției, intențiilor, viziunii autorului, izbutind să le sugereze auditoriului așa cum au fost concepute, intenționate. Lucrarea se

satisface deplin chiar și prin aceste mijloace — cor și soli ; orchestra n-ar avea nimic de adăugat monumentalității lucrării : poate sonorități în plus care mai mult să coloreze, dar nicidecum să adîncească«. Iar dacă e vorba, totuși, de a recurge la un fundal, fie chiar numai tonal, găsim că folosirea orgei (așa cum este dealtfel și intenția compozitorului, după cum se pare) ar fi de ajuns.

«In vremea aceea...» este o frescă muzicală care *încearcă* (după cum spune, cu modestie, autorul) — și care *izbutește,* găsim noi cu cale a afirma — să ilustreze muzical scene, tablouri din viața *Omului-Iisus* începînd din grădina trădării, trecînd prin tragedia de pe muntele Căpățînii și terminînd cu apoteoza biruinții *Dumnezeului-Iisus,* Învierea.

Această împărțire alcătuiește tematica celor trei părți ale frescei : «Judecata», «Golgota» și «Învierea».

Ca în orice lucrare muzicală programatică, cursul fiecărei părți se desfășoară după un program propriu, în care fiecare scenă, fiecare tablou — avîndu-l pe al său — oferă discursului muzical, pe rînd, tematica respectivă.

Textul frescei, adaptat conform necesităților de construcție ale autorului, a fost împrumutat — uneori integral, alteori parțial — fie din Sfintele Evanghelii, fie din cîntările Triodului. Parte din text, însă, este propriu autorului, Pr. Ion Runcu.

Acest amănunt are însemnătatea sa deosebită și asupra lui vom reveni mai jos cînd vom arăta *cum* se explică și *ce* explică el.

Redăm acum — schițat — tematica fiecăruia dintre fragmentele executate la concert, pentru a ne face o idee mai clară asupra lucrării.

JUDECATA... Prins și adus în fața lui Pilat, Iisus este acuzat de trei martori mincinoși : *de revoltă* contra Cezarului, deoarece s-a numit împărat și a incitat la neplata dajdiei, precum și de *blasfemie,* deoarece s-a numit Fiul lui Dumnezeu, amenințînd cu dărîmarea Templului.

Pilat deși convins de nevinovăția Domnului Iisus, este copleșit de strigătul mulțimii care cere moartea pentru acuzat...

...După prinderea Domnului în grădina Ghetsimani, Apostolii înfricoșați, s-au ascuns îngroziți — ca oameni — pentru propria lor soartă, tremurînd — ca învățăcei — pentru soarta Celui ce le fusese «Blîndul Păstor» ; se întreabă cu tînguioasă plîngere : «Urde este Păstorul, Învățătorul și Soarele nostru ? L-au prins ca pe un tîlhar și L-au dat lui Pilat spre judecată ! Cerule ! Îndură-te ! Pămîntule, cutremură-te ! Și tu fire, spăimîntă-te !»..

...Prin tremurul vocilor întărîtate ale mulțimii instigate de cărturari și farisei, care cer moartea Celui nevinovat, își fac loc tot mai insistent, tot mai pregnant glasurile nevinovate ale pruncilor Sionului. Presimțind în nevinovăția lor soarta ce-i așteaptă pe părinții lor — victime inconștiente ale ambițiilor maimarilor — acești prunci, plîngînd și suspinînd, își îndreaptă cugetul și ruga către Cel ce-i primise în brațele Sale : «Doamne, iartă-le lor, că nu știu ce fac !»...

...Zadarnică jeluirea Apostolilor, zadarnică și ruga pruncilor Sionului.

Făptura cutează să-și judece Creatorul..

Gloata e hotărîtă să-și sacrifice Mîntuitorul...

Și nici cerul nu se întunecă, nici pămîntul nu se cutremură, deoarece El, izvorul bunătății, nedorind moartea păcătosului ci îndreptarea lui, întreabă: «Norodul Meu! ce n-am făcut eu pentru tine și tu ce-Mi răsplătești? !».

Răspunsul e dat lui Pilat și e prompt și dur: «Răstignește-L!»

Replica e însă hotărîtoare; Hristos-Dumnezeu cuvîntă profeția: «Pentru aceasta se va lua de la voi Împărăția și se va da neamurilor! Și Mă veți vedea pe Mine, Fiul Omului, venind pe norii cerului să judec lumea, pentru că Eu sînt împăratul slavei!...»

GOLGOTA... Părăsit și de Pilat, care, pentru a-și menține funcțiunea, acceptă cererea gloatei de a-L răstigni, Mîntuitorul ia drumul sîngeros al Golgotei.

Dîra de sînge arată calea calvarului, crucea lasă pecete sîngeroasă pe umerii striviți, în valuri curg sudorile morții pe fruntea divină.

Ajuns la ultimul popas, vîrful Golgotei, mîini prădalnice îi sfîșie haina, brațe păgîne îl întind pe cruce, ciocanul izbește cu sete haină, piroane ascuțite mușcă din carnea prea sfintelor palme, și crucea se înalță pe Culmea Durerii purtînd, pe ale ei brațe, pe Cel răstignit...

...Pe dealul golaș ce domină cetatea, la picioarele crucii uriașe pe care stă spînzurat Fiul, cade zdrobită Maica tuturor Durerilor, simbolul tuturor maicilor din lume, cărora nu Dumnezeu le ia, ci nedreptatea omenească le fură fiii... Cade Maica Fecioară și jelește:

Pilate, Pilate!
Om fără dreptate!
De ce pre Curatul
Miel nevinovat
Mi L-ai judecat?
Dacă bolnavi a vindecat
Și dacă morți a înviat
De ce L-ai spînzurat?

*

Pilate, Pilate!
Om fără dreptate,
Negru de păcate...
Vei pieri din lume
Blestemat de mume!...

...Tragedia Dumnezeului-Om a fost consumată. Domnul Iisus a murit. Peste lumea înmărmurită vuiește înfricoșata vestire: «Astăzi s-a spînzurat pre lemn, Cel ce a spînzurat pămîntul pre ape!»

Dar în tainițele în care se ascunseră Apostolii și cei ce urmaseră pe Cel răstignit, vuetul de groază e adiere de nădejde: «Doamne! Văzut-am și ne închinăm Patimilor Tale! Arată-ne și Sfîntă Învierea Ta!»...

*

Lucrárea Pr. Ion Runcu nu este o lucrare bisericească ci o lucrare cu caracter religios, după cum autorul însuși precizează în prezentarea concertului.

Autorul a făcut lucrul acesta intenționat.

În primul rînd, pentru a avea o cît mai mare libertate în felul tratării muzicale a marei sale teme: omenescul din Iisus, adică să-și realizeze creația într-un stil liber și nu într-unul legat de stricteți care să-l încorseteze în reguli rigide și rutiniare.

In al doilea rînd, pentru a putea exprima liber și omenescul din Apostoli și din mulțimea credincioșilor, și ei oameni în durerile, deznădejdile și înspăimîntările lor.

De altfel, tot de dragul acestei libertăți de acțiune, lucrarea n-a îmbrăcat forma unui *oratoriu*. Forma oratoriu l-ar fi constrîns la respectarea anumitor formule din care nu e îngăduit a ieși — tocmai pentru a-i respecta caracterul de oratoriu — adică ar fi dus la o încadrare în anumite tonalități stricte, în anumită succedare de teme și contrateme, însfîrșit, la ceva ce ar aduce cu... o completare de formular.

Compozitorul înțelegea să-și creeze opera într-o formă liberă, cu diversitate de tonalități, cu o tratare dincolo de succesiunea impusă de oratoriu, cu respirație de factură originală; de aici forma de frescă muzicală în care firul conducător este desigur, unic, dar în care scenele, tablourile, părțile au autonomia lor tematică, tonală și de construcție.

Pe linia acestei libertăți de acțiune, constatăm că motivele melodice sînt în parte, așa zis, *libere*, mai ales în scenele de ansamblu solistic. În rest, motivele se axează pe construcția gamelor modale bisericești — și anume a modurilor 1, 5 și 8. Este locul să arătăm că între aceste două stiluri — cel liber și cel bisericesc — se plasează cu naturalețâ și cu oportunitate, stilul popular romînesc, folcloric, care izbutește să le sudeze strîns pe cele două amintite mai sus, așa cum se întîmplă — după cum vom constata — în piesa corală «Plîngerea Fecioarei», din *Golgota*.

Legînd ideea stilurilor liber și popular de ideea omenescului întîmplărilor ce se succed pînă la moartea Omului-Iisus, apare clară necesitatea îmbinării lor: satisfacerea ideii de omenesc nu se putea realiza mai fericit decît prin întrebuințarea acestor două stiluri. Dramaticul și tragicul sînt omenești — neapărat omenești — cît timp sînt legate de Iisus-Omul; devin religioase, de îndată ce apare Iisus-Dumnezeu, iar de aici necesitatea stilului bisericesc, necesitatea recurgerii la el.

În paralel, textul propriu al autorului, este și el legat de libertatea de acțiune a acestuia; așa *se explică*: generat de această libertate, pentru ca la rîndul său el *să explice* realizarea superioară a lucrării prin acea împletire izbutită a discursului literar cu discursul muzical, prin acea contopire perfectă, ținînd seama că și textul și muzica sînt două fațete ale aceleiași concepții de creații, două răbufniri ale aceleiași respirații. Este cazul fericit al compozitorilor care-și scriu ei înșiși libretul, aspectul literar fiind reflexul viziunii muzicale și aspectul muzical fiind reflexul viziunii literare.

Să revenim la fragmentele executate.

Fără să fie cazul special al frescei muzicale «În vremea aceea...» dramatismul ce o străbate depășește cadrul lucrării și se afirmă ca un fir

conducător, — unul din ele — de-a lungul întregii opere muzicale a acestui compozitor, Pr. Ion Runcu.

Cu acest dramatism specific compozitorului, am luat contact încă din prima parte a concertului, prin acea piesă muzicală «Dumnezeul Mîntuirii mele» vibrată de acest suflu, acest fior de dramatism ce o însufleţeşte cu o omenească trăire intensă între datele materiale de fiecare zi şi cele spirituale ale aspiraţiilor de o viaţă întreagă.

Este însăşi drama umană cu toate zbaterile ei în lupta pentru viaţă, cu toate frămîntările ei, dar care se luminează la gîndul unei liniştiri, unei mîngîieri, în speranţa că va veni răsplata.

Şi ar fi să minimalizăm însemnătatea acestui caracter de dramatism din opera compozitorului, dacă l-am limita numai la lucrări cu caracter religios. Dar chiar în lucrările cu caracter laic vom găsi prezent acest dramatism, unul laico-social.

Ce, oare, altceva decît «dramatism» este «satiricul» din lucrările laice ale Pr. Ion Runcu cum ar fi: «Nunta cocoşului», «Congresul ciinilor», «Muşca», «Meşterii», «Şapte babe blestemate»?

Oare satira nu este ea însăşi valabilă prin însuşi dramaticul pe care-l cuprinde în tainiţele sale? Oare mesajul satirei nu este acela de a da o dezlegare acestui dramatism social în care tare, apucături, deprinderi rele, gînduri ascunse, făţărnicie, tulbură liniştea socială, şi pe care tocmai satira luptă să le răstoarne, să le întoarcă la calea cea bună? Dramatismul şi în acest caz este iarăşi dramă umană, frămîntare, zbatere în care lumina nu se arată decît în măsura în care satira izbuteşte să îndrepte lucrurile. Şi chiar dacă nu izbuteşte pe deplin, face loc speranţei în această îndreptare.

Dar «Doina haiducească» nu este, oare, şi ea, reflexul unei drame umane? Oare drama asupritului nu era ea, nu de mult, zbaterea lui între dreptate şi asupritor, dramă căreia haiducul îi aducea dezlegarea?

Preocuparea de asemenea teme sociale este o dovadă a prezenţei Pr. Ion Runcu în miezul vieţii sociale de la noi; şi Prea Cucernicia Sa mai are o cale, muzica, — pe lîngă activitatea sa păstorească — pentru a-şi aduce contribuţia personală la marea operă ce se desfăşoară în viaţa socială de la noi: lupta pentru instaurarea dreptăţii, bunei stări şi traiului tihnit către care au tins toţi oamenii muncii în marea dramă socială pe care au trăit-o pînă la ivirea noilor zori ai libertăţii şi dreptăţii sociale.

*

Dramatism, desigur, de-a lungul întregii lucrări «În vremea aceea», dramatism pe care Pr. Ion Runcu are măiestria să ni-l sugereze chiar şi celor mai neavizaţi, ori de cîte ori îşi propune aceasta.

În toate fragmentele executate, acest dramatism apare forjat la temperatura specifică fiecărui fragment şi nu putem să nu insistăm asupra celui din tabloul în care Apostolii — după prinderea lui Iisus în grădina Ghetsimani — înfricoşaţi, se tem «ca oameni» de propria lor soartă şi «ca învăţăcei» de soarta «Blîndului Păstor».

Sfîşietor, plin de îndurerare, plin de desnădejde, acel strigăt: «Unde ne e Păstorul?», «Unde ne e Învăţătorul şi Soarele nostru?», cu care unul dintre Apostoli plînge durerea tuturor.

Indurerarea sunînd buciumul deznădejdii...

Pe fundalul coral, purtat ca o învolburare de tînguiri și spaime, ca și cum ar cuprinde toate îndurerările lumii, strigătul solistic face și mai sfîșietoare deznădejdea tuturor.

Ostoit din cînd în cînd prin topirea sa în plenul coral, strigătul reapare de-a lungul întregului discurs muzical, izbutind să fixeze, obsedant, sentimentul acestei deznădejdi în fiecare dintre noi.

Nu mai este un solist, nu mai este un plen coral, ci este o masă cuprinsă toată de îndurerare, căci auditoriul s-a topit el însuși în ea, respirînd, plîngînd și tînguindu-se cu aceeași deznădejde, cu aceeași pierdere a oricărui orizont.

Și, de nicăieri salvarea...

Este, socotim, unul din tablourile cele mai izbutite și în stare, prin el însuși, să ne dea măsura adevărată a nestăvilitului talent al acestui mare compozitor, Pr. Ion Runcu.

De acum încolo, tot ce se va mai petrece în restul frescei — atît cît ne-a fost prezentată — se va desfășura sub imperiul acestei obsedante îndurerări cu plînsul ei sfîșietor, cu deznădejdea ei strigată în patru vînturi. Căci sentimentul melodic enunțînd această îndurerare și sentimentul armonic aprofundînd-o o trec fiecăruia din tablouri străbătîndu-le ca un filon ce radiază covîrșitoarea viziune muzicală a autorului...

Dar dramatism, oare, numai la Apostoli?

Pilat însuși trăiește și el drama lui interioară.

Simte, e convins de nevinovăția lui Iisus și este gata s-o proclame. Dar, făcînd aceasta, ce se va alege de rangul său, de demnitatea pe care o deține?

In această alternativă ,lupta se dă în cugetul său făcîndu-l să balanseze, după cum domină cînd convingerea nevinovăției lui Iisus cînd interesul său material; o luptă între spirit și materie, în care ultimul cuvînt îl va avea materia.

Pilat, el însuși om, n-a putut rezista, nu s-a putut depăși.

Iar dacă sfîrșitul luptei sale dramatice a fost cel cunoscut, dacă drama sa a fost scurtă și de mică intensitate, nu-i mai puțin adevărat că a fost, totuși o dramă...

Și înlănțuirea faptelor își urmează cursul.

Acum, pe Golgota ,la picioarele crucii pe care-i răstignit Fiul, cade, zdrobită, Maica Tuturor Durerilor și jelește...

Pentru pateticul momentului, pentru tragicul situației, compozitorul, cu o sclipire unică, găsește mijlocul minunat să împrospăteze viziunea sa muzicală. O face din tot adîncul ființei sale, cu dăruirea generoasă a străfundului său sufletesc, cu viforoasa sa învolburare de sentimente.

Ca un tribut de plătit geniului muzical popular autohton, Pr. Ion Runcu folosește un colind pascal din folclorul regiunii muntoase dîmbovițene, dar trecîndu-l prin filtrul sensibilității sale, el însuși alt produs de mare preț al aceluiași geniu muzical autohton.

Teluric prin rădăcinile cu care și-a tras seva, popular prin procesul său de creație, dramatic prin conținut și pur prin simplitatea exprimării —

așa cum a fost cules — colindul acesta pascal a făcut saltul gigant spre universal, găsindu-și vehicolul care să-l poarte dincolo de zări.

Și, în toată acea împletire, încleștare de tragic, dramatic, deznădejde, înfricoșare, înmărmurire, în urletele gloatei care, atițată de cărturari și tarsei, și-a sacrificat Mîntuitorul, colinul își face loc încet, încet, crește din ce în ce, pentru ca pînă la urmă să domine.

Maica Tuturor Durerilor jelește.

Jelește cu colindul copiilor din satul dîmbovițean Runcu, și îndurerarea sa este curată ca și sufletul acestora, ca și sufletul Său, lină ca adîncile ape ale durerii adevărate, cutremurătoare ca silnicia nedreptății și universală ca a tuturor mamelor din lume pătimind de pe urma nedreptății oamenilor.

La ce să fii mai cu luare aminte?...

La plenul coral? La firicelul de melodie al colindului? La cuvintele stîngace în simplitatea lor dar cutremurătoare în adevărul ce conțin?

Dar cum să urmărești pe fiecare, cînd ceea ce se petrece este unitar și unic? Cînd totul este un aluat compact în care dospește miracolul Învierii?

Valul de *groază* este adiere de nădejde: «Doamne! Văzut-am și ne închinăm Patimilor Tale! Arată-ne și Sfîntă Învierea Ta!»...

Căci, iată, deznădejdea a cedat locul speranței...

*

Ceea ce am ascultat la concert, s-a terminat aci.

S-a terminat aci, ca limită în timp a execuției concertului, numai.

Dar amintirea lui mai dăinuie în noi, vraja lui ne mai încîntă auzul, patosul lui ne mai încălzește inima și vibrarea lui ne mai stăpînește sufletul.

*

Despre măiestria Coralei am mai vorbit. Este rîndul a vorbi despre cei ce au izbutit să facă din ea ansamblul vocal bărbătesc de valoarea remarcabilă la care s-a ridicat.

Trebuie să amintim că cel ce a inițiat înființarea Coralei a fost Pr. *Al. Delcea* care a pus multe strădanii pentru dezvoltarea și propășirea acestei formații.

Strădaniile sale au găsit, din fericire, un sprijin nețărmurit, cînd Prea Fericirea Sa Justinian, Patriarhul Romîniei, și-a dat Înalta Sa binecuvîntare, Corala pornind la drum. Și într-adevăr binecuvîntare a fost, căci, iată! Corala preoților din București a ajuns la asemenea măiestrie.

Nu-i mai puțin adevărat că și aluatul de frămîntat și de dospit, a fost și este dintre cele mai de preț. «Cele mai bune voci» din rîndul preoților servind sfintele altare din București, — potențe vocale și interpretative de certă valoare — s-au adunat în jurul conducătorilor Coralei, au ascultat îndemnurile lor, au înțeles jarul ce-i încingea și s-au încălzit la para acestui jar.

Convergente în focarul acestei alese arderi, contribuțiile dirijorului adjunct Pr. Ion Runcu, și ale codirijorilor Pr. *Clement Popescu* și Pr. *Ion Hagiu* au pus cărămidă peste cărămidă la întărirea acestei lucrări spre cinstea și lauda preoțimii din Capitală.

Dar soliștii concertului?

Domnul *Mircea Buciu,* bas, artist emerit, a adus contribuția sa de mare valoare, interpretarea pe care o dă pieselor ce-i sînt încredințate cunoscînd acea măiestrie cum rar se poate întîlni.

Domnul *Dumitru Scurtu,* tenor, artist cu o intensă ardere interioară, a realizat o minunată creație interpretativă în Apostolul care strigă durerea tuturor la pierderea «Blîndului Păstor».

Domnul *Nicolae Florei,* a adus o contribuție aleasă, vădind însușiri de incontestabilă valoare și în continuă dezvoltare.

Preotul *C. Miron,* tenor, membru al Coralei, deși a executat ca solist o singură piesă muzicală, «Dumnezeul mîntuirii mele», de P. I. Runcu, a vădit deosebite însușiri vocale și interpretative ,așa cum, în toate celelalte concerte în care a ținut părți solistice, s-a dovedit unul din elementele de bază ale Coralei. Dar nu numai atît. Pr. C. Miron este și un compozitor de bună respirație, piesele sale corale făcîndu-i numele și mai cunoscut.

Preotului *Traian Ghica,* Vicar-Consilier Patriarhal, îi urmărim de mulți ani activitatea muzicală și putem afirma că de-a lungul întregei sale cariere de bas solist, ne-a intrat în obicei a-l afla și a-l asculta cu deosebită desfătare ori de cîte ori ni se ivea prilejul.

Însușirile sale vocale și interpretative sînt de aleasă calitate și bine cunoscute.

Interpretarea pe care a dat-o părții solistice ce-i revenea în fresca muzicală — rolul lui Pilat — a fost la înălțimea partiturei și s-a încadrat minunat viziunii muzicale a tabloului, izbutînd o creație mult apreciată de auditoriu.

Ceilalți soliști au adus de asemenea contribuții de certă valoare și vom păstra încă multă vreme impresia deosebită pe care ne-au făcut-o interpretările unor soliști ca: Pr. *Sebastian Vlădescu,* Diacon *Graur Corneliu* și doamna *Neli Argeșiu* (enumerarea este făcută în ordinea apariției rolurilor pe partitura frescei muzicale).

La sfîrșitul concertului, pr. Sebastian Vlădescu, membru în Comitetul de Conducere al Coralei, a rostit în numele acesteia, următoarea cuvîntare:

«Prea Fericite Părinte Patriarh,

Fresca muzicală ce a fost executată de Corala noastră în fața Prea Fericirii Voastre, astăzi, la cel de al X-lea concert al nostru în Triod, în cel de al X-lea an de cînd Prea Fericirea Voastră ne-ați chemat de la sfintele altare să lucrăm și pe această cale pentru înălțarea, pentru înnobilarea sufletelor credincioșilor noștri, pentru pacea sufletului lor, pentru pacea dintre noi și pentru promovarea ei în toată lumea, este o lucrare modestă, tot

atît de modestă ca și sufletul autorului, fratele nostru întru Hristos, Pr. Ion Runcu.

Pentru că noi nu avem posibilitatea de a o fi executat în forma ei inițială, compozitorul a transpus-o în forma prezentării de azi pentru noi și ne-a dăruit-o nouă, Coralei.

O fi o lucrare modestă în formă, dar nouă ne este scumpă pentru că este izvorîtă din sufletul unui frate al nostru, preot al Bisericii noastre românești și împreunăostenitor în împlinirea misiunii Coralei; în același timp și din aceleași motive este mărgăritarul cel mai de preț al repertoriului nostru.

Astfel considerînd-o, Corala, cu încuviințarea însuflețită a compozitorului, a hotărît ca astăzi, în preziua sărbătoririi a zece ani de rodnică arhipăstorire a Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al României, să o aștearnă în fața tronului patriarhal și Vă roagă, cu adîncă smerenie să o primiți ca un adînc și recunoscător omagiu din partea noastră pentru tot ce ați făcut, în acești zece ani, pentru Biserica noastră, pentru Patria noastră scumpă și pentru noi și poporul nostru.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să ne ajute ca la sărbătorirea împlinirii unui nou deceniu de patriarhat al Prea Fericirii Voastre să. Vă putem închina o lucrare, dacă nu de valoare mondială, cel puțin una de o valoare europeană.

Să trăiți întru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Patriarh!

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a răspuns următoarele:

Prea cucernici Părinți și iubiți credincioși,

Se cuvine mai întîi să mulțumim bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să ne întîlnim și anul acesta, în acest sfînt lăcaș, spre a asculta cîntările cu care Corala preoților din Capitală proslăvește pe Fiul Omului Cel ce vine la Patimă de bună voie. Să mulțumim Domnului că ne-a dat sănătate spre a ne putea aduna aici, lîngă altarul Sfintei Sale măriri, cu inimile curate și înfrățite de duhul păcii și al iubirii de Dumnezeu și de oameni.

Cu multă bucurie așteptăm aceste prilejuri de a ne întîlni cu credincioșii noștri veniți din toate unghiurile Capitalei spre a primi binecuvîntarea Bisericii și a cunoaște unele roade ale păstorilor lor sufletești.

Țin să mărturisesc de la început că seara aceasta a fost pentru noi o adevărată revelație prin programul muzical și prin culmea de măiestrie artistică cu care l-a prezentat Corala preoților din Capitală.

De zece ani urmărim cu toată căldura și atenția sufletului nostru munca devotată și plină de sacrificii a preoților noștri grupați în această Corală, care, paralel cu slujirea la sfintele altare, fac și în chipul acesta o vrednică lucrare care merită toate laudele și prețuirea noastră. Corala preoților din Capitală este un copil sufletesc drag nouă și roadele muncii sale ne umplu inimile de o aleasă bucurie.

Concertul de Triod al acestui an ne-a prezentat fresca muzicală a Pr. Ion Runcu care se încadrează perfect cu linia doctrinei și muzicii Bisericii noastre Ortodoxe.

Preotul Ion Runcu este un preot modest, modestie care a caracterizat pe marii artiști. Această modestie face însă să se remarce și mai mult talentul cu care l-a înzestrat Dumnezeu și pe care l-a pus în slujba sfîntului altar al Mîntuitorului căruia îi slujește de multă vreme. La Sofia, la Capela Romînă unde a slujit mulți ani mai înainte, preotul Runcu se bucura de o aleasă prețuire prin munca ce a depus și pe tărîm artistic. Numeroși artiști ai Bulgariei, dintre care unii sînt acum membrii ai Academiei, s-au folosit de priceperea și îndrumările preotului-artist Ion Runcu și i-au rămas pentru totdeauna recunoscători pentru dragostea pe care le-a acordat-o.

Mulțumim artiștilor noștri, domnilor: Mircea Buciu, Dumitru Scurtu și Nicoale Florei, precum și tuturor celorlalți soliști și ostenitori care ne dau prețiosul concurs în cadrul manifestărilor Coralei noastre. Îi felicităm pe toți și îi binecuvîntăm și îi asigurăm de toată dragostea și prețuirea noastră.

Iar pe dumneavoastră, iubiți credincioși care ați venit într-un număr atît de mare, să ascultați cîntările păstorilor sufletești ai Dvs., vă binecuvîntăm, vă dorim tot binele și ne rugăm Atotputernicului Dumnezeu să vă învrednicească a ajunge cu bine Sfintele Sărbători ale Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, spre a vă bucura de luminosul praznic al Paștilor, apropiindu-vă cu inimile și cu buzele curate de Cinstitul și Sfîntul Trup și Sînge al Domnului Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, făcîndu-vă astfel fii și moștenitori ai Împărăției Păcii și vieții de veci.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh, să fie cu voi cu toți. Amin!».

*

În sunetele «Imnului Patriarhal», de Gh. Cucu, Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Romîniei, a părăsit sfîntul locaș și concertul a luat sfîrșit.

MIRCEA V. GEORGESCU

DRUMUL CRUCII, CALVARUL ȘI BISERICA SFINTEI INVIERI

Situat la 40 de km. de Mediterana și la aceeași distanță de depresiunea Mării Moarte, de care îl separă un pustiu din cele mai pitorești și mai dezolante de pe glob, Ierusalimul leaga de istoria sa nu numai un popor sau o regiune geografică, ci însăși capitole palpitante din istoria lumii, a statelor antice cît și a celor moderne. Trei mari religii ale lumii, iudaismul, creștinismul și mahomedanismul, sînt legate de istoria Ierusalimului, de ruinele zidurilor, templelor și bisericilor sale.

De Ierusalim sînt legate cele mai însemnate relatări evanghelice, în legătură cu predica, minunile, Judecata, Răstignirea, Învierea Mîntuitorului. Impresia copleșitoare pe care o lasă Sfînta Cetate în sufletul închinătorului, sau a călătorului care vine doar din curiozitate turistică, este de neuitat. Interesul principal, atît pentru creștini, cît și pentru necreștini, îl are Biserica Răstignirii și a Sfintei Invieri, precum și «Calea Durerii» (*Via Dolorosa*), drumul parcurs de Domnul Iisus, purtînd Crucea, de la pretoriul lui Pilat, pînă la «Locul Căpățînii», unde s-a săvîrșit Răstignirea. Toate celelalte locuri din Ierusalim trec pe planul al doilea și vizitatorul care are mai mult răgaz le lasă pentru zilele următoare ale călătoriei sale. El va merge să vadă moscheea lui Omar și El Aksa, de pe incinta marelui templu al evreilor, dărîmat, ultima dată definitiv, de legiunile lui Titus la anul 70, apoi grădina Ghețimani, Muntele Măslinilor, mormîntul Sfintei Fecioare, al lui Iosif, al lui Ioachim și Anei, mormintele regilor, judecătorilor și profeților Vechiului Testament. Va vizita apoi bisericile și mînăstirile ortodoxe, catolice, armene, noile biserici rusești, Patriarhia greacă cu biblioteca și muzeul său de artă religioasă, precum și așezămintele moderne de cultură, cum sînt Universitatea ebraică de pe muntele Scopus, Muzeul Arheologic și multe alte instituții culturale și de caritate. Pentru a avea o idee cît mai completă despre diversele epoci ale vieții de trei ori milenare a acestui extrem de interesant și veșnic atrăgător oraș, trebuie să vizitezi toate aceste monumente, vestigii și instituții.

Pornim deci pe Drumul Crucii, de la pretoriul lui Ponțiu Pilat, situat în partea de nord-est a orașului, în apropierea porții Sfîntului Ștefan pe una din cele patru înălțimi ale cetății, numită Bezeta.

Prima stație, unde Iisus Hristos a fost îmbrăcat în hlamidă roșie și i s-a pus coroana de spini, se află acum pe locul fostei fortărețe irodiene Antonia, unde maicile catolice *Les soeurs de Sion* și-au construit o mînăstire. Surorile întrețin o școală și în curtea acestei instituții se văd urmele unei vechi capele denumită «Capela Încoronării cu Spini». Aici a fost pretoriul lui Ponțiu Pilat, sau divanul judecății guvernatorului roman.

A doua stație este lîngă scările ce dau din curtea mînăstirii surorilor Sionului în stradă, unde se ridică un arc de triumf în stil roman, cunoscut încă din vechile relatări ale pelerinilor în țara sfîntă, sub numele de *Arcul Ecce Homo,* «iată omul», expresie folosită de Ponțiu Pilat, atunci cînd L-a arătat pe Iisus gloatei: «Deci a ieșit Iisus afară, purtînd cununa cea de spini și haina cea mohorîtă. Și Pilat le-a zis lor: Iată Omul»! (Ioan XIX, 1, 5). Arcul este o construcție de la începutul secolului al II-lea, poate din epoca împăratului Adrian, căci la 70 Titus a dărîmat toate edificiile mai importante ale cetății. La un metru și ceva de la baza arcului s-a dat peste dalele pavajului roman al pretoriului lui Pilat, unde a avut loc judecata lui Iisus. Se mai pot vedea încă gravate pe pietre, semnele jocului de rișcă, cu care soldații romani își omorau vremea. Evanghelistul Ioan ne precizează că «Pilat auzind cuvîntul, a scos pe Iisus afară și a șezut pe scaunul de judecată, la locul numit «pardosit cu pietre», iar evreește «gabata» (XIX, 13). De sub biserica surorilor Sionului, din încăperi boltite, pornesc ganguri secrete, ce duc pînă sub incinta fostului templu, unde se află în prezent moscheele lui Omar și El Aksa. Un erudit cercetător al arheologiei Ierusalimului creștin spune, despre această curte numită *Lithostratos*: «Curtea e măreață, pavată cu dale și a fost odinioară teatrul judecății și condamnării lui Iisus, cu alte cuvinte, pretoriul... Dacă ruinele ar avea glas, ar povesti scena evanghelică a pretoriului. In ajunul Paștilor, Iisus este adus dis-de-dimineață în palatul fortăreață, unde procuratorul roman își fixase reședința provizorie pentru a controla mai sigur forfota evreiască din timpul solemnităților. Predat de sanhedriți și de zbirii lor gărzii romane, El este condus la Pilat. In cursul lungilor și îndemînatecelor tărăgăneli ale lui Pilat, acuzatorii îndrîjiți se îmbulzesc și se înghesuie, în enormul culoar boltit, ce dă în curtea interioară, numită Lithostratos, care va ține curînd loc de pretoriu oficial, pentru solemnitatea judiciară a nedreptei sentințe ce-L va trimite pe Iisus la Golgota. In timp ce se făceau pregătirile necesare chinurilor, ostașii de strajă ai Dumnezeiescului Condamnat se decid să-L facă să sufere cel mai crud supliment de înjosire și tortură.

«In acele zile primăvăratece ale lunii Nisan-ului palestinian, ostașii fără treabă ai corpului de gardă din interiorul fortăreții se distrau cu «jocul regelui», în fața cazărmii romane Antonia. Indiferenți mai întîi la episoadele care au precedat condamnarea lui Iisus, în care ei n-aveau a se amesteca, ura și disprețul lor contra localnicilor izbucnește însă îndată ce Condamnatul le este încredințat spre pază pentru cîteva ore. In loc de un rege piesă de joc, care începuse să-i plictisească, ei se pot juca acum cu un rege viu, cu un rege evreu, începînd de îndată seria de batjocuri, crude și grotești, care se adaugă rigorilor juridice oficiale. Cînd, în cele din urmă, paharul este plin, și pregătirile chinurilor sînt terminate, Di-

vina Victimă, care se poticnește sub greutatea lemnului, traversează pentru ultima dată curtea Lithostratos-ului, lăsînd pe lespezi dîra pașilor Săi, însîngerați. În momentul în care Iisus pășește pe poarta fortăreții, garda romană îngrămădită pe pragul cazărmii privește cu ochi șireți, nu fără oarecare milă, poate, pe Iisus din Nazaret, pe care justiția lui Ponțiu Pilat îl trimite la moarte.

Glasul tăcut al ruinelor este aici mult mai grăitor decît orice comentariu» [1].

Alături de mînăstirea și Școala surorilor catolice se află o casă de oaspeți a Patriarhiei greco-ortodoxe. Se pot vedea aici celulele subterane săpate în stîncă, ale fortăreței Antonia, unde erau închiși deținuții. Nu departe, la intersecția Drumului Crucii cu ulița ce dă spre Poarta Damascului, sînt alte două clădiri, Casa de Oaspeți a pelerinilor austriaci și mînăstirea armenilor catolici «Maica Domnului a chinului», în care se află un fragment de pardoseală în mozaic, provenit dintr-o biserică primitivă.

La intrarea mînăstirii catolice se află o colonadă frîntă, care marchează cea de a *treia stație* a Drumului Calvarului.

Nu departe, continuînd calea, ajungem la *stația a patra,* indicată de o inscripție, săpată în piatra zidului. La această stație Iisus a întîlnit-o pe Mama Sa, care era probabil în acea «mulțime multă de popor și de femei, care-L plîngeau și-L boceau. Iar Iisus, întorcîndu-se spre ele, a zis: «Fiice ale Ierusalimului, nu mă plîngeți pe Mine, ci plîngeți-vă pe voi și pe copiii voștri» (Luca XXIII, 27—28).

Mergînd spre biserica Sfîntului Mormînt, pe partea dreaptă, lîngă stația a patra, tradiția plasează casa lui Lazăr sau a bogatului nemilostiv.

Unde calea cotește la dreapta, se află cea de a *cincea stație;* aci Domnul căzînd sub povara crucii, ostașii prind pe un oarecare Simon din Cirena, care se întorcea din țarină și-i pun crucea în spate, să o ducă în urma lui Iisus (Luca XXIII, 26).

Calea mai face un cot și la circa 30 de metri se află a *șasea stație,* în dreptul casei Sfintei Veronica, în care se află o capelă. În interiorul acesteia se poate vedea o foarte frumoasă pictură reprezentînd scena cînd Sfînta șterge cu o năframă sudoarea de pe fața Domnului, al cărui chip, imprimîndu-se pe aceasta, este originea iconografiei creștine.

La întretăierea cu ulița Han ez Zeit este cea de a *șaptea oprire,* pe locul unde era poarta de ieșire din oraș, pe vremea Mîntuitorului în zidurile cetății înălțate și întărite de Irod I cel Mare. În epoca ocupației romane, pe acolo erau scoși condamnații la moarte, pentru a fi executați prin crucificare, în afara zidurilor, și de aceea se numește *porta judicaria.*

Fațada mînăstirii grecești a Sfîntului Haralambie marchează cea de a *opta oprire* pe calea îndurerată a Crucii. Sfînta Tradiție localizează aici scurta cuvîntare pe care Mîntuitorul a adresat-o femeilor ce-L urmau pe drumul spre Calvar: «Fiice ale Ierusalimului, nu mă plîngeți pe mine, ci plîngeți-vă pe voi și pe copiii voștri. Căci iată vin zile, în care se va zice: Ferice de cele sterpe, de pîntecele care n-a născut și de pieptul care n-a alăp-

1. L. H. Vincent, **Autour du Prétoire**, în «Revue Biblique», nr. 4/1937.

tat. Atunci vor începe oamenii a zice munților: «Căderi peste noi, și dealurilor, acoperiți-ne! Că dacă cu pomul verde se face aceasta, apoi ce se va face cu cel uscat?» (Luca XXIII, 28—32). Intr-adevăr, peste aproape patru decenii, nenorocirile lui Israil aveau să înceapă prin cucerirea și dărîmarea Ierusalimului de legiunile lui Titus, și mamele Sionului aveau să vadă cum soldații romani striveau capetele copiilor de pietre. Locuitorii care au scăpat de măcel s-au risipit în toată lumea romană din occident și în cea barbară a orientului.

Iisus Hristos s-a mai prăbușit odată sub povara crucii, după ce a luat-o din spinarea lui Simon Cirineanul, la picioarele stîncii Golgotei, unde este a *noua stație,* pe locul mînăstirii copților, lipită de biserica actuală a Sfîntului Mormînt.

Stațiile 10, 11 și *12* sînt chiar pe stînca Căpățînii, pe Golgota.

Pe o scară ce pornește de lîngă capela batjocoririi, din partea sudică a culoarului ce înconjoară altarul catedralei ortodoxe (Catholiconul), urci pe Golgota, sau Muntele Calvarului. Mai există și un alt acces pe scările din partea dreaptă a ușii de intrare în biserică, în fața nișei în care tronează paznicii musulmani ai Sfîntului Locaș. Cele două capele, ortodoxă și catolică, aflate pe stînca ce a fost nivelată, probabil, la anul 324, cînd s-a construit Basilica lui Constantin cel Mare, sînt cu cinci metri deasupra nivelului bisericii catedrale și a rotondei ce cuprinde Sfîntul Mormînt. După o tradiție cu o vechime nedeterminată, aici a fost și locul unde Avraam a vrut să sacrifice pe fiul său Isaac. Capela ortodoxă, cu hramul «Înălțarea Sfintei Cruci», are pereții împodobiți cu frumoase picturi și mozaicuri. In absida de răsărit, o gaură în stîncă, îmbrăcată în argint, vădește locul unde a fost înfiptă Crucea Răstignirii, după ce a fost țintuit pe ea trupul Mîntuitorului. De o parte și de alta a altarului sînt locurile crucilor celor doi tîlhari; a celui pocăit pe laturea de sud, a celui îndărătnic pe cea de nord. Mai este de asemenea atîrnată de o coloană o copie după faimosul tablou al pictorului italian Correggio, «Pogorîrea de pe Cruce». Urmează altarul catolic denumit «Stabat», care arată locul unde Sfînta Fecioară a primit în brațe Trupul Fiului, la pogorîrea de pe Cruce, și este socotit ca fiind *cea de a treisprezecea oprire a patimilor.* De aici, dai în capela catolică a «Țintuirii pe Cruce», care este socotită drept *stațiile a zecea și a unsprezecea,* unde Domnul a fost dezbrăcat de vestmintele ale și crucificat. Pe pardoseala capelei se află marcate, cu marmoră de diferite culori, aceste două episoade ale patimilor. Printr-o firidă se poate privi în interiorul capelei catolice «Agonia Sfintei Fecioare», de deasupra capelei abisinienilor, a Sfintei Maria Egipteanca. Capela Agoniei are un acces separat, pe o scară de piatră din incinta bisericii, la dreapta ușii de intrare. Sub capela catolică, într-o scobitură a stîncii, își are sediul arhimandritul grec ortodox împuternicit cu paza Bisericii Sfîntului Mormînt. Lîngă capela închinată lui Adam, se vede o crăpătură în stîncă, pe unde tradiția spune că s-a scurs sîngele Domnului de pe Cruce, pînă la oasele protopărintelui, iar «Adam din morți s-a sculat».

A treispezecea stație este la picioarele stîncii în biserică, unde se află piatra mirungerii. Aici ședeau doi membri ai Sanhedrinului, ucenici ai Domnului în inima lor, Iosif Arimatianul «sfetnic însemnat, care însuși aștepta Impărăția lui Dumnezeu» (Marcu XV, 43) și Nicodim «un

fruntaș al Iudeilor», care cîndva, crezînd în învățătura cea nouă, «a venit noaptea la Iisus și a zis către Dînsul : «Ravvi, știu că ești învățător, venit de la Dumnezeu, căci astfel de semne ca cele ce le faci Tu, nimeni nu le poate face, de n-ar fi Dumnezeu cu dînsul». Aceștia L-au uns cu aromate, L-au înfășurat în giulgiu și L-au îngropat în mormîntul cel nou pe care și-l pregătise piosul Iosif, în grădina ce și-o cumpărase la poalele Golgotei, în apropierea zidurilor cetății.

*

Călătorul la Locurile Sfinte se reculege în ultima zi a pelerinajului său, își clasează impresiile și înainte de a porni spre căminul îndepărtat mai intră odată în Biserica Sfintei Învieri, mai urcă odată treptele Golgotei unde-și confruntă propriile sale dureri cu acelea ale lui Iisus Crucificat și coboară apoi pentru o ultimă rugăciune lîngă piatra Mormîntului de unde te ridici renăscut, deschizîndu-ți-se poarta unor nădejdi reînnoite.

Biserica Sfîntului Mormînt sau a Sfintei Invieri a fost poate cel mai disputat colțișor. Amintim că această biserică a fost năruită și refăcută de mai multe ori, prima dată la 614 de armatele regelui persan Chosroes al II-lea, întărite cu 260 de mii de evrei din emigrație. La 330 împăratul Constantin cel Mare, pornind construirea multor lăcașuri pentru religia creștină, care încetase de a mai fi persecutată, a dat dispoziții episcopului de Cezareea, să identifice Sfintele Locuri ale Patimilor, Crucificării și Sfîntului Mormînt. Trei secole după dureroasele evenimente, episcopul Macarie al Ierusalimului, a indicat mormîntul și locul crucificării, de sigur potrivit tradiției păstrate cu sfințenie de 8—9 generații de creștini. Peste Sfintele Locuri s-au ridicat două biserici monumentale, prima numită *Anastasis* și cea de a doua *Martirion*. Între cele două biserici era o curte pavată, înconjurată cu portice și colonade. Sfînta Elena, vizitînd la 326 Locurile Sfinte, a pus de s-au făcut săpături în prăpastia de la picioarele Golgotei și tradiția ne spune că s-au găsit trei cruci cu această ocazie, în urma unor tainice viziuni pe care le-a avut Sfînta Împărătească.

Dărîmate de Chosroes al II-lea la 614, episcopul Modestus le reconstruiește pe cheltuiala sa între 616—626, adăugînd o a treia biserică, chiar pe Calvar, iar cîtva timp mai tîrziu, a fost ridicată o biserică nouă, închinată Sfintei Maria.

Patriarhul Toma a mărit și înfrumusețat toate aceste biserici pe la 820, ca în 934 să fie toate dărîmate de sultanul turc al Egiptului, Ikșid. Refăcute, bisericile au fost din nou dărîmate de sultanul egiptean nebun, Hakim, din dinastia Fatimizilor. De fiecare dată, însă, Mormîntul propriu zis al Domnului nu a putut fi distrus, fiind săpat în stîncă.

Împăratul bizantin Mihail al IV-lea construi o nouă biserică a Sfîntului Mormînt la anul 1037. Odată cu stabilirea regatului cruciat al Ierusalimului, o nouă biserică a Sfîntului Mormînt a fost ridicată la începutul secolului al XII-lea. Noua construcție era în stil roman, cum o arată fațada actuală, care s-a păstrat în ciuda avariilor suferite, de pe urma cutremurelor și incendiilor în decursul secolelor următoare. Lăcașul cruciaților cuprindea toate capelele zidite anterior, așa cum arată planșa alăturată, partea de apus, cu capela Sfîntului Mormînt avînd o formă circulară și un naos

semi-circular spre răsărit. Pe la jumătatea secolului al XIII-lea (1244) — în timpul unei invazii a tătarilor kharezmieni, biserica este incendiată, dar zidăria fu salvată și încă înainte de sfîrșitul secolului se făcu restaurarea ei, în forma în care o vedem astăzi. In 1719 zidăria și acoperișul Bisericii au fost reparate. Altă reparație capitală s-a făcut în 1810, după incendiul izbucnit în noaptea de 12—13 octombrie 1808, în capela arme-

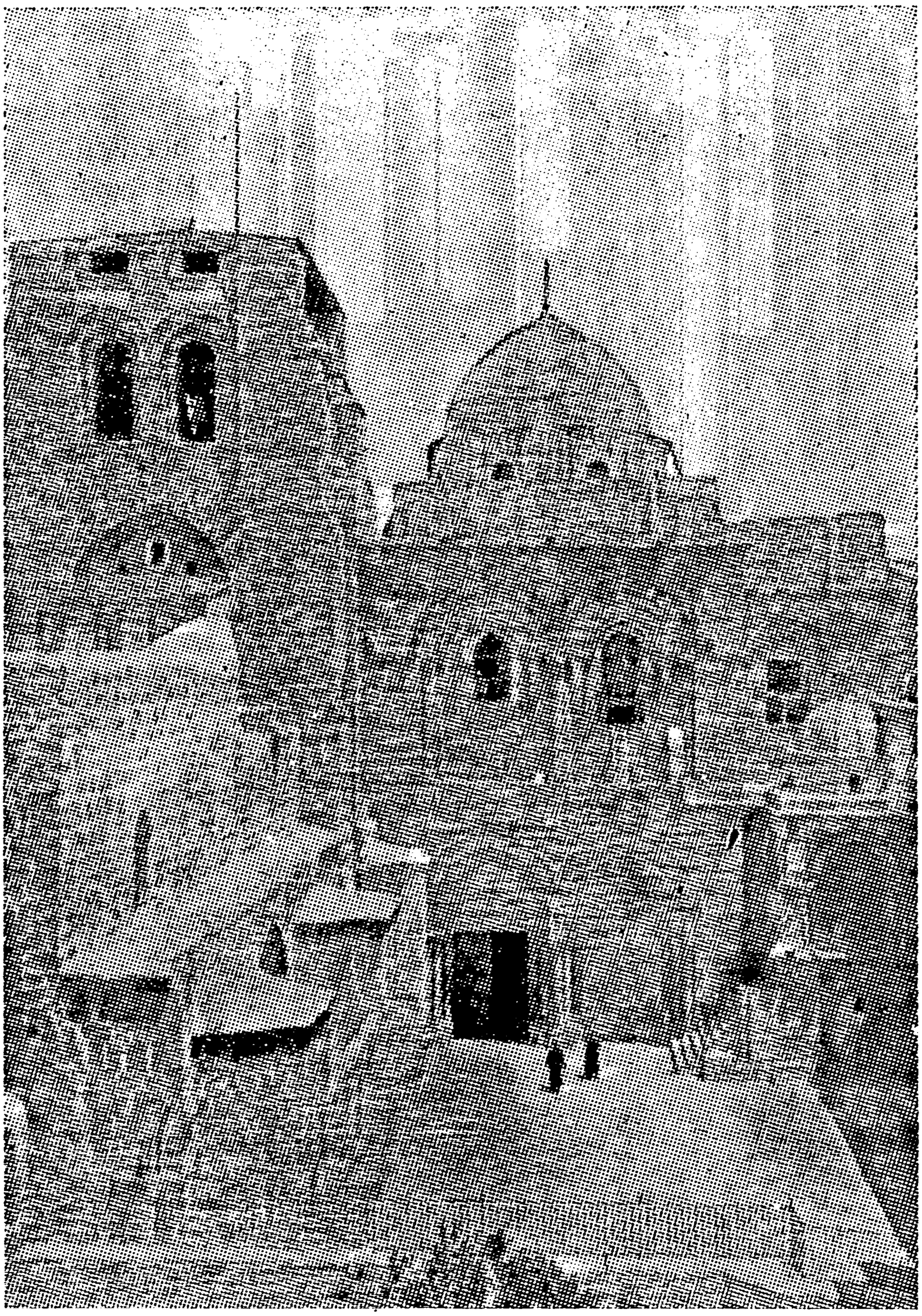

Biserica Sf. Mormînt, Golgota și Catholiconul.

nească. După războiul Crimeei, pe baza unei înțelegeri cu Poarta Otomană, Rusia și Franța au reparat din nou Biserica, în special domul rotondei. Starea actuală a construcției lasă foarte mult de dorit și cu toate eforturile și diplomația desfășurată, nu s-a putut ajunge la o înțelegere între diversele culte, pentru facerea reparației radicale a edificiului. Abia dacă s-au

putut consolida sumar bolțile și arcadele, care amenințau să se surpe. Cele mai recente știri pe care le avem, dintr-un articol al părintelui Arhim. Pimen[2], șeful Misiunii spirituale rusești la Ierusalim, rezultă că autoritățile iordaniene, care controlează orașul vechi, unde se află biserica Sfîntului Mormînt, respectă în această privință un statu-quo, ce nu va putea fi schimbat, cît va dăinui actuala situație politică.

Autenticitatea Golgotei și a Sfîntului Mormînt este dovedită prin îmbinarea faptelor istorice cu Sfînta Tradiție, și cu texte precise din Evangheliile lui Matei (XXVII, 59—60) și Ioan (XIX, 41). Cunoscînd profețiile cu privire la dărîmarea cetății Ierusalimului, tînăra comunitate creștină din Ierusalim, 37 de ani după ce Mîntuitorul vorbise ucenicilor săi despre soarta viitoare a orașului sfînt, cînd legiunile lui Titus porniră din Siria și Galileea pentru a lua cetatea cu asalt și a distruge definitiv statul evreesc, pleacă în refugiu în localitatea Pella din Iordania de astăzi, sub conducerea celui de al doilea episcop, Sfîntul Simion, fiul lui Cleopa. «Creștinii ducînd cu ei toate amintirile și toate tradițiile lor, se refugiară la Pella ca să lase să treacă mînia cerească, ce nu avea să se potolească decît după pedepsirea poporului care era vinovat de moartea Lui.

Știm de la Eusebiu (Istoria Bisericească p. III, Cap, XXXII), că Sfîntul Simeon, al doilea episcop al Ierusalimului, a suferit martiriul sub domnia lui Traian și a fost crucificat, denunțat Romanilor de eretici, ca făcînd parte din neamul lui David. El a arătat un curaj eroic, cu toată vîrsta foarte înaintată, căci avea peste 100 de ani. De la moartea Sfîntului Simeon, pînă la domnia lui Adrian, s-au succedat 13 episcopi pe scaunul episcopal al Ierusalimului, fiind nimiciți prin persecuții și martiraj, la scurt interval unul după altul. Cum toți erau, așa cum afirmă Eusebiu, evrei indigeni, convertiți la creștinism, este absolut imposibil de admis că ei au lăsat să se șteargă din memoria lor, sau din aceea a credincioșilor, a căror părinți, sau măcar bunici, fuseseră martorii Patimilor, locurile unde aceste scene memorabile se săvîrșiseră, mai ales Golgota, cu Sfîntul Mormînt. Cu siguranță că s-au transmis cu religiozitate și turmei încredințate grijii lor, tradițiile relative la locul acestor sanctuare, a căror pază o aveau. Dacă unii autori ca de exemplu Epifaniu, (Erezia Nazareenilor, cap. VII), par să ne spună că această comunitate creștină prin episcopii săi, a rămas la Pella pînă la reconstruirea orașului Ierusalim de Adrian la 136, nu este mai puțin probabil, ca să nu spunem sigur, că după cucerirea Ierusalimului, întîmplat în anul 70 al erei noastre și care nu este prin urmare despărțită de reconstrucția orașului de către Adrian, decît printr-un interval de 66 de ani, și cînd învingătorii s-au retras din ruinele ce le făcuseră, mulți locuitori care au scăpat de la moarte sau de la sclavie, rufugiindu-se în munți sau în Pereia, dincolo de Iordan, cu episcopul lor Simeon, s-au grăbit a veni să vadă aceste ruine, încă fumegînde și să ridice o parte din casele devastate. Trebuie că s-au închinat cu mai mult respect ca oricînd în incinta acestor locuri sfinte, de unde fuseseră izgoniți de război și de apropierea dușmanului, mai ales că acelea care fuseseră sfințite de suferințele și moartea lui Mesia, a acelui Mesia pentru care cetatea renovată își is-

2. Arhim. Pimen, **De la Locurile Sfinte**, în «Revista Patriarhiei din Mosocva», nr. 1/1957.

păşise chinul intr-un fel atît de teribil, şi printr-o pedeapsă, care, prezisă de El Insuşi, era o dovadă a misiunii Sale divine. Ceea ce culmineazâ a dovedi că pelerinajele religioase, la aceste locuri venerate nu incetaseră niciodată, este că reconstruind Ierusalimul sub numele *Aelia Capitolina* şi pentru a incerca să facă un oraş curat păgînesc, Adrian a vrut să nimicească, pe cît posibil, atît tradiţiile iudaice cît şi tradiţiile creştine. Pentru a-şi atinge primul scop, el ridică un templu în cinstea lui Jupiter Capitolinul, pe locul templului evreilor, punîndu-şi în acest templu propria sa statuie. Pentru a rupe de asemenea continuitatea tradiţiilor creştine şi pentru a întoarce adepţii noii religii de a cinsti stînca de pe Calvar şi Mormîntul Dumnezeului lor crucificat, el ridică o satuă zeiţei Venus, pe Golgota şi una lui Jupiter

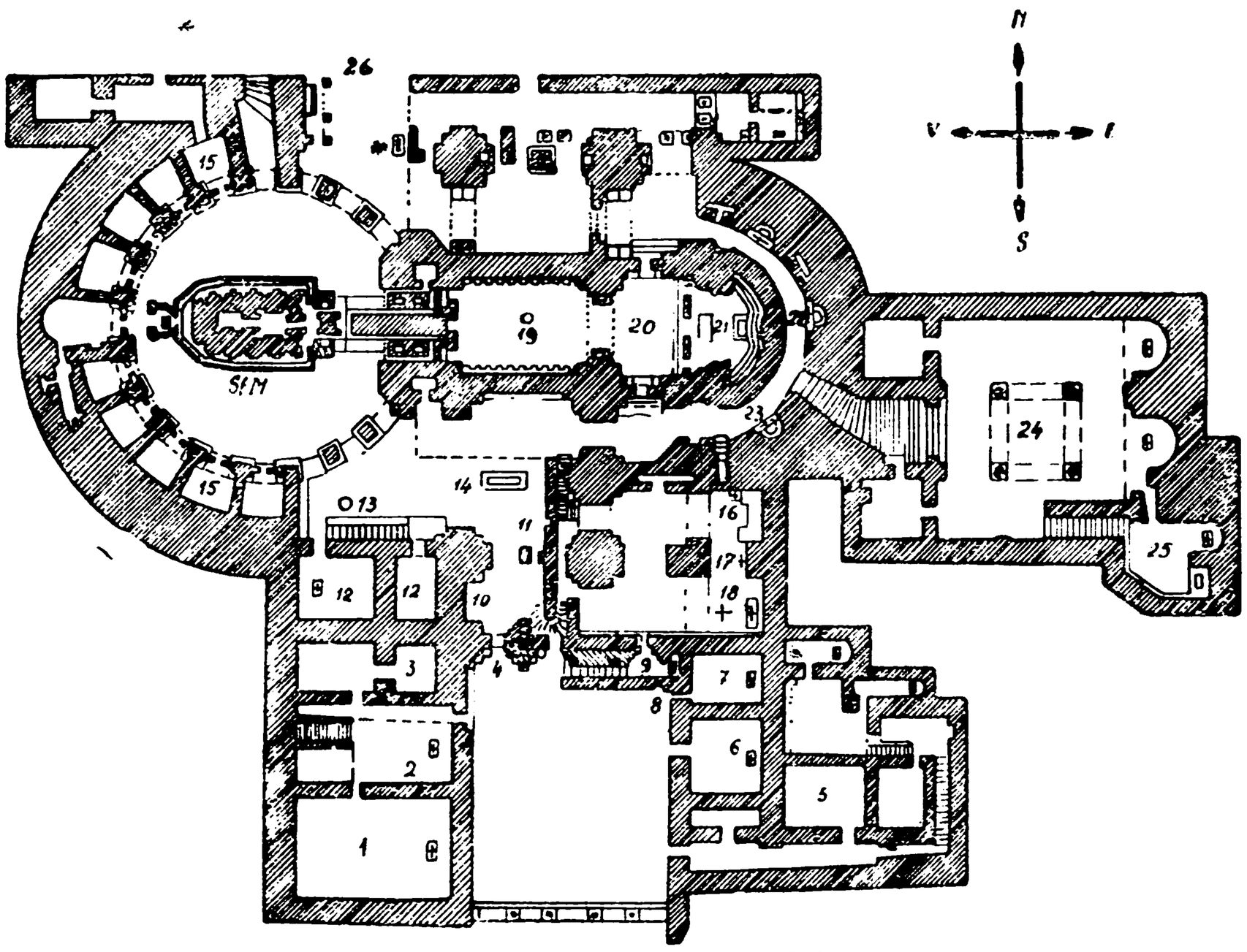

Planul bisericii Sfîntului Mormînt:

1. Capela Sfîntului Iacob; 2. Capela Sfînta Maria Magdalena; 3. Capela celor 40 de martiri; 4. Intrarea în biserica Sfîntului Mormînt; 5. Mînăstirea Sfîntului Avraam; 6. Capela armenilor, Sf. Iacob; 7. Capela copţilor, Sf. Mihail; 8. Capela Sf. Maria Egipteanca; 9. Capela Agoniei Sfintei Fecioare; 10. Paznicii intrării; 11. Capela lui Adam; 12. Capela armenească 13. Piatra de pe care mironosiţele au privit ungerea trupului Domnului cu miresme; 14. Piatra ungerii şi înfăşurării în giulgiu; 15. Camere siriene; 16. Capela Sfîntului Mormînt; 17. Capela ritului copt; 18. Capela ritului sirian; 19. Catedrala ortodoxă (Catholicon); 20. Jiţul patiarhal; 21. Altarul catedralei patriarhale; 22. Impărţirea veşmintelor Domnului; 23. Capela batjocoririi; 24. Capela Sf. Elena; 25. Capela unde s-a aflat cinstita Cruce; 26. Mînăstirea romano-catolică.

pe Sfîntul Mormînt, cum aflăm din mărturii de necombătul, mai cu seamă de la Eusebiu şi Ieronim»[3].

---

3. Victor Guérin, **La Terre Sainte**, Paris, 1882, pp. 59-60.

Cercetătorii contemporani, în special arheologii de la Mînăstirea dominicană a Sfîntului Ștefan ,au stabilit cu precizie Mormîntul Mîntuitorului, dovedind cu prisosință autenticitatea tradiției creștine și punînd-o de acord cu descoperirile lor. «Domnul a fost înmormîntat în locul unde se arată azi, în Biserica Sfîntului Mormînt» [4]. Încă din epoca apostolică, avem mărturiile de necombătut ale autenticității acestor Locuri Sfinte. Sfîntul Apostol Petru, în cuvîntarea sa de la Rusalii, spune: «Pre acest Iisus L-a înviat Dumnezeu, căruia noi toți sîntem mărturii» (Fp. A. II, 32). În cuvîntarea ținută în sinagoga din Antiohia, Sfîntul Apostol Pavel a spus: «Și nici o vină de moarte aflînd, au cerut de la Pilat să-L omoare pre El. Și dacă au săvîrșit toate cele ce erau pentru El scrise, pogorîndu-L de pre lemn, L-au pus în mormînt. Iar Dumnezeu L-a sculat pe El din morți» (Fp. A. XIII, 28—30).

Arheologia modernă, pe baza studiilor temeinice a determinat toate elementele cu privire la forma, planul, fundațiile, etc., ale bisericilor paleocrestine, constantiniene și a celor din timpul împăratului Justinian. Astfel profesorul atenian Anastasios K. Orlandos, într-o lucrare de care am luat cunoștință în recenzia d-lui Conf. I. Barnea, descrie aceste biserici primitive, printre care și cele palestiniene, arătînd că toate aceste ctitorii imperiale au avut o execuție ireproșabilă. «Caracteristica tuturor bazilicilor paleo-creștine este axa longitudinală și impresia de mișcare ce are ca țintă Sfînta Masă din fața absidei» [5].

In Bazilica Sfintei Invieri nu mai ai această impresie, ci simți nevoia de a te opri, de a face un popas. și ți se pare că ai ajuns la capătul unui drum, că intri prin portaluri luminoase, într-o lume de pace, de liniște de desăvîrșire și eternitate. Parcă te ridici din propriul tău mormînt, simțind că Iisus ți-a dăruit și ție privilegiul nesperat al vieții veșnice.

Accesul în Biserica Sfîntei Învieri se face traversînd o curte pătrată, încadrată în partea sudică de mînăstirea grecească, cu bisericile Sfîntul Iacob. Sfînta Maria Magdalena, și a celor 40 de Mucenici, apoi clopotnița, căreia îi lipsește partea superioară. Pe partea de răsărit se află mînăstirea Sfîntului Avram, capela armenească a Sfîntului Iacob, o capelă a Bisericii copte, cu hramul Sfîntului Arhanghel Mihail si capela ortodoxă a Sfintei Maria Egipteanca. Tot spre răsărit ,lipită de zidul fațadei, se află capela catolică a «Agoniei Sfintei Fecioare».

Fața sudică a bisericii actuale a Sfîntului Mormînt pe unde se află intrarea, este formată din zidăria ce se menține din construcția bazilicii primei cruciade. Zidul este împărțit în două părți, cea de deasupra cu două ferestre, sub care se află în partea de jos două portaluri de intrare, din care unul este zidit. Intrarea în biserică se face prin singura ușă rămasă în uz și este păzită de o familie de arabi musulmani, care păstrează cheile, funcțiunea fiind ereditară din timpul stăpînirii otomane. Sculpturile în piatră care împodobesc portalurile, reprezintă scene evanghelice. O porțiune din aceste chenare, reproducînd intrarea Mîntuitorului de Florii în Ieru-

---

4. Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, **Actualităţi teologice**, în revista «Mitropolia Olteniei nr. 3-4/1957, (în recenzia cărţii lui Werner Keller: «**Und die Bibel hat doch Recht**», Düsseldorf, 1955).

5. Conf. I. Barnea, recenzia cărţii lui Anastasios, K. Orlandos, «**Basilica paleocreştină cu scheletul acoperămîntului din lemn, din bazinul Mării Mediterane**», Atena, t. I, 1952; t. II, 1954 (în greceşte).

salim, a fost luată probabil în timpul campaniei napoleoniene din Palestina, (1799). Timpanul — spațiul de deasupra intrării în formă de arcadă — este sculptat în arabescuri. Pe friza zidului din spre răsărit sînt sculptate chipuri mitologice. Imediat la dreapta intrării, o scară de piatră duce la capela Sfinților Apostoli și de acolo, pe un coridor îngust, dai în biserica Sfîntului Avram, așezată deasupra capelei abisiniene a Sfîntului Arhanghel Mihail. Tradiția sacrificiului lui Isaac de către patriarhul Abraham este localizată aici, de prin veacul al VI-lea. Biserica Anglicană poate săvîrși Sfînta Liturghie numai în biserica Sfîntului Avram, dar este reprezentată regulat, la toate sărbătorile și ceremoniile Patriarhiei Ortodoxe.

Clopotnița ridicată de cruciați în secolul XII, nu este legată de construcția Bisericii. Se află pe partea stîngă, cum stai cu fața spre intrare. Pătrunzînd în interiorul Bisericii Sfîntului Mormînt, ai în față «Piatra Ungerii», o placă dreptunghiulară de marmură purpurie, pe care Trupul Domnului a fost uns cu mirezme de Iosif din Arimateia și de rabinul Nicodim, ucenicul tainic al lui Iisus, după Pogorîrea de pe Cruce. Deasupra marmurei atîrnă opt candele, ale ortodocșilor, catolicilor, sirienilor și armenilor. Pe zidul din spate, se află un tablou în ulei, cu scena atît de duios povestită de Sfîntul Evanghelist Ioan (XIX, 38—42). La o distanță de zece metri spre răsărit, se află o altă piatră de marmură, care arată locul de unde priveau întristatele mironosițe ritualul ungerii. Acest spațiu a fost cuprins în Biserica Sfintei Marii, ridicată la 325 de Sfînta Elena și care după trei secole a fost dărîmată de hoardele lui Chosroes.

Mergînd cîțiva pași spre stînga, intrăm sub domul care acoperă capela cu cenotaful actual de marmură al Sfîntului Mormînt, reconstruit în 1810, după incendiul din 1808. Optsprezece stîlpi pătrați susțin o cupolă impunătoare, cu un diametru de 21 m. Capela din mijlocul rotondei, are o lungime de 8,40 m. pe o lățime de 6,55 m., împărțită în două cămări. În prima încăpere, numită «Capela Îngerilor», intri dinspre răsărit pe o ușă scundă, cu arcadă, în fața căreia se află un peron pe care stă soborul ce săvîrșește Sfînta Liturghie în Noaptea Învierii. Fața capelei este bogat împodobită cu icoane și candele. În mijlocul Capelei Îngerilor, se află pe un piedestal, piatra care acoperea Mormîntul Domnului și care a fost ridicată de Înger. De jur împrejur ard 15 candele, cinci ale ortodocșilor, cinci ale catolicilor, patru ale armenilor și una a copților. Din această încăpere, trecînd printr-o ușă scundă, dai în capela propriu zisă a Sfîntului Mormînt, care marchează cea de a 14-a stație a Drumului Crucii. Încăperea are un volum de 2,10 m. lungime, pe 2 m. lățime. În partea dreaptă se află Sfîntul Mormînt, acoperit de o lespede de marmură, de dimensiunile 1,60 × 0,60 × 0,67 m. Zilnic, atît ortodocșii, cît și catolicii, la ceasuri fixe, săvîrșesc aci Sfînta Liturghie, supraveghindu-se reciproc, să nu se depășească timpul și regulile prestabilite. Deasupra lespezii Sfîntului Mormînt, atîrnate de tavan, ard 43 de candele, 13 ale ortodocșilor, catolicilor și armenilor, iar capții, fiii duhovnicești ai Sfîntului Marcu, au numai patru candele, ca unii care s-au răzlețit de marea turmă a Bisericii Unice. În capătul vestic al capelei Sfîntului Mormînt se află un altar, al acestor copți, pe care ei îl stăpînesc de prin secolul al XVI-lea. Între coloanele de susținere ale rotondei, s-au zidit pereți care despart mici încăperi ce aparțin cultului sirian ortodox, iar camerele de deasupra ,din galerii, aparțin Bi-

sericii armene. Dedesubt, săpate în stincă, din capela siriană se coboară într-o criptă, în peretele căreia se află mai multe morminte, pe care tradiția le atribuie rabinului Nicodim și lui Iosif din Arimateia.

Din partea de nord a rotondei, dai în mînăstirea catolică, cu mai multe altare și capele. În anticameră se află două lespezi circulare de marmură ,care înseamnă locul în care a stat Iisus și Maria Magdalena, capela fiind închinată «Arătării Domnului» acestei mironosițe după Înviere. După o tradiție, pe locul pe care acum se află capela romano-catolicilor, ar fi fost casa lui Iosif Arimatianul, iar pe partea de sud-est, unde se înalță monumentala catedrală grecească — *Catholiconul,* — s-ar fi întins grădina acestuia, care cuprindea și mormîntul său. În sacristia (veșmîntăria) mînăstirii catolice, se pot vedea multe relicve, mai ales din vremea cruciaților.

În sfîrșit ne aflăm în Catholicon, catedrala greacă-ortodoxă, care formează partea răsăriteană a Bisericii Sfintei Învieri. Se intră pe sub «arcada împărătească» ce pare că datează din epoca constantiniană. Interiorul este decorat cu o bogăție și o artă impresionantă, cu picturi și reliefuri aurite, iar cupola este îmbinată, din arcade frînte. Sub cupolă, în mijlocul naosului, este un fragment de coloană din piatră, denumit de tradiție «centrul pămîntului». În fața altarului se află cele două jilțuri patriarhale, cel din partea stîngă al patriarhului Antiohiei, iar cel din dreapta al patriarhului Ierusalimului. Din altarul Catholiconului dai într-o încăpere în care se află veșmîntăria, odoarele Patriarhiei, cutii și răclițe în metal prețios, cu moaște de sfinți și martiri. Evanghelii ferecate în aur și bătute în pietre prețioase, daruri imperiale și princiare, de la bizantini, ruși și moldo-valahi, printre care o cruce din Lemnul Răstignirii, purtată la procesiuni religioase și la marile sărbători, cînd slujește patriarhul. Trecînd în partea nordică, după zidul Catholiconului, aflăm două capele, una denumită «închisoarea Domnului», pe locul unde au stat Iisus și tîlharii, în timp ce se pregăteau crucile supremului sacrificiu, iar în cea de a doua se află stînca pe care, după o tradiție, se vede întipărită urma picioarelor Domnului, așa după cum musulmanii arată pe stînca Moria, din moscheia lui Omar, urma lăsată de piciorul profetului Mohamed, cînd s-a înălțat la cer. Din culoarul care ocolește altarul semi-circular al Catholiconului, dai în trei capele. Prima este ortodoxă, închinată Sfîntului Longin, soldatul care a împuns cu sulița coasta lui Iisus pe cruce. Fiind orb de un ochi, ostașul a văzut îndată ce a fost stropit de apa și sîngele ce a țîșnit din coasta Domnului. Văzînd minunea săvîrșită cu el, a crezut și a devenit creștin.

Urmează capela armenească a «împărțirii vestmintelor» și capela «batjocoririi și încununării cu spini», care conține un fragment din coloana de care Iisus a fost legat și lovit de soldățime cu vergi.

Între capela împărțirii veșmintelor și cea a batjocuririi se află o scară de piatră cu 29 trepte, care duce într-o grotă de 5 m. sub fundația bisericii, în care se afla capela armenească a Sfintei Elena, Aici a fost construită cea de treia bazilică a împăratului Constantin, numită Martirium, din care au mai rămas patru coloane monolitice. In mijlocul încăperii, în suprafață de 90 mp., se află un altar, iar pe latura de răsărit alte două altare, unul în amintirea tîlharului pocăit, iar altul închinat Sfintei Elena. Lîngă acest altar se găsește o firidă de unde împărăteasa Elena privea cum se făceau săpăturile în prăpastia în care s-a aflat cinstita

Cruce. Aici găsim capela «Aflarea Sfintei Cruci», în care se coboară pe alte treisprezece scări, cu două altare, unul ortodox și altul catolic, care posedă o frumoasă statuie în bronz a Sfintei Elena, purtînd Crucea.

Drumul Crucii și al Calvarului s-a sfîrșit aici. Istoria ne povestește de luptele împăratului bizantin Heraclius, care, în urma victoriilor sale contra invadatorului persan Chosroes al II-lea, a redobîndit cinstita Cruce, pe care acesta o luase, drept trofeu, din Biserica Sfîntului Mormînt, la anul 614, cînd a pustiit Țara Sfîntă și a dărîmat Ierusalimul, cu minunatele lăcașuri ridicate în cele trei secole de viață creștină liberă.

*

Sărbătoarea Paștelor catolice începe cu un pelerinaj pe Drumul Crucii, cu îngenuncheri și rugăciuni la toate opririle, de la Pretoriul lui Pilat pînă la Biserica Sfîntului Mormînt. Este impresionantă procesiunea din Duminica Floriilor, cînd clericii numeroaselor congregații, credincioșii localnici și pelerini, parcurg Via Dolorosa, cu crengi de palmier, cîntînd imnuri în latinește, ca pe vremurile cînd popoarele Europei își trimiteau fiii să elibereze cu spada Mormîntul Sfînt. În Joia Mare are loc ceremonia spălării picioarelor, în incinta din fața bisericii. De Vinerea Mare, călugării din ordinul franciscan poartă o cruce mare de-a lungul Viei Dolorosa, apoi bat în cuie o efigie a Mîntuitorului și toate Patimile sînt redate clipă cu clipă de la Golgota, pînă la punerea în Mormînt, în triste cîntări și citirea capitolelor respective din Sfintele Evanghelii. In Noaptea Paștilor, după Liturghia solemnă din capela Sfîntului Mormînt, se face o procesiune în jurul rotondei Bisericii și ceremonia ia sfîrșit, căci a doua zi, din zori, începe sărbătoarea Floriilor Ortodoxe.

Ceea ce caracterizează sărbătorile ortodoxe, sînt lungile privegheri și liturghiile slujite cu pompă mare, de soborul arhiereilor și arhimandriților Frăției Sfîntului Mormînt, în cap cu patriarhul, îmbrăcați în odăjdii strălucitoare de Florii și la slujba Sfintei Învieri. După slujbe se pornește în cortegiu de la Biserica Sfîntului Mormînt, în frunte cu arhiereii, clerul și monahii, cu un schevofilax care poartă o cruce din lemnul Răstignirii, bătută în rubine, pînă la reședința patriarhală, unde se slujește un trisaghion și se primesc binecuvîntările patriarhicești. Joia Mare dimineața, are loc în fața bisericii, ceremonia «spălării picioarelor», cînd patriarhul spală picioarele la 12 membri ai Frăției Sfîntului Mormînt. De Vinerea Mare, se face prohodul pe Golgota, cu procesiune în jurul Sfîntului Mormînt.

In Sîmbăta Mare are loc de mai multe veacuri ceremonia *Sfintei Lumini,* la care asistă, în afară de autoritățile orașului, aproape toată suflarea Ierusalimului, de toate confesiunile, împreună cu monahii veniți de la mînăstirile din pustia Iordanului și a Mării Moarte. Slujbele încep dis-de-dimineață în catedrală și înaintea amiezii se face procesiunea obișnuită în jurul capelei Sfîntului Mormînt. Apoi toate luminile și candelele din biserică și din capelă se sting. Patriarhii ortodox și armean intră în capelă. O liniște mormîntală domnește, în timp ce toată lumea se roagă, asemenea adunării apostolice din Duminica Cincizecimii, cînd «limbi de foc au coborît din Ceruri și ucenicii au prins a grăi în limbi necunoscute» (Fapte, XI, 1—4). Deodată se deschid două ferestruici circulare, pe ambele laturi ale capelei, pe unde cei doi patriarhi împart credincioșilor o scamă arzînd în flacără, de la care se aprind lumînările. Candelele aprinse cu această

ocazie ard în tot cursul anului și mulți creștini le duc la vetrele lor din ț
îndepărtate. Credincioșii freamătă și chiuie de bucurie în timp ce mulțim
de credincioși musulmani își continuă procesiunea spre moscheele lor
Aksa și Omar și spre Muntele Sfînt al lui Moise (Nebi Musa), la sud-
de Betania lui Lazăr.

Această ceremonie a Sfintei Lumini se serbează cu siguranță din p
mul mileniu creștin, căci în vremea primei cruciade ea era cunoscută.

*

Ni se par adînc gîndite și simțite rîndurile unui scriitor francez p
testant, Pierre Loti, consemnate în cartea lui cu impresii din Țara Sfîn
gînduri care rezumă impresiile variate și copleșitoare cu care părăseș
Ierusalimul credinciosul care a petrecut aici sărbătoarea Sfintei Inviei
«La Ghețimani, în cea din urmă noapte, a fost fără îndoială prea mu
trufie, în umbletul meu după singurătate, pe cînd aici (pe Golgota), n
găsesc mai bine în locul meu de suferință, tot una cu acești oameni smer
care se roagă, din tot sufletul lor ; ei sînt semenii mei, din altă parte, i
eu nu am nimic mai mult decît ei. Mîine, bucuriile mele pămîntești vor
țărînă, iar cîțiva ani, scutiți ca o zi, mă vor face la fel că bătrînul care
află acolo... O ! să mă rog ca el, cînd sfîrșitul îmi va fi aproape ; să n
rog ca ei toți ! Să mă arunc și eu peste pietrele Golgotei, și să mă adînce
în adorație..., dar, este prea deosebit de Hristos din copilăria mea acest Hr
tos al icoanelor aurite, la care ei se roagă atît de fierbinte, iar aceste m
nifestări exterioare, avîntul acesta care te face să cazi în genunchi, nu m
sînt cu putință pentru oamenii din vremea mea. Chiar în această Capelă
Calvarului, care, de atîtea secole, cunoaște suspinele, un sentiment de
esență cu totul modernă, mă înțepenește pe loc și mă oprește. Ceva totu
începe să-mi tulbure ochii ! E ceva neașteptat, ce nu pot opri : în ungher
acestui pilastru care mă ascunde, iată că plîng și eu ; plîng în sfîrșit toa
lacrimile grămădite și tăinuite în timpul lungilor mele zbuciumă
de mai înainte, în drumul atîtor întîmplări schimbătoare și deșarte de ca
s-a izbit viața mea. Te rogi cum poți și eu nu pot mai bine. Deși în picio
re, aici, în umbră, simt acum, din tot sufletul meu, prosternat, la fel
bătrînul în uimire de alături, la fel cu soldatul care acum cîteva clipe
tîra pentru a îmbrățișa pietrele. Hristos ! O, da, orice ar face și ar spu
oamenii..., El rămîne mereu nelămurit, unic ! Îndată ce crucea Lui se ivește
îndată ce se pronunță numele Lui, totul se liniștește și se schimbă, necaz
rile se topesc și se întrevăd renunțările care curăță. În fața celei mai mi
cruciulițe de lemn, inimile trufașe și aspre se pun pe gînduri, se smeresc
pricep multe. Ea este evocarea visurilor fără seamăn și vrăjitorul lumii ve
nice de dincolo. Ea este stăpînul mîngîierilor nădăjduite, și atotputernic
iertărilor nesfîrșite» [6].

AL. ADRIAN BOTEZ

B.M.M.B.
2006-2007

6. Pierre Loti, **Jérusalem**, p. 214.

4579

PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ

inv. 251
BIBLIOTECA MITROPOLIEI
P I-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÎNĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE : :

ANUL LXXVI

Nr. 5-6

MAI-IUNIE 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI. — STRADA ANTIM Nr. 29. — RAIONUL N. BALCECSU

CUPRINSUL

	Pag.
INCHINARE PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN	415—419
Pe drumul tradiției și canoanelor ortodoxe, de Pr. Prof. LIVIU STAN . .	420—431
Grija pentru pregătirea personalului bisericesc, de Prof. Diac. N. I. NICOLAESCU	432—442
Preotul și preoția creștină în gîndirea și trăirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, de Pr. Prof. ENE BRANIȘTE	443—464
In legătură cu canonizarea sfinților romîni, de Pr. Prof. I. TODORAN .	465—472
Un deceniu de activitate editorială, de Prof. T. M. POPESCU	473—481
«Ca toți să fie una», de Ierom. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN	482—490
Rîvna pentru buna chivernisire a Casei Domnului, de Preotul NICULAE ȘERBANESCU	491—508
Viața monahală în ultimii zece ani, de Pr. G.	509—523
In slujba Ortodoxiei ecumenice, de Preotul OLIMP N. CACIULA . . .	524—547
Pentru Pace și pentru propășirea omului, de Diac. Prof. O. BUCEVSCHI	548—559

PARTEA OFICIALA

Publicație de concurs	560—560

INCHINARE
PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Se împlinesc — la 6 iunie 1958 — zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Părinte Justinian, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne. Înfăptuirile cu care Dumnezeu a binecuvîntat acest deceniu de patriarhicească arhipăstorire prilejuiesc ierarhilor, clerului și credincioșilor Sfintei noastre Biserici bucuria unei aniversări, menită să mărturisească, încăodată, hotărîrea nezdruncinată a obștei dreptcredincioase din țara noastră, de a merge mai departe pe calea cea bună a adevăratelor tradiții ortodoxe, pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian a restatornicit viața noastră bisericească încă de acum zece ani: calea împlinirii poruncilor evanghelice de slujire a lui Hristos și a năzuințelor sfinte ale poporului nostru și ale întregii omeniri. Dar acest sărbătoresc popas mai are încă o semnificație: el reprezintă prinosul de recunoștință, de cinstire și dragoste, pe care slujitorii și închinătorii altarelor dreptei-credințe din țara noastră îl aduc din toată inima, Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne, care — prin activitatea desfășurată sub semnul înaltei răspunderi față de Dumnezeu și de oameni — a dovedit pe deplin că învățătura nerăstălmăcită a credinței creștine este chemată „să slujească vieții, să slujească păcii, să slujească omului pentru dobîndirea mîntuirii și să-l ajute, în același timp, în strădaniile lui binecuvîntate spre lumină, spre fericire, spre libertate și spre progres".

Desfășurarea întregii noastre vieți bisericești din ultimul deceniu, sub îndrumarea Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a purces din duhul Sfintelor Scripturi și din această înaltă conștiință a misiunii încredințate de Mîntuitorul Iisus Hristos Bisericii Sale, iar înfăptuirile ce s-au înregistrat în acest răstimp sînt roadele binecuvîntării divine pentru tot lucrul bun și bineplăcut lui Dumnezeu, pe care ierarhii, clericii și credincioșii ortodocși

l-au împlinit cu dragoste şi rîvnă apostolică. Uriaşa operă legislativă bisericească, menită să statornicească organizarea şi cadrul de activitate al Bisericii noastre, în lumina prevederilor şi canoanelor ortodoxe; readucerea la vatra credinţei străbune a fraţilor răpiţi prin silnicie şi înşelăciune, cu două veacuri şi jumătate în urmă, din marea obşte a dreptei credinţe străbune; reorganizarea învăţămîntului religios sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Bisericii, fără amestec şi fără duh străin de învăţătura creştină; activitatea deosebită pe tărîmul publicisticii teologice, prin imprimarea unor reviste şi cărţi de înalt nivel, care au adus şi aduc Bisericii noastre sporit prestigiu peste hotarele ţării; reorganizarea vieţii monahale, pe temeliile trainice ale tradiţiilor patristice; canonizarea celor dintîi sfinţi romîni, care s-au nevoit pentru propăşirea duhovnicească a Ortodoxiei romîneşti; întoarcerea clerului la adevăratul apostolat creştin al slujirii altarelor şi al sprijinirii năzuinţelor legitime ale păstoriţilor lor; chivernisirea înţeleaptă şi gospodărirea pricepută a bunurilor bisericeşti; promovarea, prin acţiuni neîntîlnite în trecut, a unităţii de acţiune a Ortodoxiei ecumenice; şi, mai ales, contribuţia de seamă adusă de fiii Bisericii Ortodoxe Romîne în acţiunea sfîntă de zidire a păcii pe pămînt şi de sprijinire a muncii creatoare a vrednicului nostru popor care îşi făureşte o nouă viaţă, liberă şi prosperă, — iată numai cîteva din roadele bogate ce s-au revărsat în viaţa noastră bisericească, sub păstorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian. Aceste roade îndreptăţesc deopotrivă şi bucuria aniversării de acum şi omagiul sincer ce se aduce Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru toată munca plină de avînt pe care a depus-o întru dobîndirea lor.

Se cuvine să amintim, însă, că însuşi Prea Fericitul Patriarh Justinian a ţinut să sublinieze, în repetate rînduri, că aceste înfăptuiri — care încălzesc inimile tuturor ierarhilor, clericilor şi credincioşilor Bisericii noastre — nu ar fi fost dobîndite fără concursul unor condiţii prielnice, fără existenţa unor factori hotărîtori, cărora li se cuvine deopotrivă preţuirea şi cinstirea tuturor. „Legămîntul pe care l-am făcut în ziua în care am urcat în scaunul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne — *a spus Prea Fericitul Patriarh Justinian* — nu ar fi dobîndit o atît de grabnică şi deplină împlinire, dacă n-ar fi exprimat nădejdile întregii Biserici, dacă n-ar fi existat anumite condiţiuni de muncă şi dacă nu s-ar fi realizat o armonioasă conlucrare a tu-

turor celor ce au rosturi și răspunderi în viața Bisericii" *(„Apostolat Social", vol. V, p. 116).*

Într-adevăr, programul de activitate expus în cuvîntarea rostită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, la 6 iunie 1948, cu prilejul înscăunării, cuprindea cele mai de seamă probleme ce se puneau atunci în viața Bisericii și a căror grabnică rezolvare era așteptată și dorită de marea majoritate a fiilor Bisericii Ortodoxe Romîne. Această adeziune sinceră a clerului și credincioșilor ortodocși a făcut ca mă-

La investitura Prea Fericitului Patriarh Justinian, în iunie 1948, au fost de față Inalți Ierarhi, reprezèntanți ai Bisericilor Ortodoxe surori.

surile ce s-au luat apoi de Sfîntul Sinod, în frunte cu noul Patriarh — care știuse să dea glas năzuințelor obștei întregi, — să fie primite cu încredere și sprijinite de slujitorii și închinătorii sfintelor noastre altare străbune.

Un al doilea factor care a asigurat dintru început cele mai prielnice condiții pentru desfășurarea muncii începute în 1948 de Prea Fericitul Patriarh Justinian era — după cum a mărturisit însuși Întîistătătorul Bisericii noastre — „climatul nou al vieții statului nostru: erau libertățile largi pe care regimul democrat popular le asigură tuturor cetățenilor; era deplina libertate religioasă pe care o garanta Constituția Republicii Populare Romîne. Libertatea religioasă aduce — pentru prima oară — neamestecul Statului în

treburile Bisericii, care putea de acum înainte să-şi rezolve ea singură problemele, în spiritul dogmelor şi canoanelor proprii şi potrivit cu nevoile şi cu misiunea ei sfîntă" *(„Apostolat Social", vol. V, p. 119). Aceste fericite auspicii, sub care începea, în 1948, patriarhiceasca arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Justinian, au rămas aceleaşi de-a lungul celor zece ani. După cum se ştie de către toată lumea,* „Statul nostru democrat popular a arătat de atunci şi pînă azi deosebită înţelegere faţă de Biserică", *veghind la stricta respectare a tuturor drepturilor înscrise în actul fundamental al ţării.*

Al treilea factor determinant în obţinerea numeroaselor înfăptuiri ce s-au înscris în viaţa noastră bisericească, în cei zece ani de cînd Prea Fericitul Patriarh Justinian se află la cîrma Bisericii Ortodoxe Romîne, a fost păstrarea principiului de bază al Ortodoxiei: conducerea sobornicească. Întîistătătorul nostru a mărturisit, ori de cîte ori s-a ivit prilejul: „Pe lîngă climatul cel nou al noii orînduiri democratice, pe lîngă sprijinul şi înţelegerea Guvernului, — străduniile mele, pentru împlinirea programului schiţat la 6 iunie 1948, s-au mai bucurat de un concurs, care le-a dat putinţă să se transforme cu repeziciune în înfăptuiri folositoare. Acest concurs de mare preţ a venit din partea membrilor Sfîntului Sinod. Conlucrarea strînsă şi frăţească dintre Întîistătătorul şi membrii Sfîntului Sinod a fost factorul de căpetenie al tuturor bunelor împliniri... Unitatea de gîndire, unitatea de acţiune a Ierarhilor a determinat preoţimea să-şi strîngă rîndurile în jurul conducerii canonice a Bisericii, să-şi sporească disciplina, — condiţie indispensabilă a slujirii lui Hristos — şi să caute a împlini, cu rîvnă şi fără zăbavă, toate bunele îndemnuri şi povăţuiri primite din partea Sfîntului Sinod, sau a Ierarhilor. Acest fapt a ferit Biserica noastră de dezbinări şi de rătăciri primejdioase. Noi ne-am putut, astfel, păstra unitatea de simţire şi de credinţă şi am adus în acţiunile mari la care ne îndatora însăşi învăţătura Sfintelor Evanghelii, contribuţia impresionantă a clericilor şi credincioşilor noştri, a întregii noastre Biserici" *(„Apostolat Social", vol. V, p. 120).*

Exstenţa acestor factori şi condiţii prielnice — pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian le numeşte „izvoarele adevărate din care au purces înfăptuirile" înregistrate pînă acum — vădesc în chip deosebit valabilitatea învăţăturii şi tradiţiilor ortodoxe, care pun la temelia întregii activităţi

a Bisericii lui Hristos principiul slujirii omului, în năzuința lui spre mîntuirea sufletului și în strădaniile lui de a-și făuri o viaţă pașnică, de dreptate, de lumină și de fericire. Păstrînd cu sfințenie aceste învățături și aceste datini străbune, readucînd întreaga viață a Bisericii noastre pe făgașul lor, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a izbutit să-și vadă strădaniile încununate de înfăptuiri vrednice de prețuirea și cinstirea tuturora.

De aceea, prinosul de dragoste şi de recunoștință, pe care întreaga noastră Biserică îl duce Întîistătătorului ei, cu prilejul împlinirii a zece ani de la înscăunarea sa, capătă semnificația înaltă a unui legămînt de muncă fără preget, de strădanii neșovăitoare, pe care îl face întreaga obște ortodoxă din țara noastră, pentru ducerea mai departe a lucrului bun ce s-a desfășurat pînă acum, spre binele Bisericii şi al Patriei noastre, spre binele Ortodoxiei şi al omenirii întregi.

Revista noastră, care — de-a lungul acestor zece ani s-a străduit să fie în rîndurile clericilor noștri vestitorul marilor acțiuni inițiate de Sfîntul Snod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru obținerea tuturor înfăptuirilor de care se bucură astăzi întreaga Biserică Ortodoxă Română, aduce şi ea smeritul ei omagiu, de devotament, de recunoștință și de nețărmurită dragoste celui ce a fost şi este nemijlocitul îndrumător al activității sale. Închinîndu-i Prea Fericitului Patriarh Justinian — la împlinirea unui deceniu de patriarhat — mănunchiul paginilor ce urmează, în care se arată realizările de pînă acum şi se încearcă a se lămuri perspectivele largi ale înfăptuirilor de mîine, revista „Biserica Ortodoxă Română" încredințează pe Întîistătătorul nostru că va sprijini şi în viitor, cu sporită rîvnă, munca pe care o va desfășura Prea Fericirea Sa și Sfîntul Sinod pentru slava Bisericii lui Hristos, pentru înflorirea Patriei noastre şi pentru pacea și bunaînțelegere a oamenilor de pretutindeni, și îi urează, după datină:

Intru mulți şi fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

«BISERICA ORTODOXA ROMINA»

treburile Bisericii, care putea de acum înainte să-şi rezolve ea singură problemele, în spiritul dogmelor şi canoanelor proprii şi potrivit cu nevoile şi cu misiunea ei sfîntă" *(„Apostolat Social", vol. V, p. 119). Aceste fericite auspicii, sub care începea, în 1948, patriarhiceasca arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Justinian, au rămas aceleaşi de-a lungul celor zece ani. După cum se ştie de către toată lumea,* „Statul nostru democrat popular a arătat de atunci şi pînă azi deosebită înţelegere faţă de Biserică", *veghind la stricta respectare a tuturor drepturilor înscrise în actul fundamental al ţării.*

Al treilea factor determinant în obţinerea numeroaselor înfăptuiri ce s-au înscris în viaţa noastră bisericească, în cei zece ani de cînd Prea Fericitul Patriarh Justinian se află la cîrma Bisericii Ortodoxe Romîne, a fost păstrarea principiului de bază al Ortodoxiei: conducerea sobornicească. Întîistătătorul nostru a mărturisit, ori de cîte ori s-a ivit prilejul: „Pe lîngă climatul cel nou al noii orînduiri democratice, pe lîngă sprijinul şi înţelegerea Guvernului, — străduaniile mele, pentru împlinirea programului schiţat la 6 iunie 1948, s-au mai bucurat de un concurs, care le-a dat putinţă să se transforme cu repeziciune în înfăptuiri folositoare. Acest concurs de mare preţ a venit din partea membrilor Sfîntului Sinod. Conlucrarea strînsă şi frăţească dintre Întîistătătorul şi membrii Sfîntului Sinod a fost factorul de căpetenie al tuturor bunelor împliniri... Unitatea de gîndire, unitatea de acţiune a Ierarhilor a determinat preoţimea să-şi strîngă rîndurile în jurul conducerii canonice a Bisericii, să-şi sporească disciplina, — condiţie indispensabilă a slujirii lui Hristos — şi să caute a împlini, cu rîvnă şi fără zăbavă, toate bunele îndemnuri şi povăţuiri primite din partea Sfîntului Sinod, sau a Ierarhilor. Acest fapt a ferit Biserica noastră de dezbinări şi de rătăciri primejdioase. Noi ne-am putut, astfel, păstra unitatea de simţire şi de credinţă şi am adus în acţiunile mari la care ne îndatora însăşi învăţătura Sfintelor Evanghelii, contribuţia impresionantă a clericilor şi credincioşilor noştri, a întregii noastre Biserici" *(„Apostolat Social", vol. V, p. 120).*

Existenţa acestor factori şi condiţii prielnice — pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian le numeşte „izvoarele adevărate din care au purces înfăptuirile" înregistrate pînă acum — vădesc în chip deosebit valabilitatea învăţăturii şi tradiţiilor ortodoxe, care pun la temelia întregii activităţi

a Bisericii lui Hristos principiul slujirii omului, în năzuința lui spre mîntuirea sufletului și în strădaniile lui de a-și făuri o viață pașnică, de dreptate, de lumină și de fericire. Păstrînd cu sfințenie aceste învățături și aceste datini străbune, readucînd întreaga viață a Bisericii noastre pe făgașul lor, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a izbutit să-și vadă strădaniile încununate de înfăptuiri vrednice de prețuirea și cinstirea tuturora.

De aceea, prinosul de dragoste și de recunoștință, pe care întreaga noastră Biserică îl duce Întîistătătorului ei, cu prilejul împlinirii a zece ani de la înscăunarea sa, capătă semnificația înaltă a unui legămînt de muncă fără preget, de strădanii nesovăitoare, pe care îl face întreaga obște ortodoxă din țara noastră, pentru ducerea mai departe a lucrului bun ce s-a desfășurat pînă acum, spre binele Bisericii și al Patriei noastre, spre binele Ortodoxiei și al omenirii întregi.

Revista noastră, care — de-a lungul acestor zece ani s-a străduit să fie în rîndurile clericilor noștri vestitorul marilor acțiuni inițiate de Sfîntul Snod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru obținerea tuturor înfăptuirilor de care se bucură astăzi întreaga Biserică Ortodoxă Română, aduce și ea smeritul ei omagiu, de devotament, de recunoștință și de nețărmurită dragoste celui ce a fost și este nemijlocitul îndrumător al activității sale. Închinîndu-i Prea Fericitului Patriarh Justinian — la împlinirea unui deceniu de patriarhat — mănunchiul paginilor ce urmează, în care se arată realizările de pînă acum și se încearcă a se lămuri perspectivele largi ale înfăptuirilor de mîine, revista „Biserica Ortodoxă Română" încredințează pe Întîistătătorul nostru că va sprijini și în viitor, cu sporită rîvnă, munca pe care o va desfășura Prea Fericirea Sa și Sfîntul Sinod pentru slava Bisericii lui Hristos, pentru înflorirea Patriei noastre și pentru pacea și bunaînțelegere a oamenilor de pretutindeni, și îi urează, după datină:

Intru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

«BISERICA ORTODOXA ROMINA»

PE DRUMUL TRADIȚIEI ȘI CANOANELOR OROTODOXE

Uneori se constată în sens pozitiv, iar alteori în sens contrar, că Biserica este tradiționalistă. Înțelesul ce i se dă acestei constatări poate fi întemeiat și într-un caz și în celălalt, pentru că Biserica este într-adevăr tradiționalistă. Ea ține cu sfințenie la învățătura sa de credință ca și la rînduielile de viețuire creștină, așa cum le-a apucat pe toate din vechime. Din această pricină, întregul curs al vieții bisericești ni se înfățișează în orice vreme ca purtînd în șuvoaiele lui nestematele trecutului, valorile ce vin și trec prin vreme, dintr-o lume care a fost, spre una care vine. Desigur însă, că alături de aceste valori și uneori chiar făcîndu-le cortegiu, se simte și prezența efemeră a unei eflorescențe parazitare, care se stinge sau se destramă, nefiind angrenată organic pe valorile tradiției.

Dar lucrurile se petrec la fel cu orice forme de viață, nu numai cu Biserica, pentru că ereditatea este o lege a firii, căreia nu i se pot sustrage nici îndivizii nici formele de organizare umană. In cazul tuturor acestora, starea lor prezentă nu este alcătuită numai din valori care au luat ființă în actualitate, ci și din valori moștenite, ca și din altele aflate în curs de făurire. Prezentul oricărui organism viu este strîns legat de trecut ca și de viitor. Prezentul reprezintă doar o etapă, care în fluxul neistovit al vieții leagă etapele anterioare de cele viitoare. Fiecare prezent a fost, pînă la un moment dat, viitor, și se găsește, din clipa realizării lui, pe buza trecutului, care înghite vremea pe nesăturate, ca un imens balaur, balaurul istoriei.

Temeluit pe trecut, orice prezent se afirmă ca o sinteză a ceea ce a fost și ca act de elaborare a ceea ce va să vie, ca făurire a ceea ce se cheamă viitor.

Mișcîndu-se inevitabil în timp și în spațiu, omul cu înfăptuirile sale are, în aceste două dimensiuni cosmice, măsuri de apreciere cari îl obligă să se situeze în ele, secționîndu-le, pentru a se putea înțelege pe sine însuși. De aceea vorbim de trecut, de prezent și de viitor, de istorie, de tradiție, de progres etc.

Neputînd face abstracție de trecut, nimic nu poate viețui totuși numai în trecut, și orice tradiționalism înțeles ca orientare prepondeerentă spre trecut, este un non-sens. Trecutul și tot ce reprezintă el ca element pozitiv, constituie un suport necesar, de neînlăturat, pentru prezent și pentru viitor. Dar rostul oricărei existențe individuale sau sociale, se împlinește în prezent și în viitor, el nu poate fi nicidecum redus, doar la păstrarea a ceea ce a fost, orice valoare ar reprezenta trecutul. De aceea tradiționalismul nu poate constitui nici rostul major al unei organizații religioase cum este Biserica. El relevă doar suportul istoric al ființii și

lucrării Bisericii, care se desfășoară mereu în prezent și urcînd scările viitorului.

Suflul inoitor care se abate în fiecare vreme peste Biserică și peste așezămintele ei, n-a smuls-o și n-o poate smulge din rădăcinile ei înfipte în trecut, ci i-a creat numai cadrele noi obiective pentru lucrarea sa, i-a dat orientări noi în vreme și impuls spre zidirea continuă a împărăției lui Dumnezeu din stihiile fiecărei vremi. Optica de care se servește Biserica în orientarea și lucrarea sa îmbrățișează vremea din perspectivă pnevmato-sfîntă și de la înălțimea Logosului, socotind-o stihie așezată de Dumnezeu pentru plinirea mîntuirii în urzirea veacurilor. Trăind și lucrînd în vreme, ea se ridică prin această optică deasupra vremii, cătînd mereu spre începutul și spre sfîrșitul veacurilor, durîndu-și cetate nebiruită de vreme, după vrerea Domnului, care a înzestrat-o cu puterea de a lucra «pînă la sfîrșitul veacurilor» (Mt. 28, 20) și asigurînd-o că «cerul și pămîntul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece» (Mc. 13, 31 ; Lc. 21, 33).

Ca o parte a Bisericii lui Hristos, și Biserica Ortodoxă Romînă a străbătut prin vreme pînă azi, punînd întotdeauna greutatea principală pe lucrarea pe care a desfășurat-o în fiecare vreme, dar servindu-se în această lucrare de mijloacele pe care le-a moștenit și le-a păstrat în tezaurul tradiției sale.

Acest tezaur cuprinde, pe lîngă adevărurile mîntuitoare păstrate de Sf. Scriptură și de Sf. Tradiție, și o seamă de alte rînduieli ce țin de tradiția comună a Bisericii ecumenice ca și de tradiția osebită sau particulară a Bisericii romîne. Toate acestea formează tradiția Bisericii noastre, prin care ne situăm atît în ecumenicitatea ortodoxă, cît si în aria dezvoltării istorice a vieții bisericesti și de stat o poporului romîn.

Păstrarea acestei tradiții a intrat din vremuri vechi în conștiința Bisericii ca o datorie sfîntă, stăruindu-se din toate puterile, ca firul ei să nu fie întrerupt. Dar ținerea aceasta cu tărie la tradiție, înafară de faptul că este un fenomen determinat de legile eredității, în Biserică se mai justifică în mod cu totul deosebit, prin faptul că numai păstrarea tradiției îi dă Bisericii însăsi certitudinea, că în orice vreme, ea este una și aceeasi, neschimbată, purtătoare a aceleiasi sfințenii si a aceleiasi misiuni mîntuitoare ca si în trecut. Prin păstrarea statornică a tradiției, ea se recunoaște mereu ca identică cu sine însăși, ca una care stă în har si în adevăr, si care le transmite mai departe ca pe o mostenire sfîntă. Bisericii îi este necesară această conștiință, ea însăși fiind un element al «predaniei sale».

Cuprinzătoare ca și întreaga ei lucrare, predania sau tradiția Bisericii nu este formată numai din adevăruri de credință și din rînduieli referitoare la acestea, ci si dintr-o sumă de rînduieli prin care se asigură starea de ordine, necesară si în sînul ei. — ca si în sînul oricărei obștii umane —, pentru a-și putea înfăptui misiunea la care este chemată.

Aceste rînduieli, pe temelia cărora stă întreaga organizare si conducere bisericească, sînt canoanele. Aplicarea lor statornică și îngemînarea lor cu adevărurile de credință, i-a creat Bisericii o conștiință canonică și o permanentă preocupare de păstrarea canonicității ca parte integrantă a tradiției sale. Orientată tradiționalist și prisosind în grija de păstrare a tot ceea ce face parte din tezaurul tradiției, Biserica a pus pe observarea și păstrarea canoanelor o greutate aproape identică cu

aceea a păstrării textului crezului, al Sfintei Scripturi și al sfintelor liturghii și molifte. Textul lor a fost și e privit uneori în ortodoxie ca «text recent» și încheiat, ca și textul Sfintei Scripturi. Și, tot după asemănarea cu acesta, pe lîngă textul originar grec — socotit ca text recent cu obligativitate generală — mai este socotit ca atare și textul lor vechi slavon, care e privit în Bisericile slave ca un fel de «Septuagintă canonină». Cu toate acestea, este clar că nu poate fi vorba de un text definitiv încheiat al canoanelor, pentru că Biserica are și acum aceeasi putere legislativă pe care a avut-o în trecut, în vremea întocmirii canoanelor, iar cuprinsul lor nu este revelat și nici nu se încheie prin ele vero revelație canonică, la care n-ar mai fi posibil să se adauge nimic și din care iarăsi n-ar mai fi cu putință să se schimbe nimic.

Oricum însă, canonicitatea, intrată în conștiința Bisericii, constituie o valoare vie, dinamică, a constiinței ortodoxe, o forță și un garant al păstrării întregii tradiții. De aceea, și în trecutul Bisericii noastre, acest auxiliar prețios a fost păstrat în alvia tradiției și folosit cu grijă deosebită pentru buna rînduire si chivernisire a treburilor bisericești. Din vremuri străvechi, de cînd vlădica Valentinian al Tomisului s-a opus celor ce voiau să surpe în veacul împăratului Justinian, autoritatea canoanelor Sinodului IV ecumenic [1], și pînă în vremea îndreptătoarelor noastre pravile (sec. XV—XVII), care i-au dat conștiinței canonice a Bisericii romîne noi temeiuri, îmbogățind-o cu noi rînduieli [2], și de atunci încoace pînă în zilele noastre, la orice încercări a fost pusă această conștiință [3], ea a rezistat și s-a păstrat mereu biruitoare.

Intr-o formă deosebit de robustă, urmînd și înfruntînd felurite influențe etatiste și reziduri de tradiții locale străine spiritului său, con-

1. I. Pulpea: *Episcopul Valentinian de Tomis.* Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», 1957, nr. 4—9, p. 204, 208, 209; — L. Stan: *Impăratul Justinian, Sinodul V. Ecumenic și papalitatea.* Rev. «Studii Teologice», 1953, nr. 5—6, p. 354—355.

2. Al. Grecu: *Inceputurile Dreptului scris in limba romină.* Rev. «Studii», 1954, nr. 4, p. 215—228; — C. Popovici: *Fintinele și Codicii Dreptului bisericesc ortodox,* Cernăuți 1886; — Iorgu D. Ivan: *Pravila Mare de-a lungul vremii.* Rev. «Studii Teologice», 1952, nr. 9—10, p. 580 sq.; — L. Stan: *Importanța canonică și juridică a Pravilei de la Tirgoviște.* Rev. «Studii Teologice», 1952, nr. 9—10, p. 560 sq.

3. Neofit Scriban: *Nelegalitatea și defectuozitatea proicctului de lege pentru alegerea mitropoliților și a episcopilor din Principatele Unite,* Iași 1861; — Idem: *Răspuns guvernului și sinodului,* Iași 1865; — Idem: *Apărarea adevărului și dreptății,* București 1866; — Idem: *Răsturnarea ultimelor rătăciri a apărătorilor necanonicității,* București 1867; — Idem: *Refutarea sofismelor Sinodului,* București 1867; — Rossetti Scarlat: *Cuvint rostit de comitele Rossetti Scarlatu in ședința publică a Senatului din 15 februarie asupra proiectului de lege pentru numirea mitropoliților și episcopilor in Romînia,* București 1865; — Melhisedec, episcopul: *Studiu despre ierarhia și instituțiunea sinodală in Biserica Ortodoxă Romînă,* București 1883; — I. C. Apostol: *Cuza Vodă și reforma sa in Biserica Romînă,* Iași 1912; — N. Dobrescu: *Studii de Istoria Bisericii Romine contemporane,* București 1905; — Idem: *Lămuriri canonice istorice asupra Sinodului și asupra organizațiunii bisericesti din Biserica Ortodoxă,* București 1909; — C. Nazarie: *Privire asupra instituțiunii sinodale în diferite Biserici ortodoxe de răsărit,* București 1909; — I. Mihălcescu: *Modificarea Legii Sinodale,* București 1909; — Gr. Pișculescu: *Apologia unei Legi și mai presus de ea a unui principiu,* București 1909; — C. Laur (Iuliu Scriban): *Polemici bisericești* București 1909; — Gherasim Safirin: *Documente privitoare la turburarea bisericească pricinuită de legea sinodală din 1909 și apărarea P. Sfințitului Episcop al Romanului D. D. Gherasim Safirin în procesul sinodal din vara anului 1911,* București 1911; — C. Cernăianu: *Patru ani de luptă 1908—1912*) București 1912; — Idem: *Biserica din Regat 1908—1918*), București 1920; etc. etc.

știința canonică a Bisericii romîne s-a afirmat cu prilejul unificării legislației sale în epoca de după anul 1918.

Dar după acea operă de unificare, care nu putea să întîrzie prea mult, lipsurile și scăderile ei, ca și nepotrivirea dintre litera legii și realitățile vieții, au determinat serioase preocupări de îmbunătățire substanțială și de ajustare practică a normelor legiuirii de unificare. Ierarhi, cărturari, clerici și laici, și-au adus aportul pentru lămurirea unora dintre principii și pentru arătarea a ceea ce se potrivește și a ceea ce nu se potrivește cu nevoile practice ale Bisericii [4]. Firești deosebiri de opinii au făcut ca aurul canonicității să se lămurească prin foc și să apară într-o formă cît mai corespunzătoare spre a fi turnat într-un nou corp de legiuiri bisericești.

Pe temeiul studiilor și elaboratelor rezultate din frămîntarea aceasta, pe temeiul experienței dobîndite din aplicarea legiuirii anterioare de la 1868—1872 pînă la 1948, și în spiritul respectului față de cuprinsul acestei legiuiri care întruchipa tradiția canonică a Bisericii noastre, Sfîntul Sinod a găsit că este necesar să procedeze din 1948 încoace la înoirea întregi legislații bisericești, într-un fel care să corespundă cît mai mult și exigențelor canonice, și condițiilor, și nevoilor noi ale vieții bisericești.

Cauza directă care a prilejuit inițierea acestei înoiri o găsim în cîteva schimbări importante survenite chiar în 1948 în viața Bisericii romîne. Acestea sînt: noua constitutie din 1948 (13 Aprilie); desemnarea pentru scaunul de patriarh a Prea Fericitului Justinian (6 Iunie 1948); Legea învățămîntului public (2 August 1948): noua Lege a Cultelor (4 August 1948) și revenirea foștilor greco-catolici sau uniți cu Roma în sînul Bisericii ortodoxe romine (21 Octombrie 1948).

Noua constituție, Legea Cultelor și Legea învățămîntului public, prin caracterul lor laic creau premise noi pentru legislația Bisericii, și anume: nu-i mai recunoșteau Bisericii caracterul de instituție de stat. Biserica devenea cult liber, avînd facultatea de a se organiza si functiona liber (art. 27 din Constitutie) ca instituție autonomă neîncadrată în aparatul de stat, urmînd să-si întocmească un nou Statut de organizare (art. 56 din Legea Cultelor), iar școlile de învățămînt teologic pentru pregătirea personalului cultului, erau separate de școlile din sistemul învățămîntului public de stat, în programa cărora nu se mai păstra învățămîntul religios (Constituția, art. 27, Legea Cultelor, art. 44 sep. și Legea învățămîntului public, art. 1 sep.).

Revenirea la ortdoxie a foștilor greco-catolici a creat și ea o nouă condiție pentru desfășurarea în viitor a activității bisericesti, așa încît, împreună cu cauzele deia mentionate, a contribuit și aceasa la revizuirea si adantarea legislației bisericești.

4. Gr. Comșa: *Modificarea legii de organizare a Bisericii noastre,* Arad, 1932; — V. Șesan: *Modificarea Legii și Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne,* Cernăuți 1935; — Nicolae Popovici: *Opinii asupra proiectului de modificare a Legii și Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne,* Sibiu 1936; — Iorgu Ivan: *Chestiuni de Drept Bisericesc,* București 1937; I. Mateiu: *Mirenii și drepturile lor în Biserică,* Cluj 1938; — *Al. Ciuhureanu și N. Popescu Prahova: Avantajele și dezavantajele Legii și Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne din 6 Mai 1925,* Bîrlad 1938. Problema a fost amplu discutată în toate revistele bisericești, în ziare, în congresele preotimii și în Sfîntul Sinod. — Statornic a abordat-o prof. D. Boroianu în revista sa «Viitorul» — București, mai categoric în nr. 2 din 15 ianuarie 1938, în articolul «Modificarea Legii»; L. Stan: *Mirenii în Biserică,* Sibiu, 1939, etc. etc.

Designarea ca patriarh a P. F. Justinian, chiar la începutul schimbărilor și adusă de crugul acestora, i-a pus pe umeri sarcina de a lua inițiativa unei astfel de lucrări și de a o duce la îndeplinire în spiritul sobornicesc al Bisericii, urmînd drumul tradiției și canoanelor ortodoxe.

Începută la 1948 prin hotărîrea Sinodului, care a adoptat în 19 și 20 Octombrie proiectul actualului Statut de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Romîne, aprobat de Prezidiul Marii Adunări Naționale al R. P. R., la 23 Februarie 1949 — noua legislație bisericească a sporit an de an prin întocmirea și punerea în aplicare a unui număr de 10 regulamente, în conformitate cu prevederile Statutului (art. 38, 86, 99, 118, 127 etc.) și cu nevoile Bisericii.

Deși cu privire la felul în care se încadrează în tradiția și canonicitatea ortodoxă principalele elemente noi ale actualei legislații bisericești, au mai fost relevate unele lucruri esențiale[5], găsim că este necesar să mai stăruim asupra cîtorva principii și aspecte, care pun într-o și mai justă lumină canonică legislația bisericească din prima decadă a arhipsătoririi P. F. Patriarh Justinian.

Cum era și firesc, între primele lucruri pe care trebuia să le precizeze un Statut sau o lege ortodoxă de organizare bisericească, se numără poziția Bisericii respective în raport cu alte unități de același fel, cu alte cuvinte, poziția ei interortodoxă. Aceasta este definită (art. 2), ca și în Legea bisericească din 1925 (art. 1), prin autocefalie.

Ceea ce se adaugă însă ca element nou și în concordanță perfectă cu tradiția și cu rînduiala canonică a ortodoxiei, este afirmarea și extinderea drepturilor de autocefalie și asupra diasporei proprii a Bisericii noastre, lucru ce se face prin art. 6 al Statutului, care precizează că «asistența religioasă, organizarea bisericească, precum și trimiterea de conducători pentru Romînii ortodoxi de peste hotare, se reglementează de Patriarhia Romînă cu aprobarea Guvernului».

Dreptul oricărei Biserici autocefale de a exercita în limitele posibile jurisdicția sa asupra diasporei proprii este un drept inerent autocefaliei și el este garantat de întraga tradiție a Bisericii și de acele canoane care opresc amestecul străin în treburile Bisericilor autocefale (2, II ec.; 8. III ec.; 39, VI ec. și cele paralele) și le asigură acestora jurisdicția asupra diasporei (28, IV ec.).

Textul Statutului, după ce precizează poziția interortodoxă a Bisericii noastre, într-un mod tot atît de firesc și de logic, precizează și poziția ei în raport cu Statul, definind-o pe aceasta prin autonomie (art. 3). Ceea ce constituie în această privință elementul nou și în deplină conformitate cu canoanele, (30, 34, 37 ap., 5, I ec., 12, 19, IV. ec., 3, VII ec., etc.), nu este faptul că Biserica se definește ca organizație autonomă în raport cu Statul, raport precizat și prin alte legiuiri anterioare[6], ci faptul că întreaga iconomie a Statutului și a regulamentelor bisericești actuale exprimă această autonomie ca o stare de fapt și indiscuta-

5. L. Stan: *Statutul Bisericii Ortodoxe Romîne*, București 1949; — Gh. Soare: *Temeiurile canonice pentru prerogativele Patriarhului*, București 1950; — Idem: *Legislația bisericească*. Rev. Biserica Ortodoxă Romînă, 1951, nr. 3—5, p. 173 sq.;— L. Stan *Legislația bisericească a I. P. S. Patriarh Justinian*. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», nr. 5—6, 1953, p. 503 sq.; — C. Pîrvu: *Dreptul de devoluțiune*. Rev. «Studii Teologice», București, 1954, nr. 7—8, p. 386 sq.

6. Art. 22 al Constituției din 1923: art. 4 al Legii bisericești din 1925.

bilă. Acest lucru a devenit posibil și datorită împrejurării că Biserica a încetat de a mai fi o instituție de stat, cum era privită și tratată sub regimul Legii sale de organizare din 1925, care era o lege de stat (*Pandectele săptămînale,* București, nr. 13 pe 1927, pag. 304. — Decizia Curții de Casație, Secția III, nr. 19 din 7 Februarie 1927: «Biserica creștină ortodoxă este instituțiune de stat, încadrată în complexul legiuirilor Statului romîn»).

Ca instituție sau organizație autonomă în Stat, Biserica și-a elaborat și adoptat singură, prin organe proprii, legile sale. După acestea se organizează și se conduce de sine, fără amestec din partea Statului. Avînd cîrmuire proprie, autonomă, Biserica a dobîndit libertatea de a folosi mai larg și fără nicio opreliște, normele sale canonice, așa încît s-a putut prevedea în noul Statut, că principala temelie a conducerii sinodale ierarhice a Bisericii Ortodoxe Romîne, o formează canoanele Bisericii Ecumenice (art. 2, 3).

Așadar, canoanele reprezintă ceea ce s-ar putea numi legea fundamentală sau constituția Bisericii, și încă într-un sens mai larg decît acela în care se folosește cuvîntul Constituție în Dreptul Public sau de Stat. Căci într-adevăr, codul canonic al Bisericii este un corp de legi care obligă întreaga ortodoxie, fiecare parte componentă a ei, deci fiecare Biserică autocefală fiind ținută să-l respecte întocmai și cu precădere față de legile sau statutele proprii.

Prin observarea în comun a canoanelor de către toate unitățile autocefale ortodoxe, pe de o parte se păstrează unitatea canonică a ortodoxiei, iar pe de altă parte se afirmă poziția lor de subiecte ale Dreptului Internațional, consacrate prin legi. Statele însăși, recunoscînd dreptul Bisericilor autocefale de a se conduce după codul canonic ortodox, le recunosc implicit dreptul de a comunica liber între ele și de a lua în comun măsuri obligatorii pentru fiecare în parte.

Prin urmare, codul canonic ortodox, depășind granițele unităților autocefale și aplicîndu-se obligator în întreg cuprinsul ortodoxiei, apare ca o Constituție cu caracter interbisericesc, asemenea unor legi fundamentale cu caracter interstatal, cum a fost Pactul Societății Națiunilor și cum este în prezent Charta Organizației Națiunilor Unite. Și după cum prevederile acesteia din urmă sînt obligatorii pentru toate legile interne ale Statelor membre, inclusiv pentru Constituțiile acestora, tot la fel și prevederile Codului canonic ortodox sînt obligatorii pentru toate legile, statutele, regulamentele etc., — care se adoptă în cadrul fiecărei Biserici membre a ortodoxiei ecumenice, deci în cadrul fiecărei Biserici autocefale.

De aici se vede limpede, că față de canoane, orice Statut sau orice altă formă de legiuire bisericească, reprezintă un normativ secund, care își trage valoarea din însăși canoanele, înafară cărora nu poate ființa în Biserică nicio altă rînduială de organizare și conducere (Can. 1, IV. ec., 2 VI, ec., 1, VII ec.).

Acest lucru nu trebuie înțeles în sensul că într-o Biserică sau alta nu s-ar putea adopta alte norme legale decît acelea care se pot întemeia în mod expres pe un text din codul canonic, ci și sensul că respectivele norme legale trebuie să fie în acord cu principiile canonice în cazul cînd nu au un corespondent în însăși textul canoanelor. Așa se explică faptul, că pot să apară și apar mereu norme de drept particular în toate

Bisericile autocefale. Acestor norme li se dă expresie fie prin obiceiuri, fie prin legi, statute sau regulamente bisericești.

Pe fondul comun al canoanelor sau în spațiul canonicității, este posibilă o infinitate de rînduieli sau norme legale bisericești, după cum le reclamă nevoile fiecărei Biserici în împrejurări și vremi deosebite. Imprejurările și nevoile diferind de la o Biserică la alta, nici rînduielile cuprinse în legile lor speciale nu sînt aceleași, ba de multe ori se deosebesc, fie prin neputința de a se aplica unele norme canonice, fie prin aplicarea lor limitată, fie prin izvodirea de noi rînduieli specifice, dar mereu în aria canonicității.

Organizarea internă a fiecărei Biserici, determinarea poziției unor organe de conducere, individuale sau colegiale, ca și modul de constituire a lor, poate da principiilor fundamentale de organizare și conducere a Bisericii, o expresie mai largă sau una mai restrînsă. Astfel bunăoară, prin Statutul în vigoare la noi, ca și prin regulamente i se dă principiului sinodalității sau sobornicității o expesie mai largă decît în alte Biserici — cum este de ex. cea din Grecia și din Jugoslavia[7], excelînd totuși printr-o canonicitate mai riguroasă.

Expresia mai largă a principiului sobornicității iese la iveală prin modul de constituire și de funcționare a tuturor organelor colegiale mixte și de conducere bisericească, începînd de la unitatea administrativă cea mai mică — parohia — și sfîrșind cu cea mai mare — patriarhia. In toate aceste unități, conducerea clericală, ierarhică, este încadrată în sobornicitate, după cea mai autentică tradiție și rînduială canonică ortodoxă. (art. 52—70; 91—102; 15—27, etc. din Statut. — Fapte 15, 6—28)[8].

In ce privește însă constituirea Sfîntului Sinod, apoi constituirea și funcționarea Sinodului Permanent, aplicarea principiilor canonice se face mult mai riguros decît în celelalte Biserici ortodoxe și decît s-a făcut în trecutul apropiat chiar și în Biserica noastră[9].

---

7. In Grecia nu există organe colegiale mixte de conducere a treburilor bisericești în sensul în care acestea există la noi, ci numai unele consilii mixte cu atribuții economice. In Bserica din Iugoslavia, deși ea cunoaște tradiția Adunărilor sau Congreselor naționale bisericești, totuși noul ei Statut din 1948 nu mai prevede un organ reprezentativ mixt pentru întreaga Biserică și restrînge în genere caracterul sobornicesc al organizației bisericești. Astfel, vechiul «Congres național bisericesc», for reprezentativ alcătuit din membri aleși, a fost înlocuit printr-un Consiliu Patriarhal — alcătuit din membri de drept și din 10 mireni numiți de patriarh art. 82 — Statut 1947); episcopii nu se mai aleg de un corp electoral constituit după tradiția sobornicească a Bisericii, ci doar de Sinodul General al ierarhiei (art. 105 Statut 1947) etc.

Datorită acestei situații, atît în Grecia cît și în Iugoslavia se produc mereu proteste și se formulează revendicări pentru aplicarea, într-un spirit mai larg democratic a principiului sobornicității în organizarea și conducerea Bisericilor ortodoxe din aceste țări.

8. L. Stan: *Mirenii în Biserică,* Sibiu 1939, cap. «Participarea mirenilor la Sinoade», p. 112—224; — N. Afanasiev: *Oficiul mirenilor în Biserică,* Paris 1955; — Ieronim Kotsonis: *Locul laicilor în organismul bisericesc,* Atena 1956; — P. Trembelas: *Laicii în Biserică,* Atena 1957.

9. Și sub regimul Legii Sinodale din 1872 (art. 9—10, 32): — Regulamentul pentru alegerea arhiereilor titulari sau locotenenți — din 1875 (art. 1); Regulament pentru aplicarea art. 9 (10) modificat, din Legea de la 1872 pentru alegerea mitropoliților și episcopilor, cum și a constituirii Sfîntului Sinod — din 1896. (art. 1—2) — ca și sub regimul Legii bisericești din 1925 (art. 5) și a Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne din 1925 (art 1 și 157) — în alcătuirea Sf. Sinod intrau și arhiereii fără eparhie, fie că erau vicari, fie ttitulari.

Astfel, de ex, spre deosebire chiar de unele patriarhii orientale, ca Patriarhia Ecumenică și cea a Ierusalimului [10], prin noul Statut se aplică în Biserica noastră principiul, că membrii cu toate drepturile ai Sfîntului Sinod, nu sînt decît arhiereii eparhioți. Cum la noi a existat rînduiala tradițională și înscrisă în texte de legi (Legea Sinodală 1872, art. 10, 32; Legea din 1925, art. 5; Statutul din 1925, art. 1, 157), că și arhiereii vicari sau titulari, sînt membri cu depline drepturi ai Sinodului, lipsirea acestei categorii de arhierei, prin noul Statut (art. 11), de calitatea avută anterior, a provocat nedumeriri și discuții.

Cu privire la această chestiune, trebuiesc precizate următoarele:

Orice arhiereu, prin însuși faptul hirotoniei în această treptă, dobîndește calitatea de membru înăscut al Sinodului, întrucît în sens propriu, Sinodul este adunarea tuturor arhiereilor (34, 37, ap. 3, 4, 5, 6, 8, 14, 15, 18, 20, I ec.; 2, 6, II ec.; 1—8, III ec.; 1, 3, 6, 9, 10, 14 etc. IV ec.; 2, 3, 51, 92, VI ec.; 6, VII ec., etc.) [11]. Acest lucru se înțelege mai ușor dacă avem în vedere faptul că oricine primește hirotonia în arhiereu, primește prin ea cea mai înaltă putere bisericească și devine membru al episcopatului, iar episcopatul numai în mod solidar [12], constituit într-un corp sinodal unitar, iar nu în chip fragmentar, deține și exercită puterea de conducere fie în întreaga Biserică, fie în unități bisericești mai mici, mitropolitane sau autocefale.

Primind prin arhierie puterea bisericească în baza căreia devin membri ai Sinodului, arhiereii vicari nu pot totuși să exercite această putere decît în limitele pe care le fixează Sinodul, întrucît ei nu au jurisdicție proprie și nici nu o pot avea în mod canonic, pentrucă este oprit ca într-o eparhie să funcționeze doi episcopi (8. I ec.). Prin urmare, ei, deși sînt membri înăscuți sau firești ai Sinodului, nu pot exercita în Sinod și prin Sinod o putere a cărui exercițiu este condiționată de rînduirea lor de către Sinod în fruntea unei eparhii.

Fără calitatea de episcop eparhiot, niciun arhiereu nu poate exercita puterea episcopală nici înfară de Sinod, nici în cadrul Sinodului, pentrucă neavînd jurisdicție, nu are nici răspunderea conducerii și deci îi lipsește îndreptățirea de a se amesteca și de a hotărî în materie de conducere bisericească jurisdicțională.

Cu toate acestea, avîndu-se în vedere calitatea lor harică dobîndită prin arhierie și temeiurile principale invocate, practica bisericească îndelungată, ridicată la rang de lege, a consacrat dreptul arhiereilor de a fi membri cu vot consultativ ai Sinodului, cînd se tratează chestiuni jurisdictionale, sau membri cu vot deliberativ, cînd se tratează chestiuni dogmatice și rituale.

De asemenea, ca excepție de la regulă, s-a admis ca în lipsa unui număr suficient de episcopi eparhioți să facă parte din Sinod fie toți arhiereii vicari sau titulari (Legea din 1872 și 1925), fie numai un nu-

10. In aceste Patriarhii, membrii sinoadelor sînt în majoritate arhierei titulari avînd gradul de mitropoliți. In Patriarhia Alexandriei nici nu funcționează Sinodul, de cîțiva ani.

11. N. Popovici în *«Opini asupra proiectului de modificare a Legii și Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne»*, (Sibiu 1936, p. 25) susține, fără argumentare concludentă că vicarii arhierei sînt membri ai Sinodului cu toate drepturile.

12. Ciprian din Cartagina: «Episcopatus unus est, cujus a singulis în solidum pars tenetur». *De unitate ecclesiae*, cp. 5.

măr determinat dintre aceştia, atît cît este socotit necesar (Statut 1949, art. 11, 31, 32).

Intrucît răspunderea pentru conducerea Bisericii o are Sinodul episcopilor eparhioţi, lui îi revine atît dreptul de a institui episcopi în fruntea eparhilor, cît şi acela de a institui arhierei vicari sau titulari, pe cei dintîi fiind obligat să-i învestească cu toate drepturile de cîrmuitori ai eparhiilor, dar avînd latitudinea să determine, în cazul celor din a doua categorie, limitele în care îşi pót exercita drepturile lor firești, în conformitate cu conoanele şi cu nevoile Bisericii.

Prin urmare, noua rînduială introdusă prin Statutul actual al Bisericii noastre, este pe deplin justificată de canoane şi de tradiţia bisericească în această materie.

O altă chestiune importantă care a fost reglementată prin legiuirile bisericeşti de la 1948 încoace, într-un mod strict canonic, este aceea a Sinodului Permanent.

Instituţia Sinodului Permanent este destul de nouă în Ortodoxie, iar la noi a fost cunoscută şi pînă la 1948 [13]. Necesitatea ei s-a impus din motive practice, iar normele ce s-au adoptat pentru organizarea şi funcţionarea ei, diferă de la Biserică la Biserică [14].

Apariţia Sinoadelor Permanente în Ortodoxie a trezit multe obiecţii şi critici întemeiate, întrucît, în sens propriu, constituirea unor asemenea sinoade este potrivnică rînduielii canonice, după care episcopii sînt obli-

---

13. Ea s-a introdus ca formaţie de 5 sinodali — patriarhul plus 4 membri aleşi de Sinod, — pe baza unui Regulament al Sfîntului Sinod din 1932, deşi n-avea temei nici în Legea, nici în Statutul din 1925 şi nu era pusă pe baze strict canonice. S-a militat pentru a fi introdusă pe cale de modificare şi în Lege, şi în Statut. Cf. V. Şeşan: *Modificarea Legii...*, p. 40—41; N. Popovici: *Opinii...*, p. 45.

14. Se spune îndeobşte că instituţia Sinodului Permanent a fost creată de către Petru cel Mare, prin «Regulamentul Duhovnicesc» din 1721. Potrivtt acestui Regulament autoritatea Sinodală în Biserica Rusă era deţinută de un colegiu numit Sinod Dirigent. El trebuia să aibă minimun 12 membri, dintre care, cel puţin 3 arhierei, iar restul arhimandriţi ,esgumeni, ieramonahi şi protopopi, plus un ober-secretar, numit apoi ober-procuror, ca delegat personal al ţarului şi al guvernului. Acesta conducea un oficiu pentru treburile religioase organizat ca un Minister la Cultelor.

Primul Sinod Dirigent, numit de Petrú cel Mare, era format din 14 membri, plus ober-secretarul Timoftei Palehin. — Preşedinte era Ştefan Iavorski — mitropolit de Riazan, iar din ceilalţi membri, mai erau trei arhiepiscopi, între care şi Teofan Procopovici de Psîkov, apoi patru arhimandriţi, doi egumeni, un ieromonah şi trei protopresviteri. (*Regulamentul Duhovnicesc*, Moscova 1721, partea II, fila 47).

Compoziţia Sinodului Dirigent a evoluat cu vremea, ajungînd să fie alcătuit mai pe urmă (de la 1819) numai din arhierei eparhioţi (6) în frunte cu mitropolitul Petersburgului. In prezent, după Statutul din 1945 (art. 17). Sinodul Permanent al Bisericii Ruse e format din 6 arhierei eparhioţi în frunte cu Patriarhul.

De fapt însă, cu mult înainte de a fi apărut Sinodul Dirigent, au existat alte sinoade permanente, între care probabil cel mai vechi a fost Sinodul Patriarhiei din Ierusalim, care şi astăzi e format din arhierei şi arhimandriţi, (obişnuit 6 + 10) ⊢ ca organ de conducere şi al Patriarhiei şi al Frăţici Sfîntului Mormînt — obşte călugărească de prin veacul IV.

Sinoade cu caracter permanent sînt atestate din vremuri vechi şi la Constantinopol, formate dintr-un număr nedefinit de arhierei, iar azi, din 12 arhierei eparhioţi şi titulari, în frunte cu Patriarhul. Din veacul XIX — 1833—, şi în Biserica Greciei s-a introdus instituţia Sinodului Permanent, format din 4 arhierei eparhioţi, în frunte cu arhiepiscopul Atenei, iar astăzi din 12 arhierei eparhioţi, plus preşedintele, care este tot arhiepiscopul Atênei.

In Biserica Sîrbă, Sinodul Permanent e format — sub numele de Sf. Sinod — din 4 arhierei eparhioţi în frunte cu Patriarhul (art. 58 — Statul 1947), iar în Biserica Bulgară, din Patriarh şi din acelaşi număr de arhierei eparhioţi (art. 25—Statut 1951).

gaţi să rezideze permanent în cuprinsul eparhiilor lor şi să nu lipsească de la scaun peste un anumit termen, 3 saptămîni sau maximum 6 luni, dar şi acestea, numai ca excepţie (71 Cart. 11, 12 Sardica; 16, I—II Constantinopol). Ca urmare, este prea firesc să nu poată fi cineva în acelaşi timp şi permanent în eparhia sa şi permanent la lucrările unui Sinod, aşa încît este limpede, că un sinod permanent nu poate fi un sinod constituit după normele canonice. Deci însuşi numele de Sinod Permanent nu corespunde exigenţelor canonicităţii. I se zice totuşi astfel, fiindcă expresia a intrat în uz şi nu s-a găsit încă alta care să fie acceptată în locul ei.

Potrivit normelor de organizare şi funcţionare a Sinodului Permanent, — prevăzute de legiuirile noastre bisericeşti (art. 16—18 Statut; art. 53 — 58 din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română), acesta are caracterul unui Sinod restrîns şi nicidecum acela al unui Sinod Permanent propriu zis. Deci organizarea şi funcţionarea lui nu contravine dispoziţiunilor canonice, ci este în conformitate cu acestea (Can. 18, 76 Cartag.).

In afară de canoanele 18, 76 Cartag., care prevăd în mod expres întrunirea unor Sinoade restrînse, toate celelalte canoane referitoare la sinoade îngăduie ca sinoadele să lucreze şi cu un număr mai mic de episcopi pentru a se rezolva chestiunile care nu suferă amînare (1, ap.; 4, 6, I ec.; 3. VII ec.; 19, 23 Antiohia, 6 Sardica etc.).

Cît priveşte alcătuirea Sinodului Permanent numai din Mitropoliţi în frunte cu Patriarhul, ea se întemeiază în primul rînd pe principiul ierarhic, apoi pe faptul că fiecare mitropolit este căpetenia Sinodului mitropoliei sale şi deci exponentul principal al acestuia, încît el compare în Sinodul Permanent şi ca reprezentînd sinodul propriu, şi, în fine, pe dispoziţia canonului 18 Cartagina, care la constituirea sinoadelor restrînse, în primul rînd îi are în vedere ca membri pe mitropoliţi, şi numai în al doilea rînd pe episcopii delegaţi de aceştia.

Din cele arătate cu privire la Sinodul Permanent, rezultă că această instituţie sinodală, aşa cum este realizata la noi prin legiuirile bisericeşti în vigoare, poate servi ca model canonic pentru oricare altă Biserică ortodoxă.

O atenţie deosebită s-a dat prin legiuirile cele noi ale Bisericii noastre, organizării canonice a unităţilor principale ale vieţii administrative şi duhovniceşti, care sînt eparhiile, parohiile şi mînăstirile [15].

La stabilirea graniţelor teritoriale ale eparhiilor şi parohiilor, s-a căutat a se observa, după posibilităţi, principiul stabilit încă de can. 17 al sin. IV ecumenic, ca unităţile administrative ale Bisericii «să urmeze alcătuirile civile şi de Stat».

Dacă însă, în ce priveşte eparhiile şi parohiile, a fost mai puţin de adăugat faţă de trecut pentru consolidarea organizării lor, apoi în cazul mînăstirilor erau foarte multe de făcut, iar dintre acestea cele mai multe s-au şi realizat nu numai prin prevederi legale, ci şi prin masuri practice.

In această latură a vieţii bisericeşti, reţine îndeosebi atenţia noul Regulament Monahal din 1953.

Cum era şi firesc, rînduielile principale cuprinse în noua pravilă călugărească sînt luate din regulile monastice ale Sfîntului Vasilie cel

15. Gh. Soare: *Legislaţia Bisericească.* Rev. «Biserica Ortodoxă Română», 1951, nr. 3—6, p. 181 sq.

Mare, părintele pravilnic al vieții călugărești din Răsărit. El este și pomenit în numeroase articole (13, 18, 50, 51, 52, 57, 62, 63, 64, 68).

Pe lîngă regulile Sfîntului Vasilie cel Mare, mai sînt folosite și rînduelile altor părinți din Răsărit (art. 54, 55, 58 etc.), între care și ale lui Teodor Studitul (art 62), precum și canoanele prin care se reglementează viața monahală începînd cu acelea ale Sinodului IV Ecumenic, unele din ele fiind indicate expres (4, IV ec.; 21, VII ec. — art. 25; 5, I—II C-pol, 26 Nichifor Mărturisitorul — art. 21; 21; 6, I—II C-pol art. 66). Dar din vasta tradiție a vieții monastice, n-au fost date uitării nici unele rostiri sau rînduieli pentru călugări, rămase de la părinții apuseni care au temeluit monahismul în acea parte a Bisericii, cum sînt: fericitul Ieronim (420), Ioan Cassian (435) și Benedict de Nursia (543).

Din rostirile fericitului Ieronim se citează (ar. 57) celebra povățuire: «Diavolul să se afle pururea lucrînd» (*Ad Rusticum Monachum*- Migne, P. L., t. 22, col. 1178), iar pe lîngă regulele Sf. Vasile, la alcătuirea art. 49—63 s-au urmat și regulele lui Ioan Cassian (cp. II, 1—14), și, în fine, din regulele lui Benedict de Nursia s-a scos o bună parte din cuprinsul articolelor 11, 13, 45 a, 65, 80, 81, 82, (cp. 58, 31, 72, 53 etc. din regulele lui Benedict), precum și unele elemente din cap. 16 și 38, ale aceleiași reguli benedictine, pentru art. 51 și 85 din Regulamentul monahal.

Imbinînd elemente din întreaga tradiție a vieții monahale de odinioară, din Răsărit și din Apus, cu rînduieli canonice și povățuiri ale Sfinților Părinți, noul Regulament monahal din 1953 este una din cele mai reprezentative legiuiri, pentru hotărîrea cu care se ține la păstrarea tradiției și a canonicității ortodoxe.

El ține seama deopotrivă și de elementele tradiției locale și a legislației noastre bisericești anterioare cu privire la monahism [16], însă aduce un mare și nou aport la ridicarea culturală a obștiilor monahale, prin școlile călugărești de diferite tipuri (art. 7—8), și la reglementarea cea mai conformă a vieții de obște și a justiției monastice (art. 64—78; 99—108).

Dar întreaga viață bisericească se desfășoară pe temelia dreptei credințe și prin puterea ei, din care se împărtășesc și pe care o zidesc în sufletul credincioșilor, ostenitorii mari și mici din via Domnului.

Pentru pregătirea și formarea acestora s-a pus o greutate deosebită pe continuarea tradiției cărturărești a Bisericii noastre, organizîndu-se învățămîntul teologic sub jurisdicția Bisericii, creîndu-se cursuri de îndrumare pentru cler, reorganizîndu-se canferințele pastorale ale clerului, precum și publicațiile bisericești de tot felul.

Prin toate acestea, ca și prin întreaga lucrare de ridicare a organizației bisericești la un nivel cît mai corespunzător, Sfîntul Sinod al Bise-

16. Regulamentul pentru disciplina monahală, din 1873, art. 1—113: Regulamentul privitor la primirea vizitatorilor sau oaspeților în sfintele mînăstiri din cuprinsul Regatului Romîn, din 1907, art. 1—12; Regulamentul privitor la vizitarea sfintelor mînăstiri din cuprinsul Regatului Romîn, din 1923, art. 1—12; Regulamentul privitor la înființarea și administrarea atelierelor de industrie casnică în mînăstirile de călugărițe, din 1912 — art. 1—60; Legea bisericească, din 1925, art. 15; Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne din 1925, art. 84—114; Regulamentul instanțelor disciplinare și judecătorești ale Bisericii Ortodoxe Romîne, din 1927 — art. 311—313.

ricii Ortodoxe Romîne, în frunte cu P. F. Patriarh Justinian, a căutat și a stăruit să lege continuu, — pe firul tradiției și canoanelor ortodoxe —, lucrarea mîntuitoare destășurată de Biserică din epoca apostolică pînă în pragul vremurilor noi, de lucrarea ei din vremea de acum.

Sînt zece ani de cînd străduniile în această direcție sînt inițiate și îndrumate de către Prea Fericitul Patriarh Justinian. Ele au rodit și au dat în pîrgă.

E vremea unui popas de bucurii pentru toți cei ce s-au ostenit împreună spre slava lui Dumnezeu și spre binele întregii obștii ortodoxe. Dar în primul rînd, e vremea de bucurie a Semănătorului, care stă de veghe, ca, an de an și veac de veac, roadele să fie tot mai îmbelșugate, pentru a-i face pe toți părtași de ele, spre dobîndirea împărăției cerurilor.

Pr. Prof. LIVIU STAN

GRIJA PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

După învăţătura Sfintei Scripturi şi după cuvintele Sfinţilor Părinţi, nici una dintre feluritele slujiri încredinţate membrilor Bisericii lui Hristos nu este atît de esenţială, de cuprinzătoare şi de grea, ca cea arhierească, deoarece nici una nu cere omului mai multă iscusinţă, rîvnă, abnegaţie şi vrednicie personală. Iar între slujirile arhiereşti care au înălţat scaunele vlădiceşti în istoria Bisericii Ortodoxe Romîne, nici una n-a fost chemată să facă faţă unor îndatoriri atît de mari, ca cele care aşteptau pe Arhipăstorul nostru acum zece ani, cînd voia lui Dumnezeu, prin glasul aleşilor săi, l-a aşezat pe cea mai înaltă treapta a slujirilor bisericeşti, punindu-i în mînă cîrja de Patriarh şi încredinţîndu-i conducerea suprema a întregei noastre Biserici.

Într-adevăr, datorită vitregiei vremurilor şi regimurilor politice dinainte de 23 August 1944, în viaţa clerului şi credincioşilor sfintei noastre Biserici se iviseră lipsuri ce trebuiau împlinite, greşeli ce trebuiau îndreptate şi răni ce se cereau lecuite fără zăbavă. Multe din aceste lipsuri, greşeli şi răni proveneau din reaua organizare şi funcţionare a şcolilor pentru pregătirea slujitorilor bisericeşti şi din lipsa unei înţelepte orientări pastorale, misionare şi sociale a preoţimii.

Fără îndoială, nu Biserica era vinovată dacă seminariştii şi licenţiaţii în teologie părăseau băncile şcolii cu capul plin de cunoştinţe teoretice şi speculaţiuni abstracte, dar fără nici o vocaţie pentru preoţie şi fară deprinderile necesare păstorului de suflete. Nu Biserica era vinovată dacă, în loc să se dedice, cu toată fiinţa, slujirii altarului, mulţi preoţi se încărcau de griji lumeşti, se amestecau fără discernămînt în luptele politice şi nu mai pastrau nici o legatură cu cartea teologică.

Sub trecutele regimuri politice, care atişau numai de formă libertatea religioasă şi egalitatea cultelor în raporturile cu Statul, Biserica Ortodoxă Romînă era lipsită aproape cu totul de posibilitatea de a-şi pregăti singură cadrele de care avea nevoie. Cu excepţia şcolilor de cîntăreţi bisericeşti şi a academiilor teologice din Ardeal, principalele şcoli pentru formarea clerului : seminariile şi facultăţile teologice, nu se aflau sub jurisdicţia şi oblăduirea Bisericii, ci la dispoziţia Statului burghezo-moşieresc, ele fiind încadrate cu totul în reţeaua învăţămîntului public. Din această cauză, atît seminariile teologice, cît mai ales facultăţile de teologie, se lăsaseră invadate de duhul laicismului occidental, rupseseră legătura organică cu autoritatea bisericească şi îşi desfăşurau activitatea în totală nepăsare faţă de drepturile sacre şi nevoile specifice ale Bisericii pe care pretindeau a o sluji.

În seminariile teologice din acĕste vremuri de tristă amintire pentru Biserica şi poporul nostru, majoritátea obiectelor de învăţămînt erau studii

profane. Atît în seminarii, cît și la facultățile de teologie, cei mai mulți profesori și educatori erau laici, iar tineretul școlar respectiv era crescut în spiriul izolării de năzuințele sociale ale oamenilor muncii de la orașe și sate. Ma ales în perioada dintre cele două războaie mondiale, între elevii seminariști și studenții teologi pătrunseseră multe din curentele distructive specifice ideologiei claselor exploatatoare în descompunere : antisemitismul, rasismul, fascismul, cosmopolitismul, șovinismul național și religios, malthusianismul, antisocialismul, goana după agoniseli nemuncite, dorința de parvenire.

Înstrăinarea învățămînului teologic de tradiția și viața Bisericii și de năzuințele credincioșilor spre o lume mai bună și mai dreaptă, reprezenta, astfel, o foarte grea moștenire a trecutului. Această înstrăinare s-a început, în ținuturile de dincoace de munți, curînd după înăbușirea revoluției de la 1848 și s-a adîncit, treptat-treptat, sub cîrmuirile prezidate de dinastia de Hohenzollern-Sigmaringen, ale cărei împletiri de interese cu cercurile capitaliste din Occident și în deosebi cu Vaticanul sînt bine cunoscute. Punctul culminant al acestei înstrăinări a fost atins în perioada dinaintea și din timpul celui de al doilea război mondial, cînd guvernele de tip fascist au înmormîntat și ultimele rămășițe de drepturi democratice ale maselor muncitoare și cînd școlile Statului aveau sarcina să pregătească fascizarea tineretului și mobilizarea lui împotriva ideilor de dreptate, libertate și progres.

Readucerea școlilor de învățămînt teologic, sub jurisdicția nemijlocită și în vatra firească a Bisericii, s-a făcut în toamna anului 1948, pe temeiul prevederilor Constituției cu privire la libertatea religioasă, în conformitate cu normele încrise în Legea pentru regimul general al cultelor și ca urmare a reformei învățămîntului public, care de curînd fusese despărțit de cel religios. Faptul că școlile pentru pregătirea clerului ortodox au fost redate Bisericii abia după eliberarea poporului romîn din cătușele robiei burghezo-moșierești și doar la cîteva luni de la abolirea monarhiei, nu este deci o coincidență întîmplătoare. Biserica Ortodoxă Romînă a urmat, și în această privință, soarta fiilor ei, trecînd prin aceleași împilări și înfăptuindu-și deplina autonomie numai după eliberarea Patriei și transformarea Statului în republică populară. Actualul învățămînt teologic este unul dintre cele dintîi roade ale înfăptuirii deplinei autonomii a Bisericii.

Trecerea învățămîntului teologic pe seama Bisericii a fost primită cu mare și îndreptățită satisfacție, atît de către I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, cît și de întreaga noastră preoțime, care o ceruseră în repetate rînduri și o așteptau cu nerăbdare. De fapt, înstrăinarea școlilor teologice de viața Bisericii a fost privită, totdeauna, ca o abatere de la tradiția de două ori milenară a creștinismului, ca o imixtiune a factorului politic în treburile interne ale Bisericii, ca o abdicare a ierarhiei bisericești de la îndeplinirea oficiului ei învățătoresc statornicit de Mîntuitorul Hristos, de Sfinții Apostoli, de Sfintele Sinoade și de toți Sfinții Părinți.

Readucerea școlilor de învățămînt teologic pe făgașul tradițional al pravilelor ortodoxe s-a făcut sub înțeleapta îndrumare și directa supraveghere a Prea Fericitului Patriarh Justinian și are la bază principiile generale înscrise în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne și dispozițiile speciale cuprinse în Regulamentul instituțiilor

de învățămînt pentru pregătirea personalului bisericesc și recrutarea corpului didactic din Patriarhia Romînă.

Odată cu înfăptuirea acestui vechi deziderat al Bisericii, s-a trecut, pe calea unor înțelepte îndrumări administrative, la îmbunătățirea calitativă a învățămîntului teologic, prin: renunțarea la studiile care nu sînt necesare pentru formarea vocației sacerdotale și a deprinderilor necesare preotului; înscrierea în planurile de învățămînt a tuturor disciplinelor de bază și auxiliare, care alcătuesc tezaurul teologiei și pastorației ortodoxe; restructurarea programelor analitice și a orariilor săptămînale de cursuri și seminarii; organizarea vieții și disciplinei de internat pentru toți elevii seminariști și studenții teologi; definitivarea schemelor de funcțiuni și antrenarea cadrelor de predare și educație în munca pentru îmbinarea studiului cu rugăciunea și meditația, a cunostintelor abstracte cu practica și virtutea, a iubirii de Dumnezeu cu iubirea de oameni; ameliorarea sistemului de colocvii și examene, pentru verificarea pregătirii elevilor si studenților; înmulțirea seminariilor practice de cîntare bisericească, de liturgică si tipic, de omiletică, de catehetică, de îndrumări misionare si de administrație parohială; atragerea elevilor seminaristi, a studenților teologi si a personalului didactic în activitățile obștești: lupta pentru pace, A.R.L.U.S., etc.; folosirea celor mai bune metode pentru întărirea convingerilor ortodoxe, a devotamentului față de Biserică și a dragostei și ascultării față de forurile ei de conducere canonică; strîngerea și adîncirea legăturilor sufletești între dascăli si ucenici, între chiriarhi si tinerii trimiși la studii; formarea deprinderilor capabile să cultive religiozitatea credincioșilor și să facă din fiecare absolvent de seminar și licențiat în teologie, un slujitor al lui Dumnezeu în serviciul societății; cultivarea sentimentelor de înalt umanitarism creștin și a iubirii de Patrie; ilustrarea convingerilor religioase dobîndite în timpul studiilor, printr-o conduită cît mai exemplară din punct de vedere moral, religios și cetățenesc și printr-un respect profund față de valorile spirituale și materiale create de Biserică dealungul veacurilor, față de pravilele vietii crestine, preotești si monahale și față de mărețele cuceriri si năzuinte ale oamenilor muncii din scumpa noastră țară, Republica Populară Romînă.

Cea dintîi și cea mai urgentă îndatorire profesională a conducătorilor administrativi, a cadrelor didactice și a personalului educativ din serviciul noilor școli ale Bisericii a fost, prin urmare, aceea de a se încadra în disciplina bisericească, de a se ridica la înălțimea măreților prefaceri și înnoiri sociale din țară și de a porni la lucru cu hotărîrea de a pune școala teologică în slujba marii lucrări de rezidire duhovnicească inaugurată de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian. Pentru aceasta, se cerea o reîntoarcere la principiile didactice, educative și metodologice ale cateheticei ortodoxe tradiționale, o reînnoire a duhului pastoral care a făcut din pescari apostoli și din păgîni luceferi ai credinței, o eliberare a cugetului și a faptei de toate metehnele cultivate în instituțiile îmbătrînite ale trecutului. De fapt, școala valorează cît dascălul, iar dascălul cît ucenicii pe care-i formează, cît roadele ostenelilor sale.

Profesorii de teologie s-au arătat vrednici de încrederea Sfîntului Sinod și la înălțimea sarcinilor ce le stăteau în față. De aceea, în cuvîntarea rostită cu prilejul inaugurării anului școlar 1950—1951 la Institutul Teologic de grad Universitar din București, Întîistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Justinian, a putut rosti, cu îndreptățită mulțumire sufletească, cuvinte ca acestea: «Vechea și arzătoarea dorință a sfintei noastre Biserici Ortodoxe de a-și pregăti ea singură pe slujitorii altarelor — dorință

legitimă, căreia i s-au împotrivit din răsputeri cîrmuitorii de ieri —, abia acum doi ani a putut fi împlinită. Noul Institut Teologic s-a înfățișat de la început ca o școală cu adevărat a Bisericii, care ființează în Biserică și pentru Biserică. Corpul profesoral a înțeles că rădăcinile învățămîntului teologic trebuie să-și tragă seva din tezaurul doctrinal al Bisericii și că roadele străduințiilor sale trebuie să aparțină toate Bisericii. Am bucuria să constat că, timp de doi ani de zile, Institutul Teologic s-a ostenit să-și călăuzească pașii pe acest drum... Pentru entuziasmul cu care s-a muncit, pentru dragostea pe care profesorii și cursiștii au pus-o în împlinirea îndatoririlor statornicite de Sfîntul Sinod, eu binecuvintez pe toți cei care au ostenit și ostenesc între zidurile Institutelor teologice, purtîndu-se întru toate ca adevărați slujitori ai lui Hristos și ai sfintei Sale Biserici Ortodoxe»... Aprecieri asemănătoare au fost rostite, în repetate rînduri, de către Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian și de către ceilalți I.P.S. și P.S. Membri ai Sfîntului Sinod, și pentru munca depusă de corpul didactic și educativ al școlilor de cîntăreți bisericești, seminariilor teologice și seminariilor monahale, în anii care s-au scurs de la trecerea învățămîntului teologic sub jurisdicția, îndrumarea și oblăduirea Sfînului Sinod.

Reorganizarea învățămîntului teologic a fost cerută, fără îndoială, și de statornicirea unor noi raporturi între Biserică și Stat, în regimul nostru de democrație populară. Dar ea era cerută imperios de însăși ființa și interesele Bisericii Ortodoxe, care nu s-a împăcat niciodată cu scoaterea școlilor teologice de sub autoritatea ei și care n-a separat niciodată studiile teoretice de exercițiile practice și de trăirea adevăratei evlavii. După doctrina și pravilele Bisericii Ortodoxe, potestas magisterii, adică slujirea învățătorească, aparține, prin mandat divin, ierarhiei bisericești, în frunte cu episcopatul, iar episcopatul își exercită o parte din această putere prin școlile de învățămînt teologic.

Readucerea acestor școli sub autoritatea Sfîntului Sinod nu reprezintă deci introducerea unei inovații în viața Bisericii, ci tocmai dimpotrivă: reluarea celei mai autentice tradiții ortodoxe. Normele înscrise în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, cu privire la jurisdicția Sfîntului Sinod asupra tuturor școlilor de învățămînt teologic, sînt, așadar, singurele conforme cu învățătura și pravila ortodoxă, singurele care corespund pe deplin nevoilor și menirii Bisericii în actualitate.

Desigur, vechile școli teologice au avut și părți bune, care trebuie cinstite după cuviință. Dintre absolvenții lor s-au ridicat preoți de frunte, călugări cu adîncă evlavie, cărturari cu renume, vlădici de seamă. De aceea, reorganizarea învățămîntului teologic s-a făcut nu prin înlăturarea a ceea ce în trecut s-a dovedit util, rodnic și viabil, ci prin reîntoarcerea la înaltele principii și metode didactice, experimentate în școlile de teologie din epocile de înflorire a creștinismului ecumenic. De aceea, actualele instituții de învățămînt pentru pregătirea slujitorilor sfintei noastre Biserici continuă tot ceea ce a fost bun în școlile teologice dinainte de 1948, dar le sînt superioare atît sub raport didactic, cît și sub raport educativ-duhovnicesc.

Ceea ce caracterizează actualele noastre școli teologice este apoi și organizarea lor unitară. În trecut, numai seminariile teologice reușiseră să dobîndească o organizație unitară. Școlile de cîntăreți bisericești, academiile teologice și facultățile de teologie își aveau fiecare regulamentul propriu, programa analitică aparte și schema de funcțiuni deosebită, care se schimbau uneori de la an la an, așa cum dictau interesele politicienilor vremii sau împrejurările locale. Acestei situații i s-a pus capăt prin stator-

nicirea unui regulament unic pentru toate instituțiile de învățămînt teologic, regulament care asigură uniformizarea procesului de învățămînt și a pregătirii tineretului la toate scolile de acelasi grad. Pentru coordonarea, îndrumarea si controlul activității acestor scoli, s-a creat si un organ administrativ special, în cadrul Administratiei Patriarhale: Serviciul de Studii și Invățămînt de pe lîngă Sfîntul Sinod.

Datorită acestor măsuri organizatorice, s-a uniformizat predarea studiilor teologice în toate instituțiile asemănătoare de învățămint, s-a asigurat predarea tuturor cunoștințelor fundamentale, necesare fiecărei categorii de slujitori bisericesti, s-au creat condițiile prielnice pentru însușirea celor mai bune metode pastorale. liturgice si misionare de care fiecare va avea nevoie în viitoarea sa activitate practică și s-a deschis posibilitatea transferării elevilor și studentilor dintr-un centru de învățămînt teologic într-altul. In plus, întrucît școlile teologice alcătuesc un sistem unic de învățămînt, ele sînt accesibile tuturor, de jos si pînă sus, criteriile hotărîtoare de selecționare și promovare fiind sîrguința la învățătură, buna purtare și rîvna pentru cele sfinte.

Superioritatea actualului învățămînt teologic, în raport cu cel de altădată. se arată si prin mijloacele tehnice de care dispune. Odată cu preluarea învățămîntului teologic sub oblăduirea ei, Biserica s-a îngrijit și de crearea condițiilor materiale necesare bunei funcționări a noilor ei așezăminte școlare: localuri, biblioteci, mobilier școlar, cămine, cantine, etc. Pentru prima oară, Centrele eparhiale și Administrația Patriarhală au luat asupra lor sarcina întreținerii gratuite a elevilor și studenților merituoși și săraci, suportînd din bugetele lor, cheltuielile cerute de buna găzduire și hrana elevilor si studentilor și acordîndu-le, la nevoie, ajutoare speciale pentru îmbrăcăminte și cărți, pentru îngrijirea sănătății, pentru excursii și călătorii de studii, ori pentru alte scopuri binecuvîntate.

In purtarea acestei sarcini materiale, Biserica este ajutată si de către conducerea cea nouă a Statului nostru, prin intermediul Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri, care asigură salarizarea personalului scolilor teologice. suportă o bună parte din cheltuielile de întreținere a căminelor și cantinelor și acordă numeroase burse elevilor si studenților evidentiați la învățătură si lipsiți de sprijin. Prin aceasta, școlile de învățămînt teologic au devenit accesibile oricărui tînăr evlavios din parohiile noastre, lichidîndu-se astfel caracterul de clasă pe care-l aveau toate școlile Statului de odinioară.

Sprijinul acordat învățămîntului teologic de către Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian s-a arătat și în grija pentru editarea manualelor didactice, elaborate de profesorii de specialitate sub îndrumarea și controlul Sfîntului Sinod. Cunostințele primite în orele de curs se uită, dacă nu sînt reîmprospătate. din cînd în cînd, cu ajutorul cărților și manualelor. Editarea manualelor didactice, ca și a celorlalte cărți ieșite de sub teascurile Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, vine deci atît în ajutorul elevilor si studentilor, cît și în sprijinul efectiv al slujitorilor bisericești, oferindu-le posibilitatea de a-și reînnoi pregătirea teoretică dobîndită, cu ani în urmă, pe băncile scolii și ajutîndu-i astfel — după cuvîntul Întîistătătorului Bisericii noastre — «să corespundă mai deplin îndatoririi lor de propovăduitori ai cuvîntului lui Dumnezeu și luminători ai credincioșilor pe calea mîntuirii».

Roadele principiilor așezate de Sfîntul Sinod la temelia actualului nostru învățămînt teologic și rezultatele străduințiilor depuse de forurile

administrative ale Bisericii pentru întreținerea școlilor, elevilor și studenților, n-au întîrziat să se arate. În cei zece ani de la reorganizarea lor, actualele noastre școli de cîntăreți bisericești, seminarii teologice, seminarii monahale și institute teologice au dat sfintei noastre Biserici strălucite promoții de slujitori, care-și îndeplinesc cu rîvnă și pricepere îndatoririle legate de oficiul lor. Iar numărul acestora va crește an de an, răsplătind după cuviință dragostea cu care Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian și toți ceilalți I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod susțin munca profesorilor de teologie, sîrguința elevilor și studenților, activitatea clerului în mijlocul credincioșilor și nevoile tuturor așezămintelor culturale și misionare ale Bisericii străbune.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Nicolae Krutițki și membrii Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, la festivitatea de la Institutul Teologic din București, cu prilejul decernării titlului de Doctor în Teologie, Înaltului Ierarh al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Nu putem încheia aceste sumare însemnări, fără a spune cîteva cuvinte de îndreptățită prețuire și despre introducerea învățămîntului meșteșugăresc în așezămintele călugărești, despre înființarea școlilor monahale de grad elementar în mînăstiri și despre reorganizarea școlii de pictură și sculptură bisericească a Patriarhiei Române. Datorită învățării temeinice a unei meserii și practicării muncii manuale în atelierele de producție și în cooperativele meșteșugărești din mînăstiri, monahii și monahiile își procură în modul cel mai convenabil hrana și îmbrăcămintea de trebuință, întrețin în bune condițiuni locașurile în care-și duc viața, susțin operele de binefacere și dovedesc că monahisul românesc merge, în pas cu vremea, pe drumul construirii unui trai tot mai îmbelșugat pe pămîntul scumpei noastre țări.

Menirea școlii de pictură și sculptură este aceea de a asigura pregătirea și calificarea profesională a pictorilor, zugravilor și sculptorilor bisericești. Ea a luat ființă în 1952. Elevii ei provin, în cea mai mare parte, dintre absolvenții școlilor și seminariilor monahale, unde au primit cele dintîi noțiuni și îndrumări de artă religioasă. Urmînd pilda și sfatul profesorilor și îndrumătorilor lor, cursiștii acestei școli speciale sînt însuflețiți de dragostea fierbinte pentru păstrarea și îmbogățirea comorilor de artă bisericească, moștenite de la înaintași, iar instrucția teoretică și practică, ce li se oferă, îi ajută să se ridice la înălțimea chemării lor, pentru înzestrarea sfintelor noastre biserici și mînăstiri cu toate icoanele, podoabele și obiectele necesare înfrumusețării locașurilor de închinăciune și cultivării religiozității credincioșilor.

Acestea sînt, în puține cuvinte, însușirile caracteristice ale noilor noastre școli pregătitoare de slujitori bisericești, acestea sînt principiile călăuzitoare ale organizării care s-a dat, sub arhipăstoria Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, actualelor laboratoare spirituale ale Bisericii Ortodoxe Romîne, acestea sînt obiectivele urmărite de cadrele didactice și educative din actualul nostru învățămînt teologic. Chezășie sigură că munca lor va fi, și în viitor, încununată de succes, aflăm în dragostea, sprijinul și îndrumarea, acordate, cu părintească grijă, învățămîntului teologic, de către toți I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod, începînd cu Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, stegarul și însuflețitorul tuturor străduințelor depuse de slujitorii altarelor ortodoxe pentru propășirea Bisericii, înflorirea Patriei și apărarea Păcii.

Dar grija Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian pentru așezarea vieții religioase și bisericești pe făgașul străvechilor pravile ortodoxe nu s-a îndreptat numai spre învățămîntul teologic. Un loc de seamă în preocupările și activitatea Intîistătătorului sfintei noastre Biserici îl ocupă, precum se știe, încă de la alegere și înscăunare, grija și truda pentru orientarea preoțimii, pe care obiceiurile vremii de altădată o îndepărtaseră de adevăratele ei îndatoriri.

Încă din 1933, Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian — pe atunci vrednicul preot Ioan Marina — și-a dat seama de nevoia unei noi orientări pastorale și misionare a preoțimii ortodoxe și a început să militeze pentru apropierea clerului de năzuințele sociale ale poporului muncitor. Evenimentele istorice din anii următori și adîncile prefaceri sociale inaugurate la 23 August 1944 i-au dat perfectă dreptate, impunîndu-l respectului tuturor și întărindu-i convingerile. De aceea, în programul activității Prea Fericirii Sale ca Patriarh s-a înscris — încă de la alegere, investitură și înscăunare —, ca cea dintîi sarcină, revizuirea pregătirii clerului și orientarea lui spre țelurile evanghelice ale adevăratului apostolat.

În cuvîntarea rostită în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale cu prilejul investiturii, Prea Fericirea Sa, vorbind despre această urgentă și grea sarcină, a spus printre altele: «Cum, în primul rînd, misionarii Bisericii noastre din mijlocul poporului drept credincios, sînt pregătiți în mentalitatea și atmosfera vremurilor de pînă ieri, în această situație ei constituie o piedică în noua activitate socială a Bisericii. După un program bine chibzuit și cu un corp de îndrumători bine pregătiți, clerul nostru trebuie îndrumat, orientat și convins pentru acest apostolat social cerut de oamenii vremurilor noi. În mod firesc deci, urmează o selecționare și o promovare a elementelor dovedite apte pentru noua misiune, cum și

eliminarea celor ce nu mai corespund misiunii lor evanghelice, bineînțeles după normele unei școlarități aplicate de cei mai de seamă profesori de misiune, pastorală, știință și cultură teologică. În aceste clipe solemne, apelul meu către cler este același cu al Sfîntului Apostol Pavel: «Înnoind duhul minții voastre, să vă îmbrăcați în omul cel nou» (Ef. IV, 23—24)».

Pentru înfăptuirea acestei sfinte sarcini, Sfîntul Sinod — însușindu-și pe deplin programul de înfăptuiri schițat de întîiul nostru Patriarh în Republica Populară Romînă — a înscris în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne și în Regulamentul pentru numirea și transferarea clerului parohial, hotărîrea de a se organiza, pe lîngă Institutele teologice de grad universitar, cursuri speciale de îndrumare pastorală, misionară și socială a preoțimii. Aceste cursuri au fost inaugurate odată cu deschiderea cursurilor Institutului Teologic din București pentru anul universitar 1948—1949 si au fost urmate de toți preoții și diaconii în funcțiune, precum și de profesorii școlilor de cîntăreți bisericești și seminariilor teologice și monahale, ca și de vicarii eparhiali și staretii și staretele mînăstirilor mai mari.

In cuvîntarea-program rostită cu prilejul inaugurării acestor cursuri, în prezenta I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod, a Ministrului Cultelor si a unui mare număr de preoți si studenți teologi, Prea Fericitul nostru Patriarh a spus, printre altele: «Dorim să vedem în sfintele altare preoți constienti de misiunea lor, iar în societate cetățeni devotați Statului si poporului. Pe cei ce vor intra de acum înainte în cîmpul păstoririi Lui Hristos, avem încredințarea că noua școală inaugurată azi îi va pregăti temeinic, potrivit îndrumărilor date de Sfîntul Sinod, îndrumări pe care sînt fericit să văd că Prea Cucernicii Părinți Profesori și le-au însusit. Pe cei chemați în pastorație îi chemăm, cu părintească dragoste, să vină pentru putină vreme ca să se adape de la izvorul curat al adevăratei învățături creștine, spre a se putea reîntoarce la altare întăriți și luminați în munca pe care o au de dus».

Cursurile de îndrumare au urmărit, de la început, mai ales eliberarea clerului de prejudecățile teologice și de relele deprinderi dobîndite în școlile de altădată. Această sarcină a fost realizată cu succes, astfel încît întreaga noastră preoțime a pornit cu avînt pe drumul păcii, democrației și progresului.

Dar menirea acestor cursuri constă mai ales în reîmprospătarea și completarea cunostintelor teologice, înviorarea și fortificarea vocației sacerdotale, reîncălzirea si stimularea zelului misionar, însușirea celor mai bune metode de pastorație, uniformizarea săvîrșirii sfintelor slujbe, deprinderea cîntării omofone și legarea predicii și catehezei de nevoile religioase actuale ale credincioșilor. Pentru a înmulti între credincioși faptele cele bune, mintea și inima preotului trebuie hrănite continuu cu lumina dreptei credinte, cu căldura sfatului celui înțelept și cu puterea exemplului celui bun. Pentru atragerea credincioșilor în munca pentru înflorirea Patriei si apărarea păcii, preotii trebuie să predice, pe înțelesul tuturor, învățăturile revelate ale îndatoririlor cetățenești și să dea ei înșiși pildă de adevărat patriotism.

Cursurile de îndrumare a clerului urmăresc, deci, în egală măsură, și orientarea preotimii în principalele probleme sociale, politice, culturale și economice ale vremii noastre. În programa analitică a fiecărei serii de cursuri de îndrumare a clerului intră astfel, pe lîngă temele teologice și

strict profesionale, și teme menite să combată ideile nesănătoase și atitudinile greșite, care contravin, în vreun fel, adevărurilor de știință, legilor morale, binelui obștesc sau orînduirii sociale și de Stat din țara noastră. Cursurile de îndrumare sînt, din acest punct de vedere, o înaltă școală de educație cetățenească pentru clerul ortodox și, indirect, pentru toți credincioșii. Sădind în sufletul preoțimii dragostea fierbinte față de muncă și față de muncitori, respectul profund față de avutul obștesc și legile țării și devotamentul neclintit față de ocîrmuitorii Statului și partizanii păcii din lumea întreagă, foloasele acestor cursuri se răsfrîng asupra întregii Biserici și asupra Statului însuși, prin înmulțirea virtuților creștine și cetățenești pe întinsul scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă.

Aceluiasi înalt scop pastoral misionar și social i-au fost închinate și strădaniile Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian pentru înarmarea preoțimii cu noi mijloace de reconfortare intelectuală și creștere duhovnicească : tratate, studii și manuale teologice. cărți de predici și de îndrumare catehetică, cărți de rugăciuni și de ritual, lucrări de literatură teologică, almanahuri, calendare, reviste și felurite alte publicații religioase și bisericești, în care sînt tratate în spirit ortodox toate problemele care interesează viata noastră bisericească și activitatea preotului în mijlocul credincioșilor. Cele mai multe din aceste publicații sînt elaborate de membrii corpului didactic al școlilor de învățămînt teologic și de colaboratorii Chiriarilor de la Centrele eparhiale. Ele sînt destinate, în primul rînd preoțimii, dar servesc și pentru luminarea credincioșilor pe calea vieții celei noi din țara noastră și mai ales în lupta pentru apărarea păcii în lume. Este meritul Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian de a fi făcut din ele, așa cum anunța în cuvîntarea rostită cu prilejul investiturii, «armele duhului celui nou, pentru a ajuta în năzuințele lui pe omul cel nou, pe omul unei societăți pașnice și pline de iubire».

Tot aceluiași binecuvîntat scop i-au fost hărăzite, din inițiativa și sub înțeleapta îndrumare a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, și conferințele preoțești, care se țin regulat la sediul fiecărei protoierii, precum și ședințele periodice consacrate prelucrării sarcinilor legate de lupta pentru apărarea păcii. La conferințele preoțești organizate pe protoierii, ședințele destinate analizei activității pastorale și rezolvării problemelor administrative alternează cu ședințele consacrate dezbaterii și lămuririi problemelor culturale și sociale.

Datorită bunei lor organizări și atmosferei în care se desfășoară, conferințele protopopești administrative și de orientare constituie adevărate oaze de reconfortare sufletească pentru preoți și focare de lumină vie pentru activitatea lor practică, în parohii. Ele sînt popasuri duhovnicești închinate întîlnirilor frățești, consfătuirilor profesionale, schimbului de cunoștințe și de experiență, dezbaterii problemelor ridicate de realitățile vieții, coordonării activității preoțimii în chestiunile bisericești și sociale, sporirii colaborării cu organele locale ale puterii de Stat în acțiunile obștești, manifestării devotamentului față de regimul nostru de democrație populară, legăturii cu Chiriarhul locului și cu conducerea supremă a Bisericii, ridicării necontenite a nivelului profesional al preoțimii. La aceste conferințe participă, în mod regulat, nu numai preoții și diaconii parohiilor, ci și conducătorii mînăstirilor și schiturilor din cuprinsul protopopiatelor. Conferințele protopopești sînt astfel și mijloace de legătură și de apropiere între clerul de mir și cinul monahal.

Conferințele protopopești de orientare a clerului nostru s-au început pe temeiul prevederilor înscrise de Sfîntul Sinod în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și se țin cu regularitate încă din primul an de la înscăunarea Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian la cîrma vieții noastre bisericești. Cînd s-au început, preoțimea era, în mare parte, dezorientată, risipită, nesigură pe drumul ei, dornică să o ducă cu greșelile trecutului și să pornească împreună cu poporul mun-citor pe calea marelor înfăptuiri de interes obștesc. De atunci, ele au reușit să devină o necesitate imperioasă pentru orice cleric conștient de răspunderea chemării sale. Și nici nu s-ar fi putut întîmpla altfel, căci în cadrul lor se clarifică învățătura Bisericii despre lume și viață, se adîncesc temeiurile moralei creștine, se întărește disciplina bisericească, se activează contactul cu cartea, se combat devierile profesionale, culturale și sociale, se întăresc legăturile cu realitățile înconjurătoare, se primesc îndrumări din partea Centrului eparhial și se dezbat, cu colaborarea tuturor, cele mai variate subiecte și probleme, a căror cunoaștere și aprofundare servește atît interesele generale bisericești și obștești, cît și nevoile speciale ale parohiilor și interesele personale ale preoțimii.

Fără îndoială, marea lucrare de renaștere spirituală a clerului ortodox și de propășire a Bisericii Ortodoxe Române — lucrare inaugurată și con-dusă de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian — nu și-a dat încă toate roadele. Munca începută acum zece ani este în plină desfășurare. Sub îndrumarea Înaltei Ierarhii și în deosebi a președintelui Sfîntului Sinod, Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, preoțimea își împrospătează ne-contenit pregătirea teologică și orientarea socială, îmbunătățindu-și, zi de zi, formele de activitate pastorală și misionară și dăruindu-se tot mai mult împlinirii marilor postulate ale adevăratei vocații sacerdotale: slujirea lui Dumnezeu și slujirea binelui obștesc.

Datorită cursurilor speciale de îndrumare, conferințelor periodice de orientare, publicațiilor bisericești și îndrumărilor chiriarhale, toți preoții noștri s-au încredințat că, pentru a răspunde pe deplin misiunii lor de păstori de suflete, ei trebuie să se dovedească slujitori devotați nu numai ai altarelor străbune, ci și ai Patriei și poporului din care fac parte. Această încredințare se reazemă pe înseși cuvintele Sfintei Evanghelii, deoarece chiar Mîntuitorul Hristos ne-a spus că toată legea dumnezeiască se cuprinde în iubirea de Dumnezeu și în iubirea aproapelui. Ea se rea-zemă, de asemenea, pe toată tradiția istorică a Ortodoxiei ecumenice și a Ortodoxiei noastre românești, care a stat totdeauna, prin cei mai buni fii ai ei, în slujba Patriei și a poporului.

In urma înțeleptelor măsuri inițiate de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, preoțimea știe, mai mult decît odinioară, că iubirea de Dumnezeu se arată prin păstrarea dreptei credințe, prin lupta împotriva răului, prin cultivarea virtuților specifice vieții creștine, prin păstrarea legăturii neîn-trerupte cu harul divin și prin grija pentru buna chivernisire a locașurilor de închinăciune și a bunurilor parohiale. Ea știe, de asemenea, că porunca iubirii de aproapele se împlinește nu numai prin actele de ajutorare indivi-duală a celor aflați în nevoie, ci și în lupta pentru apărarea păcii, în culti-varea dragostei și devotamentului față de Patrie, în munca rodnică pentru înfăptuirea unei vieți obștești din ce în ce mai drepte, mai bune și mai fericite, în cultivarea legăturilor de încredere, de prietenie și de colaborare între oameni, popoare și state. După convingerea și fapta pilduitoare a Întîi-

stătătorului Bisericii noastre, nu există tărîm de activitate închinată binèlui obștesc, în care slujitorii altarelor să nu-și poată oteri, cu mult folos, contribuția personală, spre împlinirea misiunii lor și spre luminarea credincioșilor.

Așa se explică sporul de evlavie, înregistrat, în ultimii ani, în viața credincioșilor din majoritatea parohiilor noastre și acesta este, de fapt, tîlcul adînc al nenumăratelor vrednicii cetățenești cultivate, cu rîvnă și pricepere apostolică, în ogorul duhovnicesc al Ortodoxiei romînești, sub înțeleapta arhipăstorie a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian. Contribuția clerului și credincioșilor noștri la marea operă de ridicare culturală, economică și socială a țării și bogata activitate desfășurată de preoțimea romînă în comitetele de luptă pentru pace, au odrăslit din nețărmurita dragoste de Biserică și de Patrie, care mistuie inima Arhipăstorului nostru. Ele alcătuesc, în permanență, mijlocul cel mai potrivit prin care întreaga noastră preoțime își manifestă dragostea, admirația și ascultarea față de Prea Fericitul Patriarh Justinian, ctitorul și îndrumătorul școlilor actuale de învățămînt teologic, cursurilor de îndrumare a clerului, publicațiilor bisericești și conferințelor protopopești.

Prof. Diac. N. I. NICOLAESCU
Prorectorul Institutului Teologic din București

PREOTUL ŞI PREOŢIA CREŞTINĂ IN GINDIREA ŞI TRAIREA PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Arta păstoraţiei — a conducerii sufletelor la mîntuire—se învaţă din viaţa şi activitatea marilor păstori duhovniceşti ai Ortodoxiei. Felul cum aceştia şi-au înţeles misiunea şi au realizat-o în viaţa şi lucrarea lor pe teren rămîne pilduitor, normativ şi vrednic de imitat pentru toţi păstorii de suflete.

Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a dovedit a fi, cu prisosinţă, unul dintre deschizătorii de drumuri şi creatori de orizonturi largi în rosturile preoţimii noastre. Atît ca preot de ţară şi apoi de oraş, cît şi ca arhiereu-vicar, mitropolit şi însfîrşit patriarh, Prea Fericirea Sa s-a străduit să se apropie cît mai mult cu putinţă de chipul desăvîrşit al «Păstorului celui Bun», cerut de vremurile şi de credincioşii pe care i-a păstorit şi îi păstoreşte. E adevărat că Prea Fericirea Sa este în primul rînd un om de acţiune, un om al faptelor, iar nu al vorbelor; a mobilizat, a organizat şi a pus la lucru preoţimea noastră mai ales prin energia Sa creatoare, prin înălţătorul exemplu al activităţii Sale neobosite, ca şi prin dinamismul înnăscut, cuceritor şi molipsitor, al firii şi personalităţii Sale excepţionale. Faptele şi realizările cele mai importante ale Prea Fericicii Sale, din domeniul pastoraţiei în diferitele ei etape, au fost arătate în articolele omagiale scrise cu prilejul diferitelor comemorări şi sărbătoriri de pînă acum[1], şi de aceea nu mai revenim asupra lor.

Totuşi, în cuvîntările ţinute cu diferite prilejuri, Inaltul nostru Arhipăstor a formulat, deşi incidental şi provocat de împrejurări, unele preţioase gînduri, părerei şi idei cu caracter programatic şi normativ în legătură cu misiunea preoţească. Adunate la un loc, acestea ne ajută să schiţăm, în trăsăturile lui fundamentale, chipul ideal au preotului creştin cerut de vremurile noastre. De aceea, în rîndurile care urmează, vrem să prezentăm, într-o relativă ordine sau sistemă, cîteva din laturile sau aspectele concepţiei înalte despre preot şi preoţie, a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Frînturi de gînduri despre preoţie se găsesc presărate în mai toate cuvîntările Prea Fericitului Patriarh Justinian, adresate clerului, în diferite împrejurări. Dintre acestea, o deosebită importanţă din punctul nostru de vedere au două cuvîntări de răspuns la felicitările primite din partea preo-

[1] Vezi mai ales articolele din rev. «Glasul Bisericii» an. 1951, nr. 6—7 şi «Biserica Ortodoxă Română», an. 1951, nr. 3—6 (trei ani de patriarhat); «Glasul Bisericii», an. 1953, nr. 5—7 şi «Biserica Ortodoxă Română», an. 1953, nr. 5—6 (cinci ani de patriarhat), «Glasul Bisericii», an. 1954, nr. 9—10 şi «Biserica Ortodoxă Romţnă», an. 1954 nr. 10, p. 907 şi urm. (30 ani în slujba Bisericii); «Biserica Ortodoxă Română», an 1954 nr. 11—9 (zece ani de slujire arhierească).

ţinei bucureştene la Paştele anilor 1954 şi 1958.[2] Dar o viziune de ansamblu, mai completă şi mai sistematică, asupra rosturilor şi misiunii preoţeşti o aflăm expusă, în chip magistral, mai ales în frumoasa cuvîntare rostită cu prilejul sărbătoririi Prea Fericirii Sale pentru împlinirea a 30 ani în slujba Bisericii, la 14 octombrie 1954.[3] Această cuvîntare, în care vorbitorul a formulat cîteva din «gîndurile, năzuinţele şi idealurile cărora a izbutit să le dea rost şi împlinire» pînă la acea dată, poate fi socotită, pe drept cuvînt, o adevărată constituţie a preoţiei creştine ortodoxe, aşa cum a văzut-o în liniile ei mari şi cum a realizat-o în chip practic Prea Fericitul nostru Arhipăstor în îndelungata şi fericita Sa slujire preoţească şi arhierească de pînă acum. «Vorbind despre preoţia Sa,... Patriarhul Justinian a conturat liniile mari ale adevăratei preoţii creştine, privită dintr-un întreit punct de vedere: haric, sacramental sau liturgic, didactic şi pastoral-social».[4] Folosind cuvîntările menţionate, ca principale izvoare ale expunerii noastre, precum şi fragmente din alte cuvîntări, redăm mai departe vederile Prea Fericirii Sale asupra cîtorva din laturile sau aspectele misiunii preoţeşti şi din îndatoririle de căpetenie ale preoţimii de azi. Vom reproduce, pentru aceasta, cît mai mult şi mai fidel, înseşi cuvintele Prea Fericirii Sale, pentru a reda, odată cu ideea, şi calităţile de spontaneitate, naturaleţă şi vigoare, caracteristice stilului oamenilor de voinţă şi acţiune.

*

1. Intreaga zidire a concepţiei Patriarhului nostru despre preoţie are la temelie *ideea originii dumnezeieşti a preoţiei*, idee atît de familiară în vechea literatură creştină consacrată acestui subiect: cei învestiţi cu harul sacru al preoţiei sînt reprezentanţii, trimişii sau slujitorii lui Dumnezeu între oameni, iar misiunea lor este încărcată cu o înfricoşătoare şi grea răspundere. «Să vă respectaţi *preoţii ca trimişi de Dumnezeu,* de la care Dumnezeu va cere socoteală de sufletul fiecăruia», îndeamnă Prea Fericitul nostru Patriarh pe credincioşii din Băbeni, în cuvîntarea rostită acolo, la 21 iunie 1948.[5] Pe această solidă şi neclintită temelie a obîrşiei divine se reazemă şi *sublimitatea sau înalta demnitate a misiunii preoţeşti,* pe care Patriarhul nostru o afirmă atît de răspicat şi de convingător. Citărn în această privinţă un fragment mai lung din magistrala cuvîntare rostită la 14 oct. 1954, fragment în care găsim trasate, în chip pregnant, fundamentul, esenţa şi marea vrednicie şi importanţă a misiunii preoţeşti în Biserica creştină:

«Nu poate fi vrednicie mai înaltă pe pămînt decît aceea de a sluji lui Dumnezeu ca preot. Şi dacă pentru religia tuturor timpurilor preoţia a jucat un rol esenţial şi decisiv, credinţa noastră nici nu poate fi concepută fără preoţia creştină, instituţie divină, creată prin harul lui Iisus Hristos, căci fără ea nu poate exista nici propovăduire infailibilă a cuvîntului dumnezeiesc, nici săvîrşirea dumnezeieştei Euharistii şi a celorlalte Sfinte

2. Prima e tipărită în vol. *Apostolat social (V), Pentru pacea a toată lumea. Pilde şi îndemnuri pentru cler,* Bucureşti 1955, p. 182—186, iar a doua în rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1956, nr. 5, p. 450 şi urm.

3. Vezi rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, pp. 1049 — 1053 şi *Apostolat social,* vol. V, p. 273—284.

4. Pr. St. Dimancea, în rev. «Glasul Bisericii», an. 1954, nr. 11—12, p. 579.

5. *Apostolat social. (V) Pilde şi îndemnuri în lupta pentru pace,* Bucureşti 1952, p. 36.

lume, nici conducere a comunității creștine în Duhul Sfînt pe calea mîntuirii.

Preoția creștină vine din preoția lui Iisus Hristos; ea este prelungirea și perpetuarea misiunii sfinților apostoli în lume, este un mandat încredințat de Mîntuitorul sfinților Săi din toate timpurile. Mai mult, preoția e în fond nu altceva decît continuarea de către oameni a slujirii lui Hristos însuși, pentru mîntuirea lumii. Modelul desăvîrșit al preotului creștin este Iisus Hristos, *preot în veac după rînduiala lui Melchisedec,* care a unit în ființa Sa divin-omenească o întreită demnitate: profetică, arhierească și împărătească. Ca profet El a descoperit oamenilor pe Dumnezeu și a învățat doctrina adevărului: *Nimeni n-a vorbit vreodată ca Omul acesta. Care aveți cuvintele vieții veșnice.* Ca arhiereu, El S-a jertfit pentru păcatele oamenilor, pătimind și murind pe Crucea de pe Golgota. El este arhiereul etern, care a împăcat pe Dumnezeu cu omul, pe Ziditor cu creatura Sa. Ca împărat, El este întemeietorul unei împărății, noi, nepieritoare, stăpînind și conducînd Biserica: una, sfîntă, sobornicească și apostolească. În Biserică ființează și se menține prin preoție. Preoția este condiția existenței Bisericii, stîlpul și puterea ei.

Cunoscînd toate acestea, nimeni nu mai poate rămîne nedumerit cînd aude rostindu-se: «dintre toate vredniciile omenești, cea mai înaltă este aceea de a sluji lui Dumnezeu ca preot».[6]

Darul sfînt pe care îl dă misiunea preoțească purtătorilor și vrednici și conștienți de măreția și responsbilitatea gravă a unei asemenea slujiri impresionează încă stilului Prea Fericitului Patriarh Justinian accente de vibrație patristică: «O, minune a slavei! — vom striga cu Sfîntul Efrem (Sirul). O, putere unică! O, mister de neînțeles al sfințeniei și măreției preoției, a acestui sacerdoțiu venerabil și fără pată, cu care Fiul Tatălui a coborît pe pămînt, a binevoit să îmbrace pe nevrednicele Sale creaturi!»[7]

Avînd în vedere grea răspundere, care constituie reversul sublimității preoției, să nu uităm că nu rămîne nici o faptă a preotului, cît de mică, nepedepsită de Dumnezeu, chiar în lumea aceasta (vezi *Apostolat social*, vol. IV: *Pilde și îndemnuri în lupta pentru pace*, București 1952, p. 167). De aci și datoria preotului de a-și face cît mai des examenul de conștiință. Ca și credinciosul simplu, care vine la scaunul de spovedanie cu cutremurare sufletească și frămîntare de cuget, și preotul trebuie să-și pună această problemă de conștiință și să dea răspuns la întrebarea sa îngrijorată: Am slujit eu cu adevărată conștiință preoțească și curăție sufletească pe Mîntuitorul Iisus Hristos? (Ibidem, p. 367. — Vezi și alte îndemnuri către preoți pentru a-și face examenul de conștiință, tot acolo, p. 371).

În privința la *scopul sau rosturile preoției* — mai ales în laturea lor pur spirituală sau sufletească — iată ce spunea Prea Fericitul Patriarh în cuvîntul în programul sumar de lucru, schițat în cuvîntul rostit cu prilejul întronizării Sale ca mitropolit al Moldovei, la 28 dec. 1947: «Avem datoria de întîiul. Țința noastră de seamă trebuie să fie însă păstorirea sufletească, dreptmărirea și vindecarea sufletească, luminarea conștiințelor, prin înlăturarea confuziei care domnește în lume, împăciuirea oamenilor

[6] *Apostolat social*, vol. V, p. 244—247.
[7] *Ibidem*, p. 284.

prin dezvoltarea spiritului de solidaritate socială, prin stimularea sentimentelor nobile şi prin dezvoltarea dragostei de aproapele nostru».[8]

Dar cuvinte cu adevărat întraripate despre rosturile şi misiunea socială a preoţiei pe pămînt a grăit Patriarhul Justinian mai ales cu prilejul hirotoniei Sale în arhiereu, la Iaşi (12 august 1945). Ţelurile de căpetenie ale misiunii arhiereşti, pe care şi le impunea în legămîntul făcut atunci, rămîn de fapt şi obiectivele veşnice şi sacre ale preoţiei în mijlocul lumii: «Acolo unde este îndoială, eu să semăn credinţă! Acolo unde este întristare, eu să semăn bucurie! Acolo unde este disperare, eu să semăn nădejde! Acolo unde este ceartă, eu să semăn pace! Acolo unde este ură, eu să semăn iubire! Acolo unde este întuneric, eu să semăn lumină!»[9].

3. Preoţia presupune şi necesită *vocaţie,* adică chemare de la Dumnezeu şi înclinaţie, moştenită de la natură, spre acest oficiu sfînt. Iată ce spune Patriarhul Justinian în această privinţă: «Preoţia este o chemare de la Dumnezeu. Sfîntul apostol Pavel spune despre sarcinile preoţiei că ele nu se iau de la sine, ci prin chemare. Mulţi tineri urmează cursurile noastre, dar nu toţi vor putea primi preoţia, din lipsă de chemare».[10]

Intr-o frumoasă cuvîntare ţinută la 18 octombrie 1954, cu prilejul deschiderii cursurilor Institutului Teologic din Bucureşti, Arhipăstorul nostru arată pe larg în ce constă adevărata vocaţie pentru preoţie şi enumără calităţile sau însuşirile înnăscute prin care se distinge şi se recunoaşte tînărul chemat să fie preot: «Este ştiut de toţi că nu orice tînăr, cu orice aptitudini e potrivit pentru preoţie. Pentru preoţie se cer în primul rînd unele calităţi înnăscute, din care nu trebuie să lipsească: cucernicia, altruismul, iubirea aproapelui, stăpînirea de sine, smerenia, decenţa în vorbe şi fapte, nobleţea, generozitatea. Tînărul orgolios, pismătăreţ, gîlcevitor, necumpătat, leneş, vicios, lipsit de demnitate, mincinos, gata de răzvrătire sau de răzbunare, nu are chemare pentru preoţie, chiar dacă ar avea cele mai remarcabile daruri intelectuale. Tinerii cu chemare de sus aduc din familie simţăminte alese, ca: frica de Dumnezeu, iubirea de părinţi şi un cult discret pentru învăţătorul şi profesorul neuitat, pentru prietenul sincer, distins prin calităţi morale, rîvnă în cercetarea cuvîntului dumnezeiesc al Sfintei Scripturi şi lectura oricăror lucrări în legătură cu idealul ce arde în sufletul lui pentru preoţie şi identificarea cu ucenicii lui Hristos. Un tînăr cu chemare de sus aude în fiecare clipă cuvintele Mîntuitorului: *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît, văzînd ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Matei V, 16) şi trăind în toată virtutea împlineşte îndemnul sfîntului apostol Pavel, care zice: «Ori de bem, ori de mîncăm, ori altce de facem, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le facem» (I Cor. X, 31).[11]

Cu alt prilej, Patriarhul Justinian vorbeşte despre importanţa atmosferei din familie pentru formarea copiilor meniţi să ajungă preoţi, amintind cu duioşie îndeosebi influienta fericită pe care a exercitat-o asupră-i, în copilărie, buna Sa mamă, căreia fiul îi datoreşte atît de mult. Părinţii Prea Fericirii Sale şi-au făcut un fitlu de mîndrie din aceea

8. *Apostolat social (III). Pilde şi îndemnuri pentru cler.* Ed. II-a, Bucureşti 1949, p. 79.
9. *Ibidem, p.* 32.
10. *Apostolat social,* vol. V, p. 139.
11. Revista «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 11—12, p. 1280.

Pr. Patriarhul Patriarh Justinian la sărbătorirea a treizeci de ani de slujire a Bisericii Ortodoxe Române.

că Dumnezeu le-a ajutat să adauge încă o verigă la lanțul nesfîrșit al slujitorilor Domnului ce se întindea cu sute de ani în trecutul familiei lor.[12] «Să mă fac preot a fost visul sfînt al mamei mele și primii mei pași pe drumul adevăratei înțelegeri a slujirii lui Dumnezeu printre oameni i-am făcut sub călăuzirea ei curată și evlavioasă», mărturisește Prea Fericitul Patriarh, la aniversarea a 30 ani de preoție.[13] Evlavia, moștenită de la dînsa, constituie pentru Patriarhul nostru cea mai prețioasă zestre duhovnicească, spune Prea Fericirea Sa cu alt prilej.[14] «Am avut prilejul rar să respir în casa părinților mei duhul unui creștinism autentic, întemeiat pe faptele iubirii lui Dumnezeu și a aproapelui. Mireasma acestui duh din căminul copilăriei mele, moștenit de la bunicii, moșii și strămoșii mei, vrednici slujitori ai Bisericii și ai Patriei, — pomeniți totdeauna la mari praznice de credincioasa mea mamă, cu evocări despre trecutul lor religios și patriotic — nu s-a deslipit de mine niciodată».[15]

4. Vocația sau chemarea către preoție, vădită în înzestrările naturale care alcătuiesc zestrea sufletească înnăscută a viitorului preot, trebuie cultivată, întărită și dublată mai tîrziu de o *cultură* bogată, temeinică și multilaterală, dobîndită în școalele de învățămînt teologic.

În cîteva rînduri, Prea Fericitul Patriarh Justinian vorbește incidental *despre cultura preotului,* subliniind necesitatea unei pregătiri intelectuale, cît mai temeinice și mai solide, a preoților de azi. Pentru credincioșii Bisericii noastre, zice Prea Fericirea Sa, «preoții sînt *sarea pămîntului... și lumina lumii,* cei trimiși *să învețe toate neamurile,* ca să păstreze cele ce Mîntuitorul a poruncit apostolilor Săi».

Aspectul didactic al slujirii preoțești — spune mai departe Prea Fericirea Sa — implică preoților noștri îndatoriri tot așa de mari și sfinte ca și acelea pe care le-am schițat pe plan liturgic și social. Continuînd slujirea profetică a Mîntuitorului, preotul creștin este dator *să învețe* pe credincioșii lui și să-i călăuzească pe căile luminoase ale virtuților, ca unul care este *lumina lumii.*

Nu poți însă învăța pe alții, ceea ce tu nu cunoști, sau cunoști insuficient. În această privință, Sfîntul Grigore Teologul ne spune: *A-ți propune să înveți pe alții, cîtă vreme tu însuți nu ești destul de învățat... mi se pare că este un lucru nebunesc și semeț: nebunesc, fiindcă nu-ți dai seama de neștiința ta, și semeț, pentru că te apuci de un lucru pe care abia îl pricepi.*

Precum au învățat la vremea lor preoții creștini din epoca patristică, tot așa preoții zilelor noastre trebuie să stăpînească desăvîrșit cunoștințele meșteșugului lor teologic și să aibă o orientare din cele mai bogate în toate domeniile de activitate filosofică și realist-științifică.

Preotul va învăța norodul prin predică și catehеză. El se va folosi de aceste două instrumente didactice în cadrul oricărui serviciu liturgic. O cere aceasta tradiția de două ori milenară a creștinismului, o cere timpul actual pe care-l străbatem, căci credința trebuie slujită de luminile

---

12. Cuvînt la hirotonia în arhiereu, Iași 12 august 1945, în *Apostolat social,* vol III, p. 31.
13. Revista «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1049.
14. *Apostolat social,* vol. IV, p. 27.
15. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1049.

rațiunii, iar balastul de superstiții care s-a țesut în jurul fenomenului religios autentic trebuie înlăturat cu toată vigoarea».[16]

Adresîndu-se studenților teologi, cu prilejul deschiderii cursurilor Institutului Teologic în oct. 1953, Patriarhul Justinian sublinia îndeosebi necesitatea studiului și a cunoașterii cît mai profunde a Sfintei Scripturi, care trebuie să constituie fundamentul culturii profesionale a oricărui slujitor al Domnului: «Căutați să aprofundați Sfînta Scriptură; fără învățătura Sfintei Scripturi, un preot nu înseamnă nimic. Poți să ai toată știința lumii, dar dacă nu cunoști Sfînta Scriptură, nu poți fi preot cu adevărat. Să nu lipsească Sfînta Scriptură din fața voastră. Un student teolog, care nu are în geanta lui permanent Sfînta Scriptură, nu are ce căuta în Institutul nostru. Folosiți toate îndrumările care privesc aprofundarea Sfintei Scripturi; acolo veți găsi toate dezlegările pentru toate problemele care se pun sufletelor voastre...». Înșirînd apoi rostul și importanța disciplinelor principale care alcătuiesc programa de învățămînt a școalelor teologice de azi, adaugă: «Toate aceste studii trebuie aprofundate, pentru a întări credința voastră, ca să o puteți apoi propovădui și altora. Cine nu e pătruns de credință, nu va putea convinge pe altul de puterea credinței».[17]

5. Credința este deci cea dintîi virtute a adevăratului preot și fundamentul preoției creștine: credința în Dumnezeu și în puterea Lui, în vrednicia și noblețea misiunii tale, în valoarea și prețul infinit al sufletelor încredințate ție spre păstorire. Iar a doua virtute de căpetenie a adevăratului preot este *iubirea de Dumnezeu și de oameni*. Ea este supratul devotamentului său neprecupețit pentru turmă. Iubirea aceasta, sub forma ei supremă: spiritul de sacrificiu, dăruirea totală de sine pentru binele și fericirea credincioșilor păstoriți, este nu numai semnul adevăratei chemări pentru preoție, ci și inspiratoarea ei de toate zilele și suportul de rezistență cel mai sigur și neclintit al preotului în fața greutăților, a problemelor adesea insolubile, a necazurilor și a durerilor cu care este impreunata inseparabil slujirea preoțească.

Iată ce spunea în legătură cu aceasta Patriarhul Justinian, cu prilejul sărbătoririi Prea Fericirii Sale pentru împlinrea a 30 ani în slujba Bisericii: «Primind taina hirotoniei în preot acum treizeci de ani, nu greșesc dacă afirm că aveam deplin conturată imaginea adevăratului preot în slujba lui Iisus Hristos. Modelul desăvîrșit al preotului creștin ortodox constituia pentru mine o obsesie, încă de pe băncile seminarului și rețineam ca esențial în ființa Mîntuitorului iubirea Sa nemărginită pentru ființa omenească, izvor și cheie a înțelegerii sacrificiului Său. Întruparea, viața cu lipsuri și privațiuni, învățătura și minunile, patimile și moartea Sa pe cruce, toate acestea căpătau sens pentru mine numai dacă le raportam la nemărginita dragoste a Mîntuitorului pentru om. «*Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul-Născut, pentru ca oricine crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică... Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca sufletul său să și-l dea pentru prieteni... Fiul Omului n-a venit ca să fie servit, ci ca să servească și să și dea sufletul Său răscumpărare pentru mulți...*». Iubirea pentru oameni, spiritul de sacrificiu pentru aproapele și zdrobirea egoismului,

16. Cuvînt la împlinirea a 30 ani în slujba Bisericii, 14 oct. 1954, în *Apostolat social*, vol. V, p. 282.

17. *Apostolat social*, vol. V, p. 140.

iată virtuţile care trebuie să impodobească fiinţa morală a adevăratului preot. Aşa gîndeam atunci (cînd m-am preoţit), aşa gîndesc şi astăzi, iar strădaniile celor pe care i-am păstorit la Băbeni, Rîmnicul Vîlcii sau la Iaşi, trebuiesc înţelese numai ca o întrupare a acestor gînduri». [18]

In cuvîntarea rostită la hirotonia în arhiereu (Iaşi, 12 aug. 1945), Prea Fericitul Patriarh preciza: «...Apostolia însemnează spirit de sacrificiu, după îndemnul Apostolului: *Priveghează în toate, pătimeşte răul, fă lucrul Evanghelistului, slujba ta fă-o deplin*» (II Tim. IV, 5) [19]. Slujirea preoţească cere într-adevăr totală dăruire de sine cauzei sfinte căreia te-ai dedicat şi desăvîrşită abnegaţie. Ceea ce Patriarhul Justinian spunea despre slujba de arhiereu, în ziua cînd era hirotonit ca arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor, este perfect valabil şi pentru misiunea preoţească: «Nu mai eşti al tău, pentru că eşti soţul Bisericii, nu mai eşti stăpîn, pentru că eşti serv al lui Iisus, nu trăieşti pentru tine, pentru că tu eşti un nimic, cînd te socoteşti pe tine însuţi şi totuşi nu eşti totul, cînd priveşti la Cel pe Care îl reprezinţi şi în numele Căruia lucrezi». [20] Subliniind că preoţia nu înseamnă boierie, huzur şi goană după cîştig material, ci jertfelnicie în slujirea semenilor, Înaltul nostru Arhipăstor spunea clerului Capitalei, la Paştele anului 1956, referindu-se la Mîntuitorul Hristos, modelul nostru suprem în această privinţă: «Eu sînt în mijlocul vostru ca Cel ce slujeşte... Căci Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca să slujească El şi să-Şi dea sufletul pentru răscumpărarea multora (Luca XXII, 27 şi Marcu X, 45). Iată sensul adevăratei preoţii creştine, definită astfel de însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Doresc ca preoţii sfintelor noastre biserici să înţeleagă sublimul preoţiei creştine şi s-o trăiască în duhul slujirii dezinteresate, al uitării de sine, şi al iubirii de oameni. *Iubirea pentru semeni, spiritul de sacrificiu pentru aproapele şi zdrobirea egoismului, iată virtuţile care trebuie să impodobească fiinţa morală a adevăratului preot...* Misiunea preoţească cere muncă susţinută, spirit de sacrificiu şi disciplină. Ea se defineşte printr-o totală dăruire de sine faţă de comunitatea unde eşti chemat să slujeşti un ideal atît de înalt, cum este acela al mîntuirii sufletelor şi al cuceririi împărăţiei cerurilor. Cei interesaţi, profesioniştii, carieriştii sau indolenţii n-au ce căuta în rîndurile preoţimii. Asemenea mod de a gîndi şi a întrupa slujirea preoţească îi face nevrednici să mai rămînă în cler». [21]

6. O stăruinţă deosebită pune Prea Fericitul nostru Patriarh, în vorbirile Sale, asupra *curăţiei morale* cerute vieţii preotului şi impuse de însăşi sfinţenia slujbei sale, privită mai ales din laturea ei sacramentală sau sfinţitoare. Citäm, de ex., din cuvîntul rostit la sărbătorirea pentru 30 ani de slujire a Bisericii: «Adevărul religios predicat în faţa sfîntului altar trebuie întrupat în viaţa personală a preotului. Să fii curat şi să-ţi faci slujba deplin, iată două comandamente de ordin moral, fără împlinirea cărora nu e cu putinţă preoţie adevărată, nici succes pastoral. Curăţia morală este o condiţie esenţială a preoţiei creştine ortodoxe. «Creştinii au ţinut totdeauna să primească Sfintele Taine din mîini curate. Sfîntul Simeon (Noul Teolog) descrie astfel chipul adevăratului preot: Mai întîi de toate el trebuie să fie curat nu numai trupeşte, ci şi

18. *Ibidem*, p. 277.
19. *Apostolat social*, vol. III, p. 30.
20. *Ibidem*, p. 29.
21. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1956, nr. 5, p. 457.

sufletește; să nu fie părtaș la nici un păcat. Apoi el trebuie să fie smerit nu numai înaintea, dar și în viețuirea lui lăuntrică. Atunci cînd se află în fața Sfintei Mese, preotul trebuie să privească cu mintea, prin Sfintele Daruri, înseși Dumnezeirea. Și nu numai atît, ci să-L cîștige pe însuși Domnul și să-L aibă pururea petrecînd în ființa sa, în inima sa... Numai așa, cu cugetul treaz și cu îndrăznire, va putea înălța rugile sale de preot către Dumnezeu pentru păstoriții săi, pentru fiii săi duhovnicești, încredințați lui»[22].

Dar moralitatea ireproșabilă a vieții îi este impusă preotului nu numai de caracterul sfînt al slujbei sale sacerdotale, ci și de situația sa față de credincioșii săi, cărora el trebuie să le fie pildă, învățător și model de virtute, prin exemplul propriei lui vieți, vrednică de a fi urmată și imitată. «Mulțimile credincioase au o sensibilitate foarte ascuțită când este vorba să aprecieze și să pună în cumpăna dreptei judecăți personalitatea morală a preotului lor. Acestea cer de la preot un stil de viață fără pată, fără umbre și alunecări, o înveșmîntare luminoasă în virtute, în înțelepciune și în dragoste»[23].

Chiar dacă credință, evlavie, dragoste și rîvnă, care însuflețesc pe preot în îndeplinirea misiunii și pe care el le propovedușste credincioșilor, o vede în faptele lui. Preotul propovedușste Evanghelia și virtutea nu numai prin predicile ținute în biserică, ci și prin exemplul personal al vieții lui. Cuvînt și faptă trebuiesc deci puse de acord în viața preotului; între ele nu trebuie să fie nici o nepotrivire, ci trebuie să se sprijine una pe alta. Ca om prin excelență al faptelor și al împlinirilor, iar nu al vorbelor goale, Patriarhul Justinian accentuiază cu o deosebită amploare, claritate și vigoare, necesitatea împlinirii și ilustrării vorbelor prin fapte, în slujirea preoțească: «...Prin nimic altceva nu putem dovedi credincioșilor noștri adevărul credinței pe care o propoveduim, decît prin fapte concrete. Credincioșii noștri sînt foarte ascultători la sfaturile noastre, la predicile noastre; dar să fim convinși că o asemenea activitate pastorală, oricît de măiestrit alcătuită, nu va putea da roade în sufletele lor, dacă nu vom dovedi prin fapte concrete adevărul a ceea ce spunem. *Credincioșii așteaptă de la preot o trăire cu adevărat creștină, doresc să vadă în preotul lor întruparea adevăratei vieți evanghelice.* Dacă preotul este numai de credincioșii săi în gesturile și în comportarea lui. Așadar, evlavia pe care preotul o cere credincioșilor, trebuie să o aibă mai întîi el. Dacă nu este un om evlavios, nu are în viață o ținută evanghelică creștină, predica lui numai pe jumătate poate să zidească».[24]

Predica aceasta a faptei, o predică mai eficace și mai convingătoare, pe care Patriarhul nostru a folosit-o în tot timpul îndelungatei slujiri a Mîntuitorului Hristos,[25] străbate ca un crez de viață și ca un adevărat laitmotiv mai toate paginile din scrisul Prea Fericirii Sale. «Poți fi cel mai strălucit predicator, teologul cel mai valoros și celebru, dacă însă lumea din jurul tău geme de lipsuri și de suferințe, iar tu numai îi predici răbdare și așteptare, frate, — nu numai că îi jignești inima și îi sporești durerea și deznădejdea, dar îi dai toate temeiurile să te soco-

---

[22] *Apostolat social*, vol. V, p. 278—281.

[23] Către preoțimea din Capitală, la Paștele Anului 1956, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. 1956, nr. 5, p. 455.

[24] Către clerul Capitalei, la Paștele anului 1954, în *Apostolat social*, vol. V, p. 189—191.

[25] Cf. rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. 1954, nr. 10, p. 1001—1002.

tească un impostor de rînd. Predica ta, oricît de hrisostomică, este numai o mască de prestigiu pentru lașitate și indiferență, amîndouă antiumane. Ea nu va avea nici un ecou asupra lumii necăjite. *Mai este și altă predică: a faptei, a acțiunii imediate, prompte.* Îi este foame, dă-i pîine; e dezbrăcat, dă-i haină; îi e frig, adăpostește-l și dă-i lemne; e bolnav, îngrijește-l; i-a ars casa, ajută-l să și-o facă iarăși; i-a murit vita, dă-i bani să-și cumpere alta; i-a murit copilul sau soția, fii lîngă el nu numai cu lacrimile, ci și cu ajutorul trebuitor în asemenea caz».[26]

Pentru a concretiza mai îndeaproape cele spuse, în cuvîntul Său către clerul Capitalei la Paștele anului 1954 Prea Fericitul Patriarh dă un exemplu foarte potrivit, arătînd cum poate sprijini preotul, cu fapta sa, adevărul fundamental al învierii noastre din morți, pe care el îl predică de la altar. «De felul cum fiecare preot va ști să se achite de îndatoririle sale față de morții săi, de felul cum va ști să îngrijească cimitirul satului, de felul cum face rugăciunile pentru pomenirea celor morți, de felul cum familia preotului își arată credința în înviere făcînd pomenirea celor adormiți după datina străbună, de toate acestea depinde susținerea credinței în învierea morților. De felul cum preotul va rîndui locul de veci al înaintașilor săi, de felul cum va ști să îngrijească mormintele preoților dinaintea lui și nu le va lăsa în părăsire, de felul acesta depinde întărirea credinței în înviere, în sufletele păstoriților noștri. Și eu pot să asigur pe preotul care se va achita de aceste mari datorii, că el a sădit lumina credinței în învierea lui Hristos din morți, pe mult mai puternice și mai convingătoare temeiuri decît acelea ale Cuvîntului rostit cu prilejul unei comemorări de fiecare an».[27]

La acțiunea aceasta de propoveduire prin fapte a virtuților și a modului creștin de viață, e obligată nu numai persoana preotului, ci e îndatorată să colaboreze întreaga sa familie, care se cuvine să fie model concret și viu de viețuire cu adevărat creștinească pentru toate familiile din parohie, constituind astfel un prețios auxiliar al preotului în străduințele sale pentru înălțarea nivelului vieții religioase-morale din parohia sa. «Credincioșii noștri privesc cu multă atenție spre pilda vieții din familia preotului. Preoții noștri trebuie să fie atenți asupra vieții pe care o duce întreaga lor familie, care trebuie să fie o pildă vie de trăire evanghelică. Prin pilda aceasta, învățătura și predica prind complect sufletele credincioșilor noștri».[28] Spiritul de devotament, jertfelnicie și dăruire de sine pentru binele semenilor, care trebuie să caracterizeze persoana preotului, trebuie să inspire și pe toți membrii familiei lui. «Soția și copiii preotului vor trebui să fie alături de el, în toate curatele lui străduințe pentru întruparea adevăratei slujiri jertfelnice a sfintei sale misiuni. Fără răsunet în conștiințele credincioșilor vor rămîne cele mai bine studiate predici și cateheze ale preotului, dacă soția și copiii lui nu vor întări, prin exemplul vieții lor, adevărurile de credință și morală tîlcuite de acesta din ața altarului. Oriunde s-ar afla, soția și copiii preotului trebuie să facă simțită prezența lor printr-un stil de afirmare propriu învățăturii noastre creștine. Ei se vor caracteriza totdeauna prin modestie și seriozitate, printr-o ținută demnă, care să fie manifestarea exterioară

26. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1951, nr. 3—6, p. 168.

27. *Apostolat social,* vol. V, p. 184—185.

28. Către clerul Capitalei, la Paștele anului 1954, în *Apostolat social,* vol. V, p. 183—184.

P. F. Părintele Patriarh Justinian săvîrșind Sfînta Liturghie, în catedrala patriarhală.

a unui fond lăuntric ales, adăpat din izvoarele mereu proaspete și vii ale Sfintei Evanghelii». [29]

7. Tema principală a cuvîntării rostite de Prea Fericitul Patriarh Justinian către clerul Capitalei, la Paștele din anul 1956, a fost: *preotul ca «părinte duhovnicesc» al parohiei.* Am găsit necesar să redăm, în expunere liberă, cele spuse atunci de Prea Fericirea Sa în această privință, cu atît mai mult cu cît aceste lucruri, deși privesc inima însăși a preoției nu se găsesc scrise în nici un tratat sau manual didactic de Pastorală.

Raportul adevărat dintre un preot și enoriașii săi pe plan creștin — spune Prea Fericitul Părinte — este acela dintre părinte și fiii săi. De ce? Pentru că preotul naște — prin harul lui Dumnezeu, dat lui la hirotonie — făpturi sufletești noi, vrednice de împărăția cerurilor. Preotul este părintele spiritual al tuturor celor născuți de el spre viața creștină prin botez, al celor renăscuți de el prin taina pocăinței și binecuvîntați de el prin taina nunții. Dar mai ales în latura misiunii sale de duhovnic își exercită preotul rolul acesta de părinte spiritual al credincioș'lor săi; ca duhovnic, el incearcă, pentru penitenții săi, sentimentul sfîșietor al părintelui părăsit de fiul risipitor, îl așteaptă cu grijă și iubire să se întoarcă la sînul Bisericii, îi ascultă mărturisirea inimii zdrobite de păcate și îi dă, cu dragoste, leacurile trebuitoare pentru tămăduirea rănilor pricinuite de păcat. Trăind împreună cu penitentul întreg procesul acesta psihologic al zbuciumului renașterii spre o viață nouă, curățită prin Harul dumnezeiesc, preotul devine *părintele sufletesc* al 'celui pocăit; fapta lui se poate asemăna cu aceea a Creatorului, Care a zidit pe om din țărîna pămîntului și el poate spune fiului său duhovnicesc: *Fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut.* Preotul e îndreptățit la sentimentul de bucurie și de mîndrie cu care Sfîntul apostol Pavel scria Corintenilor, renăscuți de el la viața cea nouă, în Hristos: «Căci de ați avea zece mii de învățători în Hristos, dar totuși nu aveți mulți *părinți,* pentru că eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos» (I. Cor. IV, 15).

Poporul credincios, conștient de rolul acesta supranatural al preotului, îl exprimă în modul său de adresare către preot, căruia îi spune, simplu: *Părinte.* sau *Taică Părinte,* după cum soției preotului îi spune *Maică preoteasă,* asociind-o și pe ea la cinstea și prețuirea acordată preotului. Este în acest apelativ cinstitor, o afirmare și o recunoaștere sinceră și benevolă a rostului și a poziției preotului față de păstoriții săi, pe planul vieții religioase.

Dar precum nici un părinte nu dă fiilor săi piatră, dacă aceștia îi cer pîine și nici șarpe, dacă aceștia îi cer pește (comp. Luca XI, 11—12) tot așa și preotul, ca adevărat *părinte* al enoriașilor săi, trebuie să poarte sinceră grijă pentru viața lor sufletească, povățuindu-i cu iubire pe drumul binelui, al luminii și al fericirii, bucurîndu-se împreună cu ei pentru progresul lor pe calea virtuților și întristîndu-se pentru căderile, păcatele și durerile lor. Prin toate faptele, prin atitudinea și purtarea lui, el e îndatorat să se străduiască a dobîndi și a merita pe drept atributul omagial de *părinte,* cu care îl cinstește norodul dreptcredincios, să se jertfească din iubire pentru enoriașii săi, așa cum Dumnezeu, din iubire

29. Către clerul Capitalei, la Paștele anului 1956, în rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1956, nr. 5, p. 457.

faţă de oameni, a dat pe singurul Său Fiu ca să fie jertfit, pentru ca lumea prin El să aibă viaţă (comp. Ioan III, 16).

Nimic nu poate egala în frumuseţe morală rolul preotului de *părinte*, în lupta lor duhovnicească spre progresul vieţii lor spirituale. De aceea, «acolo unde credincioşii văd în preot pe *părintele* lor, iar în soţia preotului pe *mama preoteasă*, se zideşte o cetate spirituală, pe care nimic nu o poate clătina».[30]

Pentru aceste motive, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne se ridică împotriva unor termeni nepotriviţi cu rolul preotului de părinte spiritual al credincioşilor, termeni întrebuinţaţi de unii credincioşi în modul de adresare către preoţi şi arhierei, ca de ex. «Prea Sfinţite *Stăpîne*» (pentru arhierei) sau «*Domnule* Părinte» (pentru preoţi). Cel dintîi a rămas în terminologia noastră oficială ca o reminiscenţă străveche a limbajului religios precreştin, cînd atît raportul dintre divinitate şi om cît şi cel dintre conducătorii religioşi şi credincioşii lor era conceput ca de la *stăpîn* la *slugă*, de la *domn* la *rob*. Ori creştinismul a adus în lume un spirit nou, după care în faţa lui Dumnezeu nimeni nu mai e rob sau slugă ci toţi sînt una în Iisus Hristos. Cel de al doilea termen, obişnuit în unele părţi ale ţării (Ardeal), s-a infiltrat sub influenţa duhului laic al conceptiei de odinioară din împărăţia Habsburgilor, care situa pe preot printre *domni* sau boieri, distanţîndu-l de credincioşii lui ţărani sau iobagi. De aceea, aceşti termeni — vestigii ale unui trecut apus — trebuiesc înlăturaţi din vorbirea noastră curentă. Căci — spune Patriarhul nostru, referindu-se la bucuriile duhovniceşti trăite de clerici în fiecare zi, de sărbătoarea Paştilor, — «preoţii, episcopii şi mitropoliţii Bisericii noastre, Patriarhul însuşi, n-au trăit în aceste zile sentimente religioase din cele mai înalte pentru că au fost «domni şi stăpîni», ci pentru că au putut să fie *părinţi* ai păstoriţilor lor. Mai frumos şi mai creştineşte sună *Inalt Prea Părinte Episcop, Părinte Mitropolit* sau *Părinte Patriarh*, decît *Domnule Părinte, Domnule Episcop* sau *Inalt Prea Sfinţite Stăpîne*».[31]

Dar nu e de ajuns numai îndepărtarea acestor termeni nepotriviţi din limbajul nostru, ci trebuie înlăturat şi spiritul învechit şi retrograd, care le-a dat naştere. E necesar să fie înlăturată, adică, orice distanţă nefirească dintre preoţi şi credincioşii lor, precum şi dintre arhierei şi preoţi. Între unii şi alţii nu se stabileşte acel raport firesc de familiaritate, în care părintele îşi ajută şi îndrumează pe copiii lor cu dragoste, aceştia îl ascultă, îl ascultă din dragoste, cu supunere şi cu respectul datorat, pe care îl poartă.[32]

Despre latura sacramentală sau slujitoare a preoţiei, adică *despre preot ca slujitor de cele sfinte*, Patriarhul ţării vorbeşte mai rar şi mai puţin dar totdeauna cu sfială, respectul, evlavia şi cutremurarea de care e pătruns atunci cînd slujeşte Prea Fericirea Sa Însuşi.[33] Citătm, de pildă, modul în care slujeşte cele sfinte. Preotul este dator să se apropie de altarul Domnului *cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste*, curăţindu-se mai întîi de orice întinare care l-ar face nevrednic de acest

[30] [illegible] capitalei, la Paştele anului 1956, Ibidem, p. 452—456.

[31] [illegible]

[32] [illegible]

[33] Despre Patriarhul Justinian ca slujitor, vezi rev. «Biserica Ortodoxă Romînă» an. 1956, nr. 1—2, pp. 51—52. — Comp. aceeaşi revistă an. 1954 nr. 10, p. [illegible]

dumnezeiesc oficiu. În săvîrşirea oricărei taine sau ierurgii, preotul adevărat pune căldură, participare sufletească, convingere, adeziune interioară, fior sfînt, ştiind că numai astfel va putea să comunice cu Dumnezeu, pentru sine şi pentru păstoriţii săi...» (*Apostolat social,* vol. V, p. 281).

9. Ca un vrednic şi distins gospodar ce s-a dovedit a fi în via Domnului, din ceasul hirotoniei Sale în preot şi pînă la piscul cel mai înalt al demnităţii bisericeşti pe care o deţine de zece ani, Patriarhul Bisericii noastre nu uită nici latura îndatoririlor gospodăreşti ale preotului de enorie. E de la sine înţeles că rîvna şi iubirea preotului pentru îndeplinirea misiunii sale se cunoaşte şi se măsoară, în primul rînd, după grija şi interesul pe care le poartă locaşului sfînt în care slujeşte, precum şi celorlalte clădiri şi instituţii care fac parte din patrimoniul parohiei păstorite de el (casa parohială, cimitir, muzeu religios, etc.). În cuvîntarea ţinută la sărbătorirea Sa pentru 30 de ani în slujba Bisericii, Prea Fericitul Patriarh Justinian spunea, în această privinţă: «Este deasupra oricărei îndoieli că grija preotului pentru biserica în care liturghiseşte, vădeşte fiorul sfînt de care se simte cuprins cînd păşeşte pragul dumnezeiescului locaş...»[34]. Iar în cuvîntul ţinut clerului Capitalei la Paştele anului 1954, Prea Fericirea Sa preciza: «Preotul care şi-a gospodărit frumos casa Domnului, altarul sfînt unde el săvîrşeşte dumnezeiasca Liturghie, preotul care s-a îngrijit de această casă a Domnului să fie cît mai frumos împodobită, trezeşte în sufletul credincioşilor evlavia, dragostea către Dumnezeu şi întăreşte credinţa în Hristos. El poate fi sigur că Mîntuitorul Hristos îl va binecuvînta pentru aceste frumoase roade ale activităţii lui şi îl va socoti cu adevărat ucenic al Său... Primul care trebuie să dea pildă credincioşilor de contribuţie pentru buna chivernisire a bisericii, pentru zidirea, pictarea sau restaurarea ei, este preotul. Credincioşii se interesează unii de la alţii despre activitatea filantropică a preotului lor. Cînd preotul ajută personal pe cei săraci, credincioşii vor strînge rîndurile în jurul său, convinşi că ajutoarele date preotului merg cu adevărat la cei săraci. De aceea, zic, acolo unde preotul nu este o pildă vie în activitatea lui filantropică, începînd cu biserica lui şi apoi cu cei lipsiţi, — în sufletele credincioşilor sentimentul acesta al datoriei pe care îl au faţă de casa Domnului e sortit morţii şi nu trăirii...».[35]

10. Dar ideea asupra căreia revine mai des, mai stăruitor şi mai îndelung Patriarhul nostru în cuvîntările Sale este *rolul social al preoţimii noastre de azi.* Este preocuparea de căpetenie, înscrisă şi urmărită de Prea Fericirea Sa cu perseverenţă, în programul pregătirii şi orientării clerului romîn ortodox de astăzi. Atît de multe şi de substanţiale sînt referinţele la diferitele laturi ale acestei probleme în scrierile de pînă acum ale Arhipăstorului nostru, încît s-ar putea spune că ele alcătuiesc cea mai mare parte a conţinutului acestora şi ar umple mai multe volume întregi. Dar întru cît asupra acestei teme s-a scris pînă acum cel mai mult de către cei ce au contabilizat, au analizat şi au omagiat activitatea şi realizările de pînă acum ale Întîi-Stătătorului Bisericii noastre, amintim aici numai liniile principale ale gîndirii Sale despre rolul social al preoţimii de azi.

34. *Apostolat social,* vol. V, p. 281—282.
35. *Ibidem,* p. 183—184.

[illegible] adevărul că [illegible] de căpetenie a străduaniilor preoţeşti este, în ultimă analiză, partea spirituală din fiinţa noastră: sufletul omenesc şi mîntuirea lui. Dar preotul nu se poate dezinteresa nici de latura materială a vieţii credincioşilor săi, pentru că aceasta constituie temelia independenţei a vieţii lor sufleteşti, iar de bună-starea, mulţumirea şi fericirea omului atîrnă în bună parte şi progresul său cultural, moral şi religios. Nu poţi propovedui pe Dumnezeu şi Evanghelia lui Hristos [illegible] oamenilor la suferinţele, lipsurile şi mizeria materială a credincioşilor lui. Nu poţi să spui că iubeşti pe Dumnezeu şi pe oameni — [illegible] dacă tolerezi sau rămîi pasiv în faţa urii care înfăptuieşte o despărţire pe oameni, a lăcomiei şi a asupririi, care împarte [illegible] în bogaţi şi săraci, în stăpîni şi robi, în exploatatori şi exploataţi în faţa războiului care ameninţă lumea cu cortegiul lui de distrugeri, barbarii, lacrămi şi sînge.

Preoţimea noastră, care în majoritatea ei a fost recrutată din mijlocul poporului e datoare deci să împărtăşească şi azi, din toată inima, durerile şi năzuinţele poporului muncitor de azi spre o viaţă mai bună şi să se [illegible] la străduinţile acestuia spre împlinirea lor. Idealurile noastre de dreptate socială, de pace şi de iubire între toţi oamenii şi toate popoarele de pe faţa pămîntului, egal îndreptăţite la viaţă sînt în definitiv şi ale Bisericii creştine, ele fiind înscrise în învăţătura Mîntuitorului şi în Sfînta Scriptură încă de acum două mii de ani. Şi dacă ele, din diferite pricini, nu s-au putut înfăptui pînă acum decît parţial, slujitorii Bisericii sînt cu atît mai departe datori să colaboreze cu cei ce au pornit astăzi, fără un preget de nestăvilit, la împlinirea lor integrală, chiar dacă aceştia o fac în numele altor principii. Căci «împărăţia lui Dumnezeu, pe care Mîntuitorul voieşte s-o întemeieze pe pămînt şi pentru a cărei venire ne rugăm în Rugăciunea Domnească («Vie împărăţia Ta!») nu este alta decît lumea cea nouă, pe care visăm să o construim [illegible] o lume din care va dispare cu totul ura şi robia, exploatarea şi [illegible] şi în care va domni numai dreptatea, iubirea, pacea şi bunăstarea materială.

[illegible] putea găsi locul cel mai potrivit, dintre lăcaşurile binecuvîntaţi ale [illegible] pentru a-L preamări pe El, care şi în trecutul poporului [illegible] a stat totdeauna alături de el, împărtăşindu-i şi munca şi bucuriile pentru a [illegible] năzuinţele nemărginite? [illegible] ierarhia bisericească, de la vîrful ei pînă la ultimul ei reprezentant, trebuie să fie ridicată din masele largi ale poporului. Din acest considerent preoţimea se cuvine a fi permanent alături de popor, în mijlocul căruia s-a ridicat...»[36]. Iată de ce aproape că [illegible] putea găsi la care să nu fi răsunat apelul Patriarhului nostru pentru mobilizarea preoţimii ortodoxe române la apostolatul cel nou, cerut de vremurile pe care le trăim, la încadrarea ei în lupta şi eforturile poporului nostru pentru crearea unei vieţi mai bune, mai drepte şi mai [illegible].

[illegible] e de la cel mai mult chemată — de vremuri şi de oameni — [illegible] împotrivească şi să imobileze viaţa omenească, să aducă în viaţa noastră şi în viaţa poporului duhul păcii şi al înfrăţirii, duhul sermonului de pe Muntele Fericirilor, propovăduind tuturor dreptatea şi omenia, muncă [illegible] este chemată să împuternicească sufletul ro-

[illegible] la Palatul Neamţ, 2 noembrie 1945, în *Apostolat social,* vol. III [illegible]

mînesc cu tăria iubirii, a solidarității și a unirii... Să ieșim din zidurile bisericii văzute și să mergem în largul vieții și să lucrăm în adîncul ei spre bogată rodire. Obiectul misiunii noastre este omul, temelia Patriei și a societății. Formarea și înălțarea omului condiționează îmbunătățirea tuturor celorlalte realități ale vieții omenești, căci în fiecare om sălășluiește o lume, o patrie, o umanitate... Formarea omului nou nu-i numai un proces doctrinar, abstract, ci un contact viu experimentat cu realitatea unui model întrupat, care a sălășluit între noi. Cine fuge de această muncă gigantică, nu poate fi un apostol al lui Iisus Hristos» [37].

Preoția creștină de azi nu mai poate deci rămîne una exclusiv ritualistă, mărginită adică la îndeplinirea îndatoririlor rituale prevăzute în Molitfelnic, cum o înțelegeau unii pînă nu de mult, ci trebuie să iasă pe șantierul larg al vieții sociale actuale, să se alinieze în rîndurile luptătorilor pentru înfăptuirea idealurilor de progres și dreptate socială. «Trebuie creiat omul nou și cu el o Biserică socială, vie și activă», spunea Prea Fericitul Patriarh Justinian mai de mult [38]. Fără să neglijeze, desigur, îndatoririle ei primordiale și esențiale — acelea care o leagă de sfintele altare — preoțimea trebuie să slujească nu numai lui Dumnezeu ci și oamenilor, să se considere nu numai în slujba Bisericii, ci și a Patriei. Cuvîntul care caracterizează cel mai bine misiunea ei din acest punct de vedere, potrivit nevoilor ceasului de față, este cel de «*Apostolat social*», așa cum și-a intitulat însuși Prea Fericitul Patriarh toate scrierile Sale de pînă acum. «Preoților Bisericii noastre le revine sarcina de a sta mereu în mijlocul păstoriților lor, pentru a le fi pildă-itori și sfătuitori și în cele sfinte și în celelalte trebuințe ale lor, căci *noi ne sîrguim pentru bine nu numai față de Dumnezeu, ci și față de oameni* (II Cor. VIII, 21), cum ne învață slăvitul apostol Pavel» [39].

Lupta pentru întronarea dreptății sociale, pentru ridicarea nivelului de trai, pentru răspîndirea culturii, pentru promovarea și progresul științei, dar mai ales pentru înlăturarea urii și pentru stabilirea păcii între popoare, constituiesc principalele forme ale acestui apostolat social și țeluri care trebuiesc înscrise în programul de lucru al întregii noastre preoțimi și urmărite cu strășnicie în activitatea ei de fiecare zi. Indatorirea preoților de azi e «să devină apostoli ai Domnului și ai tuturor poruncilor Sale: apostoli ai dragostei și ai păcii între oameni, apostoli ai libertății oamenilor, apostoli ai dreptății în lume. Să sprijine cu toate puterile lor pe toți cei ce se ostenesc întru înfăptuirea acestor năzuințe milenare, ale creștinilor și ale tuturor oamenilor. Să lupte, cu dîrzenia cu care Sfinții au luptat împotriva ispitirilor celui rău, împotriva celor ce zdrobesc libertatea noroadelor, împotriva celor ce nesocotesc nedreptatea celor slabi» [40].

Adevărata chemare a preoților e să fie apostoli ai iubirii și ai păcii [41]. «Sîntem împotriva urii și a vrajbei, fiindcă ea vine de la diavol, așa cum scrie Cartea noastră Sfîntă. Un preot care provovăduiește și

37. La înscăunarea de mitropolit al Moldovei, 28 dec. 1947, în *Apostolat social*, vol. III, p. 77—79 și 86—91.
38. *Apostolat social*, vol. III, p. 91.
39. *Apostolat social*, vol. IV, p. 425.
40. La deschiderea cursurilor Institutului Teologic, oct. 1950, în *Apostolat social*, vol. I, p. 138.
41. *Ibidem*, p. 362.

seamănă ura și vrajba, nu este un slujitor al lui Hristos, ci al satanei»[42]. De aceea, «preotul trebuie să trăiască în iubire de popor, să muncească și să lupte lîngă popor, mai ales în Comitetele de luptă pentru pace, de unde preotul nu poate lipsi, fiindcă acolo îl îndatorează însăși misiunea lui. Exemple de încadrarea și jertfa preoților pentru năzuințele și aspirațiile poporului muncitor avem destule în decursul istoriei noastre»[43].

A sluji Bisericii și totodată Patriei este deci menirea preoțimii noastre în ceasul de față: «Preoțimea adevărată trebuie să se încadreze în munca poporului, care dorește preoți închinați numai misiunii lor sacerdotale, preoți care să aducă darul și binecuvîntarea lui Dumnezeu peste viața și munca acestui popor, în aspirațiunile lui către mai bine»[44]. Rezumînd în cîteva cuvinte această nobilă chemare a preoțimii ortodoxe romîne de azi, Prea Fericitul nostru Arhipăstor spunea că Sfîntul Sinod cere preoților să fie în altare preoți conștienți de misiunea noastră sfîntă, iar în societate cetățeni devotați Patriei și poporului[45]. Sau, și mai concis: «A sluji Bisericii lui Dumnezeu și Patriei noastre, este una din cele mai mari și sfinte misiuni»[46].

Cel dintîi care a îndeplinit integral acest comandament este de sigur Patriarhul Țării însuși, care a făcut din preoție și arhieria Sa de pînă acum pildă de necurmată și jertfelnică muncă și strădanie în slujba Bisericii și a Patriei. Atîția alți sfințiți slujitori ai altarelor străbune l-au urmat în zilele noastre sau făcuseră la fel, în măsura în care au putut, înaintea Prea Fericirii Sale. Pe cei mai de demult, Inaltul nostru Arhipăstor i-a imitat, i-a cinstit și i-a elogiat; pe cei de azi îi încurajează, îi stimulează și îi dinamizează cu exemplul propriei vieți și activități, răsplătindu-i cu dragostea și prețuirea Prea Fericirii Sale. Unul dintre aceștia este marele nostru scriitor și venerabilul profesor universitar onorar, Părintele Gala Galaction. Vorbind despre strădania preoțească a acestuia pe calea scrisului, cu prilejul ultimei lui sărbătoriri, Intîi-Stătătorul Bisericii noastre arată că Părintele Gala Galaction a înțeles slujirea lui Hristos ca pe o permanentă slujire a semenilor noștri, a acestor frați mai mici ai Domnului. Preoția lui nu s-a manifestat numai de la altar, din amvon, sau din scaunul duhovniciei... Ea s-a manifestat în largul vieții, între necazurile și suferințele oamenilor, în marele vîrtej al luptei celor mulți, pentru dreptate, pentru libertate, pentru demnitate umană. Cu scrisul său, cu graiul și cu fapta — oriunde și oricînd — el a fost grabnic să alunge înnourarea unui necaz, să șteargă lacrima și amă-

---

42. Către preoții cursiști, în *Apostolat social,* vol. V, p. 137.

43. *Apostolat social,* vol. IV, p. 375. — Comp. și *Apostolat social,* vol. V, pp. 185, 200, 212. — Despre aceasta vezi mai pe larg următoarele articole: Diac. Prof. O. Bucevschi, *I. P. S Patriarhul Justinian, luptător pentru pace,* în rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1951, nr. 3—6 pp. 111—120; Mitrop. Sebastian al Moldovei, *Indrumător al strădaniei Bisericii Ortodoxe Romîne în slujba păcii,* în aceeași rev., an. 1953, nr. 5—6, p. 463 și urm.; Pr. Gr. Marcu, *Lupta pentru pace și preocupările actuale ale Bisericii Ortodoxe Romîne oglindite în scrierile I P. S. Patriarh Justinian, — Insemnări pe marginea cărții Apostolat sacial: Pilde și îndemnuri la lupta pentru pace,* în rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1953, nr. 9—10, p. 982—1000.

44. Către preoțimea de la cursurile de îndrumare misionară de la Curtea de Argeș, 20 oct. 1951, în *Apostolat social,* vol. IV, p. 372.

45. *Apostolat social* vol. V, p. 16. — Comp. și *Apostolat social,* vol. III, pp. 164—165 și vol. IV, p. 81.

46. *Apostolat social,* vol. V, p. 139.

răciunea unei suferințe, să sprijine și să se alăture strădaniilor obștești pentru mai bine [47].

*

Iată deci, în linii sumare, portretul ideal al preotului de azi, așa cum îl vede și îl dorește Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, cu virtuțile și însușirile de căpetenie care trebuie să-l caracterizeze și cu principalele îndatoriri ale misiunii sale în lumina vremurilor și nevoilor actuale. După dreptarul unor astfel de principii și obiective se face pregătirea și formarea preoțimii în școalele teologice de azi, pregătire care constituie una dintre preocupările și grijile de frunte ale Patriarhului nostru. Idealurile sfinte ale Bisericii nu se pot realiza decît printr-un «cler pregătit, plin de demnitate și ascultător», devotat cu sufletul și cu mintea chemării sale sfinte; un cler cu dragoste pentru ridicarea poporului, și cu zel în cîștigarea sufletului poporului, sufletul enoriei, un cler cu drag de muncă pentru propășirea Bisericii și a Patriei» (*Apostolat Social,* vol. III, p. 131). Preotul care *slujește semenilor pentru Iisus Hristos,* care se face părtaș la strădaniile credincioșilor săi pentru o viață pașnică și prosperă, preotul înflăcărat de o puternică dragoste de oameni pe care-i ajută și-i slujește în avîntările lor spre fericire și lumină..., «acesta este preotul pe care îl cer predaniile Ortodoxiei, pe care l-au dorit mereu între ei credincioșii și pe care îl formează astăzi așezămintele noastre de învățămînt teologic, readuse, însfîșit, sub privegherea și conducerea Bisericii... Este preotul pe care îl avem, astăzi, la tot mai multe altare, și pe care îl vom avea mîine lîngă toate jertfelnicele Bisericii noastre» (*Apostolat Social,* Vol. V, p. 189).

Bucuria cea mai mare și mai curată a adevăratului preot este gîndul și conștiința că și-a îndeplinit bine menirea sa pe pămînt, că a putut aduce, prin munca și silințele sale zi de zi, măcar un strop de bine, de mîngîiere, de lumină și de fericire în sufletul oamenilor. «Desigur, preotul, care în activitatea lui a fost doctorul sufletesc al credincioșilor săi, mîngîietorul și ziditorul sufletelor lor, un asemenea preot poate să se bucure cu adevărat că a slujit lui Hristos după rînduială...» (Cuvînt către clerul Capitalei, la Paștele anului 1954, în *Anostolat social,* vol. V, p. 182).

Modelul suprem al preoției noastre, spre Care trebuie să năzuim necontenit, rămîne, precum s-a văzut și din cele spuse pînă acum, Mîntuitorul Iisus Hristos, «Păstorul cel Bun» cum S-a numit El însuși (Ioan X, 11, 14) sau «Păstorul cel mare al oilor», cum L-a numit unul dintre Sfinții Săi apostoli (I Petru V, 4). El este și izvorul preoției creștine, El rămîne temeiul și puterea preoției noastre. Gîndul că sîntem în slujba Lui trebuie să ne înspire și pe viitor tărie și încredere în strădaniile spre împlinirea slujbei ce ni s-a încredințat. In legătură cu aceasta nu ne putem abține de a cita un frumos fragment din cuvîntarea ținută de Intîi-Stătătorul Bisericii noastre la sărbătorirea Sa pentru împlinirea a 30 ani în sluiba Bisericii : «Mîntuitorul Hristos a spus despre Sine : Eu sînt calea, adevărul și viața. Vorbind deci despre preoția creștină, despre răspunderile si chemările ei, ar fi un păcat de moarte să pierdem din vedere o singură clipă, pe preotul desăvîrșit și etern, Iisus Hristos, — calea, adevărul și viața. Raportată necontenit la Iisus Hristos, preoția crestină capătă sensul și valoarea ei divină... Furtuni nenumărate au zguduit sufletul meu timp de 30 ani. Ele vor zgudui todeauna sufletul preotului lui Iisus Hristos. Dar con-

47. *Ibidem,* p. 188.

știința că ești chemat în această lume să întinzi punți de lumină între pămînt și cer..., gîndul că prin lucrarea ta oamenii pot să dobîndească mîntuirea și să devină fii ai paradisului, îți dă curajul. In lupta aceasta tu nu ești singur pe lume, căci lîngă fiecare preot care trudește pentru Biserica lui Dumnezeu, stă nevăzut Iisus Hristos, Care a spus: «*Eu sînt cu voi pînă la sfîrșitul veacurilor*» [48].

Pe scurt, deci, în concepția Prea Fericitului Patriarh Justinian, preoția creștină ortodoxă este o misiune sublimă, o mare demnitate și o mare putere spirituală; această înaltă conștiință a misiunii sale sacerdotale constituie izvorul strădaniilor și jertfelor Sale [49]. Această înaltă concepție despre preoție a fost integral aplicată și realizată în trăirea preoțească a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Ea a inspirat și a călăuzit întreaga Sa activitate în slujba Bisericii, în toate etapele ei de pînă acum, pornind de la treapta modestă de perot de țară pînă la piscul cel mai înalt al vredniciei și al răspunderii de cîrmaci al corabiei Bisericii noastre, pe care îl deține de zece ani.

Care sînt *izvoarele concepției despre preoție* a Prea Fericitului Patriarh Justinian? — După propriile-i mărturisiri, acestea sînt trei:

a) Sfînta Scriptură,

b) Scrierile Sfinților Părinți și

c) Propria sa experiență preoțească.

Să le luăm pe fiecare în parte:

a) Preotul adevărat — spune Prea Fericirea Sa, în cuvîntarea ținută la sărbătorirea Părintelui Gala Galaction — stă mereu lîngă apa limpede și răcoritoare a Evangheliei lui Hristos, vestește pretutindeni adînca ei înțelepciune și trăiește cu intensitate toate frămîntările, toate înfrîngerile vremelnice și întreaga biruință, ce sînt hărăzite celor care au primit greaua sarcină a apostolatului creștin [50]. «Păstorul cel Bun», descris de Sfînta Evanghelie, a fost prototipul ideal al preotului, pe care Patriarhul nostru L-a avut ca dreptar și model suprem, iar călăuza vieții sale a fost porunca cea mai mare din Lege: «Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuți» (Matei XXII, 37—39); aceste două porunci, în care se cuprinde chintesența Legii și a Proorocilor, au fost «cele două table ale Legii adînc săpate pe lespedea inimii Sale» [51].

Nu mai puțin i-a slujit ca model vrednic de imitat portretul păstorului creștin din epoca apostolică, zugrăvit în contururi simple dar viguroase mai ales de Sfîntul apostol Pavel, în epistolele sale pastorale. «In calea îndatoririlor harice-sacramentale sau liturgice ale slujirii preoțești, m-a urmărit todeauna cuvîntul apostolului, care zice: *Slujba ta fă-o deplin*, cît și sfătuirea dată ucenicului său Timotei, episcopul Efesului: *Silește-te să te arăți pe tine însuți lămurit înaintea lui Dumnezeu, lucrător cu fața curată, drept îndreptînd cuvîntul adevărului..., de poftele tinerețelor fugi și urmează dreptatea, credința, dragostea, pacea*

48. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1053.

49. Comp. Pr. Dr. D. Cristescu, *Treizeci de ani în slujba Bisericii*, art. în rev. «Glasul Bisericii», an. 1954, nr. 9—10, p. 487.

50. *Apostolat social*, vol. V, p. 188.

51. Cuv. la hirotonia în arhiereu, Iași 12 aug. 1945, în *Apostolat social*, vol. III, p. 31—32.

cu toți cei ce chiamă pe Domnul din inimă curată, cît și sfatul dat lui Tit.: *Intru toate arată-te pe tine pildă de fapte bune, dovedind întru învățătură nestricăciune, cinste, cuvînt sănătos și fără prihană, pentru ca împotrivitorul să se rușineze, neavînd de zis nimic rău despre noi»* [52].

b) Din literatura Sfinților Părinți, Arhipăstorul Bisericii noastre a cunoscut și a folosit, în formularea concepției sale despre preoție, mai ales scrierile despre preoție, ale Sfinților Ioan Gură de Aur, Efrem Sirul, Grigore de Nazianz și Grigore cel Mare, din care citează des. Dintre acestea, o deosebită preferință a avut pentru opera neîntrecută a Sfîntului Ioan Gură de Aur. «Nu mi-au rămas străine nici cuvintele de foc ale marelui Ioan Gură de Aur din cărțile despre preoție, în care se arată: Preoția se săvîrșește aici pe pămînt, dar ea are rang între dregătoriile cerești. Și pe foarte bună dreptate. Nici om, nici înger, nici arhanghel, nici o altă putere creată, ci însuși... a întemeiat această servire. El a stabilit ca în timp ce sîntem încă în trup să facem servire ingerească. De aceea trebuie ca cel ce e hirotonit preot să fie curat ca și cînd s-ar afla în ceruri, în mijlocul puterilor îngerești» [53].

Dar nu numai scrierile despre preoție ale Sfinților Părinți au fructificat gîndirea și strădania preoțească a Patriarhului nostru, ci și viața și activitatea acestora și mai ales pilda neîntrecută a celor trei Sfinți Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz și Ioan Gură de aur, patronii școalelor noastre teologice, chipuri desăvîrșite ale preotului creștin despre care Prea Fericirea Sa vorbește cu multă admirație: «Istoria bisericească nu cunoaște între ierarhii Bisericii creștine minți mai luminate, voințe mai hotărîte și inimi mai plecate spre învățarea, apărarea și practicarea adevărurilor creștine — adică modele de preoți și ierarhi — decît pe ei... Știința laică și teologică, elocvența și tactul pastoral sînt calitățile activității celor trei ierarhi, prin care ei au ajuns tipul preoției ideale». [54]

Din această întreită cunună de ierarhi și păstori creștini, acela pe care Patriarhul nostru l-a admirat și a căutat să-l imite mai mult, este Sfîntul Vasile cel Mare. Ca om de voință, energie și acțiune, puse în serviciul aproapelui, Prea Fericitul Justinian găsea în acel luceafăr al faptei creștine din epoca patristică, un emul și model desăvîrșit, spre care se simțea atras și prin însușirile sufletești asemănătoare, ca și prin rîvna de a înfăptui, în condițiile vremii noastre, măcar o parte din uriașa operă filantropică și socială a Sfîntului Vasile cel Mare. «...O influiență hotăritoare a exercitat asupra mea una din gloriile veacului de aur al epocii patristice: Sfîntul Vasile cel Mare. Modul său de a înțelege și rezolva preoția a pus pecete grea peste gîndurile și hotărîrile mele. Modul acesta nu se găsea descris în tratate *despre preoție,* cum au făcut-o în vremea lui și ceva mai tîrziu Sfinții: Grigore de Nazianz, Ioan Gură de Aur, Ambrozie și Grigore cel Mare. Spirit cultivat la marile școli teologice și filosofice ale timpului său, acest geniu al faptei și desăvîrșită întrupare a spiritului de sacrificiu pentru semeni, deschizător de drumuri pentru lucrarea socială a preoțimii creștine din toate timpurile, Sfîntul Vasile cel Mare a inspirat în mare măsură toate

52. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1051.
53. *Ibidem.*
54. Din cuv. tinută ca director al Sem. din Rîmnicu-Vîlcii, la 30 ian. 1933, în *Apostolat social,* vol. III, p. 4, 5, 6, 11, 29.

inițiativele mele preoțești și lui îi datorez orientarea mea către «Apostolat social». «Vasiliada» acestui neîntrecut geniu al faptei creatoare, în care și-au dat întîlnire spitalul cu azilul și orfelinatul, casele de educaţie cu școlile și atelierele, mîla pentru cel căzut în nevoie de prețuirea muncii și cultul demnității omenești, într-un cuvînt, *chipul* preoției pe care a trăit-o Sfîntul Vasile cel Mare a exercitat asupra mea o influență hotărîtoare. Ar fi o impietate să apropii inițiativele și înfăptuirile mele preoțești și arhierești de acelea ale marelui ierarh. Dacă numele lui l-am pomenit acum, am făcut aceasta numai pentru a arăta izvoarele de inspirație ale trudei mele sacerdotale pe plan social, mînat de gîndul curat de a-i atribui lui tot ceea ce Providența mi-a ajutat să plănuiesc și să înfăptuiesc». [55]

c) Insfîrșit, înalta concepție despre preoție a Prea Fericitului nostru Arhipăstor este și o roadă a propriei Sale experiențe pastorale și trăiri preoțești. Prea Fericirea Sa nu cunoaște preoția doar din auzite sau din cărți, ci a trăit-o Însuși, în îndelungata și rodnica Sa activitate din timpul celor 34 ani cît a slujit pînă acum Bisericii ortodoxe romîne mai întîi ca preot și apoi ca arhiereu. Adresîndu-se preoților din Capitală, la Paștele din anul 1956, Patriarhul Justinian le spunea: «Mai bine de douăzeci de ani am fost preot ca voi. Cunosc, prin urmare, nu din cărți sau din povestirile altora, greutățile misiunii voastre — și pentru aceea inima mea arde de dorul ca voi să fiți conștienți de toate și să vă străduiți pentru slujirea în viață a idealului de preoție creștină întrupat de Mîntuitorul Hristos...». [56] Într-adevăr, Patriarhul nostru a iubit preoția, cum puțini dintre slujitorii Domnului au iubit-o, au prețuit-o și au cinstit-o. A îmbrățișat-o din adevărată chemare și convingere, a trăit-o cu demnitate și cu cinste. a împlinit-o cu drag și cu rîvnă, ca orice om de adevărată vocație, făcînd din ea altar de slujire dezinteresată a Bisericii și a Patriei. Mai ales cei opt ani de preoție la țară, în Băbenii Vîlcei, alcătuiesc «cea mai aleasă filadă din hronograful său personal», cum s-a exprimat I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei. [57] Cînd vorbește despre vremea aceea, grăiește cu nostalgie și cu aprindere, ca unul care și-a lăsat acolo cea mai frumoasă parte a vieții sale. «...Cele mai frumoase amintiri din viața mea le am de pe vremea păstoriei mele în mijlocul credincioșilor; iar acestea sînt totodată și cele mai odihnitoare clipe în ceasurile de oboseală». [58]

Atît ca preot cît și ca arhiereu, Întîi-Stătătorul Bisericii noastre a pus aievea în practică înalta Sa concepție despre preoție, sîrguindu-se să se apropie cît mai mult de chipul preotului desăvîrșit, pe care îl cer Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiție și nevoile ceasului de față. Precum îl caracterizează unul dintre condeiele omagiale la împlinirea a 30 ani în slujba Bisericii, Părintele Ioan Marina a fost «un slujitor al altarului și al semenilor săi, care constituie modelul cel mai perfect al adevăratului preot ortodox: apostol al lui Hristos și cetățean, — pururea prezent lîngă Sfîntul Jertfelnic, dar și în mijlocul vieții păstoriților săi, gata să răspundă unei nedumeriri, să aline o suferință, să sprijine sau să inițieze o acțiune de folos obștesc. Același a rămas din 1945 pînă acum

55. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1050—1051.
56. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1956, nr. 5, p. 457.
57. Cuv. la împlinirea a 30 ani de slujire a Bisericii, la 14 oct. 1954, în rev «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1045.
58. *Apostolat social*, vol. IV, p. 122.

și Arhiereul, Mitropolitul și Patriarhul nostru Justinian: pildă vie de slujire și de arhipăstorire în duhul Evangheliei și al Ortodoxiei străbune». [59]

Cunoscîndu-i concepția despre preoție, viața și activitatea, preoțimea ortodoxă romînă de azi va găsi în ele un dreptar de mult preț despre felul cum trebuie înțeleasă și trăită preoția. Voința și sîrguința noastră de a pune în aplicare cele ce Patriarhul nostru gîndește despre preoție și de a ne apropia cît mai mult de pilda trăirii sale preoțești, ar fi cel mai nimerit omagiu pe care i l-am putea aduce cu prilejul sărbătoririi Sale pentru împlinirea a 10 ani de patriarhat. Din dorința de a pune la îndemîna fraților mei de preoție un ghid și model viu și negreșelnic, vrednic de a fi imitat în strădaniile noastre sacerdotale, au și izvorît rîndurile de față, ca un pios și smerit omagiu la acest memorabil popas sărbătoresc din curgerea vieții Prea Fericitului nostru Arhipăstor.

Preotul ENE BRANIȘTE
Prof. la Inst. Teologic din București

59. Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. 1954, nr. 10, p. 1005—1006.

IN LEGĂTURĂ CU CANONIZAREA SFINȚILOR ROMINI

Este o însușire caracteristică a unei, sfinte, sobornicești și apostolești Biserici de a fi mamă de sfinți. Și de fapt, dintru început și fără întrerupere, Biserica a odrăslit și a crescut la sînul ei sfinți; și aceasta va face-o pînă la sfîrșitul veacurilor. Astfel că nu se poate spune cu dreptate, ci cu dușmănie numai, că sfințenia concretizată în personalități creștine reale ar fi fost sau ar fi vreodată întrupată în Biserică, că, adică, ar fi un fenomen limitat în anume timp sau loc, în altele apărînd numai sporadic sau chiar deloc.

Faptul permanenței sfințeniei nu e greu de înțeles, căci sfințenia este în primul rînd rezultat al lucrării harului divin, fără încetare prezent și activ în Biserică, și apoi al ostenelilor bune ale dreptcredincioșilor, fie clerici, fie mireni, celor ce sînt mădulare vii și sănătoase ale trupului tainic al Domnului, mădulare de care Biserica n-a fost și nu este nicicînd lipsită. Numai că sfințenia, concretizată foarte adesea în forme să le zicem minore de manifestare exterioară, modeste — sfințenia niciodată nu se afișează pe sine — nu se observă totdeauna și fără o privire mai atentă, mai cu seamă în vremile de liniște în viața Bisericii, cînd acțiunea de evanghelizare se desfășoară oarecum fără sau cu puține piedici, deși și în aceste vremi sînt atîtea mari pilde de sfințenie. Dar în vremi de prigoană de dinafară sau de turburare de dinăuntru, eroismul credinței îmbracă adesea forme majore, înregistrabile în chip deosebit în istoria cea mare a vieții Bisericii. Acestea reprezintă culmile, dar culmile nu stau singure, ci au alături de ele, întinse în toate părțile, masivurile deasupra cărora se înalță numai ceva mai sus.

Imensă este, așadar, oastea sfinților respirată pe toată aria Bisericii și pe tot întinsul veacurilor creștine, deși, comparativ cu numărul real al sfinților, puțini sînt sfinții cei trecuți cu numele în calendar și cu viața bine cunoscută.

De ce stau lucrurile așa?

Fără a cerceta mai de aproape motivele se poate face o primă observație, anume că aceasta este firesc în ordinea vieții creștine ortodoxe, în care modestia și smerenia — atît în atitudinea și comportarea individuală, cît și ale obștei ortodoxe (iar, pe această linie, neamului nostru i se cuvine o deosebită mențiune) — sînt valori de prim rang. Măreția sfințeniei, adesea învăluită pentru privirea omenească, stă în interiorul sufletului deschis către Dumnezeu și desvăluit Lui cu totul, și în ceea ce, înafară, face dreapta fără să știe stînga.

Dar cu toate acestea, după dreaptă și înțeleaptă rînduială divină, o anume radiație înafară a sfințeniei nu este și nu poate fi de nimeni și de nimic oprită. Sfinții, aleșii cei ce au bineplăcut lui Dumnezeu și au

fost învredniciți de El să se încununeze cu mucenicia pentru dreapta credință sau să ducă mărturisitor și pînă la sfîrșit lupta cea bună, războiul cel nevăzut, dobîndind podoaba cea nevestejită a biruinței duhovnicești, se înconjoară de o strălucire particulară, cel puțin în parte neacoperită vederii pioase a credincioșilor din jurul lor. În jurul sfîntului se formează în mod firesc, drept iradiație a ființei sale luminate și încălzite de har, o aureolă de lumină și o atmosferă de căldură, spre care sînt atrași, venerator, bunii credincioși, sfîntul neînchizîndu-se în sine, pentru a urca numai singur spre înălțimi duhovnicești, și nerefuzîndu-se niciodată pe sine, altora, prin învățătură și faptă pilduitoare. Astfel că viața cea sfîntă, vrednică de cinstire, determină cinstire și chiar urmare, unecri ; iar Biserica, mamă iubitoare și a celor cinstiți și a celor ce cinstesc după cuviință, bucurîndu-se, rînduiește și îndrumă cultul sfinților. Și dacă atîția, foarte mulți, rămîn necunoscuți sau uitați, Biserica însă îi cinstește pe toți, așezînd pomenire în deosebi a tuturor sfinților în întîia Duminecă după Rusalii și peste tot în toate slujbele ei.

Și pe pămîntul nostru și dintre fiii neamului nostru au fost — și sînt, desigur — mulți care au trăit o viață sfîntă, făcînd în nevoințele lor totul ca pentru Domnul, de la înalți ierarhi pînă la pustnici venerabili și simpli credincioși rămași anonimi ; iar dacă amintirea în deosebi a celor mai mulți dintre ei s-a pierdut, este și din pricina atîtor răutăți care s-au abătut peste pămîntul nostru, făcînd adesea una cu ele așezările noastre și amestecînd nu odată cu țărîna lui sîngele strămoșilor și părinților păstrători de legi și datini sfinte. Dar nu s-a pierdut totul. Numele unora și amintirea unor fapte minunate din strălucita lor viață, peste care nu s-a putut așterne uitarea, s-au păstrat și în documente mai mult sau mai puțin zgîrcite în informații și într-un cult cu caracter local, mai mult popular și neoficializat. Existența lor este unul dintre semnele mari ale binecuvîntării de către Domnul a credinței și evlaviei fiilor Bisericii noastre, ca și ale deosebitei purtări de grijă a Tatălui ceresc față de neamul nostru dreptcredincios. Sfinții sînt ca o binecuvîntare cerească pentru curăția cea fără seamăn în lume a Ortodoxiei, păstrată nepătată de nici o abatere de la credința cea dreaptă și de nici o încălcare a voii lui Dumnezeu.

Astăzi, însă, cînd un suflu nou de viață, de hotărîtă afirmare a valorilor noastre incontestabile, se simte puternic în ortodoxia românească, cultul sfinților noștri se rînduiește la locul la care cu sfîntă dreptate se cuvine să fie rînduit. Canonizarea sfinților romîni, acum săvîrșită mai întîi în Biserica noastră prin Sfîntul Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, inițiatorul și animatorul spre tot lucrul bun, este astfel o faptă de însemnătate excepțională în istoria vieții noastre religioase.

Sfinții noștri, dintre care unii au fost solemn canonizați în ultima vreme, au fost mai înainte ridicați de credința și pietatea populară în cinstea care se cuvine celor de Dumnezeu învredniciți cu viața harică deosebită și recunoscuți ca fiind împodobiți cu îngerească frumusețe duhovnicească, chiar fără o canonizare propriu zisă, oficială sau formală. Dealtfel, această ultimă canonizare nici nu era obișnuită în Biserica ecumenică, ci un fel de canonizare obștească, din partea masei credincioșilor, firește în acord cu ierarhia bisericească, dar fără un act

formal al Bisericii conducătoare. Consacrînd apoi venerarea din pietatea populară, pentru cel așezat de aceasta în rîndul sfinților, Biserica vine cu recunoașterea oficială și solemnă, instituind cultul sfîntului respectiv și ziua lui de pomenire. Încheierea aceasta solemnă a unui lung proces spiritual are o importanță mare, fiindcă pecetluiește autoritativ o realitate esențială din Biserică, cu covîrșitoare înrîurire asupra conștiinței credincioșilor, prevenind în același timp și orice înțelegeri greșite sau abateri pe căi nedrepte.

Încă din 1950, din inițiativa și la îndemnul Prea Fericitului Patriarh Justinian, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne a hotărît generalizarea pe întreaga Biserică Ortodoxă Romînă a cultului sfinților:

Prea Fericitul Patriarh Justinian, semnînd în Condica Sfîntă, Tomosul de canonizare a sfinților romîni, în ședința solemnă a Sfîntului Sinod din octombrie 1955.

Cuvioasa Paraschiva, Ioan cel Nou, Mucenița Filofteia, Dimitrie cel Nou (Basarabov), Grigorie Decapolitul, Nicodim cel Sfințit; introducerea la noi a cultului Sfîntului Ioan al Olteniei (Ioan Valahul); venerarea locală a mucenicilor mărturisitori ai dreptei credințe și cuvioșilor romîni: Ierarhii Sava Brancovici și Ilie Iorest, ieromonahii Visarion Sarai și Sofronie din Cioara, țăranul Nicolae Oprea Miclăuș, cuvioșii ierarhi Calinic cel Sfînt, Ioan de la Rîșca și Iosif cel Nou de la Partoș.

După cuvenitele cercetări și pregătiri în vederea înfăptuirii unei atît de însemnate hotăriri, în toamna anului 1955, în cadrul unor impunătoare serbări religioase, la București, Iași, Rîmnic, Craiova și Alba-Iulia, iar pentru Sf. Iosif cel Nou în toamna anului următor (1956), la Timișoara, s-a săvîrșit proclamarea solemnă a sfinților romîni.

Solemnitățile din 1955 au coincis cu aniversarea de 70 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Romîne și au fost ono-

rate cu prezența reprezentanților Patriarhiei ecumenice și ai Bisericilor Ortodoxe surori; iar cei pe care împrejurările i-au împiedecat să vină la noi și-au manifestat călduros și integral adeziunea la marile acte din Biserica Noastră, atunci săvîrșite. Înțelepciunea și tactul admirabil al Întîistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Justinian, au reușit să adune în cetatea de scaun a Prea Fericirii Sale. pe purtătorii de cuvînt autorizat ai Bisericilor Ortodoxe și să aibă și adeziunea celor ce trupește n-au putut să participe la festivitățile împreunate cu proclamarea canonizării sfinților noștri, dînd astfel unor iapte petrecute la noi caracter și valoare panortodoxă, ca odinioară, de pildă, pe vremea voevodului Vasile Lupu și mitropolitului Varlaam.

Astfel, în canonizarea sfinților romîni vedem și trebuie să vedem nu numai o chestiune a Bisericii Ortodoxe Romîne, ci a întregei Ortodoxii, care, fie prin prezență directă, fie prin bucuroasă aprobare și intărire în duh, a fost prezentă întreagă. Și așa, bucuria noastră s-a arătat a fi, sincer și profund, bucuria Ortodoxiei. Strînsa legătură duhovnicească a Bisericilor Ortodoxe surori s-a manifestat astfel puternic și cu prilejul canonizării sfinților a căror viață în trup a strălucit pe pămîntul romînesc. Sfinții noștri, distinși prin mucenicie, prin cuvioșie, prin minunată pildă de viață creștină și învățătură ortodoxă, sînt, cum au spus-o glasuri autorizate, izvor de bucurie nu numai pentru noi, ci și pentru toți ortodocșii. Sfinții noștri sînt sfinți ai Ortodoxiei. Dragostea între ele a Bisericilor ortodoxe, respectul reciproc și credincioasa păzire a sfintelor tradiții, perfecta comuniune în credință și iubire, și-au găsit o frumoasă și impresionantă expresie în sărbătoarea canonizării sfinților romîni, sărbătoare la care din toate colțurile lumii au venit să participe reprezentanții Ortodoxiei, făcînd din sărbătoarea noastră sărbătoare a Ortodoxiei și dînd dovadă de desăvîrșită unitate și înfrățire în duh, după cuvîntul dumnezeiesc al Scripturii: «Ca să nu fie neunire în trup, ci să se îngrijească mădularele unul de altul... și dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună» (1 Cor. 12, 25—26). De aceea, și sub acest aspect al unei văzute manifestări a unității ființiale a Ortodoxiei, hotărîrea cu privire la canonizarea sfinților romîni și realizarea acestei hotărîri săvîrșite de Sfîntul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, au o însemnătate istorică chiar mai mare decît aceea de care noi cei de azi, cărora ne lipsește încă perspectiva în timp, putem să ne dăm bine seama.

Dar, mai mult și decît rostul și însemnătatea strict istorică a evenimentului canonizării, canonizarea în sine are, văzută din punct de vedere dogmatic, o semnificație mai adîncă. Sfințenia este esențială Bisericii; fără atributul sfințeniei nici nu se poate concepe Biserică adevărată. Iar cei ce se învrednicesc să se împărtășească într-un mai înalt grad de sfințenia Bisericii, prin aceasta chiar aparțin într-un mod mai deosebit Bisericii și prin ea aparțin, tot în mod deosebit, Duhului Sfînt, principiul sfințeniei Bisericii, care îi crește pînă «la starea bărbatului desăvîrșit, după măsura deplină a vîrstei lui Hristos» (Efes. 4, 13). Toți credincioșii aparțin Bisericii, dar sfinții sînt aleșii Domnului, prin Duhul, în Biserică. Viața Duhului Sfînt în Biserică își are puternice centre de manifestare chiar văzută și fișii strălucitoare de duhovnicească lumină în viața sfinților, luceferii și stelele de pe cerul spiritual al Bisericii. Ei, sfinții, închinîndu-și viața în întregime slujirii lui Dumne-

zeu și ajutorării aproapelui, duc cu adevărat viață în Hristos prin Duhul Sfînt, devenind, datorită lucrării harului divin în ei, teofori, temple alese ale Duhului Sfînt, dumnezei după har, deiformi, participînd astfel după a lui Dumnezeu bunăvoință la sfințenia dumnezeiască (1 Io. 3, 2—3) și făcîndu-se părtași la dumnezeiasca fire (2 Petr. 1, 4). După ce Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca să dea putință omului să se îndumnezeiască (Sfîntul Atanasie cel Mare), sfinții sînt aceia care, prin har, s-au învrednicit să urmeze pînă departe sus calea ridicării omenității Mîntuitorului spre îndumnezeire, urcînd cu multe nevoințe către culmile desăvîrșirii morale, ale asemănării lui Dumnezeu, și, în unire cu Hristos prin Duhul, făcînd să se prelungească viața lui

Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei și Mitropolitul Girogrie al Leningradului, semnînd în Condica Sfîntă tomosul de canonizare a sfinților romîni.

Hristos-Omul în om, în mădulare vizibile ale Bisericii, ale trupului tainic al Domnului. Sfinții sînt astfel coborîtori ai cerului pe pămînt și ridicători ai pămîntului la cer.

Toate acestea se săvîrșesc prin lucrarea Duhului Sfînt în Biserică, ale cărei mădulare alese și necontenit active sînt sfinții. Duhul lucrează prin har, în sfinți mai cu putere, împlinind și cele rămase neîmplinite de neputința omenească. Și atunci cînd Biserica, prin canonizare, face ca unii dintre fiii ei, eroi ai credinței și iubirii, să fie numărați printre sfinți, trebuie să vedem în această lucrare a Bisericii o recunoaștere și o mărturie a Duhului Sfînt însuși, Cel pururea prezent viu și lucrător în Biserică, despre lucrarea harului Său în sfîntul canonizat. Este oarecum o mărturisire a Duhului Sfînt despre El însuși. Duhul din Biserică dă mărturie despre Duhul din sfînt.

Iată semnificația profundă a canonizării, firește fără ca prin aceasta să se înțeleagă că actul însuși al canonizării ar însemna și un spor

de sfințenie în sine a sfîntului canonizat. Dar un spor duhovnicesc în Biserică este, fiindcă se vădește prin mărturia Bisericii o lucrare deosebită a harului dumnezeiesc, se dau înalte pilde de urmat, ușurîndu-se primirea de îndemnuri și luarea de hotărîri morale pentru sporirea credinței și adîncirea evlaviei, se adevereste putința realizării prin ajutor divin a idealului moral creștin, se favorizează desvoltarea pietății, se îmbogățește cultul, se arată noi străjuitori și călăuzitori pe căile Domnului, se lărgește cercul rugătorilor uniți în aceeași venerare, se înmulțesc rugăciunile coborîtoare de milă dumnezeiască și se întărește unitatea trupului tainic al Domnului și în deosebi legătura de iubire a Bisericii luptătoare cu cea triumfătoare, preamărindu-se prin toate Dumnezeu, Cel «minunat întru sfinții Săi».

De aceea canonizarea este o lucrare împreună cu Duhul Sfînt, sufletul Bisericii lui Hristos; iar cei ce o săvîrșesc după cuviință împlinesc astfel, din locul de mare răspundere ce-l ocupă, voia lui Dumnezeu de a se ridica sfinții spre perpetuă cinstire și de a se așeza ca mari făclii care să lumineze calea spre mîntuire a credincioșilor, avîndu-i deapururi drept chipuri vii ale viețuirii celei după Hristos.

În acest cadru și în această lumină trebuie privită și înțeleasă și canonizarea sfinților romîni, a mucenicilor, mărturisitorilor și cuvioșilor pe care Dumnezeu a binevoit să-i ridice din mijlocul neamului nostru.

Canonizarea sfinților romîni este împlinirea voiei lui Dumnezeu, fiind în același timp și împlinirea așteptărilor înaintașilor noștri. Ea este un semn că harul divin lucrează rodnic în ogorul duhovnicesc al Ortodoxiei romînești și că Biserica noastră strămoșească, pildă de credință și evlavie creștină, se menține pe culmile de vrednicie pe care de veacuri s-a ridicat. E sfîntă bucuria credincioșilor noștri care își văd venerați de Biserică pe cei ce, dintre fiii neamului lor, au fost învredniciți de marele dar al sfințeniei; este îndreptățită mîndria duhovnicească a credincioșilor de credința nesovăielnică și eroică și de virtuțile strălucitoare din Biserica lor, de care, prin sfinți, se leagă și mai strîns cu mai multă iubire. De aceea fapta Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Sfîntului Sinod, care n-au lăsat să se mai întîrzie cu recunoașterea oficială a sfinților noștri, este o faptă mare, cinstitoare a Bisericii și a celor ce au săvîrșit-o.

Canonizarea sfinților romîni, cu asentimentul întregei Ortodoxii, este în același timp semn al unității ortodoxe, semn al comuniunii în credință și pietate între popoarele ortodoxe și al integrării organice a Bisericii noastre în marea Biserică a Răsăritului, în care Duhul Sfînt, asistînd la păstrarea intactă a credinței și virtuții Ortodoxiei ecumenice, odrăslește fără încetare sfinți ca icoane reprezentative ale vieții îngerești în trup, înavuțind astfel comoara de sfințenie a istoriei Bisericii, la care și eroismul credinței și evlavia romînească aduc o contribuție recunoscută. Și pentru aceea actul Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Sfîntului Sinod, purces din sezisarea deplină a realității spirituale esențiale a Ortodoxiei, sfințenia, cu conștiința clară a unității de credință și viață ortodoxă a întregului organism al creștinismului autentic, este un act mare, izvor de duhovnicească bucurie pentru noi toți și temei de necontenită recunoștință față de cei ce l-au săvîrșit, arătîndu-se factori activi și cu sfîntă rîvnă pentru progresul și îmbogățirea spirituală a vieții ortodoxe.

Actul canonizării solemne a sfinților romîni este astfel un eveniment epocal în istoria Bisericii noastre; el constituie una dintre caracteristicile epocii noi în viața noastră religioasă. Iar rolul precumpănitor și contribuția substanțială ale Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, în perfectarea acelui act măreț, sînt în deobște cunoscute și au fost competent evidențiate; ele sînt scrise la loc cuvenit în marea carte a vredniciilor romînești.

La venirea Prea Fericitului Patriarh Justinian în primul scaun al Bisericii noastre, o serie de probleme mari își așteptau, unele demult, rezolvarea. Încă dintru început, toate problemele, spirituale, materiale și de organizare au fost supuse unei atente și realiste cercetări, urmînd să li se dea la timp potrivit cuvenita dezlegare. În anii care au urmat s-au înregistrat rînd pe rînd, cu dragoste și admirație față de Întîistătătorul Bisericii noastre, realizări care au întrecut toate așteptările. În toate, Prea Fericitul nostru Patriarh a pus și pune o neîntrecută putere de pătrundere a realității, atît sub aspect material cît și spiritual, fixîndu-și astfel de la început nezdruncinabil punct arhimedic al lucrărilor pe care le întreprinde; apoi limpezimea de cugetare și înțelepciunea, stăruința și răbdarea, tactul și energia care îi caracterizează activitatea în fruntea treburilor bisericești impresionează pe colaboratorii mai de aproape și totodată îi lărgește mereu cercul admiratorilor, care îi privesc ceva mai de departe realizările, realizări în care s-a dovedit a fi găsit soluțiile cele mai drepte ale problemelor, prin călăuzirea Bisericii fără frămîntări, zguduiri și pagube, pe făgașul tradițiilor ortodoxe și în acord rodnic cu realitățile prezentului. Bogata și multilaterala activitate a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, luminată de o rară clarviziune și susținută de un inepuizabil dinamism creator, mobilizînd și conducînd în același timp cu neîntrecută iscusință energiile colaboratorilor care în chip entuziast i s-au alăturat, a deschis și în numai zece ani de arhipăstorire a marcat o epocă deosebit de înfloritoare în viața Bisericii noastre, reușind să rezolve înțelept și spre binele tuturor dreptcredincioșilor noștri probleme mari și grele și totodată să înfățișeze largi și luminoase perspective de viitor, spre care cu minte totdeauna trează și cu braț încercat îndreaptă cu încredere neclintită în puterea duhovnicească de neînvins a Ortodoxiei și cu elan incomparabil, în desăvîrșită armonie cu Sfîntul Sinod și în spiritul canoanelor, nava Bisericii noastre.

Între marile probleme duhovnicești, fericit rezolvate de Prea Fericitul Patriarh Justinian, este aceea a canonizării sfinților romîni, a cărei soluție în duh autentic ortodox face nu numai să crească prestigiul Bisericii Ortodoxe Romîne, ci și să evidențieze și mai mult slava cea nevestejită a Bisericii întregi a lui Hristos, a Ortodoxiei.

Sînt multe și frumoase înfăptuirile Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, dar una le întrece pe toate în frumusețe: este tocmai canonizarea sfinților romîni. Și chiar dacă, mintal, s-ar face abstracție de toate, lăsîndu-se oarecum toate în umbră, cu excepția acesteia — și munca uriașă de conducător neobosit, de inițiator îndrăzneț dar realist, de organizator prudent dar hotărît, prin care s-a ridicat sub toate aspectele nivelul activității preoțești, și calitatea de restaurator și ctitor de așezări bisericești, și aceea de deschizător de noi drumuri pentru

lucrul bisericesc, și înalta-i preocupare de însuflețitor al activității teologice și duhovnicești, și atîtea lucrări folositoare atît Bisericii cît și societății, și activitatea zilnică obișnuită, mai cunoscută sau mai puțin cunoscută a Prea Fericirii Sale, și atîtea altele a căror listă este foarte lungă — rămînînd adică numai marele act al canonizării sfinților romîni, săvîrșit sub de Dumnezeu binecuvîntata-i arhipăstorire, prin tot ceea ce presupune și implică acest act pe plan religios și moral, întru mărirea lui Dumnezeu și cinstea Ortodoxiei, ar fi suficient să așeze pe Prea Fericitul Patriarh Justinian printre cei mai de seamă ierarhi ai Bisericii noastre.

Pr. Prof. ISIDOR TODORAN

UN DECENIU DE ACTIVITATE EDITORIALĂ

Activitatea editorială din ultimul deceniu a Institutului Biblic și de Misiune ortodoxă al Bisericii noastre se încadrează în chip logic în programul general de lucru al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, coordonîndu-se cu întreaga sa acțiune, ca fiind supusă aceluiași gînd conducător și aceluiași scop.

Caracteristica acestui gînd și scop este actualitatea și eficiența, utilitatea practică și necesară a lucrului. Biserica are o misiune, în serviciul căreia trebuesc puse toate puterile și mijloacele noastre de lucru. Vremea propune Bisericii problemele sale și posibilitățile sale de realizare, de care trebuie să se țină seama în chip pozitiv. Între nevoile Bisericii și resursele timpului trebuie făcută o legătură practică, folositoare lucrării ei.

Punerea și rezolvarea realistă și justă a problematicii Bisericii noastre este semnul gîndului și voinței Prea Fericitului Părinte Patriarh. Ca și toate celelalte, activitatea editorială poartă pecetea personalității ierarhului prim al Bisericii noastre: Este expresia și rezultatul unui plan voit cu consecvență; este un serviciu făcut Bisericii. Ceva înnoitor și stimulator deosebește cele ce s-au făcut în acest deceniu în toate domeniile, și în cel editorial.

Publicistica bisericească din centrul conducerii Bisericii noastre poate fi privită din punctul de vedere al cantității, al calității și al utilități ei. Ea este în toate privințele vrednică și de elogiul și de recomandarea cronicarului de azi către cei ce vor urma. O aniversare are sensul unui popas și al unei aprecieri de valoare a rostului și folosului a ceea ce s-a realizat în acest timp, în legătură cu menirea instituției și a omului care a diriguit-o cu gîndul său. La ceea ce s-a făcut rămîne firește de adăugat continuu, de împlinit în timp sau poate de îndreptat, dar important este în acest moment dacă ceea ce s-a făcut are justificarea și prețul său incontestabil în istoria Bisericii romîne.

Întrebarea primește un singur răspuns: un răspuns afirmativ neîndoios și elogios pentru Prea Fericitul Ierarh, căruia destinul i-a încredințat conducerea Bisericii ortodoxe romîne. Cronicarii viitori vor avea o mai largă perspectivă, decît spațiul unui deceniu, și mai multe elemente de comparație și de apreciere decît noi, putînd formula judecăți definitive, dar noi cei de azi avem avantajul de a cunoaște lucrurile mai de aproape și de a le înțelege ca părtași la faptele și la schimbările acestea.

Privită în general, publicistica bisericească a deceniului împlinit are caracterul lucrului planificat, adică actual, trebuincios, sigur și punctual. Propusă, patronată și executată sub auspiciile instituției și numele a conducătorului ei, prevăzută într-o ordine de preferință, în

cunoștință de necesitatea și de valoarea lucrului tipărit, ca și de chemarea actuală a clerului nostru, și acordată deci cu această chemare, producția Institutului biblic și de Misiune ortodoxă corespunde situației și nevoilor bisericești, ceea ce este un prim și bun criteriu de apreciere a ei.

Pentru aceasta, s-au modificat în parte organele de publicitate periodică existentă, în parte s-au creat altele noi. S-a revizuit și adoptat mai bine conținutul lor scopului ce servesc, lucru important în rostul scrisului bisericesc și teologic actual. Exemplul Patriarhiei s-a urmat în eparhii. În locul unui număr de reviste mici, de interes limitat și de valoare relativă, apar azi în centrele patriarhale și mitropolitane reviste vrednice de interes și de laudă, cu apariția regulată, cu răspîndire largă și cu folosire evidentă.

Biserica Ortodoxă Romînă ca «buletin oficial al Patriarhiei Romîne» (aflat acum în anul 76), *Ortodoxia* ca «revistă a Patriarhiei romîne», *Studii Teologice* ca «revista Institutelor teologice din Patriarhia Romînă», cărora se alătură la București *Glasul Bisericii* ca «revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei» (aflate în anul 16), apar toate în condițiuni care le asigură un conținut bogat, variat și interesant. Preoțimea le așteaptă cu plăcere și le citește cu folos, ceea ce se putea spune mai puțin în perioada anterioară.

Articolele publicate în reviste sînt din toate laturile științei teologice și ale misiunii Bisericii. Ele sînt orientate în general spre probleme interesante și actuale, fie privind Ortodoxia sau doar Biserica noastră, fie privind alte confesiuni creștinĕ și religii și raporturile noastre cu ele. Unele articole corespund anumitor dorințe de cunoștințe și de îndrumări ale preoțimii noastre. Ele satisfac interese practice, fără a pierde caracterul lor de studiu teologic. Acest criteriu pragmatic ține de sensul pozitiv și realist al scrisului actual. Nu se face știință pentru știință, adică știință scolastică, teorie bună pentru școală. Prin necesitatea lui, scrisul teologic și bisericesc capătă mai mult interes pentru preoți, care sînt cititorii revistelor. Pregătirea lor sporește astfel, la învățătura școlii adăugîndu-se continuu cunoștințele, lămuririle sau aplicațiile comunicate de profesorii Institutelor teologice și de ceilalți colaboratori prin mijlocirea revistelor. Teologia s-a legat mai strîns de Biserică și de preoțime. Teologia ortodoxă n-a fost de altfel niciodată o simplă filosofie religioasă sau doar știință de carte, ci știință pentru viața creștinilor.

Preoțimea noastră este deci mai bine servită decît înainte prin scrisul publicațiilor bisericești. Nu este număr de revistă în care orice preot să nu găsească ceva interesant pentru știința și pentru lucrarea sa de propoveduitor, de liturghisitor, de catehet, de duhovnic, de păstor, sau pentru cultura sa teologică generală. Revistele fac să crească în acest chip cunoștințele preoților și îi țin în continuă legătură cu știința teologică.

Aceasta este o necesitate incontestabilă pentru cler. După studiile teologice făcute în școală, contactul cu cartea teologică prin publicațiile bisericești menține pregătirea preoțimii noastre la un nivel cu care ea se găsește în fruntea întregului cler ortodox din toate Bisericile. Scrisul bogat al revistelor teologice completează deci învățămîntul de școală și ajută să ridice calificarea preoților noștri pentru misiunea lor bisericească, într-un chip care e de laudă pentru Biserica ortodoxă romînă.

Lucrul nu s-a făcut însă de la sine. Pe lîngă nevoia și dorința preoțimii de a se instrui și edifica asupra problemelor care o interesează mai mult, deci de a învăța încă și de a gîndi, au trebuit asigurate condițiunile unei bune și regulate informații teologice pe calea scrisului, ceea ce nu era prea ușor. Lucrul trebuia voit și organizat în acest scop și aceasta nu se făcuse pînă acum.

Colaborarea profesorilor de Teologie la revistele bisericești nu era programată și regulată. De scris se scria desigur la revistele de nivel teologic mai înalt, cum erau «Biserica Ortodoxă Romînă», «Candela», «Revista Teologică», dar spațiul era mai redus și revistele nu atrăgeau toate condeiele teologice. Scrisul teologic se risipea în bună parte, profesorii ținînd, dacă puteau, să publice separat, sau în anuarele facultăților.

De zece ani de cînd apar revistele bisericești și teologice în forma actuală, scrisul nostru teologic este atras și concentrat aproape întreg în ele. În noua organizație dată învățămîntului teologic și presei bisericești este asigurată colaborarea întregului personal didactic al Institutelor noastre teologice la publicațiile bisericești. Pe de o parte se dă profesorilor posibilitatea să scrie, pe de alta se alimentează regulat revistele cu material bun.

Nu este membru al corpului didactic teologic, care să nu fi publicat sau să nu poată publica în revistele noastre, al căror caracter și nivel teologic s-a ridicat cu aceasta mult. De la articole întîmplătoare și izolate, cum se publica înainte, s-a ajuns la o colaborare sigură și regulată, care aduce periodicelor noastre abundent și bun material teologic.

Strînsa legătură dintre școala teologică și Biserică a făcut posibilă această sigură alimentare a presei bisericești cu scrisul profesorilor noștri, spre servirea și cinstea în același timp și a Bisericii și a învățămîntului teologic. Activitatea publicistică, pe lîngă cea didactică școlară și științifică particulară, a devenit o obligație profesională și morală a corpului didactic teologic. Corpul didactic vede în aceasta o sarcină de onoare și o îndeplinește cu zel și cu conștiința folosului ei pentru Biserică și pentru Teologie. Măsura de a se publica în revistele centrale și mitropolitane lucrările de seminar în specialitatea principală, aprobate de profesori, ale candidaților la titlul de magistru în Teologie ai Institutului nostru, aduce de asemenea o cantitate apreciabilă de material revistelor și dă totodată candidaților putința de a-și face debutul lor de publiciști, cu grija, bucuria și răspunderea ce propune această ucenicie de viitori oameni de știință.

În noile condiții ale scriitorului teologic, s-a publicat în acești zece ani în reviste studii mai substanțiale decît în 30—40 de ani dinainte. Numerele apărute în cele patru reviste bisericești și teologice care se editează la București, precum și cele ale revistelor mitropolitane, pot sta cu cinste în orice bibliotecă teologică, — și acesta este doar începutul.

Scrisul este și de bună calitate. Temele sînt puse și tratate în general științific, adică cu bună informație, metodă și ținută. Aprecieri elogioase s-au făcut asupra lui în țară și în afară.

Scrisul nostru este pus în serviciul teologiei și Bisericii ortodoxe române. Datoria și aspirația noastră este de a face bine aceasta. Dacă reușim să-l facem util, el este pe deplin justificat și suficient prețuit. Rostul lui de a fi este verificat de altfel mai ales în pregătirea și lucrarea

preoțimii noastre, căreia îi este în primul rînd destinat. Este știut în această privință, că publicațiile noastre bisericești și teologice se bucură de interesul și de aprecierea preoțimii noastre.

Organizarea conferințelor preoțești periodice pe protopopiate obligă pe preoți să urmărească regulat revistele, să facă referate asupra celor publicate, să ia parte la discuții, să cunoască și să valorifice deci cuprinsul revistelor. Scrisul nostru este astfel permanent în atenția preoților.

Pe lîngă conferințele preoțești și pe lîngă alte ocazii sau trebuințe de a se informa prin citirea revistelor, preoțimea are interesul de a le folosi pentru cursurile de îndrumare misionară. Între cele mai utile măsuri luate pentru ridicarea calificării preoțimii și punerea ei în măsură de a corespunde mai bine cerințelor misiunii ei actuale, este organizarea acestor cursuri. Toți preoții ortodocși ai țării au urmat și continuă cu cei mai tineri să urmeze un program de înmulțire și revizuire a cunoștințelor mai necesare, de orientare în problematica bisericească a vremii, de adaptare a misiunii preoțești la noile condiții de viață ale lumii, de exercitare liturgică, omiletică și catehetică.

Aceste cursuri s-au dovedit a fi o experiență de netăgăduit folos pentru preoțime. Membrii corpului didactic al Institutelor teologice sînt prezenți și activi la cursurile de îndrumare misionară a preoțimii nu numai cu conferințele, seminarele și examenele ce țin, ci și cu scrisul lor în toate problemele ce sînt propuse învățăturii preoților. Revistele bisericești și teologice îndeplinesc și în această privință un rol important și îndreptățesc întru totul atenția și încrederea ce li se acordă și de cei care le scriu și de cei care le citesc.

Cu aceste mijloace de verificare și de stimulare a energiilor preoțești, se poate zice că publicațiile noastre bisericești — și nu numai cele periodice — îndeplinesc întru totul funcțiunea lor instructivă și edificatoare în rîndurile preoților noștri. Pentru a sublinia eficiența și utilitatea scrisului nostru, amintim că toți preoții primesc toate revistele centrale — ale Sfîntului Sinod, Patriarhiei și Institutelor teologice, adică *Biserica Ortodoxă Romînă, Ortodoxia* și *Studii Teologice,* — pe lîngă revistele mitropolitane respective. Fiecare preot poate urmări astfel patru reviste bogate în cuprins, interesante și cu apariție regulată. Conținutul lor este de volumul cîtorva cărți mari și bune, care intră anual în bilioteca preotului și în care, pe lîngă cunoștințe teologice și de misiune preoțească, se găesc recenzii, cronică și interesante prezentări de fapte și de publicații romînești și străine, ortodoxe sau de alte confesiuni. Pînă acum zece ani, nici o revistă bisericească sau teologică nu era citită de toți preoții din țară. Acum cînd toți citesc pe cele trei mai însemnate, același material și aceleași informații se fac cunoscute tuturor, ceea ce ajută la formarea unei concepții și orientări comune și unește preoțimea ortodoxă în informație, în gînd și în lucru. In acest chip, este cunoscut scrisul tuturor profesorilor noștri de Teologie de către toți preoții. Faptul acesta are semnificația și importanța sa netăgăduită.

In serviciul preoțimii, conducerea Bisericii noastre a pus prin Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, pe lîngă reviste, unele publicații speciale de deosebit interes și folos pentru clerul și pentru credincioșii noștri. In acești zece ani, s-au tipărit cîteva cărți din cele cardinale,

unele pentru prima dată realizate, cum este importanta și bogata *Carte de Invățătură* (1952), mină catehetică importantă pentru preoții noștri.

Cu o nouă ediție o cărții sfinte, *Noul Testament* (1951) și cu *Cartea de Rugăciuni* (1951) întocmită de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, se constituie o trilogie sacră, care pune la îndemîna preoților și credincioșilor cuvîntul Domnului, al evlaviei și al învățăturii ortodoxe.

Cele trei volume de *Cuvîntări bisericești* ale Mitropolitului Nicolae Krutițki, în traducerea frumoasă a Părintelui profesor Nicolae M. Popescu (1949, 1950, 1952) dau preoților noștri modelul unor predici actuale minunat de simple, frumoase și potrivite, izvorîte din substanța vie și netrecătoare a Evangheliei.

Indrumătorul pastoral — în două volume (1951) întocmit de Al. Cerna-Rădulescu și preotul P. Petroșanu, prezintă cu un ales simț al frumosului și al utilului material calendaristic aghiografic, de interes omiletic și pastoral, o antologie binevenită în biblioteca preotului.

Cartea recent ieșită din editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, *Ziua Domnului* (1958) adună în chip fericit și salvează din împrăștierea lor în ziare (1929—1937) prea frumoasele meditații duminicale ale Părintelui Gala Galaction, actuale, puternice și impresionante, — ca în ziua genezei lor. Cartea oferă preoților o bogăție de gînduri și de sentimente religioase morale, adevărate leacuri și lumini sufletești pentru credincioșii veacului nostru, îndemnuri și material pentru înalte meditații.

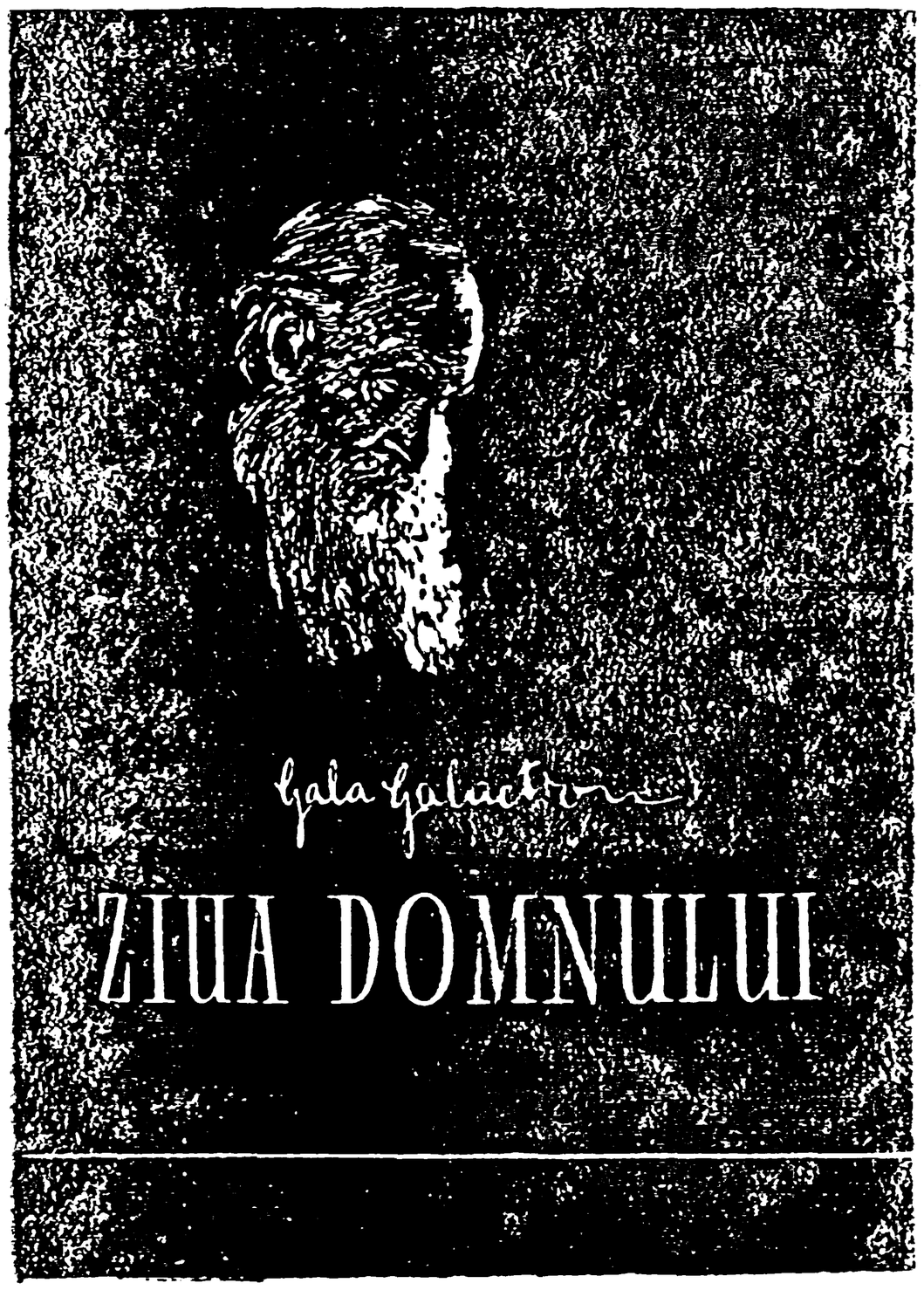

Coperta volumului «Ziua Domnului» de Acad. Gala Galaction.

Cu cele cinci volume de *Apostolat Social* (1948, 1949, 1952, 1955) apare ca scriitor însuși Patriarhul nostru. Prea Fericirea Sa a exprimat în ele — înalt și bogat — ideile și năzuințele sale de arhipăstor, precizînd, dezvoltînd și ilustrînd principii și metode de bază ale acfivității preoțești și arhierești, văzute și înțelese prin prisma bunei și multei experiențe personale. Nu este latură de viață religioasă și pastorală, pentru care preoțimea să nu găsească în *Apostolat Social* temeiuri, pilde și sugestii viguros subliniate pentru ceea ce are de făcut în slujba Bisericii, a societății și neamului. Voluminosul *Apostolat Social* este un îndoit stimulent și exemplu din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh: Pentru cler, ca să lupte cu rîvnă, cu tact și cu spor în cîmpul său de muncă sacră; pentru noi cei puși în slujba cuvîntului și scrisului ca să frămîntăm și să facem rodnice și luminoase marile și sublimele principii și cerințe ale învățăturii și vieții creștine. Pe deasupra tuturor stăruie

ideia păcii, în sacra ei concepție creștină, căreia Prea Fericitul Patriarh i-a cîntat un adevărat și de multe ori repetat imn sacerdotal. Nu putea fi mai frumos și binevenit îndemn în publicistica noastră bisericească, pentru a trezi rîvna celorlalți, decît gîndurile și străduințele făcute carte de învățătură pentru preoțime ale Prea Fericitului Părinte Patriarh.

Legiurile Bisericii Ortodoxe Romîne (1953) pun sub ochii clerului formele și temeiurile legale ale întocmirii și vieții noastre bisericești, indispensabil cod al organismului eclesiastic și al disciplinei preoțești. In laturea pămîntească concretă și practică a existenței Bisericii, suma și formele principiilor, regulilor, procedurilor și sancțiunilor de drept este fundamentală și obligatorie pentru bunul mers al instituției sacre. Măsurile luate, între care publicarea legiuirilor bisericești, au întărit disciplina clerului și conștiința răspunderii lui morale.

Cîteva cărți de interes înrudit cu viața bisericească lărgesc cercul preocupărilor Institutului biblic și de Misiune ortodoxă și adaugă la producția editorială scrieri variate, plăcute și instructive: *30 de zile în U. R. S. S.* (1949) și *Insemnări din Bulgaria* (1954) ale doctorului Ovidiu Marina, și *Războiul pentru apărarea patriei* (1949), traducere de Donici.

Printre publicațiile mai mari, micul imprimat care este *Calendarul* bisericesc ortodox de fiecare an împodobește cu grația și cu mireasma sa aghiografică și festivă, ca și cu chipurile și colorile sale, lista tipăriturilor și casele credinciosilor, fiind cea mai răspîndită dintre lucrările editurii Institutului.

Cu un fapt bisericesc nou, care este canonizarea unor sfinți romîni, au apărut între publicațiile Institutului biblic și de Misiune Ortodoxă cele două vieți: *Viața Sfintului Calinic* (1957) și *Viața Sfinților Ardeieni* (1957), ca un prinos sacru adus lui Dumnezeu din credința cea dreaptă, evlavia și virtutea poporului romîn. Contribuția aceasta este însemnată ca pîrgă a sfințeniei romînești, adusă din străduința și suferința pentru legea creștină a neamului nostru, în veacurile care au trecut. S-a deschis cu aceasta în zilele Prea Fericitului Patriarh Justinian o carte în care se va mai scrie poate de noi sau de urmașii noștri.

Cărțile de ritual reprezintă un lot principal și masiv în producția editorială bisericească. Ele continuă în șir istoric neîntrerupt vechile tipărituri bisericești, adăogînd cu fiecare carte noi ediții — și toate «diortosite», adică îndreptate — la cele de pînă acum. *Psaltirea* (1948) minunata carte de lectură creștină, căreia îi urmează în acest an o ediție nouă din nou îndreptată — de astă dată de către un colectiv de profesori de la Institutul Teologic din București — aflată acum sub tipar, *Evanghelia pentru vecernia Paștilor* (1949) în mai multe limbi, *Molitfelnicul* (1950), *Aghiazmatarul* (1950), *Octoihul* (1952), *Penticostarul* (1953), *Triodul* și o serie de *Minee* — pe luna ianuarie (1954), februarie (1957) și decembrie (1957) au apărut, altele sînt în pregătire.

Cartea de cult cea mai importantă în sfîntul altar, *Liturghierul,* a apărut în două noi ediții în timp de șase ani (1950, 1956), ultima datorită colaborării cu știința și practica liturgică a Prea Fericitului Patriarh cu Părintele profesor Petre Vintilescu.

Muzica bisericească a devenit obiect de predilecție al grijii editoriale a Institutului biblic și de Misiune ortodoxă, datorită înțelegerii acordate de Prea Fericitul Justinian nevoii ce se simțea de a pune la în-

demîna preoților și cîntăreților cîntările bisericești în tipărituri noi. Acestea corespund și unei necesități actuale în Biserica noastră, aceea de a se uniformiza și generaliza o cîntare mai cunoscută și mai ușor de învățat, de stil bisericesc ortodox, corectă și frumoasă.

S-a făcut în această privință un pas important spre alegerea și popularizarea cîntărilor liturgice, lăsate pînă acum la gustul și la priceperea cîntăreților bisericești și a credincioșilor. Cîntarea bisericească devine totodată un mijloc de catehizare și o expresie generală a sentimentului religios. Ea se dovedește accesibilă si plăcută credincioșilor și s-a deprins în mare parte. Este de datoria preoților și a cîntăreților ca să stăruiască în învățarea ei de către credincioși, pentru a răsuna sfintele locașuri de glasul tuturor, dînd cultului ortodox caracterul de rugăciune comună, pe care îl are. Este important că melodia cîntărilor este pusă la dispoziția lor în ambele notații muzicale — bizantină și occidentală. In felul acesta, cîntările le pot învăța și cei care cunosc numai muzica bisericească tradițională și cei care cunosc numai notația liniară. Dacă se va putea generaliza muzica psaltică, așa cum este de dorit, se va contribui cu un element important la unificarea și armonizarea sufletească în cult a neamului nostru.

Pentru a se fixa și unifica melodia bisericească și a o feri de schimbări și denaturări, s-au adunat, compus și tipărit nu numai *Cîntările Sfintei Liturghii* și *Cîntări la cateheze* (1951), ci și ale vecerniei și utreniei, în *Vecernierul uniformizat* (1953) și *Utrenierul uniformizat* (1954), toate de profesorul Nicolae Lungu, I. Croitoru și Anton Uncu. A apărut și *Gramatica Muzicii psaltice* (1951), care era necesară pentru cunoașterea teoretică și predarea muzicii bisericești, *Liturghia psaltică,* armonizată pe mai multe voci de profesorul Nicolae Lungu (1957), va satisface dorința și posibilitățile de a se învăța o asemenea cîntare liturgică acolo unde sînt voci și pregătire pentru aceasta. Este asigurată astfel și plăcerea de a se auzi muzica bisericească polifonică, pe lîngă cea monofonică populară.

Tipărirea cărților de cîntări bisericești de mai sus este nu numai un succes de editură, ci și succesul unei idei, la care trebuie să se țină cu tot dinadinsul — și ține cu drept cuvînt profesorul Nicolae Lungu. Poporul nostru a cîntat după melodii bisericești deosebite, după regiuni și după influențele ce a sufeit. Chiar în țara veche, unde era cunoscută muzica bisericească originală, adică bizantină, s-au introdus în cîntarea corală melodii de stil străin sau profan, care au stricat uniformitatea și caracterul cîntării liturgice. Progresul muzical făcut cu organizarea corurilor bisericești la orașe și cu introducerea melodiei polifonice a avut ca rezultat, în lipsa unei muzici psaltice pregătite în acest scop, acceptarea sau imitarea unor compoziții străine de muzica noastră bisericească și de caracterul ei pur religios. Arii săltărețe, de gust profan, au pătruns în cîntarea liturgică polifonică, ceea ce expunea muzica bisericească la denaturare și părăsire.

Tipărirea de cîntări liturgice monofonice și polifonice, pe cele două feluri de notație muzicală, dă deci și posibilitatea de a se învăța mai ușor muzica bisericească și pe cea de a introduce și păstra anume melodia psalitcă, atît de proprie și potrivită cultului ortodox. Autorii de cîntări liturgice au ținut seama de aceasta, au ușurat melodia biseri-

cească de unele lungimi și variante mai grele și au preferit pentru unele cîntări un mod mai potrivit cu ideea textului și mai frumos [1].

Cu cele de mai sus, putem vorbi de o întorsătură importantă în istoria muzicii noastre bisericești. Ea are nu numai însemnătate locală. Pe cît știm, problema muzicii bisericești preocupă și alte Biserici ortodoxe, unde se constată de asemenea tendințele de abatere de la melodia bizantină sau influențe străine de ea.

Indiferent de felul în care vor rezolva alte Biserici problema muzicii psaltice, Biserica noastră are meritul de a fi apreciat importanța ei și de a fi găsit mijlocul practic de a o cultiva și populariza.

Această grijă și prețuire arătată muzicii bisericești psaltice este firească și binemeritată. Intre muzică bisericească și muzica noastră populară sînt asemănări de moduri, care arată o înrudire sau apropiere. Muzica bisericească a devenit astfel o muzică națională, muzica sentimentului religios romînesc. In forma romînească, ea s-a ușurat de pedantele și anacronicile complicații orientale, care lungeau inutil și îngreuiau cîntarea bisericească. Muzica psaltică a noilor noastre cărți de cîntări liturgice păstrează tradiția cea bună a cîntării bizantine și prezintă o melodie mai simplă, mai firească și mai plăcută, potrivită și cultului nostru ortodox și genului muzical popular.

Menționăm tipărirea de către Institutul biblic și de misiune ortodoxă, în materie de text și muzică bisericească, a *Prohodului Domnului* (1956), cîntarea bisericească cea mai populară și cea mai căutată de credincioși.

Un capitol de o însemnătate deosebită în activitatea Institutului biblic și de Misiune ortodoxoă în deceniul ce se împlinește, este tipărirea de manuale pentru Institutele teologice și Seminare. Este prima dată în istoria de 75 de ani a învățămîntului teologic de la București, cînd s-au planificat și s-au întocmit manuale pentru fiecare catedră și disciplină, după programa analitică, elaborată de colective de profesori și aprobată de Sfîntul Sinod potrivit nevoilor și regulamentului Institutelor.

Dintre aceste manuale au apărut pînă acum: *Studiul Noului Testament* (1954), *Studiul Vechiului Testament* (1955), *Istoria bisericească universală,* (vol. I (1956) și vol. II (1956), *Patrologia* (1956), *Istoria Bisericii romîne,* vol. I (1957), volumul II se află sub tipar.

Vor urma pe rînd, potrivit unui plan de apariție, celelalte manuale. In cîțiva ani, studenții și preoții vor fi în posesiunea tuturor compendiilor necesare studiului teologic, compendii substanțiale, suficient documentate și practice. Folosul pentru profesori și pentru studenți este apreciabil: roadele muncii lor se văd în ușurarea predării cursurilor și a pregătirii examenelor. Cînd manualele vor fi tipărite toate, fiecare student va avea o mică bibliotecă teologică, ce-i va putea fi de folos uneori chiar în misiunea preoțească. Cunoștințele mai necesare preotului se vor putea reîmprospăta ușor oricînd, consultînd o carte pe care fostul student a parcurs-o lecție cu lecție.

Pentru Seminare au apărut pînă acum cele necesare mai întîi, care sînt cele pentru învățarea limbilor clasice: *Manual de limba latină* pen-

---

1. Cîntările liturgice «Veniți să ne închinăm», «Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului»... «Am văzut lumina cea adevărată»..., care sînt compuse pe glasul al cincilea, mai potrivit cu textul lor, decît glasul al doilea, pe care se cîntau de obicei

tru clasa III (1956) și pentru clasa IV (1956) întocmit de profesorii Fr. Chiriac și I. I. Bujor, care au scris și *Gramatica limbii latine* (1957) și lucrează la o culegere de texte patristice pentru traduceri; *Manual de limba greacă* pentru clasa III (1956) și pentru clasa IV (1956) elaborat de profesorii Constantin Lăzărescu și Andrei Marin.

Inceputul este făcut. Este importantă în același timp și ideia și inițiativa întocmirii manualelor și posibilitatea lucrării lor și a tipăririi cu mijloacele Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

Acest deceniu, de început al noii vieți bisericești este de fapt o intrare înaintată în largul și în adîncul cîmpului de lucru al Bisericii Ortodoxe Romîne. Partea cea mai mare și mai grea s-a făcut; rămîne ca lucrul să continue și să se întregească, cu sporul și eventual cu îndreptările ce vor indica nevoile Bisericii și timpului, în sectorul editorial ca și în celelalte.

Activitatea publicistică a Institutului biblic și de Misiune Ortodoxă este meritorie și lăudabilă. Prea Fericitul Părinte Patriarh se va bucura fără îndoială că facem parte aci de un cuvînt de laudă întregului personal al Institutului biblic: foști și actuali directori, tehnicieni, funcționari și lucrători — colaboratori toți la buna îndeplinire a uneia din cele mai importante și mai necesare munci în marea operă și misiune a Bisericii, acea a învățăturii și luminării pe calea nobilă și trudnică a tiparului, excelent instrument cultural și misionar, fără care nu se poate închipui lucrarea Bisericii.

Impulsul și exemplul dat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în sectorul editorial, a rodit îmbelșugat și a fost înțeles și urmat. Activitatea de la centru se multiplică prin ceea ce realizează în același sector Mitropoliile și eparhiile Bisericii noastre întregi. Reviste, anuare bisericești, cărți de rugăciuni, catehisme, diferite alte publicații măresc volumul tipăriturilor bisericești.

Este o bucurie și un omagiu — și este cel mai prețios — adus în fapt acțiunii neobosite și fecunde a primului nostru ierarh, a cărui contribuție la sporul vieții noastre bisericești este vrednică de lauda și de recunoștința clerului și a credincioșilor, ca și de locul mare în cinste și în datorii, pe care Prea Fericirea Sa îl ocupă.

Prof. T. M. POPESCU.

„CA TOȚI SĂ FIE UNA“

Așa s-a rugat Mîntuitorul înainte de cinstitele Lui patimi: ca toți creștinii să fie una în Hristos, Adevărul, Calea și Viața tuturor. (Ioan 17, 21). Așa s-au rugat și romînii credincioși din Ardeal după dezbinarea din 1698, dorind și luptînd ca iarăși să se refacă unitatea bisericească precum a fost la început. Cu toate că forțele luptătoare pentru unitate s-a izbit de rezistența forțelor ce erau în slujba dezbinării, preoții și credincioșii au rămas una în credința strămoșească și au lucrat împreună frățește, nădăjduind că va veni vremea cînd iarăși vor fi într-o singură Biserică Ortodoxă.

Și vremea aceea a venit, dar nu la 1918 — căci atunci mai erau conducători, care susțineau dezbinarea și zădărniceau dorința clerului și credincioșilor după unitate. Vremea a venit după marea cotitură din 23 August 1944 și mai ales după 30 Decembrie 1947, atunci cînd poporul a devenit stăpîn în țara lui, cînd nu mai era cine să sprijinească dezbinarea, ci voia poporului era ca toate forțele să se strîngă laolaltă pentru a făuri o viață mai bună, mai fericită. Dezbinarea e slăbiciune, unitatea e putere. De aceea stăpînitorii au sprijinit dezbinarea în popor, iar poporul a luptat pentu unitate.

1. *Chemarea.* In aceste noi condiții de libertate — create de regimul democrat popular — clerul și credincioșii romîni din Ardeal, își puteau înfăptui vechea lor dorință de a înlătura dezbinarea din 1698 și a-și refface unitatea bisericească. Cei ce sprijiniseră pînă atunci dezbinarea nu mai aveau puterea să zădărnicească voința clerului și credincioșilor: poporul era o forță în fața căreia se sfărîmau toate piedicile din trecut. Venise vremea cînd unitatea bisericească nu mai era o simplă dorință, ci putea deveni realitate.

Cu această stare de lucruri nu s-a împăcat conducerea Bisericii greco-catolice, care credea că poate opri cursul istoriei și sprijinită de vechile forțe dezbinatoare poate menține dezbinarea. Socoteală fără legătură cu realitatea: clerul si credincioșii greco-catolici se îndreptau cu hotărîre pe calea istoriei, calea unității. Momentul acesta istoric l-a înțeles însă Biserica Ortodoxă, în frunte cu conducerea ei, pentru că Biserica Ortodoxă a fost întotdeauna alături de popor și de năzuințele lui, s-a sprijinit pe popor și a sprijinit lupta poporului. In Adunarea de la Blaj din 15 mai 1948 — cînd s-a aniversat 100 de ani de la Adunarea din 3/15 mai 1848—, Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului a chemat pe frații greco-catolici să se întoarcă acasă, adică la sînul Bisericii strămoșești. La observația unuia din conducătorii Bisericii greco-catolice că chemarea aceasta merită un răspuns, mitropolitul Bălan a zis: «să consultăm poporul». El era sigur că poporul credincios va da răspunsul cuvenit, adică refacerea unității bisericești în cadrele Bisericii Ortodoxe Romîne.

La 24 mai 1948, Colegiul Electoral Bisericesc alege ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne pe I. P. Justinian, mitropolitul Moldovei. In cuvîntarea, rostită cu acest prilej, I. P. S. Sa spune că pentru a servi idealul înnoirii vieții omenești prin dreptate, omenie și ordine și a împuternicirii sufletului «poporului drept credincios cu tăria iubirii, a solidarității și a unirii», «cel dintîi și cel mai de seamă lucru, pe care îl voi avea de făcut, în hotarul tradițiilor bisericești, este păstrarea unității credinței... Inlăturînd dureroasa spărtură, provocată de dușmani acum 250 de ani, credința unitară ortodoxă va deveni un chivot de mîntuire și izvor, nesecat de fapte mari și de propășire duhovnicească și morală pentru poporul nostru».

Această problemă — abia enunțată — este reluată pe larg în cuvîntarea de la Instalare, în ziua de 6 iunie 1948.

Tîlcuind Evanghelia despre păstorul cel bun, care s-a citit la slujbă, (Ioan, 10, 9, 16), Prea Fericirea Sa s-a oprit în deosebi la cuvintele: «Și mai am și alte oi, care nu sînt în staulul acesta și pe acelea mi se cade să le aduc» (Ioan 10, 16). După ce a arătat — în lumina documentelor istorice de necontestat — condițiile în care s-a făcut, cu două veacuri și jumătate în urmă, unirea cu Roma a unei părți dintre frații romîni ortodoxi din Ardeal, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a declarat că Biserica Ortodoxă Romînă așteaptă cu brațele deschise, ca o mamă iubitoare, pe toți ce ce vor să se întoarcă la vatra credinței strămune.

La agapa, ce a avut loc în aceeași zi, Prea Fericirea Sa preciza că a făcut această declarație întrucît «în decursul vremurilor mulți din cei de peste munți s-au îndreptat spre noi cei din Vechiul-Regat, cerîndu-ne ajutor ca să scape de prigoană». Insuși episcopul Inocențiu Klein nădăjduia să scape din exilul de la Roma și să ceară ajutorul Țării Romînești. Avînd în vedere aceste fapte, era firesc ca noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne să se alăture la apelul, pe care cu o lună în urmă, l-a făcut către frații greco-catolici Mitropolitul Bălan al Ardealului ca să se întoarcă la Biserica strămoșească. Prea Fericitul Patriarh Justinian a spus: că pornește pe acest drum hotărît și este sigur că dorința aceasta se va realiza. Era atîta convingere și atîta siguranță în aceste cuvinte — încît nici o îndoială nu mai era posibilă. Cuvintele P. F. Patriarh Justinian erau expresia mersului inexorabil al istoriei.

2. *Acțiune și realizare.* Pe de o parte clerul și credincioșii greco-catolici năzuiau spre întoarcerea la sînul Bisericii mame. Pe de altă parte Biserica Ortodoxă, prin glasul mitropolitului Bălan și al Prea Fericitului Patriarh Justinian, chema pe frații greco-catolici să revină acasă. Astfel a luat un nou avînt mișcarea clerului și credincioșilor greco-catolici. Mișcarea aceasta fusese ani de-a rîndul frînată de Vatican și de conducerea Bisericii greco-catolice, legată de Roma papală, care se folosea de privilegiile concordatului ca să amenințe și să facă presiuni morale, politice și economice asupra preoților și credincioșilor care ar fi voit să revină la Biserica Ortodoxă.

Este știut că, de fapt, concordatul, încheiat la Roma în 1927 și ratificat de corpurile legiuitoare romîne în 1929, știrbea suveranitatea statului romîn, dădea Vaticanului privilegii politice și economice anticonstituționale, întărea prozelitismul catolic, punea Biserica Ortodoxă Romînă în inferioritate și transforma Biserica greco-catolică romînă, dintr-o Biserică românească, într-un simplu rit romano-actolic, lipsit de orice inde-

pendență, aservit întru totul Romei papale și intereselor Vaticanului. Acestea dădeau posibilitatea Vaticanului să se amestece în treburile noastre interne și prin puterea economică și poziția privilegiată să încerce înăbușirea mișcării clerului și credincioșilor greco-catolici cu toate mijloacele de care dispunea. Ultima citadelă a trecutului nedrept și asupritor voia să oprească în loc mersul istoriei. Ea nu pricepea nimic din cuceririle poporului muncitor în țara noastră, pentru că ea nu s-a bazat niciodată pe popor, ci întotdeauna pe cei mari și puternici, pe împărați, regi și alți stăpînitori.

De astădată socotelile Vaticanului erau greșite. Impărați nu mai erau de mult. Regii fuseseră alungați. Iar ceilalți stăpînitori nu mai aveau puterea. Puterea era a poporului. Dacă vreme de 250 de ani împărații, regii și pătura conducătoare au sprijinit cu forța interesele Vaticanului și au zădărnicit vrerile de unitate ale poporului, acum poporul liber și stăpîn pe soarta sa nu mai îngăduie să fie amăgit și silit, ci era hotărît să înfăptuiască idealul, pentru care au murit și moșii și părinții.

La 17 iunie 1948, Consiliul de Miniștri ia hotărîrea de a denunța concordatul cu Vaticanul, iar în 31 iulie se aprobă noua lege pentru regimul general al Cultelor, bazată pe principiile libertății religioase și egalității tuturor cultelor. Trecerea de la un cult la altul, sau părăsirea unui cult, sînt libere. In felul acesta s-au înlăturat privilegiile de care se bucură Vaticanul, și s-a realizat egalitatea dintre culte. Clerul și credincioșii erau liberi să urmeze glasul conștiinței lor religioase, fără a fi împiedecați de nici o constrîngere din afară. Toate zăgazurile artificiale, care au oprit vreme de 250 de ani pe preoții și credincioșii greco-catolici să revină la Biserica Ortodoxă, erau acum înlăturate. Incercările disperate ale Vaticanului și episcopatului greco-catolic de a frîna mișcarea poporului sînt zadarnice. Prea Fericitul Patriarh Justinian, declara la Caransebeș, la 12 septembrie: «Dacă s-a anulat concordatul, alte acte vor urma. Pot să anunț deci că dacă păstori mincinoși... mai caută să țină sub amăgire oile, ne vom duce noi să ne adunăm oile. Dacă primul patriarh al țării, Miron, a legiferat și a făcut unirea politică și națională, al treilea patriarh va avea rolul de a face unificarea Bisericii într-o singură turmă. Vă asigur că toate angajamentele, care le-am luat, vor fi respectate. Căci nu sîntem preocupați decît de propășirea, ridicarea și întărirea Bisericii Ortodoxe Romîne».

Astfel s-a împreunat mișcarea clerului și credincioșilor greco-catolici cu acțiunea Bisericii Ortodoxe, și dorința de revenire la Biserica strămoșească a început să se manifeste cu mai multă vigoare, fără a ține seama de uneltirile agenților Vaticanului. In scurt timp 430 de canonici, protopopi și preoți greco-catolici au declarat în scris că vor să se întoarcă la sînul Bisericii Ortodoxe. Aceștia au dat împuterniciri la 36 delegați, care la 1 octombrie 1948 s-au adunat la Cluj, sub președenția Prot. Traian Belașcu. Adunarea dovedea că apelul Prea Fericitului Patriarh Justinian a «rodit bogat în sufletele noastre», cum se exprimă Prot. T. Belașcu. După ample discuții, în care s-a arătat cum s-a făcut dezbinarea, ce urmări a avut ea pentru poporul romîn și cum noile împrejurări de viață ale poporului, care au înlăturat cauzele dezbinării, cer unificarea tuturor forțelor, Adunarea a adoptat o Proclamație și un Apel, chemînd întreg clerul și poporul Bisericii greco-catolice să rupă legăturile cu Vaticanul și să se întoarcă la Biserica Orotdoxă, Biserica strămoșească. In felul

acesta, «servim și vrerii lui Dumnezeu, care ne vrea să fim una și interesele mari ale poporului nostru».

Cei 36 delegați, la 3 octombrie au prezentat Sf. Sinod dorința de revenire la Biserica Ortodoxă a celor 430 de canonici, protopopi și preoți greco-catolici și hotărîrile Adunării de la Cluj. La primirea delegaților, Prea Fericitul Patriarh Justinian și-a manifestat marea bucurie ce-i copleșea sufletul: «Încercăm aci, cu adevărat, o avalanșe de sfinte emoții, ascultînd proclamația și declarația ce o faceți de a vă reîntoarce la altarul și strana Bisericii noastre Ortodoxe și vă mărturisim că trăim cea mai frumoasă și sfîntă zi din viața noastră și a Bisericii noastre strămoșești. Timp de două sute cincizeci de ani am stat despărțiți, dar n-am încetat nici o clipă de a ne ruga pentru unirea noastră într-o

Prea Fericitul Patriarh Justinian semnînd în octombrie 1948, Actul Sinodal de reîntregire a Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal.

credință și într-un duh... Și astăzi cînd privesc fața voastră luminoasă, strînși în jurul scaunului patriarhicesc al Bisericii noastre Ortodoxe, exprim cuvintele Scripturii, care spune: «Ce bine și ce frumos este cînd sînt frații împreună». De mult v-am așteptat, de mult am năzuit cu inimile înfrigurate să trăim această zi istorică»...

«Sînt fericit să constat că chemarea noastră părintească ce v-am făcut-o cu prilejul înscăunării noastre, de a vă întoarce la izvoarele credinței strămoșești, a găsit ecou în sufletele și inimile preoților din Ardeal». Chemarea a izvorît din răspunderea ce o are înaintea lui Dumnezeu pentru oile, ce au fost răpite din staulul Bisericii Ortodoxe. Și iată că această caldă chemare a început să aibă răsunet în sufletul vostru și să răspundeți cu această sfîntă hotărîre de curajoasă bărbăție românească, așa că astăzi să ne unim pentru totdeauna»... «Prin revenirea voastră în sînul Bisericii dreptslăvitoare se pune o temelie nouă nu numai la întărirea Ortodoxiei noastre, dar și la întărirea scumpei

noastre patrii». Căci unde nu e dezbinare e pace și mulțumire și unde e unitate este putere.

«În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne vă declar că iau act cu mare bucurie sufletească de proclamația și hotărîrea voastră și că vă primim cu brațe părintești și cu inimă caldă în staulul sfînt și în pășunea noastră duhovnicească». Cu aceeași iubire părintească îmbrățișem și pe toți cei ce vor osteni de acum înainte pentru unitatea tuturor.

După primirea de la Sf. Sinod, a avut loc o slujbă de mulțumire în biserica Sf. Spiridon-Nou. La sfîrșitul slujbei s-a citit Proclamația de la Cluj și Actul Sinodal, prin care sînt primiți în Biserica ortodoxă preoții reveniți, «împreună cu toți cei care doresc să revină la sînul Bisericii ortodoxe și să rupă legăturile cu Biserica Romei». Apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit o impresionantă cuvîntare către protopopii, preoții și credincioșii greco-catolici, transmisă la radio. După ce arată cum s-a făcut dezbinarea de la 1698, cum romînii transilvăneni și după aceea au rămas una în legea strămoșească și ce rol a avut Ortodoxia în istoria poporului romîn, Prea Fericitul Patriarh Justinian «astăzi, cînd neamul nostru a scuturat pentru totdeauna jugul vrăjmașilor asupritori si cînd trebuiesc înlăturate dezbinările ce le-au provocat și susținut stăpînirile trecute», adresează tuturor cuvînt stăruitor de părintească și plină de dragoste rugăminte:

«Reveniți în sînul Bisericii Ortodoxe mame, urmînd pilda dată vouă de marele număr de preoți, care s-au reîntors în rîndurile noastre. Alipiți-vă de frații voștri buni, care vă deschid astăzi, prin noi, brațele lor pline de căldură. Intrați din nou în comunitatea maicei noastre de veacuri Biserica Ortodoxă, în credința căreia au trăit și s-au săvîrșit moșii și strămoșii voștri și simțiți-vă în ea ca acasă la voi. Noi, ca bunul părinte din Evanghelie, tăiem astăzi vițelul cel gras, vă îmbrăcăm cu haină frumoasă și vă poftim la ospățul bucuriei noastre, constienți că într-această zi mare, mare va fi bucuria și în ceruri»... «Primiți îndemnurile și chemarea noastră, pentru a îndepărta din mijlocul neamului nostru și această urmă de dezbinare».

Această nouă chemare a Înaltului Ierarh n-a rămas fără ecou în sufletele preoților și credincioșilor greco-catolici, care doreau să se întoarcă lîngă frații lor ortodocși, în casa părintească. Urmînd acestei chemări și Apelului Adunării de la Cluj majoritatea preoților și mulțimile credincioșilor au urmat pilda celor 430 canonici, protopopi și preoți reveniți. Delegații de la Cluj au alcătuit un Comitet de inițiativă pentru organizarea revenirii Bisericii greco-catolice la Ortodoxie. Comitetul a alcătuit o chemare către parohiile revenite, ca să trimită delegați la Marea Adunare Bisericească de la Alba-Iulia, ce va avea loc la 21 octombrie 1948, cînd se împlineau 250 ani de la dezbinarea din 1698. La această măreață Adunare au fost prezenți peste 20.000 credincioși, delegați ai parohiilor revenite din întreg Ardealul si Banatul. Adunarea a hotărît ruperea legăturilor cu Roma papală, încorporarea în Biserica Ortodoxă Romînă si slujirea statornică a poporului și a patriei. Aici a rostit Prea Fericitul Patriarh Justinian un adevărat imn de bucurie pentru epocalul act al reîntregirii Bisericii strămoșești și despre valoarea Ortodoxiei și a încheiat declarînd că prin Adunarea de azi actul de la 1698 poate fi socotit ca anulat și «deschidem larg porțile lăcașului nostru

ca să intre toți frații clerici și mireni, a căror răsletire nu mai are rost de aici înainte.

In acest lăcaș al nostru dragoste de frate vor afla toți cei intrați: nimeni nu se va simți străin, căci între frați buni de neam și de credință vie și sub ochiu ocrotitor de părinte dornic de fii se găsește. Iar lăcașul nostru, prin înmulțirea fiilor drept moștenitori, tot mai mult se va lărgi, tot mai adînci temelii își va zidi și tot mai numeroase candele răspînditoare de lumină se vor aprinde, spre luminarea iubitului nostru popor dreptcredincios și spre mîntuirea sufletelor noastre».

Adunarea s-a încheiat cu Legămîntul de credință față de Biserica Ortodoxă, cu stropirea cu aghiazmă a poporului și cu binecuvîntarea împărtășită tuturor de Prea Fericitul Patriarh Justinian și ceilalți înalți ierarhi.

Astfel, epocalul act al reîntregirii Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal s-a săvîrșit. Chemarea Bisericii Ortodoxe — prin glasul Prea Fericitului Patriarh Justinian — inițiativa celor 430 de canonici, protopopi și preoți, hotărîrea și apelul celor 36 de delegați de la Cluj — în climatul de libertate religioasă oferit de Republica noastră — au descătușat energiile populare și într-un timp scurt revenirea clerului și credincioșilor greco-catolici la Biserica strămoșească a devenit un fapt împlinit. Zadarnice au fost protestele Vaticanului, zadarnice și eforturile celor legați mai mult de Vatican decît de popor: ceea ce era visul atîtor generații și porunca momentului istoric s-a înfăptuit.

Istoria merge înainte — și reîntregirea bisericească este un pas înainte pe calea progresului bisericesc național al poporului nostru.

3. *Consolidarea.* Ne-am oprit mai mult asupra celor realizate cu zece ani în urmă, pentru că acestea au pus temelia tuturor celorlalte realizări. Sînt clipe de mare densitate spirituală, clipe profund emoționante. Ceea ce generații de vlădici, preoți și credincioși din Ardeal și de peste munți au așteptat și au dorit, aceea s-a înfăptuit atunci cu puterea și măreția unui eveniment istoric de mare amploare: refacerea unității bisericești a romînilor credincioși.

In acest act epocal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a jucat un rol primordial. În glasul și acțiunea lui răsuna vrerea unui popor întreg, duioșia părintelui iubitor, dar și energia păstorului, care caută și aduce înapoi la staul oile, răpite prin silă și vicleșug de vrăjmașii Bisericii și poporului romîn. Lupta păstorului, care exprima dorul înaintașilor și imperativul vremilor istorice de azi, a fost dîrză, înțeleaptă, însuflețită de dragoste și conformă cu împrejurările. De aceea ea a dus la biruință. Prea Fericirea Sa a fost la înălțimea sarcinilor momentului istoric: a călăuzit mișcarea revenirii, «cu mînă tare și cu braț înalt» spre limanul liniștit al Bisericii ortodoxe. Era aceasta un cîștig nu numai pentru Biserica ortodoxă Romînă și pentru patria noastră, ci și pentru Biserica Ortodoxă de pretutindeni și pentru lupta pentru pace a popoarelor din toată lumea.

Odată încheiată mișcarea de revenire la Biserica strămoșească, urmează perioada de împreună-trăire a fraților în casa părintească. Ei au venit cu dragoste și cu dor de fii si frați; aici au fost primiți cu dragoste părintească și frățească. Această împreună-trăire a întărit convingerea că de fapt totul ne este comun și că micile deosebiri sînt numai de formă. Aceste deosebiri vor dispărea treptat în unitatea aceluiași crez,

aceluiași cult, aceleiași vieți. La 21 octombrie 1953 Prea Fericitul Patriarh Justinian declara la Alba-Iulia: «Cei cinci ani, care s-au scurs de la săvîrșirea istoricului act al reîntregirii Bisericii noastre, au dovedit că legămintele și îndemnurile rostite atunci au fost întru totul împlinite. Iubiții noștri clerici și credincioși, reveniți la vatra credinței străbune s-au dovedit, zi de zi, înflăcărați de cea mai curată dragoste pentru Biserica Ortodoxă Romînă, ai cărei fii buni s-au arătat a fi. Iar Ierarhii noștri s-au purtat față de toți cei ce s-au întors la altarele dreptei credințe, cu aceeași iubire părintească și cu aceeași purtare de grijă duhovnicească, pe care o aveau față de vechii lor păstoriți. În cinci ani de zile a dispărut orice deosebire între «noi» și «voi» și s-a realizat cea mai deplină unire sufletească între toți clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Ardelene, încit cu toții formați «un trup și un duh, precum și chemați sînteți într-o nădejde a chemării voastre, un Domn, o credință, un Botez». (Efes. 4, 4—5).

Această unificare sufletească a fost posibilă pentrucă toate ne erau comune, pentru că unificarea a fost dorită de toți, pentru că toate problemele s-au rezolvat în spirit de dragoste, Prea Fericitul Patriarh Justinian priveghind mereu peste bunul mers al reîntregirii bisericești.

Dintre protopopii și preoții reveniți au fost promovați vicari și consilieri la Centrele Eparhiale, membri ai corpului didactic de la Institutele Teologice și seminarii. Mulți au fost decorați și au primit titlul de protopopi stavrofori.

S-a făcut o nouă arondare a parohiilor, în unele protopopiate sînt protopopi reveniți. Preoții reveniți au fost bugetați și cererile lor au fost rezolvate cu înțelegere frățească.

La cursurile de îndrumare și la conferințele protopopești preoții reveniți și cei vechi ortodocși au făcut schimb de experiență, au legat prietenii, s-au apropiat sufletește unii de alții. Acum slujesc împreună fără nici o deosebire și credincioșii se înțeleg întreolaltă și sînt bucuroși că dezbinarea a fost înlocuită cu pacea și înfrățirea.

In Adunările Eparhiale au fost aleși 50% deputați (preoți și mireni) reveniți. La fel ca reprezentanți în Adunarea Națională Bisericească.

Parohiile revenite au primit ajutoare de la Patriarhie și de la Eparhii, după disponibilitățile ce le avea Biserica. Li s-a repartizat antimise și cărți de cult în dar.

Revistele bisericești, cărțile tipărite au lămurit o mulțime de probleme în legătură cu reîntregirea bisericească, aducînd o contribuție importantă la realizarea unității de concepție a preoțimii și la înlăturarea unor păreri greșite.

Astfel clerul și credincioșii reveniți s-au încadrat în viața Bisericii Ortodoxe Romîne, sporind zestrea ei duhovnicească și întărind forța ei în lupta pentru pace și pentru o viață mai bună.

Ca o «încununare a acestei desăvîrșite reîntregiri» a fost alegerea pr. Teofil Herineanu ca episcop al Eparhiei Roman și Huși (8 iunie 1949), care s-a dovedit a fi o figură frumoasă a ierarhiei noastre. Cînd P. S. Sa a fost ales și instalat Episcop al Eparhiei Clujului, Vadului și Feleacului, Prea Fericitul Patriarh Justinian a declarat (22.XII.1957 la Cluj) că «pentru Biserica Ortodoxă Romînă sărbătoarea de azi are o însemnătate deosebită.

Cînd s-a săvîrșit în anul 1948 actul istoric al reîntregirii Bisericii strămoșești, episcopii greco-catolici n-au voit — și nici după aceea — să vină alături de episcopii ortodocși, ca împreună să călăuzească pe calea mîntuirii turma dreptcredincioasă. În schimb, preoțimea greco-catolică din sate și orașe, care timp de 250 de ani a păstrat neschimbată credința strămoșească — împreună cu credincioșii —, rămînînd ortodocși ca și înainte de 1698 —, a primit chemarea și așa s-a împlinit reîntregirea bisericească. Ca semn al recunoașterii acestui merit deosebit al preoțimii foste greco-catolice și ca un omagiu adus ei, am luat din sînul ei pe unul din preoții vrednici și smeriți și l-am făcut episcop la Roman... Smeritul preot de acum 9 ani a devenit un episcop cu mare experiență, un om format în ceea ce privește spiritul și viața ortodoxă». Alegerea P. S. Sale la Cluj dovedește încrederea unanimă de care se bucură. Ea e «un simbol al întregirii Bisericii transilvane, e un steag în jurul căruia se vor strînge» toți și cei reveniți și cei ce «mai stau pe de lături» (T. R. nr. 5—6/958).

Iată cum între ierarhi, între protopopi, între preoți, între credincioși, în relațiile dintre conducerea bisericească și preoți și credincioși s-a statornicit un duh de înfrățire în aceeași dragoste a lui Hristos și aceeași credință strămoșească.

E adevărat că uneltele Vaticanului n-au încetat să folosească diferite mijloace și după 21 octombrie 1948 ca să tulbure și să zădărnicească procesul de unificare bisericească. «Vaticanul — zice Prea Fericirea Sa la 21 octombrie 1953 — va mai încerca să vă strecoare (celor reveniți n. n.) în auz șoapte veninoase, să vă întindă curse, ca să poată să prindă pe cei mai slabi în mrejele sale... Uneltirile sale însă se vor frînge în pavăza de nebiruit a dragostei voastre față de Patria noastră scumpă și față de Sfînta Biserică Ortodoxă, cea întemeiată și condusă de Hristos.» De fapt, aceste uneltiri, care au speculat unele nemulțumiri personale inevitabile într-un proces de așa mare amploare, n-au avut efectul scontat. Nu numai că preoții și credincioșii reveniți au rămas strîns legați de Biserica Ortodoxă, ci și mulți dintre preoții nereveniți s-au convins de adevăr și au cerut să fie primiți și ei în clerul Bisericii strămoșești, spre a sluji lui Hristos și poporului.

De aceea — cu același prilej — Prea Fericitul Patriarh Justinian putea să-și manifeste bucuria că pe cînd dezbinarea de la 1698 «s-a făcut prin înșelăciune, prin silnicie, prin puterea armelor, de-a lungul a două veacuri și jumătate», «refacerea unității noastre sufletești s-a săvîrșit doar în cîțiva ani și n-a prilejuit decît bucurie nemărginită. Singurele lacrimi, care au umezit ochii, în zilele reîntoarcerii la sînul Bisericii mame au fost lacrimile curate și senine ale bucuriei, ale visului împlinit».

4. *Concluzii.* Realizarea și consolidarea reîntregirii bisericești este opera a trei factori importanți: 1. libertatea religioasă, garantată de legile Republicii Populare Romîne; 2. vrerea clerului și credincioșilor greco-catolici de a se întoarce la sînul Bisericii-mame, exprimată în inițiativa celor 430 canonici, protopopi și preoți greco-catolici, în hotărîrea delegaților acestora — cei 36 protopopi și preoți — manifestată la Cluj, București și Alba-Iulia și în glasul celor peste 20.000 delegați ai parohiilor revenite, care au definitivat în Adunarea de la Alba-Iulia revenirea la Biserica Ortodoxă; 3. Inițiativa hotărîtă și înțeleaptă și

acțiunea perseverentă a ierarhiei Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. Încă la alegere și instalare, Prea Fericirea Sa a dat expresie răspunderii ce o simte în fața lui Dumnezeu, a înaintașilor și a poporului pentru refacerea unității bisericești și a chemat cu dragoste părintească pe frații gr.-catolici să se întoarcă la sînul Bisericii-mame. Prea Fericirea Sa, ca un adevărat cîrmuitor, a sezisat imperativul momentului istoric și forțele care sînt în acțiune și a știut să le folosească și să lucreze în așa fel încît ceea ce trebuia să se înfăptuiască s-a înfăptuit. Momentul istoric n-a fost pierdut — cum s-a întîmplat în 1918 — ci a fost deplin valorificat.

De aceea Prea Fericirea Sa primește azi — la 10 ani de patriarhicească arhipăstorire — dragostea și recunoștința întregului cler și popor, care de-acum una este în dreapta credință strămoșească. Dorința Prea Fericitului Patriarh Justinian, exprimată în 3 octombrie 1948 către clerul și credincioșii greco-catolici, ca ei să-și lărgească inimile și să facă loc în ele pentru cel ce cu iubire părintească îi chema la înlăturarea dezbinării (II Cor. VI, 11—13; VII, 2—3), a devenit realitate:

Prea Fericitul Patriarh Justinian este călăuzitorul iubit și urmat pe drumul propășirii Bisericii lui Hristos, întăririi Patriei și statornicirii păcii în lume.

Ierom. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN

RIVNA PENTRU BUNA CHIVERNISIRE A CASEI DOMNULUI

Cu zece ani în urmă, în ziua de 24 mai 1948, din mila lui Dumnezeu și voința clerului și poporului romîn drept credincios a fost ales în fruntea Bisericii Ortodoxe Romîne, fiind înscăunat la 6 iunie același an, Prea Fericitul Patriarh Justinian, pînă atunci mitropolit al Moldovei. A fost o binecuvîntată alegere, caci în Biserica noastră se simțea în acel timp nevoia unui conducător încercat, bun gospodar și cu dor de muncă. Prea Fericirea Sa se dovedise că atare în anii cît slujise în ogorul Domnului ca preot de sat în Băbenii Vîlcii, ca paroh la biserica Sfîntul Gheorghe din Rîmnic, ca director al fostului seminar din acest oraș, dar mai ales ca arhiereu-vicar și ca mitropolit în mult încercata Moldovă. Pretutindeni pe unde a trecut, Prea Fericirea Sa a făcut ca bătrîna zicală: «omul sfințește locul», ieșită din înțelepciunea adîncă a poporului nostru, să fie un adevăr nedesmințit. Căci, cu adevărat, prin toate aceste locuri în care a activat, slujind lui Dumnezeu și aproapelui, Prea Fericirea Sa, prin inițiativă, strădanie continuă, muncă intensă și voință de neînvins, a realizat lucruri, care dau putința oricui să verifice nedezmințitul adevăr cuprins în această zicală.

Aceeași dragoste de muncă și pricepere gospodărească a pus Prea Fericirea Sa și în împlinirea multor lipsuri în care se zbătea Biserica noastră ortodoxă, în vremea cînd a fost chemat s-o păstorească. Unele lăcașuri sfinte nu-și închiseseră încă rănile pricinuite de război, altele mai purtau încă semnul stricăciunilor puternicului cutremur, întîmplat cu aproape opt ani mai înainte, altele erau apăsate de lispuri materiale, altele, aflate în curs de ridicare, își încetaseră lucrul, iar altele duceau lipsă de sfinte obiecte și veșminte. Insăși reședința patriarhală lăsa oarecum de dorit în situația în care se afla. Mitropolia din București se zbătea în multe greutăți, în timp ce Administrația Centrală a Bisericii se afla «împărțită, individualistă și fără conlucrare. Gelozii mărunte și lipsuri gospodărești fărămițau puterea Centrului patriarhal. In acel timp el avea cinci instituții cu tot atîtea conduceri, localuri, servicii de evidență, de întreținere, etc. Ba unele, deși surori, se deserveau reciproc: fostul Institut Biblic edita cărți de ritual, dar le tipărea la tipografii particulare, străine de biserică; iar tipografia, expres denumită a Cărților bisericești, tipărea ceea ce editau autori străini de biserică»[1].

Preoțimea de mir se afla și ea, într-o anumită măsură, în stare de dezorganizare și lipsită de orizont în activitatea sa pastorală față cu multe transformări petrecute în țara noastră. In același timp, în unele

1. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă*, nr. 3—6/1951, p. 149.

mînăstiri, monahii nu arătau nici un interes pentru viața în comun și o muncă organizată și susținută.

Așa se prezentau lucrurile la începutul păstoriei Prea Fericitului Patriarh Justinian. Prea Fericirea Sa, cu spiritul gospodăresc care-l caractirizează, a intuit dintru început această situație și a purces de îndată la îndreptarea ei, avînd deplina înțelegere a membrilor Sfîntului Sinod și largul concurs al Statului nostru de democrație populară, acordat prin Departamentul Cultelor. Despre activitatea Sa gospodărească va fi, mai ales, vorba în cele ce urmează, acum cînd se împlinesc zece ani de la înscăunarea sa ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cum era și firesc, Prea Fericirea Sa și-a îndreptat mai întîi privirile către Centrul patriarhal, strîngîndu-i «toate forțele... într-un singur mănunchi» și organizîndu-le «pe temeiuri de cooperare». Din această contopire a ieșit un «nou așezămînt», *Administrația Patriarhală,* care a adunat într-o conducere unică: Tipografia Cărților Bisericești, unită cu Institutul Biblic de Misiune Ortodoxă și pusă numai în slujba Bisericii; serviciul de ateliere de obiecte bisericești, serviciul tehnic și de construcții și Administrația Patriarhală propriu zisă. Astfel toate aceste servicii «au fost reunite... într-o instituție unică, puternică, în care, economisind mult personal de conducere și de evidențe de tot felul, se creează posibilități de lărgire a cadrelor în locurile de muncă productivă și de realizări»[2]. Pe toate acestea, cu excepția tipografiei, care avea local propriu și a unora din ateliere instalate la mînăstirile Plumbuita și Țigănești, le-a concentrat în clădirile din curtea mînăstirii Antim. In acest scop, a pus de s-au făcut amenajări de seamă fostului palat al Sfîntului Sinod și s-au reparat chiliile mînăstirii, cărora însă nu li s-a schimbat nimic din forma dată de meșterii vestitului mitropolit Antim.

Odată făcute aceste amenajări, Prea Fericirea Sa, spre a răspunde nevoilor ce se simțeau în Biserica noastră, cu deplina înțelegere a Sfîntului Sinod, a trecut la lărgirea sectorului de producție a Sfintei Patriarhii. Mai întîi, Prea Fericirea Sa a pus de s-a înzestrat cu mașini noi și utilaje *atelierul de obiecte bisericești,* existent de mai înainte. Spre a se executa însă obiecte de cult de o mai aleasă valoare artistică, prin purtarea de grijă a Prea Fericirii Sale, s-a înființat pe lîngă acest atelier cîte o secție de *filigran* și *email.* Din munca plină de migală a lucrătorilor de aici, ies engolpioane, sfinte vase, ferecături de legătură pentru Sfînta Evanghelie, cruci, iconițe de metal și alte obiecte sacre, artistic lucrate. Aceste produse au stîrnit admirația vizitatorilor străini, participanți la marile serbări religioase ale Bisericii noastre din ultimii ani, ca, de pildă Prea Fericitul *Chiril Patriarhul Bulgariei,* care scria în Cartea de Aur a atelierelor, la 12 octombrie 1954: «*Am vizitat toate atelierele Sfintei Patriarhii și sîntem entuziasmați de cele văzute, care sînt o mărturie a marilor calități de organizator și creator ale Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei. Ne rugăm ca Sfînta Biserică românească să aibă noi succese duhovnicești și materiale*»[3]. Un an mai tîrziu, Mitropoliții *Athenagora al Thyatirelor* și *Sofronie al Tîrnovei,* veniți la sărbătorirea a 70 de ani de autocefalie a Bisericii noastre, scriau în aceeași carte: «*Cu multă prețuire pentru obiectele frumoase pe care le*

2. *Ibidem.*
3. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1954, pag. 1118.

produce hărnicia și evlavia acestei sfinte mînăstiri a Tuturor Sfinților (Antim)» [4].

Astfel de aprecieri asupra acestor produse ale atelierelor, mărite sau create prin simțul gospodăresc al Prea Fericitului Patriarh Justinian, au făcut mai mulți Înalți Ierarhi din lumea ortodoxă, începînd din Finlanda [5] și pînă la Cairo, din Grecia și pînă în India, și chiar din îndepărtatul Shanhai din marea Republică Populară Chineză. Din numărul acestora nu lipsește nici unul din cei patru Patriarhi apostolici, în frunte cu Sanctitatea Sa *Athenagora, Patriarhul Ecumenic din Constantinopol.* Sanctitatea Sa, în enciclica adresată Mitropoliților din Dodecanez, după serbările de la noi din anul 1955, scria, între altele, vorbind despre progresele Bisericii noastre: «*Urmărind raportul delegației patriarhale la serbările din București... veți admira și voi organizația Bisericii romîne... Ni s-au trimis de acolo probe excelente de agrîntărie, țesături, tipografie, legătură de cărți, sculptură în lemn și alte arte*» [6].

Spre a răspunde nevoii care, din ce în ce mai mult se simțea în cultul Bisericii noastre, din pricina lipsei de tămîie, Prea Fericitul Patriarh Justinian, de comun acord cu Sfîntul Sinod, a dispus înființarea unui *atelier de fabricat tămîie,* în una din încăperile străvechii mînăstiri Plumbuita. In scurt timp, produsele acestui atelier, destul de mulțumitor lucrate, și-au găsit o largă întrebuințare la sfintele noastre slujbe.

In alte încăperi ale aceleiași mînăstiri, din inițiativa Prea Fericitului Patriarh Justinian și a forurilor conducătoare ale Bisericii noastre, s-a creat un *atelier de tîmplărie și sculptură în lemn,* unde se lucrează tîmple de biserică, iconostase, străni de cîntăreți, jețuri arhierești, străni, încadrări de rame și icoane și altele. El a fost dotat cu mașini și utilaj de specialitate modern. Pe lîngă faptul că produsele acestui nou atelier răspund nevoilor unora din bisericile noastre, ce duc lipsă de astfel de obiecte, ele îndeplinesc și un înalt rol cultural: reînvie în Biserica noastră un vechi meșteșug, care, în veacurile trecute, ajunsese la mare înflorire. Cu multă grijă se fac desene și fotografii după monumentele de sculptură din vechea noastră artă bisericească și apoi meșteri pricepuți reproduc, în compozițiile lor sculpturale, motive din aceste străvechi modele de sculptură romînească. Vestite tîmple de biserică, cum sînt cele de la Arnota, Valea Danului, paraclisul Sfintei Patriarhii, bisericile Sf. Apostoli și Alba Popa Dîrvaș din București sînt cu atenție cercetate și apoi podoabele lor, luate în considerare la întocmirea noilor compoziții sculpturale. Astfel, prin grija Prea Fericitului Patriarh Justinian, se leagă trecutul cu prezentul, dîndu-ni-se piese sculptate cu o aleasă măiestrie, care fac cinste Bisericii noastre strămoșești.

Alături de aceste ateliere, întru întîmpinarea acelorași nevoi ale Bisericii noastre, din aceeași înaltă inițiativă, s-au înființat, tot în chiliile de la mînăstirea Plumbuita, un *atelier de turnătorie de clopote* pentru biserici și un altul de *pictură bisericească.* In cel dintîi se retoarnă, mai ales, clopotele stricate de pe la sfintele lăcașuri, și, în limita materiilor trebuitoare existente, se toarnă altele noi. In cel de al doilea atelier se fac icoane de tîmplă, prăznicare, prapore de biserici, epitafe și alte felurite icoane. Prin înființarea acestui din urmă atelier, se împlinește o nevoie mult

4. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1955, pag. 1061.
5. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1951, pag. 56—57.
6. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1956, pag. 409.

simţită în Biserica noastră: de a pune la îndemîna credincioşilor icoane lucrate în spiritul zugrăvelii ortodoxe, evitîndu-se astfel pătrunderea în casele lor şi chiar prin sfintele lăcaşuri a unor icoane lucrate, de multe ori, în duh prea lumesc.

Insfîrşit, amintim că tot la mînăstirea Plumbuita s-a înfiinţat un *atelier de vopsitorie,* unde se vopsesc mai ales stofele pentru haine preoţeşti. Aceste stofe sînt lucrate în *atelierele de ţesătorie* de la mînăstirea Ţigăneşti, pe care spiritul gospodăresc al Intîistătătorului Bisericii noastre le-a înzestrat cu războaie noi şi alte utilaje de specialitate. Aici pe lîngă ştofe pentru haine preoţeşti, feţe de masă, cuverturi şi altele, se ţese ştofă pentru odăjdii bisericeşti. Pe cît ştim, acesta este singurul atelier de acest fel din ţara noastră. Produsele lui, perfecţionate pe zi ce trece, împlinesc o lipsă mult simţită în Biserica romînească, mai ales din timpul ultimului război.

Ştofele de odăjdii realizate aici sînt de culori diferite, destul de bine lucrate şi împodobite cu desene, cu motive religioase frumos combinate. E o realizare care face cinste Bisericii noastre, produsele ei avînd căutare nu numai în ţară ci şi peste hotare. Multe biserici au fost astfel puse în situaţia plăcută de a putea înnoi odăjdiile învechite şi ponosite.

Şi pentru ca aceste realizări gospodăreşti să fie şi mai desăvîrşite, Prea Fericitul Patriarh Justinian a pus de s-au făcut în chiliile mînăstirii Antim cîte un *atelier de croitorie pentru haine preoţeşti şi veşminte bisericeşti.* Aici pe un preţ mai redus, sfinţiţii slujitori ai altarelor şi bisericile din ţară îşi pot confecţiona hainele şi odăjdiile de care au nevoie.

Păstrător al vechilor tradiţii ale bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Justinian a căutat să reînvie şi obiceiul, se pare, vechi la noi, cît vremea lui Ştefan cel Mare, potrivit căruia unele biserici se împodobeau pe dinafară cu plăci de *ceramică.* Acestui meşteşug de mult părăsit în ţara noastră, Prea Fericirea Sa a căutat să-i dea iarăşi viaţă. Pentru aceasta a purces la înfiinţarea unui *atelier de ceramică,* instalat mai întîi la Curtea de Argeş, iar în ultimii ani la Bucureşti, în unele din încăperile din preajma cancelariei Sfintei Arhiepiscopii. Aici s-au pregătît plăcile, împodobite cu chipuri de sfinţi — apostoli şi prooroci mai ales — care s-au aplicat pe pereţii de dinafară ai bisericii mînăstirii Ciorogîrla. Acest lucru, în afară de faptul că reînvie un vechi meşteşug romînesc, este şi destul de practic, întrucît imaginile în culori, prinse în plăcile de ceramică, sînt mai trainice, rezistînd oricărei intemperii, fără a mai vorbi de frumuseţea pe care o dau sfîntului lăcaş. E deocamdată — să zicem aşa — o incercare izbutită care trebuie sprijinită şi încurajată. Şi meritul cel mare este al celui ce a căutat şi caută să-i dea iarăşi viaţă.

Acum zece ani, în cuvîntarea de la înscăunare, Prea Fericitul Patriarh Justinian anunţa, în programul său de lucru, şi «*reorganizarea arsenalului de misiune*», a armelor duhovniceşti, «*a mijloacelor, prin care clerul de mir şi clerul monahal este chemat să lumineze poporul dreptcredincios şi să-l îndrumeze pe calea vieţei celei noi, în condiţiile create de transformările, care s-au produs în toate sectoarele vieţii noastre sociale*»[7]. Pentru atingerea acestui scop, Prea Fericirea Sa a purces la reorganizarea Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Romîne, «în cadrul căruia se lucrează la pregătirea şi editarea studiilor, a predicilor, a cărţilor de literatură religioasă şi a cărţilor de

7. Revista *Glasul Bisericii*, anul 1949, nr. 5—6, pag. 41.

cult». Totodată s-a reorganizat și editarea revistelor bisericești, al căror număr s-a ridicat la trei: *Biserica Ortodoxă Romînă, Studii Teologice și Ortodoxia,* în afară de revistele Centrelor Mitropolitane. Pentru realizarea acestui plan de editură, trebuia reorganizată și *Tipografia Cărților Bisericești,* a cărei vechime, trecînd peste preînnoirile din anul 1852 și 1882, se urcă tocmai în secolul al XVII-lea, în vremea mitropolitului *Varlaam* al Țării Romînești. Ochiul de gospodar al Prea Fericitului Patriarh Justinian a intervenit și aci. Mai întîi, precum s-a arătat, Tipografia Cărților Bisericești a fost înglobată Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, fiind astfel pusă numai în slujba Bisericii. După aceasta s-a trecut la o serie de îmbunătățiri gospodărești, «menite să creeze cele mai bune condițiuni, pentru desfășurarea procesului de muncă». S-au făcut însemnate reparații mașinilor tipografice existente, la care s-au mai adăugat alte cîteva aduse de la unele tipografii bisericești din țară — care-și încetaseră lucrul — și s-a turnat literă nouă din cea veche, uzată.

Pentru îmbunătățirea condițiilor de lucru, s-a simțit nevoia lărgirii locului de muncă și astfel, în anul 1955, prin purtarea de grijă a Intîistătătorului Bisericii noastre, s-a început refacerea clădirii acestui așezămînt tipografic bisericesc. In afară de restaurări de seamă făcute clădirilor existente de mai înainte, s-a zidit o nouă încăpere între vechea legătorie și sala mașinilor, s-a ridicat etaj peste clădirea rămasă de la mitropolitul Nifon, s-a construit din temelie aripa dinspre apus, garajul cu magazia de deasupra și zidul cu gardul de fier și s-a instalat calorifer în toate clădirile. Condițiile de muncă din această vatră de cultură bisericească s-au îmbunătățit astfel simțitor, fapt care a dus și la ridicarea nivelului tehnic al tipăriturilor. Conținutul lor «valoros» și «îngrijita» lor «execuție tehnică» le-au atras frumoase aprecieri din partea Prea Fericiților Patriarhi: Athenagora al Constantinopolului, Alexandru III al Antiohiei și întregului Orient, Alexei al Moscovei și a toată Rusia, precum și ale altor Intîistătători ai unora din Bisericile Ortodoxe surori.[8].

Este o binemeritată prețuire a străduințelor ce se depun aici și o aleasă apreciere a îndrumărilor, sub toate aspectele, pe care Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, zi de zi, le dă ostenitorilor cu brațele și cu mintea, din acest așezămînt de cultură bisericească.

In anul 1956, Prea Fericitul Patriarh Justinian, de comun acord cu Sfîntul Sinod și Consiliul Național Bisericesc, a înființat pe lîngă Tipografia Institutului Biblic de Misiune Ortodoxă o *secție de icoane și cartonaj,* cu sediul în str. Vînători nr. 4. Modelele de icoane au fost alese de pe la cîteva biserici și mînăstiri. La scurt timp după începerea lucrului, icoane de diferite mărimi, destul de bine executate, erau puse la îndemîna credincioșilor noștri.

Și întrucît, parte din aceste icoane — cele mai mari — trebuiau înrămate, din aceeași înaltă inițiativă, s-a creat o *secție de confecționat rame din lemn* pe lîngă atelierul de tîmplărie de la mînăstirea Plumbuita.

In ultimul deceniu, pe lîngă atîtea lucrări de ordin gospodăresc, înfăptuite în Biserica noastră, s-au zugrăvit și multe sfinte lăcașuri din țară, iar altora li s-a preînnoit, spălat sau completat pictura. Spre a se

8. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1950, pag. 263—246; anul 1952, pag. 500—511.

asigura o cît mai bună reuşită a acestor lucrări de artă, menite să străbată peste veacuri, ochiul veghetor al Prea Fericitului Patriarh Justinian a intervenit şi aici. Incă din anul 1950, Prea Fericirea Sa, prin Decizia patriarhală nr. 157, a instituit, în cadrul Administraţiei Patriarhale, o «*Comisiune pentru pictură bisericească*», alcătuită, pe deoparte, din persoane «cu notorie cultură artistică religioasă» — pentru partea teoretică —; iar, pe de alta, din persoane specializate în arta zugrăvelii bisericeşti, pentru partea practică. Comisia avea «să verifice tehnica şi puterea de creaţiune artistică a pictorilor şi zugravilor de biserici, pentru calificarea lor, precum şi pentru toate chestiunile în legătură cu pictura bisericească» [9].

In cadrul acţiunilor iniţiate de această Comisie, au funcţionat, pînă acum, mai multe *şantiere de pictură bisericească,* fiind conduse de specialişti în materie şi încheiate cu bune rezultate. In afară de aceasta, s-au ţinut în fiecare an *cursuri teoretice de pictură bisericească,* audiate de pictori stagiari. In urma lor, au primit calificarea de pictori sau zugravi bisericeşti o seamă de persoane cu studii de specialitate şi cu vădit talent în pictura bisericească.

Rezultatele acestor strădanii n-au întîrziat să se arate, căci lucrări de zugrăveală cum sînt cele de la Catedrala din Galaţi, de la biserica mînăstirii Ciorogîrla, de la paraclisul mînăstirii Antim, de la biserica din Pipirigul Neamţului, de la biserica mînăstirii Negru Vodă din Cîmpulung-Muscel, şi din alte părţi fac cinste artei noastre bisericesti. E o binemeritată răsplată pentru ochiul mereu veghetor al Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, care urmăreşte reînvierea vechiului meşteşug al zugravilor noştri bisericeşti din veacurile trecute, făuritori ai capodoperilor de artă iconografică romînească de la Biserica Domnească din Curtea de Argeş sau de la bisericile mînăstirilor Snagov, Sucevita, Humor, Moldoviţa, Arborea, sau şi din alte părţi.

Se ştie că aproape zilnic dealul Sfintei Patriarhii este cercetat de numeroşi vizitaori din ţară şi de peste hotare, veniţi să vadă clădirile monumentale de aici, legate de viaţa politică şi bisericească a Statului nostru. De aceea, Prea Fericitul Patriarh Justinian încă din primii ani ai păstoriei sale, a arătat o deosebită grijă pentru locul din jurul reşedinţei patriarhale. Grădina de aici — unul din frumoasele puncte verzi ale Capitalei — a fost curăţită şi împrejmuită. I s-au făcut alei noi şi i s-a îmbogăţit vegetaţia cu flori, brazi şi diferiţi arbuşti de ornament, care fac din ea un fermecător colţ al naturii.

Mai apoi ochiul de gospodar al Prea Fericirii Sale a observat că, *clopotniţa* lui Brîncoveanu din sprînceana estică a dealului nu se află — ca arhitectură — în starea în care a ieşit din mîna iscusiţilor meşteri ai martirului voevod. Si într-adevăr mărturii istorice de acum aproape un veac arată că, probabil la un cutremur, i s-a dărîmat partea de sus, etajul. Spre a reda monumentului forma originală, Prea Fericirea Sa, în înţelegere cu C.S.A.C.-ul, a purces la refacerea lui. A pus de i s-a zidit etajul s-a învelit cu tablă de aramă şi s-a îmbrăcat pe dinafară cu cărămidă aparentă. Terminată complect, ea va fi o lucrare de aleasă valoare arhitectonică.

Clopotul cel mare al Sfintei Patriarhii era instalat într-un loc nepotrivit, care-i împiedeca, oarecum, pătrunderea sunetului pînă departe; aceeasi iniţiativă de iscusit chivernisitor a Prea Fericitului nostru Pa-

9. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1950, pag. 488—489.

triarh Justinian, a pus de l-a ridicat în clopotnița renovată, laolaltă cu celelalte clopote mai mici ale Catedralei Sfintei Patriarhii. Și pentru ca să dispară urîtul aspect din timpul trasului cu frînghii, i s-a făcut instalație electrică de punere în mișcare, ușurîndu-se astfel cu totul folosirea lui.

Grijă deosebită a arătat și arată Prea Fericitului Patriarh Justinian *Catedralei Patriarhale,* căreia în anul 1952 i-a adăugat un cafas pentru cor.

Prea Fericitul Patriarh Justinian la începerea lucrărilor de reconstrucție a Mînăstirii Dealu, în anul 1955.

Totodată, prin stăruința sa și prin larga înțelegere a conducerii de Stat, în 1948, s-au pus pietre frumos sculptate peste mormintele primilor doi Patriarhi ai Romîniei, Miron Cristea și Nicodim Munteanu.

Grija Intîistătătorului Bisericii noastre s-a îndreptat deopotrivă și spre celelalte clădiri de pe deal și din apropiere. S-au amenajat încăperile de sub Cancelaria Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor care apoi s-au dat în folosință *fabricii de lumînări,* mult mărită în ultimii zece ani ; s-a reparat parterul căminului preoțesc ; s-a făcut cuptor pentru arderea plăcilor de ceramică, s-au transformat vechile încăperi ale fostei școale de cîntăreți din București, făcîndu-se locuințe pentru personalul Catedralei, s-a renovat *Căminul preoțesc:* s-a instalat garaj-atelier pentru mașinile Sfintei Arhiepiscopii. fixîndu-se, în apropierea lui, un rezervor de benzină, s-a zidit din temelie partea de apus a clădirii vechei cancelarii

a Sfintei Mitropolii, iar caselor de aici li s-au făcut însemnate reparații.

In tot acest complex de clădiri, ca și în Cancelaria Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, palatul patriarhal și în Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, s-au introdus *gaze naturale* pentru încălzitul lor.

Inainte de a arăta ceea ce s-a făcut în acești zece ani în palatul patriarhal, trebuie să se menționeze și faptul că *îndiguirea* părții de sud a *dealului Sfintei Patriarhii,* începută în septembrie 1858, dar întreruptă din pricina evenimentelor anului 1859, a trebuit să aștepte aproape un veac pînă ce un Ierarh cu simț gospodăresc ca Prea Fericitul Patriarh Justinian a pus s-o termine. Pe lîngă rostul de oprire a prăvăliri dealului, această îndiguire îi dă și un aspect de toată frumusețea.

Nu-i lipsit de interes să se arate iarăși că în timpul acestor variate lucrări din jurul reședinței patriarhale. Prea Fericitul Patriarh Justinian, înainte de a-și începe lucrul la birou, a coborît de multe ori în mijlocul muncitorilor, îndrumînd și sfătuind pentru buna reușită a lucrărilor ce se făceau.

O atenție deosebită a dat însă Prea Fericitul Patriarh Justinian reședinței patriarhale, în care de acum înainte avea să se țină și ședințele Adunării Naționale Bisericești si să fie găzduiți, în timpul ședeiii în Bucuresti, toți oaspeții străini, veniți să viziteze Biserica noastră. Din această pricină i s-au făcute multe modificări. In exterior i s-au schimbat ușile ce dau în curtea interioară, dîndu-li-se un caracter de monumentalitate, în curtea interioară s-a făcut un bazin cu jocuri de apă, în mijlocul căruia s-a fixat o statuetă de bronz, reprezentînd pe Sfîntul Ioan Botezătorul, lucrată de renumitul sculptor francez Dubois, iar pe trei laturi ale acestei curti unde arhitectura clădirii a îngăduit, s-au pus coloane din piatră de Albești, frumos și felurit sculptate.

In interiorul palatului, prin suprimarea unor ziduri, s-a făcut la parter, în aripa cea nouă, o spațioasă sală de mese, pentru a putea răspunde nevoii ce se simțea cînd numărul invitaților era prea mare, cum a fost cazul în toamna anului 1955, cu prilejul canonizării primilor sfinți romîni. Tot în parterul acestei aripe s-au amenajat cămăruțe, prevăzute cu tot confortul necesar pentru găzduirea musafirilor.

Pereții hall-ului cel mare de la intrare — unde pe sala ce duce spre locuință mai dăinuia încă, în 1948, urmele unei bombe căzute din avion pe palat cu patru ani mai înainte, în timpul războiului, — au fost împodobiți cu zugrăveală lucrată pe tencuială crudă de maestrul Costin Petrescu. Ele reprezintă scena biblică a Pogorîrii Sfîntului Duh peste apostoli, chipuri de sfinți romîni sau ale celor cu moaște în țara noastră, ca Sfinții Ierarhi : Calinic de la Cernica, Iosif cel Nou de la Partoș, Sava Brancovici, Iorest, Ioan de la Rîșca, Ioan de la Prislop, cuvioșii Paisie de la Neamț și Nicodim de la Tismana ; apoi, în medalioane, Sfinții : Dimitrie Basarabov, Filofteia, Grigorie Decapolitul, Ioan Valahul, Parascheva, Ioan cel Nou, Nicolae Oprea, Antonie de la Cheia, Sofronie de la Cioara și Visarion Sarai ; cîteva momente din viața de evlavie sau de suferință pentru credință ale unor fii ai neamului nostru, ca : aducerea moaștelor Sfîntului Dimitrie Basarabov la mitropolia din București ; ale Sfintei Parascheva la mînăstirea Trei Ierarhi din Iași ; ale Sfîntului Grigorie Decapolitul la mînăstirea Bistrița din Vîlcea, ale Sfintei mucenițe Filofteia la Curtea de Argeș, ale Sfîntului mucenic Ioan cel Nou la Suceava ; apoi uciderea de către turci

a Mitropolitului Antim Ivireanul și a voevodului martir Constantin Brîncoveanu, chinuirea de către conducerea calvină din Ardeal a Sfîntului Sava Brancovici; arderea mînăstirilor ardelene, după unirea cu Roma, de ostașii generalului Bukow, convorbirea lui Ștefan cel Mare cu Sfîntul Daniil Sihastrul; scene din vremea de cultură a lui Antim Ivireanul și Constantin Brîncoveanu, mînăstirile Neamț și Putna cu mormintele cuviosului Paisie și Ștefan cel Mare și Sfînt, precum și sinodul de la Iași din timpul lui Vasile Lupu și al Mitropolitului Varlaam al Moldovei.

Sub aceste zugrăveli s-au fixat pe pereți panouri de lemn sculptat, în care se înfățișează diferite scene din activitatea de rugă, cultură și muncă desfășurată în mînăstirile noastre.

Prin toate acestea, vizitatorul este pus în legătură, pe deoparte, cu momente de evlavie și giorie din trecutul neamului nostru, iar pe de alta cu viața dusă în mînăstirile noastre în timpul trecut ca și în cel de față.

De asemenea, din aceeași înaltă inițiativă s-au împodobit cu fresce și pereții sălitei de la paraclisul din palat. Ele reprezintă disputa dintre ortodocși și papistași, pe tema adevăratei credințe, purtată în Bălgradul Ardealului, pe vremea cînd stăpînea aici Mihai Viteazul, și transmisă nouă de o însemnare scrisă în slavonește pe fila unei cărți de romînul Petre Movilă, mitropolitul Chievului. Și aici, pe locul rămas liber, din josul zugrăvelii, s-au fixat pe pereți panouri cu sculptură în lemn, înfățișînd chipuri de preoți romîni revoluționari, care în trecut, au luptat alături de popor, pentru o viață mai bună.

In afară de aceste podoabe așternute peste unii din pereții resedinței patriarhale, tot prin grija Prea Fericitului Patriarh Justinian s-au zugrăvit, în ogivele aflate în partea superioară a pereților biroului Prea Fericirii Sale, 20 de chipuri de ierarhi romîni, dintre cei care au jucat un rol deosebit în istoria noastră bisericească și culturală: Mitropoliții Țării Romînești: Iachint de Vicina, Macarie, Ștefan, Teodosie, Grigorie Dascălul și Nifon; Mitropolitii Moldovei: Iosif Mușat, Varlaam Moțoc, Dosoftei, Iacob Stamate și Veniamin Costache; Mitropoliții Ardealului: Simion Ștefan, Andrei Șaguna și Nicolae Bălan și episcopii: Damaschin al Rîmnicului, Isaia al Rădăuților, Melchisedec al Romanului; Chesarie al Buzăului, Silvestru al Hușilor și Iosif I al Argeșului.

Zugrăvirea chipurilor acestor ierarhi în însuși locul unde Prea Fericitul Patriarh Justinian trudește zi de zi pentru propășirea Bisericii noastre arată prinosul de recunoștință pe care Prea Fericirea Sa și institutia ce conduce îl dau tuturor celor ce în trecut, prin activitatea lor neobosită, au pus o piatră trainică la temelia progresului Bisericii romînești. Este meritul Prea Fericirii Sale că, prin înfățișarea acestor chipuri de ierarhi în însuși locul aci arătat, a reușit să unească în duh trecutul cu prezentul Bisericii noastre strămoșești.

In legătură cu această sală, rămasă în forma de azi de la mitropolitul Iosif Gheorghian, trebuie amintit și montajul de bibliotecă așezat de jur împrejurul ei. E o lucrare de deosebită valoare artistică, fiind împodobită cu motive florale, scoase din vechea noastră artă sculpturală. Un montaj asemănător, lucrat de aceiași meșteri de la atelierul din mînăstirea Plumbuita, s-a așezat și în sala de alături, în care se țin ședințele Sfîntului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești.

Aceste montaje au fost destinate *Bibliotecii Centrale a Sfintei Patriarhii,* al cărui fond, cu larga înțelegere și cu sprijinul material al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a fost simțitor sporit în ultimii ani.

Grijă deosebită a arătat Prea Fericitul Patriarh Justinian și față de *vechea arhivă a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei,* mutată ani în șir din loc în loc, din care pricină parte din ea s-a degradat în mare măsură. Prețuind valoarea ei pentru trecutul nostru bisericesc, Prea Fericirea Sa a dispus aranjarea și inventarierea ei, potrivit instrucțiunilor generale ale Arhivelor Statului. Astfel, prin grija Prea Fericirii Sale, acest izvor de informație inedită pentru trecutul Bisericii noastre, din care mare parte s-a irosit, este pus la adăpost. Același lucru se face și cu *arhiva veche a Sfîntului Sinod,* care este în curs de orînduire. îndosariindu-se și inventariindu-se după toate regulile arhivistice în vigoare.

Încă de prin anul 1920, Sfîntul Sinod a dispus ca fiecare eparhie să înființeze cîte un muzeu bisericesc propriu, unde să fie adunate obiecte vechi de artă religioasă. Nu știm ce va fi fost la alte eparhii. La Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor însă, pînă în ultimii ani, îndemnul sinodal n-a putut fi împlinit, cu toate că în palatul patriarhal erau unele obiecte și icoane scoase din uz și care ar fi putut fi expuse într-un muzeu, unde s-ar fi găsit la adăpost de orice degradare. Ochiul de gospodar al Prea Fericitului Patriarh Justinian a intuit acest lucru și în momentul cînd a dispus orînduirea vechii arhive a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, a hotărît și înființarea unui *muzeu religios* în palatul patriarhal, în care s-au expus icoanele, tablourile și obiectele de artă bisericească, ce nu-și mai găseau întrebuințare în interiorul palatului. Fondul muzeului s-a îmbogățit apoi cu cîteva icoane, tablouri și obiecte de o reală valoare artistică, achiziționate între timp.

Pînă în anul 1948, în sala de ședințe a Sfîntului Sinod — cu excepția tronului patriarhal din față și a celor zece scaune dintr-o parte și alta a sa — era doar o singură masă mare, la care stăteau membrii supremului for al Bisericii noastre în timpul ședințelor. Acest lucru nu putea să mai dăinuiască ; supremului for trebuia să i se amenajeze o sală de lucru cu mobilier corespunzător. Pentru aceasta, Prea Fericitul Patriarh Justinian a pus de s-au adus aici scaunele și băncile din fostele săli de ședințe ale Sfîntului Sinod și Consistoriului Superior Bisericesc, aflate în palatul din curtea mînăstirii Antim. Și astfel sala de ședință a Sfîntului Sinod a căpătat aspectul adecvat, pe care îl are acum.

Încă de prin anul 1920 s-a pus în Sinod problema construirii unui *Cămin Arhieresc,* fie în curtea bisericii Sf. Dumitru de lîngă Poștă, fie în grădina de la mînăstirea Antim. Vreme de aproape 30 de ani nu s-a făcut însă nimic, deoarece nu s-au putut găsi fondurile necesare. Între timp și cele cîteva metocuri din București ale unora din eparhii se desființaseră și astfel toți ierarhii noștri din provincie, cînd erau aduși de treburi în Capitală, erau nevoiți să găzduiască fiecare pe unde putea, desigur nu fără oarecare greutăți și chiar neplăceri. Această stare de lucruri a fost curmată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, venind astfel în ajutorul membrilor Sfîntului Sinod, a ierarhilor pensionari și chiar a șefilor unor culte din țară. În ședința Sfîntului Sinod de la 24 mai 1948, Prea Fericirea Sa spunea sinodalilor : «*Am luat măsura ca în palatul patriarhal să se amenajeze cinci camere pentru PP. SS. Episcopi și Mitropoliți care vin în București. Am prevăzut în bugetul Arhiepiscopiei și sume necesare pentru a lua masa împreună...*» [10].

10. Revista *Biserica Ortodoxă Română,* anul 1948, pag. 398.

Aceste cinci camere fiind însă neîndestulătoare pentru timpul cînd se ţineau şedinţele plenare ale Sfîntului Sinod, Prea Fericirea Sa a dispus amenajarea a încă zece locuri la mînăstirea Cernica.

Cu vremea s-a renunţat la găzduirea de la Cernica, fiindcă, mai apoi, s-au amenajat, precum s-a arătat mai sus, camerile din aripa cea nouă a reşedinţei patriarhale, unde deasemenea pot locui sfinţiţii ierarhi, cînd trec prin Bucureşti şi nu găsesc loc în încăperile din aripa cea veche. S-a realizat astfel o doleanţă pe care Sfîntul Sinod şi-a exprimat-o, cum s-a arătat, încă de prin anul 1920 şi pe care apoi a discutat-o timp de aproape trei decenii fără rezultat.

Rezolvînd şi această problemă, Prea Fericirea Sa a pus de s-a făcut reşedinţei patriarhale toate celelalte reparaţii de care avea nevoie — între care şi vitrourile de la ferestre, distruse la bombardamentele aeriene din anul 1944. După aceasta a înzestrat-o cu multe obiecte de valoare, ca mobilier, covoare, tablouri etc. Parte din cheltuielile necesitate de aceste reparaţii au fost acoperite cu ajutorul acordat de Stat prin Departamentul Cultelor.

După săvîrşirea tuturor acestor înnoiri, palatul patriarhal a ajuns o reşedinţă demnă de primul demnitar al Bisericii noastre, fiind admirat de toţi străinii care îl vizitează sau care sînt găzduiţi aici.

Grijă deosebită a arătat Prea Fericitul Patriarh Justinian şi faţă de *salariaţii* instituţiilor bisericeşti ce conduce, arătîndu-le totdeauna dragoste cu adevărat părintească. De multe ori a venit în mijlocul lor sau i-a primit la sine, şi, ca un părinte, s-a interesat de greutăţile lor, i-a mîngîiat în necazuri şi le-a dat sfaturi de urmat în viaţă. Pe mulţi i-a ajutat în nevoi, iar celor cu bune rezultate în muncă le-a acordat premii. Cu prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii Domnului, Prea Fericitul Patriarh a făcut totdeauna daruri pentru copiii lor, iar pentru cei în vîrstă de şcoală le-a dat ajutoare băneşti la fiecare trimestru.

Pentru îngrijirea sănătăţii salariaţilor, a creat un *cabinet medical*, pe care l-a instalat chiar în palatul patriarhal, iar spre a se veni în ajutorul celor ce locuiesc departe de locul de muncă, a dispus înfiinţarea unei *cantine*.

Această grijă părintească a Prea Fericirii Sale s-a arătat însă şi faţă de slujitorii bisericilor noastre, preoţi şi cîntăreţi. Ca fost preot de enorie, Prea Fericirea Sa cunoaşte cu cîte greutăţi au de luptat preoţii pentru buna chivernisire a treburilor gospodăreşti ale parohiilor ce păstoresc. Pentru ajutorarea lor, la propunerea Prea Fericirii Sale, s-au înfiinţat, de conducerea supremă a Bisericii noastre, *comitetele parohiale*. După aproape 10 ani de funcţionare, se poate afirma că rezultatele activităţii gospodăreşti ale acestor comitete sînt din cele mai bune. Ele au ajutat nespus de mult pe preoţi întru îndeplinirea îndatoririlor lor de chivernisitori şi ai bunurilor bisericeşti.

O altă măsură prin care, în anul 1950, Sfîntul Sinod, la propunerea Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, a căutat — cu consimţămîntul celor în drept — să îmbunătăţească situaţia materială a clerului, a fost *completarea* din fonduri proprii a *salariilor*, pînă la echivalarea cu cele ale membrilor corpului didactic, ţinîndu-se seama de vechimea şi de studiile avute de fiecare. «Este, într-adevăr, pentru prima dată cînd se recunoaşte oficial că pregătirea superioară a clerului nostru îl îndreptăţeşte la o remuneraţie echivalentă cu studiile pe care le are, reparîndu-se astfel

o nedreptate pentru care luptase Înaltul nostru Conducător Duhovnicesc, încă de pe cînd făcea parte din rîndul clerului de mir» [11].

Din aceleași fonduri proprii ale parohiilor, s-a admis să se plătească și unii cîntăreți, arătîndu-se deci și aici dragostea și grija de părinte a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Patriarh Justinian și-a manifestat, dealtfel, neîncetat dragostea față de preoți și cîntăreți. De nenumărate ori i-a chemat la consfătuiri, dezbătînd împreună probleme de pastorație, a luat parte la concertele date de *Corala* lor, bucurîndu-se ca un părinte de reușita lor și i-a primit la sine cu prilejul stintelor sărbători, dîndu-le duhovnicești și cuprinzătoare sfaturi.

Cum e și firesc mulți dintre acești colaboratori de aproape și de departe ai Prea Fericirii Sale sînt loviți și de unele suferinți trupești, în timp ce alții simt nevoia întăririi lor fizice prin cîteva zile de odihnă. Nici aceste lucruri n-au scăpat grijei Părintelui Patriarh Justinian. Ca un iscusit gospodar, a găsit și aici rezolvare: a înființat *case de odihnă* la *Curtea de Argeș, Dragoslavele, Bușteni, Sinaia* și a îmbunătățit simțitor *sanatoriul* Sfintei Mitropolii de la *Techirghiol*. Aici în condițiuni de cazare din cele mai bune, merg în fiecare vară în serii de cîte 20 de zile — pentru căutarea sănătății — salariați și slujitori ai Bisericii și chiar familiile lor.

Pentru găzduirea preoților din provincie, aduși de nevoi prin București, Prea Fericitul Patriarh Justinian a repus în funcțiune vechiul *cămin preoțesc*, care stătea închis de timp îndelungat; pentru Vicari, Consilieri, secretari eparhiali și profesorii scoalelor teologice din provincie, purtați de interese de serviciu prin Capitală, s-a amenajat un cămin aparte în imobilul Sfintei Patriarhii din str. Maria Roseti Nr. 63.

Se știe că în anul 1949, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o vizită în tinuturile ardelene [12]. Cu acest prilej Prea Fericirea Sa a aflat desigur că multe din parohiile de aici, mici și răspîndite prin văi de munte, se zbat cu multe greutăți materiale: nu-și pot termina bisericile începute, nu-și pot repara pe cele stricate si nici achita salariile deserventilor lor. Asemenea vesti vor mai fi fost aduse la cunoștința Prea Fericirii Sale și după aceea. Sînt deci parohii sărace care trebuie ajutate. Aceasta însă necesita unele fonduri de ajutor. Pentru adunarea lor, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Sfîntul Sinod a hotărît să se facă apel la bunătatea samariteană a credincioșilor Bisericii noastre. De doi ani încoace, în prima duminică din postul mare — a Ortodoxiei — Sfîntul Sinod le face chemare îndemnîndu-i să-si dea obolul lor pentru crearea unui fond de ajutorare a bisericilor aflate în nevoi. Rezultatele au fost mai mult decît mulțumitoare, ajungîndu-se în anul 1957 la înființarea *Fondului Central Misionar*, cu care pînă acum s-au împlinit parte din lipsurile materiale ale unora din biserici.

Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a gîndit si la vremea de bătrînețe a slujitorilor sfintelor altare, stăruind si reusind să obtină aprobarea pentru înființarea unei *case de pensii a clerului*. Lucrările pentru înfăptuirea acestei institutii sînt în curs de desfășurare.

Tot din grija Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru nevoile materiale ale preoțimii, a izvorît și noua organizare a *Caselor de Credit* și

11. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă*, anul 1955, pag. 761.
12. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă*, anul 1950, nr. 2 passim.

Ajutor Reciproc, care acum funcționează pe lîngă fiecare eparhie. Aceste case, pe lîngă împrumuturi acordate membrilor lor în caz de nevoie, dau personalului bisericesc și ajutoare «în caz de boală și de deces».

Trebuie deasemenea amintite și ajutoarele pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian le-a acordat în fiecare an școlilor de învățămînt religios de toate gradele și *bursele* date elevilor și studenților cu bună purtare și sîrguincioși la învățătură.

Intorcîndu-ne privirile peste cele de mai sus, putem afirma cu tărie că în timpul acestor zece ani de cînd conduce Biserica Ortodoxă Romînă,

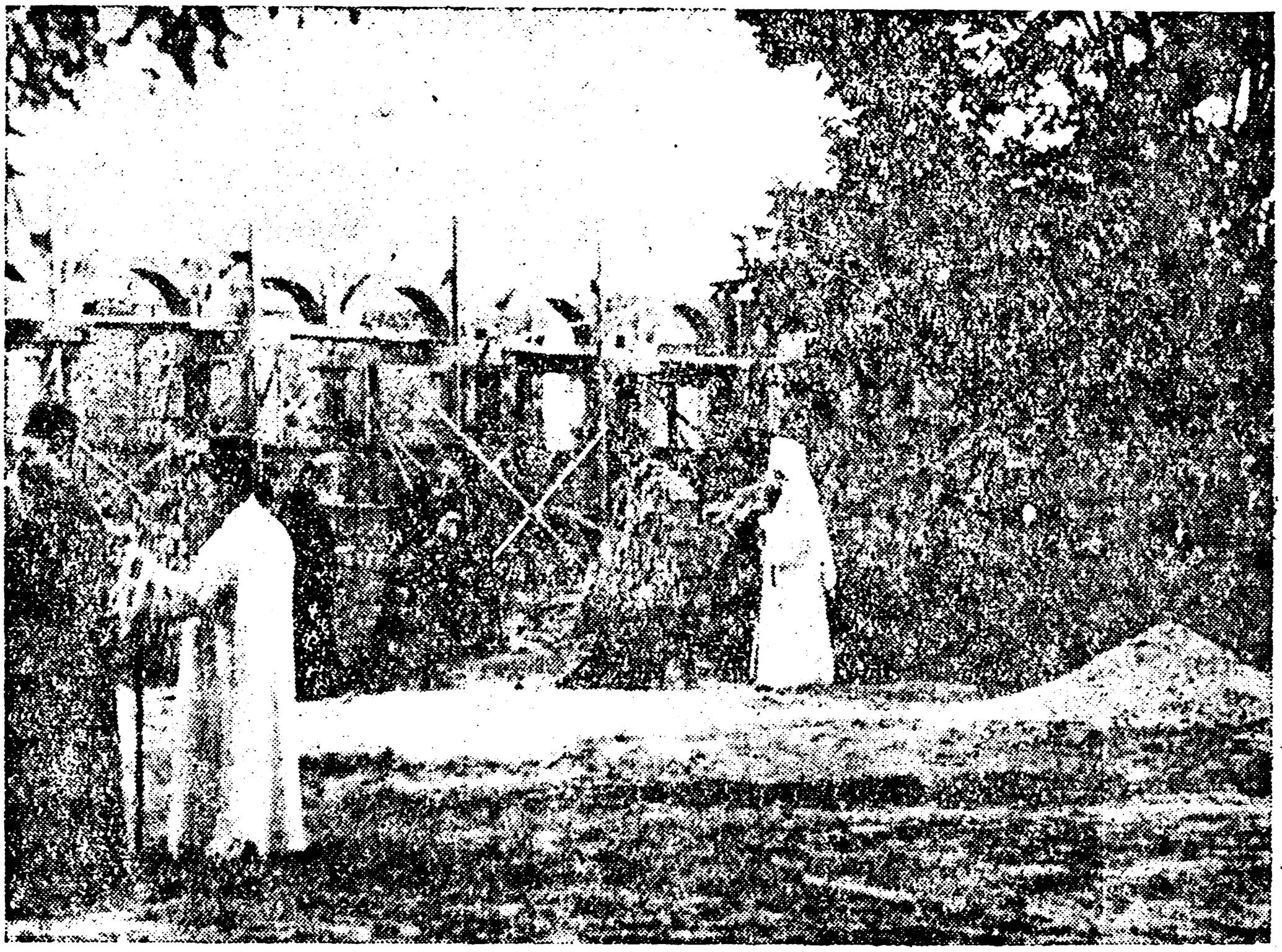

Prea Fericitul Patriarh Justinian, cercetînd mersul lucrărilor de construcție la mînăstirea Ghighiu, în 1955

Prea Fericitul Patriarh Justinian, pe lîngă grija permanentă ce a avut de a ridica la un nivel cît mai înalt preoțimea românească, a făcut și «tot ce i-a stat în putință pentru a crea slujitorilor bisericii condițiuni materiale mulțumitoare, pentru ca astfel să le poată cere să slujească cu nețărmurită dragoste altarelor și credincioșilor și să muncească cu loialitate și devotament pentru slava Sfintei noastre Biserici și pentru bunăstarea și înflorirea Patriei».[13]

Grijă deosebită și spirit gospodăresc a arătat Prea Fericitul Patriarh Justinian și în *organizarea mînăstirilor,* pe care le-a chemat la ducerea vieții deobște. Chiar în ziua înscăunării Prea Fericirii Sale, spunea cu privire la monahismul nostru: «*Biserica Ortodoxă Romînă, pentru a putea răspunde cu folos idealurilor și năzuințelor norodului nostru drept-*

13. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1955, pag. 761.

credincios, trebuie să-şi reorganizeze pe alte baze, păstrînd regulile canonice şi monahale, clerul monahal care trebuie adus în slujba luminii, culturii şi jertfelniciei pentru aproapele, făcînd din schiturile şi mînăstirile lor izvoare curate cu apa răcoritoare a Evangheliei lui Hristos, pentru sufletul atît de însetat de lumină şi de adevăr al norodului drept credincios. Pentru aceasta însă, tot clerul monahal trebuie să treacă prin aceeaşi şcoală ca şi clerul de mir, prin acelaşi foc curăţitor care să topească toată zgura unor păcate ale trecutului, ce mai dăinuiesc în sfintele mînăstiri, redînd Bisericii Ortodoxe Romîne un monahism nou şi luminat, capabil să îmbine viaţa duhovnicească cu cea socială şi culturală». [14]

La puţină vreme după aceasta, legiuirile date Bisericii noastre, din iniţiativa Prea Fericirii Sale, îndrumau viaţa din lăcaşurile noastre de cuviosie spre o activitate din ce în ce mai «pozitivă şi mai utilă Bisericii şi societăţii, Bisericii şi poporului». Viaţa de aici a fost rînduită, plecîndu-se de la «vechile principii şi reguli, statornicite de Sfinţii Părinţi pentru aşezările mînăstireşti, sintetizate în formula: rugăciunea trebuie împletită cu munca».

Pentru aceasta, în mînăstiri acum, potrivit regulamentelor în vigoare, se desfăşoară muncă manuală şi intelectuală. Prima se întîlneşte în *cooperativele şi atelierele mînăstireşti,* iar cea de a doua în *şcolile şi seminariile monahale.* În afară de aceasta, după îndrumările date de Prea Fericitul Patriarh Justinian, acolo unde posibilităţile îngăduie, se cultivă viţă de vie şi plante medicinale sau se cresc albine şi viermi de mătase, ocupaţii pe cît de frumoase, pe atît de folositoare.

În atelierele şi cooperativele mînăstireşti lucrează toţi vieţuitorii în stare de muncă din sfintele noastre lăcaşuri de cuviosie, cîştigîndu-şi astfel existenţa prin munca lor cinstită şi dînd ţării produse de o apreciată valoare artistică. Să amintim numai covoarele lucrate în aceste cooperative, care în cea mai mare parte sînt destinate pentru străinătate. Astfel faima muncii din mînăstirile noastre ajunge pînă departe peste hotarele ţării şi atrage unanima admiraţie pentru munca de migală pusă întru realizarea acestor minunate lucruri.

Toate acestea trebuie răsfrînte însă asupra spiritului gospodăresc al Prea Fericitului Patriarh Justinian, din care spirit s-a plămădit felul de viaţă nouă din mînăstirile noastre.

În vremea cînd a fost ales Prea Fericitul Patriarh Justinian ca Întîistătător al Bisericii noastre, multe sfinte lăcaşuri erau ca şi părăsite din pricina stricăciunilor cauzate de cutremur şi de război, iar, altele aflate în curs de zidire, îşi aşteptau de multă vreme ceasul tîrnosirii. Către toate acestea şi-a îndreptat privirile Prea Fericitul Pariarh Justinian. N-a fost biserică în nevoie, care, cerînd, să nu se fi împărtăşit din dărnicia Sa.

Pentru acoperirea cheltuielilor necesitate de reparaţiile sau construirile de biserici, pe lîngă fondurile adunate de la credincioşi prin Comitetele parohiale, n-au lipsit aproape nicăieri nici ajutoarele date de eparhii, de Administraţia Patriarhală şi în ultimii doi ani de Fondul Central Misionar. Aceste ajutoare, precum arăta Prea Fericitul Patriarh Justinian, la punerea pietrii de temelie la lucrările de restaurare de la mînăstirea Dealului, sînt obolul «tuturor clericilor şi credincioşilor» din eparhii. Căci eparhiile n-au «surse băneşti din moşii, din fabrici sau din clădiri. Fondu-

14. Revista *Glasul Bisericii,* anul 1953, nr. 5—7, pag. 270.

rile lor se adună de la lumînări și calendare». Și «ori ce credincios, care intră intr-o biserică și aprinde o lumînare, a devenit ctitor la asemenea așezăminte bisericești. Și iarăși orice credincios care a cumpărat un calendar, a devenit prin obolul său, ctitor al mînăstirilor și bisericilor» pe care eparhiile «le ajută». [15]

In afară de acestea, nu trebuie trecute cu vederea nici ajutoarele date, în asemenea cazuri, de Statul nostru, prin Departamentul Cultelor, precum și nici bunăvoința pe care C.S.A.C.-ul a arătat-o întotdeauna, prin întocmirea documentației necesare, cînd a fost vorba de restaurarea unui monument istoric sau de artă.

Nu este în intenția rîndurilor de față a înșira toate sfintele lăcașuri din țară, construite sau reparate în acești ultimi zece ani, de cînd păstorește Biserica strămoșească Prea Fericitul Patriarh Justinian. [16] Vom arăta doar pe cele mai de seamă, de care Prea Fericirea Sa s-a interesat în chip deosebit.

Intre acestea trebuie menționate, mai întîi, cele trei biserici de lemn, rectitorite de Prea Fericirea Sa în satul *Sueşti* din comuna Cermegești-Vîlcea, la schitul *Dragoslavele* și la sanatoriul de la *Techirghiol*. Toate aceste trei bisericuțe de lemn, podoabe ale vechii noastre arte populare, au fost construite cu peste două veacuri și jumătate în urmă, în părțile Maramureșului.

Cea dintîi, cu hramul *Cuvioasa Parascheva,* fusese strămutată, în anul 1939, din locul său de baștină în comuna Breaza-Prahova, iar de aici în în anul 1951 «*prin rîvna, osteneala și toată cheltuiala*» Prea Fericitului Patriarh Justinian s-a adus în satul său de naștere *Sueşti-Vîlcea,* ca să fie «*spre folosul, mîngîierea și mîntuirea sufletelor credincioșilor acestui sat... și spre fericita pomenire a sufletelor părinților săi Marin și Elena și a tuturor celor din neam*». S-a resfințit în ziua de 1 mai din anul 1951. [17]

Cea de a doua a fost ridicată mai întîi în *Borșa Maramureșului* și apoi mutată la Predeal, «într-un loc mai puțin potrivit ca locul din care fusese luată». De aici «prin grija și supravegherea îndeaproape» a .Prea Fericitului Patriarh Justinian a fost adusă, către începutul lunei august din anul 1949, la *schitul Dragoslavele,* în preajma reședinței patriarhale de vară. Și după ce s-a montat și i s-a făcut din nou învelitoarea, ea a fost redată cultului în ziua de 21 august același an. [18]

Cea de a treia, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului* este de fel din *Vișeul Maramureșului* și în anul 1935 a fost adusă la Sinaia, pe locul numit «Stîna». Din acest loc, unde sta fără întrebuințare, cu îngăduința guvernului Republicii Populare Romîne și prin «rîvna, osteneala și toată cheltuiala» Prea Fericitului Patriarh Justinian, în anul 1951 a fost «demontată, transportată și construită» în curtea sanatoriului din *Techirghiol,* fiinosindu-se în ziua hramului ei din același an 1951 de însuși Prea

15. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1955, pag. 591.

16. Vezi pentru unele din ele: *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1953, p. 346 și urm., 1094, 1101, 1113; *anul 1954,* p. 237 și urm., 849—851; anul 1955, p. 755—768 și *anul 1956,* p. 331.

17. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1951, p. 263—268; *anul 1953,* p. 544—545; revista *Glasul Bisericii,* anul 1951, nr. 6—7, p. 99—103.

18. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1953, p. 523—531.

Fericitul ei ctitor și sorocindu-se a fi lăcaș de închinare, schitului *Sfînta Maria,* stavropighie a Sfintei Patriarhii. [19]

Alte două biserici de lemn, tot de tip maramureșan, care stăteau fără întrebuințare în curtea castelului de la Bran și în satul Florica din Argeș, prin aceeași rîvnă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, au fost ridicate, aduse și montate: prima în apropierea satului *Jercălăi* din raionul Cricov, iar a doua în stațiunea balneo-climaterică *Olănești-Băi,* unde au fost redate cultului, fiind astfel din nou la îndemîna — întru cele duhovnicești — a credincioșilor ortodocși.

Iată deci că prin străduințele. rîvna și obolul Prea Fericitului Patriarh Justinian aceste monumente de artă populară romînească au fost scăpate de năruire și și-au găsit iar rostul pentru care fuseseră ridicate cu peste două veacuri în urmă.

Rîvna și dragostea Prea Fericirii Sale pentru sfintele lăcașuri s-a vădit însă și față de multe alte biserici și mînăstiri, aflate în paragină sau în curs de construire. Ori unde Prea Fericirea Sa a aflat de un sfînt lăcaș în această stare a dispus repararea sau continuarea zidirii lui, acordînd ajutoare însemnate de ori și unde a găsit un disponibil. Totodată a îndemnat pe preoți, credincioși, stareți și starețe întru ducerea lucrului început la bun sfîrșit. Prin purtarea de grijă, inițiativa, îndemnul și ajutoarele acordate, Prea Fericirea Sa a făcut și face ca multe sfinte lăcașe să fie redate cultului. Toate acestea, pe bună dreptate, vor înscrie numele Prea Fericirii Sale alături de ctitorii lor cei dintîi.

Va fi iarăși greu să se înșire aci toate acele sfinte lăcașuri care au simțit, venindu-le în ajutor, mîna darnică a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian. Vom aminti totuși cîteva. Vom începe cu acel minunat model de arhitectură veche bisericească de mare valoare, care este mînăstirea *Dealul,* rectitorită de *Radu cel Mare,* unde a fost și sediul primei tipografii romînești. Această sfîntă mînăstire, după cutremurul din 1940, a fost lăsată în părăsire de cei ce o folosiseră pînă atunci. Văzînd starea de paragină în care ajunsese, Prea Fericitul Patriarh Justinian a pus de s-a ridicat din temelie clopotniță și chilii în jurul bisericii și totodată a purces la restaurarea sfîntului locaș, la care a contribuit și Statul prin Departamentul Cultelor. În această vară lucrările de preînnoire, în afară de zugrăveala bisericii, vor fi gata, și sfîntul lăcaș va fi redat cultului.

Asemenea restaurări însemnate s-au mai făcut la biserica *Schitul Maicilor* din București, ctitoria din secolul al XVIII-lea a *hagiiței Dina* — ca monahie *Timoteia* —, unde s-au ridicat din temelie frumoase clădiri și s-a reparat biserica; la mînăstirea *Ciorogîrla* de lîngă București, ctitorită către începutul veacului trecut de vornicul *Constantin Samurcaș* și soția sa *Zoe,* unde s-a terminat și s-a zugrăvit biserica și s-au ridicat în formă de cetate chilii și ateliere; la mînăstirea *Plumbuita* din București, ctitoria din secolul al XVI-lea, a lui *Petru Vodă cel Tînăr,* preînnoită apoi de *Matei Basarab,* unde s-a isprăvit reparația bisericii, palatului domnesc, clopotniței și chiliilor, în care s-au instalat parte din atelierele Sfintei Patriarhii; la mînăstirea *Antim* din București, unde s-a zugrăvit din nou paraclisul, s-a complectat zugrăveala bisericii mari și s-au dres parte din chilii; la mînăstirea *Ghighiu* de lîngă Ploești, ctitorie din secolul trecut a schimonahului *Arsenie,* ucenicul starețului *Gheorghe* de la Cernica, unde s-au ridicat

19. Revista *Biserica Ortodoxă Romînă,* anul 1951, p. 331—339; și *anul 1953,* p. 531—534.

din temelie chilii și s-au reparat bisericile dărăpănate de cutremurul din anul 1940 și de bombardamentele aeriene din anul 1944 și la schitul *Pissiota* de lîngă satul *Crivina-Prahova,* unde, în afara reparațiilor făcute la pereții și zugrăveala bisericii, s-a dres vechea casă și s-au ridicat din temelie chilii noi și ateliere.

Lucrări de mai mici proporții s-au făcut, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian și la bisericile bucureștene: *Sf. Spiridon Nou,* ctitoria din secolul al XVIII-lea a voevozilor *Scarlat și Alexandru Ghica,* căreia i s-au făcut reparații la acoperiș și pereții exteriori, i s-a spălat și completat zugrăveala și, spre a fi mai încăpătoare, i s-au adăugat în interior trei balcoane; *Colțea,* durată mai întîi în lemn de boierul *Colțea Doicescu,* apoi în secolul al XVIII-lea, refăcută de piatră de spătarul *Mihai Cantacuzino,* care biserică a fost consolidată și redată cultului, după ce i s-a făcut turla și i s-a completat zugrăveala, deoarece în urma multelor stricăciuni pricinuite de cutremur — rămase nereparate aproape un deceniu și jumătate — și a lărgirii bulevardului din față, era pe punctul de a fi dărîmată, biserica fostei mînăstiri *Văcărești,* minunat exemplar de arhitectură bisericească, ridicat în secolul al XVIII-lea de voevodul *Nicolae Mavroocrdat* și *Sf. Ilie Hanul Colței,* (Kalinderu), ctitorie cam din aceeași vreme a clucerului *Radu Colțea,* care după revonare, în anul 1954, s-a dat în folosința comunității bulgare din București.

Asemenea reparații s-au făcut și la mînăstirea *Căldărușani,* ctitoria lui Matei Basarab, pîrjolită de foc în anul 1945, unde, în afara reparațiilor făcute bisericii, s-a preîmnoit cetatea din jur; la mînăstirea *Snagov,* așezare monahală din veacul al XIV-lea, vestită prin istoria sa, căreia i s-a reparat acoperișul, făcîndu-i-se din nou cele patru turle, cîte avusese la început și unde în curînd se va începe ridicarea din temelie a chiliilor dintr-o parte și alta a clopotniței; la mînăstirea *Cernica,* podvigul Sfîntului Ierarh Calinic, unde s-a dres acoperișul stricat de furtună; la mînăstirea *Zamfira,* ctitoria mitropolitului *Nifon,* unde s-a completat și spălat zugrăveala *«meșterului Nicu»,* vestitul pictor *Niculae Grigorescu* de mai tîrziu; la mînăstirea *Sinaia* ctitoria spătarului *Mihai Cantacuzino* din secolul al XVII-lea, unde s-au reparat parte din chilii pentru găzduirea casei de odihnă a salariaților Sfintei Patriarhii; la mînăstirea *Curtea de Argeș* vestita ctitorie a lui *Neagoe Basarab,* unde s-au făcut meremetisiri la fostul palat episcopal, pentru găzduirea Centrului de Îndrumare Misionară a preoților; la mînăstirea *Hurezi,* mîndra ctitorie olteană a lui *Constantin Brîncoveanu* — ajunsă stavropighie patriarhală —, unde s-au reparat cele două paraclise: *Sfinții Apostoli* si *Sf. Ștefan* și încăperile destinate pentru ateliere; la mînăstirea *Agapia* din Neamț — acum și ea stavropighie patriarhală —, ctitoria din cel de al XVII-lea veac a lui *Gavriil Hatmanul* și a soției sale *Liliana,* căreia i s-a dres cetatea înconjurătoare, i s-a introdus lumină electrică și apă curentă și i s-a reparat mai vechea așezare mînăstirească de alături, numită *Agapia Veche;* precum și la biserica din *Pipirigul Neamțului,* începută de patriarhul Nicodim, dar sfîrșită cu purtarea de grijă a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian.

In afară de aceasta, trebuie menționat și faptul că în București există de mai mulți ani două biserici monumentale în construcție: *Sfîntul Elefterie* și *Parcul Domeniilor.* Deși în ele se slujește, totuși nu sînt terminate. Atenția Intîistătătorului bisericii noastre s-a îndreptat, în acești

zece ani, în chip deosebit asupra acestor sfinte lăcașe, acordîndu-le, an de an, însemnate ajutoare, datorită cărora lucrările au ajuns aproape de sfîrșit.

De toate aceste șantiere de lucru, aci înșirate, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a ocupat îndeaproape, cercetîndu-le de mai multe ori pe fiecare și dînd întotdeauna îndrumările necesare pentru ca lucrul să se facă în condițiuni cît mai bune.

In legătură cu această grijă arătată sfintelor lăcașuri, trebuie menționat și faptul că din inițiativa Prea Fericitului Patriarh Justinian *Fondul de Asigurare a imobilelor și bunurilor bisericești* a primit o nouă organizare și orientare. Potrivit acestei noi organizări, bunurile bisericești se asigură la valoarea lor de inventar, nu la o sumă fixă, cum era mai inainte. Această instituție însă, în forma dată de legiuirile inițiate de Prea Fericitul Patriarh Justinian, nu se limitează numai la plata despăgubirilor de asigurare, ci ea este orientată spre a deveni un organism de ajutorare reciprocă între parohii, cînd vreuna ar fi lovită de incendiu.[20]

Prezentarea de mai sus a activității gospodărești desfășurată în biserica noastră în acești din urmă zece ani, sub îndrumarea pricepută și plină de rîvnă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, nu are pretenția de a fi epuizat tot ceea ce s-ar putea spune în această privință. Realizările Prea Fericirii Sale sînt atît de felurile și de multiple, încît cu greu ar putea fi prinse în cîteva rînduri ocazionale. Din sumara lor înfățișare, însă, se poate desprinde limpede, mai ales grija pe care, ca un bun gospodar, Prea Fericirea Sa a purtat-o sfintelor noastre lăcașuri, grăitoare ale evlaviei străbune. Readuse în bună stare, ele vor vesti peste veacuri numele celui ce le-a purtat de grijă, Prea Fericitul Justinian, al treilea patriarh al Romîniei. Totodată, realizările gospodărești semnalate mai sus, adeveresc și vor adeveri, precum s-a mai spus, că «*omul sfințește locul*», așa cum Prea Fericirea Sa l-a sfințit cu prisosință în acești zece ani care s-au scurs și, în același timp, ele «vor constitui pagini glorioase pentru trecut, pildă de aleasă vrednicie pentru prezent și nezdruncinată chezășie pentru viitor».

Preotul NICULAE ȘERBANESCU

20. Revista *Biserica Ortodoxă Română*, anul 1951, p. 150.

VIAȚA MONAHALĂ IN ULTIMII ZECE ANI

Odată cu marile prefaceri sociale din zilele noastre, în viața Bisericii ortodoxe universale și a diferitelor ei organisme, asistăm în mod vădit la nașterea unei conștiințe noi, în sensul că atît ortodoxia cît și organismele ei au mai precis conștiință de ele însile și de aportul lor specific în sobornicitatea creștină.

Nu-i de mirare așadar dacă ceva asemănător constatăm în ultima vreme, și în viața monahală de la noi. Iată: Canonizarea sf. Calinic dela Cernica, de pildă, a fost desigur o admirabilă și istorică manifestare a universalității ortodoxe pe pămîntul strămoșilor noștri. Canonizarea aceasta are însă semnificația ei și pentru viața noastră monahală. N-a fost ea un prilej public de meditație la specificul monahismului nostru românesc, a cărui floare mult înmiresmată a fost sf. Calinic? Cuvintele autorizate ce s-au spus atunci, ne-au făcut să înțelegem ceea ce mulți dintre noi n-am știut poate niciodată; drumul caracteristic al monahismului nostru de veacuri, sinteza originală, echilibrată, sănătoasă și înțeleaptă a marilor spiritualități din Sinai, din Atos și din mînăstirile Sf. Vasile, sinteză puternică și nouă începută de demult dar isbutită integral pentru prima dată la noi, odată cu marea personalitate a starețului Gheorghe dela Cernica și a ucenicilor din școala lui. Ce minunat au știut ei să împace ostenelele ascetice cu viața de studiu și de rugăciune, cu milostenia și cu lucrarea practic-gospodărească! Cunoașterea aceasta, clară, nu-i și ea, în felul ei, un simptom de conștiință nouă?

Este în deobște cunoscut, în linii mari, cum a luat ființă și cum s-a desvoltat viața monahală în părțile noastre. Ca niște iradieri din marile centre ale răsăritului, așa au apărut primele lucrări ale monahismului la noi. Desigur Sf. Niceta de Remesiana (cca 400), care organizează viața monahală în Tracia nordică, era occidental, dar pînă și monahismul din occident pe acele vremuri era răsăritean. Cunoaștem totuși în Scythia Minor centre monahale de inspirație vasiliană — în concurență cu grupurile ariene cu o deosebită cultură teologică și viață ascetică, centre din care au ieșit, către începutul secolului VI, cunoscutul grup al călugărilor sciți [1].

Au venit apoi vremuri de restriște pentru regiunile noastre: vremea năvălirilor. Pentru aproape 1000 de ani viața monahală din părțile noastre a intrat în întunerec. In tot acest timp nu poate fi vorba de

---

1. Cf. Sf. Vasile cel Mare: *Omilia I la Postul Mare*, P. G. 31, col. 184 B și Niceta de Remesiana: *De vigiliis servorum Dei*, 9, textul în ediția A. E. Burn, D. D., Niceta of Remesiana, his life and words, Cambridge, 1905, p. 66; Sf. Paulus de Nola, *Carmen* XVII, vol. 149—150; Pr. V. Gh. Sibiescu: *Călugării Sciți*, Sibiu, 1936; Prof. Pr. Ioan G. Coman: *Personalitatea Părinților și scriitorilor bisericești, originari din Dacia și Scytia minor*, Cursul de magisteriu (dactilografiat), București, 1954 — 1955, pp. 17—18.

un monahism organizat. Prin schiturile și bisericile de hirie sau de ingrăditură au trăit însă pustnici [2] — unii dintre ei fiind preoți sau episcopi, ca de pildă aceia de care se plînge Papa într-o scrisoare pe la anul 1234, numindu-i pseudo-episcopi [3]. In aceste schituri anonime se ducea desigur viața pustnicească — tradițională răsăritului.

Odată cu organizarea politică a Țării Romînești și a Moldovei sadurile vieții duhovnicești monahale, despovărate de vitregia vremurilor, cresc și se îndesesc uimitor de repede. Dar o nouă perioada în viața monahismului dela noi nu începe decît cu venirea sfîntului Nicodim de la Tismana, care aduce din sfîntul Munte monahismul filocalic, altoindu-l de minune pe viața monahală pustnicească, existentă la noi. Mai mult: pentru păstrarea neștirbită a specificului vieții monahale filocalică-vasiliană de la noi, sf. Nicodim, după modelul Muntelui Atos a îngrădit monahismul romînesc cu forma de conducere numită *samovlastie* sau *autodespotie* «potrivit căreia nici Domn, nici vlădică, nici boieri, nimeni-nimeni, afară de soborul mînăstirii cu egumenul ales de acesta, liber, dintre frați, nu avea dreptul și voia să se amestece în alegerea de egumen sau în trebile mînăstirii» [4]. Samovlastia este întărită de domnitorii romîni; iar spre sfîrșitul secolului XVI, cînd viața mînăstirească se slăbise din cauza că nu se mai respecta dreptul de samovlastie, Mihai Viteazu, într-un sinod, restabilește acest drept hotărînd ca «Mirenii de orice treaptă și ierarhii, pînă la Patriarhi înșiși, n-aveau să se mai amestece de acum la mînăstiri pentru a pune egumeni, pentru a-i izgoni sau pentru a face schimburi sau cumpărături cu averea lăsată de ctitori... Toate le hotărește singur soborul...» [5]. Și pe linia aceasta trasată de sf. Nicodim avea să se desfășoare de atunci încoace toată istoria monahismului nostru.

Pînă și înflorirea duhovnicească și culturală de sub Cuviosul Paisie și ucenicii lui de la Neamțu, Cernica și Căldărușani este tot un monahism filocalic. Dar momentul de culme al acestui glorios trecut, rămîne tot epoca de mare sinteză monahală romînească a starețului Gheorghe dela Cernica și a ucenicilor din școala lui.

Odată cu mijlocul veacului trecut, viața noastră monahală intră într-o perioadă de criză și de dominație a spiritului laic. E drept, între timp, s-au făcut unele încercări de ieșire din impas, dar roadele n-au corespuns totdeauna sforțărilor.

Dionisie Romano, de pildă, viitorul episcop de Buzău, îndată ce este numit stareț al obștei Neamțului în 1855, înființează în incinta mînăstirii un ciclu școlar începînd dela clasele primare, trecînd prin seminar și terminînd cu facultatea de teologie. In același timp rînduiește că nici un tînăr din mînăstire să nu fie hirotonisit diacon sau preot, fără a fi urmat această școală, iar cînd ciclul de 16 ani avea să fie complet, dispunea că nu se vor mai hirotonisi decît cei ce vor trece cursurile complete ale acestui ciclu [6]. Intriga și calomnia cuibărite în mînăstire au dus însă la desființarea școlii, pentru care desființare, călugării, dușmani ai cul-

---

2. N. Iorga: *Istoria Bisericii Romînești,* vol. I, București, 1928, p. 22.
3. Idem, *ibidem,* p. 22, 25.
4. Tit Simedrea, Mitropolit: *Mînăstiri vîndute și dăruite în sec. XVI-lea în Moldova,* în B. O. R., 1949, p. 82, nota 1.
5. N. Iorga: *op. cit.,* I, București, 1929, p. 219.
6. Pr. Gabriel Cocora: *Episcopul Dionisie Romano și problema monahismului* în Rev. Glasul Bisericii, Nr. 10—11, 1954, pp. 673—674.

turn, au plătit, se zice, 6000 galbeni la domnie[7]. În Revista istorică de atunci, cineva scria că «duhovnicii bat (pe ucenicii lor) dacă se duc fără voia lor la școala, ca-i zănăsuesc cu spălatul grîului și cu tăcerea chitanului și cu vacaritul, tocmai cînd ar putea să învețe și să meargă la școala»[8]. Alții mergeau cu ura lor pînă acolo că rupeau și ardeau cărțile elevilor, încît aceștia erau nevoiți a învăța în ascuns[9]. Școala a durat un singur an.

Ajuns episcop de Buzău, Dionisie Romano deschide, în 1861, școala monahală de la schitul Niton (Buzău), unde stareții au trimis frați și monahi tineri, răspunzînd cu căldura la apelul făcut de episcop. În același an, cu cheltuiala sa, înființează, în schitul Rătești-Buzău și apoi la mînăstirea Cotești-R.-Sărat, școala pentru luminarea monahilor și a fetelor din satele vecine[10]. La îndemnurile episcopului, stareții și starețele înființeaza fiecare, în mînăstirile lor, cîte o «școlița», pentru învățătura de carte atît a tinerilor, cît și a celor mai în vîrsta, ca în acest chip să fie mai «luminați în moralitate»[11].

Tot în acest veac apar sporadic școli la Mînăstirea Putna, Slatina, etc.

După această perioadă dramatică de mai bine de o jumătate de secol, călugării reușesc să obțină, înșfîrșit, cu binecuvîntarea și ajutorul efectiv al primului nostru Patriarh, un seminar monahal, care a funcționat cîțiva ani la Mînăstirea Neamțu. Apoi, din aceleași motive ca și în trecut, a trebuit să se transfere la Cernica, unde a fost desființat în timpul celui de al doilea Patriarh, după o existență de 16 ani. Dar toate aceste promoții de absolvenți trebuiau puse la lucru și multe alte aspecte ale vieții din mînăstiri trebuiau îndreptate.

Evocînd starea de lucruri din monahismul nostru în vremea întronizării sale, Prea Fericitul Justinian, la înmînarea cîrjei de Patriarh, a spus printre altele: «...tot clerul monahal trebuie să treacă prin aceeași școală ca și clerul de mir, prin același foc curățitor care să topească toată sgura unor păcate ale trecutului, care încă mai dăinuiesc în sfintele mînăstiri, redînd Bisericii Ortodoxe Române un monahism nou și luminat, care să îmbine viața duhovnicească cu cea socială și culturală»[12]. În același sens, un delegat al Prea Fericirii Sale, comparînd viața monahismului feminin din trecut cu cea de azi, scrie: «Dintr-o mînăstire, în care majoritatea călugărițelor trăiau în ignoranță și foarte grele lipsuri, Mînăstirea Hurezi este astăzi un centru înfloritor de viața și învățătura călugărească»[13]. De asemenea, recenzînd statutul B.O.R. și referindu-se la latura administrativ-economică a mînăstirilor și la roadele nefaste ale uzurpării dreptului de samovlastie, un eminent profesor de drept bisericesc zicea: «Societățile monastice, mînăstirile, au fost considerate veacuri de-a rîndul ca

7. Pr. Gr. Musceleanu: *Calendar pe 1863,* pp.. 111...
8. G. Sion, *art.,* an. III, nr. 47—48, f. 475, cit. de Pr. G. Cocora, *op. cit.,* p. 674.
9. Radu Rosetti: *Conflictul dintre Guvernul Moldovei și Mînăstirea Neamțului I,* în Analele Acad. Rom., Seria II, XXXII, 1909—1910, Buc. 1910, f. 669.
10. Arhiv. Stat. *Min. Instr.* dos. 511/868, f. 24, cit. de Pr. G. Corora, art. cit. p. 676.
11. Acad. R. P. R., *Doc. MCXXI,* f. 432, cit. la același, p. 677.
12. Rev. B. O. R., Nr. 5—6, 1948, pp. 235—236.
13. Pr. G. Gagiu: *Mînăstirea Hurezi,* în Rev. B. O. R., Nr. 2—3. 1954 p. 255.

simple feude ale conducerilor eparhiale... simple azile ale învinșilor vieții...» [14].

In fața acestei situații, Prea Fericitul Patriarh Justinian vine cu un program, enunțat cu prilejul înscăunării, program în care își propune să facă din mînăstiri centre de iradiere spirituală și de muncă, puse în slujba societății [15]. Coordonatele acestui program sînt înscrise în *Statutul B. O. R.*, întocmit de Prea Fericirea Sa, aprobat de Sfîntul Sinod și sancționat prin Decretul 233 din februarie 1949 al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne.

Astăzi, după zece ani de strădanii, depuse pe acest tărîm, am crezut că este momentul să însemnăm unele canstatări, mărturii ale contribuției adusă de Prea Fericirea Sa și de Membrii Sfîntului Sinod întru imprimarea unui spirit nou în viața monahismului romînesc.

1. Prima contribuție hotărîtoare, menită să deschidă un drum nou în viața noastă monahală este desigur *Regulamenul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a Mînăstirilor,* întocmit de Prea Fericitul Patriarh și de Sfîntul Sinod în 1950 (art. 125). Ca urmare firească a transformărilor sociale din țara noastră, de după 23 august 1944, și mai ales după 1948 și ca pîrgă, pe tărîm monahal, a libertății de conștiință și a libertății religioase garantate de Constituția R. P. R., acest Regulament este desvoltarea pe linie patristică și canonică a principiilor de bază din Statutul B. O. R., art. 74—86; este aplicarea consecventă a principiului fundamental din Legea Cultelor (art. 7), anume că aceste Culte «au dreptul să se organizeze după norme proprii, conform învățăturilor canonice și tradițiilor lor».

Prin acest Regulament, Prea Fericitul Patriarh cheamă monahismul la o viață nouă, la rosturile lui rînduite și înfăptuite de sfinții organizatori și reorganizatori ai acestei așezări. «Strădania noastră—zice Prea Fericirea Sa—este de a înnoda prezentul cu trecutul glorios al Bisericii. De aceea tot ce am rînduit pînă acum în Biserica Ortodoxă Romînă nu sînt înnoiri, ci sînt lucruri pe care le-a avut odinioară Biserica» [16]. Regulamentul mînăstirilor este tocmai sintetizarea și actualizarea patrimoniului privitor la monahism, pe care Biserica îl are de mai bine de un mileniu și jumătate. Întocmirea lui se deosebește de un regulament obișnuit. Un regulament este o enunțare în formule juridice a unor principii de conduită, e ceva uscat. Ori, acest Regulament este mai degrabă o rînduială, *o pravilă,* un manual care are în vedere mai ales formarea lăuntrică a omului și apoi conduita exterioară [17]. Iată cum caracterizează însuși autorul această pravilă: «Noul Regulament pentru organizarea vieții monahale este *Constituția* vieții mînăstirești. Intocmirea lui nu este ca o oricărui Regulament al unei instituții obișnuite, adică să expună doar principii pe scurt, ci el sintetizează sistematic experiența de peste un mileniu și jumătate a vieții monahale de obște, așa cum ne-o prezintă sfintele canoane, rînduelile monahale și pravilele bisericești. Așa dar Regulamentul este o

14. Pr. Prof. Liviu Stan: *Statutul Bisericii Ortodoxe Romîne* (recenzie) în Rev. Stud. Teol., Nr. 7—8, 1949, p. 654.

15. Vezi nota 12.

16. Cit. de Ierod. Ioasaf Popa: art. *Munca Manuală a Monahilor,* în Rev. Stud. Teol., Nr. 7—8, 1953, p. 510.

17. Cf. Ierom. Ioasaf Popa: *Regulamentul pentru Organizarea Vieții Monahale,* în Rev. B. O. R., Nr. 11—12, 1953, p. 1159.

Pravilă, în care principiile sînt întemeiate pe unul sau mai multe citate patristice» [18].

Intregul Regulament este înmiresmat de sensul profund al învățăturii creștine, care face din creștin în general și din monah în special un om de rugăciune și dragoste, dovedită prin munca pentru semeni. Creștinii și mai ales monahii, trebuiesc «să-și împlinească datoria rugăciunii» pentru «aceia care nu știu, nu vor sau nu pot să se roage și mai ales pentru cei ce nu s-au rugat niciodată» (Regulamentul Mînăstirilor, art. 52). Regimul din R. P. R. preamărește transformarea naturii prin muncă. Patriarhul precizează că tocmai aceasta este însăși datoria creștinului; e vorba însă de «lucrare tainică de transformare a firii și de îndumnezeire» (art. 51) [19].

In concordanță cu aceste principii articolul 1 din Regulament definește «mînăstirea sau schitul» ca «așezămînt duhovnicesc de rugăciune și de muncă, în care trăiește o comunitate de călugări sau călugărițe, care s-au făgăduit solemn să-și petreacă viața în înfrînare, în neagoniseală și în ascultare necondiționată, sub povățuirea unui conducător (conducătoare) împuternicit de Chiriarhul canonic». E definiția care scoate în relief *principiile fundamentale.* ale Regulamentului [20].

Intocmirea Regulamentului rămîne, prin urmare, contribuția substanțială a Prea Fericitului Patriarh Justinian la îmbunătățirea vieții mînăstirești de la noi, este însuși programul de bază al realizărilor ulterioare.

Prin ordinele circulare trimise mînăstirilor înainte de întocmirea Regulamentului actual, prin îndrumările date ulterior pe marginea articolelor din Regulament, prin cuvîntările ținute la diferite împrejurări — îndeosebi la mînăstiri și la seminariile monahale — și mai ales prin munca neobosită zi de zi, Prea Fericitul Patriarh a contribuit și contribue, ca factor prim la transformarea monahismului în sensul propus cînd Providența l-a rînduit în această treaptă. Firește, că toate strădaniile și orînduirile ar fi fost fără rezultat, dacă n-ar fi găsit înțelegerea și sprijinul efectiv al colaboratorilor, adică al Membrilor Sfîntului Sinod, și al subalternilor de la vicar și exarh pînă la monahii din diferite ascultări din mînăstire, precum și ajutorul dezinteresat al Regimului nostru democrat popular.

Este necesar acum să încercăm cîteva considerațiuni generale asupra realizărilor acestui program.

2. *Realizări pe tărîm duhovnicesc.* Datoria monahului, zice Regulamentul, este «de a fi cu cea mai mare grijă pentru tot ce poate da o așezare temeinică vieții lui duhovnicești» (art. 53), ținînd seama că mînăstirea este un așezămînt duhovnicesc de rugăciune și de muncă, temeluit pe cele trei făgăduințe monahale cu toate cele ce țin de ele» (art. 1). De aceea «Starețul și duhovnicii mînăstirilor vor avea grijă ca atît munca de obște cît și cea de chilie să slujească la desăvîrșirea duhovnicească» (art. 62). Fără trăire duhovnicească viața monahului este un non-sens. Transformarea duhovnicească a viețuitorilor din mînăstire este preocuparea permanentă a Prea Fericitului Patriarh.

18. Punctul X, 1 din procesul verbal al Sf. Arhiep. București, din 22 martie 1954.

19. Olivier Clément: art. *L'Eglise Orthodoxe Roumaine ou Le Miracle du Buisson Ardent*, în Réforme Nr. 644, samedi 30 juillet 1957.

20. Idem, *art. cit.*

Dar fără o legătură continuă cu Dumnezeu nu poate fi vorba de transformare duhovnicească, căci zice Mîntuitorul: «Fără de mine nu puteți face nimic» (Ioan XV, 5). Această legătură se realizează în primul rînd prin *rugăciune*. Regulamentul statornicește că monahul trebuie să fie mai presus de toate un om cu dragoste de rugăciune, «fiindcă nu haina, ci rugăciunea face pe monah». De aceea împreună cu rugăciunea personală, *cea din toată vremea* și cu *pravila* de chilie, el este dator să ia parte cu tot sufletul său, în primul rînd, la cele șapte laude ale rugăciunii și cîntării de obște (art. 50) și mai ales la sfînta și dumnezeeasca Liturghie (art. 51). Rugăciunea rostită sau cîntată «să se facă cu înțelegere», «cu toată îngăduința și răbdarea», «cu luarea aminte neîmprăștiată». «Să însoțim citirile la strană — într-un duh de rugăciune, în taină, căutînd pe cît se poate, cu necontenită îndemnare a inimii și ascuțită trezire a minții, să intrăm în duhul de rugăciune al Bisericii, adică în lucrarea duhovnicească a slujbelor ei și în marile lor simțăminte vii și adînci: de adorație si de smerenie, de mulțumire și de cerere, de dor după Dumnezeu și de frică, de căință și de ispășire, de supunere și de încredere, de luptă și de jertfă, de dăruire si de dragoste, în așa fel încît să putem face din rugăciunea Bisericii propria noastră rugăciune» (art. 52 d). Regulamentul recomandă deasemenea și rugăciunea minții: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul, lui Dumnezeu, miluește-mă pe mine păcătosul» (art. 3 b și 53 c).

Toată activitatea monahului trebuie să fie pătrunsă de rugăciune: «Trebuie să se știe că toată osteneala cea din afară, nepătrunsă de rugăciune, ajunge o adevărată primejdie și chiar o cădere dela mîntuire» (art. 62). Vorbind conducătorilor de mînăstiri, Prea Fericitul Patriarh spune: «Dar să se știe că rugăciunea primează în mînăstire, munca fiind pe al doilea plan. Nu puetm să sacrificăm ceeace viața monahală are esențial, adică rugăciunea, pentru a promova munca»[21].

Pe linia acestor duhovnicești și enocale orînduiri se desfășoară viața monahală în mînăstirile noastre de astăzi, fireste fiecare mînăstire aplicînd după putință aceste principii dar toate străduindu-se să se ridice la nivelul astentărilor. In toate mînăstirile sluibele se fac după tipic, în tot timpul anului, iar în mînăstirile de călugări și în cele mai multe de călugărițe se slujește zilnic Sfînta Liturghie.

Potrivit art. 63, rugăciunile obștești de dimineață și seară țin cel puțin cinci ore. In multe mînăstiri însă, cu vechi și temeinice tradiții, slujbele de zi și de noapte, în zilele de lucru, ocupă 7—8 ore din zi și noapte, utrenia săvîrsindu-se la miezul nopții. Viețuitorii mînăstirilor participă cu regularitate la aceste slujbe. In cîteva mînăstiri, sub influența stilului de viață al Sfîntului Teodor Studitul, se citește permanent psaltirea în Biserică. Viețuitorii mînăstirilor se roagă pentru ei și pentru întregul popor crestinesc, pentru conducătorii lor duhovnicești și pentru cei pămîntești, pentru binele omenirii și pentru pacea a toată lumea. Unul din înalții oaspeți bisericești remarcă anortul pe care îl aduce rugăciunea monahilor în lupta pentru triumful păcii[22].

---

21. Punctul X, 3 proces-verbal citat.

22. Inalt Prea Sfințitul Grigorie Mitropolitul Leningradului și Novgorodului, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe ruse, vorbind călugărițelor dela Mînăstirea Țigănești a spus printre altele: «Aici — în rugăciune și în muncă — voi construiți pacea adevărată, pentrucă voi înșivă radiați «Pacea lui Hristos». Căci în

Pravila de chilie și rugăciunea minții sînt îndeplinite de toți viețuitorii și viețuitoarele chinoviilor noastre după putere. Ne sînt cunoscute tiguri de monahi în a căror minte și pe ale căror buze este mereu prezent numele lui Iisus ; care zilnic rostesc toți psalmii și săptămînal citesc Noul Testament, luînd în același timp parte și la rugăciunea obștească și la ascultările mînăstirești și citindu-și și celelalte rînduieli de chilie-paraclise, canoane de rugăciune, acatiste, etc. Și astăzi ascund mînăstirile noastre monahi care știu pe de rost pravila de chilie, cea zilnică obștească și psaltirea. In general concepția monahilor noștri este că dacă într-o zi nu și-au făcut pravila, se slăbesc duhovnicește și sînt biruiți de feluritele ispite.

Prin toate aceste rugăciuni se atinge «scopul», fixat de Regulament, acela «de a ține aprins în mînăstire un duh de evlavie din ce în ce mai fierbinte și de a trage pe monahi spre o unire din ce în ce mai strînsă, roditoare în fapte de dragoste» (art. 52).

Pe lîngă rugăciune, viața monahului crește, înflorește și rodește însutit, datorită luminii, căldurii și umezelii, care vin din duhovnicească lectură și cuvintele de folos sufletesc. Sub înrîurirea marelui stareț Paisie, au văzut lumina scrisului romînesc unele opere filocalice ale Sfinților Părinți ca Ioan Scărarul, Isaac Sirul, Maxim Mărturisitorul, Simion Noul Teolog, Efrem Sirul, Vasile cel Mare, Ioan Casian, Teodor Studiul, etc. De veacuri călugării sorbeau învățătura Patericului, Proloagelor și Vieților Sfinților și-și luau de acolo modele pentru desăvîrșirea duhovnicească. In timpul din urmă însă, respectiv după 1944, trăirea duhovnicească monahală, și într-o anumită măsură, și crestină laică si-a sporit conținutul și și-a consolidat pozițiile datorită noii traduceri și tipăririi în romînește a textului filocaliei colectionat de Sf. Nicodim Aghioritul și publicat la Veneția în 1872.

Prin Regulamentul actual, monahii au «datoria de a-și hrăni sufletul în fiecare zi, învățînd cuvîntul lui Dumnezeu din Sfînta Scriptură», «de a-si controla și primeni viața lor de evlavie după înțelepciunea și scrisul Sfinților Părinți sau luînd povață din cuvîntul viu al bărbaților încercați» (art. 53), de a cunoaște rînduelele Sfinților Părinți despre viața călugărească și îndeosebi regulele Sf. Vasile (art. 13 și 18).

Pe calea aceasta indicată de Prea Fericitul Patriarh, ostenitorii din mînăstiri înaintează cu rîvnă și cu spor. Toate mînăstirile sînt înzestrate cu biblioteci așa cum rînduieste Regulamentul (art. 87 si 90), iar în chiliile călugărilor sînt nelipsite cărțile duhovnicești ca : Patericul, Filocalia — — cele 4 volume tipărite —, Vechile rînduieli monahale, Sfîntul Ioan Scărarul. etc. Tinerii, în nopti de veghe, transcriu în caiete speciale cuvinte din Sfinții Părinti, pe care le au apoi la îndemînă și în lumina cărora îsi călăuzesc și controlează conștiința. Unii din ei, — cei cu învățătură de carte — întocmesc scrieri cu caracter ascetic. Fără sprijinul si încurajarea efectivă a conducătorilor spirituali, acest reviriment filocalic și aceste preocupări și prefaceri duhovnicești n-ar fi fost posibile, căci condițiile externe fac sămînța să încolțească, să crească și să rodească.

In conformitate cu art. 7 c, care prevede «înființarea — în mînăstiri — de cursuri misionare pentru întărirea credinței și vieții religioase

---

viața din lume, fără să vrei, eşti atras în altă parte, în timp ce voi aici vă puteți concentra gîndurile în rugăciune, pentru pacea lumii. Continuați a vă ruga pentru toți aceia care s-au depărtat de calea păcii lui Hristos», în B. O. R., Nr. 11—12, 1955, p. 1064.

a monahilor» și ținîndu-se seamă că «Mînăstirea este o cetate, zidită pe vîrf de munte, spre care privesc din toate părțile ochii călătorilor, sau ca un far, care luminează, în mijlocul mării, drumul corăbierilor, drumul sufletelor însetate de lumina evanghelică»[23], s-au ținut în mînăstirile noastre, în acesti zece ani, în fiecare duminică și sărbătoare, ședințe duhovnicesti. Prea Fericitul Patriarh, a trimis prin Administrația Patriarhală, tuturor mînăstirilor subiectele, planificate pe fiecare an, pentru aceste conferinte S-au prelucrat rînd pe rînd: Regulamentul actual al mînăstirilor, Vechile rînduieli monahale — Sf. Pahomie. Vasile cel Mare Ioan Casian. Benedict de Nursia—, Vietile marilor Sfinți monahi din tot cursul anului, articolele cu caracter ascetic — monahal, publicate în Revistele Sfintei Patriarhii și în cele ale centrelor mitropolitane. Conferințele acestea duhovnicesti au contribuit în mare măsură la trezirea conștiinței monahale și la rosturile vieții monastice în biserică.

Tinînd seama de situatia existentă în trecut și de conditiile din ultimii zece ani, fiecare mînăstire a crescut în proporțiile ei duhovnicești, nici una nu a rămas la nivelul scăzut la care se afla. Cîteva însă se impun ca *centre de adîncă trăire duhovnicească:* Sihăstria Neamțului, Rarău și Slatina, ultima fiind copia mai desăvîrșită a vietii călugăresti din Sihăstria și ctitoria duhovnicească, cea mai reușită a Prea Fericitului Patriarh, care, curățind lăcașul de vechile plăgi ale trecutului, a adus aici un grup de 30 de monahi din Sihăstria, în frunte cu îmbunătățitul și eruditul ieromonah Cleopa Ilie, si acestia au dat mînăstirii organizarea cu adevărat patristică[24]. La aceste mînăstiri mai adăogăm—Frăsineii—ctitorie a Sfîntului Calinic Cernicanul, care a lăsat aici traditia de a nu se folosi carne și a nu pătrunde femei—, Ciolanu, Sîmbata si altele; iar de maici; Poiana Mărului, unde a trait starețul Vasilie îndrumătorul Cuviosului Paisie, Horezu, Rîșca și altele.

3. *Realizările pe tărîm cultural.* Pentru înlăturarea ignoranței și obscurantismului din mînăstiri, ignoranță care deteriorase și obscurantism care schimonosise adevăratul chip al vietii monahale, Prea Fericitul Părinte Patriarh, ca un Dionisie Romano odinioară, și consecvent programului enuntat la înscăunare, «de a trece prin școală, ca printr-un foc curățitor» și «clerul monahal», a păsit la realizarea în fapt a acestor mărete idealuri de culturalizare a monahismului. Prin această culturalizare se redă mînăstirilor rolul și rostul lor de odinioară, acela de a educa și învăța pe toți cei ce vin în ele, întrucît numai astfel se aprinde în suflete lumina lui Hristos[25]. «Mînăstirile, zice Prea Fericirea Sa, să fie adevărate școli în care, pe lîngă învățăturile duhovnicești și pe lîngă științe, să se cultive și învățătura cea datătoare de lumină și pentru viața noastră pămîntească»[26]. Se impunea deci ca monahismul să fie introdus în cunoașterea sistematică a adevărurilor de credință și a adevărurilor acestui veac.

De aceea în toate mînăstirile din țară au luat ființă «*Cursuri de alfabetizare*» pentru viețuitorii din ele și «*Cursuri pentru completarea ciclului I și II elementar,* în mînăstirile mai mari, obligatoriu pentru cei ce

23. *Cuvîntarea* Prea Fericitului Părinte Patriarh la Seminarii.

24. Printre trăsăturile specifice Mînăstirii Slatina și Sihăstria este vrednic de constatat obiceiul de a se spovedi monahii cît mai des — în mod obligatoriu odată pe săptămînă.

25. *Cuvîntarea* către elevele dela Seminarul Monahal Hurezu.

26. *Idem* către elevele dela Seminarul Monahal Văratec în B. O. R. Nr. 3—4, 1949, p. 59.

se tund în monahism cît și pentru monahii și monahiile care n-au împlinit vîrsta de 40 de ani, conform art. 7 a, b, din Regulament. In timpul acestor zece ani, au frecventat aceste cursuri și au dat examen la Școlile de Stat, promovînd, cei mai mulți dintre monahii și monahiile mînăstirilor noastre, așa încît astăzi majoritatea viețuitorilor din mînăstiri au 7 clase elementare, deci sînt absolvenți ai gimnaziului teoretic.

Pentru temeinicia vieții duhovnicești și pentru iradierea luminii spirituale din sufletele monahilor, pentru ca mînăstirea să poată trăi prin propriile ei mijloace și pentru a corespunde menirii sale, s-a prevăzut înființarea de *Școli Monahale* cu absolvenții ciclului II al învățămîntului elementar, cu o durată de trei ani, cu două ore zilnic pentru obiectele religioase și cel puțin șase ore zilnic în ateliere, rînduindu-se că numai absolvenții acestor școli pot fi tunși în monahism (art. 7 d). Prea Fericitul Părinte Patriarh și Membrii Sfîntului Sinod au întocmit o variată programă analitică pentru aceste școli, dîndu-se cunoștințe biblice, istorice și vieți de sfinți, dogmatice și morale, ascetice și monahale, de muzică psaltică și lineară și de tipic[27]. «Școlile monahale au un mare rol în promovarea vieții noastre bisericești. Mînăstirile înseși trebuie să devină o școală nu numai de pregătirea elementelor închinate chinoviei, ci și un factor de selecționare evidentă prin aceste școli»[28]. Cei care, după absolvirea acestor școli, sînt găsiți nepotriviți pentru viața monahală, vor fi trimiși acasă (art. 12, aplicat prin analogie).

Potrivit acestor hotărîri, în mînăstirile mai mari, s-au înființat școli monahale pe care le-au frecventat toți călugării și călugărițele. frații și surorile pînă la vîrsta de 40 de ani. Corpul didactic a fost aproape numai din cinul monahal.

După datele trimise de eparhii în ianuarie a.c., funcționează în mînăstiri 56 scoli monahale, în care conform art. 8, profesori sau profesoare sînt licențiați în teologie, sau absolvenți de seminar, chiar dintre seriile recente[29]. Cele mai multe dintre persoanele trăitoare în mînăstire au absolvit aceste școli.

Pentru pregătirea organelor de conducere în mînăstire, slujitorilor și corpului didacic monahal (art. 8) și în conformitate cu art. 7 f, s-au înființat, în 1949, ianuarie, *două seminarii monahale pentru călugărițe și unul pentru călugări,* acesta din urmă transformîndu-se în *secție monahală* în toamna anului 1952, pe lîngă Școala Medie de Cîntăreți Bisericești a Sfintei Mitropolii Iași și Suceava (art. 3 Regulamentul Șc. Inv. Teolog. din 1952), apoi, după transformarea Școlii de Cîntăreți în Seminarii Teologice cu un nou Regulament, secția desființîndu-se s-a dat acces monahilor să urmeze la Școlile de Cîntăreți și Seminarii Teologice, pe raza Mitropoliilor respective (art. 3 Regulamentul Șc. Inv. Teol. din 1956).

După concepția Prea Fericitului Patriarh, aceste seminarii sînt o adaptare a monahismului la viața nouă, care pulsează în Patria noastră. «Noi pregătim viețuitori noi, zicea Prea Fericitul în 1949, cu alt duh și altă îndrumare în muncă, pentruca Biserica noastră să-și poată continua misiunea ei, fără să aibă nimic de pierdut. Cînd Biserica s-ar găsi fără forme noi

---

27. *In rev. B. O. R.* Nr. 7—8, 1953, pp. 787—804.
28. *Cuvîntare* în rev. B. O. R., Nr. 3—4, 1949, p. 60.
29. In Sf. Arhiepiscopie București, funcționează 8 școli monahale cu 26 elevi și 93 eleve și cu 31 profesori.

într-o viață nouă, ar fi primejdie și grea cumpănă pentru ea. Dar cînd, prin Seminarul acesta dela Neamțu, am pus piatra unei temelii noi, a unei vieți noi pentru monahismul romînesc, primejdia aceasta este înlăturată» [30].

Din aceste seminarii a ieșit în acest timp un însemnat număr de călugări și călugărițe, dintre care, celor mai buni li s-a dat binecuvîntarea și ajutorul material să urmeze teologia. Seminariile monahale au programa analitică asemenea Seminariilor teologice laice, dar sub raport disciplinar, ele au prevederi speciale (art. 96—164 Regulamentul Șc. Inv. Teol. 1956). Este pentru prima dată în istoria monahismului ortodox cînd ființează seminarii teologice speciale pentru călugărițe, și aceasta datorită Prea Fericitului Patriarh, care a înțeles că și monahiile au dreptul la cultură ca și monahii. Viața seminariilor monahale se desfășoară într-o atmosferă de muncă și rîvnă pentru luminarea intelectuală, pentru formarea moral-duhovnicească și pentru propășirea materială a elevelor și prin ele a mînăstirilor.

La *Institutul Teologic de Grad Universitar din București*—prea puțin la cel de la Sibiu — potrivit prevederilor art. 133 Regulamentul Șc. Inv. Teolog., au frecventat și frecventează cursuri pentru licență călugări și călugărițe, organizați în obște,—monahii—sub conducerea unui egumen și — monahiile — sub conducera unei egumene, cu o aleasă disciplină și cu o exemplară conduită morală. Din 1948 și pînă în prezent, la Institutul Teologic din București și-au trecut licența 25 monahi, cu calificativele excepțional si foarte bine și 13 monahii, cu calificafivele foarte bine și potrivit. Călugărilor care au îndeplinit condițiile intelectuale si morale, li s-a dat acces la Cursurile de Magistru în Teologie. Cinci au absolvit aceste cursuri, iar trei sînt în curs de absolvire. Deasemeni, în prezent urmează cursurile pentru licență 18 monahi si 17 monahii. Prea Fericitul Părinte Patriarh a trimis în toamna anului 1956 doi monahi la Academia Duhovnicească de la Moscova, iar în toamna aceluiași an, a trimis un alt monah, licențiat în filozofie și teologie, în India să-și continue studiile. Tot în acest interval de timp au intrat în monahism, frați si surori licențiați în teologie sau în alte discipline, ca, filozofie, fizico-matematici, științe juridico-economice, etc. Iată de pildă cum se prezintă Eparhia Bucureștilor sub raportul intelectual al monahilor : 4 doctori și 41 licențiați în teologie, 20 absolvenți de seminar, 1 doctor în științele economice, 1 doctor în Medicină, 2 licențiați în Litere și 20 de călugări cu specialități diferite.

Astăzi aproape toți monahii cu studii sînt încadrați în muncă potrivit pregătirii lor: în învățămîntul universitar și mediu teologic, la școlile monahale, în funcții de răspundere și ca preoți slujitori la catedrale, în conducerea mînăstirilor și în slujire la sfintele altare. Așa dar, sub raport cultural, monahismul romînesc este în plină rodire.

4. *Realizări pe tărîm administrativo-disciplinar.* Față de situația de pînă în 1948. s-a realizat, în cele mai multe din mînăstiri, un corp administrativ și disciplinaro-economic bine selecționat. La baza acestei realizări stau principiile înscrise în Regulament.

Potrivit art. 8 și 28, *starețul* mînăstirii trebuie să aibă cel puțin absolvența Seminarului Monahal, «să aibă merite mai multe decît ceilalți viețuitori, prin serviciile făcute de el chinoviei, prin știința Sfintelor Scripturi și prin viața sa duhovnicească» (art. 8). Stareții sau starețele de azi sînt—

30. *Cuvîntare* către elevii Siminarului *Monahal Neamțu,* în B. O. R. Nr. 3—4, 1949, p. 44.

în cele mai multe mînăstiri — aleși conform prevederilor art. 28—31, 34. Viața personală și legătura cu soborul a stareților de mînăstiri se desfășoară în spiritul rînduielilor monahale și Regulamentului actual (art. 35—36). Iar cînd vreunul din aceștia se abate de la sfintele canoane și dela pravilele monahale, devenind vitreg față de obște, atunci Consiliul duhovnicesc va sfătui pe stareț să se îndrepte, iar dacă nu ascultă același consiliu și cu soborul va aduce la cunoștința Chiriarhului respectiv (art. 37). Prin acest drept ce se dă Consiliului și Soborului legiuitorul vine cu un lucru nou specific societății de azi.

In ajutorul starețului, ca permanenți colaboratori, sînt cele două consilii: duhovnicesc (art. 40) și economic (art. 42). Membrii ambelor consilii se aleg dintre monahii sau monahiile «cu autoritate care au mărturie bună și trăiesc întru sfințenie», «oameni onești, cu știință de carte, capabili de a administra bunurile mînăstirii și a ține contabilitatea regulată după normele stabilite de legile țării» (10 c. cit). Prea Fericitul Patriarh și ceilalți Membri ai Sfîntului Sinod au încredințat aceste posturi de cinste și de răspundere celor care au corespuns. De aceea, spre deosebire de trecut, astăzi mînăstirile noastre sînt bine organizate, iar lucrările de cancelarie se fac după legile în vigoare.

S-a reglementat deasemeni *ieșirile* monahilor *din mînăstire,* în sensul că se iese numai cu bilet de voie, se cere ca monahul iesind în lume să aibă o purtare cuviincioasă și demnă de tagma sa : se interzice cerșetoria si umblarea fără rost prin lume a unor monahi ori monahii (art. 77). Astfel s-a pus capăt haosului și dezordinei de pînă în 1948, cînd sub diferite pretexte — pentru asa zisa misiune sau pentru ceiut milă — unii călugări sau călugărite, sau simpli frați, în uniformă monahală, uneori fără a aparține vreunei mînăstiri, cutreerau prin lume, compromițînd haina monahală.

Se pune rînduială si în *primirea oaspeților,* care nu pot să stea mai mult de trei zile la mînăstire, învoiri mai mari se dau de Chiriarh pentru cazuri speciale, și cari, în acest timp, sînt găzduiți numai la arhondaric si la chiliile indicate de staret, putînd să și viziteze mînăstirea, dar numai însoțiți de un monah (art. 79—86).

In unele mînăstiri, îndeosebi de călugări, s-a realizat *bolnița* pentru monahii bolnavi și neputinciosi (art. 109—111). Monahi sau monahii cu cunoștințe medicale dau îngrijire bolnavilor.

In ceea ce priveste sancționarea monahilor care greșesc, trebuie să spunem că pînă în 1948, puterea cea mai mare o aveau starețul și chiriarhul respectiv. Uneori se pedepsea după bunul plac. Un juriu monahal, alcătuit ad-hoc de chiriarh, care da sentința precum vrea cel mai mare, judeca pe monahi. Cînd acestia erau nedreptățiți, nu mai aveau cui să se plîngă. Prin Regulamentul de Procedură Bisericească, apărut încă din 1950, s-a curmat acest abuz : *starețul* singur poate dă numai sfat și dojană ; sancțiunile mici le dă *Consiliul Duhovnicesc* (art. 99—100). Pentru abaterile mai mari, funcționează în mînăstiri, un *Consiliu de judecată,* iar pentru delicte și crime, există la fiecare centru eparhial un *Consistoriu Monahal Eparhial* (art. 245—246 Regulamentul Proced. si art. 101—106 Regulamentul Mînăstirilor). Ca și clericii de mir (art. 205 Regulam. Proced.) au și monahii acum o instanță de recurs numită *Consistoriul Central Monahal,* alcătuit din cinci monahi cu studii superioare teologice, cîte unul de fiecare Mitropolie (art. 246 Reg. Proced. și 106 Regulam. Mînăstirilor). Crearea acestei

instanțe de recurs este cea mai importantă realizare a Prea Fericitului Patriarh pe tărîm juridic monahal. Sentințele date pînă acum și aprobate de Prea Fericitul Patriarh au fost corespunzătoare scopului pentru care ființează instanța.

In afară de Chiriarhul locului și organele sale în subordine, respectiv exarhul, nimeni nu poate da vreo dispoziție prin mînăstiri (art. 115 Regulamentul Mînăstirilor). In aplicarea art. 175 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Romînă, Prea Fericitul Patriarh a numit cătva timp *un inspector patriarhal special pentru mînăstiri,* ale cărui atribuții erau de a îndruma și controla învățămîntul în mînăstiri, atelierele și viața de obște. Pentru problemele monahale nu a fost nevoie pînă în prezent ca Sfîntul Sinod, în conformitate cu art. 15 din Statut și art. 12 din Regulamentul citat, «*să cheme la consfătuiri și pe reprezentanții mînăstirilor*».

Comparativ cu situația mînăstirilor de pînă în 1948, administrarea bunurilor materiale, și disciplina internă a mînăstirilor sînt astăzi foarte bine organizate și cu dragoste și rîvnă înfăptuită.

5. *Realizări pe tărîm gospodăresc.* Aceste realizări constituiesc punctul culminant și cu totul specific în lucrarea de reînoire a vieții mînăstirești, întreprinsă de Prea Fericitul Patriarh. Felul în care a organizat munca în mînăstiri, a făcut, din monahii și din monahi niște forțe de producție, necesare societății omenești în uriașa prefacere prin muncă.

«Așa cum mînăstirea este un așezămînt organizat de evlavie, tot așa este un așezămînt de *muncă* organizată în duhul Mîntuitorului, fiindcă viața de evlavie nu îngăduie să fie prilej de lenevire» (art. 57 din Regulamentul Mînăstirilor). Autorul Regulamentului sprijină necesitatea muncii pe citatul clasic din Sf. Apostol Pavel: «Cine nu lucrează, să nu mînînce» și pe Sf. Vasile cel Mare care rînduiește ca în măsura în care avem trebuință de hrană zilnică, în aceeași măsură sîntem datori să muncim după puterile noastre» (art. 57 b). Incă dela începutul Patriarhatului, Prea Fericirea Sa arată că duhul nou ce trebuie să fie infuzat mînăstirilor noastre este munca. «Cînd vorbesc de o viață nouă vom face unele precizări: cred că fiecare cunoașteți moneda de mare preț astăzi, care întreține viața popoarelor și a neamurilor. Acesta este munca. De aceea, munca va fi organizată în toate mînăstirile noastre» [31].

Scopul muncii este împătrit: «înfrînarea trupului, îndestularea noastră, ajutorarea aproapelui» (art. 57 b) și «desăvîrșirea duhovnicească» (art. 62). Pe linia acestor principii și a altora cuprinse în Regulament (art. 6 b, 7 c, 57—63) sau în cuvîntările ținute de Prea Fericitul Patriarh în diferite ocazii, este organizată astăzi munca în mînăstiri.

Toți absolvenții (absolventele) școalelor monahale și seminariilor teologice monahale sînt astăzi calificați într-un meșteșug din cele care pot fi practicate în mînăstire (art. 7 e, din Regulamentul Mînăstirilor și art. 97, 99, 130, 132 din Regulamentul Șc. Inv. Teol. 1956) și mergînd la mînăstirile lor, au organizat acolo munca, dînd pildă de hărnicie, pricepere și disciplină în muncă. Dealtminteri nimeni nu mai este acum tuns în monahism dacă nu cunoaște o meserie (art. 18 Regul. Mînăst.).

In toate mînăstirile de monahii — 120 la număr — și și cîteva de călugări funcționează *cooperative de producție* sau filiale ale acestora, în care

31. *Ibidem,* p. 45.

se lucrează covoare, broderii, țesături, cusături artistice, croitorie, tricotaj, împletituri (nuele, papură, trestie...), jucării, ceramică, instrumente muzicale, etc., așa cum cere art. 7 din Regulament. Covoarele sînt pentru Romîno-Export și ele merg pînă departe peste hotare, ducînd pînă la marginea lumii faima artei românești și hărniciei călugărițelor noastre. Astăzi avem, în toate mînăstirile, 18 cooperative cu 11 secții ; în mînăstirile mai mici sînt filiale care țin de Cooperativele din Mînăstirile mai mari. In general toate aceste cooperative își îndeplinesc cu conștiinciozitate planificările în cadrul planului de Stat. Multe din ele depășesc planul și sînt foarte bine apreciate de Uniunea Cooperativelor de Producție din regiunea respectivă. In fruntea acestor mînăstiri se plasează Agapia, Horezu, Bistrița, Pasărea, Țigănești și altele.

Potrivit Regulamentului Organelor Centrale din Patriarhia Română din 1950 (art 180—181) la mînăstirile Antim și Plumbuita din București funcționează *ateliere* pentru confecționarea obiectelor de cult. In aceste ateliere sînt încadrați monahi calificați în diferite meșteșuguri: pictura, sculptura, tîmplărie, argintărie, etc.; cîtva timp a funcționat la Curtea de Argeș și atelierul de Ceramică. La mînăstirea Neamțu funcționează tipografia Sfintei Mitropolii a Iașului și toți meșteșugarii din ea sînt monahi. La mînăstirea Țigănești, funcționează de multă vreme atelierul mecanic pentru confecționat ștofe preoțești și odăjdii bisericești. Toate aceste ateliere fac parte integrantă din Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, conform Statutului B. O. R. (art. 162) și Regulamentul citat (art. 181).

Pe lîngă cooperativele, filialele și atelierele amintite, mai funcționează în obștiile noastre încă 46 de ateliere în care se lucrează mai ales pentru nevoile proprii. Fiecare mînăstire, îndosebi de călugări, are atelierul ei de croitorie, de cismărie, de fierărie, de tîmplărie, etc., pentru uz propriu, cu meseriași din rîndurile monahilor.

Călugării în chip special lucrează mai mult în *sectorul agricol,* ocupîndu-se cu grădinăritul, pomicultura, stupăritul, viticultura, cultura plantelor medicinale (art. 58 din Regulamentul Mînăstirilor), cu munca pe ogoare și cu creșterea vitelor.

Prea Fericitul Patriarh încadrează în «munca de obște» și «povățuirea sufletelor, administrația mînăstirii, învățămîntul» (art. cit.). Prin această rînduire se reabilitează munca intelectuală în mînăstire. Deci elevii sau elevele, studenții sau sudentele din școlile teologice de astăzi, despre care am vorbit mai sus sînt niște muncitori neobosiți pe tărîm cultural. Astfel s-a realizat înfrățirea dintre munca manuală și cea intelectuală în mînăstire.

In virtutea art. 67 din Regulament care cere ca «monahii să socotească bun al obștii întregul rod al muncii lor primind în schimb — și cînd sînt sănătoși și cînd sînt suferinzi — locuință, hrană, îmbrăcăminte și tot ce este de trebuință vieții lor monahale», în toate mînăstirile de călugări este *viața de obște,* în unele foarte bine organizată, dîndu-se monahilor toate cele de trebuință. Citățm dintre acestea : Slatina, Sihăstria Neamțului, Ciolanu, Frasinei, Cozia și altele. Tot în sfîrșul mînăstirilor de

călugări este organizată viața de obște și în mînăstirile de călugărițe din Oltenia, Ardeal, Banat și Bucovina, în fruntea cărora stau Mînăstirile Hurezu, Bistrița, Tismana, Prislop, Sucevița, Rîsca, etc. In Moldova și Muntenia viața de obște la monahii este în curs de organizare — în unele sînt doar *cantine,* în altele se administrează în comun și o parte din celelalte mijloace de existență. In ultima categorie putem cita mînăstirile Ghighiu, toate cele din Dobrogea, Brazi și altele. După statisticile din ianuarie a. c., în toată țara avem 164 mînăstiri și schituri cu viață de obște și 33 mînăstiri și schituri de maici cu viața idioritmică.

6. *Restaurări de mînăstiri.* Pentru scoaterea din ruină a unor monumente vechi, mai ales bisericești, pe care evlavia, strădania și arta străbună le-au ridicat, dar pe care regimurile de pînă mai ieri le-au lăsat cu totul în paragină, și pentru conservarea altora din aceste monumente, Statul nostru de Democrație Populară a luat măsuri de renovare a acestor capo-dopere ale arhitecturii romînești și a trecut la realizarea în fapt a acestor măsuri. Intreaga țară este astăzi un șantier pentru restaurarea acestor monumente, din care cele mai multe sînt constituite din mînăstiri, ctitorii ale evlavioșilor noștri domnitori. Astfel de restaurări s-au făcut și sînt chiar în curs de perfectare în mînastirile: Putna, Slatina, Sucevița, Vatra Moldoviței, Neamțu, Căldărușani, Prislop și altele.

Din aceleași preocupări, dar și pentru a crea condiții optime vieții de obște cu munca și consumul în comun, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a întreprins renovarea sau chiar zidirea din nou a unor mînăstiri pe care dintele necruțător al vremii și nepăsarea înaintașilor le ruinase. Astfel, cu fondurile sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și ale Administrației Patriarhale și cu ajutoare dela Departamentul Cultelor, s-au construit din nou mînăstirile: Deaiu, Ghighiu, Ciorogîrla și Schitul Maicilor din Eparhia Bucureștilor și se fac amenajări mai marunte la mînăstirile Pasarea și Țigănești pentru a înlesni introducerea vieții de obște. Deasemeni a construit biserica dela Techirghiol și a amenajat clădirile, întemeind acolo un schit de maici, în timpul verii fiind și sanatoriu pentru personalul clerical și familiile lor din Patriarhia romînă.

Firește, nu poate fi o simplă întîmplare că între toate aceste atît de felurite strădanii din ultimii zece ani trebuie, acum la urmă, să numărăm — ca o culme — și canonizarea celui mai îmbunătățit dintre ucenicii marelui stareț Gheorghe: canonizarea sfîntului călugăr și arhiereu Calinic de la Cernica. La drept vorbind, faptul acestei canonizări, în mijlocul tuturor pomenitelor activități din mînăstirile noastre, îmbracă dintr-odată, ni se pare funcțiunea unui simbol și unui semn trimis de dincolo de toate socotelile omenești, din altă lume, ca să ne descopere în chip vădit, spre reactualizarea cărei sinteze romînești de viață monahală se îndreaptă, în fond, toată strădania Prea Fericitului nostru Patriarh pe acest tărîm. Sinteza monahală cernicană a starețului Gheorghe, ni se pare prea perfectă, prea romînească și prea frumoasă ca să nu merite să fie actualizată.

Iată mînăstirile noastre instituții nu numai de consum, ci instituții de producție, tinzînd a sfinți munca prin rugăciune și cîștigîndu-și astfel un binemeritat prestigiu în țară și peste hotare.

Iată pe călugări chemați lîngă izvoarele forțelor sfinte care-l fac pe om mai bun, în tăcere în singurătate, în concentrare în disciplină, în muncă și în rugăciune, în demnitate.

Iată un șir întreg de condiții pentru ieșirea din obscurantism și pentru o actualizare profundă a culturii filocalice.

Adînc recunoscători pentru uriașele realizări de pînă acum, rugăm pe Bunul Dumnezeu să dăruiască marilor restauratori de viață monahală romînească, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh, bucuria negrăită a lucrului dus pînă la capăt.

Pr. G.

IN SLUJBA ORTODOXIEI ECUMENICE

viața creștină adevărată este o viață prin excelență comunitară, iar solidaritatea, acest simțământ care se ridică deasupra înclinărilor egocentrice ale făpturii omenești neîncălzite de flacăra harului divin, este unicul criteriu de apreciere al înălțimii morale a vieții creștine. Admirabila analogie pe care o face Sf. Apostol Pavel între iconomia mădularelor trupului omenesc și membrii Bisericii creștine (Romani 12, 4—5; I Corint. 12, 12; Efes. 4, 15—16) constituie cea mai lesnicioasă posibilitate de a înțelege, pe de o parte, strînsa legătură care trebuie să existe între toți creștinii laolaltă, iar pe de altă parte, legătura vitală dintre toți și capul trupului Bisericii, care este Hristos.

Vorbind despre unitatea Bisericii creștine, marele teolog al zilelor noastre S. Bulgacov, a arătat că trebuie să se afirme cu tărie caracterul absolut al acestei idei, iar relativitatea diferitelor forme ale Bisericii («Bisericile»), nu se poate explica decît în lumina acestei afirmații. Biserica este una și, în consecință, unică. Aceasta este Biserica deținătoare a adevărului celui fără de pată și ea este aceea care posedă acest adevăr în toată plenitudinea lui, deși această plenitudine nu s-a manifestat totdeauna în istorie: ea este Ortodoxia. Ca sa folosim și aici o analogie, am putea spune că Ortodoxia este rădăcina puternică prin care se absoarbe seva Duhului Sfînt, pentru ca apoi să se împrăștie deoptrivă din toate ramurile mari și mici ale arborelui Bisericii, adăpîndu-le cu același principiu vital, atîta vreme cît ele rămîn nedespărțite de trunchi.

Conștiința apartenenței tuturor Bisericilor creștine locale la ideea absolută a Ortodoxiei, creează adevărata ambianță în care se desfășoară nu numai raporturile interbisericești, ci chiar și raporturile intercreștine. Istoria Bisericii creștine este lungă și plină de frămîntări. Indivizii și comunități de indivizi, frunzulițe și rămurele, ba chiar și ramuri puternice s-au frînt, în decursul timpului, de arborele cel puternic al Bisericii, unele desprinzîndu-se cu desăvîrșire, iar altele rămînînd numai întru cîtva atîrnate și prinzînd alte rădăcini, în terenul ambițiilor omenești deșarte. Cu toate acestea Ortodoxia a rămas intactă, adăpînd și hrănind cu seva ei spirituală, din belșug, toate ramurile care au rămas întru totul atașate trunchiului Bisericii. Nu este o laudă că cineva a rămas strîns legat de Ortodoxie, ci este o grijă, deosebit de mare, de a nu se desprinde de ea: «Nu te lăuda asupra ramurilor, zice Sf. Apsotol Pavel, — iar de te lauzi, fii atent, că nu porți tu rădăcina, ci rădăcina te poartă pe tine» (Romani 11, 18).

Păstrarea unității ortodoxe este, așa dar, grija cea mai de seamă a tuturor celor ce constituiesc Biserica văzută: credincioși, cler și ierarhie. Și aceasta se realizează pe singura cale, care face efectivă solidaritatea creștină, adică pe calea dragostei adevărate. Dragostea frățească dintre mădularele trupului lui Hristos este temelia cinstirii re-

Prea Fericitul Patriarh Justinian, în fruntea delegației Bisericii Ortodoxe Române, vizitînd Mînăstirea Krusedol (R. P. F. Jugoslavia).

ciproce, a unității în gînd și înțelegere, a conviețuirii în pace și a ajutorării reciproce. Ea este dovada cea mai strălucită că atît creștinii în parte, cît și Bisericile locale sînt «zidiți pe temelia Apostolilor și a Proorocilor, piatra din capul unghiului fiind Insuși Hristos» (Efes. 2, 20) și că «mărturisesc cu toții un Domn, o credință și un Botez» (Efes. 5, 6). De altfel, cele mai stăruitoare îndemnuri pe care Sf. Apostol Pavel le dădea comunităților creștine primare, îndemnuri care au rămas întocmai ca niște faruri călăuzitoare de-a lungul veacurilor, nu țintesc decît atingerea acestui scop: «Cu dragoste frățească unul pe altul iubind, cu cinstea unul pe altul mai mare făcînd» (Romani 12, 10); «aceeași unul către altul cugetînd» (Romani 12, 16); «ca toți să grăiți aceeași și să nu fie între voi împerecheri, ci să fiți întemeiați într-un gînd și o înțelegere» (I Cor. 1, 10); «ca să nu fie dezbinare în trup, ci să se grijească mădularele între sine asemenea unul de altul. Și, ori de pătimește un mădular, pătimesc toate mădularele împreună; ori de se slăvește un mădular, împreună se bucură toate mădularele» (I Corint. 12, 25—26); «purtați sarcinile unii altora, căci așa împliniți legea lui Hristos» (Galateni 6, 2); «ca prisosința voastră să împlinească lipsurile altora și prisosința acelora să împlinească lipsurile voastre, ca să fie egalitate» (II Corint. 8, 14).

Crescuți de-a lungul unei trăiri de aproape două ori milenare în ambianța cristalină a Ortodoxiei, credincioșii Bisericii dreptmăritoare a Răsăritului și-au plămădit întreaga lor făptură lăuntrică în duhul Ortodoxiei, încît pe bună dreptate, putem spune că ei simt Ortodoxia ca o boltă albastră, plină de lumină, care îi acopere de la naștere și pînă la moarte, și-și dau seama de ea, chiar și atunci cînd nu pot să o definească, îndeletnicirea aceasta din urmă aparținînd nu atît credinciosului de rînd, cît teologului. Dar această trăire în Ortodoxie a modelat în așa fel pe crediciosul ortodox, încît, pe de o parte el este același, mai presus de considerațiile de naționalitate și de rasă, în orice latură a Bisericii răsăritene și profund diferențiat de cel de altă confesiune, față de care manifestă întotdeauna o rezervă plină de prevenire și un conservatorism cît se poate de hotărît. De altă parte, clerul și ierarhia Bisericilor locale palpită, deopotrivă, în același ritm cu marea inimă a Ortodoxiei de pretutindeni. Și, pe lîngă însușirile caracteristice credinciosului de rînd, clerul și îndeosebi ierarhia sînt purtătorii conștienți ai duhului Ortodoxiei, luptătorii neînfricați împotriva tuturor tendințelor centrifuge, apărătorii zeloși ai pravilei ortodoxe împotriva oricăror imixtiuni din afară și împotriva orcăror răstălmăciri din lăuntru. Ei își desfășoară lucrarea lor, în conformitate cu Ortodoxia de pretutindeni, iar acest consens general este atît de puternic, încît, cu toate că de aproximativ 12 veacuri în Biserica Ortodoxă a Răsăritului nu s-a mai ținut nici un sinod ecumenic, totuși, ecumenicitatea ortodoxă a rămas și rămîne aceeași.

In lumina considerațiilor de mai sus să căutăm, acum, să analizăm strădaniile pe care le-a depus în slujba Ortodoxiei ecumenice Intîistătătorul Bisericii ortodoxe romîne, în cel dintîi deceniu al rodnicei sale arhipăstoriri. Chestiunea asupra căreia urmează să stăruim mai întîi este aceasta: Își găsesc, oare, aceste strădanii temeluire numai în răspunderile sarcinei sale de Arhipăstor al Bisericii ortodoxe romîne, sau sînt ele, cumva, mai intim legate de făptura sa lăuntrică și de concepția cu privire la rostul Bisericii ortodoxe romîne în concertul celoralte Biserici surori și în cadrul aceleiași ecumenicități ortodoxe?

Am arătat mai sus că trăirea în duhul Ortodoxiei și grija de a nu înclina de la el, este datoria comună a credinciosului, a clerului și a ierarhiei. Așa se face că, la vîrsta de 34 ani, preotul Ioan Marina, actualul Părinte Patriarh Justinian, pe atunci parohul bisericii Sf. Gheorghe din orașul Rîmnicul Vîlcii, într-un articol intitulat «Ortodoxia romînă și anticlericalismul liberal», publicat într-un cotidian din București, înfățișînd în chip critic, tot răul pe care l-a cășunat amestecul politicii în treburile Bisericii romîne, cu începere din cea de a doua jumătate a veacului trecut și pînă în timpul din urmă, își mărturisea totodată crezul său statornic cu privire la rostul Bisericii romîne în trecut și afirma cu hotărîre necesitatea scoaterii Bisericii din situația precară în care o adusese politicianismul liberal și reașezarea ei pe linia de plutire a vieții aútentic ortodoxe, potrivit pravilelor de veacuri ale Ortodoxiei ecumenice. Intr-adevăr, potrivit spiritului liberal și cu desăvîrșire antibisericesc al «Decretului organic pentru înființarea unei autorități centrale sinodale» din anul 1864, mitropoliții și episcopii eparhioți ai Romîniei, aveau să fie numiți de domnitor. Dar «Constituția Bisericii Ortodoxe, canoanele fixate de soboarele ecumenice, nu mai au nici o valoare?» se întreba, pe bună dreptate, autorul articolului citat. «Cît despre rostul unei autorități sinodale centrale, continua apoi autorul, onoratul guvern venea cu un «Decret organic», prin care, înființîndu-se sinodul general, se hotăra totodată, că acest sinod va examina «Chestiunile ce i se propun de ministerul de culte. Prin urmare acest sinod nu va mai discuta chestiunile impuse de nevoile Bisericii, ci chestiunile impuse de nevoile guvernului, prin propunerile scrise sau verbale ale ministrului de culte, care este de acum înainte șeful sinodului și deci al Bisericii ortodoxe romîne». Este ușor de înțeles că în felul acesta Biserica ortodoxă romînă era scoasă cu sila din țarcul unității ortodoxe ecumenice și împinsă către o formă de viață care nu avea nimic comun cu Ortodoxia.

Continuîndu-și critica pătrunzătoare, preotul Ioan Marina arăta, mai departe, că legiuirile bisericești care au urmat s-au menținut pe aceeași linie. Indeosebi, partidul liberal a căutat să transforme autoritatea centrală bisericească, Sinodul, într-o reprezenanță nu a Bisericii și a nevoilor ei, ci într-un instrument de aducere la îndeplinire a programului de partid: «Sinodul, conform spiritului liberal, este o adunare bisericească de episcopi și mitropoliți, care iau deciziuni după indicațiile și ordinele partidului liberal». Iar partidul liberal știuse ca, printr-o neglijare totală a intereselor vitale bisericești și prin ținerea în întuneric și în stare materială mizerabilă a clerului de mir, să transforme pe reprezentanții săi în Sinod, în stăpîni autocrați ai eparhiilor respective, punîndu-le la dispoziție, pe lîngă toate celelalte înlesniri și consistoriile, adică tribunalele de judeactă bisericească, aceste «instituții de teroare pentru preoți».

Toate acestea nu făceau altceva decît să îndepărteze pe ierarhul romîn de la conceptul episcopului ortodox, așa cum, cu toate vicisitudinile istoriei, a dăinuit peste veacuri și care a rămas același în toată Ortodoxia ecumenică. Și această breșe încercată de politicianism asupra episcopatului romîn, nu avea să rămînă fără de consecințe în ce privește participarea Bisericii ortodoxe romîne la viața Ortodoxiei ecumenice. Conștiința apartenenței la Ortodoxia ecumenică, vie și puternică la tînărul preot Ioan Marina, îl face să exclame, plin de indignare: «Prin astfel de mijloace, episcopul nu mai este întruchiparea lui Hristos, care a spălat picioarele ucenicilor Săi, ci un autocrat absolutist, iar clerul de mir, desconsiderat,

lipsit de inițiativă, dezbrăcat de aureola aceea de mandatar al lui Iisus, de putere și de autoritate, este surghiunit să lucreze și să trăiască în regiuni pur spirituale, care sînt, bisericește, vecine cu moartea».

Preotul Ioan Marina, accentua faptul acesta în chip cît se poate de lămurit, cînd scria: «Pe vremea cînd păstorea un Veniamin Costache, un Grigore Dascălul, un Varlaam, fiu de țăran, un Simeon Ștefan sau un Șaguna, respectabile fețe de vlădici conștienți de menirea lor, Biserica era un organism viu, cu funcții active de regenerare a sufletului, iar preoțimea, armată disciplinată, de o înaltă ținută etică și stăpînită de comandamente din respectarea cărora am recoltat făurirea unității sufletești».

Concepția cu privire la rolul activ al Bisericii în mijlocul societății, prin reconsiderarea activității slujitorilor Altarului și readucerea lor în orbita strictă a îndatoririlor pastorale autentice, își are valoarea ei netăgăduită, nu numai în legătură cu Biserica ortodoxă romînă, ci și cu Ortodoxia de pretutindeni. Ca atare, înfăptuirile mari și cu neputință de minimalizat, realizate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în toate domeniile vieții religioase și bisericești, în cadrul Bisericii ortodoxe romîne și care motivează prezența Bisericii în cadrul vieții sociale actuale, sînt necesare și sînt cu putință în tot lagărul Ortodoxiei ecumenice, sînt o condiție a ieșirii din marasmul istoriei și sînt o datorie pentru toți Intîistătătorii Bisericilor ortodoxe locale, căci ele sînt comandamentul Însuși Intemeietorului și Pronietorului Bisericii creștine. Din unghiul acesta de vedere Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian constituie astăzi punctul luminos, către care se îndreaptă cu dragoste frățească și cu rîvnă de urmare, și alți ierarhi ai sfintei noastre Ortodoxii. Prea Fericirea Sa nu este un deschizător de drumuri! Ci numai, hotărît să meargă pe calea deschisă de Sfinții Apostoli și bătătorită de marii bărbați ai Bisericii, «a pus mîna pe coarnele plugului» și nu mai privește decît înainte.

O mențiune deosebită trebuie să facem aici despre zelul cu care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a devotat cauzei păcii și luptei împotriva aținătorilor la un nou război, și să subliniem importanța acestei acțiuni ca strădanie în slujba Ortodoxiei ecumenice. Lupta pentru apărarea păcii se duce pe plan mondial și, în clipa de față, la ea participă sute de milioane de oameni. In calitatea noastră de creștini ortodocși, noi admirăm rîvna cu care mulțimi nemai întîlnite pînă acum în istorie, în jurul aceluiași deziderat, apără ceea ce, cu drept cuvînt, poate fi numit «bunul suprem al omenirii». Și admirăm cu atît mai mult acest zel, cu cît, o mare majoritate dintre acești devotați ai păcii își duc lupta lor fermă și hotărîtă în numele unor simțăminte și principii profund omenești. Dar noi, credincioșii, care am primit comandamentul păcii ca pe cel mai sublim testament al Domnului și Mîntuitorului Iisus Hristos, nu trebuie, oare, să ne arătăm deopotrivă de zeloși împlinitori și apărători ai acestui testament? Războiul a fost socotit de creștinism întotdeauna ca o crimă. El este o caracteristică a păgînismului, căci, după cum ne spune Sf. Atanase cel mare «de îndată de neamurile înțeleg învățătura lui Hristos, se îndeletnicesc cu munca cîmpului, în loc să lupte și-și împreună mîinile pentru rugăciune, în loc să pună mîna pe arme». In forma în care e conceput de tehnica distrugătoare cea mai înaintată de astăzi, războiul este cea mai grozavă erezie a veacurilor, în fața căreia ecumenicitatea ortodoxă nu poate rămîne indiferentă. Iar atunci cînd este vorba de denunțat o erezie, cu urmări catastrofale asupra omenirii, adică asupra operii văzute a Creatorului, socotim că nu

trebuie să se speculeze prea mult asupra anumitor drepturi de inițiativă în Ortodoxie, ci, ori de unde ar veni această inițiativă, ori care ar

Intîlnirea dintre Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și Prea Fericitul Justinian, în București, la 10 septembrie 1957.

fi Biserica locală, sau ierarhul de la care vine, Bisericile ortodoxe surori, în frunte cu scaunul ecumenic de la Constantinopol, să aprecieze valoarea și oportunitatea ei și să se coalizeze într-un front unic, pentru

a vădi de erezie pe dușmanul comun al omenirii și al învățăturii păcii și înfrățirii între oameni a Mîntuitorului Iisus Hristos, învățătura care constituie însăși baza Bisericii și sufletul Ortodoxiei. Strigătul de alarmă împotriva lui Arie a fost dat de Sf. Alexandru, episcopul Alexandriei, iar la sinodul I ecumenic, de la Niceea, campionul Ortodoxiei a fost Sf. Atanase cel mare, diacon al aceleiași Biserici. Macedonie era întîistătătorul cetății împărătești a Bizanțului, dar împotriva învățăturilor lui greșite, cu privire la Sf. Duh, s-au ridicat Sf. Vasile cel Mare din Cezareea Capodociei, Sf. Meletie al Antiohiei, Sfinții Grigore de Nazianz și de Nissa, iar credința ortodoxă a triumfat la cel de al doilea sinod ecumenic de la Constantinopol, Nestorie a fost și el întîistătător al scaunului patriarhal de la Constantinopol, care, prin canonul al 3-lea al sinodului ecumenic de la 381 a primit oficial întîietatea de cinste în Biserica Răsăritului și a fost așezat pe picior de egalitate cu Roma, dar, pentru aceasta nu a însemnat că a fost apărat să cadă în erezie, pe cînd, vajnicul episcop al Alexandriei, Sf. Chiril, semnalînd erezia lui, a coalizat întreaga Ortodoxie, dînd ereziarhului riposta cuvenită, la cel de al treilea sinod ecumenic de la Efes. Numai în cazul arhimandritului eretic Eutihie, semnalul rătăcirii a fost dat de Sf. Flavian, întîistătătorul scaunului constantinopolitan, a cărui credință ortodoxă, cu toate suferințele care s-au abătut asupra lui, în toiul luptelor aprige date de erezie, a triumfat desăvîrșit, la cel de al patrulea sinod ecumenic de la Chalcedon. Socotim suficiente aceste dovezi istorice, pentru ca să dovedim că denunțarea ereziei nu a urmat în Biserica Ortodoxă regulile unui anumit protocol, ci că erezia a fost denunțată totdeauna de cel ce a fost sezisată și că din însăși clipa denunțării ei, Ortodoxia de pretutindeni a constituit front comun de apărare a adevărurilor de viață ale Bisericii creștine.

Din punctul acesta de vedere, alarma dată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împotriva celei mai grozave erezii a veacului nostru, războiul, vădește, în chip clar, grija ierarhului nu numai pentru turma încredințată lui spre păstorire, ci și față de însăși menirea Bisericii creștine pe pămînt, care este înfrățirea oamenilor prin iubire și coborîrea împărăției lui Dumnezeu în inimile lor. Și dacă, după cuvîntul fericitului Augustin «a omorî războiul prin cuvînt, a obține pacea, nu prin război, ci prin pace, e o glorie superioară aceleia de a omorî oameni cu armele» (De civitate Dei I, 1 și 24), pentru ierarhul ortodox, a omorî războiul prin cuvînt, este una dintre cele mai nobile și mai imperioase îndatoriri, iar străduința de a mobiliza întreaga Ortodoxie la aceasta, este dovada cea mai categorică de trăire în duhul cu desăvîrșire autentic al ecumenicității ortodoxe.

Cele arătate pînă acum constituiesc, ca să zicem așa, premizele străduințelor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în slujba Ortodoxiei ecumenice. Cel ce nu ține seamă de ele, chiar dacă ar fi de bună credință, nu ar putea să înțeleagă nici semnificația și nici amploarea acestor străduințe. Să trecem acum și să vedem cum se reflectează în fapte aceste măreațe străduințe ale Întîistătătorului Bisericii ortodoxe romîne.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, încă de la venirea în fruntea Bisericii Ortodoxe Romîne, a ținut să mărturisească tuturor Întîistătătorilor Bisericilor ortodoxe surori simțămintele de care este însuflețit și dorul de muncă și de înfăptuiri în slujba Bisericii strămoșești și a Ortodoxiei ecumenice. Scrisoarea irenică, trimisă cu această ocazie,

constituie mărturisirea cea mai vie a conștiinței apartanenței la Ortodoxia ecumenică și în același timp înfățișarea unui program de activitate, pe care Prea Fericirea Sa îl supune cu dragoste frățească Întîistătătorilor Bisericilor ortodoxe surori, ca un omagiu adus întregii Ortodoxii: «Simțim o mare bucurie și o mare încurajare — zice Prea Fericirea Sa — că avem prilejul să facem cunoscut tuturor Bisericilor surori, că — împreună cu mărurisirea de a păzi neclintite învățăturile și tradițiile Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit — putem da chezășie, că totdeauna, potrivit cu datoria ce avem și pe cît împrejurările ne vor îngădui, grija cea mai sfîntă și cea mai arzătoare pentru noi va fi de a păstra și întări legăturile de dragoste și de conlucrare între Bisericile surori, după pilda Sfinților Ierarhi și a fericiților noștri înaintași, urmîndu-le faptele și desăvîrșindu-le jertfele pentru răspîndirea dreptei credințe și propovăduirea cuvîntului adevărului. Căci, după îndemnul dumnezeescului Apostol și învățător al neamurilor, Pavel, datori sîntem «să păzim unitatea duhului întru legătura păcii», «păstrînd ceea ce ni s-a încredințat» (I Timot. 6, 20) și «propovăduind cuvîntul» (II Timotei 4, 2).

Păstrarea și întărirea legăturilor de dragoste între Bisericile surori este moștenirea scumpă, pe care cel de al treilea Patriarh al Romîniei a primit-o de la înaintașii săi și pe care o va lăsa la rîndu-i sporită celor ce vor veni după Prea Fericrea Sa. Și acest șir de Sfinți Ierarhi și fericiți înaintași pe care istoria Bisericii noastre ni-i atestă cu venerație și ale căror fapte au înscris, odată cu numele lor, și faima Țărilor Romîne în istoria Bisericilor surori, este nespus de mare. La Alexandria și la Muntele Sinai, la Ierusalim și la Antiohia, la Constantinopol și în Peninsula Balcanică, la Sfîntul Munte și pînă chiar și în îndepărtata Ivirie, actele de dărnicie, de întrajutorare și de dragoste creștină ale voievozilor, ierarhilor și poporului credincios romîn, stau dovadă grăitoare despre participarea faptică a Bisericii romîne la viața întregii Biserici Ortodoxe și despre strădaniile ei continue în slujba Ortodoxiei ecumenice. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian nu inaugurează o epocă nouă nici în ce privește raporturile interortodoxe de veacuri ale Bisericii noastre; dă însă o nouă propulsie acestor raporturi și stăruie să le facă eficace pentru slava Ortodoxiei ecumenice, prin reactualizarea misiunei sfinte a ei, acum, în a doua jumătate a veacului al XX-lea. De aceea, în aceeași scrisoare irenică, zice: «Așișderea rîvnim ca Sfînta noastră Biserică să ajute și să vegheze mai departe, după datoria ce are, la buna întocmire și la păstrarea neștirbită a ecumenicității, care trăiește vie în sînul Ortodoxiei și n-a lipsit nici în cele mai grele vremuri. Noi, Bisericile ortodoxe surori, înfățișem o mare familie, care am păstrat cu credincioșie învățătura curată a Mîntuitorului Iisus Hristos, fără să ne aplecăm schimbărilor trecătoare și fără să lepădăm nimic din tezaurul sfînt al dogmelor și canoanelor. Prin această unitate a Ortodoxiei se dovedește puterea dumnezeească ce o susține, și vom fi laolaltă fericiți, dacă Cel Atotputernic ne va hărăzi mereu bucuria de a vedea biruind necontenit duhul dragostei și al înțelegerii frățești, care trebuie să stea la temelia tuturor lucrărilor cu caracter obștesc ortodox».

Duhul dragostei și al înțelegerii frățești, această permanentă caracteristică a Ortodoxiei, ca expresie a învățăturii nealterate a Domnului Hristos, trebuie să se facă simțit și pe plan social-mondial, iar nu numai pe plan ecumenic-bisericesc. «Trăim la răscrucea unui veac, cînd se găsesc destui aținători, care se ostenesc să semene ura și să provoace

dușmănia, săpînd prăpastii de neînțelegeri și ridicînd ziduri despărțitoare între neamuri și popoare. Împotriva acestora Biserica trebuie să lupte cu neînfricare, propovăduind neîncetat, că toți oamenii sîntem fii ai Aceluiași Părinte ceresc și că avem poruncă sfîntă să ne iubim unii pe alții dărîmînd zidurile ridicate de dușmănie și astupînd prăpastiile adîncite de ură», zice Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Biserica este datoare, deci, să contribuie cu toate forțele sale la încetățenirea în lume a duhului înțelegerii frățești, al dragostei și al păcii, «pentru a face mai bună viața fiilor ei, care sînt și fiii lui Dumnezeu». De aceea «o lucrare a Bisericii în această privință, îndrumată pe plan ecumenic, ar fi idealul către întregirea factorilor politici, sociali și economici, care ar netezi drumul și ar ușura munca, printr-o conviețuire în pace și bună înțelegere». Numai în felul acesta Biserica și-ar putea sublinia prezența în mijlocul societății omenești, căci «Biserica lui Hristos are marea datorie de a fi necontenit prezentă la munca uriașe pentru refacerea omenirii» din mizeria în care a aruncat-o nebunia celui de al doilea război mondial. În lumina marilor porunci ale ceasului de față, noul Întîistătător al Bisericii ortodoxe romîne găsește că nu este nimic mai de recomandat și de urmărit, decît ca «să întindem punți de prietenie și pace trainică între neamurile și popoarele Bisericilor surori întru Ortodoxie», ca, din înțelegerea, dragostea și pacea dintre ele, să înflorească înțelegerea, dragostea și pacea omenirii întregi.

Scrisoarea irenică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, trimisă tuturor Întîistătătorilor Bisericilor surori ale Răsăritului ortodox cu ocazia urcării sale pe tronul patriarhal, anunță apoi un vast program de activitate bisericească, privind pe de o parte clerul de mir și monahal «în care trebuie trezită osîrdia pentru răspîndirea învățăturilor ziditoare de suflete» întrucît «din clocotul unei inimi mistuite de dorurile sfinte ale virtuților creștinești se făurește dragostea și pacea dintre oameni, precum și acea înfrățire socială într-o obște de viețuire sfîntă», iar pe de altă parte, legăturile bisericești interortodoxe, care, pentru preîntîmpinarea multiplelor probleme ce se pun Bisericilor la tot pasul, trebuie să fie cît mai strînse și cît mai rodnice, «sfîrîmîndu-se peretele care ar încerca să zăgăzuiască unirea noastră duhovnicească, împăcîndu-se cugetele printr-o legătură cît mai strînsă, întinzîndu-se punți de prietenie și de pace trainică între neamurile și popoarele Bisericilor surori întru Ortodoxie. Pentru aceasta credem că avem nu numai datoria, ci chiar poruncă expresă de la Mîntuitorul Hristos, să ne iubim unii pe alții, ca într-un gînd să mărturisim, peste neamuri și peste veacuri, și să ajutăm în tot ceasul, ca să fim o Biserică sobornicească și apostolească, o Biserică a bunătății, a dragostei și a păcii. Ca păstrători ai învățăturilor evanghelice și ca propovăduitori ai iubirii nemărginite, socotim că legăturile de conlucrare între Bisericile noastre surori în dreapta credință sînt astăzi mai de trebuință decît oricînd» (Scrisoarea irenică este publică în «Apostolat Social» IV, 1952, pp. 3—9).

Nu am avut prilejul să cunoaștem răsunetul pe care această scrisoare irenică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian l-a avut la toți Întîistătătorii Bisericilor ortodoxe surori. Împrejurările postbelice au creat pe alocurea o stare de încăpățînată neîncredere reciprocă, alimentată din plin de propaganda mincinoasă a pescuitorilor în apă tulbure. Limbajul folosit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în această scrisoare irenică, clar, cald și convingător, făcea excepție pregnantă de la stilul

Prea Fericiții Patriarhi Melchisedec al Gruziei și Justinian al României după slujba săvârșită la mînăstirea Zagorsk, în 1955.

uscat și searbăd, concis și protocolar al genului. Dinamismul atît de contagios al noului Întîistătător al Bisericii ortodoxe romîne, a fost privit poate cu rezervă, prin unele locuri, deoarece începuturile de strîngere a raporturilor interbisericești ortodoxe au avut loc numai după trecere îndelungată de vreme cu unele Biserici surori și numai după ce adevărul a triumfat, în chip sublim, asupra minciunii. Astăzi, la capătul primilor zece ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, zăgazurile suspiciunii au fost luate la vale de torentul năvalnic al încrederii, iar Bisericile ortodoxe surori de pretutindeni apreciază în Prea Fericirea Sa, pe omul viziunilor clare și al faptelor hotărîte, pe Ierarhul care a înălțat Biserica Ortodoxă Romînă pe culmile luminoase ale chemării sale în lume.

Cele mai strînse raporturi de colaborare ortodoxă interbisericească le-a avut Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, încă de la început cu Întiistătătorul Bisericii ortodoxe ruse, iar din repetatele vizite făcute de Prea Fericirea Sa Bisericii ruse (cea din primăvara aceasta este a șasea), ca și din vizitele pe care unele personalități ale Bisericii ruse le-au făcut Bisericii noastre, a rezultat un deplin acord asupra atitudinii celor două Biserici față de toate problemele timpului de față. Biserica ortodoxă rusă, cu începere din anul 1917, a parcurs un stadiu de o deosebită importanță pentru rostul Bisericii creștine în lume, iar bogata ei experiență și reconsiderarea de către ea a ceea ce înseamnă în chip autentic voința lui Dumnezeu, despre care restul Bisricilor ortodoxe nu putuseră avea nici o cunoștință obiectivă în timpul dintre cele două războaie mondiale, o înălțase pe înălțimi morale vrednice de timpurile cu adevărat apostolice. Experiența acestei Biserici constituie un izvor bogat de învățăminte, pentru ori cine dorește să se devoteze în chip sincer slujirii lui Hristos și aproapelui. De aceea, atașamentul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian față de marea soră de la Răsărit a fost și este atît de puternic.

Cu ocazia vizitei pe care a făcut-o Bisericii ortodoxe ruse în 1948, cînd s-au sărbătorit 500 ani de existență autocefală a Bisericii ortodoxe ruse, Prea Fericirea Sa a cunoscut acolo și a fost cunoscut, în afară de personalitățile de seamă ale Bisericii ruse, pe Catolicosul Patriarh al Georgiei, Calistrat, pe Patriarhul Serbiei Gavriil, pe Exarhul Bulgariei Ștefan, pe Mitropolitul Libanului Ilie și pe Mitropolitul Emesei Alexandru, reprezentanți ai P. F. Patriarh Alexandru III al Antiohiei, pe Arhiepiscopul Timotei, reprezentantul Bisericii Poloniei, pe Episcopul Paisie al Bisericii Albaniei și pe Arhiepiscopul Elefterie, reprezentantul Bisericii Cehoslovaciei. Cu toate că reprezentanții Patriarhiei Ecumenice, ai Patriarhiei Ierusalimului și ai Bisericii Greciei nu erau de față, duhul Ortodoxiei ecumenice a încălzit cu putere inimile celor prezenți la acea sărbătoare, iar grija lor față de răspunderile ceasului de față, i-a determinat ca, într-un gînd, să elaboreze pateticul Apel, către creștinii din toată lumea, în favoarea păcii și pentru condamnarea războiului și a aținătorilor la un nou război: ...«întindem mîna tuturor celor ce doresc ca omul să fie frate pentru om, iar nu fiară și propunem ca, în chip frățesc, să ne unim eforturile și să facem neputincioși pe cei ce pun la cale o nouă catastrofă, pe slujitorii puterilor întunericului, pentru care principiile măreție ale iubirii de pace și de frăție, de mult au pierdut orice însemnătate». Și Apelul nu poate trece cu vederea faptul deosebit de grăitor: «Sfînta Biserică ortodoxă ecumenică găsește în pilda de jertfă măreață a

Bisericii ortodoxe autocefale ruse un sprijin puternic, pentru ca — prin puterea rugăciunii înflăcărate și a iubirii pînă la jertfă — să apere cauza păcii» (Apelul este publicat în Apostolat Social IV, 1952, pp. 451—452).

Doi ani mai tîrziu, cu ocazia unei noi vizite făcute Bisericii ortodoxe ruse, între Prea Fericitul Patriarh Alexei și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, s-a încheiat, la 30 mai 1950, un Act, prin care s-a luat hotărîrea «de a acționa de comun acord întru apărarea păcii pe plan internațional, de a se informa unii pe alții despre toate măsurile interne, cu privire la problema luptei pentru pace, apoi de a chema pe credincioși la rugăciune fierbinte pentru pace și, în general, de a organiza în proporții și mai mari acțiunea pentru apărarea păcii printre credincioșii țărilor lor». (Actul este tipărit în Apostolat Social IV, 1952 pag. 471—472).

O nouă fază în ceea ce privește lupta Bisericii Ortodoxe pentru apărarea păcii și împotriva atițătorilor la război, o marchează Chemarea către creștinii din lumea întreagă, adresată cu ocazia întîlnirii Prea Fericiților Patriarhi: Alexandru III al Antiohiei, Alexei al Rusiei, Justinian al Romîniei, Calistrat al Georgiei și Mitropolitul Chiril, președintele Sf. Sinod al Bisericii Bulgariei, în 1951, la serbările Bisericii ortodoxe ruse în cinstea Sf. Serghie din Radonej. Chemarea aceasta lasă să se întrezărească, în chip lămurit, încredințarea celor cinci Întîistătători, care o semnează, că acțiunea în slujba păcii între oameni și popoare ține de însăși esența Bisericii creștine, că ea este o datorie imperioasă pentru toți Întîistătătorii Bisericilor ortodoxe locale. «Deaceea — zic cei cinci Întîistătători, în încheierea Chemării amintite —, adresîndu-ne capilor Bisericilor ortodoxe din Constantinopole, Alexandria, Ierusalim, Elada, Cipru, Serbia, Albania și Polonia, care lipsesc din mijlocul nostru, ne exprimăm adînca convingere, că și ei vor binecuvînta asemenea acțiune sfîntă, cu obligația Marilor Puteri de a soluționa toate chestiunile vieții internaționale pe cale pașnică» (Chemarea este publicată în Apostolat Social IV, 1952, pp. 491—496).

Ar fi cu totul greșit să ne închipuim că strînsele și fructuoasele raporturi dintre Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Pravoslavnică Rusă, în timpul celui dintîi deceniu de arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, s-ar reduce numai la cele din cadrul luptei pentru pace. Dimpotrivă, ele se referă la întreaga viață bisericească, sub toate aspectele ei, interne și externe, deoarece pe toate planurile de luptă și de strădanii, de încetățenire a concepției creștine și a misiunii slujitorilor Bisericii și de reconsiderare a marilor comandamente ale Mîntuitorului Hristos, Biserica Ortodoxă Romînă se găsește astăzi în duhul celei mai strînse și mai efective conlucrări cu Biserica Ortodoxă Rusă, iar la aceasta s-a ajuns numai datorită strădaniilor pline de zel și de devoțiune ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Aceleași strînse și rodnice raporturi s-au realizat, în timpul celor din urmă zece ani și cu Biserica Ortodoxă Bulgară. Se știe că în trecut, între Biserica Ortodoxă Romînă și cea Bulgară au existat puternice legături de întrajutorare spirituală și materială, în ambianța plină de dragoste a duhului Ortodoxiei ecumenice. Ceva mai mult, tot timpul cît Biserica Ortodoxă Bulgară a fost socotită schismatică de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol — adică din momentul cînd a avut curajul să se declare autocefală, fără îndeplinirea întregului protocol respectiv — Biserica Ortodoxă Romînă a fost pentru Biserica Ortodoxă Bulgară nu numai o soră plină de afecțiune, ci și o mamă, procurîndu-i Sfîntul și

Marele Mir, care i se refuza continuu de Biserica de la Constantinopol. Poporul romîn s-a considerat veacuri de-a rîndul frate bun cu poporul bulgar, inima ambelor popoare a pulsat în același ritm al Ortodoxiei ecumenice. Numai intrigile politicianiste ale trecutelor regimuri și aţîţarea șovinismului cu totul necreștin lărgise, în timpul din urmă, prăpastia dintre cele două popoare ortodoxe. Reconsiderarea raporturilor politice dintre cele două popoare, care a urmat după cel de al doilea război mondial, în spiritul timpurilor noi, a fost urmată și de reașezarea raporturilor frățești dintre cele două Biserici pe bazele tradiționale sănătoase și pline de rodnice urmări, iar faptul acesta se înscrie deopotrivă printre realizările de seamă din timpul ultimului deceniu.

Vizitele făcute de Întîistătătorul Bisericii bulgare în țara noastră și participarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la festivitățile prilejuite de ridicarea la rangul de Patriarhat a Bisericii Ortodoxe Bulgare, au realizat strînsele legături de veacuri dintre cele două Biserici și le-a dispus pentru acțiuni comune și mai trainice pe viitor, întru propovăduirea cuvîntului Evangheliei și întru triumful spiritului dragostei și frăţietăţii, care caracterizează întreaga Ortodoxie ecumenică. În cuvîntarea rostită cu prilejul înscăunării Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei, la 10 mai 1953, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian grăia: «Faptele constituiesc manifestarea cea mai elocventă a sentimentelor. Dragostea neîncetată și frăția Bisericii Ortodoxe Romîne și poporului romîn, de cînd a cunoscut poporul bulgar și pînă astăzi, le dovedesc faptele înscrise în pisaniile de biserici și mînăstiri din țara D-voastră, cărțile de cult, odoarele, zugrăvelile ctitoricești, documentele găsite în ziduri, arhivele Bisericii Ortodoxe Bulgare etc. Ele vor grăi deapururea despre dragostea și frăția Bisericii Ortodoxe Romîne și poporului romîn față de Biserica Bulgară și poporul bulgar». Și Prea Fericirea Sa a continuat: «Vom fi pururea alături de aspirațiile Bisericii și poporului bulgar și de Prea Fericirea Voastră, în toate străduințile de promovare a Ortodoxiei» (A se vedea Cuvîntarea în Apostolat Social V, 1955, pp. 70—73). De asemenea, în cuvîntarea ținută în ședința festivă a Sfîntului Sinod al Bisericii ortodoxe bulgare, cu același prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, accentuînd necesitatea unei conlucrări active a celor două Biserici surori, întru preîntîmpinarea marilor probleme pe care le pun Bisericii creștine timpurile de față, grăia: «Fac o propunere concretă: să ne informăm reciproc asupra tuturor hotărîrilor care se iau separat de Bisericile noastre, pentru a ne ajuta reciproc și a unifica acțiunile întreprinse de Bisericile noastre ortodoxe» (Apostolat Social V, 1955, pag. 75). Iată graiul de totdeauna al Bisericii adevărate a Mîntuitorului Hristos, duhul cel mai strălucit al Bisericii și al Ortodoxiei ecumenice.

Legăturile dintre Biserica noastră și celelalte Biserici ortodoxe surori au fost cultivate, vreme îndelungată, numai prin corespondență: scrisori prilejuite de marile sărbători ale creștinătăţii, de diferitele comemorări și aniversări, sau de anumite interese vitale ale vieții bisericești ortodoxe. Este vrednic de remarcat, și din punctul acesta de vedere, stilul cel nou pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian îl introduce în searbăda și protocolara ținută anterioară a corespondenței cu celelalte Biserici ortodoxe surori: totdeauna problemele mari ale timpului sînt scoase în evidență; totdeauna datoria față de preîntîmpinarea creștinească a acestor probleme este pusă pe primul plan; totdeauna solicitarea călduroasă de conlucrare activă a tuturor Bisericilor pentru rezolvarea acestor

probleme în duhul Ortodoxiei ecumenice este categoric exprimată. Dar acordul de vederi al unei bune părți dintre Bisericile ortodoxe ale Răsăritului a întîrziat multă vreme să se producă.

Cel dintîi care a deschis Răsăritului ortodox cale către țara noastră a fost venerabilul Patriarh Alexandru III al Antiohiei. Prea Fericirea Sa cunoscuse pe Întîistătătorul Bisericii noastre, cu ocazia consfătuirii de la Moscova din vara anului 1951 și primise cu bucurie invitația de a vizita Biserica noastră. O lună mai tîrziu, nonagenarul Patriarh al Antiohiei, oaspe scump al Bisericii noastre, se încredința personal de marea lucrare de regenerare creștinească și bisericească de la noi, de chipul înțelept cum conduce destinele acestei Biserici Întîistătătorul ei și de ordinea desă-

Prea Fericiții Patriarhi Justinian al Romîniei și Chiril al Bulgariei, la palatul patriarhal din București, în toamna anului 1954.

vîrșită și progresul înfloritor care animă toate sectoarele de viață bisericească de la noi. Pentru aceasta, la cîtăva vreme după reîntoarcerea sa la Damasc, Prea Fericitul Patriarh Alexandru III scria Întîistătătorului Bisericii noastre: «Pròfund impresionați de căldura cu care am fost tratați, întorcîndu-ne acasă, am dat toată libertatea graiului nostru să mărturisească neîncetat sentimentul nostru de adîncă recunoștință pentru Prea Fericirea Voastră, care ați revărsat, cu atîta prisosință, deosebită grijă, atenție, dragoste și ospitalitate, pe care noi le-am trăit și sufletește și trupește, tot timpul petrecerii noastre în frățească comuniune cu Prea Fericirea Voastră» (Scrisoarea publicată în B.O.R. nr. 7—9/1951 p. 321).

Glasul venerabilului Patriarh al Antiohiei nu a întîrziat să se facă auzit în Răsăritul ortodox, iar rîvna și strădaniile Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, atît în ce privește promovarea stărilor lăuntrice ale Bisericii ortodoxe romîne, cît și în ce privește slava Ortodoxiei ecumenice

au făcut să se topească toate barierile de ghiață care mai dăinuiau între Biserici și atenția tuturor să fie atrasă din ce în ce mai puternic față de Biserica ortodoxă romînă. Deaceea, cînd în 1955 Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat poftire tuturor Bisericilor ortodoxe surori pentru a participa la festivitățile pentru comemorarea a 70 ani de autocefalie a Bisericii ortodoxe romîne, care aveau să fie urmate de sărbătorile generalizării cultului unor Sfinți cu moaște în țara noastră și ale canonizării unor Sfinți romîni, au răspuns cu entuziasm toate Bisericile ortodoxe surori, unele ca : Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Rusiei, Patriarhia Bulgariei și Biserica Greciei trimițîndu-și delegați, iar altele ca: Patriarhia Alexandriei și Patriarhia Serbiei manifestîndu-și viul regret de a nu putea lua parte, din motive binecuvîntate.

Dragostea cu care au fost întîmpinați solii Bisericilor ortodoxe surori, grija cu care au fost înconjurați tot timpul șederii lor în țară, ambianța duhovnicească înaltă în care s-au desfășurat toate sărbătorile programate și evlavia manifestată pretutindeni de poporul drept credincios, au produs impresii adînci și nesterse în sufletele tuturor și i-au făcut să simtă deosebit de puternic duhul Ortodoxiei ecumenice care suflă din plin asupra Bisericii Ortodoxe Romîne. Vizitele pe care le-au făcut apoi în țară, la diferite unități ale Bisericii ortodoxe romîne, i-au ajutat să înțeleagă adevărata ținută a înfăptuirilor bisericești lăuntrice ale Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne și să aprecieze și mai desăvîrșit sinceritatea marilor sale strădanii în slujba Ortodoxiei ecumenice.

Am urmărit cu deosebit interes impresiile produse de contactul cu realitatea înfloritoare a Bisericii ortodoxe romîne, îndeosebi asupra delegațiilor Patriarhiei Ecumenice și Bisericii Greciei. Cunoșteam rezerva manifestată anterior de aceste două Biserici, față de rodnicele strădanii care luau formă din ce în ce mai concretă în Biserică Ortodoxă romînă, sub conducerea înțeleaptă și hotărîtă a Întîistătătorului ei. Am avut prilejul să vorbesc personal cu reprezentanții Bisericii Greciei. Zi de zi și clipă de clipă, tot timpul cît au fost oaspeții Bisericii noastre, nu au fost decît ochi și urechi și nu-și puteau crede ochilor și da ascultare auzului de cîte vedeau și auzeau. Am surprins detașîndu-se concluzii de o imperioasă actualitate pentru Biserica greacă respectivă. Cît de mult îi interesau toate și cît de mult ar fi voit să vadă toate acestea înfăptuite și în Biserica lor!

Să spicuim, însă, din aprecierile făcute asupra stărilor bisericești de la noi și asupra poziției Bisericii ortodoxe romîne în cadrul Ortodoxiei ecumenice, de delegații care au luat parte la festivitățile din toamna anului 1955.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Athenagora, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, adînc mișcat de tot ce a văzut la noi, a fost în chip deosebit impresionat de amploarea pe care a luat-o monahismul ortodox romîn și de rostul său în iconomia vieții Bisericii ortodoxe romîne: «Este minunat ce a făcut Prea Feriictul Patriarh Justinian prin măsurile ce a luat de a asigura maicilor din mînăstiri o viață de muncă și de rugăciune. Este mîndria noastră că există asemenea maici în Biserica Ortodoxă. Patriarhia Ecumenică se mîndreste că există în Romînia atîtea călugărițe și cu acest prilej vă transmit binecuvîntarea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol» (Din cuvîntarea ținută la Mînăstirea Țigănești, B.O.R. nr. 11/1955 pag. 1064).

Venerabilul Mitropolit Grigore al Leningradului care, la puțină vreme după vizita făcută Bisericii noastre, s-a mutat către Domnul, a accentuat

îndeosebi dezvoltarea și înflorirea Bisericii ortodoxe romîne ca factor de promovare a întregii Ortodoxii: «Cu această ocazie constatăm cu ochii noștri marea dezvoltare și deplina înflorire a Bisericii autocefale romîne. Sfînta Biserică Orotdoxă Ecumenică constituie un singur trup — Trupul lui Hristos — iar Sf. Apostol Pavel, în epistola sa către Corinteni, spune: Cînd se preamărește un membru din trup, atunci împreună cu el se bucură și celelalte membre (I Corint. 13, 21). Solemnitatea bucuriei de astăzi a Bisericii ortodoxe romîne este slava și bucuria întregii Ortodoxii ecumenice, de aceea la această sărbătoare a Bisericii ortodoxe romîne ne-am adunat din toate colțurile lumii, reprezentanții Bisericilor ortodoxe surori, pentru ca împreună să înălțăm Bunului Dumnezeu rugăciuni de mulțumire și de recunoștință. Fie ca această unitate să înflorească și să fie puternică și veșnică. În această unire în dragoste și pace, să se înalțe pururea rugăciuni pentru întărirea, ocrotirea și prosperarea prea slăvitei Biserici ortodoxe romîne, precum și a întregii Ortodoxii ecumenice» (Din cuvîntarea rostită în biserica Sf. Spiridon din București, B.O.R. nr. 11—12/1955 pag. 1021—1022).

Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei a insistat deopotrivă asupra prestigiului atins de Biserica ortodoxă romînă sub arhipăstorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian: «Urmînd pildele trecutului ei istoric, însuflețită de aceleași năzuințe bine plăcute lui Dumnezeu și poporului, împrospătată de puterea Duhului lui Dumnezeu, care lucrează fără încetare asupra ei, această sfîntă Biserică a propășit mult și, prin contribuția la viața Ortodoxiei, a cîștigat un loc de cinste în viața Bisericii Ortodoxe ecumenice. Merite pentru aceasta au, din mila lui Dumnezeu, mulți Ierarhi de seamă ai Bisericii ortodoxe romîne, iar în timpul din urmă cu toată vrednicia și cu mult spor se trudesc Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian și toți colaboratorii de Dumnezeu luminați ai Prea Fericirii Sale, Ierarhi și păstori ai Sfintei voastre Biserici. Ochii tuturor rîvnitorilor întru sfînta Ortodoxie, atît din țara voastră, cît și din alte țări ortodoxe, sînt ațintiți asupra voastră, măsurînd mărimea lucrării săvîrșite de Prea Fericirea Voastră și a întregii zidiri bisericești din țara voastră. De aici vine marea mîngîiere pentru toți și în același timp și înalta prețuire a lucrării pe care Prea Fericirea Voastră și colaboratorii Prea Fericirii Voastre o împliniți, spre slava lui Dumnezeu și spre binele poporului» (Cuvîntarea ținută tot în biserica Sf. Spiridon, B.O.R. nr. 11—12/1955 pag. 1025).

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hrisostom de Filippi și Neapole, reprezentantul Bisericii Greciei, dînd glas simțămintelor ce l-au copleșit, de îndată ce a luat contact cu realitatea din Biserica ortodoxă romînă, a spus: «Sfîntul Apostol Pavel, care este ocrotitorul smeritei noastre Mitropolii, scrie către ucenicul său iubit, Timotei: «Slujba ta fă-o deplin!». Porunca aceasta a Apostolului o realizează de vreme îndelungată Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, care cu curaj, credință și evlavie se înfățișează înaintea Bisericii Ortodoxe Romîne și îndeosebi înaintea poporului romîn și săvîrșește slujba sa întreagă în Biserica autocefală a Romîniei»... «În acest scurt răstimp, am învățat atîtea lucruri de valoare, am auzit și am văzut aici atîtea, încît am socotit, într-adevăr, că ne găsim în fața Bisericii din primele veacuri ale creștinismului și nu exagerăm, căci am văzut întîi clerul ei, care e instruit sub toate aspectele, se iubesc între ei și cu inimă curată și plină de evlavie. Își împlineste cu exactitate îndatoririle sacre și nu se dă la o parte de la predică și mărturisire, si, într-un cuvînt își săvîrșește îndatoririle sale, făcînd toate pentru slava lui Dumnezeu» (Din

cuvîntarea rostită în catedrala patriarhală, B.O.R. nr. 11—12/1955, pag. 1215).

Aprecierile acestea, făcute îndeosebi de reprezentantul Patriarhiei Ecumenice și al Bisericii Greciei, oricît de măgulitoare s-ar părea, au fost totuși deosebit de calculate. A trebuit o anumită trecere de timp, ca impresiunile culese din Biserica Ortodoxă Romînă să se cristalizeze și să se transforme în convingeri puternice, care să dea măsura adevăratelor sentimente și a nestrămutatelor aprecieri. În raportul pe care Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Athenagora l-a făcut către Scaunul Ecumenic, în urma vizitei făcute în țara noastră, înfățișa pe Întîistătătorul Bisericii noastre astfel: «Este un Ierarh, într-adevăr, ales în smerenie, blîndețe, cu nemărginit respect față de Biserica Mamă, Patriarhia Ecumenică și față de persoana Patriarhului Ecumenic, cu înțelegere, cu capacitate administrativă, cu puternică influiență asupra poporului și într-adevăr un admirabil spirit organizator și creator. Acestor virtuți ale sale se datorește toată vigoarea, progresul și prosperitatea Bisericii Romîne, care este într-adevăr incomparabilă» (Revista Apostolul Andrei a Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, nr. 232—240/1956.Cf. B.O.R. nr. 5/1956, pag. 408). Iar puțin mai tîrziu, într-o scrisoare adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, din Paris, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Athenagora, exarhul Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Apuseană și Centrală, făcea următoarea mișcătoare mărturisire: «A fost o binecuvîntare și o mare bunăvoință a mult milostivului Dumnezeu că în acest timp din urmă al vieții mele mi-a hărăzit să întîlnesc și să cunosc pe Prea Fericirea Voastră și mai ales în condiții atît de favorabile... participarea mea cu spontană și consimțită captivare la prea frumoasele ceremonii, totodată în atmosferă de evidentă evlavie și înduioșare, cu muzică psaltică de o frumusețe răpitoare în sfintele locașuri, în sfintele mînăstiri, la concertele de clerici și monahii, au creat în ființa mea o stare impunătoare. Este o stare de armonie dulce, liniștită și nespusă a tuturor bietelor mele înclinări și năzuințe sufletești, pe care rog pe Cel Prea Înalt să mi-o dăruiască pînă la sfîrșitul vieții mele pămîntești, precum și tuturor persoanelor iubitoare, pe care le îmbrățișează inima mea» (Scrisoarea publicată în B.O.R. nr. 11—12/1955 pag. 1242).

Scurta vizită pe care Prea Fericitul Vichentie, Patriarhul Bisericii ortodoxe sîrbe a făcut-o Bisericii noastre, în luna octombrie 1956, în drum de la Moscova către țara sa și vizita mai îndelungată pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut-o Bisericii ortodoxe sîrbe, în luna iunie 1957, încheie veriga contactului direct pe care Prea Fericirea Sa l-a realizat cu majoritatea Bisericilor ortodoxe surori, de-a lungul celui întîi deceniu de arhipăstorire. Ce înseamnă acest contact direct dintre Biserici, a arătat-o Prea Fericitul Patriarh Vichentie, în cuvîntarea ținută în catedrala din Belgrad, la primirea delegației romîne: «Venirea D-Voastră în mijlocul nostru întărește și consolidează legătura Bisericilor noastre autocefale. Însă, în același timp, ea înseamnă și întărirea întregii Ortodoxii, deoarece întărirea părților înseamnă și întărirea întregului. Cunoașterea, înțelegerea și munca comună a ierarhilor Bisericilor surori, vor întări conștiința pravoslavnică nu numai a popoarelor noastre, ci va umple de bucurie și sufletele tuturor pravoslavnicilor» (Cuvîntarea este publicată în B.O.R. nr. 8—9/1957, pag. 673—674). Iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, confirmînd acest lucru, trăgea totodată și concluziile practice ale acestui contact strîns dintre Ierarhii Bisericilor «spre binele popoarelor

noastre pravoslavnice, spre înflorirea Bisericilor noastre surori și spre slava Ortodoxiei ecumenice» : «Întîlnirile dintre cîrmuitorii celor două Biserici pot și trebuie să fie rodnice, pentru realizarea unor temeinice legături bisericești în viitor : noi avem putința să stabilim un schimb mai intens de publicații religioase, vizite reciproce de profesori ai școlilor teologice și de clerici, consultări permanente în problemele de interes general pentru întreaga Ortodoxie etc. Noi sîntem încredințați că aceste perspective sînt deopotrivă de folositoare și pentru Biserica ortodoxă romînă și pentru Biserica ortodoxă sîrbă. Sîntem de asemenea încredințați că legăturile dintre Biserici contribuie în mare măsură la adîncirea prieteniei dintre popoare, la consolidarea păcii, spre care năzuieste în prezent întreaga omenire con-

Intîlnire frățească între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Krutițki, la București, în 1954.

știentă de menirea ei pe pămînt și care constituie una dintre poruncile de căpetenie ale învățăturii creștine» (A se vedea același nr. din B.O.R. pag. 677).

Pentru strîngerea raporturilor dintre Bisericile ortodoxe surori, în vederea împlinirii rolului care îi este hărăzit Ortodoxiei în lume, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a întrezărit și alte căi deopotrivă de eficace, în afara contactelor personale dintre Ierarhi. Aluzia pe care a făcut-o în cuvîntarea rostită cu ocazia vizitei în Iugoslavia, în legătură cu schimbul mai intens de publicații religioase, vizite reciproce de profesori ai școlilor teologice și de clerici, era consecința unor mult mai vechi strădanii, în bună parte puse în practică de către Prea Fericirea Sa și ale căror rezultate erau cît se poate de îmbucurătoare.

Revistele Patriarhiei Romîne, care, de la venirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în fruntea Bisericii noastre au fost reorganizate și sporite, constituiesc posibilitatea contactului celui mai strîns

între Biserica Ortodoxă Romînă și celelalte Biserici ortodoxe surori, după cum și revistele celorlalte Biserici surori, care ajung pînă la noi, ne înlesnesc cunoașterea vieții religioase și bisericești respective, problemele care se frămîntă acolo și soluțiile care încearcă să se dea de către Bisericile ortodoxe locale marilor probleme care sînt ale Ortodoxiei de pretutindeni. Contribuția Teologiei romînești la elucidarea și la canalizarea problemelor interconfesionale și interbisericești pe făgașul adevăratei înțelegeri ortodoxe, a fost, în timpul celui dintîi deceniu de arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, deosebit de însemnată. Iar aceasta a fost cu putință prin faptul că, după noua legiuire bisericească de la noi, școlile teologice au revenit la matca lor tradițională, fiind scoase de sub așa zisa autonomie universitară și trecute sub directa supraveghere și îndrumare a Sfîntului Sinod. Din moment ce această revenire a fost cu putință, profesorii de Teologie, ca și ceilalți cărturari ai Bisericii noastre, s-au simțit în primul rînd ostași devotați ai Bisericii și au militat cu toată devoțiunea pentru Ortodoxie și pentru interesele mari ale Bisericii, renunțînd cu desăvîrșire la poziția depășită a celor obișnuiți să facă «știință pentru știință» și punîndu-și tot zelul și toate puterile lor de muncă în slujba Bisericii lui Hristos.

Cu ocazia apariției primului număr al revistei «Ortodoxia», Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în Cuvîntul înainte, cu care îl însoțea, scria, printre altele: «Ortodoxia năzuiește să fie stegarul vrerilor noastre — ale păstrătorilor tezaurului sacru lăsat de Mîntuitorul — de a vedea Bisericile ortodoxe înmănunchiate într-un front solidar, mărturisind prin fapte grăitoare unitatea ecumenică a creștinătății dreptslăvitoare» (Nr. 1/1949, pag. 5). Și, într-adevăr, revista «Ortdoxia» a luat atitudine categorică împotriva oricăror răstălmăciri ale învățăturii creștine genuine, făcute fie de romano-catolicism, fie de protestantism, a apreciat cu toată bunăvoința, dar și cu toată grija dorințele anumitor Biserici de a se apropia de Ortodoxie și a urmărit cu viu interes, dar în același timp cu toată rezerva strădaniile Mișcării Ecumenice, însuflețită de dorința vie de a ajunge la o reunire a tuturor Bisericilor creștine, dar căutînd aceasta pe alte căi decît singura cale adevărată. adică acea de a reveni la matca unei sfinte, apostolicești și sobornicești Biserici Ortodoxe, care îi așteaptă pe toți cu brațele de mamă iubitoare larg deschise. Contribuția adusă de revista «Ortodoxia», sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cauzei Otdodoxiei ecumenice, este ca atare deosebit de valoroasă. Teologii romîni, al căror devotament pentru sfintele adevăruri ale Ortodoxiei este indeobște cunoscut, prin studii și referate cerute de Sfîntul Sinod au pregătit condițiunile prealabile unei desăvîrșite colaborări a Bisericii Ortodoxe Romîne cu toate celelalte Biserici surori, în același duh autentic, asupra tuturor problemelor ecumenismului ortodox.

De altfel, în strîngerea raporturilor dintre Bisericile ortodoxe surori și în realizarea marii și minunatei idei a rolului solidar al Ortodoxiei, schimbul de studenți și de profesori însemna o verigă nu mai puțin de valoroasă. Iar Biserica ortodoxă romînă nu a întîrziat să folosească și această minunată cale. La Institutul Teologic din București și-au făcut studiile pînă acum doi studenți finlandezi, dintre care unul și-a luat licența în Teologie și acum este preot în patria lui, iar în timpurile de față își urmează cursurile la magisteriu un cleric al Patriarhiei Ecumenice, un student bulgar și unul albanez. Deasemenea doi tineri monahi romîni studiază în

prezent la Academia Duhovnicească din Moscova. In cît privește schimburile de profesori, acestea au fost inaugurate anul trecut, cu mult succes, prin trimiterea la Sofia a doi profesori de la Institutele noastre Teologie și pirn venirea în țara noastră a doi profesori de la Academia Duhovnicească din Sofia, care au ținut și de o parte și de alta cîte o seamă de prelegeri, urmărite cu mult interes de studenți.

Dar strădaniile Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în slujba Ortodoxiei ecumenice au îmbrăcat deopotrivă și haina manifestării practice a dragostei față de frați, care constituie specificul învățăturii creștine și dovada cea mai grăitoare a duhului adevăratei Ortodoxii. Reactivînd bogatele tradiții ale trecutului, care au dus faima dărniciei romînești pînă departe în Răsăritul ortodox, Prea Fericirea Sa a făcut din nou ca mîngîierea și întrajutorarea Bisericii Ortodoxe Romîne să se facă viu simțite, acolo unde frații noștri ortodocși au mai multă trebuință de ele, iar prin obiectele de artă, dăruite unor ierarhi cu diferite prilejuri, a ținut să se cunoască pretutindeni că Biserica Ortodoxă Romînă, acum, ca și în trecut, acordă o deosebită atenție înfloririi artei bisericești ortodoxe. Obiecte de mare valoare artistică, lucrate de mîini pricepute, în aur și argint, în filigran și email, sau bătute cu pietre scumpe: engolpioane, cruci portabile, cruci pentru Sf. Masă, potire și discuri, chivote, icoane de cicancă, iconițe pictate, iconițe din metal, Evanghelii în email și cu inscripții, cîrji patriarhale și arhierești, candele și cădelnițe, epitrahile și omofoare arhierești, ca și stofele de veșminte bisericești lucrare de mînile măiestre al harnicelor noastre călugărițe, au dus pînă departe în lume delicatețea artei noastre bisericești actuale, odată cu dovada dragostei noastre frățești. Mărinimoasele daruri ale Bisericii ortodoxe romîne au ajuns din India pînă în Danemarca, din Rusia pînă în Iugoslavia, de la Alexandria pînă la Antiohia și Liban și din Bulgaria pînă la Contantinopol. S-au trimis, deasemenea, ajutoare bănești Bibliotecii Patriarhale din Alexandria și Liceului mixt din Damasc. O mențiune deosebită trebuie făcută aici cu privire la darul oferit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Patriarhiei Ecumenice, în anul 1955, în urma actelor de vandalism și de barbarie, săvîrșite în plin veacul al XX-lea de către bandele șovine iresponsabile, împotriva sfintelor lăcașuri dumnezeești și a clericilor din Constantinopol și din Smirna. Punchul, pus la cale din umbră de cei ce continuă să se împotrivească cu îndîrjire luptei dîrze de eliberare de sub jugul colonialist a grecilor din insula Cipru, a acoperit de doliu Biserica Mamă de la Constantinopol și a umplut de durere și de revoltă întreaga Biserică creștină ortodoxă. Pentru că întîmplările acestea dureroase au avut loc în timp ce la București se găseau adunați la festivitățile Bisericii ortodoxe romîne din toamna anului 1955, o seamă de ierarhi ai Bisericilor ortodoxe surori, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și Inalții Ierahi străini au întocmit și trimis Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Anthenagora o scrisoare frățească de participare la durerea încercată de Patriarhia Ecumenică, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, profitînd de faptul că delegații Patriarhiei Ecumenice se mai găseau încă la noi în țară, pe lîngă darurile personale si pe lîngă darurile oferite prin ei Patriarhului Ecumenic, le-a mai încredințat, în numele Bisericii ortodoxe romîne, pentru nevoile urgente ale Primei Patriarhii Ortodoxe, în urma grelelor lovituri primite: 30 potire din metal argin-

tat cu paharul aurit, 30 discuri din metal argintat și cizelat, 30 cópii nichelate cu mîner de alpaca nichelat, 30 linguriţe cizelate și cu căușul aurit, 30 steluțe argintate și cizelate, 30 cruci pentru binecuvîntare în email argintate, 30 cruci pentru Sf. Masă în email argintate și aurite, 30 cădelnițe din metal argintat, 300 iconițe din metal argintat cu chipul Maicii Domnului, 2500 cruciulițe în email argintate, 200 m. stofă din bumbac mercerizat și mătase vegetală de diferite culori, precum și 1000 m. galon de mătase și bumbac. In felul acesta cuvintele marelui Apostal al neamurilor: «Ci să îngrijească membrele între ele unul de altul, cu același interes. Și ori de sufere un membru sufer toate împreună cu dînsul; ori de se cinstește un membru, împreună se bucură toate membrele» (I Corint. 12, 25—2) se arată tot atît de vii și lucrătoare în Biserica ortodoxă romînă de astăzi, de sub purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ca și cu douăzeci de veacuri în urmă, cînd nepregetatul Apostol al neamurilor aduna colecte de la creștinii din Macedonia și Grecia, pentru ușurarea nevoilor și suferințelor comunității creștine de la Ierusalim.

*

Ajunși la capătul acestei sumare expuneri, care, dacă nu va fi înfățișat precum se cuvine toate aspectele strădaniilor în slujba Ortodoxiei ecumenice ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a căutat cel puțin să stabilească criteriile intime și cadrul general în care s-au desfășurat aceste strădanii, ne vin în minte cuvintele Fericitului Teodoret al Cirului din ultimul capitol al lucrării Philotheos Historia, unde, conștient că nu a putut înfățișa în toată amploarea lor admirabilele lupte ale «atleților virtuții», grăiește: «Chiar dacă aceste istorisiri nu cuprind, însă, toate faptele lor mărețe, totuși sînt de ajuns chiar și numai unele dintre aceste fapte, pentru ca să înțelegem caracterul vieții lor întregi. Căci, după cum nu este nevoie să dăm la tocilă tot aurul, ca să putem vedea dacă este adevărat sau nu, ci este de ajuns să frecăm de tocilă numai o parte din el, tot așa și în cazul de față». Fericitul Teodoret, printr-o analiză pe cît de succintă, pe atît de adîncă ajunge la concluzia că suportul intim al realizării vieții virtuoase a Sfinților este dragostea cea dumnezeiască și sfîntă. Credem că nu sîntem departe de adevăr dacă afirmăm și noi că la baza tuturor acestor nobile strădanii ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în slujba Ortodoxiei ecumenice stă aceeași dragoste dumnezeeasca și sfîntă față de Dumnezeu și față de oameni. Căci, după cuvîntul marelui Hrisostom, nimic altceva nu este mai aducător de roadă într-o pastorație, decît a iubi și a fi iubit».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian iubește, cu adevărat, chemarea sa. iubeste turma care i-a fost încredințată spre păstorire, iubește Biserica Ortodoxă și Ortodoxia de pretutindeni, iar prin aceasta se arată că iubește cu adevărat pe Dumnezeu. A te devota slujirii lui Dumnezeu și aproapelui, a sluji pe Dumnezeu prin slujirea aproapelui, a lupta pentru triumful învățăturii dumnezeești în lume și pentru binele oamenilor, a propovădui dragostea și pacea între oameni și popoare, înseamnă a te dezbrăca de tine însuți și a te îmbraca în toți aceia pe care voiești să-i slujești. Cît de adevărate se arată astfel, în toată activitatea Prea Ferici-

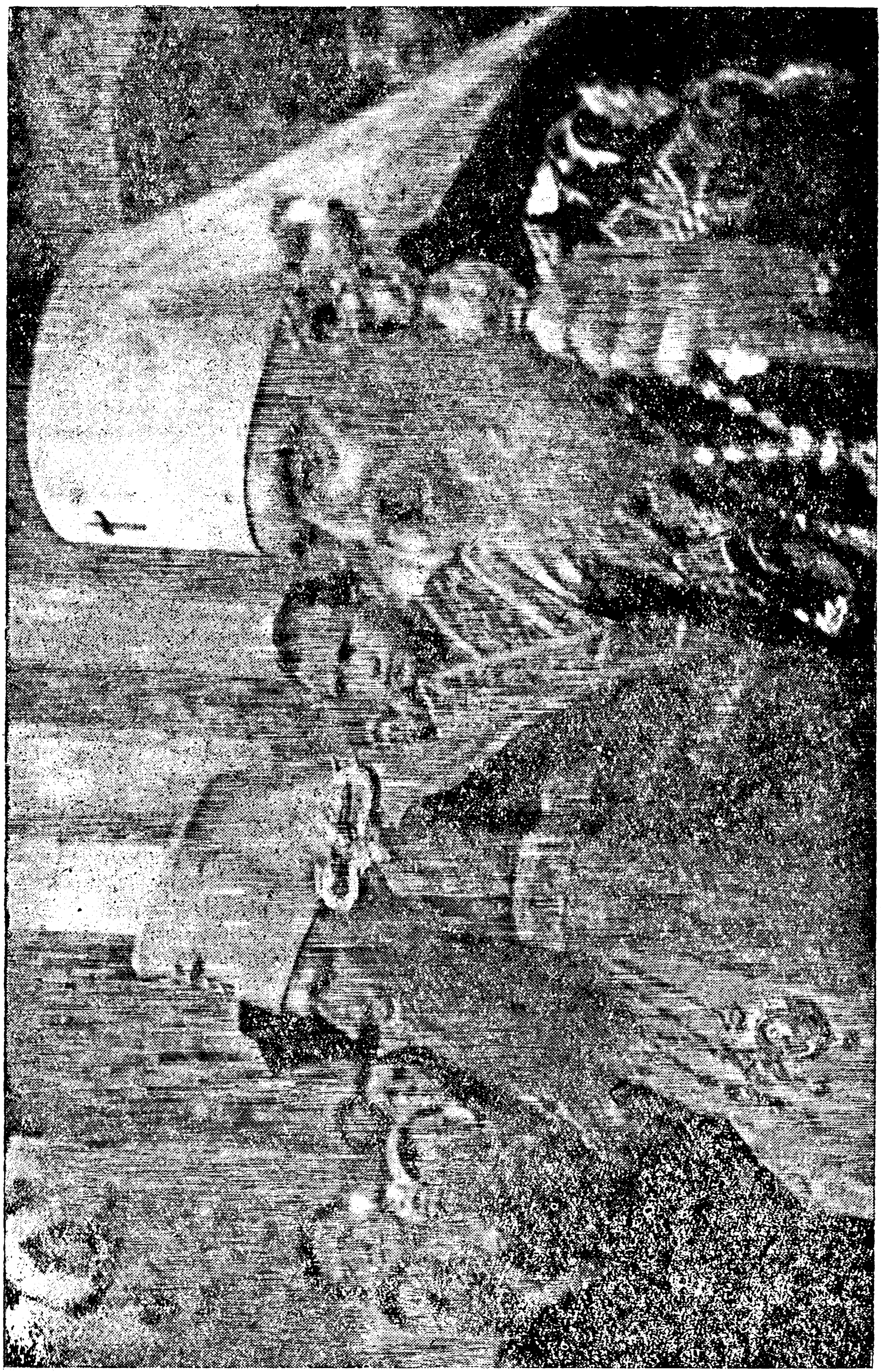

Prea Fericitul Patriarh Justinian și Inaltul Prea Sfințitul Mitropolit Macarie al Varșoviei, în Catedrala din Odesa, în vara anului 1955.

tului Părinte Patriarh Justinian, îndemnurile date de Sf. Atanase cel mare: «Trebuie să știi și să nu te îndoiești o clipă, că mai înainte de a fi așezat ca întîistătător, ai trăit pentru tine, iar de îndată ce ai fost așezat astfel, trebuie să trăiești pentru aceia, în fruntea cărora ai fost așezat»!

Grija față de turma care a fost încredințată cuiva este o datorie sfîntă pentru orice întîistătător, fie el preot, fie vlădică. Grija pentru Biserica de pretutindeni, pentru Ortodoxia ecumenică este ceva care depășește cu totul sfera obișnuită de strădanii, ceva care escaladează limitele datoriei pentru a deveni virtute. De aceea este cu atît mai lăudabilă. Marele Hrisostom aducea elogii bine meritate lui Eustațiu al Antiohiei, pentru că purta grijă nu numai de Biserica lui, ci și de cea de pretutindeni. «Și era bine învățat — zice marele Sfînt — de harul Sfîntului Duh, că Intîistătătorul Bisericii nu trebuie să se îngrijească numai de Biserica ce i-a fost încredințată lui de Duhul Sfînt, ci în același timp de toată Biserica ce se găsește de la o margine la alta a lumii. Și acestea le-a învățat din sfintele rugăciuni. Căci dacă, după cum se zice, trebuie să se roage pentru Biserica universală, cea de la o margine pînă la alta a lumii, cu atît mi mult trebuie să arate și grija față de ea și să se îngrijească deopotrivă de toate și să le ajute pe toate». Grija față de Ortodoxia ecumenică, adică de toate Bisericile ortodoxe locale care constituiesc laolaltă marea Biserică Ortodoxă este înfățișată de același Sfînt Părinte, ca o adevărată a zecea fericire. Căci iată ce grăiește într-o scrisoare către episcopii Chiriac, Paladiu și Evlisiu: «Fericiți, de trei ori fericiți și de multe ori fericiți de pe urma acestor strădanii frumoase și lupte și osteneli și oboseli și premejdii pe care le-ați suportat pentru Bisericile ce se găsesc în lume, sînteți voi! Căci prin acestea v-ați făcut strălucitori pe pămînt și strălucitori în ceruri». Iar Sfîntul Vasile cel mare, într-o scrisoare către Sfîntul Atanase cel mare accentuînd același lucru, laudă rîvna lui în favoarea Bisericilor de pretutindeni, arătînd că această atitudine este caracteristică numai marilor cu adevărat Păstori ai Bisericii: «Stima pe care a aveam încă din vechime, față de cinstita ta față, pe aceasta timpul o întărește continuu; ceva mai mult chiar o sporește, cu adaosurile celor ce se savîrșesc de tine pretutindeni. Căci pentru cei mai mulți este de ajuns să poarte de grijă celor de sub ei; dar pentru tine nu este de ajuns aceasta, ci grija ta față de toate Bisericile este tot atît de mare, cîtă este și grija față de Biserica ce ți-a fost încredințată ție de Stăpînul nostru comun. Căci nici o clipă nu încetezi de a grăi, de a sfătui, de a scrie, trimițînd de fiecare dată tuturor îndemnurile tale cele mai bune».

Prin prizma spuselor Sfinților Părinți trebuie să apreciem și noi strădaniile Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în slujba Ortodoxiei ecumenice. In felul acesta ele constituiesc diadema care încununează întreaga activitate a Ierahului devotat cu totul slujirii lui Hristos.

Aducînd omagiul nostru Intîistătătorului Bisericii ortodoxe române cu prilejul acestui popas festiv, după cel dintîi deceniu de rodnică și binecuvîntată activitate, mărturisim încrederea noastră hotărîtă că toate minunatele înfăptuiri realizate de Prea Fericirea Sa, în tot acest timp, nu ar fi fost cu putință fără concursul plin de înțelegere și fără sprijinul larg al Inaltei Ierarhii a Bisericii ortodoxe române, însuflețită de același zel și de aceeași pasiune nobilă față de principiile nemuritoare ale Bisericii creștine: dragostea, buna înțelegere și pacea între

oameni și popoare. De aceea omagiul adus Capului Bisericii ortodoxe romîne îl datorăm deopotrivă și Sfîntului Sinod, cu care Prea Fericitul Părinte Patriarh a frămîntat multe din ideile sale referitoare la înflorirea și prestigiul Sfintei noastre Biserici, de-a lungul acestui prim deceniu de patriarhat.

Ar însemna, deasemeni, să scăpăm din vedere un fapt de o importanță covîrșitoare, care stă la baza tuturor devenirilor din Biserica ortodoxă romînă de-a lungul păstoririi de pînă acum a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, dacă nu am sublinia că toate înfăptuirile realizate în acest timp au fost cu putință numai datorită libertății religioase desăvîrșite de care s-a bucurat Biserica noastră în anii puterii populare și bunele raporturi care au existat întotdeauna între Biserică și regimul nostru de democrație populară.

Preotul OLIMP N. CĂCIULĂ.

PENTRU PACE ŞI PENTRU PROPĂŞIREA OMULUI

Sfînta noastră Biserică, de la întemeierea ei de către Mîntuitorul, îşi dezvoltă activitatea sa în angrenajul prefacerilor sociale, impuse de evoluţia timpului. Credincioşii ei sînt doar totodată şi cetăţeni ai diferitelor state, împărtăşind cu ceilalţi cetăţeni deopotrivă şi bucuriile şi greutăţile vieţii, luptînd împreună pentru progresul ştiinţific, cultural, economic etc. Căci în faţa problemelor puse de complexitatea vieţii, credinciosul n-are să se retragă, nici să stea pasiv, ci să le privească cu ochii deschişi şi fără a-şi nega credinţa, să contribuie din plin la rezolvarea lor spre binele colectivităţii căreia aparţine şi spre progresul şi binele omenirii în general.

Biserica noastră nu propovăduieşte «fuga de lume», în sensul deprecierii realităţilor vieţii pămînteşti, ci le preţuieşte pe acestea la valoarea lor adevărată, firească, în lumina învăţăturii creştine. Iar aceasta nu-i străină realităţilor vieţii, căci creştinismul nu-i teorie despre viaţă, ci viaţa însăşi. «Cuvintele care vi le grăiesc Eu, sînt duh şi viaţă» (In. VI, 63) şi «Eu am venit ca lumea să aibă viaţă, şi încă din belşug» (In. X, 10) spune Mîntuitorul.

Eshatologia creştină nu voieşte să minimalizeze valorile şi aspiraţiile vieţii pămînteşti, dimpotrivă le cultivă spre rodire bogată. Viaţa de dincolo oferă credinciosului elementele pentru înţelegerea vieţii de aici, dîndu-i conţinut creştin .

Deşi teoretic tranşat deosebit de unele concepţii ideologice ale vremii, în problemele vieţii practice, Biserica noastră, pe temeiul învăţăturii sale, află totuşi puncte de convergenţă cu ele.

Biserica noastră nu-i ostilă progresului spre care tinde omenirea, datorită imboldului spre activitate şi perfecţionare sădit de Creator în firea umană. Ar însemna să anuleze activitatea unui impuls uman firesc, — ceea ce nu i se poate atribui ei, care-l voieşte pe om trăind în plenitudinea conceptului uman. «Biserica Ortodoxă — spune Prea Fericitul Patriarh Justinian — e deplin conştientă de rostul ei de a îndruma întreaga viaţă a credincioşilor ei pe făgaşul progresului, căci în acest chip şi ţelurile ei supreme pot fi mai cu folos slujite. Nimeni să nu privească, deci, cu mirare faptul că Biserica noastră socoteşte drept şi cinstit lucru să fie în pas potrivit cu evoluţia socială... Nu se poate servi Domnului nostru Iisus Hristos, decît ajutînd omului să străbată căile vieţii, oricare ar fi acestea» (Apostolat Social vol. IV, 1952, p. 398).

Recunoscînd puterile creatoare, proprii spiritului uman, Biserica noastră stăruie pentru cultivarea lor şi înregistrează cu bucurie rezultatele eforturilor umane spre tot mai bine şi mai mult pe seama omului şi a omenirii. Ea nu se pune deacurmezişul realizărilor bune ale spiritului uman, ci le binecuvintează. Ea însăşi a realizat opere de netăgăduită va-

loare socială, revărsînd asupra omenirii binefaceri necunoscute lumii pre-creştine.

«Creştinismul este religia care a subliniat în mod deosebit esenţa divină a raţiunii omeneşti, binecuvîntînd toate strădaniile depuse de oameni pentru aflarea tainelor naturii, ce păreau de nepătruns, în diferite stadii de dezvoltare a ştiinţei şi culturii... Biserica Ortodoxă binecuvintează orice descoperiri, orice realizări ale minţii omeneşti, care tind să sporească cunoştinţele oamenilor asupra tainelor naturii şi să le facă viaţa mai frumoasă, mai uşoară, mai fericită» — spune Prea Fericitul Patriarh Justinian în mesajul «Către Organizaţia Naţiunilor Unite» (Biserica Ortodoxă Romînă nr. 11-12/1957, p. 1065).

Firește, structura socială impusă de evoluţia timpului supune mereu şi creştinismul unui examen verificator al învăţăturii sale în corespondenţă cu cerinţele vremii. Dar sfînta noastră Biserică Ortodoxă, care dispune de filonul nealterat al învăţăturii Mîntuitorului, n-are nimic de revizuit — şi nici n-ar putea face aşa ceva, întrucît s-ar abate de la Ortodoxia adevărată, — cu adevărurile religioase pe care i le-a încredinţat Mîntuitorul, spre păzire canonică şi interpretare autentică — ea este totdeauna în actualitatea vremii. Căci principiile creştine au fost date de Mîntuitorul pentru a fi încorporate în faptele zilnice, în legătură cu trebuinţele şi aspiraţiile vieţii umane. Şi trebuie reţinut — veacurile au confirmat — că principiile creştine nicicînd nu s-au vădit străine de preocupările, frămîntările şi aspiraţile bune ale unei epoci sau ale alteia. Face chiar împresia că pentru preocupările şi problemele fiecărei epoci, învăţătura creştină prezintă mereu noi principii. Dar e numai o impresie, căci învăţătura creştină este totdeauna aceeaşi. «Iisus Hristos, ieri şi azi este Acelaşi şi în veci» (Evr. XIII, 8). Problemele vieţii însă vizează într-un timp sau altul, mai mult pe unele sau pe altele din seria principiilor creştine, şi de aci impresia menţionată.

In Biserica noastră nu poate fi vorba de modificarea învăţăturii creştine după evoluţia timpului, ci de aflarea corespondenţei potrivite între noi forme de viaţă şi între adevărul creştin cel vechi şi totdeauna nou.

Principiile morale creştine n-au valoarea limitată în timp şi spaţiu, ci sînt destinate pentru omul de totdeauna şi de pretutindeni, evident, fără pretenţia de a se impune în altă formă, decît prin acceptarea lor voluntară. Nefiind eterogene vieţii umane, pincipiile morale creştine, prin forţa lor intrinsecă, au răscolit de la început viaţa socială, marcînd în istoria omenirii o dată de netăgăduită însemnătate, iar pe măsură ce sînt asimilate de conştiinţa umană şi integrate în substanţa vieţii morale, profitul organismelor sociale treptat se schimbă, înregistrînd un vădit progres.

Căci morala creştină faţă de conceptele etice pre-creştine, a adus conceptul real despre om — cel după «chipul lui Dumnezeu» — recunoscînd fiecărui component al societăţii umane «demnitatea de om», cu drepturile firești aferente şi oferind principii pentru structurarea relaţiilor sociale pe suportul lor firesc.

Mîndriei, egoismului, urii generate de păcatul originar, infiltrate adînc în sufletul omenesc, şi generînd, la rîndul lor, dispreţ faţă de semeni şi neînţelegeri între ei, particulare şi în relaţiile dintre colectivităţile umane, — morala creştină opune iubirea, dreptatea, buna înţelegere şi pacea.

Timpul prezent se caracterizează prin istorice prefaceri sociale, țîșnite din eforturile făpturii umane ajunse la conștiința demnității și drepturilor sale firești, — prefaceri care voesc să creeze societății umane condițiile necesare de înflorire, în toate expresiile vieții. Intre condițiile acestea locul prim, indubitabil, îl ocupă pacea. Aceasta centrează azi atenția omenirii dornice de muncă și progres. Pentru păstrarea ei fac uriașe eforturi oamenii de bine, conștienți că ea servește progresului și prosperității omenirii. «Popoarele au nevoie de pace, doresc pacea și o apără, știind că pacea este condiția trebuitoare și esențială care promovează progresul vieții sociale», — spune Prea Fericitul Patriarh Justinian (Apostolat Social vol. II, p. 220).

Dar pacea este cuvînt atît de scump și Sfintei noastre Biserici. Cu acest cuvînt vestesc îngerii Nașterea Mîntuitorului, venit să întemeieze împărăția păcii (Rom. XIV, 17), care înseamnă: pace între Dumnezeu și om; pace în ființa omului; pace între om și semenii săi, și pacea o lasă lumii Mîntuitorul, ca testament scump al Său.

Pacea, în aspectul ei întreit, este constitutivă învățăturii creștine și formează obiectiv al misiunii Bisericii noastre pe pămînt, căci ea este, prin definiție, Biserica păcii.

Prea Fericitul Patriarh Justinian spune: «Creștinismul este religia care a arătat dintru început că pacea este condiția naturală a existenții popoarelor, este însăși legea zidită de Dumnezeu în om și că războiul este o abatere de la rînduielile divine, după care trebuie să se desfășoare viața lumii întregi» (Mesaj: Către Organizația Națiunilor Unite, p. 1065, revista citată) și «Pacea și bunăvoirea între oameni sînt căile pe care a mers întotdeauna Biserica Dreptmăritoare a Răsăritului» (Apostolat Social, vol. IV, p. 332) și «Biserica Ortodoxă nu numai că propovăduiește pacea și se roagă pentru ea, ci ea zidește pacea în sufletele oamenilor și sprijină cu toate puterile ei pe făcătorii de pace» (p. 464).

Astăzi omenirea, prin eforturi susținute înregistrează realizări strălucite. Știința și tehnica, în variația formelor de manifestare, ocupă loc de frunte. Realizările acestora pot fi întrebuințate spre binele și progresul omenirii, dar și spre răul lor, — probă: noul armament de război.

Totul depinde de conștiința celor ce le dau utilizare.

Iar pentru a împiedeca utilizarea lor spre distrugerea bunurilor și a omenirii însăși, s-a pornit acea mare acțiune pentru apărarea păcii, care antrenează azi sute de milioane de oameni. Este acțiunea aceasta, fără îndoială, expresia conștiinței umane cutremurate și îngrozite de posibilitatea unei noi încăierări armate între popoare, neînchipuit mai distrugătoare decît încercările anterioare. «Folosirea descoperirilor științifice pentru pregătirea unor noi măceluri, pentru fabricarea unor cumplite arme de nimicire în masă, de distrugere a bunurilor culturale și materiale, obținute cu efortul comun al nenumăratelor generații, este un act potrivnic voii lui Dumnezeu și nedemn de ființa umană. Chiar simpla experimentare a acestor îngrozitoare arme reprezintă — după mărturia a nenumărați savanți de prestigiu mondial — o primejdie gravă pentru viața oamenilor», — sînt cuvintele cu care Prea Fericitul Patriarh Justinian, în mesajul: Către Organizația Națiunilor Unite, exprimă sentimentele de îngrijorare ale tuturor fiilor Bisericii Ortodoxe Romîne față de un război dus cu armele noi.

Marei acțiuni pentru pace — idealul de totdeauna al omenirii — sfînta noastră Biserică Ortodoxă Romînă i s-a atașat de la început și

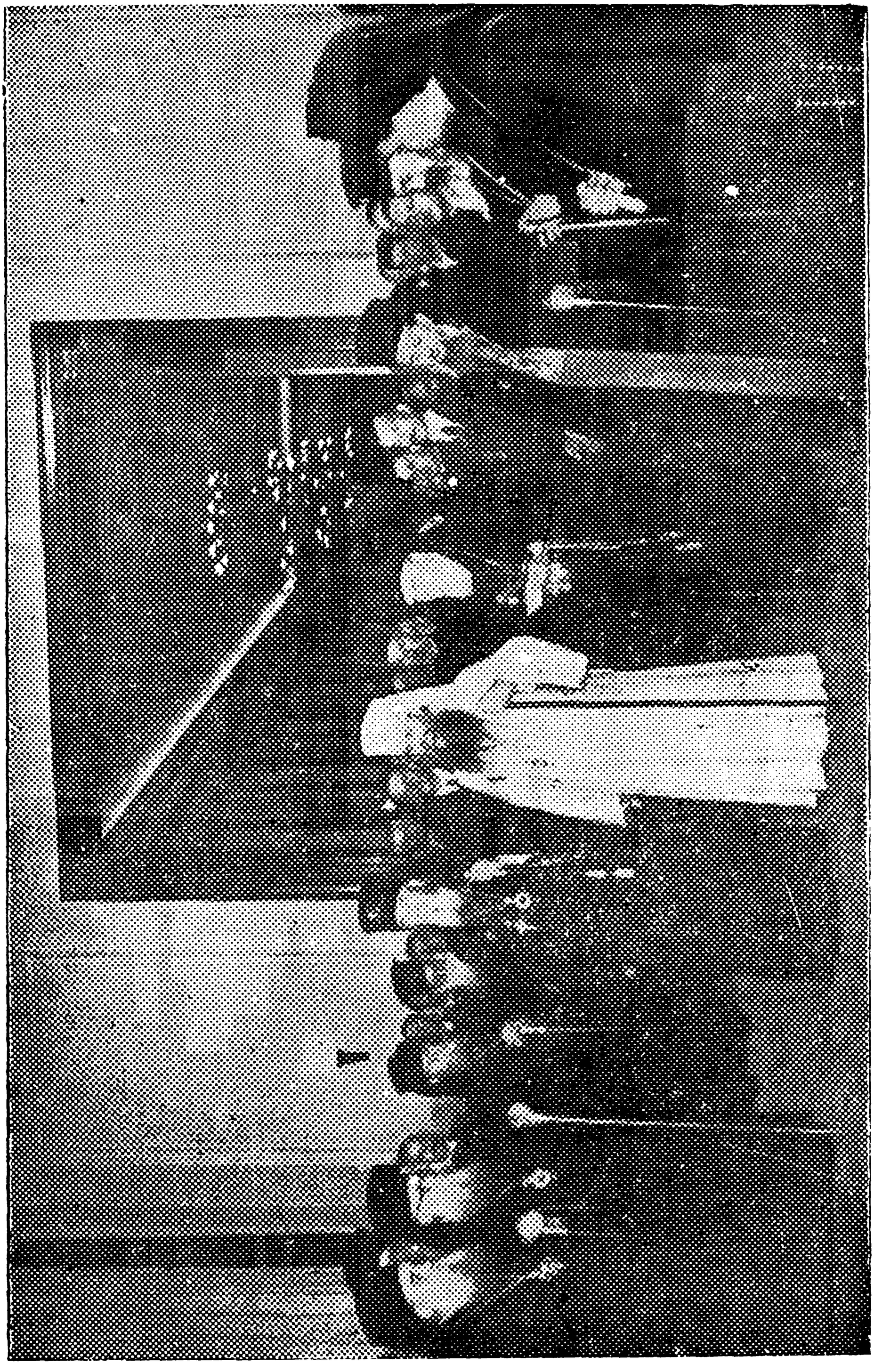

Prea Fericitul Patriarh Justinian în mijlocul reprezentanților clerului, cărora li s-a conferit, în iunie 1953, ordine ale Republicii Populare Romîne.

fără rezerve. Desigur, o atitudine corespunzătoare învățăturii Mîntuitorului, deci firească, dar meritul determinării, precizării și susținerii ei revine, incontestabil, Intîistătătorului sfintei noastre Biserici: Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Firește, aprecierea, cu sorți de obiectivitate, a operii unui conducător de mare răspundere, o poate face istoria care, prin distanța timpului, are posibilitatea să probeze măsura ei de trăinicie și de utilitate în cadrul și peste cadrul timpului în care a apărut.

Dar unii oameni au intuiția, în măsură mai mare sau mai mică, a problemelor presant utile prezentului și care proiectează totdeauna lumină abundentă și asupra viitorului cu problemele aferente lui, și atunci opera lor, orientată în acest sens, se impune de la început, — rămînînd viitorului să beneficieze și el de roadele ei. In astfel de cazuri, în fața evidenței, aprecierea operei, pentru a fi dreaptă, nu suferă nici o diminuare prin lipsa perspectivei timpului.

E cazul cu acțiunea pentru pace în Biserica noastră a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Pentru acest cuvînt, la împlinirea unui deceniu de cea mai rodnică arhipăstorire a Intîistătătorului Bisericii noastre, se cuvine să reliefăm și acest aspect al lucrării Prea Feircitului Patriarh Justinian: lupta pentru pace.

Se cuvine aceasta, fiindcă lupta pentru apărarea păcii, inițiată, condusă și susținută în Biserica noastră de Prea Fericitul Patriarh Justinian, este de general interes bisericesc și totodată și obștesc, fiindcă ea constituie permanenta preocupare a Prea Fericirii Sale și fiindcă ea a contribuit, din plin, la afirmarea prestigiului Bisericii Ortodoxe Romîne.

Inzestrat cu deosebită acuitate de spirit, cu intuirea și clar viziunea problemelor timpului, cu energie creatoare și stăruitoare în realizarea faptelor de interes larg, Prea Fericitul Patriarh Justinian stă totdeauna pe solul realităților și al aspirațiilor vii ale timpului. «Eu nu sînt omul vorbelor — spune Prea Fericirea Sa —, iar dacă am vreo mulțumire în viață, atunci aceea izvorăște din priveliștea roadelor muncii prestate cu sudoare» (Apostolat Social, vol. II, p. 73).

Astfel Prea Fericitul Patriarh Justinian a înțeles că Biserica noastră nu poate lua atitudine de simplu privitor la eforturile pentru apărarea păcii; ea trebuie antrenată, cu toate puterile ei, în direcția aceasta, a împlinirii testamentului lăsat lumii de Mîntuitorul: **pacea.**

In cuvîntarea rostită la înscăunarea de mitropolit al Moldovei, Arhiereul Justinian spunea: «Biserica este tot mai mult chemată — de vremuri și de oameni — să purifice, să înnoiască și să înnobileze viața omenească, să aducă în viața socială și în viața poporului duhul păcii și al înfrățirii...». Iar preoțimea o cheamă la o muncă fără preget în scopul făuririi omului social al păcii...» In cuvîntarea rostită cu prilejul alegerii, Prea Fericitul Patriarh Justinian, sezisînd relațiile vii ale vremii mai spune: «Formarea unui om nou, a unui om conștient de rosturile lui pămîntești, pătruns de nepieritoarele adevăruri ale dreptății și păcii, iată o vastă lucrare la săvîrșirea căreia este chemată să contribuie și Biserica. Deci «Biserica Ortodoxă Romînă nu poate sta departe în fața primejdiei grave a unui nou război» (Ap. Soc. p. 465).

De altfel, acțiunea de azi pentru pace este pentru Intîistătătorul Bisericii noastre numai continuarea logică a unui țel personal urmărit stăruitor mai de mult și desprins din lumina unei conștiințe adînc pătrunse de învățătura Mîntuitorului și de trebuințele reale ale vieții umane. Căci cu trei decenii în urmă, preotul ortodox romîn Ioan Marina făcea parte din Comitetul Internațional al Păcii de la Geneva și Paris, rostindu-se răs-

picat pentru pace şi scriind acel remarcabil articol «Arma înfrăţirii oamenilor» (1939) în revista progresistă «Muncă şi voie bună» (Apostolat Social I, p. 165-168). Iar calitatea de slujitor al sfîntului altar în cea mai înaltă treaptă ca şi cea de Intîistătător al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Romîne, i-a activat Prea Fericul Patriarh Justinian conştiinţa marei răspunderi ce-i revine în faţa creştinătăţii, a omenirii întregi şi în faţa Judecătorului ceresc. Conştiinţa aceasta îl face să rostească acum cu prilejul hirotoniei în Arhiereu: «Acolo unde este ură, eu să semăn iubire: acolo unde este ceartă, eu să semăn pace».

Asemenea trebuie menţionat că pacea socială — între colectivităţile umane organizate ca şi între singularii indivizi umani — Prea Fericirea Sa o interpretează, după concepţia creştină, ca expresia păcii în interiorul omului şi a acestuia cu Dumnezeu. «Pacea adusă de Mîntuitorul înseamnă pacea noastră cu Dumnezeu, pacea sufletului credincios în Domnul şi iubitor de Domnul. Cînd sîntem împăcaţi cu Dumnezeu sufletul nostru se îndestulează cu cît are, este curat ca apa străvezie pînă în fund, fără gunoiul vicleşugului, fără mîlul îndoielii. Pacea Mîntuitorului mai înseamnă pacea cu cugetul nostru, care este liniştit, cînd gîndurile şi faptele noastre ne pîrăsc şi ne învinuiesc» (Apostolat Social IV, 40). Iată deci precizarea că pacea cu sine şi cu Dumnezeu aduce curăţie de gînd, mulţumire interioară şi exterioară, ceea ce înlătură vicleşugul, disensiunile şi generează buna înţelegere şi pacea între oameni.

Cu fină sensibilitate psihologică, Prea Fericitul Patriarh Justinian sezisează elementul religios potrivit să înrădăcineze adînc în conştiinţa credincioşilor necesitatea lucrării pentru pace. Este elementul soteriologic, care are pentru credincios importanţă fundamentală, întrucît conţinutul vieţii sale primeşte valoare creştină prin raportare la scopul ultim: mîntuirea sufletului. Indrumarea credincioşilor spre realizarea acestui scop este şi rostul Bisericii pe pămînt. Prea Fericirea Sa, conştient de răspunderea pentru viaţa duhovnicească a credincioşilor, stăruie repetat asupra acestui fapt. «Dragostea zideşte pacea şi numai pacea zideşte mîntuirea... să fii un arhipăstor care să propovăduiască neîncetat pacea şi numai pacea, pentru care Hristos s-a pogorît din cer în mijlocul nostru, pentru ca să putem duce, cu un ceas mai de vreme pacea şi bunăvoirea între oameni, pe care o anunţau îngerii la Naşterea Lui», — sînt cuvintele adresate de Intîistătătorul Bisericii noastre la înscăunarea P. S. Episcop Chesarie (Apostolat Social IV, 216).

Dens fond religios, exprimat în formă precisă, limpede, cuprinde în privinţa aceasta Pastorala de Crăciun din anul 1951. «Pacea şi bunăvoirea între oameni sînt temeiurile veşnice ale dobîndirii şi desăvîrşirii Păcii noastre cu Dumnezeu, sînt chezăşia dragostei noastre către Dumnezeu şi chezăşia mîntuirii, după care însetează sufletul oricărui creştin adevărat... calea care singură duce către mîntuirea sufletelor este: calea păcii, a dragostei, a bunei înţelegeri... pacea este trebuitoare pentru mîntuirea sufletelor celor credincioşi... pentru aceea Biserica lui Hristos vă îndeamnă, prin glasul păstorilor voştri sufleteşti, să vă sporiţi puterile, spre a apăra pacea, împotriva celor ce uneltesc făţiş să o tulbure» (Apostolat Social IV, 332 urm.), căci «cine nu apără pacea, cine nu apără viaţa, cine nu apără pe om — creatura lui Dumnezeu, — acela se ridică împotriva lucrului mîinilor lui Dumnezeu şi singur îşi găseşte osînda», adevăr pe care creştinul ar trebui să-l aibă mereu prezent în conştiinţa sa. Iar cu

alt prilej, precizînd misiunea Bisericii pe pămînt, Prea Fericitul Patriarh rosteşte: «Cea mai înaltă şi dumnezeiască menire a Bisericii lui Hristos, mîntuirea oamenilor, nu poate fi îndeplinită decît prin dragoste şi pace» (Apostolat Social IV, 462).

Deci lupta pentru pace are pentru credincios caracterul unui imperativ de ordin moral — religios, menit să-i antreneze toate forţele sale morale,— adevăr limpede exprimat de Intîistătătorul Bisericii noastre: «Biserica Ortodoxă apără pacea şi îndeamnă pe credincioşii ei la iubire şi frăţietate între popoare şi oameni, fiindcă aceasta este porunca dată de Hristos Mîntuitorul» (Apostolat Social, II, 220). «Pentru apărarea şi întărirea păcii s-a dat poruncă tuturor creştinilor — prin graiul nepieritor al evangheliilor — să nu înceteze a se osteni», (Apostolat Social II, 225) şi «pacea şi bunăvoirea între oameni sînt moştenirea şi porunca pe care Domnul nostru Iisus Hristos le-a lăsat Bisericii Sale» (Apostolat Social IV, 332).

Iar porunca Mîntuitorului trebuie propovăduită şi împlinită.

Pentru acest cuvînt, Prea Fericitul Patriarh Justinian nu lasă nici un prilej de a îndemna preoţimea să-şi îndeplinească misiunea ei sfîntă de a propovădui pacea şi a o înrădăcina în sufletul credincioşilor, — lucru pe care-l face şi faţă de credincioşi în general. Căci dacă pacea este trebuitoare mîntuirii, ea este trebuitoare «şi pentru viaţa îndestulată a oamenilor pe pămînt..., fiindcă roadele de care ne bucurăm cu toţii sînt, mai cu seamă un dar al păcii, un dar al liniştii, în care s-a putut desfăşura munca» (Apostolat Social IV, 333). De aci îndemnul adresat preoţilor: «Vă chem la o muncă fără preget, în scopul făuririi omului social al păcii, al dragostei, al cinstei şi al muncii» (Apostolat Social II, 154); de aci îndemnul ca toţi credincioşii să ia parte la adunările care privesc apărarea păcii şi să sprijine toate iniţiativele acţiunii pentru pace, căci «pentru apărarea păcii luptă azi cu hotărîre sute de milioane de oameni pe întreg pămîntul... şi de aceea şi noi să ne rugăm, să muncim şi să luptăm pentru apărarea vieţii şi păcii în lume» (Apostolat Social V, 68). «Viaţa şi pacea sînt cele două mari daruri pe care le-am primit de la Dumnezeu prin Fiul Său, de aceea cei ce urăsc pacea nu pot fi numiţi fii ai lui Dumnezeu şi nici nu se vor bucura de moştenirea vieţii veşnice, fiindcă ei nu împlinesc testamentul lăsat nouă de Fiul lui Dumnezeu (Ioan XIV, 27)» (Apostolat Social V, 62).

Este bine ştiut că omul chiar şi atunci cînd este interesat pentru o acţiune a cărei utiiitate o recunoaşte, are totuşi nevoie să fie susţinut prin îndemn în direcţia aceasta, altfel entuziasmul său poate slăbi şi acţiunea lăsată în părăsire. De aceea Prea Fericitul Patriarh, aşa după cum nu încetează a propovădui credincioşilor, la ocazii oferite, adevărurile religiei creştine, pe care ei le-au mai auzit, la fel nu încetează a stărui mereu şi asupra păcii, căci statornicirea ei ar constitui o nespusă bucurie pentru toţi. Marile sărbători creştine oferă ocazii, fiindcă ele sînt organic legate de bucuria adusă lumii de Mîntuitorul. Astfel în Pastorala dată la Învierea Domnului din anul 1954, Prea Fericirea Sa nu uită de pace, lăudînd şi binecuvîntînd truda luptătorilor pentru ea, spunînd: «A iubi pe oameni înseamnă a te face una cu ei, a trăi în fiinţa ta proprie toate durerile şi toate nădejdile semenilor tăi. De aceea, binecuvîntată şi sfinţită este truda acelora care se ostenesc pentru fericirea vieţii oamenilor şi nu cunosc alt drum pentru asigurarea acesteia în afară de drumul păcii şi al unui trai îndestulat».

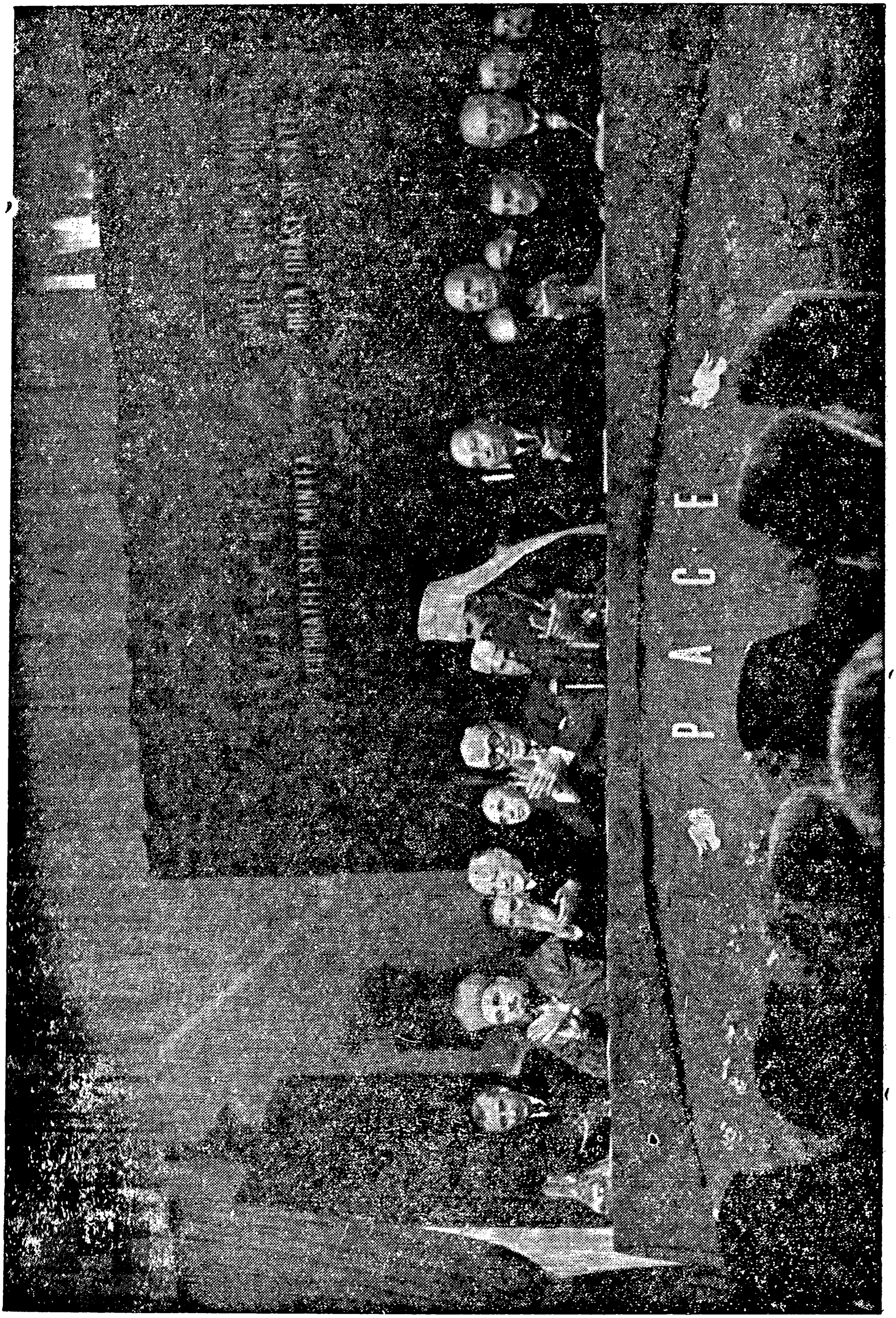

Prea Fericitul Patriarh Justinian președinte o întrunire a șefilor cultelor religioase din țara noastră, consacrată apărării păcii, în 1952.

Şi Intîistătătorul Bisericii noastre are ferma convingere că pacea trebuie să iasă biruitoare din vălmăşagul vremurilor, căci «Hristos «Domnul Păcii», care veghează asupra mersului înainte al lumii, va lumina cugetele Inalţilor dregători ai popoarelor şi va netezi drumul bunei lor înţelegeri, căci — aşa cum arată Sfîntul Ioan Gură de Aur —: nimic nu este asemenea păcii. Ea este maica tuturor bunurilor, ea nimiceşte războiul, distruge teama, alungă vrăjmăşia» (Apostolat Social V, p. 292).

Dar cuvîntul pentru pace al Prea Fericitului Patriarh Justinian răsună nu numai în cadrul Bisericii Ortodoxe Romîne. Cu prilejul înscăunării Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei, Intiîstătătorul Bisericii noastre, în cuvîntarea rostită în Catedrala «Alexandru Nevski» din Sofia, spune: «Capii Bisericilor Ortodoxe neîncetat trebuie să se străduiască, dimpreună cu tot clerul şi poporul dreptcredincios, pentru pacea şi înfrăţirea popoarelor şi pentru coborîrea harului păcii în întreaga lume». Iar în şedinţa festivă a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare: «Problema cea mai de seamă în care sînt angajate popoarele noastre şi guvernele lor este lupta pentru apărarea păcii. In această luptă pentru consolidarea păcii împotriva celor care sădesc vrajbă între popoare şi aţîţă la războaie, Bisericile noastre pot şi trebuie să participe în modul cel mai activ».

Cu prilejul vizitei făcute Bisericii Ortodoxe Bulgare, comunitatea romînă din Sofia l-a primit cu toată dragostea creştinească pe Prea Fericitul Patriarh Justinian. In cuvîntul adînc creştinesc rostit în Biserica din Sofia, Prea Fericirea Sa spune credincioşilor romîni: «Strîngeţi rîndurile, rugîndu-vă pentru pacea popoarelor noastre, pentru binecuvîntare în oraşele şi în căminele voastre». Cuvînt de pace a rostit atunci Prea Fericitul Patriarh Justinian la Griviţa, la Tîrnova, Basarabov, Rusciuc etc.

La invitaţia Prea Fericitului Patriarh Vichentie al Serbiei, o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian vizitează în vara anului 1957 Iugoslavia.

In cuvîntîntările ţinute în decursul acestei vizite, Intîistătătorul Bisericii noastre de repetate ori a ţinut să arate că, potrivit învăţăturii Mîntuitorului, relaţiile între popoare trebuie să fie animate de duhul păcii roditoare de progres şi bună stare. Astfel în răspunsul dat cuvîntului de «bun sosit» rostit în Catedrala din Belgrad de către Prea Fericitul Patriarh Vichentie, Intîistătătorul Bisericii noastre, între altele, spune: «In pace şi prietenie trebuie să trăiască toate popoarele lumii, fiindcă toate sînt deopotrivă îndreptăţite să se bucure de frumuseţile vieţii şi de roadele muncii lor. Aceasta este convingerea noastră, a celor ce slujim lui Hristos — Domnul Păcii şi năzuim să împlinim mesajul divin al «păcii pe pămînt şi al bunăvoirii între oameni». Bisericile ortodoxe nu au şovăit să vestească neîncetat cuvîntul Scripturii care zice «trăiţi în pace cu toţi oamenii», (Rom. 12, 18) şi să sprijine orice faptă îndreptată spre zidirea păcii între oameni şi popoare».

Asemenea în audienţa la Preşedintele R.P.F. Iugoslavia, Prea Fericitul Patriarh Justinian spune: «Biserica noastră îmbrăţişează cu căldură aspiraţiile poporului nostru pentru o viaţă mai bună şi înţelege să sprijine acţiunile sfinte pentru menţinerea păcii în lume, depunînd toate eforturile pentru înlăturarea unui nou război ce ameninţă lumea». Necesitatea unei susţinute acţiuni pentru pace formează miezul cuvîntării ţinute în Catedrala din Ceaceac, ca şi în alte prilejuri, dintre care trebuie relevat răspunsul de mulţumire pentru decorarea delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ro-

mîne cu ordine și decorații iugoslave: «Biserica Ortodoxă Romînă — spunea Prea Fericitul Patriarh Justinian atunci — se alătură cu toată inima, cu toată puterea ei spirituală, acțiunii ce se duce de poporul nostru romîn și conducătorii săi, pentru dezvoltarea legăturilor de prietenie cu toate popoarele și mai ales cu popoarele vecine».

In «scrisorile irenice» trimise tuturor patriarhilor ortodocși cu prilejul marilor praznice creștine, Prea Fericitul Patriarh Justinian niciodată nu uită să introducă pasagii despre pace, din care se înțelege cît de mult îl preocupă instaurarea păcii între popoare, pe care a propovăduit-o Mîntuitorul în tot timpul vieții sale pămîntești. Cîteva spicuiri din unele «scrisori irenice» vor fi concludente. «Ne bucurăm că anul care se sfîrșește a însuflețit tot mai mult popoarele în lupta sfîntă pentru apărarea păcii în lume, că sute de miloane de oameni osîndesc războiul și devin tot mai încrezători în biruința finală a «păcii și bunei învoiri» între toți oamenii și între toate popoarele pămîntului» (Nașterea Domnului 1953). «Gîndurile noastre se îndreaptă în aceste clipe spre cele patru colțuri ale lumii, știind cu ce suspinuri nesfîrșite așteaptă toată omenirea împăcarea și înfrățirea și rugăm pe «Cel ce răstignire a răbdat... să facă El ca îmbrățișarea frățească a împăcării și iertării să cuprindă inimile tuturor oamenilor de pe pămînt» (Invierea Domnului 1954). «Noi, conducătorii Bisericilor Ortodoxe, împreună cu clerul și credincioșii peste care Dumnezeu ne-a orînduit să păstorim, nu vom înceta să lucrăm și să luptăm, cu timp și fără timp pentru nimicirea tuturor diavolești lor planuiri ale aținătorilor de războaie, pentru buna înțelegere între toate popoarele lumii și pentru biruința păcii» (Invierea Domnului 1955). «Ca oameni ai Bisericii, noi socotim pacea drept una din poruncile mari ale credinții noastre. Urîm deci războiul și condamnăm cu grea osîndă pe cei care pregătesc noi unelte ale morții, cu atît mai mult, cu cît cunoaștem uriașa putere de distrugere a armelor atomice și cu hidrogen. Iubim pacea și deschidem brațele noastre tuturor acelora care luptă pentru menținerea și întărirea ei» (Nașterea Domnului 1957).

Cîtă conștiință a marei răspunderi ce-i revine Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru Biserica și credincioșii ce-i păstorește, — răspundere sporită de frămîntările vremii.

Pentru a mobiliza cît mai multe conștiințe la lupta pentru pace, Prea Fericitul Patriarh Justinian a inițiat și consfătuirile dintre reprezentanții Bisericii Ortodoxe și ai celorlalte culte din R.P.R., dînd posibilitate celor ce propovăduiesc cuvîntul lui Dumnezeu să conlucreze frățește spre binele obștesc. — E un eveniment necunoscut pînă acum în istoria țării noastre.

In marele front al apărătorilor păcii, Statul nostru aduce o contribuție de seamă cauzei sfinte a apărării și consolidării păcii.

In «Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R.», cuvîntul pentru Pace al Prea Fericitului Patriarh Justinian a răsunat adesea. Astfel lămurind că învățătura Bisericii Ortodoxe proclamă «pacea drept condiție naturală a existenții umane», Prea Fericirea Sa spune în încheiere, cu energia care-l caracterizează: «Călăuzită de acest crez, Biserica Ortodoxă Romînă vă îndeamnă pe toți cei de față cu același îndemn cu care-și îndeamnă clerul și credincioșii ei: înainte, mereu înainte, pînă la triumful păcii în toată lumea, pînă cînd va fi peste tot pămîntul pace și între oameni bunăvoire» (Biserica Ortodoxă Romînă nr. 11-12/1957, pag. 1067).

Apelurile lansate de Consiliul Mondial al Păcii primesc toată adeziunea Prea Fericitului Patriarh Justinian şi — la îndemnul Prea Fericirii Sale — a tuturor preoţilor şi credincioşilor Bisericii noastre. Iar la toate Congresele organizate de Consiliul Mondial al Păcii glasul Bisericii noastre se aude, prin reprezentanţi şi mesagii din partea Intîistătătorului Bisericii noastre.

In «Chemarea» adresată clericilor şi credincioşilor ortodocşi cu prilejul celui de al IV-lea Festival Mondial al Tineretului şi Studenţilor ţinut la Bucureşti, în vara anului 1953, Prea Fericitul Patriarh Justinian, îndemnînd preoţimea noastră să lămurească credincioşilor însemnătatea deosebită a acestui eveniment, spune, între altele: «Tinerii ce vor veni la Bucureşti aparţin celor mai felurite naţionalităţi, celor mai felurite credinţe, convingeri filosofice şi opinii publice. Pe toţi îi uneşte, însă, dragostea lor comună pentru pace şi hotărîrea lor nesdruncinată de a contribui cu forţele lor tinereşti la biruinţa cauzei sfinte a păcii în lume, la asigurarea vieţii paşnice pentru omenirea de azi şi de mîine. Aceste vremi şi hotărîri înmănunchiază gîndurile şi năzuinţele sutelor de milioane de oameni; el exprimă conştiinţa întregei omeniri dornice de pace. De aceea, binecuvîntarea Domnului coboară asupra tuturor celor ce ostenesc pentru binele şi pentru pacea semenilor; iar străduniile lor vor fi încununate de biruinţă» (Apostolat Social V, p. 126).

Solia creştinismului este solia păcii, deci Biserica trebuie să servească pacea cu toate forţele ei spirituale.

Aceasta-i convingerea fermă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, — convingere pe care o dovedeşte cu cuvîntul şi cu fapta.

Viguroasa acţiune pentru apărarea păcii dusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian este îndeobşte cunoscută în ţara noastră şi în afara hotarelor ei şi de aceea aprecierile nu întîrzie.

Astfel Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi al Intregului Orient distinge cu ordinul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel — cea mai înaltă distincţie a Bisericii Antiohiene — pe Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru înţelepciunea cu care conduce Biserica noastră, potrivit învăţăturii Ortodoxiei, pe calea păcii propovăduite de Mîntuitor.

Iar Prezidiul Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne apreciind înfăptuirile reale în acţiunea pentru pace, l-a decorat pe Intîistătătorul Bisericii noastre cu ordinul «Apărarea Patriei», — distincţie bine meritată, fiindcă Prea Fericitul Patriarh Justinian nu este numai un vestitor al păcii, ci şi înfăptuitor al ei. Adevărul trebuie subliniat.

Un deceniu de patriarhat — în istorie, timp, poate, scurt — pentru un conducător cu mare răspundere poate fi şi lung şi scurt, după cum se impune el evenimentelor sau evenimentele îi impun.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, desigur, face parte din rîndul prim.

Cu intuiţia omului superior, a descifrat problemele arzătoare ale marilor prefaceri sociale de azi, în legătură cu Biserica, le-a desprins, pe temeiul învăţăturii Mîntuitorului, tîlcul adînc pentru prezent şi viitor şi le-a integrat în conştiinţa credincioşilor şi în viaţa Bisericii pentru bogată şi utilă rodire.

Conştient de misiunea ce-i revine pe pămînt Bisericii, ca propovăduitoare a păcii Mîntuitorului, care implică şi pacea socială, cunoscînd nepotolita sete a omenirii după pacea generatoare de progres şi de bună stare,

spirituală și materială deopotrivă, și însăși propria viață interioară fiind adînc impregnată de substanța păcii propovăduite de Mîntuitorul, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a fixat acțiunea pentru apărarea păcii în obiectivul lucrării ce-i revine ca Intîistătător al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Romîne.

Lucrarea duhovnicească și bisericească realizată de Prea Fericitul Patriarh Justinian în acest deceniu de arhipăstorie este bogată și multiplă, cuprinzînd toate aspectele vieții Bisericii și ale credincioșilor.

Din lucrarea acesta, activitatea pentru pace este numai un aspect, dar aspectul prin care pulsează întreaga viața creștină, cu puternică rezonanță în viața socială peste tot.

Dacă unele aspecte ale lucrării sînt strîns legate de împrejurări date, acțiunea pentru pace, prin importața ei moral — socială, depășește prezentul, urmărind crearea condițiilor prielnice Bisericii pentru îndeplinirea misiunii sale pe pămînt și a condițiilor prielnice pentru înflorirea vieții umane pe planul demn de ființa cea creată «după chipul lui Dumnezeu».

Prea Fericitul Patriarh Justinian este, fără îndoială, Ierarhul faptelor și Patriarhul Păcii, sub a cărui înțeleaptă și fermă conducere Biserica noastră nu va fi deficitară în împlinirea misiunii încredințate ei de Mîntuitorul lumii.

Deceniile viitoare vor confirma.

Diac. Prof. OREST BUCEVSCHI.

PARTEA OFICIALĂ

PUBLICAȚIE DE CONCURS

La Catedrala Sf. Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Romîne, din București, sînt vacante posturile I și II de diacon, bugetare, cu completare de salar conform hotărîrii sinodale nr. 5.832/955.

În vederea ocupării acestor posturi, cu diaconi excepțional dotați muzical și cu aleasă pregătire și ținută bisericească, se publică concurs, cu termen de 30 zile, pentru depunerea actelor cerute de regulamentul de numiri și transferări și dispoziția nr. 8.512/953.

Termenul depunerii cererilor începe de la data expedierii revistei «Biesrica Ortodoxă Romînă». Cererile se depun la Cancelaria Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor.

După expirarea termenului arătat mai sus, se va fixa și comunica candidaților, data concursului.

Nr. 10.398/1958.

PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÎNĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE : :

ANUL LXXV
Nr. 7-8
IULIE - AUGUST 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI. — STRADA ANTIM Nr. 29. — RAIONUL N. BALCESCU

CUPRINSUL

Sărbătorirea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian . . . . . 563—581

Telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian . . . . . 581—586

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Romîne în Uniunea Sovietică, de Pr. SIMION NEAGA . . . . . 587—631

Vizita în țara noastră a Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei 632—649

Vizita în țara noastră a delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, de Pr. S. N. 650—658

Inaugurarea unor așezăminte bisericești construite sau restaurate la Centrele Patriarhal și Mitropolitan din București . . . . . 659—692

Festivitatea înmînării «Crucii Patriarhale Jubiliare» conferită la a zecea aniversare a înscăunării Prea Fericitului Patriarh Justinian . . . 693—696

Sărbătorirea a 75 de ani de existență a Facultății și Institutului Teologic din București, de Pr. Conf. AL. I. CIUREA . . . . . 697—718

Sărbătorirea a 19 ani de la înscăunarea P. F. Hristofor, Patriarhul Alexandriei . . . . . 719—719

Cinstirea unui vrednic preot romîn din S.U.A., la împlinirea a 50 de ani de slujire preoțească . . . . . 720—720

Vizite primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian, de Pr. N. CAZACU 721—724

Oaspeți ai Patriarhiei Romîne . . . . . 725—726

Incheierea anului școlar 1957/1958 la instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Romîne . . . . . 727—755

Incetarea din viață a Patriarhului Alexandru III al Antiohiei și al Întregului Orient . . . . . 756—763

Incetarea din viață a Patriarhului Vichentie al Bisericii Ortodoxe Sîrbe 764—765

IN APĂRAREA PĂCII

Conferința națională a Mișcării pentru pace din Republica Populară Romînă . . . . . 766—779

Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm . . . . . 780—787

Documentele Congresului Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională . . . . . 788—792

23 AUGUST — ZIUA ELIBERĂRII

Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, de Prea Fericitul Patriarh Justinian 793—793

Telegrama trimisă Domnului Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., de Prea Fericitul Patriarh Justinian . . . . 794—794

Telegrama trimisă Domnului D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, de Prea Fericitul Patriarh Justinian . . . . . 795—795

23 August, sărbătoarea națională a poporului romîn . . . . . 796—798

SĂRBĂTORIREA A ZECE ANI DE LA INSCĂUNAREA PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Din inițiativa Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, la 8 iunie a. c., s-a sărbătorit împlinirea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian. In cadrul festivităților ce au avut loc cu acest prilej, Ierarhii, clerul și credincioșii ortodocși au adus prinosul lor de dragoste și recunoștință Prea Fericitului Părinte Justinian, care — de zece ani de zile — conduce, cu înțelepciune și destoinicie, destinele Sfintei noastre Biserici.

Desfășurată în condițiile deplinei libertăți religioase, pe care a asigurat-o regimul nostru democrat popular, — arhipăstorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian reprezintă o epocă de înflorire și de realizări de seamă în viața Bisericii Ortodoxe Romîne. Aceste împliniri înscrise în istoria vieții noastre bisericești din ultimul deceniu coincid cu uriașul avînt constructiv, manifestat de întregul nostru popor în anii ce s-au scurs de la instaurarea Republicii Populare Romîne.

Cel dintîi și cel mai de seamă act săvîrșit încă de la începuturile arhipăstoriei Prea Fericitului Patriarh Justinian, a fost îndepărtarea din preocupările clerului a oricăror probleme străine de misiunea lui sfîntă. Prin aceasta, Prea Fericirea Sa a readus activitatea slujitorilor Bisericii Ortodoxe Romîne pe făgașul statornicit de Mîntuitorul, de Sfinții Săi Apostoli și de Sfinții Părinți, reînnodînd firul bunelor tradiții ale Ortodoxiei străbune și deschizînd larg drumul înfăptuirilor de mai tîrziu.

Este bine știut că încă de la înscăunare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a enunțat un program de muncă, în care se oglindeau cele mai actuale probleme ale vieții noastre bisericești. In anii ce au urmat de atunci și pînă azi, acest program a și fost împlinit în linii mari, cu conlucrarea sinceră a Ierarhilor și clericilor din întreaga țară. De la întocmirea Statutului de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Romîne și pînă la desăvîrșirea întregii legislații bisericești; de la reorganizarea învățămîntului teologic sub privegherea și purtarea de grijă a Sfîntului Sinod, și pînă la statornicirea unei vieți potrivite cu pravilele și predaniile ortodoxe în mînăstirile românești; de la acel act istoric al reîntoarcerii fraților greco-catolici la vatra Bisericii străbune, săvîrșit în toamna anului 1948, și pînă la deplina unitate de gîndire și acțiune, care se vădește acum între toți slujitorii și credincioșii altarelor dreptei credințe din țara noas-

tră ; de la reluarea tradiţionalelor legături prieteneşti cu marea Biserică Ortodoxă Rusă şi pînă la strînsa comuniune ce există astăzi între Biserica Ortodoxă Romînă şi toate Bisericile Ortodoxe din lume ; de la primele întîlniri ale Intîistătătorului nostru cu conducătorii altor culte religioase, şi pînă la realizarea celei mai desăvîrşite conlucrări între toate credinţele din ţara noastră, pentru slujirea măreţelor idealuri patriotice ale poporului nostru ; de la reorganizarea activităţii editoriale a Bisericii şi pînă la prestigiul dobîndit în prezent de publicistica noastră bisericească în întreaga Ortodoxie şi chiar în restul lumii creştine, — iată un drum încărcat de roade şi o activitate care îndreptăţesc, întru totul, omagiul pe care — prin glasul Sfîntului Sinod — l-a adus, în ziua de 8 iunie 1958, întreaga Biserică Ortodoxă Romînă, Prea Fericitului Patriarh Justinian, la împlinirea a zece ani de arhipăstorire.

Feştivităţile prilejuite de această aniversare au început cu săvîrşirea Sfintei Liturghii, în catedrala Sfîntul Spiridon-Nou din Capitală. Au fost prezenţi : delegaţia Bisericii Ortodoxe din Alexandria, în frunte cu Prea Fericitul Hristofor, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa, delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Prea Sfinţitul Pavel, Episcop al Permului, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, consilierii patriarhali şi mitropolitani, corpul profesoral al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, şi al Seminarului Teologic din Bucureşti, reprezentanţi ai centrelor eparhiale şi ai Seminariilor Teologice din ţară, protopopi, preoţi şi credincioşi din Capitală.

Sfînta Liturghie a fost săvîrşită de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, împreună cu Inalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei, Vasile al Banatului şi Prea Sfinţiţii Episcopi Pavel al Permului şi Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, înconjuraţi de un mare sobor de arhimandriţi — între care şi membri ai delegaţiei Bisericii din Alexandria —, preoţi şi diaconi.

La timpul predicii a vorbit P. C. Diacon N. I. Nicolaescu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, care a subliniat importanţa aniversărilor cinstite în această zi de Biserica noastră : împlinirea a zece ani de rodnică păstorire a Prea Fericitului Patriarh Justinian şi a 75 de ani de la întemeierea învăţămîntului teologic ortodox în ţara noastră.

După săvîrşirea Sfintei Liturghii, a luat cuvîntul Prea Fericitul nostru Părinte Justinian, Patriarhul Romîniei, care — adresîndu-se Prea Fericitului Hristofor, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa —, a spus următoarele :

Prea Fericite Părinte Patriarh Hristofor,

Timpul scurt al vizitei Prea Fericirii Voastre şi a însoţitorilor cu care aţi venit la noi, după slujba de astăzi, a ajuns spre sfîrşit.

In numele Sfîntului Sinod, în numele clerului şi credincioşilor Bisericii noastre şi în numele meu personal, Vă mulţumim pentru dragostea ce ne-aţi arătat cu ocazia acestei vizite şi Vă încredinţăm că ea se va înscrie la loc de cinste în istoria legăturilor frăţeşti dintre Bisericile noastre ortodoxe.

In timpul acestei vizite aţi luat parte la o serie de bucurii ale Bisericii noastre, prilejuite de inaugurarea unor lucrări pe care bunul Dumnezeu ne-a învrednicit să le săvîrşim în timpul celor zece ani de cînd am fost chemat la înalta răspundere de ocîrmuitor al trebu-rilor Bisericii Ortodoxe Romîne: aţi văzut modestele noastre împli-niri de la mînăstirea Plumbuita şi de la mînăstirea Ciorogîrla; aţi mers apoi şi aţi văzut înnoirile aduse la aşezămîntul monahicesc de la Sinaia, casa de odihnă de la Buşteni, schitul şi casa Noastră de odihnă de la Dragoslavele şi mînăstirea şi aşezămintele de la Curtea de Argeş. Aţi avut apoi prilejul să luaţi parte la inaugurarea lucră-rilor noi făcute in ultimii trei ani la Schitul Maicilor în Bucureşti şi la Tipografia Institutului Biblic al Bisericii noastre.

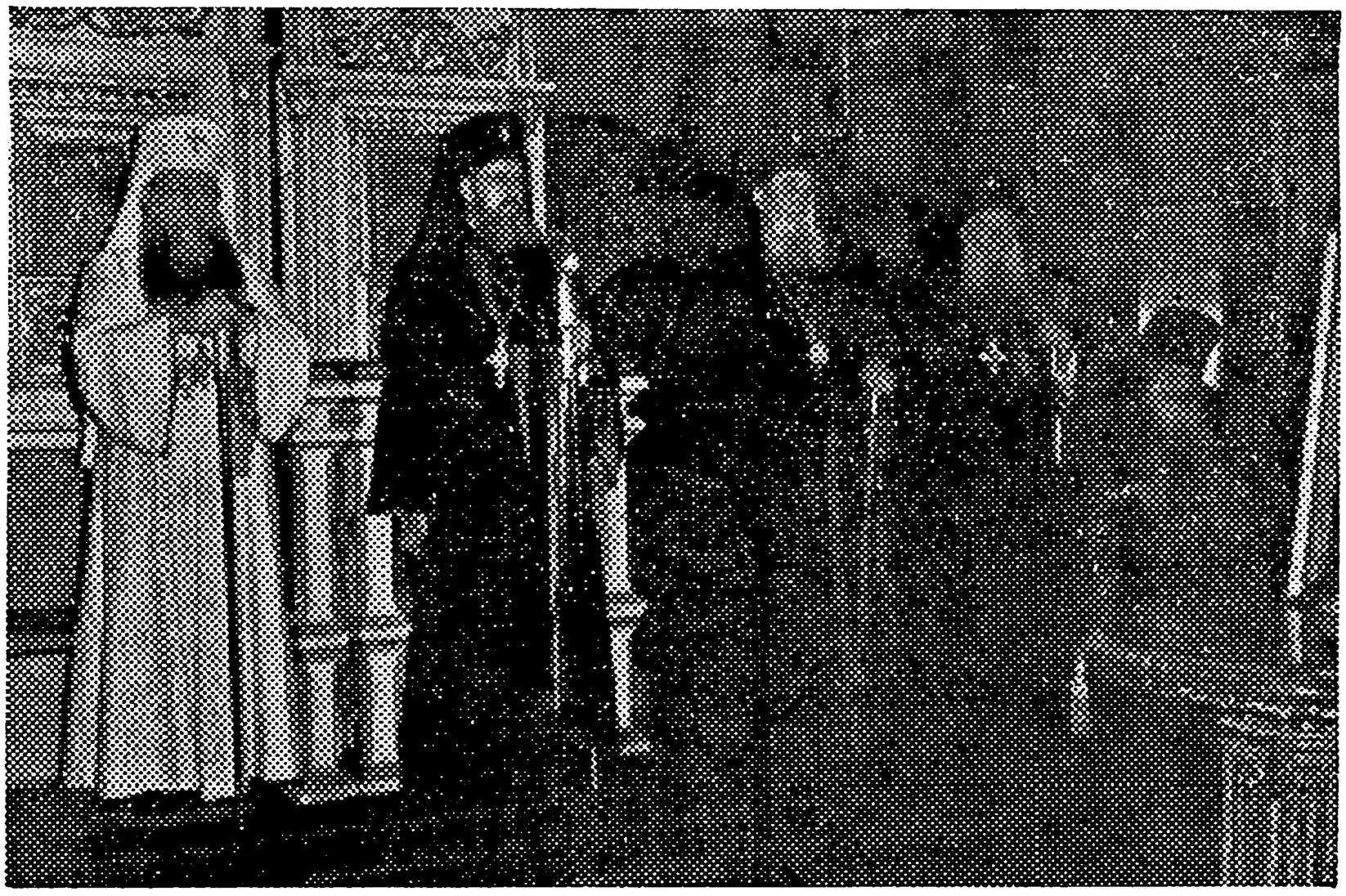

Prea Fericitul Patriarh Justinian şi Inalt Prea Sfinţiţii Mitro-poliţi Iustin al Moldovei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei şi Vasile al Banatului, în timpul Te-Deum-ului, la catedrala Sf. Spiridon din Bucureşti

Peste tot pe unde aţi mers, cu bunătatea care Vă caracterizează şi cu autoritatea scaunului patriarhal pe care-l onoraţi, aţi adus bine-cuvîntarea Prea Fericirii Voastre peste munca şi împlinirile noastre.

Vă rugăm, însă, să credeţi că în timpul atît de scurt al şederii Prea Fericirii Voastre în Romînia, n-aţi văzut decît o mică parte din Biserica noastră şi noi nădăjduim că Dumnezeu Vă va învrednici să mai veniţi din nou pe la noi şi atunci veţi vizita, desigur, şi alte părţi ale Bisericii noastre.

Deşi vizita Prea Fericirii Voastre a fost de scurtă durată, Vă încredinţăm totuşi că aţi cîştigat un loc deosebit în inimile noastre şi cînd veţi pleca dintre noi, dragostea noastră, a tuturor, Vă va în-soţi pînă în marea cetate a Alexandriei în care Dumnezeu V-a rîn-duit să păstoriţi cu cinste şi înţelepciune.

Mulţumindu-Vă încă odată pentru vizita pe care Ne-aţi făcut-o şi mai ales pentru bucuria pe care Ne-aţi prilejuit-o de a lua parte la aniversarea celor zece ani de cînd Dumnezeu Ne-a chemat la con-

ducerea Bisericii Ortodoxe Romîne, Noi vă rugăm să împărtăşiţi atît slujitorilor şi credincioşilor Bisericii Noastre, cît şi Nouă personal, binecuvîntarea apostolică a Prea Fericirii Voastre şi împreună să Ne rugăm ca bunul Dumnezeu să reverse peste Bisericile şi popoarele noastre harul Său cel ceresc, pentru a ne bucura cu toţii întru mulţi ani de pace şi deplină fericire.

Binecuvîntînd pe toţi cei de faţă, Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei a răspuns cuvintelor rostite de Intîistătătorul Bisericii noastre, spunînd următoarele :

Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,

La cuvîntul frăţesc al Prea Fericirii Voastre, Voi răspunde în puţine cuvinte. Mai întîi mulţumesc din toată inima Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne şi îndeosebi Prea Fericirii Voastre pentru călduroasa primire ce ni s-a făcut, Mie şi însoţitorilor mei, şi mărturisesc că zilele petrecute în mijlocul credincioşilor şi slujitorilor Bisericii Dumneavoastră vor rămîne amintiri de neuitat în sufletele noastre.

Vă mărturisesc tuturor cu legitimă bucurie că am admirat în mod deosebit activitatea pe care a desfăşurat-o, în cei zece ani de arhipăstorire, Prea Fericitul Patriarh Justinian. Dumnezeu l-a învrednicit să facă atîtea lucruri bune în acest răstimp încît Eu socotesc că şi-a făcut mai mult decît datoria.

Mă bucur că văd astăzi aici pe toţi Inalt Prea Sfinţiţii şi Prea Sfinţiţii Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne şi sînt mulţumit că i-am putut cunoaşte şi am auzit despre fiecare lucruri frumoase.

Mă bucur apoi, în această sfîntă zi, aşa cum m-am bucurat şi în zilele trecute, că am cunoscut clerul şi poporul dreptcredincios din Romînia şi din toată inima vă binecuvîntez pe toţi şi vă urez spor în viaţa duhovnicească.

Rog pe milostivul Dumnezeu să dăruiască Prea Fericitului Patriarh Justinian sănătate şi putere de muncă, pentru a îndruma întru mulţi ani turma pe care o păstoreşte pe căi de lumină, pace şi bucurie.

Şi înainte de a încheia cuvîntul Meu, mai am de făcut o mărturisire : sînt foarte plăcut impresionat de sprijinul pe care Guvernul Republicii Populare Romîne îl acordă Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne şi Sfîntului Sinod şi admir grija pe care o are conducerea Statului romîn pentru nevoile cultelor religioase şi îndeosebi pentru Biserica Ortodoxă Romînă.

Dumnezeu să vă ajute tuturor, iar Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian, Vă urez mulţi şi fericiţi ani!

La sfîrşitul acestor calde şi frăţeşti cuvîntări — mărturii ale dragostei în Hristos care însufleţeşte legăturile dintre Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe surori — s-a săvîrşit un Te-Deum, înălţîndu-se rugăciuni de mulţumire lui Dumnezeu, pentru multele daruri duhovniceşti revărsate asupra Bisericii noastre în cei zece ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

După săvîrşirea Te-Deum-ului, Prea Fericiţii Patriarhi Hristofor al Alexandriei şi Justinian al Romîniei, împreună cu membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne şi cu înalţii oaspeţi, au fost conduşi la palatul patriarhal.

*

In sala sinodală din palatul patriarhal s-a ţinut, în aceeaşi zi, la orele 12,30, şedinţa festivă a Sfîntului Sinod pentru sărbătorirea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Au luat parte: delegaţia Bisericii Ortodoxe din Alexandria, în frunte cu Prea Fericitul Hristofor, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa, delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Prea Sfinţitul Pavel, Episcopul Permului, membrii Sfîntului Sinod al

Inalţii oaspeţi luînd parte la şedinţa festivă a Sfîntului Sinod, cu prilejul sărbătoririi a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian

Bisericii Ortodoxe Romîne, vicari eparhiali, consilieri patriarhali şi mitropolitani, rectorii şi profesori ai Institutelor Teologice Universitare din Bucureşti şi Sibiu, directori ai Seminariilor Teologice din ţară, protopopi şi preoţi.

De asemenea, au luat parte: dl. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, dl. I. N. Bărbulescu, director general, şi directori din Departamentul cultelor.

Au fost prezenţi: dl. Acad. Prof. P. Constantinescu-Iaşi, dl. Acad. Prof. dr. N. Gh. Lupu şi dl. C. Paraschivescu-Bălăceanu, membri ai Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne, dl. Dionisie Ionescu, şeful ceremonialului de stat, dl. General-lt. de rezervă D. Dămăceanu, dl. Acad. dr. V. Răşcanu şi membrii Consiliului Naţional Bisericesc.

Au mai fost de faţă: dl. Mohamed Abd-El Karim, însărcinat cu afaceri ad-interim al Republicii Arabe Unite la Bucureşti şi dl. V. I. Barahnin, prim secretar al Ambasadei Uniunii Sovietice la Bucureşti.

La orele 12,35, au intrat în sala de şedinţe: Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, Prea Sfinţitul Episcop Pavel al Permului şi dl. D. Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, însoţiţi de Inalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi ai Bisericii Ortodoxe Romîne. Clericii aflaţi în sală au intonat Imnul Patriarhal.

A luat cuvîntul Inalt Prea Sfinţitul Iustin, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, care — în numele Sfîntului Sinod, — a omagiat personalitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian, rostind următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh Hristofor,
Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Onoraţi oaspeţi,
Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Prea Cucernici şi Prea Cuvioşi Părinţi,

Popas sărbătoresc a rînduit Sfîntul nostru Sinod să facem astăzi, cu prilejul împlinirii a zece ani de slujire a Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Drept aceea, înaintea Sfîntului Altar, plecîndu-ne cucernic fruntile, am înălţat rugă fierbinte Bunului Dumnezeu, mulţumindu-I că ne-a învrednicit să străbatem cu pace şi cu bucurie acest răstimp de binecuvîntată arhipăstorire; iar acum, adunaţi în şedinţă festivă, aducem prinosul nostru de cinstire Prea Fericitului Patriarh Justinian, mărturisindu-i simţămintele noastre de aleasă preţuire şi statornică dragoste.

Bucuria noastră, în ziua acestui luminat praznic duhovnicesc, a fost sporită de prezenţa în mijlocul nostru a Prea Fericitului Patriarh şi Papă al Alexandriei, Hristofor, împreună cu însoţitorii, şi a Delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse, alcătuită din Prea Sfinţitul Pavel, Episcopul Permului, şi domnul profesor Anatolie Gorbaciov, cărora le mulţumim pentru cinstirea pe care au făcut-o Bisericii noastre.

Mulţumim totodată Cîrmuirii noastre de Stat, care este alături de noi astăzi, prin Inalţi dregători şi aleşi reprezentanţi.

Cu zece ani în urmă, cînd Prea Fericitul Justinian a urcat treptele tronului patriarhal, întunerecul, lăsat de vechile cîrmuiri ale ţării, în toate laturile vieţii obşteşti, era pe cale de risipire. Cîntul de biruinţă, în zori de viaţă nouă, răsuna din zi în zi tot mai puternic, pe ogoare şi în fabrici, în biblioteci şi laboratoare, printre oştaşi şi cărturari. Iureşul năvalnic de înnoire prinsese în horă, una după alta, toate laturile vieţii omului în scumpa noastră patrie.

Biserica Ortodoxă Romînă însăşi, ca aşezămînt rînduit spre a sluji omului, nu putea sta pe loc, ca odinioară femeea lui Lot, cu gîndurile şi privirile aţintite spre Sodoma, care se topea în foc şi pucioasă. Ar fi însemnat să se prefacă şi ea în stîncă mută.

Spre a-şi putea împlini misiunea ei, Biserica trebuia să păşească, primenită şi întărită, alături de popor, pe calea înnoirii. Pen-

tru aceasta, era nevoie de un cîrmaci plin de curaj şi destoinicie, care să ştie să îndrepte corabia spre limanul cel bun.

Este adevărat că, în viaţa popoarelor, voinţa colectivă este marele creator, iar în orînduirea Bisericii Ortodoxe, cîrmuirea este sobornicească. Dar, în fruntea mulţimilor şi a aşezămintelor obşteşti trebuie să se ridice, ca floarea din tulpină, omul care poate da chip năzuinţelor comune.

Zestrea de mare preţ pe care Prea Fericitul Justinian o aducea cu sine, la urcarea pe scaunul de Patriarh al Bisericii noastre, — credinţa nestrămutată în legea străbună şi dragostea fierbinte de popor — *era chezăşie de netăgăduit a întruchipării ţelurilor Bisericii noastre Ortodoxe în persoana Intîistătătorului ei.*

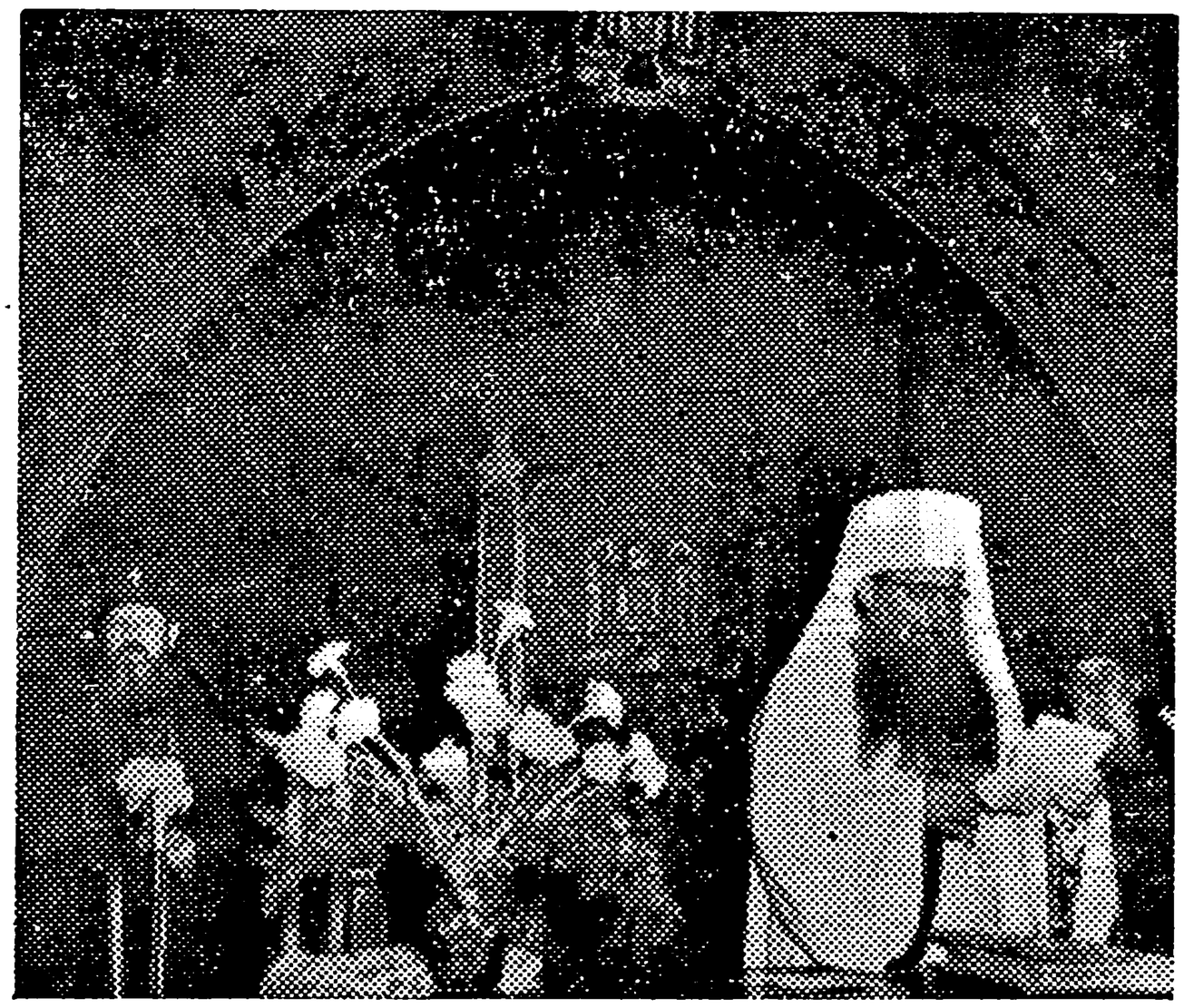

Prea Fericitul Patriarh Justinian rostindu-şi cuvîntarea în şedinţa festivă a Sfîntului Sinod

Condiţiile de deplină libertate de conştiinţă şi de trăire religioasă, făurite şi garantate de Conducerea Statului nostru, prin legea sa de temelie, au uşurat împlinirile bisericeşti de care şi-a legat numele Prea Fericitul Patriarh Justinian în primii săi zece ani de cîrmuitor al Bisericii noastre.

Rîvnind să poată spune, cîndva, cu deplină îndreptăţire, peste ani şi ani, ca Apostolul Pavel, la bătrîneţe, «Credinţa am păzit», Prea Fericitul Patriarh Justinian, în cuvîntarea către Marele Colegiu Bisericesc, după alegerea sa, a grăit răspicat : «Cel dintîi şi cel mai de seamă lucru, pe care îl voi avea de făcut, în hotarele tradiţiei bisericeşti, este păstrarea credinţei».

Fără îndoială, în această mărturisire, hotărîrea de păstrare a credinţei nu se limita la păzirea învăţăturii Mîntuitorului de către fiii duhovniceşti ai Bisericii Ortodoxe Romîne. De multă vreme, Prea Fericitul Patriarh Justinian pusese la inimă închiderea prăpastiei pe care duşmanii credinţei şi ai neamului nostru o săpaseră între fraţi, cu un sfert de mileniu în urmă. De aceea, în frumoasa cuvîntare

rostită în biserica Sfîntul Spiridon, cu prilejul înscăunării sale, Prea Fericitul Patriarh Justinian lăsa drum liber gîndurilor sale, chemînd pe fraţii noştri din Ardeal, uniţi cu Roma, să se întoarcă acasă. Prin glasul său a vorbit atunci întreaga suflare ortodoxă din ţara noastră. Şi cuvîntul acesta faptă s-a făcut. Fraţii din cele două străni — cum zicea vrednicul de pomenire, mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului — şi-au dat mîinile, plecîndu-şi laolaltă frunţile, în faţa aceluiaşi altar, în faţa altarului credinţei strămoşeşti. Acum toţi sîntem iarăşi una, pentru totdeauna.

După săvîrşirea actului dela Alba Iulia din 21 octombrie 1948, departe de a spune, ca, odinioară, dreptul Simeon: «Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpîne...», Prea Fericitul nostru Patriarh a găsit, in readucerea la dreapta credinţă a fraţilor din Ardeal, puteri noi, de a da chip hotărîrii neclintite a Sfîntului Sinod de păstrare a dreptei credinţe, în mijlocul credincioşilor.

Practic vorbind, rolul de păstrare a credinţei în mijlocul credincioşilor se împlineşte de preoţi. De aceea, printre sarcinile pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian le-a luat pe umerii săi, în ziua înscăunării, grija pentru îndrumarea preoţilor de astăzi şi pentru formarea preoţilor de mîine, ocupă un loc de frunte. «Deoarece — glăsuia atunci Prea Fericitul Patriarh Justinian — credinţa noastră ortodoxă, curăţată de orice nedesăvîrşire omenească şi înfăţişată în forma ei adevărată, nu izbuteşte să fie, în mijlocul poporului nostru, vie, energică şi rodnică, prin fapte de dragoste, de pace şi de sfinţenie, decît prin ajutorul unui cler pregătit, plin de demnitate şi ascultător, devotat cu sufletul şi cu mintea chemării sale sfinte, pentru lămurirea şi îndrumarea poporului drept credincios, pregătirea cea mai bună a clerului va fi una din grijile de căpetenie ale sarcinei mele patriarhiceşti». Din aceste gînduri au luat fiinţă, fără multă întîrziere, cursurile de îndrumare misionară şi socială a clerului, al căror ţel este transformarea preotului vremurilor trecute în preotul vremurilor noi. Au fost tipărite apoi cărţi şi reviste menite în deosebi să îndrumeze preoţimea în acţiunea ei în rîndurile credincioşilor. In urmă, pentru preoţii de mîine, organizarea şcolilor de învăţămînt teologic a fost îmbunătăţită; sub nemijlocita cîrmuirea a Bisericii, elevii seminariilor şi studenţii institutelor teologice universitare sînt pregătiţi acum în duhul înalt al trăirii creştine şi al noului apostolat social. Iar cinul monahal, pentru a răspunde cu folos menirii sale, este îndrumat să se nevoiască în rugăciune, muncă şi luminare.

Odată cu îmbunătăţirea organizării diferitelor laturi de lucrare a Bisericii, în răstimpul celor zece ani de cîrmuire patriarhală a Prea Fericitului Justinian, s-a întărit colaborarea Bisericii noastre cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, prin schimburi de scrisori irenice, prin solii şi călătorii de Ierarhi şi dascăli de teologie, prin consfătuiri şi hotărîri comune. Adînc grăitoare, în această privinţă, sînt vizitele repetate, făcute Bisericii Ortodoxe din U. R. S. S. de aproape toţi Ierarhii Bisericii noastre, în diferite împrejurări, ca şi vizitele făcute Bisericii Ortodoxe din Syria, Bulgaria, Iugoslavia, Polonia şi Cehoslovacia. Deosebit de folositoare au fost de asemenea şi vizitele frăţeşti cu care a fost cinstită Biserica Ortodoxă Romînă, fie pentru întîia oară, fie după o întrerupere de două sau trei veacuri. Dintre acestea se cade să amintim vizita Prea Fericitului Patriarh Alexei al

Moscovei şi a Toată Rusia din anul 1947, vizitele Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei din anii 1950 şi 1953, vizitele Prea Fericitului Patriarh Kiril al Bulgariei din anii 1954 şi 1955,

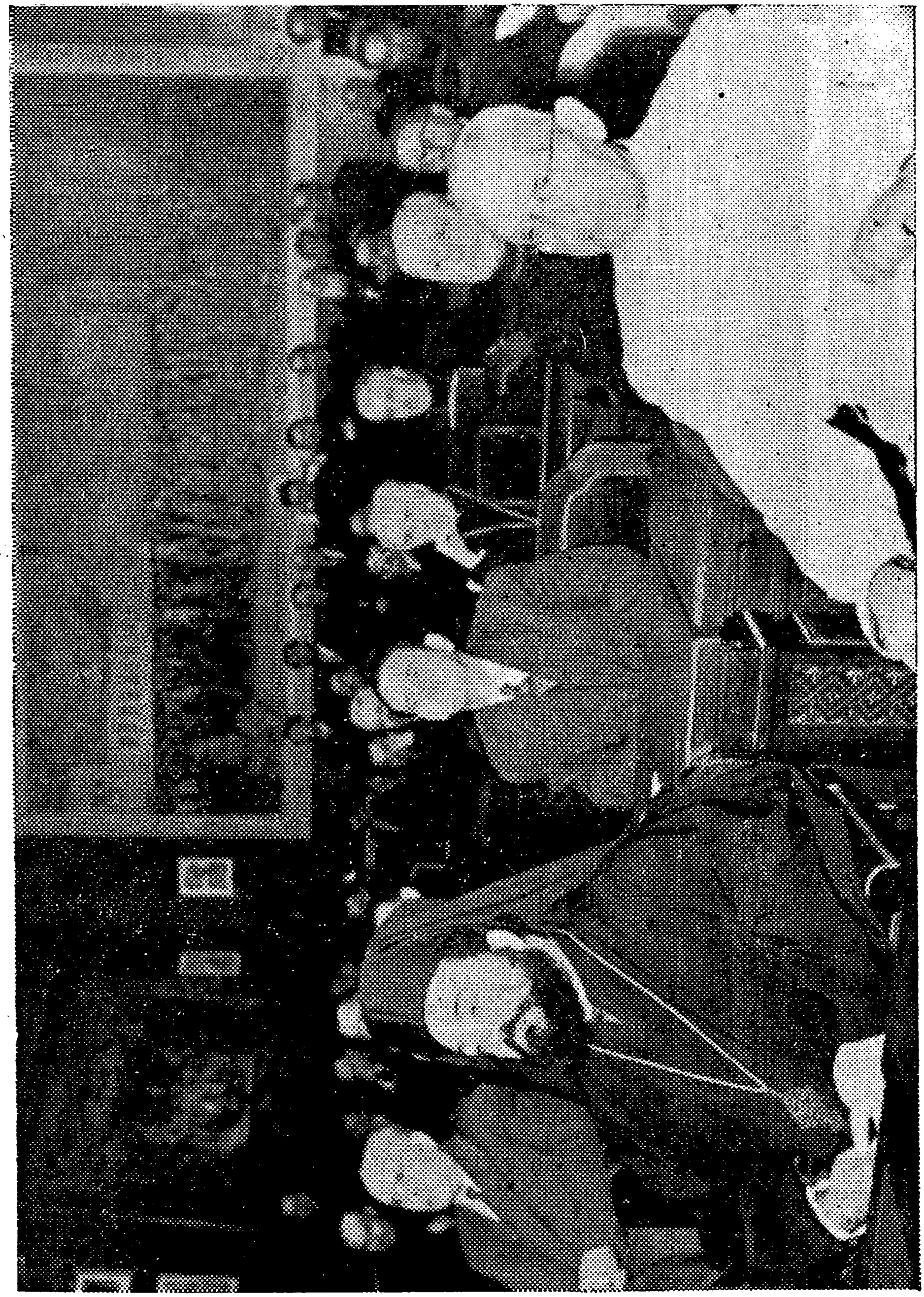

O parte din asistență, la ședința festivă a Sfîntului Sinod pentru sărbătorirea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian

iar acum vizita Prea Fericitului Hristofor Patriarh şi Papă al Alexandriei şi al Intregei Africi.

Toţi aceşti oaspeţi scumpi s-au îndestulat din priveliştea ţării noastre, în avîntul ei spre progres şi a Bisericii noastre Ortodoxe, care-şi deapănă viaţa în linişte şi pace.

Cele mai multe din Delegaţiile Bisericilor Ortodoxe surori au avut prilejul să asiste şi la cel mai înalt act de cinstire a evlaviei strămoşeşti : canonizarea sfinţilor romîni.

Pe temeiul tradiţiei străvechi şi al drepturilor sale canonice, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, pentru încununarea nevoinţelor duhovniceşti şi a slujirii întru smerenie, a rînduit în ceata sfinţilor şi a mărturisitorilor dreptei credinţe pe acei ierarhi şi bărbaţi cuvioşi, odrăsliţi din tulpina neamului nostru romînesc, pe care credincioşii îi cinstesc astăzi ca pe aleşi ai lui Dumnezeu.

Dar legăturile frăţeşti cu celelalte Biserici Ortodoxe surori nu şi-ar vădi toată însemnătatea lor, dacă n-am aminti şi legăturile de prietenie, închegate în anii puterii populare, cu confesiunile şi cultele eterodoxe. Ele s-au început, cum era firesc, cu cele dinlăuntrul Patriei. In locul luptelor şi defăimărilor de odinioară, s-au statornicit, între confesiunile şi cultele conlocuitoare, legături izvorîte din duhul înţelegerii paşnice şi al prieteniei, pe temeiul libertăţii şi al respectului reciproc.

Slujitorii şi credincioşii Bisericii noastre Ortodoxe si-au dat frăţeşte mîinile cu slujitorii şi credincioşii celorlalte culte unindu-şi străduinţile lor în împlinirea năzuinţelor poporului nostru pentru progres pe tărîm social. La rîndul său, Statul nostru popular a venit cu multă înţelegere în întîmpinarea nevoilor Bisericii, acordîndu-i deplină libertate şi tot sprijinul pentru desfăşurarea lucrării ei religios-morale printre credincioşi.

Incontestabil, activitatea obştească în variatele ei laturi este îndrumată, astăzi, pe căi luminoase, de către autoritatea de Stat. Dar, dacă, în spiritul solidarităţii umane, nimeni nu are dreptul să privească nepăsător, la ceea ce se petrece în jurul său, cu atît mai mult Biserica, în duhul dragostei care constitue temelia ei de lucrare în lume, este menită să-şi dea obolul ei în toate laturile vieţii credincioşilor, pe care-i nutreşte cu harul şi învăţătura Ei sfîntă. Indeosebi, astăzi cînd poporul nostru îşi statorniceşte noi făgaşuri de trăire, pentru a-şi împlini misiunea ei, Biserica îşi pleacă neîncetat urechea la năzuinţele fiilor ei : îi ascultă, îi înţelege, îi ajută.

Adăugînd temeiul creştin, supranatural, la temeiul filosofic, natural, pe care poporul nostru îşi clădeşte viaţa cea nouă, actualele înnoiri obşteşti dobîndesc sensuri nebănuit de înalte, în ochii credincioşilor. Entuziasmul religios al creştinului sporeşte, în acest fel, elanul social al omului.

Evident, lucrarea de transformare desăvîrşită a vieţii sociale, în ţara noastră, necesită eforturi variate, încordare permanentă, vreme îndelungată. Progresul în genere are nevoie de muncă liniştită, de pace.

Pacea nu este însă numai condiţie indispensabilă progresului ; ea este, totodată, chezăşia trăirii creştine, temei al împlinirii misiunii Bisericii lui Hristos în lume. De aceea ea constitue un ideal, pentru realizarea căruia a năzuit Biserica noastră în toate vremurile. Dar, în faţa primejdiei celui mai nimicitor dintre războaie, în faţa primejdiei războiului atomic, solia păcii n-a fost niciodată mai necesară ca astăzi. Urmînd porunca Mîntuitorului, care a venit în lume pentru pace, pentru a împăca pe om cu Dumnezeu, pentru a înscăuna pacea între popoare şi pentru a sădi dragostea în sufletele oamenilor, Biserica noastră, împreună cu celelalte Biserici Ortodoxe, în frunte cu

Biserica Ortodoxă din Uniunea Sovietică şi alături de celelalte culte religioase din ţara noastră, desfăşoară acum o acţiune intensă pentru menţinerea păcii în lume. Făcîndu-se interpretul acestei acţiuni ferme a Bisericii Ortodoxe Romîne, cum înşuşi declară, Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul participării sale la una din şedinţele Comitetului Permanent pentru apărarea păcii din ţara noastră, a spus: «Am venit aici ca să mărturisesc încă odată solidaritatea Bisericii Ortodoxe Romîne cu luptătorii pentru apărarea păcii din Republica noastră şi din lumea întreagă şi să adaug, la puterile lor de luptă, pe acelea ale credincioşilor şi clerului pe care-l păstoresc... Prezenţa mea în mijlocul Domniilor-Voastre este determinată de convingerea

Prea Fericiţii Patriarhi Hristofor al Alexandriei şi Justinian al Romîniei, împreună cu reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse, Prea Sfinţitul Episcop Pavel al Permului, şi cu dl. D. Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor

clerului şi credincioşilor, ca şi de convingerea întregii ierarhii, că pacea omenirii şi, cu ea, toate valorile lumii civilizate trebuie şi pot fi salvate prin lupta împotriva aţiţătorilor la un nou război. Ea mai este apoi determinată şi de dorinţa şi de hotărîrea nestrămutată a tuturor fiilor Bisericii Ortodoxe Romîne de a se înrola, fără nici o ezitare şi de a nu cruţa nimic pentru apărarea păcii. Sînt interpretul acestei acţiuni ferme a Bisericii Ortodoxe Romîne».

Pe scurt, statornicind raporturi de bună colaborare cu Statul, îmbunătăţindu-şi organizarea şi desfăşurîndu-şi lucrarea ei religioasă în acord cu năzuinţele şi formele de viaţă ale poporului nostru, Sfînta noastră Biserică, la capătul acestui răstimp de zece ani de cîrmuire a Prea Fericitului Patriarh Justinian, se găseşte îmbogăţită cu alese roade duhovniceşti. Ele au izvorît din împreunălucrarea tuturor fiilor ei. Drept aceea, în acest ceas de aleasă prăznuire, odată cu prinosul de cinstire pe care-l aducem Întîistătătorului Bisericii noastre, Prea

Fericitului Patriarh Justinian, se cade să ne îndreptăm gîndurile cu mulţumire către întreaga obşte a Bisericii: credincioşi, călugări şi clerici din toate treptele.

Se cuvine apoi să facem dovadă de cuvenită preţuire strădaniilor deosebite ale tuturor celor care au priveghiat şi au îndrumat viaţa bisericească, din toate forurile conducătoare ale Bisericii, în frunte cu sfîntul şi îndreptătorul Sinod, al cărui Intîistătător este Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Totodată, exprimăm respectuoase mulţumiri cîrmuirii noastre de Stat pentru larga înţelegere pe care o arată desfăşurării vieţii noastre bisericeşti şi pentru ajutorul pe care ni-l dă, întru împlinirea nevoilor noastre, în toate împrejurările.

Prea Fericirea Voastră,

După încheierea celor zece ani de cîrmuire a Bisericii Ortodoxe Romîne, păşiţi astăzi înainte, avînd fruntea încununată cu aureola strădaniilor închinate păstrării credinţei strămoşeşti şi propăşirii Patriei noastre scumpe.

Implinirile rodnice agonisite în acest răstimp constituie chezăşia trainică de noi înfăptuiri în viitor.

Clerul de mir, cinul monahal şi credincioşii Vă urmează cu dragoste şi hotărîre pe calea de lumină şi adevăr pe care mergeţi.

In numele şi din încredinţarea Sfîntului Sinod, aducîndu-Vă frăţeştile noastre mulţumiri pentru strădaniile pe care le depuneţi cu rîvnă sfîntă şi vrere neclintită în slujba Bisericii şi a Patriei şi cinstind belşugul înfăptuirilor Prea Fericirii Voastre, în primii zece ani de cîrmuire a Bisericii noastre, odată cu mărturisirea simţămintelor noastre de preţuire, respect şi dragoste, ne îndreptăm cugetele către Atotputernicul şi Milostivul Dumnezeu, rugîndu-L să aibă în sfînta Sa pază Biserica noastră dreptmăritoare, Ţara şi poporul nostru şi să dăruiască Prea Fericirii Voastre puteri înnoite, luminîndu-Vă calea vieţii prin harul Prea Sfîntului Duh, spre noi înfăptuiri.

Intru mulţi şi fericiţi ani, Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian!

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, care a elogiat activitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian, subliniind faptul că pentru orice Ierarh şi cleric din părţile Orientului Apropiat rezultatele strădaniilor depuse de Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne în numai zece ani de arhipăstorire, sînt cu adevărat uimitoare. In lumina celor văzute în timpul scurtei sale vizite în ţara noastră, Prea Fericitul Patriarh Hristofor a declarat că Prea Fericirea Sa îşi explică marile înfăptuiri din Biserica noastră prin dinamismul şi înţelepciunea Prea Fericitului Patriarh Justinian, prin larga libertate religioasă ce există în ţara noastră, prin bunele raporturi statornicite între Stat şi Biserică, precum şi prin armonia şi colaborarea rodnică dintre Intîistătătorul Bisericii şi Sfîntul Sinod.

Elogiind aceste stări de lucruri prielnice şi omagiind pe Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh, vorbitorul a arătat apoi cît de folositoare sînt realizările Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru întreaga Ortodoxie.

Prea Fericitul Patriarh Hristofor şi-a încheiat cuvîntul, exprimîndu-şi dorinţa ca Intîistătătorul Bisericii noastre să viziteze Biserica Alexandriei şi celelalte Biserici Ortodoxe din Orient, aducînd astfel o nouă contribuţie la întărirea unităţii Ortodoxiei ecumenice şi la promovarea păcii şi prieteniei dintre popoare.

După cuvîntarea plină de frăţească dragoste a Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei, a vorbit Prea Sfinţitul Episcop Pavel al Permului, conducătorul delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse, care a spus următoarele:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,

Imi revine deosebita cinste ca, în numele Bisericii Ortodoxe Ruse, în numele Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei, în numele Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki, în numele delegaţiei Bisericii Ruse şi în numele meu personal, să vă prezint astăzi sincere felicitări, cu prilejul împlinirii a zece ani de la urcarea Prea Fericirii Voastre pe scaunul patriarhicesc al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cu sentimentul unei bucurii deosebite îmi îndeplinesc această înaltă şi plăcută misiune, prezentîndu-Vă omagiul dragostei curate, Prea Fericirii Voastre, Ierarh distins, bine cunoscut, mult apreciat şi sincer iubit de soborul Ierarhilor Bisericii noastre, de clerul şi credincioşii noştri.

In nenumărate rînduri Prea Fericirea Voastră aţi descins pe pămîntul scump al patriei noastre, ca invitat al Sanctităţii Sale Patriarhul Alexei. De fiecare dată aţi săvîrşit sfinte slujbe in diferite biserici din Moscova şi din alte oraşe şi peste tot pe unde aţi trecut, aţi lăsat urme adînci în sufletele credincioşilor, semănînd, cu mult dar duhovnicesc şi neobosită rîvnă, cuvîntul lui Dumnezeu.

Intre clericii noştri sînt mulţi preoţi şi diaconi, hirotoniţi de Prea Fericirea Voastră. Aceşti clerici Vă poartă în suflet dragoste şi recunoştinţă şi nu uită sfaturile, îndrumările şi învăţăturile bune şi pline de dragoste părintească, pe care le-aţi dat.

Credincioşii noştri păstrează cu sfinţenie toată comoara învăţăturilor sfinte, primită cu prilejul întîlnirilor cu Prea Fericirea Voastră şi amintirea acestor întîlniri este vie, iar binecuvîntările Prea Fericirii Voastre au fost ziditoare de suflete şi roditoare de fapte bune.

Noi, aici, deşi timpul a fost prea scurt, totuşi am avut posibilitatea să vedem, să constatăm şi să ne convingem de marile Voastre realizări duhovniceşti şi gospodăreşti; am văzut cu ochii şi am apreciat munca titanică, rodnică şi creatoare pe care o desfăşuraţi zi de zi, în construirea unei vieţi bisericeşti active şi Vă mărturisim că nu-i aflat nimit priceperea, perseverenţa, energia neobosită şi rîvna aprinsă cu care cîrmuiţi sfînta Biserică Ortodoxă Romînă.

In persoana Prea Fericirii Voastre, noi nu vedem numai pe Intîistătătorul şi Conducătorul Bisericii Ortodoxe Romîne, ci pe Intîitrudinicul neobosit în ogorul Bisericii lui Hristos, ecumenice; de aceea Vă felicităm sincer şi vă urăm din toată inima: mulţi şi fericiţi ani cu deplină sănătate şi putere de muncă, spre înflorirea Sfintei Biserici Romîne şi spre mărirea şi slava Ortodoxiei ecumenice.

A luat de asemenea cuvîntul dl. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, care a adresat Prea Fericitului Patriarh Justinian felicitări, spunînd următoarele:

Inalt Prea Sfinţiţi Patriarhi,
Inalt Prea Sfinţiţi Mitropoliţi,
Prea Sfinţiţi Episcopi,
Onorată asistenţă,

Organizarea acestei sărbători, cu prilejul împlinirii a 10 ani de la alegerea Inalt Prea Sfinţiei Sale Justinian ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, constituie un bun prilej de meditare asupra celor ce s-au înfăptuit, cu scopul de a desprinde învăţăminte pentru drumul de urmat în zilele viitoare. Aceasta cu atît mai mult, cu cît perioada pe care o trăieşte poporul nostru, de la 23 august 1944, este cea mai importantă din istoria noastră. Anii pe care îi trăim sînt de o şi mai mare importanţă pentru omenirea întreagă, care, prin transformările şi frămîntările la care sîntem martori, se află în zorii unei ere noi, mai fericite pentru toate popoarele.

Curmînd pentru totdeauna şirul îndelungatelor sale suferinţe, poporul nostru, astăzi liber şi stăpîn pe soarta sa, se află angajat, cu toată hotărîrea, într-o muncă paşnică, pentru construirea socialismului, care îi asigură o viaţă nouă, bazată pe o orînduire fără exploataţi şi fără exploatatori. Frumoasa noastră ţară se împodobeşte cu fabrici, uzine, centrale electrice, şcoli şi instituţii de tot felul. Se dezvoltă industria şi agricultura, înfloresc ştiinţele şi artele, se pun bazele temeinice ale unui trai ridicat şi ale unei vieţi îmbelşugate şi bogate în bucurii.

Munca nobilă a poporului nostru, ca şi a celorlalte popoare prietene, nu se duce însă fără greutăţi. Munca noastră supără pe cei ce au fost învăţaţi să trăiască din sudoarea altora. Ne sînt cunoscute toate faptele lor murdare şi toate uneltirile lor nebuneşti. Ştim că ei nu s-ar da înapoi de la nimic, dacă nu le-ar sta în faţă o omenire din ce în ce mai hotărîtă să-şi ia soarta în propriile mîini.

In această perioadă, impunătoare şi măreaţă prin evenimentele şi înfăptuirile ei, perioadă în care tot ce e urît şi tot ce umbreşte viaţa oamenilor e condamnat şi menit pieirii, perioadă în care speranţele şi visurile de veacuri ale tuturor celor însufleţiţi de dragoste de oameni, prind acum viaţă şi devin realitate, — Bisericii Ortodoxe, ca, de altfel tuturor cultelor, i s-au pus în faţă probleme şi viaţa i-a cerut decisive răspunsuri. De toate acestea e bine să ne aducem aminte acum, cu prilejul acestei sărbători.

Biserica Ortodoxă Romînă, fără să se îndepărteze de la credinţa sa, a înţeles şi s-a străduit să fie folositoare credincioşilor săi.

Inalt Prea Sfinţite Patriarh Justinian,

Am ascultat, în cuvîntarea Inalt Prea Sfinţiei Sale Mitropolitul Moldovei, acele pasagii care se referă la contribuţia Dvs. personală, la rolul pe care l-aţi avut în această acţiune largă de călăuzire, pe care Sinodul a desfăşurat-o în tot acest timp. Subliniez în deosebi, sprijinirea nobilei acţiuni mondiale pentru pace, condamnarea hotărîtă

a uneltitorilor de războaie, a experienţelor cu arme de nimicire în masă a oamenilor, precum şi angajarea, alături de mişcarea mondială pentru rezolvarea paşnică a neînţelegerilor dintre state, pentru coexistenţă şi relaţii strînse, pentru independenţa tuturor popoarelor. Această atitudine a fost primită cu toată înţelegerea de către conducerea patriei noastre. La vremea cuvenită, Inalt Prea Sfinţiei Voastre, membrilor Sinodului şi multor preoţi li s-au acordat înalte decoraţii. Statul nostru veghează cu toată atenţia ca regimul legal creat cultelor — regim care a permis realizarea înfăptuirilor amintite astăzi — să fie respectat şi aplicat. Statul nostru îşi îndeplineşte cu toată corecti-

Prea Fericitul Patriarh Justinian, mulţumind pentru urările exprimate la agapa frăţească din ziua de 8 iunie 1958

tudinea obligaţiile care rezultă din relaţiile sale legale cu cultele. Suntem convinşi că preoţimea apreciază această atitudine a Statului şi că va sprijini cu tot devotamentul munca poporului nostru pentru înflorirea patriei noastre, pentru întărirea ei şi pentru apărarea păcii.

Inalt Prea Sfinţite Patriarh,

Cu acest prilej solemn, vă rog să primiţi calduroase felicitări. Vă urez să vă bucuraţi de sănătate şi de o viaţă îndelungată şi să continuaţi cu puteri sporite munca de pînă acum, stînd neclintit în fruntea ierarhiei şi a preoţimii iubitoare de progres şi de pace, povăţuind pe credincioşi să fie buni cetăţeni, patrioţi înflăcăraţi şi vrednici constructori ai vieţii celei noi.

Ne exprimăm convingerea că ţelurile nobile, ce stau în faţa poporului nostru, vor mişca inimile tuturor preoţilor. Implinirea acestor ţeluri asigură poporului nostru un loc demn, în marşul măreţ al omenirii spre zile mai bune.

Acestea sînt gîndurile şi nădejdile cu care Vă întîmpinăm noi în această zi şi Vă urăm, încă odată, multă sănătate şi viaţă îndelungată.

Exprimăm aceleaşi sentimente şi facem aceleaşi urări înalţilor Ierarhi, membri ai Sinodului, tuturor colaboratorilor Dvs. şi întregului cler, împreună cu care desfăşuraţi contribuţia Dvs. pentru pace, pentru înfrăţirea între popoare şi înflorirea patriei noastre scumpe.

Tuturor, le-a răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, mulţumind pentru urările exprimate. Prea Fericirea Sa a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Fericite Părinte Patriarh Hristofor,
Iubiţi soli ai Patriarhiei Moscovei,
Prea iubiţi fraţi membri ai Sfîntului Sinod,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Prea onoraţi oaspeţi,

Au trecut zece ani, de cînd Providenţa divină M-a chemat, prin vrerea clerului şi norodului dreptcredincios din această ţară, să urc treptele jeţului patriarhal al Bisericii Ortodoxe Romîne. Cu temere şi sfîntă înfiorare am răspuns atunci acestei chemări, măsurînd imensele îndatoriri legate de vrednicia patriarhală.

Am aşezat la temelia slujirii mele arhipăstoreşti două principii. Cel dintîi priveşte proba de foc a oricărei doctrine religioase, căci adevărul unei credinţe şi puterea ei binefăcătoare se verifică prin sporul de dreptate, de libertate şi de preţuire a demnităţii umane, pe care le aduce în lume ca o prelungire a înţelepciunii divine şi ca un răspuns la sacrificiul lui Dumnezeu pentru creaturile Sale. Al doilea priveşte dinamismul Bisericii creştine, potrivit căruia aşezămîntul dumnezeesc întemeiat pentru mîntuirea pămîntenilor nu trebuie să cunoască încremenirea sau împietrirea în simple formule ritualistice, — sensul menirii sale fiind acela de a cultiva virtuţile morale şi de a spori puterile creatoare din adîncul sufletesc al oamenilor,

Dincolo de slujirea Mea arhierească, se întinde o lucrare preoţească de peste douăzeci de ani, în timpul căreia am învăţat să cunosc sufletul poporului romîn şi să fiu aproape de aspiraţiile lui cele mai înalte. Ştiu astfel că poporul romîn iubeşte Biserica Ortodoxă şi o socoteşte ca pe maica sa spirituală. El vrea, pentru aceea o preoţime luminată, pătrunsă de sublimul acestei misiuni şi de spiritul jertfelniciei pentru aproapele. Ştiu iarăşi că poporul romîn iubeşte, din fire, pacea şi binefacerile ei. El respinge ideea de violenţă şi urăşte organic războiul. Dreptatea şi adevărul, munca cinstită, omenia şi duhul frăţesc, iată podoabele sufletului poporului nostru.

Doctrina „apostolatului social" s-a născut din integrarea Mea în realităţile vieţii bisericeşti şi naţionale a poporului nostru. Şi dacă Mi-a fost încredinţată cîrma Bisericii noastre strămoşeşti, am conştiinţa împăcată că am condus-o fără nici o ştirbire în tezaurul ei doctrinar, şi totuşi în pas cu mersul înainte al vremii.

Sîntem prea aproape de înfăptuirile înregistrate în acest deceniu în cîmpul vieţii noastre bisericeşti, pentru a le putea judeca integral şi obiectiv. Inalt Prea Sfinţia Sa Părintele Mitropolit Iustin al Moldovei a pus în lumină pe cele mai de seamă dintre ele, şi le-a înfă-

Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu conducătorii delegaţiilor bisericeşti de peste hotare: Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei şi Prea Sfinţitul Episcop al Permului

ţişat pe toate ca fiind împlinirea gîndurilor şi concepţiilor mele. Ii mulţumesc cu vie recunoştinţă pentru aceste măgulitoare aprecieri, dar conştiinţa îmi porunceşte să nu răpesc drepturile celor ce s-au ostenit alături de mine pentru realizarea lor.

Sfîntului Sinod îi revine locul cel dintîi. Mărturisesc aci deschis, că Inalt Prea Sfinţiţii şi Prea Sfinţiţii membri ai Sfîntului Sinod şi-au dat neprecupeţit partea lor de contribuţie înţeleaptă şi rodnică pentru toate operele bisericeşti importante care s-au realizat în aceşti ultimi zece ani în ţara noastră.

Vin la rînd consilierii mei din Administraţia Patriarhală şi Centrul Mitropolitan al Ungro-Vlahiei, care mi-au înţeles gîndurile şi au pus atîta suflet pentru întruparea lor în fapte grăitoare.

Şi nu pot uita pe vrednicii noştri dascăli de teologie, care au profesat disciplinele sacre în Institute şi Seminarii, au umplut cu scrisul lor paginile publicaţiilor bisericeşti şi au fost îndrumătorii luminaţi ai clerului de mir şi cinului monahal întru înţelegerea problemelor sociale din doctrina creştină.

Dacă deceniul pe care l-am străbătut împreună va înscrie în istoria Bisericii Romîneşti faptele despre care s-a făcut pomenire aci, ele vor apărea, de bună seamă, ca rodirea cea mai fericită a unei colaborări dezinteresate între toţi aceşti factori.

Imi e greu să tăinuiesc bucuria că solemnitatea aniversării de astăzi se desfăşoară în faţa a două delegaţii bisericeşti de peste hotare: Delegaţia Bisericii Ortodoxe din Alexandria, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Hristofor — şi Delegaţia Patriarhiei din Moscova, în frunte cu Prea Sfinţitul Episcop Pavel, cărora le mulţumesc din adîncul inimii pentru cinstirea deosebită de care ne învrednicesc în această zi. Fruct al legăturilor noi ce s-au statornicit între Bisericile Ortodoxe surori în acest ultim deceniu, prezenţa Delegaţiilor bisericeşti din Alexandria şi Moscova la popasul nostru sărbătoresc, constituie şi pentru viitor chezăşia unei cît mai strînse comuniuni în cadrul Ortodoxiei ecumenice.

Mulţumesc Inaltei Cîrmuiri a Statului nostru, prezentă aci prin delegaţii săi, pentru toată binevoitoarea atenţiune şi sprijinul larg ce Mi-a acordat în aceşti ani, înlesnind, pe toate căile, împlinirea programului patriarhal de lucru, enunţat încă din ziua învestiturii Mele. Rog pe Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor, profesor Dumitru Dogaru, să fie interpretul simţămintelor Mele de recunoştinţă faţă de Onoratul Guvern pentru toate bucuriile de care Mi-a făcut parte ca Intîistătător al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Şi peste toate acestea, îngăduiţi să-Mi plec fruntea înaintea Atotputernicului Dumnezeu, slăvindu-L pentru toate binefacerile ce a revărsat asupra sfintei Biserici Ortodoxe Romîne şi asupra Mea, în deceniul pe care l-am încheiat — şi să-L rog să vegheze necontenit asupra noastră, răsplătind cu pace şi cu îndelungare de zile pe toţi cei care se ostenesc pentru binele Bisericii, al Ţării şi al poporului nostru dreptcredincios.

După cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-a citit de către Prea Sfinţitul Episcop Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, următorul act comemorativ, care a fost înscris în Condica Sfîntă a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne:

In Numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, Treime Sfîntă, slavă Ţie.

Implinindu-se, în ziua de 6 iunie 1958, zece ani de la alegerea şi intronizarea Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN, în scaunul de Patriarh al Romîniei, Noi, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne hotărît-am într-un cuget să prăznuim acest popas de arhipăstorire.

Drept aceea, astăzi 8 iunie 1958, în Duminica Tuturor Sfinţilor, adunatu-ne-am la Bucureşti, în biserica patriarhală cu hramul Sfîntul Ierarh Spiridon al Trimitundei, spre a aduce laudă lui Dumnezeu şi a înălţa smerite rugăciuni de mulţumire Părintelui ceresc, pentru ne-

mărginita milostivire revărsată cu îmbelşugare asupra Bisericii şi credincioşilor noştri în acest răstimp.

La această sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Romîne au luat parte: Solii Patriarhiei Apostolice din Alexandria în frunte cu Prea Fericitul Hristofor, Papă şi Patriarh al Marii cetăţi a Alexandriei şi al întregei Africe, solii Patriarhiei Moscovei şi a toată Rusia, în frunte cu Prea Sfinţitul Pavel, Episcopul Permului, un mare număr de slujitori bisericeşti din cinul preoţesc şi călugăresc, precum şi mulţi credincioşi.

După săvîrşirea dumnezeeştei slujbe, în aceeaşi zi, mers-am în sala Sfîntului Sinod, unde — în şedinţă festivă — *am sărbătorit cu multă însufleţire această aniversare, de faţă fiind soliile bisericeşti de peste hotare, reprezentanţi ai înaltelor autorităţi de stat şi ai organizaţiilor obşteşti.*

Înălţînd aşa dar rugăciuni de mulţumiri şi preamărind pe Dumnezeu cel din Treime lăudat, pentru mila şi ajutorul de care ne-a învrednicit, păşim acum mai departe cu aceleaşi nădejdi trainice şi cu încredinţarea nestrămutată că Biserica Ortodoxă Romînă, sub povăţuirea Sfîntului şi Indreptătorului nostru Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian al Romîniei va călăuzi şi mai departe, către sporite roade duhovniceşti, turma cea cuvîntătoare a credincioşilor săi fii, pe calea credinţei, a păcii, a dreptăţii şi a binelui obştesc.

Uniţi în duhul dragostei frăţeşti şi al înţelegerii duhovniceşti, în cuget curat şi doriri de bine pentru poporul şi ţara noastră, rugăm pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită, să ne ajute a ne putea bucura şi în viitor de aceleaşi bune înfăptuiri, întru slava sfintei noastre Biserici şi spre folosul şi propăşirea obştei creştineşti din scumpa noastră Patrie, Republica Populară Romînă. Amin.

Acest act a fost semnat de membrii Sfîntului Sinod, de membrii delegaţiilor bisericeşti străine şi de distinşii oaspeţi prezenţi la şedinţa festivă.

La orele 14, toţi cei prezenţi au luat parte la agapa frăţească, dată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în cinstea Prea Fericitului Patriarh Justinian, şi a participanţilor la aniversarea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericirii Sale.

Agapa s-a desfăşurat într-o atmosferă de sinceră prietenie.

TELEGRAME ŞI SCRISORI DE FELICITARE PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul împlinirii a zece ani de la înscăunare, Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian a primit numeroase scrisori şi telegrame de felicitări din partea unor Intîistătători, Inalţi Ierarhi şi clerici ai Bisericilor de peste hotare.

Publicăm mai jos cîteva din aceste mărturii ale dragostei şi preţuirii de care se bucură Intîistătătorul Bisericii noastre în rîndurile înalţilor slujitori ai Bisericilor din lumea întreagă:

Scrisoarea Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei :

PATRIARHATUL BULGAR
Sfîntul Sinod
Nr. 4.974

Sofia, 27 mai 1958.

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite și Iubite întru Domnul Arhipăstor,

Se împlinesc zece ani de cînd Dumnezeu V-a binecuvîntat ca să ocupați tronul de Intîistătător al Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne și să stați în fruntea ei, în înalta demnitate patriarhală. In timpul acestor 10 ani, Prea Fericirea Voastră V-ați relevat cu o mare sîrguință, ca un bun slujitor al lui Dumnezeu, în lucrarea Sfintei Lui Biserici. Pentru aceasta mărturisesc marile fapte ale construirii spirituale, organizatorice și materiale din Sfînta Biserică Ortodoxă Romînă, ca și străduințele și succesele bisericești externe ale Prea Fericirii Voastre, pentru întărirea legăturilor cu Sfintele Biserici locale și pentru consolidarea unității panortodoxe.

Fapte minunate umplu analele slujirii Voastre patriarhale de zece ani și încununează cu strălucire tronul patriarhal al Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne.

In timpul acestor zece ani, Prea Fericirea Voastră V-ați trudit, ca un adevărat patriot și iubitor de oameni, pentru păstrarea păcii în lumea întreagă. Ați depus griji stăruitoare pentru binele turmei Voastre evlavioase și a prea frumoasei Voastre patrii, urmînd ceea ce s-a spus de Domnul: «*Ingrijiți-vă pentru bunăstarea cetății în care V-am strămutat și rugați-vă Domnului pentru dînsa, căci în propășirea ei veți avea și voi pace*» (Ier. 29, 7).

Prea Fericirea Voastră sînteți fericit de a fi Intîistătător al unei Sfinte Biserici bine organizate și înălțată spiritualicește și de a fi Arhipăstorul unei turme foarte evlavioase. Aceasta este răsplata Prea Fericirii Voastre din partea Atotmilostivului Dumnezeu, pentru toate muncile și străduințele Voastre, ca slugă a Sa în Sfînta lui Biserică.

Din toată inima urăm Prea Fericirii Voastre milă de la «Părintele luminilor» (Iac. I, 17), pentru sănătatea, vigoarea și bunul Vostru succes spiritual, spre ridicarea Sfintei Biserici Romîne și a de Dumnezeu binecuvîntatei Voastre patrii, in pace pe pămînt și bună învoire între oameni.

Cu dragoste întru Domnul mă încredințez sfintelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre și sînt întotdeauna al Vostru, întru Hristos Domnul, confrate și împreună slujitor,

† *CHIRIL*,
PATRIARHUL BULGARIEI

Telegrama Prea Fericitului VASKEN, Patriarh Catholicos al tuturor armenilor :

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Vizita istorică a Sanctităţii Voastre la Ecimiadzin a fost şi va rămîne izvor de sfinte bucurii pentru inimile noastre. Pentru acest dar minunat, primiţi Vă rog, odată mai mult, mulţumirile noastre, iar cu prilejul aniversării a zece ani de la înscăunare, cele mai fierbinţi urări pentru sănătatea şi fericirea Sanctităţii Voastre precum şi pentru înflorirea Sfintei şi slăvitei Biserici Ortodoxe Romîne, acum şi pururea, Amin.

† *VASKEN*
PATRIARH CATHOLICOS AL ARMENILOR

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului NICOLAE, Mitropolitul Crutiţelor şi Colomnei:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte,

In legătură cu împlinirea a zece ani de la intronizarea Prea Fericirii Voastre în scaunul patriarhicesc al Bisericii Ortodoxe Romîne, din toată inima Vă felicităm cu prilejul acestei zile însemnate şi sărbătoreşti.

Cu o profundă şi duhovnicească bucurie, noi toţi mărturisim extraordinarele Voastre fapte săvîrşite spre înflorirea Bisericii Ortodoxe Romîne şi avem ferma convingere că anii slujirii Voastre vor fi din cei mai rodnici pentru consolidarea lucrării sfinte, — unirea frăţească între Bisericile noastre.

Rugăm pe Atot-bunul Domnul Dumnezeu, ca El să Vă întărească puterile şi să Vă înmulţească anii vieţii, pentru marea şi însemnata slujire întru slava lui Dumnezeu şi spre binele Sfintei Ortodoxii.

Fiieşte, sărut părinteasca Voastră dreaptă,

MEMBRU AL SFÎNTULUI SINOD
† *NICOLAE*
MITROPOLITUL CRUTIŢELOR ŞI COLOMNEI

1 Iunie 1958.

Scrisoarea Inalt Prea Sfinţitului NICODIM, Mitropolitul Slivenului (R. P. Bulgaria):

Sliven, 4, VI. 1958

Prea Fericirea Voastră,

Mă bucur că pot să alătur şi eu felicitările mele cu prilejul împlinirii a zece ani de binecuvîntată de Dumnezeu slujire arhipăstorească a Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Sfintei Biserici Romîne surori.

Cu satisfacţie sufletească şi cu mulţumire către Dumnezeu citesc şi aud despre realizările Sfintei Biserici romîne, sub conducerea Prea Fericirii Voastre. Din inimă rog pe Atoatedătătorul Dumnezeu să întărească şi în viitor puterile Voastre, pentru ca încă mulţi ani să conduceţi, tot atît de înţelept şi cu succes, clerul şi evlavioşii credincioşi ai Bisericii Voastre, spre slava lui Dumnezeu şi pentru folosul binecredinciosului popor romîn vecin.

Intru mulţi ani Prea Fericite Părinte!

Mă încredinţez Sfintelor Voastre rugăciuni arhipăstoreşti şi rămîn al Prea Fericirii Voastre, cu adîncă stimă, întru Hristos cel mai mic frate şi împreună slujitor,

† *NICODIM*
MITROPOLIT AL SLIVENULUI

Telegrama Prea Fericitului PARTENIE, Episcop de Leucia, Vicarul Mitropoliei din Sofia:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN al Romîniei

BUCUREŞTI

Invitat de vrednicul Vostru reprezentant la Sofia, Iconom Cristea, am oficiat Sfînta Liturghie în biserica Patriarhiei Romîne, rugîndu-mă pentru sănătatea, viaţa îndelungată şi fericirea Sanctităţii Voastre şi am vorbit binecredincioşilor creştini ai Bisericii, iar cu prilejul aniversării a zece ani de slujire a Sanctităţii Voastre ca Patriarh al Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne, cu amintirea vie a solemnei Voastre înscăunări şi a multelor impresii primite din timpul rodnicei Voastre arhipăstoriri de pînă acum, noi Vă urăm în rugăciune să prezidaţi încă multe decenii una dintre fortăreţele Sfintei Ortodoxii, care este Biserica Romînă şi să conduceţi cu tot atîta succes evlavioasa şi înfloritoarea turmă românească.

Intru mulţi ani Prea Fericite Părinte!
In numele soborului slujitor,

† *PARTENIE*
EPISCOP DE LEUCIA
VICARUL MITROPOLIEI DE SOFIA

Scrisoarea Prea Cucernicului Protoiereu Constantin Rujiţchi, rectorul Academiei Teologice din Moscova:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Intîistătător al Bisericii
Ortodoxe Romîne,

Am fost nespus de bucuros cînd am aflat de poftirea Prea Fericirii Voastre de a lua parte la sărbătorirea jubiliară patriarhicească.

Mi-am reamintit de neuitatele clipe ale solemnităţii înscăunării Prea Fericirii Voastre ca Patriarh, din anul 1948. Cît aş fi dorit să vizitez din nou minunatele locuri din Romînia!

Dar, din motive independente de voinţa mea, nu am avut plăcerea să-mi înfăptuiesc dorinţa şi să felicit personal pe Prea Fericirea Voastră pentru activitatea depusă şi roadele realizate în acest răstimp de Prea Fericirea Voastră.

Cu cea mai adîncă smerenie vă rog să primiţi din partea mea urarea sinceră pe care o fac Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne pentru activitatea îndelungată şi rodnică.

Al Prea Fericirii Voastre plecat,

Protoiereu CONSTANTIN RUJIŢCHI
RECTORUL ACADEMIEI TEOLOGICE DIN MOSCOVA

Moscova, 4 iunie 1958.

Telegrama D-lui Profesor HRISTO GHIAUROV, de la Academia Duhovnicească din Sofia:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Vă felicit cu toată căldura cu ocazia aniversării a zece ani de rodnică activitate patriarhală şi rog pe Dumnezeu să Vă dea sănătate şi putere pentru viitoarea activitate de mulţi ani, şi mai roditoare încă, a Prea Fericirii Voastre,

Profesor HRISTO GHIAUROV

Telegrama Prea Cuviosului Arhimandrit ILARION, Educatorul Academiei Duhovniceşti din Sofia:

T E L E G R A M Ă

Prea Fericitului JUSTINIAN, Patriarhul Romîniei

BUCUREŞTI

Felicităm pe Prea Fericirea Voastră în modul cel mai călduros şi fiesc cu ocazia aniversării a zece ani de la urcarea Voastră în Scaunul Patriarhal Romîn şi a activităţii Voastre patriarhale de pînă acum, bogată în roade.

Vă aducem cu această ocazie calde urări de sănătate deplină, viaţă îndelungată şi inspirată slujire în folosul păcii şi al Sfintei Ortodoxii.

Intru mulţi ani Prea Fericite Stăpîne,

Arhimandrit ILARION
EDUCATORUL ACADEMIEI DUHOVNICEŞTI DIN SOFIA

Scrisoarea Prea Cucernicului Preot Vasile Iacov, din Trgovo (R. P. Bulgaria):

Prea Fericirea Voastră,

Cînd aţi fost oaspetele scump al Bisericii noastre, la restabilirea Patriarhatului bulgar, după o robie de 560 de ani, şi la înscăunarea Prea Fericitului nostru Patriarh Chiril, am urmărit cu un deosebit interes toate cuvîntările Prea Fericirii Voastre. Cu aceeaşi dragoste şi interes am urmărit şi cuvîntările şi declaraţiile Prea Fericirii Voastre, din timpul cînd Patriarhul nostru Chiril a fost oaspetele prea Fericirii Voastre, precum şi toate înfăptuirile Bisericii Romîne, sub conducerea înţeleaptă a Prea Fericirii Voastre.

Din ultimul număr al revistei noastre bisericeşti aflu că se împlinesc zece ani de cînd ocupaţi această înaltă demnitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cu acest prilej vă rog să primiţi şi din partea mea, cel mai mic cleric al Bisericii Bulgare, cele mai fieşti urări de sănătate şi succese noi pentru zidirea Impărăţiei lui Dumnezeu pe pămînt şi pentru întărirea păcii în lumea întreagă.

Fieşte, Vă sărut sfînta dreaptă şi Vă rog să-mi împărtăşiţi binecuvîntarea patriarhicească,

Preot VASILII IACOV

*

Tuturor acestor telegrame şi scrisori — ca şi celorlalte multe pe care spaţiul nu ne îngăduie să le publicăm — li s-a răspuns la timp, cu mulţumiri şi binecuvîntări din partea Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian.

VIZITA DELEGAȚIEI BISERICII ORTODOXE ROMINE IN UNIUNEA SOVIETICĂ

SĂRBĂTORIREA A 40 DE ANI DE LA REÎNFIINȚAREA PATRIARHATULUI BISERICII ORTODOXE RUSE

Anul acesta s-au împlinit 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse. Sfîntul Sinod al Bisericii Ruse a luat inițiativa sărbătoririi acestui important eveniment bisericesc, în cadrul unor mari festivități, cinstite cu prezența a numeroși Intîistătători și reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe Autocefale din întreaga lume. In urma invitației făcute de Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, — Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne a desemnat o delegație, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh **Justinian,** formată din Inalt Prea Sfinției **Iustin,** Mitropolitul Moldovei și Sucevei, și **Vasile,** Mitropolitul Banatului, avînd ca interpret pe P.C. Pr. **Simion Neaga.**

In dimineața zilei de 9 mai 1958, orele 10,30, delegația a plecat de pe aeroportul Băneasa spre Moscova. La aeroport au fost salutați de d-l Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, de d-l Victor I. Barahnin, prim secretar al Ambasadei Sovietice la București, de Inalt Prea Sfinției Mitropoliți Nicolae al Ardealului și Firmilian al Olteniei, de Prea Sfinției Episcopi Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, Vicari Patriarhali, P.C. Pr. Ioan Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale, P.C. Pr. Traian Ghica, consilier-vicar patriarhal, P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, de Prea Cucernicii Preoți consilieri patriarhali și mitropolitani, P.C. Pr. Ioan G. Coman, rectorul Institutului Teologic Universitar din București, împreună cu întreg corpul profesoral, Prea Cucernicii protoierei ai Capitalei și numeroși preoți.

In aceeași zi, la orele 18,45, ora Moscovei, avionul, după ce făcuse 2 escale la Odessa și Chiev, a aterizat pe aeroportul Vnucov.

In întîmpinarea delegației Bisericii noastre, se aflau: I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Crutițelor și Colomnei, I.P.S. Arhiepiscop Onisim al Vladimirului și Suzdalului, P.S. Episcop Vasile Samaha, reprezentantul Bisericii Antiohiene la Moscova, P.C. Arhimandrit Antonie, reprezentantul Bisericii Bulgare la Moscova, P.C. Protopresbiter Nicolae Colcițchi, Directorul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, d-l Andrei D. Ostapov, președinte adjunct al Consiliului economic patriarhal și P.C. Prot. Boris Pisarev.

De asemenea, se afla de față d-l Pavel Grigorievici Ceresneac, Președinte adjunct al Comitetului pentru Afacerile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., împreună cu consilierul

protocolului V. I. Vasiliev, iar din partea Ambasadei Romîne, d-nii consilieri Petrescu Tiberiu şi Adam Auriciu.

Mai erau de faţă la aeroport şi studenţii noştri, care studiază la Academia Teologică din Zagorsk, Prea Cuvioşii ierodiaconi Chesarie şi Lucian.

Salutul cald de bun sosit al I.P.S. Mitropolit Nicolae, rostit în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, al Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei şi al dreptcredincioşilor ruşi, şi cuvîntul autorităţilor civile, rostit de d-l P.C. Ceresneac, precum şi răspunsul Prea Fericitului Patriarh Justinian au constituit o nouă manifestare a legăturii strînse care uneşte cele două Biserici surori şi cele două popoare prietene.

Membrii delegaţiei Bisericii noastre au fost apoi conduşi la Moscova, unde au fost găzduiţi în noul şi marele hotel «Ucraina».

Seara, la cină, delegaţia noastră a avut prilejul să facă cunoştinţă cu cea mai mare parte din delegaţiile bisericeşti sosite la Moscova.

SÎMBĂTĂ 10 MAI Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoţit de toţi membrii delegaţiei Bisericii Ortodoxe Romîne au făcut o vizită Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţchi, la reşedinţa patriarhală, cu care s-au întreţinut cordial. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a înmînat şi darurile simbolice trimise de Biserica Ortodoxă Romînă Intîistătătorului şi Inalţilor Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse, între care se găseau: o icoană a Sfîntului Gheorghe, lucrată în fir de aur şi argint, o candelă de argint lucrată în filigran, un covoraş în stil naţional şi un album cu motive naţionale, lucrat artistic în atelierele noastre mînăstireşti, şi conţinînd deferite vederi de la felurite ateliere şi cooperative din mînăstirile Bisericii Ortodoxe Romîne.

Intîlnirea dintre Intîistătătorii şi Ierarhii celor două Biserici surori, s-a desfăşurat într-o atmosferă de caldă prietenie şi de frăţească dragoste în Hristos.

In acea zi, delegaţia Bisericii noastre a făcut o vizită la Comitetul Afacerilor Bisericeşti, unde a fost primită de către d-l Pavel Gr. Ceresneac, Preşedintele adjunct al Comitetului, împreună cu ceilalţi colaboratori ai săi.

In numele delegaţiei Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea Fericitul Patriarh Justinian a spus următoarele:

«Sînt fericit că pot saluta — pentru a 7-a oară, această înaltă Instituţie şi pe conducătorii ei, în numele Sfîntului Sinod, al clerului şi poporului dreptcredincios din R. P. R. Nu-mi pot ascunde regretul sincer de a nu vedea în mijlocul D-voastră pe prietenul meu personal şi al Bisericii noastre, mult apreciatul Gheorghe Gh. Carpov. Vă rugăm să transmiteţi d-lui Carpov urările noastre de grabnică şi deplină însănătoşire, încredinţîndu-l de toată preţuirea noastră. Vă rugăm de asemenea să transmiteţi Guvernului U. R. S. S. toată admiraţia noastră şi dorinţa sinceră de succes deplin în uriaşa sa activitate de restabilire şi consolidare a păcii şi prieteniei între popoare.

Iar D-voastră Vă urăm spor deplin în activitatea pe care o desfăşuraţi, cunoscînd că, colaborarea sinceră între Biserică şi Stat va duce în chip neîndoielnic la întărirea frontului luptei pentru pace şi la cîştigarea sigură a acestei lupte».

Prea Fericitul Patriarh Justinian a prezentat apoi darurile aduse din țară, constînd în obiecte lucrate în stil romînesc.

Răspunzînd cuvintelor Prea Fericitului Patriarh Justinian, d-l P. C. Ceresneac a spus, între altele:

«Ne bucurăm de cinstea ce ne faceți, vizitîndu-ne și onorîndu-ne cu daruri atît de prețioase, artistic lucrate în ateliere proprii mînăstirești. Acestea nu sînt decît mărturii vii că Biserica merge în pas cu vremea, cucerindu-și locul de cinste între celelalte organizații și instituții, care contribuie la făurirea unei vieți noi, demne și fericite. Vă mulțumim și Vă asigurăm că vom aduce la cunoștința Guvernului

Prea Fericitul Hristofor, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, Prea Fericitul Melhisedec, Patriarhul Gruziei, și Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Romîniei, întîlniți în duhul dragostei creștine, la Moscova

toate urările exprimate și realizările Bisericii D-Voastră, pe care le considerăm un aport însemnat în lupta comună pentru cîștigarea păcii. Vă dorim din toată inima și pentru viitor cît mai rodnic spor în munca și activitatea D-Voastră, iar cît timp veți poposi pe pămîntul țării noastre să vă simțiți cît mai bine și să petreceți timpul cît mai plăcut și util. D-l Carpov regretă că boala nu-i permite să Vă salute personal și vă transmite prin noi «bun sosit în mijlocul nostru», iar noi vă asigurăm că vom urma în totul linia trasată de Domnia Sa».

După un schimb de păreri și impresii, delegația Bisericii noastre s-a îndreptat spre hotelul «Ucraina».

Seara, membrii delegației, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian au făcut o vizită la Ambasada Republicii Populare Romîne din Mos-

cova, unde au fost primiți de d-l Mihail Dalea, ambasadorul nostru la Moscova, împreună cu d-nii consilieri Mircea Georgescu și Gheorghe Andrei și alți membri ai Ambasadei. Intîlnirea s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie.

In aceeași zi, la orele 6 seara, în catedrala Patriarhală, Inalt Prea Sfințitul Athenagora, Arhiepiscopul Thiatirelor, a săvîrșit slujba privegherii, la care au asistat toate delegațiile sosite la Moscova. S-a oficiat apoi o scurtă pomenire la mormîntul Patriarhului Serghie, de către I.P.S. Mitropolit Nicolae Crutițchi.

DUMINICĂ 11 MAI La ora zece dimineața, toate delegațiile au plecat spre catedrala patriarhală, încolonate în ordine ierarhică, precum urmează:

1. **Patriarhia Constantinopolului,** reprezentată prin I.P.S. Athenagora, Arhiepiscopul Thiatirelor, I.P.S. Iacob, Mitropolit al Melitinei și P.C. Arhimandrit Emilian, avînd ca atașat pe lîngă delegație din partea Bisericii Ruse pe I.P.S. Mitropolit Pitirim.

2. **Patriarhia Alexandriei,** reprezentată prin Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei și a toată Africa, P.C. Arhimandrit Partenios Koimidis, P.C. Arhimandrit Agathanghelos Zarifis, P.C. Arhimandrit Kallistos Mussichidis, P. C. Arhimandrit Varnavas Fotaras și d-l dr. Th. D. Mosconas, avînd ca atașat pe I.P.S. Boris, Arhiepiscop al Odessei.

3. **Patriarhia Antiohiei,** reprezentată prin Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei și întregului Orient, I.P.S. Epifanie, Mitropolit al Akkarului, I.P.S. Alexandru, Mitropolit al Emesei și Homsculuí, I.P.S. Trifon, Mitropolit al Laodichiei, avînd ca atașat pe I.P.S. Arhiepiscop Flavian.

4. **Patriarhia Georgiei,** reprezentată prin Prea. Fericitul Patriarh și Catholicos Melchisedec, P.S. Episcop David, P.S. Episcop Zinovie și P.C. Prot. David Salaridze, avînd ca atașat pe I.P.S. Arhiepiscop Victor.

5. **Patriarhia Iugoslaviei,** reprezentată prin P.S. Episcop Ioan al Nișului, P.S. Vasile, Episcop de Bania Luca, P.S. Gherman, Episcop de Jicea, P.C. Prot. Vitalie Tarasov, avînd ca atașat pe I.P.S. Arhiepiscop Varlaam.

6. **Patriarhia Romînă,** reprezentată prin Prea Fericitul Patriarh Justinian al Romîniei, însoțit de I. P. S. Iustin, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, I.P.S. Vasile, Mitropolit al Banatului, P. C. Ic. Stavr. Simion Neaga, avînd ca atașat pe I.P.S. Onisim, Arhiepiscop al Vladimirului și Suzdalului și P.C. Prot. Boris Pisarev.

7. **Patriarhia Bulgariei,** reprezentată prin Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei, însoțit de I.P.S. Clement, Mitropolit de Stara Zagora, P.S. Episcop Maxim, P.C. Protodiacon Vasile Veleanov, avînd atașat pe I.P.S. Arhiepiscop Palladi.

8. **Biserica Greacă,** reprezentată prin I.P.S. Iacob, Mitropolit de Atica, I.P.S. Pantelimon, Mitropolit al Thesalonicului, P.C. Prot. Constantin Moraitachis, avînd atașat pe I.P.S. Arhiepiscop Iosif și P.C. Prot. I. Socolovschi.

9. **Biserica Albaniei,** reprezentată prin I.P.S. Paisie, Mitropolit primat al Albaniei, P. S. Episcop Damian și d-l Secretar Nico Ciane, avînd atașat pe P.S. Episcop Ioan.

10. **Biserica Polonă,** reprezentată prin I.P.S. Macarie, Mitropolitul primat al Varșoviei, P.C. Prot. Nicolae Nesluhovschi, P.C. Protoiereu Vladimir Doroșchevici, avînd ca atașat pe P.S. Episcop Pimen.

11. **Biserica Cehoslovacă,** reprezentată prin I.P.S. Ioan, Mitropolit al Cehoslovaciei, P.C. Prot. Petru Carmașevici, P.C. Prot. Iaroslav Rossac, avînd ca atașat pe P.S. Episcop Pavel.

12. **Biserica Finlandeză,** reprezentată prin P.S. Episcop Pavel, P.C. Prot. Alexandru Rutiuleainen, P.C. Prot. Mihail Ritamo și P.C. Protod. Lev Casanco, avînd ca atașat pe P.S. Episcop Mihail.

Ca oaspe la solemnitate a fost invitată și **Biserica Armeană,** care a fost reprezentată prin Prea Fericitul Vasken I, Patriarhul tuturor armenilor, I.P.S. Arhiepiscop Saac Ter Ovanesian, P.C. Arhimandrit Mesrop Antabian, avînd ca atașat pe I.P.S. Arhiepiscop Serghie.

La catedrala patriarhală s-a oficiat Sfînta Liturghie de către conducătorii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe, sub protia Prea Fericitului Hristofor, Patriarhul Alexandriei și a toată Africa, înconjurați de un mare sobor de arhimandriți, protoierei, preoți, diaconi și ipodiaconi. Reprezentanții Bisericilor Ortodoxe din întreaga lume și-au unit glasurile, rugînd pe Dumnezeu să pogoare pe pămînt pacea mult dorită și așteptată de întreaga suflare omenească; în felurite graiuri se aduce slavă lui Dumnezeu, înălțîndu-se pînă la cer imnul de credință, de înfrățire și dragoste, mărturisit cu o inimă și cu un gînd de toți reprezentanții Ortodoxiei Ecumenice.

La priceasnă a rostit predica zilei P.C. Prot. Constantin Rujițki, rectorul Academiei din Zagorsk, iar după Sfînta Liturghie, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a salutat delegațiile, în numele Bisericii Ortodoxe Ruse și al poporului credincios.

Din partea delegațiilor a răspuns Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, spunînd, printre altele: «Bisericile ortodoxe de pretutindeni, precum se vede, au răspuns cu însuflețire și aproape în unanimitate la invitația Bisericii Ortodoxe Ruse, trimițîndu-și delegațiile pentru a participa la festivitățile prilejuite de împlinirea a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse. Noi toți am răspuns acestei chemări pentru că Biserica Ortodoxă Rusă este sora noastră iubită și apreciată și pentru că astăzi, mai mult ca oricînd, avem nevoie de a fi împreună spre a forma un front unic de luptă pentru a recuceri Pacea, pe care însuși Mîntuitorul a lăsat-o lumii».

La orele 15, delegațiile au fost invitate la masa oficială, oferită în cinstea lor de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei. In timpul mesei a toastat Prea Fericitul Patriarh Alexei, în sănătatea oaspeților, iar I.P.S. Arhiepiscop Athenagora, în numele Bisericii din Constantinopol, Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei și Prea Fericitul Patriarh Melhisedec al Georgiei, au toastat în sănătatea Intîistătătorului Bisericii Orodoxe Ruse și a Guvernului Uniunii Sovietice.

Seara la orele 8 delegațiile Bisericilor Antiohiei, Romîniei și Bulgariei au fost invitate la recepția oferită cu prilejul împlinirii vîrstei de 90 de ani a Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei, de Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha, în vila sa, aflată la 30 km. depărtare de Moscova, în localitatea numită «Serebreanîi bor».

Intr-o atmosferă de caldă prietenie şi dragoste frăţească. au toastat pentru Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea, Prea Fericiţii Patriarhi Justinian al Romîniei şi Chiril al Bulgariei.

LUNI 12 MAI Delegaţia Bisericii Ortodoxe Romîne a primit la orele 12, vizita I.P.S. Mitropolit Nicolae Crutiţchi, care s-a întreţinut amical cu Prea Fericitul Patriarh Justinian şi cu Inalt Prea Sfinţiţii Iustin, Mitropolitul Moldovei şi Vasile, Mitropolitul Banatului.

După masă, membrii delegaţiei noastre au vizitat Moscova şi împrejurimile ei, admirînd miile de construcţii noi ce se înalţă uriaşe în această citadelă a păcii.

MARŢI 13 MAI La orele 10,30, delegaţiile bisericeşti au părăsit Moscova, îndreptîndu-se spre Lavra «Troiţe Serghieva» din Zagorsk, unde au fost întîmpinate de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, împreună cu I.P.S. Mitropolit Nicolae Crutiţchi, de Prea Cuviosul Arhimandrit Pimen, starețul Sfintei Mînăstiri, cu întregul sobor şi de P.C. Prot. Constantin Rujiţchi, rectorul Academiei Duhovniceşti, împreună cu corpul profesoral, studenţii şi seminariştii din Zagorsk. După ce s-a oficiat cuvenitul Te-Deum în catedrala Sfintei Treimi, toate delegaţiile au trecut în sala de recepţie a Academiei, unde Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei şi întregii Rusii a rostit următorul cuvînt:

Prea Fericiţilor Patriarhi Apostolici Hristofor al Alexandriei şi Alexandru al marei Antiohii,
Prea iubiţi în Domnul Prea Fericiţi Patriarhi,
Intîistătători şi reprezentanţi ai sfintelor dumnezeeşti Biserici,

Salutîndu-vă din toată inima, Vă mulţumesc tuturor pentru dragostea frăţească ce ne-aţi arătat, venind în mijlocul nostru din ţări îndepărtate, pentru a lua parte la marea noastră bucurie — aniversarea a 40 de ani de la reînfiinţarea Patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă.

Prin participarea D-Voastră, evenimentul de astăzi se transformă într-o sărbătoare ecumenică şi prin aceasta capătă un înţeles deosebit de important şi semnificativ. Noi considerăm acest fapt nu numai ca o simplă organizare internă canonică a vieţii noastre bisericeşti, ci vedem într-aceasta grija Providenţei Divine pentru soarta Bisericii Ruse, care petrecînd cei 40 de ani de Patriarhat a trecut prin multe încercări, inerente în lumea aceasta, dar — sub ocrotirea Dumnezeescului Păstor Domnul nostru Iisus Hristos şi sub oblăduirea Duhului Sfînt — şi-a păstrat fiinţa, întărindu-se duhovniceşte mai mult, curăţindu-se de toată zgura şi devenind neclintită în nădejdile sale.

Astăzi, Biserica noastră pomeneşte cu evlavie deosebită pe Prea Fericiţii Patriarhi ai Moscovei şi întregii Rusii, sîrguincioşi păstrători ai Ortodoxiei pe pămîntul scumpei noastre Patrii, şi rugători fierbinţi către Dumnezeu pentru Sfînta noastră Biserică.

Ne bucurăm din toată inima de participarea la această solemnitate a preaiubiţilor în Domnul reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe surori, pentru că comuniunea cu D-Voastră, Prea Fericiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi, mărturiseşte unitatea noastră duhovnicească şi ea nu este altceva decît triumful real al Ortodoxiei.

Mulțumim de asemenea și fraților noștri, care au fost lipsiți de posibilitatea de a fi și a se bucura împreună cu noi; le mulțumim pentru intenția și bunăvoința lor și regretăm numai că am fost lipsiți de marea mîngîiere de a sărbători împreună cu ei acest mare eveniment din viața Bisericii noastre.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, rostindu-și cuvîntarea la ședința solemnă pentru sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse

Bisericile Ortodoxe de pretutindeni își duc viața lor, fiecare în condițiuni deosebite, și Dumnezeu în marea lui milostivire adeseori le încearcă prin felurite mijloace, dar acestea numai pentru a le curăți și întări. Unele Biserici se dezvoltă în condițiuni bune, altele suferă necazuri și dureri, toate însă păstrează credința unitară și nădejdea în Providența Divină.

In viaţa pămîntească a Bisericii lui Hristos sînt inevitabile şi necazurile şi bucuriile, atîta timp cît grija pentru mîntuire şi păcatul vor dăinui şi activa în lume pînă la sfîrşitul veacului. Dar nimic nu trebuie să zdruncine şi să slăbească unitatea noastră sfîntă. Dimpotrivă, atît bucuriile cît şi greutăţile din viaţa Bisericilor noastre trebuie să slujească spre întărirea dragostei şi spre unirea nezdruncinată dintre noi.

In acest sens, solemnitatea de astăzi, consfinţită şi prin comuniunea noastră euharistică, apare ca o vădită manifestare a unităţii noastre şi a contopirii Bisericilor într-o singură sfîntă, sobornicească şi apostolică Biserică, care este însuşi Trupul lui Hristos, iar în trupul viu, «dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună cu el, şi dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună» (1 Cor. 12, 26). Aceasta se şi întîmplă astăzi în Biserica noastră, cînd Dvs., prea iubiţi părinţi şi fraţi, vă bucuraţi împreună cu noi de renaşterea Patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă, tot aşa cum înainte aţi suferit împreună cu noi durerea pierderii adevăratei tradiţii sobornicesti de reprezentare bisericească.

La fel se bucură şi Biserica noastră de bucuria vreunei Biserici Ortodoxe surori şi se întristează de durerea altei Biserici, fiind totdeauna gata a întinde mînă de ajutor celor din nevoi. Din această vibrare reciprocă de compătimire şi simpatie renaşte unitatea noastră bisericească, se întăreşte şi se cimentează, prin puterea dragostei lui Hristos, mai puternic decît ori ce altă unitate pe pămînt.

Crezînd, după cuvîntul Domnului nostru Iisus Hristos, că sfînta lui Biserică în întregimea şi plinătatea ei nici «porţile iadului nu o vor birui», noi ştim că Biserica lui Hristos, luptînd, învinge toate încercările ce-i stau în cale şi neîntrerupt se întăreşte, viează şi se reînnoieşte prin puterea Duhului Sfînt, care este izvorul vieţii ei.

Să preamărim pe Dumnezeu cel ce ne-a dat nouă harul de a fi membri Unicului, Preamăritului, Duhovnicescului Trup al lui Hristos, care este una, sfîntă, sobornicească şi apostolească Biserică.

Să-I mulţumim pentru toată milostivirea Lui arătată Bisericilor noastre, pentru bucuria unirii noastre, pentru tăria unităţii noastre şi să-L rugăm să ne dăruiască nouă, deşi nevrednici, dar de El rînduiţi urmaşi ai Sfinţilor Apostoli şi Părinţi bisericeşti, înţelepciune şi putere de a păstra între noi unitatea duhovnicească, acest preţios dar al lui Hristos, păzind cu sfinţenie : «unitatea duhului întru legătura păcii» (Efes. 4, 3).

Rugîndu-mă, vă doresc tuturor, Prea Fericiţi şi Prea Sfinţiţi Arhipăstori şi Părinţi, să primiţi binecuvîntările marilor sfinţiţi cuvioşi, ce s-au proslăvit în Biserica noastră şi ajutorul ceresc să vă însoţească în înalta misiune, pe care o desfăşuraţi, păzind turma lui Hristos şi îndrumînd-o pe calea veşnicei mîntuiri.

Pace Bisericii lui Hristos ! Pace Bisericilor noastre !

Pace popoarelor noastre ! Pace tuturor ! Amin.

După cuvîntul de salut al Sanctităţii Sale Patriarhul Alexei, Prea Sfinţitul Mihail, Episcop al Smolenskului şi Dorogobujscului a dat citire referatului despre «Importanţa restabilirii Patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă»:

S-au împlinit 40 de ani de cînd a fost reînființat Patriarhatul în Biserica Ortodoxă Rusă. Fără îndoială că o apreciere deplină asupra acestui eveniment nu s-ar putea face decît de generațiile viitoare ale Bisericii noastre ortodoxe, pentru că este necesară întotdeauna o oarecare depărtare în timp pentru a putea cuprinde mai bine însemnătatea adevărată a marilor fapte istorice. Dar drumul parcurs de Biserica noastră timp de 40 de ani, de cînd a fost reînființat Patriarhatul, este așa de important, că de acum socotim potrivit să întreprindem un studiu sumar asupra faptelor care au dus la această reînființare.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, toastînd la masa oferită în cinstea conducătorilor Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, aflați la Moscova cu prilejul aniversării a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse

Dar nu se poate trata această problemă decît purcezînd la analiza evenimentelor cu mult anterioare celor pe care le sărbătorim astăzi. Căci numai o perspectivă istorică destul de mare poate să ne ajute, în situația de față, să păstrăm toată imparțialitatea pe care o dorim și să prețuim la adevărata lor valoare schimbările care s-au produs în structura canonică a Bisericii Ruse după reînființarea Patriarhatului, aceasta trebuind să fie socotită ca o desăvîrșire organică a unei lungi evoluții istorice.

După cum se știe, originile întemeierii canonice a Bisericii noastre urcă pînă în vremea Sfîntului Vladimir, cel întocmai cu Apostolii. Această întemeiere a Bisericii noastre a fost roada unei griji părintești a Bisericii din Bizanț, care a avut ca rezultat înființarea Mitropoliei de Kiev. Supus din punct de vedere canonic Patriarhului de Constantinopole, Mitropolitul

de Kiev își întindea jurisdicția asupra întregii Biserici Ruse. Începînd, deci, să fiinţeze ca fiică a Bisericii de Constantinopole, Biserica noastră nu uită niciodată dragostea ei de fiică. O probă evidentă a unei astfel de dependențe canonice își găsea expresia în faptul numirii și instituirii canonice a Mitropolitului de Kiev și a întregii Rusii de către Patriarhul de Constantinopole. Subordonarea aceasta a mitropoliților de Kiev față de scaunul patriarhal de Constantinopole, faptul însuși că alegerea și instalarea canonică a primilor noștri mitropoliți avea loc în acest oraș și mai ales faptul că, foarte adesea, acești mitropoliți erau de origină greacă, n-ar putea avea o explicație valabilă decît în raportul lor cu procesul istoric general. Pentru a ne putea da mai bine seama de mersul ulterior al evenimentelor, vom fi siliți să ne ocupăm de multe ori de fenomene și fapte care depășesc, propriu vorbind, istoria Bisericii, căci, pentru mai multe epoci istorice, legăturile strînse care există între puterea bisericească și cea a statului constituie un fapt pe care nimeni n-ar putea să-l nege, în timp ce rolul patriotic deosebit pe care l-a jucat Biserica în istoria Rusiei a fost foarte adesea confirmat de mărturiile cele mai sigure. Intr-adevăr, nu trebuie să se uite că, de la începuturile sale, Mitropolia Rusiei sta în afara jurisdicției vremelnice a împăraților bizantini. Această situație, care aparținea mai mult mitropoliților noștri, le îngăduia să manifeste o oarecare independență și, prin aceasta, se distingeau de ceilalți mitropoliți ai Patriarhatului și chiar de cei mai de seamă dintre ei.

Puțin timp după reglementarea situației bisericești, în Rusia, începe să iasă la iveală un factor care va avea drept rezultat de a face cu mult mai important rolul și prestigiul moral al Kievului; este vorba de împărțirea feudală, care apare imediat după moartea Sfîntului Vladimir. In mijlocul acestei fărămițări progresive, puterea spirituală unică, concentrată în mîinile Mitropolitului de Kiev și neatîrnînd de schimbările condițiilor locale, favoriza creșterea rolului său. Se cuvine să remarcăm, în această privință, că Mitropoliții Kievului nu încurajau deloc tendințele centrifuge și luptele interne ale principilor feudali. Ba dimpotrivă, una dintre nobilele datorii istorice pe care ei o îndeplineau cu cinste, recurgînd cîteodată la pedepse canonice dintre cele mai severe față de principii a căror activitate putea să aducă un prejudiciu comunității creștine, era grija lor de a preveni sau de a împiedica aceste lupte fratricide. Se înțelege că, în condițiunile acestei îmbucătățiri feudale continui, întîistătătorul Bisericii Ruse era chiar favorizat într-un oarecare fel în acțiunea sa de pacificare și unificare, cînd provenea dintr-un mediu străin și, prin acest fapt, putea fi socotit ca așezat deasupra tuturor intereselor particulare. Dimpotrivă, candidatul propus de unul dintre principatele rivale pentru a ocupa scaunul mitropolitan n-ar fi putut deloc conta să poată găsi sprijin pe lîngă celelalte principate adverse. Și încercările de a propune astfel de candidaturi, care nu erau acceptabile decît de un principat izolat sau un grup de principate de mică importanță, au avut loc într-adevăr. Mai mult încă, se întîmpla ca separatismul, care se manifesta în unele principate, să meargă cîte odată pînă la pretenția de a cere să fie numit un mitropolit independent pentru un anumit ținut.

Din fericire pentru Biserica Rusă, toate încercările acestea n-aveau un succes apreciabil. In afară de unele acțiuni izolate, care ies din cadrul general, evoluția canonică a Ortodoxiei ruse urma, în cursul perioadei dinainte de năvălirea mongolilor, calea indicată sub domnia Sfîntului Vladimir.

In vremea perioadei grele a jugului tătărăsc, cînd sprijinul părintesc se făcea simțit în chip deosebit pentru oile împrăștiate ale Bisericii, rolul Mitropolitului întregii Rusii deveni și mai măreț. Nu este, desigur,

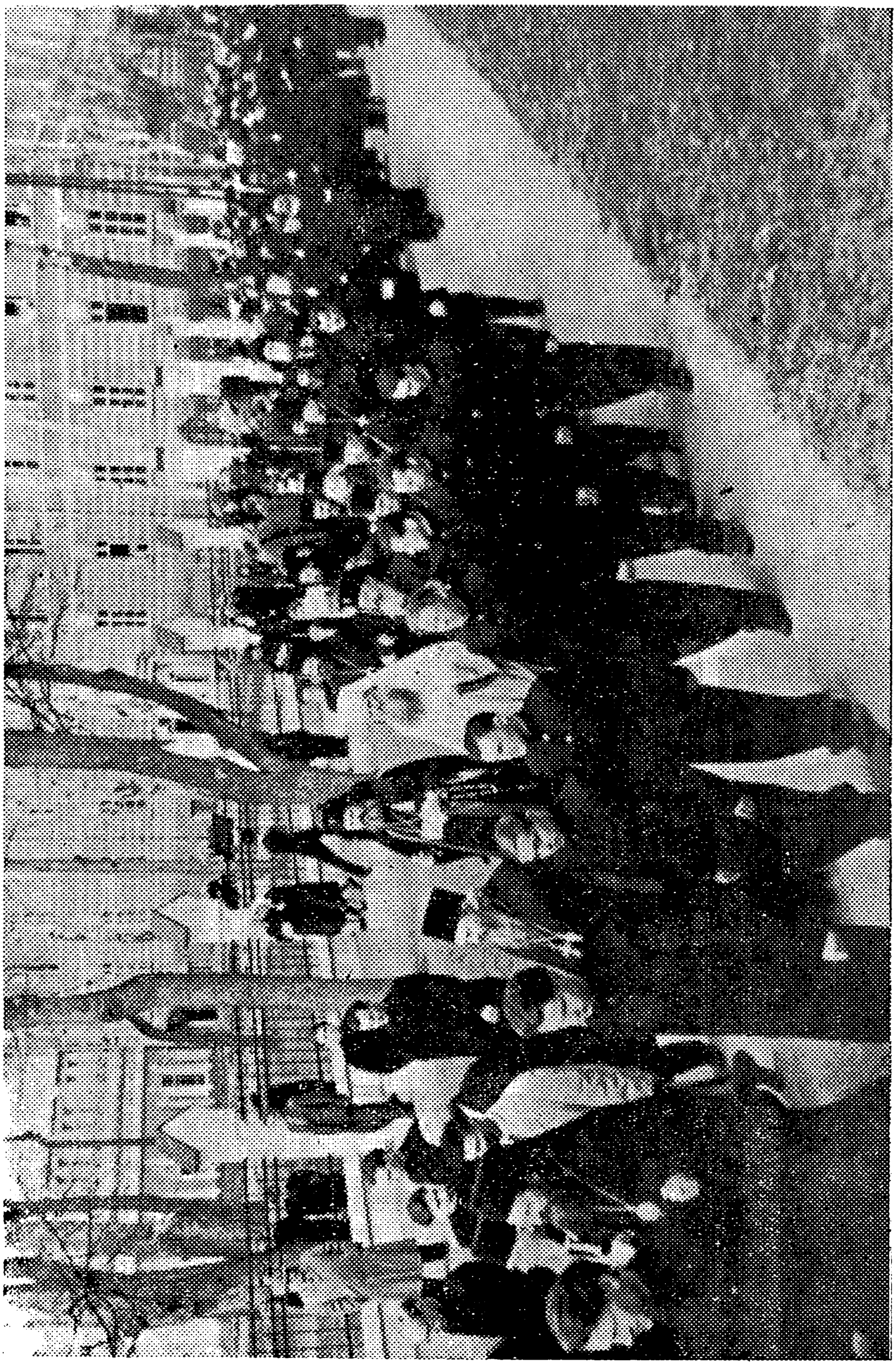

Cortegiul clericilor și elevilor școlilor teologice ale Bisericii Ortodoxe Ruse, conducînd pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și pe Inalt Prea Sfințitii Mitropoliți Iustin al Moldovei și Vasile al Banatului, la lavra Zagorsk

nevoie să ne oprim aici asupra faptelor legate de trecerea succesivă a centrului administrativ și cultural, ca și a celui bisericesc, spre nord-estul țării. Hotărît, acolo s-au unit și s-au întărit forțele care pînă la urmă au

devenit mai puternice decît forțele de împilare ale tătarilor. Rolul Bisericii Ruse și mai cu seamă rolul Intîistătătorilor ei a fost foarte important în această uriașă mișcare patriotică.

Opera de unificare teritorială, întreprinsă de Moscova, mergea deopotrivă cu creșterea prestigiului Mitropolitului său. Iar acest prestigiu s-a adeverit, la rîndul său, un factor puternic, care sprijinea rolul crescînd al acestui oraș. Se putea vedea atunci pe scaunul mitropolitan mai mult ierarhi de origină rusă și ceasul marilor schimbări în destinele Bisericii noastre era de acum aproape. Acest lucru era foarte firesc, pentru că, în măsura în care, prin lupta împotriva năvălitorilor tătari, Rusia devenea un stat puternic și independent, toate considerațiunile anterioare, care justificau raporturile stabilite la început între Biserica Rusă și Biserica de Constantinopole, încetau să-și mai aibă valoarea lor. Ca rezultat al schimbărilor istorice petrecute, se înțelege că un alt fel de conducere, întemeiat pe principii de independență, avea să fie stabilit în curînd în Biserica noastră. Intr-adevăr, către mijlocul secolului XV, conducătorul ei nu mai este ales și instituit canonic la Constantinopole, ci la Moscova și prin Sinodul Bisericii Ruse. Vremea cînd, consfințită de Patriarhia de Constantinopole și determinată de dezvoltarea conștiinței naționale, autocefalia avea să fie proclamată în Rusia, era aceea a marilor răsturnări ce aveau loc în lume. Era, desigur, vremea prăbușirii imperiului de Bizanț, a căderii Constantinopolei și a cuceririi întregului orient ortodox de către musulmani. In aceeași vreme se poate constata și puterea mărită a statului rus, care a adoptat în mod oficial tradițiile teocratice, culturale și istorice ale Bizanțului, ceea ce avea ca rezultat indirect creșterea, universal recunoscută, a prestigiului Bisericii Ruse. Ierarhia acesteia din urmă, a fost, ca să zic așa, chemată de mersul însuși al istoriei să desfășoare activitățile sale pe o scară așa de mare, cum nu cunoscuse niciodată pînă atunci.

Mai mulți contemporani începeau să-și dea seama de faptul că Biserica Rusă, devenită autonomă de fapt și ajungînd să fie puternică și glorioasă, era acum în ajunul actului care trebuia să încununeze întreaga sa evoluție anterioară, pentru a putea mărturisi în fața lumii despre maturitatea sa și despre rolul important pe care ea trebuia să-l joace, de aci înainte, în mijlocul familiei Bisericilor Ortodoxe autocefale. Se punea problema întemeierii Patriarhatului său. Intre venerabilele scaune (patriarhale) ale creștinătății orientale trebuia să fie ridicat încă unul, acela al Patriarhului de Moscova.

Către sfîrșiitul secolului XVI s-au împlinit dorințele patrioților ortodocși. Venirea la Moscova a Patriarhilor: Ioachim de Antiohia, în 1596, și Ieremia II de Constantinopole, în 1588-1589, grăbiră ocazia mai întîi pentru convorbiri și apoi pentru înfăptuirea definitivă, care fusese pregătită încă de multă vreme. La 26 ianuarie 1588-1589, Patriarhul Ieremia de Constantinopole, în prezența mai multor episcopi greci și ruși, va institui canonic pe primul Patriarh al Rusiei, Iov. Această instituire a fost apoi ratificată de sinoadele Patriarhilor din Orient, care s-au adunat la Constantinopole, în 1590 și 1593. Intre scaunele autocefale ale Bisericii Ortodoxe, cel al Moscovei avea să ocupe al cincilea rang de onoare. Astfel s-a făcut începutul primei perioade în istoria Patriarhatului în Rusia (1589-1721), perioadă pe care o vom studia puțin mai amănunțit.

Trebuie să notăm mai întîi că aureola demnității patriarhale, cu care au fost împodobiți Întîistătătorii Rusiei din secolul XVII, nu adaugă, prin ea însăși, nimic deosebit în importanță puterii lor spirituale, Mitropolitul bucurîndu-se, aproape din această vreme, chiar de toate prerogativele conducătorului unei Biserici autocefale. In această privință, înființarea Patriarhatului nu făcea decît să accentuieze și să sublinieze starea de fapt existentă dinainte. Dar în ochii creștinătății, această înființare avea, fără îndoială, efectul de a înălța atît pe Întîistătătorul însuși al Rusiei, cît și Biserica Rusă în întregimea ei.

Evlavioșii noștri strămoși aveau concepția lor deosebită despre puterea patriarhală: ei vedeau în ea nu numai o putere de jurisdicție, dar și o demnitate sacerdotală supremă. Această concepție își găsi expresia chiar în ritualul care însoțea instituirea canonică a Patriarhilor Rusiei; elaborat către sfîrșitul secolului XVI, el va rămîne în vigoare în tot timpul secolului XVII. Patriarhul, pe lîngă prerogativele canonice, se bucura în plus de un prestigiu ierarhic special, pentru că persoana sa exprima o unitate vie și reală a Bisericii naționale. Acest prestigiu era legat de demnitatea cu care el era îmbrăcat și nu de calitățile sale personale; însă acestea puteau, fără îndoială, în unele împrejurări, să-i ridice demnitatea încă și mai mult.

Vorbind despre concepția puterii patriarhale, nu trebuie să uităm nici faptul că, în conștiința strămoșilor noștri, aceasta avea să servească și cauza puterii lumești, ridicînd prestigiul conducătorilor de stat de la Moscova. Această particularitate așa de caracteristică pentru prima perioadă a Patriarhatului, avea consecințele ei specifice. In condițiunile unei astfel de întrepătrunderi dintre puterea Bisericii și cea a Statului se putea ușor aștepta la un conflict între cele două puteri și acest conflict fatal n-a întîrziat să se isce. Nefiind, la început, decît virtual, a devenit, puțin timp după aceea, către mijlocul secolului XVII, mai evident. Puterea spirituală, concentrată în mîinile Patriarhului Nicon, dădu pe față nu numai pretenția de a egala puterea țarului Alexie Mihailovici, dar și pe aceea de a afirma întîietatea sa asupra țarului și de a-l pune în umbră pe tărîm pur lumesc (în probleme ce aparțineau strict de puterea de stat). Toată lumea știe la ce avea să ajungă această rivalitate. Se cunoaște bine și faptul că, mai tîrziu cu cîteva decenii și sub influența încordărilor provocate în mod sigur de acest conflict, fiul țarului Alexie, împăratul Petru cel Mare, luă hotărîrea de a înlocui Patriarhatul printr-o instituție sinodală, care deveni Sfîntul Sinod.

Aceste au fost împrejurările proprii care au marcat evoluția Patriarhatului în Rusia în cursul primei perioade a existenței sale. Dar nu ne-am putea face o idee precisă despre această perioadă decît numai dacă ne-am întemeia pe năzuințele și faptele ce le vom evoca.

Pentru a defini exact caracterul adevărat al acestei perioade, vom recurge la datele istorice care se raportă la fenomene cu totul diferite și de natură pozitivă. Autoritatea morală de care se bucura Patriarhul a fost unul din factorii puternici ce a favorizat victoria asupra năvălitorilor străini care au atacat Rusia în epoca dureroasă a neînțelegerilor interne de la sfîrșitul secolului XVI și începutul secolului XVII. Aceste neînțelegeri au dus la zdruncinarea întregii puteri de stat. Sfîntul martir Hermogen ocupa atunci scaunul patriarhal de Moscova. El a murit din pricina polonezilor la Kremlin, după ce a săvîrșit o faptă patriotică nemuritoare.

Sub presiunea exercitată asupra lui de boieri, Patriarhul își dăduse, la început, consimțămîntul său la alegerea moștenitorului coroanei, prințul Ladislau, la tronul de țar, dar, în curînd, cunoscînd înșelătoria polonezilor și trădarea boierilor ruși, luă cu curaj hotărîrea de a se opune planurilor lor. Răspîndind în țară scrisorile sale pastorale, în care demasca planurile viclene ale dușmanilor patriei, Patriarhul Hermogen dezlega poporul de jurămîntul pe care-l depusese pentru Ladislau și îndemna pe compatrioții săi să ia armele pentru apărarea gliei străbune. Sfîntul Hermogen a plătit cu viața îndrăzneala sa, dar apelul său a fost ascultat și răscoala națională, adunînd oameni veniți din toate regiunile Rusiei, va elibera Patria. Această faptă națională plină de eroism va fi începutul unui nou avînt pentru Rusia, care va vedea în curînd mari schimbări datorite reformelor lui Petru cel Mare. Una din aceste reforme a fost, de pildă, înlocuirea Patriarhatului cu sistemul sinodal.

Acest act de putere monarhică absolută a constituit, fără îndoială, cazul unui amestec al Statului în treburile Bisericii. N-avem nevoie să ne oprim asupra faptelor cunoscute în general, care au stîrnit de multe ori criticile cele mai severe aduse sistemului sinodal de numeroși oameni ai Bisericii. Trebuie să remarcăm însă că, într-adevăr, aceste părți negative împiedică uneori, pe cei care studiază această perioadă, de a avea o vedere de ansamblu. Să nu se uite că Sinodul instituit în virtutea unui ucaz imperial, în 1721, și care a primit apoi numele de «Sfîntul Sinod dirigent» a fost recunoscut, puțin timp după aceea, de celelalte Biserici autocefale — care de altfel nu întrerupseseră deloc legăturile de comuniune cu Biserica Rusă — avînd aceleași drepturi canonice ca acestea. Este interesant să citățm ce a spus Mitropolitul Filaret de Moscova în legătură cu această reformă: «Providența divină și duhul Bisericii au schimbat Sinodul bisericesc, conceput de țarul Petru în Sfînt Sinod». Nu trebuie să uităm nici faptul că faimosul «ochi al suveranului», cum se numea oberprocurorul Sfîntului Sinod, n-a fost niciodată conducătorul oficial (al Sfîntului Sinod) și, bine înțeles, nici n-a făcut parte din el. Cu toate că s-au comis multe acte nedrepte și abuzive săvîrșite de puterea oberprocurorului, viața religioasă în Rusia nu mergea totuși în declin, ci ea progresa neîncetat și se manifesta în mod spiritual. In timpul perioadei sale sinodale, Ortodoxia rusă continua să dea lumii asceți de seamă, mari ierarhi și dascăli ai credinței. Viața și faptele mărețe ale acestor slujitori ai lui Dumnezeu cinstesc istoria ei. Pe lîngă sfinții care au fost canonizați, Biserica noastră păstrează cu evlavie amintirea multor altor eroi ai credinței, care nu au fost canonizați dar au dobîndit, în mod sigur, în această epocă, o venerare generală. In a doua jumătate a acestei perioade sinodale se constată, în mînăstirile Rusiei, celebra renaștere a unei practici de îndrumare a sufletelor, cunoscută sub numele de «Starcestvo», care urcă prin începuturile noastre pînă în epoca antichității creștine și a cărei influență binefăcătoare servea la potolirea setei duhovnicești a unei mulțimi de credincioși.

In sfîrșit, perioada sinodală poate înregistra întotdeauna pe seama ei faptele de apostolat ale vestiților misionari ruși, care s-au distins în Altai, în Japonia, în China și în America.

Perioada sinodală a Bisericii noastre n-a fost, deci, o perioadă de stagnare spirituală. Totuși, în decursul vremii, mulți dintre cei mai buni reprezentanți ai lumii religioase din Rusia și-au făcut convingerea că

sistemul sinodal, forma birocratică și supravegherea oberprocurorului, impusă de puterea țaristă, nu puteau să fie socotite ca un sistem ideal de conducere canonică pentru Biserică.

Incă din epoca sinodală, în mijlocul clerului nostru se începe a se gîndi la reforme, la reînființarea Patriarhatului, care să fie liber de orice legături din afară. Aceste idei au avut nevoie de mult timp pentru a ajunge la maturitate; ele erau discutate atît în presă, cît și printre oamenii Bisericii și printre credincioși. Problema reînființării Patriarhatului nu încetează să ocupe un loc de seamă în lucrările Comisiei Speciale de pe lîngă Sfîntul Sinod (1906) și ale Conferinței Prosinodale, ținută în 1912. Sinodul național al Bisericii Ortodoxe Ruse (1917-1918), care a săvîrșit, într-adevăr, reînființarea Patriarhatului, n-a putut fi convocat decît după Revoluția din Februarie, adică după căderea regimului țarist, care stă la temelia sistemului sinodal. Această reînființare a Patriarhatului a fost cel mai de seamă act al Sinodului. Prin acest act, Biserica Rusă își redobîndea Intîistătătorul său, Patriarhul, putînd astfel să reia forma de conducere bisericească pe care o au Bisericile vechi ortodoxe. Dar această reînființare nu se prezintă în chipul unei reforme mecanice sau a unei simple restabiliri a practicilor vechi. Marele drum istoric pe care-l parcursese Biserica noastră n-a rămas fără aportul unor rezultate pozitive. Patriarhatul reînființat, față de cel din prima perioadă, are avantajul că este, din punct de vedere canonic, independent de orice influență din afară și este chemat să răspundă numai intereselor religioase. Simbol al independenței noastre religioase, organ al conștiinței ecumenice a Bisericii noastre naționale, reprezentată prin Patriarh în familia celor ce sînt egali cu el, Patriarhul nostru trăiește și se dezvoltă în condițiuni cu totul diferite de acelea ale vremilor trecute. Epoca inaugurată de Revoluția Socialistă din Octombrie, eliberînd Biserica și toate organele ei de conducere de sarcinile care nu țineau de competența sa imediată, îi oferă posibilitatea de a-și organiza viața într-o atmosferă de totală libertate a conștiinței. După ce a pus capăt unui mare număr de schisme, care, nu de mult, sfîșiau corpul Bisericii, Patriarhatul a făcut dovada vitalității și a capacității sale de a lucra. Impodobit cu virtuțile Patriarhilor de pioasă pomenire Tihon și Serghie, scaunul patriarhal de Moscova, de pe care conduce acum Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, se bucură de o cinste și de un prestigiu meritate, între căpeteniile Bisericilor, Ierarhii, preoții, și credincioșii întregii creștinătăți ortodoxe. Această autoritate morală și această slavă, cuvenite Patriarhatului, înalță autoritatea Bisericii Ruse, care, călăuzită de Sfîntul Duh și eliberată de orice constrîngere din afară, și-a redobîndit conducerea canonică legală.

Biserica noastră încearcă astăzi o bucurie duhovnicească foarte mare, constatînd că venerabilii reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe surori și mai ales aceea ai Mamei noastre duhovnicești, Marea Biserică de Constantinopole, iau parte la prăznuirea acestei glorioase aniversări. Lor, și tuturor participanților la această sărbătoare ea le dă slavă și cinste, înălțînd rugăciuni fierbinți către Dumnezeu, pentru ca unitatea noastră, întemeiată pe înrudirea duhovnicească, să crească și să se întărească neîncetat.

A luat apoi cuvîntul reprezentantul Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, I.P.S. Athenagora, Arhiepiscopul Thiatirelor, care a spus, printre altele, următoarele:

Biserica mamă, pe care o reprezint astăzi la această solemnă sărbătoare, se bucură alături de D-Voastră că sămînța aruncată pe aceste meleaguri cu secole în urmă a dat roade atît de bogate. Biserica Ortodoxă Rusă, fiica Patriarhiei noastre, a primit creștinismul și l-a acomodat după năzuințele și cerințele vieții sociale și naționale a poporului său, mai bine decît toate națiunile creștine ortodoxe. Biserica Rusă s-a dezvoltat treptat, ajungînd la starea înfloritoare de astăzi, iar credincioșii ei și-au însușit și au trăit viața lor de creștini în așa fel, încît au imprimat creștinismului crezut și mărturisit de ei un caracter drept, pios, profund religios și oarecum specific rusesc, pe care oricine îl vede și-l distinge cu ușurință. Este marele merit al Bisericii Ortodoxe și al conducătorilor ei că au știut și au înțeles să întemeieze acest edificiu creștin pe cele mai puternice și mai sănătoase temelii. Marii Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse au contribuit din toate puterile lor la înflorirea și prosperarea Bisericii pe care au slujit-o, precum și la dezvoltarea pietății și a religiozității poporului rus. Reînființarea Patriarhatului acum 40 de ani a fost o consecință logică de restabilire și reconsiderare a unui adevăr vremelnic denaturat.

Patriarhatul Bisericii Ortodoxe Ruse se urcă și se va urca pe trepte de glorie a creștinismului, căci în fruntea lui au fost și sînt Ierarhi și Intîistătători de talie ecumenică, care — prin înțelepciunea, tactul și cultura lor superioară — îndrumează Biserica lui Hristos pe căile luminoase ale dreptei credințe creștine.

Noi, din toată inima, dorim Bisericii Ortodoxe Ruse prosperare și înflorire, credincioșilor ei cucernici și evlavioși, mîntuire sufletească, iar Prea Fericitului Patriarh Alexei și tuturor Ierarhilor Bisericii Ruse, spor la muncă și roade cît mai bogate.

Al doilea a urmat la cuvînt Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei și întregii Africi, care a spus:

Mare este bucuria noastră de a participa la o sărbătoare atît de însemnată a Bisericii Ortodoxe Ruse, sora noastră, sprijinitoarea și ocrotitoarea noastră în vremuri de necazuri și nevoi.

Cu cît va crește, se va dezvolta și întări Biserica Ortodoxă Rusă, cu atît și nădejdea noastră, a Bisericilor ce luptăm în condițiuni grele de afirmare și dezvoltare, se va mări și întări. Tot ce am văzut în U.R.S.S. ne-a uimit, iar dezvoltarea Bisericii Ortodoxe Ruse ne minunează și ne determină să afirmăm cu toată tăria, că tot ceea ce s-a făcut și se face pentru dezvoltarea și întărirea Bisericii este consecința adevăratei libertăți religioase, largii înțelegeri din partea Conducerii de Stat. Mărturisesc că noi, Bisericile din Răsărit, sîntem în mare declin. Biserica din Constantinopol este supusă mereu diferitelor încercări grele și suferințe amare. Problema Ciprului este din ce în ce mai agitată. Așadar, cum am putea să nu ne bucurăm de progresul Bisericii Ortodoxe Ruse, de care, în mare măsură, depinde și liniștea și bunăstarea Bisericilor noastre? Noi ne-am bucurat întotdeauna de sprijinul larg al Bisericii Ruse, pentru care sîntem adînc recunoscători. Nădăjduim că și în viitor măreața Biserică Ortodoxă Rusă, nu ne va părăsi, ocrotindu-ne și ajutîndu-ne în vremuri grele. Dorim Prea Fericitului Alexei și întregului Sinod, sănătate multă și spor la muncă, iar Bisericii Ortodoxe Ruse și credincioșilor ei prosperitate și înflorire.

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei și întregului Orient, care a spus următoarele:

Mai mult ca oricine mă bucur eu, că Dumnezeu m-a ajutat la vîrsta mea de 90 de ani, să străbat drumul peste munți și peste mări și să ajung să iau parte la această măreață manifestare bisericească de mulțumire și bucurie a Sfintei Biserici pravoslavnice Ruse. Bucuria voastră este bucuria noastră, căci cu cît ramurile sînt mai bine dezvoltate, mai înfrunzite și mai pline de roade, cu atît trunchiul este mai sănătos și mai viguros. Biserica Ortodoxă Rusă este una din cele mai puternice Biserici din trunchiul Ortodoxiei Ecumenice. Caracterul propriu imprimat de Biserica Rusă credincioșilor săi se străvede în toate formele de manifestare și acesta este marele merit al conducătorilor bisericești, care au știut să îndrumeze pe albia cea bună marea Biserică Ortodoxă Rusă, făcînd-o necesară și utilă în vistieria de ansamblu a patriei sale. Avem multe de învățat, de meditat și aplicat pe ogorul sfintelor noastre Biserici, din cartea deschisă a Bisericii Ortodoxe Ruse. Cinste, stimă și admirație conducătorilor Bisericii Ruse, care au înțeles chemarea vremii; cinste, stimă și slavă conducătorilor Țării Socialiste, U.R.S.S., care au știut să dea deplină libertate cultului, pentru ca acesta, la rîndul său, să se poată achita onorabil de încrederea ce i se acordă. Noi dorim conducătorilor bisericești și laici, armonie deplină și realizarea celor mai înalte năzuințe ale popoarelor sovietice, iar Bisericii îi dorim menținerea pe culmi glorioase a prestigiului ei, spre mîndria întregii noastre Ortodoxii.

A urmat la cuvînt Prea Fericitul Melhisedec, Patriarhul Gruziei, care a reliefat meritele Bisericii Ortodoxe Ruse și a accentuat necesitatea unirii celor două Biserici ortodoxe, a Gruziei și a Rusiei, stăruind asupra foloaselor unității în viața Bisericii.

A vorbit apoi Prea Sfințitul Ioan, Episcopul Nișului, în numele Bisericii Ortodoxe Sîrbe, salutînd pe cei prezenți și exprimînd bucuria de a participa la o asemenea sărbătoare de însemnătate istorică din viața Bisericii Ortodoxe Ruse.

Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian a rostit următoarea cuvîntare:

Biserica Ortodoxă Romînă, — credincioșii, clerul și Ierarhii ei — participă la sărbătoarea jubiliară de astăzi a Bisericii Pravoslavnice Ruse, cu simțămîntul unei deosebite bucurii duhovnicești, ale cărei izvoare urcă departe în timp, pînă către începuturile întemeierii Patriarhatului Moscovei și a toată Rusia.

In adevăr, letopisețele vremii au păstrat amintirea că un Mitropolit moldovean, Gheorghe Movilă, a însoțit pe Patriarhul Ecucenic Ieremia al II-lea, în drumul său pînă la Moscova și a fost de față la înscăunarea primului Patriarh al rușilor, la 1589.

In anul următor, același Mitropolit face parte din soborul pan-ortodox de la Constantinopol și subscrie actul sinodal, care dă temei legal înființării Patriarhatului rusesc.

Iar acum patru decenii, cînd instituția Patriarhatului — suprimată încă din anul 1700 de Petru cel Mare, — reînvie în Biserica Rusă, restaurîndu-se astfel «sobornicească tradiție», la sinodul pan-rus din 15 august 1917. Biserica Ortodoxă Romînă a fost reprezentantă de episcopul Nicodim Munteanu al Hușilor, patriarhul de mai tîrziu al Bisericii noastre.

Prezentă la Moscova în aceste momente mari din trecutul Bisericii Pravoslavnice Ruse, — Biserica Ortodoxă Romînă a îmbrățișat cu netîlcuită bucurie poftirea ce i-a fost trimisă de Sanctitatea Sa Părintele Patriarh Alexei, și este fericită să fie de față, la praznicul de astăzi, prin noi și Inalt Prea Sfinților Mitropoliți Iustin al Moldovei și Vasile al Banatului, avînd încredințarea Sfîntului Sinod și a milioanelor de credincioși pe care îi păstorim, să transmitem cele mai bune urări de înflorire și desăvîrșire spirituală Bisericii Ortodoxe Ruse și adînc-evlavioșilor săi credincioși.

Cu sfîntă emoție, ne împlinim această înaltă misiune.

Biserica Ortodoxă Rusă este scumpă inimilor noastre și ne este scump Patriarhul de astăzi al Moscovei și al întregii Rusii, Sanctitatea Sa Părintele Alexei, — venerabil pentru noi toți prin alesele însușiri spirituale din care este închegată personalitatea sa viguroasă și prin înțelepciunea și clarviziunea cu care conduce destinele Bisericii Pravoslavnice Ruse, călăuzit de duhul marilor săi înaintași, care au ridicat pe culmi de strălucire jețul arhieresc al Moscovei.

Credința religioasă, *păstrată în cel mai curat veșmînt dogmatic,* binele obștesc *și* apărarea patriei, *iată moștenirea spirituală și testamentul înaintașilor în scaun ai Sanctității și Prea Fericirii Sale Părintelui Alexei, Patriarhul de astăzi al Moscovei și a toată Rusia. Aceste înalte principii de slujire arhierească, au fost încununate de Sanctitatea Sa prin cultivarea și slujirea fără preget a celui mai sfînt ideal al omenirii din vremea noastră,* idealul păcii.

Impărtășind soarta poporului său, Patriarhul Alexei a rămas lîngă turma credincioșilor din Leningrad timp de nouă sute de zile cît a durat încercuirea fascistă a orașului erou. A gustat din cupa tuturor amărăciunilor și a trăit durerea să vadă moartea multora dintre fiii săi duhovnicești.

Nici o mirare, deci, că slujirea păcii constituie pentru Sanctitatea Sa întîia poruncă a răspunderilor patriarhale la care a fost chemat, la începutul anului 1945, — iar Consfătuirea pan-ortodoxă de la Moscova, de acum zece ani, s-a încheiat cu «Apelul către creștinii din toată lumea», chemîndu-i la înfrățire, la omenie, la dreptate, la bună înțelegere și pace.

Sîntem fericiți să ne regăsim astăzi aici, Căpetenii și Delegații ale Bisericilor Ortodoxe Autocefale de pretutindeni, pentru a cinsti cum se cuvine praznicul jubiliar al sorei noastre întru credință, Biserica Pravoslavnică Rusă, — iar noi, în numele Bisericii Ortodoxe Romîne, adresăm credincioșilor, clerului, ierarhiei superioare a acestei Biserici și Intîistătorului ei, Sanctității și Prea Fericirii Sale Părintelui Alexei, cele mai bune urări de înflorire și propășire continuă, — izvor de bucurie pentru Ortodoxia ecumenică și temei sfînt pentru slava Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Fericiți de această regăsire, nu putem totuși uita, că întîlnirea noastră frățească este umbrită de neliniște. Nu putem privi cu nepăsare la toate uneltirile pe care Occidentul le urzește împotriva spațiului geografic pe care îl locuim. Popoarele noastre își construiesc viața lor, cu respectul deplin al demnității umane, fără asuprire și exploatare, respirînd mireazma curată a libertății și suveranității naționale. Sub amenințarea bombelor atomice și cu hidrogen, Occidentul vrea să zguduiască mersul nostru înainte, pregătind prin aceasta ruina și distrugerea întregii lumi.

Ca păstori de suflete și ca slujitori ai unei credințe religioase, căreia îi este scumpă pacea inimilor, pacea cu Dumnezeu și pacea între toate

Prea Fericitul Patriarhi Justinian al Române, Fericitii Patriarhi Ciril al Bulgariei, întîmpinați de Prea Fericitul Vasken, Patriarh Catholicos al armenilor în catedrala din Ecimiadzin

neamurile pământului, — avem datoria să vestim cu putere voința de pace a popoarelor noastre și să sprijinim toate inițiativele care urmăresc dezarmarea și pacificarea lumii întregi.

Fie ca Dumnezeul păcii să reverse binecuvîntarea Sa peste noi toți și să împlinească toate doririle de bine ale Bisericilor și popoarelor noastre, dăruind Bisericii pravoslavnice ruse prosperitate și pace, iar Sanctității Sale Părintelui Alexei, Patriarhul Păcii și al dragostei frățești, — mulți și fericiți ani. Amin!

Prea Fericitul Chiril, Patriarhul Bulgariei, a arătat rolul important pe care l-a jucat Biserica Ortodoxă Rusă în trecut, ca și în prezent, în viața de ansamblu a Ortodoxiei Ecumenice, stăruind asupra adevărului indiscutabil că importanța Bisericii și dezvoltarea ei, au fost în raport direct cu modul ei de organizare, precum și cu capacitatea, rîvna și destoinicia conducătorilor ei. Este evident — a subliniat Prea Fericitul Patriarh Chiril — că Biserica Ortodoxă Rusă a avut și are conducători de toată vrednicia, care lucrează cu statornicie și cu multă înțelepciune la zidirea și întărirea credinței în popor, precum și la păstrarea învățăturilor ortodoxe dogmatice în forma lor cea mai curată.

Amintind că slava Bisericii se revarsă în chip neîndoielnic și asupra celui mai-mare al ei, care o reprezintă și o conduce, Prea Fericitul Patriarh Chirial a spus «Astăzi, cînd sărbătorim împlinirea a 40 de ani, de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ruse, — sărbătorim și pe cei care au realizat acest mare eveniment. Prea Fericitului Patriarh Alexei și Inalților Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse le revine gloria de a fi dovedit în practică, existența și valabilitatea acestui înalt așezămînt; adresîndu-le deci cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: «Străluciți ca niște lumini în lume», — noi le dorim să strălucească încă mulți ani pe tronul Bisericii Ortodoxe Ruse, înălțînd-o pe trepte tot mai înalte de slavă creștină ortodoxă.

In numele Bisericii Ortodoxe din Grecia, a vorbit Inalt Prea Sfințitul Iacob, Mitropolit de Atica, care — după ce a subliniat importanța întîlnirii căpeteniilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Autocefale, la marea sărbătoare a Bisericii Ruse, — a evocat străvechile legături ce au existat între Biserica Rusă și Biserica Greacă, amintind că și Mitrofan, Mitropolit al Atenei, a participat la Sinodul din Constantinopol, cînd s-a recunoscut înființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse. Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iacob a încheiat urînd Bisericii Ruse prosperitate, iar Intîistătătorului, Ierarhilor și dreptcredincioșilor ei, viață lungă, spor în muncă și sănătate.

Au mai luat cuvîntul: Inalt Prea Sfințitul Macarie, Mitropolitul Poloniei, Inalt Prea Sfințitul Paisie, Mitropolitul Albaniei, Inalt Prea Sfințitul Ioan, Mitropolitul Cehoslovaciei, Prea Sfințitul Pavel, Episcopul Bisericii Ortodoxe din Finlanda, reprezentant al Inalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Gherman, — care au făcut calde urări Bisericii Ortodoxe Ruse și Intîistătătorului ei.

Asociindu-se la urările exprimate de reprezentanții Bisericilor Ortodoxe participante la marea sărbătoare a aniversării celor 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului rus, Prea Fericitul Patriarh Vasken I, Catholicosul tuturor armenilor, a salutat înalta adunare, felicitînd Biserica Ortodoxă Rusă cu prilejul acestui important eveniment bisericesc. «Evenimentul sărbătorit constituie și pentru noi, — a spus Intîistătătorul Bisericii Armene — un prilej de mare bucurie. Bisericile noastre au trăit întodeauna în raporturi de bună vecinătate, de colaborare și prietenie, avînd

același scop: fericirea omului pe pămînt și mîntuirea lui în ceruri. Astăzi, cînd ne putem aduna în deplină libertate și în unire spre a forma un front de luptă pentru cucerirea păcii în lume, nu poate fi bucurie mai mare, decît aceea de a constata această nezdruncinată solidaritate a tuturor conducătorilor Bisericilor creștine, care constituie piatra de temelie a Ortodoxiei Ecumenice. Ne asociem cu tot sufletul la această bucurie și la rugăciunile ce s-au înălțat, dorind și în viitor să crească și să se întărească această înfrățire, din ce în ce mai mult, iar Bunul Dumnezeu să dăruiască Sanctității Sale Patriarhului Alexei și colaboratorilor săi, sănătate și putere de muncă.

A cerut apoi cuvîntul dl. Pavel Sergheevici Ceresneac, Președintele Adjunct al Comitetului pentru Afacerile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., care a salutat pe participanții la festivitățile prilejuite de aniversarea a 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse și le-a urat tuturor activitate rodnică, în strînsă colaborare, pentru binele obștesc.

Tuturor le-a răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei mulțumind încă odată pentru participarea activă a tuturor reprezentanților Bisericilor Ortodoxe la bucuria Bisericii Ruse, precum și pentru urările făcute.

I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Crutițelor și Colomnei, a citit apoi următorul referat intitulat «Ortodoxia în lumea contemporană»:

Prea Fericirile și Sanctitățile Voastre,
Prea Venerabili Prelați,
Prea Cucernici Părinți,
Teologi ortodocși și voi toți scumpii noștri oaspeți,

Zilele de bucurie pe care ni le aduce participarea Dvs. la solemnitățile celei de a 40-a aniversări a restabilirii Patriarhatului de Moscova, vor adăuga istoriei Bisericii Ortodoxe Ruse pagini de aur, în care această întîlnire memorabilă a tuturor Bisericilor Ortodoxe naționale se va înscrie ca o manifestare evidentă a unității Bisericii sobornicești și apostolești pe pămînt, ca o biruință a credinței ortodoxe — pe care se întemeiază întreaga lume.

De aceea, întrunirea noastră de aici, atît de numeroasă și de reprezentativă, nu este o întîlnire de pelerini veniți să cinstească sfintele noastre locașuri și nici de simpli invitați care mărturisesc ospitalitatea gazdei, ci ea reprezintă un mare eveniment în viața noastră religioasă. Chiar prin alcătuirea ei, întîlnirea noastră atrage atenția întregii lumi creștine și tocmai de aceea ea capătă o importanță care depășește mult cadrul unei solemnități religioase cu caracter național.

Gîndindu-ne la această semnificație, trebuie să ne amintim că Biserica lui Hristos — această Corabie de Mîntuire a lumii — este mereu frămîntată de multele nevoi, neliniști, temeri și îndoieli ale omenirii care o înconjoară.

De aceea, n-ar fi oare un lucru firesc ca noi, cei ce trăim în Biserică, să ne folosim de o ocazie atît de rară ca această întîlnire a capetelor și a reprezentanților Comunităților lor naționale, pentru a se pronunța cel puțin asupra nevoilor celor mai urgente ale vremii

noastre, ştiind că milioane de oameni vor întîmpina cuvîntul Bisericii lui Hristos cu atenţiune şi cu speranţă ?

De altfel, scumpii noştri oaspeţi, dacă aţi venit la noi de la distanţe aşa de mari, aţi făcut aceasta nu numai pentru o aniversare pe care o sărbătorim astăzi. Să mărturisim deci : Aţi venit la noi şi noi v-am aşteptat cu aceeaşi dorinţă de a sta de vorbă «gură către gură», pentru ca dragostea creştină, încălzită de puterea Sfîntului Duh, să treacă dintr-o inimă într-alta, unindu-ne pe toţi într-o singură familie de fii ai lui Dumnezeu, «ca să fiţi fără prihană şi fără de răutate, fii ai lui Dumnezeu» (Filip. II, 15).

In duhul acesta de dragoste reciprocă, noi purtăm un interes deosebit pentru experienţa D-Voastră şi D-Voastră pentru viaţa Bisericii Ortodoxe Ruse, în condiţiile ei noi, pentru ceea ce noi, oameni ai Bisericii Ruse, gîndim asupra diferitelor probleme care preocupă Biserica Ortodoxă, lumea creştină şi omenirea întreagă.

Conştient de acest lucru, îndrăznesc să viu înaintea D-voastră, în numele Bisericii Ortodoxe Ruse, pentru a vă înfăţişa gîndurile şi grijile noastre în legătură cu aceste probleme.

Unele dintre ele interesează pe toţi ortodocşii şi purced din înţelepciunea obştească a intregii Biserici. Ţinînd totuşi seama de iniţiativa Scaunului Ecumenic, nu vom prezenta de cît problemele a căror urgenţă cere o soluţionare imediată.

*

Prima dintre aceste probleme, născută din împărţirea creştinilor, este legată de mişcarea numită ecumenică. Fenomen deosebit în viaţa lumii creştine, această mişcare este, într-o oarecare măsură, un semnal de apropiere a vremii în care trebuie să se împlinească făgăduinţa Domnului nostru Iisus Hristos, despre o singură turmă şi un singur Păstor (Ioan. X, 16).

Nu socotim de loc necesar să facem din nou istoricul diferitelor erezii şi schisme care au dus la despărţirea de Biserica lui Hristos a unor asociaţii şi grupări de numeroşi creştini. Toată lumea cunoaşte de asemenea, atitudinea Bisericii faţă de aceste asociaţii şi grupări. Ea este determinată de chemarea sa de a sluji — pe cît este cu putinţă — mîntuirii tuturor oamenilor. De aceea, Biserica lui Hristos caută şi apreciază în ei chiar şi cele mai neînsemnate manifestări de viaţă spirituală, cu speranţa că ele se vor dezvolta în condiţiuni favorabile şi vor da rod bun.

In ceea ce-i priveşte pe creştinii neortodocşi, Biserica distinge diferite grade de îndepărtare de Trupul Bisericii şi în raport cu aceste grade de îndepărtare, ea se sileşte să uşureze celor ce s-au despărţit, o grabnică reunificare cu ea. «Căci, aşa cum a spus Patriarhul Serghie, ramurile care s-au desprins de copacul Bisericii pot şi ele să trăiască şi să înverzească mult timp şi chiar să înflorească şi să aducă roade. Atîta vreme cît aceeaşi viaţă a lui Hristos se descoperă în ele, cu toate că s-au depărtat de Izvorul lor, nu putem să vorbim de pieirea lor. Nu putem decît să le supunem voinţei lui Dumnezeu, care orînduieşte toate prin dragostea Sa faţă de oameni».

Iată de ce Biserica Ortodoxă nu s-a despărţit niciodată de creştinii neortodocşi printr-un zid de ură. Dimpotrivă, însufleţită de duhul dragostei, ea s-a adresat, în 1902, prin intermediul Patriarhiei Ecu-

Prea Fericiților Patriarhi Justinian al Romîniei și Chiril al Bulgariei, în catedrala armeană din Ecimiadzin

mice, tuturor Bisericilor Ortodoxe naționale, propunîndu-le să uşu- calea unirii cu confesiunile apusene și în 1920, printr-un mesaj cial, a fixat poziția Bisericii Ortodoxe față de mișcarea ecumenică.

A-PDF Page Cut DEMO: Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

De atunci, Patriarhia Ecumenică şi alte cîteva Biserici Ortodoxe naţionale păstrează legături continui şi rodnice cu ea.

Dar Biserica Rusă, datorită împrejurărilor istorice, n-a putut mult timp să ajute creştinilor apuseni în încercările lor de unire a Bisericilor. Totuşi ea a păstrat cu grije încercarea de comuniune cu vechii catolici şi cu anglicanii, care încă din epoca conducerii sinodale, încercau o apropiere cu ea. Cînd s-a ivit posibilitatea de a i se pune problema ecumenică, Biserica noastră, în unire cu alte Biserici care au luat parte la conferinţa Bisericilor Ortodoxe autocefale de la Moscova, în 1948, a refuzat totuşi să trimită reprezentanţii ei la Adunarea de la Amsterdam.

Trebuie să spunem că acest refuz se întemeia pe motive foarte serioase. Cel mai important consta în faptul că, după legile vieţii spirituale, orice năzuinţă de revenire spre Biserică, face să se iţte îndată forţe potrivnice şi tot felul de ispite. Astfel, mişcarea ecumenică s-a dovedit plină de contradicţii. De la început, căutarea pămîntului făgăduit al unităţii creştine era însoţită în activitatea ei amplă şi variată de consideraţiuni sociale şi politice destul de accentuate şi care, în perioada Adunării de la Amsterdam, predominau în chip evident asupra voinţei de unire dogmatică. Pe baza acestor consideraţiuni, conducătorii mişcării se orientau spre o unire numai de suprafaţă şi administrativă a diferitelor confesiuni creştine. De aceea, o parte din Bisericile Ortodoxe Autocefale s-au găsit puse înaintea unui ansamblu de condiţiuni, care le oprea de la contactul cu Organizaţiile Ecumenice.

Acest ansamblu cuprindea pe de o parte particularităţi ale mişcării, ca îngustimea şi neprecizarea bazei dogmatice asupra căreia trebuia să se realizeze unirea (recunoaşterea lui Iisus Hristos ca Dumnezeu şi Mîntuitor), căutarea unui compromis şi nu unitatea de credinţă şi, în sfîrşit, înclinarea evidentă spre probleme sociale şi politice, cu alte cuvinte, o preferinţă pentru organizarea pămînteasc㠄 în locul mîntuirii cereşti. Pe de altă parte, acest ansamblu se întregea cu condiţii ce decurg din situaţia politică, ceea ce prezintă o anumită importanţă pentru fiecare Biserică naţională, strîns legată întotdeauna de poporul ţării sale.

Ansamblul acestor condiţiuni a îndreptăţit rezoluţia adoptată de Conferinţa Bisericilor de la Moscova din 1948. Caracterizînd tendinţele reale ale Mişcării Ecumenice, în contradicţie cu semnificaţia ei creştină, această rezoluţie a contribuit la trecerea peste ele în viitor. De asemenea, a fost făcut mult în acest sens de Bisericile Ortodoxe care aveau posibilitatea să ia parte la eforturile ecumenice ale creştinilor apuseni. De la tribuna diferitelor Conferinţe Ecumenice, ele mărturiseau neîncetat, despre fiinţa însăşi a Ortodoxiei, descopereau tezaurele ei spirituale, precizau adevărurile fundamentale ale credinţii şi ale orînduelii Bisericii. La a doua Adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor, la Evanston, delegaţii ortodocşi s-au opus năzuinţelor străine de duhul Bisericii şi au prezentat o declaraţie care poate fi socotită ca o exprimare dogmatică a rezoluţiei de la Moscova din 1948.

In această declaraţie se precizează că numai reîntoarcerea tuturor confesiunilor la credinţa Bisericii vechi, nedespărţită a celor şapte sinoade ecumenice, va transforma în realitate unirea atît de dorită a creştinilor, că numai unitatea de credinţă va duce la comuniune în

Sfintele Taine și la unitatea nedespărțită în dragoste, între membrii Trupului lui Hristos — Unul, și că numai Biserica Ortodoxă a păstrat întru totul, în întregimea ei, credința care a fost dată Sfinților, dar a păstrat-o nu pentru că meritățm noi acest lucru, ci pentru că Dumnezeu dorește ca noi să păzim tezaurul Său în vase de pămînt, pentru ca această mare putere să fie atribuită lui Dumnezeu și nu nouă (II Cor. IV, 7).

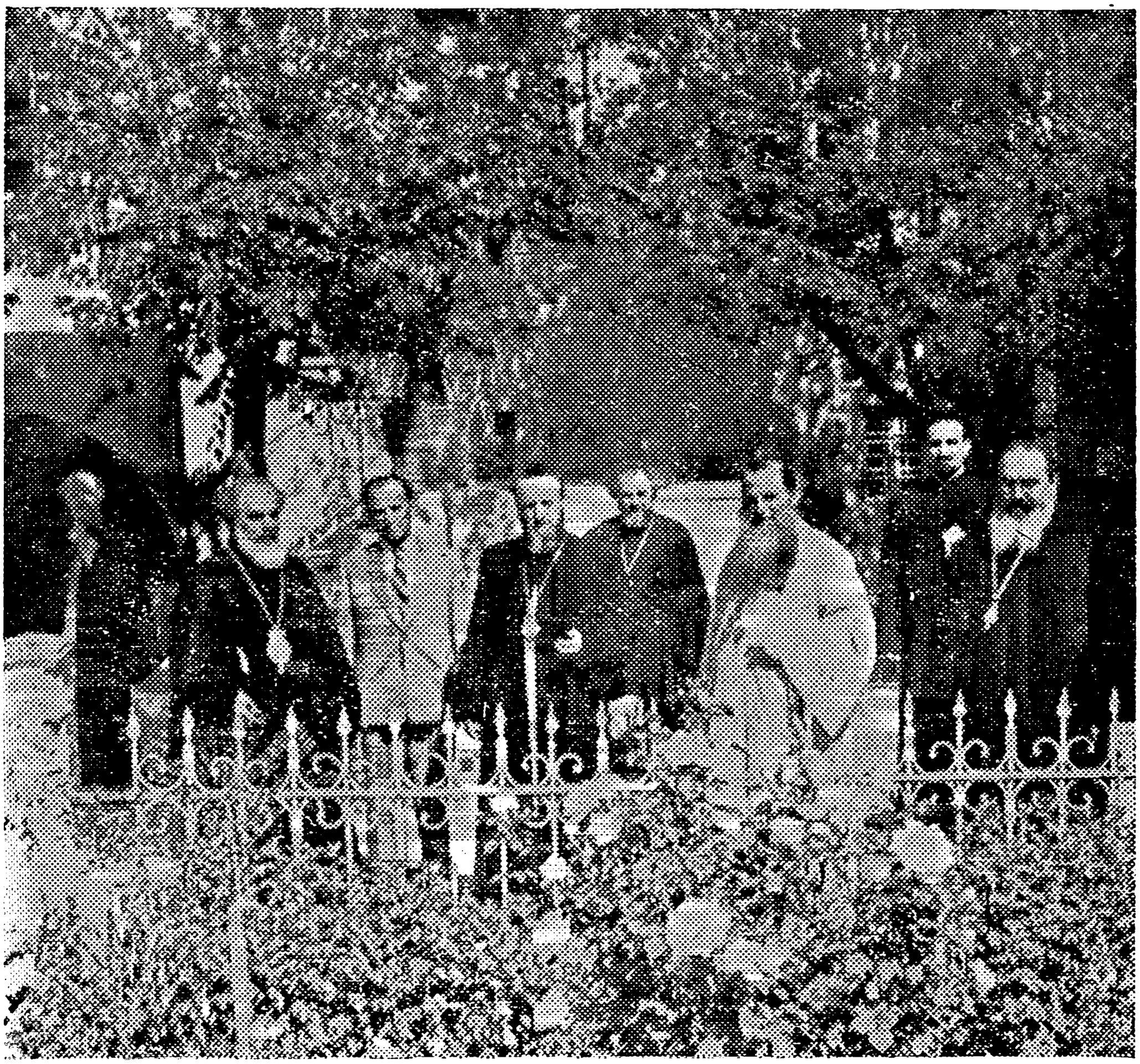

Prea Fericiții Patriarhi Justinian al Romîniei, Chirii al Bulgariei și Vasken, Catholicosul armenilor, la reședința patriarhală din Ecimiadzin

Și iată că, datorită participării unora dintre Bisericile Ortodoxe și neparticipării altora la Mișcarea Ecumenică, în ultimii zece ani, s-au produs importante schimbări, care mărturisesc despre evoluția ei spre duhul și preceptele Bisericii.

Progresele foarte însemnate ale teologiei protestante germane, care pătrund adîncurile mistice ale Ortodoxiei și care depășesc raționalismul ei tradițional (Prof. Schlink, Prof. Benz, Prof. Vogel și alții) apar foarte semnificative sub acest raport. Foarte semnificativă este de asemenea voința Bisericii Anglicane de a continua tratativele pentru reunificarea cu Biserica Ortodoxă. Acest lucru îl doresc de asemenea și vechii catolici.

Luînd legătură cu viaţa noastră religioasă, o parte din reprezentanţii Mişcării Ecumenice şi-au schimbat complet părerea lor despre Ortodoxie, începînd să descopere în ea nu numai depozitara unei vieţi religioase pătrunse de harul divin, dar şi păzitoarea tezaurelor spirituale ale Bisericii primare nedespărţite.

Trebuie să notăm, de asemenea, că Consiliul Ecumenic al Bisericilor a avut curajul să spună că există în lumea capitalistă condiţiuni sociale, politice, economice şi morale care obligă pe creştini să lupte pentru dreptate, libertate şi pace între oameni şi a ridicat glasul său împotriva armelor nucleare şi împotriva experimentării lor.

S-ar putea cita şi alte dovezi de evoluare a Mişcării Ecumenice, dar acestea sînt suficiente pentru a ne atrage atenţia asupra felului în care se dezvoltă ea. Acest lucru este favorizat şi de condiţiunile politice, căci ideea coexistenţei paşnice pune din ce în ce mai mult stăpînire pe conştiinţa popoarelor, cerînd, pentru înfăptuirea ei, legături reciproce, adică legături creştine *care trebuie să constituie un factor important de apropiere între est şi vest.*

De aceea Biserica Ortodoxă Rusă socoteşte că poate accepta dorinţa Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de a avea o întrevedere cu conducătorii ei, în faza actuală, numai cu scopul de a face un schimb de priviri asupra folosului şi formelor de legături ulterioare.

Aprobînd în întregime declaraţia ortodocşilor care au participat la Adunarea de la Evanston, noi acceptăm o întrevedere cu conducătorii Consiliului Ecumenic al Bisericilor, numai pe baza datoriei pe care o au toţi ortodocşii de a sluji reunificarea tuturor creştinilor în sînul Bisericii lui Hristos.

După convingerea noastră, acest mare scop trebuie să determine deopotrivă tactica comună a Bisericilor Ortodoxe naţionale în atitudinea lor faţă de Mişcarea Ecumenică. Conştientă că este păzitoarea moştenirii spirituale a Bisericii nedespărţite a celor şapte sinoade ecumenice, Biserica Ortodoxă este sigură că drumul către unirea tuturor creştinilor constă în intrarea reală în viaţa Bisericii, pentru a o înţelege mai întîi, pentru a se uni cu ea apoi şi, în sfîrşit, pentru a primi de la ea toate binefacerile ei.

Aceasta este însemnătatea problemei Mişcării Ecumenice, pentru Biserica noastră Ortodoxă şi eu cred că nici una dintre Bisericile Ortodoxe naţionale n-ar greşi faţă de îndatorirea sa, dacă o va îndeplini în acord cu condiţiunile existenţei sale şi cu posibilităţile de care ea dispune.

*

O altă problemă care stă în faţa Bisericii, în vremea noastră, este aceea a întrebuinţării energiei nucleare. Unii dintre noi socotesc, poate, că această problemă ţine de competenţa oamenilor de stat şi că Biserica nu trebuie să se amestece în treburile lor. Insă lucrurile nu stau aşa. Chemată să fie Corabia mîntuirii, Biserica lui Hristos nu neglijează nici o sferă de activitate umană, căci, în caz contrar, unirea Domnului cu firea omenească, întruparea Sa, nu s-ar raporta de cît la unele din aspectele vieţii şi nu la viaţă în întregimea ei.

Iată de ce problema întrebuinţării energiei nucleare, care produce nelinişte pentru toată lumea, aşteaptă în egală măsură şi răspunsul Bisericii, care n-are nevoie pentru aceasta de a se amesteca

în politică. Mai mult, încă, această problemă, ca multe alte probleme actuale, este strîns legată de aceea a unității creștine, condiționată la rîndul ei de conștiința responsabilității creștine pentru destinele lumii și ale omului.

Intr-adevăr, unde pot să găsească inimile creștie zbuciumate și dezorientate, soluționarea îndoielilor și neliniștilor lor? Cine este, deci, în stare să arate omenirii tulburate calea echilibrului pierdut? Și cum se poate trece peste împărțirea de azi a lumii, împărțire urîtă de toți? Toate aceste întrebări și toate aceste nevoi pot să fie dezlegate în Biserica lui Hristos, care întinde speranța sa lumii întregi. De aceea, toți oamenii, înspăimîntați de amenințarea unui război nuclear, trebuie să asculte cuvîntul nostru, pentru a ști dacă omul care a învins natura poate fi în stare să folosească energia nucleară spre binele omenirii, sau dacă el o va îndrepta spre nimicirea vieții.

Mintea omenească se arată incapabilă prin ea însăși să treacă peste prăpastia deschisă între progresul științific și starea morală a lumii actuale. Pentru a umple această prăpastie, este necesar încă un mare progres în sfera morală. In acest domeniu cuvîntul decisiv îl are religia. Biserica lui Hristos tinde să facă din inima oamenilor, un sălaș al dragostei, fără de care nu s-ar putea închipui nici pacificarea popoarelor și nici o organizare socială fericită. «Dar, mai ales, îmbrăcați-vă în dragoste, care este legătura desăvîrșirii» (Colos. III, 14).

Astfel, problema folosirii energiei nuclere, care frămîntă lumea întreagă, se transformă într-o lucrare de renaștere morală, ce ne face să declarăm, în numele Bisericii Ortodoxe, că existența armei nucleare este incompatibilă cu spiritul evanghelic.

Se știe că o parte dintre reprezentanții de seamă ai creștinismului apusean s-au pronunțat categoric împotriva armei nucleare. Papa Pius XII a condamnat-o ca imorală. Dr. George Bell, episcop de Chichester, a declarat că întrebuințarea bombei cu hidrogen ar echivala cu punerea la îndoială a principiului însuși al moralei. S-a mers pînă la a se spune că nu s-ar putea vorbi de existența creștinismului însuș, dacă el n-ar putea fi apărat decît de arma nucleară. In ceea ce privește Biserica Ortodoxă Rusă și alte Biserici Ortodoxe, ele au condamnat de la început, în chip categoric, orice posibilitate de folosire a ei.

De îndată ce s-ar ajunge la o unanimitate deplină și hotărîtă în acest sens, atitudinea creștinilor din lumea întreagă, ar putea deveni un factor important și chiar decisiv pentru înțelegerea între Marile Puteri, asupra interzicerii definitive a armei nucleare și a încetării fabricării ei. In această privință, glasul întregii Biserici Ortodoxe poate să răsune în lumea întreagă, ca o cerință a conștiinței creștine, care n-ar putea să accepte întrebuințarea forțelor puternice ale naturii, pentru nimicirea vieții și a roadelor muncii omenești.

*

Apărarea păcii rămîne cea mai de seamă datorie a vremii noastre. Este un fapt cunoscut că există în lume nu una, ci mai multe mișcări pentru apărarea păcii. Ele se deosebesc prin metodele lor sau prin felul de a aprecia situația internațională și, în unele cazuri, prin nuanțele lor politice și chiar religioase. Există Consiliul Mondial

al Păcii, care se sileşte să unească pe toţi partizanii păcii, independent de naţionalitatea lor, sau de convingerile lor politice şi religioase. Din această mişcare fac parte Bisericile: Rusiei, Antiohiei, Romîniei, Bulgariei, şi alte Biserici şi Asociaţii creştine.

La numeroasele congrese şi conferinţe ale partizanilor păcii, solii acestor Biserici propovăduiesc cu înflăcărare pacea pe care ne-a lăsat-o prin testamentul Său, Domnul nostru Iisus Hristos. Această propovăduire constituie un imbold puternic pentru participarea creştinilor la opera de pacificare a popoarelor. «Căutaţi pacea cu toată lumea» (Evrei, XII, 14).

Silindu-ne să înţelegem în duh evanghelic setea de pace, comună întregii omeniri, noi ţinem, desigur, seama de faptul că pacea internaţională, către care năzuieşte omenirea modernă, nu se poate măsura cu Pacea lui Hristos. De aceea, datoria noastră a creştinilor este să amintim oamenilor necesitatea de îmbunătăţire a omului.

Din nenorocire, între morala creştină şi între politica internaţională este o distanţă foarte mare. Ceea ce serveşte la organizarea vieţii individuale, a familiei creştine, a Bisericii, este complet necunoscut cînd este vorba de organizarea vieţii sociale şi internaţionale.

Totuşi şi în aceste domenii, nu s-ar putea trece peste principiile de ordin moral şi de aceea se aud mereu cuvîntări despre necesitatea încrederii, a bunei voinţe şi respectului reciproc. Pentru acest motiv, plecînd de la demnitatea persoanei umane, ca chip al lui Dumnezeu, noi sîntem datori să luptăm împotriva existenţei reale a răului provocat de neînţelegere şi de neîncredere, biruindu-le prin forţa solidarităţii creştine.

Această solidaritate se dezvoltă şi se întăreşte. Unitatea noastră ortodoxă constituie un fapt real. Pînă acum Bisericile noastre naţionale făceau cunoscut, în chip separat, punctul lor de vedere asupra întăririi păcii internaţionale, fără să reuşiască a ajunge la realizarea unei înţelegeri comune. Astăzi această posibilitate există şi glasul Bisericii Ortodoxe sobornicesti care vesteşte pacea mondială, poate să răsuneîn lumea întreagă.

Pentru atingerea acestui scop, nu este nevoie să ne aşăzăm sub un steag străin, sau să ne unim cu vreo grupare de partizani ai păcii Este de ajuns să spunem că Biserica Ortodoxă sobornicească, împărtăşeşte îngrijorarea popoarelor, pricinuită de încordarea internaţională şi socoteşte că pregătirea războiului, prin cursa înarmărilor, constituie o împotrivire faţă de Dumnezeul dragostei şi al păcii şi o înjosire a omului chemat de Dumnezeu să trăiască în pace şi în înţelegere cu semenii săi.

Datoria noastră este ca, în numele Bisericii lui Hristos, să ferim pe oameni de robia patimilor, care ridică între popoare ziduri groase de neîncredere, de duşmănie, de egoism naţional. Noi sîntem datori să chemăm guvernele tuturor ţărilor să facă dovada unei iniţiative nobile, pentru ca toate problemele internaţionale să nu fie rezolvate de cît prin tratative şi să se renunţe pentru totdeauna la întrebuinţarea forţei. Sîntem datori să silim pe creştinii din toate ţările să contribuie la aceasta.

Voi spune în încheiere, că prin această chemare la pace, Bisericile noastre naţionale vor proslăvi pe Domnul şi vor mărturisi «uni-

tatea Duhului prin legătura păcii» pe care ne-a lăsat-o El nouă (Ef. IV, 3) *.

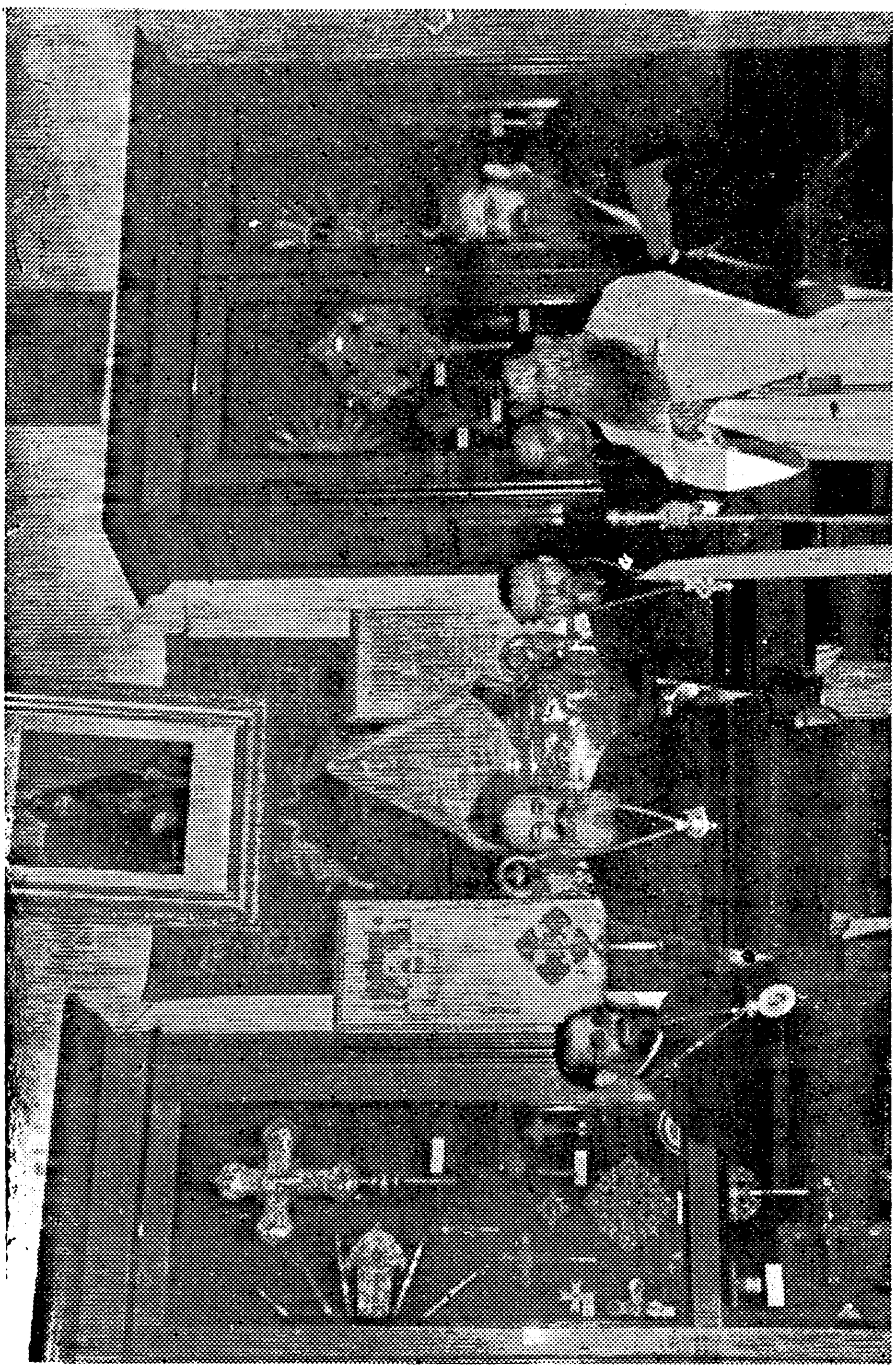

Prea Fericitul Patriarh Justinian, Prea Fericitul Vasken, Patriarh Catholicos al armenilor, şi Sfinţiţii Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Vasile al Banatului, la reşedinţa patriarhală din Ecimiadzin

După cuvîntul Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae, — care a fost ascultat cu deosebit interes de toţi cei prezenţi —, Inalţii oaspeţi

*) Expunerea Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae a fost tradusă de Pr. Ioan Gagiu.

au vizitat Academia Duhovnicească şi muzeul bisericesc în care se află numeroase obiecte de artă din veacurile XVI, XVII şi XVIII.

La orele 15, s-a servit o agapă frăţească, iar după masă, în sala de recepţii, a avut loc concertul dat de corul studenţilor teologi şi elevilor seminarului.

Seara, Inalţii oaspeţi s-au înapoiat la Moscova.

In legătură cu această aniversare, la cererea redacţiei «Revistei Patriarhiei din Moscova», Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris următorul articol, intitulat: «Gînduri cu prilejul sărbătoririi celor 40 de ani de la reînfiinţarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse»:

Se ştie că Patriarhatul Bisericii Ortodoxe Ruse a fost reînfiinţat acum 40 de ani, într-un moment de epocală răscruce istorică, în apusul unei orînduiri sociale nedrepte şi în răsăritul unei lumi noi. Sărbătorind reînfiinţarea acestui Patriarhat, gîndul nostru se duce cu patru decenii în urmă.

Providenţa divină a chemat atunci în fruntea Bisericii Ortodoxe Ruse pe Patriarhul Tihon, Ierarh încercat, minte luminată, evlavios şi bun patriot, — al cărui crez de conducător a fost formulat astfel: «Fără să păcătuim împotriva credinţei şi Bisericii noastre, neadmiţînd nici o cedare sau compromis în domeniul credinţei, noi trebuie să fim în viaţa civică cinstiţi faţă de puterea populară şi să lucrăm pentru binele obştesc, condamnînd orice agitaţie făţişă sau ascunsă împotriva noii ordini de stat».

Dar a cultiva credinţa religioasă şi a lucra pentru binele obştesc înseamnă a da «cezarului cele ce sînt ale cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu» (Matei XXII, 21). Patriarhul Tihon a înţeles valoarea eternă a acestui comandament divin, într-un moment crucial pentru Biserica Ortodoxă a Rusiei.

Cel de al doilea patriarh, vrednicul de pomenire Serghie Stragorodschi, aflîndu-se în fruntea Bisericii Ortodoxe Ruse în timpul marelui război pentru apărarea Patriei, are meritul de a fi pus în lumină acea parte a creştinismului ortodox, care priveşte identificarea sa cu aspiraţiile naţiunilor pe care le cîrmuieşte, din punct de vedere spiritual. Ortodoxia este una în dogmele, canoanele şi liturghia, care rămîn aceleaşi pretutindeni, dar în ordinea pămîntească, ea îmbracă formele vieţii naţionale şi se identifică cu tot ceea ce poate fi mai înalt, mai sfînt şi mai permanent valabil în viaţa unui neam.

«O Biserică Ortodoxă împărtăşeşte totdeauna soarta poporului său», — aşa scria «către Păstorii şi păstoriţii Bisericii Ortodoxe a lui Hristos» Patriarhul Serghie, în ziua în care trupele germane puneau piciorul pe pămîntul sfînt al Rusiei, în 1941. Şi adăuga: «Patria se apără cu arma şi prin vitejia întregului popor, cu tot ce poate fiecare, în ceasul acesta de grea cumpănă. Cînd Patria ne cheamă pe toţi la fapte vitejeşti, pentru noi păstorii Bisericii ar fi un lucru nevrednic să rămînem nepăsători la ceea ce se petrece în jurul nostru, să nu îmbărbătăm pe cel slab, să nu-l mîngîiem pe cel îndurerat şi să nu-i aducem aminte celui ce şovăie, de datoria lui şi de vrerea lui Dumnezeu».

Impărtăşind soarta poporului său, actualul Patriarh Alexei a rămas lîngă turma credincioşilor săi din Leningrad, timp de nouă sute de zile, cît a durat încercuirea fascistă a oraşului erou. Nici o mirare, deci, că slujirea păcii constituie pentru Sanctitatea Sa întîia poruncă a răspunde-

rilor patriarhale la care a fost chemat, la începutul anului 1945. De atunci și pînă azi, mai în fiecare an, a poftit la Moscova — cu felurite prilejuri — pe căpeteniile Bisericilor ortodoxe surori la rugăciune în comun, pentru

Primirea la Patriarh Justinian și a celorlalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Romîne

pacea a toată lumea și pentru chemarea lumii la bună înțelegere și pace. De fiecare dată, noi am putut vedea la fața locului nu numai prosperitatea Bisericii Ortodoxe Ruse, pe tărîm duhovnicesc, didactic și gospodăresc,

ci și dorința unanimă a popoarelor sovietice de pace și colaborare cu toate popoarele de pe pămînt.

Fericiți că ne-am regăsit iarăși în pravoslavnica Biserică Rusă, — căpetenii și delegați ai Bisericilor Ortodoxe Autocefale de pretutindeni — pentru a cinsti cum se cuvine praznicul jubiliar al sorei noastre întru credință, — nu putem totuși uita că întîlnirea noastră frățească este umbrită de neliniște.

Sîntem răsăriteni — și nu putem privi cu nepăsare la toate uneltirile pe care Occidentul le urzește împotriva spațiului geografic pe care îl locuim. Popoarele noastre construiesc o viață nouă, cu respectul deplin al demnității umane, fără asuprire și exploatare, respirînd mireazma curată a libertății și suveranității naționale. Sub amenințarea bombelor atomice și cu hidrogen, Occidentul vrea să zăgăzuiască mersul nostru înainte, pregătind prin aceasta ruina și distrugerea întregii lumi.

Ca păstori de suflete și ca slujitori ai unei credințe religioase, căreia îi este scumpă pacea inimilor, pacea cu Dumnezeu și pacea între toate neamurile pămîntului, — avînd datoria sfîntă să vestim cu putere voința de pace a popoarelor noastre și să sprijinim toate inițiativele care urmăresc dezarmarea și pacificarea lumii întregi, — am ridicat din nou glasul nostru, care este și glasul credincioșilor noștri, chemînd popoarele creștine și toate popoarele lumii la bună înțelegere și pace.

Fie ca Dumnezeul Păcii — căruia îi slujim noi — să reverse binecuvîntarea Sa peste noi toți și să împlinească dorințele Bisericii și popoarelor noastre, de prosperitate, fericire și pace!

MIERCURI 14 MAI La orele 11, delegația Bisericii noastre, împreună cu celelalte delegații bisericești a vizitat mărețul palat al Universității Lomonosov, una din cele mai mari realizări arhitectonice și artistice din zilele noastre.

Pentru a aduce un omagiu primului Patriarh al Bisericii Ruse de după reînființarea Patriarhatului, delegațiile Bisericilor Ortodoxe aflate la Moscova au plecat, la orele 15, spre mînăstirea Dimitrie Donskoi, unde se găsesc osemintele Patriarhului Tihon. Acolo s-a oficiat un parastas de către I.P.S. Arhiepiscop Macarie al Majaiscului, după care delegații, rînd pe rînd, s-au închinat la mormîntul vrednicului ierarh. Apoi s-a vizitat biserica cu hramul «Maicii Domnului», biserică ce datează de prin secolul al XVI-lea, fiind construită spre a se aduce mulțumire lui Dumnezeu pentru salvarea Moscovei de hoardele tătare, — cum spune pisania.

JOI 15 MAI La orele 11,30, delegația Bisericii Ortodoxe Romîne a primit vizita Sanctității Sale Patriarhului Alexei, care a fost primit în salonul de recepție al Prea Fericitului Patriarh Justinian, și de către întreaga delegație.

In atmosferă de sinceră prietenie și dragoste s-au întreținut Intîistătătorii și reprezentanții celor două Biserici surori, discutînd diverse probleme de organizare bisericească și oprindu-se mai cu seamă asupra metodelor celor mai eficace în lupta pentru pace. Inalții Ierarhi și-au exprimat convingerea și nădejdea, că dorința de pace și de libertate a tuturor popoarelor va învinge uneltirile ațîțătorilor la război.

La orele 16, delegația noastră a vizitat cetatea Cremlinului, care prezintă un deosebit interes pentru toți vizitatorii Moscovei.

O impresie deosebită a făcut asupra membrilor delegației vizitarea muzeului din Cremlin, unde se păstrează numeroase obiecte de artă. Se văd aci tronuri împărătești lucrate în aur, odăjdii arhierești cu perle și pietre scumpe, evanghelii ferecate în aur, vase sfinte de mare valoare, cîrji arhierești, engolpioane, diferite decorații și obiecte primite de țari drept daruri. Zeci de mii de asemenea monumente de artă și cultură se păstrează în muzeu, care constituie o adevărată carte deschisă pentru oricine se interesează de trecutul istoric al popoarelor sovietice.

Delegația noastră a vizitat apoi bisericile din incinta Cremlinului: catedrala Adormirii, construită în secolul al XV-lea pe locul altei vechi catedrale de prin secolul al XII-lea; biserica, cu hramul celor 12 Apostoli, avînd alături o sală, unde se pregătea Sfîntul Mir și alta numită Trapeza Soborului celor 12 Apostoli, unde se făcea spălarea picioarelor în Joia cea Mare; catedrala Sfinților Arhangheli, construită prin secolul al XVI-lea în stil italian și care a servit drept gropniță a împăraților pînă la Petru cel Mare; catedrala Bunei Vestiri, construită pe la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului a XV-lea, pentru curtea țarilor și catedrala cu hramul Acoperămîntul Maicii Domnului, construită în secolul al XV-lea. Toate bisericile sînt restaurate, iar turlele aurite.

De asemenea, delegația noastră a vizitat clopotnița înaltă de 80 metri, construită în secolul al XVI-lea, apoi «clopotul-țar», care are înălțimea de 5 metri și greutatea de 200.000 kgr., precum și tunul.

Seara, la orele 23,55, Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Vasile al Banatului, însoțiți de P.C. Prot. Boris Pisarev și de cei doi studenți romîni, care urmează cursurile Academiei Duhovnicești de la Moscova, au plecat cu trenul spre Leningrad, împreună cu membrii altor delegații bisericești. Prea Fericitul Patriarh Justinian, avînd de rezolvat unele probleme, a rămas la Moscova.

VINERI 16 MAI Dimineața, la orele 9,30, a sosit la Leningrad, trenul în care se aflau membrii mai multor delegații bisericești. In gară, Inalții oaspeți au fost întîmpinați de Inalt Prea Sfințitul Elefterie, Mitropolitul Leningradului, Prea Sfințitul Alexei, Vicarul Mitropoliei, clerul orașului și corpul profesoral al Academiei Teologice din Leningrad.

După cuvîntul de salut al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Elefterie, oaspeții au fost conduși la hotelul «Europa», unde au fost găzduiți.

La orele 12,30, delegațiile bisericești au făcut o vizită Inalt Prea Sfințitului Elefterie, la reședința mitropolitană, — apoi Inalții oaspeți au vizitat «Observatorul astronomic», care se află la o distanță de 30 km. de Leningrad.

Seara, s-a vizitat Academia și Seminarul Teologic. La Academie, corul Catedralei a dat, în cinstea oaspeților, un frumos concert religios.

SÎMBĂTĂ 17 MAI In cursul dimineții, Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Vasile al Banatului, însoțiți de Prea Sfințitul Alexei, P.C. Prot. Pisarev, cuvioșii Ierodiaconi Lucian și Chesarie, au vizitat vestitul Ermitaj, cel mai interesant muzeu de artă din U.R.S.S., unde au admirat opere celebre de sculptură, gravură și pictură, păstrate încă din secolul al V-lea înainte de Hristos, precum și din alte epoci, pînă în vremea noastră.

Inalţii oaspeţi au vizitat apoi biserica Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, monument istoric, aşezată între zidurile vechii cetăţi, construită de Petru cel Mare la începutul secolului XVIII. Biserica are 64 metri în lungime şi 30 metri în lăţime. Ea a servit şi drept gropniţă pentru ţari, păstrîndu-se acolo mormintele lui Petru cel Mare, Ecaterina, Elisabeta, Petru al III-lea, Ecaterina a II-a, Alexandru I, Nicolae I şi Alexandru al II-lea.

Seara, membrii delegaţiei Bisericii noastre au asistat la slujba Privegherii, oficiată de Prea Sfinţitul Episcop Alexei, în catedrala mitropolitană.

DUMINICĂ 18 MAI La Leningrad, toate delegaţiile bisericeşti au fost invitate să participe la Sfînta Liturghie, în diferite biserici. I.P.S. Iustin şi I.P.S. Vasile, împreună cu un sobor impunător de Ierarhi, arhimandriţi, protoierei, preoţi şi diaconi au luat parte la săvîrşirea Sf. Liturghii în catedrala mitropolitană.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Elefterie a salutat pe Inalţii oaspeţi, făcîndu-le urări de viaţă lungă şi sănătate. Răspunzînd, Inalt Prea Sfinţitul Iustin, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei a vorbit despre năzuinţele comune ale credincioşilor ortodocşi ruşi, şi ale credincioşilor ortodocşi romîni, în străduaniile de propăşire a ţărilor lor şi de apărare a păcii în lumea întreagă.

Seara, delegaţia noastră a luat parte la masa oferită în cinstea oaspeţilor de către Inalt Prea Sfinţitul Elefterie, Mitropolitul Leningradului. La masă, conducătorii delegaţiilor bisericeşti au toastat pentru Guvernul U.R.S.S., pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei şi pentru Biserica Rusă, pentru Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Elefterie, iar Inaltul Ierarh al Mitropoliei Leningradului a toastat pentru Inalţii oaspeţi.

La orele 23,50 delegaţia noastră, condusă de Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Elefterie, de Prea Sfinţitul Episcop Alexei, vicarul Mitropoliei, de numeroşi clerici şi credincioşi a fost condusă la gară şi a părăsit Leningradul, îndreptîndu-se din nou spre Moscova.

In aceeaşi zi, la Moscova, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în urma invitaţiei făcută de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, a oficiat Sfînta Liturghie în Catedrala Patriarhală «Arătarea Domnului», fiind înconjurat de I.P.S. Onisim, Arhiepiscopul Vladimirului şi Suzdalului, I.P.S. Macarie, Arhiepiscopul Majaiscului, şi alţi arhierei, protoierei, preoţi, diaconi şi ipodiaconi.

După terminarea Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a împărtăşit binecuvîntări credincioşilor care participaseră cu multă evlavie, la sfînta slujbă.

In seara aceleiaşi zile, răspunzînd invitaţiei Sanctităţii Sale Patriarhul Alexei, Prea Fericiţii Patriarhi Justinian al Romîniei şi Chiril al Bulgariei, au făcut o vizită la vila patriarhală din Peredelchius, reşedinţa de vară a Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Ruse. Această vilă se află la 28 km. de Moscova şi este un loc de odihnă foarte plăcut, avînd o bisericuţă pentru rugăciune, chilii pentru călugări, camere de primire pentru oaspeţi, un frumos parc şi o mică stupărie.

Intîlnirea dintre cei trei patriarhi s-a desfăşurat într-o atmosferă de caldă prietenie şi frăţească dragoste în Hristos.

LUNI 19 MAI In cursul dimineții, Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, împreună cu Inalt Prea Sfinții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Vasile al Banatului, au primit vizita Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei și a însoțitorilor săi. Inalții Ierarhi au avut un schimb de păreri asupra unor probleme de interes general bisericesc. Intrevederea aceasta a evidențiat încă odată strînsele legături de dragoste și solidaritate, care unesc cele două Biserici Ortodoxe surori.

In aceeași zi, delegația Bisericii noastre a vizitat «Expoziția Agricolă Unională» și Mausoleul, unde odihnesc trupurile întemeietorului primului stat socialist, Vladimir Ilici Lenin și al urmașului său, Iosif Visarionovici Stalin.

După amiază, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Crutițelor a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu care a discutat diferite chestiuni legate de marea problemă a zilelor noastre: apărarea păcii.

In aceeași zi, Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale aflați la Moscova au hotărît să îndrepte către întreaga lume chemarea pentru sporirea străduințelor întru apărarea păcii și a vieții popoarelor.

Iată textul acestei chemări:

Intîlnirea noastră laolaltă în comuniunea spirituală a dragostei creștine, cu prilejul sărbătoririi celor 40 de ani de la restabilirea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse, ne impune nouă, capilor Bisericii autocefale, datoria de a mărturisi grija permanentă a sfintei Biserici Ortodoxe pentru pacea a toată lumea, de a respinge și a osîndi războiul ca mijloc de rezolvare a neînțelegerilor internaționale.

Amintind îndemnurile proorocilor: «pace, pace celui de departe și celui de aproape, zice Domnul» (Isaia LVII, 19), Biserica Ortodoxă nu poate să nu se întristeze văzînd neamul omenesc care este făcut din același sînge, sfîșiat de contradicții, văzînd neîncrederea care se sădește într-însul, văzînd cum unele cercuri din anumite țări nutresc gîndurile nefaste ale unui nou război, care — nesocotind menirea omului de a trăi în bună înțelegere cu aproapele său — poate deveni inevitabil, dacă neîncrederea și vrajba dintre oameni se vor adînci. O neliniște deosebită ne provoacă acumularea și experiențele neîntrerupte cu armele nucleare, care au o influență dăunătoare asupra sănătății contemporanilor și a generațiilor viitoare. Geniul uman a descoperit energia atomică. Oare ea trebuie să servească pentru moarte și distrugere? Nu! Ea trebuie să servească numai binelui omenirii.

Biserica Ortodoxă consideră faptul transformării acestei energii într-un mijloc de distrugere în masă a omenirii, drept o răzvrătire împotriva lui Dumnezeu și împotriva legilor Lui. In vremurile noastre, ca și în antichitate, sună neîntrerupt glasul divin: «Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi!» (Deuteronom XXX, 19).

Sfînta Biserică binecuvîntează și aprobă toate acțiunile îndreptate spre încetarea experiențelor nucleare și nimicirea armelor atomice, iar noi chemăm toate guvernele, care posedă aceste arme, să cadă la o înțelegere ca să înceteze de îndată experiențele nucleare pe tot globul pămîntesc, iar energia atomică să se folosească numai în scopuri pașnice.

Totodată noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe, chemăm pe toți creștinii din lumea întreagă să nu șovăiască nici o clipă și să nu slăbească lupta pentru pace, pentru a determina pe cei ce dețin puterea, să nu se bizuie pe forța armelor în rezolvarea problemelor internaționale aducîndu-le aminte cuvîntul proorocului, care zice că Domnul «curmînd războiul pînă la marginile pămîntului, arcul îl va sfărîma, lancea o va rupe, iar carele de război le va arde cu foc» (Psalmul 45). Să ne sîrguim noi înșine și să-i îndemnăm și pe toți creștinii la sfînta acțiune în folosul organizării pașnice a omenirii.

† *HRISTOFOR*
PAPA ȘI PATRIARH AL ALEXANDRIEI ȘI A TOATA AFRICA

† *ALEXANDRU*
PATRIARHUL ANTIOHIEI ȘI AL ÎNTREGULUI RĂSĂRIT

† *ALEXEI*
PATRIARHUL MOSCOVEI ȘI A TOATA RUSIA

† *MELCHISEDEC*
CATHOLICOS-PATRIARH AL GRUZIEI

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

† *CHIRIL*
PATRIARHUL BULGARIEI

† *PAISIE*
ARHIEPIESCOPUL ALBANIEI

† *MACARIE*
MITROPOLITUL VARȘOVIEI ȘI A TOATA POLONIA

† *IOAN*
MITROPOLIT DE PRAGA ȘI A TOATA CEHOSLOVACIA

In numele Bisericii Apostolice Armenești, ne asociem la această chemare,

† *VASKEN I*
PATRIARHUL SUPREM — CATHOLICOSUL TUTUROR ARMENILOR

MARȚI 20 MAI La orele 10,30, delegația noastră a vizitat localitatea Colomeniscoe, situată la 18 km. depărtare de Moscova, fosta reședință a țarilor Romanovi, unde a cercetat cele trei biserici monumente istorice: biserica cu hramul «Maica Domnului din Cazan», construită în secolul al XVII-lea pictată de renumitul pictor Ușacov; biserica cu hramul «Înălțării Domnului», construită în secolul al XVI-lea, în stil gotic; și biserica cu hramul «Tăierea Capului Sfîntului Ioan Botezătorul», construită în secolul al XVI-lea. După ce au admirat și alte monumente istorice din localitatea Colomenscoe, membrii delegației Bisericii Ortodoxe Romîne s-au înapoiat la Moscova, unde au vizitat marea galerie de artă Tretiacov, în care se păstrează opere artistice de excepțională valoare.

După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de membrii delegației noastre, a vizitat la reședințele lor pe conducătorii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe din Alexandria, Antiohia, Constantinopol, Bulgaria, Grecia, Polonia și Albania, cu care s-a întreținut în spiritul dragostei și frăției creștine.

La orele 6, în sala mare de recepție a restaurantului «Ucraina», a avut loc masa oficială oferită de Comitetul pentru afacerile Bisericii Ortodoxe de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., în cinstea delegațiilor bisericești de peste hotare. In timpul mesei, la care au participat și reprezentanți de frunte ai vieții culturale, ca dl. profesor academician I. Ostroviteanov, din partea Comitetului Național pentru apărarea păcii, profesor academician S. Cuznețov, Directorul Observatorului Astronomic, Alexei V. Grebnev, președinte adjunct al Societății pentru prietenia romîno-rusă, Colesnicov N., președinte al Societății pentru relațiile culturale cu străinătatea, — au toastat: Prea Fericiții Patriarhi Alexei al Moscovei și a întregii Rusii, Hristofor al Alexandriei, Alexandru al Antiohiei, și Melhisedec al Gruziei. Tuturor le-a răspuns, în numele Guvernului U.R.S.S., dl. P. Gr. Ceresneac, președinte adjunct al Comitetului pentru afacerile bisericești, care a mulțumit delegațiilor pentru participarea lor la festivitățile Bisericii Ortodoxe Ruse și și-a exprimat convingerea că această adunare constituie încă o verigă trainică în lanțul înfrățirii tuturor popoarelor iubitoare de pace și o contribuție de seamă la acțiunea de apărare a păcii în lume. După masă, cei prezenți au vizionat interesantul film istoric Alexandru Nevschi.

MIERCURI 21 MAI Delegația noastră a vizitat colhozul din localitatea «Gorchi», situată la o distanță de 32 km. de Moscova, unde a admirat buna organizare a muncii și belșugul ce domnește în viața colhoznicilor.

După masă, la orele 6,30, delegația Bisericii Ortodoxe Romîne a luat parte la slujba privegherii ce s-a oficiat în biserica «Acoperămîntul Maicii Domnului», la care slujește Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha, reprezentantul permanent al Bisericii Ortodoxe din Antiohia la Moscova. Prea Sfinția Sa a salutat pe Intîistătătorul Bisericii noastre, rostind următorul cuvînt:

Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,

Numele Prea Fericirii Voastre a trecut de mult granițele Bisericii pe care o conduceți. Atît în Biserica Antiohiană, — pe care o reprezint —, cît și în Biserica Rusă, căreia îi slujesc acum, sînteți prea bine cunoscut, apreciat și iubit. De aceea, bucuria noastră de a Vă avea în mijlocul nostru, împreună cu apreciatul cărturar al Ortodoxiei noastre, Inalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și vrednicul și distinsul Ierarh, Inalt Prea Sfințitul Vasile, Mitropolitul Banatului, — este nespus de mare.

Așteptăm cu multă smerenie binecuvîntările Prea Fericirii și Inalt Prea Sfințiilor Voastre și vă rugăm să ne pomeniți în sfintele voastre rugăciuni.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a răspuns, spunînd printre altele:

In această sfîntă biserică, unde Prea Sfinția Voastră vă osteniți, am venit și noi pentru ca, uniți în rugăciune, să mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a dat prilejul să vedem cum ruși, arabi, romîni și alte diferite naționalități, — adunați laolaltă aici în cetatea păcii — își împărtășesc gîndurile, își unesc simțămintele și se înfrățesc în dragoste.

Datori sîntem pururea să mulțumim Domnului, căci El ne binecuvîntează cu toate darurile Lui cele bogate; din mîna Lui avem și lumina soarelui și pîinea de toate zilele și sănătatea și fericirea, și mai presus de toate, pacea.

Pentru toate acestea și pentru multe altele asemenea acestora, pe care le cunoaștem sau nu le cunoaștem, se cuvine să-I mulțumim și neîncetat să ne rugăm ca pururea să ne aibă în sfînta Sa pază, după cuvîntul Său nemincinos: «De vei trece prin ape, Eu voi fi cu tine și rîurile nu te vor îneca; de vei merge prin foc, nu te va arde și flacăra nu te va cuprinde, căci Eu sînt Domnul Dumnezeul tău» (Isaia XLIII, 2-3).

Noi credem în cuvîntul Domnului și nădăjduim spre Domnul, căci El este Dumnezeul nostru, credem și smerit ne rugăm să potolească și acum mintea răzvrătită a tuturor aținătorilor la război și să trimită biruință deplină popoarelor iubitoare de pace, care luptă fără șovăire pentru pacea, liniștea și fericirea omenirii».

După terminarea privegherii, delegația noastră a fost invitată la o agapă frățească în locuința Prea Sfințitului Vasile, care se află chiar în curtea bisericii.

JOI 22 MAI De praznicul Înălțării Domnului, delegația noastră a oficiat Sfînta Liturghie în biserica cu hramul «Maica Domnului, bucuria neașteptată», unde păstorește ca paroh vechiul prieten al Bisericii Romîne, P.C. Pr. Mihail Zernov.

Răspunsurile au fost date de corul bisericii, care a cîntat «Heruvicul» și «Tatăl nostru» în limba romînă.

După Sfînta Liturghie, P.C. Pr. Mihail Zernov a subliniat trăinicia legăturilor ce există între Bisericile rusă și romînă și contribuția pe care a adus-o și o aduce Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru adîncirea și întărirea acestor legături, mulțumind Inalților noștri Ierarhi pentru bucuria duhovnicească adusă credincioșilor bisericii sale prin săvîrșirea Sfintei Slujbe.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mulțumit clerului și credincioșilor pentru dragostea manifestată, transmițînd tuturor salutul credincioșilor Bisericii noastre și subliniind faptul că prietenia dintre poporul romîn și popoarele sovietice are rădăcini adînci și trainice. «Poporul romîn — a spus Prea Fericitul Patriarh Justinian — mărturisește aceeași credință ortodoxă ca și cele mai mari dintre popoarele sovietice, are aceleași năzuințe spre o viață mai bună, mai fericită, are conștiința clară că numai în condițiuni de pace și bună vecinătate, în perfectă înțelegere cu toate popoarele își poate construi viața sa nouă pe principii sănătoase de independență și libertate. Noi sîntem frați după credință și după năzuințe; ne rugăm aceluiași Dumnezeu, slujim aceluiași adevăr. Drumurile noastre sînt deci comune. Să mergem fără frică înainte, să luptăm cu hotărîre pentru pacea lumii și pentru apărarea libertăților cîștigate, avînd convingerea fermă că vom birui, iar Pacea va triumfa».

In entuziastele urări: «Spasi vas gospodi» (Dumnezeu să vă mîntuiască) ale credincioșilor, Inalții noștri Ierarhi au părăsit biserica.

După masă, delegația noastră a fost primită de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și de Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Crutițchi, pentru a-și lua rămas bun. Cu acest prilej, Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse a decorat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian al Romîniei, pe Inalt Prea

Sfinţitul Iustin, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei şi pe Înalt Prea Sfinţitul Vasile, Mitropolitul Banatului. cu ordinul Sfîntul Vladimir, înmănîndu-le insemnele şi gramata respectivă.

Prea Cucernicului Preot Simion Neaga i-a fost înmînată o cruce emailată, cu gramata respectivă.

Iată cuprinsul gramatei dată Prea Fericitului Patriarh Justinian:

GRAMATA

Spre amintirea participării la solemnităţile jubileului de 40 de ani de la reînfiinţarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse,

se acordă
Prea Fericitului Patriarh al Romîniei
JUSTINIAN

ordinul bisericesc al Bisericii Ortodoxe Ruse în numele sfîntului, întocmai cu apostolii, marelui cneaz Vladimir.

ALEXEI
PATRIARHUL MOSCOVEI ŞI A TOATA RUSIA

19 Mai 1958.

După actul solemn al decorării, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit, în numele delegaţiei, şi al său personal, Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei, Inalt Prea Sfinţitului Nicolae, Mitropolitul Crutiţelor şi Colomnei, Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse şi tuturor colaboratorilor, pentru larga şi prietenească ospitalitate, pentru darurile preţioase cum şi pentru înaltele distincţiuni, care constituie o chezăşie a prieteniei dintre Bisericile noastre, dar şi un imbold permanent de a urma glorioasa cale a Sfîntului Vladimir, cel întocmai cu Apostolii, care a adus creştinismul pe pămîntul rusesc.

VINERI 23—DUMINICĂ 25 MAI Potrivit programului stabilit, la 23 mai, delegaţiile Bisericilor de peste hotare urmau să părăsească Moscova îndreptîndu-se spre patrie. In urma invitaţiei frăţeşti şi stăruitoare a Prea Fericitului Patriarh Vasken I, Catolicosul tuturor armenilor, care a rugat pe Prea Fericiţii Patriarhi Justinian al Romîniei şi Chiril al Bulgariei şi pe însoţitorii lor să viziteze Republica Armeană, Intîistătătorii celor două Biserici surori au primit invitaţia Prea Fericitului Vasken I, care este un vechi prieten al ţăriii şi Bisericii noastre. Şi astfel, în noaptea de sîmbătă 24 mai, la orele 12,10, delegaţia noastră s-a îndreptat cu avionul spre Erevan, capitala Armeniei Sovietice, unde a sosit duminică 25 mai la orele 8,40. Pe aeroport, în întîmpinarea delegaţiei noastre se aflau reprezentanţii Prea Fericitului Vasken I: Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Saax-Ter Ovanisian şi Prea Sfinţitul Episcop Iosac, înconjuraţi de arhimandriţi, preoţi şi numeroşi credincioşi.

Din partea autorităţilor civile se afla d-l Sarchis Tigronovici Gasparian, preşedintele Consiliului Afacerilor Bisericeşti de pe lîngă Consiliul de Miniştri al Rep. S.S. Armeană. Dl. Gasparian a salutat sosirea Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei şi a însoţitorilor săi, arătînd

marea bucurie a poporului armean de a vedea în mijlocul său pe Patriarhul Țării Romînești, care a ocrotit în vremuri grele mulți armeni.

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a mulțumit pentru calda primire făcută delegației Bisericii Ortodoxe Romîne și pentru sentimentele de prietenie exprimate de reprezentanții poporului armean față de poporul romîn.

După un scurt popas la hotelul «Inturist» din Erevan, delegația noastră s-a îndreptat spre catedrala patriarhală din Ecimiadzin, unde se află și reședința permanentă a Prea Fericitului Patriarh Vasken I. Orașul Ecimiadzin se află la o distanță de 20 km. de Erevan, de care e legat printr-o șosea asfaltată care duce spre Tbilisi. Acolo, Prea Fericitul Patriarh Vasken I, înconjurat de un sobor de arhierei, arhimandriți și preoți, oficia Sfînta Liturghie, în asistența delegației Bisericii Bulgare, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Chiril, care sosise din ajun. După întîmpinarea entuziastă a Inalților noștri Ierarhi, Prea Fericitul Vasken a continuat săvîrșirea Sfintei Liturghii după ritualul armean, care, în unele puncte, se deosebește de cel ortodox. La sfîrșitul slujbei, Prea Fericirea Sa a vorbit despre însemnătatea marelui praznic al Pogorîrii Duhului Sfînt, despre creștinarea armenilor și despre catedrala din Ecimiadzin, care există de peste 1.600 de ani, ca o mărturie vie de credință și de dăinuire a poporului armean pe acele meleaguri.

«Istoria acestui străvechi monument religios este istoria însăși a poporului armean, — a spus Prea Fericitul Vasken I. *Am suferit mult în decursul istoriei, dar credința nu s-a împuținat, ci dimpotrivă a crescut și s-a întărit. Acum mulțumim lui Dumnezeu, pentru că poporul nostru trăiește o epocă de înflorire, de progres și de dezvoltare sub toate aspectele, iar noi, slujitorii Bisericii am jurat să ne facem datoria cinstit și conștiincios, atît față de Dumnezeu, cît și față de patria noastră, față de guvern și față de poporul nostru scump și drag. Timpurile de astăzi sînt cele mai favorabile pentru poporul și Biserica noastră, iar Guvernul țării noastre nu numai că nu ne face greutăți, ca guvernele din trecutul trist al istoriei noastre, ci dimpotrivă — prin comportarea și atitudinea sa — s-a dovedit a fi de cel mai mare sprijin al Sfintei noastre Biserici. Noi slăvim pe Dumnezeu și-I mulțumim că ne-a adus vremuri atît de prielnice și exprimăm toată recunoștința noastră Guvernului, care luptă din răsputeri pentru fericirea poporului și pacea intregii lumi. Noi, mica Biserică Armeană, alături de toate Bisericile creștine Ortodoxe și în frunte cu marea Biserică Ortodoxă Rusă, vom lupta împreună fără preget pînă la biruința deplină a păcii pe pămînt».*

Vorbind apoi despre vizita celor două delegații bisericești, în Armenia Sovietică, Prea Fericitul Vasken I, a spus: «*Astăzi, în chip deosebit ne bucurăm și plină de Duh Sfînt este Biserica noastră, mai mult ca oricînd, căci pe pămîntul patriei noastre au descins cei doi mari Patriarhi ortodocși: Justinian, Patriarhul Romîniei, cu însoțitorii săi, și Chiril, Patriarhul Bulgariei, cu însoțitorii săi, conduși fiind de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse. Este timpul și prilejul fericit să mărturisim în auzul tuturor, că Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Ortodoxă Bulgară sînt considerate de noi Biserici surori, scumpe inimilor noastre, iar popoarele armean, romîn și bulgar sînt înfrățite și strîns legate de veacuri, prin suferințe și jertfe comune: Oamenii noștri armeni au găsit adăpost în vremurile cele mai grele pe pămîntul Țării Romînești și al Bulgariei, iar*

popoarele romîn și bulgar au deschis larg porțile căminelor lor pentru emigranții noștri, împărțind cu ei ultima bucată de pîine și paharul cu apă. Mai ales în secolele XVIII, XIX și XX, cînd sărmanul popor armean a fost maltratat și schingiuit de turci, cei care au scăpat desculți, înfometați și goi, au găsit adăpost și ocrotire în Romînia și Bulgaria. Insuși tatăl meu, cizmar de meserie, și-a găsit adăpost în Romînia, fiind găzduit și ocrotit ca un frate. Tot restul vieții l-a trăit pe pămîntul scump al țării românești, în care a și fost înmormîntat, iar eu m-am născut și m-am adăpat la izvoarele culturii țării românești, căreia îi voi rămîne de-a pururi profund recunoscător. Cu sentimente de recunoștință și iubire frățească, rog pe Prea Fericirea Voastră și pe însoțitorii Prea Fericirilor Voastre să primească și să transmită popoarelor romîn și bulgar asigurarea întregii noastre prețuiri și neuitata, adînca noastră recunoștință.

Înălțînd rugăciuni fierbinți pentru înfrățirea tuturor neamurilor și pentru pacea întregii lumi, în numele meu personal, în numele Bisericii pe care o reprezint, precum și în numele întregului popor armean, transmitem popoarelor romîn și bulgar, urările noastre sincere de prosperare și înflorire, iar Prea Fericirilor și Inalt Prea Sfinților Voastre, vă urăm viață lungă cu sănătate și plină de succese în activitatea ce depuneți pentru slava Bisericii, pentru binele popoarelor și pentru mîngîierea noastră.

Astăzi, în ziua Pogorîrii Duhului Sfînt, — zi prea însemnată pentru noi —, încă odată jurăm să rămînem credincioși învățăturii lui Hristos, și sub povățuirea Duhului Sfînt, să luptăm cu timp și fără timp lupta cea bună pentru cucerirea păcii în toată lumea. Să dea Dumnezeu ca prin puterea Duhului Sfînt, să se întărească prietenia și să crească înfrățirea între popoare, iubirea sfîntă și dragostea între oameni, iar pacea lumii să strălucească ca soarele sfînt peste tot pămîntul».

Inalții oaspeți, împreună cu Prea Fericitul Vasken I, înconjurați de soborul liturghisitorilor, au fost conduși la palatul patriarhal, unde s-a oficiat un polihroniu.

A urmat apoi masa oferită în cinstea delegațiilor, la care au toastat Prea Fericitul Vasken, dl. Președinte Sarchis Gasparian, Prea Fericitul Patriarh Chiril și Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a spus între altele:

Cunoșteam de prin cărți și hărți geografice existența Armeniei și a poporului ei. Nu credeam, însă, să ajung cîndva să văd cu ochii mei această țară la poalele muntelui Ararat, dar cele ce sînt cu neputință la oameni, sînt cu putință la Dumnezeu, care le și împlinește. Iată-ne, deci, pe pămîntul Armeniei, chiar în inima ei, în cetatea sfîntă care străjuiește de 1600 de ani soarta poporului armean. Ce taină este aceasta? - ne întrebăm noi. Duhul Sfînt despre care a aminitit Prea Fericirea Sa Părintele Vasken, că a purtat odinioară pe Apostolii lui Hristos pe aceste meleaguri, același Duh Sfînt ne-a îndreptat și pașii noștri astăzi spre țara și Biserica Voastră, pentru a ne cunoaște mai bine, pentru a ne înfrăți mai strîns și pentru a adînci și întări mai puternic legătura între Bisericile noastre și între popoarele noastre.

Se cuvine să ne îndreptăm gîndurile noastre către Sanctitatea Sa Părintele Patriarh Alexei al Moscovei și a toată Rusia, către Inaltul Guvern al U.R.S.S. și către Guvernul Armeniei Sovietice, care ne-au înlesnit în această călătorie istorică, dîndu-ne posibilitatea întîlnirii noastre prietenești. Le aducem toată prețuirea și mulțumirile noastre, iar Prea Feri-

cirii Voastre, Părinte Vasken, vechi prieten și colaborator al nostru pe același cîmp de luptă pentru pacea lumii, Vă doresc deplină sănătate, putere de muncă și activitate cît mai rodnică. Poporului armean și Bisericii lui strămoșești le doresc înflorire deplină, progres continuu și realizarea tuturor aspirațiunilor».

LUNI 26 MAI A doua zi, delegațiile bisericești romînă și bulgară au vizitat orașul Ecimiadzin, și împrejurimile, admirînd frumoasele monumente istorice și religioase ale poporului armean. Intre acestea, la loc de frunte, trebuie amintită catedrala din Ecimiadzin, clădită în anii 301-303 de către Sf. Grigorie Luminătorul, la început cu acoperiș de lemn. La sfîrșitul secolului al IV-lea i s-a făcut acoperiș de piatră. In anul 484, în urma unui război dintre perși și armeni, biserica a fost în mare parte distrusă și după treizeci de ani a fost din nou refăcută în forma ei actuală, cu excepția clopotniței și a părții de lîngă altar, care au fost adăugate ulterior. Clopotnița a fost construită în secolul al XVII-lea. Catedrala are un altar cu hramul Sfîntul Ștefan, altul cu hramul Maicii Domnului, al treilea cu hramul Sfîntul Ioan, iar în mijlocul bisericii se află al patrulea altar, cu hramul Sfîntul Grigorie Luminătorul, unde se păstrează și racla cu moaștele acestui sfînt.

Lîngă altarul catedralei se află trei camere mari, în care a fost organizat un muzeu cu diferite piese și obiecte de artă bisericească și de importanță istorică-religioasă.

In împrejurimile orașului, delegația noastră a vizitat mînăstirile Ripsime, construită în anul 618, care se restaurează în prezent cu fondurile Statului, Goiane și fosta reședință patriarhală Zvartnați, construite în secolul al VII-lea, care au fost declarate monumente istorice.

In seara aceleiași zile, la orele 18, delegațiile au fost invitate la masa oficială oferită de Comitetul pentru afacerile bisericești de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R. S. S. Armene. In timpul mesei, dl. Sarchiz Gasparian, președintele Consiliului, a toastat pentru sănătatea și pentru prosperitatea popoarelor lor.

Au vorbit apoi Prea Fericiții Vasken I și Chiril al Bulgariei și Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, care au urat poporului armean înflorire și pace.

MARȚI 27 MAI Dimineața, la orele 9,45, delegația Bisericii noastre a părăsit Erevanul, îndreptîndu-se cu avionul spre Moscova. Pe aeroport se aflau: președintele Comitetului pentru afacerile bisericești Sarchiz Gasparian, I.P.S. Arhiepiscop Saax Ovanisian, P.S. Episcop Iosac al armenilor din Tbilisi, arhimandriți, preoți și numeroși credincioși, care țineau să transmită prin înalții noștri Ierarhi salutul lor frățesc și prietenesc poporului romîn.

La orele 18,30, delegația Bisericii Ortodoxe Romîne a sosit la Moscova, fiind întîmpinată, pe aeroportul Vnucov de Înalt Prea Sfințitul Onisim, Arhiepiscopul Vladimirului.

MIERCURI 28 MAI Ziua aceasta a fost folosită pentru pregătiri în vederea plecării spre patrie. Seara, Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha a invitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, pe Prea Fericiții Patriarhi Justinian al Romîniei și Chiril al

Bulgariei, împreună cu însoțitorii, la vila sa, unde Inalții Ierarhi s-au întreținut prietenește, asupra căilor de dezvoltare continuă a legăturilor frățești dintre Bisericile Ortodoxe surori.

JOI 29 MAI In dimineața acestei zile, delegația Bisericii noastre a părăsit Moscova, fiind condusă la aeroport de Inalt Prea Sfinției Arhiepiscopi Onisim și Macarie, Prea Sfințitul Episcop Vasile Samaha, P. C. Protopresbiter Nicolae Colcițchi, P.C. Prot. Boris Pisarev și alții.

In aceeași zi, la orele 15,30, delegația noastră a sosit pe aeroportul Băneasa, unde a fost întîmpinată de dl. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, de Inalt Prea Sfințitul Firmilian, Mitropolitul Olteniei, Prea Sfinției Episcopi Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, Vicari Patriarhali, corpul profesoral al Institutului Teologic din București, Consilierii Patriarhali și Mitropolitani, protoierei și numeroși preoți din Capitală.

La sosire, a fost de asemenea de față dl. V. Barahnin, prim secretar al Ambasadei Uniunii Sovietice la București.

Membrii delegației, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, au fost conduși la Catedrala Patriarhală, unde s-a oficiat un Te-Deum, iar Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a rostit următorul cuvînt de bun sosit:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Dăm slavă și mulțumire Domnului că v-ați întors din această călătorie, care n-a fost nici scurtă și nici ușoară, dar ne gîndim că participînd la strălucitul praznic al împlinirii celor 40 de ani de la reînființarea Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse, toate ostenelile întîmpinate s-au întors în bucurie.

V-ați întîlnit acolo cu Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe și prin priviri limpezi, ochi către ochi, și prin sărutare sfîntă, ați pecetluit din nou frăția noastră a tuturor celor ce ținem legea sfîntă a Ortodoxiei.

Sîntem încredințați că ați înnoit și legămîntul vechi de a ne ruga cu toții și mai departe, ca și pînă azi pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru înfrățirea tuturor.

V-ați întors cu oarecare întîrziere, dar dăm slavă lui Dumnezeu că întîrzierea a fost spre cinstirea Prea Fericirii Voastre și a Bisericii noastre. Am aflat că ați fost poftit de Catolicosul Armeniei să faceți o vizită în țara lui.

Prea Fericirea Voastră,

Bunul Părinte ceresc să binecuvînteze cu roduri bogate ostenelile acestui drum și să rînduiască toate cele necesare pentru sufletele noastre și pentru țara noastră.

Ne rugăm pentru pace și înfrățire și strigăm: Binecuvîntat este cel ce vine întru numele Domnului. Să fiți binevenit în mijlocul nostru.

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a spus următoarele:

Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi membri ai Sfîntului Sinod,
Prea Cucernici şi Prea Cuvioşi Părinţi,
Iubiţi credincioşi,

Bine v-am găsit sănătoşi!

La Moscova, şi în anul acesta ca şi acum zece ani, ne-am întîlnit cu conducătorii Bisericilor Ortodoxe de pretutindeni, afară de cei din Ierusalim şi din Cipru, care n-au putut veni, din cauza evenimentelor politice de acolo.

Petrecerea noastră laolaltă la Moscova, în duhul ecumenicităţii ortodoxe, a fost pentru noi un prilej destul de rar, fiindcă nici într-un loc nu poţi să-ţi dai mai bine seama de unitatea, puterea, strălucirea şi solidaritatea Ortodoxiei, decît într-o împrejurare ca aceasta. Şi de data aceasta, Conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse şi Conducătorii Statului Sovietic au înlesnit, pentru a doua oară, întîlnirea conducătorilor Bisericilor Ortodoxe de pretutindeni, cu o largă ospitalitate, pentru care noi le datorăm toată recunoştinţa.

Intîlnindu-ne, noi ne-am împărtăşit unii altora, nu numai dragostea frăţească, dar şi stările de lucruri din Bisericile noastre, încît am putut să ne dăm seama de nivelul fiecărei Biserici şi de legătura frăţească ce se păstrează cu fiecare Biserică.

Petrecerea aceasta împreună a adus în sufletele noastre încrederea în duhul Ortodoxiei noastre şi ne-a întărit şi mai mult încrederea în noi înşine ca Biserică naţională, pentru că numai acolo ne-am putut da seama de locul ce-l ocupăm între celelalte Biserici.

In ceea ce priveşte dorinţa fierbinte de pace, în întîlnirea noastră, ne-am putut da seama cît este de unanimă această dorinţă şi cît se nădăjduieşte în ajutorul lui Dumnezeu pentru înlăturarea războiului din viaţa omenirii.

De aceea, ca şi acum zece ani, Capii Bisericilor Ortodoxe au adresat lumii o chemare pentru pace şi prietenie.

In călătoria noastră, am cunoscut şi alte stări de fapt din Uniunea Sovietică. Ne-a impresionat extrem de mult munca dîrză pe care o desfăşoară popoarele sovietice în construcţia oraşelor. Ne-a impresionat mai ales ritmul de construire. Peste tot, jumătate din oraşe, sînt şantiere. Se construiesc atîtea clădiri, şi fiecare oraş din fiecare Republică, îşi păstrează stilul specific naţional şi îşi continuă astfel cultura sa specifică.

Asigurăm pe membrii Sfîntului Sinod că ne-am străduit toţi membrii delegaţiei să ne împlinim misiunea primită, cu toată demnitatea şi conştiinciozitatea, că am fost la toată înălţimea şi am făcut o impresie aleasă în rîndul celorlalte delegaţii. Totodată, mulţumim cu recunoştinţă Sfîntului Sinod, care ne-a dat această misiune, şi îl rugăm să fie încredinţat că am lăsat în inimile celor cu care ne-am întîlnit o impresie aleasă pentru nivelul pregătirii clerului nostru, monahismului nostru, şcolilor noastre şi pentru spiritul de dragoste al Bisericii noastre faţă de toate celelalte Biserici Ortodoxe.

Mulţumim şi Onoratului Guvern Romîn şi Departamentului Cultelor, care ne-au înlesnit participarea la aceste serbări, şi-i asigurăm că — acolo unde am fost — am răspuns şi am stăruit cu toată perseverenţa pentru a face cunoscută dorinţa de pace a poporului nostru.

Inalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernicilor Părinți Profesori și Preoți,
Iubiți credincioși,

Avem cuvinte de mulțumire pentru întîmpinarea pe care ne-ați făcut-o și sîntem încredințați că ați făcut-o din dragostea cu care ați urmărit misiunea noastră.

Țin să vă mai comunic că, în lunga noastră călătorie prin Uniunea Sovietică, am poposit și la poalele muntelui Ararat. Am fost în acele părți în care sînt cele mai vechi așezăminte religioase: catedrala din Erevan este din veacul al IV-lea, altele sînt din veacurile V, VI și VII; unele se restaurează, iar altele sînt foarte bine păstrate.

Poporul armean își construiește o capitală foarte frumoasă. L-am vizitat pe Catolicosul Armean Vasken Balgian, fost episcop armean la noi la București și credem că am făcut primii pași de apropiere cu armenii de demult despărțiți de noi, avînd convingerea că acești primi pași își vor da roade bune și că rugăciunile noastre se vor împlini.

Iubiții mei, credem ferm că la temelia dragostei dintre Bisericile noastre, delegația noastră a pus noi pietre trainice, iar la temelia păcii universale am adus încă o contribuție și ne întoarcem cu bucuria misiunii îndeplinite, convinși că ea va aduce frumoase roade pentru dragostea dintre Bisericile noastre, dintre popoarele noastre și pentru pacea dintre popoarele lumii.

Cu această credință venim să rugăm pe Cel Atotputernic să binecuvînteze munca noastră și să facă să rodească strădaniile noastre, spre binele Bisericii noastre, iar Dumneavoastră tuturor vă împărtășim arhieresțile noastre binecuvîntări.

Intonînd imnul patriarhal, toți cei prezenți au condus pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și pe toți membrii Sfîntului Sinod, în palatul patriarhal.

Pr. SIMION NEAGA

VIZITA IN ȚARA NOASTRĂ A PREA FERICITULUI PATRIARH HRISTOFOR AL ALEXANDRIEI

Intre 30 mai și 10 iunie 1958, Biserica și țara noastră au avut cinstea de a primi vizita Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei și a însoțitorilor săi.

Această vizită, prima după două sute de ani, de cînd n-a mai venit la noi un patriarh de Alexandria, este un fapt bisericesc important prin persoana Prea Fericitului Patriarh Hristofor, ca și prin semnificația ei actuală. Inaltul Ierarh alexandrin al cărui întreg titlu istoric și oficial este «Papă și patriarh al marelui oraș Alexandria, al Libiei, Pentapolei, Etiopiei, a tot Egiptul și a toată Africa, părinte al părinților, păstor al păstorilor, episcop al episcopilor, al treisprezecilea apostol și judecător a toată lumea»,[1] este al doilea în cinste, după patriarhul de Constantinopole (numit «ecumenic»), în ierarhia onorifică a patriarhilor ortodocși.

Prin concursul de împrejurări, în situația bisericească ortodoxă actuală, ca și prin rezultatele ei posibile pentru raporturile ortodoxe, vizita Prea Fericitului Patriarh Hristofor, care dorea de mai mulți ani să vadă țara și Biserica noastră și căruia i-a înlesnit aceasta, de astă-dată, călătoria sa în Uniunea Sovietică, unde a participat împreună cu alte delegații bisericești la serbările comemorării a patruzeci de ani de la restaurarea Patriarhatului rus (1917-1957), este un eveniment bisericesc ortodox, pe care istoria îl va reține și aprecia după însemnătatea ce i se cuvine.

Pentru a încadra această vizită în istoria raporturilor dintre Biserica noastră și Patriarhia de Alexandria, amintim că legăturile lor au fost strînse și dese în secolele XVII-XVIII.[2] Incepînd cu marele patriarh Meletie Pigas (1590-1601), — care un timp a ținut și loc de patriarh de Constantinopole (1597-98) și care, în această calitate, s-a găsit în corespondență cu domnii țărilor romîne, Mihai Viteazu și Ieremia Movilă, s-a interesat de aproape de situația noastră politică și bisericească și a intervenit stăruitor pe lîngă sultan și marele vizir ca să ne asigure pacea din partea turcilor,[3] — și continuînd cu urmașii lui pînă în a doua jumătate a secolului XVIII, aproape toți patriarhii de Alexandria au avut legături perso-

---

1. Titlul uzual mai scurt este: «Papă și patriarh al Alexandriei și a toată Africa».

2. v. Dimitrie G. Ionescu, **Relațiile Țărilor romîne cu Patriarhia de Alexandria**, București 1935.

3. Interesante mărturii — corespondență și bibliografie — la Diaconul Niculae I. Șerbănescu, **Legăturile patriarhului Meletie Pigas cu Țările romîne**, în revista **Biserica Ortodoxă Romînă**, an. LXIII (1945), nr. 11-12, p. 699-716 și an. LXIV (1946), nr. 7-9, p. 352-372.

Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, întîmpinat la aeroportul Băneasa de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian

nale și oficiale cu țările noastre și au înscris numele lor în istoria Bisericii romîne. [4]

4. Nume, date și izvoare la Dimitrie G. Ionescu, op. cit.; vezi și la Hrysostomos Papadopoulos, **Istoria Bisericii Alexandriei** (62-1934) în l. greacă. Alexandria 1935, la numele patriarhilor respectivi (v. și recensia din revista Biserica Ortodoxă Romînă, an. LIV (1936) nr. 7-8 (iulie-august).

Din cei doisprezece urmaşi ai lui Meletie Pigas, pînă la Matei Psaltul (1746-66) inclusiv, nouă au stat cu lunile sau chiar cu anii în ţările romîne, înainte sau după alegerea lor, iar unii au murit aici. Chiril Lucaris (1601-1620) s-a aflat aici de mai multe ori şi timp îndelungat, în drum spre Polonia, ca în 1594 şi 1599, sau dinspre Polonia (1601),[5] între 1612-15 şi în 1620.[6] Patriarhul Mitrofan Critopulos (1636-39) a murit în Muntenia. Patriarhul Nichifor (1639-45), care fusese preot şi «dascăl de preoţi» în Moldova, a venit la noi şi ca patriarh şi a murit în Muntenia.[7] Patriarhul Ioannichie (1645-57) a fost de asemenea în Moldova.[8] Patriarhul Paisie (1657-78) a trecut prin ţările noastre, în drum spre Rusia, în 1669-70.

Patriarhul Partenie I (1678-88) a fost, înainte de alegere, exarh al mînăstirilor din ţările noastre închinate Sfîntului Mormînt, iar ca patriarh a revenit la noi după ajutoare (1679-80, 1683). Aici a hirotonit el ierodiacon (Galaţi, 9 nov. 1679) pe monahul Simeon, viitorul patriarh de Alexandria Samuil Capasulis, care avea atunci doar optsprezece ani,[9] Patriarhul Gherasim II Palladas (1688-1710) a trăit un timp la curtea lui Constantin Brîncoveanu şi a Cantacuzinilor; la 1692 era la Bucureşti, iar în anul următor la Iaşi. Impreună cu patriarhul Neofit al Antiohiei şi cu fostul patriarh de Constantinopole (1679-83; 1685-86) Iacob, a slujit la înmormîntarea lui Constantin Cantemir şi a asistat la ceremonia intronării lui Dimitrie Cantemir. La 1699 şi 1708 a venit din nou în Muntenia, unde a slujit la înmormîntarea mitropolitului Ungro-Vlahiei Teodosie şi a asistat la alegerea lui Antim Ivireanul şi la înscăunarea lui, împreună cu patriarhul Hrisant al Ierusalimului. A slujit de asemenea la cununia Bălaşei fiica lui Constantin Brîncoveanu, ca şi la a lui Ştefan, fiul lui.[10]

Samuil Capasulis (1710-23), care fusese la noi de mai multe ori înainte de alegere, a stat ca patriarh la curţile domnilor fanarioţi (1715-17) şi a jucat un rol în unele treburi politice şi judecăţi.[11]

Nu se cunosc legături ale patriarhilor Cosma II (1723-36) şi Cosma III (1737-46) cu ţările romîne, dar urmaşul lor Matei Psaltul, (1746-66), care era mitropolit de Libia şi egumen la Zlătari (Bucureşti), a fost ales patriarh şi investit în mod excepţional aici, de mitropolitul Neofit, după dorinţa patriarhului de Constantinopole.[12]

---

5. La 1601, el a predicat la Iaşi, la 1 martie (Dumineca Ortodoxiei), la 15 martie (Dumineca Sfintei Cruci) şi la 19 aprilie (Dumineca Tomei), v. Hrysostomos Papadopoulos, op. cit., p. 671 şi n. 2.

6. v. **Istoria Bisericii romîne. Manual pentru Institutele Teologice**, vol. I, Bucureşti, 1957, p. 384.

7. Despre el, Hrysostomos Papadopoulos, op. cit., p. 694-699.

8. Ibidem, p. 701. Patriarhii Nichifor şi Ioanichie s-au găsit în tratative cu domnitorul Vasile Lupu, care intervenea la Alexandria în favoarea călugărilor de la Muntele Sinai, aflaţi în neînţelegere cu Patriarhia în chestiunea metohului lor din Cairo (v. Hrysostomos Papadopoulos, op. cit., p. 693-707).

9. Ibidem, p. 716, apoi 1680, 1683 (Ibidem, p. 720).

10. Dimitrie Gh. Ionescu, op. cit., p. 27-30: Hrysostomos Papadopoulos, p. 723, 731-732.

11. Pentru toate, de văzut Dimitrie G. Ionescu, op. cit., p. 13-43, unde sînt citate numeroase acte şi studii. Despre Samuil (în deosebi, Hrysostomos Papadopoulos, op. cit., p. 746-749.

12. Hrysostomos Papadopoulos, op. cit., p. 752-779.

Un număr de șase mînăstiri și schituri romînești,[13] închinate Patriarhiei de Alexandria, au păstrat legăturile acesteia cu țările noastre pînă la secularizare.

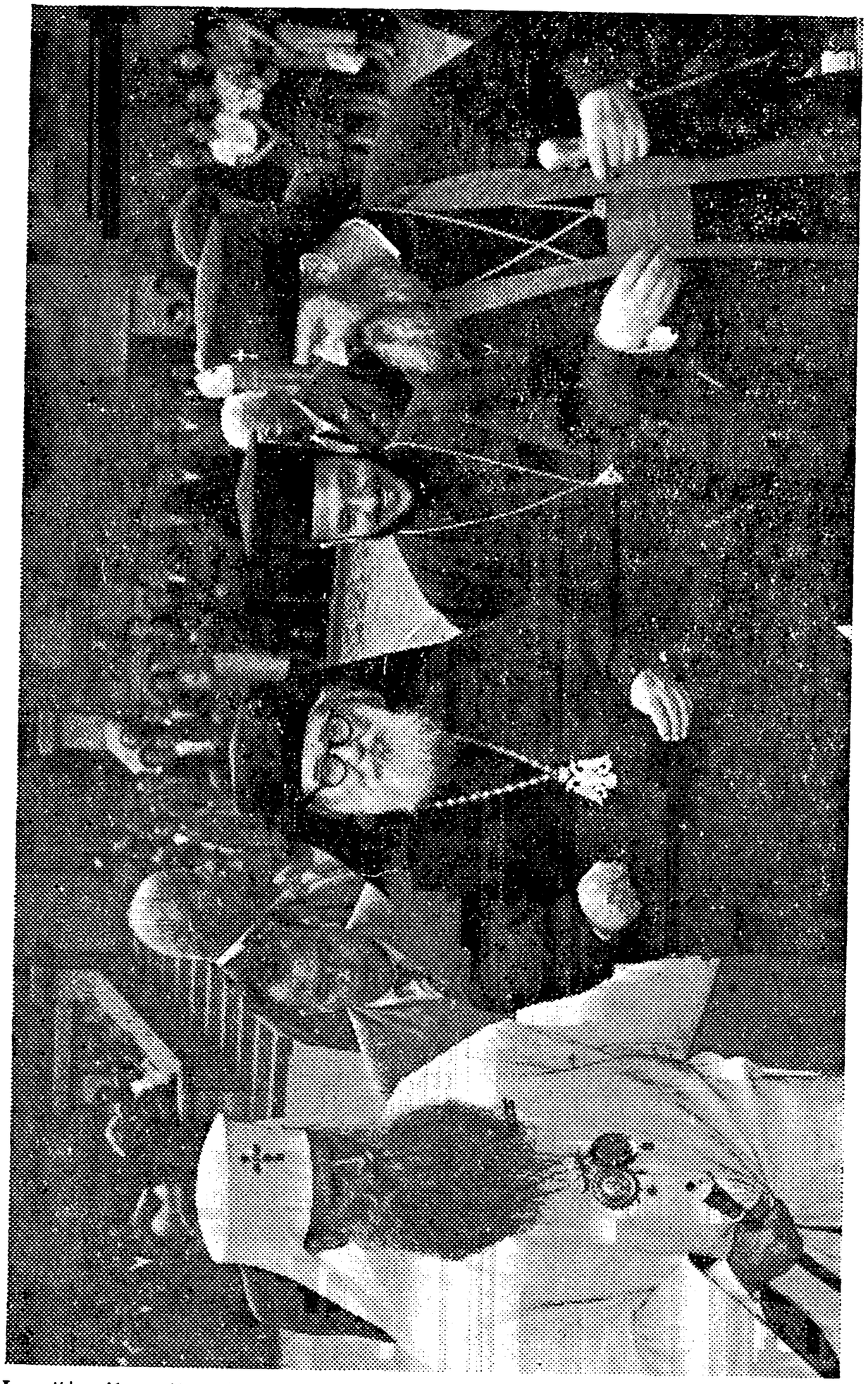

Prea Fericiții Patriarhi Hristofor al Alexandriei și Justinian al Romîniei și Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei intrînd în catedrala patriarhală din București

Legăturile directe și seculare dintre Patriarhia de Alexandria și țările romîne au jucat un rol în viața noastră bisericească și politică și

13. Segarcea, Stănești-Vîlcea, Dîlga, Sf. Arhangheli-Vîlcea, Zlătari-București, Hangu-Buhalnița.

au influențat reciproc, la timpul lor, cele două Biserici. Patriarhii Meletie Pigas și Chiril Lucaris au contribuit la stăvilirea stăruitoarei propagande romano-catolice la romîni, ca și în tot Orientul ortodox. Chiril Lucaris a abătut de la noi pericolul calvinizării în Ardeal, încercată de prințul Gabriel Bethlen (1629-1630).[41] Prin legăturile lor cu țările noastre și prin interesele lor aici, patriarhii de Alexandria au făcut cunoscut și cinstit numele nostru în Răsăritul ortodox. Clericii alexandrini au fost de asemenea între promotorii culturii în țările romîne. La rîndul lor, domnitorii noștri au dat ajutoare patriarhilor alexandrini și au ușurat sarcinile financiare ale Patriarhiei. Serviciile ce au rezultat din legăturile dintre cele două Biserici au fost astfel reciproc profitabile.

Greutățile păstoriei urmașilor lui Matei Psaltul, ultimul care a mai venit în țările romîne, au întrerupt vizitele patriarhilor de Alexandria în țările noastre, fără ca legăturile să se rupă. Patriarhia avea la noi un reprezentant, care administra bunurile ei. Unul din ei, dintre cei din urmă, arhimandritul Atanasie, egumen la Zlătari a fost hirotonit episcop de mitropolitul Nifon al Ungro-Vlahiei și numit de patriarhul Ierotei II (1847-58) mitropolit al Libiei, pe care l-a recomandat comunității ca urmaș în scaun. După aceea — de la secularizarea averilor mînăstirești, n-au mai fost legături obișnuite între Patriarhia Alexandriei și Biserica romînă, pînă la vizita Prea Fericitului Patriarh Hristofor. Această vizită leagă, astfel, firul lung și vechi al raporturilor dintre Bisericile noastre, în împrejurări și condiții istorice noi și cu noi perspective pentru Ortodoxie.

Venerabilul patriarh al Alexandriei, bătrîn, în vîrstă de 84 de ani, cunoscător de multe lucruri și animat de mari gînduri pentru Biserica ortodoxă, a venit la noi, însoțit de patru arhimandriți: P. C. Agathanghelos Zarifis, prea plăcut om duhovnicesc, bogat în smerenie și în daruri sufletești, în cunoștințe și simț al binelui și al frumosului, egumen și bun organizator al Mînăstirii Sfîntul Gheorghe de la Cairo, vechi și important monument religios și cultural în Egipt; P. C. Parthenios Koinidis, administrator patriarhal (epitropos) la Alexandria, tînăr, cult și distins cleric; P. C. Callistos Musikidis, exarh al Scaunului de Alexandria și slujitor la metohul Patriarhiei de la Odesa și P. C. Varnava Fotaras din clerul Patriarhiei, ultimii doi, în deosebi, excelenți slujitori și cîntăreți bisericești. Dl. Theodoros D. Moschonas, mare hypomnimatograf și director al Bibliotecii Patriarhiei și al Biroului Presei, conducător al Institutului de Studii orientale al bibliotecii patriarhale, inițiatorul și conducătorul întregii activități editoriale a Patriarhiei, învățat, destoinic și prețios colaborator și sfetnic al Patriarhiei și dl. Evanghelos Bolias, medicul Prea Fericitului Patriarh Hristofor, completau reprezentanța Bisericii Alexandriei în vizită la Biserica noastră. In drumul lor de la Moscova spre țara noastră, oaspeții s-au oprit o săptămînă la Odesa, la invitația Patriarhului Alexei. La Odesa au fost primiți de mitropolitul Boris.

La noi, patriarhul Hristofor cu patru din însoțitorii săi, arhimandriții Agathanghelos și Parthenios, domnii Moschonas și Bolias — au sosit cu avionul vineri 30 mai. Ceilalți doi însoțitori — arhimandriții Callistos și Varnava — au sosit a doua zi, sîmbătă 31 mai.

---

14. De văzut Pr. Niculae M. Popescu, **Chiril Lucaris și Ortodoxia ardeleană,** în revista **Biserica Ortodoxă Romînă,** an. LXIV (1946), p. 425-446 (la p. 441-443, 444-446: scrisoarea lui Chiril Lucaris către Gabriel Bethlen, text latin și traducere romînă).

Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei i s-a făcut o primire vrednică de importanța persoanei sale și a evenimentului. La aeroportul Băneasa erau prezenți în așteptarea oaspeților Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de Inalt Prea Sfinției mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului, de Prea Sfințitul Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului și Prea Sfinției Episcopi vicari Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, de Prea Cucernicii preoți Ioan

Prea Fericiții Patriarhi Hristofor al Alexandriei și Justinian al Romîniei în timpul Te-Deum-ului săvîrșit în catedrala patriarhală

G. Coman, rectorul Institutului Teologic din București, Alexandru Ionescu, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Ioan Gagiu, directorul personalului Administrației Patriarhale, Nițișor Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal, de Prea Cucernicii Părinți Consilieri și inspectori, de protoiereii Capitalei, și dl. Al. Cerna Rădulescu. Au fost prezenți un însemnat număr de preoți din București.

Din partea Departamentului Cultelor a fost de față dl. Secretar General D. Dogaru, însoțit de dl. director I. Onțan. Dl. Dionisie Ionescu șeful Ceremonialului de Stat, cunoscut Prea Fericitului Patriarh Hristofor din Egipt, unde a îndeplinit funcția de ambasador al țării noastre, și dl.

Mohamed Abd-El Karim, însărcinatul de afaceri al Ambasadei Republicii Arabe Unite la București, au onorat de asemenea cu prezența la aeroport pe înaltul oaspete.

Faptul că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Inalt Prea Sfinției mitropoliți Iustin și Vasile se cunoșteau cu Prea Fericitul Patriarh Hristofor și cu însoțitorii săi de la Moscova, unde participaseră împreună la solemnitățile Patriarhiei ruse, a dat primirii caracterul amical, afectuos și cald al unei revederi plăcute, dorite și așteptate.

După îmbrățișările, prezentările și salutările uzuale, cortegiul de automobile s-a îndreptat către biserica patriarhală unde s-a săvîrșit un Te-deum de către I.P.S. Mitropolit Vasile al Banatului, în fruntea unui sobor de arhimandriți și diaconi, slujitori ai catedralei. Prea Fericitul Patriarh Justinian a salutat apoi în cuvinte călduroase pe Prea Fericitul Patriarh Hristofor și a exprimat bucuria pe care o produce vizita Prea Fericirii Sale, ca patriarh apostolic și al doilea în cinste, între patriarhii ortodocși. Biserica romînă, a spus Prea Fericitul Patriarh Justinian, s-a găsit mult timp în legături cu Biserica Alexandriei. Doi patriarhi de Alexandria se odihnesc în pămîntul țării noastre. De aproape două sute de ani însă nici un patriarh de Alexandria n-a mai venit în această țară. Patriarhul Hristofor este cel dintîi, după atîta timp, care vizitează țara noastră și de aceea această vizită ne face cu atît mai mare bucuria. Patriarhul nostru a urat bun venit Prea Fericitului Patriarh Hristofor și însoțitorilor săi și l-a rugat să binecuvinteze clerul și poporul nostru.

Patriarhul Alexandriei a răspuns vădit mișcat de primirea caldă ce i s-a făcut și de cuvîntul de salut al Prea Fericitului Patriarh al Romîniei. Prea Fericirea Sa a amintit bunele raporturi care au existat totdeauna între Biserica Alexandriei și Biserica romînă, raporturi care s-au manifestat nu numai prin vizitele patriarhilor de Alexandria în țările romîne, ci și prin comunicarea dintre cele două Biserici și prin ajutorul pe care Biserica Alexandriei, atît de mult încercată în trecut, l-a primit totdeauna de la evlaviosul popor romîn. Cunoscînd pietatea poporului nostru, Prea Fericitul Patriarh Hristofor a declarat că a voit de mult să viziteze țara și Biserica noastră și că este fericit acum că a putut să-și împlinească această dorință. Prea Fericirea Sa a mulțumit călduros pentru primirea ce i s-a făcut, Prea Fericitului Patriarh Justinian, înalților Ierarhi, preoților și credincioșilor și a binecuvîntat clerul și poporul.

Oaspeții au fost conduși în palatul patriarhal, unde li se pregătiseră din vreme camere de primire.

Programul vizitei a fost bogat, frumos și interesant, constînd din participarea delegației la festivitățile de inaugurare a unor așezăminte bisericești ridicate sau restaurate în anii păstoriei Prea Fericitului Patriarh Justinian, o călătorie de patru zile cu vizite și opriri la Sinaia, Dragoslavele și Curtea de Argeș, și festivitățile zilei de 8 iunie, cînd s-a sărbătorit cu mare solemnitate împlinirea a zece ani de patriarhat al Prea Fericitului Părinte Justinian și șaptezeci și cinci de ani de la înființarea Facultății de Teologie din București.

Sîmbătă, 31 mai 1958, delegația Bisericii din Alexandria a luat parte la inaugurarea lucrărilor de construcții, restaurare și reorganizare de la Mînăstirea Plumbuita din Capitală. După sfînta Liturghie, s-a săvîrșit în fața bisericii, în prezența oaspeților, invitaților și credincioșilor, sfințirea

apei și ocolirea și stropirea cu aghiazmă a locașului de cult și a clădirilor înnoite, de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, asistat și urmat de clerul slujitor și de credincioși. In cuvîntarea pe care a rostit-o cu acest prilej, P. C. Consilier Zaharia Bîlbîie — după ce a prezentat o foarte interesantă dare de seamă asupra lucrărilor săvîrșite, a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru ajutorul și sprijinul continuu acordat pentru restaurarea mînăstirii și pentru realizarea celor din jurul ei, precum

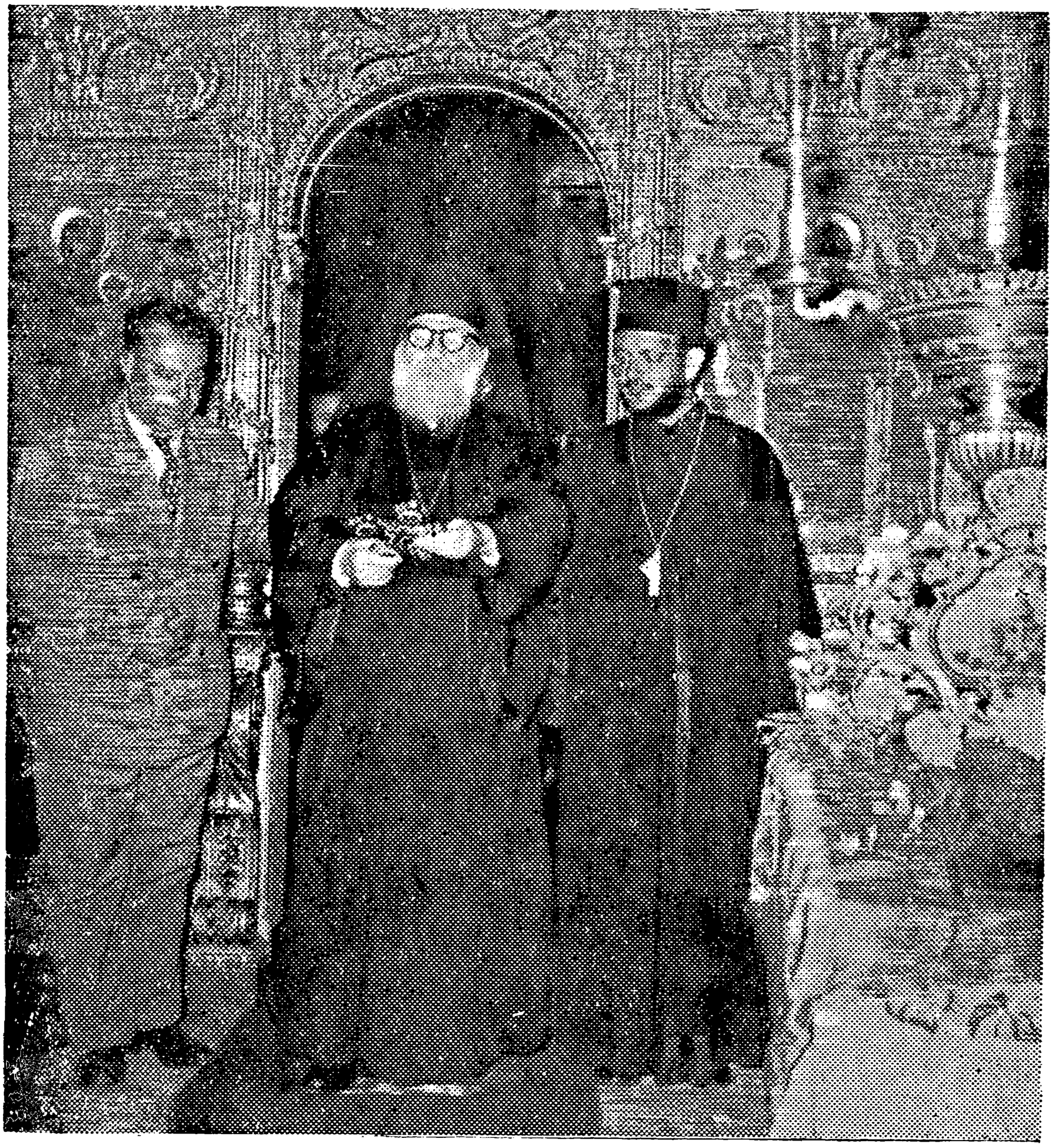

Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, binecuvîntînd clerul și credincioșii în catedrala Patriarhală din București

de Departamentului Cultelor pentru înțelegerea și ajutorarea operei de la Plumbuita și a subliniat după cuviință importanța prezenței Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei la solemnitatea acestei zile de sărbătoare a Mînăstirii Plumbuita.

Răspunzînd cuvîntului rostit de P. C. Pr. Zaharia Bîlbîie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și-a exprimat satisfacția pentru împlinirea

unui gînd scump al său, care este unirea rugăciunii şi a muncii în mînăstirile noastre, după regula Sfîntului Vasile cel Mare, şi a mulţumit tuturor ostenitorilor, Guvernului Republicii Populare Romîne şi Departamentului Cultelor, pentru ajutorul ce au dat la restaurarea şi înzestrarea mînăstirii cu cele necesare, precum şi credincioşilor. Patriarhul nostru a mulţumit de asemenea, în chip special, Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei pentru cinstea ce a făcut mînăstirii şi solemnităţii cu vizita sa, dînd o mare importanţă zilei şi mînăstirii.

Patriarhul Alexandriei a mărturisit bucuria şi preţuirea sa pentru cele văzute, a mulţumit pentru primire şi a binecuvîntat clerul şi pe credincioşi.

La agapa care s-a dat în cerdacul mînăstirii, au luat parte — pe lîngă oaspeţi, la care s-au adăugat arhimandriţii Callistos şi Varnava, sosiţi atunci cu avionul de la Odesa, — invitaţi, călugări, funcţionarii secţiei respective şi lucrătorii şantierului Plumbuita, s-a exprimat mulţumirea şi recunoştinţa obştei mînăstirii pentru marea cinste ce i s-a făcut prin prezenţa Prea Fericiţilor Patriarhi Hristofor şi Justinian, la aceste festivităţi, mărturisindu-se legămîntul monahilor de a-şi face datoria în spiritul Evangheliei şi al îndrumărilor Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Seara, la ora 19, Patriarhul Alexandriei a primit vizita d-lui Dionisie Ionescu, şeful ceremonialului de Stat, cu care s-a întreţinut amical despre vizita sa în ţara noastră.

Duminică, 1 iunie, s-a făcut inaugurarea marilor lucrări de la Mînăstirea Ciorogîrla — Samurcăşeşti, în prezenţa unei numeroase asistenţe.

Părintele consilier Marcel Mihăescu a adus mulţumiri respectuoase Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru interesul şi grija purtate mînăstirii, ca şi pentru îndemnul şi ajutorul acordat, a subliniat cinstea deosebită ce s-a făcut mînăstirii şi festivităţii prin prezenţa Prea Fericitului Patriarh Hristofor şi a mulţumit guvernului şi Departamentului Cultelor, pentru sprijinul acordat la refacerea mînăstirii.

Prea Fericitul nostru Patriarh a mulţumit ostenitorilor şi a amintit ca şi la Plumbuita îndoitul rost al mînăstirilor, ca locuri de rugăciune şi de muncă, pentru a corespunde misiunii lor actuale. Prea Fericirea Sa a stăruit asupra importanţei prezenţei patriarhului Alexandriei la acest act istoric, i-a mulţumit pentru cinstea ce a făcut Bisericii noastre prin vizita sa şi l-a rugat să binecuvînteze munca depusă şi opera săvîrşită, obştea mînăstirii şi pe credincioşi.

Prea Fericitul Patriarh Hristofor a mărturisit bucuria sa pentru dragostea ce i se arată, a elogiat activitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian şi a binecuvîntat lucrarea, obştea şi poporul.

După ce s-au vizitat chiliile şi atelierere, s-a servit, în trapeza mînăstirii, masa, la care au luat parte oaspeţii, invitaţii, salariaţii sectorului economic al Arhiepiscopiei şi personalul atelierelor.

Luni, 2 iunie, sărbătoarea Sfintei Treimi, oaspeţii, însoţiţi de Prea Fericitul Patriarh Justinian şi de P. S. Episcop Vicar Theoctist au pornit să viziteze locuri şi instituţii bisericeşti în afară de Bucureşti.

Prima vizită a fost la Sinaia, unde s-a făcut inaugurarea lucrărilor de refacere a clădirilor mînăstirii, lucrări începute în anul 1948, primul an al patriarhatului Prea Fericitului Părinte Justinian, continuate în anii 1951 şi 1953 şi terminate în acest an jubiliar al Prea Fericirii Sale. Serviciul

divin al sărbătorii a fost săvîrșit în sobor de P. S. Episcop Vicar Theoctist, asistat de arhimandriții Callistos și Varnavas.

La sosirea oaspeților și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, soborul mînăstirii, reprezentanți ai autorităților regionale și locale și un mare număr de credincioși din oraș, au primit pe vizitatori, în sunetul clopotelor mînăstirii și în cîntările unui foarte bun cor, care a adăugat o notă importantă primirii oaspeților și festivității.

După rînduiala stropirii cu apa sfințită, săvîrșită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, într-o atmosferă solemnă și înălțătoare, sporită de ca-

După sfînta slujbă din catedrală, Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei a fost condus de Prea Fericitul Patriarh Justinian și de Inalții Ierarhi ai Bisericii noastre în palatul patriarhal

drul mînăstirii, de prezența oaspeților și de numărul credincioșilor, s-a săvîrșit în biserică polihroniul, după care s-a citit actul comemorativ, de către P. S. Episcop Theoctist. Prea Cucernicul Părinte Consilier Alexandru Sanfirescu a făcut darea de seamă asupra mersului lucrărilor sub îndrumarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit celor ce s-au ostenit cu lucrările făcute și a exprimat bucuria pe care o aduce ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne vizita Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei.

Prea Fericitul Hristofor a răspuns mulțumind pentru primirea ce i s-a făcut, a amintit vechile legături dintre Biserica sa și poporul nostru,

ajutorul ce a primit de aici Biserica Alexandriei în timpuri de strîmtorare și a binecuvîntat obștea, clerul și pe credincioși.

După masă, însoțitorii Prea Fericitului Patriarh Hristofor, conduși de P. S. Episcop Theoctist, vicar patriarhal și de reprezentantul Departamentului Cultelor, au vizitat castelele Peleș, Pelișor și Foișor și au făcut o excursie cu mașinile pînă la cota 1400, unde se găsește o mare casă de odihnă a Consiliului Central al Sindicatelor pentru funcționari și muncitori. De acolo, se oferă privirii o foarte frumoasă vedere a orașului, a văii Prahovei și a munților împăduriți, spectacol admirat de vizitatori.

A doua zi dimineața s-a vizitat muzeul mînăstirii, unde se găsesc numeroase și vechi obiecte bisericești de cult — odăjdii, icoane, epitafe, — manuscrise (cărți și acte), unele în limba greacă, precum și o mică bibliotecă, posedînd cărți vechi de slujbă. Oaspeții le-au privit pe toate cu interesul cuvenit.

Marți, 3 iunie, la ora 9, Prea Fericiții Patriarhi Hristofor și Justinian, cu însoțitorii, petrecuți de Părintele stareț și de sobor, au părăsit Mînăstirea Sinaia, în sunetul clopotelor, îndreptîndu-se spre Dragoslavele, cu oprire la Bușteni și la Orașul Stalin. La Bușteni s-a vizitat frumoasa casă de odihnă a preoților, procurată și organizată prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

La Orașul Stalin, s-a vizitat marea uzină de tractoare Ernst Thälmann, ale cărei produse ajung și în Egipt. Directorul general al uzinei a primit pe vizitatori și a dat lămuriri și răspunsuri la întrebările ce i s-au pus cu privire la condițiile de muncă și de viață ale lucrătorilor, precum și la producția uzinei. Insoțiți de tehnicieni, oaspeții au fost conduși apoi în diferite sectoare ale uzinei, unde li s-au dat de asemenea explicații și informații.

Pe tot drumul oaspeții au admirat încîntați frumusețea munților noștri, bogați în verdeața pădurilor de brad și de fag, masivele mărețe ale Bucegilor și Pietrei Craiului, cu resturi de zăpadă pe coaste, satele și orașele întîlnite. In drum s-au arătat oaspeților cetatea Rîșnov și castelul Bran.

La reședința de vară din Dragoslavele, unde s-a ajuns la amiază, au primit pe Prea Fericiții Patriarhi și pe însoțitori, P. C. Preot Virgil Godeanu, inspector eparhial și preoții din Dragoslavele, Rucăr și Podul Dîmboviței. După ce s-a luat masa de amiază, oaspeții au vizitat parcul, grădina reședinței patriarhale și schitul, admirînd și frumusețea naturii și a poziției, precum și simțul gospodăresc al Prea Fericitului nostru Patriarh.

Spre seară s-au prezentat în vizită președintele și secretarul Sfatului Popular al Comunei, cu care Prea Fericitul Patriarh Justinian și parte din oaspeți s-au întreținut, în cadrul pitoresc al chioșcului din marginea pădurii de lîngă vile. Au fost apoi prezentați Prea Fericitului Patriarh Hristofor, înconjurat de însoțitorii săi, care s-a bucurat și a mulțumit pentru această vizită.

Miercuri, 4 iunie, s-a pornit la ora 9 dimineața spre Curtea de Argeș. La Cîmpulung, oaspeții au vizitat mînăstirea și muzeul, unde s-au terminat lucrările de restaurare și de pictură, fiind întîmpinați în sunetul clopotelor de P. C. Pr. Virgil Godeanu, inspector eparhial, preoții din oraș

și din împrejurimi și de mulți credincioși, adunați în fața și în curtea mînăstirii. Credincioșii au înconjurat automobilul în care se găsea Prea Fericitul Patriarh al Alexandriei și i-au sărutat pe rînd și cu adînc respect mîna. Prea Fericirea Sa a fost impresionat de respectul și de evlavia credincioșilor.

Călătoria a continuat prin Pitești spre Curtea de Argeș, unde s-a ajuns la amiază. In fața prea frumoasei mînăstiri a lui Neagoe Vodă aștepta Prea Sfințitul Arhiereu Pavel, înconjurat de soborul mînăstirii, de P. C. Protoiereu Topologeanu, de un număr de preoți și de mulți credincioși. In biserică, după rînduita ectenie cu polihroniu, a vorbit P. S. Arhiereu Pavel,

Prea Fericitul Patriarh Justinian, toastînd la recepția dată de Departamentul Cultelor în cinstea delegațiilor bisericești de peste hotare

exprimînd fericirea sa, a monahilor și a credincioșilor pentru vizita celor doi patriarhi, al Alexandriei și al Romîniei. Prea Sfinția sa a vorbit însuflețit despre însemnătatea mînăstirii Curtea de Argeș și despre cinstea de care se bucură. Urînd bun venit Prea Fericiților Patriarhi, a cerut binecuvîntarea Prea Fericitului Hristofor pentru Prea Sfinția Sa, pentru viețuitorii mînăstirii și pentru credincioși.

Prea Fericitul Patriarh al Alexandriei a mulțumit foarte călduros pentru primirea ce i s-a făcut și a mărturisit că este mișcat că a avut prilejul să stea pe același scaun arhieresc, pe care au șezut înaintea sa, de mult, ceilalți patriarhi de Constantinopole și de Alexandria, care au

mai venit aici. Prea Fericirea Sa a amintit şi cu acest prilej că atunci cînd creştinii din Orientul apropiat au început a fi prigoniţi de turci, ţara noastră a devenit sprijinul lor şi şi-a încheiat cuvîntarea mulţumind poporului romîn şi binecuvîntînd pe monahii, preoţii şi credincioşii prezenţi.

După amiază, oaspeţii au vizitat paraclisul, în care se păstrează moaştele Sfintei Filofteia. Părinţii monahi au cîntat troparul şi condacul sfintei, iar părinţii arhimandriţi din Alexandria au cîntat foarte frumos cîteva cîntări bisericeşti. S-a vizitat apoi biserica mînăstirii, unde P. S. Pavel a dat explicaţii privitoare la istoricul, arhitectura şi pictura mînăstirii. Oaspeţii au admirat îndelung arhitectura, podoabele şi obiectele mînăstirii, şi au intonat frumoase cîntări, ascultate cu evlavie şi cu bucurie de asistenţi.

In sala «Meşterul Manole» a palatului s-a explicat oaspeţilor istoria şi legenda mînăstirii Curtea de Argeş, pictată bogat şi cu măiestrie în interiorul sălii.

Joi, 5 iunie, dimineaţa, s-a vizitat Biserica Domnească din Curtea de Argeş, poate cea mai veche biserică ortodoxă păstrată din ţara noastră. Biserica este restaurată ca monument istoric şi este foarte interesantă ca edificiu, înfăţişare şi artă, ca şi prin mormintele aflate în ea. Un grup de preoţi, în frunte cu Părintele Protoiereu Topologeanu, a primit pe vizitatori.

La Bucureşti, unde s-a sosit la amiază, a fost găsită delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse, compusă din Prea Sfinţitul Pavel, Episcop de Perm şi profesorul inspector Anatolie Gorbaciov.

Insoţitorii Prea Fericitului Patriarh Hristofor, conduşi de P. C. Preot N. Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal, au fost primiţi în audienţă la Departamentul Cultelor de d-l Secretar General D. Dogaru. D-l Secretar General s-a întreţinut cu oaspeţii asupra stării sănătăţii Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei, asupra călătoriei făcute şi asupra situaţiei religioase din Egipt.

La ora 19, Prea Fericitul Patriarh Hristofor şi însoţitorii săi au primit vizita D-lui Antonios Pumburas, ambasadorul Greciei.

Vineri, 6 iunie, Inalţii oaspeţi au luat parte la inaugurarea atelierelor bisericeşti de la Schitul Maicilor, din Bucureşti, săvîrşită în prezenţa Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Inalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei, Vasile al Banatului, a I. P. S. Mitropolit pensionar Tit Simedrea, a Prea Sfinţiţilor Episcopi Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei, Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, a reprezentanţilor Departamentului Cultelor, a personalului Administraţiei Patriarhale şi al Arhiepiscopiei, a protoiereilor Capitalei şi ai Arhiepiscopiei Bucureştilor, a stareţilor mînăstirilor Plumbuita, Căldăruşani, Sinaia şi Balaciu, a personalului Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, precum şi a multor credincioşi.

In frumoasa biserică restaurată a schitului, s-a oficiat obişnuita ectenie, urmată de polihroniu. După darea de seamă asupra lucrărilor, făcută de P. C. Consilier Atanasie Preda, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit colaboratorilor pentru opera realizată şi a arătat necesitatea şi însemnătatea ei.

S-au vizitat apoi atelierele noi şi expoziţia.

La agapa care a avut loc cu acest prilej, au toastat: Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, care a arătat importanța solemnității și a exprimat mulțumiri și omagii Prea Fericitului Patriarh Justinian, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care — în numele Sfîntului Sinod — a urat Prea Fericitului Patriarh Justinian sănătate, îndelungă zilire și rodnică păstorire cu prilejul împlinirii în acea zi a zece ani de la înscăunarea sa ca patriarh, și d-l Director Onțanu din partea Departamentului Cultelor.

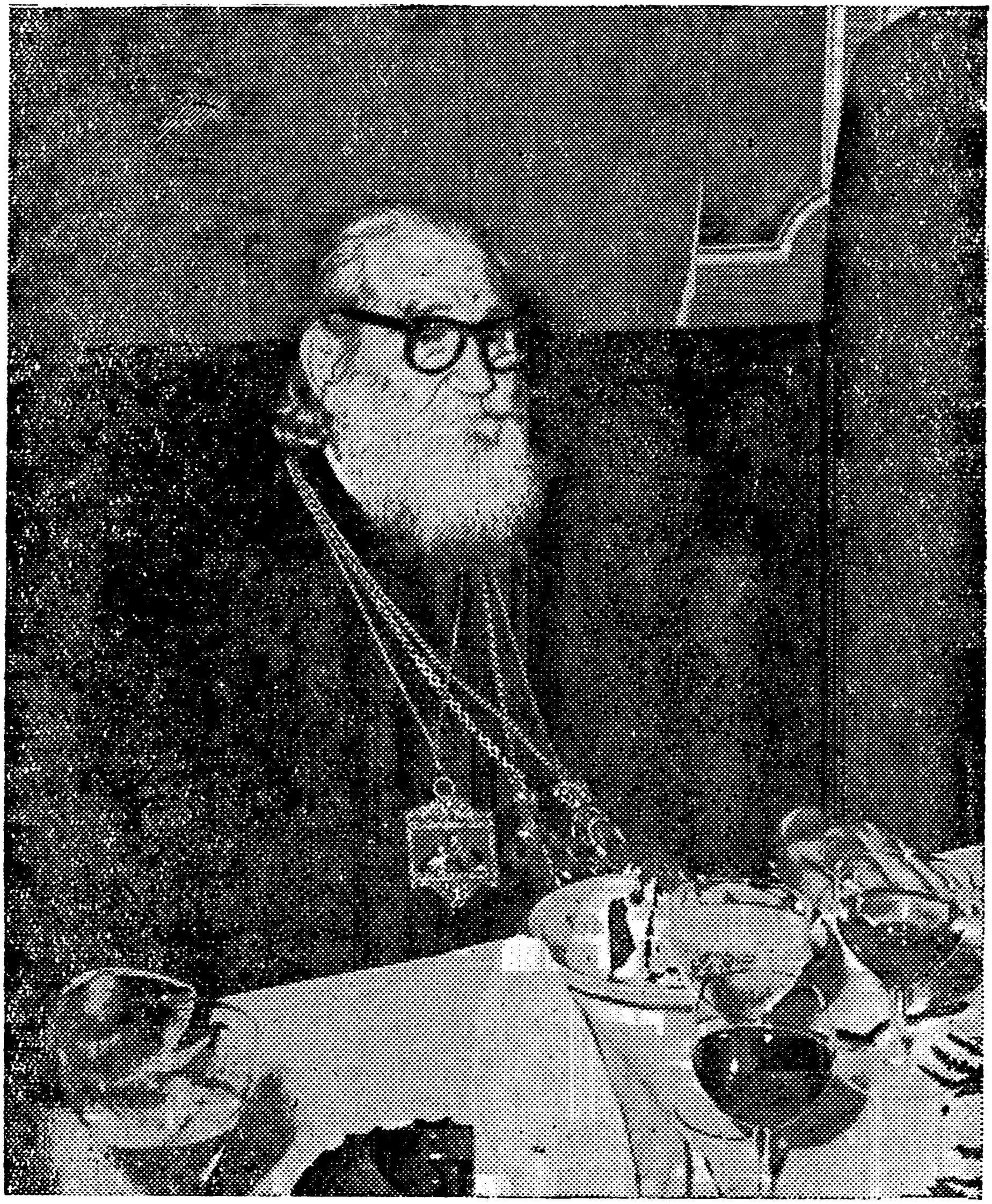

Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, la recepția dată de Dl. D. Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, în cinstea delegațiilor bisericești de peste hotare

Prea Fericitul Patriarh Hristofor a exprimat bucuria sa de a se găsi în această zi, la această masă, într-o țară creștină ca a noastră și de a vedea strîngîndu-se prin această vizită legăturile dintre Biserica Orto-

doxă romînă şi Bisericile Ortodoxe orientale. Prea Fericirea Sa a exprimat dorinţa unei vizite a Patriarhului nostru în Egipt, la Muntele Sinai şi la Locurile Sfinte, şi a făcut urări pentru sănătatea Prea Fericirii Sale şi a celor de faţă, ca şi pentru pacea a toată lumea, pentru care se roagă Biserica şi lucrează creştinismul.

Prea Sfinţitul Episcop Pavel de Perm a făcut urări Prea Fericitului Părinte Justinian, cu prilejul împlinirii a zece ani de patriarhat, şi a închinat în sănătatea Prea Fericirii Sale şi pentru slava Bisericii Ortodoxe romîne şi a Ortodoxiei întregi.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a toastat în sănătatea înalţilor oaspeţi de peste hotare, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Hristofor, care prezidează serbările noastre atît în legătură cu aniversarea a zece ani de patriarhat al Prea Fericirii Sale, cît şi a celor şaptezeci şi cinci de ani de învăţămînt teologic.

După ce a toastat în sănătatea delegaţiei Bisericii ruse, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit delegatului Sfîntului Sinod, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei, precum şi tuturor ostenitorilor din cadrul Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă. Prea Fericirea Sa a toastat apoi pentru conducătorii Republicii Populare Romîne şi a conducerii Departamentului Cultelor, dorindu-le spor pentru binele şi prosperitatea ţării noastre. Prea Fericirea Sa şi-a încheiat toastul exprimîndu-şi convingerea fermă în statornicirea unei păci drepte în întreaga lume.

După amiază, la ora 18, într-o atmosferă festivă, în sala sinodală, Prea Fericitul Părinte Patriarh a distins cu crucea patriarhală comemorativă, un număr de aproape o sută de preoţi — profesori ai Institutului Teologic, consilieri, inspectori, protoierei şi membri ai Coralei preoţilor din Bucureşti. Prea Fericrea Sa a onorat cu această distincţie şi pe clericii însoţitori ai Prea Fericitului Patriarh de Alexandria, arhimandriţii Agathanghelos, Parthenios, Callistos şi Varnava, — care au fost mişcaţi de gestul patriarhal. In numele preoţilor a mulţumit printr-o frumoasă şi substanţială cuvîntare Prea Cucernicul Părinte Profesor Petre Vintilescu, Preşedintele Consistoriului Central Bisericesc, iar în numele arhimandriţilor alexandrini a mulţumit în cuvinte călduroase şi frumoase P. C. Arhimandrit Parthenie, care a spus între altele, că, în slujba lor de modeşti colaboratori ai Prea Fericitului Patriarh Hristofor, ei sînt numai Simoni Chirineni, care doar ajută la purtarea crucii, dar că cei care o ridică şi o poartă sînt conducătorii Bisericii.

Seara, Departamentul Cultelor a dat în cinstea oaspeţilor o masă. Oaspeţii au fost primiţi de D-l Secretar General al Departamentului Cultelor, D. Dogaru, însoţit de D-l Director General I. Bărbulescu şi de toţi directorii, inspectorii şi personalul superior al Departamentului. Au fost prezenţi pe lîngă Prea Fericitul Patriarh Justinian şi membrii Sfîntului Sinod — mitropoliţi, episcopi şi episcopi vicari — Domnii Academicieni Prof. Petre Constantinescu-Iaşi şi Prof. Dr. Lupu, D-l C. Paraschivescu-Bălăceanu, D-l Dionisie Ionescu, şeful Ceremonialului de Stat, D-l Mohamed Abd El Karim, reprezentantul Ambasadei Republicii Arabe Unite, D-l Victor Barahnin, secretar al Ambasadei Uniunii Sovietice, D-l Profesor Stanciu Stoian, P. C. Pr. Profesor Ioan G. Coman, rectorul Institutului Teologic din Bucureşti, P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureştilor, P. C. Pr. Ioan Gagiu, — Directorul Administraţiei Patriarhale, P. C. Pr. Consilier Traian Ghica, P. C. Pr. N. Cazacu, secretarul Cabi-

netului patriarhal, P.C. Pr. Iuliu Man, inspector general bisericesc, reprezentanți ai presei și radiodifuziunii.

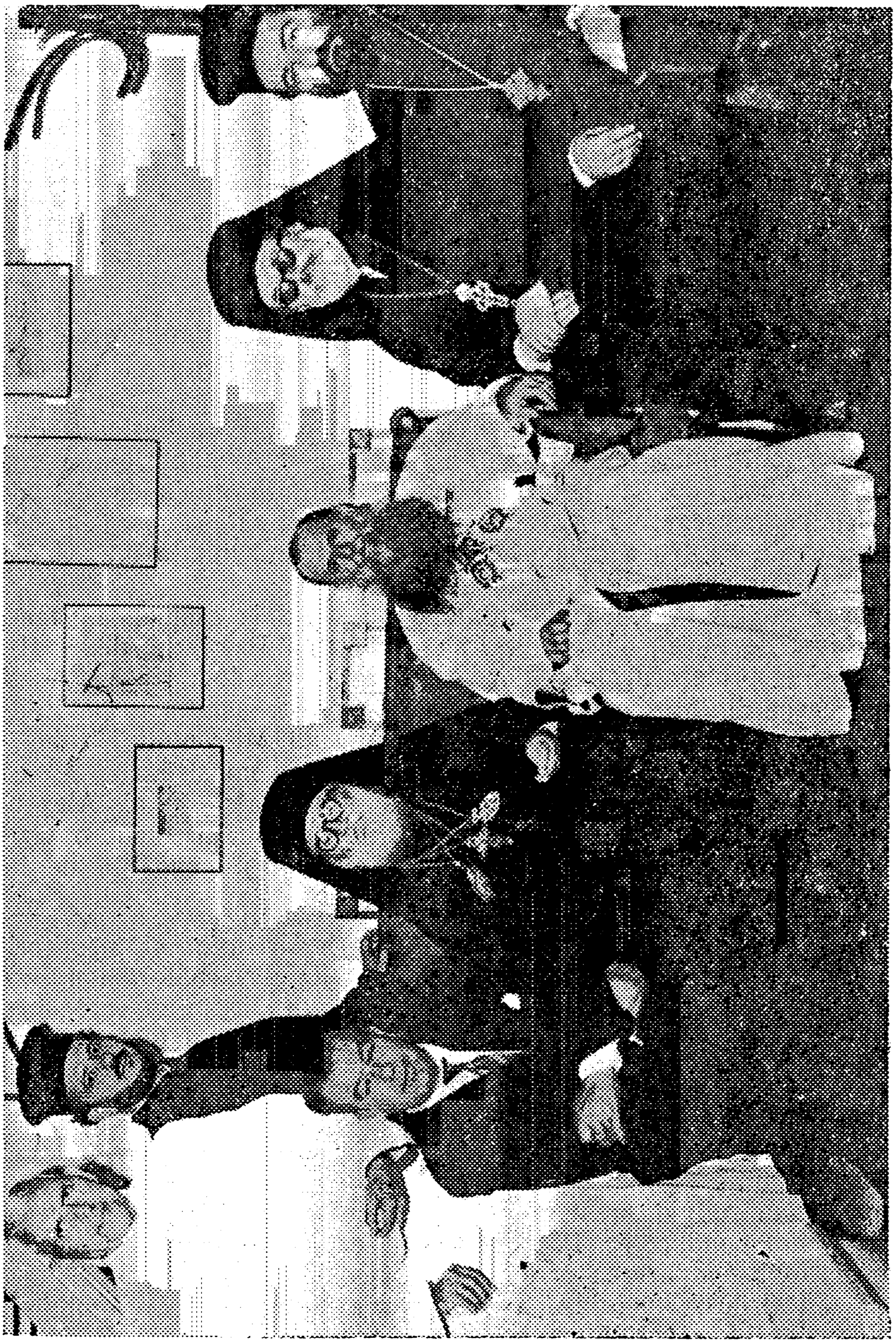

Prea Fericiții Patriarhi Hristofor și Justinian în mijlocul membrilor delegației Bisericii din Alexandria

Dl. Secretar General al Departamentului Cultelor, D. Dogaru, a rostit un toast în cinstea oaspeților, subliniind importanța vizitei lor și făcînd urări pentru o acțiune rodnică în slujba păcii popoarelor.

Prea Fericitul Patriarh Hristofor a mulțumit pentru cinstea ce i s-a făcut, a constatat cu bucurie și cu laude bunele raporturi și colaborarea

dintre Biserica noastră şi Statul Romîn şi a urat prosperitate Bisericii şi ţării. Prea Fericirea Sa a amintit iarăşi vechile legături dintre Patriarhia de Alexandria şi Biserica romînă, ajutorul ce a primit Biserica ortodoxă din Egipt de la poporul nostru şi situaţia mai puţin favorabilă în care s-a găsit şi se găseşte Biserica Ortodoxă din Orient.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a toastat pentru înalţii oaspeţi, pentru conducătorii Statului Romîn şi pentru conducerea Departamentului Cultelor, care a sprijinit această întîlnire folositoare dintre reprezentanţii a trei Biserici Ortodoxe surori.

In timpul mesei, Prea Fericitul Patriarh Hristofor s-a întreţinut îndelung cu D-l Academician Profesor Petre Constantinescu-Iaşi şi cu D-l Secretar General D. Dogaru.

Sîmbătă, 7 iunie, înalţii oaspeţi au luat parte la inaugurarea atelierelor şi noilor construcţii de la secţiile de Litografie şi Tipografie ale Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă.

In timpul agapei ce a avut loc cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei, — care dă o pildă grăitoare de felul cum trebuie îndeplinită misiunea de apostoli ai lui Hristos, nepregetînd la vîrsta sa înaintată să călătorească la Moscova şi la Bucureşti, pentru a aduce binecuvîntări şi îndemn la muncă clerului şi credincioşilor ortodocşi din alte ţări.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit de asemenea Prea Sfinţitului Pavel de Perm, delegatul Prea Fericitului Patriarh Alexei şi însoţitorului său, profesorul inspector Anatolie Gorbaciov, de la Academia Duhovnicească din Moscova, pe care i-a rugat să transmită Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Ruse şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki mulţumirile sale şi să-i asigure de dragostea noastră.

După amiază, însoţitorii Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei, conduşi de P. S. Episcop Theoctist, vicar-patriarhal, au făcut o vizită la Mînăstirea Ţigăneşti, unde au admirat Atelierele şi expoziţia de lucruri făcute de maici şi surori.

Duminică 8 iunie, Prea Fericitul Patriarh Hristofor şi însoţitorii au luat parte la festivităţile ce au avut loc cu prilejul sărbătoririi a zece ani de rodnică păstorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian, precum şi a şaptezeci şi cinci de ani de la înfiinţarea învăţămîntului teologic superior din Bucureşti. [15]

Luni, 9 iunie, oaspeţii au vizitat oraşul, cercetînd Biblioteca Academiei R. P. R., biserici şi magazine.

Seara, înainte de masă, s-a dat în cinstea oaspeţilor un frumos concert de muzică religioasă şi populară, executată de Corala preoţilor din Bucureşti, sub conducerea P. C. Preot Alexandru Delcea, şi de Corala Patriarhiei, sub conducerea profesorului Nicolae Lungu, în prezenţa Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Inalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei, Firmilian al Olteniei şi Vasile al Banatului, a Prea Sfinţiţilor Episcopi Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, Teofil al Clujului, Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali şi a colaboratorilor Prea Fericitului Patriarh Justinian.

---

15. Dările de seamă asupra acestor festivităţi sînt publicate în revista de faţă, la pag. 563 şi pag. 697.

Compozițiile alese și desăvîrșit executate, conducerea și vocile au plăcut mult oaspeților. Prea Fericitul Patriarh Hristofor a binecuvîntat pe dirijori și pe membrii celor două Corale, iar arhimandritul Callistos, distins cunoscător al muzicii și talentat cîntăreț, a exprimat mulțumirea oaspeților de a fi ascultat așa frumoasă muzică și a felicitat Coralele.

După masa de seară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut oaspeților alese daruri, în veșminte, stofe și obiecte bisericești, executate în atelierele Patriarhiei, precum și în frumoase și interesante albume și obiecte de artă națională, pe care oaspeții le-au primit mișcați și cu cele mai calde mulțumiri.

Marți, 10 iunie, a fost ziua plecării Prea Fericitului Patriarh Hristofor și a însoțitorilor săi spre Alexandria, pe calea aerului, peste Sofia, Belgrad și Atena. Oaspeții au fost conduși la aeroport de Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de Inalt Prea Sfinției Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Firmilian al Olteniei, Prea Sfinției Episcopi Teofil al Clujului, Antim Tîrgovisteanul și Theoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Ioan Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului Patriarhal și protoiereii Capitalei.

La plecare, oaspeții au fost salutați de D-l Secretar General al Departamentului Cultelor, D. Dogaru. Prea Fericitul Patriarh Hristofor a mulțumit încă odată pentru buna primire de care s-a bucurat în țara și Biserica noastră și pentru multa dragoste arătată.

La ora 6,30 avionul a decolat, pe o vreme senină și frumoasă. Conducătorii Bisericilor bulgară și greacă au fost înștiințați telegrafic de trecerea Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei. In aceeași zi, oaspeții au sosit la Atena, de unde, joi 12 iunie, au plecat și sosit la Alexandria, după o călătorie de mai mult de o lună în Uniunea Sovietică și în țara noastră.

P. C. Arhimandrit Callistos Musikidis, exarhul Patriarhiei de Alexandria la Odesa, care a plecat spre acest oraș cu avionul, în aceeași zi, la ora 10,30 a avut dorința și timpul de a vedea cîteva biserici vechi și noi în București. Insoțit de Părintele secretar al Cabinetului Patriarhal N. Cazacu, a vizitat bisericile: Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Parcul Domeniilor, Sf. Elefterie — bserica nouă și veche —, Zlătari, unde a fost egumen patriarhul de Alexandria Matei Psaltul, Stavropoleos și Sf. Anton (Curtea Veche), lîngă Piața de Flori. La plecare părintele arhimandrit a fost condus la aeroport de părintele secretar al Cabinetului Patriarhal.

Vizita Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei și a toată Africa este un fapt din cele mai importante și necesare în viața Bisericii ortodoxe. Această vizită, cum am spus restabilește legăturile directe între Biserica noastră și vechea Biserică a Alexandriei, apostolică, atît de mare, de însemnată și de glorioasă în vechimea creștină, al cărei conducător era cel dintîi în Orient, pînă la sinodul II ecumenic (381), de cînd a fost ridicat la această cinste scaunul Capitalei imperiului, Constantinopole. Vizita făcută este un mijloc de cunoaștere și de comunicare între Biserici și oreează mijloace de apropiere, de ajutor și de colaborare ortodoxă. In actuala situație bisericească și anume în actualele raporturi bisericești, aceste legături sînt de dorit și binefăcătoare pentru Biserica Ortodoxă.

VIZITA IN ŢARA NOASTRĂ A DELEGAŢIEI BISERICII ORTODOXE RUSE

Răspunzînd invitaţiei făcute de Intîistătătorul Bisericii noastre, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei şi a toată Rusia a rînduit o delegaţie, alcătuită din Prea Sfinţitul Pavel, Episcopul Permului şi Solicamului şi d-l Anatolie P. Gorbaciov, inspector adjunct al Academiei Teologice din Zagorsk — Moscova, pentru a reprezenta Biserica Ortodoxă Rusă la festivităţile prilejuite de aniversarea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian şi a 75 de ani de la înfiinţarea învăţămîntului teologic universitar din Bucureşti.

Miercuri 4 iunie, 1958, delegaţia de mai sus a sosit în ţară. Pe aeroportul Băneasa, înalţii oaspeţi au fost întîmpinaţi şi salutaţi de P. S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal, D-l I. Onţanu, Director în Departamentul Cultelor, Prea Cucernicii Preoţi I. Gagiu, Directorul Administraţiei Patriarhale şi N. Cazacu, Secretarul Cabinetului Patriarhal. După cuvintele calde şi prieteneşti de bun venit, oaspeţii au fost conduşi la Palatul Patriarhal, unde au fost găzduiţi pe tot timpul şederii în ţară.

A doua zi, au fost primiţi de Prea Fericitul Patriarh Justinian, căruia i-au prezentat salutul şi urările Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki precum şi darurile frăţeşti trimise de Inalţii Ierarhi ruşi.

In aceeaşi zi, oaspeţii au vizitat Capitala şi împrejurimile, cercetînd cu deosebit interes bisericile: Parcul Domeniilor, Sfîntul Elefterie şi Stavropoleos, precum şi minunatele colecţii de artă de la Palatul Republicii şi marele combinat poligrafic Casa Scînteii.

Vineri 6 iunie, membrii delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse au luat parte la festivitatea înaugurării aşezămîntului de la Schitul Maicilor.

După amiază, distinşii oaspeţi au făcut o vizită la Ambasada Sovietică şi la Departamentul Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Romîne, unde s-au întreţinut amical cu D-l D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului.

Sîmbătă 7 iunie, distinşii oaspeţi au participat la inaugurarea noului local al Tipografiei Institutului Biblic.

Seara, la orele 6,30, Prea Sfinţitul Episcop Pavel, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, a oficiat slujba Privegherii în biserica rusă Sfîntul Niculaie din Bucureşti.

La sfîrşitul slujbei, P. C. Preot Simion Neaga a adresat Prea Sfinţiei Sale un cuvînt de bun sosit, rugîndu-l să transmită Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki, din partea credincioşilor acestei biserici şi a clerului, omagiul de profundă

recunoștință și mulțumire pentru ajutorul acordat bisericii ruse din București, prin Prea Fericitul Patriarh Justinian.

A răspuns Prea Sfințitul Episcop Pavel, care a spus printre altele:

«Mulțumesc în primul rînd bunului Dumnezeu, care mi-a ajutat să văd frumoasa țară romînească, cu cîmpii mănoase, cu păduri frumoase, cu bogății și cu oameni așa de buni și ospitalieri. De trei zile sîntem în țara romînească, dar în aceste zile am reușit să vedem și să admirăm atîtea realizări importante și mărețe, atît pe plan social, cît și pe plan bisericesc.

Mulțimea bisericilor din București și întreținerea lor în stare perfectă de curățenie, este o mărturie și o dovadă vie de adînca religiozitate a dreptcredincioșilor romîni, iar religiozitatea este o consecință logică a activității rodnice, pe care o desfășoară clerul și conducătorii Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu energicul și înțeleptul Patriarh, Prea Fericitul Părintele Justinian, cu a cărui binecuvîntare ne aflăm și noi astăzi în mijlocul Dumneavoastră.

Imi impune conștiința să mărturisesc și de pe acest amvon întreaga noastră admirație, aducînd sincere mulțumiri și recunoștință Părintelui Patriarh Justinian, pentru toată osteneala pe care o depune spre slava Sfintei Biserici Ortodoxe, pentru întărirea și adîncirea legăturilor de prietenie între popoare, pentru întărirea frontului de luptă în apărarea păcii, și pentru consolidarea Ortodoxiei noastre ecumenice.

Domniilor Voastre, fii credincioși ai Bisericii noastre, în frunte cu vrednicul păstor, părintele Simion Neaga, vă amintim cuvintele Sfintei Scripturi și vă îndemnăm să păstrați cu sfințenie «unitatea de gîndire între frați și dragostea nestinsă între cei apropiați».

Transmițîndu-vă binecuvîntări arhierești, atît din partea Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Crutițki, cît și din partea mea, rog pe bunul Dumnezeu să vă întărească în credință, să vă ajute în viață, să vă ocrotească și să vă păzească de necazuri și nevoi, iar mai presus de toate să se pogoare pacea pe pămînt, pacea între oameni, pacea între popoare».

Duminică 8 iunie, împreună cu membrii delegației Bisericii Ortodoxe a Alexandriei, Prea Sfințitul Episcop Pavel a luat parte la săvîrșirea de către Prea Fericitul Patriarh Justinian a Sfintei Liturghii, în catedrala Sfîntul Spiridon. Inalții oaspeți au luat parte apoi la ședința solemnă a Sfîntului Sinod, consacrată sărbătoririi a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian. Darea de seamă asupra acestei ședințe solemne și cuvîntarea rostită cu acest prilej de Prea Sfințitul Episcop Pavel sînt publicate în altă parte a numărului de față (pag. 563).

Luni 9 iunie, delegația Bisericii Ruse, însoțită de Prea Sfințitul Episcop Antim, Vicar Patriarhal, a vizitat mînăstirea Ciorogîrla, cu toate așezămintele și clădirile reconstruite în vremea din urmă.

In biserica mînăstirii, Prea Sfințitul Episcop Antim a prezentat obștei pe distinșii oaspeți, iar P. C. Maică Magdalena, stareța mînăstirii a salutat pe Inalții soli ai Bisericii Ortodoxe Ruse, cerînd, cu multă smerenie, binecuvîntări arhierești.

P. S. Episcop Pavel, a adus mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian care i-a dat posibilitate să cunoască și acest așezămînt monahicesc, în care se constată multă rîvnă, pricepere și muncă.

In aceeaşi zi, oaspeţii au vizitat şi mînăstirea Ţigăneşti, unde funcţionează o secţie de ţesătorie a Institutului Biblic, utilată cu aparate şi unelte perfecţionate.

Marţi 10 iunie, reprezentanţii Bisericii Ortodoxe Ruse, însoţiţi de Prea Sfinţitul Episcop Antim, Vicar Patriarhal, P. C. Pr. Simion Neaga, interpret şi P. C. Ierod. Nicanor Motorga, au plecat cu maşinile spre a vizita mai multe localităţi, mînăstiri şi schituri din ţară. Primul popas a fost făcut la Mînăstirea Ghighiu, de curînd restaurată din temelie, prin grija părintească a Prea Fericitului Patriarh Justinian. De aci, oaspeţii şi însoţitorii şi-au continuat drumul spre Sinaia, unde au ajuns la orele 12,30. După o scurtă odihnă la mînăstire, distinşii oaspeţi au vizitat Castelul Peleş, iar după masă, casa de odihnă pentru oamenii muncii de la Cota 1400.

Miercuri 11 iunie, oaspeţii au plecat spre Oraşul Stalin, unde au vizitat Uzinele de tractoare, fiind primiţi cu multă amabilitate şi conduşi prin toate sectoarele de muncă, precum şi vechiul monument istoric Biserica Neagră, continuîndu-şi apoi călătoria spre schitul Dragoslavele, unde au ajuns la orele 15, rămînînd pînă a doua zi.

Joi 12 iunie, au părăsit frumoasa reşedinţă de vară a Prea Fericitului Patriarh, de la Dragoslavele, îndreptîndu-se spre Cîmpulung unde au poposit la vechea mînăstire ctitorită de Negru Vodă, fiind întîmpinaţi cu multă căldură şi dragoste de numeroşi clerici din localitate.

Prea Sfinţitul Episcop Pavel a mulţumit pentru primirea făcută, transmiţînd tuturor arhiereşti binecuvîntări şi urări de cît mai grabnică realizare a păcii pe pămînt.

După ce au vizitat Muzeul aflat în incinta mînăstirii, înalţii Ierarhi şi însoţitorii lor au continuat drumul spre Curtea de Argeş, unde au fost întîmpinaţi de Prea Sfinţitul Arhiereu Pavel Şerpe, stareţul mînăstirii. Prea Sfinţia Sa, înconjurat de un sobor de preoţi, a oficiat o scurtă slujbă apoi a rostit un călduros cuvînt de bun sosit, exprimînd bucuria obştei monahale de la Curtea de Argeş, pentru vizita distinşilor soli ai Bisericii Ortodoxe Ruse.

Aci oaspeţii au putut admira frumuseţea minunatelor ctitorii voievodale, precum şi grija deosebită cu care sînt păstrate şi întreţinute vechile noastre monumente istorice, artistice şi religioase.

A doua zi, **vineri 13 iunie,** oaspeţii s-au îndreptat spre Rîmnicul Vîlcii, unde au fost întîmpinaţi de Prea Sfinţitul Iosif, Episcopul Rîmnicului şi Argeşului, care i-a condus la Mînăstirea Cozia, pentru a vizita străvechea ctitorie a lui Mircea cel Bătrîn de pe malul Oltului. Aci Inalţii Ierarhi au fost întîmpinaţi de obştea călugărilor, de corpul profesoral şi de elevii Şcolii de cîntăreţi, în frunte cu stareţul mînăstirii.

Intorcîndu-se la Rîmnicul Vîlcii, distinşii oaspeţi au fost conduşi în catedrala episcopală, unde aşteptau clerici şi numeroşi credincioşi din oraş.

După o scurtă rugăciune, Prea Sfinţitul Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, adresîndu-se oaspeţilor, a dat expresie sentimentelor de bucurie, cu care clerul şi credincioşii din eparhia Prea Sfinţiei Sale întîmpină pe distinşii oaspeţi, — soli ai păcii şi ai binecuvîntării celei mai mari Biserici Ortodoxe surori, Biserica Rusă. In continuarea cuvîntului său, Prea Sfinţitul Episcop Iosif a vorbit despre strînsele legături care unesc bisericile noastre şi a încheiat rugînd pe distinşii oaspeţi să transmită Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei, Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki

şi tuturor Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Ruse urări de sănătate şi spor duhovnicesc, iar binecredincioşilor creştini, salutul frăţesc şi prietenesc al credincioşilor olteni şi dorinţa lor sinceră de grabnică realizare a păcii trainice în lumea întreagă.

A răspuns Prea Sfinţitul Episcop Pavel, care şi-a mărturisit toată stima şi admiraţia faţă de conducătorii Statului Romîn şi faţă de conducerea Bisericii Ortodoxe Romîne, subliniind că realizările văzute de Prea Sfinţia Sa, în toate domeniile, în scurtul timp de cînd se află în ţara noastră, vădesc pe deplin colaborarea armonioasă a oamenilor Bisericii cu organele autorităţii de Stat. Prea Sfinţia Sa a încheiat exprimîndu-şi admiraţia pentru contribuţia adusă de poporul romîn cauzei păcii şi încrederea nezdruncinată în triumflul luptei sfinte, dusă de toate popoarele pentru apărarea vieţii paşnice a lumii întregi.

Binecuvîntînd pe credincioşi, Inalţii Ierarhi au ieşit din catedrală şi au vizitat cancelariile eparhiale, şi fabrica de lumînări a Episcopiei Rîmnicului.

După masă, oaspeţii au fost conduşi de Prea Sfinţitul Episcop Iosif, să viziteze Mînăstirea Hurezi. Delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse şi Inalţii Ierarhi însoţitori au fost întîmpinaţi de obştea mînăstirii şi elevele Seminarului monahal în frunte cu P. C. Maică stareţă Mihaela Gheşoiu şi P. C. Maică Timoteia Nicoară, Directoarea Seminarului.

In biserica mînăstirii, după Polihroniu, Prea Cuvioasa Maică Mihaela Gheşoiu, stareţa Mînăstirii Hurezi, a salutat pe oaspeţi, arătînd marea bucurie pe care o simte întreaga obşte monahală primind în acest sfînt aşezămînt, ctitorit cu veacuri în urmă de voievodul martir Constantin Brîncoveanu, pe înalţii reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Ruse. După ce a înfăţişat viaţa şi activitatea pe care o desfăşoară vieţuitoarele din această mînăstire şi elevele Seminarului Monahal, — Prea Cuvioasa Maică Stariţă a rugat pe Prea Sfinţiţii Episcopi Pavel al Permului, Iosif al Rîmnicului şi Antim Tîrgovişteanul, să le împărtăşească arhiereşti binecuvîntări.

Mulţumind pentru căduroasa primire, Prea Sfinţitul Episcop Pavel a mărturisit că delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse datorează neţărmurită recunoştinţă Prea Fericitului Patriarh Justinian, care i-a oferit minunatul prilej de a cerceta şi cunoaşte realitatea din atîtea mînăstiri şi schituri ale Bisericii Ortodoxe Romîne. Dînd apoi părinteşti povăţuiri monahiilor, a îndemnat pe elevele Seminarului monahal să depună toată stăruinţa pentru a-şi însuşi cît mai multe şi mai temeinice cunoştinţe, deoarece cu cît monahismul ortodox va reuşi să se ridice mai sus pe treptele culturii, cu atît el va deveni mai folositor şi Bisericii şi societăţii.

Prea Sfinţitul Episcop Pavel a binecuvîntat apoi obştea mînăstirii şi seminarului, dorindu-le spor în munca lor creatoare în ogorul Domnului.

Sîmbătă 14 iunie, s-au vizitat cele patru schituri ale Mînăstirii Hurezi, precum şi Mînăstirile Dintr-un Lemn şi Bistriţa.

La orele 14, a sosit la Mînăstirea Hurezi, Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a fost întîmpinat cu multă bucurie şi dragoste de întreaga obşte a mînăstirii şi a seminarului monahal, de faţă fiind şi delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse. In sunetele Imnului Patriarhal, cîntat de toţi cei prezenţi, Prea Fericirea Sa a intrat în biserică, unde, după Polihroniu, Prea Cuvioasa Maică Stareţă a rostit un cuvînt de bun sosit.

A răspuns Prea Fericitul Patriarh, care a dat elevelor, profesoarelor şi tuturor monahiilor îndrumări şi sfaturi duhovniceşti, împărtăşindu-le patriarhiceşti binecuvîntări.

Duminică 15 iunie s-a oficiat Sfînta Liturghie, în limba slavonă, rusă şi romînă, de către Prea Sfinţiţii Episcopi Pavel al Permului şi Antim Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal, înconjuraţi de un sobor de preoţi şi diaconi.

La orele 13, în trapeza mînăstirii, a avut loc masa de obşte, la care au luat parte Prea Fericitul Patriarh Justinian, distinşii oaspeţi şi toate monahiile şi elevele.

In timpul mesei, Prea Cuvioasa Maică Mihaela, stareţa mînăstirii, a rostit următorul toast:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

In numele soborului Sfintei Mînăstiri Hurezi, cu adîncă smerenie Vă rugăm să binevoiţi a-mi da înalta binecuvîntare, ca să salutăm în mijlocul nostru prezenţa Prea Fericirii Voastre.

De asemenea, Vă rugăm, să binevoiţi a-mi îngădui, ca smerite să salutăm în mijlocul soborului nostru, prezenţa Prea Sfinţitului Pavel al Permului şi Solicamului şi a domnului profesor Anatolie Gorbaciov, de la Academia Teologică din Moscova, şi să le zicem «Bine aţi venit la noi».

Cu adîncă smerenie Vă mulţumim, Prea Fericite Părinte Patriarh, pentru aleasa bucurie de care ne-aţi învrednicit, prin înălţătoarea slujbă arhierească săvîrşită astăzi în biserica noastră de Prea Sfinţiţii Episcopi: Pavel al Permului şi Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, cu ocazia încheierii serbărilor de zece ani de activitate arhierească a Prea Fericirii Voastre.

Prea Fericirea Voastră rămîneţi pentru noi acelaşi nepreţuit Părinte, îndrumător şi ocrotitor al umilitelor noastre osteneli, în acest sfînt locaş.

Cu multă smerenie mulţumim Prea Fericitului Părinte Patriarh Alexei al Moscovei şi a toată Rusia, precum şi Inalt Prea Sfinţitului Nicolae Crutiţki, prin a căror înaltă binecuvîntare ni s-a prilejuit deosebita bucurie de a avea astăzi aici în mijlocul nostru, alături de Prea Fericirea Voastră, pe solii Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Prea Sfinţitul Pavel al Permului.

Prea Sfinţite Episcop Pavel, cu smerenie Vă mulţumim pentru nepreţuita bucurie ce ne-aţi făcut, creînd o atmosferă duhovnicească deosebită prin rugăciunile pe care le-ati înălţat astăzi în biserica acestei mînăstiri, ctitoria Voevodului Mucenic Constantin Brîncoveanu.

Mulţumiri fierbinţi Vă rugăm să binevoiţi a transmite Prea Fericitului Părinte Alexei al Moscovei, precum şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki, ale cărui predici, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, au constituit, în repetate rînduri, în cadrul şedinţelor noastre duhovniceşti ţinute în Seminarul Monahal şi Şcoala Monahală din această mînăstire, clipe de reculegere şi o binecuvîntată hrană duhovnicească.

Totodată Ii rugăm şi Vă rugăm să binevoiţi a nu ne lipsi de Inaltele Binecuvîntări, ca Harul lui Dumnezeu să pogoare asupra noastră, întărindu-ne neîncetat în lupta cea bună.

Noi maicile și surorile din această Sfîntă Mînăstire, rugăm pe bunul Dumnezeu să înflorească tot mai mult prietenia dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Romînă, spre slava întregii Biserici Ortodoxe și pentru pacea întregii lumi.

Intru mulți și fericiți ani, Prea Sfințite Părinte Pavel.

A toastat apoi Prea Sfințitul Episcop Pavel al Permului, care a spus următoarele:

Astăzi, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Antim și ceilalți slujitori ai Bisericii, ne-am rugat laolaltă cu credincioșii, stînd la Sfînta Liturghie și lăudînd pe Domnul. Această sfîntă slujbă ne-a unit și ne-a înălțat în alte sfere, curate, senine și frumoase, unde se simte adevărata unitate a Bisericilor noastre. In această mînăstire de sub jurisdicția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu hramul Sfinților Constantin și Elena, mari împărați bizantini, ctitorie a marelui domnitor romîn Constantin Brîncoveanu, ne-am putut ruga astăzi numai datorită grijii și bunăvoinței Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și cu încuviințarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, care a făcut posibilă prezența noastră în mijlocul Dumneavoastră, în țara Dumneavoastră, unde am sărbătorit și jubileul de zece ani de la înscăunarea Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne. In aceste zile am reușit să constatăm și să vedem cu ochii noștri multiplele realizări ale Prea Fericirii Sale și deplina libertate în care se desfășoară viața voastră sufletească, care vă duce spre înălțimi nebănuite. Noi am rămas uimiți de atîtea realizări într-un timp atît de scurt. Ne bucurăm că prin energia și priceperea Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne s-au putut face realizări așa de mari, iar între Bisericile noastre s-au consolidat legături așa de strînse, căci Sanctitatea Sa Patriarhul nostru Alexei, nu-l numește pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian decît frate adevărat. Și, se știe că legătura cea mai strînsă se găsește întotdeauna între frații adevărați; aceste legături se răsfrîng și asupra întregii Biserici; au mai existat legături între popoare și Biserici, dar legăturile de astăzi sînt mai puternice ca oricînd și cred că aceste legături sînt deopotrivă de puternice și între popoarele rus și romîn, legături absolut necesare pentru pacea noastră și pentru viața noastră. Eu cred că dacă între toate Bisericile Ortodoxe s-ar crea asemenea legături de înfrățire, n-ar mai putea avea loc nici un război.

Amintind apoi că pacea e darul lui Dumnezeu lăsat oamenilor pe pămînt și că dorind pacea popoarelor noastre, oamenii Bisericii doresc pacea întregii lumi, Prea Sfințitul Episcop Pavel a închinat paharul **pentru pacea popoarelor de pretutindeni și pentru sănătatea tuturor viețuitoarelor mînăstirii Hurezi.**

Seria toasturilor a fost încheiată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a exprimat recunoștința Bisericii noastre față de Guvernul Republicii Populare Romîne și față de Departamentul Cultelor, care asigură tuturor unităților noastre bisericești posibilitatea manifestării credinței lor, în formele rînduite de predaniile Ortodoxiei străbune.

După amiază, la orele 17, elevele Seminarului Monahal au prezentat în cinstea oaspeților un frumos program artistic, alcătuit din coruri și recitări. O deosbită impresie a făcut asupra distinșilor soli ai Bisericii Ortodoxe Ruse, recitarea unor poezii și executarea unor bucăți muzicale, în limba rusă.

Seara, a avut loc o agapă dată de obştea Seminarului în cinstea Prea Fericitului Patriarh Justinian şi a Inalţilor săi însoţitori. In timpul agapei, Prea Cuvioasa Maică Timoteia Nicoară directoarea Seminarului Teologic, a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

In numele Corpului Didactic şi al elevelor din acest Seminar, cu adîncă smerenie, Vă rugăm să ne îngăduiţi a ne exprima deosebita bucurie, prilejuită de prezenţa Prea Fericirii Voastre în mijlocul nostru.

Cu adîncă smerenie Vă mulţumim că aţi adăugat la aleasa bucurie a venirii Prea Fericirii Voastre la noi şi prezenţa Inalţilor Oaspeţi, Prea Sfinţia Sa Pavel, Episcop al Permului şi d-l Anatolie Gorbaciov, reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Ruse, cărora le zicem din toată inima: «Bine aţi venit în mijlocul nostru»!

Ne exprimăm totodată şi adînca recunoştinţă faţă de Prea Fericirea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei şi întregei Rusii, care Vă consideră pe Prea Fericirea Voastră «Frate bun», aşa precum în cuvîntarea rostită astăzi spunea Prea Sfinţia Sa Episcopul Pavel al Permului, — că ne-a trimis pe aceşti înalţi soli ai Bisericii noastre surori.

De asemenea ne exprimăm aceeaşi adîncă recunoştinţă şi faţă de Inalt Prea Sfinţia Sa, Mitropolitul Nicolae Crutiţki, care împreună cu Prea Fericirea Sa, Patriarhul Alexei, nu ne sînt streini, ci dimpotrivă ne-am împrietenit înainte de a ne cunoaşte personal, prin alesele scrieri patriotice şi duhovniceşti, traduse din iniţiativa Prea Fericirii Sale Părintelui nostru Patriarh Justinian.

Prea Sfinţite Părinte Pavel şi domnule Profesor, faceţi parte dintr-un popor care se aseamănă poporului nostru romînesc, în mod deosebit prin puterea de jertfă, izvorîtă dintr-o inimă iubitoare de pace, singura chezăşie a fericirii noastre pămînteşti şi a fericirii veşnice.

Prea Sfinţite Părinte Pavel, smerit Vă rugăm să duceţi aceste gînduri bune ale noastre în patria Prea Sfinţiei Voastre şi să rugaţi pe Prea Fericirea Sa, Părintele Patriarh Alexei, să ne învrednicească de înaltă binecuvîntare, iar Prea Sfinţia Voastră să nu ne uitaţi în rugăciuni.

Prea Fericite Părinte Patriarh, încă odată Vă exprimăm adînca noastră recunoştinţă că ne-aţi învrednicit de această negrăită bucurie şi rugăm din toată inima pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască încă mulţi şi fericiţi ani, aducînd tot mai bogate roade în ogorul Domnului nostru Iisus Hristos.

A luat apoi cuvîntul Prea Sfinţitul Episcop Pavel al Permului, care a spus urmtoarele:

Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,
Prea Sfinţite Părinte,
Prea Cuvioşi Părinţi,
Prea Cuvioasă Maică Stareţă,
Prea Cuvioasă Maică Directoare
Prea Cuvioase Maici şi surori,

Din însărcinarea Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Crutiţelor, de care a amintit Prea Cuvioasa Maică Directoare, am venit în mijlocul Dumneavoastră pentru a transmite

tuturor creștinilor din Biserica Ortodoxă Romînă, salutul lor frățesc și binecuvîntările arhierești.

Dar sentimentul acesta de multă dragoste pentru poporul romîn nu este numai al lor, ci al întregului nostru popor. Biserica voastră și poporul romîn se bucură de dragostea sinceră a poporului nostru și a întregii noastre Biserici.

Inainte de a pleca în țara Dumneavoastră, am adus la cunoștință credincioșilor pe care îi păstoresc, că plec într-o țară vecină și prietenă cu noi; și tot poporul care era în biserică, — era foarte mult, fiind sărbătoarea Sfintei Treimi — m-a rugat să transmit poporului romîn toate urările de bine și fericire. Chiar în ziua plecării mele, m-a petrecut un grup de seminariști, care se întorceau din vacanță, căci așa este obiceiul la noi, ca după vacanță prima vizită s-o facă Episcopului locului. In felul acesta au aflat că plec în țara Dumneavoastră. Și, dacă pe de o parte s-au întristat aflînd despre plecarea mea, pe le altă parte s-au bucurat că vin într-o țară prietenă și m-au rugat să transmit tuturor celor ce învață teologie, salutul lor frățesc și prietenesc. Și iată, eu îmi fac această plăcută datorie în seara aceasta: de a vă transmite salutul seminariștilor din țara noastră.

Voi sînteți uniți în același duh, duhul credinței creștine și aveți aceeași cale de urmat, calea slujirii lui Dumnezeu. Binecuvîntați sînt părinții voștri care v-au îndreptat pașii spre acest așezămînt, căci nu este mai mare jertfă ca aceea de a-ți închina întreaga viață Aceluia care ți-a dat-o.

Din toată inima vă doresc succes în însușirea cunoștințelor teologice și laice, ca să puteți fi de folos Patriei și Bisericii voastre. Iar pentru viața voastră monahicească, de acum înainte, rog pe bunul Dumnezeu să vă întărească puterile, să vă ajute să vă păstrați curate și nevinovate, ca așa să puteți ajunge în patria cerească.

Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, conducătorul vostru sufletesc — exemplu viu de muncă și abnegație — îi doresc din toată inima succes, viață lungă pentru mulți și fericiți ani.

Iar patriei voastre și poporului romîn, le doresc tot binele, pacea veșnică spre folosul și fericirea tuturor.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit tuturor pentru frumoasele sentimente exprimate și pentru urările făcute, cu prilejul împlinirii a zece ani de la înscăunarea Prea Fericirii Sale ca Intîistătător al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Înfățișînd apoi condițiile și factorii care au înlesnit realizările dobîndite de Biserică sub îndrumarea și cîrmuirea Sa, Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh a subliniat datoria ce revine monahismului romînesc de a cultiva cultura teologică și a se dovedi, prin înfăptuirile sale, folositor Bisericii și Patriei.

Adresîndu-se Inalților reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse, Prea Fericirea Sa a vorbit despre trăinicia și rodnicia legăturilor dintre popoarele rus și romîn și despre frăția ce unește cele două Biserici Ortodoxe surori. In încheierea cuvîntării, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat hotărîrea fermă a Ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii noastre, de a aduce și în viitor — alături de marea Biserică Rusă, de celelalte Biserici creștine și de toți oamenii cinstiți din lume — noi contribuții la cauza sfîntă a apărării păcii între toate popoarele de pe pămînt.

A doua zi, **luni 16 iunie,** — după vizitarea amănunţită a atelierelor mînăstirii şi seminarului — Prea Fericitul Patriarh Justinian şi membrii delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse, împreună cu însoţitorii, au plecat către Bucureşti.

Marţi 17 iunie, distinşii oaspeţi au fost primiţi, la palatul patriarhal, de Prea Fericitul Patriarh Justinian, căruia i-au mulţumit pentru dragostea şi bunăvoinţa cu care le-a înlesnit cunoaşterea unor biserici şi mînăstiri din Republica Populară Romînă, — fapt care le-a dat putinţa să constate starea înfloritoare a Bisericii Ortodoxe Romîne.

Intîistătătorul nostru le-a înmînat cîteva daruri, menite să simbolizeze frăţia dintre Bisericile noastre, şi i-a rugat să transmită Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei şi Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Crutiţki sentimentele de preţuire şi dragoste şi urările de viaţă lungă şi sănătate, ale tuturor fiilor dreptcredincioşi şi Bisericii Romîne.

Miercuri 18 iunie, Prea Sfinţitul Episcop Pavel al Permului şi D-l Anatolie Gorbaciov au părăsit Bucureştii, îndreptîndu-se cu avionul spre Moscova. La aeroportul Băneasa, distinşii oaspeţi au fost conduşi de Prea Sfinţitul Episcop Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, D-l I. Onţanu, director în Departamentul Cultelor, P. C. Pr. I. Gagiu, director în Administraţia Patriarhală şi clerici din Capitală.

A fost de asemenea de faţă, D-l Victor Barahnin, prim secretar al Ambasadei Uniunii Sovietice la Bucureşti.

In aceeaşi zi, la cabinetul patriarhal s-a primit următoarea telegramă, transmisă din avion:

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREŞTI

Părăsind minunata Voastră ţară, Vă trimitem mulţumiri pentru toate. Cele mai bune urări Prea Fericirii Voastre şi colaboratorilor Voştri.

Episcop PAVEL
ANATOLIE GORBACIOV

Vizita delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse în ţara noastră şi participarea la festivităţile noastre bisericeşti, prilejuite de împlinirea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, au înscris încă o pagină în istoria legăturilor de prietenie şi frăţie dintre Bisericile şi popoarele rus şi romîn.

Pr. S. N.

INAUGURAREA UNOR AŞEZĂMINTE BISERICEŞTI CONSTRUITE SAU RESTAURATE LA CENTRELE PATRIARHAL ŞI MITROPOLITAN DIN BUCUREŞTI

Este bine cunoscută grija dovedită de Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru aşezămintele bisericeşti. Revistele noastre au publicat, în repetate rînduri, dări de seamă asupra lucrărilor de construcţii executate în Biserica noastră, începînd cu restaurarea multor monumente istorice şi terminînd cu lăcaşurile zidite din temelii, pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă din atelierele bisericeşti. Toate aceste înfăptuiri de ordin gospodăresc s-au datorat sprijinului acordat de Guvernul Republicii Populare Romîne, prin Departamentul Cultelor şi spiritului gospodăresc al Intîistătătorului Bisericii noastre.

O nouă serie de asemenea lucrări, terminate recent, au fost inaugurate între 31 mai şi 7 iunie a.c., în zilele premergătoare sărbătoririi a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian. Festivităţile prilejuite de aceste inaugurări au fost cinstite cu prezenţa Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei, a Prea Sfinţitului Episcop Pavel al Permului şi a însoţitorilor acestor Inalţi Ierarhi, soli a două Biserici Ortodoxe surori.

Publicăm în paginile ce urmează scurte relatări asupra inaugurării noilor lucrări de la mînăstirile monumente istorice: Plumbuita şi Ciorogîrla, de la Schitul Maicilor, de la Palatul Patriarhal şi de la Tipografia Institutului Biblic.

LA MÎNĂSTIREA PLUMBUITA

Datorită nepăsării din trecut, clădirile voevodalei mînăstiri Plumbuita se ruinaseră, iar sfîntul locaş devenise biserică de mir. Abia după 79 de ani, în 1943, ea a redevenit mînăstire, după ce se făcuseră unele lucrări de restaurare în 1933. Aceste lucrări au fost desăvîrşite prin grija Prea Fericitului Patriarh Justinian, în primul deceniu de arhipăstorire a Prea Fericirii Sale.

Duse la bun sfîrşit, lucrările de restaurare şi atelierele-şcoală înfiinţate în vatra mînăstirii au fost sfinţite de Prea Fericitul Patriarh Justinian şi inaugurate în ziua de 31 mai a.c., în prezenţa Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei şi al întregii Africi, înconjurat de membrii delegaţiei Bisericii apostolice a Alexandriei, aflaţi în vizită în ţara noastră, ca oaspeţi ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

In afară de oaspeţii străini, la această înălţătoare manifestare religioasă au fost de faţă: Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Iustin al Moldovei

și Sucevei, P.S. Episcop Antim Tîrgovișteanul și P.S. Episcop Theoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P.C. Pr. I. Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, P.C. Pr. Zaharia Bîlbîie, consilier patriarhal — Institutul Biblic, Ateliere II (Plumbuita), P.C. Protoierei ai Capitalei: N. Dragomirescu, Vasile Gregorian, Vasile Ionescu și I. Nițescu, prof. univ. Teodor M. Popescu, translator pe lîngă Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, obștea monahală a mînăstirii, preoți, tehnicieni și lucrători din ateliere, precum și reprezentanții Departamentului Cultelor, în frunte cu dl. director general I. Bărbulescu.

Slujba Sfintei Liturghii a fost săvîrșită de P.S. Episcop Vicar Antim Tîrgovișteanul, în fruntea unui sobor de ieromonahi și diaconi.

Prea Fericiții Patriarhi Justinian și Hristofor al Alexandriei au sosit la orele 11, fiind întîmpinați la intrarea în mînăstire de soborul slujitorilor în frunte cu P. S. Episcop Vicar Antim Tîrgovișteanul, care, potrivit ceremonialului tradițional, le-a prezentat, spre sărutare, Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce.

S-a săvîrșit sfințirea apei, în fața bisericii, s-a făcut ocolirea și stropirea cu aghiazmă a sfîntului locaș și a înnoitelor și noilor clădiri, de către Prea Fericitul Patriarh Justinian. Intreaga asistență a intrat apoi în biserică, unde, după rostirea otpustului s-a săvîrșit un Polihroniu.

După încheierea slujbei religioase, P.S. Episcop Antim, Vicar Patriarhal, a dat citire următorului act comemorativ, de restaurare:

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, săvîrșitu-s-a preînnoirea mînăstirii Plumbuita, din maginea orașului București, astăzi 31 mai din anul mîntuirii 1958.

După aproape patru sute de ani de la întemeierea ei și 321 ani de la preînnoirea ei, de către evlaviosul voevod Matei Basarab și la împlinirea a zece ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, din a cărui dragoste și rîvnă s-au împlinit cele de lipsă la această Sfîntă Mînăstire și anume:

— S-a zidit turla Bisericii, bolțile pronaosului și pridvorul, care s-au deschis, dîndu-li-se forma dintru început. S-a restaurat pictura veche și s-au împlinit spațiile libere cu pictură nouă. S-a făcut mobilier nou, pardoseală de marmoră și s-a înzestrat cu odoare, veșminte și toate cele de trebuință sfintelor slujbe.

— S-a întregit cetatea mînăstirii, s-au rezidit chiliile, s-a restaurat Palatul Domnesc și clopotnița și s-au întemeiat ateliere de sculptură, pictură, turnătorie de clopote, policandre și sfeșnice, ateliere de prelucrat tămîie, ceară pentru lumînări și rame pentru icoane, rînduindu-se, de către Prea Fericirea Sa, monahi care să săvîrșească sfintele slujbe mînăstirești și să lucreze în ateliere, împletind astfel rugăciunea și munca după vechile pravile.

Slujba preînnoirii a fost săvîrșită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de un măreț sobor de arhierei, preoți și monahi, de față fiind și Prea Fericitul Părinte Hristofor, Papă și Patriarh al marii cetăți Alexandria și a toată Africa și însoțitorii Prea Fericirii Sale, precum și delegați ai Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri — și un mare număr de clerici și credincioși.

Mulțumim bunului Dumnezeu care ne-a învrednicit să ajungem această sfîntă zi și să-L rugăm să ocrotească Cetatea și poporul și să dăru-

iască lumii pace şi mare milă, cu mijlocirile Sfîntului Ioan Botezătorul — patronul acestei sfinte Mînăstiri.

Spre aducere aminte s-a întocmit acest act comemorativ, semnat de cei prezenţi».

P.C. Consilier Zaharia Bîlbîie, conducătorul Secţiei a II-a a Institutului Biblic, care funcţionează în cuprinsul mînăstirii Plumbuita, a făcut o documentată dare de seamă asupra lucrărilor de reînnoire şi construcţie, scoţînd totodată în evidenţă însemnătatea istorică a sfîntului locaş.

Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian al Romîniei,
Prea Fericite Părinte Hristofor, Papă şi Patriarh al marii cetăţi a Alexandriei şi a toată Africa,
Domnule Director General,
Distinşi oaspeţi,
Inalt Prea Sfinţiţi Părinţi Mitropoliţi,
Prea Sfinţiţi Părinţi Episcopi,
Iubiţi creştini,

Un prilej de aleasă bucurie duhovnicească ne întruneşte astăzi sub bolţile străvechei ctitorii voevodale Plumbuita, de care se leagă atîtea scumpe amintiri ale trecutului poporului nostru.

Sub zidurile mînăstirii Plumbuita, la 25 octombrie 1632, voevodul Matei Basarab a înfrînt oştile lui Radu Iliaş, care fugi «cu mare spaimă şi cu capul gol», cum glăsuieşte cronicarul.

La podul Plumbuitei de pe apa Colentina, Constantin Voevod, fiul lui Şerban Basarab primeşte steagul de domnie.

In deal la Plumbuita, sfetnicii voevodului Constantin Brîncoveanu întîmpină pe solii lui Mihai Racoviţă, domnul Moldovei, la nunta Ancuţei, fiica voevodului martir.

La Colentina, Tudor Vladimirescu pune santinele spre a împiedica ieşirea boierilor din oraş.

Nenumărate amintiri ne stăpînesc sufletele azi, cînd serbăm preînnoirea vechei mînăstiri—cetate Plumbuita.

Pe lespezile acestei sfinte biserici au îngenunchiat şi s-au rugat credincioşi simpli, ţărani evlavioşi. călugări plini de duhovnicie, egumeni, domniţe pioase şi voevozi căliţi în lupte, iar între zidurile acestei cetăţi de apărare a scaunului de domnie au înflorit mărgăritarele cuviosiei, ale credinţei şi sfinţeniei, aşa cum se cuvine într-o cetate duhovnicească.

Cu îngăduinţa şi binecuvîntarea Prea Fericirilor Voastre, voi încerca în puţine cuvinte să arăt însemnătatea acestei mînăstiri în trecut şi cum s-a ajuns la bucuria praznicului de astăzi.

*

Inceputul unei aşezări monahale pe dealul tăiat de apă Colentinei din apropierea Bucureştilor, într-un decor natural ce va fi fost de un rar şi ales pitoresc, se pierde în negura vremilor.

Cea dintîi aşezare despre care avem date istorice precise este din vremea voevodului Petru cel Tînăr, fiul lui Mircea Ciobanul şi al Doamnei Chiajna, care a domnit între anii 1559-1568. El a început a zidi această sfîntă mînăstire cu hramul «Naşterea Sfîntului Ioan Botezătorul», pe care se pare că n-a terminat-o el, ci urmaşii săi la domnie: Alexandru al II-lea

Voevod cu soţia sa Ecaterina Doamna, între anii 1568-1577 şi fiul lui, Mihnea Voevod, care a domnit în două rînduri: între 1577-1583 şi 1585-1591.

Aceştia au împodobit biserica cu toate cele de trebuinţă pentru sfintele slujbe şi au înzestrat-o cu vii, ocine, mori şi prăvălii, ca pe o mînăstire lavră.

In anul 1586, în a doua sa domnie, Mihnea Voevod, prin hrisovul său din 21 octombrie, închină Plumbuita, ctitoria părinţilor săi şi a sa, mînăstirii Xiropotam din Sfîntul Munte Athos.

Prin trecerea anilor şi din lipsă de îngrijire — poate — mînăstirea s-a ruinat, fiind preînnoită de evlaviosul voevod Matei Basarab şi tîrnosită la 10 aprilie 1647.

Gospodar şi viteaz, cîrmuitor priceput, evlavios şi iubitor de Dumnezeu, sprijinitor al culturii, în vremea domniei lui s-au ridicat multe locaşuri dumnezeieşti şi s-au tipărit numeroase cărţi de slujbă şi laice.

Din Mehedinţi, de la Strehaia şi pînă la Soveja, în munţii Vrancei, ba şi în Ardeal, şi chiar peste Dunăre la Vidin şi Şiştov, chipurile lui Matei Basarab şi al Elenei Doamna se văd şi astăzi zugrăvite la locul de cinste, pe peretele ctitorilor, în foarte multe biserici şi mînăstiri.

Că a zidit 20, 40, mai multe sau mai puţine biserici, nu ştim cu precizie. Cert este un singur lucru: «nici unul dintre domnitorii Ţării Romîneşti nu a ridicat atîtea lăcaşuri bisericeşti, ca Matei Basarab» (C. C. Giurăscu, Istoria Romînilor, III, 1, Bucureşti, 1942, pag. 328).

Nu se putea ca acest mare voevod să lase în părăsire Mînăstirea Sfîntul Ioan Botezătorul de la podul peste apa Colentinei, sub zidurile căreia a dobîndit domnia Ţării Romîneşti.

Din contră, dărnicia şi evlavia marelui voevod s-au revărsat din belşug asupra acestei mînăstiri: zideşte din nou biserica, clopotniţa, zidul înconjurător în formă de cetate, chiliile şi palatul Domnesc, iar printr-o serie de hrisoave îi întăreşte stăpînirea peste proprietăţile sale, îi acordă o serie de scutiri, o ocroteşte faţă de cei ce îi încălcau drepturile, pe ea şi pe colibaşii şi rumînaşii ce locuiau în jurul ei, lucru ce s-a urmat apoi şi de alţi voevozi în veacurile XVII şi XVIII, făcînd din mînăstirea Plumbuita una din marile mînăstiri muntene din acel timp.

Cu vremea însă, gloria ei a început să scadă pe încetul; cu toate averile de care dispunea, turlele năruite de cutremurul cel mare din 1802, care erau o podoabă arhitectonică a bisericii Plumbuita, n-au mai fost reconstruite, pînă acum cîţiva ani.

Pînă la 1864, adică timp de peste 300 de ani, a fost totuşi aci o neîntreruptă aşezare monahală, adică o mînăstire.

După secularizarea averilor mînăstireşti, călugării greci plecînd, clădirile încep a se ruina, iar biserica devine biserică de mir a parohiei Plumbuita, care cuprindea comuna Colentina cu satul Plumbuita şi aşezările răzleţe din viile şi grădinile aflătoare în această suburbie, servind ca biserică de mir pînă în anul 1943, adică timp de 79 de ani.

De la 1943, devine din nou mînăstire, adăpostind pe rînd mai multe instituţii bisericeşti şi anume: în anii 1943-1944 funcţionează aci o şcoală pentru surori de caritate cu eleve călugăriţe.

Intre anii 1944-1948 au vieţuit aci călugăriţe şi a funcţionat, sub grija lor, un orfelinat întreţinut de Sfînta Mitropolie.

In anii 1948-1951 a funcţionat seminarul monahal de călugăriţe, transferat apoi la Mînăstirea Hurezi, în anii 1951-1952, şcoala de cîntăreţi bisericeşti a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, iar din anul 1950 au început să se organizeze aci atelierele de obiecte bisericeşti ale Institutului Biblic.

Restaurarea mînăstirii s-a început în anul 1933, cînd, prin osîrdia parohului de atunci şi a forurilor parohiale, s-au făcut reparaţii la clopotniţă, palatul domnesc şi la pictura bisericii, din fondurile parohiei şi ajutoare de la Stat.

In anii 1940-1944, s-au continuat lucrările în incinta mînăstirii cu aceleaşi ajutoare, lucrul fiind apoi întrerupt pînă în anul 1948.

In acel an — 1948 —, venind la cîrma Bisericii Ortodoxe Romîne Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, în ziua aşezării Prea Fericirii Sale pe scaunul de Intîistătător şi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, a enunţat un program de activitate arhipăstorească, Prea Fericirea Sa arătîndu-se puternic stăpînit de dorinţa de a organiza clerul monahal.

Mînăstirea Plumbuita este cea dintîi mînăstire cu care se pune început bun reorganizării vieţii monahale. Prea Fericitul Patriarh Justinian, văzînd starea în care se află ctitoria lui Matei Basarab, voevod plin de evlavie şi iubitor de cultură, a chemat preoţimea Capitalei la lucrul cel bun. La chemarea Prea Fericirii Sale, preoţimea din Bucureşti a răspuns cu însufleţire şi astfel în anii 1949-1950 Plumbuita devine şantierul preoţilor din Bucureşti, condus de un comitet format din Consilierul Administrativ de la Sectorul cultural-social al Sf. Arhiepiscopii a Bucureştilor de atunci, Preotul Dumitru Cristescu şi cei patru protoierei ai Capitalei.

In aceşti ani s-au restaurat clădirile din stînga incintei. S-a refăcut apoi învelitoarea de tablă la acoperiş, s-au efectuat lucrări de finisaj în interior: uşi, ferestre, pardoseli, scări, zugrăveli la aripa din stînga şi casa domnească. S-au început şi s-au dus la bun sfîrşit lucrările de restaurare a bisericii, căreia i s-a refăcut acoperişul. S-a zidit turla, s-au zidit bolţile pronaosului, s-a deschis pridvorul în forma iniţială, s-a împodobit interiorul cu zugrăveală nouă, restaurîndu-se şi cea veche, s-a făcut pardoseală nouă, mobilier, odoare, veşminte. din fondurile donate de Sf. Mitropolie, prin bunăvoinţa Prea Fericirii Sale, iar din anul 1950, Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă, din îndemnul şi cu binecuvîntarea şi aprobarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, începînd a-şi instala şi organiza aci atelierele sale de producţie a obiectelor de cult necesare Bisericii şi credincioşilor ei, a început să facă nu numai amenajări şi investiţii în utilaje, ci şi lucrări de reparaţii, întreţinere şi restaurări la clădiri, aducîndu-se în starea în care se află astăzi. S-a înfiripat din nou aci la Plumbuita, cu aceeaşi înaltă binecuvîntare, o obşte monahală de călugări.

Mînăstirii Plumbuita, prin noua ctitorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian i s-a dat o nouă strălucire: aceea de a fi loc de aleasă viaţă duhovnicească, de evlavioase slujbe bisericeşti, liman de mîngîiere sufletească şi pildă de vieţuire creştină nu numai pentru vieţuitorii ei, ci şi pentru credincioşii «însetaţi de lumină şi adevăr şi dornici de apa cea vie a Evangheliei lui Hristos».

De asemenea, mînăstirea Plumbuita, ca şi toate mînăstirile şi schiturile din ţară, a devenit şi un aşezămînt de muncă organizată în duhul Evangheliei, vieţuitorii mînăstirii practicînd un program de muncă ce se

îmbină armonios cu cel de rugăciune. Monahii vieţuitori în această sfîntă mînăstire sînt lucrători în atelierele de tîmplărie, sculptură, turnătorie de clopote, sfeşnice şi policandre, de preparat tămîie, ceară pentru lumînări şi rame pentru icoane, organizate aci de Institutul Biblic şi de Misiune ortodoxă.

Prin aceasta, mînăstirea şi-a reluat viaţa ei firească, Biserica avînd un îndoit cîştig: pe de o parte, în mînăstire o aleasă trăire duhovnicească, vieţuitorii practicînd cele două îndeletniciri de frunte — rugăciunea şi munca în scopul mîntuirii personale dar şi în folosul obştei sociale, — iar pe de alta, se asigură bisericilor şi credincioşilor obiectele de cult trebuitoare.

Aci se cultivă arta religioasă şi naţională, potrivit vechilor tradiţii: se lucrează catapetesme şi mobilier pentru biserici, clopote şi policandre, ceară şi tămîie.

Una din realizările de seamă ale acestor ateliere este biblioteca sinodală, o lucrare de mare valoare artistică, ce va dura peste veacuri, iar alta — acum în lucru — este catapeteasma ce se va aşeza la Mînăstirea Dealu.

Cetate de apărare şi adăpost la vremuri grele, în trecut, aşezămînt duhovnicesc şi vatră de lumină, de evlavie, de muncă, de artă, şi mîngîiere creştină, astăzi la Plumbuita nu se mai folosesc crenelurile pentru flintă şi săgeată, locuitorii acestei cetăţi duhovniceşti rugîndu-se pentru pacea a toată lumea şi făurind obiecte de cult necesare Bisericii slujitoare a păcii.

S-au ostenit pentru restaurarea acestei sfinte mînăstiri PP. CC. Protoierei ai Capitalei, Prea Cuvioşii stareţi ce au condus sfînta mînăstire, şi predecesorul meu aci, P.C. Preot Atanasie Preda, consilier patriarhal.

Proiectul şi conducerea tehnică a avut-o arhitectul-şef al Sfintei Patriarhii, D. Ionescu-Berechet, iar pictura a fost executată şi restaurată de pictorul I. D. Taflan, împreună cu un colectiv.

Subliniez în mod deosebit munca, rîvna şi dragostea ce au depus toţi ostenitorii şi îi supun atenţiei şi aprecierii Prea Fericirii Voastre.

Dar mai presus de toţi v-aţi ostenit aci Prea Fericirea Voastră, care, personal aţi iniţiat, aţi îndrumat, v-aţi interesat de aproape de modul cum se execută lucrările, aţi asigurat fondurile necesare şi aţi redat viaţa acestei mînăstiri, aşezîndu-vă prin aceste fapte, în rîndul marilor ei ctitori.

Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului şi cu săvîrşirea Sfîntului Duh, s-au terminat lucrările de restaurare în ziua de 24 mai, cînd s-au împlinit zece ani de cînd, prin harul lui Dumnezeu şi prin voinţa clerului şi a poporului dreptcredincios, aţi fost ales să conduceţi destinele Bisericii strămoşeşti în aceste vremi de adînci prefaceri sociale.

Azi mînăstirea Plumbuita din nou e zumzet de albine sub albastrele zări smălţuite de soare, ostrov duhovnicesc în care valurile vieţii se potolesc, sufletul omenesc înfloreşte şi rodeşte spre viaţă veşnică.

Am avut sprijinul şi concursul onoratului Guvern, care desfăşoară o vastă acţiune de restaurare a monumentelor istorice, de artă şi cultură, am avut sprijinul Departamentului Cultelor în obţinerea şi repartiţia materialelor de construcţie şi a utilajelor necesare desfăşurării activităţii atelierelor Institutului Biblic. Aducînd respectuoase mulţumiri pentru sprijinul acordat, nădăjduim că acest sprijin ne va fi acordat şi în activitatea noastră viitoare.

Prea Fericirile Voastre,

Ziua de astăzi intră în istorie ca ziua de preînnoire a Mînăstirii Plumbuita prin rîvna și dragostea de sfintele lăcașuri dumnezeiești a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, după 311 ani de la preînnoirea ei de către Matei Basarab și aproape 400 ani de la prima ctitorie a voevodului Petru cel Tînăr.

Dar ziua aceasta... «pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa», capătă o strălucire și o semnificație deosebită prin prezența și participarea la această serbare a Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian, și a iluștrilor oaspeți ai Prea Fericirii Voastre și ai Bisericii Ortodoxe Romîne: Prea Fericitul Părinte Hristofor, Papă și Patriarh al marii cetăți a Alexandriei și a toată Africa și însoțitorii Prea Fericirii Sale, a d-lui Director General al Departamentului Cultelor, precum și a II. PP. SS. Mitropoliți și PP. SS. Episcopi, membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Niciodată această străveche biserică nu s-a bucurat de o asemenea cinste și mai ales la un prilej asemănător. Astăzi, cînd de la un capăt la altul al lumii, cuvîntul cel mai prețios, cel mai scump și mai dorit de toate popoarele este cuvîntul «pace», prilejul sărbătoresc de astăzi dobîndește o înaltă semnificație.

Această înaltă participare constituie o contribuție de seamă în acțiunea de strîngere a relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Romînă și venerabila Biserică apostolică a Alexandriei, precum și cu toate Bisericile și popoarele din lume și, prin aceasta, o însemnată contribuție la pacea și buna așezare a întregii lumi.

Vizita pe care o primește Biserica Ortodoxă Romînă din partea Intîistătătorului pe scaunul marii cetăți a Alexandriei, plin de strălucire prin uriașele personalități creștine ce l-au ocupat în decursul veacurilor, începînd cu luptătorii pentru dreapta credință a celor șapte soboare ecumenice și sfîrșind cu Prea Fericitul Părinte Hristofor, este un eveniment epocal, căci prin el se reia firul legăturilor de odinioară dintre Biserica Apostolică a Alexandriei și Biserica Ortodoxă Romînă.

In numele salariaților Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, care-și desfășoară activitatea aci și în numele obștei monahale, a Mînăstirii Plumbuita, salutăm respectuos pe Inalții Oaspeți cu tradiționalul «bine ați venit» și smerit cerem binecuvîntare.

Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,

Sîntem fericiți, noi, ostenitorii de la Plumbuita, că am avut deosebita cinste și bucurie de a Vă avea în mijlocul nostru astăzi, spre a ne binecuvînta și a sfinți locașul de rugăciune și locul de muncă.

Cu sufletul înrourat de această bucurie, cu fiiască dragoste și cu adînc respect, în numele ostenitorilor din Secția a II-a a Institutului Biblic-Ateliere, în numele obștii monahale a Mînăstirii Plumbuita, care se înfrățește cu noi prin muncă, năzuind să-și dobîndească mîntuirea, în numele credincioșilor vechii parohii mamă Plumbuita, din care s-au format noi parohii, credincioși care s-au îmbisericit atîta vreme la această Sfîntă Mînăstire, iar astăzi se mîngîie și cu rugăciunile înmiresmate de evlavia cuvioșilor monahi și în numele meu personal, rog pe Prea Fericirea

Voastră să primiți omagiul nostru de adîncă recunoștință și mulțumire pentru tot ce ați ctitorit aci, de nețărmurită dragoste și devotament, precum și urările noastre cele mai curate de îndelungă înzilire și arhipăstorire.

Bunul Dumnezeu să vă dăruiască deplină sănătate, puteri sporite de muncă și să vă facă parte de bucuria unor împliniri și mai măreț, spre slava Sfintei Biserici, spre mîngîierea credincioșilor și întărirea dreptei credințe și spre înflorirea scumpei noastre patrii.

Intru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

Prea Fericitul Patriarh Justinian, răspunzînd cuvîntului rostit de P.C. Pr. Zaharia Bîlbîie, a ținut următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh Hristofor,
Iubiți oaspeți,
Domnule Director General,
Prea Cucernice Părinte Consilier,
Prea Cuvioși Părinți Stareți,
Cuvioși și iubiți lucrători ai Institutului Biblic,
Iubiți credincioși,

Cu binecuvîntarea Prea Fericitului Hristofor, venerabilul Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, care împreună cu însoțitorii săi ia parte la unele împliniri și bucurii ale Bisericii noastre, voi rosti un scurt cuvînt despre rolul ce revine acestui vechi așezămînt mînăstiresc, care a fost astăzi resfințit și dat în folosul întregii Biserici Ortodoxe Romîne.

Din darea de seamă pe care a făcut-o Părintele Consilier Zaharia Bîlbîie, ați luat cunoștință de toți ostenitorii care de 25 de ani au lucrat la reînvierea acestei mînăstiri.

Simt de a mea datorie să binecuvîntez toate ostenelile lor și rog obștea călugărilor de aici să-i pomenească întotdeauna în rugăciunile lor.

Precum s-a arătat, în mînăstirea Plumbuita au fost, rînd pe rînd, în ultimii ani, diferite școli și în cele din urmă s-a instalat aici una din secțiile Institutului Biblic, care, de fapt, este tot o școală, fiindcă aici urmează să se pregătească dintre monahii mînăstirilor din întreaga țară mai întîi cadre pentru pictură religioasă, cu ajutorul cărora se vor putea picta biserici, se vor zugrăvi icoane necesare pentru cult și pentru nevoile credincioșilor, se vor ornamenta obiectele de ceramică pe care le făurim în mînăstiri, se vor desena motivele decorative după care vor fi brodate veșmintele preoțești, în sfîrșit, se va executa tot ce ține de pictură, ca artă sacră auxiliară în susținerea sentimentului religios. Se vor pregăti apoi cadre pentru lucrările în sculptură, una din cele mai tradiționale arte ale poporului nostru, pentru a se ajunge să se lucreze catapetesme, tronuri arhierești, strane și alte obiecte de artă, așa cum s-au executat, de pildă, biblioteca și mobilierul din palatul patriarhal. In al treilea rînd, alți monahi urmează să deprindă meșteșugul de a turna clopote, de a făuri policandre, sfeșnice și alte obiecte de bronz sau fier forjat. In al patrulea rînd, un număr de monahi învață să pregătească tămîie și smirnă, necesare cultului; alții învață în ateliere, dotate cu mașini moderne, meșteșugul tîmplăriei fine, pentru a fi de folos la construcțiile sau reparațiile de biserici, la confecționarea mobilierului și tîmplăriei diferitelor așezăminte mî-

năstirești, etc. In sfîrșit, o altă îndeletnicire, pentru care se pregătesc monahii de aici este aceea de a prepara și turna ceara necesară fabricării de lumînări pentru biserici.

Sînt desigur și alte meserii pe care le pot învăța călugării, în aceste ateliere, cum ar fi, de pildă, vopsitoria firelor de lînă, de bumbac și mătase, pentru nevoile mînăstirilor de călugărițe, care țes covoare și execută lucrări de artă ce ne fac cinste chiar și peste hotare.

Plumbuita este, deci, o mînăstire-școală de călugări meșteșugari. Ei au un program de lucru și îndatorirea de a împlini și tipicul religios în biserică. Totul se desfășoară după rînduiala Sfîntului Vasile cel Mare, pentru ca să fie astfel mereu ocupați, pe de o parte cu munca meșteșugului, pe care-l practică, pe de alta cu slujba din biserică și pentru a nu putea fi ispitiți de diavol.

De aici, de la Plumbuita, au și ieșit pînă acum 30 de pictori bisericești, care fac cinste acestei arte creștine. In drumul oaspeților noștri, la mînăstirea Negru Voda din Cîmpulung, le vom arăta una din realizările mai de seamă ale acestor călugări pictori.

După terminarea școlii, călugării veniți aici se întorc la mînăstirile și schiturile lor de metanie și deschid acolo ateliere, devenind profesori pentru frații călugări care urmează cursurile școlii monahale. Este bine să știe dragii noștri oaspeți că, la noi, după regulamentul pentru organizarea vieții monahale, nimeni nu poate fi tuns în monahism, decît dacă are 7 clase elementare și după ce a absolvit 3 clase de școală monahală și a obținut certificat de calificare într-o meserie.

Părintele Consilier Patriarhal este conducătorul acestei secții a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă și în timpul orelor de muncă este și îndrumătorul obștei de la Plumbuita. După terminarea programului de lucru, rămîne mai departe starețul care veghează la aplicarea tipicului și a tuturor rînduielilor bisericești.

Așa stînd lucrurile, prea cuvioși părinți, din toată inima vă îndemn să depuneți toată rîvna și să faceți să înflorească școala și mînăstirea Plumbuita, silindu-vă să îndepliniți întru totul rînduielile Sfîntului Vasile cel Mare, care stau la baza monahismului ortodox de pretutindeni.

Mă întorc acum la reprezentanții Departamentului Cultelor și, mulțumindu-le pentru participarea la bucuria sărbătorii noastre de astăzi și pentru tot sprijinul pe care ni l-au dat în nevoile noastre, îi rugăm să transmită Onoratului Guvern mulțumirile noastre și mai cu seamă încredințarea că Biserica Ortodoxă Română se străduiește în promovarea artei populare naționale; îi rugăm totodată să transmită asigurarea că monahii noștri, prin munca și rugăciunile lor, sînt lucrători neobosiți pentru promovarea păcii și slujitori credincioși în rîndurile celor ce luptă pentru pacea a toată lumea.

Mă îndrept apoi către Protoiereii Capitalei și-i rog să transmită Prea Cucernicilor preoți și tuturor credincioșilor, mulțumiri pentru ajutorul ce ni l-au dat în restaurarea acestei mînăstiri și-i asigur că-i voi pomeni întotdeauna în rugăciunile mele.

Iar vouă, iubiți credincioși, care ați luat astăzi parte la slujba resfințirii acestei mînăstiri, vă mulțumesc pentru participare și pentru dragostea ce ne-ați arătat și vă binecuvîntez pe toți.

In sfîrșit, să-mi dați voie să-mi îndrept cuvîntul meu de adîncă recunoștință și profundă mulțumire către Prea Fericitul Patriarh Hristofor

al Alexandriei și al tuturor ortodocșilor din Africa, al doilea în rang după Patriarhul de la Constantinopole, pentru că ne-a onorat în mod deosebit cu prezența Prea Fericirii Sale la această sărbătoare a Bisericii noastre și-l asigurăm că vizita pe care o face Bisericii noastre, împreună cu însoțitorii Prea Fericirii Sale, va fi înscrisă la loc de cinste în istoria Bisericii Ortodoxe Romîne.

Din toată inima vă urez, Prea Fericite Părinte Patriarh Hristofor, ani mulți, cu sănătate, și vă rog să împărtășiți binecuvîntări pentru ostenitorii și credincioșii acestui sfînt locaș».

Mișcat de măreția momentului și încîntat de cele văzute, Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei a ținut să-și exprime bucuria și admirația sa prin următoarele cuvinte:

Mulțumesc Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru acest binecuvîntat prilej ce ni l-a dat de a putea vizita Biserica Ortodoxă Romînă.

A fost, într-adevăr, o vreme cînd Patriarhii din Orientul Apropiat veneau în Țările Romîne și găseau aici o Biserică vie, ceea ce le da curaj în necazurile lor.

Astăzi, noi, cei din Orientul Mijlociu, sîntem într-o situație din ce în ce mai bună.

Sînt fericit să văd că Biserica Ortodoxă Romînă este într-o stare atît de înfloritoare și are din partea Guvernului țării tot sprijinul.

Rugînd pe Bunul Dumnezeu să ocrotească toate Bisericile Ortodoxe, vă binecuvîntez pe toți și vă felicit că aveți un Patriarh atît de destoinic, care a reușit să înfăptuiască, în timp de zece ani, lucruri atît de frumoase pentru Biserica Ortodoxă Romînă și pentru întreaga ortodoxie.

Dumnezeu să vă ajute pe drumul dreptei credințe, al păcii și al măririi lui Dumnezeu.

Au fost vizitate apoi atelierele, chiliile, muzeul mînăstirii și birourile. O deosebit de plăcută impresie le-a produs oaspeților lucrările în curs de executare în atelierul de sculptură și anume catapeteasma pentru biserica Mînăstirii Dealu, catapeteasma bisericii din Ruginoasa și mobilierul mînăstirilor Schitul Maicilor din Capitală și Dealu de lîngă străvechea capitală a țării, Tîrgoviște.

Nu mai puțin au fost impresionați oaspeții de ceea ce au văzut în atelierul de prelucrat materia pentru fabricarea lumînărilor necesare cultului, în atelierul de preparat tămîie, la turnătoria de clopote și policandre și la boiangerie. Pretutindeni au putut constata un admirabil zel de muncă și o neclintită năzuință de a se ridica producția la cel mai înalt grad de perfecțiune. Sub oblăduirea spirituală a mînăstirii și cu îndrumarea profesională a unor maeștri consacrați, monahii viețuitori în jurul sfîntului locaș își împart vremea între altar și ateliere, aplicînd cu sîrguință și convingere vechea învățătură a predaniei: «roagă-te și muncește».

În chiliile-ateliere de la Plumbuita, «mînăstirea-școală de călugări meșteșugari», ctitorită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, se poate constata din plin duhul înnoitor pe care l-a introdus Prea Fericirea Sa în organizarea vieții monahale din cuprinsul Bisericii noastre ortodoxe.

Festivitatea inaugurală s-a încheiat cu o agapă în pridvorul casei domnești, la care au luat parte toți oaspeții, obștea mînăstirii și personalul atelierelor, precum și arhimandriții Callistos și Varnava, sosiți în cursul

zilei de la Odesa. Intr-o atmosferă duhovnicească şi de deosebită mulţumire sufletească, s-a exprimat, din partea vieţuitorilor şi ostenitorilor din mînăstire, recunoştinţă Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru reorganizarea şi reînsufleţirea vieţii monahale şi îndeosebi pentru restaurarea mînăstirii Plumbuita, care a prilejuit bucuria momentelor istorice de la 31 mai, ilustrate prin prezenţa delegaţiei Bisericii apostolice a Alexandriei, în frunte cu Intîistătătorul ei, Prea Fericitul Patriarh Hristofor.

Despre ceea ce a făcut Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru salvarea şi înflorirea vechei ctitorii voevodale din marginea Bucureştilor, va grăi, nemuritoare peste vacuri, următoarea pisanie, fixată pe zidurile ei:

«Această sfîntă mînăstire, numită Plumbuita, cu hramul «Naşterea Sfîntului Ioan Botezătorul», a început a se zidi din temelie de voevodul Ţării Romîneşti Petru cel Tînăr (1559-1568), isprăvindu-se şi înfrumuseţîndu-se de voevodul Alexandru al II-lea (1568-1577), soţia sa Ecaterina şi fiul lor Mihnea voevod (1577-1583; 1583-1591).

Ruinîndu-se, a fost preînnoită în anul 1647, de evlaviosul voevod Matei Basarab, care a înălţat din nou Biserica, clopotniţa, zidul înconjurător, chiliile şi palatul domnesc.

Cu vremea, iarăşi năruindu-se, s-a purces la restaurarea ei în anul 1933, şi s-a continuat în anul 1948 prin rîvna Prea Fericitului Patriarh Justinian şi cheltuiala Mitropoliei, Institutului Biblic şi obolul preoţimii din Bucureşti, aşezîndu-se aici atelierele de sculptură şi pictură, turnătoria de clopote şi policandre, şi alte ateliere.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, s-a săvîrşit lucrul în luna mai din anul 1958, cînd s-au împlinit zece ani de la alegerea Prea Fericitului Patriarh Justinian».

LA MÎNĂSTIREA CIOROGÎRLA

Mînăstirea de maici Ciorogîrla se află la distanţă de 18 km. spre apus de Bucureşti, lîngă satul cu acelaşi nume, aşezat pe şoseaua Bucureşti-Bolintin, fiind astfel dintre cele mai apropiate de Capitală.

Mînăstirea este veche de 150 de ani. Ea a fost supusă, ca toate aşezămintele similare, încercărilor timpului. Cutremurul cel mare de la 8 noiembrie 1940 a ruinat-o, biserica s-a prăbuşit, chiliile — slab construite — s-au dărăpănat. In timpul războiului trecut, au fost adăpostite aci moaştele Cuvioasei Parascheva, mînăstirea servind şi ea ca loc de refugiu, în timpul bombardamentelor aeriene, patriarhului Nicodim şi celor din jurul său.

Refacerea totală a sfîntului locaş, se datoreşte ca atîtea alte construcţii şi restaurări, Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a acordat Mînăstirii Ciorogîrla o deosebită grijă şi atenţie, între celelalte. Mînăstirea a fost restaurată, şi înzestrată prin noi şi solide construcţii, care fac din ea un important centru de viaţă şi de muncă monahală.

Planul lucrărilor a fost întocmit de arhitectul I. Paraschivescu, lucrările executate de inginerul George Bălănescu, ambii din personalul tehnic al Arhiepiscopiei Bucureştilor. Sarcina procurării materialului şi a supravegherii a toată lucrarea a fost încredinţată Părintelui Consilier Marcel Mihăescu, de la Secţia economică a Sfintei Arhiepiscopii. care s-a achitat în chip lăudabil de această sarcină, ducînd-o în timpul cuvenit la cel mai bun sfîrşit.

Pe lîngă biserică, a cărei nouă înfăţişare este foarte frumoasă, şi în interior şi în afară, pe lîngă un complex de construcţii — ateliere de covoare şi rame de icoane, chilii, trapeză. diferite săli şi camere, — mînăstirea posedă plantaţii de teren de cultură; totul este închis cu un zid de beton şi cărămidă.

Inaugurarea lucrărilor s-a făcut cu solemnitate, în ziua de Rusalii, 1 iunie 1958, — sărbătoarea sfinţirii bisericii mînăstirii Ciorogîrla de acum o sută cincizeci de ani, — fiind de faţă doi patriarhi: Patriarhul nostru şi Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei. Prezenţa celor doi patriarhi a dat sărbătoririi de la Ciorogîrla o cinste şi o însemnătate excepţională, în viaţa mînăstirii. Ea a avut ca urmare o asistenţă numeroasă şi aleasă.

Au fost de asemenea de faţă: P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureştilor, Prea Cucernicii Părinţi consilieri Alexandru Zamfirescu şi Marcel Mihăescu, Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Justinian Florea, exarhul mînăstirilor, P.C. Diacon profesor Nicolae Nicolaescu, prorectorul Institutului Teologic din Bucureşti şi domnii Gogu Mazilescu, Constantin Bordeianu şi Toma Vasilescu, membri ai Adunării eparhiale, P.C. Protoierei Vasile Ionescu şi Em. Hodrea, monahiile mînăstirii şi un număr de preoţi şi monahi, precum şi toţi salariaţii Sectorului Economic al Arhiepiscopiei Bucureştilor şi mulţi credincioşi.

Sfînta Liturghie a fost săvîrşită de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Theoctist Botoşăneanul, înconjurat de un număr de slujitori — preoţi şi diaconi, între care şi arhimandriţii Callistos şi Varnavas, dintre însoţitorii Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei. După Liturghie s-a săvîrşit vecernia, potrivit rînduielii sărbătorii Pogorîrii Sfîntului Duh.

Solemnitatea înaugurării a săvîrşit-o Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. După sfinţirea apei, în faţa bisericii, Prea Fericirea Sa a ocolit şi a stropit cu aghiazmă sfîntul locaş înnoit, urmat de slujitorii şi credincioşii prezenţi. Au fost stropite apoi cu aghiazmă clădirile din jurul bisericii, ce se înaugurau.

In frunte cu cei doi patriarhi, asistenţa a intrat în biserică, unde s-a săvîrşit ectenia cu polihroniu, răspunsurile fiind date de corul maicilor şi surorilor mînăstirii. După ce s-a citit actul de înaugurare de către Prea Sfinţitul Episcop Vicar patriarhal Theoctist, P.C. Pr. Consilier Marcel Mihăescu a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericiţi Părinţi Patriarhi,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Prea Sfinţite Părinte Episcop,
Prea Cucernici şi Prea Cuvioşi Părinţi,
Cuvioase Maici,
Onoraţi oaspeţi,

Cu vrerea lui Dumnezeu, sîntem astăzi părtaşi la înaugurarea noilor locaşuri şi aşezări gospodăreşti ale sfintei mînăstiri Samurcăşeşti-Ciorogîrla. Pronia divină a rînduit ca această solemnă înaugurare să aibă loc după un veac şi jumătate de la întemeierea acestui sfînt aşezămînt de rugăciune şi de cuvioasă vieţuire creştină în duhul predaniilor Ortodoxiei străbune. Căci mînăstirea Samurcăşeşti-Ciorogîrla a fost înfiinţată în anul 1808 de vornicul Constantin Samurcaş şi de soţia sa Zoe, care cobora

din neamul marelui voevod şi mucenic Constantin Brîncoveanu, — şi flacăra slujirii lui Hristos, aprinsă atunci de vrednicii săi ctitori, n-a încetat să ardă şi să lumineze sufletele dornice de mîntuire, vreme de o sută cincizeci de ani.

Vatră a credinţei celei adevărate, aşezarea mînăstirească de aici a fost pusă, dintru început, sub oblăduirea duhovnicească a stareţului mînăstirii Cernica. Cu bunele povăţuiri ale duhovnicilor trimişi de la Cernica, viaţa monahală din această sfîntă mînăstire a propăşit neîncetat, iar rîvna mănunchiului de călugăriţe — care au muncit şi s-au rugat aici de-a lungul anilor — a sporit agonisita duhovnicească şi gospodărească a obştei. Vitregiile soartei n-au cruţat însă această mînăstire şi uneori flacăra ce ardea aici a fost gata să se stingă; dar strădanii însufleţite de rîvna jertfelniciei pentru Hristos şi pentru sfînta Sa Biserică Ortodoxă, alături de evlavia bunilor creştini au ştiut s-o salveze de la pieire şi să păstreze această vatră de lumină, de rugăciune şi de jertfă.

De numele şi de viaţa acestei mînăstiri sînt legate nu numai fapte de evlavie şi de autentică trăire creştină, ci şi împrejurări de seamă din istoria poporului nostru. Sfîntul lăcaş — adus acum la nouă înflorire — a cunoscut în primăvara anului 1821 zilele învolburate de nădejdi ale ridicării norodului pentru mîntuirea lui, de toate jafurile şi năpăstuirile. In noaptea de 15 martie 1821, a poposit aci oastea de panduri şi ţărani a lui Tudor Vladimirescu. Pornit de pe plaiurile Olteniei, viteazul luptător pentru cauza eliberării poporului romîn, a întîlnit aici pe prietenul şi povăţuitorul lui, vlădica Ilarion Argeşiu, cu care a ţinut într-una din chiliile mînăstirii sfat în taină — ştiut numai de ei doi şi de Dumnezeu. La vreunul din aceste trei altare se va fi închinat marele pandur şi va fi înnoit jurămîntul de jertfă pentru neamul său; aici va fi sărutat Domnul Tudor icoanele împărăteşti, mărturisind arhiereului său hotărîrea lui nestrămutată de a dobîndi pentru popor măcar o fărîmă de dreptate; şi pe sfînta masă de aici va fi aşezat eroul redeşteptării noastre naţionale darul său, lăsat cu inimă şi gînd curat acestei sfinte mînăstiri: o cruce făcută în anul 1761 de un Stancu Jianu din Craiova!... Şi astfel, încă din primii ani ai existenţei sale, pămîntul mînăstirii ctitorite de vornicul Samurcaş a fost sfinţit şi de paşii celui ce îmbrăcase, pentru neamul său năpăstuit, cămaşa morţii, de paşii lui Tudor din Vladimirii Olteniei, care pornise pe drumul fără de întoarcere, al jertfei.

In veacul ce s-a scurs de atunci, mînăstirea a mai fost martoră şi a altor întîmplări din viaţa patriei. Războiul independenţei noastre naţionale, purtat de vitejii dorobanţi, alături de oştile ruseşti, în anul 1877, pe cîmpiile Bulgariei, şi-a avut aici o mărturie de neuitat: este monumentul ridicat — lîngă mormîntul mamei sale — în memoria căpitanului erou Valter Mărăcineanu, ale cărui oase odihnesc undeva în jurul Plevnei! Iar în anii celui de al doilea război mondial, în această sfîntă biserică au fost adăpostite moaştele Sfintei Cuvioase Parascheva, ocrotitoarea dreptcredincioşilor din Moldova, pe care o cinstesc creştinii ortodocşi de prelutindeni.

Spre acest sfînt aşezămînt de rugăciune s-a aplecat, dintru începutul păstoririi sale, grija plină de părintească dragoste a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Cu rîvna neobosită pentru tot lucrul bun şi bineplăcut lui Dumnezeu şi cu energia ce caracterizează personalitatea Intîistătătorului Sfintei noastre Biserici, — Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a

rînduit refacerea aproape deplină a mînăstirii Samurcăşeşti-Ciorogîrla şi înzestrarea ei cu toate cele de trebuinţă pentru îndeplinirea marilor chemări pe care Prea Fericirea Sa le-a pus înaintea monahismului romînesc.

Şi astfel, în anii 1951-1953, s-a împodobit biserica mînăstirii pe dinăuntru cu zugrăveală, de către maestrul Gheorghe Popescu, împreună cu ucenicii săi de la şcoala comisiei de pictură bisericească, şi în afară cu icoane din ceramică mată, executate în atelierele noastre, iar în ziua praznicului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil s-a sfinţit din nou acest sfînt locaş de către însuşi Intîistătătorul Bisericii noastre, cu mare sobor de arhierei, preoţi şi diaconi.

In anii următori, tot din îndemnul şi sub îndrumarea de zi cu zi a Prea Fericitului Patriarh Justinian s-au rezidit chiliile, trapeza, atelierele de covoare şi rame pentru icoane, precum şi zidul înconjurător al cetăţii mînăstireşti, s-a introdus instalaţie electrică nouă şi s-au făcut plantaţii tinere, în frumoasa livadă a mînăstirii, — aşa cum se văd astăzi. Aceste lucrări au fost executate după planurile întocmite de dl. arhitect I. Paraschivescu, de către dl. ing. G. Bălănescu iar cheltuielile au fost suportate de Sfînta Arhiepiscopie a Bucureştilor, din obolul tuturor credincioşilor din eparhie. Pe temeliile duhovniceşti, puse de vrednicii ctitori Constantin şi Zoe Samurcaş, cu un veac şi jumătate în urmă, s-a durat acum mînăstire mare şi trainică, în care călugăriţe vrednice împletesc rugăciunea cu munca, aducînd în ogorul Bisericii noastre spor bogat de trăire după pravila monahismului ortodox autentic.

Ca unul care — din încredinţarea Prea Fericitului Patriarh Justinian — am avut purtarea de grijă a acestor lucrări de înnoire a Sfintei mînăstiri, — să-mi fie îngăduit să mărturisesc, în aceste clipe de sărbătoare, că fără îndemnul şi fără îndrumarea permanentă a Prea Fericirii Sale nu am fi putut duce lucrul la bun sfîrşit. Intîistătătorul Bisericii noastre a fost permanent însufleţitorul tuturor celor ce au ostenit la înălţarea acestei cetăţi de lumină şi evlavie creştină: cu dragoste şi înţelepciune, Prea Fericirea Sa a ştiut să semene în sufletele noastre şi rîvna de a nu precupeţi nici o osteneală, dar şi încrederea în biruinţa ce va încununa aceste osteneli, îndemnînd pe cei şovăitori, mustrînd pe cei delăsători şi încurajînd pe cei harnici.

Este, deci, un adevăr pe care îl mărturisesc toate înfăptuirile de aici: sfînta mînăstire a Samurcăşeştilor de la Ciorogîrla, în înfăţişarea ei de astăzi, este opera Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Romîniei, şi numele Prea Fericirii Sale se înscrie lîngă cele pururea pomenite ale ctitorilor dintîi. Pentru acest dar făcut Bisericii noastre, noi ne plecăm smeriţi genunchii şi sărutînd dreapta Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — în pragul împlinirii a zece ani de rodnică păstorire patriarhicească — îi aducem prinosul recunoştinţei noastre, legîndu-ne să împlinim cu timp şi fără timp toate îndatoririle ce ne vor fi încredinţate de Intîistătătorul nostru.

Recunoscători îi sîntem Prea Fericirii Sale şi pentru faptul că la această bucurie a clerului, a monahiilor şi monahilor din Arhiepiscopia Bucureştilor sînt de faţă înalte şi prea iubite feţe bisericeşti, soli ai Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, veniţi să săvîrşească împreună cu noi comuniunea dragostei în Hristos şi să ne împărtăşească binecuvîntările sfinte-**lor scaune patriarhiceşti.**

A voit bunul Dumnezeu ca azi, cînd Mînăstirea Ciorogîrla își serbează hramul «Pogorîrii Sfîntului Duh», azi cînd se împlinesc 150 de ani de la întemeierea sa, azi cînd ne aflăm în pragul împlinirii a zece ani de aleasă și rodnică arhipăstorire a Prea Fericitului său ctitor, Părintele Justinian, Patriarhul Romîniei, să se învrednicească și de înalta binecuvîntare a Prea Fericirii Sale, Părintele Hristofor, Papă și Patriarh al Marelui oraș Alexandria și întregii Africi și a distinșilor săi însoțitori.

Incheiem cu mărturisirea sinceră, că toate acestea s-au făcut și multe încă se pot face și se vor face, datorită condițiunilor optime de libertate și a raporturilor dintre Biserică și Statul nostru de democrație populară.

Pentru aceste împliniri dăm slavă lui Dumnezeu, cu a cărui binecuvîntare s-au săvîrșit toate, și aducem mulțumiri Onoratului Guvern al Republicii Populare Romîne și Departamentului Cultelor, pentru larga înțelegere și sprijinul ce ne-a acordat, prin repartiții de materiale de bună calitate și la timp, precum și Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian, urîndu-i zile îndelungate, cu sănătate și mult spor în ocîrmuirea turmei binecredincioase din țara noastră, spre înflorirea Bisericii lui Hristos.

Intru mulți și fericiți ani, Stăpîne!

A urmat la cuvînt stareța mînăstirii Ciorogîrla, P.C. Măică Magdalena Băjan, care a vorbit despre munca depusă pentru restaurarea bisericii și a celorlalte clădiri și a mulțumit din partea sa și a obștei pentru ajutorul ce au primit în acest scop. Maica stareță a mulțumit de asemenea pentru marea cinste făcută mînăstirii Ciorogîrla, în această zi atît de importantă, prin prezența Prea Fericiților Patriarhi Hristofor și Justinian.

Prea Fericitul nostru Patriarh a mulțumit tuturor celor ce s-au ostenit cu executarea lucrărilor de restaurare a mînăstirii. Prea Fericirea Sa a amintit îndoitul scop al mînăstirilor, ca locașuri de rugăciune și ca loc de muncă, potrivit misiunii lor. In cursul cuvîntării, Prea Fericitul Părinte Patriarh a făcut mărturisirea, de interes istoric, că, pe lîngă dorința ce are de a ridica mînăstirile și a le pune în situația de a-și îndeplini rolul lor, a avut un motiv personal pentru refacerea mînăstirii Ciorogîrla: In oastea de panduri a lui Tudor Vladimirescu, care a poposit la această mînăstire, se găseau și frații Dumitrescu, străbunici după mamă ai Prea Fericirii Sale. Cei doi frați erau dintre căpeteniile pandurilor și au avut același sfîrșit ca și Tudor Vladimirescu, fiind uciși odată cu el.

Prea Fericirea Sa a vorbit apoi despre importanța prezenței Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei la acest act istoric, mulțumind înaltului oaspe pentru cinstea ce a făcut, prin vizita sa, Bisericii noastre și Mînăstirii Ciorogîrla și rugîndu-l să binecuvînteze munca depusă pentru restaurarea mînăstirii, lucrările executate, obștea și pe credincioși.

Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei a mărturisit și aci bucuria sa pentru dragostea ce i se arată, a elogiat activitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a binecuvîntat lucrările, obștea mînăstirii și poporul.

După terminarea cuvîntărilor, s-au vizitat chiliile și atelierele de covoare. In sala de primire a mînăstirii, cei doi patriarhi, însoțitorii și invitații au semnat actul de înaugurare a noului așezămînt mînăstiresc.

Festivitatea a luat sfîrşit cu o agapă, care s-a servit în trapeza mînăstirii şi la care au luat parte, împreună cu oaspeţii străini şi cu invitaţii, salariaţii Sectorului economic al Arhiepiscopiei şi personalul tehnic. In timpul agapei, au intonat frumoase cîntări bisericeşti un grup de maici ale mînăstirii.

LA AŞEZĂMÎNTUL SCHITUL MAICILOR

La 6 iunie 1958, — în ziua împlinirii a zece ani de la urcarea în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne a Prea Fericitului Justinian — a avut loc sfinţirea şi înaugurarea aşezămîntului Schitul Maicilor din Bucureşti, rod ales al neobositelor strădanii ale Intîistătătorului Bisericii noastre, pe tărîmul restaurării vechilor aşezăminte bisericeşti.

Nu se putea un mai fericit fel de a sărbători cum se cuvine împlinirea unui deceniu de rodnică păstorire patriarhicească a Prea Fericitului Patriarh Justinian, decît prin sfinţirea şi înaugurarea, în acea zi, a uneia din cele mai frumoase realizări a neobositei sale activităţi.

Un loc de reculegere, de creştinească meditare şi de muncă împletită cu rugăciune a fost ridicat pe ruinele străvechei aşezări a Schitului Maicilor.

In jurul bisericuţei, pe locul vechilor chilii de mult dispărute, se înalţă astăzi mîndră şi frumoasă o nouă clădire, concepută şi realizată după toate cerinţele tehnicii moderne, dar cu respectarea tradiţionalului stil arhitectural romînesc. Aci vor funcţiona de acum înainte Atelierele Institutului Biblic, pentru producerea obiectelor şi odoarelor sfinte, necesare desfăşurării cultului şi a vieţii religioase a credincioşilor; aci se vor pregăti pictori bisericeşti din rîndurile monahilor şi lucrători specializaţi din elementele mînăstireşti, care să reînvie şi să ducă mai departe, în mînăstirile noastre, vechiul artizanat în domeniul artei naţionale şi creştineşti.

Slujba sfinţirii a fost săvîrşită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de un sobor de preoţi, în prezenţa oaspeţilor străini, aflători în ţară pentru a aduce omagiul lor Intîistătătorului Bisericii noastre, cu ocazia împlinirii a zece ani de patriarhat: Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei, Prea Sfinţitul Episcop Pavel, delegat al Bisericii Ruse, a d-lui I. Onţanu, director în Departamentul Cultelor, a membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, Inalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi Iustin al Moldovei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei şi Vasile al Banatului şi Prea Sfinţiţilor Episcopi Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei, Antim şi Theoctist, Vicari Patriarhali, a Prea Cucernicilor Consilieri Patriarhali şi a tuturor salariaţilor Administraţiei Patriarhale şi ai Institutului Biblic.

La ora 9, a sosit Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoţit de P.C. Pr. I. Gagiu, director al Administraţiei Patriarhale, P.C. Pr, Al. Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, P.C. Pr. N. Cazacu, Secretar Patriarhal şi de oaspeţii arhimandriţi însoţitori ai Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei şi ai Prea Sfinţitului Episcop Pavel, reprezentantul Bisericii Ruse.

La intrarea în curtea aşezămîntului, au ieşit în întîmpinarea Prea Fericitului Patriarh: Prea Sfinţitul Episcop Antim Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal, Consilierii Patriarhali, salariaţii Administraţiei Patriarhale şi ai Institutului Biblic, cum şi soborul slujitorilor.

De la poartă şi pînă la biserică se formează un cortegiu, avînd în frunte pe consilierii patriarhali. apoi preoţii slujitori, îmbrăcaţi în odăjdii, Prea Sfinţitul Episcop Antim Tîrgovişteanul, care a condus pe Prea Fericitul Patriarh Justinian pînă în pridvorul bisericuţei, unde s-a săvîrşit slujba sfinţirii.

Răspunsurile au fost date de corul călugăriţelor de la atelierul de ţesătorie al Institutului Biblic, de la Mînăstirea Ţigăneşti.

La sosirea Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei şi a Prea Sfinţitului Episcop Pavel, reprezentantul Bisericii Ruse, Inalţii oaspeţi au fost întîmpinaţi, la intrarea în curtea aşezămîntului, de către P.S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal, consilierii patriarhali şi salariaţii Administraţiei Patriarhale şi Institutului Biblic, iar în pridvorul bisericii, de către însuşi Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de soborul slujitorilor, precum şi de către membrii Sfîntului Sinod. După cuvenitele rugăciuni şi după ce Prea Fericitul Patriarh Hristofor a binecuvîntat pe credincioşi, care între timp umpluseră curtea aşezămîntului, oaspeţii şi invitaţii intră în biserică, unde se continuă slujba.

După otpustul Sfintei Liturghii, P. S. Episcop Antim Tîrgovişteanul a citit documentul pentru sfinţirea bisericii şi a aşezămîntului Schitul Maicilor.

Prea Cucernicul Părinte Consilier Athanasie Preda, din partea Sectorului Ateliere al Institutului Biblic, a citit următoarea expunere asupra lucrărilor executate la acest nou aşezămînt:

«Zi de mare sărbătoare prăznuieşte astăzi, la 6 iunie 1958, Patriarhia Bisericii Ortodoxe Romîne şi slujitorii săi. In haină de mare preţ se îmbracă Institutul Biblic al Sfintei Patriarhii şi adîncă bucurie duhovnicească umple sufletele noastre ale tuturor.

Şi această măreaţă sărbătoare este prilejuită de binevoitoarea venire a Prea Fericirilor Voastre şi a Domniilor Voastre în mijlocul nostru şi de participarea tuturor preţuiţilor oaspeţi şi prieteni, cu ocazia inaugurării acestui nou aşezămînt şi totodată cu aşezarea în el a atelierelor bisericeşti ale Institutului Biblic.

Bucuria noastră este încă mărită de faptul pe care îl socotim nepreţuit privilegiu, ca această sărbătoare de inaugurare să se facă în însăşi ziua în care Prea Fericirea Voastră, Părintele nostru sufletesc, împliniţi, prin voia cea sfîntă a lui Dumnezeu, un deceniu de rodnică păstorire patriarhicească, la cîrma Bisericii noastre strămoşeşti.

Dar această fericită potrivire este pentru noi încă şi mai grăitoare, pentru că odată cu împlinirea acestui înalt popas patriarhicesc, şi această ramură modestă a Institutului Biblic, Sectorul Ateliere, poate socoti a fi împlinit de asemenea zece ani de activitate, după reorganizarea şi forma în care a fost modelată imediat după suirea în scaunul patriarhicesc a Prea Fericirii Voastre.

De aceea, rugăm să ne fie îngăduit, ca din acest prag de vreme să aruncăm o scurtă privire înapoi, pentru a urmări paşii acestei instituţii de la frageda sa vîrstă, pînă la culmea prezentului, — pentru ca din învăţămintele reîmprospătate ale trecutului, să întrezărim mai rodnic piscurile sarcinilor viitorului, — prin aceasta făcînd loc totodată înţelegerii sărbătorii de astăzi.

Filele de cronică ale Institutului Biblic ne arată a fi parcurs pînă în prezent trei etape, în care paşii i-au fost înceţi în fragedă vîrstă şi viguroşi în vremea de mai tîrziu.

Înfiinţat în anul 1922 de către Sfîntul Sinod, pe lîngă Consiliul Naţional Bisericesc, prin stăruinţa Episcopului de Huşi din acea vreme, mult regretatul Patriarh Nicodim de mai tîrziu, Institutul Biblic a avut, în epoca aceea, puţine şi modeste realizări.

După 18 ani, în 1940, Institutul Biblic păşeşte într-o a doua vîrstă. Iniţiatorul său, venerabilul Părinte Nicodim, venind în scaunul de Patriarh, îşi îndreaptă atenţia către acest instrument bisericesc şi vreme de 8 ani îl dezvoltă, mai ales pe linia editorială, aşezîndu-l, cu aparat administrativ propriu, în Palatul Sfîntului Sinod de la Mînăstirea Antim. Acum Institutul se ocupă de tiparul cărţilor de cult, de revista «Biserica Ortodoxă Romînă»; se lărgesc preocupările privind colportajul religios; apare compartimentul cărţii teologice, al manualelor religioase; se tipăreşte Biblia şi Noul Testament. Se încearcă chiar organizarea unei producţii de însemne destinate evlaviei credincioşilor: cruciuliţe, iconiţe, medalioane.

După 6 iunie 1948, Institutul Biblic intră într-o nouă etapă, cea de a treia, la capătul căreia ne aflăm astăzi. De data aceasta însă, filele cronicii sînt mult mai încărcate, şi cei zece ani care s-au scurs cuprind realizări multe şi greu de sintetizat într-un cuvînt ca cel de faţă.

Din clipa aceasta, Institutul Biblic păşeşte în vîrsta bărbăţiei şi din început el este aşezat pe o temelie nouă şi cu mult mai largă: rostul său este de a se îngriji de toate obiectele, odoarele sfinte şi însemnele necesare bunei desfăşurări a cultului în sfintele lăcaşuri şi a vieţii religioase a credincioşilor şi clericilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, creatorul acestei noi orientări, hotărăşte două mari despărţăminte Institutului Biblic, prin legiuirile de bază ale Bisericii: unul privind cartea, tipăritura bisericească în genere, cu toate despărţămintele ei, — de care nu ne vom ocupa aci, ea aparţinînd Sectorului de Editură al Institutului Biblic, — al doilea privind toate celelalte necesităţi cultice şi religioase, aparţinînd Institutului Biblic-Ateliere. Acest despărţămînt al atelierelor a păşit din acest moment la o nouă dezvoltare, potrivit noului scop şi astfel, în cîţiva ani, în cele trei sedii ce i se fixează: la mînăstirea Antim, la mînăstirea Plumbuita şi la mînăstirea Ţigăneşti, el cuprinde în atelierele variate, toate necesităţile la care este chemat.

Astfel, în luna iulie 1949, se înaugurează la sediul principal de la mînăstirea Antim, în prezenţa Prea Fericitului Părinte Patriarh, care a îndrumat îndeaproape această dezvoltare, primul atelier complet de obiecte de cult al Bisericii Ortodoxe Romîne, pe temeiul vechiului atelier de cruciuliţe.

Cu ajutorul binevoitor al Statului nostru democrat popular, care repartizează Institutului Biblic gratuit utilajul greu necesar, noul atelier cată a înlătura pentru viitor nepotrivirea ca sfintele odoare ale Bisericii să fie fabricate după priceperea, gustul şi interesul unor întreprinderi particulare, străine adesea de tradiţiile şi arta Bisericii. Tot atunci se inaugurează noul atelier de sculptură şi tîmplărie, destinat catapetezmelor, stranilor şi mobilierului bisericesc.

In ziua Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel din acelaşi an 1949, Institutul Biblic Ateliere inaugurează, sub aceeaşi binecuvîntare şi neobosită

privire de părinte a Prea Fericitului Patriarh Justinian, atelierul de ţesătorie de la Mînăstirea Ţigăneşti, rînduit a lucra stofele de odăjdii bisericeşti şi haine preoţeşti, atelier lărgit şi dezvoltat cu războaie mecanice şi maşini de preparaţie, repartizate de stat.

In sfîrşit, la începutul anului 1950 se completează seria atelierelor de la Antim cu 5 noi unităţi: atelierul de lucrări în filigran, atelierul de email, secţia de galvanoplastie, de icoane şi atelierul de confecţiuni pentru odăjdii bisericeşti şi haine preoţeşti.

In acest an, 1950, Institutul Biblic execută unele lucrări pentru restaurarea Sfintei Mînăstiri Plumbuita şi mutîndu-şi aci atelierul de sculptură şi tîmplărie din nevoia de spaţiu, înaugurează un mare atelier de boiangerie şi apretură, atelierul de pictură de icoane şi atelierul de tămîie artificială, din 1953, înfiinţîndu-se aci şi turnătoria de candelabre şi clopote.

Iată, în cîteva cuvinte, înşirată întreaga serie de unităţi productive ale atelierelor Institutului Biblic, care, organizate în sisteme de producţie industrială, semimanuală sau manuală artistică s-a străduit a împlini vreme de zece ani rostul pentru care a fost creat.

Lucrarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian asupra Institutului Biblic nu s-a limitat aci însă. Două trăsături principale aveau să determine structura sa intimă şi anume: personalul acestei instituţii a trebuit să fie recrutat dintre călugări şi călugăriţe, care, în cadrul celor trei mînăstiri unde îşi avea sediul, în orele după rugăciune, trebuiau să fie iniţiaţi, calificaţi şi perfecţionaţi în aceste meşteşuguri de făuritori ai odoarelor de cult, folosind pentru aceasta maiştri şi tehnicieni mireni, care să îndrumeze pe monahi. Institutul Biblic este socotit astfel o şcoală practică pentru monahi în deprinderea acestor meşteşuguri, pe care ei să le ducă apoi în mînăstirile de metanie, unde să organizeze munca după acest model.

Cea de a doua trăsătură principală urma să fie hotărîtă de faptul că după ce s-au creat instrumentele şi braţele de producţie, mai era necesar să se dea acestei instituţii şi forul superior conducător pe linia artistică şi tehnică tradiţională bisericească.

Preocupîndu-se cu grijă şi de acest lucru Prea Fericitul Părinte Justinian, în anul 1950 a luat fiinţă, în cadrul Institutului Biblic Ateliere, Comisiunea de Pictură Bisericească şi Comitetul Tehnic al Institutului Biblic, puse sub directa conducere a Prea Sfinţitului Episcop, Vicar Patriarhal, Antim Tîrgovişteanul, îndrumătorul permanent al Administraţiei Patriarhale.

Prin această organizare, orizontul Institutului Biblic Ateliere a fost considerabil lărgit, iar structura sa intimă s-a resimţit în chipul cel mai fericit. Comisia de pictură bisericească, for de îndrumare şi supraveghere a picturii monumentale în întreaga Biserică şi totodată organ de calificare şi autorizare a pictorilor şi zugravilor bisericeşti prin şantierele-şcoală pe care le-a iniţiat, prin şantiere de restaurări, sau cu ajutorul atelierului de pictură de la Plumbuita, a determinat nu numai un curent înnoitor şi de înalt nivel artistic în pictura monumentală, — creînd totodată şi noi cadre de pictori bisericeşti de toate categoriile, — dar a determinat şi nivelul producţiei obiectelor de cult din atelierele Institutului.

In aceste condiţiuni s-a reuşit nu numai să se asigure toate necesităţile cultice ale Bisericii Ortodoxe Romîne, dar s-a ridicat nivelul, cel puţin la o mare parte din produsele sale, la realizări artistice asemănă-

toare celor mai alese modele din vechile colecţii care fac gloria şi mîndria Bisericii noastre, în acest domeniu.

Se cuvine să menţionăm aci, pentru ilustrarea acestei afirmaţii, frumoasele lucrări realizate pentru Sfînta Patriarhie: biblioteca Cabinetului Patriarhal, biblioteca sinodală, cafasul catedralei Sf. Patriarhii, catapeteasma paraclisului Antim, etc.. realizări de artă în lemnărie şi sculptură. De asemenea cele două icoane, Mîntuitorul şi Maica Domnului cu Pruncul, din Cabinetul Patriarhal, lucrate în gravură, email şi cizelură de argint, — lucrări unice în genul lor.

Multe serii de engolpioane, cruci arhiereşti şi preoţeşti, bastoane, cîrji, etc.. lucrate în email, filigran, email pictat şi gravură, sînt de asemenea realizări de înalt nivel artistic ale atelierului de obiecte bisericeşti.

Dar Institutul Biblic a furnizat obiecte de cult nu numai bisericilor din ţară ci şi bisericilor şi credincioşilor ortodocşi romîni de peste hotare şi chiar unora din Bisericile ortodoxe surori.

In acest chip au fost trimise diferite obiecte de cult Bisericii Ortodoxe Romîne din America, celei de la Viena. S-au trimis obiecte dăruite de Patriarhie, Bisericii Ortodoxe din Siria, Bisericii Ortodoxe din Grecia, Bisericii Ortodoxe Ecumenice şi Bisericii Ortodoxe din Ierusalim. In ultima vreme s-au trimis asemenea odoare Bisericilor Ortodoxe din India şi Egipt, iar cu ocazia vizitelor înalţilor Ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe în ţara noastră, au fost de asemenea oferite diferite obiecte în dar.

Cu toată această bună organizare, lipsea un lucru Institutului Biblic şi anume un local corespunzător dezvoltării sale.

Localul de la Mînăstirea Antim, unde funcţiona, devenise impropriu şi neîncăpător, în special atelierele de artă: pictură, email, filigran, cizelură, etc., neputîndu-se dezvolta firesc.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, văzînd această lipsă şi purtînd în acelaşi timp grija pentru restaurarea vechilor aşezăminte bisericesti, a găsit în apropierea Mînăstirii Antim această străveche aşezare a Schitului Maicilor, şi a hotărît să zidească aci lăcaş potrivit pentru atelierele bisericeşti.

Pornind la restaurarea acestui aşezămînt în care ne aflăm, Prea Fericirea Sa a descoperit aci temeiul de valoare istorică, arhitecturală şi tradiţională care a determinat o grijă deosebită în restaurare şi dorinţa de a face din acest aşezămînt unul din cele mai frumoase şi mai de valoare aşezăminte ale Sfintei Patriarhii.

Cu vechimea sa de 232 de ani, fiind zidită la 1 octombrie 1726, prin grija unei femei cucernice şi inimoase, Tatiana Hagi Dima. călugărită mai apoi cu numele Timoteia, această biserică are un istoric dintre cele mai frumoase. care merită a fi amintit.

Scăpînd din robia turcilor, Tatiana doreşte să-şi închine viaţa lui Dumnezeu, şi cu multă osteneală şi cheltuieli zideşte biserica şi un corp de chilii în jur, în cinstea Sfintei Bune Vestiri, ca mulţumire Prea Sfintei Fecioare, cu dorinţa de a aşeza aci obşte de călugăriţe nevoitoare cu rugăciuni către Domnul.

Domnul Ţării Romîneşti, din vremea aceea, Nicolae Mavrocordat şi Doamna sa Smaranda ajută schitul cu moşii şi danii, după cum se pomeneşte în pomelnicul ctitorilor, preînnoit la 1896. Ei sînt zugrăviţi printre ctitorii bisericii.

Hrisoave de danie mai primește schitul de la mulți Domnitori: Mihai Racoviță (1731), Matei Ghica (1752), Constantin Racoviță (1755), Petro' Mavrogheni (1787), Alexandru Ipsilanti (1797) și Constantin Hangerli (1798).

Se pare că atunci cînd s-a clădit schitul, maica Tatiana nu se simțea încă vrednică a conduce obște de maici. De aceea ea se pune sub povățuirea maicii Anastasia. In curînd, însă, în noiembrie 1728, conducerea Bisericii o socotește și o așează vrednică stareță a ctitoriei sale.

Și mica mînăstire se dezvoltă treptat, prin daniile domnitorilor arătați, vreme de aproape 70 de ani.

Pe la 1805, însă, în viața schitului intervine o schimbare. Mahalagiii, neavînd o biserică de mir, se duceau la aceea a maicilor, astfel încît produceau «nu puțină scandelă» maicilor, după cum grăiesc hrisoavele. Pentru aceasta, maicile sînt trimise la Mînăstirea Țigănești din apropierea Bucureștilor, iar schitul este făcut metoc al acestei mînăstiri, pentru găzduirea vreunei maici, venită cu treburi ale mînăstirii la București.

De acum înainte începe decăderea schitului. Clădirile din jur se dărapănă, iar în 1865, prin secularizarea averilor, schitul, pierzînd totul, este afiliat bisericii Albă Postăvari.

La 1896, așa cum arată pisania de deasupra ușii. biserica este reparată și repictată. Din zugrăveala veche, în frescă, peste care s-a pictat în ulei după moda timpului, la 1896, se pare a nu mai fi rămas decît în pridvor. Tot atunci s-a schimbat și tîmpla veche, păstrînd însă icoanele împărătești care datează din secolul al XVIII-lea.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, încă din 1952 a pus acest schit sub oblăduirea sa, ca paraclis patriarhal. Gînd de înnoire hărăzindu-i, peste cîtăva vreme ostenitorii Sfintei Patriarhii: istorici, arhitecți și constructori, au fost îndemnați să dezgroape vechea față a schitului din mormîntul în care fusese ferecat. Și cu multă muncă și migală, aceștia, îndrumați ades de Prea Fericitul Patriarh, care întîrzia cu privirea sa asupra planurilor și schițelor de reconstruire, i-au croit haină nouă, după tiparele arhitecturii vechi.

Incepînd din iulie 1955, pînă astăzi, vreme de 3 ani, cu multă muncă, s-a rezidit nou lăcaș de mînăstire, restaurînd și biserica cu pictura sa în formele originare.

Noua haină a mînăstirii, așa cum se vede azi, păstrează stilul epocii brîncovenești în fațade, stil indicat și de silueta bisericii. Totodată, prin contrast cu biserica ce se înalță în linii simple, clasice, împodobită cu decorații picturale, soclu și coloane de piatră, proporțiile noilor clădiri din jur au fost strunite, pentru a nu strivi biserica, urmărindu-se totodată ca ele să fie un fel de album viu, inspirat din capodoperele noastre de sculptură bisericească.

Astfel, pridvoarele de la intrarea bisericii s-au adaptat, copiindu-se după coloanele chiliilor de la Mînăstirea Antim. Pridvoarele de colț la etaj au coloane modelate cu inspirație din aceeași epocă a lui Brîncoveanu, după foișorul lui Dionisie, de la Mînăstirea Hurezi și de la Mogoșoaia. La pridvorul din fund s-au construit coloanele după modelul celor de la Mînăstirea Comana. In sfîrșit, traforurile ajurate în piatră sînt inspirate de la Antim. Intreaga atmosferă a acestui imobil ne amintește de arhitectura lui Brîncoveanu, iar elementele de piatră, cioplite din piatră de Albești, ne amintesc de ctitoriile lui Neagoe Vodă, de la Mînăstirea

Dealu. Inşişi meşterii pietrari care au executat lucrările sînt ţărani albeşteni, sigur, prin tradiţie, urmaşi ai vechilor pietrari.

Necesitatea de a da o înălţime normală bisericii, a silit pe constructori să coboare nivelul interior al curţii, folosind totuşi aceasta spre a crea o trecere armonioasă, prin trepte şi terase de la stradă la incintă.

Din vechile clădiri, monumente istorice, care s-au mai păstrat, în afară de biserică, singura este bucătăria veche, în curs de restaurare, element arhitectonic caracteristic al stilului mînăstiresc al acelei epoci.

Noua construcţie a chiliilor este realizată după cerinţele moderne, cu odăi luminoase şi mari, cetatea mînăstirească cuprinzînd peste o mie m.p. suprafaţă clădită.

Sînt vrednice de lăudat aci străduinţele, talentul şi munca depuse de Serviciul Tehnic al Sfintei Patriarhii, cărora se datorează executarea lucrării: dl. arhitect D. Ionescu Berechet şi dl. arhitect Richard Lieblich pentru proiectarea lucrării, şi dl. ing. Dumitru Popescu, ajutat de meşterii Alfredo Mella şi Ion Bizon, pentru ridicarea ei, aşa cum o vedem. Cuvinte de laudă deosebită se cuvin muncitorilor, meşterilor, funcţionarilor şi tuturor ostenitorilor acestui monument, printre care în mod deosebit trebuie să amintim de P.C. Consilieri Patriarhali Pr. Vasile Ştefan şi Pr. Zaharia Bîlbîie, care au condus cu multă grijă şi cu mare osteneală aceste lucrări.

Recunoştinţa noastră se îndreaptă totodată către autorităţile de Stat şi Guvernul R.P.R., care au acordat acestei lucrări tot spirijinul binevoitor, atît prin Departamentul de Arhitectură şi Urbanistică, care a încuviinţat proectele restaurării acestui monument istoric, şi mai ales prin Onoratul Departament al Cultelor, care cu largă înţelegere a înlesnit procurarea tuturor materialelor necesare construcţiei.

Mînăstirea pe care o înaugurăm astăzi, noul aşezămînt al Schitului Maicilor, este o frumoasă realizare a Bisericii Ortodoxe Romîne şi a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Frumuseţea şi gingăşia bisericii şi a clădirilor, farmecul neaşteptat ce te întîmpină cînd intri în această incintă, scopul căruia este închinat acest aşezămînt, toate au dat glas bucuriei pe care o resimţim cu ocazia fericitei înaugurări de astăzi.

Împreună cu noi se bucură duhul smeritei călugăriţe Timoteia şi al tuturor ctitorilor şi ostenitorilor, din veac adormiţi. Se bucură ctitorul de azi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian şi tot şirul ostenitorilor. Se bucură ceata făuritorilor de odoare bisericeşti care îşi vor dezvolta, de aci înainte, în chip fericit, lucrarea lor în acest aşezămînt.

Să ne fie îngăduit, pentru toate acestea, şi în numele tuturor să aducem Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, smerit prinos de omagiu şi recunoştinţă, ca unui mare şi iubitor părinte, purtător de grijă pentru bunăstarea sfintelor lăcaşe ale lui Dumnezeu şi pentru propăşirea Bisericii Ortodoxe Romîne, şi cu prilejul înaugurării şi aniversării de azi să ne permită a-i ura din adîncul sufletului: întru mulţi şi fericiţi ani, Prea Fericite Stăpîne!

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a spus următoarele:

Prea Fericirea Voastră,
Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți, membri ai Sfîntului Sinod,
Domnule Director General al Departamentului Cultelor,
Iubiți oaspeți,
Iubiți credincioși,

După ce ați ascultat documentul, care s-a întocmit cu prilejul acestei inaugurări și darea de seamă, pe care a făcut-o Părintele Consilier Atanasie Preda, mie îmi rămîn puține lucruri de spus. Poate că n-aș fi luat cuvîntul, dacă nu s-ar fi amintit de ziua de astăzi, cînd se împlinesc zece ani de la întronizarea mea în scaunul de Patriarh al Romîniei.

Intr-o zi ca aceasta s-ar cuveni mai degrabă să tac, decît să vorbesc, fiindcă socotesc că ar fi fost mai bine să mă retrag înlăuntrul sufletului meu și să mă gîndesc la slujirea pe care am împlinit-o sau nu, cum trebuie, în acest timp de zece ani. Inima mă îndeamnă, însă, să fac unele mărturisiri cu prilejul acestui popas.

In această veche biserică m-am rugat astăzi lui Dumnezeu și I-am mulțumit pentru îndelunga milostivire și pentru ajutorul îmbelșugat pe care neîntrerupt mi l-a dat în cei zece ani de strădanii întru ocîrmuirea treburilor Bisericii Ortodoxe Romîne. Mi-am adus astăzi aminte de toți cei care au lucrat împreună cu mine: de la membrii Sfîntului Sinod și de la slujitorii mei apropiați sau mai îndepărtați, pînă la credincioșii drept-slăvitori ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Romîne, care m-au sprijinit în tot ce am putut săvîrși bun în acest răstimp, și m-am rugat bunului Părinte Ceresc să le răsplătească tuturor cu darurile Sale și să-i aibă pe toți în sfînta Lui pază.

Inaugurînd acest așezămînt care trebuie să corespundă unor importante nevoi legate de săvîrșirea cultului în Biserica noastră, și chemînd binecuvîntarea lui Dumnezeu peste această lucrare, începută acum trei ani, și care va fi o adevărată școală pentru călugării și călugărițele ce vor veni aci, din toate mînăstirile noastre, ca să învețe diferite meșteșuguri și să se întoarcă apoi pregătiți, la mînăstirile lor, pentru a înființa și dezvolta acolo ateliere, mărturisesc cu acest prilej că mi-am adus aminte, în timpul Sfintei Slujbe de astăzi, de toți cei ce și-au pus încrederea în mine acum zece ani. Tuturor le port cea mai vie recunoștință, fiindcă nu numai că m-au urmărit în muncă, dar m-au și sprijinit să împlinesc aproape toate făgăduielile pe care le-am făcut la 6 iunie 1948.

Astăzi, cînd dăm în folosul Bisericii și al binelui obștesc acest nou așezămînt și cînd sărbătorim împlinirea celor zece ani de slujire la conducerea Bisericii Ortodoxe Romîne, se cuvine să ne îndreptăm gîndurile noastre și să-I mulțumim lui Dumnezeu, care binecuvîntează darurile noastre prin unul din cei mai aleși Apostoli ai Săi, fiindcă — în participarea la aceste sărbători și bucurii ale noastre, a Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Marii Cetăți a Alexandriei și a toată Africa și a însoțitorilor Prea Fericirii Sale, precum și în participarea delegației trimise de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Pavel al Permului, eu văd binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru toate strădaniile depuse de noi în timpul celor zece ani de patriarhat și socotesc că prin aceasta Dumnezeu primește rodul ostenelilor noastre. Mulțumim Prea Fericitului Patriarh Hristofor, care la o vîrstă destul de înaintată, și-a luat o atît de mare osteneală și a venit să vizi-

teze Biserica noastră. Bucuria noastră este cu atît mai mare cu cît această vizită a coincis cu popasul celor zece ani pe care-l sărbătorim astăzi. De Aceea îl asigurăm pe Prea Fericitul Patriarh Hristofor că îi vom rămîne adînc recunoscători și ne vom ruga mereu lui Dumnezeu pentru Prea Fericirea Sa și pentru distinșii săi însoțitori.

Imi îndrept de asemenea gîndul către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, fiindcă și-a arătat și cu acest prilej prețuirea frățească pentru Biserica noastră prin trimiterea unei delegații, care să ia parte, împreună cu noi, la sărbătoarea de astăzi și la bucuriile izvorîte din ea. Ii mulțumim din toată inima și rugăm pe Prea Sfințitul Episcop Pavel și pe dl. Profesor Gorbaciov să-i transmită cele mai adînci mulțumiri de recunoștință pentru dragostea cu care ne însoțește.

Mulțumesc apoi Inalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, care, timp de zece ani au colaborat cu mine. Le mulțumesc mai ales pentru faptul că, deși eu eram tînăr acum zece ani, totuși m-au încurajat cu încredere și m-au ajutat să-mi îmbogățesc an de an experiența, și să rezolvăm împreună toate problemele puse Bisericii noastre, atît de nevoile ei proprii, cît și de marile transformări sociale ale vremurilor noastre.

Dar astăzi este prilej potrivit să se bucure și să se veselească împreună cu noi și toți colaboratorii mai mari, și mai mici de la Centrul Patriarhal și de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, fiindcă dăm în folosință Bisericii așezămîntul acesta în care vor funcționa de azi înainte atelierele Institutului Biblic și o parte din atelierele-școală ale Patriarhiei Romîne.

Mă îndrept cu toată prețuirea și mulțumirea pentru cei ce au dat viață planurilor după care s-au ridicat aceste frumoase clădiri și felicit din toată inima atît pe inginerul Dumitru Popescu și pe tehnicienii care l-au ajutat în executarea acestei construcții, cît și pe arhitecții D. Ionescu-Berechet și Richard Lieblich, care au conceput planurile și au urmărit realizarea lor. Mulțumind tuturor pentru osteneala și rîvna cu care au lucrat alături de noi, rog pe Cel Atotputernic să binecuvînteze darul pe care-l facem Bisericii și să prețuiască munca noastră.

Rog de asemenea pe Bunul Dumnezeu, să păzească în pace și să reverse milele Sale cele bogate peste poporul nostru dreptcredincios, care a sprijinit întotdeauna inițiativele Bisericii noastre și s-a jertfit fără precupețire pentru desăvîrșirea lor.

Tuturor celor care ne-au ajutat și ne vor ajuta și în viitor, Bunul Dumnezeu să le răsplătească din darurile Sale cele cerești, iar iubiților noștri oaspeți, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Hristofor, le urez ani mulți cu sănătate și deplină fericire și-i încredințez că le vom păstra cele mai bune și frumoase amintiri.

Intru mulți ani!

După cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Justinian, slujba a luat sfîrșit și oaspeții au vizitat clădirea cea nouă, cercetînd birourile, sala de pictură, chiliile și expoziția. O impresie deosebit de plăcută a făcut sala expoziției, unde erau artistic aranjate obiectele produse în atelierele Institutului Biblic.

La ora 13,30 a avut loc o agapă, la care au participat, pe lîngă oaspeții străini și membrii Sfîntului Sinod, toți muncitorii și salariații Administrației Patriarhale și ai Atelierului Institutului Biblic.

In timpul agapei au toastat pentru sănătatea Prea Fericitului Patriarh Justinian: Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei, în numele Sfîntului Sinod, Prea Sfinţitul Episcop Pavel, delegatul Bisericii Ortodoxe Ruse, în numele Sanctităţii Sale Patriarhului Alexei al Moscovei şi Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei.

Agapa a luat sfîrşit la 4,30, într-o atmosferă de frăţească dragoste creştină.

LA PALATUL PATRIARHAL

Vineri 6 iunie a.c., după amiază, la orele 6, în sala sinodală din palatul patriarhal, — cu prilejul înmînării crucilor patriarhale jubiliare — s-a făcut şi înaugurarea lucrărilor de înfrumuseţare ale palatului şi de restaurare a vechei clopotniţe.

In prezenţa Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Prea Sfinţiţilor Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, a consilierilor administrativi de la Administraţa Patriarhală şi Arhiepiscopia Bucureştilor, a profesorilor Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, a protoiereilor din Capitală şi din Eparhie, şi a unora dintre membrii Coralei Preoţilor, — P.C. Pr. Stan C. Dimancea, consilier eparhial, a făcut o amplă expunere asupra lucrărilor executate în cadrul reşedinţei patriarhale. Prea Cucernicia Sa a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Sfinţiţi Părinţi Episcopi,
Distinşi oaspeţi,
Prea Cucernici şi Prea Cuvioşi Părinţi,

In istoria Bisericii Ortodoxe Romîne, ziua de 6 iunie, din anul de graţie 1948, se înscrie de pe acum cu slove de aur, nepieritoare. Este ziua în care Providenţa divină a încredinţat destinele acestei Biserici în mîinile Inalt Prea Sfinţiei şi Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian.

Sînt zece ani, de cînd Biserica Ortodoxă Romînă are în fruntea ei pe Prea Fericirea Sa Părintele nostru Patriarh Justinian. In răstimpul acesta, Biserica noastră şi-a dat o nouă legislaţie, aşezată pe temelii canonice şi tradiţionale; au fost stabilite raporturi de conlucrare cu aproape toate Bisericile ortodoxe surori; au fost reorganizate instituţiile pentru formarea clerului de mîine, iar slujitorii de astăzi ai sfintelor noastre altare şi-au îndrumat activitatea pe cărările apostolatului social; monahismul a fost reintegrat în tiparele patristice din veacul de aur al creştinismului, — şi numeroase publicaţii patriarhale şi mitropolitane au hrănit sufleteşte clerul şi norodul dreptcredincios, de pe înălţimi niciodată atinse de scrisul nostru bisericesc. In sfîrşit, am cunoscut bucuria readucerii la sînul Bisericii mame a fraţilor greco-catolici şi am trăit ridicarea pe culmile sfinţeniei a unor cuvioşi şi martiri ai credinţei noastre ortodoxe.

Un suflu de primenire a cuprins în acest deceniu Biserica Ortodoxă în toate provinciile ţării. Clerul şi credincioşii de pretutindeni cunosc multe din înfăptuirile sfîntului nostru aşezămînt, şi sufletul le este plin de admiraţie faţă de iniţiatorul şi organizatorul lor. Mai puţin cunoscute sînt realizările din acest «deal al Patriarhiei», — unde Prea Fericirea Voastră, în ultimii ani, aţi conceput şi aţi dus la desăvîrşire adevărate

capodopere, în care își dau întîlnire artele cele mai felurite, de la arhitectura monumentală, pînă la sculpturile miniaturale în lemn și piatră. Cu îngăduința Prea Fericirii Voastre, înfățișez cu prilejul acesta pe cele mai de seamă dintre ele, ca un smerit omagiu pentru aniversarea unui deceniu de slujire arhipăstorească.

Palatul Patriarhal din București nu mai este astăzi reședința exclusivă a Șefului Bisericii Ortodoxe Romîne. Arhitectura sa interioară a fost radical modificată în cursul anilor 1955-1957, realizîndu-se astfel o adevărată casă de oaspeți, în care sînt găzduiți, periodic: Inalții Ierarhi ai Bisericii noastre, șefii cultelor religioase din țară, căpeteniile și delegațiile bisericești de peste hotare, cînd se află în vizită la noi.

Au fost create, în același timp: o sală de recepție, un hal de marmoră cu ancadramente și cornișe sculptate, terase de marmoră spre curtea interioară și stîlpi de piatră naturală, aduși parcă din vechi pridvoare de biserici brîncovenești — și un havuz de marmoră, străjuit de statuia în bronz a Sfîntului Ioan Botezătorul.

In domeniul picturii murale, Palatul a fost împodobit cu fresce monumentale.

In domeniul sculpturii în lemn, Palatul s-a împodobit cu o serie de compoziții, brodate pe două teme principale: I. aspecte din viața călugărească, rugăciunea și munca în mînăstiri, — de la agricultură și pomicultură, pînă la războaie și gherghefe, — și de la copieri de manuscrise, pînă la tiparnițe; II. aspecte privind participarea preoțimii romîne la războaiele de neatîrnare și la revoluțiile pentru pîine și dreptate. Intîlnim aci, pe popa Stoica din Farcaș, căpitan de oaste sub Mihai Viteazu; pe Ilarion al Argeșului, prieten și sfătuitor al lui Tudor Vladimirescu; pe popa Radu Șapcă din Celeii Romanaților, pe Neagu Benescu, preotul țăran — luptător pentru drepturile țărănimii, trei preoți mehedinteni căzuți în timpul Răscoalei de la 1907 — și pe preotul Ștefan Cazacu, a cărui dreaptă neputrezită odihnește în mausoleul de la Mărășești.

Cabinetul de audiențe și Sala Sinodală în care ne aflăm, adăpostesc una din cele mai valoroase înfăptuiri ale Prea Fericitului nostru Patriarh: «Biblioteca Centrală a Patriarhiei Romîne». Prin aceasta, s-a săvîrșit nu numai buna conservare a unor importante lucrări din domeniul teologiei și istoriei naționale, dar și o operă de artă, care poartă pecetea spiritului creator romînesc, așa cum s-a întrupat el în unele vechi catapetesme reprezentative de biserici, din veacul al XVI-lea încoace.

Motivele florale care împodobesc mobilierul acestei Biblioteci sînt inspirate din acele minunate creațiuni ale geniului romînesc, care sînt catapetesmele de la Curtea de Argeș și Arnota, de la Sărindar, Cotrocenii lui Șerban Cantacuzino și Hurezii lui Constantin Brîncoveanu.

In ceea ce privește conținutul acestei Biblioteci, fondul ei documentar și bibliografic, — cele peste 20.000 de volume adăpostite aci, sînt de o valoare excepțională. Deținem un fond de bibliofilie veche romînească din cele mai importante și am început culegerea de manuscrise care stau în directă legătură cu viața Bisericii noastre Ortodoxe.

In sfîrșit, a fost adusă la frumusețea sa cea dintîi, clopotnița Catedralei Patriarhale, vechi monument brîncovenesc.

Prea Fericite Părinte Patriarh, Vă rog să primiți acest elogiu aniversar, izvorît din inimă, curat ca o lacrimă a bucuriei. Ați spus odinioară, că cea mai înaltă satisfacție la care poate năzui cineva, este aceea

a datoriei împlinite. In lucrările despre care am vorbit, Prea Fericirea Voastră nu aţi împlinit însă numai chemările unei datorii, ci aţi dat întrupare unor nevoi sufleteşti, care ne descoperă pe omul de artă, iubitor al frumosului. Muşcatele de pe terasele Palatului Patriarhal sînt o dovadă în plus a acestei nobile pasiuni pentru ceea ce este frumos. Împlinirile acestea Vă dau dreptul la cea mai înaltă mulţumire sufletească.

Rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să Vă dea îndelungare de zile, cu pace şi sănătate, pentru noi şi pilduitoare înfăptuiri, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Intru mulţi ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a mulţumit pentru omagiile exprimate, precizînd că lucrările executate în ultimii ani, cu scopul de a ridica valoarea artistică a aşezămintelor de la reşedinţa patriarhală — începînd cu frescele de la intrarea în palat, care reprezintă momente din trecutul Bisericii Ortodoxe Romîne, continuînd cu înfrumuseţarea curţii interioare, cu refacerea trapezei şi pînă la marea bibliotecă din cabinetul patriarhal şi din sala sinodală — au fost rodul unui plan vast, conceput în toată amploarea lui, cu spirit gospodăresc şi cu dorinţa de a da palatului patriarhal o înfăţişare demnă de menirea lui. «In munca noastră de zece ani de zile — a spus Prea Fericitul Patriarh Justinian —, multe au fost nevoile Bisericii care trebuiau împlinite; dacă nu le-am putut împlini pe toate, putem totuşi mărturisi cu conştiinţa împăcată că ne-am străduit să ne facem datoria, în măsura în care puterile ne-au ajutat!».

In continuare, Intîistătătorul Bisericii noastre a subliniat că marele merit, în ducerea la bun sfîrşit a tuturor realizărilor cu care se mîndreşte în prezent Biserica Ortodoxă Romînă, revine clericilor şi tuturor colaboratorilor Prea Fericirii Sale, precum şi dreptcredincioşilor creştini, care au contribuit cu darurile lor benevole. (Textul complet al cuvîntării se află publicat în această revistă, la pag. 693).

Festivitatea a continuat cu înmînarea crucilor patriarhale jubiliare.

LA TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC

Inaugurarea construcţiilor de la cele două secţii ale Tipografiei Institutului Biblic, a avut loc în ziua de 7 iunie şi a prilejuit o adevărată sărbătoare, date fiind cadrul în care s-a desfăşurat şi prezenţa Prea Fericiţilor Patriarhi Hristofor şi Justinian şi a delegaţiilor Patriarhiilor Ortodoxe din Alexandria şi Moscova.

Inalţii oaspeţi, conduşi de Prea Fericitul Patriarh Justinian, au vizitat clădirile atelierelor secţiei de litografie din str. Vînători — unde se lucrează icoane pentru trebuinţele credincioşilor Bisericii noastre —, apoi au poposit la atelierele secţiei tipografiei din Aleea Patriarhiei.

Noile clădiri şi vechile ateliere, radical înnoite, ale acestui centenar aşezămînt tipografic bisericesc erau împodobite sărbătoreşte. La intrarea în incinta tipografiei, un frumos arc de verdeaţă susţinea o mare inscripţie cu salutul: «Bine aţi venit!».

Privirile erau atrase de placa mare de piatră, aşezată pe peretele corpului nou construit, a cărei inscripţie înfăţişează împrejurările care au

determinat înălțarea noilor clădiri, numele celui ce a realizat și rostul lucrării ce s-a săvîrșit.

Privind noile ateliere spațioase și trainice ale Tipografiei Institutului Biblic, gîndul se duce la vremea cînd prima tipografie statornică va fi fost adusă în Țara Romînească, pe vremea voievodului Matei Basarab. Înțelegînd marea însemnătate a unei tiparnițe, Domnitorul Țării Romînești a izbutit să obțină de la Petru Movilă, Mitropolitul Chievului, o tipografie completă și o ceată de meșteri tipografi avînd în frunte pe Timotei Alexandrovici Verbițki și pe care a instalat-o la Cîmpulung în anul 1635. Dar, după cum aflăm din «Istoria Bisericii Romîne» —, nu această tiparniță va fi punctul de plecare al celei ce va fi instalată mai tîrziu pe lîngă Mitropolia din București, ci tipografia adusă de același domnitor și instalată la Govora, în anul 1637 și avînd ca meșter pe călugărul tipograf Meletie Macedoneanul.

Insemnătatea aducerii tipografiilor în Țara Romînească este legată de nevoia sporirii numărului de cărți bisericești atît de rare pe vremea aceea, dar mai ales de procesul lent, lung, însă continuu și progresiv, al introducerii limbii romîne în oficierea serviciului religios în sfintele lăcașuri de rugăciune.

Bucureștii, după cum n-au fost prima capitală a Țării Romînești, n-au avut parte nici de cinstea primei tipografii; cea instalată mai întîi la Govora, în 1637, își va face drum spre București, și va ajunge în noua capitală, după ce va fi poposit la Mînăstirea Dealu, după anul 1642 și la Tîrgoviște, după anul 1647.

In tot acest timp, de sub teascurile tiparnițelor existente au ieșit la iveală multe cărți de slujbă în limba slavonă, e drept; dar și curentul de romînizare își continuă calea și iată că «Mitropolitul Ștefan a avut fericitul gînd de a păstra și tradiția slavonă, dar și de a «sparge pîcla neștiinței» de slavonie, tipărind cărți bilingve, adică cu textul în limba slavonă iar cu tipicul în romînește. «Pogribania» preoților, din 1650, «Mystiris», din 1651, cuprinzînd rînduiala Botezului și Mirului, și «Tîrnosania», din 1652, cuprinzînd rînduiala sfințirii bisericii, tustrele sînt tipărite la Tîrgoviște». Iar «pentru a apăra Ortodoxia romînilor din Transilvania împotriva încercărilor de calvinizare ale principilor ardeleni», încă din 1642 se tipărise la Govora «Cazania», «primenită de pe limba rusească pe limba romînească» de Udriște Năsturel. O a doua «Cazanie» cuprinzînd pe cea de la Govora «pînă la pag. 404 și sfîrșitul «Cazaniei lui Varlaam» apărută cu un an înainte la Iași», va fi tipărită la Mînăstirea Dealu, în 1644.

Revenind la tipografia mutată de la Tîrgoviște la București (după mutarea aici a scaunului domnesc și a jilțului mitropolitan), trebuie să spunem că în starea în care ajunsese, tipografia nu mai era de întrebuințat, așa că vor trece 26 de ani pînă ce Șerban Cantacuzino, mijlocind prin Mitropolitul Varlaam, și tot din Rusia, va aduce o nouă tiparniță a cărei primă lucrare, «Cheia Înțelepciunii», va apărea în 1678.

In această epocă de înflorire a culturii romînești — începută sub Șerban Cantacuzino și continuată de Constantin Brîncoveanu —, Tipografia de pe lîngă Mitropolia din București va avea contribuția sa însemnată, alături de celelalte tipografii din București. Atunci apar o sumedenie de cărți de slujbă în limba romînă (pe lîngă cele în limba greacă și slavonă și chiar arabă și turcă), sau în două limbi — cu tipicul în

romînește și slujba în slavonește. Este vremea Mitropolitului Antim Ivireanu, el însuși tipograf, — animator și sprijinitor al tiparului — și al cărui ucenic, Popa Stoica Iacovici, va da la iveală un mare număr de tipărituri, chiar la tipografia mitropolitană.

Cu timpul, starea materială a acesteia decade și înființarea celor două fabrici de hîrtie (sub Alexandru Ipsilante) — făcută anume pentru a-i veni în sprijin — nu va putea schimba nimic. Cenzura introdusă de fanarioți va îngloda-o și mai mult în lipsuri pentru ca pînă la urmă să ajungă «grajd de cai»... «Slovele bisericești, de bătrîne ce erau, se tociseră și se șterseseră», după cum relatează un contemporan, că ajunseseră între anii 1813 și 1821.

Activitatea tipografiei lîncezește pînă în anul 1836, cînd încetează.

Cel ce o repune din nou în funcție este Mitropolitul Nifon. La stăruințele sale, se zidește din temelie o tipografie nouă, chiar pe locul pe care se află tipografia de astăzi. O placă de piatră purta inscripția:

«Această tipografie s-a zidit din temelie, cu binecuvîntarea Prea Sfințitului Arhiereu și Mitropolit al Ungro-Vlahiei D.D. Nifon, în al doilea an al ahipăstoriei Sale, anul 1852 august 1».

Pentru început, tipografia avea o mașină, două teascuri, slovă și toate cele trebuincioase, și prima carte apărută a fost «Apostolul». căruia îi urmează «Liturghierul», «Molitfelnicul», etc.

In 1862 tipografia va fi cumpărată de stat și înglobată în «Imprimeria Statului». Vor trece mulți ani — douăzeci — pînă ce tipografia va reveni Mitropoliei și introducerea scrierii cu alfabetul latin va prilejui înființarea «Tipografiei Cărților Bisericești», care nu va fi altceva decît continuarea tipografiei mitropolitane și tot pe locul acesteia.

Prima lucrare tipărită în noua tiparniță va fi o coală din revista «Biserica Ortodoxă Romînă» nr. 1, ianuarie 1882, anul al VI-lea, și va înaugura o epocă lungă, în care nu va mai fi înregistrată nici o tulburare adusă tipografiei mitropolitane.

Vechiului local i se vor face adăugiri, utilajul va fi sporit, cu timpul, dar, așa cum ajunsese pînă în zilele patriarhatului Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, tipografia nu mai corespundea cerințelor moderne.

Imbunătățirile aduse — așa cum se va vedea și din cuvîntarea ținută de P.C. Pr. Vasile Ștefan, consilier patriarhal, cu prilejul inaugurării festive,—sînt multe, felurite și de însemnătatea care dă acestei lucrări caracterul de adevărată cotitură, făcută în istoria tipăriturilor bisericești din țara noastră.

De aceea, placa de piată așezată pe peretele dinspre răsărit al corpului de clădiri nou construit, cu aleasă mîndrie va grăi posterității:

«Locașul dinspre Miază-zi al acestei tipografii bisericești s-a zidit în anul 1852 de Nifon Mitropolitul Țării Românești iar în 1902 i s-a adăugat partea dinspre răsărit pentru legătorie și magazie.

Cu timpul, aceste clădiri ajungînd neîncăpătoare, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în grija Sa pentru așezămintele bisericești a împlinit aceste lipsuri, unind cele două clădiri pentru lărgirea sălii mașinilor, clădind un etaj peste ceea ce zidise Mitropolitul Nifon, ridicînd din nou clădirile dinspre apus pentru nevoile acestei vetre de cultură bisericească, restaurînd clădirile vechi, zidind garajul și magazia de deasupra, zidul cu gardul de fier, introducînd calorifer în toate clădirile și înzestrînd atelierele

cu noi mașini tipografice cu cheltuiala Sfintei Patriarhii și a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Lucrările au început în anul 1955 și s-au săvîrșit cu ajutorul lui Dumnezeu în iunie 1958, cînd s-au împlinit zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian și 280 de ani de cînd Mitropolitul Varlaam al Ungro-Vlahiei, a înființat cea dintîi tipografie din București».

Iar festivitatea inaugurării acestor noi ateliere constituie — prin ampioarea și caracterul ei — o dovadă în plus a importanței pe care așezămîntul tipografic al Patriarhiei Romîne o are în viața Bisericii Ortodoxe Romîne, sub înțeleapta păstorire a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

*

La orele 11,30, în sala mașinilor și în prezența salariaților tipografiei, a avut loc slujba de sfințirea apei, săvîrșită de arhimandriți și arhidiaconi, slujitori ai Catedralei Patriarhale. După sfințirea apei, toți cei prezenți, — în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, au ieșit în curtea întreprinderii pentru a întîmpina pe Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne și pe Inalții oaspeți.

La orele 12 a sosit Prea Fericitul Patriarh Justinian însoțit de Inalții oaspeți și de Inalt Prea Sfințiții și Prea Sfințiții membri ai Sfîntului Sinod. Intîmpinat cu imnul patriarhal, intonat de toți clericii prezenți, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost înveșmîntat în mantia patriarhală. Coborînd către intrarea Tipografiei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a străbătut lunga sală a zețăriei, pînă în sala mașinilor de imprimat, unde a săvîrșit un Te-Deum.

După sfînta slujbă de mulțumire adusă lui Dumnezeu, P.C. Pr. Vasile Ștefan, consilier patriarhal, a rostit următoarea cuvîntare:

«Prea Fericite Părinte Patriarh,

In cel de al 280-lea an al dăinuirii sale, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Romîne își preînnoiește și mărește clădirea, inaugurînd-o într-un cadru sărbătoresc, căruia îi dă o deosebită ampioare prezența, alături de Prea Fericirea Voastră și Inalții Ierarhi ai Bisericii noastre, a delegației Sfintei Patriarhii a Alexandriei, în frunte cu însuși Prea Fericitul Hristofor, Papă și Patriarh al Marii Cetăți a Alexandriei și a toată Africa, a delegației Sfintei Patriarhii a Moscovei și a toată Rusia, în frunte cu P.S. Episcop Pavel al Permului, precum și a reprezentanților Departamentului Cultelor.

Prezența atîtor iluștri oaspeți la această înaugurare e o cinste covîrșitoare pentru instituția noastră și un semn de aleasă prețuire a celui mai vechi așezămînt de cultură bisericească al ortodoxiei romînești. Mulțuimnd Inalților oaspeți pentru cinstirea ce ne-o fac, ne simțim îndatorați să amintim, fugar, împrejurările în care s-a întemeiat această tiparniță, belșugul de roade duhovnicești pe care l-a adus și pricinile care au îndemnat pe Prea Fericirea Voastră să dați acestei clădiri chipul pe care îl arată astăzi.

Cel dintîi ctitor al său a fost fericitul întru pomenire Varlaam, mitropolitul Ungro-Vlahiei, care, călătorind pe la anul 1675 în Rusia, la

Moscova şi la Chiev, a adus la întoarcerea sa în ţară, printre altele, şi o carte de cazanii pentru duminici şi sărbători, scrise de vestitul dascăl al Academiei din Chiev, arhimandritul Ioanichie Galeatovschi. Dorinţa de a împărtăşi credincioşilor din ţara romînească, în graiul lor, comoara de învăţături din această carte — Cheia înţelesului —, l-a îndemnat să-i găsească tîlcuitori iscusiţi şi să o tipărească cu ajutorul meşterilor tipografi aduşi din Rusia, după cum însuşi mărturiseşte în Predoslovia către cititori: «...Apucatu-ne-am şi cu multă osîrdie am nevoit şi dascăli de tipografie am adus şi în sfînta şi de Dumnezeu păzita Mitropolie a scaunului Bucureştilor i-am aşezat şi de iznoavă tipografie, adică tipariu de tipăritul cărţilor am ridicat cu toate meşteşugurile cîte au trebuit».

Subliniem acest fapt, întrucît el ilustrează vechile şi strînsele legături dintre Biserica noastră şi Biserica rusă, care ne-a sprijinit în lucrarea de tipărire a cărţii bisericeşti, dîndu-ne uneltele de tipărit şi meşteşugarii trebuitori.

Tipografia înfiinţată în anul 1678 de mitropolitul Varlaam a dat roade alese în timpul vieţii sale.

Vremurile care au urmat apoi, au cunoscut epoci de înflorire şi epoci de încetinire şi opriri, după împrejurările istorice şi după vrednicia oamenilor. A avut momente strălucite în timpul iscusiţilor tipografi Damaschin Dascălul, Mitrofan Episcopul şi Antim Ivireanu, a căror muncă nepieritoare se încununează cu Evanghelia din 1682, Apostolul din 1683, Biblia din 1688 şi Noul Testament din 1703.

A mai cunoscut vreme de glorie această tiparniţă sub conducerea priceputului tipograf popa Stoica Iaşovici (1723-1743) şi în timpul păstoriei mitropolitului Grigore II (1760-1787), după care au urmat împrejurări mai puţin prielnice şi roade mai slabe, după care iarăşi a dobîndit un mare avînt sub mitropolitul Grigorie Dascălul (1823-1864). In anul 1838 şi-a încetat lucrul.

O aşezare statornică n-a avut această tipografie pînă în zilele mitropolitului Nifon. Simţindu-se atunci mare lipsă de cărţi bisericeşti, acesta reînfiinţează tipografia pe lîngă Sfînta Mitropolie, aducînd maşini, literă, hîrtie şi meşteri de peste hotare, zidind în 1852 şi clădirea în care să fie adăpostită, chiar pe locul unde se află astăzi.

După alţi cincizeci de ani, i s-a adăugat clădirea depozitului dinspre miază-noapte, în urma unor stăruinţe de peste şapte ani din partea Sfîntului Sinod către stăpînirea vitregă de pe atunci a ţării, ca să acorde sumele trebuitoare construcţiei acestui modest depozit.

Odată cu aplicarea noului Statut pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Romîne în 1949, Tipografia Cărţilor Bisericeşti a fost încadrată în Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă, sub îndrumarea nemijlocită a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Cei zece ani de arhipăstorire a Prea Fericirii Sale sînt cei mai rodnici din toată istoria acestei tipografii. Biserica s-a găsit în faţa unor mari probleme, la soluţionarea cărora tiparul urma să-şi dea contribuţia. Reîntregirea Ortodoxiei ardelene, prin revenirea greco-catolicilor la sînul Bisericii strămoşeşti, în toamna anului 1948. reclama înzestrarea de îndată a bisericilor foste unite cu cărţi de slujbă, menite să statornicească pretutindeni duhul de slujire întru dreapta credinţă.

Puternicul impuls spre carte, spre cultură, al Statului nostru de democraţie populară, a imprimat şi Bisericii un ritm mai viu de activitate în scrisul său, pentru a fi în pas cu vremea.

Preoţimea cerea să i se pună la îndemînă o bună orientare şi unelte noi de lucrare pastorală şi misionară. Prin înţeleapta conducere a Prea Fericirii Sale, Tipografia a făcut faţă acestor cerinţe, tipărind cărţile de slujbă bisericească, felurite cărţi pentru răspîndirea învăţăturii noastre creştineşti, cele trei reviste ale Patriarhiei Romîne, precum şi una a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, care cuprind un bogat material pentru îndrumarea preoţimii noastre pe calea împlinirii adevăratei sale misiuni pastorale şi pentru sprijinirea cu înflăcărare a luptei pentru pace.

Toate acestea au fost posibile numai prin sporirea numărului maşinilor tipografice.

Vechea clădire a Tipografiei nu mai era corespunzătoare. Intreaga suprafaţă clădită de care dispunea instituţia pentru ateliere, birouri şi depozit, era de 756 m.p. In afara clădirii depozitului, restul construcţiilor, din cauza vechimii, erau într-o stare de degradare avansată.

De aceea, în anul 1955, Prea Fericitul Patriarh a început reconstrucţia şi amenajarea vechiului local, pentru a-l adapta nevoilor mereu crescînde ale acestei instituţii. In acest scop, s-au făcut următoarele lucrări:

— drum de acces, amenajarea şi canalizarea curţii.

— extinderea corpului principal pînă la clădirea depozitului.

— construcţia unui corp nou, cuprinzînd: grupul social, depozitul de materiale şi sala de festivităţi.

— prelungirea corpului nou în spre Aleea Arhiepiscopiei, în toată lungimea calcanului spre vecini.

— instalaţii electrice, sanitare şi de încălzire cu gaze.

— înlocuirea planşeului de lemn al corpului vechi cu planşeu de beton.

Constatîndu-se că prin executarea planşeului de beton armat, în locul planşeului vechi de lemn, rămînea un spaţiu foarte mare în podul corpului vechi, s-a amenajat acest spaţiu într-un atelier mansardat, cu o suprafaţă de 540 m.p.

— s-au executat din nou planşeul peste parter, zidirea la mansardă, şarpanta şi învelitoarea peste toată clădirea;

— au fost executate din nou, conform noilor cerinţe, instalaţiile electrice de iluminat şi forţă motrice, instalaţii de alimentare cu apă şi instalaţia de încălzire cu gaze;

— s-a construit garajul;

— s-a amenajat spaţiul înconjurător, cuprinzînd zidul de sprijin şi împrejmuirile.

E demn de remarcat faptul că toate aceste lucrări s-au executat fără a se întrerupe activitatea de producţie a instituţiei.

De asemenea e demn de precizat faptul că din vechea construcţie, s-au păstrat numai trei ziduri exterioare, parte din pardoseli şi tîmplărie.

Prin noile construcţii şi amenajări, suprafaţa construită de care dispune astăzi tipografia pentru ateliere, birouri şi depozit este de 2.180 m.p., faţă de cei 756 m.p. cît avea vechea construcţie.

Datorită unei bine chibzuite conduceri şi unei permanente îndrumări a Prea Fericitului Patriarh Justinian, sumele cheltuite pentru facerea acestor lucrări au fost modeste, provenind numai din economiile instituţiei şi dintr-o subvenţie a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor.

Economia realizată cu facerea acestor construcţii se datoreşte, în mare parte, şi sprijinului acordat de Statul nostru prin Departamentul Cultelor, care ne-a planificat cu materiale, la preţ de repartiţie.

Pentru acest substanţial sprijin, exprimăm d-lui D. Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, vii mulţumiri, rugîndu-l călduros să binevoiască a aduce la cunoştinţa onoratului guvern al ţării mulţumirile cuvenite.

In aceste condiţiuni, s-au făcut construcţiile de la tipografie, a căror înaugurare se face astăzi, la împlinirea a zece ani de rodnică arhipăstorire ca Patriarh a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Ele reprezintă încă una din marile şi multele ctitorii ale Prea Fericirii Sale, care împodobesc Biserica noastră şi dau mărturie nepieritoare despre strălucita personalitate a marelui lor ctitor.

Amintim aceasta, în semn de respectuos omagiu la aniversarea a zece ani de patriarhat. Avem convingerea că acest moment sărbătoresc, va marca un început de şi mai rodnică activitate a acestei tipografii, pentru ca scrisul ieşit din teascurile ei să servească pentru răspîndirea învăţăturii Domnului, pentru promovarea marilor idealuri ale poporului nostru şi pentru apărarea marii cauze a păcii în lume.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să vă dăruiască zile bune şi îndelungate, întru toate bună sporire şi să vă ţină întru mulţi şi fericiţi ani, Stăpîne!

Prea Fericitul Patriarh Justinian a stropit apoi cu aghiazmă atelierele, maşinile şi birourile tipografiei.

Înalţii oaspeţi, conduşi de Prea Fericitul Patriarh Justinian au vizitat atelierele, cerînd lămuriri şi exprimîndu-şi admiraţia pentru nivelul artistic al lucrărilor executate în tipografia Institutului Biblic al Bisericii noastre, — precum şi mica expoziţie, organizată într-unul din birouri, cu cărţi de ritual, reviste bisericeşti, manuale pentru instituţiile de învăţămînt teologic, cărţi de literatură teologică, etc., care au ieşit de sub teascurile tipografiei, în cei zece ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

După vizitarea întregii tipografii, a avut loc o agapă, la care au luat parte Prea Fericiţii Patriarhi Hristofor al Alexandriei şi Justinian al Romîniei, membrii delegaţiilor Patriarhiilor din Alexandria şi Moscova, membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, reprezentanţi ai Departamentului Cultelor şi toţi salariaţii — funcţionari şi muncitori ai tipografiei.

La sfîrşitul agapei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit o cuvîntare, în care a spus printre altele:

«Să mulţumim din toată inima noastră Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa, Hristofor, care ne dă o frumoasă pildă de felul de a împlini misiunea apostolică de slujitor al lui Hristos, căci, la aproape 85 de ani, Prea Fericirea Sa călătoreşte de la Alexandria la Moscova, de la Moscova la Bucureşti, pentru ca să ducă la Moscova şi Bucureşti binecuvîntările sale şi îndemn la muncă şi la răspîndirea cuvîntului Evangheliei lui Hristos».

Arătînd apoi că Prea Fericitul Patriarh Hristofor a semnat — cu prilejul festivităţilor ce au avut loc la Moscova, în mai, anul curent — chemarea pe care capii Bisericilor Ortodoxe Autocefale au adresat-o către lumea creştină de a se împotrivi războiului, de a lupta din toate puterile ca

să se înceteze îndată cu experienţele atomice, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit Intîistătătorului Bisericii din Alexandria şi însoţitorilor săi, pentru vizita frăţească, făcută Bisericii noastre.

De asemenea, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Prea Sfinţitul Episcop Pavel al Permului.

Calde mulţumiri a exprimat Intîistătătorul Bisericii noastre, Inalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi şi Prea Sfinţiţilor Episcopi, membri ai Sfîntului Sinod, care au luat parte la această serbare şi prin participarea lor au mărit cadrul festiv al înaugurării noilor ateliere şi birouri ale Tipografiei Institutului Biblic, precum şi reprezentanţilor Departamentului Cultelor.

In continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a dat părinteşti îndrumări tuturor salariaţilor celor două secţii ale Tipografiei, îndemnîndu-i să-şi facă datoria cu şi mai multă rîvnă, pentru binele Bisericii în slujba căreia se găsesc şi pentru binele patriei noastre dragi.

Cuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian a fost ascultată cu viu interes şi subliniată deseori de aplauzele celor prezenţi.

Agapa s-a desfăşurat într-o atmosferă de dragoste frăţească şi a prilejuit manifestarea sentimentelor de devotament ale tuturor salariaţilor faţă de îndrumătorul permanent al activităţii centrului patriarhal, Prea Fericitul Părinte Justinian.

FESTIVITATEA INMINĂRII „CRUCII PATRIARHALE JUBILIARE“ CONFERITĂ LA A ZECEA ANIVERSARE A INSCĂUNĂRII PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Vineri 6 iunie 1958, la orele 18, a avut loc, în sala sinodală din palatul patriarhal, festivitatea înmînării «Crucii patriarhale jubiliare», conferită unor preoţi care s-au distins în activitatea lor pastorală, de-a lungul celor zece ani de patriarhat al Prea Fericitului nostru Părinte Justinian.

Au luat parte: Prea Sfinţiţii Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administraţiei Patriarhale, P.C. Pr. Traian Ghica, consilier-vicar al Admnistraţiei Patriarhale, Prea Cucernicii Preoţi Consilieri patriarhali şi mitropolitani, Prea Cucernicii Profesori ai Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, Prea Cucernicii Preşedinţi ai Consistoriului Central Bisericesc şi ai Consistoriului Eparhial, inspectori bisericeşti şi eparhiali, protoierei din Capitală şi din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor şi membri ai Coralei preoţilor din Bucureşti.

Au fost de asemenea prezenţi membri ai delegaţiei Bisericii Ortodoxe din Alexandria, aflată în ţara noastră pentru a participa la aniversarea a zece ani de la înscăunarea Intîistătătorului Bisericii noastre.

La intrarea în sala sinodală, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost întîmpinat cu imnul patriarhal, intonat de toţi cei prezenţi.

Intrucît în cadrul aceleiaşi festivităţi s-a făcut şi inaugurarea lucrărilor executate în ultimii ani la reşedinţa patriarhală. — a luat cuvîntul Prea Cucernicul Pr. Stan Dimancea, consilier al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, care a făcut o dare de seamă asupra lucrărilor.

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a spus printre altele:

Onoraţi oaspeţi,
Iubiţii mei colaboratori,

Văd că întîlnirea noastră de astăzi a fost transformată într-o adevărată festivitate de inaugurare a lucrărilor făcute în ultimii ani, cu scopul de a ridica valoarea artistică a aşezămintelor de la reşedinţa patriarhală.

Lucrările ce s-au săvîrşit aici, — începînd cu frescele de la intrare, care reprezintă momente din mucenicia Sfinţilor romîni, recent canonizaţi, continuînd cu înfrumuseţarea curţii şi pînă la marea noastră bibliotecă, nu au fost rodul unor iniţiative de moment, ci al unui plan vast, conceput

în toată amploarea lui, cu spirit gospodăresc și cu năzuința de a se da acestei reședințe patriarhale o înfățișare demnă de menirea ei. In munca noastră de zece ani de zile, multe au fost nevoile Bisericii, care trebuiau împlinite. Dacă nu le-am putut împlini pe toate, putem totuși mărturisi cu conștiința împăcată că ne-am străduit să ne facem datoria, în măsura în care puterile ne-au ajutat.

Prima grupă de colaboratori cu care am lucrat în acești zece ani, ați fost dumneavoastră, cei pe care v-am chemat azi, aici, să ne bucurăm împreună la acest popas sărbătoresc. Și ca o mulțumire și aleasă prețuire din partea mea, pentru sprijinul primit în cei zece ani, ca o întărire și mai mare a îndemnului pentru alte lucrări pe care ni le impun idealul, zelul și abnegația noastră a tuturor în slujba Mîntuitorului Iisus Hristos, și ținînd seama de o tradiție îndătinată a Bisericii noastre, începînd de la adormitul întru Domnul Patriarhul Miron, care a dăruit un insemn special colaboratorilor săi, — tot așa și eu, gîndindu-mă la această tradiție, cu prilejul împlinirii acestor zece ani pe care Bunul Dumnezeu mi i-a hărăzit să-mi fac datoria în slujba Bisericii Sale, am rînduit să se confecționeze o cruce comemorativă, pe care v-o dăruiesc ca semn al dragostei și mulțumirii mele.

Dumneavoastră sînteți primul mănunchi care primește această distincție, dar și alți preoți, care au avut o activitate pastorală, urmează să fie răsplătiți pentru munca lor.

Mulțumesc tuturor celor ce sînt astăzi în administrație și celor care au fost, precum și preoților din corală, care, înțelegînd de la început gîndul meu, nu au precupețit nimic pentru a înfăptui această năzuință scumpă inimii mele.

Vă mulțumesc tuturor celor de față pentru sprijinul acordat și vă asigur că meritele pentru realizările înregistrate vi se datoresc în mare măsură dumneavoastră. Ori de cîte ori s-a ivit și se va mai ivi prilejul, am arătat și voi arăta că eu nu am fost decît conducătorul, iar meritul cel mare revine lucrătorilor. Doresc să subliniez, în chip deosebit, că toate aceste realizări gospodărești, cu care se mîndrește azi Sfînta noastră Biserică, nu s-ar fi putut înfăptui fără sprijinul dreptcredincioșilor noștri.

Ne amintim cu drag și nu vom înceta să ne rugăm Bunului Dumnezeu pentru toți credincioșii noștri, care, în acești zece ani, au depus fonduri însemnate pentru clădiri și restaurări de biserici, pentru înzestrarea lor cu prețioase obiecte sfinte, veșminte, etc.

Vă rog să primiți din partea mea, la această aniversare a înscăunării mele și să purtați cu vrednicie acest semn distinctiv, ca simbol al dragostei și prețuirii mele, pentru sprijinul pe care l-ați acordat străduințelor mele pentru înfrumusețarea și înălțarea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

A urmat apoi înmînarea «Crucii patriarhale jubiliare» unui prim grup de preoți.

In semn de dragoste frățească și de prețuire pentru clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe din Alexandria, Prea Fericitul Patriarh Justinian a înmînat Crucea Patriarhală și clericilor însoțitori ai Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei.

Odată cu Crucea Patriarhală, celor distinși cu acest simbol al prețuirii patriarhale, li s-a înmînat și gramata semnată de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

In numele preoţilor care s-au învrednicit a primi înalta distincţie, a vorbit Prea Cucernicul Preot Profesor onorar Petre Vintilescu, preşedintele Consistoriului Central Bisericesc, care a spus următoarele:

Prea Fericirea Voastră,

In aceste zile aniversare şi recapitulative, gîndul nostru este prins într-un zbor repede spre textele de la Sf. Evanghelist Matei, XXIV, 45 şi 46 şi din Evanghelia după Marcu, XII, 42 şi 43: «Cine este, oare, slujitorul (iconomul sau administratorul) pe care l-a rînduit stăpînul său peste cei din slujba casei sale, ca să le dea hrană la vreme? Fericit este supravegheţorul acela pe care, întorcîndu-se stăpînul, îi va afla făcînd aşa».

Comentatorii biblici remarcă, în legătură cu această parabolă imperfectă, că «cele două calităţi esenţiale pe care se cuvine să le aibă slujitorul bun, despre care vorbeşte Mîntuitorul, sînt pe de o parte fidelitatea faţă de stăpînul său şi faţă de îndatoririle sale, iar pe de alta prudenţa, în înţelesul unei profunde înţelepciuni... Căci, după aceiaşi exegeţi, bunii administratori sau chivernisitori de treburi obşteşti sînt asemenea generalilor buni. Obligaţiile lor constau în a comanda şi a face pe subalternii lor să fie bine dispuşi şi ascultători, în a distribui recompense şi pedepse, a fi paznici credincioşi ai bunurilor încredinţate chivernisirii lor.

Tocmai acestea sînt, Prea Fericirea Voastră, atributele şi însuşirile prin care s-a caracterizat personalitatea Prea Fericirii Voastre, în această primă decadă de patriarhat, în care, precum am afirmat şi altă dată, primatul îl deţinea aplicaţia şi pasiunea pentru acţiune şi realizări. Este tocmai ceea ce Sfinţii noştri Părinţi ne-au învăţat că trebuie să posede, mai înainte de orice, un şef bisericesc: o capacitate deosebită de intuiţie rapidă şi exactă a situaţiunilor, hotărîrea curagioasă de a se angaja în procesul lor de evoluţie, pentru a contribui la realizarea scopurilor lor bune.

Printr-o echilibrare judicioasă a celor două concepţii despre preoţie — preot activ ori contemplativ —, aţi reuşit să demonstraţi că potrivit principiului formulat de dumnezeescul nostru Invăţător: «Daţi cele ce sînt ale cezarului, cezarului, iar lui Dumnezeu, cele ce sînt ale lui Dumnezeu», această problemă se rezolvă unitar şi complimentar, iar nu unilateral.

Ca toate actele umane, activitatea preotului — oricare i-ar fi gradul ierarhic — este lipsită de valenţa reclamată de condiţiunile vieţii reale, dacă puterile lui nu se angajează din plin şi în acelaşi timp, în ambele cîmpuri ale vieţii: cel spiritual şi cel social. Tatălui ceresc îi slujim prin serviciile pe care le aducem fiilor Lui de pe pămînt, pentru a face să se instaureze împărăţia cerurilor, adică a păcii, a iubirii, a dreptăţii, a binelui şi a fericirii pentru toţi.

Precum am spus şi cu alt prilej, venirea acestei împărăţii nu se poate aştepta ca efect al unei simple contemplaţii pasive, deoarece, potrivit cuvîntului Mîntuitorului, împărăţia cerurilor, adică o viaţă superioară, într-un duh şi într-o lume nouă, se cucereşte cu trudă, se ia cu asalt (Mt. XI, 12). In acest sens, aţi organizat şi aţi dirijat activitatea preoţimii şi a tuturor instituţiilor bisericeşti, în cei zece ani de conducere patriarhală, făcînd astfel ca Biserica să fie scutită de imputarea că ea ne-ar asigura satisfacerea revendicărilor sociale abia dincolo de hotarele planetei noastre,

în împărăţia cerurilor transcendente. Intuind exact realităţile istorice şi interpretînd corect comandamentele evanghelice, organizînd acţiunea Bisericii şi animînd preoţimea, în sensul apostolatului social, adecvat postulatelor istorice actuale şi angajîndu-vă cu toată fiinţa şi greutatea în acţiune, aţi ilustrat strălucit fidelitatea faţă de Domnul nostru al tuturor şi faţă de obligaţiile contractate ca şef al Bisericii, precum şi înţelepciunea, de care vorbea comentatorul biblic amintit mai înainte.

Nu răpim, deci, dreptul de apreciere al istoriei şi nu împietăm asupra verdictului divin, cînd noi sîntem obligaţi de conştiinţă să recunoaştem că, în cei zece ani ai arhipăstoriei Prea Fericirii Voastre, Biserica Ortodoxă Romînă a avut, la vreme, ceea ce îi era necesar, pentru a putea corespunde postulatelor istorice ale misiunii sale.

Prea Fericirea Voastră,

In acţiunea de traducere în fapt a acestui program, aţi organizat şi aţi pus în mişcare factori şi organisme de transmitere şi de transformare în realităţi, pe teren, a proiectelor. Aceştia sînt, de sigur, numeroşi, începînd cu colaboratorii apropiaţi răspunzători de resorturile de conducere ale diferitelor sectoare de activitate bisericească şi pînă la funcţionarii modeşti şi umilii preoţi anonimi din parohii, care au înţeles să se articuleze, în locurile unde se găsesc, în ritmul imprimat de căpetenia animatoare a Bisericii. Este impresionant şi emoţionant că, la acest popas decenal al Patriarhatului Prea Fericirii Voastre, aţi ţinut să demonstraţi şi să le arătaţi nu numai că ei nu sînt uitaţi sau neglijaţi, ci că preţuiţi colaborarea lor în opera constructivă, în care vă găsiţi angajaţi ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne. Solemnitatea decernării acestor cruci patriarhale colaboratorilor apropiaţi este deci reprezentativă, incluzînd moralmente toate categoriile şi întreaga ierarhie de ostenitori modeşti, sinceri şi devotaţi în chip particular, din cîmpul de activitate bisericească.

Noi cei de faţă, beneficiari efectivi şi direcţi ai acestei atenţiuni şi distincţii din partea Prea Fericirii Voastre, înţelegem şi sîntem adînc pătrunşi de simbolismul semnificativ al acestei cruci patriarhale. Ea este semnul nevoinţelor neîncetate, la care ne simţim angajaţi în toate dimensiunile şi gama pe care poate să ne-o impună comandamentele misiunii Bisericii în scumpa noastră patrie. Ea este, de asemenea, o armă şi un laborum al victoriei.

Nu mai puţin, Prea Fericite Părinte Patriarh, prin această cruce aţi arvunit în inimile noastre un devotament adînc şi neîntrerupt, pe care vă puteţi bizui, în lucrarea de chivernisire a misiunii Sfintei noastre Biserici. Vă asigurăm, deci, de sentimentele noastre adînci de gratitudine şi de neprecupeţita noastră conlucrare.

Festivitatea a luat sfîrşit într-o atmosferă de dragoste faţă de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care cu înţelepciune şi cu apostolică rîvnă, conduce Biserica Ortodoxă Romînă pe calea împlinirii misiunii ei sfinte, pe calea slujirii lui Dumnezeu şi a luminoaselor năzuinţe de pace şi propăşire ale poporului nostru.

SĂRBĂTORIREA A 75 DE ANI DE EXISTENȚĂ A FACULTĂȚII ȘI INSTITUTULUI TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Duminică 8 iunie 1958, la orele 19, în aula Institutului Teologic universitar din București, s-a prăznuit împlinirea a 75 de ani de la înființarea Facultății de Teologie din București.

Sala de festivități a fost împodobită cu ghirlande de verdeață și flori, iar pe frontonul scenei fuseseră fixate tablourile celor doi vrednici și neuitați ctitori ai fostei Facultăți și actualului Institut: adormitul întru pomenire mitropolitul Calinic Miclescu și Prea Fericirea Sa Justinian, Intîistătătorul din zilele noastre al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cu ocazia acestui însemnat popas sărbătoresc din viața celui mai înalt for cultural al Bisericii noastre dreptmăritoare, ca și cu acela al sărbătoririi primului deceniu de rodnică arhipăstorire al celui de al treilea patriarh al Romîniei, s-a așezat la locul de onoare, din holul principal al Institutului, un foarte reușit tablou în mozaic, opera maestrului E. Profeta, reprezentînd portretul ctitorului Institutului Teologic din Capitala Patriei noastre, fostul student al Facultății din București, Prea Fericitul Patriarh Justinian sub a cărui îndrumare această școală de pregătire și formare a slujitorilor altarelor noastre străbune a făcut un pas mai departe, pe calea unei mai fericite organizări, a unei mai adecvate și mai bune funcționări și a unei mai puternice afirmări în viața clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne.

La festivitate au fost de față Prea Fericitul Patriarh Justinian și Domnul Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, de pe lîngă Consiliul de Miniștri.

De asemenea au fost prezenți membrii delegațiilor bisericești de peste hotare. Din partea Patriarhiei de Alexandria și a Bisericii Ortodoxe egiptene: D-l Dr. Teodor Mosconas, Directorul Bibliotecii patriarhale din Alexandria și Prea Cuviosiii Arhimandriți Agatanghelos, Partenios, Calistos și Barnabas. Prea Fericitul Patriarh Hristofor, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, în vizită la noi, n-a putut lua parte fiind suferind.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse surori: Prea Sfințitul Episcop Pavel al Permului și D-l Anatolie Gorbaciov, Inspector (Prorector) la Academia duhovnicească din Moscova.

Au mai fost de față Inalt Prea Sfinții Mitropoliți: Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului, și Prea Sfinții Episcopi: Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Vadului și Feleacului, Valerian al Oradiei, Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșă-

neanul, Vicari Patriarhali, membri ai Sfîntului Sinod, precum și P. S. Arhiereu Pavel Șerpe, Prorectorul Centrului de Îndrumare din Curtea de Argeș.

Au luat parte: D-l Academician Prof. Dr. Nicolae Lupu, D-l Prof. Stanciu Stoian, D-l Ion N. Bărbulescu, director general în Departamentul Cultelor, Ion Onțan, Ion Rodeanu, Ion Ștefan și Nicolae Petru, directori în Departamentul Cultelor.

Din partea Institutului Teologic Ortodox din Sibiu au fost de față: Pr. Prof. Sofron Vlad, Rector, Pr. Prof. Spiridon Cîndea, prorector, Pr. Prof. Gr. Marcu și Prof. Iorgu Ivan. Institutul Teologic Potestant din Cluj și Sibiu a fost reprezentat de D-l Prof. Herman Binder, Rector.

Dintre profesorii onorari și foști membri ai Corpului didactic al Institutului au fost prezenți: Pr. Niculae M. Popescu, Pr. Petre Vintilescu, Pr. Grigore Cristescu, Prof. Toma G. Bulat, Prof. Bartolomeu Popescu, Pr. D. Fecioru, Pr. Anton Uncu, Pr. Alex. Severin. Pr. Ilie Spiridon și Pr. Victor N. Popescu, fost Director al Institutului Teologic.

Au mai luat parte: Pr. Traian Belașcu, vicar al Mitropoliei Ardealului, Pr. Al. Ionescu, vicar al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, Pr. Traian Ghica, consilier-vicar al Administrației Patriarhale, Pr. I. Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, Pr. Gheorghe Soare, Pr. Vasile Ștefan, Pr. Zaharia Bîlbîie, Pr. Athanasie Preda, Pr. Dumitru Stancu, consilieri patriarhali, Pr. Stan Dimancea, Pr. Marcel Mihăescu, Pr. Alexandru Petcu, Pr. Alexandru Zamfirescu, Pr. Petre Alexandru, consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Zaharia Mîntulescu, inspector general bisericesc, Pr. Iuliu Man, inspector bisericesc, Pr. Virgil Godeanu, inspector eparhial, Pr. N. Cazacu, Secretar al Cabinetului Patriarhal, Preoții N. Dragomirescu, Vasile Gregorian, Ioan Nițescu și V. Ionescu, protopopii Capitalei.

Din partea seminariilor teologice au fost prezenți: Pr. N. Buzescu, Directorul Seminarului din București, Pr. I. Constantinescu, Directorul Seminarului din Buzău, Arhim. Bonifatie Podoleanu, Directorul Seminarului Mofleni-Craiova, Pr. Zeno Munteanu, Directorul Seminarului Caransebeș, precum și profesorii Seminarului Teologic din București: Pr. N. Trifănescu, Pr. N. Ciudin, Pr. C. Pîrvu, D-l Dumitru Radu și D-l Ion Cristescu.

Au mai fost de față reprezentanți ai presei și radiodifuziunii romîne, membrii corpului didactic al Institutului, personalul administrativ, studenții Institutului, elevii Seminarului Teologic din București și mulți alți oaspeți și invitați.

După intonarea Imnului Patariarhal, a celui arhieresc în limba greacă și a Imnului Republicii Populare Romîne de către corul studenților sub conducerea Domnului Profesor Nicolae Lungu, Prea Sfințitul Episcop Theoctist Botoșăneanul, Vicar al Patriarhiei Romîne, înconjurat de doi studenți care țineau pergamentul, a dat citire ACTULUI DE ANIVERSARE compus de conducerea Institutului cu prilejul jubileului de 75 de ani:

«In numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh,
Treime sfîntă, mărire Ție.

Astăzi în opt zile ale lunii iunie din anul mîntuirii una mie nouă sute cincizeci și opt, cu prilejul aniversării a 75 de ani de la înființarea învățămîntului teologic universitar în București, socotitu-s-a de folos să se scrie aici, spre aducere aminte, cele ce urmează:

In anul mîntuirii 1881, luna noiembrie, ziua 12, s-a înființat pe lîngă Universitatea din București, Facultatea de Teologie, prin osîrdia și cu binecuvîntarea fericitului întru pomenire CALINIC MICLESCU, Mitropolitul Ungro-Vlahiei și Primat al Romîniei.

Dar în nestatornicia vremii s-a întrerupt cursul învățăturilor aproape doi ani, adică de la 25 ianuarie 1883 pînă la 4 noiembrie 1884, cînd în urma stăruințelor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne s-a redeschis

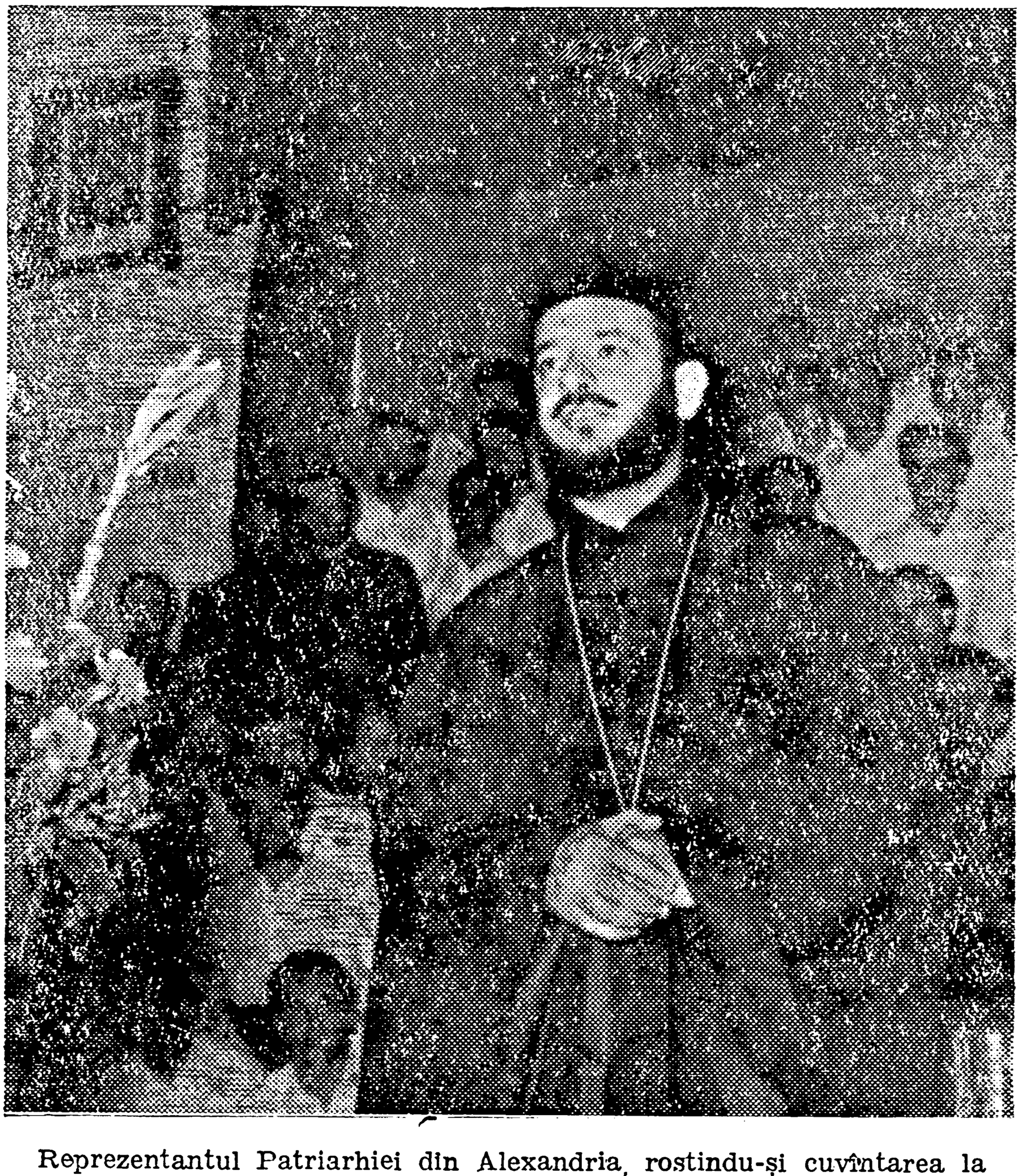

Reprezentantul Patriarhiei din Alexandria, rostindu-și cuvîntarea la sărbătorirea a 75 de ani de la înființarea învățămîntului teologic din țara noastră

acest așezămînt avînd, de astă dată, mai temeinică întocmire, fiind recunoscut de Stat și cuprins în rînd cu celelalte facultăți ale Universității. In acest chip a dăinuit apoi Facultatea de Teologie din București, timp de 61 de ani împliniți.

In anul 1948, luna august, ziua 4, după contopirea Facultăților de Teologie din București și Suceava într-una singură, trecîndu-se întregul învățămînt teologic sub ocîrmuirea și îndrumarea nemijlocită a Bisericii, s-a hotărît de către Sfîntul și Indreptătorul nostru Sinod o nouă organizare

ca Institut Teologic universitar, prin osîrdia și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN, al treilea Patriarh al Romîniei, Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale fiind D-l profesor Constantin I. Parhon, Președinte al Consiliului de Miniștri D-l Dr. Petru Groza, iar Ministru al Cultelor, D-l Prof. Stanciu Stoian, deschizîndu-se cursurile universitare pentru studenți și cele de îndrumare misionară și pastorală pentru preoții din seria întîia, în ziua de 30 ianuarie 1949.

Iar în anul 1958, luna iunie, ziua 8, cu prilejul aniversării a 75 de ani de la înființarea învățămîntului teologic universitar din București, pe temeiul Decretului nr. 500/958 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Arhiepiscopia Bucureștilor prin Decizia nr. 11/958 a trecut Institutului Teologic în deplină folosință localul din strada Sf. Ecaterina nr. 2, București, cînd s-au împlinit zece ani de rodnică arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Romîniei Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale fiind D-l Ion Gheorghe Maurer, Președinte al Consiliului de Miniștri D-l Chivu Stoica, iar Secretar General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri, D-l Dumitru Dogaru.

La această sărbătoare au fost de față; Solii Patriarhiei Apostolice din Alexandria, în frunte cu Prea Fericitul Hristofor, Papă și Patriarh al Marei Cetăți a Alexandriei și a întregei Africi, solii Patriarhiei Moscovei și a toată Rusia, în frunte cu Prea Sfințitul Pavel, Episcop de Perm; membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Romîniei, reprezentanți ai înaltelor autorități de Stat și ai organizațiilor obștești, conducătorii școlilor de învățămînt teologic, membrii corpului didactic și studenții Institutului teologic.

La acest soroc de prăznuire s-au înălțat rugăciuni de mulțumire Milostivului Dumnezeu, Care a ajutat înaltei noastre școli de învățămînt teologic să-și împlinească timp de trei sferturi de veac — prin strădania dascălilor săi — rostul de luminătoare a învățăturii creștine, aprinzînd flacăra dreptei credințe, în sufletele celor chemați spre slujirea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Uniți în duhul dragostei frățești și al înțelegerii creștinești în cuget curat și cu doriri de bine pentru Sfînta noastră Biserică și pentru dreptcredincioșii săi fii, rugăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită, să reverse harul său ceresc asupra școlii, a dascălilor și a ucenicilor spre o mai rodnică sporire duhovnicească.

Fie, Doamne, mila Ta spre noi, precum și noi am nădăjduit întru Tine. Amin».

După citirea acestui act comemorativ a luat cuvîntul P. C. Preot Profesor Ioan G. Coman, Rectorul Institutului, care a rostit următoarele:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Membri ai Sfîntului Sinod,
Scumpi oaspeți și Dragi studenți,

Institutul Teologic din București este fericit să salute în propria-i casă pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și, cu prilejul primei decade de patriarhat, să-i urmeze multe alte decade, împletite cu aurul sporului și biruințelor duhovnicești în păstorirea Sfintei noastre Biserici strămoșești, în întărirea Ortodoxiei Ecumenice și în biruința păcii a toată lumea! Ce-în-

du-vă părintească binecuvîntare strigăm: Intru mulți ani Prea Fericite Părinte!

Institutul Teologic salută, de asemenea, prezența în mijlocul nostru a delegației însoțitoare a Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei, căruia îi exprimă desăvîrșita sa gratitudine pentru cinstea ce-il face prin această vizită.

Institutul Teologic este fericit să salute și pe P. S. Pavel de Perm cu delegația însoțitoare și să-i ureze: «Bine ați venit»! în sînul Almei mater a teologiei românești! Vă mulțumim din inimă pentru cinstea și bucuria pe care ne-o faceți venind în mijlocul nostru. Vă rugăm să ne împărtășiți părintești binecuvîntări. Eis polla eti, Despota!

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Onorată asistență,

Este o datină milenară ca oamenii, după un timp, să se oprească în viață spre a măsura drumul făcut pînă atunci, pentru ca sorbind noi puteri, să meargă cu curaj mai departe către zările ce le stau deschise înainte. Drumul viitorului este în mare parte continuarea drumului trecutului și prezentului prin elementele cele mai valoroase și durabile ale acestora, la care se adaogă descoperirile și orizonturile cele noi. Popasurile pe acest drum sînt necesare atît în viața insului cît și în aceea a instituțiilor. Aceste popasuri sînt, în primul rînd, duioase sau sbuciumate aduceri aminte, care însuflețesc o cronică mai săracă, ori împodobesc pe una mai bogată; dar ele sînt mai mult decît un cult al amintirii; ele sînt și o verificare a substanței prime, a potențialului de creație și a liniei de respectat pe drumul de parcurs. Popasurile sînt, deci, laboratoare de noi energii, momente de reconfortare pentru zboruri spre zări mai înalte și biruințe mai definitive.

Lucrul e adevărat mai ales pentru școlile înalte: Facultăți, Institute, Universități. Școlile universitare sînt grădinile în care se plămădesc, răsar, înfloresc și rodesc cuceririle nemuritoare ale spiritului omenesc, care schimbă și vor schimba progresiv fața planetei într-o tindă a împărăției cerurilor. Cercetările științifice, creațiile savanților, aplicațiile practice ale acestora și mistuitorul entusiasm pentru noi descoperiri, adevăruri și idealuri, constituiesc deja un glorios patrimoniu al umanității. Cercetările științei, care nu cunosc nici un fel de granițe, creează, prin universalismul lor, monumente veșnice pentru om, turnate din cunoaștere și dragoste. Dar progresul științei și al dragostei de oameni nu este posibil fără transmiterea acestei științe și dragoste către generațiile viitoare, care să îmbogățească mai departe comoara primită. Această transmitere e o datorie a generațiilor cărunte către cele tinere, care vor urca mai departe, cu nădejdea în inimi, spre vîrful muntelui cunoașterii și al adevărului. Popasurile în viața Școlilor universitare au, mai ales, acest sens: ele sînt clipe solemne de cinstire a muncii, jertfei și roadelor spirituale ale înaintașilor, dar ele sînt și momente de legămînt pentru noi eforturi, noi izbînzi, noi frumuseți în cîmpul științei precum și clipe de transmitere a gîndurilor și idealurilor noastre, celor ce vin după noi.

Institutul nostru sărbătorește astăzi 75 de ani de la înființarea învățămîntului teologic universitar din București. El dispune de energii frumoase, pe care le vede sporite în viitor și speră să-și realizeze deplin mi-

siunea sa în cadrul Bisericii, al poporului și al Statului romîn. Trei sferturi de veac înseamnă foarte, foarte puțin în viața Bisericii și a poporului nostru. Dar acești 75 de ani, înseamnă, totuși mult în viața unui așezămînt omenesc frămîntat, în care s-au resfrînt și se resfrîng marele clocot de viață spirituală din Biserica lui Hristos și uriașele prefaceri ale vremurilor pe care le trăim. Principalele faze prin care a trecut învățămîntul teologic universitar din capitala țării: 1. Facultatea de Teologie neîncadrată în Universitate, 2. Facultatea de Teologie încadrată în Universitate, 3. Institutul Teologic sub conducerea Bisericii, cuprind o bogată și interesantă istorie a spiritulalității noastre ortodoxe românești la unul din cele mai înalte capitole ale sale: oficiul și aparatura academică a creștinismului național.

Invățămîntul teologic universitar din București a fost precedat de învățămîntul seminarial prin înființarea Seminarului Veniamin la Iași (1804) și a Seminarului Central la București (1836).

Invățămîntul Teologic superior românesc n-a fost posibil decît după unirea Principatelor. Ideea unei Facultăți de Teologie apare în propunerea Eforiei Școalelor «de a transforma peste doi ani Seminarul Central din București în Academie sau Facultate Teologică». Incă înainte de aceasta, în 1851, proectul de organizare a Academiei Mihăilene prevedea și o Facultate de Teologie alături de o Facultate de Filozofie, de o Facultate de Drept și de o Facultate de Medicină. Cu prilejul înființării Universității din Iași, în 1860, s-a deschis și o Facultate de Teologie avînd ca profesori pe arhiereii: Filaret Scriban și Vladimir Suhopan; dar această Facultate n-a durat. Universitatea din București se deschidea, în 1864, fără o Facultate de Teologie. Vor mai trebui circa 20 de ani pînă să se creeze condițiile favorabile înființării acestui învățămînt.

Ctitorul Facultății de Teologie din București este Mitropolitul Calinic Miclescu, care întîi ca Mitropolit al Moldovei (1865-1875) a luptat pentru înființarea unei Facultăți de Teologie pe lîngă Universitatea din Iași, apoi ca Mitropolit al Ungro-Vlahiei (1875-1886) s-a străduit cu multă rîvnă pentru crearea unei asemenea Facultăți pe lîngă Universitatea din București. El a fost ajutat, în aceste eforturi, de învățatul episcop Melhisedec al Romanului. Intreaga ierarhie ortodoxă a țării, organizată în Sinod (1864) a intrat în lupta pentru înființarea unui învățămînt teologic universitar, mai ales după ce ierarhii au devenit senatori de drept prin «Legea organică bisericească» din 1872. Biserica avea neapărată nevoie de acest învățămînt pentru următoarele rațiuni majore: 1. recrutarea ierarhiei superioare care nu se putea face decît dintre candidații cu titluri universitare; 2. recrutarea de profesori de nivel pentru seminarii; 3. ridicarea nivelului general al clerului, care era foarte scăzut; 4. integrarea Bisericii în progresul general al culturii naționale. Aceste argumente în favoarea înființării Facultății de Teologie, formulate și dezvoltate de Sfîntul Sinod în ședința sa din 10 noiembrie 1880, au fost sintetizate astfel de Prof. V. A. Urechia, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, în proectul său pentru întemeierea Facultății de Teologie din același an: «Facultatea de Teologie are misiunea de a cultiva științele teologice și a pregăti pe candidații la preoție și la celelalte grade ale ierarhiei Bisericii Romîne Ortodoxe, precum și pe profesorii de științe religioase la Universitate, la seminar și la celelalte institute publice de învățămînt». Ministrul P. S. Aurelian, titularul aceluiași departament peste cîtva timp, reia aceste motive, în 1883. amplificîndu-le.

Proectul de lege al ministrului V. A. Urechia n-a devenit lege, dar aceasta n-a împiedicat Biserica să-şi organizeze şi să-şi pună în funcţiune prima ei Facultate chiar în sînul Universităţii. In adevăr, la 11 noiembrie 1881, se deschide prima Facultate de Teologie din Bucureşti. E o Facultate de Teologie nerecunoscută încă de lege şi nesubvenţionată. Primii profesori fac cursuri fără plată, cum precizează însuşi Mitropolitul Calinic, în ziua deschiderii Facultăţii, către ministrul Cultelor şi Instrucţiunii: «Mai mulţi luminaţi teologi ai noştri s-au declarat gata a se însărcina cu predarea cursurilor, fără nici o remuneraţie alta decît aceea a mulţumirii sufleteşti că îşi fac datoria către Biserică şi către Romînia». Erau pionierii generoşi şi entuziaşti ai primei teologii bucureştene, doctori fără de arginţi. Au început cursurile în noiembrie 1881, în faţa a 50 de studenţi, următorii 7 profesori: 1. Barbu Constantinescu (Istoria Bisericească) care era şi decan, 2. Zotu (Exegeza Noului Testament), 3. Arhim. Ghenadie Enăceanu (Enciclopedia studiilor teologice), 4. Arhiereul Inocenţiu Ploeşteanu (Introducerea în cărţile Noului Testament), 5. Nicolae Nitzulescu (Exegeza Vechiului Testament cu limba ebraică), 6. Arhiereul Calistrat Orleanu (Patrologia), 7. Arhiereul Silvestru Bălănescu (Istoria dogmelor). La şedinţa solemnă de inaugurare a cursurilor, ministrul V. A. Urechia îşi încheia astfel cuvîntul său: «Fie ca, inspiraţi de faptele marilor prelaţi ai Bisericii noastre, voi, dascăli fără de arginţi ai primei Facultăţi de Teologie, să răspîndiţi de azi înainte aurul cuvîntului vostru între romîni». Aceşti dascăli au făcut totul pentru a-şi onora obligaţiile lor universitare. Ne înclinăm cu recunoştinţă în faţa muncii, entuziasmului şi patriotismului acestor deschizători de drum în învăţămîntul teologic.

După o întrerupere de aproape doi ani (25 ianurie 1883—4 noiembrie 1884) din cauza condiţiilor neprielnice în care funcţiona, neavînd încă o bază legală, Facultatea îşi redeschide cursurile în noiembrie 1884 cu 43 de studenţi, în aproape aceeaşi situaţie care o făcuse să-şi închidă porţile: fără subvenţii la început, fără săli sigure de cursuri, fără cancelarie pentru profesori şi pentru secretariat, fără personal administrativ, decanul făcînd şi serviciul de secretar şi curier. Totuşi, profesorii încep, după un timp, să primească o diurnă, iar studenţii burse. Studenţii sînt obligaţi să audieze la Facultatea de Litere cursurile de limba latină, limba greacă şi filozofie. Li se punea astfel la îndemînă instrumente de lucru şi cultură generală serioasă. Numărul profesorilor creştea pe măsura adăogirii anilor de studii şi a materiilor de predat. In această fază apar numai trei profesori din prima echipă: Arhim. Ghenadie Enăceanu, Nicolae Nitzulescu şi Barbu Constantinescu, cărora li se adaogă acum o nouă echipă de 6 profesori: Arhim. Gherasim Timuş, Ioan Cornoiu, Constantin Erbiceanu, Ierod. Pimen Georgescu, pr. Alexandru Mironescu şi pr. Simion Popescu. Constantin Erbiceanu a ajuns membru al Academiei Romîne. In discursul său de recepţie la Academie, Vasile Pârvan care a fost ales în fotoliul rămas liber prin moartea lui Erbiceanu, îl caracterizează pe acesta ca un «erudit ortodox» şi ca «un reprezentant energic şi talentat al unor curente anumite contra altora». O asemenea apreciere din partea lui Pârvan este grăitoare. Facultatea n-are încă bază legală, dar, prin prestigiul şi stăruinţa Mitropolitului Calinic şi ale celorlalţi ierarhi, ea e tratată cu deosebită atenţie de către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii, care se exprima astfel la adresa ei, prin gura învăţatului profesor Grigore Tocilescu, director general al Ministerului, în 1884: «Universitatea romînă

trebuie să fie în sărbătoare, căci pe lîngă cele patru fiice ale ei, mai cîştigă acum pe a cincea... Guvernul, înfiinţînd o Facultate Teologică în Romînia, a căutat să-i dea o organizaţiune care să încapă în cadrul unei Universităţi; nu-i o Facultate aparte, izolată, cu totul proprie şi fără legătură cu celelalte studii academice, ci, după cum zisei, o parte însăşi din fiinţa Universităţii... Guvernul face apel călduros la Dumneavoastră, domnilor profesori, ca prin silinţe statornice şi prin devotament să faceţi ca Facultatea ce se înfiinţează astăzi să-şi ia locul temeinic în concertul celorlalte Facultăţi ale Universităţii Romîne... In anul şcolar 1887-1888, Facultatea dădea prima serie de absolvenţi.

Ministerul spunea lucruri frumoase la adresa Facultăţii pe care o considera ca făcînd parte din Universitate, dar legea pentru recunoaşterea ei ca atare, întîrzia. Această întîrziere se datora, probabil, aprehensiunii unor politicieni faţă de un viitor cler romînesc luminat şi temerii că, prin cultură, ierarhia ar putea înclina spre ceea ce se numea atunci ultramontanism, adică tendinţa de a constitui un partid clerical cu ochii îndreptaţi aiurea, şi nu spre interesele ţării. Ierarhii, în deosebi Ghenadie, episcop de Rîmnic, şi unii oameni politici au arătat însă temeinic că asemenea suspiciuni erau fără obiect. In fine, legea votată de Corpurile legiuitoare la 20 martie şi 9 iunie 1890 şi promulgată la 25 iunie acelaşi an, nu crea, ci numai recunoştea existenţa Facultăţii de Teologie pe care o încadra în învăţămîntul universitar printr-un articol unic în aceşti termeni: «Pe lîngă cele patru Facultăţi prevăzute prin art. 249 din Legea Instrucţiunii Publice, se recunoaşte ca făcînd parte din Universitatea din Bucureşti şi Facultatea de Teologie, avînd aceleaşi drepturi şi prerogative ca şi celelalte Facultăţi şi supusă la aceleaşi îndatoriri». Greutăţile fuseseră biruite. Facultatea, care fusese înfiinţată de aproape un deceniu şi funcţionase cu ceva întrerupere, se închegase bine, avea un corp didactic de nivel şi-şi stabilizase învăţămîntul. Legea din 1890 recunoştea şi confirma o stare de fapt. Facultatea se integra astfel în progresul general al Statului romîn şi al culturii naţionale. Pe de altă parte ea era semnalul ridicării Ortodoxiei noastre la nădejdea nivelului Ortodoxiei Ruseşti şi Greceşti în care existau mai de mult şcoli teologice superioare.

Faza cea nouă a Facultăţii se caracterizează prin completarea sau punerea la punct a celor ce erau încă de trebuinţă: săli de cursuri, cancelarie pentru profesori, pentru secretariat, regulament, bibliotecă, local pentru internatul studenţilor, trecerea profesorilor din gradul de suplinitori în acela de provizorii şi apoi de definitivi, ameliorarea salarizării lor, acordarea calităţii de persoană morală Facultăţii, apariţia de donaţii şi legate ca acelea ale Mariei Schiopescu şi Ioan Scorţescu, ale episcopilor Ghenadie Enăceanu, Silvestru Bălănescu şi ale altora. Se constituie Societatea Studenţilor Teologi. Se cer şi se obţin burse pentru specializarea în străinătate. Peste cîţiva ani, unii din aceşti bursieri devin profesori ai Facultăţii ca: Ioan Mihălcescu (1904), Pr. Ioan Popescu-Mălăeşti şi Nicolae Dobrescu (1907).

Venirea acestor trei profesori constituie începutul unei faze noi prin crearea în Facultate a unei frumoase atmosfere de studiu, de severă metodă ştiinţifică în lucrări şi de înaltă ţinută a cursurilor. Ioan Mihălcescu, mai tîrziu preotul apoi arhiereul şi în fine Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, a fost o podoabă a învăţămîntului nostru teologic, autor a numeroase opere de valoare, dintre care unele în limbi străine şi aureolînd

cu prestigiu Ortodoxia Romînească peste hotare. Nicolae Dobrescu a fost ales membru corespondent al Academiei și se bucura de un deosebit prestigiu în cercurile științifice și universitare romînești. Facultatea bucureșteană se impune, pe încetul, cu autoritate față de Bisericile și școlile ortodoxe surori, care trimit studenți la tînăra teologie de la București. Numărul studenților crește de la 43 în 1884, la 167 în 1897, la 305 în 1906 și la peste 400 începînd de la 1921. Numărul catedrelor s-a înmulțit, pregătirea profesorilor și a studenților a crescut. Pînă în 1916, tezele de licență se tipăreau. Începînd de la 1896, studenții teologi au obținut de mai multe ori premiul universitar Hillel.

După primul război mondial (1916-1918) Facultatea își continuă activitatea cu un număr din ce în ce mai sporit de studenți și cu un corp didactic din ce în ce mai ridicat, împrospătat cu o echipă de 7 profesori între 1922 și 1930. Prima generație de dascăli fusese complet înlocuită, după ce-și făcuse datoria cu cinste. Echipa nouă de profesori duce mai departe, adîncindu-l, spiritul științific, inaugurat în faza anterioară. Este echipa care a pus temelie tare forței și prestigiului științific și academic al Facultății. Un profesor din această echipă a ajuns membru al Academiei Romîne în persoana Pr. Nicolae Popescu, alții, ca D-l Teodor M. Popescu, Pr. Petre Vintilescu etc. sînt citați cu deferență ca autorități teologice în străinătate, alții au contribuit la apropierea între Biserica noastră și celelalte confesiuni creștine în cadrul diferitelor misiuni avute în afară. Zece dintre actualii membri ai corpului didactic al Institutului nostru, sîntem ucenicii acestei echipe profesorale, căreia ținem să-i exprimăm aci toată prețuirea și recunoștința noastră. Unul singur din această echipă continuă să vîslească cu noi la barca teologiei bucureștene, fiindu-ne mereu îndemn și model de muncă, știință și viață academică și ortodoxă: am numit pe profesorul Teodor M. Popescu, iubitul nostru senior. Începînd de la 1918, Facultatea a acordat și titlul de doctor în Teologie.

In anul 1929, Facultatea s-a instalat cu tot confortul într-un întreg etaj al noului local al Universității grație străduințelor decanului de atunci Pr. Prof. Ioan Popescu-Mălăești și grație bunăvoinței rectorului de atunci, al Universității, profesorul Nicolae Iorga. Profesorii au început să editeze revista **Studii Teologice**, iar studenții o revistă aparte, ambele frumos apreciate de cercurile noastre bisericești și intelectuale. Calitatea tezelor de licență și de doctorat a crescut. Lucrările de doctorat se tipăreau. Începînd din 1927, cursurile Facultății au fost urmate și de studente.

In anul 1940, Facultatea de Teologie de la Iași, mutîndu-se la Suceava, Facultatea bucureșteană primește un număr de profesori, asistenți și studenți ai acelei Facultăți. Unul dintre acești profesori a fost ales membru al Academiei Republicii Populare Romîne în persoana Pr. Profesor Grigore Pișculescu, scriitorul Gala Galaction, căruia îi exprimăm aci profunda noastră recunoștință pentru aurul învățăturii sale de la catedră, pentru frumoasa traducere a Sfintei Scripturi și pentru parfumul literaturii sale. Intre 1942 și 1948 se adaogă încă o viguroasă grupă de profesori tineri cu aleasă pregătire științifică și care, alături de ceilalți, continuară și cea mai mare parte dintre ei continuă și astăzi să adîncească și să îmbogățească teologia noastră prin cercetarea critică a izvoarelor, prin traduceri din Sfinții Părinți și studii privitoare la tezaurul patristic și prin tratări de probleme speciale, încredințate de autoritatea bisericească, aducînd contribuții de prim ordin la patrimoniul culturii noastre ortodoxe.

La 4 ani după înfrîngerea fascismului şi la mai puţin de un an după proclamarea Republicii Populare Romîne, în 1948, prin noua Lege de organizare a cultelor şi prin Statutul de organizare şi funcţionare a Bisericii Ortodoxe Romîne, Facultatea de Teologie de la Suceava şi Bucureşti se contopesc, creîndu-se Institutul Teologic de grad universitar din Bucureşti. Institutul nostru se integrează în noua formă de organizare a Institutelor de învăţămînt superior create de regimul nostru democrat popular. El este recunoscut de Stat ca avînd grad universitar, e organizat şi funcţionează după aceleaşi norme ca toate celelalte Institute de învăţămînt superior ale Statului.

Lucrul cel mai de seamă, săvîrşit în 1948, a fost revenirea învăţămîntului teologic la Biserică. Institutul nostru, ca şi cel de la Sibiu, este organizat, îndrumat şi controlat de Sf. Sinod al Bisericii noastre în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. El este opera spiritului organizatoric şi clarvăzător al Intîistătătorului Bisericii noastre, care n-a cruţat şi nu cruţă nimic pentru bunul mers şi rezultatele dorite ale Şcolii noastre. Ctitorului Institutului nostru, Prea Fericitul Patriarh Justinian, îi exprimăm aci toată gratitudinea şi dragostea noastră, pe care ostenitorii acesui Aşezămînt, i le împletim cunună, cu prilejul celor 10 ani de patriarhat pe care-i împlineşte astăzi. Revenind Bisericii, ca instrument de învăţătură şi de educaţie al ei, Institutul nostru şi-a păstrat şi-şi păstrează în întregime caracterul lui universitar, atît sub raportul structurii, al recrutării corpului didactic şi al funcţionării, cît şi sub acela al nivelului ştiinţific şi al ţinutei academice. Aducem, pentru aceasta, caldele noastre mulţumiri Guvernului Ţării, în frunte cu D-nii Gheorghiu-Dej şi Chivu Stoica, Domnilor Prof. Stanciu Stoian şi Prof. Academician Petre Constantinescu-Iaşi, precum şi actualului conducător al Departamentului Cultelor, Domnul Secretar General Dumitru Dogaru, care au sprijinit Institutul nostru. Au contribuit substanţial, la menţinerea gradului universitar al Institutului, primii săi rectori: Pr. Prof. Petre Vintilescu, Pr. Prof. Nicolae Nicolaescu şi P. S. Episcop Theoctist Botoşăneanul.

Institutul nostru are, din 1949, local propriu, acela în care ne aflăm acum, lucru pentru care sîntem datori cu multă recunoştinţă Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Localul, în care se află adăpostit şi Seminarul teologic al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, serveşte ca internat şi cantină pentru studenţi, dar şi ca loc de desfăşurare a procesului de educaţie preoţească. Cursurile, seminariile, examenele şi educaţia sînt organizate după regulamente noi care se îmbunătăţesc continuu prin evoluţia procesului de învăţămînt sub directa ablăduire a Sf. Sinod, pe lîngă care există o Direcţie de studii a şcolilor bisericeşti. Majoritatea studenţilor sînt interni. Ei primesc burse de la eparhii şi de la Departamentul Cultelor. Corpul didactic, administrativ şi o parte din cel de serviciu este plătit de Stat prin Departamentul Cultelor, după normele aplicate tuturor Institutelor de Invăţămînt superior.

Institutul nostru conferă titlurile de licenţiat, magistru şi doctor în Teologie. In august 1951, el a conferit titlul de doctor honoris causa Prea Fericitului Părinte Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi al Intregului Orient, iar în septembrie 1954 a conferit titlul de doctor în Teologie eminentului teolog, predicator şi Ierarh al Bisericii Ortodoxe Ruse, I.P.S. Nicolae Crutiţki, vestit în toată lumea prin rîvna sa neobosită de apostol al dragostei şi păcii între oameni. Cursurile pentru obţinerea titlului de

licenţiat durează patru ani şi sînt împletite cu migăloasă lucrare de educaţie cetăţenească, patriotică, morală şi religioasă în vederea hirotoniei. Cursurile pentru obţinerea titlului de magistru în Teologie, cu o durată de 3 ani, avînd programe analitice şi seminarii speciale, funcţionează din 1950. Institutul realizează, din 1949, şi a treia serie de cursuri, cele de îndrumare misionară şi socială pentru preoţi, care, în două perioade de cîte două luni, se pregătesc pentru examenele de definitivare şi promovare, potrivit prevederilor Statutului de organizare şi funcţionare al Bisericii Ortodoxe Romîne. Pînă în prezent, aceste cursuri au fost absolvite, în 31 de serii, de circa 8000 de preoţi din cuprinsul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, Moldovei şi Olteniei. Ambele categorii de cursuri — cele pentru magisteriu şi cele pentru îndrumarea clerului — sînt creaţia Prea Fericitului Patriarh Justinian, care le-a organizat ţinînd seama de marile prefaceri ale vremii noastre. Liniile mari ale acestor prefaceri, dintre care unele se întîlnesc şi în învăţătura Bisericii ca: dreptatea, egalitatea, osîndirea exploatării, valoarea muncii şi a muncitorului, înţelegerea între oameni şi popoare, pacea ca bun suprem al lumii etc., au constituit şi consituie obiective esenţiale în preocupările didactice şi ştiinţifice ale Institutului, cum se constată din studiile şi articolele publicate de profesorii săi.

Biblioteca Institutului numără 63.452 volume şi 4500 numere de reviste.

In cei 75 de ani de existenţă, Facultatea de Teologie şi Institutul Teologic din Bucureşti au fost slujite de un corp didactic numărînd 48 de profesori, 15 conferenţiari şi tot atîţia lectori şi asistenţi. Tot ceea ce a însemnat şi reprezintă şcoala noastră de-a lungul celor 3 sferturi de veac se datoreşte, în bună parte, Ierarhilor noştri în frunte cu Mitropolitul Calinic Miclescu şi Prea Fericitul Patriarh Justinian, dar se datoreşte mai ales muncii organizate, credinţei, rîvnei şi abnegaţiei profesorilor Facultăţii şi Institutului, acestor «albine siciliene», care au contribuit cu timp şi fără timp la înflorirea Instituţiei noastre. Fiecare dascăl a adus aci, totdeauna, aurul minţii şi inimii sale, pe care l-a oferit cu generozitate tineretului studios, Bisericii şi ţării. Abaterile de la această regulă şi rătăcirile de natură politică în care au fost antrenaţi în trecut şi unii studenţi pentru manifestări şi acte nedemne de o instituţie universitară creştină au fost puţine, repudiate şi condamnate de ceilalţi colegi şi, în cele din urmă, pedepsite de autorităţile în drept. Corpul didactic actual al Institutului a făcut şi face continuu dovada unei desăvîrşite loialităţi faţă de regimul nostru de democraţie populară.

In timpul celor 75 de ani, s-au înscris la Facultatea şi la Institutul nostru 12.348 de studenţi pentru cursurile de la licenţă; aceste cursuri au fost urmate şi de studenţi străini ca: albanezi, bulgari, finlandezi, greci, polonezi, ruşi, sîrbi, sirieni. Dintre toţi înscrişii, au obţinut titlul de licenţă în teologie 3621 de persoane. In ultimii 10 ani (1949-1958), adică de la începutul existenţii Institutului şi pînă astăzi, au fost înscrişi 1984 de studenţi, dintre care 500 au obţinut titlul de licenţiat. Cursurile pentru magisteriu au fost urmate de 124 de candidaţi, dintre care pînă acum au absolvit 26 şi unul a obţinut titlul de magistru în Teologie. Intre candidaţii la titlul de magistru avem 3 străini: un cleric grec trimis de Patriarhia ecumenică, un bulgar şi un albanez. Facultatea şi Institutul au conferit pînă acum titlul de doctor în Teologie la 80 de persoane. Cu

aprobări speciale au urmat sau urmează încă la Institutul nostru cursuri de licenţă şi de magisteriu studenţi de alte confesiuni.

Iată, pe scurt, evoluţia Şcolii noastre de la începuturile ei şi pînă astăzi. A răspuns această Şcoală speranţelor puse în ea? Da!

Facultatea şi Institutul Teologic din Bucureşti au contribuit şi contribuie substanţial la ridicarea nivelului pregătirii generale şi speciale a clerului nostru de toate categoriile, nivel de care se plîngeau ierarhii şi oamenii de Stat romîni de acum 75 de ani. Clerul romîn ortodox este astăzi unul din cele mai ridicate pe întreaga Ortodoxie.

Şcoala noastră a făcut posibilă recrutarea ierarhiei superioare a Bisericii din Romînia veche şi din cea de după reîntregire şi eliberare. Jumătate din actualii membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian sînt licenţiaţii sau doctorii Facultăţii de Teologie din Bucureşti. Pregătirea lor aleasă, dragostea lor de cultură teologică şi de cultură în general, precum şi atîtea din luminoasele lor creaţii sau contribuţii în ogorul Bisericii şi al poporului nostru îşi au rădăcina în Şcoala Teologică de la Bucureşti. I. P. S. Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Dr. Iustin Moisescu este recrutat din chiar sînul corpului profesoral al Institutului.

Această şcoală este mîndră de foştii ei studenţi, dintre care unii au ajuns, cum am spus, mari Ierarhi şi dregători bisericeşti, alţii profesori universitari şi oameni de ştiinţă cu renume, alţii artişti şi literaţi, compozitori şi jurişti de seamă, alţii dregători şi funcţionari de diferite categorii care s-au impus prin muncă, seriozitate şi iniţiativă. Invăţămîntul teologic de la Bucureşti a dat cinci membri Academiei Ţării.

Şcoala noastră a contribuit şi contribuie din plin la ridicarea nivelului corpului didactic al seminariilor teologice şi al seminariilor monahale.

Ea a făcut şi face să crească, prin cultură, prestigiul Bisericii în faţa credincioşilor şi a Ţării.

Ea a ţinut şi ţine Biserica noastră la nivelul teologiei înalte şi-i tîlmăceşte evenimentele intercreştine şi interumane.

Ea integrează Biserica în prezentul spiritual al umanităţii, ţinînd-o la curent cu cuceririle ştiinţelor de resort, pe care le interpretează după criterii bine stabilite.

Ea a desfăşurat şi desfăşoară o intensă lucrare de apropiere a Bisericilor şi şcolilor ortodoxe surori prin schimb de profesori şi studenţi şi depune eforturi neîntrerupte pentru promovarea înţelegerii între oameni şi popoare prin dragoste şi pace.

Ea a contribuit şi contribuie la ridicarea monahismului romînesc prin hotărîrea Sfîntului Sinod de a trimite, anual, alternativ, echipe de monahi şi monahii cu bună pregătire seminarială, la studii teologice.

Institutul Teologic dă o pregătire mai organizată şi mai atentă pentru preoţie decît fosta Facultate de Teologie, lipsită de îndrumarea şi controlul Bisericii. Intregul nostru corp didactic pune accentul pe o instruire cît mai completă şi cercetează scrupulos vocaţia preoţească. S-au făcut progrese mari pe acest drum, dar sîntem departe de a avea o satisfacţie completă la acest capitol.

Din aceste fapte şi din alte temeiuri asemănătoare se inspiră Institutul nostru în programul său de viitor. El vrea să slujească, cu şi mai multă rîvnă şi roade, sfînta noastră Biserică şi scumpa noastră Patrie.

Fie ca cei mai tineri dintre dumneavoastră să ajungă la sărbătorirea a 100 de ani de existență a școlii noastre, pe care s-o vedeți mai înflorită, mai roditoare și mai bogată în comori duhovnicești.

Recunoștință caldă ctitorilor ierarhi, preoți și mireni adormiți în Domnul, care, din îndemnul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, au întemeiat, susținut și întărit Școala noastră!

Mulțumire și recunoștință aleasă membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii noastre în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care au ctitorit actualul Institut și-i dau lumină și putere din lumina și puterea Bisericii.

Mulțumire și recunoștință cîrmuitorilor Patriei noastre care sprijină cultura și învățămîntul superior, în care se integrează și eforturile Institutului nostru.

Mulțumire deosebită Prea Fericitului Părinte Patriarh Apostolic Hristofor al Alexandriei și distinsei delegații care-l însoțește pentru cinstea și dragostea pe care ni le arată luînd parte la sărbătoarea noastră. Prin Fericirea Voastră, marii dascăli ai vestitei școli alexandrine: Panten, Clement, Origen, Dionisie cel Mare, Didim cel Orb, Sf. Atanasie, Sf. Chiril ș. a. pășesc aevea în Institutul nostru, unde sînt cunoscuți și iubiți de mult și unde au răspîndit știință, evlavie și dragoste.

Mulțumire aleasă P. S. Pavel și distinsei delegații care-l însoțește ca trimiși ai Patriarhiei Moscovei și ai întregii Rusii, pentru deosebita bucurie și onoare ce ne fac, participînd la sărbătoarea noastră. Prin P. S. Pavel, își reîmprospătează prezența atîția deschizători de drumuri, în colaborare culturalo-teologică romîno-rusă: Petru Movilă, Spătarul Milescu, Dimitrie Cantemir din partea noastră, iar din partea Dvs. îmbogățind teologia românească și întreaga teologie ortodoxă: Homiacov, Macarie, Silvestru de Canev, Svetlov, Patriarhul Serghie etc. Vă rog să prezentați, P. F. Patriarh Alexei, toată gratitudinea noastră, pentru cinstea ce ne-a făcut de a vă fi delegat la jubileul nostru și pentru dragostea cu care înconjoară, la Academia duhovnicească de la Moscova, pe studenții noștri Chesarie și Lucian. Vă rugăm să prezentați de asemenea toate urările de bine I. P. S. Mitropolit Nicolae Crutițki, doctorul Institutului nostru și care știm că ne poartă o deosebită prețuire și dragoste, în inima sa de părinte.

Mulțumiri fierbinți Părintelui Sofron Vlad, Rector al Institutului frate de la Sibiu și domnului Binder, Rector al Institutului protestant din Cluj și Sibiu pentru onoarea și plăcerea de a fi participat la bucuria noastră.

Mulțumiri tuturor celorlalți oaspeți pentru dragostea cu care ne înconjoară în această împrejurare.

Pomenire veșnică tuturor profesorilor Facultății și Institutului, precum și fostilor lor studenți chemați în corturile cerești și care prin munca, credința și viața lor au pus temelie tare școalei lor pe drumul viitorului.

Mulțumire caldă și fiască îmbrățișare profesorilor onorari ai Școlii noastre, pentru toată osîrdia și lumina pe care au răspîndit-o, cu generozitate, în sufletele ucenicilor lor.

Dragoste frățească, întrecere sfîntă și urcuș necontenit actualilor profesori ai Institutului pe care dorim să-l împodobească și să-l întărească și mai mult prin știința, credința și dragostea lor, prefăcîndu-l într-un «paradis al desfătărilor duhovnicești».

Mulţumiri studenţilor noştri dragi, nădejdea de mîine a Bisericii şi a Institutului nostru, pentru rîvna lor la învăţătură şi legămîntul lor de a fi luminători şi mîngîietori de suflete.

Mulţumiri frumoase tuturor ostenitorilor administrativi şi de îngrijire ai Şcolii noastre în frunte cu Pr. Ion Antonescu, directorul internatului.

Trăiască Patria noastră scumpă, Republica Populară Romînă,
Trăiască Biserica Ortodoxă Romînă,
Trăiască Prea Fericitul Patriarh Justinian,
Trăiască Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei,
Trăiască Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei şi al Intregii Rusii,
Trăiască Ortodoxia Ecumenică,.
Trăiască pacea a toată lumea,
Trăiască Institutul Teologic din Bucureşti.

După cuvîntul P. C. Părinte Rector al Institutului Teologic din Bucureşti, a vorbit Prea Cuviosul Arhimandrit PARTENIOS, care, în numele Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei şi a toată Africa, a făcut calda urare ca Institutul Teologic Universitar din Bucureşti să împlinească în deplină strălucire şi centenarul său, avînd şi atunci în fruntea Indreptătorului Sfînt Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne pe Prea Fericitul Patriarh Justinian.

In continuare a luat cuvîntul conducătorul delegaţiei ortodoxe ruse Prea Sfinţitul PAVEL, Episcopul Permului, care a spus printre altele:

«In numele Bisericii Ortodoxe Ruse, din însărcinarea Prea Fericirii Sale Alexei, Patriarhul Moscovei şi a toată Rusia, şi în numele meu personal, felicit întreg corpul didactic şi studenţii, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de existenţă a acestui înalt aşezămînt de cultură teologică. Faima acestei şcoli a trecut de mult hotarele ţării în care trăieşte şi activează. Ea a pregătit păstori, preoţi şi slujitori pentru Biserica Ortodoxă universală.

Doresc din toată inima, corpului didactic şi studenţilor acestui Institut, deplin succes în străduinţile lor intelectuale şi duhovniceşti, ca să fie buni şi cinstiţi preoţi şi loaiali cetăţeni ai patriei lor, Republica Populară Romînă. Doctorul în Teologie al acestui Institut, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiţelor şi Colomnei, m-a însărcinat să dau citire aici felicitărilor sale personale:

Inalt Prea Cucernice şi Prea Venerate Părinte Rector,

Rog Institutul Teologic, care este scump inimii mele, să primească în totalitate şi Dumneavoastră personal, vrednicul lui conducător, urarea mea cordială, cu prilejul celor 75 de ani de existenţă şi muncă pentru binele Bisericii şi al ştiinţei teologice.

Am înalta cinste de a fi Doctor în Teologie al acestui focar de cultura şi bucuria de a-şi prăznui jubileul, mă face să păstrez comuniunea dragostei şi prieteniei cu dînsul.

Din tot sufletul regret că boala nu-mi permite să particip personal la această sărbătoare, dar am nădejdea fermă că în acest an voi vizita Bucureştiul şi voi avea bucuria să salut personal corpul profesoral al Institutului.

«Trece faţa lumii acesteia» *(I Cor. VII, 31), dar* «Adevărul Domnului rămîne în veac» *(Psalm CXVI, 2), şi ca slujitori ai adevărului lui Iris*

tos, noi trebuie să fim întotdeauna gata să dăm răspuns la vreme de strădania noastră.

Doresc să nu se stingă niciodată farul învăţăturii teologice a acelui Institut, iar osîrduitorii lui să aibă cît mai multe succese în muncă, pentru binele Bisericii, al Patriei şi spre folosul întregii omeniri.

MEMBRU AL SFINTULUI SINOD
Doctor NICOLAE
MITROPOLIT AL CRUTIŢELOR ŞI COLOMNEI

28 mai 1958.

După cuvîntul P.S. Episcop Pavel şi după citirea scrisorii de mai sus, a primului doctor al Institutului nostru, a vorbit Dl. ANATOLIE GORBACIOV, în numele Academiei Duhovniceşti de la Moscova:

«Vă rog să-mi permiteţi ca în numele P.C. Pr. CONSTANTIN RUJIŢCHI, Rectorul Academiei Duhovniceşti din Moscova, al întregului corp didactic şi al studenţilor să vă prezint felicitările noastre, cu ocazia împlinirii celor 75 de ani de existenţă a Institutului Teologic din Bucureşti.

Mare este importanţa acestui Institut de înaltă cultură Teologică pentru Biserica Ortodoxă Romînă, căci de aici s-au recrutat mulţi Ierarhi. In prezent el este pepiniera unde se cultivă şi se pregătesc slujitorii altarelor ortodoxe din această ţară.

Intre Academia Duhovnicească din Moscova şi Institutul Teologic din Bucureşti există cea mai strînsă legătură duhovnicească. Prea Fericitul Patriarh Justinian este membru de onoare al Academiei noastre din Moscova, iar I.P.S. Mitropolit Nicolae Crutiţki este Doctor în Teologie al Institutului Dumneavoastră. Printre studenţii Academiei noastre se găsesc şi cei doi trimişi ai acestui Institut, care fac teologie ortodoxă în limba rusă. Socotim că este absolut necesar ca şi în viitor, aceste legături de prietenie şi colaborare să se dezvolte cît mai mult. Pentru aceasta noi dorim, din toată inima, să vină la noi cît mai mulţi tineri doritori să studieze teologia, şi acolo la Zagorsk, sub ocrotirea Sf. Serghie de Radonej să se adape la cultura teologică rusă.

Doresc cu toată căldura sufletului meu Institutului Teologic din Bucureşti, înflorire şi mulţi şi fericiţi ani».

A luat apoi cuvîntul P.C. Pr. Dr. SOFRON VLAD, Rectorul Institutului Teologic ortodox din Sibiu, care a spus cele ce urmează:

«O fericită coincidenţă face ca, odată cu împlinirea a zece ani de activitate rodnică a Prea Fericitului Patriarh Justinian la cîrma Bisericii Ortodoxe Romîne, să se împlinească şi trei sferturi de veac de existenţă a înaltei şcoli teologice din Bucureşti, care este Institutul Teologic. Sînt două evenimente din viaţa Bisericii, pe care ea le încrestează cu sobrietate, dar şi cu cinstea ce li se cuvine. Pentru aceea, cu bucuria şi dragostea cu care participă cineva la un praznic din familia sa, unde se sărbătoreşte în acelaşi timp un părinte şi un frate, participă şi Institutul Teologic din Sibiu la această festivitate cu semnificaţie dublă.

Institutul Teologic din Sibiu, care împreună cu cel din Bucureşti sînt în mai vîrstnici ai aceleiaşi mame, care este Biserica Ortodoxă Romînă, unite în acelaşi gînd şi animate de aceleaşi simţăminte, vin să prezinte Părintelui lor omagiul respectuos de dragoste, recunoştinţă şi preţuire, pe care i-o datorează, pentru cei zece ani de muncă încordată, depusă

cu atîta devotament şi abnegaţie, pentru binele familiei noastre bisericeşti şi sporirea prestigiului ei. Această activitate, desfăşurată în toate compartimentele vieţii noastre bisericeşti, a fost încrestată în revistele noastre bisericeşti şi preţuită după cum se cuvine. Ea este prea bine cunoscută, încît nu mai este nevoie să mai fie amintită şi cu această ocazie. Credem că nu greşim dacă comparăm munca desfăşurată de Prea Fericirea Sa, în sînul Bisericii, în timpul celor zece ani de patriarhat, cu activitatea unei inimi puternice şi aprinse, care prin zvîcnirile ei continui face să circule sîngele purtător de viaţă nouă în toate arterele corpului, pînă la extremităţile lui, întărindu-l şi înviorîndu-l, în acelaşi timp. Această activitate înviorătoare a vieţii noastre bisericeşti am venit să o cinstim azi.

Din buchetul de simţăminte alese pe care Institutul nostru îl oferă azi Intîiuluistătător al Bisericii noastre, nu lipsesc nici trandafirii roşii ai dragostei, nici crinii albi ai recunoştinţei curate, pentru munca desfăşurată în toate compartimentele vieţii noastre bisericeşti şi mai ales pentru cea depusă pentru promovarea culturii bisericeşti, prin reorganizarea învăţămîntului teologic, a cursurilor de îndrumare preoţească, editarea revistelor patriarhale, care pentru înalta lor ţinută sînt apreciate şi peste hotare, editarea de manuale şi alte cărţi de învăţătură şi de cult. Din acest buchet nu lipsesc nici florile credinţei că această muncă este chezăşia cea mai puternică a unei activităţi bogate în roade pentru binele Bisericii şi al instituţiilor ei şi în viitor, pentru îndeplinirea căreia noi rugăm pe Dumnezeu, zicînd: Doamne, păzeşte pe Intîiulstătător al Bisericii noastre, pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, pe care-l dăruieşte Sfintelor tale biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat de zile, drept îndreptînd cuvîntul adevărului Tău.

Prezenţa noastră aici este şi pentru a cinsti după cuviinţă munca de trei pătrare de veac a instituţiei surori, depusă cu atîta devotament, pentru promovarea culturii teologice şi prin aceasta pentru înflorirea şi înălţarea Bisericii.

A preţui munca acestei Inalte Şcoli Teologice, din Bucureşti, din timpul celor 75 ani de existenţă a ei, înseamnă a evalua munca celor peste trei mii şase sute de licenţiaţi şi vreo 72 doctori, pe care i-a dăltuit sufleteşte.

Inseamnă să evaluăm străduniile şi realizările, devotamentul şi jertfelnicia atîtor ierarhi străluciţi, a atîtor profesori şi educatori aleşi, a atîtor funcţionari eclesiastici, a atîtor preoţi distinşi şi a atîtor preoţi umili, dar devotaţi misiunii lor, care s-au format la această vatră de lumină, unde li s-au dat nu numai cunoştinţe, ci li s-a sporit zelul pentru o muncă devotată în folosul Bisericii, al poporului şi al Patriei. Lucrul acesta îl poate evalua la justa lui valoare numai ştiutorul a toate, Dumnezeu.

Nouă ne este suficient să constatăm că această instituţie a luat fiinţă prin duhul de jertfă al unor dascăli entuziaşti, care au muncit cu devotament şi că profesorii care le-au urmat şi care au cinstit cu demnitate catedrele pe care le-au ocupat, prin munca îndeplinită cu acelaşi devotament şi entuziasm, au sporit continuu prestigiul acestei şcoli în decursul celor 75 de ani de existenţă a ei.

Prin activitatea ştiinţifică, dezvoltată de selectul ei corp profesoral, prin cultura temeinică pe care o oferea această şcoală celor care se pregăteau aici, ea a stat cu cinste nu numai alături de celelalte şcoli înalte din ţară ci şi alături de şcolile similare de peste hotare. Torţa pe care

dascălii ei au ținut-o mereu aprinsă și pe care acești făclieri au ridicat-o tot mai sus, a atras spre această școală tot mai multe elemente bune din țară și chiar de peste hotare.

Răsfoind istoricul acestei instituții, constatăm că încă de la începutul secolului nostru, bunul nume al acestei școli a atras elemente tinere din Transilvania și numărul acelora care au venit la această vatră de lumină a tot sporit, cu toate greutățile cu care trebuiau să lupte cei care veneau în țara mamă. Elementele venite aici au fost primite cu dragoste și sprijinite. După alipirea Ardealului la țară, numărul tinerilor din Ardeal și Banat care au venit să-și completeze studiile și să obțină titluri academice la această școală înaltă, s-a tot mărit. Noi amintim că dintre cei 10 profesori ai Institutului nostru de la Sibiu, patru și-au obținut titlurile universitare la această școală, iar unul și-a făcut jumătate din studiile sale superioare-teologice aci. Profesori care au activat mai întîi în școala noastră de la Sibiu, au fost chemați apoi ca să-și continue munca lor dăscălească la această școală pe care o sărbătorim azi pentru munca ei de trei sferturi de veac.

Legăturile Institutului nostru din Sibiu, cu Institutul Teologic din București, sînt și mai strînse prin scopul comun pe care-l urmăresc amîndouă, prin conducerea unitară pe care o au, stînd sub autoritatea Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh prin organizarea comună pe care o au, prin împreună-lucrarea profesorilor la revistele bisericești, la manualele unice pentru uzul studenților, prin munca împreună la examenele de magisteriu, prin consfătuirea în toate problemele care le interesează și prin cinstirea și prețuirea ce și-o acordă reciproc și dragostea care le unește.

Institutul Teologic universitar din Sibiu, care în actuala lui organizare s-a născut deodată cu Institutul Teologic din București, dar căruia soco-tindu-i începutul foarte modest și creșterea lui lentă în împrejurările în care a trebuit să se dezvolte, numără astăzi 147 ani de existență, aduce prin graiul meu Institutului frate de la București, omagiul de cinstire și prețuire sinceră, pentru munca prețioasă pe care a dezvoltat-o în timpul celor trei sferturi de veac de existență. Noi cinstim azi memoria tuturor acelora care au slujit cu devotament la acest altar al științei teologice. Cinstim și prețuim pe cei care pentru limită de vîrstă nu mai activează în cadrul Institutului, dar care ne-au fost și dascălii noștri, ai celor care reprezentăm Institutul sibian la această solemnitate. Cinstim și prețuim selectul corp profesoral de astăzi în frunte cu rectorul său Părintele Coman și dorim ca Institutul în care acest distins corp profesoral își dezvoltă activitatea, să crească, să înflorească tot mai mult sub înțeleapta conducere a Prea Fericitului Patriarh Justinian».

A urmat la cuvînt dl. profesor Dr. HERMANN BINDER, Rectorul Institutului Teologic protestant din Cluj și Sibiu, care a ținut următorul discurs:

«Cu prilejul aniversării a 75 de ani de la înființarea Institutului Teologic din București, am fericita ocazie de a aduce salutul și cele mai călduroase urări de bine din partea Institutului Teologic Protestant din Cluj-Sibiu. Bucuria mea de a aduce aceste salutări este cu atît mai mare, cu cît în cei doi ani în care mi-a fost încredințată conducerea Institutului nos-

tru ca rector, au fost multe ocazii de adîncire a legăturilor personale între conducătorii Institutelor ortodoxe şi cel protestant. Ne-au unit sarcini şi ţeluri comune, putînd astfel să ne dăm seama că, deşi aparţinem unor Biserici diferite, avem totuşi acelaşi fundament. De aceea, din inimă sinceră şi cu deplină bucurie pot astăzi să-i urez Institutului din Bucureşti vechea urare academică: **Vivat, crescat, floreat.**

Cu privire la aceasta, din punctul de vedere teologic ar fi multe de spus, căci exprimată în limbajul teologic viaţa poate fi privită numai ca un dar din partea lui Dumnezeu, atît viaţa de toate zilele cît şi cea spirituală duhovnicească, înţelegînd atît într-un caz cît şi în celălalt, prin aceasta, o realitate indiscutabilă. Intrucît primul gen de viaţă, adică viaţa de toate zilele, îşi are în orînduirea pămîntească protectorii ei, noi lăsăm cu plăcere conducerea ei în seama celor care ştiu s-o facă cu toată răspunderea. Iar noi ne preocupăm în institutele noastre teologice mai mult cu îngrijirea şi cîrmuirea vieţii spirituale. Prin însăşi existenţa noastră, trezim atenţia celor din jur asupra acestei realităţi, sau, cum spune un scriitor german, cu privire la ceea ce susţine lumea în esenţa ei. Dorim astfel a servi poporul şi a realiza o legătură cît mai armonioasă între viaţa spirituală şi cea de toate zilele. De aceea, strigînd astăzi acestui Institut Teologic un **vivat**, nu-I cer lui Dumnezeu pentru el numai o durată temporală, ci îi doresc ca Bunul Dumnezeu să-i dăruiască puterea Sa mîntuitoare.

Spunînd cuvîntul **crescat**, aş dori să mă refer îndeosebi la studenţii încredinţaţi Dumneavoastră. Bine înţeles că mă gîndesc şi la noile generaţii, din care aş dori ca întotdeauna un număr corespunzător de tineri să se îndrepte către studiul teologiei, pentru a-şi pune viaţa în slujba Bisericii. Înţeleg deci prin aceasta o creştere extensivă şi mai mult decît atît, una intensivă. Fiecăruia dintre aceşti tineri viaţa îi va sta înainte cu sarcini înalte, ba chiar cu sarcini uriaşe, sarcini care îi vor obliga să le îndeplinească. Aptitudinile lor vor creşte pe măsura îndeplinirii acestor sarcini. Faza decisivă însă a creşterii se petrece totuşi în Institut. Ştiu în ce măsură, mai mult decît noi protestanţii, accentuaţi D-voastră evlavia şi duhovnicia. Doresc Institutului Teologic cît mai mulţi bărbaţi tineri care ştiu ce vor, care să fie dornici să studieze şi gata să-şi lase dăruită această creştere interioară.

Rostind cuvîntul **floreat**, gîndurile mi se îndreaptă către corpul profesoral al acestui Institut. Cunosc osteneala şi munca D-voastră. Ştiu cîte lucruri preţioase aţi scris mulţi dintre D-voastră. V-aţi însuşit cunoştinţe temeinice, atît în ţară cît şi în străinătate, căpătînd un orizont larg şi făcîndu-vă astfel în stare să vă împliniţi vocaţia. Cu cît respect şi cu cîtă speranţă se uită la D-voastră cei care astăzi studiază sub îndrumarea D-voastră. Intonînd imnul tradiţional universitar, studenţii exclamă în limba latină cu privire la profesorii lor: **Semper sint in flore.** Am traduce liber în germană: Sie mögen allezeit auf der Höhe bleiben, adică să fie întotdeauna la înălţime. Mă gîndesc atît la activitatea ştiinţifică de nivel, cît şi la faptul că Biblia priveşte ceata Apostolilor, asemănînd-o cu o cetate pe munte, care atrăgînd privirile spre ea, în acelaşi timp îi călăuzeşte pe toţi. Un institut teologic reprezintă atît cît valorează, cît înfloreşte corpul său profesoral.

Acesta însă formînd împreună cu studenții săi o comunitate, al cărei viitor este sigur deoarece stă sub conducerea lui Dumnezeu, încă odată pot exclama cu încredere: Vivat, crescat, floreat».

A luat apoi cuvîntul dl. D. Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, care a adus felicitări Bisericii Ortodoxe Romîne, cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de viață a Institutului Teologic Universitar din București.

Seria cuvîntărilor a fost încheiată de Prea Fericitul Patriarh Justinian care a spus următoarele:

Onorați delegați ai Bisericii Ortodoxe a Alexandriei,
Prea cinstiți soli ai Bisericii Ortodoxe Ruse,
Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Membri ai Sfîntului Sinod,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Onorați oaspeți,
Prea Cucernici Părinți Rectori,
Prea Cucernici Părinți și Domnilor Profesori,
Dragi studenți,

Am ascultat cu atenție și cu bucurie, expunerea Prea Cucernicului Părinte Rector Ioan Coman și toate cuvîntările ce s-au rostit la acest praznic, prilejuit de împlinirea a trei sferturi de veac de la întemeierea celui mai înalt așezămînt de cultură teologică din țara noastră. Cuvintele de aleasă prețuire pentru înfăptuirile din trecut și urările calde ce s-au făcut viitoarelor strădanii ale Institutului nostru Teologic de grad universitar sînt o mărturie a prestigiului de care se bucură instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Romîne și o recunoaștere a rolului de seamă pe care îl au în viața slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre.

Evocarea începuturilor pline de încercări, de jertfe și greutăți ale Facultății de Teologie din București a pus în lumină realizările din ultimii zece ani ale Institutului nostru Teologic, care este moștenitorul legitim și continuatorul pe o treaptă mai înaltă, cu un orizont mai larg și sub auspicii mai fericite, ale Facultății înființate cu trei sferturi de veac în urmă. Nu se poate trece cu vederea însă faptul că izvorul acestor înfăptuiri din ultimul deceniu se află în readucerea învățămîntului teologic sub purtarea de grijă și îndrumarea înțeleaptă și firească a Bisericii. Anii care au trecut au dovedit și celor mai neîncrezători că organizarea și conducerea învățămîntului religios de către Sfîntul Sinod este într-adevăr o problemă de importanță majoră pentru buna desfășurare a misiunii sfinte, pe care o are de împlinit Biserica lui Hristos pe pămînt.

In programul pe care l-am anunțat acum zece ani, în ziua înscăunării mele ca patriarh, se afla înscrisă la loc de cinste chestiunea reorganizării învățămîntului teologic. Dumnezeu ne-a ajutat ca acest punct programatic să fie împlinit, în linii mari, într-un interval de timp relativ scurt. Aceasta nu însemnează, însă, că nivelul atins de învățămîntul nostru reprezintă piscul cel mai înalt, în năzuința continuă spre desăvîrșire. In acest domeniu de activitate există încă unele probleme care își așteaptă rezolvarea și pe care Sfîntul Sinod le cercetează cu grijă și cu compe-

tență, spre a le putea da soluția cea mai bună și cea mai folositoare pentru întreaga noastră Biserică.

O astfel de problemă este aceea a învățămîntului teologic mediu, care este menit să devină temelia trainică a întregului învățămînt religios. Reorganizarea școlilor medii ale Bisericii noastre, începută acum cîțiva ani, trebuie dusă pînă la capăt, spre a asigura celor ce se îndreaptă spre sfînta slujire a lui Hristos, pe de o parte cunoștințe temeinice în domeniul religios, iar pe de alta o cultură generală cît mai bogată. Numai cu un învățămînt teologic mediu bine organizat, vor putea Institutele Teologice Universitare să obțină, de acum înainte, rezultatele bune pe care Sfîntul Sinod le așteaptă de la ele. Cu cît vor fi mai bine pregătiți absolvenții seminariilor noastre, cu atît Institutele Teologice de grad universitar vor putea face o mai severă selecție, vor putea ridica întreaga lor activitate didactică la un nivel științific mai înalt, vor putea da sfintelor altare slujitori mai buni, mai învățați, mai zeloși în împlinirea misiunii lor pastorale și sociale. Cultura generală a viitorilor noștri preoți — ale cărei baze trebuie puse în școlile medii — nu poate fi neglijată nici în școlile de grad superior, unde se cade să i se acorde aceeași atenție ca și cunoștințelor religioase. Aceasta nu este o dorință deșartă, nu este o vanitate a vreunora dintre cei pe umerii cărora apasă răspunderea grea a călăuzirii turmei lui Hristos spre mîntuire. Aceasta e o poruncă a vremurilor noastre. Preotul de mîine își va desfășura activitatea în mijlocul credincioșilor al căror nivel cultural se află în continuă creștere și a căror dorință de cunoaștere, în cele mai variate domenii, a căpătat perspective evidente. Unor asemenea credincioși preotul trebuie să le fie părinte, păstor, duhovnic și povățuitor, în toate împrejurările vieții lor. De aceea, noi sîntem datori să ținem seama de aceste noi stări de lucruri ivite în viața credincioșilor noștri și să le dăm pe păstorii pe care îi așteaptă: preoți culți, plini de zel apostolic, capabili să-și ajute păstoriții în drumul lor spre lumină și spre mîntuire.

Aceasta este sarcina cea mai importantă ce stă în fața instituțiilor de învățămînt, de toate gradele, ale Bisericii Ortodoxe Române, și spre soluționarea ei trebuie să ne îndreptăm atenția.

De asemenea, socotesc că ar fi fost de folos ca toți absolvenții școlilor teologice să fie îndatorați — înainte de a se prezenta la examenul de capacitate — să urmeze un curs special de cel puțin șase luni, care să aibă un caracter exclusiv misionar-pastoral, legat de realitățile din parohiile în care vor fi trimiși să slujească. In felul acesta, ei ar putea căpăta o inițiere asupra problemelor pe care viața socială a zilelor noastre le pune preotului de enorie, mai ales în mediul rural, unde viitorii noștri clerici trebuie să-și înceapă pastorația.

Acestea sînt dorințele de viitor în legătură cu pregătirea slujitorilor Bisericii noastre, pe care am ținut să le expun cu prilejul popasului sărbătoresc de astăzi și sînt încredințat că înfăptuirea lor va aduce noi roade duhovnicești în ogorul sfintei noastre Biserici. Există toate condițiile — materiale și spirituale — pentru ca ele să fie traduse în viață cît mai grabnic; un corp profesoral ales, a cărui competență și al cărui zel au fost și sînt unanim apreciate; manuale dadictice, tipărite sau în curs de tipărire, și publicații teologice de nivel înalt; săli de clasă, de lectură. biblioteci, internate bine utilate și bine gospodărite; larga înțelegere și sprijinul generos al autorităților de stat; și mai ales grija de zi cu zi a

Sfîntului Sinod și a Inalților Ierarhi pentru bunul mers al școlilor noastre, — toate acestea sînt chezășii puternice că învățămîntul teologic al Bisericii Ortodoxe Romîne poate păși cu hotărîre pe o nouă treaptă, spre desăvîrșirea lui calitativă.

Este binevenit acest prilej festiv pentru a sublinia faptul că astăzi s-a pus definitiv capăt provizoratului care a dăinuit 75 de ani, în ceea ce privește casa în care a funcționat fosta Facultate de Teologie și Institutul Teologic Universitar, — găzduite în locașuri care niciodată n-au fost ale lor. Astăzi, Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor dă în deplină și statornică proprietate Institutului Teologic Universitar localul acesta spațios și utilat cu toate cele de trebuință. Este darul pe care-l aduce eparhia Bucureștilor celui mai înalt așezămînt de cultură teologică din cuprinsul ei și de pe cuprinsul întregii țări.

Odată cu acest dar, ne îndreptăm gîndurile către ostenitorii plini de rîvnă, care de-a lungul a trei sferturi de veac au slujit cu loialitate și cu devotament învățătura creștină ortodoxă și rugăm pe Dumnezeu cel Atotputernic să le răsplătească fiecăruia după rîvna și strădaniile sale, odihnindu-i între aleșii Săi.

Iar pentru profesorii de astăzi ai Institutului Teologic Universitar aduc cuvînt de laudă și părintească binecuvîntare, mărturisindu-le că munca lor de la catedră și scrisul lor din revistele bisericești și din manualele în care au pus suflet din sufletul lor și lumină din lumina minții lor, sînt prețuite nu numai de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, de Ierarhii și clerul nostru, dar și de cîrmuirile și de slujitorii Bisericilor Ortodoxe surori. Le împărtășesc binecuvîntări și rog pe Hristos adevăratul Dumnezeul nostru să reverse asupra strădaniilor lor, harul și ocrotirea Sa, spre a sluji și de acum înainte Biserica străbună și a promova neîncetat știința teologică ortodoxă, aducînd Bisericii noastre și Ortodoxiei universale prestigiu și lumini tot mai strălucitoare.

Cu acest fericit prilej, conștiința noastră ne obligă să aducem calde și sincere mulțumiri guvernului Republicii Populare Romîne — care ne-a asigurat cea mai deplină libertate pentru desfășurarea, în condiții optime, a misiunii noastre — precum și conducerii Departamentului Cultelor, — pentru largul sprijin material acordat instituțiilor de învățămînt ale Bisericii noastre, prin salarizarea profesorilor și a personalului administrativ și prin acordarea de burse studenților.

Mulțumiri din inimă îndreptăm către delegația Bisericii Alexandriei, precum și către delegația Bisericii Ortodoxe Ruse, care au cinstit cu înalta lor prezență acest sărbătoresc popas al teologiei românești, aducîndu-ne prețuirea și binecuvîntările celor două Biserici Ortodoxe surori. In aceste distinse prezențe noi sîntem îndreptățiți să vedem dovada vie a contribuției pe care știința teologică o poate aduce la consolidarea legăturilor frățești dintre Bisericile lui Hristos, prin slujirea sfintelor porunci de pace și bunăvoire între oameni, care stau la temelia întregii învățături creștine.

Nădăjduind că praznicul de astăzi va da tuturor puteri noi de muncă pentru ducerea pe culmi tot mai înalte a mesajului evanghelic al iubirii de Dumnezeu și de semeni, — binecuvîntez strădaniile viitoare ale ostenitorilor acestui așezămînt superior de învățămînt teologic și rog pe Cerescul Părinte să-i dăruiască ani mulți de activitate și roade îmbel-

șugate întru slava lui Hristos și întru propășirea Bisericii Ortodoxe Romîne și a Ortodoxiei de pretutindeni. Amin».

*

Partea a doua a programului serbării a constat din executarea de către corul studenților Institutului, sub conducerea d-lui profesor NICOLAE LUNGU, a unor frumoase bucăți muzicale.

După terminarea întregului program, distinșii oaspeți, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, dl. Secretar General al Departamentului Cultelor, D. Dogaru și delegațiile străine, au trecut în Rectoratul Institutului, unde au semnat actul de aniversare de mai sus. A urmat apoi o agapă la care au luat parte toți cei prezenți.

Sărbătorirea a luat sfîrșit într-o caldă atmosferă de cinstire a înaintașilor și de fermă încredere în viitorul acestui înalt așezămînt de cultură al Bisericii Ortodoxe Romîne.

*

Cu prilejul acestei sărbători a Institutului Teologic Universitar din București, s-au primit de către Rectorat numeroase telegrame și scrisori de felicitări și urări, din care spicuim cîteva:

Din telegrama Preà Sfințitului ANDREI MAGER, Episcopul Aradului:

«Neputînd participa la serbarea de aniversare, trimitem profesorilor și studenților primului nostru Institut Teologic, urări de sănătate, pace și spor în lucrarea sfîntă de creșterea clerului de mîine».

Din scrisoarea trimisă de rectorul Institutului Teologic Ortodox universitar din Sibiu:

«Cu prilejul jubileului de 75 de ani, Institutul Teologic din Sibiu urează Institutului Teologic din București viață fără de sfîrșit. Sîntem alături de Dumneavoastră în această zi sfîntă ca să vă strîngem mîinile unite ca pe un mănunchi de grîu și să lăsăm să treacă porumbeii dorințelor de bine ca pe o emanație cerească răsfrîntă prin sufletele noastre deasupra chipurilor Dumneavoastră iluminate de cea mai pură lumină a bucuriei».

Din scrisoarea d-lui profesor HRISTO GHIAUROV, de la Academia Teologică din Sofia:

«Vă felicit pe voi și pe toți colegii, cu ocazia marii prăznuiri a jubileului de 75 de ani al Facultății de Teologie din București. Rog pe Dumnezeu să întărească și să ajute Institutul vostru Teologic pentru încă mulți și fericiți ani».

Din scrisoarea conducerii Institutului Teologic romano-catolic din Alba Iulia:

«Felicitînd Institutul Teologic Ortodox universitar din București cu ocazia aniversării a 75 de ani de la înființarea lui precum și pentru munca științifică, îi dorim în numele Institutului Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia un viitor pașnic pentru propășirea sufletească a poporului credincios. pentru întărirea înțelegerii reciproce dintre popoare și pentru mărirea lui Dumnezeu». Scrisoarea este semnată de rectorul NEMECSEC.

Pr. Conf. AL. I. CIUREA

SĂRBĂTORIREA A 19 ANI DE LA INSCĂUNAREA P. F. HRISTOFOR, PATRIARHUL ALEXANDRIEI

La 20 iunie a. c., Biserica Ortodoxă din Alexandria a sărbătorit împlinirea a 19 ani de la înscăunarea Prea Fericitului Hristofor, Papă și Patriarh al cetății Alexandriei și a toată Africa. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Intîistătătorului Bisericii Alexandriei următoarea telegramă:

Prea Fericitului Patriarh HRISTOFOR

ALEXANDRIA
REPUBLICA ARABA UNITA

Vă rugăm să primiți frățești felicitări cu prilejul celei de a nouăsprezecea aniversări a intronizării Voastre ca Papă și Patriarh Apostolic al Alexandriei și a toată Africa.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

Prea Fericitul Patriarh Hristofor a răspuns Prea Fericitului Patriarh Justinian prin următoarea telegramă:

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Mulțumind pentru amabilele urări, îmbrățișăm frățește pe Prea Fericirea Voastră.

† *Patriarhul HRISTOFOR*

CINSTIREA UNUI VREDNIC PREOT ROMIN DIN STATELE UNITE ALE AMERICII, LA IMPLINIREA A 50 DE ANI DE SLUJIRE PREOȚEASCĂ

Intre preoții ortodocși romîni din Statele Unite ale Americii se află și Prea Cucernicul Protopop Simion Mihălțan, care în luna iunie 1958 a împlinit o jumătate de veac de pilduitoare slujire a altarului lui Hristos.

Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis vrednicului și venerabilului preot următoarea telegramă de părintești urări:

TELEGRAMĂ

Prea Cucernicului Prot. SIMION MIHĂLȚAN

INDIANA HARBOUR, S.U.A.

Cu prilejul sărbătoririi celor 50 de ani de slujire preoțească a Prea Cucerniciei Tale, la parohia Sfîntul Gheorghe din Indiana Harbour, Noi și Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, cu dragoste părintească te felicităm pentru munca depusă cu zel misionar, ca să păstrezi vie în sufletul romînilor ortodocși din acele părți ale lumii, credința strămoșească și dragostea pentru Patria Mamă.

Te îndemnăm cu căldură să mergi neabătut pe drumul propovăduirii credinței creștine ortodoxe, păstrînd legătura cu Sfînta Episcopie Ortodoxă a Romînilor din cele două Americi și cu Episcopul ei canonic, Prea Sfințitul Andrei Moldovan, și prin Prea Sfinția Sa, cu Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Mame.

Îți dorim încă mulți ani de rodnică activitate și îți împărtășim patriarhicească binecuvîntare.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

București, 19 iunie 1958.

VIZITE PRIMITE
DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

JOI, 20 MARTIE 1958 după amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita Domnului Dr. Joseph Plojhar, Ministrul Sănătății din Republica Cehoslovacă, aflat într-o vizită prietenească în țara noastră. Distinsul oaspete a fost însoțit de Domnul Dr. Voinea Marinescu, Ministrul Sănătății al Republicii Populare Romîne.

Domnul Joseph Plojhar este cleric catolic, care a militat și militează în Cehoslovacia pentru colaborarea Bisericii Catolice cu regimul socialist din țara sa. Cu prilejul vizitei la Prea Fericitul Patriarh, D-sa a făcut o interesantă expunere asupra aspectului colaborării Bisericii Catolice cu regimul politic socialist din Cehoslovacia.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a dat distinsului oaspete ample explicațiuni cu privire la activitatea Bisericii Ortodoxe Romîne, libertatea exercitării cultului, colaborarea cu Statul nostru de democrație populară și întreținerea legăturilor frățești cu toate cultele religioase din Republica Populară Romînă.

La plecare, distinsul oaspete a scris, în Condica Reședinței Patriarhale, următoarele cuvinte:

«Bisericile creștine din lumea întreagă au sarcina comună de a răspîndi dragostea între popoare și de a ajuta la lupta pentru pacea mondială. In acest spirit doresc să Vă binecuvînteze Domnul și să Vă dea multe succese. Praga-București, 20 martie 1958. Dr. Joseph Plojhar, Ministrul Sănătății Republicii Cehoslovace».

La această vizită au fost de față: Prea Sfințitul Episcop Antim Ungrovișteanul, Vicar Patriarhal, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. I. Gagiu, Directorul Cancelariei Administrației Patriarhale.

MARȚI, 8 APRILIE 1958 Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Canonicul Herbert M. Waddams, de la Consiliul Bisericii Angliei, — serviciul relațiunilor externe, venit în țara noastră, ca să slujească de Sărbătorile Paștilor în biserica anglicană din București. Oaspetele a declarat că încă de la sosire, prima dorință a fost să facă o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, ca să-i înmîneze mesajul de Paști din partea Eminenței Sale Arhiepiscopul Dr. FISHER de Canterbury, Primat a Toată Anglia. De asemenea a dorit să-i prilejuie bucuria tuturor membrilor Consiliului Bisericii Angliei pentru primirea revistelor Patriarhiei Romîne, care li se trimit regulat.

Prea Fericitul Patriarh a mulțumit pentru mesajul prezentat și a exprimat dorința că va răspunde cu dragoste frățească Eminenței Sale Arhiepis-

copului le Canterbury, așa cum a obișnuit să facă cu prilejul marilor sărbători din fiecare an.

Intre Prea Fericitul Patriarh Justinian și canonicul Herbert M. Waddams a urmat apoi o interesantă convorbire, cu privire la participarea Bisericilor Ortodoxe la Conferințele de la Lambeth, în trecut. Astfel, s-a amintit că în 1930, Conferința de la Lambeth s-a bucurat de participarea unei numeroase delegații a Bisericilor Ortodoxe, condusă de Patriarhul Meletios al Alexandriei. Oaspetele anglican a arătat că au fost și de data aceasta trimise invitații, pentru participare, tuturor Intîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe și a arătat că este mult dorită participarea delegaților Bisericilor Ortodoxe și mai ales a reprezentanților Bisericii Ortodoxe Ruse, amintind că în ultimii ani, s-au restabilit relațiuni strînse între Biserica Rusă și Biserica Anglicană. In 1956, a avut loc la Moscova o Conferință teologică ruso-anglicană. Oaspetele a înmînat Prea Fericitului Patriarh Justinian două exemplare din broșura publicată cu privire la conversațiile ce au avut loc la această Conferință și a precizat că în vara viitoare — 1959 — va avea loc o întîlnire a reprezentanților Bisericii Ruse cu reprezentanții Consiliului Mondial al Bisericilor din Geneva.

In convorbirea dintre Prea Fericitul Patriarh Justinian și oaspetele anglican s-a scos în evidență faptul că acest Consiliu Mondial al Bisericilor — asupra activității căruia, Conferința reprezentanților Bisericii Ortodoxe de la Moscova din 1948, manifestase o rezervă — are de împlinit un rol important în acțiunea de cunoaștere și apropiere a tuturor Bisericilor din lume. S-a relevat de asemenea nevoia simțită de membrii acestui Consiliu de a fi reprezentate în mijlocul lor cît mai multe Biserici Ortodoxe. Oaspetele anglican a exprimat regretul Arhiepiscopului de Canterbury că în Consiliul Mondial al Bisericilor sînt reprezentate numai Bisericile Protestante și dorința de a fi reprezentate și Bisericile vechi tradiționale, din numărul cărora face parte și Biserica Anglicană.

Oaspetele anglican a subliniat în mod deosebit tendința protestanților de a se apropia din nou de linia tradițională a creștinismului, concretizată prin introducerea, în unele Biserici protestante din Apusul Europei, a unor părți din Sfintele Liturghii ortodoxe — după Sfinții Vasile, Ioan Gură-de-aur și Grigore Dialogul. Este așa numita mișcare liturgică observată de curînd la protestanți și care se pare că a început să cuprindă și pe calvini. La acest punct al conversației, Prea Fericitul Patriarh Justinian a împărtășit oaspetelui bucuria ce simte de a putea găzdui în Reședința Patriarhiei din București, pe conducătorii tuturor cultelor religioase din Republica Populară Romînă și de a avea cu dînșii strînse legături frățești. Prea Fericirea Sa a amintit că șefii cultelor protestante sînt atrași și plăcut impresionați de ceremoniile Bisericii Ortodoxe, la care își fac o plăcere să participe ori de cîte ori vin în București.

O altă chestiune discutată în cursl întrevederii, a fost aceea a dorinței Bisericii Anglicane de a se face schimburi de reviste, cărți teologice și diferite publicații, precum și schimburi de studenți teologi.

In continuare, oaspetele anglican a amintit de discuțiunile începute în 1931, între ortodocși și anglicani — care n-au putut fi terminate — și și-a exprimat convingerea că aceste discuțiuni s-ar putea relua și continua

cu folos, dacă s-ar organiza unele comisiuni teologice de către Bisericile Ortodoxe cu Biserica Anglicană, fără a lăsa sarcina aceasta numai în grija Patriarhiei Ecumenice.

Prea Fericitul Patriarh a răspuns — precizînd că exprimă o părere personală — că socoteşte necesar să se reia discuţiunile dintre Bisericile Orfodoxe şi Biserica Anglicană. Discuţiunile ar putea fi reluate cu sorţi de izbîndă şi pentru faptul că, din cunoaşterea mai aprofundată a problemelor de doctrină şi liturghie, se constată că ortodocşii şi anglicanii nu sînt prea departe unii de alţii, şi că nici între ortodocşi şi protestanţi, cu diferitele lor ramificări, nu ar fi deosebiri atît de adînci încît să nu se mai poată încerca o apropiere între unii şi alţii.

Oaspetele anglican şi-a exprimat marea bucurie de a fi avut acest prilej să fie primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian, adăugînd că Arhiepiscopul de Canterbury va asculta cu deosebit interes relatarea acestei intrevederi şi este sigur că va fi în totul de acord cu părerile Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Patriarh a lămurit că întîlnirea de la Moscova are ca obiect aniversarea a 40 de ani de la restabilirea Patriarhatului Rus, cu care prilej, reprezentanţii diferitelor Biserici vor sluji în sobor, stabilind acea comuniune duhovnicească în slujire şi rugăciune, atît de mult dorită şi preţuită în rîndurile ortodocşilor.

La despărţire, Prea Fericitul Patriarh a oferit oaspetelui anglican cîteva cărţi, printre care albumul «Bucureşti», în care se pot vedea multe biserici monumente istorice, «Cartea de Invăţătură a Bisericii Ortodoxe Romîne», «Apostolat Social», «30 de zile în U.R.S.S.», «Însemnări din Bulgaria», etc.

La despărţire, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rugat pe oaspete să transmită salutări frăţeşti şi urări de bine Eminenţei Sale Arhiepiscopului Geoffrey de Canterbury.

MARŢI, 22 APRILIE 1958 Preşedintele şi membrii Consiliului Eparhial al Bisericii Armene din ţara noastră au ţinut să însoţească pe Prea Cuviosul Arhimandrit Tirayr Mardighian, Vicarul Eminenţei Sale Vasken I, Catholicosul Suprem ai tuturor armenilor, în vizita de prezentare la Prea Fericitul Patriarh Justinian. Arhimandritul Tirayr Mardighian îndeplineşte funcţia de Vicar la Azerbaidgian şi a fost trimis de Catholicosul Suprem, ca să slujească de Sfintele Sărbători ale Invierii Domnului la bisericile armene din ţara noastră şi din Republica Populară Bulgaria.

La începutul convorbirii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a evocat strînsa conlucrare ce a existat între Prea Fericirea Sa şi Prea Fericitul Catholicos Vasken I, în tot timpul cît acesta a fost Arhimandrit Suprem şi mai pe urmă Episcop conducător al Bisericii Armene din Republica Populară Romînă.

Arhimandritul Tirayr Mardighian a mărturisit Prea Fericitului Patriarh Justinian amintirea frumoasă pe care Părintele său duhovnicesc, Catholicosul Vasken, o păstrează Prea Fericirii Sale, Bisericii Ortodoxe Romîne, ţării şi poporului romîn.

In continuare, oaspetele armean şi-a exprimat marea bucurie ce a simţit pentru înalta cinste de a fi fost trimis în Romînia şi Bulgaria, avînd astfel prilejul să cunoască pe Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe din aceste ţări, şi să admire viaţa şi realizările popoarelor romîn şi bulgar.

A adus apoi la cunoştinţa Prea Fericitului nostru Patriarh că Prea Fericitul Catholicos Vasken I va fi la Moscova pentru aniversarea Patriarhatului Bisericii Ruse din mai a. c., cînd va fi foarte bucuros să revadă pe Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne.

La despărţire, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit oaspetelui armean cîteva cărţi, spre amintire.

Pr. N. CAZACU

OASPEȚI AI PATRIARHIEI ROMINE

La 19 iulie 1958, un număr de 24 credincioși ai parohiei ortodoxe romîne din Viena (Austria) au sosit în țară, ca oaspeți ai Patriarhiei Romîne. In Gara de Nord, oaspeții au fost întîmpinați de P. C. Pr. Ioan Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Gheorghe Soare, Consilier Patriarhal, d-nii Nic. Verzea și Ștefan Popescu din Administrația Patriarhală, cum și de reprezentanți ai Departamentului Cultelor de pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri.

In tot timpul celor cinci zile cît au stat la București, oaspeții vienezi ai Patriarhiei Romîne au fost găzduiți la Institutul Teologic (căminul studentelor călugărițe) și s-au bucurat de solicitudinea caldă a autorității noastre bisericești, care a căutat să le facă pe cît de plăcută, pe atît de instructivă vizită făcută Bisericii mame și capitalei Republicii noastre scumpe.

Oaspeții au participat cu însuflețire la serviciile divine săvîrșite în catedrala patriarhală și în biserica Sf. Spiridon Nou, au vizitat cu mult interes Tipografia și Atelierele Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe romîne, s-au închinat plini de evlavie în mînăstirile Antim din București, Cernica și Țigănești din apropierea Bucureștilor, admirînd, la aceasta din urmă, măiestria artistică a lucrărilor de mînă, săvîrșite de călugărițe în atelierele mînăstirești (covoare, cusături naționale, țesături de odăjdii, etc.) și și-au manifestat pretutindeni gratitudinea lor nesfîrșită pentru viața religioasă și bisericească activă, care se desfășoară în patrie, în condițiile de libertate religioasă garantate cultelor religioase de regimul nostru democrat popular.

O impresie deosebită a prilejuit oaspeților vienezi ai Patriarhiei Romîne vizitarea Parcului de cultură și odihnă din București, Parcului Snagov, Casei Scînteii, Muzeului din Palatul Republicii, Muzeului de Artă Națională, Muzeului Minovici, Muzeului Satului din Parcul de cultură și odihnă și Palatul Pionierilor de la Catroceni.

In ziua de 21 iulie, dimineața, oaspeții au fost primiți oficial la Palatul Patriarhal. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian găsindu-se la Olănești, primirea a fost făcută de către PP. SS. Episcopi Vicari Patriarhali Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, în prezența PP. CC. Consilieri patriarhali și arhiepiscopali. Cu această ocazie oaspeții au putut vizita și admira interiorul Palatului Patriarhal, culegînd adînci și emoționante impresii. De asemenea, în ziua de 23 iulie după amiază au fost primiți la Institutul romîn pentru relațiile cu străinătatea, de d-nii Octav Livezeanu, Buican și doamna Simion, care s-au întreținut cu oaspeții

asupra coloniei romîne din Viena şi a parohiei ortodoxe de acolo, şi au fost martori ai unei entuziaste manifestări din partea oaspeţilor cu privire la realizările din patria noastră din ultimii ani.

Vizita de cinci zile a oaspeţilor vienezi ai Patriarhiei Romîne a luat sfîrşit printr-o masă oficială, dată în cinstea lor, în ziua de 24 iulie, la care au participat şi P. S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal, P. C. Pr. Ioan Gagiu, Directorul Administraţiei Patriarhale, P. C. Pr. Alexandru Ionescu Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, P. C. Pr. Gh. Soare Consilier Patriarhal, P. C. Diac. N. Nicolaescu, prorectorul Institutului Teologic şi reprezentanţi ai Departamentului Cultelor. Masa a avut loc într-o atmosferă de caldă şi entuziastă solidaritate, oaspeţii manifestîndu-şi în tot momentul dragostea lor faţă de Biserica şi de Patria mamă. A luat cuvîntul dl. Vasile Onea, bătrînul preşedinte al Coloniei de la Viena, care cu emoţie în glas şi-a exprimat fericirea că a avut prilejul să mai păşească odată pe pămîntul scump al Patriei, pe care nu l-a mai călcat de 40 de ani şi că a putut vedea acum la bătrîneţe atîtea lucruri minunate aici, despre care nici nu şi-ar fi putut închipui vreodată. Au mai vorbit apoi dl. V. Maţiuc, vice-preşedintele coloniei, P. C. Prorector N. Nicolaescu şi P. C. Vicar Alexandru Ionescu. Cel din urmă a luat cuvîntul P. S. Episcop Vicar Antim Tîrgovişteanul, care a încredinţat pe oaspeţi de toată dragostea Bisericii Ortodoxe din ţară faţă de fiii binecredincioşi de peste hotare şi de solicitudinea cu care Biserica mamă îi înconjoară în toată clipa.

In dimineaţa zilei de 25 iulie oaspeţii Patriarhiei Romîne şi-au continuat călătoria în ţară, plecînd pe la rudele şi cunoscuţii pe care îi au aici.

INCHEIEREA ANULUI ŞCOLAR 1957/1958 LA INSTITUŢIILE DE INVĂŢĂMINT ALE BISERICII ORTODOXE ROMINE

Festivităţile prilejuite de încheierea anului şcolar la instituţiile de învăţămînt teologic au avut anul acesta o semnificaţie deosebită, întrucît marchează hotarul primului deceniu de existenţă sub directa conducere şi îndrumare a Bisericii, coincizînd totodată cu împlinirea primului deceniu de patriarhat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Dările de seamă asupra acestor festivităţi nu oglindesc, deci, numai activitatea desfăşurată în cursul unui an şcolar, în învăţămîntul nostru teologic; ele reflectă stadiul înaintat la care a ajuns acest învăţămînt sub directa oblăduire a Bisericii, care acordă cea mai mare atenţie pregătirii viitorilor slujitori ai sfintelor altare şi propăşirii culturii teologice din ţara noastră, precum şi formării unui monahism luminat şi folositor în ogorul bisericesc.

Datorită deplinei libertăţi de a-şi organiza învăţămîntul său propriu, Biserica, prin grija Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a asigurat condiţii optime pentru şcolile teologice de toate gradele, atît din punct de vedere organizatoric, cît şi al procesului de învăţămînt, purtîndu-se grijă deosebită faţă de localurile în care funcţionează, hrana şi sănătatea studenţilor şi elevilor, programele de învăţămînt, pregătirea şi selecţionarea corpului didactic etc. Un însemnat pas înainte pe drumul înfloritor al şcolilor teologice îl constituie tipărirea manualelor pentru elevi şi pentru studenţi, prin care se umple un gol adînc simţit în literatura teologică didactică.

In mod obişnuit, fiecare sfîrşit de an constituie un prilej de prezentare şi examinare a activităţii din cursul anului şcolar, şi, totodată, pentru tragerea unor învăţăminte necesare pregătirii cît mai perfecte a celor chemaţi să slujească Bisericii lui Hristos, în spiritul adevăratei ei învăţături. Din scurtele dări de seamă asupra încheierii anului şcolar 1957/1958, pe care le publicăm în numărul de faţă al revistei noastre, se poate însă desprinde, în linii mari, progresul realizat în învăţămîntul teologic ortodox romînesc, în primul deceniu de existenţă în cadrul şi sub supravegherea Bisericii, ca şi străduinţele pentru continua înălţare şi sporire în viaţa intelectuală şi duhovnicească a celor care se pregătesc pentru slujire sfîntă lui Dumnezeu şi Bisericii Lui.

LA INSTITUTELE TEOLOGICE UNIVERSITARE

DIN BUCUREȘTI

Deși, datorită structurii învățămîntului superior, o dare de seamă definitivă nu se poate face decît toamna, după încheierea situației școlare a tuturor studenților, cînd se trec în revistă toate realizările și înfăptuirile anului anterior, totuși, avînd în vedere că anul 1957/1958 s-a terminat la sfîrșitul lunii iunie, în cele mai însemnate compartimente ale sale, găsim util și chiar necesar a însemna aici cele ce urmează.

A. Activitatea didactică. Institutul Teologic din București și-a reluat activitatea, după vacanța de vară 1957, la 1 octombrie 1957. Deschiderea festivă a cursurilor s-a făcut la 21 octombrie 1957, în prezența P.S. Episcop Theoctist Botoșăneanul, Vicar patriarhal, delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Sfîntului Sinod, a profesorilor și studenților.

Examenul de admitere la licență s-a efectuat în zilele de 20-23 septembrie 1957, fiind declarați admiși în anul I un număr de 82 studenți. Pe eparhii, situația celor înscriși în anul I s-a prezentat astfel: București=17 studenți; Iași=17 studenți; Craiova=9 studenți; Rîmnic=10 studenți; Roman=11 studenți; Buzău= 13 studenți și Galați=5 studenți.

Pentru cursurile în vederea titlului de licențiat în teologie au fost înscriși un număr de 263 studenți și studente.

Pentru cursurile speciale de la magisteriu au fost înscriși un număr total de 31 studenți: Anul I=11; anul II=14; și anul III=6.

Este de reținut că printre înscrișii care au urmat cu regularitate cursurile de la magisteriu au fost și trei tineri de naționalitate străină, și anume: Ieromonahul *Apostolos Dimelis,* de naționalitate elină, trimis de Patriarhia ecumenică din Constantinopole, *Vasile Iordanov Hristov,* de naționalitate bulgară, trimis de Prea Fericitul Patriarh Chiril și *Atanasie Papapanu,* de naționalitate albaneză, care și-a făcut toate studiile teologice la noi (seminar și facultate) și a obținut binecuvîntarea I. P. S. Mitropolit al Albaniei spre a le continua și obține titlul de magistru. Primii doi au urmat cursurile anului II, iar cel de al treilea cursurile anului I. Toți trei sînt bursieri ai Patriarhiei Romîne, bucurîndu-se din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Institutului de toată solicitudinea și atenția.

Totodată, remarcăm că Institutul a avut în acest an și doi studenți de cetățenie romînă, dar de confesiune străină. Aceștia sînt pastorul luteran *H. Moscovici,* înscris în anul I magisteriu și *N. Socaciu,* baptist, înscris în anul I licență.

In general, frecvența studenților a fost aproape regulată, cu mici excepții din cauză de boală, sau a concediilor acordate de Rectorul Institutului, pentru motive speciale. Colocviile s-au ținut în cursul lunii februarie, 1958, fără suspendarea și în afara programului didactic obișnuit. Examenele de fine de an s-au susținut între 8 și 28 iunie 1958. Examenul de licență pentru cei 55 candidați înscriși a avut loc în zilele de 30 iunie și 1 iulie 1958. Au fost proclamați, în ziua de 1 iulie 1958, 50 licențiați în teologie. Repartizarea pe eparhii a celor 50 licențiați în teologie, din promoția iunie 1958, este următoarea: Arhiepiscopia Bucureștilor 16 licențiați; Arhiepiscopia Iașilor 11 licențiați; Arhiepiscopia Sibiului 1 licențiat; Arhiepiscopia Craiovei 6 licențiați; Episcopia Rîmnicului și Argeșului 2 licențiați; Episcopia Romanului și Hușilor 7 licențiați; Episcopia Buzăului

5 licenţiaţi; Episcopia Dunării de Jos 1 licenţiat şi Episcopia Aradului 1 licenţiat. Cei 50 licenţiaţi sînt: 34 laici, 8 preoţi, 2 monahi, 4 monahii şi 2 laice.

Examenele de sfîrşit de an, în cadrul cursurilor de magisteriu în teologie, au avut loc între 16 şi 18 iunie 1958, prezentîndu-se numai studenţii anului I. Tot pe făgaşul activităţii didactice de la aceste cursuri s-au prezentat la examenul aprofundat de admisibilitate, în ziua de 15 octombrie 1957, şi au fost admişi următorii 4 absolvenţi: Pr. Gaftcn Lucian (secţia istorică), Pr. Bălana Gheorghe (secţia exegetică), Diacon Papuc Gheorghe şi Arhimandritul Melchisedec Suparschi (ambii secţia exegetică).

Corpul didactic, pentru anul universitar expirat, a fost cel din anul anterior, fără nici o singură schimbare de persoane, acesta îndeplinind, cu punctualitate, întregul plan de învăţămînt printr-o bogată, susţinută şi apreciată activitate: *didactică,* în cadrul cursurilor şi seminariilor; *educativ-duhovnicească,* pentru pregătirea studenţilor în vederea chemării preoţeşti ce-i aşteaptă în Via Domnului; *cultural-teologică* şi *social-patriotică.* Membrii corpului didactic, de toate gradele, au publicat studii, articole, recenzii, cronici, predici, meditaţii, note bibliografice etc., atît în revistele editate de Patriarhia Română, cît şi în cele ce apar cu binecuvîntarea şi sub supravegherea II. PP. SS. Chiriarhi de la centrele mitropolitane din ţara noastră. Ei au dat toate îndrumările necesare şi au supravegheat, cu minuţiozitate şi sîrguinţă ştiinţifică, elaborarea lucrărilor de seminar ale studenţilor de la cursurile de licenţă, ale celor de la cursurile pentru magisteriu, ca şi ale tezelor pentru obţinerea titlului de licenţiat în teologie. Ei au lucrat, cu competenţă recunoscută, în diferite colective pentru revizuirea şi alcătuirea cărţilor de slujbă, sau a celor pentru promovarea credinţei ortodoxe, ca: *Psaltirea, Apostolul, Evanghelia, Catehismul* etc. Dintre manualele alcătuite de profesori, a apărut, în cursul acestui an, *Istoria Bisericii Române,* volumul I (—1632), urmînd ca în curînd să iasă de sub teascurile tipariniţei patriarhale şi volumul al II-lea, precum şi volumul I din manualul de *Dogmatică.*

Profesorii au asigurat, totodată, prin grupuri potrivit alese şi prin rotaţie, îndeplinirea întregului program de la cele patru serii de preoţi cursişti (XXVIII-XXXI), ce au funcţionat în decursul acestui an la Centrul de îndrumare misionară şi pastorală de la Curtea de Argeş. Pe eparhii, situaţia preoţilor care au urmat cursurile de îndrumare în anul 1957/1958, în vederea trecerii examenului de promovare sau definitivare (selecţionare n-am avut), la Centrul preoţesc de la Curtea de Argeş, este următoarea:

Seria	Durata cursurilor	EPARHIILE							
		Bucureşti	Iaşi	Craiova	Rîmnic	Buzău	Roman	Galaţi	Total
XXVIII	15. XI — 18. XII. 1957	43	19	10	9	10	10	6	107
XXIX	10. I — 15. II. 1958	50	21	9	9	12	6	7	114
XXX	20. II. — 24. III. 1958	37	12	12	10	9	9	8	97
XXXI	25. IV. — 28. V. 1958	50	18	12	11	9	7	8	115
TOTAL GENERAL		180	70	43	39	40	32	29	433

Dacă la totalul de 433 preoți, care au absolvit cursurile la Curtea de Argeș în 1957/1958, adăugăm cifra de 7.506 de la cele 27 de serii anterioare (seria I în 1949), rezultă că, pînă în momentul de față au urmat aceste cursuri, în cele 31 de serii, un număr total de *7.939* preoți din cele șapte eparhii ale Patriarhiei Romîne, ce sînt deservite, sub acest raport, de Institutul Teologic din București și membrii corpului său didactic. Raportată la totalul preoților din Biserica noastră, cifra de mai sus este foarte grăitoare și concludentă.

Menționăm totodată, că profesorii au participat și și-au dat contribuția la toate manifestările religioase și patriotice ce au avut loc la Institut. De asemenea, ei au prezidat numeroase conferințe protopopești de orientare, pe raioane, examenele de diplomă de la seminariile teologice, în cursul lunilor iunie și septembrie, au ținut conferințe, predici și meditații în cadrul Institutului, la catedrala patriarhală, la alte biserici și în Paraclisul Istitutului.

Un eveniment de aleasă importanță și semnificație pentru membrii corpului didactic al învățămîntului universitar teologic și pentru cultura ortodoxă de la noi, pe plan extern, îl constituie schimbul de experiență, prin profesorii de teologie, dintre Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Ortodoxă Bulgară, datorită consensului celor doi Intîistătători ai acestor Biserici. Acest schimb cultural a fost inaugurat prin profesorii: Pr. *Gheorghe I. Moisescu* de la Institutul Teologic din București și Pr. *Sofron Vlad,* Rectorul Institutului Teologic din Sibiu, care au vizitat Academia Teologică «Sf. Climent din Ohrida», de la Sofia și au făcut o călătorie de studii prin țara prietenă, între 23 mai și 12 iunie 1957.

Vizita de colegialitate și prietenie de mai sus a fost întoarsă de profesorii bulgari de la Academia din Sofia: Academician Profesor Pr. Dr. *Ștefan Țancov* și Profesor Dr. *Hristu Ghiaurov,* care între 4 și 26 noiembrie 1957, au cercetat Biserica, Patria noastră și cele două Institute Teologice ale noastre, ținînd diferite prelegeri și angajînd discuțiuni fructuoase pentru ambele părți.

In ajutorul profesorilor și studenților a stat *Biblioteca Institutului,* cu un total de 63.762 volume, la care se adaugă fondul de periodice cu 745 titluri de periodice românești și 317 reviste străine în colecții anuale sau numere disparate și fondul de manuscrise (teze de licență, lucrări de seminar pentru magisteriu, manuale și prelegeri dactilografiate sau în manuscris) cu un total de circa 1.900 unități și exemplare. Fondul de cărți și broșuri a crescut, în decursul anului 1957/1958, cu 310 titluri. Pentru nevoile preoților cursiști de la Centrul de îndrumare de la Curtea de Argeș au fost trimise acolo un număr de 91 volume cuprinzînd lucrări uzuale și tratate teologice de bază, necesare la întocmirea lucrărilor, a predicilor și catehezelor ce li s-au cerut.

B. **Activitatea educativ-duhovnicească.** Potrivit directivelor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, îndrumărilor directe ale Prea Fericitului Patriarh Justinian date profesorilor și studenților, cu ocazia vizitelor făcute la Institut și potrivit celor două regulamente ce diriguesc viața și activitatea didactică arătată în mod succint în cele de mai sus, s-a desfășurat în Institut și o intensă strădanie educativ-duhovnicească, revenind atît corpului didactic, cît și personalului special însărcinat cu aceasta, în scopul de a forma cît mai bine pe viitorii păstori de suflete și cetățeni loiali ai Patriei.

Pentru aceea, ca şi în anii precedenţi, s-au alcătuit planurile semestriale, îndătinate şi înscrise în regulament, de activitate educativ-duhovnicească, care după ce au fost supuse spre însuşire Consiliului profesoral, au fost înaintate, spre aprobare, Prea Fericitului Patriarh şi tuturor Inalţilor Chiriarhi, din eparhiile cărora am avut studenţi la Institutul nostru. Odată cu aprobările II. PP. SS. Mitropoliţi şi Episcopi, ne-au sosit adesea aprecieri măgulitoare şi sugestii utile de care s-a ţinut seama în procesul de formare a tinerilor noştri teologi şi viitori preoţi.

Studenţii au participat la toate serviciile religioase din Paraclis, organizaţi pe ani de studii, echipe şi zile liturgice, sub conducerea profesorilor respectivi, aplicînd în cadrul Sf. Liturghii, a Utreniei şi Vecerniei cunoştinţele primite la cursurile şi seminariile de liturgică, omiletică, catehetică, muzică bisericească şi tipic. O atenţie deosebită s-a acordat Liturghiei celor mai înainte sfinţite, la care au luat parte toţi anii de studii, în fiecare miercuri şi vineri din Postul Mare, sub îndrumarea profesorilor şi spiritualilor respectivi.

In unele duminici şi sărbători, studenţii anului IV, însoţiţi de profesorul de omiletică şi catehetică au dat răspunsurile la Sf. Liturghie şi au ţinut predica zilei, în cîteva biserici din Bucureşti. In fiecare dimineaţă şi seară, în prezenţa spiritualului de serviciu, studenţii au participat la rugăciunea de obşte, făcută în Paraclis sau într-o sală anumită. Rugăciunea de dimineaţă a fost urmată de citirea sinaxarului prescurtat al zilei, iar în sălile de studii, de lectura Sfintei Scripturi. Rugăciunea de seară a fost însoţită în zilele de luni, marţi, joi şi vineri de meditaţia rostită rînd pe rînd, de toţi membrii corpului didactic şi educativ, ca şi de studenţii de la magisteriu şi cei din anul IV, care s-au deprins astfel şi cu acest gen al omileticii, avînd drept teme, citate alese din Sf. Scriptură, sau subiecte în legătură cu viaţa duhovnicească. In cele două semestre ale anului expirat s-au ţinut, în zilele arătate, în faţa studenţilor din toţi anii, un număr total de 126 meditaţii, care au fost ascultate cu deosebit interes.

Un însemnat factor de educaţie religios-morală şi social-culturală l-a constituit **«ora duhovnicească»**, ţinută odată pe săptămînă, cu întreaga obşte a studenţilor. In cele două semestre ale anului s-au ţinut un număr de 30 ore duhovniceşti. Subiectele au fost cît se poate de variate şi adecvate nevoilor lor duhovniceşti, sociale, culturale şi cele în legătură cu activitatea lor viitoare şi practică de la parohii.

Vorbitorii au fost recrutaţi, în primul rînd, dintre membrii corpului didactic, apoi dintre preoţii din Bucureşti şi chiar dintre cei de curînd hirotoniţi, dar cu reuşită activitate pastorală la parohiile de ţară, spre care se îndreaptă cei ce termină Institutul. Avem satisfacţia să remarcăm că deşi la aceste ore nu s-a pretins o riguroasă participare, totuşi prezenţa studenţilor, ca şi interesul arătat acestor întîlniri duhovniceşti, au fost dintre cele mai bune şi mai satisfăcătoare.

Continuînd tradiţia anilor precedenţi şi potrivit îndemnurilor părinteşti ale Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-a organizat la 21 martie 1958, de către studenţii anului IV, o şezătoare cultural-religioasă, la care au luat parte profesorii şi studenţii celorlalţi trei ani. Programul alcătuit din coruri, recitări şi lecturi, a fost pregătit sub îndrumarea diriginţelui de an P.C. Diac. Profesor Orest Bucevschi şi a P.C. Pr. Conf. Al. Ciurea.

Conferința despre: «Valoarea rugăciunii» a fost rostită de studentul Bîlă Paul din anul IV.

In afară de acestea, profesorii și studenții au participat la toate manifestațiile organizate în Institut, de Comitetul de luptă pentru pace și de Organizația A.R.L.U.S., contribuind cu aportul lor la alcătuirea și susținerea programelor.

Totodată, prin purtarea de grijă a Serviciului de cinematografie de pe lîngă Arhiepiscopia Bucureștilor și a Direcției Internatului nostru, s-au rulat aproape săptămînal, la Institut, filme cu caracter religios, social, istoric, artistic, etc. Dotarea sălii de festivități cu o cabină cinematografică și cu un ecran corespunzător a dus la o vizionare a filmelor în condițiuni mai bune decît în trecut.

Pentru sporul duhovnicesc și al trăirii religioase, studenții au fost spovediți și cuminecați în postul Crăciunului și al Sfintelor Paști. Rugăciunile premergătoare spovedaniei au fost citite și însoțite de îndemnuri potrivite, de P.C. Pr. I. G. Coman, Rectorul Institutului și P.C. Protos. Dr. V. Ciobanu, împărtășirea făcîndu-se în Paraclis sau la biserica Sf. Spiridon-Nou. Duhovnici au fost profesorii Institutului, monahi și clerici din afară, studenții avînd absolută libertate de alegere.

Un rol însemnat în educarea și stimularea studenților la învățătură și conduită l-au avut diriginții de ani: Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, anul I; Prof. Teodor M. Popescu, anul II; Pr. Prof. Petru Rezuș, anul III; și Diacon Prof. Orest Bucevschi, anul IV. Pe aceeași linie educativă și cu bune rezultate au lucrat și profesorii și conferențiarii îndrumători individuali ai studenților, potrivit prevederilor regulamentare. Un accent deosebit s-a pus pe auto-conducerea studenților, alegîndu-se din sînul lor responsabilii de ani, de grupe de învățătură și participare la sf. slujbe și de dormitoare, care au contribuit într-o măsură apreciabilă la buna rînduială a vieții de internat. Prezența în Institut a unui mare număr de monahi și monahii (circa 40) bine selecționați, cu un ales simț al datoriei, evlaviei și bunei cuviințe, a contribuit de asemenea la o sporire a vieții religioase a studenților. In afară de programul obșnuit al studenților, pe care l-au împlinit în mod conștiincios, monahii și monahiile au desfășurat, cu încuviințarea forurilor superioare, o activitate duhovnicească specifică stării lor, constînd din slujbe, privegheri și întîlniri duhovnicești, cu programe bine alese și potrivite nevoilor lor religioase.

In scop educativ și pentru o mai disciplinată stăruință la învățătură și o mai aleasă conduită, organele de resort ale Institutului au menținut o permanentă legătură cu Chiriarhii și părinții studenților, comunicîndu-le rezultatele obținute la studii și comportarea lor în Institut. In ședințe speciale, înainte de plecarea în vacanțe, s-a cerut întotdeauna studenților să aibă o purtare pilduitoare și să ajute pe preoții parohiei din care fac parte, în activitatea lor pastorală și misionară.

In pofida acestor multiple, variate și potrivite mijloace de înrîurire asupra formării studenților, s-au înregistrat totuși și unele cazuri de abateri disciplinare, care au fost sancționate potrivit greutății lor, folosindu-se toate mijloacele de îndreptare și readucere la ordine și disciplină.

C. **Activitatea administrativ-gospodărească.** Condițiile materiale de susținere ale Institutului, ale personalului de toate categoriile și gradele și ale studenților au fost asigurate de către Statul nostru, prin Departamentul Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri și de către cele șapte

eparhii deservite, sub raportul pregătirii şi formării viitorilor clerici, de către Institutul Teologic din Bucureşti.

Statul, prin filiera menţionată, a achitat salariile personalului didactic, administrativ şi de serviciu, a alocat un număr de 24 burse şi o bursă de merit.

Contribuţia materială a celor şapte eparhii s-a concretizat prin acordarea unei subvenţii necesară amenajării Centrului de îndrumare de la Curtea de Argeş, din partea Patriarhiei Romîne, precum şi prin acordarea a 139 burse, 10 semiburse, transporturi pe C.F.R. în vacanţe şi diferite alte ajutoare date personal studenţilor.

Repartiţia burselor pe eparhii, la licenţă şi magisteriu, a fost următoarea: Administraţia Patriarhală, 10 burse; Arhiepiscopia Bucureştilor, 24 burse; Arhiepiscopia Iaşilor, 35 burse; Arhiepiscopia Sibiului, 1 bursă; Arhiepiscopia Craiovei, 9 burse şi 4 semiburse; Arhiepiscopia Timişoarei, 1 bursă; Episcopia Buzăului, 23 burse şi 3 semiburse; Episcopia Rîmnicului şi Argeşului, 12 burse; Episcopia Romanului, 17 burse şi 3 semiburse, şi Episcopia Dunării de Jos, 7 burse. In afară de studenţii bursieri şi semibursieri, Institutul a avut un număr de 19 studenţi solvenţi şi 97 externi.

Cu mijloacele materiale de mai sus şi cu cele specifice cursurilor de îndrumare, s-a putut asigura celor 192 studenţi interni de la licenţă şi magisteriu şi celor 433 de preoţi ce au urmat cursurile la Curtea de Argeş, în decursul acestui an, o cazare mulţumitoare şi o hrană substanţială la trei mese zilnice.

Cu prilejul sfîrşitului de an şi al celor zece ani de patriarhat, Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat Institutului suma de lei 10.000 ca ajutor pentru organizarea unei excursii, în vederea completării programului educativ privind studenţii acestui Institut teologic. Acest grăitor exemplu a fost urmat de I.P.S. Mitropolit Firmilian Marin şi de P.S. Episcop Iosif Gafton, care au donat în acelaşi scop Institutului, primul lei 4.000, iar secundul lei 2.000.

In cursul anului 1957/1958, datorită străduinţelor destoinice ale P. C. Pr. Ioan Antonescu, Directorul Internatului, s-au înregistrat cîteva realizări demne de reţinut. Astfel, s-au făcut reparaţii generale localului în exterior şi în interior, la parter; s-au amenajat dormitoare şi săli de curs pentru găzduirea Seminarului cu cele cinci clase ale sale; s-a făcut un estetic şi solid gard la faţada localului; s-a confecţionat şi fixat pe frontispiciul clădirii inscripţia cu litere negre de metal: «Institutul Teologic Universitar». S-au achiziţionat 200 saltele şi un nou camion. Centrul de îndrumare de la Curtea de Argeş, prin grija P.S. Episcop Pavel Şerpe, Prorectorul Centrului şi a Părintelui Director Ion Antonescu, a fost dotat cu saltele, pături, cearceafuri, veselă de sufragerie şi bucătărie. Au fost amenajate sala de curs, sufrageria, bucătăria şi instalaţiile sanitare.

O deosebită grijă s-a acordat, de către serviciul sanitar al Institutului, sănătăţii studenţilor şi personalului. S-au dat mai mult de 1.000 consultaţii şi s-au distribuit medicamente, în mod gratuit, în valoare de lei 1.000. Cazurile mai uşoare au fost tratate la infirmerie, iar cele mai grave au fost îndrumate spre spitale şi policlinica studenţească, care ne-au stat de asemenea în ajutor.

D. **Evenimente remarcabile.** In anul universitar 1957/1958 au avut loc la Institut şi unele evenimente mai puţin comune, solemnităţi şi vizite ce merită a fi însemnate aici. Acestea sînt:

1. **Vizita P.S. Episcop Vasile Samaha.** Pe lîngă vizita celor doi profesori de la Academia Teologică din Sofia, despre care am amintit în cele ce preced, Institutul a fost cercetat şi de P.S. Vasile Samaha, Episcop de Serghiopolis, reprezentant permanent al Patriarhiei Apostolice din Antiohia pe lîngă Patriarhia Bisericii Ortodoxe Ruse. Vizita a avut loc în ziua de 26 februarie 1958. Cu acest prilej, P.S. Sa a dezvoltat în faţa profesorilor şi studenţilor o interesantă şi documentată conferinţă, cu titlul: «Legăturile dintre Bisericile Antiohiană şi Rusă», după care a decernat, în numele Bisericii din Antiohia, P. C. sale Pr. Ioan Gh. Coman, Rectorul Institutului, o frumoasă cruce, spunînd printre altele: «Această cruce, care este simbolul apostolatului unui preot şi puterea tuturor fiilor Bisericii, este acum şi un simbol al respectului şi dragostei pe care Biserica Antiohiei le nutreşte în inima ei, pentru Rectorul, profesorii şi studenţii acestui Institut Teologic».

2. **Sărbătorirea Patronului.** La 30 ianuarie 1958, în prezenţa autorităţilor bisericeşti superioare şi a delegaţilor Departamentului Cultelor s-au sărbătorit Sfinţii Trei Ierarhi, patronii, îndrumătorii şi ocrotitorii Institutului. In cadrul unui ales program, au luat cuvîntul P.C. Pr. I. Gh. Coman, Rectorul Institutului, arătînd importanţa sărbătorii, şi P.C. Pr. Prof. Ene Braniște, titularul catedrei de Liturgică şi Pastorală, care a dezvoltat tema: «Sfinţii Trei Ierarhi în cultul creştin».

3. **75 de ani de învăţămînt teologic.** Duminică 8 iunie 1958, odată cu împlinirea primei decade de patriarhat a Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-a sărbătorit jubileul de 75 de ani de la înfiinţarea Facultăţii de Teologie din Bucureşti. Solemnitatea a fost cinstită cu prezenţa unui foarte numeros şi ales public din ţară şi străinătate. Pentru acest prilej, s-a alcătuit de către profesorul onorar Toma Gh. Bulat şi preotul conferenţiar Al. I. Ciurea un istoric al Facultăţii şi Institutului Teologic din Bucureşti.

4. **Distincţii.** Cu prilejul a zece ani de patriarhat (6 iunie 1948—6 iunie 1958), Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne a conferit «Crucea Patriarhală», împreună cu decretul respectiv, următorilor preoţi membri ai corpului didactic de la Institutul nostru: Prof. Ioan Gh. Coman, Prof. Vladimir Prelipcean, Prof. Gheorghe I. Moisescu, Prof. Ene Braniște, conf. Vasile-Virgil Ciobanu, Conf. Alexandru I. Ciurea şi Asistent Ioan Rămureanu.

Acestea sînt evenimentele cele mai de seamă din viaţa primului Institut Teologic al Bisericii Ortodoxe Romîne, din anul universitar 1957/1958.

Felul în care s-a desfăşurat activitatea didactică, educativ-duhovnicească şi administrativ-gospodărească şi rezultatele la care s-a ajuns, în decursul unui singur an, ne îndreptăţesc să privim cu toată nădejdea în viitor. (*Pr. Conf. AL. I. CIUREA*).

DIN SIBIU

Anul şcolar 1957/1958 la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu s-a încheiat cu îndătinata festivitate, care a avut loc duminică 29 iunie 1958, la praznicul de pomenire al Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel.

Dimineaţa, în Catedrala mitropolitană, un sobor de preoţi-profesori şi alţi membri ai clerului, în frunte cu P.C. Vicar Traian Belaşcu, au săvîrşit Sfînta Liturghie, în prezenţa I.P.S. Mitropolit *Nicolae* şi a P.S. Arhiereu Teodor.

La priceasnă, a predicat P. C. Prof. Dr. *Grigorie Marcu.* Mînecînd de la textul din Epistola către Evrei XIII, 7, P.C. Sa a arătat că nu există sector de viaţă obştească, de la familie şi pînă la cele mai voluminoase colectivităţi, care să nu-şi aibă modelele lor vrednice de imitat, eroii lor, mîndriile lor. Sfinţii sînt următorii Modelului-Hristos şi, la rîndul lor, pilde ce se îmbie spre urmare, întru toate, credincioşilor. In rîndurile lor aliniate de veacuri pe file de calendar, strălucesc Apostolii Domnului, dintre care pe Sfinţii Petru şi Pavel îi pomenim cu rugăciuni de laudă astăzi. Ceea ce-i înfrăţeşte pe Sfinţii Petru şi Pavel, ştie oricare credincios: amîndoi au descoperit în Iisus Hritsos pe Fiul lui Dumnezeu întrupat, amîndoi I s-au alipit şi I-au slujit cu fidelitate, amîndoi s-au asemănat pînă şi în moarte cu Mîntuitorul nostru.

Mai presus de toate, ei ne sînt dascăli de urmare fără greş a Domnului. Dacă Sfîntul Petru nu conteneşte a ne îndemna să ne facem părtaşi dumnezeieştii firi (cf. II Petru I, 4), Sfîntul Pavel ne-a arătat cu propria lui viaţă de după convertire, cum se înfăptuieşte această supremă năzuinţă creştinească: vieţuind în Hristos (cf. Gal. II, 20 şi Fil. I, 21), umblînd în calea Domnului, fiecare din noi făcînd ceea ce ar face Hristos în locul nostru.

P.C. Sa a făcut apoi cîteva aplicaţii la poziţia studenţilor teologi în cadrele vieţii noastre religioase-bisericeşti şi patriotice-cetăţeneşti.

După aceea, corul studenţilor teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. *Gh. Şoima* — care a dat şi răspunsurile liturgice — a cîntat zguduitorul concert religios «Miluieşte-mă, Dumnezeule...». La sfîrşitul Sfintei Liturghii, din uşile împărăteşti ale Sfîntului Altar, P.C. Prof. Dr. *Nicolae Mladin* a dat citire îndătinatei rugăciuni de mulţumire lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate în acest an şcolar asupra profesorilor, ostenitorilor şi studenţilor Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

După Sfînta Liturghie, în sala Institutului s-a desfăşurat programul festivităţii de încheiere a anului şcolar 1957/1958.

La masă a luat loc I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, încadrat de P.C. Rector Dr. S. Vlad şi P.C. Prorector Dr. Sp. Cîndea. In sală se aflau: Prea Sfinţitul Arhiereu Teodor, P.C. Vicar Tr. Belaşcu, PP. CC. Consilieri şi Profesori, părinţi ai studenţilor, numeroşi credincioşi din oraş şi studenţii teologi.

Programul festivităţii a început că «Imnul de Stat al Republicii Populare Romîne», executat de corul studenţilor teologi sub diriguirea P. C. Conf. Univ. Gh. Şoima.

P.C. Prof. Dr. *Sofron Vlad,* Rectorul Institutului, a prezentat darea de seamă privitoare la desfăşurarea activităţii Institutului, în cursul anului şcolar 1957/1958. Adresîndu-se Inalţilor Ierarhi şi asistenţei, P. C. Sa a spus:

Sîntem la sfîrşitul unui nou an de muncă încordată şi de eforturi susţinute, în vederea realizării idealului în slujba căruia ne aflăm. El se adaugă ca o verigă nouă în şirul lung al celor 147 de ani de cînd şcoala noastră îşi desfăşoară activitatea în mod neîntrerupt. In acest interval lung de timp, instituţia noastră s-a dezvoltat, sub oblăduirea diferiţilor

ierarhi, asemenea arborelui răsărit din grăuntele de muștar de care se pomenește într-o parabolă evanghelică. Cu fiecare an de muncă și efort intelectual și moral depus de profesori și studenți, s-a adus un spor la îmbogățirea zestrei acestei școli. Fără îndoială că, datorită împrejurărilor diferite în care a trebuit să se lucreze, deși dragostea de muncă și efortul depus n-au lipsit, totuși recolta intelectuală și duhovnicească a variat, unii ani fiind mai sărăcăcioși, iar alții mai bogați în realizări. Noi am putea clasa anul acesta printre anii roditori. Roadele mulțumitoare sînt rezultatul împletirii eforturilor tuturor factorilor, care au misiunea de a se îngriji de formarea viitorilor slujitori ai Bisericii, ca și a acelora care se pregătesc pentru această misiune. Aici amintim în primul rînd pe I.P.S. nostru Mitropolit Nicolae, care în calitatea sa de fost profesor și rector al acestei școli, și-a împletit osteneala multor ani în viața ei. In I.P.S. Sa noi am aflat pe cîrmuitorul înțelept și plin de căldura dragostei, care s-a aplecat cu multă înțelegere peste osteneala profesorilor și studenților acestui Institut, povățuindu-i și îndrumîndu-i.

Pomenesc aici de munca susținută și depusă cu devotament și rîvnă de membrii corpului didactic și educativ la cursuri, seminarii și la slujbe pentru a pregăti cît mai bine pe cei care le-au fost încredințați spre a fi formați sufletește. Au tras brazde adînci și au semănat cu mînă largă învățătura cea bună, menită să lumineze mințile, povețele care trebuiau să formeze inimile și îndemnurile bune, menite să întărească voința. Trebuie să facem constatarea că terenul pe care am avut să-l prelucrăm a fost tot atît de variat, ca și cel de care se pomenește în parabola evanghelică a semănătorului. Dar noi sîntem mulțumiți pentru recolta bogată ce am cules-o de pe pămîntul bun, care formează majoritatea covîrșitoare a studențimii noastre, în sufletul cărora învățătura cea bună a dat roade mulțumitoare. Masa mare a studenților rîvnitori după idealuri înalte, s-a încadrat în mod disciplinat în munca organizată din Institut. Ei s-au arătat flămînzi și setoși după învățătura dumnezeiască, împărtășită și explicată fără preget, studiind-o cu pasiune, prin însușirea cunoștințelor împărtășite la cursuri, prin adîncirea acestor cunoștințe în lucrările făcute la seminarii și prin lectura cărților. Circulația mare a cărților de la bibliotecă din anul acesta, care a fost de 25.146 cărți folosite în majoritatea lor covîrșitoare de profesorii și studenții Institutului, este o dovadă a muncii intense ce s-a desfășurat aici. Studenții noștri au căutat să se formeze sufletește prin participarea cu pietate la slujbele divine, care se făceau în paraclis, dimineața și seara. Roadele culese, de pe urma unei munci organizate și stăruitoare de un an, ne bucură azi pe toți: Ierarhi, profesori, studenți și părinții acestora din urmă, deopotrivă. Studenții, puțini la număr, care au alunecat pe căile fiului risipitor, nu pot fi părtași la această bucurie comună. Nădăjduim însă, ca și părintele din Evanghelie, că ei se vor îndrepta.

Fiindcă am spus că anul acesta de muncă poate fi clasat printre anii roditori, sînt dator să amintesc că la sfîrșitul lui s-au înscris pentru examenul de licență 66 de candidați, dintre care 49 absolvenți ai anului acestuia. Este cel mai mare număr de candidați care s-au prezentat vreodată în aceeași sesiune la examenul de licență. Dar nu numai numărul mare este grăitor, ci și felul cum acești candidați se prezintă la examenul de încoronare a studenților teologi. Lucrările de licență, temeinic alcătuite, unele dintre ele chiar masive, de sute de pagini, răspunsurile frumoase de

la examenul oral, care dovedesc că absolvenții noștri stăpînesc materia, destul de vastă de altfel, ce se cere pentru acest examen, toate sînt dovezi ale unui an bogat în recoltă spirituală, care ne umple sufletul de bucurie.

Dator sînt ca absolvenților noștri, care se desprind din familia noastră spirituală, răspîndindu-se în cuprinsul diferitelor eparhii, să le spun acum, la despărțire, un cuvînt deosebit. Nu uitați, iubiți absolvenți, ceea ce ați învățat în decursul celor 4 ani, pe băncile acestui Institut. Din ceea ce ați învățat aici, ați putut desprinde că credința noastră strămoșească a format cheagul care ne-a unit atunci cînd nu ne aflam cuprinși între aceleași granițe. Ea ne-a întărit în vremuri grele. Ea ne-a inspirat și ne-a dat eroi în lupte, martiri în suferințe și oameni ai datoriei și ai jertfei în viața publică. Credința aceasta sînteți datori să o cultivați în sufletul păstoriților, a căror conducere vi se va încredința. Aici vă amintesc cuvintele Ierarhului sub a cărui păstorire voi ați păsit întîia dată pe porțile acestui Institut, acum patru ani. Voi trebuie să fiți, ca și norii care se formează în sfera înaltă, din evaporarea apelor pămîntului, iar cînd au ajuns grei de conținut se pogoară ca o ploaie binefăcătoare asupra pămîntului din care au plecat. Voi sînteți evaporația păturii țărănești din care ați ieșit, formîndu-vă sufletul în sfera înaltă a culturii teologice, a credinței și a pietății, și datori sînteți ca, conținutul sufletului vostru format în această atmosferă, să-l revărsați prin acțiuni binefăcătoare asupra acelora din rîndurile cărora v-ați ridicat. V-ați ridicat din popor și vă întoarceți iar la el, împletind viața voastră cu viața lui, fiind alături de el în lupta pentru pace, în strădaniile pentru progres și o viață mai bună, ca să fiți părtași împreună cu el și la bucuria biruințelor.

Mulțumesc absolvenților noștri, care au știut să devină niște colaboratori prețioși ai Rectoratului, îndeplinindu-și cu conștiinciozitate sarcinile ce le-au fost încredințate în calitate de responsabili generali pentru menținerea ordinei și disciplinei în Institut.

Dacă institutul a putut funcționa în condiții mulțumitoare, se datorează sprijinului larg, de ordin moral și material, de care s-a bucurat din partea ierarhilor, care au conducerea acestui Institut, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Nicolae, *cărora Rectorul le exprimă, cu acest prilej, cele mai respectuoase și cald simțite mulțumiri.*

Prea Fericitul Patriarh Justinian, *care poartă grijă constantă bunului mers al învățămîntului nostru teologic, a acordat și în anul acesta Institutului nostru tot sprijinul moral în legătură cu noile încadrări, ca și un sprijin material în sumă de 20.000 lei. Pentru această purtare de grijă părintească, Institutul nostru exprimă recunoștința sa fierbinte.*

Mă simt îndatorat a mulțumi în mod deosebit d-lui Dumitru Dogaru, *Secretarul General al Departamentului Cultelor, pentru sprijinul și înțelegerea pe care le-a arătat problemelor legate de bunul mers a Institutului.*

Mulțumesc de asemenea tuturor consiliilor eparhiale și în special Consiliului eparhial de la Sibiu, pentru înțelegerea largă pe care au găsit-o în chestiunile care priveau Institutul.

După cum o mașină funcționează în mod normal numai atunci cînd toate piesele ei componente, de la cele mai mari pînă la cele mai mici, funcționează bine, așa și Institutul nostru a funcționat în mod normal datorită muncii conștiincioase, depusă de corpul profesoral și educativ, bibliotecari, corpul administrativ și de serviciu, cărora le aduc, la acest sfîrșit de an, mulțumiri sincere. Tuturor acelora care și-au împlinit

datoria, le urăm vacanță plăcută și-i îndemnăm să nu uite că precum cei ce se întorc acasă de la diferite meserii caută să-și arate priceperea lor în meseria învățată, tot astfel și d-voastră să vă arătați pricepuți în promovarea vieții celei alese și în tălmăcirea cuvîntului lui Dumnezeu cu cuvîntul și cu fapta.

In continuarea cuvîntării, Părintele Rector a făcut cunoscută schimbarea intervenită în personalul educativ prin trecerea C. Ierom. Irineu Crăciunaș, fost duhovnic II al Institutului, în slujba Arhiepiscopiei Iașilor, și numirea în locul său a P.C. Pr. Dr. Simion Radu. După aceea, a prezentat obișnuitele date statistice privitoare la efectivul studenților Institutului în cursul anului școlar 1957/1958. A încheiat dînd citire listei studenților care s-au distins la învățătură și purtare, felicitîndu-i. In fruntea lor se află următorii studenți și studente, care au obținut nota medie **excepțional:**

Anul IV: Ciora Elena (media 10), Hornea Ioan și Pruteanu Gheorghe (9,91), Basarab Mircea și Chițu Viorel (9,81), Giurgiu Mircea și Vasiescu Cotiso (9,63), Ciuchendea Rodica și Prescure Vasile (9,54); Anul III: Șesan Irina (9,81) și Păscuțiu Teodor (9,34). Anul II: Groza Ioan și Serghie Edison (9,66), Giurgiu Florin (9,58) și Radu Simina (9,50). Anul I: Dumitrescu Emil (9,91), Cosma Sorin și Mihălțan Ioan (9,54).

Corul studenților teologi a executat, cu o măiestrie îndelung aplaudată, zguduitorul cor al sclavilor din opera «Nabucodonosor» de Giuseppe Verdi, și sprintena «Jieneasca» de Gheorghe Șoima.

In numele studenților a luat cuvîntul proaspătul licențiat în teologie, **Giurgiu Mircea.** El a arătat cît de strînsă a fost în trecut, aici în Ardeal, legătura dintre Biserică și popor. Biserica ardeleană a sprijinit statornic, din toate puterile, năzuințele spre libertate națională și propășire ale poporului romîn din aceste părți ale patriei noastre iubite. Trecutul însuși ne arată care-i datoria prezentă a slujitorilor bisericești: alipirea statornică și sinceră față de popor. A îndemnat apoi pe studenții care rămîn să-și continuie studiile în Institut, să stăruiască în muncă și rugăciune. Cuvinte de mișcătoare afecțiune, respect și recunoștință a avut față de membrii Corpului profesoral, precum și față de personalul Bibliotecii mitropolitane.

Inalt Prea Sfinților Mitropoliți **Nicolae** al Ardealului și **Vasile** al Banatului, precum și Prea Sfinților Episcopi **Andrei** al Aradului, **Valerian** al Oradiei și **Teofil** al Clujului, le-au fost exprimate mulțumiri fiiești pentru tot sprijinul de care i-au împărtășit pe studenții Institutului. Aceleași calde mulțumiri au fost exprimate și I. P. S. Mitropolit **Iustin** al Moldovei și Sucevei, de purtarea de grijă părintească a căruia s-au împărtășit absolvenții din anul acesta.

Programul artistic s-a încheiat cu corul «Psalm» de Gh. Șoima.

A luat cuvîntul, în încheiere, I. P. S. Mitropolit **Nicolae** al Ardealului, care a dat studenților părintești îndrumări și sfaturi duhovnicești.

La sfîrșit, corul studenților teologi a cîntat un întreit: «Mulți ani trăiască» și Imnul mitropolitan.

In zilele următoare, pînă la 2 iulie a. c., inclusiv, au continuat lucrările comisiilor pentru examenele de licență în teologie.

Pr. Prof. GR. MARCU

LA ŞCOLILE DE CÎNTĂREŢI BISERICEŞTI ŞI SEMINARIILE TEOLOGICE

DE LA BUCUREŞTI.

Serbarea de sfîrşit de an a Şcoalei de cîntăreţi bisericeşti şi Seminarului teologic din Bucureşti a avut loc în ziua prăznuirii Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, la 29 iunie, după săvîrşirea sfintei slujbe, în prezenţa P. C. consilier arhiepiscopal Stan Dimancea, delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian, a delegatului Departamentului Cultelor, a corpului profesoral, a elevilor şi a părinţilor lor, cu care P. C. Pr. N. Buzescu, directorul şcolii, a avut înainte de deschiderea serbării, o consfătuire duhovnicească.

După ce corul elevilor a cîntat «Deschideţi mari», de Gluck, a luat cuvîntul P. C. Părinte Director **N. Buzescu**, care, evocînd mai întîi figurile marilor Apostoli Petru şi Pavel, «titani ai credinţei şi ai unei voinţe neînfrînte», a subliniat că toate străduinţele profesorilor au fost îndreptate spre insuflarea duhului apostolic viitorilor lucrători în via Domnului. In unda «rîurilor înţelepciunii» dumnezeieşti, de care amintesc cîntările de la praznicul celor doi mari Apostoli, «am purificat şi răcorit frămîntările minţilor elevilor noştri, ca la rîndul lor să dobîndească aceeaşi tărie cerească a apostolilor, în propovăduirea adevărului, să se înalţe şi ei pe aripile cunoştinţei, la cunoştinţa de Dumnezeu».

«Preotul nu este un gînditor asupra valorilor religioase în înţelesul filozofic, — a spus, mai departe, P. C. Părinte Director — ci el trăieşte şi realizează aceste valori sub formă specială duhovnicească în ceea ce numim sfinţenie. De aceea, ne-am condus în munca noastră didactică după noua directivă pe care a fixat-o învăţămîntului seminarial Prea Fericitul Patriarh Justinian, cînd a spus: «Ţin să subliniez o altă situaţie, şi anume, rolul seminariilor noaştre, care nu urmăresc în prim ordin un scop cărturăresc, de învăţătură, ci de educaţie şi trăire duhovnicească, adică ceea ce vă cheamă să împliniţi în viaţă, în ziua de mîine, Biserica şi Patria noastră» (La deschiderea cursurilor seminarului monahal de la mînăstirea Hurezi, 21 octombrie 1951).

In continuare, P. C. Sa a înfăţişat unele aspecte ale muncii din cursul anului încheiat, la şcoala pe care o conduce, precizînd, printre altele: Seminarul s-a deschis la Bucureşti, la 16 octombrie 1957, fiind mutat de la Curtea de Argeş, prin grija de părinte sufletesc a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Munca de început, sub noul acoperămînt, a fost destul de grea. Situaţia primului trimestru a fost oarecum îngrijorătoare: din totalul de 153 elevi, numai 91 aveau situaţia şcolară de promovare. In urma îndrumărilor date de Prea Fericitul Patriarh Justinian şi a măsurilor disciplinare şi metodologice impuse de împrejurări, situaţia s-a îmbunătăţit simţitor în trimestrul următor, ajungîndu-se numai la 26 de corijenţi, faţă de 62 din primul trimestru. Dar, în preziua examenelor de sfîrşit, situaţia elevilor se înfăţişa astfel: 117 elevi promovaţi şi 36 corijenţi, iar în urma examenelor de sfîrşit de an s-a ajuns la următoarea situaţie şcolară definitivă, a celor 148 elevi prezentaţi la aceste examene: clasa I-a: 33 promovaţi, 2 corijenţi; clasa II-a: 33 promovaţi; clasa a III-a: 22 promovaţi, 4 corijenţi, un repetent şi 2 amînaţi; clasa a IV-a: 25 promovaţi, 3 corijenţi şi un amînat; clasa a V-a: 22 promovaţi. In total: 135 promovaţi, 9 corijenţi, 1 repetent şi 3 amînaţi.

La examenul de diplomă, s-au obţinut următoarele rezultate: clasa a II-a: 34 înscrişi, 31 promovaţi, 2 corijenţi şi 1 amînat medical; clasa a V-a: 22 înscrişi, 22 promovaţi.

Examenele de diferenţă, sesiunea februarie 1958: clasa I-a: 4 înscrişi, 3 promovaţi, 1 retras; clasa a II-a: 4 înscrişi, 4 promovaţi. Examenele de diferenţă, sesiunea iunie 1958: clasa I-a: 3 înscrişi, 2 prezenţi, 1 promovat, 1 retras; clasa a II-a: 7 înscrişi, 6 prezenţi, 6 promovaţi.

«Intre profesori şi elevi s-a creat un climat de încredere şi de dragoste», — a subliniat P. C. Părinte Director, — iar sub raportul disciplinei, şcoala a înregistrat un succes crescînd. «Măsurile luate în sfera ordinei interioare, angajarea elevilor din clasa a V-a ca pedagogi secunzi de clase, conferinţele duhovniceşti, convorbirile directorului cu elevii, în adunări comune sau în particular, acţiunea susţinută a părintelui spiritual şi a pedagogilor au dat rezultate satisfăcătoare». Abaterile au fost sancţionate cu toată blîndeţea, în cursul anului nefiind decît trei eliminări: una pe zece zile, alta pe două săptămîni şi alta pe o lună. «Autoritatea şi severitatea morală inflexibilă au fost susţinute de o iubire totală pentru copii».

Sub aspect sanitar, conducerea şcolii s-a îngrijit de aproape de sănătatea elevilor, luînd măsurile impuse de împrejurări, ori de cîte ori a fost cazul.

Educaţia artistică a elevilor s-a bucurat, de asemenea, de toată atenţia conducerii şcolii: «Frumosul, arta sînt auxiliare preţioase ale preotului. De aceea — a spus Părintele Director în darea sa de seamă — am organizat serbări şi concerte religioase, pentru formarea şi educarea simţului muzical. N-am scăpat prilejurile de seamă, ca elevii seminarului să cunoască viaţa muzicală a patriei noastre, prin creaţiile Filarmonicii de Stat, mai cu seamă sublimul oratoriu al lui Bach, «Mattheus Passion».

Pentru stimularea dragostei elevilor faţă de arta creştină romînească şi faţă de marile înfăptuiri din cuprinsul patriei realizate de regimul de democraţie populară, s-a proiectat o excursie, depunîndu-se multe străduinţe pentru strîngerea fondurilor, care însă n-ar fi fost suficiente fără sprijinul esenţial al Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a dăruit şcolii o însemnată sumă, în vederea îndeplinirii acestui scop.

P. C. Părinte Director N. Buzescu, exprimînd dragostea şi respectul elevilor şi profesorilor faţă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a mulţumit totodată Intîistătătorului Bisericii noastre pentru marea dragoste şi bunătate arătată faţă de elevii şi profesorii seminarului. A mulţumit, de asemenea, guvernului ţării, pentru sprijinul material acordat şcolii.

In încheiere, adresîndu-se absolvenţilor, le-a dat unele îndrumări pentru viaţă, atrăgîndu-le atenţia să nu dezamăgească obştea creştină şi societatea în care intră.

A mulţumit apoi profesorilor, «colaboratori vrednici în domeniul teologiei şi al educaţiei». «Noi, dascălii — a spus, încheindu-şi cuvîntarea, directorul seminarului bucureştean —, ştim că sîntem şi noi examinaţi şi notaţi de elevii noştri. Nota pe care ne-o pun ei este în inimă. Să dea Dumnezeu să fie egală cu dragostea noastră faţă de ei. Acest sfîrşit de an ne va arăta cum trebuie să muncim de acum încolo, ca să dăm elemente solid formate şi adînc devotate Patriei şi Bisericii noastre strămoşeşti».

Serbarea a continuat cu un bogat şi variat program artistic, executat de elevi, constînd din coruri şi recitări: Cîntarea a IV-a de la «Mărimuri»,

armonizată de prof. Nicolae Lungu, «Fericit bărbatul», armonizat de compozitorul Paul Constantinescu, «Altarul Mînăstirii Putna», de Ciprian Porumbescu, «Hora cu strigături», de prof. N. Lungu, «Cîntecul tineretului pentru pace», de Tulicov, «Altarul Mînăstirii Putna», «Movila lui Burcel» și «Dan căpitan de plai», versuri de Vasile Alecsandri, «Daniil Sihastru», de Șt. O. Iosif, «Nunta-n codru», de George Coșbuc, «Pacea trebuie salvată», de Victor Tulbure și altele.

A urmat apoi distribuirea premiilor elevilor distinși la învățătură, muzică etc., de către P. C. Pr. Consilier Stan Dimancea, delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian, și P. C. Părinte Director Nicolae Buzescu. P. C. Pr. Consilier Stan Dimancea a felicitat pe elevii merituoși, sfătuindu-i ca și pe viitor să dea dovadă de aceeași sîrguință, spre a fi exemple de urmat pentru toți cei ce se pregătesc să slujească lui Dumnezeu și Patriei.

DE LA BUZĂU

Serbarea de sfîrșit de an de la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău a avut loc, ca și cea de la Seminarul teologic din București, la 29 iunie, în ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

Dimineața, elevii, împreună cu corpul profesoral, precum și mulți dintre părinții elevilor, au asistat la slujba religioasă de la Catedrala Sfintei Episcopii, săvîrșită de un sobor în frune cu **P. S. Episcop Antim** al Buzăului. Cu acest prilej, P. S. Sa a hirotonit ieromonah pe ierodiaconul Pantelimon Andronache, pedagog al școalei, și ierodiacon, pe monahul Nifon Stoica, absolvent al seminarului.

Predica a fost rostită de dl. prof **Ioan Bria**, conturînd figurile strălucite ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel și arătînd rolul lor important în răspîndirea religiei creștine.

După terminarea slujbei, asistența a trecut în sala de sus a seminarului, unde, în prezența P. S. Episcop Antim și a P. C. Pr. Marin Bogoiu, vicarul Sfintei Episcopii, s-a desfășurat bogatul program al serbării, alcătuit din coruri religioase, patriotice și populare, precum și din poezii cu caracter religios și patriotic, recitate cu multă însuflețire de elevi. Corul a interpretat cu multă artă și simțire «Rugăciunea», pe cuvintele lui Eminescu, stihira a II-a de la vecernie «Doamne, Doamne, nu ne lepăda pe noi de la fața Ta», măestrit armonizată de prof. N. Lungu, «Cîntecul luntrașilor de pe Volga», armonizat de artistul emerit Sabin Drăgoi, «Hora cu strigături», de N. Lungu ș. a., producînd o puternică impesie asupra ascultătorilor.

La sfîrșit, P. C. Pr. prof. **I.Constantinescu**, directorul școlii, a rostit o documentată și însuflețită cuvîntare, trecînd în revistă toate ostenelile și realizările din timpul anului, sub toate aspectele lor, subliniind că școala teologică buzoiană se găsește în vădit progres față de anii precedenți. P. C. Sa a arătat că pentru obținerea bunelor rezultate la care s-a ajuns, au contribuit, într-o însemnată măsură, și anumiți factori externi. «Astfel - a spus P. C. Sa — pe de o parte ne-a fost de un real ajutor tipărirea noilor manuale școlare, editate de Institutul Biblic, iar pe de altă parte, îmbunătățirea condițiilor de găzduire a elevilor, în urma reparațiilor și renovărilor efectuate la localul școlii. Acestea se datoresc grijii neobosite a Prea Fericitului Patriarh Justinian, căruia, cu ocazia împlinirii a zece ani de patriarhat îi aducem, pe lîngă adînci mulțumiri, și respectuoase

urări de îndelungată arhipăstorire. De asemenea, Prea Sfinţitului Antim, părintele şcolii noastre, care n-a precupeţit nici muncă, nici bani pentru înfrumuseţarea localului nostru, şi care totdeauna ne-a ajutat cu cuvîntul şi sfatul, îi aducem respectuoase mulţumiri».

Făcînd mai întîi unele consideraţii asupra şcolii în general şi a rolului culturii în viaţa umană, P. C. Părinte Director I. Constantinescu a subliniat că deşi şi în seminarii se predau materii de cultură generală, totuşi în aceste şcoli, «noi socotim cultura ca un preţios auxiliar pentru a putea forma slujitori ai unei valori înalte: religia creştină... In tot cursul anului am depus eforturi comune de a forma pe viitorul preot cu o bogată cultură generală, deschis tuturor înnoirilor sociale, cu posibilităţi intelectuale de a gusta şi aprecia cultura vremii sale, bun patriot, cetăţean sincer şi conştient, dar mai ales entuziasmat de misiunea sa».

După ce a stăruit asupra înaltei misiuni preoţeşti, Părintele Director Constantinescu a arătat că străduniile conducerii şi profesorilor s-au îndreptat necontenit spre formarea preotului desăvîrşit, care nu poate fi decît cel ce-şi însuşeşte în mod temeinic doctrina creştină, şi, mai mult încă, o trăieşte. Remarcînd că în timpul anului elevii, «cu sufletele lor tinere, veşnic dornice de noi cunoştinţe, s-au silit totdeauna nu numai să-şi înmagazioneze o serie de cunoştinţe, ci să le pună în practică, să le trăiască, P. C. Sa n-a scăpat prilejul de a le da sfaturi pentru timpul vacanţei: să frecventeze biserica, să ajute preotului, în parohie, să fie model de purtare pentru ceilalţi şcolari; iar absolvenţilor le-a urat succes deplin în drumul pe care-l vor urma, contribuind prin activitatea lor la păstrarea şi mărirea prestigiului şcoalei unde au învăţat.

A vorbit apoi, din partea elevilor, absolventul **Neagu Ştefan**, care a mulţumit profesorilor şi Prea Sfinţitului Episcop Antim pentru grija şi dragostea ce le-a arătat în tot timpul şcolii, dînd asigurarea că vor înmulţi talantul primit şi nu vor uita niciodată şcoala în care s-au format şi pe dascălii care le-au deschis prin lumină cărările viitorului.

In continuarea programului, s-a dat situaţia şcolară pe anul încheiat: anul I: înscrişi 36 elevi, retraşi 1, promovaţi 33, corijenţi 2; anul II: înscrişi 29, promovaţi 29; anul III: înscrişi 27, retraşi 1, promovaţi 23; corijenţi 3; anul IV: înscrişi 26, amînaţi 1, promovaţi 22, corijenţi 3; anul V: înscrişi 22, retraşi 1, promovati 21.

La sfîrşit, a luat cuvîntul **P. S. Episcop Antim**, care a avut asupră şi întreaga răspundere a şcolii, atît din punct de vedere material, cît şi duhovnicesc. «Ţinta pe care am urmărit-o — a spus, printre altele P. S. Sa— şi pe care o vom urmări ca Episcop al locului, a fost aceea ca în mersul şi dezvoltarea învăţămîntului teologic de aci, pregătirea intelectuală să nu fie de o mediocră importanţă. Cu alte cuvinte, să fie exactă şi cît mai adîncă, pe de o parte, iar pe de altă parte, să fie personală, sau, mai corect, să devină personală. Noi nu sîntem născocitori de sisteme religioase, ci sîntem slujitori ai adevărului pe care trebuie să-l transmitem aşa precum l-am primit. Orice eroare şi orice inexactitate este păgubitoare sufletului creştin ortodox. Elevii au nevoie de purul adevăr de credinţă morală şi nu-l vor avea decît prin noi. Cunoştinţele predate trebuie să se transforme în cunoştinţe personale, adică să fie asimilate, vii, germenele unei convingeri nezguduite. Cîntăreţul şi preotul Bisericii noastre sînt oameni ai timpurilor pe care tot poporul le trăieşte. Viaţa cea nouă la care sîntem cu toţii chemaţi pentru binele şi fericirea obştească ne cere

și nouă și ne impune datorii pe care nu ne este iertat să le trecem cu vederea. Vrem să aducem tot aportul cuvenit pentru pacea lumii, pentru înfrățirea în muncă și respectul legilor Statului nostru. Pregătim pe elevii noștri în acest sens. Nu ne-a scăpat deci din vedere ambianța socială. Dar nici condițiile materiale ale acestei școli n-au fost lăsate pe plan secundar; am căutat să dăm elevilor cele mai bune condiții materiale pentru studiu, adăpost, hrană și celelalte».

Mulțumind lui Dumnezeu pentru ascultarea și îndeplinirea rugăciunilor înălțate către El, la începutul anului școlar; P. S. Episcop, în încheiere, a mulțumit guvernului țării pentru libertatea acordată Bisericii și pentru sprijinul dat școlii, prin salarizarea corpului didactic și personalului administrativ și de serviciu. A mulțumit, de asemenea, Prea Fericitului Patriarh și membrilor Sfîntului Sinod, pentru grija de totdeauna pe care au arătat-o învățământului teologic. A mulțumit, totodată, în numele P. S. Sale și al P. S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos, corpului didactic, directorului și personalului de conducere al școlii, pentru modul cum au instruit și educat pe elevi și pentru modul cum au dirijat treburile școalei.

Festivitatea s-a încheiat prin împărțirea premiilor elevilor evidențiați la învățătură și purtare.

DE LA MINĂSTIREA NEAMȚU.

Serbarea de sfîrșit de an la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul de la Mînăstirea Neamțu a avut loc — ca la mai toate seminariile noastre teologice — în ziua de 29 iunie.

In cursul dimineții, profesorii și elevii au asistat la Sfînta Liturghie, în biserica cea mare a mînăstirii, predica zilei fiind rostită de **Sofian Gheorghe**, absolvent al seminarului. Slujba s-a încheiat cu săvîrșirea Te-Deumului, de către un sobor de preoți și diaconi.

Serbarea propriu zisă a avut loc după amiază, în sala de festivități a seminarului, în prezența P. C. Pr. Scarlat Porcescu, consilier mitropolitan, reprezentantul I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și al P. S. Episcop Teofil, Locotenent de Episcop al Romanului, a P. C. Diacon Prof. Univ. Orest Bucevschi, președintele Comisiei de diplomă, a P. C. Exarh și Stareț al Mînăstirii Neamțu, Dionisie Velea, a obștei monahale, a profesorilor și elevilor școalei, a părinților elevilor și a altor persoane apropiate școalei.

După intonarea Imnului de stat, a luat cuvîntul P. C. Părinte Director **Ioan Ivan**, care a subliniat dintru început că anul școlar 1957/1958 se încheie în atmosfera deosebită a luptei pentru pace în care se găsește angajată cu toată convingerea și Biserica noastră ortodoxă. A făcut apoi o dare de seamă asupra situației școlare, scoțînd în evidență spiritul în care s-a lucrat, stăruința corpului didactic în predarea cunoștințelor, străduința elevilor pentru acumulare și asimilare, precum și părțile negative ale muncii unora dintre elevi, reliefînd totodată faptul că în școală s-a căutat a se lămuri și a se adînci dorul pentru o trăire deosebită, care înalță și purifică pe candidații la preoție, viitorii ucenici ai lui Hristos, și de aceea elevii trebuie să fie bine pregătiți, pentru a putea face față multiplelor cerințe ale vieții. Seminarul urmărește să formeze nu numai preoți luminați și luminători pentru sfînta noastră Biserică, dar și cetățeni cinstiți și devotați scumpei noastre patrii.

In încheerea cuvîntării sale. P. C. Părinte Director Ioan Ivan a mulţumit I. P. S. Mitropolit Iustin pentru grija deosebită arătată şcoalei, exprimînd aceeaşi recunoştinţă şi faţă de P. S. Episcop Teofil, locţiitor de Episcop al Eparhiei Romanului. A mulţumit de asemenea Departamentului Cultelor pentru sprijinul material acordat şcoalei. A mulţumit totodată corpului profesoral pentru străduinţele depuse în formarea tinerilor şcolari, precum şi soborului Mînăstirii Neamţu, pentru sincera colaborare şi buna înţelegere, ca vecini, împreună convieţuitori.

Din partea elevilor a vorbit absolventul de seminar **Aioanei Ioan,** care, în cuvinte pline de entuziasm tineresc, a mulţumit conducătorilor şi profesorilor şcoalei pentru dragostea părintească ce le-au arătat, pentru educaţia primită şi pentru bogăţia cunoştinţelor dobîndite în decursul şcoalei.

A vorbit apoi P. C. Consilier **Scarlat Porcescu,** reprezentantul I. P. S. Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, care, aflîndu-se ca delegat al Bisericii Ortodoxe Romîne la o conferinţă teologică din Londra, nu a putut lua parte la festivitatea seminarului nemţean. «Manifestarea de astăzi,—a spus P. C. Consilier, printre altele — este şi pentru centrele eparhiale Iaşi şi Roman un moment festiv, cu prilejul căruia se constată munca din timpul anului şcolar 1957/1958 pentru pregătirea viitoarelor cadre bisericeşti. După cum într-un stup de albine este o grijă deosebită pentru procesul de continuitate al coloniei, tot aşa, şi la centrele eparhiale, problema pregătirii cîntăreţilor şi preoţilor este privită cu toată atenţia».

In continuare, P. C. Consilier S. Porcescu a subliniat că, din cele văzute şi auzite, se constată că la şcoala teologică de la Neamtu s-a muncit cu interes, ajungîndu-se la rezultate din cele mai bune. Corpul profesoral şi de îndrumare s-a silit să facă din elevi, vrednici ucenici ai lui Hristos, avînd în vedere cele două planuri în care-şi vor îndeplini misiunea ca viitori slujitori al Bisericii: cel bisericesc şi cel social-patriotic.

După ce a subliniat că mediul adevăratului ucenic al Domnului Hristos poate fi găsit în înşişi cei doi mari Apostoli, Petru şi Pavel, în a căror zi de praznic are loc serbarea de încheiere a cursurilor din anul şcolar expirat, P. C. Consilier Porcescu, în numele I. P. S. Mitropolit Iustin şi al P. S. Episcop Teofil, a mulţumit directorului şi corpului profesoral pentru străduinţele depuse pentru o cît mai perfectă şi mai temeinică pregătire a elevilor, în vederea îndeplinirii misiunii sfinte pe care sînt chemaţi s-o îmbrăţişeze. A mulţumit de asemenea P. C. Diacon prof. Orest Bucevschi, de la Institutul Teologic de grad universitar din Bucureşti, care, la rugămintea I. P. S. Mitropolit Iustin, a prezidat comisiile examenelor de diplomă de la şcoala teologică moldoveană.

P. C. Părinte Consilier Scarlat Porcescu şi-a încheiat cuvîntarea cu cîteva sfaturi părinteşti pentru timpul vacanţei.

După încheierea cuvîntărilor s-a desfăşurat partea artistic-religioasă a serbării, după programul pregătit sub îndrumările Părintelui profesor Sebastian Bucur, ale d-lui profesor Ştefan Alexe Gămălie, şi ale ieromonahului Gherasim Cucoşel, constînd din coruri religioase şi populare, recitări de poezii şi prezentarea scenetei «Forma-i formă».

La sfîrşitul serbării s-au acordat diferite premii unui număr de 76 elevi, pentru învăţătură, pentru purtare, pentru frecvenţă regulată la slujbele religioase, pentru munca depusă în gospodăria şcoalei şi pentru alte munci şi realizări şcolare şi extraşcolare.

DE LA CLUJ

La şcoala de cîntăreţi bisericeşti şi Seminarul teologic din Cluj, serbarea de încheiere a anului şcolar 1957/1958, a avut loc în ziua de 22 iunie.

După participarea la serviciul divin din catedrala episcopală, profesorii, elevii şi părinţii elevilor au trecut în sala de festivităţi a şcoalei, unde s-a desfăşurat programul serbării, care s-a deschis cu rugăciunea «Tatăl Nostru», cîntată de corul şcoalei, sub conducerea Părintelui profesor Ioan Brie. Corul elevilor a executat, în continuarea programului, Imnul de Stat al R. P. R.

A urmat apoi cuvîntarea P. C. Preot **Ioan Zăgreanu,** directorul şcoalei, care a făcut o expunere a realizărilor din anul şcolar 1957/1958, menţionînd totodată greutăţile întîmpinate şi lipsurile constatate, care, în viitor, trebuie înlăturate. S-a arătat, de către directorul şcoalei, ca în decursul anului expirat, programul de învăţămînt s-a realizat în conformitate cu programa analitică, rezultatele obţinute fiind remarcate în mod elogios de către organele de inspecţie ale Sf. Patriarhii. O grijă deosebită s-a arătat faţă de educaţia elevilor, care s-a făcut atît în orele de clasă şi de dirigenţie, cît şi în cadrul serviciilor divine, săvîrşte în catedrală sau în capela şcoalei, sub directa supraveghere a părinţilor profesori, şi mai ales a părintelui duhovnic Alexandru Fărcaş, care a ţinut elevilor, în fiecare săptămînă, cîte o meditaţie, în afară de îndrumările şi conversaţiile obişnuite şi cele din scaunul mărturisirii.

Elevii au desfăşurat, în acelaşi timp, o rodnică activitate extraşcolară, prin serbări şi şezători lunare, în cadrul cercului literar al şcolii sau în cadrul organizaţiei A.R.L.U.S., unde, în afară de profesori, au conferenţiat si elevi. Prin serbările organizate în zilele de sărbători naţionale şi manifestările organizaţiilor de luptă pentru pace s-a urmărit să se dea elevilor o temeinică educaţie cetăţenească şi patriotică.

Din constatările făcute pînă acum — a mai subliniat P. C. Părinte Director Zăgrean — pentru anul viitor este necesar să se întocmească un regulament interior, în care să se precizeze, în mod amănunţit. toate datoriile elevilor, profesorilor şi personalului administrativ si de îngrijire, precum şi sancţiunile, în cazul neîndeplinirii acestor datorii.

Directorul şcoalei a adus apoi mulţumiri Sfîntului Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru grija ce o poartă instituţiilor de învăţămînt teologic, Departamentului Cultelor, pentru sprijinul material dat şcoalei, prin salarizarea personalului deservent, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop Teofil al Clujului şi Valerian al Oradiei, pentru întregul sprijin moral şi spiritual acordat şcoalei. A mulţumit, de asemenea, profesorilor, personalului administrativ şi de îngrijire, precum şi tuturor sprijinitorilor şi binevoitorilor şcoalei, pentru tot ce au făcut în vederea îndeplinirei misiunii ei.

Adresîndu-se elevilor, i-a îndemnat ca, prin purtarea lor din timpul vacanţei, să facă dovada că si-au însuşit o educaţie cu adevărat creştină, că sînt dintre cei mai buni fii ai Bisericii, şi, în acelaşi timp, cetăţeni devotati Patriei.

Părintele Director Ioan Zăgreanu şi-a încheiat cuvîntarea rugînd pe Dumnezeu să reverse darurile sale cele bogate peste toţi cei ce slujesc la această instituţie, pentru ca, prin lucrarea lor, să aducă roade atît sfintei noastre Biserici, cît şi poporului dreptcredincios din patria noastră dragă: Republica Populară Romînă».

După intonarea corului «Sub milostivirea Ta», absolventul **Cristea Simion** a adresat un duios cuvînt de mulţumire profesorilor şi şcoalei, în numele celor care au absolvit şcoala, iar P. C. Preot **Ioan Buiu,** Consilier-Secretar Eparhial, în cuvinte alese, a exprimat mulţumiri în numele P. S. Episcop Teofil al Clujului, pentru realizările din acest an şcolar, dînd îndemnuri pentru viitor, atît profesorilor cît şi elevilor.

A urmat apoi darea de seamă asupra situaţiei şcolare a elevilor, citită de P. C. Părinte Director I. Zăgrean. Din totalul de 214 elevi au promovat 183, au rămas corijenţi 25, repetenţi 1, eliminaţi, neclasificaţi şi retraşi 5.

La examenul de diplomă pentru cîntăreţi bisericeşti, au fost înscrişi 41 candidaţi, dintre care au promovat 37, au rămas corijenţi 3, şi 1 repetent; la examenul de diplomă pentru absolvirea seminarului teologic s-au prezentat 16 candidaţi, dintre care au promovat 15, iar unul a rămas corijent.

După înmînarea premiilor, serbarea a luat sfîrşit prin intonarea rugăciunii «Cu noi este Dumnezeu».

DE LA MOFLENI-CRAIOVA.

Serbarea de sfîrşit de an de la Seminarul Teologic de la Mofleni-Craiova a avut loc, ca şi la seminariile din Bucureşti, Buzău şi Mînăstirea Neamţu, tot în ziua Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, la 29 iunie.

Ca primă parte a serbării, s-a oficiat Sfînta Liturghie de către preoţii profesori ai seminarului, predica zilei fiind ţinută de P. C. Pr. Prof. **Sebastian Chilea.** Răspunsurile au fost date de corul seminarului, condus de P. C. Arhid. prof. Ioasaf Ganea.

La sfîrşit s-a oficiat un Te-Deum de mulţumire şi un polihroniu pentru conducătorii Bisericii, ai Statului şi ai şcoalei, în prezenţa P. C. Arhim. Laurenţiu Busuioc, Vicarul Mitropoliei Olteniei, delegatul I. P. S. Mitropolit Firmilian, care se găsea la Bucureşti, fiind reţinut de lucrările Sfîntului Sinod, a P. C. Părinţi Consilieri Eparhiali I. Ionescu, N. Nicolaescu şi Eugen Rădulescu, a secretarului Eparhial P. C. Pr. Gh. Nicolaescu, a inspectorului bisericesc P. C. Pr. V. Lungănoiu, a exarhului mînăstirilor P. C. Protos. Caliopie Georgescu, a profesorilor, elevilor şi părinţilor lor, precum şi a P. C. Pr. profesor universitar Ene Braniştе, preşedintele comisiei examenului de diplomă, pentru absolvenţii şcoalei din acest an.

S-a trecut, după aceea, la desfăşurarea celei de a doua părţi a serbării, constînd dintr-un bogat program artistic şi din cuvîntări.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de P. C. Arhim. **Bonifatie Podoreanu,** directorul Seminarului, care a făcut şi o dare de seamă asupra mersului şcolar în anul 1957/1958. Constatînd cu deosebită satisfacţie prezenţa la serbare a tuturor factorilor de răspundere ai Bisericii, P. C. Sa le-a făcut tradiţionala urare de bun venit, exprimînd mulţumiri şi recunoştinţă I. P. S. Mitropolit Firmilian şi colaboratorilor săi, pentru grija deosebită şi permanentă arătată şcoalei, precum şi Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru directivele şi îndrumările date prin Secţia de Invăţămînt a Administraţiei Patriarhale şi prin P. C. Inspector General bisericesc patriarhal. A mulţumit, totodată, Departamentului Cultelor pentru sprijinul dat seminarului.

Subliniind ridicarea nivelului la învăţătură al elevilor, P. C. Director a insistat îndeosebi asupra pregătirii culturale, arătînd că întreg corpul didactic s-a preocupat de întregirea pregătirii profesionale a elevilor prin

diferite mijloace care constituie un auxiliar preţios în formarea elementelor noastre tinere pentru viaţa socială şi pentru îmbogăţirea multilaterală a cunoştinţelor lor. Astfel, s-a adus cinematograf în şcoală şi s-a frecventat cu regularitate cinematograful de la căminul cultural; s-au vizionat diferite piese de teatru pe scena Teatrului Naţional din Craiova; s-au audiat diferite concerte simfonice ale Societăţii Filarmonice de Stat din Craiova; s-au organizat serbări şi şedinţe culturale lunare; s-a înlesnit elevilor participarea la diferite competiţii sportive; s-au făcut mici excursii în împrejurimi, etc.

Trecînd apoi la modul de organizare şi de funcţionare al şcoalei, P. C. Sa a arătat că după noul ei profil — numai cu ciclul seminarial — şcoala a avut un număr de 75 de elevi, grupaţi în trei clase, fiind încadrată cu un număr de 5 profesori, 3 funcţionari administrativi şi 5 oameni de servicicu şi cu alte atribuţii.

După ce a mulţumit în mod deosebit Prea Cucernicului Preşedinte al examenului de diplomă, Pr. Prof. universitar Ene Branişte, care s-a achitat cu toată conştiinciozitatea de sarcina primită, dovedind o deosebită competenţă şi obiectivitate în conducerea examenului şi în aprecierea elevilor, P. C. Director s-a adresat absolvenţilor, îndemnîndu-i să-şi sporească bunele deprinderi şi cunoştinţele căpătate în şcoală, printr-un adîncit studiu individual, fie în învăţămîntul superior, fie la parohie. I-a îndemnat, de asemenea, să nu-şi uite datoriile de conştiinţă faţă de Biserică şi faţă de Patrie, să lupte neîncetat pentru ridicarea morală şi culturală a credincioşilor şi să constituie, în satele noastre, forţe hotărîte şi puternice în lupta pentru pace.

S-a executat apoi programul artistic al serbării, constînd în minunate coruri religioase, patriotice şi populare, ca «Slava» glas V, de la vecernia praznicului Sf. Petru şi Pavel, «Cît de mărit», de Borneanschi, «Ţie», de Vorobchievici, «Impărăteasa mea», melodie populară pe glas V. «Volga», melodie rusească, «Pastorala» de Nicodim Ganea şi «Cîntec pentru pace», — precum şi din diferite poezii, recitate de elevi: «Cuvîntul», de Vlahuţă, «Mărul de lîngă drum», de Mihail Beniuc, maxime şi cugetări în limba latină, «Melita» (alegorie pentru osîndirea războiului), de Mihail Beniuc, «Două Butoaie», de Crîlov, în limba rusă, precum şi în traducerea lui Tudor Arghezi, «Bătrînul şi moartea», fabulă de Esop, în greceşte, şi «Cîntec de leagăn», de Dan Deşliu.

La sfîrşitul programului artistic, a luat cuvîntul absolventul **Cornitescu Constantin**, exprimînd în numele colegilor săi din promoţia 1958, adîncă recunoştinţă profesorilor care s-au străduit părinteşte să le dea lumină din lumina lor, pentru luminarea căilor în viaţă în îndeplinirea misiunii sfinte pe care sînt chemaţi să o îndeplinească, — aducînd totodată mulţumiri I. P. S. Mitropolit Firmilian, Departamentului Cultelor şi P. C. Director al Seminarului, pentru toată grija ce au purtat şi sprijinul acordat Seminarului. A făgăduit solemn, că oriunde se va afla, fie în cler, fie în alte locuri, absolvenţii Seminarului îşi vor da toată silinţa să răspundă la aşteptările şi speranţele pe care Biserica le-a pus în fiecare dintre ei, că nu vor uita niciodată şcoala şi pe cei care i-au călăuzit.

A vorbit apoi, P. C. prof. univ. **Ene Braniște**, preşedintele comisiei pentru examenul de diplomă de absolvire, care, după ce a remarcat progresele realizate în domeniul gospodăresc al şcoalei şi în pregătirea intelectuală a elevilor, referindu-se la examenul de diplomă, pe care l-a prezidat,

a subliniat că «a fost obiectiv și serios». Adresîndu-se noilor absolvenți le-a spus, printre altele: «ca profesor mă bucur că în curînd veți fi studenți la Institutul Teologic și vă așteptăm. Pe cei care vă veți preoți, vă îndemn să vă faceți datoria cu toată conștiinciozitatea pentru Biserică și pentru scumpa noastră Patrie, Republica Populară Romînă. Vă sfătuesc pe toți să vă continuați pregătirea cărturărească, fiindcă și Biserica și Patria noastră, care se ridică și înflorește, așteaptă oameni luminați prin carte».

Seria cuvîntărilor a fost încheiată de P. C. Vicar Arhim. **Laurențiu Busuioc.** «Ne dăm seama toți — a spus, printre altele, C. Sa — de progresul realizat aici, lîngă acest vechi și frumos monument istoric. Azi avem aici un seminar teologic și un local nou, care se va termina în curînd. Gîndul meu se îndreaptă, de aceea, către I. P. S. Mitropolit Firmilian, ctitorul acestui așezămînt de cultură teologică; vă aduc binecuvîntarea I. P. S. Sale și vă asigur de grija pe care o poartă acestei școli».

Amintind că serbarea de fine de an a seminarului se împletește cu cinstirea care se dă sfinților Apostoli: Petru, care prin credința lui tare este «piatra de temelie a Bisericii», și Pavel, cel care a înțeles cel mai bine învățătura Mîntuitorului și «a predicat-o cu un zel neasemănat», P. C. Arhimandrit Laurențiu Busuioc a îndemnat pe elevi să privească «cu admirație pe acești luceferi ai creștinismului și să se inspire, în munca pe care o depun, «din credința și din zelul lor».

După ce au adus mulțumiri factorilor care au sprijinit Seminarul, atît din punct de vedere spiritual, cultural, moral, cît și material, P. C. Vicar s-a adresat proaspeților absolvenți ai Seminarului, îmbărbătîndu-i pentru răspunderile care îi așteaptă în viață și asigurîndu-i că pregătirea și cunoștințele dobîndite în școală le vor ajuta să-și îndeplinească misiunea, fiind folositori atît Bisericii cît și Patriei noastre scumpe, care înflorește prin viața nouă construită prin muncă.

P. C. Director Bonifatie Podoreanu a anunțat apoi rezultatele obținute de elevi, la fiecare clasă în parte, serbarea încheindu-se cu împărțirea premiilor.

La sfîrșit s-au expediat telegrame omagiale și de recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian, Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian al Olteniei și d-lui Secretar General al Departamentului Cultelor, D. Dogaru.

DE LA «COZIA»-CĂLIMĂNEȘTI

La școala de cîntăreți bisericești «Cozia»-Călimănești-Vîlcea, serbarea de sfîrșit de an a avut loc în ziua de 24 iunie, în prezența P. C. Arhim. Ghermano Dineață, Vicarul Sfintei Episcopii a Rîmnicului și Argeșului, a P. C. Consilieri eparhiali, Pr. V. Ionescu și Pr. Aurel Popescu, a P. C. Arhim. David, exarhul mînăstirilor, a monahilor din Mînăstirea Cozia, a profesorilor și elevilor.

După ce corul elevilor a intonat «Rugăciune», cu muzica de Pr. Anton Uncu, a luat cuvîntul P. C. Arhim. **Nicodim Sachelarie,** directorul școalei, care a făcut darea de seamă pe anul școlar 1957/1958. Din totalul de 80 de elevi înscriși, 4 s-au retras în cursul anului. Pe eparhii, situația elevilor se prezintă astfel: 46 din eparhia Craiovei, 28 din eparhia Rîmnicului și 6 din eparhia Aradului. In clasa I-a au fost înscriși 42 de elevi: 20 din eparhia Craiovei, dintre care 2 s-au retras, 16 din eparhia Rîmnicului, dintre care s-a retras unul și 6 din eparhia Aradului, dintre care

s-a retras unul. Din cei 38 de elevi cîți au rămas în această clasă pînă la sfîrșitul anului, au promovat 35, iar 3 au rămas corijenți. In clasa a doua au fost înscriși 38 de elevi; au promovat toți, luîndu-și și examenul de diplomă. Dintre cei 38 de absolvenți, 26 sînt din Eparhia Craiovei, iar 12 din cea a Rîmnicului.

Ca personal didactic, școala a avut 3 profesori, iar ca personal administrativ, 1 director, 1 secretar-contabil, 1 pedagog-casier, 1 administrator-magazioner și 4 îngrijitori.

Atît din punct de vedere al conduitei, cît și din punct de vedere al învățăturii, elevii au corespuns așteptărilor, datorită străduințelor depuse de profesori, în orele de clasă și de dirigenție. Partea teoretică a fost împletită cu cea practică, mai ales în ceea ce privește slujbele bisericești, principala preocupare în misiunea pentru care se pregătesc, a elevilor școalei de cîntăreți. Nici latura social-culturală n-a fost neglijată: în cursul anului s-au dat patru serbări cu program adecvat cerințelor bisericești și obștești.

In încheiere, Pr. Director Sachelarie a adus mulțumiri forurilor bisericești și de stat pentru sprijinul acordat școalei în vederea îndeplinirii nobilei sarcini pe care o are, de a forma elemente destoinice și bine pregătite, necesare viitoarelor cadre din ogorul Bisericii.

După desfășurarea programului artistic al serbării, compus din numeroase coruri («Cu adevărat», armonizat de prof. N. Lungu, «Eu sînt învierea», «Clopote de seară», din repertoriul clasic rus, «Cîntecul plugarului și mesteacănul», «Hațegana», de Gh. Șoima, «Marșul lui Tudor Vladimirescu», «Imnul Tineretului», de Tulicov, «Imnul cîntăreților», de I. Popescu-Pasărea) și recitări («Icoane din Carpați», de Șt. O. Iosif, «Semănătorul», de Alexandru Vlahuță, «Vară», de G. Coșbuc, «Pentru pace», de V. N. Moldovan, ș. a.) a vorbit, în numele absolvenților, **Constantinescu Mihai**, care, în cuvinte pline de simțire și sinceritate, a mulțumit profesorilor, Părintelui Director, autorităților bisericești și de Stat, pentru tot ce au făcut în vederea unei bune pregătiri a lor, exprimînd recunoștință și făgăduind că nu se vor abate niciodată de la calea luminată ce le-a fost arătată și pregătită.

A urmat împărțirea premiilor, după care a luat cuvîntul P. C. Arhim. **Ghermano Dineață**, Vicarul Sfintei Episcopii a Rîmnicului, în numele P. S. Episcop Iosif. După ce a subliniat însemnatul rol pe care-l au cîntăreții bisericești în pastorație, și după ce și-a exprimat satisfacția față de progresele înregistrate de școala de la Cozia, P. C. Sa a amintit că P. S. Episcop Iosif a avut o deosebită grijă de această școală, pe care o va sprijini neîncetat, pentru a corespunde, întru totul cerințelor Bisericii. Aceeași grijă părintească o are și din partea I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, fiind sprijinită și de Guvernul țării, prin Departamentul Cultelor, cu însemnate ajutoare materiale. P. C. Vicar și-a încheiat cuvîntarea mulțumind administrației școalei pentru realizările obținute și urînd succes absolvenților.

Serbarea s-a încheiat printr-un cuvînt de mulțumire al P. C. Director Nicodim Sachelarie față de toți sprijinitorii și binevoitorii școalei.

DE LA CARANSEBEȘ

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Caransebeș, serbarea de sfîrșit de an a avut loc în ziua de 22 iunie

Rugăciunile de mulţumire către Dumnezeu s-au făcut în cadrul sfintei liturghii, săvîrşită de către un sobor de preoţi profesori ai seminarului, în frunte cu P. C. Pr. Milan Şesan, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, care a şi predicat, despre «Ortodoxie».

Serbarea s-a desfăşurat în şcoală în prezenţa P. C. prof. Milan Şesan, preşedintele comisiei examenului de diplomă, a corpului profesoral, a personalului administrativ, a elevilor şi a părinţilor lor, precum şi a altor oaspeţi.

Programul s-a deschis cu cîntarea bisericească «Cu noi este Dumnezeu», armonizată de prof. compozitor N. Lungu, după care a luat cuvîntul directorul seminarului, P. C. Prot. **Zeno Munteanu,** care a făcut darea de seamă a activităţii desfăşurate în cursul anului şcolar 1957/1958. Referindu-se la situaţia şcolară a elevilor, P.C. Sa a adus cuvinte de laudă pentru cei care şi-au făcut datoria conştiincios, şi mustrînd părinteşte pe cei cu delăsări şi lipsuri, a adresat tuturor îndemnuri de muncă stăruitoare, temeinică şi rodnică, amintind că viitorul preot nu trebuie să scape din vedere că cel care voieşte să fie învăţător, trebuie să fie el însuşi învăţat şi că învăţătura se dobîndeşte numai prin muncă.

Adresîndu-se absolvenţilor seminarului, le-a dat îndemnuri şi sfaturi părinteşti pentru viitoarea lor chemare de slujitori ai lui Hristos, care, fiind îndeplinită cu convingere şi stăruinţă, va fi izvor de mare mulţumire sufletească. In continuare, a adus mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Vasile al Banatului, Prea Sfinţiţilor Episcopi Andrei al Aradului şi Valerian al Oradiei, precum şi Departamentului Cultelor şi autorităţilor de Stat, pentru solicitudinea arătată Seminarului, în toate împrejurările. A mulţumit, de asemenea, delegatului Institutului Teologic din Sibiu, P. C. Pr. Prof. Milan Şesan, pentru competenţa, bunăvoinţa şi răbdarea de care a dat dovadă în calitate de preşedinte al comisiei de diplomă, în actuala sesiune.

La încheierea activităţii şcolare din anul expirat, situaţia elevilor a avut următoarea înfăţişare: clasa I-a, 24 elevi, promovaţi toţi; clasa a II-a, 26 elevi, promovaţi de asemenea toţi, obţinînd totodată şi diploma de cîntăreţi bisericeşti; clasa a III-a, 30 elevi, dintre care 28 promovaţi şi 2 corijenţi; clasa a IV-a, 21 elevi, promovaţi 20, corijenţi 1; clasa a V-a, 12 elevi, promovaţi toţi, atît la examenul anual cît şi la cel de diplomă.

După distribuirea premiilor, elevilor distinşi la studii şi la purtare, a luat cuvîntul P. C. prof. **Milan Şesan,** care a ţinut să accentueze că seminariile teologice şi institutele teologice de grad universitar, trebuie să fie în strînsă legătură, întrucît seminariile formează baza învăţămîntului teologic, fără de care învăţămîntul teologic universitar nu se poate dezvolta în toată plenitudinea lui.

Celor care rămîn să servească Biserica la strană, le recomandă ca prin cîntarea lor frumoasă, pătrunsă de credinţă şi evlavie, să-şi dea toată silinţa să placă credincioşilor în biserică. Absolvenţilor de seminar, care nu vor urma cursurile universitare, le-a dat sfatul părintesc de a munci cu mult zel în parohiile ce li se vor încredinţa, oricare ar fi situaţia acestor parohii, căci oriunde se găsesc credincioşi al căror suflet simte nevoia mîntuirii. Sf. Atanasie cel Mare — a amintit P. C. Prof. Şesan — văzînd slaba credinţă şi lipsa de evlavie la mulţi dintre contemporanii săi, din veacul al IV-ea, le-a spus: «Pînă la edictul de la Milan (313), bisericile

aveau potire de lemn şi inimile preoţilor erau de aur, iar astăzi, folosim potire de aur, însă inimile sînt de lemn». Preoţilor li se cere să aibă inimi de aur, căci numai aşa vor putea să-şi îndeplinească misiunea lor sfîntă printre credincioşi.

Ultimul care a luat cuvîntul a fost premiantul clasei a V-a, **Roman Emil**, care, vorbind în numele absolvenţilor, a mulţumit profesorilor pentru învaţăturile predate cu grijă şi dragoste în cursul celor cinci ani de şcoală, cît şi P. C. Preşedinte al comisiei de diplomă, pentru îndemnurile şi frumoasele sfaturi ce le-a dat. A făcut totodată promisiunea solemnă, că absolvenţii Seminarului vor căuta să se facă întru totul vrednici de chemarea preoţească.

Serbarea s-a încheiat cu cîntările «Slavă Ţie, Doamne!», de Gheorghe Cucu şi «Taina Creştinătăţii», de N. Lungu, executate de corul elevilor, sub conducerea d-lui Prof. Vlad Constantinescu, după care, P. C. Director Zeno Munteanu a declarat închis anul şcolar 1957/1958.

LA SEMINARIILE MONAHALE

DE LA MINĂSTIREA AGAPIA.

Festivitatea închiderii cursurilor anului şcolar 1957/1958 la Seminarul monahal de la Mînăstirea Agapia a avut loc duminică 6 iulie a. c., şi a fost cinstită cu prezenţa Prea Sfinţitului Episcop Theoctist Botoşăneanul, vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian. De dimineaţă, Prea Sfinţia Sa, înconjurat de un sobor de preoţi, a săvîrşit Sfînta Liturghie, în biserica mînăstirii. Răspunsurile la sfînta slujbă au fost date de corul elevelor seminarului, dirijat de P. C. Prof. Calistrat Stoleriu, iar predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Gheorghe Soare, consilier patriarhal.

După amiază, s-a desfăşurat serbarea şcolară, în cadrul căreia, elevele seminarului au prezentat un bogat program artistic, alcătuit din recitări şi coruri.

Cu acest prilej, **P. C. Maică Veronica Constantinescu**, stareţa mînăstirii şi directoarea seminarului, a rostit o cuvîntare, în care — după ce a arătat că Seminarul monahal de la sfînta mînăstire Agapia încheie zece ani de rodnică activitate, pe tărîmul luminării monahismului nostru — a înfăţişat ţelurile urmărite şi rezultatele obţinute de această şcoală bisericească în primul ei deceniu de existenţă. Subliniind faptul că la temelia învăţămîntului religios stă studierea Sfintei Scripturi, pentru a putea cunoaşte pe Dumnezeu şi voia Sa, pentru a forma adevărate caractere, dornice să vieţuiască după exemplul lăsat tuturor creştinilor de însuşi Mîntuitorul Hristos, — vorbitoarea a precizat că spre atingerea acestui înalt ţel, singura cale este trăirea sinceră a învăţăturilor evanghelice. «A vorbi despre virtuţi creştine ca: mila, dragostea, adevărul, dreptatea şi pacea, făcîndu-le elogiul prin cuvinte alese, şi a-ţi rămîne inima împietrită la suferinţa altuia, cînd e vorba de milă; a te purta urît cu cei din jurul tău, aruncînd cuvinte înveninate asupra lor, în loc de dragoste; a mărturisi mincinos năpăstuind pe fratele tău, în loc de adevăr; a lua, prin înşelăciune sau prin forţă, dreptul şi roadele muncii altuia, spre a te înălţa pe tine, cînd e vorba de dreptate; sau a propovădui prin grai ori prin fapte dezbinarea, vrajba, războiul, în loc de pace şi bună înţelegere, — reprezintă tocmai negarea, călcarea în picioare a învăţăturii lui Hristos», a spus printre altele P. C. Maică Veronica Constantinescu.

Vorbitoarea a arătat apoi că toate străduințile corpului didactic al Seminarului monahal de la Agapia s-au îndreptat spre deprinderea tinerelor eleve cu trăirea virtuților creștine, cu năzuirea permanentă către sfințenie, prin practicarea smereniei, prin rugăciune, prin muncă și prin răspîndirea între surorile lor de monahism a luminii lui Hristos. Adresîndu-se elevelor, P. C. Maică directoare le-a spus: «Noi v-am învățat să iubiți patria și poporul, noi v-am învățat să iubiți pe conducătorii patriei și ai poporului, noi v-am învățat să respectați legile țării și poruncile Bisericii. Ne-am străduit să vă dăm o cultură teologică și o cultură generală. Noi sîntem însă cu puteri slabe față de ce ar trebui să fim; voi aveți însă în voi puterea tinereții și ne puteți depăși pe noi, urcînd noi trepte spre desăvîrșire. Urcușul vostru va fi spre bucuria tuturor celor ce vă iubesc, a celor ce v-au dat posibilitatea de a învăța la această școală; veți aduce mulțumire și conducerii Bisericii, dar și conducerii Patriei noastre; veți bucura și pe părinții voștri trupești, și ne veți bucura mult și pe noi, care sîntem părinții voștri sufletești».

Vorbind despre condițiile prielnice în care se desfășoară procesul de învățămînt în școlile Bisericii noastre, — datorită largii libertăți religioase asigurate de guvernul democrat popular al Republicii noastre și înțeleptelor măsuri luate de Sfînul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, în vederea organizării temeinice a instituțiilor de cultură teologică —, P. C. Maică Veronica Constantinescu a spus în continuarea cuvîntării sale: «Astăzi, la culesul roadelor, să ne bucurăm toți în Domnul, slăvindu-L pe El pentru grija și ocrotirea ce ne-a acordat și rugîndu-L să țină în deplină sănătate și îndelungate zile pe conducătorii scumpei noastre patrii, pe părintele nostru duhovnicesc: Prea Fericitul Patriarh Justinian, pe membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, pe toți binevoitorii și ajutătorii noștri, pe cei ce ne urăsc, ca și aceștia să se mîntuie împreună cu noi».

In încheiere, vorbitoarea a exprimat mulțumirea deosebită a corpului profesoral și a elevelor, de a avea în mijlocul lor pe reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Justinian, Prea Sfințitul Episcop Theoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal.

După cuvîntarea P. C. Maici Directoare, a urmat programul artistic executat de elevele seminarului, care au recitat versuri din operele poeților noștri clasici și contemporani și au cîntat cîntece de compozitori romîni și străini.

La sfîrșitul acestui bogat program artistic, absolventa **Irimescu Elena,** vorbind în numele elevelor, a mulțumit corpului profesoral pentru munca plină de dragoste pe care a depus-o, spre a sădi în sufletele elevelor sămînța cea bună și roditoare a culturii teologice. Mărturisind recunoștința pe care călugărițele și surorile din mînăstirile Bisericii Ortodoxe Romîne o păstrează față de Sfîntul Sinod și de Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru înființarea și îndrumarea continuă a activității celor două seminarii monahale, — reprezentanta elevelor a spus printre altele: «In această școala, noi am avut posibilitatea să cunoaștem temeinic Sfînta Scriptură, însușindu-ne concepții cu adevărat ortodoxe și sădindu-ne în suflete năzuința spre tot ce este bun, frumos și folositor semenilor noștri. Insă în școala noastră se învață și alte obiecte, care ne-au dat putința să ne însușim o cultură generală, necesară orientării noastre pe cărările vieții... Tot

în această şcoală am putut gusta cu adevărat duhul comuniunii, al vieţii de obşte, practicat de Sfinţii Părinţi, întemeietorii monahismului».

Vorbind apoi despre procesul de selectare şi sedimentare a cunoştinţelor şi deprinderilor căpătate în cei cinci ani de şcoală, reprezentanta elevelor a arătat că absolventele Seminarului monahal de la Mînăstirea Agapia sînt hotărîte să pună toată cultura pe care au adunat-o în slujba surorilor lor din mînăstirile de metanie, spre a le împărtăşi şi lor lumina învăţăturilor creştine şi a le spori zelul slujirii lui Hristos şi a semenilor. «Fiind convinse că munca este o cinste şi o datorie sfîntă, cu mare aport în procesul mîntuirii, — a spus absolventa Irimescu Elena — ne vom uni puterile fizice şi spirituale, pentru a munci cu drag, fie pe ogorul însorit, în mijlocul naturii, fie în atelierele împodobite cu atîtea sclipitoare brăţări de aur — meseriile —, fie pe băncile şcolii, oriunde nevoile mînăstirilor noastre ne vor chema. Vom face aceasta din toată inima, fiindcă am învăţat că munca unită cu rugăciunea devine, în creştinism, o colaborare a omului cu Dumnezeu întru transformarea naturii, omul însuşi devenind creator de valori. Făgăduim solemn că sămînţa cea bună, aruncată cu grijă de harnicii şi destoinicii semănători din corpul profesoral al Seminarului monahal de la mînăstirea Agapia în ogorul sufletelor noastre, să dea roadele aşteptate».

In încheierea cuvîntării sale, reprezentanta elevelor a adus mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru părinteasca îndrumare dată seminarului, în cei zece ani de existenţă a acestui aşezămînt de cultură teologică, membrilor Sfîntului Sinod, Prea Sfinţitului Episcop Theoctist Botoşăneanul, vicar patriarhal, care a cinstit cu prezenţa sa festivitatea închiderii anului şcolar, corpului profesoral în frunte cu P. C. Maică Veronica Constantinescu, directoarea seminarului şi personalului administrativ. Mulţumiri sincere a exprimat reprezentanta elevelor pentru conducătorii Republicii Populare Romîne, care cîrmuiesc poporul nostru pe drumul muncii paşnice şi al propăşirii.

A urmat darea de seamă asupra rezultatelor obţinute în anul şcolar 1957/1958 şi împărţirea premiilor oferite de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Prea Sfinţitul Episcop Theoctist Botoşăneanul a rostit un cuvînt de laudă pentru munca plină de roade ce s-a depus în acest seminar monahal, felicitînd corpul profesoral şi pe eleve, care s-au străduit să răspundă cu cinste misiunii ce li s-a încredinţat, asigurîndu-i că va aduce la cunoştinţa Prea Fericitului Patriarh Justinian toate bunele constatări pe care le-a făcut în legătură cu activitatea desfăşurată de Seminarul monahal de la Mînăstirea Agapia.

Ultimul a luat cuvîntul **P. C. Pr. Gheorghe Soare,** consilier patriarhal, care a dat îndrumări şi sfaturi părinteşti elevelor.

Festivitatea încheierii anului şcolar a luat sfîrşit cu rugăciunea «Porunca cea de taină», cîntată de toţi cei prezenţi.

DE LA MINASTIREA HUREZI

In ziua de 29 iunie a. c., a avut loc festivitatea încheierii anului şcolar 1957/1958, la Seminarul monahal de la Mînăstirea Hurezi. De dimineaţă, în biserica sfintei mînăstiri, s-a săvîrşit Sfînta Liturghie iar după amiază s-a desfăşurat tradiţionala serbare şcolară, la care a participat Prea Sfinţitul

Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, Delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian.

După intonarea rugăciunii «Impărate Ceresc», **P. C. Maică Timoteia Nicoară,** directoarea seminarului, a rostit o cuvîntare, subliniind rolul important ce revine seminariilor monahale în acţiunea iniţiată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru luminarea monahismului nostru şi pentru reîntoarcerea sa pe calea cea bună statornicită de Sfinţii Părinţi. Indreptîndu-şi apoi cuvîntul către elevele şi absolventele seminarului, P. C. Maică directoare le-a felicitat pentru sîrguinţa dovedită în cursul anului şcolar, atît la însuşirea cunoştinţelor teoretice, cît şi la formarea bunelor deprinderi duhovniceşti, în vederea formării sufletelor lor pentru trăirea în Hristos, şi le-a îndemnat ca după întoarcerea lor în mijlocul obştiilor monahale rînduite să nu înceteze a munci spre a revărsa şi asupra surorilor lor lumina învăţăturii, pe care au agonisit-o în anii de şcoală.

Vorbitoarea a mulţumit din toată inima Prea Sfinţitului Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, pentru sprijinul neprecupeţit pe care l-a acordat Seminarului monahal de la Mînăstirea Hurezi şi pentru osteneala pe care şi-a dat-o de a veni deseori în mijlocul profesoarelor şi elevelor, pentru a le împărtăşi îndrumări părinteşti pline de înţelepciune şi arhiereşti binecuvîntări, ziditoare de suflete.

In încheierea cuvîntării sale, P. C. Maică Timoteia Nicoară a rugat pe Prea Sfinţitul Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului să transmită Prea Fericitului Patriarh Justinian, mărturia profundei recunoştinţe a corpului profesoral şi a elevelor, pentru permanenta şi părinteasca purtare de grijă pe care Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne a vădit-o faţă de aşezămîntul de învăţămînt teologic pentru monahii, de la Mînăstirea Hurezi.

A urmat apoi un frumos şi interesant program artistic, prezentat de elevele seminarului, care au recitat versuri din poeţii noştri clasici şi contemporani, au citit texte alese din operele Sfinţilor Părinţi şi au cîntat diferite bucăţi muzicale de compozitori romîni şi străini.

P. C. Maică Filofteia Crăciun, absolventă a Seminarului monahal de la Mînăstirea Hurezi, vorbind în numele absolventelor, a mulţumit corpului profesoral pentru munca depusă în cei cinci ani de studii, pentru pregătirea tinerelor călugăriţe, şi a mărturisit hotărîrea fermă a colegelor ei de a munci în viitor, cu rîvnă sporită, spre a dovedi că sămînţa cea bună a învăţăturilor creştine, semănată zi de zi în această şcoală teologică, nu a căzut pe pămînt sterp, nici pe piatră sau în mărăcini, ci pe pămînt bun, iar la vreme potrivită va da roadele bogate pe care le aşteaptă Sfîntul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian şi întreaga noastră Biserică Ortodoxă Romînă.

O impresie deosebită a făcut asupra tuturor celor prezenţi intonarea «Cîntecului de bun rămas», compus de Maica Teodoriţa Sampu, absolventă a seminarului.

A urmat împărţirea premiilor oferite de Prea Fericitul Patriarh Justinian tuturor elevelor, care au dovedit sîrguinţă la învăţătură şi purtare aleasă. Premiile au fost înmînate elevelor de Prea Sfinţitul Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, delegatul Intîistătătorului Bisericii noastre.

După împărţirea premiilor, **Prea Sfinţitul Episcop Iosif** a rostit un cuvînt de încheiere a serbării, aducînd corpului didactic şi elevelor bine-

cuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, din a cărui încredinţare se află între harnicele ostenitoare de la Seminarul monahal din Mînăstirea Hurezi, în ceasul în care se culeg roadele unei munci pline de rîvnă. Elogiind apoi frumoasa întocmire şi executare a programului artistic, cu care elevele seminarului au desfătat auzul celor prezenţi, Prea Sfinţia Sa a spus: «Mă adresez soborului maicilor din această mînăstire şi le îndemn să asculte cuvîntul dumnezeesc şi pururea să povăţuiască pe elevele seminarului prin cuvintele Sfîntului Evanghelist Matei: «Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca ei văzînd faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru care este în ceruri». «Şi mai aveţi datoria voi călugăriţe şi surori din Mînăstirea Hurezi, să daţi mărturie tuturor că elevele acestei şcoli, în timpul celor cinci ani petrecuţi aici, s-au dovedit, prin faptele şi prin purtarea lor bune călugăriţe, devotate rîvnitoare spre tot lucrul bun, cinstite şi luminate lucrătoare în ogorul Bisericii noastre Ortodoxe şi în monahismul nostru».

In continuare, Prea Sfinţitul Episcop Iosif a dat părinteşti povăţuiri elevelor şi absolventelor îndemnîndu-le să nu părăsească niciodată în viaţă drumul cel bun, pe care l-au deprins în anii de şcoală, — drum străjuit de aceste trei virtuţi: munca sinceră, fără de preget, închinată binelui obştesc, evlavia sfîntă, care înfăţişează adevărata frumuseţe a unui suflet curat, dăruit lui Hristos, şi disciplina cea mai desăvîrşită, care dovedeşte trăirea în duh autentic creştin: «Am deplina încredinţare — a spus Prea Sfinţia Sa, adresîndu-se absolventelor — că jertfele ce s-au făcut şi se fac pentru voi de către Biserică, pentru a vă da putinţa învăţăturii celei mai înalte, nu vor rămîne zadarnice. Sînt încredinţat că pot asigura pe profesoarele voastre, că munca lor n-a fost fără roadă bogată şi că voi, în tot ce veţi face de acum înainte, veţi impune prin evlavie, prin smerenie, prin muncă şi prin cunoaşterea cît mai deplină a învăţăturilor mîntuitoare de suflete, ale credinţei noastre. Mă voi ruga pururea pentru voi şi am nădejdea tare că — atunci cînd veţi sfîrşi călătoria în această lume — vă veţi număra şi voi printre cei care vor auzi glasul Domnului rostind către ei cuvintele celei mai mari bucurii: «Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţin ai fost credincios, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău» (Matei, XXV, 21)».

Prea Sfinţitul Episcop Iosif şi-a încheiat cuvîntarea încredinţînd pe toţi cei prezenţi că va transmite membrilor Sfîntului Sinod şi Prea Fericitului Patriarh Justinian bunele rezultate obţinute de Seminarul monahal de la Mînăstirea Hurezi, pe tărîmul formării unor elemente luminate pentru monahismul romînesc.

Serbarea a luat sfîrşit cu intonarea corului «Pe a binelui cărare».

INCETAREA DIN VIAŢĂ
A PATRIARHULUI ALEXANDRU III AL ANTIOHIEI
ŞI AL INTREGULUI ORIENT

La 19 iunie 1958, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit din partea Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Atanasie, locţiitorul scaunului patriarhal al Antiohiei, următoarea telegramă:

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN
al Romîniei

BUCUREŞTI

Copleşit de durere, vă anunţăm decesul scumpului nostru Părinte şi Patriarh al Antiohiei, Alexandru al III-lea.

Inmormîntarea va avea loc duminică 22 iunie 1958.

LOCŢIITOR DE PATRIARH,
† *ATANASIE*
MITROPOLIT

Indurerat de trista veste a încetării din viaţă a venerabilului Patriarh Alexandru al III-lea, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Patriarhatului din Antiohia următoarea telegramă de sincere condoleanţe:

Patriarhatului Grec Ortodox al Antiohiei
şi al întregului Orient

DAMASC—SIRIA
REPUBLICA ARABA UNITA

Dureroasa veste a morţii Prea Fericirii Sale Patriarhului Alexandru ne-a întristat profund.

Timpul prea scurt neîngăduindu-ne să trimitem o delegaţie la înmormîntarea sa, vă rugăm să primiţi pe calea aceasta condoleanţele pe care Sinodul nostru şi noi personal le exprimăm Bisericii surori a Antiohiei pentru pierderea bunului şi venerabilului său Păstor, a cărui amintire va fi veşnică în Biserica Romîniei.

Rugăm pe Dumnezeu să odihnească sufletul său în rîndurile drepţilor şi să-i dăruiască un vrednic urmaş.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

In numele Ierarhilor Bisericii Antiohiene, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Atanasie a mulţumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru condoleanţele exprimate, prin următoarea telegramă:

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN
al Romîniei

BUCUREŞTI

Profund mişcaţi de frăţeştile condoleanţe ale Prea Fericirii Voastre, rugăm pe Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate şi viaţă îndelungată.

† *Mitropolitul ATANASIE*

*

Prea Fericitul Alexandru al III-lea a păstorit din 30 ianuarie 1931, pînă în 18 iunie 1958 ca Patriarh al Antiohiei şi întregului Orient, peste una din cele mai vechi Biserici creştine. Intr-adevăr, după Biserica Ierusalimului, Biserica Antiohiei este cea mai veche Biserică creştină care a primit învăţătura Domnului Hristos. La Antiohia au predicat Sf. Barnaba din Cipru, Sf. Apostoli Petru şi Pavel; la Antiohia, urmaşii Domnului Hristos primiră pentru întîia oară numele de «creştini» (F. Ap. XI, 26). In marea cetate a Antiohiei, capitala şi «perla Orientului» în lumea antică a păstorit Sf. Ignatie Teoforul = «Purtătorul de Dumnezeu» († 107), cel ce a dorit cu ardoare să fie zdrobit şi măcinat de dinţii fiarelor în amfiteatrul din Roma, pentru a fi găsit pîinea cea curată a lui Hristos. Aci a luat fiinţă vestita şcoală teologică din Antiohia; aci a predicat cel mai mare orator al antichităţii creştine, Sfîntul Ioan Hrisostom († 407). Pentru vechimea şi meritele sale, în răspîndirea creştinismului, Sinodul al patrulea ecumenic din Calcedon a ridicat Scaunul Apostolic al Antiohiei la rangul de Patriarhie.

Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi întregului Orient a fost un vrednic Ierarh şi neobosit slujitor al Bisericii lui Hristos. Socotim de aceea că e un prilej potrivit, să arătăm bogata sa activitate desfăşurată în cei aproape şaptezeci de ani de pastoraţie ca diacon, preot, episcop, mitropolit şi patriarh.

Alexandru Tahan, fostul Patriarh Alexandru al III-lea, s-a născut la Damasc (Siria), la 9 mai 1869, ca fiu al soţilor Gabriel şi Labiba Tahan. Ajungînd la vîrsta şcolarităţii, a urmat clasele elementare la şcoala comunală din oraşul natal.

Din 1880, a fost luat sub protecţia arhidiaconului Atanasie Atallah de la Patriarhia din Damasc. La 10 iulie 1882, termină şcoala elementară, iar în septembrie acelaşi an fu însărcinat, în timpul Patriarhului Ierotei (octombrie 1850—18 martie 1885) cu sarcina de învăţător la clasele elementare ale şcolii în care a învăţat şi aceea de cîntăreţ la catedrala Maicii Domnului din Damasc, unde a desfătat sufletele credincioşilor prin cîntarea sa frumoasă.

De la 5 septembrie 1885, urmă pe protectorul său Atanasie Atallah, care fu numit arhimandrit şi stareţ la mînăstirea Sf. Ilie din Şoaya. La 25 martie 1886, îl urmă la Beyruth, unde arhimandritul Atanasie Atallah

fu ridicat de Patriarhul Antiohiei, Gherasim (30 mai 1885—27 februarie 1891) la treapta de Episcop de Homs.

La 12 mai 1886, tînărul Alexandru Tahan, intră în călugărie, fiind tuns de Patriarhul Gherasim.

In anul următor, de la 15 septembrie 1887, începu să urmeze studiile la Şcoala de Teologie a Patriarhiei Ecumenice de pe insula Halki, din Marea de Marmara, lîngă Istambul. La 6 februarie 1894, fu hirotonit diacon în biserica Sfintei Treimi, iar la 4 iulie acelaşi an primi diploma de Profesor de Teologie.

Intre anii 1894 şi 1897 a servit ca diacon şi predicator al Bisericii Episcopale din Homs şi profesor de religie la şcolile din acest oraş.

De la 25 septembrie 1897 pînă în aprilie 1900 a urmat cursurile Academiei Teologice de la Kiev, în Rusia, unde a obţinut titlul de Magistru în Teologie. Intorcîndu-se în Siria, a fost hirotonit la 20 aprilie 1900 preot la Catedrala din Damasc de Patriarhul Meletie al II-lea (15 aprilie 1899—26 ianuarie 1906). Imediat după hirotonie i s-a încredinţat sarcina de stareţ ai metohului Antiohiei la Moscova. Printr-o muncă perseverentă şi o bună chivernisire a fondurilor a reuşit să mărească şi să înmulţească imobilele metohului, asigurîndu-i venituri importante. In 1903 este ridicat la rangul de arhimandrit, în biserica Mîntuitorului din Moscova, de Vladimir, Arhiepiscopul Moscovei.

Intorcîndu-se apoi din Moscova la Damasc, a fost hirotonit la 30 noiembrie 1903 de Patriarhul Meletie al II-lea al Antiohiei ca episcop al eparhiei de Tars—Adana—Mersina, aflătoare în Turcia.

La moartea Patriarhului Meletie al II-lea, 26 ianuarie 1906, Arhiepiscopul Grigorie Haddad de Tripoli, a fost ales Patriarh al Antiohiei, sub numele de Grigorie al II-lea (5 iunie 1906—12 decembrie 1930). Noul Patriarh a fost înlocuit pe scaunul mitropolitan de Tripoli, de la 21 ianuarie 1908, de episcopul Alexandru Tahan, pe care-l păstori pînă la alegerea sa ca Patriarh al Antiohiei, la 30 ianuarie 1931. In calitatea sa de Mitropolit de Tripoli, însoţi la 2 februarie 1913, pe Patriarhul Antiohiei, Grigorie al II-lea, la festivităţile speciale din Rusia. Ca Mitropolit, Alexandru Tahan s-a remarcat printr-o administraţie chibzuită, reuşind să pună o bună rînduială în toate sectoarele de activitate ale eparhiei. A construit noi imobile, mărind cu mult veniturile eparhiei şi a înfiinţat un pension la Tripoli, pentru educaţia şi cultura tinerelor fete.

La 30 ianuarie 1931, Mitropolitul Alexandru Tahan de Tripoli a fost ales Patriarh al Antiohiei şi întregului Orient, cu reşedinţa în oraşul Damasc, sub numele de Alexandru al III-lea. Ierarhii greci din patriarhatul Antiohiei s-au opus la numirea sa şi aleseră, la 7 februarie 1931, în mînăstirea Sf. Gheorghe din El Humeira (Liban) un al doilea Patriarh, în persoana lui Arsenios Haddad, Mitropolit de Lattakieh (Laodiceea). De la sfîrşitul anului 1918, prin tratatul de pace de la Versailles, Siria a trecut politiceşte sub mandat francez. Viaţa religioasă a Patriarhiei ortodoxe a Antiohiei s-a resimţit mult de ingerinţele cercurilor catolice în treburile ei interne. Sub protecţia soldaţilor francezi, Patriarhul Arsenios fu instalat la Tel-Kalakh, aproape de Lattakieh. In viaţa patriarhatului antiohian, fiind acum doi Patriarhi, au urmat trei ani de confuzii, de discuţii, de izbucnire a pasiunilor omeneşti, care au tulburat inimile credincioşilor ortodocşi. Tulburarea aceasta, pentru aplanarea căreia au intervenit frăţeşte Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei şi Patriarhia

Ierusalimului, a luat sfîrșit prin moartea lui Arsenios, în 1933. Din 1933 pînă la 18 iunie 1958, Alexandru al III-lea păstori singur pe tronul patriarhal la Damasc, ca al 162-lea Patriarh al Antiohiei.

Intre 16 ianuarie și 8 februarie 1945, Prea Fericitul Alexandru al III-lea a luat parte ca Patriarh al Antiohiei la alegerea și înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Alexei al Moscovei și a toată Rusia, între 2 și 4 februarie 1945. Pentru meritele și activitatea sa, Prea Fericitul Patriarh Alexandru III al Antiohiei și întregului Orient a fost proclamat în 1950 «**Doctor honoris causa**» al Academiei de Teologie din Moscova.

In calitatea sa de Patriarh al Scaunului apostolic al Antiohiei, Prea Fericitul Alexandru al III-lea s-a străduit să păstreze cele mai bune relații cu Bisericile Ortodoxe surori. Apreciind în chip deosebit strădania Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru reîntregirea Bisericii Ortodoxe Romîne prin revenirea fraților romîni uniți cu Roma, din Transilvania, la altarul Ortodoxiei, ca și bogata și multilaterala sa activitate, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea a acodat Intîistătătorului Bisericii Orodoxe Romîne, printr-o decizie dată la 27 august 1950, la Damasc, cea mai înaltă distincție a Patriarhiei de Antiohia: «**Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel**».

Intre 15 și 25 iulie 1951, plecă la Moscova, însoțit de I.P.S. Mitropolit Alexandru al Emesei și P.C. Arhimandrit Vasile Samaha, din 13 februarie 1957, Episcop de Serghiopolis, pentru unele rînduieli în legătură cu situația metohului Patriarhiei Antiohiei la Moscova. Cu acest prilej, la 23 iulie 1951, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea lua parte împreună cu Prea Fericiții Patriarhi Alexei al Moscovei și a toată Rusia, Justinian al Romîniei, Calistrat al Georgiei și Mitropoltul Chiril al Plovdivului din partea Bisericii Bulgare; la consfătuirea de la Moscova pentru a dezbate importanta problemă a acțiunii pentru pace. Inalții Ierarhi ortodocși întruniți la Moscova au adresat către creștinii din întreaga lume un cuvînt de părintească povățuire și îndemn, făcînd cunoscut tuturor că «**lupta cu mizeria, cu asuprirea, cu nedreptatea, trebuie să găsească, în creștinii adevărați, aliații ei firești. Acțiunea în slujba păcii între oameni și popoare este cu atît mai mult pentru noi o datorie directă și imperativă, cu cît «la pace ne-a chemat Domnul»** (I Cor. VII, 15).

«**Intrucît pacea pentru care luptă omenirea este o poruncă netăgăduită a lui Hristos, iar datoria noastră de creștini este de a îndeplini această poruncă, noi sîntem datori a osîrdui cu vreme și fără vreme, pentru înfăptuirea deplină a păcii pe pămînt**». (Vezi Chemarea către creștinii din lumea întreagă, adresată de Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe din Antiohia, Rusia, Romînia, Georgia și Bulgaria; în rev. **Biserica Ortodoxă Romînă,** Anul LXIX (1951), nr. 7-9, iulie-septembrie, p. 282-284).

După Biserica Ortodoxă Rusă, Prea Fericitul Alexandru al III-lea al Antiohiei a vizitat în vara aceluiași an Biserica Ortodoxă a Cehoslovaciei și Patriarhia Romînă. Prea Fericirea Sa a vizitat țara și Biserica noastră între 22 august și 3 septembrie ca al șaselea Patriarh al Antiohiei care a venit în țara noastră, însoțit de I.P.S. Mitropolit Alexandru al Emesei și de P.C. Arhimandrit Vasile Samaha, fiind oaspeții Prea Fericitului Patriarh Justinian al Romîniei. Membrii delegației Patriarhiei din Antiohia au fost primiți cu un fast deosebit la Catedrala Patriarhală din București, în ziua de 26 august 1951. La cuvîntul de salutare și de urări al Prea Fericitului Patriarh Justinian, venerabilul Patriarh al Antiohiei,

purtînd pe umerii săi povara vîrstei de 80 de ani, vădit emoţionat, binecuvîntînd pe credincioşii şi poporul romîn, a spus, printre altele, următoarele:

«Sînt fericit că m-a învrednicit Dumnezeu să vin la voi în zilele în care păstoreşte Prea Fericitul Patriarh Justinian, care este iubit de toată lumea şi de toţi cei ce au avut posibilitatea să-i cunoască.

Cuvintele pline de iubire ce mi s-au adresat, mă îndreptăţesc să nu uit niciodată, nici pe Sanctitatea Sa, nici poporul dreptcredincios al ţării voastre. Ce aş putea să spun despre acest bun popor, decît că el este cunoscut, din cele mai vechi timpuri, ca un popor drept, credincios şi ospitalier. Multe am citit despre romîni şi mai ales Insemnările lui Paul din Alep, care a călătorit prin ţara voastră şi a putut constata că lumina lui Hristos — venită din Răsărit — a luminat dintru început sufletele străbunilor voştri». (Vezi **Cuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Alexandru III,** în rev. **Biserica Ortodoxă Romînă,** Anul LXIX (1951), nr. 7-9, iul.-sept., p. 313).

In după amiaza zilei de 26 auguast 1951, s-a decernat Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi întregului Orient, în cadrul unei festivităţi deosebite, la Institutul Teologic Uriversitar din Bucureşti, diploma de **«Doctor honoris causa»,** în Teologia Ortodoxă, în semn de preţuire a contribuţiei pe care Prea Fericirea Sa a adus-o în domeniul ştiinţei religioase, pe tărîmul strîngerii legăturilor frăţeşti dintre Bisericile Ortodoxe ale Răsăritului şi în lupta neîncetată pentru apărarea păcii între popoare.

Mulţumind Prea Sfinţitului Părinte Rector şi întregului corp profesoral pentru înalta cinstire ce i se făcea din partea celui mai înalt aşezămînt de cultură teologică al Patriarhiei Romîne, Prea Fericirea Sa a declarat cu acest prilej: **«Nu mă socotesc vrednic de cinstea ce mi se face de această înaltă Instituţie de cultură bisericească, dar sînt fericit să văd în distincţia ce mi s-a acordat, dovada dragostei cu care mă înconjoară Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian, clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Romîne. Cinstirea ce-mi daţi este şi-mi va fi mai scumpă decît orice răsplătire pămînteasc㻫** (Vezi **Cuvîntarea** în rev. **Biserica Ortodoxă Romînă,** Anul LXIX, (1951), nr. 7-9, iulie-septembrie, p. 318).

Intre 18 şi 25 iulie 1953, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea a vizitat pe Prea Fericirea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagoras la Constantinopol. La 23 iulie prezidă promoţia de studenţi de la Facultatea de Teologie din insula Halki, în calitate de cel mai bătrîn absolevnt al ei, în viaţă.

La 15 august şi 11 septembrie 1954, însoţit de trei distinşi Mitropoliţi ai Patriarhiei Antiohiei şi anume: I.P.S. Mitropolit Theodosie de Tripoli, I.P.S. Mitropolit Nifon al Heliopolei şi I.P.S. Mitropolit Ilie al Muntelui Liban, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea a vizitat Moscova, în scopul strîngerii şi dezvoltării legăturilor frăţeşti dintre conducătorii Bisericilor Ortodoxe, pentru apărarea şi promovarea intereselor Ortodoxiei de pretutindeni.

Prea Fericirea Sa Patriarhul Antiohiei, Alexandru al III-lea, a venit pentru a doua oară în ţara noastră, în vizită oficială, însoţit de cei trei mitropoliţi amintiţi, duminică 12 septembrie 1954, fiind oaspetele Bisericii Romîne pînă la 18 septembrie, cînd a plecat spre Praga.

In ziua de 14 septembrie, în sărbătoarea «Inălţării Sfintei Cruci», un sobor alcătuit din I. P. S. Mitropoliţi Nifon al Heliopolei, Ilie al Mun-

telui Liban, Firmilian al Olteniei, P. C. Arhimandrit Mitrofor Vasile Samaha, reprezentantul permanent al Patriarhiei de Antiohia pe lîngă Patriarhia Moscovei, împreună cu arhimandriţii, preoţii şi diaconii Catedralei Patriarhale din Bucureşti a oficiat serviciul Sfintei Liturghii în prezenţa Prea Fericiţilor Patriarhi Alexandru al III-lea al Antiohiei şi Justinian al Romîniei. Emoţionante au fost aceste momente şi neşterse în amintirea tuturor celor prezenţi vor rămîne cuvintele Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea, care a declarat în faţa clericilor şi credincioşilor romîni:

«In timpurile vechi, din ţările acestea, mulţi clerici şi credincioşi veneau spre închinare la Locurile Sfinte. Acum, noi cei din Locurile Sfinte venim la voi să ne închinăm. Intr-adevăr. Hristos s-a născut în Locurile Sfinte, dar El este pretutindeni unde se află oameni care cred în El şi noi sîntem convinşi că Domnul nostru Iisus Hristos este aici, în locurile acestea; de aceea şi venim aci să ne închinăm... Sînt convins că voi sînteţi mult mai fericiţi ca cei din părţile noastre, şi aceasta pentru că voi credeţi în Iisus Hristos, iar credinţa şi faptele bune care rodesc din credinţă duc la mîntuire». (Cuvîntarea Patriarhului Alexandru al III-lea, în rev. **Biserica Ortodoxă Romînă,** Anul LXXII (1954) nr. 9, sept. p. 936-937).

In 1953, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi întregului Orient a împlinit 50 de ani de cînd a fost sfinţit Episcop (1903). La 29 octombrie 1953, Sfîntul Sinod al Bisericii din Antiohia a ţinut în mănăstirea patriarhală a Maicii Domnului din Belemond (Balamand), aproape de Tripoli (Liban), în prezenţa Patriarhului Alexandru al III-lea, o reuniune, în cursul căreia Inalţii Prelaţi au luat în unanimitate următoarea hotărîre:

«Ţinînd seama de ostenelile depuse de Prea Fericirea Sa Alexandru al III-lea Patriarhul Antiohiei şi al întregului Orient, care a închinat slujirii Bisericii Antiohiei şaptezeci de ani din viaţa sa, dintre care douăzeci de ani în viaţa clericală elementară şi în preoţie, iar cincizeci în Episcopat, şi răspunzînd unui apel cu răsunet unanim, Sfîntul Sinod a hotărît să sărbătorească un jubileu de aur episcopal la Damasc, unde va fi îngăduit întregii comunităţi ortodoxe să exprime sentimentele ei filiale către Prea Fericirea Sa, Prea Veneratul nostru Patriarh» (Livre du Jubilé d'Or Episcopal de Sa Béatitude Monseigneur Alexandre III, Patriarche d'Antioche et de tout l'Orient, 1903-1954, célébré les 3-4-5 juillet 1954. Damas-Syrie, p. 29).

Jubileul de aur Episcopal al Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea s-a sărbătorit în zilele 3, 4 şi 5 iulie 1954, la Damasc, în cadrul unor festivităţi deosebite, la care au fost invitaţi toţi Întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale şi ai Bisericilor apropiate Ortodoxiei din lume, ca Biserica Angliei şi Biserica Vechilor Catolici, Corpul Diplomatic din capitala Siriei şi autorităţile oficiale ale Siriei şi Libanului. Biserica Ortodoxă Romînă a fost reprezentată printr-o delegaţie formată din Mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei, P. S. Episcop Teofil al Romanului şi P. C. Părinte Vicar şi Deputat în Marea Adunare Naţională, Alexandru Ionescu. Delegaţia romînă a fost autorizată de Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei să reprezinte şi Biserica Bulgară la aceste ceremonii jubiliare. (Vezi **Livre du Jubilé d'Or Episcopal de sa Béatitude Monseigneur Alexandre III...** p. 32-86).

Toţi membrii delegaţiilor, prezenţi la aceste festivităţi, au ascultat cu profundă emoţie cuvintele pline de sinceritate, smerenie şi iubire faţă de atotputernicul Dumnezeu, cunoscătorul tainelor şi sfaturilor celor mai ascunse ale inimilor omeneşti, din cuvîntarea sa finală. «**Mărturisesc că am fost călăuzit,** a spus Prea Fericirea Sa Patriarhul Alexandru al III-lea, **în toată activitatea mea, în primul rînd de ajutorul Celui Prea Inalt şi apoi de chemarea conştiinţei mele de a îndeplini răspunderea pe care mi-am luat-o de a fi folositor Bisericii mele şi păstoriţilor mei. Toată lauda mea este în Dumnezeu şi ceea ce am putut face, nu satisface de cît într-o măsură neînsemnată nevoile Bisericii; îmi rămîne încă mult de făcut... In realitate, nu sînt decît instrumentul bunului Dumnezeu în această luptă, pentru care sînt gata să-mi vărs ultima picătură din sîngele meu». (Livre du Jubilé d'Or Episcopal de Sa Béatitude Monseigneur Alexandre III...** p. 83).

In această smerită mărturisire nu e nimic exagerat şi ea vădeşte căldura unei inimi aprinse de dragostea lui Hristos şi a Bisericii Sale. In adevăr realizările păstoriei Prea Fericitului Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi întregului Orient sînt dintre cele mai însmnate şi ele pot constitui o pildă de urmat şi pentru alţi Ierarhi ortodocşi.

La Damasc a întreprins mari reforme în privinţa administraţiei patriarhale şi a mînăstirilor din Patriarhatul Antiohiei. A construit un număr de imobile şi a cumpărat noi proprietăţi pentru a face faţă nevoilor materiale în creştere ale Patriarhiei. A clădit din nou şi a restaurat unele mînăstiri ca aceea a Maicii Domnului din Saydnaia şi mînăstirea Sfintei Tecla din Maalula; a restaurat catedrala din Damasc şi a construit un nou Palat Patriarhal la Damasc, inaugurat între 3-5 iulie 1954, cu ocazia festivităţilor jubiliare organizate în cinstea sa.

In domeniul literaturii teologice, a retipărit mai multe cărţi bisericeşti şi a dus o luptă neîntreruptă pentru apărarea Ortodoxiei faţă de prozelitismul agresiv al romano-catolicilor în Orientul Apropiat. Pentru formarea unui cler instruit, capabil să corespundă necesităţilor religioase şi sociale ale vieţii contemporane, a redeschis şcoala clericală de la Belemend (Ballamand); a trimis studenţi la Facultăţile de Teologie Ortodoxă din Paris, Constantinopol, Atena şi Bucureşti.

Pentru meritele sale în apărarea Ortodoxiei în Orientul apropiat, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Moscova, i-a decernat în anul 1950, titlul de «Doctor honoris causa»; acelaşi titlu i l-a decernat Institutul Teologic Universitar din Bucureşti în cadrul unei festivităţi solemne, la 26 august 1951.

In perioada anilor 1903-1954, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei a primit mai mult de 18 decoraţii şi medalii din partea diferitelor Biserici Ortodoxe şi din partea Guvernelor unor State. La 11 noiembrie 1956 şi-a sărbătorit la Damasc jubileul său de argint.

Clerul şi credincioşii Patriarhiei de Antiohia au numit pe Prea Fericitul Alexandru al III-lea, pentru faptul că a construit un număr însemnat de imobile şi a restaurat un număr de locaşuri bisericeşti, «**Patriarhul Arhitect**». Dar Prea Fericirea Sa a construit şi a restaurat nu numai locaşuri materiale, catedrale, biserici, mînăstiri, imobile, şcoli, ci cu mult mai mult: a pus temelii sănătoase întregii vieţi religioase din Patriarhia Apostolică a Antiohiei, asigurîndu-i în viitor o dezvoltare normală, spirituală şi materială.

Intreaga şi îndelungata sa activitate pastorală, ca diacon, preot, episcop, mitropolit şi patriarh, a pus-o în slujba lui Dumnezeu şi servirea păstoriţilor săi, cărora li s-a consacrat cu iubire şi abnegaţie, cum însuşi a mărturisit, pînă la ultima picătură a sîngelui său.

Biserica Ortodoxă pierde în pesoana sa pe unul dintre cei mai vrednici şi neobosiţi slujitori ai ei.

Părăsind această viaţă trecătoare pentru bunătăţile cele nestricăcioase şi veşnice din împărăţia lui Dumnezeu, din prea frumosul Ierusalim ceresc, Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei şi întregului Orient, la capătul misiunii sale, pregătindu-şi sufletul pentru zările luminoase ale celeilalte lumi, a putut spune cu conştiinţa datoriei împlinite, ca Sf. Apostol Pavel, înaintea morţii sale: **«Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit. De acum, mi s-a gătit cununa dreptăţii, pe care Domnul îmi va da-o în Ziua Aceea, El, dreptul Judecător, şi nu numai mie, ci şi tuturor celor ce au iubit arătarea Lui».** (II, Timotei IV, 7-8).

Clericii şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Romîne, care au primit cu smerenie binecuvîntarea sa în timpul celor două vizite ale sale în ţara noastră, îi vor păstra o neştearsă amintire.

Atotputernicul şi milostivul Dumnezeu, care răsplăteşte după dreptate faptele cele bune ale fiecărui credincios, să aşeze sufletul său în corturile drepţilor şi în ceata celor aleşi şi bineplăcuţi ai Săi să-l numere.

Preot Asistent IOAN RĂMUREANU

INCETAREA DIN VIAȚĂ A PATRIARHULUI VICHENTIE AL BISERICII ORTODOXE SIRBE

La 7 iulie 1958, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit, din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, următoarea telegramă:

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

Cu multă întristare în suflete, vă înștiințăm că Prea Fericirea Sa iubitul nostru Patriarh Vichentie a încetat din viață la 5 iulie a.c.

Funeraliile vor avea loc la 8 iulie, în catedrala din Belgrad.

Vă rugăm să înălțați rugi pentru sufletul celui răposat.

SFINTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE SIRBE

Exprimînd simțămintele Ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe următoarea telegramă de condoleanțe:

Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe

BELGRAD

Adînc mișcați de neașteptata veste a încetării din viață a Prea Iubitului nostru Frate întru Hristos, Patriarhul Vichentie, Vă rugăm să primiți din partea noastră și a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne cele mai sincere condoleanțe pentru această grea pierdere.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu ca sufletul său să-l așeze în cetatea dreptilor și să hărăzească Bisericii Ortodoxe surori sîrbe un nou vrednic Intîistătător.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

La această telegramă, Prea Sfințitul Episcop Hrisostom de Branicevsc, locțiitorul președintelui Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, a răspuns mulțumind Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru sincerele condoleanțe exprimate Bisericii Sîrbe, la moartea Intîistătătorului ei. Iată cuprinsul acestei scrisori:

SFINTUL SINOD ARHIERESC
AL BISERICII ORTODOXE SIRBE

Prea Fericirea Voastră,

In numele Bisericii Ortodoxe Sîrbe și al Sfîntului Sinod Arhieresc, mulțumim călduros Prea Fericirii Voastre, pentru condoleanțele trimise la moartea Prea Fericitului Patriarh Vichentie.

Incredințîndu-ne sfintelor Voastre rugăciuni, rămînem al Prea Fericirii Voastre întru Hristos frate,

Pentru Președintele Sfîntului Sinod Arhieresc,

MEMBRU AL SINODULUI
† *HRISOSTOM*
EPISCOP DE BRANICEVSC

Belgrad, 15 iulie 1958.

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A MIȘCĂRII PENTRU PACE DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMINĂ

In zilele de 21 și 22 iunie a.c. a avut loc la București, în sala Ateneului R.P.R., Conferința națională a mișcării pentru pace din Republica Populară Romînă.

In întîmpinarea acestei Conferințe, comitetele de luptă pentru pace au organizat în întreaga țară conferințe orășenești și regionale, la care au luat parte sute de delegați, cu felurite îndeletniciri: muncitori, țărani, cărturari, slujitori ai cultelor religioase, etc. La conferința orășenească din Capitală, cuvîntul de pace și de fermă hotărîre a Bisericii Ortodoxe Romîne de a-și spori și mai mult străduințele neîncetate de a o apăra, a fost rostit de P.S. Episcop Theoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal.

La Conferința națională a mișcării pentru pace din R.P.R. au luat parte peste 1000 de delegați și invitați, sosiți din toate colțurile republicii noastre populare, precum și numeroși reprezentanți ai mișcării pentru pace de peste hotare, fiind reprezentate toate categoriile de oameni ai muncii, aproape toate profesiunile celor care înfăptuiesc, cu brațele sau cu mintea, viitorul țării.

Ca oaspeți, de peste hotare, au fost: **Saifuddin Kitchlew,** jurist, președintele Consiliului Păcii din întreaga Indie, vicepreședinte al Consiliului Mondial al Păcii, **Fernand Vigne,** secretar al Consiliului Mondial al Păcii, **Gordon Schäffer,** ziarist, președintele Comitetului englez pentru apărarea păcii, membru în Consiliul Mondial al Păcii, **Clements John Harold Godric,** secretar al Consiliului Păcii din Australia de Vest, pastorul **Erwin Kock** și **Franz Hälmeister,** din Austria, **Peter Popzlatev,** membru în Biroul Comitetului Național din Bulgaria pentru apărarea păcii, **S. Burnan,** vicepreședinte al Comitetului Național al Conferinței politice consultative din R.P. Chineză, membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii, și **Van Min-Juan,** șef adjunct al secției organizatorice a Comitetului popular pentru apărarea păcii din întreaga Chină, **Hilde Neumann,** membră în Consiliul german al luptătorilor pentru pace, membră în Uniunea Internațională a juriștilor democrați, și dr. **Edith Ackermann,** președinta Comitetului raional Neubrandenburg, membră în Consiliul german al luptătorilor pentru pace, **Ugo Croato,** director al Institutului de Cercetări nucleare Padova, președintele comitetului de luptă pentru pace din regiunea Pa-

dova, şi dr. **Bruna Gobbi,** secretara Comitetului păcii din Roma, membră în Comitetul italian al mişcării partizanilor păcii, **Wanda Jakubowska,** cineastă, regizoare, laureată a Premiului Internaţional al Păcii pentru filmul «Ultima etapă», membră a Comitetului păcii pe întreaga Polonie, dr. **Pesta Laszlo,** preşedintele Comitetului orăşenesc de luptă pentru pace din Budapesta, membru în Consiliul ungar al păcii, şi **Evghenii Efimovici Popovkin,** scriitor, reprezentant al Comitetului Sovietic pentru apărarea păcii.

La deschiderea Conferinţei au asistat **Ion Gheorghe Maurer,** preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne, acad. **Al. Bârlădeanu** şi acad. **Atanase Joja,** vicepreşedinţi ai Consiliului de Miniştri, acad. prof. dr. **C. I. Parhon,** precum şi conducători ai instituţiilor centrale, ai uniunilor de creaţie, reprezentanţi ai marilor întreprinderi din Capitală, reprezentanţii cultelor din Republica Populară Romînă, ziarişti romîni şi străini.

Prezidiul Conferinţei a fost format din: acad. **Mihail Ralea,** vicepreşedinte al Comitetului naţional pentru apărarea păcii din R. P. Romînă, membru în Consiliul Mondial al Păcii, acad. prof. **P. Constantinescu-Iaşi,** vicepreşedinte al Comitetului Naţional pentru apărarea păcii din R. P. Romînă, acad. **Cezar Petrescu,** acad. prof. **Şt. Milcu,** secretar prim al Academiei R. P. Romîne, **Prea Fericitul Patriarh Justinian,** acad, prof. **Horia Hulubei,** directorul Institutului de fizică atomică al Academiei R. P. Romîne, acad. prof. dr. **N. Gh. Lupu,** acad. **Geo Bogza,** artistul poporului **Costache Antoniu, C. Paraschivescu-Bălăceanu,** preşedintele Asociaţiei Juriştilor din R. P. Romînă, reprezentanţi ai organizaţiilor obşteşti, oameni de ştiinţă, artă şi cultură, muncitori fruntaşi din întreprinderi şi de pe ogoare.

Conferinţa a fost deschisă de către acad. **Cezar Petrescu,** membru al Comitetului naţional pentru apărarea păcii din R.P. Romînă, subliniind dintru început, în cuvîntarea sa, că în zilele noastre, la străvechea dorinţă de pace a popoarelor, s-a adăugat un element nou: voinţa de pace, care se manifestă acum tot mai energic şi mai pozitiv, din an în an, din zi in zi, cuprinzînd într-un elan tot mai irezistibil planeta de jur împrejur, înfrăţind toate popoarele. Arătînd că marile cuceriri ale ştiinţei din zilele noastre sînt speculate cu cinism de strigoii vechilor întocmiri împotriva omenirii şi împotriva progresului, vorbitorul a condamnat cercurile imperialiste care, sfidînd voinţa opiniei publice mondiale, continuă experienţele cu arma atomică. «Pentru a ne organiza mai departe şi încă mai spornic în lupta noastră împotriva unor asemenea nesăbuite şantaje, sîntem adunaţi astăzi aici», — a spus acad. Cezar Petrescu, în încheierea cuvîntării sale.

După ce a salutat pe oaspeţii străini, d-sa a dat citire următorului mesaj de salut, adresat Conferinţei de către acad. **Mihail Sadoveanu,** preşedintele Comitetului naţional pentru apărarea păcii din R. P. Romînă:

«Dragi prieteni şi tovarăşi de luptă întru apărarea păcii,

In aceste zile, cînd de-a lungul şi de-a latul pămîntului glasul popoarelor răsună tot mai puternic, ridicîndu-se împotriva urzitorilor de războaie şi moarte, şi cuvîntul hotărît al poporului nostru iubitor de pace se va face auzit de la această Conferinţă naţională.

Regret că starea sănătăţii nu-mi îngăduie să fiu astăzi împreună cu dv., dar cugetul şi simţirea mea de credincios şi statornic ostaş al păcii

se alătură tuturor celor care, de pe meleagurile ţării noastre şi de pe meleagurile altor ţări, cer cu stăruinţă şi cu hotărîre încetarea experienţelor aducătoare de moarte, cer dezarmarea şi colaborare paşnică.

Urez succes lucrărilor Conferinţei naţionale a mişcării pentru pace din republica noastră populară şi am credinţa nestrămutată că strădania noastră va fi încununată de izbîndă.

Lumea păcii stă de strajă şi apără pacea lumii!».

Au fost alese apoi comisiile de lucru ale Conferinţei: comisia de validare, comisia pentru propunerea noului Comitet naţional pentru apărarea păcii din R.P.R. şi pentru propunerea delegaţiei romîne la Congresul Mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională de la Stockholm şi comisia de redactare a documentelor Conferinţei.

Intrîndu-se în ordinea de zi, a luat cuvîntul acad. **Mihail Ralea,** vicepreşedinte al Comitetului naţional pentru apărarea păcii din R.P.R., membru în Consiliul Mondial al Păcii, care a expus raportul: «Forţele unite ale păcii pot bara calea războiului».

«Niciodată încă aspiraţiile spre pace ale popoarelor, voinţa lor de a înlătura primejdia unui nou război nu s-au manifestat atît de puternic ca în zilele noastre», — a subliniat dintru început, în raportul său, acad. Mihail Ralea. «Apărarea păcii a devenit cu adevărat preocuparea fundamentală a tuturor oamenilor de bună credinţă de pe planeta noastră», aşa cum se poate constata de altfel şi din amploarea deosebită a pregătirilor desfăşurate în diferite ţări ale lumii, în vederea Congresului Mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională care va avea loc la Stockholm, între 16 şi 22 iulie. «Alături de toate forţele iubitoare de pace, poporul romîn a salutat cu căldură ideea convocării acestui congres, ale cărui ţeluri sînt scumpe cetăţenilor patriei noastre».

In prezent, — a subliniat vorbitorul — există posibilitatea reală a preîntîmpinării unui nou război, datorită creşterii continui a forţelor păcii, al căror reazim principal îi constituie ţările lagărului socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică. Impreună cu ţările lagărului socialist, ţările Asiei şi Africii, care au înlăturat dependenţa colonială şi care s-au situat pe o poziţie anti-imperialistă, formează o vastă zonă a păcii, care cuprinde peste jumătate din omenire. Influenţa pe care o exercită opinia publică mondială asupra desfăşurării evenimentelor internaţionale, constituie de asemenea un puternic factor de pace. In afară de acestea, datorită uriaşelor succese ale ştiinţei şi tehnicii sovietice puse în slujba păcii, situaţia de astăzi este cu totul alta decît aceea existentă în timpul ultimului război mondial.

«Ignorînd însă raportul real de forţe, nesocotind voinţa şi interesele popoarelor din propriile lor ţări, cercurile imperialiste agresive continuă să se cramponeze de politica «de pe poziţii de forţă», încearcă să submineze lupta pentru pace a popoarelor, să menţină şi să agraveze încordarea internaţională».

Politica agresivă a cercurilor imperialiste creează o situaţie care reclamă vigilenţă sporită din partea tuturor popoarelor, întărirea unităţii şi combativităţii lor în lupta pentru pace. Pentru preîntîmpinarea unui nou război, este necesar să se pună capăt politicii «de pe poziţii de forţă» şi să se promoveze în viaţa internaţională principiile coexistenţei paşnice între statele cu orînduiri sociale diferite, iar problemele liti-

gioase internaţionale să fie rezolvate pe calea tratativelor. Opinia publică mondială cere insistent să se pună capăt încercărilor puterilor occidentale de a complica chestiunea convocării conferinţei la nivel înalt, cere ca această conferinţă să se ţină în cel mai scurt timp.

Referindu-se la problema încetării experienţelor cu arma nucleară şi subliniind iniţiativa istorică a Uniunii Sovietice, care a încetat în mod unilateral aceste experienţe, acad. M. Ralea a spus: «De la această tribună, noi ne alăturăm glasul la acela al tuturor forţelor iubitoare de pace şi cerem cu hotărîre ca guvernele Statelor Unite şi Marii Britanii să pună capăt cît mai neîntîrziat experienţelor cu arme atomice şi cu hidrogen. Să fie interzise aceste experienţe pretutindeni şi pentru totdeauna! Să fie interzisă folosirea armelor nucleare!».

Vorbind despre Congresul mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională de la Stockholm, vorbitorul a arătat că acest congres va fi o adunare cu caracter larg, reprezentativ, a forţelor iubitoare de pace din aproape toate ţările lumii, care «va oferi posibilitatea solilor veniţi din toate ţările, din Apus ca şi din Răsărit, să-şi confrunte punctele de vedere pentru a găsi căile care pot duce — prin eforturile comune ale forţelor păcii — la destinderea încordării internaţionale».

In continuare, acad. Mihail Ralea a reliefat profundul devotament faţă de cauza păcii al poporului romîn, care «încearcă un puternic sentiment de satisfacţie şi mîndrie patriotică, privind cum ţara sa, datorită politicii de construcţie paşnică, eforturilor neobosite pentru a-şi aduce un aport cît mai substanţial la promovarea principiilor coexistenţei paşnice, în lupta pentru destinderea încordării internaţionale şi înlăturarea primejdiei unui nou război, se bucură de un prestigiu crescînd pe arena internaţională.

«Condiţiile favorabile în care se dezvoltă lupta pentru pace în ţara noastră explică de ce mişcarea organizată pentru apărarea păcii din R. P. Romînă a devenit cu adevărat o mişcare patriotică a celor mai largi mase ale poporului romîn. Amploarea pe care au luat-o pregătirile pentru Conferinţa naţională a mişcării pentru pace din R. P. Romînă arată ce mase largi poate pune în mişcare în ţara noastră ideea apărării păcii», oamenii muncii fiind hotărîţi să apere, ca lumina ochilor, independenţa naţională a ţării, cuceririle lor istorice, viaţa nouă pe care şi-o făuresc.

Pe baza experienţei de pînă acum — a spus acad. Mihail Ralea în partea finală a raportului său —, comitetelor de luptă pentru pace le revine sarcina de a-şi intensifica şi mai mult activitatea, pentru ca ele «să poată răspunde cît mai bine dorinţei fierbinţi a tuturor cetăţenilor de a cunoaşte problemele luptei pentru pace şi a-şi aduce întregul lor aport victoriei ei. Prin activitatea noastră — a subliniat d-sa — să cuprindem, sub steagul luptei active pentru apărarea păcii, masele cele mai largi de cetăţeni — îndeosebi cele de la sate şi din cartierele oraşelor —, pe toţi oamenii de bună credinţă».

In încheiere, acad. M. Ralea a subliniat că «la Congresul mondial de la Stockholm pentru dezarmare şi colaborare internaţională, poporul nostru, prin solii săi pe care-i va alege Conferinţa noastră naţională, îşi va afirma solidaritatea cu toate forţele iubitoare de pace din lume, pentru izbînda politicii coexistenţei paşnice».

După prezentarea raportului au urmat discuţii. Primul vorbitor a fost prof. univ. **N. Dașcovici,** care, arătînd că R. P. Romînă a sprijinit și sprijină cu hotărîre eforturile și inițiativele susținute de pace ale U.R.S.S., a relevat, de asemenea, diferitele acțiuni ale statului romîn pentru lărgirea relațiilor diplomatice, economice și culturale cu alte țări, menite să ducă la o mai bună cunoaștere și încredere între popoare, să servească pacea și colaborarea internațională.

Acad. prof. **Iorgu Iordan,** vicepreședinte al Academiei R. P. Romîne, a arătat printre altele că poporul romîn își unește glasul cu al tuturor acelora care cer puterilor occidentale să pună capăt politicii lor de duplicitate și să dea răspuns cererii popoarelor de a vedea realizată înțelegerea și destinderea în lume, înlăturarea pericolului de război.

Vorbind în numele Bisericii Ortodoxe Romîne, **Prea Fericitul Patriarh Justinian** a ținut următoarea cuvîntare:

Iubiți prieteni de luptă pentru apărarea păcii,

Cu zece ani în urmă, istoria timpului nostru a înregistrat nașterea unui fenomen cu totul necunoscut pînă atunci pe arena internațională. Supraviețuitorii celui de al doilea război mondial, — luptători din primele linii, laolaltă cu cei care cunoscuseră grozăvia masacrelor din spatele frontului, meșteșugari, țărani, oameni de știință, literați și slujitori ai cultelor religioase, — au pus bazele celei mai puternice organizații de masă din istoria lumii, fixîndu-i ca țel slujirea păcii universale și înfrățirea tuturor neamurilor de pe pămînt.

Războiul aduce cu sine, totdeauna, o avalanșă de nenorociri. El prefface în ruine, în moloz și cenușă, valori materiale și culturale pe care le-au creat, în decurs de veacuri, multe generații de oameni. Războiul pustiește viața de orice frumusețe și aruncă zăbranic de doliu și amărăciune peste orice cămin omenesc. El seceră tinerețea popoarelor și face să sîngereze inima văduvelor și a orfanilor.

Mișcarea mondială pentru apărarea păcii a prins viață în conștiința oamenilor, ca un protest împotriva nenorocirilor pe care le aduce în lume războiul, — cu deosebire războiul modern, — care, folosindu-se de arme cu putere nelimitată de distrugere, nu-și mai poate alege victimele. Pacea a devenit astfel un imperativ al vremii și a început să fie socotită idealul suprem al oamenilor de pretutindeni.

Bisericile creștine ortodoxe mai toate s-au alăturat dintru început Mișcării mondiale pentru apărarea păcii, adresînd către lumea creștină în anul 1948 primul lor apel pentru pace. Rațiunea acestei poziții își află rădăcinile adînc înfipte în trecutul de prigoane și suferințe la care a fost supus creștinismul în primele veacuri ale existenței sale. Din vremea lui Neron pînă la Dioclețian, Roma imperială a dezlănțuit grele prigoane împotriva credinței creștine, care proclamase principiul egalității tuturor oamenilor și eliberării sclavilor. Se știe cît sînge nevinovat a trebuit să curgă pentru triumful acestei credințe, sînt cunoscute torturile la care au fost supuși creștinii, vreme de aproape trei sute de ani.

A lupta pentru înlăturarea violenței, a condamna folosirea acestei metode barbare pentru rezolvarea neînțelegerilor dintre oameni și popoare, constituie un comandament care ține de esența însăși a doctrinei creștine. Bisericilor creștine ortodoxe le este odioasă violența. Ele nu vor

subscrie niciodată planuri de agresiune și înrobire a popoarelor, oricare ar fi locul acestora sub soare, convingerile religioase și modul lor de viață.

Integrarea unanimă a preoțimii ortodoxe romîne în cadrele Mișcării naționale pentru apărarea păcii, își află explicația și în cunoașterea sufletului omenesc, îndeosebi a sufletului poporului romîn, căruia îi sînt scumpe dreptatea și adevărul, munca cinstită, omenia și duhul frăției pentru toți oamenii.

În același duh este crescută și preoțimea de mîine a Bisericii noastre strămoșești, de cînd învățămîntul teologic se găsește sub călăuzirea directă a ierarhiei superioare sau a Sfîntului Sinod. Slujitorul de mîine al sfintelor noastre altare este introdus astăzi în sanctuarul științei teologice pe căi care nu vor putea duce niciodată la deformarea adevărului evanghelic — și el este ținut să cunoască spiritul religiunii creștine, din mesajul divin concretizat în cuvintele: «Pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».

Incheind un deceniu de existență, Mișcarea Mondială pentru apărarea păcii are deja o istorie. Paris, Stockholm, Varșovia, Viena, Budapesta, Helsinki, Colombo, iată numai cîteva din etapele istoriei acestei Mișcări, care adună în sine pe toți oamenii doritori de pace de pe toate continentele. Programul de luptă al acestei Mișcări n-a fost pe deplin realizat pînă acum, dar este deasupra oricărei îndoieli că foarte multe din succesele înregistrate, în această vreme, în domeniul politicii externe de pace a popoarelor, se datoresc presiunii morale pe care au exercitat-o asupra guvernelor milioanele de oameni grupați sub stindardul ei.

Ne stau acum în față două probleme, — două obiective de importanță primordială, impuse atențiunii noastre de realitățile momentului istoric pe care îl străbatem. Acestea sînt: dezarmarea și colaborarea internațională.

Virtual, războiul s-a terminat acum treisprezece ani, dar pacea n-a fost încă pe deplin statornicită. Mai mult încă, am cunoscut în acest răstimp cîteva războaie locale, au fost create noi alianțe militare; de la bomba atomică s-a trecut la bomba cu hidrogen — cu mult mai primejdioasă și cu puteri de distrugere infinit mai mari; pe teritoriul multor state din Europa și Asia încep să fie instalate baze de lansare a unor rachete pustiitoare, iar avioane încărcate cu armament nuclear cutreieră văzduhul unor țări de pe continentul nostru, întreținînd o atmosferă de apocalips în milioane și milioane de inimi omenești. Singura soluție salvatoare pentru ieșirea din această stare de mizerie fizică și morală, în care se află astăzi omenirea, este dezarmarea generală, reducerea efectivelor militare și orientarea economiei tuturor țărilor în direcțiunea producerii de bunuri care să asigure belșugul și fericirea oamenilor.

Dar pentru a se putea ajunge aci, e nevoie să fie cultivat spiritul de încredere și colaborare internațională. Trebuie să convingem pe conducătorii popoarelor că toate neamurile pămîntului au dreptul să se bucure de viață liberă și independentă. Mari sau mici, mai mult sau mai puțin dezvoltate economic și cultural, toate semințiile planetei sînt egale între ele, în virtutea originii lor comune, — fapt care le obligă să se respecte reciproc și să conlucreze pentru binele oamenilor.

Colaborare internațională înseamnă pace universală și prietenie între toate popoarele. Conștiente de pustiirile pe care le-ar aduce vieții ome-

nești dezlănțuirea unui nou război, popoarele tuturor continentelor își afirmă tot mai hotărît voința lor de pace și cer guvernelor de pretutindeni să înfăptuiască visul milenar al atîtor generații de înaintași: dezarmarea și pacificarea întregii lumi.

Ca Arhipăstor al Bisericii Ortodoxe Romîne, în numele ierarhilor, clericilor și celor patrusprezece milioane de credincioși, binecuvîntez lucrările Conferinței naționale a luptătorilor pentru pace din țara noastră, și încredințăm solilor care ne vor reprezenta luna viitoare la Stockholm, la Congresul mondial pentru dezarmare și colaborare internațională, mandatul sfînt de a face să fie auzită acolo hotărîrea nestrămutată a întregului nostru popor, pentru triumful măreței cauze a păcii și înfrățirii tuturor oamenilor.

A urmat apoi la cuvînt maistrul **Ilie Gheorghe**, de la uzinele «23 August» din Capitală, care a atras atenția asupra datoriei de a nu se slăbi nici un moment vigilența patriotică, menținînd-o permanent trează împotriva uneltirilor dușmanilor păcii și progresului.

Primit cu puternice și îndelungi aplauze, **Fernand Vigne**, secretar al Consiliului Mondial al Păcii, a transmis Conferinței salutul călduros al Consiliului Mondial al Păcii, ca și salutul prietenesc al mișcării franceze pentru pace.

In cuvîntul său, acad. **Horia Hulubei**, directorul Institutului de fizică atomică al Academiei R.P. Romîne, a subliniat că știința, cu posibilitățile ei actuale, dacă ar fi aplicată exclusiv pentru binele omenirii, ar putea, în spațiul a 2-3 generații, să transforme planeta noastră într-o grădină a unei civilizații pe care azi nici nu ne-o putem închipui. Relevînd apoi primejdia continuării experiențelor cu arma atomică, d-sa a subliniat covîrșitoarea însemnătate umanitară și politică a inițiativei sovietice de a înceta unilateral asemenea experiențe, arătînd că nobilul gest sovietic trebuie să fie urmat și de S.U.A. și Anglia.

După **Maria Popovici**, văduvă de război din Iași, **Mihai Mujic**, secretar al Consiliului Central al Sindicatelor din R.P. Romînă, a adus salutul C.C.S.-ului, arătînd că sindicatele din R.P. Romînă își vor consacra și pe viitor toate forțele pentru realizarea tuturor inițiativelor și propunerilor îndreptate spre consolidarea păcii.

«In mod special am ținut să vizitez țara dv. pentru că am auzit, am citit și văzut numai lucruri frumoase în legătură cu ea», — a spus, în cuvîntul său de salut, **Saifuddin Kitchlew**, președintele Consiliului Păcii din întreaga Indie, vicepreședinte al Consiliului Mondial al Păcii.

Acad. **Zaharia Stancu**, directorul Teatrului Național «I. L. Caragiale», a subliniat pe larg succesele obținute de poporul nostru, în diferite sectoare de activitate, în anii regimului democrat popular.

In cuvînarea sa, acad. **Tudor Vianu** a scos în relief înalta răspundere ce revine tuturor oamenilor de cultură din lume, în lupta pentru pace și colaborare internațională, subliniind totodată hotărîrea poporului romîn de a contribui la măreața operă de creație culturală a lumii cu tot ce poate da el mai bun în domeniul științei, al artelor, al progresului uman.

Maria Postolea, gospodină din București, și-a exprimat cuvîntul său hotărît de protest împotriva politicii acelor țări care-și continuă experiențele cu arma atomică, deși în toate țările din lume s-a cerut să fie urmat exemplul Uniunii Sovietice, care a încetat unilateral astfel de experiențe.

Insistînd asupra acțiunilor organizate, tot mai numeroase, ale oamenilor de știință conștienți din întreaga lume, pentru grăbirea încheierii unui acord internațional care să pună capăt experiențelor cu toate tipurile de arme nucleare, acad. prof. dr. **N. Gh. Lupu,** și-a încheiat cuvîntarea, spunînd: «Lupta noastră trebuie să fie dusă în primul rînd împotriva înarmării atomice, împotriva experiențelor cu arme nucleare; trebuie să militäm, pe de altă parte, pentru folosirea acestei măreţe cuceriri a gîndirii omenești numai în scopuri pașnice».

Aducînd salutul C.C. al U.T.M., **Petre Gheorghe** a spus că tineretul nostru se pregătește a fi gata oricînd să lupte pentru apărarea păcii și, la nevoie, să-și dea chiar și viața pentru a apăra cuceririle revoluționare ale poporului nostru, pacea și libertatea patriei noastre.

«Popoarele iubitoare de pace, pentru care slăbirea încordării internaționale reprezintă un imperativ categoric, vor lupta mai departe cu forțe sporite împotriva aţîțătorilor la un nou război, pentru cauza păcii care este însăși cauza lor», a spus în încheierea cuvîntării sale, generalul de armată în rezervă **Vasile Atanasiu.**

După cuvîntul eroului muncii socialiste **Hajdu Iuliu,** Conferința a fost salutată de **Gordon Schäffer,** președintele Comitetului englez pentru apărarea păcii, membru în Consiliul Mondial al Păcii.

Educatoarea **Olga Iser** din Bacău, vorbind de importanța educării celor mici în spiritul slujirii cauzei păcii, a subliniat că «pentru cei mici, pentru copilăria lor fericită, nu se poate să nu faci legămînt cu tine însuți, să aperi pacea, s-o aperi pentru toți copiii lumii!».

Rectorul universității «Bolyai» din Cluj, prof. univ. **Ludovic Takàcs,** a spus printre altele: «Noua formă de viață pe care am ales-o ne asigură, odată cu condițiile materiale de existență, din ce în ce mai bune, și bucuria sufletească a conviețuirii și colaborării frățești pentru întărirea scumpei noastre patrii comune, pentru apărarea bunului nostru de preț, care este pacea».

«Sufletul colectiviștilor noștri este plin de ură față de toate pregătirile pe care anumite cercuri din țările capitaliste le fac pentru război, este plin de ură față de cei care se joacă cu bomba atomică și nesocotesc ființa omenească, nesocotesc dreptatea omenească, nesocotesc iubirea de mamă». Cu aceste cuvinte și-a încheiat cuvîntarea sa rostită de la tribuna Conferinței **Victoria Cioară,** colectivistă din gospodăria «Drumul lui Lenin», comuna Tia Mare, regiunea Craiova.

După ce președintele comisiei de validare **C. Paraschivescu-Bălăceanu** a prezentat raportul comisiei, **Burhan Shahidi,** reprezentantul Comitetului popular chinez pentru apărarea păcii, a adus salutul luptătorilor pentru pace din întreaga Chină.

Prof. univ. **Manea Mănescu,** membru corespondent al Academiei R.P. Romîne a vorbit despre aspectul economic al crizei din țările imperialiste și încercările cercurilor imperialiste de a ieși din criză înteţind cursa înarmărilor; d-sa a insistat totodată asupra eșecului acestor încercări, care a făcut ca cercurile mereu mai largi ale opiniei publice din țările capitaliste să se orienteze spre sprijinirea schimburilor comerciale pașnice între țările socialiste și țările capitaliste.

Nicolae Istrate, secretar al C.C. al Sindicatelor muncitorilor din metalurgie și electricitate, amintind de marile înfăptuiri ale poporului nostru în anii puterii populare a spus, printre altele: «Noi știm că fiecare

succes nou în industrie şi agricultură, fiecare cucerire a ştiinţei, culturii, înseamnă, în mod nemijlocit, o contribuţie de seamă la dezvoltarea şi întărirea economică a patriei noastre socialiste, factor activ în lupta nobilă pentru pace».

Dr. **Mozes Rosen,** şef-rabinul cultului mozaic, referindu-se, printre altele, la încercările cercurilor imperialiste de a prezenta noile arme nucleare drept «bombe curate», a spus: «Cum am putea noi oare accepta asemenea tentative de a zăpăci minţile oamenilor, noi cei care am trăit grozăviile unor bombe mult mai reduse ca format şi ca putere explozivă decît bombele atomice! Incă nu s-au şters lacrimile de pe obrajii văduvelor, încă nu s-au stins vaietele muribunzilor, încă nu s-a risipit fumul cuptoarelor de exterminare şi iată că se dă această bombă atomică «curată» în mîna Reichswehrului, în mîna aceloraşi călăi care nu şi-au terminat opera lor de exterminare. Noi nu putem uita sutele, de mii de pantofiori de copii care stau la Auschwitz mărturie fărădelegilor lor. Noi nu putem uita saltelele făcute din părul sutelor de mii de femei aruncate în cuptoare. Nici o conştiinţă omenească nu are voie să uite această ruinare a raţiunii sfinte de «om» pe care au săvîrşit-o fascismul şi forţele războiului».

Referindu-se la însufleţirea deosebită cu care oamenii muncii din oraşul său au întîmpinat Conferinţa naţională a mişcării pentru pace din ţara noastră, **Ortansa Stoicescu,** secretară a comitetului orăşenesc de luptă pentru pace din Craiova a arătat că activitatea comitetelor de luptă pentru pace orăşenesc şi regional Craiova, au fost închinate popularizării marilor obiective ale luptei partizanilor păcii, găsind un puternic ecou şi totala adeziune a populaţiei din aceeastă parte a ţării.

Ultima cuvîntare din prima zi de desfăşurare a lucrărilor Conferinţei naţionale a mişcării pentru pace din R.P.R. a fost rostită de Vicarul general al Arhiepiscopiei romano-catolice din Bucureşti, **Traian Iovanelli,** care a spus, printre altele, că, alături de sutele de milioane de oameni de bună credinţă din întreaga lume, credincioşii romano-catolici din Romînia ca şi întregul popor romîn îşi strîng rîndurile în lupta pentru apărarea celui mai de preţ bun al omenirii — pacea. Glasul hotărît al popoarelor va trebui luat în seamă. Omenirea trebuie să depună eforturi supreme pentru a ajunge la o înţelegere sinceră, pentru salvarea ei de ameninţarea războiului.

Seara a avut loc în sala Teatrului de Operă şi Balet un spectacol în cinstea participanţilor la Conferinţă.

A doua zi, 22 iunie, primul care a luat cuvîntul a fost acad. **Gh. Vrînceanu,** vorbind pe larg despre colaborarea dintre oamenii de ştiinţă din lumea întreagă, care contribuie la o mai strînsă legătură între popoare, la o mai bună înţelegere între ele. D-sa a subliniat faptul că ţara noastră întreţine relaţii culturale cu 65 de ţări, iar cu 16 state a încheiat acorduri şi convenţii culturale.

In cuvîntul său, prof. **Georg Scherg** din oraşul Stalin, referindu-se la condiţionarea convocării conferinţei la nivel înalt, de discutarea problemei reunificării Germaniei, a spus că «poporul romîn, şi alături de el populaţia de naţionalitate germană din R.P. Romînă, care numără aproape o jumătate de milion de oameni, au arătat răspicat că încercarea de a prezenta spre examinare unei conferinţe la nivel înalt problema unificării Germaniei nu poate fi considerată decît ca o piedică pusă cu bună ştiinţă

în fața reușitei unor tratative menite să aducă lumii întregi mult așteptata slăbire a încordării internaționale».

«Credincioșii Bisericii Evanghelice din țara noastră — a spus Episcopul evanghelic (CA) **Friedrich Müller** — au aderat de la început la mișcarea pentru pace. Să nu ne lăsăm descurajați dacă obstacolele pentru destindere în lume ne par mari. Experiența arată că, după cum spune un proverb german, picătura continuă scobește piatra». Conducătorul Bisericii Evanghelice a comunicat Conferinței că, în numele Bisericii Evanghelice a adresat O.N.U. un apel, cerînd intervenția acestei organizații pentru sistarea experiențelor cu arme atomice.

In numele colectiviștilor, țăranul **Nicolae Hudițeanu,** președintele G.A.C. «Filimon Sîrbu», din regiunea Constanța, a exprimat voința hotărîtă a țărănimii muncitoare de a apăra rodul muncii ei, de a apăra pacea.

Salutînd Conferința din partea Consiliului Național al femeilor din R. P. Romînă, președinta acestui Consiliu, **Maria Rosetti** a exprimat, în numele femeilor din țara noastră, hotărîrea neabătută de a lupta pentru apărarea vieții, de a închina toate eforturile înfloririi patriei și apărării păcii.

In sală au intrat apoi purtătorii ștafetei tineretului și sportivilor din întreaga țară, organizată în cinstea Conferinței și adusă la București din cele patru colțuri ale țării. Ștafeta, care exprimă voința fermă a tineretului nostru de a apăra viața nouă a patriei, a fost predată Conferinței.

Pastorul **Erwin Kock** a transmis după aceea Conferinței salutul partizanilor păcii din Austria, căreia, deși este țară neutră, «nu îi este indiferent dacă în lume există primejdia unui război sau dacă este pace».

A urmat la discuții ing. **Gh. Moca,** din regiunea Oradea, aducînd salutul minerilor exploatării «Voevozi», care l-au trimis la Conferință pentru a exprima hotărîrea lor fermă de a apăra pacea.

In numele miilor de luptători pentru pace din regiunea Timișoara, prof. **Henry Aubert** și-a exprimat convingerea că marea întîlnire a popoarelor de la Stockholm — Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională — va constitui un însemnat pas înainte pe linia colaborării tot mai strînse între popoare pentru apărarea fermă a păcii.

Șeful cultului musulman din R. P. Romînă, **Iacub Mehmet,** a arătat că alături de întregul nostru popor, populația musulmană din țara noastră își strînge rîndurile și se alătură cu tot mai multă hotărîre luptei pentru apărarea păcii. «Oricine vrea să se convingă că o conviețuire pașnică între națiuni este posibilă — a spus șeful cultului musulman din R.P.R. —, poate găsi astăzi pildă în Republica Populară Romînă, unde romîni, maghiari, nemți, turci, tătari și alte naționalități trăiesc laolaltă ca frații și muncesc cot la cot pentru binele și propășirea patriei comune».

In cuvîntul său rostit de la tribuna Conferinței luptătorilor pentru pace din țara noastră, **Mihai Gh. Bujor** a condamnat cu tărie propaganda de război, încurajată în mod oficial în țările occidentale.

Discuțiile pe marginea raportului au fost încheiate printr-o măiestrită cuvîntare rostită de scriitorul acad. **Tudor Arghezi,** cuvîntare pe care, pentru frumusețea și adînca ei semnificație morală o reproducem aci în întregime:

«Pot zice că trăiesc de aproape 80 de ani.

Cînd am învățat, ca toată lumea, puțina carte pe care o știu, am început să citesc și am continuat a citi, ca și dvs., cum citesc și azi.

La citit, am cunoscut calamităţile din trecutul omului şi al omenirii.

De cum am deschis ochii m-a izbit marea nefericire a războiului dintre neamuri.

Viaţa oamenilor, de pretutindeni a fost un şir neîntrerupt de războaie.

M-am întrebat, ca şi dvs., de ce războaie? Nu ca să caut cauzele monstruoase ale războiului de cucerire, ci ca să pricep de ce oamenii ajung, în loc de înţelegere şi pace, să se asasineze între ei.

Aflasem că omul se deosebeşte de fiarele din sălbăticie prin ceea ce el numeşte civilizaţie şi cultură. Va să zică omul gîndeşte şi construieşte, activ întotdeauna. El nu a stat ca un bleg, cu mîinile în sîn.

Va să zică există în el o simţire delicată, mai presus de brută, simţirea morală.

Va să zică omul e în stare să ştie ce-i prietenia, ce-i dragostea, ce-i mila, ce-i respectul de semenii lui.

In privinţa asta s-au scris mii şi mii de lucruri frumoase, pe care dacă le confrunţi cu faptele războiului de agresiune, ale războiului de cotropire, ţi se face ruşine.

Ce-i această contradicţie jignitoare care ofensează şi pălmuieşte în toată istoria lumii obrazul omenirii?

E de ajuns ca lăcomia unora să fie ispitită de bunurile unui popor, care le-a muncit cu aprige strădanii, e de ajuns setea de profituri a cîtorva clici de cămătari, şi vine alergînd războiul? Cei atacaţi, cei care nu primesc jugul nu vor sta cu braţele încrucişate. Lupta lor de apărare e un act firesc şi sfînt. Ei îşi păzesc vatra.

Se înşeală cei ce cred că popoarele ameninţate vor capitula.

Nu te poţi opri totuşi să nu te întrebi: e de ajuns ca o mînă de nebuni sau de profitori să socotească războiul în beneficiul lor, pentru ca milioane de oameni care se bucură, care cîntă, care muncesc, care luptă cu viaţa şi cu destinul şi nădăjduiesc într-un viitor necurmat să fie adunaţi şi rînduiţi pentru măcel?

Asta nu se mai poate. Nu trebuie să mai fie. Şi nu va fi.

Aş dori tineretului celui mai nou să nu apuce un război.

Eu, cel care vorbesc, am trecut prin trei războaie, numai la noi, şi războaiele se ţin lanţ într-alte părţi.

Ce a cîştigat în bine omenirea, din toate aceste viscole de sînge?

Va să zică, din trei-patru generaţii una e sacrificată şi celelalte suferă, plîng şi gem.

Asta e rostul lor? Să piară? Asta e fericirea visată, de milenii de către omenire? Se iveşte o rază, o lumină şi o înghite furtuna.

Atunci te întrebi: atîta inteligenţă, atîta cugetare, atîta speranţă, nu ajung să împace popoarele între ele?

Am visat pacea şi ne-am împiedicat în războaie. Şi iar ne-a dat viaţa îndărăt. Incepem frumos şi isprăvim urît.

Asemenea întrebări, îngrijorări şi nedumeriri cutreieră lumea şi azi, în apogeul celei mai înalte civilizaţii şi culturi. Descoperiri admirabile sînt întoarse din calea lor şi adăugate la mijloacele cumplite de nimicire.

Nu poate să fie pace pe pămînt cînd omul se pegăteşte să călătorească în infinit?

Ba poate să fie! Trebuie să fie!

Iniţiativele au şi pornit şi cresc. Astăzi ele întocmesc din ce în ce mai mult o conştiinţă, o conştiinţă care cuprinde lumea toată şi însufle-

ţeşte chiar politica unor state care luptă viguros pentru apărarea păcii. Această conştiinţă, afirmată solidar, din ţară în ţară şi laolaltă, bărbăteşte şi hotărît nu poate să nu îngenunche războiul şi să nu-l doboare.

Iniţiativa e cuvîntul şi la nevoie şi fapta. Cuvîntul e puternic. O spune cu adîncă încredinţare un meşteşugar de cuvinte.

Aveţi cuvîntul, oameni buni! Cuvîntul romînesc, alături de cuvîntul celorlalte neamuri va răsuna departe.

Cuvîntului îi aparţine ultima biruinţă.

Cuvîntul e mai tare decît sabia trasă.

Conştiinţa care porneşte cuvîntul frînge sabia şi o fărîmă».

După cuvîntarea maestrului Tudor Arghezi, prezidiul a anunţat că, în afară de delegaţiile străine prezente, partizanii păcii din alte ţări au ţinut şi ei să salute Conferinţa naţională a mişcării pentru pace din R.P.R. Au trimis mesaje de salut: Uniunea belgiană pentru apărarea păcii, Comitetul cehoslovac al partizanilor păcii, Comitetul naţional al mişcării pentru pace din Elveţia, conducerea Mişcării pentru apărarea păcii din Finlanda, Consiliul japonez de luptă împotriva bombelor atomice şi cu hidrogen, Comitetul păcii din Noua Zeelandă, Comitetul mişcării pentru pace din Sudanul francez şi Comitetul suedez al păcii.

S-au primit, de asemenea, numeroase telegrame de salut din partea colectivelor unor mari întreprinderi industriale din ţară, a unor unităţi socialiste din agricultură, precum şi din partea mai multor personalităţi ale vieţii ştiinţifice şi culturale.

In continuarea lucrărilor, prof. univ. **Jean Livescu,** prorectorul Universităţii «C. I. Parhon» din Bucureşti, a citit lista propunerilor pentru noul Comitet naţional pentru apărarea păcii din R. P. Romînă. Comitetul propus a fost ales în unanimitate, într-o atmosferă de mare însufleţire. Din noul Comitet fac parte bărbaţi şi femei, reprezentanţi ai poporului romîn şi ai minorităţilor naţionale din ţara noastră, muncitori, ţărani muncitori, oameni de ştiinţă şi artă, reprezentanţi ai cultelor, gospodine etc.

Ca membri ai Comitetului naţional pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă, din partea Bisericii Ortodoxe Romîne şi a cultelor din R.P. Romînă au fost aleşi: **Prea Fericitul Patriarh Justinian,** I.P.S. Mitropolit **Iustin** al Moldovei şi Sucevei, P.S. Episcop **Valerian** al Oradiei, P.C. Pr. **Alexandru Ionescu,** vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, P.C. Pr. **Ştefan Tomici,** vicar al Bisericii ortodoxe sîrbe — Timişoara, canonic **Traian Iovanelli,** vicar general al Arhiepiscopiei romano-catolice — Bucureşti, Episcopul **I. Vásárhely** al Bisericii reformate — Cluj, Episcopul evanghelic (C.A.) **Friedrich Müller** — regiunea Stalin, dr. **Mozes Rosen,** şef-rabinul cultului mozaic, şi **Iacub Mehmet,** şeful cultului musulman.

După alegerea comitetului, ing. **Oliviu Rusu,** prim secretar al A.S.I.T., a propus componenţa delegaţiei romîne la Congresul mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională de la Stockholm, care a fost aleasă în unanimitate. Conducător al delegaţiei, compusă din 14 persoane — între care şi I.P.S. Mitropolit **Iustin** al Moldovei şi Sucevei — a fost desemnat acad. **Mihail Ralea,** membru în Consiliul Mondial al Păcii, care

a mulţumit pentru încrederea acordată şi, în numele întregii delegaţii a asigurat că membrii ei vor exprima la marele congres al popoarelor voinţa fermă a poporului romîn de a apăra pacea.

Artista pōporului **Aura Buzescu** a dat citire mesajului adresat de către Conferinţă Congresului mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională, care urmează să fie transmis la Stockholm de către delegaţia romînă.

«In cadrul Conferinţei naţionale a mişcării pentru pace din R. P. Romînă — se spune printre altele, în acest mesaj —, reprezentanţii celor mai largi pături ale poporului romîn — muncitori, ţărani, intelectuali, fruntaşi ai organizaţiilor obşteşti, personalităţi de seamă ale vieţii ştiinţifice şi culturale, conducători ai cultelor, bărbaţi şi femei de diferite naţionalităţi — şi-au afirmat adeziunea deplină la nobilele ţeluri ale Congresului de la Stockholm: unirea forţelor iubitoare de pace de pe toate continentele în vederea unor noi şi puternice acţiuni comune pentru slăbirea încordării internaţionale, pentru înţelegere şi colaborare paşnică între state, indiferent de orînduirea lor socială».

Prof. univ. **Ion Creangă**, rectorul Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi a rostit cuvîntul de închidere, subliniind însemnătatea Conferinţei, care «a scos în evidenţă în mod neîndoios faptul că mişcarea pentru pace din ţara noastră este o mişcare a întregului popor,... hotărît să apere cu fermitate pacea şi viaţa nouă pe care şi-o făureşte. Conştienţi fiind de pericolul pe care îl reprezintă pentru soarta omenirii politica «de pe poziţii de forţă», continuarea cursei înarmărilor şi provocările la care se dedau cercurile imperialiste, — a subliniat prof. Ion Creangă —, reprezentanţi ai celor mai diferite categorii sociale, care au luat aici cuvîntul, s-au declarat pentru politica de coexistenţă paşnică şi colaborare internaţională, promovată de către statele socialiste în frunte cu U.R.S.S... Posibilităţile forţelor păcii de a ridica o barieră de netrecut în faţa pericolului de război, sînt acum mai mari ca oricînd. Realizării unui asemenea ţel — a spus în încheiere vorbitorul — îi răspunde şi Congresul mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională, convocat din iniţiativa Consiliului Mondial al Păcii. Delegaţia aleasă pentru a participa la marea întîlnire pentru pace a popoarelor lumii va sublinia acolo hotărîrea poporului nostru de a contribui, cu toate puterile sale, la triumful cauzei păcii în lume, la instaurarea principiilor de colaborare paşnică dintre state în toate domeniile».

Cuvîntarea a fost subliniată de către asistenţă cu puternice aplauze, exprimînd odată mai mult voinţa fermă a oamenilor muncii din patria noastră de a-şi apăra munca lor paşnică şi constructivă, de a contribui cu toate eforturile la lupta pentru instaurarea păcii trainice în întreaga lume.

După încheierea lucrărilor a fost constituit noul Birou al Comitetului Naţional pentru Apărarea Păcii din R.P.R., care are următoarea componenţă: Acad. **Mihail Sadoveanu,** preşedinte; acad. **Mihail Ralea,** acad. **Horia Hulubei,** acad. **Geo Bogza** şi **Mihai Mujic,** secretar al Consiliului Central al Sindicatelor din R.P.R., — vicepreşedinţi; **Petre Gheorghe,** secretar al C.C. al U.T.M.; **Elena Livezeanu,** secretară a Consiliului naţional al femeilor din R.P.R.; **Szemler Ferencz,** secretar al Uniunii scriito-

rilor din R.P.R., acad. **Nicolae Gh. Lupu**, acad. **Raluca Ripan**, acad. **Cezar Petrescu**, **Filip Geltz**, membru în Prezidiul Marii Adunări Naţionale, prof. univ. **Jean Livescu**, **C. Paraschivescu-Bălăceanu**, preşedintele Asociaţiei juriştilor din R.P.R. şi acad. **Vasile Răşcanu**, membri; **Sanda Rangheţ** şi **Cristea Pantazi**, secretari.

Prin glasurile trimişilor lui în marele sobor al păcii din ţara noastră, poporul muncitor şi-a exprimat cu toată hotărîrea şi convingerea, voinţa neclintită de pace. Biserica Ortodoxă Romînă a fost şi ea prezentă în acest înalt for de pace al ţării, şi şi-a rostit cuvîntul prin însuşi Conducătorul ei, Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a arătat că apărarea vieţii constituie unul din fundamentalele principii ale învăţăturii creştine şi de aceea, lupta pentru pace este o datorie sfîntă pentru slujitorii sfintelor altare şi pentru credincioşi. Examinînd şi meditînd asupra lucrărilor Conferinţei naţionale a mişcării pentru pace din R.P. Romînă, slujitorii şi credincioşii Bisericii noastre Ortodoxe au prilejul şi datoria de a-şi îmbunătăţi şi spori şi mai mult străduinţele necurmate în slujba păcii, pentru a se ajunge cît mai curînd la starea de linişte şi fericire, atît de mult dorită de oamenii paşnici de pe întreaga suprafaţă a pămîntului.

CONGRESUL MONDIAL PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ DE LA STOCKHOLM

Desfășurîndu-se sub semnul simptomelor alarmante ale crizei ce se dezvolta în Orientul apropiat, Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm a demonstrat măreața unitate a popoarelor care luptă pentru pace, prilejuind o categorică și masivă luare de poziție a delegațiilor popoarelor împotriva politicii imperialiste, care împinge omenirea «în pragul războiului».

Marele congres al popoarelor s-a deschis în dimineața zilei de 16 iulie, în cuprinzătoarea sală «Eriksdalshallen» din Stockholm, în care domnea o mare animație, într-o atmosferă de apropiere, de căldură sufletească: «M-am uitat în sală — spune scriitorul **Eusebiu Camilar**, membru al delegației noastre, în impresiile sale publicate în «Contemporanul» (nr. 23 din 18 iulie 1958) — și m-aș arăta zgîrcit dacă n-aș reda cît de cît din pitorescul ei. Iată doi lami învești mîntați în galben, avînd în obraji asprimea vînturilor tibetane. In fața lor s-a arătat un preot japonez, cu eșarfă aurie, ce li se închină după canoanele budhismului. Un învățăcel al preotului bate într-un fel de tamburină pe care scrie: «Să nu se mai repete Hiroshima». Africani, negri ca abanosul, intră în șir și se așează liniștiți, avînd în ochii mari luminișurile pădurilor tropicale. Mai încolo stau indonezienii mărunți și indieni și mai încolo, un preot musulman din Arabia stă nemișcat lîngă un nepalez cu turban și cu mustăți răsucite. Intr-un murmur scăzut se aud toate graiurile de pe globul pămîntesc: ici și colo glasurile cresc, se aud uneori, abia reținute, strigăte de bucurie cînd se reîntîlnesc prieteni vechi, din puncte opuse ale planetei. Sala Eriksdal cuprinde în ea inimile tuturor națiunilor și raselor, venite să-și spună cuvîntul la acest sobor al păcii și progresului. Socotesc că nici pana cea mai iscusită n-ar izbuti să prindă și să redea farmecul și forța realității numită atît de simplu: «lupta pentru pace». Numai cel ce ia parte la o astfel de adunare își poate da seama pînă la ce depărtări și adîncimi a pătruns trîmbița binevestitoare și zborul alb al porumbelului». Pretutindeni în sală se văd afișele lui Picasso, închinate Congresului, înfățișînd doi oameni care țin un buchet de flori, simbol al forței unite a umanității străjuind viața.

In aplauzele puternice ale participanților a fost ales prezidiul Congresului, care a luat loc la tribuna împodobită cu flori și lozinci. Printre membrii Prezidiului, întîlnim nume de luptători bine cunoscuți pentru cauza păcii, ca: **N. Tihonov, A. Surkov, I. Ehrenburg** (U.R.S.S.), **Go Mo-Jo** (R. P. Chineză), prof. **John Bernal** (Anglia) **Pierre Cot, Eugenie**

Cotton (Franța), **Isabelle Blume** (Belgia), **James Endicott** (Canada), **Saifuddin Kitchlew,** d-na **Rameshwari Nehru** (India), **Siradjuddin Abbas** (Indonezia), prof. **Hirano** (Japonia), **Iusef Es-Sibai** (Consiliul de Solidaritate al țărilor afro-asiatice), **Mihail Ralea** (Republica Populară Romînă) și alții.

Cuvîntarea de deschidere a fost rostită de **Arthur Lundkvist** vicepreședinte al Consiliului Mondial al Păcii, care, salutînd pe delegații la Congres în numele opiniei publice suedeze, a spus, printre altele: «Este posibil ca între noi să existe unele deosebiri în ceea ce privește înțelegerea drumurilor spre realizarea unei largi colaborări internaționale. Este însă foarte important că ne-am întrunit aici, deoarece numai astfel putem scoate în evidență acele elemente comune care ne unesc pe toți în năzuința spre pace. Pentru pace trebuie luptat. Ce-i drept, există oameni care, cu toate că nu doresc izbucnirea unui război, au o atitudine rece și lipsită de încredere față de mișcarea partizanilor păcii, considerînd că ea se pronunță pentru o pace avantajoasă răsăritului și dezavantajoasă apusului. Lucrurile nu stau însă astfel. Sîntem cu toții conștienți că pacea trebuie să se întemeieze pe voința liberă a maselor largi populare atît din Răsărit cît și din Apus. De aceea este de datoria noastră să trezim în păturile cele mai largi ale populației conștiința răspunderii pentru menținerea păcii, să o transformăm într-o forță capabilă să învingă șovăielile provocate de neîncredere. Intr-adevăr, în momentul de față, cînd se acumulează arme de exterminare în masă, care primejduiesc existența marilor valori spirituale și materiale, pacea constituie unica alternativă posibilă. Să facem așa dar, tot ce e posibil pentru a dovedi tuturor că problema păcii este mai presus de divergențele generale, de existența sistemelor politice și economice diferite, să arătăm că năzuința spre colaborare poate sfărîma barierele artificiale, create de «războiul rece».

A vorbit apoi senatorul suedez **Bertil Mogard,** care a subliniat necesitatea dezarmării, în vederea ridicării nivelului de trai și înlăturării primejdiei războiului.

In ședința din după amiaza zilei de 16 iulie, s-a fixat procedura de lucru și ordinea de zi, hotărîndu-se discutarea următoarelor probleme: dezarmarea, colaborarea politică, colaborarea economică, colaborarea culturală, colaborarea forțelor iubitoare de pace.

Profesorul **Bicard** a dat citire raportului întocmit de **Frédéric Joliot Curie** asupra sarcinilor și scopurilor Congresului, în actuala situație internațională, în care se subliniază că aspectul particular al cursei înarmărilor, continuarea exploziilor experimentale, prezintă pericole crescînde pentru omenire, chiar în timp de pace, iar evenimentele din Irak și Liban îngrijorează în mod serios omenirea iubitoare de pace: «Este clar — arată în raportul său Joliot Curie — că întărirea și menținerea păcii nu poate fi realizată fără colaborare internațională, bazată pe egalitatea în drepturi a tuturor națiunilor, respectul integrității lor teritoriale, al independenței și suveranității lor». Amintind că exploziile nucleare răspîndesc elemente radioactive în atmosferă, Joliot Curie a salutat, în raportul său, în numele omenirii iubitoare de pace, hotărîrea Uniunii Sovietice de a înceta experiențele nucleare, arătînd că și S.U.A. și Marea Britanie trebuie să urmeze acest nobil exemplu. In același timp, Joliot Curie a adus și o importantă inițiativă a Consiliului Mondial al Păcii, propunînd formarea unui organism, al unui comitet internațional de studiere a problemelor dezarmării

și colaborării internaționale, organism care ar trebui să aibă legături permanente cu organizațiile naționale și internaționale oficiale sau ale opiniei publice, cu parlamente și guverne.

După citirea raportului lui Frédéric Joliot Curie, a vorbit d-na **Rameshwari Nehru,** care a insistat îndeosebi asupra evenimentelor din Liban și Irak, propunînd ca Congresul să ceară în numele tuturor popoarelor plecarea trupelor străine, care amenință stabilitatea păcii în această regiune. Propunerea a fost puternic aplaudată de Congres.

In continuare, a vorbit **John Bernal** (Anglia) despre problema dezarmării, **Olga Poblete** (Chile), despre problema colaborării și independenții naționale și **Kaoru Jasui** (Japonia).

La sfîrșitul ședinței, Congresul a adoptat o declarație prin care se cere încetarea imediată a agresiunii împotriva Orientului arab.

In cursul dimineții zilei de 17 iulie, primul care a luat cuvîntul a fost **James Endicott** (Canada), care a vorbit despre colaborarea forțelor iubitoare de pace. Tot în cursul acestei ședințe a luat cuvîntul **Oskar Lange** (Polonia), vorbind despre problema colaborării economice și **Arthur Lundkvist** (Suedia), despre problema colaborării culturale.

Un moment memorabil l-a constituit în această ședință intervenția unui reprezentant al popoarelor arabe, **Youssef El Sebai,** secretarul general al Consiliului de securitate al popoarelor Asiei și Africii, care a vorbit despre lupta popoarelor afro-asiatice împotriva amestecului puterilor occidentale, în treburile lor interne, dînd ca exemplu Libanul. Despre lupta popoarelor latino-americane împotriva politicii de subjugare economică dusă de monopolurile din Statele Unite ale Americii a vorbit generalul **José Rafael Gabaldon,** luînd cuvîntul după prof. dr. **Friedrich,** din R. D. Germană.

Poetul turc **Nazim Hikmet** a arătat efectele dezastroase ale cursei înarmărilor pentru Turcia, iar cunoscutul luptător pentru pace **Ilya Ehrenburg** (U.R.S.S.) s-a referit, în cuvîntarea sa, la problemele dezarmării, a necesității încetării «războiului rece» și convocării conferinței la nivel înalt.

In ședința plenară din cursul după amiezii de 17 iulie, **Moumie** (Camerun), arătînd suferințele popoarelor Africii de pe urma sălbăticiei exploatării și opresiunii din partea țărilor colonialiste, a cerut Congresului și întregii omeniri iubitoare de pace, «să ajute prin toate mijloacele poporul camerunez, care suferă, în lupta pentru unitatea și libertatea sa, pentru pace». **Stamatis Mercouris** (Grecia) a spus că popoarele trebuie să impună guvernelor cuvîntul de ordine de a lua hotărîrea «să facă un pas înainte, spre soluționarea tuturor problemelor internaționale prin înțelegere reciprocă și recunoașterea coexistenței pașnice».

Despre profunda dorință de pace a poporului sovietic și a tuturor popoarelor a vorbit cu multă înflăcărare scriitorul sovietic **Boris Polevoi.**

In cadrul ședinței au mai luat cuvîntul: **Bulajici** (Iugoslavia), **Ismail Abden** (Sudan), **Meltti** (Finlanda), **Casella** (Argentina), **Arnasson** (Islanda), **Nestorov** (U.R.S.S.), **Patamidis** (Cipru), **Abbas** (Indonezia). Tot în ședința din după amiaza zilei de 17 iulie a luat cuvîntul și acad. **Mihail Ralea,** conducătorul delegației noastre.

In ședința de seară, delegațiilor la Congres li s-au împărțit texte ale declarației grupului delegaților țărilor Asiei și Africii prin care se exprima profunda indignare în legătură cu debarcarea trupelor americane pe teri-

toriul Libanului, iar înainte de încheierea şedinţei, au cerut cuvîntul reprezentanţii delegaţiei engleze, care au declarat că, aflînd despre trimiterea trupelor engleze în Iordania, au trimis primului ministru al Angliei, Macmillan, şi liderului laburist, Gaitskell, o telegramă în care exprimă profunda nelinişte pe care a provocat-o această acţiune a autorităţilor engleze, cerînd totodată retragerea imediată a trupelor engleze din Iordania.

In cuvîntarea rostită în cadrul Congresului, conducătorul delegaţiei R. P. Romîne, acad. **Mihail Ralea,** după ce a subliniat încrederea profundă pe care o nutreşte poporul romîn în destinele omenirii, în viitorul ei de pace şi progres, convingerea sa că în vremurile noastre există posibilitatea preîntîmpinării unui nou război, încrederea în creşterea continuă, fără precedent, a forţelor mondiale ale păcii, a atras atenţia că primejdia războiului nu a fost încă înlăturată, cercurile imperialiste continuînd să ignoreze raportul de forţe pe arena mondială, să nesocotească voinţa şi interesele popoarelor. Demascînd politica cercurilor care urmăresc profituri cît mai mari din conjunctura de război şi care continuă să ducă o politică «pe marginea prăpastiei», d-sa a subliniat indignarea legitimă a opiniei publice iubitoare de pace, faţă de agresiunea forţelor militare americane şi engleze, împotriva popoarelor arabe, acţiune care creează o primejdie nu numai pentru popoarele din Orientul arab, dar şi pentru cauza păcii generale. «Să ne unim glasurile — a spus d-sa—şi să protestăm cu hotărîre împotriva acestor acţiuni, cerînd încetarea lor neîntîrziată şi respectarea dreptului popoarelor arabe la libertate şi independenţă». In continuare, a vorbit despre necesitatea intensificării luptei popoarelor pentru coexistenţa paşnică a statelor cu orînduiri sociale diferite. Şeful delegaţiei R. P. Romîne a expus apoi, poziţia ţării noastre faţă de principalele probleme ale situaţiei internaţionale şi măsurile pe care le-a întreprins guvernul R. P. Romîne în vederea dezvoltării multilaterale a colaborării pe plan internaţional, pentru a contribui la slăbirea încordării internaţionale. In această ordine de idei, Domnia Sa a amintit de reducerile succesive ale efectivelor forţelor armate ale R. P. Romîne, de eforturile repetate ale guvernului R. P. Romîne, îndreptate spre dezvoltarea unei largi colaborări între ţările balcanice, de relaţiile economice ale Romîniei cu 70 de ţări, precum şi de sprijinirea dezvoltării colaborării internaţionale, ca factor important de cunoaştere reciprocă şi apropiere între popoare, de pace şi progres.

In şedinţa din dimineaţa zilei de 18 iulie, reprezentanţii Indoneziei, Islandei, Mexicului, Republicii Arabe Unite şi Frontului Naţional Algerian de eliberare au condamnat încercările imperialiştilor de a reînvia sistemul colonial perimat. Tot în această şedinţă s-a mai petrecut un fapt de o deosebită semnificaţie: Reprezentantul delegaţiei americane, **Scott Nearing,** a dat citire textului rezoluţiei adoptate de delegaţia sa, în care se spune: «Pacea şi colaborarea internaţională nu sînt cu putinţă atîta timp cît o ţară încearcă să ocupe teritoriul altei ţări, cu ajutorul trupelor sau al forţelor poliţieneşti. De aceea ne alăturăm cererii formulate de Congres ca forţele armate americane să fie retrase imediat din ţările Orientului Mijlociu şi din apele teritoriale ale acestor state».

Reprezentantul Libanului, **Hanna,** membru al Consiliului Mondial al Păcii, a vorbit despre lupta dîrză a poporului libanez pentru independenţa naţională, iar cunoscutul savant chinez **Go Mo-Jo,** despre succesele Repu-

blicii Populare Chineze, după eliberarea ţării, despre acţiunile de pace ale ţărilor socialiste.

Intr-o amplă cuvîntare, **M. A. Nestorov,** preşedintele Prezidiului Camerii de comerţ unionale a U.R.S.S., s-a referit la situaţia din Orientul Apropiat, subliniind că întregul popor sovietic condamnă agresiunea imperialistă.

Au mai rostit, de asemenea, scurte cuvîntări, reprezentanţii luptătorilor pentru pace din Anglia, Cipru şi Danemarca.

La sfîrşitul şedinţei a fost adoptată în unanimitate constituirea următoarelor comisii: comisia pentru dezarmare, comisia pentru problemele colaborării politice, comisia pentru problemele colaborării economice, comisia pentru problemele colaborării culturale şi comisia pentru problemele colaborării şi acţiunii forţelor păcii.

Pentru comisia politică au fost stabilite următoarele probleme: problema războiului rece, blocurile militare, independenţa naţională, suveranitatea şi colonialismul, tratativele (conferinţa la nivel înalt), problema dezangajării, precum şi problema O.N.U., în cadrul căreia se include şi chestiunea admiterii R. P. Chineze în O.N.U.

Cu începere din după amiaza zilei de 18 iulie, problemele discutate pînă atunci în ansamblu au fost supuse unor dezbateri restrînse, în cadrul şedinţelor comisiilor.

La 19 iulie lucrările Congresului pentru dezarmare şi colaborare internaţională au continuat în comisiile şi subcomisiile create.

In ziua de 20 iulie, paralel cu şedinţele plenare, au avut loc şedinţele comisiilor care au generalizat propunerile prezentate de delegaţi. Rînd pe rînd, solii popoarelor s-au urcat la tribună, condamnînd cu indignare intervenţia S.U.A. şi Angliei în Orientul Apropiat şi Mijlociu. Participanţii la Congres au întîmpinat prin aplauze furtunoase cuvintele profesorului vest-german **Iwand,** prin care a subliniat că propunerea lui N. S. Hruşciov cu privire la convocarea unei conferinţe a şefilor de guverne pentru reglementarea problemelor Orientului Aporiat, trebuie să fie acceptată, deoarece ea contribuie la întărirea păcii. Propunerea cu privire la convocarea unei conferinţe la nivel înalt a fost sprijinită de asemenea de profesorul **Hirano** (Japonia) şi de **D. C. Lal,** deputat în parlamentul italian, adoptîndu-se în unanimitate, la propunerea delegaţiei indiene, o rezoluţie în care, ţinîndu-se seama de situaţia internaţională extrem de serioasă, se chiamă la «o întîlnire imediată a şefilor de guverne în scopul evitării unui conflict armat şi realizării unei reglementări pe calea tratativelor».

Discuţia generală încheindu-se, după peste 100 de cuvîntări rostite de reprezentanţii din mai mult de 50 de ţări, la 21 iulie a fost ultima zi a lucrărilor comisiilor Congresului.

In cadrul acestor comisii, au avut loc discuţii vii, s-au făcut propuneri concrete, numeroase intervenţii, au avut loc confruntări de idei şi de opinii din cele mai diferite.

In comisia pentru problemele colaborării politice, prezidată de Dr. **Anu Singh** (India), discuţiile s-au purtat în special asupra situaţiei din Orientul Mijlociu, făcîndu-se judicioase propuneri pentru înlăturarea situaţiei grave din această regiune a lumii, iar la lucrările comisiei pentru problemele dezarmării, de sub preşedinţia lui **M. Goldbloom** (Australia) au participat aproximativ 150 de persoane, insistîndu-se îndeosebi asupra

încetării imediate şi necondiţionate a experienţelor cu arme nucleare şi interzicerea acestor arme.

După informaţiile date de acad. Mihail Ralea, în interviul acordat unui redactor al Agenţiei Romîne de Presă Agerpress, «membrii delegaţiei noastre au luat parte activă la lucrările în comisii. Intre alţii, acad. **Horia Hulubei** a luat cuvîntul în comisia pentru interzicerea armelor atomice. Acad. **N. Gh. Lupu** a vorbit despre pericolul creşterii radioactivităţii atmosferei pentru sănătatea omului. **M. Mujic** s-a ocupat de probleme ale colaborării între Consiliul Mondial al Păcii şi Federaţia Sindicală Mondială. Prof. **Manea Mănescu** a subliniat contribuţia pe care o aduce la cauza păcii efortul spre colaborarea economică internaţională şi intensificarea schimburilor comerciale cu toate ţările, efort care caracterizează politica economică a ţării noastre şi a tuturor ţărilor socialiste. Scriitorul **Eusebiu Camilar** a subliniat însemnătatea schimburilor culturale pentru cauza păcii şi felul cum ţara noastră slujeşte această idee. In comisia care reunea pe reprezentanţii cultelor, I. S. S. Mitropolit **Iustin,** a scos în relief rolul pe care Biserica îl are în lupta pentru pace şi a arătat că Biserica Ortodoxă Romînă se integrează total şi cu deplină convingere în această măreaţă luptă a omenirii întregi».

Recomandările şi propunerile comisiilor au fost prezentate Congresului la 22 iulie, cînd s-a ţinut şi şedinţa plenară de închidere. La începutul şedinţei s-a dat citire mesajelor de salut, adresate Congresului de numeroşi militanţi pe tărîm social şi de diferite organizaţii din multe ţări ale lumii. Apoi, Congresul a ascultat comunicările asupra rezultatelor lucrării comisiilor.

In aplauze furtunoase, delegaţii la Congres au adoptat în unanimitate **Declaraţia cu privire la dezarmare, Apelul către popoare, în legătură cu situaţia din Orientul Apropiat şi Mijlociu şi Chemarea Congresului Mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională.**

Congresul a aprobat totodată ca **Remeshwari Nehru,** cunoscuta activistă pe tărîm social din India, să înmîneze personal secretarului general al O.N.U., apelul către O.N.U., adoptat într-o şedinţă anterioară.

Cuvîntul de închidere a fost rostit de cunoscutul savant şi militant social englez, prof. **John Bernal.**

Tot în aceeaşi zi a avut loc în sala «Eriksdalshallen» adunarea delegaţiilor naţionale ale partizanilor păcii, în cadrul căreia a fost aleasă noua componenţă a Consiliului Mondial al Păcii format din peste 500 reprezentanţi a 73 de ţări şi opt organizaţii internaţionale.

Seara a avut loc şedinţa organizatorică a Consiliului, pentru alegerea organelor de conducere. Din Biroul Consiliului Mondial al Păcii fac parte peste 80 de cunoscuţi fruntaşi ai vieţii publice, reprezentînd ţări de pe toate continentele. Ca preşedinte al Consiliului Mondial al Păcii a fost reales marele savant francez şi cunoscut luptător pentru pace, prof. **Frédéric Joliot Curie.** Au fost aleşi de asemenea 16 vicepreşedinţi ai Consiliului: **Emmanuel D'Astier De La Vigerie** (Franţa), prof. **John Bernal** (Anglia), **Mohammed Kamel El-Bendari** (Republica Arabă Unită), **Isabelle Blume** (Belgia), generalul **Lazaro Cardenas** (Mexic), **Eugenie Cotton** (Franţa), **Ilya Ehrenburg** (U.R.S.S.), **James Endicot** (Canada), **Walter Friedrich** (R. D. Germană), **Leopold Infeld** (Polonia), **Aleksandr Korneciuk** (U.R.S.S.), **Go-Mo-Jo** (R. P. Chineză), **Artur Lundkvist** (Suedia), **Velio Spano,** (Italia) şi **Abdu Mumuni** (Senegal). S-a hotărît totodată ca ulterior să se aleagă

încă trei vicepreşedinţi, dintre care doi vor reprezenta India, iar unul ţările Americii Latine.

Consiliul Mondial al Păcii a constituit de asemenea secretariatul, alcătuit din 11 persoane. Ca secretar general al Consiliului Mondial al Păcii a fost ales **Fernand Vigne** (Franţa).

In cadrul unei conferinţe de presă organizată la 23 iulie, ziariştii suedezi şi străini au fost informaţi asupra rezultatelor Congresului mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională. Au fost citate date interesante dovedind caracterul larg şi reprezentativ al Congresului de la Stockholm, la lucrările căruia au participat 1.264 soli din 78 de ţări. O serie de ţări — Tailanda, Porto-Rico, Ghana, Malaya, Iugoslavia şi altele — au fost reprezentate pentru prima oară la un astfel de congres al luptătorilor pentru pace. Congresul a primit peste 300 de telegrame şi mesaje de salut din diferite ţări ale lumii, printre care Cambodgia, S.U.A., Sudan, de la fostul preşedinte al Mexicului, de la primarul oraşului Okinawa, de la Paul Robeson, etc. In cadrul acestei conferinţe de presă au luat cuvîntul **Valenti Sorokin** (U.R.S.S.). **Ch. N. Malavia** (India), cunoscutul scriitor turc **Nazim Hikmet, Salamea** (Columbia), **Lundkvist** (Suedia), subliniind uriaşa însemnătate a documentelor adoptate de Congres şi exprimîndu-şi convingerea că el va contribui la înlăturarea încordării internaţionale şi a primejdiei dezlănţuirii unui nou război. Organizatorii conferinţei au răspuns apoi la întrebările puse de ziarişti.

Ca şi la adunările şi congresele de pînă acum, menite să apere viaţa şi libertatea oamenilor din întreaga lume, prin statornicirea unei păci drepte şi durabile, la Congresul de la Stockholm au participat numeroşi slujitori şi reprezentanţi ai Bisericilor şi cultelor religioase, pronunţîndu-se în mod hotărît împotriva celor care vor să împingă omenirea într-un groaznic măcel, cu urmări de necalculat pentru cultura, civilizaţia şi însăşi existenţa lumii.

Congresul de la Stockholm, după cum subliniază Juri Jilin, membru al delegaţiei sovietice, «nu a fost numai un miting mondial. El nu s-a mărginit să lanseze apeluri de pace, ci a dezbătut măsurile concrete ce trebuie luate pentru instaurarea păcii. Tribuna lui a fost pusă la dispoziţia tuturor celor care au dorit să-şi spună cuvîntul. Se înţelege că întrucît aici erau reprezentate curente sociale care se deosebesc în multe privinţe, au existat şi divergenţe de opinii. Dar participanţii s-au străduit să găsească puncte de apropiere, să înlăture tot ce ar putea dezbina sau fărîmiţa forţele păcii, tot ce ar putea abate atenţia de la lucrul esenţial — lupta pentru pace». Congresul a demonstrat măreaţa unitate a popoarelor care luptă pentru pace; a demonstrat că mişcarea mondială pentru pace «nu numai că există, dar şi că este capabilă să înfrunte greutăţile. Acest Congres poate fi numit pe drept cuvînt un Congres istoric, pentru că atît lucrările cît şi hotărîrile au fost dictate de voinţa maselor populare şi sînt strîns legate de evenimente ce au o uriaşă importanţă internaţională». («Timpuri Noi», nr. 31, 1 august 1958, p. 6).

Delegaţia R. P. Romînă care a reprezentant poporul nostru la Congresul Mondial pentru dezarmare şi colaborare internaţională a fost alcătuită din acad. **Mihail Ralea,** vicepreşedinte al Comitetului Naţional pentru apărarea păcii din R. P. Romînă, membru al Consiliului Mondial al Păcii, conducătorul delegaţiei, prof. **Henry Aubert**-Timişoara, **Eusebiu Camilar,** scriitor, membru corespondent al Academiei R. P. Romîne, **Ion**

Dionisie, președintele Consiliului Sindical local-Arad, acad. **Horia Hulubei,** artistul poporului **Kovacs György**-Tg. Mureș, acad. dr. **N. Gh. Lupu, Ion Marin,** președintele Comitetului de întreprindere al uzinelor «Steagul Roșu» — Orașul Stalin, prof. **Manea Mănescu,** economist, membru corespondent al Academiei R. P. Romîne, I. P. S. Mitropolit **Iustin Moisescu** al Moldovei și Sucevei, **Mihail Mujic,** secretar al Consiliului Central al Sindicatelor din R. P. Romînă, prof. **Tiberiu Popovici,** membru corespondent al Academiei R. P. Romîne-Cluj, prof. **Sanda Rangheț,** secretară a Comitetului Național pentru apărarea păcii din R. P. Romînă, prof. **Takàcs Ludovic,** rectorul universității «Bolyai» din Cluj.

In cadrul lucrărilor Congresului de la Stockholm, delegația țării noastre a adus — după cum am amintit mai sus — contribuții esențiale, transmițînd totodată hotărîrea poporului romîn de a nu precupeți nici un efort pentru a face să triumfe în întreaga lume cauza scumpă a tuturor popoarelor — cauza păcii. Cooptarea acad. **M. Ralea,** ca membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii, în cadrul lucrărilor Congresului, nu poate fi interpretată de altfel decît ca o recunoaștere și prețuire a aportului pe care poporul nostru îl aduce în marea problemă a păcii.

Despre participarea delegației romîne la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională a prezentat o dare de seamă documentată acad. **Mihail Ralea,** conducătorul delegației, într-o ședință lărgită a Biroului Comitetului național pentru apărarea păcii din R. P. Romînă, care a avut loc în după amiaza zilei de 30 iulie. In vederea popularizării hotărîrilor acestui Congres, se vor organiza adunări publice, la care vor lua cuvîntul membri ai delegației, se vor ține conferințe simpozioane, sfaturi ale păcii, etc., se vor tipări într-un tiraj de masă documentele Congresului, luîndu-se totodată și alte măsuri în vederea unei largi dezbateri în orașele și satele din întreaga țară a importantelor hotărîri ale marii adunări a popoarelor.

Tot din inițiativa Comitetului Național pentru apărarea păcii din R. P. Romînă a avut loc, în după amiaza zilei de 1 august, la grădina Boema din Capitală, o adunare publică, în care membri ai delegației poporului nostru care a participat la Congresul de la Stockholm au făcut dări de seamă asupra lucrărilor Congresului. Adunarea a fost deschisă de acad. dr. **N. Gh. Lupu,** care a subliniat că istoricul Congres de la Stockholm a constituit o puternică manifestare a hotărîrii tuturor popoarelor de a apăra pacea. Au făcut expuneri acad. **Mihail Ralea,** scriitorul **Eusebiu Camilar,** I. P. S. Mitropolit **Iustin** al Moldovei și Sucevei și prof. universitar **Manea Mănescu,** arătînd însemnătatea acestui mare eveniment al luptei pentru apărarea păcii și subliniind, totodată, contribuția delegației noastre.

După încheierea cuvîntărilor a fost adoptată o moțiune adresată Consiliului Mondial al Păcii, prin care se asigură înaltul for al păcii că poporul romîn sprijină cu căldură hotărîrile de la Stockholm și aderă la propunerea guvernului sovietic de a se convoca fără întîrziere conferința șefilor de guverne ai marilor puteri pentru salvgardarea păcii în Orientul Apropiat, în întreaga lume. Slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre ortodoxe le revine și de data aceasta datoria sfîntă de a populariza cu timp și fără timp, hotărîrile luate în marele sobor al păcii din Capitala Suediei, îndeplinind astfel, ca și pînă acum, nu numai o datorie implicată de doctrina și trăirea creștină, dar și o cerință imperioasă a momentelor de grea cumpănă prin care trece astăzi omenirea.

DOCUMENTELE CONGRESULUI MONDIAL PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ

DECLARAȚIA CU PRIVIRE LA DEZARMARE

Raza de acțiune și forța distructivă a armelor moderne și îndeosebi a armei nucleare sporesc neîncetat. In multe țări se creează stocuri ale acestei arme. Crește numărul rampelor pentru lansarea rachetelor, al depozitelor de arme nucleare și al altor construcții militare, adesea sub formă de baze străine, care știrbesc suveranitatea statelor.

Astfel au fost create regiuni deosebit de primejdioase unde pot izbucni incidente care, contrar voinței popoarelor, le vor atrage în conflicte armate.

Zborurile continue ale bombardierelor încărcate cu arme atomice, deasupra Angliei și Arcticii, înzestrarea și organizarea armatelor care urmează într-o măsură tot mai mare linia înarmării atomice, faptul că zone atît de importante ca Germania occidentală și Coreea de Sud sînt înzestrate cu arma atomică măresc primejdia. După cum arată agresiunea din Orientul Apropiat, omenirea poate deveni în orice moment martoră a unui lanț de catastrofe care ar aduce ruină și distrugere tuturor popoarelor lumii.

Această cursă spre război și distrugere trebuie oprită.

Este absolut necesar, ca primă măsură, să înceteze imediat și necondiționat exploziile experimentale ale armelor atomice și termonucleare. Aceasta o cer toate popoarele. Necesitatea acestei măsuri a fost arătată de eminenți oameni de știință. Respectarea ei poate fi ușor controlată. Această măsură a și fost luată în mod unilateral de către guvernul U.R.S.S.

Nici un motiv, nici un pretext nu pot fi admise ca justificare a continuării acestor experiențe, care reprezintă elementul esențial al încordării în relațiile internaționale și despre care știm că de pe acum dăunează sănătății a zeci de mii de oameni și pun în primejdie soarta generațiilor viitoare. Continuînd aceste experiențe, S.U.A. și Anglia își asumă o grea răspundere.

Proiectul guvernului francez de a efectua experiențe în Sahara, cererea unor țări printre care și Republica Federală Germană, de a produce sau de a dispune de arma nucleară contravin intereselor și năzuințelor popoarelor și împiedică eventuale tratative.

Crearea unor zone din care să fie înlăturată imediat arma nucleară, să fie retrase treptat trupele străine și să fie lichidate bazele militare străine și întreprinderile industriei de război cu mare capacitate de pro-

ducție ar avea o importanță extrem de mare pentru preîntîmpinarea unui atac prin surprindere în regiunile primejdioase ale lumii. Exercitarea în comun a controlului asupra dezarmării în aceste zone ar deschide perspective mult mai largi pentru dezarmare.

Interzicerea experiențelor și a folosirii armei atomice, reducerea armamentelor clasice în condițiile neîncrederii care caracterizează în prezent relațiile dintre state trebuie înfăptuite sub control internațional.

In cursul tratativelor din ultimii ani experții au elaborat planuri de măsuri pentru dezarmare, însoțite de măsurile necesare de control și inspecție, bazate pe încrederea reciprocă.

Stabilirea justă a măsurilor de reducere treptată a armamentelor clasice și excluderea armei atomice pot asigura o situație în care nici un grup de state să nu poată considera că securitatea lui este subminată în favoarea altui grup.

Dezarmarea nu trebuie să fie înghețată în așteptarea reglementării dificultăților politice. Tocmai pentru că continuă să existe sau izbucnesc noi crize serioase care pun în primejdie pacea în întreaga lume, este extrem de important să se pășească în mod hotărît și neîntîrziat pe calea dezarmării. Primele măsuri de dezarmare, contribuind la restabilirea încrederii internaționale, vor ușura totodată adoptarea de noi măsuri și reglementarea divergențelor politice principale. De aceea este necesară reluarea imediată a tratativelor cu privire la dezarmare, într-o formă care să asigure o discuție cinstită și o rezolvare rapidă a problemei, fie în cadrul unei conferințe la cel mai înalt nivel, fie prin mijloacele O.N.U., fie convocîndu-se o conferință internațională, specială. Conferința mondială pentru dezarmare, la care să fie reprezentate toate guvernele, ar trebui să se întrunească nu mai tîrziu de anul 1959.

Cursa continuă a înarmărilor atrage după sine cheltuieli uriașe, care împovărează mult bugetele statelor, frînează sau reduc la zero ridicarea nivelului de trai precum și dezvoltarea tehnică necesară multor țări.

Se exprimă adesea temerea că reducerea cheltuielilor militare ar putea atrage după sine șomaj și criză economică. Dimpotrivă, reprofilarea pentru producția de pace a ramurilor care lucrează în prezent pentru înarmare poate conveni tuturor țărilor, indiferent de orînduirea lor economică și socială.

Date fiind evenimentele din Orientul Apropiat, care subminează pacea din întreaga lume, opinia publică va aprecia în modul cuvenit rolul luptelor militare și primejdia îngrozitoare a folosirii armei atomice în fiecare conflict.

Opinia publică constituie o forță capabilă să obțină dezarmarea. Toți aceia cărora le revine o anumită răspundere trebuie să depună eforturi mari; trebuie să însuflețească la luptă și să arate consecințele morale și economice ale producției și stocării de armament.

Cererea de pace exprimată de opinia publică este fără precedent în istorie. Ea poate dobîndi o forță atît de hotărîtoare, încît odată început, procesul dezarmării să devină ireversibil. Atunci omenirea va cunoaște, într-o lume lipsită de primejdii și teamă, nenumăratele roade ale științei și tehnicii.

APELUL CĂTRE POPOARE IN LEGĂTURĂ CU SITUAȚIA DIN ORIENTUL APROPIAT ȘI MIJLOCIU

Asupra popoarelor lumii planează o gravă primejdie. Această primejdie crește pe zi ce trece. Sarcina noastră cea mai urgentă și importantă este de a face ca glasul popoarelor să fie auzit cît mai este timp.

Agresiunea forțelor armate ale Statelor Unite împotriva Libanului a fost urmată de debarcarea trupelor engleze în Iordania și trimiterea de trupe engleze în Libia.

Statele Unite, Anglia și Turcia pregătesc noi acte de agresiune în Orientul Apropiat.

Aceste acte amenință să transforme Orientul Apropiat într-un cîmp de luptă și pun în primejdie pacea în întreaga lume. Nimic nu poate justifica nici din punct de vedere juridic, nici moral, agresiunea săvîrșită în Orientul Apropiat, care încalcă Carta Organizației Națiunilor Unite.

Opinia publică mondială a fost indignată în deosebi de faptul că intervenția în Orientul Apropiat a fost întreprinsă după ce secretarul general al Organizației Națiunilor Unite și observatorii O.N.U., care au întocmit o dare de seamă asupra activității lor, au arătat cu toată claritatea că criza politică din Liban a fost o problemă internă și că acolo nu a avut loc un amestec străin.

Acțiunile susmenționate trebuie să fie condamnate, deoarece ele sînt bazate pe folosirea forței împotriva popoarelor care se străduiesc să-și mențină independența și suveranitatea. Popoarele tuturor țărilor trebuie să întreprindă acțiuni rapide, energice și hotărîte pentru a stăvili această agresiune și a menține pacea în Orientul Apropiat și în întreaga lume.

In multe țări ale lumii, opinia publică a și început să protesteze împotriva agresiunii din Orientul Apropiat prin organizarea de mari manifestații, prin trimiterea de delegații în parlamente, prin petiții, prin luarea de diferite măsuri de către organizațiile sindicale și alte organizații și cere retragerea din această regiune a trupelor americane și engleze.

Opinia publică cere de asemenea în mod insistent convocarea imediată a unei conferințe a șefilor de guverne și acțiuni eficiente din partea Organizației Națiunilor Unite în conformitate cu Carta ei.

Congresul pentru dezarmarea și colaborarea internațională cere stăruitor ca aceste acțiuni să fie intensificate, lărgite, să devină mai variate, ținîndu-se seamă de condițiile existente în fiecare țară.

O deosebită răspundere pentru succesul acestor acțiuni revine popoarelor S.U.A, Angliei și altor țări, care au săvîrșit agresiunea sau ale căror guverne sprijină această agresiune.

Se va pune capăt intervenției armate în Orientul Apropiat numai dacă popoarele întregii lumi vor folosi pentru aceasta toate forțele și mijloacele de care dispun. Numai astfel primejdia unei catastrofe generale va fi înlăturată.

CHEMAREA CONGRESULUI MONDIAL PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ

Congresul pentru dezarmare și colaborare internațională s-a întrunit la Stockholm într-o situație dramatică. Intervenția armată, prin nimic justificată, a S.U.A. și Angliei în Orientul Apropiat a pus lumea în fața primejdiei unui război atomic.

In prezent, forțe tot mai numeroase ale păcii din întreaga lume urmăresc țeluri comune, iar congresul vrea să se facă exponentul acestor țeluri.

Iată de ce congresul adresează un apel solemn popoarelor și guvernelor. Trebuie să se pună capăt intervenției armate în Orientul Apropiat, luptînd pentru retragerea imediată a trupelor străine din această regiune.

Trebuie convocată o conferință la cel mai înalt nivel care va permite să se facă primii pași pe calea colaborării internaționale.

Trebuie realizată încetarea controlată a experiențelor cu arma nucleară, care va deschide calea spre dezarmarea generală și controlată. Această dezarmare va permite să se folosească, pentru dezvoltarea economică și ridicarea nivelului de trai al popoarelor, resursele umane și materiale care sînt folosite în prezent pentru pregătirea războiului.

Guvernele trebuie să renunțe la «războiul rece», deoarece el nu poate duce decît la o catastrofă atomică. Guvernele trebuie să recunoască dreptul tuturor popoarelor la independență, dreptul de a dispune în mod liber și suveran de bogățiile și de soarta lor.

Chemăm toate forțele iubitoare de pace să lichideze divergențele care există între ele și să ajungă la un acord. Ele trebuie să avertizeze opinia publică împotriva primejdiei care amenință, să o mobilizeze pentru ca popoarele să fie atrase în lupta pentru pace.

Și atunci omenirea, eliberată de primejdia și teama față de pericolul atomic, va putea, în sfîrșit, să se ocupe, în condiții de pace, de făurirea unui viitor demn și trainic.

APELUL CĂTRE O.N.U.

Popoarele din țările Orientului Apropiat, a căror securitate și suveranitate este primejduită, precum și popoarele din lumea întreagă, amenințate de un război general, se adresează Organizației Națiunilor Unite, creată în vederea apărării păcii.

Situația din Liban a fost examinată de O.N.U. încă înainte ca guvernele S.U.A. și Angliei să fi debarcat trupe în Liban, în Iordania și în alte țări din Orientul Apropiat. Consiliul de Securitate și-a trimis acolo observatori. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a sosit la fața locului și, după cum rezultă din raportul său, a constatat că nu a avut loc un amestec străin în treburile interne ale Libanului. Tocmai atunci guvernele S.U.A. și Angliei au recurs la forță. Prin aceasta ele subminează prestigiul Națiunilor Unite. Ele nu țin seamă de voința de pace a popoarelor. Ele încearcă să-și impună voința popoarelor din Orientul Apropiat, nesocotind dreptul internațional, care condamnă amestecul în treburile interne ale statelor, amenințarea cu forța și folosirea forței, precum și intervenția armată.

In fața acestui act de provocare, Organizația Națiunilor Unite are datoria să asigure respectarea Cartei sale.

Congresul popoarelor pentru dezarmare și colaborare internațională, întrunit la Stockholm în aceste zile dramatice, exprimă starea de spirit la care au dat naștere, în întreaga lume, agresiunea și primejdia declanșării unui război mondial. Congresul se adresează solemn Națiunilor Unite. El cere retragerea imediată a trupelor intervenționiștilor din țările Orientului Apropiat, convocarea Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite și revenirea la procedura pașnică, prevăzută de Cartă.

REZOLUȚIA CU PRIVIRE LA CONVOCAREA NEÎNTÎRZIATĂ A CONFERINȚEI ȘEFILOR DE GUVERNE

Dată fiind situația internațională .extrem de încordată, Congresul pentru dezarmare și colaborare internațională cere insistent să se convoace neîntîrziat o conferință a șefilor de guverne, pentru a se evita un conflict armat și a se obține reglementarea pe calea tratativelor.

REZOLUȚIA ÎMPOTRIVA AGRESIUNII DIN LIBAN

Congresul pentru dezarmare și colaborare internațională a aflat că forțe armate ale Statelor Unite ale Americii au debarcat în Liban, stat independent și suveran.

Această agresiune este cu atît mai inadmisibilă cu cît ea a avut loc într-un moment cînd din declarațiile secretarului general al Organizației Națiunilor Unite rezultă că criza politică din Liban constituie un eveniment cu caracter intern, și nu are nici o legătură cu vreun amestec străin.

Congresul protestează cu hotărîre împotriva acestei acțiuni, care contravine principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite. Congresul subliniază primejdia pe care o reprezintă pentru pace și pentru independența popoarelor din Orientul Apropiat concentrarea trupelor Statelor Unite, Marii Britanii și Turciei, precum și planurile agresive ale țărilor participante la pactul de la Bagdad față de Irak, care este un stat independent. Aceste acțiuni constituie o primejdie nu numai pentru popoarele din Orientul Apropiat, ci și pentru lumea întreagă, amenințată de dezlănțuirea unui război mondial în care ar urma să fie folosite armele nucleare.

Congresul adresează un apel tuturor popoarelor. El le cheamă să ia toate măsurile pentru a pune, de îndată, capăt agresiunii și intervenției și pentru a opri conflictul, a cărui extindere ar pune sub semnul întrebării destinele omenirii.

23 AUGUST – ZIUA ELIBERĂRII

TELEGRAMA TRIMISĂ DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER, PREȘEDINTELE PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE, DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul sărbătoririi zilei eliberării naționale a Rominiei de sub jugul fascist, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, următoarea telegramă:

Domnului ION GHEORGHE MAURER
Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale
a Republicii Populare Romîne

BUCUREȘTI

Cu prilejul marii sărbători naționale, 23 August, ziua eliberării Romîniei de sub fasciști, exprimăm cele mai alese felicitări Prezidiului Marii Adunări Naționale și Domniei Voastre personal, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al Nostru personal, rugînd pe Cel Atotputernic să hărăzească scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă, Conducătorilor și poporului ei, ani mulți de pace netulburată, pentru realizări tot mai fericite și înflorire deplină.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

TELEGRAMA TRIMISĂ DOMNULUI CHIVU STOICA, PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R., DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, următoarea telegramă, exprimînd urările Bisericii Ortodoxe Romîne cu ocazia sărbătoririi zilei de 23 August:

Domnului CHIVU STOICA
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Romîne

BUCUREȘTI

Cu prilejul marii sărbători naționale, 23 August, ziua eliberării Romîniei de sub fasciști, exprimăm călduroase felicitări Guvernului Republicii Populare Romîne și Domniei Voastre personal, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al Nostru personal și rugăm pe Cel Atotputernic să sporească puterile Conducătorilor poporului nostru, pentru a îndruma munca pașnică a fiilor Patriei noastre spre realizări trainice de folos obștesc și spre strîngerea legăturilor frățești cu toate popoarele iubitoare de pace din lumea întreagă.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

TELEGRAMA TRIMISĂ DOMNULUI D. DOGARU, SECRETARUL GENERAL AL DEPARTAMENTULUI CULTELOR, DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul sărbătoririi zilei de 23 August, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne, următoarea telegramă:

Domnului D. DOGARU
Secretarul General al Departamentului Cultelor

BUCUREȘTI

In numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al Nostru personal, Vă exprimăm călduroase felicitări cu prilejul marii sărbători naționale, 23 August, ziua eliberării Romîniei de sub jugul fascist.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMÎNIEI

23 AUGUST
SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMIN

Intregul nostru popor a sărbătorit cu însuflețire patriotică ziua de 23 August, — sărbătoarea sa națională —, cinstind pe cei ce au luptat și s-au jertfit pentru a realiza, cu 14 ani în urmă, eliberarea țării noastre de sub jugul fascist și a pune astfel temeliile viitoarei construiri a unui stat cu adevărat liber și independent, în care poporul însuși să fie stăpîn pe bogățiile pămîntului său și pe roadele muncii lui. Tineri și vîrstnici, femei și bărbați, — toți cetățenii patriei noastre au adus în această zi de mare sărbătoare, prinosul recunoștinței lor față de popoarele sovietice, ai căror ostași și-au vărsat sîngele pentru eliberarea Romîniei din cătușele dictaturii fasciste și față de acei vrednici fii ai poporului nostru, care —alături de armatele sovietice — au luptat și s-au jertfit pentru alungarea hoardelor fasciste de pe pămîntul sfînt al țării și pentru zdrobirea lor definitivă. Fără lupta și fără jertfa lor eroică, poporul nostru muncitor n-ar fi putut cunoaște atît de repede viața nouă, de libertate și dreptate socială, pe care o trăiește acum; n-ar fi putut porni cu unanimă însuflețire pe calea nouă, de lumină și prosperitate, spre făurirea unei orînduiri menite să asigure, în scurtă vreme, propășirea obștească.

Anii care au urmat din ziua istorică a eliberării, din acel neuitat 23 august 1944, au fost ani de luptă, ani de muncă, și uneori ani de sacrificii, căci forțele reacționare din țară — sprijinite de imperialiștii de peste hotare, n-au cruțat nici o uneltire pentru a reîntoarce în țară vechea orînduire nedreaptă, pentru a împiedica satisfacerea celor mai arzătoare revendicări ale maselor muncitoare, pentru a stînjeni democratizarea vieții publice și pentru a lovi în cuceririle istorice ale poporului. Aceste uneltiri au fost însă înfrînte, monarhia a fost răsturnată și alungată, puterea politică și economică a fost smulsă din mîinile claselor explotatoare, datorită luptei neșovăitoare și muncii pline de avînt a poporului, sub conducerea partidului clasei muncitoare. In acest fel, poporul romîn a putut făuri un stat cu adevărat democrat și a pornit pe drumul construirii orînduirii socialiste, obținînd în cei 14 ani care s-au scurs de la eliberarea sa, mari și răsunătoare succese în făurirea unei vieți mai bune și mai fericite, schimbînd înfățișarea țării noastre, poziția ei în rîndul celorlalte țări din lume și situația tuturor celor ce muncesc în orașele și satele noastre.

Dintr-o țară cu o economie și o cultură înapoiate — asemănătoare cu ale coloniilor puterilor imperialiste — Romînia a devenit o țară cu o industrie puternică, cu o agricultură înfloritoare și cu o cultură înaintată, care, an de an, își cîștigă prețuirea și admirația lumii întregi. Cu sprijinul

generos al Uniunii Sovietice, s-au construit în acești ani numeroase fabrici și uzine; regiuni, altă dată lipsite de orice industrie, au renăscut la o viață economică intensă, țara întreagă a devenit un vast șantier; în lumea satelor s-au petrecut transformări uriașe, a crescut suprafața arabilă, au fost introduse mijloace mecanizate în agricultură, s-au obținut recolte sporite, țăranii muncitori au format 2.756 gospodării agricole colective, 125 cooperative de producție și 11.431 întovărășiri agricole; pe tărîm cultural, s-a lichidat rușinoasa moștenire a trecutului, analfabetismul, s-a organizat o vastă rețea de învățămînt elementar, mediu și universitar, s-au creat biblioteci, case de citit, cămine culturale, cluburi; prestigiul savanților noștri în cercurile științifice de peste hotare a crescut, numărul cărților, revistelor și ziarelor a sporit în proporții de-a dreptul uimitoare; condițiile de trai ale populației s-au îmbunătățit și continuă să se îmbunătățească neîncetat.

Pentru toate aceste cuceriri și înfăptuiri, poporul nostru păstrează cea mai vie recunoștință și dragoste guvernului democrat popular și forței politice conducătoare din țara noastră, care l-au condus și îl conduc pe drumul marilor biruințe. El își manifestă recunoștința prin solidaritatea și unitatea lui în jurul guvernului, prin sprijinirea hotărîtă a tuturor măsurilor luate de conducerea Statului pentru continua propășire a țării și prin solidaritatea sa cu toate popoarele iubitoare de pace din lume, în lupta nobilă de statornicire a unei păci trainice pe pămînt.

Sărbătorirea din acest an a zilei de 23 August — prin amploarea ei și prin entuziasmul cu care întregul popor muncitor a luat parte la ea — constituie încă o manifestare a patriotismului de care sînt însuflețiți toți cetățenii harnici ai Republicii Populare Romîne și a hotărîrii lor ferme de a munci cu avînt și a lupta fără șovăire pentru păstrarea și dezvoltarea marilor cuceriri democratice, al căror drum a fost deschis cu 14 ani în urmă, în ziua eliberării țării noastre de sub dictatura fascistă.

*

La această mare sărbătoare națională a poporului romîn a luat parte, cu sinceră adeziune sufletească, și Biserica Ortodoxă Romînă, prin ierarhii, clerul și credincioșii ei.

Biserica noastră a avut și are multe și puternice temeiuri pentru a cinsti din toată inima, — alături de întregul popor — ziua eliberării Romîniei și pe eroicii ei realizatori, căci — așa cum a arătat însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian — «biruințele care au încununat lupta și jertfele poporului romîn, de-a lungul anilor ce s-au scurs de la eliberarea patriei noastre, s-au răsfrînt și asupra Bisericii Ortodoxe Romîne; odată cu libertățile cucerite de popor, a dobîndit și Biserica noastră o reală și deplină libertate de organizare și funcționare, fără vreun amestec din partea Statului în treburile ei interne; odată cu treptata propășire a poporului, a propășit și Biserica străbună; adîncirea legăturilor frățești dintre poporul romîn și popoarele Uniunii Sovietice a deschis căi largi pentru reluarea și dezvoltarea străvechilor și rodnicelor legături dintre Biserica noastră și Biserica Ortodoxă Rusă; înrolarea sinceră și hotărîtă a poporului nostru în rîndurile luptătorilor pentru pace a dat și Bisericii Ortodoxe Romîne putința de a-și împlini cea mai sfîntă și mai de seamă poruncă lăsată de

dumnezeescul ei Întemeietor, aceea de a sluji pacea și buna înțelegere între oameni» («Apostolat Social», vol. V, pp. 215-216).

De aceea, Biserica noastră a cinstit și cinstește, împreună cu întregul nostru popor, marea sărbătoare de la 23 August, închinîndu-se cu smerenie și cu evlavie în fața amintirii celor ce și-au vărsat sîngele, pentru a face să răsară, peste minunatele plaiuri ale pămîntului romînesc, soarele cald și dătător de viață al libertății.

Iar din însuflețita participare a fiilor Bisericii Ortodoxe Romîne la această sărbătoare, au izvorît pentru toți închinătorii și slujitorii altarelor dreptei credințe, puteri noi și elanuri sporite de a sprijini cu și mai multă hotărîre toate strădaniile sfinte ale poporului nostru, în drumul lui spre fericire. Clericii și credincioșii ortodocși din Republica Populară Romînă au mărturisit ei înșiși, din nou, că nu vor uita niciodată legămîntul pe care l-au făcut, de a împlini — prin munca și prin viața lor cetățenească — îndemnul dat de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne: «Amintindu-ne de tot ce au adus acești ani de libertate pentru țara noastră, să ne facem mereu părtași la munca sfîntă și binecuvîntată, cu care vrednicul nostru popor întîmpină și va întîmpina mereu marea sărbătoare a eliberării noastre naționale — 23 August — spre a ne putea împărtăși pururea din roadele și bucuriile libertății și ale păcii». Fiindcă numai împlinind acest îndemn părintesc, ei vor putea arăta că sînt cu adevărat fii ai Bisericii lui Hristos, în a cărei Sfîntă Scriptură sînt încrustate cu slove de aur dumnezeeștile porunci ale iubirii semenilor, patriei, libertății și păcii.

REDACȚIA

ERATA

In n-rul 5-6 (mai-iunie 1958) al revistei noastre, la pag. 419, rîndurile 29 și 30 de sus în jos se vor citi: **arată realizările de pînă acum și se încearcă a se lămuri perspectivele largi ale înfăptuirilor de mîine revista «Biserica**

PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÎNĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE : :

ANUL LXXVI

Nr. 9

SEPTEMBRIE 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI — INTRAREA PATRIARHIEI Nr. 9 — RAIONUL N. BĂLCESCU

CUPRINSUL

PASTORALE, SCRISORI IRENICE, MESAJE

Telegrama de felicitare trimisă Domnului Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., de Prea Fericitul Patriarh Justinian 803—803

Răspunsul Domnului Chivu Stoica, Președinteie Consiliului de Miniștri al R.P.R., la telegrama de felicitare trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian . . . . . 804—804

Alegerea noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sîrbe . . . . . 805—811

VIAȚA BISERICEASCĂ

Telegrame de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul zilei onomastice . . . . . 812—813

Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, Biserica Greciei, de Preotul OLIMP N. CACIULA . . . . . 814—818

IN APĂRAREA PĂCII

Chemarea adresată de reprezentanții Bisericilor creștine care au participat la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm, către creștinii din toate țările . . . . . 819—820

Chemarea adresată de reprezentanții religiilor la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm . . 820—820

Cuvîntarea rostită de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei, la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm . . . . . 821—825

ANIVERSĂRI

Trei sute de ani de la sfințirea Catedralei Patriarhiei . . . . . 826—826

Scurt istoric al Catedralei Patriarhiei Romîne, de Preotul NICOLAE ȘERBĂNESCU . . . . . 827—842

Cîteva lămuriri în legătură cu ctitorul Catedralei Patriarhale, de STELIAN și GEORGE METZULESCU . . . . . 843—860

Viața Sfîntului Nifon. Patriarhul Țarigradului, cu prilejul împlinirii a 450 de ani de la mutarea sa către Domnul, de Pr. Prof. GHEORGHE I. MOISESCU . . . . . 861—872

Rostul «Vieții lui Nifon» în «Istoria Țării Romînești, de cînd au descălecat Romînii», de CONSTANTIN GRECESCU . . . . . 873—877

INDRUMARI PASTORALE

Cum poate fi prezentată în predici învățătura ortodoxă despre mîntuire, de Pr. SEB. CHILEA . . . . . 878—885

Rasism și Creștinism, de Prof. TEODOR M. POPESCU . . . . . 886—895

PARTEA OFICIALA

Înștiințare . . . . . 896—896

TELEGRAMA DE FELICITARE TRIMISĂ DOMNULUI CHIVU STOICA, PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R., DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne a atribuit D-lui Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri, titlul de «Erou al Muncii Socialiste» și i-a conferit medalia de aur «Secera și Ciocanul», cu ocazia împlinirii vîrstei de 50 de ani, omagiind astfel lupta și munca depuse de Domnia Sa pentru propășirea și înflorirea patriei.

Exprimînd sentimentele ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis D-lui Președinte al Consiliului de Miniștri al R.P.R., următoarea telegramă:

Domnului CHIVU STOICA,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Romîne

LOCO

Cu prilejul atribuirii titlului de «Erou al Muncii Socialiste» din Republica Populară Romînă și conferirii Medaliei de Aur «Secera și Ciocanul», in ziua cînd Domnia Voastră împliniți 50 de ani de viață, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și Noi personal, cu multă bucurie, Vă reînnoim sentimentele noastre de dragoste și aleasă prețuire, rugînd pe Cel Atotputernic să Vă hărăzească viață îndelungată, cu sănătate și putere de muncă pentru a continua cu rezultate tot mai fericite activitatea închinată slujirii Patriei, poporului muncitor și Păcii.

† *JUSTINIAN*
Patriarhul Romîniei

RĂSPUNSUL DOMNULUI CHIVU STOICA, PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R., LA TELEGRAMA DE FELICITARE TRIMISĂ DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Domnul Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, a binevoit să trimită următorul răspuns la telegrama de felicitare trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul celei de a 50-a aniversări a Domniei Sale:

Înalt Prea Sfinției Sale JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

Vă mulțumesc călduros pentru felicitările adresate cu ocazia zilei mele de naștere și Vă urez succes în activitatea Dumneavoastră pe care o desfășurați pentru apărarea păcii.

CHIVU STOICA

ALEGEREA NOULUI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE SIRBE

SCRISOAREA IRENICĂ A PREA FERICITULUI PATRIARH GHERMAN AL SERBIEI ȘI RĂSPUNSUL PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN AL ROMÎNIEI

La 13 septembrie a.c. a avut loc la Belgrad alegerea noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în scaunul rămas vacant prin trecerea la cele veşnice a Patriarhului Vichentie. A fost ales de către forurile canonice şi legale Prea Sfinţitul Episcop Gherman, a cărui înscăunare a avut loc la 14 septembrie a.c.

Potrivit datinei păstrate de veacuri în Biserica Ortodoxă, Prea Fericitul Patriarh Gherman, îndată după înscăunare, a vestit Intîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori acest eveniment de seamă din viaţa Bisericii Sîrbe.

Iată textul scrisorii irenice trimise de Prea Fericirea Sa, cu acest prilej, Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian:

Prea Fericite Patriarh al Romîniei, Locţiitor al Cezareii Capadochiei, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Arhiepiscop al Bucureştilor, D.D. JUSTINIAN, Prea dorite şi prea iubite Frate întru Hristos şi împreună-slujitor al Smereniei Noastre, îmbrăţişînd frăţeşte în Domnul pe Prea Fericirea Voastră, Vă trimitem salutarea cea mai cordială.

Voia dumnezeiască a Celui Prea Inalt, Carele stăpîneşte şi peste cei vii şi peste cei morţi, a rînduit să cheme la El pe Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, adormitul întru fericire Patriarhul Vichentie, care, după o slujire devotată de opt ani la cîrma Bisericii Ortodoxe a Serbiei, s-a pristăvit în Domnul la 5 iulie (22 iunie) 1958 şi s-a mutat în sălaşul cel veşnic.

Potrivit rînduielilor sfintelor canoane şi ale Statutului Sfintei noastre Biserici, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe s-a întrunit în şedinţă extraordinară în ziua de 9 septembrie (27 august) 1958 şi dintre cei rămaşi a propus Colegiului Electoral pe Smerenia Noastră, împreună cu alţi doi candidaţi, pentru alegerea Patriarhului Serbiei.

In ziua de 13 septembrie (31 august) 1958, a avut loc şedinţa Colegiului Electoral în biserica catedrală, cu hramul Sfinţii Arhangheli, din Belgrad, şi, după săvîrşirea chemării Sfîntului Duh, Smerenia Noastră a fost ales, prin pronia dumnezeiască, Patriarh al Serbiei.

In ziua de 14/1 septembrie 1958, la Sfînta Liturghie oficiată în aceeași sfîntă biserică, a avut loc solemnitatea înscăunării Smereniei Noastre ca Patriarh al Serbiei și astfel, prin mila lui Dumnezeu am fost înălțat în de Dumnezeu păzitul Scaun al Patriarhilor Serbiei, cu toate drepturile și îndatoririle canonice ale Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Autocefale a Serbiei.

Aducînd mulțumiri Prea Sfintei Treimi, prin a cărei milă am fost înălțat în scaunul Patriarhilor Serbiei, din Belgrad și în slăvitul și istoricul scaun al Arhiereilor sîrbi de la Sfînta Mînăstire Jicea, dorim ca prin această scrisoare irenică, după vechiul obicei bisericesc, cu frățească dragoste să aducem la cunoștință Prea Fericirii Voastre și tuturor fraților Arhierei ai Sfintei Voastre Biserici, trecerea Noastră în această sarcină înaltă și de răspundere.

Totodată vrem să încredințăm pe Prea Fericirea Voastră că Vom păstra neatinsă și neștirbită credința ortodoxă pe care o mărturisim. Sîntem neclintiți în hotărîrea Noastră de a lupta pentru apărarea ei și de a Ne strădui neobosit pentru păstrarea unității ei și legăturii dragostei și păcii cu toate sfintele și dumnezeiestile Biserici de aceeași credință, căci acum, mai mult ca oricînd, este necesară o conlucrare între Intîistătătorii bisericești, un contact direct între ei, pentru ca pacea și dragostea lui Dumnezeu să biruiască spre a aduce fericirea și bunăstarea pe pămînt.

Incredințîndu-Ne sfintelor Voastre rugăciuni și dragostei Prea Fericirii voastre pentru reușita sarcinei grele ce Ne-a fost dată, Vă îmbrățișez frățește în Hristos Mîntuitorul și rămîn al Prea Fericirii Voastre, devotat Frate întru Hristos și împreună slujitor,

† *GHERMAN*
PATRIARHUL SERBIEI

Belgrad, 16.IX.1958

Exprimînd sentimentele membrilor Sfîntului Sinod, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis, Prea Fericitului Patriarh Gherman, următoarea scrisoare de răspuns:

București, 29 septembrie 1958.

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite Frate întru Hristos,

Cu bucurie am luat cunoștință, din scrisoarea frățească ce Ne-ați trimis, de evenimentul fericit al alegerii și întronizării Prea Fercirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sîrbe.

Am încercat mare durere cînd am primit trista veste a mutării la Domnul a fratelui Nostru mai mare, Patriarhul Vichentie, al cărui chip Ne-a rămas viu în amintire după neuitata Noastră vizită la Belgrad din iunie 1957 și a cărui venire în țara noastră, fixată pentru toamna aceasta, era așteptată cu plăcere de Ierarhii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne.

Dar durerea Noastră a fost covîrșită acum de bucuria vestirii frățești, ce Ne-ați făcut după vechiul obicei bisericesc, cu privire la înălțarea Prea Fericirii Voastre în de Dumnezeu păzitul Scaun al Patriarhilor Serbiei, ca și în slăvitul și istoricul Scaun al Arhiereilor sîrbi de la Sfînta Mînăstire Jicea.

Sfîntul Sinod Romîn și Noi înșine am citit cu deosebită mîngîiere duhovnicească scrisoarea Prea Fericirii Voastre, în care Ne-ați arătat desfășurarea ceremoniilor rînduite pentru propunerea Prea Fericirii Voastre de către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe către Colegiul Electoral, apoi alegerea însăși de către Colegiul Electoral, săvîrșită în ziua de 13 septembrie 1958, în Catedrala Sfinții Arhangheli, din Belgrad și în sfîrșit înscăunarea Prea Fericirii Voastre în ziua de duminică 14 septembrie, la Sfînta Liturghie oficiată în aceeași Catedrală.

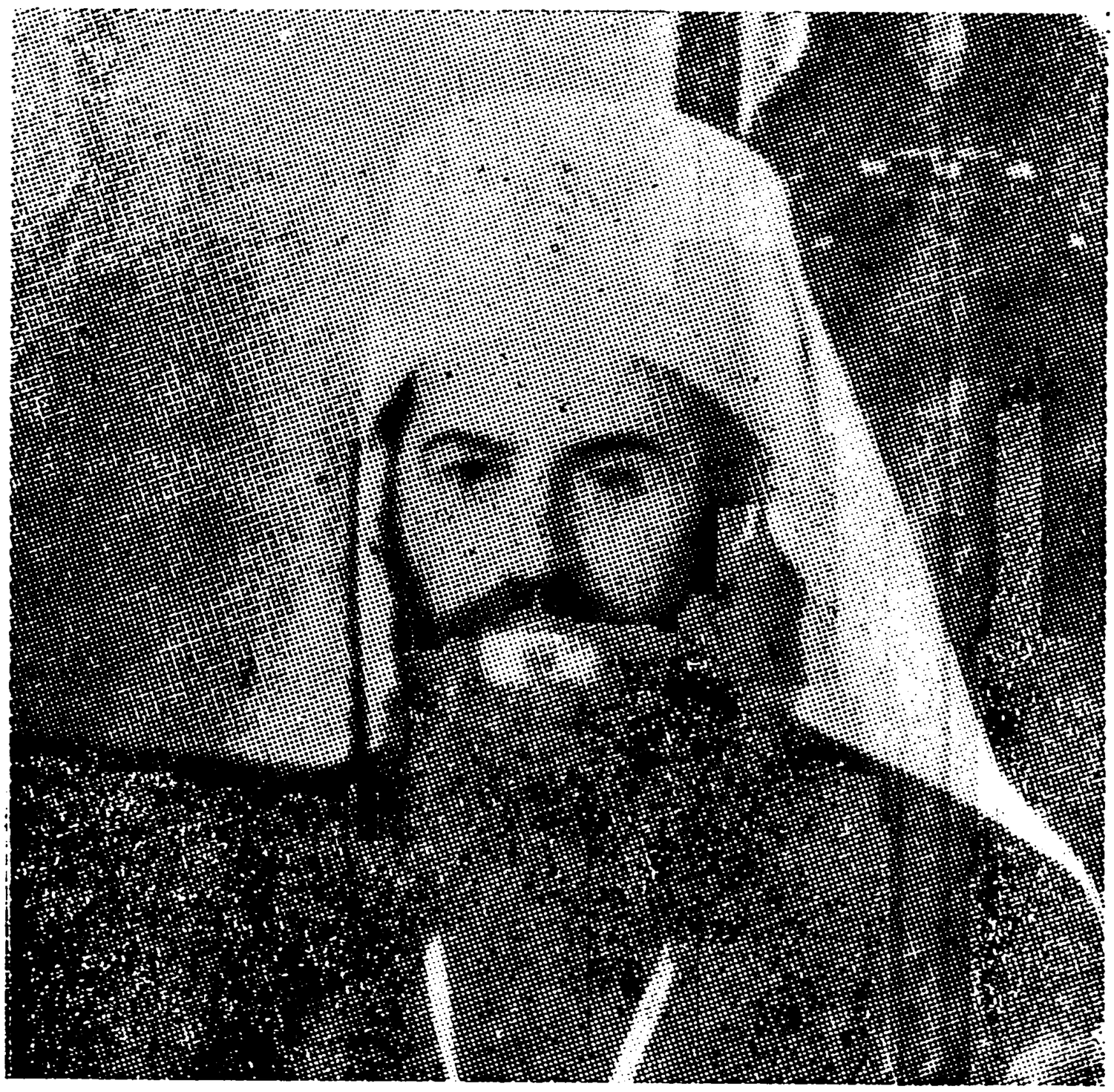

Prea Fericitul Gherman, Patriarhul Serbiei

Din toată inima Ne bucurăm împreună cu Prea Fericirea Voastră și aducem mulțumiri Prea Sfintei Treimi, care a cercetat cu milă Sfînta Biserică soră a Serbiei, nelăsînd-o prea multă vreme văduvită de Arhipăstorul și Intîistătătorul său, ci ajutînd-o să-și afle la timp pe cel rînduit să ducă mai departe lucrarea de călăuzire a clerului și poporului dreptcredincios sîrb, pe căile statornicite de vrednicii înaintași.

Cu multă satisfacție am primit încredințarea dată de Prea Fericirea Voastră, că veți păstra neatinsă și neștirbită credința ortodoxă, pe care o mărturisim cu toții și că sînteți neclintit în hotărîrea de a lupta pentru apărarea ei și a Vă strădui pentru păstrarea unității ei, precum și a legăturii dragostei și păcii cu toate Sfintele și dumnezeiești Biserici de aceeași credință, dat fiind că acum, mai mult decît oricînd, sînt necesare o conlucrare mai strînsă între Intîistătătorii tuturor Bisericilor și un contact mai direct între dînșii, pentru ca pacea și dragostea lui Dumnezeu să biruiască, spre fericirea și bunăstarea pe pămînt.

In ce Ne privește pe Noi și Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, împărtășim întru totul această mărturisire a Prea Fericirii Voastre și vom fi totdeauna bucuroși să răspundem cu căldură și aceeași neclintită hotărîre pentru înfăptuirea unei unități desăvîrșite și unei conlucrări vii și rodnice între toate Bisericile Ortodoxe.

Cu dragoste frățească, Ierarhii Sfîntului Nostru Sinod și Noi personal felicităm pe Prea Fericirea Voastră pentru încrederea de care V-ați bucurat din partea Sfîntului Sinod și a Colegiului Electoral sîrb, prin luminarea de la Duhul Sfînt, ca să fiți înălțat la această vrednicie de Arhipăstor al Bisericii Ortodoxe Autocefale Sîrbe și rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să reverse har îmbelșugat asupra Prea Fericirii Voastre și să Vă sporească puterile sufletești și trupești, spre împlinirea, cu cele mai fericite roade duhovnicești, a sfintei misiuni ce V-a fost hărăzită de sus.

Imbrățișîndu-Vă frățește în Hristos Mîntuitorul, rămînem al Prea Fericirii Voastre iubitor Frate și împreună slujitor în Domnul,

† *JUSTINIAN*

Patriarhul Romîniei

Socotim de folos să arătăm, cu acest prilej, care este calea ce se urmează în Biserica Ortodoxă Sîrbă, pentru alegerea Intîistătătorului, în caz de vacantare a scaunului patriarhal.

După statutul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, Patriarhul Serbiei se alege dintre arhiereii Bisericii Sîrbe, care au îndeplinit efectiv, timp de cinci ani împliniți, sarcina de episcop sau de mitropolit. Alegerea se face în cadrul unui răstimp de trei luni de la vacantarea scaunului patriarhal, de către Colegiul Electoral.

Indată ce scaunul patriarhal este declarat vacant, Sfîntul Sinod al Bisericii Serbiei, întrunindu-se în ședință — la care trebuie neapărat să participe cel puțin două treimi din Ierarhii în funcțiune —, propune trei candidați, ale căror nume se aduc la cunoștința Colegiului Electoral, de către Sfîntul Sinod Permanent.

Colegiul Electoral este alcătuit din aproximativ 70 de membri. Din el fac parte toți arhiereii în funcțiune și toți arhiereii vicari; decanul Facultății de teologie din Belgrad; directorii seminariilor teologice; președintele Asociației clericilor ortodocși iugoslavi; epitropii arhiepiscopali din Belgrad, Scoplie, Cetinie, Zagreb, Sarajevo, Ipek și Carlovit; igumenii celor nouă mînăstiri istorice și toți membrii Consiliului Dirigent Patriarhal și toți vicepreședinții Consiliilor Eparhiale.

Intrunirea Colegiului Electoral se face la Belgrad sau într-un alt loc hotărît de Sfîntul Sinod, printr-o convocare scrisă, care este transmisă membrilor Colegiului de către Sfîntul Sinod Permanent, cu douăzeci de zile mai înainte de data fixată pentru alegerea Patriarhului. Colegiul Electoral este prezidat de către cel mai vechi Mitropolit, sau, în lipsa acestuia, de arhiereul cel mai vechi în hirotonie. Președintele propune și Colegiul alege mai întîi, dintre membrii săi, doi secretari (un cleric și un laic) și doi bărbați de încredere (un cleric și un laic). Urmează, apoi, verificarea mandatelor, după care, președintele invită pe unul din secretari să citească hotărîrea Sfîntului Sinod cu privire la convocarea Colegiului Electoral și lista membrilor convocați ai Colegiului și a celor de față.

Dacă se constată prezența a cel puțin două treimi din membrii Sfîntului Sinod și a peste jumătate din membrii Colegiului, se purcede la chemarea Sfîntului Duh. Indată după aceasta, membrii Colegiului, în afară de arhierei, depun jurămînt că, avînd în vedere binele și folosul Bisericii și al credincioșilor sîrbi, vor vota pe acela dintre candidați, care cred că va îndeplini cu mai multă conștiinciozitate îndatoririle de Patriarh. In continuarea ședinței, președintele Colegiului Electoral citește actul Sfîntului Sinod, prin care se fac cunoscute numele candidaților la rangul de Patriarh, propuși de Sfîntul Sinod.

Alegerea unuia dintre cei trei candidați, propuși de Sfîntul Sinod, se face de Colegiul Electoral, prin vot secret. Dintre membrii Colegiului Electoral, care nu sînt de față, numai arhiereul poate să dea procură în scris, unuia dintre arhiereii prezenți, să voteze pentru el. Voturile care sînt date altor persoane, în afara celor trei candidați propuși de Sfîntul Sinod, sînt socotite nevalabile. Despuierea scrutinului se face de președintele Colegiului Electoral, secundat de cei doi bărbați de încredere.

Este considerat ales Patriarh acela dintre candidați care a întrunit majoritatea absolută a voturilor. Dacă nici unul nu a întrunit această majoritate absolută, votul se reia, dar de data aceasta alegerea se face numai dintre cei doi candidați care la primul scrutin au întrunit cele mai multe voturi. De asemenea, dacă la primul scrutin cei trei candidați au întrunit același număr de voturi, atunci, la alegerea care urmează din nou, imediat, cel mai tînăr în hirotonie dintre acești candidați este scos din numărul candidaților. Dacă iarăși, la al doilea scrutin cei doi candidați întrunesc același număr de voturi (paritate), atunci noul Patriarh este ales prin tragere la sorți.

Președintele Colegiului anunță, în cele din urmă, rezultatul alegerii, vestind numele celui ales Patriarh și declară închise lucrările Colegiului Electoral.

A doua zi se face întronizarea Patriarhului, care de îndată preia toate sarcinile de Intîistătător al Bisericii Ortodoxe Sîrbe [1].

*

Potrivit acestor rînduieli, după trecerea la cele veșnice a Patriarhului Vichentie, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe s-a întrunit în ședință extraordinară, la 9 septembrie 1958, propunînd drept candidați pe Prea Sfinției Hrisostom al Branicevei, Visarion al Banatului și Gherman al Jicei.

Colegiul Electoral, format din 56 persoane — clerici și mireni — a fost convocat în ședință, la 13 septembrie 1958, în catedrala patriarhală din Belgrad. După săvîrșirea serviciului religios, verificarea mandatelor alegătorilor și proclamarea candidaturilor, s-a depus jurămîntul și s-a trecut la alegerea Patriarhului prin vot secret. Verificînd voturile, biroul electoral, în frunte cu Prea Sfințitul Mitropolit Damaschin al Zagrebului, a proclamat ales în scaunul de Patriarh al Serbiei pe Prea Sfințitul Episcop Gherman al Jicei.

Potrivit tradiției, porțile bisericii catedrale au fost deschise și un mare număr de clerici și credincioși au intrat să vadă și să felicite pe noul ales.

1. După revista «Ὀρθόδοξος Σκέψις» nr. 14-15/1958.

S-a oficiat un polihroniu pentru noul Patriarh, după care, arhiereii, clerul şi credincioşii au prezentat felicitări.

La 14 septembrie 1958 a avut loc la catedrala din Belgrad înscăunarea Prea Fericitului Gherman. Sfînta Liturghie s-a oficiat de un sobor de arhierei în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Gherman, 25 preoţi şi 6 diaconi. In biserică au fost prezenţi: Preşedintele Comisiei Federative pentru treburile cultelor de pe lîngă Vecea Executivă Federativă, funcţionari superiori ai Comisiei Federative pentru treburile cultelor, reprezentanţi ai Vecei Executive a Republicii Populare Serbia şi ambasadorii unor state.

După săvîrşirea Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Gherman a fost condus de toţi mitropoliţii şi episcopii Bisericii Ortodoxe Sîrbe, şi aşezat în scaunul patriarhilor sîrbi.

Prea Sfinţitul Episcop Hrisostom al Branicevei, — cel mai vechi membru al Sfîntului Sinod — a felicitat pe noul ales, înmînîndu-i insemnele demnităţii patriarhale: engolpionul întîistătătorilor Serbiei, cîrja, mătăniile şi camilafca albă.

Prea Fericitul Patriarh Gherman a ţinut o cuvîntare în care a mulţumit pentru cinstea ce i-a fost făcută de a fi ales Intîistătător al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, ca al 43-lea Patriarh sîrb de la întemeierea Patriarhiei Sîrbe.

Prea Fericirea Sa a făcut legămînt în faţa lui Dumnezeu, a sfinţilor sîrbi şi a credincioşilor, să apere credinţa lui Hristos pînă la ultima suflare, să slujească, cu toată credincioşia, Sfintei Biserici Ortodoxe Sîrbe, să iubească şi să se roage neîncetat pentru Patria sa, să depună grijă deosebită pentru ca raporturile între Biserica Ortodoxă Sîrbă şi celelalte Biserici Ortodoxe surori, să fie lărgite şi adîncite în duhul dragostei evanghelice şi să dezvolte raporturi de bună înţelegere cu celelalte culte din patrie şi în afara ei.

După terminarea solemnităţii înscăunării şi învestiturii, arhiereii, reprezentanţii autorităţilor de stat. persoanele oficiale, clerul şi poporul au felicitat pe Prea Fericitul Patriarh Gherman.

De la catedrală pînă la palatul patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Gherman a fost condus de un cortegiu impresionant de călugări, călugăriţe, preoţi şi credincioşi.

In cinstea alegerii şi înscăunării noului Patriarh al Serbiei, Preşedintele Comisiei Federative pentru treburile cultelor a oferit o recepţie în saloanele Vecei Executive Federative, la care au luat parte reprezentanţi ai autorităţilor de stat, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, preşedintele Academiei Sîrbe de Ştiinţe, precum şi alte personalităţi din viaţa culturală şi bisericească a Belgradului.

S-au rostit cuvîntări în care s-a scos în evidenţă contribuţia Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în trecut şi în prezent, la înfăptuirea năzuinţelor de libertate ale poporului sîrb.

*

Prea Fericitul Gherman s-a născut în anul 1899, în Ioşanicica Bania. Tatăl său a fost învăţător, iar mai tîrziu preot. Patriarhul Gherman a rămas însă orfan de ambii părinţi, încă din fragedă copilărie. După ce a urmat cursurile secundare la seminarul teologic din Belgrad şi la cel din Carloviţul Sremului, şi-a continuat studiile la Facultatea de Teologie din Belgrad. A făcut, apoi, studii de drept, la Paris.

După terminarea studiilor universitare, a fost hirotonit diacon și a ocupat în Biserica Sîrbă mai multe funcții administrative, fiind o vreme și secretar general al Sfîntului Sinod.

A intrat în monahism, închinoviindu-se în Mînăstirea Studeniţa, iar în anul 1951 a fost hirotonit arhiereu, cu titlul de episcop de Buda, iar apoi a fost ales episcop al Jicei.

Prea Fericirea Sa este al cincilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, de la restabilirea Patriarhatului sîrbesc, în anul 1920; cel dintîi Patriarh a fost Dimitrie, apoi Varnava, Gavrilă și Vichentie.

Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Sîrbe poartă următoarea titulatură: GHERMAN, **Patriarhul Serbiei,** Arhiepiscop al Peciului și Mitropolit al Belgradului și Carlovițului [2].

REDACȚIA

2. După revista „Бесник", organ al Asociației preoților ortodocși din Republica Populară Federativă Iugoslavia, nr. 222 din 15 septembrie 1958.

A-PDF Page Cut DEMO: Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

TELEGRAME DE FELICITARE PRIMITE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL ZILEI ONOMASTICE

La 2 august, — cînd Sfînta noastră Biserică prăznuiește pe binecredinciosul împărat Justinian —, clerul și credincioșii ortodocși din țara noastră sărbătoresc ziua numelui Prea Fericitului Patriarh Justinian, mărturisindu-și dragostea și devotamentul lor pentru Intîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne.

Și anul acesta — ca în fiecare an —, Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh a primit, cu prilejul zilei onomastice, telegrame și scrisori de felicitare, din partea a numeroși Inalți Ierarhi, clerici și credincioși ortodocși din țară și de peste hotare, care au ținut să exprime Prea Fericirii Sale sincere și calde urări de viață lungă, sănătate și bun spor întru cîrmuirea turmei dreptcredincioase.

Publicăm mai jos cîteva din telegramele primite de la Intîistătătorii unor Biserici Ortodoxe de peste hotare.

Telegrama Sanctității Sale ATHENAGORAS, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

Salutînd cu căldură pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul zilei onomastice, Vă urăm sănătate și viață îndelungată spre fericirea Sfintei Biserici și a evlavioșilor Voștri păstoriți.

Patriarhul ATHENAGORAS

Telegrama Prea Fericitului Chiril, Patriarhul Bulgariei:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

Cu frățească bucurie felicit pe Prea Fericirea Voastră în numele meu și în numele Sfîntului Sinod de ziua îngerului Vostru ceresc și din tot sufletul rog pe Arhipăstorul Hristos să Vă binecuvînteze prin mila Sa, cu sănătate și să înmulțească anii prea frumoasei Voastre arhipăstoriri, pentru propășirea evlavioasei Voastre turme și a Patriei Voastre.

† *CHIRIL*
Patriarhul Bulgariei

Telegrama Prea Fericitului THEOCLITOS, Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia:

TELEGRAMĂ

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Romîniei

BUCUREȘTI

De ziua onomastică a Prea Fericirii Voastre, Vă exprimăm, în numele Bisericii Greciei, urări de viață îndelungată.

† *THEOCLITOS al Atenei*

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

BISERICA GRECIEI

IN LEGATURA CU TEMELE PROSINODULUI PANORTODOX. Temele care urmează să fie supuse dezbaterilor viitorului Prosinod Panortodox preocupă intens ierarhia și pe teologii Bisericii Greciei. După ce Sfîntul Sinod al Bisericii Greciei a alcătuit un catalog al acestor teme (cunoscut la noi prin darea de seamă publicată în revista «Biserica Ortodoxă Romînă» nr. 1-2/1957, pp. 117-118), ele au fost încredințate spre studiere ierarhilor Bisericii grecești și profesorilor celor două facultăți de Teologie din Grecia, care s-au și apucat îndată de lucru.

Desigur că multe din temele acestea, așa cum au fost ele formulate, prezintă unele scăderi și acest lucru a și început să fie subliniat în presa teologică greacă. Astfel, în nr. 14-15/1958 al revistei «Ortodoxos Skepsis» (Gîndirea Ortodoxă), profesorul Gherasim Konidaris, decanul facultății de teologie din Atena, face o seamă de judicioase observații în legătură cu cap. I și II din catalogul temelor menite să fie supuse dezbaterilor Prosinodului Panortodox, alcătuit de Sfîntul Sinod al Bisericii Greciei.

Temele cuprinse în cap. I se referă la chestiuni de credință și dogmă și sînt formulate astfel: 1. Definirea noțiunii de dogmă din punct de vedere ortodox și alcătuirea Mărturisirii de credință. 2. Verificarea tradiției bisericești cu privire la Canonul cărților Vechiului Testament.

Profesorul Konidaris socotește cu totul inoportun acest capitol, pentru următoarele motive:

a) Apariția în trecut a Mărturisirilor de credință a fost necesitată de anumite împrejurări și cerințe urgente, ceea ce astăzi nu mai este cazul. Dimpotrivă: Ceea ce se impune astăzi este luarea de poziție ortodoxă față de problemele pe care le ridică discuțiunile teologice actuale de pretutindeni.

b) o expunere a adevărurilor de credință trebuie să fie precedată de cercetări teologice îndelungate asupra întregului conținut al credinței. Dar aceste cercetări nu pot avea loc la comandă, ci ele sînt un proces de durată care se săvîrșește în chip spontan prin participarea teologilor la activitatea teologică științifică internațională, care are loc atît în lăuntrul cît și în afara mișcării ecumenice.

c) Dezvoltarea conținutului credinței, care s-a făcut în timpurile de înflorire ale Teologiei, atît în Răsărit, cît și în Apus a fost în strînsă legătură cu dezvoltarea filozofiei, filozofia împrumutînd de fiecare dată haina în care pot fi îmbrăcate dogmele și putîndu-le da limba și terminologia care să le facă înțelese de contemporaneitate. De aceea numai în urma unei dezvoltări apreciabile a filozofiei, dogmaticii și moralei s-ar putea ajunge la situația aceea ca Biserica să intervină pentru definirea poziției ortodoxe.

d) De altă parte, nici chiar dezvoltarea filozofiei, a dogmaticii și a moralei nu este de ajuns pentru elaborarea premizelor de bază ale dezvoltării punctelor de vedere ortodoxe asupra chestiunilor care preocupă gîndirea teologică actuală. E nevoie în plus de dezvoltarea Teologiei biblice, a istoriei dogmelor și a simbolicii.

e) Pentru ca să ajungem la formularea definitivă a adevărurilor de credință cîte nu sînt expuse în simbolul niceo-constantinopolitan, trebuie să se demonstreze că lucrul acesta îl cere toată conștiința ortodoxă. Apariția Mărturisirilor de credință din secolul al XV-lea a fost un fapt întîmplător, datorat unor persoane care nu angajau cîtuși de puțin Biserica Ortodoxă sobornicească.

f) Introducerea termenului de «Mărturisire» în chip oficial la Prosinodul Panortodox pentru arătarea credinței Uneia, Singure, Sobornicești și Apostolești Biserici, este cu totul problematică. Biserica ar trebui să fie în stare să producă un text deopotrivă de concis și de clar pentru orice temă dogmatică actuală, ca acela pe care l-a produs odinioară în simbolul niceo-constantinopolitan și să găsească ce termen ar trebui să folosească pentru el.

g) Pentru ca toți teologii ortodocși să poată conlucra ca să producă un text dogmatic serios și unitar, care ar putea deveni clasic, ar trebui mai întîi ca știința teologică a țărilor ortodoxe să se dezvolte îndeajuns și ca să se realizeze în prealabil o desăvîrșită cunoaștere reciprocă între teologii acestor țări și contribuțiile lor la progresul Teologiei.

h) Este apoi nevoie de studierea tuturor problemelor, prin lucrări aparte, care să stabilească poziția ortodoxă față de discuțiile teologice contemporane romano-catolice, luterane, etc., ale teologilor din Apus.

Acestea sînt observațiile profesorului Konidaris, cu privire la cap. I al temelor elaborate de Sfîntul Sinod al Bisericii Greciei, pentru a fi supuse dezbaterilor Prosinodului Panortodox. In ceea ce privește cap. II al acestor teme și anume: 1. Studiul asupra tradiției liturgice a Bisericii Ortodoxe, ca Bisericile în parte să se conducă de ea; 2. Studiul asupra mijloacelor pentru reînvierea instituției monahale; 3. Citirile aghiografice în cultul divin; 4. Definirea procedurii pentru proclamarea sfinților în Biserica Ortodoxă; 5. Posturile în Biserica Ortodoxă; 6. Studiul asupra mijloacelor pentru sprijinirea și întărirea artei bizantine tradiționale în diferitele ei manifestări, ca: muzica bisericească, pictura, arhitectura și arta sfintelor vesminte și odoare, profesorul Gherasim Konidaris se mărginește să facă doar o observație de natură generală și două de natură specială.

Ástfel, din punct de vedere general, profesorul Konidaris nu consideră tendința realizării unei forme absolut asemănătoare în cult, ca autentic greco-ortodoxă și deci ca vechi-sobornicească; iar din punct de vedere special, observă că:

a) Formularea tipicului proclamării sfinților în Biserica Ortodoxă, este absolut necesară și

b) In ceea ce privește creația artistică în Biserica Ortodoxă, este un punct de întrebare dacă Biserica sprijină exclusiv tradiția bizantină și dacă nu cumva ea se bucură de orice creație artistică liberă.

Observațiile profesorului G. Konidaris sînt cît se poate de bine venite. Este desigur nevoie de o prealabilă conlucrare pe tărîm științific-teologic între toate Bisericile Ortodoxe locale, pentru lămurirea a o seamă de probleme și pentru ajungerea la un punct comun, care să înlesnească lucrările de orice natură ale prosinodului panortodox, căci ierarhia care va participa la acest prosinod, nu ar putea ajunge la nici o concluzie temeinică, fără să țină seamă de progresul prealabil făcut de știința teologică în toate domeniile.

Este drept că Bisericile Ortodoxe locale — mai ales cele din Orientul Apropiat — se găsesc într-o stare cu totul neprielnică studiilor și lucrărilor de natură științific-teologică. Dar este iarăși drept, că alte Biserici, ca Biserica Ortodoxă rusă, Biserica Ortodoxă greacă, Biserica Ortodoxă bulgară, etc., au făcut pași însemnați în ceea ce privește lămurirea multor probleme teologice, și că au luat în mare parte atitudine critică față de studiile făcute de teologii din Apus. Ar mai trebui un singur lucru: cunoașterea reciprocă. Din acest punct de vedere, observăm cu mîndrie că teologii romîni sînt cei mai avansați. Ei cunosc bine și sînt la curent cu lucrările care apar prètutindeni, iar revistele noastre teologice — a căror valoare a fost în repetate rînduri subliniată de presa teologică din afară, sînt dovadă de maturitatea la care a ajuns în momentul de față gîndirea teologică romînească. Și, pentru că aici a fost vorba de observațiile unui teolog grec, profesorul G. Konidaris, ne surprinde faptul că această literatură teologică romînească nu este cunoscută și nici măcar menționată în revistele teologice grecești, cu toate că, după cum am văzut, necesitatea unei bune cunoașteri inter-ortodoxe este relevată ca absolut necesară.

IN LEGATURĂ CU MUZICA BISERICEASCA. Ceea ce am spus mai sus, despre gîndirea teologică în genere, este valabil și în ce privește celelalte domenii de activitate. In același număr din «Gîndirea Ortodoxă», prof. Panait Kristu atacă problema muzicii bisericești. Profesorul Kristu observă că: «Cu douăzeci de ani în urmă se părea că ar fi survenit o oarecare îmbunătățire în ceea ce privește muzica bisericească a noastră: melodia se simplificase îndeajuns, iar ținuta generală a cîntărilor nu mai reamintea manelele Antiohiei. Dar de atunci, am revenit la situația din veacul trecut. Astăzi muzica Bisericii noastre, este condusă de mentalitatea ciudatului protopsalt Petru Lampadarios, care se urca în minarete și imitînd glasul muezinului chema pe credincioșii lui Islam la rugăciuni, în ceasurile nepotrivite, sau care, furînd, a introdus în muzică melodiile arabo-persane, pentru care s-a și numit Hirsiz (Hoțul) Petru».

Cerința multora de a se rămîne la tradiția noastră muzicală, observă mai departe profesorul Kristu, nu ar trebui luată în seamă, atîta vreme cît nu se depun și sforțările necesare pentru verificarea conținutului exact al acestei tradiții și pentru valorificarea ei. «Nimeni nu se obosește să explice motivele strînsei înrudiri a muzicii noastre bisericești, cu cea asiatică, în timp ce strădania curățirii și dezvoltării ei este respinsă, ca fiind insuflată de influențe străine și lumești». Sînt mulți care ar merge pînă acolo încît să creadă că orice este asiatic este în același timp și ieratic, adică consfințit în biserică.

S-au făcut încercări reușite pentru aducerea la iveală a muzicii bizantine autentice, pe baza manuscriselor din bibliotecile de la Athos. Cîți s-au întîmplat să asculte melodiile curat bizantine, din sec. XII și XIII, au încercat o surprindere plăcută pe urma armoniei, simplității și scurtimii acestor melodii. Concluziile comparației dintre muzica aceasta și muzica noastră bisericească, intitulată numai în chip abuziv bizantină, sînt impresionante. Autorul face o scurtă comparație între muzica autentic bizantină a manuscriselor și pretinsa muzică bizantină care se cîntă astăzi în Biserica greacă și conchide: «După constatările acestea, care nu pot fi puse la îndoială de nici un cercetător de bună credință, este rîndul autorității bisericești superioare, să stabilească poziția ei. Se va găsi în situația să răspundă la întrebarea: Muzica aceasta arabo-persană, care s-a amestecat cu puține elemente bizantine, în jurul anului 1700, rezultă oare dintr-o tradiție destul de veche și de onorabilă, ca să poată dăinui mai departe în Biserica noastră?».

Prof. Kristu, găsește două posibilități: a) In loc să mai avem în Biserică amestecul acela anatolic învechit, este preferabil, fără șovăire, să apelăm la muzica zisă europeană; b) dacă voim însă să avem muzica tradiției naționale și religioase proprii, atunci nu rămîne altceva de făcut, decît să ne întoarcem la muzica bizantină autentică, din vremurile dinainte de căderea Constantinopolului. Ar mai fi și o a treia soluție: c) să punem ca bază muzica bizantină și să o împodobim cu noi elemente armonice. Și autorul conchide cu tristețe: «Dar în țara noastră nu ne-am obișnuit cu osteneli și strădanii de asemenea natură».

Problema muzicii psaltice, atît de nebuloasă în Biserica greacă, se găsește îndrumată pe o cale cît se poate de fericită în Biserica Ortodoxă romînă. Numele și lucrările Pr. I. Petrescu-Visarion, prof. N. Lungu și ale Pr. Ioan Runcu, sînt contribuții valoroase la reașezarea muzicii bizantine autentice, în drepturile ei naturale și tocmai datorită lor muzica psaltică la noi nu mai constituie o problemă. De aceea ar trebui ca numele și lucrările celor amintiți, să fie cît mai bine cunoscute în Biserica soră greacă. Sîntem siguri că, cunoașterea lor ar contribui nu numai la strîngerea legăturilor dintre Bisericile noastre, ci și la un reviriment al muzicii psaltice în Biserica greacă.

MILENIUL SFINTULUI MUNTE. In anul 1963 se vor împlini o mie de ani de la întemeierea Marii Lavre, cea mai mare așezare mînăstirească din Sfîntul Munte al Athosului, iar cu acest prilej se va sărbători și mileniul Sfîntului Munte. După cum se știe din istorie, Mînăstirea Marea Lavră a fost întemeiată de Sf. Atanase Athonitul, cu ajutorul material al împăratu-

lui Focas (963-969). Incă de pe acum au început lucrările pregătitoare, în vederea acestei sărbătoriri, a cărei inițiativă a luat-o Facultatea de Teologie de la Atena.

Se pare însă că monahii din Sfîntul Munte nu văd cu ochi buni această inițiativă. Și totuși evenimentul — de o însemnătate deosebită pentru întreaga Ortodoxie — nu poate fi trecut cu vederea. Sfîntul Munte a cunoscut vremuri de strălucire dar și de declin. Bisericile Ortodoxe de pretutindeni, sînt legate cu legături indisolubile de această citadelă a Ortodoxiei și a vieții religioase și teologice a Răsăritului. O bună parte dintre Bisericile Ortodoxe: rusă, romînă, bulgară, sîrbă și chiar georgiană (care au primit de-a lungul veacurilor asistența spirituală din această «grădină a Maicii Domnului») și-au arătat la rîndul lor recunoștința prin danii consistente și prin întemeieri de așezări monahale, pentru cei doritori de trăire duhovnicească din Sfîntul Munte. De aceea socotim că sărbătorirea Mileniului Sfîntului Munte nu poate să rămînă o chestiune lăuntrică a Bisericii Ortodoxe grecești, ci ea trebuie să fie, cu drept cuvînt, o chestiune de onoare a Ortodoxiei întregi.

Preotul OLIMP N. CĂCIULĂ

IN APĂRAREA PĂCII

CHEMAREA

ADRESATĂ DE REPREZENTANȚII BISERICILOR CREȘTINE CARE AU PARTICIPAT LA CONGRESUL MONDIAL PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ DE LA STOCKHOLM, CĂTRE CREȘTINII DIN TOATE ȚĂRILE

Printre membrii delegațiilor care au luat parte la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională ținut la Stockholm, între 16--22 iulie a. c., au fost și numeroși reprezentanți ai Bisericilor din țările respective, care au adus o prețioasă contribuție în desfășurarea lucrărilor și la acțiunile întreprinse pentru apărarea păcii. Astfel, printre altele, reprezentanții Bisericilor creștine au adresat o chemare către creștinii din toate țările din lume, cerîndu-le să înalțe rugăciuni către Mîntuitorul comun, pentru triumful cauzei comune, — apărarea păcii — și să intervină, în același timp, pe lîngă guvernele țărilor lor, pentru a le determina să se ridice în apărarea acestei cauze sfinte.

Redăm aci textul chemării:

Acum, cînd pacea lumii este grav amenințată, nu este îngăduit, mai mult decît oricînd, conștiinței creștine să rămînă indiferentă.

Frați creștini, care mărturisiți aceeași Evanghelie a păcii și a iubirii, trăitori în credința în același Hristos!

Să închinăm cu toții toate puterile noastre luptei împotriva acțiunilor care amenință pacea.

Să chemăm pe frații noștri în Hristos din toate țările reprezentate sau nereprezentate la Congresul păcii de la Stockholm, — ca în deplină unire, să ceară de la guvernele lor să se ridice în apărarea păcii!

Continuarea experiențelor atomice și acumularea de arme nucleare, pentru a ataca și nimici viața omului, este o nelegiuire în fața lui Dumnezeu care i-a dat-o.

Incercarea de a rezolva problemele litigioase internaționale pe calea războiului rece sau prin amenințarea cu un al treilea război mondial este incompatibilă cu conștiința noastră creștină. Dumnezeul nostru, spune proorocul Isaia, este Domnul păcii și duhul urii și al războiului trebuie să facă totdeauna loc duhului păcii și al iubirii.

Noi, reprezentanții creștini din diferite țări din Orient și Occident, adunați la Stockholm la Congresul păcii, chemăm pe toți creștinii din lume, în numele lui Dumnezeu, să se alăture la această înflăcărată chemare a noastră pentru apărarea păcii și să se roage Mîntuitorului nostru comun pentru triumful cauzei noastre comune!

Chemarea este semnată de Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei, Gustav Turs, arhiepiscopul Bisericii Evanghelice din Lituania (U.R.S.S), prof. I. Hromadka, dr. Ioseph Plojhar, Boguslav Pospesil și A. Horak din Cehoslovacia, episcopul L. Veto și Belk din Ungaria, Ragnar Forbeck din Norvegia, pastorul Kurt Essen și prof. dr. Klara-Maria Fassbinder din R. F. Germană, Hartli (Australia) și alți clerici creștini.

CHEMAREA

ADRESATĂ DE REPREZENTANȚII RELIGIILOR LA CONGRESUL MONDIAL PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ DE LA STOCKHOLM

In afară de reprezentanții confesiunilor creștine, la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm au participat și reprezentanți ai religiilor musulmană și budistă, care, împreună cu reprezentanții confesiunilor creștine, au semnat o chemare adresată credincioșilor religiilor din lume, în care se spune:

Credincioși ai tuturor religiilor din toate țările lumii!

In numele credințelor noastre, scumpe inimilor noastre, noi reprezentanții Bisericilor din diferite țări din Orient și Occident, adunați în Stockholm la Congresul Păcii, aparținînd diferitelor religii, chemăm cu înflăcărare pe credincioșii din întreaga lume:

— să protesteze împotriva armelor nucleare și în primul rînd, împotriva experiențelor cu aceste arme!

— să ceară de la guvernele lor tratative pașnice în toate problemele litigioase internaționale!

— să se oprească goana criminală a înarmărilor, care duce la un nou război!

Convingerile noastre religioase, cerințele moralei și sentimentelor de umanitate ne îndeamnă — îndeosebi în aceste zile de încordare — să ne adresăm cu toată puterea glasurilor noastre către credincioșii de toate religiile.

Ascultați-ne, credincioși din întreaga lume!

CUVINTAREA ROSTITĂ DE I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE AL CRUTIȚELOR ȘI COLOMNEI, LA CONGRESUL MONDIAL PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ DE LA STOCKHOLM

Scumpi prieteni și frați!

Ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Ruse, salut din toată inima în persoana Voastră pe luptătorii aprigi ai dezarmării generale și ai colaborării internaționale.

Indrăznesc să încep cuvîntarea mea cu urarea ca noi toți, fără deosebire de convingerile diferite religioase și politice, să fim deopotrivă încredințați de triumful cauzei pentru care ne-am adunat la acest Congres, pentru că credința, credința înflăcărată în realizarea pacificării popoarelor stimulează voința noastră în lupta pentru pace și activizează cuvintele și hotărîrile noastre.

In întărirea acestei credințe trebuie să spun că milioane de creștini ortodocși din țara mea, ca și toate popoarele din cuprinsul ei continuă să creadă în înțelepciunea acelor oameni care poartă astăzi răspunderea pentru viața și prosperitatea omenirii. Nu mă îndoiesc de existența unei astfel de credințe și la popoarele din alte țări, altfel ar fi greu să înțelegi entuziasmul adunării noastre de multe neamuri, cu reprezentanți din toate țările de pe pămînt.

*

E de prisos să mai vorbim despre faptul că pentru fiecare popor de pe planeta noastră, sarcina înarmărilor a devenit insuportabilă, iar conviețuirea pașnică cu alte popoare, dorită. E tot atît de evident adevăr, întocmai ca și dorința de a primi în casa ta pe un vecin ca oaspe bun, și nu ca pe un cuceritor și de a-l întîmpina nu cu pietre ci cu pîine și sare, fapt care constituie norma morală a fiecărui popor. De aceea, scopul principal al lucrărilor noastre, trebuie să fie recunoașterea generală a acestei norme ca bază a politicii internaționale.

Dar realizarea acestui scop nu e atît de ușoară, cum pare la prima vedere. Ne sînt cunoscute o mulțime de piedici — ideologice, politice, sociale, economice, — care îngreuiază înaintarea spre acest scop. Le vedem și în greutățile momentului pe care îl trăim: nu în zadar fiecare dintre noi a venit aici cu aceeași idee — de a preveni tragedia cu care se poate încheia goana înarmărilor.

Și totuși, oricum s-ar numi aceste piedici, ele nu există de la sine, ci izvorăsc din voința omenească. Dar dacă această voință omenească, pe de o parte, susține divizarea lumii în problemele războiului și ale păcii, ale armei nucleare și ale experimentărilor ei, pe de altă parte — tot ea poate să înlăture aceste piedici.

In primul rînd, după cum nu odată s-a arătat aici, o extraordinară neliniște provoacă oamenilor experimentarea armei nucleare. Aceste experimentări aduc omenirii nu numai un sentiment de spaimă, întrucît ele constituie o primejdie pentru orice organism. Prin aceste experiențe se nimicește și viața spirituală a oamenilor, se reduc la zero multe avînturi creatoare pe plan spiritual. Odată cu frica în fața armei nucleare, pe care o trăiește omenirea contemporană, crește, pe măsura perfecționării acestor arme ale morții, repulsia față de ideea războiului. O atare stare de spirit a omenirii și-a ajuns apogeul în vremea noastră atomică.

Se înțelege că, într-o oarecare măsură, toți oamenii sînt legați între ei printr-un lanț al răspunderii. Totuși, în momentul de față, cea mai mare răspundere pentru încordarea raporturilor internaționale apasă asupra acelora care țin în mîinile lor îngrozitoarea armă nucleară și, într-un fel sau altul, amenință cu ea.

In orice chip s-ar camufla cei care dețin această armă nimicitoare și care amenință cu ea, e limpede că ea se găsește în mîinile unor popoare creștine, mai exact — ale guvernelor lor.

Toți știm cu ce se poate termina rivalitatea insuportabilă a statelor atomice în acest domeniu. Dar eu sînt convins că înainte de toate creștinii sînt în stare să schimbe, prin influența lor, politica de forță cu o politică de pace, că de ei depinde să fie sau să nu fie război. De aceea vreau să-mi adresez primul meu cuvînt către creștini.

*

Frați creștini! Eu, desigur, nu voi vorbi aici despre dezbinările noastre în credință și viață pentru că pentru acestea ne acuză pe noi destul de limpede suferințele pe care le-am îndurat laolaltă cu toți oamenii. Astfel de suferințe, într-un trecut nu prea îndepărtat, au fost pricinuite de primul și al doilea război mondial, dezlănțuite din voința statelor creștine, iar acum conștiința noastră este apăsată de amenințarea unui al treilea război, care pune întreaga omenire între viață și moarte.

Să fim atenți și să ne gîndim la ceea ce se petrece în lume! Vedem cum se micșorează în inima oamenilor iubirea și sentimentul frăției. Iar în urmările experiențelor nucleare vedem și «începutul bolilor» prevestite în Evanghelie. Și totuși, văzînd toate acestea, nu ne dăm seama încă îndeajuns, și mai ales cu toții, de răspunderea noastră pentru răzvrătirea lumii, de mizeria și înrobirea unor popoare întregi, de toată nedreptatea și silnicia și de soarta viitoare a omenirii.

Nu creștinii au început oare să se folosească de arma atomică? Și oare nu noi trebuie să deplîngem fapta acelor oameni, din ordinul cărora această armă a nimicit într-o clipită zeci de mii de oameni la Hiroșima și Nagasaki?

Și totuși și astăzi se găsesc între popoarele creștine, oameni care sînt gata să recurgă la arma atomică, adică la riscul nimicirii omenirii. Despre aceasta putem citi, de pildă, într-unul din articolele gînditorului englez Bertran Russel, în care autorul expune discuția sa cu învățatul american Sidney Huk. Ideea războiului atomic exprimată de acesta din urmă impune creștinilor datoria neîntîrziată, de a demasca intenția cumplită inclusă în această idee, care amenință să devină principiul conducător al politicii statelor creștine actuale.

Și oare nu acest principiu conduce acele cercuri care se încăpățînează în refuzul de a nu folosi arma nucleară și de a nu întrerupe experimentarea ei?

Această stare de fapt ne obligă să ne gîndim la un întreg șir de fapte triste, ca de pildă recenta manifestare a unei grupe de profesori catolici de teologie morală din Germania Occidentală, care, admițînd arma atomică, au provocat o mare alarmă.

De aceeași natură este și refuzul Bisericii Unite Presbiteriene din Statele Unite ale Americii de a adopta apelul către guvernul S.U.A., pentru încetarea imediată a experiențelor cu arma nucleară.

Și oare nu creștinii poartă vina pentru criza grea actuală la care noi cu toții ne gîndim în aceste zile de primejdii?

Dată fiind răspunderea creștinilor pentru încordarea ce există în lume, aceste fapte și altele asemenea vădesc că unii creștini din Occident au uitat învățătura dată de Hristos lui Iacov și Ioan, în Samaria, asupra căreia ei voiau să coboare focul din cer, pentru că Samarinenii nu recunoșteau pe Domnul. Atunci Hristos i-a oprit și le-a spus: «Voi nu știți ai cărui duh sînteți, căci Fiul Omului a venit nu ca să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mîntuie» (Luca, IX, 55-56).

Oare noi, creștinii, avem dreptul să uităm că Hristos ne-a lăsat porunca testamentară de a trăi în pace și a numit fii ai lui Dumnezeu pe acei care zidesc pacea pe pămînt? Oare noi, creștinii, am încetat de a înțelege Evanghelia? Oare creștinii nu pot înțelege încă faptul că amenințarea cu folosirea armei nucleare contrazice și învățătura creștină despre sensul rațiunii omului, despre scopurile științei care trebuie să fie în slujba vieții, și nu în slujba nimicirii ei?

*

Tot ceea ce am spus pînă acum arată răspunderea noastră creștină, pentru răul ce domnește în lume și ne obligă pe toți înainte de toate la unire, iar în unirea noastră, noi putem slăbi și birui acest rău numai prin renunțarea hotărîtă la politica de forță și de amenințare.

Apelez cu înflăcărare, de la această înaltă tribună, la Bisericile creștine din toate țările, să cheme pe credincioșii lor, să se împotrivească ideii unui război cu ororile nemaivăzute pe care le va aduce omenirii, dacă fereasca Dumnezeu, el se va aprinde; să înmulțească propovăduirile despre pace, să unească pe credincioși împotriva folosirii armei nucleare, pe calea tiparului, a dunărilor, a cuvîntărilor.

Nouă, se înțelege, nu ne este permis să ignorăm piedicile care îngrădesc popoarelor calea spre pace. Dar noi sîntem nu numai creștini din Răsărit,

ci și creștini din Apus, și de aceea, unitatea noastră în problema apărării păcii poate constitui o bază de nădejde pentru dezarmarea și colaborarea popoarelor.

Am spus: unitatea noastră! Dar unde este ea? Cum putem noi toți — creștini din apus și răsărit — să ajungem la acea «unitate a duhului» care poate influența în mod binefăcător și asupra raporturilor internaționale?

Pentru aceasta e necesar să se intensifice comuniunea între noi. Intîlnirile între creștinii răsăriteni și apuseni, care au avut loc în anii din urmă, s-au dovedit extraordinar de rodnice. Foloasele comuniunii reciproce le-au sezisat în mod limpede toți cei ce au vizitat Biserica noastră Ortodoxă Rusă. Multe lucruri am aflat și noi, vizitînd comunitățile creștine din Occident. Și aceasta este normal, pentru că comuniunea apropie pe oameni, îi bucură prin descoperirea apropierii interne și, prin legăturile colaborării reciproce, luminează perspectiva unității depline în dragoste.

De aceea, Biserica Ortodoxă Rusă Vă cheamă, frați creștini din Apus și Răsărit, la o comuniune intensă între toți credincioșii în Hristos. Avem trebuință de comuniuni reciproce, este necesară înțelegerea reciprocă și înlăturarea dezbinării. Trebuie neapărat să ne cunoaștem unii pe alții, întărindu-ne în năzuințe comune și fapte bune! Noi trebuie să studiem împreună cauzele și împrejurările care în trecutul îndepărtat ne-au despărțit multă vreme.

Apropierea noastră va fi și mai rodnică, dacă vom organiza adunări și conferințe pentru studierea problemelor dogmatice, istorice, practice și internaționale. Această lucrare ne poate apropia într-atîta și ne poate lega în interese comune încît va favoriza adunarea laolaltă a reprezentanților tuturor Bisericilor creștine, pentru rezolvarea problemelor celor mai importante, între care este și problema dezarmării și a colaborării popoarelor.

In felul acesta, ca rezultat al eforturilor reciproce, poate și trebuie să fie convocat un congres general creștin pentru apărarea păcii, în care creștinii din toate țările și Bisericile vor putea să-și exprime unitatea în problemele cele mai urgente ale contemporaneității. Biserica Ortodoxă Rusă a depus și va depune eforturi în lupta contra amenințării războiului, împotriva armei nucleare, făcînd apel, prin chemări, și predici, la conștiința omenirii, la conștiința religioasă a credincioșilor, la unirea tuturor credincioșilor și oamenilor iubitori de pace din întreaga lume, pentru asigurarea unei vieți pașnice.

E foarte posibil, am spus noi, ca pe calea spre apropierea noastră creștină să întîmpinăm numeroase piedici. Dar ce a făcut de neînvins pe mucenicii creștini și i-a ridicat deasupra tuturor primejdiilor și îngrijorărilor? Iubirea! Pacea! Frăția!

Să ne grăbim deci, frați creștini, să ne prindem cu amîndouă mîinile de aceste arme atotputernice în contra tuturor ororilor de astăzi și vom înceta de a fi fără curaj, în treburile care cer abnegație și bărbăție!

Pace! Pace! Pace! Ca un început de micșorare a încordării dintre popoare, conștiința religioasă cere încetarea experiențelor nucleare. Nu poate exista o religie pe pămînt care să aprobe folosirea acestei arme și care

să nu socoată ca o necesitate religioasă proprie rezolvarea pașnică, fără război, a problemelor internaționale.

Să se oprească pregătirile de război în Orientul Mijlociu!

Să se unească și credincioșii din toate celelalte religii, pe baza comună a poruncilor divine, care cer pacea-și înfrățirea între toate popoarele!

Iubiți prieteni ai păcii din toate țările, de toate ideologiile și convingerile!

Cu toate puterile sufletului meu, chem forțele iubitoare de pace din întreagă lume să-și strîngă rîndurile în lupta înflăcărată și neîncetată pentru pacea generală pe pămînt, prin toate căile și mijloacele îngăduite fiecăruia dintre noi!

Fie ca în focul luptei noastre comune pentru pace să se topească zidurile care despart pe oameni!

Fie ca noi să devenim o singură familie puternică, spre prăbușirea întăriturilor neîncrederii și vrajbei!

Rămîne nezdruncinată de nimeni și de nimic nădejdea omenirii contemporane într-o viață pașnică!

Traducere din limba rusă de I. NEGRESCU

ANIVERSĂRI

TREI SUTE DE ANI DE LA SFINȚIREA CATEDRALEI PATRIARHIEI

Anul acesta, în duminica Tuturor Sfinților, s-au împlinit trei sute de ani de la sfințirea catedralei mitropoliei Țării Românești, care — restaurată de mai multe ori de-a lungul celor trei veacuri scurse de la zidirea ei — este astăzi catedrala Patriarhiei Române. Important monument istoric și de artă religioasă, catedrala noastră patriarhală a fost martorul multor evenimente de seamă din zbuciumata istorie a poporului român. Între zidurile ei a răsunat cuvîntul inspirat al marelui mitropolit Antim Ivireanul, care își va fi rostit aci unele din frumoasele sale didahii, urcînd pe o nouă treaptă de măiestrie artistică graiul românesc; pe lîngă altarul ei va fi trecut vrednicul ierarh în ceasul greu al pornirii pe drumul jertfei și al muceniciei; în preajma ei s-a adunat poporul în anul revoluționar 1848, ca să-și înhumeze aci primii martiri, căzuți sub gloanțele zbirilor stăpînirii despotice; la altarul ei au săvîrșit Sfînta Liturghie înalți ierarhi ai Ortodoxiei, aducîndu-ne de peste mări și țări solia dragostei și frăției în Hristos; în fața iconostasului ei și-au mărturisit credincioșii vreme îndelungată nădejdile lor de mai bine și au înălțat rugăciuni de slavă și mulțumire către Domnul, pentru împlinirile acestor nădejdi.

Cinstind pe binecredincioșii ctitori și pe toți cei ce au ajutat acest sfînt locaș de închinare să dăinuiască peste veacuri, — clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au sărbătorit împlinirea a trei sute de ani de la tîrnosirea catedralei patriarhale, manifestîndu-și dragostea lor sinceră față de această mărturie a evlaviei străbune și a geniului artistic al poporului nostru.

Însemnînd în paginile de față această aniversare, revista noastră socotește potrivit să publice cîteva date istorice asupra catedralei și unele lămuriri în legătură cu ctitorii ei, spre a fi de folos celor dornici să adîncească, prin cercetări și studii, trecutul glorios al catedralei Patriarhiei Române, ale cărei turle străjuiesc și binecuvîntează cerul Bucureștilor.

REDACȚIA

SCURT ISTORIC AL CATEDRALEI PATRIARHIEI ROMINE

Se știe că odată cu înființarea Mitropoliei Țării Romînești, la 1359, locul de reședință al mitropolitului a fost statornicit la **Curtea de Argeș,** unde era și capitala țării. După mutarea scaunului domnesc la Tîrgoviște, a fost adusă aci, în anul 1517, și Mitropolia, pentru a cărei adăpostire Neagoe Basarab a zidit, între 1518-1520, o frumoasă biserică, cu hramul «Inălțarea Domnului». Cînd reședința domnească s-a mutat cu totul la **București,** a venit în cetatea de pe malurile Dîmboviței și arhipăstorul turmei dreptcredincioase din Țara Romînească. Drept reședință mitropolitană a fost aleasă biserica **«Sfîntul Gheorghe Vechi»,** ctitorită de vornicul **Nicolae Bălăceanu** și așezată în apropierea curții domnești. In acest sfînt locaș — și se pare că un timp și în biserica mînăstirii Radu Vodă, — a rezidat Mitropolia Țării Romînești la București, pînă ce a fost mutată în actuala catedrală, zidită de voievodul **Constantin Șerban Basarab** și sfințită în anul 1658.

Este de asemenea știut că, Constantin Șerban a fost fiul nelegitim al domnitorului Radu Șerban, că el a ocupat dregătoria de serdar și că, în timpul lui Matei Basarab, fiind bănuit că umblă după domnie, a fost «însemnat» la nas, din care pricină i se spunea și **«Cîrnul».** La moartea lui Matei Vodă, boierii și ostașii îl aleg domn, iar mai tîrziu este recunoscut și de turci (19 aprilie 1654). Domnia i-a fost de multe ori tulburată de **seimenii** veșnic nemulțumiți. Spre a scăpa de ei, el cere ajutorui turcilor, al lui **Gheorghe Rákoczy,** voievodul Ardealului și al lui **Gheorghe Ștefan,** domnul Moldovei. Oastea transilvană intră prima în țară și, în ziua de 26 iunie 1655, se ciocnește cu răsculații la satul **Șoplea** pe Teleajen și îi înfrînge, iar Constantin Șerban se întoarce de la Silistra, unde se refugiase, și își reia tronul. Participarea lui alături de Gheorghe Rákoczy, la războiul din 1656-1657 al acestuia cu Polonia, i-a adus mazilirea din partea turcilor, care, la începutul anului 1658, trimit trupe în țară. Constantin Șerban, neîndrăznind să dea luptă cu ei, trece în Ardeal, plecînd astfel, pe drumul pribegiei. Zăbovește cîtva timp la **Satu-Mare,** încearcă odată, fără succes, să reia tronul Țării Romînești și de două ori pe al Moldovei, pe care-l și ocupă pentru foarte scurt timp. Silit să se retragă, se stabilește în Polonia, unde, în orașul **Waniowice,** și-a sfîrșit zilele între 10 martie și 7 iulie 1685.

*

Spune tradiția că, în urma luptei de la Șoplea, Constantin Șerban Basarab și soția sa **Bălașa** Doamna au hotărît să construiască mînăstirea, care, mai apoi, a devenit mitropolie. Loc pentru aceasta au ales «vîrful unei coline din București», pe dealul cu vii din «latura» de miază-zi a orașului, unde mai înainte era un schit de lemn, numit **«schitul lui Oprea iuzbașa».** Ca model de construcție pentru ctitoria lor, au ales biserica lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș, cu aceeași împărțire — în plus pridvorul —, și cu același număr de turle pe acoperiș.

In anul 1656 au fost începute lucrările de zidărie, sub supravegherea ispravnicilor **Radu logofăt Dudescul** și **Gheorghe șufariul din Tîrgoviște.** Biserica fusese croită de dimensiuni mult mai mari decît ale celei din

Curtea de Argeş, de aceea n-a putut fi terminată în timp de un an de zile. Prin septembrie 1657 ea a fost cercetată de Patriarhul Antiohiei **Macarie**, care, împreună cu fiul său, diaconul **Paul de Alep**, vizitau pentru prima dată oraşul Bucureşti. Descriind această călătorie, Paul de Alep spunea, cu privire la ctitoria lui Constantin Şerban Basarab: «**La urmă merserăm la marginea oraşului, pe un deal înalt, ce domneşte cu vederea oraşul dimprejur. Acolo, actualul domn era ocupat cu clădirea unei mari mînăstiri, cu o biserică măreaţă şi strălucită, semănînd pe dinlăuntru cu cea de la Curtea de Argeş, numai că aceasta este de cărămidă şi în tindă are doisprezece stîlpi, fiecare dintr-o bucată rotundă de piatră, ca să formeze numărul celor 12 apostoli. Pe deasupra are patru mari turle şi în faţă un pridvor. E acoperită cu plumb, de o greutate ce se zice că trece peste 40.000 de oca. Am făcut în ea o aghiasmă şi Prea Sfinţia Sa (= Macarie) a stropit-o, după obiceiu, căci nu este încă terminată: deci rămăsese netîrnosită. Ea este închinată Sfinţilor Constantin, care e şi numele fundatorului, şi Elenei**».[1]

Deşi era neterminată, totuşi, pentru preîntîmpinarea a diferite nevoi, Constantin Şerban o înzestrează cu multe şi felurite proprietăţi. Totodată el rînduieşte în fruntea ei un egumen, în persoana ieromonahului **Nichifor**[2], care, desigur, alături de cei doi ispravnici, avea să poarte grijă de continuarea lucrărilor.

Constantin Şerban Basarab însă n-a avut noroc să-şi vadă mînăstirea isprăvită, deoarece, la începutul anului 1658 a fost mazilit, fiind silit să părăsească ţara. Aceasta a făcut ca a sa ctitorie să rămînă «mînăstire proastă» cu «biserica negrijită, goală, făr' de nici o podoabă şi înfrumuseţare».[3]

Urmaşul său la domnie, **Mihail Radu (Mihnea al III-lea)** (1658-1659) termină de roşu biserica şi clădirile împrejmuitoare. Cu toate că sfîntul locaş nu era complet terminat, totuşi acest voievod, profitînd de un moment de linişte, îl tîrnoseşte în Duminica Tuturor Sfinţilor din anul 1658, care atunci a căzut în a şasea zi a lunii mai. Slujba sfinţirii a fost săvîrşită de Patriarhul Macarie al Antiohiei, înconjurat de un mare sobor de clerici, alcătuit din ierarhii ţării,[4] egumeni, preoţi şi diaconi.

Paul de Alep, participant la acest act de seamă din viaţa catedralei noastre patriarhale de azi, însemna în jurnalul său, cu acest prilej, următoarele: «**Acum el (= Mihail Radu) termină clădirea mînăstirii lui Constantin Voievod situată în acest oraş (= Bucureşti), care nu fusese încă terminată şi însărcină pe marele postelnic cu pregătirea celor necesare pentru tîrnosire. El rugă de asemenea şi pe Domnul nostru Patriarh (= Macarie) pentru acest scop şi, pregătindu-ne am mers în Duminica Tuturor Sfinţilor la mînăstire. Noi ne înveşmîntarăm, iar Domnul veni în mare ţinută. La intrarea lui s-a început litania şi procesiunea moaştelor de sfinţi de la biserica de jos (= Sf. Ecaterina), aşezate în chivotul lor,**

---

1. *Călătoriile Patriarhului Macarie de Antiohia în Ţările Romîne, 1653-1658*, Bucureşti 1900, p. 206-7.

2. Arhiv. Ist. Centrale, *Ms. nr. 128 (Condica Sfintei Mitropolii din Bucureşti)*, fila 399.

3. Preotul George I. Gibescu, *Istoricul Mitropoliei Ungro-Vlahiei şi Mitropoliţii Ţării Muntenești*, Bucureşti 1907, p. 47.

4. In acest an era mitropolit al ţării, *Ştefan*, episcop de Rîmnic, *Dionisie*, iar de Buzău, *Serafim* (vezi N. Iorga, *Istoria Bisericii Romînești*, II, ed. II, Bucureşti 1932 (listele de la sfîrşit).

pe capul Domnului nostru Patriarh. Alăturea mergea voievodul, pînă ce ne-am întors la biserica cea nouă, ce am înconjurat-o mai întîi și apoi am intrat de am săvîrșit slujba obișnuită a tîrnosirii. Cînd se sfinți altarul, se aduseră icoanele celor patru evangheliști, zugrăvite pe patru foi de hîrtie. Sub fiecare din aceste icoane, la colțurile altarului, puseră o cantitate dintr-o amestecătură de mastic, ceară și marmură, fierte într-un castron, iar voievodul, cu propria sa mînă, o lipi de hîrtie, așezînd deasupra un dinar, ce-i era dat de protopopi. Primul, întîmplîndu-se să fie o monedă egipteană, voievodul nu o primi, o aruncă la o parte și, certînd pe vistier, insistă să i se aducă altul, în locul acestuia, unguresc, deci creș-

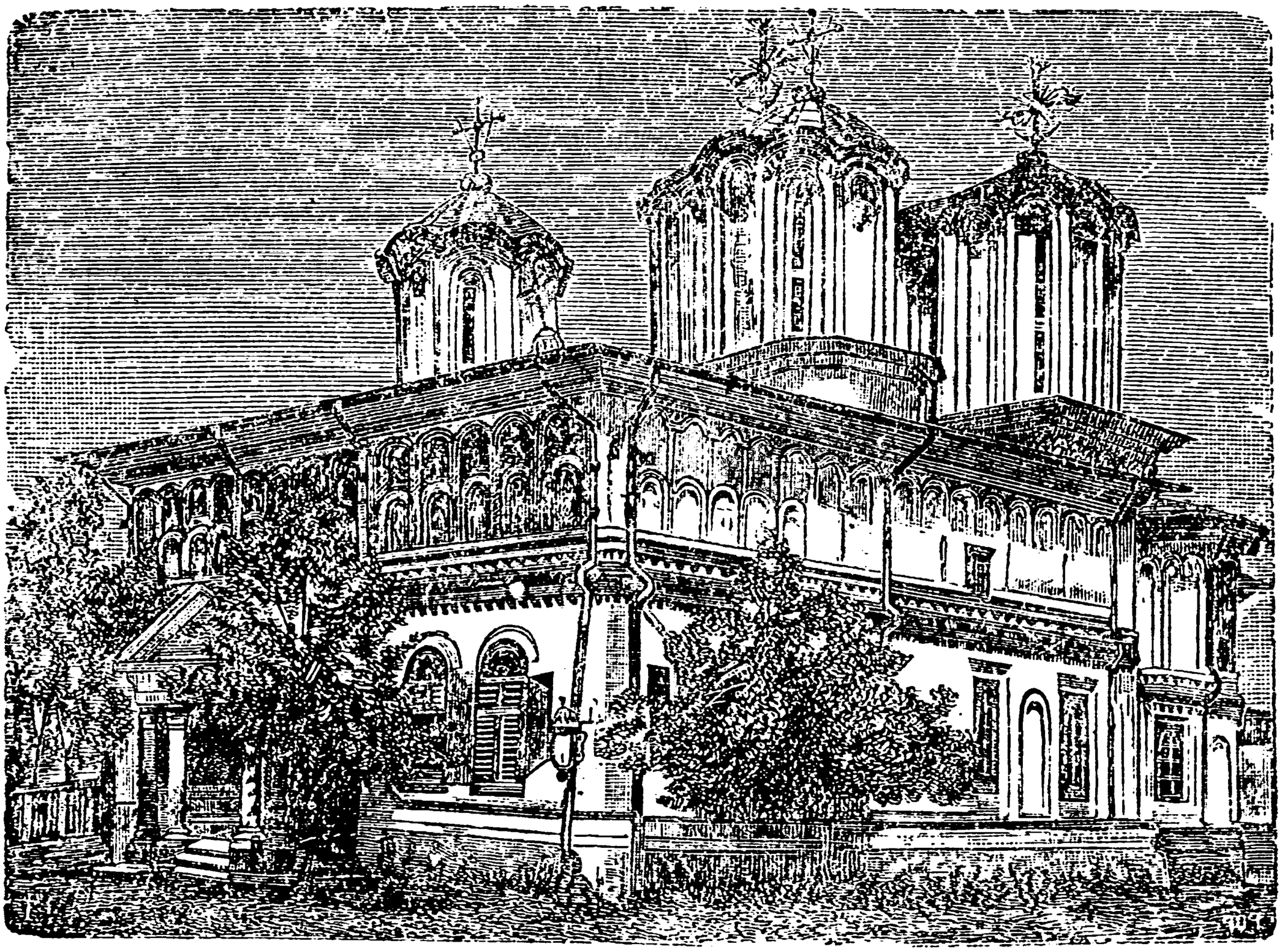

Catedrala Mitropoliei din București, la începutul veacului nostru

tin. Cînd veni Patriarhul să ungă zidurile și stîlpii bisericii cu mir, voievodul, urmîndu-l cu o pensulă lungă în mînă, zugrăvea cu acea compoziție fiartă, pe urmele lui, cruci frumos formate. Ne-am mirat mult de cunoștința și dibăcia sa: părea ca și cînd ar fi supraveghiat tîrnosirea a o mie de biserici, atît de bine știa și pricepea mersul lucrului și atît era de exact cunoscător al cărților și clopotelor bisericii. După ce am ieșit de la Liturghie, voievodul stătu într-un cort afară, pînă ce alaiul său bău spirtoasele cele dulci, apoi am mers în curte pentru praznic». [5]

Astfel s-a săvîrșit tîrnosirea viitoarei mitropolii a țării, cu care prilej a fost închinată Sfinților Impărați Constantin și Elena, patronii celui dintîi ctitor. Acest moment din viața ei, a fost prilej de mare sărbătoare și pentru bucureșteni, care, la sfîrșitul sfintei slujbe, se veseleau, «afară

5. *Călătoriile Patriarhului Macarie...*, p. 243-4.

pe colină», împreună cu oștenii voievodului, căci «un nou lăcaș se ridica Domnului în orașul lui Bucur».

Nici Mihail Radu însă n-a putut termina cu totul lucrările de aici, căci și el, în noiembrie 1659, e mazilit. Trecînd în Ardeal, se întîlnește cu Constantin Șerban Basarab la Satu Mare și, mai apoi, la începutul lui aprilie 1660, moare în acest oraș, în urma unui atac de apoplexie.

Lui îi urmează în scaun **Gheorghe Ghica** (1659-1660) și **Grigore Ghica** (1660-1664). Din timpul celui dintîi nu se cunoaște pînă acum nici o știre privitoare la acest sfînt lăcaș. Sub Grigore Vodă, însă, fiii lui **Hrizea vornicul** încearcă să-i ia cîteva moșii hărăzite de ctitorul său cel dintîi, sub motiv că acesta le-ar fi luat cu sila de la tatăl lor. Mitropolitul **Ștefan** se opune. Neavînd însă acte de proprietate, căci fugise cu ele din țară egumenul Nichifor [6], scrie lui **Constantin Șerban** în surghiun, prin **Stan vornicul,** arătîndu-i pretențiile ridicate de aceștia.

Fostul voievod răspunde mitropolitului tocmai la 3 martie 1665, scriindu-i, între altele, cu privire la moșiile împricinate, că: **«Sfinția Ta știi bine că noi n-am făcut silă nimănui, ci am dat tot bani gata, ca să fie sfintei mînăstiri de hrană și pomeană».** Apoi continuă: **«Ci mă rog Sfinții Tale să nu lași să încapă feciorii Hrizii, ci să mergi la Măria Sa fratele nostru Radu Voievod să mărturisești, precum știi Sfinția Ta, că am dat tot bani gata și știu toți boierii divanului, iar zapisele le-am dat pe mîna părintelui Nichifor, dacă el va fi viu și acum, să-l ajuți Sfinția Ta cu o scrisoare să trimită zapisele mînăstirii, că noi n-am cumpărat moșii feciorilor Hrizii, ci am cumpărat ca să fie de pomeană la sfînta mînăstire».** Incheie, rugînd pe mitropolit: **«...să fii și Sfinția Ta într-ajutor la sfînta mînăstire, să nu scază, ci să să adauge ca să fie și Sfinții Tale și Noă pomeană. Deaceia pohtesc pe Sfinția Ta să ajuți ca un ctitor, și milostivul Dumnezeu să-ți dăruiască multă sănătate Sfinții Tale ot Hristos».** [7]

Primind această scrisoare, Mitropolitul Ștefan, care, desigur, atunci cînd venea în București locuia și poate chiar și slujea în acest sfînt lăcaș, va fi rugat pe noul domnitor **Radu Leon** (1664-1669) să nu îngăduie înstrăinarea bunurilor lui. In afară de aceasta, el, urmînd îndemnul lui Constantin Șerban Basarab, care, cum s-a văzut, îi ceruse să ajute mînăstirea ca și «un ctitor», va fi stăruit pe lîngă acest voievod să termine sfîntul lăcaș, început cu aproape zece ani în urmă. Domnitorul i-a ascultat rugămintea și a desăvîrșit lucrările de zidărie la biserică, la locuința întîistătătorului mînăstirii, la paraclis, la vechea clopotniță și la celelalte clădiri, apoi, a purces la zugrăvirea bisericii și a paraclisului. Acest lucru îl spune lămurit însuși voievodul, într-un hrisov din 8 iunie 1668, unde, între altele, zice: **«Io Radu Leon Voevod, dat-am Domnia mea acest cinstit hrisov al Domniei meale sfintei și dumnezeiestei Mitropolii de aici din București..., care iaste zidită și înălțată de creștinul Costandin Șerban Voevod și au fost rămas nezugrăvită. Iar după ce ne învrednici și pre noi mult milostivul Dumnezeu Stăpînul a Tottiitorul a fi domn și biruitor acestui cinstit scaun al domniei Țării Romînești..., cu ajutoriul lui Dumnezeu, ce este în Troiță slăvit și cu îndemnarea sfinților și slăviților Inpărați Costandin și Elena, care iaste hramul Sfintei Mitropolii, apucatu-m-am**

6. Vezi Arhiv. Ist. Centrale, *Ms. nr. 128,* f. 399.

7. Pr. George I. Negulescu, *Schițe din istoria Mitropoliei din București cu privire la construirea bisericii și portretele zugrăvite în biserică,* în rev. *Apostolul* (București), an. XI (1934), nr. 15-16 (1-15 august), p. 281.

Domniia mea cu toată voia (și) dintru tot gîndul inemii Domniei meale și cu toată osteneala și cheltuiala Domniei meale și o am zugrăvit și o am înfrumusețat cu toată podaba, precum se cade sfintelor besearici, ca să mă chem și Domnia mea ctitor al acestei Sfinte Mitropolii, pentru vecinica pomenire a Domniei meale și a răposaților părinții Domniei meale să ne fie pomeană în veaci». [8]

Menționăm că din vechea frescă de la Radu Leon a ajuns pînă la noi doar icoana hramului, zugrăvită pe peretele răsăritean al pridvorului, într-o firidă de deasupra ușii de intrare în biserică.

După mai bine de zece ani, ctitoria lui Constantin Șerban Basarab era pe deplin întocmită. La aceasta a contribuit și Mitropolitul Țării

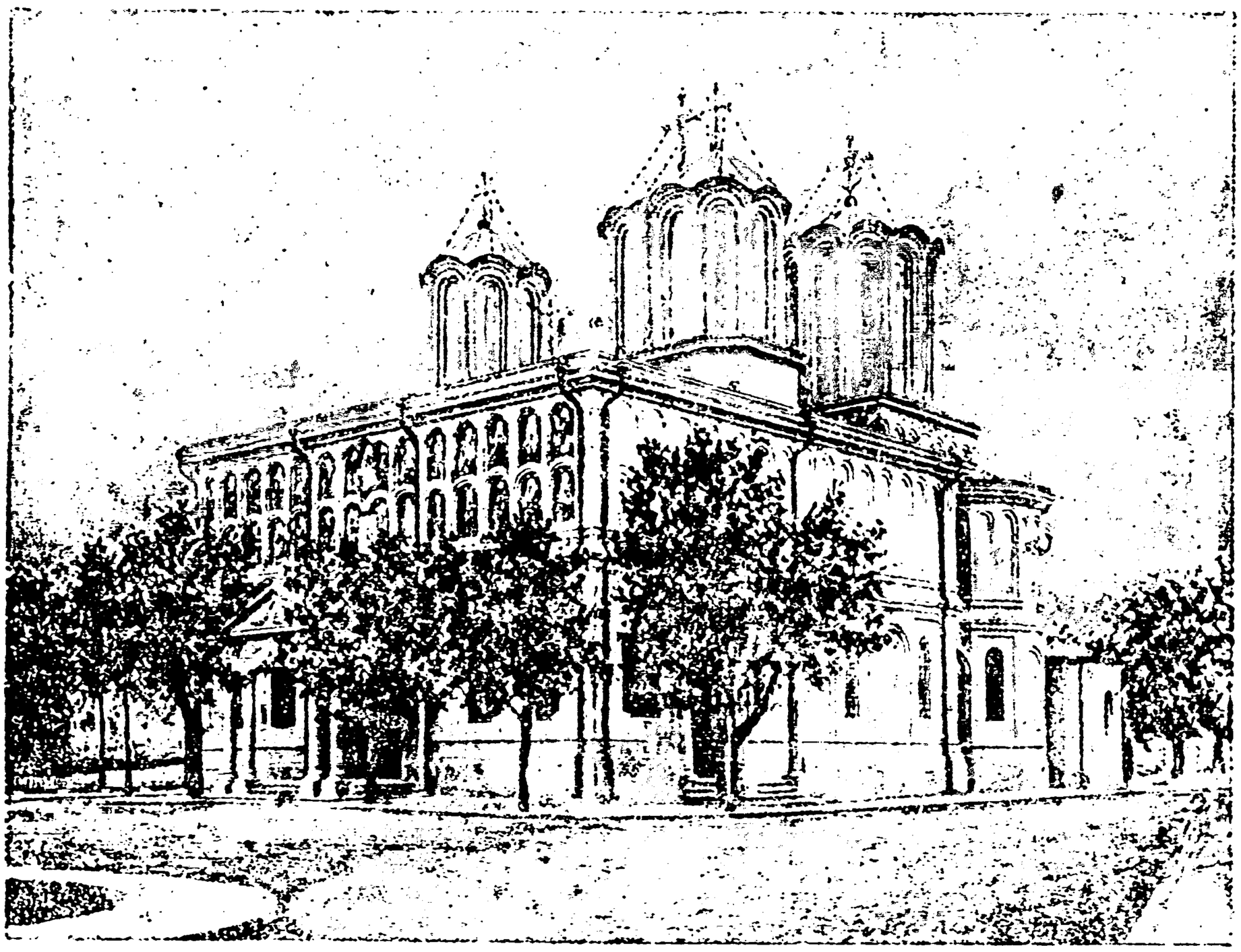

Catedrala Sfintei Patriarhii, înainte de reparațiile din 1932-1935

Romînești **Ștefan** († 25 aprilie 1668), nu numai cu stăruința pe lîngă domni, ci și cu ajutoare materiale. Probă pentru aceasta este însăși **diata** sa din 15 aprilie 1668, prin care lăsa **«la mitropolie la București»** 500 taleri, pentru ca **«să se mai lucreze»** și **«ca să se sfîrșească ce iaste nesfîrșit».** [9] La o dată necunoscută el și ajutoarele sale se stabiliseră chiar în chiliile mînăstirii lui Constantin Șerban, făcînd din ea reședință pentru Mitropolia țării. [10] Lucrul acesta însă nu a fost întărit printr-un act oficial

8. Arhiv. Ist. Centrale, *Ms. nr. 128,* f. 11 r-v.
9. Pr. George I. Negulescu, *op. cit.,* p. 282.
10. Că acest lăcaș a fost *mitropolie* și înainte de anul 1668, reiese și din pomelnicul său cel vechi, în care se spune: *«Iar după aceaia cînd au fost anii din începutul lumii 7170, iar de la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos 1661, domnind bunul creștin Io Grigorie Voevod, fiind într-acea vreame Arhiepiscop și Mitropolit a toată țara Ungro-Vlahiei Chir Ștefan, s-au făcut a fi Mitropolie...»* (Preotul George I. Gibescu, *op. cit.,* p. 47). Tot în acest pomelnic, la șirul voievozilor, se scrie în drep-

al domniei, deoarece mitropolitul mai petrecea uneori și la Tîrgoviște. Vlădica Ștefan însă n-a mai putut vedea consfințită această stare de fapt, căci la 25 aprilie 1668 a murit, îngropîndu-se în mitropolia din Tîrgoviște.

Bucuria aceasta fusese rezervată urmașului său **Teodosie** (1668-1672; 1679-1708), căci la 8 iunie 1668 Radu Leon, prin hrisovul amintit mai sus, hotăra și următoarele: «...**După aceasta, văzînd Domnia mea această Sfîntă Mitropolie, cum i se cuvine a fi Sfîntă Mitropolie, socotit-am Domnia mea din preună cu cinstitul și iubitoriul de Dumnezeu, părintele nostru Chir Teodosie mitropolitul și cu cinstiții prea cuvioșii episcopi Serafim de la Rîmnic și Grigorie de la Buzău, și cu igumenii du pre la sfintele lavre și cu toți cinstiții diregătorii Domnii meale de o am tocmit Domnia mea și o am așezat ca să fie sfîntă mitropolie țării, cum iaste și cea din Tîrgoviște, să fie de cinstea și de rugăciunea cinstitului și iubitoriului de Dumnezeu părinte, pe carele ar rîndui Dumnezeu cu darul arhieresc a fi arhiereu și Vlădică țării».** [11]

Din ziua de 8 iunie 1668 deci, ctitoria lui Constantin Șerban Basarab devine oficial Mitropolie a Țării Romînești, păstrînd această calitate pînă în zilele noastre.

Prin același hrisov, Radu Leon apără Sfînta Mitropolie de pretenția «**părintelui Ananiia episcopul de la Sinai**», care, împreună cu călugării de la mînăstirea lui Pană (= Sf. Ecaterina), «metoh mînăstirei Sinai», revendicau dealul pe care era zidită Mitropolia, zicînd că este al lor. Totodată voievodul stabilește întinderea vetrei Mitropoliei, care, ținînd seama de împărțirea de azi a orașului București, începea aproximativ, «de la biserica Sfînta Ecaterina, o lua pe calea Șerban Vodă, pînă la podul peste Dîmbovița, apoi, pe lîngă malul drept al apei, pînă la șoseaua Cotroceni; iar de aci, pe sub dealul Cotrocenilor, pînă în calea Șerban Vodă, pe la Filaret, se întindea pînă la biserica Sfînta Ecaterina». [12]

Devenită Mitropolie, ctitoria lui Constantin Șerban ajunge locul unde aveau să se desfășoare multe din faptele de seamă ale Țării Romînești. Din această pricină ea s-a bucurat de purtarea de grijă a multora din voievozii munteni, ajungînd stăpînă a multe și felurite proprietăți.

*

Spre o mai grabnică ajungere la acest sfînt lăcaș, venind de la Curtea domnească, vodă Constantin Brîncoveanu face, în partea de răsărit a clădirilor din jurul bisericii, o intrare, deasupra căreia în anul 1698, zidește o clopotniță, ce dăinuiește și azi. Ceva mai tîrziu — 19 martie 1704 —, acest voievod îngroapă înlăuntrul Sfintei Mitropolii pe primul său ginere, **Radu Iliaș**, iar zece ani mai tîrziu — la 15 martie 1714 —, pe fiica sa mai mare **Stanca**, soția acestuia. [13]

---

tul numelui lui Grigorie Ghica: «*Acesta au făcut să fie Mitropolie în București*». (Pr. George I. Negulescu, *op. cit.*, p. 283).

11. Arhiv. Ist. Centrale, *Ms. nr. 128*, f. 11 v.

12. Ion D. Traianescu, *Mitropolia din București*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, V, (1912), p. 139-141.

13. Virgiliu N. Drăghiceanu, *In amintirea lui Constantin Brîncoveanu, 1714-1914*, București, 1914, p. 19. Piatra de mormînt a lui Radu Iliaș de marmură albă, cu inscripție romînească, se păstrează acum în Muzeul Sf. Patriarhii. In secolul trecut, poate la reparația din 1834--9, s-a ridicat de pe mormînt și s-a cioplit în toată lungimea ei — în semicerc —, potrivindu-se, astfel, pentru pervazul superior al

In vremea Brîncoveanului, la anul 1693, zestrea Mitropoliei s-a îmbogăţit cu un clopot dăruit de Vlădica Teodosie, cel care, murind la 27 ianuarie 1708, a fost îngropat lîngă peretele din afară al bisericii, în partea stîngă a altarului.

La aproape un deceniu după sfîrşitul tragic al lui Brîncoveanu, **Nicolae Mavrocordat** şi **Mitropolitul Daniil** (1719-1732) preînnoiesc, în anul 1723, paraclisul mitropoliei, rezugrăvindu-l. Cu acest prilej, pe lîngă vechiul hram: **Sfîntul Gheorghe,** i se adaugă un altul nou: **Profetul Daniil.**

In secolul al XVIII-lea, zestrea mitropoliei a crescut simţitor prin donaţiile făcute de voievozi, ierarhi şi diferiţi credincioşi. In anul 1774 ea se îmbogăţeşte cu un preţios odor: moaştele întregi ale **Sfîntului Dimitrie cel Nou de la Basarabov,** dăruite de bunul creştin **Hagi Dimitrie,** care le obţinuse de la generalul rus **Petru Salticov.**

In acelaşi veac, în «gropniţa arhiereilor Mitropoliei» au fost îngropaţi trei mitropoliţi ai Ungro-Vlahiei: **Ştefan,** la 23 septembrie 1738, **Grigorie** la 18 septembrie 1787 [14] şi **Cozma,** la 3 septembrie 1792. [15] Cum se ştie, în locul celui din urmă a fost ales mitropolit al Ţării Romîneşti **Filaret,** episcopul de Rîmnic, un bun gospodar. Acesta, nefiind poate mulţumit de starea în care se găsea biserica mitropolitană, a început a-i face reparaţiile necesare. O inscripţie grecească, zugrăvită pe o placă de marmură, şi păstrată acum în muzeul Sfintei Patriarhii, e mărturie pentru aceasta. Retrăgîndu-se Filaret din scaun (sept. 1793), reparaţiile sînt continuate de urmaşul său, **Dositei Filittis** (1793-1810), care le isprăveşte în anul 1799. Potrivit unei inscripţii din 28 iulie 1799, aflată acum tot în Muzeul Sfintei Patriarhii, cu acest prilej s-a învelit biserica «din nou», cu aramă, s-a tencuit «afară peste tot» şi s-a «înfrumuseţat înlăuntru cu icoane».

O reparaţie mai însemnată a început să facă bisericii Sfintei Mitropolii, în primăvara anului 1834, Mitropolitul **Grigorie Dascălul** (1823-1834), care în 1829 îi dăruise un clopot. Stăruinţe întru săvîrşirea acestei reparaţii însă punea el încă din anul 1825, cînd căuta prin eparhia Rîmnicului lemne de tisă «pentru ferestrele bisericii sfintei Mitropolii». Nici el n-a avut însă bucuria să vadă terminată această reparaţie, căci, la scurt timp după începerea lucrului, s-a mutat către Domnul (22 iunie 1834), fiind îngropat într-un «mormînt voltit» în coasta bisericii, de partea stîngă, «afară la picătura streşinii».

Lucrările au fost continuate de locotenenţa mitropolitană, care le-a isprăvit la 1 aprilie 1839, cum reiese din următoarea pisanie: **«Această sfîntă şi dumnezeiască biserică s-a început din temelie la leatu 1656, de răposatul Domn Costandin Şerban Basarab Voevod şi, săvîrşind-o numai de roşu, s-a scos din domnie. Apoi la leatu 1665, orînduindu-se Domn Radu Leon Voevod, după ce a înfrumuseţat-o cu toate cele trebuincioase, cu sfat de obşte au aşezat-o a fi scaun al Mitropoliei ţării, aflîndu-se atunci mitropolit Teodosie. Iar la leatu 1834, răposatul mitropolit Grigorie, văzîndu-o cu totul învechită, povăţuit de rîvnă, a început toată preînoirea ei: învelitoarea cu plumb, zugrăvitul, pardoseala şi celelalte, înlăuntru şi afară, pe care grăbindu-l sfîrşitul vieţii, din porunca Prea**

---

vreunei uşi. O altă fiică a Brîncoveanului, *Safta,* a fost îngropată în Mitropolie în anul 1747 *(ibidem).*

14. Piatra de mormînt a acestui mitropolit se păstrează acum în Muzeul Sfintei Patriarhii. Şi ea a fost tăiată pe din două, în lung, spre a se folosi la vreo reparaţie.

15. Ilie Corfus, *Insemnările Androneştilor,* Bucureşti 1947, p. 37.

Înălțatului nostru Domn Alexandru Ghica Voivod, dîndu-se ocîrmuirea Sfintei Mitropolii sub îngrijirea Prea sfinților episcopi Neofit Rîmnic, Ilarion Argeș, Chesarie Buzău, prin îngrijirea Măriei Sale și osîrdia acestora a luat săvîrșire toată preînoirea și înfrumusețarea (la anul) 1839, aprilie 1». [16]

Reparația a fost mai cuprinzătoare de cît se arată în pisanie. Dintr-un dosar cu data 8 octombrie 1836, **«atingător de prefacerea bisericii Sfintei Mitropolii»** și păstrat azi în arhiva ei cea veche, se constată că acum s-au făcut următoarele lucrări: s-a învelit cu tablă de plumb biserica și «scaunile la cîte patru turlile» de meșterii **Antonie** și **Nicolai Velicovici,** plătindu-li-se, potrivit contractului încheiat în ziua de 1 mai 1836, 16.500 lei, însă cu obligația să dea lucrarea gata la 15 august același an. [17] S-a zugrăvit complet biserica de polcovnicul **Nicolae Zugravul.** Prin contractul încheiat la 22 aprilie 1835, acesta se obliga să zugrăvească **«biserica pe din lăuntru... peste tencuială de var crudă, începîndu-să din sf(întul) altar, de la Platetera și pînă jos»,** trecîndu-se apoi în **«hora cea mare a bărbaților»,** în **«hora cea mică a femeilor»,** în **«slonul de afară»** și, în sfîrșit, în exterior, **«dinaintea bisericii».** Pe lîngă **«chipurile și istoriile, cîte se cuvin»** a se zugrăvi în o «asemenea biserică», el avea să facă, la locurile obișnuite, chipurile ctitorilor, istoria «simbolului credinții», cele 24 icoase ale Maicii Domnului ș.a. In același timp, el se însărcina să vopsească stîlpii de piatră din lăuntru, ferestrele **«de sus de la turlă pînă jos cu gergivelile lor»,** jețurile și brîul de piatră, cu «care este ocolită biserica», cu vopsele de ulei, «ori ce fețe va fi plăcut». Și se adăuga în contract: **«Și fiindcă beserica Sfintei Mitropolii este maica tuturor besericilor Valahiei, mă îndatorez și eu ca să săvîrșesc acest lucru așa de plăcut și așa de laudă, încît să rămîie nemuritor numele mieu, silindu-mă ca să aleg spre grabnica săvîrșire acestui lucru, ce va sta prin putință, pre cei mai cu știință zugravi ca să-m(i) fie de ajutor la săvîrșirea lucrului».**

Pentru toate acestea, urma să i se plătească 60.000 lei, răspunzîndu-i-se «rînduri, rînduri». [18]

Printr-un alt contract, încheiat la 8 octombrie 1836, polcovnicul Nicolae Zugravul se angaja să facă și icoanele din tîmplă, precum și alte lucrări de zugrăveală la biserică, cerînd pentru ele suma de 9.600 lei. [19]

După peste doi ani de lucru, polcovnicul Nicolae Zugravul se achită de obligațiunile luate prin contractele din anii 1835 și 1836, terminînd de zugrăvit biserica Sfintei Mitropolii. La cîtva timp după aceasta, însă, sfîntul lăcaș suferă unele stricăciuni din pricina cutremurului întîmplat în ziua de 11 ianuarie 1838. Stricăciunile de zugrăveală au fost reparate de același meșter, precum reiese din unele rapoarte ale iconomului Sfintei Mitropolii, păstrate în același dosar. [20]

Cu prilejul reparațiilor începute de mitropolitul Grigorie, s-a făcut din nou și tîmpla bisericii, fiind lucrată de frații **Preda, Radu** și **Antonie Crețulescu** și poleită de poleitorul **Pavel Ioanovici.** Odată cu ea, acesta, potrivit așezămîntului din 20 septembrie 1836, a poleit și cuvuclionul sfîn-

16. Preotul George I. Gibescu, *op. cit.*, p. 31-2; Ion D. Traianescu, *op. cit.*, p. 154-6; Pr. George Negulescu, *op. cit.*, p. 282-3.

17. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2652* (f. 58/1836). *(Delă atingătoare de prefacerea bisericii Sf. Mitropolii),* f. 1, r-v.

18. *Ibidem,* ff. 16 și 11.

19. *Ibidem,* ff. 10, 12.

20. *Ibidem,* ff. 41, 76.

tului prestol, strana domnească, iconostasul, amvonul şi şase tocuri în tindă, primind pentru munca sa 43.000 lei.[21]

Întrucît pridvorul deschis al bisericii, pricinuia, poate, sfîntului lăcaş unele neajunsuri, s-a hotărît să se închidă, lucrîndu-se lemnăria necesară de austriacul Michael Scheindt.[22] La cele trei intrări ale lui s-au făcut trei pridvoare cu pervazuri şi stîlpi de piatră, lucrate, potrivit contractului din 22 octombrie, de pietrarii **Milea Oţelea,** fiul său **Moise** şi **Stoian** pietrarul din satul Cornul de Sus (Prahova).[23]

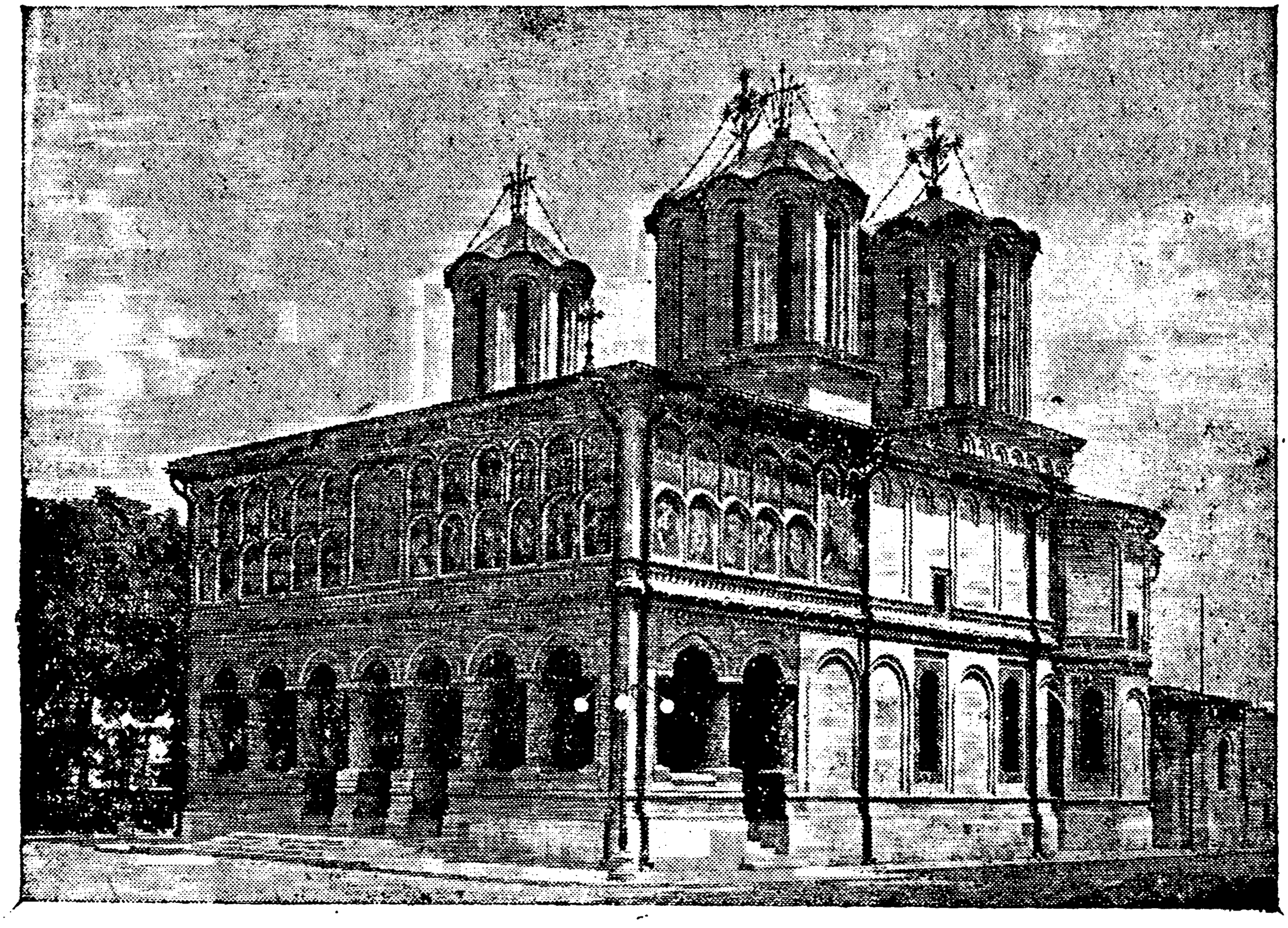

Catedrala Sfintei Patriarhii, cum arată acum

Tot de ei trebuie să se fi lucrat şi dalele de piatră, cu care a fost pardosită din nou biserica. Făcîndu-se această din urmă lucrare, s-au dislocat, desigur, şi s-au grămădit în altă parte pietrele de mormînt, aflate atunci în sfîntul lăcaş.

Odată cu toate acestea, s-au lărgit ferestrele bisericii, încadrîndu-se în rame de marmură sculptată şi s-a făcut, în partea dreaptă a altarului, o cameră pentru veşmîntărie.

In afară de aceste lucrări, care privesc mai mult clădirea bisericii mitropolitane, s-au făcut unele îmbunătăţiri şi mobilierului ei: s-au turnat cîteva sfeşnice,[24] s-au reparat parte din străni, s-a făcut policandrul, s-au

21. *Ibidem,* f. 2.
22. *Ibidem,* f. 4.
23. *Ibidem,* f. 3. Cf. şi ff. 40, v. şi 43.
24. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2652* (f. 58/1836), f. 20, 23 şi *Dosar nr. 2655* (f. 22/1839). (*Delă atingătoare pentru cheltueli urmate în trebuinţele Sf. Mitropolii la sfinţire şi în tot anul, precum şi ale clopotniţii),* f. 4, 22.

preînnoit candelele, s-au îmbrăcat jeţul domnesc şi cel «arhipăstoresc», s-a meremetisit «coloana clopotului celui mare din clopotniţă», [25] ş.a.

*

In legătură cu această reparaţie, amintim că, în curs de aproape două sute de ani, de cînd exista biserica Sfintei Mitropolii, înlăuntrul şi în afara ei se îngropaseră mulţi domni, ierarhi şi boieri, avînd fiecare piatra sa de mormînt. Dintr-o însemnare a lui **Samuil**, eclesiarhul Mitropoliei, cu data de 5 septembrie 1776, reiese că numărul acestora trecea de patruzeci. Pe lîngă ierarhii îngropaţi aici şi amintiţi pînă acum în rîndurile de faţă, îşi mai dorm somnul de veci în acest sfînt lăcaş **Radu Leon Voievod** şi soţia sa **Luchia Doamna, Profira Doamna, Constantin Voievod,** feciorul lui Mihai Racoviţă († 28 ian. 1764), feciorii lui Scarlat Ghica: **Grigoraşco, Grigoraşco Ştefan** şi **Constantin; Neagu**, fiul lui Antonie Voievod, ş.a.; **mitropoliţii: Mitrofan** (1716-20), **Neofit Cretanul** (1738-54), **Filaret I Michalitzi** (1754-60), **Dionisie Lupu** († 9 febr. 1831), arhiereul **Metodie,** poate episcopul de **Buzău** (1741-48), precum şi alte persoane din familiile **Creţuleştilor, Văcăreştilor, Bălăcenilor, Corbenilor, Albeştilor, Tufenilor,** ş.a.

Din pietrele acestor morminte se mai păstrează azi în Muzeul Sfintei Patriarhii doar cea a lui **Radu Iliaş,** din 1704, a mitropolitului **Grigorie** din 1787 şi un mic fragment cu chenar, pe care-l socotesc rămas din piatra mormîntală a mitropolitului **Teodosie** († 1708). Cea dintîi, cum s-a arătat mai sus, e cioplită în toată lungimea ei, în semicerc, spre a fi adaptată la pervazul vreunei uşi, iar cea de a doua e tăiată în lung, prin mijloc, în două părţi aproape egale, desigur, tot cu scopul de a fi folosită undeva.

Ce s-a făcut cu celelalte pietre de mormînt, se poate afla din cuprinsul unui foileton, publicat de ziarul **Adevărul** nr. 16.037 din 6 mai 1936, în care se arată că, în anul 1936, un colaborator al ziarului a fost informat de pictorul Belizarie că «toate acele pietre de mormînt fie întregi, fie sparte... au fost folosite la... sprijinirea acoperişului (bisericii), refăcut de aramă». Pictorul a mai arătat că, dînd jos tencuiala veche de pe pereţi, ca să pună alta pentru frescă, a constatat că pe coama zidurilor bisericii erau fixate multe din acele pietre mormîntale, alcătuind «cornişa din jurul bisericii».

Deşi a atras atenţia celor în drept asupra acestui lucru, totuşi nimeni nu s-a ostenit să le ia de aici sau, cel puţin, să le copieze inscripţiile. In asemenea situaţie, ele au fost îmbrăcate din nou cu tencuială, rămînînd astfel să se odihnească şi mai departe acolo unde meşterii din prima jumătate a secolului trecut, nestingheriţi de nimeni, le-au aşezat, stricînd unele din ele. [26]

Tot în legătură cu reparaţia începută de mitropolitul Grigorie Dascălul, trebuie precizat că ea a fost o adevărată «prefacere» a bisericii Sfintei Mitropolii. Lucrările s-au terminat definitiv în anul 1839, cînd în ziua de

---

25. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2652* (f. 58/1836), f. 38, 74; şi *Dosar nr. 2656* (f. 22/1839), f. 1-2, 6, 7, 111, 125-126, 137.

26. Emanoil Hagi Mosco, *Reînnoirea Mitropoliei din Bucureşti. Vechi profanări,* Bucureşti 1936, (Extras din ziarul *Adevărul,* nr. 16.037 din 6 mai 1936), p. 9-10.

2 aprilie — Duminica Tomei —, sfîntul lăcaș a fost tîrnosit din nou, în prezența domnitorului **Alexandru Ghica Voievod**, cel ce ajutase simțitor la meremetisirea lui.[27]

Reparația încheiată în anul 1839, a privit mai mult biserica mitropolitană, căci clădirilor din jurul ei nu li s-a făcut nici un fel de îmbunătățire. După trecere de aproape două sute de ani, starea lor lăsa foarte mult de dorit. Din această pricină poate, caimacanul **Alexandru Ghica**, fostul domn, în anul 1858 a proiectat «reclădirea unei catedrale noui, cu dependințe după un plan sistematic, în care se cuprindea înconjurarea mitropoliei, din toate părțile cu zid». Lucrările au și început în luna septembrie același an, dar din cauza schimbărilor întîmplate în țară s-au întrerupt, rămînînd din ele doar semnele zidurilor, ce se mai vedeau în 1906, în partea de apus și miază-zi, de o parte și de alta a aleei ce făcea intrarea la mitropolie.

Dîndu-și însă seama că acest plan nu se poate înfăptui, mitropolitul Nifon (1850-75) a purces la îmbunătățirea stării clădirilor existente. Chiar în anul 1858 el a început să adune materialele necesare reparațiilor ce voia să facă. In același timp, el n-a încetat a încunoștința — în repetate rînduri — Ministerul Cultelor, care tărăgăna prevederea în buget a sumelor trebuitoare reparației, despre irosirea materialelor adunate «cu sume considerabile» și despre «tristul aspect» și «deplorabila stare, întru carea se află mai toate încăperile din cuprinsul Sfintei Mitropolii, cîte au mai rămas pînă acum nedărîmate». Odată cu acestea, el cerea «a se lua serioase măsuri pentru grabnica lor reconstruire».[28]

Cum de la ultima reparație a bisericii trecuseră mai bine de 20 de ani, trebuiau să i se facă și ei unele îmbunătățiri. La 29 martie 1861, mitropolitul Nifon, cu adresa nr. 812, arăta Ministerului Cultelor că «tîmpla bisericii sf(intei) Mitropolii cu toate celelalte obiecte de tîmplărie sculptate și poleite, precum: icoane împărătești, amvonu unde să citește Evanghelia, șase tocuri mari ale icoanelor din vestibul, două iconostasuri și cuvucliul sf(întului) prestol, toate acestea au ajuns din îndelungatul timp a nu se mai cunoaște nimic din splendoarea lor primitivă», căci «s-au înegrit cu totul». Iar într-un raport al eclesiarhului Sfintei Mitropolii din 16 octombrie 1861 se arăta că «este neapărată trebuință de a se închide advonul de afară al bisericii Sf. Mitropolii cu uși și ferestre de geamlîc, pentrucă ușile ce sînt, s-au stricat de nu se mai pot închide, intrînd feluri de oameni înnăuntru cu țigări și altele de fac murdalîc; asemenea zălojelile ferestrelor, stricîndu-se, bagă ploaea și ninsoarea înnăuntru; precum a se face din nou și gergevele cu geamuri la toate ferestrele turlelor și la alte șase ferestre ce sînt mai în jos, d-asupra ferestrilor celor mari, fiind putrede cu totul, încît, la vreme de ploi intră apa în biserică». De asemenea «scara cea mare de afară de suit pe biserică, fiind iarăși veche cu totul, și în pericol de a se urca la vreme de trebuință pe dînsa, urmează a se face din nou». Iar «învelitoarea bisericii, fiind iarăși pe la mai multe

---

27. Pentru sfințirea Sf. Mitropolii din anul 1839, vezi Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2655* (f. 22/1839), ff. 59, 83, 91, 97-8, 101.

28. Vezi Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2670* (f. 115/1860), (*Redificarea Sf. Mitropolii*), f. 32-3, 1-4 (*Adresa nr. 3660 din 23 nov. 1860*); f. 7 (*Adresa nr. 581 din 11 martie 1861*); f. 23-4 (*Adresa nr. 2584 din 15 oct. 1861*).

locuri stricată, se amerinţă, mai cu seamă la vîntul timpului de iarnă, de a se desveli cu totul, şi care urmează a se repara cît mai curînd».

Din alte rapoarte ale aceluiaşi eclesiarh, tot din anul 1861, se constată că instalaţia clopotelor mitropoliei se stricase aşa de rău, încît ele ajunseseră o «primejdie» pentru cel ce le trăgea. In afară de aceste stricăciuni, care trebuiau negreşit reparate, mitropolitul Nifon cerea Ministerului Cultelor **«să înfiinţeze din nou un anvon unde să să deosebească şederea trupii corului, ce să aduce pentru cîntările bisericeşti la zile de sărbători şi alte ţerimonii solemnele».** [29]

La multe din aceste intervenţii, Ministerul Cultelor răspundea, amînînd an de an executarea lucrărilor de reparaţie solicitate.

O astfel de corespondenţă s-a purtat între mitropolitul Nifon şi Ministerul Cultelor, pînă în anul 1864. Nu ştim ce va fi fost după aceasta, căci în vechea arhivă a Sfintei Mitropolii nu se mai păstrează nici un dosar din timpul păstoriei acestui ierarh, în care să fie vorba de astfel de reparaţii. Se pare totuşi că pînă la urmă Ministerul Cultelor a prevăzut în bugetul său, în mai multe rînduri, sumele necesare împlinirii cheltuielilor a o parte din nevoile arătate în repetatele adrese ale mitropolitului Nifon. Pînă la sfîrşitul vieţii sale (5/17 mai 1875), se socoteşte că el a văzut reparate stricăciunile de la biserică, tîmplă, pridvor şi clopote, precum şi făcutul din nou al «anvonului» pentru cor, «aşezat cam în mijlocul bisericii, între stîlpi», [30] şi a aripei de răsărit a palatului mitropolitan, existentă, cu oarecari modificări, şi azi. [31]

Sub urmaşul lui Nifon mitropolitul, **Calinic Miclescu** (1875-1886) s-au făcut reparaţii mai ales palatului mitropolitan, căruia i s-au adăugat un balcon spre grădină şi «o marchiză la scara principală». [32] S-a lucrat de asemenea şi la paraclis, care, după anul 1866, şi-a pierdut turla de pe acoperiş şi care, la începutul păstoriei Mitropolitului Calinic, era închis, păstrîndu-se «într-însul cosciugele, în care erau oasele morţilor scoase din jurul mitropoliei». Cu acest prilej el s-a învelit cu tablă, i s-a spălat şi împlinit zugrăveala de pictorul **G. I. Pompilian**, şi s-a făcut geamlîc şi scară la foişorul de alături.

Tot în timpul păstoriei acestui ierarh s-a amenajat şi localul Adunării Obşteşti.

In anul 1883 s-a hotărît construirea unei noi catedrale a ţării. Corpurile legiuitoare au votat în acest scop o sumă de cinci milioane lei şi s-a «instituit» o comisiune, care avea să se îngrijească de ridicarea ei. Comisiunea a ţinut mai multe şedinţe, dar fără nici un rezultat practic, căci, precum se ştie, Catedrala proiectată nu s-a construit şi a rămas să se folosească mai departe, drept mitropolie, în Bucureşti, tot biserica lui Constantin Şerban Basarab. [33] La aceasta însă, spre sfîrşitul anului 1885,

---

29. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 20/1861 (Cheltuieli ecstraordinare şi alte corespondenţe în privinţa clopotilor Mitropolii)*, ff. 1, 2, 5, 12, 41, 42-46, 82, 105, 107.

30. Ion D. Traianescu, *op. cit.*, p. 157.

31. Grigore Ionescu, *Bucureşti. Ghid istoric şi artistic*, Bucureşti, 1938, p. 250.

32. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2674* (f. 45/1885), *(Reparaţii la Mitropolie)*, ff. 1, 4.

33. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2672* (f. 53/1884), *(Construirea Cathedralei Mitropoliei din Bucureşti)*, ff. 1-5. In legătură cu acest proiect de a se da ţării

era nevoie «să se poleiască din nou catapeteasma», să se facă reparaţii la «Pantocrat pe alocurea unde se vede ruinat», să se zugrăvească «peste tot, căci precum se află, abia se mai poate distinge din cauza vechimii şi a fumului de lumînări». Pentru aceasta se cerea Ministerului Cultelor, ca mai întîi să trimită un arhitect să întocmească devizul stricăciunii şi apoi să prevadă în buget sumele necesare pentru reparaţii.[34]

Pînă în vara anului 1886 însă, arhitectul N. Gabrielescu, însărcinat de Minister «cu facerea devizelor» nu se achitase încă de această însărcinare. De aceea, la 3 iunie 1886, Mitropolitul Calinic cere din nou Ministerului Cultelor să dea urmare cererii de mai sus, căci altfel, «lăsînd lucrurile aşa, e pericol poate ca să nu terminăm cu aceste reparaţii pînă în toamnă».[35] El însă n-a putut să mai vadă rezultatul acestor intervenţii, deoarece in ziua de 14 august 1886 şi-a dat obştescul sfîrşit, fiind îngropat în mînăstirea Neamţu.

Mitropolitul **Iosif Gheorghian**, în cele două păstorii ale sale (1886-1893; 1896-1909) s-a străduit mult pentru păstrarea în bună stare a bisericii Mitropoliei şi a clădirilor din jur. La scurtă vreme după înscăunare, văzînd că «în curtea catedralei metropolitane zace de mai multe decenii un clopot mare spart, care odinioară, prin sunetul şi mărimea sa, făcea fala Capitalei noastre»,[36] a purces la returnarea lui. In acest scop au fost lansate liste de subscripţie în eparhie, prin care, timp de cîţiva ani, s-au adunat fondurile necesare. Returnarea s-a făcut în fabrica de turnătorie a lui **Francisc Walser** din Budapesta, în anul 1888, folosindu-se pentru aceasta materialul din alte două clopote ale Sfintei Mitropolii şi «tunurile pe care generalul Kiselew le-a luat de la turci, în 1829».[37] Pe faţa noului clopot s-a imprimat, la turnare, următoarea inscripţie: **«Turnatu-s-a acest clopot al Mitropoliei Ungro-Vlahiei în anul mîntuirii 1888, dintr-un clopot mai mic al Mitropolitului Teodosie din 1693, din altul mai mare al Mitropolitului Grigorie din 1829, şi cu ajutorul fondurilor adunate prin subscriere publică... prin iniţiativa şi stăruinţa Mitropolitului Primat Iosif Gheorghian, spre lauda şi mărirea Atotputernicului Dumnezeu, Protectorul şi sprijinitorul Regatului Romîniei şi a Sfintei Biserici Ortodoxe Autocefale Romîne».**

Adus de la Budapesta, clopotul a fost sfinţit cu deosebit alai, în ziua de 17 martie 1888, după ce mai înainte fusese aşezat pe un postament din traverse de fier.[38]

---

o nouă Catedrală Mitropolitană, să se vadă şi *Dosar nr. 2673* (f. 38/1885);(*Construirea Cathedralei Mitropoliei*, ff. 1-3; *Dosar nr. 2674* (f. 45/1885); f. 34; *Dosar nr. 2675* (f. 40/1886), (Reparaţii la Mitropolie), f. 1; *Dosar nr. 2681* (f. 47/1891), (*Clădirea Catedralei Mitropoliei*), f. 1-2.

34. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2674 (f. 45/1885)*, f. 34, r-v.

35. *Ibidem, Dosar nr. 2675* (f. 40/1886), f. 1.

36. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2676* (f 47/1887), f. 55.

37. Ziarul *Curierul* (Iaşi), din 1 martie 1888.

38. Pentru returnarea clopotului Sf. Mitropolii, să se vadă: Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2676* (f. 47/1887), (*Reparaţiuni la Mitropolie, înfiinţări de obiecte, donaţiuni şi returnarea clopotului cel mare*); *Dosar nr. 2677* (f.42/1888), (*Reparaţiuni la Mitropolie. Returnarea clopotului*); *Dosar nr. 2678* (f. 42/1889) (*Reparatii la Mitropolie, înfiinţări de obiecte, returnarea marelui clopot*); *Dosar nr. 2679* (f. 42/1890), (*Reparaţiuni la Mitropolie, înfiinţări de obiecte, returnarea clopotului*); *Dosar nr. 2683* (f. 40/1886), (Reparaţii la Mitropolie), f. 1; *Dosar nr. 2681* (f. 47/1891), (*Clădirea şi inventariu*), passim.

Mitropolitul Iosif Gheorghian a purtat grijă și de palatul mitropolitan, căruia, între timp, i se produseseră multe stricăciuni. Aici, pe lîngă unele reparații la acoperiș, la «marchiza antreului principal» și la mobilierul interior, s-a transformat — în 1904 — «sala de recepție», făcîndu-se din două camere alăturate una singură, cu decorația existentă azi.

In ce privește biserica, Mitropolitul Iosif Gheorghian — în timpul primei sale păstorii — a strămutat cafasul, făcut de Nifon Mitropolitul, mai spre ușa de intrare, lîngă zid, acoperind parte din chipurile ctitorilor și inscripția din 1839, iar la 1904 — în a doua sa păstorie — el a învelit-o din nou cu tablă de aramă, făcîndu-i, din același material, jghiaburi și burlane pentru scurgerea apei. In interiorul ei, prin purtarea de grijă a acestui ierarh, s-au pus vitrouri la ferestre, s-au îmbrăcat coloanele de piatră cu «decorație de stuc», s-au așezat jețuri pentru conducătorii Statului, s-a aurit catapeteasma și s-au reparat policandrul, candelele și mai multe obiecte de argint; iar în exterior s-a «restaurat pictura peristilului și sfinților de pe fronton».[39]

Cu aceste reparații ctitoria lui Constantin Șerban Basarab pășește în veacul nostru. Dacă biserica s-a păstrat în întregime, nu tot același lucru se poate spune despre clădirile, aflate altădată în jurul ei și despre terenul, care forma vatra acestui sfînt lăcaș. Chiar din a doua jumătate a veacului trecut, parte din clădirile din jurul bisericii se dărîmaseră,[40] iar cele rămase ajunseseră în avansată stare de dărăpănare.

Vorbind despre vatra mînăstirii lui Constantin Șerban Voievod, nimeni nu s-ar mai putea aștepta, ca după trecere de trei sute de ani, ea să mai aibă întinderea din anul 1668. Dar în apropiere de vremea noastră, biserica mitropolitană nu mai era stăpînă nici pe întreaga suprafață a dealului. Parte din ea — cea de la poale — fusese acaparată de unele persoane particulare,[41] iar pe parte din sprînceana colinei — cea dinspre miază-zi — s-a construit în anii 1907-1908 Palatul Camerei Deputaților,[42] ocupînd locul fostului Divan Domnesc, amenajat la rîndu-i, cum se știe, în unele încăperi ale mînăstirii.

In anii ce au urmat după moartea mitropolitului Iosif Gheorghian († 29 ianuarie 1909), grija pentru bunăstarea acestui sfînt lăcaș a fost lăsată pe al doilea plan din pricina unor tulburări din Biserică și a frămîntărilor din preajma primului război mondial. Totuși nici în acest timp n-au lipsit glasuri pentru reparația ei. Astfel, în martie 1914, mitropolitul **Konon Arămescu Donici** (1912-1918) scria Ministerului Cultelor, arătîndu-i că biserica lui Constantin Șerban Voievod nu are «de loc aparența unei catedrale de mitropolie», căci «se vede cu totul neîngrijită», avînd «picturile și catapeteasma afumate de funinginea lumînărilor». Totodată îl ruga să ia «cuvenitele măsuri», pentru schimbarea acestei situații. La

---

39. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2682* (f. 41/1892), ff. 10-11, 21-22; *Dosar nr. 2676* (f. 47/1887), ff. 4, 5, 15; *Dosar nr. 2678* (f. 42/1889), ff. 148-152; *Dosar nr 2679* (f. 42/1890), ff. 38-47; 57-8.

40. Pentru unele dărîmări, să se vadă: Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 2683* (f. 42/1893), ff. 42, 66-9.

41. Vezi Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar 215/1868 (Călcarea locului Statului de la spatele Sf. Mitropolii, de vecini, cu deschiderea unor portițe)*, passim.

42. Vezi Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 111/1906 (Construirea sălei de ședință a Camerei Deputaților. Protestele Inaltei Chiriarhii pentru neajunsurile pricinuite prin aceasta)*, passim.

o nouă intervenţie a mitropolitului Konon — cu data 18 iunie 1914 —, prin care se cerea acoperirea cheltuielilor mai multor reparaţii mărunte, Ministerul răspunde tocmai la 4 august acelaşi an, arătînd că «în vederea situaţiunei în care se găseşte ţara, Ministerul de Finanţe a luat dispoziţiunea de a nu mai plăti nici o sumă de bani, în afară de cele stabilite prin buget şi nici a se începe vreo lucrare nouă». [43]

Peste doi ani, ţara noastră intra în primul război mondial. O lună mai tîrziu — 13 septembrie 1916 —, cu prilejul unui bombardament aerian asupra Bucureştiului, biserica Sfintei Mitropolii a fost lovită de o bombă, care i-a străpuns bolta pridvorului mare. Stricăciunile provocate zidului au putut fi văzute de cercetătorii acestui sfînt lăcaş pînă la ultima reparaţie de sub patriarhul Miron.

In anul 1925, Biserica romînească fiind ridicată la rangul de patriarhie, ctitoria lui Constantin Şerban Voievod ajunge catedrală patriarhală, aşa cum este şi acum. Odată cu aceasta s-a pus desigur şi problema renovării ei, căci starea în care se afla nu se potrivea cu noua sa situaţie. Vreme de peste şapte ani, patriarhul Miron s-a străduit să adune fondurile necesare. Intre timp s-a pus iarăşi chestiunea ridicării unei noi Catedrale patriarhale. In acest scop, în toamna anului 1927, s-a aşezat şi piatra de temelie pe un loc situat la jumătatea dealului Sf. Patriarhii, dinspre strada Bibescu Vodă. Pînă la lucrările de «sistematizare» a dealului, pe acest loc a străjuit o cruce de lemn, frumos lucrată.

In anul 1931, Primăria Capitalei, «sistematizînd dealul Patriarhiei», prin deschiderea unei alei largi şi drepte spre strada Bibescu Vodă, a dărîmat clădirile ce mai rămăseseră în partea de răsărit a fostei curţi mînăstireşti, păstrînd numai clopotniţa lui Brîncoveanu.

Un an mai tîrziu, în 1932, biserica Sfintei Patriarhii a fost închisă, începîndu-se lucrările de preînnoire, sub supravegherea fostei Comisiuni a Monumentelor Istorice. Cu acest prilej au fost înlăturate toate părţile care, în curs de peste două sute de ani, au fost adăugate de «restauratorii ocazionali» şi astfel «monumentul împodobit cu picturi proaspete, şi-a recăpătat, din punct de vedere arhitectonic, înfăţişarea lui originală». [44] Ceea ce s-a lucrat acum este limpede arătat în pisania, scrisă cu vopsea roşie şi neagră pe peretele apusean al pronaosului, deasupra uşii de intrare. în care se spune: «† **Cu vrerea Tatălui, ajutorul Fiului şi întărirea Duhului Sfînt, ziditu-s-a această sfîntă biserică de Constantin Vodă Şerban la 1655, ca mînăstire şi s-a zugrăvit şi isprăvit de Radu Leon Vodă, la 1668, fiind mitropolit Teodosie. In acest an, mutîndu-se de fapt domnia ţării de la Tîrgovişte la Bucureşti, a devenit Catedrala Mitropoliei Ungro-Vlahiei. In cursul vremurilor a fost reînnoită şi întregită cu unele adaose şi anume: la 1799 de Mitropolitul Dosoftei, în anii 1828-1834, de Mitropolitul Grigorie al IV-lea Dascălul, şi după moartea lui, de Locotenenţa episcopilor săi, apoi de Mitropoliţii Nifon 1850-1875 şi Iosif Gheorghian în două rînduri: 1886-1893 şi 1896-1899; iar în anii 1932-1935, fiind cu totul învechită, a fost restaurată în întregime atît pe dinăuntru, cît şi pe dinafară...,** cu cheltuieli de 5.000.000 lei, adunaţi cu multe greutăţi, în vremuri de mari lipsuri economice, făcîndu-i-se din nou toată tencuiala şi pictura în fresco...,

43. Arhiva Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 30/1914,* ff. 71 şi 92, 184-188, 192.
44. Vezi Grigore Ionescu, *Bucureşti, Ghid istoric şi artistic,* p. 245.

scaunele arhiereşti şi stranele, postamentele pentru Sf. moaşte, vitrourile ferestrelor, calorifer, lumină electrică, soclul de piatră, reparîndu-se părţile stricate din catapeteasmă şi coloane şi dîndu-i-se forma originală prin delăturarea corului, a adaoselor de la pridvor şi destuparea ferestrelor la turle... Pictura s-a executat de pictorul Dimitrie Belizarie».

Odată cu reparaţiile de la biserică, s-au făcut adăugiri însemnate şi palatului patriarhal. Ele constau din încăperile aflate în colţul dinspre miază-noapte-apus al actualei reşedinţe patriarhale şi cuprind marea sală a tronului, camere pentru birouri, camere de locuit ş.a.

*

Astfel reînnoită, ctitoria lui Constantin Vodă Şerban continuă să fie — potrivit afirmaţiei unor documente — «**mama tuturor besericilor**» din ţara noastră, fiind, în continuare, martoră a multor fapte de seamă din viaţa Bisericii Romînești. Inlăuntrul său au fost înmormîntaţi în anii 1939 şi 1948 primii patriarhi ai Romîniei: **Miron Cristea** şi **Nicodim Munteanu.**

In anul 1952, prin grija Prea Fericitului Patriarh **Justinian** i s-a dăugat un cafas pentru cor, fixat pe stîlpi lîngă peretele de apus al pronaosului, iar patru ani mai tîrziu — în 1956 — s-a început facerea unui etaj la clopotniţa lui Brîncoveanu, instalîndu-se aici toate clopotele Sfintei Patriarhii, inclusiv cel mare.

Tot prin grija Prea Fericirii Sale s-au făcut multe îmbunătăţiri la Palatul patriarhal, între care merită a fi amintite aici picturile în frescă din sala cea mare de la intrare, din săliţa de la paraclis şi din birou. Cele dintîi reprezintă scene din viaţa sfinţilor romîni, sau din a celor ale căror sfinte moaşte se află în ţara noastră; cele din săliţa de la paraclis reprezintă scene din disputa religioasă purtată între ortodocşi şi romano-catolici în Alba-Iulia pe vremea stăpînirii ardelene a lui Mihai Viteazul, iar cele din birou, chipurile a 20 de ierarhi romîni, care, în timpul păstoriei lor, au desfăşurat o activitatea deosebită culturală şi pastorală.

Revenind la ctitoria lui Constantin Vodă Şerban — căreia acum s-ar cădea să i se preînnoiască frescele exterioare, deteriorate —, constatăm că, deşi de la sfinţirea sa, cum s-a arătat, s-au scurs trei sute de ani, totuşi ea şi azi continuă să fie cercetată cu atenţie de vizitatorii Capitalei. Mulţime de străini admiră interiorul şi exteriorul acestui monument bisericesc al patriei noastre.

In anii din urmă ea a văzut slujind la altarul ei multe feţe alese ale Ortodoxiei, venite să viziteze ţara şi Biserica romînească. Iar la sărbătorile mari, şi mai ales la ziua Sfîntului Dimitrie Basarabov, este martoră a răbdării cu care credincioşii aşteaptă să sărute moaştele sfîntului şi să primească binecuvîntarea sfinţiţilor slujitori.

Este o pioasă recunoştinţă a celor de azi faţă de strădania voievodului Constantin Şerban Basarab, care, necruţînd nimic, cu peste trei veacuri în urmă, a pus început acestui sfînt lăcaş.

Preotul NICULAE ŞERBANESCU

CITEVA LĂMURIRI IN LEGĂTURĂ CU CTITORUL CATEDRALEI PATRIARHALE

I. IN JURUL STEMEI LUI CONSTANTIN ŞERBAN ŞI A PIETREI DE PE MORMÎNTUL SOŢIEI SALE DOAMNA BĂLAŞA

Sînt o seamă de chestiuni de amănunt din istoria noastră care n-au fost lămurite.

Se ştie că fondatorii Catedralei Patriarhale au fost Constantin Şerban Basarab Voievod şi soţia sa doamna Bălaşa.

Avem prilejul ca, din studiul pietrei de mormînt a doamnei Bălaşa, să completăm lectura inscripţiei şi să fixăm pe autorii ei. In forma publi-

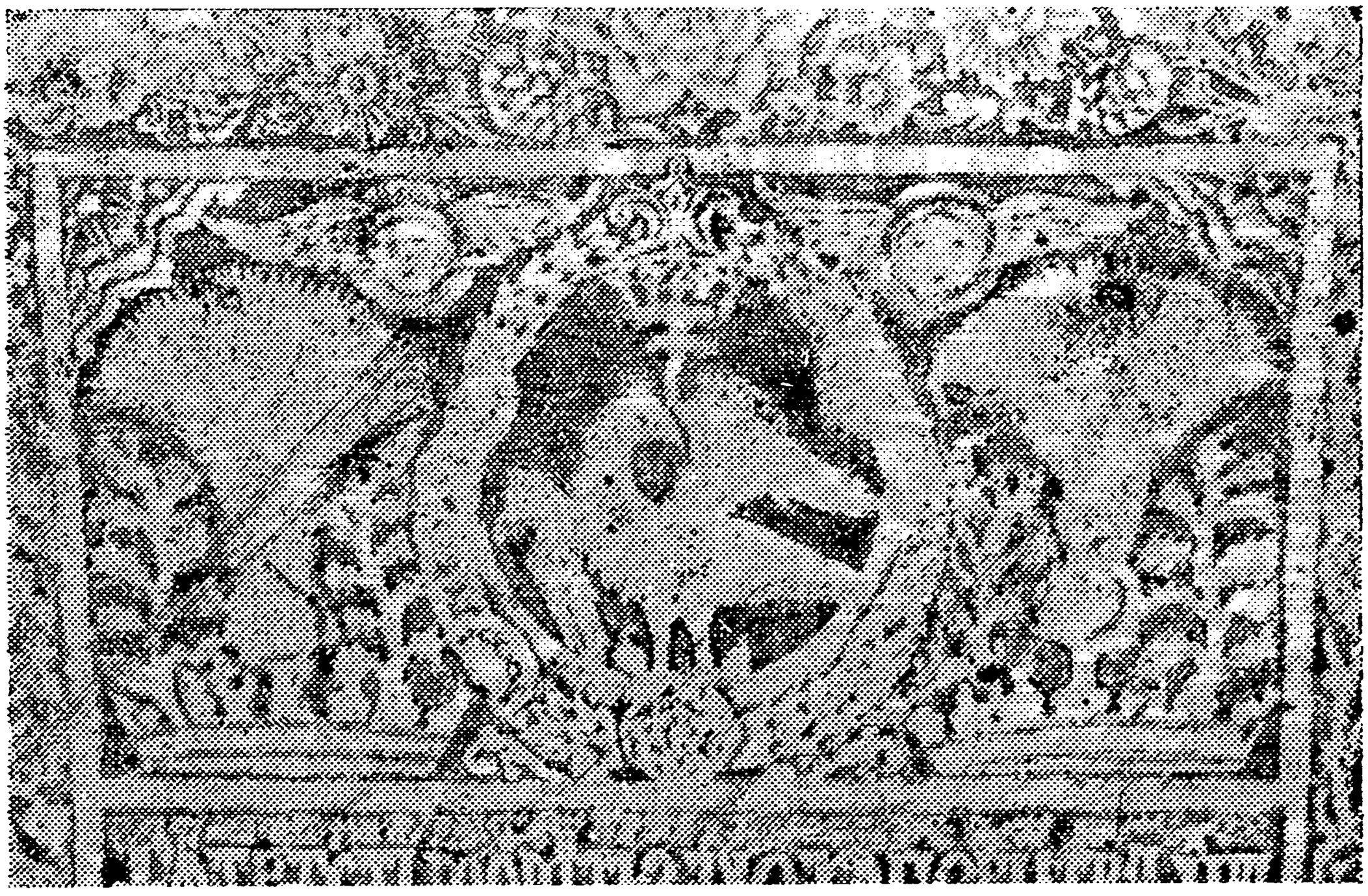

Fig. 1. Stema de pe lespedea mormîntului doamnei Bălaşa. (Detaliu).

cată de N. Iorga,[1] nu figura şi ispravnicul acestei lespezi. Căutînd să identificăm pe acest ispravnic, am putut să dăm o seamă de explicaţii cu privire la alcătuitorul inscripţiei, la evenimentele care au precedat reînhumarea doamnei Bălaşa, la meşterul pietrar care a tăiat piatra din carieră, precum şi la sensul ce s-a dat stemei aflată în frontispiciul acestei lespezi.

Lespedea are următoarea **inscripţie** trilingvă: romînă, slavonă şi greacă:

In limba romînă:

«Intr-acestu mormăntu zace acoperit trupul al prea-luminatei doamnei Balaşii, doamna şi soţiia cea iubită a prea-luminatului domnu Io Costantin

1. N. Iorga: *Inscripţii din bisericile României,* vol. I, Bucureşti, 1905, p. 110-111.

Şerban voevodul Ţerii Romîneşti, a moşteanului domnii, caria 27 de ai umplăndu cu soţiia ei, şi în domnie 3 ane, fost-au şi mănăstirii Jitiianului ziditoare şi a multe moaşte ale sfinţilor împodobitoare, săracilor miluitoare, credinţii dereapte rămnitoare şi lucrure scumpe pururea lucrătoare şi a toată sărăcimea, oameni pătimaş ca o destoinică ajutătoare, cu mare plănsu şi jale de ai e(i) oameni şi de toţi, viaţa ei o au sfărşit, trecănd de vărsta ei 45 ai, întămplăndu-s(e) la pogrebanie ei fericitul părintel(e) Macarie i patriiarhul ot Atehofiia».[2]

In limba slavonă:

«De la facerea lumii 7165 şi de la Christos 1657, luna M(a)r(tie) zile 21».

In limba greacă:

«† Bălaşa doamna iarăşi s-a trezit[3] din somn (şi-a întrerupt somnul): căci somnul şi nu moartea este sfîrşitul celor ce s-au îndulcit[4] de virtuţi,[5] în anul 1657».

In limba romînă:

«Is(pravnic) Badea clucer»[6] (v. fig. 2 şi 3).

Inscripţia în relief, este scrisă în trei limbi, avînd înfloritura de stil caracteristică inscripţiilor de pe lespezile funerare aflate în biserica domnească din Tîrgovişte şi Arnota, «care au aer de familie»,[7] dovedind că a existat un singur inspirator şi alcătuitor al lor, care nu poate fi decît învăţatul boier Udrişte Năsturel.

Comparînd inscripţia de pe lespedea doamnei Bălaşa, cu cea aflată pe lespedea doamnei Elena, soţia lui Matei Basarab, aflată în biserica domnească, constatăm că inscripţia de pe mormîntul doamnei Elena a fost tradusă pe lespedea doamnei Bălaşa.

---

2. N. Iorga: *ibidem,* p. 110-111; Pr. Marin Dumitrescu: *Istoricul a 40 de biserici din Romînia,* vol. III, Bucureşti 1907, p. 36, face o transcriere incompletă şi greşită.

3. In traducerea textului grecesc ne deosebim de cel al lui N. Iorga. Cuvîntul **ἄγρετον** este greşit scris; acest cuvînt însemnînd în limba greacă «comandant de vînătoare», ce n-are nici o legătură cu textul. El trebuia să fie scris **ἠγέρθη** forma aoristică de la verbul **ἐγείρω** care însemnează: a se trezi, a se deştepta, a-şi întrerupe somnul.

4. In inscripţie nu apare **η** ci I, care face parte din cuvîntul următor **Ἰανειτῶν**, care vine de la verbul **ἰαίνω** care însemnează: a îndulci, a se bucura de...

5. **ἀγαθῶν** genetiv plural al adjectivului **ἀγαθός** substantizat în sensul de: virtuţi, — genetiv cerut de verbul **Ἰαίνω.**

Trezirea din somn, ne spune că osemintele doamnei Bălaşa au fost strămutăte mai tîrziu în alt mormînt.

Partea ultimă a inscripţiei greceşti este o meditaţie cu caracter pios, prin care se afirmă credinţa creştină, că moartea e un somn din care omul se trezeşte ca să treacă la altă viaţă — la viaţa veşnică, — după credinţa creştină — că «moartea este mutare din moarte la viaţă». Şi iarăşi că «moartea este numai o adormire, un somn», din care omul se va trezi la învierea cea de obşte. De aceea în slujbele de la înmormîntare se face pomenirea celui decedat, cu aceste cuvinte: «Incă ne rugăm pentru sufletul adormitului robului lui Dumnezeu...».

6. N. Iorga omite transcrierea ultimului rînd.

7. P. P. Panaitescu: *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés Roumaines,* — în «Mélanges de l'École Roumaine en France», — 1926, 1-ère partie, p. 41, nr. 2, Paris.

Fig. 2. Piatra de mormînt a doamnei Bălaşa, soţia lui Constantin Şerban Basarab-voievod, din biserica Sf. Vineri—Tîrgovişte

Cu această ocazie am completat inscripţia aflată pe lespedea doamnei Elena, în parte mutilată. Această completare a făcut obiectul mulţor dispute ale înaintaşilor noştri, care n-au observat identitatea ei cu inscripţia lespezii doamnei Bălaşa. [8]

INSCRIPŢIA DE PE LESPEDEA DE MORMINT A DOAMNEI BĂLAŞA

în limba romînă:

«Intr-acestu mormăntu zace acoperit trupul al
prea-luminatei
doámnei Balaşii,
doamna şi soţiia cea iubită
a prea-luminatului domnu Io Costantin Şerban voevodul Ţerii Româneşti,

a moşteanului domnii,
caria 27 de ai umplăndu cu soţiia ei, şi în domnie 3 ane,
fost-au şi mănăstirii Jitiianului ziditoare şi
a multe moaşte ale sfinţilor împodobitoare,
săracilor miluitoare,
credinţii dereapte rămnitoare

şi lucrure scumpe pururea lucrătoare şi a toată sărăcimea oameni pătimaş, ca o destoinică ajutătoare,
cu mare plănsu şi jale de ai e(i) oameni şi de toţi,
viaţa ei o au sfărşit,
trecănd de vărsta ei 45 ai,
întămplăndu-s(e) la pogrebanie ei fericitul părintel(e) Macarie i patriiarhul ot Atehofiia».

în limba slavonă:

«De la facerea lumii 7165
şi de la Christos 1657, luna m(a)r(tie) zile 21».

în limba greacă:

«† Bălaşa doamna iarăşi s-a trezit din somn (şi-a întrerupt somunl): căci somnul şi nu moartea est e sfîrşitul celor ce s-au îndulcit de virtuţi, în anul 1657».

în limba romînă:

«Is(pravnic) Badea Clucer».

INSCRIPŢIA DE PE LESPEDEA DE MORMINT A DOAMNEI ELENA

în limba slavonă:

«(Intr-acestu mormăntu zace acoperit trupul a)
prea-luminatei
doamnei Elena
cneaghina prea dorită soţie
a prea-luminatului şi binecinstitorului domn Io Matei Basarab) fruntaş al Ţării Muntenești.
voievod şi domn ereditar,
care împlinind de două ori douăzeci de ani întregi în calitate de soţie,
întemeietoare de multe biserici bogat dăruite şi de mînăstiri (ziditoare),
cea care a ridicat pe săraci (miluindu-i)
credincioasă şi luptătoare cu rîvnă pentru ortodoxie, binefăcătoare veşnică în faptele dreptei credinţe
şi tuturor (săracilor) prea mare ajutătoare şi a lor săi de aici şi celor străini sfătuitoare (destoinică),
cu prea mare plîngere şi tînguire a lor săi şi a tuturor
şi-a sfîrşit viaţa sa
în anul curgător al vîrstei sale 54

şi de la facerea lumii: 7161
iar de la întruparea lui Dumnezeu 1652». [9]

într-un cartuş, în limba latină:

«Omul născut din muiere trăind scurtă vreme este plin de suterinţe care ca şi floarea răsare şi se spulberă şi fuge ca şi umbra». Iov. cap. 14

Remarcăm că în ultimul rînd al inscripţiei figurează **«Is(pravnic) Badea clucer».**

8. G-ral P. V. Năsturel: *Viaţa Sfinţilor Varlaam şi Ioasaf,* Bucureşti, 1904, la p. LXV şi LXVI, reproduce traducerile inscripţiei făcute de Maior D. Pappazoglu şi Ilie Bărbulescu; N. Iorga: *Inscripţii,* I, 1905, p. 106-107; V. Drăghiceanu: *Morminte domneşti, — Matei Basarab, doamna Elena şi fiul lor Mateiaş...,* în Bul. Com. Mon. Ist., An. VIII (1915), p. 172; St. Nicolaescu: *Mateiaş voevod, fiul lui Matei Basarab,* în rev. *Arhivele Olteniei,* an. XX, nr. 113-118, ian.-dec. 1941, p 24.

9. In traducerea P. P. Panaitescu (1958), şi completările făcute de noi.

Cum avem puţine precizări de felul acesta în istoria Ţării Romîneşti, este cazul să stăruim asupra acestui ispravnic.

Badea clucerul era fiul postelnicului **Pătraşco din Bucşani** şi al Mariei din Măneşti; avea moşii la Strîmba (Teleorman), Stănislăveşti, Bucşani şi părţi din Tîmbureşti. El era frate cu: 1. **Pătraşco,** paharnic la 1651, pîrcălab la 1656, 1658, căpitan za roşii la 1666, căpitan za dorobanţi la 1667 şi vel pitar la 1679; avea moşii la Ieşciori sud Argeş, Pogoneşti şi Strîmba (Teleorman) —, a fost spînzurat de Şerban Vodă Cantacuzino. Din el scoboară boierii zişi Măneşti; 2. **Neacşa,** căsătorită cu Negoiţă spătarul din Văcăreşti; avea moşie la Strîmba (Teleorman); 3. **Preda,** din care scoboară boierii Lipăneşti.

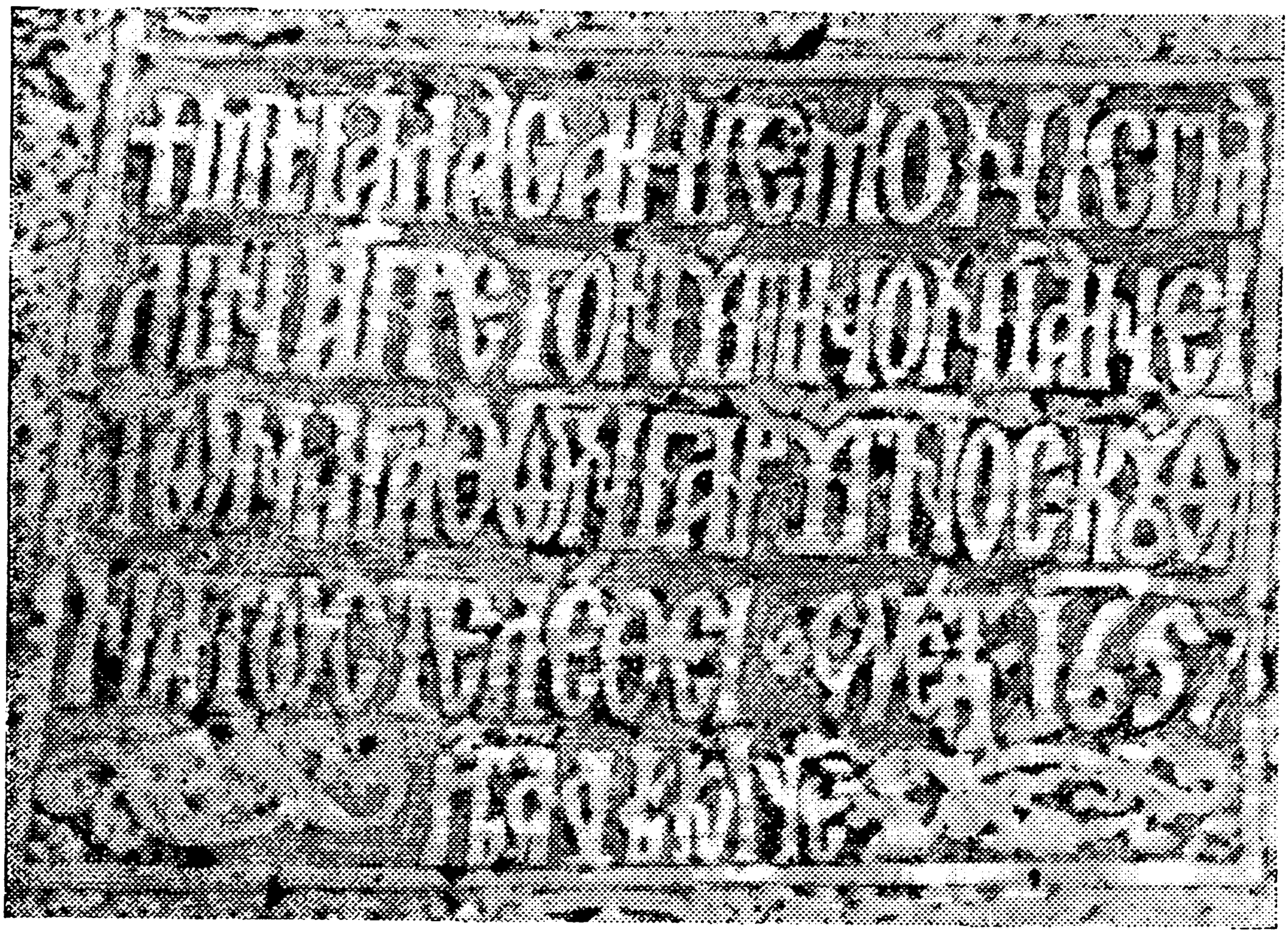

Fig. 3. Sfîrşitul inscripţiei — în limba greacă — de pe mormîntul doamnei Bălaşa

La 27 aprilie 7165 (1657), vedem pe Badea clucerul, ispravnicul scaunului Craiovei, emiţînd ordine;[10] tot clucer îl aflăm în documentele din 7 mai 1666[11] şi 21 octombrie 1668,[12] pentru ca pisania bisericii din Bucşani să-l arate pe ctitorul ei (de iznoavă) «Badea vel cluc(er)».[13]

---

10. 7165 (1657) aprilie 27, Badea ciucerul ispravnicul scaunului Craiovei ordonă lui Radu vătaful de plăiaşi din Irisăşti (Hirisești) să judece o pricină (Gh. Ghibănescu: *Surete şi izvoade, — documente slavo-romîne,* din colecţiunea d-lui Alex. Ştefulescu, — vol. VI, 1909, Iaşi, p. 75).

11. Arh. Stat. Buc., Mitropolia Bucureşti, CCCLIII/57, zapisul lui Negoiţă Văcărescu (orig. romînesc).

12. Arh. Stat. Buc., *M-rea Radu Vodă,* XIX, ter. /18, zapis, şi *Condica M-rii Radu Vodă,* nr. 1, p. 586 (orig. romînesc).

13. N. Iorga: *Inscripţii,* II, 1908, Bucureşti, p. 273.

Intre ctitorii bisericii din Săcuieni se află zugrăviți Neagoe Săcuianu biv vel dvornic alături de «Jupan Badea biv vel clucer» cu soția sa «Jupîniţa Bălaşa» (v. fig. 4). **Neagoe Săcuianu** era vel vornic la 1669 şi vel ban la 1678-1679, deci zugrăvirea ctitorilor bisericii din Săcuieni s-a executat între anii 1670 şi 1677, cînd era şi Badea biv vel clucer.

Pe verso diatei vornicului Neagoe Săcuianu din 30 iulie 7181 (1673) se află o menţiune din anul 7185 (1677) iunie 25, în care autorul ei întăreşte testamentul său din 1673, făcîndu-i şi unele modificări; de asemenea nu menţionează pe ginerele său Badea, fapt ce ne determină să deducem că la această dată el nu mai trăia. Apoi, Neagoe Săcuianu cere ca împreună cu soţia şi fiica sa Bălaşa să fie îngropaţi în ctitoria sa.

Badea clucerul din Bucşani avea moşii la Strîmba şi Pogoneşti (Teleorman), de asemenea la Ieşciori sud Argeş, Bucşani, Boziani şi Fîntînele.

Badea clucerul din Bucşani, — căsătorit cu Bălaşa, care era fiica lui Neagoe Săcuianu şi avusese naş pe Constantin Şerban voievod,[14] este ispravnicul lespedei de mormînt al doamnei Bălaşa.

Constatăm că în perioada 1657-1673, familia Bucşanilor era foarte influentă în Ţara Romînească, astfel:

la 1657 **Badea clucerul Bucşanu** era ispravnicul scaunului Craiovei, la 1659 **Preda Bucşanu** vel logofăt, era ispravnicul scaunului Craiovei, pentru ca la 1661-1662 să-l aflăm mare ban; la 1668, **Nica vătafu Bucşanu** era ispravnicul scaunului Craiovei; la 1672-1673, **Vintilă Bucşanu** era mare ban.

Dar, să vedem evenimentele care au precedat reînhumarea doamnei Bălaşa în biserica Sf. Vineri din Tîrgovişte.

La 17 februarie 1658, poarta otomană a mazilit pe Constantin Şerban, dînd domnia lui Mihnea al III-lea (Mihail Radu).

La înscăunarea acestuia au trecut Dunărea turcii, care se întîlniră cu trupe tătăreşti ce veneau prin Moldova; formînd o armată destul de numeroasă, puseră stăpînire pe ţară făcînd nemaipomenite jafuri.

Din relatările făcute de Paul de Alep, martor ocular al evenimentelor, se constată tragedia acestor zile, cînd Tîrgovişteа a fost arsă şi distrusă în întregime: «Apoi, au deschis mormintele morţilor şi le-au jefuit; au pus foc palatului mitropolitan şi bisericii, de asemenea şi bisericii din Curte; au profanat mormîntul lui Matei Voievod... **De asemenea au profanat şi mormîntul fiului lui Matei şi al doamnei lui Constantin;** dezbrăcînd trupurile le aruncară hainele şi le purtară astfel prin oraş, **după ce sfărîmase în bucăţi toate pietrele de la mormînt.** Un asemenea dezastru l-au săvîrşit şi în oraş, aşa încît întrece puterile noastre de a-l descrie».[15]

Scurt timp de la aceste evenimente, Mihnea al III-lea hotărî reînhu-

---

14. Şt. Grecianu: *Genealogii documentate ale familiilor boiereşti,* vol. II, 1916, p. 300, — referitor la documentul din 22 iulie 1698; *Condica moşiilor Sf. Mitropolii ot Buc. şi a Tîrgovişteі din sud Dîmboviţa,* Ms. 134, fila 131-132, Arh. Stat. Buc. Diata lui Neagoe Săcuianu din 7181 iulie 30; Arh. Stat. Buc., *Mitropolia Ţării Romîneşti,* CLXXII/34 (orig. romînesc).

15. E. von Trauschenfels: *Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenburgens.* Neue Folge, — Braşov, 1860, p. 345; *«Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Ţările Romîne»,* Bucureşti, 1900, p. 228 şi urm.; Al. Ciorănescu: *Domnia lui Mihnea III (Mihail Radu), 1658-1659,* Bucureşti, 1936, p. 35 şi urm.

marea osemintelor domneşti,[16] întrebuinţînd şi pietrele funerare în parte mutilate de furia distrugătoare a năvălitorilor.

Faptul că lespedea de pe mormîntul doamnei Bălaşa aflată în biserica Sf. Vineri din Tîrgovişte se găseşte în perfectă stare şi astăzi, ne

Fig. 4. Pictura murală din biserica din Săcuieni: Jupan Badea biv vel clucer şi jupîneasa sa Bălaşa.

îndreptăţeşte să credem că nu este aceea pusă în martie 1657, — mai degrabă alta aşezată de cineva, mai tîrziu, — căci nu putea scăpa de mutilarea din 17 februarie 1658.[17]

16. N. Iorga, *Inscripţii*, I, p. 111.

17. Textul grecesc din inscripţia lespedei, confirmă interpretarea justă că este vorba de strămutarea oseminţelor doamnei Bălaşa, considerîndu-se «o întrerupere din primul somn».

După cum am arătat și în altă parte,[18] meșterul pietrar din Sibiu, care a tăiat marmura din cariera Clujului în anul 1656, pentru mormîntul lui Matei Basarab de la Arnota, este același care a tăiat și marmura lespedei de pe mormîntul doamnei Bălașa de la biserica Sf. Vineri din Tîrgoviște.

Roca din care sînt lucrate aceste două morminte este aceeași, iar cel care le-a comandat este însuși Constantin Șerban, care din cauza schimbării brusce din scaun nu-și poate desăvîrși opera de înlocuire.

Credem că lespedea de la biserica Sf. Vineri, avea destinația de a înlocui pe aceea a doamnei Elena din biserica domnească, care a rămas mutilată pînă astăzi; însă moartea neașteptată a doamnei Bălașa schimbă hotărîrea inițială. Așa se poate explica și așezarea inversă a lespedei doamnei Elena, care poate a fost făcută intenționat din cauza degradării colțurilor.

Descrierea stemei. La mijloc un cartuș oval în care se află vulturul Țării Romînești, ținînd aripile deschise în atitudine de a-și lua zborul, cu capul întors spre stînga, în cioc purtînd o cruce patriarhală pe care se sprijină o coroană domnească cu patru frunze de acantă.

Ovalul cartușului este înconjurat de două ramuri de laur, care pleacă dintr-o rozetă și se termină în vîrful superior printr-un ornament de frunze stilizate.

In partea inferioară, la dreapta și la stînga cartușului se află cîte o coroană voievodală (deschisă), cu cîte șapte frunze de acantă, iar din fiecare coroană pornește din frunza centrală cîte un surguci. Aceștia sînt încadrați pentru fiecare din coroane la dreapta și la stînga de o ramură de stejar, pornind de asemenea din cele două coroane.

In colțurile superioare ale cadrului se află cîte un soare cu nori stilizați. Iar în cîmpul liber dintre cartuș și surguciuri, două capete de îngeri fără trup (heruvimi) (v. fig. 1).

Lespedea este ornamentată de jur împrejur cu ghirlande de flori.

Reprezentarea fastuoasă aflată pe frontispiciul lespedei, al cărei inspirator și alcătuitor este tot Udriște Năsturel, ar avea următoarea semnificație simbolică: cele două coroane voievodale aflate în părțile laterale ale stemei Țării Romînești, reprezintă cele două mari familii domnitoare înrudite: Basarabii și Craioveștii.

Constantin Șerban, ca urmaș al Basarabilor, înțelegea să unească vechea legătură cu Basarabii, căutînd să arate astfel că și Craioveștii au drepturi egale la coroana Țării Romînești.

Sînt chestiuni de amănunt ce duc la explicarea unor probleme nelămurite pînă acum.

Concluzii. Doamna Bălașa, soția lui Constantin Șerban «înmormîntată în amvonul bisericii din Curte»,[19] a avut desigur un sarcofag corespunzător unei principese.

---

18. Aurelian Sacerdoțeanu și Stelian Metzulescu: *Intiia piatră de mormînt a lui Matei Basarab*, în revista *Studii și cercetări de istoria artei*, an. II, nr. 3-4, 1955, p. 350.

19. *«Călătorite patriarchului Macarie de Antiohia în Țările Romîne»*, p. 152. Această «biserică din Curte» nu poate fi decît biserica domnească. «Matei Basarab, înmormîntat în al doilea nartex al bisericii din Curte» (*ibidem*, p. 116); *Amvon* era locul mai înalt așezat în mijlocul naosului, sub candelabru, de unde se citeau Apostolul, Evanghelia și se predica, cum se poate vedea la Catedrala Mitropolitană Ortodoxă din

Furia rostogolitoare a năvălitorilor turci şi tătari veniţi la 17 februarie 1658, cu ocazia înscăunării noului voievod Mihnea al III-lea, sfarămă în bucăţi toate pietrele de mormînt aflate în biserica domnească din Tîrgovişte. [20]

Noul domn a fost acela care a făcut ca rămăşiţele doamnei Bălaşa să fie strămutate în biserica Sf. Vineri. [21]

Atît mormîntul doamnei Bălaşa, cît şi cel al lui Matei Basarab au fost odată profanate şi totodată au fost refăcute, însă în locuri deosebite. [22]

Meşterul care a lucrat aceste două lespezi (de la biserica Sf. Vineri din Tîrgovişte şi de la biserica M-rii Arnota), nu e un polonez cum se susţinea pînă acum, ci un sibian, care le-a executat sub îndrumarea lui Udrişte Năsturel, alcătuitorul inscripţiilor în mai multe limbi, aflate pe lespedea doamnei Elena, cît şi aceea a doamnei Bălaşa, precum şi al stilului sculptural al mormintelor din biserica domnească, biserica Sf. Vineri şi biserica M-rii Arnota.

Faptul că inspiratorul şi alcătuitoul inscripţiei de pe lespedea doamnei Bălaşa a fost Udrişte Năsturel, pe care-l aflăm în Divanul Ţării Romîneşti, menţinîndu-şi dregătoria de al doilea logofăt, — ne îndreptăţeşte să datăm aşezarea acestei lespezi în perioada de timp de la 17 februarie 1658, cînd s-a săvîrşit

Fig 5
«Coconiţa Bălaşea». — Pictură murală din biserica Dobreni, executată de pictorul V. G. Mitescu la 6 aprilie 1928 şi renovată în anul 1936, oct. 3—dec 10 de pictor autorizat de Comisiunea Monumentelor Istorice

Sibiu, potrivit unei vechi tradiţii creştine orientale. Desigur că Doamna Bălaşa a fost depusă în vederea slujbei înmormîntării pe *amvonul bisericii domneşti din Tîrgovişte.* Ingroparea s-a făcut în narfexul acestei biserici, unde era «cimitirul Beilor», iar poporul folosindu-se şi de o corupţie fonetică a cuvîntului grecesc **ἀναβαίνω**, a socotit locul de îngropare nu locul unde i s-a făcut pogrebania, *amvon.*

20. *Ibidem,* p. 228 şi urm.

21. N. Iorga, *op. cit.,* p. 111. O legătură exista între doamna Bălaşa şi biserica Sf Vineri din Tîrgovişte. Doamna era ctitora chiliilor din curtea bisericii şi inscripţia păstrată pînă azi aminteşte acest lucru (vezi şi N. Iorga: *Inscripţii din bisericile României,* vol. I, Bucureşti 1905, p. 112).

22. Aurelian Sacerdoţeanu şi Stelian Metzulescu: *lucrare citată,* p. 350.

dezastul năvălitorilor, şi începutul lui august al aceluiaşi an, de cînd nu mai avem nici o dovadă documentară de la învăţatul boier, despre care se bănuieşte, că ar fi căzut jertfă răzbunării lui Mihnea al III-lea, cînd voievodul şi-a simţit trădate planurile sale politice.[23]

Dar tot atunci, la începutul lui mai 1658, Constantin Şerban mai încearcă odată să-şi recapete tronul pierdut, precum şi luarea comorii îngropate la Dobreni.[24]

Ar rezulta că, lespedea al cărei ispravnic a fost Badea clucerul din Bucşani, căsătorit cu Bălaşa, care a avut naşi pe Constantin Şerban şi doamna sa Bălaşa, — a fost aşezată poate chiar în prezenţa fostului soţ al celei reînhumate în biserica Sf. Vineri.

Astfel, după 300 de ani, istoria acestei opere artistice îşi găseşte singura explicare justă.

II. BARBU, FIUL LUI CONSTANTIN ŞERBAN BASARAB

Prin studierea critică a iconografiei domneşti din veacul al XVII-lea, reprezentată prin picturi murale şi sculpturi în metal, am izbutit să rezolvăm un punct obscur din genealogia lui Constantin Şerban Basarab.

O enigmă care perzistă în istorie de peste un secol, este aceea a copilului lui Constantin Şerban Voievod şi al doamnei sale Bălaşa.

Unii istorici autorizaţi au susţinut cu fermitate că această beizadea[25] a fost băiat şi s-ar fi numit «**Barbu**», iar alţi istorici tot atît de autorizaţi au susţinut că a fost fată şi s-a numit «**Bălaşa**» ca şi mama sa.

Dintr-un început am socotit că este vorba de două beizadele distincte, totuşi atunci cînd reprezentarea aceleiaşi beizadele aflată în acelaşi loc a fost văzută de unii istorici că ar fi fost băiat, iar de alţii că ar fi fost fată, am socotit problema demnă de a fi reluată pentru elucidarea ei.

---

23. P. V. Năsturel: *Geneălogia Năsturelilor,* în *Revista pentru ist., arh. şi filolog.,* an. XI (1911), p. 312; N. Iorga: *Mihnea-Vodă Radu (cel Rău) şi uciderea boierilor munteni,* în *Rev. istorică,* an. V (1919), p. 163-170; Al. Ciorănescu: *Domnia lui Mihnea III (Mihail Radu), 1658-1659,* în *Bul. Com. Mon. Ist. a Romîniei,* an. XIV (1935), p. 102 şi 138; *Cronica ţării* (ed. St. Nicolaescu), p. 68-69; Stoica Ludescu, în *Magazin Istoric,* IV, p. 351 şi *Pseudo-Constantin Căpitanul* (ed. N. Iorga), 1902, p. 145.

24. Al. Ciorănescu: *op. cit.,* p. 38 şi urm., precum şi cronicile vremii.

Trebuie să precizăm că biserica Sf. Vineri din Tîrgovişte nu este ctitoria şi nici măcar de iznoavă a doamnei Bălaşa, aşa cum a presupus şi N. Iorga (*Inscripţii,* I, p. 111). Din *fosta pisanie,* — care nu ştim prin ce împrejurări a fost înlocuită de o alta în anul 1928 — reiese clar că: «Acest Sfîntu lăcaş unde se prăznuieşte hramu! Sfintei Paraschivei din vechime s-au fost zidit de o doamnă Sultana. In urmă oraşul şi chiar această bisericuţă au stat mulţi ani nişte ziduri părăsite.

Şerban Fusea cu Negoiţă fiul său, strămoşul soţiei mele au prenoit-o. dar pentru că nu i-au lăsat nici-un venit ca să se poată ţine şi nerămîind dintr-această familie de Fuseşti niciun moştenitor parte bărbătească ca să o poată ţinea, au venit iară la dărăpănare cînd la leatul 1803 Arhiereul Dionisie au făcut încă meremet, dară de atunci şi pînă acuma au venit în dărăpănare încît aproape era să se desfiinţeze din rîndul bisericilor. Aşa dar eu paharnicul N. Brătescu împreună cu soţia mea Lucsandra îndemnat de înalta providenţă am hotărît să nu lăsăm acest Sfînt lăcaş să se desfiinţeze pentru trei pricini: 1. Că au fost îngropaţi ctitorii şi strămoşii soţiei mele; 2. căci la acest lăcaş avem îngropaţi părinţii şi fiii noştri şi al 3. ca să nu se piardă din acest craş slava acestei Sfinte care necontenit prin rugăciunile sale către cerescul ziditor de totdeauna au adus bunilor credincioşi uşurări de patimi trupeşti... dărîmînd prostul înveliş şi nerămîind decît patru ziduri şi acele scurtate de pămîntul ce crescuse împrejurul lor de am înălţat de jur împrejur de patru palme, i s-a făcut *anfon* cu clopotniţă din temelie, s-au învelit... s-au mutat ferestrele din loc, tîmpla, jelţurile... 1850». (Comunicată nouă de Virgil Drăghiceanu, 1957).

25. Am folosit un termen curent într-o epocă mai tîrzie.

Chipuri și inscripții. Reprezentarea acestei beizadele se află numai pe trei ctitorii ale părinților săi și este astfel redată:

a) «Pictura murală din biserica comunei Dobreni posedă chipurile ctitorilor care sînt refăcute dăunăzi...

Constantin Șerban are o manta verde cu șireturi pe piept și un dolman roș cu blană neagră. Bălașa poartă o manta roșie blănită cu negru peste o haină galbenă.

Fiica lor, **«coconița Bălașa»**, are peste o haină verde o mantie roșă».[26]

Se constată clar că atît tatăl cît și «presupusa fiică», avea îmbrăcămintea de aceeași coloratură.

Această descriere s-a făcut în urma repictării bisericii Dobreni în anul 1899 august 15, de către pictorul Anton Serafim.[27]

Verificînd această descriere făcută în anul 1905, am constatat că pictura a suferit modificări radicale în urma repictării acestei biserici de două ori, săvîrșite în anii: 1927-1928 aprilie 6, de către pictorul V. G. Mitescu și 3 octombrie—10 decembrie 1936 de «un pictor autorizat de către Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei, Sf. Episcopie Constanța și Ministerul Cultelor și Artelor, Comisia Monumentelor Istorice».[28]

Astăzi «beizadeaua» care ține în mîna dreaptă o floare, are îmbrăcămintea și coloritul ei, identice cu ale mamei sale: peste o haină albastră o mantie roșie, iar pe cap cîte o ghirlandă de flori (vezi fig. 5).

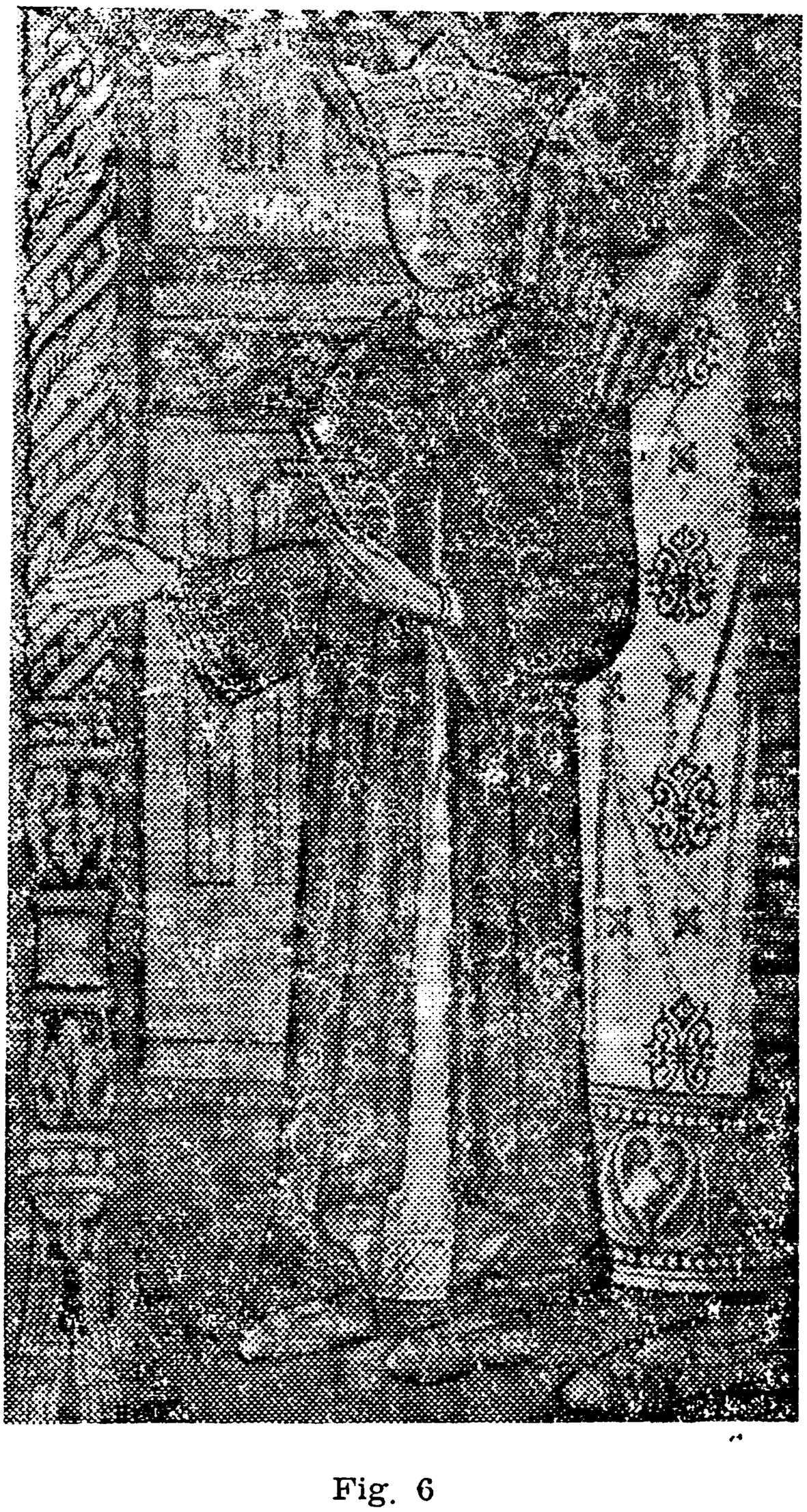

Fig. 6
«D-ța Bălașa». — Pictură murală din Catedrala Patriarhală, executată de pictorul D. Belisare — 1933

b) Pictura murală din Catedrala Patriarhală din București, ne redă chipul beizadelei astfel reprezentată:

Este încoronată, ținînd în mîna stîngă o cruce latină, iar la gît împodobită cu un colier compus din trei șiraguri de perle. Poartă o mantie

26. N. Iorga: *Inscripții din bisericile României*, vol. I, Buc, p. 90.

27. Conform inscripției din pronaosul bisericii; Pr. Marin Dumitrescu: *Istoricul a 40 de biserici din Rominid*, vol. III, Buc. 1907, p. 54: «Numai portretul (lui Constantin Șerban) e zugrăvit pe perete, al soției sale Doamna Bălașa, dar nu din timpul lor, ci mai în urmă».

28. Conform inscripțiilor aflate în naosul bisericii.

albastră înflorată şi garnisită cu blană neagră, peste o rochie roşie cu dungi galbene şi care are un galon cu decoraţiuni liniare pe poale. In stînga sus se află inscripţia «**Domniţa Bălaşa**». (vezi fig. 6).

După cum vedem, i se adaugă faţă de reprezentarea din biserica Dobreni, — în afară de coroană, — pentru o mai bună convingere că este fată şi nu băiat, trei şiraguri de perle la gît, precum şi inscripţia «D-ţa Bălaşa», avîndu-se în vedere faptul că i se schimbase demnitatea tatălui său, din «vel serdar» (15 august 1648 — la biserica din Dobreni), în «voievod» (1656 Catedrala Patriarhală din Bucureşti).

Menţionăm doi martori oculari care ne precizează cine erau reprezentaţi pictural în Catedrala Patriarhală, înaintea restaurării:

Pr. Marin Dumitrescu în anul 1899 scrie: «Ctitorii sînt zugrăviţi în biserică; în dreapta Constantin Şerban Basarab, Bălaşa Doamna», [29] — iar

Pr. G. Negulescu, în anul 1934 scrie: «Nu se vede zugrăvită şi o copilă, care ar fi trebuit să fie, fiindcă aceşti soţi au avut o copilă «Domniţa Bălaşa». [30]

Ar reieşi că această misterioasă beizadea este reprezentată în Catedrala Patriarhală, numai din anul 1933, dată ultimei repictări, — totuşi N. Iorga în anul 1905, vede şi scrie: «Chipurile ctitorilor sînt prinse în parte de acelaşi cafas. Se văd însă Domnul, Doamna şi fetiţa lor», [31] — iar Pr. George I. Gibescu, în anul 1907, vede şi scrie: «Înăuntrul bisericii, pe peretele de la intrare, se găsesc zugrăvite chipurile ctitorilor, adică Domnul Constantin Voievod, Doamna şi fetiţa lor». [32]

Cert este că în anul 1862, această beizadea nu era reprezentată în Catedrala Patriarhală din Bucureşti, fapt dovedit din descrierea Pr. Grigorie Musceleanu. [33]

c) Dar enigma a perzistat şi atunci cînd istoricii noştri au cercetat sicriul de argint al Sf. Grigorie Decapolitul din biserica Mînăstirii Bistriţa — Vîlcea.

Iată descrierile lor, referitoare la misterioasa beizadea:

«...la mijloc e Sfîntul Grigorie Decapolitul reprezentat în proporţie mare şi la picioarele lui sînt îngenunchiaţi, de o parte Domnul cu inscripţia:

Io Costandin Şerban Vvd.

şi de ceia-l-altă parte Doamna cu **un copil** şi cu inscripţia Io Gpdj Bălaşa». [34]

---

29. Pr. Marin Dumitrescu: *op. cit.*, vol. I, Bucureşti 1899, p. 12.

30. (Pr. G. Negulescu): *Schiţe din istoria Mitropoliei din Bucureşti cu privire la construirea bisericii şi portretelor zugrăvite în biserică,* în rev. «Apostolul», an. XI, nr. 15-16, 1-15 august 1934, p. 278-286; Şt. Grecianu: *Genealogiile documentate ale familiilor boiereşti,* vol. II, Bucureşti, 1916, p. 294.

31. N. Iorga, *op. cit.*, p. 239.

32. Pr. George I. Gibescu: *Istoricul Mitropoliei Ungro-Vlahiei şi Mitropoliţii Ţării Munteneşti,* Bucureşti, 1907, p. 33.

33. *Calendar pentru anul de la Christos 1862, care conţine monumente sfinte, inscripţii antice istorice, ale monastirilor romîne administrate de romîni, cît şi de străini (egumeni greci).* Culese şi aşezate de Preotul Grigorie Musceleanu, Bucureşti, 1862, p 34-35.

34. Al. I. Odobescu: *Antichităţi eclesiastice, Bistrita,* în *Buletinul Instrucţiunii Publice,* 1865, 1-31 octombrie, p. 142; *«Io»* din această inscripţie, poate completa colecţia amatorilor.

«In biserică, se păstrează şi moaştele Sfîntului Grigorie Decapolitul, într-un frumos sicriu de argint, lung de 1 m. 45, făcut de Constantin Şerban Basarab şi de soţia sa Doamna Bălaşa. Amîndoi se reprezintă în relief pe capac. Doamna în genunchi cu coroana pe cap, avînd înaintea ei pe **fiul său,** iarăşi îngenunchiat». [35]

«Pe sicriul de argint aurit al moaştelor Sf. Grigorie din Mînăstirea Bistriţa, sînt în relief îngenunchiaţi următorii ctitori: Gospoja Bălaşa, Io Costandin Şerban Basarab Voevod şi **Barbu (fiul lor).** 1566», iar mai departe: «Doamna Bălaşa, Doamna lui Costandin Vodă (Cîrnu) a zidit mînăstirea Jitianu. Cu Bălaşa a avut **un fiu, pe Barbu,** încetat din viaţă

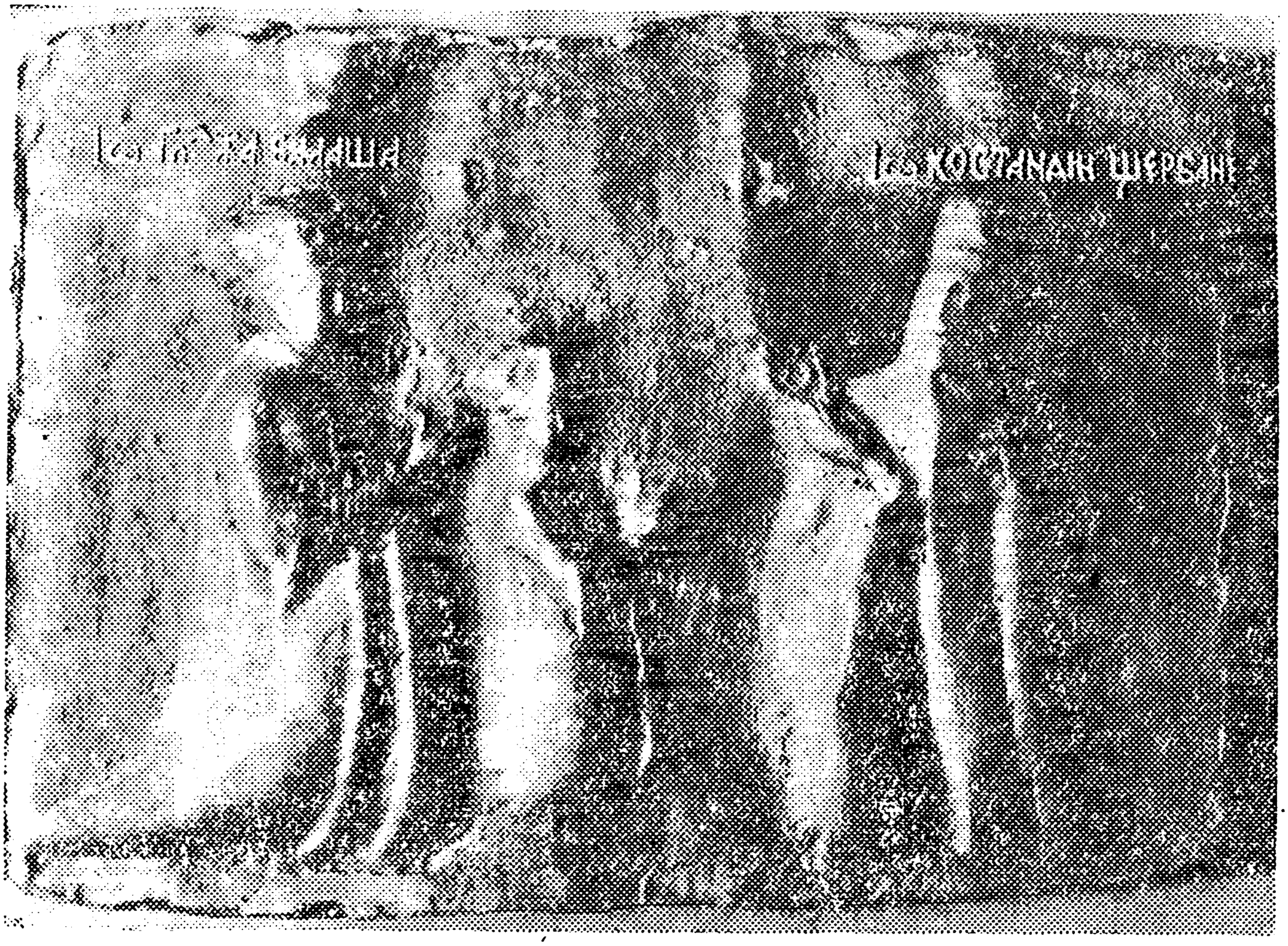

Fig. 7. Reprezentarea ctitorilor sicriului de argint al Sf. Grigorie Decapolitul din biserica M-rii Bistriţa—Vîlcea

încă de tînăr. (A se vedea sicriul Sf. Grigorie de la mînăstirea Bistriţa)». [36] (vezi fig. 7).

Acelaşi istoric, care descrie reprezentarea beizadelei aflată în biserica comunei Dobreni, — consecvent susţinerii sale, — ne descrie astfel cele văzute, pe sicriul aflat în biserica M-rii Bistriţa:

«Pe el înfăţişează Domnul, Doamna şi **o copilă a lor».** [37]

---

35. Gr. G. Tocilescu: *Raporturi asupra cîtorva mănăstiri, schituri şi biserici din ţară,* în *Analele Academiei Romîne.* Seria II. Tomul VIII, Secţia II, 1885-1886 (Mînăstirea Bistriţa, punctul 18, p. 196-197, Şedinţa din 1 aprilie 1886); Constantin St. Bilciurescu: *Monastirile şi bisericile din Romînia,* Bucureşti, 1890, p. 220.

36. St. D. Grecianu, *op. cit.,* vol. II, Bucureşti, 1916, p. 301 şi 334, de asemenea în arborele genealogic al Basarabilor (anexă la p. 335, vol. II). Precizăm că această lucrare a fost scrisă înainte de anul 1908, data morţii autorului ei.

37. N. Iorga, *op. cit.,* p. 197.

Pomelnice. Cercetînd pomelnicele ctitorilor voievodului Constantin Şerban şi al doamnei sale Bălaşa, am constatat că misterioasa beizadea nu este menţionată nici cu pronumele de **Barbu** şi nici cu cel de **Bălaşa.**[38]

Totuşi, pentru limpezirea nedumeririlor care perzistă de peste un secol, pomelnicul bisericii catedrale Sf. Gheorghe din Piteşti, ne-a dat o primă speranţă. Iată începutul lui:

«Pomelnicu

ctitorilor bisericii domneşti din oraşul Piteşti, unde se prăznuieşte marele mucenic Georgie purtătorul de biruinţă ales şi lămurit şi dat în tipar pentru mai înlesnirea citirii numelor lor de sfinţia sa protopopul oraşului Piteşti Georgie Iconomul. Anul 1842, iunie 1-iu.

Numele ctitorilor.

Şerban Vvd.
Constantin Vvd.
Bălaşa Doamna **cu fii lor».** (vezi fig. 8).

Dar, sfinţia sa, în zelul său de a lăsa posterităţii complet pomelnicul bisericii, atunci cînd «îl alege şi-l lămureşte» (sau îl transcrie), desparte nume de persoane şi completează eventuale deteriorări ale pergamentului iniţial. Astfel, numele ctitorului principal **Şerban Constantin** este împărţit în două: **Şerban Vvd.** şi **Costantin Vvd.,** iar în locul unde era scris numele copilului, completează compunînd: **«fii lor».** In consecinţă, nu putem pune bază pe acest izvor, singurul care ar fi putut lămuri chestiunea, întrucît vom vedea că celelalte izvoare au suferit multe modificări.

Din cercetările întreprinse pînă în prezent, misterioasa beizadea nu a fost menţionată **în nici un hrisov sau zapis, precum şi în nici o pisanie, sau pe odoarele donate de părinţii săi.**

Testamente. Constantin Şerban voievod, după moartea primei sale soţii Bălaşa (1657, martie 21), îşi face un prim testament în Tîrgovişte la 28 decembrie 1657, din care reproducem:

«...întămplăndu-ni-se în căteva rănduri avea mare folos de către Măriia Sa creştinul Racoţ Ghiorghi... (dup(ă) săvîrşirea vieţii noastre, cu carea tot omul iaste dator, legăm într-aceast(ă) carte a noastră... fietece fel de bunătate, Mării Sal(e) creştinului Racoţ Franţi, fiul Mării

38. In pomelnicul *bisericii Dobreni,* care este mai recent, nu sînt pomeniţi primii ctitori; în pomelnicul *M-rii Jitianu* sînt pomeniţi numai «Constantin voievod şi Bălaşa Domniţa»; în pomelnicul Catedralei Patriarhale, care datează din timpul Mitropolitului Varlaam (1673-1709), sînt pomeniţi între ctitori numai «Io Constantin voevod i Gospodja Ego Bălaşa» (cf. C. Erbiceanu: *Pomelnicul Sfintei şi Dumnezăeştii Mitropolii din Bucureşti pentru pomenirea ctitorilor,* în rev. *Biserica ortodoxă,* an. XIV (1891), p. 65-74; Pr. Marin Dumitrescu: *op. cit.,* vol. I, p. 12: «In pomelnicul Sf. Mitropolii (copiat de mine după original la 24 februarie 1897), ctitorii sînt: Constantin Vv., Bălaşa Doamna»: (Pr. G. Negulescu): *lucrarea citată,* p. 284-285: «Chiar în pomelnicul Mitropoliei, care a fost scris la început în vremea Mitropolitului Ştefan, sînt trecuţi numai tatăl şi mama acestei copile: «Io Costantin Voevod i Gospodja ego Bălaşa, nu şi copila»; în pomelnicul bisericii *Sf. Vineri din Tîrgovişte,* nu sînt pomeniţi nici Constantin Şerban voievod cu doamna sa şi nici beizadeaua lor.

Sal(e), ca să le moştenească, afar dăn ce am lăsat noi fămeii noastre, cum s-ar cuveni».[39]

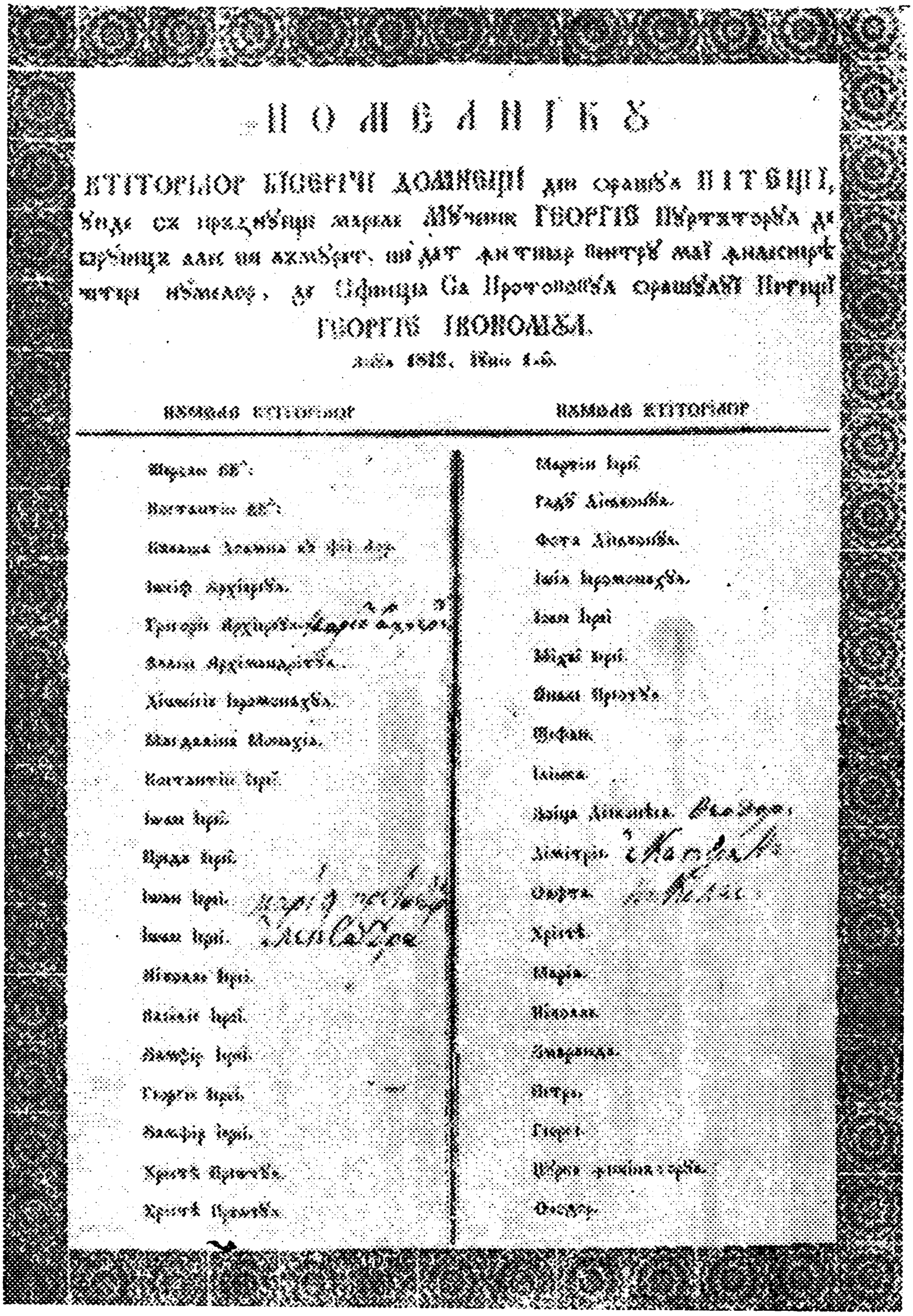

Fig. 8. Pomelnicul bisericii catedrale Sf. Gheorghe din Piteşti, 1842. (Fragment)

La 1685, februarie 28, Constantin Şerban face un al doilea testament la Waniowice (Polonia), din care reproducem:

«Deci, deoarece Dumnezeu Atotputernic n-a vrut să mă binecuvînteze cu urmaşi din această iubită soţie, şi mulţumindu-i pentru bunătatea Lui

39. N. Iorga: *Studii şi documente cu privire la istoria rominilor,* vol. IV, Bucureşti, 1902, p. 54-55, nr. 51.

dumnezeiască, toată averea mea sărăcăcioasă o las cu toate drepturile soției, ca să omenească sufletul meu...». [40]

Din cele arătate mai sus, se constată că misterioasa beizadea nu mai trăia la 28 decembrie 1657.

Din punct de vedere pictural. Așezarea «beizadelei», din punct de vedere pictural, are desigur mare importanță.

Privind pictura bisericii din Dobreni, constatăm că poziția beizadelei este mai apropiată de a tatălui său decît de a mamei sale. Această așezare, în pictură se face numai atunci cînd este vorba de fiu, nu de fiică, ce de obicei este pictată alături de mamă.

Reprezentarea murală din Catedrala Patriarhală, o redă pe misterioasa beizadea alături de mama sa, pentru a i se putea zice «D-ța Bălașa».

In schimb, dacă socotim că **în pictură așa trebuiesc să fie așezați copiii,** pentru a putea fi identificați, dacă sînt băiat sau fată, — racla Sf. Grigorie Decapolitul, care are reprezentați ctitorii pe ea, dezminte această teorie, întrucît misterioasa beizadea se află lîngă mama sa.

Concluzii. Din cele expuse mai sus, credem că problema nu poate fi rezolvată decît în felul următor:

Inscripția aflată în biserica Dobreni, care ne relatează că: «Această Sf. biserică s-au zugrăvit pentru a treia oară... și s-au lucrat de pictorul Anton Serafim în anul de la Christos 1899 August 15», — este cheia acestei enigme.

Pictorul zugrav Anton Serafim, credem că, atunci cînd a repictat biserica din Dobreni în anul 1899 august 15, — și neputînd descifra inscripția aflată lîngă misterioasa beizadea, datorită vitregiei vremurilor, face apel la puterea sa de imaginație și completează greșit, scriind: «**Coconița Bălașea**».

Această greșită inscripție pe care o transcrie mai tîrziu N. Iorga în 1905, în volumul «Inscripții», I, p. 90, — devine punct de orientare în istoriografia romînească.

Numai așa se poate explica pictura murală din biserica Dobreni, unde reprezentarea beizadelei, care cu toate că avea în anul 1905, coloritul îmbrăcămintei asemuitor cu a tatălui său, este fată și i se adaugă inscripția «**Coconița Bălașea**».

Urmează repictarea acestei biserici în anii 1927 și 1936, cînd «pictori autorizați de către Comisiunea Monumentelor Istorice», schimbă coloritul îmbrăcămintei Jupînesei Bălașa și a beizadelei.

In această «epocă de mari transformări picturale», se efectuează și repictarea Catedralei Patriarhale din București, de către pictorul D. Belisare, [41] care adaugă în pictura murală pe «misterioasa Beizadea».

Consecvent primei sale mențiuni din «Inscripții», autorul lor vede tot «**o copilă**» și în reprezentarea în relief aflată pe sicriul de argint al Sf. Grigorie Decapolitul, din biserica Mînăstirii Bistrița — Vîlcea, cu toate că istoricii dinaintea sa scriau:

«**un copil**», în anul 1865, Al. Odobescu,

---

40. Lwow, *Arhiwum Panstwowy. Acta castrense Przemisl.* Tom. 440, p. 2032-2038, copie contemporană, (P. P. Panaitescu: *Pribegia lui Constantin Șerban Basarab și a lui Ștefan Petriceicu și testamentele lor,* — în *Memoriile secțiunii istorice ale Academiei Romîne,* — seria III, tom. XXI, Anexa 13).

41. Executată în anul 1933 (conform inscripției din altar).

«fiul său», în anul 1886, Gr. G. Tocilescu, și
«Barbu, (fiul lor»), înainte de anul 1908, Ștefan D. Grecianu. [42]

Fig. 9. Piatra de pe mormîntul fiicei căpitanului Gheorghe Kolzinski

Așadar, înlăturînd din studiul iconografiei lui Constantin Șerban elemente adause recent, fără valoare istorică și datorite unor confuzii, rămîn descrierile celor care au văzut icoanele și formele nealterate de restau-

42. Menționăm că am dat la o parte o plăcuță de argint aflată deasupra capului «beizadelei», pentru a găsi inscripția ce eventual ar fi fost acoperită, dar am constatat că era ștearsă. Această plăcuță are următoarea inscripție: «Cu bine cuvîntarea prea

raţii. Pe baza lor putem rezolva problema genealogiei lui Constantin Şerban voievod, care a avut numai un singur copil, şi anume un fiu, numit **Barbu**, mort probabil încă foarte tînăr.

III. PIATRA DE PE MORMINTUL FIICEI CĂPITANULUI GHEORGHIE KOLZINSKI

In naosul bisericii Sf. Dumitru din Tîrgovişte, se află un mormînt pe a cărui lespede se citeşte următoarea inscripţie bilingvă romîno-slavă, săpată în adîncime:

În limba romînă:

«Cine va dezgropa acest mărmînt să piară. Să hie proclet anatema».

în limba slavonă:

«Aici a murit în anul 7163 şi de la naşterea lui Hr(i)st(os) 1654, fata celui de bun neam a căpitanului nemţesc Kir Gheorghie Kolzinski».

In limba romînă:

«(lu)na lui august» (vezi fig. 9).

Cu tot blestemul aflat în inscripţie, lespedea a fost profanată, fapt dovedit prin spărtura colţului superior stîng, — în răscoala seimenilor din februarie 1655, cînd a fost distrusă şi întîia piatră de mormînt a lui Matei Basarab de la Tîrgovişte.[43]

Cronicile ţării redau plastic aceste zile tulburi. Intr-una se spune: «Şi începură casele boierilor a le jefui şi nu numai ale boierilor ci şi ale altora; şi bisericile jefuia: odăjdiile, potirile, discosiile, cărţile lua de le vindea pren tîrg; pre mulţi preoţi îi scotea de plete de unde făcea liturghie şi-i bătia; icoanele le ardia, să scoată aurul şi pren prestoale căuta de găsia moaşte sfinte şi le lepăda, zicînd că sînt farmece».[44]

Altă cronică adaugă mai precis: «...şi au luat tot ce au găsit în biserici, numai pietrile goale au lăsat».[45]

Am reuşit astfel să completăm transcrierea inscripţiei de pe această lespede, care pînă acum fusese publicată fragmentar,[46] identificînd totodată pe profanatorii ei.

STELIAN şi GEORGE METZULESCU

---

stinţitului episcop al eparhiei Rîmnicului Noul Severin D. D. Ghienadie s-a reparat acest sicriu prin stăruinţa şi cheltuiala părintelui Filipp Florescu superiorul acestei Sf. M-ri, a personalului deservent şi a altor binecredincioşi chreştini. 15 august 1911. Argintar fraţii Popescu» (sicriul Sf. Grigorie Decapolitul).

43. Aurelian Sacerdoţeanu şi Stelian Metzulescu: *lucrare citată*, p. 342-353.

44. *Pseudo-Constantin Căpitanul*, ed. Iorga, 1902, p. 133.

45. *Cronica ţării*, ed. St. Nicolaescu, p. 61; Stoica Ludescu, în *Magazin istoric pentru Dacia*, vol. IV, p. 339.

46. N. Iorga: *Inscripţii*, vol. II, p. 90 (comunicare a d-lui V. Drăghiceanu), transcrie şi traduce numai un fragment din inscripţie; V. Drăghiceanu: *Morminte domneşti, Matei Basarab, Doamna Elena şi fiul lor Mateiş, — ultime zile, meşteri şi stil*, — în *Bul. Com. Mon. Ist.*, an. VIII (1915, p. 175: «Acelaşi meşter (care va fi condus sculptarea bisericii Stelei din Tîrgovişte, ridicată precum se ştie în 1646 de Vasile Lupu), desigur face din spirit de pietate şi un modest mormînt în biserica Sf. Dimitrie din Tîrgovişte unui căpitan nemţesc, mort la 1654, scris cu acelaşi fel de literă şi pe acelaşi granit roşu lucios, italienesc, cu care e lucrat şi mormîntul Doamnei Elena». In realitate este vorba *nu* de mormîntul căpitanului nemţesc, ci de al fiicei lui. Cît priveşte mormintele doamnei Elena şi al fiicei căpitanului, ele sînt din calcar numulitic grezos, de culoare cenuşiu patinat.

VIAȚA SFINTULUI NIFON,
PATRIARHUL ȚARIGRADULUI

CU PRILEJUL IMPLINIRII A 450 DE ANI DE LA MUTAREA SA CĂTRE DOMNUL

(11 AUGUST 1508 — 11 AUGUST 1958)

Din lungul şir de păstori care s-au învrednicit, prin îndurarea lui Dumnezeu, să cîrmuiască Biserica romînească în vremurile mai vechi, fost-au mulţi oameni desăvîrşit împodobiţi cu felurite şi alese daruri. Unii s-au dovedit buni duhovnici, povăţuind prin dreaptă judecată şi călăuzind cuvîntătoarea turmă pe calea vieţii plăcută Tatălui ceresc. Alţii, pentru rîvna lor cea sfîntă, au pătimit obida stăpînitorilor tirani, dar nu s-au înfricoşat de dureri. Unii s-au străduit să zidească lăcaşuri sfinte ori să întemeieze mînăstiri. Alţii s-au nevoit să dea cuvîntul Domnului în grai romînesc, luminînd mintea credincioşilor prin şcoli şi tiparniţe. Unii au mărturisit tăria lor întru credinţă, suferind multe patimi şi ispite. Alţii au fost pildă de smerenie şi blîndeţe, strălucind în lume prin sfinţenia vieţii lor.

Dar părintele Nifon, patriarhul Ţarigradului, care a cîrmuit Biserica Ţării Romîneşti în cei dintîi ani ai veacului al XVI-lea, i-a covîrşit pe toţi prin bogăţia de daruri sufleteşti. Căci ştiinţa lui de carte grecească şi slavonească nimeni n-a avut-o pe acea vreme; smerenia şi înfrînarea lui au uimit chiar şi pe cei ce l-au asuprit. Cutezanţa lui faţă de cei greşiţi nu cunoştea margini şi era fără sfială de ranguri sau dregătorii. Necazurile şi surghiunul nu i-au stăvilit iubirea sa de turmă şi de adevăr. Cinstirea pravilei creştineşti şi apărarea dreptei credinţe l-au stăpînit întreaga sa viaţă. Iar milostenia sa era atît de largă, încît nu şi-a aflat asemănare.

Drept aceea, la cinstita pomenire a 450 de ani de la adormirea sa întru Domnul, se cade să-i închinăm cuprinzător cuvînt despre viaţa şi faptele sale, ca o cunună vrednică de nevoinţele cele întru sfinţenie săvîrşite.

*

Fericitul Nifon s-a născut în preajma anilor 1435—1440, în ţinutul Peloponesului, din Grecia de azi, primind din sfîntul botez numele de Nicolae. Tatăl său se numea Manuil, «pe porecle Harip», iar pe mama sa o chema Maria. Despre părinţii săi, «de neam mare», cunoaştem multe amănunte preţioase din cronicile vremii. Ştim bunăoară că tatăl său era «vătaf de copii din casă», la curtea lui Gheorgle Brancovici, despotul Serbiei (1427—1456). Avînd el această dregătorie, fu pîrît şi clevetit de un

oarecare Manea Hlapen, vîrît în temniță și amenințat cu moartea. Ca să-l scape de primejdie, doamna Irina, soția lui Gheorghe Brancovici «îl trimise pe supt cumpăt cu cărți la un frate al ei, ce-l chema Toma [Cantacuzino], care era voevod în Pelopones». Acesta îl primi bine și aici Manuil se căsători, prin 1433, cu Maria «fată de boieri mari», cu care avu doi feciori, anume Dimitrie și Nicolae, precum și o fiică, Maria. Dar tatăl, «care mult să nevoia în viața sa cu toată credința întru toate bunătățile», se întîmplă să moară după vreo șase ani. Iar sărmana Maria a rămas cu jale pentru soțul ei, mîngîindu-se cu cei trei copii și avînd «multă osîrdie» pentru ei. Deci pe cel mai mare îl dădu să slujească la curtea voievodului Toma Cantacuzino, pe Nicolae îl trimise la un dascăl grec, Eftimie, ca să învețe carte, «iar fata o opri la dînsa pentru mîngîiere».

La școală Nicolae dovedi atîta «dar» și tragere de inimă la învățătură, încît în puțină vreme întrecu pre toți cei ce erau cu dînsul și atît era de ascuțit la minte, încît repede a străbătut «toată dăscălia» cu înțelepciunea sa. După aceea a mers la un alt dascăl iscusit, anume călugărul Ioasaf, de la care a deprins și mai bine toată învățătura de carte. Apoi, însoțit de el se duse în cetatea Epidaur din golful Eghinei, la un schivnic Antonie, de la care îmbrăcă haina călugărească, schimbîndu-i-se numele, potrivit obiceiului, din Nicolae în Nifon. Mai pe urmă, auzind Nifon că în cetatea Artei locuia un călugăr anume Zaharia, venit din Muntele Athos, de la mînăstirea Vatoped, «om sufletesc și plin de toate bunătățile, știind carte grecească și slavonească», merse și el în Arta și rămase în tovărășia acestui părinte Zaharia, care primi să-i fie tată duhovnicesc «și-l făcu călugăr desăvîrșit». In curînd, mitropolitul Artei îl hirotoni ierodiacon. Apoi Zaharia și ucenicul său Nifon, împreună cu mulți alții, plecară unii pe uscat, alții cu corăbiile pe mare, «în țara Ascalonului», adică în Albania, și sosiră în cetatea Dirachion, iar de aici merseră în cetatea Croia, la curtea despotului Gneorghe Scanderbeg. In timpul ședерii sale aici, Nifon primi sfințitul dar al preoției, fiind făcut ieromonah.

In primăvara anului 1466 sultanul Mohamed, după ce cucerise mai înainte Țarigradul și nimicise împărăția Bizanțului, năvăli cu oștile sale turcești și în Albania, iar după ce prădă și pustii totul în cale, își întinse stăpînirea pînă la țărmul Mării Adriatice. Cuprinși de spaimă și de groază, oamenii se împrăștiară și se ascunseră pînă unde au putut. In aceste împrejurări Zaharia și Nifon părăsiră Albania și se duseră în cetatea Ohridei, sălășluindu-se în vestita mînăstire a Maicii Domnului, unde se afla atunci și scaunul Mitropoliei acelei părți. Aici duhovnicul Zaharia dobîndi repede, prin destoinicia și bunătatea sa, deosebită prețuire.

Dar în acea vreme, întîmplîndu-se în Biserica Ohridei unele tulburări și răscoale, sultanul Mohamed porunci ca arhiepiscopul Dorotei, împreună cu mulți fruntași și preoți, să fie surghiuniți la Țarigrad, trimițînd să păstorească aici pe fostul patriarh ecumenic Marco Xilocarav. Printre cei dușsi în surghiun la Țarigrad, va fi fost și Zaharia împreună cu fiul său sufletesc Nifon. Aici însă nu zăboviră vreme multă, căci Zaharia se bolnăvi și muri.

Dornic de o viață curat călugărească, Nifon merse să o caute la Muntele Athos. Și după ce a luat blagoslovenie de la Daniil protul, se duse la mînăstirea Cutlumuș, ctitoria vrednicului de pomenire Hariton, mitropolitul Țării Romînești (1372-1381). Apoi cercetă toate peșterile, chiliile și schiturile mari și mici, care sînt împrejurul Cariei, cerînd rugă-

ciune şi blagoslovenie de la «părinţii cei sufleteşti», îndulcindu-se de învăţăturile lor şi dobîndind de la dînşii «sfat bun». Astfel a mers în «peştera Crit» unde «au aflat nişte călugări nevoindu-se cu fapte bune şi cu multă răbdare postind şi ajunînd, care se hrăneau numai din lucrul mîinilor» şi se alipi de ei şi Nifon, «hrănindu-se şi el den meşteşugul scrisorii, că scria foarte bine şi frumos». Şi aşa petrecu acolo «multă vreme», apoi fu chemat la Marea Lavră a Sfîntului Athanasie Athonitul şi stătu acolo mai bine de un an, iar de acolo a mers la mînăstirea Dionisiu «pentru învăţătura smereniei». Aici a fost primit cu mare bucurie, iar Nifon se plecă cu totul obiceiului şi tocmelii mînăstirii, făcîndu-se «decît toţi mai mic» şi toată ascultarea cu dragoste o împlinea, «încît, ieşi în toate laturile lauda bunătăţilor lui».

*

Pe cînd Nifon trăia în mînăstirea Dionisiu, se întîmplă de rămase Biserica Salonicului văduvă de arhiereu, prin moartea lui Partenie. Şi atunci, clerul şi credincioşii din Salonic socotiră destoinic pentru treapta de mitropolit al acestei eparhii pe ieromonahul Nifon de la Dionisiu, şi măcar că el «se îndoia a primi cinstea arhieriei, pentru frica greutăţii şi lauda cea deşartă a acestei lumi, luă şi fără voie», în anul 1483, cîrma Mitropoliei Salonicului şi îndată «s-au aprins cu rîvna cea bună spre învăţătura şi spre îndreptarea Bisericii», povăţuind pre toţi să ţină tocmelele sfinţilor Apostoli şi ale sfinţilor Părinţi, ferindu-se de nedreptate şi nevoindu-se întru ascultarea dumnezeieştii Liturghii. Aşijderea îl sfătuia să nu lipsească milostenia de la ei, ci de-a pururea să aibă milă către săraci şi văduve, către năpăstuiţi şi lipsiţi.

Din timpul păstoriei lui Nifon la Salonic, avem şi cîteva ştiri temeinice. Astfel prin 1484, ia parte la sinodul ţinut în Ţarigrad împotriva unirii de la Florenţa din 1439. Tot în acel an, în luna mai, luă parte la un alt sinod din Ţarigrad, prin care se întărea tomosul împotriva simoniei dat de patriarhii ecumenici Maxim (1476-1481) şi Simeon (1482-1486). De asemenea, împreună cu mitropolitul Dionisie al Larisei afurisesc şi după multă trudă izgonesc din mînăstire pe călugărul Galaction, pentru că luase prin dare de bani, egumenia schitului Schimbarea la faţă din Meteora.

Dar după patru ani de binecuvîntată păstorire în eparhia Salonicului. Dumnezeu vru să-l înalţe pe Nifon spre mai mare vrednicie şi cinste. Căci mutîndu-se către Domnul părintele Simeon, patriarhul Ţarigradului, se adunară îndată toţi arhiereii în sobor şi hotărîră cu sfat de obşte, spre sfîrşitul anului 1486, să-l ridice în scaunul patriarhicesc pe sfinţia sa.

Şi dacă a luat cîrma Marei Biserici, prea fericitul Nifon se aprinse îndată de dumnezeiască rîvnă şi ca o trîmbiţă vie, pe toţi credincioşii şi fiii săi duhovniceşti îi sfătuia spre paza dumnezeieştilor învăţături, îndemnîndu-i către lucruri bune şi povăţuindu-i să păzească dreapta credinţă de lupii cei răpitori şi de neghina ereticilor. Se bucura deci şi se veselea Biserica Ţarigradului de un arhipăstor ca acesta, care nevoindu-se toată vremea, pre mulţi au povăţuit cu învăţătura pe calea dreptăţii.

Dar păstoria patriarhului Nifon avu un sfîrşit repede, căci uneltitorul şi mult pizmătăreţul diavol, văzîndu-se biruit de păgînii care treceau la credinţa cea adevărată şi propăşeau întru virtute din îndemnurile patriarhului Nifon, nu putu să rabde fapte bune ca acelea. Atunci, prin cîteva

unelte de ale lor, dușmanii au împletit «pizme viclene», împotriva «bunului păstor», ca să-l alunge din scaun. Lucrurile s-au petrecut așa: Simeon lăsase după moarte o mare avere, dar fiindcă nu făcuse nici un testament în folosul Bisericii și nu avea nici un alt moștenitor mai de aproape, întreaga avere urma să fie ridicată și vărsată în vistieria împărătească. In aceeași primejdie se aflau însă și odoarele dăruite de Simeon Marei Biserici, în vremea păstoriei sale, printre care erau evanghelii ferecate în aur și pietre scumpe, odăjdii sfinte, cîrji de argint și altele. Ca să scape această avere, patriarhul Nifon se folosi de un mijloc piezîș și anume găsi niște oameni care dădură mărturie că un oarecare Vasile este nepot de soră al patriarhului mort. Dar vistiernicul sultanului, anume Schenderbei, pricepu șiretlicul, mai ales că și el era din Trapezunt, ca și fostul patriarh și îi cunoștea rudeniile.

Cei trei martori fură prinși și li se tăiară nasurile. Din porunca sultanului Baiazid, patriarhul Nifon este scos din scaun și surghiunit afară din oraș, ca unul care pusese la cale această uneltire. Dar fiindcă Nifon nu plătise Inaltei Porți obișnuitul haraciu, deftendarul stărui pe lîngă sultan să fie lăsat în scaun pînă cînd își va plăti datoria. In aceste împrejurări Nifon își reluă scaunul, plăti haraciul și apoi, după porunca sultanului, părăsi iarăși Patriarhia, plecînd să trăiască în mînăstirea Sf. Ioan Botezătorul din insula așezată în fața cetății Sozopol din golful Burgas.

In timpul șederii în mînăstirea Prodromul, Nifon clădi în apropiere, pe țărmul mării, aproape de Akra, un schit cu hramul Sf. Nicolae, pe care îl afierosi cu toate ale sale mînăstirii Sf. Ioan Prodromul.

Și a stat fericitul Nifon opt ani întregi în acea mînăstire. Apoi, iarăși cu ajutorul lui Dumnezeu a fost chemat la Țarigrad de întreg clirosul Marei Biserici, și s-a urcat din nou în scaunul ecumenic, pe la mijlocul anului 1496, păstorind a doua oară încă doi ani și cîteva luni, luminînd duhovnicească turmă cu desele lui învățături și îndemnuri bune. Un fapt de seamă săvîrșit de el acum a fost reîntărirea tomosului împotriva nelegiuitei simonii, dat de către destoinicii săi înaintași Maxim și Simeon, dar care căzuse în uitare și pustia destule suflete.

După aceea nu trecu vreme multă, că iarăși vrăjmașul, diavolul, nu putu răbda să vază lumina învățăturii sale, ci se aprinse cu pizmă spre izgonirea sa de la cîrma Marei Biserici. In vîltoarea unor scandaluri, a îndemnat cîțiva oameni răi de au mers și «l-au pîrît la Amira împăratul turcesc», de l-au scos din scaun și l-au trimis sub pază, în surghiun, la Adrianopol, dîndu-i-se voie să locuiască la biserica Sf. Ștefan. Se spune că «nici acolo nu și-a schimbat purtarea și podvigul său în care era deprins», ci mai vîrtos se nevoia să împlinească toată pravila, cu ajutorul, cu ruga și cu alte fapte bune. Și stătu fericitul Nifon la Adrianopol pînă prin primăvara anului 1503, cînd voievodul Radu cel Mare, întîmplîndu-se să meargă la Inalta Poartă, ca să plătească haraciul și auzind de lauda bunătăților patriarhului surghiunit, se duse să-l vadă cu ochii săi și pricepu că este bărbat desăvîrșit, atît la chip, cît și în fapte și cuvinte, și-l rugă să vină în țara sa. Dar cunoscînd paza ce o avea de la vrăjmași, Nifon nu cuteză să plece fără voia stăpînirii turcești. Deci voievodul Radu cel Mare trimise un sol la împărăție să-l ceară pe Nifon să meargă în Țara Romînească, și nu i se înfrînse voia, ci i se împlini, căci i-l dădu sultanul. Și îndată trimese Radu cel Mare de-l aduse pe fericitul Nifon în Țara

Romînească, şi-i încredinţă lui toată cîrmuirea bisericească, zicîndu-i: «eu să domnesc, iar tu să ne îndreptezi şi să ne înveţi legea lui Dumnezeu şi să fii tată şi păstor mie şi tuturor oamenilor şi solitoriu la Dumnezeu».

Pentru «tocmirea Bisericii Ţării Romîneşti, pe care o găsise izvrătită, cu obiceiuri rele şi nesocotite», ca unul care purtase trei ani cîrja străvechei Mitropolii a Salonicului şi păstorise în două rînduri în scaunul de patriarh ecumenic, slăvitul Nifon orîndui îndată să se strîngă un sobor, la care să fie chemaţi egumenii mînăstirilor şi preoţii bisericilor din eparhia Ungro-Vlahiei, dimpreună cu Domnul ţării, cu toţi boierii şi dregătorii. Despre vlădică nu este vorba, dovadă că atunci nu era. La acest sobor mare, grăi mai întîi atotînţeleptul Nifon, sprijinit pe învăţătura ortodoxă şi pe scrierile Sfinţilor Părinţi, despre întocmirea Bisericii şi dumnezeieştile slujbe, despre drepturile domniei şi ale boierilor, care se pare că uneori se amestecau prea mult în treburile bisericeşti şi mînăstireşti, şi despre alte rînduieli ce trebuiau.

Şi a îndreptat Nifon toate neorînduielile şi obiceiurile rele pe temeiul pravilei şi al aşezămîntului Sfinţilor Apostoli. Tot cu acest prilej, văzînd că în întreaga Ţară Romînească se afla atunci doar o singură Eparhie, a Mitropoliei Ungro-Vlahiei, hotărî să se mai înfiinţeze şi două Episcopii şi apoi «hirotoni şi doi episcopi» şi le dădu lor eparhie «care cît va birui». Este vorba aici despre Episcopia Rîmnicului în Oltenia, pe locul desfiinţatei Mitropolii a Severinului şi de Episcopia Buzăului în partea de răsărit a ţării. Cum nu aflăm nici o ştire că ar fi sfinţit atunci şi mitropolit, înseamnă că Nifon ţinea el locul şi de vlădică al Ungro-Vlahiei. După aceea a slobozit sinodul întreg, dar «pe preoţii mai de departe şi pe călugări», i-a mai ţinut o săptămînă, «pînă ce i-a îndreptat» cu luminile şi sfătuirile sale duhovniceşti.

Intîmplîndu-se însă în acea vreme scoaterea patriarhului Ioachim de la cîrma Marei Biserici, clericii din Ţarigrad au fost îndrumaţi de sultan să aleagă alt patriarh, iar ei s-au îndreptat cu gîndul către blîndul Nifon, şi cunoscînd evlavia şi mulţimea bunătăţilor sale, au hotărît să-i încredinţeze pentru a treia oară cîrja Marei Biserici, alegîndu-l, fără voia sa, patriarh ecumenic. Dar fericitul Nifon, aflîndu-se atunci în Ţara Romînească, nu ştia nimic despre toate acestea, iar cînd au venit trimişii Patriarhiei să-i aducă neaşteptata veste, el n-a vrut să primească alegerea, căci cunoştea prea bine în ce chip se depănau zavistiile şi uneltirile în jurul scaunului ecumenic. Şi păzind rînduiala bisericească, a scris paretisis, că nu poate să primească sarcina ce i s-a pus din nou pe umeri. In acest act smeritul Nifon nu dă pe faţă nici una din pricinile care l-au îndemnat să lepede marea cinste de cap al Ortodoxiei Ecumenice, în clipe aşa de grele pentru Biserica de răsărit. El nu se plînge nici de răutăţile ce le făceau Patriarhiei din Ţarigrad cotropitorii de curînd aşezaţi acolo, nici de ameninţările sultanului hain, care luase locul dreptcredinciosului împărat bizantin şi nu vorbeşte nici despre duşmănia pe care unii clerici răi o purtau slujitorilor aleşi.

Totuşi, printre rînduri, el strecoară cu multă iscusinţă, toată durerea sufletească izvorîtă din pricina neorînduelilor şi a tulburărilor întîmplate după scoaterea din scaun a patriarhului Ioachim şi pe care era chemat să-l înlocuiască. De bună seamă, toate acestea au tras greu în cumpănă atunci cînd Nifon s-a hotărît să scrie renunţarea la scaunul

ecumenic, încredinţîndu-l lui Pahomie, mitropolitul Zihnei, cu urarea să-l păstreze şi să-l «păzească după pravilă şi canoane».

Pentru sfinţirea şi dreapta învăţătură a norodului creştinesc din Ţara Romînească, se spune că fericitul Nifon săvîrşea dumnezeiasca Liturghie în fiecare duminică şi sărbătoare, îndemnîndu-i pe toţi să vieţuiască după pravila bisericească, spre agonisirea mîntuirii şi viaţa veşnică.

Dar pizmaşul diavol, văzînd că aceste povăţuiri folositoare încep să facă bună lucrare în sufletele credincioşilor, n-a mai putut răbda şi s-a pornit întru a aduce tulburare. Meşteşugind cu vicleşug, a dat gînd rău voievodului Radu cel Mare şi celor din jurul său, ca să-l izgonească din ţară pe Nifon. Astfel, Domnitorul Radu căsătorise pe o soră a sa, domniţa Caplea, cu un boier moldovean anume Bogdan, care deşi avea soţie cu cununie şi copii, fugise în Ţara Romînească să scape de sub «puterea» voievodului Moldovei. Şi a trimis soţia lui Bogdan scrisori din Moldova, plîngîndu-se de nelegiuirea bărbatului ei, dar Radu Vodă n-a vrut să le ţină în seamă, ci trecînd cu vederea pravilele sfinţilor Părinţi şi canoanele bisericeşti, a cununat în «fărădelege» pe sora sa Caplea cu Bogdan. Aflînd despre această faptă ticăloasă, mult rîvnitorul Nifon se împotrivi acestei căsătorii, mustrînd pe Domn cu vorbe aspre. Radu Vodă se aprinse de mînie pentru această îndrăzneală şi-l îndepărtă de la curtea domnească pe dreptul Nifon, poruncind să nu-l mai bage nimeni în seamă şi nici să-l mai cinstească după cuviinţă ca pe Intîistătătorul şi cîrmuitorul sfintei noastre Biserici.

Atunci Nifon afurisi pe călcătorii de lege şi se pustnici într-o margine de ţară, poate undeva prin Oltenia, punîndu-şi toată nădejdea în grija lui Dumnezeu, care într-adevăr nu l-a părăsit. Căci un fecior tînăr de înalţi dregători, din neamul Basarabilor, anume Neagoe, «care era mai mare peste vînători», şi fiu sufletesc al părintelui Nifon, din a cărui învăţătură şi hrană duhovnicească se îndestulase cu mult folos, văzînd pe fericitul său povăţuitor într-o strîmtorare atît de mare, îi aducea din evlavie toate cele de trebuinţă, însă pe ascuns, căci îi era teamă de mînia voievodului Radu.

Iar Radu cel Mare, cumpănind bine mîhnirea fericitului Nifon şi temîndu-se să nu vină asupra sa urgia lui Dumnezeu, pentru că mai ţinea ascunsă în inimă pizma împotriva lui, dacă văzu că nimic nu dobîndeşte cu înfricarea, cercă să-l linguşească. Deci îl chemă în taină la palat şi-i grăi cuvinte amăgitoare, rugîndu-l să ridice blestemul şi să îngăduie căsătoria domniţei Caplea cu boierul Bogdan, de vreme ce a «luat blagoslovenie de la alţi sfinţi arhierei», iar el să plece ori unde va voi, făgăduindu-i în schimb «avuţie» cîtă îi va trebui.

Descoperindu-i gîndul ascuns, Nifon privi cu încruntare pe Radu şi înfruntîndu-l îi spuse vorbe aspre, «ca unui om de obşte», amintindu-i cu cîtă stăruinţă şi rugăminţi, el şi dregătorii săi, l-au adus în Ţara Romînească şi l-au pus să-i înveţe «legea lui Dumnezeu». Acum însă îl gonesc «făr-de dreptate», că le-a spus adevărul, şi a făcut mustrare «călcătorilor de lege», cu care niciodată nu va fi părtaş. Ca să nu-i mai supere, el va pleca din ţară şi se va duce unde îl va povăţui Dumnezeu, iar ei vor rămîne şi vor muri în păcatul lor, iar cînd îl vor căuta, nu-l vor mai afla şi nu va fi cine să le ajute într-acea vreme. Indată după aceste întîmplări, adică în vara anului 1505, Nifon părăsi Ţara Romînească.

Şi ieşind din ţară, Nifon a trecut Dunărea, îndreptîndu-se către Sofia, unde poposi puţin, iar de aci porni mai departe, prin Bitolia Macedoniei, spre Sfîntul Munte al Atonului, în locul «făgăduit călugărilor» şi, «de care îi era dor», ca acolo să-şi sfîrşească viaţa aceasta pămîntească. Aici îşi alese de lăcaş sfînta şi marea mînăstire a Vatopedului. Iar dacă auziră călugării din Sfîntul Munte despre venirea lui acolo, cu mare osîrdie mergeau la el «ca la un izvor curgător de viaţă, de la care toţi îşi meştiau (adică luau) băutură de veselie trupească şi sufletească».

Şi locui Nifon în mînăstirea Vatopedului «mai mult de un an», iar în acea vreme, doi din ucenicii săi, «care mersese cu dînsul», s-au mutat către Domnul, iar pe al treilea, anume Macarie, îl lăsă să meargă la Salonic «şi-l întări cu rugăciunile sale», ca «să se sfinţească cu sfîrşitul mucenicilor», pe care-l dobîndi, căci pătimind multe chinuri se sfîrşi pentru dreapta credinţă.

După acestea, pricepînd sfîntul Nifon că i se apropie sfîrşitul, îşi luă cu sine ucenicul ce-i mai rămăsese, pe Ioasaf şi fără să ştie nimeni, mergînd prin locuri greu de străbătut, a trecut în cealaltă parte a muntelui şi a venit la mînăstirea Dionisiu, în care mai vieţuise aproape cu un sfert de veac în urmă. Şi aflînd toate datinile, rînduielile şi pravila mînăstirii ca mai înainte, s-a bucurat mult, cu toate că mulţi dintre fraţi, precum şi egumenul se săvîrşiseră din viaţă.

Era, însă, aici un canon şi obicei, rînduit chiar de sfîntul Dionisie, ctitorul acestei mînăstiri, că oricare venea să se călugărească, era întrebat de stareţ dacă primeşte mai întîi să fie îngrijitor de catîri, să care lemne şi să facă orice altă treabă, atîta timp cît va fi rînduit. Şi dacă primea să facă ispitire la astfel de slujbe, atunci îl luau înlăuntrul mînăstirii şi-l tundeau călugăr, sau dacă era călugăr de mai înainte, îl numărau în viaţa de obşte.

Venind, deci, evlaviosul Nifon a doua oară în această mînăstire nu s-a arătat că a fost patriarh şi a rămas necunoscut de obştea fraţilor o bucată de vreme. De aceea, după obicei, fiind întrebat, a bătut metanie şi a primit să îngrijească de catîri la grajd. Dar în urmă, încetă aceasta umilire covîrşitoare şi cerîndu-i-se iertare, i-a binecuvîntat pe toţi şi a intrat în mînăstire, nevoindu-se mai departe cu un trai desăvîrşit de aspru.

Şi cît timp petrecu el acolo «în toate era tocmai cu alţi fraţi şi cu înfrîncarea şi cu postul şi cu osteneala şi fără de preget», aşa încît le era altor fraţi ruşine de smerenia şi de nevoinţa sa. Că era tuturor chip de învăţătură şi de mustrare şi se nevoia spre toate ascultările şi tuturor fraţilor la toate slujbele le ajuta: mergea la moară de măcina, la bucătărie şi la brutărie aşijderea ostenea, precum şi la alte ascultări, că se minunau fraţii şi părinţii de supunerea sa şi toţi pustnicii din Sfîntul Munte veneau să primească blagoslovenia lui şi să asculte învăţăturile de suflet folositoare şi mîntuitoare. Se spune că pe mulţi din păgîni, turci, armeni, papistaşi şi de alte eresuri i-a întors, de i-a botezat şi i-a uns cu sfîntul Mir, aducînd la dreapta credinţă «mai mult de patru mii de suflete». Iar pe cîţi sărmani şi săraci i-a miluit şi pe cîţi i-a scos din robie, aceia n au număr, aşa era de milostiv şi de bun tuturor.

Ci iată că Dumnezeu a proslăvit pre cel ce-L proslăvea prin faptele ale. Inainte de mutarea sa cu sufletul la ceruri, a adunat pe toţi fraţii şi-i blagoslovi după obicei şi se iertă cu toţi şi arăta taturor dragoste, nu pizmă. S-a împărtăşit apoi cu prea-curatele şi înfricoşatele lui Hristor taine

şi după trei zile şi-a dat fericitul lui duh în mîinile lui Dumnezeu, în 11 zile ale lunii august din anul mîntuirii 1508. Şi adunîndu-se mulţime multă de pustnici şi de călugări de prin mînăstirile Atonului, au făcut priveghere toată noaptea, iar a doua zi, cu slujbe şi cîntări au pus în groapă pe stîlpul şi luceafărul luminos al dreptei învăţături, piatra cea tare a răbdării, pe cel fără de şovăire în primejdii şi ispite felurite, pe cel încercat şi curat ca aurul în cuptor şi care toate le-a răbdat pentru dragostea lui Hristos.

Iar Ioasaf, ucenicul sfîntului Nifon, lăsînd toată jalea şi întristarea, se nevoi să împlinească porunca părintelui său şi merse numai decît la Ţarigrad şi rîndui cu bine toate poruncile sfîntului şi pătimi acolo multe chipuri pentru dreapta credinţă, apoi îl arseră în foc turcii şi se învrednici şi el de cununa mucenicilor.

*

După ce ieşi fericitul Nifon din Ţara Romînească, nu trecu multă vreme şi căzu voievodul Radu cel Mare într-o boală groaznică şi cumplită şi alte răutăţi multe îl înconjurară. Şi nu i se mai putea uşura nevoile şi necazurile, ci, de ce mergea, de aceea i se mai îngreunau grijile şi se scorniră în ţară răutăţi şi gîlcevi, iar Bisericii netocmire; şi se sfîrşi Radu Vodă în nişte întîmplări rele ca acestea.

Iar trupul lui Radu Vodă il îngropară în mormîntul făcut în tinda bisericii, la mînăstirea Dealu, pe care o zidise din temelie în vremea domniei lui, tot din piatră cioplită şi stîlpii uşii şi ferestrele tot de marmură, iar a o zugrăvi el n-a apucat, ci s-a zugrăvit mai tîrziu, din porunca lui Neagoe Vodă Basarab, cu văpsele şi cu aur.

Insă după moartea lui Radu Vodă, boierii nu se puteau învoi pe cine să pună domn, încît se iscă gîlceavă şi ceartă între ei. Şi aşa fiind împerechiaţi, ridicară caznă mare asupra lor, pentru păcatele lor, întocmai precum grăise sfîntul Nifon. Atunci puseră domn în scaunul ţării pe Mihnea, feciorul lui Dracea armaşul, care cum apucă domnia făcu mare prăpăd în Ţara Romînească, şi pe mulţi boieri de seamă i-a ucis fără milă, iar pe alţii îi chinuia şi le lua averile. Acestea şi multe altele făcînd tiranul Mihnea, se silea pe orice cale şi cu orice meşteşug să se împrietenească cu neamul cel prea cucernic al Basarabilor. De aceea s-a prefăcut şi a jurat jurăminte foarte înfricoşătoare să nu arate niciodată vreo răutate faţă de dînşii. El însă avea acoperit vicleşugul întru inima sa şi voia în tot chipul să-i nimicească şi îndeosebi pe evlaviosul Neagoe, pe care-l ocrotea solirea părintelui său sufletesc Nifon. De aceea în ziua cînd Mihnea a pus la cale cu sfetnicul său Stoican să-i piarză, un oarecare din palatul domnesc a mers îndată şi i-a destăinuit lui Neagoe vicleşugul şi înşelăciunea cu care tiranul se grăbea să nimicească întreg neamul cinstiţilor Basarabi.

Aflînd Neagoe aceasta, a luat în taină pe toţi din neamul său şi a trecut la mînăstirea Bistriţa, ctitoria boierilor Craioveşti şi de acolo mergînd mai departe a trecut Dunărea şi scăpară toţi din cursa călcătorului de jurăminte Mihnea Vodă. Iar nelegiuitul domn, auzind de pribegia lor, le-a ars curţile şi le-a risipit casele şi pe cîţi a aflat din acel neam rămaşi, pe toţi i-a muncit cu chinuri şi pe unii i-a şi omorît, iar mînăstirea zidită de ei pe apa Bistriţei au dărîmat-o din temelii, precum şi biserica Sf.

Apostoli, zidită de Neagoe pentru îngroparea morţilor. Incă şi multe alte răutăţi neînchipuite au săvîrşit.

Ci Dumnezeu, cel ce vede în cugete şi în inimi, nu vru să lase căderea drepţilor în mîinile celor fără de lege şi îi mîntui de năpraznica moarte urzită împotriva lor. Aşa că boierii cei drepţi merseră la împărăţie şi arătară toate răutăţile lui Mihnea Vodă.

Sultanul auzind acestea şi înţelegînd că cuvintele lor sînt adevărate, făcu sfat cu ei, socotind în ce chip vor putea să izgonească pe Mihnea din scaunul Ţării Romîneşti. Mai întîi aleseră pe Vlad, fratele lui Radu cel Mare, care fusese domn înaintea lui Mihnea Vodă. Apoi le dădu oaste mare turcească şi trecură Dunărea şi împărţiră pe ostaşi în trei pîlcuri şi un pîlc îl luă Neagoe. Atunci, Mircea, feciorul lui Mihnea Vodă, merse «pe sub cumpăt» la mînăstirea Cotmeana, avînd cu sine şi pe un fecior al lui Stoican. Aici de năpraznă se dădu luptă mare cu oastea lui Neagoe, care îi puse pe fugă, iar pe ostaşi îi tăie sau îi prinse vii. Aflînd în urmă Mihnea din gura fiului său de toate aceste întîmplări, fu cuprins de frică şi ridicîndu-se din scaun a fugit în Ţara Ungurească, unde «căzu în eresul Duhului Sfînt», căci se făcu papistaş.

Aşadar, se aşeză Vlad Vodă în scaunul domnesc şi veni toată ţara să i se închine, aducîndu-i daruri multe şi plocoane. Insă Mihnea Vodă împrietenindu-se cu ungurii, a împletit cu ei mreajă vicleană împotriva lui Vlad Vodă şi veniră cu oaste asupra sa. Şi se loviră oştile, iar Danciul, marele vornic ajută lui Vlad Vodă, că era şi el de neam bun şi drept şi birui Vlad Vodă oastea hulitorului Mihnea Vodă şi mînia lui Dumnezeu se arătă asupra lui, căci fu rănit de viteazul Dumitru Iacşici, şi muri.

După aceea însă Vlad Vodă, încetul cu încetul începu să intre în sfaturile rele ale acelui nelegiuit boier moldovean, Bogdan, pe care-l afurisise sfîntul Nifon. Acesta, zilnic împletea vicleşuguri şi curse împotriva evlaviosului Neagoe şi-l clevetea către Vlad Vodă, grăind minciuni, că vrea să-i ia domnia şi îndemnîndu-l să-i sfarme capul ori să-l sluţească tăindu-i nasul sau scoţîndu-i un ochi. Deci Vlad se ispiti să-i primească sfatul, părîndu-i-se că este adevărat. Insă unii din boieri pricepînd cum stă lucrul, au mers la Domn şi l-au povăţuit să părăsească acest gînd, căci Neagoe n-are întru sine vicleşug şi este om curat. Dar Vlad nu vrea să creadă, ci tot mai mult ascultă îndemnul lui Bogdan, aşa că se aprinse cu mînie spre uciderea lui Neagoe şi a nemului său. Ei, însă s-au ascuns cu toţii într-un ostrov, de unde au trecut Dunărea, mergînd apoi la Mehmet Paşa şi spunîndu-i toate patimile cîte le-au suferit de la Vlad Vodă. Atunci paşa, măcar că era păgîn, strînse oaste mare, trecu Dunărea împreună cu dînşii şi făcu război lîngă oraşul Bucureşti şi birui oastea lui Vlad Vodă. Iar el văzîndu-şi oastea învinsă şi căzută, vru să fugă, dar fu prins de ostaşii lui Mehmet Paşa, care-l aduseră legat în Bucureşti. Şi pentru călcarea jurămîntului ce făcuse, însuşi paşa, cu mîna lui, i-a tăiat capul lui Vlad Vodă. Apoi luară trupul de-l duseră la Mînăstirea Dealu, ctitoria fratelui său Radu, de-l îngropară.

Asemenea pe călcătorul de lege Bogdan l-au pus să mărturisească averea şi banii pe care i-a luat în chip asupritor dimpreună cu Domnul. El însă n-a voit şi aşa l-au chinuit cu mari pedepse şi pe urmă l-au spînzurat şi s-a umflat şi l-au aruncat afară cîinilor, care nu s-au apropiat însă de el. După aceea l-au îngropat în pămînt, ca să înceteze ruşinea.

In ziua de 23 ianuarie 1512, plecîndu-se «glasului noroadelor», Neagoe Basarab luă domnia Ţării Romînești «și îndată făcu judecată și dreptate între oameni». Mai întîi el «ridică Biserica cea căzută» și cu blagoslovenia părintelui Pahomie, patriarhul Ţarigradului, alese mitropolit al Ungrovlahiei pe Macarie. «Și pierdu Dumnezeu pe toţi vrăjmașii lui Neagoe Vodă și i-au plecat sub picioarele lui și toate avuţiile i le-au descoperit și pămîntul izvorî bunătate și rod».

Iar după trei ani de domnie, adică în 1515, îi veni lui Neagoe Basarab «cuget și gînd bun dumnezeesc» ca precum odinioară împăratul Teodosie cel Mic aduse moaștele Sf. Ioan Hrisostom de la Cucus la Ţarigrad, ca să dea iertare maicii sale Eudoxia împărăteasa, în același chip făcu și el. Deci trimise cîţiva din boierii săi credincioși cu scrisori la Muntele Athos să aducă în ţară moaștele sfîntului Nifon patriarhul «ca să curăţească și să tămăduiască greșala» lui Radu Vodă cel Mare și a altora, «care făcuse rău sfinţiei sale și făr-de vină». Printre acești trimiși se afla și Danciul logofătul.

Dacă sosiră boierii la Sfîntul Munte, merseră la mînăstirea Dionisiu și se închinară bisericii după obiceiul creștinesc; și luînd blagoslovenie de la părinţi, dădură scrisoarea lui Neagoe Basarab în mîna egumenului și a bătrînilor. După ce cetiră scrisoarea «socotiră toate pe amăruntul și se mirară toţi de acel lucru mare și de cererea Domnului, cum vor face?». Dar nici într-un chip «nu cutezară a îndrăzni spre acel lucru, să-l dea», nici nu voiau să lase pe cineva să se apropie să destupe mormîntul sfîntului, «ce numai se umplură toţi de frică și de cutremur». Dar logofătul Danciul mergînd la călugări le spuse să nu aibă nici o frică, pentru că ei nădăjduiesc în credinţa lui Neagoe Vodă ce are către sfîntul Nifon și «nimenea nu va avea nici o primejdie». Atunci călugării dădură învoirea cerută și îndată logofătul Danciul luă sapa și începu să sape pînă ajunse la moaștele sfîntului. Deci le scoase afară și le așeză într-un sicriu de lemn și se adunară călugării de la toate mînăstirile și veniră de se închinară sfîntului și sărutară moaștele, mulţumind lui Dumnezeu.

După aceea, cu mare grijă și cu cinste, călugării de la Dionisiu trimiseră moaștele sfîntului Nifon în Ţara Romînească. Din partea mînăstirii moaștele erau însoţite de cîţiva călugări și de Neofit mitropolit de Anchialos, «om ales și sfînt, asemănîndu-se părinţilor celor mai de demult».

Dacă veniră în Ţara Romînească și se apropiară de Tîrgoviște, făcură știre Domnului Neagoe. Iar el adună tot clirosul Bisericii și pe toţi boierii «așteptînd pe părintele său cel sufletesc». Și sosind în cetatea de scaun a Tîrgoviștei, Neagoe Vodă, «cu credinţa sufletului și a inimii» cuprinse în braţe racla cu moaștele sfîntului Nifon, fostul său învătător, «și le sărută cu lacrimi de bucurie» împreună cu tot norodul creștinesc. Apoi, în alai mare, duseră sicriul cu moaștele sfîntului în mînăstirea Dealu și le așezară deasupra mormîntului lui Radu Vodă cel Mare.

Toată noaptea se făcu slujba privegherii și se înălţară rugăciuni pentru iertarea păcatelor lui Radu cel Mare «carele fără de dreptate au lepădat pre sfîntul de la sine și l-au gonit din ţara sa». Iar în revărsatul zorilor, Neagoe Basarab, care era părtaș la rugăciune, istorisi cum a văzut în aţipeală iertarea lui Radu cel Mare. Moaștele sfîntului fură ţinute mai multe zile pentru închinarea norodului credincios. Apoi, din porunca evlaviosului voievod, credincioșii boieri, împreună cu mitropolitul Neofit însoţiră îndărăt, spre mînăstirea Dionisiu, moaștele sfîntului Nifon, care

acum erau așezate într-un sicriu de argint curat, poleit cu aur și înfrumusețat cu mărgăritare și cu alte pietre scumpe și cu email. Iar deasupra pleoapei sicriului era încrustat chipul sfîntului Nifon, iar jos la picioarele lui se afla chipul lui Neagoe în genunchi, rugîndu-se sfîntului.

După ce aduseră racla cu moaștele sfîntului Nifon înapoi la mînăstirea Dionisiu, călugării adînc mișcați de darurile hărăzite obștei lor și de cinstirea dată ocrotitorului lor de Domnul Țării Romînești, hotărîră să-i trimeată «lui Neagoe Vodă poclon capul sfîntului și o mînă și blagoslovenie de la părinții cei sfinți, care erau în mînăstire, ca să fie de sfințire și de ajutor». Iar el primi acele daruri cu mare bucurie, «și le purta cu sine pe unde mergea». Mai apoi Neagoe dărui aceste moaște ctitoriei sale de la Argeș, tîrnosită în ziua de 15 august 1517, cînd între icoanele așezate în tinda bisericii au pus și «chipul sfîntului Nifon, ferecat tot cu aur și cu pietre scumpe înfrumusețat, atîta de minunat cît nu poate mintea omului să închipuiască și să spuie». Tot Neagoe Vodă puse atunci de «scoase slujbă și rugăciuni dreptului și fericitului Nifon», care se «blagoslovi» de Teolipt patriarhul Țarigradului, și de tot soborul chemat să ia parte la tîrnosirea bisericii mînăstirii de la Argeș, hotărîndu-se cu acest prilej așezarea sa canonică în ceata sfinților, urmînd să fie pomenit «pretutindenea» în ziua de 11 august. Și pentru dreapta cinstire «tocmiră de făcură și slujba sfinției sale, cu vecernie, cu utrenie și cu liturghie».

Și au stat acele părți din moaștele sfîntului Nifon în biserica mînăstirii de la Argeș pînă în anul 1949, cînd au fost mutate de aici la Episcopia Rîmnicului. Astăzi aceste sfinte moaște se păstrează în biserica Mitropoliei din Craiova, mîna într-o răcliță de argint, făcută de episcopul Iosif la 11 august 1795, iar capul în altă raclă, făcută de arhimandritul Partenie și împodobită de episcopul Iosif în anul 1799.

De asemenea Neagoe Basarab clădi la Muntele Athos «pre groapa sfîntului» o frumoasă bisericuță cu hramul Sf. Nifon, iar mînăstirea Dionisiu a îmbogățit-o «cu multă avuție și multe zidiri au făcut și înalte».

Bisericuța, racla cu sfintele moaște și o frumoasă icoană a Sf. Nifon se află și azi în cinstita mînăstire Dionisiu, pe care scriitorul rîndurilor de față s-a învrednicit a le vedea și a se închina lor, anul acesta, în zilele de 6 și 7 august. Iar racla dăruită de Neagoe Basarab și în care se păstrează moaștele Sf. Nifon are chipul unei bisericuțe cu cinci turle, lucrată toată în filigran de argint aurit, împodobită cu o friză de email, pe care se află două rînduri de icoane, înfățișînd pe Mîntuitorul Hristos între Maica Domnului și Ioan Botezătorul, iar de o parte și de alta, în rîndul de deasupra, în dreptul celor cinci turle, precum și în rîndul de dedesubt, aflîndu-se prooroci și sfinți. Pe o fășie îngustă de argint aurit, deasupra frizei, este incrustată în grecește următoarea pisanie: «**Această cinstită și sfîntă raclă este a prea sfințitului arhiepiscop al Constantinopolei, Romei celei noi și patriarh ecumenic chir Nifon. S-a pus la cale și s-a săvîrșit întru Hristos Dumnezeu, de către prea credinciosul și iubitorul de Hristos Domn Neagoe. Patriarhul a adormit acolo în venerata și sfînta mînăstire a cinstitului Inainte Mergător și Botezător Ioan.** [S-a făcut] **la anii 7023** (1515)».

Acestea sînt viața și nevoințele mai presus de fire ale sfîntului și de Dumnezeu purtătorului Nifon, care a fost fala Mitropoliei Salonicului, mîndria scaunului Patriarhiei ecumenice, slava cuvioșilor, lauda arhie-

reilor, podoaba patriarhilor, mîntuirea păcătoşilor, strălucirea Sfîntului Munte, podoaba scumpă a mînăstirii Dionisiu şi întocmitorul Bisericii noastre romîneşti.

Şi acum, pentru aceste binecuvîntate fapte, socotim mai vrednică de laudă şi de cinstire pomenirea sa de către noi romînii: pentru **viaţa aleasă, pentru sfintele sale moaşte,** pentru **ocrotirea şi ajutorul** ce ne-a hărăzit cu milostivire. Pentru **viaţa** lui, căci din treapta de patriarh ecumenic, scos fiind, s-a îndurat să vină în ţara noastră ca să ne îndrepteze pravila bisericească şi să ne cîrmuiască duhovniceşte timp de trei ani; pentru **sfintele sale moaşte,** deoarece chiar dacă în vechime am avut şi alţi vlădici sfinţi pe pămîntul ţării, totuşi de la nici unul nu ni se păstrează moaştele sau părţi din ele, cum ne-am învrednicit să avem de la sfinţia sa; capul şi o mînă. Al treilea, pentru că ne-am îndestulat de **ajutorul** şi **ocrotirea** sa, cu neîncetatele soliri şi rugăciuni către Milostivul Dumnezeu, în toate cererile noastre spre mîntuire.

Pomenirea sa cea dreaptă dăinuieşte în **cărţile de slujbă,** în **sinaxarele** şi în **viaţa** sa de sfînt, mai des scrise ori tipărite în romîneşte de cît la toate celelalte neamuri creştine.

Cinstirea sa se săvîrşeşte în ctitoriile cu sfinţitul său hram, adică în vechea bisericuţă Sf. Nifon din Tîrgovişte şi în paraclisul mînăstirii Curtea de Argeş, clădit în vremea episcopului Iosif (1793-1820).

Iar numele său cel sfînt se urmează cu necontenire în numele atîtor călugări şi vlădici care l-au purtat şi-l vor purta de-a lungul veacurilor, în Biserica lui Hristos.

Pr. Prof. GHEORGHE I. MOISESCU

BIBLIOGRAFIE

N. Dobrescu, *Reprezentanţii a două curente în Biserica din Ţara Romînească la începutul sec. XVI,* în rev. *Convorbiri Literare,* an. 44 (1910), pp. 348-364.

Al. Lapedatu, *Politica lui Radu cel Mare,* în *Lui Ioan Bianu amintire,* Bucureşti 1913.

Diaconul Dr. Nic. M. Popescu, *Nifon II, Patriarhul Constantinopolului,* în *An. Ac. Rom.,* ist. 36 (1914), pp. 731-797.

Diaconul Nicolae M. Popescu, *Patriarhii Ţarigradului prin Ţările Romîne, veacul XVI,* Bucureşti 1914.

N. A. Constantinescu, *Neagoe Basarab şi Sfîntul Nifon.* După minunata povestire a unui călugăr din Sfîntul Munte, Bucureşti 1921.

T. G. Bulat, *Personalitatea religioasă a voevodului Neagoe Basarab al IV-lea,* Craiova (1926).

D. Mazilu, *Contribuţiuni la studiul vieţii Sf. Nifon, patriarhul Constantinopolului,* Bucureşti, 1928

St. Nicolaescu, *Un preţios chivot de la Neagoe Basarab Voevod, 1512-1521, în mînăstirea Dionisiiu din Sfîntul Munte Athos,* Bucureşti 1933.

Tit Simedrea, *Viaţa şi traiul Sf. Nifon, patriarhul Constantinopolului,* Bucureşti 1937.

D. Russo, *Studii istorice greco-romîne,* Bucureşti 1939.

Vasile Grecu, *Viaţa Sfîntului Nifon. O redacţie grecească inedită,* Bucureşti 1944.

ROSTUL „VIEȚII LUI NIFON“ IN „ISTORIA ȚĂRII ROMINEȘTI, DE CIND AU DESCĂLECAT ROMINII“

Patriarhul Nifon II al Constantinopolului, scos de turci din scaun a doua oară, e chemat de Radu cel Mare să îndrumeze biserica Țării Romînești și pe credincioșii ei.

Luptător neînfricat pentru ortodoxie și viața morală a creștinilor, el ajunge în conflict cu însuși domnul, care ordonă să nu-l mai asculte nimeni pe Nifon, să nu-l mai cinstească și să nu-l mai socotească. După cîtăva vreme domnul încearcă împăcarea cu Nifon, propunîndu-i să socotească motivul conflictului uitat, dar nu reușește și pleacă sfîntul, merge la Athos, unde, după cîțiva ani moare la mînăstirea Dionisiat.

In timpul acestei disgrații a sfîntului, singur Neagoe, care era mai mare peste vînători îl vizita și îi aducea bucate de hrană și fățiș și în ascuns, iar «Nifon îl întăria cu învățăturile sale ca să crească și să se înalțe în toate faptele cele bune și să se rădice în noroc bun și să fie plăcut înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, cum mai apoi, cu rugăciunea sfinții sale să umplură amîndouă».

In Țara Romînească, după cîtăva vreme de la plecarea sfîntului, se îmbolnăvește și Radu Vodă și după multe suferințe moare. «Viața lui Nifon» scrisă, probabil între 1517 și 1521, de Gavriil preotul Sfetagorei nu se încheie cu moartea sfîntului și a lui Radu Vodă, ea continuă urmărind soarta neamului Basarabeștilor și îndeosebi soarta lui Neagoe, în timpul domniilor lui Mihnea cel Rău (1508-1510), lui Vlăduț (1510-1512) și apoi ridicarea la domnie a lui Neagoe prin aclamațiile poporului (1512). Urmează activitatea de sprijinitor al Bisericii ortodoxe, de ctitor neîntrecut în afara țării și în țară.

In afară de manuscripte cu «Viața lui Nifon», cu «Viața și slujba sfîntului», viața lui Nifon constituie o parte importantă din «Istoria Țării Romînești de cînd au descălecat Romînii». Această istorie o avem abia la sfîrșitul secolului 17. E scrisă în romînește, dar nu se menționează autorul. După un manuscript ce a aparținut lui Ștefan Vodă Cantacuzino, care nu e și cel mai vechi, a publicat N. Bălcescu istoria în care include «Viața lui Nifon». După ce spune că Radu Vodă a zidit Mînăstirea Dealului și a domnit 15 ani, se introduce viața lui Nifon, făcîndu-se astfel racordarea: «In zilele acestuia se întîmplase de scosese den scaun Amira impăratul pre Sf. Nifon, patriarhul Țarigradului și-l trimisese la închisoare la Odriiu».

Reproducerea textului merge pînă aproape de sfîrşitul «Vieţii», încheindu-se cu cuvintele: «...cum întăriră rugăciunile lui Samuil proorocul şi arhiereul pre David asupra lui Goliat, aşa şi acum ajutară rugăciunile Sf. Nifon lui Neagoe Voevodul, domnul Panoniei».

S-au lăsat la o parte aici, la sfîrşit, vreo 40 de rînduri care n-au legătură cu domnia lui Neagoe Basarab, iar la început tot pînă la chemarea Sfîntului în Ţara Romînească.

Manuscrisul cu «Viaţa lui Nifon», cu fapte petrecute în Ţara Romînească, a menţinut, cum era natural, un prestigiu şi o autoritate de necontestat Sfîntului Nifon.

Toţi cercetătorii burghezi, istorici şi istorici literari, au susţinut în legătură cu includerea vieţii lui Nifon în istoria Ţării Romîneşti, părerea care s-a generalizat, că acel ce a scris această istorie a lăsat de o parte expunerea vechilor anale ce dădeau mai mult şirul domnilor şi a intercalat viaţa Sf. Nifon în care erau descrise mai pe larg domniile lui Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlăduţ Vodă şi Neagoe Basarab; N. Iorga crede că Stoica Ludescu a dat, din însărcinarea familiei Cantacuzino, o primă redacţie Istoriei Ţării Romîneşti, fără «Viaţa lui Nifon», şi altcineva a «stilizat» această redacţie introducînd şi «Viaţa».

Analizînd din această istorie numai ultimii vreo 30 de ani sub titlul inventat de Cronica lui Şerban Vodă, conchide că istoria s-ar fi scris pentru infierarea omorîtorilor postelnicului Constantin Cantacuzino şi pentru justificarea atitudinii Cantacuzinilor şi a partizanilor lor.

Insăşi prezentarea domniei lui Şerban Vodă ne opreşte a susţine acest punct de vedere. Apoi nu se motivează just cum 30 de ani de lupte politice, de închisoare, de sacrilicii care încep cu omorîrea lui Constantin postelnicul Cantacuzino, cu otrăvirea lui Drăghici Cantacuzino, să confişte, în contul Cantacuzinilor, 370 de ani din istoria Ţării Romîneşti. O istorie pentru înfierarea omorîtorilor lui Constantin postelnicul Cantacuzino şi pentru justificarea atitudinii Cantacuzinilor şi a partizanilor lor, adică pentru justificarea prigonirilor şi omorurilor pe care le-ar face Cantacuzinii şi partizanii lor, la putere, în rîndurile partidei adverse, ni se pare o explicaţie cu totul injustă şi insuficientă, pentru care nici n-ar fi fost nevoie să se mai scrie această istorie de la descălecat, ci să se stăruie asupra celor 30 de ani de lupte, îndoit sau înzecit decît s-a făcut.

Altul e rostul politic şi moral al acestei «Istorii a Ţării Romîneşti de cînd au descălecat Romînii», care se precizează mai ales prin «Viaţa lui Nifon».

Nu cunoaştem pe autor, dar avem opera în faţă. Să vedem ce interese serveşte şi cum le serveşte.

Avem la început, în Istorie, introducere în care se afirmă că romînii se trag din romani, care, plecînd spre miază-noapte, au trecut Dunărea la Turnul Severinului, s-au întins pe sub munte pînă în Olt şi pînă în faţa Nicopolei, şi-au ales conducători banoveţi, un neam mai ales numit Basarabeşti şi sub conducerea acestora au trăit în pace pînă cînd Radu Negru, cu mulţime de oameni, a trecut de peste munţi la Cîmpulung, apoi la Curtea de Argeş şi s-a întins şi el pînă în Olt, Dunăre şi Siret.

Atunci Basarabeştii din Oltenia, cu boierimea de acolo, s-au sculat cu toţii de au venit la Radu Vodă Negru, închinîndu-i-se să fie sub porunca lui şi numai el să fie domn peste toţi. «De atunci s-au numit de-i zic Ţara Romînească».

După această sudare a tradiției originei romane a romînilor cu descălecatul lui Radu Negru din Făgăraș, continuă: «De aicea se începe povestea altor domni carii au venit pe urma Negrului Vodă». Pentru aproape două secole, pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea, sînt prezentate zece domnii în vreo 40 de rînduri. Autorul care știe povesti ceea ce au făcut romînii după ce au trecut în Oltenia și mai spre nord, abia face mențiuni anacronice despre urmașii lui Radu Negru timp de două secole. Vin acum domniile lui Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlăduț și Neagoe Basarab incluse în Istorie așa cum se găsesc în «Viața lui Nifon». Despre domnia lui Radu cel Mare s-a vorbit mai sus, la conflictul cu Nifon, la racordarea cu istoria Țării Romînești. Murind Radu Vodă, boierii nu se înțeleg pe cine să aleagă domn. In cele din urmă e ridicat la domnie Mihnea fiul Dracii armașul. Acesta cum se vede domn, începe chinuirea boierilor ca să le ia averile ș. a. «Iar pe un neam care era mai ales și mai temător de Dumnezeu, căreia îi era numele de moșie banovești adecă Basarabești, el cu multe amăgele și șutele și cu grele jurămînturi se leagă cu boierii carii erau de acel neam, că nu-i va omorî, nici le va face nici o nevoie»... «Iar el în toate zilele săpa groapă și cugeta cum va face să piarză și neamul lor». «Iar rugăciunea Sfîntului Nifon nu-l slobozea, nici îl lăsa să le facă nici un necaz, ci toate meșteșugurile lui cele viclene ca niște paianjeni să strice. Iar el fiind îndemnat tot de răutatea minții sale, chemă pre Stoican, sfetnicul său cel mai mare și intră numai cu dînsul în pimnița domnească» ca să se sfătuiască cum să piarză pe Basarabești. Scot afară pe pimnicieri și încep sfatul. Dar între acei care lucrau la pivniță era și un copil al Basarabeștilor, care, cum a văzut pe Mihnea, s-a umplut de groază și neavînd unde fugi, s-a ascuns într-o bute seacă. Astfel copilul auzi «cum și în ce chip vor face să piarză pre acel neam», adică pe Basarabești. După ce domnul și Stoican au terminat sfatul, au băut vin din cel mai bun și au ieșit din pivniță. «După dînșii a ieșit și copilul furiș și nu spuse nimic nimănui... pînă află vreme și prilej de spuse părinților și neamului său celui mai mare toate lucrările și hicleșugurile călcătoriului de jurămînt domn»... Basarabeștii «să sfătuiră și luară avuție și oameni cît putură și trecură Dunărea de aceia parte și scăpară toți de cursa Mihnii Vodă... că era Dumnezeu cu dînșii și rugăciunile Sfîntului Nifon».

...«Iar zvăpăiatul domn deaca auzi de pribegia lor... în pizmă le-au ars curțile și casele le-au risipit, iar cîți au aflat de acel neam rămași, pre toți i-au muncit... pre unii i-au omorît». Mînăstirea lor care o făcuse pe rîul Bistrița den temelie o au risipit și biserica Sf. Apostoli, care o zidise Neagoe... iar o au sfărîmat... și rădică mare goană asupra acelui neam blagoslovit».

«Décii acei boieri drepți pre carii îi ferise D-zeu din mîinile muncitoriului, de cari să zise mai sus, mierseră la împărăție și spuseră înaintea împăratului toate răutățile Mihnii Vodă. Iar împăratul deaca auzi așa și înțelese că sînt cuvintele lor adevărate... le puse domn pe Vladul, fratele Radului Vodă... căci ei îl ceruseră pre acela de la împăratul».

Jurară boerii și Vlad Vodă credință și apoi plecară spre țară. Sosind la Dunăre fac din nou jurămînt înaintea lui Mehmet Pașa. Intîi zise neamul Basarabeștilor: «De vom umbla noi cu hicleșug și de nu vom sluji domnului nostru, Vladului Vodă cu dreptate, să piarză numele și neamul nostru dintr-această țară în veci. Și ziseră toți: amin». Așijderea și Vladul Vodă zise către Mehmet Pașa: «De voi face eu acestui neam vreun rău sau

vreun hicleşug, sabia ta să taie capul mieu cu mare ruşine şi să pierz: neamul meu dintr-această ţară. Şi iar ziseră toţi: amin».

Basarabeştii şi Mehmet Paşa trec Dunărea cu oastea împărţită în trei pîlcuri. Un pîlc era comandat de Neagoe. El a lovit pe neaşteptate oastea lui Mihnea, comandată de fiul său Mircea, la Cotmeana şi a nimicit-o. Mihnea Vodă n-a mai încercat soarta armelor şi a fugit în Transilvania.

«De aciia şăzu în scaun Vladul vodă şi veni ţara de i să închină». «...Iar Vladul Vodă cu ajutorul lui Dumnezeu creştea întru mai mari bunătăţi şi în cinste pînă cît au ţinut sfatul acelui neam drept». La o revenire a lui Mihnea cu oaste ca să-şi reia domnia, e învins, ajutînd şi Danciu! marele vornic.

«Iar de Vladul Vodă eşi veste mare pretutindenea pentru război şi pentru noroc bun pînă cînd au ţinut sfatul acelui neam ales de Dumnezeu, al Basarabeştilor. Iar deaca lepădă sfatul acelui neam şi primi al altora... şi sări asupra acelui fericit de Dumnezeu neam» pentru că Bogdan spunea minciuni domnului, că Neagoe îl va scoate din domnie. Domnul trimite să fie adus Neagoe, iar alţi boieri îi ziseră: «Doamne, părăseşte-te de aceasta, nu asculta cuvintele lui Bogdan, că Neagoe iaste cu adevărat fecior al nostru şi nu are întru sine hicleşug, cum ştiu toţi boierii Ţării Munteneşti cu toată adeverinţa».

Domnul cere boierilor care luau apărarea lui Neagoe să-l aducă şi să jure pentru dînsul, iar în ascuns plănuia prinderea şi uciderea tuturor. Un călugăr destăinuie Basarabeştilor planul lui Vlad Vodă împotriva lor. Ei se refugiază într-o insulă şi apoi trec în dreapta Dunării, merg la Mehmet Paşa şi-au spus cele ce au pătimit de la Vlad Vodă.

Paşa strînge oaste mare, trece Dunărea împreună cu Basarabeştii şi în lupta de lîngă Bucureşti, oastea lui Vlad Vodă este biruită. Vlad Vodă văzînd oastea lui învinsă vrea să fugă, «iar cu împiedecarea lui Dumnezeu fu prins de oastea lui Mehmet paşa şi-l duseră în Bucureşti la paşa, legat. Iar dacă-l văzu paşa, zise-i cu ocară: O, călcător de jurămînt, iată, să-ţi fie după cuvîntul jurămîntului tău şi să tae sabia mea capul tău. Cum să şi umplu, că însuşi paşa cu mîna lui i-au tăiat capul în oraş în Bucureşti, supt un păr»... Poporul aclamă domn pe Neagoe, iar acesta nu primeşte. «Iar nărădul tot striga şi zicea către dînsul: Iată, nu va Dumnezeu să fie altul, nici noi, ci numai tu să fii noao domn»... «Deci şi Neagoe să plecă glasului năroadelor şi luo coruna şi scaunul a toată Ţara Rumînească. Şi îndată făcu judecată şi dreptate între oameni».

De aici înainte e activitate de ctitor şi de susţinător al Bisericii ortodoxe a lui Neagoe la Athos, la Ţarigrad şi în mai toată peninsula Balcanică; apoi în Ţara Romînească sfîrşind cu mînăstirea Curtea de Argeş.

Din pasajele scoase în evidenţă, din «Viaţa lui Nifon» indusă în «Istoria Ţării Romîneşti de cînd au descălecat Romînii» se precizează programul politic al Basarabeştilor. Ei sînt un neam mai ales dintre romînii care s-au despărţit de romani şi au descălecat în Oltenia. Sînt banoveţi sau Basarabeşti. Acolo în Oltenia au trăit în pace pînă cînd Radu Negru a descălecat la Cîmpulung şi la Curtea de Argeş. Atuncea aceşti Basarabeşti au venit şi s-au închinat lui Radu Negru şi au întemeiat împreună Ţara Romînească.

Sînt un neam mai ales, plăcuţi lui Dumnezeu, plăcuţi poporului, drepţi, pentru ortodoxie şi viaţă morală. Au susţinut domnia pămîntească şi totdeauna au luptat împotriva linguşitorilor şi împotriva exploatatorilor po-

porului. Dar ce legătură e între Basarabeşti şi Cantacuzini? Cantacuzinii sînt descendenţi prin mama lor din Basarabeşti. Urmaşi ai Basarabeştilor sînt Radu de la Afumaţi, Radu Şerban, Matei Basarab, Constantin Şerban, toţi ridicaţi la domnie cu voia poporului, toţi luptători împotriva exploatatorilor şi prădătorilor poporului.

Neamul Cantacuzinilor din Ţara Romînească, care începe prin Elena, fiica lui Radu Şerban, căsătorită cu Constantin postelnicul Cantacuzino sînt mulţi şi prin legăturile de familie, formează partida naţională şi luptă împotriva exploatatorilor poporului.

O situaţie politică similară aceleia descrise în viaţa lui Nifon, de persecuţii, acum contra Cantacuzinilor, se conturează în a doua jumătate a secolului XVII, pînă la biruinţa acestora. Mihnea cel Rău şi Mihnea al III-lea, Vlăduţ şi Gr. Ghica, Radu Leon, Gh. Duca, Neagoe Basarab — şi Şerban Cantacuzino.

Acesta e rostul «Vieţii lui Nifon» în «Istoria Ţării Romîneşti de cînd au descălecat Romînii», să arate îndreptăţirea Cantacuzinilor la domnia Ţării Romîneşti ca descendenţi ai Basarabeştilor şi ca luptători pentru popor şi ortodoxie, ca o indicaţie a providenţei, fiind plăcuţi lui Dumnezeu şi plăcuţi poporului. Istorie Cantacuzinească fără viaţa lui Nifon nu se poate concepe.

CONSTANTIN GRECESCU

CUM POATE FI PREZENTATĂ IN PREDICI INVĂȚĂTURA ORTODOXĂ DESPRE MINTUIRE

A. Invățătura creștină despre mîntuire este proprie religiei creștine. In înțeles larg, toate religiile își propun un ideal de mîntuire, de izbăvire a omului de suferință și de moarte. Deosebirile religioase apar însă tocmai din felul în care sînt privite, înțelese și explicate originile suferinței și morții. Pentru unele religii cauzele suferinței și ale morții sînt capriciile duhurilor rele, pentru altele o întunecată hotărîre a unui Dumnezeu despotic, iar pentru altele este materia sau fapta rea a omului liber. Potrivit cu aceste concepții sînt și doctrinele despre mîntuire. Mîntuirea constă în împăcarea duhurilor rele (animism), în stingerea oricărei dorințe și scufundarea în Totul Anonim (budism), maniheism, platonism, monism); sau în supunerea totală față de hotărîrile implacabile ale lui Dumnezeu, «cu nădejdea că drama durerii va sfîrși printr-un deznodămînt care să împace pe Dumnezeu» (Iov, Eclesiastul, Psalmii).

Cu totul deosebită este doctrina creștină despre mîntuirea prin Hristos. Potrivit cu învățătura creștină, cauza suferinței și a morții este păcatul privit ca o putere care se împotrivește lui Dumnezeu. Această învățătură este a Mîntuitorului, a Sfîntului Apostol Pavel, a tradiției patristice, a Bisericii.

Predicatorul trebuie astfel să-și delimiteze orizontul hristologic. Este vorba de dogma fundamentală și esențială a Bisericii. Extensiunea orizontului credincioșilor se face pe măsura orizontului cuvîntării. Aceasta nu înseamnă cu necesitate că trebuie să fie prezentat un anume material teologic și istoric. Orizontul religios în predică nu înseamnă erudiție informativă, date, de-a dreptul oferite ascultătorilor. Ocolind paradoxul aparent, am putea spune că orizontul de care este vorba aici, este o lumină emisă dintr-un focar a cărui alcătuire tehnică și al cărui fel de funcționare nu interesează pe credincioși. Orizontul este lumina vie și atrăgătoare a cuvîntării, abstracție făcînd de cauza care o produce. Un efect luminos este emis de uzină, adesea uriașă, dar nu aceasta caută omul, ci o lumină care să-i lumineze «cămara». Predicatorii cu experiență cunosc foarte bine acest fel de iluminare: ei nu aduc înaintea ascultătorilor uzina întreagă, ci doar fac «priza» cu firul fiecăruia și deodată flacăra izbucnește în inima dornică de lumină.

Stăpînirea a unui cît mai vast orizont este cu deosebire necesară în cuvîntările legate de dogma mîntuirii. In epoca modernă aceasta a stîrnit cele mai adînci și răsunătoare dezbateri. Și dacă pentru vremea sa Toma de Aquino număra 26 obiecțiuni care se puteau formula atunci (Contr. Gentes, 4, 53, 55) împotriva acestei dogme, în vremea noastră felul și numărul îndoielilor pe care ea le stîrnește este, firește, mult mai mare. Mai ales sub influența protestantismului și teozofiei. Predicatorul este deci dator să aibă în vedere din capul locului punctul de plecare și toate ocolurile pe care le face, urcînd și scoborînd, pe cărarea aceasta.

1. In adîncul ei dogma aceasta este *o mare taină,* «taina cea ascunsă din veacuri» (Col. I, 26), pentru că ea se leagă nemijlocit de alte taine tot atît de mari: taina Sfintei Treimi, taina Întrupării, taina păcatului (II Tes. II, 7) și taina iubirii lui Dumnezeu, care aduce mîntuirea (In. XIII, 10; Rom. V, 6-8). Fericitul Augustin, la capătul unor imense eforturi de adîncire și sistematizare în problemele soteriologice, exclama: «Cine ar putea să explice, într-un grai potrivit, numai acest cuvînt al Scrip-

turii: «Cuvîntul trup s-a făcut» (Enchir. X, 35)? Simpla expunere catehetică a mîntuirii dă naștere la grave întrebări: Pentru ce avea și are nevoie lumea de un mîntuitor? Și de ce acest mîntuitor își împlinește opera de mîntuire substituindu-se oamenilor? De ce acest mîntuitor trebuia să moară pe cruce, ca să salveze pe oameni? Intrebări de natura aceasta fac din dogma mîntuirii o răscruce teologică în care se întîlnesc: învățătura despre Dumnezeu, despre mila, iubirea și dreptatea Lui, despre păcat și răul fizic, suferința și moartea, strîns unite cu răul moral din lume, învățătura despre păcat și har, învățătura despre Cuvîntul întrupat și legăturile lui cu lumea, precum și un vast cîmp de controverse dogmatice presărate de-a lungul istoriei Bisericii, pînă să ajungă să se fixeze în definițiile dogmatice și în catehismele cunoscute. Predicatorul trebuie să recapituleze și să adîncească aceste multiple aspecte cu caracter dogmatic, istoric și confesional. Conținutul doctrinal asimilat și aprofundat constituie rezervorul din care — ca sub presiunea firească a depozitului: întocmai ca dintr-un rezervor de proporții, alimentat în permanență de izvoare uneori aduse de departe pe conducte nevăzute, apa curge la o simplă învîrtire de robinet, ceva asemănător se întîmplă și cu vestitorul Cuvîntului lui Dumnezeu, mai cu seamă în tratarea și lămurirea temelor soteriologice. Rezervorul predicatorului se alimentează cu «apă vie», curgînd din dumnezeiestile izvoare; numai din rezervor poate dar să dea și altora și numai sub presiunea volumului «apa cea vie» se poate împărtăși la cît mai mulți și cît mai de departe. In sfîrșit, comparația ilustrează o lege și un principiu și dacă în treacăt s-ar mai putea adăuga ceva, ar fi un mic sfat practic: atenție la robinet! Apa să nu curgă nici prea tare în pahar, căci atunci nu rămîne nimic în el, dar nici prea încet, cu picătura, pentru că atunci se pierd momentele psihologice care o făceau așa de necesară.

2. Enunțarea catehetică a dogmei de care ne ocupăm ar putea fi formulată astfel: Fiul lui Dumnezeu a venit în această lume, s-a făcut om și a murit pe cruce «pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire». Mîntuirea constă în faptul că El s-a făcut om după voia lui Dumnezeu, «ascultător pînă la moarte» față de Tatăl, a creat sub privirea Tatălui și sub ochii lumii întregi omul așa cum l-a voit Dumnezeu, «chip și asemănare» a lui Dumnezeu, fiu al lui Dumnezeu. El este întîiul fiu al lui Dumnezeu, fiu «iubit», pe cînd ceilalți oameni erau «fiii mîniei»[1] lui Dumnezeu. Cu Mîntuitorul Iisus se începe o nouă istorie a oamenilor, istoria fiilor lui Dumnezeu, fiilor iubiți ai lui Dumnezeu. Prin El cei ce cred în El și-L urmează devin și ei fii ai lui Dumnezeu, «frați» cu Iisus Hristos (Rom. VIII, 29), prin El oamenii dobîndesc «înfierea» lui Dumnezeu Tatăl, intră din nou în iubirea lui Dumnezeu (Efes. I, 5). La originea lui, cuvîntul mîntuire (redemptio, de la redimere = a răscumpăra, a pune amanet) înseamnă răscumpărarea unui sclav sau a unui captiv din robie. Omenirea căzuse în robia păcatului și din această robie nu se putea salva singură. Mîntuitorul a venit ca s-o răscumpere și s-o elibereze și pentru aceasta a trebuit să moară pe cruce.

Această sumară enunțare este însă o concluzie care presupune o serie întreagă de premize, *premizele mîntuirii*. Predicatorul chiar dacă nu s-ar opri la vreuna din ele este dator totuși să le aibă în vedere. Ele formează un lanț cauzal care constituie laolaltă cheia explicativă a dogmei, în măsura în care dogma poate fi explicată.

Mîntuirea lumii este o hotărîre a lui Dumnezeu luată din vecie și care s-a împlinit în timp. Se pot distinge astfel mai multe etape în opera de mîntuire:

B. 1. *Hotărîrea din veci a lui Dumnezeu de a mîntui lumea*
2. Necesitatea mîntuirii.
3. Pregătirea mîntuirii.
4. Libera hotărîre a lui Dumnezeu și mîntuirea.
5. Mîntuirea prin Domnul Iisus Hristos.

Fiecare din etapele menționate își are rostul său și aspectele sale proprii. Din punct de vedere dogmatic se pot face și alte împărțiri și subîmpărțiri. Pentru predicator însă se pare că această privire de ansamblu este mai potrivită. Ramurile care se

---

1. Expresia aceasta specifică paulină (Efes. II, 3) trebuie înțeleasă în sensul în care se înțelege în Sfînta Scriptură expresia „mînia lui Dumnezeu", o metaforă puternică pentru a arăta dreptatea lui Dumnezeu care pedepsește păcatul și reacțiunea lui Dumnezeu atunci cînd nu e înțeleasă și este nesocotită de către om. S-ar pune poate întrebarea: în ce fel se împacă iubirea lui Dumnezeu pentru păcătoși cu mînia Lui împotriva lor? Trebuie să observăm că „mînia" lui Dumnezeu se arată după încercare: „Și după împietrirea ta și după inima ta nepocăită îți agonisești mînie în ziua mîniei și a arătării dreptei judecăți a lui Dumnezeu" (Rom. II, 5). Prin „ziua mîniei" se înțelege judecata din urmă. Dar mînia lui Dumnezeu se arată și înainte de judecata finală, împotriva tuturor care săvîrșesc răul: „Iar mînia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată păgînătatea și peste toată nelegiuirea oamenilor care țin adevărul în robia nedreptății" (Rom I, 18), adică pedeapsa divină îi îndeamnă pe păcătoși la pocăință. Păcătoșii nu sînt osîndiți pentru vecie, pentru că ei sînt încă în stare de a se îndrepta înaintea lui Dumnezeu și pentru aceasta Dumnezeu îi iubește încă. In împrejurarea aceasta iubirea lui Dumnezeu este o dragoste îndelung milostivă. Pe scurt, iubirea lui Dumnezeu are trepte, e mai mare sau mai mică, o acordă sau o refuză, dar aceasta nu înseamnă că Dumnezeu urăște și că în Dumnezeu coexistă iubirea și ura. Dumnezeu nu iubește răul pe care nu l-a creat El, iar aceasta nu înseamnă că urăște, ci doar că nu iubește.

desprind din ele vor forma obiectul analizelor viitoare. De data aceasta ne oprim la primele două etape, la punctele 1 și 2.

B. 1. *Hotărîrea din veci a lui Dumnezeu de a mîntui lumea.*

Pe Dumnezeu nu putea să-L surprindă căderea omului. Atotștiința lui Dumnezeu a prevăzut căderea și pentru El n-a fost necesară evoluția în timp a omului ca să decidă și mîntuirea. Odată cu căderea, El a hotărît din veci și mîntuirea. După logica noastră întemeiată pe timp și spațiu, sîntem înclinați să zicem că Dumnezeu a luat hotărîrea mîntuirii *după* căderea omului. Insă în Dumnezeu însuși nu există evoluție în timp și spațiu, nu există succesiune de acte, ci absolută simultaneitate. Dumnezeu este deasupra timpului și spațiului, hotărîrile Lui se iau din perspectiva veșniciei, *sub specie aeternitatis,* o categorie de apreciere și împlinire necunoscută omului, făptură mărginită. Hotărîrea de a mîntui lumea, ca și trimiterea Fiului Său sînt hotărîri luate «mai înainte de întemeierea lumii» (Efes. 1, 4; cf. I Cor. II, 7). Dumnezeu nu putea îngădui ca cea mai iubită dintre făpturile pămîntului să rămînă în robia păcatului și a diavolului, condamnată la pieire și moarte veșnică. Din început El n-a voit aceasta și de aceea, în nesfîrșita Sa iubire de oameni a aflat «calea» și mijlocul eliberării omului trimițînd în lume pe însuși Fiul Său (Efes. II, 4; Tit III, 5-6). Căderea omului se aseamănă cu căderea îngerilor răi, numai prin aceea că este și ea o cădere datorită vrăjmășiei păcatului, ca forță negativă opusă lui Dumnezeu; dar ea se deosebește mult. Poziția omului față de Dumnezeu se deosebește fundamental de poziția îngerilor răi. Ingerii căzuți aveau în firea lor veșnicia, ei erau făpturi eterne și de aceea au fost osîndiți pentru eternitate. Omul însă, în viața lui temporală, a căzut *în timp,* a căzut în acea parte a vieții lui care se scurge în timp, a fost deci osîndit tot în timp. Osînda lui era limitată, așa că mîntuirea din început era posibilă. Omul fusese amăgit și căderea a produs în adîncul sufletului său o adîncă revoluție: odată cu recunoașterea păcatului săvîrșit și cu mărturisirea lui, în sufletul omului s-a născut rușinea și căința, semne sigure că firea omenească nu fusese pervertită pînă la rădăcina ei cea mai adîncă și că la vremea potrivită ea putea fi răscumpărată.

C. Păcatul omului rămîne totuși grav prin aceea că el călcase voia lui Dumnezeu cel infinit și veșnic. Indreptarea omului trebuia să se săvîrșească tot pe o cale veșnică și infinită. Dar aceasta nu era în puterea omului și nici în puterea oricărei alte creaturi. Impăcarea lui Dumnezeu n-o putea căpăta nimeni, chiar dacă întreg neamul omenesc ar fi suferit moarte mucenicească și chiar dacă întregul univers s-ar fi jertfit. Toate aceste jertfe ar fi fost mărginite și din lumea făpturilor. Dreptatea divină nu putea fi împăcată decît tot pe calea unei îndreptări divine a omului căzut. Și modalitatea divină a mîntuirii, mijlocul cel mai potrivit, la care nu se putea gîndi nimeni, nici chiar îngerii, «taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută», a descoperit-o Dumnezeu: în felul în care sfatul și hotărîrea veșnică a lui Dumnezeu a rînduit mîntuirea se împletesc dumnezeiește dreptatea divină și iubirea divină, împlinind cuvîntul profetic al Psalmistului (Ps. LXXXIV, 10-14).

După învățătura Bisericii, mîntuirea este opera la care au conlucrat cele trei persoane ale Sfintei Treimi, Dumnezeu cel unul în ființă și Mîntuitor (Iuda 25; I Tim. I, 1; II, 3-4; Tit III, 4-6). Mîntuitorul Hristos, Dumnezeu adevărat, este persoana a doua a Sfintei Treimi, care împlinește în lume veșnicul sfat al lui Dumnezeu pentru mîntuire (Evr. II, 11).

D. 2. *Necesitatea mîntuirii.* Era necesară mîntuirea? Nu puteau oamenii trăi și fără ea? Nu puteau trăi în păcat, în robia păcatului (In. VIII, 34), omul era creat liber, și nu putea trăi nici sub tirania morții, căci este creat ca să trăiască. Asemenea celui căzut în mîinile tîlharilor (Luca 9), nu-i rămînea nici o cale de salvare prin sine însuși: nu-și putea pansa singur rănile și să se refacă. Păcatul și moartea, în strînsă legătură între ele (Rom. VI, 23) sînt două realități de o amploare covîrșitoare, cu urmări funeste, de sub povara cărora nu poate fi salvat decît de Dumnezeu, singur în stare să ierte păcatele (cf. Iov IX, 30; Ier. II, 22 și Mat. IX, 2-3; Mc. II, 7, etc...) și să învie morții. Omenirea era expusă la moartea temporală și moartea veșnică. Se cerea o mîntuire din această stare, o purificare și o creație din nou, o restaurare a omului, deci o operă absolut peste puterile omului.

E. *Sfînta Scriptură.*

a) *Hotărîrea din veci a mîntuirii.* 1. «Binecuvîntat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, întru Hristos, ne-a binecuvîntat pe noi, în cerești locașuri... Precum în El (Hristos) ne-a fost ales *mai înainte de întemeierea lumii,* ca să fim sfinți și fără prihană în fața Lui, *mai înainte,* rînduindu-ne să ne înfieze, prin Iisus Hristos, potrivit bunei găsiri cu cale a voinței Sale, spre lauda măririi darului Său, cu care dăruitu-ne-a pe noi, prin Fiul Său iubit. Intru El, prin sîngele Lui, avem răscumpărarea și iertarea păcatelor potrivit harului Său prea bogat, pe care l-a făcut să pri-

sosească între noi... Dumnezeu ne-a făcut cunoscută *taina* voinței Sale, după bună plăcerea Sa, astfel *cum hotărîse în Sine mai înainte,* spre întocmirea *împlinirii vremilor,* ca toate să le adune iarăși în Hristos» (Efes. I, 4-10). 2. «Știind că nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur, ați fost răscumpărați..., ci cu sîngele... lui Hristos, care într-adevăr *a fost orînduit mai înainte de întemeierea lumii*, dar a fost arătat în anii cei mai de de urmă, pentru voi» (I Petru I, 18-20). 3. «Cartea Mielului celui înjunghiat de la întemeierea lumii» (Apoc. XIII, 8). 4. «Propovăduim înțelepciunea lui Dumnezeu, cea din taină și ascunsă, pe care Dumnezeu *mai înainte de toți vecii,* a rînduit-o spre mărirea noastră» (I Cor. II, 7).

b) *Făgăduința mîntuirii.* (Aurora mîntuirii. Protoevanghelia): 1. «Dușmănie vor pune între tine și între femeie, între sămînța ta și sămînța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcîiul» (Fac. III, 15). 2. «Și se vor binecuvînta prin neamul tău toate popoarele pămîntului» (Fac. XXII, 18: Dumnezeu binecuvîntează pe Avraam). 3. «Iată Dumnezeul nostru! Cu judecată răsplătește și va răsplăti; el va veni și ne va mîntui» (Is. XXXV, 4).

F. *Implinirea făgăduinței.*

1. «Dumnezeu este iubire «Ioan IV, 8). 2. «Noi îl iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit întîi» (I Ioan IV, 19). 3. «Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul Născut, pentru ca oricine care crede într-Insul să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16). 4. «Dumnezeu a trimis, pentru păcat, pe însuși Fiul Său, în trup asemănător trupului păcatului, și, în trup, a osîndit păcatul» (Rom. VIII, 3). 5. «Pe El, care n-a cunoscut păcatul, pentru noi L-a făcut păcat, ca să dobîndim întru El, dreptatea lui Dumnezeu» (II Cor. V, 21). 6. «O, adîncime a bogăției și a înțelepciunii și a științei lui Dumnezeu! Cît sînt de nepătrunse judecățile Lui și de neurmate căile Lui!» (Rom. XI, 33).

G. *Taina vremurilor de împlinire.*

1. «El ne-a mîntuit și ne-a chemat cu chemare sfîntă, nu după faptele noastre, ci după a Sa găsire cu cale și după darul ce ne-a fost dat în Hristos Iisus, mai înainte de începutul veacurilor, iar acum s-a dat pe față prin arătarea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, cel ce a nimicit moartea și a adus la lumină viața și nemurirea prin a Sa Evanghelie» (II Tim. 9-10). 2. «Să aduc la îndeplinire cuvîntul lui Dumnezeu, taina cea ascunsă din veacuri și neamuri, iar acum dată pe față sfinților Săi» (Colos. I, 25-26). 3. «Pentru ca înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri să se facă cunoscută acum, prin Biserică, domniilor și stăpînirilor, în cerești locașuri, după punerea la cale cea de veacuri pe care a desăvîrșit-o în Hristos Iisus, Domnul nostru» (Efes. III, 10-11). 4. «Doamne, Dumnezeul meu, pe Tine Te voi înălța, lăuda-voi numele Tău, căci Tu ai făcut lucruri minunate, punerile Tale la cale din vremi cu adevărat străvechi plinite au fost» (Is. XXV, 1).

H. *Persoanele Sfintei Treimi conlucrează la opera de mîntuire.* 1. «Iar celui ce poate să vă păzească pe voi de orice cădere și să vă pună înaintea măririi Lui, neprihăniți, cu bucurie mare, *singurului Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, prin Iisus Hristos, Domnul nostru,* — slavă, preamărire, putere și stăpînire, mai înainte de tot veacul și acum și întru toți vecii, Amin» (Iuda 24-25). 2. «Pavel, apostol al lui Hristos Iisus, după porunca lui *Dumnezeu Mîntuitorul nostru* și a lui Hristos Iisus, nădejdea noastră» (I Tim. 1, 1). 3. «Că acesta este lucru bun și primit înaintea *lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru,* care voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului» (I Tim. II, 3-4). 4. «Cînd bunătatea și iubirea de oameni a *Mîntuitorului nostru Dumnezeu* s-au arătat, El ne-a mîntuit nu din faptele cele întru dreptate, săvîrșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfînt, pe care L-a vărsat peste noi, cu bogăție, prin Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru» (Tit III, 4-6).

I. 2. *Necesitatea mîntuirii.*

1. «Printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea și astfel moartea a străbătut în toți oamenii...» (Rom. V, 12). 2. «Pentru că simbria păcatului este moartea, iar darul lui Dumnezeu: viața veșnică, întru Hristos Iisus, Domnul nostru» (Rom. VI, 23). 3. «Iar pe voi v-a făcut vii cei ce erați morți, prin greșelile și prin păcatele voastre, în care ați umblat mai înainte, potrivit veacului lumii acesteia... (Efes. II, 1-2). 4. «Precum din neascultarea unui singur om toți s-au făcut păcătoși, tot așa din neascultarea unuia mulți se vor face drepți» (Rom. V, 19). 5. «Într-adevăr, dacă prin greșeala unuia, moartea a domnit prin unul singur, cu atît mai mare cuvînt cei ce primesc belșugul harului și al darului dreptății vor împărăți în viață prin unul Iisus Hristos» (Rom. V, 17). 6. «Așa că precum păcatul a stăpînit în moarte, tot astfel să stăpînească darul, prin dreptate, spre viața veșnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru» (Rom. V, 21). 7. «N-am venit să judec lumea, ci să izbăvesc lumea»

(Ioan XII, 47). 8. «Iar toate sînt de la Dumnezeu care ne-a împăcat Sie-şi prin Hristos şi ne-a dat nouă slujirea împăcării. Pentru că Dumnezeu era întru Hristos şi a împăcat lumea cu Sine însuşi, ne mai ţinînd în socoteală greşelile lor şi încredinţîndu-ne nouă cuvîntul împăcării. Aşadar, solim pentru Hristos ca şi cum Dumnezeu v-ar îndemna prin noi. Rugămu-vă, în locul lui Hristos, împăcaţi-vă cu Dumnezeu» (II Cor. V, 18-20) 9. «Dacă sînt vinovat, de ce să mă mai trudesc zadarnic? Sînt năpădit de teama chinurilor mele, ştiind bine că tu nu mă vei scoate nevinovat... Căci Dumnezeu nu este un om ca mine, ca să stau cu El de vorbă şi ca să mergem împreună la judecată. Intre noi nu se află un al treilea care să-şi pună mîna peste noi amîndoi şi care să depărteze varga sa de deasupra capului meu, aşa încît groaza lui să nu mă mai tulbure. Atunci aş vorbi şi nu m-aş mai teme de el. Dar nu este aşa şi eu sînt singur cu mine însumi» (Iov IX, 28-35). 10. Fiule, iartă-se ţie păcatele tale. Dar erau acolo unii dintre cărturari care şedeau şi cugetau în inimile lor: Pentru ce vorbeşte acesta astfel? El huleşte. Cine poate să ierte păcatele fără numai unul Dumnezeu?» (Mc. II, 5; Cf. Mt. IX, 2-3). 11. «Pentru că Fiul Omului a venit să caute şi să mîntuiască pe cel pierdut» (Lc. XIX, 10). 12. «Vrednic de încredere şi de toată primirea este cuvîntul că Iisus Hristos a venit în lume să mîntuiască pe cei păcătoşi, dintre care cel dintîi sînt eu» (I Tim. I, 15). 13. «N-au trebuinţă de doctor cei sănătoşi, dar cei care suferă. N-am venit să chem pe drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă» (Lc. V, 31-32). — «Amin, amin, grăiesc vouă, oricine săvîrşeşte păcatul, este rob păcatului» (Ioan VIII, 34). 14. «Amin, amin, grăiesc vouă: Cel ce crede în Mine are viaţă veşnică. Eu sînt pîinea vieţii. Părinţii voştri au mîncat mană în pustie, *dar au murit*. Pîinea ce se pogoară din cer este aceea, din care, dacă mănîncă cineva, *nu mai moare*. Eu sînt pîinea cea vie care s-a pogorît din cer. Cine mănîncă din pîinea aceasta va fi viu în veci. Iar pîinea pe care Eu voi da-o este trupul Meu pe care da-l-voi pentru viaţa lumii» (Ioan VI, 47-51).

J. *Sfinţii Părinţi.*

Tradiţia patristică este foarte bogată. Sfinţii Părinţi învaţă că venirea Mîntuitorului nu constituie o completare a creaţiunii. Mîntuitorul a venit «pentru noi, oamenii», pentru mîntuirea omului în existenţa lui temporală şi fizică. Sf. Irineu, interpretînd pe Sf. Apostol Pavel (I Cor. XV, 45), combate învăţătura gnostică, arătînd că dacă omul n-ar fi păcătuit cu trupul, în existenţa lui psiho-fizică, n-ar fi fost necesară venirea Domnului. Mîntuitorul s-ă întrupat pentru mîntuirea omului ca fiinţă alcătuită din trup şi suflet (Adv. Haer. V, 14, 18). Cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel de la Efeseni I, 10 «ca toate să le adune iarăşi în Hristos», înseamnă numai imensa tulburare produsă de păcat în ordinea şi integritatea armonioasă a cosmosului, disocierea elementelor universului care nu mai este *res integra* şi aci trebuie văzută cauza venirii Domnului, «pentru a *reuni* în Hristos» pe cele despărţite de păcat (Andrutsos, Dogm., p. 182, traduce *a reuni,* ceea ce exprimă foarte bine ideea de reconstrucţie inclusă în mîntuire).

1. «Cînd nelegiuirea noastră ajunsese la culme şi cînd era prea vădit că nu putem aştepta altceva ca răsplată decît blestemul şi moartea, s-a plinit vremea pe care Bunul Dumnezeu din vecie o hotărîse ca să-şi arate îndurarea şi puterea Lui. O, nesfîrşită dragoste şi milostivire a lui Dumnezeu pentru om, care ne covîrşeşte! El nu ne-a urît, nu ne-a îndepărtat, nu Şi-a adus aminte de fărădelegile noastre, ci cu îndelungă răbdare, cu bunătate şi cu milă a suferit nedreptăţile noastre şi pe însuşi Fiul Său L-a dat» (Rom. VIII, 32) ca răscumpărare pentru noi, pe cel sfînt pentru cel nelegiuit, pe cel fără nici o răutate pentru cel înrăit, pe «cel drept pentru cei nedrepţi» (I Petru III, 18), pe cel nestricăcios pentru cei stricăcioşi, pe cel nemuritor pentru cei muritori. Ce altceva ar fi putut acoperi păcatele noastre, în afară de dreptatea Lui? Şi prin cine ne-am fi putut îndrepta, noi, cei nedrepţi, prin cine altul, decît prin Fiul lui Dumnezeu?» (Epist. către Diognet, 9, 2). 2. «Cuvîntul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, în nesfîrşita Sa iubire pentru noi, s-a făcut ce sîntem noi, pentru ca noi să ne facem ce este El» (Sf. Irineu, Adv. Haer., pref.). 3. «Dacă Dumnezeu nu ne-ar fi dăruit mîntuirea, n-am fi dobîndit o singură niciodată, şi dacă omul nu s-ar fi unit cu Dumnezeu, n-ar fi putut ajunge nestricăcios. Trebuia un Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, care să mijlocească între oameni şi Dumnezeu pentru pace şi bunăînţelegere... Cum am fi putut noi să devenim fii adoptivi ai lui Dumnezeu, dacă Fiul n-ar fi intrat în legătură cu noi, dacă Cuvîntul nu ne-ar fi dat putinţa să intrăm în legătură cu El, făcîndu-se trup?» (idem, III, 18, 1). 4. «Obîrşia noastră coruptă chiar de la început, trebuia să se refacă, izvorînd dintr-un nou izvor» (Leon cel Mare, Serm. 23, 3). 5. «Ce creatură s-ar fi putut restabili faţă de Creator numai prin puterea ei de creatură? Sau ce ajutor puteau să dea cei asemenea (oamenii) celor asemănători, cînd ei înşişi aveau nevoie de ajutor? Şi ca atare Cuvîntul dacă n-ar fi fost decît o creatură, cum ar fi putut să şteargă sentinţa divină şi să ierte păcatele de vreme ce aceasta n-o poate face

decît Dumnezeu, după cuvîntul profetului: «Cine este Dumnezeu ca Tine, care ierți fărădelegea și treci cu vederea păcatele?» (Miheia VII, 18). Cum deci o creatură ne-ar ti putut elibera de păcat?» (Sf. Athanasie, Contr. Ar., II, 7, 67). 6. «Nici o creatură nu putea să ajute la opera de mîntuire, avînd ea însăși nevoie de mîntuire» (idem, II, 69). 7. «După ce oamenii își degradaseră firea prin păcat și pierduseră astfel harul, ce aveau să mai facă sau ce era necesar să-i ridice decît Dumnezeu Cuvîntul, care la început a creat totul din nimic?» (Sf. Athanasie, De Incar. Verb. Dei, 7). 8. «Nimeni nu poate să se răscumpere de la moarte, nici să plătească lui Dumnezeu prețul de răscumpărare; că răscumpărarea sufletului e prea scumpă și niciodată nu se va putea face» (Ps. 48, 7-8). Fratele nu-și poate răscumpăra fratele. Omul nu poate oferi o jertfă expiatoare nici chiar pentru propriile sale păcate. Cum ar putea pentru ale altora? Și ce ar putea el găsi aici, jos, atît de scump, ca să fie oferit în schimbul sufletului, atît de prețios prin chiar natura sa, pentru că este făcut după chipul Creatorului?... Un frate nu-și poate răscumpăra fratele și nimeni nu se poate răscumpăra pe sine; căci cel care răscumpără pe un altul trebuie să fie cu mult mai presus decît cel care este deja sclav. In general omul nu are destulă putere față de Dumnezeu ca să-L împace cu cel păcătos, pentru că (omul) însuși este supus păcatului» (Sf. Vasile, Hom. Ps. 48). 9. «Ce trebuia să facă Dumnezeu decît să restabilească în om ceea ce era «după chip», ca oamenii să-L poată cunoaște din nou? Și aceasta cum ar fi fost înfăptuită dacă «chipul» însuși al lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, n-ar fi venit pe pămînt? Oamenii nu puteau să facă acest lucru, fiind creați numai «după chip». Ingerii cu atît mai puțin, ei nefiind «chipuri». Astfel a apărut Cuvîntul însuși pentru că fiind chipul Tatălui, El singur putea să creeze din nou pe om, cel creat «după chip» (Sf. Athanasie, De Incarn. Verbi Dei, 13). 10. «Iconomia lui Dumnezeu și a Mîntuitorului nostru față de oni constă în chemarea lui din nou în legătură cu Dumnezeu... Dacă Hristos a venit în trup, dacă El a rînduit reguli de viață în Evanghelii, dacă a suferit în multe chipuri, crucea, îngroparea, învierea, toate acestea le-a făcut ca omul să se mîntuiască prin imitarea lui Hristos, să revină la starea cea dintîi de fiu al lui Dumnezeu» (Sf. Vasile, Despre Sf. Duh, 15).

M. *Mărturii dogmatice și liturgice.*

1. ...Păcatul pe care-l făceau oamenii producea în ei griji, boli și necazuri, iar între oameni pizmă, ură, ceartă și războaie. Pe deasupra tuturor, Dumnezeu a pedepsit păcatul cu moartea (Rom. V, 12), ca să nu fie *«răutatea fără de moarte»* (Molitva la morți). Toți mureau și prin moarte se duceau la moartea veșnică, adică la chinurile fără sfîrșit. Aceasta era o sfare prea chinuitoare și nu putea fi răbdată nici de iubirea lui Dumnezeu. Se cerea o *mîntuire din ea...* Nu-i putea mîntui nici un înger. Intîi, pentru că împăcarea cu Dumnezeu trebuia să fie o faptă la care să ia parte însuși Dumnezeu. Al doilea, pentru că oamenii trebuiau să fie scăpați și de moarte. Iar moartea nu putea fi înlăturată decît prin viața fără de sfîrșit, care e numai la Dumnezeu. Numai Dumnezeu a putut da prima viață oamenilor; numai El o putea da și a doua oară (Invățătura de Credință, întreb. 132 și 134).

2. «Căzînd Adam în tîlhărește gînduri. i s-a furat mintea, rănindu-se la suflet, și a căzut gol de ajutorință. Nici preotul cel mai înainte de Lege n-a căutat la dînsul, nici levitul din Lege nu s-a uitat la dînsul, ci numai Tu, Dumnezeule, cela ce ai venit nu din Samaria, ci din Născătoarea de Dumnezeu» (Triod, săptămîna IV-a, duminică seara, Stihoavna).

N. *Mărturii ale gîndirii religioase.*

1. De îndată ce învederat este că dreptatea Lui (Dumnezeu) cere o infinită ispășire, tot atît de vădit este că tot El aduce o ispășire infinită. Dreptatea și iubirea se împletesc în întruparea Fiului lui Dumnezeu. (Adam). 2. Insul singuratec nu-și poate fi propriul său mîntuitor în viața religioasă și cu atît mai puțin nu-și poate fi propriul său învățător în viața spirituală. (Faulhaber) 3. Dreptatea lui Dumnezeu pune începutul vieții voastre sub blestemul păcatului strămoșesc; mila lui Dumnezeu năzuiește să rînduiască tot cursul și sfîrșitul vieții voastre sub binecuvîntarea mîntuirii. (Faulhaber).

O. *Fapte.*

1. Paulin de Nola, vestitul episcop și poet creștin, vrînd să răscumpere pe fiul unei văduve, tîrît de vandali ca rob după năvala lor în Campania, și ne mai avînd ce să dea, pentru că deja dăruise tot ce avea, s-a oferit chiar pe sine însuși ca preț de răscumpărare. El fu trecut în Africa și pus grădinar la ginerele împăratului. In această situație exercită asupra prințului o influență metodică și sănătoasă, prezicîndu-i și apropiata sa urcare pe tron. Impăratul află despre el, îl chemă, cu greutate descoperă cine este el cu adevărat, îi redă libertatea și pe deasupra îl poftește să ceară

un dar, oricare ar fi el. Paulin ceru pe toți compatrioții săi, care zăceau în robie și se întoarse cu ei în patrie. «Și așa s-a făcut că acest slujitor al lui Dumnezeu, care de bună voie s-a dat pe sine ca rob, a izbutit să dobîndească libertatea proprie și a multora alții, după modelul Aceluia care a luat chip de rob pentru ca noi să nu mai fim robi ai păcatului... S-a făcut rob numai pe El, pentru ca de la El încolo mulți să fie liberi» (Sf. Grigore Dialogul, 3, 1).

2. Intre 1840 și 1860 domnea peste muntenii din Caucaz prințul *Șamil*. Era un om drept și însuflețit de dorința de a face din supușii săi oameni cinstiți și buni. Ținta sa principală era vechiul și urîtul năravul luării de mită. Ca să-l desființeze dădu o aspră decizie care prevedea: cine va mai fi reclamat la el pentru mită, va lua, înaintea poporului întreg, 50 de bice la spate. Dar iată că prima vinovată și reclamată este chiar mama lui Șamil. Lovit drept în inimă Șamil trei zile nu iese din cort. Ducea o grea luptă cu sine însuși: De o parte în fața conștiinței sale sta legea care cerea o ispășire, de alta era dragostea fiului pentru mama lui. Ce să facă? In zorile celei de a patra zi iese sultanul Șamil din cort, alb la față ca varul și grav... Crainicii anunță poporul să se adune și Șamil poruncește să fie adusă maică-sa, să i se lege mîinile, cheamă doi oameni cu bicele și le ordonă să ridice bicele și să lovească. Insă în clipa în care prima lovitură trebuia să cadă, sultanul dă, fulgerător, la o parte pe mama sa și, galben ca un mort, primește el însuși pe spatele plecat, cele 50 de bice, unul după altul. După a cincizecea lovitură se ridică maiestos și zice: «S-a terminat, legea a fost cu prisosință satisfăcută! Sîngele conducătorului vostru însuși a curs pentru ispășire». Din ziua aceea a dispărut corupția și mita, iar poporul n-a putut să uite puternica impresie din ceasul acela.

3. In munții Anzi, la o înălțime de peste 4000 metri se ridică o uriașă statuie de bronz reprezentînd pe Mîntuitorul. Ea a fost turnată din bronzul tunurilor care se găseau în forturile de la frontiera dintre Chili și Argentina și făcută în colaborare de aceste două țări în amintirea războiului care era să izbucnească între ele în 1906. Statuia poartă inscripția următoare: «El este pacea noastră, care din două popoare a făcut unul singur» și «cînd munții se vor preface în țărînă, nici atunci Chili și Argentina nu vor uita jurămîntul solemn pe care l-au depus la picioarele lui Hristos».

SCHIȚE DE PLANURI

1. *Hotărîrea din veci a lui Dumnezeu de a mîntui pe om*

I. a) Viața ne cheamă în multe direcții: idealuri, pasiuni, profesiune, griji și necazuri, datorii și drepturi; b) pe deasupra tuturor însă cea dintîi *datorie* și *grija* cea mai mare este *mîntuirea* (Inv. Cred., întreb. 1, 2, 3).

II. a) Mîntuirea este o mare taină cuprinsă în sînul Dumnezeirii (A. 1, 2). Pentru înțelegerea ei atît cît ne este cu putință și atît cît ne este de trebuință și de folos trebuie să ne ducem cu gîndul la cele spuse de Sf. Scriptură (Fac. I-II), despre începuturile lumii și despre om. Mîntuirea noastră nu poate fi înțeleasă și căutată cu toată rîvna dacă nu-i vedem mai întîi dumnezeiești le ei temeiuri și scopuri.

b) Inaintea tuturor veacurilor, «la început», cînd Dumnezeu cel în Trei Fețe stăpînea peste adîncuri, atunci — omenește vorbind — *Cuvîntul* a privit spre Tatăl cu o negrăită duioșie. Și Tatăl a văzut. «Fiule, ce este? Ce vrei Tu să spui?». Și Fiul lui Dumnezeu, *Cuvîntul*, a grăit: «Tată, Tu știi cum știu și Eu, cît de neasemănată este fericirea de a fi cu Tine, să Te privesc și să simt căldura iubirii Tale din vecie... Dar vezi, aș dori ca și alții să se împărtășească din această fericire și de iubirea Ta... Aceasta aș vrea să Te rog: dă-Mi și Mie frați, surori, care asemenea Mie să Te preamărească și să Te iubească și să fie fericiți așa cum sînt Eu.». Tatăl a privit grav spre Fiul Său. Un plan uriaș a fulgerat prin mintea Lui. Intr-una din acele clipe ale veșniciei (eternității) Tatăl a avut viziunea lumii întregi, a istoriei omenești de la început pînă la sfîrșit. «Fiule, fie! Îți voi face frați și surori asemenea Ție, atît cît o creatură poate să-Ți fie asemenea. Voi pune în ei viață din viața Mea și dragoste din dragostea Mea; și de vor fi curați în dragostea lor, vor putea să Mă privească și să Mă iubească, așa ca Tine!». Milioanele de ani au trecut și a apărut omul, făptură creată din iubirea lui Dumnezeu (F. 1, 2). c). Omul însă s-a dovedit slab și a căzut; «frații și surorile» Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu au călcat porunca, au nesocotit iubirea divină. Ce era de făcut? Urmarea pentru lume era să se scufunde în moarte... Tatăl din început n-a voit aceasta (C).

d) Implinirea făgăduinței (F. 3, 4, 5, 5). (Cf. M. 1).

III. a) Hotărîrea veșnică a mîntuirii este: 1. Hotărîre a lui Dumnezeu ca Mîntuitor (H. 1, 2, 3, 4). 2. împlinită de Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu. b) Mîn-

tuirea este, din început şi pînă la urmă, o capodoperă a *iubirii divine.* c) Cum biruieşte iubirea: exemplul lui Paulin de Nola (O. 1).

2. *Necesitatea mîntuirii.*

I. a) Omul nu se poate mîntui singur. Contrariul este sau minciună, sau amăgire. Intre minciunile celebre ale vestitului mincinos, baronul de Münhausen, este una: baronul cade într-un puţ adînc. Locul este pustiu şi nici o nădejde de salvare din afară. «Credeţi că mi-am pierdut curajul? Nu! Şi iată ce-am făcut: m-am apucat zdravăn de păr cu mîinile amîndouă şi am tras, în sus, pînă am ieşit afară din puţ», povesteşte baronul. Situaţia celui căzut în puţ, care se salvează cu o minciună ar fi comică dacă n-ar cuprinde un tragic adevăr: sînt căderi din care omul nu se mai poate ridica singur. De sub tirania păcatului şi a morţii omul nu se putea izbăvi singur (D).

b) păcatul şi moartea nu pot fi biruite decît de Dumnezeu. Aceasta a arătat-o Mîntuitorul, ca un răspuns la chinuitoarea enigmă a Vechiului Testament (Ioa 9, 28 în legătură cu Mc. II, 5; I. 9, 10, 11).

c) Era deci necesară venirea Mîntuitorului.

II. a) Opera de mîntuire nu putea să fie împlinită nici de om, nici de înger (B) (N. 2, 3).

b) Mîntuirea este triumful dreptăţii şi milostivirii lui Dumnezeu (J) (Cf. Rom. IX, 15-16).

c) Omul nu putea să întrunească aceste condiţiuni pentru salvarea lui şi pentru viaţa sa în timp şi cea veşnică (omul poate să se sinucidă, dar nu poate să învie).

d) Mîntuirea nu putea să fie decît o lucrare divină şi umană în acelaşi timp (J. 11, 12, 13), deci Dumnezeu-Omul, pentru că:

1. Prin El am fost creaţi la început, tot numai prin El putem fi creaţi (re-creaţi) a doua oară;

2. Mîntuitorul întruneşte în fiinţa Sa cele două condiţiuni ale salvatorului: este Fiul lui Dumnezeu (natura divină) — şi Fiu al Omului (natura umană, născut din Sf. Fecioară).

3. El este «chipul lui Dumnezeu» prin natura Sa, şi omul numai prin El, prin *mijlocirea* Lui, poate deveni, prin har, chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

e) Răspuns la întrebările — la unele din ele — care se pun de «întrebatorii veacului»:

1. Pentru ce a fost necesară mîntuirea? Pentru a stinge văpaia păcatului şi pentru a deschide cerul.

2. Nu s-ar fi putut realiza şi pe altă cale decît prin întrupare, cruce şi moarte? S-ar fi putut şi altfel (J. 15, Fer. Augustin), dar înţelepciunea divină a găsit această cale mai potrivită. Mîntuitorul să fie om deplin, să străbată viaţa omenească de la leagăn pînă la mormînt şi s-o sfinţească de la început pînă la sfîrşit.

3. De ce să vină chiar Fiul lui Dumnezeu, de ce nu omul însuşi sau un înger? Pentru că numai Cuvîntul lui Dumnezeu era Fiu al lui Dumnezeu, numai Fiul lui Dumnezeu se putea face om, pe cînd omul nu se putea face fiu al lui Dumnezeu. Nici o altă creatură nu era Fiu al lui Dumnezeu şi nici în stare să redea omului calitatea de fiu adoptiv al lui Dumnezeu.

f) Misiunea Mîntuitorului era din veci hotărîtă să împace pe om cu Dumnezeu, făcînd din omul căzut, menit la început să fie stăpîn peste toată făptura (Fac. I, 26), să stăpînească natura în numele şi după voia lui Dumnezeu, menit să fie de la început «un mic dumnezeu» pe pămînt (cf. Ps. LXXXI, 6: «voi sînteţi dumnezei»), ascultător şi iubitor de Dumnezeu — din acest om căzut, Mîntuitorul avea misiunea să facă din nou un fiu al lui Dumnezeu (cf. Ioan III, 2 şi III, 5; Apoc. XXII, 11), să împace pe om cu Dumnezeu, cu sine însuşi şi cu semenii lui. In înţelesul cel mai mare, El este «domn al păcii» (Is. IX, 5). La apariţia Sa pe pămînt, îngerii cîntă «imnul păcii» între oameni şi în suflete.

III. a) Mîntuitorul apare ca Samarineanul din Sf. Evanghelie (Lc. X, 28-37), găseşte omenirea suferind sub grelele lovituri ale păcatelor (M. 2, 3) (cf. J. 14, 11) şi o tămăduieşte (cf. Lc. X, 29);

b) şi astăzi lucrarea Lui de pacificare e tot atît de necesară, pentru că războaiele care au însîngerat lumea, ameninţă din nou. Lumea creştină este religios şi moral datoare să sprijine din toate puterile pacea, «pacea» Mîntuitorului, pacea lui Dumnezeu.

Pr. SEB. CHILEA

RASISM ŞI CREŞTINISM

In cursul lunii septembrie 1958, ziarele au publicat numeroase informaţii privitoare la repetate excese rasiste, deslănţuite împotriva «oamenilor de culoare» în America şi Anglia. In cea dintîi, manifestările de discriminare rasială sînt mai vechi. Anul trecut, ele s-au produs în deosebi în sectorul şcolar şi s-au înăsprit totodată în viaţa socială şi publică — în localuri de consumaţie, în vehicule de transport în comun. împotriva căsătoriilor mixte şi în alte laturi şi împrejurări, care aduc pe negri în contact cu populaţia albă.

A devenit celebru în această privinţă, oraşul Little Rock, capitala statului Arkansas, în al cărui liceu central, înscrierea şi frecvenţa elevilor negri a devenit aproape imposibilă. Fanaticii rasismului din localitate au încercat prin toate mijloacele să intimideze pe elevii negri şi să-i îndepărteze din liceu. Prin ameninţări, prin acte de violenţă în şcoală şi în afară, pe străzi, acasă, ba chiar prin presiuni asupra conducerii liceului şi a autorităţilor şi — ce e mai rău — prin nesocotirea hotărîrilor autorităţilor superioare competente şi răspunzătoare, rasiştii perzistă în acţiunea lor de a face imposibilă «integrarea» sau «desagregarea», cum se chiamă admiterea elevilor negri, în număr mic, în şcolile frecventate de albi.

Chestiunea a ajuns înaintea Curţii Supreme. Consiliul profesoral al liceului, sub presiunea rasiştilor turbulenţi, a cerut Curţii Supreme să nu impună integrarea rasială, deoarece aceasta, «ar duce la dezordine şi haos». Comisia şcolară a cerut Curţii să suspende pe timp de doi ani şi jumătate aplicarea măsurilor de înlăturare a segregaţiei rasiale, cum e numită discriminarea, din statul Arkansas. Curtea Supremă a dat dovadă de înţelepciune şi de spirit de dreptate, hotărînd cu unanimitate încetarea imediată a discriminării rasiale în şcolile din Little Rock, ca şi din alte oraşe din Sudul Statelor Unite (12 septembrie 1958).

Rasismul american are însă metodele sale de a contraveni dispoziţiilor superioare şi a zădărnici aplicarea lor. Guvernatorul statului Arkansas, Orval Faubus, încurajat de realegerea sa în acest post, şi-a permis nu numai să critice hotărîrea Curţii Supreme în faţa Congresului din Arkansas, zicînd că ea se explică prin faptul că «în posturile de conducere din S.U.A. au pătruns comuniştii», dar şi să semneze o proclamaţie în noaptea următoare hotărîrii (12 spre 13 sept.), prin care a ordonat închiderea şcolilor din Little Rock.

Scopul urmărit prin această măsură arbitrară este redeschiderea liceului ca şcoală particulară subvenţionată de Stat exclusiv pentru albi şi deci înlăturarea pe cale ocolită a elevilor negri. Ca formă de legalitate relativă serveşte guvernatorului o lege votată în grabă de Adunarea legisla-

tivă a Statului Arkansas, care permite închiderea şcolilor în cazul că ar fi obligaţi să înscrie elevi de culoare. Aceeaşi este situaţia în Statul Virginia.[1] Prin acest sistem de sabotare a hotărîrii Curţii Supreme, guvernatorul a reuşit deci să zădărnicească înscrierea elevilor negri la liceul central din Little Rock, măsură mai gravă decît hotărîrea judecătorului local Hary Lemley din iunie 1958, de a suspenda integrarea rasială la liceu, pe timp de doi ani şi jumătate.[2]

Asociaţia pentru progresul oamenilor de culoare a criticat aspru hotărîrea judecătorului şi a hotărît să facă apel împotriva ei, dar situaţia actuală este cea arătată mai sus, şi aceasta caracterizează starea de spirit şi de fapt din S.U.A. cu privire la atitudinea faţă de cetăţenii de culoare. Curtea Supremă a respins apelul făcut de Comisia şcolară din Little Rock, în sensul hotărîrii judecătorului Hary Lemley, de a suspenda integrarea rasială pe timp de doi ani şi jumătate, dar guvernatorul a nesocotit hotărîrea Curţii şi rasiştii şi-au ajuns deocamdată scopul. In ziua de 15 septembrie, cînd s-a început noul an şcolar, şcolile secundare din Little Rock au rămas închise din ordinul guvernatorului Faubus. Bravura lui rasistă găseşte imitatori: Guvernatorul Statului Virginia, Lindsay Almond, a procedat la fel. Comentînd faptele, ziarul «New-York Journal American» scrie: Strategia guvernului va consta probabil în a sta liniştit la o parte, în timp ce mii de copii de culoare s-au trezit în dimineaţa zilei de 15 septembrie în faţa uşilor închise ale şcolii.[3]

In urma acestor măsuri nu suferă însă numai copiii de culoare, ci şi ceilalţi. La Little Rock sînt 3.740 de elevi ai şcolilor medii, care nu pot începe anul şcolar, pentru plăcerea rasiştilor de a nu îngădui a urma cursurile unui mic număr de copii negri. Lindsay Almond a închis singura şcoală medie din Front Royal, cu 15.000 de locuitori, pentru a împiedeca să frecventeze 22 de elevi negri.[4] Aceasta neliniştește şi agită nu numai populaţia de culoare, ci şi pe albi. Părinţii cer deschiderea imediată a şcolilor. Ziarele scriu că «cincizeci de mame ale copiilor albi au cerut guvernatorului Faubus să accepte integrarea rasială în şcolile din Little Rock şi să dispună redeschiderea lor. Agenţia subliniază că este pentru prima oară în sud cînd un grup de albi se pronunţă direct şi făţiş pentru integrarea rasială în şcoli» (F. P.).[5]

Elevii înşişi au încercat să organizeze un marş de protest în faţa uneia din şcolile închise.[6]

Ca să-şi apere punctul de vedere, Faubus caută noi pretexte de refuz şi amînare a deschiderii şcolilor, declarînd că nu le va redeschide decît după ce va organiza un referendum, pentru a se vedea atitudinea popu-

---

1. De văzut pentru acestea ziarul *Steagul Roşu*, an. IV, nr. 1378, joi 11 septembrie 1958, p. 4, col. 1 (*Anul şcolar american sub semnul desmăţului rasial*), după corespondenţă din Washington, 10 septembrie şi duminică 14 septembrie, p. 4: *La Little Rock rasiştii îşi fac de cap.*

2. *Scînteia*, an. XXVII, nr. 4249, marţi 24 iunie 1958, p. 4, col. 1, Little Rock: *Integrarea şcolarilor negri — suspendată.*

3. *Scînteia*, nr. 4322, miercuri 17 septembrie 1958, p. 3, col. 5-6, (*Rasiştii din Little Rock dau tonul*).

4. *Romînia Liberă*, an. XVI, nr. 4337, vineri 19 septembrie 1958, p. 3, col. 6-7 (*Vii agitaţii la Little Rock*).

5. *Ibidem*, nr. 4339, duminică 21 septembrie 1958, p. 4, col. 2 (*In cîteva rînduri*).

6. *Ibidem*, nr. 4337 (vezi nota 4) şi *Informaţia Bucureştiului*, an. VI, nr. 1589, miercuri 17 septembrie 1958, p. 3, col. 7 (*Din pricina rasiştilor. La Little Rock şcolile medii stau închise*).

laţiei faţă de problema integrării rasiale în şcoli. Perfidia procedeului se înţelege: Rasiştii vor avea grijă ca să asigure succesul şi lucreaza în acest scop, continuînd acţiunile provocatoare. Ziarele au scris: Îndată după ce s-a anunţat că guvernatorul (din Little Rock) a ordonat închiderea şcolilor pentru a evita aducerea la îndeplinire a hotărîrii Curţii Supreme, au apărut semne ale activităţii Ku-Klux-Klanului: două cruci în flăcări şi o păpuşă înfăţişînd un negru ars pe rug. Iată-ne cu asemenea organizaţii şi procedee inchisitoriale şi monstruoase, în cel mai întunecat şi îngrozitor ungher al evului mediu. Dacă se întreabă ce face conducerea Statului american, se află doar că ministrul Justiţiei, William Rogers s-a dus în ziua de 16 septembrie la Rhode Island, reşedinţa de vară a preşedintelui Eisenhower, «pentru a conferi cu acesta în legătură cu situaţia creată la Little Rock».[7] Nu cunoaştem încă rezultatul întrevederii, dar bănuim că preşedintele este mult prea ocupat cu alte probleme, cu jocul de-a războiul în Extremul Orient, unde se organizează, din Taivan, provocări împotriva Republicii Populare Chineze. Negrii aşteaptă toate drepturile de sute de ani — şi pot să mai aştepte, iar albii să înveţe carte acasă, pe stradă sau la cinematograf.

Alte fapte de ură şi de nedreptate împotriva negrilor arată spiritul de intoleranţă şi de neomenie faţă de o populaţie supusă, paşnică şi muncitoare, care formează o bună parte a poporului american, numărul negrilor trecînd de zece milioane. La 3 septembrie a fost arestat şi maltratat de poliţie un preot negru, Martin Luther King junior din Montgomery, statul sudic Alabama, sub pretext că a refuzat să părăsească o manifestaţie la care participa. Vina preotului era de fapt alta: Acum doi ani a condus acţiunea negrilor de boicotare a autobuzelor, în scopul de a obţine înlăturarea discriminării în mijloacele de transport în comun.[8] Este cunoscut din ziare şi cazul nefericitului negru Jimmy Wilson, acuzat că a furat unei bătrîne albe la 27 iulie 1958 un dolar şi 95 de cenţi şi condamnat de tribunalul statului Alabama la moarte prin electrocutare.

S-a acordat o amînare a execuţiei, dar Curtea Supremă a Statului Alabama a refuzat să revină asupra condamnării. Urmează deci ca la 24 octombrie Jimmy Wilson să plătească cu moartea suma de 1 dolar şi 95 de cenţi, cît valorează probabil în America viaţa unui om negru. Ştirea a ridicat indignare şi proteste în toată lumea.

Sînt cunoscute de asemenea măsurile şi manifestările de rasism agresiv în Africa de Sud. Acolo, discriminarea rasială a fost ridicată la rangul de principiu şi politică de Stat: ea se manifestă în «forme legale», adică pe baza unor legiuiri care proclamă şi reglementează ura de rasă şi persecuţia împotriva populaţiei de culoare. Nu numai negrii din Africa, ci şi numeroşi indieni şi alţi străini stabiliţi în Africa de Sud, suferă rigorile unui regim de intoleranţă, care a mers pînă la a impune aplicarea discriminării şi în biserici. După părerea şi sentimentul legiuitorului sud-african creştinii negri şi creştinii albi nu se pot ruga lui Dumnezeu împreună. Ar fi probabil o ofensă adusă maiestăţii divine — şi legea omenească nu o poate îngădui.

Pasiunea rasistă este contagioasă în lumea anglo-saxonă. In timpul din urmă ea s-a manifestat violent în Anglia. Ziarele publică ştiri despre

---

7. *Informaţia Bucureştiului*, nr. citat.
8. *Scînteia*. nr. 4312, vineri 5 septembrie 1958, p. 4, col. 4-5 (*Dezmăţul rasial în Statele Unite*).

atacuri «huliganice» asupra oamenilor de culoare din coloniile engleze, stabiliți în Marea Britanie ca muncitori. Ele au mers progresiv. S-au produs întîi incidente pregătitoare și provocatoare. Bande de rasiști au atacat pe negri, exemplul s-a imitat, teroarea a crescut. Cartierele în care sînt stabiliți negrii, au fost tulburate de adevărate pogromuri, începînd din luna august 1958. La Londra, în cartierele Natting-Hill-Gate, Ladbrough Growe, Sepherds-Bush, Paddington, rasiștii au organizat expediții înarmate, vociferînd împotriva negrilor «Jos negrii!» — ca și cum negrii ar sta sus —, și atacîndu-i cu pietre, pumnale, bastoane de cauciuc, vergi de fier, lanțuri de biciclete, sticle cu benzină sau cu alte lichide inflamabile, bombe cu petrol, aruncate asupra negrilor sau în casele lor.

La Nottingham, provocările rasiștilor au început împotriva unei perechi de tînăr alb și tînără de culoare. Manifestarea ostilă s-a transformat într-o luptă, în care s-au angajat cîteva sute de huligani contra negrilor (30-31 august). După relatările ziarului elvețian «Tribune de Genève», populația imigrantă a fost terorizată printr-o adevărată vînătoare asupra oamenilor de culoare, care a durat o oră și jumătate, întreprinsă de două mii de huligani. Negrii întîlniți pe străzi sau perechi de negri și albi, sînt atacați pe străzi.

Asemenea ciocniri se soldează cu numeroși răniți, cu unele arestări, cu tulburări în viața orașelor și cu crearea unei atmosfere care apasă greu asupra negrilor. Un ziarist care a vizitat cartierul Notting Hill scrie că «printre oamenii de culoare domnește acum un simțămînt de teamă. Copiii negri și albi, cari numai cu două săptămîni în urmă se jucau împreună, acum sînt separați. Fetele negre se tem să treacă singure strada. Dacă o pereche de tineri — albi și negri — sînt văzuți că merg împreună, sînt multe șanse ca ei să fie atacați».[9]

Unul din efectele mișcării rasiste din Anglia au fost protestele dinăuntru și dinafară împotriva prigoanei dezlănțuite asupra oamenilor de culoare. Înaltul comisar al Statului african Ghana la Londra Așafu Adiaya, a protestat în ziua de 3 septembrie pe lîngă guvernul britanic «împotriva provocărilor și violențelor la care au fost supuși cetățeni ai acestui stat în cursul atacurilor huliganice săvîrșite în ultimile zile la Londra».[10]

Primul ministru al Jamaicei, primul ministru adjunct al Federației Indiilor Occidentale și primul ministru al insulei Barbados (Antilele mici) s-au dus la Londra «pentru a cere guvernului englez să ia măsuri de eficace protejare a securității celor două sute de mii de muncitori de culoare, care trăiesc în Anglia. Vizitînd cartierul Paddington, pentru a sta de vorbă cu locuitorii de culoare, cei trei primi miniștri au fost însă ei înșiși victime ale brutalităților din partea unor «bobbies», (polițiști), care i-au alungat pe motiv că n-au voie să țină mittinguri.[11]

Asemenea atitudine nedreaptă și părtinitoare a arătat autoritatea polițienească și cu prilejul reprimării manifestațiilor rasiste, arestînd oameni de culoare atacați de albi. S-au permis de asemenea acte de propagandă rasistă, sub pretextul libertății cuvîntului, chiar prin Societatea engleză de Radiodifuziune. Tribunalul din Nottingham a judecat, e drept, procesul

---

9. *Scînteia*, nr. 4319, sîmbătă 13 septembrie 1958, p. 4, col. 3-4 (*Cum s-a ajuns la ciocnirile rasiste din Anglia*).

10. *Scînteia*, nr. 4311, joi 4 septembrie 1958, p. 3, col. 7 (*La Londra continuă atacurile banditești ale rasiștilor*).

11. *Scînteia*, nr. 4319 (vezi nota 9).

actelor de huliganism, dar cei vinovaţi au primit pedepse prea uşoare — închisoare pe termen de trei luni sau amenzi —, «în vreme ce spitalele sînt pline de victime din rîndurile populaţiei de culoare». [12]

Unele ziare încearcă să nege că există o problemă rasială în Anglia, sau caută să prezinte atrocităţile rasiale, «ca pe o reacţiune firească la primejdia ce ar reprezenta pentru cetăţenii englezi prezenţa unor imigranţi din ţările Commonwealthului. «Soluţia ar fi limitarea cotei de imigraţie în Anglia», pentru care şi pledează rasiştii englezi, socotind că muncitorii imigranţi ar periclita situaţia muncitorilor indigeni, în actuala stare a şomajului din Anglia, unde totuşi şomajul loveşte mai mult pe imigranţi. Impotriva dorinţei unor parlamentari din opoziţie (laburişti) de a prezenta un proiect de lege care să declare ilegală orice discriminare pe motive de rasă, ministrul Afacerilor interne Butler a propus un plan de reglementare a imigrărilor prin restrîngerea lor şi eventual prin expulzarea imigranţilor. [13] De notat că imigranţiii nu vin din ţări străine, ci din coloniile engleze; sînt deci oameni supuşi statului britanic, pe care viaţa grea din colonii îi mînă spre metropolă, în speranţa găsirii de lucru. In Anglia ei îndeplinesc în realitate muncile cele mai grele şi primesc cele mai mici salarii.

Pentru latura economică şi politică a problemei rasiale trimitem la ziarele citate. Pe noi ne interesează aci latura religioasă-morală creştină a manifestărilor din cele trei ţări capitaliste arătate, deşi aceste manifstări sînt condamnabile şi din singur punct de vedere umanitar şi moral comun.

Discriminările şi violenţele rasiste din cele trei ţări anglo-saxone, implică în adevăr grave răspunderi morale creştine. Ele păcătuesc nu numai împotriva sentimentului uman universal şi a înseşi intereselor politice, sociale şi economice ale statelor rasiste, ci şi împotriva marilor şi sacrelor principii morale creştine şi a concepţiei Evangheliei despre om şi omenie.

Lumea anglicană este cea care afişează mai mult convingeri religioase morale creştine, interes pentru Sfînta Scriptură şi conformitate cu cuvîntul şi cu spiritul ei. Este ştiut că în nici un alt sector creştin nu s-a răspîndit şi nu se citeşte mai mult Biblia şi nu s-a căutat să se adapteze modul de viaţă cu cerinţele Evangheliei, ca în confesiunea anglicană. «Cuvîntul Domnului», a pătruns nu numai în toate casele, ci şi în concepţia de viaţă a anglicanismului, care prezintă în adevăr unele opere creştine lăudabile.

Cum se potrivesc însă şi cum se împacă manifestările rasiste, în spiritul, scopul şi metodele lor, cu convingerile şi cu preceptele religioase-morale ale unor popoare creştine, care revendică primul loc în clasamentul religiozităţii şi moralităţii popoarelor? Anglicanismul-britanic, american sau sud-african —, care are iniţiativa şi conducerea Mişcării Ecumenice, ce tinde la unificarea creştină şi afirmă atît de mult valoarea principiilor morale şi umanitare creştine, care recunoaşte înalta demnitate spirituală a omului, cum poate concepe şi tolera un asemenea tratament faţă de oameni care sînt semenii şi fraţii noştri ai tuturor, din punct de vedere religios-moral creştin?

---

12. *Steagul Roşu*, an. IV, nr. 1373, vineri 5 septembrie 1958, p. 4, col. 1-2 (*Dezmăţul rasial în Anglia*).

13. *Romînia Liberă*, an. XVI, nr. 4329, vineri 10 septembrie, p. 4, col. 6-7 (*Planul rasist al lui Butler*).

Unde este demnitatea omului proclamată de Iisus Hristos, învățată de Biserică, predicată de clergymeni și propovăduită de misionari pînă la marginile lumii — albe, galbene și negre? Unde este sentimentul înalt și delicat al frumoaselor cărți de pietate anglicană? Unde este spiritul comunitar frățesc al mișcărilor pioase și umanitare, care au răscolit și reformat viața anglo-saxonismului modern și l-au făcut un factor important al culturii și umanismului occidental? Care este valoarea faimoaselor tratate și peroraţii pe teme religioase-morale creștine, ca și a toată propaganda religioasă de tip anglo-saxon, dacă în viața socială se manifestă instincte primitive, neconvertite și sentimente atît de brutale și josnice?

Excesele rasiste din America, Africa de Sud și Anglia, sînt un semn neîndoios al unei carențe religioase-morale, al nesocotirii demnității omenești, ale desconsiderării concepției creștine despre om și despre omenie, al întoarcerii la moravurile și metodele lumii ante-creștine, din care a ieșit odioasa instituție a sclaviei, disprețul față de viața și de drepturile prizonierilor și robilor, față de străini și de plebe. Cruzimea cuceritorilor și stăpînitorilor asiro-babilonieni față de cei învinși, disprețul grecilor față de barbari, orgoliul romanilor față de provincialii necetățeni, manifestau o concepție neumană, brutală, egoistă, vanitoasă, despre raporturile dintre oameni.

Ușurința și plăcerea cu care era bătut, maltratat, stigmatizat, dezonorat, vîndut sau ucis sclavul vechi, cu care se aruncau la fiare sau la pești oameni ca noi, cu care se nesocoteau drepturile firii și chipului omenesc, dacă acesta era purtat de un nefericit degradat de concepțiile morale și sociale ale lumii păgîne, caracterizează o mentalitate inferioară, decăzută, dezorarantă pentru neamul omenesc. Aceasta a fost înainte de creștinism.

Creștinismul a proclamat demnitatea omului și unitatea neamului omenesc, deci universalitatea demnității umane, valoarea și drepturile omului, a tuturor oamenilor, cum nu gîndiseră pînă atunci conducătorii statelor, legislatorii și filosofii. Oamenii nu mai erau pentru creștini deosebiți, străini și dușmani, ci fii față de Dumnezeu și frați între ei. Neamurile nu sînt eterogene, separate prin origine și destine, sortite să se urască, să se combată, să se asuprească, să se distrugă. Popoarele se întîlnesc, se unesc, se contropesc într-o comunitate umană universală — omenirea —, care are toată aceeași origine și aceeași menire, o istorie și o destinație comună, ca specie umană, fizic și spiritual.

Oameni și neamuri sînt egale înaintea lui Dumnezeu. In concepția și viața creștină, deosebirile de rasă, de neam și de clasă dispar. Cu ideea nouă despre om, apare o noțiune nouă — omenirea — și un sentiment umanitar nou, motivat religios: umanitarismul — ca frăție omenească generală. Ceea ce stoicii căutau să întemeieze omenește, creștinismul întemeia pe ideea de Dumnezeu ca Tată comun și pe frăția universală a oamenilor ca fiii Lui. In numele lui Iisus Hristos, apostolul proclama frăția și comunitatea umană, unitatea neamului omenesc în egalitatea neamurilor naționale «Nu mai este iudeu, nici elin, nu mai este rob, nici slobod, nu mai este parte bărbătească și femeiască, pentru că voi toți sînteți unul în Hristos Iisus» (Galateni, 3, 28).

Creștinismul a adus cu aceasta o schimbare negîndită de nimeni pînă atunci, necontestată de nimeni pînă azi, săvîrșind o reformă morală cu semnificații și rezultate ce nu mai pot fi nesocotite, în primul rînd de

creştini. Înfrăţiţi în viaţă şi în moarte, la cult, şi în raporturile sociale, egali moral în umanitate — uniţi fizic în strămoşul Adam şi moral în Iisus Hristos — ei constituiau o singură şi mare familie, care era sensul nou al omenirii: familia umană.

S-au regăsit, recunoscut, înţeles şi înfrăţit în ea iudeul şi neiudeul, grecul şi barbarul, romanul suveran şi supusul cucerit — toate neamurile şi toţi oamenii, formînd toţi creştinii un singur neam — creştinătatea — şi necunoscînd pentru toţi oamenii decît un singur neam omenesc. Pentru acest neam omenesc întreg a venit, a propovăduit şi a murit Iisus Hristos. Acest neam întreg, fără discriminări, a vrut să-l mîntuiască Iisus Hristos. Înţelegînd mesianismul «poporul ales» aştepta un Mîntuitor naţional. Mesajul Lui a fost însă universal. Această deosebire a rămas multora neînţeleasă şi a constituit marea durere şi a Lui şi a lor. Cînd unii din prima generaţie de creştini au crezut că pot revendica pentru neamul lor privilegiul legii vechi în însăşi legea nouă, s-a ridicat împotrivă, energic şi logic «apostolul neamurilor», şi greşala a fost înlăturată din Biserică. Creştinismul a rămas credincios sensului său universalist, care nu este nici rasist, nici naţionalist.

Cu spiritul său comunitar şi universal, proclamat de drept divin, creştinismul a înlăturat bariere şi prejudecăţi rasiste, regionaliste sau particulariste şi a realizat dintru început o omenire unitară, de o credinţă şi o simţire, indiferent de limba şi de culoarea credincioşilor ei. Biserica a fost încă din ziua întîia — ziua Cincizecimii — o frăţime de neamuri. Faptele Apostolilor (II, 9-11) enumeră aproape douăzeci de nume de neamuri şi de ţări — atunci provincii în universul roman — din care s-au recrutat credincioşii Ecclesiei primare, cetăţenii noii omeniri. Era gîndită şi organizată astfel, conştient, prima societate a naţiunilor unite, deschisă pentru toate neamurile. Omenirea întreagă era prevăzută, solicitată şi aşteptată în această comunitate umană mare cît lumea, fără deosebire de rase şi culori. Este important şi vrednic de a fi amintit rasiştilor de azi, că între primii credincioşi şi cetăţeni ai noii omenir ai neamului omenesc unul şi universal, se înumără anume şi un frate de culoare — eunucul reginei Etiopiei, botezat de Filip (Faptele Apostolilor 8, 27-39). Bucuria amîndurora pentru acest cîştig exprima sentimentul cel nou al frăţiei omeneşti generale, în numele lui Iisus Hristos.

Acest sentiment a intrat adînc în inima sa şi în mintea vechilor creştini. Ei trăiau şi mureau înfrăţiţi — orientali şi occidentali, stăpîni şi sclavi, bogaţi şi săraci, oameni culţi şi oameni simpli, de toate neamurile şi limbile. Orgoliul şi repulsiunea care puneau distanţe, dispreţ şi ură între oameni şi neamuri dispăruseră. Distinsa şi tînăra matroană Perpetua merge voioasă la aceeaşi moarte alături de sclava Felicitas, pe care o ajuta să se ridice şi să stea drept, în amfiteatrul în care au fost aruncate ca să fie sfîşiate de fiare. O altă nobilă tremură, suferă de grija sclavei arestate, ca să nu-şi renege credinţa şi să-şi piardă sufletul.

Căci acesta este omul, tot omul: un suflet, care trebuie mîntuit. Aceasta face demnitatea şi unitatea neamului omenesc: nu neamul, bogăţia, ştiinţa, rangul, ci sufletul omenesc, unul şi acelaşi în toţi oamenii, indiferent de rasa şi de culoarea lor. O înaltă concepţie religioasă a transmormat pe oameni în fiinţe spirituale consubstanţiale, asemănătoare şi egale. Omeneşte, ei sînt de origini, stări şi nume deosebite; religios-moral ei sînt

toți de aceeași valoare și esență: a sufletului. Acest numitor comun egalează pe toți oamenii și-i ridică la rangul naturii și menirii lor spirituale-morale, la demnitatea și menirea sufletului lor. Cînd păgînii se mirau de dragostea ce arătau creștinii sclavilor, săracilor, străinilor, păcătoșilor, sau cînd poate cîte un creștin uita pentru un moment că este frate cu sclavul său, li se amintea că și sclavul și săracul și străinul și tot omul este liberat, nobilitat și cîștigat de Iisus Hristos, care a murit și pentru mîntuirea lui.

Lactanțiu scria pentru edificarea păgînilor: «Inaintea lui Dumnezeu, nimeni nu este sclav, nimeni nu este stăpîn. Dacă avem toți același tată, sîntem toți liberi în același grad. Va zice poate cineva: Nu sînt și la voi stăpîni și sclavi? Nu este și la voi oarecare deosebire între unii și alții? Nicidecum. Noi ne știm toți egali, pentru că noi ne numim frați. Noi nu judecăm omul după trup, ci după suflet. Oricare ar fi condiția celor care ne slujesc, ei nu sînt sclavii noștri. Ei sînt și-i numim frați: frații noștri în spirit, coreligionarii noștri... Singură virtutea deosebește pe oameni înaintea lui Dumnezeu. [14]

Frumoase, adevărate și potrivite cuvinte pentru desminţirea și înțelepțirea rasiștilor. Cînd Mîntuitorul a trimis pe apostolii Săi să predice Evanghelia la toate neamurile, El n-a făcut excepție de rase și de culori. N-a căutat la trup, ci la suflet. Rasiștii deosebesc pe oameni după piele, uitînd și nesocotind sufletul lor. Rasismul nu este numai o călcare a poruncii dragostei creștine: Este o călcare a unei orînduieli și voințe dumnezeiești, care știe și vrea ca oamenii să fie egali, după dreptul și valoarea sufletului lor.

Obișnuiți să domnească și să trăiască ușor și bine, stăpînii de pînă ieri sau de pînă azi, nu se împacă firește cu ideea de a trebui să se recunoască egali în drepturi și în demnitate umană cu toți oamenii, fie chiar supuși sau servi ai lor, și manifestă ura și orgoliul lor în violențe, în abuzuri de putere și în teroare față de aceștia, contestîndu-le sau luîndu-le dreptul sfînt la pîine, la lumină și la viață.

Dar dacă porunca dumnezeiască a frăției, a dragostei, și a dreptății s-a uitat; dacă sentimentul creștin care unește pe toți oamenii într-o umanitate, în care, privită moral, nu există culori, trepte sau sectoare particulare, a slăbit sau s-a pierdut; dacă simțul răspunderii înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor a scăzut atît, rămînea totuși ceea ce nu se poate uita, ce strigă și revoltă pe cei nedreptățiți și pe toți oamenii care compătimesc cu ei, în numele rațiunii și al sfintei dreptăți. In justiție omenească, rațiunea și simțul echității își păstrează dreptul chiar acolo unde se uită sau se nesocotesc principiile și datoriile religioase-morale creștine.

Ce vină au deci «oamenii de culoare» că se găsesc cu milioanele în America, și cu sutele de mii în Anglia sau în Africa de Sud, unde li se face viața imposibilă? S-au dus oare negrii să cucerească America, s-au dus de bună voia lor și liberi să trăiască pe seama americanilor, sau să facă neplăcere albilor cu culoarea lor închisă? N-au fost oare duși ca robi, ca marfă vînată în Africa și vîndută în America, transportați în condițiuni neumane de totală constrîngere și de mizerie revoltătoare? N-au fost oare obiect de trafic rușinos, pentru a munci din greu, ca să

14. *Divinae Institutiones*, V, 15, 16, 17, în *Migne*, Patrologia latina, VI, 599-603.

îmbogăţească pe alţii cu munca lor şi cu suferinţa lor? Ce vină au aceşti negri că au supravieţuit robiilor şi că cer drepturile de oameni şi respectul legilor, într-o ţară în care trăiesc din sudoarea frunţilor lor, plătesc impozite şi mor în războaie pentru interesele şi foloasele Americii?

Ce vină au negrii şi indienii din Africa de Sud, că i-au găsit acolo englezii, într-o regiune care nu este ablă, şi care dimpotrivă face parte din «continentul negru» şi deci le aparţine? De ce trebuiesc lipsiţi de drepturi, prigoniţi, alungaţi pînă şi din biserici de cei care i-au creştinat?

Ce vină au africanii şi indienii occidentali, care s-au dus în Anglia să muncească cu braţele, spre a trăi o viaţă grea ca şi munca, pentru prosperitatea şi gloria imperiului britanic? Ce vină au aceşti oameni că ţara lor a fost cotropită de englezi şi transformată în colonie, exploatată sute de ani, că metropola i-a atras şi i-a primit, dîndu-le iluzia că ar putea trăi muncind pentru stăpîni?

Nici negrii nu s-au dus din proprie iniţiativă sau cu intenţii agresive în America, nici sudafricanii n-au chemat pe albi să-i stăpînească şi asuprească, nici coloniştii din simplă plăcere sau capriciu în Marea Britanie. Trebuiesc în bună logică şi justiţie umanitară — prigoniţi aceia toţi, lipsiţi de drepturi naturale, legale şi vitale, chiar de dreptul la rugăciune publică, pentru că pielea lor se deosebeşte de a celorlalţi? Este oare mai puţin om, cetăţean sau creştin, un om de culoare pentru că n-a avut onoarea să se nască englez sau american? Ce vină are un copil că moşteneşte culoarea părinţilor săi, ca să poată fi cerută alungarea lui din şcoală? Cîtă cinste, servicii sau foloase aduc, în definitiv Americii sau Angliei persecutarea, nedreptăţirea, jignirea elementului de culoare? Şi ce strică acesta, dacă în fostele sau actualele colonii fraţii lui revendică libertate, dreptate şi egalitate, aşa cum ar revendica şi englezii şi americanii şi oricine s-ar găsi în situaţia lor?

Ura de rasă şi metodele rasiste dezonorează şi deservesc pe cei care le folosesc şi revoltă cu drept cuvînt toată cealaltă lume. Ce cîştigă din aceasta statele rasiste? Sînt oare procedeele huliganice şi monstruoase ale Ku-Klux-Klanului un titlu de cinste şi un drept la stimă şi respect în faţa lumii? Pot asemenea sisteme de teroare şi de asuprire, al căror timp a trecut de mult, să aducă statelor rasiste recunoştinţa şi devotamentul «oamenilor de culoare», cu care vrînd-nevrînd trebuie să convieţuiască cei care i-au adus în ţară? Ce merit poate constitui prigonirea unor oameni care nu se pot apăra, care nu provoacă şi care vor să trăiască şi muncească în linişte? Ce plăcere şi ce ispravă poate fi aceea de a asasina oameni nevinovaţi, a împiedeca pe elevi să înveţe, a incendia casele locuite de oameni de culoare, a refuza acestora accesul în mijloacele de transport în comun, în restaurante, în hoteluri, a-i umili şi năpăstui? Ce faptă bună şi vrednică de răsplată cerească este a incendia o biserică în care servea un pastor negru, cum s-a întîmplat în anii din urmă în America?

Răspunsul ce se poate da acestor întrebări şi altor multe asemănătoare ce se mai pot pune este de la sine înţeles şi e de prisos să stăruim a-l căuta. Ceea ce ne interesează aici îndeosebi, din punctul de vedere din care privim manifestările rasiste în state creştine, este constatarea incontestabilă şi dureroasă pentru toţi creştinii, a scăderii şi decăderii sentimentului uman creştin în ţările de pogromuri rasiste.

Asemenea manifestări sînt uimitoare şi revoltătoare în veacul nostru din partea unor popoare care pretind a avea o concepţie de viaţă

morală creştină. Deşi sîntem creştini de confesiuni deosebite, ne găsim de acord în ideea şi dorinţa apropierii şi colaborării bisericeşti şi ne socotim deopotrivă datori şi solidari în misiunea de a propaga şi a pildui în lume concepţia evanghelică despre om, omenire şi omenie. Dar tocmai aceasta ne îndreptăţeşte să exprimăm surprinderea noastră pentru excesele rasiste din ţările numite şi să înţelegem revolta ce au trezit în sufletul «oamenilor de culoare» şi în lumea toată.

Nu numai juridic, filozofic, social sau politic vorbind, ci şi creştineşte, şi mai ales creştineşte, este de neconceput şi de condamnat sistemul de a trata altfel decît legal, corect şi uman oameni care nu au altă vină decît culoarea lor. Evanghelia şi morala creştină nu cunosc acest criteriu de discriminare, şi nu cunosc de fapt nici unul altul, în faţa legilor şi a lui Dumnezeu. In credinţa oricărei confesiuni creştine se ştie bine şi se predică şi se învaţă că toţi oamenii sînt fraţi şi că cei năpăstuiţi sînt mai mult decît ceilalţi: «fraţii mai mici» ai Mîntuitorului lumii. A privi, a deosebi şi a trata pe oameni altfel este o gravă şi neiertată abatere de la porunca şi pilda dragostei creştine şi de la sentimentul unităţii şi demnităţii neamului omenesc.

Dacă manifestările rasiste pot găsi vreo justificare în teoriile politice şi sociale ale cuiva, — în numele ideii creştine, în care comunicăm şi gîndim peste graniţe de stat şi de sisteme, sîntem în drept să afirmăm cu îndreptăţită şi firească indignare, că manifestările rasiste constituiesc o flagrantă abatere de la principiile şi datoria moralei creştine şi o foarte regretabilă vătămare adusă ideii creştine în lumea întreagă. Intr-o vreme în care opoziţia ideologiilor este atît de vie şi în care celelalte religii rezistă, pe bază de principii, propagandei creştine, ura rasială şi forţa brutală nu sînt un principiu şi un argument favorabil creştinismului.

Prof. TEODOR M. POPESCU

PARTEA OFICIALA

ÎNȘTIINȚARE

Institutul Biblic execută prin atelierul de tîmplărie și sculptură orice mobilier bisericesc necesar parohiilor și mînăstirilor: catapetesme, strane arhierești, strane pentru cîntăreți și credincioși, jețuri pentru Sf. Altar, miruitoare, sfeșnice, analoage, rame pentru icoane, mese, scaune, etc., întocmind prin personalul de specialitate schițe și desene.

Informații suplimentare se pot cere la Institutul Biblic, Mînăstirea Plumbuita, str. Matei Basarab nr. 58, raionul 1 Mai, București (telefon 11.84.91).

PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXA

BISERICA ORTODOXĂ ROMÎNĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE : :

ANUL LXXVI
Nr. 10-11
OCTOMBRIE-NOIEMBRIE 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI — INTRAREA PATRIARHIEI, Nr. 9 — RAIONUL N. BALCESCU

CUPRINSUL

VIAȚA BISERICEASCĂ

Zece ani de la reîntregirea Bisericii Românești din Ardeal, de Protopop IULIU MAN . . . . . 899— 903

Sărbătorirea a zece ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, de Pr. V. ȘTEFAN . . . . . 904— 928

Deschiderea noului an școlar la instituțiile de învățământ teologic ale Bisericii Ortodoxe Române, de Diac. M. CHIALDA, Pr. Prof. GR. MARCU . . 929— 953

Sărbătorirea a zece ani de la înființarea Seminariilor Monahale ale Bisericii Ortodoxe Române . . . . . 954— 968

Sfințirea paraclisului Pompilian de la Mînăstirea Antim din București . . . 969— 972

Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare — Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Ierusalimului, Biserica Greciei . . . . . 973— 982

ANIVERSĂRI

Prima tipografie a Țării Românești (Macarie, 1508-1512), de BARBU TEODORESCU . . . . . 983—1004

Tipăriturile Ieromonahului Macarie pentru Țara Românească — având 16 pagini cu planșe în culori, în afară de text —, de VIRGIL MOLIN și DAN SIMONESCU . . . . . 1005—1034

Liturghierul slavon tipărit de Macarie la 1508—Studiu liturgic —, de Pr. Prof. ENE BRANIȘTE . . . . . 1035—1068

IN APĂRAREA PĂCII

Conferința Mișcării creștine pentru Pace de la Debrețin . . . . . 1069—1072

ZECE ANI DE LA REINTREGIREA BISERICII ROMINEȘTI DIN ARDEAL

La 21 octombrie se împlinesc zece ani, de cînd la Alba-Iulia, într-o sărbătoare emoționantă și măreață, în catedrala numită din ziua aceea Catedrala Reîntregirii, s-a săvîrșit actul istoric al reîntregirii Bisericii românești din Ardeal, prin întoarcerea preoților și credincioșilor greco-catolici în sînul Bisericii Ortodoxe Române și astfel s-a refăcut vechia unitate dinainte de 1700.

Se împlinesc zece ani, de cînd cetatea lui Mihai Vodă Viteazul s-a cutremurat, de astă dată nu sub pașii oștenilor marelui voievod, ai călăreților și tunurilor sale, ci la glasul rugilor, la urările și îmbrățișările calde ale arhiereilor, preoților și poporului credincios, cu toții în haine de sărbătoare, preamărind unirea credincioșilor români ardeleni în aceeași Biserică străbună, bucurîndu-se că peretele cel din mijloc, al vrajbei, s-a prăbușit și catapeteasma Bisericii românești, sfîșiată la 1700, s-a refăcut.

In catedrala de la Alba-Iulia, a răsunat acum zece ani cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Justinian, din fața Sfîntului Altar la care serveau și preoții reveniți: «Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gînd să mărturisim»: «Pe tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită» și îngenunchind unul lîngă altul, să fim strîns uniți în mărturisirea aceluiași Simbol al credinții.

Acestui eveniment măreț îi închinăm gîndul nostru din rîndurile de față.

Dacă am putea să aducem la viață pe cei ce au trăit înainte și după 1700, pînă de curînd, strămoși și moși ai noștri, ca să stăm de vorbă cu ei asupra cauzelor determinante ale unirii cu Roma papală, — multe și cutremurătoare lucruri ne-ar spune. Ei însă nu pot fi chemați la viață, dar faptele lor le evocă istoria și umbrele lor se ridică din fiecare pagină și mărturisesc apăsătoarele vremi ale iobăgiei, viața lor tristă și dureroasă, trecutul plin de nedreptăți și asupriri, izvor nesecat de lacrimi, din care a izvorît și nemuritoarea noastră doină. Dacă la această stare de sclavie adăogăm suferințele produse de întunericul neștiinței, foametea și mizeriile materiale, desprindem trecutul lor greu. Nu le mai rămăsese românilor din Ardeal decît ochii ca să plîngă și tezaurul scump al sufletului

unității credinții creștinești și românești, de care încă nu se atinseseră asupritorii: credința strămoșească ortodoxă.

Acest suflet al credinței românilor din Ardeal a fost și el împărțit la 1700, încît putem spune, că nimic n-a scăpat din vedere dușmanilor ca să-i nimicească. Impăratul de la Viena și asupritorii poporului nostru, se aruncaseră ca uliii să sfîșie și să prade, nu numai munca și biata brumă de agoniseală a iobagului român, ci să-i fure și sufletul și credința. Dumnezeul părinților însă a fost cu ei și suferințele s-au terminat, iar nouă, urmașilor, ne-a fost dată bucuria să ne vedem cu toții la un loc, într-o singură țară și în uniatea de credință avută înainte de 1700; reîntregirea bisericească din 21 octombrie 1948 a dat reparație deplină suferințelor morale trecute: sufletul rănit la 1700 și-a găsit drumul spre unitatea bisericească, prin actul reîntregirii de la Alba-Iulia.

Actul reîntregirii de la 21 octombrie 1948, apare și mai strălucitor azi, cînd, mînă în mînă, frații regăsiți merg pe același drum către Hristos și zidesc împreună Sionul ortodox în Ardeal, identificat pentru totdeauna cu patria, ființa, sufletul și aspirațiile unui întreg popor, al cărui viitor de aur se întrezărește profetic ca-n cîntecul poetului de demult.

Poate că mai sînt cîțiva care nu au ochii ațintiți spre București, de unde răsare soarele tuturor românilor, — ci privesc în altă parte, unde unitatea noastră și tezaurul spiritual unificat, religios și cultural, tulbură pe cei ce doresc să știe și să vadă slăbind unitatea religioasă a poporului nostru. Acești puțini frați preoți greco-catolici nu trebuie să uite că tezaurul sfintei noastre credințe s-a adunat în cursul veacurilor, cu stăruință și trudă și a fost apărat cu multă jertfă, ca bun comun al unității creștinilor ortodocși din Ardeal și trebuie să-l lăsăm moștenire inalienabilă și neîmpărțită fiilor aceleiași Biserici și aceluiași popor. Ei nu pot cere, așa dar, cu cuvintele Scripturii: «Tată, dă-mi partea mea de avuție...», căci aceasta aparține fiului mai mare, poporului credincios din patria noastră, așa cum îi spune și părintele: «Fiule, toate ale mele, ale tale sînt...».

Pe unii din acești frați preoți greco-catolici, i-au ținut și-i țin departe de actul reîntregirii, interese personale; pe alții desinteresul, că nu mai pot folosi ca platformă politică Biserica Blajului; pe alții lipsa curajului trebuincios pentru a spune acel: «Scula-mă-voi» și astfel nu iau atitudine alături de unificare, pe care o văd trebuincioasă întăririi și consolidării noastre sufletești în Ardeal.

Astăzi, din prilejul jubileului de zece ani de la Reîntregirea Bisericii noastre, ne îndreptăm spre ei cu gîndul curat, inimă caldă și sentimente de aleasă prețuire, chemîndu-i alături de noi, în slujba lui Dumnezu și a poporului credincios. Îi chemăm pentru împreuna lucrare la altarul care îi așteaptă de zece ani cu statornică nădejde, pentru săvîrșirea marei jertfe a împăcării și împărtășirii din același sfînt potir cu cuvintele: «Gustați și vedeți că e bun Domnul...». Nădăjduim ca, împreunați în aceeași Sfîntă Impărtășanie, cu toții să cîntăm imn de slavă: «Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda lui în gură mea».

Din prilejul împlinirii a zece ani de la unificare, dorind regăsirea cu ei în spiritul dragostei lui Hristos vrem să-i salutăm cu cuvîntul «Hristos în mijlocul nostru», — mărturie a îmbrățișării și sărutării păcii și frăției.

*

Reîntregirea bisericească din 21 octombrie 1948 a corespuns năzuințelor majorității covîrșitoare a clerului și credincioșilor greco-catolici, căci altfel acest act istoric important nu s-ar fi produs. In cei zece ani trecuți, multe nedumeriri și nemulțumiri s-au aplanat și viața bisericească s-a așezat în albia sa normală și acolo unde preoții, fie vechi ortodocși în parohii revenite, fie preoți reveniți în parohii vechi ortodoxe, își înțeleg misiunea și-și împlinesc datorințele în spiritul și litera Evangheliei lui Hristos, credincioșii îi stimează și-i înconjoară cu toată dragostea și ascultarea, iar pacea stăpînește sufletele.

Nu am putea să nu amintim că așa cum mai există cîțiva preoți greco-catolici, care nu au dat urmare vrerii credincioșilor lor și nu s-au înapoiat lîngă altarul Bisericii-mame, tot așa există și glasuri răzlețe de preoți vechi ortodocși, care socotesc că preoții reveniți ar trebui ținuți departe de răspunderile majore ale vieții bisericești ortodoxe, insinuînd neîncrederea și denegînd promovarea valorilor reale din sînul clerului revenit. Un lucru e cert: acești frați preoți sînt piedică pentru consolidarea și sudarea unificării și dacă ar fi să se ia în considerare această ținută, reîntregirea bisericească ar fi întîmpinat greutăți serioase, iar consolidarea și sudarea ei ar fi fost mult împiedicată. Ei sînt însă puțini și conștiința cinstită, aprecierea sinceră și dragostea curată a majorității covîrșitoare a preoțimii vechi ortodoxe, înțelepciunea conducătorilor Bisericii Ortodoxe Romîne, prudența și răbdarea preoțimii revenite de altă parte, trec înainte, cu conștiința împăcată a datoriei împlinite față de Dumnezeu, patrie și popor, lucrînd perseverent pentru consolidarea și sudarea actului împlinit la Alba-Iulia, la 2 octombrie 1948.

Trebuie să se știe de toți că sîntem fiii aceluiași popor și avem ramurile în același trunchi puternic al poporului. Datori sîntem să stăm alături de el și să-l servim atunci cînd și cum ne cere. Preoțimea revenită este alături de popor și poporul alături de ea. Impreună se roagă și lucrează pentru binele vremelnic și veșnic al fiecăruia dintre ei. Ca o vie recunoștință și necesitate inexorabilă a sufletului poporului sîntem alături de popor, drepți și cinstiți, identificîndu-ne cu năzuințele lui.

Ca fii ai aceluiași popor ducem munca constructivă de înălțare a poporului patriei noastre și cea de cucerire a mîntuirii sufletului, de întărire a legilor morale și a vieții spirituale din popor. La această operă uriașă de refacere morală și de primenire religioasă, trebuie să ia parte activă toți preoții, inclusiv cei sezisați de noi aci. Dacă la acest efort de consolidare și sudare a reîntregirii bisericești din Ardeal ne dăm cu toții contribuția, multă binecuvîntare cerească se pogoară peste noi și repede ne-am contopi sufletele încît «să nu fie doi, ci unul» sufletul unității creștine ortodoxe din Ardeal.

Incontestabil că unirea unei părți a romînilor din Ardeal la 1700 cu Roma a avut părți pozitive pe care le putem concretiza pe scurt, spunînd că ea ne-a dat Blajul, — Blajul istoric, științific, cultural și religios-moral. Blajul ne-a dat școlile sale, aceste izvoare ale harului, la care s-au adăpat în cursul veacurilor zeci de generații de fii ai iobagilor din Ardeal și de aici s-a răspîndit cultura și lumina pentru poporul ce ședea în întuneric și în umbra morții; de aci le-a răsărit lumina conștiinței că ei nu sînt un popor de robi, ci urmași ai unor popoare mîndre și libere.

Blajul ne-a dat pe Inocențiu Micu Klein, Episcopul martir; Blajul ne-a dat pe luceferii școlii ardelene, pe marele Petru Maior, Gheorghe Șincai,

Samuil Mcu; pe învățătorul Timotei Cipariu, Augustin Bunea și alte multe figuri bisericești și laice proeminente ale vieții romînești din Ardeal.

Blajul ne-a dat o pleiadă întreagă de intelectuali, de preoți și dascăli vrednici și o mulțime de luptători și martiri pentru drepturile poporului.

Blajul ne-a dat sărbătoarea de la 3/15 mai 1848 și Cîmpia Libertății...

Socotesc îndeajuns cele înșirate și din care desprind că opera Blajului e asemănătoare celei a Sfîntului Ioan Botezătorul «Luceafărul Inainte Mergător al Soarelui», trezitor al conștiinței poporului din somnul cel de moarte; dar ca și Sfîntul Ioan Botezătorul, avînd odată misiunea împlinită se cădea să se micșoreze, ca să se ridice în toată mărimea, gloria și frumusețea. Cel ce venea după el, care boteza cu Duh Sfînt și cu foc și căruia nu-i era vrednic să-i dezlege curelele încălțămintelor: Iisus Hristos. Așa și Blajul: misiunea lui a fost împlinită. El trebuie acum să se micșoreze pe sine, ca să se înalțe în soare, în toată strălucirea Noul Sion al reîntregirii Bisericii romînești din Ardeal, sufletul unit al credincioșilor romîni din Ardeal.

Nimeni nu cere preoților reveniți — să-și renege trecutul, tezaurul său religios și cultural, ci datori sîntem cu toții să-l depunem ca pe un factor creator în tezaurul comun, al cărui vistiernic este Biserica Ortodoxă Romînă.

E bine să ne gîndim și la părțile negative ale unirii cu Roma de la 1700, dintre care amintesc aici ceea ce cunosc și am văzut personal: pierderile mari suferite de romînii greco-catolici din Ardeal, prin asimilarea lor de către prozelitismul romano-catolic.

*

In clauzula din actul unirii de la 1700 se spune: «Și așa ne unim acești cei scri(și) mai sus ca toată legea noastră, slujba Bisericii, leturghia și posturile să stea pe loc, iar de n-ar sta pe loc acele, nici aceste peceți să n-aibă nici o tărie asupra noastră... Iar de nu ne vor lăsa pe noi și rămășițele noastre într-această așezare, pecețile și iscăliturile noastre să n-aibă nici o tărie...»

Și n-au avut. Actul Reîntregirii bisericești din Ardeal de la 21 octombrie 1948 a rupt și a făcut inoperant actul samavolnic de la 1700.

Nu-și mai au rostul două Biserici, două altare, două jertfe, două strane ci o Biserică, un Domn, o Credință și un Botez.

Nu-și mai au locul luptele confesionale care ne puneau într-o situație degradantă de inferioritate.

Actul Reîntregirii Bisericii romînești din Ardeal, este deci un act de reparație și demnitate. Unirea Bisericilor romînești din Ardeal este, așa dar, o operă constructivă, deopotrivă folositoare Bisericii, poporului și patriei.

*

Actul reîntregirii de la 21 octombrie 1948 incumbă fiecăruia din noi răspundere pentru consolidarea și sudarea lui. La 1700 Biserica din Ardeal a fost ruptă în două, din interese străine. Multe ne-au despărțit de atunci, multe patimi și ură s-au dezlănțuit. Acestea trebuie să înceteze fără amînare și în locul lor să ne lăsăm sufletele cuprinse de dragoste curată și sfîntă, frățească. Să fim propovăduitorii iubirii și unirii, răspunzînd chemării Bisericii: «Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gînd să

mărturisim...» credința și unirea noastră. Aceasta este arma noastră de biruință: iubirea.

In numele acestei iubiri și uniri, cerem preoțimii revenite și celei vechi ortodoxe, să aibă atitudine frățească și plină de dragoste și înțelegere unul față de altul și față de actul reîntregirii bisericești. Le cerem colaborare sinceră, dreaptă și demnă, în toate problemele unde se întîlnesc și cu deosebire în problema consolidării și sudării reîntregirii. Tuturor li se cere să creadă în actul de la 21 octombrie 1948 și să-l socotească ceea ce este: o realitate vie și un factor de esențială importanță pentru întărirea unității spirituale a poporului, — prin care întărim Biserica și Patria.

Iubirea e temelia actului reîntregirii bisericești, consolidării și sudării lui; numai pe ea se poate clădi și va avea trăincie marea operă săvîrșită acum zece ani: reîntregirea Bisericii românești din Ardeal.

Cu acest prilej, gîndul nostru se îndreaptă spre Prea Fericitul Patriarh Justinian, cel ce ne-a chemat cu dragoste de părinte la vatra credinței străbune și exprimăm urările noastre de bine și sănătate rugînd pe bunul Dumnezeu să-i dea zile îndelungate, înțelepciune și putere pentru a cîrmui Biserica Ortodoxă Română.

Ierarhilor din Ardeal, nemijlociți conducători ai turmei reîntregite, le dorim spor și binecuvîntată păstorire pentru consolidarea și sudarea unificării din Ardeal și pentru ca să cuprindă la sînul lor cu aceeași dragoste părintească pe toți preoții și credincioșii reveniți și vechii ortodocși, deopotrivă.

Actul de la 21 octombrie 1948, a fost un act istoric. Cei ce au răspuns primii la chemarea de unire și înfrățire, la întoarcerea la sînul Bisericii mame au binemeritat de la popor. Se cuvine ca din acest prilej sărbătoresc să le strîngem mîna cu căldură și prietenie. E cea mai frumoasă recompensă la zece ani de la reîntregire.

Protopop IULIU MAN

SĂRBĂTORIREA
A ZECE ANI DE LA REINTREGIREA
BISERICII ORTODOXE ROMINE DIN ARDEAL

La 21 octombrie 1958, s-au împlinit zece ani de la măreaţa adunare din Alba-Iulia, în cadrul căreia reprezentanţii aleşi ai clerului şi credincioşilor greco-catolici din întreaga ţară au mărturisit voinţa lor nezdruncinată de a rupe pentru totdeauna lanţurile robiei spirituale în care fuseseră ţinuţi două veacuri şi jumătate şi de a se întoarce iarăşi la vatra credinţei străbune, săvîrşind astfel visul secular al părinţilor noştri: reîntregirea Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal. Semnificaţia profundă şi roadele bogate ale acestui istoric act de manifestare liberă a voinţei poporului sînt azi cunoscute şi preţuite de toţi fiii Sfintei noastre Biserici. Ceea ce se cuvine a fi amintit cu prilejul acestui sărbătoresc popas sînt însă condiţiile de fapt care au îngăduit împlinirea vrerilor pe care clerul şi credincioşii răpiţi în 1698 de lîngă altarul părintesc le-au păstrat pururea în sufletele lor şi le-au mărturisit adesea, înfruntînd prigoniri cumplite, — dar nu le-au putut realiza decît în vremea aceasta.

Aşa cum au arătat de nenumărate ori chiar fruntaşii greco-catolici, unirea cu Roma papală a unei părţi din romînii ardeleni n-a fost un act religios, ci un act politic, izvorît din setea de dominaţie a împăraţilor de la Viena, asupra Transilvaniei. Săvîrşită prin înşelăciune şi silnicie, «uniaţia» de la 1698 nu s-a putut menţine 250 de ani decît tot prin înşelăciune şi silnicie. Făgăduielile făcute de împăratul Leopold I prin apelul său din 14 aprilie 1698 — prin care asigura pe preoţii romîni ortodocşi, că dacă vor recunoaşte pe papa, păstrîndu-şi ritul, «se vor bucura de privilegiile preoţilor catolici», că «cei ce se vor uni cu altă religie receptă vor primi privilegiile preoţilor acelei religii, iar cei ce nu se vor uni cu niciuna, vor rămîne în starea de pînă acum» — s-au dovedit cu totul deşarte. Din primii ani de după 1700, bărbaţi de seamă din rîndurile greco-catolicilor şi-au dat seama că aşteptările lor au fost înşelate. Cei care, cu bună credinţă, au îndrăznit să ceară curţii imperiale de la Viena îndeplinirea promisiunilor cuprinse în diplomele împăratului Leopold, au avut de suferit prigoane şi uneori au plătit cu viaţa, curajul de a-şi fi ridicat glasul pentru apărarea drepturilor poporului lor. Tragedia episcopului unit Inocenţiu Micu-Klein — cel care a trebuit să cunoască exilul şi moartea de mucenic, fiindcă a înţeles să lupte pentru drepturile romînilor greco-catolici — este adînc grăitoare şi ea singură este în măsură să dovedească tuturora cît de puternic a stăpînit cugetele fraţilor «uniţi» năzuinţa reîntoarcerii la vatra credinţei strămoşeşti, de-a lungul celor două veacuri şi jumătate de dezbinare.

Jertfele aduse de greco-catolicii care luptau pentru refacerea unității Bisericii de peste munți, glasurile hotărîte ridicate de bărbați de seamă, ca Gheorghe Șincai și Petru Maior, împotriva spiritului oprimant al Romei papale, ca și mucenicia unor ortodocși care au înțeles să se împotrivească prozelitismului agresiv al trimișilor papistași, — sînt mărturii ale ostilității ce a domnit întotdeauna în rîndurile poporului romîn, față de o credință ce încerca să li se impună prin forță și care era strîns legată de politica înrobitoare a imperiului habsburgic. Asemenea fapte, izvorîte din dorința de libertate a poporului și din dragostea credincioșilor față de Biserica lor strămoșească, constituie unul dintre cele mai eroice și mai dureroase capitole ale istoriei romînilor de peste munți, în întregul veac al XVIII-lea. Ele nu lipsesc nici în veacurile următoare, pînă în ziua împlinirii năzuinței sfinte a reîntregirii bisericești.

In zilele învolburatului an 1848, cînd peste întreaga Europă a suflat vîntul răzvrătirii popoarelor împotriva tiraniei, în revendicările poporului romîn din Ardeal a fost prezentă la loc de frunte și cererea desființării «uniației» de la 1698. La «Marea Adunare Națională Romînă de la Blaj» din 3/15 mai 1848, chiar conducătorii Bisericii Unite de atunci, au cerut refacerea unității sufletești a poporului romîn din Transilvania. Cererea lor, sprijinită de cler și credincioși, n-a căpătat împlinire, cum n-a dobîndit dezlegare nici una din revendicările politice și sociale formulate atunci, căci năzuința spre libertate a popoarelor a fost, pentru o vreme, stăvilită de coaliția puterilor imperiale.

Aceleași dorințe de unificare au nutrit frații noștri și cu prilejul alipirii Ardealului la patria-mamă, dar și de data aceasta nădejdile și vrerile lor au fost înșelate, din cauza împotrivirii ierarhiei greco-catolice și îndeosebi a Vaticanului, care avea în țara noastră slujitori devotați în cercurile conducătoare. Teama papalității de a nu pierde pozițiile înaintate pe care le cucerise de-a lungul veacurilor în lumea ortodoxă, prin unirea cu Roma a unor grupuri de clerici și ortodocși, a determinat pe emisarii Vaticanului să întrebuințeze toate mijloacele spre a încheia cu Statul Romîn de atunci un concordat înjositor pentru țară, umilitor pentru Biserica Ortodoxă și înrobitor pentru Biserica greco-catolică din Romînia. Este știut că această Biserică — potrivit prevederilor concordatului — decădea din situația de Biserică națională și devenea un simplu rit al Bisericii Catolice, cu totul subjugată ierarhiei romano-catolice și nunțiului papal de la București. De altfel, roadele nefaste ale acestui concordat sînt bine cunoscute de toată lumea și nenumărate au fost glasurile ce s-au ridicat împotriva acestui act de trădare săvîrșit de guvernele dintre cele două războaie mondiale. Potrivit clauzelor din concordatul cu Vaticanul — și trebuie amintit că și celelalte legi speciale ale Statului Romîn fuseseră puse de acord cu spiritul și litera lui — voința clerului și credincioșilor greco-catolici, care năzuiau permanent spre refacerea unității noastre bisericești, era încătușată: milioane de frați ai noștri rămîneau mai departe sub lanțurile despotismului papal; libertatea religioasă — proclamată formal — era în realitate anulată de nenumărate măsuri administrative; revenirea uniților la sînul Bisericii Ortodoxe era împiedecată de concordat și de slugărnicia cu care guvernanții din trecut se grăbeau să împlinească cerințele emisarilor papalității, în dauna intereselor poporului romîn.

Împotriva acestor stări de lucruri, împotriva trădării săvîrşite de guvernele de altă dată, marea majoritate a clerului şi credincioşilor greco-catolici au înţeles să lupte, păstrînd cu sfinţenie comoara credinţei străbune, respingînd din cultul lor toate punctele «uniaţiei» din 1698, în afară de ascultarea faţă de papa de la Roma. Peste ordinele şi îndrumările episcopatului greco-catolic — din ce în ce mai aservit Vaticanului —, clericii uniţi şi-au dat deseori mîna cu fraţii lor de la altarul ortodox, au slujit împreună, s-au ajutat şi s-au înlocuit unul pe altul, după nevoi; iar credincioşii n-au vrut să recunoască niciodată despărţirea lor de Biserica Ortodoxă, ci totdeauna au socotit pe ortodocşi drept fraţi ai lor, păstrînd în cugete vie năzuinţa reîntoarcerii la vatra credinţei părinteşti.

Noua orînduire democrat-populară instaurată în ţara noastră de înşişi poporul muncitor la sfîrşitul anului 1947, odată cu abolirea monarhiei, a deschis largi porţile adevăratei libertăţi. Cea dintîi Constituţie a Republicii noastre a proclamat solemn cea mai deplină libertate religioasă pentru toţi cetăţenii ţării; în vara anului 1948, guvernul nostru — mergînd cu hotărîre pe calea apărării suveranităţii Statului — a denunţat înrobitorul concordat cu Vaticanul, iar Legea pentru regimul general al cultelor — care a dezvoltat principiul constituţional al libertăţii religioase — a asigurat o reală egalitate între toate cultele religioase. Din toate acestea, a izvorît un nou climat, o nouă eră în viaţa Bisericilor şi cultelor din Republica Populară Romînă: era adevăratei libertăţi de conştiinţă, în care singur credinciosul avea dreptul să decidă calea de urmat spre împlinirea nevoilor lui religioase.

In această atmosferă nouă, cuvintele pline de părintească dragoste — rostite de mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, la Blaj, cu prilejul prăznuirii unui veac de la istorica Adunare de pe Cîmpia Libertăţii, şi de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, la Bucureşti, în ziua înscăunării ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, — au avut un puternic răsunet în sufletele preoţilor şi credincioşilor greco-catolici. Prin glasul cald al celor doi Înalţi Ierarhi ortodocşi răsuna chemarea sfîntă a Bisericii mame; prin glasul lor răsunau vrerile părinţilor şi strămoşilor, care trăiseră şi muriseră purtînd în suflete visul întoarcerii acasă, lîngă altarul dintîi. Acestui străvechi dor de vatra părintească şi acestor părinteşti chemări le-au răspuns clericii şi credincioşii greco-catolici, trimiţîndu-şi reprezentanţii la Cluj, pentru a dezbate şi a hotărî realipirea lor la Biserica mamă.

Şi astfel, în ziua de 1 octombrie 1948, într-una din sălile liceului «Gheorghe Barițiu» din Cluj, s-au întrunit 38 de protopopi şi preoţi, delegaţi ai slujitorilor şi închinătorilor altarelor greco-catolice de pe tot întinsul Transilvaniei. Sub preşedinţia Prea Cucernicului Protopop Traian Belaşcu, solii fraţilor «uniţi» au mărturisit în unanimitate voinţa lor şi a celor pe care îi reprezentau de a reveni sub bolta ocrotitoare a Ortodoxiei Romîneşti şi au hotărît să se înfăţişeze conducerii supreme a Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru a-i prezenta istorica hotărîre a clerului greco-catolic. Iar ziua de 3 octombrie 1948 a văzut pe cei 38 de clerici uniţi urcînd dealul Patriarhiei ca purtători ai soliei de neuitat: reîntoarcerea la vechiul altar ortodox a celor răpiţi prin înşelăciune şi silnicie, cu două veacuri şi jumătate în urmă. In sala festivă a Sfîntului Sinod au răsunat atunci cuvinte pe care istoria vieţii noastre bisericeşti nu le va putea uita niciodată: «...**scrutîndu-ne conştiinţa, în temere cu Dumnezeu şi cu dra-**

goste nemărginită față de poporul romîn, care în zilele noastre își unește teate forțele în lupta pentru pace, libertate și progres, socotind că s-a împlinit vremea și pentru refacerea unității spirituale a acestui popor, am hotărît să ne reîntoarcem în sînul Bisericii Ortodoxe Romîne, de la care strămoșii noștri de acum două veacuri și jumătate s-au desprins datorită vitregiei vremurilor de atunci», au spus solii fraților uniții din Ardeal. «În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne — a spus Prea Fericitul Patriarh Justinian — vă declar că iau act cu mare bucurie sufletească de proclamația și hotărîrea voastră și că vă primim cu brațe părintești și cu inimă caldă în staulul sfînt și în pășunea noastră duhovnicească; răspîndiți cu glas de lăută îngerească iubirea părintească cu care vă îmbrățișăm și spuneți tuturor cucernicilor preoți și credincioșilor voștri că inima Noastră și a Ierarhilor Bisericii Romîne dreptslăvitoare va vibra neîncetat pentru mulțumirea și fericirea voastră a tuturor și a poporului dreptcredincios». Iar mitropolitul Nicolae al Ardealului — urmașul vechilor mitropoliți ai Bălgradului, din vremea uniației Bisericii ardelene — a mărturisit, adresîndu-se reprezentanților celui dintîi grup de canonici, protopopi și preoți reveniți: «Vă primim cu dragostea cea mai duioasă a sufletelor noastre. Să fiți asigurați de toată calda noastră iubire frățească și să vă simțiți în sînul Bisericii Ortodoxe, ca la voi acasă. Căci e tot așa de mult și a voastă și a noastră».

In aceeași zi, în Catedrala Sfîntul Spiridon Nou din București a avut loc cea dintîi sfîntă slujbă săvîrșită laolaltă de preoți ortodocși și foști greco-catolici. In această veche ctitorie voievodală din capitala țării s-a înălțat cîntare de laudă lui Dumnezeu, pentru marea Sa bunătate, revărsată peste Biserica romînească, iar mitropolitul Nicolae al Ardealului a rostit cu smerenie o mișcătoare rugăciune, în care se spunea: «Cu osîrdie îți mulțumim, Doamne, că ai întors cu darul Tău inimile acestor frați ai noștri — ai căror înaintași s-au dezlipit oarecîndva de Sfînta Ta Biserică strămoșească, apărați de urgia vremurilor — din nou la altarul Ei, ca să Te slăvească pe Tine cu un glas și cu o inimă acum toți fiii poporului romînesc, în aceeași credință...».

Iar la 21 octombrie 1948, în cetatea pătimirii lui Horia, în Alba-Iulia, s-a ținut marea Adunare Bisericească, în cadrul căreia reprezentanții de frunte ai clerului și credincioșilor uniți au declarat cu hotărîre că rup legăturile nefirești cu Roma și înțeleg să se întoarcă din nou la altarul credinței străbune, în sînul Bisericii Ortodoxe Romîne: «Cu conștiința limpede că ne aflăm pe linia marilor noastre răspunsuri în fața istoriei, în fața poporului nostru și în fața lui Dumnezeu — se spune în moțiunea adoptată atunci de cei aproape o mie de clerici și peste douăzeci de mii de credincioși, delegați de parohiile revenite la Ortodoxie, de pe tot întinsul Ardealului — declarăm: că rupem pentru totdeauna legăturile noastre, de orice fel, cu Vaticanul și Roma papală; că ne încorporăm cu toată ființa noastră în Biserica Ortodoxă Romînă, de ale cărei învățături de credință și rînduieli canonice înțelegem să ascultăm; că ne vom supune cu fiiască dragoste, tuturor hotărîrilor Sfîntului Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe Romîne». Mișcătoare au fost și neuitate au rămas cuvintele legămîntului de credință față de Biserica Ortodoxă, rostit atunci de frații reveniți și în care se spune: «In fața lui Dumnezeu Atotțiitorul, a întregului popor și a conștiinței noastre, — noi, foștii păstori și fii duhovnicești ai Bisericii Romîne Unite, ne legăm și ne juruim, azi 21 octombrie 1948, aici

în cetatea Bălgradului Ortodoxiei noastre străbune, să rupem odată pentru totdeauna legăturile noastre cu Roma papală, impuse prin silnicie la 1700. Ne legăm şi ne juruim, la capătul unui adînc proces de conştiinţă, — ascultînd glasul sfătuitor al strămoşilor noştri şi chemarea părintească a Intîistătătorului Bisericii drept-măritoare —, să ne întoarcem la Altarul Ortodoxiei străbune, să ne iubim unii pe alţii, ca într-un gînd să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită. Ne legăm şi ne juruim să dăm ascultare întru toate Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne şi tuturor învăţăturilor de credinţă şi canoanelor Bisericii răsăritene. Nu vom pregeta să slujim, cu vreme şi fără vreme, după cuvîntul Evangheliei, poporul romîn şi Republica Populară Romînă. Cu toată rîvna şi statornicia vom lupta pentru înfăptuirea năzuinţelor generoase ale poporului nostru şi îndeosebi — fiind noi următori ai învăţăturii Sfintei Scripturi — pentru pacea a toată lumea şi pentru înfrăţirea tuturor noroadelor pămîntului. Cu cugetul împăcat şi mulţumită aducînd Celui Atotputernic, facem acest legămînt, fiind convinşi că servim şi cauza lui Dumnezeu în lume şi interesele vitale ale poporului nostru dreptcredincios...».

Legămîntul rostit cu atîta fermitate la Alba-Iulia, în ziua de 21 octombrie 1948, nu a rămas neîmplinit. Izvorît din voinţa clerului şi credincioşilor care suferiseră robia spirituală a Romei papale, el sintetiza năzuinţele de veacuri ale fraţilor noştri şi da expresie unor sentimente de puternică dragoste faţă de credinţa şi Biserica străbună, precum şi faţă de poporul şi patria noastră. Anii care au trecut de atunci şi pînă azi au dovedit, pe de o parte, sinceritatea celor reîntorşi la sînul Bisericii mame, iar pe de altă parte, rodnicia acestei mult aşteptate refaceri a unităţii Bisericii noastre. Preoţimea revenită a adus o contribuţie meritorie la buna desfăşurare a vieţii noastre bisericeşti din aceşti zece ani: din sînul ei s-au ridicat elemente destoinice, care au împlinit şi împlinesc cu cinste îndatoriri de răspundere, ca protopopi, consilieri eparhiali, profesori ai şcolilor teologice, vicari eparhiali etc. În episcopatul ortodox a fost promovat, dintre reveniţi, Prea Sfinţitul Episcop Teofil Herineanu, care a cîrmuit o vreme vechea eparhie a Romanului şi Huşilor, iar astăzi păstoreşte cu părintească dragoste eparhia Clujului. În publicaţiile periodice ale Bisericii Ortodoxe Romîne au apărut deseori articole şi studii semnate de valoroşi teologi reveniţi, care au ţinut să slujească şi pe această cale dreapta credinţă străbună.

Dar ceea ce a impresionat în chip deosebit în acest deceniu de trăire laolaltă, sub bolta ocrotitoare a Bisericii mame, a fost solidaritatea deplină manifestată de clerul şi credincioşii reveniţi alături de preoţimea şi credincioşii ortodocşi şi în acţiunea patriotică de sprijinire a muncii poporului nostru, pentru bunăstare şi progres, precum şi în lupta pentru apărarea păcii. Ei şi-au unit glasurile pentru a cere, alături de toate popoarele, înlăturarea primejdiei unui nou război şi instaurarea unei păci durabile pe pămînt, împlinindu-şi astfel o dublă îndatorire, ca fii ai unui popor liber şi iubitor de pace şi ca slujitori şi închinători ai lui Hristos — Domnul Păcii.

Marele act istoric al reîntregirii Bisericii Ortodoxe Romîne şi roadele bogate pe care el le-a adus în viaţa noastră de-a lungul celor zece ani ce s-au scurs de atunci, au fost sărbătorite în ziua de 21 octombrie 1958, în cadrul unei impunătoare festivităţi, care a avut loc în catedrala ortodoxă din Alba-Iulia.

FESTIVITATEA DE LA ALBA-IULIA

La această festivă aniversare au luat parte membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, consilieri patriarhali, vicari şi consilieri eparhiali, protopopi şi preoţi din Ardeal, precum şi un număr de credincioşi din oraş şi din împrejurimi.

De asemenea, au luat parte dl. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, reprezentanţi ai autorităţilor locale şi funcţionari superiori din Departamentul Cultelor, invitaţi.

Inalţii oaspeţi — care au sosit din Bucureşti cu un vagon special — au fost întîmpinaţi în gara Alba-Iulia de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Vasile al Banatului şi Prea Sfinţitul Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului şi de numeroşi clerici. Din vagonul special au coborît: Prea Fericitul Patriarh Justinian şi dl. Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, însoţiţi de Înalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi Iustin al Moldovei şi Sucevei şi Firmilian al Olteniei, Prea Sfinţiţii Episcopi Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, precum şi reprezentanţi ai Departamentului Cultelor, Prea Cucernicul Preot Simion Mihălţan, vicarul Episcopiei românilor ortodocşi din cele două Americi şi Canada, Prea Cucernicii Preoţi: Vasile Ştefan, Atanasie Preda şi Zaharia Bîlbîie, consilieri patriarhali, Zaharia Mîntulescu şi Iuliu Man, inspectori generali bisericeşti, N. Cazacu, secretar patriarhal şi Liviu Stan, profesor la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti.

De la gară, Inalţii oaspeţi şi persoanele care îi însoţeau au fost conduşi la Catedrala Reîntregirii bisericeşti, din Alba-Iulia. La intrarea în biserică, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost întîmpinat, după datină, cu Sfînta Cruce şi Sfînta Evanghelie, de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, înconjurat de Prea Sfinţiţii Teofil al Clujului şi Valerian al Oradiei, precum şi de soborul preoţilor şi diaconilor slujitori. In timp ce corul catedralei cînta imnul patriarhal, Întîistătătorul Bisericii noastre a fost îmbrăcat în mantie arhierească şi condus la strana patriarhicească din dreapta bisericii.

Sfînta Liturghie a fost săvîrşită de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului şi Prea Sfinţiţii Episcopi Teofil al Clujului şi Valerian al Oradiei, înconjuraţi de un impunător sobor de preoţi vicari, consilieri şi secretari eparhiali, precum şi preoţi şi diaconi din toate eparhiile ardelene. Răspunsurile au fost date de corul Catedralei Reîntregirii bisericeşti din Alba-Iulia, dirijat de Gh. Pancu.

După săvîrşirea Sfintei Liturghii, a avut loc festivitatea sărbătoririi a zece ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal, la care — în afară de membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian — au mai luat parte: Prea Sfinţiţii Episcopi pensionari Veniamin şi Emilian, Prea Cucernicul Prot. Traian Belaşcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, fost preşedinte al Adunării ţinute la 1 octombrie

1948, în Cluj, de cei dintîi soli ai refacerii unității noastre bisericești, vicari consilieri, inspectori și secretari ai eparhiilor din Ardeal, reprezentanți ai corpului profesoral de la Institutul Universitar din Sibiu, în frunte cu Prea Cucernicul rector Pr. Dr. Sofron Vlad, de la Seminarul Teologic din Cluj, în frunte cu P.C. Director Dr. I. Zăgreanu și de la Seminarul Teologic din Caransebeș, în frunte cu P.C. Director Dr. Z. Munteanu, protopopi, preoți și diaconi din întreaga Transilvanie, precum și un mare număr de credincioși din orașul Alba-Iulia și împrejurimi.

Au fost de asemenea prezenți: reprezentanții Departamentului Cultelor, de pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri al R.P.R., în frunte cu dl. Secretar General D. Dogaru și reprezentanții organelor locale ale puterii de Stat, în frunte cu d-nii: Gr. Mureșan, președintele Sfatului Popular al raionului Alba-Iulia și C. Ingrișak, președintele Sfatului Popular al orașului Alba-Iulia.

Festivitatea a fost deschisă de Inalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, care a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General,
Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți membri ai Sfîntului Sinod,
Onorați oaspeți,
Iubiților,

Dăm slavă și mulțumită bunului Părinte ceresc că ne-a învrednicit să ajungem această luminată zi, cînd prăznuim zece ani împliniți de la marea faptă a reîntregirii Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Romîne din Transilvania.

Ne-am adunat aici, în cetatea suferințelor și a biruințelor noastre românești, membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian și trimișii clerului și poporului dreptcredincios din cuprinsul Transilvaniei întregi. Pe toți ne învăluie aceeași bucurie sfîntă, că toți frații sîntem împreună. De aceea, toți într-un gînd mărturisim și lăudăm pe Dumnezeu pentru marea Lui milostivire, cîntînd: «Mărire Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumină...».

*

Toată lumea știe azi cum s-a făcut așa-numita «unire» bisericească din Ardealul de acum două veacuri și jumătate: ea s-a făcut cu minciună și cu silă, cu momeli și amenințări, cu făgăduielile împăratului și cu tunurile împărătesei de mai tîrziu, cu temniță și moarte. De aceea n-a trebuit să treacă multă vreme pînă să se încredințeze mîna de romîni păcăliți, în frunte cu vlădica și cu preoții lor, că ceea ce s-a urzit n-a fost o treabă bună, ci una foarte rea, n-a fost o unire, ci o dezbinare. După roadele lui se cunoaște pomul. Și roadele pomului uniației acesteia *au fost: dezbinarea romînilor ardeleni între ei înșiși și «deschilinirea» tuturora de frații lor de dincolo de munți, sau, după viersurile din* Plîngerea Mînăstirii Prislop, *«răsnirea» lor de frații din Moldova și Țara Romînească.*

Atîta a și vrut împăratul: dezbinarea romînilor. Viața a scos la iveală în curînd «mintea romînului cea de pe urmă». Oamenii, trași pe sfoară împărătește, s-au dezamăgit și au purces cei mai mulți să dreagă ce s-ar

mai fi putut. Încercările au fost multe și mari. Împăratul însă era prea puternic și uneltele lui prea viclene, iar romînii prea neputincioși.

S-au făcut și revoluții, ca ale călugărilor Visarion și Sofronie. Romînii au umplut temnițele, unii săvîrșindu-se din viață mucenicește pentru dreapta credință.

Biruința deplină a Ortodoxiei trebuia să mai aștepte mult.

A venit anul 1944, 23 august, — și cele ce au urmat după această dată istorică. A venit puterea populară și — împreună cu ea — libertatea cultelor din cuprinsul țării.

Acum, toate erau coapte pentru ceea ce avea să se întîmple: întregirea din nou și pentru totdeauna a Bisericii Ortodoxe Romîne. Aceasta au înțeles-o neuitatul Mitropolit Nicolae Bălan și Prea Fericitul Patriarh Justinian și cea mai mare parte a clerului fost greco-catolic. Că de poporul credincios n-a fost vorba niciodată: el este ce-a fost și va fi ceea ce este: ortodox.

Mergînd la Blaj în 3/15 mai 1948, pe Cîmpia Libertății, Mitropolitul Nicolae Bălan a adresat întregii obștii greco-catolice o caldă chemare, să se întoarcă acasă, la sînul Bisericii Ortodoxe Romîne. Partea întîia a programului romînilor, strigată în auzul lumii întregi în 1848, pe Cîmpia Libertății, adică unitatea națională, se împlinise de 30 de ani. Rămînea să se mai înfăptuiască partea a doua: unitatea noastră bisericească în Biserica strămoșilor noștri dinainte de 1700: «Veniți, căci noi Vă așteptăm cu brațele deschise..., rupeți pecețile cu care V-au încătușat străinii, veniți acasă»! — a spus Mitropolitul Nicolae. Iar la 6 iunie a aceluiași an, a urmat părinteasca chemare a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, în numele Bisericii Ortodoxe Romîne întregi. Prea Fericirea Sa arată că prin uniație, Habsburgii au urmărit dezbinarea și slăbirea romînilor din Ardeal, ca prin aceasta să-i poată stăpîni, exploata și deznaționaliza. «Nu vă mai lăsați amăgiți — a spus Înaltul Ierarh. Fiți vrednici de înaintașii voștri care au păstrat cu viața lor... toată legea și credința ortodoxă, în nădejdea că acest tezaur comun, al nostru și al vostru, va înlesni revenirea voastră... Hai săi dăm mînă cu mînă, cei cu inima romînă!».

După ce prin denunțarea Concordatului cu Vaticanul din partea guvernului Republicii Populare Romîne a dispărut și ultima piedică din calea reîntoarcerii la Ortodoxie a fraților noștri greco-catolici, a urmat ceea ce știe toată lumea: adunarea la Cluj, la 1 octombrie 1948, a celor 36 de protopopi și preoți greco-catolici, care în numele sutelor de preoți greco-catolici din Ardeal și Banat, care i-au trimis, au hotărît ruperea legăturilor cu Vaticanul și revenirea la Biserica Ortodoxă Romînă. Îndată după aceasta — la 3 octombrie 1948 —, soborul de la Cluj s-a prezentat la București Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, aducîndu-i la cunoștință istorica hotărîre de la Cluj. După o rugăciune în biserica «Sf. Spiridon», s-a dat citire Actului Sinodal prin care protopopii și preoții greco-catolici erau primiți sărbătorește în sînul Bisericii Ortodoxe Romîne. A urmat înseninata cuvîntare a marelui mitropolit Nicolae al Ardealului și calda chemare către clerul și poporul greco-catolic a Prea Fericitului Patriarh Justinian, ca să se întoarcă întreg la unitatea cea dintru început a Ortodoxiei noastre strămoșești.

După această caldă primire a preoților reveniți, valul de întoarcere a fraților greco-catolici la sînul Bisericii mame a luat proporții uriașe, încît la 21 octombrie 1948, peste douăzeci de mii de credincioși, delegați ai pa-

rohiilor revenite, și ca la o mie de preoți, s-au adunat la Alba-Iulia, cetatea de scaun a vechii noastre Mitropolii, pentru ca în fața altarului să se îmbrățișeze cu toții, preoți și mireni, ortodocși vechi și reveniți, mulțumind Părintelui Ceresc pentru toate cîte a rînduit El poporului romîn și mai ales pentru ziua aceea, pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim într-însa.

*

De zece ani trăim, din mila lui Dumnezeu, învăluiți în bucuria unității noastre bisericești. Tot romînul iubitor de Hristos și iubitor de țară, preot sau mirean deopotrivă, s-a silit în tot timpul acesta, după îndemnul vorbei din bătrîni, ca: «Cele bune să s-adune, cele rele să se spele».

In duhul acestei silințe frățești și-a împărtășit statornic Sfîntul Sinod îndrumările sale întregii Biserici și-n același duh de înțelepciune și iubire și-au trimis îndemnurile lor Ierarhii din Ardeal, cu sfetnicii lor de la centrele eparhiale, către clerul și poporul credincios vechi ortodox și revenit, deopotrivă, din ziua în care lucrarea Duhului Sfînt a dus la reîntregirea bisericească a turmei credincioase romînești din Transilvania, cîrmuirea Bisericii noastre sfinte — fie că a fost vorba de Sfîntul Sinod, sau de ultimul preot iubitor de Dumnezeu și de frate, — n-a mai făcut nici o deosebire între ortodocșii vechi sau noi.

Pentru întărirea frăției din sînul Bisericii noastre reîntregite s-au trudit toți propovăduitorii cuvîntului dumnezeiesc care se îndeletnicesc și cu scrisul, întocmind cărți sau colaborînd la revistele noastre bisericești, așa încît a lor este în mare parte vrednicia de a fi contribuit în măsură mare la întărirea unității noastre bisericești înfăptuită cu zece ani în urmă.

Această întărire a unității noastre bisericești au ținut-o veșnic la suprafața conștiinței lor toți îndrumătorii cursurilor preoțești de orientare misionară și socială, ca și toți dascălii acestor cursuri care i-au adunat laolaltă, pe timp de o lună sau de două chiar, și pe unii și pe alții dintre slujitorii altarelor sfinte ale neamului nostru. Aici s-au rugat împreună, slujind la același altar și împărtășindu-se din același Pahar al mîntuirii, aici și-au lămurit prin discuții frățești nedumeririle pe care le vor fi avut unii, aici au meditat și unii și alții asupra greșelilor pe care le vor fi săvîrșit în trecut și asupra bunelor gînduri care urmau să le călăuzească pașii în viitor.

Nu puțin au atîrnat în cumpăna lămuririi minților și limpezirii conștiințelor conferințele protopopești, la care au luat parte și cei vechi și cei noi, cu aceeași frățească rîvnă de a se lumina și a se întări și pe ei înșiși și pe păstoriții lor și de a-și spori însuflețirea cu care iau parte la nobila luptă națională și universală pentru apărarea păcii.

Toate aceste silințe — și altele asemenea lor — au făcut ca asprimile vieții dintre frați să se tocească și gîlcevile de odinioară să amuțească, toată obștea lăudînd bunătatea Tatălui celui din ceruri, care de multe ori «certînd ne-a certat, dară morții nu ne-a dat».

*

Am văzut ce s-a putut înfăptui în cei dintîi zece ani de unire în sînul aceleiași Biserici-mame Ortodoxe. Cele cu lipsă din pricina neputinței ome-

nești, le va plini Domnul cu puterea și iubirea Sa cea fără de margini, în viitor.

Din mijlocul praznicului plin de lumină, pe care ni-l prilejuiește împlinirea celui de al zecelea an de viață bisericească trăită cu toții la un loc, să ne înnoim legămîntul de a sta cu toată trezvia de pază, ca nimic și nimeni să nu mai fie în stare a ne clăti credincioșia față de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă și față de Patria noastră iubită.

Să păzim cu sfințenie unitatea Duhului întru legătura păcii (Efeseni IV, 3), prin dragostea de Dumnezeu și dragostea de frate. Să fim cu toții «un singur suflet și o singură inimă» (Fapt. Ap. IV. 32), ca în toate zilele vieții noastre, iubindu-ne unii pe alții într-un gînd să mărturisim, spre slava lui Dumnezeu, fericirea poporului Său dreptcredincios și pacea lumii întregi.

A luat apoi cuvîntul Prea Sfințitul Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului, fost preot greco-catolic, care a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți și Episcopi,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Onorată asistență,

Iată-ne întruniți din nou ca să împlinim o plăcută și elementară datorință: aceea de a mulțumi Părintelui luminilor de la care purcede toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit — pentru ajutorul ce ni l-a dăruit la refacerea unității noastre religioase, împlîmplată acum zece ani.

Ne găsim laolaltă pentru a zecea oară ca să aniversăm, cu recunoștință față de Dumnezeu și față de oameni, împăcarea noastră bisericească după 250 de ani de păgubitoare zbuciumare și vrăjmășie.

Ne-am întrunit din nou ca iară și iară să strigăm dimpreună cu Psalmistul: «O. cît e de bine și cît e de frumos cînd frații locuiesc împreună!» (Ps. 133, 1) și mărturisim cu bucurie sporită că această locuire împreună, această frățească convietuire este din ce în ce tot mai senină, mai plăcută și mai rodnică. Ne cunoaștem mai bine, ne prețuim mai mult și ne iubim mai cu căldură decît odinioară, în vremea separației. Nici că se putea să fie altfel.

Acum, cînd prejudecățile religioase ce ne stăteau în cale s-au irosit, cînd cultivatorii disprețului față de legea noastră strămoșească au amuțit, cînd susținătorii dezbinării bisericești de altădată s-au risipit, — acum glasul strămoșilor se face auzit tot mai cu tărie, acum glasul conștiinței naționale răsună tot mai limpede, acum porunca veacului nostru — poruncă sfîntă de prietenie, de înfrățire și pace — se impune cu mai mare greutate.

In istoria bisericească a poporului romînesc din Transilvania, sînt înscrise cu slove mari două date importante. Întîia este data de 7 octombrie 1698. a doua este data de 21 octombrie 1948. Una este o dată întunecoasă și tristă, cealaltă, o dată luminoasă și fericitoare. Anul 1698 este

anul sfîșierii unității noastre sufletești, iar anul 1948 este data refacerii acesteia unității. Unul marchează începutul unei rupturi dureroase, iar celălalt aduce sfîrșitul aceleia.

Deși evenimentul jalnic de la 1698 n-a însemnat atunci și nici după aceea, o despărțire totală și profundă, ci una parțială și de suprafață, deși așa zisa unire cu Vaticanul n-a adus cu sine o separare religioasă voită deplin și liber consimțită, ci una silnică și urgisită, totuși această distanțare formală, administrativă, între două părți ale aceluiași popor, i-a pricinuit acestuia amărăciune multă — și pe întinderea a două veacuri și jumătate — l-a slăbit prin frămîntări deșarte.

Dăm azi slavă Proniei divine că distanțarea și frămîntarea aceasta din sînul neamului nostru aparține de acum trecutului și o privim cu credință tare că ea nu va mai reapare în viitor, niciodată.

Avem puternică nădejde că libertatea de conștiință libertatea de trăire religioasă pe care ne-o asigură astăzi cîrmuirea de Stat a Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă — nu va conteni nicicînd de acum înainte și sub scutul ei vom putea zădărnici orice încercări de învrăjbire confesională ce s-ar ivi între noi. Cu ocazia acestui popas de bucurie se cuvine să recunoaștem că fără libertatea de manifestare religioasă adusă și garantată de regimul democrat popular din țara noastră, nu s-ar fi putut naște mărețul eveniment de la 21 octombrie 1948, pe care îl prăznuim astăzi pentru a zecea oară.

Este fapt îndeobște cunoscut că sfîrșitul dezbinării care a durat un sfert de mileniu, a venit odată cu apunerea puterii monarhice ce susținea această dezbinare. Fără schimbările norocoase aduse de instaurarea puterii populare, nu s-ar fi putut ridica glasurile de chemare al Prea Fericitului Patriarh Justinian la București și al adormitului mitropolit Nicolae al Ardealului la Blaj. Și nici n-ar fi găsit aceste părintești chemări ecoul puternic pe care l-au avut.

Cu toate că presa uniată din trecut, aservită Vaticanului, alături de școala teologică și de școlile confesionale, căutau mereu să arate credincioșilor greco-catolici superioritatea Bisericii apusene față de Biserica răsăriteană și astfel să justifice separația dintre frații de aceeași limbă și obîrșie, totuși zgomotul propagandei lor n-a putut să acopere glasul sîngelui și porunca bunului simț care — în condiții de libertate — au biruit strigînd: «eu ți-s frate, tu mi-ești frate, în noi doi un suflet bate».

În decursul acestor zece ani de bisericească conviețuire, dacă nu toate, multe din urmele dezbinării trecute s-au șters, multe răni sufletești s-au vindecat, multe amintiri triste s-au stins și se vor mai stinge într-un viitor apropiat.

Înțelegerea largă și dragostea caldă pe care preoții și credincioșii reveniți le-au întîlnit la arhipăstorii și păstorii Bisericii strămoșești, i-au făcut să-și lepede micile nedumeriri și prejudecăți ce le-au nutrit o parte din ei față de Biserica Ortodoxă și slujitorii ei și să se atașeze față de ea cu sinceritate.

Tratamentul părintesc arătat de Sf. Sinod clerului și poporului reîntors la vatra Bisericii lor străbune s-a manifestat în multe și felurite forme. Nu-mi îngăduie timpul nici locul să le înșir pe toate cele ce merită să fie cunoscute. Mă voi mărgini să enumăr doar cîteva din cele principale.

In primii ani după revenire, în parohiile rămase vacante, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis preoți de mir și călugări cărturari să servească

în cele spirituale pe credincioși. Curînd după aceasta s-au distribuit tuturor bisericilor revenite un însemnat număr de cărți liturgice: Evanghelii, Liturghiere și Molitvelnice.

Inființarea și funcționarea Fondului Central Misionar i-au avut în vedere în primul rînd pe preoții și credincioșii reveniți din Ardeal. Atît înainte cît și după înființarea Fondului Central Misionar, numeroase parohii revenite au primit din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Chiriarhilor ardeleni subvenții apreciabile pentru canstrucții și reparații de biserici, de case parohiale, pentru procurarea de obiecte cultice.

Pentru orientarea preoților reveniți pe linia doctrinală și cultică ortodoxă, pe linia socială cerută de vremurile noi ce le trăim, pentru formarea unei luminoase conștiințe ortodoxe și cetățenești, s-au organizat, la Cluj și la Arad, cursurile de îndrumare misionară și socială. La aceste cursuri preoții reveniți au găsit un bogat izvor de orientare. Conferințele profesorilor, discuțiile la seminarii, serviciile divine și viața în comun, le-au oferit acestora îmbelșugat material de informație și formare profesională și culturală.

Atitudinea plină de atenție. de prețuire și de iubire părintească a Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Romîne față de clerul și poporul revenit s-a oglindit și în faptul că la toate centrele eparhiale din Ardeal și Banat s-au rezervat posturi de conducere preoților reveniți. Această atenție aleasă a culminat în admiterea nevredniciei mele, preot revenit, ca membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și episcop eparhiot întîi la Roman, apoi la Cluj. Doleanțele preoților reveniți au fost întîmpinate totdeauna cu multă bunăvoință. Mărturie pentru aceasta stă și împrejurarea că Prea Fericitul Patriarh. ca Arhiepiscop al Bucureștilor, a creat în Capitală 20 de posturi de preoți destinate pentru reveniți.

În materie de ranguri și distincții bisericești, conducerea Bisericii s-a arătat de asemenea generoasă față de preoții reveniți.

După cum era și firesc, dragostea a născut dragoste, atenția a născut respect, bunăvoința a stimulat ascultarea în sufletele celor îmbrățișați părintește. Aceste sentimente alese trezite în inimile reveniților dau asigurarea că pecețile rupte acum zece ani, vor rămîne rupte în vecii vecilor, iar cele de la 1948 vor fi respectate și neatinse pentru totdeauna.

Pentru încheiere, fie-mi îngăduit să mă opresc puțin și la aspectul duhovnicesc al problemei unificării.

Viața creștinească au entică este o viață de dragoste față de Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Mîntuitorul neamului omenesc. Dar dragostea față de Dumnezeu nu este deplină dacă nu-i urmată de iubirea față de aproapele nostru. Iubirea către Dumnezeu nu poate fi despărțită nicicînd de iubirea frățească. Una fără cealaltă este nedesăvîrșită dacă nu chiar iluzorie și falsă.

In lumina acestor adevăruri, cu gîndul la trecutul nostru de curînd apus, ne punem — cu mîhnire — întrebarea: în condiții de dezbinare și de vrajbă putea oare să se dezvolte și să înflorească viața religioasă în toată frumusețea ei?

Este oare îngăduit unui creștin de bunăvoință să piardă din vedere — măcar o clipă — avertismentul categoric al Sfintei Scripturi care spune: «Dacă zice cineva — eu iubesc pe Dumnezeu — și urăște pe fratele său, este un mincinos. Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său pe care

îl vede, cum poate să iubească pe Dumnezeu pe care nu-l vede? Și această poruncă avem de la El: Cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său» (I Ioan, IV, 20-21).

Mai puternic, uluitor de puternic, este avertismentul pe care Dumnezeu ni-l face prin rostul Sf. Apostol Pavel, cînd ne dezvăluie că toate virtuțile și darurile duhovnicești, faptele bune cele mai strălucite și mai eroice, nu înseamnă nimic, n-au nici un preț înaintea lui Dumnezeu, sînt cu totul nefolositoare pentru viața cea veșnică, dacă lipsește dragostea frățească care nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește... nu se mînie... ci toate le suferă, toate le crede... toate le rabdă (I Cor. XIII, 17).

Iată pe ce temei solid se poate susține că dezbinarea bisericească între romînii ardeleni nu permitea o dezvoltare deplină a vieții lor duhovnicești.

Dar astăzi, separației și vrajbei dintre frați luîndu-le locul înfrățirea și pacea, dragostea frățească poate crește nestingherită și cu ea trăirea religioasă se poate înălța la culmi nebănuite.

Hristos poate apărea în sufletele romînilor ortodocși în toată amploarea măreției și a iubirii dumnezeești.

Roadele Duhului se pot dezvolta neopăcite de mînie și de zavistie.

Prin reîntregirea bisericească înfăptuită, putem ajunge la renaștere duhovnicească. De la împăcare, la înviorare sufletească. De la revenire, la desăvîrșire. Unirea face puterea și în cele duhovnicești ca și în cele politice și economice.

Astăzi nimic nu ne împiedică să trudim cu toții, ortodocși vechi și noi, pentru înălțarea poporului nostru la o viață tot mai bună și mai fericită, la o viață pașnică și îndestulată.

*

A luat apoi cuvîntul Prea Cucernicul Pr. Dr. *Vasile Aștileanu,* fost slujitor al Bisericii Unite, care a înfățișat hotărîrea fermă a unui nou grup de 16 preoți uniți de a reveni la sînul Bisericii Ortodoxe Romîne. Prea Cucernicia Sa a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Inalt Prea Sfințiți Părinți,
Domnule Secretar General,
Iubiți frați,

Emoționat peste măsură și copleșit de toate cele auzite și văzute azi în această istorică cetate a suferințelor și bucuriilor poporului nostru, îngăduiți-mi ca în numele meu și al altor 15 frați preoți din fosta Biserică greco-catolică, să fac în fața acestui Sfînt Altar o smerită mărturisire.

În timpul celor zece ani care s-au scurs de la unificare, nenumărate și adînci frămîntări au răscolit sufletele noastre.

Vedeam, pe de o parte, pilda înțeleaptă a celor mai mulți frați preoți care în 1948 și-au îndeplinit cea mai sfîntă datorie preoțească; aceea de a sta neabătut în mijlocul poporului credincios, pentru a-l călăuzi, așa cum au juruit, la limanul mîntuirii veșnice.

De altă parte:

— Ne vedeam pe noi rupți și despărțiți de comunitatea sufletească a credincioșilor, care ne-au prețuit și ne-au acordat toată încrederea lor;

— Ne vedeam pradă unei continue neliniști și remușcări, că prin atitudinea noastră negativă, cauzam o permanentă sminteală și sfidare a intențiilor bune și curate ale atîtor mii și mii de suflete simple și scumpe inimii Mîntuitorului;

— Ne vedeam de asemenea rătăciți în preocupări străine de vocația și pregătirea noastră de bază;

— Ne gîndeam apoi cu multă amărăciune, la paguba sufletească pe care ne-o cauza absența noastră din mijlocul credincioșilor, căci prin ruptura de lîngă ei vedeam că am pierdut însuși rostul nostru de păstori, renunțînd la calitatea de părinți sufletești, am devenit sterpi, neroditori, și neproductivi de mîntuirea sufletească.

Considerăm astăzi că atît Bunul Dumnezeu, cît și poporul nostru dreptcredincios așteaptă de la noi hotărîri și lucruri mult mai bune. În primul rînd ne așteaptă să ne vadă la locul nostru firesc, la altar și la amvon... căci, cine răspunde în fața lui Dumnezeu de mîntuirea sufletelor?

Preotul!

În grija lui a lăsat Iisus Hristos comoara divină a vieții harice. Dacă sînt preoți care muncesc cu rîvnă apostolică, sufletele se mîntuiesc. Altfel nu. De aceea spune și Sfîntul Ioan Gură de Aur că preotul este un alt Hristos.

Lege grea! — care apasă greu asupra conștiinței noastre de preot și din care rezultă cu claritate, importanța excepțională a prezenței noastre în mijlocul credincioșilor.

Bine — ne-ar putea cineva întreba —, dar atunci care este motivul că v-ați reținut atîta vreme rupți și izolați de poporul credincios ?

Motivul — îndrăznesc să spun și să susțin — este unul omenesc și ca atare — raportat la divina și suprema cauză a mîntuirii sufletelor — minor.

E vorba de ceea ce Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian spunea cu multă înțelegere și dragoste părintească: «O temătoare supunere și ascultare» față de autoritatea unui om, pe care-l supără întoarcerea noastră în mijlocul poporului. Deci vedem limpede că nimic altceva nu ni se cere, decît să muncim cu rîvnă pentru mîntuirea sufletelor — și să nu le lăsăm pradă osîndei veșnice.

Să judece lucid oricare dintre frații preoți care mai intenționează să mai perziste în atitudinea lor de așteptare, să adîncească problema și să studieze obiectiv istoria și învățăturile Mîntuitorului — și se va convinge că am dreptate.

Trebuie să ne gîndim că această «temătoare supunere» a costat atîtea suferințe de-a lungul veacurilor, că ea a cauzat dezbinarea «în două strane» a Bisericii strămoșești — dezbinare care a pricinuit atîta sînge rău și atîtea suferințe. Și pentru ce oare, cînd în fond amîndouă aceste Biserici dezbinate — mlădițe din tulpina nedoborîtă de nici o furtună — erau una: una prin istoria lor, una prin unitatea de limbă, de datini și de credință.

Dar astăzi vedem cu ochii noștri că orice dezbinare a încetat, unificarea s-a făcut, iar clerul și poporul nostru a pășit ferm pe calea înfrățirii, a dragostei, și deci a adevărului, a dreptății și a luminii.

Aceasta este realitatea în toată măreția și frumusețea ei!

Iar în fața acestei realități, nu mai încape de acum nici o îndoială că trebuie să ne întoarcem în mijlocul credincioșilor noștri, care ne-au iubit și ne-au venerat așa de mult.

Și nu mă îndoiesc o clipă că dragostea și veneraţia lor sinceră. merită să le facem această bucurie, stînd alături de întregul nostru popor și fortificîndu-l cu cele sufletești, pe noul drum ce și l-a croit, drum pentru o viață mai bună, pentru bunăstare și mulțumire nu numai cerească ci și pămîntească, — aceasta nefiind cu nimic în contradicție cu fericirea făgăduită în împărăția lui Dumnezeu, care prin însăși esența ei este dreptate, dragoste și pace.

În spiritul acestor gînduri, eu și cei 15 frați ai mei, am luat hotărîrea fermă de a cere cu toată smerenia inimilor noastre, ca să ne împărtășiți și nouă din bucuria pe care de zece ani încoace o încercați, bucuria de a fi toți frații împreună.

În acest scop am întocmit o declarație comună, solemnă, căreia Vă rog să-mi îngăduiți a-i da citire:

DECLARAȚIE

Valoarea actelor istorice se lămurește în timp.

Cei zece ani care s-au scurs de la actul istoric al unificării celor două Biserici ale neamului, reprezintă un timp relativ scurt în istoria poporului nostru. dar destul de lung în viața omului singuratic.

Acești ani ne-au dăruit și nouă posibilitatea să rezolvăm în propria noastră conștiință, în luptă cu noi înșine, problema unității spiritual-religioase a neamului nostru, în circumstanțele realităților actuale.

Unificarea în lumina experiențelor celor zece ani s-a dovedit a fi viabilă, atît prin faptul că poporul a primit-o fără zdruncinări, cît și prin aceea că și-a dat cuvenitele roade în procesul unificării sufletești a poporului nostru, în cadrul Bisericii strămoșești, precum și în participarea activă la dezvoltarea pe drumul nou al unei vieți mai bune și în lupta pentru pace.

Deși poporul credincios în acest răstimp a avut mîngîierile sufletești necesare, totuși considerăm că locul nostru ca preoți este de a sta în mijlocul credincioșilor și nu de a-i părăsi—iar pe de altă parte, că cele ce ne-au despărțit — față de cele ce ne unesc — sînt lucruri relativ mărunte și de aceea, făcîndu-ne un sever examen de conștiință, am hotărît cu fermitate să cerem și noi înalta încuviințare de a ne reîntoarce la altar și în mijlocul poporului dreptcredincios, de care pînă acum am rămas rupți și izolați.

Apreciem valoarea actului unificării și înalta înțelegere a Bisericii Ortodoxe Române, care ne-a așteptat cu multă dragoste și răbdare, și care n-a încetat. în toți acești ani, de a ne chema cu dragoste maternă și socotim că este timpul suprem ca să răspundem cu fiiască dragoste înaltei chemări a Bisericii noastre strămoșești.

Convinși că vom fi primiți cu aceeași dragoste părintească cu care tatăl din Evanghelie și-a primit fiul întors din pribegie, sîntem fericiți că avem prilejul să sărbătorim, alături de inițiatorii unificării, cler și popor — aniversarea acestui mare eveniment al reîntregirii Bisericii noastre strămoșești.

Încredințăm sufletele și întreagă credincioșia noastră înaltei ierarhii a Bisericii Ortodoxe Romîne, pe care o asigurăm că venim în rîndurile ei cu inimă curată, cu dragoste pentru Iisus Hristos și Biserica Lui drept-credincioasă, pe care vrem să o slujim cu tot devotamentul.

Mulțumim Statului nostru democrat popular pentru largile libertăți religioase și de conștiință pe care le acordă — ceea ce ne-a făcut posibilă participarea la această măreață sărbătoare aniversară a unității de credință a neamului nostru.

Cu aceste sentimente, semnăm această declarație a noastră cu fiiască supunere către conducerea Sfintei Biserici Ortodoxe — căreia îi juruim fidelitate, devotament și supunere neprecupețită, precum și neclintită statornic e în credința strămoșească.

Cluj, 20 octombrie 1958.

Preot Dr. VASILE AȘTILEANU
Preot EMIL BOROȘ
Preot IOAN CISMAȘIU
Preot prof. ONISIE MORARU
Preot prof. SIMION FELECAN
Preot ALEXANDRU IOSIP
Preot PĂCURAR REMUS
Preot ȘETEFAN TEODOREANU
Preot HORGA ALEXANDRU
Preot VASILE SUCIU
Preot Dr. IOAN BÎRSAN
Preot VICTOR CUPCEA
Preot VICTOR OLTEAN
Preot MARIUS BUDU
Preot NICOLAE DAVID
Teolog abs. REZEI GHEORGHE

Seria cuvîntărilor a fost încheiată de *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, care a spus următoarele:

Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Secretar General,
Prea Cucernici Părinți și
Iubiți credincioși,

In depănarea neostoită a zilelor și a vremii, încrestăm astăzi un deceniu de la data memorabilă de 21 octombrie 1948, cînd frații de același neam și de aceeași limbă, s-au hotărît să fie și de aceeași lege creștină ortodoxă.

Hotărîrea lor s-a luat aici în Alba-Iulia, cetatea martoră a atîtor încleștări pe viață și pe moarte pentru libertatea și unitatea poporului nostru.

Aici s-a legat, dar aici s-a și dezlegat zapisul vrajbei dintre frați.

Această veche vatră românească s-a zguduit de atîtea ori de freamătul mulțimilor pornite să-și facă dreptate și colbul ei a fost veșnic răscolit

și frămîntat de pasul hotărît și aspru al luptătorilor pentru libertate și pentru pace.

Albă-Iulie, nume cu răsunet de legendă, simbol al suferinței și al biruinței, între zidurile tale s-a ridicat steagul biruitor al înțelegerii și al păcii dintre frați. E steagul alb, răsărit parcă din însuși numele tău, hărăzit să fie sol al păcii.

Copleșiți de o năvală de sentimente și de imagini, care se alungă în iureș nestăvilit, însoțim cu pietate umbrele mărețe ale celor care au fost neînfricați luptători pentru lege și dreptate, în frunte cu vlădica Inochentie Micu Clain; ne închinăm sfinților mucenici și mărturisitori, vlădicii Ilie Iorest și Sava Brancovici, cuvioșii Sofronie de la Cioara și Visarion Sarai, țăranul Oprea Miclăuș din Sălișteși atîția alții, nenumărați preoți, călugări și țărani, prăznuiți astăzi — și urcăm în rugăciune gînd curat și drept, de mulțumire, pentru toate biruințele prin care a binecuvîntat Tatăl cel ceresc, lupta și truda poporului nostru.

Dar, cinstită adunare, — ce cuvînt ar putea să tîlmăcească întreaga bogăție a simțămintelor și gîndurilor noastre, ale tuturor celor adunați astăzi în această Catedrală, sub steagul sfînt al păcii și înfrățirii pe veci.

Dintre toate, mai puternic răzbate în inimile tuturor simțămîntul bucuriei că sîntem iarăși una, că ne-am strîns din nou în casa părintească, Biserica strămoșească. Și «ce bine și frumos este să fie frații împreună» *(Ps. 132, 1).*

Unitatea aceasta ne dă simțămîntul puterii, al tăriei de nebiruit în fața oricărei încercări, al încrederii în noi înșine și mai ales, al încrederii în ajutorul nedrămuit al lui Dumnezeu spre tot lucrul bun. Mîna Lui tare ne-a călăuzit prin valurile istoriei și ne-a ajutat să ne ridicăm mereu tot mai sus, răsplătindu-ne truda și nădejdile ce le-am pus în «Cel fără de care nu putem face nimic» (Ioan XV, 5).

Pe drumul acesta de înălțare ne cheamă glasul Lui, mereu înainte, și chemarea Lui sfîntă răsună din vrerea și din năzuința dreaptă a poporului.

Sînt numai zece ani de cînd ne-am dat «mînă cu mînă» și, parcă n-am fi fost niciodată dezbinați. Pînă atunci, mulți puteau să-și facă socoteli și planuri de asupriri viitoare și puteau avea nădejdi că vor izbuti, prin uneltiri, să oprească mersul nostru înainte. Astăzi, lucrurile nu mai seamănă cu ceea ce a fost. Astăzi nu mai poate nădăjdui nimeni să frîngă unitatea noastră și să ne mai arunce vreun jug străin pe grumaji. Astăzi nu mai sînt «foști», adică vechi și noi ortodocși, astăzi sînt numai dreptcredincioși creștini care țin legea strămoșească.

De bună seamă că îndoiala asupra trăiniciei unității sufletești înfăptuită la 1948, a mocnit vreme îndelungată în sufletele unora dintre cei neîncrezători. Dar îndoiala lor, pe cît a făcut să crească inima vrăjmașilor care pîndeau sufletele noastre, pe atît a sporit hotărîrea celor încrezători în soarta neamului și a Bisericii noastre.

Vremea, marele doctor al multor slăbiciuni, a tămăduit mereu neputința și a deschis tot mai neted drumul spre vindecarea celor neîncrezători. Zi de zi, an după an, nădejdea caldă i-a însuflețit pe tot mai mulți, iar cumpăna s-a înclinat definitiv spre calea pe care au pășit făuritorii actului istoric de la 21 octombrie 1948.

Dar, cinstită adunare, astăzi, în ceasul al unsprezecelea, în mijlocul sărbătoririi celor zece ani de la istoricul act al reîntregirii Bisericii Tran-

silvaniei — un nou grup de fruntași: profesori, protopopi și preoți greco-catolici, care au stat la îndoială timp de zece ani — au păsit pragul acestei catedrale și s-au alăturat fraților lor foști greco-catolici și ortodocși. Prin delegatul lor — pr. prof. dr. Vasile Aștileanu — au rostit și depus Sfîntului Sinod, înaintea tuturor celor de față, mărturisirea lor de dragoste față de actul unificării și angajamentul de a sluji cu devotament consolidarea și întărirea dragostei frățești sub bolta aceleiași Ortodoxii românești.

După cuvîntul Sfîntei Scripturi «și cei de pe urmă, ca și cei dintîi» *(Matei XIX, 30), toți sînt primiți cu aceeași dragoste și declarăm că niciodată porțile casei părintești nu se vor închide pentru cei ce mai stau pe căile rătăcirii sau ale îndoielilor.*

Prea Cucernici Părinți,

Statornici în dreapta noastră credință și deopotrivă în dragostea de Patrie, slujind cu devotament poporul din mijlocul căruia s-au ridicat cu toții, preoții și Vlădicii Bisericii noastre au sădit în sufletele tuturor nădejdea spre o unitate cît mai deplină a întregului popor.

Prin înfăptuirea acestei unități în latura credinței, s-a întărit și mai mult unitatea poporului nostru și a crescut încrederea în puterile lui. El a fost îndepărtat de înrîuriri dăunătoare, organismul lui și-a sporit puterile de muncă și apărare.

În primul rînd, el a fost scos de sub înrîurirea Vaticanului.

Această înrîurire străină a pricinuit în trecut multe suferințe și a încercat să pună tot felul de piedici în calea ridicării poporului nostru, în calea deplinei lui eliberări sociale și a propășirii sale.

Se cunosc toate uneltirile de acest fel și sînt încă proaspete în amintirea unora. suferințele pe care le mai seamănă printre cei slabi de înger, — oarecari năimiți.

Dar Ziditorul a toate, a sădit legi și rînduieli netrecătoare și neschimbătoare în firea lucrurilor, și, după aceste legi, se cîrmuiește și viața obștească a poporului nostru. Noi le vedem și le înțelegem și sprijinim din toate puterile înaintarea lui pe făgașul acestor rînduieli. Popoarele nu pot fi abătute de la acest drum prin nici o uneltire, nici măcar prin aținările la război, pentru că Tatăl cel ceresc nu binecuvîntează mersul înapoi ca al racului, ci numai mersul înainte al oamenilor și popoarelor, fiindcă El însuși ne cheamă și ne așteaptă spre sfîrșitul veacului, iar nu la începutul lui.

Este în tradiția, în obiceiul străvechi al poporului nostru, ca el să nu se împotrivească fericirii nimănui și să nu pizmuiască fericirea altor popoare. De aceea, noi cinstim toate popoarele și toate credințele lor, și ne bucurăm de izbînzile și de propășirea tuturor celor ce sînt de alt neam, fie că trăiesc împreună cu noi, fie că sînt în afara țării noastre, iar dacă putem, le venim și în ajutor.

Nu este însă cu putință să îngăduim amestecul altora în casa noastră și nu putem fi bucuroși nici de uneltirile celor ce seamănă zîzanie și sămînță de război. De aceea, împreună cu toate popoarele dornice de pace și cu toți oamenii conștienți din lumea întreagă, și ca popor și ca Biserică ne împotrivim vrăjmașilor păcii și strîngem tot mai tare rîndurile în jurul steagului păcii.

Cu puteri unite și cu hotărîrea de a întări și mai mult unitatea poporului nostru și înfrățirea lui cu naționalitățile conlocuitoare, de a-i sprijini munca lui ziditoare de viață nouă, de a înlătura tot ce ne oprește mersul înainte, de a ne arăta vrednici întru totul de Patria noastră pămîntească în drum spre cea cerească, rog pe Bunul Dumnezeu să ne ajute, să ne ocrotească și să sporească rodul dragostei care este pacea și buna înțelegere între oameni.

Binecuvîntez și felicit, cu acest prilej, pe toți aceia prin a căror tragere de inimă și prin a căror osteneală s-a înfăptuit istoricul act de la 21 octombrie 1948, — cît și pe aceia care au venit acasă pînă astăzi, fie în ceasul al treilea, fie al șaselea, al nouălea sau chiar în cel de al unsprezecelea —, asigurîndu-i de aceeași răsplată a dragostei, cuvenită și celor din urmă ca și celor dintîi (Matei XX, 16).

Dar chemînd în amintire zilele care au trecut și vrednicia celor ce au stat de veghe alături de noi la plinirea vremii, ca tot lucrul bun să se facă după rînduială, nu pot să nu evoc chipurile marilor cîrmuitori ardeleni — decedați: Dr. Petru Groza și Mitropolitul Nicolae Bălan.

Lespezile de pe mormintele lor n-au închis pentru noi decît făptura trecătoare, pe cînd chipurile lor, durate din fapte, din gînduri și simțiri înalte și din întreaga lor zestre de înțelepciune, nu vor lipsi niciodată dintre noi.

Ei au purtat cu toată vrednicia făclia care a călăuzit pe nenumărați cărturari, preoți și vlădici ardeleni, luptători pentru ridicarea și unitatea poporului romîn.

Să stăruim întru pomenirea lor cu cinste și să ducem, la rîndul nostru, mai departe, aceeași sfîntă făclie călăuzitoare, făclia iubirii de Dumnezeu și neam, de Patrie și de pace — spre binele dreptcredinciosului nostru popor și spre slava lui Dumnezeu. Amin!

După cuvîntul cald și părintesc al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a urmat împărțirea crucilor patriarhale, conferite unui număr de preoți, care au adus o însemnată contribuție la înfăptuirea reîntregirii bisericești și la propășirea Bisericii Ortodoxe Romîne. Prea Cucernicul Preot Atanasie Preda a dat citire gramatei patriarhale precum și listei celor distinși cu această cruce. Prea Fericitul Patriarh a înmînat fiecăruia înalta distincție, felicitîndu-i și urîndu-le spor în munca de slujire a Sfintei noastre Biserici, a Patriei și a poporului.

Din încredințarea Întîistătătorului Sfîntului Sinod s-a săvîrșit apoi de către Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, hirotesirea în iconom stavrofor a Prea Cucernicilor: Pr. Dr. Vasile Aștileanu, Pr. Simion Mihălțean, vicarul Episcopiei romînilor ortodocși din cele două Americi și Canada, și Pr. Dr. Liviu Stan, profesor la Institutul Teologic Universitar din București.

S-a citit apoi Actul Sinodal întocmit cu prilejul sărbătoririi a zece ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal. Cei prezenți au semnat acest act înscris în Condica Sfîntă a Sfîntului Sinod.

După ce s-a cîntat un polihroniu pentru cîrmuitorii Bisericii și Patriei, membrii Sfîntului Sinod, Înalții oaspeți, preoții și credincioșii au vizitat expoziția aniversară, organizată de Fondul Central Misionar într-una din aripile palatului Mînăstirii din Alba-Iulia. Întocmită cu multă pricepere și cu gust artistic deosebit, expoziția înfățișează numeroase documente din

suferinţele prin care au trecut fraţii noştri în cele două veacuri şi jumătate de robie spirituală faţă de Roma papală, precum şi un bogat material fotografic, cu imagini de la marea sărbătoare a refacerii unităţii noastre bisericeşti şi din activitatea desfăşurată de-a lungul celor zece ani de preoţimea revenită, în cadrul Bisericii Ortodoxe Romîne.

*

La orele 14, a avut loc o masă festivă dată de Patriarhia Romînă, în cinstea participanţilor la cea de a zecea aniversare a reîntregirii Sfintei noastre Biserici. In timpul mesei s-au rostit toasturi pentru cîrmuirea Statului şi a Bisericii. Astfel, Prea Cucernicul Preot Dr. *Alexandru Moisiu,* asistent la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, a spus printre altele:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Membri ai Sfîntului Sinod,
Domnule Secretar General,
Onorată asistenţă,

Trăim cu toţii azi un moment deosebit de înălţător şi sărbătoresc, un eveniment epocal, o zi de prăznuire şi de bucurie sfîntă: ziua de 21 octombrie, zi în care se împlinesc 10 ani de cînd sufletul romînesc de pretutindeni a trăit bucuria refacerii unităţii lui spirituale. Ziua de 21 octombrie, a fost şi va rămîne de-a pururi ziua marelui praznic în care s-au rupt pecetile actului de la 1698 şi noi toţi foştii greco-catolici, ne-am regăsit în îmbrăţişarea caldă a mamei noastre: Biserica Ortodoxă Romînă.

Tresaltă sufletul neamului nostru întreg din prilejul acestei sfinte prăznuiri şi tresaltă sufletele moşilor şi strămoşilor care au murit de dorul acestui «vis neîmplinit».

Trăim azi o zi de comemorare a unui act de importanţă capitală în viaţa Bisericii noastre, act care se încrestează pe răbojul vredniciilor acelora care au luptat pentru realizarea lui şi care au adus un aport considerabil la sporirea puterilor noastre spirituale.

Manifestările sărbătoreşti de azi sînt semne de recunoştinţă pe care le-am arătat Bunului Dumnezeu pentru nemărginita Lui dragoste faţă de noi. Momentele sărbătoreşti de azi sînt manifestări ale sufletului nostru, sînt asemenea unui termometru care ne arată gradul de căldură şi de dragoste a acelora care au pregătit aceste manifestări pentru proslăvirea actului de unificare religioasă a tuturor romînilor din această ţară, act consfinţit prin suferinţele înaintaşilor noştri şi prin durerile mucenicilor care au îndurat chinuri şi moarte pentru credinţa lor. Asemenea manifestări sînt foarte necesare, sînt pietre de hotar, la care dacă am ajuns, ne oprim un moment, aruncăm o privire asupra căii pe care am parcurs-o şi de acolo încercăm să deslusim firul şi rostul muncii care s-a desfăşurat pînă aici; cumpănim importanţa actului care ne însufleţeşte şi ne asigură că e dreaptă calea pe care am făcut-o şi o vom face în viitor şi ne convingem că bătătorind această cale nu vom greşi ţinta.

Importanţa acestui eveniment pe care îl sărbătorim azi ne copleşeşte cu atît mai mult cu cît cea mai grea încercare la care a fost supus sufletul neamului nostru romînesc din Ardeal după anul 1700, a fost aceea că

romînii ardeleni se împart în două tabere: ortodocşi şi uniţi. Unitatea sufletească, prin aceasta, a fost ruptă, deschilinirea s-a produs, prăpastia între fiii aceluiaşi neam s-a săvîrşit şi s-a adîncit.

Privită prin prisma intereselor naţionale ale poporului nostru, ruptura din 1700 a însemnat slăbirea forţelor acestui neam în lupta lui pentru cîştigarea libertăţilor şi independenţei sale.

Cu toate presiunile care s-au făcut după unirea cu Biserica Romei, în sufletele miilor de ţărani de pe tot cuprinsul ţării Ardealului, unirea n-a prins, fiindcă ei n-au ţinut seama de dogmele catolice, ci au rămas mai departe legaţi de formele de cult ale Bisericii ortodoxe. Chiar dacă formal ei erau împărţiţi în uniţi şi neuniţi (ortodocşi), ei nu s-au clătit în credinţa lor, ci au trăit ca fraţii în aceleaşi tradiţii strămoşeşti, cu aceleaşi praznice, cu aceleaşi rînduieli bisericeşti.

Tocmai de aceea aceste stări de lucruri nu mai puteau dăinui, deschilinirea dintre fraţi trebuia ştearsă, fapt care s-a şi întîmplat după 23 august 1944, cînd vechile orînduiri politice şi sociale din ţara noastră au luat sfîrşit şi cînd poporul şi-a luat în mîini propria lui soartă. Principiul libertăţii şi al egalităţii cultelor şi Legea pentru regimul general al cultelor din 4 august 1948 au creat condiţiile de dezvoltare pentru toate cultele din Republica Populară Romînă.

În acest climat, care s-a creat prin regimul de democraţie populară din ţara noastră, credincioşii greco-catolici aveau o dorinţă: să se reîntoarcă acasă, la sînul Bisericii strămoşeşti, la sînul Bisericii ortodoxe de care s-au despărţit cu 250 de ani înainte.

Aşa înţelegem chemarea I.P.S. Mitropolitului Nicolae Bălan, pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, din prilejul aniversării a 100 de ani de la marea revoluţie din 1848. «Îndrept acum — zicea Înaltul Ierarh,— ca şi altădată către voi, cei pe care interese străine v-au amăgit, despărţindu-vă de maica voastră cea bună, de Biserica Ortodoxă, o chemare caldă de părinte: «să vă întoarceţi acasă». Curînd după aceea a urmat apelul Prea Fericirii Voastre din 8 iunie acelaşi an. Credincioşii uniţi au ascultat glasul de chemare al Înalţilor Ierarhi şi la 1, 3 şi 21 octombrie acelaşi an, prin adunările de la Alba-Iulia, Cluj şi Bucureşti, s-au întors «acasă».

Azi, toţi romînii sîntem iarăşi înfrăţiţi într-o singură Biserică, Biserica Ortodoxă. Avem aceeaşi limbă, acelaşi port, am crescut împreună şi foştii greco-catolici şi vechii ortodocşi pe aceste plaiuri ale Ardealului, ne cunosc munţii şi văile ca pe nişte fraţi, ne-am înfrăţit cu codrii şi cîntăm acelaşi cîntec de frăţietate. Se cuvenea prin urmare să avem şi aceeaşi credinţă.

Mărită să fii tu, zi de 21 octombrie 1948, care ai făcut să picure din ochii fiilor care s-au reîntors la sînul cald de mamă, lacrimile bucuriei! Tu ai făcut ca mulţimea sufletelor romîneşti să se apropie cu focul dragostei pe buze şi să sărute sfintele altare împrăştiate pe tot întinsul plaiurilor romîneşti, în acele biserici şi bisericuţe unde, înainte cu un deceniu, se sfîşiau şi se duşmăneau întreolaltă preoţii celor două Biserici romîneşti. Tu, sfîntă şi măreaţă zi, ai făcut ca în locul urii şi al răutăţilor de tot felul să crească floarea cea parfumată a iubirii curate şi dumnezeieşti. Tu, sfîntă şi aleasă zi, ai făcut să tresalte de bucurie inimile noastre ale tuturora care ne-am adunat din toate colţurile ţării ca să pomenim biruinţele tale, să ne întărim din lumina ta pentru înfăptuirea năzuinţelor de mîntuire sufletească, de întărire şi propăşire a întregii obşti creştineşti

din țara noastră. Tu, azi și mîine și întotdeauna, vei sta ca semn de biruință veșnică în toate inimile care înțeleg mărețiile tale! Tu, măreață și sfîntă zi, fă-ne să înțelegem acum, mai adînc ca oricînd, prin întreaga vibrare a sufletului nostru, Legămîntul de credință față de Biserica Ortodoxă, pe care l-au rostit acum zece ani, aci, în cetatea Albei-Iulii, reprezentanții celor 430 de preoți și protopopi greco-catolici din Transilvania: «Ne legăm și ne juruim să stăm neclintiți la altarul Ortodoxiei străbune, să ne iubim unii pe alții, și ca într-un gînd să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Ne legăm și ne juruim să dăm ascultare întru toate Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și tuturor învățăturilor de credință și canoanelor Bisericii răsăritene.

Nu vom pregeta să slujim, cu vreme și fără vreme, după cuvîntul Evangheliei, poporul romîn și Republica Populară Romînă. Cu rîvnă statornică vom lupta pentru înfăptuirea năzuințelor generoase ale poporului nostru și îndeosebi — pentru pacea a toată lumea și pentru înfrățirea tuturor noroadelor pămîntului».

Subsemnatul, ca slujitor al fostei Biserici Unite, am înțeles glasul de chemare al Bisericii strămoșești și m-am întors «acasă» și azi sînt un slujitor al Bisericii Ortodoxe. În această calitate, în numele Centrului arhiepiscopesc al Arhiepiscopiei Ortodoxe de Alba-Iulia și Sibiu, în numele Institutului Teologic Universitar din Sibiu și al întregului corp profesoral precum și în numele clerului și credincioșilor acestei Sfinte Arhiepiscopii, îmi plec cu smerenie fruntea în semn de adîncă pietate și cinste, înaintea tuturor acelor vrednici slujitori, preoți și mireni, care au luptat pentru realizarea acestui vis de aur: unirea sufletească a tuturor romînilor și strig din tot sufletul meu:

Trăiască reîntregirea Bisericii Romînești din Ardeal!

Trăiască și înflorească Biserica Ortodoxă Romînă, pe veci întregită!

Trăiască și înflorească scumpa noastră Patrie, Republica Populară Romînă și conducătorii ei!

Prea Cuviosul Arhim. Dr. *Augustin Paul,* Vicarul Sfintei Episcopii a Oradiei, a adus omagiul preoțimii din eparhie, spunînd următoarele:

Ne-am întrunit azi aci, în această cetate a umiliților și a gloriilor poporului romîn transilvănean, ca să sărbătorim cea de a zecea aniversare a reîntregirii Bisericii strămoșești de pe aceste plaiuri, și în același timp să aducem tributul nostru de slavă, de cinstire și de recunoștință memoriei tuturor acelora care, prin strădaniile, suferințele și prin jertfirea chiar a vieții lor, pînă la sfîrșit au luptat împotriva actului nevolnic învrăjbitor și despărțitor de frați, impus Părinților noștri acum 250 de ani.

Nimbul acestei mari prăznuiri îl ridică fără seamăn prezența Prea Fericirii Sale Prea Fericitului Patriarh Justinian, a membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, și a domnilor reprezentanți ai Onoratului Departament al Cultelor, cărora le exprimăm adînca noastră mulțumită și recunoștință.

Mare a fost lovitura ce am primit în 1700, dar Domnul Puterilor a zădărnicit planurile dușmanilor noșri, adeverindu-se în mod neîndoielnic și de astă dată, că ceea ce nu se face după rînduiala lui Dumnezeu și bună învoire, nu durează și nu poate avea pecetea veșniciei. De aceea nu trebuie să mire pe nimeni faptul că, în octombrie 1948, cînd climatul a devenit prielnic, datorită vieții noi din Patria noastră, «Unirea» de la 1700 s-a sfărîmat,

fără prea mare opinteală. Zadarnică şi deşartă s-a dovedit toată truda duşmanilor noştri, căci astăzi toată suflarea romînească din încercatul nostru Ardeal, din aceeaşi Biserică strămoşească şi de la acelaşi sfînt Jertfelnic, înalţă rugăciuni şi cîntări de slavă şi mulţumită Dumnezeului părinţilor lor. In faţa acestei minuni, căci minune este cu adevărat, îndreptăţiţi sîntem a striga cu Psalmistul: «Mari şi minunate sînt lucrurile Tale, Doamne!».

Se cunosc prea bine împrejurările în care s-a săvîrşit «Unirea» de la 1700. Părinţii noştri nu de aceea au primit «Unirea» de la 1700, fiindcă erau convinşi că sînt în rătăcire, şi că adevărata Biserică a lui Hristos ar fi cea catolică, ci pentru că, copleşiţi de poverile iobăgiei, nădăjduiau că, împlinind dorinţa împăratului de la Viena, soarta lor se va uşura, căci erau asupriţi, ca şi fiii lui Israel în Egipt, cum se exprima mucenicul Episcop Inocenţiu Micu Klein, într-o scrisoare adresată Papei.

La fel acei care au stăruit pe lîngă părinţii noştri să se despartă de Biserica Ortodoxă strămoşească, n-au făcut aceasta fiindcă ne iubeau sau fiindcă ne voiau într-adevăr binele sufletesc şi material; ne-au dezbinat numai pentru motivul că aşa cereau interesele lor.

Tocmai din această pricină, unirea de la 1700 n-a putut prinde rădăcini adînci în sufletul credincioşilor noştri, fiindcă ea n-a izvorît din convingere religioasă, ci din motive pămîneşti, care, nerealizîndu-se, au determinat ca multe glasuri potrivnice, între timp, să se ridice împotriva ei din partea romînilor greco-catolici. Aceste glasuri s-au transformat nu o dată în proteste şi ameninţări pline de mînie, cînd Viena şi Roma, uitînd de toate angajamentele şi făgăduielile solemne, puneau la cale acte menite să ameninţe însăşi fiinţa neamului nostru.

Istoria înfiinţării Episcopiei maghiare greco-catolice de Hajdudorog a dovedit aceasta cu prisosinţă. Zadarnice au fost atunci toate strigătele deznădăjduite ale credincioşilor romîni greco-catolici, ale preoţilor şi arhiereilor lor, adresate împăratului şi mai ales Papei: 76.100 suflete au fost răpite Bisericii, fiind ă şi unul şi altul au tăcut.

In faţa netrebniciei făptuite, aprins de o indignare sfîntă, scria în foaia Mitropoliei unite a Blajului «Unirea», în numărul din 6 august 1912, cîteva zile după publicarea Bulei papale «Christi fideles», care vestea înfiinţarea noii episcopii, un vrednic preot unit:

«E mai limpede ca lumina soarelui, că Pontificele roman, Papa Pius al X-lea, nu mai merită să fie pomenit în slujbele noastre bisericeşti, şi nici complicii Pontificelui, cari au contribuit la ruşinarea Bisericii noastre. Blestemul lui Dumnezeu şi urgia poporului romînesc asupra lor!».

Ca apoi, de ce dragoste ne-a învrednicit şi defunctul Papa Pius al XII-lea, şi cum a înţeles să ne asculte durerile, o ştim noi, care în toamna anului 1940, după ocuparea Ardealului de Nord, de către armatele hortiste, am rămas aci! Cînd reprezentanţii noştri au mers la Roma şi s-au plîns Papei de mişeliile comise, Papa în loc să ne vină în ajutor, a răspuns: «Veniţi să vă plîngeţi cu nimicuri, în loc să mulţumiţi lui Dumnezeu, că aţi ajuns din nou sub oblăduirea sceptrului Sfîntului Ştefan!».

Cu toate acestea, peceţile de la 1700 n-au putut fi rupte nici în 1912, nici în 1918 şi nici în 1940, fiindcă stăpînirile de pe atunci, fie maghiară, fie romînă, aveau tot interesul ca poporul romîn din Ardeal să trăiască în dezbinare.

A trebuit să se facă o prefacere adîncă în viaţa Patriei noastre. A trebuit să vină o orînduire nouă în care stăpîn şi ocîrmuitor este poporul, orînduire în care preoţii şi credincioşii uniţi au fost liberi să scape de legăturile peceţilor de la 1700.

Şi acest mare eveniment s-a săvîrşit, după cum ştim, la 21 octombrie 1948, cea de a zecea aniversare a lui o prăznuim astăzi!

Şi într-adevăr, mare este ziua aceasta şi slăvit acest praznic, cînd fraţii de o credinţă şi de o limbă, după o despărţire tristă şi nedreaptă de 250 de ani, se găsesc îmbrăţişaţi în străbuna lor casă părintească.

Să se bucure deci, astăzi, cerurile! Şi pămîntul acesta ardelean, de atîtea lacrimi udat şi de atîta sînge adăpat, să tresalte de bucurie, căci zidul despărţitor de fraţi prăbuşitu-s-a cu răsunet!

Prăbuşitu-s-a, pentru că nu mîna noastră l-a zidit. S-a sfărîmat, căci independent de vrerea noastră s-a înălţat între noi ca să ne învrăjbească şi să ne slăbească, şi pentru că împotriva voii lui Dumnezeu a fost.

Prea Fericirea Voastră Prea Fericite Părinte Patriarh, Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi Mitropoliţi şi Episcopi, domnilor reprezentanţi ai Onoratului Departament al Cultelor, noi Vă făgăduim, că şi de aci înainte, cu tot zelul vom munci fără încetare pentru întărirea şi consolidarea unităţii de credinţă a poporului romîn ardelean, în convingerea fermă că, prin aceasta, grăbim nu numai împlinirea rugăciunii fierbinţi a Mîntuitorului Hristos: «Ca toţi să fie una», dar îndeplinim şi un act de înalt patriotism.

Convinşi sîntem şi neclintiţi în credinţa că, precum viaţa nouă din Patria noastră scumpă, Republica Populară Romînă va dăinui, pentru că Dumnezeu urăşte nedreptatea şi pe asupritori, aşa şi Sfînta noastră «Unificare», va sta şi mereu se va întări, căci El urăşte vrajba şi binecuvîntează dragostea şi unirea între fraţi.

In numele celor 16 preoţi foşti greco-catolici, reveniţi la Biserica Ortodoxă, Prea Cucernicul Preot *Onisie Morariu* a subliniat adevărul că poporul credincios este acela care a arătat preoţimii unite calea cea dreaptă spre vatra credinţei străbune. După ce a mulţumit din inimă ierarhiei Bisericii Ortodoxe Romîne pentru dragostea părintească cu care a primit pe cei întorşi acasă, Prea Cucernicia Sa a arătat că slujitorii altarelor au datoria sfîntă de a sprijini toate străduinţile poporului nostru pentru bunăstare, pentru pace, pentru progres.

A vorbit apoi Prea Cucernicul Preot *Simion Mihălţean,* vicarul Episcopiei romînilor ortodocşi din cele două Americi şi Canada, care a adus tuturor un cald salut din partea fraţilor de o credinţă, de peste ocean.

Amintind că are 78 de ani şi că de o jumătate de veac slujeşte la acelaşi altar, Prea Cucernicia Sa şi-a exprimat deosebita satisfacţie faţă de marile transformări ce s-au petrecut între timp în ţara noastră şi adînca mulţumire sufletească pentru starea în care a regăsit Biserica mamă. După ce a vorbit despre larga libertate religioasă, care există în Republica Populară Romînă — pentru care a adus omagii cîrmuirii Statului nostru şi conducerii bisericeşti —, Prea Cucernicul Preot Simion Mihălţean a spus: «Am văzut progres peste tot; după trecerea a treizeci de ani de cînd n-am mai fost în Romînia, văd un drum nou. Acest drum nou a şi dat rezultate frumoase şi în viitor va da altele, din ce în ce mai strălucite. M-am convins că Republica Populară Romînă este cu adevărat un factor de progres

şi o chezăşie a păcii în lume». Vorbitorul a arătat apoi necesitatea strîngerii legăturilor dintre romînii din America şi patria mamă, preconizînd dezvoltarea turismului şi a vizitelor frăţeşti, mai ales pentru tineretul romîn din Statele Unite, care s-a născut şi a crescut fără să cunoască vreodată pămîntul strămoşesc. În încheiere, Prea Cucernicia Sa a spus: «Promit ca la întoarcerea mea, să fiu un martor sincer al realizărilor de aici şi să spun poporului american şi romînilor de acolo ce am văzut în bisericile din Bucureşti şi ce progrese face ţara sub conducerea făuritorilor Republicii Populare Romîne».

Seria toasturilor a luat sfîrşit cu toastul Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, care a subliniat roadele bogate pe care le-a adus unificarea bisericească săvîrşită acum zece ani atît în ogorul vieţii duhovniceşti, cît şi pe tărîmul vieţii obşteşti a poporului patriei noastre. Înalt Prea Sfinţia Sa a închinat pentru slava Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, pentru buna sporire întru toate a scumpei noastre Republici Populare Romîne şi pentru chezăşuirea unor vremuri de pace şi propăşire pentru toate popoarele pămîntului.

Masa festivă s-a desfăşurat într-o atmosferă de dragoste creştină şi caldă prietenie.

Seara, Înalţii oaspeţi au părăsit Alba-Iulia, îndreptîndu-se spre Bucureşti. La plecare, în gara oraşului, au fost salutaţi de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului şi Prea Sfinţitul Episcop pensionar Veniamin, starețul mînăstirii din Alba-Iulia.

*

Festivitatea prilejuită de împlinirea a zece ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Romîne a dovedit încă o dată trăinicia şi importanţa istorică a actului săvîrşit la 21 octombrie 1948, cînd dezbinarea, care a însîngerat vreme de două veacuri şi jumătate sufletul poporului romîn din Ardeal, a fost înlăturată pentru totdeauna, prin acţiunea credincioşilor şi clericilor ardeleni.

Unitatea noastră bisericească este firească şi nimic din ce este firesc nu poate fi stăvilit: voia lui Dumnezeu se împlineşte în toate, iar reîntregirea Sfintei noastre Biserici, prin strîngerea tuturor fiilor ei, lîngă altarul străbun, reprezintă tocmai o astfel de voinţă divină. Dezbinarea de acum două veacuri şi jumătate s-a făcut greu, pentru că ea era potrivnică firii, potrivnică vrerii lui Dumnezeu; prăbuşirea peretelui despărţitor s-a făcut fără frămîntări, ca un act natural, pentru că însuşi Dumnezeu voia.

Dragostea şi frăţia care domnesc azi între toţi slujitorii şi închinătorii Bisericii străbune dau putinţa unei munci susţinute, pline de rîvnă, pentru binele Bisericii şi al Patriei. Pe acest drum merg azi cu hotărîre Ierarhii, clerul şi credincioşii Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne şi nimic nu îi va abate de pe acest drum poruncit de însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Pr. V. ŞTEFAN

DESCHIDEREA NOULUI AN ŞCOLAR LA INSTITUŢIILE DE INVĂŢĂMINT TEOLOGIC ALE BISERICII ORTODOXE ROMINE

In primele zile ale lunii octombrie a.c., la toate instituţiile de învăţământ ale Bisericii Ortodoxe Romîne, a avut loc inaugurarea unui nou an şcolar, a unui nou an de muncă pe ogorul pregătirii viitorilor slujitori ai altarelor dreptei-credinţe. Festivităţile care au marcat începutul acestui nou an de strădanii cărturăreşti s-au desfăşurat sub semnul împlinirii a zece ani de la revenirea învăţământului teologic de toate gradele sub directa îndrumare şi oblăduire a Bisericii.

Readucerea şcolilor teologice în sînul Bisericii a însemnat împlinirea vechii dorinţe, mărturisite şi susţinute, ani şi ani de zile, de reprezentanţii de frunte ai vieţii noastre bisericeşti, care nu încetaseră să ceară pentru Biserică dreptul legitim de a-şi forma ea singură pe slujitorii ei. Această legitimă dorinţă s-a izbit în trecut de împotrivirea conducerii Statului; abia în ziua în care Statul democrat-popular a realizat reala libertate religioasă, năzuinţa veche a Bisericii noastre a căpătat împlinire.

Cît de folositor a fost acest act de dreptate, înfăptuit în anul 1948 de regimul democrat-popular din ţara noastră, s-a văzut în cei zece ani ce s-au scurs de atunci şi pînă azi. Desfăşurîndu-şi activitatea lor sub conducerea Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, instituţiile de învăţămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Romîne au dovedit că îşi împlinesc pe deplin misiunea de mare răspundere ce li s-a încredinţat. Strădaniile Bisericii de a-şi forma clerici din ce în ce mai luminaţi, care să slujească plini de rîvnă altarul lui Hristos, propovăduind învăţătura Lui mîntuitoare, fiind vrednici păstori ai turmei dreptcredincioase şi înţelepţi povăţuitori pe drumul împlinirii îndatoririlor lor cetăţeneşti, sînt încununate de roade bune şi îmbelşugate.

Pe de altă parte, strîngerea legăturilor dintre institutele noastre superioare de învăţămînt teologic şi instituţiile similare ortodoxe din străinătate — prin schimburi de profesori şi studenţi — vădeşte nivelul înalt atins de teologia ortodoxă romînească şi prestigiul de care se bucură în lumea creştină.

Sub asemenea fericite auspicii, aşezămintele de învăţămînt ale Bisericii Ortodoxe Romîne şi-au inaugurat noul an şcolar, păşind în al doilea deceniu al rodnicei lor activităţi, puse în slujba Bisericii şi Patriei.

LA INSTITUTELE TEOLOGICE DE GRAD UNIVERSITAR

DE LA BUCUREŞTI

In vederea deschiderii cursurilor pentru noul an universitar 1958/1959, conducerea Institutului Teologic Universitar din Bucureşti a luat din timp toate măsurile de ordin didactic, gospodăresc şi administrativ, spre a crea condiţii optime de desfăşurare procesului instructiv-educativ. În cursul verii, localul a fost văruit şi curăţat, iar mobilierul reparat şi vopsit. Între 1 şi 10 septembrie a.c. s-au ţinut examenele din sesiunea de toamnă pentru cursurile de licenţă, la care s-au prezentat aproximativ 30% din studenţi, înscrişi în anul şcolar expirat; între 19 şi 23 septembrie s-a ţinut examenul de admitere în anul I; la 2 octombrie s-a ţinut examenul de licenţă, fiind proclamaţi cu acest prilej 14 noi licenţiaţi în teologie (4 din Arhiepiscopia Bucureştilor, 4 din Arhiepiscopia Iaşilor, 1 din Arhiepiscopia Sibiului, 1 din Arhiepiscopia Craiovei, 2 din Episcopia Buzăului, 1 din Episcopia Rîmnicului şi Argeşului şi 1 din Episcopia Romanului şi Huşilor). Examenele anuale la cursurile de magisteriu s-au ţinut la 9 septembrie, iar examenul de admitere la magisteriu s-au ţinut la 25 septembrie, fiind declaraţi reuşiţi 9 candidaţi.

În ziua de 1 octombrie, — după săvîrşirea sfinţirii apei şi a unui Te-Deum — au început cursurile anului universitar 1958/1959. Inaugurarea festivă a celui de al 11-lea an universitar a avut loc în ziua de 9 octombrie a.c.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a ţinut să onoreze cu prezenţa sa acest moment sărbătoresc din viaţa Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, vădind încă o dată grija plină de dragoste părintească pe care o poartă celui mai înalt aşezămînt de cultură teologică al Bisericii Ortodoxe Romîne. Prezenţa Prea Fericirii Sale şi îndemnurile adresate profesorilor şi studenţilor au fost şi acum — ca şi în trecut — un real imbold în munca tuturora pentru noul an şcolar.

A fost de faţă dl. I. Onţanu, director în Departamentul Cultelor.

De asemenea, au fost prezenţi: Prea Sfinţiţii Episcopi Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul, vicari patriarhali, Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali şi mitropolitani, profesorii onorari ai Institutului, P.C. Pr. I. Gagiu, directorul Administraţiei Patriarhale, P.C. Pr. N. Buzescu, directorul Seminarului Teologic din Bucureşti, corpul profesoral al Institutului, studenţi, părinţi ai studenţilor etc.

Festivitatea a început cu «Imnul Republicii Populare Romîne», cîntat de corul studenţilor de sub conducerea maestrului Nicolae Lungu.

P.C. Pr. Ioan G. Coman, Rectorul Institutului a rostit următorul cuvînt pentru începutul noului an şcolar:

Prea Fericirea Voastră,
Domnule Director Ministerial,
Prea Sfinţiţi Părinţi Episcopi,
Prea Cucernici Părinţi Consilieri,
Prea Cucernici Părinţi Profesori şi Domnilor Profesori,
Iubiţi oaspeţi şi dragi studenţi,

Institutul nostru îşi deschide astăzi cu bucurie porţile la cel de al unsprezecelea început de an al existenţei sale şi la începutul celui de al

76-lea an al învăţămîntului teologic universitar din Bucureşti. Voim ca aceste porţi să deschidă larg un drum spre comorile ştiinţei teologice şi, continuîndu-l pe acesta, un drum spre împărăţia lui Dumnezeu, cea cu uşile de mărgăritar.

Tineretul studios nu are o dorinţă şi un ideal mai luminos ca acesta: să se înalţe din treaptă în treaptă către piscul strălucitor al ştiinţei, spre a-şi însuşi frumuseţile şi valorile existenţei şi spre a-şi înnobila viaţa în contact cu torentul de lumină, ce se revarsă din înălţimile muntelui adevărului. Dorinţa aceasta se transformă în aspiraţie arzătoare, atunci cînd, pe vîrful muntelui adevărului, sufletul e menit să se întîlnească cu Dumnezeu, aşa cum s-a întîlnit Moise cu Jahve, pe Muntele Sinai, unde a primit Tablele Legii. Indeobşte, sufletul omenesc tinde să se unească cu obiectul cunoaşterii minţii sale, căci cunoaşterea e o tensiune, o alergare a spiritului spre un adevăr, sau o stare cu care vrea să se contopească. E o lege a fiinţelor raţionale ca spiritul sau raţiunea lor să se unească cu Spiritul cel desăvîrşit, sau cu Raţiunea cea mare. In lunga sa Odisee de căutare a adevărului, Sf. Justin Martirul şi Filozoful, cam la vîrsta studenţilor noştri, după ce a trecut prin sistemele filozofice ale pitagoreilor, stoicilor şi peripateticilor, a ancorat un timp în platonism, care-l atrăsese prin cele două noutăţi: una în domeniul doctrinei: teoria ideilor şi alta în domeniul vieţii spirituale: unirea cu Dumnezeu. Dar şi-a dat repede seama că aceste noutăţi erau simple vorbe. Numai în creştinism a găsit el unirea reală cu Dumnezeu, lucru pentru care s-a convertit, prin citirea Sfintei Scripturi, şi a considerat creştinismul «singura filozofie sigură şi folositoare».

Procesul cunoaşterii e un fenomen complex şi împreunat cu destul de multe greutăţi, mai ales la început, dar frumuseţile şi satisfacţiile pe care le oferă ne îndreptăţesc să ne aruncăm în apele acestui torent cu temperatură de sute de grade. E greu, dar merită, căci cunoaşterea sau studiul e o luptă a minţii cu întunericul din ea şi din jurul ei, e ca lucrarea care vrea să facă dintr-un loc sălbatec o grădină ca în poveşti, un rai. Greutăţile se biruiesc uşor de către cei ce au voinţa neînfrîntă de a alunga din ei ignoranţa cu toate buruienile respective, făcînd ferestre largi în zidurile fiinţei, spre a lăsa să intre acolo lumina ştiinţei şi aerul curat al vieţii înalte. Este, însă, şi ceva care uşurează în sufletul tineretului însuşirea ştiinţelor: mintea noastră doreşte să afle şi să ştie. aşa cum ochiul nostru doreşte lumina. Iată pentru ce, încredinţat că aceasta e năzuinţa caldă a tinerilor noştri teologi, de la anul I licenţă pînă la anul III magisteriu, le spun tuturor din inimă: Bine aţi venit în şcoala noastră, care e vatră caldă de învăţătură, de credinţă şi de viaţă curată!

Şcoala noastră păşeşte, de astăzi, în cel de al doilea deceniu. Ea intră în această perioadă cu încredere şi cu prestigiu sporit. Cu încredere, pe temeiul roadelor de pînă aici; cu prestigiu sporit, graţie reorganizării din ce în ce mai bune a acestei şcoli, prin lucrarea şi purtarea de grijă a Sf. Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. Pe de altă parte, tinerii noştri licenţiaţi, care au intrat în preoţie, se dovedesc a fi elemente de nivel deosebit, răspunzînd din plin nădejdilor pe care Biserica le pune în ei. Informaţiile pe care le deţinem în această privinţă de la autorităţile bisericeşti sînt îmbucurătoare. Licenţiaţii noştri se integrează marilor preluceri sociale prin care trec vremea şi ţara noastră, aducînd de pe poziţia

Bisericii contribuţii la tot ceea ce constituie un progres în scumpa noastră Patrie.

Un fapt care adaugă o treaptă la scara de valori a Institutului în noul deceniu, în care intră, este schimbul de profesori şi studenţi pe care-l realizăm cu Aşezămintele teologice de nivel universitar din Bisericile ortodoxe surori, îndeosebi cu Patriarhia ecumenică şi cu Academiile teologice de la Moscova şi Sofia. Schimbul de profesori nu înseamnă vizite reciproce de curtoazie, ci contribuţii reale la ridicarea Ortodoxiei prin prelegeri ştiinţifice, informaţii reciproce, călătorii, schimb de experienţă duhovnicească, de publicaţii teologice etc. În noiembrie 1957, am avut la noi ca echipă de schimb pe profesorii bulgari: Protopresbiter Ştefan Ţankov şi Hristos Ghiaurov. Păstrăm acestor profesori eminenţi şi de aleasă ţinută duhovnicească o amintire neştearsă şi o înaltă preţuire. În privinţa studenţilor, noi avem trimişi doi monahi în anul III la Academia duhovnicească de la Moscova, iar la noi urmează cursurile un grec, un albanez şi trei bulgari, dintre care doi, unul la licenţă şi unul la magisteriu, au sosit săptămîna trecută. Aceste schimburi de profesori şi studenţi dintre Institutul nostru şi alte Aşezăminte similare ortodoxe contribuie substanţial la întărirea legăturilor dintre Bisericile ortodoxe şi ţările în care se află aceste Biserici.

Institutul Teologic are misiunea de a forma cadre de preoţi bine pregătiţi pentru nevoile Bisericii noastre şi de a promova elementele cele mai capabile şi harnice, prin studii sistematice de magisteriu şi doctorat, pentru posturi didactico-ştiinţifice şi de dregători bisericeşti, cu mare răspundere. În scopul acesta Institutul dispune de trei serii de mijloace care se împletesc: învăţămîntul, educaţia şi sfintele slujbe, care generează ori promovează evlavia. Profesorii noştri sînt angajaţi în toate aceste trei categorii de munci, care nu se pot separa sau lipsi una de alta. Cu răbdare şi stăruinţă, aceste munci pot fi realizate şi coordonate. Nu e nevoie să spun cîte eforturi, cîtă încordare, cîtă preocupare şi grijă, cîtă delicateţe dar şi cîtă fermitate şi supraveghere implică învăţămîntul, educaţia şi cultivarea evlaviei la studenţii noştri. Năzuim să dăm Bisericii preoţi la nivelul Sf. Scripturi şi al Sf. Părinţi, adică preoţi de vocaţie, cu ştiinţă luminoasă, cu viaţă curată, cu lucrare creatoare, cu voinţă sfîntă de a ridica pe credincioşi la împărăţia lui Dumnezeu. Ei trebuie să fie şi vor fi oameni ai dragostei şi ai păcii între oameni, cum au fost Sfinţii Apostoli, Sfinţii Părinţi şi toţi marii purtători ai harului preoţesc de la începutul Bisericii şi pînă la sfîrşit. Ei vor realiza chipul preotului biblic şi patristic numai dacă vor cunoaşte şi vor iubi cu înflăcărare pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, aşa cum L-au iubit şi-L iubesc adevăraţii preoţi ai Bisericii. Iar dragostea pentru Mîntuitorul porneşte de la dragostea pentru Sf. Scriptură, pentru Biserică şi pentru oameni. Teologul care nu iubeşte aceste trei imense realităţi şi valori, nu va putea fi niciodată un preot adevărat al lui Hristos. Şi noi vrem preoţi adevăraţi, nu preoţi carierişti. Preoţia lui Hristos e soare care topeşte întunericul păcatului, jertfă perpetuă, conştiinţă mereu vie, mîngîiere necurmată pentru toţi, zîmbet sfînt şi delicateţe supremă, solie către Dumnezeu, înlăturare a fărădelegii, izgonire a diavolului.

Preotul trebuie să fie legat de realitatea spirituală, morală, socială şi materială a lucrării sale, adică de Biserică şi de mediul psiho-fizic înconjurător, pe care trebuie să-l cunoască direct şi aprofundat, pentru a con-

tribui eficient la îmbunătățirea lui, la înflorirea duhovnicească a credincioșilor și la înălțarea Patriei. Studentul teolog trebuie să fie și el legat de realitate, adică de Biserică și de toate problemele ridicate de marile prefaceri, prin care trece societatea noastră. Fără aceasta, studiile sale n-au nici o valoare reală, ele rămînînd simple broderii periferice. Studentul teolog trebuie să iubească Biserica și să prețuiască pe oameni ca pe lumina ochilor. Munca pilduitoare la carte, purtarea exemplară, rugăciunea sinceră și caldă, frecventarea continuă a bisericii, unde va cînta și predica, dragostea față de școală, de colegi și de orice om și contribuția neobosită la ajutorul, înțelegerea și dragostea dintre oameni sînt mijloace care ancorează pe teolog în realitate și-l fac folositor Bisericii și țării. Pilda Prea Fericitului Patriarh Justinian este concludentă în această privință.

Cursurile Institutului se deschid sub semnul aniversării a 1700 de ani de la mutarea către Domnul a Sf. Ciprian, vestit episcop al Cartaginei (249-258), a cărui învățătură despre Biserică este de o mare actualitate astăzi, prin principiul unității și prin cererea stăruitoare a dragostei și păcii între frați. El a spus cuvintele rămase celebre: «Cineva care aruncă zîzania între frați nu se mîntuiește, chiar de ar muri de moarte martirică». Tot sub semnul unității Bisericii și anume al unității Bisericii noastre, prăznuim, la 21 octombrie, anul acesta, 10 ani de la data memorabilă a revenirii fraților noștri uniți, la sînul Bisericii ortodoxe mame. Începînd de la 7 octombrie, am intrat în Luna prieteniei romîno-sovietice, pe care toată țara o serbează prin bogate manifestări culturale și artistice. Este o prietenie prețioasă, de pe urma căreia Bisericile ortodoxe română și rusă și țările noastre: U.R.S.S. și R.P.R. trag foloase reale sub toate raporturile. În fine, cursurile școlii noastre se deschid sub semnul luptei pentru pace în toate țările și la toate meridianele. E o luptă organizată, condusă cu multă vigilență și stăruință de lagărul păcii, în frunte cu U.R.S.S., și care va birui, cu toate amenințările agresorilor la adresa ei. Pacea va birui, pentru că ea este starea naturală a oamenilor, pentru că ea generează și face să înflorească viața și pentru că ea este o poruncă a lui Dumnezeu și o lege a Bisericii. Nu putem fi fii ai Bisericii și ai lui Dumnezeu, decît susținînd și promovînd pacea pretutindeni.

Am acordat un număr de premii la învățătură și purtare celor mai silitori și corecți studenți ai noștri. E un semn modest al prețuirii alese de care ei se bucură în fața corpului didactic și educativ al Institutului. Această prețuire primește însă o semnificație cu atît mai înaltă, cu cît ea este ratificată și pecetluită de binecuvîntarea și dragostea părintească a însuși Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Mulțumim din inimă, cu caldă recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru toată dragostea și grija continuă față de Institutul nostru, pe care-l ajută materialmente, îl îndrumează duhovnicește și administrativ și-l întărește sub toate raporturile. Institutul e ctitoria Prea Fericirii Voastre și știm cît de mult Vă stă la inimă înflorirea acestei școli. Vă rugăm să ne acordați și acum părintească binecuvîntare, la începutul drumului celui de al doilea deceniu. Mulțumim de asemenea tuturor membrilor Sfîntului Sinod pentru solicitudinea arătată Institutului, în toate împrejurările. Mulțumim călduros Onoratului Departament al Cultelor, pentru bursele acordate studenților noștri și pentru toată grija și atenția pe care le dovedește, fără întrerupere, Institutului. Mulțumim

tuturor membrilor corpului didactic şi educativ pentru toată munca şi rîvna pe care le desfăşoară în procesul de învăţămînt şi de educaţie şi în publicaţiile ştiinţifice şi pentru deosebitul prestigiu academic cu care împodobesc Aşezămîntul pe care-l slujesc. Felicităm pe studenţii noştri de la licenţă şi pe candidaţii de la magisteriu pentru munca şi devotamentul lor la învăţătură, pentru dragostea lor de preoţie şi pentru atmosfera de hărnicie pe care o creează în şcoala noastră. Mulţumim membrilor corpului administrativ şi de serviciu, pentru asiduitatea şi priceperea pe care le depun în toate sectoarele muncii lor de fiecare zi şi pentru bunul mers al Institutului.

Mulţumim tuturor oaspeţilor pentru bucuria de a ne fi cinstit cu prezenţa domniilor lor.

Trăiască Prea Fericitul Patriarh Justinian, ctitorul Institutului nostru!
Trăiască Guvernul Republicii Populare Romîne!
Trăiască prietenia romîno-sovietică!
Trăiască Institutul Teologic!

După ce corul studenţilor teologi, condus de dl. N. Lungu, a executat «Deschideţi mari, a cerului porţi», de Gluck, a luat cuvîntul, în numele studenţilor de la cursurile de licenţă, studentul Popescu Dumitru, din anul IV, care a spus, printre altele:

«Folosim acest prilej pentru ca, în numele tuturor studenţilor Institutului Teologic din Bucureşti, să aducem Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cele mai călduroase mulţumiri şi cele mai vii sentimente de adîncă recunoştinţă pentru dragostea şi grija părintească ce ne-a purtat-o totdeauna şi pentru ajutorul spiritual şi material neprecupeţit ce ni l-a acordat din plin.

Mulţumim şi Onoratului Departament al Cultelor pentru înlesnirile făcute, pentru bursele ce ni le-a repartizat şi pentru sprijinul larg pe care ni l-a arătat în toate împrejurările.

Mulţumim în mod deosebit conducerii Institutului, în frunte cu P.C. Pr. Rector Ioan G. Coman, prin a cărui străduinţă neîntreruptă ni s-au asigurat condiţii de învăţămînt dintre cele mai bune.

Aducem şi onoraţilor membri a Corpului didactic, cel mai sincer prinos de recunoştinţă pentru eforturile neobosite prin care s-au trudit ca, zi de zi, să facă să se nască în noi chipul creştinului şi al slujitorului vrednic al lui Hristos.

Conştienţi de răspunderea pe care ne-o asumăm în faţa lui Dumnezeu şi a credincioşilor ortodocşi, cărora le vom fi conducători pe calea mîntuirii, şi ca o dovadă a recunoştinţei ce V-o purtăm, Vă asigurăm, Prea Fericite Părinte Patriarh, că vom căuta să muncim conştiincios, cunoscînd că numai munca aduce fericirea şi progresul; ne vom da toate silinţele să purtăm cu vrednicie haina preoţiei sfinte, care a acoperit sub cutele ei figuri luminoase de slujitori, ce ne sînt pildă prin curăţia, munca şi jertfa vieţii lor, prin dragostea pentru Hristos, de care nimic nu i-a putut despărţi; ne vom strădui, Prea Fericite, să ducem mai departe făclia umanităţii, a păcii şi a bunei voiri între oameni, că ne vom sili mereu să ne arătăm lămuriţi înaintea lui Dumnezeu, lucrători cu faţa curată, drept îndreptînd cuvîntul adevărului (Tit, 3)».

P. C. Pr. Constantin Galeriu, student în anul II la cursurile de magisteriu, a rostit un cuvînt, în numele magistranzilor, spunînd, printre altele:

«Sîntem și rămînem recunoscători cu mulțumire adîncă Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru grija părintească dovedită prin fapte mereu înnoite față de acest Institut și față de întreaga Biserică.

Mulțumim din inimă Guvernului Patriei noastre, sub a cărui bunăvoință și sprijin învățămîntul nostru teologic își urmează nestingherit și cu rod cursul său.

Mulțumim Institutului Biblic de Misiune și Editură pentru dragostea și îngăduința cu care face loc în publicațiile sale și modestelor noastre încercări de contribuție teologică.

Mulțumim prea iubiților noștri profesori, în frunte cu Părintele Rector, administrației Institutului pentru continua dăruire, ca noi să ne simțim bine, să sporim mereu, să ne împlinim menirea.

Ca magistranzi, făgăduim să răspundem așteptărilor mai-marilor noștri și, totodată, față de frații noștri mai mici, seminariști și studenți, să fim exemple de ținută morală și îndemn; să fim de folos unii altora și toți laolaltă să slujim și să aducem bucurie Sfintei Biserici și Patriei. Așa să ne ajute Dumnezeu!».

S-a intonat apoi «Taina creștinătății», de I. Popescu-Pasărea, executată de corul studenților Institutului, iar P.C. Ierod. Apetrii Partenie, student în anul IV, a dat citire unui fragment din «Cuvîntul despre preoție», al Sfîntului Efrem Sirul. În cuvinte pline de adînc înțeles, Sfîntul Efrem Sirul evocă această mare chemare a slujirii lui Hristos: «Căci într-adevăr comoară este (preoția) celor ce o păzesc pre dînsa dupre vrednicie și cu aleasă cuviosie... Darul treptei preoției covîrșește cuvîntul și mintea... Prin tainele cele înfricoșate, preotul face mijlocire pentru toți și toți prin el dobîndesc curățire de întinăciune. Binecuvîntat să fie Mîntuitorul, care a lucrat pe pămînt acest prea strălucit și curățitor dar și a îmbogățit cu darul acesta pe preoți, ca să strălucească ca niște luminători în lume».

Corul studenților, condus de maestrul lor, profesor Nicolae Lungu, a executat «Rugăciune», de I. Popescu-Pasărea, apoi studentul Ștefan Negroiu, din anul II a dat citire unui fragment din cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Justinian, rostit în fața studenților acestui Institut Teologic la deschiderea anului școlar 1953/54. După îndemnul de a studia cu temeinicie toate disciplinele din cele patru mari ramuri ale Teologiei: biblică, istorică, sistematică și practică, din care își vor însuși și aprofunda ce le este necesar pentru viitor, cuvîntul părintesc al Prea Fericirii Sale se oprește asupra datoriei supreme pe care o are teologul de a citi permanent și a cunoaște cît mai bine Sf. Scriptură. «Căutați să aprofundați Sfînta Scriptură; fără învățătura Sfintei Scripturi, un preot nu înseamnă nimic. Poți să ai toată știința lumii, dar dacă nu cunoști Sfînta Scriptură, nu poți fi preot cu adevărat. Să nu lipsească Sfînta Scriptură din fața voastră. Un student teolog care nu are în geanta lui, permanent Sfînta Scriptură, nu are ce căuta la Institutul nostru. Folosiți toate îndrumările care privesc aprofundarea Sfintei Scripturi; acolo veți găsi toate dezlegările pentru toate problemele care se pun sufletelor noastre».

În continuarea programului cultural-artistic, corul studenților a executat «Cîntecul plugarului», cor din repertoriul clasic rus.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit următorul cuvînt:

Prea Cucernice Părinte Rector,
Prea Cucernice Părinte Prorector,
Domnule Director Ministerial,
Prea Cucernici Părinți și Domnilor Profesori,
Iubiți studenți,

Deschidem azi al 76-lea an școlar al învățămîntului teologic universitar și al 11-lea an de activitate a Institutului Teologic Universitar din București.

Timp de 75 de ani, torța luminoasă a învățămîntului teologic superior a fost transmisă, din mînă în mînă, de vrednicii profesori ai Facultății de Teologie, pînă în zilele noastre; în ultimii zece ani, această torță a fost purtată spre înălțimi, de profesorii Institutului Teologic Universitar. Pentru simbolul viu al acestei continuități a străduințelor cărturărești în ogorul teologiei ortodoxe, sînt bucuros să văd în bănci, cu acest prilej, pe profesorii onorari: Pr. P. Vintilescu, fostul decan al Facultății de Teologie, și Pr. Nae Popescu, foștii mei profesori din vremea cînd am urmat și eu cursurile Facultății de Teologie, cărora le păstrez admirație, recunoștință și dragoste pentru luminarea minții și sufletelor noastre. Mi se umple inima de bucurie cînd îi văd aici, la deschiderea celui de al 76-lea an de studii în învățămîntul teologic, dovedind astfel cît de mult au fost și sînt legați de ideea propășirii culturii noastre teologice și a Bisericii noastre Ortodoxe.

Tot astăzi însă, trăim clipa în care învățămîntul nostru de grad universitar pășește în al 11-lea an de la reorganizarea lui: Institutul Teologic Universitar din București este rezultatul contopirii a două Facultăți, deci el reprezintă o forță glorioasă a teologiei noastre. Pornit acum zece ani pe bazele unui nou regulament de organizare, a fost stabilit pe opt stîlpi puternici. Acești stîlpi sînt cele șapte Eparhii, la care se alătură ajutorul Statului prin Departamentul Cultelor, care sprijină învățămîntul teologic prin plata profesorilor noștri și prin burse acordate studenților. Toate cele șapte Eparhii sprijină învățămîntul nostru prin subvențiile și bursele pe care le acordă. Institutul nostru nu este — așadar — o școală care își duce viața la întîmplare și în nesiguranță. În plus, anul acesta torța învățămîntului nostru superior se reaprinde cu mai multă tărie în propriu-i locaș. Este și aceasta o dovadă a trăiniciei Institutului Teologic Universitar din București, a roadelor bogate pe care le va putea da de acum înainte sfintei noastre Biserici.

Să ne îndreptăm, dragi studenți, gîndurile spre cei ce dau viață acestui așezămînt de cultură. Am ascultat cu toată dragostea cuvîntările în care s-a amintit aceasta și sînt bucuros să constat că în sufletele voastre și ale profesorilor voștri înflorește floarea recunoștinței față de cei ce nu precupețesc nici o străduință întru ajutorarea Institutului Teologic Universitar din București. Toate sfaturile citite mi le însușesc și altele nu mai socotesc necesar să dau. Adaug numai călduroasa urare pentru

tinerii studenți de a-și însuși cu toată atenția și cu tot zelul învățăturile primite de la distinsul corp didactic, folosind cu prisosință anul școlar în care am intrat, pentru ca la sfîrșitul lui să fie înșiși mulțumiți sufletește și duhovnicește că n-au lăsat vremea să treacă fără folos.

Fac un călduros apel corpului didactic să se străduiască cu toată energia, să ție flacăra acesti torțe cît mai luminoasă în viața Bisericii noastre și de la ea să lumineze mințile tinerilor studenți și să întărească luminile minților preoților, care vin la cursuri, cunoscînd că spre munca Prea Cucernicilor și domnilor profesori sînt ațintiți ochii Chiriarhilor celor șapte Eparhii.

În același timp, îi rog din toată inima, în numele Sfîntului Sinod și al Chiriarhilor, să caute cu toată rîvna, ca din tinerii pe care îi au în față să formeze adevărați slujitori ai altarelor, să-i îndrumeze ca deopotrivă să fie slujitori devotați ai Bisericii și Patriei noastre.

Urez corpului didactic din toată inima să se bucure de cele mai bune roade în munca de formare a viitorilor noștri slujitori ai Bisericii.

Toți cuvîntătorii noștri au amintit de semnele sub care își deschide Institutul nostru porțile în acest an. Între acestea, cel mai de seamă mi se pare a fi cel al neîntreruptelor contribuții ce se aduc pentru promovarea prieteniei dintre țara noastră și Uniunea Sovietică. Pe noi ne bucură în chip deosebit aceasta, fiindcă Biserica noastră își aduce neîncetat și cu toată inima, contribuția ei la adîncirea acestei prietenii.

Biserica Rusă este Biserică Ortodoxă soră și noi, romînii și rușii, sîntem frați creștini ortodocși ai aceleiași Biserici Ortodoxe. Temelia acestei prietenii zace în inimile celor două popoare și în credința lor religioasă comună. Din veci și pînă în veci rușii și romînii sînt frați; Bisericile lor nu pot să uite niciodată tot trecutul lor de jertfe comune și de într-ajutorare. În zilele noastre, aproape în fiecare an, conducătorii celor două Biserici și-au făcut vizite reciproce. Și în anul acesta, o delegație a Bisericii noastre a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Ruse, cu prilejul sărbătoririi jubileului de 40 ani de la reînființarea Patriarhiei Ruse și apoi o delegație a Bisericii Ruse a venit la sărbătorirea celor zece ani de patriarhat.

Rog pe Părinții Profesori ca prin prelegerile lor și prin toată străduința lor cărturărească și duhovnicească să adîncească această prietenie între dreptcredincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne și dreptcredincioșii Bisericii Ortodoxe Ruse, între popoarele noastre vecine.

S-a amintit de asemenea și de schimbul pe care îl avem cu Bisericile surori. Avem aici studenți trimiși de Patriarhia Ecumenică și Patriarhia Bulgariei. Ne-au venit vești că vor mai veni doi studenți de la Antiohia.

Rog pe Prea Cucernicul Părinte Rector și pe Părinții Profesori ca chiar mîine să ia în discuție trimiterea a doi studenți în Bulgaria, dintre care, unul aș dori să fie călugăr.

S-a amintit și de schimbul de profesori. Nădăjduiesc ca în anul acesta schimburile să fie și mai multe. Rog pe Părinții Profesori, să se gîndească la un plan amănunțit, în acest sens.

Cu aceste nădejdi pornim în al 11-lea an de viață al Institutului nostru și în al 76-lea an de învățămînt teologic superior în țara noastră.

Să ne fie bunul Dumnezeu în ajutor și să răsplătească munca corpului didactic, dăruindu-le puteri să țină mereu aprinsă torța culturii teologice,

pe care o au de la înaintaşii lor şi pe care trebuie să o ducă mai departe, an de an.

Binecuvîntez începutul acestui an şcolar, rugînd pe Bunul Dumnezeu să ne fie tuturor în ajutor. Amin!

In încheierea programului, a urmat premierea studenţilor de la cursurile de licenţă, care în cursul anului şcolar 1957/1958 s-au distins la învăţătură şi bună purtare. P. C. Pr. Ioan G. Coman, Rectorul Institutului a dat citire numelui celor 17 studenţi premiaţi. Prea Fericitul Părinte Patriarh, personal, a înmînat fiecăruia premiul în cărţi, felicitînd şi urînd spor în muncă şi pentru anul şcolar care începe, următorilor studenţi:

ANUL I.

1. *Negroiu Gh. Ştefan,* media generală 8,86, purtarea foarte bine.
2. *Abaza D. Nicolae,* media generală 8,72, purtare excepţional.
3. *Baroianu Gh. Florin,* media generală 8,72, purtare foarte bine.
4. Ierom. *Dobzeu Mina,* media generală 8,57, purtare excepţional.
5. *Iliescu D. Valeriu,* media generală 8,57, purtare excepţional.
6. Ierod. *Norocel Epifanie,* media generală 8,57, purtare excepţional.

ANUL II.

1. *Popescu Mihai,* media generală 9,38, purtare excepţional.
2. *Coricodac Mihai,* media generală 9,13, purtare excepţional.
3. Monahia *Mocanu Iuliana,* media generală 8,75, purtare excepţional.
4. Monahia *Rachieru Atanasia,* media generală 8,75, purtare excepţional.

Anul III.

1. *Popescu Gh. Dumitru,* media generală 10, purtare excepţional.
2. *Pavel Justin,* media generală 9,75, purtare excepţional.
3. *Munteanu Alexandru,* media generală 9,64, purtare foarte bine.

ANUL IV.

1. Monahia *Poiană Eufrasia,* media generală 10, purtare excepţional.
2. Monahia *Niţă Nazaria,* media generală 9,86, purtare excepţional.
3. Monahia *Sîrbu Eufrasia,* media generală 9,86, purtare excepţional.
4. *Cernat Petre,* media generală 9,71, purtare excepţional.

După terminarea programului, într-o atmosferă de înălţare sufletească, Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a întreţinut cu corpul profesoral, cu studenţii şi oaspeţii, făcînd din nou urări de spor în muncă şi roade bogate celor ce-şi încep munca pentru noul an şcolar. *(Diac. M. CHIALDA).*

DE LA SIBIU

După ce, în cursul lunii septembrie, s-au desfăşurat examenele sesiunii de toamnă, iar la 1 octombrie a. c., au început efectiv cursurile, — în ziaua de 5 octombrie a avut loc inaugurarea festivă a noului an şcolar, la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Dimineaţa, profesorii, funcţionarii şi studenţii Institutului au luat parte la Sfînta Liturghie, săvîrşită în catedrala mitropolitană — în prezenţa Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Ardealului şi a P. S. Arhiereu Teodor Scorobeţ Răşinăreanul — de un sobor de preoţi-profesori ai Institutului şi de alţi slujitori bisericeşti. Răspunsurile liturgice au fost date de corul catedralei, dirijat de P. C. Pr. Gheorghe Şoima, conferenţiar la Institut.

La priceastnă, P. C. Ierom. Prof. Dr. Nicolae Mladin a rostit predica zilei.

La sfîrşit, P. C. Pr. Spiridon Cîndea, pro-rectorul Institutului, a citit — din uşile împărăteşti — rugăciunea de invocare a Duhului Sfînt, asupra muncii pe care o vor desfăşura profesorii şi studenţii în noul an şcolar.

După săvîrşirea Sfintei Liturghii, în aula Institutului, s-a desfăşurat festivitatea deschiderii anului şcolar. La masa prezidială a luat loc I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, împreună cu P. C. Pr. Rector Sofron Vlad, şi P. C. Pr. Prorector Spiridon Cîndea.

Corul bărbătesc al studenţilor teologi, dirijat de P. C. Pr. Gh. Şoima, a cîntat rugăciunea «Tatăl nostru», armonizată de Ciprian Porumbescu.

A luat apoi cuvîntul P. C. Prof. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic Universitar care a rostit o cuvîntare, în care a spus printre altele:

Ne aflăm la începutul unui nou an de muncă. Potrivit unui obicei creştinesc, pe care credincioşii noştri l-au exprimat în cuvintele: «Totdeauna lucrul tău să-l începi cu Dumnezeu», ne-am rugat şi noi toţi, ca Duhul lui Dumnezeu să ne binecuvînteze munca pe care o începem, să ne lumineze minţile, să ne întărească puterile şi să ne sporească elanul, pentru treaba pe care urmează să o săvîrşim împreună în cadrul acestui Institut.

O serie veche de absolvenţi, care şi-au încoronat studiile lor prin examenul de licenţă, au părăsit băncile acestui Institut şi mulţi dintre ei aşteaptă să primească botezul Duhului, pentru a putea apoi începe activitatea pastorală pentru care s-au pregătit. O nouă serie de tineri, proaspeţi veniţi de pe întreg cuprinsul Ardealului şi Banatului, le iau astăzi locul, voind să se integreze în familia noastră duhovnicească şi să se pregătească pentru misiunea preoţească în acest Institut de cultură teologică şi educaţie religioasă şi morală. Acestora le zic «bine aţi venit în mijlocul nostru» şi — aşa cum sfătuia Sf. Apostol Pavel pe Efeseni — îi îndemn şi eu de la început, zicîndu-le: «Imbrăcaţi-vă întru toate armele lui Dumnezeu»: «încingîndu-vă mijlocul vostru cu adevărul şi îmbrăcîndu-vă cu zaua dreptăţii şi încălţîndu-vă picioarele întru gătirea Evangheliei păcii. Peste toate luaţi pavăza credinţei cu care veţi putea stinge toate săgeţile cele aprinse ale vicleanului. Şi coiful mîntuirii să-l luaţi şi sabia Duhului care este cuvîntul lui Dumnezeu» (Efes. VI, 3 şi urm.). Cu aceste arme veţi birui în lupta pe care trebuie să o daţi pentru formarea voastră după chipul lui Hristos, ai cărui slujitori vă pregătiţi să fiţi.

Biserica noastră, înrolîndu-se în marele front al luptei pentru pace, urmează nu numai poruncilor şi vrerii Mîntuitorului, ci este credincioasă şi sfaturilor mitropolitului Şaguna care, într-o circulară din 6/18 iulie 1848, scria: «Să trăim în pace şi în dragoste cu celelalte popoare dimprejurul nostru, dacă dorim a ne bucura de îmbunătăţirile care se fac». Sînt atît de actuale aceste cuvinte şi atît de clare îndemnurile pe care le cuprind, încet ele nu au lipsă de nici un comentar.

Să ne formăm o conştiinţă preoţească şi să avem acea dragoste pentru legea strămoşească şi pentru popor. Numai astfel, noi urmăm comandamentele vremurilor noastre şi vom putea lucra cu spor pentru binele Bisericii şi înflorirea Patriei noastre scumpe, Republica Populară Romînă.

Mulţumesc Inalt Prea Sfinţitului nostru Mitropolit Nicolae, că ne onorează cu prezenţa la deschiderea festivă a acestui nou an de muncă şi-l rugăm să ne dea arhierească binecuvîntare pentru acest început de an nou. Mulţumesc de asemenea Domnului reprezentant al Departamentului Cultelor pentru participare şi-l rog să asigure conducerea Departamentului, că în Institutul nostru, viitorii preoţi sînt formaţi potrivit duhului vremii. Mulţumesc Onoratului public pentru interesul ce-l arată Institutului nostru prin participarea la această festivitate. Prin aceasta declar noul an academic deschis şi doresc profesorilor ca şi studenţilor «spor la muncă»!

După cuvîntarea rectorului, corul a executat compoziţiile muzicale «Psalm», de Gh. Şoima şi «Imnul Federaţiei Mondiale a Tineretului Democrat», de Novicov.

Festivitatea s-a încheiat cu cuvîntul Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a spus, printre altele, următoarele:

Prea Cucernici Părinţi,
Iubiţii mei fii sufleteşti,

A trecut vara şi toamna, aşa de frumoasă cum este, ne-a adunat din nou în această sală şi pe tineri şi pe bătrîni. Tinerii s-au adunat să se revadă, şi să se bucure unii de alţii, iar noi — cei mai vîrstnici — ne-am adunat ca să-i vedem şi să ne bucurăm de ei. Am cerut de la Bunul Părinte Ceresc, prin rugăciuni, să lumineze minţile şi inimile dascălilor şi ucenicilor acestei şcoli, pentru ca lucrarea lor să fie roditoare şi pentru sufletele celor care muncesc, şi — la timpul său — pentru obştea Bisericii noastre întregi. Ne-am adunat aici ca la un atelier, meşteri şi ucenici. Şi, cum în orice atelier se lucrează cu unelte, şcoala noastră încă îşi are uneltele ei: acestea sînt mai ales: rugăciunea şi cartea.

Pentru rugăciune, şi cei vechi şi cei noi aveţi paraclisul care vă este deschis în fiecare zi. Deschisă vă este şi catedrala noastră aşa de încăpătoare, pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o vom face şi frumoasă.

Mă gîndesc la un student nou, despre care ştiu că intrînd în bibliotecă s-a mirat foarte şi oarecum îngrijorat şi-a spus: «Cînd am să citesc eu atîtea cărţi?» Iar suindu-se în paraclis şi văzîndu-l aşa de împodobit, şi-a făcut cruce cu sfială, zicîndu-şi: «Vai, ce frumos e!»

Cînd am auzit unele ca acestea, mie tare mi-a plăcut; ştiu că cine şi-a făcut socoteala aceasta, văzînd biblioteca, trebuie să fie un tînăr iubitor de carte. Eu îl liniştesc de pe acum, că nu trebuie să le citească chiar pe toate, dar rog pe Dumnezeu să-i ajute să citească cît mai mult; pentru că arma cărţii bune este ca arma Duhului Sfînt, putînd străbate biruitoare şi prin viaţa aceasta şi în viaţa de dincolo. Cu acestea vă îndemn, dragii mei, pe toţi să studiaţi cît mai mult, cît mai intens, pentru că preoţia noastră este iubitoare de ştiinţă; este iubitoare de orice ştiinţă, dar mai ales de ştiinţa sfîntă cu care zilnic ne înarmăm, ca să putem, la rîndul nostru, lumina şi pe alţii. Noi cinstim din toată inima pe cei ce lu-

crează pe alte tărîmuri ale științei. Admirăm și lăudăm pe cei ce iscodesc unelte, care să ne facă viața trupului tot mai ușoară. Toți meșterii științei din țara noastră, stau în slujba poporului și a fericirii lui. Tot așa vrem să fim și noi folositori poporului, vieții și fericirii lui sufletești.

Totuși, iubiți studenți, unealta care vă va da mai multă putere de muncă — și aceasta statornic — este rugăciunea : și obștească așa cum am avut-o astăzi și cum o aveți zi de zi în paraclis, dar și rugăciunea individuală, a fiecăruia, care se retrage în inima și mintea sa. Nu mă gîndesc la rugăciunea care-și dă ochii peste cap și așează pe om într-o ținută nefirească, ci la rugăciunea omului așa cum l-a lăsat Dumnezeu, cu inima și mintea deschise, adresîndu-se Părintelui din Cer cu încredere totală, cum se adresează un copil, părintelui de aci, de pe pămînt.

Părintele Rector ne-a amintit despre Mitropolitul Șaguna, de la nașterea căruia s-au împlinit 150 de ani. Marele mitropolit s-a gîndit deopotrivă și la carte și la rugăciune, și la școală, și la biserică.

Lucrul lui l-a continuat mai ales regretatul Mitropolit Nicolae, care a pus la punct dezvoltarea acestei școli. La punct și nu prea, pentru că punctul definitiv nu-l poate pune nimeni, niciodată. Institutul nostru teologic o să crească an de an, deceniu de deceniu, veac de veac tot mai mult, prin dascălii săi vrednici și prin studenții săi silitori.

Dar Mitropolitul Șaguna s-a gîndit și la rugăciune : catedrala noastră s-a născut, măcar în gînd, tot în capul lui ; el a purces și la adunarea cea dintîi a fondurilor trebuitoare pentru durarea ei.

Înarmați cu aceste două unelte, rugăciunea și cartea, veți putea ajunge, dragii mei, la rodirea bogată a strădaniilor voastre din anul academic în care intrăm. Iar pe Dumneavoastră, cinstiți oaspeți, la primăvară, dacă ne-o ține Dumnezeu, Vă vom pofti la seceriș.

Deocamdată, nu uitați sfatul din Epistola către Efeseni : «Răscumpărați vremea...» (Ef. V, 16). Nu lăsați să treacă nici o zi fără lucru. Pentru că ziua trecută, n-o mai prinzi niciodată. Cu ziua de ieri nu mai poți lucra, iar cu ziua de mîine încă nu poți lucra, pentru că nu știi dacă o s-o mai ajungi. Singura zi care e întreagă a voastră, este ziua de astăzi. N-o lăsați să treacă în zadar. Și atunci veți fi mulțumiți. Prin silințele voastre ne vom bucura cu toții de slava Bisericii sfinte și de înălțarea Patriei noastre dragi.

Împărtășindu-vă arhierești binecuvîntări pentru noul an academic, rog pe Tatăl Ceresc să vă ajute și să vă ocrotească. (*Pr. Prof. GR. MARCU*)

LA ȘCOLILE DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARIILE MONAHALE

DE LA BUCUREȘTI

Prima zi a lunii octombrie a fost și prima zi de școală din noul an de învățămînt pentru elevii și profesorii Școlii de Cîntăreți Bisericești și Seminarului Teologic din București. Deschiderea oficială a noului an școlar, 1958/59 a avut loc însă în zua de 10 octombrie, într-un cadru solemn, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, a P.S. Episcop Vicar Theoctist Botoșăneanul, P.C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu, P.C. Pr. Vicar Traian Ghica, PP. CC. Consilieri Alexandru Petre, Stan Dimancea și Marcel Mihăescu, P.C. Pr. N. Cazacu, secretar patriarhal, conf. univ. Nicolae Lungu, a profesorilor

și elevilor școlii. Au fost, de asemenea, de față părinți și rude ale elevilor.

Festivitatea a fost deschisă cu «Imnul Patriarhal» și «Imnul de Stat», cîntate de corul elevilor, după care a luat cuvîntul P.C. Pr. N. Buzescu, directorul școlii. După ce a reliefat marea însemnătate a readucerii învățămîntului seminarial «pe albia lui firească, la izvorul lui duhovnicesc, la Biserică» — de către Prea Fericitul Patriarh Justinian — și după ce a prezentat cîteva date statistice privitoare la elevi și la mijloacele de întreținere a lor, P.C. Sa a stăruit asupra rolului instructiv și educativ pe care-l are școala în viața omenirii, făcînd apoi un desăvîrșit portret al dascălului de școală ideal, precum și o prezentare psihologică a elevului.

Subliniind că Seminarul este o școală care se încadrează pe linia tradiției culturale a Bisericii, dar totodată și o școală nouă, vorbitorul a definit școala ca «sanctuarul educării omenirii. Școlarii și dascălul alcătuiesc o comunitate spirituală, în care valorile culturii sînt transmise generațiilor umane, ca o sevă dătătoare și continuatoare de viață». Referindu-se la învățămîntul teologic, P.C. Sa a adăugat: «Cea mai sublimă alegorie care ar sugera perfect procesul comuniunii culturale este alegoria pe care a folosit-o Mîntuitorul cu vița și cu mlădițele, ca să demonstreze unitatea de viață între Dumnezeu și om».

«Dascălul — a spus mai departe P.C. Părinte Director Buzescu — este această viță care transsubstanțiază datele experienței sensibile în forme raționale și le transmite altor generații, ca directive de viață». După ce a redat portretul clasic al dascălului, făcut de Alexandru Odobescu, a subliniat că tot Odobescu a zugrăvit admirabil și sufletul copiilor, arătînd că dascălii sînt arhetipul vieții lor.

Din considerațiile făcute de Odobescu asupra copilului, «ne dăm seama de răspunderea gravă care apasă pe umerii societății și ai școlii în educarea morală și instrucția copiilor. Profesorul, cartea și metoda lui pot să-l orienteze sau să-l dezorienteze pe copil. Există o singură metodă, care nu poate da greș în nici un sistem de învățămînt: metoda iubirii. Cine n-o are sau cine nu știe s-o folosească, acela nu poate fi profesor». Dragostea și respectul față de copil, ca și principiul observației și muncii, care stau și la baza învățămîntului nostru teologic, este creația clasicilor pedagogiei creștine: Clement Alexandrinul, Sfîntul Atanasie cel Mare, Sfîntul Ioan Gură de Aur, Fericitul Augustin, iar dintre moderni, Ian Komenski etc.

În continuare, P.C. Părinte Director a amintit cîteva din principiile pedagogice ale lui Komenski, Pestalozzi și Macarenco, de care trebuie să se țină seama în educația elevilor seminariști.

«Și — pentru că deschiderea cursurilor noastre coincide cu începutul Lunii prieteniei romîno-sovietice, prietenie de nezdruncinat — a mai spus P.C. Sa în încheierea cuvîntării sale —, se cuvine, iubiți elevi, să ne mărturisim și noi prețuirea noastră pentru roadele atît de bogate ale acestor legături dintre popoarele noastre, făgăduind că vom promova fiecare, în cîmpul nostru de activitate, această prietenie ideală».

Exprimînd sentimentele de omagiu, de iubire și de recunoștință ale conducătorilor, profesorilor și elevilor școlii față de Prea Fericitul Patriarh Justinian, P.C. Părinte Director N. Buzescu a mulțumit totodată guvernului țării, pentru sprijinul material și moral pe care-l acordă Seminarului.

Corul elevilor a cîntat «Deschideți mari», de Gluck, după care a vorbit din partea, elevilor, Dima Dumitru, din clasa V-a, care, exprimînd sentimentul de bucurie pe care-l trezește în sufletele lor reluarea activității școlare, a mărturisit totodată și simțămintele de recunoștință față de cei care le poartă de grijă pentru buna lor pregătire în vederea misiunii ce vor îmbrățișa, în primul rînd față de Prea Fericitul Patriarh Justinian, «ctitorul acestei școli». «Cuvintele noastre, Prea Fericite Părinte Patriarh, — a spus printre altele elevul Dima Dumitru — sînt prea puțin cuprinzătoare pentru a exprima recunoștința și dragostea ce Vi le datorăm, căci, într-adevăr, grija pe care ne-o purtați, nouă și școlii noastre, s-a manifestat sub multiple și variate forme... Vă asigurăm că speranța Prea Fericirii Voastre de a se naște în inimile noastre «interes și pasiune pentru slujirea preoțească», va deveni realitate». Dragoste și recunoștință și-au exprimat elevii — prin colegul lor — și față de conducătorii țării, pentru înlesnirile acordate învățămîntului teologic, precum și corpului profesoral, în frunte cu directorul, pentru grija și osteneala, arătate în predarea cunoștințelor și în acțiunile de educare.

Programul a continuat cu o serie de coruri și recitări, iar la sfîrșit, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit următoarea cuvîntare:

Mai întîi de toate, țin să vă felicit din toată inima pentru frumosul program pe care l-ați executat cu prilejul festivității deschiderii cursurilor pentru anul școlar 1958/1959.

Programul a fost peste așteptările noastre și dacă trebuie să ținem seama de vechea zicală a poporului: «Ziua bună se cunoaște de dimineață», nădăjduim ca noul an școlar să fie un an bun, căci se vede clar că ați pornit cu toată rîvna, nădejdea și încrederea în munca pe care vreți s-o desfășurați.

Din cuvîntarea Părintelui Director am luat cunoștință că Seminarul Teologic, peste doi ani va împlini 125 de ani. Deci această făclie luminoasă, aprinsă în sufletele credincioșilor noștri își continuă viața cu multă vigoare și dăruiește lumina ei tinerilor seminariști, care se pregătesc pentru slujirea preoțească».

După ce a amintit că învățămîntul trebuie să fie bazat pe realități, legat de viață, Prea Fericitul Părinte Patriarh a comparat pe elevii veniți de pe meleagurile eparhiilor noastre și din diferite colțuri ale țării, cu pomișorii așezați în pepinieră, ca să fie altoiți, spunînd în continuare:

«Cu multă grijă, în Seminarul nostru, corpul didactic — asemenea muncitorilor din pepinieră — vă îngrijesc pe voi prin lecțiile zilnice și orele de educație, iar prin examenele din școală aleg dintre cei buni, pe cei foarte buni, pe aceia care constituie o chezășie că vor putea suporta altoirea care se produce prin tot programul de învățămînt, program care se adresează și inimii și minții deopotrivă.

Așezați și îngrijiți aici, urmează să dați Bisericii roadele cele mai bune; să dați Institutelor Teologice cele mai alese elemente ca să-și însușească învățături mai înalte sau să adîncească pe cele primite aci.

Munca într-o pepinieră este continuă; pomii trebuie să fie zi și noapte în grija pomicultorilor, dacă voiesc să aibă în altoi rezultatele pe care le așteaptă.

Învățămîntul nostru teologic constituie altoiul pe care Biserica, prin dascăli iscusiți, îl pune, așteptînd roadele cuvenite. În această pepinieră se pune începutul formării coroanei voastre și procesul acesta durează cinci ani. Coroana o va forma Institutul Teologic. În această coroană vor fi roadele așteptate de Biserică.

Pentru aceasta trebuie să aveți toate condițiile necesare creșterii voastre. Ați amintit cîteva din aceste condiții. Eu vă pot spune că mai sînt lipsuri și noi ne străduim să le împlinim, ca voi, vlăstare tinere, să creșteți cît mai frumos sufletește și trupește. Nădăjduim că la timpul potrivit vă veți putea încălzi nu numai de dragostea voastră, ci și de sprijinul nostru real.

Disciplina și buna rînduială trebuie să domnească între voi, fiindcă în pepinieră buruienile sînt smulse. Profesorii noștri vor observa cu grijă ca acele mlădițe care nu au o dezvoltare normală, să fie smulse și scoase afară; cei care nu vor dovedi rîvnă deosebită pentru misiunea pe care au îmbrățișat-o, vor fi îndepărtați, fiindcă n-au împlinit așteptările noastre.

Noi nădăjduim că voi veți fi foarte buni pentru primirea altoiului și că, pe tulpinile acestea cu rădăcini sănătoase va putea crește și rodi altoirea pe care noi o facem.

Adresez un călduros apel Prea Cucernicilor Părinți Profesori și Prea Cucernicului Părinte Director, ca să fie cu luare aminte, privind nu numai asupra pepinierei în totalitatea ei: rînduri frumoase, distanțe egale, simetrie etc., ci să se oprească la fiecare din voi, să vă îndrepte, să vă învețe, să vă sfătuiască, să vă cerceteze, plecîndu-și urechea la voi, cum se apleacă grădinarul după fiecare pom, plantă sau floare; și după cum acolo unde vede o ramură care strică armonia și simetria, grădinarul o taie, tot așa și profesorii să se ocupe de fiecare în parte, în fiecare zi. Să vă cunoască în toate amănuntele activității voastre școlărești, să pătrundă adînc în tainele ființei voastre, pentru că ei sînt părinții voștri sufletești. Pe profesorii noștri îi îndemn să realizeze deplină armonie între realitățile învățămîntului teologic și pregătirea lor teologică. Să dea viață cunoștințelor teologice și convingerilor lor religioase. Astfel, pentru corpul didactic și pentru elevi, aș vrea să amintesc o legendă grecească, unde se vorbește de Anteu și Hercule, legendă care ar putea ilustra bine legătura strînsă pe care toți cei ce munciți în această școală, trebuie să o aveți cu viața, cu realitatea.

Gigantul Anteu, de care ne vorbește mitologia, avea ca tată pe Neptun, iar ca mamă Pămîntul (Terra). Eroul Hercule, fiind odată în luptă cu Anteu, care făcea mult rău lumii, a văzut că Anteu are o forță uriașă cîtă vreme stă sprijinit pe pămînt; cînd e ridicat în aer, această forță îi piere. Atunci Hercule l-a ridicat în brațele sale, dezlipindu-l de pămînt și astfel l-a putut sugruma. Biruința lui Hercule se datorește faptului că el a observat că toată forța de luptă a lui Anteu venea de la mama lui — pămîntul —, cu care ținea necontenit legătura. De îndată ce a fost desprins de pămînt, a putut fi sugrumat.

La fel poate fi și în activitatea voastră. Cîtă vreme veți ține legătura cu realitățile vieții, veți avea o forță mereu crescîndă. De îndată ce veți rupe legătura cu aceste realități, veți avea soarta lui Anteu.

Profesorii deci să nu vă dea o pregătire ruptă de realități, ci una care să fie strîns legată de viață.

Dragi elevi,

Mulți ați venit din lumea satelor. Voi nu aveți dreptul să vă rupeți de această lume. Profesorii voștri au datoria ca, la orice lecție, primul scop să fie acela de a pregăti pe elevi pentru preoție. În felul acesta, toate învățăturile primite aci, vor fi traduse în realități și credincioșii noștri vor găsi în slujitorii de mîine ai altarelor, blinzi păstori și calzi sfătuitori.

Învățămîntul teologic, desfășurat în asemenea condiții, va da cu siguranță roadele așteptate de Biserică. Terminînd această școală, Institutul Teologic va putea primi suflete formate, inimi credincioase și legate de viața poporului nostru, iar sfintele altare vor avea slujitorii vrednici pe care îi așteaptă.

Îndemnînd pe profesori să pună în aplicare aceste sfaturi și povățuiri, iar pe voi, dragi elevi, să folosiți tot timpul numai pentru primirea și asimilarea cunoștințelor, nelăsînd să pătrundă ceva între voi care v-ar putea face să creșteți firavi pe tărîm duhovnicesc, rog pe Cel Atotputernic să vă învrednicească să încheiați noul an școlar pe care l-ați început, cu succes și cu bucurie.

Vă binecuvîntez și rog pe Bunul Dumnezeu să vă dea puteri sporite și deplină sănătate să duceți la bun sfîrșit acest început».

Serbarea s-a încheiat cu intonarea «Imnului Patriarhal» de către elevi și întreaga asistență.

DE LA BUZAU

Din cauza unor reparații făcute localului, Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din Buzău și-au deschis cursurile pentru anul 1958/59, în ziua de 8 octombrie a.c.

Festivitatea a avut loc în Paraclisul Sfintei Episcopii în prezența Prea Sfințitului Episcop Antim al Buzăului, a P.C. Pr. Marin Bogoiu, vicarul Sfintei Episcopii, a P.C. Pr. Lăudatu Vasilescu, protoiereul orașului, a conducătorilor, profesorilor și elevilor școlii, precum și a numeroși părinți ai elevilor.

Slujba sfințirii apei și a Te-Deum-ului au fost săvîrșite de P.C. Arhim. Ghenadie Nițoiu, P.C. Pr. D. Luca, P.C. Arhidiacon St. Pruteanu, profesori și P.C. Pr. V. Cheorpec, spiritual, răspunsurile fiind date de corul elevilor.

După ce s-a terminat serviciul religios, a luat cuvîntul P.C. Pr. Ioan Constantinescu, directorul școlii, care a spus printre altele: «Începutul anului școlar la instituția noastră înseamnă pentru elevi o etapă hotărîtoare în viața lor, căci intrînd aici, ei se îndreaptă spre un înalt și frumos ideal. Școala noastră îndrumează pe tineri spre a deveni slujitori ai lui Hristos. Ei nu vor învăța deci numai adevăruri științifice și de cultură generală, ci se vor instrui asupra felului cum să cunoască pe Dumnezeu, să-L laude și să-I slujească».

Făcînd o expunere a învățăturii creștine, lăsată de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, propovăduită de Sfinții Apostoli și de urmașii lor și însușită și trăită de credincioși, P.C. Părinte Director a spus, în continuare: «Dacă instrucția și evlavia creștină se cereau tuturor creștinilor, cu atît mai mult ele se impun unui apostol al lui Hristos, unui preot», care, în afară de răspunderea în fața lui Dumnezeu pentru sufletele încredințate,

asupra căreia stăruiesc Sfinţii Părinţi, trebuie să aibă şi o pregătire deosebită, să fie plin de evlavie şi să ducă o viaţă morală desăvîrşită. «Şcoala noastră are tocmai această înaltă menire de a forma acea elită creştină, acele personalităţi de conducere ale Bisericii. Elevii vor dobîndi nu numai o cultură generală, spre a le deschide orizontul, ci, mai ales, vor fi instruiţi spre a cunoaşte şi înţelege învăţătura Mîntuitorului Hristos, a se inspira din exemplul Lui şi al Sfinţilor Părinţi. Credinţa şi cultura creştină, frecventarea bisericii şi o viaţă profund creştină, vor fi mijloacele care le va folosi şcoala noastră spre a forma pe slujitorii de mîine ai Bisericii. Profesorii noştri, dascăli încercaţi, cu un zel sporit şi cu aceeaşi dragoste de pînă acum îşi vor relua munca educativă, stăruind cu atenţie asupra tinerilor încredinţaţi nouă», care «au datoria să se conformeze prin studii şi viaţă specificului şcolii. Să părăsească toate obiceiurile urîte, toate prieteniile nefaste şi plăcerile pur exterioare şi facile. Viaţa lor să fie ca un rîu cristalin de munte. Marile posibilităţi şi puteri caracteristice oricărui adolescent să le pună în slujba idealului pe care-l urmăresc». Adresîndu-se direct elevilor, P.C. Sa le-a spus: «Prin rugăciune şi meditaţie şi prin harul lui Dumnezeu dobîndit prin frecventarea bisericii şi ajutaţi de părinţii voştri sufleteşti, care sînt profesorii, veţi putea culege rezultatele sperate de părinţii voştri şi de şcoală».

A amintit apoi că şcoala pe care o conduce «împlineşte 10 ani de existenţă de cînd funcţionează reorganizată şi sub directa supraveghere a Bisericii. Ea a început ca Şcoală de cîntăreţi, iar mai tîrziu i s-au adăugat şi trei clase de seminar. În tot acest răstimp, ea a dat rezultate bune şi s-a dovedit de un real folos Bisericii».

P.C. Părinte Director Ioan Constantinescu şi-a încheiat cuvîntarea aducînd mulţumiri Guvernului ţării pentru climatul de libertate acordat Bisericii şi pentru sprijinul dat şcolii teologice din Buzău, asigurînd organele noastre conducătoare de Stat că şi pe viitor elevii vor fi crescuţi în acelaşi spirit de cald patriotism şi adevărată democraţie, spre a deveni cetăţeni loiali ai Republicii Populare Romîne.

A mulţumit, de asemenea, Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru îndrumarea şi sprijinul acordate instituţiilor noastre de învăţămînt teologic, precum şi sprijinitorului şi ocrotitorului de fiecare zi şi de totdeauna al şcolii, P.S. Episcop Antim al Buzăului.

Festivitatea s-a încheiat cu cuvîntarea P.S. Episcop Antim, care a spus următoarele:

«Am luat parte cu bucurie la solemnitatea deschiderii cursurilor Şcolii de Cîntăreţi şi Seminarului Teologic de pe lîngă Episcopia Noastră, care funcţionează în vechea clădire a episcopului Chesarie, ce-i poartă numele, spre eterna sa pomenire. În aceste clipe deosebite, ne vedem în acea scenă descrisă în Biblie, cînd Domnul Iisus îşi caută pe cei dintîi ucenici ai Săi. Ştim că şi-a ales 12 Apostoli, i-a ţinut lîngă El şi le-a dăruit puterea de a învăţa, de a sfinţi şi a conduce pe cei ce-i vor răspunde chemării de a fi creştini, şi a se face membri ai Împărăţiei lui Dumnezeu. Şi noi căutăm preoţi vrednici de această sfîntă misiune, tineri cu vocaţie. De aceea, nu precupeţim nici un efort şi nici o cheltuială pentru creşterea lor. Ne interesăm îndeosebi de educaţia lor, care este foarte delicată, căci preoţia nu este o meserie oarecare, ci o înaltă misiune. Ea este susţinută de puterea nevăzută a aspiraţiei spre cele sfinte, spre sacrificiu. Viaţa

unui adevărat preot nu se reduce la proporțiile inferioare ale vieții, la satisfacerea poftelor, ci ea cere un ideal și acesta este Mîntuitorul Hristos.

Evident, noi pregătim pe elevi și pentru viață, le dăm o orientare spre a fi în pas cu vremea. Căci Biserica noastră își aduce și ea contribuția ei la soluționarea problemelor de astăzi. Și ea este de acord și luptă pentru înlăturarea nedreptății dintre oameni și a nedreptăților de ieri ale societății. Ea nu dă soluții economice cu detalii tehnice, dar colaborează la întronarea vieții noi, mai bune și mai drepte decît cea de ieri. Socot că e bine ca atît în Seminarii cît și în Institutele Teologice să se dea tinerilor îndrumări de cultură socială generală.

De asemenea, procesul de învățămînt trebuie să fie în curent cu toate descoperirile științei, care au schimbat fața lumii, căci Biserica nu este împotriva științei și descoperirilor sale. Și credem că știința va descoperi încă multe enigme ale lumii. Împreună cu celelalte valori ale culturii, ea va da elevilor noștri o concepție sănătoasă despre viață. Din punct de vedere moral și educativ, școala noastră trebuie să propage binele, adevărul și dreptatea. Răspunderea morală să stea la baza educației preoțești și în acest spirit să se formeze caracterele seminariștilor. Disciplina din școală am dori să fie liber consimțită și efectuată din dorința de a se apropia de Hristos.

Dorim ca toată teologia noastră să fie îndreptată spre întărirea Sfintei noastre Biserici, organ al mîntuirii, dezvoltînd adevăratul sens eclesiologic ortodox. Să depunem toate eforturile pentru a acorda Sfintei Liturghii adevărata cinstire și în toate actele noastre de cult să ne ferim de misticismul exagerat în care cad unii credincioși.

Cu aceste gînduri și sentimente doresc succes profesorilor și elevilor noștri cu ocazia noului an școlar».

După aceasta, elevii și profesorii au intrat în clase, începîndu-se astfel cursurile noului an școlar.

DE LA MINASTIREA NEAMȚU

Deschiderea cursurilor anului școlar 1958/59 la Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic de la Mînăstirea Neamțu, a avut loc în ziua de 1 octombrie 1958, în prezența P.C. Pr. Consilier Scarlat Porcescu, delegatul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, a profesorilor și a elevilor.

După ce s-a săvîrșit slujba Te-Deum-ului și sfințirea apei de către P.C. Pr. Spiritual Vasile Irina și ierodiaconul Gherontie Ștefan — răspunsurile fiind date de corul elevilor, sub conducerea d-lui prof. Ștefan Alexe —, P.C. Părinte Director Diacon Ioan Ivan a rostit cuvîntul de deschidere, subliniind dintru început bunele conditii de funcționare a școlii, asigurate prin giija deosebită a I.P.S. Mitropolit Iustin. A subliniat de asemenea bunele rezultate obținute prin reorganizarea învățămîntllui teologic, de la a cărei înfăptuire s-a împlinit anul acesta un deceniu. Bogatele roade dobîndite în acest răstimp nu ar fi posibile fără străduințele și purtarea de grijă a Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și mai ales fără deplina libertate, asigurată Bisericii de regimul nostru de democrație populară. Pentru păstrarea și apărarea acestei libertăți — condiție esențială a progresului și fericirii — este necesar să

luptăm cu convingere și din toate puterile în vederea stabilirii unei păci trainice pe pămînt. Expunînd planul de muncă pentru noul an școlar, P.C. Părinte Director a îndemnat pe elevi să-și dea toată silința atît pentru îmbogățirea cunoștințelor, cît și pentru pregătirea duhovnicească. Numărul elevilor înscriși pentru anul școlar 1958/59 este de 189, dintre care 107 din Eparhia Iașilor și 82 din Eparhia Romanului.

A vorbit apoi P.C. Consilier Scarlat Porcescu, ca delegat al I.P.S. Mitropolit Iustin, arătînd că Înaltul Ierarh are la inima sa acest așezămînt de cultură teologică; reținut la Centrul Eparhial de alte probleme de interes bisericesc, I.P.S. n-a putut lua parte la bucuria duhovnicească a deschiderii cursurilor din acest an școlar.

P.C. Sa a amintit că s-au împlinit zece ani de la reforma învățămîntului și tot atîția ani de cînd Biserica noastră ortodoxă și-a reorganizat învățămîntul religios pentru pregătirea cadrelor ei. Prin această reorganizare, învățămîntul teologic a fost readus pe făgașul său tradițional, corespunzînd întru totul așteptărilor și necesităților Bisericii, în îndeplinirea misiunii ei sacerdotale.

Adresîndu-se profesorilor, P.C. Pr. Consilier a parafrazat îndemnurile Sfîntului Apostol Pavel către Timotei, arătînd că ei au datoria să învețe pe elevi și să-i mustre cu îndelungă răbdare, atunci cînd este cazul. Elevilor le-a adresat îndemnul de a fi pămîntul cel bun în care sămînța (învățăturile) să rodească înzecit și însutit. Bunele condiții de existență și funcționare asigurate acestei școli de Centrul eparhial impun elevilor silință la învățătură și purtare exemplară, pentru ca rezultatele să fie din cele mai bune.

În numele elevilor a vorbit Irimia Ion, din clasa a III-a, care, aducînd respectuoase mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin pentru grija deosebită ce o poartă școlii din vatra Mînăstirii Neamțu, a rugat pe P.C. Pr. Consilier Scarlat Porcescu să fie interpretul acestor mulțumiri și angajamentelor de muncă plină de avînt și spor pe care și le iau elevii, în vederea formării lor ca fii credincioși și slujitori desăvîrșiți ai Bisericii lui Hristos și cetățeni devotați scumpei noastre patrii, Republica Populară Romînă.

A urmat un program de coruri religioase, după care elevii au intrat la primele ore de curs.

DE LA CLUJ

Festivitatea deschiderii cursurilor noului an școlar la Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din Cluj a avut loc, ca și la Caransebeș, în ziua de 1 octombrie a.c.

Dimineața, profesorii, elevii și părinții lor au luat parte la slujba Sfintei Liturghii, oficiată în Catedrala Sfintei Episcopii de către P.S. Episcop Teofil al Clujului, înconjurat de un sobor de preoți, din care au făcut parte și P.C. Arhidiacon Ioan Zăgrean, directorul școlii, și P.C. Pr. duhovnic Al. Fărcașiu.

După terminarea Sfintei Liturghii, s-a oficiat slujba Te-Deum-ului, cu polihroniu.

Cea de a doua parte a festivității s-a desfășurat în sala festivă a școlii, unde s-a făcut și sfințirea apei, de către un sobor de preoți. Răspunsurile, atît la slujbele din Catedrală, cît și la sfințirea apei, au fost date de corul elevilor școlii, sub conducerea P.C. Pr. prof. Ioan Brie.

Luînd cuvîntul, P. C. Părinte Director I. Zăgrean a subliniat mai întîi că, deschizîndu-şi din nou porţile spre a primi pe cei ce se pregătesc pentru cariera de slujitori ai stranelor şi ai altarelor Bisericii noastre ortodoxe, Şcoala de Cîntăreţi Bisericeşti şi Seminarul Teologic din Cluj îşi îndeplinesc o sfîntă datorie faţă de Biserică. Arătînd însemnătatea acestor şcoli pentru viaţa bisericească, P. C. Sa a amintit sarcinile care apasă pe umerii profesorilor în noul an şcolar şi a schiţat totodată principiile după care şcoala înţelege să facă instrucţia şi educaţia elevilor.

A expus apoi măsurile pe care conducerea şcolii le-a luat în vederea bunei ei funcţionări în acest an şcolar.

În continuare, a făcut un părintesc apel către elevi, îndemnîndu-i să depună toate eforturile spre a corespunde întru totul chemării pe care o au în viitor, de a fi, după cuvîntul Mîntuitorului, «lumina lumii şi sarea pămîntului».

A adus, după aceea, mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit al Ardealului, Prea Sfinţitului Episcop Teofil al Clujului, Prea Sfinţitului Episcop Valerian al Oradiei, Departamentului Cultelor şi tuturor sprijinitorilor şi voitorilor de bine pentru tot sprijinul dat şcolii teologice clujene pînă acum, exprimîndu-şi încrederea că va fi ajutată şi de aci înainte, cu aceeaşi dragoste şi înţelegere a nevoilor ei.

P.C. Părinte Director I. Zăgrean şi-a încheiat cuvîntarea prin invocarea ajutorului lui Dumnezeu pentru ca roadele pe care le va aduce şcoala în anul care începe, să fie spre preamărirea Lui, spre slava Sfintei noastre Biserici şi spre folosul scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă.

Din partea elevilor, Săbăduş Ioan, din anul V, a asigurat pe P.S. Episcop Teofil al Clujului, pe conducătorii şcolii şi pe profesori, că elevii şcolii se vor strădui din ce în ce mai mult să dobîndească hrana sufletească şi cunoştinţele de care au nevoie în viitoarea lor carieră de îndrumători spirituali ai credincioşilor.

A vorbit apoi P.S. Episcop Teofil al Clujului, exprimîndu-şi bucuria pentru faptul că noul an şcolar se începe cu o vie însufleţire, atît din partea elevilor, cît şi din aceea a profesorilor lor.

Adresîndu-se elevilor, P.S. Sa le-a explicat însemnătatea apostolatului preoţiei şi i-a lămurit asupra celor ce se cer astăzi din partea unui viitor preot, pentru realizarea acestui apostolat. Arătînd temeiurile biblice ale preoţiei, P. S. Sa a îndemnat pe elevi la toată rîvna şi strădania nu numai pentru dobîndirea cunoştinţelor, ci mai ales pentru dobîndirea evlaviei personale a fiecăruia, fiindcă studiul poate fi valorificat în apostolatul preoţiei numai dacă merge mînă în mînă cu evlavia.

P.S. Episcop Teofil şi-a încheiat cuvîntarea dînd arhiereşti binecuvîntări profesorilor şi elevilor şcolii, spre rodire îmbelşugată pentru binele Bisericii şi al credincioşilor din scumpa noastră patrie, Republica Populară Romînă.

Festivitatea a luat sfîrşit prin intonarea cîntării «Cu noi este Dumnezeu», de către corul elevilor, sub conducerea Părintelui profesor I. Brie.

DE LA MOFLENI-CRAIOVA

Şcoala de Cîntăreţi Bisericeşti şi Seminarul Teologic de la Mofleni-Craiova şi-au deschis cursurile pentru anul şcolar 1958/1959 în ziua de 11 octombrie 1958.

După terminarea Sfintei Liturghii şi sfinţirea apei, în prezenţa corpului profesoral şi a elevilor, sosind I.P.S. Mitropolit Firmilian însoţit de P.C. Vicar Laurenţiu Busuioc, s-a săvîrşit Te-Deum-ul de început de an şcolar şi polihroniul; răspunsurile au fost date de corul elevilor, condus de P.C. Diacon prof. A. Buzera.

Cuvîntarea de deschidere a fost rostită de P.C. Director Arhimandrit Bonifatie Podoreanu, care, exprimînd bucuria pe care o produce în sufletele conducătorilor, profesorilor şi elevilor şcolii începerea unui nou an de muncă în ogorul cultural al Bisericii noastre ortodoxe, a subliniat că an de an aşezămîntul teologic de la Mofleni şi-a îmbunătăţit condiţiile materiale, ajungînd la frumoasele realizări care se văd astăzi. Localul este destul de spaţios şi înzestrat cu tot utilajul necesar pentru buna funcţionare a unei şcoli, fapt care constituie o chezăşie pentru obţinerea unor rezultate mai bune la învăţătură, întrucît în aceste condiţii, atît elevii cît şi profesorii muncesc cu mai mult entuziasm. Din toate punctele de vedere şcoala se găseşte în continuu progres, datorită grijii părinteşti pe care i-o poartă I.P.S. Mitropolit Firmilian.

P.C. Părinte Director a asigurat pe Înaltul Ierarh de tot devotamentul şi dragostea de muncă din partea corpului profesoral, administrativ şi de serviciu, care va depune toate străduinţele pentru a da Bisericii slujitori pătrunşi de înalta lor misiune sacerdotală, iar Patriei, cetăţeni loiali şi paşnici, care să contribuie la propăşirea şi înflorirea ei.

«In numele întregului corp profesoral şi al personalului administrativ şi de îngrijire — a spus P.C. Sa în încheiere —, ţinem să Vă mulţumim, Înalt Prea Sfinţite, pentru strădania şi statornica grijă cu care V-aţi dăruit acestui aşezămînt, de la înfiinţarea lui şi pînă astăzi, timp de zece ani neîntrerupt. Noi ştim cu toţii că toată buna lucrare şi îndrumare vine de la iubitul nostru Ierarh. De aceea, îndreptăm gîndul nostru recunoscător în primul rînd către Înalt Prea Sfinţia Voastră. Cu recunoştinţă şi mulţumire ne îndreptăm de asemenea către Prea Fericitul Patriarh Justinian şi către Sfîntul Sinod, după cum sîntem recunoscători şi guvernului ţării, pentru crearea şi asigurarea climatului de funcţionare al şcolii şi pentru sprijinul dat, prin Departamentul Cultelor».

Luînd cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Firmilian a evocat străduniile depuse în anii din urmă pentru înfăptuirea seminarului, aşa cum se prezintă el astăzi. «Totdeauna — a spus I.P.S. Sa — un aşezămînt de cultură se plămădeşte şi creşte încetul cu încetul prin jertfe pe care le împlinesc sufletele încălzite de nădejdi. Toate se fac pe calea trudei, cu înţelepciune, cu muncă, aşa cum şi albina adună din praful florilor risipite, mierea ei, ostenindu-se pînă la moarte pentru fagurii parfumaţi, clădiţi cu rînduială. Tot aşa şi noi, cînd privim la acest aşezămînt, rămînem încredinţaţi că roiurile mici pe care le pregătim aci şi le trimitem în eparhie, se vor preface în stupi bogaţi în roade».

Adresîndu-se apoi elevilor, I.P.S. Mitropolit Firmilian le-a spus: «Iubiți elevi, multiple sînt îndemnurile voastre către studiu. Voi vă pregătiți slujirii bisericești și teologice. Dacă școala la care începeți să vă formați nu este încă gata, nu uitați însă că ea se găsește lîngă un stîlp vechi de cultură bisericească, lîngă un monument istoric al cărui văzduh duhovnicesc nu numai că nu s-a irosit, ci, dimpotrivă, capătă puteri tot mai mari, rodind în sufletele voastre. Pe lîngă aceasta, voi vă formați într-un sat, într-o așezare omenească cu nivel asemănător celui pe care-l veți găsi în satele în care veți merge. Faptul acesta vă oferă condții unice de lucru, întru totul prielnice formării voastre practice».

În continuare, subliniind că școala teologică de la Craiova se află în centrul atenției Scaunului Mitropolitan și a P.S. Episcop al Eparhiei Rîmnicului și Argeșului, I.P.S. Mitropolit Firmilian a arătat motivele pentru care a îmbinat cele două ramuri ale școlii (Scoala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic), spunînd: «Cei mari și cei mici vă puteți spriijini astfel reciproc, să vă luminați unul pe altul, însămînțînd simțirile nobile și la cei fără prisosuri. Totodată și dascălii noștri de aici au acum prilejul să se întindă pe alt plan de studiu, restrîngîndu-se la obiecte mai puține și muncind mai cu folos».

Revenind la problema localului, Înaltul Ierarh a mai adăugat: «Greul a fost trecut. Veți avea aici lumină, căldură, instalațiile sanitare necesare, precum și clase spațioase. Viața de internat este rezolvată. Rămîne să ne mai lărgim capacitatea școlii pe măsura puterii noastre, cu timpul».

Adresîndu-se, în continuare, elevilor I.P.S. Sa i-a sfătuit părintește, spunîndu-le: «Privind deci la jertfele eparhiale, sînteți datori și pe această latură să munciți și să folosiți timpul clipă cu clipă, însușindu-vă doar ce este bun. Să lăsați toate năravurile la ușa acestei școli. Să faceți muncă și jertfă de albină, așa cum aminteam la început, folosindu-vă de munca dascălilor și a celor ce vă poartă de grijă».

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian a urat corpului profesoral și îndeosebi noilor dascăli, veniți de la Sfînta Mînăstire Cozia, putere și dragoste de muncă, iar elevilor, spor la învățătură.

Cu aceasta, festivitatea a luat sfîrșit. I.P.S. Mitropolit a inspectat șantierul de lucrări, interesîndu-se totodată și de situația în care se găsește internatul, la începutul noului an școlar.

DE LA CARANSEBEȘ

La Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din Caransebeș, cursurile pentru noul an școlar 1958/1959 s-au deschis în ziua de 1 octombrie a.c.

După ce s-a săvîrșit slujba Te-Deum-ului în Catedrala orașului, profesorii, elevii și oaspeții au trecut într-una din sălile Seminarului, unde s-a făcut sfințirea apei de către P.C. Pr. Spiritual Timotei Eftimie.

Corul elevilor, sub conducerea prof. C. Vladu, a intonat podobia «Mare este puterea Crucii Tale, Doamne», armonizată de maestrul prof. N. Lungu, după care P.C. Pr. Zeno Munteanu, directorul școlii, a rostit cuvîntarea de deschidere.

Arătînd mai întîi rostul Şcolii de Cîntăreţi Bisericeşti şi al Seminarului Teologic, P.C. Părinte Director a insistat asupra pregătirii viitorului preot, de la care se cer, îndeosebi două elemente deopotrivă de necesare: vocaţie şi educaţie profesională. Dacă fiecare profesie are o vocaţie, o pornire lăuntrică specifică, atunci, cu atît mai mult trebuie să aibă preoţia, care este o misiune foarte grea. Pe elementele vocaţiei se poate zidi apoi educaţia, care urmăreşte deprinderea cea bună, virtutea permanentă şi pregătirea ştiinţifică pentru misiunea ce are de îndeplinit. Educaţia este tehnica profesiei. Marele rol pe care îl are educaţia în formarea omului este întru totul confirmat de pedagogia modernă. Cu atît mai mult este necesar ca preotul să-şi formeze prin educaţie deprinderi bune, care să-i devină o a doua natură. Pentru atingerea acestui scop, un mijloc foarte indicat este găzduirea elevilor laolaltă, în internat teologic, cu disciplină supraveghiată şi cu multe posibilităţi de pregătire duhovnicească.

Învăţătura nu trebuie să fie numai un mijloc de îmbogăţire cu cît mai multe şi mai folositoare cunoştinţe, ci şi un mijloc din cele mai indicate pentru îmbogăţirea sufletului nostru prin contactul cu Dumnezeu, către care trebuie să tindă învăţătura noastră. Ţinţa învăţăturii noastre trebuie să fie apropierea de Dumnezeu.

P.C. Părinte Zeno Munteanu a adresat apoi elevilor îndemnuri părinteşti de a stărui în direcţia vieţii religioase şi a învăţăturii teologice, spre a putea realiza cît mai mult în anii de studii şi exerciţii spirituale.

In încheiere, a adus mulţumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Vasile Lăzărescu al Banatului, Prea Sfinţiţilor Andrei al Aradului şi Valerian al Oradiei, pentru toată grija părintească ce o poartă Şcolii teologice din Caransebeş şi pentru sprijinul spiritual şi material acordat, precum şi Departamentului Cultelor, pentru tot ce a făcut şi face în vederea bunului mers al acestei şcoli. «Din parte-ne — a spus P.C. Sa — îi asigurăm că profesorii şi elevii Şcolii de Cîntăreţi Bisericeşti şi Seminarului Teologic din Caransebeş vor munci cu zel pentru a corespunde întru totul aşteptărilor superiorilor noştri».

P.C. Pr. Consilier Iacob Creţiu, delegatul Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Vasile al Banatului, exprimîndu-şi mai întîi satisfacţia sufletească faţă de momentul solemn al inaugurării unui nou an şcolar, a adus binecuvîntarea Inaltului Ierarh asupra profesorilor şi elevilor şcolii, mărturisind că I.P.S. Sa se găseşte sufleteşte alături de ei. Biserica poartă o deosebită grijă Şcolii din Caransebeş, care continuă frumoasa tradiţie a fostei Academii Teologice din acest centru de cultură teologică.

Indemnînd pe elevi să urmeze învăţăturile şi sfaturile Părintelui Director, pregătindu-se cît mai temeinic pentru a deveni vrednici slujitori ai Bisericii lui Hristos, P.C. Sa şi-a încheiat cuvîntarea cu urări de bine şi de spor la muncă părinţilor profesori şi elevilor.

Corul elevilor a intonat «Rugăciunea», armonizată de Pr. Anton Uncu, după care P.C. Părinte Director Zeno Munteanu a declarat deschis anul şcolar 1958/1959.

LA SEMINARIILE MONAHALE

Potrivit prevederilor regulamentare, Seminariile Monahale de la Mînăstirile Agapia și Hurezi și-au deschis cursurile pentru noul an școlar 1958/1959, în ziua de 1 octombrie a.c.

Împlinindu-se însă zece ani de la înființarea acestor așezăminte de învățămînt teologic, evenimentul a fost sărbătorit în cadrul unor festivități care au fost cinstite cu prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian și a altor Înalți Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

În cadrul acestor sărbătoriri s-a făcut și deschiderea festivă a noului an școlar. Darea de seamă asupra festivităților o publicăm în paginile ce urmează.

SĂRBĂTORIREA A ZECE ANI DE LA INFIINȚAREA SEMINARIILOR MONAHALE ALE BISERICII ORTODOXE ROMINE

Impusă ca o necesitate de mult simțită, problema îmbunătățirii vieții monahale a constituit — chiar din ziua înscăunării Prea Fericitului Patriarh Justinian — o preocupare de căpetenie a conducerii noastre bisericești. In afară de crearea unor condiții noi din punct de vedere material, cu ajutorul cărora se asigura o existență mulțumitoare viețuitorilor mînăstirilor noastre, s-a urmărit — printr-o serie de măsuri care au intrat și în noua legislație bisericească — ridicarea nivelului intelectual și spiritual al monahilor din toate mînăstirile Bisericii Ortodoxe Romîne. Astfel, au fost organizate cursuri pentru toți călugării și călugărițele care nu aveau absolvite șapte clase elementare, s-au înființat școli monahale în mînăstirile mai mari, iar pentru o pregătire cît mai temeinică a elementelor de conducere și administrație din viața monahală și pentru formarea personalului necesar învățămîntului din așezămintele mînăstirești, au luat ființă seminariile monahale. Se știe că la început au fost organizate trei seminarii monahale: unul pentru monahi și două pentru monahii; experiența făcută în primii ani de funcționare a arătat însă, că este mai potrivit ca monahii să urmeze cursurile seminariale la seminarii teologice pentru mireni. In felul acesta au continuat să funcționeze în continuare numai două seminarii pentru călugărițe: unul în Mînăstirea Agapia, pentru monahiile și surorile din mînăstirile moldovene, și altul la Mînăstirea Hurezi, pentru monahiile și surorile din celelalte mînăstiri ortodoxe ale țării.

Anul acesta s-au împlinit zece ani de funcționare neîntreruptă a acestor seminarii monahale, care au dat pînă acum mai multe serii de absolvente. Dintre acestea, o parte s-au întors la mînăstirile de metanie și activează în posturi de răspundere, iar altă parte și-au continuat studiile la Institutele teologice de grad univeristar ale Bisericii Ortodoxe Romîne, luîndu-și titlul de licențiate în teologie sau fiind încă studente.

Rolul deosebit pe care îl îndeplinesc seminariile monahale în procesul de orientare și luminare a monahismului nostru este de necontestat, iar roadele lor au și început să se arate. In puțină vreme, se va dovedi cu prisosință că înființarea acestor instituții de învățămînt teologic pentru monahii au răspuns unor reale necesități și că ele au și devenit de pe acum adevărate pîrghii de susținere a vieții monahale în sînul Bisericii noastre.

Pentru a da glas acestor convingeri adînc încrustate în sufletele celor ce ostenesc cu rîvnă evanghelică în cele două seminarii monahale, profesoarele și elevele lor au ținut să sărbătorească împlinirea a zece ani de existență a acestor așezăminte de cultură creștină, în cadrul unor festivi-

tăți aparte, organizate la începutul noului an școlar. Prea Fericitul Patriarh Justinian, — ctitorul seminariilor monahale — a cinstit cu prezența sa aceste festivități, pe de o parte pentru a sublinia importanța rezultatelor obținute în cel dintîi deceniu de viață a celor două instituții de învățămînt teologic, iar pe de altă parte pentru a da îndrumări și povățuiri pentru continua îmbunătățire a activității didactice și duhovnicești în viitor.

Publicăm în paginile de față, cîte o scurtă dare de seamă asupra festivităților ce au avut loc la împlinirea a zece ani de existență a seminariilor monahale și la deschiderea noului an școlar.

LA MINĂSTIREA AGAPIA

In ziua de 4 octombrie a.c., a plecat din București spre Mînăstirea Agapia, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, Prea Cucernicii Pr. I. Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, și Pr. Gh. Soare, consilier administrativ patriarhal. In seara aceleiași zile, Intîistătătorul Bisericii noastre și însoțitorii au sosit la Mînăstirea Agapia.

A doua zi a avut loc festivitatea sărbătoririi a zece ani de la înființarea seminarului monahal «Cuvioasa Parascheva» și inaugurarea anului școlar 1958/1959. La festivitate, pe lîngă Prea Fericitul Patriarh Justinian, au mai luat parte: Inalt Prea Sfințitul Iustin Moisescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Prea Cuviosul Emilian Birdaș, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor, reprezentanții autortăților locale și ai Departamentului Cultelor, starețele tuturor mînăstirilor care au eleve la seminar, absolvente ale seminarului din cei zece ani de existență a seminarului, corpul didactic și elevele, precum și întregul sobor al maicilor și surorilor din Mînăstirea Agapia.

In cadrul îndătinatelor slujbe de sîmbătă seara, P.S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, a săvîrșit slujba tunderii în monahism a patru absolvente ale seminarului, care vor urma chiar din anul acesta cursurile Institutului Teologic din București. Cu acest prilej, Prea Sfințitul Episcop Antim a rostit o cuvîntare în care a subliniat importanța actului săvîrșit și a dat noilor călugărițe îndrumări părintești.

Duminică 5 octombie 1958, în biserica mînăstirii a fost oficiată Sfînta Liturghie de către Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, înconjurat de soborul preoților slujitori ai mînăstirii.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P.C. Pr. Gheorghe Soare, consilier administrativ patriarhal, a citit gramata prin care s-a acordat «Crucea Patriarhală» Prea Cuvioasei Maici Veronica Constantinescu, stareța Mînăstirii Agapia și directoarea Seminarului «Cuvioasa Parascheva» și Prea Cuviosului Pr. Calistrat Stoleru, profesor de muzică al seminarului. Prea Fericitul Patriarh Justinian le-a înmînat crucea patriarhală, iar Prea Cuviosului Pr. Calistrat Stoleru i-a acordat și distincția de protosinghel.

S-a săvîrșit apoi un Te-Deum, aducîndu-se mulțumiri lui Dumnezeu pentru roadele revărsate asupra seminarului monahal de la Agapia în cei zece ani de existență. La sfîrșitul Te-Deum-ului, Prea Cuvioasa Maică Veronica Constantinescu, directoarea seminarului, a rostit o cuvîntare, în care a făcut o documentată expunere asupra activității desfășurate de seminarul monahal de la Mînăstirea Agapia în cei zece ani de existență, subliniind roadele bune aduse de această școală teologică în viața mînăsti-

rilor de călugăriţe din Moldova; Prea Cuvioasa Maică directoare s-a adresat apoi elevelor, spunîndu-le:

«In ţara noastră, toată lumea munceşte şi contribuie la înflorirea patriei şi la propăşirea poporului nostru. Dacă toată ţara progresează şi dacă conducerea ţării şi a Bisericii ne-au dat aceste posibilităţi şi nouă mînăstirilor de călugăriţe, nu este oare de datoria noastră să lucrăm spre a nu fi străine de mersul înainte al poporului nostru? Desigur că da! Pentru acest lucru vi s-a făcut vouă acum zece ani această şcoală ale cărei cursuri le deschidem astăzi. Ţara şi Biserica aşteaptă ca voi să lucraţi şi să vă împliniţi deopotrivă toate îndatoririle faţă de amîndouă.

Voi aveţi obligaţia să strîngeţi rîndurile, împrejurul stareţelor voastre, împrejurul ierarhilor voştri, să fiţi supuse, să fiţi ascultătoare, să fiţi devotate, să fiţi smerite, să fiţi cu iubire între voi, să fiţi cu iubire faţă de călugăriţele din sobor şi să lucraţi după spusa Apostolului: «cu vreme şi fără vreme».

In încheierea cuvîntării sale, Prea Cuvioasa Maică directoare a adus mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei şi tuturor membrilor Sfîntului Sinod, pentru sprijinul şi îndrumarea date seminarului.

De asemenea, a adus mulţumiri conducătorilor Departamentului Cultelor, — care au acordat ajutor acestor şcoli, plătind din fondurile Statului salariile corpului didactic şi administrativ — precum şi reprezentanţilor puterii locale de Stat, pentru sprijinul şi înţelegerea arătate.

In numele absolventelor seminarului monahal de la Mînăstirea Agapia a vorbit Prea Cuvioasa Maică Eustachia Ciocanu.

In încheierea cuvîntărilor festive, Prea Fericitul Patriarh Justinian a spus următoarele:

Prea Cuvioasă Maică Directoare,
Prea Cuvioase Maici Profesoare,
Prea Cuvioase Maici Stareţe,
Cuvioase Maici absolvente şi dragi eleve,

In pragul marilor transformări sociale săvîrşite la începutul anului 1948, poporul nostru şi-a dat o nouă lege de bază — Constituţia Republicii Populare Romîne — care, într-un articol special, proclamă deplina libertate religioasă. Pe temeiul acestor prevederi constituţionale, în august 1948 a fost întocmită şi promulgată Legea pentru regimul general al cultelor, care cuprinde dispoziţii cu privire la dreptul Bisericii de a-şi organiza — sub conducerea sa directă — instituţii de învăţămînt de toate gradele, pentru pregătirea slujitorilor ei. De asemenea, această lege prevede posibilitatea organizării unor seminarii monahale de nivel mediu, pentru educarea şi instruirea monahilor şi monahiilor noastre. Iată, aşa dar, unde este temelia juridică a seminariilor monahale ale Bisericii Ortodoxe Romîne, deci, şi a seminarului monahal de la Mînăstirea Agapia.

Potrivit acestor prevederi din Legea pentru regimul general al cultelor s-au putut cuprinde în Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Romîne dispoziţii clare asupra înfiinţării seminariilor monahale, — dispoziţii pe care Sfîntul Sinod le-a formulat amănunţit în Regulamentul pentru funcţionarea instituţiilor de învăţămînt teologic. Ast-

fel, Sfîntul nostru Sinod a putut aprinde pe bolta Ortodoxiei două candele care nu luminaseră pînă atunci. Una din aceste candele este seminarul monahal de la Agapia. Timp de zece ani, în această candelă s-a turnat untdelemnul purtării de grijă de către Patriarhia Română, Departamentul Cultelor, Mitropolia Moldovei și Episcopia Romanului și Hușilor, — și astfel candela de aici a răspîndit lumina ei în rîndurile monahiilor din Moldova. La aceasta au adus contribuția lor de seamă conducerea seminarului, corpul didactic și administrativ, precum și starețele mînăstirilor de maici din Moldova.

Și precum în noaptea Învierii, de la sfîntul altar credincioșii pornesc cu făclii aprinse spre casele lor, tot astfel de la seminarul monahal din Mînăstirea Agapia au pornit spre mînăstirile lor de metanie atîtea rînduri de tinere călugărițe, cu mințile luminate de lumina învățăturii teologice. Este greu să facem o cercetare amănunțită asupra rezultatelor pe care le-au înregistrat în munca lor absolventele acestui seminar, după întoarcerea la mînăstirile de metanie. Dar tuturor ne este cunoscut sprijinul pe care ele l-au dat starețelor din mînăstiri și toți ne bucurăm văzînd cum luminează în locașurile mînăstirești tocmai luminițele aprinse la această vatră de cultură teologică. Ele ajută la gonirea întunericului, îndemnînd pe călugărițe să citească Sfînta Scriptură, Pravilele și Rînduielile Sfinților Părinți și atrăgîndu-le luarea aminte asupra păcatului pe care îl reprezintă abaterea de la aceste sfinte învățături. Putem afirma, deci, cu îndreptățită bucurie că absolventele seminarului nostru au desfășurat și desfășoară o activitate lăudabilă și folositoare atît Bisericii cît și Patriei noastre.

Foloasele învățăturii sînt nenumărate în toate domeniile de activitate. Înțelepciunea poporului nostru a formulat în proverbe și zicători acest adevăr necontestat. O zicătoare populară spune: «Cine are carte are patru ochi», — vrînd să precizeze că acela care știe carte, poate învăța mai multe despre lume, despre viață, despre rostul lui în societate etc. Altă zicală spune: «Cine are carte, are parte»; aplicînd-o în viața noastră bisericească, putem fi siguri că cel ce știe carte are posibilități mai mari de a dobîndi mîntuirea, căci el poate citi Sfînta Scriptură, poate învăța el însuși, cu mai multă ușurință, care sînt căile cele drepte și poate învăța la rîndul său, pe alții. Mai este și o altă zicătoare: «Lumina învățăturii este fereastra prin care sufletul privește spre Dumnezeu». Și școala aceasta a deschis, într-adevăr, ferestre largi, prin care sufletele atîtor călugărițe au putut și vor putea să privească spre Dumnezeu, învățînd să-L cunoască și să-L iubească.

Făcînd acest popas la împlinirea a zece ani de existență a seminarului monahal de la Agapia, — în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, îndemn pe maicile din această mînăstire, pe cuvioasele maici starețe și pe absolventele de pînă acum să poarte de grijă ca această candelă aprinsă să nu se stingă niciodată. Prezența alături de noi—la această festivitate aniversară—a Mitropolitului Moldovei, a vicarului Episcopiei Romanului și Hușilor și a reprezentantului Departamentului Cultelor, ne dă dreptul să privim cu încredere viitorul acestei școli, care nu va fi lipsită nici de acum înainte de sprijinul celor ce au susținut-o pînă în prezent.

Țin să aduc cu acest prilej mulțumirile sincere ale Sfîntului Sinod, Departamentului Cultelor și asigur că prețuim ajutorul dat școlilor noastre bisericești și că recunoștința noastră va rodi în cultivarea patriotis-

mului, care trebuie să stăpînească sufletele tuturor fiilor Sfintei noastre Biserici.

Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit Iustin, personal îi mulţumesc că a luat parte la această sărbătoare scumpă inimii mele. Inalt Prea Sfinţia Sa a fost profesor la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, unde au învăţat şi unele absolvente ale acestui seminar, şi deseori mi-a mărturisit că ele erau modele de sîrguinţă la învăţătură şi de purtare cuviincioasă. Il rog din toată inima să se sîrguiască, asemeni, înaintaşului Inalt Prea Sfinţiei Sale, pentru sprijinirea şi îndrumarea părintească a acestui seminar.

Il rog şi pe părintele vicar al eparhiei Romanului şi Huşilor să stăruiască pe lîngă consiliul eparhial pentru neîncetata sprijinire a acestui seminar, atît de folositor şi de necesar monahismului.

Şi întrucît eu vin mai rar pe aici, rog pe Ierarhii Moldovei — îndeosebi pe Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Iustin — să cerceteze cît mai des această şcoală. Să nu o ocolească pe motivul că ea îşi desfăşoară activitatea într-o mînăstire stavropighială patriarhală, deoarece şcoala este a Bisericii întregi şi membrii Sfîntului Sinod au datoria sfîntă să o îndrumeze şi să o ajute în îndeplinirea misiunii ei.

Imi îndrept cuvîntul meu de mulţumire către reprezentanţii autorităţilor raionale, la care mînăstirea şi seminarul au găsit întotdeauna înţelegere şi sprijin în rezolvarea feluritelor probleme gospodăreşti.

Mulţumesc şi Prea Sfinţitului Episcop Antim, care a săvîrşit slujba de mulţumire lui Dumnezeu, pentru binele pogorît asupra seminarului nostru, în cei zece ani de existenţă.

Tuturor profesoarelor, în frunte cu Prea Cuvioasa Maică Directoare, şi stareţelor din mînăstirile moldovene, le mulţumesc pentru osîrdia şi dragostea cu care s-au îngrijit de bunul mers al acestui aşezămînt de cultură teologică. Iar elevelor le doresc sincere succese la învăţătură şi spor duhovnicesc pe calea desăvîrşirii întru slujirea lui Hristos.

Mă voi ruga neîncetat lui Dumnezeu să reverse harul Său şi să binecuvînteze mînăstirile Moldovei şi şcoala aceasta, pentru a dobîndi în viitor roade mai multe şi mai frumoase, spre binele Bisericii şi al Patriei.

După amiază, la orele 17, a avut loc un program artistic, în cadrul căruia elevele seminarului, sub conducerea Prea Cuviosului Prof. Calistrat Stoleru, au prezentat un concert de muzică religioasă şi populară şi au recitat versuri cu caracter religios-moral şi patriotic. Toate călugăriţele prezente au vizionat apoi filme documentare, cu aspecte din viaţa Bisericii Ortodoxe Romîne şi a Bisericilor Ortodoxe surori. Seara a avut loc o masă de obşte, la care au luat parte toţi cei prezenţi la festivitate.

Ziua de 5 octombrie 1958, în care s-a sărbătorit împlinirea a zece ani de la înfiinţarea seminarului monahal de la Mînăstirea Agapia va rămîne un prilej de aleasă bucurie duhovnicească pentru monahismul moldovean şi o dată care merită să fie însemnată în cronica dezvoltării vieţii noastre monahale. Mînăstirea Agapia a devenit pentru toate mînăstirile din Moldova un aşezămînt de înaltă trăire duhovnicească, de luminare şi de educare în spiritul adevăratei învăţături creştine. Grija pe care o poartă seminarului de la Agapia atît Intîistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Justinian, cît şi ierarhii moldoveni, în frunte cu Inalt Prea Sfinţi-

tul Mitropolit Iustin, constituie o chezășie că acest așezămînt de cultură teologică, pe lîngă roadele bogate pe care le-a dat în cei zece ani de existență va aduce și în viitor împliniri de seamă, în cadrul misiunii sale de formare a unui monahism luminat, în care misticismul bolnăvicios și practicile obscurantiste nu vor mai găsi adepți.

Insemnăm aici și faptul că, în cadrul festivităților ce au avut loc la Agapia cu prilejul celei de a zecea aniversări a seminarului monahal, au fost înaugurate și unele lucrări gospodărești de înnoire, înfăptuite sub arhipăstoria Prea Fericitului Patriarh Justinian, atît la Mînăstirea Agapia din vale, cît și la schitul Agapia din deal.

In ziua următoare, luni 6 octombrie, Prea Fericitul Patriarh Justinian și Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, împreună cu însoțitorii, au vizitat Mînăstirile Secu și Neamțu, interesîndu-se îndeaproape de lucrările ce se execută la aceste mînăstiri și îndeosebi de restaurarea, de mari proporții, a Mînăstirii Neamțu. Inalții Ierarhi au dat prețioase îndrumări în legătură cu rolul monahismului în viața Bisericii noastre, stăruind mai ales asupra aportului pe care trebuie să-l aducă monahii cărturari și duhovnici pentru înlăturarea rătăcirilor stiliste din rîndurile celor amăgiți de indivizi interesați, care speculează buna credință și naivitatea unor credincioși.

In zua de 7 octombrie 1958, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgoviștean-nul și însoțitorii au făcut un scurt popas la Mînăstirea Bistrița de lîngă Piatra-Neamț, apoi s-au îndreptat spre șantierul hidrocentralei de la Bicaz. Aci, Inalții noștri Ierarhi au vizitat uriașele construcții ce se execută pe cel mai mare șantier din țară și au felicitat pe conducătorii și muncitorii de pe șantier, mărturisindu-și toată admirația pentru lucrările executate și urîndu-le spor la muncă pentru cele ce mai sînt de făcut.

Astfel a luat sfîrșit vizita Prea Fericitului Patriarh Justinian în Moldova, cu prilejul sărbătoririi celui dintîi deceniu de la înființarea seminarului monahal de la Agapia. *(Pr. I. GAGIU)*

LA MINASTIREA HUREZI

Aniversarea a zece ani de la înființarea seminarului monahal de la Mînăstirea Hurezi a avut loc în ziua de 14 octombrie 1958, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian și a altor Inalți Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej, s-a resfințit și Schitul Sfîntul Ștefan și chiliile rezidite din temelie ale Schitului Sfinții Apostoli.

Cu o zi înainte, au sosit la mînăstire: Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Theoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, și de doi consilieri administrativi patriarhali, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei, Prea Sfințiții Episcopi Chesarie al Dunării de Jos, Antim al Buzăului și Iosif al Rîmnicului și Argeșului. Au sosit de asemenea stareți ale mînăstirilor care au eleve la seminarul monahal de la Hurezi și numeroase absolvente ale seminarului.

In dimineața zilei de 14 octombrie — în ziua praznicului Cuvioasei Parascheva —, toți oaspeții și soborul mînăstirii s-au îndreptat spre locul unde, cu veacuri înainte, Ștefan, fiul voievodului martir Constantin Brîncoveanu, a înălțat un schit cu hramul Sfîntul Ștefan, înconjurat cu zid de piatră și chilii pentru călugări. Vreme îndelungată acest schit a rămas în părăsire, zidurile și chiliile dărămîndu-se cu totul, iar bisericuța ajungînd o

ruină, în care-şi adăposteau ciobanii oile în timpul nopţii. Rîvnei Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru restaurarea vechilor noastre monumente religioase i se datoreşte reconstruirea acestui schit şi înzestrarea lui cu cele trebuitoare săvîrşirii sfintelor slujbe. În această zi de sărbătoare, Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de un măreţ sobor în frunte cu Prea Sfinţiţii Episcopi Iosif al Rîmnicului şi Argeşului şi Theoctist, vicar patriarhal, a săvîrşit sfinţirea schitului restaurat.

La sfîrşitul slujbei, Prea Cuvioasa Maică Mihaela Ghişoiu, stareţa mînăstirii, a rostit o cuvîntare, în care a spus printre altele:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Inalt Prea Sfinţite Mitropolit,
Prea Sfinţiţi Episcopi,
Distinşi oaspeţi,

«Noi, monahiile şi surorile care vieţuim în acest aşezămînt, sîntem pline de recunoştinţă şi iubire faţă de ctitorii mînăstirii pe care au zidit-o acum 255 ani şi faţă de cei care au reînviat-o după o îndelungată părăsire.

Această bisericuţă, închinată «verhovnicului den mucenici Sf. Ştefan», a fost zidită «cu cheltuiala prealuminatului Ştefan Brîncoveanu, fiul prea blîndului domn şi oblăduitor a toată Ungro-Vlahia Io Constantin Basarab Voevodu...» în anul 1703, ispravnic fiind Ioan arhimandritul, care a fost de la început ostenitor şi veghetor la toate celelalte lucrări de la Mînăstirea Hurezi.

Arhitectura Schitului Sfîntul Ştefan seamănă, într-o oarecare măsură, cu a bisericii celei mari a mînăstirii, şi se impune vizitatorilor prin zvelteţea şi proporţiile ei armonios îmbinate.

Insă de-a lungul vremurilor acest schit a suferit multe stricăciuni, întrucît a fost lăsat în părăginire timp de aproape 100 de ani; au fost deteriorate picturile precum şi decorările exterioare; zidurile incintei şi chiliile care împrejmuiau schitul au ajuns un morman de ruine. Toate aceste stricăciuni le-au produs nu numai dintele vremii care nu iartă, dar şi nepăsarea şi uneori răutatea inconştientă a oamenilor, care nu numai că nu l-au păstrat, dar i-au mutilat şi i-au distrus părţi destul de însemnate ca: uşa de la intrare, tîmpla, o parte din chenarele minunat sculptate, pictura etc.

In această stare de părăginire l-am cunoscut aproape toţi care sîntem aici; în schitul părăsit în care animalele sătenilor şi în special oile se adăposteau de zăduful zilei, copiii, în zilele mai friguroase de toamnă, aprindeau focul la picioarele Sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena.

In această situaţie l-a cunoscut şi Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cu şapte ani în urmă. Privelişlea aceasta tristă l-a înduioşat peste măsură; a venit, l-a vizitat şi a plecat frămîntat de gîndul că ar putea să reînnoade firul de existenţă duhovnicească al acestui aşezămînt.

Şi gîndul a prins viaţă, a devenit faptă. In anul următor, Prea Fericirea Sa a dispus să se depună la Banca de Stat, în contul Mînăstirii Hurezi, suma de lei 15.000 pentru a se achiziţiona materiale. In acelaşi an s-a întocmit de către instituţia competentă un deviz în valoare de lei 127.000, materiale şi manoperă. O parte din lucrările prevăzute în acest deviz s-au executat în anul 1954, cu ajutorul Departamentului Cultelor, care a binevoit să aprobe o subvenţie în acest scop. Şantierul s-a deschis după data de 15 august 1954 şi s-au executat din subvenţia acordată de Depar-

tamentul Cultelor, următoarele lucrări: zidul împrejumuitor al incintei s-a ridicat în roşu, s-a acoperit cu şindrilă corpul de chilii dinspre nord şi s-a confecţionat tîmplăria necesară la aceste chilii, fără însă să fie montată. De asemenea, în baza unui alt deviz în valoare de lei 54.700 s-a pus temelia unui alt grup de clădiri, care — din cauza timpului înaintat — nu s-au putut ridica în acel an decît la o înălţime de un metru. Din vara anului următor şi pînă la sfîrşit, lucrările au continuat, cheltuielile fiind suportate de Administraţia Patriarhală». După ce a făcut o amănunţită expunere asupra lucrărilor de restaurare şi înnoire executate la Schitul Sf. Ştefan, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, Prea Cuvioasa Maică Stareţă a spus în continuare:

«Dar grija Prea Fericirii Sale nu s-a oprit aici, ci a înzestrat schitul cu toate cele necesare săvîrşirii cultului, aşa cum a făcut odinioară primul ctitor Constantin Brîncoveanu pentru întregul ansamblu mînăstiresc de la Hurezi. Astfel, Prea Fericitul Patriarh Justinian a dăruit toate sfintele vase trebuitoare săvîrşirii cultului: chivot, sfeşnice, sfinte cruci, vase pentru Sfintele Taine, cinci candele, veşminte pentru preot şi diacon, cădelniţă, acoperăminte pentru sfînta masă, sfîntul antimis, toate cărţile de ritual, inclusiv cele 12 Mineie şi alte obiecte necesare pentru tîrnosirea Bisericii.

Cîtă bucurie şi mîngîiere ne-au produs aceste ultime daruri, nu putem spune. Ingrijorarea şi teama noastră de a nu avea cu ce împodobi Sfîntul Altar, a fost curmată prin grija părintească a Prea Fericirii Sale. Avem biserici atît de frumoase în grupul mînăstiresc de la Hurezi, dar acum acest mic schit pare să ne fie cel mai drag.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Din adîncul inimii mele, dau slavă şi mulţumesc lui Dumnezeu pentru bucuria acestei zile, că ne-a învrednicit să ajungem să vedem acest schit sfinţit şi că aţi reuşit să mai împodobiţi colierul de biserici pe care le-aţi ctitorit în cei zece ani de arhipăstorire binecuvîntaţi de Dumnezeu cu încă un veritabil mărgăritar, lăsat zestre acestui popor şi nouă de către ctitorii Brîncoveni.

In numele întregului sobor pe care-l reprezint astăzi aici, cu adîncă smerenie mulţumim Prea Fericirii Voastre pentru acest frumos dar, pe care ni l-aţi împodobit cu odoare şi apoi l-aţi întărit cu Harul Sfîntului Duh. In clipele noastre de rugăciune şi reculegere, pe care Dumnezeu ni le va hărăzi să le petrecem în aceste străvechi şi frumoase aşezăminte, ne vom ruga necontenit pentru sănătatea Prea Fericirii Voastre. Vom ruga pe Bunul Dumnezeu să Vă răsplătească cu prisosinţă după cum aţi şi lucrat, din plenitudinea Harurilor Sale.

Domnule delegat al Departamentului Cultelor,

Vă rugăm respectuos să binevoiţi a primi mulţumirile noastre ale întregului sobor din această mînăstire şi, totodată, vă rugăm să transmiteţi conducerii Departamentului cele mai alese sentimente de recunoştinţă pentru sprijinul pe care Departamentul Cultelor ni l-a acordat la restaurarea acestui locaş, precum şi la toate celelalte lucrări de restaurare care se execută la Hurezi.

Mulţumim Direcţiei Monumentelor Istorice şi organelor administrative locale, pentru larga înţelegere şi sprijinul pe care ni l-au dat în tot timpul executării lucrărilor.

Inalt Prea Sfinţite Mitropolit,
Prea Sfinţiţi Episcopi,

Nu putem să mulţumim îndeajuns lui Dumnezeu pentru binecuvîntarea pe care a revărsat-o asupra acestei obşti prin întrunirea unui atît de mare număr de sfinţiţi ierarhi, cu ocazia Sfinţirii Schitului Sfîntului Ştefan şi a zece ani de existenţă a Seminarului.

Cu multă smerenie vă mulţumim pentru că aţi binevoit a participa la sărbătoarea noastră duhovnicească, lăsînd pentru cîteva zile preocupările importante şi grija ce aveţi în conducerea eparhiilor.

Mulţumim de asemenea tuturor Prea Cucernicilor Părinţi, cuvioaselor maici şi tuturor credincioşilor care au luat parte la acest praznic şi au înălţat împreună cu noi rugăciuni de slavă şi mulţumire lui Dumnezeu, pentru dragostea ce a arătat asupra noastră a tuturor».

A vorbit apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a evocat figura voievodului mucenic Constantin Brîncoveanu, ctitorul Mînăstirii Hurezi, amintind jertfa pe care acest binecredincios domn şi fiii săi au adus-o pentru apărarea dreptei credinţe creştine. După ce a amintit că mila Domnului s-a plecat asupra ctitoriilor brîncovene, dîndu-le trăinicie peste veacuri, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a vorbit despre grija deosebită ce se acordă în Republica Populară Romînă restaurării şi conservării monumentelor istorice, — mărturii impresionante ale trecutului de lupte şi de jertfe pentru păstrarea fiinţei naţionale a poporului nostru — şi a precizat că şi refacerea Schitului Sfîntul Ştefan nu ar fi fost cu putinţă fără sprijinul larg al Statului, acordat prin Departamentul Cultelor.

In încheierea cuvîntării sale, Intîistătătorul Bisericii noastre a mulţumit tuturor celor ce au ostenit pentru aducerea la bun sfîrşit a lucrărilor pentru restaurarea acestui sfînt schit şi a binecuvîntat părinteşte pe cei prezenţi la sfînta slujbă a sfinţirii lui.

Festivitatea sfinţirii Schitului Sfîntul Ştefan a luat sfîrşit cu o creştinească agapă, la care au luat parte toţi oaspeţii.

Seara, elevele seminarului au prezentat un frumos program artistic, alcătuit din coruri şi recitări, cu prilejul împlinirii a zece ani de la înfiinţarea seminarului monahal «Sfînta Muceniţă Filofteia». In cadrul acestei serbări, a luat cuvîntul Prea Cuvioasa Maică Timoteia Nicoară, directoarea seminarului, care a făcut un istoric al acestei şcoli, arătînd roadele bogate pe care le-a adus monahismului şi Bisericii Ortodoxe Romîne.

După ce a înfăţişat situaţia economică a şcolii, subliniind sprijinul primit de seminarul monahal din partea Arhiepiscopiei Bucureştilor, Episcopiei Rîmnicului şi Argeşului, dar mai ales din partea Patriarhiei Romîne şi a Departamentului Cultelor, cu ajutorul cărora s-au îmbunătăţit neîncetat condiţiile materiale de funcţionare a şcolii, Prea Cuvioasa Maică Directoare s-a adresat Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe Romîne, spunînd următoarele:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu adîncă smerenie, Vă mulțumim din toată inima pentru tot sprijinul moral și material ce ni l-ați dat în acești zece ani. Bunătatea și duioșia părintească a Prea Fericirii Voastre, precum și dragostea sfîntă de conducător al iubitei noastre Biserici, au fost în tot timpul un puternic stimulent în drumul spre înălțimi duhovnicești, atît pentru conducătoarele acestui seminar cît și pentru eleve.

Vă rugăm, Prea Fericite Părinte Patriarh, ca și de acum înainte să ne învăluiți cu aceeași dragoste părintească pentru ca și generațiile următoare să guste din farmecul comuniunii dintre păstori și fiii duhovnicești. Noi am experimentat aceasta, pentru că Prea Fericirea Voastră, prin armonia dintre autoritate și bunătate, ați reușit să topiți din sufletele noastre ghiața ce exista de veacuri între conducători și conduși. Intru mulți și fericiți ani, Stăpîne!

Cu smerenie mulțumim Inalt Prea Sfințitului Mitropolit și Prea Sfințiților Episcopi, pentru tot ajutorul material pe care întotdeauna l-am primit la timp și pentru faptul că ne-au făcut această deosebită bucurie ca, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh, să ia parte la această mare sărbătoare a noastră.

Cu deosebit respect mulțumim domnului delegat al Departamentului Cultelor pentru bunăvoința ce a avut de a veni astăzi la această sărbătoare. Noi sîntem adînc recunoscătoare onoratului Guvern pentru tot sprijinul ce l-a dat prin Departamentul Cultelor școlii în care se învață iubirea de poporul din care facem parte și de toți oamenii, pentru realizarea păcii în lume.

Mulțumim de asemenea autorităților raionului Horezu, care au avut o largă înțelegere pentru ușurarea greutăților noastre gospodărești, încît putem spune că n-am avut nimic de suferit din acest punct de vedere.

Mulțumim și Prea Cuvioaselor Maici Starețe și tuturor absolventelor care s-au ostenit să vină în mijlocul nostru, spre a reînnoi astfel legătura sufletească care s-a format între noi și le mărturisim că dorim din toată inima ca vizita Prea Cuvioșiilor lor să se repete, căci numai conlucrînd la educația tinerelor surori și monahii, opera noastră va fi încununată de mai mult succes».

A luat apoi cuvîntul Prea Cuvioasa Maică Justiniana Văleanu, spirituala seminarului, care a vorbit în numele absolventelor de pînă acum ale seminarului de la Hurezi.

In numele Inalților Ierarhi prezenți la festivitate, a luat cuvîntul Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei, care a spus, printre altele:

Prea Cuvioase maici și eleve,

«Anul 1948, pregătit de evenimentele dinaintea lui și de o oboseală bisericească generală, a pus o sumă de probleme, el fiind anul hotărîtor în care Biserica sau își valida pozițiile ei, sau urma să tînjească pînă la sfîrșit. Ca întotdeauna la asemenea evenimente noi, chivernisirea lui Dumnezeu și purtarea de grijă a Lui aduce la cîrmă oameni hotărîți, cîrmaci cinstiți, cu gîndire și energii care urmează să ardă cum arde untdelemnul într-o candelă.

Nu este încă locul şi nu este încă vremea să numărăm sumedenia de probleme care se năvădeau acum zece ani în pînza treburilor Bisericii: legi noi, regulament, reconsiderări de aşezăminte, relaţii părăsite cu desăvîrşire, şi atîtea prilejuri mari şi mici cîte cere viaţa de obşte şi acest dumnezeiesc aşezămînt.

Ca acela ce am îmbrăţişat din fragedă tinereţe (aproape din copilărie) viaţa monahală, cunoscînd în propriul meu trup greutăţile şi personale şi de obşte ale mele şi ale fraţilor mei, recunosc că Prea Fericitul Părinte Patriarh, odrăslit dintr-un alt ram, şi-a deschis ochii aproape providenţial asupra celei mai gingaşe probleme: a luminării monahismului din ţara noastră. Asemenea cu «Floarea soarelui», care se îndreaptă către soare şi luminã, aşa s-a îndreptat Prea Fericitul Patriarh Justinian şi către monahismul nostru».

După ce a făcut o scurtă expunere asupra stărilor de lucruri din sînul confesiunilor care au înlăturat monahismul din viaţa lor religioasă, — înalt Prea Sfinţitul Mitropolit a precizat că mînăstirile noastre ortodoxe nu puteau să meargă mai departe în halul de paragină în care ajunseseră la sfîrşitul războiului. Faptul acesta a determinat pe Ierarhii Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, să ia măsurile impuse de realitate.

«Cînd s-a simţit necesitatea înfiinţării şcolilor — a spus în continuare I.P.S. Mitropolit Firmilian —, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a pus degetul pe rană la timp şi astfel au luat fiinţă cele două seminarii monahale, din care s-au ridicat peste o sută de absolvente, fie că sînt licenţiate sau nu.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

In numele tuturor Prea Sfinţiţilor prezenţi, ne permiteţi să Vă aducem smeritul nostru omagiu pentru crearea acestor aşezăminte şi pentru purtarea de grijă ce-o aveţi zi de zi. Vă asigurăm, că în măsura puterilor noastre, şi noi vom purta grijă mai de aproape şi să-mi permiteţi a ne aşeza la dreapta Prea Fericirii Voastre, cu contribuţiile noastre materiale».

Festivitatea sărbătoririi a zece ani de la înfiinţarea seminarului monahal de la Mînăstirea Hurezi a luat sfîrşit într-o atmosferă de înaltă trăire duhovnicească.

*

A doua zi — 15 octombrie 1958 —, au fost vizitate şi lucrările ce se execută pentru captarea apei şi ducerea ei prin conducte în toată mînăstirea.

Inalţii oaspeţi, împreună cu starețele şi absolventele invitate, cu corpul profesoral şi elevele seminarului, au luat parte — la vremea prînzului — la masa de obşte. In timpul mesei, s-au rostit o serie de toasturi, subliniindu-se contribuţia de seamă pe care seminarul monahal de la Hurezi a adus-o şi o va aduce la luminarea şi orientarea monahismului nostru.

Astfel, Prea Sfinţitul Episcop Chesarie al Dunării de Jos a evocat stările de lucruri din vremea cînd — cu 23 de ani în urmă — Prea Sfinţia

Sa era director al seminarului monahal de la Mînăstirea Cernica şi a subliniat grelele condiţii materiale în care era obligată şcoala teologică de atunci să-şi ducă existenţa.

Vorbind apoi despre cele constatate în prezent la seminarul monahal de la Mînăstirea Hurezi, Prea Sfinţitul Episcop Chesarie a spus: «Cînd mă gîndesc la dragostea cu care a fost îmbrăţişată această instituţie de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian şi de membrii Sfîntului Sinod, comparaţia este în defavoarea celor care aveau acum două decenii răspunderea şcolilor bisericeşti. Socotesc că se cuvine, deci, să aducem mulţumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a creat acest aşezămînt de cultură pentru călugăriţele Bisericii noastre şi-i poartă de grijă fără încetare. In ceea ce priveşte modul în care se desfăşoară viaţa în această şcoală, trebuie să aducem mulţumiri Prea Cuvioaselor Maici Mihaela Ghişoiu, stareţa mînăstirii şi Timoteia Nicoară, directoarea seminarului, pe care le-am găsit trăind în perfectă înţelegere. De la această armonioasă conlucrare a celor două conducătoare, aşteptăm roade tot mai bogate şi continuu progres».

«Rog pe Bunul Dumnezeu — a spus în încheiere P.S. Episcop Chesarie — ca şi de acum înainte şcoala aceasta să fie de folos Bisericii şi scumpei noastre Patrii şi împărtăşesc tuturor elevelor şi profesoarelor binecuvîntări arhiereşti».

Prea Sfinţitul Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului a arătat că dintre toţi ierarhii, în afară de Prea Fericitul Patriarh Justinian, a avut prilejul să fie cel mai des în mijlocul maicilor şi surorilor ce se ostenesc în acest seminar şi a cunoscut bine străduaniile ce se depun aici, precum şi bunele rezultate obţinute, dobîndind convingerea deplină că nădejdile puse de Biserică în seminariile monahale sînt cu totul îndreptăţite.

Adresîndu-se apoi elevelor şi profesoarelor, Prea Sfinţia Sa le-a spus: «Toate învăţăturile şi mîngîierile pe care le primiţi aici şi toate sfaturile pe care vi le dau Ierarhii, trebuie să le puneţi la inimă, ca să nu dezmînţiţi nădejdile ce se pun în voi şi în şcoala voastră. Să puneţi la temelia Bisericii noastre toată truda voastră; cînd veţi merge în mînăstirile voastre, să radiaţi împrejur numai pace, credinţă şi dragoste. Inima voastră să nu rămînă în urma învăţăturii, ci credinţa să sporească pe măsura învăţăturii».

In încheierea cuvîntului său, Prea Sfinţitul Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului a spus: «Avînd la acest jubileu pe Prea Fericitul Patriarh Justinian şi pe ceilalţi Ierarhi în mijlocul vostru, — eu, care vin mai des aici, doresc să crească şi să sporească toate bunele înfăptuiri de aici, spre lauda lui Dumnezeu, spre binele Bisericii noastre şi spre mulţumirea sufletească a Prea Fericitului Părinte Patriarh, căruia îi punem ca smerit omagiu înaintea tronului rezultatele de pînă acum ale acestei şcoli».

Prea Sfinţitul Episcop Antim al Buzăului a adus obştei seminarului şi Mînăstirii Hurezi salutul vieţuitoarelor din schiturile eparhiei sale, spunînd printre altele: «Am răspuns cu multă dragoste invitaţiei Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian şi poftirii Prea Cuvioşiilor Voastre de a lua parte la această sărbătoare a voastră şi a întregului monahism romînesc. De cele văzute aici, m-am bucurat nespus de mult. Indeosebi m-a

impresionat colaborarea dintre starețta mînăstirii și directoarea acestui seminar, căci unde este înțelegere, acolo este și Duhul lui Dumnezeu».

Subliniind apoi că seminarul monahal de la Hurezi a dat roade dintre cele mai bune și că în cei zece ani de existență și-a dovedit pe deplin utilitatea în viața Bisericii noastre, — Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului a rostit cuvinte de laudă pentru frumoasa purtare a monahiilor din eparhia Prea Sfinției Sale, care s-au întors la mînăstirile lor de metanie, după terminarea acestei școli, și a încheiat urînd elevelor și profesoarelor spor la muncă.

Tuturor le-a răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a spus următoarele:

Ingăduiți-mi să mulțumesc în numele vostru Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian al Olteniei și Prea Sfinților Episcopi Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos și Theoctist, vicar patriarhal, pentru cinstea ce ne-au făcut prin participarea la sărbătoarea noastră, prilejuită de sfințirea Schitului Sfîntul Ștefan și a zecea aniversare a seminarului monahal din Mînăstirea Hurezi.

Prezența Inalților Ierarhi aici este o chezășie a viitorului luminos al seminarului, dar și al mînăstirilor din cele șase eparhii ale Mitropoliilor Ungro-Vlahiei și Olteniei. Cadrul larg pe care l-a dobîndit serbarea noastră prin participarea starețelor mînăstirilor de maici, a oferit prilejul primei întîlniri dintre Ierarhi și monahismul feminin din cele șase eparhii. Această întîlnire se înscrie în șirul neîntrerupt de înfăptuiri menite să asigure aplicarea deplină a Statutului nostru, care prevede o strînsă legătură între ierarhia superioară, clerul de mir și monahii și monahiile noastre. Trebuie să mărturisim că în acest domeniu s-a făcut mult pînă în prezent: cursurile de îndrumare ale preoților, examenele lor, au fost și sînt îndrumate și supraveghiate de Ierarhi; examenele de admitere în seminarii și Institute sînt prezidate de Ierarhi; recomandarea celor ce doresc să se îndrepte spre slujirea lui Hristos se face tot de Ierarhi. Examenele de licență sînt de asemenea prezidate de Ierarhi, care au astfel posibilitatea să constate progresele făcute de studenții din eparhiile lor, în cei patru ani de studii. An de an, legătura dintre ierarhie și clerul de mir se adîncește tot mai mult. Intre Ierarhi și clerul monahal, legătura a fost dintotdeauna foarte strînsă; astăzi putem vorbi despre o legătură părintească vie și între ierarhie și mînăstirile de călugărițe, căci ea s-a stabilit prin mijlocirea seminariilor monahale. Nădăjduim ca, în viitor, această directă oblăduire și purtare de grijă a ierarhiei din mînăstirile de călugărițe să dea roade tot mai bogate pentru binele Bisericii noastre Ortodoxe.

Toate acestea nu s-ar fi realizat, însă, fără binevoitorul sprijin al Statului nostru democrat popular, care — asigurînd cea mai deplină libertate religioasă —, a dat Bisericii noastre dreptul de a-și asigura, sub directa ei supraveghere, școlile teologice de care are nevoie. Datorită acestor drepturi, pe care Biserica nu le-a avut în trecut, s-a putut înscrie în regulamentele întocmite de Sfîntul Sinod îndatorirea călugărilor și a călugărițelor de a învăța, de a se lumina, ridicînd în acest fel starea culturală a întregului nostru monahism ortodox.

Se cuvine, astăzi, cînd sărbătorim împlinirea a zece ani de la înființarea seminariilor monahale de călugărițe — cele dintîi din Biserica Ortodoxă Romînă și din întreaga Ortodoxie —, să amintim, plini de recunoștință, că, în tot acest timp, Statul nostru, prin Departamentul Cultelor, a sprijinit școlile noastre teologice, plătind salariile profesoarelor și personalului administrativ. La acest substanțial sprijin, a mai adăugat și alte ajutoare, oridecîteori a fost solicitat pentru alte nevoi ale Bisericii. Iată, deci, că Statul nostru democrat popular este cel care ne-a dat posibilitatea să împlinim această veche năzuință a întregii noastre Biserici: luminarea monahismului. Toate acestea ne obligă pe noi toți, cei ce slujim Biserica de pe diferite trepte, să sporim simțămintele noastre de recunoștință și devotament față de Statul democrat popular și să muncim plini de rîvnă pentru binele Bisericii lui Hristos, al poporului și al Patriei noastre iubite.

Să asigurăm Sfîntul Sinod că și în viitor activitatea ce se depune aici va fi călăuzită de dorința vie a cunoașterii temeinice a sfintelor învățături evanghelice și a slujirii lui Hristos.

Să asigurăm pe conducătorii Statului nostru de dragostea, loialitatea noastră și sprijinul nostru în toate acțiunile menite să făurească poporului nostru o viață fericită.

Să rugăm pe reprezentantul Departamentului Cultelor să transmită conducerii mărturia sentimentelor noastre de mulțumire pentru sprijinul pe care l-a acordat școlii noastre, unde noi cultivăm în sufletele elevelor și dragostea față de Biserica lui Hristos, dar și dragostea față de Patrie!

Mergînd cu hotărîre pe acest drum, să rugăm pe Dumnezeu să dăruiască seminarului monahal de la Hurezi, în pragul celui de al 11-lea an de muncă, noi și sporite roade, spre slava sfintelor altare ale dreptei credințe.

Așa să vă ajute Dumnezeu!

După masă Inalții oaspeți au vizitat sălile de clasă, dormitoarele și expoziția de lucrări artistice executate de elevele seminarului, apoi au părăsit Mînăstirea Hurezi purtînd în suflete încredințarea lucrului bun și bine plăcut lui Dumnezeu ce se săvîrșește astăzi în această străveche ctitorie brîncovenească, pe care purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian a chemat-o la viață nouă.

*

Se cuvine să însemnăm aici și faptul că în zilele premergătoare festivităților prilejuite de sărbătorirea a zece ani de la înființarea seminarului monahal de la Hurezi, Prea Fericitul Patriarh Justinian a sfințit și dat în folosință credincioșilor biserica de lemn adusă de lîngă Pitești și reconstruită în Olănești. Este vorba de bisericuța din Albacul lui Horia, care în anul 1907 a fost mutată pe domeniul Florica de lîngă Pitești, unde a rămas vreme de o jumătate de veac. De aci, prin grija Intîistătătorului Bisericii noastre, vechea bisericuță ardelenească — legată pentru veșnicie de numele lui Horia, vrednicul martir al poporului romîn —. a fost demontată de meșteri pricepuți, transportată și reconstruită la Olănești. Pictura a fost făcută din nou de pictorul D. Nicolaide, unul dintre

cei mai voloroşi pictori bisericeşti, care s-a dovedit un priceput şi talentat continuator al vechiului stil romînesc în pictura murală.

Slujba sfinţirii a fost oficiată de însuşi Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de Prea Sfinţiţii Episcopi Iosif al Rîmnicului şi Argeşului şi Theoctist Botoşăneanul, vicar patriarhal şi de un impunător sobor de preoţi şi diaconi.

La sfîrşitul slujbei a luat cuvîntul P.C. Preot Radovici, care a vorbit credincioşilor, despre darul făcut de Prea Fericitul Patriarh Justinian, căruia i se datoreşte aducerea în localitate a acestui străvechi şi istoric altar ortodox.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulţumit Prea Sfinţitului Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului pentru sprijinul acordat în mutarea bisericii de la Florica, la Olăneşti şi a dat părinteşti povăţuiri duhovniceşti credincioşilor prezenţi.

Solemnitatea sfinţirii bisericii a luat sfîrşit la orele 14, cînd Inalţii Ierarhi au părăsit Olăneştii, îndreptîndu-se spre reşedinţa episcopală din Rîmnicul Vîlcii.

SFINȚIREA PARACLISULUI POMPILIAN DE LA MINĂSTIREA ANTIM DIN BUCUREȘTI

In ziua de 2 noiembrie a. c., a avut loc sfințirea paraclisului Pompilian de la sfînta mînăstire Antim din București, recent restaurată prin inițiativa și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

La orele 9,15, Intîistătătorul Bisericii noastre, însoțit de P. C. Pr. I. Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, a sosit de la reședința patriarhală la mînăstirea Antim, fiind întîmpinat la intrarea în biserica mare de Prea Sfinției Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, de Prea Cucernicii Pr. Traian Ghica, Pr. Gh. Soare, Pr. V. Ștefan, Pr. At. Preda, Pr. Zaharia Bîlbîie și Pr. Dumitru Stancu, consilieri administrativi, Pr. Zaharia Mîntulescu și Pr. Iuliu Man, inspectori generali bisericești, de soborul preoților și diaconilor slujitori și de credincioși. După ce Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost înveșmîntat în mantie arhierească și a primit cîrja, s-a mers în procesiune la paraclisul Pompilian, așezat în latura de miază-zi a mînăstirii.

Slujba sfințirii a fost săvîrșită de însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de Prea Sfinției Vicari Antim și Theoctist și de soborul slujitorilor. După sfințire, Prea Sfințitul Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, împreună cu soborul slujitor a oficiat Sfînta Liturghie arhierească. Cu acest prilej, au fost așezate în altarul paraclisului vasele cu Sfîntul și Marele Mir, care se vor păstra de acum înainte în acest sfînt locaș. De asemenea, s-a citit gramata patriarhală și s-a făcut hirotesirea P. C. Pr. Traian Ghica în iconom stavrofor.

S-a citit apoi, de către Prea Sfințitul Episcop Antim Tîgovișteanul, documentul de sfințire a paraclisului.

Prea Cucernicul Pr. Traian Ghica, consilier vicar, a făcut o succintă expunere asupra lucrărilor de restaurare a capelei fostului Institut Pompilian, devenită acum paraclis al mînăstirii Antim și locaș de păstrare a Sfîntului și Marelui Mir. Prea Cucernicia sa a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Cucernici Părinți Consilieri,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Cinstiți oaspeți,

Trăiesc încă în inimile noastre puternicele ecouri ale festivităților ce au avut loc în luna iunie a acestui an, cînd — în prezența Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei și a înalților soli ai Bisericii Ortodoxe

Ruse, veniți să ia parte la bucuria noastră, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne a ţinut să aducă omagiul şi prinosul său de cinstire Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a zece ani de rodnică arhipăstorire în scaunul de Patriarh al Romîniei.

Cu acel prilej au fost inaugurate un număr însemnat de aşezăminte bisericeşti, construite sau restaurate în vremea din urmă la centrele patriarhal şi mitropolitan din Bucureşti, cum sînt mînăstirile Plumbuita şi Ciorogîrla, Schitul Maicilor, clopotniţa catedralei patriarhale şi tipografia Institutului Biblic.

Alături de acestea se înscrie astăzi şi capela Pompilian, aflată în vecinătatea străvechei ctitorii a Mitropolitului mucenic Antim Ivireanul.

Capela Pompilian — la a cărei sfinţire bunul Dumnezeu ne-a învrednicit să fim părtaşi în această binecuvîntată şi blîndă zi de toamnă — a fost ridicată în anul 1896, de bătrînul pictor şi profesor George Ioachim Pompilian. Ctitorul ei de acum 62 de ani a fost un valoros artist, care a lăsat artei romîneşti lucrări ce figurează şi astăzi cu cinste în muzeele şi pinacotecile ţării. Insufleţit de un cald patriotism, pictorul George Pompilian a fost deopotrivă de ataşat Bisericii Ortodoxe Romîne, în slujba căreia şi-a pus în chip deosebit talentul cu care-l dăruise Dumnezeu şi măiestria artistică pe care o dobîndise în ani lungi de ucenicie, făcută cu lipsuri şi greutăţi, pe lîngă maeştrii vremii sale din ţară şi de peste hotare.

Născut în ziua de 6 decembrie 1832, la Ploeşti, dintr-o familie ce număra trei generaţii de slujitori ai altarului, tînărul George Pompilian îşi dă seama, de la o vîrstă fragedă, de chemarea sa spre ţărmurile însorite şi binecuvîntate ale artei. Infrîngînd împotrivirile rudelor şi prejudecăţile epocii, el vine la Bucureşti, unde lucrează ca ucenic pe lîngă maestrul Constantin Lecca, de la care deprinde meşteşugul zugrăvelii. In anul 1860 pleacă la Roma, se înscrie la Academia San Luca unde studiază cu rîvnă şi cu entuziasm pe marii maeştri ai picturii clasice şi frumuseţile neasemuite ale şcolii italiene, la baza căreia stăteau operele unor geniali artişti, ca Leonardo da Vinci, Michel Angelo Buonarotti, Raffaele Sanzio şi alţii. După trei ani de muncă neobosită, se reîntoarce în ţară, unde desfăşoară o activitate vrednică de toată lauda, ca pictor şi ca profesor la gimnaziul Gheorghe Lazăr din Bucureşti, străduindu-se să insufle tineretului dragostea şi interesul pentru artă, pentru frumos, pentru tot ce înalţă şi înnobilează sufletul.

Mărturie vie a dragostei lui pentru biserică o constituie lucrările de pictură religioasă pe care le-a executat în timpul vieţii. Dintre acestea se mai pot vedea şi astăzi în Capitală picturile murale cu care a înfrumuseţat biserica Sfîntul Gheoghe Vechi, unde a lucrat vreme de aproape cinci ani, desăvîrşind 161 portrete şi scene religioase, precum şi pantocratorul bisericii Sf. Spiridon Nou. De asemenea o dovadă a preţuirii pe care artistul George Pompilian o acordă comorilor vechii noastre arte picturale o constituie seriozitatea şi priceperea cu care a restaurat pictura paraclisului Sfintei Mitropolii din Bucureşti.

Din asemenea structură sufletească, deosebit de complexă, în care se îmbinau armonios talentul artistic, patriotismul cald şi credinţa curată, a izvorît şi gîndul zidirii acestei frumoase capele, care a servit Institutului «Pompilian» timp de aprope 45 de ani.

In urma cutremurului din toamna anului 1940, capela a suferit grele stricăciuni, distrugîndu-i-se în parte şi frumoasele sale picturi. Capela astfel ruinată şi ameninţată de distrugere totală a fost trecută de către Sfatul Popular al Capitalei în grija şi sub ocrotirea sfintei mînăstiri Antim.

Din îndemnul şi sub îndrumarea Prea Fericitului Patriarh s-a pornit şi s-a desfăşurat munca de restaurare a acestui frumos locaş de închinăciune. Ca unul care din încredinţarea Prea Fericirii Sale şi sub îndrumarea Prea Sfinţitului Episcop Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, am fost cinstit cu îndatorirea de a purta de grijă întru buna săvîrşire a lucrărilor de preînnoire ce s-au executat aici, socotesc de a mea datorie să mărturisesc în ceasul acesta sărbătoresc că vechea capelă ridicată cu 62 de ani în urmă de pictorul Pompilian a căpătat prin frumoasa şi trainica ei înfăţişare de acum un an al doilea ctitor în persoana Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Sub îndrumarea şi îndemnul de fiecare clipă al Prea Fericirii Sale, meşteri pricepuţi şi harnici, conduşi cu deosebită competenţă de dl. inginer Dumitru Popescu, au lucrat fără preget după planurile schiţate de dl. arhitect D. Ionescu-Berechet ca să scoată din ruinele ce se găseau aici o bisericuţă frumoasă, aşa cum se vede, cu ziduri puternice şi cu caldă atmosferă de închinare şi de rugăciune. Cheltuielile făcute cu multă grijă pentru buna chivernisire a avutului bisericesc s-au ridicat la suma de aproape 200.000 lei şi ele au fost suportate de către Administraţia Patriarhală. Tot aci ţin să arăt că spălarea şi restaurarea picturii, operă a pictorului George Pompilian, s-a făcut de către pictorul Arutiun Avachian, ajutat de pictorul Stoenescu.

Deschizîndu-şi de acum înainte uşa sa strîmbă dar primitoare spre vatra de viaţă duhovnicească a sfintei mînăstiri Antim, acest nou locaş de închinăciune va avea menirea de a se sfinţi şi păstra într-însul Sfîntul şi Marele Mir, pentru trebuinţele întregii Biserici Ortodoxe Romîne. Este o menire de înaltă cinste care răsplăteşte peste vreme şi gîndul curat şi creştinesc al întîiului ei ctitor, pictorul Pompilian, dar şi rîvna pentru tot lucrul bun şi bineplăcut lui Dumnezeu al noului ei ctitor, Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Pentru toate acestea dăm slavă Tatălui Ceresc, care cu darul Său cel bogat a binecuvîntat truda ce s-a jertfit aici. Plini de adîncă smerenie aducem prinosul recunoştinţei şi devotamentului nostru Prea Fericitului Patriarh Justinian, care în pragul celui de al doilea deceniu de patriarhicească păstorire dăruieşte Bisericii lui Hristos acest sfînt şi dumnezeiesc locaş, strigîndu-i din toată inima: «Intru mulţi ani Prea Fericite Părinte Patriarh!».

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Justinian, care după ce a amintit condiţiile care au dus la ruinarea capelei, în urma cutremurului din toamna anului 1940, precum şi munca susţinută ce s-a depus în anii din urmă pentru restaurarea locaşurilor de închinare devastate de cutremur sau de război — a vorbit despre grija cu care s-a restaurat pictura valoroasă a ctitorului acestei capele, aducînd cuvinte de laudă pictorilor Avachian şi Stoenescu, realizatorii acestei restaurări. «Prin refacerea acestei picturi — a spus Prea Fericirea Sa — se întregeşte pictura mînăstirii Antim care a fost executată în secolul trecut de Alexandrescu, unul dintre valo-

roşii artişti ai vremii sale. Astfel, în cadrul mînăstirii Antim există acum o vie istorie a picturii noastre bisericeşti, căci pictura vechiului paraclis a fost restaurată în arhaicul stil bizantin, iar cea din biserica mare şi din acest paraclis reprezintă stilul veacului trecut. Avem aşa dar aici, pentru generaţia noastră şi pentru viitorime, o adevărată evoluţie a picturii noastre, din trecutul îndepărtat şi pînă în zilele noastre. De aceea, repet cuvîntul meu de mulţumire pentru rîvna şi priceperea cu care pictorii restauratori au împlinit greaua lor sarcină de a reface aceste valoroase opere artistice, în stilul autentic al creatorului lor».

In continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a dat amănunte asupra catapetesmei din paraclisul Pompilian, precizînd că cea dintîi catepeteasmă a fost zdrobită sub dărîmăturile zidurilor, în 1940; fiind apoi scoasă de către călugări, din moloz, bucată cu bucată, ea a fost refăcută şi aşezată într-o biserică zidită din nou la poalele Carpaţilor, lîngă podul din apropierea izvoarelor Dîmboviţei. Catapeteasma ce se află acum în paraclis — a spus Prea Fericirea Sa — este o altă operă de artă: ea provine de la Mînăstirea Dealu şi are o vechime de peste 130 de ani, fiind opera unui valoros pictor olandez şi a unui priceput tehnician tot olandez, executată la sugestia domnitorului Gheorghe Bibescu. Am socotit că aşezarea ei aici se armonizează cu pictura paraclisului, ea putînd fi un model de inspiraţie pentru actualii pictori bisericeşti. In orice caz, ea se înscrie printre operele de artă ale Bisericii noastre, după cum întregul paraclis Pompilian — restaurat — reprezintă încă o piatră preţioasă la cununa ctitoriei mitropolitului martir Antim Ivireanul».

Prea Fericitul Patriarh Justinian şi-a încheiat cuvîntarea aducînd mulţumiri Sfatului Popular care a redat acest locaş în proprietatea Sfintei Mînăstiri Antim, precum şi tuturor celor ce au muncit cu însufleţire la restaurarea şi împodobirea sa, redînd Bisericii încă un sfînt altar de rugă şi jertfă. De asemenea, Prea Fericirea Sa a binecuvîntat pe credincioşii prezenţi, rugînd pe Dumnezeu ca în viaţa lor pămîntească să le ajute întru împlinirea celor bune, iar în viaţa cea veşnică să îi aşeze de-a dreapta Lui.

A urmat o tradiţională agapă creştină.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA ECUMENICĂ

MOARTEA ARHIEPISCOPULUI GREC ORTODOX AL AMERICII, MIHAIL. — La 13 iulie a.c. s-a stins din viață unul din cei mai de frunte reprezentanți ai Episcopatului grec ortodox, Mihail, arhiepiscopul Americii. Suferea de inimă, dar suferința aceasta permanentă nu-l îndepărta de la obligațiile de păstor, cărora a slujit o viață întreagă. Un atac puternic de inimă l-a surprins tocmai pe cînd conducea lucrările celui de al paisprezecelea congres al clericilor și mirenilor din Arhiepiscopia Americii. De la congres a fost dus direct la spital și aici sufletul lui s-a mutat către Domnul și Stăpînul său.

Pururea pomenitul arhiepiscop Mihail s-a numit în lume Tuchidide Constantinidis și s-a născut din părinți evlavioși și buni, la 27 martie 1892, în Maronia Traciei apusene. Școala a urmat-o întîi în locul de naștere, apoi în Xanti, iar în 1907 a intrat la Școala Teologică din Halchi, pe care a terminat-o în 1914. Hirotonit diacon, a funcționat un an ca profesor la școala pe care o absolvise. În 1915 a fost trimis pentru completarea studiilor la Academiile Teologice din Petersburg și Chiev. Întors la Constantinopole în 1919, a fost numit profesor, apoi locțiitor al Mitropoliei Maroniei, iar în 1923, mitropolitul Atenei, Hrisostom, l-a numit protosinghelul lui. În 1927 a fost numit de Gherman, mitropolitul Tiatirelor, preot al comunității grecești din Londra la biserica Sfînta Sofia. A slujit comunitatea greacă, lucrînd cu credință și dragoste pînă în 1939, cînd a fost ales mitropolit al Corintului, pe care nu l-a părăsit vreme de unsprezece ani. Ca mitropolit a căutat să insufle turmei sale duhul pe care însuși îl primise de la marea personalitate a Apostolului Pavel, întemeietorul scaunului lui episcopal, după cum spune profesorul Alivizatos în «Gîndirea Ortodoxă», nr. 12-13 din 1958, organizînd în eparhia sa Săptămîna lui Pavel. La 11 octombrie 1949 a fost ales de Patriarhia Ecumenică, cu unanimitate de voturi, arhiepiscop al Americii. Păstorirea sa a însemnat mult pentru Ortodoxie. Era un om cult, cu mari însușiri sufletești, însuflețit de o puternică credință și dragoste pentru Hristos și pentru Biserica Ortodoxă, talentat scriitor și mare teolog. Prin urcarea lui pe scaunul arhiepiscopal al New-Yorkului s-a aprins o lumină a Ortodoxiei în Apusul îndepărtat. Prin el s-a făcut cunoscută mai bine Ortodoxia, s-au întărit comunitățile ortodoxe, s-au dezvoltat și mărit instituțiile Bisericii. Capul, inima și mîna lui s-au făcut simțite peste tot: în

mijlocul comunităților, la Facultatea Teologică de la Boston, la Academia Sfîntului Vasile din New-York, la zidirea de noi biserici, școli, spitale, așezăminte filantropice. Arhiepiscopul Mihail a fost o mare personalitate creștină, care s-a impus poporului în mijlocul căruia a activat. Datorită covîrșitoarei lui personalități, Ministerul Apărării din Statele Unite, după cum ne informează Calendarul din 1956 editat de Arhiepiscopia Atenei, printr-un decret special a recunoscut oficial Biserica Ortodoxă Răsăriteană ca una din cele patru confesiuni religioase ale țării, iar cei ce servesc în forțele armate pot purta pe viitor gravate pe buletinele lor de identitate literele distinctive EO, adică «Eastern Orthodox».

Arhiepiscopul Mihail a slujit Ortodoxismul nu numai cu fapta și cu cuvîntul, ci și cu pana. Iată, după revista «Apostolul Andrei» nr. 372 din 1958, unele din cele peste 40 de lucrări ale lui.

I. Din cele 14 în limba engleză, citățm: 1. **Viața și fapta în Arhiepiscopia Atenei,** Londra 1928; 2. **Biserica Ortodoxă,** două ediții: una la Londra (1931) și alta la New-York (1951); 3. **Cîteva caracteristici ale Bisericii Ortodoxe Grecești,** New-York, 1952; 4. **Schisma Bisericii Romano-Catolice,** New-York, 1953; **Credința ortodoxă greacă,** New-York, 1954. Lucrarea aceasta a fost tradusă și în limba japoneză în 1955; 6. **Ghidul creștinismului în credința ortodoxă,** New-York, 1958.

II. Din cele în limba greacă: 1. **Preotul,** Alexandria, 1931; 2. **Mică schiță despre Biserica Angliei,** Alexandria, 1931; 3. Traducerea lucrării: **Urmarea lui Hristos,** tipărită în patru ediții la Atena, ultima în 1958; 4. **Viața și petrecerea cuviosului părintelui nostru Antonie,** Alexandria, 1933; 5. **Marele Atanasie și epoca lui,** Atena, 1937; 6. **Anglicani și ortodocși,** Atena, 1937; 7. **Istoria lui Hristos** (pentru copiii mici), Atena, 1942. Ortodoxia îi va rămîne în veci recunoscătoare pentru serviciile aduse ei.

BISERICA ORTODOXĂ GREACA DIN OLANDA. Numărul ortodocșilor greci din Olanda nu este prea mare. Se urcă la 110 familii și 15 persoane singuratice, dar răspîndite în întreaga țară: în Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, Leiden, Haga, Haarlem și alte orașe. Cele mai multe familii, șaptezeci în total, locuiesc în Rotterdam. Aici se înalță și măreața catedrală cu hramul Sfîntului Nicolae, în jurul căreia se concentrează viața religioasă a tuturor ortodocșilor greci din Olanda. Catedrala a fost sfințită anul trecut în luna iunie și a fost deservită, pînă la venirea titularului, de ieromonahul Dionisie Hagivasile, absolvent al Facultății de Teologie de la Atena și cursant al Institutului Teologic de la Paris. În octombrie trecut a venit titularul comunității grecești din Olanda, arhimandritul Teoclit Mihala, care a fost instalat de Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop al Tiatirelor, Atenagora. (**«Apostolul Andrei»**, nr. 348/1958).

BISERICI ORTODOXE NOI IN AUSTRALIA. — În ultima vreme numărul ortodocșilor în Adelaida din Australia de Sud a crescut. Pentru credincioșii din acest oraș, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Australiei și Neo-Zelandei, Teofilact, a hirotonit doi preoți noi, pe care i-a și instalat.

Într-un cartier mărginaș al orașului Melbourne s-a terminat zidirea unei noi biserici cu hramul Sfîntul Andrei. O biserică nouă s-a ridicat și în orașul Hobart din insula Tasmania din sudul Australiei. (După **«Apostolul Andrei»**, nr. 344/1958).

INCENDII LA MUNTELE ATHOS. — De curînd un nou incendiu a izbucnit în Sfîntul Munte. A ars în întregime pădurea Coliuţu, cuprinsă între Mînăstirea Pantocrator şi Mînăstirea Vatopedi. Pagubele se ridică la peste 25 de milioane de drahme. Din fericire, focul n-a atins de astădată nici o mînăstire. Vinovat de aprinderea pădurii, ne relatează revista Patriarhiei Ecumenice «Apostolul Andrei», nr. 370, este un bătrîn monah Agapie, în vîrstă de şaptezeci de ani. Neglijenţa lui a fost pricina focului. Bătrînul monah a fost arestat şi înaintat parchetului din Tesalonic.

Tot în vara acestui an, ne dă ştire revista profesorilor Facultăţii de Teologie de la Atena «Gîndirea Ortodoxă», nr. 14-15, un alt foc a pricinuit pagube de neremediat la «Saraiul rusesc», distrugînd manuscrise nepreţuit de valoroase.

Şi incendiile se înmulţesc, arde o pădure, arde o poartă, arde un turn, arde un paraclis, arde o chilie, arde o bibliotecă. Toate, bunuri culturale, pentru că Sfîntul Munte este în întregime un pămînt al culturii, al unei culturi care interesează toate spiritele umane, indiferent de concepţiile lor religioase, nu numai Ortodoxismul. Muntele Athos este un bun al omenirii, iar pagubele pricinuite bunurilor Sfîntului Munte sînt pagube care afectează şi civilizaţia lumii.

Negreşit, vor fi găsiţi mulţi Agapie, vinovaţi de pieirea acestor bunuri. Vor fi pedepsiţi, dar cu asta nu se înlătură răul, care trebuie înlăturat altfel, căci pricina lui este în altă parte. Într-adevăr, cum pot nişte oameni bătrîni, slăbiţi şi de bătrîneţe, dar şi de post şi de nevoinţe călugăreşti, să mai aibă puterea de a păzi şi păstra bunurile culturale ale Sfîntului Munte? Că majoritatea monahilor din Muntele Athos sînt trecuţi de şaizeci de ani! Şi, peste tot în lume, unui om de şaizeci de ani nu i se dau însărcinări ca unuia tînăr, ci un loc de odihnă şi linişte! Nu, Părintele Agapie nu-i vinovat că ard bunurile Sfîntului Munte. Vinovaţi sînt aceia care au închis graniţele Sfîntului Munte şi au hotărît că în această aşezare sfîntă se pot statornici numai ortodocşii unei anumite naţionalităţi. Din această pricină se găsesc astăzi în Sfîntul Munte numai 1900 de monahi, cînd acum o sută de ani numărul lor atingea 20.000 de suflete. Să fie deschise din nou porţile Sfîntului Munte, aşa cum erau deschise odinioară tuturor naţionalităţilor ortodoxe. Să nu se mai facă din Sfîntul Munte o problemă naţională. Sfîntul Munte a fost o mîndrie a Ortodoxismului şi trebuie să rămînă tot aşa. Asta îl va salva, îi va păstra şi păzi bunurile lui, bunuri ale întregii Ortodoxii.

PATRIARHIA IERUSALIMULUI

VIZITA PREA FERICITULUI PATRIARH AL IERUSALIMULUI IN ISRAEL. — Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului, Benedict, a vizitat, pentru prima dată de la intronizarea sa, pe ortodocşii din Israel. A fost primit cu deosebită cinste de reprezentanţi ai guvernului Israel, ai legaţiilor Uniunii Sovietice şi Greciei şi ai comuntăţilor creştine. Patriarhul, răspunzînd cuvîntului de salut al reprezentantului guvernului Israel, şi-a exprimat marea lui bucurie ce o are cu prilejul acestei vizite şi a accentuat că vizita aceasta are un caracter curat bisericesc.

Prea Fericitul Benedict a vizitat apoi Nazaretul şi celelalte centre creştine din Israel. («Gîndirea Ortodoxă», nr. 14-15, 1958).

BISERICA GRECIEI

TEMELE CE SE VOR DISCUTA LA SINODUL IERARHIEI BISERICII GRECIEI. — Conducerea supremă în Biserica Greciei o are Sinodul tuturor arhiereilor care au mitropolie, adică al tuturor mitropoliţilor în funcţie din Grecia, în număr de 66. Sinodul acesta se numeşte Sfîntul Sinod al Ierarhiei. Organul executiv, reprezentanţa Sinodului Ierarhiei, este Sinodul Permanent, format din 12 mitropoliţi în funcţie, aleşi pe o perioadă de un an. În fiecare an, Sinodul Permanent se înnoieşte. Perioada sinodală este de la 1 octombrie pînă la 30 septembrie a anului următor. Preşedinte, atît al Sinodului Ierarhiei, cît şi al Sinodului Permanent este Arhiepiscopul Atenei şi al întregii Grecii.

Din binecuvîntate pricini, Sinodul Ierarhiei Greciei nu se mai întrunise de multă vreme. cu toate că Statutul de organizare al Bisericii Greciei prevede întrunirea lui odată la trei ani. Se simţea deci nevoia convocării Sinodului Ierarhiei.

P. F. Arhiepiscop Teoclit l-a convocat pentru toamna aceasta. Temele fixate pentru a fi discutate de acest Sinod, sînd, după cum le aflăm din revista «Gîndirea Ortodoxă», nr. 12-13, 1958, următoarele: 1. **Statutul de organizare.** Modificarea unor dispoziţii din Statutul de organizare, ca de pildă: numărul şi limitele mitropoliilor, transferarea mitropoliţilor, felul de numire a protosinghelilor, a predicatorilor, a funcţionarilor Sfîntului Sinod şi ai mitropoliilor, avansarea lor etc. 2. **Clerul de mir.** Salarizarea clerului, contribuţiile enoriaşilor, instrucţia şi cultura clerului, şcoli şi seminarii, pensionarea şi asistenţa socială a clerului, organizarea parohiei, dreptul de vot al clericilor etc. 3. **Viaţa duhovnicească şi acţiunea Bisericii.** Predica, predicatorii, mărturisirea, seminarii duhovniceşti, şcoli catehetice etc. 4. **Mînăstiri.** Reorganizarea vieţii monahale, administrarea şi conservarea bunurilor mînăstireşti. 5. **Căsătoria şi divorţul.** Respingerea celei de a patra căsătorii şi a divorţului automat, concubinajul, copiii nelegitimi, căsătoriile mixte. 6. **Problema calendarului vechi.** 7. **Instrucţia naţională.** 8. **Raporturile Bisericii Greciei cu Bisericile Ortodoxe surori.** 9. **Propaganda religioasă în Grecia:** hiliaşti, uniţi, evanghelişti etc. Şcoli, tabere, internate şi alte aşezăminte de propagandă. 10. **Administrarea sfintelor locaşuri de pelerinaj şi a aşezămintelor bisericeşti în genere.**

PROTESTUL SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII GRECIEI IN PROBLEMA CIPRIOTĂ. — Sfîntul Sinod al Bisericii Greciei a dat publicităţii următorul protest împotriva maltratărilor la care turcii supun populaţia cipriotă:

«Poporul grec creştin al insulei Cipru a fost din nou supus, în ultimele zile, la crîncene încercări. Cete de turci, mînate de fanatism şi intoleranţă, s-au dedat, organizat şi premeditat, la violenţe zguduitoare împotriva vieţii şi bunurilor grecilor din Leucosia şi Larnaca. Uciderea unor oameni nevinovaţi şi fără apărare, incendierea magazinelor şi jefuirea

averilor constituie crime oficial recunoscute. Împotriva acestora se ridică orice conștiință de om civilizat și iubitor de libertate. Toate aceste crime, ce amintesc de veacurile întunecate de odinioară, sînt de neconceput pentru epoca noastră. Biserica Greciei, făcîndu-se purtătoarea de cuvînt a simțămintelor credincioșilor ei, denunță Bisericilor creștine surori, acțiunile groaznice ale turcilor din Cipru, protestează în chipul cel mai energic și cere ca Bisericile să-și exercite toată influența lor pentru a se pune capăt acestor crime și a se pedepsi vinovații. Totodată, Biserica Greciei roagă pe Atotputernicul Dumnezeu să întărească încercatul popor grec al Ciprului și dorește ca în curînd să răsară pentru ciprioți zile de libertate, de bucurie și pace». (**«Gîndirea Ortodoxă»**, nr. 11, 1958).

FACULTATEA DE TEOLOGIE DIN ATENA CINSTEȘTE PE P.F. ARHIEPISCOP MACARIE, ETNARHUL CIPRULUI. — Anul trecut, Facultatea de Teologie din Atena a acordat studentului ei de ieri și neînfricatului luptător de azi pentru eliberarea poporului cipriot, Prea Fericitului Arhiepiscop Macarie, înaltul titlu de doctor honoris causa. Anul acesta, Facultatea, după cum ne relatează revista «Gîndirea Ortodoxă», nr. 3 din 1958, a dat în cinstea Prea Fericitului Macarie o masă oficială. La masă au participat: Prea Fericitul Teoclit, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii, profesorii onorari și profesorii în funcție ai Facultății de Teologie din Atena.

Decanul Facultății, profesorul Gherasim Conidari, a rostit cu acest prilej o cuvîntare, în care a spus printre altele:

«Facultatea de Teologie a Universității din Atena și decanul ei sînt în chip deosebit fericiți, primindu-vă astăzi, în prezența Prea Fericirii Sale Arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii, Domnul Teoclit, distins student mai vechi al Facultății, ca să împlinească cinstirile pe care Facultatea și Universitatea le-a acordat anul trecut Prea Fericirii Voastre.

Facultatea V-a proclamat doctor honoris causa și sîntem fericiți acum că putem exprima din nou, și într-un cerc familiar, deosebita noastră bucurie.

Poporul grec al Patriei libere și poporul Ciprului înrobit și chinuit, apărînd drepturile umane și luptînd pentru idealul libertății — pentru care nu se poate face tranzacții, ci are putere cuvîntul Apostolului Petru: «trebuie să ascultăm de Dumnezeu mai mult decît de oameni» — simt importanța pe care o are în ceasul critic de față conducerea creștină destoinică, simt și mîngîierea pe care o dă Biserica națională, mama poporului grec. De aceea ridic paharul pentru sănătatea și înzilirea Prea Fericirii Voastre, urînd din partea Facultății de Teologie, ca poporul creștin ortodox al Patriei libere, în frunte cu Arhiepiscopul Atenei și poporul Ciprului înrobit, să sărbătorească degrabă împreună Libertatea, care Vă va îngădui să afierosiți toată destoinicia și energia Voastră numai însemnatelor și înaltelor îndatoriri bisericești de Arhiepiscop al Ciprului, cel atît de scump oricărei inimi «elene».

Prea Fericitul Arhiepiscop Macarie a răspuns următoarele:

«Mulțumesc călduros Decanului și Profesorilor Facultății de Teologie și Universității Naționale pentru cinstita chemare și pentru strălucitul prilej ce ni l-au oferit de a mă găsi astăzi într-un atît de distins cerc de aleși comeseni. Sînt într-adevăr fericit, pentru că în clipa aceasta, trăiesc atmosfera zilelor mele fericite de student și am privilegiul de a adresa cuvînt bătrînilor, venerabililor și iubiților mei profesori. Cu toate că eveni-

mentele ce-au intervenit m-au dus adeseori pe alte arene şi la alte lupte, totuşi niciodată n-am aruncat din sufletul meu înclinările mele nobile de student în teologie şi niciodată n-am încetat de a duce — potrivit învăţăturilor Facultaţii — lupta pentru virtute. Totdeauna am căutat să sprijin toate faptele vieţii mele, pe temeliile puternice ale virtuţii şi credinţei creştine. Pe aceste temelii am pus nădejdile şi dorurile turmei mele şi pe ele încerc acum să clădesc strălucita locuinţă a libertăţii Patriei.

Intr-adevăr, toată lupta poporului cipriot nu este altceva decît o luptă pentru virtute şi credinţă, o luptă pentru libertate şi dreptate. Dacă cea mai înaltă năzuinţă a omului este virtutea, apoi aceasta se poate înfăptui numai într-o lume liberă, într-o lume în care dreptatea constituie puterea şi nedreptatea, neputinţa, într-o lume în care valorile morale ale vieţii nu sînt călcate în picioare de puterea forţei.

Această lume nobilă şi dreaptă au conceput-o în mintea lor cipriotii, luptătorii pentru libertate. Această lume morală au închis-o în inima lor. Cu icoana aceasta au pornit pe drumul virtuţii, au luptat şi vor continua să lupte lupta cea bună, lupta pentru libertate.

Preţul luptei a fost, după cum cunoaşteţi toţi, foarte mare. Morţile prin spînzurătoare, închisorile, surghiunurile, caznele alcătuiesc noul martirologiu al eroicului popor cipriot. Totuşi, poporul cipriot aşteaptă neînduplecat şi neîncovoiat. Nici o piedică, nici o opreliste, nici o opoziţie nu-i în stare să întrerupă mersul lui eroic spre libertate.

In mersul acesta al lui, întreg poporul grec al insulei stă ca un singur om. Cunoaştem greutăţile ce le avem de înfruntat, dar libertatea este aşezată în conştiinţa cipriotilor mai presus de libertate.

Poporul cipriot vrea şi va dobîndi dreptul de a-şi rîndui singur viitorul lui şi viitorul copiilor lui. Aceasta este exclusiv obligaţia, răspunderea şi dreptul poporului cipriot şi nu al englezilor sau al turcilor. In urmărirea dreptăţii noastre nu dorim să vătămăm sau să nedreptăţim pe nimeni. Sîntem gata să dăm orice garanţie pentru asigurarea drepturilor legale ale minorităţii turceşti. Dar nu sîntem dispuşi să părăsim ori şi cum cererea noastră, acceptînd soluţii care ar pune în primejdie libertatea, siguranţa şi pacea poporului cipriot. Ne vom împotrivi, deci, oricărei încercări care ar duce, într-un chip oarecare, la împărţirea insulei, sau care ar submina drepturile suverane ale locuitorilor asupra insulei lor.

Drepturile acestea le vom apăra cu stăruinţă, credinţă şi hotărîre. Şi sîntem siguri că, conştiinţa morală a oamenilor liberi din întreaga lume va urmări cu simpatie pînă la capăt lupta noastră, care, după cum am spus la început, nu este o simplă luptă politică, ci o luptă pentru virtute şi dreptate, care verifică valorile morale ale epocii noastre şi îmbogăţeşte tradiţiile nobile ale civilizaţiei şi istoriei noastre».

FACULTATEA DE TEOLOGIE DIN ATENA IN PELERINAJ LA PATMOS, RODOS ŞI TINOS. — Frumosul, instructivul şi edificatorul obicei pe care-l avea Facultatea de Teologie din Atena de a duce pe studenţii ei pe urmele sfinte ale eroilor credinţei ortodoxe şi pe pămîntul glorios al Greciei se continuă şi astăzi. Astfel, în vara aceasta, după terminarea anului universitar, Facultatea şi-a dus pe absolvenţii ei, în număr de 45, în pelerinaj în insulele Patmos, Rodos şi Tinos. In fruntea acestui pelerinaj au fost: decanul Facultăţii, prof. Gherasim Conidari; profesorii: Velle, Filipide, Fitrachie şi directorul internatului teologic al Serviciului Apos-

tolic, preotul Ioan Ramfos. Cel dintîi popas l-au făcut în insula Patmos, insula Sfîntului Apostol şi Evanghelist Ioan, cu peştera Apocalipsei şi cu Mînăstirea împărătească şi patriarhală a Sfîntului Ioan Teologul, zidită la sfîrşitul secolului al XI-lea. Au fost primiţi şi găzduiţi de Ieremia, exarhul patriarhal şi igumenul mînăstirii. Profesorul Fitrachie a vorbit licenţiaţilor despre istoria şi arhitectura mînăstirii. După vizitarea vestitei mînăstiri, grupul de pelerini s-a îndreptat spre celelalte locuri istorice ale insulei : peştera Apocalipsei, Mînăstirea de maici Zoodohu Pighis, biserici şi şcoala bisericească patmiacă. Din Patmos au plecat la Rodos, fiind primiţi călduros de I.P. Sfinţitul Mitropolit Spiridon al Rodosului. In timpul şederii în această insulă, licenţiaţii au avut prilejul să studieze monumentele de seamă ale artei clasice şi bizantine, sub conducerea profesorului Fitrachie. La întoarcerea în Atena, licenţiaţii au avut deosebita bucurie să zăbovească puţin şi în insula Tinos, ca să se închine Panaghiei de la Tinos. (**«Apostolul Andrei»**, nr. 368, 1958; **«Gîndirea Ortodoxă»**, nr. 12-13, 1958).

UN NOU PERIODIC TEOLOGIC GREC. — De la 15 ianuarie 1958 apare la Atena un nou periodic teologic grec : **«Gîndirea Ortodoxă»**, editată de şase profesori de la Facultatea de Teologie din Atena : Arhim. Evanghelos Antoniadis, Amilcar Alivizatos, Vasile Vellas, Leonida Filippidis, Constantin Bonis şi Gherasim Conidaris.

Primul număr al acestui periodic, cu o apariţie bilunară, este prefaţat chiar de Prea Fericitul Arhiepiscop al Atenei, Teoclit, care trimite noului periodic urări de bine, de viaţă lungă şi o cît mai grabnică dezvoltare spre a ajunge «forul adevărat care să trimită departe razele gîndirii ortodoxe».

Ca orice publicaţie nouă, şi acest periodic are un articol progam spre a-şi motiva apariţia şi existenţa. Articolul program este scris de seniorul profesorilor de la Facultatea de Teologie din Atena, Amilcar Alivizatos. Articolul se intitulează : «Reconsiderare şi perspectivă». Reconsiderările privesc trecutul nu prea îndepărtat al istoriei Bisericii Greciei, al epocii de după eliberare şi pînă azi. Şi reconsiderările sînt pesimiste, pline de tristeţe. In ultimii o sută de ani nu s-a făcut aproape nimic bun în Biserica Greciei; n-a fost un om, o idee, care să valorifice potenţele neamului şi ale Ortodoxismului. De pildă: nu s-a lucrat aproape nimic pentru formarea şi pregătirea clerului, pentru înălţarea lui. Marea şcoală preoţească a lui Gherasim Calligas, care înscrisese în programul ei soluţionarea formării clerului, a ajuns şcoală de jandarmerie. Măreaţa politică economică a lui Meletie, care ţintea la folosirea averilor bisericeşti în vederea întreţinerii şi formării clerului a fost caracterizată ca o politică de antreprenor de hotel. Serviciul Apostolic, înfiinţat pe vremea lui Hrisostom Papadopulos, ar fi dispărut dacă n-ar fi fost reorganizat de un teolog laic, profesorul Vellas. Mai mult, Serviciul Apostolic a fost neglijat «în chip criminal» de administraţia bisericească, din pricina unei complete neînţelegeri a scopului şi misiunii acestuia. Aceeaşi soartă a avut şi Serviciul de curînd organizat al Solidarităţii Sociale Bisericeşti : a fost «masacrat» pentru mici mobile personale şi din pricina neînţelegerii marii opere ce se urmărea. Serviciul acesta a înălţat, de pildă, o clădire pentru adăpostirea «Casei Studentelor» şi a «Şcolii diaconiţelor» ; dar clădirea a rămas închisă vreme de doi ani, pentru că Sfîntul Sinod n-a înţeles

scopul şi folosul acestor aşezăminte, cu toate lămuririle date. Deci, de la înfiinţarea Statului Grec şi de la autocefalia Bisericii Greciei, — conchide profesorul Amilcas Alivizatos —, n-au fost soluţionate «şi nici măcar studiate» nici problema formării clerului, nici problema întreţinerii clerului, nici problema organizării operei sociale a Bisericii. Averea bisericească, vreme de o sută de ani şi mai bine, s-a înstrăinat şi s-a risipt. Bruma de avere ce a mai rămas e administrată tot prost şi nu i se dă destinaţia cuvenită. «Cînd ai sub ochi toate acestea şi alte mii de amănunte, care nu pot fi cuprinse în articolul de faţă, se înţelege cu uşurinţă de ce putem vorbi fără ezitare de completa dezorganizare a organismului bisericesc», încheie profesorul Alivizatos, prima parte a articolului său. Consideraţii triste, dureroase pentru orice inimă ortodoxă, de la orice meridian.

Pentru combaterea acestor stări de lucruri, pentru soluţionarea atîtor mari probleme puse de viaţa bisericească a credincioşilor Greciei, lăsate pînă acum nesoluţionate, sau soluţionate în parte sau greşit, apare acest nou periodic, fondat şi editat de profesorii de la Facultatea de Teologie din Atena. Periodicul acesta urmăreşte: 1. Formarea şi întreţinerea clerului; 2. Revizuirea statutului de organizare al Bisericii în duhul statutului din 1929, spre a se obţine descentralizarea şi descongestionarea administraţiei bisericeşti, restabilirea deplinei responsabilităţi a episcopilor, alegerea episcopilor dintre cei mai aleşi clerici, dedicaţi numai şi numai Bisericii; 3. Reorganizarea administrării averii bisericeşti şi folosirea ei în scopuri curat bisericeşti; 4. Restabilirea respectului pentru tipicul şi slujba bisericească; 5. Ridicarea artei bisericeşti, a arhitecturii, picturii, muzicii; 6. Înfăţişarea exterioară demnă şi cuviincioasă a clerului; 7. Dezvoltarea mai departe a teologiei şi evoluţia ei, cu îndepărtarea influenţelor străine, strecurate în teologie pînă acum şi cu întoarcerea la duhul autentic patristic creştin; 8. Relaţii cu toate Bisericile străine, nu numai cu cele din Consiliul Ecumenic şi în special cu Biserica Romano-Catolică; 9. Ţinerea în curent a cititorilor cu diferitele probleme bisericeşti interne şi externe, mai ales ale celor din Bisericile Ortodoxe; 10. Comentarea faptelor contemporane bisericeşti în duh de pace, fără polemică şi fără atacuri personale.

În general, acest nou periodic urmăreşte «să creeze o conştiinţă bisericească sănătoasă, curată, şi autentic ortodoxă, întemeiată pe o gîndire ortodoxă autentică şi curată».

Programul noului periodic teologic grec e un program măreţ şi mare. Se poate spune că depăşeşte cadrul unui periodic bilunar şi se încadrează programului unui sinod. Şi ne place să credem că fondatorii «Gîndirii Ortodoxe» au întocmit acest măreţ program în colaborare cu Preşedintele Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei, Prea Fericitul Teoclit. Aşa se explică înaltul gir acordat periodicului prin scrisoarea Prea Fericirii Sale care prefaţează primul număr.

Bătrîna revistă «Biserica Ortodoxă Romînă» urează tînărului ei tovarăş de muncă şi de strădanii în ogorul Ortodoxiei viaţă lungă plină de roade bogate, de folos şi Bisericii ortodoxe greceşti şi Bisericilor ortodoxe surori. Dumnezeu să-i ajute să înfăptuiască măreţele planuri programate în «perspectiva» distinsului profesor Amilcas Alivizatos. Succesele tînărului tovarăş de credinţă vor fi succesele încărunţitei noastre ursite.

Periodicul «Gîndirea Ortodoxă» apare cu o regularitate demnă de invidiat. Despre bogatul și variatul, dar mai ales interesantul lui conținut, cu alt prilej.

SĂRBĂTORIREA TUTUROR SFINȚILOR CARE AU STRĂLUCIT ÎN TESALONIC. — Înalt Prea Sfințitul Pantelimon al Tesalonicului, printr-o enciclică adresată credinciosului său popor, a hotărît prăznuirea tuturor sfinților care au trăit și proslăivit pe Dumnezeu, în Tesalonic sau au stat în oarecare legătură cu Tesalonicul. Numărul acestor sfinți, cincizeci și șapte cu toți, în fruntea cărora stă cu deosebită cinste și slavă marele Mucenic Dumitru, Izvorîtorul de mir, patronul Tesalonicului, este format din mucenici, monahi, sihaștri, ierarhi. Scopul consacrării acestei sărbători speciale a fost ca toți fiii Bisericii Tesalonicului să prăznuiască într-o slujbă deosebită întreaga ceată a concetățenilor lor, trecuți în rîndul sfinților ; a fost ca toți credincioșii să se însufleţească de minunatele lor fapte duhovnicești, să se întărească mai mult în dragostea și credința în Mîntuitorul și să se afierosească luptei celei bune pentru virtute, prin care se dobîndește, cu ajutorul Domnului, sfințenia și mîntuirea.

Sărbătoarea tuturor sfinților din Tesalonic a fost fixată în a treia duminică după Paște, în Duminica Mironosițelor. In această zi s-a prăznuit, cu deosebit fast, în fața unui mare număr de credincioși, de către Inalt Prea Sfințitul Pantelimon slujba tuturor sfinților în biserica Sfîntului Dumitru. Panegiricul în cinstea tuturor sfinților din Tesalonic a fost rostit de predicatorul Mitropoliei, Leonida Paraschevopulos.

Slujba tuturor sfinților din Tesalonic a fost alcătuită de cuviosul monah Gherasim Microghiananitu și editată, cu aprobarea Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei, într-un volum de lux, de Mitropolia Tesalinocului, cu un cuvînt introductiv scris de I. P. Sfințitul Mitropolit Pantelimon. (După **«Grigore Palama»**, nr. 3-4).

INCETAREA DIN VIAȚĂ A MITROPOLITULUI ANTIM AL NUBIEI. — La 26 aprilie a.c. a plecat la Domnul, în urma unei sincope cardiace, Mitropolitul Antim al Nubiei, profesor de drept canonic și de pastorală la Facultatea de Teologie din Tesalonic. Fericitul întru Domnul Antim s-a născut în 1890 în comuna Pirgos din județul Cardița. După ce a absolvit Facultatea de Teologie din Atena (1922), s-a dus, în 1927, cleric fiind, la Viena, unde a studiat la universitatea de acolo filozofia, dreptul canonic și sociologia. Intors de la studii, a funcționat ca avocat bisericesc pe lîngă Consistoriul arhiepiscopal de la Atena. Ducîndu-se la Alexandria, a fost numit prim secretar al Sfîntului Sinod al Patriarhiei din Alexandria și profesor la școala greacă. In 1940 a fost ales Mitropolit al Nubiei și Ptolemeidei, iar în 1952 a fost numit profesor la catedra de drept din Tesalonic. (După **«Grigore Palama»**, nr. 3-4/1958).

NOUL EPISCOP AJUTĂTOR AL MITROPOLITULUI TESALONICULUI. — După cum ne informează revista «Grigore Palama» în numărul său de pe martie-aprilie 1958, Sfîntul Sinod al Bisericii Greciei a ales în unanimitate, în ședința sa din 11 martie 1958, ca episcop ajutător al mitropolitului Tesalonicului pe P.C. Arhimandrit Ștefan Afendulidis. In Duminica Crucii, 16 martie 1958, a fost hirotonit în Catedrala mitropolitană din Atena de Prea Fericitul Arhiepiscop al Atenei, Teoclit, însoțit de Inalt Prea

Sfinţiţii Mitropoliţi: Pantelimon al Tesalonicului, Dionisie al Edesei şi Pelei, Iacov al Sisaniului şi Siatiţei, Filip al Grenevei, Timotei al Maroniei şi Prea Sfinţitul Damaschin al Maratonului, episcopul ajutător al Arhiepiscopiei Atenei. După săvîrşirea hirotoniei au rostit cuvîntări Prea Fericitul Arhiepiscop Teoclit şi Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Pantelimon. Le-a răspuns noul hirotonit în cuvinte strălucite de frumoase gînduri despre înalta vrednicie la care a fost chemat. «Cutremur mă cuprinde, — a grăit Prea Sfinţia Sa, cînd mă gîndesc la înălţimea slujirii episcopale şi la micimea şi nevrednicia smereniei mele, pe care Sfîntul Sinod o înalţă astăzi la vrednicia arhierească. Pentru că preotul şi mai ales episcopul, cînd îmbracă cea mai înaltă vrednicie a preoţiei, trebuie să fie tot atît de vrednic şi tot atît de curat ca şi îngerii din ceruri. Căci «preoţia — ne învaţă Părintele cel cu cuvinte de aur al Bisericii — se săvîrşeşte pe pămînt, dar are rînduiala cetelor cereşti: Că nu om sau înger, nici arhanghel, nici altă putere zidită, ci însuşi Mîngîietorul a rînduit această slujbă!». Mai mult, episcopul căruia i s-a încredinţat marea operă a Sfinţilor Apostoli are de îndeplinit în Biserica lui Hristos o misiune foarte sfîntă şi foarte înaltă. Centrul şi scopul ei este mîntuirea omului, pentru care Dumnezeu şi-a dat pe Fiul Său Unul-Născut. Este chemat de Domnul să păstorească oile Sale cele cuvîntătoare, după pilda dată de El şi să le păzească de lupii cei înţelegători şi de stricăciunea păcatului, nu ca năimit, ci ca păstor bun, fiind gata să-şi dea chiar şi viaţa pentru oile sale; pierderea lor, pricinuită de nepăsarea sa, o va plăti, nu cu bani, ci cu sufletul lui, aşa precum învaţă Sfîntul Ioan Gură de Aur». Noul episcop e tînăr. Are numai 36 de ani. S-a născut în Pireu din părinţi temători de Dumnezeu. In vîrstă de 20 de ani, a fost luat de Inalt Prea Sfinţitul Pantelimon, actualul mitropolit al Tesalonicului, pe atunci mitropolit al Edesei şi Pelei, ca secretar al Mitropoliei, şi a îndeplinit în acelaşi timp şi îndatoririle de psalt şi catehet. După ce a fost hirotonit diacon, la vîrsta canonică, s-a dus la Atena şi s-a înscris la Facultatea de Teologie, pe care a terminat-o în 1950. In timpul şederii în Atena a slujit ca diacon la biserica Zoodohu-Pighis şi la Catedrala mitropolitană. In acest timp a fost hirotonit preot. După hirotonire a fost trimis de arhiepiscopul de atunci al Atenei, Spiridon, să administreze Mitropolia Edesei în lipsa Inalt Prea Sfinţitului Pantelimon, reţinut la Atena de îndatoriri sinodale. A condus Mitropolia Edesei pînă în 1951, cînd a plecat împreună cu Inalt Prea Sfinţitul Pantelimon la Tesalonic, la alegerea acestuia ca mitropolit al Tesalonicului. Aici a servit Mitropolia Tesalonicului ca secretar întîi, apoi ca protosinghel, din 1954, cînd episcopul ajutător al Tesalonicului, Timotei, a fost ales mitropolit al Maroniei. Prea Sfinţitul Ştefan, noul episcop al Mitropolitului Tesalonicului este un fiu duhovnicesc al Inalt Prea Sfinţitului Pantelimon.

ANIVERSĂRI

PRIMA TIPOGRAFIE A ȚĂRII ROMINEȘTI (MACARIE 1508—1512)

I.

De cînd scrie poporul romîn. Reconstituirea trecutului se face — după cum prea bine se știe — pe baza documentelor **păstrate.** Noțiunea de document e larg cuprinzătoare, în cazul de față se referă la carte. In acest sens prima dovadă o avem în slavonește: **Savina Kniga** și **Codex Supraliensis,**[1] adică o Evanghelie și un Minei de pe la începutul sec. al XI-lea, Slaviștii le socot scrise «undeva» pe pămînt romînesc. La acestea se mai adaugă cu timpul încă cinci-șase, pînă ce firul începe să se depene cu regularitate, punîndu-se bazele unei tradiții romînești a cărții caligrafiate premergătoare tipografiei. Firește că sînt cărți scrise în slavonește, după cerințele Ortodoxiei, și cu cirilice.

In afară de manuscript, însuși documentul ne oferă informații privind scrisul. Cel mai vechi document cunoscut, al lui Vladislav, din 25 noiembrie 1369, e scris în și cu litere latinești.[2] Tot în latinește sînt și legendele de pe primele monezi, cum și unele peceți domnești. Aceste documente exprimate în limba și litera latină, ne duc spre alte dovezi furnizate chiar de vocabularul limbii romîne. Limba este expresia acțiunilor omenești. Orice act omenesc capătă o denumire în limbă. Și în domeniul culturii, scrisului, cărții, avem corespondentul lor: **a scrie, scriptură, carte, pană.** Am scris cîndva direct în romînă, cu litere latine, fiindcă termenii existenți sînt latini. Fenomenul s-a păstrat pînă în sec. al X-lea. Inainte de a se dezvolta o cultură locală de influență bizantină, și exprimată în slavonește prin bisericile lui Nicodim, am avut alta în romînește, în modestele biserici de lemn sau chiar de cărămidă, azi dispărute, dar ale căror urme se dezgroapă acum în Transilvania. Am avut și cuvîntul **leg** înaintea lui citesc, păstrat la macedoneni.[3]

Primele mînăstiri romînești. Pentru a se dezvolta o literatură slavo-romînă, trebuiau realizate două condiții: organizarea statală oficială și

---

1. I. Bărbulescu, *Curente literare la romîni în perioada slavonismului cultural,* București, 1928, p. 5-18. Damian Bogdan, *Din paleografia slavă romînă,* în *Documente privind istoria romînilor.* Introducere, I, București, 1957, p. 108-112.
2. P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Romînești,* Bucureşti, 1938, p. 31-32.
3. Sextil Pușcariu, *Limba romînă,* București, 1940, p. 297.

înălțarea de mînăstiri, știut fiind că mînăstirea era singurul focar de cultură, iar călugărul era singurul știutor de carte.

Iachint, episcopul Vicinei, e chemat în țară de Alexandru Vodă și prin el se pun bazele Mitropoliei de Argeș. Biserica aduce și impune cultura bizantină exprimată în limba medio-bulgară. Totuși, domnitorii romîni au căutat să imite la curtea lor fastul, unele datini, uneori chiar și limba latină, după modelul principilor unguri. Așa se explică veșmintele occidentale și bijuteriile aflate în mormintele de la Argeș, precum și scrierea în latină a unor documente. Vrea să zică, paralel cu filonul bizantin, se dezvolta, mai timid, și un altul latin.

Din această dualitate de început, victoria a fost a culturii bizantine, căpătînd forme definitive prin mînăstirile lui Nicodim. Crescut și educat la Athos, care pe atunci se afla în plină ascensiune culturală, Nicodim aduce această formă monahală spirituală în primele mînăstiri de la Voditța, Tismana, Motru, Prislop etc.[4] A fost un amestec de bizantinism cu forme sîrbești, în care intrau și anumite nuanțe dalmato-venețiene. Și civilizația venețiană e o formă a Bizanțului.

In actul de înzestrare al Voditței se enumeră daniile Domnului către sfîntul lăcaș: sate, venituri pescărești, livezi cu nuci, bani, alimente, postavuri, odăjdii, și un **tetraevanghel ferecat cu argint și aurit.**[5] Cu această primă mînăstire luăm cunoștință de întîia școală călugărească, fiindcă aici erau două feluri de călugări: cei cu știință de carte sau cu meșteșug de artă, și călugări «proști», care n-aveau decît grija rugăciunilor.

In același act de danie este pomenită și o carte, dată ca zestre mînăstirii, un tetraevanghel, scris nu se știe unde și nici nu s-a păstrat. In schimb cunoaștem **Evangheliarul din 1405,** scris la Tismana de Nicodim, în limbă sîrbă, pe pergament, cu literă semiuncială foarte îngrijită, cu inițiale și vignete colorate, artistic lucrate. Manuscriptul reprezintă începutul unei tradiții de carte romînească, transmisă peste decenii pînă în cărțile lui Macarie. Cartea nu are foaie de titlu; un frontispiciu mai simplu cu motive folclorice, la care se adaugă și un păun, pe care-l aflăm și în scoarțele țărănești. Cartea e o lucrare artistică, totuși mai puțin valoroasă decît manuscriptele moldovenești ce vor urma. N. Iorga relevă că «nu e nici o legătură între această evanghelie de tip balcanic și între ce a produs Moldova în aceeași epocă. Literele nu seamănă, ale lui Nicodim fiind rotunde, mărunte, strivite, cum se întrebuințau de către slavii din Sud, pe cînd cele din manuscriptele moldovenești sînt mult mai înalte, mult mai subțiri, — de la o vreme puțin aplecate și constituie ele însele o operă de artă».[6]

Totuși sînt apropieri între Evangheliarul lui Nicodim și cel scris de Uricovici la 1429: inițiala z de la începutul Evangheliei lui Marcu este aidoma în ambele cărți, formată din faimoasele lujere înnodate și mult stilizate. Este o dovadă de contaminări de stiluri între cele două țări romîne, care va fi transmisă cărții tipărite a secolului al XVI-lea.

Domnia lui Alexandru cel Bun. Școlile de la Neamț și Bistrița: Gavril Uricovici. In îndelungata domnie a lui Alexandru, cultura slavă s-a întărit în Biserică și în viața culturală a țării, răspîndindu-se prin noile școli mî-

4. Pentru partea veche, vezi: A. Procopovici, *Introducere în studiul literaturii vechi,* 1922.

5. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 35-38.

6. N. Iorga, *Miniatura romînească,* București, 1933, p. 8.

năstirești de la Neamțu și Bistrița, prin numeroși cărturari, dieci etc., la loc de mare cinste fiind Grigore Țamblac și vestitul pictor-caligraf Gavril Uricovici. A fost o domnie de spor și definitivări în formele de stat, fiindcă «am dat și am întărit cu tot gîndul nostru bun». Organizatorul de țară s-a întemeiat larg pe forțele izvorîte din neamul său, dar a și adus din sudul Dunării. Turcii încă nu ruinaseră totul.

La Neamțu a trăit Gavril Uricovici, caligraf de mare talent, care ne-a lăsat miniatele cele mai artistice, prin care s-a creat «arta moldovenească» a miniaturii. Cartea slavo-romînă se impune cu larg avînt prin acest mare artist. Tradiția cărții românești prinsese cheag. Opera este a acestui monah, despre care se știe atît de puțin, dar om al pămîntului.

Pînă la apariția tiparului, cartea de slujbă cum și cea profană au circulat prin cea scrisă de mînă. In mînăstiri, călugării copiau cărțile, caligrafiindu-le cu mult simț artistic. Unele erau numai caligrafiate, altele împodobite cu ornamente, viniete, frontispicii, iar altele aveau pictate, separat, pe cîte o pagină, figurile celor patru Evangheliști. Aceștia din urmă erau adevărate monumente de artă. Mînăstirea Neamțu a avut caligrafi și cărturari cu renume, pe a căror strădanie și talent s-a ridicat o școală fără de rival, adică o tradiție de lucru mai cu seamă în arta miniată.[7] Din această tradiție nemțeană, cu puternice filoane bizantine, pornește miniaturistica romînă, odată cu Evanghelia slavo-greacă din 1429, pictată și scrisă de Gavril Uricovici.[8] Arta lui Nicodim evoluează. Caligrafia se desăvîrșește, adăugîndu-se și portretele Evangheliștilor. Toate elementele sale componente sînt minuțios executate, încît simțul armoniei și-a pus pecetea peste fiece pagină, literă, ornamentație. Elemente folclorice pătrund în această artă, care e dominată de iubirea de culoare. Culoarea a jucat un mare rol în arta noastră: «Trăim în culoare și pentru culoare, simțim culoare, o dorim, o impunem artistului, dacă el nu găsește într-însul puterea de expresie. Nu este o lume stearsă, o lume ternă, această lume a noastră, ci una care-și însușește tot ceea ce dă o lumină și care știe să întrebuințeze efectele luminii, pentru a realiza frumosul».[9]

Arta miniaturistică romînească[10] nu poate fi înțeleasă decît punînd-o în cadrul larg al artei, comparînd-o cu odoarele și frescele mînăstirilor și săpăturilor în marmora ce împodobesc fațada bisericilor sau acoperă mormintele voievodale. Dacă a pornit din arta bizantină, venită pe meleagurile noastre, a căpătat însă o amprentă locală, care s-a impus și a dăinuit. Forțele lăuntrice ale creatorilor s-au îmbinat armonios cu izvoarele bizantine, singure dominante peste tot Orientul, și mai departe.

Evangheliarul de la 1429 are mai multe elemente componente pe care se cade a le analiza, sumar, în parte, fiindcă ele se transmit cărților tipărite de Macarie. După cum am afirmat, opera lui Uricovici e piatră unghiulară în arta cărții.

---

7. Ion Bianu, *Evanghelia slavo-greacă scrisă în Mînăstirea Neamțu...*, București, 1932.

8. N. Iorga, *op. cit.*

9. *Ibidem*, p. 4.

10. Victor Brătulescu, *Miniaturi și manuscrise din Muzeul de Artă religioasă*, București, 1939 conține minunate reproduceri din miniatele românești. Ca operă de bază, îmbogățită cu minunate și excelente planșe în culori, vezi: N. Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie*, două voulme, București, 1934-1936.

Evangheliarul nu are foaie de titlu, prima pagină conţinînd un frontispiciu, titlul, literă iniţială ornată şi text. Această primă filă este o pagină de mare efect artistic şi ea joacă rolul copertei cărţii de astăzi. Elementele componente sînt reproduse în două sau chiar mai multe culori. In timp ce litera textului e neagră, titlul şi litera iniţială e colorată, iar frontispiciile sînt înfăţişate în trei culori. Litera e artistic prezentată, spaţiată, înaltă, nu prea îndesată, formînd ea singură o operă de artă, în care se cunoaşte şi un fond latin venit din funduri de veacuri.

Frontispiciul se întemeiază pe un element geometric, cunoscut sub denumirea cercurilor înlănţuite. Titlurile mari aurite, stilizate, sînt de efect. Litera e uncială, neagră, clară, elegantă, aerisită, în rînduri compacte, cuvintele nefiind despărţite, ci numai frazele. Fiecare din cele patru Evanghelii au iniţiale măiestrit făcute, din linii împletite în noduri şi ele fiind de mare efect artistic. Hasdeu le află izvorul în natura înconjurătoare, adică munţii şi pădurea în care erau înfundate vechile mînăstiri ale ţării.

Pentru prima dată întîlnim pe pagină plină portretele celor patru Evanghelişti. Fiecare e reprezentat pe primul plan, şezînd sau scriind pe o carte sau sul. In fund se desfăşoară un motiv arhitectonic, fragment de biserică bizantină. Fondul e aurit, iar portretul e prins într-un chenar, care variază de la un Evanghelist la altul, compus din elemente folclorice, stilizate, la baza cărora se află iar natura înconjurătoare.

Cartea manuscrisă cuprinde şi un epilog lămuritor:

«Cu bunăvoinţa Tatălui şi cu învăţătura Fiului şi cu îndeplinirea Sfîntului Duh, s-a lucrat acest Tetraevanghel în zilele piosului şi iubitorului de Hristos Domn Io Alexandru Voievod, Domnul întregii Ţări a Moldovalahiei şi a pioasei sale Doamne Marina, care arzînd de dorinţă, fiind adoratoare de dragostea cuvintelor lui Hristos, cu zel a dat şi s-a scris aceasta în anul 6973 şi s-a terminat în luna martie, în 13 zile, cu mîna lui Gavril monahul, fiul lui Uric, care a scris în Mănăstirea Neamţu».

Este aşa numitul colofon, care ţinea loc foii de titlu.

Cărţile de acest tip se înmulţesc, mai ales în timpul domniei lui Ştefan cel Mare.

Arta miniaturistică în timpul domniei lui Ştefan cel Mare.[11] Ctitor de ţară neegalat de nici un alt voievod, domnia lui Ştefan cel Mare a fost prielnică, cu toate războaiele purtate, şi unei mari dezvoltări cultural-artistice. Cartea manuscrisă slavo-romînă se leagă de anumite fapte ale Domnului: înzestrarea noilor ctitorii, cît şi pentru danii la Muntele Athos. Punctul de plecare rămîne Neamţu. Dar cum vodă avea atît de mari preferinţe pentru ctitoria sa Putna, învăţătura nemţeană se mută aici. Arta broderiilor cunoaşte avînturi nebănuite la Putna, şi tot aici s-au scris şi ilustrat numeroase cărţi: Psaltirea din 1470, Tetraevanghelul cu o strălucită ornamentaţie din 1473, Zbornicul din 1475 etc.

Renaşterea artistică a epocii, întemeiată pe o nouă sinteză cu un puternic accent occidental, în primul rînd veneţian, dar şi săsesc din Ardeal, cuprinde în sine arhitectura, pictura, argintăria, ţesăturile şi miniatele. Elementele de bază pornesc din vechea concepţie bizantină, altoită pe noua influenţă veneţiană, transpusă în tipare create după sensibilitatea locală.

11. Cercetarea amănunţită a întregii domnii se află în Emil Turdeanu, *Manuscrise slave din timpul lui Ştefan cel Mare,* în rev. *Cercetări Literare,* V (1943), p. 99-241.

Mult timp modelul miniatului lui Gavril nu poate fi uitat, adăugîndu-se acum Tetraevanghelul de la Humor, în care domină portretul voievodului. Se cunosc 45 de miniate ale epocii lui Ştefan, precum s-au păstrat şi numele unor artişti: Teodor Mărăşescu, Palade, Pahomie, Chiriac, Iacob etc.

Tehnica lucrărilor se menţine în linia trasată de Uricovici: frontispiciul cu cercurile înlănţuite, aceleaşi tipuri de litere iniţiale, aceeaşi literă fină şi sprintenă. Nu este însă o anchilozare în tradiţie, fiindcă se adaugă continuu elemente noi. Viziunea artistică e mereu înnoită.

Manuscrisele se adresau întregii lumi ortodoxe, în mijlocul căreia trăiau, păstrînd legături cu toate popoarele acestei sfere de cultură. Simţul artistic era foarte dezvoltat, ceea ce a contribuit ca arta caligrafică romînească să se bucure de mare stimă în lumea ortodoxă.

Domnia lui Radu cel Mare înseamnă continuarea renaşterii culturale din timpul domniilor lui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare. Incepînd cu monahul Nicodim, înălţător de biserici şi caligraf renumit, se continuă faptele vieţii spirituale. In biserica slavonă, neamul romînesc are un cuvînt greu de spus. Venirea lui Radu cel Mare pe scaunul domnesc al Ţării Romîneşti aduce o accentuare a relaţiilor cu slavii sud-dunăreni. El s-a folosit de călugării sîrbi, pe care nenorocirea ţării lor îi aruncase în lumea largă. S-a căsătorit cu o sîrboaică, fiica lui Dimitrie Iacşici. Aduce ca mitropolit al ţării pe Maximian, fiul despotului, al ţarului sîrbesc, care era crescut în Friul. Dă adăpost patriarhului Nifon. Acesti cărturari şi feţe bisericeşti nu erau simpli călători, veniţi în refugiu, ci prin ei Radu a căutat să dea forme definitive atît vieţii sociale cît şi celei spirituale. Muntelui Athos îi face danii fără socoteală. In ţară înalţă minuni de biserici; Dealu e o strălucită clădire, «un pătrat de marmură albă, scumpă, adusă foarte de departe», împodobită cu roate săpate în piatră, arabescuri de sculptură migăloasă, gingaşă. In ea se vede spiritul răsăritean-bizantin, săpat ca o horbotă, şi spirit apusean, veneţian, spirit al Renaşterii, cu liniile arhitectonice simple si armonioase, cu frumoasele slove rotunde.

In acest chip, Radu atrăsese spre el toată viaţa spirituală a slavilor sudici, mai cu seamă pe sîrbi. Ca şi în opera de artă şi de cultură a lui Stefan cel Mare, spiritul veneţian e prezent şi aici. «De un secol aproape, de la Mircea cel Bătrîn, ţara nu mai văzuse o domnie atît de tihnită şi de bogată în lucruri bune şi folositoare».

Ceea ce caracterizează viaţa spirituală a Ţărilor Romîne pînă la 1500 se rezumă în monumental, armonie şi simţul culorii, o dezvoltare unitară a tuturor artelor, în care se constată o sinteză a elementului trac cu cel bizantin şi o nouă şi puternică undă occidentală, în primul rînd veneţiană. De multe ori opera e anonimă, meşterii fiind ai neamului, sau dalmatini. S-a mers pînă acolo, încît s-a afirmat că au fost trimişi la Veneţia artişti romîni ca să se desăvîrşească. In tot ce se face se constată «sprinteneala neamului nostru». Incheind desfăşurarea evenimentelor istorice ale secolului al XV-lea, operă a cavalerilor, Iorga conchidea: «Dar din amestecul ulterior al ambelor stiluri, aşa de deosebite, la nordul şi la sudul regatelor romîneşti, se va realiza un tip care va putea fi întrebuinţat şi în cea mai umilă bisericuţă de sat, la munteni. Şi comenzile necontenite ale domnilor şi boierilor noştri, vor muta dincoace de Dunăre o artă în toate domeniile, care, îndeplinind aici o sinteză de Orient, Occident şi străveche tradiţie locală populară, de origină tracă, va ţinea la dispoziţia oricăruia dintre ortodocşii răsăriteni, care cetesc tipăritura slavonă de la

noi, meşteri de zidărie, de zugrăveală, de săpătură, care duc cu ei şi elemente din ce s-a adus la noi, tradiţiile pe care le-am adoptat. E un nou Bizanţ, cu influenţe gotice, dar şi cu pecetea măsurii şi armoniei noastre». [12] In acest mediu creator şi de prestigiu apare cartea tipărită. Vremurile o pregătise, tiparele erau croite.

II.

Primele tipărituri romîneşti: Macarie, 1508-1512. In 1861, Alexandru Odobescu publica în «Revista Romînă» [13] un articol despre tipăriturile macariene aflate la Bistriţa-Vîlcea, unde «incunabulele Tipografiei romîne zac neîngrijite şi expuse stricăciunii şi pierderei». Aci, la Bistriţa, «printre cărţile cele stricate de praf şi necurăţenie, dar apărate de umezeală prin groasele lor scoarţe de lemn», Odobescu găseşte şapte exemplare «mai mult sau mai puţin complecte» din Liturghierul anului 1508 şi două exemplare din Evangheliarul de la 1512.

Odobescu a fost la Bistriţa în vara anului 1860, însoţit de pictorul Trenk, care a executat un album «şi arheologic şi pitoresc» de 110 planşe, unde a aflat pe lîngă odoare de artă şi circa 390 volume vechi «foarte rău conservate». Cauza proastei conservări care era însă «o consecinţă chiar a păstrării lor», fusese peştera din vecinătate, unde, în timpuri de nelinişte comorile de artă erau ascunse. Fiind extrem de importantă descrierea comorilor aflate de Odobescu, reproducem pasajul privind biblioteca Mînăstirii Bistriţa, unde a aflat: «vreo 80 de manuscripte slavone (evangheliі, psaltiri, minee, ceasloave, pravile, canonice etc.), scrise cu litere capitale şi minuscule, de formatele in folio, în 8⁰ şi în 4⁰, iarăşi pe atîtea cărţi slavone, tipărite în secolele XVII şi XVIII, în lavra Pecersk din Kiev, sub păstoria Mitropolitului Petru Movilă; în Leov, (Lemberg din Galiţia), tot pe atunci în Moskva, în zilele ţarilor Alexei şi Petru Ivanovici: în Tîrgovişte sub Matei Basarab şi Doamna sa Elena; în Buzău, Rîmnic, Tîrgovişte mai încoace; ca vreo 30 de volume greceşti, tipărite la Veneţia şi în Ţara Romînească, de format în 8⁰ şi în 4⁰; printre care se găseşte şi un exemplar complect al Mineelor elineşti, tipărite la 1680 şi următorii în Veneţia şi purtînd scris pe dînsul că a fost a lui Constantin Brîncoveanu, vel logofăt la 1687; vreo 40 de manuscripte romîneşti, (Psaltiri, Vieţi de sfinţi, Cărţi dogmatice şi Invăţături de ale Părinţilor bisericeşti, etc.), traduse în romîneşte în cei doi din urmă secoli şi prescrise în mare parte cu litere minuscule şi cursive chirilice, de călugării locuitori în monastire.

Celelalte cărţi romîneşti provin din deosebitele tipografii care s-au succedat de la al XVII-lea secol încoace în Ţările romîneşti: Braşov, Govora, Tîrgovişte, Iaşi, Snagov, Rîmnic, Bucureşti, Sibiu, etc.».

Descrierea lui Odobescu este întîia în acest gen la noi şi marele arheolog descoperise primele tipărituri romîneşti, necunoscute pînă atunci nici de Gheorghe Asachi, Vasile Pop sau Timotei Cipariu, care se ocupaseră în mod deosebit de vechile cărţi romîneşti. In plus aducea în faţa cărturarilor noştri cel mai bogat tezaur de cultură, adică biblioteca Mînăstirii Bistriţa, scăpată de dezastrul veacurilor, prin peştera învecinată.

12. *Istoria Romînilor,* vol. IV, p. 445-446.
13. *Revista romînă,* 1861, p. 807-830.

Din epilogul cărţilor reiese că au fost tipărite de ieromonahul Macarie, identificat, prin deducţie, ca fiind tot una cu Macarie tipograful de la Cetinie şi cu Macarie mitropolitul lui Radu cel Mare. Profesorul P.P. Panaitescu,[14] comparînd Octoihul din 1510 cu cel de la Cetinie din 1494. ajunge la concluzia că cei doi Macarie sînt una şi aceeaşi persoană. Gheorghe Ţernoevici, gospodarul Muntenegrului, avea legături cu Veneţia, de unde aduce în 1493 o tipografie în capitala ţării sale. Cărţile tipărite la Cetinie au aceeaşi literă cu cea latină din tipografia Janson-Torresani. In 1496 Ţernoevici fuge la Veneţia, din cauza turcilor, încetînd totodată şi activitatea tipografiei condusă de Macarie.

Filologul V. Jagici e primul care a observat că tăietura literelor şi a frontispiciilor din tipografia de la Cetinie nu este aceeaşi cu a celor din tipografia munteană. De aici concluzia că Macarie, cînd a venit în ţară, nu a adus cu sine şi tipografia din Cetinie. Anticipăm afirmînd că tradiţia creată de cartea manuscriptă şi-a spus şi aici cuvîntul. Se cerea o carte după modelul romînesc, nu după al altora. Se constată că deasupra era o forţă conducătoare.

Pribegii din Cetinie erau în 1503 la Veneţia. Peste patru ani, aceştia, adică Maximian, Solomon Ţernoevici şi Macarie vin în Ţara Romînească, la curtea lui Radu cel Mare. Domnitorul romîn se afla în plină activitate de statornicire a formelor de Stat, cît şi a celor bisericeşti. Cînd Macarie i-a vorbit de avantajele tipografiei, voievodul romîn, care ducea lipsă de cărţi — manuscriptele din acea epocă sînt mult mai puţin numeroase decît în Moldova —, a primit propunerea cu bucurie. Pe această cale, cu cartea tipărită se punea ordine, cuvîntul Domnului fiind acelaşi, nu ca în variantele numeroaselor manuscripte, unde se strecurau cu uşurinţă diferite nuanţe ale unor norme, care, canonic, trebuiau să fie definitive.

Tipăriturile macariene. Din teascurile lui Macarie, se cunosc trei lucrări, ajunse pînă la noi, în număr extrem de mic, la care se adaugă cîteva aflate în unele biblioteci ale lumii ortodoxe, şi anume: Liturghierul, Octoihul, Evangheliarul. In ţară se cunosc pînă în prezent următoarele exemplare: Biblioteca Academiei R.P.R. posedă trei Liturghiere din 1508; biblioteca N. Bălcescu din str. Piaţa Amzei, filială a Bibliotecii Centrale de Stat, are de asemenea un exemplar, de altfel cel mai bine păstrat. Toate aceste patru exemplare provin din depozitul găsit de Odobescu la Bistriţa.

La Sibiu se află un Liturghier, iar în 1905, N. Iorga a văzut expus la expoziţia alcătuită cu prilejul marilor serbări romîneşti de atunci, un Octoih din 1510. Muzeul de Artă Feudală din Palatul R.P.R. are exemplarul de lux al Evangheliarului de la 1512, de proveniență bistriţeană. Mă întreb dacă Octoihul văzut de Iorga la Sibiu nu se află acum la Cluj?[15] Liturghierul[16] din 1508 e un volum mic, de format în 4°, cu 128 de file, nenumerotate, coalele fiind numai numerotate, atît la început cît şi la sfîrşit. Hîrtia e groasă, rezistentă, vărgată, purtînd trei mărci deosebite de fa-

14. Bogate date şi bibliografie sîrbă în legătură cu raporturile sîrbo-romîne, în P. P. Panaitescu, *Octoihul lui Macarie şi originile tipografiei în Ţara Romînească,* Bucureşti, 1939, 28 p. + 2 planşe.

15. N. Iorga, *Studii şi Documente,* vol. XIII, p. 5-6; iar în ce priveşte expoziţia de la Sibiu din 1905, tot N. Iorga, *O luptă literară,* vol. II, Vălenii de Munte, 1916, paginile 33-70.

16. C. Moisil, *Prima carte tipărită în Romînia,* în rev. *Artă şi tehnică grafică,* 1937, nr. 2 (decembrie), p. 21-25.

bricaţie: cumpăna într-un cerc, ancora într-un cerc cu o stea deasupra, şi o pălărie de cardinal. Cartea e tipărită îngrijit şi are o prezentare estetică. Elementele sale componente vin direct din manuscrisele romînești. Frontispiciile sînt cu tema cercurilor înlănţuite, motiv care dăinuieşte, evoluînd, în miniatele moldovenești de peste 80 de ani. Toate iniţialele, fără excepţie, au aceeaşi origină. Litera e mare, clară, aerisită, stilizată ca în manuscriptele moldovenești, observîndu-se însă că mîna care a cizelat-o i-a dat o amprentă latină, occidentală. Ca şi în Evangheliarul lui Gavril, Liturghierul lui Macarie are un epilog, în care se specifică începutul tipăririi în timpul domniei lui Radu şi sfîrşitul la 10 noiembrie 1508, sub domnia lui Mihnea, «ostenindu-se în această muncă Macarie». Se constată că litera e nouă, nefolosită pînă atunci. Dacă socotim că Liturghierul s-a pus în teasc pe la începutul anului, Radu moare în aprilie, vrea să zică au trebuit cel puţin opt-zece luni să se lucreze la 128 de file, care conţin circa 100.000 de semne, în limbajul de astăzi, aceasta înseamnă două coale şi jumătate.

Octoihul din 1510 are 200 de file în 25 de caiete, cu 22 de rînduri pe pagină, nu ca la Liturghier, care avea numai 15 rînduri: Cartea [17] cuprinde numai trei feluri de frontispicii cu ornamente împletite: unul se găseşte în Liturghier; alte două în Tetraevanghelul din 1512. Ornamentaţia e mai săracă faţă de celelalte două tipărituri macariene, lipsindu-i literele ornate, care alcătuiesc podoaba acestor prime cărţi romînești, precum şi mai multe din frontiscipii. In epilog se spune că «m-am trudit pentru aceasta şi am săvîrşit noi aceste cărţi în anul 7018, crugul soarelui 18, al lunii 7, indiction 12, luna august 26 zile», sub domnia lui Vlad Voievod.

Rîndurile sînt mai pline, conţinînd, în medie, cîte 36 de semne şi nu 25 ca în Liturghier.

De asemenea se introduce şi literă nouă, bunăoară **X**, care mai înainte era mai fin executat.

Ultima tipăritură macariană este Evangheliarul din 1512, cu 290 de foi, în 37 de caiete, fără paginatură, tipărit cu 20 de rînduri pe pagină. Iniţialele sînt de acelaşi tip, afară de cîteva noi. Lucrarea s-a executat sub domnia lui Basarab şi a fost terminată la 25 iulie 1512.

Din această lucrare, în Bucureşti se află numai exemplarul de lux adus de Odobescu de la Bistriţa, astăzi în colecţia Muzeului de artă feudală din Palatul R.P.R. Dintre toate tipăriturile macariene, acesta este cel mai izbutit, iar exemplarul de lux este o capodoperă a graficei romînești din toate timpurile. Tipărit pe pergament (formatul zăţului, 20×13) în condiţii excepţionale, iar toate frontispiciile şi iniţialele au fost executate, în culori, de mînă, încît tipăritura îţi lasă impresia că e, mai degrabă, un manuscris. Bănuiesc că exemplarul a fost executat în chip deosebit pentru Domnitorul Neagoe Basarab, rămas un admirator al cărţii scrise de mînă.

Din punct de vedere grafic, Evangheliarul aduce un lucru nou: conţine un amestec de litere faţă de prima tipăritură, fără a produce o diminuare estetică. Litera introdusă (mai ales **G, A, W, G, P, Ъ**) nu mai are finețea, supleţea şi stilizarea de la început. Acum se urmăreşte o linie simplă şi mai viguroasă. Rîndul e mai compact. Cert că între o pagină tipărită la 1508 şi alta executată la 1512 e o deosebire, în care Iorga ar vedea o trăsătură germană, gotică.

17. P. P. Panaitescu. *op. cit.*

Ne întrebăm de ce tipograful nu a folosit în continuare trăsăturile literei inițiale, tiparele de la 1508? Se vede clar că litera s-a uzat în parte, deși tirajele erau mici și cele două lucrări destul de modeste ca mărime, iar tipograful nu a mai folosit vechile tipare, ci a turnat literă nouă de o altă factură. A folosit Manuzio-Torresano acest sistem și cu alte ocazii? Sau aceasta e o dovadă în plus că lucrările au fost executate la noi? S-ar părea că litera a venit într-adevăr de la Veneția, dar pe măsura uzajului ea a fost primenită cu alta, de o altă factură.

Ținem să subliniem că clișeele din lucrarea «Bibliografia romînă veche» lasă mult de dorit, mergînd pînă la tragerea de concluzii false cînd un cercetător s-ar baza numai pe ele.

Acestea fiind faptele, ne îngăduim a respinge ideea că bănuitul atelier al celui mai mare artist tipograf venețian, adică al lui Aldo Manuzio-Torresano, ar fi executat o atare operă grafică, ci numai un atelier mic, romînesc, de început. Aceasta este și explicația de ce au trebuit zece luni pentru a se culege și tipări o lucrare compusă din una sută mii de semne, adică avem în față o tipografie mică, cu utilaj redus. Și la celelalte cărți a trebuit un timp mai îndelungat pentru tipărirea lor. Modul de a se lucra cît și concepția în care au fost alcătuite tehnic aceste cărți, arată un alt mediu decît cel venețian, unde arta grafică atinsese la 1500 apogeul său, mai cu seamă prin Aldo Manuzio, la care, unora le place să creadă, au fost tipărite primele cărți romînești. Reținem, pentru un moment, completa identificare a cărților macariene cu vechile manuscripte romînești, din canoanele cărora nu au putut scăpa. Aceasta înseamnă o tradiție și tradiția se respectă în mediul țării și nu în laboratorul cel mai perfecționat al Renașterii, cum ajunsese Veneția.

Cărțile au impresiont prin măiestria artistică a tipăririi și fiindcă erau primele tipărituri romînești și unele din primele tipărituri în slavonește, ele au preocupat pe mulți oameni de știință romîni și străini, în special pe slaviști.

Teoriile asupra paternității operelor macariene. Odobescu — descoperitorul Liturghierului și Evangheliarului — a fost impresionat de frumusețea artistică a acestor lucrări, încît e surprins de ideea că «**s-ar putea dar ca acestea, ca și ale lui Bojidar Vucovici, să fie tipărite la Veneția, fiind numai îndemnul și costurile de la Domnii romîni**». Totuși, în cuprinsul aceluiași articol, el conchide: «Ceea ce credem a avea mai sigur e că la începutul secolului al XVI-lea, Țara Romînească a avut o frumoasă tipografie cu caractere chirilice, adusă negreșit din Veneția, dar stabilită în vreo mînăstire de aici și tipărind cărțile liturgice în limba slavonă meridională a Bisericii popoarelor dunărene. Meșterul care o dirija a fost călugărul muntenegrean Macarie, care tipărise în Zenta la Cetinie pentru prințul George Țernoevici. [18]

Privirea ageră a lui Hasdeu descoperă — e primul — că arta tipografică a lui Macarie, coboară din manuscrisele vechi romînești. In urma unei călătorii la Praga, Viena și München, unde află miniate romînești, marele slavist romîn ajunge la întrebarea care a pasionat pe Odobescu: originea cărților lui Macarie să fie la Veneția? «Noi nu credem, găsindu-le întocmai astfel,... în cele două Evangheliare manuscripte, executate unul la Neamț, din ordinul lui Ștefan cel Mare la 1492, și 1502, află-

18. *Revista romînă*, 1861, p. 826-827.

toare astăzi, cel dintîi la biblioteca Regia din Municu, şi cealaltă la cea imperială din Viena». In continuare, Hasdeu afirmă: «chiar presupunînd că aceste litere s-ar fi turnat sau săpat în Veneţia, pentru trebuinţa tiparului romîn, şi tot încă rămîne constatat, că desenul primitiv era curat romînesc, luat de prin manuscriptele muntene şi moldovene din secolul precedent». [19]

Oprindu-se la arta ornamentaţiei din cărţile macariene, iniţiale şi frontispicii, pe care le apropie de cele aflate în tipăriturile din «perioada mirceană» (Liubavici) şi coresiană; Hasdeu popunea ca toate aceste creaţii grafice ale secolului al XVI-lea să fie «adunate într-un album, fiindcă ele constituie unul din elementelele cele mai preţioase din istoria artistică a Romîniei». [20]

Pornind de la cîteva articole intitulate: «Spicuiri din trecutul tipografiei», [21] prin care se afirma cu hotărîre că tipăriturile romîneşti ale sec. al XVI-lea s-au executat la Veneţia, Braşov sau aiurea, în nici un caz însă în Ţara Romînească, unde tipografia ar pătrunde abia sub Matei Basarab, Nerva Hodoş, spre a combate erezia, aduce argumente convingătoare în sprijinul originii romîneşti. [22] Hodoş este unul din cei mai buni cunoscători şi zeloşi cercetători ai cărţii vechi romîneşti, fiindcă, alături de Ion Bianu, a alcătuit «Bibliografia romînească veche», deci părerea sa poate fi socotită hotărîtoare. Emeritul bibliograf constată că pe Ceaslovul tipărit la Veneţia în 1493 s-a trecut explicit locul şi tipografia: «Hunc breviarium impressit magister Andreeas de Thorresanis de Asula, die 13, marcij 1493». Dacă Liturghierul ar fi fost comandat la Veneţia, ca şi Thorresano, tipograful respectiv ar fi notat aceasta. Dar argumentul hotărîtor al lui Hodoş e următorul: «In sfîrşit faptul că Macarie tipăreşte trei cărţi deosebite sub patru domni deosebiţi, în intervalul relativ scurt de la 1508 la 1512, încă constituie o dovadă că atelierul său a fost în ţară. Căci ar fi greu de admis, mai ales în domniile furtunoase şi de scurtă durată ale lui Mihnea şi Vlad — ca să se fi găsit vreme pentru a se confirma mai întîi, apoi pentru a se face astfel asemenea comandă, la aceeaşi persoană, în locuri depărtate. Pe cînd, din contra, dacă tipograful era în ţară, putea stărui el însuşi pentru tipărirea acestor cărţi, lucru care ar fi cerut mult timp şi foarte multă stăruinţă, — cu greu de explicat, dacă acest tipograf ar fi fost aiurea. [23]

Emile Picot, care s-a ocupat îndeaproape de tipograful Macarie, este de părere că acesta a tipărit în Ţara Romînească. [24] In schimb tipograful George Ionescu [25] are păreri radicale pornite de la tiparul foarte îngrijit care «denotă pînă la evidenţă» că, cartea este ieşită dintr-un atelier bogat,

---

19. B. P. Hasdeu, *Un tezaur de tipo-xilografie romînă de pe la 1550,* în rev. *Traian,* I (1869), nr. 27, p. 107.

20. *Ibidem.*

21. Sînt articolele lui George Ionescu, publicate mai întîi în *Almanahul tipografic.*

22. Nerva Hodoş, *Începuturile tipografiei în Ţara Romînească,* în *Almanahul tipografic,* 1902, reprodus şi în *Convorbiri literare,* 1902, p. 1051-1055.

23. *Ibidem,* p. 1055.

24. *Coup d'oeil sur l'histoire de la Typographie dans le pays roumains du XVI-e siècle,* Paris, 1895.

25. *Călăuza tipografului,* Bucureşti 1906, unde se dă şi un istoric al tipografiei, p. 7-144.

care nu putea fi decît acela al lui Bojidar din Veneţia, unde caracterele se schimbau mai des, din cauza uzului provenit din prea multe tipărituri. [26]

Tipograful nostru se întreabă: dacă am avut o tipografie la noi în ţară, «ce-a devenit» şi «ce-au devenit aceşti oameni», adică ucenicii lui Macarie. Concluzia lui Ionescu este că «Macarie nu a adus cu sine tipografie în ţară, căci altfel s-ar găsi urme despre existenţa ei». [27]

Slaviştii străini care s-au ocupat cu lucrările lui Macarie sînt de părere că acestea au fost executate în Ţara Romînească. Nicolae Iorga reia ideea lui Hasdeu, adîncind-o, anume că manuscrisele vechi romîneşti stau la baza întocmirii modelului de carte macariană. «Părerea lui Hasdeu că inspiraţia vine de la vechile manuscripte e desigur adevărată, iar din părerea contrară a lui Odobescu, trebuie să se ia numai atîta, că aceste podoabe au fost traduse în spiritul mai larg şi mai vesel al Renaşterii». [28] Imitarea modelelor, adică a manuscriptelor era necesară, fiindcă cu ele «erau deprinşi ochii cititorilor»: «el nu puse deci nici o foaie de titlu, iar deasupra foii dintîi, ca şi în fruntea tuturor celor care deschid capitole, el a imitat vechile frontispicii din cărţile scrise cu mîna ale veacului al XV-lea». Se face şi o apropiere între literele care «sînt de o frumuseţe deosebită», cu inscripţiile Mînăstirii Dealului. [29]

Dar lui Iorga i se pare că s-ar găsi deosebiri între Liturghierul cu puternice influenţe veneţiene şi Evangheliarul din 1512, unde apare o literă de provenienţă ardeleană. Pentru că faptul e cu totul nou, redăm în întregime pasajul respectiv: «Veneţia este aceea care a introdus tipografia în Romînia şi anume după ce un călugăr slav, care învăţase această artă nouă în cetatea lagunelor, o transportase la Cetinie, capitala Muntenegrului, loc de refugiu al întregii conştiinţe naţionale şi creştine a slavilor balcanici.

Ţara era însă prea mică şi prea săracă pentru a putea oferi un azil sigur acestui cleric, literat şi artist. Pe atunci, la începutul sec. al XVI-lea, exista un mult mai important refugiu pentru creştinismul învins şi dispreţuit în însăşi primele-i cămine. Ţările romîneşti, Moldova şi Muntenia, erau ţări de liturghie slavonă şi de cultură superioară în acelaşi timp. In jurul tronului de vasalitate al acestor Domni cu port de împăraţi bizantini, se adunau ultimii reprezentanţi ai literaturii slavone în Balcani, Muntenia mai cu seamă era năpădită de această emigraţie. Un Domn măreţ, Radu, pe care călugării recunoscători l-au supranumit «cel Mare», dorind să-şi veşnicească domnia prin largi binefaceri către Biserică, primea cu braţele deschise orice reprezentant al acestei civilizaţii romîne. La el s-a publicat, deci, în 1508, de către Macarie, tipograf numit în curînd pentru meritele sale, mitropolit al ţării, probabil chiar în frumoasa mînăstire, înălţată de acest Domn, Sf. Nicolae din Vii, reşedinţa domnească de de-asupra Tîrgovişteі, un «Liturghieriu», care prezintă o variantă în litere cirilice a splendidelor caractere latine ale Veneţiei. Iniţialele, imprimate în roşu, corespund totuşi acelora întîlnite curent în manuscriptele romîneşti şi slavone ale evului mediu. Este o înaltă operă artistică, publicată cu o grijă cu totul particulară, şi care nu poate fi îndeajuns lăudată. Ici şi colo,

26. *Ibidem*, p. 87.
27. *Ibidem*, p. 88.
28. *Istoria romînilor în chipuri şi icoane*, Craiova, p. 210.
29. *Ibidem*.

în inițialele mai simple, este imposibil să nu recunosc firul latin, occidental. Insă chiar în Evanghelia slavonă din 1512, îmi pare că recunosc un alt caracter. Frontiscipiile sînt mai greoaie și mai confuze. Literele mai mari. Se pare că Macarie începe a introduce litere de proveniență ardeleană: cutare frontispiciu este chiar de o aspră simplitate, care înlătură orice idee de continuare a tradiției veneției».

Teoria «veneția nă» a tipografului Grigore Ionescu este reluată de un tehnician al graficei, Virgil Molin, cuprinsă în următoarele deducții: Macarie nu a fost tipograf, ci un om de legătură între Aldo Manuzio-Thorresano și voievozii romîni un supraveghetor și revizor de șpalte. Garniturile de litere au fost concepute de-a dreptul pentru tipăriturile muntene, avînd ca model vechile manuscrise romînești. Atît execuția clișeelor, turnarea matrițelor, tipărirea lucrării, dau dovada unei excepționale capacități tehnice, care nu puteau fi opera unor simpli călugări, ci a unui mare atelier grafic, care nu este altul decît al veneția nilor Aldo Manuzio-Thorresano. Hîrtia e veneția nă și tot veneția nă este și legătura de artizanat în serie, numită «editorială». [30]

Răspunsul la problema veneția nă e dat în același loc de profesorul P. P. Panaitescu, [31] și anume: Nu s-a găsit pînă în prezent nici un punct de apopiere, ornamental, între cărțile lui Macarie și tipografia Thorresano-Manuzio. Hîrtia nu poartă stema lui Manuzio, care era ancora cu un delfin. Dacă lipsește locul tipografiei în Muntenia, întrebarea se poate întoarce, de ce lipsește și specificarea că ele au fost tipărite în oficina veneția nă? Limba textelor e cea medio-bulgară, folosită de romîni, și nicidecum limba de ortografie și redacție sîrbă, folosită la Veneția din cauza vecinătății cu Dalmația. Literele și ornamentația macariană au fost păstrate în tipografa din Țara Romînească: astfel, P slav ornamental este identic cu cel din Apostolul romînesc din 1563, vinieta din Evangheliarul lui Macarie se întîlnește în Triodpenticostar slavon din Tîrgoviște, de la 1558 etc.

Problema este reluată de P. P. Panaitescu, adăugînd: Postfețele Tetraevanghelului de la 1512 și a Octoihului de la 1510 sînt ca frazeologie identice, cu prefața pusă de Macarie în fruntea Octoihului pe care l-a tipărit în Muntenegru în 1493, deci același Macarie a lucrat în Serbia și la noi. Diferența de litere între aceste două tipografii dovedește că Macarie nu a adus vechea sa tipografie în Țara Romînească. Se constată o deosebire: «tiparul romînesc este mai gros și mai puțin elegant decît cel veneția n și cel slav muntenegrean de origină veneția nă», arătînd altă origină. «Nu este exclus ca literele să fi fost tăiate și lucrate în țară». Filigranele hîrtiei sînt foarte variate: balanța, pălăria de cardinal, săgeata, ancora în cerc, foarfece, stema cu două săbii încrucișate. «Cele mai multe din aceste filigrane sînt ale hîrtiei de proveniență italiană, și mai ales veneția nă, afară de ultima, care este germană din Saxonia». «Marea varietate a hîrtiei folosită în tipografia din Țara Romînească, arată că nu era o sursă apropiată, de unde se putea procura hîrtie în cantități masive, ci ea se cumpăra în cantități mici, de la diferiți negustori, care o aduceau cu amănutul în țară».

---

30. *Tipografia la romîni,* în *Almanahul graficii romîne,* 1931, p. 32-33.

31. *Tipăriturile lui Macarie,* în: *Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare,* București, 1957, p. 264-266.

Se mai constată că între cele trei exemplare pe care le are Academia R.P.R., este o diferență la coala a doua. «O variantă cuprinde mai mult text tipărit cu roșu, dar cu greșeli de ortografie, și cu numeroase cuvinte sărite», care sînt corectate apoi. Este clar că autoritățile bisericești din țară au observat eroarea, care a fost corectată, dar tîrziu, după ce numeroase exemplare fuseseră difuzate. [32]

Prin compararea Evangheliarului din 1512, cu un Evangheliar manuscris din secolul al XVII-lea și care e o copie fidelă a celui tipărit, Alexandru Grecu (= P. P. Panaitescu) ajunge la părerea că «au existat exemplare din Tetraevanghelul din 1512, tipărite anterior datei de 25 iunie 1512». A existat un Tetraevanghel azi pierdut al lui Vlad cel Tînăr, adică am avut din această lucrare două tiraje: unul cu specificația de tipărire sub Basarab, și altul tipărit sub Vlad, fiul lui Radu Voievod. De aici concluzia că, în trecut, din cauza materialului tipografic slab, tipărirea cărților se făcea în mai multe tiraje succesive. Se aduce în plus un început de dovadă că tipograful Macarie nu e tot una cu mitropolitul Macarie al lui Neagoe Basarab și că Mînăstirea Snagov ar putea fi locul de tipărire a primelor trei cărți macariene. [33]

III.

Tipografia venețiană la 1500. Fiind vorba adeseori despre arta grafică venețiană, să ne oprim asupra situației ei, în anul 1500, adică în epoca macariană. Incă din primele decenii ale invenției lui Gutenberg, arta grafică italiană a cunoscut un mare avînt, impunîndu-se în toată lumea prin cîteva familii celebre de tipografi: Manuzio și Giolito dei Ferrari la Veneția, Giunta la Florența, și Baldo la Roma. Faima i-o dă Veneția, ajunsă în secolul al XVI-lea la apogeul său comercial. «Regina mărilor» pătrunsese pretutindeni cu flota sa comercială, iar dezvoltarea artelor, în special pictura și arhitectura, îi mărește prestigiul. In acest mediu de prosperitate și glorie, era firesc să nu lipsească și tipografia. Încă din 1470, francezul Nicolas Jenson, stabilit la Veneția, se remarcă prin lucrările sale împodobite artistic cu inițiale, chenare și alte ornamentații în stilul Renașterii, imitînd manuscriptele umanistice, în negrul și albul sculpturii pe lemn.

La acest artist-tipograf s-a format Andrea Thorresano de Asula (1451-1529), care termină prin a-i cumpăra tipografia. In 1493, Thorresano tipărește prima carte slavă, cu caractere însă glagolitice, pentru croații catolici. In 1499, căsătorește pe fiica sa cu celebrul Aldo Manuzio, cu care se asocie în 1508, iar din 1517 trece tipografia fiului său, Giovanni Francesco. Marca atelierului a fost cercul cu patru sectoare, în care se aflau inițialele A.T., avînd deasupra o triplă cruce, iar mai tîrziu o schimbă cu turnul crenelat cu inițialele A. T. A tipărit cîteva sute de cărți în latină, greacă, italiană, ebraică, croată și ilirică.

Dar faima tipografiei venețiene o aduce Aldo Manuzio (1449-1515), prin cărțile artistic imprimate și cu grijă selecționate din punct de vedere științific. Renumele îl capătă prin edițiile clasicilor, elini și latini, precum și prin bine cunoscutele cărți de format mic, de buznar, și tipărite cu ca-

32 P. P. Panaitescu, *450 de ani de la prima tipăritură în Țara Romînească,* în rev. *Călăuza bibliotecarului,* 1957, nr. 7 (iulie), p. 21-23.

33. Alexandru Grecu, *Contribuții la începuturile tipografiei slave în Țara Românească,* în rev. *Studii și cercetări de bibliologie,* I (1955), p. 233-238.

ractere italice, numite aldine. Aduce numeroase inovaţii tehnicii tipografice, printre altele şi numerotarea paginilor, în locul coalelor, cum se uzita pînă atunci. Avea colaboratori valoroşi pentru întocmirea ediţiilor de clasici. Formează chiar o academie, numită Aldi Neoacademia. Apogeul îl atinge între 1501-1505. Manuzio e tipograf, dar şi un mare umanist, om de ştiinţă, un scriitor cu renume. El introduce tiparul grecesc la Veneţia. După o pregătire de mai mulţi ani, în care timp fabrică matriţe greceşti, tipăreşte prima carte în 1495, gramatica greacă a lui Constantin Lascaris. Urmează apoi, în timp de patru ani, tipărirea a 18 cărţi tot în greceşte. Urmărea îndeaproape cu multă minuţiozitate, întreaga activitate din atelierele sale. A creat caractere de litere «cheari aperti, limpidi». Inventează literele italice în 1501, pe care le foloseşte în ediţia operei lui Virgiliu, cu care înaugură colecţia volumelor numite şi «in ottavo». In această colecţie au apărut Homer, Tucidide, Teocrit, Aristofan, ajunse astăzi extrem de rare şi căutate. Această minuţiozitate în urmărirea executării lucrărilor, a făcut ca întreaga sa activitate să atingă perfecţiunea («Bena ragione Aldo si vantava di non lasciar uscire della propria stamepria uno scritto che non fosse stato da lui esaminato lettera per lettera»).

Intre anii 1508-1512, adică în epoca macariană romînească, a avut o bogată activitate umanistică. Astfel, în aprilie 1508 apare ediţia a doua din gramatica latină. In acest an vine la Veneţia Erasmus, căruia Aldo îi tipăreşte Adages, în septembrie. In noiembrie 1508 — data de apariţie a Liturghierului — iese, în formatul 8⁰ prima ediţie a Scrisorilor lui Plinius, specificîndu-se: «Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae soceri». Prin această lucrare se anunţa public asocierea lui Aldo cu socrul său, Thorresano. Tot în noiembrie apare şi primul volum din celebra lucrare Rhetores Graeci.

In 1510 şi 1511 tipografia este închisă, şi nu apare deci nici o lucrare aldină. El are şi o legătorie celebră, o legătorie ornată «a delicati motivi floreali, che si disse appunto aldina».

Moare în 1515, regretat şi lăudat în toată lumea. Cărţile sale, cuprinse în cataloage numeroase, primul din 1498, din cauza perfecţiunii atinse, sînt celebre. Ele au devenit extrem de rare, apreciate şi căutate. Un călugăr german îi scria în 1507: «La considération que notre couvent a pour toi est inexprimable! Tes livres si corrects, si remarcables, sont presque tous entre nos mains; nous désirons vivement posséder ceux qui nous manquent, et nous prions, nous supplions constamment Dieu, qu'il conserve et protège en toi le soutien des érudits».

Intr-o astfel de tipografie, unică în lume, dacă s-ar fi tipărit cărţile romîneşti ale lui Macarie, trebuiau să fi atins perfecţiunea. Bibliografia închinată vieţii şi operei sale, adică a lui Manuzio, e bogată, fiind cel mai studiat şi bine cunoscut dintre toţi tipografii italieni. In nici unul din aceste studii, bibliografii, cît şi cataloage ale editurii sale, nu se află citată vreuna dn cărţile lui Macarie, lucrată pentru domnitorii Ţării Romîneşti. De asemenea nu s-a găsit nici un exemplar din aceste cărţi în bibliotecile veneţiene sau italiene. Au apărut cataloage proprii, întocmite de Aldo, în care s-au cuprins şi acele opere pe care nu se specificase tipografia, şi în acest chip ele erau identificate acum.

Am arătat mai sus o parte din activitatea sa în cursul anului 1508, data apariţiei Liturghierului romînesc. Pentru a se tipări Erasmus, care atunci şi-a scris opera, au trecut patru luni. Se spune că pe măsură ce Erasmus scria din opera sa, Manuzio i-o culegea. In luna noiembrie 1508,

au apărut două cărți. Cum se explică faptul că pentru Liturghier, în cazul cînd s-ar fi imprimat la Aldo-Thorresano, au trebuit cel puțin opt luni, dacă nu și mai mult, deși era un volum mic?

In 1510-1511 tipografia sa a fost închisă, dar în acest timp a apărut Octoihul romînesc, adică în 26 august 1510. Firmin Didot, în cunoscutul său studiu asupra lui Manuzio,[34] are cîteva pagini asupra acestor doi ani. Iată ce se spune: «La ligue de Cambrai contre Venise et les désastres qui en furent la suite forcèrent Alde à suspendre encore une fois les travaux de son imprimerie pendant les années 1510 et 1511. C'est en 1510 que l'empereur Maximilien écrivit à Isabelle d'Este, marquise de Mantoue, pour lui recommander son familier (c'est ainsi qu-il désigne Alde), afin de lui faire obtenir la restitution des biens qu'on lui avait enlevés».

Aceeași afirmație o aflăm și într-un studiu recent, de astădată scris de un italian: «negli anni 1510-1511 non apparve alcuna edizione aldina».[35] Cu alte cuvinte, dacă Firmin-Didot greșea în 1875, deși afirmația și-o susține prin documente, și se dovedea aceasta, Ascarelli ar fi remarcat-o în 1953, dar și aici se subliniază lipsa de activitate a lui Aldo Manuzio între 1510 și 1511. Dacă așa stau lucrurile, Octoihul nu s-a putut tipări la 1510 de Manuzio-Thorresano.

Datele privind inactivitatea acestei tipografii coincid și cu cele istorice. Veneția în secolul al XV-lea a dus o politică «de schimbare de alianțe din an în an», din care cauză își pierde toate prietenii'e. Drept consecință ia ființă o ligă europeană, liga de la Cambray, pentru a pedepsi și distruge republica venețiană, compusă din papa Iulius al II-lea, împăratul Maximilian, Ludovic al XII-lea și Ferdinand de Aragon. Venețienii sînt bătuți la 14 mai 1509 în Lombardia, la Agndello. Ce a urmat a dus și la închiderea tipografiei lui Aldo Manuzio-Thorresano.

Acestea fiind faptele, expuse cît se poate de succint, dar clar, o concluzie se impune: tipografia lui Aldo Manuzio nu putea tipări între 1508-1512 cele trei lucrări ale lui Macarie. Omul de înaltă cultură, umanistul Aldo Manuzio, care ajunsese la o perfecțiune tehnică inegalată prin simțul său de fin artist dublat de minuțiozitatea omului de știință și tehnică, nu poate fi găsit în paginile slavone ale Evangheliarului din 1512, care au factura unei tipografii de o categorie minoră, în comparație cu arta lui Aldo.

Printre alte afirmații, găsim și apropierea între «splendidele» litere, «între cele două frumoase inscripții», de o parte și de alta a ușii de intrare de la Mînăstirea Dealu, literele nu sînt gotice, ca în bisericile lui Ștefan cel Mare, ci amintesc arta Renașterii», s-a făcut apropierea, zic, între acestea și spiritul artistic venețian. Dacă acestea sînt faptele și aceasta ar fi o dovadă în plus, că operația s-a făcut acasă, ar fi vorba de turnarea lor, de un artist venețian, acolo la Domnul Radu cel Mare, ceea ce nu este imposibil.[36] Domnul romîn are nevoie în primul rînd de tipografie, de o instituție pe care să o statornicească, și nu numai de cîteva cărți întîmplătoare, ocazionale.

---

34. Ambroise Firmin-Didot, *Alde Manuce et l'hellénisme à Venise,* Paris, 1875, paginile 324-328.

35. Fernanda Ascarelli, *La tipografia cincuecentina italiana,* Firenze, 1953, p. 158-162. unde se vorbește despre Manuzio și Thorresano.

36. Asupra tipografiei venețiene cît și despre Aldo Manuzio s-a scris foarte mult. Dăm aici numai cîteva titluri: Ambroise Firmin-Didot, *Alde Manuce et l'hellénisme à Venise,* Paris, 1875; Mario Ferigni, *Aldo Manuzio,* Milano, 1925; F. Ascarelli, *La tipografia cinquecentina italiana,* Firenze, 1953, p. 157-218: despre tipografia venețiană.

IV.

O incercare de concluzie. Din expunerea teoriilor iscate în jurul celor trei incunabule romînești, se constată că discuțiile pornesc din două cauze: lipsa de pe aceste cărți a locului de imprimare; tehnica imprimării e superioară posibilităților de pe atunci ale romînilor. Fiindcă Odobescu, Hasdeu și Iorga, mai cu seamă, au văzut o filiație apuseană, adică venețiană, a literii macariene, de aci s-a alunecat ușor spre ideea inexistenței unei tipografii romînești între 1508-1512. Materialul expus în cuprinsul acestui articol, ne oferă posibilitatea de a trage concluzii, în care se cuprind anumite fapte certe precum și unele ipoteze, ce-ar putea fi, cu timpul, infirmate sau confirmate.

1. Lipsa localității de imprimare e un fapt comun la miile de incunabule ale lumii. Ioachim Kirchner afirmă că «o mare parte din incunabule — aproximativ o treime din cele cunoscute pînă acum» — sînt lipsite de date certe privind locul de apariție, anul sau tipografia. Pentru a fi totuși identificate, doi oameni de știință, Henry Brodshaw și apoi K. Häbler, au stabilit principii de investigare, pornind de la alfabetele diferitelor tipografii. S-a remarcat însă, că sistemul nu e perfect, fiindcă «încă din deceniul al optălea, diferiți tipografi, în special dintre cei renumiți, posedau aceleași litere, iar micile tipografii își procurau litere de-a gata de la firmele mai mari, deci meșterii lor nu mai aveau deloc o activitate artistică de sine stătătoare». [37]

Vrea să zică, matrițele se vindeau, și e bine cunoscută uzitarea sistemului și la Veneția. In acest caz metoda comparării alfabetelor nu e hotărîtoare, putînd duce și la concluzii iluzorii. Nimic nu a putut împiedeca pe Radu cel Mare să comande matrițe lui Aldo Manuzio, fiindcă nu scrie nicăeri că acesta nu a practicat și furnizarea de litere.

2. In cazul unei colaborări a vestitului umanist cu romînii, aceasta ar fi rămas prin corespondență, mai cu seamă că scrisorile lui Aldo s-au păstrat și chiar publicat. Tipografia Aldo Manuzio-Andrea Thorresano este foarte bine cunoscută, fiind cea mai cercetată dintre toate tipografiile venețiene. Prin cataloage, studii, bibliografii, s-a reconstituit și activitatea lor tipografică, pe ani, pe fiecare tipăritură în parte, argumentată fiind pe cărți cunoscute, corespondență, informații de tot felul. Nicăeri nu a apărut o aluzie la relațiile sale cu Țara Romînească. Și nici nu ar fi avut de ce ascunde legăturile sale cu Radu cel Mare, voievod de țară, și un client care plătea bine. Artistul și negustătorul venețian, Aldo Manuzio, ar fi fost mulțumit din toate punctele de vedere.

3. In cazul ipotetic, — al originei venețiene —, turnarea literelor a avut loc nu la Manuzio ci la Thorresano, fiindcă acesta avea legături cu slavii, cărora le tipărise, încă din 1493 un Ceaslov, iar contopirea sa cu Manuzio e anunțată în noiembrie 1508, adică data de apariție a Litur-

---

H. Brown, *The Venetian printing press, an historical study based upon documents for the most part hit perto unpublished,* London, 1891; Ester Pastorello, *Tipografi, editori, librari a Venezia, nel secolo XVI,* Firenze, 1924; Ester Pastorello, *Biblografia storico analitica dell'arte della stampa in Venezia,* Veneția, 1933; Antoine Auguste Renouard, *Annales de l'imprimerie des Aldes,* Paris, 1834; Iulius Schück, *Aldus Manuzius und seine Zeitgenossen,* Berlin, 1862; Fritz Milkau, *Handbuch der Bibliothekswissenschaft,* I. Leipzig, 1931.

37. *Istoria cărții,* București, 1957, p. 38.

ghierului romînesc. E logic să presupunem, în acest caz, că matriţele au fost făcute înainte de această fuzionare.

4. Octoihul lui Macarie din 1510, în orice caz, nu a putut fi tipărit la Thorresano-Manuzio, fiindcă aceştia nu au lucrat în 1510 şi 1511. Firmin-Didot o afirmă prin documente la 1875, iar Ascarelli o confirmă în 1953: «negli anni 1510-1511 non aparve alcuna edizioni aldina». Veneţia pe atunci trăia dezastrul înfrîngerii de la Agndello.

5. Manuzio a introdus paginaţia la cărţi, care pînă la el se făcea numai pe coale: «ce fut Alde, qui, le premier, imagina de numéroter les pages à la presse». Cărţile lui Macarie sînt numerotate pe coli. Totuşi, în această privinţă fac o rezervă, fiindcă nu cunosc data la care Aldo a început a aplica o atare numerotare. Bănuiesc că s-a făcut mai înainte de 1508, fiindcă după 1512, cînd apare ultima carte a lui Macarie, Manuzio era în pragul de a-şi încheia faimoasa sa carieră. Inovaţia e prea importantă ca să nu o evidenţiem.

6. Cărţile lui Macarie sînt imprimate pe hîrtie de fabricaţie diferită şi anume ea e procurată de la şase fabrici deosebite. E adevărat că filigranele sînt în majoritate veneţiene şi piemonteze. Tot atît de adevărat e că noi, obişnuit, cumpăram hîrtie din Ardeal, prin saşi. Indeobşte aceştia aduceau hîrtie italiană, şi e dovedit că şi pentru «textele slavo-romîne hîrtia s-a importat mai mult din Italia». Hîrtia folosită în documente are ca marcă de fabricaţie: trei movile, sau trei munţi, foarfecele, ancora cu diferite variante, mîna sau mînuşa. Acestea sînt mărci italieneşti pe hîrtia documentelor romîneşti, scrise înainte şi în timpul apariţiei cărţilor lui Macarie. Ancora, bunăoară, o întîlnim şi la o carte a lui Marcea din 1519, scrisă de mînă în Ţara Romînească. Tot ancora este şi pe cărţile macariene. Briquet cuprinde în cunoscutul său studiu asupra mărcilor fabricilor de hîrtie, peste una sută de ancore, ca deosebite embleme de hîrtie.

Aduceam hîrtie şi din Germania, cu marca: porcul, capul de bou, tiara paplă, două chei încrucişate. După 1539, data cînd Braşovul îşi are fabrica sa de hîrtie, o aducem în primul rînd de aici.[38]

Cercetînd paleografia slavă în Transilvania, S. Jako ajunge la concluzia că şi aici se întrebuinţa hîrtie italiană, adusă prin Dalmaţia: «pînă la sfîrşitul sec. al XV-lea, în afară de hîrtie italiană, nu prea putea să ajungă nici în Transilvania vreo altă marfă asemănătoare, în cantităţi importante.[39] Şi în Ungaria se scria pe hîrtie italiană. Negustorii saşi, care furnizau hîrtie ambelor Ţări Romîneşti, o procurau din Italia, prin Dalmaţia. «De altminteri, registrele de socoteli ale oraşelor medievale, arată că, începînd cu sec. al XV-lea, pînă şi în oraşele mici de oarecare importanţă, erau un negustor sau chiar mai mulţi, la care se putea găsi oricînd spre vînzare — firește, alături de alte mărfuri străine —, cantităţile de hîrtie necesare consumului local. Tocmai din acest motiv şi anume fiindcă putea fi procurată uşor şi în orice timp, hîrtia se cumpăra în cantităţi surprinzător de mici».[40] Este tocmai sistemul folosit de Macarie în cărţile romîneşti de la 1508-1512. Hîrtia adusă nici nu era scumpă; costul

38. Am folosit datele din Damian Bogdan, *Din paleografia slavă romînă, Documente privind istoria Romîniei. Introducere,* I, Bucureşti, 1956, p. 127-128.

39. În acelaşi volum, p. 181. Autorul foloseşte în informarea sa, izvoare imaginare, în special pe *Szönyi.*

40. *Ibidem.*

unei «cărţi» de 25 coale costa, în anii de tipărire a primelor cărţi romînești, numai 6-7 dinari. [41]

La Macarie apare și hîrtia cu emblema germană: două săbii încrucișate, hîrtie pe care, în nici un caz, nu o putea întrebuința Aldo Manuzio, italian ce avea la dispoziție din abundență marfă indigenă, mai ieftină și mai bună.

7. Aldo Manuzio folosește în activitatea sa o anume metodă, aceea a lucrului în serie, pe biblioteci, colecţii, bazate însă pe știință și artă. Cercetează mai mulţi ani alfabetul grec și astfel publică nenumărați scriitori elini, pentru care stabilise un format și o tehnică specială. Aceasta se repetă și pentru scriitorii latini. Inventează formatul mic de buzunar, cu aldină, în octav, pentru ca între 1501-1505 să pună în circulaţie un număr însemnat de autori și exemplare.

E normal să ne întrebăm: De ce nu a aplicat acest sistem și la cărţile romînești? Aici la fiecare carte s-au aplicat sisteme diferite. Liturghierul are un format mai mic, dar litera este aceeași care se folosește și pentru formate duble sau mai mari chiar. Manuzio cînd creează octavul lui, reduce și litera, acea cunoscută italică sau aldină. Celelalte două cărţi macariene au alte formate, oglinda zaţului diferă etc.

Și aici ne aflăm într-o tipografie de început, care-și caută un drum propriu, necunoscut încă. Dacă același tipograf a dat Ceaslovul de la 1493, tipăriturile din Muntenegru și cele romînești, s-ar fi observat puncte comune. Compare cine vrea Ceaslovul din 1493 cu Tetraevanghelul din 1512, și va fi uimit de perfecţiunea la care ajunsese Thorresano și de imperfecţiunile operei romînești, inerente începutului.

Tipăriturile romînești au o puternică amprentă locală, și din felul cum au fost executate, reiese, în multe cazuri, dovada clară a dibuirilor de început. Cercetarea lor ca operă romînească se impune. Fără a urmări coborîrea importanței tehnicii acestor lucrări, totuși e cazul a le judeca realist.

1. Mediul muntean și cel moldovean, creaseră un tip romînesc de carte manuscriptă și care e respectat întru totul de tipograful romîn. Tipul manuscriptului romînesc, ca înfățișare artistică, e superior cărţilor lui Macarie, care au o ilustrare mai săracă. Un Aldo Manuzio, cu ajutorul utilajului său tipografic, cu simțul său de două ori artistic, de veneţian și de artist înnăscut, ar fi ajuns la o ilustrare bogată, fără a trece limitele, conform modelului folosit.

2. In special Evangheliarul din 1512, în cazul tipăririi lui la Veneţia, ar fi avut și picturile celor patru Evanghelişti, pe care însă tipografia muntean nu le-a putut executa. Incepînd cu 1429, Evangheliarele cuprind admirabile planșe cu portretul Apostolilor, care nu aveau de ce să lipsească în cărţile acestei epoci.

3. Inferioritatea cărţii macariene față de manuscripte, stă în execuţia tehnică și sărăcia ornamentaţiei, calităţi ce nu lipsesc în cărţile veneţiene ale lui Aldo Manuzio.

---

41. *Op. cit.*, p. 157.

4. Oglinda zaţului în Liturghierul de la 1508, lasă de dorit. Cartea are 15 rînduri pe pagină, rînduri ce nu sînt toate egale în lungime. Astfel, pe o pagină zece rînduri diferite au o lungime de zece centimetri şi patru numai de 9,5 centimetri, încît marginea din dreapta a zaţului nu formează o linie perfect dreaptă, ci un zig-zag, neîntîlnit în nici una din tipăriturile lui Manuzio. Aceasta înseamnă că formaţia estetică a tipografului lasă de dorit şi că nici nu avea tot materialul necesar paginaţiei.

In tipăriturile lui Aldo Manuzio nu se spaţiază cuvintele pentru a se umple rîndul şi să se obţină o aliniere în acest mod, deoarece astfel se produc spaţii libere, care strică estetica paginii. In atari cazuri, spaţiul final rămas liber, să spunem de mărimea unei silabe, e umplut cu două linii fine, paralele şi ondulate, cu vîrful din dreapta pornit în sus. In acest chip, rîndul e complet, iar marginea din dreapta are o linie perfect dreaptă. «Ochiul» lui Aldo ar fi observat inestetica, iar artistul şi tehnicianul nu o permiteau.

5. Sînt cazuri la Macarie, cînd în interiorul rîndului apare cîte un cuvînt tipărit cu cerneală roşie. De multe ori, aceste cuvinte sînt aliniate cu partea de sus a iniţialei, alteori invers, sau pur şi simplu asimetric imprimate.

6. Ornamentaţia cărţii e simplă, cu mult redusă faţă de cartea manuscriptă, ceea ce denotă că posibilităţile tehnice au fost reduse.

7. Intre cele trei cărţi macariene, sînt deosebiri tehnice, nu aflăm acea unitate perfectă întîlnită la Manuzio, la diferitele sale ediţii. Fiecare carte are un număr diferit de rînduri pe pagină, rîndurile sînt lipsite de uniformitate, formatul cărţilor diferă între ele. Aceasta denotă că tipograful era continuu în căutarea unui drum propriu, pe care încă nu-l precizase.

8. Farmecul lucrărilor macariene îl face litera, care imită pe cea din manuscripte. Din acest punct de vedere Liturghierul e superior celorlalte tipărituri. Litera e nouă, curată, concepută în spiritul Renaşterii, ceea ce a făcut pe Odobescu-Hasdeu-Iorga să afirme că a fost executată la Veneţia, sau de un veneţian, un dalmatin format la Veneţia, şi venit în ţara noastră. E greu de precizat cum s-au întîmplat faptele. Alfabetul cirilic, luat din manuşcripte romîneşti, e cizelat, simplificat în sensul latin, apropiindu-l întrucîtva de alfabetul occidental, prin litere comune. Avem aici o literă fină, spaţiată, care dă estetică şi libertate de respiraţie rîndului şi paginii întregi. Aceasta place şi impune. Deşi nouă, iar tirajul cărţii trebuie să fi fost destul de redus, — incunabulele au avut un tiraj nu mai mare de 300 exemplare —, litera s-a îmbîcsit şi uzat destul de repede. După cum am spus, Tetraevanghelul are un alt aspect, din cauza literii noi introduse. Faptul se explică numai în felul următor: ne aflăm într-o tipografie mică, cu o literă nu prea bogată, atît cît era necesar pentru culesul a opt pagini. Se desfăcea forma, se împărţea litera, se culegeau alte opt pagini şi se tipăreau. In acest fel litera a fost mai mult folosită, presată şi deci uzată, încît s-a înnoit continuu, dar după tipare noi, de un caracter mai puţin stilizat şi mai energic executat.

9. Durata de tipărire a celor trei cărţi este prea mare, şi aceasta demonstrează că ne aflăm într-o tipografie mică. Liturghierul, care are

100.000 de litere, s-a tipărit în cel puţin zece luni. Liturghierul s-a terminat la 10 noiembrie 1508, Octoihul la 26 august 1510 şi Evangheliarul la 25 iunie 1512. Distanţa de timp între ultimele două tipărituri e aproape egală, ceea ce contribuie a ne duce la ideea că au fost imprimate într-un timp egal. Dacă ne întoarcem la Manuzio şi luăm ca mijloc de măsură timpul necesar pentru tipărirea celor 19 cărţi greceşti, adică, în ambele cazuri, cam cinci ani, desigur că ne aflăm în faţa a două tipografii situate la poluri opuse.

10. In ce priveşte «necunoaşterea realităţilor istorice» prin apropierea făcută, în Liturghier, între Radu cel Mare şi Mihnea cel Rău, constatăm tocmai contrariul: în 1508, cînd s-a imprimat Liturghierul, Mihnea apare ca un continuator. Radu moare prin aprilie 1508; în tot cursul acestui an Mihnea se bazează pe boierii lui Radu, chiar şi pe mîndrii şi puternicii boieri craioveşti. Se laudă că are de partea sa toate cetăţile. Reacţiunea începe după ce se tipărise Liturghierul, adică abia în 1509. In acest an şi nu în 1508, Mihnea se ceartă cu boierii şi îi omoară. De asemenea, se pare că a trecut şi la catolicism, deoarece, cînd e omorît la Sibiu, este îngropat acolo, în biserica catolică.

Concluzia firească ce se impune nu poate fi decît una singură: sîntem în faţa a trei cărţi romîneşti, tipărite după modelul romînesc al manuscriptelor. Este o operă de continuitate, în care nu se observă nici un salt sau dispreţ faţă de tradiţie. Nu ştim unde s-a dăltuit litera, dar ea e concepută în spiritul Renaşterii apusene. Tipografia a fost undeva în ţară, fiindcă: Domnul muntean a patronat şi a plătit; era prea mîndru pentru a nu avea acasă statornicită o tipografie. Tot ce a făcut Radu cel Mare, e pe linia cea mare a monumentalului şi eternităţii. Nu scrie nicăieri că am tipărit la Veneţia şi mai ales între 1510-1511, cînd Manuzio nu a lucrat. Sînt asemănări cu arta veneţiană, fiindcă litera, posibil, s-a turnat acolo sau un specialist dalmatin venit la noi a lucrat-o aici. Hîrtia aduce dovezi pentru lucru în casa noastră. Dacă între cărţile macariene şi cele coresiene e o diferenţă artistică în minus, aceasta e în legătură şi cu epoca în care au fost lucrate. Epoca lui Radu cel Mare reprezintă apogeul artistic atins de munteni, reflectat şi în cărţile macariene. Cărţile coresiene sînt tipărite în spirit comercial, nu de dărnicia voievodului romîn, ci de negustorul sas, care trebuia să cîştige. Iar epoca coresiană reprezintă un declin în viaţa ţărilor romîne, din toate punctele de vedere.

Unde a fost tipografia: la Snagov, Tîrgovişte, Govora sau Bistriţa? Prin aşezarea sa geografică, pe drumul Sibiului, bogăţia şi tăria politică a craioveştilor, prin faptul că acolo Odobescu a găsit un adevărat depozit macarian, înclinăm a crede că locul primei tipografii a Ţării Romîneşti ar fi putut fi la Bistriţa.

In susţinerea afirmaţiei folosim un paralelism. Cărţile lui Macarie sînt foarte rare, extrem de rare. Un exemplar a fost arătat de N. Iorga la expoziţia din Sibiu de la 1905 şi apoi cele găsite de Odobescu la Bistriţa. Şi cărţile lui Coresi sînt cam tot atît de rare; ici, colo se află cîte o carte, cu totul întîmplător. In schimb la Braşov, azi Oraşul Stalin, unde ele se ştie că au fost tipărite, le află Muşlea în număr mare. Ar fi şi aici ca şi la Bistriţa locul de depozit al acestor tipărituri, indicînd tot acolo şi locul de tipărire.

De ce nu s-a continuat tipografia lui Macarie și de ce nu mai știm nimic despre el și ucenicii săi, după 1512? Răspunsul la aceasta are mai multe aspecte. Citind o istorie a tipografiei italiene, scrisă în 1953 de Fernanda Ascarelli, găsesc afirmația că asupra activității grafice din secolul al XV-lea s-au scris studii multe, merituoase și deci este prea bine cunoscut. In ce privește secolul următor, nu se cunoaște și nu s-a scris mai nimic. In Veneția erau la 1500 nu mai puțin de 493 de tipografi, editori și librari. Dacă pentru unii — se afirmă — cum e Manuzio, se pot găsi date foarte bogate, în lucrări care ilustrează activitatea lor, pentru alții nu se reușește a se ști absolut nimic, chiar numele lor e incert.

Dacă în Veneția situația era aceasta, unde cărțile au avut o largă circulație, unde viața politică, economică și culturală era la 1500 unică în lume, ce se poate pretinde de la noi, cînd aveam ca istorie simple pomelnice ale mînăstirilor, cînd ne-a rămas cu dată certă ca dovadă de limbă romînească, abia scrisoarea lui Neacșu de la 1521?

Și dacă, după cum se afirmă, pentru Aldo Manuzio «si puo trovare una richisma bibliografia», și totuși dacă în această foarte bogată bibliografie nu se pomenește o iotă că ar fi lucrat în slujba Domnilor munteni, a insista nu e mai mult decît o eroare? Noi judecăm trecutul prin ce a rămas, nu prin ce a fost. Noi nu avem nici măcar siguranța că Macarie a tipărit numai trei cărți, cunoscute astăzi, dar unde sînt cele șapte exemplare din Liturghier și două din Evangheliar, găsite la Bistrița în 1860 de Odobescu? Iațimirski afirmă că s-au scris în Țările Romînești **zece mii** de manuscripte slavo-romîne, dintre care Academia R.P.R. posedă abia 660. La 1661 se spune: «acele pravili și drese ce ei au avut de danie și miluire de la ctitorii lor..., toate au ars în tainița Sfintei mînăstiri Barnovschi». Tot așa au dispărut la 1643 cărțile de la Bradul. In 1862 a ars bogata bibliotecă a Mînăstirii Neamțu. La 1653 cărțile, hrisoavele și zapisele ce se aflau la vornicul Preda, au fost prădate. In veacul al XVIII-lea, Mitropolitul Dosoftei a dus cu sine manuscripte și documente în Polonia, unde au și rămas. In timpul cînd mînăstirile noastre erau închinate, de fiece plecare de egumen grec la locul său de origină, lua cu sine ce dorea din cărțile de slujbă. Un obicei bine cunoscut, făcea ca la înmormîntarea unor fețe bisericești să se pună pe pieptul decedatului o carte, cea pe care slujise și-i fusese mai dragă. Numai la Neamțu, desfăcîndu-se opt morminte, s-a aflat în fiecare cîte o Evanghelie. Mormintele au fost închise, iar cărțile au rămas la locurile lor, adică pierdute pentru totdeauna. Să fi fost printre ele și vreo carte necunoscută astăzi? Cine știe!

Ion Bianu relatează că la Mînăstirea Pobrata, călugării greci au îngropat un mare număr de manuscripte ce nu-și mai aveau uz în slujba bisericii.

Exemplele pot continua. Iată de ce este posibil să nu știm tot adevărul asupra tipografiei romîne. Și aici, nu ne aflăm în fața unui singur caz izolat. Sîntem obișnuiți a judeca evenimentele trecutului prin sferele contemporane ale faptelor. Azi e ușor a judeca tipografia, fiindcă trăim și vedem roadele aduse de ea. Dar la 1508 cine putea bănui la ce se va ajunge? Care era situația pe atunci? Sîntem la 1500 în plină ascensiune

culturală, prin strădania lui Ştefan şi Radu cel Mare. Neamţu, Putna, Bistriţa, Voroneţul, Tismana şi multe altele, chiar mai modeste, sînt pline de călugări caligrafi, care copiau manuscripte, caligrafiau şi pictau minune de miniate. Formau o breaslă puternică, sprijinită, căutată şi iubită. Primeau comenzi de la Domni, domniţe, fruntaşi ai ţării şi culturii. Cînd se aflau în plin apogeu, cînd miniatele romîneşti cele mai de preţ atunci s-au întocmit, e de crezut că breasla călugărească nu s-a opus noii invenţii, care-i ameninţa cu lichidarea definitivă? Golul dintre Macarie şi Liubavici şi Coresi, poate găsi o justificare şi în reacţia puternică a caligrafilor artişti. A fost? Nu ştim! Dar cum atari cazuri s-au petrecut cu alte prilejuri pretutindeni, o găsim plauzibilă şi la 1512. Radu cel Mare murise şi nu i se mai putea apăra creaţia de urmaşii săi mărunţi şi obscuri, Domni de zile numărate, în vremuri tulburi.

BARBU TEODORESCU

TIPĂRITURILE IEROMONAHULUI MACARIE PENTRU ȚARA ROMINEASCĂ

LA 450 DE ANI DE LA IMPRIMAREA LITURGHIERULUI, 1508

Cărțile tipărite în slavonește de «ieromonahul Macarie» pentru Țara Romînească sînt trei: **Liturghierul,** a cărui culegere s-a început din porunca domnului «Io Radu Voievod» înainte de aprilie 1508, (data morții domnitorului) și s-a terminat la 10 noiembrie 1508, adică «în primul an al domniei lui Mihnea, voievod a toată țara Ungrovlahiei și a Podunaviei».[1] **Octoihul,** începîndu-se tipărirea «din porunca domnitorului Io Vlad mare voievod» curînd după februarie 1510 (data urcării lui Vlăduț pe tronul țării) și terminîndu-se la 26 august 1510, dată indicată în epilog.[2] **Tetraevanghelul,** care s-a terminat la 25 iunie 1512.[3]

Puține cărți, numai trei, dar ele au dat naștere la numeroase cercetări romîne și străine, referitoare la cultura veche romînească și la istoria tiparului. Intrucît în aceste cărți nu este indicat locul de tipărire, cele mai numeroase contradicții între cercetători privesc însuși locul de imprimare a lor, cei mai mulți susținînd Tîrgoviștea (Mînăstirea Dealului),[4] alții Curtea de Argeș[5] sau Mînăstirea Snagov.[6] Tehnicienii tipografi, autori de studii în domeniul istoriei cărții și tehnicii tipografice, acoperă cu tăcerea problema tipăriturilor macariene, desigur pentru că nu le considera tipărite pe teritoriul țării noastre,[7] sau susțin direct că ele au fost comandate de

---

1. Ion Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia romînească veche,* București, 1903, vol. I, p. 6 (facsimil: traducerea textului slav ne aparține). Vom prescurta acest titlu, prin B.R.V., I.

2. Ion Bianu și Dan Simonescu, *Bibliografia romînească veche,* București, 1944, vol. IV, p. 166. Vom prescurta acest titlu prin B R.V., IV. P. P. Panaitescu, *Octoihul lui Macarie (1510) și originile tipografiei în Țara Romînească,* în *Biserica Ortodoxă Română,* 57 (1939), p. 532. Abreviem acest titlu prin P. P. Panaitescu, *Oct. Macarie.*

3. *B.R.V.,* I, 9-21, *B.R.V.,* IV, 167.

4. N. Iorga, S. Pușcariu, N. Cartojan ș.a. în cunoscutele lor tratate de Istoria literaturii romîne.

5. Gr. Crețu, *Tipografiile din Romînia de la 1801 pînă astăzi,* București, 1910, p. 25, nota 4.

6 P. P. Panaitescu, *Contribuții la începuturile tipografiei slave în Țara Romînească,* în *Studii și cercetări de bibliologie,* I (1955), p. 235: «Mînăstirea Snagov ca sediu al primei tipografii rămîne posibilă, dat fiind că Neagoe a avut o grijă deosebită față de această mînăstire...».

7. George Ionescu, *Spicuiri din trecutul tipografiei cu privire mai ales la tipografiile romînești din diferitele epoci,* București, 1907, p. 8, ocupîndu-se de «cele dintîi tipografii romînești, atît din partea de dincoace, cît și din partea de dincolo de Milcov», spune că acestea sînt «tipografiile lui Matei Basarab de la Cîmpulung, Govora, Mînăsti-

voievozii romîni la marea oficină tipografică din Veneţia, în atelierele cu renume mondial ale lui Andrei Torresano, asociat cu Aldo Manuzio.[8]

Pe deasupra acestor contradicţii stă însă un adevăr sigur: cărţile macariene sînt primele imprimate adresate Statului romîn feudal. Ele răspund tendinţelor clasei feudale care voia să-şi întărească poziţia ei de clasă dominantă, dar şi prestigiul ei în afară, prin aceste cărţi, monumente de artă grafică, de practică bisericească şi de literatură religioasă, folosite, nu numai de poporul romîn, dar şi de celelalte popoare ortodoxe din Balcani.[9] Ele reproduc fidel cel puţin ca ornamentaţie grafică (msse liturgice anterioare anului 1508 nu cunoaştem), manuscrisele slave alcătuite pe pămîntul ţării noastre date specialistului Macarie pentru a le turna în arta desăvîrşită a tiparului. Deci ele ne aparţin nouă, romînilor şi prin forma lor originară care a servit ca model tipăririi lor. Cei 450 de ani împliniţi anul acesta de la imprimarea **Liturghierului** slav macarian sînt tot atîţia ani de cînd romînii au arătat, încă de atunci, că nu le mai erau suficiente cărţile de cult în forma lor manuscrisă şi că nevoile lor culturale şi bisericeşti cereau o răspîndire mai largă a acestor cărţi, o circulaţie mai întinsă pe care nu le-o putea asigura decît cartea tipărită. Acest fapt este un element de progres pentru statul feudal romîn din secolul al XVI-lea. Şi aceasta este semnificaţia aniversării celui aproape o jumătate de mileniu de cînd romînii au simţit nevoie de carte tipărită.

Iată în ce împrejurări s-a săvîrşit acest act cultural progresist.

In apropiere de Tîrgovişte, capitala de atunci a Ţării Romîneşti, voievodul Radu cel Mare(15 septembrie 1495 — după 23 aprilie 1508) ridicase o măreaţă clădire, Mînăstirea Dealului, avînd cupole acoperite cu mozaic şi ziduri de piatră ornate cu marmură.[10] Voievodul deci nu a ridicat-o ca pe o simplă ctitorie, iar sfinţirea ei s-a făcut cu «1.000 liude» (clerici) la 4 iulie 1502. In jurul acestui sfînt locaş Radu cel Mare a adunat vîrfurile aristocraţiei clericale ortodoxe, conducătoarea activităţii bisericeşti din ţară şi a educării religioase a poporului. Cel dintîi dintre aceşti oaspeţi străini la curtea voievodului a fost Nifon, fostul patriarh al Constantinopolului (1486-1488 şi 1496-1498). Nu se cunoaşte exact data venirii lui Nifon la Tîrgovişte. Cumpănind ipotezele emise, credem că aceasta se poate fixa,

---

rea Dealu şi Tîrgovişte». De aceeaşi părere este şi Dimitrie C. Ionescu, *Un mic istoric asupra tipografiilor din Romînia*, Bucureşti, 1943, Colecţia Biblioteca «Tiparului», p. 6-7.

8. Virgil Molin, *Tipăriturile lui Macarie*, în *Prima sesiune ştiinţifică de bibliologie şi documentare*. Bucureşti, 15-16 decembrie 1955. *Comunicări şi discuţii*. Bucureşti, Editura Acad. R.P.R., 1957, p. 264-266. Rezumatul unei comunicări ample prezentate la numita sesiune organizată de Biblioteca Academiei R.P.R. Bazat pe tehnicitatea tipografică a cărţilor macariene, autorul demonstrează că aceste opere de măiestrie grafică presupun numeroşi specialişti şi ateliere cu deosebită tradiţie profesională. De altă parte, constatînd asemănări tehnice între publicaţiile macariene şi cele ieşite din oficina veneţiană Torresano-Manuzio, autorul este convins că domnitorii romîni au comandat în secolul al XVI-lea cele trei cărţi bisericeşti la această tipografie de renume mondial şi că deci au fost realizate la Veneţia în condiţiile arătate.

9. Despre circulaţia cărţilor romîne macariene (1508-1512) la popoarele ortodoxe, ştim pînă acum următoarele: *Octoihul*, exemplar la Mînăstirea Hilandar (Athos). *Tetraevanghel*, exemplar la Leningrad (Biblioteca Saltîkov-Scedrin), Moscova (Biblioteca Lenin). In Bulgaria prof. Mircea Tomescu a descoperit de curînd un exemplar în biblioteca Mînăstirii Rila; exemplare şi în bibliotecile naţionale din Filipopoli şi Sofia.

10. Aşa arăta biserica Mînăstirii Dealu în secolul al XVII-lea; vezi *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în ţările romîne, 1653-1568*, Bucureşti 1900, p. 149-150.

cel mai tîrziu în primăvara anului 1503 [11] și a rămas în țară pînă în vara anului 1505, ținînd, se pare, cîrma vlădiciei Ungrovlahiei în tot acest timp. [12] Rostul șederii lui în Țara Romînească este arătat în opera hagiografică **Viața lui Nifon,** scrisă prin 1517 de Gavril protosul Atosului: «tu să ne îndreptezi și să ne înveți legea lui Dumnezeu». Pentru întărirea Statului feudal, Nifon și Radu cel Mare convocă un «săbor mare (probabil în 1503-1504) de egumeni, preoți, boieri și alți mireni și le grăi «den pravilă» și de lege, de tocmirea bisericii și **de dumnezeeștile slujbe, de domnie și de boierie,** de mînăstiri și de biserici și de alte rînduri de ce trebuie. **Și tocmi toate obicieiurile pre pravilă** și pre așezămîntul sfinților Apostoli. Decii hirotoni și 2 episcupi și le deade și eparhie hotărîtă». [13] Rezultă din acest izvor că Radu primi primul imbold spre o organizare a politicii sale interne, inclusiv proiectele sale cultural-bisericești, de la Nifon. Acesta spunea credincioșilor «den sfinta Scriptură și-i învăța pre toți. Și-i adăpa cu apa milei, credinței cei adevărate». [14] Acest din urmă pasaj arată că Nifon folosea cartea ca instrument de educare a poporului, în sens religios și moral. [15] Abia părăsi Nifon țara și Radu primește, la curtea sa, în toamna lui 1505 și vara anului 1506, pe Ioachim, și el patriarh de Constantinopol, care-și găsi moartea chiar în Tîrgoviște. [16] Radu cel Mare a deschis mult orizonturile culturii bisericești și ale literaturii religioase din Țara Romînească, chemînd la curtea sa, prin 1507, cîțiva sîrbi din înalta nobilime: pe Maxim, fiul lui Ștefan Brancovici cel orb, «ultimul despot independent al Serbiei. Se numea Gheorghe și se călugărise sub numele de Maxim, fiind mai tîrziu și mitropolit de Belgrad. Moare la 1516». [17] Pe Maxim, îl însoțea mama lui, călugărița Anghelina, văduva despotului Ștefan Brancovici cel orb; îl mai însoțea un tînăr, Solomon Țernoevici, fiul lui Gheorghe Țernoevici, principele statului sîrb Zeta, care principe la acea dată probabil murise. [18] Dacă Macarie ieromonahul și tipograful a fost

---

11. Gh. Moisescu, Șt. Lupșa și Al. Filipescu, *Istoria bisericii romîne.* Manual pentru institutele teologice, București, ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1957, p. 305. Nic. M. Popescu, *Nifon II, Patriarhul Constantinopolului,* București 1914, p. 52, fixează anul 1504, pentru că în acest an Radu cel Mare a mers la Constantinopol cu haraci și la întoarcere ar fi adus pe Nifon, din Adrianopol. Anul 1504 este data de cînd știm sigur că Radu ducea personal, an de an, haraciul la picioarele sultanului, dar avem și alte indicații de ordin general, că, și mai înainte făcuse acest drum (vezi Al. Lepădatu, *Politica lui Radu cel Mare,* în *Lui Ion Bianu amintire,* București 1916, p. 200, nota 1). Al. Sacerdoțeanu *Radu cel Mare, ctitorul bisericii Mînăstirii Dealu, Tîrgoviște,* în *Glasul Bisericii,* XVII (aprilie, 1958), p. 359 susține, fără argumente, că Nifon a stat la noi între 1498-1502, dar «perioada aceasta mai poate fi încă redusă».

12. Niculae M. Popescu, *Patriarhii Țarigradului prin țările romînești.* Veacul XVI. București, 1914, p. 13; Gh. Moisescu ș.a., *op. cit.*, vol. I, p. 307.

13. Tit Simedrea, *Viața și traiul sfintului Nifon, Patriarhul Constantinopolului.* Introducere și text. București, 1937, p. 9.

14. *Idem.*

15. *Viața lui Nifon,* în redacția grecească, stăruie mai mult decît cea romînească asupra stricăciunii morale, în care se afla aristocrația romînească la venirea lui Nifon în țară. Vezi V. Grecu, *Viața Sfîntului Nifon. O redacțiune grecească inedită, editată, tradusă și însoțită cu o introducere...,* București, 1944, p. 84-87.

16. Niculae M. Popescu, *Patriarhii Țarigradului...,* p. 12-13.

17. P. P. Panaitescu, *Oct. lui Macarie,* p. 543.

18. *Ibidem,* p. 540: «Prin 1503, Gheorghe Țernoevici se afla în Anatolia, apoi i se pierde urma. Arătăm aici înrudirea dintre toți acești sîrbi, pribegi la curtea lui Radu cel Mare: Gheorghe Țernoevici, căsătorit cu Elisabeta de Erizzo, sînt părinții lui Solomon. De altă parte, călugărița Anghelina era sora principelui Gheorghe Țernoevici și văduva despotului Brancovici cel Orb; amîndoi sînt părinții mitropolitului Maxim. Lui

în Țara Romînească — dar despre aceasta nu avem dovezi scrise — apoi tot Maxim îl va fi adus. Dar toți acești refugiați sîrbi nu veneau direct din țara lor, ci din Veneția, unde se refugiase încă din 1496, din cauza întinderii stăpînirii turcești peste patria lor. Acest lucru a avut o mare importanță pentru perspectivele culturale din vremea lui Radu cel Mare, pentru că ei aduceau de la Veneția concepția unei culturi umaniste, cunoștințe despre trecutul poporului romîn și originea lui romană, deci și despre descendența comună a muntenilor și moldovenilor, din romani.[19] La Veneția, Ternocevicii avuseseră afaceri comerciale tipograficești, astfel că pribegii veniți în Țara Romînească aduceau și îndemnurile tipăririi cărților bisericești pentru patria noastră, fie prin transportarea la noi a unui înzestrat atelier tipografic și a meșterilor specialiști, cum cred cei mai mulți cercetători romîni și străini, fie prin comanda sau editarea cărților la Veneția.[20] Cert este că la Tîrgoviște, în vremea lui Radu cel Mare, se crease un mediu de cultură înaltă, care se oglindește și în convorbirea călătorului italian Francesco Della Valle cu călugării de la Mînăstirea Dealului, aceștia amintindu-i italianului despre origina noastră romană.[21] Acest mediu îl întrețineau și călugării franciscani de la Mînăstirea Sancta Maria Gratiarum din oraș, a căror tradiție municipală și culturală ajunsese pînă acolo încît reușise să păstreze în sigiliul Tîrgoviștei figura Maicii Domnului Rugătoare, care corespundea hramului bisericii catolice din oraș,[22] iar nu hramului vreunei biserici ortodoxe din oraș. Prin aceste legături cu pribegii muntenegreni, Radu cel Mare a cultivat bunele relații și cu Veneția.

Climatul necesar dezvoltării unei alese culturi l-a asigurat Radu cel Mare prin buna stare a vieții materiale de la curtea sa. Bunele relații de prietenie cu Vladislav al II-lea, regele Ungariei, au ajutat la desfășurarea unui comerț bogat cu Brașovul și Sibiul.[23] Un document amintește de comanda a 11 vase de aramă, de diferite mărimi, pentru gospodăria curții voievodale, dar unul așa de mare, încît în el să se poată coace carnea a doi boi.[24] Cronicarul maghiar Istvànfi povestește că solul trimis de Radu la Buda, în 1507, a adus regelui Vadislav daruri scumpe «cai militărești, împărătești înșeuați, asturconi (cai persani) de cei mai buni și săbii polite cu aur și bătute cu pietre scumpe».[25] Din Ardeal, Radu cel Mare cumpăra

---

Gheorghe Ternoevici i se atribuie întemeierea tipografiei de la Cetinje (1493-1496), iar Solomon, fiul precedentului, a fost ucis de turci în 1521, pe pămîntul țării noastre, luînd apărarea lui Teodosie, fiul și urmașul lui Neagoe Basarab».

19. Se știe că Maxim vine la 28 octombrie 1507 între oștile lui Radu cel Mare și Bogdan al Moldovei, care ședeau gata de luptă la Retezați, pe apa Rîmnicului și le îndeamnă la împăcare, argumentînd: «sînteți creștini și de *același neam*» (Cronica de la Bistrița, în Ion Bogdan, *Cronice inedite atingătoare la istoria românilor*, București, 1895, p. 63; calculează greșit data: 1506, în loc de 1507). Știrea s-a transmis la Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, București, E.S.P.L.A., 1955, p. 128 (editorul calculează corect data: 1507).

20. Opinia lui V. Molin (vezi aici notele 8 și 93).

21. N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. I, București 1928, p. 92.

22. Emil Vîrtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. II, București, Editura Academiei R.P.R., 1956, pag. 493-494.

23. Al. Lăpedatu, *Politica lui Radu cel Mare*, loc. cit., p. 203-223.

24. I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească, în sec al XV-lea și al XVI-lea*. Vol. I, 1413-1508. București, pag. 348-349.

25. Al. Lăpedatu, *loc. cit.*, p. 210.

daruri scumpe pentru a le trimite sultanului.[26] Ardealul secolului al XVI-lea era «plin de italienism», iar preferințele «pentru viața de formă italiană», manifestate în Țara Romînească, la începutul secolului al XVI-lea, au putut veni și prin contactul comercial și politic pe care l-a avut Radu voievod cu Ardealul.[27]

Din multe izvoare externe, cît și din cele interne (acestea rămase în număr mai mic), reiese că Radu cel Mare a fost un domnitor «bun, drept, înțelept și destul de potrivit pentru cîrmuire, prin superioritatea lui de suflet» — așa îl caracterizează Leunclavius.[28] El a asigurat țării liniște dinspre unuguri și, în condițiile unei păci sigure și-a îndreptat toată activitatea pentru organizarea socială, bisericească și culturală a țării.

Mitropolitul sîrb Maxim a fost factorul determinant al legăturilor lui Radu cu Veneția. Imprimarea **Liturghierului** slav, începută în timpul domniei lui, reprezintă numai o mică parte din proiectele-i culturale, dar ea a avut urmări importante în domniile imediat următoare.

*

Liturghierul (deși în slavonește cartea se numește **Slujebnic**, Macarie păstrează totuși termenul grecesc «Lyturghia»), tipărit de ieromonahul Macarie în 1508, începe printr-o învățătură a sf. Vasile cel Mare despre dumnezeiasca slujbă și cuminecătură, după care urmează tabla de materie a cărții. Trecînd la textul slujbelor liturgice, începe cu slujba diaconului, după care urmează liturghia lui Ioan Gură-de-Aur, a lui Vasile cel Mare și a lui Grigore Dialogul («Slujba dumnezeiască înaintea sfințirii»). Urmează rugăciunile vecerniei mari, altele «pentru toate păcatele vrute și nevrute» și se termină cu epilogul.[29] Epilogul preamărește pe Dumnezeu, îi închină «glorie și domnie în vecii vecilor», apoi include datele referitoare la apariția cărții, care azi se pun pe pagina de titlu a cărții: s-a început tipărirea în timpul lui Radu voievod, s-a terminat în primul an al domniei lui Mihnea voievod, s-a ostenit smeritul ieromonah Macarie, luna noiembrie, anul 7016 (=1508). Aceste indicații de titlu arată tutela domniei și a Bisericii asupra tiparului feudal. Se știe că operele literare imprimate oglindesc și întăresc tendințele politice și sociale ale vremii. Liturghierul din 1508 și celelalte cărți macariene preamăresc pe domnitorii și pe mitropoliții respectivi, exprimă grija lor pentru conservarea statului feudal centralizat. Lucrul acest se vede clar din inițiativa clasei stăpînitoare de a se traduce din grecește în slavonește și apoi de a se tipări pentru Țara Romînească fundamentalele cărți de slujbă bisericească. Istoricul și slavistul P. P. Panaitescu găsește această tendință și într-o rugăciune a Liturghierului, — spusă la litie, care, între altele, cere lui Dumnezeu: «Incă ne rugăm pentru păzirea locului acestuia... de foc, de sabie, de năvălirea celor de alt neam și

---

26. *Ibidem*, p. 210, nota 3.

27. Materialele pentru susținerea tezei noastre, în I. Minea, *Legăturile culturale italo-moldovenești. Contribuții.* In «*Italica*». *Bolletino annuale di studi italiani, a cura di Giuseppe Patronio*, I, Iași, p. 90-93.

28. N. Iorga, *O veste însemnată din trecutul nostru*, în «*Floarea darurilor*», I (1907), vol. II, p. 435.

29. Admirabilă prezentare bibliografică, cu autotipii colorate, în B.R.V., I, 1-8. Pentru cuprins, vezi studiul pr. prof. Ene Braniște, publicat în numărul de față al revistei «Biserica Ortodoxă Romînă».

de lupte interne...»[30] Panaitescu socoteşte această rugăciune ca introdusă ad-hoc de Mihnea cel Rău, pentru că în vremea acestuia — şi nu a lui Radu cel Mare — se ivise din nou pericolul turcesc şi al luptelor interne. Interpretarea aceasta este, desigur, greşită. Ectenia se găseşte în cele mai vechi Liturghiere bizantine pînă la cea mai nouă redacţie.[31] Macarie, în tabla de materie a Liturghierului său, numeşte această ectenie «Dumineca la utrenie, după canonul Treimic, cînd voieşti», denumire care s-a transmis în toate liturghierele slave de mai tîrziu.[32]

Insemnătatea Liturghierului lui Macarie stă în aceea că oferă, **pentru prima dată forma tipărită a slujbelor liturgice, în limba slavă.** Această traducere, credem că, nu a putut fi făcută decît, de Nifon, în timpul şederii lui în Ţara Romînească.

Octoihul (slavoneşte **Ogmoglasnic**) din 1510 oferă un tip interesant şi rar al acestei cărţi; el nu este nici **Octoih mare** (cu cîntările utreniei şi vecerniei pentru toate zilele săptămînii, în toate cele 8 glasuri), nici un **Octoih mic** (care cuprinde cîntările utreniei şi vecerniei, tot pe opt glasuri, dar numai pentru zilele de sîmbătă şi duminică).

Octoihul macarian cuprinde numai glasul întîi pentru toate zilele săptămînii, iar glasurile 2-8 sînt redate numai pentru cîntările rostite sîmbăta şi duminica. In paginile acestei reviste s-a publicat un studiu amănunţit asupra Octoihului macarian şi a materiei lui, care ne dispensează de a mai repeta problemele legate de cuprinsul lui bisericesc.[33] Reţinem concluzia preţioasă că **Octoihul** 1510 este un tip **mixt** de Octoih, în timp ce **Octoihul** 1494 (tipărit, zice-se, la Cetinje)[34] este un Octoih mare. Deşi ieromonahul Macarie este tipograful ambelor Octoihuri (numele lui e menţionat ca atare în postfeţele cărţilor), totuşi, pentru imprimarea celui din 1510, el a primit ca model un manuscris cu totul nou şi deosebit, atît ca conţinut, cît şi ca ornamentaţie grafică.

Acest manuscris model venea, desigur, de pe teritoriul romînesc, încît pot fi invocate şi pentru Octoihul 1510 vorbele lui B. P. Haşdeu scrise pentru Tetravanghelul lui Neagoe, 1512: «Prin urmare, chiar presupunîndu-se că aceste litere (şi ornamentaţii — D. S. şi V. M) s-ar fi turnat sau săpat în Veneţia pentru trebuinţa tiparului romîn, şi tot încă rămîne constatat că desenul primitiv era curat romînesc, luat de prin manuscriptele muntene şi moldovene din secolul precedent».[35] Postfeţele, scrise probabil de Macarie, nu au fost scrise la fel pentru ambele Octoihuri şi dife-

30. P. P. Panaitescu, *450 de ani de la prima tipăritură în Ţara Romînească,* în *Călăuza bibliotecarului,* XI (1958), nr. 7 (iulie), p. 23.

31. *Liturghier,* Bucureşti, ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, 1956, p. 42: «Incă ne rugăm pentru ca să se păzească Sfînt lăcaşul acesta, ţara aceasta... de foc, de sabie, de năvălirea altor neamuri şi de războiul cel dintre noi...».

32. Pr. prof. Ene Braniste, *Liturghierul slavon tipărit de Macarie la 1508,* în *Biserica Ortodoxă Romînă,* acest număr, p. 1035 urm. In lumina acestui studiu liturgic nu se mai poate susţine ideea lui P. P. Panaitescu, că Macarie a anunţat în tabla de materii a Liturghierului o rugăciune, dar că la paginile respective (coala 14, f. 3) a publicat altă rugăciune. Rugăciunea numită de P. P. Panaitescu «pentru apărarea patriei», este ectenia ce se rosteşte Duminica, în cadrul litiei, după Canonul Treimii.

33. S. Salaville, *Liturgies orientales,* Mayenne, *1932,* p. 186-188, şi P. P. Panaitescu, *Oct. Macarie* în rev. *Biserica Ortodoxă Romînă,* 57 (sept.-oct. 1939), p. 525-550.

34. Virgil Molin socoteşte că tipăriturile macariene din perioada 1493-1496 nu-s tipărite la Cetinje, ci tot la Veneţia.

35. B. P. Haşdeu, *Un tezaur de tipo-xilografie romînă de pe la 155,* în *Traian,* 1869, nr. 23, din 18 iunie, p. 92.

rențele sînt determinate de condițiile social-politice, care erau într-un fel în Muntenegru la 1494 și altele în Țara Romînească pe la 1510. In Octoihul muntenegrean (1494) Macarie scrie în numele principelui Gheorghe Țernoevici, care spune că «Bisericile <sînt> lipsite de sfintele cărți, pentru păcatele noastre, prin prădăciunile și pustiirile fiilor lui Agar»[36] (agarenii=turcii). In Octoihul romînesc (1510) domnitorul Vlăduț cel Tînăr, care venise la tron cu consimțămîntul turcilor și îi menaja pe aceștia, nu putea îngădui să apară într-o carte patronată de el, o plîngere împotriva turcilor. De aceea el motivează publicarea **Octoihului,** nu ca o urmare a năvălirii turcilor, ci prin aceea că «Dumnezeu cel într-o Treime venerat a binevoit să umple biserica sa cu deosebite cărți, pentru glorificarea și folosul cititorilor».[37] In restul și în ce au ele mai obișnuit, postfețele se aseamănă una cu alta: cer iertare pentru greșelile de tipar și dau datele de apariție după același sistem feudal de datare.

Din punctul de vedere al practicii bisericești, **Octoihul** lui Macarie din 1510 a stabilit **o practică unitară de cult.**

Tetraevanghelia lui Neagoe s-a terminat de tipărit în 25 iunie 1512 (dată menționată în epilogul cărții).[38] Cartea cuprinde cele 4 evanghelii așezate în ordinea canonică răsăriteană veche: Matei, Marcu, Luca și Ioan, dar cu indicarea, pe margine, a pericopelor (zacealelor), astfel ca preoții să știe dumineca (sărbătoarea sau ziua săptămînii), în care trebuie să citească pericopa respectivă. Acest mod de a înfățișa evangheliile diaconului (lectura evangheliilor este oficiată de diacon și numai cînd lipsește acesta de preot),[39] este cel mai vechi folosit de noi; s-a transmis, prin tradiție tuturor vechilor manuscrise și tipărituri de tetraevanghele și s-a practicat pînă în 1632, cînd **Evangheliarul** a luat locul tipului învechit al tetraevanghelelor.[40] Insemnătatea **Tetraevangheliei** lui Neagoe (1512) stă în faptul că este **prima tetraevanghelie tipărită pentru toți ortodocșii,** care foloseau limba slavă ca limbă oficială a cultului religios. Ca măestrie grafică, este așa de artistic concepută, încît ornamentele ei, (pînă și stema Țării Romînești), o parte din inițialele mărite și împodobite au fost desenate aproape întocmai și folosite la imprimarea **Tetraevangheliei** de la Belgrad, din 1552.[41] **Tetraevanghelia** lui Neagoe a fost copiată întocmai în ms. slav nr. 503 din Biblioteca Academiei R. P. R.[42] Copistul manuscriptului și anul copierii nu-i cunoaștem pentru că din ms. lipsește foaia care cuprindea aceste prețioase elemente de datare. Dar se păstrează totuși cuvintele: «eu..., Io Vlad, marele voievod și domn a toată țara Ungro

36. P. P. Panaitescu, *Oct. Macarie,* p. 536.

37. *Ibidem,* p. 532 și *B.R.V.,* IV, p. 166.

38. *B.R.V.,* I, p. 9-21 (admirabilă prezentare bibliografică cu numeroase reproduceri fotografice în culori)

39. S. Salaville, *Liturgies orientales,* Mayenne, 1932, p. 184-185.

40. *Evanghelia* tipărită de mitropolitul Teodosie, în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino. Vezi Tit Simedrea, *Tetraevanghelul vistiernicului Matiaș, manuscript din anul 1535,* București, 1934, p. 7.

Se știe că în Evangheliare, fragmentele de Evanghelii ce trebuie citite sînt rînduite după zilele anului, începînd cu Duminica Paștilor, astfel: Ioan, Matei, Matei și Marcu, Luca, Luca și Marcu (Servien Salaville, *op. cit.,* p. 184 și Tit Simedrea, *op. cit.,* p. 9-11).

41. *B.R.V.,* I, p. 20-21.

42. Al. Grecu (P. P. Panaitescu), *Contribuții la începuturile tipografiei slave în Țara Romînească,* în rev. *Studii și Cercetări de bibliologie,* I (1955), p. 233-238 (abreviem aceste titluri prin: Al. Grecu, *Începuturile*).

A-PDF Page Cut DEMO: Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

Vlahiei şi a Podunaviei, **fiul prea bunului şi marelui domn Io Radu voievod** (sublinierea D. S. şi V. M.), am rîvnit cu ajutorul Sfîntului Duh şi cu dragostea către dumnezeieştile şi sfintele biserici, am scris această carte mîntuitoare de suflet, Tetraevanghelul...». [43] Cine este acest Vlad voievod, fiul lui Radu voievod, în timpul căruia s-a copiat Tetraevanghelul? Este Vlad Vintilă, domnul Ţării Romîneşti între 1532-1535, cunoscut în istorie şi sub numele de Vlad Spînzuratul, pentru că l-au spînzurat boierii «în luptele pentru cîştigarea tronului muntean». [44] Vlad Vintilă a fost fiul lui Radu cel Mare şi deci manuscrisul slav 503 s-a copiat între 18 septembrie 1532—10 iunie 1535, iar nu — cum scrie greşit Al. Grecu, [45] în timpul lui Vlăduţ cel Tînăr (1510-1512), care a fost **fratele** lui Radu cel Mare, iar nu fiu. Prin restabilirea adevărului, nu se mai poate susţine afirmaţia că Tetraevanghelia din 1512 a început a se imprima din timpul domniei lui Vlăduţ cel Tînăr, nici că au existat două tipuri din **Tetraevanghelie**, unul care indica domn al ţării pe Vlad, altul pe Neagoe. [46]

Este clar că Biserica romînă, instituţie feudală teologică, a urmărit să înlăture cu ajutorul acestor trei cărţi, tipărite la începutul secolului al XVI-lea toate contrazicerile care caracterizau în vremea aceea literatura noastră religioasă şi practica bisericească.

*

Ne-am putea opri aici cu articolul nostru, dar în acest caz nu ar fi complet. Inceputurile tiparului romînesc sînt strîns legate de tiparul veneţian. Fie că tipăriturile macariene au fost imprimate în Veneţia, fie în ţara noastră, este clar că ele au la bază o muncă şi o tehnică originar veneţiană. De aceea vom arunca o scurtă privire asupra Veneţiei, oraş al tipografiilor, în secolul al XVI-lea.

La data apariţiei lui Gutenberg, cu epocala lui invenţie (1440), Veneţia era într-adevăr «regina mărilor», deşi spre sud-est se auzea zornăit de arme, care anunţa apropierea cuceritorilor turci. Oştirile lui Mahomed al II-lea băteau la porţile posesiunilor veneţiene şi ale reşedinţelor vasalilor din Balcani.

Printr-o extrem de lucrativă politică comercială, Republica Veneţiană îşi cîştigase rolul de frunte în comerţul maritim şi bogăţii nemăsurate veneau de peste mări pentru oraşul lagunelor. Aci s-au aglomerat toţi marii creatori, aci au luat naştere curente de artă, aci au fost date nemuririi opere de neasemuită valoare artistică.

Toată această viaţă de intensă consumaţie, trebuia întreţinută, din fiscalitate sau din venituri vamale, pe care un oraş, şi încă unul pe lagune, nu putea să le asigure, decît printr-un mare export de mărfuri, sau printr-un masiv comerţ maritim şi din transporturi navale rentabile. [47] Calitatea

43. Al. Grecu, *Inceputurile*, p. 236.

44. George D. Florescu, *Un inel domnesc din veacul al XVI-lea şi cîteva consideraţii noi cu privire la neamul Basarabilor din acel veac*, Bucureşti, 1940, p. 13. Cronica veche a ţării (*Magazin istoric pentru Dacia*, IV (1947, p. 271), spune că Vintilă Vodă de la Slatina a fost *tăiat* de boieri în malul Jiului, lîngă Craiova, unde mersese «să vîneze cerbi».

45. Al. Grecu, *Inceputurile*, p. 237.

46. *Ibidem*, p. 237; şi nota 1 de la această pagină, cade.

47. Un bancher veneţian, Girocomo Priuli, pătruns de pericolul înaintării turceşti, scrie la 1501 următoarele: «...după cum copilul nu poate fără lapte, aşa nu poate vieţui

produselor veneţiene era de o reputaţie bine stabilită în acea vreme, începînd cu cristalurile de Murano, cu oglinzile de Veneţia, dantela veneţiană, arta filigranelor şi a giuvaericalelor, manufacturile, lumînările, faianţăria, vopselurile de Veneţia şi terminînd cu construcţiile navale.[48]

Cei care au condus finanţele Veneţiei, au înţeles însemnătatea tiparului în **producţia de carte** şi au întrevăzut poziţia cărţii ca articol de export în politica comercială a Republicii.

Pe la anul 1500, Veneţia suferă mai multe înfrîngeri: turcii apar pe coasta adriatică, Republica pierde terenul în Moesia şi Levant, apare Lisabona concurentă pe piaţa condimentelor. Prin descoperirea Indiei, Veneţia pierde relaţiile cu Egiptul. In aceste împrejurări, meşteşugarii tipografi din cele peste 50 de oficine şi conducerea sînt preocupaţi de a contribui la menţinerea izvoarelor de bogăţie şi, deci, la menţinerea splendorii singurului imperiu colonial din evul mediu.

La Veneţia tiparul n-a fost privit numai ca o artă, căci cu excepţia lui Aldo Manuzio, mare meşter tipograf, om de litere şi artist, dar veşnic în criză de bani, toţi ceilalţi mulţi tipografi veneţieni nu erau decît meseriaşi pricepuţi, editori iscusiţi şi mai ales negustori buni.

La Veneţia existau toate condiţiile prielnice promovării tiparului animat de o intensă activitate editorială. Dar tiparul este un meşteşug de tehnică complexă.

Tiparul începe cu patriţa, adică cu stempelul (ponsonul).

In prealabil se cer desenatori, caligrafi, constructori de litere, creatori de caractere şi de tipuri noi de litere. La Veneţia au fost desenatori dotaţi; Jenson şi Aldo Manuzio au fost înşişi creatori de caractere, care le poartă pînă azi numele («Jenson-antiqua» şi «aldinele»). Istoria tiparului ne-a transmis numele xilografului şi gravorului de casă al oficinei Toresano-Aldo Manuzio: a fost Giacomo di Barbieri. Erau turnători de litere, culegători, tipăritori şi legători iscusiţi. Aprovizionarea cu hîrtie se făcea uşor. Morile de hîrtie aşezate pe apele numeroaselor rîuri alpine, ce se scurgeau spre şesul lombard, constituiau hinterlandul controlat, sau stăpînit direct de republica veneţiană. Deci, cea mai de seamă materie primă din industria tiparului, venea din ţară proprie, fără greutăţi de transport, fără taxe vamale, în cantităţi suficiente şi la timp obţinute. Insăşi hîrtia tipăriturilor macariene, provine din aceste «hardughii» italo-veneţiene.

Editarea şi difuzarea erau de asemenea favorabile. In special, difuzarea asigura tiparului veneţian o poziţie de netă superioritate. In numeroasele ambarcamente ce purtau pavilionul sfîntului Marcu peste ţări şi mări, se puteau face transporturi nelimitate şi neîmpiedicate de nici o putere poli-

---

oraşul nostru fără comerţ» (Grete de Francesco, în «CIBA-Rundschau»). In această notă şi în altele cîteva, care vor urma, nu vom da indicaţiile bibliografice necesare. Explicaţia este că notele respective au fost luate din publicaţii care nu se găsesc în ţară şi deci nu le mai putem urmări. Ne-am gîndit că este mai bine a dispensa pe cititori de unele completări bibliografice, recunoaştem, foarte necesare, decît de a-i dispensa de materialul faptic cuprins în aceste note.

48. La 1423 moare bătrînul doge Tommaso Mocenigo, care a condus Veneţia în în cea mai înfloritoare epocă. La moarte, marele doge, pătruns de spiritul caracteristic «negustorului din Veneţia», a vorbit urmaşilor săi... în cifre: «Avem (Veneţia) în circulaţie un capital de comerţ de zece milioane ducaţi, la care cîştigăm patru milioane ducaţi: două din import şi două din export. Avem 3.000 corăbii cu 11.000 marinari şi la aceştia (adăugaţi) 6.000 constructori navali, 16.000 ţesători de mătase şi pînzeturi trăiesc la noi. O mie de patricieni au venituri între 700 şi 4.000 ducaţi» (G. de Francesco, *op. cit.*).

tică sau militară. Se puteau tarnsporta pachete de mare volum, cu cărţi gata tipărite şi legate, sau baloturi de hîrtie în coli tipărite, în orice cantităţi, căci tonajul veneţian era unic pe lume. In Veneţia de atunci mişunau agenţii şi reprezentanţii comerciali ai diferitelor porturi, case de transporturi, oraşe şi ţări, avînd menirea să facă comenzi de mărfuri, să asigure expediţia şi transportul acestora în bune condiţiuni, făcînd plăţi, negociind şi obţinînd condiţiuni avantajoase.

In acest mare circuit economic se plasează la timpul său şi tiparul veneţian, cu o producţie ce depăşea cu mult cantitatea mică a plasamentului local. Se pomeneşte de cifre pe care le credem exagerate, susţinîndu-se că în epoca de înflorire a tiparului veneţian ar fi funcţionat peste 150 de tipografii. F. Ongania [49] aminteşte de 53 (le publică chiar numele) ceea ce este o cifră record, neîntîlnită nici măcar la Maienţa, oraşul de baştină al tiparului; aceasta înseamnă că la Veneţia aproape fiecare lagună avea o tipografie. [50] Mulţi tipografi-editori, librari, fabricanţi de hîrtie, şi-au susţinut profesiunea şi existenţa lor pe carte. La fel a procedat şi Macarie al nostru, care, se ştie, s-a iniţiat în arta tiparului la Veneţia.

Mai tîrziu se formează la Veneţia o puternică organizaţie de breaslă tipograficească, pentru apărarea intereselor comune, pentru dezlegarea problemelor profesionale şi pentru cîştigarea de noi drepturi.

Malmeti (**La storia di Venezzia della vita privata,** Torino, 1880) spune că viaţa breslelor de artisani, în care intrau xilografii, turnătorii de litere şi tipografii, erau condusă de o organizaţie constituită în corporaţii, numită «scuola», avînd ca menire protecţia muncii autohtone, exploatarea meseriei pe baze monopoliste, **păstrarea strictă a secretelor de producţie şi animarea spiritului sectar de breaslă.**

In această privinţă Konrad Haebler, un reputat istoric al tiparului, arată [51] că exclusivismul şi tendinţa de eliminare a concurenţei străine din cadrul breslelor veneţiene au fost aşa de perzistente, încît în primii ani ai introducerii tiparului la Veneţia (1469-1474) erau 10 meşteri tipăritori germani cu ateliere proprii, faţă de 9 veneţieni băştinaşi iar peste numai două decenii (la 1494) nu mai erau decît 4 germani din cei 50 tipografi existenţi la acea dată, pentru ca în anul următor să nu se mai găsească nici urmă de tipograf german. Pentru promovarea tipografilor autohtoni se acordau privilegii menite să apere paternitatea produselor. Astfel Aldo Manuzio se plînge într-un memoriu (1503) că la Lyon i se retipăresc lucrările fără autorizaţie, imitînd chiar insigna editorială (faimosul delfin încolăcit în jurul unei ancore). Protestul său a provocat emiterea unor scrisori de privilegiu, care sînt, de fapt, un început de legiferare a dreptului de autor şi a proprietăţii literare, aşa cum apare mai tîrziu şi în **Evangheliarul** slavonesc tipărit de Lorinţ la Alba Iulia, 1579. [52]

---

49. F. Ongania, *L'Arte della stampa nel rinascimento italiano,* Veneţia, 1894, 2 vol.

50. Această cifră apare în diferite publicaţiuni: Gerézdi Rabán, *Aldus Manutius magyar barátai,* în *Magyar Könyvszemle* (Caietele I-IV. anul 1945); Paul Dupont, *Histoire de l'imprimerie,* Paris, 1854, 2 vol.; H. Meissner şi Iohannes Luther, *Die Erfindung der Buchdrukerkunst,* Leipzig, 1900, etc.

51. In lucrarea *Die deutschen Buchdrucker des XV Jahrhundert im Auslande,* München, 1924, p. 24-39 şi 104-123.

52. *B.RM.,* I, p. 75, se pomeneşte chiar de o limită de 30 de ani, pentru pătsrarea drepturilor de editor, întocmai ca în legiferarea modernă: «Şi cu puterea marelui voievod Batăr Crişţov, în timp de 30 ani nimenea să nu îndrăznească a o tipări din nou».

Pe Ponte di Rialto erau concentrați librarii cu tejghelele lor («cum lora Botteghe»), iar prin lagunele învecinate lucrau de zor oficinele «stampadori»-lor. Insuși Aldo ocupă o astfel de librărie pe faimosul pod venețian.

Nu încape îndoială că Veneția a bătut recordul producției de carte. Se spune că pînă la 1500, anul care limitează epoca incunabulă, tiparul s-a exercitat în 200 localități, răspîndite în continentul nostru. Din acestea, în Italia erau în acea epocă 79 localități cu tipografii. Din tot ce s-a tipărit pînă la 1500, o cotă de 35% reprezintă tipăriturile efectuate în Italia (3386 lucrări) apoi 43%, adică 3756 volume erau produsele realizate în teritoriile locuite de germani, precum și în Olanda, Elveția, Boemia, iar restul de 22% în celelalte țări.[53] După catalogul incunabulelor (Gesamtkatalog der Wiegendrucke, Leipzig), cele mai mari tiraje se înregistrează la tipăriturile venețiene, precum și numărul cel mai mare de incunabule se atribuie Veneției, iar nu orașelor germane (țara de leagăn a tiparului).

Tiparul venețian încetase de a fi exclusiv o nevoie locală, el era un instrument de cultură cu caracter clasic și universal.

Conținutul, limba și forma acestor cărți, nu erau determinate de indicii locali venețieni, ci de nevoile pieții mondiale. Așa se explică de ce primele cărți tipărite la Veneția sînt atît de variate în conținut și formă, spre deosebire de alte orașe și țări, unde tiparul a început și s-a menținut prin cărți cu caracter religios. La Veneția, cel dintîi produs grafic, este o carte de Cicero (1469), urmată de cărți și manuale școlare răspîndite pe la toate universitățile de atunci, privind toate domeniile literaturii și științei, ca : Cosmografia (1477), Divina Comedie (1477), Geometria (1482), apoi codice juridice, Comediile lui Aristofan, clasicii latini (Horațiu, Cicero, Virgilius), scrisorile lui Hieronymus, un Manual medical și Istoria anatomiei, Sonetele lui Petrarca, Calendar italic, Geografie liberă, Ptolemeus, breviare cu note muzicale, gramatici de limba greacă, etc., etc., și foarte puține bisericești. Umanismul și burghezia voiau să emancipeze cultura și școlarizarea de sub dominația exclusivistă a Bisericii catolice.

Dar unii dintre meșterii-negustori de carte venețieni s-au întrecut și în prezentarea edițiilor de artă; acestea străbătînd mări și țări stîrneau admirația cititorilor.

La Veneția s-au creat literele cursive (italicele), aldinele, anticva; aci s-au tipărit întîia dată inițialele îngropate în zaț și s-a format un cult pentru inițialele cu arabescuri, figuri, flori; aci s-a tipărit întîia carte cu titlul interior, și la Aldo Manuzio, întîia carte cu predoslovie. La Veneția au strălucit iscusiți xilografi care au introdus frontispiciile, xilogravurile admirate și azi. La Veneția s-a turnat întîiul caracter grecesc și s-au tipărit cele mai multe cărți din literatura greacă; de asemena, zațul de note muzicale culese din caractere mobile, prima carte cu ridicări cartografice și cu hărți maritime (1490); primele cărți în limba ebraică, precum și glagolitica cu caractere desăvîrșite, tot la Veneția au văzut lumina tiparului.

In fruntea editorilor venețieni tronează personalitatea covîrșitoare a lui Aldo Manuzio,[54] iar breasla meșteșugărească este ilustrată mai

53. Karl Wehmer, *Inkunabelkunde,* Leipzig (1940), p. 227-228 (extras).

54. Ambroise Firmin-Didot, *Alde Manuce et l'Hellénisme à Venise,* Paris, 1875. Baschet P., *Aldo Manuzio. Lettres et documents,* 1887; Pierre Ambroise de Nolhac, *Les correspondants d'Alde Manuce. Matèriaux nouveaux d'histoire littéraire, 1485-1514),*

ales prin Andreas Torresano de la Assula, socrul lui Aldo. Am reţinut numai aceste două personalităţi, fiindcă, după părerea noastră, Torresano este direct interesat în tipărirea cărţilor macariene, şi este des amintit în numeroasele cărţi istorice scrise despre introducerea tiparului la Cetinie şi la noi. Torresano şi Aldo, socru şi ginere (din 1499), editori şi tipografi, sînt patronii acelei întreprinderi, pe care au ridicat-o pe culmile cele mai înflorite ale tiparului şi căreea i-au pus capăt numai moartea prematură a lui Aldo Manuzio (1515) şi sfîrşitul zilelor lui Torresano (1529).

Torresano[55] a învăţat meseria la Nicolas Jenson, cel care a introdus în anul 1470 tiparul la Veneţia. Torresano este pomenit ca aflîndu-se tipograf în tiparniţa lui Jenson, la 1474. La 1482, după moartea lui Jenson (1480), Torresano cumpără tipografia lui Jenson, dar fără ponsoane (pe care Jenson le lăsase moştenire lui Peter Uglheimer) şi înfiinţează una dintre cele mai mari tiparniţe din Veneţia.

După Bogeng,[56] Torresano este reputat nu atît ca meşter sau artist tipograf, ci **ca un iscusit om de afaceri** şi norocos întreprinzător, ca un îndrăzneţ editor şi iniţiat în politica economică a Republicii. Ii revine în istorie rolul de a fi fost trăsătura de unire între Jenson şi Aldo Manuzio.

Intre anii 1500-1515, asociat cu ginerele său, ambii pun în funcţiune cea mai renumită tiparniţă din cîte s-au cunoscut de la invenţia tiparului şi pînă la acea dată. Au editat 150 opere, au jonglat cu formatele, folosindu-se de acelaşi zaţ pentru diferite formate, au redus formatele pînă la ediţiile de buzunar (atribuite lui Aldo) şi au scos ediţii noi, completînd pe cele vechi cu suplimente noi.

Torresano şi Manuzio, ca toţi marii editori din acea epocă, aveau nevoie de consilieri editoriali, care erau pregătitori de manuscrise dar şi corectori, revizori de texte, sfătuitori comerciali şi agenţi plasatori, în aceeaşi persoană. E suficient să citäm că pe lîngă tiparniţa lui K. Swynheym şi Arnold Pannartz la Roma (1468), a funcţionat un astfel de consilier, pe care Haebler îl numeşte «ein art Verlagsdirektor» (un fel de director de editură); sau un alt exemplu: grecul Ianus Lascaris (Rhyndakenos), care a fost timp îndelungat preţios sfătuitor, autor şi conducător al secţiei de limba greacă, pentru editiile clasicilor elini în vasta întreprindere a lui Aldo Manuzio. Pînă la sfîrşitul secolului al XVI-lea, s-au angajat asemenea consilieri străini, cum a fost şi **Anton Dalmata**, adus din Dalmaţia (la 1560) tocmai la Tübingen, ca specialist cunoscător al glagoliticelor, în tiparniţa lui Stephan Consul.[57]

Torresano începînd a tipări cu chirilice, era firesc să-şi ia un consilier pentru secţia chirilică, cu atît mai mult cu cît tipărea în limba slavă.

Roma, 1888; Demetrio Marzi, *I tipografi tedeschi in Italia durante il secolo XV;* Dr. Gulyas Pál, *Aldinák,* Budapesta, 1908.

55. Numele lui ca tipograf apare întîia oară în lucrarea *Panormitanus,* vol. I, ce lese de sub tipar la 2 noiembrie 1482. Numele este cunoscut sub diferite variante: Torresanus, Thoresanus, Torresani, de Toresanis, Andreas de Assula etc.

56. G. A. E. Bogeng, *Geschichte der Buchdrukerkunst der Frühdruck,* Dresden, f.a., pagina 423.

57. Consul, împreună cu nobilul Hans Ungad, baron de Sonnegg, urmăreau să răspîndească credinţa luterană în Carintia pe calea unor cărţi tipărite cu glagolitice comandate la gravorul de ponsoane Johann Hartwach din Nürenberg. In această tiparniţă cu glagolitice ar fi apărut chiar o Biblie luterană croată, la 1583-1584 (Karl Faulmann. *Ilustrierte Geschichte der Buchdrükerkunst.* Wien-Pest-Leipzig, 1882, p. 287-288.

Macarie din Zeta a fost desigur consilierul, poate și meșterul tipograf al secției slave din oficina Torresano. Intre Veneția și țara vasală a Țernoevicilor, relațiile erau, după cum se știe, foarte strînse. Este firesc să presupunem că Macarie a plecat de la mitropolia Zetei, din îndemnul mitropolitului Vasile, spre Veneția, în căutare de cărți necesare slujbii bisericești. Drumurile nu puteau duce decît la tiparnița lui Torresano, tipăritorul la 1493 al unui **Breviarium illyricum,** cu glagolitice.[58] Macarie a devenit aci consilierul pentru limba slavă al întreprinderii editoriale Torresano, cu titlul de «revizor de texte și supraveghetor de tipar», cum erau considerați la Veneția acești colaboratori (G. A. E. Bogeng, **op. cit.,** p. 524) Macarie a avut însă un rost lărgit. După cum se știe, țara de origine a lui Macarie (Crnagora) n-a avut tradiția unor cărți bisericești manuscripte deosebite, ieșite din școli de miniaturistică, cum au existat altele în Balcani, chiar în voievodatele noastre. De bună seamă, Macarie a întocmit deci și manuscrisul pentru zețari, ceea ce l-a îndreptățit să afirme în epilogurile cărților tipărite de el pentru Muntenegru: «am muncit cu mîinile». Altfel se prezintă Macarie în postfețele cărților tipărite pentru Țara Romînească. Pentru aceste cărți el a primit manuscripte din țară, de-a gata, bune pentru culegere, încît Macarie se mulțumește să afirme: «Am săvîrșit noi», un final pe care îl putea exprima șeful unei secții, pentru întreaga lui echipă. Ca tipograf la Veneția, Macarie a trebuit să supravegheze primele scobituri de ac în ponsoanele gravorilor, dirijînd configurația literelor după caracterul slav; el a procurat sau mai bine zis, a compus manuscrisul pentru Cetinie; tot Macarie a ajutat pe zețari la culegere, tălmăcindu-le înțelesul literelor din alfabet, el a corectat și a revizuit zațul, încît nu-i exclus să fi învățat și zețuirea și, în fine, el a făcut și legătura cu piața de desfacere, avînd mandatul și legătura cu Țernoevici și mitropolitul Zetei, Vasile.

Fig. 1. Litera M cu «poale» și M «aliniat», comparativă între tipăriturile lui Macarie (M cu poale) și cele posterioare de la Tîrgoviște, Brașov, Govora, Iași, Belgrad, București, toate avînd M aliniat (v. pag. 16 M din planșă)

În paginile care urmează găsim necesar să arătăm însușirile de tehnică tipografică ale Liturghierului 1508. Aceste însușiri pot fi generalizate și pentru **Octoih** (1510) și **Tetraevanghel** (1512) și pe care, tipografii de mai tîrziu au căutat să le imite (Brașov, Govora etc.), dar ei n-au ajuns la perfecțiunea modelelor imitate.

*

Primele noastre cărți, deși tipărite după 1500, sînt totuși numite de Odobescu, în mod figurat «incunabulele tipografiei romînești». Intr-adevăr ele nu pun o problemă simplă de culegere de litere dintr-o zețuire existentă, ci pentru tipărirea lor, totul a fost început în mod gîndit, calculat și croit, după specificul și înfățișarea manuscriptului dat ca model.

58. Despre acest rar incunabul, din care un exemplar se află la Biblioteca Brukental din Sibiu, vezi studiul lui Virgil Molin, apărut în revista «Studii Teologice» nr. 7-8, 1958, p. 494-517.

Dacă supunem **Liturghierul** (1508) unei examinări tehnice sistematice, va trebui să ne conducem după norme stabilite în general pentru studiul incunabulelor. [59]

Metoda de cercetare constă, de fapt, în examinarea tuturor proceselor tehnologice şi a materialelor care contribuie la realizarea cărţii ca produs tipografic. Schema se impune, de la sine, în ordinea următoarelor criterii de cercetare:

Litera: Se examinează corpul literei, trăsăturile grafice (ductus-ul), desenul (grafismul), stilul, familia de caractere tipografice. De cine a fost concepută şi în ce epocă a fost turnată; în ce oraş (tipografie) a fost introdusă şi în care alte lucrări contemporane a mai apărut în aceleaşi condiţiuni de turnătorie de litere; aliajul (gradul de uzură), ligaturile, abreviaţiunile, defectele de turnătorie, lipsa de omogenitate la ajustarea matriţelor etc.

Zaţul: Spaţiul între cuvinte şi între rînduri, marginile albe, numerotarea paginilor (custodele), punctuaţia, ortografia, ca elemente de comparaţie; amestecul de caractere, greşelile de tipar. Tot la acest capitol s-ar putea cuprinde şi examinarea provenienţei manuscrisului şi deducţiile ce se pot face din caracteristicile acestuia, cum este cazul în cercetarea cărţilor macariene din perioada romînă (1508-1512), şi care are în speţă o deosebită importanţă.

Ilustrarea: Decoraţia paginilor, titlurilor, copertelor şi a cărţii în general; tehnica de a obţine clişee xilogravate, pentru iniţiale, frontispicii, titluri, vignete, chenare etc.

Tiparul: Claritatea, presajul, registrul, passer-ul, potriveala, cerneala şi ungerea cu cerneală, calitatea cernelurilor, tiparul în două culori («punctura»).

Hîrtia: Calitatea, formatul, grosimea, filigrana, proveniența, epoca ei de fabricaţie.

Legătura: Materialele şi sculele. Tehnica de formare a cotorului. Stilul şi tehnica de ornamentare a scoarţelor. Presajul şi poleitura. Şcoala de artă pentru legat.

Luînd ca bază această metodă de cercetare, iată ce consideraţiuni se pot reţine în legătură cu tipăriturile macariene:

Litera: Nu încape îndoială că avem de a face cu caractere concepute de-a dreptul pentru **Liturghier**, cît şi pentru celelalte două opere macariene. Dovezi:

a) Nu este acelaşi caracter de literă ca la cărţile din «perioada Cetinie». Savantul filolog V. Jagic a remarcat primul această deosebire, [60] dar chiar un simplu cititor, comparînd tipăriturile lui Macarie, seria «Cetinie» cu seria «Tîrgovişte», va putea constata evidenta deosebire. Pentru a uşura această comparaţie, să luăm de exemplu litera «M» din cele două Octoihuri. Exemplificarea demonstrată la fig. 1 şi la pag. 16 din planşă, va

59. Epoca de leagăn a tiparului este socotită de la 1440 pînă la 1500. Există o bogată literatură în această materie. Citărn, în special; lucrările lui K. Haebler, *Der Inkunabelkunde,* Leipzig, 1925, şi *Typenrepertorium der Inkunabelzeiten,* precum şi publicaţiile societăţii «Wiegendruckgesellschaft» din Leipzig-Berlin, dintre anii 1925-1936 şi alţi autori, mai vechi ca Georg Wolfgang, Panzer, Ludwig Hain, Proctor etc., precum şi catalogarea incunabulelor cuprinse în opera *Gesamtkatalog der Wiegendrucke,* Leipzig, 1925-1938 (8 volume).

60. Dr. V. Jagic, *Der erste Cetinjer Kirchendruck vom Jahre 1494.* Wien, 1954. Lă noi, P. P. Panaitescu, *Oct. Macarie.*

fi concludentă pentru oricine. Aceeaşi analiză comparativă s-ar putea face şi pe baza altor litere A, З, G, X, etc.).

b) Continuînd metoda comparativă, este incontestabil că litera de lá Liturghier, ca realizare grafică, este inspirată de-a dreptul din manuscrisele noastre. Cu aceasta sînt de acord toţi cercetătorii noştri, începînd cu Haşdeu, care a pus problema întîi.[61]

Revenind la fig. 1 şi pag. 16 din planşă, ca exemplu pregnant şi care are semnificaţia lui, după cum se va vedea, vom reţine că trăsăturile acestui M cu «poale», depăşind în jos zaţlinia, adică eşind din aliniere, este specific manuscriptelor epocii şi cu deosebire celor din Moldova contemporană, dar şi din epoci antemergătoare. După încheierea perioadei 1508-1512, nu mai apare în această formă în tiparul nostru, căci începînd cu perioada Liubavici şi Coresi-Braşov, se revine la M aliniat (pag. 16). Această revenire la M aliniat este completă chiar în Evangheliarul de la 1552 (zis de la Belgrad), despre care se ştie că este considerat, de altfel, ca o copie fidelă a Evangheliarului nostru (1512). Se vede că litera M cu «poale» a displăcut tipografului, sau i s-a cerut să se conforme specificului din chirilica manuscriptelor sîrbeşti, aşa cum au fost gravate pentru Cetinie (cu M aliniat).

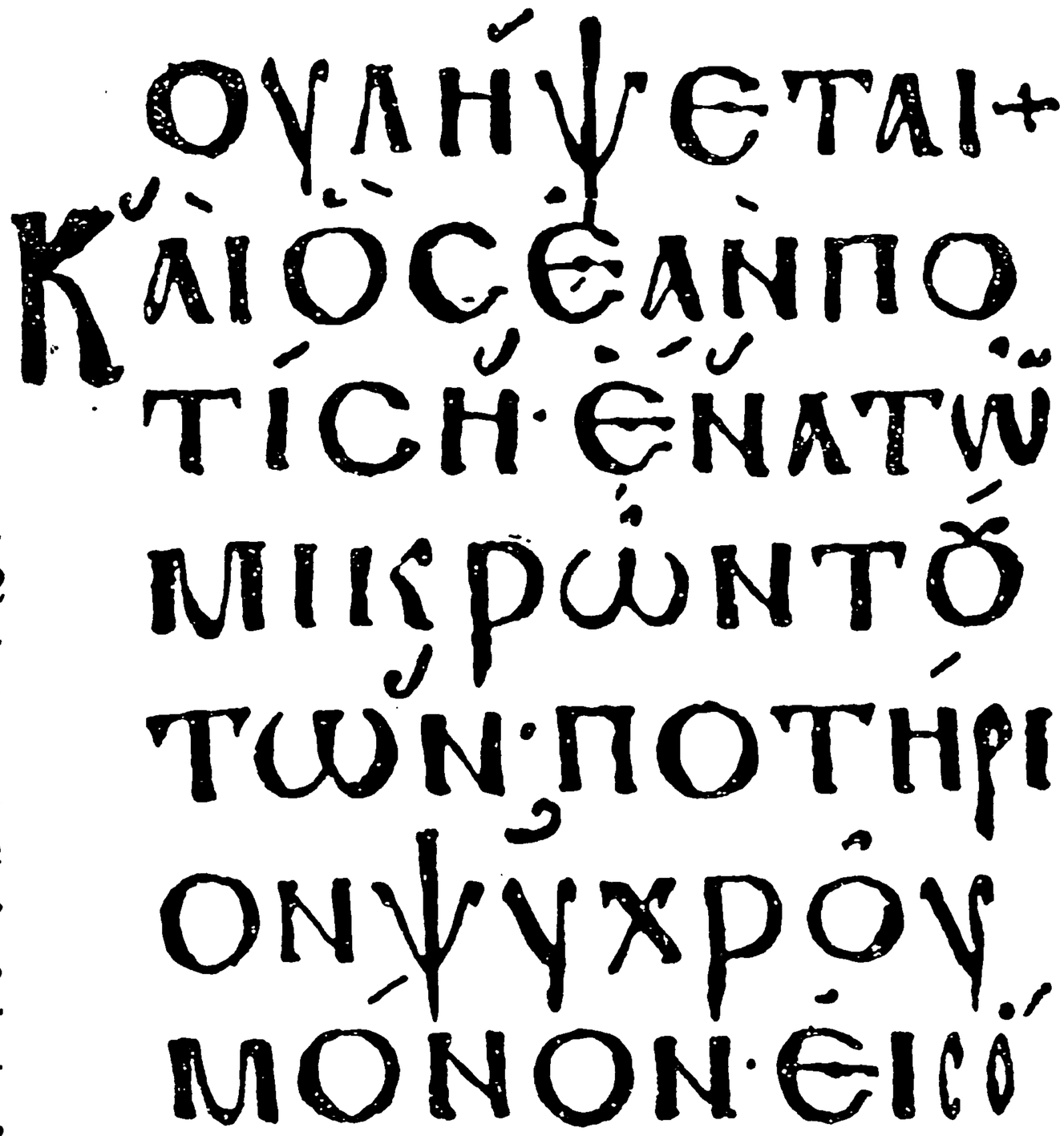

Fig. 2. — Scriere uncială grecească din veacul al IX-lea. (A se vedea M cu «poale»).

Dacă se caută sursa acestui M cu totul aparte, se va putea merge cu secole în urmă, pînă la un evangheliar grec vechi, din anii 940 (fig. 2) scris într-o uncială veche grecească; aici am putea identifica această trăsătură caligrafică, transmisă succesiv din mînăstire în mînăstire, pînă la copiştii şi miniaturiştii noştri din şcoala Neamţului, la care anumite trăsături ca acestea de la litera M, iau expresii decorative. La litera macariană peste tot, ductus-ul (trăsăturile) gravat se modelează, cît mai apropiat de mss. (vezi planşele). Ii împrumută, atît cît permite turnatul în metal, supleţea şi graţia originalului scris de mînă. Unghiurile tind a fi rotunjite, deşi acul şi dăltiţa gravorului le face cîte odată mai colţuroase. In general la tipăriturile noastre este o chirilică, largă, aerisită, cu vădită preocupare

61. B. P. Hajdeu, *Un tezaur de tipo-xilografie romînă de pe la 1550,* în *Traian,* 1869. nr. 18, 20, 23, şi 27 din 4, 11, 18 şi 29 iunie 1869, p. 72, 80, 92 (aici se pun probleme), şi p. 10. N. Iorga, *L'Ornamentation d'un vieux livre roumain,* în *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale,* X (1923), p. 51-53. Emil Turdeanu, *Miniatura bulgară şi începuturile miniaturii romîneşti,* Bucureşti, 1942

pentru decorativ, spre deosebire de caracterul din seria Cetinie, mai îmbîcsit, cu incertitudini în grafism, şi cu o zeţuire mai strict tipomecanizată. La cărţile noastre şi cu deosebire la Liturghier, se resimte în ce măsură acul şi dăltiţa gravorului s-au lăsat conduse de frumuseţea trăsăturilor din originalul romînesc. Din textele caligrafiate în evangheliarele moldoveneşti (v. planşele) respiră atmosfera unui autentic romînesc, mărturia unei animate fantezii în căutare de forme specifice. In fiecare trăsătură grafică, în fiecare literă recunoaştem dorinţa de a obţine expresii aparte, am putea spune cu totul proprii mediului creator. Pe această linie de orientare şi de inspiraţie au mers realizatorii garniturii de caractere chirilice de la tipăriturile macariene, izbutind mai mult sau mai puţin, în funcţie de condiţiunile tehnice ale epocii de început de tipar. Orice încercare de a compara cu caracterele chirilice din perioada anterioară (Cetinei), sau următoarele (Liubavici, Coresi etc.) nu pot avea loc. In aceste tipărituri, în care de la Macarie nu avem decît postfaţa (un text cu formule adulatorii), totul este al nostru, din inspiraţia noastră, din creaţiile noastre, aşa cum le-am cerut tipografului şi în bună măsură le-am obţinut, şi care nu au nimic comun cu Cetinie. Iar la Coresi, lucrînd la Braşov, tehniceşte cu totul inferior Veneţiei, nimic n-a rezultat nou, mărginindu-se la imitaţii rudimentare. De aceea, tipăriturile macariene au un chirilic proaspăt, ornamental şi cu o trăsătură generală aparte. Pe drept cuvînt putem atribui deci chirilicului veneţian din primele noastre cărţi, o origină **autentică romînească.**

In decursul perioadei macariene se mai poate observa o preocupare de a perfecţiona caracterul chirilicei, încît pînă la cea de a treia tipăritură, Tetraevanghelul, litera apare tot mai perfecţionată ca trăsătură, căutînd să înlocuiască unele, să creeze variante pentru altele, fiind vizibilă tendinţa spre trăsături cît mai ordonate, cît, mai tipografice. Exemplificarea se poate face cu litera chirilică **Х** (=h), care la **Liturghier** are un grafism dezordonat, mult prea liber, după copia fidelă a modelului din manuscript, în timp ce în **Tetraevanghelul** 1512 tinde spre geometric, cu trăsături ce se încadrează în oglinda aşezată a paginei de zaţ şi în normele de corp şi aliniere tipografică. La Tetraevanghel litera О are trei variante: una cu О îngust («şmal»), cu şi fără accent, alta О rotund, aproape de forma latină (anticva) şi un О numit «extendent», neobişnuit de lărgit, distonant din forma de zaţ (cu accente), găurind supărător în alb oglinda neagră a paginei. Tot trei variante găsim şi la litera **Ꙁ** (=s) cu voltă largă. Litera în general este variată. Felurite prescurtări şi ligaturi, inovate de la o ediţie, la alta, neexistente mai tîrziu în tipografia chirilică, le găsim din plin, în cărţile macariene romîne (fig 5).

Tot în acest capitol, e cazul să precizăm că greşit se afirmă în unele scrieri asupra tipăriturilor macariene, că **«titlurile» sînt culese cu litere «capitale».** Aceste cărţi nu au titluri în sensul propriu zis al cuvîntului, ci aşa numitele titluri (rîndul sau rîndurile cu litere mai mari), încep în frunte şi se continuă cu textul ce urmează.

Despre «capitale», ca noţiune tipografică, nu se poate vorbi în cărţile macariene, fiindcă majusculele sau versalele,[62] spre deosebire de minuscule, nu existau atunci. Ceea ce apare «cu capitale» (de ex. la Liturghier) şi tipărite în roşu, nu este decît o subliniere de texte în formă de titlu, dar

62. Acesta este termenul tipografic azi în uz.

cu litere ce nu s-au cules (adică nu din capitale turnate ca literă mobilă), ci s-au desenat mai mare, s-au gravat în lemn ca şi frontispiciile şi literele iniţiale. Tiparniţa primelor noastre cărţi n-a avut decît un singur corp de literă. Dovada: literele acestea din «titluri» nu au caracteristica tipică a turnării în plumb, a unei litere mobile, adică literele desenate nu au corp aparte, turnate pe un cheglu [63] separat şi care întrerupe orice trăsătură (ductus) ce ar putea lega imaginea grafică a unei litere de alta. Ori titlurile macariene reproduc fidel originalul manuscript, în care literele sînt grupate în ligaturi libere şi oarecum fanteziste, intercalîndu-se una în alta. Este şi aceasta o demonstraţie, în ce măsură tehnicienii tiparniţei s-au lăsat seduşi de frumuseţea acestor titluri, cu scopuri pur ornamentale şi care, de fapt, ar fi trebuit completate ulterior cu dichis manual de către miniaturişti. Încercări de a crea corpuri de literă intermediară s-au făcut doar foarte timid şi primitiv la unele iniţiale mici, din corpul paginilor.

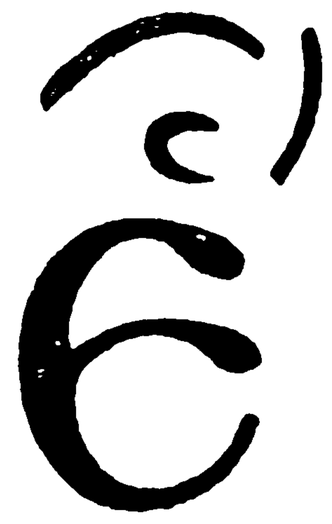

Fig. 5. Literă cirilică «etajată» caracteristică pentru gravura de matriţe la tipăriturile macariene.

Dacă la **Liturghier** «linia de zaţ» nu este perfect aliniată, aceasta rezultă dintr-o adjustare nu tocmai desăvîrşită a matriţelor, încît multe litere joacă încă; la tipăriturile următoare aceste deficienţe sînt în bună parte înlăturate, datorită îmbunătăţirii condiţiilor de turnare.

Asupra aliajului (compoziţia) care a servit la turnatul literii nu se pot face decît deducţii. Se pare a nu fi fost prea rezistent, deşi tirajul era relativ mic, de cel mult 300 exemplare.

Zaţul nu este perfect «compres», ci accidentat de o mulţime de pretexte de a ornamenta, cum ar fi punctuaţia, [64] care serveşte şi ca pauză între fraze, dar şi ca element decorativ, fiind tipărită cu roşu. Cîte odată, punctul se amplifică în grupuri de patru puncte, sau în romburi asociate, tipărite cu deosebire în roşu, avînd un rol evident de a dichisi zaţul, imitînd libertinajul grafic (abaterile de la oglinda masivă şi închisă a paginei) şi fantezia caligrafilor de manuscripte.

Un alt semn decorativ şi probabil de orientare în tipicul liturghiei, este semnul unei cruci (în genul aceleia de Malta), pe circa un cm., culeasă numai marginal (şi gravată în lemn), neîngropată în zaţ, dar tipărită odată cu forma de tipar, în negru, care se repetă de două ori în Liturghier. Virgula este rară, iar acolo unde apare, probabil ca un început de rost ortografic, are o grafică grosolană, disproporţionată, faţă de punctul ortografic, cu care culegerea de atunci nu se familiarizase încă.

Semnul virgulei (,) este distonant, fiind prea mare şi adjustat pe multă «spinare» (partea albă a unei litere), la fel ca şi punctul. Rolul virgulei pare a fi mai secundar faţă de acela al punctului, care este plasat la mijloc, nu în aliniere cu baza de jos a rîndului. Despărţirea cu spaţii între cuvinte, nu are o consecvenţă şi nu se cunoaşte trema de despărţire la silabele trecute dintr-un rînd în altul, încît rîndurile sînt inegale şi din acest motiv. Distanţa între rînduri nu-i spaţionată (rărită) cu durşuri (interlinii), care nu erau încă introduşi în tehnica de zeţuire a vremii, spaţiul rezultînd doar din spinarea linei. Paginile au 15 rînduri, şi variază inegal între 18-22 cicero (circa 5, 1/2 cvadraţi); rîndurile sînt mai largi, mai cu seamă

63. Termen tipografic pentru beţişorul paralelipiped ce reprezintă fiecare literă turnată în aliaj.

64. Cu puncte, fie rotunde, fie în formă de romb.

la început de carte). Oglinda zaţului este de 20 pînă la 22×32 cicero; la **Tetraevanghel,** circa 30×48 cicero (71/2×12 cvadraţi).

La Tetraevanghel disciplina de încadrare a zaţului este mai fermă, oglinda de zaţ mai omogenă, rîndurile mai egale, mijlocind (spaţionînd) cu albitură, la punctuaţie, aşa cum începuse a se practica în tehnica de zaţ din acea vreme, la Veneţia.

In această privinţă ar fi interesantă o comparaţie a oglidei de zaţ din **Octoihul** Cetinie cu aceea a **Liturghierului** nostru. La **Octoihul** tipărit în 1494 pagina, prin însuşi caracterul sobru şi strict tipografic al literei, ne înfăţişează o imagine pe care culegătorul de litere o numeşte «compres», adică compactă, omogenă ca înfăţişare de ansamblu, de-un efect negru-alb echilibrat, prin tăietura strînsă în sine a fiecărei litere în parte. La **Liturghierul** 1508 tehnicianul s-a lăsat captat de frumuseţea manuscriptului nostru, scris şi miniaturizat cu o fantezie care nu-i propice pentru tiparul cu slove în metal, sau poate din ambiţia de a imita cît mai mult manuscriptul original, ceea ce de altfel este constatat şi de alţi autori. A voit să corespundă originalului şi prin acest amănunt de a construi imaginea unei pagini, înfăţişîndu-ne o oglindă,[65] ca o unitate de stil, între litera de zaţ (text), literă de titlu, litera iniţială şi frontispiciu (vezi reproducerile de pagini întregi aici anexate), toate aerisite, respirînd ceva foarte degajat de o închistare fatal tipografică, cu o estetică grafică, ce provoacă şi azi admiraţia cercetătorilor. Aceasta-i măiestria şi turul de forţă pe care le-au realizat meşterii de la Veneţia, nu numai în chirilicele noastre, ci în multe din operele contemporane lor, pe care tiparniţele noastre de mai tîrziu nu numai că nu le-au întrecut (cum ar fi fost normal), dar nici măcar nu le-au putut imita. Unii cercetători atribuie acest libertinaj grafic, incapacităţii profesionale a lui Macarie (ale tiparniţei), uitînd că în tipăriturile macariene acelaşi meşter a ştiut să realizeze şi pagini corecte tipograficeşte (Octoihul Cetinie), însă mai puţin aparte. Abaterea aceasta de la regulile tehnice ale tipografiei în «compres» se va înţelege şi aprecia pe deplin, văzînd exemplarul din Tetravanghelul 1512, tipărit pe pergament şi minunat ornamentat cu o minitură bogată în culori şi care se poate vedea expus în fine, la Muzeul de Artă din Palatul Republicii. Este o operă fără seamăn în vechea artă grafică de la noi.

Formatul **Liturghierului** este octav **mic,** inovaţie introdusă la Veneţia începînd de la 1502, în oficina editorială Torresano-Aldo. Totuşi corpul literei este mare (mai mare decît cel din cărţile Cetinei), şi disproporţionat faţă de format, în timp ce formatul zaţului este adecvat la formatul cărţii, (hîrtiei), încît apare plasat în spaţiul alb al hîrtiei bine echilibrat şi armonic, potrivit cu regulele de estetică grafică ce iau fiinţă în Veneţia tipografică de atunci, reguli pe care tiparul nostru nu le-a aplicat mai tîrziu. In **Tetraevanghel** (1512) se revine şi se tipăreşte pe format mai mare, reprezentativ şi necesar la o carte de cult bisericesc.

Xilografiile, ca mijloc de ornamentaţie, nu fac altceva decît a executa tipografic manierele ornamentale practicate în manuscripte (frontispiciile, iniţialele etc.). De altă parte, la acea dată ele erau în plin uz în tiparul veneţian. Aproape că nu există tipăritură veneţiană, care să nu

65. «Oglinda», termen tehnic tipografic pentru aspectul în pagină al unui zaţ (culegere de litere).

fie bogat ornamentată, multe din motivele decorative fiind împrumutate din infinit de bogata și pompoasa miniaturistică bizantină.[66]

Frontispiciile și inițialele tipăriturilor noastre sînt inspirate din școala miniaturistică de la noi, ceea ce este explicabil, așa cum am arătat cînd am vorbit de modul cum a luat ființă chirilicul ca literă tipografiată, pornind de la manuscrise autentice românești. N. Iorga (**Istoria literaturii românești,** vol. I, 1925, p. 138 ct.), comparînd frontispiciile din cărțile macariene cu reproducerile din **The venetian printing press** de Horatio F. Brown (Londra 1891), crede că sînt de origină venețiană, pentru că în edițiile venețiene abundă motivul cu împletituri bizantine, gravate în lemn, încă de la sfîrșitul secolului al XV-lea. Cu deosebire sînt edificatoare planșele 69 și 70 din lucrarea **Le livre en Italie à travers les siècles,** de Léo S. Olschi (Florența, 1914). Alte împletituri de tip bizantin apar și în alte tipărituri venețiene, ca **De nativitatibus** (1494), sau într-un Herodot (1494); demnă de studiat este reproducerea de la p. 72 din Ongania **(op. cit.),** cu deosebire rozeta de la mijloc. Tot atît de concludentă este Psaltirea grecească, tipărită chiar la Torresano (Ongania, **op. cit.,** vol. II, p. 17 și p. 18, jos). Dat fiind însă faptul că, arta bizantină s-a bucurat de o largă răspîndire și a dominat arhitectura și artele decorative atîta vreme și în atîtea locuri, dat fiind faptul că miniaturistica noastră a mers pe căile ei, în funduri de chilii, unde meticulozitatea și aplicarea spre cele decorative s-au exersat pe obiecte de cult religios și au creat mediul creator autohton, noi susținem că gravurile din cărțile macariene sînt luate din miniaturistica românească și că **numai tehnica,** adică gravura ca atare, este rezultatul iscusinții venețiene. In schimb, nu putem avea aceeași concluzie pentru tipăriturile zise de la Cetinie (1494-1496) ale căror clișee decorative nu-s toate făcute direct pentru aceste tipărituri, ci unele sînt luate din disponibilul aflat în zețăria Torresano. Comparînd o pagină din Octoihul de la 1494 (v. pag. 11 din planșe), unde avem un frontispiciu mare, de asemenea cu o complicată împletitură bizantină, vom reține involuntar asemănarea izbitoare cu cele reproduse de pe alte incunabule venețiene din aceeași epocă de Ongania **(op. cit.).** Dacă am avea cuvenitul material documentar la dispoziție (Olschi, Brown, Ongania, Faulman, Castellani, (La stampa in Venezzia) și Pastorele Ester (tipografi, editori e librari a Venezzia nel secolo XVI), precum și monografiile despre Torresano-Aldo, fără îndoială că am găsi și originalul acestui clișeu decorativ tipic venețian, după cum am găsi origina inițialelor latine, intercalate din lipsă de material original, în zațul de chirilice al Octoihului de la 1494, (vezi pag. 12 din planșe).

Examinînd rolul ce au avut, mai tîrziu, xilografiile macariene ca clișee tipografice, putem conchide fără posibilitatea de a fi desmințiți, că toate clișeele în lemn din cele trei cărți macariene, repetate mai tîrziu ca decorație în feluritele ediții de cărți muntene și coresiene **(Molitvenic,** 1545, **Triod-Penticostar,** 1558, **Octoih,** 1574), ele nu au nimic comun cu

66. Vezi reproduceri de Ongania, *op. cit.* De altfel, pentru Veneția ornamentația bizantină nu era străină, căci în chenarul relief «Arc de Ciborium» de la Bazilica San Marc (datînd din 1100) se găsește în toată amploarea motivul de bază al faimoaselor împletituri bizantine, pe care, sub felurite și iscusite variante, le-au aplicat și miniaturiștii noștri (vezi Ch. Errard, *L'Art byzantin d'après les monuments de l'Italie, de l'Istrie et de la Dalmatie...* Texte par Al. Gaget, vol. I, *Venise. La Basilique de Saint Marc,* Paris, f. a.

clişeele veneţiene, decît ca imitaţie grafică. Mai precis, clişeele de la Veneţia nu s-au transmis ca **forme tipografice,** tiparniţelor romîneşti care au urmat. Clişeele macariene au fost gravate şi tipărite în presele de la Veneţia şi niciodată n-au plecat de acolo. Frontispiciile de pe cărţile romîneşti tipărite mai tîrziu, identice **ca expresie grafică, (ca desen) nu sînt identice ca material tipografic cu cele veneţiene.** Cu aceasta avem încă o dovadă că utilajul dintr-o eventuală tiparniţă macariană (la Tîrgovişte, sau altundeva, la noi) n-a servit tipografilor de mai tîrziu, cum s-a afirmat pînă acum. [67]

Dovada şi-o poate procura oricine, printr-o simplă confruntare între unul sau altul din frontispicii, aşa cum probăm şi noi în reproducerile din planşa cu clişee din cadrul acestei lucrări. Se ştie că un clişeu tipografic rămîne invariabil ca format; el nu-şi schimbă formatul, cel mult se uzează (se toceşte). Ori de la capul locului, în probele noastre, se constată contrariul. Clişeele veneţiene nu sînt aceleaşi cu cele imitate mai tîrziu, fiindcă diferă ca format, diferă ca desen şi trăsături: cele posterioare sînt mai grosolane ca tăietură, au felurite abateri şi scăpări de cuţit în gravura destul de dificilă a împletiturilor, acestea datorindu-se neîndemînării de copiere, firească la început de meşteşug nou [68] şi rămîne incomparabilă cu dexteritatea rafinată artizanal, a tiparului veneţian, (pag. 14 şi 15 din planşe).

In această privinţă, înainte de a argumenta «tehniceşte», cu identitate de clişee între Macarie, Liubavici sau Coresi, ar fi fost de dorit, să se fi ţinut seama şi de precizările lui Bianu-Hodoş (B. R. V. p. 49) care constatau că iniţialele ornate «seamănă» numai cu acelea ale lui Macarie, iar la p. 31 ei spun că gravurile din Penticostar «amintesc» numai pe ale lui Macarie, în timp ce gravura lor este «mai ordinară». De asemenea N. Iorga le numeşte «imitaţii stîngace» **(Almanahul graficei romîne,** 1931, p. 34, în studiul **Tipografia la romîni).**

Studiul ilustrării cu xilografii, nu-i lipsit de interes şi a servit multor cercetători în domeniul istoriei tiparului [69]; pe o scară limitată l-am aplicat şi în cele demonstrate aci, dar lăsăm deschis capitolul pentru cercetări în completare.

TIPARUL. E de bună calitate, caracteristic şi identic cu tipăriturile toreziene din aceeaşi perioadă. Au fost comparate de noi numeroase cărţi tipărite în acelaşi timp cu **Liturghierul** 1508, iar comparaţia duce obiectiv la constatarea unei surse de tipărire comune. Chiar unele din faimoasele «aldine» de mai tîrziu n-au un tipar superior (vezi tratatul latin «Institutiones Graecae» (1513) aflat sub II. 150.059 din Bibl. Acad. R.P.R., deşi nu Aldini era supraveghetor de tipar în secţia chirilică a lui Torresano, ci Macarie).

In această privinţă vom extinde examinarea cu deosebire asupra metodei de a realiza tiparul în două culori.

---

67. P. P. Panaitescu, *Inceputul tipografiei în Ţara Romînească,* în volumul *Prima sesiune ştiinţifică de bibliografie şi documentare (organizată de Biblioteca Academiei R.P.R.),* Bucureşti, 15-16 dec. 1955. *Comunicări şi discuţii,* Bucureşti, 1957, p. 269.

68. Xilografia noastră tipografică ilustrativă începe abia cu ediţiile coresiene şi a mers timid pe urmele unei copieri servile, cu o tehnică ce dibuia, neavînd experienţa necesară. Nici măcar xilografii lui Honterus de la Braşov, unde a activat Coresi, n-au excelat şi n-au întrecut gravurile veneţiene.

69. W. L. Schreiber, *Holzschnitt und Inkunabelforschung,* în *Zentrallblatt für Bibliothekswesen,* XXIII (1900), p. 421-242.

Monahul MACARIE

Gravură în lemn de M. D. Giurici, 1937.
După S. M. Stedimilija din „Crnogovske Stamparije", Zagreb 1938

1

Planșe la „Tipăriturile ieromonahului MACARIE pentru Țara Romînească" de Virgil Molin și Dan Simonescu

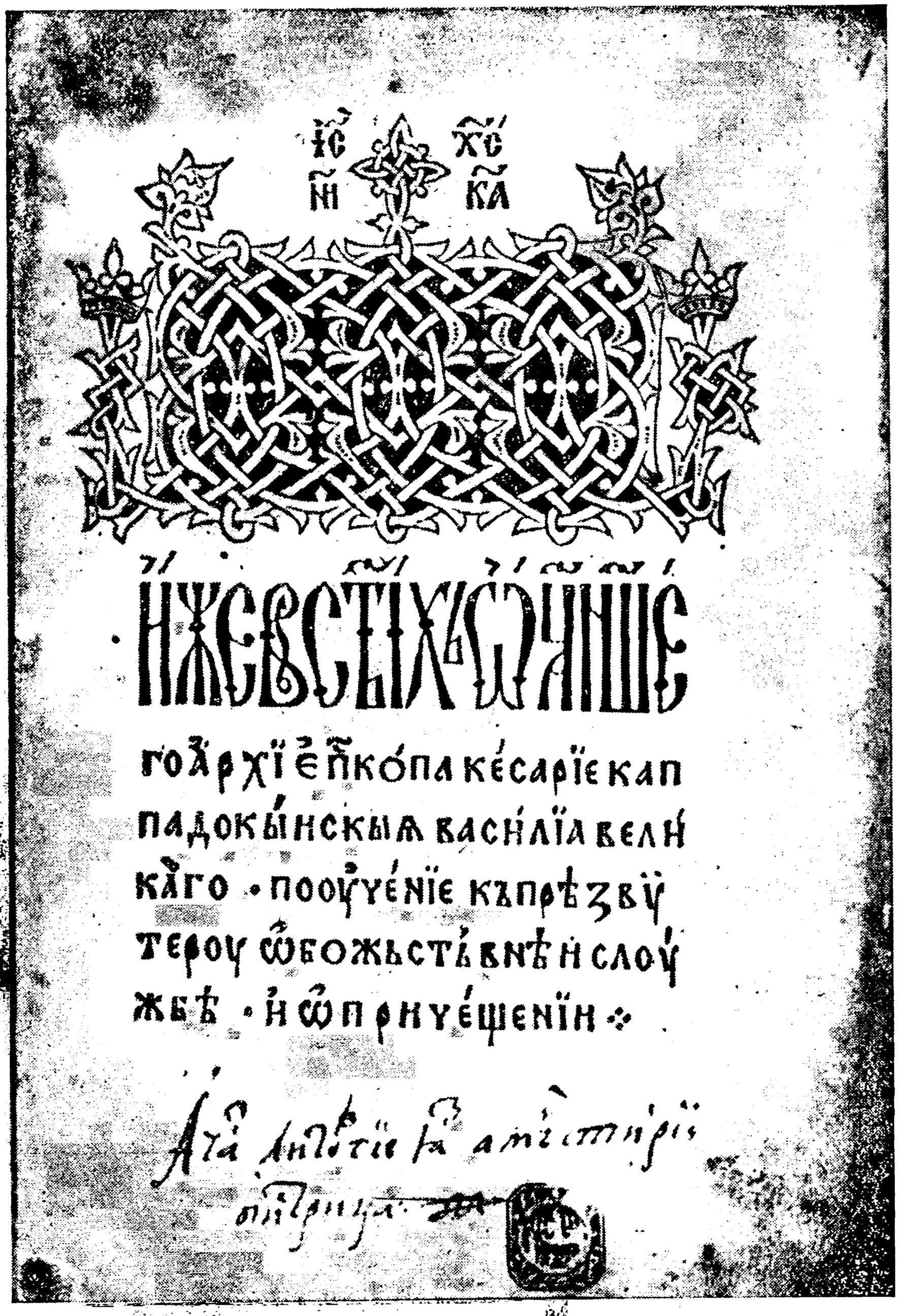

Pagină cu frontispiciu din Liturghierul Macarie (1508).
(Originalul în roşu-negru)

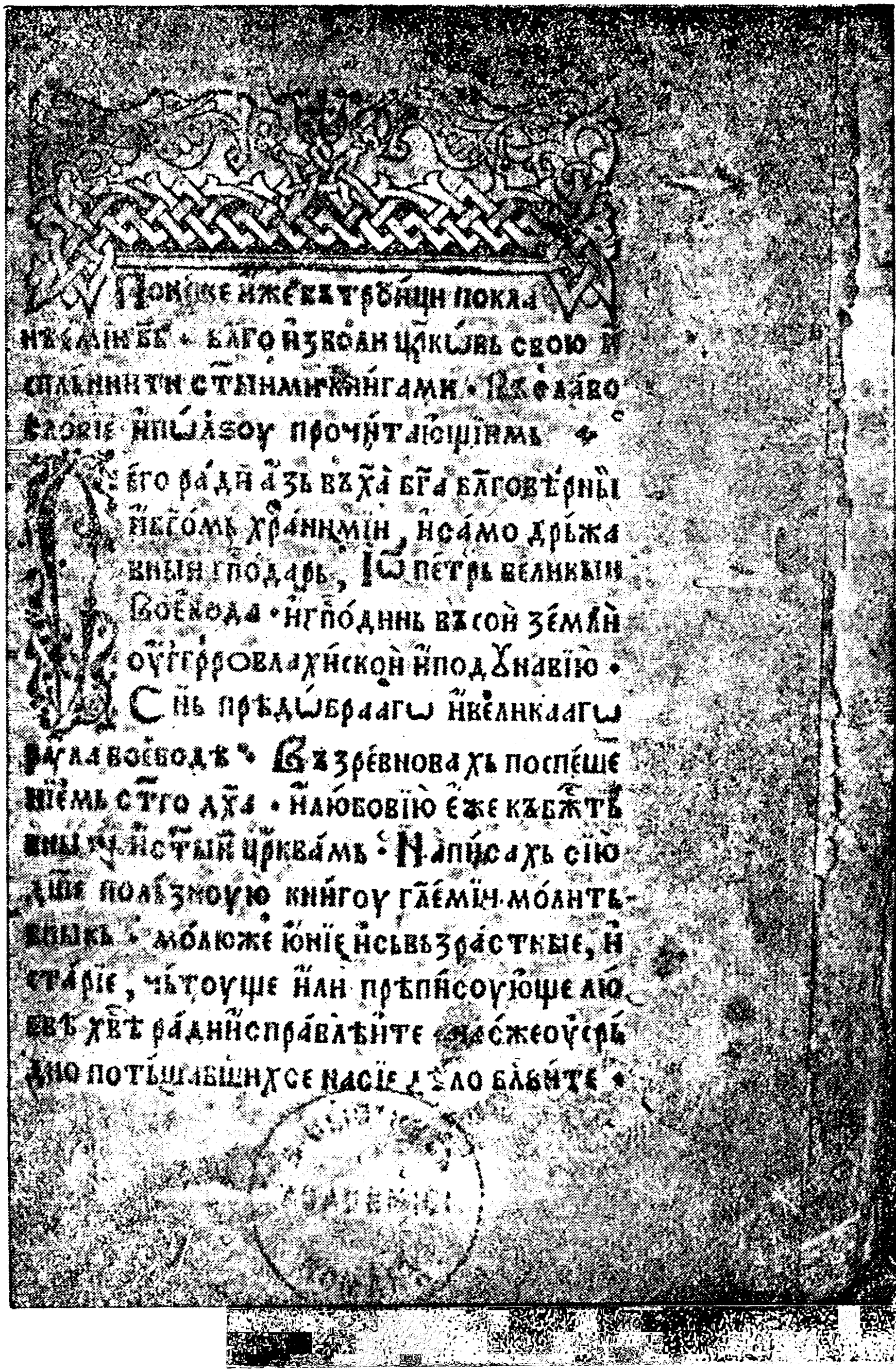

Pagină din Octoihul Macarie 1510.
Originalul în roşu-negru.

Pagină din Evanghelliarul tipărit la 1512. Originalul în roşu-negru. (Ediţia pe hîrtie).

Въ оубо начѧлѣ бѣ слово

Въ сѣтлѹ ѥвлнкѹю недѣлю пасхы.

Въ оубо начѧлѣ бѣ слово. и слово бѣ къ
богу. и бъ бѣ слово. сь бѣ и
сконникъ бо. вьсѣ тѣдьбышѧ.
ѥбезнего, нитоже бы ѥже бы

Reproducere după Evangheliarul 1512 tipărit pe pergament şi bogat miniaturat. (Muzeul de artă R. P. R.)

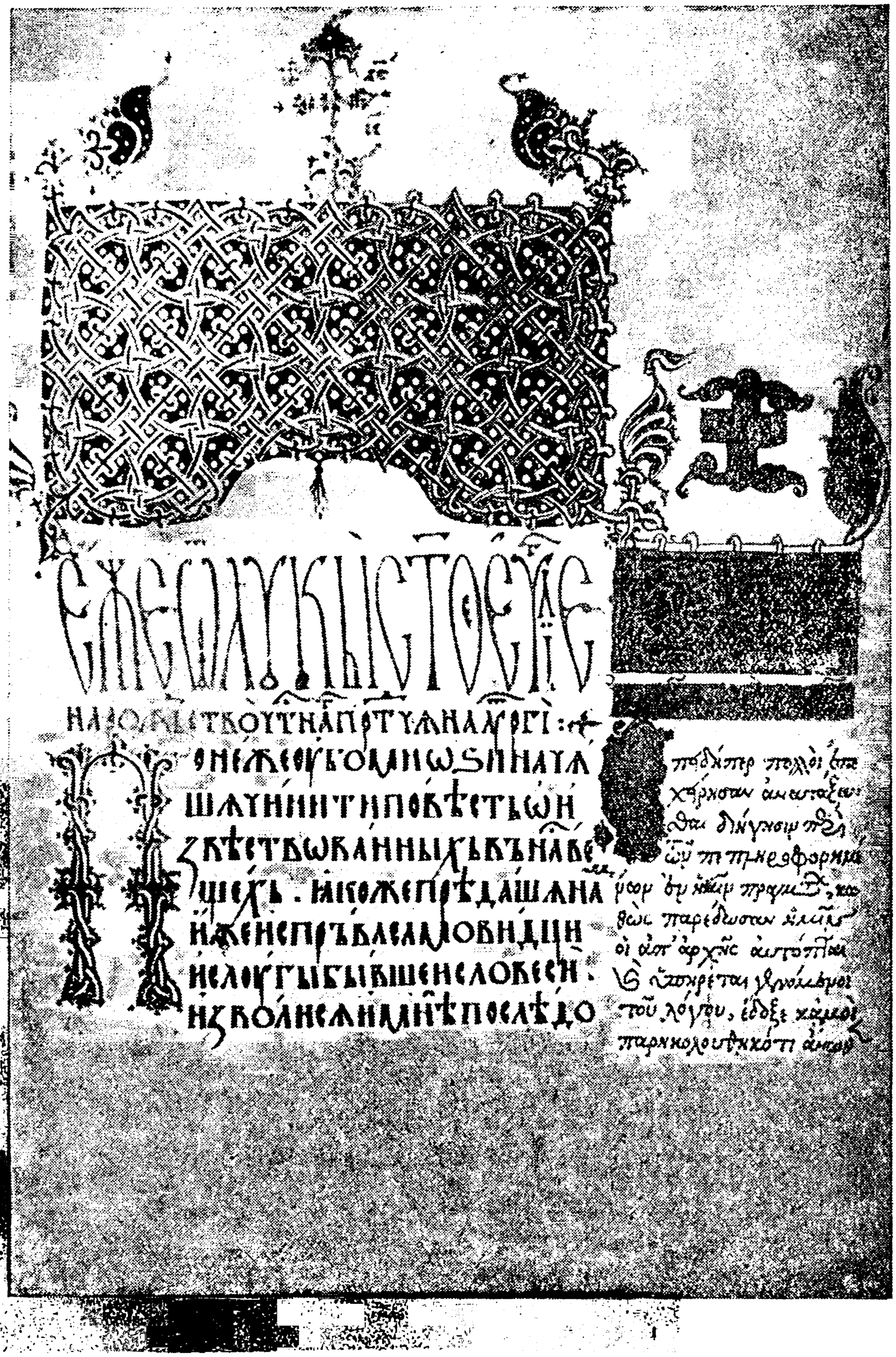

Pagină din Evangheliarul slavo-grec, scris în 1429 la Mînăstirea Neamţu, cu miniaturi bogate în culori, de călugărul Gavril.

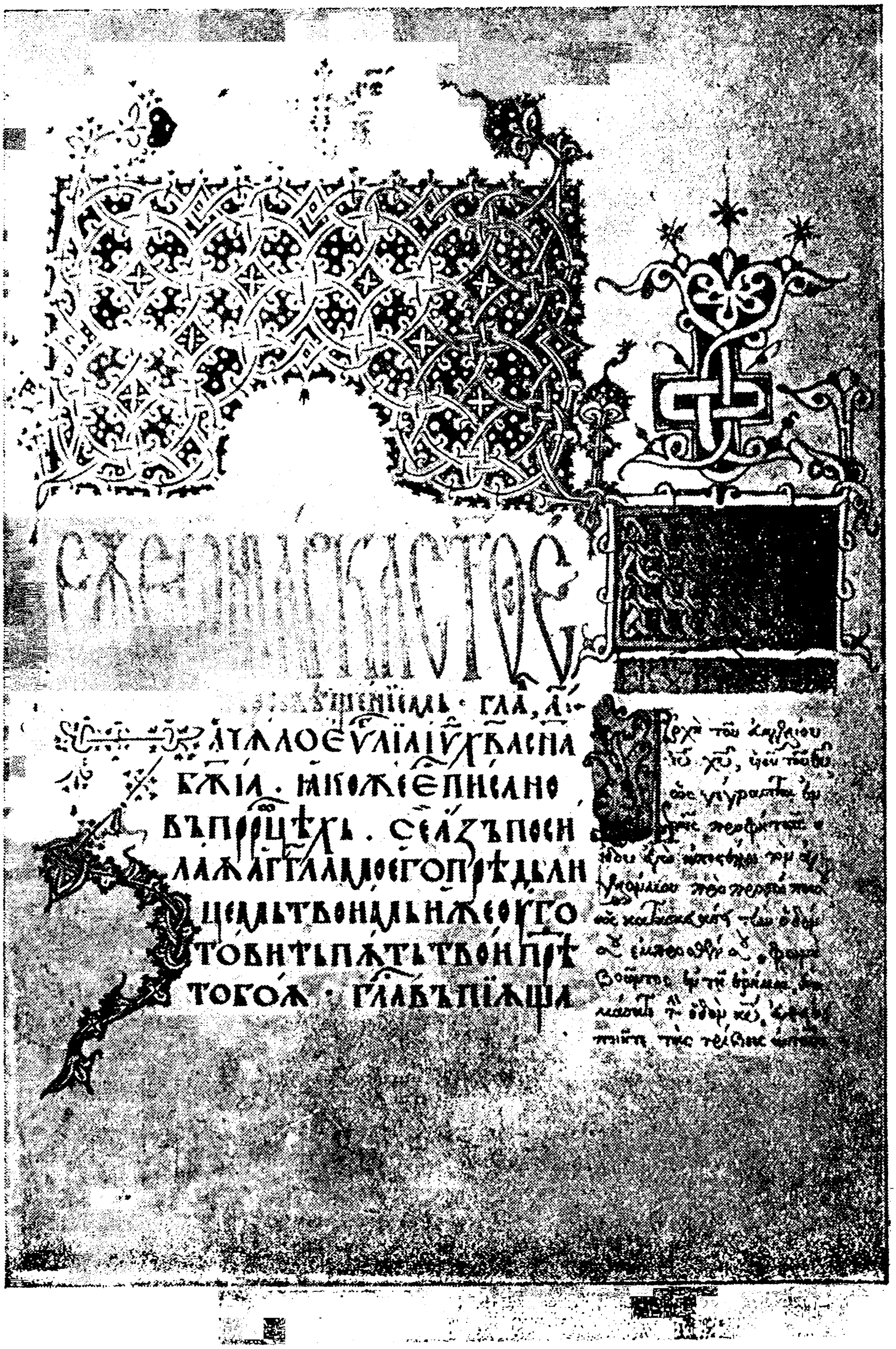

Pagină din acelaşi Evangheliar de la 1429 (Mînăstirea Neamţu).

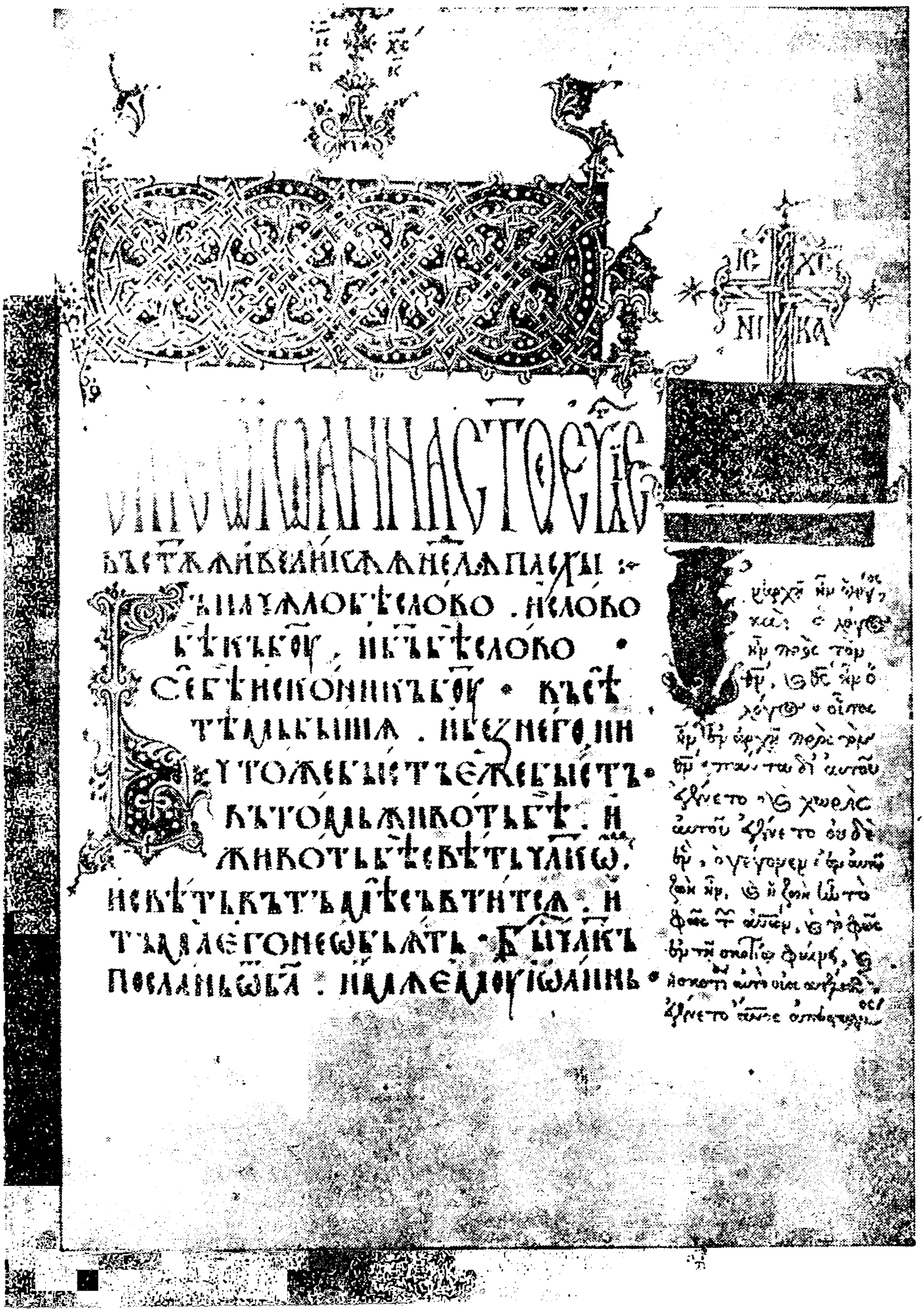

Altă pagină din Evanghelarul slavo-grec scris de călugărul Gavril în 1429 la Mînăstirea Neamţu

ѣкрѣдлѣйшѣ. вдлѣзе їс вдкорá
бль ѝоўченицнѣго. ѝрéчекзнй.
прѣйдѣдьма ѻ́нь пóль ёзера. ѝ
прїйдóшм. ѝдящиджѐ ѝль,
оўспе. ѝсзнйдѐ боўрѣ вѣтрь
нмаа вдёзеро. ѝнскончваахж
сѧнезвѣдѣвѣхж ѝпристáпльше, вз
здвúгошлёгогл҃аще. настáвнуе на
стáвнуе. погы́баемь. ѻ́мже вдстáвь,
запрѣтѧквоучивлéнїюводнодоу.
ѝноўлéгоста. ѝбы́сть тишина. рéчеже
ѝль. гдѐ ѣ́ вѣра ва́ша. оўбоáвшежеса.
чюдишасж гл҃аще дроўгъ кздроўгоу.
кто оўбо сѐ. ѝко ѝвѣтрѡ̀ повелѣвае
тьѝкодѣ, ѝпослоўшажтьёго. конéць
сѵ́ть. ѝпрѣйдошлвзстрáнж гадарнс
кж. ѝжѐ ѡ́бонь пóль галїлéж. ѝзъ
шéдшоужеёмоу мáзеллж. недéлѧ, ѕ.

вчерьгл҃áшно. прише́дшоу їсокн
взотрáнж падарúскѫ. срѣте

Pagină cu postfață din Evangheliarul tipărit la 1512 (Ediție pe pergament) (Muzeul de artă R. P. R.)

НАЧЕЛЬНЪ РУСЬКІЙ

звáкъ • стыхéры • вьскрсны • глáсъ , á •

Евéрнкѐ нáше мл҃твы • пріи́ми стын гн • и҃подáждь нáмь ѡ҃ставлнїѐ грѣ́хомъ • и҃ко ты́ є́динъ и҃вленъ вьмі рⷭ҇ вьскрсе́нїе ❊

Ѡ҃бы́дѣте лю́дїе сѝмь і҃ѡ҃вы и҃мѣ́те є́го • и҃дáднте слáвоу вьнѣ́мь вьскрⷭ҇сшомоу҃змр҃твыхъ • и҃ко ты́ є́ бг҃ъ нáшь , и҃збáвленъ нáсь ѡ҃безаконі́н нанíнхъ ❊

Прíидѣ́те лю́дїе поѣ́мь и҃поклóнимсѧ х҃ѡ҃ў • слáвеще є́го є́же и҃змр҃твынхъ вьскрсе́нїе • є́ко ты́ є́ бъ нáшь • и҃збáвленъ нáсь ѡ҃безаконі́н нáшнхъ ❊

Pagină din Octoihul de la Cetinle 1494
(Tipar în roşu-negru).

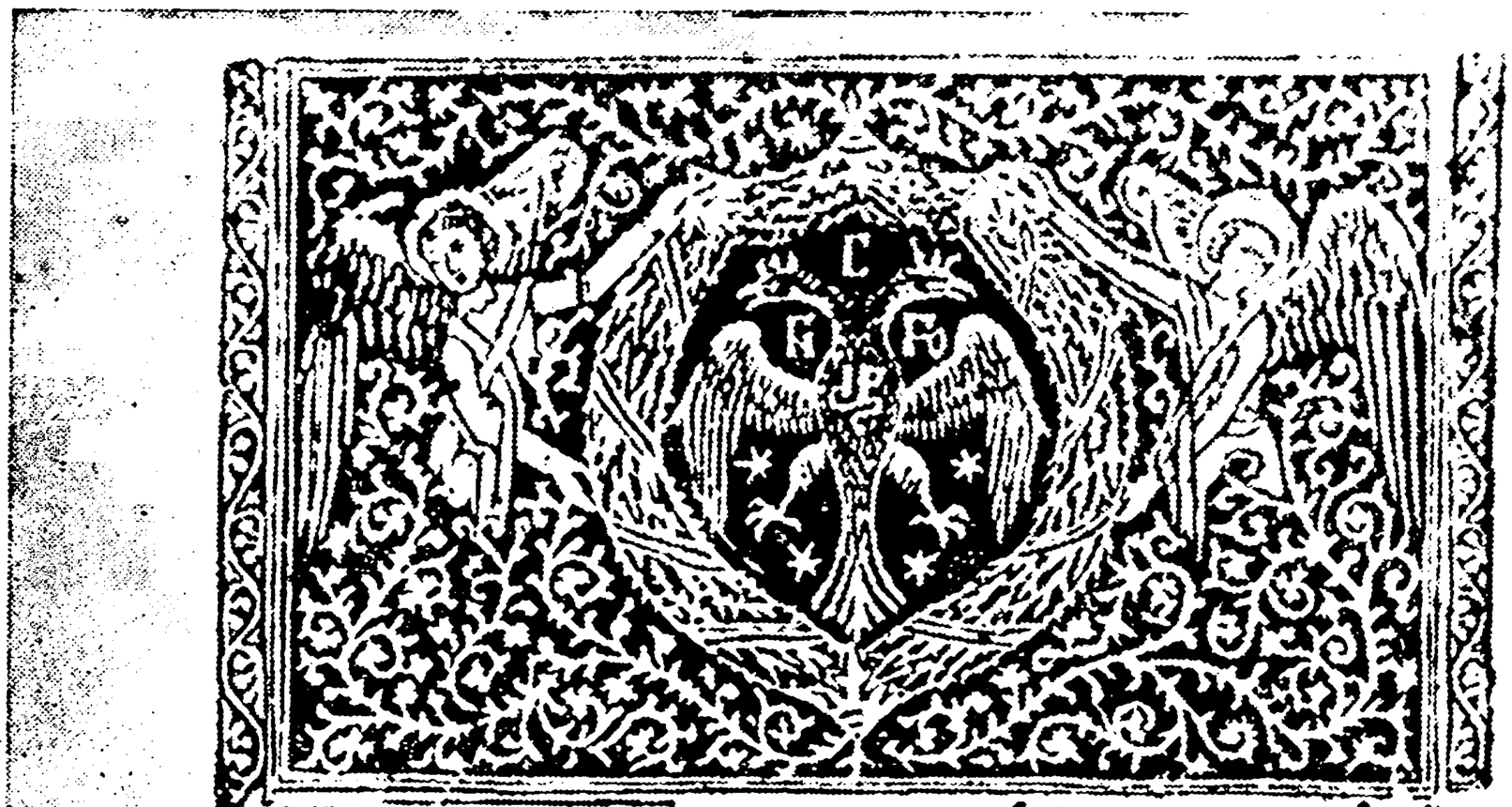

онѣжевъ троицѣ покланиемїи
бгъ благоизволи йспльнитисво
юцрквь, разлічнымикнйгами
Видѣвъязъвъхабгаблгоѣрн
ым йбмьхрамнмигмьгюргьць
рмоѣвыкь. црквы праздныстых
книгъ, грѣхьрадн нашнх разхи
щенїемь йраздранїемь агарянскыхьчедь. Възр
вновахь поспѣшенїемь сѣгодха, йлюбсвїюкьбж
твным цркважм. йнапйсах сюдшесѣснуюкнйгъшс
могласныкь. вьйспльнкнїеславословїютрїслнунаг
овьединствѣ покланиемагобжства. млюжеюнїе
йсьвзраетные йстарїе, ук тоищей йлнвьспѣвающей
йлнпйшущелюбвехѣ ѣрадйнсправлнти. насжеоусь
рдиепотъщлавшнхсенасѣдѣлобласлнти. дабой
славѣщеѣщайзнѣгожевьсѧ спаймжевьсѧ. сѣгодха
ѣнйемжевьсѧ. здѣсоуславуннмласть таможесенивѣ
томѣзарымсе, амїн. Повелѣнїем гѣамнгюргн
цьрноѣвикы азъхърабысщѣноййокьмакарїе, роуко
делнсах сїѣ прйвсеѣсщѣннномнтрополите зїтс
комкўрвавуле. вьлѣто. Зѣ крг слнц, ѣ. луне, ѣ.

Pagină din Octoihul de la Cetinie 1494
(Tipar în roşu-negru).

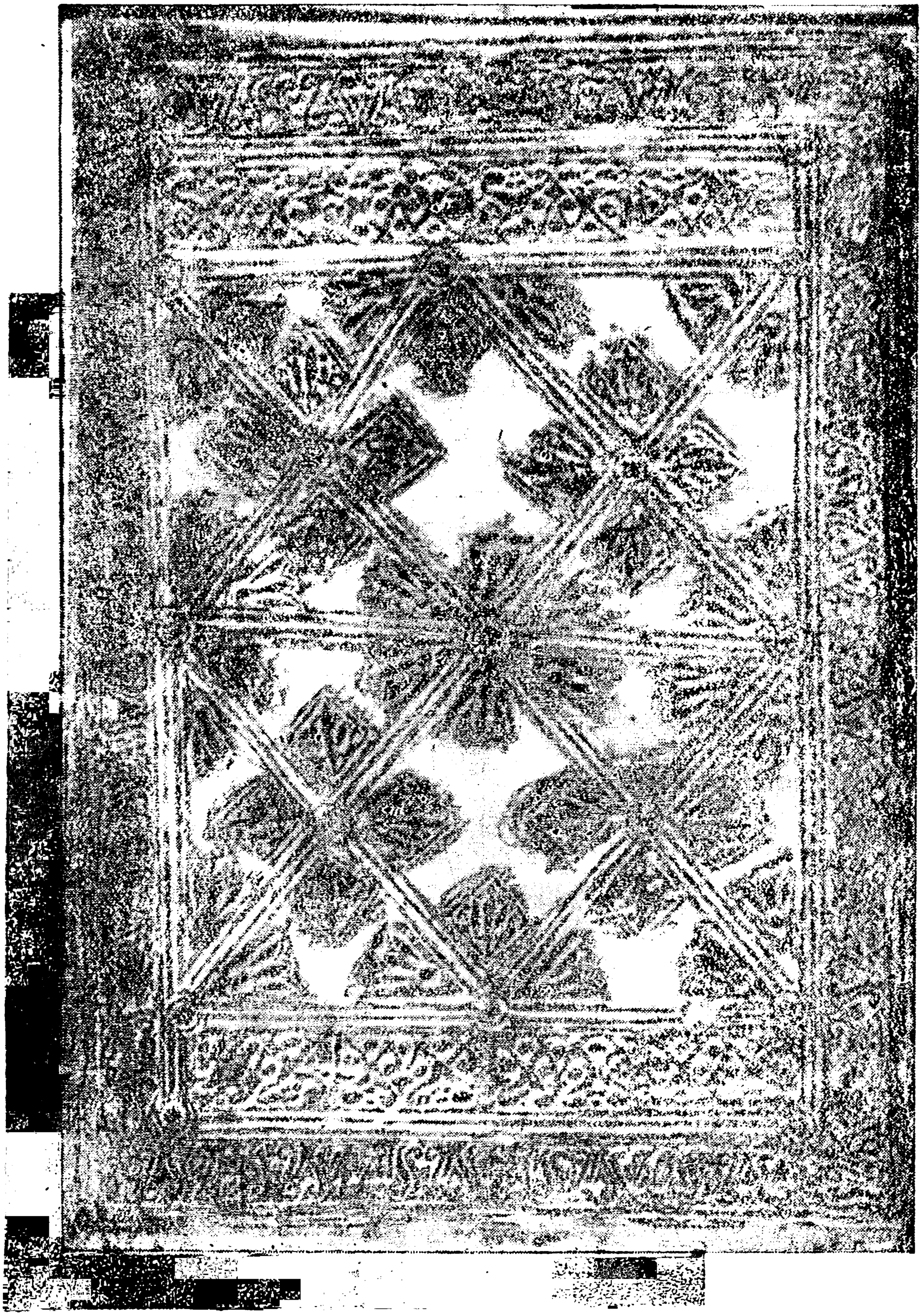

Scoarţa din faţă la legătura l Liturghierului Macarie 1508, cu presaj sec, după exemplarul 1 din Biblioteca Academiei R. P. R.

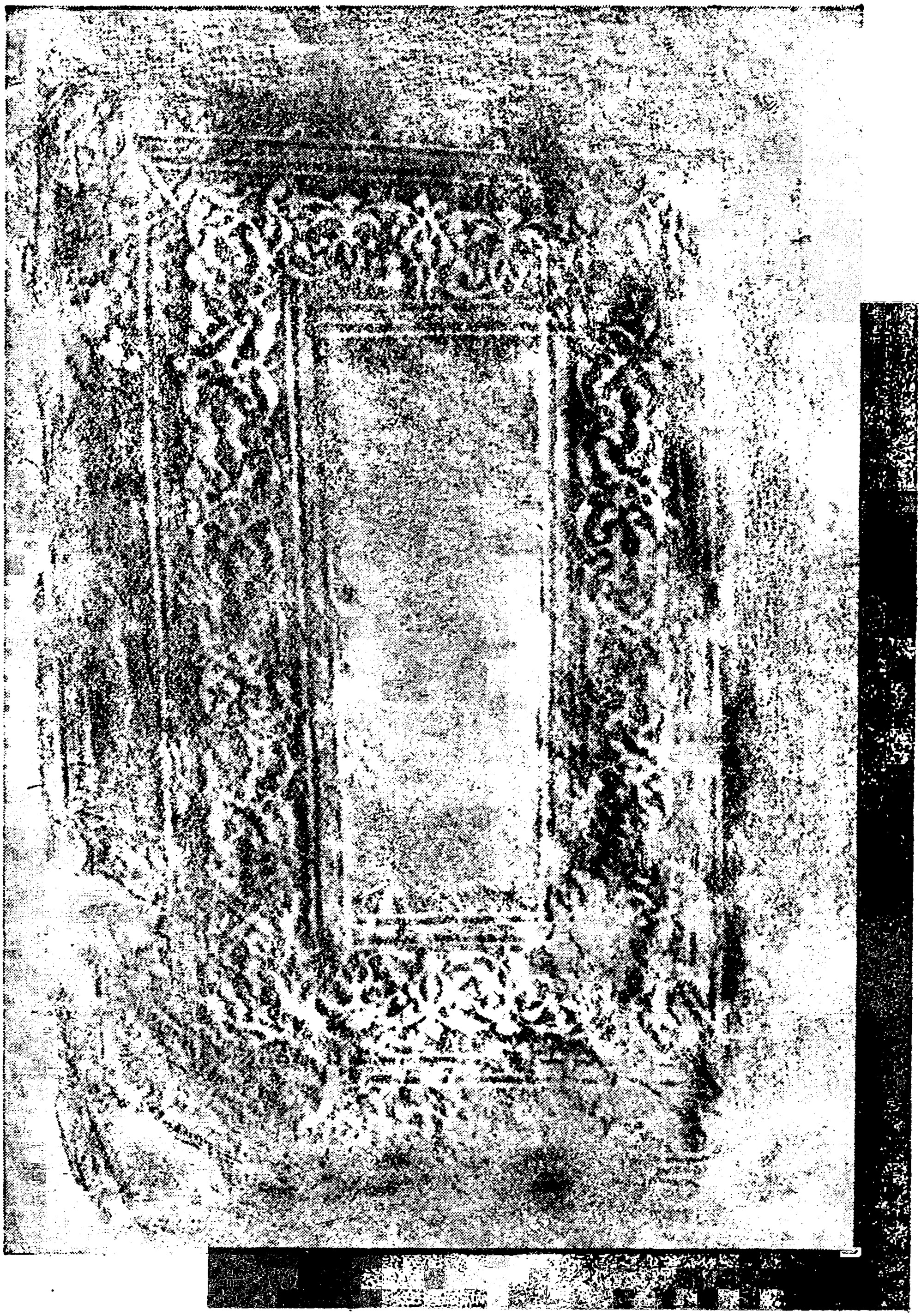

Reproducere de pe scoarţa Breviarlului Illiric de la Sibiu, tipărit la 1493 în tiparniţa Torresano-Veneţia.

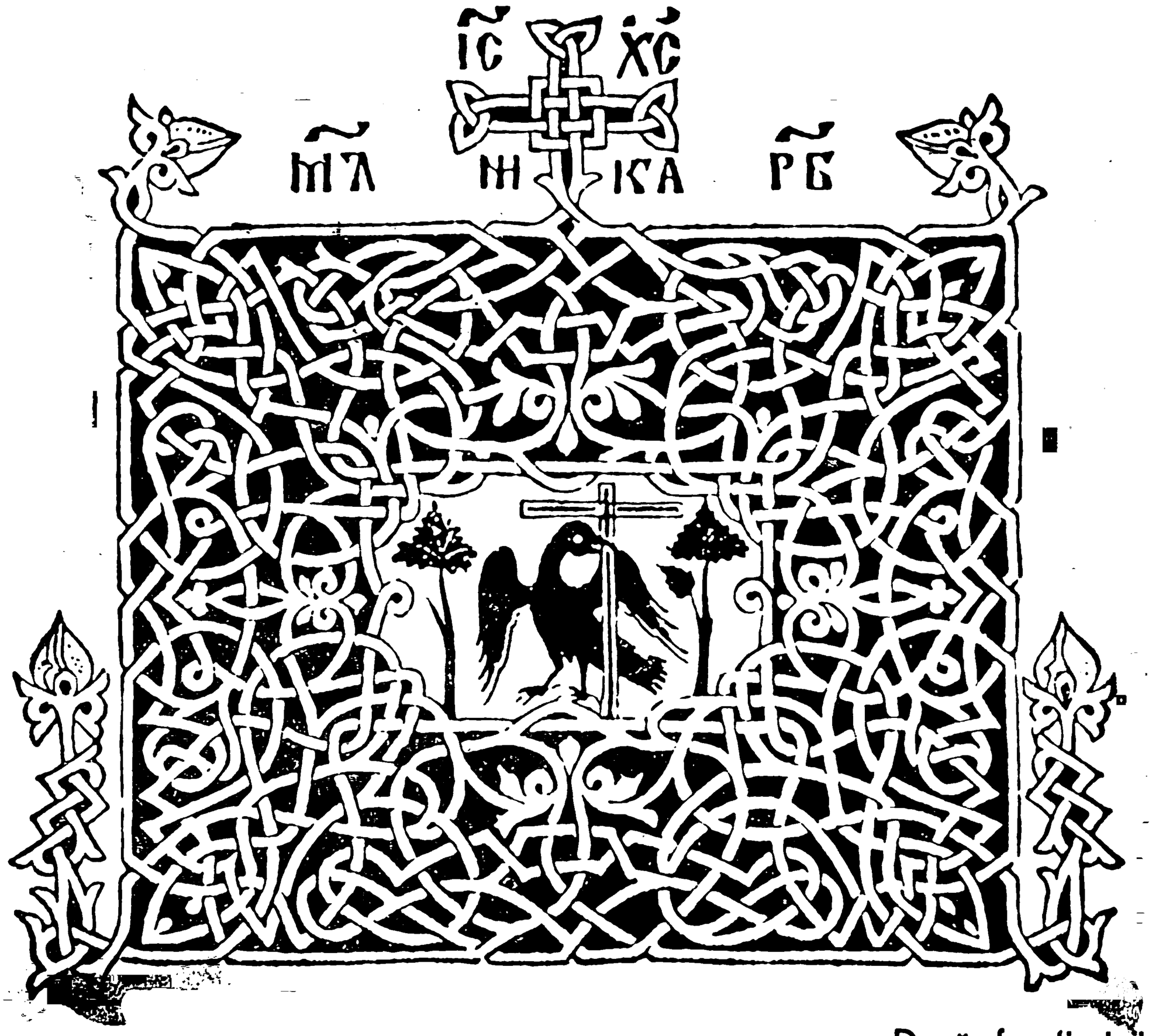

Două frontispicii

a) la Macarie în Evangheliarul 1512.

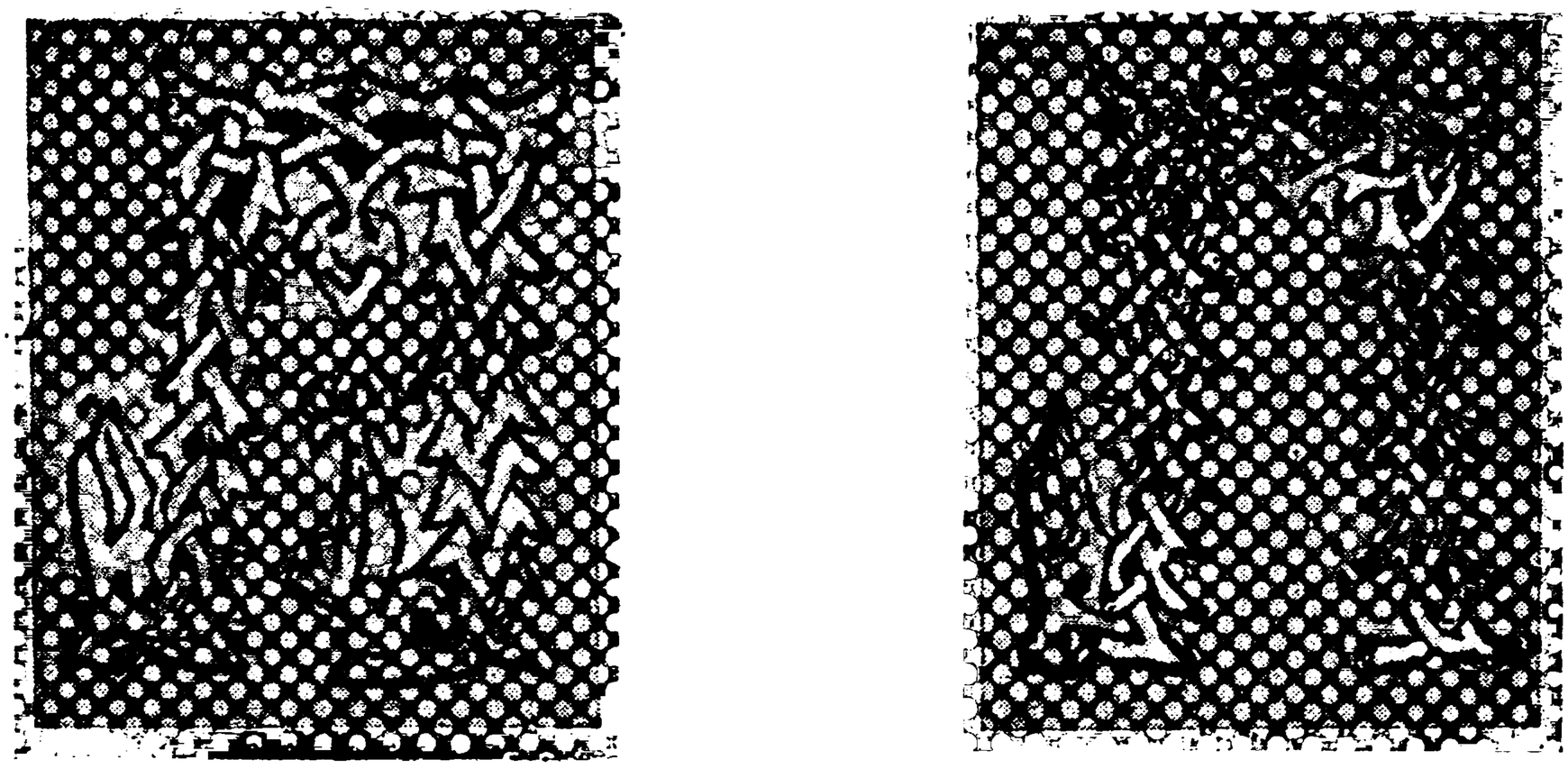

Două litere iniţiale din primele tipărituri :

a) litera П (P slav) din Liturghierul Macarie 1508, în comparaţie cu

b) aceeaşi iniţială din Apostolul romînesc. (Coresi, Braşov, 1563)

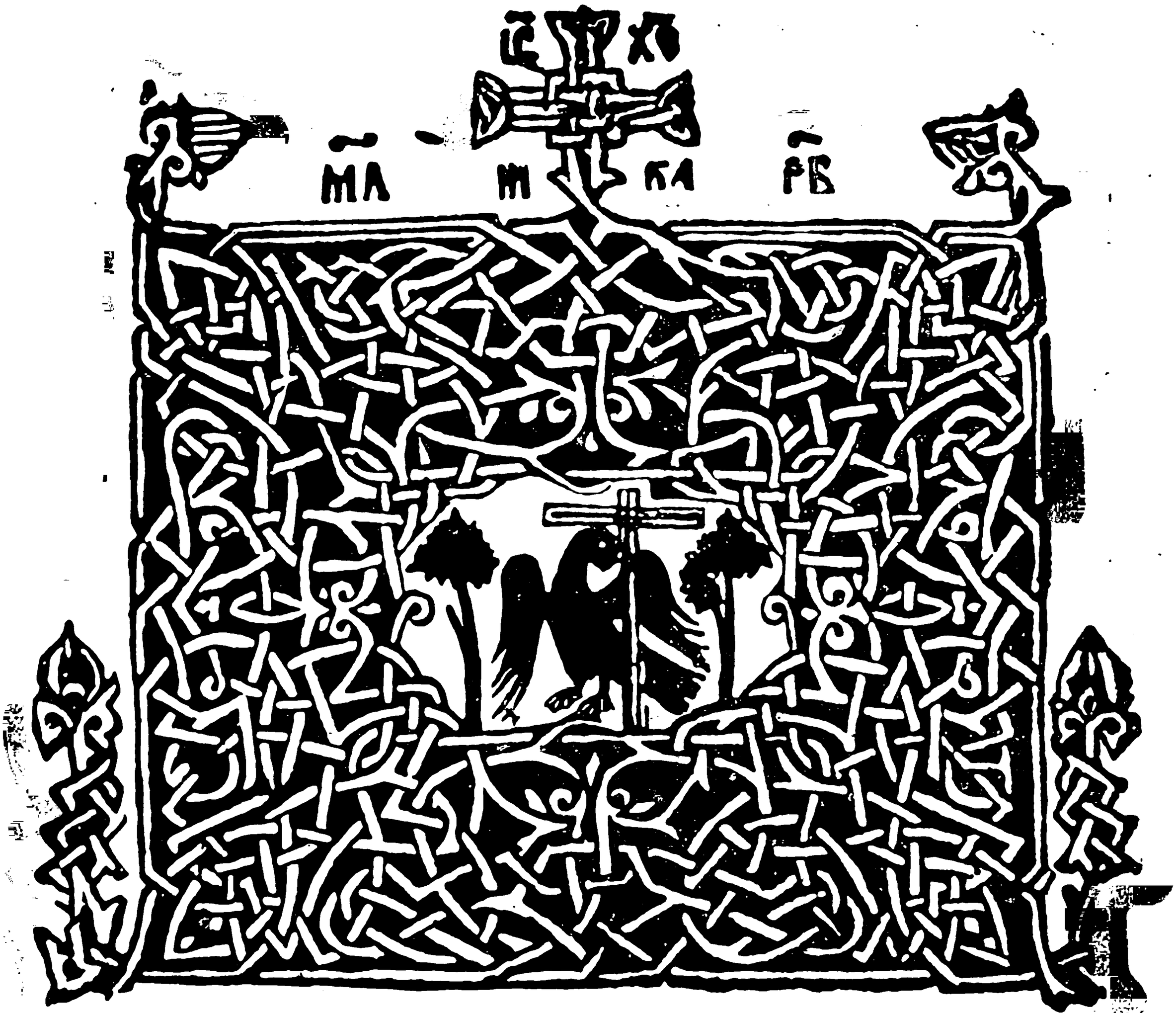

comparative :

b) la Coresi în Triod-Penticostar slavonesc, Tîrgovişte 1558.

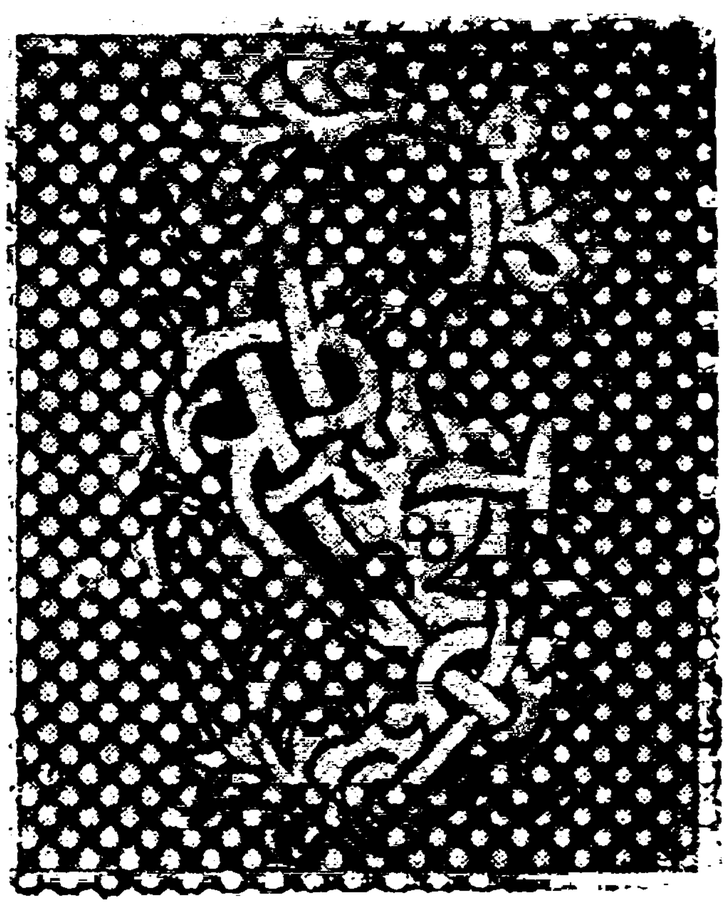

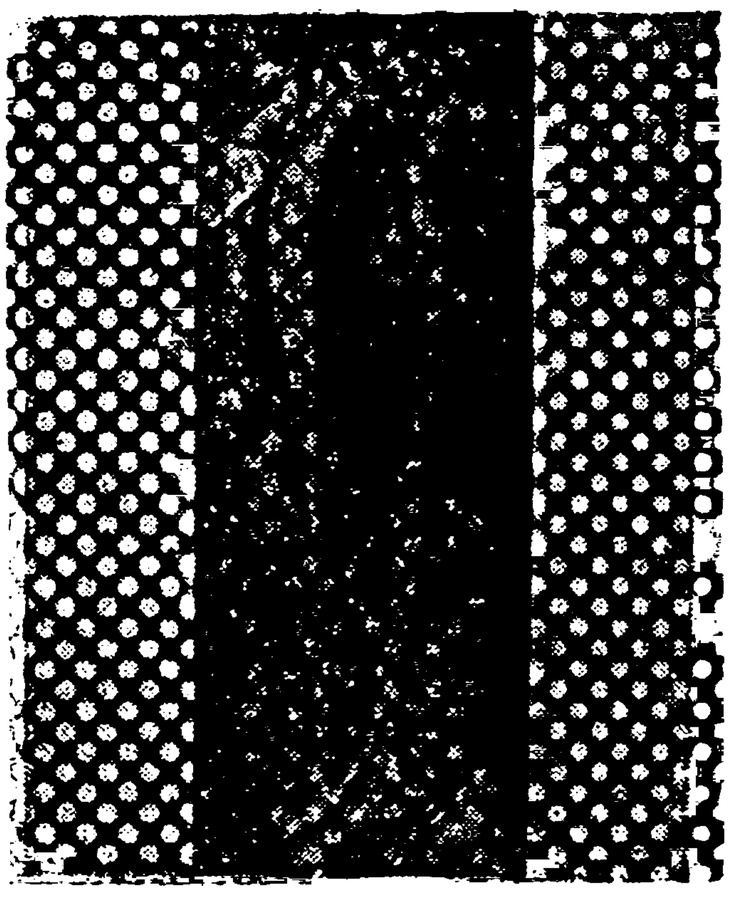

Două litere iniţiale din primele tipărituri :

a) litera Ϲ (S slav), din Liturghier 1508 în comparaţie cu

b) aceeaşi literă iniţială din Molitvelnic slavonesc, Tîrgovişte 1545

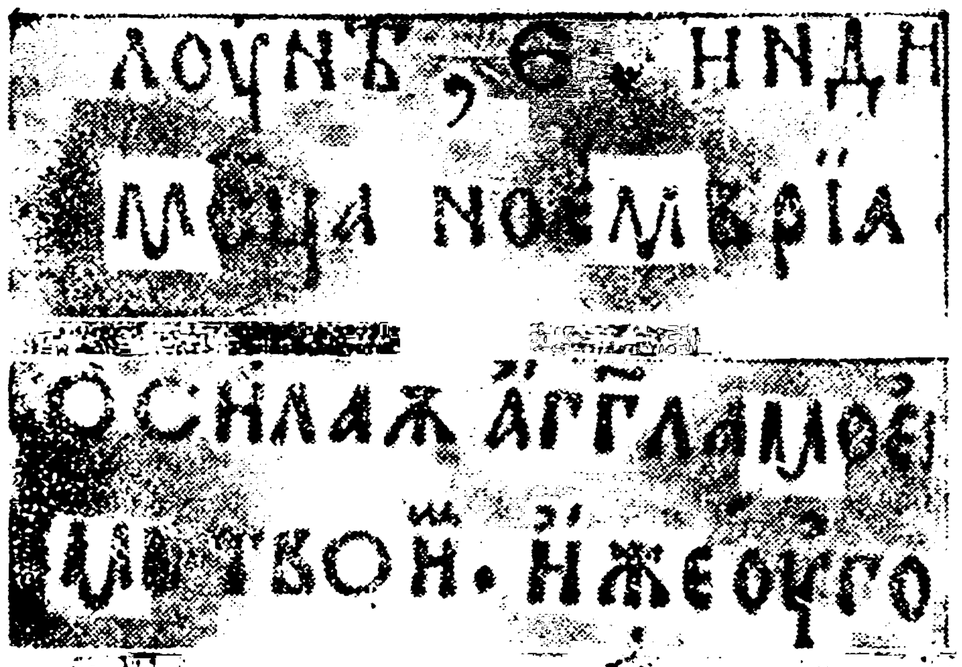

1

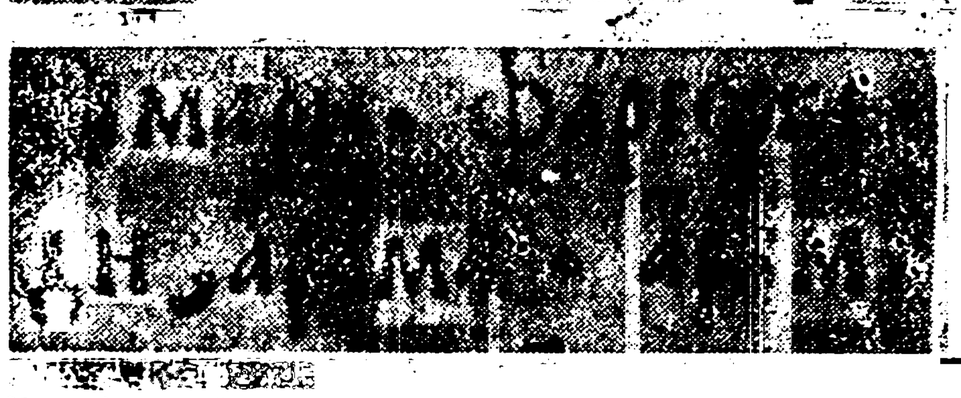

2

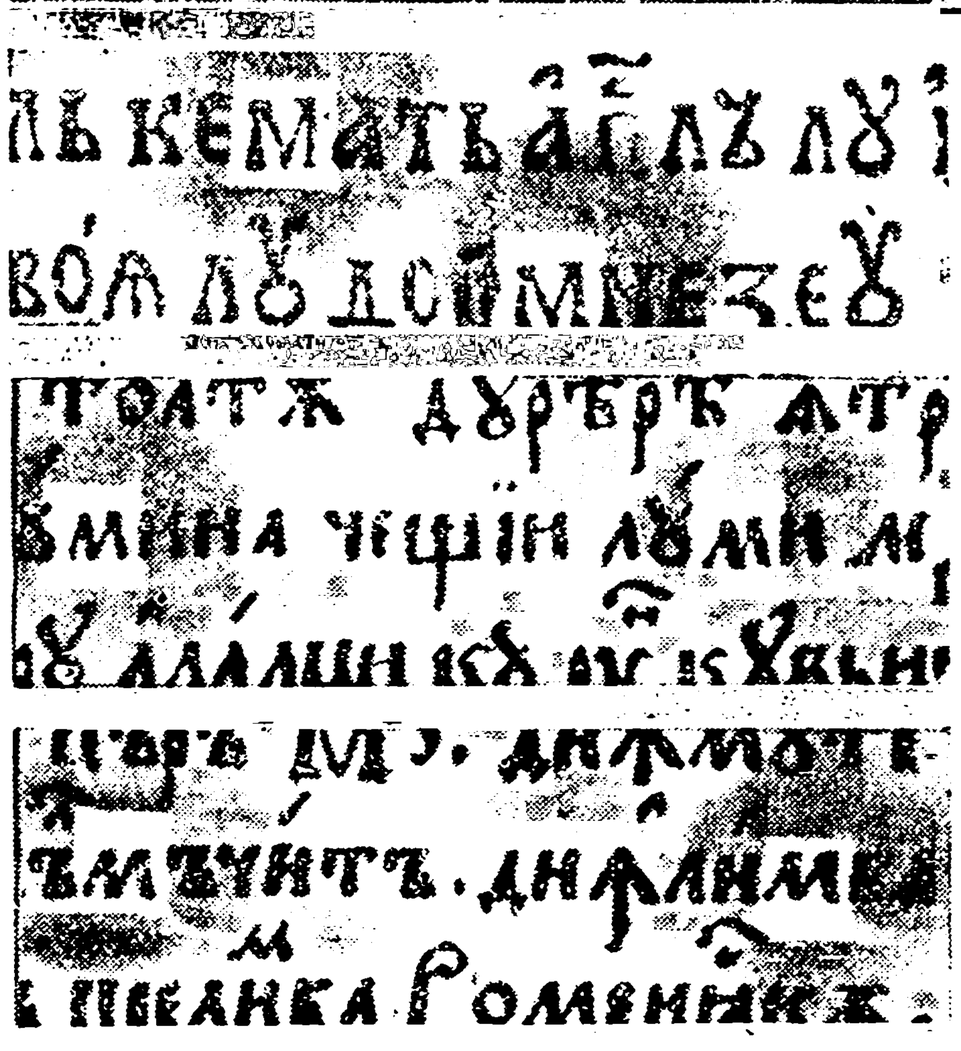

3

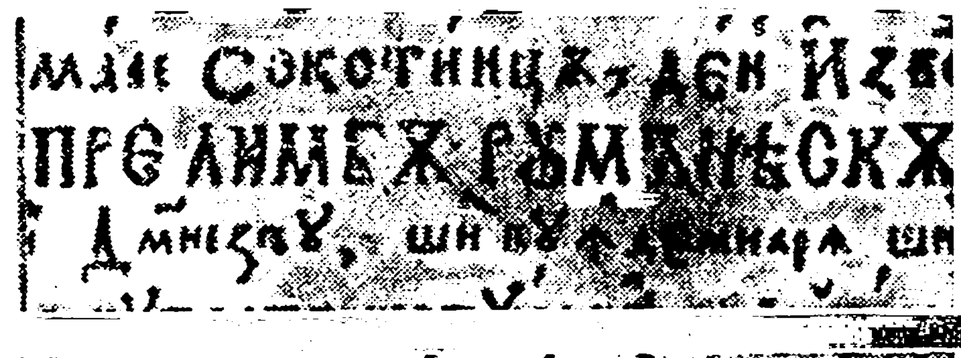

4

5

6

7

8

9

SPECIMENE DE CARACTERE PE BAZA LITERII M DIN DIFERITE PERIOADE DE TIPAR

1. Text din prima carte tipărită de Macarie (Liturghierul de la 1508).
2. Specimen din Evangheliarul de la 1512.
3. Probă de text din Evangheliarul zis de la Belgrad (1552), copiat după Evangheliarul lui Macarie de la 1512, cu litera M modificată.
4. Din caracterele lui Coresi (Apostol, Braşov 1563).
5. Evangheliarul de la Govora (1642) din tiparniţa lui Matei Basarab.
6. Specimen din tiparniţa de la Trei Ierarhi (Cartea de învăţătură), Iaşi 1643.
7. Psaltirea de la Iaşi 1651.
8. Liturghier, Bucureşti 1680.
9. Sfintul de aur, Alba Iulia 1683.

La tipăriturile din perioada Gutenberg şi chiar în anii următori, culoarea a doua (roşu) se tipărea din aceeaşi formă de zaţ. Se ungea forma (pagina) cu cerneală neagră;[70] apoi gravurile (literele iniţiale, frontispiciile, etc.) ce urmau să apară la roşu, erau scoase din formă, şterse de negru şi unse cu roşu. Se aşezau din nou la locul lor şi tiparul se făcea deodată în negru-roşu. Avantajul acestui procedeu era garanţia că tiparul de roşu cădea exact la locul rezervat şi nu existau nepotriviri. Dezavantajele: tipar murdar, insuficient, acoperit şi pierdere de timp. Cu timpul s-a căutat înlăturarea acestui procedeu relativ primitiv şi încet, şi s-a inventat «punctura», practicată cu dexteritate la Veneţia, în perioada care ne interesează.

Ce este «punctura»?[71] Se fixau două cuişoare în formă de ace la cele două colţuri ale planşei-capac de la presa de tipar, sau numai două la linia de mijloc. In aceste ace se înfigeau marginile de hîrtie, înainte de a aşeza planşa-capac peste forma de zaţ. Astfel fixată hîrtia, la tiparul la o faţă şi la prima culoare, operaţiunea se repetă în aceleaşi ace (2-4 puncte=«puncturi») şi exact în aceeaşi poziţie, ceea ce asigură în chip explicabil exactitatea pentru fiecare tipărire în parte, pentru tragerea în culori şi pentru tiparul la două feţe.

Urmele împunsăturilor dacă erau supărătoare, se înlăturau prin tăietura («rotunjirea») blocului de carte, înainte de a fi fixat în scoarţa cărţii.

Dacă la cărţile macariene, exactitatea tiparului în culori (passer-ul[72] şi registrul[73] nu este peste tot şi unitar asigurată, aceasta poate fi atribuită faptului că tipărirea s-a desăvîrşit într-un ritm relativ grabnic, făcîndu-se abatere de la regula puncturilor, care încetineaza operaţiunea tipăririi,[74] sau lipsei de supraveghere explicabilă într-o mare oficină, unde tipăriturile acestea pentru ţările din Balcani, ocupau un loc secundar, faţă de tipăriturile de lux destinate marilor centre apusene.

Tiparul s-a făcut pe coale mici (de 4 pagini) şi coale mari (8 pagini), colile mici la început şi sfîrşit de carte, colile mari în interiorul cărţilor,[75] întocmai ca la ediţiile muntenegrene, reprezentînd un format îndeajuns de mare pentru o presă de tipar de lemn.[76]

Colile de 4 pagini la început şi sfîrşit au avut un raţionament editorial. Se ştie că aceste cărţi purtau fie prefeţe (predoslovii), fie postfeţe cu elogii adresate protectorilor. Protectorii se schimbau însă deseori, cum s-a întîmplat în special cu voievozii noştri, patroni ai tipăriturilor macariene. Editorul risca să-i rămînă tirajul neplasat, dacă avea o predoslavie,

---

70. Ungerea se făcea cu 2 tampoane, care au rămas pînă azi simbol al tipăritorilor; au fost înlocuite în maşinile moderne cu «valţurile» (cilindrii) de cerneală. In acte vechi cu convenţiuni tipografice încheiate la noi, tamponul este numit «pilc», iar cel ce ungea cu cerneală, «pilcar» (V. Molin, *Vocabularul tipografului,* Bucureşti, 1940).

71. Pentru întîia dată s-a ridicat problema puncturelor ca metodă de cercetare în studiul incunabulelor, de către H. Wallau, *Uber Punkturen in alten Drucken,* în *Zentralblatt für Bibliothekwessen,* V (1888), p. 91-93.

72. *Passer* (germ.) = potrivire exactă între culori.

73. *Registru* = supratipărirea exactă a paginilor, la ambele feţe.

74. Pentru graba de tipărire în cărţile macariene 1508-1512, pledează şi faptul că tirajele de roşu s-au copiat, nelăsîndu-se timp suficient pentru a se usca cerneala.

75. La *Liturghier:* 15 caiete (coli) a 8 file, plus cîte un caiet de 4 pagini, la început şi la sfîrşit.

76. La unele din presele noastre de mai tîrziu s-au tipărit coli numai de patru pagini (Molitvelnicul de la Cîmpulung, 1635).

sau epilog inadecvată faţă de situaţia reală. Eventualele modificări din prefeţe sau postfeţe, sau chiar înlocuirea lor se executau mai uşor, dacă erau imprimate pe un număr restrîns de pagini.

In general, tiparul macarian este făcut cu cerneală de negru de calitate, bine frecată, îndeajuns de întinsă, iar cea de roşu cu pigmenţi, care au asigurat intensitatea cuvenită chinovarului. Dacă tipăriturile macariene s-au realizat în Ţ. R. se pune şi întrebarea de unde au fost procurate multiplele ingrediente ce au intrat ca substanţe componente în cerneala de tipar fabricată manual (ulei de in, firnisuri, marcasit, smoală, vitriol, lac, pentru luciu şi preparate răşinoase pentru lianţi şi adeziune la hîrtie, etc.) aşa cum era reţeta cernelurilor din acea epocă, reţetă ţinută în secret. Intrebarea este cu atît mai justificată, cu cît la tipăriturile coresiene, meşterii saşi de la Braşov, dublaţi de meşteri aduşi de la Basel, au o cerneală de proastă calitate. Tiparul cu presaj este relativ redus, dovedind rutină de tipăritor. Observăm că aceste procedee de tipărire sînt în contrast cu tiparele de mai tîrziu realizate la noi (Braşov, Govora, eac.), cu totul inferior şi ca tipar, şi ca ungere, şi cerneală.

Hîrtia. Dacă cărţile nu au datele de apariţie, studiul hîrtiei pe care s-au imprimat poate folosi mult. Cercetările trebuiesc extinse asupra formatului, grosimei (gramaj), calităţii, culorii şi filigranei.

Formatul hîrtiei, la **Liturghier,** măsurat în coală desfăcută, este de 61×44 cm., unul din cele trei formate aflate în curs de fabricaţie la acea epocă în Veneţia, mai bine zis la morile de hîrtie din nordul Italiei. Cu Liturghierul nostru şi cu unele lucrări editate în perioada 1501-1508, oficina Torresano-Manuzio face inovaţiuni în materie editorială: introduce **formatul in quarto mic**[77] apropiat mult de octav. Liturghierul 1508 are şi el acelaşi format, care înscrie o etapă nouă în tehnica de tipar, creată cu menirea de a face o experienţă ce a devenit apoi uz practicat pretutindeni şi anume: introducerea unui format între portativ şi masiv greoi, cu aceasta lansîndu-se un tip nou de carte care să înlesnească o vehiculaţie mai mare, o ambalare mai expeditivă şi mai portativă, un spor de tiraje şi creştere de profit, scopul final al negustorilor de la Veneţia.[78]

Grosimea hîrtiei (gramajul) din **Liturghier** este mijlocie (relativ destul de groasă), cu unele subţieri spre sfîrşitul lui; s-au folosit deci două gramaje de hîrtie. In orice caz, fabricaţiunea de hîrtie din acea epocă nu putea garanta un gramaj constant. Gramajul constant nu-l poate garanta nici chiar fabricaţiunea de azi a hîrtiei, cu toate mecanizările survenite; variaţia grosimei de hîrtie în Liturghier este deci scuzabilă la Veneţia anului 1500, cu atît mai mult cu cît este prezentă şi în faimoasele «aldine» (vezi în Bibl. Acad. R. P. R., exemplarul aldin citat mai sus, care este tipărit pe aceiaşi calitate de hîrtie, în acelaşi format şi cu aceleaşi filigrane, ca şi Liturghierul macarian).

Calitatea hîrtiei Liturghierului este cea obişnuită în tehnica epocii respective: brăzdată cu dungi, adică vărgată (urme mai transparente lăsate prin subţiere de pe urma reţelei de sîrmă din rama de manufacturare);

---

77. Reducerea formatului începe cu ediţia a II-a a unui Virgiliu (1501) şi continuă succesiv, încît la 1651, Aldo Manuzio-junior tipăreşte o carte (*Officio della gloriosa Virgine Maria*) la formatul record deabia 13,6×7 cm.

78. Ambroise Firmin-Didot, descendentul unei vechi familii franceze de tipografi, în cartea sa *Alde Manuce,* Paris, 1875, p. 52 şi urm., arată pe larg şi latura aceasta a activităţii lui Manuzio.

bine lucrată, s-a comportat mulţumitor la tipar şi a rezistat relativ bine dintelui de fier al timpului în curs de 450 de ani. Cînd hîrtia exemplarelor rămase, apare roasă, aceasta se datoreşte numai unei proaste conservări.

Culoarea specific îngălbenită, insuficient de albă (apropiată de culoarea pergamentului), din cauză că materiile înălbitoare nu erau îndeajuns practicate în perioada respectivă.

Filigrana. Hîrtia **Liturghierului** are felurite filigrane. Autorii **Bibliografiei romîneşti vechi** arată trei: o cumpănă în cerc, o ancoră în cerc cu stea deasupra şi o pălărie de cardinal.

La toate cele trei cărţi macariene din perioada 1508-1512 hîrtia este exclusiv italiană şi am putea spune torresană. Toate cele trei filigrane: ancora, cumpăna şi pălăria de cardinal, sînt prezente pe colile altor cărţi scoase din oficina Torresano-Manuzio, în aceeaşi perioadă,[79] după cum am arătat mai sus. Dacă la unele exemplare din Liturghier apar şi alte filigrane, acestea dovedesc tocmai bogăţia în aprovizionare cu tot felul de hîrtie, a unei oficine de mare randament, după cum o serie de «aldine» sînt de asemenea amestecate cu tot felul de hîrtii. Problema hîrtiei rămîne, de altfel, obiect de cercetare, pentru a înlătura şi unele confuzii ce se fac între o filigrană cu marca «foarfece deschis», şi între una cu «două săbii încrucişate».

Credem necesar să mai facem o menţiune şi asupra modului de a **fălţui,**[80] adică de a îndoi coala de hîrtie.

După unii cercetători străini, nu se poate preciza unde şi cînd a început tipărirea şi fălţuirea hîrtiei în coli de cîte 16 pagini, coală-unitate azi în calculaţia tiparului de carte. Se pare că şi în această privinţă Torresano a fost un precursor. Sporirea filajului pe laje avea un rost tehnico-profesional: cu cît erau filele mai multe, cu atît creştea rezistenţa lajei la cusut şi la formarea cotorului. La Liturghier, fălţuirea s-a făcut 1/8 în direcţia liniilor vărgate.

Legătura. Modul cum este legată o carte incunabulă poate forma obiectul unui studiu întins. Ne vom limita la cîteva date de interes general în legătură cu problema noastră.

Legătura veche se numeşte «reliure monastique» sau «Mönchenband», adică «legătură monahală»,[81] pentru că se făcea în mînăstiri, pe atunci ateliere în care s-a cultivat legătura de carte cu scriere şi miniaturistică.

Procesul tehnologic este în esenţă acelaşi şi azi (la legătura de mînă, numită «legătura de artă»). Diferenţa este de căutat doar în ceea ce acoperă tăbliile cărţii, adică în învelişul cărţii. De la pergament şi catifea, de la fildeş, argint şi aur, de la pietre scumpe şi paftale aplicate, ne rezumăm azi la piele şi presajul sec în foiţă de aur şi în cazuri pretenţioase în aplicaţiuni de intarzio în piele, iar în ultimul timp vinilina de asemenea găseşte aplicaţie la legătura în serie.

Aceasta în ce priveşte cartea singulară, individuală, şi deci legătura de mînă, de artă. Dar nu cartea astfel legată este cartea de circulaţie.

---

79. La această oficină hîrtiile frecvente erau: pălăria de cardinal, începînd din 1488 şi cumpăna, începînd din 1497. Ongania, *op. cit.*, şi C. M. Briquet, *Les filigranes, Dictionnaire historique des marques du papier,* Paris, 1907.

80. A *îndoi* coala de hîrtie.

81. Numirea aceasta introdusă în vocabularul tehnic al legătoriei de carte a fost dată de Marius Michel, unul dintre cei mai renumiţi legători de cărţi şi cercetători din secolul al XIX-lea. Vezi Marius Michel, *La reliure française,* Paris, 1880 şi *La reliure française commercielle et industrielle,* Paris, 1881.

Cartea de tiraj, difuzoare de cultură în mase se face prin cărți în general solid broșate.

Apariția tiparului a găsit meșteșugul legătoriei deja format. Noutatea era că înlocuindu-se scrisul de mînă cu «scrierea de tipar mai rapidă», producătoare a sute de exemplare în timp scurt, prin aceasta se punea și problema învelișului cărții. Tradiția veche cerea cartea manuscrisă cu legătură de mînă și scumpă, iar nevoia de cultură pretindea cartea poligrafiată rapid, îmbrăcată mai sumar și deci mai ieftină.

Inovația ia naștere în atelierul Torresano-Manuzio, cu contribuția acestuia din urmă, anume în perioada cînd au fost concepute acolo și cărțile noastre macariene. [82]

Aldo a conceput cartea pe format **portativ** și **legată** în serie, pentru a face din ea obiect de tiraj. Din acest moment cartea nu mai rămîne încuiată în chiliile mînăstirești, ajunge carte de raft în librării, dînd naștere la două noi îndeletniciri, a editorilor și a librarilor, adic creatorii de carte prin profesiune și difuzorii ei. De aceea noul tip de carte se prezenta în **legătură editorială** și astfel ia ființă începutul îndepărtat și încă artisanal al legăturii industrializate, ce urma să ducă la uimitoarea mecanizare de azi.

Ne rămîne să vedem cum se înfățișează o astfel de legătură în serie.

In momentul de față, tezaurul nostru de cărți romînești vechi de la Biblioteca Academiei R. P. R., deține trei exemplare din **Liturghier,** dintre care două sînt complete, al treilea incomplet, dar lipsurile sînt completate cu scriere de mînă.

Mai cunoaștem și al patrulea exemplar, care se află în proastă stare și incomplet în Biblioteca Institutului teologic de la Sibiu și ne-am luat osteneala să-l examinăm la locul de păstrare. Al cincilea exemplar a fost în colecția bănățeanului dr. Iuliu Todorescu, care a donat această valoroasă colecție Muzeului Național Maghiar din Budapesta, împreună cu multe alte cărți care privesc începuturile tiparului nostru și asupra cărora vom relata constatările noastre, cu alt prilej. Cel de al șaselea exemplar este păstrat la Biblioteca Centrală de Stat din București.

Pentru cercetările noastre ne-au fost disponibile numai exemplarele de la Biblioteca Academiei R. P. R., și exemplarul de la Sibiu. La două dintre ele legătura este identică, în timp ce legătura celui de al treilea este vădit de dată relativ recentă. Legătura celor două exemplare aflate în Biblioteca Academiei R. P. R., ne dă următoarele date:

Tăblițele sînt din lemn de esență tare, avînd o grosime de circa 6 mm., tipică pentru incunabule și pentru legătura posterioară Renașterii. Formatul tăbliilor legate: 15×21, 7 cm. Tăbliile sînt croite exact pe formatul blocului (corpului) de carte, fără a avea depășirea numită «cant» [83] în cele trei margini ale cărții, ceea ce corespunde cu legătura simplificată și cu tendința de a lega în serie, caracteristică acestor începuturi de carte produsă în mase. Tăiate cu un instrument mai puțin tăios, ultima tăblie este găurită în cele două colțuri exterioare for-

82. Fără îndoială, realizarea inovatorie a fost în prealabil studiată și rezultată dintr-o analiză atentă a pieții și a conjuncturii economice de atunci. Dr. Th. Gotlieb, custode la Biblioteca Națională din Viena, descrie în unul din «Grolier-Studien» (*Jahrbuch der Einbandkunst, 1928,* p. 92) întîlnirea între cei doi mari meșteri ai epocii, Manuzio și Grolier, în 1505, la Venetia, redînd concluziile la care au ajuns și anume: «Das kleine handliche Format vieler Aldinen, könnte eine Anreiz sein, die Bücher in schön gebundene Zustand zu vertrieben...».

83. Cant = «buza cărții».

mînd două grupuri de cîte 3 găuri, prin care au fost trase cureluşe subţiri din aceeaşi piele care îmbracă tăbliile, pentru a forma noduri, înlocuind bumbii metalici. Noduriie aveau menirea să cruţe cartea de uzura la care era expusă pe pupitrele cîntăreţilor din strană. Acest mod de a înlocui bumbii metalici cu bumbii de piele, face parte din încercările, nu tocmai reuşite, de la începuturile inovaţiei şi corespunde tendinţei legătoriceşti de a debarasa tăbliile cărţii de ferecătura şi încărcătura metalică.

Cusătura coalelor s-a făcut în laje, cu sforicică din cînepă, la mijlocul caietelor. Sfoara este încă mult prea groasă pentru lajele colilor, fiind desigur un rest din sfoara folosită mai înainte la cusutul foilor de pergament (piele). Impunsătura este «intercalată», după tehnica orientală. Capetele de sfoară sînt trase în trei găuri scobite în tăbliile groase, care, cu toată grosimea lor, au plesnit în dreptul găurilor. Acest fel de a prinde cusătura blocului de carte faţă de înveliş (de scoarţă), s-a practicat pînă la introducerea tehnicii cu vorzeţ.[84] Deşi metoda este rudimentară, totuşi apare extrem de rezistentă, dovadă că exemplarele din Liturghierul 1508, chiar după patru veacuri şi jumătate de folosinţă, nu şi-au pierdut adeziunea necesară dintre carte (bloc) şi înveliş (scoarţă). Lipsa vorzeţului dă un aspect urît, caracteristic lucrului «în serie», sau a unui procedeu prea experitiv, rezultat al unei producţii rudimentare.

Cotorul semi-rotunjit, fără a fi bătut (rotunjit) cu ciocanul, este confecţionat flexibil, faţă de rigiditatea scroaţelor; fără carton sau fîşi de hîrtii caşerate, sau supra lipite. Este căptuşit numai cu o pînză de ţesătură «sac», despre care ne lipseşte documentarea necesară în privinţa epocii de întrebuinţare. Studiind cotorul, trebuie să reţinem existenţa capitalbandului[85] la cele două extremităţi, într-un colorit foarte viu, Mercerizarea lui (luciu şi culoare) este însă decolorată de timp. Capitalband-ul fiind extrem de gros,[86] s-a simţit nevoia ca la confecţionarea scoarţei să se adopte o deformare, o abatere de la linia dreaptă a tăbliei cu care se integrează, după introducerea capitalband-ului. Acest fel de a lucra este puţin obişnuit şi înclinăm a crede că este de sorginte orientală (din Levant).

Pielea. Un marochin roşu închis, nuanţat spre vişiniu; structură groasă şi greu de prelucrat, neşpăltuită, nesubţiată şi astfel foarte rezistentă. Cu toate acestea, colţurile sînt tocite, încît se văd tăbliile de lemn, pentru că cei 450 de ani de serviciu în strană au lăsat urme. La ambele exemplare ale Liturghierului, canturile (muchiile) tăbliilor au scobituri (şanţuri), în care s-a adîncit perfect de bine pielea, deşi era groasă, meşterii dovedind dexteritate profesională. In aceste şanţuri s-au bătut două cuie de alamă (azi lipsă) pătrunse adînc. Rostul acestora era de a servi ca dispozitiv de închiderea cărţii. Nici o altă frecătură în metal, nelipsită la vechile legături de cărţi bisericeşti, — nu găsim.

Ornamentaţia de pe scoarţă ne oferă cea mai concludentă dovadă pentru maniera legăturii industriale. Pe pielea de marochin care acoperă întreaga scoarţă se văd încă urmele bine păstrate ale unui presaj numit

84. Vorseţ = coli de căptuşeală de cîte două file, care fac legătura primei şi ultimei coli cu scoarţa, avînd o filă lipită pe tăblie şi una liberă. Intrebuinţarea vorzeţului porneşte tot din Italia (sec. XVII), unde vorzeţul (căptuşeala) era cu desen şi în culori, tipărit de pe xilografii de artă, iar nu ca acum, file albe de hîrtie.

85. Capitalband = ţesătură decorativă pentru limitarea cotorului.

86. Antemergător capitalbandului în culori a fost, pînă la începutul sec. XVI, acela făcut numai din şuviţe simple de pergament sau piele.

presaj «în sec», sau «presătură oarbă». Compoziţia ornamentală se extinde peste întreaga scoarţă, încît este evidentă dorinţa de a dichisi, dar în acelaşi timp şi de a lucra expeditiv, cu forţe de muncă mai puţin calificate.

Vom examina mai de aproape compoziţia ornamentală a scoarţei (fig. 4), fiindcă astfel de compoziţii pot fi concludente pentru rezultatul cercetărilor, deoarece schema de repartizare a compoziţiei şi stilul motivelor ornamentale (ponsoane, stempluri) pot da cele mai grăitoare dovezi pentru epoca, şcoala, ba chiar şi pentru atelierul care le-au realizat.

Compoziţia ornamentaţiei de pe legătura Liturghierului are o **schemă a suprafeţei,** numită în meserie «Feldeinteilung» [87] pe formatul aproape

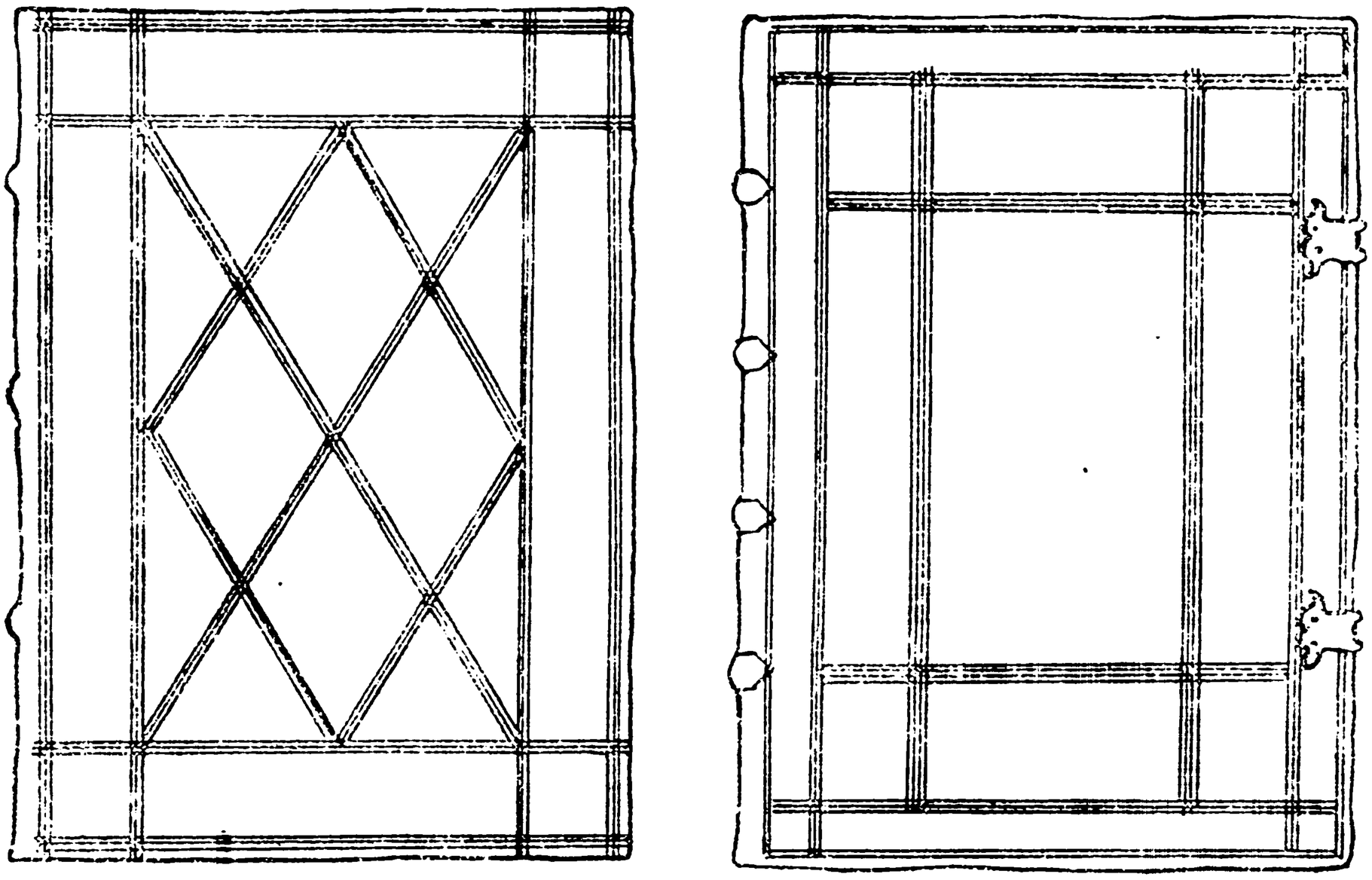

2 Beispiele von Deckelaufteilungen bei Bänden mit Blindstempeldruck

Fig. 3. — Repartizarea schematică a suprafeţei la scoarţe (legături) în piele cu presaj în sec. Exemplu tipic pentru legături veneţiene din sec. al XV-lea, (Oficina Torresano-Manuţio) dat ca exemplu de revista «*Schweizerische Fachschrift für Buchdindereinen* — Zürich. A se compara cu schema presajului de la scoarţele Liturghierului Macarian 1508. (Fig. 4).

dreptunghiular al scoarţei, pornind de la încadrarea cu un chenar masiv (pag. 12), spre interiorul compoziţiei, unde găsim linii, rezultate din tragere cu filetă. Această delimitare cu triplu-linie se repetă şi între elementele de chenar şi schema de mijloc (centrul ornamental), care se apropie de pătrat. Trei diagonale încrucişate, tot în triplu-linie, împart acest centru ornamental într-un cîmp de romburi de-un efect decorativ foarte frecvent în acea perioadă la legătura cărţii veneţiene.

La colţul tututor romburilor stă o grupare din ponsoane cu două motive florale diferite, una avînd stilizarea ghiocelului. La întretăierea diagonalelor, se află un ponson cu dublu cerc, un fel de punct de încrucişare sau

87. Fiecare legător-decorator de carte îşi face, în prealabil, o schiţă, cu repartizarea în spaţiul scoarţei a materialului decorativ pe care urmează să-l preseze. Această manieră de a lucra este încetăţenită încă din vremea anterioară incunabulelor, ştiut fiind că legătura artistică a cărţii manuscrise este mai veche decît tiparul.

înnodare de sfori, de asemenea tipic veneţian. Urmele aceluiaşi motiv se pot percepe cu greu pe cotorul **Liturghierului,** fiind şters de întrebuinţare.

Remarcăm lipsa inscripţiei şi ornamentaţiei pe cotor, ca şi lipsa bindurilor,[88] efecte decorative încă nu îndeajuns de introduse în acea perioadă. Cotorul nu era încă obiect de dichis, cartea nefiind aşezată în rafturile negustorilor de cărţi cu cotorul spre cumpărător, ci cu partea din faţă (deschisă).[89] Aşa se explică de ce era frecventă «tăitura în culoare»,[90] precum şi presajul pe această tăietură pentru care deosebit de exemplificator este «Breviarum illyricum» (scris în limba ilirică, în litere glagolitice), găsit la Biblioteca Bruckental din Sibiu.[91]

Ornamentaţia de pe scoarţele **Liturhierului** este identică pe ambele feţe, dar aplicaţiunea pe scoarţa din dos este mai sumară şi mai puţin îngrijită. Lucrul de legătorie de la ambele exemplare aflate în Biblioteca Academiei R.P.R., poartă urme de lucru executat în grabă, sau de mîini mai puţin experimentate (lucru de ucenici), grăbite şi lipsite de dibăcie. Schema de repartizare şi ponsoanele întrebuinţate pot să varieze, după cum lucrarea a fost repartizată la una sau mai multe echipe (colective) de lucru.

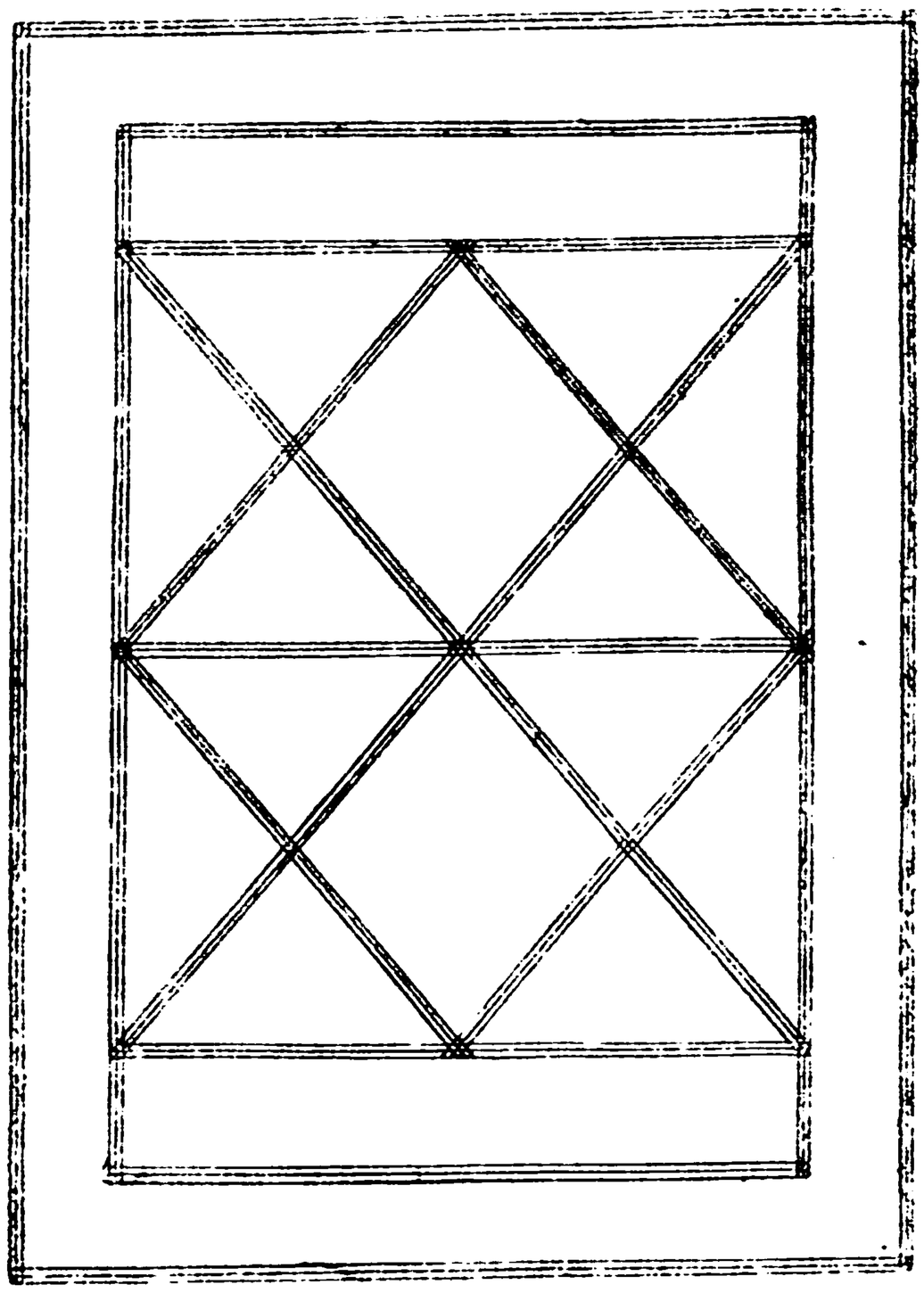

Fig. 4. — Schiţa schematică pentru repartizarea ornamenticei pe suprafaţa scoarţei la Liturghierul Macarie 1508

Pentru tehnicieni nu încape îndoială că avem de a face cu o legătură executată grăbit şi rudimentar, care rămîne sub migăloasa şi artistica legătură de mînă.

Pentru concepţia în serie (editorială) pledează perfecta identitate între schema de proiectare a suprafeţei de pe scoarţa **Liturghierului** şi între schema-tip practicată în acel timp la Veneţia, la legătura în serie şi eventual copiată la noi.

Cercetările întreprinse în această privinţă, al căror rezultat a apărut în publicaţiuni de specialitate în străinătate,[92] ne arată că **schema** ornamentaţiei de la **Liturghier** poate fi considerată ca **prototip** în materie. Este rezultanta unor preocupări şi experimentări de specialişti, care au mers în pas cu curentele de artă de atunci, este rezultanta unor concepţii de politică economică metodic urmărită la Veneţia, cu scopul de a lărgi sfera

---

88. Bind = umflături rezultate din concentrarea sforii sau aţei, care a servit la legatul colităelor, mai tîrziu pretext de ornamentare a cotorului, numite şi «nervuri».

89. Dr. Th. Gotlieb, *op. cit.*, p. 95.

90. «Farbschnitt», practicat şi azi; la cărţile de lux avem «Goldschnitt», tăietură în aur.

91. Confundat de mulţi cu un «Ceaslov chirilic»; vezi Virgil Molin, articolul citat la nota 58, cu reproducerile invocate aci.

92. *Schweizerische Fachschrift für Buchbindereinen.* (Zürich) anul 60, nr. 5, p. 67 şi urm., studiul *Stilkunde des Bucheinbandes.*

de plasament a cărţii. Alăturarea comparativă prezentată schematic (fig. 3 şi 4), care se poate sezisa şi de un nespecialist, este credem, dovada materială care arată, că ornamentarea **Liturghierului** nostru s-a situat în rîndul celor dintîi concepţii legătoriceşti

Legătura **Liturghierului** nu este opera unui artist legător de cărţi, ea n-are nimic comun cu legătura numită monahală (artistică), ci este un produs editorial în serie, realizat după toate normele artisanale în plină aplicaţie la Veneţia şi nu are asemănare cu legăturile de cărţi, practicate în acea perioadă la noi.[93] De aceea şi valoarea legăturii este departe de ceea ce se impune la o carte de cult, nimic festiv, nimic tradiţional, nimic bisericesc, lipseşte şi obişnuita cruce, nici o urmă de poleială, sau presaj lucios, în isbitor contrast cu concepţia noastră de a da o ţinută bogată cărţilor bisericeşti. Dacă însă s-ar susţine că, dat fiind lucrul rudimentar, legătura ar fi fost improvizată la noi, în acest caz este mult posterioară epocii de tipărire, însă concepţia de repartizare şi motivele ornamentale ar fi luate (copiate) după originalele veneţiene.

*

Am examinat sub diferite aspecte cărţile macariene din perioada 1508-1512. Am văzut că aceste cărţi, primele tipărituri adresate statului nostru corespund năzuinţelor culturale ale poporului din acea vreme şi tendinţelor de unificare a orînduirilor bisericeşti din Biserica ortodoxă romînă şi sud-slavă.

De asemenea am arătat că iniţiatorul acestui curent a fost Radu cel Mare, domnitorul Ţării Romîneşti, sub îndrumarea pricepută a lui Nifon. Centrul unde s-au frămîntat şi dezvoltat aceste idei renovatoare a fost însăşi capitala ţării, pe atunci Tîrgovişteа. Mînăstirea Dealu de pe dealul din apropierea oraşului, ctitoria măreţ înălţată de Radu cel Mare şi sfinţită în 1504, a fost focarul care a radiat pînă departe, pentru romîni, sîrbi şi bulgari, raze calde şi luminoase. Ca să poată trimite aceste raze binefăcătoare, voievodul romîn a primit mai întîi stimulentul activităţii sale din Veneţia, prin intermediul familiilor Ţernoievici şi Brancovici din Zeta (Muntenegru), precum şi de la ieromonahul Macarie, muntenegrean şi el, supraveghetor iscusit al tipăririi acestor cărţi.

Pentru că îndemnurile de tipărire veneau în ţara noastră din oraşul lagunelor, am crezut necesar să cuprindem aici ceva din activitatea tipografică a Veneţiei. Ne-am oprit cu mai multe amănunte asupra oficinei lui Andreas Torresano asociat mai tîrziu cu Aldo Manuzio, pentru că, după părerea noastră, în această oficină s-a apropiat smeritul ieromonah Macarie de arta şi meşteşugul tiparului.

---

93. V. Molin, în studiul său, *loc. cit.*, (aici la n. 8), subliniază că stilul legăturii editoriale în serie, de tip veneţian, este dovada cea mai peremptorie, chiar pentru nespecialist, că *Liturghierul* nostru şi cărţile macariene nu s-ar fi realizat tipograficeşte în Ţara Romînească, ci în Veneţia şi că nu poate fi vorba decît de legătură adaptată mai tîrziu.

Această aserţiune a fost însă combătută de P. P. Panaitescu, *Inceputul tipografiei în Ţara Romînească,* articol introdus ulterior sesiunii, în volumul «*Prima sesiune ştiinţifică de bibliologie şi documentare,* Bucureşti, 15-16, dec. 1955. *Comunicări şi discuţii* (organizate de Biblioteca Academiei R.P.R.), Bucureşti, Ed. Acad. R.P.R., 1957, p. 267-270 Discuţia rămîne deschisă.

Vechii cercetători ai problemei, susţin că un singur tipograf, călugărul Macarie, a realizat aceste cărţi. Noi susţinem că opera aceasta aparţine mai multor şi buni specialişti: caligrafi-desenatori de caractere de litere, gravori de ponsoane (patriţe), gravori şi adjustori de matriţe, turnători de litere, culegători de litere, tipăritori la presă şi legători de cărţi iscusiţi în genul legătoriei «în serie» (industriale).

Macarie nu a putut fi un meşter cunoscător al tuturor muncilor de tipărire: **rolul lui trebuie căutat mai mult în stabilirea relaţiilor de tipar cu Ţara Romînească, prin Solomon Ţernoievici şi Maxim Brancovici.** El a mai fost supraveghetorul de spalturi, fiind cunoscător al limbii slave, al chirilicei şi al conţinutului religios din cărţile tipărite — dar tipografii au fost alţii, un colectiv artizanal de mai mulţi muncitori, divizaţi pe specialităţi tehnice.

Concepţia noastră realistă asupra tehnicii de tipărire — şi în special asupra tipăririi celor trei cărţi macariene, **adevărate monumente de artă grafică pentru vremea lor** [94] nu mai este de acord cu vechile formule ca: «Ieromonahul Macarie veni în Ţara Romînească aducînd cu el un săculeţ cu buchi frumos tăiate, de iniţiale înflorite şi de frontispicii dibaci împletite, în care se simte influenţa, origina veneţiană»; [95] nici cu ideea că «refugiatul de la Cetinje (Macarie)... aduce cu sine sculele: teascul de mînă, săculeţii cu slovă, matriţe de turnat literele, cum şi un număr de ornamente şi frontispicii săpate în lemn. Transportul unei asemenea «tipografii» «nu putea fi... greu de efectuat, totul ocupîndu-se

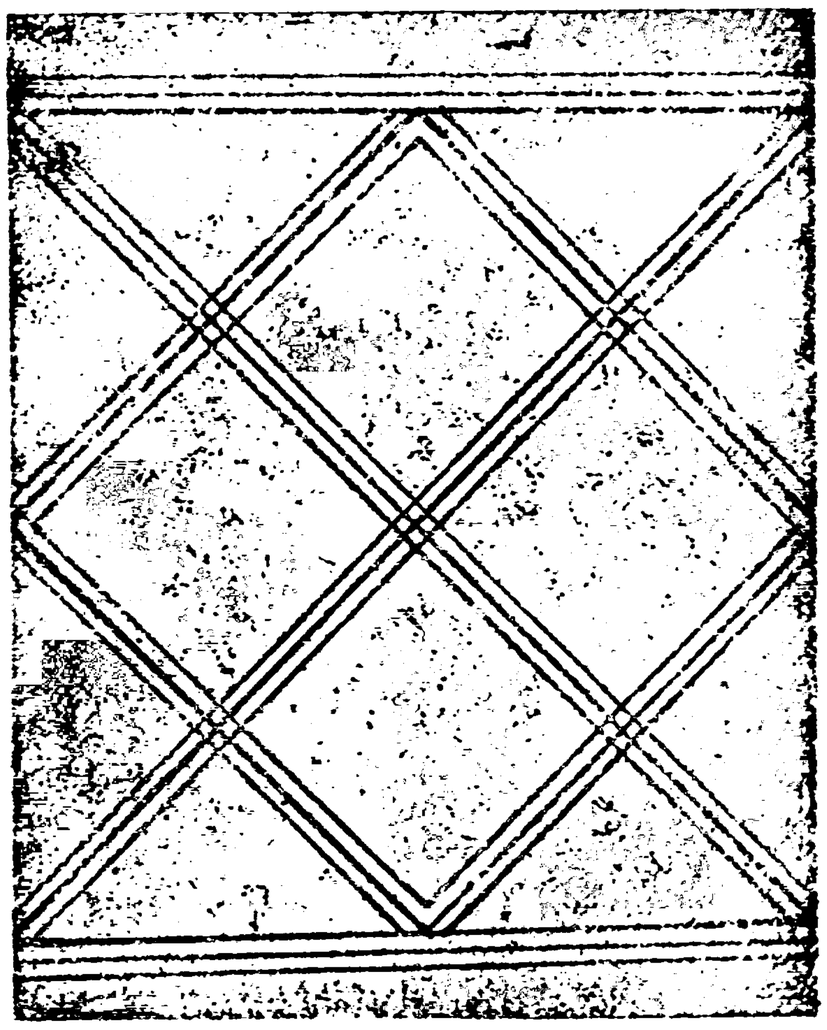

Fig. 6. — Compoziţii din linii (în romburi) la cotorul «Breviarului illyric» specifică pentru legătoria Torresano-Manuzio (1493), aplicată ca motiv şi la legătura lui Macarie 1508.

94. In legătură cu prezentarea grafică a tipăriturilor macariene, s-ar putea ridica întrebarea: de ce n-au cărţile acestea, planşe şi chipurile celor patru Evanghelişti (fiindcă vechile manuscrise, care au servit ca model, au astfel de planşe colorate) şi, că dacă le-ar fi tipărit Aldo Manuzio, le-ar fi avut? O asemenea întrebare ar porni din ignorarea realităţii şi posibilităţilor tehnice de la începutul tiparului, fiindcă *întîi:* latura de lux a tipăriturilor incunabule este asigurată în mod *exclusiv,* numai prin miniaturi, prin decoraţia de mînă, începînd chiar cu Biblia de 42 rînduri a lui Gutenberg. Acelaşi lucru a făcut şi Macarie. tipărind din *Evangheliarul* de la 1512 un tiraj deosebit pe pergament, care a fost luxos iluminat cu mîna («cu aur, carmin, albastru, verde etc.», «încît Evangheliarul are aspectul unui manuscris», după cum ne asigură Bianu-Hodoş (B.R.V., I, pag. 20,) care au avut în mînă această bijuterie a tiparului nostru. Evangheliarul pe pergament se poate admira la Muzeul de artă al R.P.R., o preţioasă capodoperă de tipar combinat cu miniatură. In al *doilea* rînd, există atîtea tipărituri aldine. care sînt mai prejos decît *Liturghierul* nostru, pentru simplul motiv că tiparniţa lui Torresano, socrul asociat cu Aldo Manuzio, ginerele, era o întreprindere lucrativă (am văzut că Torresano era considerat de istorici, ca fiind cel mai iscusit... negustor-tipograf al Veneţiei) şi că, deci, tipăriturile în chirilică, începute de Torresano (nu de Aldo) erau, în primul rînd, obiecte de negoţ, care trebuiau să dea cîştig, aşa cum a procedat această interesantă oficină şi cu foarte numeroasele breviare şi misale catolice, ce le-a tipărit tot pentru străinătate, de exemplu pentru Ungaria (vezi *Missale Strigoniensis,* tipărit în colaborare cu librarul I. Paep din Buda, la 1499) şi a căror prezentare tipografică nu-i cu nimic superioară Liturghierului, dimpotrivă. Iar în ce priveşte stăruinţa de a fixa tiparul ma-

într-un sac mare, ori într-o ladă-cufăr de dimensiuni mijlocii».[96] Ca bază materială posibilă tipăririi celor trei cărți macariene, — care sînt din ce în ce mai perfecționate, noi vedem un atelier-tipografie cu mai multe anexe, bine și bogat utilat cu sculele necesare.[97]

Dar din primele noastre tipărituri, nu rămîne ca valoros, nici formatul mic, nici lipsa de poleitură, nici locul de tipărire. Rămîne voința romînilor de a avea carte și rămîne forma poligrafiată a caracterului chirilic, care **ne este specific.** Nici înainte, nici după Veneția, nicăieri n-a mai apărut acest chirilic, luat de-a dreptul din frumoasele noastre opere miniaturistice, din epoca înălțătoare a lui Ștefan cel Mare. Au rămas desenele și întreaga decorație de carte, imitată, dar neîntrecută, cu împletiturile nesfîrșite de vrejuri și linii, cu echilibratul efect de alb-negru, cu tot ceea ce s-a cultivat cu migală, cu virtuozitate și cu respect pentru tradiție, în școlile noastre de miniaturistică.

Indiferent de longitudinea și latitudinea geografică unde s-au tipărit primele noastre cărți, — acestea nu sînt nici ale lui Macarie, nici ale lui Torresano sau Manuzio, ci sînt dovada năzuințelor noastre spre cultură, pornite și încurajate de un voievod ocrotitor de credință străbună, și rămîn mărturia **unui specific grafic al nostru** și prin aceasta cărțile macariene se integrează în valorile creatoare de artă ale poporului romîn.

Dovada aceasta, a muncii și priceperii creatoare în domeniul graficii, au făcut-o romînii încă la începuturile tiparului, cu 450 de ani în urmă.

VIRGIL MOLIN
DAN SIMONESCU

---

carian la Tîrgoviște, stăruință cu nimic susținută, Macarie, mai prudent, a evitat să afirme un neadevăr. Tipărind la Veneția, nu putea spune că a lucrat la Tîrgoviște, Bistrița sau Snagov, după cum lucrînd la Veneția, a datat lucrarea după calendarul practicat acolo (apusean), nu după cel în vigoare și oficial în Țările Romînești (răsăritean) *(nota Virgil Molin).*

In ce mă privește, găsesc că contribuția lui V. Molin din acest articol, cu privire la munca manuală și artistică depusă pentru imprimarea cărților macariene cu 450 ani în urmă, cît și studiul amănunțit al tehnicii grafice a acesor cărți, sugerează o *ipoteză* demnă de toată atenția cercetătorilor; cred însă că singure argumentele de ordin tehnic nu sînt suficente pentru confirmarea ipotezei, pentru că, mă întreb: ce piedici au putut sta în calea transportării în țară a tuturor condițiilor materiale necesare imprimării? Desigur, transportarea s-a făcut cu greutate, dar nu a fost imposibilă. Apoi: imprimarea celor trei cărți la Veneția, cum de nu a lăsat nici o urmă, nici o mențiune în bogata arhivă venețiană dintre anii 1508-1512? *(nota Dan Simonescu).*

95. N. Iorga, *Istoria literaturii romînești,* vol. I, ediția II-a, revăzută și larg întregită. București, 1925, p. 138.

96. C. D. Fortunescu, *Istoria tiparului în țările romînești, pînă la începutul veacului* al XVIII-lea, în *Almanahul graficei romînești pe anul 1924,* Craiova 1924, p. 95.

97. Virgil Molin a căutat să arate mai amănunțit, în ce măsură contra-teza susținută de P. P. Panaitescu ar avea suficientă bază documentară, într-un studiu depus la direcțiunea Bibliotecii Academiei R.P.R., ca organiztoare a amintitei sesiuni de bibliologie, studiu încă nepublicat.

LITURGHIERUL SLAVON TIPĂRIT DE MACARIE LA 1508

Studiu liturgic

Se împlinesc, în luna noiembrie din anul acesta (1958), 450 de ani de cînd smeritul monah muntenegrean Macarie isprăvea, într-o localitate pe care nu ne-o spune — poate Tîrgoviște, capitala de atunci a Țării Romînești, sau mînăstirea apropiată Dealu, cum se crede îndeobște —, tipărirea unui Liturghier în limba slavă, întrebuințată pe atunci ca limbă de cult în Biserica noastră și totodată ca limbă de stat și de cultură.

Evenimentul acesta are destulă însemnătate în istoria noastră culturală, fiind vorba de cea dintîi carte tipărită pe pămînt romînesc (căci e puțin probabil ca acest Liturghier, ca și celelalte cărți tipărite de Macarie, să fi fost comandate și tipărite la Veneția sau în altă parte, cum cred unii). Din punct de vedere bisericesc, evenimentul se cuvine să fie reținut, fiind vorba de începutul tipăririi uneia din cele mai importante cărți de slujbă, Liturghierul, care va fi întrebuințat în forma lui slavă cel puțin încă două secole de atunci înainte în Biserica romînească. Iată de ce, cu prilejul acestei comemorări, închinăm Liturghierului tipărit de Macarie în 1508 prezentul studiu, din punct de vedere strict bisericesc, mai precis, liturgic. Nu ne preocupă deci problemele istorice legate de persoana lui Macarie, de începuturile tipografiei în țara noastră, de locul tipăririi Liturghierului, ș.a., despre care s-a mai scris și în trecut și se scrie și cu prilejul acesta, ci ne vom ocupa de o latură nestudiată deloc pînă acum, a Liturghierului lui Macarie. Vom face la început prezentarea amănunțită a cuprinsului lui, semnalînd mai ales particularitățile lui tipiconale și textuale în comparație cu rînduiala și formularul din alte Liturghiere grecești și slave din epoca aceea și de mai tîrziu; pe temeiul acestor particularități vom încerca apoi să stabilim, pe cît va fi posibil, proveniența și caracterul redacției slave folosite de Macarie ca izvod, precum și circulația Liturghierului lui Macarie în Biserica romînească, urmărind în același timp evoluția Slujebnicului folosit la noi în țară, atît în edițiile tipărite, posterioare lui Macarie, cît și în copiile manuscrise care ne-au stat la îndemînă și cărora Liturghierul lui Macarie le-a servit ca model direct sau indirect, pînă la înlocuirea completă și definitivă a Liturghierului slavon prin cel romînesc, în Biserica noastră.

LITURGHIERUL LUI MACARIE, CEA DINTII EDIȚIE A LITURGHIERULUI SLAVON

Se știe că cele dintîi exemplare cunoscute ale Liturghierului lui Macarie au fost descoperite în anul 1860 de către Al. Odobescu, la mînăstirea

Bistriţa din Oltenia.[1] Inainte de această dată şi încă multă vreme după aceea, cea dintîi ediţie tipărită a Liturghierului slavon era socotită cea apărută la Veneţia în anul 1519, sub îngrijirea ieromonahului muntenegrean Pahomie, din porunca principelui Bojidar Vucovici al Muntenegrului.[2]

In secolul nostru, dimpotrivă, alţii consideră Liturghierul lui Macarie din 1508 drept o copie a unei ediţii precedente, care ar fi fost tipărită tot de el la Cetinje, în Muntenegru, ceva mai înainte.[3] E ştiut însă că, în tipografia de la Cetinje, Macarie n-a apucat să tipărească decît trei cărţi, şi anume **Octoihul** (numai partea I-a, la 1494), **Psaltirea** (la 1495) şi **Molitfelnicul** (nu se ştie în ce an, poate în 1496), căci din pricina năvălirii turcilor, tipografia de acolo s-a risipit, în anul 1496.

Unii istorici cred că Macarie ar fi tipărit un Liturghier slavon în 1483, dar nu la Cetinje, ci la Veneţia, unde el însoţea atunci pe principele muntenegrean Gheorghe Cernojevici, cel care va înfiinţa mai tîrziu tipografia de la Cetinje.[4] Insă aci e vorba de o confuzie: la anul 1483, ca şi la 1494, s-a tipărit într-adevăr un Liturghier, probabil la Veneţia (locul tipăririi nu e indicat în carte), dar nu e vorba de un Liturghier ortodox în limba slavă, ci de unul catolic (Missale) în limba croată şi cu litere glagolitice pentru croaţii **catolici** din Slovenia şi Dalmaţia,[5] pentru care s-au tipărit, de altfel, în acel timp şi alte cărţi liturgice de felul acesta, cum e de exemplu **Breviarul** sau Cartea de rugăciuni din 1493[6] (vezi şi reproduceri din cele două ediţii ale Liturghierului din 1483 şi 1494, la Br. Vodnik, **Istoria literaturii croate**, Zagreb 1913, p. 38, 40).

Aşadar, Liturghierul tipărit de Macarie în anul 1508 este nu numai cea dintîi carte tipărită pe pămînt romînesc, ci totodată şi cea dintîi ediţie tipărită a Liturghierului slavon din cîte cunoaştem pînă acum, ceea ce sublinia, pe la sfîrşitul secolului trecut, şi cunoscutul slavist rus A. J. Jaţimirski, într-o mică lucrare anume consacrată acestei cărţi,[7] ca şi în recenziile sale la primele fascicole din **Bibliografia Romînească Veche**, a lui N.

---

1. Vezi art. său *Despre unele manuscripte şi cărţi tipărite, aflate în Mînăstirea Bistriţa*, în *Revista Romînă*, vol. I, an. 1861, p. 703 şi urm.

2. Descris la I. Karataev, *Opisanie slaviano-russkih knig, napeceatannîh kirillovskimi bukvami (Descrierea cărţilor slavo-ruse tipărite cu litere cirilice)*, Sanktpeterburg 1883, pp. 44-47. Vezi de ex. J. Bocian, *De modificationibus in textu slavico liturgiae S. Joannis Chrysostomi apud Ruthenos subintroductis*, în vol. Χρυσοστομικά. Studi e ricerche intorno a S. Giovanni Crisostomo a cura del Comitato per il XV-o centenario della sua morte, Roma 1908, p. 959.

3. Vezi de ex. Ch. Auner, *Les versions roumaines de la liturgie de Saint Jean Chrysostome*, în vol. cit. Χρυσοστομικά, p. 736: «Tandisque la première impression de la liturgie slave provient de Cettigne, la seconde en a été faite à Tîrgovişte, capitale de la Valachie, en 1508».

4. Vezi, de ex., N. Cartojan, *Istoria literaturii romîne vechi*, vol. I, Buc. 1940, p. 54; *Istoria Bisericii Romîne*, manual pentru Institutele Teologice, vol. I, Buc. 1957, p. 330.

5. Vezi Dr. V. Jagici, *Der erste Cetinjer Kirchendruck vom Jahre 1494*, Wien 1894, p. 1. Comp şi Al. Odobescu, *art. cit.*, p. 809; Al. Procopovici, *Introducere în studiul literaturii vechi*, 1922, p. 85; N. Hodoş, *Începuturile tipografiei în Ţara Romînească*, în rev. *Convorbiri literare*, an. XXXVI (1902), p. 1053.

6. Un exemplar din această carte a fost descoperit de curînd la noi în ţară (în Muzeul Bruckental din Sibiu), de către d-l V. Molin, care pregăteşte un studiu asupra lui.

7. *Pervîi peceatnîi slavianskii Slujebnik (Cel dintîi Liturghier slav tipărit)*, S.-Petersburg 1896, extras din *Izvestia otdeleniia russkogo iazîka i slovesnosti imp. Akademii Nauk*, t. I (1896), cart. IV, p. 792-797.

Hodoș și I. Bianu.[8] Dintre toate țările ortodoxe, Țara Romînească s-a învrednicit deci de cinstea de a fi dat la lumină cea dintîi ediție tipărită a uneia din cele mai importante cărți ortodoxe de cult, din inițiativa și sub oblăduirea unor voievozi romîni (Radu cel Mare și Mihnea). Edițiile princeps ale Slujebnicului tipărit pentru ortodocșii din alte părți apar în urma celei a lui Macarie, în tipografiile din diferite alte centre, în ordinea următoare: pentru sîrbi și bulgari, la Veneția în 1519 (tipărită de ieromonahul muntenegrean Pahomie, sub oblăduirea voievodului muntenegrean Bojidar Vucovici), pentru ruteni și ucrainieni la Vilna în 1583, pentru rușii din Rusia mare la Moscova, în 1602,[9] apoi la Striatin (Sniatin) în 1604,[10] la Kiev în 1620 și 1629[11] (alta la 1539), la Liov (Lemberg) în 1646 și 1666, și așa mai departe.

E de reținut, de asemenea, că Liturghierul ortodox se tipărește întîi sub forma lui slavă, cu mult înaintea celei dintîi ediții în limba greacă, ediție care va apare abia în anul 1526, concomitent la Veneția (ca parte a Evhologhiului mare grecesc)[12] și la Roma (ediție separată, pentru interese științifice și propagandistice).[13]

TITLUL LITURGHIERULUI

Ca mai toate tipăriturile slave și romîne din veacul al XVI-lea, Liturghierul lui Macarie nu are o foaie care să indice titlul cărții.[14] Denumirea cărții o aflăm numai în **Tabla** ei **de materii,** tipărită pe foaia 3 verso și urm.: «Arătarea capetelor acestei sfinte cărți numită **Liturghie...**», precum și însemnarea de la sfîrșit (foaia 128 recto, jos),[15] în care Macarie indică timpul tipăririi cărții: «Inceputu-s-a această sfîntă carte ce se numește **Liturghie...**».

Precum vedem, Macarie nu adoptă denumirea de **Slujebnik,** adică **Liturghier** (echivalent cu termenul grecesc Λειτουργικόν sau Λειτουργιάριον), care se va întrebuința mai tîrziu și va rămîne ca titlu consacrat al acestei cărți de slujbă la ortodocșii slavi, ci pe aceea de **Liturghie,** care va trece și la unele din edițiile Liturghierului romînesc (ca cea de Iași

---

8. *Novîi trud po staroi slavianskoi bibliografii,* Sanktpeterburg 1898, p. 2 și *Novîi Trud...* (același titlu), Sanktpeterburg 1900. p. 22.

9. Vezi și Dom Pl. de Meester, articolul *Grecques* (liturgies) în *Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie,* red. par Dom H. Leclercq et F. Cabrol, t. VI, col. 1649.

10. Exemplar în Biblioteca Acad. R.P.R., cota I. 71800.

11. *Liturgiarion si est Slujebnik...* Ediția din 1620 descrisă la Karataev, *op. cit.,* p. 360, nr. 256. Pentru ediția din 1629 vezi exemplarul din Biblioteca Acad. R.P.R., cota III. 154775.

12. Vezi H. Legrand, *Bibliographie hellénique aux XV-e et XVI-e siècles,* t. I, p. 195.

13. *Idem, op.* și *vol. cit.,* p. 192-195. Comp. și Dom Pl. de Meester, *stud.* și *vol. cit.* din *Dict. d'Arch. chrét. et de Lit.,* col. 1647.

14. Comp. N. Hodoș, *art.* și *rev. cit.,* p. 1052.

15. Ca toate tipăriturile slave și romîne din sec. XVI, Liturghierul lui Macarie nu are numerotate nici paginile, nici foile cărții, ci numai coalele sau fascicolele (pe prima și ultima pagină, jos). Pentru indicarea paginilor sau a foilor la care ne vom referi în cursul studiului nostru, vom folosi numerotarea foilor făcută cu creionul pe exemplarul 1 (unicat) din Biblioteca Acad. R.P.R. (Secția Cărți Vechi, cota 1), pe care l-am folosit cu precădere.

1759) [16] şi va rămîne uzuală în graiul popular romînesc. [17] Ea are în vedere unitatea dumnezeieştii slujbe cuprinse în această carte, deşi fixată în trei formulare diferite, — aşa precum cartea cu pericopele evanghelice folosite la sfintele slujbe şi luate din toate cele patru Evanghelii, se numeşte, simplu, **Evanghelie.**

CUPRINSUL LITURGHIERULUI

Inainte de a trece la analiza mai amănunţită a formularului liturgic din Liturghierul lui Macarie, este necesar să arătăm cuprinsul pe scurt al cărţii, indicînd titlurile slujbelor şi rînduielilor pe care le cuprinde. [18]

1. A celui între Sfinţi Părintelui nostru arhiepiscop al Cezareei Capadociei, Vasile cel Mare, **povăţuire către preot despre dumnezeiasca slujbă şi despre împărtăşire** (f. 1 r-3 r). [19]

2. **Arătarea capetelor (capitolelor) acestei sfinte cărţi, numită Liturghie** (f. 3 v-4 v = tabla de materii a cărţii, fără indicarea foilor respective).

3. **Rînduiala dumnezeieştei slujbe, în ea şi diaconicalele** (f. 5 r şi urm. = Rînduiala Proscomidiei, în care s-au pus şi cele ale diaconului).

4. **Dumnezeiasca slujbă (Liturghie) a celui între Sfinţi Părintelui nostru Ioan Gură de aur** (titlul ei figurează la f. 12 v, dar de fapt ea începe abia la f. 16 r, fără alt titlu).

5. **Dumnezeiasca slujbă (Liturghie) e celui între Sfinţi Părintelui nostru Vasile cel Mare** (f. 57 r-86 v).

6. **Dumnezeiasca slujbă (Liturghie) a celor mai înainte sfinţite** [20] (Prejdeosfeştenia, f. 87 r-106 v).

7. Rugăciunile pe care le zice diaconul la **Litia** [21] Vecerniei mari (f. 107 r-111 r).

8. **Rugăciunea la coliva pentru pomenirea Sfinţilor** (f. 111 v-112 r).

9. **Rugăciune ce se zice la Litie, cînd voieşti** (f. 112 v-113 v).

10. **Rînduiala Vecerniei** (f. 113 v-115 r).

11. **Rînduiala Utreniei** (f. 115 r-117 v).

12. Otpusturi (f. 117 v-122 r).

13. **Rugăciunea pe care o zice arhiereul sau duhovnicul pentru toate păcatele cu voie şi fără voie, la tot jurămîntul şi blestemul şi la orice păcat** (f. 122 v-126 v).

14. **Rugăciunea a doua, pentru aceeaşi** (f. 126 v-127 v).

15. **Heruvic în Sîmbăta cea mare** (f. 127).

16. **Heruvic la Liturghia din toate zilele** (f. 127 v-128 r).

---

16. Vezi I. Bianu şi N. Hodoş, *Bibliografia romînească veche,* t. II, Buc. 1910, p. 145.

17. Preoţii şi credincioşii nu zic *Liturghier,* ci *Liturghie.* Vezi de exemplu însemnarea făcută în josul primei pagini din coala I-a, exempl. din Lit. lui Macarie aflat la mînăstirea Bistriţa (azi în Biblioteca Acad. R.P.R., Cărţi Vechi, 1): «Această *Liturghie* iaste a mînăstirii Bistriţa». Vom fi siliţi totuşi să întrebuinţăm des, în prezentul studiu, termenul curent de *Liturghier,* pentru a deosebi *slujba* Sfintei Liturghii de *cartea* în care e scrisă.

18. Vom corecta, cu acest prilej, şi traducerile greşite sau neclare ale titlurilor, date în *Bibliografia Romînească Veche,* t. I, p. 1-8.

19. In *Bibl. Rom. Veche,* I, = ...despre *grijire* (probabil în loc de *Grijanie*).

20. In *Bibl. Rom. Veche, I,* = ...«Slujba dumnezeiască *înaintea sfinţirii*».

21. In *Bibl. Rom. Veche,* I, = ...*Pogorirea,* în loc de *Litia.*

17. (Fără titlu) obișnuita însemnare cuprinzînd mulțumire către Dumnezeu și arătarea datei și a numelor domnitorilor și tipăritorului (f. 128 r și v).

Vom lua acum pe rînd pe fiecare din unitățile care alcătuiesc cuprinsul Liturghierului lui Macarie și le vom analiza mai pe larg, spre a contura mai precis fizionomia particulară a acestei cărți, semnalînd trăsăturile ei caracteristice, în comparație cu originalul grecesc, cu edițiile ulterioare ale Liturghierului slavon din diferite regiuni ortodoxe și cu traducerile romînești ale Liturghierului nostru.

1. POVĂȚUIREA CĂTRE PREOT A SFINTULUI VASILE CEL MARE, cu care începe Liturghierul lui Macarie, are în grecește titlul Παράγγελμα τοῦ Μεγάλου βασιλείου πρός ἱερεά și e de autenticitate îndoielnică.[22] Ea cuprinde prețioase îndrumări despre pregătirea preotului pentru slujirea Sfintei Liturghii și despre atitudinea lui în timpul slujbei. După unele informațiuni, acest cuvînt de sfătuire ar fi fost scris de Sfîntul Vasile cel Mare în anul 375, ca o circulară destinată să se dea în copie fiecărui preot nou hirotonit, în vederea slujirii corecte și demne a Sfintei Liturghii, de către preoții eparhiei sale. Incepe: «Sîrguiește-te, o, preote, să te înfățișezi pe tine lucrător (săvîrșitor) neînfruntat, drept îndreptînd cuvîntul adevărului...».

Traducerea slavă a acestei Povățuiri alcătuiește de fapt capitolul al 24-lea din **Cormciaia Kniga** (colecția slavă de canoane și de legi civilo-bisericești), tradusă probabil de arhiepiscopul Sava (Nemania), al sîrbilor, din sec. XIII, la 1219, în Mînăstirea Hilandar din Sfîntul Munte. Poate că de aci a extras Macarie textul ei, deoarece n-o găsim în nici unul din puținele manuscrise slave ale Liturghiei, anterioare lui Macarie, păstrate, cunoscute și studiate pînă acum, ci doar în puține manuscrise grecești, dinainte de sec. XVI.[23] Impreună cu **Scara cuprinsului,** ea a fost tipărită într-o coală fără signatura (numerotarea) obișnuită și așezată ulterior la începutul volumului, ca un supliment sau adaos (căci numerotarea coalelor începe cu următoarea), ceea ce arată că, în intenția editorului, această piesă nu făcea parte din cuprinsul propriu zis al Liturghierului, deoarece nu va fi existat nici în Liturghierul-manuscris care a servit ca original (izvod).

Utilitatea Povățuirii Sfîntului Vasile cel Mare pentru preoții acelor vremuri este în afară de orice discuție; ea suplinea, în oarecare măsură, lipsa îndrumărilor mai dezvoltate, din actualele **Povățuiri** tipărite la sfîrșitul Liturghierelor slave și romînești, care vor apare mult mai tîrziu (sec. XVIII). Ea va fi reprodusă nu numai în edițiile slave ale Liturghierului tipărit la noi în sec. XVI și XVII (de Coresi, la Brașov, între 1568-1570, de Șerban Coresi, la Brașov, în 1588 și de arhimandritul Ioan la

---

22. Text grecesc în *Sintagma dumnezeieștilor și sfintelor canoane...*, ed. de G. A. Ralli și M. Potli, t. IV, Atena 1854, p. 391-392 și la J. P. Migne, P.G, t. XXXI, col. 1685-1688. Trad. rom. la Ghenadie, *Liturgica,* Buc. 1877, p. 194 și la Nic. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii,* trad. rom. de N. Popovici și Uroș Kovincici, vol. II, partea 2, Arad 1936, p. 259-260.

23. Vezi de ex. m-sul (sul de pergam.) Mînăstirii Esfigmenu din Sf. Munte, din an. 1306 și Cod. 88 din Lavra Sf. Atanasie Atonitul, an. 1475, la Al. Dmitrievski, *Opisanie liturghiceskih rukopisei, hraniașcihsia v bibliotekah pravoslavnago Vostoka (Descrierea manuscriselor liturgice păstrate în bibliotecile Răsăritului ortodox*), t. II = Εὐχολόγια, Kiev 1901, p. 269 și 435.

Mînăstirea Dealu, în 1646), ci şi în ediţiile tipărite în sec. XVI de celălalt călugăr muntenegrean, Pahomie, la Veneţia (în 1519, 1527 şi 1554). N-o mai găsim în ediţiile slavo-romîne ale Liturghierului tipărit la noi în ţară (începînd cu ediţia lui Teodosie, Bucureşti 1680), precum nici în ediţiile slavo-ruse din diferite centre răsăritene (Liov, Striatin, Kiev şi Moscova). Nu va fi tradusă nici în Liturghierul romînesc; chiar ediţia lui Coresi din 1570, care, precum vom vedea, e o traducere textuală a Liturghierului lui Macarie, o omite. De altfel, lipsa ei va fi suplinită, începînd din sec. XVIII, de **Povăţuirile** dezvoltate, de la sfîrşitul Liturghierului. Reapare abia în ultimele ediţii ale Liturghierului grecesc tipărite la Atena, care o aşează însă nu la început, ci după cele trei Liturghii,[24] ţinînd astfel locul cunoscutelor **Povăţuiri** din Liturghierele slave şi romîneşti, pe care Liturghierele greceşti nu le-au tipărit niciodată.

Dintre copiile manuscrise ale Liturghierului lui Macarie din sec. XVI, păstrate pînă azi în întregime, una singură reproduce **Povăţuirea către preot** a Sfîntului Vasile, şi anume Manuscrisul slav cu nr. 496 din Biblioteca Academiei R.P.R., iar dintre Slujebnicele-manuscrise de mai tîrziu o regăsim numai în Manuscrisul slav nr. 651 din aceeaşi bibliotecă, scris la 1654 (f. 69-70).

2. RINDUIALA DUMNEZEIEŞTII SLUJBE, IN EA ŞI DIACONICALELE (diaconstvele sau rolul diaconului), cu care se începe conţinutul propriu zis al Liturghierului lui Macarie (coala numerotată 1, f. 1 şi urm.), este o traducere textuală a **Diataxei** (Rînduielii) liturgice alcătuită de patriarhul Filotei al C-poleı din sec. XIV, pe cînd era egumen al M-rii Sf. Atanasie din Sfîntul Munte. Faptul că Macarie nu adaugă, la titlul **Rînduielii dumnezeieştei slujbe,** şi numele autorului ei (Filotei), ci o dă ca o rînduială anonimă, nu trebuie să ne deruteze, deoarece faptul se întîlneşte nu numai în cele mai multe manuscrise şi ediţii slave, ci şi în unele variante greceşti ale Diataxei lui Filotei.[25]

Diataxa lui Filotei este de o importanţă capitală în istoria Liturghiei ortodoxe, deoarece ea a pus ordine mai ales în evoluţia formularului şi a rînduielii Proscomidiei. Ea fixează tipicul Proscomidiei şi al Liturghiei Sfîntului Ioan într-o formă care, cu puţine adaose şi dezvoltări ulterioare, va rămîne definitivă pînă azi în practica liturgică ortodoxă. Atît în originalul grecesc, cît şi în Liturghierul lui Macarie, ea începe, aşa cum o găsim şi în Liturghierele de azi: «Vrînd preotul să săvîrşească dumnezeiasca taină, trebuie să fie mai întîi împăcat desăvîrşit cu toţi, să nu aibă ceva asupra cuiva şi inima pe cît îi va fi puterea, să-şi păzească de gînduri urîte...» etc. O primă traducere slavă a acestei Rînduieli a fost făcută chiar de un contemporan al lui Filotei, şi anume de patriarhul Eftimie al Tîrnovei (1375-1393), mare cărturar şi organizator al Bisericii bulgare din sec. XIV († 1400), care a revizuit traducerea slavă a mai tuturor cărţilor liturgice folosite de bulgari.[26] Traducerea Diataxei lui Fi-

24. Vezi *Dumnezeiasca Liturghie...* (grec.), cu îngrijirea preotului Nic. Papadopulos, Atena 1924, p. 100.

25. Vezi, de ex., Cod. 21 al m-rii Atanasiu (1435), Cod. 452 Dionisiat din Sf. Munte (sec. XV), şi Cod. 31 din Salonic (sec. XVI), la A. Dmitrievski, *op.* şi *vol. cit.*, p. 415, 644, 918.

26. Vezi P. Syrku, *Vremia i jizn patriarha Evthimia Ternovskago (Epoca şi viaţa patriarhului Eftimie),* Sanktpetersburg 1898, şi *Liturgiceskie trudî patriarha Evthimia (Lucrările liturgice ale Patriarhului Eftimie),* Sanktpeterburg 1890; Em. Kaluzniacki,

lotei, făcută de Eftimie, răspîndită ulterior în Bisericile bulgară, sîrbă şi romînă, a fost introdusă şi în Rusia, de mitropolitul Ciprian, în acelaşi veac. Ea a înlăturat aproape complet din uz pe cele mai vechi, care totuşi continuă să se copieze şi după aceea, pe alocurea, pînă la introducerea tiparului, care pune oarecare stabilitate în evoluţia şi diversitatea de pînă aci a formularelor şi rînduielilor liturgice. Ea însăşi se amplifică progresiv cu noi adaose şi dezvoltări de formule liturgice sau de indicaţiuni tipiconale. [27]

Din fericire, ne-a rămas însă redacţia originară (autentică) a Diataxei lui Filotei, într-un manuscris grecesc din sec. XIV, copiat de unul din discipolii acestui patriarh şi păstrat în Mînăstirea Pantelimon din Sfîntul Munte (Cod. nr. 6277-770).[28] Comparînd această redacţie cu versiunea ei slavă din Liturghierul lui Macarie, se poate vedea uşor că e vorba de una dintre cele mai fidele traduceri ale redacţiei originale a lui Filotei, cu mici şi neînsemnate adaose, dintre care unele comune tuturor variantelor redacţiei lui Filotei din acea vreme, iar unele specifice Liturghierului lui Macarie, precum vom vedea. Vom enumera mai departe particularităţile acestea, care constituiesc specificul rînduielii Proscomidiei din Liturghierul lui Macarie, în comparaţie cu redacţia grecească originală a lui Filotei şi cu Liturghierele de azi.

După obişnuita introducere privitoare la pregătirea preotului pentru slujbă, tradusă exact după Rînduiala lui Filotei şi aproape identică cu cea din Liturghierele de azi, Liturghierul lui Macarie reduce ritualul pregătirii din biserică (mult mai complicat azi), la următoarele: «Iar sosind vremea, după ce a făcut obişnuita metanie întîistătătorului, intrînd în biserică preotul, împreună cu diaconul, fac amîndoi trei metanii şi cîte una spre strane şi aşa merg. Iar cînd se închină, zic în sine rugăciunea aceasta: **Doamne, trimite mîna Ta din înălţimea locaşului Tău celui sfînt...** (ca în Liturghierele de azi). **Că a ta este puterea,** [29] **în vecii vecilor, amin».** Precum se vede, nu se prescriu aci nici rugăciunile începătoare şi nici rugăciunile pe care le zic liturghisitorii la icoane şi care preced rugăciunea de mai sus, în Liturghierele de mai tîrziu şi în cele de azi.

Liturghierul lui Macarie continuă cu ritualul îmbrăcării veşmintelor liturgice de către preot şi diacon, descris ca în Liturghierele de azi, cu deosebirea că la formula pentru îmbrăcarea felonului lipseşte finalul **totdeauna, acum şi pururea...,** din Liturghierele actuale, care apare mai tîrziu; lipseşte de asemenea menţiunea punerii bederniţei de către preot şi formula rspectivă, care nu există decît în Liturghierele romîneşti mai noi.[30] După aceea indică spălarea mîinilor, fără rugăciunea respectivă

Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius (1375-1393) nach den besten Handschriften, Wien 1901, p. XXVIII şi urm.

27. Comp. Al. Petrovski, *Histoire de la rédaction slave de la liturgie de Saint Jean Chrysostome,* în vol. cit. **Χρυσοστομικά,** p. 861.

28. Publicată de P. Trembela, *Cele trei liturghii după manuscrisele din Atena* (în grec.), Atena 1935, p. 1-16, coloana din dreapta, paralelă cu altă Diataxă mai veche, anterioară lui Filotei. Pentru comparaţie, vezi tot acolo, p. 226 şi urm., textul evoluat al Diataxei lui F., după manuscrise mai noi, din sec. XVI-XVIII.

29. Liturghierele de mai tîrziu adaugă: *şi slava.*

30. Privitor la această parte, avem de observat de asemenea că, în codicele Pantelimon al redacţiei lui F., publicat de d. P. Trembela, *op. cit.,* lipseşte menţiunea îmbrăcării orarului de către diacon precum şi toată partea privitoare la îmbrăcarea preotului, ceea ce nu poate fi decît o greşeală (omisiune) a copistului respectiv. Traducerea slavă

din rînduiala actuală («Spăla-voi între cei nevinovaţi mîinile mele...»); urmează rostirea troparului «Răscumpăratu-ne-ai pre noi...», întocmai ca în Diataxa lui Filotei.

Apoi urmează titlul cu roşu, înlăuntrul rîndului: **Proscomidia.** După binecuvîntare, «preotul ia în mîna stîngă prescura,[31] iar în dreapta sfînta copie». Ritualul scoaterii Agneţului e descris exact ca azi.[32] Dar după junghierea crucişă a Agneţului şi întoarcerea lui cu faţa în sus, adică pe partea unde are cruce (pecete), adaugă: «Dacă (pîinea) încă e caldă şi abureşte, atunci să fie aşezată pe dos (cu miezul sau tăietura în sus), pentru ca să nu facă umezeală dedesubt» (f. 9 r). Tradusă de Macarie exact după redacţia originală a lui Filotei,[33] această curioasă însemnare, care a dispărut din Liturghierele de mai tîrziu, se găseşte în mai toate manuscrisele greceşti şi slave ale Rînduielii lui Filotei din sec. XIV-XVIII;[34] în unele din manuscrisele slavo-ruse ea e amplificată cu adaosul că, în asemenea caz, Agneţul rămîne în poziţia indicată mai sus pînă la vohodul mare, cînd preotul, înainte de a ieşi cu cinstitele Daruri, vîră mîna pe sub pocroveţul discului şi întoarce Agneţul în poziţia reglementară (cu pecetea în sus).[35]

Ritualul potirului este de asemenea descris ca în Liturghierele de azi, cu deosebirea că nu se indică formula pentru binecuvîntarea amestecului de vin şi apă din sfîntul potir («Binecuvîntată este amestecarea Sfintelor Tale...»), ci, la invitaţia diaconului către preot: **Binecuvintează, Stăpîne,** se adaugă doar, exact ca în redacţia lui Filotei: «Şi luînd din aceasta binecuvîntare» (f. 9 v),[36] trecînd imediat la ritualul scoaterii părticelelor (miridelor).

La prima miridă — adică cea scoasă în cinstea Maicii Domnului — lipseşte formula din Liturghierele de azi, cu care se aşează părticica pe sfîntul disc («De faţă a stătut Impărăteasa...»); se arată numai că ea se aşează «de-a stînga sfintei Pîini» (f. 9 v).

E necesar să reproducem textual pasajul următor, privitor la miridele celor 9 cete, care se scot din prescura a treia, fiindcă el e unul din cele mai expresive pentru originea arhetipului slav de care s-a servit Macarie la tipărirea Liturghierului său:

«La a treia prescură (preotul) zice:

(1) **Cu puterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci.**
A cinstitelor cereşti Puteri fără de trupuri.

(2) (Întru slava şi cinstea) Cinstitului şi slăvitului prooroc Înainte-Mergătorul şi Botezătorul Ioan.

(3) A sfinţilor, slăviţilor şi întru tot lăudaţilor Apostoli.

---

care a folosit ca izvod lui Macarie s-a făcut, desigur, după copii mai corecte (complete) ale originalului grecesc al lui F.

31. Macarie întrebuinţează termenul grecesc de *proşforă* (προσφορὰ).

32. Macarie nu întrebuinţează niciodată termenul de *Agneţ*, ci spune simplu: *Sfînta Pîine.*

33. Comp. textul original grecesc la P. Trembela, *op. cit.*, p. 2, col. 2.

34. Vezi de ex. Cod. 425 din Bibl. Mîn. Sf. Mormînt din C-pol, sec. XVI, la A. Dmitrievski, *op.* şi *vol. cit.*, p. 820, sus; mai multe m-se grec. din sec. XVI-XVIII, la P. Trembela, *op. cit.*, p. 233.

35. Vezi de ex. Cod. 344 din Bibl. Sinodală Moscova, sec. XIV, la Al. Petrovski, *stud. cit.* din *Hrysostomikà*, p. 887.

36. In acest punct, situaţia a rămaş aceeaşi pînă azi în Liturghierele slave.

(4) A sfinţilor Părinţilor noştri sfinţiţilor ierarhi Vasile cel Mare, Grigore de Dumnezeu cuvîntătorul şi Ioan Gură de Aur, Atanasie şi Chiril, şi Nicolae cel din Mira, **Sava sîrbul,** şi ale tuturor sfinţilor ierarhi.

(5) A sfîntului apostol, întîiul mucenic şi arhidiacon Ştefan, a sfinţilor mucenici Gheorghe, Dimitrie, Teodor, şi ale tuturor sfinţilor mucenici.

(6) A prea cuvioşilor şi de Dumnezeu purtătorilor Părinţilor noştri Antonie, Eftimie, Sava, Onufrie, Atanasie din Aton, **Simeon sîrbul** (şi) ale tuturor preacuvioşilor.

(7) A sfinţilor fără de arginţi şi făcătorilor de minuni Cosma şi Damian, Pantelimon şi a tuturor sfinţilor fără de arginţi.

(8) A sfinţilor şi dreptilor dumnezeieşti Părinţi Ioachim şi Ana.

(9) A sfîntului a căruia e ziua şi a tuturor Sfinţilor. Cu ale cărora rugăciuni, cercetează-ne pre noi, Dumnezeule.

Şi aşa, luînd părticică, o aşează **tot acolo în partea stîngă, dedesubt,** iar pe celelalte le aşează pe rînd» (f. 10).

Am subliniat anume particularităţile Liturghierului lui Macarie din textul citat. Avem de reţinut de aci următoarele:

a) Atît în Diataxa originală a lui Filotei cît şi în traducerea ei slavă tipărită de Macarie nu se indică deloc numărul de ordine al cetelor (categoriilor) de Sfinţi, pentru care se scot miride; după numerotarea făcută de noi aci, se pare că e vorba, tot ca azi, de 9 cete, număr pe care îl găsim fixat încă din sec. XV, la Simion al Tesalonicului[37] şi în redacţii mai tîrzii (amplificate) ale Diataxei lui Filotei.[38]

b) Primele trei cete (categorii) de Sfinţi enumerate la Macarie nu corespund cu cele din Liturghierele de azi: pe cînd în Liturghierele de azi prima miridă se scoate în cinstea Sfîntului Ioan Botezătorul, a doua pentru ceilalţi sfinţi prooroci, a treia pentru Sfinţii Apostoli, şi aşa mai departe, — în Liturghierul lui Macarie prima miridă se scoate în cinstea Sfintei Cruci şi a Sfinţilor Ingeri, a doua pentru Sfîntul Ioan Botezătorul, a treia pentru Sfinţii Apostoli, şi aşa mai departe, aşa cum găsim în cele mai multe din redacţiile vechi ale Diataxei lui Filotei, greceşti şi slave, precum şi în ediţiile tipărite ale Liturghierului slavon din sec. XVI şi XVII.[39]

E ştiut de altfel că pomenirea Sfinţilor Ingeri la proscomidie a stîrnit discuţii şi împotriviri, care au obligat pe unii copişti de manuscrise să o justifice prin înserarea la locul respectiv a unui text din lucrările arhiepiscopului Simion al Tesalonicului privitor la această chestiune;[40] ea a iscat

---

37. *Despre Sfînta Liturghie,* cap. 94, P.G., t. 155, col. 285 şi trad. rom. cu titlul *Tractat asupra tuturor dogmelor credinţei noastre ortodoxe,* tip. de Toma Teodorescu, Buc. 1865, p. 99.

38. Comp. Pr. P. Vintilescu, *Liturghiile bizantine privite istoric în rînduiala şi structura lor,* Buc. 1943, p. 33.

39. Vezi de ex. M-sul (sul de pergam.) din an. 1370 al Mînăstirii Zografu din Sf. Munte, la P. Syrku, *Liturgiceskie Trudî...,* p. 5; *M-sul* (sul de pergam.) din an. 1306 al M-rii Esfigmenu din Sf. Munte, Cod. Sinaitic 986 din sec. XV şi Cod. 425 Sf. Mormînt din C-pol, sec. XVI, la A. Dmitrievski, *op.* şi *vol. cit.,* p. 263, 604, 820; Cod. 8 (662) Bibl. Naţ. Atena, sec. XII-XIII la P. Trembela, *op. cit.,* p. 3, col. 1; M-sele slave 30, 228, 230, 231, 234, 492 şi 496 Bibl. Acad. R.P.R. (toate din sec. XVI); Liturghier slav, Veneţia 1554 (exemplar în Bibl. Acad. R.P.R., I. 153635); Lit. slav. Striatin 1604, f. 29; Lit. Kiev 1629, p. 121 (numai Sf. Ingeri); *Liturgiarion si est Slujebnik,* Dealu 1646, ş.a.

40. Ἀναγκαῖόν ἐστι προσφέρειν καὶ διὰ τῶν ἀσωμάτων.. (Trebuie să proscomidim şi pentru netrupeştile Puteri...). *Despre Sfînta Liturghie,* cap. 94. Vezi de ex. m-sele grec. din sec. XV-XVIII editate la Trembela, *op. cit.,* p. 235, r. 3 şi urm.

unele controverse chiar în Biserica romînească, după tipărirea Liturghierului din 1937, în care se prevăzuse miridă în cinstea sfinţilor arhangheli.[41] O reminiscenţă a practicii vechi o aflăm şi în ultimele ediţii ale Liturghierului grecesc şi bulgar, care continuă să pomenească, la prima miridă din cele 9 cete, pe Sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil şi toţi îngerii.[42]

Pentru restul cetelor (categoriilor) de Sfinţi enumerate în rînduiala din Liturghierul lui Macarie, ordinea e aceeaşi ca şi în Liturghierele de azi, cu deosebirea că lipseşte pomenirea sfîntului autor al Liturghiei săvîrşite, în cinstea căruia se scoate azi ultima miridă din cele 9 ale cetelor,

c) Numărul Sfinţilor pomeniţi nominal în cadrul celor 9 cete la Macarie e mult mai mic decît în Liturghierele de azi. Aşa de exemplu, dintre sfinţii prooroci nu e pomenit decît Sfîntul Ioan Botezătorul, iar dintre Sfinţii Apostoli nici unul (azi se bucură de pomenire specială Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel); la cetele sfinţilor martiri şi prea cuvioşi (călugări, pustnici şi asceţi) nu e pomenită nici una dintre sfintele muceniţe şi prea cuvioase ale căror nume figurează în liturghierele de azi.[43]

Dar ceea ce deosebeşte în acest punct Liturghierul lui Macarie de originalul grecesc al lui Filotei, pe care îl traduce cu fidelitate, este **pomenirea celor doi sfinţi naţionali sîrbi:** Sava şi Simeon, cel dintîi pomenit între sfinţii ierarhi, celălalt între prea cuvioşi.[44] Pomenirea acestora nu se întîlneşte în nici unul dintre manuscrisele sau ediţiile greceşti ale Diataxei lui Filotei şi nici în manuscrisele sau ediţiile slavo-bulgare şi slavo-ruse ale Slujebnicului, ci numai în Liturghierele tipărite la Veneţia şi în Ţara Romînească pentru folosul sîrbilor şi romînilor şi care reproduc întocmai ediţia lui Macarie,[45] precum şi în prima traducere romînească a Liturghierului, făcută şi tipărită de Coresi la Braşov în anul 1570.[46] Dintre numeroasele copii-manuscrise ale Liturghierului lui Macarie, făcute şi păstrate în Ţara Romînească, numai cîteva păstrează pomenirea celor doi sfinţi naţionali sîrbi,[47] pe cînd cele mai multe o omit, deşi în alte privinţe reproduc fidel Liturghierul lui Macarie.[48] Cei doi sfinţi sînt pomeniţi şi azi în rînduiala Proscomidiei din Liturghierele slave pentru folosinţa sîrbilor

---

41. Vezi literatură la Pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 36-37 şi 129 şi Diac. E. Braniște, *Observaţiuni şi propuneri pentru o nouă ediţie a Liturghierului romînesc,* Buc. 1945-1946 (extras din rev. «Biserica Ortodoxă Romînă), p. 58-59.

42. *Dumnezeiasca Liturghie,* Atena 1924, p. 30 şi *Slujebnik,* Sofia 1928, p. 75.

43. Pomenriea acestora începe să fie adăugată chiar în unele din copiile cele mai fidele ale Liturghierului lui Macarie din sec. XVI, ca de ex. Ms. slav din Bibl. Acad. R.P.R., care la f. 9 v pomeneşte nominal (într-o singură ceată) pe marile muceniţe şi prea cuvioase femei: Tecla şi Varvara, Ecaterina, Evfimia şi Maria Egipteanca.

44. Simeon e numele de călugărie al fostului ţar sîrb Ştefan Nemania († 1200), iar Sava e fiul său, marele arhiepiscop şi organizator al Bisericii sîrbeşti din sec. XIII.

45. Vezi de ex. Lit. slav, Veneţia 1554; Slujebnic, Braşov 1568-1570 (Bibl. Acad. R.P.R., Cărţi Vechi cota 32 A); Slujebnic Braşov 1588.

46. Vezi prof. N. Sulică, *O nouă publicaţie romînească din sec. al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi tipărit la Braşov în 1570,* Tîrgu-Mureş 1927, p. 14.

47. Vezi de ex. Ms. slav 228 din Bibl. Acad. R.P.R. (sec. XVI), f. 5 v şi 6 r şi Ms. slav 496 din aceeaşi bibl. (sec. XVI).

48. Vezi de ex. M-sele slave 230, 231, 234, 492 din Bibl. Acad. R.P.R. (toate din sec. XVI). Nu putem preciza dacă pomenirea celor doi sfinţi sîrbi exista sau nu în acele manuscrise din sec. XVI, care ne-au parvenit fără foile de la început, ca de ex. m-sele slave 26, 28 şi 420 din Bibl. Acad. R.P.R.

ortodocşi, fiind trecuţi amîndoi în ceata sfinţilor ierarhi, sub denumirea de **Simeon izvorîtorul de mir şi episcopul Sava.**[49]

d) O deosebită atenţie merită, în sfîrşit, indicaţiile vagi şi confuze din Liturghierul lui Macarie privitoare la poziţia miridelor pe sfîntul disc în raport cu Agneţul, căci ele au produs mare încurcătură în practica liturgică a ortodoxiei slave din sec. XVI şi XVII. Precum am văzut, Liturghierul lui Macarie prescrie preotului să aşeze părticica scoasă în cinstea Maicii Domnului (Bogorodicina) **în stînga** Agneţului, fără să precizeze dacă prin stînga Agneţului se înţelege dreapta sau stînga liturghisitorului. Confuzia se măreşte însă cînd, la sfîrşitul pomenirii celor nouă cete, pentru care se proscomideşte din prescura a treia, se adaugă că miridele scoase în cinstea Sfinţilor se pun în aceeaşi parte a Agneţului unde a fost pusă Bogorodicina, adică tot în stînga, dedesubtul ei. In ambele cazuri, Macarie traduce ad litteram indicaţiile din Diataxa originală a lui Filotei,[50] care se transmit astfel tuturor cópiilor manuscrise şi tipărite din sec. XVI şi XVII ale Liturghierului lui Macarie, menţionate pînă acum. Aşa se face că liturghisitorii din acea vreme puneau atît Bogorodicina cît şi miridele celor nouă cete în aceeaşi parte a Agneţului, cînd la dreapta, cînd la stînga lui, precum se şi vede din cele două figuri care reprezintă această dublă aşezare a pîinii pe sfîntul disc la proscomidie, din Slujebnicul tipărit la Striatin în 1604 (p. 24 şi 25).[51]

Confuzia aceasta e corectată în manuscrisele greceşti ale Diataxei lui Filotei din sec. XV şi XVI, care precizează că Bogorodicina se pune în **dreapta** Agneţului (stînga preotului), iar cele nouă cete în **stînga** lui, adăugînd că prin stînga Agneţului se înţelege partea unde e însemnată litera **Hs** din pecete (dreapta liturghisitorului);[52] dar ea durează încă în cele dintîi Liturghiere slavo-ruse tipărite la sfîrşitul sec. XVI şi începutul sec. XVII, în care se adaugă la locul respectiv explicaţia că dreapta sfintei Pîini se numeşte nu cea în care stă sfîntul potir (deci stînga liturghisitorului) şi că acolo se aşează atît mirida Maicii Domnului cît şi cele nouă cete.[53] O asemenea însemnare, dar corectă, clară şi mult mai dezvoltată, găsim şi în Evhologhiile mari greceşti tipărite la Veneţia, care o aşează la sfîrşitul rînduielii Proscomidiei.[54]

Rînduiala Proscomidiei din Liturghierul lui Macarie continuă cu scoaterea miridelor pentru credincioşii vii şi morţi din următoarele două prescuri, pe care nu le mai numerotează ca pe primele trei, ci le menţionează doar cu expresia: **altă prosforă.** La prima din acestea (respectiv a patra din cele cinci întrebuinţate la proscomidie) se pomenesc:

a) Episcopul locului (nominal) şi tot cinul preoţesc (în general);

b) Domnitorii ţării;

---

49. Vezi Slujebnik, Belgrad 1928, p. 83.

50. Vezi ed. P. Trembela, p. 3, col. 2.

51. Nu ştim dacă această ediţie nu reproduce ediţiile anterioare slavo-ruse de la Vilna 1583 şi Moscova 1602, din care n-avem exemplare în ţară.

52. Vezi de ex. m-sele indicate de d. P. Trembela, *op. cit.*, p. 234-235. Comp. şi Pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 33, 38.

53. Vezi ed. cit. de Striatin 1604, p. 24 şi 25 (figurile de acolo), precum şi ed. de Kiev 1629, p. 121.

54. Vezi de ex. Evhologhiul mare Veneţia 1832, p. 56-58: «Explicare pe scurt despre: Care e partea dreaptă a Sf. Agneţ, în care obişnuim să aşezăm sfîntul potir, partea Născătoarei şi celelalte nouă miride ale Sfinţilor şi pentru ce pomenim nouă şi nu mai multe sau mai puţine».

c) Egumenul (stareţul) mînăstirii (nominal) şi clerul bisericesc (în general).

In această parte Liturghierul lui Macarie se deosebeşte de cele actuale, prin următoarele:

a) Formulele de pomenire nu încep cu: «Pomeneşte, Stăpîne Iubitorule de oameni, toată episcopia ortodoxă...», ca în Liturghierele de azi, ci cu: «Pentru toată episcopia (pentru toţi episcopii ortodocşi...»), etc.

b) Formula pentru pomenirea episcopului şi cea pentru pomenirea egumenului alcătuiesc azi o singură formulă, despărţită însă de Liturghierul lui Macarie prin pomenirea domnitorului ţării, care se intercalează în mijlocul ei.

c) Din ediţia lui Macarie lipseşte rugăciunea pentru pomenirea generală a celor vii («Primeşte, Doamne, jertfa aceasta...»), după cum lipseşte şi cea corespunzătoare, pentru pomenirea generală a morţilor («Pentru pomenirea şi iertarea păcatelor tuturor celor din veac adormiţi...»); amîndouă aceste rugăciuni, în forma lor dezvoltată de azi, nu apar în nici una din ediţiile tipărite ale Liturghierului grecesc şi slavon, ci constituiesc o particularitate a Liturghierului romînesc, începînd cu ediţia de Iaşi 1845. [55]

La pomenirea morţilor, Liturghierul lui Macarie şi Diataxa lui Filotei recomandă următoarele:

«Iar la cealaltă prescură zice aşa: Pentru **fericita** [56] pomenire şi iertarea păcatelor fericiţilor ctitori ai sfîntului locaşului acestuia. Apoi pomeneşte pe arhiereul care l-a hirotonit şi pe cîţi are pe nume dintre morţi. Iar la sfîrşit zice aşa: Şi pe toţi cei ce întru nădejdea învierii vieţii veşnice şi întru părtăşia cu Tine au adormit, părinţii şi fraţii noştri ortodocşi, Iubitorule de oameni, Doamne. [57] Şi scoate (ia) părticică» (f. 11).

O particularitate importantă a Liturghierului lui Macarie, în comparaţie cu Liturghierele de azi, provenită tot din redacţia originară a Diataxei lui Filotei, este şi **proscomidirea de către diacon.** Intr-adevăr, după textul citat mai sus, urmează: «Iar diaconul, luînd şi el o prescură şi sfînta copie, zice aşa: Pomeneşte, Doamne, şi nevrednicia mea, după mulţimea îndurărilor Tale şi-mi iartă toată greşeala cea de voie şi cea fără de voie. Apoi pomeneşte şi pe cîţi vrea dintre vii, iar la cealaltă prescură de asemenea pe cei morţi. Aşează părticele dedesubtul sfintei Pîini, aşa ca să fie aşezate cu toată grija şi băgarea de seamă, ca să nu cadă ceva» (f. 11 v-12 v. — Compară cu textul grecesc al Diataxei lui Filotei, din ediţia Trembela, p. 4, col. 2).

In Liturghierele de azi toate acestea sînt puse pe seama preotului, iar nu a diaconului, iar formula pentru pomenirea personală a liturghisitorului, atribuită diaconului în Liturghierul lui Macarie, se continuă, numai în Liturghierele romîneşti mai noi, cu adaosul: «...Şi să nu opreşti, pentru păcatele mele, harul Sfîntului Tău Duh dinspre Darurile ce sînt puse înainte», adaos care nu figurează nici în Liturghierele greceşti şi slave de azi. [58]

---

55. Vezi şi Pr. P. Vintilescu, *Contribuţii la revizuirea Liturghierului romîn,* Buc. 1931, p. 52-53.

56. *Fericita* lipseşte în originalul Diataxei lui Filotei.

57. In textul original al Diataxei lui F. avem doar în plus cuvintele: «Pomeneşte, Doamne...», la începutul acestei formule.

58. Rugăciunea aceasta (în forma ei completă) este luată din Liturghia Sfîntului Vasile, unde face parte din rugăciunea dipticelor (de mijlocire generală pentru vii şi

Precum vedem, dreptul diaconului de a proscomidi se reduce aci la scoaterea de miridă personală pentru el şi pentru credincioşii vii şi morţi, pe care vrea să-i pomenească; în documentele liturgice mai vechi, acest drept era chiar mult mai larg, extinzîndu-se la întregul ritual al Proscomidiei.[59] El este restrîns treptat şi apoi interzis complet, începînd cu arhiepiscopul Simeon al Tesalonicului.[60] Interdicţia aceasta este formulată categoric şi fundamentată pe larg, într-o însemnare introdusă la locul respectiv din rînduiala Proscomidiei în ediţiile Liturghierului slav şi în cele slavo-romîne tipărite la noi în ţară în sec. XVII şi urm.,[61] precum şi în copiile lor manuscrise,[62] din care a fost reprodusă şi în unele ediţii ale Liturghierului romînesc.[63] Proscomidirea de către diacon în forma din Liturghierul lui Macarie şi în Diataxa lui Filotei s-a menţinut pînă astăzi numai în Liturghierul uniaţilor de rit bizantin.[64]

Restul rînduelii Proscomidiei din Liturghierul lui Macarie (tămîierea şi acoperirea Darurilor, rugăciunea punerii-înainte şi cădirea finală) urmează, de asemenea, cuvînt cu cuvînt, originalul grecesc al Diataxei lui Filotei din sec. XIV şi este aproape la fel ca în Liturghierele de azi; lipseşte doar formula de apolis sau otpust de la sfîrşitul slujbei, pe care o adaugă Liturghierele de mai tîrziu.

Acelaşi lucru putem spune despre ritualul de după apolisul Proscomidiei («Impărate ceresc..., Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...» şi celelalte), care se numeşte în greceşte καιρός (adică **vremea** sau momentul începerii Liturghiei) şi pe care ultima ediţie a Liturghierului romînesc (Bucureşti 1956) l-a aşezat pe bună dreptate ca un capitol aparte între Proscomidie şi Liturghie, intitulat **Rînduiala pregătirii sfinţiţilor slujitori pentru începutul dumnezeieştei Liturghii** (p. 106-108).

In Diataxa lui Filotei, rînduiala Proscomidiei continuă de fapt cu rînduiala Liturghiei, în care se dă pe scurt numai urmarea sau tipicul slujbei, rugăciunile în taină ale preotului şi ectheniile diaconului fiind numai indicate prin primele cuvinte[65] (în vechile Liturghiere şi Evhologhii mari greceşti textul integral al ectheniilor şi al rugăciunilor alcătuiau rînduiala Liturghiei propriu zise, care urma după Diataxă). Spre deosebire de Filotei, Liturghierul lui Macarie continuă rînduiala Proscomidiei cu rînduiala completă a Liturghiei Sfîntului Ioan, în care se dau atît amănun-

---

morţi) de după sfinţirea Darurilor, îndată după ecfonisul pentru pomenirea nominală a episcopului locului (vezi de ex. *Liturghier...*, Buc. 1956, p. 227).

59. Vezi de ex. Gherman al C-polului, *Descriere a bisericii şi contemplaţie (explicare) mistică,* P.G., t. 98, col. 397 D; trad. latină a Lit. Sf. Vasile făcută de Nicolae al Idruntului, la F. I. Mone, *Lateinische und griechische Messen aus dem zweiten bis sechsten Jahrhundert,* Frankfurt 1850, p. 140-141 şi Liturghierul slavo-rus al episc. Varlaam de Khutin din 1102 (la J. M. Hanssens, *Institutiones liturgicae de ritibus orientalibus,* t. III, Romae 1932, p. 29-30).

60. *Despre Sfînta Liturghie,* cap. 96, în P.G., t. 155, col. 29 şi urm. şi trad. rom. cit., p. 102-103. Vezi amănunte la Pr. P. Vintilescu, *Liturghiile bizantine...*, p. 38-40.

61. Vezi de ex. *Liturgiarion si est Slujebnik,* Dealu 1646, f. 9 v-10 v: *Că este oprit diaconilor să proscomidească;* Liturghierul slavo-romîn Buzău 1702, f. 13: *Pentru proscomidirea diaconilor. De ce iaste oprită.*

62. Vezi de ex. Slujebnikul mitropolitului Ştefan al Ţării Romîneşti (arhieraticon trilinguu din sec. XVII), în Bibl. Acad. R.P.R., m-se rom. 1790, f. 4 v-5 r, şi Liturghier ms. slav 651 din Bibl. Acad. R.P.R. (anul 1654), f. 18-19: *De ce e oprit diaconilor să proscomidească.*

63. Vezi de ex. Liturghier Rîmnic 1747 şi 1759 (la sfîrşitul Rînduielii Proscomidiei).

64. Vezi de ex. *Dumnezeieştile şi Sfintele Liturghii,* Blaj 1931, p. 57.

65. Vezi ed. P. Trembela, p. 5, col. 2 şi urm.

tele de tipic sau de rînduială din Diataxa lui Filotei cît şi textul complet al rugăciunilor citite de preot în taină şi al ecteniilor rostite de diacon, ca în Liturghierele de azi.

3. LITURGHIA SFINTULUI IOAN (f. 16 r-56 v). Titlul Liturghiei Sfîntului Ioan este pus în Liturghierul lui Macarie nu acolo unde ar trebui (adică la f. 16 r, unde începe de fapt Liturghia Sfîntului Ioan, cu binecuvîntarea), ci mult mai înainte, înlăuntrul rînduielii Proscomidiei, ocupînd toată pagina din dos a foii a 12-a şi fiind precedat de un frumos frontispiciu cu stema Ţării Romîneşti în mijloc.[66] Rînduiala Proscomidiei continuă însă după aceea pe încă 4 foi, cu rugăciunea cădelniţei, ritualul acoperirii şi cădirii Darurilor şi celelalte. Este, oare, o greşeală de ordin tehnic a colaboratorilor care au ajutat pe Macarie la tipărirea cărţii, neobservată la timp de iscusitul meşter care făcuse o atît de îndelungată şi strălucită ucenicie şi practică tipografică la Veneţia şi la Cetinje? Sau, poate, e vorba de imitaţia servilă a izvodului, în care Liturghia Sf. Ioan va fi început cu **Rugăciunea Proscomidiei** şi **Rugăciunea cădirii** (εὐχή τοῦ Θυμιάματος), ca într-unele din vechile manuscrise greceşti? (vezi Cod. 973 Sinai, sec. XII, la Dmitrievski, op. cit., p. 83). Oricum ar fi, ea a fost reprodusă, cu o fidelitate exemplară, de toţi copiştii şi editorii Liturghierelor slave din sec. XVI, tipărite atît la Braşov (1568-1570 şi 1588) cît şi la Veneţia (1519, 1554 şi 1570), care reproduc Liturghierul lui Macarie şi care lasă titlul Liturghiei Sfîntului Ioan (cu sau fără frontispiciu), tot acolo unde îl găsiseră în izvodul lor.

In general, **Liturghia Sfîntului Ioan** din Liturghierul lui Macarie nu se deosebeşte prea mult de cea din Liturghierele de azi ca rînduială sau urmare (acoluthia). Izvodul lui Macarie continuă să se ţină strîns de originalul Diataxei lui Filotei în ceea ce priveşte indicaţiunile sau îndrumările de tipic (ceva mai laconice decît în Liturghierele actuale), pe care le traduce cu fidelitate, intercalînd printre ele, la locurile cuvenite, textul rugăciunilor citite de preot în taină şi al ecteniilor rostite de diacon, precum şi al unora dintre răspunsurile poporului (stranei sau cîntăreţilor), pe care Diataxa lui Filotei le neglijează sau le indică numai prin primele cuvinte. In comparaţie cu Liturghierele actuale, avem de observat doar următoarele amănunte:

Rugăciunea antifonului I (citită în taină de preot) e aşezată nu după ultimul aliniat al ecteniei mari (**Pre noi înşine...**), ca azi, ci după aliniatul «Şi pentru ca să ne izbăvim noi...», dar între textul ei şi ecfonisul respectiv («Că Ţie se cuvine...») se interpun ultimele aliniate ale ecteniei rostită de diacon («Apără, mîntuieşte...» şi celelalte).[67] Rugăciunea antifonului II e intercalată între primele două aliniate ale ecteniei mici, iar rugăciunea antifonului III e plasată îndată după Antifonul II (înainte de a doua ectenie mică).

66. Reprodus în facsimil în *Bibliografia Romînească Veche,* I, p. 4.

67. Aceeaşi aşezare o găsim în unele manuscrise greceşti mai vechi, ca de ex. Ms. 394 din Bibl. Naţ. Atena (sul) din sec. XII, Cod. 662 din aceeaşi bibl. (Evhologhiu din sec. XII-XIV) şi Cod. 661 din aceeaşi bibl. sec. XV (la P. Trembela, *op. cit.,* p. 26, jos); ea perzistă în mai toate copiile manuscrise şi tipărite ale Liturghierului lui Macarie din sec. XVI, dar unele din ele (ca de ex. ms. slav 234 din Bibl. Acad. R.P.R.) o schimbă, punînd rugăciunile antifoanelor îndată după ectenii şi apoi ecfonisele respective (ca în Liturghierele sîrbeşti şi ruseşti mai noi), iar altele (ca de ex. Ms. slav 231 din aceeaşi bibl.) aşează ecfonisele la sfîrşitul ecteniilor şi apoi textul rugăciunilor antifoanelor (ca în Lit. bulgăreşti, greceşti şi romîneşti de azi).

In plus faţă de Liturghierele de azi, ediţia lui Macarie are textul celor trei **Antifoane** cîntate de credincioşi în prima parte a Liturghiei, şi anume:

Antifonul I: «Bine este a ne mărturisi Domnului...», adică stihurile 1, 2 şi 15 din Psalmul 91 (după Septuaginta), urmate de Slavă... Şi acum... şi alternînd cu refrenul «Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mîntuitorule, mîntuieşte-ne pre noi» (f. 18 r).

Antifonul II: «Domnul S-a împărăţit...», adică stihurile 1, 2 şi 7 ale Psalmului 92, alternînd cu refrenul «Pentru rugăciunile Sfinţilor Tăi...» şi urmate de Slavă... Şi acum... Unule-Născut... (f. 19 v-19 v).

Antifonul III: «Veniţi să ne bucurăm de Domnul...», adică stihurile 1-5 din Psalmul 94 (aci nu se mai indică refrenul reglementar «Mîntuieşte-ne pre noi, Fiul lui Dumnezeu...», ci se spune doar: «Cîntăm Fericirile sau Antifonul», f. 19 v-20 r).

Precum se vede, Antifoanele din Liturghierul lui Macarie sînt cei trei psalmi numiţi **antifonici,** care se cîntau încă dintr-o adîncă vechime la începutul Liturghiei de peste tot anul şi care au rămas mai tîrziu prevăzuţi de Tipic numai la Liturghia din zilele obişnuite şi la unele praznice împărăteşti, pe cînd la Liturghia din duminici şi din sărbătorile Sfinţilor au fost înlocuiţi, aproximativ din sec. XIV înainte, prin psalmii numiţi **tipici** (102, 145 şi Fericirile cu troparele), luaţi din slujba Obedniţei sau Prînzîndei (Tipică).[68] Izvodul lui Macarie urmează deci în acest punct un prototip grecesc de tip arhaic, dinainte de sec. XIV, adică de pe cînd la slujba Liturghiei nu se cîntau în tot anul decît psalmii antifonici. Diataxa lui Filotei, în forma ei primitivă, nu pomeneşte nimic despre Antifoane, dar ele se găseau în manuscrise greceşti din sec. XII şi se copiază şi în manuscrise mai tîrzii ale Liturghiei, pînă în sec. XVIII.[69] In unele Liturghiere slave manuscrise din sec. XV se menţin cu exclusivitate antifoanele cele vechi, pe care le aflăm şi la Macarie;[70] dar prin sec. XVI, în manuscrisele şi ediţiile Slujebnicului, antifoanele cele noi ale psalmilor tipici încep să fie introduse deocamdată alături de cele vechi,[71] pe care după aceea le înlocuiesc definitiv. Numai în Liturghierele tipărite pentru rutenii uniaţi (înainte de revenirea lor la Ortodoxie) au fost păstrate tot vechile antifoane din ediţia lui Macarie.[72]

După cîntarea Trisaghionului (**Sfinte Dumnezeule...**), înainte de a trece în dosul Sfintei Mese, preotul merge direct la **scaunul de sus** (sintron) şi zice: «Binecuvîntat este cel ce vine în numele Domnului»; în acest punct, Liturghierul lui Macarie, urmînd exact Diataxa lui Filotei, e de acord cu manuscrisele greceşti ale Liturghiei din sec. XVI-XVIII[73] şi cu Litur-

---

68. Vezi mai pe larg la Pr. P. Vintilescu, *Liturghiile bizantine...*, p. 51-54.

69. Vezi de ex. m-sele greceşti din sec. XII-XVIII colaţionate la P. Trembela, *op. cit.*, p. 31, 34, 36.

70. Vezi de ex. m-sul de tip slavo-bulgar din sec. XV al M-rii Zografu din Sf. Munte, editat la P. Syrku, *op. cit.*, p. 32-44 şi la Em. Kaluzniacki, *op. cit.*, p. 359-360.

71. Aşa de ex. m-sul slav 26 din Bibl. Acad. R.P.R. (Diaconar din sec. XVI), f. 5 r, prevede la Antif. III să se cînte Fericirile, iar ms. slav 231 din aceeaşi Bibl. (sec. XVI) prevede la antifonul al treilea întîi psalmii tipici şi apoi pe cei antifonici, astfel: La antifonul I: Binecuvintează suflete al meu pre Domnul..., sau: Bine este a ne mărturisi Domnului... (f 13 r); la antif. II: Laudă suflete al meu pre Domnul..., sau: Domnul S-a împărăţit... Şi acum, Unule-Născut... (14 r); la fel în ms. slave 234 şi 420 din aceeaşi Bibl. (ambele din sec. XVI).

72. Vezi J. Bocian, *art. cit.* din *Hrysostomikà*, p. 959.

73. Vezi P. Trembela, *op. cit.*, p. 45.

ghierele ruseşti şi sîrbeşti de azi,[74] deosebindu-se de Liturghierul bulgăresc şi de cel romînesc, care prescriu preotului să meargă **întîi la proscomidie,** zicînd: «Binecuvîntat este cel ce vine întru numele Domnului...» şi apoi să treacă spre scaunul de sus.[75] Din formula binecuvîntării de către preot a scaunului de sus («Binecuvîntat eşti pe scaunul slavei împărăţiei Tale...») lipsesc la Macarie cuvintele «Cela ce şezi pe Heruvimi», care nu se află nici în Diataxa lui Filotei şi nici în manuscrisele greceşti şi slave ale Liturghiei.

Inainte de citirea Apostolului, precedat de Prochimenul respectiv, citeţul zice «Psalmul lui David», iar după citirea Apostolului, diaconul zice: **Înţelepciune,** iar cîntăreţul **Aliluia** şi **Psalmul lui David.** Diaconul: **Să luăm aminte.** Şi se cîntă **Aliluia** (f. 23 v). Şi cu privire la acest moment liturgic, izvodul lui Macarie traduce exact Diataxa lui Filotei, reprodusă de altfel şi în manuscrise greceşti din sec. XVI-XVIII,[76] care reflectă încă rînduiala din Biserica veche, cînd citirile din Sfînta Scriptură erau încadrate de **psalmi** cîntaţi, ale căror resturi sînt astăzi **prochimenele** dinainte de Apostol şi stihurile unite cu cîntarea **Aliluia** de după citirea Apostolului (Alliluiarion).[77] De altfel, unele din Liturghierele slave de azi (ca cele ruseşti şi sîrbeşti) păstrează încă în parte indicaţiile din Liturghierul lui Macarie în acest moment liturgic.

Cădirea care se face astăzi la noi în timpul citirii Apostolului e prescrisă la Macarie, ca şi la Filotei, în timpul cîntării **Aliluia** de după Apostol **sau mai înainte** şi ea se limitează la tămîierea Sfintei Mese împrejur, a sfîntului altar şi a preotului (f. 23 v-24 r), aşa cum găsim, de altfel, şi în manuscrisele greceşti[78] şi cum prevede încă Liturghierul rusesc (ed. cit., f. 86 sus) şi cel sîrbesc (ed. cit., p. 110).

Formula binecuvîntării diaconului de către preot pentru citirea Sfintei Evanghelii («Dumnezeu, pentru rugăciunile...») e amplificată cu finalul «pentru iubirea Sa de oameni şi cu al Său dar» (f. 25 r), care, în afară de copiile manuscrise şi tipărite ale Liturghierului lui Macarie, nu se găseşte decît în Diataxa lui Filotei şi în unii codici greceşti ai Liturghiei din sec. XVI-XVIII, în care se adaugă în plus: «totdeauna, acum şi pururea...».[79]

In timpul citirii Sfintei Evanghelii (dacă o citeşte diaconul), preotul **stă în spatele Sfintei Mese,** dacă are loc, iar dacă nu, în faţa ei (f. 25 v), exact cum recomandă şi Diataxa lui Filotei (ed. cit., p. 8, col. 2).

La ectenia întreită de după Evanghelie lipseşte aliniatul (cererea) pentru arhiereul locului; în schimb, există aliniat deosebit pentru Doamna ţării, în afară de cel pentru domnitor (aşa cum era şi în Liturghierele ruseşti şi sîrbeşti dinainte de actuala situaţie politică),[80] precum şi un aliniat special «pentru cei ce au slujit şi slujesc în sfînt locaşul acesta»

---

74. Vezi Slujebnik Kiev 1907, f. 85 r şi Slujebnik Belgrad 1928, p. 109.

75. Liturghierul grecesc de azi şi unele m-se greceşti din sec. XVI-XVIII indică preotului să meargă *la scaunul de sus sau la proscomidiar* (vezi *Dumnezeiasca Liturghie...,* Atena 1924, p. 42, col. 2, sus şi P. Trembela, *op. cit.,* p. 46).

76. Vezi P. Trembela, *op. cit.,* p. 47-52.

77. Vezi amănunte la Pr. P. Vintilescu, *Liturghiile bizantine...,* p. 64-65.

78. Vezi P. Trembela, *op. cit.,* p. 52, 54.

79. *Ibidem,* p. 55, sus.

80. Slujebnik Kiev 1907, f. 88 şi Slujebnik Belgrad 1928, p. 114-115.

(f. 27 r), care nu se găseşte decît în Diataxa lui Filotei şi în manuscrise greceşti din sec. XVI-XVIII. [81]

Indicaţia pentru desfacerea antimisului e pusă îndată după ecfonisul ecteniei întreite, ca în mai toate vechile Liturghiere. [82] Ca şi la Filotei, nu există ectenia şi rugăciunea pentru cei morţi, adăugate în Liturghierele slave şi în cel romînesc de azi, după ectenia întreită.

Intre ectenia pentru catehumeni şi rugăciunea pentru catehumeni (f. 27 v) se adaugă cu roşu: «De aici treci la slujba Marelui Vasilie», indicîndu-se astfel sfîrşitul părţii comune celor două Liturghii, deoarece din acest moment Liturghia Sfîntului Vasile are rugăciuni proprii.

Rugăciunea citită de preot în taină pentru catehumeni are titlul **Rugăciunea pentru oglaşenici dinainte de Sfînta Înălţare** (traducere a expresiei greceşti, corespunzătoare: Εὐχή τῶν κατηχ. πρό τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς din cele mai vechi manuscrise greceşti ale Liturghiei). [83] Denumirea aceasta o găsim şi în Liturghierele romîneşti dinainte de 1860; după această dată ea a rămas numai în Liturghia Sfîntului Vasile, pe cînd în a Sfîntului Ioan a fost înlocuită cu cea actuală: **Rugăciunea pentru catehumeni înainte de desfacerea antimisului,** pe care o găsim în unii codici greceşti din sec. XVI şi XVII (la P. Trembela, ed. cit., p. 64 sus), ca şi în ediţiile greceşti tipărite din sec. XVIII înainte. [84]

Cădirea din timpul Heruvicului o face diaconul (f. 32 v-33 r), aşa cum recomandă şi Diataxa lui Filotei şi toate manuscrisele şi ediţiile tipărite ale Liturghierului. [85]

La ieşirea cu Cinstitele Daruri nu figurează pomenirile multiple pe care le fac preoţii în mijlocul bisericii după Liturghierele romîneşti şi slave de azi, ci doar se indică: «Mergînd în naos, (preotul şi diaconul) se roagă şi ei amîndoi pentru toţi credincioşii: **Pre voi pre toţi să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa»** (f. 33 v), adică exact ca în Diataxa lui Filotei (ed. Trembela, p. 9, col. 2) şi ediţiile actuale ale Liturghierului grecesc de Atena (ed. cit., p. 47, col. 1). Reintrînd în sfîntul altar, preotul zice: «Ridicaţi, boieri, porţile voastre. Şi: **Ridicaţi-vă, porţi veşnice, şi va intra împăratul slavei».** [86] Iar diaconul zice: «Binecuvîntat cel ce vine întru numele Domnului; Dumnezeu este Domnul şi S-a arătat nouă» (f. 34 r). Formulele acestea le aflăm în Diataxa lui Filotei, în manuscrise greceşti din sec. XIII-XVIII, [87] ca şi în mai toate manuscrisele liturghierului slav din sec. XV, în diverse variante. [88] Dintre cele trei tropare funebre pe care preotul le zice azi în şoaptă, intrînd în sfîntul altar, nu e amintit în Liturghierul lui Macarie decît unul («Iosif, cel cu bun chip...»).

După ce descrie ritualul intrării sfinţiţilor slujitori în sfîntul altar (ca azi), Liturghierul lui Macarie adaugă: «Dar unii nu fac aşa. Ci cînd intră

---

81. La P. Trembela, *op. cit.,* p. 60.

82. Vezi de exemplu Liturghierul tip. de Antim Ivireanul la Rîmnic 1706 (cu titlul de Evhologhion) şi la Tîrgovişte 1713.

83. Cod. Barberini gr. 336 (sec. VIII-IX), Cod. 713 Bibl. Naţ. Atena (sec. XII) şi Cod. 662 Bibl. Naţ. Atena (sec. XII-XIV), la P. Trembela, *op. cit.,* p. 64, sus.

84. Vezi Pr. P. Vintilescu, *Contribuţii la revizuirea Liturghierului romîn,* nota 157, p. 113-114.

85. Numai în Liturghierele greceşti de Atena, în Lit. bulgar şi în ed. rom. de Buc. 1937 şi 1956 se prescrie cădirea făcută de preot, conform practicii actuale.

86. Cuvintele subliniate lipsesc în Diataxa lui Filotei.

87. Vezi P. Trembela, *op. cit.,* p. 82 r. 15-20 şi A. Dmitrievski, *op. cit.*. p. 173.

88. Pentru cele ruseşti vezi Al. Petrovski, *stud. cit.* din *Hrysostomykà,* p. 906.

diaconul, aşează astfel sfîntul Disc pe Sfînta Masă; el însuşi, întorcîndu-se, cădeşte pe preot. Şi face pe toate celelalte după rînduială, precum este scris» (f. 34 v), ceea ce nu aflăm nici în Diataxa lui Filotei, ci numai în copiile manuscrise şi tipărite ale Liturghierului lui Macarie. Adnotarea aceasta se datoreşte, desigur, ori lui Macarie însuşi, ori chiar traducătorului din greceşte al Diataxei lui Filotei, care, văzînd că practica urmată pe atunci prin acele părţi nu corespunde întocmai cu ceea ce scrie în regula scrisă şi tradusă, se simte dator să o menţioneze, pentru ca ea să nu pară abatere sau greşeală, celor ce vor citi regula din Liturghier.

La f. 35 v scrie cu roşu: **Inceput după vohodul mare** (nu e la Filotei).

După îndemnul rostit de diacon: «Să stăm bine, să stăm cu frică...», Liturghierul lui M, are în plus faţă de F. răspunsul credincioşilor, sub forma: **Milă, pace, jertfă de laudă** (Milost. Mir. Jrătva peania)), care e forma originară şi autentică a acestui răspuns, aşa cum îl găsim în cele mai vechi documente liturgice[89] şi în toate copiile manuscrise şi tipărite ale Liturghierului lui M. din sec. XVI,[90] precum şi în unele din ediţiile tipărite de mai tîrziu.[91]

Nu se prevede clătinarea aierului de către preot deasupra Cinstitelor-Daruri în timpul rostirii Crezului, ca azi, iar ridicarea lui de pe Cinstitele Daruri are loc cînd diaconul spune: «Să stăm bine, să stăm cu frică...». Iar «în timp ce diaconul zice aceasta, preotul ia aierul de pe Sfintele Daruri, îl ridică puţin şi zice: **Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.** Şi sărutîndu-l, îl pune la loc» (f. 38 r). Indicaţia aceasta, tradusă exact după F. (ed. cit., p. 11, col. 2), o găsim în unele manuscrise greceşti,[92] în mai toate manuscrisele Liturghierului slav din sec. XIV-XVI, inclusiv cele slavo-ruse[93] şi s-a păstrat în Liturghierul sîrbesc şi cel rusesc de azi, care adaugă că preotul face aceasta zicînd: «Darul Domnului nostru Iisus Hristos...».[94]

Cînd preotul zice ecfonisul «Ale Tale dintru ale Tale...», arată în acelaşi chip spre Sfintele Daruri, amîndoi, şi preotul şi diaconul (f. 41 v), aşa cum recomandă şi F. Ritul sfinţirii Darurilor este descris tot după F., în continuare: «Cînd e gata preotul să facă invocarea Sfîntului Duh şi să săvîrşească Sfintele Daruri, diaconul lasă din mînă ripida sau pocrovăţul, vine lîngă preot şi se închină amîndoi în faţa Sfintei Mese, rugîndu-se în sine...» etc. (f. 42 r). Nu se menţionează recitarea de către preot a troparului Ceasului al treilea cu stihurile respective, care au apărut în Liturghierele de mai tîrziu şi care, de altfel, au fost suprimate din ultimele ediţii ale Litughierului grecesc,[95] iar în Liturghierul bulgăresc au fost lăsate ca o variantă neobligatorie pentru preot.[96]

---

89. Vezi P. Trembela, *op. cit.*, p. 95-96, nota 26 şi Pr. P. Vintilescu, «*Mila păcii, jertfa laudei*» *în Liturghiile bizantine,* Buc. 1940 (extras din rev. «Studii Teologice»); acelaşi, *Liturghiile bizantine...,* p. 80-81.

90. Vezi de ex. m-sele slave din Bibl. Acad. R.P.R.: 30 f. 41 r; 228 f 32 v; 231 f. 33 v; 234 f. 42 r; 492 f. 66 v.

91. Vezi Lit. slav. Striatin 1604, p. 141-142.

92. Vezi de ex. Ms. 986 Sinai (sec. XV), la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 611.

93. Vezi Al. Petrovski, *op. cit.*, în *Hrysostomikà,* p. 908 şi 921.

94. Vezi Slujebnik de Kiev 1907, f. 103 r şi Slujebnik Belgrad 1928, p. 142.

95. Vezi mai pe larg la Pr. P. Vintilescu, *Troparul Ceasului al treilea în rînduiala epiclesei.* Bucureşti 1937 (extras din rev. «Biserica Ortodoxă Romînă»).

96. Vezi Slujebnik Sofia 1928, p. 119-120 notă: «In unele Slujebnice aici e indicat

Textul rugăciunii citite în taină de către preot după ecfonisul pentru pomenirea episcopului eparhiot e amplificat cu adaosul, luat din locul corespunzător al Liturghiei Sfîntului Vasile: «Pomeneşte, Doamne, după mulţimea îndurărilor Tale, şi pe nevrednicia mea. Iartă-mi greşeala cea cu voie şi cea fără de voie. Şi să nu opreşti, din pricina păcatelor mele, harul Sfîntului Tău Duh, dinspre Darurile ce sînt puse înainte» (f. 45), ca în unele manuscrise greceşti din sec. XII, XV şi XVI-XVIII,[97] şi în unele explicări bizantine ale Liturghiei.[98]

Formula pentru punerea părticelei **Is** din Sf. Agneţ în sfîntul potir este redată, ca la F., în varianta ei cea mai simplă: «**Plinirea Sfîntului Duh**» (f. 49 v), aşa cum o găsim în documentele liturgice în care ea apare pentru prima oară[99] şi cum a rămas încă în Liturghierul rusesc şi cel sîrbesc;[100] iar **căldura** (apa caldă, binecuvîntată) e turnată în sf. potir de către diacon (ca şi azi), dar formula respectivă o zice **preotul** şi este de asemenea simplă: **Căldura Sfîntului Duh** (f. 50 r), ca în vechile manuscrise liturgice.[101]

Incingerea orarului cruciş de către diacon, prevăzută în Liturghierele de astăzi în timpul rugăciunii Tatăl nostru, e indicată la M. ceva mai tîrziu şi anume imediat înainte de împărtăşirea liturghisitorilor (f. 50 r), ca la F.

Rînduiala împărtăşirii liturghisitorilor este de asemenea tradusă exact după F. Nu se specifică din care anume parte a Sfîntului Agneţ se împărtăşesc clericii. Textul primei rugăciuni pe care o rostesc sfinţiţii slujitori înainte de împărtăşire începe: «Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti Fiul lui Dumnezeu Celui viu, **Carele Te-ai pogorît din ceruri şi Te-ai întrupat de la Duhul Sfînt,** Carele ai venit să mîntuieşti pe cei păcătoşi...» (mai departe ca în Liturghierele de azi). Cuvintele subliniate, în plus faţă de textul actual, nu se află decît în Diataxa lui F. şi în manuscrise greceşti din sec. XVI şi XVII.[102]

După ce diaconul se împărtăşeşte din Sfîntul Sînge, i se prescrie să sărute pe preot pe obraz, zicînd preotul: **Hristos în mijlocul nostru,** iar diaconul răspunzînd: **Este şi va fi** (f. 52), ca în Diataxa lui F. şi în unele din manuscrisele vechi ale Liturghierului slav.[103] In schimb, nu se dă formula «Iată s-a atins de buzele mele...», pe care liturghisitorii o zic azi, după ce s-au împărtăşit din sfîntul potir şi care apare în manuscrise greceşti din sec. XVI-XVII. Lipsesc de asemenea cele pe care le zice azi diaconul cînd toarnă în sfîntul potir conţinutul discului («Invierea lui Hristos văzînd...», şi celelalte) şi care nu există nici în primele ediţii ale Liturghierului romînesc.

---

pentru preot să se roage în taină şi să zică de trei ori: Doamne, Cela ce pre Prea Sfîntul Tău Duh..., etc.».

97. Vezi Cod. Sinaitic 973 (sec. XII), la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 85; Cod. 6 Muz. bis. Atena (sec. XII), Cod. 685 Bibl. Naţ. Atena (sec. XV) şi alţii, la P. Trembela, *op. cit.*, p. 124.

98. Nicolae Cabasila, *Tîlcuirea dumnezeieştei Liturghii,* cap. 34, în trad. rom. de Diac. Ene Branişte, Buc. 1946, p. 84-85.

99. Vezi P. Trembela, *op. cit.*, p. 13, col. 2 şi p. 135-136 şi Pr. P. Vintilescu, *Liturghiile bizantine...*, p. 109-110.

100. Vezi ed. Kiev 1907, f. 116 v şi ed. Belgrad 1928, p. 163.

101. Vezi P. Trembela, *op. cit.*, p. 13, col. 2, p. 136-137 şi Pr. P. Vintilescu, *Liturghiile bizantine...*, p. 110-111.

102. Vezi P. Trembela, *op. cit.*, p. 13,, col. 2, jos şi p. 140.

103. Vezi Al. Petrovski, *stud. cit.* din *Hrysostomikà,* p. 910-911.

Prima parte a formulei pentru chemarea credincioşilor la împărtăşire (**«Cu frica lui Dumnezeu şi cu credinţă»**) o zice preotul, iar diaconul, care ţine sfîntul potir, adaugă: **«Să vă apropiaţi!»** (f. 53 v), adică aşa cum prevede Diataxa lui F. (ed. cit., p. 14, col. 2 jos) şi toate manuscrisele liturgice slave din sec. XV.[104] După împărtăşire; preotul binecuvîntează pe credincioşi cu formula ştiută («Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...), **ţinînd diaconul sfîntul potir,** aşa cum recomandă Diataxa lui F. şi manuscrisele greceşti din sec. XVI-XVIII.[105]

Formula «Cu pace să ieşim» e pusă pe seama diaconului (f. 54 r), ca în cele mai vechi manuscrise greceşti[106] şi în ediţiile slavo-romîne ale Liturghierului (Buc. 1680 şi Buzău 1702).

Sfîrşitul Liturghiei este de asemenea descris exact ca în Rînduiala lui F.: nu se dă formula de otpust (ci numai: «Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri...») şi nu e indicată nici citirea de către liturghisitori a rugăciunilor de mulţumire din Rînduiala Împărtăşirii (vezi f. 56 şi Trembela, op. cit., p. 15-16, col. 2).

4. LITURGHIA SFINTULUI VASILE, al cărei titlu, cu frumoase majuscule împletite, e precedat de acelaşi frontispiciu de la începutul cărţii, ocupă foile 57-86 ale Liturghierului lui M. Ea nu conţine de fapt decît rugăciunile al căror text e propriu acestei Liturghii (deosebit de cel al rugăciunilor corespunzătoare din Liturghia Sfîntului Ioan). Incepe deci cu rugăciunea citită de preot în taină pentru catehumeni, precedată de însemnarea că pînă aci se cîntă toate cele de la Liturghia Sfîntului Ioan pînă la rugăciunea pentru catehumeni, de unde trecem la Liturghia Sfîntului Vasile.

O particularitate a Liturghierului lui M. în comparaţie cu cele de azi este **prezenţa în Liturghia Sfîntului Vasile a ecteniei speciale şi a rugăciunii pentru cei spre luminare** (fotizómeni, **competentes** sau candidaţii la botez de odinioară), care astăzi figurează numai în Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, adăugîndu-se, după ectenia obişnuită pentru catehumeni, numai în a doua jumătate a Postului mare, adică din miercurea săptămînii a patra înainte. După formula pentru concedierea catehumenilor de odinioară («Cîţi sînteţi chemaţi, ieşiţi...»), Liturghierul lui M. are în marginea din dreapta a textului o cruce roşie mare, pentru atragerea atenţiei liturghisitorilor şi adaugă: «E de ştiut că adăugăm şi aceste ectenii şi rugăciuni, din Miercurea Crucii pînă în Marea Miercuri» (f. 58 r), dînd mai departe textul ecteniei pentru cei spre luminare, al rugăciunii respective citite de preot în taină şi al formulei pentru concedierea lor, aşa cum le găsim azi la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite.

Acest grup de ectenii şi de rugăciuni (numite în greceşte διπλοκατηχούμενα) figurează de altfel, în rînduiala Liturghiei Sfîntului Vasile, şi în unele manuscrise greceşti mai vechi şi mai noi,[107] în mai toate vechile

104. Vezi de ex. Cod. nr. 534 şi 538 Bibl. Naţ. Sofia, Cod. 280 şi 381 Bibl. Sinod. Moscova, la Al. Petrovski, *stud. cit. din Hrysostomikà,* p. 912.

105. Vezi uzul diferitelor Biserici în această privinţă, la Pr. P. Vintilescu, *Contribuţii la revizuirea Liturghierului romîn.* p. 152, n. 287.

106. Vezi Cod. Barberini gr. 336 (Bibl. Vaticanului din Roma), sec. VIII-IX; M-sele 713 şi 394 (suluri) din Bibl. Naţ. Atena (sec. XII) şi Cod. 88 Muz. biz. Atena (sec. XVII), la P. Trembela, *op. cit.,* p. 154.

107. Vezi de ex. M-sele 730 Patmos şi cel din Esfigmenu (Athos), ambele din sec. XIII, la A. Dmitrievski, *op. cit.,* p. 160, 175; Cod. 769 Bibl. Naţ. Atena (sec. XV) şi Cod. 668 din aceeaşi Bibl., sec. XVII, la P. Trembela, *op. cit.,* p. 166; Cod. grec. 199 din Bibl.

Liturghiere slave manuscrise și tipărite pînă în sec. XVII inclusiv,[108] ca și în unele din vechile Liturghiere manuscrise romînești.[109] Întrebuințarea lor la această Sfîntă Liturghie constituia de altfel în vechime o regulă, iar nu o excepție. Odată cu dispariția disciplinei catehumenatului, întrebuințarea lor la Liturghia Sfîntului Vasile a început să fie din ce în ce mai rară, dar în virtutea tradiției s-a menținut totuși multă vreme, pînă cînd a devenit regulă întrebuințarea lor numai la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite (Liturghia specifică a Postului Mare), ca azi.

Ca în toate vechile ediții de Liturghiere, îndrumările de tipic înserate printre textele rugăciunilor din slujba Sfîntului Vasile sînt destul de sărace și de laconice; pentru economie de spațiu și de hîrtie, nu se repetă mai nimic din cele ce s-au pus la locurile corespunzătoare din Liturghia Sfîntului Ioan (de ex. pentru vohodul mare sau pentru ritualul împărtășirii). Lipsesc de asemenea Heruvicele speciale ale Liturghiei Sfîntului Vasile din Joia și Sîmbăta Patimilor, care apar în Liturghierele romînești tipărite de Antim Ivireanul (Rîmnic 1706, cu titlul de **Evhologhiu,** și Tîrgoviște 1713); de altfel, al doilea dintre ele e tipărit de Macarie separat, la sfîrșitul cărții sale.

Îndemnul «Să stăm bine, să stăm cu frică...». rostit de diacon înainte de dialogul introductiv la **anaforà** (Rugăciunea Sfintei Jertfe), alternează astfel cu **Sfinte Dumnezeule,** spus încet de către preot:

«Diaconul: **Să stăm bine...**
Preotul: Sfinte Dumnezeule...
Diaconul: **Să stăm cu frică...**
Preotul: Sfinte tare...
Diaconul: **Sfînta Jertfă în pace să o aducem.**
Preotul: Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pre noi» (f. 65 r).

Răspunsul credincioșilor la îndemnul de mai sus are aceeași formă ca la Liturghia Sfîntului Ioan: **Milă, pace, jertfă de laudă** (jrătva hvalenia, f. 65 r).

Ca și la Liturghia Sfîntului Ioan, lipsește troparul Ceasului al treilea cu stihurile respective din rînduiala epiclesei, care apar pentru prima dată la noi în Liturghierul slavo-romîn al mitropolitului Teodosie (Buc. 1680). Formula pentru sfințirea Darurilor (epiclesa) e împărțită așa fel încît a treia binecuvîntare a Sfintelor (al treilea semn al Sfintei Cruci) se face cu cuvintele: **Carele s-a vărsat pentru viața lumii** (f. 73 r), adică așa cum indicau cele mai vechi manuscrise grecești,[110] iar nu ca în Liturghierele de azi, cu cuvintele «Prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt», care reprezintă de fapt o interpolare, luată din Liturghia Sfîntului Ioan.[111]

Univ. Iași (an. 1503), la Prof. Pr. I. Zugrav, *Un interesant manuscris liturgic din Biblioteca Universității din Iași,* în rev. «Mitropolia Moldovei», an. 1955, nr. 5-6, p. 288.

108. Vezi de ex. M-s. slave din Bibl. Acad. R.P.R. de sub numerele: 28, f. 48-49; 30, f. 68; 228, f. 55-56; 231, f. 52 v și urm.; 234, f. 65 și urm.; 420, f. 32 v și urm.; 492, f. 115 și urm.; 496, f. 33-34; Lit. slav. Veneția 1554, fasc. 6, f. 1 v și urm.; Lit. de Brașov 1568-1570 și 1588; Lit. Striatin 1604, p. 258; Slujebnik Kiev 1629, p. 140 și urm.

109. Vezi de ex. M-s. rom. 707 din Bibl. Acad. R.P.R. (Liturghier din anul 1699) și Liturghierul popii Ion din Suiug-Bihor (copie din 1724 a unui m-s mai vechi), la Prof. Gh. Șerban-Cornilă, *Un manuscris prețios din Bihorul înstrăinat,* Sibiu 1941 (extras din «Revista Teologică»), p. 27, 30.

110. Vezi codicii din sec. XII și urm., indicați la P. Trembela, *op. cit.,* p. 183.

111. Vezi amănunte în lucrarea noastră *Observațiuni și propuneri pentru o nouă ediție a Liturghierului romînesc,* p. 18-23.

După Tatăl nostru (f. 28 r): «Capetele **noastre** Domnului să le **plecăm»**,[112] pe cînd în toate celelalte Liturghiere, ca şi la Liturghia Sfîntului Ioan, avem: «Capetele **voastre** Domnului să le **plecaţi»**.

Formulele pentru plinirea potirului şi pentru turnarea căldurii în potir (f. 83 v) sînt aceleaşi ca şi la Liturghia Sfîntului Ioan (vezi în urmă).

După împărtăşirea liturghisitorilor, preotul zice: **Cu frica lui Dumnezeu şi cu credinţă,** iar diaconul ia potirul şi adaugă: **să vă apropiaţi** (f. 84 v), adică tot ca la Liturghia Sfîntului Ioan, dar aci formulat mai clar.

Rugăciunea de mulţumire citită de preot în taină («Mulţumim Ţie, Doamne Dumnezeul nostru pentru împărtăşirea cu Sfintele...»), care în Liturghierele de azi e plasată îndată după împărtăşirea clericilor, la M. e aşezată după împărtăşirea credincioşilor şi binecuvîntarea lor de către preot cu formula «Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...» (f. 84), aşezare mult mai corectă, ca în vechi manuscrise greceşti, în care această rugăciune era citită de preot în timp ce diaconul rostea ectenia «Drepţi, primind...», încît ecfonisul «Că Tu eşti sfinţirea noastră...» venea ca o încheiere firească a rugăciunii şi totodată a ecteniei.[113]

Formula pentru concedierea credincioşilor («Cu pace să ieşim») este atribuită diaconului (f. 58 v), ca şi la Liturghia Sfîntului Ioan (vezi în urmă).

Liturghia Sfîntului Vasile se termină cu rugăciunea pentru potrivirea Sfintelor (aceeaşi de azi), lipsind deci otpustul şi celelalte indicaţiuni finale din Liturghierele de azi.

5. LITURGHIA DARURILOR MAI INAINTE SFINŢITE (PREJDEOSFEŞTENIA) începe în Liturghierul lui M. de la f. 87 r, cu titlu de majuscule împletite, precedat de acelaşi frontispiciu de la începutul Liturghiei Sfîntului Ioan (f. 5). Izvodul lui M. urmează pentru această Sfîntă Liturghie un prototip mai vechi, pe care îl regăsim în cópii manuscrise greceşti din sec. XVI, puţin adăugite.[114] Acest prototip nu cuprindea cele două îndrumări (una intitulată **Învăţătură...** şi alta **Arătare pentru oarecare îndreptări la slujba Liturghiei celor mai înainte sfinţite),** care precedau textul (formularul) propriu zis al acestei Sfinte Liturghii în ediţiile romîneşti mai vechi şi care, alcătuind de fapt tipicul Liturghiei, au fost intercalate, pe bună dreptate, în slujba însăşi a Liturghiei în ultima ediţie a Liturghierului romînesc (Buc. 1956). De aceea, Macarie începe direct cu rînduiala Liturghiei, expusă destul de simplu, în felul următor:

«După **Pomeneşte-ne pre noi, Doamne..., întru împărăţia Ta...»**, cîntăm: **Ceata celor fără de trupuri...** (din slujba Obedniţei, care precede Prejdeosfeştenia). Intră preotul şi diaconul (în biserică) şi fac metanie la egumen sau la locul lui. Apoi fac trei închinăciuni înaintea Sfintelor Uşi şi către fiecare strană. Şi aşa intră în sfîntul altar. Şi îmbrăcînd preotul odăjdiile, **zicînd la ele după obicei,**[115] merge în faţa Sfintei Mese şi face început. Iar diaconul, luîndu-şi vreme (binecuvîntare), stă aşteptînd pînă ce fraţii fac metanii. Şi aşa iese şi stă la locul obişnuit şi face trei închi-

---

112. Aşa numai în m-sul din sec. XV al m-rii Zografu din Sf. Munte, editat la Em. Kaluzniacki, *op. cit.*, p. 371.

113. Vezi manuscrisele greceşti indicate la P. Trembela, *op. cit.*, p. 192.

114. Ca de ex. Cod. 435 Pantelimon (Athos), la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 833.

115. In toate Liturghierele de azi se indică numai *Domnului să ne rugăm,* ca în unele m-se greceşti (la P. Trembela, *op. cit.*, p. 200).

năciuni. Şi zice cu glas: **Binecuvintează, Stăpîne.** Iar preotul: **Binecuvîntat este Dumnezeul nostru...»** (f. 88 r).

Precum vedem, Liturghierul lui M. prevede la începutul Prejdeosfeştenii formula de binecuvîntare ca la începutul Vecerniei, avînd în vedere că partea de la început a acestei Sfinte Liturghii este de fapt prima parte a Vecerniei. Aceeaşi formulă o găsim şi în manuscrise greceşti mai vechi şi mai noi ale acestei Sfinte Liturghii;[116] ea a fost reprodusă şi în toate copiile manuscrise şi tipărite ale Liturghierului lui Macarie din sec. XVI, menţionate pînă acum, în primele Liturghiere slavo-ruse tipărite la sfîrşitul sec. XVI şi începutul sec. XVII,[117] precum şi în ediţia Liturghierului slav tipărit de Arhimandritul Ioan la Mînăstirea Dealu în 1646 (f. 79 v). Abia ediţiile corectate şi tipărite de mitropolitul Petru Movilă al Kievului (pe cînd era încă arhimandrit al Lavrei Pecerska) îndreaptă în Liturghierul slav această greşeală, înlocuind vechea formulă cu cea corectă, proprie Liturghiei («Binecuvîntată este împărăţia Tatălui...»), ca în Liturghierele de azi (vezi ed. Slujebnicului de Kiev, 1629, p. 231). Există şi manuscrise în care găsim ambele formule şi care redau deci epoca de tranziţie de la Liturghierele de tipul celui al lui M. la ediţiile corecte în această privinţă.[118]

Mai departe, rînduiala Liturghiei urmează la M. ca în Liturghierele de azi, cu deosebirea că aşează rugăciunile celor trei antifoane (stări) înaintea ecteniei mari (invers decît azi); deducem de aci că ele erau citite de preot în timpul psalmului 103 de la început, cum indică unele manuscrise greceşti din sec. XII şi XVII,[119] iar nu în timpul citirii celor trei stări ale Catismei, ca azi. De asemenea, după prima Paremie, atunci cînd preotul face cruce cu sfeşnicul (lumînarea şi cădelniţa), prima parte a formulei respective **(Înţelepciune, drepţi!)** o zice diaconul, iar preotul continuă **Lumina lui Hristos luminează tuturor** (f. 93 r), ca în manuscrisele greceşti de tip tranzitoriu (sec. XVI-XVIII), care împart această formulă între preot şi diacon,[120] pe cînd cele mai vechi manuscrise atribuiau diaconului întreaga formulă.[121]

După formulele introductive la citirea Paremiei a doua, **diaconul închide Sfintele Uşi** (f. 93 v), ca la Vecernie, pe cînd după rînduiala de azi, Uşile împărăteşti rămîn mai departe deschise. După citirea Paremiei a doua urmează indicaţia: «Şi cîntă cîntăreţul: **Să se îndrepteze rugăciunea mea.** Iar preotul cu diaconul stau în faţa Sfintei Mese» (f. 93). Izvodul lui M. reflectă deci situaţia din manuscrisele greceşti mai vechi, după care cîntarea «Să se îndrepteze rugăciunea mea...» era cîntată întîi de cîntăreţi

---

116. Vezi de ex. Cod. 662 din Bibl. Naţ. Atena (sec. XII-XIV), la P. Trembela, *op. cit.*, p. 200: Καὶ τὸν εὐλογητὸν θεὸν εὐλογήσαντος ψάλλεται συνήθως ὁ προοιμιακὸς ψαλμός.. Cod. 133 Vatoped şi Cod. 435 Pantelimon din Athos, sec. XVI, la A. Dmitrievski, *op. cit.*. p. 273, 833.

117. Vezi ed. Striatin 1604, p. 359.

118. Vezi de ex. Ms. 120 Esfigmenu-Athos, an. 1602, la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 963 şi Cod. din sec. XVI-XVIII indicaţi la P. Trembela. *op. cit., p. 200:* «Preotul zice: *Binecuvîntat este Dumnezeul nostru...* Dar alţii zic: *Binecuvîntată este împărăţia...*».

119. La P. Trembela, *op. cit.*, p. 200 şi la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 134-135.

120. Vezi Codicii 775, 751 şi 765 din Bibl. Naţ. Atena, la P. Trembela, *op. cit.*, pagina 205.

121. Vezi de ex. Cod. 1040 Sinaitic (Diaconicon din sec. XII), la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 135 şi Cod. 776 Bibl. Naţ. Atena (copie din sec. XVII), la P. Trembela, *op. cit.*, p. 206.

sau numai de ei; abia din sec. XVI înainte manuscrisele încep să atribuie preotului executarea pentru prima oară a acestei cîntări.[122]

Ectenia întreită, care urmează după aceasta, e numită **ectenia mare** (f. 93 v). La sfîrşitul ei găsim indicaţia pentru desfacerea antimisului, ca şi la celelalte două Liturghii. La f. 95 v-96 v se adaugă, ca şi la Liturghia Sfîntului Vasile, ectenia şi rugăciunea pentru cei spre luminare, încadrate între două cruci mari roşii adăugate pe marginea textului şi precedate de obişnuita indicaţie: «Iar din miercurea de la mijlocul Postului, adaugă şi aceste molitve pînă la Marea Miercuri: **Cîţi (sînteţi) pentru luminare, apropiaţi-vă!...».**[123]

Cădirea din timpul Heruvicului se reduce la tămîierea Sfintei Mese de către diacon (f. 99 v), iar ritualul ieşirii cu Sfintele Daruri e descris sumar: după ce diaconul cădeşte Sfînta Masă, «iese cu preotul şi mută Sfintele. Şi le aşează preotul după obicei pe Sfînta Masă. Şi acoperă cu aierul. Şi nimic nu zice asupra lor. Le cădeşte în tăcere...» etc. (f. 99 v).

După Tatăl nostru, diaconul: «Capetele **noastre** Domnului să le **plecăm**» (f. 102 v), ca în manuscrisele şi ediţiile greceşti[124] şi în toate ediţiile slave de azi (spre deosebire de Liturghierele romîneşti, care au: «Capetele **voastre...**», ca şi la celelalte două Liturghii).

Pentru ritualul împărtăşirii, indicaţia laconică: se face după obicei (p. 104 r). După aceea: «Luînd diaconul sfîntul potir, zice: **Apropiaţi-vă!** Apoi duce Sfintele la proscomidiar. Preotul în taină: **Binecuvîntat este Dumnezeu, Cel ce ne luminează şi ne sfinţeşte pe noi.**[125] Apoi, cu glas: **Totdeauna, acum şi pururea... Oamenii** (cîntăreţii): **Bine voi cuvînta pre Domnul în toată vremea...**» (f. 104 v). Precum se vede, răspunsul ultim, care în Liturghierele de azi e pus fie după «Cu frica lui Dumnezeu...» (ca în Liturghierul romînesc, cel sîrbesc şi cel rusesc), fie după «Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...» (ca în Liturghierul bulgar şi cel grecesc),[126] e pus în Liturghierul lui M. în locul unde în Liturghierele de azi figurează imnul «Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne...».

Invitaţia de concediere a credincioşilor («Cu pace să ieşim») e atribuită tot diaconului (f. 105 v), ca şi la celelalte două Liturghii (vezi în urmă).

Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite se termină cu Rugăciunea potrivirii Sfintelor (f. 106 v).

5. CELELALTE PIESE LITURGICE, care alcătuiesc partea ultimă a cuprinsului Liturghierului lui M. (f. 107 r şi urm.), intră şi în conţinutul Liturghierelor actuale, cu excepţia a două dintre ele şi anume cele două rugăciuni pentru dezlegarea de păcate de la f. 122-127, care se tipăresc de regulă acum în Molitfelnic. Cîteva cuvinte de lămurire pentru fiecare din ele.

---

122. Vezi m-sele resp. la P. Trembela, *op. cit.*, p. 206.

123. Pentru forma corectă: *apropiaţi-vă!*, restabilită în ultima ediţie a Liturghierului romînesc (Buc. 1956, p. 270), vezi lucrarea noastră *Observaţiuni şi propuneri...*, p. 33-36 şi Pr. P. Vintilescu, *Insemnări pentru o nouă ediţie a Liturghierului*, Buc. 1947, p. 40-42.

124. La P. Trembela, *op. cit.*, p. 217.

125. O particularitate a Liturghierului lui Macarie, care nu se mai întîlneşte decît în copiile lui manuscrise şi tipărite, din sec. XVI. După rînduiala de azi şi din toate Liturghierele mai vechi, preotul zice în sine: *Binecuvîntat este Dumnezeul nostru...*

126. Pentru diversitatea practicilor în acest moment liturgic, vezi studiul nostru despre *Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite*, în rev. «Studii Teologice», an. 1958, nr 3-4, p. 191, n. 104.

a) **Rugăciunile pe care le zice diaconul la Litia Vecerniei Mari** (f. 107 r-111 r) cuprind esenţialul rînduielii Litiei: ectenia iniţială, roştită de diacon («Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...»), rugăciunea următoare, citită de preot («Stăpîne mult milostive Doamne...») şi rugăciunea principală din slujba Litiei, citită de preot la binecuvîntarea pîinilor (artoselor). Toate acestea, sporite cu îndrumările necesare de tipic sau rînduială, se tipăresc azi de obicei la începutul Liturghierului, îndată după rînduiala Vecerniei (sau sînt încadrate în Vecernie). Dar Liturghierul lui M. reproduce un izvod mai vechi, în care nu sînt nici indicaţiile de tipic, cu care e dezvoltată rînduiala Litiei din Liturghierele actuale şi nici numeroasele nume de Sfinţi pomeniţi în primul aliniat al ecteniei de la început şi în rugăciunea următoare, citită de preot. In ectenia Litiei din Liturghierul lui M. nu sînt pomeniţi nominal decît Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Ştefan şi Sfinţii Ioachim şi Ana.

b) **Rugăciunea care se zice la coliva pomenirii Sfinţilor** (f. 111 v-112 r) e cea care în Liturghierele de azi se tipăreşte de obicei sub titlul **Rînduiala binecuvîntării colivei** (în Liturghierele slave şi romîneşti) sau **Rugăciunea colivei** (în cele greceşti): «Doamne, Cela ce ai făcut toate cu cuvîntul Tău...». Titlul ei din Liturghierul lui M. e traducerea celui din vechile manuscrise greceşti: εὐχή ἐπί κολύβοις μνήμαις ἁγίων (εἰς μνήμην ἁγίου.[172])

c) **Rugăciunea care se zice la Litie cînd voieşti** (f. 112 v-113 r) constituie azi penultimul aliniat al ecteniei rostite de diacon la Litie («Incă ne rugăm ca să se păzească locul acesta şi sfînt locaşul acesta...») şi e urmat în Liturghierul lui M. de răspunsul poporului: Doamne miluieşte, de 40 ori şi începutul vosglasului («Auzi-ne pre noi, Dumnezeule, Mîntuitorul nostru...»). Se citea în vechime dimineaţa la Miezonoptică sau înainte de Liturghie; de aceea, în Liturghierele slave de mai tîrziu îl vom găsi cu titlul care apare la Macarie numai în tabla de materii: **Duminica la Utrenie, după Canonul Treimic, cînd voieşti.**[128]

d) **Rînduiala Vecerniei** (f. 113 r-115 v), care în Liturghierele de azi se tipăreşte înaintea Liturghiilor, e o rînduială extrem de simplă, care nu cuprinde decît vosglasurile rostite de preot în cursul acestei sfinte slujbe (după ectenia mare, după ecteniile mici, după ectenia întreită etc.), precum şi două dintre rugăciunile citite de preot în taină şi anume rugăciunea vohodului sau intrării de la Vecernia sărbătorilor şi **rugăciunea plecării capetelor** (la M. fără titlu), dinainte de ecfonisul **Fie stăpînirea împărăţiei Tale binecuvîntată...** Lipsesc deci cele şapte rugăciuni ale Vecerniei sau ale luminilor citite de preot în taină în timpul Psalmului 103, iar textul rugăciunii vohodului este altul decît cel din Liturghierele de azi, şi anume: «Bunule iubitorule de oameni Impărate, Cel ce binecuvîntezi toate, rugămu-Te cu stăruinţă, cu inimi zdrobite şi cu duh smerit, Hristoase, adevăratul Dumnezeul nostru, binecuvîntează ieşirile noastre şi intrările, ca o venire şi mergere (a noastră) cu îngerii, Cel ce eşti binecuvîntat, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor». Acelaşi text e reprodus în toate copiile manuscrise şi tipărite ale Liturghierului lui M. din sec. XVI; textul de azi al rugăciunii vohodului de la Vecernia sărbătorilor apare pen-

127. Vezi de ex. Cod. 104 Bibl. Patriarhiei Alexandria (la Cairo) din sec. XIV şi Cod. 7 al M-rii Atanasiu din Athos (sec. XII), la A. Dmitrievski, *op. cit.*, p. 351, 365.

128. Vezi de ex. ed. Veneţia 1554 sau Slujebnicul ms. slav 651 din Bibl. Acad. R.P.R. (sec. XVII), f. 132-133.

tru prima dată în ediţiile slavo-ruse de la sfîrşitul sec. XVI şi începutul sec. XVII.

e) **Rînduiala Utreniei** (f. 115 v-117 v), tipărită în Liturghierele de azi, ca şi Vecernia, înaintea Liturghiilor, e tot aşa de schematică în Liturghierul lui M., ca şi aceea a Vecerniei. Nu cuprinde decît formula de binecuvîntare de la început, ecfonisele din cursul întregii slujbe şi textul rugăciunii (fără titlu) de la sfîrşitul Utreniei (aceeaşi ca cea de azi). Lipsesc deci indicaţiile de tipic sau rînduială şi cele 12 rugăciuni ale dimineţii din Liturghierele de azi, pe care preotul le citeşte în taină în timpul celor 6 psalmi. Inceputul ecteniei dinainte de cei 6 psalmi e indicat greşit: «Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...» şi celelalte.

f) La **otpusturi** (f. 117 v şi urm.), în afară de cele ale praznicelor împărăteşti şi ale zilelor de peste săptămînă, care se tipăresc şi în Liturghierele de azi, sînt date şi otpusturi pentru slujbele din sărbătorile unor Sfinţi mai însemnaţi, în ordinea anului bisericesc, începînd cu luna septembrie. Aşa, de exemplu pentru luna septembrie se dau otpusturile zilelor de 1 (începutul anului bisericesc şi Sf. Simeon Stîlpnicul), 24 (sf. muceniţă Tecla), 26 (Sf. Ioan Evanghelistul), 28 (Sf. Hariton Mărturisitorul) şi 30 (Sf. Grigore al armenilor). Acestea nu se mai tipăresc în Liturghiere, deoarece lipsa lor e suplinită de **Sinaxarul** (lista Sfinţilor din toate zilele anului bisericesc), tipărit la sfîrşitul Liturghierelor mai noi.

Intre otpusturi se dau, fără un titlu deosebit (la f. 120 v), şi **ecfonisele de după pesnele Canonului de la Utrenia Paştilor,** tipărite în Liturghierele de azi sub titlu aparte. Seria otpusturilor se termină cu cele de la slujbele pentru morţi (f. 122 r).

g) **Rugăciunea pe care o zice arhiereul sau duhovnicul pentru toate păcatele cu voie şi fără de voie, la tot jurămîntul şi blestemul şi la orice păcat** (f. 122 v-126 v) începe: «Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Fiule şi Cuvîntule al Dumnezeului Celui viu, Păstorule şi Mielule, Cel ce ridici păcatele lumii...» şi o găsim, cu acelaşi titlu, în Molitfelnicele de azi, aşezată de obicei în legătură cu rînduiala Mărturisirii (fie înainte, fie după ea, ca în Moltifelnicele mai vechi), sau în altă grupă de rugăciuni, ca în ultimele două ediţii ale Molitfelnicului romînesc (Bucureşti 1937 şi 1950). Liturghierele greceşti mai noi continuă să o păstreze încă în cuprinsul lor.[129]

Cea de a doua rugăciune **pentru aceeaşi,** din Liturghierul lui M. (f. 126 v-127 r), mult mai scurtă decît cea dintîi, o găsim în Molitfelnicele de azi ca a treia rugăciune din **Rînduiala la împărtăşirea grabnică.** Ea începe: «Domnul Cel prea milostiv să Se îndure de Tine. Domnul Iisus Hristos să-ţi dea toate cererile cele bune. Domnul, Cel ce toate le poate, să te izbăvească de toată urgia...» etc. O regăsim în cele mai multe din copiile Liturghierului lui M. din sec. XVI.

h) Cuprinsul Liturghierului lui M. se încheie cu cele **două Heruvice** (f. 127 r-128 r), dintre care cel dintîi se cîntă la Liturghia Sfîntului Vasile din Sîmbăta cea mare («Să tacă tot trupul pămîntesc...»), iar al doilea e cel obişnuit, de la Liturghia Sf. Ioan şi cea a Sf. Vasile («Care pre Heruvimi cu taină închipuim...»). Amîndouă sînt încadrate azi la locul cuvenit din rînduiala Liturghiei respective. Bănuim că Macarie le-a adăugat numai ca să umple (împreună cu epilogul) ultimele două foi ale cărţii

129. Vezi de ex. ed. Atena 1924, p. 103-104.

sale (127 şi 128), rămase albe. La amîndouă Heruvicele, începutul părţii a doua (care se cîntă după ieşirea cu Darurile) e tipărit cu roşu, restul cu negru.

CONSIDERAŢIUNI GENERALE ASUPRA LITURGHIERULUI LUI MACARIE

1. **Ce izvod a folosit Macarie?** Incheind această analiză a cuprinsului Liturghierului tipărit de Macarie, vom încerca mai departe să fixăm locul şi importanţa acestei cărţi în evoluţia Liturghierului ortodox sub forma sa slavă.

Precum am spus, încă de la început, cartea editată de Macarie reprezintă cea dintîi ediţie tipărită a Liturghierului slavon. Prima întrebare care se pune curiozităţii noastre este: ce izvod sau ce variantă a Liturghierului slavon, aflat pe atunci în circulaţie numai în stare de manuscris, a folosit M. pentru tipărirea cărţii lui? Sau cu alte cuvinte, manuscrisul după care s-a tipărit acest text reprezintă el o redacţie sau variantă bulgară, sîrbească sau rusească a Liturghierului slavon întrebuinţat în Ortodoxia de limbă slavă în sec. XV-XVI?

Răspunsul la această întrebare necesită reamintirea cîtorva date privitoare la istoria începuturilor Liturghierului slavon. După unii cercetători ruşi, se pot distinge în istoria şi evoluţia Liturghierului slavon cel puţin cinci versiuni principale pînă la revizuirea ultimă şi definitivă a tuturor cărţilor liturgice ruseşti făcută de patriarhul Nicon în sec. XVII (1654-1655).[130] Liturghiile ortodoxe, care alcătuiesc conţinutul principal al Liturghierului de azi, au fost traduse pentru prima oară în slavoneşte chiar din sec. IX-X, fie de unul din cei doi apostoli-misionari ai slavilor de sud, Metodiu şi Chiril, fie de unul din ucenicii lor direcţi. Această primă traducere, care aparţine epocii Sfinţilor Metodiu şi Chiril, constituie fondul originar şi comun al tuturor redacţiilor de mai tîrziu. Ea a circulat în toate Bisericile de limbă slavă, deci şi la romîni, din sec. X-XI, de cînd s-a introdus la noi limba bisericească slavă. Prin sec. XII-XIII ea primi modificări şi adaose impuse de dezvoltările survenite între timp, formîndu-se astfel cel puţin două noi redacţii, diferite de cea veche. De aceea, în a doua jumătate a sec. XIV, patriarhul Eftimie al Tîrnovei (1375-1393) întreprinde o revizuire a traducerii tuturor cărţilor principale de slujbă folosite de bulgari, traducînd din nou şi rînduiala Liturghiei, pentru care ia ca bază **Diataxa liturgică** întocmită de contemporanul său, patriarhul ecumenic Filotei, fost egumen în Sfîntul Munte şi mitropolit al Tesalonicului. Acelaşi lucru a făcut pentru Rusia mitropolitul Ciprian din aceeaşi vreme. Noua traducere a rînduielii Liturghiilor s-a introdus în circulaţie în toate Bisericile ortodoxe de limbă slavă încă de la sfîrşitul sec. XIV, deşi variantele vechii traduceri continuă să se copieze încă multă vreme.

Dar un lucru trebuie precizat de la început: Izvodul lui Macarie nu reprezintă nici vreuna dintre formele evoluate ale vechei traduceri din epoca Sfinţilor Metodiu şi Chiril şi nici traducerea mai nouă, datorită patriarhului Eftimie sau mitropolitului Ciprian, din sec. XIV, care era întrebuinţată, în forme evoluate, pe vremea lui Macarie, ci o traducere deosebită a Diataxei greceşti a patriarhului Filotei, asemănătoare cu cea făcută de

130. Vezi Prot. M. Orlov, *Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare* (în rus.), Sanktpeterburg 1909, citat la Dom Pl. de Meester, *Grecques (liturgies)*, în Dict. d'Archéol. chrét. et de Liturgie, t. VI, col. 1608-1609.

Eftimie, dar nu identică şi nici contemporană cu ea. Copiile traducerii slave a lui Eftimie scrise în sec. XV şi XVI, în Bulgaria, Serbia, Ţările Romîneşti şi mai ales în Rusia, se amplifică treptat cu adaose şi modificări de text (formular) şi tipic, depărtîndu-se tot mai mult de traducerea iniţială făcută de Eftimie şi deosebindu-se între ele. Dintre ele, copiile din manuscrisele slavo-ruse se depărtează cel mai mult de Liturghierul lui Macarie, prin particularităţi evidente,[131] deci nici una din ele nu poate fi socotită ca sursă a ediţiei lui M. Ar putea fi atunci izvodul lui Macarie un text slavo-bulgar al traducerii lui Eftimie, din cele care circulau la noi la sfîrşitul sec. XV şi începutul sec XVI?

S-a precizat, într-adevăr că, pentru tpărirea cărţilor sale, destinate romînilor ortodocşi, Macarie a adoptat un text de redacţie bulgară, nu sîrbă, cum ne-am fi aşteptat dacă se are în vedere originea sîrbească şi activitatea anterioară a lui M. şi că prin aceasta, Radu cel Mare, care patronează tipărirea Liturghierului lui M., a făcut o politică realistă: deoarece sîrbii aveau deja carte tipărită, care lipsea bulgarilor, domnitorul Ţării Romîneşti tipăreşte şi pentru bulgari, căutînd să reînnoade cu ei, pe plan cultural, firul legăturilor strînse care existau mai înainte între romîni şi bulgari pe plan politic şi bisericesc.[132]

Dar din aceasta nu trebuie să deducem că izvodul Liturghierului tipărit de Macarie ar fi unul de proveniență bulgară, deoarece manusrisele bulgare ale Liturghierului slavon din sec. XIV, XV şi XVI, păstrate pînă azi, cuprind variante şi particularităţi pe care nu le are nici Diataxa grecească a lui Filotei al C-polei şi nici Liturghierul lui M.[133] Precum am văzut, cel puţin la cele două piese principale din cuprinsul Liturghierului lui M. — adică Rînduiala dumnezeieştii slujbe (Proscomidia) şi Liturghia Sfîntului Ioan —, izvodul lui M. urmează pas cu pas Diataxa liturgică a lui Filotei, fiind cea mai fidelă traducere slavă a acestei rînduieli greceşti, dintre toate cele care circulau în manuscrisele slavo-bulgare din timpul acela. Descinde oare izvodul lui M. direct din traducerea iniţială (neinterpolată) a lui Eftimie sau dintr-o copie fidelă a ei, păstrată în Serbia sau în Ţara Romînească?

Se pare că nu. Ni s-a păstrat traducerea lui Eftimie, chiar în forma ei autentică (originară), într-un manuscris (rotul de pergament) scris de Eftimie însuşi sau de unul din contemporanii lui, la anul 1370 şi păstrat în Mînăstirea Zografu din Sf. Munte. Manuscrisul acesta a fost studiat şi editat — parţial sau integral — de mai multe ori pînă acum,[134] iar traducerea din el a Diataxei lui Filotei este considerată îndeobşte printre operele de autenticitate sigură (neîndoielnică) ale lui Eftimie.[135]

---

131. Vezi cîteva din ele menţionate la Al. Petrovski, stud. cit. din vol. *Hrysostomikà*, p. 890 şi urm.

132. Vezi Aur. Sacerdoţeanu, *Radu cel Mare, ctitorul bisericii mînăstirii 'Dealu-Tîrgovişte. Cu prilejul împlinirii a 450 ani de la moartea lui,* în rev. «Glasul Bisericii», an. 1958, nr. 4, p. 361.

133. Vezi de ex. m-sele nr. 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 540, 546, 556, 564, 574, 567, 590, 738, 836 şi 973 din Bibl. Naţ. Sofia, la Al. Petrovski, *stud. cit.* din vol. *Hrysostomikà,* p. 890 şi urm.

134. Noi am avut la îndemînă şi am folosit ediţiile tip. de P. Svrku, în *Liturgiceskie trudi patriarha Euthimia Ternovckogo (K istorii ispravlenia knig v Bolgarii v XIV veke,* vol. 2), Sanktpeterburg 1890, p. 1 şi urm. şi de Em.. Kaluzniacki, *Werke des Patriarhen von Bulgarien Euthymius (1375-1939) nach den besten Handschiften,* Wien 1901, p. 283 şi urm.

135. Vezi E. Kaluzniaçki, *op. cit.,* p. XXXII.

Comparată însă cu originalul grecesc al Diataxei lui Filotei [136] şi cu secţiunea respectivă din Liturghierul lui M., traducerea lui Eftimie se depărtează de acestea două prin multe amănunte, de natură atît lexicală cît şi tipiconală, încît ea face impresia nu a unei traduceri fidele a Diataxei lui Filotei, ci mai degrabă a unei prelucrări a acesteia, care a ţinut seamă de particularităţile practicii liturgice bulgare din sec. XIV.

Aşa, de exemplu, după Filotei şi Macarie, rugăciunea «Doamne, trimite mîna Ta din înălţimea locaşului Tău...» se zice în naos, înainte de intrarea liturghisitorilor în altar pentru îmbrăcarea cu sfintele veşminte (ca azi), pe cînd după Eftimie ea se zice în faţa Sfintei Mese, după închinarea la icoane. [137] La a treia prescură întrebuinţată în rînduiala Proscomidiei, pomenirea celor nouă cete începe la Eftimie: **Cu puterea Cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci,** [138] dar nu adaugă şi pomenirea Sfinţilor îngeri, ca la F. şi M. La ceata sfinţilor ierarhi şi cea a sfinţilor mucenici E. nu pomeneşte pe sfinţii naţionali sîrbi (Simeon şi Sava), ale căror nume figurează în Liturghierul lui M. In schimb, cópii bulgare mai tîrzii ale traducerii lui Eftimie pomenesc la Proscomidie, ca şi în alte locuri, pe patriarhul Eftimie însuşi şi pe ţarul Ioan Sişman (ultimul ţar al imperiului bulgar înainte de căderea sub turci la 1393, deci contemporan cu Eftimie) cu soţia sa Maria. [139] La ceata prea cuvioşilor Părinţi, E. pomeneşte în plus pe Sf. Teodor Studitul. La ceata sfinţilor fără de arginţi, E. nu indică pe nici unul nominal, pe cînd la F. şi M. sînt pomeniţi Cosma, Damian şi Pantelimon (vezi în urmă). La Liturghia Sfîntului Ioan, E. nu dă textul celor trei antifoane din Diataxa lui F. şi Liturghierul lui M. In rînduiala Liturghiei Sfîntului Vasile din Slujebnicul atribuit lui E. nu figurează ectenia şi rugăciunea pentru cei spre luminare, [140] care alcătuiesc una din caracteristicile Liturghierului lui M. (vezi în urmă). Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite apare la M. ca o liturghie anonimă (ca în marea majoritate a manuscriselor greceşti), pe cînd la E. e atribuită Sfîntului Vasile, ca în cele mai multe din manuscrisele slave ale Liturghierului. Tipicul ei începe altfel decît la M., iar formula de binecuvîntare de la începutul acestei Liturghii e la Eftimie cea corectă, de azi («Binecuvîntată este împărăţia Tatălui...»), [141] spre deosebire de M. (vezi în urmă). De asemenea, **Povăţuirea Sfîntului Vasile către preot,** cu care se deschide Liturghierul lui M., nu figurează în Slujebnicul lui E., ci numai în cópii mai tîrzii ale lui, cu multe adăugiri, dintre care una sîrbească, scrisă de un oarecare Popa Stamate în anul 7001 (1493) şi păstrată în Mînăstirea Zografu. [142]

---

136. Editată de P. Trembela, *op. cit.*, p. 1 şi urm., col. din dreapta.

137. Vezi ed. P. Syrku, *op. cit.*, p. 1.

138. Idem, *ibidem*, p. 5.

139. Vezi de ex. cele două m-se din sec. XVI (dintre care unul copiat la 1503) din M-rea Zografu-Athos, la Em. Kaluzniacki, *op. cit.*, p. CII şi 358, care le consideră pe amîndouă ca redacţii *sîrbeşti* ale traducerii lui Eftimie.

140. Vezi ed. lui P. Syrku, *op. cit.*, p. 44-45 şi ed. lui Em. Kaluzniacki, *op. cit.*, p. 374-389, după un manuscris din sec. XV de la Zografu.

141. Vezi ed. P. Syrku, *op. cit.*, p. 56 şi XXVI şi ed. Em. Kaluzniacki, *op. cit.*, p. 390 şi urm.

142. Idem, *ibidem*, p. XXVI. O însemnare scrisă cu mîna pe această pagină din exemplarul de la Academie al cărţii lui Syrku (cota II. 46315), provenit de la episcopul Ghenadie Enăceanu, adaugă în dreptul m-sului de care e vorba aci: *originalul lui Mac(arie)*.

Izvodul lui M. nu poate fi deci nici traducerea (sau mai bine zis prelucrarea) slavă a Diataxei lui F. făcută de Eftimie în sec. XIV, şi nici vreuna din copiile ei interpolate, de mai tîrziu. El reprezintă o altă traducere slavă a Diataxei lui F., făcută şi copiată fie în Serbia — de unde a putut fi adusă de Macarie însuşi sau chiar de Maxim Brancovici, sîrb şi el, care ţinea locul de mitropolit al Ţării Romîneşti pe vremea tipăririi Liturghierului lui M.,—fie (mai sigur) în Ţara Romînească, unde se refugiaseră, în sec. XIV şi XV, mai toţi cărturarii clerici din Bulgaria şi Serbia, după căderea acestora sub turci. Aci ea putea fi făcută, încă din sec. XIV, de Nicodim însuşi († 1406), care, născut din tată grec şi mamă sîrboaică, ştia bine atît greceşte cît şi slavoneşte — (în 1375 face oficiu de interpret între greci şi delegaţia sîrbă care mijlocea împăcarea Bisericii sîrbe cu Patriarhia ecumenică) — şi care cunoscuse probabil pe Filotei, autorul Diataxei liturgice, încă de la Athos, unde fuseseră amîndoi egumeni de mînăstiri, întreţinînd cu el legături şi după aceea (tîrnosirea bisericii mînăstirii Tismana, ctitorită de Nicodim, s-a făcut la 1377, cînd patriarhul F. acordă lui Nicodim dreptul de a purta bederniţă, cinste pe care nu o va mai căpăta decît egumenul mînăstirii de la Argeş, mai tîrziu);[143] Nicodim putuse avea deci, de la Filotei însuşi, chiar originalul Diataxei liturgice a acestuia, pe care el o putea traduce în limba slavă, pentru folosul călugărilor din mînăstirile zidite şi organizate de el în Ţara Romînească.

Dar e mult mai probabil ca o nouă traducere slavă a Diataxei lui Filotei să fi fost făcută de însuşi Sfîntul Nifon, fostul patriarh al Ţarigradului, adus de Radu cel Mare pentru reorganizarea Bisericii romîneşti la începutul sec. XVI (probabil în 1503), sau din iniţiativa şi în vremea acestuia. Ca şi Sfîntul Nicodim, acesta ştia nu numai greceşte ci şi slavoneşte, fiind născut din tată sîrb şi mamă grecoaică, crescut la curtea despotului sîrb Gheorghe Brancovici (unde tatăl său fusese dregător) şi ucenic al dascălului Zaharia, ştiutor de carte grecească şi slovenească.[144] Biograful său, călugărul atonit Gavriil Protul, spune că, între alte lucruri de care trebuia să se preocupe reforma bisericească a lui Nifon în Ţara Romînească, era şi îndreptarea Tipicului şi deci a cărţilor de slujbă: la soborul convocat de el şi alcătuit din egumenii mînăstirilor şi reprezentanţi ai clirosului bisericesc, Nifon «le grăia lor din Pravilă şi din Lege, despre tocmirea (orînduirea) Bisericii şi despre **dumnezeieştile slujbe...**».[145] Revizuirea Liturghierului slav folosit atunci de clericii romîni intra deci în prevederile reformei bisericeşti întreprinse de Nifon în Ţara Romînească. Nu este deci exclus ca el însuşi să fi întreprins personal sau măcar să fi iniţiat şi patronat o nouă traducere a Diataxei lui Filotei, care reprezenta tipicul atonit şi pe care intenţiona să o pună la îndemîna preoţilor romîni, ca îndreptar normativ pentru oficierea corectă a celei mai importante dintre sfintele slube. Vreuna din copiile ei — sau chiar originalul — va fi slujit ca izvod pentru tipărirea Liturghierului lui M., cea dintîi carte tipărită, care, în intenţia lui Nifon şi a lui Radu cel Mare, trebuia să pună ordine în rînduiala slujbelor ortodoxe oficiate de clerul romînesc din

---

143. *Viaţa şi traiul Sf. Nifon, patr. C-polului,* ed. de † Tit Simedrea, Buc. 1937, pagina 30.

144. Vezi şi Diac. Nic. M. Popescu, *Nifon II, patriarhul Constantinopolului,* Bucureşti 1914, p. 53, n. 4.

145. Vezi *Viaţa şi traiul Sfinţiei Sale Părintelui nostru Nifon, Patriarhul Ţarigradului,* scrisă de Gavriil Protul, ed. de Iosif Naniescu şi C. Erbiceanu, Buc. 1888, p. 37.

acea vreme. Pledează în sprijinul acestei presupuneri şi faptul că traducerea Diataxei lui Filotei, folosită în izvodul lui Macarie, este — repetăm — cea mai pură versiune slavă a acesteia, deci la data tipăririi ei de către M. era încă recentă, nu avusese vreme să fie interpolată cu adaose şi dezvoltări noi, cum se întîmplase deja cu copiile traducerilor mai vechi, făcute de Eftimie şi Ciprian în sec. XIV.

Prezenţa numelor celor doi sfinţi naţionali sîrbi (Simeon şi Sava), pomeniţi în rînduiala Proscomidiei (vezi în urmă), care ar indica o sursă sau redacţie de origine sîrbească a Liturghierului lui M., s-ar putea explica foarte bine şi prin originea tipăritorului, care putea adăuga, într-o redacţie de origine romînească a Liturghierului slav, folosită de el, numele sfinţilor sîrbi cunoscuţi şi cinstiţi de el, fie din proprie iniţiativă, fie din porunca sau cu blagoslovenia lui Maxim Brancovici (Sîrbul), care ţinea pe atunci locul de mitropolit al ţării.

Este greu de presupus că izvodul lui M. ar fi fost o redacţie slavo-sîrbească a Liturghierului, adusă cu el din partie, iar nu din cele pe care el le-a găsit copiate şi folosite în vreo mînăstire din Ţara Romînească, noua lui patrie. Dovada s-ar putea face şi mai precis dacă am avea la îndemînă manuscrise ale Liturghierului slav, anterioare lui M. şi provenite atît din Serbia cît şi din Ţara Romînească, spre a face comparaţia între ele şi tipăritura lui M. Din nefericire, cele mai vechi manuscrise ale Liturghierului slav folosit în Ţara Romînească, ajunse pînă la noi, provin abia din sec. XVI. Dar din descrierea sumară a unora din ele, făcută în primul sfert al veacului nostru, de marele slavist rus Jaţimirski,[146] nu putem afirma decît că ele nu se aseamănă deloc cu Liturghierul lui M. în ceea ce priveşte cuprinsul; ele au cuprinsul mult mai bogat, al **Liturghierului-Molitvelnic** (Evhologhiul Mare), reprezentînd faza mai veche a evoluţiei Liturghierului ortodox, cînd această carte de slujbă constituia de fapt o parte a Evhologhiului mare, în extensiunea în care se va tipări acesta în ediţiile greceşti de Veneţia, pînă în secolul trecut.[147] Pe de altă parte, precum am mai spus, slaviştii noştri au stabilit că limba cărţilor tipărite de M. este limba slavă bisericească de ortografie şi redacţie medio-bulgară, folosită de Biserica şi de cancelaria munteană, iar nu limba de ortografie şi redacţie sîrbească, folosită pe atunci la Veneţia (din pricina vecinătăţii cu Dalmaţia) şi în tipografia din Muntenegru (vezi de ex. P. P. Panaitescu, **Începutul tipografiei în Ţara Romînească,** în vol. **Prima sesiune ştiinţifică de Bibliologie şi documentare a Academiei R.P.R.,** Bucureşti 1957, p. 269).

In concluzie deci, pentru rînduiala Proscomidiei şi a Liturghiei Sfîntului Ioan, Macarie a folosit o traducere nouă, recentă, a Diataxei lui Filotei, mai fidelă faţă de original decît cele vechi şi redactată, după toate probabilităţile, în Ţara Romînească. Dar pentru celelalte două Liturghii (cea a Sfîntului Vasile şi Prejdeosfeştenia), de care Rînduiala lui F. nu se preocupă, M. a avut la îndemînă traduceri slave din manuscrise mai vechi, nerevizuite, care copiază şi transmit particularităţi (arhaisme) trecute şi în Liturghierul lui M., ca de exemplu prezenţa ecteniei şi a rugăciunii

146. In lucrarea sa: *Opisanie iujno-slavianskih i russkih rukopisei zagranicnih bibliotek (Descrierea manuscriselor sud-slave şi ruseşti din bibliotecile străine),* Petrograd 1921.

147. Vezi cuprinsul unor astfel de Slujebnice sîrbeşti din sec. XVI, păstrate în biblioteci din Viena şi din Berlin, la Jaţimirski, *op. cit.,* t. I, p. 65 şi urm. şi 311 şi urm.

pentru cei spre luminare în rînduiala Liturghiei Sfîntului Vasile sau formula «Binecuvîntat este Dumnezeul nostru...» la începutul Liturghiei a treia.

2. **Circulația Liturghierului lui M. în Țara Romînească și importanța lui în cadrul evoluției Liturghierului slav.** Dacă nu avem probe sigure că Liturghierul lui M, a fost folosit și la slavii de peste Dunăre sau la cei din Nord și Răsărit, în schimb avem suficiente dovezi că el a avut o largă circulație în bisericile ortodoxe de pe tot întinsul pămîntului romînesc, ca mai toate tipăriturile noastre liturgice din vechime, atît slave cît și românești. Au fost descoperite pînă acum și se păstrează în țară cinci exemplare din acest Liturghier, dintre care trei în Biblioteca Academiei R.P.R. (la Secția Cărți Vechi, cota 1), altul în Biblioteca Centrală de Stat, iar altul în Biblioteca Institutului Teologic din Sibiu (sub nr. 1380-899). Cele trei exemplare din Biblioteca Acad. R.P.R. (dintre care unul defect, cu completări scrise de mînă, după o ediție mai nouă) se pare că provin toate din Mînăstirea Bistrița olteană, unde Al. Odobescu găsise la 1860 șapte exemplare, mai mult sau mai puțin complete, din Liturghierul lui M.[148] Exemplarul de la Sibiu a fost găsit la biserica din comuna Alun (Hunedoara), de unde la 1898 a trecut în biblioteca Mitropoliei Sibiului. Al șaselea exemplar cunoscut pînă acum se păstra, pe la sfîrșitul secolului trecut, în colecția colecționarului rus P. J. Sciukin din Moscova, care îl cumpărase de la preotul Teofan Geneț din Vorniceni.[149] Așadar, cele trei mari regiuni ale Ortodoxiei românești de odinioară: Țara Romînească, Moldova și Ardeal, sînt toate reprezentate în aria de circulație a Liturghierului lui M., prin puținele lui exemplare, păstrate și identificate pînă acum.

In afară de exemplarele originale, Liturghierul lui M. a circulat la noi și în numeroase copii, manuscrise și tipărite în Țara Romînească, pînă în sec. XVII. Intr-adevăr, celelalte două ediții ale Liturghierului slav tipărite la noi în cursul sec. XVI — dintre care cea dintîi probabil la Brașov, de Coresi între 1568-1570 iar a doua de fiul său Șerban, tot la Brașov în 1588 —[150] reprezintă, așa cum am mai spus, ediții stereotipe ale Liturghierului lui M.; iar dintre cele 29 manuscrise ale Liturghierului slav, adunate pînă acum și păstrate în Biblioteca Academiei R.P.R.,[151] cel puțin 6 (și anume cele de sub n-rele 28, 228, 231, 234, 420 și 496), toate din sec. XVI, reprezintă copii fidele ale Liturghierului lui M. sau ale izvodului său, scrise unele în Țara Romînească (ca cele de sub nr. 228 și 496), altele în Moldova (ca cele de sub nr. 231, 234 și 420).

Tot Liturghierul lui M. a servit ca original pentru prima traducere românească a Liturghierului cunoscută pînă acum, făcută și tipărită de Coresi la Brașov în 1570;[152] traducerea aceasta, care de altfel se pare că nu cuprinde decît Rînduiala Proscomidiei și Liturghia Sfîntului Ioan,[153] este atît de fidelă față de originalul macarian, încît ea nu s-a putut im-

148. Vezi Al. Odobescu, *Despre unele manuscripte...*, în rev. cit., p. 818.

149. Vezi A. Jațimirski, *Prima ediție a Liturghierului slavon* (în rus.), p. 2.

150. Vezi *Bibl. Rom. Veche,* t. IV (în colaborare cu Dan Simonescu), p. 11 și t. I, p. 99-100.

151. La m-se slave, sub n-rele: 26-31, 227-236, 326, 420, 480, 492, 496, 502, 531, 619, 650-652, 664. Vezi și D. Bogdan, *Despre manuscrisele slave din Biblioteca Academiei Romîne,* Buc. 1940, p. 1 și urm.

152. Exemplar în Bibl. Institutului Teologic din Sibiu (găsit la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului).

153. Vezi și Prof. N. Sulică, *op. cit.,* p. 14.

pune în circulație generală la romîni, așa cum s-a întîmplat și cu a doua traducere romînească, tipărită peste un secol, de mitropolitul Dosoftei al Moldovei (Iași 1679 și 1683), depășită și ea de traducerea definitivă, făcută și tipărită mai tîrziu de Antim Ivireanul (Rîmnic 1706, sub titlul de Evhologhiu, și Tîrgoviște 1713).

Ceva mai mult: Liturghierul tipărit de Macarie reprezintă prototipul Liturghierului slavon tipărit și folosit nu numai la noi în țară în tot cursul sec. XVI, ci și al celor tipărite mai tîrziu la Veneția, pentru uzul slavilor sud-dunăreni (sîrbi și bulgari). Intr-adevăr, toate cele patru ediții ale Liturghierului slavon tipărite la Veneția în cursul sec. XVI (la 1519, 1527, 1554 și 1570) sînt reproduse întocmai după cea a lui Macarie, de care nu se deosebesc decît prin ușoare îndreptări de text și de tipic și prin îmbogățirea cuprinsului lor cu noi adaose, precum arată și titlul lor, tipărit, ca și la M., în însemnarea de la sfîrșit (pe verso ultimei foi): «**Liturghie,** în care am adăugat și otpusturile, cîntările Vecerniei și Utreniei, rugăciunile Litiei și diferite altele de trebuință, Evangheliile Patimilor și ale Invierii, Apostolele și Evangheliile pentru praznicele împărătești și pentru Sfinții aleși, din luna septembrie și pînă în luna august, Apostolele și marile Evanghelii ale Păresimilor».[154] Asemănarea pînă la identitate a edițiilor venețiene cu cea a lui M. nu se poate explica printr-un izvod comun, de origine sîrbească, folosit și de M. și de editorii venețieni; edițiile acestora din urmă nu pot fi decît copii ale Liturghierului lui M., deoarece ele reproduc și unele insuficiențe de ordin tehnic tipografic ale ediției lui M., cum e de pildă așezarea deplasată a titlului Liturghiei Sfîntului Ioan (vezi în urmă), care nu poate proveni dintr-un izvod manuscris comun. Aceasta cu atît mai mult cu cît îngrijitorul primei ediții venețiene (1519), ieromonahul Pahomie, muntenegrean și el de origine, ca și Macarie, nu e exclus să fi fost unul dintre ucenicii sau colaboratorii lui M. din tipografia condusă de el la Cetinje între 1493 și 1496.

N-am avut la îndemînă exemplare din primele ediții tipărite pentru slavii de nord și de răsărit, la Vilna 1583 și Moscova 1602, pentru a vedea dacă și în ce măsură ele au fost influențate de Liturghierul lui M. In orice caz, edițiile slavo-ruiene și slavo-ucrainiene de la începutul sec. XVII (Striatin 1604, Kiev 1620, 1629 și 1639) reprezintă un alt tip de Liturghier slavon, mult evoluat față de al lui M. Dar în Țările Romînești, Liturghierul slav din 1508 continuă a fi în exclusivă întrebuințare pînă pe la mijlocul sec. XVII, cînd noua ediție a Liturghierului slavon, tipărită de arhimandritul Ioan la Mînăstirea Dealu în 1646, se depărtează de tipul macarian, orientîndu-se vădit, atît ca tipic cît și conținut, spre Slujebnicul de tip ucrainean, corectat și tipărit mai înainte de marele mitropolit Petru Movilă al Kievului. Această nouă orientare a Liturghierului slav tipărit în Țara Romînească va fi menținută și în edițiile slavo-romîne ale Liturghierului (cu textul rugăciunilor în slavonește și îndrumările de tipic în romînește), tipărite la noi (București 1680, Buzău 1702, Iași 1715 și Rădăuți 1745), care fac tranziția către Liturghierul în întregime romînesc și despre care vom vorbi, poate, mai pe larg, într-un alt studiu. Toate acestea lasă în umbră și scot treptat din întrebuințare edițiile și copiile manuscrise ale Liturghierului lui M.

---

154. Vezi exemplarele din ed. Veneția 1544 în Bibl. Acad. R.P.R., cotele II. 195446 și I. 153635. Apostolele și Evangheliile lipsesc numai din ediția 1527 (vezi J. P. Safarik, *Geschichte der südslavischen Literatur*, III, Praga 1865, p. 258).

Oricum ar fi, Liturghierul slavon tipărit de Macarie la 1508 reprezintă nu numai începutul tiparului în Ţările Romîneşti ci înscrie şi un glorios capitol în istoria celei mai importante cărţi ortodoxe de slujbă în versiunea ei slavă. Fiind cea dintîi ediţie tipărită a acestei cărţi, Liturghierul lui M. fixează şi consacră, prin autoritatea pe care o are slova tipărită şi prin puterea ei de multiplicare şi de răspîndire, prototipul tuturor ediţiilor viitoare ale Slujebnikului, într-o formă care va fi întrebuinţată cu exclusivitate nu numai în Biserica romînească ci şi la marea majoritate a ortodocşilor de limbă slavă (bulgari, sîrbi şi poate chiar ruteni, ucrainieni şi ruşi) timp de cel puţin un secol şi jumătate şi ale cărei ecouri se resimt chiar în ediţiile de după aceea ale Liturghierului slavon din diferitele regiuni ale Ortodoxiei.

Iată de ce pomenirea harnicului şi iscusitului călugăr muntenegrean Macarie, cu prilejul împlinirii a 450 de ani de la tipărirea Liturghierului său şi totodată de la moartea patronului şi ocrotitorului său, domnitorul Radu cel Mare al Ţării Romîneşti († 1508), este un act de binemeritată cinstire a acestor două mari figuri, din partea Bisericii şi a culturii romîneşti.

Preot Profesor ENE BRANIŞTE

CONFERINȚA MIȘCĂRII CREȘTINE PENTRU PACE DE LA DEBREȚIN

Intruniți în octombrie 1957 într-o conferință la Modra (Cehoslovacia) spre a lua atitudine împotriva armelor atomice, ierarhii și teologii evanghelici din Cehoslovacia înrolați în mișcarea ecumenică au inițiat o conferință pentru pace, care a și avut loc la Praga, între 1 și 3 iunie 1958. La lucrările acestei Conferințe au participat reprezentanți ai Bisericilor evanghelice din Cehoslovacia, Ungaria, Romînia (Al. Hermann), Polonia, U.R.S.S., R. D. Germană, R. F. Germană, Uniunea Sud-Africană, precum și delegați ai Bisericilor ortodoxe rusă (I. P. S. Mitropolit Pitirim al Minscului și prof. A. Pariski de la Leningrad), bulgară (prof. St. Zankov) și cehoslovacă (I. P. S. Mitropolit Ioan). Cu acest prilej a luat ființă o nouă mișcare creștină pentru pace, numită «Conferința de la Praga» («Prager Kongress»), deosebită de spiritul și acțiunile mișcării ecumenice din sînul Bisericilor apusene. «Războiul înseamnă moarte, iar pacea înseamnă», — se spune, printre altele, în chemarea adresată tuturor creștinilor din lume, de la tribuna Conferinței de la Praga. «De aceea, orice joc cu ideea unui război atomic și pregătirea unui asemenea război este o răzvrătire împotriva lui Dumnezeu și un păcat față de viața omenirii, pentru care a murit și a înviat Iisus Hristos... Să ne avertizăm unii pe alții, ca să nu ne facem vinovați nici prin indiferență, sau să ajutăm crimei prin nepăsare. Să nu ne lăsăm amăgiți de închipuirea că marile probleme mondiale se pot rezolva prin forță, prin presiune sau prin război rece». «Într-o unitate frățească împotriva războiului și pentru pace», a fost tema concluzivă tratată la «Congresul de la Praga».

În iulie 1958 a avut loc la Berlin conferința Comitetului de Conducere al acestei mișcări, hotărîndu-se sărbătorirea unei zile speciale a Hiroșimei, precum și organizarea unei ședințe de lucru a Comitetului, la Debrețin-Ungaria, între 30 octombrie și 2 noiembrie 1958, oficiul de gazdă făcîndu-l Consiliul Bisericilor evanghelice din Ungaria.

La conferința restrînsă de la Debrețin a fost invitată să participe și Biserica Ortodoxă Romînă, căreia i s-a rezervat un loc permanent în Comitetul de conducere al noii mișcări creștine pentru pace. Ca delegat al Bisericii noastre ortodoxe, cu mandat limitat de observator, a fost trimis P. C. Pr. Milan Șesan, profesor la Institutul Teologic din Sibiu. Îndeplinindu-și mandatul, P. C. Sa a prezentat Sfîntului Sinod o dare de seamă

amănunțită asupra modului cum s-a desfășurat această conferință și asupra problemelor dezbătute, în jurul marei probleme a vremii, pacea lumii.

Prima întrevedere între delegați a avut loc în ziua de 30 octombrie, la recepția oferită de episcopul reformat T. Bartha, creindu-se de îndată un climat de caldă prietenie și frățietate.

Ședința de deschidere oficială a Conferinței a avut loc în dimineața zilei de 31 octombrie, în aula mare a episcopiei reformate. După rostirea rugăciunii, la apelul făcut de secretar, B. Pospeșil, au răspuns: prof. Șt. Zankov, din Bulgaria; dr. V. Hajek, episcop M. Novak, B. Pospeșil, prof. Șt. Turnsky, prof. J. Hromadka, A. Ziak și B. Vaculikova, din Cehoslovacia; prof. E. Fuchs, prof. H. Vogel, prof. W. Schmauch și d-na M. Hager, din Germania răsăriteană; prof. A. Wantula, din Polonia; vicar evanghelic Al. Hermann și Pr. prof. Milan Șesan, din Republica Populară Romînă; prof. A. Pariski din Leningrad, arhiepiscopul luteran J. Küvit și șeful baptiștilor I. Jidkov, din Uniunea Sovietică, precum și episcopul reformat T. Bartha, episcopul luteran L. Vetö și profesorii teologi M. Palfy, G. Furaközy, I. Pakozdy și A. Kadar din Ungaria. Au participat, deci, 24 delegați din diferite țări, reprezentînd diferite confesiuni și naționalități.

Cuvîntarea de deschidere a fost rostită de episcopul luteran maghiar L. Vetö, care a tratat despre «Teologia actuală creștină față de armele atomice», reliefînd importanța mișcării creștine pentru pace, care, spre deosebire de mișcarea ecumenică din Apus, urmărește să arate, sub toate aspectele lui, pericolul pe care-l reprezintă armele atomice, a căror existență și aplicare este în contrazicere cu învățătura creștină.

Președintele Conferinței, dr. V. Hajek, președinte al Uniunii evanghelice a Fraților cehi, a salutat pe delegații prezenți, exprimîndu-și totodată bucuria că Biserica Ortodoxă Romînă a răspuns pozitiv invitației de participare, trimițînd ca delegat-observator pe preotul profesor universitar Milan Șesan.

Prelegerea de bază a Conferinței a fost ținută de exegetul german H. Vogel, profesor la Facultatea de Teologie evanghelică din Berlin, care, tratînd despre «Viitorul omului în cadrul tehnicii moderne» sub aspectul eshatologic, a arătat că, contrar susținerilor unor teologi vestgermani, ca Jaspers, Dibelius și alții, Dumnezeu n-a îngăduit omului să se amestece în eshatologia divină, pentru a distruge lumea prin arme diabolice. Datorită eshatologiei divine, creștinului nu-i este permis să folosească armele atomice împotriva vieții; Hristos nu vrea moartea nimănui. În lumina eshatologică, progresul tehnic este îndrumător spre cunoașterea cît mai aprofundată a forțelor cu care Dumnezeu a înzestrat natura, forțe pe care omul este dator să le folosească numai spre binele omenirii și nu spre distrugerea ei. Omul e legat de trecut, trăiește în prezent și se gîndește la viitor. Nu putem cădea în nihilism, fără nădejde și fără ideal, pentru că avem răspundere, fiind vestitori ai Evangheliei mîntuirii și iubirii. Avem obligația să vestim Evanghelia la toată lumea, chiar și celor care o nesocotesc pentru unele gînduri tendențioase și revanșarde. De aceea, creștinul adevărat este pentru pace, și împotriva războiului.

Profesorul H. Vogel a subliniat că mișcarea creștină pentru pace se situează în centrul problemelor arzătoare ale prezentului și că nu se mărginește numai la teoretizare teologică, ci luptă pentru aplicarea practică a doctrinei creștine, în adevăratul ei spirit.

Aceleaşi idei au fost accentuate şi de cei care au luat cuvîntul în continuare, cerîndu-se să se treacă fără întîrziere la fapte pozitive.

Şi astfel, s-a şi hotărît de îndată stabilirea unei zile speciale de comemorare spirituală a victimelor de la Hiroşima, pe data de 6 august, cînd s-a produs îngrozitorul atac atomic american asupra locuitorilor paşnici ai acestui oraş japonez, copii femei, şi bătrîni.

S-a hotărît de asemenea ca la viitoarele conferinţe, care vor avea loc la Nyborg-Danemarca, în ianuarie 1959, şi în Cehoslovacia, în martie 1959, să fie invitaţi cît mai mulţi participanţi, pentru ca sfera de acţiune şi de protest să devină din ce în ce mai mare.

La discuţiile urmate după conferinţa profesorului H. Vogel, a luat cuvîntul şi delegatul Bisericii noastre ortodoxe, P. C. Pr. Prof. M. Şesan, care, transmiţînd din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian sincere urări de succes în lucrările Conferinţei, a subliniat temeiurile biblice şi patristice pentru acţiunea de apărare a vieţii împotriva celor ce o ameninţă cu cele mai nimictoare arme.

În continuare, lucrările Conferinţei s-au desfăşurat în patru comisii, şi anume: comisia I-a, pentru «ziua Hiroşima», avînd ca preşedinte pe prof. H. Vogel, iar ca membri, pe prof. W. Schmauch, arhiepiscop luteran J. Küvit, prof. Şt. Zankov, prof. J. Hromadka şi B. Pospişil; comisia a II-a, pentru organizarea viitoarei conferinţe, sub preşedinţia profesorului M. Palfy, avînd ca membri pe P. Ziak, Al. Hermann (R. P. R.), prof. A. Pariski şi prof. A. Wantula; comisia a III-a, contra războiului rece, sub preşedinţia profesorului E. Fuchs, avînd ca membri pe prof. I. Pakozdy, episcop reformat T. Bartha, prof. A. Kadar, episcop M. Novak, d-na M. Hager, Pr. prof. M. Şesan şi I. Jidkov; comisia a IV-a, pentru redactarea concluziilor finale, compusă din prof. W. Schmanch, prof. A. Kadar şi B. Pospişil.

În şedinţa plenară de la 1 noiembrie au fost prezentate rapoartele comisiilor. Comisia I-a a propus o rezoluţie împotriva războiului atomic, instituirea zilei speciale «Hiroşima» la 6 august, o chemare către creştinii de pretutindeni, şi un text liturgic special pentru ziua «Hiroşima». — Comisia a II-a a făcut propuneri pentru lărgirea comitetului de acţiune şi pentru pregătirea conferinţei din martie 1959, în Cehoslovacia. Cu acest prilej, s-a subliniat necesitatea creării unui «etos creştin internaţional», care să ducă la apropierea între creştinii divizaţi în confesiuni şi la acţiunea comună a tuturor împotriva armelor atomice, ajungîndu-se astfel la o solidaritate pancreştină. Preşedintele Conferinţei dr. V. Hajek, a comunicat că se va mulţumi în mod deosebit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru adeziunea Bisericii Ortodoxe Romîne la mişcarea creştină pentru pace. — Comisia a III-a a prezentat un referat documentat asupra pericolului războiului rece, care, prin formele şi mijloacele lui, ,pregăteşte calea pentru războiul cald. De aceea, trebuie combătut cu toată hotărîrea, pentru a se înlătura astfel vrajba dintre oameni. Comisia a prezentat şi o chemare în vederea combaterii şi demascării propagandei calomnioase îndreptate împotriva ţărilor socialiste, la care s-au asociat şi unele Biserici locale din Apus.

În după amiaza zilei de 2 noiembrie s-au ţinut cuvîntările recapitulative şi concluzive. Printre cei care au luat cuvîntul a fost şi delegatul Bisericii Ortodoxe Romîne, P. C. Pr. prof. Milan Şesan, care, printre altele, a spus că va comunica Prea Fericitului Patriarh Justinian, «că în această

conferinţă s-a realizat o operă adevărată şi creştină pentru lumea întreagă, şi că participarea Bisericii Ortodoxe Romîne printr-un delegat împuternicit este o reală necesitate creştină».

Au urmat cuvîntările de încheiere a Conferinţei, rostite de preşedintele Hajek şi de episcopul Bartha, ca gazdă. S-a propus publicarea unei broşuri speciale, cu extrase din cuvîntări şi procesele verbale, spre a fi răspîndită printre creştinii din întreaga lume.

Între timp, delegaţii au asistat la diferite slujbe religioase locale, în marea biserică reformată — numită, pentru trecutul ei istoric, «Roma reformat» —, în biserica ortodoxă rusă, precum şi la Conferinţa pentru pace a clerului reformat din regiunea de dincolo de Tisa, la care, printre alţii, a fost invitat să ia cuvîntul şi P. C. Pr. prof. M. Şesan, delegatul Bisericii noastre Ortodoxe. După ce a arătat importanţa luptei pentru pace, P. C. Sa a spus, printre altele; «Venind din Romînia, am fericita ocazie ca, din partea clerului ortodox romîn, să fiu tălmaciul şi solul prieteniei şi frăţietăţii către fraţii întru Hristos maghiari .De cînd veghează, în ambele ţări, la cîrma destinelor, regimuri de democraţie populară, de atunci ocaziile pentru reala prietenie între doi vecini milenari au sporit deosebit de mult».

Participanţii la Conferinţa creştină pentru pace de la Debreţin au vizitat, de asemenea, şi bogata bibliotecă a Academiei reformate din localitate, care posedă numeroase tipărituri de mare valoare şi importanţă.

In ziua de 3 noiembrie, după amiază, delegaţii au plecat cu autobuze la Budapesta, unde a avut loc o recepţie, dată în cinstea lor de către d-na ministru al culturii Valeria Benke şi d-l secretar general al Departamentului Cultelor, J. Horvath.

In dimineata zilei de 4 noiembrie, o parte dintre delegaţi au avut o consfătuire la Departamentul Cultelor, în vederea pregătirii conferinţelor viitoare, de la Nyborg şi din Cehoslovacia. A urmat apoi o conferinţă de presă, la Academia reformată din Budapesta, cu prilejul căreia secretarul Pospisil a arătat geneza şi scopurile mişcării creştine pentru pace.

Delegatul Bisericii noastre ortodoxe, P. C. Pr. prof. Milan Şesan, la invitaţia Administratorului bisericii ortodoxe maghiare prot. Feriz Berki, a mai rămas cîteva zile în Budapesta, ca oaspete al Bisericii ortodoxe maghiare, avînd astfel prilejul să cunoască bisericile ortodoxe surori, rusă, bulgară, sîrbă, greacă şi maghiară, între care domneşte o exemplară frăţietate interortodoxă.

Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, luînd act de raportul prezentat de P. C. Pr. prof. M. Şesan asupra Conferinţei de la Debreţin şi apreciind modul cum a reprezentat Biserica noastră ortodoxă la acea Conferinţă, în şedinţa din 15 decembrie 1958 a hotărît să se răspundă comitetului de conducere al «Conferinţei de la Praga» că «la viitoarele conferinţe ale mişcării creştine pentru pace, Biserica Ortodoxă Romînă va fi reprezentată de P. C. prof. Milan Şesan ca delegat al ei, în locul rezervat Bisericii noastre în acest Comitet».

Avem toată convingerea că P. C. Pr. prof. univ. Milan Şesan va corespunde întru totul înaltei încrederi ce i s-a acordat de către Forul suprem al Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne, care prin aceasta, dovedeşte încăodată grija şi străduinţele sale neîncetate şi mereu sporite, pentru apărarea şi întărirea păcii în lume, pentru viaţă, pentru fericirea tuturor.

PATRIARHIA ROMÎNĂ
INSTITUTUL BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXA

BISERICA ORTODOXĂ ROMINĂ

: : BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE : :

ANUL LXXVI

Nr. 12

DECEMBRIE 1958

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI — INTRAREA PATRIARHIEI, Nr. 9 — RAIONUL N. BĂLCESCU

CUPRINSUL

PASTORALE, SCRISORI IRENICE, MESAJE

Pastorala de Crăciun a Prea Fericitului Patriarh Justinian . . . . . 1075—1078

Scrisoarea irenică trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului din 1958 și ale Anului Nou 1959 . 1079—1080

Telegrame trimise de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne . . . . 1081—1081

Telegrame trimise de Adunarea Națională Bisericească . . . . . 1082—1083

Scrisoarea de răspuns trimisă de Domnul Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne . . 1084—1084

VIAȚA BISERICEASCĂ

«Să aducem contribuția noastră sinceră la înflorirea Patriei și pentru triumful deplin al cauzei Păcii în lumea întreagă» — Cuvîntare ținută de Prea Fericitul Patriarh Justinian în ședința de constituire a Adunării Naționale Bisericești . . . . . 1085—1089

Noul Patriarh al Antiohiei și a tot Orientul . . . . . 1090—1091

Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei a împlinit 50 de ani de arhierie 1092—1094

Schimb de mesaje cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani de la proclamarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Finlandeze . . . . . 1095—1095

Schimb de scrisori cu prilejul celei de a 70-a aniversări a Eminenței Sale Ioan Vasarhelyi, Episcopul Bisericii Reformate . . . . . 1096—1097

Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară de la Curtea de Argeș pentru cea de a XXXII-a serie de preoți . . . . . 1098—1099

Vizita frățească a Episcopului anglican Thomas Kraske de Gibraltar . . . 1100—1106

Din viața Bisericii Romano-Catolice: *Încetarea din viață a Papii Pius al XII-lea și alegerea Papii Ioan al XXIII-lea* . . . . . 1107—1108

ÎN APĂRAREA PĂCII

Documentele mișcării partizanilor păcii, adoptate în sesiunea de la Helsinki a Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Păcii . . . . . 1109—1111

NOTE BIBLIOGRAFICE

Evanghelia — Carte liturgică în limba romînă —, de † TIT SIMEDREA . . 1112—1119

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

Varlaam, Mitropolitul Țării Românești, părintele tipografiei bucureștene, (1672-1679), de Pr. N. ȘERBĂNESCU . . . . . 1120—1158

EVOCĂRI

De la Betleem la Bet-Șemeș — Fuga în Egipt —, de AL. A. BOTEZ . . . 1159—1163

PARTEA OFICIALĂ

Sesiunea ordinară a Sfîntului Sinod pe anul 1958 — Spicuiri din sumarul ședințelor din 12, 13 și 15 decembrie . . . . . 1164—1170

Înștiințare . . . . . 1171—1171

Publicație de vînzare . . . . . 1172—1172

PASTORALA DE CRĂCIUN
A PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii Domnului din acest an, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat clerului şi credincioşilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureştilor, următorul cuvînt pastoral, de învăţătură şi îndemnuri duhovniceşti:

«Să mergem, dară, pînă la Betleem, să vedem lucrul acesta ce s-a făcut şi pe care Domnul ne-a dat să-l cunoaştem» — prin Inger (*Luca II, 15*)

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

Slăvit de îngeri, străjuit de păstori şi închinat de magi, Mîntuitorul Hristos coboară astăzi din nou printre oameni, luminînd cu înfăţişarea sfintei Sale nevinovăţii de prunc, staulul sărac din preajma Betleemului.

Mînat de îndatoriri vechi şi sfinte, — şi îmbrăţişîndu-vă cu iubire caldă de Părinte, poposesc în biserica voastră, iubiţii mei, în aceste clipe, pentru a mă închina împreună cu voi sfintei icoane a Naşterii Domnului şi — luminat de slova Sfintelor Scripturi şi de graiul vechilor noastre învăţături ortodoxe, să vă dau acest cuvînt de povăţuire, pentru marea sărbătoare pe care o prăznuim acum.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Fiul lui Dumnezeu vine pe pămînt pentru mîntuirea oamenilor, precum mărturisim în Simbolul de Credinţă. El nu vine însă în chipul bărbatului desăvîrşit, gata să pornească la lucrarea Sa, din ceasul întîi al coborîrii Sale printre oameni. Ci vine în chip de prunc, ca întrupare deplină a nevinovăţiei

— și face din starea de pruncie spirituală, condiția cea mai de preț a renașterii oamenilor și a primirii lor în împărăția cerurilor, cum însuși mărturisește mai tîrziu, cînd zice: „Adevăr grăiesc vouă, de nu vă veți întoarce, ca să fiți ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor“ (Matei XVIII, 3).

Drept aceea, în înțeles creștin, mîntuire înseamnă izbăvire de orice păcat și dobîndirea vieții veșnice întru împărăția cerurilor; iar intrarea în această împărăție nu este cu putință fără acea stare de pruncie spirituală, despre care ne vorbește Sfînta Scriptură.

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, coboară printre oameni în chip de prunc, pentru a ne face mai pilduitoare viața Sa întreagă, trăită în duhul nevinovăției, al iubirii curate și al facerii de bine, al iertării vrăjmașilor și al dăruirii totale pentru fericirea semenilor, — tot atîtea virtuți care pecetluiesc nevinovata pruncie spirituală.

*

Cei dintîi oaspeți, care vin să vadă Sfînta Familie în staulul de la Betleem, sînt păstorii din partea locului, cei ce „mînd pe cîmp, țineau strajă, noaptea, lîngă turmele lor“ — și cărora un înger al Domnului le zisese: „Nu vă temeți! Că iată, vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că astăzi în cetatea lui David vi s-a născut un Mîntuitor, Care este Hristos Domnul. Și acesta va fi semnul: veți găsi culcat în iesle un Prunc înfășat“. Atunci deodată s-a arătat împreună cu îngerul o mulțime de oaste cerească, care slăvea pe Dumnezeu și zicea: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“. Și îndată ce s-au dus îngerii de la ei la cer, păstorii au zis unul către altul: „Să mergem, dară, pînă la Betleem, să vedem lucrul acesta ce s-a făcut și pe care Domnul ne-a dat să-l cunoaștem“. Și au venit degrabă și au găsit pe Maria, și pe Iosif, și Pruncul culcat în iesle“ (Luca II, 10-16).

Multe din învățăturile Mîntuitorului au ca punct de plecare viața păstorilor de oi, — și pilda despre „Păstorul cel bun“ înscrie una din cele mai frumoase pagini ale Sfintei Evanghelii.

Și milioane de oameni de pe tot întinsul pămîntului au văzut în El pe Marele Păstor de suflete, călăuzind pașii celor credincioși pe cărările mîntuirii.

Incă aflîndu-Se în staulul vitelor, Mîntuitorul Hristos a ridicat împotriva Sa vrăjmăşia împăratului Irod, cel nemilos, lacom de aur şi de glorie, îmbătrînit în fărădelegi. Sfintele Cărţi povestesc că din porunca acestui împărat au fost ucişi, la Betleem şi în hotarele lui, toţi pruncii de-o vîrstă cu Iisus, — plîngerea şi tînguirea mamelor făcîndu-se auzite pînă departe (cf. Matei II, 16-18).

Izbutind să scape de mînia lui Irod, Hristos n-a cîştigat niciodată, pentru Sine şi pentru Biserica cea sfîntă întemeiată de El, prietenia împăraţilor şi a stăpînitorilor acestei lumi. Prietenii lui Iisus s-au ridicat din rîndurile celor asupriţi, dintre păstorii şi pescarii săraci din Galileia neamurilor, din rîndurile celor nebăgaţi în seamă sau călcaţi în picioare de tiranii tuturor timpurilor. Pentru unii ca aceştia, grăit-a El în Predica de pe Munte: „Fericiţi voi cei săraci, că a voastră este împărăţia lui Dumnezeu. Fericiţi voi care flămînziţi acum, că vă veţi sătura. Fericiţi voi cei ce plîngeţi acum, că vă veţi bucura“ (Luca VI, 20-21).

Cuvinte de foc au ieşit din gura Blîndului Iisus, biciuind îmbuibarea, împietrirea inimilor şi lipsa de omenie, jaful şi asuprirea săvîrşite de cei atotputernici din vremea Sa, cînd a zis: „Vai vouă celor acum sătui, că veţi flămînzi; vai vouă celor ce astăzi rîdeţi, că veţi fi în întristare şi veţi plînge“ (Luca VI, 25).

Iar uciderea copiilor nevinovaţi din Betleem şi din hotarele lui, nelegiuirea de a pune mîna pe sabie pentru măcelărirea aproapelui şi înrobirea altor neamuri, pornirea de a folosi forţa pentru înlăturarea neînţelegerilor dintre oameni şi popoare, toate aceste crime care sluţesc frumuseţea morală a omului, au fost osîndite de Fiul lui Dumnezeu, cu grea osîndă, — ucigaşii fiind numiţi de El „fii ai diavolului“ (Ioan VIII, 44).

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

Cetele îngereşti au preamărit Naşterea Mîntuitorului Hristos, cîntînd deasupra staulului de la Betleem, aşa: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Luca II, 14).

„Pe pămînt pace şi bunăvoire între oameni“, iată o dorinţă veche cît lumea, reînnoită astăzi prin glasul sfintelor cete îngereşti, — dar rămasă încă neîmplinită, plutind ca un suspin înecat în lacrimi, izvorît din milioane şi milioane de inimi.

Naşterea Domnului ni-L înfăţişează pe Fiul lui Dumnezeu, coborînd printre oameni pentru a arăta căile păcii şi a ne face cunoscute punţile care duc la înfrăţirea popoarelor. Iar credincioşii care se închină sfintei Sale Naşteri, oriunde s-ar afla sub soare, sînt încredinţaţi că-şi pleacă frunţile lor „Domnului Păcii", — care, şi anul acesta, a ascultat şi a împlinit rugăciunile lor pentru pacea lumii.

Şi în anul pe care îl încheiem, conducătorii unor ţări din Apus au încercat să ducă omenirea „pe marginea prăpastiei", dar catastrofa nu s-a produs. Duhul păcii a biruit, mulţimile iubitoare de pace din lumea întreagă au oprit mîna celor împinşi de diavol la noi vărsări de sînge. Savanţi şi conducători de popoare, zguduiţi de răspunderea morală ce le apasă pe umeri, caută acum soluţii în problema dezarmării şi deschid ferestre luminoase către viitorul fericit al omenirii. Cu paşi repezi, viitorul acesta se apropie de noi — şi sînt încredinţat că vom trăi curînd ziua îmbrăţişării noastre sub faldurile stindardului păcii universale.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Trimiţîndu-vă aceste îndemnuri şi povăţuiri, în duhul aceleiaşi iubiri în care a învăluit Tatăl ceresc lumea la Naşterea Fiului Său, vă îmbrăţişez cu inimă de Părinte duhovnicesc, — şi rog pe Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, să Se pogoare la acest praznic al Naşterii Sale după trup şi în peştera din Betleemul vostru, adică biserica voastră, şi să-şi facă din inima fiecăruia dintre voi, o iesle în care El să Se sălăşluiască cu nevinovăţia, pacea şi puterea Lui mîntuitoare.

Al vostru Părinte sufletesc şi totdeauna rugător către Dumnezeu,

† Justinian

PATRIARHUL ROMÎNIEI

SCRISOAREA IRENICĂ
TRIMISĂ DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE NAȘTERII DOMNULUI DIN 1958
ȘI ALE ANULUI NOU 1959

Potrivit datinei păstrate de veacuri în Biserica Ortodoxă, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului din acest an și ale Anului Nou 1959, tuturor patriarhilor ortodocși din lume, următoarea scrisoare irenică:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite Frate întru Hristos,

Cerurile se deschid iarăși, în aceste zile, deasupra creștinătății întregi, ca odinioară deasupra staulului din Betleemul Iudeii, și cetele îngerești, prin glasurile milioanelor de închinători și slujitori ai Fiului lui Dumnezeu, întrupat pentru mîntuirea lumii, fac să răsune tot pămîntul mesajul cel veșnic nou, vestit la Nașterea Domnului Hristos: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Praznicul Nașterii Domnului îndeamnă în fiecare an la înnoire și renaștere spirituală. Fiul lui Dumnezeu a coborît printre oameni în chip de prunc, ca întrupare deplină a nevinovăției și a făcut din starea de pruncie spirituală condiția cea mai de preț a renașterii oamenilor și a primirii lor în împărăția cerurilor: «Adevăr grăiesc vouă, de nu vă veți întoarce, ca să fiți ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor» (Matei XVIII, 3).

Îndeamnă la apropiere și iubire față de cei umili și săraci, de cei nedreptățiți și asupriți. Încă din timpul trăirii Sale pe pămînt, Domnul Hristos n-a cîștigat, pentru Sine și pentru Biserica cea sfîntă, întemeiată de El, prietenia împăraților și a stăpînitorilor acestei lumi. Prietenii lui Iisus s-au ridicat din rîndurile celor asupriți, dintre păstorii și pescarii săraci din Galileea neamurilor. Pentru unii ca aceștia a grăit El în predica de pe Munte: «Fericiți voi cei săraci, că a voastră este împărăția lui Dumnezeu. Fericiți voi care flămînziți acum, că vă veți sătura. Fericiți voi cei ce plîngeți acum, că vă veți bucura» (Luca VI. 20-21).

În sfîrșit, Praznicul Nașterii Domnului îndeamnă la pace și bunăvoire între oameni. Iisus a fost numit «Domnul Păcii» și toți cei ce cred în El și-L mărturisesc Mîntuitor și Îndrumător al lor trebuie să depună

toate eforturile pentru triumful păcii și înfrățirii în lumea întreagă. Asistăm la o acțiune mare și dătătoare de nădejdi. Savanți și conducători de popoare, zguduiți de răspunderea morală ce le apasă pe umeri, caută acum soluții în problema dezarmării și deschid ferestre luminoase către viitorul fericit al omenirii. Cu pași repezi, viitorul acesta se apropie de noi și sîntem încredințați că vom trăi ziua îmbrățișării noastre sub fal-durile stindardului păcii universale.

Cu aceste gînduri, pe care ni le înnoiește Praznicul Nașterii Domnului, cu căldură rugăm pe Fiul-Cel Unul Născut din Tatăl, mai înainte de veci și întrupat de la Duhul Sfînt și din Prea Curata Fecioara Maria, să reverse asupra (Sanctității) Prea-Fericirii Voastre și asupra Ierarhilor, clericilor și binecredincioșilor creștini din cuprinsul Sfintei Voastre Biserici, darurile Sale dumnezeiești, de sănătate, pace și bunăsporire. iar în noul an 1959, să se îndure să dea omenirii putința să preamărească pe Dumnezeu din ceruri și bunăvoire pe pămînt, între oameni și popoare.

Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate și împreună slujitor al Mîntuitorului Celui Întrupat,

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

TELEGRAME
TRIMISE DE SFINTUL SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMINE

Cu prilejul sesiunii sale din 1958, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, următoarea telegramă:

Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale
a Republicii Populare Romîne

Membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, întruniți în ședință anuală de lucru, exprimă Domniei Voastre și Prezidiului Marii Adunări Naționale sentimentele lor de adînc devotament și vă asigură de neclintită hotărîre în a sprijini toate eforturile ce se depun pentru propășirea scumpei noastre patrii, și întărirea păcii în lume.

PREȘEDINTELE SFINTULUI SINOD,
† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

Cu același prilej, Sfîntul Sinod a trimis Domnului Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, următoarea telegramă:

Domnului CHIVU STOICA,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Romîne

Cu prilejul deschiderii sesiunii sinodale anuale, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne reînnoiesc hotărîrea lor și a întregului cler ortodox romîn de a contribui din toate puterile la progresul scumpei noastre patrii și la măreața acțiune pentru păstrarea și întărirea păcii în lume.

PREȘEDINTELE SFINTULUI SINOD,
† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

TELEGRAME
TRIMISE DE ADUNAREA NAȚIONALĂ BISERICEASCĂ

Cu prilejul ședinței de constituire a noii Adunări Naționale Bisericești, ținută în ziua de 14 decembrie 1959, membrii înaltului for reprezentativ al Bisericii Ortodoxe Romîne au hotărît în unanimitate trimiterea următoarelor telegrame:

Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale
a Republicii Populare Romîne

LOCO

Adunarea Națională a Bisericii Ortodoxe Romîne, întrunită în ședință de constituire pentru o nouă perioadă de patru ani, exprimă Domniei Voastre și Prezidiului Marii Adunări Naționale sentimentele sale de adînc devotament, asigurîndu-vă că în îndeplinirea atribuțiunilor sale va contribui din toate puterile la opera de înălțare și înflorire a patriei noastre și la nobila acțiune de promovare a păcii în lume.

PREȘEDINTELE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI,
† *J U S T I N I A N*
PATRIARHUL ROMINIEI

Domnului CHIVU STOICA,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Romîne

LOCO

Adunarea Națională a Bisericii Ortodoxe Romîne, întrunită în ședință de constituire pentru o nouă perioadă de patru ani. exprimă Domniei Voastre și Guvernului Republicii Populare Romîne sentimentele sale de devotament. asigurîndu-vă de colaborarea sa leală în munca închinată ridicării nivelului de viață a poporului nostru din toate punctele de vedere și în acțiunea de promovare a păcii în lume.

PREȘEDINTELE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI,
† *J U S T I N I A N*
PATRIARHUL ROMINIEI

De asemenea, Adunarea Națională Bisericească a trimis Comitetului național pentru apărarea păcii, din Republica Populară Romînă, următoarea telegramă:

COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII, DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

LOCO

Adunarea Națională a Bisericii Ortodoxe Romîne, întrunită în ședință de constituire pentru o nouă perioadă de patru ani, ține să vă asigurre că unul din obiectivele permanente ale activității sale este de a sprijini din toate puterile acțiunea ce duce poporul nostru, alături de marea majoritate a popoarelor, pentru consolidarea păcii în lumea întreagă.

PREȘEDINTELE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI,
† *J U S T I N I A N*
PATRIARHUL ROMINIEI

SCRISOAREA DE RĂSPUNS TRIMISĂ DE DOMNUL ION GHEORGHE MAURER, PREȘEDINTELE PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A REPUBLICII POPULARE ROMINE

Domnul Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, a binevoit să trimită Prea Fericitului Patriarh Justinian, Președintele Sfîntului Sinod și al Adunării Naționale Bisericești, următoarea scrisoare de răspuns la telegramele omagiale trimise de cele două înalte foruri bisericești:

Prea Fericitului JUSTINIAN,
PATRIARHUL ROMINIEI

Mulțumesc Prea Fericirii Voastre pentru bunele gînduri exprimate în numele membrilor Sfîntului Sinod cu prilejul ședinței anuale de lucru și a Adunării Naționale a Bisericii Ortodoxe Romîne, întrunită în ședință de constituire pentru o nouă perioadă de patru ani.

ION GHEORGHE MAURER

10 decembrie 1958.

„SĂ ADUCEM CONTRIBUȚIA NOASTRĂ SINCERĂ LA INFLORIREA PATRIEI ȘI PENTRU TRIUMFUL DEPLIN AL CAUZEI PĂCII IN LUMEA INTREAGĂ“

CUVÎNTAREA ROSTITĂ DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN ÎN ȘEDINȚA DE CONSTITUIRE A ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI

La 14 decembrie 1958, s-a ținut în sala sinodală din palatul patriarhal, ședința de constituire a Adunării Naționale Bisericești, formată din reprezentanții clerului și credincioșilor, delegați de Adunările Eparhiale.

Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit o cuvîntare, lămurind noilor membri ai înaltului for deliberativ al Bisericii noastre, rolul de seamă ce le revine în acțiunea de gospodărire a treburilor bisericești, prin conlucrarea lor cu Sfîntul Sinod în soluționarea problemelor de ordin economic și administrativ. Totodată, cuvîntul Prea Fericitului Părinte Patriarh a cuprins și o caldă chemare către reprezentanții clericilor și credincioșilor în Adunarea Națională Bisericească, de a nu precupeți nici un efort spre a îndemna pe toți slujitorii și închinătorii sfintelor altare ortodoxe să-și aducă contribuția lor sinceră la înflorirea patriei noastre dragi și la lupta pentru biruința cauzei păcii în lumea întreagă.

Întrucît darea de seamă a întregii sesiuni din decembrie 1958 a Adunării Naționale Bisericești va fi publicată în cadrul părții oficiale, din numărul viitor al revistei noastre, publicăm în paginile ce urmează textul cuvîntării rostite de Prea Fericitul Patriarh Justinian:

Domnule Secretar General,
Prea onorați membri ai Adunării Naționale Bisericești,

Cuprins de sentimentul bucuriei pentru prezența Dvs. aproape unanimă la această ședință inaugurală a celei de a doua Adunări Naționale Bisericești — aleasă pe temeiul legiuirilor canonice pe care și le-a întocmit Biserica Ortodoxă Romînă în anii din urmă —, vă adresez, din toată inima, părintescul meu salut: «bine ați venit sănătoși în mijlocul nostru!».

De azi înainte, pe o perioadă de patru ani, dvs. — reprezentanții aleșilor clerului și credincioșilor ortodocși din întreaga țară — vă veți alătura

Sfîntului Sinod, care este conducerea supremă a Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru a conlucra și ajuta la promovarea pe tărîm economic, administrativ și cultural, a vieții noastre bisericești. Cu mulți dintre dvs., Sfîntul nostru Sinod a mai colaborat, în condiții optime și cu rezultate vrednice de toată lauda, în cadrul trecutei Adunări Naționale Bisericești, a cărei împuternicire legală a expirat. O parte dintre dvs., veniți însă pentru prima dată în acest for reprezentativ central al Bisericii noastre. Ținînd seama de această realitate și aflîndu-ne în ședință de constituire, socotesc că sînt îndatorat de înseși prerogativele pe care mi le conferă sfintele canoane și legiuirile noastre bisericești, să amintesc rostul și îndatoririle ce revin reprezentanților clerului de mir și reprezentanților credincioșilor din Adunarea Națională Bisericească, — adunare reprezentativă și for ajutător al Sfîntului Sinod.

Pentru noi toți cei ce mărturisim pe Hristos-Dumnezeu, Biserica noastră Ortodoxă este o instituție divină, zidită de însuși Mîntuitorul. pe temelia trainică a unei învățături și a unor principii, care nu s-au schimbat de-a lungul a aproape două mii de ani și nu se vor schimba pînă la sfîrșitul veacurilor. Atitudinea Bisericii noastre față de feluritele probleme ridicate de viața pămîntească a oamenilor, — viață care se găsește în permanentă transformare — nu este dictată de calcule sau interese de moment, ci de dogmele și canoanele ei, păstrate cu sfințenie de cînd au fost statornicite de Sfintele Sinoade ecumenice, și pînă azi. De aceea, întreaga activitate a Bisericii și a tuturor instituțiilor ei trebuie să se desfășoare pretutindeni în cea mai deplină concordanță cu învățătura Evangheliei, cu dogmele și canoanele, care rămîn unicul îndreptar de viață al slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre celei dreptmăritoare. În legătură cu aceasta, se cuvine să amintim că unul din temeiurile recunoștinței profunde și devotamentului Bisericii Ortodoxe Romîne față de regimul și Statul nostru democrat popular îl constituie faptul că abia în Republica Populară Romînă Biserica noastră a dobîndit reala libertate de a-și întocmi ea singură legiuirile și regulamentele, în conformitate cu doctrina, canoanele și tradiția ei, făurindu-și astfel cadrul autentic ortodox, în care să-și poată împlini misiunea lăsată de dumnezeiescul ei Întemeietor.

Este știut de toată lumea că, în trecut, Biserica Ortodoxă Romînă a avut de suferit amestecul fățiș al stăpînitorilor politici de atunci și că multe dintre legiuirile bisericești din vremea aceea cuprindeau prevederi necanonice, împotriva cărora ierarhii, clerul și credincioșii cinstiți au ridicat glasul lor de protest, cerînd neîncetat înlăturarea a tot ce urmărea să altereze Ortodoxia noastră străbună.

Cu patru ani în urmă, la ședința de constituire a precedentei Adunări Naționale Bisericești, am arătat că «unul din locurile în care Legea și Statutul din 1925 se aflau în contradicție cu sfintele canoane și cu toată tradiția Bisericii Ortodoxe era, fără îndoială, alcătuirea Congresului Național Bisericesc, adică acel for reprezentativ pe care îl constituie astăzi Adunarea Națională Bisericească. Faptul că în acel Congres Național Bisericesc numărul mirenilor depășea numărul clericilor și al ierarhilor, a fost interpretat de mulți dintre fruntașii vieții noastre bisericești ca nepotrivit cu tradiția ortodoxă, — o astfel de situație fiind de natură să

împingă Biserica noastră de pe făgașul ei milenar, spre o laicizare de pură esență protestantă».

Amintind aceste lucruri, acum patru ani, precizam însă că «ridicîndu-se în trecut împotriva acestei primejdioase pătrunderi a spiritului și mentalității protestante în legiuirile sale, Biserica Ortodoxă Română nu respingea ideea participării mirenilor la buna chivernisire a treburilor bisericești; ea cerea numai ca această participare să se desfășoare în spiritul canoanelor și tradiției sale». Tot cu acel prilej, subliniam adevărul necontestat că «Biserica Ortodoxă stă temeinic pe principiul sinodalității: «Sfîntul Sinod este — așa cum se precizează în articolul 9 din Statutul de organizare și funcționare a Bisericii noastre — cea mai înaltă autoritate a Bisericii Ortodoxe Române pentru toate chestiunile spirituale și canonice, precum și pentru cele bisericești de orice natură, date în competența sa». Sfîntul Sinod pentru întreaga Biserică și fiecare ierarh în parte pentru eparhia sa, sînt autoritățile supreme în toate problemele de credință, în toate problemele bisericești.

Toate organele bisericești în care este îngăduită și necesară participarea credincioșilor mireni nu rezolvă probleme de ordin spiritual. Mirenii pot însă și este necesar chiar, să conlucreze cu ierarhii și cu clericii la buna gospodărire a treburilor bisericești, la soluționarea problemelor economice și administrative, așa cum a stabilit tradiția de veacuri a Ortodoxiei și cum precizează — urmînd aceleiași tradiții — și articolul 19 din Statutul nostru».

În lumina acestor adevăruri și realități de necontestat, mai precizam acum patru ani de zile că «de la abaterile și rătăcirile vechilor legiuiri impuse Bisericii de guvernele din trecut și pînă la Statutul și regulamentele de azi, pe care Biserica singură și le-a întocmit, este exact distanța de la lunecarea spre protestantism la păstrarea canonicității ortodoxe. Biserica noastră păstrează principiul apostolic al sobornicității; ea se ferește și de laicizarea protestantă, dar și de despotismul clerical, pe care papalitatea l-a ridicat la rangul de dogmă, călcînd în picioare învățătura Mîntuitorului, autoritatea sinoadelor ecumenice și tradiția unui mileniu de viață creștină, nedezbinată de deșertăciunea unor ambiții străine de duhul unității evanghelice. Biserica Ortodoxă recunoaște și prețuiește aportul mirenilor la conducerea treburilor bisericești, fiindcă și ei sînt «membri vii și activi ai Bisericii», dar ea îi folosește în mod echilibrat «după puterile și capacitatea lor», în deplină concordanță cu tradiția și canoanele ei».

Prea Cucernici Părinți și
Domnilor membri ai Adunării Naționale Bisericești,

La cele spuse cu patru ani în urmă — pentru lămurirea membrilor celei dintîi Adunări Naționale Bisericești, aleasă pe baza noilor noastre legiuiri canonice — nu mi-ar mai rămîne nimic de adăugat, mai cu seamă că mulți dintre dvs. mi-ați ascultat atunci cuvintele, iar conlucrarea dvs. cu Sfîntul Sinod a dovedit că și reprezentanții clerului și credincioșilor din acest înalt for bisericesc sînt însuflețiți de aceeași dorință vie a păstrării

1. Vezi «Pentru pacea a toată lumea», volumul V din «Apostolat Social», București 1955, pp. 207-208.

tezaurului dogmatic și canonic al sfintei noastre Ortodoxii. Totuși, pentru acei reprezentanți ai clerului și credincioșilor, care se află pentru prima oară în Adunarea Națională Bisericească, se cuvine să amintesc pe scurt temeiurile doctrinare din care a rezultat această poziție înțeleaptă a Bisericii Ortodoxe față de rolul de ajutători ai ierarhiei, pe care îl au mirenii în așezămintele de conducere bisericească, de la parohie pînă la conducerea supremă a Bisericii.

Biserica Ortodoxă — care este singura Biserică creștină păstrătoare a comorilor de învățătură și har dumnezeiesc — este hristocentrică, pentru că Hristos însuși este Capul ei, devenind în același timp centrul, scopul și desăvîrșirea tuturor fiilor ei, cum a arătat lămurit Sfîntul Apostol Pavel, care a precizat că Hristos este Capul Bisericii, Biserica este Trupul lui Hristos, iar noi toți sîntem mădularele acestui Trup (Efeseni I, 22; IV, 15; V, 23; Coloseni I, 18; II, 19). Potrivit acestei concepții, în Biserica văzută — care este un organism social —, plenitudinea puterii de conducere o deține prin har de la însuși Capul Bisericii, episcopatul, exercitînd-o în chip sinodal pentru întreaga Biserică, și individual pentru eparhia fiecăruia în parte. De aceea s-a spus că «acolo unde este episcopul, acolo este și Biserica». În Biserică, izvorul autorității este Hristos, nu organismul social, ca în societatea civilă; puterea conducătoare vine așadar de la Hristos și temeiul obținerii ei este taina hirotoniei. Pentru acest motiv socotim întru totul îndreptățită afirmația unui mare teolog rus care spune: «Dacă ar înceta hirotonia, ar înceta toate tainele. afară de botez, și neamul omenesc ar fi rupt din har» (Homiacov). Avînd un alt izvor decît autoritatea civilă, autoritatea bisericească are și alt fel de manifestare: ea trebuie să păstreze un caracter profund creștin, adică să fie pururea pătrunsă de esența creștinismului, care este iubirea. Autoritatea episcopatului în Biserică este o autoritate părintească și nu poate fi exercitată decît avînd ca permanent temei, dragostea față de cei asupra cărora se exercită.

De aici, nu rezultă însă vreo înlăturare a credincioșilor din viața Bisericii, vreo transformare a lor în supuși, în elemente menite să asculte. O asemenea atitudine ar fi străină și chiar potrivnică învățăturii noastre de credință, căci toți fiii Bisericii sînt mădulare ale Trupului lui Hristos, sînt mlădițele viței, care este Hristos (Ioan XV, 1-5). Drepturile mirenilor de a participa la conducerea treburilor bisericești izvorăsc din însăși calitatea lor de membri ai Bisericii, dar ele nu se pot exercita decît ca un auxiliar al autorității sinodale, în limitele îngăduite de aceasta, în spiritul creștin al dragostei fiilor față de părinți și numai în problemele care nu sînt de ordin dogmatic sau sacerdotal.

Aceasta este situația din punct de vedere doctrinar și canonic în Biserica creștină; aceasta este situația păstrată cu sfințenie numai în Ortodoxie și, implicit, în Biserica Ortodoxă Romînă. Ea corespunde întru totul învățăturii evanghelice, tradiției și duhului creștin.

De la această concepție s-au îndepărtat deopotrivă cele două mari confesiuni creștine, care s-au desprins din trupul Bisericii lui Hristos: pe de o parte, romano-catolicismul, care — pentru a-și justifica nesăbuita pretenție a primatului papal — a transformat puterea ierarhică și clericală într-un despotism străin de învățătura lui Hristos, rupîndu-se cu totul de masa credincioșilor; iar pe de altă parte, protestantismul. care, îmbrăcînd pe toți credincioșii cu «preoția sfîntă» (I Petru II, 5) și anu-

lîndu-și episcopatul, a pierdut însuși izvorul autorității și a ajuns la anarhia doctrinară, care macină în prezent lumea protestantă.

Calea urmată de Ortodoxie nu este o cale de compromis între catolicism și protestantism, ci este însăși plinătatea învățăturii evanghelice, este sinteza creștinismului, este calea cea adevărată. Catolicismul și protestantismul reprezintă abaterile extremiste, în sens contrar, de la această cale unică: unul spre despotismul clerical, celălalt spre anarhia anulării oricărei autorități.

Noi am mers și mergem hotărîți pe drumul poruncit de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă, pe drumul credinței adevărate, pe care străbunii ne-au păstrat-o cu scumpătate și pe care o vom lăsa-o și noi nealterată, celor ce vor veni după noi.

Pe drumul acesta, sîntem încredințați că doresc să meargă toți credincioșii Bisericii noastre, care sînt potrivnici oricărei abateri de la învățătura autentic ortodoxă.

Pe drumul acesta, nădăjduim că Sfîntul Sinod va avea sprijinul și conlucrarea dvs., a celor ce reprezentați în acest înalt for bisericesc pe clericii și credincioșii întregii noastre Biserici.

Și sîntem încredințați cu toții că numai conlucrînd în acest fel, ne vom învrednici ca Dumnezeu să binecuvînteze munca noastră cu roade bogate, spre binele Sfintei noastre Biserici, spre binele patriei noastre dragi, la a cărei înflorire vrem să aducem și noi contribuția noastră sinceră și spre triumful deplin al cauzei păcii în lumea întreagă.

Cu aceste încredințări, urez noii Adunări Naționale Bisericești, din toată inima și cu nemărginită dragoste părintească, spor la lucru și Bunul Dumnezeu să ne ajute în toate lucrările noastre spre a ne bucura în pace — și noi, păstorii dvs. sufletești și dvs., fiii noștri duhovnicești — de propășirea Bisericii noastre străbune, ajutînd în același timp, în chip neprecupețit, și conducerea noastră de Stat în străduințele ei neîncetate pentru bunăstarea și fericirea fiilor patriei noastre, Republica Populară Romînă.

NOUL PATRIARH AL ANTIOHIEI ȘI A TOT ORIENTUL

La 14 noiembrie 1958, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă:

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI—ROMINIA

Astăzi, Sfîntul Sinod a ales pe smerenia Noastră Patriarh al Antiohiei și a tot Orientul.

Vă îmbrățișăm frățește,

† *THEODOSIE al Antiohiei*

In aceeași zi, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat noului Patriarh al Antiohiei următoarea telegramă:

Prea Fericitului THEODOSIE,
Patriarhul Antiohiei

DAMASC

Din toată inima Vă felicităm pentru înălțarea pe Scaunul Apostolic al Antiohiei și a tot Orientul, urîndu-vă îndelungată și fericită arhipăstorire.

Vă îmbrățișăm frățește,

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

Numele întreg al Prea Fericitului Patriarh al Antiohiei este **Theodosie Abou Rjeile.** S-a născut în 1886 la Beyrouth. A făcut cursurile primare și secundare la liceul religios din acest oraș. Sfințit diacon și arhimandrit în 1905, a fost numit de către răposatul Patriarh Grigore IV în postul de Vicar Patriarhal de la Diar-Bekir.

A făcut studiile teologice la Academia din Halki, Constantinopole, în 1912 și a fost apoi numit secretar particular al răposatului Patriarh Grigore IV.

Ridicat în 1922 la demnitatea de Arhiepiscop, a fost numit în acelaşi an în fruntea Eparhiei Tyrului şi Saidei.

In 1949 a primit conducerea Arhiepiscopiei de Tripoli, Liban, unde a fost pînă în ultimul timp.

Titular al mai multor înalte distincţiuni libaneze, siriene, franceze şi greceşti, noul Patriarh cunoaşte perfect limbile arabă, franceză, greacă, turcă, rusă, engleză şi siriacă, şi face parte din rîndul învăţaţilor renumiţi ai Orientului.

Noul Patriarh, Prea Fericirea Sa THEODOSIE, a fost unul din cei mai apropiaţi şi mai activi colaboratori ai Patriarhului de curînd adormit întru fericire. Comitetul ales din sînul Sfîntului Sinod Antiohian pentru sărbătorirea jubileului de aur al Episcopatului fostului Patriarh Alexandru III, în vara anului 1954, a fost prezidat de Prea Fericitul THEODOSIE. Reamintim că la această sărbătorire a participat şi o delegaţie din partea Bisericii noastre, alcătuită din răposatul mitropolit Sebastian al Moldovei şi Sucevei, Prea Sfinţia Sa Episcopul Teofil Herineanu al Clujului şi P.C. Sa Părintele Vicar Alexandru Ionescu.

Ierarhilor, clerului şi credincioşilor Bisericii noastre le este bine întipărit în amintire chipul Prea Fericitului THEODOSIE, din toamna aceluiaşi an, 1954, cînd a însoţit pe Patriarhul Alexandru III în a doua vizită a Sa în ţara noastră. Atunci, de ziua Înălţării Sfintei Cruci, Prea Fericitul THEODOSIE a rostit predica despre însemnătatea sărbătorii, în Catedrala Sfintei Patriarhii din Bucureşti.

Înainte de a părăsi ţara noastră, Prea Fericirea Sa, în numele delegaţiei Bisericii Antiohiei, a scris în Condica de Aur a Reşedinţei Patriarhiei noastre următoarele cuvinte:

«Mulţumind, din adîncul inimii, Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian pentru buna primire ce a binevoit a ne face cu prilejul vizitei noastre la Bucureşti, ca membri ai delegaţiei Patriarhiei Antiohiei, condusă de Prea Fericirea Sa Venerabilul nostru Patriarh Alexandru III, ţinem să exprimăm admiraţia noastră faţă de rivna apostolică cu care Prea Fericirea Sa Prea Stimatul Patriarh Justinian îşi îndeplineşte misiunea Sa arhipăstorească şi înfăptuieşte lucrările Sale, în scopul zidirii poporului Său ortodox şi slujirii Sfintei Biserici, în cooperare armonioasă cu Guvernul Republicii Populare Romîne, spre slava lui Dumnezeu».

Prea Fericirea Sa Theodosie Abou Rjeile, noul Patriarh greco-ortodox al Antiohiei şi a tot Orientul, a primit numele de Theodosie al VI-lea.

PREA FERICITUL PATRIARH HRISTOFOR AL ALEXANDRIEI A IMPLINIT 50 DE ANI DE ARHIERIE

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit din partea Prea Fericitului Patriarh Hristofor al Alexandriei, următoarea scrisoare prin care Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe din Alexandria anunţă că la 30 noiembrie a.c., Prea Fericirea Sa va fi sărbătorit de cler şi credincioşi pentru împlinirea a 50 de ani de la hirotonirea în arhiereu:

H R I S T O F O R,
PAPA ŞI PATRIARH AL ALEXANDRIEI
ŞI A TOATA AFRICA,

lui

J U S T I N I A N,
PREA FERICITUL ARHIEPISCOP AL BUCUREŞTILOR,
MITROPOLIT AL UNGRO-VLAHIEI ŞI PATRIARH AL ROMINIEI,

Imbrăţişare sfîntă în Mîntuitorul Hristos.

Prin bunăvoinţa şi îngăduinţa marelui nostru Dumnezeu şi Mîntuitor Iisus Hristos, s-au împlinit în acest an al mîntuirii cincizeci de anî de la hirotonirea Noastră în arhiereu al Sfintei noastre Biserici. Evenimentul acesta, dar al harului Domnului şi Părintelui nostru Ceresc, îl vom sărbători, dacă va binevoi Dumnezeu, duminică 30 noiembrie curent, ca să aducem mulţumiri Domnului nostru şi să-L preaslăvim pentru binefacerile revărsate asupra umilinţei noastre, în tot acest timp, în care, prin puterile noastre slabe, ne-am străduit să facem ca voia Lui cea sfîntă să stăpînească şi pe pămîntul acesta, ca şi în cer, spre slava prea sfîntului Său nume şi pentru venirea în lume a împărăţiei Lui.

Cu acest nimerit prilej implorăm cu căldură rugăciunile frăţeşti ale Prea Fericirii Voastre spre întărirea şi ajutorul nostru, tot restul vieţii noastre, întru conducerea turmei noastre cuvîntătoare, de-a lungul acestor vremuri de mari prefaceri, pe care le străbate toată lumea.

Mulţumind iubirii Voastre frăţeşti de toate acestea, Vă îmbrăţişăm cu sărutare sfîntă şi rămînem

† *HRISTOFOR al Alexandriei,*
frate iubitor şi cu totul devotat în Hristos

Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian a răspuns prin următoarea scrisoare de sincere felicitări și calde urări:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite Frate întru Hristos,

Cu multă bucurie am luat cunoștință din scrisoarea ce ați binevoit a ne trimite, de fericitul eveniment al împlinirii a 50 de ani de la hirotonirea Prea Fericirii Voastre în Arhiereu al Sfintei Biserici Apostolice a Alexandriei și a toată Africa, eveniment care va fi sărbătorit duminică, 30 noiembrie 1958.

Dragostea frățească. prin care sîntem uniți toti arhiereii Domnului si Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, ne îndeamnă să ne alăturăm din toată inima si Noi și Membrii Sfîntului nostru Sinod, la această sărbătoare duhovnicească a jubileului de aur al arhieriei Prea Fericirii Voastre.

Facem aceasta, evocînd cu aleasă desfătare sufletească clipele neuitate ale întîlnirilor noastre în diferitele împreiurări, în care a fost de folos pentru Bisericile noastre surori ca unitatea si solidaritatea Arhiereilor lor Întîistătători să se manifeste viu și să se afirme cu hotărîre. Evocăm mai cu deosebire frumoasele zile ale începutului lui iunie din anul acesta, cînd Prea Fericirea Voastră ne-ați făcut marea cinstire de a veni în țara noastră, ca să sporiți și să binecuvîntați bucuria clerului și credincioșilor noștri pentru unele fericite înfăptuiri ale Bisericii Romîne din ultimii zece ani.

Vă încredințăm, că în ziua sărbătoririi jubileului arhieresc al Prea Fericirii Voastre, care va coincide cu prăznuirea Sfîntului Apostol Andrei. propovăduitorul Evangheliei Mîntuitorului în părțile noastre, vom înălța și noi, aici în Romînia, calde rugăciuni către Prea Milostivul Dumnezeu. pentru sănătatea și îndelunga înzilire a Prea Fericirii Voastre. ca și pentru pacea și starea și mîntuirea clerului și binecredinciosilor săi fii.

Cu nădejdea că Domnul ne va hărăzi și alte prilejuri de revedere în viitor, spre slava Sfintei Sale Biserici si propovăduirea Evangheliei Sale în lume, Vă îmbrățișăm cu dragoste frățească și rămînem al Prea Fericirii Voastre de tot binele rugător și împreună slujitor în Hristos, Mîntuitorul nostru,

† *IUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

Prea Fericitul Patriarh Hristofor al Alexandriei a mulțumit Întîistătătorului Bisericii noastre pentru urările frățești, prin următoarea scrisoare:

H R I S T O F O R.
PAPA ȘI PATRIARH AL ALEXANDRIEI ȘI A TOATĂ AFRICA
către
I U S T I N I A N,
PREA FERICITUL ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL UNGRO-VLAHIEI ȘI PATRIARH AL ROMINIEI

Îmbrățișare sfîntă în Hristos Mîntuitorul.

Cu deosebită bucurie am primit frățeștile doriri de bine, ale Prea Fericirii Voastre, și ale Sfîntului Sinod al Bisericii Romîne surori, cu prilejul

jubileului de aur al slujirii Noastre arhipăstorești pe prea sfîntul Scaun apostolic și patriarhal al Alexandriei.

Mulțumind respectabilei Voastre Prea Fericiri pentru manifestările acestea frățești, ne rugăm Domnului pentru sănătatea Prea Fericirii Voastre, și pentru pacea lumii întregi.

† *HRISTOFOR al Alexandriei,*
Frate iubitor în Hristos

Alexandria, 1 decembrie 1958.

SCHIMB DE MESAJE
CU PRILEJUL SĂRBĂTORIRII A 40 DE ANI DE LA PROCLAMAREA AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE FINLANDEZE

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în luna noiembrie a.c., din partea Inalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Gherman al Careliei şi a toată Finlanda, o scrisoare prin care face cunoscut că Biserica Ortodoxă a Finlandei sărbătoreşte în ziua de 26 decembrie 1958, cea de a 40-a aniversare a Autocefaliei sale şi roagă pe Prea Fericitul nostru Patriarh şi Biserica Ortodoxă Romînă, să înalţe rugăciuni pentru apărătoarea Ortodoxiei în extremitatea de nord a Europei şi să ia parte duhovniceşte la acest jubileu.

Scrisoarea a fost însoţită de un număr special al revistei Bisericii Ortodoxe din Finlanda, închinat acestei aniversări.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a binevoit să răspundă prin următoarea telegramă:

Inalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop GHERMAN

KUOPIO—FINLANDA

Primind scrisoarea Voastră şi revista specială, din toată inima dorim Bisericii surori din Finlanda, arhiepiscopului, episcopilor, preoţilor şi credincioşilor săi, viaţă lungă, pace, prosperitate, mulţumire duhovnicească, cu prilejul celei de a 40-a aniversări a autocefaliei sale, pentru slava Ortodoxiei pe pămînt.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

SCHIMB DE SCRISORI
CU PRILEJUL CELEI DE A 70-A ANIVERSĂRI A EMINENȚEI SALE IOAN VASARHELYI, EPISCOPUL BISERICII REFORMATE

Revista oficială a Episcopiei Reformate din Cluj, «Református Szemle», care se primește regulat la Biblioteca Centrală a Patriarhiei noastre, cuprinde în numărul din luna iunie a.c. darea de seamă asupra sărbătoririi Eminenței Sale Episcopului Vasarhelyi Ioan, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață și a 22 de ani de episcopat.

Prea Fericirea Sa și-a făcut o plăcută datorie să exprime distinsului sărbătorit bune urări cu acest prilej, trimițîndu-i următoarea scrisoare:

Eminența Voastră,

Primind zilele acestea numărul pe iunie al revistei «Református Szemle», am luat cunoștință cu surprindere plăcută că, anul acesta. Eminența Voastră ați împlinit 70 ani de viață și 22 ani de episcopat.

Surprinderea noastră a fost plăcută, pentru că, știind cît de activ sînteți în îndeplinirea îndatoririlor misiunii Eminenței Voastre și cît entuziasm generos arătați în toate împrejurările menite să afirme și să dezvolte legăturile frățești între toate cultele religioase din țara noastră, nu am avut răgaz să observăm că anii vieții Eminenței Voastre au ajuns la numărul acesta evocator de 70.

Din toată inima, urăm Eminenței Voastre ca anii vieții să Vă fie sporiți de Cel Atotputernic la numărul cel mai mare acordat oamenilor, pentru ca în sănătate deplină și mulțumire sufletească să puteți conduce Biserica Reformată spre fericite realizări și să contribuiți cu aceeași însuflețire la înfăptuirea idealului evanghelic al păcii și înfrățirii tuturor oamenilor și popoarelor.

† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

Eminența Sa Episcopul Ioan Vasarhelyi a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru urările exprimate, prin următoarea scrisoare:

Sanctitatea Voastră,

Tocmai am căzut la pat și eram bolnav, cînd mi s-a predat scrisoarea Sanctității Voastre. Această scrisoare, plină de amabilitate, bunătate, emoționantă, adresată mie cu prilejul aniversării mele de 70 de ani, mi-a

cauzat o deosebită bucurie. Slavă Domnului! actualmente mă simt mai bine. Prima mea datorie este a Vă mulțumi din toată inima pentru șirurile cele frumoase.

De la începutul slujirii mele în scaunul meu episcopal, m-am străduit să avem legături frățești și amicale cu Biserica Ortodoxă Română. Am muncit cu toată sinceritatea pentru lărgirea și adîncirea acestor legături, spre a contribui astfel — urmînd pilda Bisericii Ortodoxe Române — la progresul Republicii noastre Populare, precum și la întărirea lagărului păcii.

În mod deosebit aduc mulțumiri lui Dumnezeu că sub conducerea Sanctității Voastre am putut păși pe calea cea bună, activînd împreună cu celelalte Biserici în spiritul păcii, spre binele țării noastre. Din această cauză, scrisoarea Sanctității Voastre am luat-o în primire cu mare bucurie. Ea a zburat în odaia mea ca un porumbel cu aripi albe, aducînd în cioc crenguța cea de măslin.

Mulțumindu-vă încă o dată pentru atenția amabilă, Vă răspund cu aceeași iubire, izvorîtă din adîncul sufletului meu.

Rugînd ca Atotputernicul Dumnezeu să Vă binecuvînteze viața și activitatea, trimit salutul meu fierbinte.

Al Sanctității Voastre împreună slujitor în Hristos,

IOAN VASARHELYI
EPISCOP REFORMAT DIN CLUJ

DESCHIDEREA CURSURILOR DE INDRUMARE MISIONARĂ DE LA CURTEA DE ARGEȘ PENTRU CEA DE A XXXII-A SERIE DE PREOȚI

In Ziua de 11 noiembrie a. c., a avut loc la Centrul de îndrumare misionară și pastorală de la Curtea de Argeș, deschiderea oficială a cursurilor seriei a XXXII-a, la care sînt programați 100 preoți, repartizați pe Eparhii astfel: Arhiepiscopia Bucureștilor, 50; Arhiepiscopia Iașilor, 15; Arhiepiscopia Craiovei, 15; Episcopia Rîmnicului și Argeșului, 10; Episcopia Romanului și Hușilor, 10; Episcopia Buzăului, 10 și Episcopia Dunării de Jos, 10.

Deschiderea oficială s-a făcut de către I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Sf. Sinod, în prezența P. S. Pavel Șerpe, Prorectorul Centrului, a reprezentanților autorităților locale și ai Departamentului Cultelor, a profesorilor și a preoților cursiști.

Solemnitatea s-a început cu sfințirea apei mici, cu Te-Deum, după care a urmat programul festiv, compus din cuvîntul P.S. Prorector Pavel Șerpe, al C. Preot Văcărescu Dumitru, delegatul preoților cursiști, al I.P.S. Mitropolit Firmilian și din trei cîntări executate de corul preoților: «Imnul arhieresc», «Nădejdea mea este Tatăl» și «Cu adevărat mare este taina creștinătății».

In cuvîntul de deschidere, P. S. Prorector a spus în esență: Festivitatea de astăzi este un prilej de bucurie, atît pentru mînăstire, întrucît slujitorii prezenți aici din toate colțurile țării înnoadă firul înaintașilor (voevozi și ierarhi) cît și pentru Biserică, fiindcă fiii ei — preoții cursiști — vin să-și actualizeze și dinamizeze forțele lor spirituale și sociale pentru conlucrarea rodnică cu poporul.

Gazdele — înțelegînd prin acestea conducerea și personalul administrativ și de îngrijire — se vor dărui cu toată dragostea pentru a-și împlini datoria în îndrumarea preoților conform programelor de studii și administrative.

In cuvîntarea sa, preotul Văcărescu Dumitru, din eparhia Dunării de Jos, delegatul preoților cursiști, și-a exprimat bucuria de a fi fost chemați la cursuri pentru împrospătarea cunoștințelor și a puterilor spirituale și sociale, necesare în conducerea credincioșilor. A mulțumit Sfîntului Sinod și Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru prilejul ce li s-a dat de a veni la aceste cursuri, în această așezare mînăstirească, liniștită și evocatoare, asigurînd că toți preoții acestei serii își vor împlini conștiincios îndatoririle de ucenici.

I. P. S. Mitropolit Firmilian, în calitate de reprezentant al Sf. Sinod și de delegat al Prea Fericitului Patriarh, a spus printre altele:

«Noi, clericii, sîntem puși în fața unei reale confruntări cu realitățile. Biserica Ortodoxă, în crezul și năzuințele ei, este deschisă tuturor putințelor omenești. Cuceririle minții omenești nu vor fi respinse de Ortodoxie. Tocmai pentru a susține această confruntare cu pasul vremii, trebuie să zăbovim asupra îndrumării elementului preoțesc. De aceea Sf. Sinod v-a chemat aici și a rînduit pe dascăli să vă dea îndrumări și răspunsuri la toate întrebările ce vă frămîntă: probleme de ordin teoretic și practic, legate de pastorație».

I. P. S. Sa a sfătuit pe preoți, întrucît sînt capi de familie și factori de răspundere în parohii, să folosească rodnic timpul petrecut la cursuri. Biserica are tot interesul ca preoții ei să fie deplin luminați. «Învățătura noastră de credință ne pune ca sarcină, nouă clericilor, să sprijinim, de pe pozițiile noastre strădaniile comune pentru o viață nouă, o viață fericită în cadrul socialismului. Statul nu ne cere să abjurăm de la credința noastră. El nu ne cere să ne închidem bisericile, dimpotrivă ne sprijină, și, cum e normal, ne cere să ne facem și datoria de cetățeni în mod conștient.

In Oltenia, eparhie pe care o conduc în calitate de păstor, s-a pornit iureșul socializării agriculturii. Preoțimea din Oltenia, spre bucuria mea, se găsește încadrată în această acțiune. Preotul, deci, are datoria să meargă în pas cu vremea. Lui nu-i este îngăduit să se izoleze sau să se opună comandamentelor vremii. Cine va face așa, o face pe riscul său și preoțimea întreagă, ca și obștea romînească, se desolidarizează de unul ca acesta».

I. P. S. Sa a urat preoților cursiști spor la muncă și la examenul final.

Solemnitatea s-a încheiat printr-un cuvînt de mulțumire adresat de P. S. Prorector Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian pentru bunele îndemnuri și pentru binecuvîntarea I. P. S. Sale, și a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

La sfîrșit, s-a trimis telegrame de omagiu și recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian, Secretarului General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri și Rectorului Institutului Teologic din București.

Diac. LEFTER ANATOLIE

VIZITA FRĂȚEASCĂ A EPISCOPULUI ANGLICAN THOMAS KRASKE DE GIBRALTAR

Vineri 28 noiembrie 1958, la orele 10 dimineața, Excelența Sa Episcopul Thomas Kraske de Gibraltar a făcut o vizită frățească la reședința Patriarhiei din București.

Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian aflîndu-se în acea zi la Dragoslavele-Muscel, oaspetele anglican a fost primit de către Prea Sfinții Episcopi Vicari Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, de față fiind P. C. Preot Alexandru Ionescu și P. C. Preot N. Cazacu, secretarul Cabinetului Patriarhal.

Episcopul anglican a declarat că este foarte bucuros că se găsește pentru a doua oară în București și a dorit din toată inima să viziteze pe Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, așa cum a făcut în decembrie 1956, cînd s-a prezentat pentru prima oară Prea Fericirii Sale, după numirea în demnitatea de Episcop de Gibraltar, avînd în jurisdicția sa comunitățile anglicane din sudul Europei și deci și din Romînia.

Prea Sfinții Episcopi Vicari au salutat pe oaspetele anglican, în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian, dorindu-i bun sosit în țara noastră și aducîndu-i la cunoștință că Prea Fericirea Sa Patriarhul le-a lăsat în grije să ofere Excelenței Sale posibilitatea de a vizita cîteva din mînăstirile de călugări și călugărițe, după timpul pe care îl va avea disponibil.

Excelența Sa a fost deosebit de impresionat de această atențiune frățească a Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian și a acceptat, cu mare bucurie, să meargă să vadă mînăstirile Țigănești și Căldărușani, ca fiind mai apropiate de Capitală, astfel ca vizitarea lor să poată fi cuprinsă în timpul scurt de ședere în țara noastră.

Intrebat asupra călătoriei făcute, episcopul anglican a descris cu multă voie bună, întregul itinerar parcurs de la Londra, la Roma, Istambul, Ankara, Smirna, vechiul Efes, Pireu, Atena, Tesalonic, Sofia, București. Acest itinerar a fost parcurs pentru vizitarea comunităților anglicane din aceste părți ale lumii și i-au prilejuit întîlniri și participări la evenimente deosebit de interesante. Astfel, la Roma a ajuns la cîteva ore după moartea Papii Pius al XII-lea, și a participat la solemnitățile legate de acest fapt. La Istambul a vizitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Atenagoras, care, aflînd că va veni la București, l-a rugat să transmită salutări frățești Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian al Romîniei. De la Ancara, a mers la Capadocia, și Cezareea Sfîntului Vasile cel Mare, unde a admirat o biserică zidită într-o stîncă mare, cu frescele minunate din secolele

XI-XIII. La Smirna, unde a stat şapte zile, a putut să ia contact cu comunităţile anglicare din împrejurimi, iar la vechiul Efes a putut să ia cunoştinţă de descoperirile recente făcute în acele părţi, scoţîndu-se la iveală două drumuri şi foarte multe palate şi temple. La Atena a încercat să viziteze pe Prea Fericirea Sa Arhiepiscopul Theoclitos, Primatul Greciei, dar, spre regretul său, nu l-a putut vedea, acesta găsindu-se ocupat cu şedinţele Sf. Sinod. La Tesalonic, a vizitat pe Mitropolitul Pantelimon, şi a admirat frumoasele basilici şi mica mînăstire ce se ridică pe colina oraşului, făcînd comparaţie între frescele bisericilor din Istambul şi cele din Tesalonic. În Bulgaria a vizitat bisericile din Plovdiv şi Mînăstirea Bacicov, unde a examinat frescele, pe care doreşte să le compare cu picturile din bisericile şi mînăstirile ce va putea vedea în Romînia. De la Tesalonic a făcut un drum la Belgrad, unde a vizitat pe Prea Fericirea Sa Patriarhul Gherman, nou ales în scaunul Patriarhilor Serbiei.

La Sofia, ca şi la Bucureşti, există cîte o comunitate anglicană, la legaţiile respective, pe care episcopul anglican le-a cercetat cu prilejul acestor vizite.

În continuare, oaspetele anglican, pentru a completa prezentarea itinerariului ce şi-a propus, a arătat că de la Bucureşti, va merge la Zagreb în Croaţia, apoi la Triest, de acolo la Roma şi apoi la Malta, cu avionul, unde-l aşteaptă 100 de persoane pentru taina confirmaţiunii. Se va reîntoarce la Roma, apoi va merge la Rapallo, unde este o mare comunitate anglicană, iar la 17 decembrie a. c., speră să plece la Londra pentru sărbătorile Crăciunului.

Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari au exprimat oaspetelui felicitări pentru vigoarea de care dă dovadă prin efectuarea acestor călătorii atît de lungi şi desigur obositoare. Au adăugat că Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian ar fi fost foarte bucuros să primească personal salutările transmise din partea Eminenţei Sale Arhiepiscopului de Canterbury şi din partea Sanctităţii Sale Patriarhului Ecumenic al Constantinopolului, dacă nu s-ar fi aflat pentru cîteva zile la Schitul Dragoslavele, reşedinţă patriarhală.

Conversaţia a avut ca subiect diferitele evenimente mai importante cu caracter bisericesc din ultimul timp. Episcopul anglican a amintit cu plăcere de participarea delegaţiilor Bisericii Ortodoxe Romîne — I. P. S. Sa Mitropolitul Iustin al Moldovei şi Sucevei şi P. C. Sa Preotul Vicar Alexandru Ionescu — la Conferinţa de la Lambeth din iulie a. c., accentuînd că au făcut o frumoasă impresie tuturor participanţilor la conferinţă. Arhiepiscopul de York şi alţi şapte episcopi l-au rugat, aflînd că vine în Romînia, să transmită I. P. S. Sale Mitropolit Iustin şi Părintelui Alexandru Ionescu salutări şi bune amintiri de la întîlnirea avută. Dacă ar fi avut timp mai mult disponibil, ar fi căutat să facă o vizită şi în Moldova, răspunzînd invitaţiei I. P. S. Mitropolit Iustin, dar fiind grăbit să-şi continue călătoria pastorală, amînă această vizită pentru altă dată.

Amintindu-se de lucrările conferinţei, Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari Antim şi Theoctist au arătat că această conferinţă a fost bine pregătită şi în Romînia, prin publicarea unui număr special din revista oficială a Patriarhiei Romîne «Ortodoxia», cu articole bine studiate asupra Bisericii Anglicane şi asupra importanţei întrunirii tuturor episcopilor anglicani, din zece în zece ani, în aşa numita conferinţă de la Lambeth.

Episcopul Kraske a adăugat că şi ierarhilor anglicani şi îndeosebi P. S. Sale această conferinţă le-a dat foarte mult de muncă, mai ales

după şedinţele oficiale —. trebuind să lucreze intens pînă la jumătatea lunei august.

In amintirea acestei vizite i s-a oferit, la alegere, — după rînduiala statornicită de Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru oaspeţi — obiecte, lucrate artistic, ca probe, de către absolventele şcolilor monahale, pentru examenul de calificare. Lucrul acesta i-a făcut o deosebită plăcere şi a examinat cu atenţie obiectele expuse, cu indicaţia elevelor sau elevilor şi mînăstirea din care fac parte.

La plecare, Episcopul Thomas Kraske a însemnat următoarele în cartea de vizitatori a Patriarhiei: «Sînt recunoscător de a fi din nou aici».

In aceeaşi zi, Episcopul Thomas Kraske însoţit de Prea Sfinţitul Episcop Theoctist Botoşăneanul, Vicarul Sfintei Patriarhii, a plecat cu maşina spre Mînăstirea Ţigăneşti. Pornind de la Patriarhie, el a putut vedea marile construcţii ce se întîlnesc aproape la fiecare pas în Capitala ţării noastre şi a subliniat animaţia ce domneşte necontenit în toate pieţele alimentare ale Bucureştiului. A remarcat, de asemenea, măreţia arhitectonică şi artistică a Institutului Poligrafic «Casa Scînteii», una dintre marile realizări ale orînduirii noastre populare.

Către orele 12, înaltul ierarh anglican a fost întîmpinat, în sunetele clopotelor, la Mînăstirea Ţigăneşti, de către P. C. Maica Stareţă Hrisantia şi de soborul călugăriţelor, care au intonat Imnul Arhieresc şi Axionul, în timp ce episcopul Kraske a sărutat Sf. Evanghelie prezentată de preotul Manolache.

După Doxologie, a luat cuvîntul Episcopul Theoctist, care, salutînd prezenţa Episcopului de Gibraltar, a arătat că acesta, aflîndu-se în ţara noastră pentru a-şi asista duhovniceşte credincioşii Bisericii sale, a binevoit să viziteze unele din mînăstirile noastre, din apropierea Bucureştilor, după un program rînduit de Prea Fericitul Patriarh Justinian. Prea Sf. Episcop Thomas Kraske — a spus în continuare Episcopul Theoctist — este cunoscut nu numai ca un iubitor al Ortodoxiei, ci şi ca ierarh animator şi luptător pentru apropierea dintre Biserica Anglicană şi Biserica Ortodoxă, socotind că această vizită va constitui un aport însemnat pentru o mai fidelă cunoaştere a realităţilor noastre bisericeşti, fapt atît de important pentru adîncirea prieteniei, preţuirii şi colaborării dintre cele două Biserici.

A luat apoi cuvîntul Episcopul Thomas Kraske, care, după ce a mulţumit maicilor pentru întîmpinare şi pentru cuvintele rostite, a mărturisit dragostea şi ataşamentul său pentru Orodoxie şi pentru toate frumuseţile ei duhovniceşti şi de aceea el a fost unul dintre sprijinitorii şi colaboratorii activi ai Asociaţiei religioase anglicane «Sfinţii Albanius şi Sergius». A mulţumit cu recunoştinţă Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru acest minunat prilej de a vedea la faţa locului cît de frumos şi de rodnic se pun în practică înaltele principii creştine: «Ora et labora». Şi în Biserica Anglicană, a subliniat înaltul ierarh, există multe mînăstiri de călugăriţe care neîncetat se nevoiesc în rugăciune, în fapte bune şi lucrează cu mîinile lor, sîrguindu-se către o cît mai înaltă treaptă de desăvîrşire creştină. Şi aceste mînăstiri sînt oaze duhovniceşti pentru ierarhi, pentru credincioşi şi pentru vizitatori.

In încheiere, înaltul oaspete a împărtăşit binecuvîntările primatului Bisericii Anglicane şi ale sale tuturor maicilor din mînăstire, încredinţîn-

du-le că va înălţa rugăciuni către Dumnezeu pentru mîntuirea lor. Binecuvîntîndu-le, el a rostit: «Pax vobiscum».

După acest protocol, el a admirat curăţenia şi întocmirea interioară a Sfîntului locaş, şi a apreciat frumuseţea picturii bisericii, restaurată cu fondurile dăruite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în anul 1952.

A fost condus apoi la atelierele mecanice ale Sfintei Patriarhii, în care lurează un însemnat număr de călugăriţe. Aici s-a interesat de aproape de felul în care Biserica Ortodoxă Romînă şi-a organizat executarea ştofelor bisericeşti, necesare pentru confecţionarea veşmintelor preoţeşti, pentru toate parohiile din ţară. Modelele clasice religioase imprimate pe stofe şi calitatea acestora l-au impresionat mult. A vizitat apoi şi a zăbovit îndelung prin secţiile de covoare şi ţesături naţionale, ca şi cele în care se execută articole necesare la cununii şi înmormîntări. Maestrele secţiilor i-au dat lămuririle în legătură cu întreg procesul de muncă, arătîndu-i că ele sînt recunoscătoare nu numai conducerii Bisericii, dar şi Statului nostru, care a înlesnit procurarea materiilor prime.

Prea Cuvioasa stareţă, în semnul acestei plăcute vizite, i-a oferit în numele soborului un «voile» pentru cununie şi o mică faţă de masă, lucrate artistic. Cum feţe de masă se aflau mai multe şi de diferite culori, a fost rugat să-şi aleagă. Deliberînd asupra căreia să se oprească, Episcopul Kraske a exclamat: «M-aţi pus la o încercare tot aşa de grea, ca şi cînd m-aţi fi obligat să o lucrez eu». Primind darurile, el a mulţumit călduros pentru această atenţie delicată şi a încredinţat maicile maestre şi lucrătoare că va păstra aceste obiecte ca pe o scumpă amintire, ce-i va mărturisi totdeauna liniştea şi atmosfera plină de evlavie a mînăstirii şi hărnicia de albine a călugăriţelor din această mînăstire.

După un scurt popas la stăreţia mînăstirii, unde a însemnat în cartea de vizitatori binecuvîntări şi urări de spor duhovnicesc soborului, a mulţumit pentru primirea caldă ce i s-a făcut şi a făgăduit că va spune tot ceea ce a văzut aici şi călugăriţelor din mînăstirile Bisericii Anglicane. In numele soborului, P. C. Stareţă Hrisantia, a exprimat bucuria maicilor de a primi o vizită atît de rară din partea Bisericii Anglicane şi i-a mulţumit pentru toate bunele aprecieri. Cu frumoase buchete de flori în braţe, oferite de maici, înaltul ierarh al Bisericii Anglicane a părăsit Mînăstirea Ţigăneşti.

În drum spre Căldăruşani, el s-a arătat adînc mişcat atît de primirea călduroasă pe care i-au făcut-o călugăriţele Mînăstirii Ţigăneşti, cît mai ales de munca pe care ele o desfăşoară, promovînd în chip atît de virtuos migăloasa artă populară a covoarelor şi alesăturilor, precum şi priceperea cu care acestea combină, într-un mod atit de artistic, culorile şi execută atît de corect modelele date. Apoi faptul că Biserica Ortodoxă Romînă a izbutit să-şi execute stofe bisericeşti în atelierele proprii şi să-şi confecţioneze veşminte şi alte articole de cult, a fost pentru el o constatare foarte importantă şi care denotă posibilităţile mari de lucrare ale Bisericii Ortodoxe Romîne. L-a interesat apoi dacă monahismul la noi este organizat în mod unitar sau îşi are organizări specifice unor mari întemeietori, ca la romano-catolici: Benedictini, Franciscani, etc. I s-a explicat că monahismul ortodox romîn este organizat unitar, pe întreaga Patriarhie, cu aceleaşi îndatoriri religioase, cu aceleaşi programe de rugăciune şi de muncă. Nimeni nu poate intra în monahism dacă nu a absolvit cele două cicluri elementare, şcoala monahală de trei ani şi a fost calificat într-un

meşteşug. Orînduirea aceasta a făcut posibilă o mai bună selecţionare a tuturor doritorilor să îmbrăţişeze viaţa monahală, a asigurat o disciplină necesară în mînăstire şi în general a ridicat nivelul cultural al călugărilor, pentru a fi şi ei în pas cu uriaşele realizări culturale din ţară de la noi, unde nu mai există oameni neştiutori de carte.

O impresie deosebit de puternică i-a pricinuit privelişte a Mînăstirii Căldăruşani şi aşezarea ei atît de pitorească. Aici, episcopul Thomas Kraske, însoţit de Episcopul Theoctist, a fost întîmpinat, de asemenea, în sunetele clopotelor, de soborul monahilor în frunte cu P. C. Arhim. Gherasim Cristea, stareţul mînăstirii. In scurte cuvinte, P. C. Stareţ a salutat prezenţa, în această istorică mînăstire, a Episcopului Kraske, căruia i-a înfăţişat vechimea şi importanţa culturală a ctitoriei lui Matei Basarab. El a tîlmăcit apoi bucuria tuturor monahilor, de a primi binecuvîntarea şi vizita unui episcop al Bisericii Anglicane, care vizită se va înscrie ca o verigă importantă în istoria legăturilor noastre bisericeşti. O cunoaştere apropiată şi nemijlocită însemnează totdeauna o chezăşie puternică pentru o colaborare rodnică, pentru pace şi pentru înflorire.

In încheiere, P. C. Gherasim a mulţumit Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a rînduit ca Mînăstirea Căldăruşani să fie vizitată de Episcopul Kraske.

Vădit mişcat, Episcopul Kraske a rostit cuvinte de mulţumire pentru întîmpinare, arătînd că începutul acestei mînăstiri — 1636 — i-a amintit de începuturile frămîntate ale Bisericii sale; s-a arătat totodată copleşit de frumuseţea Sfîntului locaş, pentru care îşi îndreaptă gîndul recunoscător către Prea Fericitul Patriarh Justinian. L-a preocupat de multă vreme viaţa şi organizarea Bisericii Ortodoxe şi a dorit foarte mult — a adăugat el — să vadă cîteva din mînăstirile din Romînia, fiind extrem de fericit că are acum această posibilitate, cînd vine dintr-un drum lung, parcurs prin sudul Europei, pentru a-şi cerceta comunităţile engleze ale eparhiei sale.

«Vă binecuvintez cu binecuvîntarea arhiepiscopului de Canterbury şi a mea», a încheiat Episcopul Bisericii Anglicane, binecuvîntînd obştea călugărilor care intonau imnul arhieresc.

După aceea, P. C. Stareţ i-a prezentat, în altar, cîteva cruci, mari de pe Sf. Masă, sculptate artistic în veacurile trecute de maeştrii monahi din această mînăstire, precum şi evanghelii, tipărite la Veneţia, ferecate artistic în argint şi pietre preţioase. Episcopul Kraske a apreciat mult catapeteasma, amvonul, pictura şi arhitectura interioară, ce se apropie în chip aşa de izbitor de aceea a bisericilor din mînăstirile Athosului.

A fost condus în «Sala lui Matei Basarab» din latura de apus a mînăstirii, a cărei restaurare a fost făcută chiar în vara acestui an, cu fondurile primite din partea Departamentului Cultelor. El a admirat arhitectura, pe care a găsit-o foarte interesantă şi a apreciat grija Statului nostru pentru păstrarea şi restaurarea monumentelor istorice. P. C. Stareţ i-a descris marea nenorocire prin care a trecut mînăstirea, cu ani în urmă, cînd toate clădirile au căzut pradă unui cumplit foc. In urma acestuia nu au rămas decît zidurile, care prezentau o înfăţişare jalnică şi produceau o apăsare sufletească greu de suportat pentru oricine vedea o astfel de privelişte. Datorită grijii Statului, care a alocat, prin Ministerul Cultelor,

sumele trebuitoare, și cu ajutorul Arhiepiscopiei Bucureștilor, începînd din 1946, s-a lucrat intens, încît cea mai mare parte a mînăstirii a fost restaurată.

Înaltul oaspete a vizitat cu un vădit interes noile chilii și întreaga mînăstire și a admirat condițiile de înaltă tehnică în care s-a lucrat, realizîndu-se spații încăpătoare, uscate și luminoase.

I s-a explicat de asemenea că lucrarea de restaurare a Mînăstirii Căldărușani este numai una din cele foarte numeroase din Biserica noastră, unde grija Guvernului s-a făcut simțită cu prisosință, arătînd prin fapte sprijinul și înțelegerea de care se bucură Biserica din partea cîrmuirii noastre de Stat.

În încheierea vizitei, ierarhul anglican a fost condus la muzeul mînăstirii, unde P. C. Roman Stanciu i-a dat toate lămuririle necesare în legătură cu însemnătatea artistică a icoanelor, broderiilor, veșmintelor, tablourilor, etc., expuse în acest muzeu. Episcopul Kraske s-a arătat încîntat că poate vedea într-o mînăstire și o grijă pentru latura aceasta culturală, cultivată atît de mult în toate mînăstirile din Răsărit.

Conducerea mînăstirii a oferit apoi o agapă în cinstea Episcopului de Gibraltar, la care au participat membri ai consiliului economic și care s-a desfășurat într-o atmosferă de apropiere și de prietenie. S-au înfiripat discuții în legătură cu ocupațiile călugărilor din mînăstire, cu grija cultivării în bune condiții a terenului mînăstirii, cu foloasele vizitelor de cunoaștere reciprocă, cu necesitatea de a se face un schimb de studenți teologi, — dorința și propunerea Episcopului Kraske —, apoi în legătură cu organizarea învățămîntului nostru religios, cu istoria legăturilor dintre Biserica Anglicană și Ortodoxie, cu problema recunoașterii hirotoniilor anglicane de către Biserica Ortodoxă, cu rezultatul conferinței teologice romîno-anglicane, de la București din 1935, și cu presa noastră bisericească.

*

La plecare, Episcopul Thomas Kraske a avut cuvinte de mulțumire și de laudă pentru conducerea Mînăstirii Căldărușani, unde i s-a arătat o ospitalitate cu adevărat bisericească. A urat mult spor în conducerea mînăstirii și prosperitate duhovnicească tuturor călugărilor.

P. C. Stareț, la rîndul său, l-a încredințat pe înaltul oaspete că această vizită a adus o mare bucurie obștei mînăstirii și nădăjduiește că vor urma și alte vizite din partea Bisericii Anglicane.

Episcopul Thomas Kraske a mărturisit cu multă mulțumire că prilejul acesta, de a lua contact cu o parte din viața Bisericii Ortodoxe Romîne, a fost nespus de binevenit. El a subliniat că vizitarea acestor două mînăstiri a însemnat un cîștig imens și o experiență din cele mai instructive, exprimîndu-și dorința de a nu pierde un prilej asemănător, cînd va solicita Prea Fericitului Patriarh Justinian binecuvîntarea de a cerceta și alte așezări bisericești din țara noastră.

La despărțire, el a rugat pe P. S. Episcop Theoctist să transmită Prea Fericitului Patriarh Justinian cele mai adînci sentimente de recunoștință

pentru înlesnirea de a vizita aceste mînăstiri, precum şi pentru întreaga atenţie de care s-a bucurat, în timpul scurt cît a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe Romîne.

Episcopul Theoctist Botoşăneanul l-a încredinţat că, atît Prea Fericitul Patriarh Justinian, cît şi întregul Sfînt Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne acordă o mare importanţă vizitelor făcute de reprezentanţii Bisericilor din străinătate şi le întîmpină cu cea mai caldă şi frăţească bucurie şi ospitalitate. De aceea, şi vizita aceasta se va înscrie ca o verigă de mare preţ în şirul acelora care au apropiat Bisericile noastre. Şi-a exprimat totodată nădejdea că Excelenţa Sa Episcopul Kraske va contribui cu toată dragostea ce ne-a arătat-o, pentru o cît mai fidelă cunoaştere a vieţii noastre bisericeşti.

INCETAREA DIN VIAŢĂ A PAPII PIUS AL XII-LEA ŞI ALEGEREA PAPII IOAN AL XXIII-LEA

La 9 octombrie 1958, a încetat din viaţă Papa Pius al XII-lea. Conducătorul Bisericii Romano-Catolice era în vîrstă de 82 de ani şi moartea i-a fost provocată de o congestie cerebrală. Înmormîntarea Papii Pius al XII-lea a avut loc — în prezenţa a 22 cardinali, a membrilor curţii pontificale şi a reprezentanţilor diplomatici ai unor state — în ziua de 13 octombrie. Ceremonia religioasă s-a săvîrşit în biserica Sfîntul Petru din cetatea Vaticanului, iar sicriul cu rămăşiţele fostului Papă a fost aşezat într-una din nişele de marmoră ale grotelor din Vatican.

La 25 octombrie a fost întrunit conclavul cardinalilor pentru alegerea noului Papă, iar la 28 octombrie — după al 11-lea scrutin, din balconul Capelei Sixtine, cardinalul Canali a anunţat că Biserica Romano-Catolică are un nou conducător, în persoana fostului cardinal Angello Roncalli. Noul Papă a luat numele de Ioan al XXIII-lea, nume care n-a mai fost purtat de Papi încă din veacul al XIV-lea.

Inscăunarea Papii Ioan al XXIII-lea a avut loc în ziua de 4 noiembrie 1958, în catedrala Sfîntul Petru. După săvîrşirea Sfintei Liturghii, cardinalul Canali a luat de pe capul Papii mitra obişnuită şi a înlocuit-o cu întreita tiară papală.

Noul Papă s-a născut la 25 noiembrie 1881, la Sotto il Monte, din provincia Bergamo, din Italia. Fiu de ţărani, el a urmat cursurile Seminarului din Bergamo, — pe care l-a absolvit în anul 1900. In anul 1904 a terminat Seminarul papal din Roma, obţinînd diploma de teolog şi fiind apoi hirotonit preot. Timp de zece ani a fost secretar personal al episcopului de Bergamo (Radini-Tedeschi), fiind în acelaşi timp şi profesor la Seminarul din Bergamo, unde a predat istoria. In timpul războiului mondial lin 1914-1918 a fost mobilizat în cadrele armatei italiene. După terminarea războiului, el a devenit membru al congregaţiei «De propaganda fide», iar în 1925 a fost făcut episcop şi numit reprezentant al Vaticanului în Bulgaria, unde a rămas pînă în anul 1935, cînd a fost mutat — în aceeaşi calitate — la Ankara, în Turcia. In 1944, după eliberarea Franţei,

a fost numit nunțiu apostolic (adică ambasador al Vaticanului) pe lîngă guvernul francez, prezidat atunci de generalul De Gaulle. Timp de șase ani a îndeplinit această funcțiune. În anul 1953, el a fost ridicat de Papa Pius al XII-lea la rangul de cardinal, conducînd în ultima vreme eparhia Veneției, care — potrivit unei ciudate tradiții — se intitulează patriarhie, în loc de arhiepiscopie.

Noul Papă a publicat un documentat studiu despre dieceza Bergamo în secolul al XVI-lea, precum și o biografie a episcopului Radini-Tedeschi, al cărui secretar a fost.

REDACȚIA

DOCUMENTELE MIŞCĂRII PARTIZANILOR PĂCII ADOPTATE IN SESIUNEA DE LA HELSINKI A COMITETULUI EXECUTIV AL CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

Spre sfîrşitul lunii noiembrie a. c., secretariatul Consiliului Mondial al Păcii a dat publicităţii o declaraţie prin care se făcea cunoscut că, ţinînd seama de pericolul pe care-l prezintă continuarea experienţelor cu arme nucleare, Consiliul Mondial al Păcii a hotărît convocarea unei sesiuni speciale a Comitetului Executiv.

Intrunit în zilele de 19 şi 20 decembrie, la Helsinki, Comitetul Executiv al Consiliului Mondial al Păcii a examinat problemele intensificării campaniei pentru interzicerea experienţelor cu arma nucleară, adoptînd următoarele documente:

DECLARAŢIA COMITETULUI EXECUTIV AL CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

Anul viitor mişcarea mondială a partizanilor păcii îşi va sărbători cea de a 10-a aniversare. In legătură cu aceasta, Consiliul Mondial al Păcii va ţine la Stokholm în mai 1959 o sesiune extraordinară.

Chiar de pe acum el poate să facă cu mîndrie bilanţul drumului parcurs.

Mişcarea mondială a partizanilor păcii a ocupat un loc important în rîndul forţelor păcii care au silit războiul să bată în retragere. Ea creşte şi se lărgeşte pe zi ce trece, în timp ce în întreaga lume apar şi se dezvoltă noi forţe ale păcii.

Fiind convins de puterea forţelor păcii, Consiliul Mondial trece cu hotărîre la îndeplinirea sarcinilor care mai trebuie rezolvate. Popoarele continuă să fie ameninţate de un război atomic. Această primejdie este deosebit de puternică în Europa unde se împletesc toate primejdiile unui război nuclear.

Deşi şi-au asumat obligaţia cu privire la demilitarizarea Germaniei, puterile occidentale o transformă într-o importantă forţă militară a Europei. N.A.T.O., din care face parte, a confirmat, nu de mult, hotărîrea sa de a-şi baza întreaga strategie pe folosirea armei nucleare. Pe întregul

teritoriu al Republicii Federale Germane se află deja concentrat astfel de armament.

Situaţia inadmisibilă în care se află Berlinul — rodul acestei politici — sporeşte primejdia în centrul Europei. Pentru securitatea Europei şi pentru pace în întreaga lume se impune lichidarea grabnică a acestei situaţii periculoase.

De aceea Consiliul Mondial al Păcii continuă să ceară, aşa cum a mai făcut în trecut, retragerea tuturor trupelor străine din cele două state germane şi neutralizarea acestor state. Bazele militare înzestrate cu arma atomică, create de Statele Unite pe cele cinci continente, prezintă o primejdie permanentă pentru securitatea popoarelor.

Forţele păcii trebuie să continuie eforturile pentru a sili Statele Unite să-şi retragă trupele de pe teritoriul chinez, Taivanul, să înceteze amestecul lor în treburile interne ale Chinei pentru a înlesni o destindere a încordării în această parte a lumii. Prin acţiunile lor ele trebuie să obţină de asemenea retragerea trupelor străine care se află în Coreea de Sud. Ele trebuie de asemenea să sprijine lupta poporului japonez împotriva bazelor străine, a armei atomice şi a revizuirii pactului de securitate japono-american.

Forţele păcii trebuie să-şi întărească solidaritatea cu popoarele continentului african, care păşesc spre o eliberare definitivă de sub jugul colonial şi în special trebuie să-şi întărească solidaritatea cu poporul algerian, care de ani de zile trăieşte în condiţiile unui război crîncen.

In vaste regiuni ale lumii, ca de pildă în America Latină, popoarele mai suferă de foame în ciuda uriaşelor bogăţii naturale existente.

Ţările occidentale, cu industrie dezvoltată, trec prin serioase zguduiri economice. Militarizarea economiei, piedicile care se pun în calea comerţului internaţional, constituie unele din principalele cauze care împing aceste ţări la crize.

Aceste probleme alarmante nu pot fi rezolvate pe calea intensificării războiului rece şi a cursei înarmărilor.

Prin lupta lor, popoarele trebuie să obţină tratative. Pentru succesul tratativelor este necesar să fie recunoscută existenţa diferitelor regimuri şi să nu se mai pună piedici în organizarea coexistenţei paşnice.

In asemenea condiţii forţele păcii trebuie să-şi continue campania pentru convocarea unei conferinţe la nivel înalt, capabile să ducă la o slăbire a încordării. La această conferinţă trebuie să se examineze un pact de neagresiune între cele două blocuri, dezangajarea militară reciprocă, crearea unor zone denuclearizate, retragerea trupelor străine, lichidarea bazelor militare, interzicerea armei nucleare şi primele măsuri în vederea dezarmării.

Obiectivul acţiunilor popoarelor trebuie să fie acela de a crea o lume în care să nu existe război, iar ştiinţa şi tehnica, puse în slujba vieţii şi păcii, să contribuie la transformarea teritoriilor în care domneşte mizeria, în teritorii ale belşugului şi fericirii.

Biroul Consiliului Mondial al Păcii care se va întruni la 21 februarie la Moscova va examina diferite probleme care interesează toate ţările globului în vederea pregătirii condiţiilor pentru desfăşurarea activităţii viitoare a tuturor forţelor păcii.

CHEMARE PENTRU ÎNCETAREA EXPERIENȚELOR CU ARME NUCLEARE

Conferința de la Geneva cu privire la încetarea experiențelor cu arma nucleară a ajuns într-o fază critică. S-a realizat un progres însemnat: s-a reușit să se ajungă la un acord de principiu cu privire la necesitatea încetării experiențelor și la necesitatea unui acord efectiv acceptabil pentru toți. Dar după două luni de activitate nu au fost încă lichidate obstacolele serioase.

Guvernele Statelor Unite și Regatului Unit continuă să se mențină pe poziția potrivit căreia experiențele trebuie să înceteze numai pe un an. Ca și pînă acum, încetarea experiențelor pe o perioadă mai îndelungată este condiționată de un acord asupra altor probleme ale dezarmării, iar un astfel de acord a fost cu neputință să se realizeze pînă în prezent.

Popoarele doresc ca experiențele să înceteze chiar acum și pentru totdeauna. Ele nu vor să permită ca alte țări să înceapă efectuarea de experiențe în alte regiuni ale lumii, ca de pildă experiențele proiectate de guvernul Francez în Sahara. Popoarele nu vor ierta nici un guvern care prin acțiunile sale, îndreptate spre efectuarea de experiențe, împiedică încheierea unui acord cu privire la interzicerea definitivă a experiențelor.

Succesele care au putut fi obținute pînă în prezent au fost asigurate mai ales datorită presiunii opiniei publice mondiale, presiune care s-a făcut simțită chiar și la conferință. Conferința urmează să-și reia lucrările în ianuarie. Numai eforturile permanente ale popoarelor pot duce la lichidarea obstacolelor.

Consiliul Mondial al Păcii, care cere neîncetat interzicerea totală a armei nucleare și lichidarea tuturor stocurilor ei, cheamă toate organizațiile pacifiste, politice, religioase și sociale din lumea întreagă să exercite presiuni directe asupra participanților la conferință, sub toate formele pe care le vor considera ca cele mai indicate — trimiterea de delegații, mesaje, petiții.

Un acord cu privire la încetarea exploziilor experimentale este cu putință. El, fără doar și poate, ar constitui un prim pas spre lichidarea războiului rece și ar înlesni realizarea unui acord cu privire la dezarmare. Popoarele trebuie să obțină încheierea unui acord cu privire la încetarea experiențelor.

NOTE BIBLIOGRAFICE

EVANGHELIA
Carte liturgică în limba romînă

Osteneala de faţă n-are pretenţia unei lucrări de ştiinţă teologică amănunţită sau generală despre Evanghelie; nici nu rîvneşte să răspundă la toate întrebările puse de această sfîntă carte liturgică. Ci caută să fie numai o notă bibliografică, menită să dea cîteva lămuriri, ce ar putea folosi celor ce se nevoiesc cu diortosirea şi cu editarea cărţilor de sfîntă slujbă, cum şi celor ce doresc să cunoască mai de aproape trîştea acestei sfinte cărţi în graiul romînesc.

In slujba Sfintei noastre Biserici, cărţile Bibliei nu sînt toate folosite într-acelaşi chip. Din Vechiul Testament, numai singură Psaltirea este folosită în întregime la toate Slujbele şi Rînduielile ei, iar celelalte cărţi apar în sfînta slujbă, la Vecernia anumitor zile liturgice, în chip de pericope, alese numai din anumite cărţi, căror pericope li se zice **Parimii.**[1] In schimb cărţile Noului Testament, împărţite în pericope ori zaceale, sînt folosite, toate după rînduiala lor, în toate zilele, în care Ţipiconul prescrie liturghie, ori şi la alte slujbe cu Evanghelie şi Apostol.

Cărţile Testamentului Nou alcătuiesc, în folosirea lor liturgică, două volume deosebite şi după nume şi după cuprins. Unul poartă numele de **Evanghelie,** şi cuprinde cele patru Evanghelii canonice, împărţite în pericope, iar altul **Apostol,** în care aflăm celelalte cărţi ale Testamentului Nou, (afară de Apocalipsă), de asemenea împărţite în pericope. Deci, cărţile întrebuinţate de Biserica noastră în sfintele sale slujbe, al căror cuprins este scos din Sfînta Scriptură, trei sînt la număr: **Psaltirea, Evanghelia** şi **Apostolul.** Acum însă ne oprim numai la Evanghelia folosită de Biserica noastră în limba romînă, — adică de cînd este ea folosită în limba romînă —, rămînînd a iscodi pe celelalte două cu alt prilej.

In lucrările de bibliografie romînească veche, Evanghelia, carte liturgică în grai romîn, apare sub trei nume: Tetraevanghel, Evanghelie şi Evangheliar.[2] Dar Tetraevanghel, vorbind numai de cele în grai romî-

---

1. Mitropolitul Dosoftei al Moldovei a tipărit întîia oară în romînește «Proorociile și Parimii preste an la sărbători și la praznice ce îmblă cu Mineiul»: *Parimii*, Iași 1863, ef. Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia romînească veche*, t. I, p. 263, București 1903. Mai departe vom cita în prescurtare: *B.R.V.*, t. și p.

2. Deosebirile la: Tit Simedrea, *Tetraevanghelul vistiernicului Matiaș*, în *Biserica Ortodoxă Romînă*, LII, 1943, nr. 3-4 și *Extras*.

nesc de dinainte de anul 1682, sînt: **Evangheliarul** (sic!) romînesc, tipărit de Coresi la Braşov, în anul 1561,[3] manuscriptul romînesc nr. 296 — sec. XVII,[4] ms. slav-romîn nr. 497 — anul 1677[5] şi ms. romînesc nr. 4872 — sec. XVII din Biblioteca Academiei R.P.R., încolo toate celelalte sînt, începînd cu Evanghelia tipărită la Bucureşti, în anul 1682,[6] numai Evanghelii.

Avem dovadă că Apostolul (Praxiul) şi Psaltirea, cărţi în grai romînesc, tipărite de Coresi la Braşov în anii 1563 şi 1590[7] nu sînt traduceri noi, ci numai nişte vechi întoarceri din slavoneşte pe romîneşte, făcute în sec. XV-lea poate în mînăstirea Peri din Maramureş drese şi potrivite după graiul vorbit în vremea lui Coresi în sudul Ardealului şi în Ţara Romînească. Dovada se face potrivind Apostolul şi Psaltirea, numite mai sus, cu mss. romîneşti cunoscute sub numele **Codicele Voroneţian,**[8] care cuprinde un crîmpei din Apostol şi **Codicele Scheian,**[9] care cuprinde Psaltirea întreagă, cele nouă Ode şi alte texte. Chiar şi Tetraevanghelul pare a fi scos tot după un izvod maramureşan, cu toate că n-a ajuns pînă la noi un atare izvod. Totuşi se poate spune că **Tetraevanghelul** romînesc, tipărit de Coresi la Braşov în anul 1561, este izvodit după un manuscris asemeni celor două codice numite mai sus, pentru că el «înfăţişează cele mai multe din trăsăturile caracteristice ale traducerilor husite» (sc. maramureşene), pentru că el «...cuprinde încă multe arhaisme şi reproduce textul slavon în aceleaşi traduceri servile, caracteristica traducerilor din vremea husită».[10]

Tetraevanghelul lui Coresi, din anul 1561, este, din punct de vedere literar romînesc, un monument foarte important, dar din punct de vedere al Bisericii el nu poate fi numărat în şirul cărţilor sale liturgice. El poate va fi fost folosit la niscare preoţi ardeleni la sfintele slujbe, dar fără ştirea şi binecuvîntarea Bisericii Ortodoxe, prin ierarhii ei canonici. Cred însă că Bisericii i-a folosit, mai mult decît Tetraevanghelul, altă carte tipărită tot de Coresi la Braşov, în anul 1581, — zic **Evanghelia** sau **Cartea cu învăţătură.**[11] Această carte este, drept vorbind, o Cazanie, care cuprinde tîlcuirea pericopelor evanghelice din duminicile de peste an şi de la cîteva sărbători mai însemnate.[12] Pericopele evanghelice dintr-însa sînt luate din Tetraevanghelul, ed. Braşov 1561, iar tîlcul este al patriarhului Constantinopolului, Ioan XUC Caleca (1334-1347).[13] Dar o tîlmăcire mai îmbunătăţită a acestor pericope apare în **Cazania** lui Varlaam, tipărită la Iaşi în anul 1643.[14] Iar o încă şi mai îmbunătăţită traducere a Evangheliilor este cea din **Noul Testament,** ed. Bălgrad (Alba Iulia) 1648.[15]

3. *B.R.V.*, t. I, p. 43.
4. Ioan Bianu, *Catalogul manuscriptelor romîneşti,* Bucureşti, 1907, t. I, p. 639-640.
5. *Ibidem,* t. II, p. 241.
6. *B.R.V.*, t. I, p. 165 şi 448.
7. *Idem,* p. 9.
8. Ioan Bianu şi R. Caracaş, *Catalog. ms. romîne,* Bucureşti 1913, t. II, p. 170.
9. *Ibidem,* p. 171.
10. Sextil Puşcariu, *Istoria literaturii romîne, Epoca veche.* Sibiu 1930, p. 171.
11. *B.R.V.*, t. I, p. 85.
12 Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură* (1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alex. Procopovici, vol. I (textul), Bucureşti 1914.
13. Vasile Grecu, *Izvorul principal bizantin pentru Cartea cu învăţătură a diaconului Coresi...,* Bucureşti 1939.
14. *B.R.V.*, t. I, p. 137 şi 536.
15. *Ibidem,* p. 165 şi 448.

Pînă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, nu poate fi vorba de o Evanghelie, carte liturgică în limba romînă, folosită în sfintele slujbe cu binecuvîntarea şi din îndemnul Bisericii. Dar se poate zice fără sfială că traducerile lui Coresi au pregătit calea şi că un asemenea izvod de Evanghelie ajunge, în a doua jumătate a acestui veac, la o cotitură hotărîtoare.

Secolul al XVII-lea este veacul marilor voievozi făuritori de cultură şi al marilor cărturari, precum Udrişte Năsturel, Constantin Stolnicul Cantacuzino, fraţii Greceanu, Niculae Milescu şi alţii. În această sută de ani, hotarele înguste ale culturii sud-slave nu mai sînt încăpătoare pentru năzuinţele de cultură ale poporului romîn, tinzînd către noi zori de cultură. Slăbind încă şi respectul pentru limbile socotite sfinte, precum şi împrejurările istorice priincioase, graiul romînesc năvăleşte, cu binecuvîntarea şi silinţele tuturor, în Biserică prin porţile cele mari. Acum limba textelor din cărţile bisericeşti se netezeşte, se rotunjeşte, se subţiază; pierde mult din vigoarea-i «cam sălbatică şi smucită», dar căpătă o însuşire care-i răscumpără toate slăbiciunile şi neajunsurile: limpede cu desăvîrşire, ea poate fi înţeleasă de oricine din neamul nostru.[16] Acum, deci, totul este gata pentru marea aventură.

Urmarea este că în anul 1682 ieşea din teascurile de curînd înfiinţatei tiparniţe din Bucureşti, din porunca şi cu cheltuiala lui Şerban Vodă Cantacuzino şi sub supravegherea mitropolitului Teodosie, **Evanghelia** în grai romînesc, pentru prima oară în chip oficial, după ce, cu treizeci şi patru ani mai înainte, mitropolitul Ardealului, Simion Ştefan care se străduise să închege o limbă literară comună tuturor romînilor, izvodise, mai ales după grecește, şi tipărise în anul 1648 Testamentul Nou în romînește.

Deci **Evanghelia romînească, ed. Bucureşti 1682,[17] este cea dintîi ediţie în limba romînă a acestei sfinte cărţi; ea este tipărită cu binecuvîntarea Bisericii şi introdusă oficial în sfînta slujbă.** Aşa pătrunde la noi cuvîntul Mîntuitorului în altar, înveşmîntat în grai romînesc şi se aşează pe sfînta Masă, — acolo unde pînă aci numai cuvînt rostit într-una din cele două limbi socotite sfinte, greaca şi slava, era îngăduit.

Adevărat, şi Tetraevanghelul ed. Braşov 1651 este o Evanghelie, care se deosebeşte de cea din Bucureşti, din anul 1682, numai prin chipul cum este împărţit, pentru nevoile liturgice, cuprinsul celor patru evanghelii canonice. Dar Tetraevanghelul acesta n-avea binecuvîntarea Bisericii; era o carte ce nu putea fi îmbrăţişată de-a dreptul şi pretutindeni... Chiar preoţii din Ardeal, cei mai mulţi dintre ei, o respinseră; iar dincoace de Carpaţi nici nu putea fi vorba de primit.[18]

Evanghelia ed. Bucureşti, 1682 este în adevăr prima noastră Evanghelie, carte liturgică în grai romînesc, «întocmită nu după zaceale, ca la slavi, ci ca la greci, cu extrase deosebite pentru fiecare zi, începînd cu ziua întîia de Paşti».[19] Dar este oare şi o tîlmăcire nouă? Nu care cumva reproduce, îndreptîndu-l, un izvod mai vechi?... Unii cărturari pretind că această Evanghelie împrumută textul evangheliilor din **Testamentul Nou,**

16. *Ibidem,* p. 261.
17. *Ibidem,* p. 246.
18. N. Iorga, *Istoria literaturii romînești,* Bucureşti, ed. II, 1925, v. I, p. 180.
19. Avxentie Stadniţki, *Gavriil Banulescu-Bodoni, Exarh Moldo-Vlahiskij (1808-1812) i Mitropolit Kişinevskij (1813-1821).* Chişinău 1894, p. 352.

ed. Bălgrad 1648;[20] alţii însă spun că este numai îndreptat după acel izvod.[21] Nici în prefaţa Evangheliei însăşi, cercetînd-o, nu prea se află mare lucru; dar cercînd prefaţa Apostolului, ed. Bucureşti, 1683, aflăm că Evangheliile, Faptele Apostolilor şi Epistolele sfinţilor Apostoli, apărute în aceste din urmă două ediţii, — «Aceste trei părţi ale dumnezeeştii Scripturi cea Noao... prin porunca şi cheltuiala noastră», — zice Şerban Vodă Cantacuzino —, «se-au tălcuit[22] pînă la săvîrşit şi se-au pus în tipografiia».[23] Aşadar, **textul Evangheliei, ed. Bucureşti 1682**, este un text tradus din nou şi nu că ar fi luat din Noul Testament ed. 1648.

În privinţa asemănărilor dintre aceste două izvoade, fiecare pretinzînd că sînt tîlmăciri noi după elinie, iar nu împrumuturi după altele mai vechi, ne lămurim lesne dacă ţinem seama de faptul că asemenea asemănări sînt firești între aceleaşi texte, tîlmăcite de traducători deosebiţi din aceeaşi limbă într-o aceiaşi limbă. Şi sînt firești nu numai pentru secolul al XVII-lea şi nici numai pentru tîlmăciri în limba romînă, ci şi pentru traduceri în limba altor neamuri. De pildă, între textul **Luca** XVIII, 10-14 (adică pericopa evanghelică ce se citeşte la noi în duminica vameşului şi fariseului) tradusă în franţuzeşte de LOUIS SEGOND[24] şi cel tradus în aceeaşi limbă de M. J. Lagrange,[25] asemănarea este atît de mare încît nu s-ar putea zice că stau faţă-n faţă un calvin şi un catolic. Şi că o asemenea ispravă se petrece în secolul al XX-lea, într-o limbă uimitor de nuanţată, ca cea franţuzească, ajunsă la desăvîrşire, şi între versiunile a două confesiuni creştine în necontenită dispută, cum ar fi putut traducătorii romîni din secolul al XVII-lea să întoarcă pe romîneşte acelaşi text, fără să se asemene unul cu altul? Şi cum să nu se asemene unul cu altul, cînd metoda lor de tîlmăcire e aceeaşi,, — o metodă mecanică «traducînd cuvinte nu fraze»;[26] **verbum de verbo;** şi cînd «pentru îngustimea limbii rumîneşti (cuvintele elineşti) nu pot veni la tîlmăcit», după cum se tînguia la 1698 logofătul Şerban Greceanu».[27] Prin urmare, asemănarea tîlmăcirii din Evanghelia ed. Bucureşti, cu izvoade romîneşti mai vechi se înţelege, şi nu poate duce la încheierea lui Ştefan Ciobanu.[28]

Aşadar în cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Biserica noastră avea cele patru evanghelii traduse din nou în romîneşte în Evanghelia ed. Bucureşti 1682. Atunci, ce era mai firesc decît ca această tîlmăcire să fie luată şi de **Biblia** tipărită numai cu şase ani mai tîrziu la Bucureşti, în anul 1688, patronată de acelaşi voevod, cu binecuvîntarea patriarhului Ierusalimului, Hrisant şi sub supravegherea aceluiaşi mitropolit, Teodosie?[29] Totuşi lucrurile s-au petrecut într-alt chip: **Textul evangheli-**

---

20. Ştefan Ciobanu, *Istoria literaturii romîne vechi,* vol. I, Bucureşti 1947, p. 300.
21. N. Iorga, *op. cit.,* p. 396.
22. Übersetzen cf. H. Tiktin, *Dicţionar German-Romîn,* Bucureşti 1903, *suo voce.*
23. *B.R.V.,* t. I, p. 261.
24. Louis Segond, *La Sainte Bible, Nouveau Testament,* Paris 1919, p. 75.
25. M. J. Lagrange, *Évangile selon Saint Luc,* Paris 1921. p. 275-278.
26. Sextil Puşcariu, *op. cit.,* p. 71.
27. *B.R.V.,* t. I, p. 368.
28. Dacă se compară textul Evangheliei, ed. Bucureşti 1682, cu vechile izvoade, se va vedea că acest text e mai apropiat în vocabule şi ziceri, de pildă de Cartea cu învăţătură a Diaconului Coresi, tipărită în 1581, decît de Testamentul Nou din 1648. Aşa, Evanghelia 1682 are, ca în numita Carte, *mitarnic,* nu vameş (Luca XVIII, 10); sau ca în *Tetraevanghelul* lui Coresi: «*şi făr' de dănsul nemica fu, ce fu*» (Ioan I, 2) etc.

ilor din Biblie ed. Bucureşti, 1688, nu este la fel cu cel din Evanghelia, ed. Bucureşti, 1682, ci reprezintă altă traducere. Pentru dovedire aducem următoarele texte:

EVANGHELIA DIN 1682	BIBLIA DIN 1688
Ioan I, 2-6.	
«De-nceput cu Dumnezău. Toate pren-trînsul fură, şi făr' de dînsul nimica fu, ce fu. Întru dănsul viiaţa era şi viiaţa era lumină oamenilor. Şi lumina întru întunearec luminează şi întunearecul nu cuprinde».	«Acesta era de-nceput către Dumnezău. Toate prin El s-au făcut şi fără de el s-au făcut nice una carea s-au făcut. Întru el viaţa era şi viaţa era lumina oamenilor. Şi lumina întru întunearec luminează şi întunearecul pre ea nu o apucă».
Ioan, V, 14-15.	
«Acela era făclie arzînd şi luminînd, iar voi aţi venit să vă bucuraţi într-un ceas întru lumina lui».	«Acela era luminătorul ceala ce ardea şi lumina, iar voi aţi venit să vă bucuraţi către un ceas întru lumina lui».
Ioan, XIII, 31-32.	
«Acum se-au proslăvit fiul omenesc şi Dumnezău se-au proslăvit întru el. Iarî deacî se-au proslăvit Dumnezău întru el şi Dumnezău va proslăvi pre el întru sine şi numai decît va proslăvi pre el».	«Acum s-au slăvit fiul omenesc şi Dumnezău s-au slăvit întru el. De vreame ce Dumnezău s-au slăvit întru el şi Dumnezău va slăvi pre el întru dînsul şi îndată va slăvi pre el».

După cum se vede, textul evangheliilor din Biblia, ed. Bucureşti 1688, este o nouă întoarcere din greceşte pe romîneşte, după cum spune şi Hrisant, patriarhul Ierusalimului în scrisoarea către Domn: «Scriptura cea nouă... o ai tălmăcit în limba romînească.[30] Care tîlmăcire se deosebeşte, după cum se vede mai sus, de cea din Evanghelia ed. Bucureşti 1682.

De bună seamă, tîlmăcirea în grai romînesc şi tipărirea **Bibliei din 1688,** este lucru mare, făcut cu «multă nevoinţă şi destulă trudă». În evangheliile din această Biblie sînt pagini de rară frumuseţe şi în textul ei se simte un ritm, o muzicalitate, care adesea ori se apropie de ritmul şi muzicalitatea versurilor,[31] totuşi **Evangheliile, cărţi liturgice, ce s-au editat după anul 1688 în limba romînă, n-au mers după izvodul Bibliei tipărite în acest an, ci, fapt însemnat, împrumută, firește, îmbunătăţindu-l de la o ediţie la alta, izvodul Evangheliei ed. Bucureşti, 1682.**

În adevăr, **Evanghelia** romînă-greacă ed. Bucureşti 1693,[32] care apare numai după cinci ani de la tipărirea Bibliei din 1688, nu împrumută textul evangheliilor apărut în această Biblie, ci ia **tale quale** izvodul Evangheliei ed. Bucureşti 1682.

---

29. *B.R.V.*, t. I, p. 281-291.
30. *Ibidem,* p. 289.
31. Ştefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 308.
32. *B.R.V.*, t. I, p. 328.

Tot așa se petrec lucrurile și cu Evanghelia, ed. Snagov 1697 (zisă a lui Antim), «acum a doua oară tipărită și **diortosită cu mai multă nevoință (subl. noastre)...** de smeritul între ieromonahi Antim Ivireanul»,[33] pentru că nu reproduce izvodul din Biblia din 1688, ci diortosește «cu mai multă nevoință» după alt izvod, care nu-i altul decît cel din Evanghelia greacă-romînă din 1693, tipărită tot de Antim Ivireanul și care la rîndul ei este după Evarghelia din 1682, precum am spus mai sus. Iată spre încredințare aceleași texte citate mai sus, așa cum apar în Evanghelia ed. Snagov 1697, spre a fi comparate cu ed. București 1682 și cu Biblia 1688:

Evanghelia, ed. Snagov, 1697. Ioan I, 2-6: «Acesta era la început la Dumnezeu. Toate printr-însul s-au făcut și fără de dînsul nimic nu s-au făcut, ce s-au făcut. Întru dînsul viața era și viața era lumina oamenilor. Și lumina întru întunearec luminează și întunearecul nu o au cuprins».

Ioan V, 14-15: «Acela era făclie arzînd și luminînd, iar voi ați vrut să vă bucurați întru un ceas întru lumina lui».

Ioan XIII, 31-32: Acum s-au proslăvit fiul omenesc și Dumnezău s-au proslăvit întru el. Iar deacă s-au proslăvit Dumnezău întru el și Dumnezău v-a proslăvi pre el întru sine și îndată îl va proslăvi pre el.

M-am oprit mai mult la acest izvod, pentru că diortosirea lui, nemerit făcută de Antim, va rămîne temei și dreptar pentru toate edițiile următoare ale Evangheliilor, ce vor fi tipărite în tipografiile din București, de acum și pînă în secolul al XIX-lea, — pînă la edițiile cu literă latină, se înțelege cu îmbunătățirile de vocabular și topică ce se vădesc de la o ediție la alta.

Ediția următoare este «**Evanghelia**» ed. București 1723.[34] Mai înainte de această ediție, Antim va scoate, în anul 1703, de sub teascurile tiparniței din București un **Testament Nou**[35] în format mic. Izvodul evangheliilor din această carte este, neschimbat, cel din Biblia ed. București, 1688, iar diortositorul Evangheliei din 1723, popa Stoica Iacovici, nu știe nimic de acest Testament Nou, pentru că ediția lui împrumută fără schimbare textul Evangheliei, ed. Snagov 1697.

De asemenea nici textul **Evangheliei** ed. București 1742,[36] tipărită și diortosită tot de popa Stoica Iacovici, nu se deosebește întru nimic de ediția din 1723. **Calea aceasta o vor urma toate edițiile Evangheliei cu literă cirilică ce vor apărea de aici înainte în tiparnițele de la București.** Pentru aceasta osteneala de față nu se va opri asupra acestor ediții nici decum, de oarece nu aduc nimic nou care face să fie vădit.

Evanghelia, tipărită la Rîmnic, în anul 1746,[37] cu binecuvîntarea episcopului Climent, este o ramură nouă, odrăslită din trunchiul izvodului de la 1682. Diortositorul ei, ierodiaconul Lavrentie din Hurezi, spune cititorului în epilog următoarele cuvinte, ce face să fie reținute: «... de vei potrivi, zice, el, această sfîntă Evanghelie cu niscare izvoade grecești, tipărite mai dinainte, să știi că pe multe locuri nu să va potrivi la cuvinte, pentru că eu am urmat tîlmăcirei izvodului părintelui Damaschin episcopul, dascălul cel mare, alcătuit după tîlcul lui Teofilact, și pînă n-am citit și

33. *Ibidem,* p. 343 și poarta.
34. *Idem,* t. II, p. 21.
35. *Idem,* t. I, p. 448.
36. *Idem,* t. II, p. 60.
37. *Ibidem,* p. 88.

tîlcul, n-am așezat fiește care cuvînt».[38] Iată un chip de diortosire, cum am zice azi, științific: Lavrentie pune în față **Tîlcuirea evangheliilor** de TEOFILACT al Bulgariei, tîlmăcită în romînește de episcopul Buzăului, Damaschin (1702-1708) și pentru fiecare cuvînt, înainte de a-l primi în diortosirea sa, se sfătuiește cu numitul **Tîlc.**

În depozitul Bibliotecii Academiei R. P. R. sînt mai multe copii (opt) după traducerea lui Damaschin, eu însă am cercetat pe cea care are dată certă: ms. Nr. 599 din 1739[39] și am dovedit că tîlcuirea are, firește, și textul evangheliilor pe care le tîlcuiește. Aceste texte însă nu sînt luate din Biblia din 1688, ci, se poate zice, este o diortosire a izvodului din Evanghelia ed. Snagov 1697. In tot cazul versiunea lui Damaschin, chiar dacă este traducere din nou, e mult mai aproape de Evanghelia din 1697, decît de Biblia din 1688. Iată dar, în prima decadă a secolului (adică timpul cînd Damaschin face traducerea), Biblia ed. București 1688, la a cărei făurire luase parte și Damaschin,[40] era uitată chiar de un cărturar de talia lui.

Să ne întoarcem acum la Evanghelia ed. Rîmnic 1746. Din cele spuse de Lavrentie în epilogul acestei sfinte cărți, s-ar părea că el ia, așa cum l-a aflat, izvodul lui Damaschin. Dar potrivind textul său cu al «dascălului cel mare», se bagă de seamă că Lavrentie primește foarte multe din înnoiturile lui Damaschin; dar nu pe toate. Aceasta se vădește chiar din primele cuvinte: Damaschin scrie: «**Intru** început era cuvîntul...»[41] (Ioan I, 1), dar Lavrentie diortosește: «**La** început era cuvîntul»; ca în Evanghelia lui Antim. Zicerea din Epilog, că «pînă n-am cetit și tîlcul, n-am așezat și fiește care cuvînt», trebuie înțeleasă că el îndrepta un izvod mai vechi controlîndu-l cuvînt de cuvînt după izvodul lui Damaschin, și acolo unde credea că acesta a nemerit mai bine, se ia după dînsul. Am arătat mai sus că izvodul lui Damaschin se înrudește cu al lui Antim.

Așadar, Lavrentie avea în față izvodul lui Antim, pe care-l diortosea după Damaschin; se poate deci zice că Evanghelia ed. Rîmnic 1746, este roada ostenelelor a doi mari cărturari, Antim și Damaschin, culeasă și înjitnițită în această Evanghelie de Lavrentie. Iar diortosirea lui Lavrentie, ca și tîlmăcirea lui Damaschin, dovedește încă și mai vîrtos că în nici o Evanghelie editată după 1688, nu s-a împrumutat izvodul evangheliilor din Biblia apărută în acel an, și nici măcar nu s-a făcut vreo diortosire după el.

Diortosirea Evangheliei ed. Rîmnic 1746, stă în înlocuirea de cuvinte, părute a întoarce mai bine pe romînește noimele originalului (Damaschin traduce **Tîlcul** lui Teofilact din slavonește), în folosirea deasă, chiar prea deasă, a pronumelor și în schimbarea flexiunilor anumitor verbe. Într-acest chip, ediția Rîmnic 1746 se înfățișează într-o formă mai bogată decît cea din 1697. Pentru aceasta textul acestei Evanghelii, căreia i s-ar putea zice Evanghelia Antim-Damaschin, a fost primit în toate Evangheliile ce s-au editat după ea în tiparnițele de la Rîmnic, Iași, Buda, Neamț, Sibiu și chiar în cele tipărite la București cu literă latină pînă în 1941 în tipo-

38. *Ibidem,* p. 92.

39. Ioan Bianu și R. Caracaș, *op. cit.,* t. II, p. 364.

40. Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu, Ștefan Lupșa și Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii Romîne,* București 1958, t. II, p. 186.

41. *Ms.* romîn nr. 599, Biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne, fol. 209; cf. și mai sus p.

grafia cărţilor bisericeşti, bineînţeles cu mici îmbunătăţiri de la o ediţie la alta, fără însă a schimba urzitura de la 1682.

Rezumînd cele spuse pînă acum, drept încheiere vom zice că **Evanghelia,** carte liturgică în limba romînă, şi-a urmat drumul deschis la 1682, fără căutare la izvodul evangheliilor din Biblia ed. Bucureşti 1688, ed. Blaj 1795, ed. Sanctpeterburg 1818 (simplă reeditare după Blaj) Sibiu 1856-1858, sau Bucureşti 1914 şi 1936. Tîlmăcită şi tipărită cu binecuvîntarea Bisericii pentru întîia dată în grai romînesc, la 1682, dreasă şi potrivită după alte izvoade mai vechi, Evanghelia a continuat să se tipărească în zeci de ediţii, cu textul îmbunătăţit de la o ediţie la alta, fără să se abată de la vechea cărare şi fără să piardă acel nu ştiu ce iz atît de olăcut care face ca cuvîntul Mîntuitorului sub acoperămîntul vechiului nostru grai bisericesc, să mişte inima şi să pătrundă în gînd mai adînc dacă ar fi gătit cu toate podoabele limbii literare a veacului nostru. «Laudă pentru aceasta se cuvine, cum zicea marele mitropolit Andrei Şaguna, acelora care au altoit întîia dată cuvîntul Domnului în pom romînesc. Cei de mai tîrziu, toţi au îndreptat şi au preînnoit, unde şi unde, numai ceea ce izvoditorii cei dintîi, năimiţi ai unui veac, n-au putut îndrepta. Limba e ca un pom verde: ramurile bătrîne şi fără sevă se usucă şi cad, dar odrăslesc mlădiţe tinere şi cresc. Frunza se vesteşte şi cade, dar alta nouă curînd îl împodobeşte. Toate ale lui se fac şi se prefac, numai tulpina rămîne pururi aceeaşi...»

† *TIT SIMEDREA*

VARLAAM MITROPOLITUL ȚĂRII ROMINEȘTI, PĂRINTELE TIPOGRAFIEI BUCUREȘTENE (1672-1679)

In a doua jumătate a veacului al XVII-lea s-au format în Țara Romînească două partide boierești: unul al *Cantacuzinilor* și celălalt al *Bălenilor*. Primul, numit și partidul «*postelnicești*lor», se compunea din familia postelnicului *Constantin Cantacuzino* și din familiile înrudite cu ea. Dispunea de o însemnată avere, ceea ce l-a făcut, ca de multe ori, să aibă cuvînt hotărîtor în numirea și scoaterea domnilor și în alte probleme politice de seamă ale țării.

Cel de al doilea partid, își luase numele de la marele ban *Gheorghe Băleanu*. In rîndurile lui, în afară de boieri băștinași, se aflau și mulți greci. Din această pricină era socotit străin de interesele țării, în timp ce cel dintîi, deși condus de Cantacuzini, tot greci — veniți mai de mult în țară —, era socotit că reprezintă partida națională.

Aceste partide trăiau în veșnică dușmănie. Căutau să ridice domni din rîndurile lor și în timpul cît erau la putere persecutau crunt pe opoziționiști. Raporturile dintre ele încep să se înăsprească mai ales din prima domnie a lui *Grigore Ghica* (1660-1664). Acest voevod, la îndemnul vornicului *Stroe Leurdeanul* — din partidul Bălenilor —, face greșala și ucide, la mînăstirea Snagov, — fără judecată —, pe postelnicul Constantin Cantacuzino, în ziua de 20 decembrie 1663. Acest fapt va «influența istoria Țării Romînești mai bine de un deceniu și jumătate, pînă sub domnia lui Șerban Cantacuzino». Căci urmașii postelnicului s-au străduit din toate puterile să arate că el a fost nevinovat, cum a și fost de altfel. Această crimă a ajuns în judecata divanului domnesc de mai multe ori. Și domnii din acele vremuri, influențați, desigur, de partidul care era la putere, au socotit pe cel ucis, cînd vinovat, cînd nevinovat. Din toate acestea a rezultat o «serie întreagă de persecuțiuni, de confiscări de moșii, de schingiuiri și chiar execuții», care au durat timp destul de îndelungat. [1]

De astfel de turburări n-a fost scutită nici Biserica țării. Fiecare din cele două partide căuta să-și asigure și sprijinul moral al întîistătătorului ei, mitropolitul Ungro-Vlahiei. Incă de la 1668, Cantacuzinii susținuseră candiatura lui *Teodosie* Argeșanul. [2]. Cît timp aceștia au fost atotputernici, Vlădica Teodosie s-a menținut în scaun și, împreună cu alte fețe bisericești ale vremii, a dat un act prin care se susținea nevinovăția postelnicului Constantin Cantacuzino.

In anul 1672 însă, cînd partidul Bălenilor ajunge iar la putere, *Grigore Ghica*, protejatorul lor, domn pentru a doua oară în Țara Romînească (1672-1673), îl scoate pe Teodosie din scaun «cu mare necinste» și-l trimite «la zatocenie, aruncîndu-i multe prihăni». In locul său, Grigorie Vodă încearcă mai întîi să mute pe episcopul *Varlaam* de la Rîmnic, dar acesta, neprimind, pune pe romînul *Dionisie*, egumenul Mînăstirii

---

1. Pentru aceste partide și certurile dintre ele, să se vadă: Radu Popescu, *Istoriile Domnilor Țării Romînești*, ed. N. Simache și Tr. Cristescu, Ploești 1943, p. 151 și urm; Stoica Ludescu, *Istoria Țării Romînești*, ed. N. Simache și Tr. Cristescu, sub titlul: *Letopisețul Cantacuzinesc*, Buzău 1942, p. 174 și urm.; A. D. Xenopol, *Istoria Romînilor din Dacia Traiană*, ed. III, îngrijită de I. Vlădescu, vol. VII, București (1929), p. 179-204; N. Iorga, *Istoria Romînilor*, VI (Monahrhii), București 1938, p. 247-280; C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*. III, 1, ed. II, București 1944, p. 115-127; 157-158; *Istoria R.P.R.*, sub redacția acad. Mihail Roller, București, 1952, p. 209.

2. Vezi Diaconul Nic. M. Popescu, *Dionisie Mitropolitul Ungrovlahiei (24 iunie—24 decemvrie 1672)*, București 1914, p. 5-6.

Radu Vodă din București. După cîteva luni de la înscăunare, acesta moare și pe tronul mitropolitan, același Grigorie Vodă aduce de astădată «cu sila» pe *Varlaam* Rîmniceanul. Acesta păstorește pînă în primăvara anului 1679, cînd e scos de *Șerban Cantacuzino* (1678-1688). Acum partidul Cantacuzinilor, în frunte cu Domnul, dă scaunul vlădicesc iarăși lui *Teodosie,* favoritul lor, sub conducerea căruia biserica munteană pășește în cel de al XVIII-lea veac.

Aceștia sînt mitropoliții care au condus Biserica Țării Romînești în timpul cînd rivalitatea dintre cele două partide era la culme și care, în păstoria lor, au fost, oarecum, stingheriți de certurile din țară. Unele știri despre Vlădica *Teodosie* am prezentat cu alt prilej în paginile revistei *Studii Teologice,*[3] iar despre mitropolitul *Dionisie* s-a scris cu peste patruzeci de ani în urmă un te-
meinic studiu în revista *Convorbiri literare.*[4] În cele ce urmează, voi încerca să prezint viața și faptele mitropolitului *Varlaam,* căruia — cum se va vedea — luptele din acel timp i-au pricinuit multe greutăți.

VIAȚA MITROPOLITULUI VARLAAM. Mitropolitul Varlaam al Țării Romînești, pe care unii încă îl mai confundă cu Varlaam al Moldovei († 1657),[5] este al doilea șezător pe scaunul Ungro-Vlahiei care poartă acest nume.[6] Cel dintîi, cum se știe, a păstorit la Tîrgoviște către jumătatea celui de al XVI-lea veac.[7] Varlaam cel de al doilea era de neam romîn, foarte probabil de prin părțile orașului Pitești, fiind născut, după unii în satul *Moșoaia,*[8] cum pare să ne încredințeze, de altfel, și multele sale legături cu diferite persoane de prin satele din sudul fostului județ Argeș și din nordul fostelor județe Olt, Teleorman și Vlașca.[9]

1. Chipul mitropolitului Varlaam de pe zidul Schitului Strihareț.

Anul nașterii nu i se cunoaște, dar dacă în 1670, cînd a fost ales episcop de Rîmnic, a avut cel puțin 40 de ani, vîrsta cerută de canoane pentru a putea fi episcop,[10] se poate presupune că el s-a născut în jurul anului *1630.* De asemenea, nu se știe nimic despre familia sa, căci actele în legătură cu el — destul de multe, de altfel — ajunse pînă la noi, nu amintesc pe nimeni din neamul său. Ținînd seama însă de însemnatele sume ce a cheltuit cu procurarea unora din proprietățile sale, cu ridicarea cîtorva lăcașe

3. Preotul Niculae Șerbănescu, *Mitropolitul Teodosie al Țării Românești (1668-1672; 1679-1708),* în rev. *Studii Teologice,* IV (1952), nr. 5-6, p. 330-351.

4. Diaconul Nic. M. Popescu, *op. cit.*

5. Vezi *Studii și comentarii de istorie și linguistică,* București 1947, p. 59; *Analele Romîno-Sovietice,* nr. 5/1947, p. 821; Acad. P. Constantinescu-Iași, *Relațiile culturale ruso-romîne în trecut,* București 1954, p. 136, 143; același, *O prietenie de veacuri,* București 1957, p. 49.

6. Acest lucru este arătat și de unele pomelnice. Vezi, de pildă, Acad. R.P.R., *Ms. r. nr. 2101. (Pomelnicul Sf. Mitropolii din Tîrgoviște, leat 7205),* f. 12, v; *Ms. r. nr. 3722 (Pomelnicul mînăstirii Cîmpulung,* 1710), f. 7, v; C. Erbiceanu, *Sobornicul sau pomelnicul Mitropoliei Ungro-Vlahiei,* în rev. *Biserica Ortodoxă Română,* XIV (1890-1891), p. 69.

7. Întîlnit pentru prima dată în acte, la *28 iulie 1536* și decedat, probabil, către sfîrșitul anului *1544* (vezi Preotul Niculae Șerbănescu, *Mitropolitul Anania,* în rev. *Glasul Bisericii,* IX (1950), nr. 11-12, p. 36-37.

8. Cf. *Raportul Nr. 11* din 5 februarie 1941 al arhim. *Emilian Popescu,* starețul Schitului *Trivalea,* către exarhul mînăstirilor din Eparhia Argeșului, cuprinzător de date istorice privitoare la acest schit; precum și comunicarea scrisă a protos. *Nectarie Anghel,* starețul Schitului *Strihareț* de la Slatina, ctitorit tot de mitropolitul Varlaam. N. Iorga afirmă că ar fi fost *„moldovean",* fără a arăta, însă, pe ce se sprijină (vezi *Istoria Bisericii Românești,* I, ed. II, București 1929, p. 381). Că Varlaam a fost romîn, spune el însuși în prefața lucrării *Cheia Înțelesului,* unde de mai multe ori vorbește de *„neamul mieu rumănesc"* și de *„limba noastră rumănească"* (vezi Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia romînească veche, 1508-1830,* I, București 1903, p. 220).

9. Să se vadă mai jos capitolele despre activitatea lui Varlaam, ca mitropolit și ca proinmitropolit.

de cuvioșie, cu călătoriile în Rusia și la Locurile Sfinte, precum și de însemnatele danii ce a făcut pe la unele mînăstiri și biserici, se poate presupune că el se cobora dintr-o familie cu oarecare stare materială.

VARLAAM CĂLUGĂR LA COZIA. CULTURA LUI. Date despre prima parte a vieții sale nu se cunosc. Se poate bănui însă, că, trăind pe meleagurile Argeșului, a putut cunoaște pe viitorul mitropolit al Țării Romînești, *Teodosie,* ieșit și el dintr-o familie trăitoare în vreun sat de pe valea Oltului de sub munte.[11] Între amîndoi se leagă o strînsă prietenie, care, după trecere de ani, va fi dată la iveală mai ales prin atitudinea lui Varlaam față de Teodosie. Firi înclinate spre evlavie, cei doi prieteni, la o dată necunoscută acum, au purces să îmbrace îngerescul chip în ctitoria lui Mircea cel Bătrîn de peste Olt, de la *Cozia.*[12] Vorbind despre sine, mitropolitul Varlaam spune că «*den tînără vîrstă*» a «*poftit chipul călugării*», pe care l-a «*și luat în sfînta mănăstire Coziia*».[13]

Pășind în acest voevodal lăcaș de cuvioșie, cu veche tradiție de cultură și care, în trecut, dăduse țării mai mulți ierarhi, tînărul Varlaam va fi căutat să-și însușească știința de carte cîtă se va fi făcut în mînăstire și-și va fi petrecut timpul de trăire duhovnicească, așa cum se cade unui călugăr. Interesul ce-și va fi dat pentru cîștigarea de cunoștințe de carte reiese, cred, pe deoparte, din scrisul său citeț și corect, în ceea ce privește caligrafia,[14] iar pe de alta, din grija ce mai tîrziu va purta răspîndirii cărții în popor, înființînd prima tipografie din București.

Dacă lectura «*vel d(i)ac*» din partea finală a iscăliturii sale pusă pe un act din *8 iunie 1663,* aflat azi în fondul de documente al Mînăstirii *Dintr-un lemn* de la *Arhivele Statului* din București[15] este exactă, atunci el, parte din timpul cît a stat la Cozia — chiar și cînd era stareț —, a fost mai marele diecilor. Și acest lucru implică iarăși știință de carte, pe care sînt încredințat că Varlaam a avut-o. Unele acte din vremea sa, în legătură cu mînăstirea Cozia, sînt scrise de el. Litera lor este asemănătoare, fiind frumoasă și citeață, iar linia dreaptă.[16] Toate acestea vădesc, desigur, preocupările sale cărturărești.

Sînt indicii că el știa, într-o oarecare măsură, și *grecește.* Astfel, pe un act din 15 *aprilie 1665,* scris de el, adaugă sub propria-i semnătură următoarele cuvinte în grecește: „καὶ ἀρχημανδρήτης τῆς Κοζίας".[17]

VARLAAM STAREȚ LA COZIA. Activitatea sa l-a impus în ochii viețuitorilor din ctitoria Bătrînului Mircea și în atenția conducerii bisericești de atunci, și, «*după rînduiala sfintei mînăstiri*», precum însuși mărturisește, l-a «*ajuns rîndul de a și egumenit*».[18] Pe temeiul prevederilor așezămîntului călugăresc, privitor la alegerea stareților, observat neîntrerupt în mînăstire încă din secolul al XVI-lea, monahii cozieni au așezat în fruntea lor pe ieromonahul *Varlaam,* a cărui metanie, cum s-a arătat, era în acest sfînt lăcaș.

Rînduirea lui la conducerea mînăstirii Cozia s-a făcut între *13 februarie 1663,* cînd era stareț aici, ieromonahul *Anania*[19] și *24 aprilie 1663,* cînd în ctitoria lui Mircea

---

10. Vezi Nicodem Milaș, *Dreptul bisericesc oriental,* București 1915, p. 214.

11. Părintele *Romul Moldovan* din Veștem, în articolul: *„Apelativul „Veștemeanul", ce s-a adaus la numele mitropolitului Teodosie, este pe deplin îndreptățit",* publicat în volumul omagial scos de *„Telegraful Romîn",* pentru sărbătorirea mitropolitului Nicolae Bălan, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de activitate bisericească (1905-1955), Sibiu 1956, p. 385-395 și d-na *Marina Vlasiu* în articolul: *„Teodosie Veștemeanul de origine transilvană, vîlceană sau argeșeană?",* publicat în rev. *Mitropolia Ardealului,* an. III (1958), p. 202-212, încearcă să dovedească fără a putea convinge însă, că mitropolitul Teodosie a fost ardelean. Ambele articole, socotite de autori a fi un răspuns la un mai vechi studiu al meu, privitor la acest ierarh și la pretinsa sa origină transilvană n-aduc nimic nou, întru lămurirea problemei, ci se pierd, doar, în generalități inutile.

12. Intr-un pomelnic al Mînăstirii *Argeș,* prescris de *Petrache Giurca Rîmniceanul* la 1785, se arată că mitropolitul Varlaam era *„cozian"* (Arhiv. Stat., *Condica nr. 743,* f. 11, v). Același lucru se arată și într-un alt *pomelnic slavon* al acestei mînăstiri, întocmit, probabil în vremea igumeniei ierom. *Ghenadie* (1687-1716) și păstrat azi în *Condica nr. 742* a Arhivelor Statului din București, f. 4, v.

13. *Așezămîntul* pentru Mînăstirea *Trivalea,* făcut la 15 noiembrie 1702 (Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea, pach. I, doc. 1).*

14. Să se vadă, de pildă, semnătura sa, păstrată în următoarele acte: Arhiv. Stat., *M-rea Dintr-un lemn,* pach. XLIV, doc. 12 (8 iunie 1663); *M-rea Cîmpulung,* pach. LXII, doc. 40 (15 apr. 1665); Acad. R.P.R., *doc. CCI/31* (18 iunie 1669); Acad. R.P.R., *doc. CCXCIX/11* (11 ianuarie 1689); *CCCXXXVI/8* (25 mai 1696); Arhiv. Stat., *Mitropolia București,* pach. XCIX/77 și 78 (acte din 6 febr. și 8 iunie 1702).

15. Pach. XLIV, doc. 12.

16. Vezi, de pildă, Arhiv. Stat., *M-rea Cîmpulung,* pach. LXII, doc. 40, și *M-rea Dintr-un lemn,* pach. XLIV, doc. 12.

17. Arhiv. Stat., *M-rea Cîmpulung, pach.* LXII, doc. 40.

18. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. I, doc. 1.

19. Arhiv. Stat., *Condica nr. 712* (M-rea Cozia), f. 282.

Vodă stărețea «*părintele egumen Varlaam*».[20] In această ultimă zi *Grigore Ghica,* Domnul Țării Romînești volnicește pe «oamenii» Mînăstirii Cozia, fiind stareț ieromonahul *Varlaam,* să ia dijmă de pe mai multe moșii ale mînăstirii, din orice bucate s-ar face pe ele și «din suhaturi..., precum iaste obicéiul».[21]

In vara aceluiași an — *1663* —, ieromonahul *Varlaam* cozianul, în ziua de *8 iunie,* schimba niște țigani cu maica Maria stareța Mînăstirii *Dintr-un lemn* fiind de față și «*părintele piscupul Ignatie de la Rîmnic*»;[22] iar la *23 iulie* da o țigancă Stana pe alta a lui Stoian cupețul.[23]

In ziua de *8 ianuarie 1664, Dragomir* și fratele său *David,* nepoții lui *Manea Vornicul Pîrșanul,* ctitorul Mînăstirii *Mușătești* «ce sa *chiamă Seaca*»,[24] din județul Olt, aflată acum în seama lor, văzînd această mînăstire în «*sărăcie și pustie de tot*» și ei «*neavînd nici o putere*» s-o «*ajute sau să-i folosească, mers-au la părintele igumen eromonah chir Varlaam de la sfînta mînăstire Cozia și la tot soborul sfintei mînăstiri de au închinat-o*» ca «*să fie metoh la sfînta mînăstire Cozia împreună cu toate satele și moșiile și rumînii și țiganii ori cît se va afla*», cu obligația însă de a purta grijă de ea.[25]

In aceeași zi (*8 ianuarie 1664*), voievodul *Grigore Ghica* întărește această închinare, dînd carte domnească la mîna «*părintelui egumenului eromonah Varlaam și a tot soborul, ca să [le] fie acest metoh moșie... împreună cu tot venitul*» și hotărînd, totodată, «*să fie volnic igumenul de la Cozia a pune igumen și a scoate însă den soborul mînăstirii Cozii iar dentr-altă parte să nu fie și să ia seama bucatelor și a venitului ce va fi*».[26]

2. Semnătura lui Varlaam ca egumen al Cozlei cu adausul „*vel diac (?)*".

Peste trei luni și jumătate, la *18 aprilie 1664,* Grigorașcu Vodă reînnoia Mînăstirii Cozia «*și părintelui igumenului Varlaam ieromonah*» așezămîntul călugăresc dat acestui sfînt lăcaș de *Mihai Viteazul* în anul 1596.[27] Șase zile mai tîrziu, la *24 aprilie 1664,* ieromonahul Varlaam cozianul primea și din partea patriarhului *Nectarie* al Ierusalimului (1661-1669) o asemenea întărire. In cartea patriarhală dată cu acest prilej, se întărea Mînăstirii Cozia «*părintelui chir Varlaam ieromonahul... și a tot soborul... obiceiul, care este întocmit și așezat de răposații ctitori, de răposatul Io Mihail Voevod și de Vlădica Eftimie și de amîndoi episcopii și igumenii și preoții și de toți boiarii*».[28] Potrivit acestui așezămînt, călugării de la Cozia aveau să-și pună stareț pe cine voiau ei, însă numai din membrii soborului lor și fără nici un amestec de afară.[29]

20. Arhiv. Stat., *Condica nr. 209* (M-rea Cozia), f. 316.

21. *Ibidem.*

22. Arhiv. Stat., *M-rea Dintr-un lemn,* pach. XLIV, doc. 12.

23. Arhiv. Stat., *M-rea Cozia,* pach. XLVIII, doc. 17.

24. Pentru această mînăstire, să se vadă: I. Ionașcu, *Mînăstirea Seaca-Mușetești (Olt),* în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1942,* București 1943, p. 137-154.

25. Arhiv. Stat., *Condica nr. 209,* f. 390 și *Condica nr. 712,* f. 545-546.

26. Arhiv. Stat., *M-rea Seaca,* pach. I, doc. 1 și *Condicile nr. 367* (a Schitului Seaca, metoh al Mînăstirii Cozia...), f. 5; *nr. 209,* f. 390-391 și *nr. 712,* f. 409-410.

27. Acad. R.P.R., *doc. XCIV/1.*

28. Este vorba de *Așezămîntul* pentru călugări dat de sinodul lui *Mihai Viteazul* din anul 1596, pentru care să se vadă: P. P. Panaitescu, *Documente privitoare la Istoria lui Mihai Viteazul,* București 1936, p. 22-24 și Niculae Șerbănescu, *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul,* București 1948 (manuscr.s), f. 119 și urm. Acest așezămînt fusese întărit de mai multe ori în sec. al XVII-lea (vezi, de pildă, Arhiv. Stat., *Condica nr. 209,* ff. 9, 10, 11, 12-14, 15-16, 17-19, 19-20; și Acad. R.P.R., *doc. LIII/11, 16).*

29. Acad. R.P.R., *doc. LIII/15;* Arhiv. Stat., *Condica nr. 209,* f. 17; *Condica nr. 712,* f. 273.

Patriarhul *Nectarie* al Ierusalimului era într-adevăr în Valahia în aprilie 1664 (vezi Hrisostom A. Papadopulos, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολυμῶν; Ierusalim și Alexandria 1910, p. 532.

Intre timp, la *19 aprilie 1664,* Grigore Ghica scutește șase oameni ai Mînăstirii *Seaca* de orice treburi în țară, însă cu condiția să lucreze «toate» la acest sfînt lăcaș, care de curînd fusese închinat Mînăstirii «*Cozii și igumenului /ei/ Varlaam ieromonahul*».[30]

După aceasta, timp de aproape un an de zile, el dispare din acte, reapărînd tocmai la *15 aprilie 1665,* cînd «*Varlaam ieromonah ig/umen/ și arhimandrit al s/fin/tei lavre Cozii*», împreună cu tot soborul, din pricina unor «*bogate cheltuieli ale s/fin/tei mînăstiri*», vînd «*s/fin/tei și dumnezeeștei mănăstiri Cîmpulungului și fratelui ig/umen/ chir Vasilie și tuturor fraților*» un «*țigan anume Lepădat feciorul lui Crăciun*», cu 18 ughi.[31] La 30 *aprilie 1665* «*părintele Varlaam eromonah arhimandrit al sfintei lavre Cozia*», împreună cu egumenul *Anania* de la *Cotmeana,* dau lui *Mareș vistier Băjescul* moșia *Mogoșești* «*ot sud Mus/cel/ pe apa Argeșului*» a Mînăstirii Cotmeana, primind, în schimb, pentru ea, moșia *Groșani* din Argeș. La facerea actului, în București, au fost de față, în afară de unii boieri, mitropolitul *Ștefan* și episcopul *Ignatie* al *Rîmnicului.*[32]

Începînd de la 30 aprilie 1665, documentele Coziei, cunoscute pînă acum, nu mai amintesc nimic despre starețul Varlaam ieromonahul. Se pare că în cea de a doua jumătate a acestui an (1665) — mai precis înainte de *15 februarie 1666,* cînd se întîlnește egumenind aci un *Anania*[33] —, el s-a retras de la conducerea acestui sfînt lăcaș.

VARLAAM CĂLĂTOR ÎN RUSIA. — Se naște întrebarea: Ce l-a determinat pe Varlaam să facă aceasta? Un răspuns s-ar putea da, dacă, pe de o parte, avem în minte setea de cultură a viitorului mitropolit, confirmată de activitatea sa de mai apoi, iar pe de alta, faima de care se bucura în țările romîne mișcarea culturală începută în Rusia de mitropolitul Petru Movilă, precum și lucrurile minunate ce se povesteau de cei ce avuseseră norocul că viziteze această țară plină de relicve sfinte. Ajutorul venit de aici lui Matei Basarab și Vasile Lupu, pentru înființarea de tipografii în Țara Romînească și în Moldova, era încă viu în mintea multora din cei de atunci.

Rîvnind, poate, să vadă această țară, despre care cam în același timp, mitropolitul *Dosoftei al* Moldovei avea să scrie că de aici «*luciaște lucoare, întinzînd radze și bun nume supt soare*», ieromonahul Varlaam se va fi retras din egumenie, îndreptîndu-și pașii într-acolo. Și se pare că el a bătătorit acest drum fără vreo însărcinare specială din partea mînăstirii sau a conducerii bisericești ori de Stat din țară, ci mînat numai de dorul de a vedea cu ochii ceea ce i se istorisise poate de alții despre evlavia, slujbele religioase și starea culturală din Rusia acelor vremi. A făcut deci acest drum pe propria sa cheltuială și din această pricină, probabil, nu s-au găsit acte, legate de persoana sa, în arhivele rusești, cum se întîmplă de obicei, cu cei ce aveau o însărcinare oficială.[34]

S-a afirmat, poate pe temeiul unei însemnări de pe pomelnicul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, scrisă la mai mulți ani după întoarcerea lui Varlaam din Rusia[33] de iscusitul caligraf *Ghervasie ot Putna* ieromonahul, că mergerea lui în această țară a avut loc în anul 7175 (=1666-7).[36] Ținînd însă seama de faptul că, precum s-a arătat, Varlaam dispare din actele Coziei, în cea de a doua jumătate a anului 1665; că pe la începutul anului 1666 la această mînăstire era un alt stareț; că el nici la Mînăstirea *Glavacioc,* unde a stărețit înainte de a ajunge episcop, nu se întîlnește, alături de alți egumeni din țară, în actul dat de mitropolitul *Ștefan,* «*împreună cu ai noștri sufletești și dintru*

---

30. Arhiv. Stat., *Condica nr. 712,* f. 410 și 402.
31. Arhiv. Stat., *M-rea Cîmpulung,* pach. LXII, doc. 40.
32. Arhiv. Stat., *M-rea Cotmeana,* pach. III, doc. 3. (Trei din actele privitoare la egumenia lui Varlaam la Cozia, mi-au fost semnalate de ierod. Gamaliil Vaida, student la Institutul Teologic din București).
33. Arhiv. Stat., *Condica nr. 712,* f. 545.
34. Cf. S. Dragomir, *Contribuții privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia în veacul XVII,* în *Anal. Acad. Rom.,* ser. II, ist., tom. XXXIV (1911-12), p. 1068-1070. Spre întărirea celor afirmate aci, vom aminti doar cazul arhim. *Nicodim* de la *Vodița,* care în anul 1667 era în Rusia, cerînd milă pentru mînăstirea sa, dar care, avînd o însărcinare oficială, e amintit în actele vremii, privitoare la astfel de vizitatori ai statului moscovit (vezi *ibidem,* p. 1080).
35. Cf. Acad. R.P.R., *Ms. r. 2101,* f. 3, v; C. Erbiceanu, *Sobornicul sau pomelnicul Mitopoliei Ungro-Vlahiei,* în rev. *Biserica Ortodoxă Romînă,* XIII (1889-1890), p. 691; C. Bobulescu, *Obîrșia molitvei pentru morți de la proscomidie,* în *Revista de Istorie bisericească,* an. I (1943), nr. 3, p. 125-127. Această însemnare a trecut și în pomelnicul *M-rii Cîmpulung,* prescris la *1710* de un „*ierei. Nicola*" (vezi Acad. R.P.R., *Ms. r. nr. 3722,* f. 3).
36. D. Stănescu, *Cultul Maicii Domnului la romîni,* București, f.a., p. 98, 122; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești,* I, p. 383; St. Meteș, *Șerban Vodă Cantacuzino și Biserica românească din Ardeal,* Vălenii de Munte 1915, p. 13; St. Ciobanu, *Din legăturile culturale romîno-ucrainiene,* București 1938, p. 37; același, *Istoria Literaturii romîne vechi,* I, București 1947, p. 290; C. Bobulescu, *op. cit.,* p. 124; prof. Șt. Lupșa, *Relații culturale romîno-ruse,* în rev. *Telegraful Romîn* (Sibiu), an. XCVI (1948), nr. 5-6, p. 4; Preotul Niculae M. Popescu, *Fîntîneri de Cazanii,* în rev. *Glasul Bisericii,* IX (1950), nr. 6, p. 17.

Duhul Sfînt înpreună slujitori fraţi (episcopi)... şi cu toţi năstavnicii sfintelor lavre, ce să chiamă tot săborul», la 14/24 aprilie 1666,[37] cu privire la nevinovăţia postelnicului Constantin Cantacuzino, ucis la 20 decembrie 1663, înclin să cred că plecarea lui Varlaam către pravoslavnica Rusie a putut avea loc în *toamna anului 1665*. Aici el zăboveşte pînă către anul 1668, cînd se întoarce în ţară.

Petrecerea lui în Rusia a fost plină de binecuvîntate roade. Aici el va fi cercetat centre culturale ca *Kievul*, «unde tradiţia culturală inaugurată de către Petru Movilă, era încă vie»,[38] *Lwów-ul* şi *Moscova*. Va fi vizitat *lavra Pecerscăi* din *Kiev* cu multele sale moaşte de sfinţi, care, cam în aceeaşi vreme, impresionaseră şi pe *Dosoftei*, mitropolitul Moldovei.[39] Va fi cercetat tipografiile din Kiev şi Lwów, cunoscînd, poate, cu acest prilej, pe vestitul arhimandrit *Ioanichie Galeatovschi*, autor al unor lucrări tipărite în vremea aceea; va fi legat prietenie cu unii din meşterii tipografi şi probabil şi cu acel iscusit săpător în lemn *Ivan Bakov*, chemat de el, mai tîrziu, la Bucureşti; va fi deprins şi cîte ceva din limba slavă; va fi vizitat biserici şi mînăstiri, interesîndu-se de felul cum se făceau slujbele religioase, de cărţile ce se foloseau, de obiectele de artă, aflate

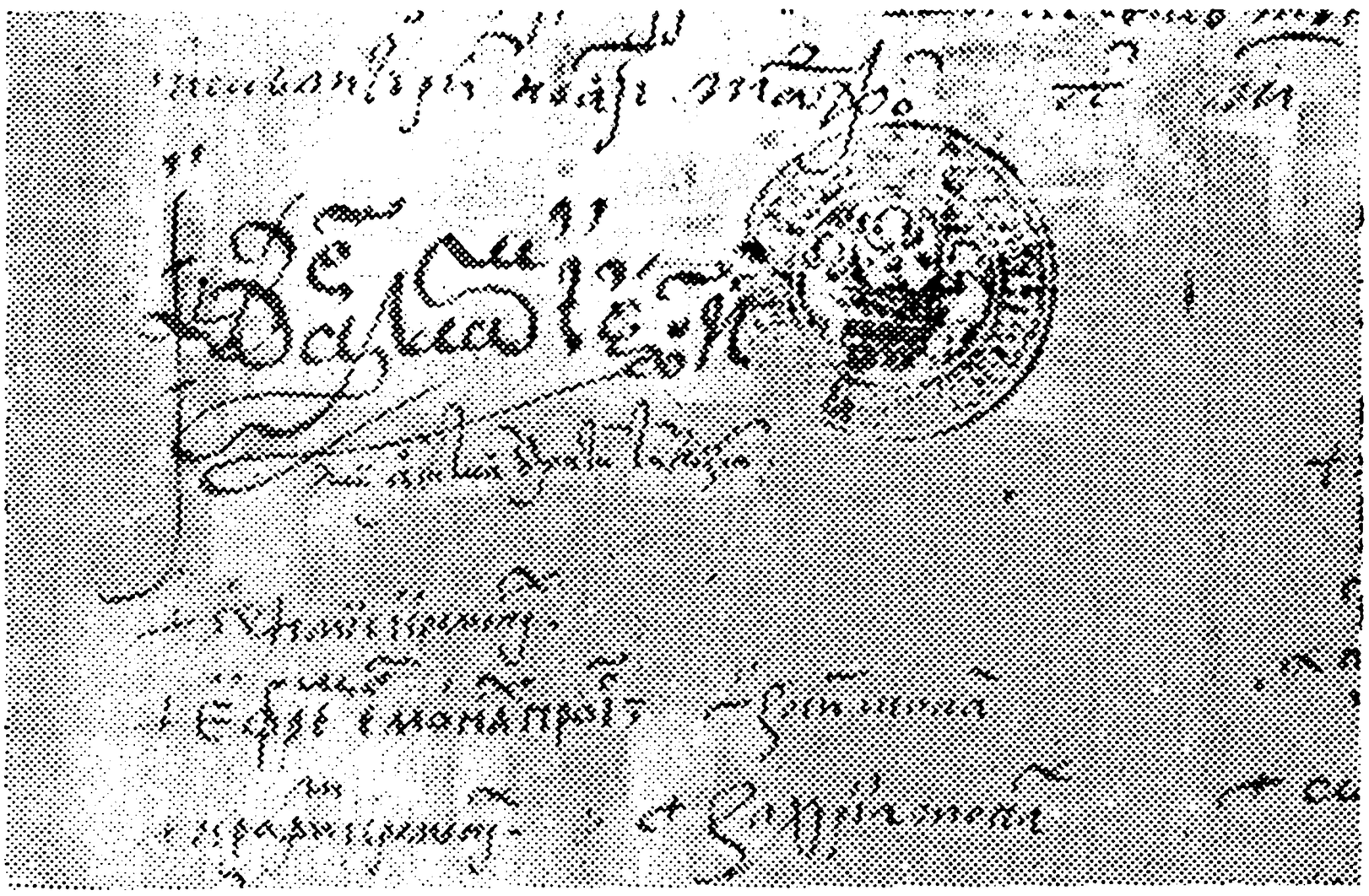

3. Semnătura lui Varlaam ca egumen al Coziei cu adaos în *greceşte*.

prin ele şi, poate, cînd împrejurările au îngăduit, va fi făcut parte din soborul slujitor din vreun sfînt lăcaş din Moscova sau din alt loc cercetat. Cu acest prilej «va fi văzut osîrdia pe care o puneau slujitorii altarului în întrebuinţarea marelui pomelnic la proscomidie, cînd depănarea numelor de vii şi morţi erau premerse (sic) de două molitve necunoscute în ţara sa».[40]

In timpul petrecerii sale în capitala statului moscovit, Varlaam va fi văzut, desigur, pe patriarhii *Paisie* al Alexandriei (1657-1658)[41] şi *Macarie* al Antiohiei (1643-1672),[42] care, după ce vizitaseră ţările romîne, veniseră pe aici după milă. Şi cînd din noiembrie 1666 pînă în iunie 1667, aceşti doi ierarhi răsăriteni, împreună cu un sobor de clerici, adunat la Moscova, au judecat şi osîndit pe patriarhul rus *Nicon*, sub învinuirea că a introdus inovaţii în biserică,[43] este posibil ca arhimandritul *Varlaam* să fi fost de faţă

---

37. Acad. R.P.R., *doc. CCI/24;* N. Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, Bucureşti 1902, p. 65-69; nr. XXVIII.

38. St. Ciobanu, *Istoria Literaturii romîne vechi*, II (curs litografiat, Bucureşti 1939-1940), p. 322.

39. *Viaţa şi petriaceriia Svinţilor...*, voi. IV, Iaşi 1686, f. 152 (la ziua de 9 iulie).

40. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 125.

41. Dimitrie C. Ionescu, *Relaţiile ţărilor romîne cu Patriarhia din Alexandria*, Bucureşti 1935, p. 23-24.

42. *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în ţările romîne, 1653-1658*, Bucureşti 1900, p. IV (prefaţa).

43. S. Platonov, *Histoire de la Russie dès origines à 1918*, Paris 1929, p. 454-6; Dimitrie C. Ionescu, *op. cit.*, p. 23.

la o parte din şedinţe sau poate, cel puţin, să fi auzit de «scoaterea volnică» a acestui ierarh, «soartă, care, precum se va vedea, îl aştepta şi pe el mai tîrziu».[44]

După o petrecere destul de îndelungată în Rusia, Varlaam, satisfăcut sufleteşte, desigur, de cele văzute, se întoarce în ţară, aducînd cu sine, pentru cea mai de apoi potolire a setei sale de citit, mai multe cărţi şi probabil şi unele sfinte odoare, hărăzite mai tîrziu pe la ctitoriile sale.[45]

Dintre cărţile aduse, au făcut parte neapărat cele două lucrări ale arhimandritului Ioanichie Galeatovschi: *Cheia Înţelesului* şi *Cerul nou,* cuprinzător de minuni ale Maicii Domnului, apărute la Lwow chiar în anul în care a plecat Varlaam în Rusia şi pe care acesta, mai apoi, a pus de le-a tîlmăcit în romîneşte, publicînd doar pe cea dintîi;[46] o «*Liturghie de Mosc*» şi poate un *Octoih,* dăruite de el schitului *Fedeleşoiu,* ctitoria sa,[47] o «*Evanghelie tiparnecă de Liov*", dată episcopiei de Rîmnic pentru o parte de moşie la Fedeleşciori,[48] o *predoslovie pentru pomelnic,*[49] care cu timpul, îşi va face loc în mai toate pomelnicile noastre; şi, desigur, şi alte lucrări, pe care azi nu le mai cunoaştem.

VARLAAM STAREŢ LA MINĂSTIREA GLAVACIOC. Sosit în ţară, Varlaam găseşte egumenia Coziei ocupată de un ieromonah *Teodor,* amintit de mai multe ori în documentele vremii.[50] Aici nu se mai putea, deci, întoarce ca stareţ. Bucurîndu-se încă de trecere în ochii stăpînirii bisericeşti de atunci, el nu este trecut cu vederea, ci i se dă egumenia Mînăstirii *Glavacioc* din *Vlaşca,* unde, pe cît se ştie acum, nu se mai întîlneşte egumen încă din anul 1662.[51]

S-a afirmat că venirea lui la conducerea acestui sfînt lăcaş a avut loc în anul *1666.*[52] Această susţinere însă nu pare întemeiată, deoarece el nu semnează, alături de ceilalţi egumeni din ţară — cum va face cu alt prilej — în cartea mitropolitului *Ştefan,* privitoare la nevinovăţia postelnicului Constantin Cantacuzino din 14/24 aprilie 1666.[53] S-ar putea obiecta că în acest timp el era plecat în Rusia, şi de aceea nu a semnat în amintita carte de judecată. Dacă lucrurile ar sta aşa, ar fi oarecum greu de înţeles cum a putut el lăsa fără conducător, vreme destul de îndelungată, o mînăstire în fruntea căreia deabia ajunsese şi, iarăşi, ce l-a determinat să lase Cozia pentru Glavacioc, cînd ştiut este că ele nu pot fi comparate — cel puţin în acel timp — nici ca plăcută aşezare, nici ca zestre,[54] nici ca lăcaş de cultură şi nici ca vază între celelalte mînăstiri din ţară.

Toate acestea ne fac să credem că el a părăsit Cozia de bună voie, pentru ca să meargă în Rusia, spre potolirea setei sale de noi cunoştinţe şi, că, numai după ce s-a întors de acolo, a ajuns stareţ la mai mult decît modesta aşezare călugărească de la Glavacioc.

Ştiri multe din timpul petrecerii sale în fruntea acestui sfînt lăcaş nu ne-au rămas. Deşi nu se aminteşte, totuşi cred că în actele Mînăstirii Glavacioc din anii 1668-1670, în legătură cu moşia ei de la *Cernăteşti,*[55] trebuie să fie vorba de ierarhul nostru, care, în acest timp, stărepea în mod neîndoios aici.

Ca egumen la Mînăstirea Glavacioc, din cîte se cunosc, el se întîlneşte pentru prima dată la *17 ianuarie* 1669, cînd, alături de ierarhii ţării şi de stareţii celorlalte lăcaşe de cuvioşie, semnează actul de *desinchinare* al Mînăstirii *Cîmpulung,* care, «în silă» şi cu

---

44. Cf. Şt. Meteş, *op. cit.,* p. 13; Preotul Niculae Şerbănescu, *La a 40-a aniversare a reînfiinţării Patriarhiei Ortodoxe Ruse,* în rev. *Ortodoxia,* X (1958), p. 135.

45. De pildă la Schitul *Fedeleşoiu,* vezi N. Iorga, *Studii şi documente,* V, 1, Bucureşti 1903, p. 484, nr. 24; acelaşi, *Schitul Fedeleşcioiu,* în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice,* V (1912), p. 35.

46. D. Stănescu, *Cultul Maicii Domnului la romîni,* passim; St. Ciobanu, *Din legăturile culturale romîno-ucrainiene,* passim.

47. N. Iorga, *Schitul Fedeleşcioiu,* p. 35; acelaşi, *Studii şi documente,* V, 1, p. 484; acelaşi, *Istoria Bisericii Româneşti,* I, p. 384.

48. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721 (Condica mănăstirilor Căldăruşani şi Fedeleşciori),* pag. 813.

49. C. Erbiceanu, *op. cit.,* p. 691; C. Bobulescu, *op. cit.,* p. 125.

50. Acad. R.P.R., *doc. CCI/24,* 30; Arhiv. Stat., *Condicele nr. 209,* ff. 19, 43, 178, 184; *nr. 712,* ff. 276, 277, 510, 511.

51. Preotul Ioan Muşeţeanu, *Mînăstirea Glavacioc,* Bucureşti 1933, p. 24.

52. Idem, *ibidem; Istoria Bisericii Romîne* manual pentru Institutele Teologice, II, Bucureşti 1958, p. 61.

53. Acad. R.P.R., *doc. CCI/24;* N. Iorga, *Documentele privitoare la familia Cantacuzino,* p. 69, nr. XXVIII.

54. Cîtva timp mai înainte, Matei Basarab constatase că Mînăstirea *Glavacioc* se găsea *„în slăbiciune şi scădere de toate, neavînd nici un venit din nici o parte"* (Preotul Ioan Muşeţeanu, *op. cit.,* p. 19).

55 Vezi Arhiv. Stat., *Mînăstirea Glavacioc,* pach. XXXIV (n), doc. 42 *(act din 2 oct. 1668);* 43 *(act din 23 mai 1669);* 44 *(act din 15 apr. 1670)* şi 45 *(act din 27 mai 1670).*

călcarea «obiceiurilor țării», fusese adusă în această situație printr-o carte a mitropolitului *Ștefan,* pe cînd oblăduia în Țara Romînească, *Radu Leon Voievod* (1664-1669).[56]

Sub *Antonie Vodă din Popești (1669-1672),* redeschizîndu-se procesul uciderii postelnicului Constantin Cantacuzino, chiar în sărbătorile Paștelui, din anul 1669, ieromonahul *Varlaam glavaciogeanul* este chemat, poate de mai multe ori, la divanul cel mare, care avea să judece pe *Stroe Leurdeanul,* ucigașul moral al postelnicului.[57] Și cînd la *18 iunie* același an, mitropolitul Teodosie, «*împreună cu alesii i de Dumnezeu iubiții miei frați și denpreună slujitori chir Serafim episcop Rîmnicului i chir Grigorie episcop Buz/ă/ului i părinții eg/u/men/i/ de pre la sf(i)nte/le/ măn/ă/stiri*» și «cu toți boiarii țării mari și mici», dau carte pentru nevinovăția celui ucis, «*Varlaam eromonah ig(umen) Glavaciovschii*» așterne pe pergamentul actului, în șir cu ceilalți conducători de mînăstiri din Țara Romînească, o frumoasă și citeață iscălitură.[59] Pe cît se știe, acestea sînt singurele acte cunoscute acum, în care se atestă prezența lui Varlaam la conducerea Mînăstirii Glavacioc.[59]

VARLAAM EPISCOP DE RIMNIC. Vreme îndelungată, însă, el n-a mai rămas aici, deoarece, după trecere de peste un an de la rejudecarea procesului amintit, — către sfîrșitul anului 1670 — episcopul *Serafim* al Rîmnicului, «*prostindu-se el de bună voia sa de episcopie*», adică, schivnicindu-se, scaunul episcopal de peste Olt «*au rămas fără al [lui] adevărat episcop*». În urma acestui fapt, «*arhiereii și igumenii, cu porunca Mării Sal(e) domnu nostru Io Antonie Voevod*», s-au adunat în biserica Mitropoliei din București, «*pentru ca să aleagă și să afle obaz vrednic*», care să «*fie chivernisitor*» văduvitei episcopii. Pentru aceasta au găsit de bine să propună «*întîi pre egumenul de la Bistrița Kyr Gherasim și al doilea pre egumenul de la Govora Kyr Iosif și al treilia... pre egumenul de la Glăvăciog kyr Varlaam*». Cum era de așteptat, — avîndu-se în vedere activitatea desfășurată pînă acum de acesta din urmă —, soborul s-a oprit asupra lui, deoarece «*se-au arătat mai de folos a fi la această episcopie*».[60]

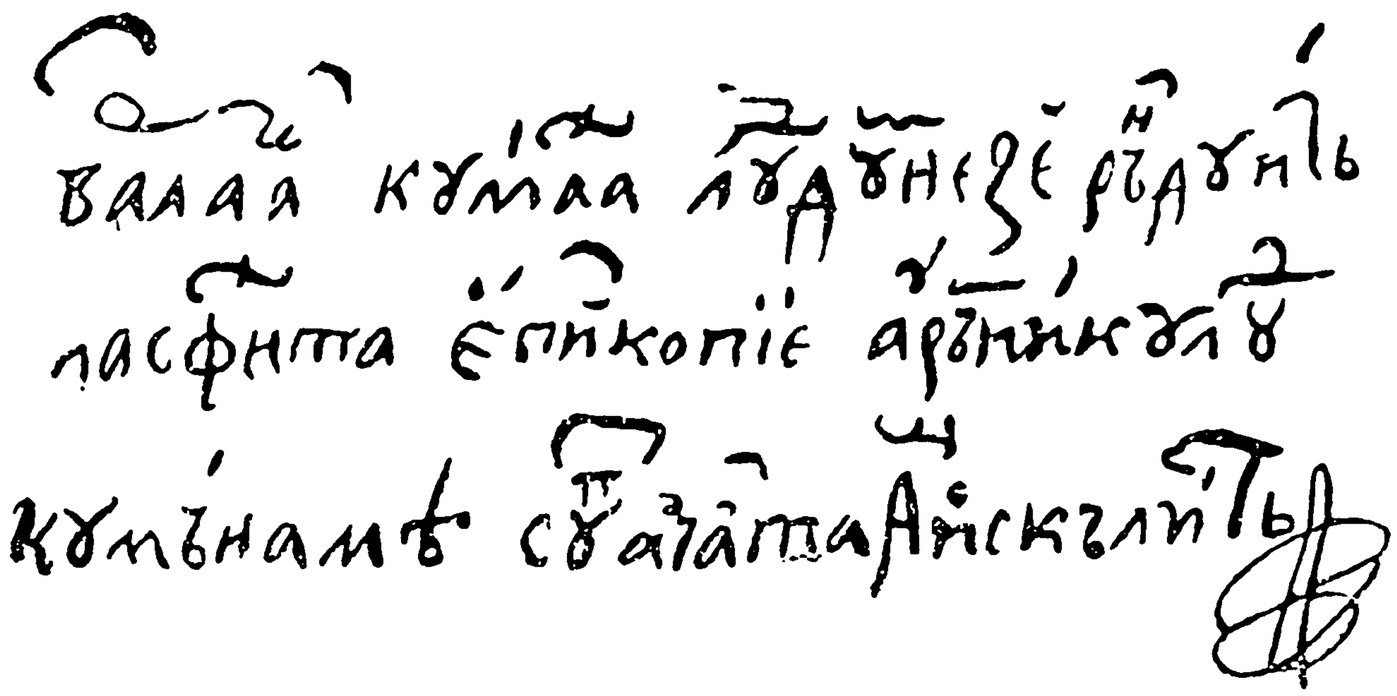

4. Fragment din Mărturisirea de credință a lui Varlaam.

Astfel Varlaam părăsește și Mînăstirea Glavaciocului, îndreptîndu-și iarăși pașii spre locurile unde îl purtaseră «*den tînără vîrstă*». Hirotonit arhiereu-episcop de mitropolitul Teodosie și alți ierarhi aflați în București, el se lega, în acest moment de seamă din viața sa, «*să urmeze și să să plece învățăturilor celor bune*», să «*pască cuvîntătoarea turmă*», care i se «*dă pre mînă*», pe «*sfintele canoane și învățături*» și cu cît «*ii va fi putearea să să păzească curat de toate răotățile nedrepte și hicleane*».[61]

Actele de alegere și de hirotonie întru arhiereu, subscrise de Varlaam cu aceeași scriere citeață și corectă, se aflau trecute pe cea de a unsprezecea filă a *Condicei Sfinte a Mitropoliei Ungro-Vlahiei.* Ele însă nu purtau nici o dată și din această pricină, anul alegerii sale ca episcop al Rîmnicului este socotit de unii 1669,[62] de alții 1671,[63]

---

56. *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj,* III (1924-25), Cluj 1926, p. 742-743. Actul luat după o lucrare a lui *Dumitru I. Băjan,* intitulată „*Documente cîmpulungene*" și recenzată aci de *I. Crăciun.* El se află la *Arhievele Statului* din București, *Mînăstirea Cîmpulung,* pach. III (n.), doc. 45. Să se vadă și Acad. R.P.R., *Ms. r. nr. 3683,* f. 57-58.

57. Cf. Acad. R.P.R., *doc. CCI/31.*

58. Acad. R.P.R., *doc. CCI/30; Magazin istoric...,* I, p. 411; N. Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino,* p. 83 (Varlaam semnează între *ierom. Gheorghie* de la *Cîmpulung* și *Teodosie* de la *Snagov,* avînd înainte, dintre egumeni, pe cei de la *Tismana, Cozia, Bistrița, Argeș* și *Dealu).*

59. Tîrziu, la *5 martie 1699,* mitropolitul Varlaam îngăduie un schimb de moșie între ctitoria sa de la Trivalea și M-rea Glavacioc (vezi Arhiv. Stat., *Condicele nr. 371,* f. 72 și *nr. 477,* f. 104-105).

60 *Condica Sfîntă a Mitropoliei Ungro-Vlahiei,* ed. Ghenadie Enăceanu, București, 1886, p. 35.

61. *Ibidem,* p. 37-38.

62. Arch. Ghenadie Enăceanu, *Metropolia Ungrovlahiei. Teodosie,* în rev. *Biserica Ortodoxă Română,* V (1880-1881), p. 44; G. M. Ionescu, *Istoria Mitropoliei Ungrovlahiei,* I (1359-1709), București 1906, p. 234.

63. Pah. Al. Geanoglu Lesviodacs, *Istorie bisericească pre scurt,* București 1845, p. 432; (Athanasie Mironescu), *Istoricul Eparhiei Rîmnicului Noul Severin,* București 1906, p.

iar de alții chiar 1672.[64] Primul și al treilea din acești ani nu pot fi luați în seamă, deoarece înaintașul lui Varlaam la Rîmnic, *Serafim,* păstorea încă în aprilie 1670, cînd apare într-un act de danie al lui Antonie Vodă către Mitropolia Ardealului,[65] iar în anul 1672, cum se va vedea, Varlaam era de mult episcop peste Olt. Cel de al doilea an, 1671, la care a dus, desigur, cea dintîi mențiune documentară a ierarhului nostru ca episcop de Rîmnic, *19 februarie 1671,*[66] iarăși nu pare a fi cel adevărat. Socotesc mai degrabă că Varlaam a ajuns la conducerea episcopiei oltene către *sfîrșitul anului 1670,* deoarece la numai opt zile din anul următor, 1671, la Mînăstirea Glavacioc se întîlnește un alt stareț: *ieromonahul Vasile.*[67] Cu greu s-ar putea admite că în acea vreme, într-un răstimp așa de scurt — numai opt zile — și cu multe sărbători, s-ar fi putut face o alegere de episcop urmată de hirotonie întru arhiereu, înscăunare etc., și, totodată, și o alegere și întărire de egumen într-o mînăstire destul de depărtată de scaunul mitropolitan, cum era cea de la Glavacioc. Repetăm, deci: *alegerea lui Varlaam la Episcopia Rîmnicului a avut loc către sfîrșitul anului 1670.*

In această situație el este amintit, cum s-a arătat, pentru prima dată, la *19 februarie 1671* într-un zapis, prin care diaconul *Ghinea* din tîrgul Rîmnicului, vinde episcopiei și «*arhiepiscopului Varlaam*» un loc «*din josul țigăniei, alăturea cu alt loc al sfintei episcopii*», pentru ca să-și plătească «*birul haraciului*» și alte «*năpăști*», cu care era împovărat.[68]

La *26 aprilie 1671,* Varlaam primea de la Antonie Vodă un act, prin care se volniceau oamenii «*Sfinții Sale de să ia dijma de la tot omul, care va ara pe moșia sfintei episcopii de la Plăviceani... din toate, după obicei*», oricît s-ar cuveni.[69]

Alte trei acte din același an — *1671* — fac amintire de ierarhul nostru, mai întîi la *1 septembrie,* cînd un *Efrem* cu soția sa *Ilina,* «*fata lui Tănase Cîlțea din oraș din Rîmnic*», vînd «*părintelui Varlaam episcopul sfintei și dumnezeiești episcopii a Rîmnicului ce să chiamă Noul Severin*», o ogradă «*care iaste den sus de oraș, lîngă Cetățuie*»;[70] apoi la *22 noiembrie,* cînd un «*popa Constantin*» vinde episcopiei și «*Sfinții Sale părintelui episcopului Varlaam Rămniceschii*» o livadă numită *Lazul* în *Voinigești*[71] și ceva mai tîrziu, la *13 decembrie,* cînd un *Gotea* din *Șuici-Argeș,* cu nepoții săi *Radul, Dumitru* și *Eftimie,* vînd «*părintelui Varlaam episcopul sfintei și dumnezeeștei episcopii Rîmnicului*» toată partea lor de moșie de la *Fedeleșciori,* cu 60 de ughi.[72] O altă parte de moșie din acest sat a fost închinată episcopiei de Rîmnic, în timpul păstoriei lui Varlaam, de *Tudor* feciorul lui *Rafail* călugărul și al jupînesei sale *Calea* din Fedeleșciori și ceva mai apoi de sora acestuia, *Ioana.*[73]

In timpul de mai bine de un an, cît se scursese de cînd Varlaam era episcop la Rîmnic, poate că el fusese încunoștiințat că *feciorii preoților* din eparhia sa erau luați «de pe la dînșii» și puși să «*dea bir cu slujitorii și cu birnicii, iar părinții lor, preoții rămînea cu birul asupra lor și lacrămele pe obraz, neavînd nici un folos de către feciorii lor*». Spre a-i scăpa din această situație apăsătoare, el va fi cerut domnitorului *Antonie Vodă din Popești* să oprească un astfel de obicei și acesta, la *1 ianuarie 1762,* dă carte «*tuturor preoților den eparhia cinstitului nostru părinte chir Varlaam episcopul*», interzi-

---

53; Arh. Ghenadie Enăceanu, în *Condica Sfîntă,* p. 37; Preotul George I. Gibescu, *Istoricul Mitropoliei Ungro-Vlahiei și mitropoliții Țării Muntenești,* București 1907, p. 70; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești,* I, p. 383; Paraschiv Popescu, *Teodosie Mitropolitul Ungro-Vlahiei (1669-1708),* București 1898, p. 24; N. Dobrescu, *Curs de Istoria Bisericii Romîne,* București 1910 (litografiat), p. 36, 51; *Istoria Bisericii Romîne,* Manual pentru Institutele Teologice, II, p. 61.

64. V. A. Urechia, *Schițe de istoria literaturii române,* I, București 1885, p. 170; Dr. I. G. Sbierea, *Mișcări culturale și literare la romînii din stînga Dunării...,* 1897, p. 141.

65. I. Lupaș, *Documente istorice transilvane,* I (1599-1699), Cluj 1940, p. 324, 326; Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a Romînilor din Transilvania și Ungaria,* I, ed. II, Sibiu 1935, p. 357. Un act, amintind pe *Serafim,* episcopul *Rîmnicului,* socotit de Ghenadie Enăceanu a fi din *15 septembrie 1670* (vezi Acad. R.P.R., *Ms. r. nr. 2532* (Cartoanele Ghenadie, 5, f. 14), este în realitate din *15 sept. 1669,* anul de la facerea lumii fiind: 7178—5509=1669 (vezi Arhiv. Stat., *Episcopia Rîmnicului,* pach. LXXXVII, doc. 8).

66. Arhiv. Stat., *Ep. Rîmnic,* pach. XXXIX, doc. 17.

67. Preotul Ioan Mușețeanu, *op. cit.,* p. 24.

68. Arhiv. Stat., *Ep. Rîmnic,* pach. XXXIX, doc. 17; Acad. R.P.R., *Ms. r. nr. 2532,* f. 22; N. Iorga, *Studii și documente,* V, 1, p. 125; (Athanasie Mironescu), *op. cit.,* p. 55-56.

69. Acad. R.P.R., *Msse rom. nr. 2082,* f. 171; *nr. 2532,* f. 24; *nr. 2528* (Cartoanele Ghenadie, I), f. 828.

70. Arhiv. Stat., *Ep. Rîmnic,* pach. XXXIX, doc. 20; Acad. R.P.R., *Ms. r. nr. 2532,* f. 52-53; (Athanasie Mironescu), *op. cit.,* p. 56 (cu data 1 sept. 1672).

71. Arhiv. Stat., *Ep. Rîmnic,* pach. LII, doc. 20; *Condica nr. 707* (Episcopia Rîmnic), f. 202; (Athanasie Mironescu), *ibidem.*

72. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 811; vezi și ff. 816-17.

73. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 813, și 812.

cînd acest lucru și poruncind tuturor slujbașilor săi de peste Olt să «*caute să dea foarte bună pace tuturor feciorilor ai preoților*», nemaibîntuindu-i cu nimic.[74]

In sfîrșit, ultima știre documentară, cunoscută pînă acum, privitoare la Varlaam ca episcop de Rîmnic, este din anul următor — *1672* — și ea apare într-un zapis, prin care, în ziua de *9 iunie*, «*Tănasie diaconul feciorul lui Constandin ot Bujoreani*» dăruiește «*piscupului Varlaam*» și episcopiei sale un loc «*den jos de Bujoreani*», pentru că «*ajungîndu-l vreamea de nevoie avut-au căutare și milă de la Sfinția Sa*».[75]

Tot în acest an, prezența sa între arhiereii țării este atestată de inscripția de pe «*o cruce mică într-o coroană de argint suflată cu aur și lucrată în smalțuri, cu lanț de gît*», pe care, cu aproape trei pătrare de veac în urmă, arheologul *Grigorie G. Tocilescu* a aflat-o în inventarul Mînăstirii Hurezi din Vîlcea. Acest prețios obiect, care purta pe față inscripția: «† Б ж ю матю їерхіереи Варлаам», iar pe dos anul *1672*,[76] este probabil să fi ajuns în zestrea Mînăstirii Hurezi la o dată mai tîrzie, căci în anul 1672 ea încă nu era zidită.[77]

In timpul păstoriei sale la Rîmnic, episcopul Varlaam a avut legături și cu Biserica romînească de peste munți, pentru care, cînd nevoia a cerut, a hirotonit slujitori,

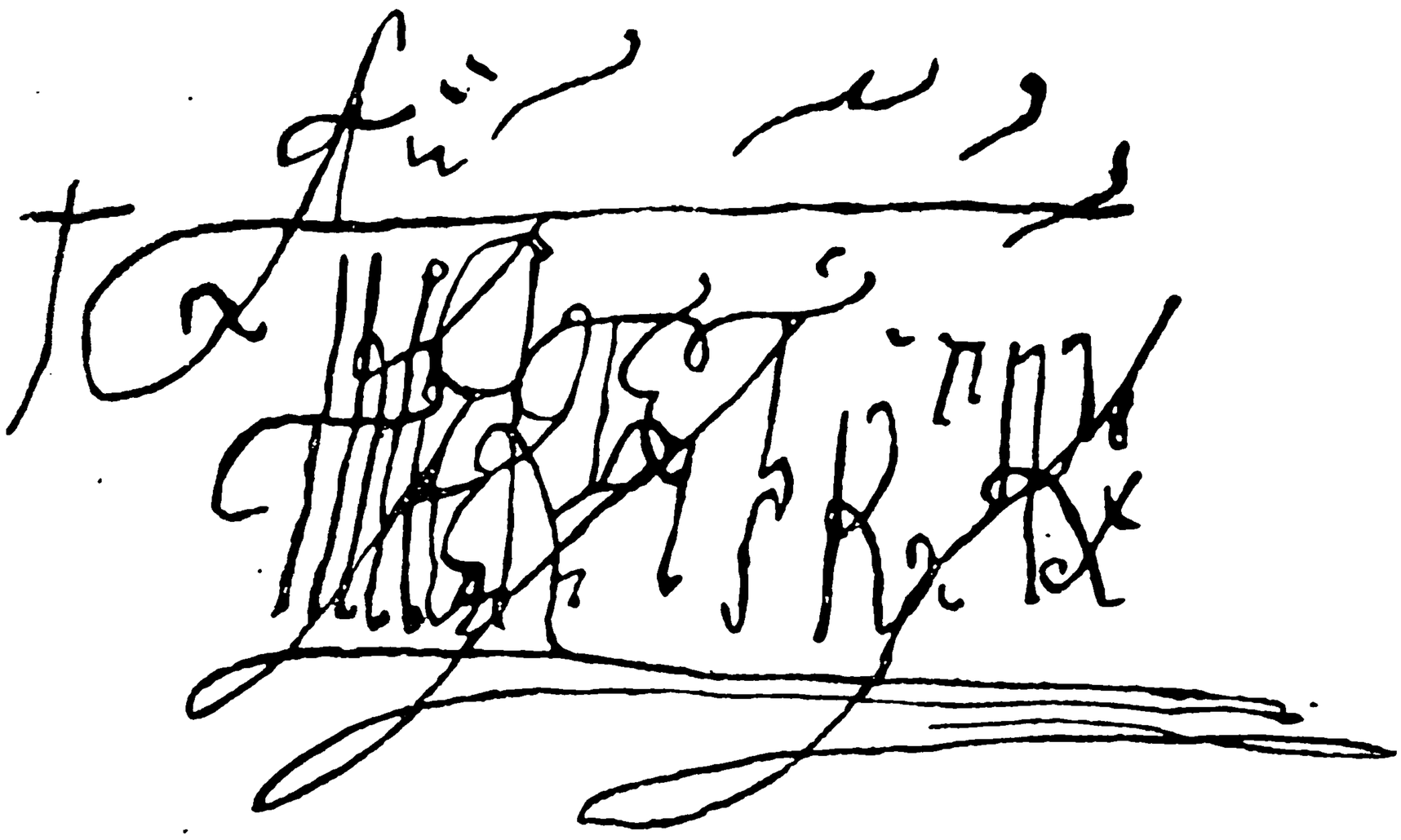

5. Pretinsa iscălitură a lui „† *Al Rîmnicului Varlaam episcop*", pusă pe actul de alegere a lui Varlaam ca mitropolit.

cum este cazul unui preot *Cîndea*, sfințit în anul 7180 (= 1671-2). Cu prilejul hirotoniei — pentru nevoile liturgice, — el le dădea și cîte un *antimis*, avînd imprimată, pe față, o compoziție destul de bogată pentru acea vreme, și inscripție amintitoare a săvîrșirii acestei Sfinte Taine.[78]

VARLAAM MITROPOLIT AL ȚARII ROMINEȘTI. Mult timp însă nu i-a fost dat lui Varlaam să rămînă la Rîmnic, unde începuse o activitate destul de promițătoare, deoarece schimbările survenite în conducerea țării, din pricina frecușului dintre cele două mari partide politice au avut urmări și în viața bisericească. După cum se știe, la *30 martie 1672*, Grigore Ghica, omul Bălenilor, intra pentru a doua oară în București, ca domn al Țării Romînești. Curînd el se năpusti asupra partidului Cantacuzinilor, trimițînd la ocnă sau închizînd în turnul clopotniței domnești pe multe din căpeteniile lui.[79] Urgia aceasta lovește și pe mitropolitul țării *Teodosie* († 1708), care trecea drept partizan

74. Acad. R.P.R., *doc. XL/77; Ms. rom. nr. 2528*, f. 922 (regest).

75. Arhiv. Stat., *Ep. Rîmnic*, pach. XL, doc. 5; Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 2532*, f. 50; (Athanasie Mironescu), *op. cit.*, p. 56.

76. Gr. G. Tocilescu, *Raporturi asupra cîtorva mînăstiri, schituri și biserici din țară, prezentate Ministerului Cultelor și Invățămîntului Public*, București 1887, p. 33, nr. 5; vezi și N. Iorga, *Inscripții din bisericile Romîniei*, I, p. 191.

77. Vezi Virgiliu N Drăghiceanu, *In amintirea lui Constantin Brîncoveanu. 1714-1914. Locașurile Voevodului*, București 1914, p. 33 sq.; I. Ionașcu, *Contribuții la istoricul mînăstirii Hurez*, Craiova 1935, p. 5-9; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 185.

78. N. Iorga, *Studii și documente*, XVI, București 1909, p. 125; Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 460.

79. *Magazin istoric pentru Dacia*, V, București 1848, p. 7 și urm.; N. Simache și Tr. Cristescu, *Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 188-189; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 123.

al postelniceştilor. Cronicarul acelor vremi, însemnînd în Cronica sa acest fapt, scria: «*atuncea şi pre părintele Vlădica-l scoaseră den scaon cu mare necinste şi-l trimiseră la zatocenie, aruncîndu-i multe prihăni*». [80]

După înlăturarea din scaunul mitropolitan, Vlădica Teodosie a fost trimis în surghiun, pe care şi-l petrece cînd la Mînăstirea Tismanei, cînd la cea a Coziei de peste Olt. În locul său, voievodul Grigore Ghica, după propria mărturisire a lui Varlaam, a încercat «cu sila» să-l mute pe el de la episcopia Rîmnicului. Acesta însă, socotind că scoaterea lui Teodosie — prietenul său din tinereţe — este «*un lucru fără de cale*», a refuzat, deşi ştia că va atrage asupră-şi «*toată spaima Domnului*». [81]

În urma acestui refuz, scaunul vlădicesc al Ţării Romîneşti a fost ocupat la *24 iunie 1672* de arhimandritul *Dionisie*, egumenul Mînăstirii Sfînta Troiţă (Radu Vodă) din Bucureşti, romîn de neam. [82] Păstoria acestuia a fost scurtă, doar cîteva luni, deoarece înainte de *24 decembrie* acelaşi an (1672), el «*s-a petrecut dentru această viiaţă cu moarte firească*». [83]

Rămînînd iarăşi mitropolia «fără stăpîn», Grigoraşcu Vodă din nou a căzut cu «silă» asupra lui Varlaam, cerîndu-i să treacă în scaunul mitropolitan. De astă dată, «*socotind cum nu va fi greşi/a/la aceasta ca cea dentîi*», căci acum mitropolia era «*făr' de păstor, văduvă*», în urma morţii firesti a vlădicăi Dionisie, el «*a priimit mutarea aceasta la scaon*». [84] Cunoscîndu-se, desigur, atitudinea sa faţă de noua situaţie din fruntea Bisericii muntenesti, «*arhiereii ţării şi igumenii, cu porunca Prea Fericitului părinte chir Dionisie patriarhul Constantinopolei şi a Prea luminatului domn Io Grigorie Ghica Voievod, înpreună cu toată adunarea soborului Ţării Romîneşti*», adunîndu-se «*şi judecînd canonicește*», au ales în scaunul de mitropolit al Ungro-Vlahiei pe «*de Dumnezeu iubitoriul episcopul Rămnicului chir Varlaam*». [85] Astfel, cu stăruinţa repetată şi hotărîtă a voievodului Grigore Ghica, Varlaam părăseşte episcopia Rîmnicului, luînd în mîini conducerea întregii Biserici din Ţara Romînească.

După actul din *Condica Sfîntă*, mutarea lui Varlaam a avut loc în anul 1673. [86] De altfel, această dată este şi socotită de editorul ei, arhiereul Ghenadie Enăceanu, ca început al păstoriei ierarhului nostru pe scaunul Ungro-Vlahiei. [87] De aceeaşi socotinţă fusese mai înainte şi *paharnicul Alex. Geanoglu Lesviodacs* [88] şi după ei, şi alţi cercetători în cîmpul istoriei Bisericii romîneşti. [89] Acest an însă, deşi este păstrat în Condica Sfîntă, cred totuşi că nu reprezintă adevărata dată la care Vlădica Varlaam a urcat treptele scaunului mitropolitan. Mai adevărată îmi pare aceea păstrată în pomelnicul Sfintei Mitropolii, alcătuit în anul 1697, adică: *24 decembrie 1672*, [90] care de altfel, a şi fost primită de cei mai de seamă ostenitori în ogorul istoriei Bisericii noastre. [91] Socotesc că această dată este cea adevărată, deoarece celelalte indicaţii de an, lună şi zi, trecute în pomelnic, în dreptul mitropoliţilor *Teodosie, Dionisie* sau *Antim Ivireanul*, reprezintă într-adevăr — cum este dovedit — data începutului păstoriei fiecăruia din ei. La Varlaam, deci, ea nu poate indica altceva, decît tot acelaşi lucru, adică data alegerii sale ca mitropolit.

---

80. *Magazin istoric*, V, p. 12; N. Simache şi Tr. Cristescu, *op. cit.*, p. 191; D. Fotino, Ἱστορία τῆς παλαι Δακίας. II, Viena, 1818, p. 246-7; şi traducerea romînească a lui G. Sion, Bucureşti 1859, p. 122; Diaconul Nic. M. Popescu, *op. cit*, p. 7.

81. *Condica Sfîntă*, p. 50, 54.

82. *Ibidem;* Diaconul Niculae M. Popescu, *Dionisie Mitropolitul Ungro-Vlahiei*, p. 8.

83. *Condica Sfîntă*, p. 44.

84. *Condica Sfîntă*, p. 50, 54.

85. *Condica Sfîntă*, p. 44.

86. *Condica Sfîntă*, p. 44. Pentru împăcarea acestei date cu cea din *pomelnicul Mitropoliei* şi din *Istoria* lui *Lesviodacs*, să se vadă: Diaconul Nic. M. Popescu, *op. cit.*, p. 10, n. 7.

87. *Condica Sfîntă*, p. 45; Arch. Ghenadie Enăceanu, *Metropolia Ungro-Vlahiei. Teodosie*, p. 38; acelaşi, *Evangheliile. Studii istorico-literare*, Bucureşti 1895, p. 72.

88. *Istorie bisericească pre scurt*, p. 401.

89. I. D. Petrescu, *Mitropoliele tierrei*, Bucureşti 1870, p. 128; C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 696; Paraschiv Popescu, *Teodosie Mitropolitul Ungro-Vlahiei*, p. 12; N. I. Apostolescu, *Schitul Trivalea*, în *Revista pentru istorie, archeologie şi filologie*, an. IV, vol. VIII (1902), p. 112; G. M. Ionescu, *op. cit.*, p. 184; Preotul George I. Gibescu, *op. cit.*, p. 70-71; (Athanasie Mironescu), *op. cit.*, p. 54; General P. V. Năsturel, *Biserici, mînăstiri şi schituri din Oltenia*, în *Rev. pentru istorie, arh. şi fil.*, vol. XII, p. II (1911), p. 286; D. Stănescu, *Cultul Maicii Domnului la romîni*, p. 99, 103.

90. Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 2101*, f. 12 v; N. Iorga, *Studii şi documente*, V, 1, p. 629, n. 1.

91. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, II, p. 320; Diaconul Nic. M. Popescu, *op. cit.*, p. 10; N. Dobrescu, *Curs de Istoria Bisericii Romîne* (litografiat), p. 35; Al. Lapedatu, *Episcopia Strehaii şi tradiţia scaunului bănesc de acolo*, Bucureşti 1906, p. 12; St. Meteş, *Şerban Vodă Cantacuzino şi Biserica romînească din Ardeal*, p. 13; I. Lupaş, *Studii, conferinţe şi comunicări istorice*, I, Bucureşti 1927, p. 199.

În afară de aceasta, numai şase zile mai tîrziu, la *30 decembrie 1672*, Varlaam, în calitate de «*arhiepiscop i mitropolit a toată ţara Ungro-Vlahiei*», dă o carte de scutinţă «*de birul haraciului şi de toate dăjdiile cîte sînt peste an*» unor preoţi şi diaconi din satul *Segarcea* «*ot sud Dolj*».[92] Cartea aceasta este în măsură, deci, să întărească şi mai mult presupunerea că data: «*24 decembrie 1672*», din amintitul pomelnic, reprezintă în mod neîndoios data strămutării lui Varlaam «la mai marele scaun al Sfintei Mitropolii».

MITROPOLITUL VARLAAM ŞI EPISCOPIA STREHAIEI. Inainte de a menţiona ştirile, ce avem din timpul păstoriei lui Varlaam ca mitropolit, se cade să arătăm ce legătură este între el şi nou înfiinţata de atunci episcopie de la *Strehaia*. Cu alt prilej, sprijinit pe cele ce se spun în pisania scrisă «pă zid în ceardac la chiliile arhiereşti» de la Mînăstirea Strehaia şi copiată mai apoi în pomelnicul acestui sfînt lăcaş, păstrat acum în Biblioteca Academiei R.P.R., precum şi pe afirmaţiile unor lucrări mai vechi despre această vremelnică episcopie, am admis că ea s-a înfiinţat în vremea mitropolitului Varlaam «la o dată cuprinsă în răstimpul de trei luni, scurs între 15 ianuarie şi 15 aprilie 1673».[93]

Ulterior însă, am dat, în mai multe acte, de iscălitura lui Varlaam.[94] Ea m-a făcut să mă îndoiesc că în Condica Sfîntă a Mitropoliei Ungro-Vlahiei, acolo unde editorul ei, arhiereul Ghenadie Enăceanu, trece semnătura: «*Al Rîmnicului Varlaam episcop*»,[95] este cu adevărat iscălitura acestui ierarh. Deosebirea dintre semnăturile sale din actele cercetate de mine şi cele două din Condica Sfîntă — în ediţia citată — este izbitoare. Semnăturile socotite de arhiereul Ghenadie Enăceanu ca atare nu sînt ale lui «*Varlaam al Rîmnicului episcop*», ci ale altcuiva. Şi apoi ele, în locul în care sînt arătate că ar fi fost în Condică, par aşezate într-o ordine nefirească.

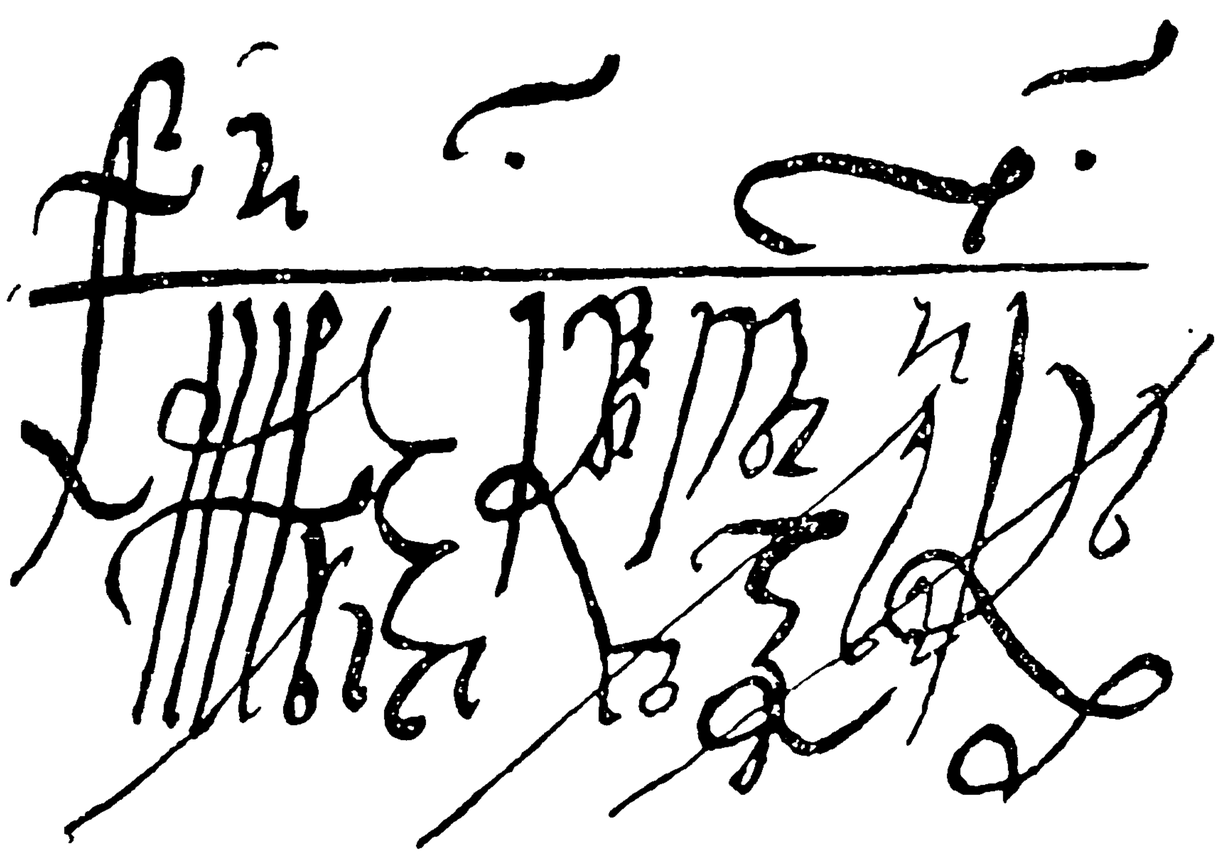

6. Pretinsa iscălitură a lui „†*Al Rîmnicului Varlaam Episcop*“, pusă pe actul de alegere a lui Ştefan ca episcop de Rîmnic (15 ianuarie 1673).

Cea dintîi, plasată sub actul de alegere a lui Varlaam însuşi în scaunul Mitropoliei Ţării Romîneşti,[96] socotesc că nu-şi poate găsi nici un rost aici, deoarece se pare că pe atunci nu se obişnuia ca un ierarh să-şi subscrie propriul său act de alegere, ci numai mărturisirea de credinţă. Cazul episcopului *Serafim de la Buzău*, mutat, în 1668, la Rîmnic, este concludent în această privinţă: el nu-şi semnează, alături de alţi ierarhi şi egumeni, membri în sobor, actul de strămutare în scaunul episcopal de peste Olt.[97]

Oare Varlaam putea să facă acest lucru în actul trecerii sale în fruntea Bisericii Ţării Romîneşti? Inclin să cred că nu. Semnătura de aici, socotită a fi «*Al Rîmnicului Varlaam episcop*», nu este a lui.

De asemenea pare fără rost şi cealaltă semnătură, socotită cu acelaşi cuprins şi aşezată în Condica Sfîntă în josul actului, de alegerea lui *Ştefan*, episcopul Rîmnicului, din 15 ianuarie 1673.

La această dată Varlaam era sigur mitropolit şi, ca atare, el trebuia să semneze cu acest titlu, şi înaintea celorlalţi ierarhi, cum fac de pildă vlădicii *Ştefan* şi *Teodosie*.[98] Ori, aici subscrie în frunte *Grigorie al Buzăului*,[99] ceea ce iarăşi nu-i nici canonic şi nici normal. Şi apoi dacă Varlaam era mitropolit, cum putea să mai semneze acum «*Al*

92. Arhiv. Stat., *Condica nr. 725 (Condica mînăstirilor Segarcea şi Stăneşti)*, f. 111.
93. Preotul Niculae Şerbănescu, *Despre episcopia Strehaiei*, în rev. *Mitropolia Olteniei*, an. VI (1954), p. 492, n. 29, unde se arată lucrările mai de seamă, care, mai înainte, afirmaseră acest lucru.
94. Vezi *supra*, nota 14.
95. *Condica Sfîntă*, p. 44, 46.
96. *Ibidem*, p. 44.
97. *Ibidem*, p. 17-18.
98. Vezi *ibidem*, p. 17, 21, 31, 35, 55, 59, 61, 63, 65 şi 74.
99. *Ibidem*, p. 46.

Rîmnicului episcop», cum arată arhiereul Ghenadie Enăceanu că a făcut în actul de faţă?. [100]

Toate acestea ne fac să credem că nici această semnătură din 15 ianuarie 1673 nu este a lui Varlaam. Iscălitura sa citeaţă şi frumoasă, — din ce pricini nu se ştie —, nu apare de fel în Condica Mitropoliei, în ediţia cunoscută.

Dacă aceste două semnături, socotite de arhiereul Ghenadie Enăceanu a fi ale lui Varlaam, nu sînt ale lui, se ridică întrebarea: ale cui sînt? Dezlegarea ei au adus-o semnăturile de pe un act inedit, din *11 ianuarie 1678,* aflat în colecţia mea, de unde se poate vedea că iscăliturile în cauză, din Condica Sfîntă, sînt la fel cu semnătura lui: «*Daniil arhiepiscopul Strehaii*» din act. Micile deosebiri de amănunt se datoresc, desigur, xilografului, care n-a reprodus fidel, pentru încrustat în lemn, toate detaliile iscăliturii ce avea în faţă.

Fără putinţă de tăgadă, iscăliturile din Condica Sfîntă, socotite de editorul ei a fi ale mitropolitului Varlaam, sînt în realitate, ale lui Daniil arhiepiscopul Strehaii. Prezenţa lor în cele două acte din Condică, amintite mai sus, readuce în discuţie data înfiinţării episcopiei de la Strehaia. Pînă acum, cum s-a arătat, s-a afirmat că începutul ei cade între 15 ianuarie şi 15 aprilie 1673. Semnăturile din Condică, însă, infirmă această afirmaţie. *Episcopia Strehaii este ceva mai veche.* Inclin să cred că *ea s-a înfiinţat în lunile mai-iunie 1672, cînd Grigore Ghica* — împins poate de raţiuni politice — *a purces la efectuarea unei reforme în Biserica ţării sale.* Cu acest prilej mitropolitul Teodosie este caterisit şi în locul său Voevodul a încercat, fără succes, să mute pe Varlaam episcopul Rîmnicului, iar în locul acestuia a voit, poate, să pună pe un «*arhiepiscop Daniil... striin den ţara Moldovei*», faţă de care el avea, probabil, oarecare obligaţii [101] şi pe care, desigur, n-a îndrăznit să-l facă mitropolit. După cum s-a arătat, Varlaam a respins propunerea voevodală şi din această pricină «a primit — cum însuşi spune — toată spaima Domnului». Intre alte neajunsuri ce va fi avut de îndurat de la Grigoraşcu Vodă, pentru refuz, bănuiesc că a fost şi răşluirea unei părţi din teritoriul eparhiei sale. Pe acest teritoriu voevodul a înfiinţat episcopia Strehaii, pentru a satisface, probabil, cererea «protejatului» său, petrecător pînă atunci în schitul Babele din Vrancea. Acest lucru pare a fi arătat şi de pisania aflată altă dată la Strehaia, unde se spune că la înfiinţarea episcopiei, Domnul «*s-a socotit /numai/ dimpreună cu toţi cinstiţii sfetnicii Măriei Sale şi au tocmit şi au aşezat această sfîntă mînăstire a fi episcopie a Ţării Romîneşti*». [102] Nici o amintire deci a ierarhilor ţării. Poate raporturile dintre ei şi domn nu erau din cele mai bune.

Un alt fapt care ne face a socoti înfiinţarea episcopiei de la Strehaia în acest moment de criză bisericească din ţară este şi următorul: In Condica Sfîntă nu se aminteşte nimic despre întemeierea ei. Condica se înfiinţase spre a se trece în ea—ca mărturie peste vremi — orice fapte de seamă legate de ierarhia superioară a ţării şi de Biserica ei. Neamintindu-se nimic în legătură cu noua eparhie de la marginea de apus a ţării, bănuiesc că actul privitor la ea şi la episcopul Daniil a fost scris pe fila a douăsprezecea din Condică, unde erau trecute şi actele de caterisire a lui Teodosie şi de alegere a lui Dionisie, însă, în 1679, cînd s-a făcut reabilitarea celui dintîi, fila a fost ruptă şi odată cu ea, a dispărut probabil şi actul de înfiinţare a noii episcopii.

Admiţînd întemeierea episcopiei de la Strehaia în prima parte a anului 1672, înclin să cred că spusele lui *Dima Zugravul* din pisania amintită de pe ceardacul caselor arhiereşti de la mînăstirea Strehaia — scrisă ceva mai tîrziu, — după care episcopia s-a înfiinţat în anul 1673 şi Daniil a fost adus aici cu blagoslovenia mitropolitului Varlaam, fiind episcop la Rîmnic Ştefan, nu corespund întru totul realităţii. Dacă, aşa cum arată pisarul, această pisanie s-a aşternut pe peretele ceardacului cu porunca mitropolitului Varlaam, atunci se poate ca, chiar el să fi trecut sub tăcere acest moment

---

100. Afirmaţia arhiereului Ghenadie Enăceanu că *„Varlaam, în tot timpul aflării sale pe tronul mitropolitan al Ungro-Vlahiei ...nu s-a subsemnat decît episcop al Rîmnicului“*, căci el n-a *„aprobat în sufletul său actul detronării mitropolitului Teodosie“* (vezi *Bis. Ort. Rom.„* V (1880-81), p. 37-8; vezi şi V. A. Urechia, *Schiţe de istoria literaturei române,* p. 170 şi Paraschiv Popescu, *op. cit.,* p. 16), nu are nici un temei, deoarece el, după *24 decembrie 1672,* cînd a fost mutat în fruntea Mitropoliei şi chiar după ce, în 1679, a fost scos din scaun, semnînd în acte, şi-a adăugat întotdeauna, lîngă nume, titlul noii sale dregătorii bisericeşti: *„arhiepiscop i mitropolit“* sau numai *„Vlădică“*. (Să se vadă: Arhiv. Stat., *Condica nr. 725, f. 111* (act din 30 decembrie 1672); Acad. R.P.R., *doc. CCXCIX/11* (act din 11 ianuarie 1689); *CCCXXXVI/8* (act din 25 mai 1696); Arhiv. Stat., *Condica nr. 133* (Şf. Mitropolie), f. 131; *Condica nr. 371,* f. 72; *Mitrop. Bucureşti,* pach. XCIX, doc. 77 (act din 6 febr. 1702) şi doc. 78 (act din 8 iunie 1702). De altfel, în toate celelalte acte dintre 1672-1702, diferite persoane se adresează: *„părintelui Varlaam mitropolitul“*.

101. Preotul Niculae Şerbănescu, *Despre episcopia Strehaiei,* p. 503-504.

102. Acad. R.P.R., *Ms. rom. 2148* (Pomelnicul M-rii Strehaia), f. 2 v; Alex. Lapedatu, *op. cit.,* p. 9.

neplăcut din viața sa [103] — nemaiamintind nimic de vara anului 1672 —, sau, poate, dacă pisania este mai tîrzie, atunci plăsmuitorul ei a căutat să includă în cuprins, pe lîngă tradiția despre o mai veche episcopie la Strehaia, și numele «obrazelor» bisericești trăitoare pe vremea cînd și-ar fi luat ființă episcopia despre care avem acum date.

Oricum, știrile cuprinse în această pisanie trebuiesc supuse unei mai atente cercetări.

Cît privește afirmația că Grigore Ghica a putut să rupă o parte din eparhia lui Ștefan de la Rîmnic, fără teama de împotrivire, fiindcă acest ierarh era fire retrasă și pașnică, [104] iarăși o socotesc necorespunzătoare, deoarece, chiar după afirmațiile de pînă acum, episcopia s-a înființat prea curînd după alegerea acestuia la Rîmnic, așa că stăpînirea n-a avut timp suficient să se convingă că el n-ar fi reacționat într-un fel oarecare față de această micșorare a eparhiei sale.

O astfel de micșorare de teritoriu se putea face mai ușor în ultimele luni ale păstoriei lui Varlaam la Rîmnic, cum am arătat, ca o «pedeapsă» adusă lui pentru respingerea propunerii domnești, de a trece în scaunul mitropolitan, care respingere aducea după sine și nesatisfacerea unei persoane față de care domnul avea, poate, oarecare obligații, episcopul Daniil.

Ținînd seama de cele arătate mai sus, înclin să cred că *episcopia Strehaii s-a întemeiat în timpul crizei bisericești din Țara Românească de pe la jumătatea anului 1672.* Numai admițîndu-se această dată, s-ar putea găsi justificare pentru semnătura lui «*Daniil arhiepiscop Strehaii*», pusă pe actele alegerii lui Varlaam ca mitropolit al Ungro-Vlahiei și a lui Ștefan ca episcop al Rîmnicului din Condica Sfîntă. [105]

7. Iscălitura lui „†*Daniil arhiepiscop Strehaii iscal*", aflată pe un act din anul 1678.

MITROPOLITUL VARLAAM ȘI CLERUL DE MIR. Intorcîndune la păstoria lui Varlaam ca întîistătător al Bisericii muntene, vom începe prin a arăta grijă ce a purtat el clerului de mir. Știind, din timpul păstoriei sale la Rîmnic, cu cîte greutăți se zbăteau preoții și la cîte biruiri și corvezi erau supuși, el a căutat să le facă viețuirea mai lesnicioasă, încercînd să obțină de la stăpînire unele cărți de ușurare a năpăștilor ce apăsau asupra lor.

Primul act cunoscut din timpul păstoriei lui Varlaam ca mitropolit, este — după cum am amintit — cartea sa din *30 decembrie 1672,* prin care apără de birul haraciului și de alte dăjdii pe doi preoți și doi diaconi din Segarcea Doljului, hotărînd ca «să nu-i mai învăluiască nimenilea cu nimic». [106]

Intre timp, parte din preoți se jeluiseră domnului «*pentru multele nevoi ce să află intru dînșii*», arătîndu-i tot odată că sînt «*mai îngreuiați decît toate ceatele*» și ajunși «*la lipsă și la pustiire*». Voevodul Grigore Ghica, la *15 aprilie 1673,* 'socotindu-se «*dinpreună cu toți arhiereii țării, cu cinstitul și preasfințitul părintele nostru chir Vlădica Varlaam mitropolitul țării, i chir Ștefan episcopul Rîmnicului i chir Grigorie episcopul Buzăului i chir Daniil episcopul Străhăei și cu toți cinsiții dregători... mari și mici*», le-a făcut înlesnire, hotărînd «*ca de acum înainte să dea numai într-un an odată, la*

---

103. La fel se petrec lucrurile și în anul 1702, cînd mitropolitul Varlaam, înșirîndu-și unele fapte din viață în așezămîntul pentru M-rea Trivalea, nu amintește nimic despre pribegia sa din anii 1679-1682 (vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. I, doc. 1). Era, ca și aici, un moment neplăcut al vieții sale, și poate, de aceea l-a trecut sub tăcere.

104. Al. Lapedatu, *op. cit.,* p. 12.

105. Dacă Episcopia Strehaiei n-ar fi fost înființată în dec. 1672, atunci nimic nu l-ar fi împiedecat pe Grigoraşcu Vodă să pună episcop la Rîmnic pe favoritul său Daniil arhiepiscopul, ca să nu se mai facă o nouă alegere și hirotonie. Arhiepiscopul Daniil, fiind însă acum deja numit, n-a mai putut fi adus la conducerea eparhiei rîmnicene.

106. Arhiv. Stat., *Condica nr. 725* (Condica Mînăstirilor Segarcea și Stănești), f. 111,

vremea haraciului birul lor» și făcîndu-le, în același timp, și alte ușurări, atît lor cît și copiilor lor.[107]

Schimbîndu-se, între timp, domnia (noiembrie 1673), mitropolitul Varlaam merge înaintea noului Voevod *Gheorghe Duca* (1673-1678), împreună cu toți ceilalți episcopi, rugîndu-l să întărească așezămîntul lui Grigore Ghica privitor la preoții de mir, amintit mai sus, ceea ce Domnul și face la *2 martie 1764.*[109] Cu vremea, Duca Vodă, fiind silit să plătească «datoriile altor domni» și neavînd într-alt chip cum face», a rînduit ca și «*preoții să ajute la aceste vechi datorii*», ceea ce însă le-a «căzut cu greu». Din această pricină «părinții arhierei», din rîndul cărora n-a lipsit, desigur, mitropolitul Varlaam, i-au cerut să aducă pe preoți la ușurarea de mai înainte, lucru pe care domnul îl și săvîrșește în ziua de *9 aprilie 1676* prin două cărți, date în favoarea clericilor din eparhiile Rîmnicului[109] și Buzăului.[110]

ȘTIRI DIN TIMPUL PĂSTORIEI MITROPOLITULUI VARLAAM. In afară de aceste acte privitoare la clerul de mir, în timpul șederii sale în fruntea Bisericii din Țara Romînească, mitropolitul Varlaam se întîlnește în diferite documente, primind danii de sate, vii, mori și moșii și închinări de schituri pentru Sfînta Mitropolie, precum și unele scutiri pentru parte din locuitorii de pe proprietățile ei; cumpărînd bunuri sau primind pe cele hărăzite de unii credincioși ori întărite de domni ctitoriilor sale; veghind ca zestrea unor sfinte lăcașe să nu se irosească; purtînd grijă ca viața monahală din mînăstirile noastre să se ducă potrivit «tocmealelor» călugărești ale «Bisericii Răsăritului»; semnînd ca martor în unele acte, judecînd uneori, alături de alți boieri, felurite neînțelegi iscate între diferite persoane; împrumutînd cu bani sau ajutînd pe cei aflați în nevoi; vînzînd sau schimbînd proprietăți și în sfîrșit făcînd danii pe la mînăstiri din țară și de peste hotare. Astfel, la *28 aprilie 1673* mitropolitul Varlaam, aflîndu-se la București dă unui *Gotea* din *Șuici-Argeș,* un rest de bani ce-i datora pentru o parte de moșie în satul *Fedelești,* pe care o cumpărase cînd era episcop la Rîmnic;[111] la *1 iunie 1673,* Vlădica Varlaam primea de la *Stanciul logofătul din Budișteni* mai multe proprietăți cu obligația ca, împreună cu fiul donatorului *Inochentie monahul,* să zidească în satul Budișteni un schit.[112] Cinci zile mai tîrziu schimba un rumîn pentru un țigan cu vel vornicul *Neagoie Săcuianul,*[113] iar în cea de a nouăsprezecea zi a aceleiași luni, ierarhul nostru este martor, împreună cu ceilalți episcopi și boieri divaniți, la închinarea Mînăstirii *Căluiul* din Romanați către patriarhia de Ierusalim, făcută de voievodul Grigore Ghica,[114]

In anul următor — *1674* —, la *1 mai,* mitropolitul Varlaam cumpără de la *Dima Roșul din Pitești* o jumătate de funie de moșie în satul *Slătioare* din Argeș,[115] iar de la un diacon, *Iane,* «un șăzut de casă cu pomi și cu grădină», cum și alte bunuri la *Fedelești,* din același județ[116] Mai tîrziu, la *2 iunie,* Vlădica Varlaam, împreună cu șase boieri, «luați pe răvașele» voevodului Gheorghe Duca, judecă la Mitropolie, neînțelegerea dintre *Anca,* văduva lui Vlad biv vel sluger Bengescu și nepotul ei *Matei,* pentru pricini de moștenire,[117] iar la *6 iulie 1674,* fiind în București, el cumpără de la *Badea,* feciorul lui Rafail călugărul, partea lui de moșie din *Fedelești,* pe care o dă schitului ce

---

107. Acad. R.P.R., *doc. XCIV/8; Ms. rom. nr. 2082,* f. 4-5; *nr. 2532, f. 59-64; și* nr. *2528,* ff. 862 și 923 (regeste).

108. Acad. R.P.R., doc. *XCIV/6* (rău păstrat; cu multe lipsuri), și *Ms. rom. nr. 2528,* f. 922 (regest, cu data: 2 martie 1673).

109. Acad. R.P.R., *doc. XCIV/7.*

110. Acad. R.P.R., *doc. CXXV/18.*

111. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721* (M-rile Căldărușani și Fedeleșoiu), f. 816-817.

112. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XIII, doc. 1; *Condicile nr. 371* (Condică a schitului Trivalea, I), f. 116-117 și *nr. 477* (Condica veche a Schitului Trivalea, metoh al M-rii Cozia...), f. 146-147.

113. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 127* (Mitropolia București), f. 152 și *nr. 134* (Mitropolia București), f. 141.

114. Al. Odobescu, *Relațiune despre localitățile semnalate prin anticuități în județul Romanați,* în *Annalele Societății Academice Romîne,* ser. I, tom. X (1878), secțiunea II, p. 319-320; Hurmuzachi-Iorga, *Documente...,* XIV, 1, p. 211 (regest).

115. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370* (Schitul Trivalea, metohul M-rii Cozia), f. 8; *nr. 371,* f. 14; *nr. 477,* f. 34-35. La 11 mai, același an, acest *Dima Roșul,* cu nepoții săi *Radu* și *Constantin,* vînd mitropolitului Varlaam „o funie ocină" tot la Slătioare (Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. III, doc. 4, și Condicile *nr. 370,* f. 8 v; *nr. 371,* f. 15; *nr. 477,* f. 35-36).

116. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 885.

117. I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino,* București 1919, p. 229-230, nr. 715.

118. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 811-12. Tot în această lună — ziua lipsește — și an, mitropolitul Varlaam cumpără și partea de moșie din Fedeleșoiu a *Ioanei,* fiica lui *Rafail călugărul* și sora lui *Badea,* vînzătorul de acum (vezi *ibidem,* f. 812 v).

înălța aici.[118] Către sfîrșitul acestui an, la *9 decembrie 1674,* Vlădica Varlaam cumpără de la *Tănasie diaconul ot Bujoreani* partea acestuia de moșie din satul *Olteani.*[119]

Mitropolitul Varlaam a purtat grijă nu numai ctitoriilor sale, ci și celorlalte lăcașe sfinte din țară, veghind ca zestrea lor să nu se irosească. Aflînd, de pildă, că egumenul *Teodosie* de la Mînăstirea *Snagov*[120] n-a fost destul de veghetor întru păstrarea argintăriei mînăstirii, l-a pus să facă pentru acest sfînt lăcaș un chivot de argint aurit, cîntărind 600 de dramuri, pe capacul căruia — în partea dinlăuntru — a săpat următoarea inscripție, care ne lasă să înțelegem vinovăția egumenului: «† *Acest chivot l-au făcut părintele Varlaam mitropolitul, Mînăstirii Snagov, cu cheltuiala proigumenului Teodosie pentru argintul cel pierit de la dînsul, văleat 7182 (=1673-4).*[121]

Știind, poate, că în unele mînăstiri din țară viețuitorii se abat de la «tocmealele Bisericii Răsăritului», mitropolitul Varlaam a profitat de prezența în țară a unui patriarh răsăritean[122] și l-a rugat să întărească vechile așezăminte de viețuire monahală din Mînăstirea *Tismana,* lăsate de Sfîntul Nicodim, întemeietorul ei și de urmașii lui. Patriarhul, împlinindu-i ruga, la «leat» 7183 (=1674-5),[123] cu îngăduința lui Duca Vodă, a adunat sobor «de au tocmit și au așezat ceale obicéiuri bune», care, în această mînăstire, «erau pierdute și precupite de streini». Cu acest prilej, înaltul ierarh dă o carte patriarhicească, rînduind prin ea «tocmealele» după care avea să se conducă în viitor viața în străvechea mînăstire de peste Olt[124] și desigur și în alte mînăstiri din Țara Romînească.

In anul *1675,* la *20 martie* și *1 aprilie,* Vlădica Varlaam primește de la Duca Vodă, întărirea unor moșii pentru schitul *Fedeleșoiu*[125] și «volnicirea» de a da «*poruncă tuturor sloboziianilor care șăd pă moșiia Mitropoliei dă aici dăn orașul... București să asculte toți dă ce le-ar da sfinția lui poruncă pentru ce ar fi trebile Sfintei Mitropolii, iar care n-ar asculta... să-l gonească după moșia Mitropoliei și dă nimenil|ea| opreală să n-aibă*»;[126] la *10 aprilie* ia de la episcopia Rîmnicului o parte din moșia *Fedelșciori,* pentru care, între altele, a dat o casă «ce au făcut-o Sfinția Sa în București cu toată cheltuiala Sfinției Sale» și o «*Evanghelie tiparnecă de Livov*»;[127] la *26 aprilie,* primește din partea ieromonahului *Patrichie schiteanul* închinarea schitului *Puturosul* din *Bezdeadul Dîmboviței* către Mitropolia din *Tîrgoviște;*[128] la *18 iunie* apare într-un act pentru șase suflete de țigani, hărăzite aceleiași Mitropolii de *Stroe sin Mihai Căpitanul* și alții;[129] la *8 octombrie* cumpără pentru schitul *Fedeleșoiu* partea de moșie din *Voinigești* a lui *Stanciul Vișănescu ot Rîmnic,*[130] iar la *28 octombrie,* aflîndu-se la Pitești, cumpără pentru Mitropolie, moșia lui *Gheorghe croitorul* din acest oraș, situată în satul *Flești* și ajunsă în stăpînirea acestuia printr-o cumpărătoare nedreaptă de la un *Radu Păiuș.*[131]

Chiar în prima lună a anului următor — *1676* — în cea de a șaptesprezecea zi a ei, Vlădica Varlaam cumpără de la vel logofătul *Șerban Cantacuzino* satul *Intorsura de sus din Dolj,*[132] iar în a treizecea zi a aceleiași luni, partea de moșie din satele *Groși* și *Slătioare* «ot sud Argeș» a bănesei *Maria* soția banului *Mareș ot Băjești,* pe care o dă ctitoriei sale de la *Trivalea.*[133] La *2 februarie 1676,* Duca Vodă întărește Vlădicăi

---

119. N. Iorga, *Studii și documente,* V, 1, p. 487, nr. 27.

120. *Teodosie* a fost staret la *Snagov* între 1669-1674 (vezi Niculae I. Șerbănescu, *Istoria mînăstirii Snagov,* București 1944, p. 111.

121. Alex. Odobescu, *Cîteva ore la Snagov,* în *Revista Romînă pentru sciințe, littere și arte,* II (1862), p. 400-401.

122. In act nu se află trecut numele patriarhului.

123. Lipsă luna și ziua.

124. Arhiv. Stat., *Condica nr. 329* (M-rea Tismana I,), f. 8-10; Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 5253,* f. 392 (regest). Tot în acest an — 1674 —, la *28 februarie,* cînd sigur Varlaam era mitropolit, Duca Vodă dă mai multe scutiri pentru satul *Luciani* din *Dîmbovița,* proprietatea Sf. Mitropolii (vezi Arhiv. Stat., *Condica nr. 127,* f. 15-16). Alte scutiri mai capătă acest sat la *12 aug.* și *3 nov. 1677,* deci tot în timpul păstoriei mitropolitului Varlaam *(ibidem,* f. 16-18).

125. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 883-884.

126. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. CCIX, doc. 1.

127. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 813.

128. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. LIII, doc. 5; *Cindicile nr. 127,* f. 338 și *nr. 134,* f. 534-535.

129. Arhiv. Stat., *Mitrop. București, pach. CCCLVII,* doc. 5.

130. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 867-8. La 4 și 5 iunie 1698, mitropolitul Varlaam ia șase boieri pe răvaș domnesc și alege această moșie *(ibidem,* f. 878, 879).

131. Ariiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. CLXII, doc. 5; *Condicile nr. 133* (Mitropolia București), f. 130; *nr. 370,* f. 13. (In condici, data: *24 octombrie,* nu *28 octombrie,* cum este în original).

132. Arhiv. Stat., *Condica nr.* 721, f. 828. La *1 iulie 1694,* Const. Brîncoveanu volnicește pe oamenii părintelui Varlaam să ia toată dijma din acest sat *(ibidem,* f. 844).

133. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 4; *nr. 371,* f. 5-6; *nr. 477,* f. 23. La *7 iulie 1676,* Duca Vodă îngăduie M-rii Trivalea să-și facă o „*slobozioară*" pe aceste moșii, ai cărei oameni să fie scutiți de orice bir *(Condica nr. 477,* f. 177-8).

Varlaam actul de cumpărare a unei moșii în satul Intorsura de Sus, pe care el o hărăzise schitului de la *Fedeleșciori* «de pe lîngă apa Oltului ot sud Argeș», ctitoria sa.[134] Peste o lună, la *4 martie 1676, Vlădica Varlaam* «făcea bine» lui *Mihail Drosul,* împrumutîndu-l cu 150 taleri, cu soroc de înapoiere «la lăsatul postului de s(fe)ti Petru»;[135] iar la *8 aprilie 1676* îngăduia ca rumînii de pe moșia Intorsura, proprietatea sa, să se răscumpere, cerîndu-le să facă aceasta «pînă la Sfînta Maria Mare».[136] Probabil că la sorocul hotărît, rumînii aceștia reușiseră să strîngă suma necesară răscumpărării lor, «întorcînd-o» ierarhului nostru și de aceea el, la *1 septembrie 1676,* aflîndu-se în București, le dă o cuprinzătoare carte prin care se recunoștea ieșirea lor din starea de rumînie.[137] La *4 septembrie 1676,* acești rumîni dau zapis la mîna mitropolitului Varlaam, arătînd că moșia de pe care s-au răscumpărat va rămîne pe mai departe în stăpînirea Schitului Fedeleșoiu, unde o hărăzise cumpărătorul ei.[138]

La *17 noiembrie* același an, — 1676 —, Vlădica Varlaam cumpără de la un *Prodan* din *Groșii Argeșului* cu fiica sa *Băluța,* o parte de moșie din «*funia Orzuiască*» din acest sat;[139] în ziua de 29 a aceleiași luni, primește de la Duca Vodă întărirea mai multor proprietăți legate de Schitul Fedeleșoiu,[140] iar de la *Meletie* călugărul din *Groși,* «o cezvîrtă de moșie din sat den Groși, den partea Ciofrîngenească», închinată de el ctitoriei de la Trivalea a ierarhului nostru.[141]

Trecînd în anul următor — *1677* —, constatăm că documentele cunoscute amintesc pe Vlădica Varlaam pentru prima dată la *6 martie,* cînd cumpără — pentru Mînăstirea Trivalea — de la *Dima din Pitești,* «o parte de moară în vadul morii Pitarului» la «iazerul cel lung» de lîngă oraș.[142] La *8 martie 1677,* mitropolitul Varlaam apare martor, alături de ceilalți ierarhi ai țării și unii boieri, în diata ce face *Tudoran biv vel clucer* — călugărit sub numele de Teodosie — și soția sa *Alexandra,* în favoarea Mînăstirii *Aninoasa* din Muscel, ctitoria lor,[143] iar la *12 martie* primește zapis pentru o livadă în satul *Groși,* pe care *Radu diaconul din Moșoaia* o închina Mînăstirii Trivalea.[144]

Din pricina multor năpaste ce erau asupra lui, satul *Oreavița din Mehedinți,* veche proprietate a Sfintei Mitropolii «fostu-se-au spart... și se-au răsipit» cu timpul. Mitropolitul Varlaam cere lui Duca Vodă să ușureze dările legate de acest sat, ceea ce domnul și face, hotărînd ca el «să dea cu ruptura pe an ughi 100» și nimic mai mult. Această hotărîre este întărită apoi, la *18 martie 1677,* de un patriarh răsăritean aflat atunci în țară, care, în cartea sa, punea înfricoșat blestem pentru cei ce nu vor respecta hotărîrea domnească.[145] Alte două acte din această lună — din zilele de *21* și *28* — ne arată pe mitropolitul Varlaam cumpărînd — pentru Schitul *Fedeleșoiu* — un *vad de moară pe riul Rîmnicului* de la *Vlad paharnicul Rudeanul*[146] și primind o danie de trei vite pentru Mitropolie de la *Costea starostea din Runcu.*[147] La *11 aprilie* și *14 mai 1677,* Vlădica Varlaam cumpără părți de moșie în satul *Voinigești* de la popa *Costandin,* feciorul Ghiormei din Rîmnic[148] și o *Maria* cu fiul său Gheorghe,[149] cu care moșie înzestrează ctitoria sa de la Fedeleșoiu. Către mijlocul verii aceluiași an (1677), în zilele de *6* și *8 iunie* și *14 iulie,* mitropolitul Varlaam se întîlnește în acte primind ca danie pentru Mî-

---

134. Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVII/1;* Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 840-841.
135. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 841.
136. *Ibidem,* f. 842. In legătură cu acest sat, mai amintim că la *22 august 1676,* ispravnicii Scaunului Bucureștilor porunceau dijmarilor și vinăricerilor din Dolj să nu se amestece la vinăriciul lui, ci să-l lase *„să-l strîngă oamenii părintelui Vlădicăi (Varlaam) pe seama Sfinției Sale, cum scrie în cartea domnească" (ibidem,* f. 841 v-842 r).
137. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 830-832.
138. *Ibidem,* f. 829-830.
139. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. II, doc. 6; *Condicile nr. 371,* f. 7; *nr. 477,* f. 23-24.
140. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 818-820.
141. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 2; *nr. 371,* f. 7; *nr. 477,,* f. 24-25.
142. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 132; *nr. 477,* f. 167-168.
143. Arhiv. Stat., *Condica nr. 137* (Condica M-rii Aninoasa, metoh al Mitropoliei din București), f. 157 v.
144. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. II, doc. 5; *Condicile nr. 370,* f. 4; *nr. 371,* f. 6 *nr. 477,* f. 25.
145. Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 610,* f. 10. Hrisovul lui Duca Vodă, dat la ruga mitropolitului Varlaam, a fost înnoit și întărit de Șerban Cantacuzino la 5 iunie 1697 *(ibidem,* f. 10-11).
146. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 813-814. Această cumpărătoare este întărită mitropolitului Varlaam și ctitoriei sale de la *Fedeleșoiu* de Duca Vodă, la *5 aprilie 1677 (ibidem,* f. 814-815).
147. Arhiv. Stat., *Condica nr. 127,* f. 339. (In act nu apare Varlaam, dar el era mitropolit atunci).
148. Arhiv. Stat., *Condica nr 721,* f. 875.
149. *Ibidem,* f. 877. O altă parte de moșie la *Voinigești,* cumpăra mitropolitul Varlaam la *24 iunie 1677* de la *Stanca lui Ilie din Bănești,* dînd-o tot M-rii Fedeleșoiu *(ibidem,* f. 876).

năstirea Trivalea «*un vad de moară de la Pitești, în iazerul cel lung, unde să chiamă Anini*», hărăzit de *Silvestru monahul,* căruia i-a fost «numele pe mirenie Stroe vornicul din Goleşti»,[150] precum şi moşia de la *Samara, metohul de la Lipiia, un loc de vie la Valea Popii, livedea dintre iazuri* şi alte bunuri dăruite aceleiaşi mînăstiri de *Dionisie monahul,* chemat în mirenie *Duminică iuzbaşa* din Lipia;[151] desăvîrşeşte totodată cumpărarea pentru Mitropolie a 100 stînjeni de moşie în satul *Frăsinet-Ilfov,* de la un *Stan spătarul ot Obilești.*[152] La începutul lunii următoare — *1 august 1677* — Vlădica Varlaam cumpără de la un *Stanciul Măgărcea* o parte de moşie din satul *Voinigeşti,*[153] iar în ziua de *21* ale aceleiaşi luni, a «*şasea parte den funia ce să cheamă rumînească*» din satul *Groşi,* vîndută de un *Tudor* cu vărul său Neacşul din Sămara.[154] O altă parte de moşie din «*funia lăţească*» din satul *Groşi* o cumpără ierarhul nostru pentru Mînăstirea Trivalea, la *9 noiembrie 1677,* de la o *Tudora, fata lui Opriş.*[155] In sfîrşit, amintim că în acest an *1677,* cînd păstorea Vlădica Varlaam, zestrea Mitropoliei din Bucureşti se îmbogăţeşte cu 100 stînjeni moşie în *Crăsani,* dăruiţi de marele vornic *Socol* şi nepotul său *Dragnea.*[156]

In anul *1678,* ierarhul nostru este amintit de acte, cumpărînd, la *20 ianuarie,* pentru Mînăstirea *Trivalea* părţi de moşie la *Samara* de la *Necula sin Ivan Cortofleş din Piteşti*[157] şi de la *Ioan,* feciorul lui Bonghici (?) din Samara;[158] este amintit de asemenea, primind, la *28 ianuarie,* hrisov de întărire de la Duca Vodă pentru moşiile Mînăstirii Trivalea, cumpărate de el şi situate în satele *Groşi, Slătioara, Samara* şi *Săpata* din Argeş;[159] la *9 februarie* cumpără toată «*partea de moşie la Obislav ot sud Vlaşca ce să cheamă Uliasca*», vîndută cu 170 ughi de *Diicul din Greci ot sud Romanaţi,* ginerele lui Vlad paharnicul;[160] împrumută cu 100 taleri, la *4 aprilie 1678* pe *Manole logofătul ot Vel Ocna;*[161] primeşte în Bucureşti, la *8 mai 1678* închinarea către Mînăstirea Trivalea a unei părţi de moşie «*la Groşi ot sud Argeş*», hărăzită de *Pătru,* feciorul *Cîrstei,* nepot diaconului Dumitru din Mălureni, căruia mitropolitul Varlaam i-a hirotonit «făr' de nici o cheltuială» un grămătic, diacon şi preot,[162] iar la *25 mai 1678* primeşte pentru Mitropolie unele livezi de lîngă viile ei din dealul Tîrgovişteî, dăruite de *Alexandru vel stolnic,* feciorul Ghiormei, «carele au fost ban mare»;[163] se sfătuieşte, la *31 mai 1678,* cu Duca Vodă, în divan, pentru stricarea a două roate de moară de pe apa Dîmboviţei ale bisericii *Curtea Veche* din Bucureşti, care, din pricina «noroirii» apei Dîmboviţei, înecaseră grădina domnească şi surpaseră malul Sfintei Mitropolii, «casa a toată ţara»;[164] primeşte, la *25 iunie 1678,* în favoarea Mitropoliei din Tîrgovişte, «muma tuturor bisericilor», diata făcută de vornicul *Neagoe Săcuianul* în satul Maxineni — în trecerea spre oaste —, prin care diată acesta lăsa Mitropoliei toată averea, punînd între alte condiţii şi pe aceea de a se întreţine «dascăli buni să înveţe copiii săraci»;[165] la *18 iulie 1678,* dă în grija unor podgoreni o vie părăsită a Mitropoliei, situată în *dealul*

---

150. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 132; *nr. 477,* f. 168. Acest vad de moară a fost întărit M-rii Trivalea de Duca Vodă, la *12 iunie 1677* (vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XVIII, doc. 5; *Condicile nr. 371,* f. 133; *nr. 477,* f. 169) şi la *15 martie 1678* (Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XVIII, doc. 6).

151. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. IV, doc. 37 şi pach. XX, doc. 18; *Condicile nr. 370,* f. 12; *nr. 371,* f. 47; *nr. 477,* f. 65-67.

152. Arhiv. Stat., *Mitrop. Bucureşti,* pach. XIX, doc. 5.

153. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 874. Tot la *Voinigeşti,* mitropolitul Varlaam cumpără pentru M-rea Fedeleşoiu — la *15 nov. 1677* — partea de moşie a *popii Vlad din Rîmnic,* plătind 40 de ughi *(ibidem,* f. 875-876).

154. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 6; *nr. 477,* f. 25-26.

155. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 3; *nr. 371,* f. 9; *nr. 477,* f. 26.

156. Gherasim Timuş, *Mitropolia din Bucureşti,* în rev. *Bis. Ort. Rom.,* XVII (1893-1894), p. 748.

157. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. IV, doc. 38; *Condicile nr. 370,* f. 12; *nr. 371,* f. 48; *nr. 477,* f. 67-68.

158. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 48; *nr. 477,* f. 68-69.

159. Arhiv. Stat., *Mitropolia Bucureşti,* pach. CDVII, doc. 18 *M-rea Trivalea,* pach. II, doc. 7; *Condicile nr. 371,* f. 7-8; *nr. 477,* f. 90-91.

160. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 70; *nr. 477,* f. 102. (Intre martori apare şi *„Ioan ierom. clisiar ot Sf. Mitropolie şi proigumen ot Glavaciog").*

161. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 860-861. In legătură cu acest împrumut, să se vadă şi actul din *25 mai 1678,* al lui *Manole logofătul* şi soţia sa *Caplea,* în care se arată în ce condiţii s-a făcut (vezi *ibidem,* f. 861).

162. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 2; *nr. 371,* f. 8-9; *nr. 477,* f. 26-27.

163. Arhiv. Stat., *Condica nr. 127,* f. 281.

164. Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 403 (Condica sfintelor şi dumnezeeştilor biserici, domneşti de jos şi de sus din Curtea Domnească de aici din Bucureşti),* f. 27-29; *Ms. rom. nr. 907,* f. 34-35. Cuprinsul acestui hrisov este întărit de Constantin Brîncoveanu, la *18 iunie 1693* (vezi *ibidem,* f. 31-32 şi f. 37-38).

165. Arhiv. Stat., *Condica nr. 127,* f. 158-159. *Neagoe vornicul Săcuianul* mai făcuse o diată la Hotin, pe care însă o anulează prin cea de faţă (vezi *ibidem,* f. 158).

Tîrgoviștei, «în gura *văii lui Voevodă*», cu obligația de a o întineri și a da vinărici Sfintei Mitropolii, «precum se va cădea, după obicei»; [166] se plînge, la *14 septembrie 1678,* ispravnicilor din București că dijmarii din Dolj au dijmărit, fără nici un drept, bucatele Schitului Fedeleșoiu, ctitoria sa, de pe moșia de la Intorsura-Dolj; [167] primește, la *27 octombrie 1678,* întărirea din partea lui Duca Vodă a moșiei «de la *Lipovul pustiu* ce să chiamă *Țuțuroi... ot sud Doljiul*», pe care un *Daniil călugărul* o închinase la *Fedeleșoiu,* cum și a altor părți de moșie din acest sat; [168] și, în sfîrșit, la *18 noiembrie 1678* primește de la Duca Vodă, închinarea către Mitropolia din București — cu toate ale lui — a Schitului *Babele ot sud Vlașca,* «*ce iaste lîngă apa Neajlovului..., pentru că această mînăstioară..., trăgîndu-să a fi domnească den începuta ei*», s-a întîmplat, cu vremea, «*de au rămas acum cu totul în pustiire, fiind în drum mare și neavînd de către nimenea nici o sprijineală și nici o căutare*» și nemaiputînd să locuiască în ea călugări «*den multele nevoi ale drumașilor*». Pentru aceasta, domnul s-a socotit cu «*Sfinția Sa părintele nostru chir Varlaam mitropolitul țării*» și a dat-o «*pe seama Sfintei Mitropolii..., ca să să poată ținea... pe cît s-ar putea*». [169]

In sfîrșit, amintim că din ultimul an al păstoriei lui Varlaam — *1679* — se cunosc, pînă acum, doar două documente. Unul din *8 ianuarie,* prin care el aduce în proprietatea Sfintei Mitropolii satul *Cireașov* [170] și altul din *5 februarie,* prin care primește, pentru Schitul Fedeleșoiu, o parte de moșie în satul *Sînbotin,* hărăzită de popa *Stroe din Bogdănești.* [171]

ACTIVITATEA CULTURALA A LUI VARLAAM. S-a spus despre Varlaam că «nu era mare cărturar», căutîndu-se să se împartă meritul înființării tipografiei în capitala Țării Romînești, între el și domnitorul Duca Vodă. [172] Că a fost sau nu mare cărturar, interesează poate mai puțin. Ceea ce este însă sigur, este că el a avut preocupări culturale și că a iubit cartea, căutînd s-o răspîndească în popor. In tinerețe și-a însușit oarecare știință de carte. Dorul de noi cunoștințe l-a pornit, probabil, spre pravoslavnica Rusie, de unde, a adus cu sine, cum s-a arătat, mai multe cărți.

Ajungînd în posturi de conducere în Biserica Țării Romînești, el a strîns în juru-i mai multe persoane, din care, unele cu înclinări cărturărești, iar altele cu mînă iscusită întru împodobirea manuscriselor. Din rîndul acestora, pomenim pe *ieromonahul Ghervasie ot Putna, Alexandru dascălul* și egumenul *Ștefan de la Bistrița, Ioan eromonahul ot Bistrița,* fost stareț al «*schitului Trivalea*», [173] gravorul *Ivan Bakov,* acei «*dascăli învățați*» de care însuși ierarhul nostru amintește în prefața cărții *Cheia Înțelesului,* precum, desigur, și diecii: *Chenadie ierodiaconul, Ioasaf egumenul ot sfînta mînăstire Argeș, Ianache ot Săteani, Barbu ot Corbeni,* popa *Paisie călugărul, Alexe logofătul ot Pitești, Dragomir logofătul din Micești* și alții, întîlniți ca pisari prin unele din actele sale. Toți aceștia, încurajați de mitropolitul Varlaam, au făcut ca în Țara Romînească să înceapă o susținută mișcare culturală.

Din ceea ce s-a lucrat atunci, au ajuns pînă la noi doar un *Liturghier slavon,* aflat azi în biblioteca Mînăstirii *Preobrejanie* de lîngă *Tîrnova* (Bulgaria), care a fost scris în anul 1672 de *ieromonahul Ghervasie de la Putna* din îndemnul și cu cheltuiala mitropolitului Varlaam; [174] «*Învățăturile părintelui nostru avva Dorothei*», scrise în 1676 de *ieromonahul Vasilie,* «proegumen den sfînta mînăstire ot *Dolgagopolea*» [175] și «*Viața și traiul Sfinției Sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului*», prescrisă de *ieromonahul Ioan,* fostul stareț de la *Trivalea* și dăruită mai apoi Mînăstirii Bistrița. [176]

---

166. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. LV bis, doc. 11; *Condica nr. 134,* f. 545-546.
167. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 842-843.
168. Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVII/2* (de hrisovul de față se face amintire și într-un act din *10 iunie 1780) (ibidem,* doc. CCCLXVII/9).
169. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. CXVIII, doc. 7; *Condica nr. 135,* f. 433-434.
170. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. CXLIX, doc. 23. Actul, pe hîrtie, este rău păstrat, avînd cerneala decolorată complet; deci foarte greu de citit.
171. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 861.
172. N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a romînilor pînă la 1688,* București 1904, p. 201, și ed. II, București 1925, p. 392; Preotul George I. Gibescu, *op. cit.,* p. 70.
173. Prof. Dr. D. Stănescu, *Școala românească de la mînăstirea Bistrița,* București 1931, passim; același, *Cultul Maicii Domnului la Romîni,* p. 113 și urm.
174. Vezi rev. *Bis. Ort. Rom.,* LXXV (1957), p. 825.
175. Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 3562 (A preacuviosului părintelui nostru Dorotheiu învățături în multe chipuri de folosul sufletului către ai săi ucenici...),* f. 217; Dan I. Simonescu, *Viața literară și culturală a mînăstirii Cîmpulung (Muscel) în trecut,* Cîmpulung 1926, p. 51.
176. Vezi I. Bianu—R. I. Caracaș, *Catalogul manuscriselor românești,* II, București 1913, p. 198; *Viața și traiul Sfinției Sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului,* ed. Iosif Naniescu, C. Erbiceanu, București 1888, p. 172-75; ed Tit Simedrea, București 1937, p. I, XIII; Diaconul Dr. Nic. M. Popescu, *Nifon II, Patriarhul Constantinopolului,* București 1914, p. 12.

POMELNICUL SFINTEI MITROPOLII. Pînă la mitropolitul Varlaam, în Mitropolia Țării Romînești se folosea un pomelnic alcătuit în timpul Vlădicăi *Ștefan* († 1668),[177] care, probabil, în vremea lui ajunsese în stare destul de învechită. Cum s-a arătat, întorcîndu-se în Rusia, el a adus și un model de pomelnic. Văzînd, poate, starea în care se găsea cel al mitropolitului Ștefan și dorind, probabil să-l și mai îmbogățească, Vlădica Varlaam, în anul 7183 (= 1674-5), a purces la înnoirea lui «cu mai bună scrisoare și izvozeală». Prescrierea a fost încredințată aceluiași *ieromonah Ghervasie ot Putna,* iscusit caligraf, venit de mai înainte în preajma ierarhului nostru.

Cu acest prilej, Vlădica Varlaam, pe lîngă predoslovia ce va fi avut pomelnicul mitropolitului Ștefan, pune să se adauge încă una, despre care se dau următoarele amănunte: «*Altă prédislovia a svornicului, adică cum s-ar zice a pomealnicului acestuia, care o au adus părintele Varlaam, mitropolitul de la numita cetate a Moscvei, izvodit di pe poménicile de acolo, cînd au fost Sfinția Sa însuși în țara Moscvei, în zilele înpăratului Alexie Mihailovici, domnind într-aceia vreame în Țara Romînească, bunul creștin Radul Voevoda Leon, cînd au fost cursul anilor din ceputul lumii 7175 (=1666-7)*»[178]

In această nouă prefață, adusă din Rusia, se vorbește mai întîi de rostul pomenirilor și de datoria credincioșilor de a ajuta sfintele locașuri, în schimbul trecerii celor din neamul lor în pomelnice. După aceasta urmează o molitvă — alcătuită poate de Dimitrie al Rostovului —, în care se face o pomenire generală, înșirîndu-se, după Adam și Eva, ierarhi, domnitori, miluitorii bisericilor și toți cei răpuși de moarte năpraznică în diferite întîmplări nenorocite din viață, — neapucînd nici a lua «ispovedanie» și nici «preacuratele taine» —, așa cum este în molitva pentru morți de la proscomidie, din Liturghierele noastre, care începe așa: «*Pentru pomenirea și iertarea păcatelor, a tuturor celor din veac adormiți întru buna credință...*».

Această molitvă și predoslovia ce-i precede, au trecut din pomelnicul Mitropoliei și în pomelnicele unora din mînăstirile și bisericile noastre.[179] Vreme de aproape două veacuri, ea a fost folosită de preoți la proscomidie din pomelnicele ce aveau în față. In anul 1845, mitropolitul *Meletie Brandaburul* al Moldovei (1843-1848) a introdus-o, însă, la locul cunoscut azi, în Liturghierul ce a tipărit atunci la Iași, cu cheltuiala arhiereului Nectarie Tripoleos. Pînă la această dată, ea nu se întîlnește în nici un Liturghier tipărit în țara noastră, iar în cele rusești, bulgărești și grecești nu se află nici acum. Cu prilejul introducerii sale în Liturghier, însă, a fost supusă «la o așa prefacere» — față de versiunea pomelnicului din 1674-1675 — încît azi n-au mai rămas din ea «decît anumite părți sporite de noi elemente», ceea ce i-a răpit mult din vechea frumusețe. Prin urmare, molitva aceasta de la proscomidie, pentru vii și morți este de origină rusească, fiind adusă în țară de mitropolitul Varlaam, care, în anul 1674-1675 o trece în pomelnicul Mitropoliei, de unde, copiindu-se și în alte pomelnice, a ajuns ca în anul 1845, un ierarh curajos s-o introducă în Liturghier, modificîndu-i însă forma.[180]

Revenind la pomelnicul mitropolitului Varlaam, vom aminti că el s-a păstrat, cu alte pomelnice, la proscomidia Catedralei mitropolitane din București, fiind trecut în trei catagrafii din anii 1844, 1848 şi 1849.[181] Aici a rămas pînă în anul 1923, cînd «din

---

177. *Bis. Ort. Rom.*, XIII (1889-1890), p. 689.

178. *Ibidem,* p. 691; C. Bobulescu, *Obîrșia molitvei pentru morți de la proscomidie,* p. 125.

179. In afară de pomelnicele tipărite, arătate de C. Bobulescu, ca avînd această molitvă (vezi *op. cit.*, p. 130), mai amintim pe următoarele, aflate în manuscris, la Biblioteca Academiei R.P.R.: *Msse.* nr. 257 *(M-rea Govora 1777);* nr. 760 *(M-rea Căldărușani);* nr. 2076 *(M-rea Bnîrcoveni);* nr. 2081 *(Proeni, 1798,* publicat de I. M. Neda, în *Arhievele Olteniei*, an. XVI (1942), p. 158 și urm.); nr. 2098 *(Metohul Episcopiei Rîmnic, 1789);* nr. 2101 *(Mitrop. Tîrgoviștii, 1697);* nr. 2105 *(M-rea Arnota, 1706);* nr. 2145 *(M-rea Govora, 1748);* nr. 2147 *(bis. Bărbătești);* nr. 2148 *(M-rea Strehaia);* nr. 2177 *(Schitul Tetoiul-Gorj);* nr. 2192 *(bis. din Costești-Vîlcea);* nr. 2197 *(Schitul Dobruța);* nr. 2199 *(Schitul Topolnița);* nr. 2205 *(Schitul Scheia);* nr. 2209 *(M-rea Polovraci);* nr. 2213 *(Schitul Comanca, 1748);* nr. 2293 *(bis. Cacova-Vîlcea);* nr. 2500 *(M-rea Tismana);* nr. 2603 *(M-rea Cotmeana);* nr. 2991 *(M-rea Dragomirna-Moldova,* cu text oarecum schimbat); nr. 3469 *(Schitul Iezerul-Vîlcea);* nr. 3722 *(M-rea Cîmpulung);* nr. 3445 *(bis. Șerban Vodă, 1763,* scris de popa Flor, dascăl de slovenie); nr. 5504 *(M-rea Surpatele);* nr. 5510 *(bis. din mahalaua Tîrgului de afară-Caracal, 1815).*

180. Pentru toate acestea, să se vadă: C. Bobulescu, *Obîrșia molitvei pentru morți de la proscomidie,* p. 121-131, precum și recenzia Diac. E. Branișteanu din rev. *Bis. Ort. Rom.*, LXII (1944), p. 325-326, căruia, la „nedumerirea" ce are, îi răspundem că păstoria mitropolitului Varlaam încetează în aprilie 1679, iar trecerea sa din această viață s-a întîmplat în ziua de 18 noiembrie 1702.

181. Arhiva Veche a Sfintei Mitropolii, *Dosare nr. 5992,* f. 4; *nr. 7586* și *nr. 7587,* f. 1:

„Cele ce s-au găsit la proscomidie:

1. pomelnic ctitoricesc făcut de răposatul mitropolit Grigorie cel bătrîn, legat cu piele roșie.

1. pomelnic de lemn zugrăvit și scris deasupra numele ctitorilor.

1. *idem, făcut în zilele mitropolitului Varlaam, cu l(ea)t 7183, legat cu piele, vechi.*

ordinul I.P.S. Mitropolit (Miron)», s-a scos din inventar,[182] fără a se arăta însă și ce s-a făcut cu el. Azi nu se știe unde se află. Astfel a pierit această minunată piesă de veche artă românească, amintind pe de o parte iscusința mîini ieromonahului Ghervasie ot Putna, iar, pe de alta, truda mitropolitului Varlaam în ogorul bătrînei noastre culturi.

TIPOGRAFIA MITROPOLITULUI VARLAAM. Mitropolitul Varlaam, care, în drumul său prin Rusia, înțelesese cît folos poate aduce unei popor o tipografie, a purces care sfîrșitul păstoriei sale la înființarea unei tiparnițe în capitala Țării Românești, București. Dupa cum se șite, în cetatea de scaun nu mai fusese pînă atunci nici o tipografie, iar celelalte centre tipografice din țară, destul de active în vremea lui Matei Basarab, de aproape trei decenii încetaseră a mai exista. Întreprinzătorul ierarh cheamă «deci la o viață nouă, vechea tipografie a lui Matei Vodă», așezînd-o de astădată, undeva în cuprinsul Mitropoliei din București. Și de atunci, din anul 1678 — acum 280 de ani —, nobila artă tipografică n-a lispit aproape deloc din orașul lui Bucur, ajungîndu-se azi la marile întreprinderi poligrafice din capitala patriei noastre. Sămînța tiparului aruncată acum aproape trei veacuri de dornicul de cît mai multă cultură, Varlaam mitropolitul, a adus îmbelșugat rod. Cu drept cuvînt el poate fi socotit *părintele tipografiei bucureștene.*

Vorbind, în prefața singurei cărți ce a apucat a da la lumină, despre înființarea tipografiei, mitropolitul Varlaam spune: «*Și aciastă socoteală și chibzuială viind întru inema mia, cu ajutoriul aceluia ce petreace mai pe deasupra ceriuriloru întru mărirea veacinică, Părintele, făcătoriulu veaciloru și a tuturoru fapteloru, apucatu-m-amu și cu multă usrădie amu nevoitu și dascăli de typografie amu adus în Sfînta și de Dumnezeu păzita mitropolie a Scaunului Bucureștiloru și i-amu așezatu și de iznoavă typografie adecă typariu de tipăritul cărțiloru amu ridicatu și cu toate meșterșugurile căte au trebuit...*».[183] Mitropolitul Varlaam nu spune de unde a adus cele trebuitoare pentru tiparniță, dar cred că ele au putut fi cerute din Rusia, așa cum va face puțin mai tîrziu vestitul mitropolit al Moldovei, *Dosoftei,* care va solicita și va obține de la patriarhul moscovit *Ioachim* (1674-1690) o tiparniță.[184] Tot din această parte de loc bănuiesc că au fost și «dascălii de typografie», din rîndul cărora nu cunoaștem însă pe nici unul. La această bănuială ne duce gravorul *Ivan Bakov,* care, după nume, este rutean[185] și care trebuie să fi venit în țară odată cu meșterii tipografi și cu acei «dascali învățați» de care Vlădica Varlaam vorbește în amintita prefața. Pe unii din aceștia este probabil ca el să-i fi cunoscut cu zece ani în urmă, cînd a vizitat Rusia, fiind atunci numai un simplu ieromonah.

«Ridicînd», adică înființînd tipografia, Vlădica Varlaam «*de iznoavă, cu tot denadinsul socoteali și cercetare a făcut, ce carte ar fi de-oca|m|dată mai de folosu întru neamul nostru rumănescu a să tipări și a să da Besearicii noastre cei pravoslavnici*». Și cercetînd, a aflat că lucrarea care trebuie dată în tipar este aceea care «*să chiami sloveneaște* Ключъ Разумѣнїѧ *adecă ce să zice rumînește CHEIA ÎNȚELESULUI, facuti și culesî dintru multe scripturi sfinte, cu bună socoteali scoasî pre limbî ruseascî de prea învățatulu chir Ioanikie Galetovschi, arhimandritulu Cernigovului*», tipărită «*întru vestita cetate a Livovului*». Și socotind că această carte «*va fi de folos mare Besearicii țărti noastre rumănești și de îndreptare a mulți spre folosul sufletului neamului nostru*», cu «*multî osrădie a nevoitu și n-a cruțatu dentru direapta agonisită a sa*», ci «*cu multă cheltuială a tocmit dascăli învățați și le-a dat aciastă carte de o au scosu di pre limbă rusească pre limba noastră direptu rumăneaște*». Tîlmăcind-o, cu ajutorul acestor vestiți dascăli, el «a pus-o în typariu», începîndu-se a se imprima «cu toată nevoința» și «cu bună socotire».[186]

Aceasta este, după însăși mărturia Vlădicăi Varlaam, istoria începutului tiparului — cu aproape trei sute de ani în urmă — în orașul de pe malurile Dîmboviței. Cu gîndul la folosul sufletesc al păstoriților săi, el caută să le pună la îndemînă o carte care să-i ajute mai ales la înțelegerea cuvîntului evanghelic, căci *Cheia Înțelesului* este carte

---

1. idem, făcut în zilele mitropolitului Teodosie, cu l(ea)t 7205, legat în piele, vechi.
1. idem, făcut în zilele mitropolitului Dositei, cu l(ea)t 1809, apr.".

182. Arhiva veche a Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 7590,* f. 12 v., „*Listă de obiectele scoase din inventarul Sf. Mitropolii din ordinul I.P.S. Mitropolit...,* „nr. 26. *Două pomelnice legate cu piele de la Dositei, 1809 și de la Varlaam, 7183*".

183. Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche,* I, p. 220.

184. Vezi Preotul Niculae Șerbănescu, *La a 40-a aniversare a reînființării Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse,* p. 135.

185. P. P. Panaitescu, *L'influcnce de l'oeuvre de Pierre Mogila archevêque de Kiev dans les Principautés roumaines,* în *Mélanges de l'Ecole roumaine en France,* I, Paris 1926, p. 25.

186. Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *idem, ibidem.*

de predici, *Cazanie*. Astfel de lucrări erau necesare în acea vreme, cînd tulburările pricinuite de *Mărturisirea de credință calvină,* atribuită patriarhului *Chiril Lucaris,* nu se stinseseră încă.

Cînd s-a început lucrul tipăririi, nu se știe. Din titlul cărții, care sună astfel: «*Chéia Înțelesului scoasă pre limbi rum|î|nească cu osrdiia Pré Sf|nțitului| kyr Var|laam| Mit|ropolitul| U|n|gr|o| Vlah|iei| în zil|ele| Preaîum|înatului| dom|n| Io Șer|ban| Voevod. Și s-au typărit întîiiu în Mitrop[olia] București, anii Dom. 1678*», reiese că ea s-a tipărit în anul 1678, cînd domnia țării era în mîna lui *Șerban Cantacuzino*. Aceasta ar însemna ultima lună din acest an, deoarece Șerban Vodă, numit la 29 noiembrie, a fost căftănit la Adrianopol, în ziua de 30 noiembrie 1678, sosind în București la 6/16 ianuarie 1679.[187] Să se fi tipărit această carte numai în timp de o lună, cît a avut domnia Șerban Cantacuzino în 1678, este cu neputință. Imprimarea ei trebuie să fi început mai devreme, poate către jumătatea anului, cînd ținea sceptrul domniei în țară, Gheorghe Duca.

8. Coperta cărții *„Cheia înțelesului“*, tipărită de mitropolitul Varlaam la București, în inul 1678.

Revenind la această primă tipăritură bucureșteană, vom aminti că ea este o carte in fol, cu 112 file, — din care patru, la început, nepaginate —, tipărită cu o singură culoare: negru. Titlul este încadrat — ca și la opera lui Ioanichie Galeatovschi— într-o gravură reprezentînd o cheie mare, un semănător, o sabie, o harpă, o trompetă și o seamă de citate biblice; înlăuntrul cheii, sub titlu, vulturul Țării Românești, iar în partea de jos numele gravorului: Іѡаѵ к[а]к[ок] și data: *1678*, scrisă cu cifre arabe. Pe verso foii de titlu se află stema Mitropoliei Ungro-Vlahiei, adică «*semnulu, carele iaste dat de la Dumnezeu, pré sfinților Mitropoliți Țarăi Ungro-Vlahiei*» și zece stihuri în cinstea Vlădicăi Varlaam. Stema reprezintă crucea, cîrja și capasul mare, încadrate de un chenar de frunze, în mijlocul cărora se află inițialele ierarhului nostru: В[арлаам] Б[жїею] М[ітію] М[рхіепіскопї] М[нтрополнт] З[еман] Ѵг[рокλахїнскон] Є[ксарх] К[ракм] Deasupra chenarului de frunze stă Ic. Xc., binecuvîntînd și avînd de o parte și de alta cîte un înger. În cîmpul interior al stemei, jos, o bisericuță și pămînt, iar ceva mai sus, mitra arhierească, metanii și capasul, adică o pălărie înaltă cu margini mari.

Urmează pe două foi prefața, pe care «*Varlaam, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop i Mitropolit alu Tirgoviștii și alu scaunului Bucureștiloru, Exarhu Plaiului și a toată Ugro-Vlahiia*», o adresează «*tuturor pravoslavnicilor creștini, carii săntu născuți întru limba noastră rumănească*» și în care el, în afară de arătarea cum a înființat tipografia și cum a ales această carte pentru dat la lumină, vorbește de datoria ce o are ca ierarh de a înmulți talantul dat lui de Dumnezeu, spre a nu cădea în osînda slugii lenește. La sfîrșit adaugă un îndemn către păstoriți, scriindu-le: «*...căutați și ispitiți scriptura aciasta că veți afla viață și îndireptare către împărăția ceriului*», căci «*într-aciastă carte sîntu*

187. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, III, 1, p. 157.

învățături cu bună tocmire alcătuite și cu adevărate mărturii dentru Sfînta Scriptură a legii cei vechi și a legii cei noaî», sfătuindu-i, totodată, ca să primească această carte, cu care-i dăruiește «*ca pre o grădină sufletească, plină de flori cu bună mireazmă a Duhului Sfînt*», citind-o cu osîrdie și îndreptîndu-și viața potrivit învățăturilor cuprinse în ea.[188]

Continuă apoi, pe cele 108 foi paginate, textul a *18 cazanii* la unele duminici și sărbători de peste an.[189] Cartea este împodobită cu gravuri lucrate de gravorul *Ivan Bakov,* între care trebuie menționată cea a *Duminicii tuturor Sfinților,* folosită, mai apoi, și de Antim Ivireanul în una din tipăriturile sale.

După cum se știe, în lucrarea lui Ioanichie Galeatovschi sînt 64 cazanii și un manual de omiletică, în timp ce în a mitropolitului Varlaam, sînt, numai 18 cazanii. Sînt indicii că «dascălii învățați» ai acestuia din urmă au tîlmăcit în romînește toată opera lui Ioanichie Galeatovschi, însă ea n-a apucat să fie tipărită în întregime, cum va fi dorit ierarhul nostru, deoarece el, «simțind din vreme că va fi silit să se coboare din scaunul mitropolitan, a pus sfîrșit cărții înainte de tipărirea tuturor Cazaniilor».

Chiar și așa incomplet tipărită, lucrarea Vlădicăi Varlaam «a avut o largă răspîndire în țările romînești». Din această carte s-au păstrat puține exemplare,[190] ceea ce este o dovadă că ea «n-a stat în rafturile bibliotecilor bisericești», și că «ea a fost pe larg folosită de către cărturarii noștri». După ea s-au copiat de credincioși multe cazanii, care au fost folosite apoi în biserici la sfintele slujbe sau chiar prin case ca «litanie» ziditoare de suflet, căci tîlmăcirea ei în romînește, a fost făcută cu pricepere și pe înțeles.[191]

Numai cîteva luni s-au mai scurs din ziua cînd această carte a văzut lumina tiparului și osîrduitorul mitropolit Varlaam a fost silit să părăsească scaunul vlădicesc al Țării Romînești. Planul editorial, ce-și va fi întocmit, rămîne să fie împlinit de cei ce i-au urmat la cîrma Mitropoliei, spre a lor mărire dar și spre a lui nemeritată umbrire.

MITROPOLITUL VARLAAM CTITOR. Ca mulți dintre ierarhii noștri, mitropolitul Varlaam și-a legat numele și de cîteva lăcașuri sfinte, ridicate cu a sa trudă și cheltuială în apropierea locurilor în care și-a petrecut mare parte din viață. Acestea sînt Mînăstirile *Trivalea* și *Turnu* și Schiturile *Fedeleșoiu* și *Strihareț.*

Mînăstirea Trivalea, cu hramul *Sfînta Treime,* situată la marginea de nord-est a orașului Pitești, lîngă șoseaua ce duce spre satul Moșoaia, se ridică, după tradiție, alături de locul unde mai înainte fusese un vechi schit de lemn. Pentru că acesta era deseori inundat, mitropolitul Varlaam, hotărîndu-se să-l preînnoiască, l-a mutat pe o măgură din apropiere. Datorită noii sale așezări de pe movilă, ctitoria Vlădicăi Varlaam este numită uneori în acte «*schitul Măguricea*».[192] Potrivit celor spuse în pisania din *10 septembrie 1698* — descoperită în anul 1898 —, el l-a ridicat în timpul domniei lui Șerban Vodă Cantacuzino, adică după 30 noiembrie 1678, cînd acest voievod este căftănit domn. Afirmația aceasta nu pare adevărată, căci într-un act din *21 aprilie 1692* se spune că mitropolitul Varlaam a început a ridica acest sfînt lăcaș «*în zilele lui Duca Vodă*»,[193] iar la *29 noiembrie 1676,* Meletie călugărul din Groși închina «*sfintei și dum-*

188. *Bibliografia Romînească veche,* I, p. 220-221.

189. Aceste cazanii sînt la: *Duminica tuturor sfinților, Duminicile a 2, 3, 8, 10, 13, 26, 27, 32-a după Rusalii; Duminica a 3-a din postul mare; Duminica a 4-a și a 6-a după înviere; Nașterea Domnului, Tăierea împrejur a Domnului, Botezul Domnului, Intîmpinarea Domnului, Duminica Floriilor și Vinerea patimilor Domnului.*

190. Un „*Cluci*" a fost dat de însuși Varlaam bisericii din *Făgăraș* (vezi St. Meteș, *Viața bisericească a Romînilor din Țara Oltului,* Sibiu 1930, p. 54); altul, hărăzit tot de el *M-rii Bistrița,* a ajuns la biserica din *Voineasa* (vezi V. Brătulescu, *Biserici din Argeș și Vîlcea,* în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVII (1937), p. 44); un altul a fost găsit de N. Iorga în satul *Porcești,* din Ardeal (vezi *Studii și documente,* XIII, p. 153, nr. 521); altul era în biblioteca bisericii *Sf. Niculae din Scheii Brașovului* (vezi Candid C. Mușlea, *Biserica Sf. Niculae din Scheii Brașovului,* I (1292-1742), Brașov 1943, p. 252).

191. Pentru toate acestea, să se vadă: *Bibliografia romînească veche,* I, p. 217-222 și vol. IV, București 1944, p. 202; Dr. Vasilie Popp, *Disertație despre tipografiile românești,* Sibiu 1838, p. 65; D. Iarcu, *Bibliografia chronologica romana sau Catalog general de cărțile romîne imprimate de la adoptarea împrimeriei... și pînă astăzi...,* ed. II, București 1873, p. 5; V. A. Urechia, *op. cit.,* p. 170; Dr. I. G. Sbierea, *op. cit.,* p. 64; M. Gaster, *Chrestomația romînă..,* I, Leipzig și București 1891, p. 236-239; N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a Romînilor pînă la 1688,* p. 201-202; și ed. II, București 1925, p. 392; Gr. Crețu, *Tipografiile din București de la 1678-1860,* în *Rev. pt. ist., arh. și fil.,* vol. XI, p. 1 (1910), p. 96; St. Ciobanu, *Istoria literaturii romîne vechi,* I, p. 290-292; același, *Din legăturile culturale romîno-ucrainiene,* passim; P. P. Panaitescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila...,* p. 35; N. Cartojan, *Istoria literaturii romîne vechi,* III. București 1945, p. 202; Preotul Niculae M. Popescu, *Fîntîneri de cazanii,* p. 17-18; Dan Simonescu, *Din activitatea tipografică a Bucureștilor (1678-1830),* București 1935, p. 4-7.

192. Vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, doc. 7 (act din *6 iulie 1685).*

193. Vezi Arhiv. Stat., *Condica nr. 371,* f. 134.

nezeiești mînăstiri de la Pitești, ce să chiamă Trivalea, hramul Sfinta Troiță» o *«cezvîrtă de moșie din sat den Groși din partea Ciofringenească».* [194]

În anii ce au urmat, 1677 și 1678, domnind Duca Vodă, Mînăstirea Trivalea, *«carea iaste începută și zidilă de Sfinția Sa părintele Varlaam mitropolitul»,* este amintită, pe cît se cunoaște, în mai mult de zece acte. [195]

Scoțîndu-se Vlădica Varlaam din scaun și ieșind din țară, lucrările de zidărie de aici s-au întrerupt, deși toate cele necesare erau pregătite. In timpul lipsei sale, parte din materialele adunate, mai ales cărămizi și var, sînt luate de unii și alții, în nevoile lor. [196] La întoarcerea în țară, după ce el a încercat să-și recapete materialele înstrăinate, a reluat lucrul, pe care, poate, l-a mîntuit tocmai în 1698, cînd, sub Constantin Brîncoveanu, a pus pisania amintită. Incă și după aceasta, Vlădica Varlaam, la *6 februarie* și *8 iunie 1702,* făcea vînzătoare niște vii de la Pitești ale Mînăstirii Trivalea, *«trebuindu-ne bani pentru podoaba bisericii»,* [197] ceea este o probă că aici mai era încă de lucru.

Inzestrată de ctitor cu multe și felurite proprietăți, Mînăstirea Trivalea în care *ieromonahul Ioan ot Bistrița* prescrie, cum s-a arătat, la 1682, *Viața și traiul sfîntului Nifon Patriarhul Țarigradului,* este închinată de ctitor, la *15 noiembrie 1702,* [198] Mînăstirii Cozia; în timpul cît Oltenia a fost sub ocupația austriacă (1718-1739), ea a depins o vreme de Mînăstirea Cotmeana, și mai apoi de Schitul Fedeleșoiu. [199]

In ianuarie 1827, Mînăstirea Trivalea este prăpădită de cutremur, refăcîndu-se tocmai între anii 1854-1856, cu binecuvîntarea mitropolitului Nifon și *«prin osîrdia și osteneala cuviosului arhimandrit chir Ierotei»,* egumenul său. [200] O altă reparație i s-a făcut în anul 1904, *«cu spesele episcopului de Argeș, Dr. Gherasim Timuș».* [201] Cutremurul din anul 1940 i-a pricinuit «mari stricăciuni», care, datorită rîvnei stareților săi de după acea dată și ajutorului dat de Stat, sînt pe cale de a fi complet închise. [202]

Mînăstirea Turnu. Cea de a doua ctitorie a mitropolitului Varlaam, cu hramul *Intrarea Maicii Domnului în biserică,* este situată pe malul stîng al Oltului, la poalele muntelui *Turnu,* lîngă *«masa lui Traian»* și în trecut i se zicea *«schitul de după turn»,* în amintirea turnului de aici, care păzea intrarea Oltului. După tradiție, înainte de a se zidi această mînăstire, doi călugări de la Cozia s-au așezat pe aici, cu gîndul de a duce viață pustnicească în peșterile din apropiere. Mitropolitul Varlaam, aflînd de traiul lor schimnicesc, a venit să-i vadă și plăcîndu-i locul, a pus de le-a zidit un schituleț, cu o frumoasă bisericuță. După pisanie, aceasta s-a petrecut în anul 1676, cînd domnea în Țara Romînească Duca Vodă. [203]

Schitul, aflîndu-se pe moșia Mînăstirii *Cozia,* a fost închinat acestui sfînt lăcaș.

Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, a fost «meremetisit» de episcopul Iosif al Argeșului, *«carele au dat la acest sfînt schit și 12 mineie, care cuprind slujba sfinților /de/ peste an și 12 cărți, Viețile Sfinților și un clopot».*

La anul 1846 a fost rezugrăvit cu ajutorul dat de un ieromonah *Grigorie.* In anul 1884, episcopul *Ghenadie al Argeșului* îi face o clopotniță și un rînd de chilii, iar episcopul *Gherasim Timuș,* la 1900, zidește aci o nouă biserică, — avînd la parter, trapeză —, și un șir de chilii cu etaj.

In noaptea de 6 spre 7 februarie 1932, un năpraznic foc îi mistuie chiliile de pe latura de nord, clopotnița, acoperișul bisericii și bucătăria. Stricăciunile pricinuite acum, au fost reparate de foștii episcopi de Argeș, *Nichita Duma* și *Grigorie Leu.*

194. Arhiv. Stat., *Condica nr. 370,* f. 2 v.

195. Vezi *supra,* unde s-au înșirat menționile documentare privitoare la păstoria mitropolitului Varlaam pe scaunul Ungro-Vlahiei.

196. Cf. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XII, doc. 2; *Condicile nr. 371,* f. 112-113; *nr. 477,* f. 138-139, 182, ș.a.

197. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. XCIX, doc. 77, 78.

198. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. I, doc. 1.

199. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, doc. 15 (act din *14 ianuarie 1732).*

200. Cf. pisania din 1856, la: N. I. Apostolescu, *Schitul Trivalea,* în *Rev. pt. ist., arh. și fil.,* an. IV, vol. VIII (1902), p. 115.

201. Tatiana N. Bobancu, *Album religios. Bisericile din orașul Pitești cu un mic istoric,* Pitești 1933, p. 26.

202. Pentru M-rea Trivalea, să se vadă: (I. Slavici și G. Mandrea), *Monumente naționali. Monasteri și biserici ortodocse,* II, București 1882. p. 224-5; Gr. G. Tocilescu, *Rapoturi asupra cîtorva mînăstiri, schituri și biserici din țeară,* București 1887. N. I. Apostolescu, *Schitul Trivalea,* în *Rev. pt. ist., arh. și fil.,* vol. VIII (1902), p. 110-116 General P. V. Năsturel, *Biserici, mănăstiri și schituri din Oltenia,* în *Rev. pt. ist., arh. și fil.,* vol. XII, p. 2 (1911), p. 285-289; Tatiana N. Bobancu, *Album religios. Bisericile din orașul Pitești,* p. 23-28.

203. In tinda acestei bisericuțe „se afla sugrăvit mitropolitul Varlaam în mărime naturală. Stampa însă pare a fi cu mult posterioară timpului în care a trăit Varlaam, ctitorul acestui schit" (vezi (Athanasie Mironescu), *Istoricul eparhiei Rîmnicului Noul Severin,* p. 58, n. 4).

Aici sînt înmormîntați episcopii *Gherasim Timuș* și *Nichita Duma,* precum și arhiereul *Evghenie Humulescu.*[204]

Schitul Fedeleșoiu.[205] Încă pe cînd Vlădica Varlaam era episcop la Rîmnic, *Tudor,* feciorul lui Rafail călugărul și al jupînesei Calea, închinase episcopiei partea lui de moșie din satul *Fedeleșoiu.*[206] Mai apoi, Varlaam, ajungînd mitropolit, a cumpărat toată cealaltă parte de moșie de la moșnenii din acest sat și în 1675, prin schimb, ajunge stăpîn și peste cea a episcopiei. Curînd după ce Grigore Ghica a luat pentru a doua oară domnia Țării Romînești, — februarie 1672 —, Vlădica Varlaam —, poate ca o ispășire pentru păcatul săvîrșit de acest voievod prin uciderea postelnicului —, a îndemnat pe soția sa, *Doamna Maria,* să ridice aici, în acest minunat colț din valea Oltului — numit la «*Cetățuie*» —, ajuns în stăpînirea voievodului prin schimb cu mitropolitul —,[207] un sfînt lăcaș. Blagocestiva Doamnă, pornindu-se «către acest bun sfat», lucrările de înălțare încep la *30 iulie 1673.* Ea însă n-a apucat să le vadă și sfîrșitul, deoarece, la mai puțin de patru luni după aceasta — noiembrie 1673 —, soțul ei este mazilit și amîndoi iau drumul exilului. Ele, potrivit spusei pisaniei din 1702, «*au rămas asupra Preasfințitului Mitropolit chir Varlaam*», care «*s-au nevoit de au isprăvit acéste toate căte se văd cu toată podoaba*». Astfel a luat ființă Schitul Fedeleșoiu, «*ce să cheamă Cetățuia*»,[208] cu hramul *Preaobrajenia Domnului nostru Iisus Hristos* și *Sfinții Apostoli.*[209]

Din *izvodul cheltuielilor* — care s-a păstrat —, se vede că la zidirea acestui sfînt lăcaș s-au folosit 90.000 de cărămizi de Jiblea, piatră de Albești, meșteri fiind *Stoica* și *Marin* zidari, *Stoica,* pietrar, *Lupu poleitor* și *popa Grigorie din Costești, zugravi,*[210] «*arhitect*», *Oprea meșterul,* iar ispravnic un *Onisifor monahul;* că varul a fost strîns de oameni din satele *Rădăcinești, Scăueni* și *Dolofani;* că lucrul de salahorie s-a făcut de oameni din satul *Jiblea* ș.a.

Pe pereții bisericii acestui schit, — a cărei ușă de intrare este «de o foarte fină săpătură în lemn», iar tîmpla «una din cele mai artistice și mai fin lucrate din cîte ne-au rămas din această epocă de strălucită întrecere pe toate tărîmurile artei» —, alături de familia lui Grigore Ghica, de Constantin Brîncoveanu — sub care s-a mîntuit lucrul —, și alte fețe bisericești, se află zugrăvit — în colț, spre miazăzi — și «*Varlaam mitropolitul al doilea ctitor, cîștigătorul locului acestuia*». Poartă «*barbă albă, camilafcă pe cap, mantie cu dungi albastre: dedesubt, veșmînt negru cu blană*».

Încă din timpul cînd se lucra la acest sfînt lăcaș, mitropolitul Varlaam îl înzestra, în afară de moșia *Fedeleșoiu,* cu moșiile *Runcul,*[211] *Voinigești,*[212] *Intorsura din Dolj,*[213] *Ulmetul,*[214] *Țuțuroi,*[215] *Sinbotin,*[216] *Băduleasa,*[217] *cu locul de sus de moara de*

---

204. Pentru M-rea *Turnu,* să se vadă: Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 2528.* f. 560 (inscripția); C. St. Bilciurescu, *Monastirile și bisericile din Romînia,* București 1890, p. 53; Virg. Drăghiceanu, *Mînăstirea Turnul, Argeș,* în *Bul. Com. Mon. Ist.,* V (1912), p. 184; același, *Monumentele Olteniei,* în *Bul. Com. Mon. Ist.,* XXVI (1933), p. 71-72; Ierom. Damian Stănoiu, *Prin monastiri.* în rev. *Bis. Ort. Rom.,* an. XLI (1923), p. 751-2; V. Brătulescu, *Schitul Turnul,* în *Bul. Com. Mon. Ist.,* XXVI (1933), p. 42-43; același, *Călimănestii și monumentele istorice din împrejurimi,* ed. III, București 1941, p. 26-29; Grigorie episcopul Argeșului, *Comorile Argeșului.* Craiova 1937, p. 74-77; același, *Episcopia Argeșului. Glas pentru reînzestrarea ei,* Pitești 1937, p. 26-29.

205. In documente se întîlnește mai des forma: „*Fedelesciori*" (Феделешчорн) sau „*Fedeleșcioiu*". Am păstrat forma „*Fedeleșoiu*", fiind mai răspîndită în literatura istorică și folosită azi de popor.

206. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 813.

207. Schimbul de moșie s-a făcut la *31 mai 1673* (vezi N. Iorga, *Studii și documente,* V, 1, p. 125, n. 39).

208. Cf Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 867.

209. Menționăm faptul că, deși în pisanie se spune că „*această sfîntă și dumnezeiască biserică din temelie s-au zidit și s-au împodobit cu zugrăveală... cu toată cheltuiala Mării Sale răposatului, Domnului Io Grigorie Ghica Voevod în domnia după urmă...*" (vezi *Bul. Com. Mon. Ist.,* V (1912), p. 31), totuși în actele cunoscute se întîlnesc numai astfel de afirmații, în legătură cu începutul acestui sf. lăcaș: „...*începînd părintele Varlaam a zidi și a înălța sfînta și dumnezeiasca mînăstire de la Fedelesciori...*" (Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 813), sau „*părintele nostru chir Varlaam..., carele din temelie au zidit această sfîntă mînăstire*" (*ibidem,* f. 867); sau: „*carea o au zidit din început însuși Sfinția Sa, părintele Varlaam Mitropolitul*" (Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVII/1);* sau: „*carea iaste zidită și înălțată din temelie de cinstitul părintele nostru chir Varlaam mitropolitul a toată Țara Romînească*" (*Condica nr. 721,* f. 818).

210. St. Meteș, *Din istoria artei religioase romîne,* I, *Zugravii bisericilor romîne,* Cluj 1929, p. 34.

211. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 818-820 (act din 29 nov. 1676).

212. *Ibidem,* f. 867-868 (act din 8 oct. 1675).

213. Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVII/1* (act din 2 febr. 1675).

214. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 811-812 (act din 29 nov. 1676.

215. Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVII/2* (act din 27 oct. 1678).

hîrtie,[218] vaduri de moară, pod peste Olt, țigani ș.a. La obiectele de cult, al adaugă o *cruce,* o *Liturghie de Mosc,* un *Octoih* și o *cădelniță,* din care, la *15 iunie 1841,* s-a făcut un potir, păstrat și acum la biserică.[219]

Cu toate aceste bunuri, Schitul Fedeleșoiu este închinat la *20 aprilie 1750,* de *Grigore Ghica II,* metoh «*la spitalurile de la mînăstirea Panteleimon... pentru îndestularea și buna chibzuire a spitalului cu săraci bolnavi*», ajungînd mai apoi sub administrația fostei *Eforii a Spitalelor Civile.*[220]

La 1878 schitul a fost mistuit de foc și după aceasta călugării de aici s-au risipit, biserica ajungînd, mai apoi, în folosința satului Fedeleșoiu, așa cum este și azi.[221]

Schitul Strihareț. Cel de al patrulea sfînt lăcaș de care este legat numele mitropolitului Varlaam este Schitul *Strihareț* — cu hramul *Adormirea Maicii Domnului* —, situat «pe coasta unui deal în partea de nord a orașului (Slatina), în o poziție foarte frumoasă, înconjurată de păduri și cu vederea din față asupra văii Oltului». El este ctitorit de ierarhul nostru împreună cu episcopul *Serafim* de Rîmnic (1668-1670), în a cărui stăpînire se afla locul pe care s-a zidit. Acesta din urmă a trăit aici ca schivnic — sub numele de *Silvestru* —, și tot aici s-a îngropat. Potrivit celor afirmate în pisania din anul *1672,* schitul a început a se zidi «*în zilele creștinului Io Antonie Voevod*», ostenindu-se cu ridicarea lui «*din temelie pînă s-au săvîrșit*» episcopul Serafim al Rîmnicului și *puind toată cheltuiala Varlaam mitropolitul Țării Românești.*

In bisericuță, la locul rezervat ctitorilor, sînt zugrăviți: *Serafim episcopul,* avînd ca îmbrăcăminte «doliul cel veșnic al schivniciei» și *mitropolitul Varlaam.* Acesta din urmă, de statură potrivită, cu barba albă și cu fața închisă, poartă pe cap o camilafcă neagră, care-i acoperă amîndoi umerii. Cu mîna stîngă ține cîrja, iar cu dreapta binecuvîntează. Pe deasupra e îmbrăcat în mantie bogată, încheiată în partea de jos din față, iar pe dedesubt haină de culoare neagră (vezi fig. 1).

Schitul fiind înzestrat cu cîteva moșii, este închinat Sfintei Mitropolii, în care stare a rămas pînă la secularizarea din decembrie 1863.

Ceva mai înainte — în *anul 1844,* s-a preînnoit cu porunca mitropolitului *Neofit,* purtător de grijă fiind egumenul său *Iosif,* și cheltuielile împlinindu-se de Sfînta Mitropolie.

După secularizare se pustiește și în clădirile sale se așează, la 1883, o *școală de agricultură.* Prin anul 1930, episcopul *Nichita Duma* al Argeșului îl reînființează și azi, sub conducerea unui inimos stareț, duce viață plină de duh călugăresc, așa cum au voit, desigur, fericiții săi ctitori.[222]

*

Și din timpul acestei păstorii a ierarhului nostru se cunoaște un *antimis.* Este imprimat pe pînză rezistentă, avînd pe față, în colțurile făcute de un chenar cu podoabe florale, patru medalioane cu cele patru simboale ale Evangheliștilor. In mijloc Mîntuitorul gol și cu ependit, în potir; în spatele Lui crucea cu cuiele, sulița și buretele. De o parte și de alta Maica Domnului și Sf. Ioan Evanghelistul și cîte doi îngeri pe nori. In spațiul rămas liber se află inscripția slavonă consacrată, amintind, între altele, numele Vlădicăi Varlaam, al voievodului Gheorghe Duca și anul sfințirii, trecut însă incomplet, numai ⁎3P (= 7100), lipsind, deci, zecile și unitățile.[223]

In legătură cu antimisul, menționăm că iscusința meșterilor mitropolitului Varlaam s-a făcut cunoscută pînă departe, la *Mînăstirea Vatoped,* din Sfîntul Munte, unde se mai

---

216. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 862-863 (act din 9 apr. 1690).
217. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477, f. 126-127* (act din 17 august 1686).
218. N. Iorga, *Studii și documente,* V, 1, p. 486.
219. Pr. Dominic N. Ionescu, *Schituri și biserici de sat,* București 1931, p. 24, n. 2.
220. O catagrafie a Schitului *Fedeleșoiu,* din *25 august 1860,* se află în *ms. rom. nr. 721,* f. 313-319 din Biblioteca Academiei R.P.R.
221. Pentru acest schit, să se vadă: N. Iorga, *Schitul Fedeleșcioiu,* în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice,* V (1912), p. 30-35; același, *Studii și documente,* V, 1, p. 484-486; același, *Istoria Bisericii Românești,* I, p. 384; (Athanasie Mironescu), *op. cit.,* p. 57-58; G. Gălășescu, *Eforia Spitatelor Civile din București,* București, p. 945; V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice din Oltenia,* în *Bul. Com. Mon. Ist.,* XXIV (1931), p. 127-8; Pr. Dominic N. Ionescu, *op. cit.,* p. 14-26; Grigorie episcopul Argeșului, *Comorile Argeșului,* p. 66-7.
222. Pentru Schitul *Strihareț,* vezi: G. Poboran, *Istoria Orașului Slatina,* ed. II, Slatina 1908, p. 340-344; (I. Slavici și G. Mandrea), *Monumente nationali. Monastiri și biserici ortodoxe,* p. 206-207; General P. V. Năsturel, *Biserici, mînăstiri și schituri din Oltenia,* în *Rev. pt. ist., arh. și fil,* vol. XIV (1913), p. 107; Ioan C. Filitti, *Biserici și ctitori,* în rev. *Bis. Ort. Rom. (1932),* p. 229-230; Grigorie al Argeșului, *Episcopia Argeșului, Glas pentru reînzestrarea ei,* p. 38-39.
223. I. D. Ștefănescu, *Autels, tissus et broderies liturgiques,* în *Analecta,* II (1944), p. 114-115 și planșa XVIII, fig. 19.

păstrează și azi o icoană a *Maicii Domnului Pantanassa,* purtînd data 1749 — evident greșit, pentru 1679 — și inscripție, care, tîlcuindu-se din grecește în romînește, glăsuiește așa: «*A toate Stăpînă, Maică a lui Hristos Dumnezeul nostru, primește rugăciunea robului tău, a Preasfințitului Mitropolit al Țării Romînești, arhiepiscopul Varlaam...*».[224]

SCOATEREA DIN SCAUN A MITROPOLITULUI VARLAAM. Din cele de mai sus reiese că Vlădica Varlaam desfășura în Biserica Țării Romînești o rodnică activitate. Aceasta, însă, n-a putut dura multă vreme, deoarece schimbările de la domnia țării o opresc în plin mersul ei. Același frecuș dintre partidele politice îl fac pentru a doua oară să părăsească un scaun ierarhic, pe care-l păstorea cu toată vrednicia. Ce s-a întîmplat? Rivalitatea dintre Băleni și Cantacuzini nu se stinsese încă. In noiembrie 1678, ultimii reușesc să pună mîna pe tronul țării, înscăunînd în el pe *Șerban Cantacuzino,* unul din fiii postelnicului. Acesta sosește în București la Boboteaza anului 1679 (st. v) și în primii ani de domnie persecută crunt pe membrii partidei adverse.

In același timp, Șerban Vodă caută să dea satisfacție celor ce suferiseră sau încă mai sufereau pentru familia sa și partidul ei. Intre aceștia era și fostul mitropolit *Teodosie,* care stătea încă la Tismana, «*cu mare dor pentru vlădicie*». Către el și-a întors gîndul noul voevod. «*Și au trimis* — scrie Cronica — *și la Vlădica Teodosie de l-au adus de la Tismana de unde era la opreală și viind și-au cerșiutu judecata pentru scoaterea lui de la mitropolie*». Și și-a făcut el și jalbă, arătîndu-și nevinovăția. Șerban Vodă îndată trimite această jalbă la Țarigrad la patriarhul *Dionisie Seroglanul* (1676-1679), ruda sa, pentru ca Vlădica Teodosie «*să aibă judecată și îndreptare de la Biserica cea mare*». In martie același an, patriarhul ecumenic răspunde Voevodului, arătînd că el și sinodul său aprobă cererea lui Teodosie de a i se rejudeca pricina, nevoind a «*trece cu vederea lacrimile lui, care poate să fie nevinovat*». Ar fi trebuit ca el, Teodosie, să vină în persoană «*înaintea scaunului său pentru a i se face judecată nouă*», însă acest lucru fiind cu neputință, din Țarigrad se va trimite un judecător, «*care să cunoască legile dumnezeiești și să fie încercat în dreptate și foarte practic în asemenea lucruri bisericești*». Aceasta va avea să judece fără părtinire și dacă pîrile împotriva lui Teodosie se vor dovedi adevărate, el va rămîne osîndit, iar dacă el se va arăta «nevinovat și fără păcat și pîrile mincinoase», va fi dezlegat de pedeapsă «și iarăși așezat în cinstea lui și în vrednicia scaunului acestei eparhii a Ungro-Vlahiei».

Curînd după aceasta, patriarhul ecumenic Dionisie și sinodul patriarhal din Constantinopol deleagă să ia parte — în numele lor — la judecata care avea să se facă la București, pe *Marele Logofăt al Bisericii celei mari* și «*dascălul*» *ei, Ioan Cariofil* și pe *Anania mitropolitul Maroniei și exarh de Rodosto.* Aceștia erau împuterniciți ca, în sinod, să asculte pe Teodosie și, la nevoie, ultimul să ridice «afurisenia» de deasupra lui, în chip canonic «cu omoforul și patrahirul», aducîndu-l «în starea dentîi».[225]

Delegația patriarhală sosea la București la *13 aprilie 1679.*[226] *Și viind* (ei) — zice mai departe Cronica —, *au strînsu Șerban Vodă mare sobor de arhiereii țerei și de alți arhierei, care se întîmplase atuncea aici și toți egumenii din toată țeara și cu toată boierimea*»,[227] care sobor, împreună cu trimișii țarigrădeni, avea să judece pricina dintre cei doi ierarhi munteni. In ziua de 15 aprilie, «*înaintea prealuminatului, preaslăvitului de Dumnezeu credincios și preacreștinescului domn a toată Ugro-Vlahia Io Șerban Voevod Cantacuzino și a cinstiților boiarilor țării și domnii acestia... Isil a domnescului divan*» s-a început judecata. Cei doi împricinați, mitropoliții *Varlaam* și *Teodosie,* stăteau de față «*în picioare*». Și îndată Vlădica Teodosie «*și-au smus toată jalba*», iar sinodalii au adus «*la mijloc Sfinta Condică a Mitropolii acestiia Ugro-Vlahii*» și au cercetat «*de se vor afla vini scrise împotriva lui Kyr Teodosie pentru care să fie caterisit atunce și să fie*

---

224. N. Iorga. *Muntele Athos în legătură cu țerile noastre,* în *Anal. Acad. Rom.,* ser. II, ist., tom. XXXVI (1913-1914). p. 494; Preot Dr. Teodor Bodogae, *Ajutoarele romînești la mînăstirile din Sfîntul Munte Athos,* Sibiu 1941, p. 122.

Notă. Se încearcă de unii a se afirma că mitropolitul Varlaam a hirotonit preot pe mitropolitul *Athanasie Anghel* al Ardealului, desăvîrșitorul unirii cu Roma. Această afirmație nu se poate susține. deoarece într-un raport al lui *Dindar* către Brîncoveanu, se spune: „*Athanasius non fuit consecratus in sacerdotem a Metropolita in Valachia, sed a praedecessore suo episcopo pie defuncto Barlaamo...*“ (N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris Corone S. Stephani.* I. Oeniponte 1885. p 193).

225. Scrisoarea patriarhului ecumenic *Dionisie* din *martie 1679* a fost publicată împreună cu un studiu de N. Iorga, în articolul: *Cîteva știri nouă relative la legăturile noastre cu Biserica Constantinopolitană în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.* în *Anal. Acad. Rom.,* ser. II, ist., t. XXXVIII (1915-1916), p. 1-8; și, tot de el, în Hurmuzaki-Iorga, *Documente...,* XIV, 3, p 133-6, nr. XVII.

226. N. Iorga, *op. cit.,* p. 8, n. 2; Diaconul Niculae M. Popescu, *Dionisie Mitropolitul Ungrovlahiei,* p. 7, n. 3; D. Russo, *Studii istorice greco-romîne,* I, București 1939, p. 184.

227. *Magazin istoric,* V, p. 20.

scos den scaunul mitropolii Ugro-Vlahii». Și s-au aflat «*oară ce vini și în Condică și afar' den Condică pre [o] hărtiie*». După aceasta s-a întrebat Vlădica Varlaam «*de va putea să aducă pe faț[ă] părăș și mărturii vinilor*» puse în sarcina lui Teodosie. Acesta, om de caracter — cum rar se întîlnește —, nu-și trădează prietenia cu care era legat de Teodosie, și, deși știa că din acel moment va pierde scaunul mitropolitan, pentru care trudise atît de mult și unde începuse atît de frumoase lucruri, dezinteresat de măriri lumești, cu suflet curat și în frica lui Dumnezeu «*mărturisește însuși cu gura lui că nic[i] părăș săntu, nic[i]l mărturii ca aceastea știu, iar nic[i] la aceaste vini nu conoscu vinovat pe Kyr Teodosie, numai atăta conuscu cum și acesta Kyr Teodosie în silă s-a scos den scaon*». Mai departe el arată cum i-a spus lui Grigoraşco Vodă că, scoțînd pe Teodosie, face un «*lucru făr[ă] de cale*» și cum a fost silit să primească, pînă la urmă, scaunul mitropolitan.

Apoi își încheie mărturia, zicînd: «*Și de vreame ce acum mă aflu la judicată, ascultător săntu la ce să va afla cu direptul*», și punînd «*cîrja pre masă înaintea Domnului și a totu soborul*», a așteptat cu seninătate hotărîrea lui. În urma acestei depoziții, plină de mărinimie, soborul judecătoresc găsește nevinovat pe Teodosie și Domnul, luînd cîrja de pe masă, «*au dat-o Vlădicăi Teodosie și l-au trimis la mitropolie cu mare cinste, marți în septămîna cea mare, înaintea Pascilor, aprilie 26, an. 7187 (= 1679)*».[228] «*Iar Varlaam* — se spune în actul de judecată din Condica Sfîntă — *fiind mutat la scaonul acesta, una pentru prostimea lui, alta făcîndu-i-se sil[ă] dup[ă] moartea lui Dionisie și mărturisindu adevărul și nevinovarea lu[i] Kyr Teodosie și plecăndu-se cu ascultare bună la judicata aceasta și cerșindu-și ertăciune de la sfîntul săbor, el să hie încă depărtat de scaonul mitropoliei Ugro-Vlahiei și de toate veniturile ei și să să afle întru pac[e] si odihnă*».[229]

Și astfel Vlădica Varlaam, după o păstorie de aproape șase ani și jumătate, părăsește tronul vlădicesc, pe care nu l-a rîvnit, dar pe care, cît l-a avut, l-a cinstit prin muncă rodnică în ogorul Bisericii și țării sale.

VARLAAM ȘI TEODOSIE. Înainte de a duce mai departe firul vieții mitropolitului Varlaam, trebuie să arătăm că el, pus față în față cu Teodosie, așa cum a fost prezentat în istoriografia noastră de pînă acum, este un nedreptățit. În timp ce Teodosie este prezentat ca un ierarh împodobit cu toate virtuțile, cu «cea mai fecundă și mai variată» activitate, vrednic și iubitor de neam, reprezentant al partidei naționale, învățat, cunoscător a mai multe limbi, potrivnic elementului grecesc, susținător al culturii în Țara Romînească și al limbii romînești în biserică, victimă a ideilor sale «cu caracter curat romînesc» —, Varlaam este arătat «în svat asemenea»[230] cu partida grecofilă din țară, unit «la toate nelegiuirile»[231] cu această partidă, «strein și înstreinat de țeară»[232] izgonitor al limbii romînești din biserică;[233] de asemenea, că nu era «un romîn zelos», că ținea la cultura veche slavonă»,[234] că făcea pe voia dușmanilor țării,[235] că «nu avea simpatie către țară,[236] fiind «plăcut și înstreinatului Grigore Ghica», că era «romîn orbit de pasiuni, complice al ilegalităților domnului fanariot», «uzurpator»,[237] dușman al lui Teodosie, om «fără simpatie în țară»[238] și alte asemenea invective.

Cercetînd însă cu atenție și fără părtinire actele vremii, vom constata că aceste epitete sînt, pe de o parte, rezultatul unei greșite înțelegeri a stării din Biserica noastră în cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea, iar pe de altă parte, și a unui prea mare crezămînt acordat spuselor autorului Cronicii anonime a Țării Romînești, părtinitor vădit al partidei cantacuzinești. Comparîndu-se faptele lui Varlaam cu cele ale lui

---

228. Citatele din *Cronică* în legătură cu rejudecarea procesului lui Teodosie, în *Magazin istoric*, V, p. 19-20 și N. Simache și Tr. Cristescu, *Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 196-197.

229. *Actul de judecată* după care s-au luat datele de mai sus, în *Condica Sfîntă*, p. 48-52, 54-55 și *Bis. Ort. Rom.*, V (1880-1881), p. 39-41. Să se vadă și: D. Fotino, *op. cit.*, p. 127-128; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, I, p. 385; I. Lupaș, *Mitropolitul Teodosie Veștemeanul*, Sibiu 1943, p. 11. Semnalăm că versiunea grecească a actului de judecată are data *15 aprilie 1679*, iar cea romînească *25 aprilie 7287* (greșit, pentru 7187); în Cronică se arată că reînscăunarea vlădicăi Teodosie s-a făcut marți *26 aprilie 1679*, înainte de Paști. Să fie oare prima dată, ziua judecății, cînd s-a redactat hotărîrea în grecește, a doua dată cînd ea s-a tălmăcit în romîneste și a treia, ziua cînd Teodosie a fost trimis la mitropolie pentru înscăunare, după judecată?...

230. N. Simache și Tr. Cristescu, *op. cit.*, p. 191.

231. D. Fotino, *op. cit.*, p. 122.

232. Arch. Genadie Enăceanu, în rev. *Bis. Ort. Rom.*, V (1880-81), p. 35.

233. *Ibidem*, p. 36, 37.

234. *Ibidem*, p. 37; Paraschiv Popescu, *op. cit.*, p. 16.

235. Cf. Ghenadie Enăceanu, *Evangheliile...*, p. 72

236. *Condica Sfîntă*, p. 53.

237. I. D. Petrescu, *Mitropoliele țierrei*, p. 108, 128.

238. Paraschiv Popescu, *Teodosie Mitropolitul Ungro-Vlahiei*, p. 17.

Teodosie, se va vedea că el n-a fost un susținător al partidei grecofile din țară, ci dimpotrivă. În timpul păstoriei sale, cînd locul de stareț de la Mînăstirea *Butoiul* din Dîmbovița, închinată din secolul al XVI-lea la Mînăstirea *Sfintul Ștefan ot Meteore*, rămîne liber după un șir de egumeni greci, el, înfrîngînd tradiția grecească de aci, «*puse mîna pe Butoi și așează egumen romîn*»,[239] în timp ce mitropolitul Teodosie, la 24 iulie 1705 «confirma închinarea schitului *Privița* de pre apa Nișcovul la mînăstirea Vatopedul din Sf. Munte».[240]

Nu se știe dacă mitropolitul Varlaam a fost membru al partidei Bălenilor, însă chiar dacă ar fi fost, nu există nici o probă despre activitatea lui în această partidă. Episcop de Rîmnic a ajuns în vremea cînd la putere era partida postelnicești lor, iar cu un an mai înainte — în 1669 —, el, alături de mitropolitul Teodosie și alții, semnează cartea pentru constatarea nevinovăției postelnicului și de condamnare a lui Strce Leurdeanul.

Mitropolitul Varlaam n-a fost un înstrăinat și nici lipsit de iubire față de patrie, față de «neamul mieu rumînesc», pentru a cărui luminare, cu «multă usrădie» a înființat tipografie la București, ceea ce, cum se știe, n-a făcut mitropolitul Teodosie.

Părintele mitropolit Varlaam n-a fost izgonitor al limbii romînești din biserică, ci dimpotrivă: în prefața lucrării *Cheia Înțelesului* vorbește despre folosul limbii romînești în «*Biserica țării noastre rumînesti*», pentru cultivarea căreia n-a cruțat nimic din «agonisita» lui, ci a «tocmit» dascăli învățați, ca să dea pe limba noastră romînească o carte scrisă în slavonește, în care, desigur, erau și unele subtilități dogmatice. În același timp, amintim că peste aproape doi ani, mitropolitul Teodosie, tipărind *Liturghia* — prevăzută poate în planul editorial al Vlădicăi Varlaam —, n-a avut curaj să dea pe romînește decît tipicul, socotind că limba noastră este «scurtă» adică săracă și în neputință de a cuprinde toate adîncimile dogmatice ale Ortodoxiei. În acelasi timp motiva că i-au lipsit dascălii și că un astfel de obicei n-a fost în Biserica noastră pînă azi, ceea ce n-a făcut si, cred, nici n-ar fi făcut Varlaam, cel dispus la orice sacrificiu pentru limba nației sale.

Mitropolitul Varlaam n-a fost uzurpator, căci el, cum am arătat mai sus, a ajuns mitropolit — și nu în locul lui Teodosie — numai silit de domn, după ce murise Dionisie; nici n-a fost «orbit de pasiuni», deoarece niciodată n-a rîvnit după posturi înalte. Dimpotrivă, după ce a fost scos din scaun, deși a mai trăit peste două decenii, n-a dorit și nici n-a săpat locul cuiva. În aceeași situație, Teodosie nu înceta să scrie puternicilor zilei, «cu dor mare pentru vlădicie», cum este de pildă cazul cu scrisoarea trimisă de la Tismana, la 9 august 1674, lui Radu Cretulescu și fiului său Pîrvu, rugîndu-i să nu «pregete» a lucra «ce s-ar cădea pentru noi»,[241] adică să i se dea iar mitropolia, scoțîndu-se din scaun Varlaam.

În sfîrsit, mitropolitul Varlaam n-a fost dusmanul lui Teodosie, ci un bun prieten, vădind aceasta mai ales la judecata din 1679, cînd, deși știa că el va pierde scaunul, totuși a arătat o tărie de caracter rar întîlnită, mărturisind pe față nevinovăția Vlădicăi Teodosie — amicul său din tinerețe — și retrăgîndu-se, fără nici o împotrivire, de la conducerea Mitropoliei.

Toate acestea dovedesc că ierarhul nostru a fost un bun romîn, un caracter ales, un prieten adevărat, un susținător al culturii naționale, un deschizător de drumuri, un om gata de orice sacrificiu în folosul «neamului său rumînesc», un patriot.

MITROPOLITUL VARLAAM, PRIBEAG PRIN ARDEAL. După cum s-a arătat, judecata din 1679 hotărîse ca Vlădica Varlaam, după depărtarea din «scaonul mitropolitan,» să «să afle întru pac/e/ și odihnă». Probabil însă că firea nestatornică și răzbunătoare a lui Șerban Vodă l-a făcut pe acesta să uite curînd hotărîrea sinodală si să se pornească împotriva ierarhului nostru, «voind să-l prindă pentru moartea tatălui său». Simțind, poate, acest lucru, mitropolitul Varlaam a căutat să-și pună la adăpost unele lucruri și agoniseli. Astfel încredințează două covoare «seredea» lui Ianache vistierul din Pitești;[242] un «sepet» cu unele «boarfe» și 2 000 taleri le-a lăsat în mîna unui preot Stan, din satul Albești;[243] niște bani, «la un loc stătători la oarecine»;[244] alții, la

239. N. Bănescu, *Acte grecești, privitoare la țerile romîne*, în *Neamul romînesc literar*, an. 3 (1911), nr. 25-26 din 10 iulie 1911, p. 390; N. Iorga, *Două mînăstiri dîmbovițene* (Cobia și Butoiul), în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXII (1929), p. 25.

240. Vezi rev. *Bis. Ort. Rom.*, V (1880-81), p. 46.

241. N. Iorga, *Studii și documente*, V, 1, p. 487, n. 25.

242. Cf. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477*, f. 135 (act din 3 mai 1686).

243. Cf. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea*, pach. XI, doc. 11 (act din 9 mai 1692).

244. Cf. Acad. R.P.R., *doc. CCXCIX/108* (act din 19 iunie 1687).

popa Radu din Albești;[245] alții, la Mihul starostea din Pitești,[246] iar alții la Necula Ghimpul din același oraș.[247]

Rînduindu-și fără zăbavă, aceste bunuri — pentru altele nemaigăsind însă timp —, ierarhului nostru, pe la jumătatea anului în care a fost judecat i s-a întîmplat «*ieșire din țară*». Cum era obiceiul pe atunci, el trece munții în Ardeal. Cu cîteva zile înainte de *21 august 1679* ajungea la Făgăraș, fiind probabil găzduit în casa unui preot Radu. In această zi, *Sigismund Boer* anunța, cu supunere, principelui ardelean *Mihail Apaffy* că: «*In zilele trecute s-a refugiat aici episcopul (sic) romîn al lui Duca Vodă*», spunînd că «*Măria Sa Voevodul de acum (Șerban Vodă) ar fi vrut să-l prindă pentru moartea tatălui său*». Potrivit însărcinării ce are, de a trimite la curtea principelui pe orice străin «ce vine în patria noastră din țară străină», Sigismund Boer trimite și pe Vlădica Varlaam la Bălgrad, însoțit de un om de încredere, căruia i-a dat și o scrisoare pentru Mihai Apaffy, în care se arăta că «*acest vlădică a fost în Muntenia om foarte distins și cu mare vază atît înaintea țării, cît și a boierilor*».[248]

Inaintea principelui Mihai Apaffy, mitropolitul Varlaam își va fi plîns nenorocirea ce l-a lovit și aflîndu-se în *Alba-Iulia,* va fi cercetat, probabil, pe mitropolitul ardelean *Sava Brancovici,* «asupra căruia pîndea tocmai în timpul acela o soartă cu mult mai tristă și o nenorocire cu mult mai mare» decît a lui. Cît va fi zăbovit în capitala Ardealului, nu se știe..

Se pare că în timpul acestei pribegii, mitropolitul Varlaam a trecut și prin *Sibiu,* în ale cărui «*Socoteli*» se vorbea în vremea aceea de un «*vlădică valah*» («wallachische Bischoff»),[249] fără a se preciza însă de cine este vorba.[250]

In această pribegie Vlădica Varlaam a fost însoțit de un *Ioasaf proigumen ot Argeș,* stînd împreună cîtva timp în cetatea Brașovului, la «jupînul Vasilie», care «era cumnat popei Vîlcului protopopul». In Brașov, ei au legat prietenie cu logofătul *Constantin din Schei,* feciorul «jupînului Dumitru Țară Lungă», cu care adeseori stăteau de vorbă. Intr-o astfel de convorbire, Constantin logofătul le spune că este în posesia unor acte ale Mînăstirilor Sadova, Cîmpulung și Căldărușani.

După reîntoarcerea în țară, Ioasaf află că monahii căldărușeni au mare nevoie de unul din hrisoavele aflate la Constandin logofătul, «că le împresuraseră alții moșiile», neavînd cu ce se apăra. Pentru aceasta, la *12 iunie 1690,* proigumenul Ioasaf scrie «vechiului prieten» Constantin logofătul, amintindu-i pe de o parte, de vremea «*cînd eram pribegi, cu părinteie Varlaam mitropolitul, aici, la cetatea Brașovului și eram în gazdă la jupînul Vasilie...*», iar pe de alta, rugîndu-l să predea călugărilor de la Căldărușani acel hrisov, căci ei «săracii /au/ să te scrie la pomelnic, să fii ctitor ca și Matei Vodă și colacul d-tale încă ți-l vor da cu multă mulțămire», și «știi că ai mărturisit către mine cu gura dumitale să li-l dai».[251]

Se pare că Vlădica Varlaam a zăbovit mai multă vreme prin Ardeal, aflînd poate de cruzimile pe care Șerban Cantacuzino le săvîrșea în țară împotriva «tuturor celor care făcuseră rău, lui și familiei lui».[252] Cum ierarhul nostru trecea drept partizan al Bălenilor, a socotit că este mai prudent să-și amîne întoarcerea acasă, ceea ce se pare că a și făcut. Cred că la *20 noiembrie 1681* el nu era încă în țară, deoarece Meletie monahul, închinînd Mînăstirii Trivalea o parte de moșie din satul Groși, da zapisul respectiv «la mîna părintelui Ioan igumen ot Trivale»,[253] nu a Vlădicăi Varlaam, cum se dădea, de obicei, astfel de acte cît timp el a fost în viață.

245. Cf. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, doc 4 (doc. din 3 martie 1688).

246. Cf. Arhiv. Stat., *Condica nr. 371,* f. 63-64 (act din 20 aprilie 1689).

247. Cf. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. XCIX, doc. 71 (act din 30 iunie 1696).

248. *Török Magyarkori, Allam-Okmánytár. Szerkesztèk és Jegyzetek-kel Elláták Sziládi Aron es Szillágyi Sándor.* Hatodik kötet, Pest 1871, p. 64-65, nr. XLIII. In legătură cu frica mitropolitului Varlaam de răzbunarea lui Șerban Vodă, semnalăm faptul că el n-a avut curaj să-l întîmpine la sosire, ca Domn, în București (6 ianuarie 1679), căci Cronica arată că în acest moment au fost de față din partea Bisericii numai „episcopii și toți egumenii". Nici o amintire deci a mitropolitului (vezi *Magazin istoric,* V, p. 19).

249. N. Iorga, *Socotelile Sibiului,* în *Anal. Acad. Rom.,* ser. II, tom. XXI (1899), ist., București 1899, p. 285.

250. Pentru această pribegie, să se vadă: I. Lupaș, *Pribegia prin Ardeal a mitropolitului Varlaam al Ungro-Vlahiei, 1679-1680,* în *Gazeta Transilvaniei* (Brașov), LXXVIII (1915), nr. 64, p. 2-3; republicată în *Studii, conferințe și comunicări istorice,* I, p. 199-202; St. Metеș, *Șerban Vodă Cantacuzino și Biserica românească din Ardeal,* p. 15-16; același, *Istoria Bisericii românești din Ardeal,* I, p. 223-224; același, *Viața bisericească a Românilor din Țara Oltului,* p. 52.

251. Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 1236,* f. 165; D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie în mînăstirile Cernica și Căldărușani,* București, f.a., p 30.

252. Pentru aceste cruzimi, să se vadă: *Cronica lui Radu Popescu,* ed. N. Simache și Tr. Cristescu, Ploești 1943, p. 185 și urm., și C. C. Giurescu, *op. cit.,* p. 158.

253. Arhiv. Stat., *Condica nr. 370,* f. 3.

MITROPOLITUL VARLAAM IN MOLDOVA. Inclin să cred că mult timp după această dată de 21 noiembrie 1681, Vlădica Varlaam n-a mai rămas în Ardeal. Amintindu-şi că în Moldova domneşte Duca Vodă, cu care, cît fusese domn în Ţara Romînească se înţelesese destul de bine, el, la o dată necunoscută, trece în Moldova, aşezîndu-se în părţile *Vrancei,* unde poate mai erau şi alţi fugari din Valahia. La *20 martie 1682* ierarhul nostru, «*lăcuitor într-această vreame în ţară (Moldova)*», era la Iaşi «pre lîngă Măria Sa Vodă».

În aceeaşi zi, *Zaharia clucerul,* printr-un zapis scris la Iaşi, îi dăruia o jumătate de sat din *Şoldeşti,* «*ce iaste partea Bătineştilor, pre apa Zăbrăuţilor în ţinutul Putnei*», şi «*nişte părţi de ocină din cealaltă jumătate de sat din partea Şoldeştilor*», precum şi «*nişte părţi de ocină din Bordușăşti... iarăşi spre apa Zăbrăuţilor alăturea cu hotarul Şoldeştilor*».

Această donaţie o făcea el «*Sfinţiei Sale Varlaam mitropolitul din Ţara Romînească*», deoarece înţelesese că «*Sfinţia Sa cearcă vreun loc să-şi facă slobozie, ca să-şi facă şi o biserică în chip de schituleţ*», pentru ca «*să fie de treaba Sfinţii Sale şi a niscari călugări ce va fi având Sfinţia Sa*», şi pentru ca făcîndu-se «*vreo sfîntă rugă să să pomenească şi sufletele noastre întru împărăţia cea veacinică*».[254]

Nu se ştie dacă Vlădica Varlaam a apucat să facă acest schituleţ. Probabil că nu, căci nu se cunoaşte încă pînă acum o ctitorie a sa în această parte de loc. Şi este iarăşi probabil că el n-a mai rămas multă vreme în pribegie, fiindcă în ţară porunirea spre răzbunare a lui Şerban Vodă se mai domolise.

Nu se ştie data la care s-a întors acasă. În acte se întîlneşte pentru prima dată, după pribegie, ca fiind în ţară, la *6 iulie 1685,* cînd îl aflăm în bune raporturi cu Şerban Cantacuzino.[255]

MITROPOLITUL VARLAAM LA LOCURILE SFINTE ŞI LA SINAI. Se ridică întrebarea: Ce a făcut mitropolitul Varlaam între *20 martie 1682,* cînd îl găsim în Moldova, şi *6 iulie 1685,* cînd se plîngea lui Şerban Vodă pentru nişte taleri daţi cu împrumut, deci timp de peste trei ani? Răspuns pare a ne da Aşezămîntul său din 1702, în care se spune:«...*şi întîmplîndu-ni-se mazilire, după ce am făcut călătoria Sfîntului Ierusalim pentru închinăciunea Sfîntului şi dătătorului de viaţă Mormînt al Domnului nostru Iisus Hristos şi al Sfîntului Munte al Sinaii şi viind iarăşi în ţară, den agonisita care am avut, am rădicat şi am zidit din temeliie mînăstire lîngă oraşul Piteşti, care să cheamă Trivalea*».[256] Ţinînd seama de ordinea acestor momente din viaţa sa şi mai ales de faptul că — după propria sa mărturie — desăvîrşirea ridicării Mînăstirii Trivalea a urmat întoarcerii sale din Orientul creştin, înclin să cred că drumul său spre Ţara Sfîntă şi Muntele Sinai a avut loc înainte de 6 iulie 1685, căci după această dată actele îl arată preocupat de ctitoria sa din marginea Piteştilor.

N-ar fi exclus deci ca la scurtă vreme după 20 martie 1682, el să fi venit acasă şi să-şi fi îmbunătăţit raporturile cu Şerban Vodă. Totodată aflînd că mama acestuia, *postelniceasa Ilinca,* cu doi din copii, *Mihai* şi *Stanca,* şi cu o impunătoare suită a plecat spre Ierusalim, el, om dornic de călătorii şi de a şti şi cunoaşte cît mai multe lucruri din Ortodoxie, — aşa cum fusese în Rusia —, cu îngăduinţa Domnului, desigur, fără zăbavă şi-a îndreptat paşii spre Ierusalim, unde postelniceasa Ilinca, plecată în septembrie 1681, ajunsese la 26 aprilie 1682.[257]

Este probabil ca în Cetatea Sfîntă să se fi întîlnit cu aceştia, să se fi închinat Sfîntului Mormînt, să fi vizitat ceea ce era de văzut şi apoi, împreună cu spătarul Mihai Cantacuzino, să-şi fi purtat paşii spre Muntele Sinai. Faptul că atît Mihai Cantacuzino, cît şi ierarhul nostru cercetează, în afară de Ierusalim, Muntele Sinai, şi nici unul din ei Munele Athos, mă face să cred în posibilitatea întîlnirii lor în Ţara Sfîntă.

După sosirea de la Sinai la Ierusalim, pelerinii romîni s-au întors în ţară, unde au ajuns, către sfîrşitul anului 1684 sau la începutul celui următor.

PROINMITROPOLITUL VARLAAM IN ŢARĂ, DUPĂ INTOARCEREA DIN ORIENT. Ajuns acasă, Vlădica Varlaam îşi găseşte multe lucruri încurcate, parte din materialele lucrărilor de la Trivalea, dispărute, parte din banii daţi în păstrare, cheltuiţi, hotare de ale proprietăţilor mînăstirilor încălcate etc. El păşeşte energic la îndreptarea lor şi la desăvîrşirea unor lucrări începute încă înainte de a i se întîmpla «eşirea

254. *Ibidem, Condica nr. 721,* f. 879-880.
255. *Ibidem,* f. 862.
256. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. I, doc. 1.
257. A. Papadopol-Kerameus, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, II, 2, Petersburg 1894, p. 721.

din țară». Cea mai mare parte din timpul de după întoarcerea sa din Orient și pînă la moarte și-o petrece la Mînăstirea Trivalea.[258]

După cum s-a mai spus, primul document în legătură cu persoana lui, după întoarcerea în țară este din *6 iulie 1685,* cînd se plîngea lui Șerban Vodă pentru 100 de taleri pe care-i împrumutase unui *Manole logofătul* și femeii sale *Caplea* și nu i-i mai înapoia.[259] Către sfîrșitul acestui an, la *24 noiembrie 1685,* el desăvîrșește cumpărarea unei părți de moșie din hotarul *Stoeneștilor* de la un *Dragomir Dolofan* și alții începută sub Duca Vodă, dar «neașezată... pentru întîmplarea socaterii din Vlădicie»,[260] iar la *30 decembrie 1685,* fiind la *Cozia,* schimbă cu *Vasilie monahul* — ca mirean Vlad Rudeanul — moșia *Uliasca din Vlașca,* pentru care primește mai multe proprietăți în fostul județ Olt.[261]

In anii *1686* și *1687,* Varlaam stă aproape tot timpul la Trivalea, unde la *10 martie 1686* este «de față» la închinarea unei părți de moșie din *Samara* — funia *Răteasca* —, făcută de *Luca monahul* în favoarea mînăstirii;[262] la *17 martie 1686,* cumpără partea de moșie din *Flești* a lui *Vlad nepotul lui Crăciun* mergiieșul din acest sat;[263] la *21 martie 1686,* primește închinarea viilor «după *Valea Ștefăneștilor din Huma*», făcută mînăstirii de *Marta monahia,*[264] iar la *19 aprilie 1686,* împrumută cu zece taleri pe un *Sima,* cu soroc de întoarcere a banilor la «Uspenie».[265] Către începutul lunii următoare, Varlaam merge la *București* și se plînge lui Șerban Voda, că, în vremea cît a lipsit din țară, un oarecare *Ianache vistierul din Pitești* i-a luat niște cărămida de la Mînăstirea Trivalea «de o au adus de ș-au făcut biserica lui de la orașul Pitești» și că nu-i întoarce două covoare «segedea», lăsate în păstrarea lui la plecarea în pribegie. Domnul, la *3 mai 1686* poruncește lui *Gavrilă paharnicul,* nepotul lui Ianache, să-i înapoieze cărămida și covoarele.[266] Acesta întîrziind a da urmare hotărîrii domnești, între Varlaam și urmașii lui Ianache vistierul se deschide un proces, care a durat mai multă vreme.[267]

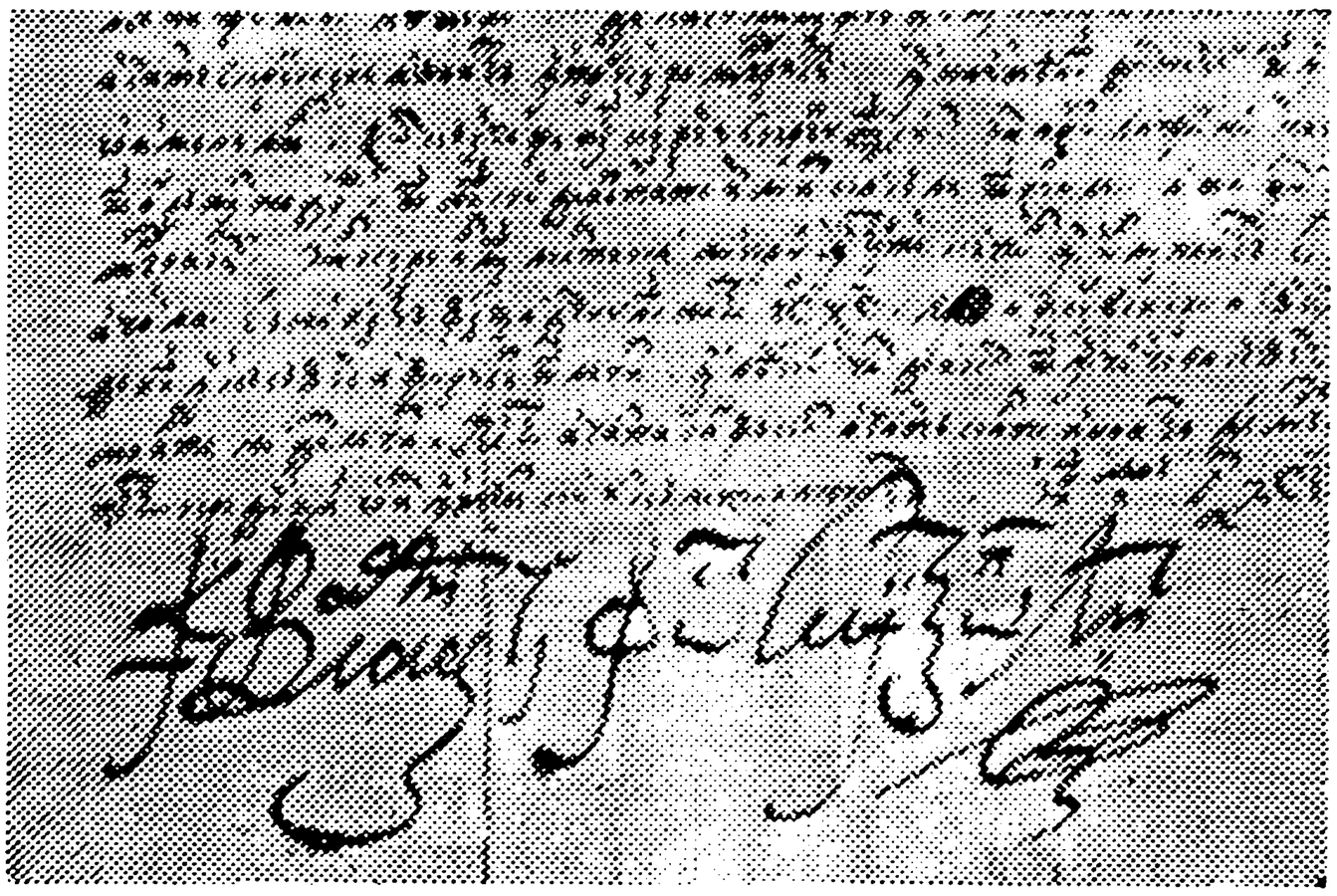

9. Iscălitura lui „† *Varlaam ce-au fost mitropolit*".

---

258. Pe temeiul unui act din *2 mai 1691,* prin care Const. Brîncoveanu scria unui părinte *„carile eșt(i) la mănăstirea Răncăciovul ot sud Muscel"* și lui *Radu Piscanul* să nu mai tulbure pe egumenul *Onufrie* de la această mînăstire, căci el este *„purtătoriu de grij(ă) dă toate trebele mănăstirii... păn(ă) ce să va întoarce Sf(i)nției Sa Părintil(e) mitropolitul înapoi de unde s-au dus"* (Acad. R.P.R., *Ms. rom. nr. 1660* (Documente, 1655-1826), f. 5), s-a afirmat că mitropolitului Varlaam, la 1679, i s-a dat în folosință acest sfînt lăcaș, ale cărui averi „i-au servit la ridicarea de lăcașuri sfinte ca Schitul Trivalea, Fedeleșoiu și Turnu" (vezi N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești,* I, p. 386; Const. I. Popescu, *Mînăstirea Rîncăciov,* București 1937, p. 13). Cred că aci nu este vorba de mitropolitul Varlaam, căci în acest timp el este arătat de acte ca fiind în țară, ci mai degrabă de mitropolitul *Teodosie,* care, ca ierarh în activitate, putea să aibă cuvînt de spus la numirea sau scoaterea unui egumen din eparhie, ceea ce nu putea face Varlaam, cel scos din scaun. Se poate ca la această dată, mitropolitul Teodosie să nu fi fost lîngă Domn, în Capitală, și trebuia așteptat pînă se va întoarce, ca apoi el să se ocupe de conflictul de la M-rea Rîncăciov.

259. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 862.

260. Arhiv. Stat., *M-rea Cozia,* pach. XLVIII, doc. 26; *Condica nr. 215* (M-rea Cozia, I), f. 78.

261. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 102-104.

262. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. IV, doc. 39; *Condicile nr. 371,* f. 49; *nr. 477,* f. 77.

263. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 14; *nr. 371,* f. 62; *nr. 477,* f. 93. Pentru unele alegeri ale acestei moșii din anul 1696, vezi *Condica nr. 477,* f. 93-94.

264. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 127-128; nr. *477,* f. 158-159. Aceste vii au fost întărite mînăstirii de Șerban Vodă la *1 iunie 1686.* (Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XVII, doc. 6, *Condicile nr. 371,* f. 188; *nr. 477,* f. 159).

265. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 879.

266. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 135.

267. Astfel: la *23 aprilie 1691,* mitropolitul Varlaam, văzînd că porunca lui Șerban Vodă nu se mai poate împlini, căci *Gavrilă paharnicul* murise, cere lui Brîncoveanu să-i întărească stăpînirea peste satele *Bărbătești, Măldărești, Grozeștii din Cîmpii Burdei,* lăsate de Gavrilă,

Revenind la Trivalea, proinmitropolitul Varlaam, la *6 iulie 1686,* primește închinarea către mînăstire a unei vii pe *Valea Budeștilor,* făcută de *Rafail monahul* — mirean Radu Rătescu —, călugărit aci;[268] iar la *17 august 1686,* cumpăra, pentru Schitul *Fedeleșoiu,* o parte de moșie în satul *Băduleasa din Olt.*[269]

In anul următor, Vlădica Varlaam, părăsind pentru un timp Trivalea, «*au purces însuși la munte*», zăbovind cîtăva vreme la *Cozia.* Aici, la *17 martie 1687,* cumpără pentru Trivalea de la *popa Pătru,* feciorul popii Stan, — ca monah Serafim — din *Uești* o parte de moșie din acest sat, situat în fostul județ Argeș.[270] Coborînd la Trivalea, el primește pentru această mînăstire — la *16 aprilie 1687* — de la *Ianache feciorul Mihului starostea ot Pitești* o parte de moșie la *Micești,* în contul unor bani pe care-i împrumutase tatălui său,[271] iar la *20 aprilie 1687* primește partea de moșie din *Budeasa-Argeș,* cu un vad de moară, închinate de *Stana fata lui Arsenie postelnicul.*[272]

In zilele de *12, 15* și *19* ale lunii *iunie* din același an *(1687),* proinmitropolitul Varlaam primește pentru ctitoria sa de la Trivalea, un vad de moară «*în iezerul cel lung, la Anini, unde de mai înainte vreme s-au chemat moara Piteștilor*», dăruit de *Necula* feciorul lui *Dimitrie Ghimpul din Pitești*[273] și o moșie la *Slătioare,* hărăzită de un *Necula,*[274] și cumpără satul *Zăvoiul de pe Cîlnișle ot sud Vlașca* de la *Stanca logofeteasa,* soția lui *Grigorie,* ce au fost *vel logofăt de la Albești.* Acest vel logofăt în timpul cît ierarhul nostru era plecat, a luat «fărlă/ știrea Sfinții Sale» niște bani pe care Sfinția Sa îi avea «la un loc stătători» și «i-a cheltuit în trebile casii» sale, slobozindu-se astfel «den mari și grele nevoi și datorii». El, murind și soția sa neavînd a răspunde banii cheltuiți, vinde Vlădicăi Varlaam, în contul lor, acest sat cu toate ale lui.[275] La *15 iulie 1687,* Vlădica Varlaam primește de la Șerban Vodă întărirea mai multor proprietăți ale Mînăstirii Trivalea;[276] iar la *5 septembrie 1687,* închinarea, în favoarea acestui sfînt lăcaș, a schitului de pe «*Valea mare în hotarul Izvoranilor, la locul ce să cheamă Gurgui*», făcută de ctitora sa, *Marta monahia,* venită în acest scop înaintea proinmitropolitului Varlaam, la Trivalea.[277]

---

prin zapis, în caz că nu i-ar întoarce cărămida. Domnul îi întărește aceste sate la 23 aprilie 1691 (vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XII, doc. 2; *Condicile nr. 371,* f. 112-113; *nr. 477,* f. 136). După doi ani, la *24 mai 1693,* Aspra, văduva lui *Gavriilă pah.,* dă zapis la mîna mitropolitului Varlaam, recunoscîndu-i stăpînirea peste aceste sate. In zapis se arată toată întîmplarea cu cărămida și se vorbește de plîngerile mitropolitului Varlaam înaintea lui Șerban Vodă și C. Brîncoveanu (vezi Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 25; *nr. 371,* f. 113; *nr. 477,* f. 136-138). Intre timp, Aspra încearcă să înstrăineze unele bunuri ale lui Ianache, ce se cuveneau lui Varlaam pentru datorie. Acesta se plînge iar lui Brîncoveanu și Domnul, la *5 iulie 1696,* poruncește Asprei să nu mai umble cu „povești" și să-și achite toată datoria către Vlădica Varlaam (vezi Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 138-139). Pentru acte legate de acest proces, vezi și General P. V. Năsturel, *Schitul Trivalea,* în *Rev. pt. ist., arh. și fil.,* vol. XII, p. 2 (1911), p. 286-288).

268. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XVI, doc. 1; *Condicile nr. 371,* f. 122; *nr. 477,* f. 159. La *23 octombrie 1686,* în ziua Sfîntului Iacob, același Rafail monahul mai închină M-rii Trivalea niște „părășisți" de vie despre *Valea Brăneștilor* (vezi Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 122-123; *nr. 477,* f. 161), iar la *24 aprilie 1687,* și cealaltă jumătate de vie din *Valea Bădeștilor,* oprită pentru sine *(ibidem,* f. 122 și f. 160-161).

269. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 126-127. Această cumpărătoare este întărită de Brîncoveanu la *22 aprilie 1691* (vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. X, doc. 3; *Condicile nr. 371,* f. 71; *nr. 477,* f. 128-129).

270. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. VI, doc. 1; *Condicile nr. 370,* f. 15; *nr. 371,* f. 58-59.

271. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 214* (Condică a M-rii Cozia cu Schiturile Cotmeana și Trivalea...), f. 2; *nr. 370,* f. 18; *nr. 371,* f. 67; *nr. 477,* f. 99.

272. Arhiv. Stat., *Condica nr. 370,* f. 17.

273. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XVIII, doc. 7; *Condicile nr. 371,* f. 134; *nr. 477,* f. 171. Acest vad de moară, — pentru care mitropolitul Varlaam avusese „gîlceavă" cu Necula Ghimpul —, e întărit M-rii Trivalea de C. Brîncoveanu la *21 aprilie 1692* (vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XVIII, doc. 8; *Condicile nr. 371,* f. 134-35; nr. *477,* f. 172-4).

274. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 10; *nr. 371,* f. 15. O altă parte din Slătioare ajunge în stăpînirea mitropolitului Varlaam la *20 martie 1688,* cînd o ia de la o *Parascheva* din *Moșoaia,* în schimbul altei moșii din *Samara* (Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 49-50; *nr. 477,* f. 77-78).

275. Acad. R.P.R., *doc. CCXCIX/108.* N. Iorga arată că acest act este din *9 iulie 1687, (Studii și documente,* V, 1, p. 488, nr. 29). La *20 iunie 1687,* Stanca logofeteasa scrie ispravnicului său Manea de la Zăvoiul că a vîndut acest sat mitropolitului Varlaam și-i cere să-l dea în primirea „oamenilor Sfinții Sale" de la m-rea Trivalea (vezi Acad. R.P.R., *Doc. CXCV/227).* Inainte de *28 febr. 1688,* Mihail Cantacuzino b. v. spătar răscumpără acest sat de la mitropolitul Varlaam și, la această dată, îl dă în schimb cumnatului său Vîlcu post. ot Mogoșăști pentru satul Fundeni de pe apa Colentinei (vezi Acad. R.P.R., *doc. CCXCIX/110* și *CXL/125* (actele de schimb ale celor doi cumnați cu data 28 febr. 1688).

276. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 49; *nr. 477,* f. 76-77.

277. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 137; *nr. 477,* f. 145. Această donație e întărită mitropolitului Varlaam de C. Brîncoveanu la *8 mai 1697,* cînd Vlădica era în București *(ibidem,* f. 137-138 și f. 145-146).

Către sfîrşitul anului, Vlădica Varlaam era la Schitul *Fedeleşciori,* unde, la *3 noiembrie 1687,* primea din mîna lui *Daniil monahul* din satul *Ţuţuroi-Dolj,* un zapis arătător al părţilor de moşie pe care schitul şi părintele Vlădica Varlaam le aveau în acest sat.[278]

La începutul anului următor, ierarhul nostru era tot la *Fedeleşciori* şi, la *16 ianuarie 1688,* se socotea cu *Marta monahia Păuşasca* pentru nişte ţigani, vînduţi de mai înainte schitului.[279] La *3 martie 1688, Matei,* feciorul lui *Grigorie logofătul* da încredinţare la mîna părintelui Varlaam că mai are să-i întoarcă nişte bani, din cei luaţi de tatăl său de la popa Radu din Albeşti — în timpul lipsei Vlădicăi din ţară şi cheltuiţi în nevoile casei lui.[280]

Către sfîrşitul anului *1688,* Vlădica Varlaam era iarăşi la Trivalea, unde în ziua de *11 septembrie* tocmeşte şi cumpără de la mai mulţi «megieşi» din Băduleasa-Teleorman, părţi de moşie din acest sat.[281] Tot aici se pare că se afla şi la *11 ianuarie 1689,* cînd scria lui *Mihai Cantacuzino biv vel spătar* că i-a fost gîndul a veni «către Bucureşti», dar «*vremile şi înprilejul nostru nu ne putu sluji, aşa precum socoteam noi*». Totuşi «*ne stă gîndul ca s|ă| pogorîm de primăvară către Bucureşti*», unde trebuia să întîlnească pe acest boier, spre a limpezi unele lucruri legate de amintitul sat, *Zăvoiul din Vlaşca.*[282]

Intre timp un *ieromonah Antonie,* feciorul Radului din Ruşciori, venise la Trivalea «*fiind (aici) şi părintele Varlaam ce-au fost mitropolit*» şi-i închinase satul *Ruşciori din Olt,* cu un «*schitişor, ce-au fost început a-l face în valea ce să chiamă Teiş*»,[283] danie ce este întărită de Constantin Brîncoveanu la *6 aprilie 1689,*[284] cînd poate Vlădica Varlaam venise la Bucureşti. Tot în timpul acestei şederi în Capitală, el capătă de la Vodă Brîncoveanu, la *20 aprilie 1689,* hrisov de întărire a unor părţi de moşie la *Fleşti, Ueşti, Budeasa* şi *Micesti* ale Trivalei.[285]

La *8 iulie 1689,* fiind probabil la Trivalea, proinmitropolitul Varlaam primea de la *Constantin Rudeanu* un «copil de ţigan», pentru o datorie de bani ce tatăl acestuia, *Tudosie Rudeanu căpitanul,* decedat, avea să-i dea de mai înainte vreme,[286] iar la *10 noiembrie 1689* primeşte o sfoară de moşie «*în sat în Spineani, în partea den sus de către aluniş, ce să chiamă Căcăşani*», închinată de *Paisie călugărul* — mirean Pătru vătaful din Spineni, — căruia Vlădica îi dăruise un cal.[287]

In luna aprilie din anul următor, — *1690* —, părintele Varlaam era, se pare, în Bucureşti, obţinînd, în ziua de 9 a acestei luni, de la Constantin Brîncoveanu, întărirea mai multor proprietăţi ale Schitului *Fedeleşoiu.*[288]

După aproape un an, actele îl arată pe Vlădica Varlaam stînd la Trivalea, iar la *8 martie 1691,* cumpărînd de la mai mulţi săteni din *Samara* părţi de moşie în acest sat, pe care ei le vindeau fiind «la mare nevoie şi păs de flămînzie».[289] La 15 ale lunii următoare, el era din nou în Bucureşti, scoţînd iarăşi de la Brîncoveanu acte, prin care călugării de la Trivalea erau «volniciţi» să-şi ia dijma de pe unele moşii ale lor.[290]

Intorcîndu-se la Trivalea, la *5 iulie 1691,* Vlădica Varlaam cumpăra de la un *Radu din Vai de ei* şi de la fiul său *Mihalcea,* o parte de moşie în *Coţofani-Olt,* pe care o plătea cu şapte taleri.[291]

---

278. Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVII|8;* N. Iorga, *Studii şi documente,* V, 1, p. 488, n. 30.
279. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, doc. 2.
280. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, doc. 4; *Condicile nr. 371,* f. 80-81; *nr. 477,* f. 118.
281. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. X, doc. 2; *Condicile* nr. 370, f. 22-23; *nr. 371,* f. 70-71; *nr. 477,* f. 127-128.
282. Acad. R.P.R., *doc. CCXCIX|111.*
283. Actul de închinare a fost scris tocmai la *15 aug. 1689* şi prin el, cerea ca M-rea Trivalea să termine schituleţul şi să-l îngrijească *„păn' s-ar da pre slujba Sf. Leturghii"* şi apoi să-l stăpînească (vezi Arhiv. Stat., *Condicile nr. 370,* f. 19; *nr. 371,* f. 117-118; *nr. 477,* f. 149-150).
284. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 117; *nr. 477,* f. 150.
285. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 214,* f. 3-4; *nr. 371,* f. 63-64; *nr. 477,* f. 100-102.
286. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 148-149.
287. Arhiv. Stat., *Condica nr. 370,* f. 20.
288. Moşiile: Voinigeşti (Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f. 869-871); Simbotin *(ibidem,* f. 862-3) şi Ţuţuroiul-Dolj (Acad. R.P.R., *doc. CCCLXVI|4).*
289. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. IV, doc. 40; *Condicile nr. 371,* f. 51; *nr. 477,* f. 80. Să se vadă, în legătură cu această cumpărare şi actul din *30 iunie 1692* (Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. IV, doc. 41; *Condicile nr. 371,* f. 52; *nr. 477,* f. 80-81). O altă parte de moşie, în acest sat, fusese donată de *Dionisie călugărul* şi aceasta la *17 mai 1692,* din porunca lui Constantin Brîncoveanu se hotărnicea de şase boieri (Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 51-52; *nr. 477,* f. 81-82).
290. Vezi Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, pach. 5; *Condica nr. 477,* f. 178-9.
291. Arhiv. Stat., *M-rea Cozia,* pach. XLVIII, doc. 28; *Condica nr. 712,* f. 546-547, cu data *8 iulie 7199.* Altă parte de moşie la *Coţofani,* cumpără mitropolitul Varlaam, la *1*

Ca de obicei, în primăvara anului *1692,* ierarhul nostru era la Curtea lui Brîncoveanu în București, unde la *18* și *21 aprilie,* primea hrisov de întărire pentru satul *Stănislăvești din Vlașca,*[292] hărăzit Mînăstirii Trivalea, la *3 aprilie 1692,*[293] de *ierom. Daniil* — mirean popa Dobrotă — și de «volnicire» a călugărilor trivăleni să-și ia dijma «de la toți cei ce au arat,», pe moșia lor de la *Brătiiani-Vlașca,* nefiind scutit nimeni, «fie slujbaș au popă, au birnic, au măcar orice om ar fi».[294]

La *9 mai 1692,* proinmitropolitul Varlaam primește de la *Matei* feciorul lui *Gligore logofătul Grădișteanul* moșia *Netoți-Teleorman,* pentru că tatăl său, în vremea cît Vlădica a lipsit din țară, a luat un sepet ce el lăsase în păstrare la popa Stan din Albești și deschizîndu-l a cheltuit cei 2.000 de taleri, aflați acolo, «în trebile casii dumnealui».[295]

În anul următor — *1693* —, la *29 octombrie,* ierarhul nostru cu șase boieri, luați pe răvaș domnesc, alege moșia *Simbotin* de pe apa Oltului sud Argeș a Schitului Fedeleșoiu, pe care o luase de la un *Manole* și soția sa *Caplea* pentru niște bani ce le împrumutase.[296]

La *5 mai 1694,* Vlădica Varlaam era iarăși în București și, în această zi, obține de la Brîncoveanu carte către șase boieri cu porunca de a prețui niște proprietăți ale unui *Nicula,* care decedase, ca apoi să le dea lui Varlaam pentru o seamă de bani, dați de el în păstrarea acestuia, cînd a fugit din țară și cheltuiți de păstrător; obține, de asemenea și o carte pentru cercetarea unor nereguli săvîrșite de un *Atanasie călugărul* la un vad de moară al Vlădicăi, unde se amestecase, fără nici un drept, cît el lipsise din țară.[297] În afară de aceasta, Vlădica s-a mai plîns Domnului că județul și «orășanii» din Pitești ori de cîte ori au nevoie de lucrători, merg la «mînăstioara» sa și-i iau «cioplitorii» de-i dau de merg în treaba lor. La *14 mai 1694,* Brîncoveanu, prin carte domnească îi oprește să mai facă acest lucru, căci «rea scîrbă veți petrece dela domnia mea».[298] La *24 mai 1694,* voievodul scria lui *Badea pîrcălabul ot Pitești,* să cerceteze pe călugărul *Sofronie,* care a fost ispravnic la ctitoria Vlădicăi Varlaam, de la Trivalea, căci acesta din urmă s-a plîns că în timpul lipsei sale din țară, Sofronie a risipit «la unii și alții» niște cărămidă și var, care «au fost gătit acolo, ca să fie pentru treaba schitului», precum și pentru niște pîine.[299]

Timp de aproape doi ani, Vlădica Varlaam dispare din acte, reapărînd tocmai la *25 mai 1696,* cînd vinde lui *Drăghici Bălăceanu* o vie în dealul *Sepeții.*[300] Curînd după aceasta, el a plecat la București, unde se găsea la *30 iunie 1696,* cînd primea de la Brîncoveanu o carte de întărire pentru stăpînirea unei case din Pitești, luată de la *Necula Ghimpul* pentru niște bani pe care-i cheltuise în vremea cînd el fusese în pribegie[301] și o alta către șase boieri, cu porunca «să ia seama» unui călugăr *Sofronie* — mirean Sima din Pitești —, care în timpul lipsei Vlădicăi din țară, a mers la Schitul *Fedeleșoiu* și a luat «*făr' de nici o treabă... oi mari cu miei 60 și 11 berbeci*», de care lucru acum «*aici la domnia mea spuse părintele Vlădica Varlaam*».[302]

La *8 iulie* același an, aflîndu-se la Trivalea, ierarhul nostru cumpără de la *Marin Ungurelu din Pitești,* o țigancă pentru mînăstirea «Seaca ce să chiamă Mușătești»;[303] iar la *26 octombrie 1696,* pentru Trivalea, o parte de moșie la *Netoți-Teleorman;* de la *Ștefan căpitanul za vistierie ot sud Teleorman.*[304]

În primăvara anului *1697, Vlădica Varlaam,* venind din nou la București, cere lui Brîncoveanu, la *5 mai,* să poruncească la doisprezece boieri hotarnici să aleagă moșiile

---

iunie 1696, de la *Ștefan monahul din Pitești* (vezi Arhiv. Stat., *M-rea Cozia,* pach. XLVIII, doc. 28 c; *Condicile nr. 371,* f. 120; *nr. 477,* f. 143-4); iar alta, de la *ierod. Varlaam,* la *17 iunie 1696,* cînd acesta a „mers la Sfinția Sa", la Trivalea, desigur (vezi Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 120 v; *nr. 477,* f. 144).

292. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 65-66; *nr. 477,* f. 97.

293. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 65; *nr. 477,* f. 96-7.

294. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 124-5.

295. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XI, doc. 11; *Condicile nr. 371,* f. 81; *nr. 477,* f. 118-19. La *10 mai 1694,* Constantin Brîncoveanu întărește acest sat lui Varlaam și M-rii Trivalea (Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 82; *nr. 477,* f. 119-120).

296. Arhiv. Stat., *Condica nr. 721,* f 863-4. La *10 mai 1694,* această moșie e întărită *Schitului Fedeleșoiu* de Constantin Brîncoveanu *(ibidem,* f. 865-6).

297. Arhiv. Stat., *Condica nr. 477,* f. 181-182.

298. *Ibidem,* f. 180.

299. *Ibidem,* f. 182.

300. Acad. R.P.R., *doc. CCCXXXVI/8.*

301. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. XCIX, doc. 71.

302. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XX, doc. 6; *Condica nr. 477,* f. 182-3.

303. Arhiv. Stat., *Condica nr 477,* f. 150-151.

304. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. X, doc. 5; *Condica nr. 371,* f. 82-3. (Această parte de moșie fusese a fraților *Voicu* și *Nenciul,* și ei, neputîndu-și plăti birul, o părăsiseră, lăsînd birul „în spinarea" slujitorilor vistieriei de Teleorman.

Bărbăteștii din Cîmpul Burdii, Măldărăștii și *Grozeștii* ale Mînăstirii Trivalea, ceea ce domnul și face.[305]

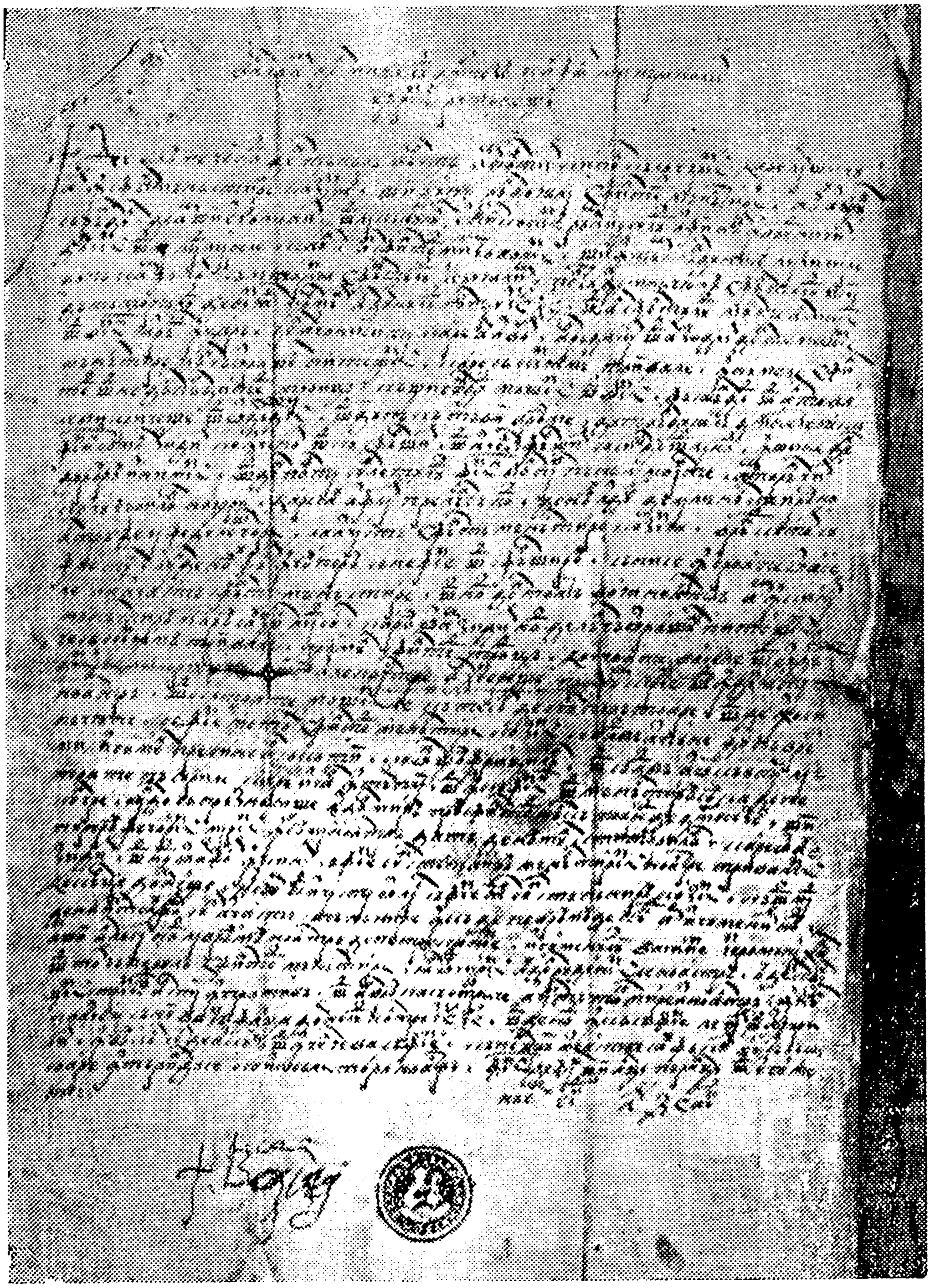

10. Cartea prin care „† *Varlaam ce-au fost mitropolit*" închină Mînăstirea Trivalea la Mînăstirea Cozia.

305. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XII, doc. 3; *Condicile nr. 371,* f. 113-114; *nr. 477,* f. 139-140. In legătură cu hotărnicia moșiei *Bărbăteștilor din Cîmpii Burdei,* făcută mai

La *12 iunie același an,* el era la Trivalea, unde cumpăra de la *Anca* fata lui *Meletie călugărul* o parte de moșie la *Groșii Argeșului.*[306] Tot aici se găsea și la începutul anului *1698,* cînd în ziua de *20 ianuarie, Marin Ungurelu din Pitești* închină Trivalei «*biserica noastră din oraș ce iaste în gura Văii Stănceștilor... cu tot locul de prenprejurul ei*», pentru că ea rămăsese pustie de multă vreme, fiind amenințată cu dărîmarea.[307]

Spre primăvară, Vlădica Varlaam s-a «tras» iar spre București, și într-una din zilele lunii mai din anul *1698* a obținut de la Vodă Brîncoveanu o carte poruncitoare către două persoane să dea ierarhului nostru «scrisorile» moșiilor *Groși* și *Runcul,* ajunse în stăpînirea sa.[308]

La *1 septembrie 1698* proinmitropolitul Varlaam, fiind la Trivalea și aflîndu-se prins de slăbiciune, face un așezămînt, statornicind care părți de moșie din *Flești* să fie în stăpînirea Mitropoliei și care în a Mînăstirii Trivalea.[309] Zece zile după aceasta, terminîndu-se, poate, lucrul la *Trivalea,* el pune să se așeze la locul cuvenit *pisania,* în care amintea și cîteva momente din viața sa.[310]

Simțindu-și apropiat sfîrșitul, Vlădica Varlaam, la *3 martie 1699,* scrie încă un așezămînt, privitor la moșia «*Obislav ot sud Vlașca, partea Rudenească ce să chiamă Uliasca*», stabilind felul în care ea să fie stăpînită, în viitor, de călugării de la Mînăstirile Trivalea și Glavacioc.[311] Două luni de zile mai apoi, la *15 mai 1699* el primea de la Constantin Brîncoveanu întărirea unei părți de moșie în satul *Tigveni-Argeș,* cumpărată de la *Grigorie Băleanu,* cu 234 taleri.[312]

După aceasta, iarăși vreme de aproape trei ani, proinmitropolitul Varlaam dispare din acte, fiind poate prins de slăbiciune. Reapare tocmai la *6 februarie 1702,* cînd, printr-o carte, semnată propriu, vinde lui *Neacșu* negutătorul din Pitești niște părăsiști de vii «de la Hălești eu»,[313] lucru ce-l repetă printr-o nouă scrisoare din *8 iunie* același an.[314] Din această zi și pînă tîrziu, în toamnă, nu se mai întîlnesc știri despre el.

MOARTEA VLĂDICĂI VARLAAM. Încă de la *1 septembrie 1698,* mitropolitul Varlaam scriind mai sus amintitul așezămînt privitor la moșia Flești din Argeș, adăuga la sfîrșit: «*Și s-au făcut această foaie la vreme de sălbiciunea noastră, temîndu-ne de moarte*».[315] De acum și pînă va închide ochii, activitatea sa se va reduce — cum s-a văzut — doar la cîteva dispoziținni cum să se urmeze cu unele din proprietățile sale.

După atîta zbucium trupesc și sufletesc, puterile fizice au părăsit încetul cu încetul pe fostul mitropolit Varlaam. Energia arătată în mînuirea condeiului dispare cu totul în cursul ultimei luni de viață. Ultima sa semnătură, de pildă, este mai mult o «mîzgălitură», care ne face să bănuim slăbiciunea ce-l cuprinsese. Sleit de puteri, el se retrage în vara anului 1702, la ctitoria sa de la Fedeleșoiu, unde boala în țintuiește în pat. Simțindu-și apropiată «sfîrșirea», el cere călugărilor «care s-au aflat pe lîngă noi», să-l ducă la Mînăstirea Cozia, unde dorea să-și dea sufletul și să i se îngroape trupul.

înainte, să se vadă: Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XII, doc. 4, 5; *Condicile nr. 371,* f. 115-116; *nr. 477,* f. 140-143; (acte din 9 iunie 1697).

306. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. II, doc. 9; *Condicile nr. 371,* f. 11; *nr. 377,* f. 28-9.

307. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. XIV, doc. 1; *Condicile nr. 371,* f. 118; *nr. 477,* f. 151-152.

308. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. II, doc. 10; *Condica nr. 371,* f. 11.

309. Arhiv. Stat., *Condica nr. 133,* f. 130-131. In legătură cu această alegere, să se vadă și cartea mitrop. Teodosie din *10 sept. 1698 (Condica nr. 477,* f. 94-95).

310. In cuprinsul acestei pisanii se spune că, după *„lipsirea din vlădicie“,* mitropolitul Varlaam a fost *„închinător sfîntului (Mormînt)“,* ceea ce a făcut pe unii să creadă că, spre sfîrșitul vieții, ierarhul nostru s-a *„schivnicit“* (vezi N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești,* I, p. 386; același, *Inscripții,* I, p. 141; (Athanasie Mironescu), *Istoricul eparhiei Rîmnicului Noul Severin,* p. 60; D. Stănescu *Cultul Maicii Domnului la Români,* p. 105, 123). Această susținere nu este însă adevărată căci, precum se va vedea, Vlădica Varlaam a murit ca proinmitropolit în M-rea Cozia, și nu ca schivnic. Termenul de *„închinător“* în pisania de față se referă la călătoria sa la Locurile Sfinte. Tot *„închinător”* se numește pe sine, de pildă, arhim. *Chiriac Rîmniceanul,* care, pe la 1823, așternea într-un pomelnic o însemnare în care spunea: *„Cu acest părinte Partenie... am fost la Sfet-agora INCHINATORI...,“* (vezi *Bis. Ort. Rom.,* XIV (1890-1891), p. 411). După cum se știe, piatra pisaniei este degradată. Inclin să cred că acolo unde unii propun *„Athon“,* iar alții *„Antonie“,* este mai degrabă *„Mormînt“,* căci mitropolitul Varlaam n-a fost la Muntele Athos. Nici în Așezămîntul său pentru Trivalea și nici cu alt prilej, nu vorbește despre o călătorie a sa la Athos. Cred că litera «Λ» care s-a socotit *„A“,* este mai degrabă o parte din litera *„M“,* de la Mormînt (= Sf. Mormînt), unde Varlaam, într-adevăr, a fost.

311. Arhiv. Stat., *Condicile nr. 371,* f. 72; *nr. 477,* f. 104-105.

312. Arhiv. Stat., *Condica nr. 705,* f. 227.

313. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. XCIX, doc. 77.

314. Arhiv. Stat., *Mitrop. București,* pach. XCIX, doc. 78.

315. Arhiv. Stat., *Condica nr. 133,* f. 131.

Dorința îi este împlinită. Ajungînd la Cozia, gîndul l-a purtat necontenit către ctitoria sa de la Trivalea, pentru care, cum s-a văzut, depusese în viață atîta trudă; și în timp ce se lupta cu moartea, caută să-i facă un așezămînt, care s-o pună la adăpost de orice rea întîmplare în viitor. Și acolo, în chilia sa din ctitoria lui Mircea Vodă, de față fiind mulți părinți și egumeni, la *15 noiembrie 1702,* el pune să se scrie acest așezămînt, care în realitate este ca și o diată a sa, întrucît cea de care se vorbește în actul de față, nu se cunoaște încă. Bătrînul ierarh, cu sufletul liniștit, a dictat pisarului această duioasă pagină de aleasă compoziție românească, prin care, înainte de a-și plăti obștească datorie, a «cercat» să transmită celor ce vor urma cîteva crîmpeie din viața sa și din strădaniile sale. Pentru frumusețea și duioșia ei o lăsăm să urmeze întocmai, căci ea este suflet din sufletul acestui activ ierarh:

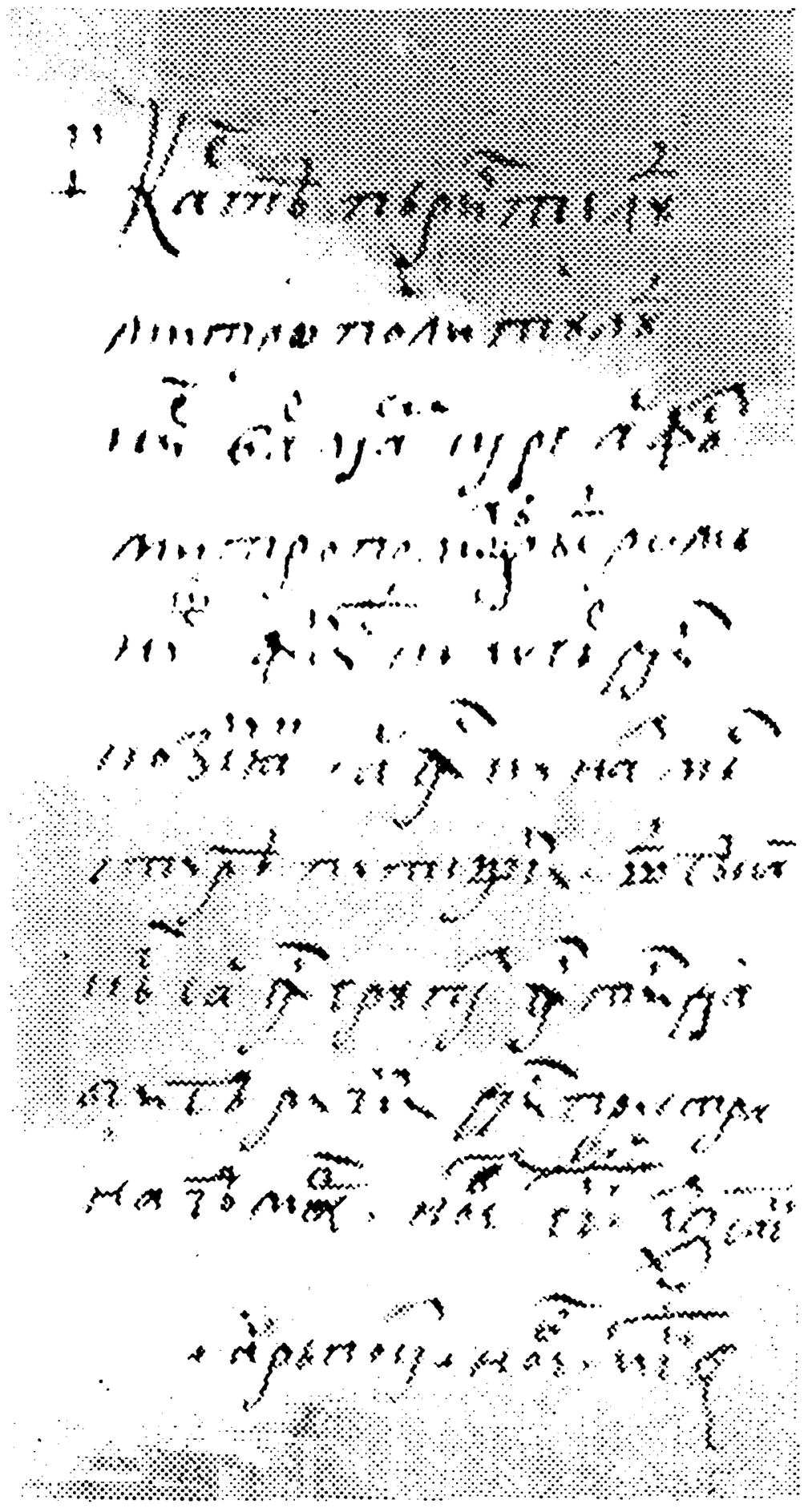

11. Insemnarea de pe cartea de închinare a Mînăstirii Trivalea, arătînd data morții mitripolitului Varlaam (18 noiembrie 1702).

«† *De vreame ce noi den tănară* «*vărstă am poftit chipul călugăriei, care l-am* «*și luat în sfînta mănăstire Coziia, și după* «*rănduiala sfintei mănăstiri ne-au ajunsu răn-* «*dul de am și egumenit; și la scaunul episcu-* «*pii Rămnicului a fi ne-am învrednicit; deacii* «*și la mai marele scaun al Sfintei Metropolii;* «*și întîmplîndu-ni-se mazilire, după ce am fa-* «*cut călătoria Sfîntului Ierusalim, pentru în-* «*chinăciunea Sfîntului și dătătoriului de viață* «*Mormînt al Domnului nostru Is. Hs. și al* «*Sfîntului munte al Sinaii; și viind iarăș în* «*țară den agonisita care am avut, am rădi-* «*cat și am zidit den temeliie mănăstire lîngă* «*orașul Pitești, care să chiamă Trivale, în* «*numele sfintei și nedrespărțitei Troițe, căști-* «*gându-i moșii și vii, făcîndu-i și alta vase* «*bisericești și odăjdii; și după cătăva vreame,* «*după rînduială dumnezeiască, fiind omul zi-* «*dit cu început și cu sfîrșit, și acel sfîrșit,* «*sosiindu și la noi înșine, den durerea inemii* «*și den pofta sufletului, fiind bolnav pînă* «*la moarte, am poruncit călugărilor noștri,* «*care s-au aflat pre lîngă noi, de ne-au adus* «*de la mănăstirea noastră de la Fedelesciori* «*la această sfîntă mănăstire Coziia, vrînd* «*cu tot sufletul unde ne-au fost începerea* «*să ne fie și sfîrșirea, să ni să îngroape* «*oasele la această mănăstire. Și noi den* «*toată voia noastră am închinat mănăstirea* «*carea s-au zis mai sus, carea o am zidit* «*noi de lîngă orașul Pitești ce să cheamă* «*Trivalea, hramul Sfintei Troițe, cu toate vasele și odăjdiile bisearicești și ale noastre* «*arhierești,*[316] *precum scrie și în diiata noastră și cu toate moșiile căte sînt de cumpă-* «*rătoare și de închinăciune să fie metoh sfintei mănăstiri Cozii, să aibă a pune după* «*vreami igumeni pe cine ar socoti cu opștea fraților și să aibă a o căota la toate păsurile,* «*care i s-ar întîmpla. Și încă fiind și mănăstirea Seaca de pe Cungre, unde să prăz-* «*nuiaște Adormirea Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Marii* «*în seama noastră, dată de neamul ctitorilor, care o au zidit și noi o am fost închinat* «*să fie supt stăpînirea mănăstirii noastre Trivalii cu cărți domnești, acum și aceasta o* «*las să fie iar supt stăpînirea Cozii, că și mai denainte au fost supt această stăpănire*

316. Intr-o *catagrafie* a eclisiarhiei Sf. Mitropolii din anul 1842 se afla trecut și: *„un omofor făcut de răposatul mitropolit Varlaam în leat 1688 de stofă sîngipie cu flori de fir galben, crucile și dietile (sic) cusute în manga pă atlaz roș cu fir galben, cu cinci chipuri cusute iarăși în manga cu fir și mătase, șireturile de jur împrejur de fir galben, la căpătîie 18 ciucuri de ibrișin și fir, căptușala damasc roș cu flori, rupt“* (vezi Arhiva veche a Sf. Mitropolii, *Dosar nr. 5989,* f. 9).

«încă de pe vreamea de când am igumenit noi, așa a(m) lăsat noi la vreamea noastră «de petricaniie, igumenului Vasilie ieromonahul și tot săborului sfintei mănăstiri; iar «oricarii au den rudeniile noastre, au dentr-alții striini ar sta împotrivă și ar vrea ca să «strice această tocmire a noastră, unul ca acela să nu vază fața Domnului nostru Is. Hs. «și de noi încă să fie legat și afurisit în veacul acest de acum și în cel ce va să fie, «că pentru aceasta s-au făcut această scrisoare, întărindu-se cu iscălitura noastră, fiind «de față și alți părinți și egumeni.

Noem|vrie| 15 dni, leat 7211 (1702)».

† Varlaam ». [317]

După trei zile, la *18 noiembrie 1702,* părintele Varlaam, «ce-au fost mitropolit» și-a dăt obștescul sfîrșit în chilia sa de la Cozia, unde cu mulți ani în urmă primise îngerescul chip. Vor fi fost de față părinții și egumenii, martori la facerea așezămîntului de mai sus și desigur și călugări veniți de mai înainte de pe la ctitoriile sale. Slujba pogrebaniei îi va fi fost făcută de episcopul *Ilarion al Rîmnicului,* în a cărui eparhie decedase, dacă nu cumva va fi fost prezent și prietenul său din tinerețe, *Vlădica Teodosie,* față de care el se purtase cu atîta mărinimie.

Și după dorința sa, exprimată în diata de mai sus, trupul său a fost înmormîntat în ctitoria bătrînului Mircea. O însemnare făcută chiar în acele triste zile pe «cămașa» foii cu diată din 15 noiembrie 1702, spune: «*au răposat [Vlădica Varlaam] noe[m]v[rie] 18 dni*» și «*s-au îngrupat în tinda besearecii despre strana cea mare*». [318]

Așa și-a închinat rodnica sa viață pămîntească acest vestit mitropolit al Țării Romînești, nedreptățit de oamenii din vremea sa și oarecum de istoriografia noastră, în care uneori încă este confundat cu omonimul său din Moldova, trăitor puțin mai înainte.

În rezumat: Mitropolitul Varlaam al Țării Romînești, a fost romîn, fiind născut probabil, în jurul anului 1630, prin părțile orașului Pitești. De tînăr a intrat în Mînăstirea Cozia, călugărindu-se. Prin anul 1663 ajunge stareț al acestui sfînt lăcaș, de unde se retrage în anul 1665, pentru a merge să viziteze Rusia. De aici s-a întors poate, către începutul anului 1668, aducînd cu sine mai multe cărți. La întoarcere este numit stareț al Mînăstirii Glavacioc din Vlașca, pe care o conduce pînă în toamna anului 1670, cînd e ales și hirotonit episcop de Rîmnic. Refuză scaunul mitropolitan în iunie 1672, dar îl primește, silit de domn — după moartea Vlădicăi Dionisie — la 24 decembrie 1672, cînd este scos din scaun care se dă din nou lui Teodosie, prietenul său din tinerețe. De teama pornirii spre răzbunare a lui Șerban Cantacuzino, între anii 1679-1682 pribegește prin Ardeal și Moldova. Întors acasă, călătorește probabil între 1682 și 1685 la Locurile Sfinte și la Sinai. Reîntors în țară, după această călătorie, își petrece timpul mai ales la ctitoria sa Trivalea de lîngă Pitești, ocupîndu-se îndeaproape de bunăstarea sfintelor lăcașe zidite de el. A murit la 18 noiembrie 1702 și a fost îngropat în tinda bisericii Mînăstirii Cozia.

A fost bărbat cu știință de carte și plin de caracter, nerîvnind la măriri lumești. A înființat acum 280 de ani, tipografia din București, apucînd doar să imprime o singură carte, *Cheia Înțelesului,* în anul 1678, căci a fost scos din scaun. A alcătuit un nou pomelnic pentru Mitropolie, în fruntea căruia a pus două predoslovii, aduse din Rusia și cuprinzînd rugăciuni pentru vii și morți, care prefețe, trecînd din pomelnic în pomelnic, au ajuns în secolul trecut — cu unele modificări — la slujba proscomidiei din Liturghierele noastre. A zidit Mînăstirile Trivalea, Turnu și Fedeleșoiu din Argeș, precum și Schitul Striharet de lîngă Slatina, pe care le-a înzestrat din destul cu cele necesare.

Incheind, să ne fie îngăduit a socoti rîndurile de față un prinos de recunoștință, pe care scriitorul lor, ieșit dintr-un sat așezat în imediata apropiere a Mînăstirii Glavacioc, — deci poate vizitat de Vlădica Varlaam, — îl aduce acestui activ ierarh al Țării Romînești, cu prilejul împlinirii a 280 de ani de cînd el a pus început tipografiei bucureștene, răspînditoare de lumină în sînul poporului nostru.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

---

317. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. I, doc. 1; *Condicile nr. 209,* f. 388-389; *nr. 371,* f. 1; *nr. 477,* f. 129-130.

318. Arhiv. Stat., *M-rea Trivalea,* pach. I, doc. 1. Intr-un pomelnic slavon al M-rii *Argeș,* întocmit în timpul egumeniei ierom. *Ghenadie* (1687-1716), se află adăugat lîngă numele Vlădicăi Varlaam: «ПРЄС[ТА]ВНС[Ѧ] НОЄМ. ЙІ ѧ ЗСАІ» adică, *„a răposat, noiembrie 18, 7211 (= 1702)“.* (Arhiv. Stat., *Condica nr. 742,* f. 4 v). N. Iorga afirmă că mitropolitul Varlaam și-a găsit *„locul de veșnică odihnă la Trivale lîngă Pitești“ (Schitul Fedeleșcioiu, p. 34),* lucru ce nu se mai poate susține acum.

DE LA BETLEEM, LA BET-ŞEMEŞ
— FUGA ÎN EGIPT —

Profeţiile se împliniseră. In Betleemul Iudeei, cetatea Efratei, se născuse Mesia, Iisus Hristos, ca fiu al teslarului nazarinean Iosif şi al logodnicii sale Miriam. Evangheliile sinoptice relatează faptul, cu laconică simplitate de stil, proiectînd scenele, naraţiunile, cuvintele, pe pînza iluminată de tot ceea ce Revelaţia divină a putut să descopere ochilor deprinşi doar cu priveliști concrete, pe măsura structurii lor naturale.

Privite în perspectiva cîtorva decenii, sau a unui secol, două, relatările evanghelice au părut prea concise şi sufletele credincioşilor care trăiau mirajul răsăritului unei lumi noi, au început să simtă nevoia dezvoltării acestor texte, a completării şi repovestirii lor pe îndelete, cu amănunte şi colorit, ceea ce explică apariţia scrierilor apocrife.

Una din aceste scrieri apocrife este *Protoevanghelia* atribuită Apostolului Iacob cel Mic, şi alta *Evanghelia arabă a copilăriei lui Iisus.*

In prima se povesteşte viaţa Sfintei Fecioare pînă la Buna Vestire, istorisirea Naşterii în Peştera hanului din Betleem, închinarea magilor, masacrarea pruncilor din Betleem şi împrejurimi, precum şi asasinarea preotului Zaharia. In evanghelia arabilor, inspirată din cea a lui Iacob şi altă scriere apocrifă a unui filozof israelit Toma, se povestesc peripeţiile Fugii în Egipt a Sfintei Familii.

Iată povestirea naivă, dar duioasă, din Protoevanghelie, în care Naşterea omenească a Domnului este îmbibată de parfumul misterului divin ce-o înconjoară:

«A venit poruncă de la împăratul August ca să se înscrie toţi cei ce erau din Betleemul Iudeei. Deci Iosif a zis: «Voi căuta să înscriu pe feciorii mei. Dar cu copila aceasta ce voi face? Cum o voi înscrie? Soţia mea? Mi-e ruşine să spun aceasta. S-o înscriu ca fiica mea? Dar toţi fiii lui Israel ştiu că nu-mi este fiică. Insăşi ziua aceasta a Domnului mă va învăţa să fac ceea ce voieşte Domnul». Şi a înşăuat asina şi a urcat-o pe Maria pe asină; un fiu al lui trăgea de căpăstru, iar Iosif venea pe urmă. Şi s-au apropiat astfel de Betleem, ca la vreo trei mile. Iar Iosif, întorcîndu-se, a văzut-o încruntată şi şi-a zis întru sine: «Poate că o supără Pruncul care este în ea». Şi, după cîtva timp, iarăşi s-a întors Iosif şi a văzut-o rîzînd, şi i-a zis: «Maria, ce se întîmplă cu tine, că văd faţa ta cînd rîzătoare, cînd încruntată?». Şi Maria i-a zis lui Iosif: «Pentru că văd cu ochii mei două popoare: unul plîngînd şi lovindu-şi pieptul, şi altul bucurîndu-se şi veselindu-se». Cînd au ajuns la jumătatea drumului, Maria a zis lui astfel: «Dă-mă jos de pe asină, căci ceea ce este în mine mă sileşte să iasă». Şi Iosif a coborît-o de pe asină şi i-a zis: «Unde te voi duce acum, ca să te ascund de privirile oamenilor, în clipa aceasta, căci locul e pustiu?».

Şi a aflat în apropiere o peşteră şi a dus-o acolo şi a aşezat lîngă peşteră pe fiii lui şi ieşind de acolo s-a dus să caute o moaşe în ţinutul Betleemului.

Şi eu, Iosif, umblam, dar parcă nu umblam. Şi am privit în văzduh şi am văzut văzduhul înmărmurit. Mi-am ridicat ochii către înălţimea cerului şi am văzut cerul stînd pe loc şi păsările cerului nemişcate. Intorcîndu-mi ochii pe pămînt, am văzut un vas mare de frămîntat pîinea şi lucrători stînd lîngă el, cu mîinile în acel vas. Şi cei ce frămîntau pîinea, nu frămîntau, iar cei ce luau din ea, nu duceau la cuptor, şi cei ce duceau la gura lor nu duceau, ci feţele tuturor priveau cu toatele în sus. Şi am văzut

oi care alergau, oprite din mers, iar păstorul ridicase mîna cu toiagul să le lovească și mîna lui se oprise în sus. Și m-am uitat la apa izvorului care trecea printre stînci, și am văzut gurile berbecilor aproape de apă, dar nu beau, căci cu toții își întrerupseră într-o clipă lucrarea lor.

Și am văzut o femeie coborînd dintr-un loc muntos și mi-a zis: «Omule, unde te duci?». Și i-am zis: «Caut o moașe evreică». Dar ea m-a întrebat: «Spune-mi, ești din Israel?». Și i-am răspuns: «Da». Atunci ea m-a întrebat: «Dar cine este aceea care naște în peșteră?». Și eu i-am răspuns: «Cea care este încredințată mie». Și m-a întrebat din nou: «Nu este soția ta?». Atunci eu i-am zis: «Maria este cea crescută în templul Domnului și am primit-o ca femeie; dar nu este soția mea, ci a zămislit de la «Duhul Sfînt». Și moașa a zis: «Este adevărat lucrul acesta?». La care Iosif a răspuns: «Vino de vezi». Și moașa s-a dus cu el. Deci, au ajuns la locul peșterii și iată un nor luminos umbrea peștera. Și moașa a grăit: «Sufletul meu s-a mărit astăzi, că ochii mei au văzut minuni, că s-a născut mîntuirea lui Israel». Și îndată norul s-a ridicat din peșteră, și în peșteră s-a arătat lumină mare, încît ochii nu o puteau suporta. Și, puțin cîte puțin, lumina aceasta s-a retras, pînă ce s-a arătat Pruncul și a început să primească sîn de la Maica Lui, Maria. Iar moașa, strigînd, a zis: «Mare este pentru mine ziua aceasta, că am văzut această priveliște minunată». Ieșind din peșteră, moașa a întîlnit pe Salomeea și i-a zis: «Salomeea, Salomeea, am să-ți povestesc o priveliște cu totul ciudată: o Fecioară a născut, ceea ce este cu totul potrivnic legilor firii». Dar Salomeea a zis: «Pe Dumnezeul meu cel viu, dacă nu voi pune degetul ca să mă încredințez de aceasta, nu voi crede că o fecioară a fost în stare să nască». [1]

Evenimentul acestei nașteri se răspîndise în orășelul Betleem și Sfînta Familie s-a mutat poate a doua zi la o gazdă unde Maica și Pruncul puteau avea îngrijire mai bună.

Potrivit legii iudaice, Sfîntul Evanghelist Luca ne spune însă că n-au rămas decît pînă în ziua a opta «cînd s-au împlinit zilele curăției lor, după legea lui Moise». Iosif și Maria au dus Pruncul la Ierusalim: «Ca tot întîiul născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului și să dea jertfă o pereche de turturele sau doi pui de porumbel, după cele spuse în legea Domnului» (II, 22-24).

Sfîntul Evanghelist descrie mai departe cele două manifestări profetice survenite cu această ocazie, prima în legătură cu Sfîntul Simeon, care, «mișcat de Duhul Sfînt», a profețit Sfintei Fecioare că Pruncul «acesta este pus spre căderea și scularea multora din Israel și semn de dispută, ca să se descopere cugetele din multe inimi și *chiar prin sufletul tău va trece sabie*», iar cea de a doua, în legătură cu proorocița Ana, fiica lui Fanuil, din neamul lui Asir, care și ea «a dat slavă Domnului și a grăit de Dînsul tuturor celor ce așteptau izbăvirea în Ierusalim» (II, 36-38).

Cărțile Vechiului Testament menționează și alte cîteva profetese, cum au fost Iudita, Rașela, Miriam, sora lui Aaron, Debora, Hulda, femeia lui Isaia, Elisabeta, mama Sfîntului Ioan Botezătorul și cele ce se vor auzi «în zilele de apoi», cînd, așa cum a spus Sfîntul Apostol Petru în cuvîntarea sa din Duminica Cincizecimii, «vor prooroci fiii voștri și fiicele voastre» (Fapte II, 17).

Au urmat evenimentele relatate de Sfinții Evangheliști Matei (II, 1-23) și Luca (II, 1-20), închinarea păstorilor vestiți de îngeri și închinarea magilor, care a dus la tragedia asasinării pruncilor de către Irod. Aceste evenimente nu sînt numai de domeniul credinței, căci sînt relatate după o perioadă relativ scurtă și de scriitori care se adresau unor cercuri ce reclamau dovezi istorice și nu se lăsau convinși de simple legende. Astfel, Sfîntul Justin Martirul și Filozoful scria pe la mijlocul veacului al II-lea: «Căci împăratul acesta Irod, atunci cînd au venit la el magii din Arabia și i-au zis, că «după steaua care s-a arătat pe cer, au cunoscut că s-a născut un Împărat în țara voastră, și am venit să ne închinăm Lui», a căutat să afle de la bătrînii poporului vostru, unde s-a născut, bătrînii au spus că la Betleem, căci este scris de profet: «Și tu, Betleeme, pămîntul lui Iuda, întru nimic nu ești mai mic între conducătorii lui Iuda; căci din tine va veni un conducător, care va paște poporul Meu». Deci, magii din Arabia au venit la Betleem și închinîndu-se Copilului și aducîndu-I daruri: aur, smirnă și tămîie, după ce s-au închinat Copilului în Betleem, printr-o descoperire li s-a poruncit să nu mai revină la Irod. Și fiindcă Iosif, cel care era logodit cu Maria, se gîndea mai întîi să îndepărteze pe logodnica lui, Maria, socotind că ea fusese însărcinată din unire bărbătească, adică din desfrînare, printr-o viziune i s-a poruncit să nu-și îndepărteze femeia, căci îngerul care i s-a arătat lui i-a spus că ceea ce are în pîntece este de la Duhul Sfînt. Deci, temîndu-se, n-a îndepărtat-o, ci dimpotrivă, deoarece în Iudeea era recen-

1. Traducerea Pr. Olimp Căciulă, în rev. «Glasul Bisericii», 1954, pp. 630 sq.

sămînt, cel dintîi sub Quiriniu, a plecat de la Nazaret unde era, ca să se înscrie. Căci el era de neam din tribul lui Iuda, care locuia pămîntul acela. Astfel i s-a poruncit ca dimpreună cu Maria să pornească în Egipt şi să fie acolo, dimpreună cu Copilul, pînă ce li se va descoperi din nou să se întoarcă în Iudeea. Deci, născîndu-se atunci Copilul în Betleem, deoarece Iosif nu avea unde să poposească în satul acela, a poposit într-o peşteră apropiată de sat. Şi atunci, pe cînd ei erau acolo, Maria a născut pe Hristos şi L-a aşezat în iesle, unde L-au găsit magii care au venit din Arabia».

Şi mai departe: «Deoarece magii din Arabia n-au mai venit la Irod, aşa cum le-a cerut să facă şi conform cu cele poruncite lor, s-au dus în ţara lor pe o altă cale, iar Iosif împreună cu Maria şi cu Copilul, au plecat în Egipt, aşa cum li s-a descoperit lor. Irod necunoscînd pe Copilul la care magii veniseră să se închine, a poruncit ca să fie ucişi pur şi simplu toţi copiii din Betleem».[2]

Tainele divine continuau deci să se împlinească. Forţele cereşti acţionau vădit în oamenii care realizau sau mărturiseau realizarea profeţiilor. Ingerul Domnului, probabil vestitorul Intrupării, Gavriil, îndruma pe magi şi povăţuia pe Iosif (Mat. II, 11-14).

In puterea nopţii Sfînta Familie pleacă, strecurîndu-se pe uliţi dosnice, pentru a nu atrage atenţia străjilor. Cu puţine merinde în desagi şi poate cu cîteva monezi de aur dăruite de mărinimia magilor, mărinimie exagerată mult însă de pictorii Renaşterii, blîndul şi înţeleptul teslar Iosif păşea grăbit pe poteca ce străbate cîmpul lui Booz şi imaşul ciobanilor care auziseră, numai cu două săptămîni în urmă, corul serafimilor. Ducînd de căpăstru asinul ce purta pe Maica Sfîntă cu Dumnezeiescul Prunc, tezaur care în sfîrşit, înţelese că i se încredinţase de Sus, — el se îndrepta spre sud-vest, pe drumul cunoscut cu un mileniu şi jumătate în urmă strămoşilor săi. Cale de un ceas au mers pînă au trecut de fortăreaţa Herodium, ridicată de Irod pe un colnic conic, în mijlocul cîmpiei. Ajungeau acolo urcînd pe două sute de trepte de marmoră multicoloră. Intre zidurile cu turnuri de pază, erau grădini, cu plantaţii bogate şi mai multe palate, cu o mică acropolă în vîrf. Aici regele îşi păstra tezaurul şi îşi alesese sepultura, în care avea să intre, acoperit de sîngele atîtor crime, peste patru luni, în apropierea Paştelui, a anului 750 al Romei. Oasele lui n-aveau să odihnească aici mai mult de 70 de ani, căci odată cu distrugerea Ierusalimului de armatele lui Titus, locotenentul acestuia, Lucius Bassus, avea să dărîme fortificaţia irodiană, cu palatele sale. Abia peste zece secole, regii cruciaţi ai Ierusalimului aveau să ridice, din ruine, un simplu castru de apărare contra nomazilor deşertului din sud.

După mai bine de un ceas de umblet, calea spre Hebron urca şi temperatura scădea cu cît zorile se apropiau. Lăsară spre stînga, într-o vîlcea, cele trei rezervoare dreptunghiulare, înşirate unul după altul, cu o suprafaţă între 800-1000 m.p., înconjurate de livezi şi vii. Sînt faimoasele rezervoare construite de Solomon, pentru alimentarea cu apă a palatelor sale din Ierusalim şi a templului, situat la un nivel inferior. «Săvîrşit-am mari lucrări: mi-am clădit conacuri, mi-am sădit podgorii, mi-am făcut grădini şi parcuri şi am sădit în ele pomi cu tot felul de roade; *mi-am făcut heleştee de apă,* ca să ud din ele crîngul unde erau copacii în creştere» (Ecl. III, 4-6).

Aici se captează mai multe izvoare şi în decursul timpului, începînd cu administraţia procuratorului Ponţiu Pilat, aveau să fie lărgite şi ameliorate. Unul din aceste izvoare, care alimentează rezervoarele din valea numită azi *Uadi Biiar,* este captat într-un bazin acoperit, construit din piatră şi numit încă pînă în zilele noastre, «izvorul pecetluit», care i-a inspirat lui Solomon şi o frumoasă metaforă: «Sora mea, mireasa mea, e o grădină închisă, *e un izvor cu lacăt, o fîntînă pecetluită este.* Vlăstarii tăi clădesc un paradis de rodii, cu roduri dezmierdate, cu cipru şi cu nard; cu nard şi cu şofran, cu trestie cu bun miros, cu scorţişoară şi cu toţi copacii cu lacrimi de tămîie, cu smirnă şi aloe şi cu toată fruntea arbuştilor balsamici» (Cîntarea Cîntărilor IV, 12-14).

In adevăr, pe versantul de dincolo de Hebron al munţilor pe care urca Sfînta Familie, cresc din abundenţă şi în stare naturală, arbuştii balsamici, regiune care începe cu deşertul Engadi şi Neghebul, partea de nord a deşertului Sinai şi continuă în munţii peninsulei sinaitice. Camforul şi balsamul sălbatec, în special, erau mult apreciate în antichitatea biblică: «Iubitul meu este ca un ciorchine de camfor din viile de la Engadi» (Cîntarea Cîntărilor, I, 14) .

Galileenii, ca şi iudeii, circulau mult. Cel puţin odată pe an se duceau în templul din Ierusalim, afară de călătoriile pentru alte interese.

Sfîntul Iosif neîndoios cunoştea şi el acest drum, pe care călătorea acum. Cel puţin pînă la mormintele patriarhilor din cetatea Hebron, unde trebuia să facă primul popas din acea zi, desigur că un om pios ca el trebuia să se fi dus cîndva. Azi, parcurgînd

---

2. *Dialogul cu iudeul Trifon,* trad. de Pr. Dr. Olimp Căciulă, pp. 80-81.

drumul dintre Betleem și Hebron, cam la km. 29, dai de un izvor, unde în veacul al V-lea s-a ridicat o biserică în amintirea botezului eunucului etiopian, săvîrșit de Sfîntul Apostol Filip (Fapte VIII, 5-40).

Pe Iosif îl duceau gîndurile însă la relatările din Cartea Facerii (XXIII, 8-20 și XLIX, 29—L, 1-13), cînd pe la amiază intră în crîngul de stejari de pe podișul unde era stejarul lui Mamvre, lîngă care l-au vizitat pe Avraam cei trei îngeri, spre a-i anunța nașterea lui Isaac (Facere XVIII, 1-2). Astăzi locul se numește *Valea terebinților,* stejarii fiind rari, afară de cîteva exemplare multiseculare, cum este cel din grădina Mînăstirii rusești Sf. Ioan. Desigur că pînă spre seara zilei următoare, Sfînta Familie a putut ajunge la Hebron.

N-avem relatări sigure dacă moscheia construită deasupra peșterii Macpela este o construcție din timpul lui Irod, sau ulterioară. Desigur că, în graba lor, Iosif și Sfînta Fecioară n-au putut decît să închine un gînd pios celor trei patriarhi care odihneau acolo de 18 secole.

Hebronul, sau Halil-er-Rahman în arabă (prietenul lui Dumnezeu, cum este socotit Avraam de Coran), este una din cele mai vechi localități ale lumii. Cînd Moise a trimis iscoadele în țara Canaanului (1490 î. Hr.), Hebronul era un centru popular și întărit. «Și au luat-o prin Negheb și au ajuns pînă la Hebron, unde se aflau Ahiman, Șeșai și Talmai, feciorii lui Enac. Hebronul a fost zidit cu șapte ani înaintea Țoarului din Egipt» (Num. XIII, 22). La moartea Sarei, Avraam cumpără de la hititul Efron țarina și peștera Macpela, «iar după aceasta, a îngropat Avraam pe Sara femeia sa, în peștera din țarina Macpela, la răsărit de Mamre, adică de Hebron, în țara Canaanului» (Facere XXIV, 19). Cînd Avraam «s-a stins și a murit de bătrîneți fericite (175 de ani), bătrînd și sătul de zile și a fost adăugat la poporul său, l-au îngropat Isaac și Ismail, feciorii săi, în peștera Macpela, în siliștea lui Efron, fiul lui Țohar hititul, la răsărit de Mamre» (Facere XXX, 9). Isaac a murit și el bătrîn și sătul de zile, în vîrstă de 180 de ani, fiind adăugat poporului său, tot în peștera Macpela de la Hebron.

De asemenea, patriarhul Iacob a fost înmormîntat în același loc, din «țara unde trăise ca venetic și tatăl său, în Canaan», după ce se strămutase cu tot neamul în Egipt, unde îl chemase fiul său iubit Iosif, vîndut de frații săi. Acesta îl chemase pe tatăl său: «Așa grăiește fiul tău Iosif: Dumnezeu m-a făcut stăpîn peste tot Egiptul. Vino la mine! Nu zăbovi!». Partiarhul Iacob se duse și a mai trăit acolo 17 ani, iar la 147 de ani a murit, apoi a fost îmbălsămat și transportat cu alai mare și îngropat «în peștera din siliștea Macpela, care se află la răsărit de Mamre». După aceasta Iosif și frații săi, șefii triburilor evreilor, s-au întors în Egipt, iar cînd a murit a fost îmbălsămat și «l-au pus într-un sarcofag acolo în Egipt», după ce și-a legat frații și urmașii cu limbă de moarte «să duceți cu voi oasele mele de aici». La ieșirea din Egipt, unde evreii locuiră 430 de ani, «Moise a luat cu sine osemintele lui Iosif». Mormîntul lui Iosif este însă la intrarea peșterii. Tot la Macpela au fost îngropate și Rebeca, soția lui Isaac și Lea, soția lui Iacob.

Hebronul a crescut în importanță în perioada iudaică, David avîndu-și aci capitala timp de șapte ani.

Iosif Flaviu vorbește despre monumentele frumoase ridicate pe mormintele celor trei patriarhi, iar Pelerinul din Bordeaux a văzut aci, în secolul al III-lea, monumente artistice de o remarcabilă frumusețe. Împăratul Justinian a zidit aci o biserică, transformată în moscheie probabil la invazia arabă, în veacul al VII-lea. Cruciații au retransformat așezămîntul din nou în biserică, pentru ca la izgonirea lor din Palestina de către Saladin, acesta să fie definitiv transformat în moscheie. Sanctuarul actual este dreptunghiular, avînd pe două laturi două capele octogonale, cuprinzînd cenotafele lui Avraam și ale Sarei. Nava sanctuarului sprijină pe patru stîlpi o cupolă. În partea dreaptă, un covor de mare dimensiune acoperă piatra de la intrarea peșterii. În dreapta și în stînga din centrul moscheii se află cenotafele lui Isaac și ale Rebecăi. Cenotafele patriarhilor sînt acoperite cu minunate brocarde brodate cu aur, pe mătase verde și roșie, pentru soțiile lor.

Aceste cenotafe sînt ridicate deasupra mormintelor corespunzătoare din peșteră, și în actuala lor formă ele datează din veacul al XIII-lea.

Intorcîndu-ne din nou la Sfînta Familie, care din Hebron se îndreaptă în spre Gaza, pe litoralul Mării Mediterane, aflăm din cele două evanghelii aprocrife, Evanghelia Nașterii și Evanghelia copilăriei, că a ajuns aci în a patra zi de călătorie.

După Gaza, calea străbate deșertul, pînă la localitatea El Ariș, de la frontiera Egiptului, Nahal Mizraim. În această perioadă a anului, albia torentului El Ariș, uscat cea mai mare parte a anului, colectează apa de ploaie de pe colinele deșertului. Restul călătoriei a fost făcut în condiții mai ușoare, scrierile apocrife pretinzînd că au avut chiar

însoțitori. Au trecut prin primul oraș egiptean, numit Peluzium în epoca ocupației romane, de asemenea port la Marea Mediterană, unde cu 48 ani înainte fu ucis generalul roman Pompei, din ordinul regelui Ptolomeu al XIV-lea, cînd se refugie în Egipt după bătălia de la Farsala, pe care o cîștigă Iuliu Cezar. Octavian August trecuse și el pe acolo cu cîțiva ani mai înainte. Plecînd din Peluza, Sfînta Familie se îndreptă înspre sud-vest, către El-Kantara, pe malul drept al canalului ce punea în comunicație din vechi timpuri un braț al Nilului cu Marea Roșie. Evanghelia Nașterii povestește că apropiindu-se în pămîntul Gesen de orașul soarelui, Heliopolis, în ceea de a 30-a zi de la fuga lor din Betleem, Iosif și Maria au putut vedea pilonii imenși ai templului din On. Zeii de piatră ai egiptenilor idolatri, simțind apropierea Dumnezeului Celui Viu, s-au cutremurat pe soclurile lor, căzînd cu fața la pămînt.

O veche colonie evreiască ridicase aci un templu lui Iehova, dînd orașului numele de Bet-Șemeș. În lumea greco-romană din acea vreme era renumit colegiul de preoți din Heliopolis, Bet-Șemeș, care cu mai bine de trei secole în urmă îl primiseră și inițiaseră pe filozoful Platon.

Odată cu căderea Egiptului sub Ptolomei, emigrația evreiască spre această țară se înteți, colonia din Alexandria devenind una dintre cele mai puternice și bucurîndu-se de o mare influență culturală.

Sub Ptolomeu Filadelful (285-247), cei 72 savanți ebraiști au tradus în grecește Vechiul Testament. Generalul evreu Onias obținuse de la Ptolomeu al VI-lea Filometor (181-146), drept recompensă pentru serviciile aduse, autorizația de a construi templul evreesc de la Leontopolis, pe ruinele unui templu al lui Ramses al III-lea, care să rivalizeze cu templul din Ierusalim. «Ptolomeii nu erau neliniștiți de această invazie care servea intenția lor de a grupa pe evrei și de a-i face o putere capabilă să țină balanța cu sirienii mereu neliniștiți. Ei îi ajutară chiar, cedîndu-le veniturile teritoriului Heliopolis. Trebuie să recunoaștem că israeliții se arătară demni de această bunăvoință și se folosiră din prosperitatea ce o creaseră. Situația era excelentă în acel moment. Romanii respectaseră opera Ptolomeilor conservînd privilegiile acordate israeliților, contribuiră la creșterea bogăției lor, onorînd doctrinele lor și confirmînd uzul care îi admiteau la posturile cele mai invidiate, din administrația generală. Mai puțin aroganți ca frații lor din Alexandria, colonii din Heliopolis nu cauzau vreo teamă prefecților și nici vrăjmășie localnicilor. Nici un alt azil deci nu putea să pară mai sigur exilaților, care aduceau cu ei o dorință de pace și desigur că acolo era locul cel mai nimerit unde să fie pus în siguranță Divinul Fugar. Irod nu va veni să-L caute aci și nici nu-L va putea ajunge, oricît de violentă ar fi ura contra Lui».[3]

Tradiția arată locuința Sfintei Familii la Matarieh (Matareea = orașul apelor), un cartier al orășelului Bet-Șemeș. S-au dus discuții controversate asupra duratei exilului Sfintei Familii, controverse ce exstind această perioadă de la cîteva luni, la șapte ani. Ultimele calcule cu privire la Nașterea Mîntuitorului și moartea lui Irod cel Mare restrîng însă această durată, știut fiind că Irod a murit la 27 martie 750 anul Romei, iar Nașterea Mîntuitorului a avut loc în jurul datei de 25 decembrie 749. Inapoierea Sfintei Familii în Iudeea și apoi în Galileea a avut deci loc în primele luni ale domniei lui Arhelau, fiul și urmașul lui Irod, deci între aprilie și septembrie a anului 750 ab U.C.

Astăzi, localitatea Matarieh este un sat în apropierea noului oraș Heliopolis. Intr-o grădină cu arbori fructiferi se află sicomorul legendar al Sfintei Fecioare, iar alături, o capelă catolică, închinată Sfintei Familii.

In vechile biserici copte din cartierul cairot numit Babilon, mai ales în biserica Abu-Sarba (Sfîntul Sergiu), se află cripta unde, după tradiția credincioșilor Bisericii respective, a locuit cîtva timp Fecioara Maria cu Pruncul, în timpul Fugii în Egipt.

Astfel, Țara Nilului, în care au înflorit cele mai haotice doctrine religioase și cosmogonice, a fost sfințită de trecerea Pruncului Iisus, trecere care a deschis calea unei puternice vieți creștine.

Biserica creștină din Egipt, deși divizată, a dăinuit și a crescut, udată de sîngele multor mii de martiri și încălzită de știința atîtor învățați și doctori ai Bisericii, care, începînd cu Sfîntul Evanghelist Marcu, au înflorit în Alexandria, Memfis și Teba, ca florile de lotus ce smălțuiesc malurile Nilului.

AL. A. BOTEZ

---

3. J. Ollivier, *De Bethléem à Nazareth*, Paris, 1908, pp. 300-301.

PARTEA OFICIALĂ

SESIUNEA ORDINARĂ A SFINTULUI SINOD PE ANUL 1958

SPICUIRI DIN SUMARUL ŞEDINŢEI DIN 12 DECEMBRIE

La orele 10 dimineaţa se oficiază Doxologia în Paraclisul Sfintei Patriarhii, la care iau parte toţi II. PP. SS. şi PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian.

La orele 10,30 II. PP. SS. şi PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod trec în sala sinodală.

La şedinţă ia parte şi dl. prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri.

P. S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, Secretar, citeşte apelul nominal, şi sînt prezenţi: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliţi: Iustin al Moldovei şi Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei şi Vasile al Banatului; PP. SS. Episcopi: Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei şi PP. SS. Episcopi Vicari Patriarhali: Antim Tîrgovişteanul şi Theoctist Botoşăneanul.

Dl. I. Onţanu, Director în Departamentul Cultelor, citeşte Decizia Departamentului Cultelor nr. 18.554/1958, pentru deschiderea sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod pe anul 1958.

Prea Fericitul Patriarh Justinian declară şedinţa deschisă.

In cuvîntul de deschidere, Prea Fericirea Sa mulţumeşte II. PP. SS. şi PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod, pentru participarea aproape unanimă la actuala sesiune a Sfîntului Sinod — cu excepţia P.S. Episcop Andrei al Aradului, care din motive de boală este împiedicat să participe.

Prea Fericirea Sa aduce călduroase mulţumiri tuturor II. PP. SS. şi PP. SS. Chiriarhi, pentru aprecierile făcute în revistele patriarhale şi eparhiale, cu prilejul aniversării a zece ani de la înscăunarea Prea Fericirii Sale ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne şi-i asigură de toată dragostea şi sprijinirea frăţească în activitatea Înalt Prea Sfinţiilor şi Prea Sfinţiilor Lor în eparhiile respective.

Prea Fericitul Preşedinte salută prezenţa la şedinţă a domnului prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniştri

Prea Fericirea Sa propune să se expedieze Domnului Preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne şi Domnului Preşedinte al Consiliului de Miniştri, telegrame omagiale.[1]

Sfîntul Sinod aprobă în unanimitate şi cu aplauze expedierea celor două telegrame.

Prea Fericitul Preşedinte împarte lucrările la cele patru comisii ale Sfîntului Sinod:

I. Comisia pentru Afacerile Externe.

II. Comisia pentru doctrină, viaţă bisericească şi pentru mînăstiri.

III. Comisia canonică-juridică şi pentru disciplină.

IV. Comisia învăţămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc.

---

1. Textul acestor telegrame este publicat în numărul de faţă al revistei noastre la pagina 1081.

La orele 12, Prea Fericitul Președinte suspendă ședința pînă la orele 17,30, pentru studierea în Comisii a problemelor repartizate.

*

Ședința se redeschide la orele 17,30, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Se intră în ordinea de zi.

P.S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiei canonice-juridice și pentru disciplină, citește referatele Comisiei asupra temeiurilor: nr. 10.182/1958, nr. 3.469/1958, nr. 6.575/1958, nr. 7.144/1958, nr. 8.154/1958, nr. 13.367/1958, nr. 13.368/1958, nr. 13.383/1958, nr. 2.843/1958, nr. 6 839/1958, nr. 11.255/1958, nr. 9.228/1958, nr. 6.919/1958, nr. 2.350/1958, nr. 2.255/1958, nr. 10.121/1958, nr. 13.638/1958, care cuprind probleme curente.

În urma discuțiilor purtate, Sfîntul Sinod a luat hotărîrile corespunzătoare.

P.S. Episcop Teofil al Clujului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, citește referatele asupra:

1. *Tem. nr. 13.636/1958.* Subiectele conferințelor preoțești de orientare pe anul 1959.

În urma discuțiilor la care iau parte Membrii Sfîntului Sinod, se hotărăște:

Pentru conferințele preoțești de orientare din anul 1959 se stabilesc următoarele subiecte și date:

Între 1—15 martie: I. *Coexistența pașnică a popoarelor europene.*

Între 10—20 mai: II. *Conștiința creștină și războiul, cu specială privire asupra îndatoririlor preoțimii.*

Între 1—15 septembrie: III. *Atitudinea preotului față de problemele economice, politice și sociale din Patria noastră.*

Între 1—15 noiembrie: IV. *Rolul mirenilor în administrația bisericească și în lucrarea socială a Bisericii.*

Conferințele administrative se vor ține între 1—15 aprilie și între 1—15 octombrie 1959.

2. *Tem. nr. 1.649/1958.* Sfînta Episcopie a Oradiei solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru acordarea rangului de arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Simion Dragnea.

Examinînd adresa Sfintei Episcopii a Oradiei nr. 3.603/1957 și ținînd seama că cererea îndeplinește condițiile regulamentare la propunerea Comisiei, Sfîntul Sinod hotărăște:

Se acordă rangul de arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Simion Dragnea din Sfînta Mînăstire Izbuc.

3. *Tem. nr. 12.879/1958.* Sfînta Arhiepiscopie a Sibiului solicită aprobarea Sfîntului Sinod pentru acordarea rangului de arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Serafim Popescu.

Examinînd adresa Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului nr. 9.804/1958 și constatînd că P. Cuv. Protos. Serafim Popescu, de la Mînăstirea Sîmbăta de Sus, are studii teologice superioare și o bogată activitate pe tărîm bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște:

Se acordă rangul de arhimandrit P. Cuv. Protosinghel Serafim Popescu de la Mînăstirea Sîmbăta de Sus.

P. S. Episcop Theoctist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal, raportorul Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, citește referatul asupra:

1. *Tem. nr. 11.829/1958.* Raportul Institutului Teologic din București în legătură cu schimbul de profesori de la cele două Institute Teologice din Biserica noastră și Institute similare din alte Biserici Ortodoxe.

În urma discuțiilor care au avut loc, Sfîntul Sinod hotărăște:

Întrucît de curînd s-a produs schimbul de profesori de teologie dintre Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Ortodoxă Bulgară, pentru anul următor se va studia posibilitatea extinderii contactului și schimbului de profesori de la noi cu alte Institute Teologice ale celorlalte Biserici Ortodoxe, iar cu Academia teologică din Sofia, Institutele noastre teologice vor face, în cursul anului 1959, schimb de articole și publicații bisericești.

P.S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, raportorul Comisiei pentru Afacerile Externe, citește referatul asupra:

1. *Tem. nr. 12.713/1958.* Darea de seamă asupra participării delegației Bisericii Ortodoxe Romîne la Conferința de la Lambeth.

La invitarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei face o amplă prezentare vizitei sale bisericești în Anglia, precum și asupra lucrărilor Conferinței de la Lambeth, la care a luat parte ca delegat al Bisericii Ortodoxe Romîne, împreună cu P.C. Preot Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

După discuțiile ce au avut loc, Sfîntul Sinod hotărăște:

— *Se ia act de îndeplinirea misiunii încredințate de Sfîntul Sinod reprezentanților Bisericii Ortodoxe Romîne la Conferința de la Lambeth, din 1958.*

— *Se exprimă mulțumiri delegației Bisericii Ortodoxe Romîne, condusă de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.*

Prea Fericitul Președinte ridică ședința la orele 21,30, anunțînd pe cea următoare pentru mîine, vineri 13 decembrie, orele 10 dimineața.

SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 13 DECEMBRIE

Ședința se deschide la orele 17,30, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian, de față fiind dl. prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R.P.R.

Se face apelul nominal și sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți: Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului; PP. SS. Episcopi: Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei și PP. SS. Episcopi Vicari Patriarhali: Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul.

Prea Fericitul Președinte aduce la cunoștința Sfîntului Sinod că din partea Consiliului Național Bisericesc, prin adresa nr. 878 — Cabinet/1958, s-a înaintat proiectul de Regulament al Casei de Pensii și Ajutoare pentru salariații Bisericii Ortodoxe Romîne.

Pe temeiul art. 10, lit. d, din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, Sfîntul Sinod urmează a-și da avizul, în vederea supunerii acestui proiect spre aprobare Adunării Naționale Bisericești, în ședința din 14 decembrie a.c.

Prea Fericitul Președinte suspendă ședința pentru o oră, pentru ca II. PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod să aibă posibilitatea să studieze proiectul înaintat.

Ședința se suspendă la orele 18.

* * *

Ședința se redeschide la orele 19, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Președinte dă citire proiectului de Regulament, pe articole, și cere II. PP. SS. și PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod să-și exprime observațiile ce au de făcut.

În urma discuțiilor ce au avut loc și a unor precizări de text, Sfîntul Sinod, în conformitate cu dispozițiile art. 10, lit. d din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne,

Avizează favorabil asupra proiectului de Regulament de organizare și funcționare a Casei de Pensii și Ajutoare pentru salariații Bisericii Ortodoxe Romîne.

Textul proiectului Regulamentului de organizare și funcționare a Casei de Pensii și Ajutoare pentru salariații Bisericii Ortodoxe Romîne, se va trimite pentru deliberare și votare Adunării Naționale Bisericești, împreună cu avizul Sfîntului Sinod.

La orele 21,30, Prea Fericitul Președinte ridică ședința, anunțînd pe cea viitoare pentru luni, 15 decembrie, orele 10 dimineața.

SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 15 DECEMBRIE

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian, de față fiind domnul Ioan Bărbulescu, Directorul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri.

După rostirea rugăciunii «Împărate Ceresc», se face apelul nominal și sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți: Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Ardealului, Firmilian al Olteniei, Vasile al Banatului; PP. SS. Episcopi: Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei și PP. SS. Episcopi Vicari Patriarhali Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul.

Se intră în ordinea de zi.

P.S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiei canonice-juridice și pentru disciplină, citește referatele asupra temeiurilor nr. 13.658/1958 și nr. 5.294/1958, cu chestiuni curente. Potrivit propunerilor comisiei, Sfîntul Sinod a luat hotărîrile corespunzătoare.

Ținînd seama că în timpul din urmă sînt înaintate la Sfîntul Sinod, prin Eparhii sau de către petiționari, cereri de iertare pentru pedeapsa transferării, Sfîntul Sinod hotărăște:

Cererile de iertare nu se vor supune deliberării Sfîntului Sinod decît în cazurile cînd pedepsele date sînt: depunerea din treaptă sau caterisirea.

În continuarea ședinței, Sfîntul Sinod a rezolvat problemele curente puse prin temeiurile nr.: 4.272/1958 (Sfînta Episcopie a Oradiei), 23.190/1958 și 13.408/1958 (Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor) și 13.624, 13.625 și 13.626/1958 (Cancelaria Sfîntului Sinod).

Constatînd că de la Cancelaria Sfîntului Sinod se solicită avizul prealabil al Chiriarhului locului pentru orice fel de cereri de iertare de pedeapsa depunerii din treaptă sau caterisirea, indiferent de vina pentru care cel în cauză a fost sancționat, Sfîntul Sinod hotărăște:

La cererile de iertare către Sfîntul Sinod, în cazurile de depunere din treaptă sau caterisire pentru recăsătorire, Cancelaria Sfîntului Sinod nu va mai solicita avizul Chiriarhului locului, cerut prin hotărîrea Sfîntului Sinod nr. 3.004/1955, și nici nu se vor mai supune Sfîntului Sinod cererile petiționarilor din această categorie.

La orele 12, Prea Fericitul Președinte suspendă ședința pentru după amiază, la orele 18.

Ședința se deschide la orele 18, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian, de față fiind dl. I. Bărbulescu, Directorul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri.

Se intră în ordinea de zi.

P.S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, raportorul Comisiei Afacerilor Externe, citește referatele asupra:

1. *Tem. nr. 13.362/1958.* Scrisoarea I.P.S. Mitropolit Nicolae Krutițki în legătură cu Consfătuirea de la Utrecht.

Cu scrisoarea din 9 septembrie 1958, I.P.S. Mitropolit Nicolae Krutițki trimite Patriarhiei Romîne un raport, însoțit de materialul documentar, asupra Consfătuirii care a avut loc la Utrecht-Olanda, între 7 și 9 august 1958, între reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse și reprezentanții Consiliului Mondial al Bisericilor, privind o serie de probleme de interes comun.

În această scrisoare, I.P.S. Mitropolit Nicolae Krutițki solicită ca problemele ridicate la Consfătuirea de la Utrecht să fie dezbătute de către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru a se face cunoscut Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia părerea Bisericii asupra fondului documentelor trimise și poziția pe care socotește s-o adopte Biserica română față de Consiliul Mondial al Bisericilor.

La propunerea Comisiei, Sfîntul Sinod hotărăște:

1. *Se ia act de Consfătuirea dintre reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse și cei ai Consiliului Mondial al Bisericilor, care a avut loc la Utrecht, în cursul lunii august 1958.*

2. *Se exprimă acordul cu punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Ruse, susținut cu acest prilej de reprezentanții acestei Biserici în temele examinate și în documentele formulate.*

3. *Sfîntul Sinod își însușește punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Ruse cu privire la stabilirea și menținerea contactului cu Consiliul Mondial al Bisericilor, prin trimiterea de observatori la întrunirile Consiliului Mondial al Bisericilor, prin schimburi de scrisori, vizite reciproce, precum și prin participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Romîne la orice manifestații și acțiuni pozitive ale Mișcării Ecumenice, menite să aducă o contribuție la întărirea încrederii între popoare și progresul omenirii.*

2. *Tem. nr. 13.363/1958.* Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagoras în chestiunea fuzionării Consiliului Mondial al Bisericilor cu Consiliul Internațional al Misiunilor.

Prin scrisoarea din 10 septembrie 1958, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagoras informează pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, asupra tratativelor pentru fuzionarea Consiliului Mondial al Bisericilor cu Consiliul Internațional al Misiunilor, precum și asupra poziției adoptate de Patriarhia Ecumenică față de această chestiune.

Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras cere totodată și părerea Bisericii Ortodoxe Romîne în această chestiune, în vederea unei acțiuni unitare și de comun acord, dacă va fi nevoie, a tuturor Bisericilor Ortodoxe locale.

La propunerea Comisiei, Sfîntul Sinod hotărăște:

Sfîntul Sinod socotește că poziția adoptată de Patriarhia Ecumenică în această chestiune și formulată în corespondența aflată la dosar, este justă.

3. *Tem. nr. 12.883/1958.* Raportul delegatului Bisericii Ortodoxe Romîne asupra lucrărilor Conferinței creștine a păcii de la Debrețin-R. P. Ungară.

Din inițiativa Comitetului ecumenic al Bisericilor din Cehoslovacia, între 1 și 4 iunie 1958 a fost organizată la Praga o Conferință la care au luat parte reprezentanții unor Comitete ecumenice ale Bisericilor și cîțiva teologi ortodocși și protestanți. Cu acest prilej a luat ființă o nouă mișcare creștină pentru pace, numită «Conferința de la Praga», deosebită de mișcările ecumeniste ale Bisericilor din Apus.

La o nouă întrunire a acestei Conferințe, la Berlin, în iulie 1958, s-a hotărît organizarea unei ședințe de lucru a Comitetului de conducere, care a avut loc între 30 octombrie și 2 noiembrie, la Debrețin.

La această ședință a fost invitată să participe și Biserica Ortodoxă Romînă, căreia i s-a rezervat un loc permanent în Comitetul de conducere al Conferinței creștine a păcii.

Ca delegat al Bisericii Ortodoxe Romîne, cu mandat limitat de observator, a luat parte P.C. Pr. Milan Șesan, profesor la Institutul Teologic din Sibiu.

Luînd cunoștință de raportul prezentat de delegatul Bisericii Ortodoxe Romîne, Sfîntul Sinod hotărăște:

Se ia act de conținutul raportului prezentat de P.C. Pr. Prof. Milan Șesan asupra Conferinței creștine a păcii de la Debrețin.

Se va răspunde Comitetului de conducere al Conferinței că la viitoarele Conferințe ale mișcării creștine a păcii, Biserica Ortodoxă Romînă va fi reprezentată de P.C. Pr. Prof. Milan Șesan, ca delegat al ei în locul rezervat Bisericii noastre în acest comitet.

P.S. Episcop Theoctist Botoșăneanul, raportorul Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, citește referatul asupra:

1. *Tem. nr. 13.228/1958.* Adresa Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului în legătură cu numirea rectorului și prorectorului de la Institutul Teologic din Sibiu pe o nouă perioadă de trei ani.

Cu adresa nr. 10.045/1958, Sfînta Arhiepiscopie a Sibiului arată că termenul de funcționare pe ultima perioadă de 3 ani pentru P.C. Pr. Prof. Sofron Vlad ca rector și P.C. Spiridon Cîndea ca prorector, la Institutul Teologic din Sibiu a expirat, și înaintează procesul verbal al Ierarhilor din Transilvania prin care se propune numirea acelorași persoane pentru o nouă perioadă de trei ani.

Sfîntul Sinod, luînd cunoștință de cele de mai sus, hotărăște:

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, împreună cu II. PP. SS. și PP. SS. Ierarhi din raza Institutului Teologic din Sibiu vor examina problema desemnării rectorului și prorectorului de la Institutul Teologic din Sibiu, propunînd spre recunoaștere Departamentului Cultelor persoanele cele mai corespunzătoare în aceste posturi pentru promovarea învățămîntului teologic superior.

Constatîndu-se că și mandatele P. C. Pr. Prof. I. Coman și N. Nicolaescu, numiți în anul 1954, primul ca rector și cel de al doilea ca prorector, la Institutul Teologic din București, au expirat, Sfîntul Sinod, la propunerea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, hotărăște:

Prea Fericitul Patriarh Justinian este rugat ca împreună cu Ierarhii din Mitropoliile Ungro-Vlahiei, Moldovei și Sucevei, și Olteniei să ia măsurile cuvenite pentru desemnarea rectorului și prorectorului de la Institutul Teologic din București, pe o nouă perioadă de trei ani, în sensul celor de mai sus.

P.S. Episcop Teofil al Clujului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață bisericească și pentru mînăstiri, citește referatele asupra:

1. *Tem. nr. 13.364/1958.* Proiectul pastoralei sinodale din Duminica Ortodoxiei 1959, pentru colecta Fondului Central Misionar.

Luîndu-se în discuție proiectul pastoralei și în urma lecturii făcute și a îmbunătățirilor aduse, Sfîntul Sinod hotărăște:

Se aprobă textul Pastoralei, care se va tipări prin grija Administrației Patriarhale în numărul corespunzător unităților parohiale din cuprinsul Patriarhiei Romîne și se va expedia Centrelor eparhiale, la timpul cuvenit, prin curieri speciali.

Pentru buna desfășurare a colectei, Centrele eparhiale vor da îndrumările necesare parohiilor prin circulări speciale, așa cum s-a procedat și în anii trecuți.

2. *Tem. nr. 2.949/1958.* Adresa Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor în legătură cu generalizarea cultului Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava.

Cu adresa nr. 3.774/1958, Sfînta Arhiepiscopie a Iaşilor arată că generalizarea cultului Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava se poate face în condiţiile în care s-a făcut şi generalizarea cultului Cuvioasei Parascheva. Avînd cultul organizat, este nevoie numai de Enciclica sinodală de proclamarea generalizării cultului, de ceremonialul cuvenit şi de stabilirea datei solemnităţii.

Sfîntul Sinod hotărăşte:

Se amînă rezolvarea acestei probleme pînă la timpul cuvenit, cînd se va hotărî data acestor solemnităţi.

3. *Tem. nr. 683, 848, 883, 898, 963, 963 bis, 998, 1.290, 7.482, 13.336/1958 şi 10.452/1957.* Itinerariile pastorale ale II. PP. SS. şi PP. SS. Membri ai Sfîntului Sinod pe anul 1957.

Comisia, examinînd rapoartele II. PP. SS. şi PP. SS. Chiriarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne, constată bogata activitate desfăşurată de Ierarhi în decursul anului 1957 şi propune ca Sfîntul Sinod să ia act de munca desfăşurată în cursul anului 1957 şi de rezultatele obţinute în promovarea vieţii administrative şi duhovniceşti în ogorul Bisericii Orodoxe Romîne şi să se exprime mulţumiri tuturor Ierarhilor, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Sfîntul Sinod hotărăşte:

Se aprobă referatul Comisiei.

Epuizîndu-se ordinea de zi, se fac următoarele comunicări:

1. Prea Fericitul Patriarh Justinian aduce la cunoştinţa Sfîntului Sinod că în luna iunie a.c. a încetat din viaţă Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei, iar în luna iulie a.c., Prea Fericitul Patriarh Vichentie al Serbiei, şi evocă figurile celor doi Intîistătători ai Bisericlor Ortodoxe surori, care ne-au vizitat ţara ca oaspeţi ai Bisericii Ortodoxe Romîne, purtînd alese simţăminte pentru Ierarhii, clerul şi credincioşii Bisericii noastre.

Membrii Sfîntului Sinod păstrează un minut de reculegere pentru cei adormiţi în Domnul şi rostesc creştinescul «Dumnezeu să-i iertel».

In continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian aduce la cunoştinţă că s-au primit scrisori irenice de la noul Patriarh al Antiohiei, Theodosie, şi noul Patriarh al Serbiei, Gherman, pe care i-a felicitat la timpul cuvenit în numele Prea Fericirii Sale şi al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

2. I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului aduce la cunoştinţa Sfîntului Sinod că în luna noiembrie a.c. s-a săvîrşit în Domnul P.S. Episcop pensionar Policarp Moruşca, stareţul Sf. Mînăstiri «Sf. Ioan Botezătorul» din Alba-Iulia.

Membrii Sfintului Sinod păstrează un minut de reculegere, rostind creştinescul «Dumnezeu să-l iertel».

3. Prea Fericitul Patriarh Justinian face cunoscut că la Cancelaria Sfîntului Sinod s-a primit adresa nr. 5.279/1958, prin care P.S. Episcop Andrei al Aradului roagă Sfîntul Sinod ca, pînă la însănătoşirea P.S. Sale, să i se aprobe un arhiereu-vicar care să-l ajute la conducerea Eparhiei.

Luînd în considerare cererea, Sfîntul Sinod hotărăşte:

I.P.S. Mitropolit Vasile al Banatului este delegat de Sfintul Sinod să ajute pe P.S. Episcop Andrei al Aradului, pînă la însănătoşirea P.S. Sale, la conducerea Eparhiei Aradului, în rezolvarea problemelor de ordin administrativ bisericesc şi în îndeplinirea serviciilor arhiereşti.

I.P.S. Mitropolit Vasile al Banatului declară că acceptă delegaţia ce i-a fost dată.

4. I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei aduce la cunoştinţa Sfîntului Sinod că între 16 şi 23 iulie 1958 a avut loc la Stockholm, Congresul popoarelor pentru dezarmare şi cooperare internaţională, la care a participat şi o delegaţie romînă din care a făcut parte şi I.P.S. Sa.

I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei face o expunere asupra lucrărilor acestui Congres, la care au participat peste 1.300 delegaţi din toate ţările, insistînd asupra activităţii desfăşurate la Congres de reprezentanţii diferitelor religii şi confesiuni.

I.P.S. Sa a dat informaţii asupra chemării către credincioşii tuturor cultelor şi chemării către marile confesiuni ale Asiei şi Africii, la a căror alcătuire a luat parte activă I.P.S. Mitropolit Nicolae Krutiţki, în colaborare cu reprezentantul Bisericii Ortodoxe Romîne.

Sfîntul Sinod ia act de desfăşurarea Congresului popoarelor de la Stockholm şi de rezultatele obţinute pentru asigurarea cauzei păcii în lumea întreagă.

5. P.S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, Secretarul Sfîntului Sinod, citeşte sumarele şedinţelor Sfîntului Sinod din 12, 13 şi 15 decembrie 1956, care puse la vot,

Se aprobă fără nici o modificare.

Prea Fericitul Patriarh Justinian mulțumește II. PP. SS. și PP. SS. Chiriarhi pentru contribuția adusă la rezolvarea problemelor curente de pe ordinea de zi a acestei sesiuni a Sfîntului Sinod.

In numele Sfîntului Sinod, Prea Fericitul Patriarh aduce mulțumiri d-lui Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri pentru participarea la ședințele acestei sesiuni.

Prea Fericitul Patriarh Justinian roagă pe dl. Director I. Onțanu să dea citire Deciziei pentru închiderea sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod pe anul 1958.

Se citește Decizia nr. 18.696/1958 a Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri pentru închiderea sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod din anul 1958.

Ședința se ridică la orele 20,30.

PREȘEDINTE,
† *JUSTINIAN*
PATRIARHUL ROMINIEI

Secretar,
† *ANTIM TIRGOVIȘTEANUL*
Episcop—Vicar Patriarhal

INȘTIINȚARE

«In baza avizelor Comisiunii de Pictură Bisericească și a dispozițiunilor normative în vigoare, Patriarhia Romînă a aplicat următoarele pedepse unor pictori bisericești:

1. *Pictorului Emil Ivănescu,* din Curtea de Argeș, pedeapsa suspendării pe timp de trei luni, cu începere de la 1 martie 1959, pentru faptul de a fi angajat lucrări de pictură, pe care neputîndu-le executa personal, a trecut o parte fratelui său Vasile Ivănescu, fără aprobare, contravenind dispozițiunilor art. 26 din Decizia Patriarhală nr. 157/1950 și că la Biserica Sf. Ilie din Ploești n-a lucrat cu grija cuvenită, iar la Biserica Mavrodolu din orașul Pitești a executat cu bună știință lucrarea după un aviz întocmit de D-Sa.

2. *Pictorul Vasile Ivănescu,* din Curtea de Argeș, pedeapsa suspendării pe trei luni, cu începere de la 1 martie 1959, pentru faptul că a executat lucrări de curățire și completare a picturii de la Biserica Sf. Nicolae din Pitești, fără aprobare și fără avizul Comisiunii de Pictură Bisericească.

3. *Zugravului de icoane Simion Dumitru,* din comuna Cristești, raionul Botoșani, pedeapsa retragerii autorizației pe termen de un an, cu începere de la 1 ianuarie 1959, pentru vina de a fi executat lucrări de pictură murală la biserica parohiei Plopeni, raionul Suceava, fără aprobare și fără a poseda autorizație pentru astfel de lucrări.

Pe tot timpul executării pedepselor, susnumiții nu pot angaja și executa lucrări de pictură bisericească».

PUBLICAȚIE DE VÎNZARE

Patriarhia Romînă—Administrația Patriarhală—aduce la cunoștința celor interesați că scoate în vînzare, prin licitație publică, următoarele imobile din București, folosite în prezent ca locuințe:

I. Apartamentele I, III. IV, V, VII, VIII și IX din imobilul situat în Str. Culmea Veche nr. 4, clădirea cu o suprafață construită de 653 m. p. și terenul în suprafață de 156, 70 m. p.

2. Imobilul situat în Str. Al. Odobescu nr. 17 A, clădirea cu o suprafață construită de 784 m. p. și terenul în suprafață de 303 m. p.

3. Imobilul situat în Str. Povernei nr. 34, clădirea cu o suprafață construită de 329 m. p. și terenul în suprafață de 514 m. p.

Licitația se va ține oral, în ziua de 26 marie 1959, orele 10 a. m., în localul Administrației Patriarhale din București, raionul N. Bălcescu, Intrarea Patriarhiei, nr. 9 și va începe de la sumele de evaluare pe apartamente și imobile, prevăzute în caetul de sarcini.

Adjudecatarii provizorii urmează să depună în ziua licitației o garanție în numerar de 20% din prețul oferit.

Cumpărătorii, salariați ai Sectorului de Stat, cooperatist și bisericesc, pot beneficia de înlesniri de plată pe termen de cinci ani.

Pentru informații și consultarea caietului de sarcini, amatorii se pot adresa Administrației Patriarhale din București, raionul Nicolae Bălcescu, Intrarea Patriarhiei, nr. 9, în orice zi de lucru, între orele 7 și 15, telefon 15.32.20.

B.M.M.B.
2006-2007